This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

LIBRARY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

VLAST.

Časopis pro poučení a zábavu.

Majetník, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO VLAST.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XXIII. 1906—1907.

V PRAZE.
KNIHTISKÁRNA - DRUŽ. VLAST - NAKLADATELSTVÍ.
1906.

AP
52
.V86
v.23

Obsah XXIII. ročníku »Vlasti«.

A) Životopisy.

Arcikněz Jan Podlaha: (Em. Žák) 16
Josef Flekáček: (Tom. Škrdle) 43
Ze života studentského B. M. Kuldy (Jan Halouzka) 603, 711, 769

B) Články vědecké a poučné vůbec.

Hendrich Jan: Protestanti v Rakousku 71, 125
Hikl Jan: Vzpomínky z cest pouti do Lurd 50, 145, 220, 294
Jakoubek Otakar: Kněží a české včelařství 343
Karník Jan: Poesie pod Tatrami 28, 208, 329, 404, 506
Kolísek Karel: Na Bledském jezeře 945, 1057
Lefler Václav: Zrcadlo prof. Masarykovi 612, 680, 776, 872
Peřinka Václav: Československá jednota, rozluka a vzájemnost 23, 154, 303, 390, 490, 577, 668
Pícha Tomáš: Jest člověk monistická či dualistická bytost? 1, 97, 177, 273, 369, 465, 545, 641, 737, 833
Dr. Zítek Frant.: K dějinám kancionálu Svatojanského 591, 693, 793, 875
Žák Fr.: Z epigramů B. Balbína T. J. 67, 140, 232

C) Čtení zábavné.

Dostál Alois: Pro čest svého rodu 8, 105, 192, 284, 409, 480, 561, 657, 761, 856, 973, 1080
Franco J. S. J. Cesty srdce. Z vlaštiny přeložil Fr. Žundálek 335, 421, 498, 596, 699, 807, 904, 1012, 1118
Kamarýt Bedřich: Poselstvo Harunovo 33, 129, 237, 311, 382, 509, 582, 684, 780, 879, 981, 1084
Manzoni Alexandr: Snoubenci. (Činohra v 6 jednáních.) Z vlaštiny přeložil Dr. Fr. Maleček 56, 114, 212, 322, 400
Rémys Jos. — B. Matějů: Vánoční hra s hudbou a se zpěvy 1003, 1109

D) Básně.

Dolný Jos.: Ze sbírky »Prosté sloky« 582
Hais-Týnecký: Bible 495, Kříž 505, Jaro 616, Sen Pia IX. 679, Horymír 768, Sny 1002
Javorník M.: Aeolova harfa 515, Moderní hrdina 692, Ve spáru krahujčím 792, Spadlý list 980
Jer. J. M.: Šťastná víra 128, Píseň o kříži 516
Karník Jan: Jitřní žalm 22, Sonetty 302, Z básní 571, Lípy na hřbitově 1011
Klement Marianský: Na moře života 399, Pozdrav do dáli 705
Kovář Dr. M.: Školnímu radovi Jos. Šauerovi z Augenburgu 207, Vánoce 231, O, Praho má 611, k 10letému trvání dívčí školy české u sv. Voršily v Praze 1084
Leubner Fr.: Smrt kmotřička. (Dramatická pohádka o 6 obrazích.) 185, 278, 378, 474, 555, 650, 744, 840, 952, 1062
Milota J.: Za matkou 153
Radlický Bohdan: Píseň rorátní 139, Preludium 602
Romar E.: Matce 7.
Stupavský Rud.: Královně posvátného růžence 32, Žloutne listí 41, Kdo máš svou ještě matičku . . . 113
Tichý Jaroslav: Čím chtěl bych být 416
Toupal Jos.: Noci 806

II.

E) Různé články.

Anna Maximiliana Švamberková 621
Církevní a osobní náboženství. (F. J. Konečný) 723, 814
Čirý materialismus prof. Dr. Krejčího 440, 516
Dalila a moderna 521, 617, 718, 817, 909, 1016, 1122
Jan Amos Komenský 443
Národopisné rozhledy. (K. Procházka) 162, 350, 529, 727
Náš poměr k Jednotě česk. katol. duchovenstva 608, 706
Paměti farní knihovny v Ořechu u Smíchova 347
Pražský univer. profesor pověděl pravdu o »Volné škole«. (F. J. Konečný.) 1028
Šlechtic Th. a Ph. Dr. Jean de la Salle ... (Jos. Herzig) 626

F) Literatura.

a) *Česká.*

Aug. Fabre MUDr., přel. Dr. Eug. Kadeřávek (Dr. Rud. Zháněl) 1132
Bílí beránci. Básně R. Stupavského (Jos. Hais-Týnecký) 258
Časopisy pro mládež (Ot. Jakoubek) 533
Časové úvahy (J. Fabian) 164
Český jinoch (Ot. Jakoubek) 1038
Český včelař (Ot. Jakoubek) 823
Dědictví Maličkých (Dr. Rud. Zháněl) 86, 922
Dějiny Čechů amerických od Jana Habenichta 1134
Eugenie. Román V. Kosmáka (I. Zháněl) 826
Hilda. Napsal V. Šl. Kronus (Dr. Rudolf Zháněl) 165
Hlasy katolického spolku tiskového (Jos. Herzig) 83, 822, 1035
Homiletické Listy. (P. Zaletěl) 624
Chodové a páni z Lamingenu. Napsal Fr. Teplý (Dr. R. Zháněl) 1036
Choroby pohlavní u muže a ženy. Napsal MUDr. O. Rožánek, (L † x) 165
Kaplička na Šumavě. Činohra od Josefa Švece-Blanického (Dr. R. Zháněl) 531
Kazatel. (Dr. Rud. Zháněl) 624
Kázání na všecky neděle a svátky od F. Heuslera (J. Fabian) 258
Knihovna kazatele (Jos. Herzig) 532
Knihovna »Kříže a Marie« (Jos. Herzig) 86, 1034
Královna Hatasu 165
Křesťanská cvičení, od J. Nováka (Ign. Zháněl) 85
Květy Marianské (S † T) 824
Láska za lásku od V. Šl. Kronusa (Jos. Herzig) 86
Ludmila (Dr. Rud. Zháněl) 83, 164
Maria, útočiště hříšníků (P. Zaletěl) 624
Metropolitní chrám sv. Víta 1131
Milosrdný Samaritán (P. Zaletěl) 354
Moravsko-slezská kronika (Jos. Herzig) 822
Můj nový kaplan od P. A. Sheehana (Dr. R. Zháněl) 825
Na půdě americké. Básně Josefa Vránka (Jos. Hais-Týnecký) 532
Národní slavnost dožinková (P. Zaletěl) 826
Několik povídek od J. Š. Baara (Dr. R. Zháněl) 625
Oběť nejsvětější (Dr. Rud. Zháněl) 1133
O hvězdách. — Nebeské hodiny. Napsal Dr. Fr. Nábělek 257
O modlitbě prosebné od P. Fr. Žáka T. J. (Prok. Zaletěl) 1132
Paměti Fr. J. Vaváka (Tom. Škrdle) 354
Páně Wiesnerovy kalendáře (Jos. Fabian) 257
Pět legend ze staré Prahy. Napsal J. Košnář (Dr. Rud. Zháněl) 83
Podíl Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně na r. 1906 (Dr. R. Zháněl) 824
Pohádky od Viléma Hauffa (Dr. Rudolf Zháněl) 84
Pohledy do života bohoslovců a kněží, od Dr. F. Nováka (P. Zaletěl) 447
Posvátná místa král. českého od Dra. A. Podlahy (Frà Jos. Hamršmíd) 448
Posvátné umění v Čechách. Napsal Dr. A. Podlaha (Dr. R. Zháněl) 86
Poutnická místa a památné svatyně v Čechách od J. Košnáře (Dr. Rud. Zháněl) 353
Praktická příručka. Napsala Grosmannová-Brodská (Vlast. Hálek) 822
Protestantství v Čechách až do bitvy Bělohorské od Dr. F. Kryštůfka (Frà Jos. Hamršmíd) 355
První moravská lidová pouť do Svaté Země r. 1905 (Ig. Zháněl) 823
Rajská Zahrádka (Ot. Jakoubek) 1132
Rozvod od P. Bourgerta (Josef Fabian) 1036
Růže Dominikánská (P. Zaletěl) 163, 823
Římští papežové. Sestavil princ Z. V. Lobkovic (P. Zaletěl) 447
Slezská kronika (Jos. Herzig) 164, 354
Sv. Hora u Příbrami od P. Fr. Blaťáka (Dr. Rud. Zháněl) 1132
Světlušky. Napsala Augusta Rozsypalová (A. Stork) 355
Škola Božského Srdce Páně (Dr. Rudolf Zháněl) 447

Šlechtic Th. a Ph. Dr. sv. Jean de la Salle a církevní řád Školských Bratří v poměru ke školství 626
Vlastenecké Homilie Dr. Rud. Horského (J. Fabian) 1133
V týle Japonců od V. D. Kozlova (Dr. Rud. Zháněl) 1133
Vzdělávací četba katol. mládeže (Tomáš Škrdle) 1038
Vyšehrad (Jos. Herzig) 258
Zábavy večerní (Jos. Herzig) 259, 625

b) *Flámská.*

Drie jaren in Brazilië, Aq. Schvenaers (Jos. Šeřík-Vitinský) 163

c) *Chorvatská.*

Josip Jurij Strossmayer, biskup bosanskodjakovački i sriemski (Fr. H. Žundálek) 253

d) *latinská.*

Editiones archivii et bibliothecae S. F. Metropolitani capituli Pragensis (Dr. R. Zháněl) 351 a 1130

e) *Německá.*

Ausgewählte Werke Adalbert Stifters. (I. Zháněl) 352
Auf dem Felde der Ehre. Roman von H. Sienkiewicz 824 (I. Zháněl.)
Blätter für Kanzelberedsamkeit (J. Herzig) 256
Das Geld und sein Paradies, von J. Politka (Jos. Fabian) 922
Deutscher Hausschatz in Wort und Bild (Jos. Herzig) 352
Die Katolische Kirche eine verleumdete Mutter (F. J. Konečný) 622
Die Katolische Welt, Familienblatt (Josef Herzig) 352
Die Kultur (Dr. R. Zháněl) 623
Die Schriften der alten Betschwester (Jos. Herzig) 81
Englisches Leben in London, von Steffen Gustav (I. Zháněl) 446
Für Hütte und Palast von Karl Landsteiner (Jos. Herzig) 81
Geschichte der Päpste, von Pastor Ludwig (I. Zháněl) 925
Heimatskunde des Hohenelbener Bezirkes und der angrenzenden Gemeinden (F. J. Konečný) 530
Immergrün, Monatschrift (Josef Herzig) 352
Lucius Flavus von Jos. Spillman (Ignát Zháněl) 83
Lukas Delmege von Sheehan P. A. (Dr. R. Zháněl) 923, 1033
Religiöse Vorträge für die reifere katholische Jugend von Fr. Horáček (Dr. R. Zháněl) 257
Stadt Gottes, Monatschrift (Jos. Herzig) 351
St. Jos. Bücherbruderschaft in Klagenfurt (Jos. Herzig) 256
Studien und Mittheilungen aus dem Benediktiner und Cistercienser Orden (Ig. Zháněl) 623
Volksbücherei (Jos. Herzig) 79, 924
Vom Steinberg zum Felsengebirge, von Gerstenberger Liborius (I. Zháněl) 446
Weltenmorgen von Hlatký Eduard (Ignát Zháněl) 254

f) *Ruská.*

Blagotvoritělnija učrežděnija rossijskoj imperiji (Karel Jindřich) 78
Fabiola ili cérkev v katakombach. Kardinal Uajzmen (týž) 78
Kavkázskije etudy. E. Veidenbaum (týž) 79
O. M. Bodanskij i jego zaslúgi dlja izučínija Malorossiji N. P. Vasilenko (týž) 78
Rabóčije na priiskach Sibiri. A. Kolyčev (týž) 78

G) Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Americký hlas o katol. písemnictví v Čechách 535
Baron Pavel Hock 1040
Časopis turistů 260
Čeho se všeho nezneužije proti klerikálům 931
Česká Mysl 1146
Čest katol. duchovenstva u nás a čest pastorů v Německu 359
Devadesáté výročí narozenin Fr. Pravdy 628
Docent Zdeněk Nejedlý 930
Důležitost náboženstvi 1139
Dr. Jindřich Herkner 927
Dr. Kalandra 360
Dvojí loket 1041
Evangelická propaganda 261
Farizeům kvete pšenice 263
Haagská konference míru 449
Hermenegild Jireček 926
Hudební skladatel v Sev. Americe 356
Hus a Wicleff 928
Hypothesa a věda 930
Jak soudili druhdy universitní profesoři o náboženství 449
Jaké věci se píší pro lid 1043
Jak rozumí »Volná Škola« volnosti 1137
Jak se měří kněžím a jak jiným stavům 1138
Jak soudí univ. profesor Hostinský o náboženství 533
Jinak Sokolové — jinak katolíci 1045

Každý učenec nemusí být moudrým 359
K čemu se užívá veršů 931
Kde najdeme pravdu 359
Když dva činí totéž, není to totéž 448
Kněží a věda 1041
Komenský pro volnou školu 535, 627
Máj 87
Modlitba v Anglii 261
Náboženské smýšlení kandidátů učitelství 628
Ne kvas, trusky jen . . . 450
Nemravné obrazy a pornografická literatura 629
Němci a katolický tisk 448
Novinářská literatura 261
Nový odpadlík a návštěva u redaktora Herbena 358
Nucená škola bezkonfesijní 536, 628
O celibát 450
O jmění církevním 1040
O moderní kultuře 452
O náboženském vlivu 451
Oslavy Husovy 1040
Palacký, Tomek a Goll 626
Pan dr. Bouček 261
Pan učitel Beneš 1039
Péče o povznesení mravnosti jinde a u nás 1138.
Pětadvacáté výročí úmrtí Darwinova 927
Polenský proces 1137
Posvěcení na kněze škol. rady, prof. J. Šauera z Augenburgu 448
Proč má státi Husův pomník na Staroměstském náměstí 928
Prof. Dr. Čelakovský a prof. Zdráhal 929
Prof. Drtina 929
Prof. Krejčí 1038
Prof. T. Masaryk 448, 1043
Předseda spolku »Volná škola« 1039
Příjetí pravosl. kněze do lůna katolické církve 356
Rajská zahrádka 88
Realistická humanita 928
Ruská pravoslavná Společnost ve Svaté Zemi 1044
Sebevraždy studentů 1040
Sedmdesáté výročí narození A. Průchy 929
Soc. demokratická a hist. věda »Záře« 1146
Sborník ústřed. spolku učitelských jednot na Moravě 1042
Slovanské rovy 925
Stinné povahy kněžské 1045
Stoleté výročí narozenin Maxe Stirnera 262
Studentský sborník 929
Škola a kazatelna 628
Škola našeho venkova a kongrua 629, 1137
Temný středověk 359
Učitelé a bible 628
Učitelské noviny 1039
Ústavy pro hluchoněmé v Předlitavsku 1044
Úsudek o tak zv. monismu 1137
Vánoční nadílka v katol. besedě 358
Včasný hlas o veřejných knihovnách 1043
Věcná souvislost fakulty theologické s ostatními fakultami 1044
Velehradská literatura 356
Veselá Praha 87
Věstník Ústř. spolku Jednot učitelských na Moravě 1137
Vláda učitelstva 629
Vyznavači moder. náboženství 262
Ze socialistického ráje budoucnosti 1135
Ze slovanského světa 259, 356
Zpráva také trochu literární 450
Zkáza francouzských katolíků a tisk 534

H) Paběrky z novin a veřejného života.

Abbé Daens 539
Abstinentní hnutí mezi Poláky a duchovenstvo 638
Alfons Šťastný z Padařova filosofuje 366
Americká dobročinnost 733
Apoštolský misijní dům 1144
Arabia Petraea 1053
Arabský list 637
Arcibiskup Dr. Stablewski o vyučování nábož. v jazyku mateř. 167
Asyl pro pensisty kněze v Praze-Smíchově 268
Benediktini ve Spojených severoamerických státech 831
Bestialní lež 731
»Bílý prapor« 263
Biskup a volby 1052
Biskupové belgičtí 90
Biskupové holandští biskupům francouzským 89
Biskupská konference ve Vídni 167
Biskupské jubileum 456
Bisk. jubileum kníž. arcibiskupa Dr. Fr. Sal. Bauera 1141
Biskup pro křesť. odborové spolky 167
Biskup Němec o vyučování v Polsku 362
Biskup Kopp 456
Blahopřání 827
Boj angl. katolíků proti novému škol. zákonu 1055
Boj proti mravnosti 365
Bývalý arcibiskup olomoucký 538
Císařská akademie věd a umění 937
Císařský dar Jeho Eminenci 729
Co stál soupis kostelů ve Francii 832
Časopis »Týden« 272
Čechové v Pruském Slezsku 732
Česká Liga akademická 95, 171, 364
Československá knihovna bohoslovců v Olomouci 174, 637
Činnost katol. redaktora 731
Členům družstva Vlast 169

Dar 637
Definitivní uložení ostatků Lva XIII. 88, 1141
Dcera ministrova 638
Díkůvzdání 539
Dlouhý věk u Trapistů 734
Domek Panny Orleanské 943
Dr. Al. Musil 169
† Dr. Jan Dzierzon 168
Dr. Lueger 169
† Dr. Martin Říha 453
Druhá česká pouť do Lurd r. 1907 635
Dvě slavnosti v klášteře sv. Voršily v Praze 462
Dvěstěletá památka narození Linného 828
Dvěstěletá památka úmrtí arcibiskupa Koloniče, obhájce Vídně 537
Dvě významná jubilea 829
Dvojí loket Masarykařů 365
Dvojčata kněží 937
Dzierzon, král včelařů 456
»Echo z Afriky« 175, 271, 368
Evangelický Bund a »Los von Rom« 831
Farář Juriga ve vězení 830
Flygaré-Karlénová 1142
Francie nejpokojnější stát v Evropě 168
Francouzské chudobince 268
François Coppée 456
Ferdinand Brunetiere 362
»Freie Schule« 93
† Fr. Lad. Mendlík 540
† Fr. Zgoda 540
Germanisace pomocí katol. učitelů 944
Gymnasté ve Vatikáně 89
Haeretikové dominují 630
Hrabě Šternberg o prof. Masarykovi 265
Chrudímské dívčí paedagogium 1144
Interpellace v zemském sněmu v příčině »Freie Schule« 365
Internát pro katolické akademiky 92
Intervence k. a. Ordinariátu u c. k. místodržitelství v příčině ochrany katol. duchovenstva proti útokům špatného tisku 1142
Irská katol. universita 543
Jak si zajistíte každého roku několik knih zdarma? 268
Jednota Komenského 174
Jednotě sv. Methoděje ve Vídni 95, 366, 459
Jesuita o Darwinovi 830
Jesuita přednáší v Berlíně 538
Ještě 20.000 korun 268
Jmění církevní v Rakousku 832
Jmění řádů církevních 1054
Jubilejní dar Elize Orzeszkové 264
Jubileum sv. Otce 728
Jubileum vlády panovníkovy a rakouští průmyslníci 1141
Jubileum v Maria Celli 635
Jubileum zasloužilého kněze 362
Kam prý to spějeme? 736
Kanovník metropol. kapitoly u sv. Víta 538
Kaplička na Šumavě 464
Kaple sv. Václava 90
Kapitolní děkan Msgr. Dr. A. Horný 935
Kardinál Gotti 455
Kardinál Katschthaler 89
Kardinál Kopp a Poláci 455
† Kardinál Macchi 633
Kardinálu dru. Jiřímu Koppovi 1052
Katolíci 1056
Katolíci v Anglii 91
Katolíci v Berlíně 462
Katolíci ve Švýcarsku 364
Katolíci ve Spoj. Státech 266
Katolicismus v Rusku 1145
Katolická církev v Australii 943
Katolická církev v Peru 638
Katolická církev v Rusku 462
Katolická chorvatská banka 943
Katolická půjčovna knih 272
Katolická universita v Rakousku 458
Katolická universita v Tokiu 458
Katolická zpověď hájená protest. pastorem 1054
Katolické dívčí gymnasium na Král. Vinohradech 832
Katolické gymnasium v Záhřebě 1144
Katolické hnutí v Přímoří 92
Katolické kláštery na Rusi 943
Katoliké lidové družstvo v Italii 1143
Katolické Rakousko 463
Katolický dramatik 936
Katolický kostel na kolech 944
Katolický spolek lidový v Italii 1054
Katolický školský spolek »Přátel katol. českých škol bratrských« 364
Katolický školský spolek v Rakousku 266
Katolický tisk lužicko-srbský 458
Katoličtí studenti chorvatští a slovinští 937
K činnosti mrtvé ruky 831
Kdo stojí za Volnou školou a Myšlenkou? 174
Klerikálové jsou nepřáteli vzdělanosti 544
Klerikálové poškozují lid 734
Kněz malíř 731
Kněz ředitelem francouzské školy 936
Kněží dělníci 731
Kněžská stipendia 463
Kněžské druhotiny papeže Pia X. 537
Kněžstvo a organisace poznaňských Poláků 732
Kníže Karel Löwenstein dominikánem 936, 1052
K oslavě tisíciletého pokřesťanění Bulharů 732
Kollej Jesuitů v Kalksburku 173
Komité pro soc.-literární sjezd v Plzni 542
Kondolenční lístky 631
Konvertita 457
Král saský proti souboji 362
Král řecký Jiří 204
Křesť. Dělník 176, 271, 1056
Křesťansko-socialní strana v Chorvatsku 267
Křesť. soc. organisace v Dalmacii 637

Kříž na universitě v Budapešti 366
K šedesáti narozeninám dra. J. Nejedlého 730
Kterak soud v Německu čest katol. biskupa háji 733
Kulturní boj ve Francii 168
K zlatému jubileu Msgr. Dr. Al. Frýdka 1047
Lákání kněží k odpadu 454
Latinský spis českého humanisty ze XVI. stol. přeložen do němčiny 363
Legitimace příslušníkům strany katol. lidu v Čechách 94
Leo Taxil mrtev 633
Liberál o rozluce francouzské 639
Lidový spolek pro katol. Německo 1144
Marianská družina u sv. Ignáce v Praze 364
Marianské písně na širém moři 1055
Mariaviti v Rusku dáni do klatby 463
Mexický císař Maxmilian 937
Mezinárodní eucharistický sjezd 635
Mezinárodní kongres zednářů 832
Ministr Marchet o katol. milosrdenství 457
Ministerstvo italské 463
Moderní literatura 639
† Msgr. Dr. Florian Stablewski 264
† Msgr. Jos. Qualandi 1053
† Msgr. Dr. Frant. Bor. Krásl 1045
Náboženská tolerance v Rusku 266
Náboženstva velikých měst 639
Na Eucharistickém sjezdu v Metách 1140
Náhrobek papeže Lva XIII. 1047
Na katolickou učednickou besídku pražskou 735, 832, 938, 1056, 1146
Národní biskup 264
Naše kalendáře 1146
Naše odpověď »Věstníku« 1146
Naše radost 827
Návraty do církve katolické 266
Návrat odpadlého kněze 362
Nečeskost a tmářství 267
Nejstarší biskup katol. církve 167
Nejvyšší uznání 633
Nemocnice Alžbětinek v Praze 463
Nepřítel Boha a Krista excellencí 634
Neslýchané urážky kněžstva 736
Nová učebnice náboženství 1145
Nová domácí kaple papežská 167
Nová vatikánská observatoř 729
Nové basiliky 638
Nový katol. kostel v Cařihradě 93
Nový katol. kostel 366
Nový katol. spolek ve Slezsku 942
Nový leták 10tý 263
Nový Mezzofanti 1053
Nový patriarcha jerusalemský 456
Obrana sv. Jana Nepomuckého 90, 91
Obrana víry 96
Obrázky z Pekla 1145
Odpověď »Freie Schule« 94
Odkud »Volná Škola«? 173
Odpor mezi věrou a vědou 174
Odkazy † Msgr. Josefa Melouna 730
Odsouzení social. neznabohové 639
Odvolání Dr. Müllera, red. »Renaisance« 1142
Ochrana vystěhovalců 733
Opravy zaslané »Bílému praporu« 176, 272
O prof. Dr. Musilovi 936
Opuštěné Zolovy děti 366
Oslava narozenin sv. Alžběty 732
Oslava dvacetipětiletého jubilea biskupského 935
Osamělý misionář 362
Osm set učitelů belgických vyznamenáno 92
Osobní 837
O volné škole 733
Panna Orleanská 362
Papež Lev XIII. 361
Papež a rozlukový francouzský zákon 89
Papežská konsistoř 729
Patriarcha jerusalémský 264
† P. Karel Braun T. J. 938
Petice Poláků k papeži 539
Pětadvacetileté jubileum biskupské 456
Pius X. a církevní lidový zpěv 728
Pius X. a katol. časopisy 1047
Pius X. a pojišťování dělnictva 89
Pius X. a patnáctá konference světového Míru v Miláně 264
Pius X. jako reformátor 728
Pius X. o Schellových bludech 934
Piův spolek 170, 460, 634
Pocta křesť. starostovi 539
Poláci v Německu 364
Poláci a Rusíni katoličtí v Americe 733
Polští biskupové pro Poláky v Americe 938
Polyglotta Otčenáše 638
Pomník P. Hanspigera 264
Pomník Lva XIII. v basilice Loretánské 1142
Pomník Palestrinovi 633
Posl. dr. Albert Gessmann ve Vídni 458
Povolání 936
Povýšení sv. kříže u brasilských soudů 89
Pozvání na sjezd vědeckého odboru Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje 942
Praktický informátor k volbám do říšské rady 536, 631
Praktický socialní kurs 92
Pravdivý úsudek o volné škole 832
Princ Roland Bonaparte 539
Proboštem v Litoměřicích 455
Prof. dr. Miller 729
Prof. protest. bohosloví nazval francouzské protestanty zrádci 634
Prof. Adolf Wahrmund 936
Prodej kalendářů sv. Vojtěch, Socialní, kalendář a Štítný 88, 166
Prohlášení 464, 933
Projev rakouského episkopátu 167
Projev Jeho Eminence ndp. Leona kardinála Skrbenského 172
Promoce prvního čínského doktora 1053

Pronásledování katolíků ve Francii 266
Pronásledování katol. tisku v Sarajevě 364
Protest 169
Protest. obec v Římě 463
Protestant. universitní profesor katolikem 457
Protestantská vyzývavost 639
Protesty proti volební opravě 170
Proti »Bilému Praporu« 170
Proti bohoslov. fakultě 364
Proti Häcklovu monismu 830
Proti katolickým univer. svazům v Německu 364
Proti pronásledování církve ve Francii 640
Proti spolku »Freie Schule« 173
Proti sv. Vojtěchu 638
Proti zednářům 168
Prusko a katoličtí Poláci 266
První katol. akademický sjezd slovinsko-chorvatský 1054
První kapucín v Dánsku 539
První katolický kongres právnický v Italii 265
První kongres 92
První ruský kardinál 537
Průvody prosebné v Římě zrušeny 943
»Pryč od Říma« v Solnohradsku 638
Přednášky o reformě manželského práva 267
Příklady pro jiné 632
Přistupte k »Dědictví sv. Jana Nepomuckého 267
Přížeň Jeho Eminencí k Jednotě českého katol. učitelstva 269

Raiffeisenky v Čechách 637
Rakouský spolek sv. Rafaela 543
Reforma manželství 267
Rektor Nováček sedmdesátníkem 539
Rozhodný arcibiskup 538
Rozhodnutí Ordinariátů o zemské Jednotě čes. katol. duchovenstva 536
Rozluka církve a státu ve Francii 168
Rusínská pouť do sv. Země 93
Ruská vláda a Mariavité 638
Ruský učenec profesor O. Dr. Chvolson proti Haecklovým žvastům 91
Řád Františkánský 635
Řád rytířský Božího hrobu 935
Řád Vorlíšek v Praze 832
Řecký král v Římě 455
Řecký pravoslavný biskup katolikem 455
Říšský svaz proti zpovědi 639

Sedmý sjezd katolíků uherských 1143
Schůze uherských katolíků 636
Schůze, předsedů spolků katol. tovaryšů v Olomouci 940
Signál k volbám 454, 526, 631
Síla unie v Rusku 943
Sjezd polských katechetů 937
Sjezd německých katolíků v Chebu 92
Sjezd učitelů pro slepce 93
Skvělé vysvědčení katol. kněžstvu 1054
Slavnostní obrácení 265
Slavný spisovatel J. C. Huysmans zemřel 828
Slavným křesť. social. spolkům, křesť. soc. pracovníkům, konferencím sv. Vincence a Vincenciánům 88
Slečna Marie Žáková 1053
Slovenský kněz svým krajanům 633
Slovenčina v ostřihomském semináři 92
Slovinský katechetský spolek 636, 937
Socialní demokrat Hybeš 458
Socialní demokrat o náboženství 175
Socialisté na Madagaskaru 632
Socha sv. Václava pro Prahu ulita 640
Soukromý posudek o »Vlasti« 1056, 1146
Souboj 175
Spalování mrtvol v Prusku 1054
Spolek na zakládání katol. knihoven ve Slezsku 171
Spolek sv. Josefa k podpoře kněží deficientů 364
Spolek Přátel katol. českých škol Bratrských 735
Statistika z Lourd 463
Starokatolictví klesá 175
Staroslovanská liturgie 544
Stoletá památka 539
Střádání ve školach 1145
Strossmayerova pozůstalost 730
Suspense Dona Murriho 731
Svaz křesť. soc. kovodělníků 174
Svaz spolku na potírání nemravnosti 1143
Sv. Jan Nepomucký 828
Sv. Otec Pius X. 263, 361, 455. 632 827, 1047, 1139
Sv. Otec proti modernímu kriticismu 729,
Sv. Otec a římští duchovní 167
Sv. Perpetua a Felicita 935
Sv. Vincenc z Pauly převezen do Belgie 938
Sv. Vojtěch 176, 368, 944
Sympatie pronásledovaným 168
Šlechta v nové poslanecké sněmovně 1054
Šlechetný čin šlechtice 458
Španělské studentstvo 173
Španělský biskup v Badajoze 457
Štědrý kanovník 264
»Štít« 458

Tábor Masarykův řídne 1054
Třicet šest tisíc kořalen v Čechách 544
Tyrolané proti »Volné Škole« 463
Tyrolský selský svaz 174

Učitelové social. demokraty 637
Úloha katol. akademiků 635
Uložení ostatků papeže Lva XIII. 455
Úmrtí 89, 264, 457, 540, 937
Úmrtí kardinála Swampy 1141
Úmrtí kardinála Talianiho 1141
Úmrtí nejslavnějšího kazatele nové doby 633
Umrtí preláta dr. Kaulena 1053
Úsudek v pokroku učitelstva 173
Úspěch slovinské knihy 463
Ústřední organisace ital. katolíků 832
Ústupky ruským Polákům 93

Útěk ze socialní demokracie 266
Už je po slávě? 544
Valná hromada »Matice Opavské« 941
Valná schůze polit. družstva tiskového v Hradci Králové 542
Velkodušné odkazy 637
Velkovévoda a socialní demokracie 265
Ve prospěch paedagogia Škol. Bratří v Bubenči 459, 542, 636
Ve prospěch česk. katol. dívčího gymnasia 95, 170, 368, 459, 541, 636, 734, 938
Veřejné náboženské úkony 637
Ve vlastní věci 932
Vědecký sjezd unionistů 1142
Věstec svému národu 1146
Vídeňská obecní rada proti štváčství spolku »Volné Školy« 93, 173
Vídeňská okresní škol. rada o kárných prostředcích na obec školách 733
Viktor Hugo 265
»Vlastenec« 458
Volby v Bavorsku 832
Všeodborového sdružení křesť. dělnictva 169
Vyhubit 832
Výroční zpráva »Johanea« v Praze 542
Výstraha 463
Vyznamenání 1052
Významná chvála pro katolíky 268
Vzácný dar velechrámu sv. Víta 90
Za korunku 454
Za polovici 360, 454
Zač prodal Jidáš Krista 457
Zapovězený prodej něm. krváků v trafikách 175
Zasláno 176, 271, 944
Zemský maršálek v Dol. Rakousích 362
Zemský výkonný výbor 94
Z dědictví sv. Jana Nepomuckého 831
Z Jerusaléma 732
Z katol. tábora 1049
Zlatá papežská růže ctnosti 633
Zlaté růže 729
Z naší lepší literatury 639
Z tábora katolické moderny 360
Z učednické katol. besídky 1055
Z ústřed. výboru pražských organisací 1052

J) Spolkové zprávy.

a) *Družsto Vlast a jeho odbory.*

Domácí socialní večírky Socialního odboru družstva Vlast 160, 248
Literární sekce družstva Vlast 158, 526, 1030
Oslava 100letých narozenin básníka Fr. Jar. Vacka-Kamenického 75
Pozvání k socialně literár. sjezdu družstva Vlast 615
Socialně-literární sjezd družstva Vlast v Plzni 800, 864
Socialní odbor družstva Vlast 244, 528, 920, 1032
Valná hromada družstva Vlast 891
Výbor družstva Vlast 77, 245, 445, 621, 726, 920
Na sklonku roku 1149

b) *Historický kroužek.*

Výbor historického kroužku 248, 922
Historický kroužek družstva Vlast 349

c) *Spolek na zakládání katol. knihoven.*

Valná hromada Spolku na zakládání katol. knihoven 417
Výbor spolku na zakládání katol. knihoven 172, 366, 636
Ze spolku na zakládání katol. knihoven 95, 172, 271, 366, 459, 541, 636, 734

d) *Jednota českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy.*

Jubilejní valná hromada Jednoty českého katol. učitelstva a přátel křesťanské výchovy 428, 496
Výbor Jednoty česk. katol. učitelstva 94, 269, 460, 939
Z Jednoty čes. katol. učitelstva 95, 170, 269, 368, 459, 541, 636, 1146

e) *Tisková Liga.*

Valná hromada Tiskové Ligy 572
Výbor Tiskové Ligy 95, 367, 458, 540 830, 939
Z Tiskové Ligy 95, 172, 270, 366, 459, 541, 636, 734, 830, 938 1053, 1146

ROČNÍK XXIII. ŘÍJEN 1906. ČÍSLO 1.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

V naší době horlivě hlásá se heslo a hledí se i vrstvám nejširším suggerovati, že člověk jak v sociálním tak individuálním ohledu nachazí na tomto světě absolutní ukončení svého bytí.

Myslíme, že neproviníme se proti pravdě, řekneme-li, že vinu toho má materialistický směr přítomné doby, jenž se již do valných kruhů probojoval a snaží se i ve vrstvách nejširších pole opanovati. Píše a říká se sice, že materialismus jest ve filosofii a vědě vůbec už několik desítiletí překonaným a odbytým stanoviskem. Než ve skutečnosti není tomu tak. Rčení tomu musí se jinak rozuměti. Materialismus byl sice zavržen a jest dnes překonaným stanoviskem, ale nikoli vůbec, nýbrž pouze v jednom ze svých tvarů. Zavržen byl pouze ve svém dřívějším typickém tvaru pod názvem »příkrý« či »hrubě mechanický materialismus«, a to pro příliš do očí bijící paradoxnost svého učení. Jestiť these jeho: »Psychické jest jistá látka: jako ledviny vyměsují moč, tak mozek vylučuje myšlenky, snahy a city« (Karel Vogt), kteroužto thesi nazval Lotze »nefiltrovaný nápad,« příliš paradoxní, než aby mu byla mohla dlouhé trvání pojistiti.

Neboť je-li psychické něco, co mozkem vyloučeno bývá, tedy, jak samozřejmo, muselo zde již dříve býti, než vyloučeno bylo. Bylo-li to psychické zde již dříve, tedy nepovstalo vyloučením; bylo-li to však něco fysického, pak nelze nahlédnouti, jak z fysického processem vyloučení psychické vzniknouti mohlo.

Jinak materialismus v různých tvarech a pod různými signaturami se udržel a bují dále. Přítomná doba naše holduje po výtce t. zv. materialistickému monismu nejrůznějších odstínů. Tento monismus,*) jenž chce všecku skutečnost vyčerpati jediným principem, materií čili hmotou s jejími silami, jest dnes velice rozšířeným světovým názorem a měrou nemalou jímá duchy.

A tento materialistický monismus vplížil se i do přírodovědy a zde z větší části pole opanoval. Sám Ottův Sl. Nauč. ve článku »Psychologie« zmiňuje se, že k materialistům »náleží většina fysiologů a přírodozpytců.« Materialistický monismus vystupuje zde pod vlajkou »přírodovědecký monismus,« poněvadž slovo »materialistický« má z dřívější ještě doby jaksi nádech příhany. Co jest »přírodovědecký monismus«? Jest to onen názor,

*) Z řec. μόνος = jediný.

jenž povstání a vývoj světa a jeho účelnost, zejména pak povstání, vývoj a účelnost organického tvorstva mechanicko-kausalně, příčinami fysikálně-chemickými, vysvětliti se snaží. Jest to čistě mechanická descendenční theorie čili darwinistický názor světa. Jest to moderní materialismus, jenž slibuje též o všech zjevech životních ano i psychických monistické vysvětlení dáti. A monisticky vysvětlovati t. j. jediným principem, jediným všeobecným zákonem celou přírodu, veškeré zjevy vysvětliti — toť nyní toužený ideál téměř všech moderních přírodozpytců. »Budoucnost náleží monismu, — míní Bregenzer, — jenž jest oekonomičtější a jedním principem vystačí.«*)

Materialismus i přes snahu jednotlivců míval vždy málo úspěchu a nebyl by nikdy dosáhl takového rozšíření, jakému se těší dnes, kdyby nebyl nalezl podpory v přírodovědě resp. v přírodozpytcích. Jsa dříve pouhou theoretickou abstrakcí bez vědeckého odůvodnění, vstoupil nyní do fase zdánlivě vědecké, vzav na se formu vědecké theorie, neboť, maje na straně své většinu přírodozpytců a opíraje se o jejich theorie resp. hypothese, nabyl zdánlivě vědeckého odůvodnění. Následek toho jest, že valné kruhy, věc hlouběji nepronikajíce, nimbem přírodovědeckého monismu si imponovati a pro materialismus se získávati dávají.

Na základě přírodovědeckých hypothesí a několika ne zcela zjištěných a chybně pochopených výsledků přírodovědeckého bádání činí materialističtí monisté volnou činností myšlenkovou závěry, dávajíce odpověď svým způsobem na nejdůležitější otázky a záležitosti lidské a snaží se takto měniti představy, jež prý jsou majetkem víry, ačkoli na druhé straně hlásají zásadu: Všecky naše poznatky, mají-li míti objektivní platnost a jsoucnost, musejí pocházeti jedině ze smyslné zkušenosti a na zkušenosti musejí založeny býti. Nemáme operovat žádnými pojmy, jichž nedovedeme na základě empirie (zkušenosti) ospravedlnit!

Materialistický monismus, předstíraje, že snahou jeho jest, světový názor na basi přírodovědecké založiti, stanoví jediný, nepodmíněný princip — hmotu s jejími silami. Hmotou chce vyčerpati celý obsah bytí a vědění, všecku skutečnost v tělesném i duchovém světě. Všechnu skutečnost sluší prý uvésti na elementy hmotného světa. Hmota jest primární, samostané, pravdivé, původní reale, podstata skutečna, podstata světa. Ona jest nositelkou všeho dění, poslední a absolutní příčinou všech zjevů. Všecky zjevy nejen anorganického, nýbrž i organického světa jsou funkcí hmoty. Ano i ty zjevy, jež životními a psychickými nazýváme — aktivita života a nejvyšší útvary duševního života: myšlení a vůle, nejsou nic jiného než funkce hmoty, mechanika, atomů; nemajíce samostatné reality, musejí na fysické dění redukovány býti. Organické sluší odvoditi z anorganického, duševní z mechanického. Mezi silami anorganické hmoty a projevy vědomého duchového života jest pouze rozdíl graduální a nikoli specifický.

Není osobního Boha, osobní Bůh jest subjektivní přízrak, jemuž nic objektivního neodpovídá, není nehmotné substanciální

*) Tierethik pg. 259.

duše lidské. Bůh jest identický s přírodou se všemi jejími silami a zákony, souhrn materiální skutečnosti; z té příčiny přírodní bádání jest identické s náboženstvím v nejširším smyslu. Láska k přírodě jest láska k Bohu, úcta před věčnými zákony přírody jest pravá bázeň Boží.*)

Duše dle monistického pojímání není nic jiného, než »povšechná činnost velkého mozku, jež se jeví ve světle našeho nám známého vniterného zrcadlení se vědomí (Bewusstseinsspiegelung)« — tak definoval pojem duše švýcarský anatom a fysiolog prof. Dr. A. Forel na 66. sjezdu německých přírodozpytců a lékařů ve Vídni 1894. ve své přednášce »Mozek a duše.« Dle něho »pocity, představy, percepce, vůle atd. nejsou nic jiného než nervové vlny určitého druhu.« — »Pod vůlí pojímám — píše něm. prof. zoologie a srovnávací anatomie Dr. G. H. Theodor Eimer — vyprostění jedné části celku v buňkách mozkových nahromaděných a na hmotu vázaných, v napjetí se nacházejících sil jakýmkoli popudem.«**)

Dle jiné monistické definice to, co duší nazýváme, vnitřní jsoucno, není nic jiného než zvláštní tvar energie (von Grot, Stumpf, Külpe, Ostwald), která se právě v tak aequivalentní částky fysické energie přeměňuje a z ní opět získána býti může, jako se pohyb v teplo, elektřinu, distanční energii přeměňuje a z nich za okolností opět se získati dá.

Dr. Karl Petrs ve spisku svém »Sonne und Seele« spatřuje »duševní energii« v slunečním záření a chce z »duševní energie« slunečního záření odvoditi netoliko veškerý mechanický pohyb v přírodě, nýbrž i veškeren organický život ano i celý život člověka s jeho čitím, představováním, myšlením a chtěním.***)

Člověk jest pouze bytost přírodní, produkt vývojový mechanického processu přírody. Poněvadž v přírodě děje se vše příčinně t. j. dle nutných, nezměnitelných zákonů, ze kterých není výminky, není ze zákonnosti té ani člověk vyňat; i on podléhá těmto nutným nezměnitelným zákonům. Vše, co se s ním a v něm děje, děje se též podle nutných zákonů. Z té příčiny sluší duševní život člověka ve všech jeho zjevech mechanisticky pojímati jako nutný následek nezměnitelných zákonů přírodních, a zákonů mechaniky k jeho vysvětlení upotřebiti sluší; i činnost rozumu a vůle sluší v přírodní mechanismus rozloučiti. Tak tomu chce mechanistické vysvětlování přírody. Úlohou přírodovědy jest, princip čistě fysickéko resp. mechanisticko-kausálního vysvětlení ve všem bez výminky provésti, tedy i pokud se týče duševního života. Chemicko-fysikální síly vystačí, aby se zjevy duševního života vysvětlily.

Jednotné pojímání života jest vymožeností nové doby. »Jest právě tak nesprávno jako zbytečno — dí Bregenzer — život dualisticky ve dvě substance čili principie, tělo a duši, rozlučovati.

*) Cf. Dr. J. K. Ziegler, Die wahre Einheit von Religion und Wissenschaft (Erste Abhandlung: »Über den eigentlichen Begriff der Natur«), Zürich 1904.

**) »Die Entstehung der Arten auf Grund von Vererben erworbener Eigenschaften nach den Gesetzen organischen Wachsens,« pg. 237. a násl.

***) Nat. a Offb. 1904. p. 703.

Život záleží v mechanicko-chemickém processu.« *) Jelikož však člověk jest pouhý produkt mechanického processu přírody, jest význam jeho ve všemmíru roven téměř nulle. »Člověk, dle svého vlastního bláhového mínění střed veškerého stvoření, značí v pravdě pro vesmír ještě méně, než jsoucnost jepice pro zemi.« **)

Toť nárys materialisticko-monistického nazírání na svět a člověka. Jako více méně téměř všechny obory vědy, tak ani psychologie nezůstala materialistického monismu ušetřena. On vnikl i do ní, a tak se stalo, že moderní psychologie naše jest psychologií bez duše, bez ψυχή, psychologie bez subjektu.

Pokus, duši z psychologie vyloučiti, stal se již na III. psychologickém kongressu v Mnichově r. 1896. Pravilť tehdy německý filosof Karl Stumpf:***) »A tak dalo by se, jak za to mám, psychické zcela dobře za nahromadění vlastního druhu energií, jež by svůj úplný mechanický aequivalent měly, pokládati. Jisté psychické funkce byly by s ustavičnou zpotřebou, jiné s rovněž tak stálým plozením fysické energie spojeny.« †) Toho chopili se mnozí a počali myšlenku tu doporučovati, odůvodňovati a propagovati, a tak se stala psychologie materialisticko-monistickou, psychický život úplně do přírodního mechanismu rozpuštěn.

Do psychologie zaveden princip fysiologicko-mechanistického vysvětlování a psychologie stala se dnes fysiologií. Wundt pojmenoval ji »fysiologickou psychologií.« Psychologii sluší—prý—úplně na fysiologii založiti: to jest základní přesvědčení moderní psychologie. Psychologické pochody a jejich psychickou souvislost fysiologicky srozumitelnými učiniti, stalo se heslem moderní psychologie. Psychologie musí prý se vyvinouti ve fysiologii. Vědecké bádání psychologické musí prý čerpati známost psychických pochodů porozuměním souvislosti jejich z anatomie a fysiologie mozku. Představování a nazírání, čití a cítění, chtění a přemítání, láska a nenávist, hněv, úzkost, žal a zoufalství nejsou prý naprosto tím, zač je pokládáme, nýbrž jsou to pochody pohybu v našem mozku a soustavě nervové. Tak v příčině affektů praví dánský fysiolog C. Lange: »Běžný názor, že modifikace duševního stavu vlastním affektem jest, pravou radostí, zármutkem, kdežto tělesné zjevy jsou jen vedlejšími faenomeny, jež sice nikdy nescházejí, přece však celkem nepodstatnými jsou, se zavrhuje a ukazuje se, že čistě duševní affekt jest zbytečnou hypothesou; co matka, jež nad mrtvým dítětem lká, cítí, jest ve skutečnosti únava a ochablost jejích svalů, studenost její nedokrevné kůže, nedostatek síly mozku jejího k jasnému a rychlému myšlení, to vše vysvítá z představy příčiny těchto faenomenů. Odstraňmež u ulekaného tělesné symptomy, nechmež jeho puls pokojně tlouci, jeho pohled pevným býti, jeho barvu zdravou, jeho pohyby hbitými a jistými, jeho myšlenky jasnými, co zbude pak z jeho hrůzy?« ††)

*) Tierethik 1894. pg. 262.

**) L. Busse, Geist und Körper, Seele und Leib, pg. 33.

***) Byl též professorem filosofie v Praze (1879—1884). Studoval také přírodní vědy.

†) Eröffnungsrede pg. 9.

††) L. Busse, Geist u. Körper, Seele u. Leib. pg. 368.

Jaké učení takový též vliv jeho v konkretním životě. Materialistický monismus odboural prý staré předsudky a ukázal, kterak člověk správně na tento svět patřiti a v něm sebe správně viděti má, on objasnil prý záhady: co jest svět, co jest člověk a v jakém poměru k světu stojí. Na jeho podkladě docházíme prý nenáhle zodpovědění nejzávažnějších otázek. On prý posavádní běžné představy pozměnil, dogmatismus zaplašil a tlak představ náboženských uvolnil.

Ovšem, materialistický monismus »běžné představy« pozměnil — ale tímto »pozměněním« také soustavu ethiky těmto představám odpovídající pozměnil. Jaký názor světa, taková též na základě jeho sdělaná ethika. Je-li učení paradoxní, vedou i mravní zásady na základě jeho k paradoxům. Příkré a paradoxní učení materialistického monismu má též příkré a paradoxní důsledky v oboru ethickém, důsledky, jichž ethická hodnota jest často velice neethická. Nedivme se! Učení, jež hlásá: není osobního Boha, není nesmrtelné duše, nýbrž pouze hmota, a tou vyčerpává se všecka skutečnost, vede s logickou nutností k takovým důsledkům v konkretním životě. Lid životem svým doplňuje nyní theorii, jež se mu předkládá jako nové evangelium.

Aby tato theorie co možná nejvíce ve známost byla uvedena, o to postarala se celá řada spisovatelů nižšího řádu, nezřídka i frivolních, kteří ji rozšiřují a obecenstvu upravují. Dále pak celá řada duchů povrchních, jimžto se ne tak theorie jako spíše ethika na základě theorie té velice zamlouvá, lidí to beze vší soustavné vědomosti, kteří pouze tu a tam něco drobtů vědeckých pochytili, vzala si za úkol, tiskem i živým slovem působiti na vrstvy nejširší a principie materialistické v život uváděti. *)

Obecenstvo a lid vůbec, jak známo, se sice o běžné theorie nikdy nestará, ale poněvadž hlasatelové nového učení, ujišťujíce, že hájí jen práva ducha proti útlaku, dávali si tvářnost úplné jistoty a při tom dovolávali se věd přírodních, s emfasí podotýkajíce, že přírodověda tak učí, a poněvadž každý člověk po jakémsi docelení vlastního názoru světa touží a nové učení zasahovalo v záležitosti všeobecně lidské a při tom zdálo se býti tak prosté a přirozené, nezůstala práce a námaha jejich bez úspěchu; široké vrstvy lidu bez širšího rozhledu a duševní hloubky, beze všeho proniknutí věci a uvědomění si poměru, jaký jest mezi vědou a věrou, daly se četně získati.

Semě bylo zaseto, vzrostlo na poli praktického života a ovoce jeho jest: duchová surovost a atheismus, a důsledky toho: rouhání se věcem nejposvátnějším, hanobení víry, spílání kněžstvu, eudaismonismus a egoismus, snahy a projevy revoluční atd. To jsou ty plody materialisticko-monistického »pozměnění představ« v příčině pojímání světa a člověka.

*) Kterak v té příčině socialističtí předáci a redaktoři horliví jsou, jest až příliš dobře známo. Tak, abychom příklad uvedli, v čís. 41. »Červánků« 1904. jakýsi Hnát probírá »moderní názor« o duši a dospívá k tomu, že duši jest vlastně mozek. — Že socialisté duchovost a nesmrtelnost duše popírají, jest rovněž známo.

Není-li Boha a nesmrtelné duše lidské, k čemu a pro koho má býti náboženství? Smíme se pak diviti a nad tím se horšiti, že harcovníci materialistického monismu a fanatikové nevěry, plni myšlenek reformatorských, chtějí ze škol a z vrstev lidu vyloučeno míti náboženství, že chtějí zničiti vše, co sluje náboženstvím?!

Aby toho dosáhli, vyhlašují za tou příčinou náboženství za překonané stanovisko, popírají blahodějný jeho vliv na život lidský a snaží se šířiti mínění, že člověk se obejde bez náboženství, jelikož — prý — vzdělanost mu úplně náboženství nahrazuje. »Poznání, že možno žíti bez náboženských představ mravněji a důstojněji (!), toť — prý — veliký psychologický fakt naší doby . . . Dnes nastupuje — prý — přesvědčení, že vyučování náboženství jest absurdní, nepaedagogické, zbytečné« (F. V. Krejčí ve »Volné Škole«.)*) A proto pryč s náboženstvím ze škol! »Pryč s náboženstvím ze škol«! stalo se dnes heslem moderních materialisticko-monistických atheistů, zvláště jisté třídy, přes to, že kulturní dějiny hlásají nám, jak blahodějný vliv mělo náboženství na sociální život člověčenstva, a ukazují nám, kterak s úpadkem náboženství nastal vždy úpadek mravů, poněvadž náboženství přestalo býti měřítkem činů lidských.

Kterak socialističtí předáci jsou horlivými pomocníky a pracovníky nevěrectví, vidno z toho, co napsal na př. R. Todt: »Jména socialisty nezasluhuje, kdo není atheistou a sám se všech sil o rozšíření atheismu nestará.«**) — »Neuznáváme žádné autority ani na nebi, ani na zemi,« pravil vůdce socialistů německých Liebknecht, na sjezdě v Hallu.

Nastal boj atheismu proti theismu! — Není-li Boha a nalézá-li člověk absolutní ukončení svého bytí na této zemi, jaký div, že eudaimonismus a egoismus stal se ethickým rysem naší

*) Diametrálně jinak zní úsudek prof. Dr. Jos. Durdíka o náboženství a jeho důležitosti. Ve článku »Soustava filosofie« (v »České mysli« 1905, č. 5.) končí pojednání své statí o náboženství: »Věda sama povstati může jen ve společnosti zřízené už a pokročilé, kteryžto stav nemůže vzniknouti bez institucí náboženských. Kdyby na počátku nebylo bývalo náboženství, nebylo by nyní vědy; tato předpokládá náboženství. Zejména pak co se týče přírodních věd. právem velebených a pro naši dobu tak významných, seznáno dávno z historie jejich, jaký podíl u vývoji dlužno přičísti právě náboženství křesťanskému. — Du Bois Reymond zvolal: Novější vědy přírodní, jak protimyslně to zní, děkují za svůj vznik křesťanství. — — Náboženství jest skutečnou potřebou mysli lidské a ukazuje svou moc zvláště ve stavu člověka kleslého, posilujíc a vzpřímujíc ho. — Čím vědečtěji si vede metafysika, . . tím ochotněji uznává potřebu náboženství, tím příměji doznává, že sama náboženstvím státi se nemůže. Co o metafysice, tomto výkvětu všech věd, řečeno, má tím patrnější platnost pro každou vědu jednotlivou. Počněme mathematikou; může zde býti řeči, že ona odstraní a nahradí náboženství? A to jest přec věda nejdokonalejší! Ani jiná z jednotlivých věd toho neprovede, ani jejich souhrn . . . Náboženství nemůže nebýti, to jest faktem, ano i všech lidí přesvědčením — nejen lidu, ale i všech myslitelů bez rozdílu.«

V příčině pak frivolnosti u věcech náboženských napsal: »Kde se taková frivolnost provádí, tam se snad zahnízdí v malých kruzích, tam jednotlivci sestupují sami z oněch vyšších stupňů života, kam je postavila doba vědecká. Kdyby se však frivolnost rozmohla v celém národě, národ takový hyne, zvláště hyne, když přijde uprostřed jiných národů, kteří mají ještě živou víru, když jest uprostřed národů obětavých, kteří mají skvělý cíl před sebou.« (»Rozpravy filosofické« pg. 173.)

**) Der radikale deutsche Socialismus pg. 76.

doby?! Není-li života jiného, leč pozemský, sluší-li člověka čistě zoologicky pojímati, pak jest zajisté účelem života lidského pozemské blaho, rozkoš a slasť, a aby účelu toho člověk v míře co možná největší dosáhl, má užívati za tou příčinou všech k cíli vedoucích prostředků beze všeho ohledu na škodu cizí, byť i to bylo s náboženskými a filosofickými zásadami ethickými v nejpříkřejší protivě. Proč by si neměl člověk zjednati a dopřáti i největší rozkoše smyslné, vždyť vášně jsou — prý — jen pudy přírody?!

Ano, kde subjektivní blaho, rozkoš a slasť stává se principem ethickým, tam plynou důsledky často velmi nemorální, tam dochází to k projevům podvratným, k činům revolučním, anarchistickým. Jeť bankerott u věcech náboženských pravou živnou půdou pro jedovaté býlí jako jest: společenská korrupce, násilnost, vzepření se a odboj proti stávajícímu řádu, nejistota života a majetku, attentáty na osoby korunované atd. Známoť, že směr revoluční bývá vždy v příčinném spojení s určitým učením theoretickým.

A přec oproti tomu neostýchal se na 75. sjezdu německých přírodozpytců a lékařů v Kasselu (21. září 1903) prof. Ladenburg ve své zahajovací řeči: »O vlivu věd přírodních na názor světový.« tvrditi, že »přírodovědecká studia měla vliv ve svobodomyslné zásady o rovnosti a bratrství lidí, o snášelivosti náboženské, zákonodárství sociální a skutkovou lásku k bližnímu«,*) při čemž nesmrtelnost duše popíral, poněvadž prý žádného substratu duše nezná a vyjádřil se, že prý Boha nyní musíme si mysliti jako stělesnění zákonů svět ovládajících. Nezdají se slova tato býti jakoby úmyslnou parodií na nyní stávající poměry?

(Pokračování.)

Matce.

Snů vlajku stočit, plánů svinout vesla,
zastavit kola u myšlenek mlýnu,
loď touhy rozbit, v dálku jež by nesla,
vše zapomnět, co utonulo v moře,
svou hlavu mdlou tak složit na tvém klínu
a vyplakat své neskončené hoře;

Zas cítit v čele teplou něhu dlaní,
žil tepny zžíhat lásky k Tobě požár,
v slov hudbě slyšet těchu rosy ranní,
zas nabýt sil a k životu mít víru,
že tomu chceš, plout dále, vztyčit stožár
a rvát se s víchry chtěl bych v moře šíru!

E. Romar.

*) »Živa« 1904, pg. 90.

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

I.

Po lesní stezce brali se dva muži dosti svižným krokem. Nohy jejich hned se bořily do poroseného mechu, hned sklouzaly po kořenech vyčnívajících ze země. Někde příliš bujný smrček natahoval i přes stezku zelené větvičky, jež musili chodci odtrhnouti, aby se dále dostali.

Přední znal směr dobře a třeba hlavu k zemi klonil, přece šel správně k dědině. Nikde se ani nerozhlížel, ani se drvorubců na pasece netázal.

Byl něco přes padesát roků, statný, svalnatý, širokých plecí i zad. Na prvý pohled bylo znáti, že se živí prací rukou svých a že nezahálí. Tvář měl výraznou, vroubenou prokvétajícím vousem, hlavu ostříhanou, také prošedivělou. Klenuté čelo, hluboké oko, souměrný nos, úsměv kolem úst, pravidelná brada, přímé držení těla a ušlechtilá ruka nasvědčovala, že vždycky se nelopotil, že pocházel z rodu, jehož údělem nebyla denní lopota při žáru slunečním nebo krutých mrazech, při chvatu o živobytí a rozličných strastech.

Oděn byl slušně jako myslivec, šat měl na sobě přiléhavý, zánovní, rozepjaté sako, stříbrný řetízek s jakýmsi starým přívěskem, za zeleným kloboukem strací křídlo, v náprsní kapse notes, vysoké boty a v ruce jednoduchou rákosovou hůl. Krk jeho ozdoben pěknou kravatou, do níž zapíchnuta jehlice s leskłým kamenem.

Občas utíral si čelo bílým šátkem. Bylo srpnové dopoledne, slunce hned z rána pálilo. V noci pršelo, v lese byly posud stopy bouře, ale sluneční paprsky záhy vysušovaly vlhko na stromech i zemi.

Svátečně oděný muž podíval se na hodinky a potom se otočil do zadu ke svému společníku. »Nejsi unaven, Petře?« zeptal se, dav už hlasem na jevo starost a lásku.

»Nejsem,« odvětil syn a hned také přiložil otázku: »Budeme tam brzo, tatíčku?«

»Nejdéle za půl hodiny, není-li rozvodněný potok. Potom bychom musili zajíti na můstek.«

Patnáctiletý hoch poskočil za otcem. Kdyby znal cestu, pustil by se napřed; už to jednou zkusil, ale mátl se na rozličných stezičkách lesních. Následoval otce v šlépějích. Byl rozrostlý, vysoký, slabý a otci tváří podoben. I to vysoké čelo jeho měl, ale oči veselejší, úsměv jasnější, líce plnější. Na všechny strany se rozhlížel a na lesní dělníky na pasece dlouho hleděl. Vyvalovali dřeva na vozy a k síle pomáhali si křikem, až se to daleko rozléhalo. Tu a tam stálo dříví v metrech, ale paseka už obrůstala divnými vysokými bylinami a keříky. Přes stezku plazily se ostružiny.

Také Petr měl šat se zelenými výložky, ale za kloboukem o mnoho větší křídlo pestrých per rozmanitých ptáků. Hůl mu někde otec uřezal v mlází a u vrchu zaokrouhlil.

V tomto kraji jsi se, tatíčku, narodil?« ozval se po chvíli Petr, a pokud stezka dovolovala, pokročil, aby šel vedle.

»Ano, spatříš moje rodiště,« přisvědčil Ryček a zase sklonil hluboce hlavu. »Ty první z naší rodiny uvidíš místo, odkud pochází náš rod.«

»Však se těším,« řekl výrostek a znovu poskočil, aby v chůzi otci vystačoval. Holí odstraňoval do stezky tlačící se výhonky křovin a malin. »Mnoho jsi nám sice o Malhoticích nevypravoval, ale teď všechno uvidím na vlastní oči.«

Otec se nějak smutně usmál a zrakem zabloudil v houštině, kde se ozývala rodina kosů.

»Pravda, spatříš Malhotice, moje rodiště a snad v nich jednou budeš bydleti. Však uvidíme, co se dá dělati. Kdyby moje prostředky nedostačovaly, odejdeme, jak jsme přišli, a nezavadíme o kraj tento.«

Petr rozuměl otci, už doma slyšel rozprávky rodičů a znal účel této cesty. Jemu tolik nezáleželo na změně místa a šťastném výsledku dnešní cesty, jako Ryčkovi, jemuž běželo o rodiště. Sáhl na náprsní kapsu, má-li tam peníze, které stále opatroval. Byly tam ve staré kožené tobolce.

Tu se zastavil před kamenem, který trčel ze země jako mezník vedle příkopa porostlého vřesem a jalovčím. Ryček jakoby byl přimrazen, nemohl sebou hnouti, a zrak jeho stále obrácen k tomu mechem pokrytému kameni.

I Petr si ho povšimnul, ale nevěděl, co by ho tu zvláštního tak dlouho zdržovalo. Mezník jako mezník, trochu přitesaný s vyrytým křížem u vrchu jako ochranou před zneužíváním jeho důležitého postavení.

»Až sem kdysi sahaly pozemky dvorce Malhotic!« řekl Ryček s povzdechem. A ještě hleděl na mezník, který tu ležel staletí, když už ho ani třeba nebylo a sousední pozemky byly sceleny. Příkop zarůstal, někde sotva byl znatelný, ale mezník stál napořád.

»Snad bude i na něm znak,« vece Petr a hned se jal rukama odškrabávati šedivý mech. Tento byl přischlý ke kamenu, i pomohl otec synu okovanou holí. A hle, skutečně zjevily se vytesané dva meče po straně mezníku.

Nyní i Petr se zarazil. Kolikráte tento znak viděl a o něm slyšel! Teď jej vidí zhotovený před staletími. Mech byl jeho ochranou, šedý mech jej zakrýval před zraky těch, kteří by jej jistě odstranili, kdyby jim přišel do očí.

»Tedy až sem!« malomocně pronesl Petr. A nyní stoupneme na půdu, která patřívala našim předkům.«

Ryček kývnul hlavou. »Kde tento les, já v mládosti se prohánět po lánech urodných polí. Tato smrčina byla později vysázena. Tvůj děd zde ještě osíval role.«

»A proč to bylo zalesněno?« ptal se Petr.

»Hrabě má dosti pozemků u dvorů, Malhotice koupil, že mu jako v lesích ležely. Co se dalo, zasázel lesem, aby si tyto zaokrouhlil a nikdo mu tady nehonil zvěř. A rostou zde pěkně

stromy, jako kdysi na této půdě vlnily se bohaté klasy. Všechno se tu daří.«

A Ryček se rozhlížel kolem po půdě, která před lety jeho předkům poskytovala výživu. Na výhoncích mohl spočítati, kolik roků tyto lány jsou zalesněny, ale Ryček to věděl dobře, vždyť počítal rok za rokem a každý hluboko ukládal do paměti.

»Půjdeme!« prohlásil posléze k Petrovi, který posud klečel nad mezníkem. »Takových kamenů zde shledáš více, pokud snad nebyly odstraněny.«

Pacholík opět vzal mech a opatrně zakrýval znak na mezníku, aby zůstal schován před zrakem lidským. Měl strach, aby překřižené meče nebyly nahraženy korunkou hraběcí. Urovnav a utlačiv mech, zvedl se a šel za otcem. Tomuto nebylo do řeči a už druhou otázku synovu přeslechl. Co se dělo v duši Ryčkově, když kráčel po půdě, která kdysi rodu jeho patřila? Jaké vzpomínky se dostavovaly, jaké úvahy tížily hlavu jeho?

»Budeme tedy na místě?« znovu se tázal Petr. Teď mohl volně vedle otce kráčeti, neboť cesta byla širší a schůdnější.

»Co nevidět se nám zjeví Malhotice,« odvětil Ryček a sám už napínal zrak, hledě proniknouti listí buků a dubů s bujným podrostem. Nevěděl, kam až sahá les, jak mnoho žírné půdy bylo zalesněno. Šli ještě hodnou chvíli, až se jim zjevila volná prostora. Les řídnul, bylo viděti na okraj. Tu Ryček se zcela zastavil, aby si upravil šat a vyčkal určené hodiny. Nemínil se předem s nikým stýkati, aby se vyhnul všetečným pohledům a otázkám, kdyby ho přece někdo poznal. Viděl, že má čas a chtěl si všechno odtud nepozorovaně prohlédnouti.

»Zde jsou Malhotice!« oznamoval Petrovi jaksi slavnostně.

Jinoch nevytrval u otce, ale hned se pustil dále na pokraj lesa. Ryček mu nebránil. Posadil se na pařeze, který poněkud vyčníval. Byla to kdysi planá hruška, dobře se na ni pamatoval. Setřásal s ní trpké ovoce, které se sušilo a ve stoupách, rozemílalo na prachandu. Hruška byla skácena, aby nestínila lesním stromům. Také zahrada padla. Nikdo ji nevysazoval, staré kmeny poschly nebo ještě v plné životní míze byly poraženy.

Za lesem táhla se lučina a dále byl dvorec Malhotice. Budovy všechny posud stály do čtyřúhelníku jako nějaká tvrz. Byly dílem ze dřeva a dílem z kamene, střechy šindelové, nyní zčernalé, povýšená sýpka, veliká stodola teď málo užívaná, chlévy s vyvrácenými dveřmi, kolny na spadnutí. Jenom obytné stavení se poněkud udržovalo, toho bylo asi do nedávna užíváno, ano i vížka posud byla s tím milým zvonkem, na který se Ryček ze své mladosti nejvíce pamatoval. Hlas jeho jakoby mu posud do srdce bušil. Ze vrat zůstaly jenom zděné sloupy, rybníček bez hrází, menší zahrada neoplocena.

Za dvorcem táhlo se několik kusů polí, které zůstaly při něm jako z boháčova jmění almužna. A pole bylo ještě rozděleno mezemi na znamení, že je rozparcelováno a patří několika držitelům, kteří je koupí nebo nájmem získali.

Poblíže dvorce stálo jenom sedm stavení na úpatí hodně vysokého a lesem porostlého chlumu, který nad krajinou vévodil.

Větší ves Běchary, kam tato samota kostelem, školou a katastrem náležela, byla vzdálena asi dvacet minut cesty a ležela v kotlině dvou vrchů s holými stranèmi. Průlinou lesů bylo ode dvora až sem viděti na cibulovitou věž kostelní a řadu střech mezi stromovím. Tudy jevila se oku vyhlídka ještě mnohem dále až na dvě hodiny cesty, kde krajinu lemovalo pohoří, jímž Vltava protékala, nad níž se mnohdy válely husté páry.

Ryček jenom povrchně závadil pohledem o kraj ten, jeho pozornost byla v přední řadě věnována dvorci, na němž bylo znáti zub času i že ruka lidská se nestarala o statek onen. Když jeho nejlepší pozemky byly zasázeny lesními stromy a tak dosaženo dávné snahy, stavení vykázáno za obydlí hajnému. Ze všech budov užíval sotva třetiny a se svojí úrodou se schoulil pouze na mlatě. Kravku bylo sotva viděti v rozsáhlém kravíně, drůbež rozeběhla se po dvoře, že ji marně hajná vyhlížela.

Tak několik roků dvorec sloužil za hajnici, ale potom lesní žádal, aby měl hajného při ruce na jiné straně, kde se více dála škoda na zvěři a stromech.

Hajný rád uvítal menší nový domek a ve dvorci usazeny dvě rodiny dělníků, kteří v lesích pracovali a svých příbytků neměli. Ale ani ti nebyli poblíže lesa valně užiteční a budovy vyžadovaly mnoho oprav.

I ustanovila správa velkostatku, že Malhotice prodá i se zbytkem pole, jehož dříve hajný užíval. Nadála se, že kupec budovy strhne, dříví rozprodá a půdu v pole obrátí. Velkostatku se nechtělo toto provésti, že by bourání a odvážení bylo spojeno s velkým výdáním.

Tak se dostalo do novin oznámení dražby, na niž se vypravil Karel Ryček z městečka, kde provozoval živnost hostinskou a trochu polařil. Ač mu bylo bráněno, vzal peníze, přibral synka Petra a ještě za tmy se bral na místo, jež kdysi jako nedospělý jinoch opustil, které mu však posud vězelo na mysli.

Vida nyní tu poušť, div neplakal nad rodným dvorcem. Ale tu zase hned mu napadlo, že bude nyní levně odhadnut. Na velkou částku by se ani nemohl odvážiti. Jenom aby při dvorci zůstalo tolik rolí, aby se na nich dalo hospodařiti a přinášely chléb. Výměru jejich znal, ale nevěděl, které pozemky zůstaly.

Takovými myšlénkami se obíral, zatím co Petr obcházel stavení. Ten hledal něco jiného, a keř vlaských ořechů nebo klokoč v plotě byl mu vítanější. Zahrada se mu nelíbila, neboť byla zanedbána, ale odkryl studánku, z níž vyvěral potůček, který ústil v rybníce. To se mu zamlouvalo, a hned si stanovil, jak by všechno opravil a tu nádržku i rybami opatřil.

Na pokraji lesa i jiná věc se mu líbila, že se pln nadšení navrátil k otci, který hlavu klonil a starostlivě uvažoval.

»Mně by se zde, tatíčku, jak náleží, líbilo,« děl spokojeně. »Ale posledně tu nedobře hospodařili.«

»Pravdu díš, že nedobře,« přitakoval Ryček a oko jeho zavadilo zase o zpustlý dvorec. Že se tady Petrovi líbilo, to otce valně potěšilo. Hned se utvrdil v náhledu, že se přičiní, aby Malhotice dostal do své moci. Jenom tak na oko napovídal: »Ale

vždyť jest všechno v přežalostném stavu, některá střecha na spadnutí!«

Ale Petr jako dospělý hospodář pohodil rukou a hned měl odpověď po hotově. »To by se opravilo a ty, tatíčku, brzo bys zde zbudoval pěkný příbytek.«

Ryček se samolibě usmál. Taková synova rozprávka se mu zamlouvala. Povstav, horlivě přikyvoval. »To víš, že by v roce nebo ve dvou letech Malhotice jinak prohlédly, třeba se už nemohly vyrovnati tomu dvorci, v němž jsme před časem obývali. Za tu dobu, co Ryčkové dvorec opustili, proměnil se tento v poušť. Až srdce zabolí, když to vidím a vzpomenu si, jak kdysi bývalo.«

Ryček se odmlčel a bylo mu velice hořko. Zase hlava se mu svezla na prsa a ruce sklesly.

Petr otce ani nechápal a jenom jeho bol cítil.

Pojednou muž se napřímil a zavrtěl hlavou, jakoby všechno setřásti chtěl se sebe. »Minulost nesmí na nás tak doléhati, abychom malomyslněli. Aspoň musíte vy hleděti lepší budoucnosti vstříc. Kéž se mně podaří uvésti vás, děti, na tu cestu! A tento dvorec, tuto drahou půdu získáme, abychom byli tam, kde předkové naši vládli a jejichž stopy všudy vidíme.«

Ryček se změnil. Zase měl přímou postavu, odhodlanost v tváři, zářící oko a údy přímo chvějící se po práci.

»Půjdeme, abychom aspoň část urvali a pod tím krovem stanuli, který kdysi náležel nám!« Ryček sbíral hůl, upínal si kabát a opražoval klobouk, který před chvílí smeknul. Také na náprsní kapsu sáhl, má-li poklad svůj na místě.

Petr radostně poskočil. »Tak záhy si zamiloval toto místo, že by zde hned zůstal. Byl utěšen, že otec zakoupí Malhotice, bude-li cena jejich přiměřena majetku jeho. V tom se neznal, cena peněz nebyla mu dosti jasna, jenom věděl, že si otec nabral mnoho bankovek.

Oprášili se a vykročili z lesa. Než i jiní přicházeli sem, okukovali dvorec a prohlíželi pozemky. Byli to koupěchtiví osadníci, kteří všechno dobře znali, ale teď přece podrobovali důkladné prohlídce to, na co chtěli si při dražbě přihoditi. Buď prý se bude prodávati v celku nebo po částech.

Ryčkovi nebylo třeba se tázati, který lán zůstane při stavení, byl obstoupen lidem a měřen na kroky. Nenáležel právě mezi nejúrodnější, ale nebyl také nejšpatnější. Obživil by rodinu a dalo by se na něm aspoň z počátku hospodařiti, když by se k větším objektům ještě nedostávalo peněžitých prostředků. Dle toho půda na pravo a na levo buď byla už odprodána nebo jest pronajata těm domkářům, kteří tu dříve neměli mimo přístřeší a zahrádku ničeho. A ještě se pravilo, že chalupy stojí na panské půdě a vlastnictví bylo promlčeno.

Když přijížděli v kočáře úředníci, kteří měli provésti dražbu, vystoupil i Ryček se synem. Koupěchtiví byli tak zapaseni do prohlížení svršků, že ani příchozích nepozorovali. Také se obraceli hned s dotazy na ředitele a účetního, chtíce dříve zvěděti ještě některé podmínky.

Ryček k nikomu se nehlásil, také žádného kupce nepoznával. Úředníci rozložili papíry po stole a ředitel rychle předčítal některé formality.

»Kdo se míní zúčastniti dražby, musí složiti vadium, rovnající se polovici ceny koupeného předmětu. Nejdříve zkusíme, dalo-li by se všechno prodati najednou.«

Ještě ohlásil výměru pozemků a parcelní jejich čísla. Že by budoucí držitel byl nucen dvorec strhnouti a jenom půdy užívati, o tom nebylo ani zmínky. Správa velkostatku nejspíše se domnívala, že se to rozumí samo sebou.

Čtyři kupci se přihlásili a položili buď peníze nebo spořitelní knížky. Ředitel přepočítav všechno, četl hlasitě jména.

»Karel Ryček z Ousušic —«

Teď si přítomní povšimli muže, když slyšeli jeho jméno. Jim bylo dosti známo, kdežto úředníci nedávno na panství přijatí neznali ho. Mezi venkovany nastal šum, hlavy se srážely a zraky byly upjaty na cizince, který tu stál smutný s hlavou schýlenou na prsa. Zvědavě ho okukovali a nejstarší Václav Krasík obrátil se k sousedům a kynul hlavou na znamení, že to jest on, že ho jistě poznává.

»Karel, ten prostřední,« řekl šeptem.

Už kupci dvorci pozornost nevěnovali, ale přemítali, proč sem Ryčkův potomek přišel a co zamýšlí. Vypustili z hlavy touhu po levných předmětech a pozorovali cizince. Podíval se na ně a všichni v tom pohledu viděli prosbu, aby mu nezdražovali rodného dědictví. Byli pohnuti v srdci a bez úrady všichni shodovali se v témže náhledu.

»Tři tisíce zlatých poprvé . . . « provolal účetní.

»Jeden zlatý,« řekl jaksi ostýchavě Ryček.

»Úředník se rozhlédl po přítomných významně, vyzývavě, čekal chvíli, ale nikdo ani rukou nehnul, ani krejcar nepřihodil.

»Po prvé . . . 3001 zl. . . . po druhé . . . Nikdo víc?«

Zase kupci jakoby oněměli.

Úředníci chvíli vespolek rozmlouvali. Takového výsledku nečekali, ale nadáli se, že se bude dvorec i pole, ano i jednotlivé části zvláště dražiti a teď to má být hotovo v několika minutách? Což se kupci umluvili, byli podplaceni, nebo jinak se ujednali? Řediteli se zdála cena nízká, chtěl více vydražiti ale co naplat? Dražba se musí provésti.

Účetní jmenoval ještě jednou 3001 zl., znovu se rozhlédl nějak mrzutě, čekal, prodlužoval slabiky, vybízel, ale nezbývalo nic jiného než říci »3001 zl. po-po tře-tře-tí.«

Kolem rtů Rýčkových se objevil uspokojivý úsměv. Podíval se po přítomných a zrakem jim děkoval. Rychle přistoupil ke stolu a podepsal smlouvu Karel Ryček, rytíř z Malhotic.«

»Jakže? Vy jste?« koktal ředitel.

»Potomek těch, kteří na tomto zemanském dvorci od pradávna hospodařili,« řekl tázaný.

»Nepovídal jsem to?« spokojeně se usmál staroch, který už dříve sousedy na Ryčka upozorňoval.

»A vy, pane, míníte se zde usaditi?« ptal se účetní, který zaujal hned jiné postavení oproti kupci.

»Tak jest; bylo to mou dávnou touhou, mým nejvřelejším přáním. Proto jsem se namáhal, strádal, se uskrovňoval, abych zachránil aspoň část otcovského majetku.«

»Proto nepřihazovali!« řekl účetní stranou ne bez hněvu. Ryčkovi pak pověděl: »Milý pane, zde se poměry zcela jinak utvářily a vám bude lépe zůstanete-li tam, kde jste a kde se poctivě živíte. My jsme ochotni ještě v téže ceně dvorec převzíti a po částech rozprodati.«

Ryček se usmál. »Kdybyste mně položili šest tisíc, ač vím, že tato usedlost za to nestojí, nevydám Malhotice, poněvadž mne k nim víže něco vznešenějšího.

Sousedé naslouchali přímo nábožně.

»Ale tu si urozený pan hrabě přál, aby se dvorec v bezprostřední blízkosti panských lesů rozboural a jenom půdy se užívalo,« ozval se ředitel.

»Lituji, ale já jako nynější držitel Malhotic tak neučiním, ale také hned předem slibuji, že budu šetřiti správně sousedských styků. S budovami naložím dle nejlepšího vědomí.«

Sousedé radostně naslouchali a už viděli v Ryčkovi svého obránce při rozličných sporech s vrchností.

Úředníci rozpačitě hleděli na sebe. Chyba se stala, tu okolnost v podmínky nevložili. Právo bylo na straně nového majitele, v němž poznávali budoucího soupeře. Také se domnívali, že se dá Ryček ještě pohnouti, až ho zastraší, že by mu baronovo sousedství k dobrému nebylo. Před lidem však nechtěli jednati. Podavše Ryčkovi pravice, vsedli do kočáru a odjeli.

Teď teprve obyvatelé blízké dědiny a okolních samot tlačili se k Ryčkovi a pravici mu potřásali, vítajíce ho mezi sebou. Poblíže stál soused Krasík už sedmdesátník a dobrosrdečně se usmíval.

»Celý otec,« poukazoval na Ryčka, a s tím jsme ze znali jako bratři! Tedy už je na pravdě Boží? No, budiž mu země lehká! Kde bych se toho nadál, že se dnes a vůbec jednou setkám s někým z tohoto dvorce! Tak chcete býti opět mezi námi? To je pěkné. Buďte nám vítán! Ale čeká vás mnoho práce, než si poněkud upravíte slušný příbytek. Na naši pomoc můžete spoléhati.«

Děkuji vám, sousedé,« řekl Ryček pohnutě. »Snad víte, že mám v Ousušicích hostinskou živnost, že tam snáze přijdu k penězům, lehčeji se živím, ale přece mne pudila touha sem k vám, abych dokonal na tom místě, kde předkové moji žili. Bude zde těžší práce, namáhavější ohánění se za chlebem, ale pustím se v zápas ten na této půdě, kterou orali předkové moji.«

»Tak, tak,« přisvědčoval Krasík, »my ani takovým citům nerozumíme, ale Ryčkové jsou vzdělání. Kde je pan bratr Alexandr?«

»Zůstal u vojska a tam zemřel. Také v něm kolovala nepokojná krev. »I sestra Mařì po smrti,« oznamoval Ryček. »Nikdy se valnému zdraví netěšila. Ani nebyla provdána.«

»Tak, tak, pan Karel zůstal samojediný. A také má už rodinu?« vyzvídal venkovan.

Ryček se usmál a ohlédnuv se kolem, představil Petra: »Zde už jeden z mých dětí. Žádal, abych mu ukázal Malhotice. A dva jiní tu byli před rokem na svých cestách. Ovšem neprohlašovali se. Také měli touhu spatřiti dvorec.«

Sousedé si prohlíželi Petra, který vesele na ně patřil. Dříve si cizího chlapce ani nepovšimli.

»To bude budoucí hospodář,« řekl Ryček na syna ukazuje. »Má odborné vědomosti.«

Krasík přikyvuje. Petrovi na rameno svoji pravici položil. »Po sousedsku budete živi s našimi dětmi a vnuky. Vždycky tak bývalo v Malhoticích.«

Ryček se dotazoval na osudy dvorce. Jednou by byl vyhořel, když blesk udeřil do kolny, hasiči z Běchar jej zachránili, ale hrabě by mnoho netruchlil Nedával žádných oprav, nestaral se o budovy a jejich obyvatelé se k nim chovali macešsky. Co se dalo, utrhli.

Tu Krasík vzpomněl, že bylo vlastně úmyslem panské správy, aby dvorec zmizel od lesa. »Nevalně se úředníci zachovali svému pánu, že na tu okolnost zapomněli. Hrabě kdyby mohl, všechny samoty by odtud odstranil.«

»To je marné,« odpovídal Ryček, »mne z Malhotic nedostane. Uznávám, že mne čeká veliká práce, že bych lépe pochodil, kdybych si blíže vaší dědiny menší domek postavil, ale mně o to běží, zachovati, pokud možno, dvorec.«

»Rozumíme,« přikyvoval stařík, »to je z lásky k tomu místu. Také nás potěší, spatříme-li Malholtice v lepším stavu. Bez dvorce bylo by to zde tak prázdné a smutné.«

Ryček chystal se na zpáteční cestu. Už měl klíče budov, které náležely jemu.

»Buďte bez starosti,« připomínal mu Krasík, »sám dohlédnu, aby se tu nic neztratilo, pokud se nepřistěhujete. Mám nedaleko pole a vidím sem jako do cíle.«

»Nebo tu zůstanu já,« hlásil se Petr.

»Ty nemůžeš tady býti sám a sám,« odporoval otec. »Co by si si počal?«

»Jak chcete; kdyby se tu Petrovi líbilo, u nás lože a společný stůl vždycky nalezne,« nabízel Krasík.

»Děkuji vám za všechno,« řekl Ryček dojatě. »Věřím, že by se syn mezi vámi neztratil, ale matka by se strachovala. Však se přistěhujeme brzo všichni nebo aspoň já.«

Rozloučili se za vraty a Ryček se synem pospíchal touže lesní stezkou, kterou se ráno bral. Byl vesel a spokojen. Vyndal z kapsy chléb, podal Petrovi a také sám jedl. Tvář mu zářila. Mnohdy obrátil se k synovi a mluvil s ním. Řeč se týkala onoho dvorce, který právě zakoupil a na němž opět budou hospodařiti Ryčkové z Malhotic. (Pokračování.)

Arcikněz Jan Podlaha,

zasloužilý vikář střídnictví táborského, osobní děkan ve Stálci, majitel rytířského řádu Františka Josefa a. t. d.

Obrázek životopisný. Ve slavnostní schůzi, kterou k oslavě arcikněze Podlahy, dne 2. ledna t. r. pořádala Literární sekce družstva »Vlast«, přednesl profesor EM. ŽÁK.

Přední francouzský básník *Lamartine* ve své výborné knize: »*Črty z cest*« praví: »V každé osadě žije muž, jenž nemá vlastní rodiny a přece do všech rodin patří. Jenž účastní se jako svědek, rádce a společník všech slavnostních událostí lidského života, bez něhož není ani jediného narození ani jediného pohřbu, který žehná kolébce, manželství i rakvi. Muž, k němuž dítky vzhlížejí se spasitelnou bázní, ale zároveň jej vřele milují a jemuž i dospělí svěřují nejtajnější hnutí svých srdcí, největší starosti, bolesti a tíhy duše své. Muž, jejž Bůh ustanovil za těšitele tělesných i duševních běd lidských, za nejpovolanějšího sprostředkovatele chudoby a bohatství. Na jeho dveře klepou bohatí i chudí; bohatí, aby jeho rukama tajně udíleli almužnu, chudí, aby bez uzardění ji mohli přijímati. Muž, který nepatří k určité společenské třídě, ale všem společenským vrstvám bez rozdílu náleží: nižším třídám pro svůj jednoduchý, prostý způsob života, obyčejně malé příjmy a často i pro svůj původ z obecného lidu; vyšším třídám svým vzděláním, svými vědomostmi a šlechtictvím ducha, jejž toliko Kristovo náboženství člověku propůjčuje. Krátce muž, který smí všechno věděti, jemuž možno vše říci, a jehož slovo pro vyšší původ a pro moc vyššího poslání mluví k rozumu i k srdcím lidským. — A tímto mužem jest *katolický kněz.*«

Všechno socialní působení kněze věru nemohlo lépe býti vystiženo, nežli výmluvným pérem velkého poety francouzského. Ošem Lamartine nemá ve svých nadšených slovech na zřeteli kněze velkého města, který snad polovině svých farníků je takřka cizincem, snad pouhým přednostou farního úřadu, jehož pomoci v jistých případech tito se dovolávají; ale má na mysli kněze venkovského, který celé osadě je *duchovním otcem*, je *duchovním pastýřem* v plném významu tohoto hlubokého evangelického přirovnání. Snad měl Lamartine, píše svá nadšená slova, na zřeteli tichou, vzdělávání rolí oddanou Bretagni. Ten tichý kraj, daleký výřivých hesel a proudů velikých měst, žijící ve svých staletých tradicích; tu prostoduchou v řeči a skutcích, ale nábožensky pevně věřící Bretagni, jejíž věrou slavně se chlubil největší učenec, slavný bakteriolog, věhlasný *Ludvík Pasteur.* —

Obraz kněze, v osadě vzorně činného tak, jak jej nesmrtelný Lamartine vystihl, věru se hodí na skrovné jihočeské osadě působícího, se svými farníky již přes celých 54 let žijícího, zasloužilého vikáře střídnictví táborského, osobního děkana stáleckého, pravého pastýře své osady: arcikněze *Jana Podlahu.* Náš český jih je tichou, rolnickou Bretagní naší země. A náš oslavenec vyšel z jiho-českého, nábožensky pevně věřícího lidu, a jemu též věnoval a dosud věnuje všechnu svoji životní sílu.

Vidím jej v duchu před sebou. Ctihodného kmeta malé, ale sporé postavy, upřímných očí, jež svědčí o stálé čilosti a pružnosti ducha. Vždy krátce přistřižený vlas, skoro sněhobílý, pokrývá jeho hlavu, tváře, rdící se zdravou červení, svědčí o střídmosti a přísné životosprávě. Zima se svým bílým sněhem usedla na jeho hlavu; ale v duši cítíte dosud oheň mládí, sdílnost, důvěřivost, vroucí cit k bližnímu a obětavost pro vše dobré a spasitelné.

Jan Podlaha, zasloužilý arcikněz-jubilár, jehož paměti dnešní tiché chvíle zasvěcujeme, narodil se ve Lhenicích u Netolic r. 1823. Studia svá, ovšem německá, konal v Budějovicích; filosofii, v našem smyslu osmou latinskou třídu, v Písku. A po té z lásky k vznešenému stavu, jehož zachovalý jihočeský lid i dnes si nad všechny jiné váží, volil — *ideální povolání*, vznešené působení, jehož důstojný příslušník jde takořka v šlépějích Kristových — *stav kněžský*. Matička, která kdysi nad slaboučkým děckem v náruči pochybovala a Bohu je poroučela, viděla jej státi u oltáře Páně, tam kde jen prostředník mezi Bohem a lidstvem má své vznešené místo.

Byl roku 1849 na kněze vysvěcen. Potom hned byl ustanoven výpomocným knězem při lokalii ve Stálci. Působil zde jako výpomocný kaplan u onemocnělého faráře Patáka, strýce našeho básníka Jablonského, který nejednou tu o prázdninách meškával. A vyjmeme-li krátkou dobu jeho působení jako kooperatora v Jílovicích u Třeboně, byl znovu na téže duchovní roli, na témže skrovném lánu Stáleckém jako administrator, localista, pak jako samostatný farář neunavně činný. —

V jihočeských osadách na gruntech čili usedlostech dobře spořádaných, pracuje týž rod po celá, nespočetná pokolení. Děd, otec, vnuk, jedna krev, týž duch. Náš jubilár, arcikněz Jan Podlaha, přejal osadičku, Prozřetelností mu určenou, malou jako dlaň, ale spořádanou; a na ní setrval a čile pracuje dosud. Nemaje velkých potřeb, netouží po lepším postavení. Umínil si pevně, že nikdy nebude žádati na lepší beneficium. A slovu do

dnes dostál. Ano i když zvěčnělý náš arcipastýř, kardinál Schönborn, r. 1883 nabídl mu uprázdněné děkanství Klatovské, farář Podlaha s díky odmítl. Srostl již se svojí skrovnou farkou, se svými chudými osadníky a nedovedl by je opustit. Žije tam spokojeně, bez zástupce, bez mladšího kněze, sám na své osadě všechny úkony, bez ohledu na dobu či pohodu vykonávaje. —

A přece ten venkovský farář, od ruchu velké kommunikace odříznutý, farář, jemuž ani příležitost se nenaskytovala, chodit se často poklonit velkým a mocným, neupadl v zapomenutí. Pracoval živým slovem i pérem, kázaním i příkladem. A uznalost se dostavila. Přišla sama, protože zásluhy Podlahovy si ji vynutily. Ovšem šla po špičkách, pomalu, od stupínku k stupni; tak jako jde ke každému, za nímž nikdo nestojí, na nějž nikdo neupozorňuje a nikdo neprosí, ale kde činnost a vlastní práce je zřetelna. — Po několika letech působení přišel pochvalný dekret, později synodalie. Za spis: »*Lze-li Boha upříti*« vyznamenán Podlaha již expositoriem. Když zvěčnělý biskup — vlastenec Jirsík, *jihočeský Strossmajer*, slavil jubileum svého 60tiletého kněžství, jmenován je Podlaha biskupským notářem. Roku 1883 stal se vikariátním sekretářem, na to r. 1889 osobním děkanem, rok potom vikářem střídnictví Táborského, roku 1898 arciknězem. Téhož roku, když náš nejmilejší panovník oslavoval 50. ročnici své vlády, arcikněz Podlaha vyznamenán byl rytířským řádem císaře Frant. Josefa.

A tak tichý Stálec má svého duchovního správce poctěného tak četnými vyznamenáními, jakých se nedostává často veličinám na výsluní přízně po dlouhá léta vystaveným. —

Všimněme si jen zběžně požehnané činnosti ctihodného arcikněze Podlahy v jeho duchovním působení.

»Vyšel rozsevač, aby nasil semeno na poli svém.« Náš jubilár v úkolu evangelického hospodáře již přes 56 let neunavně pracuje. Kazatelna a škola, v níž ni hodiny nikdy nevynechal, byly stálým stanovištěm, s něhož slova Kristova seje do srdcí malých i dospělých.

Týž velký básník francouzský, o němž svrchu jsem se zmínil, napsal: »Není žádné mravní nebo socialně-politické zásady dnešní doby, jež by jako v jádře nebyla obsažena ve slovech evangelia. Všechny novější programy stran vznikly z evangelia. Škoda jen, že záhy na to zapomněly. Humanismus a filantropie vznikly z přikázání Ježíšova. »Milujte bližního svého; s křesťanstvím počalo odstraňování otroctví a svoboda lidské osobnosti. Politická rovnost má svůj základ v rovnosti a bratrství našem před Bohem. A celá naše civilisace s jejími zákony, mravy, zřízeními není ničím jiným, než více méně v nový názor světský vžilé evangelium.« — Od kněze, ve škole vykládajícího pravdy sv. učení Kristova, přijal každý více než sám tuší. Všechny základy o důstojnosti lidské, o socialní spravedlnosti a rovnoprávnosti, jež nitro člověka naplňují, zasil on první v mladou duši. A byť kdo sebe více v životě svém se oddálil od oblažujících pramenů své víry, tolik je jisto: *duše všech mají vtisknuty v sobě stopy působení kněze — jako učitele, mají záři jeho světla.* Později

snad mnozí prchají před jeho slovem; ale účinky jeho ve své duši byť zapírali, přece nezahladí. —

Ctihodný jubilár náš již 56 let je neunavným učitelem své osady. Všichni vyšli takořka z jeho rukou. Jejich myšlénkový majetek, jich pevný názor na život a na svět je výsledkem neunavné, vytrvalé práce jejich duchovního správce. Poskytuje jim živé své slovo, půjčuje jim knihy, jež mají vždy jeho setbu jen podporovati. — S jakou vážností vždy na svůj apoštolský úřad hledí, o tom svědčí již to, že nebylo dosud v jeho osadě, aby na některou neděli nebo svátek nekázal. A kdyby 4 svátky za sebou následovaly, ctihodný arcikněz, který dosavad lékaře nikdy nepotřeboval, vždy je na své kazatelně. Výsledkem jeho pilné homiletické práce je též řada duchovních řečí a pojednání, jež náš oslavenec jako pilný pracovník vydal. Jmenuji aspoň některé: »*Ježíš ve světle pravdy a zdravého rozumu*«, »*Ježíš naše blaho a spása naše jediná*«, »*Obrazy z umučení Páně*«, »*Oběť Kristova a oběť naše*«, »*Ke komu půjdeme?*«, »*Panna Maria Lúrdská* čili *Maria — apoštol a Maria apoštolů*« a j. Skoro všechny naše homiletické časopisy uveřejňovaly praktické, časovým potřebám a proudům doby vždy přizpůsobené řeči Podlahovy. (Blahověst, Posvátná Kazatelna, Kazatel, Rádce duchovní a j.)

Kdo na roli homiletické pracuje, ten nejlépe ocení v tom směru píli a pružnost ducha Podlahova. Osamocen ve své osadě, nemaje po ruce velkých knihoven, v nichž by si po libosti prameny ke svému studiu vypůjčiti mohl, neslyšící jiných výborných řečníků, byl nucen pro každou knihu sám si psáti, všechny pomůcky ze svých nepatrných příjmů si zjednati.

Modnímu řečníku kazatelen velkého města snad literární práce Podlahovy nebudou se zamlouvati. Je v nich málo blýskavých frasí, nedostatek krasořečnictví a syté poesie, — málo parády. Zajisté. Ale je to zdravý, nepadělaný duševní chléb venkovský, je v nich přirozená síla evangelické pravdy. Duch, jenž z nich vane, je jako vůně rolí a lesů proti umělým, nitro člověka jen příjemně klamajícím, ale neosvěžujícím výrobkům voňavkářských závodů. — —

Podlaha — jako kněz, rozdavač tajemství Božích. Náš ctihodný jubilár ve svém útulném chrámu je příkladným vzorem každého kněze. Těše se stálému zdraví, denně koná oběť mše sv. za blaho své osady, ku cti Boží, k oslavě církve. Denně zaznívají Stálecké zvony a shromažďují věřící: bělovlasé starce a stařeny, statné hospodáře a ženy, i děti. Všichni, kdo mohou, se tu jako duchovní rodina shromažďují. Kostel nezeje nikdy prázdnotou. Ba je o nedělích a svatcích přeplněn; kněz s vděčným srdcem poznává, že nevolá, nemluví, nepracuje nadarmo. Stůl Páně není tu opuštěn. Zpovědnice nejsou zaváty prachem. Panuje tu křesťanský duchovní život, osada rok církevní opravdu v jeho duchu prožívá.

Arcikněz Podlaha je bedlivým duchovním správcem. V jeho kostele je milo pobýti. Všudy vzorná čistota, hojnost pěkných, přesně dle liturgických předpisů zhotovených rouch, krásně lesknoucí se bohoslužebné nádoby. Před čistým vkusně upraveným

oltářem je tu radost pokleknouti. Náš jubilár, nechtěje obtěžovati patrona, sám ze svého pořizuje; a lid vida obětivost svého faráře, ochotně i ze své chudoby dárkem přispěje.

Zmínky věru zasluhuje, kterak náš oslavenec vyprovází své zesnulé osadníky k poslednímu odpočinku. Ať zemřel rolník, podruh či žebrák, Podlaha všechny stejně v pluviále vyprovodí z jejich světnice do chrámu a z chrámu na hřbitov. Nad otevřeným hrobem vždy o zesnulém promluví, a tak jako otec s láskou a něžností ukládá své duchovní dítky do hrobu.

V útulné, ale evangelicky prosté své faře, ve stínu chrámu Páně, tráví z valné části svůj život. Dvéře jeho obydlí jsou každému otevřeny. Má radu pro každého, kdo přijde se poraditi; má slovo útěchy pro každou bolest. Žije na osadě, čítající sotva 1000 duší. Nemá ani nejskrovnějšího polního hospodářství. Je chudý, sedmistový farář. Ale že žije týmž jednoduchým způsobem, přísně střídmý jako poslední osadník, zbude mu přece na almužnu. Chudý nikdy neodešel od jeho dveří neobdarován. Ba má své chudé osadníky jako stipendisty. Měsíčně si přicházejí pro svoji pravidelnou almužnu. Nejmenší jeho »gážista« má z rukou svého duchovního správce 20 kr. měsíčně, největší 1 zl. Chudým svatebčanům dává i větší obnos, aby měli na snídaní. Těm, kteří pro nedostatek šatů nebo obuvi nemohou do kostela, stará se o šat i obuv. Nesluší minouti mlčením, že arcikněz Podlaha jako je duchovním otcem svých věřících, tak vede je i k lásce k jinověrcům. Když před mnoha lety v Stálci vyhořel jeden israelita, byl náš oslavenec první, který veřejně, v chrámě věřící vyzval, aby svému bližnímu pomohli. A k jeho slovům lid snášel israelitovi, co měl. Jeden dal dříví, jiný cihly, ten pomohl potahem, že chudý israelita mohl si opět svoje obydlí postaviti.[1])

Na konec budiž mi dovoleno zmíniti se o ctihodném našem jubiláru jako *o duchovním vůdci a pastýři* jeho osady.

Stálecká fara je pod patronátem majitele tamějšího statku a pěkného zámečku, který se zahradou vyplňuje celou jednu stranu náměstí, rytíře z Feldeggu. Statek přecházel lety z jedněch rukou do druhých. Celá historie majitelů, pohnutá a pestrá, dala by se sepsati z dějin tohoto jihočeského zámečku. Četné poměry pánův jako patronů chrámu prodělal náš kmet-beneficiát s sebou. Byl i u nich jako duchovní otec a rádce vždy ctěn a vítán. — I nynější patron rád použije příležitosti, aby mohl projeviti pozornost svoji ctihodnému duchovnímu správci osady. Když p. děkan Podlaha potřebuje buď za svým povoláním nebo v úřadě svém vikářském nebo jako člen okresní školní rady táborské tam či onam dojeti, ochotně poslouží mu vlastním povozem.

Na Stáleckém rynku byl od nepaměti rybník. Je to dosud pochybná okrasa nejedné jihočeské obce. Vždyť neslouží nikde k soustavnému chovu ryb, ale spíše je stálým rejdištěm hus a

[1]) Vzbudilo všeobecnou radost, že k této přednášce onen israelita, nyní zámožný majitel domů v Praze-VII. se svými příbuznými se dostavil. Týž mezi přítomnými velmi srdečně mluvil o svém bývalém dobrodinci, arciknězi Podlahovi, a když přednášející řeč dokončil, podotkl, že mnoho výborného o panu arciknězi Stáleckém mohl by ještě dodati.

kachen celé obce, je koupadlem všeho dobytka; brodí se v něm děti, je společným sběračem splašků a hnojůvky ze všech blízkých statků, je útulkem nesčíslných žab a vodní havěti. Pan farář Podlaha ve svém smyslu pro okrasu, čistotu a zdravotnictví osady, přimluvil se, aby byl rybník — či spíše ohromná, špinavá kaluž — vypuštěn. Velkostatek dal plochu jeho zorati, upraviti a nyní uprostřed náměstí skví se útulný sádek. — —

Jako opravdový duchovní otec zná náš skromný oslavenec všechny své osadníky. Vždyť všem již posloužil. Většinu jich křtil, vyučoval, sv. svátosti jim uděluje, je oddal. Jest jich rádcem i zpovědníkem. Proto všichni si ho váží a jako otce dbají.

Stalo se před lety, že prudké červnové krupobití přihnalo se nad osadu a zmařilo v půl hodině všechnu práci i naději hospodářů. Po úrodě ani památky. A tu slyšel jsem hospodyni z kteréhosi statku, která velmi výmluvně líčila to Boží dopuštění. A když takořka slovy svými vymalovala tu spoušť na polích a zahradách, s jasným okem, svědčícím o vnitřní síle a pevnosti dodala: »Ach co, Bohu poručeno! Vždyť Bůh nám přece nemusí každého roku dávat.« —

Takové ženě věřící věru sluší se poklonit. Je to obrázek oné ženy statečné, již kniha Přísloví tak krásně líčí. Šťastná osada, která má takové matky a požehnané krby, u nichž vládne taková hospodyně!

Pravda, přijde ten či onen jihočeský osadník do ciziny, obyčejně do Vídně, na zkušenou, na práci. Přinese si nazpět v hlavě jiné názory a zvučná hesla. Ale agitace, aby nalezl doma stoupenců, se mu nevalně daří. Duše těch, kteří v Boží přírodě žijí a na svém lánu pracují, jsou zcela jiného rázu nežli duše oněch, kteří jsou — i při své svobodě — služebníky stroje, jenž svými kovovými chápadly co chvíli hrozí je rozdrtiti. Nějaký čas to v duši navrátilcově víří; ale po letech se přizpůsobuje duchu spořádané, duchovním správcem moudře řízené osady, a názory jeho se vyjasní. »Usadí se.« A dokavad ty štíhlé, bílé vížky jihočeských kostelíků nebudou zastíněny černými jícny továrních komínů, dotud — jak doufám — zůstane náš venkov ve svém jádře zdravý, zbožný a při všech svých lopotách spokojený. A o to mají zásluhu ti chudí, obětaví, lidu, z něhož vyšli, po celý život sloužící duchovní správcové rázu našeho ctihodného oslavence, arcikněze Jana Podlahy. —

Náš přední povídkář K. V. Rais ve svých: »Zapadlích vlastencích« líčí dojemnou družinu starosvětských, českých mužů: faráře Prokopa Stehlíka, učitele Václava Čížka, sedláka Češku a j.

Náš zasloužilý jubilár je jako živoucí doklad těchto rázovitých, úcty hodných vlastenců. Je zkušený, laskavý ke každému, jako vikář příkladně vlídný i k nejmladšímu spolubratru, upřímně otevřený a přímý i ke svým představeným. Zemře-li v střídnictví jeho některý spolubratr, vždy přispěchá ctihodný náš oslavenec, aby mu prokázal poslední službu bratrskou. Pochoval jich valné řady, lety daleko mladších. Nejednou prohodil: »Myslil jsem, že ten pochová mne a zatím i nad ním mám říkati: Requiescat«. — Věřím, že mu i ti četní chudí vyprošují milost dlouhého věku.

Říkají často: »Modlíme se, aby nám náš jemnostpán ani neumřel.«

Žije samoten na své útulné farce, ale proto přece společností nepohrdne, ba zábavu nejedním vtipem, vypravováním rád vždy okoření. Je zapadlý kněz-vlastenec. A když tak těmito slovy jsem v mysli vaší obrázek vzorného arcikněze, čilého kmeta Jana Podlahy vykreslil, tož přejme mu všichni ještě na léta pevného zdraví a požehnaného působení. (Pokračování.)

Jitřní žalm.

Ó Pane věčnosti, který jak tiché bezedné moře
se zrcadlíš v hlubinách pokorné duše,
dík tvora přijmi, jenž v hodinách jitřních
koří se Tobě a chválí Tvou lásku,
že stvořil's jej člověkem, s okem, jež vidí,
co zázraků vůkol Tvá rozsela ruka,
a s uchem, jež slyší, jak moře i země
dnem nocí od věků k věkům
Ti pějí radostné Hossana, slávu a chvály,
a se srdcem, v kterém i pod ledu krami
vyvěrá lásky perlivý pramen,
jenž občerství zemdlené bratry
a zbloudilým kyne jak výstražný plamen!

Ó Pane, mne kdybys byl tichou rostlinou stvořil,
já chtěl bych být bílým lilie květem,
jež při záři voskovic z včelího díla
se před stánkem Hrůzy stkvěje a sklání
na oltáři vadnouc o velikém svátku Tvých nadhvězdných tajů,
za neděle svatodušní, při památce jazyků ohnivých vzplání.
Mne kdybys byl stvořil ševelivou břízou,
já chtěl bych být vyťat jak oběť Tvé slávě,
když v tajemném chlebě, Pán Pánů, král králů,
jdeš tržištěm našich trudů a hříchů,
a chtěl bych, by mroucí mé listí
svou pokornou vůní dýchalo chválu Živému Chlebu,
jenž sytí poutníky, kdykoli srdcem jsou čistí.

A kdybys byl, Pane, života mého skalený pramen
sved' do němé tváře, já v alpských ledovců kraji
chtěl bych být tichým a věrným poslem
sluhů Tvých, kteří před tváří titanů skalních,
vzpínajících Zorou růžová temena k nebeským luhům,
pějí Tvou slávu a pěstí purpurné květy milosrdenství
v lavinách, drtících kroky zsinalých chodců.
Tam v sněhových závějích hledal bych křehnoucí ruce
a provázel bratry ke kobkám bílým a jiskřivým v slunci,
kde pod krovem ledovým zhasíná poutnický kahan,
život nesmrtelné duše.

A kdybys byl, Pane, v moudrosti věčné,
mne stvořil chladným, zvučícím kovem,
ó chtěl bych se chvěti kdes pod věže krovem
a každý den třikráte k cti Tvého jména
rozlít svůj silný hlas nad širé kraje,
zvěstovat poutníkům umdleným cestou,
zvěstovat robotným na těžkých hrudách,
že se jim otvírá království Boží,
že jednou po znojných, dlouhých dnech žňových
svou duši do klína Kristova pokorně vloží.

Ó Pane, jejž vzýváme jitřními žalmy,
přej nám všem z večera stín rajské palmy!

Jan Karník.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCL. PEŘINKA. *)

Hattala.

Profesor slavistiky na universitě pražské, Martin Hattala, bývá považován tvůrcem moderní spisovné slovenčiny. Právem i neprávem. Neprávem na tolik, že střední slovenčina byla na spisovný jazyk povýšena již Štúrem, a že Štúr i Hodža pracovali nejen o to, aby střední slovenčina byla řečí spisovnou aspoň na Slovensku uznána, ale že oba již snažili se dáti jí mluvnická pravidla, či vlastně její grammatické regule vystudovati a uzákoniti. Právem však proto, že dal této slovenčině první vědeckou skladbu, nový pravopis a že soustavně vybádal její mluvnická pravidla.

Martin Hattala narodil se dne 4. listopadu r. 1821 v Trstěné ve stolici oravské v Uhřích. Jsa slabého těla, počal teprve v desátém roce choditi do školy elementární (tenkráte normálkou zvané), ač již dříve v domě otcovském naučll se čísti a psáti. Byl to hoch velmi nadaný, proto jej rodiče poslali na gymnasium. Studoval v dolních Uhřích, a to na maďarských gymnasiích v Jász-Berényi, Félegyháze a v Subotici, a všude prospíval tak, že byl prvním eminentistou. Již jako student zatoužil po profesuře, ale byly v Uhřích tenkráte doby, že lidem nešlechtickým (nezemanským) kynula skvělejší budoucnost jen ve stavu kněžském. Proto přihlásil se dvacetiletý Hattala r. 1841 o přijetí u piaristů v Pešti. Přijímací zkoušku obstál s velmi dobrým prospěchem, byl uznán přijetí hodným, ale ovšem s podmínkou, nepřihlásí-li se do noviciátu některý z již dříve přijatých kandidátův. Předpoklad tento se však asi nesplnil, neboť Hattala vstoupil do Emerikána v Prešpurce, chtěje býti světským knězem. Tam věnoval všecek svůj prázdný čas studii moderních jazyků, hlavně francštiny a němčiny, ale také staré i nové řečtiny. Potom studoval v Trnavě logiku a fysiku, odkudž byl poslán na vyšší vzdělání do Vídeňského Pázmánea. Ve Vídni považoval studia theologická jaksi

*) Pozn. red. Viz XXI. roč. Vlasti.

jen za vedlejší zaměstnání, neboť s celou úsilovností mladé vzdělání chtivé duše pokračoval v zálibném studii moderních jazyků. V Trnavě však byl v něm probuzen Slovák, a proto již ve Vídni počal pilně přihlížeti k jazykům slovanským, což mu nebylo právě obtížno, poněvadž mezi soudruhy jeho v Pázmánei byli také někteří Jihoslované a mezi spolužáky Rusové, Malorusové a Poláci. Na kněžství byl vysvěcen v Ostřehomě dne 12. prosince roku 1848. Do poslední chvíle svého života byl hrd na to, že jest jako »kňaz« členem arcidioecese ostřehomské. Po vysvěcení byl poslán kaplanovat do Bzovíka a později do Hodruše. Již r. 1850 jmenován byl prozatímním učitelem československé řiny na státním gymnásii v Prešpurce a záhy také na městské vyšší reálce. Nechtěje se však podrobiti předepsaným zkouškám učitelské způsobilosti pro gymnasia, snažil se, aby literárně získal si takového jména, aby se mu dostalo od těchto zkoušek dispense. Ale ani k tomu nedošlo, neboť Hattala předložil r. 1853 ministerstvu kultu a vyučování k posouzení rukopis díla: »Zvukosloví jazyka staro- i novočeského a slovenského,« které došlo takového uznání od Pavla Josefa Šafaříka, že ministerstvo již v červenci t. r. vyzvalo prozatímního učitele prešpurského gymnasia, aby odešel na vysoké učení pražské, kde by se dále vzdělával ve slovanském jazykozpytu, aby se mohl habilitovat na filosofické fakultě. V červnu r. 1854 jmenován byl soukromým docentem university pražské, ale v docentuře nepůsobil, byv již v září toho roku povýšen za mimořádného profesora a hned v listopadu povolán do zkušební komise pro kandidáty učitelství gymnasijního. V květnu r. 1861 jmenován byl řádným profesorem, ve které hodnosti působil po 30 rokův, odešed teprve r. 1891 na odpočinek. Zemřel dne 11. prosince roku 1903. [1])

Vypočítávati spisy Hattalovy a jeho pojednání bylo by více než zbytečno. Pro nás na tomto místě mohou platiti jen jeho spisy odnášející se ke slovenčině a jeho československé snahy.

Hattala byl rozený Slovák. Dialekt slovenský zachoval si více méně po celý život. Svými vědeckými pracemi nezanechal po sobě takové památky, jako svými mluvnicemi slovenčiny. Ale ty nemají tolik vědecké ceny, jako praktického významu. Již v Pázmáneu ve Vídni psal latinsky mluvnici slovenskou, ovšem pouze na prospěch svých spoluchovanců, kteří chtěli pocvičiti se ve slovenčině, ve své řeči mateřské. Jako kaplan v Bzovíku dokončil a r. 1850 vlastním nákladem a tiskem v Báňské Štávnici vydal latinský spis »Grammatica linguae slovenicae collatae cum proxime cognata bohemica.« Jest to srovnávací mluvnice, která spolu se zkráceným přepracováním českým »Krátkou mluvnicí slovenskou,« vydanou r. 1852 v Prešpurku, stala se základem nynějšího slovenského psaní. V tom také spočívá Hattalův význam pro Slováky a slovenčinu. Hattala neměl v úmyslu, aby pomáhal Slovákům v jejich roztržce od češtiny, vždyť sám chtěl, aby jeho mluvnice jak latinská tak česká byly mosty k češtině, což nepokrytě vyjádřil ve své latinské mluvnici slovy předmluvy, že dílo to sepsáno jen s podmínkou, »si nos

[1]) Viz Ottův Slovník Naučný X., pg. 950—953.

spes resistuendi benefici nexus literarii cum Bohemis reapse penitusque frustraretur.« Roku 1851 vydal v Prešpurku z uložení ministerského čítanku »Čechisch — slovakische und deutsche Aufgaben zum beiderseitigen Uibersetzen und Lesestücke,« ale z uložení vládního a školních úřadů sestavil ještě různé čítanky a slabikáře s mluvnicemi. Také jeho »Zvukosloví jazyka staro- i novočeského a slovanského« jest jen srovnávacím jazykozpytným dílem československým. Vyšlo r. 1854 v Praze. Roku 1854 dokončil také »Skladbu československého jazyka pro střední školy.« Předloživ ji ministerstvu, aby byla doporučena, byl ubezpečen, že ministerstvo dílo doporučí, jakmile i ostatní části mluvnice, tvarosloví a hláskosloví budou dodány a tak zdařilými shledány, jako »Skladba«. »Skladba vyšla již r. 1855, hláskosloví a tvarosloví r. 1857 pod společným titulem »Srovnávací mluvnice jazyka českého a slovenského.« Ministerstvo vyučování knihu approbovalo pro nižší a vyšší gymnasia v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v prešpurské a košické stolici. Sotva vyšla »Srovnávací mluvnice,« byl Hattala vyzván ministerstvem, aby přepracoval mluvnické části I. a II. čítanky pro slovenské školy elementární v horních Uhřich. Roku 1860 a 1862 vyšly skutečně, »Počátkové mluvnice československé« a »Výklad mluvnice československé.« K výzvě uherského ministerského náměstnictva sepsal a roku 1864 vydal Hattala »Mluvnici jazyka slovenského;« spis tento byl také uherským ministerským náměstnictvem pro střední školy hornouherské approbován, zase však s podmínkou, aby vydán byl také díl druhý, který měl obsahovati skladbu. Druhý díl vydala r. 1865 »Matice slovenská.« I tato mluvnice je srovnávací, takže Slováci se z ní mohou naučiti i češtině. K bádání v jazykozpytě slovenském vztahují se také r. 1870 v »Rozpravách královské české společnosti nauk« vydané »Počatečné skupeniny souhlásek československých.«

Spisovatelům českým, kteří těžce nesou slovenskou literární samostatnost, zdá se toto slovenské působení Hattalovo velikým hříchem. Celkem vzato — nebyl Hattala duševní titán. Jeho jméno ve světě vědeckém neznamená dnes nic. Starší pracovníci dosud vzpomínají s nechutí jeho vědeckých i nevědeckých půtek a bojů s pracovníky českými i mimočeskými (Schleichrem, Jagicém) a žák jeho, dr. Jan Jakubec, vytýká dokonce manům Šafaříkovým, jakým bylo těžkým nedopatřením zasazovati se o to, aby supplent Hattala byl z gymnasia prešpurskeho povolán na universitu do Prahy.

Hattala má nepopíratelně veliké zásluhy o jednotnost slovenského pravopisu.

Střední slovenčina, Štúrem uvedená do písemnictví slovenského, konala v krátce pravé divy. Spojila národ, dosud dle vyznání náboženského na dvoje písemnictví rozštěpený, stvořila spisbu, rozmnožovala národní uvědomění, chystala politický život (tiskly se v ní zákoníky), vcházela do hornouherských škol. Měla však velikou chybu: nebylo pro ni jednotného pravopisu. Štúr zjednodušil pravopis Bernolákův tím, že počal v něm uplatňovati zákony fonetické (po způsobu Jihoslovanův), ale proti jeho fone-

tickému pravopisu ozývaly se hlasy odporu. Již Michal Milan Hodža uznamenal, že orthografie Štúrova nemůže řeči slovenské vyhovovati a proto ve spise svém nadepsaném. »Epigenes Slovenicus. Liber I. Tentamen orthographiae slovenicae« (v Levoči, 1848) navrhoval důvodné opravy a roku 1848 vytiskl svůj spis »Větín o slovenčině« již nikoli pravopisem Štúrovým, nýbrž dle své soustavy opraveným.

Martin Hattala posuzoval Hodžův pokus o zlepšený pravopis (Epigenes slovenicus) roku 1848 v »Orle tatránskom« a prohlásil většinu návrhů jeho přípustnými, dobrými a odůvodněnými. Štúr však a Hurban zůstali při starém pravopise, čímž vznikla ve spisbě slovenské patrná roztržka. Ale tato roztržka netrvala celkem dlouho. »Martin z pod Babejhory,« jak se Hattala podepsal v »Orle tatránskom,« pod posúdek knížky Hodžovy, vydal již r. 1850 v Báňské Štávnici spis »Grammatica linguae slovenicae,« v níž nejen opravil Štúrův pravopis, ale filigránským dlátkem otesal z budovy Štúrovy slovenčiny všecko to, co vyhovovalo sice Štúrově zálibě ve střední či liptovské slovenčině, mnoho z toho, co učený Trenčan převzal z mluvy Bernolákovy, ale co nevyhovovalo požadavkům jazykozpytným, vědeckým. Štúr sice spis odsoudil, ale když záhy po té vyšla »Krátká mluvnice slovenská«, spřátelili se myslící Slováci s reformou pravopisnou i tvaroslovnou a již r. 1852 počaly v Trnavě vycházeti »Slovenské Pohľady« v řeči obnovené, opravené, týž časopis, který tak úporně se bránil Hodžovi i Hattalovi, a všichni přívrženci Štúrovi přidali se k novotě, která tak opanovala celé Slovensko. Štúrem uvedené nářečí liptovské bylo opraveno všeobecně živlem nářečí zvolenského.

Hattala již nadpisem své latinské mluvnice přiznal, že uznává slovenčinu samostatnou řečí slovanskou, když tě knihu nadepsal »Grammatica *linguae* slovenicae.« Podal-li již tímto pouhým nadpisem důkaz, že v theorii chce slovenčinu považovati za zvláštní dceru matky Slavie, podepřel slovenské snahy po literární samostatnosti hlavně svou kodifikací mluvnických pravidel slovenčiny. Předchůdcové jeho zajisté, kteří zabývali se mluvnicí slovenskou, neměli onoho důkladného jazykozpytného vzdělání, kterým honosil se Hattala, pokusy jejich obyčejně klamaly. Slovenská knižní samostatnost byla by stonala úbytěmi svých gramatik, kdyby jí nebyl na pomoc přišel muž v ohledu mluvnickém schopný vyšinouti se nad obvyklé do té doby pokusy, které vykazovaly mnoho dilettantského. Ale nesmí se tvrditi, že jedině na Hattalovi zakládá se nynější slovenský jazyk, jak lehko dalo by se souditi z tvrzení Šemberova, že Štúr povýšil na spisovnou řeč slovenčinu liptovskou, kterou Hattala nahradil nářečím zvolenským. Dobře podotýká Josef Skultéty, že už »Štúrove spisy (»Nárečja slovenskuo« a »Nauka řeči slovenskej«) čo do zásady neboly »kolísavé pokusy«, spismi Hodžovými (»Epigenes slovenicus,« »Větín«) stredná slovenčina ako spisovná reč bola ešte pevnejšie postavená a v nej hneď povstala taká báseň, ako je Sládkovičov »Detvan«. Slováci ctia si Hattalu ako muža, majúceho veľké zásluhy o spisovný jazyk slovenský; on zdokonalil pra-

vopis a systemisoval to, čo sa pred ním ustálilo, on pre slovenčinu prišiel iste v čase vel'mi dobrom: pritom všetkom vec vtedy už bola by sa rozvíjala i bez jeho prispenia«.[1]) Leč právě tímto posledním tvrzením umenšují Slováci sami zásluh Hattalových, právě jako je velmi rádi zkracují Čechové.

Tvrdí-li o Hattalovi dr. Jakubec, že svou mluvnici slovenskou neustále přepracovával, tu česky, tu latinsky, tu německy, tu obšírněji, tu stručněji, tu celou, tu jen některou její část — je to znamením, že dr. Jakubec jasně vidí, kterak Hattalovi bylo vědomo, že tímto dílem vlastně založil svoji slávu budoucí. I to zase jest pravda, že kodifikace slovenčiny, pokud ji podnikl a vykonal Hattala, má větší cenu praktickou než vědeckou — ba právě tato praktická cena zachovala jméno Hattalovo budoucnosti, ale také slovenčině její samostatnost.

Jest při tom jen s podivem, že muž tak bojovného ducha, jako byl Hattala, nepustil se nikdy v boj za slovenskou knižní samostatnost, kdyžtě všichni ti mužové, s kterými se Hattala stýkal, stavěli se proti odštěpenským snahám slovenským. Ale také pro tuto okolnost nalezneme vysvětlení. Hattala začal sice psáti slovensky do slovenských časopisův, kodifikoval pravidla slovenské řeči a měl také zajisté dosti mysli, aby se pustil v boj s lidmi, kteří potírali tu řeč, již on dal vědecká pravidla. Ale mezi odpůrci slovenčiny stáli na prvním místě Šafařík a Palacký, jediní mužové, kteří z celého českého národa platili Hattalovi za auktority a kromě toho oproti prvnímu z nich byl Hattala vázán citem vděčnosti za to, že přímluvou svou způsobil jeho povolání na kathedru do Prahy.

V mladších letech byl Hattala oddán spisovné slovenčině, ač více asi se stanoviska praktického než theoretického a ač nikoli celým srdcem. Tak píše dne 29. října roku 1849 dru Radlinskému: »Ze spisu mojeho, ještě v Pázmáneum naproti Štúrovým novotám československým jazykom složeného a tebe vlani sděleného ti bude známo, že som sa od samého prvopočiatku novotám k roztrhaniu svazku literárního medzi Čechmi a Slovákmi od tri sto rokov panovavšího směrujícím protivil a len neskoršej *ne tak důvodmi* jako *behom neobyčajných událostí politických premožený*, k slovenčině od nás i strany pravopisu i forem opravenej *prirazil*.[2])

Když roku 1849 na radu Kollárovu vláda vídeňská uložila dru Radlinskému, aby do vládních »Slovenských Novin« uvedl češtinu, zrazoval jej Hattala z toho dopisem ze dne 20. prosince, kde zřejmě projevuje svůj podiv nad tím, že by se »čeština bez náležitej přípravy myslí a srdc, bez vzbuděnia totižto tužby a žádosti za zjednotěním se s Čechmi do jediného orgánu politického života našeho, do novin slovenských, se všetkými jej nedostatky formálními uvedla.

. . . Vůbec všecko na to ukazuje, že s češtinou — přivčas vystúpíte, jak hneď počátkom nového roku začnete Noviny celkom po česku vydávať . . . Pre mňa a iných jednako s námi smýšla-

[1]) »Slovenské Pohľady« 1902, str. 57.
[2]) »Slovenské Pohľady«. 1902, pg. 58.

jících můžete i najdokonalejšou češtinou písať: my nebudeme nič mať naproti tomu, nakolko sa to len nás samých dotýká, ale tu treba mať všemožný ohled i na ty vrstvy Slovenstva, které jináč od nás myslia.« [1])

Mínění toto se asi ani v pozdějších letech příliš nezměnilo, a tak Hattala vlastně v duši své necítil ani pobídky, aby se dal do polemik za slovenčinu, o jejíž samostatnost má mimo Bernoláka, Štúra a Hodže největší zásluhy. Svými popudlivými polemikami byl by však nevykonával pro rodný svůj jazyk více, než vykonal svými spisy: snad by byl slávy své ještě umálil.

(Pokračování.)

Poesie pod Tatrami.

Napsal JAN KARNÍK.

Naši slovenští bratři jsou národem nešťastným. Politicky bezmocni, bez národního školstva, bez obohacujícího průmyslu, bez zámožného měšťanstva, v područí nestoudných úředníků a v otroctví židovských vydřiduchů, s inteligencí rozdvojenou a nečetnou, se zemanstvem hýřivým, znemravnělým a bídu lidu zavinivším — a přece i na tomto, mrazivými větry ošlehaném stromě vypučelo několik čarovných květů, kterých i my, při vší vlastní bezradnosti přece jen šťastnější jejich bratři, můžeme Slovákům skutečně záviděti. Čtenářům »Vlasti« nejsou žalostné poměry Slovanů podtatranských zhola neznámými, bývajíť o strastech jejich občas zpravováni instruktivními články Peřinkovými. Obšírněji vylíčil v XV. ročníku Slovensko po stránce náboženské i národnostní sám redaktor tohoto listu. Z informací Peřinkových budou známa i jména tří nejlepších spisovatelů současného Slovenska — a to jsou právě ty nádherně kvetoucí ratolesti, které vytryskly z dusných hlubin porobeného národa a skvěle dokumentují, že je to lid v jádře ušlechtilý a nadaný, který sténá tam pod skalnými štíty tatranskými.

Článek tento, věnovaný poesii tří nejskvělejších duchů slovenského národa nechce nikterak učeně se nadouvati jako studie *kritická*, podávaje pouze poznámky a dojmy čtenáře ve vědě kritické neučeného, který však četl s láskou a se zájmem.

* * *

Vajanský, Hviezdoslav a Kukučín — tato tři jména literárních koryfeů slovenských mají i u nás dobrý zvuk. Nebyla však autorům těmto, píšícím zvučným dialektem naší mateřštiny, věnována dosud taková pozornost, jaké by pro umělecky vysokou úroveň své tvorby dojista zasloužili. Jest arci pravda, že z díla Vajanského jsou u nás dobře známy jeho jemné novelky i jeho působivý román »Uschlá ratolest,« leč práce tyto dostaly se čtenářstvu našemu převedeny na spisovnou češtinu, což nestalo se vždy dosti obratně, aby zlatý pel nebyl setřen z těchto delikátních okvětí. Platí to zejména o překladu novell.

[1]) »Slovenské Pohľady«, 1902, pg. 58.

Méně známým zůstalo u nás druhé velké dílo Vajanského, románová skladba Kotlín, aspoň širší obci čtenářské. Jednotlivcům, literární zjevy s větším zájmem sledujícím, neušlo, že toto dílo Vajanského přijato bylo doma i u nás s pochvalou i s odporem. V »Národních Listech« rozepsal se o Kotlíně prof. Voborník obšírně, oceňuje správně epochální význam díla tohoto, kdežto v »Naší Době« dostalo se románu příkrého odsouzení. Proč, snadno pochopíme, vzpomeneme-li, kterak Vajanský s jedovatým sarkasmem karikuje a odsuzuje representanty mladého Slovenska doktory Durinu a Milanca, líče je jako zbrklé nohsledy pražského filosofa dr. Babingtona Papáčka. Kdo míněn tímto groteskním jménem, není těžko uhodnouti. Hinc illae lacrymae.

Leč nestranným čtenářům, vzdáleným nerealního realismu Papáčkova právě tak daleko jako autor Kotlína, přece jen vnucuje se myšlénka, že invektivy proti mladým jsou díla jinak výborného stránkou asi nejslabší, protože humanitní a čechofilské snahy mladých intelligentů bezprávně tu zkresleny z té jednoduché příčiny, že mladí odvracejí se od větrných zámků a rusofilských utopií martinských vůdců, budujíce lepší budoucnost národa svého na podkladě reelnějším, totiž na účinné vzájemnosti československé. Čímž arci nikterak neomlouvám některé jejich nezdravé výstřednosti.

Tato slabina románu bude dílu Vajanského jistě ke škodě doma mezi mladým světem slovenským, nevadí však nikterak nám, abychom netěšili se ze zdařilého jinak a umělecky bohatě vypraveného díla autorova.

Kdo se ve vlasti naší chce hravě seznámiti s vlnobitím a s bouřemi, vybíjejícími se pod slovenskou oblohou, musí čísti toto obsáhlé a krásné dílo, koncipované Vajanským ve vězení segedínském, ve kterém kulturní i politický život současného Slovenska obráží se jako v zrcadle. Neradil bych, aby dílo toto bylo na spisovnou češtinu překládáno, není toho naprosto potřeba, neboť stačí špetka dobré vůle a příruční slovníček Salva-Kálalův, a můžete čísti bez námahy román Vajanského v originále. Jeho jasný, průhledný sloh, umělecky dokonalá forma a zajímavá fabule dějová hodí se výborně pro čtenáře, kteří se chtějí seznámiti s lahodnou slovenčinou.

Jelikož »Kotlín« jest u nás méně znám, podávám zde stručně obsah jeho.

Hlavní osobou, okolo které rozvíjí se velkolepý obraz, je Andrej Lutišič, syn renegátské slovenské zemanské rodiny. Tento Andrej, velký pán, za svého dětství okusil trpké bídy jako sirotek. Vlivem vzdáleného svého příbuzného přijde na slovenské gymnasium, načež stane se mimo nadání po strýci podivínu dědicem velkých statků Lutišičových. Ze šlechetných pohnutek oproti nezkušenému a lehkomyslnému mladíku ujme se správy panství týž příbuzný, který Andreje poslal na slovenské gymnasium, horlivý národovec slovenský Jan Greguš. Tento Greguš představuje v románě sílu, která bohatého mladého Lutišiče vynasnažuje se vychovati a zachrániti pro slovenský národ. Druhá síla, pracující k tomu, aby udržen byl při maďarismu, je tradice

rodiny, všecky její svazky, vůbec celá společnost, ve které Andrej Lutišič má svoje kořeny. Čím širší svazky, čím větší jeho majetek, tím mohutnější jest i tato druhá síla. Proti ní těžký jest zápas Gregušův. Leč dostane se mu netušených pomocníků, předně ve vlastní na výsost ušlechtilé dceři Gregušově Julii, která se právě vrací z výchovy v cizině; pomocníkem stává se i přítel Andrejův, umělec Skladanský, který přichází sem z cizozemska a hluboká duše jeho zamiluje si mnohé vynikající osobnosti ze slovenské společnosti. Pomoc přichází i v té události, že ve městě Kotlíně nastane brutální pronásledování Slováků, život jejich stává se neobyčejně vzrušeným, rozčilujícím, situace vyvrcholena na ostří nože — a Lutišič je téměř denně puzen zastati se Slováků, připojit se k nim a činně hájit slovenskou věc. Nutká ho k tomu i láska, kterou zahořel k Julii Gregušové, Slovence pevného charakteru. Již již se zdá, že snahy Gregušovy zvítězí — a přece nikoli! Bylo pozdě. Lutišiče, fysicky zničeného nemravným životem v peštské společnosti a duševně nalomeného nelze zachrániti. Katastrofa se blíží. Ve chvíli pro Slováky kritické Lutišič odepře jim pomocné ruky. Tím bolestně zasažená Julie odvrátí se od něho, nechce se státi jeho ženou. Před Andrejem zachmuří se svět a on hyne ranou z revolveru. Sklamaným nadějím věrných slovenských duší kyne útěcha v probouzejícím se uvědomění okolního slovenského lidu.

Svetozár Hurban Vajanský vedle svých dvou velkých románů napsal řadu novel sebraných pod titulem »Besedy a dumy« a vydal tři svazky krásných, zralých, mužných básní, »Tatry a more«, »Z pod jarma« a »Verše«. Sbírka »Z pod jarma« vyšla r. 1885 v Poetických Besedách Nerudových a repraesentuje skutečný čin česko-slovenské vzájemnosti. K dílku jest připojen vhodný slovníček výrazů čtenáři českému neznámých. Tato vysoce cenná knížka vyšla r. 1905 ve druhém rozmnoženém vydání v Turč. Sv. Martině a doporučujeme ji ctitelům ryzí poesie co nejvřeleji.

Nám Čechům, kteří zvykli jsme již tomu, že od několika let oficielní literatura naše šmahem pohrdá věrou zjevenou, nebo aspoň chová se netečně oproti náboženským potřebám životním, jest milým překvapením ona hloubka a vroucnost náboženského citu, s jakou shledáváme se ve všech dílech jmenovaných tří slovenských autorů. — Jak mohutně zvučí struna náboženská v poesii Hviezdoslavově, ukážeme na svém místě obšírněji. Zde na mysli máme především Vajanského a Kukučina. Jak otevřeně odpravuje Vajanský povrchní materialismus naší doby, pozná čtenář z úryvku níže citovaného. Andrej Lutišič, hrdina »Kotlína«, je v Římě v sixtinské kapli a vzpomíná tu na verše Michal Angelovy, které Vajanský uvádí v překladu:

Včul cítím, ako blúdil láskou vzňatý
môj duch, keď umeniu len modloslúžil
a v ladnom blude len za krásou túžil!
Veď nestačí nám krásy plápol zlatý!
Mňa neutíši štetec, ani dláto,
len láska Toho, ktorý s dreva kríža
oproti hriešnym ruky rozostiera.

»Či neuhádol i moju nemoc starý genij?« napadá Lutišičovi. A dále líčí Vajanský: »Zašiel do svätopeterského chrámu a s nábožným rozochvením prestál dve plné hodiny pred Michelangelovou gruppou »la Pietà«, v bočnej kapelle, kde slávna skulptura je tak zle, vysoko umiestená, zle osvetlená. Mária drží mrtvého Krista na lone, pravým ramenom podopiera mu hlavu, ľavú ruku má otvorenú, ako by sa pýtala, ako zniesť túto ztratu? Tu Andrejovi razom zjavila sa temná ještě predtucha o tom, čím bolo by možno vyplniť prázdnu priepasť v bytí človeka. Dosiaľ necítil skutočnej potreby obracať sa k »tamtej« strane; on stál v oči chúlostivým, intímnym otázkam o duši, o nesmrteľnosti, o pomere k Bohu na stanovisku: »Nic o tom positívneho vedieť nemôžeme, tedy ani nemysleme o tom, vyhýbajme tomu, dajme tomu svätý pokoj! Nech si to odbavia theologovia.« Lenže na tomto banálnom, ľahkomyslnickém) stanovisku (ostatne na takom stojí ohromná väčšina takzvanej intelligencie) nemôže dlho stáť človek rozvitého umu a zdravého, citlivého srdca i vtedy, keď mu dobre ide a on v pohodlí i šťastí prežíva vek svoj. Ešte menej môže uspokojiť sa s takým plytkým vyhýbaním osudným otázkam človek, ktorého duša rozbúrená býva bôlom, tajnou bázňou pred budúcnosťou, mýlená pochybnosťami, rozhorčená smutným pohľadom do minulosti, človek, ktorého srdce otriasalo sa v silných citoch bolných či radostných. A ešte človek v opravdovom nešťastí! »Oprobujte,« hovorí slávny fysiolog Du Bois Reymond, »potešiť chorých rakom čítaním Goetheho alebo sonátami Beethowena!«

Vajanský jest evangelík, otec jeho, slavný slovenský buditel a bojovník Josef Miloslav Hurban byl evangelickým pastorem. Ke katolickému náboženství jest však Vajanský tolerantním a duševní noblesa jeho nesníží se nikde k zlomyslným ostnům proti církvi naší. K stoleté ročnici narození báňsko-bystřického biskupa Štefana Moysesa blahé paměti napsal Vajanský s pietou obsažný životopis tohoto skutečného Mojžíše slovenského národa, který vedl lid pouští k zaslíbené zemi. Bohužel nevešel do ní vůdce a nevešel do ní podnes ani lid jeho.

V »Kotlíně« jednou z nejdůležitějších osobností jest katolický farář Josef Surinský, horlivý rodu svého vůdce a zastánce. Ušlechtilá, nebezpečím zhrdající, apoštolským duchem rozpálená bytost jeho líčena jest autorem se zřejmou láskou. Poslyšte citát: »Surinský mal drahocennú vlastnosť, že bol ľuďom príjemný, kamarátský a pritom všetkom si ho vysoko vážili a trochu sa ho i báli. Nebola to bázeň podriadeného pred vyšším, ale bázeň menej obetujúceho před človekom všetko obetujúcim, ohliadajúceho sa pred bezohľadným, poklesávajúceho pred neklesajúcim a neustrašiteľným. Bôh dáva národom v najväčšom uničení duše šlachetné, posiela prorokov nie vtedy, keď národ pláve na výslní, tichým morom, ale keď nebo kaboní sa a vlny idú búrne. A jestli tak, ešte netreba zúfať .... Pravda národy málokedy poznajú vyvoleného, zriedkavo počúvajú na jeho slová, ba často oblievajú ho pohanou, alebo aspoň neuznávajú, nevidia. No čo bolo

Surinskému po uznaní, on rútil sa za svojom ideálom rovno, bezohl'adne a bol každú minútu hotový zaň všetko obetovať.«

Zbožný duch Vajanského zřejmě jeví se i v četných básních jeho. Krásná sbírka »Zpod jarma« chová na prvním místě dojemnou »Modlitbu v lete«, ve které želá básník:

»Daj l'udu mojmu, Bože, užit dary,
k nim pripoj svetlo svojej božskej tvári!«

Podobných citátů našlo by se hojnost.

Jaké to kontrasty, u nás a na Slovensku! Tam básník i muž vyspělý, bouřemi života ošlehaný, pro přesvědčení svoje žalářní kobkou týraný, pronásledováním nezlomený, pěje o božské Bytosti s největší úctou a vroucností, zůstávaje až k šedinám nadšený pro posvátné ideály člověčenstva, — u nás vyhýčkaní floutkové, většinou na účet otcovských mozolů žijící, odhazují s dětskými kalhotkami náboženské cítění jako bezcenný brak a hledí na kolbišti literárním dosici rytířských ostruh nejsnáze sprostými blasfemiemi a vzteklými kopanci především náboženství katolickému, tonouce v bahně pustého materialismu a sytíce dekadentské mozečky zahraničnými literárními odpadky. A jiní jako v mrákotném stavu jdou slepě za filosofem realismu, který zžíravým jedem své sofistiky rozleptal až k rozpadu duševní život našeho národa. (Pokračování.)

Královně posvátného růžence.

Já Tebe, Marie, chci zváti
svou něžnou, milou Královnou,
jen k Tobě chci se povždy znáti
a žíti pod Tvou ochranou.

Vždyť k Tobě celý svět se vine,
Tě zove Matkou milosti,
z Tvých dítek žádné nezahyne,
vždyť Tys mu žití sladkostí.

Jen Tobě jistě důvěřovat
smí plavec žití na moři,
pod plášť Tvůj mocný smí se schovat,
když láskou k Tobě zahoří.

Ó matko Boží, matko moje,
já k Tobě pozvedám svůj zrak,
Ty skytneš duši těchy zdroje,
když nad ní krouží zhouby mrak!

My všichni, Tvoje dítky, lkáme,
že duši poskvrnil nám hřích,
jen v Tobě naděj pevnou máme,
že budeme kdys v nebesích.

Tak mnohé srdce chví se bolem
v tom slzí teskném údolí,
však přítele tu nezří kolem,
jenž lék by skytl pro boly.

Jen Ty nás těšíš v každé chvíli
a slzí stíráš hořký proud,
jsi v bouři duhový svit milý,
jenž nedá bídným zahynout!

Tys laskavou nám prostřednicí,
kdy Syna Tvého skví se říš,
Tys Královnou nás milující,
jež v lásce své se neměníš.

Ó pohleď na nás, Matko čistá,
k nám mateřsky se povždy znej,
svou láskou usmiř za nás Krista,
nám požehnání Jeho dej!

Rudolf Stupavský.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

I.

Říše nejmocnější, jakou kdy zřel svět, propadla soudům Božím. Ohromný kolos římský, který po tři sta let železnými pouty svíral národy, roztříštěn strašným nárazem na skálu Kristovu, skácel se k zemi. Kříž zvítězil nad zvrhlým pohanstvem.

Mstitelové nejvýš Spravedlivého se dostavili k děsné očistě. Dravé proudy polodivých národů vyřítily se z pustin asiatských a prorazivše pevné ohrady hranic římských, jako rozkácený veletok se valily k nádhernému sídlu bývalé královny síly a krásy.

Pětkráte se objevily příšerné ty roje strašlivých bojovníků před mohutnými hradbami světového města. Třikráte byl jimi Řím ztečen, dobyt a nemilosrdně zdrancován.

Poprvé když gotický král Alarich jedné bouřlivé noci kázal ve všech čtvrtích města založiti oheň, jenž prudkým větrem rozdmýchán v několika hodinách proměnil nejkrásnější metropoli země v hromady popelu a rumu.

Ještě pozůstalo mramorové zdivo, jehož nezničitelná krása nanovo podráždila zběsilého divocha. V šíleném vzteku se vrhá s hordami svými na dávnověké svědky slávy a vzdělanosti; po čtyřicet dní buší železnými palicemi a berany do vysokých pilířů a kleneb nádherných sídel císařských. A když na žalných troskách jejich ukojil zlobu svou, opouští s nesmírným lupem nešťastné město, aby ustoupil ještě krutějšímu nepříteli, vandalskému králi Genserichovi, který pak dokonal s neslýchanou zuřivostí dílo nevylíčitelné spousty a záhuby.

Panovnice národů povalena a rozmetána s ohromným svým bohatstvím. Město vítězného jásotu a nejbujnější rozkoše proměněno v pochmurný hřbitov, na němž bělají se trupy štíhlého sloupoví, podobny obrovitým hnátům titanův.

Tak zpustošený Řím byl králem franckým Pipinem věnován sv. Petru a jeho nástupcům jako nedotknutelné dědictví a stálé sídlo nejvyšší viditelné hlavy duchovní říše Kristovy.

Církev vyproštěna z ponižujícího poddanství exarchy raveňského jako neobmezená panovnice Říma, majíc zajištěnu svobodu u vykonávání vzneseného úkolu svého, rozvinula ve všech odvětvích božského poznání a lidského umění úchvatnou činnost.

Ve vzdušných síních klášterních upraveny školy, v nichž snoubila se moudrost antická s hlubokými pravdami křesťanskými v názor tak pevný a ustálený, že dosud nebyl dostižen, tím méně překonán.

Úzkostná péče věnována posvátnému řečnictví. Mluva musila býti jasná a klasická. K doplnění vzdělanosti pěstovány se zálibou arithmetika, geometrie, astronomie, zvláště výtvarná umění a stavitelství.

Ze trudných ssutin ponurého města pozdvihují se nová sídla bohatýrská a svatyně křesťanské takové krásy, že nad nimi žasne svět. Avšak i velkolepé pozůstatky starého Říma nalézají v papežích své nejvřelejší ochránce.

Hned papež Štěpán ujav se vlády města, obrátil svůj první zřetel k těm povržením, ale posud veletvárným památkám, jichž veliký význam pro kulturní vývoj křesťanských národů správně předvídal.

Na jeho povel hrne se lid v zástupech k rozsáhlým zbořeništím lázní a divadel císařských, a obrovská práce počíná. S úsilím nadlidským vrhají se davy na opuštěné budovy, z nichž namnoze nepozůstaly než řady rozvalených komnat, zasypaných rumem ztroskotaných stropů, pilířů a mosaikových podlah.

Vše zničeno až na některé přijímací síně a podzemní sklepení, kterých bylo ušetřeno, což přičítáno nezdolné pevnosti granitových balvanů, o jejichžto vyvrácení zběsilé hordy marně se pokoušely.

Taktéž poměrně málo soch bylo poškozeno, ač byly téměř všechny pováleny nebo s podstavců svrženy. Nejvíce utrpěly menší porfyrové vázy, mísy, poprsí, svícny a jiné drobnější nádoby, jichž pestré střepiny pokrývaly vylámanou podlahu. Za to však v skrytých klenotnicích nalezeny předměty ceny nesmírné: malá sousoší z alabastru a chrysolitu, štíty z tepaného zlata, poseté drahokamy, drahocenné náčiní pro hosty a co nejvzácnějšího, v ozdobných skříních pergamenové závity, obsahující prvopisy nejslavnějších básníků, dějepisců a mudrců řeckých a latinských.

Takovou kořist nahromadila v hlavním sídle svém vlčice římská, která v krvi chtěla udusiti mladé křesťanstvo, vilností svou sváděla okršek zemský a olupovala národy o nejdražší statky, by lupem tím vyzdobila neřestný pelech svůj. Když však zvítězil kříž nad pohanstvem, šelma zabita, pelech její rozválen a poklady její rozmetány po vší zemi, tu vzala církev pohozené zbytky toho ohromného bohatství pod svou záštitu, aby zachovány jsouce budoucím pokolením, připomínaly moc a slávu, umění a vysokou vzdělanost, ale i hlubokou zvrhlost zaniklého pohanského světa.

Objevy tak vzácné způsobily na celém západě neobyčejné hnutí. Učenci, umělci a odborníci přicházeli z dalekých končin, by z přirozeného zřídla lidské moudrosti doplnili vědomosti své a v půvabných výtvarech starých mistrů zřeli nedostižitelné vzory dovednosti a krásy. Vědecké ty výpravy počaly ve druhé polovici osmého věku. Za týmž účelem zavítal do Říma r. 781 Anglosas Alkuin, ředitel vysokých škol yorských, s četnou družinou. Byl sice zde již před dvaceti roky se svým příznivcem Albrechtem, aby se, jako nastávající učitel svobodných umění, s pohanskou vědou obeznámil; ale dosáhl toho jen z části.

Opat aventinský Severus, proslulý znalec starožitností, jenž tehdy mladým šlechticům římským a lombardským přednášel o krasovědě, přijal nadějného jinocha mezi své posluchače, nad kteréž snaživý Anglosas důvtipem a ušlechtilým mravem chvalně vynikal. Po celý rok probíral ctihodný kmet se žáky svými znamenitá díla předních mudrců řeckých a s bystrozrakem pravého učence vyhledával ve bludišti jejich oprávněných i lichých domněnek zaváté stopy zjevené pravdy Boží, což se mu namnoze podařilo.

Podobným způsobem snažil se i v umění antickém, ač valně smyslnosti porušeném, vystihnouti ideu božské krásy, naděje se u svých posluchačů tím jasnějšího porozumění, čím dokonalejší díla představoval žasnoucím jejich zrakům.

I zavedl své posluchače do právě objevené dvorany zřícenin karakalských, naplněné útvary uměleckými prvního řádu, a počal své mnohoslibné přednášky.

Brzy však zkušený vychovatel poznal, že názorné to vyučování nehodí se pro vznětlivé mladíky. Již při prvním pohledu na slizké sochy a obrazy pozoroval u svých posluchačův nápadné vzrušení; jedni tu stáli se zraky sklopenými a tváře jejich zaplály studem, jiní těkajíce všetečně vůkol s vilnou žádostivostí hledali předměty nejsvůdnější. Více méně pohoršeni byli všichni.

Tu kázala opatrnost svědomitému knězi změniti směr svých přednášek, což také nenápadně učinil.

V dojemné alegorii o dcerách nebeských označil umění a vědy jako odlesk svrchované krásy a pravdy, dovozuje božský jejich původ takto: »Tvůrčí duch Hospodinův všemocným slovem z nicoty vyvolal bezmezný prostor, vyplnil závratné jeho propasti spoustami bezvědomých hmot a vdechl soulad a řád v říši všehomíra. Aby však příroda velikostí a silami svými neohromovala, ale poutala svojí sličností a harmonií, obestřel nevýslovným půvabem všecka díla svá. Věčná krása, zářící z božské podstaty, vyzdobila sídlo Nejvyššího jasem a leskem neskonalé veleby, posela oblohu myriardami hvězd, upravila na zemi ráj, vtiskla v duši lidskou obraz svůj, přioděla tělo tajuplnou spanilosti a zahřívajíc srdce čistou, svatou lahodou, roznítila v něm neukojitelnou touhu po původci vší krásy a svrchované blaženosti. Ten však přebývá ve světle nepřístupném, a žádný stvořený duch nepronikne nevystižitelných tajů Božích k poznání nejvyšší krásy a neskonalého dobra, leč by k němu byl uveden pravdou. Leč Hospodin v nesmírné své lásce vysílá ze sídla světel prvorozenku Svou, pravdu, k synům lidským, aby jasem svým ukazovala cestu k nebeským branám. Hle, tu z propastného temna vynořil se satan, svržený kníže světla, aby na novém zápasišti hledal spojence v odvěkém boji proti Bohu a pravdě.

Nalézá ho v ráji, kde člověk, Hospodinem ustanovený vladař, s plnou mocí a svobodou ujal se vlády nad veškerým tvorstvem země. Jemu po boku kráčí věrná průvodkyně, pravda, která libým svitem ozařujíc cestu, řídí kroky svěřence svého k vznešenému cíli, blaženosti věčné.

Jak člověka vylákati z té pevné záštity? Jak jej odlouditi pravdě?

Ve schráně hadí plíží se satan do prostředí rajského k mohutnému stromu a ukrývá se v haluzích jeho. Pojednou zaslechne na blízku výstražný hlas: »Ze všech stromů rajských budeš jísti, ale ze stromu poznání dobrého a zlého jísti nebudeš. Který den z něho jísti budeš, smrtí zemřeš!«

Je to hlas pravdy, která oznamuje vladaři země vůli Nejvyššího, již pak sděluje člověk s družkou svou. Nedlouho a oba přicházejí v průvodu pravdy a stanou u stromu poznání.

Opět zavzní varovná slova a též hrozba.

Adam naslouchá roztržitě, nebo družka jeho puzená všetečností, přistoupila k samému stromu a hledí upřeně na vábné ovoce vrcholu jeho.

Satan vidí, že nadešel rozhodný okamžik k činu. Z rozechvěných útrob svých vychrlil lež a úlisná ta zplozenka jeho vítajíc ženu lidskou, promlouvá k ní s přátelskou sdílností: »Proč vám zapověděl Bůh, by nejedli jste ze všech stromů rajských?«

Nesměle odpovídá Eva: »Ze všech stromů, jež jsou v ráji, smíme jísti, jen z ovoce stromu, který jest uprostřed ráje, nesmíme jísti, abychom,« a tu již počíná pochybovat, »snad nezemřeli.«

Drze zamítá ďábel tu hrozbu a podezřívaje Boha, dí posměšně: »Však On dobře ví, že v který den budete jísti, otevrou se oči vaše a budete jako bohové.«

Eva, slibem bohorovnosti všecka vzrušena a jakýmsi neodolatelným kouzlem zmámena, volá na Adama, jenž, vyslechnuv podivnou tu rozmluvu, rozčilen pravdu opouští a přichází ke stromu v okamžiku, kdy žena po zapovězeném ovoci ruku vztahuje, ho okouší a jako u vytržení v záchvatu nejvyšší slasti muži podává.

Satan zvítězil. Odloučiv člověka od pravdy, vlákal ho v osidla, z nichž se již mocí svou nevymaní. Zakalený jeho duch nesnese pronikavého jasu pravdy, zvrhlé srdce nevděčného rychle zapomíná na něhu mateřskou, s kterou nad ním bděla. Člověk nemiluje již pravdy, štítí se jí, před ní se skrývá, ji nenávidí, před ní prchá a stíhán přísným soudem jejím, pádí k temné říši spojence svého.

Satan ho však odmítá, dokud nebude od něho zdolána nenáviděná pravda. K zápasu tak nerovnému nemá chabý člověk ani síly ani odvahy. Ďábel však chystá vydatnou pomoc. Peklo vysílá nejlitější vzteklice, dcery ďábla, ošemetnou lež a nenasytnou žádostivost, s hejnem pyšných a nečistých duchů k té příšerné výpravě.

Ale i pravda vychází za zbloudilým svěřencem svým, by mu zvěstovala kynoucí milost a odpuštění. Bleskotný zář, nad sníh bělejší, plaje kol vznešené postavy a proráží mrákotu, z níž vystupuje smělý vůdce zřízenců satanových.

Člověk, potkav se s pravdou, v zavilosti své opovrhuje radostnou její zvěstí, vrhá se v šíleném vzteku na spanilou poselkyni nebes, a spřež pekelná, nemohouc pronikavý jas pravdy utlumiti, halí ji v obludný plášť lži a klamu, ověšuje ji pestrými tretkami zvetšelých vtipů a za posměchu luzy vláčí ji v divém reji z místa na místo, až uštvaná a potupená zaniká v nehostinných pouštích.

Tak zapuzena pravda; a člověk zbaven svého kazatele a soudce cítil se neobyčejně volným a svobodným. Čeleď pekelná však naléhala ještě na odstranění krásy, aby nezůstalo na zemi památky po Stvořiteli jejím. Tomu však se vzepřel člověk dovozuje, že krása s tvorstvem nerozlučně spojena ze země vymýcena býti nemůže, že obveseluje srdce, a plody její jsou zdrojem

všech radostí života. »Pročež krásy sobě vyrvati nedám,« vzkřikne vášnivě, »raději se vzdám svého krutého spojence.«

»Vládce země,« konejší úlisná žádostivost, »pochopuji rozčilení tvé, ale upokoj se, dle úradků tvého mocného spojence má zůstati krása s celým nevyvažitelným bohatstvím slasti a rozkoše tvým údělem, a já poslána jsem, bych tě v neobmezené panství uvedla nad ní.

Vděčně přijímá člověk nabízenou pomoc a důvěrně otvírá splozenci pekla nitro své.

Udivená dcera satanova nalézá zde mladé bujné příbuzenstvo, jež vzešlo z ovoce zapovězeného.

Jsou to různé v srdci člověka dřímající chtíče a vášně, nenasytná hltavost, nezkrocený hněv, směšná marnivost, otravná žárlivost, bezuzdná vilnost, jež probuzeny a poštvány žádostivostí dorážejí na nebes dceru, by vydala člověku vůkol nahromaděné plody své, vábící chutí, vůní a lahodou. A krása štědře skýtá člověku, co uprostřed trní a hloží i vně ráje pro něho v hojnosti vypěstila napomínajíc ho, by střídmě těch darů požíval s vděčností a čistým veselím srdcem.

Ale člověk, když byl ve cti, neporozuměl a zapomínaje na lidskou důstojnost, s hltavostí dravce vrhá se na požitky země a ve hnusné nestřídnosti klesá až pod němou tvář.

Lačná žádostivost však podlému člověku klidu nepřeje. Na novo otupené smysly a mrzké zvířecí pudy proti kráse v nejspanilejším zjevu těla lidského pobuřuje a zběsilému útoku na ni dohání. Chlípné oči zžíravými pohledy se pasou na její vnadyplné postavě, neřestné ruce drásají z ní cudný závoj a nezkrocená vilnost zavláčí protřísněnou a zhanobenou do kalu lidské zvrhlosti a bídy.

Čeleď pekelná jásá a kníže temnosti věrného spojence pojímá v otcovskou náruč svou. Jest to však objetí strašné, a zoufalý ston nad zející propastí se svíjícího člověka proráží nebesa, a Slovo Otcem pravdy od věčnosti zplozené sestupuje s trůnu nezkonalého slitování k zlořečené zemi, halí se v přirozenost lidskou, a zápas, nad nímž země i nebesa žasnou, počíná.

Kníže tohoto světa vyvrženo ven, člověk z moci ďábla vyprostěn, osvoboditelem svým do nového, bezpečnějšího, na skále vzdělaného sídla uveden, jemuž brány pekelné neodolají. A v sídle tom uložil slavný vítěz všecky poklady svých milostí, klíče království nebeského, i stan sobě upravil, v němž chtěl přebývati ne tak jako Bůh, ale více jako bratr a přelaskavý přítel člověka. Potom z pustin zapomenutých přivádí pravdu, snímá z ní pestrý obal bludů a staví ji v plné zbroji za stráž na prahu své svatyně. Odění její září plnějším a mohutnějším leskem, než když poprvé na zemi se objevila, hlavu její kryje přilba spásy, prsa pancíř spravedlnosti, opásána mečem slova Božího třímá v ruce štít víry, jímž odmítá ohnivé šípy nepřítele.

A z výše skalní zavzní vítězný hlas pravdy svolávající rozptýlené bojovníky své ve všech světa končinách. Z mlhavých mrákot vystupují světlé sbory vědců, veleduchů země, kteří

s neúmornou pílí po staletí zapuzenou velitelku hledali, nalézti jí však nemohli.

Zářný zjev prvorozenky nebes jim kyne, ona z pokladu moudrosti hřivny rozděluje, světlem svým prosycuje a své svěřence vysílá, by svítili všem a ukazovali cestu ke stanu beránka, prameni nejsladšího občerstvení a odpočinutí duši.

Ale ten nejkrásnější ze synů lidských nemohl zanechati krásu, dceru nebes v tak hlubokém pokoření. Proto jde a z kalu ji pozdvihuje pak u pramenů živých vod očištěnou do stanu svého uvádí a jí přikazuje, by ho vyzdobila onou svatou povznášející velebou, která smysly i srdce jímá a mocně táhne ke Spasiteli skrytému ve svátosti.

I dostavují se četní ctitelové krásy, ač jich není tolik jako za dnů slunných, kdy na vrcholu slávy vévodila okršku země a všeliký tvor milosti její okouzlen k ní se vinul. Tenkráte nejšlechetnější ze synů lidských, Bohem nadaní geniové, zasvětili život svůj službě její a cítili se šťastnými, když mohli udivenému světu podati jen slabý odlesk nedostižitelného půvabu jejího.

A přece mnozí z nich v jaké se zvrhli zlobohy. Když z prostoty byla svržena krása, kněžna citů nejněžnějších a snížená na otrokyni nezřízených žádostí zmírala opovržená v hnusné porobě, tu nestyděli se podlí ti zrádcové pro větší ještě potupu jako nevděční chámové odkrývati hanbu matky své a stále dráždíti mrzké chtíče vyvrhelů lidstva.

S ošklivostí se odvracejí věrní ctitelé krásy od ničemných bídníků a jsouce bezmocní proti pohoršlivému řádění jejich, se srdcem zkormouceným opouštějí otravné tratoliště, očekávajíce v tichém ústraní zaslíbeného pomocníka a osvoboditele. Když pak nadešla hodina té nebeské očisty a původce krásy spanilou dceru svou uvedl do nového rajského sídla, tu v bouřném plesu za ní spěchá věrná její družina a po vroucím projevu úcty a lásky nabízí jí služby své. Na její povel chápou se práce a jevy, nesoucí odznak čisté svaté krásy pokrývají stěny a klenby svatyně oslňují oko a naplňují duši nebeskou lahodou.

»Brzy se přesvědčíte,« tak končil ctihodný kmet, »že jeden den v síních Hospodinových více skýtá radostí nežli tisíc ve stanech hříšníků. Ve slavných našich basilikách, plných nevypravitelné veleby a nadpozemské krásy nalezne roztoužené srdce vaše blaživějšího uspokojení než v těchto peleších hříchů.

»S Bohem, milí přátelé, na shledanou dne zítřejšího ve svatyni vatikánské.«

Mistr odešel. Na tvářích mladých posluchačů jevila se rozmrzelost a zklamání. Bujarým šlechticům se do chrámů nechtělo. Lombardští synkové usnesli se po krátkém rokování, že si vyhledají jiného učitele.

Alkuin náramně rozechvěn přidal se k jinochům, jimž se ideální názor na očištěnou krásu velice zamlouval. Nikdo z nich neželel odluky lehkovážných soudruhů, jichž neslušnými žerty a surovými vtipy mnoho trpěti musili.

Odchod jednoho však přece Alkuina bolestně překvapil. Jinoch ten byl Pavel Vinefried, syn lombardského velmože, sličný

a nadaný neobyčejnými dary ducha i srdce, zvláštní přítel a ochránce osamělého a pohrdaného Anglosasa.

Alkuin se domníval, že se mu podaří získati svého přítele pro nový směr. Po celý večer doléhal na něho, by na něm vynutil příznivou přípověď, byl však odkázán na příští jitro.

Druhého dne Pavel na umluvené místo nepřicházel. Alkuin ho hledal v příbytku jeho na Palatinu a v několika chrámech a po polednách ho dopadl v lázních Karakalových, kde po prudké nevražívé rozmluvě se roztrpčeni rozešli.

Opuštěný Alkuin ztrativ přítele, tím větší vroucností sledoval výklady slovutného mistra, jenž v úchvatných obrazech rozvinul svůj slunný názor na krásu stvořeného světa a snahu umění křesťanského překonati hmotu, povznésti ducha nad pozemskost a vzbuditi zájem a porozumění pro obsah a ideu děl, v nichž zbožná, harmocky naladěná duše vtělila své nejvyšší tuchy a vzněty. Čím hlouběji vniká snaživý žák v tajemnou říši obrozené krásy, tím jasněji poznává její veliký význam na povznešení a oblažení člověčenstva.

Ideální ten názor ho provázel při návratu do milené otčiny a zůstal směrodatným pro jeho uměleckou činnost, pro něj vždy nadšeně horoval a jej při stavbách chrámových hleděl uplatniti.

Později přece musil ohlédnouti se po umění pohanském, jsa k tomu pobádán svým povoláním, když jako ředitel a spolu učitel dějepisu na vysokých školách, chtěje svým žákům podati věrný obraz starého věku, jal se spisovati dějiny vzdělanosti římské, tu doznati musil, že na takový úkol pouhá známost klasiků nestačí, ale že též třeba důkladnějšího prozkoumání starobylých památek, jako nejvěrnějších strážců minulosti, v nichž zrcadlí se veškerý náboženský, veřejný i soukromý život národa. I zatoužil vroucně spatřiti ještě jedenkráte Řím a jeho umělecké poklady. Touha ta rostla a stávala se mu nesnesitelnou, kdykoli spatřil v poloprázdných skříních své knihovny tolik mezer v nejdůležitějších oborech písemnictví a vzpomínal na ohromné bohatství sbírek vatikánských a aventinských, k nimž míval vždy volný přístup. Proč tam tedy nejde? Co mu brání, aby ukojil šlechetnou touhu svou? Jest to láska a vděčnost k největšímu dobrodinci svému, stařičkému biskupu Albrechtovi, který jej jako osiřelého pacholíčka přijal do domu svého, pečlivě ho vychoval, slovem a příkladem povzbuzoval, až dodělal se ctností a učeností takové výše, že mu nebylo mezi současníky rovného. Byl znalcem věd přírodních, dovedl psáti o věcech filosofických a theologických tak přesvědčivě, jakoby na pravdy ty bezprostředně naziral. Byl to muž genialní, v jehož duchu soustřeďovaly se všechny vědomosti věku jeho. Jako jáhen hájil statečně víru a práva církve proti bludům i přehmatům mocných, byl horlivým kazatelem a upřímným rádcem v případech těžkých a choulostivých a nejvydatnější podporou stařičkého biskupa, který mu konečně svěřil nejdražší své štípení, vysokou školu yorskou, již také mladý ředitel přivedl k netušenému rozkvětu. Co však činilo toho neobyčejného muže všem Anglosasům tak nevýslovně drahým, byla jeho obětavá láska k rodné zemi a k jeho kmenovcům i pohanským. Posud jen

menší část bojovného národa saského, obývajícího Anglii, přijala víru Kristovu, hlavní však síla spojených kmenů pevně usazená v pralesích a na písčitých planinách podél velikých řek ve středu evropském hájila po dvě stě let s hrdinnou houževnatostí svá sídla, své bohy a svobodu svou proti četným nepřátelům. V krvavých bitvách s franckým králem Karlem Velikým přemoženi, vůdců a svobody zbaveni, násilně k přijetí křesťanské víry přinuceni, v porobu krutou uvrženi, dovolávají se pomoci svých rodných bratrů na ostrovech.

Co v těch těžkých dobách šlechetný jáhen pro zubožený národ svůj podstoupil, jak veliké oběti na záchranu jeho přinesl, to vše lid anglosaský dobře ocenil a také splácel miláčku svému nezměrnou důvěrou, úctou a láskou. To se ukázalo hned při pohřbu zesnulého arcipastýře, když slavný průvod kněží, opatů a biskupů poskončených obřadech vycházel z hrobní kaple, tu zraky všech utkvěly na skromném jáhnu, který nesa odznaky biskupské důstojnosti, pohřížen v bolu středem zástupu ke chrámu se ubíral. Sotva že průvod přešel, počalo to v davu hlučeti a z tisícerých úst mocné vyznívalo volání: »Tomu jedině přísluší berla biskupská, milovanému otci našemu, jenž dávno jest dušem našim vůdcem a pastýřem.« Ale i duchovenstvo usilovalo o jeho zvolení, a král již napřed projevil svůj souhlas. Alkuin dověděv se, co pro něho se připravuje, v nejhlubší duši zkormoucen povolav k sobě nejvěrnější přátele v slzách je zapřísahal, by upustili od úmyslu svého a nerušili svatého poklidu, který nalézá ve svém tichém povolání, a nenutili ho přijati úřad, jehož tíže a zodpovědnost jest i andělům hrozná. Neočekávaným odmítnutím zaražení přátelé neodvážili se k dalším prosbám a hleděli strnule na zsinalou tvář mistra. Hlas se mu chvěl, když po chvíli jal se mluviti dále: »Vy se divíte, že pokládám odpovědnost úřadu biskupského za tak hroznou? Což se nestal náš zesnulý arcipastýř její obětí? Nikdy jsem neviděl muže spravedlivého v takové trýzni duše, jako když povolán do rady královské, měl rozhodnouti, mají-li Anglosasové přispěti mocí válečnou bratrům svým již na pokraji úplné záhuby se nalézajícím. Byl zajisté Albrecht biskup apoštolský, jemuž Kristus a víra byli nade všecko. Ale byl také pravým Anglosasem, jenž nevýslovně miloval vlast svou. Se srdcem krvácejícím rozhodl, že se pohanským soukmenovcům pomoc poskytnouti nemůže, jelikož křesťanský král nikdy spojiti se nesmí se zjevnými nepřáteli kříže. Odepřením té pomoci byl osud kmenů saských spečetěn; musili podlehnouti přesile Franků. Děsné zprávy o přehroznych porážkách z bojišť saských popudily lid náš proti rádcům královským, hlavně proti velepastýři samému tou měrou, že v náramném roztrpčení mu spíláno zrádcův, jehož památka na vždy zůstane stížena kletbou vyhlazeného národa. To bylo více, než to věrné lásky srdce nejupřímnějšího otce mohlo snésti.

Nezasloužený nevděk svedeného lidu sklátil vetchého kmeta v předčasný hrob.

Na to promlouval Alkuin o veliké důležitosti nastávající volby a doporučoval vřele svým stoupencům Edelberta, opata tuluského, svého

duchovního rádce a zpovědníka, muže vysoce vzdělaného a zbožného, jako jedině schopného pro vznešený ten úřad v době tak bouřlivé, a doložil, že to bude pokládati za nejlepší důkaz důvěry a lásky svého sboru a duchovenstva, když všichni zasadí se o zvolení jeho. Návrh, vycházející od nejupřímnějšího přítele lidu, byl bez odporu přijat, Edelbert za biskupa zvolen, a volba bez prodlení svaté apoštolské stolici ku potvrzení zaslána. Téhož roku byla vyřízena ještě jedna věc nesmírného dosahu pro církev anglosaskou. Království na ostrovech mělo obdržeti svého metropolitu, sídlícího v hlavním městě yorském, a nově zvolený biskup Edelbert byl také jako první arcibiskup anglosaský potvrzen a vyzván, aby do šesti měsíců buď osobně nebo zvláštním splnomocníkem zažádal za tak zvané palium, odznak to nejvyšší pravomoci arcipastýřské.

(Pokračování.)

Žloutne listí . . .

Žloutne listí, šediví,
v mrtvou zemi padá,
do duše se rmut a stesk
tichou nohou vkrádá.

Bezohledný podzimek
mlhami vše věsí,
blízké zhouby předtuchou
myšlénky tvé děsí.

V smutná okna šlehají
drobné kapky deště,
a tvé duši zpívají:
»věříš v život ještě?«

Člověk pak si navyká
na své čtyry stěny,
jež mu kdysi za prkna
budou vyměněny.

* * *

Léta jdou tiše
do věčna říše
a člověk neví,
co zítra sleví
a navždy ztratí;
co vše ho zraní
a jakou daní
štěstí své splatí.

Uprchlá jara
jak vodní pára,
zářivá léta,
kdy růže zkvétá,
podzimek sivý,
listí kdy chřestí
o dávném štěstí:
akkord jsou tklivý!

Vše je tak všední
ode dne ke dni
v odvěkém víru,
kde není míru,
ale chvat stálý,
jenž mluví k duši,
co ji vždy zkruší:
»bídný jsi, malý!«

Jedno však čísti
z květů i listí,
z rozpuklé růže,
duše tvá může:
»ze hrobu svítí
život vždy znova,
ač tě hrob schová,
dál budeš žíti!«

* * *

Dlouhá řada tesknych dnů,
jež jsou z mlh a mraků stkané,
smutkem padá k srdce dnu
a z něj těžkým vzdechem plane.

Jak by zvony rozhoupal
v hudbu pohřebního chodu,
ze všech koutů zní ti žal
v lkavém vítru doprovodu.

A těch slzí chladných proud
na vše tesklivě tak padá,
že i v oka tvého kout
zákeřně se slza vkrádá.

Ohlédáš se poznovu:
odkud jdou to pohřebníci? — —
mrtvých tužeb na rovu
mlčky zapaluješ svíci!

* * *

Naříkat je pozdě už,
když se bledý ocún směje,
že nám v žití tesknou hluš
stínem svítí beznaděje.

Na úhoru hledat klas,
kde stop není rýče, pluhu,
písně v podzimní chtět čas,
bez slunce a deště duhu,

ovoce mít bez květu,
život bez práce a vření:
je smrť míti na retu,
tonout v sledním zápasení!

* * *

Život prý je velkou básní,
když jsou dnové jeho krásni,
tesklivou je dlouhou nocí,
když jsme v bolech bez pomoci.

Že však život v každou dobu
bleskurychlou cestou k hrubu,
s teskným srdcem teprv zvíme,
žíti když už neumíme!

* * *

Když den jasný zhasl,
teplý večer bývá,
tisíce hvězd milých
s nebe k nám se dívá.

A ta každá hvězda
jak by štěstí sila.
nebeskou je září
celá země bílá.

U večer by kdysi
hvězdy tobě zplály,
světlem napoj duši,
v práci buď vždy stálý!

* * *

Když bol ti sedl na líce
a trnů bodá tisíce,
jen otevři svou dlaň
a zaplať hořkou daň!

Když k tobě štěstí přiletí,
tu nebuď roven dítěti,
jež líbá každý květ,
byť v něm byl třeba jed!

Ber, co ti osud dal,
jdi klidně žitím dál,
pak nic tě nezleká —
cíl splníš člověka!

Rudolf Stupavský.

Josef Flekáček,

řídící učitel v Žižkově

narozen 2. února 1857,
zemřel 19. září 1906.

V letech, když mi ve družstvu Vlast prací a starostí přibývalo, žádal jsem výbor, aby mi přidal k řízení »Vlasti« ročně 200 zl. Z této sumy platil jsem 120 zl. pomocné redakční síle a 80 zl. jsem dával spolupracovníkům, hlavně těm, kteří z cizích, po většině slovanských jazyků pro »Vlast« látku vybírali. A za tohoto redakčního spolupracovníka zvolil jsem si učitele, později řídícího učitele Josefa Flekáčka.

R. 1881 stal jsem se v Žižkově katechetou, a tu jsme působili spolu na měšťanské škole a jeho pozdější choť Barbora byla tehdy naše industrialní učitelka. S Jos. Flekáčkem uzavřeli jsme brzy důvěrné přátelství, a dokud byl svobodný, často jsme spolu v mém bytě večeřívali a o svém minulém životě a různých budoucích plánech rozprávěli.

V Žižkově vstoupil jsem do konference sv. Vincence a vida, že tento nepatrný společek není s to, aby dostatečně obsloužil četnou tamní chudinu, založil jsem tam chudinskou kuchyni a tu si pamatuji, že žádost zá podporu Jeho Veličenstvu císaři pánu svěřena byla učiteli Jos. Flekáčkovi. Psal ji česky, uvedl pro ni pádné důvody, a z Vídně obdrželi jsme 100 zl. podpory.

Josef Flekáček s námi tehdy spolupůsobil i v konferenci sv. Vincence i v chudinské kuchyni, a tato znalost byla asi příčinou, že později po mém odchodu ze Žižkova založil tam spolek pro vydržování kuchyně pro chudou mládež, v kterémžto spolku byl prvním předsedou. V tomto díle jeho se v Žižkově do dnes pokračuje, čímž vděčná paměť na něho u mládeže i u představených této kuchyně stále se oživuje.

Josef Flekáček chodil ke mně vždy v sobotu a pracoval v naší redakční kanceláři od 2—6 odpoledne. Četl a upravoval k tisku rukopisy, posuzoval jich cenu

a jako básník měl ve »Vlasti« na starosti hlavně tento obor písemnictví. Při tom četl a ve »Vlasti« posuzoval došlé spisy a časopisy.

Pozoroval jsem, že jest velice sečtělý, že má zdravý úsudek, hluboké vzdělání a že všecky práce jeho vynikají lehkým, líbezným a vzletným slohem. Ač byl ve školách vychován v proudech liberálních a z proudů těchto i jako učitel těžko a pomalu se vyzouval, uhodil ve svých pracích vezdy na tón přesně katolický a za celou dobu 22 let opravil jsem mu toliko dvakrát názory katolické, což dokazuje, že na dně srdce jeho byl uložen hluboký fond pravé víry.

Jos. Flekáček ovšem, když do naší redakce vstoupil, nebyl nikterak literárním nováčkem, nebo záhy po svém vystoupení z ústavu učitelského, ve druhé polovici let sedmdesátých, jako mladý učitel objevil se s literárními prvotinami svými, veršem i prosou v »*Lumíru*«. Byly to většinou básně, jako: Vodní růže, Labuť, Zlaté rybky, Bílé růže a t. d. Do »*Světozoru*« zaslal povídky: »Z mladého života« a »Při měsíčku« a ze článků vyniká ve »*Světozoru*« pěkná práce »Idealné vztahy rostlinstva k člověku.« Také »*Obrazy života*« přinesly z péra Flekáčkova nejednu pěknou povídku a nejeden pěkný článek. »*Paleček*« přinášel také mnoho humoristických náčrtků, špásů, vtipů a epigramů z péra mladého humoristy Flekáčka.

Časopisy »*Mělničan*« a »*Pšovan*«, v Mělníce vycházející, zásoboval Flekáček po letech sedmdesátých četnými literárními drobnostmi a svižnými feuilletony z domácího a venkovského života a často i z historie — zvláště z doby Pobělohorské, v níž autor byl velice dobře obeznámen. Když redakce paedagogického časopisu »*Komenský*« vypsala na nejlepší článek z vychovatelství konkurs, účastnil se Flekáček závodění a dosáhl toho, že na článek »Člověk, jeho vychování a určení« dostal první cenu. Také »*Besedy Učitelské*« a »*Zlaté Mládí*« přinesly celou řadu prací z péra Flekáčkova.

Josef Flekáček byl milovníkem divadla a rád do něho chodil, i smluvili jsme se, a II. ročníkem »Vlasti« počínaje psával do ní divadelní referáty. Abychom byli úplně neodvislí, divadlo jsme mu platili, a Josef Flekáček zde neohroženě tepal nevěru a nemravnost v divadle pěstovanou a práce své plným jménem podepisoval.

Referáty jeho budily sensaci a když jsme se roku 1888 na pouti v Římě s Jeho Excellencí ndp. biskupem Dr. Mart. Říhou po římském hřbitově procházeli, nejdůstojnější pán Flekáčkovy divadelní referáty velice chválil a velebil. O divadle měl Josef Flekáček vlastní a vzácné názory, jak svědčí jeho znamenitý rozbor Sudermannovy tragedie Jan Křtitel. (Vlast XIV.)

Znaje důkladně divadlo, sepsal pro katolické jeviště tyto divadelní hry: »Čarovná noc«, vánoční hra ve 3 jednáních se zpěvy; »Návrat«, obraz socialní; »Pro kříž Kristův,« dějepisná činohra; »Pouť sirotka«; »Pro blaho lidu«, obraz ze socialního života, a »Protiklerikálové nebo založení katolické besedy v Husově«. (Pseud. Jan Hejný.) Poslední dvě hry vyšly nákladem družstva Vlast. »Pouť sirotka« a »Čarovnou noc« hrávali sirotkové

z »Útulku sv. Josefa« v Národním domě na král Vinohradech, »Pro kříž Kristův« hrály dívky z Růžencové výrobny, i vídali jsme to nadšení, s jakým hry tyto byly přijaty. Zvláštním kouzlem působí zvláště »Čarovná noc« s překrásnými zpěvy vánočními.

Když družstvo Vlast začalo vydávati: »Bibliotéku dramatických prací a solových výstupů pro jeviště katolických spolků a jednot,« svěřena byla jejich redakce Josefu Flekáčkovi. Ještě letos sliboval mi napsati pro »Vlast« novou divadelní hru, ale zákeřná nemoc a smrt to překazily.

Sluší ještě podotknouti, že sbírka: »Besední divadla« má mnohý a pěkný kus od Flekáčka. Národnímu divadlu zadal Flekáček překlad historické veselohry »Kardinálský klobouk«, ale dílo postihl osud. Bylo to právě roku 1881, kdy ředitelství rukopis odevzdán, a za několik dní Národní divadlo zachvátil požár, v němž i práce Flekáčkova obrátila se v popel.

Vedle divadla všímal si Josef Flekáček také písemnictví pro mládež. Řídil mnoho let »Besedy mládeže« v Karlíně a roku 1905 byl zvolen za redaktora »Vzdělávací četby katolické mládeže«. Zde dokončil ročník IV., a vydal 1. číslo ročníku V., ale jakmile se zde objevily na veřejnosti práce Flekáčkovy, mnozí abonenti »Vzděl. četby katol. mládeže« až po 50 ex. si zakupovali. Kouzlo jeho líčení i zde čtenáře uchvacovalo. Ze samostatných spisů Flekáčkových vyšly pro dítky: »Růžové lístky«, »Ze života«, »Drobné obrázky dějepisné«, »Obrázky zeměpisné a cestopisné«, »Malé povídky historické«, »České květy« a »Hlasy vánoční«, příležitostné básničky pro dítky.

Dojížděje do Bělé pod Bezdězem, seznámil se tam Flekáček s některými Vlachy, kteří na tamní lesnické škole studovali. I počal se od nich učiti ponenáhlu vlašsky a dospěl ve svých cvičeních tak daleko, že nejen z vlaštiny překládal, ale i vlašsky psal, jasně a plynně mluvil. V *»Ústřední knihovně«* Kobrově jsou některé jeho překlady z vlaštiny jako: »Slepcův pes« uveřejněny.

V posledních dvaceti letech dával Flekáček své práce výhradně a jedině do katolických časopisů, sbírek a kalendářů Zvláště byly to katolické časopisy družstva Vlast, jako *»Vlast«*, *»Vychovatel«* (při tomto řídil *»Učitelskou Přílohu«*), *»Naše Listy«* a *»Vzdělávací četba katol. mládeže«*, (jejímž byl redaktorem) a konečně *»Kalendář sv. Vojtěch«*, který pořádal již 6 let.

Flekáček byl nadaným básníkem, jeho básně se čtou lehce a mají pěknou obraznost. Připomínáme z jeho básní: »Pouť do nebes«, Památce Jana Boska,[1]) Genesius herec,[2]) »Svatba Petronillina« a »Jakub literák.« veršovaná povídka,[3]) Svatému Otci Piu X. k jeho zvolení a nastolení,[4]) Proslov při slavnostní akademii v Stříbrných Horách na počest dr. Innocence Frencla,[5]) In memoriam věrných členů a přátel družstva Vlast odešlých na věčnost,[6]) Na prahu roč. XX. »Vlasti« a »Památce Sušilově.[7]) Poslední krásnou báseň uveřejnil Josef Flekáček v letošním kalendáři sv. Vojtěch: »Nádražní misie« a věnoval ji far. Vl. Hálkovi, důvěr-

[1]) Vlast, roč. IV. — [2]) Vlast, roč. V. — [3]) Vlast, roč. VII. — [4]) Vlast, roč. XIX. — [5]) Vlast, roč. XIX. — [6]) Vlast, roč. XX. — [7]) Vlast, roč. XX.

níku vídeňské nádražní misie. Maje myšlénku v hlavě, Flekáček usedl a za chvíli byla báseň hotova.

Při četných akademiích a slavnostech v Žižkově přednášeny byly Flekáčkovy proslovy, ano často i celé řeči nebo slavnostní pozdravy. Do »Našich Listů« psal různé články a lokálky a ve »Vychovateli« uveřejnil řadu paedagogických prací.

S oblibou obíral se Jos. Flekáček též českou historií a hlavně dobou pobělohorskou a své historické obrazy a povídky ukládal vedle »Růže dominikánské« hlavně do »Vlasti«. V tom směru napsal Flekáček stylem románovým: »Zapomenutý« (Vlast, roč. II.), »Alchymista« (Vlast, roč. VI.), »Cesty bludu a pravdy« (Vlast, roč. XIII.) a zvláště jeho »Jakub literák« je skvostem povídek ve verši. Poslední velkou prací Flekáčkovou jest překlad románu »Cesty srdce« od P. J. Franco S. J. uveřejňovaný v XIX., XX., XXI. a XXII. ročníku Vlasti.« Práce té však nedokončil, musíme hledati nástupce, aby tato vznešená povídka, plná krásy, nezůstala nedokončana.

Často jsem ho vybízel, aby sepsal z doby pobělohorské veliký román, ale nemohl se k tomu pro množství jiných neodbytných prací dostati.

Samostatně vydal Flekáček ve třech dílech své historické povídky a obrazy pro dospělé v »Hlasech katol. tiskového spolku« pod názvem »Boje a vítězství«. Kromě toho vyšel z péra Flekáčkova »Průvodce po Italii« roku 1888 a »Slovník česko-italský« roku 1890 a v našem družstvu vyšel »Průvodce Prahou«.

Byl-li Flekáček mistrem slohu v básni, milým vypravovatelem v povídce, byl unášejícím a velice zajímavým — životopiscem. Životopisem Flekáček nejen líčil osobu, ale i dílo její a výsledek díla shrnoval pak v celek. Jeho životopisy jsou obrazy literárními, obrazy z lidumilné, socialní a náboženské činnosti, jimiž postavil si v naší české životopisné literatuře pomník památky nehynoucí. A co hlavního, všecka díla životopisná, která nám Flekáček zanechal, obírají se muži katolickými; jsou to zvláště jeho životopisy: »Kněz Jan Bosco a řád Salesianů« (Vlast, roč. V.), »Josef Benedikt Cottolengo, příspěvek k dějinám katol. kněží, lidumilů a dobrodinců« (Vlast, roč. XI.), »Kněz Karel San Martino, zakladatel ústavu »Děti Prozřetelnosti« (Vlast, roč. XIV.), »Don Pedro Calderon de la Barca, životopisná a literární črta k upomínce 300letého výročí narození slavného katolického básníka« (Vlast, roč. XVI.) a »Apostolát hluchoněmých a bratří August Caesar, Josef a Jan Gualandi« (Vlast, roč. XVI.). Jiné toho druhu Flekáčkovo dílo jest velké pojednání ve »Vlasti« roč. XIX. pod nadpisem »Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě«, kde autor historicky dokazuje, jak kněžstvo přálo vědám a pokroku, ovšem rozumnému.

Také stavu řemeslnickému zanechal za sebou Jos. Flekáček velkou kulturně-historickou a pěknou práci »O stavu řemeslnickém v Čechách« (Vlast, roč. IV.), z níž mnoho vědomostí o tom kterém odboru práce lehce se dá čerpati.

I není divu, když se založila Literární sekce družstva Vlast, že byl Josef Flekáček zvolen za její hlavu. A sloužilo jí to jen

ku cti, poněvadž literární jeho vědomosti byly veliké, úsudek zdravý, důvody pádné. Při slavnostních večerech Literární sekce bývaly proslovy Flekáčkovy velice duchaplné.

Kalendář »Sv. Vojtěch« řídil Jos. Flekáček po šest let. Ještě i letošní Sv. Vojtěch putuje po vlastech našich se vzácným jeho jménem — a budoucí bude ozdoben — posmrtným jeho obrazem.

V Jednotě českého katol. učitelstva byl Josef Flekáček výborem od začátku. Roku 1905 převzal úřad předsedy a letos v poslední schůzi, které se účastnil, rozvinul krásný a mnohoslibný program pracovní — ale po této schůzi se mu přitížilo a mimo dva vzletné vychovatelské letáky (»S náboženstvím do všech škol — s neznabohy ze všech škol« a »Na počátku školního roku,« varovný hlas a rady rodičům a katolikům vůbec), které napsal již v těžké nemoci, nebylo mu možno projektovanou práci svoji dokončiti.

Jako výborný řečník přednášíval Josef Flekáček v Praze skoro v každém vzdělávacím spolku, někdy si vyjel i na venek. Za předmět řeči vybíral si z pravidla historii, nejvíce dobu pobělohorskou, a řečmi svými docílil velikého úspěchu. Na našem Literárním sjezdu roku 1906 probíral otázku divadelní a navrhl příslušnou resoluci.

* * *

Josef Flekáček narodil se dne 2. února roku 1857 v Uhlířských Janovicích, do školy chodil v Lomnici u Třeboně a v Česk. Budějovicích, nižší gymnasium studoval v Benešově a v Mladé Boleslavi, potom odešel na ústav učitelský do Prahy. Jako učitel působil v Šopce u Mělníka a později ve Vysočanech u Prahy a konečně od roku 1880 v Žižkově, kde byl před několika roky jmenován řídícím učitelem. Roku 1905 podnikl se svým synem, studujícím paedagogia, přes Pešť a Rjeku, cestu do Italie.

Josef Flekáček už po několik zimních období pokašlával, ale na podzim roku 1905 zmocnil se ho prudký kašel, který ho častomořil a síly jeho podlamoval. Ale Flekáček vzdoroval, stále ještě k nám chodil a do poslední chvíle literárně pracoval.

V nemoci, když k nám již choditi nemohl, často jsem jej navštěvoval a na začátku leta, když se mu ještě více přitížilo a choť jeho se domnívala, že se blíží konec života jeho, došel jsem k němu, aby vykonal velikonoční sv. zpověď, ale on mne předešel a sám tuto ochotu projevil. Řekl jsem mu, že mu zavolám kněze, kterého si přeje, on však odvětil, že si přeje mne. I podal jsem mu katechismus, který na stole ležel, aby se připravil, a šel jsem na faru žádat za dovolení, abych jej směl vyzpovídati a podati mu Tělo Páně.

Když jsem se k Flekáčkovi vrátil, seděl na posteli čistě oblečen, zbožně se vyzpovídal a maje přijati Tělo Páně, klekl na zem, sepjal ruce a se vší vroucností přijal Tělo Páně.

Po mém odchodu byl prý celý rozradostněn a své paní řekl: ženo, nebýti tebe a dětí, rád a spokojeně bych umřel. Hle, jakou moc má u věřícího křesťana sv. zpověď a sv. přijímání!

Brzo na to odejel s rodinou do Bělé pod Bezdězem na zotavenou, ale dopisy, jež mi psával, byly truchlivé; sděloval, že se mu vede trochu lépe, ale chuti k jídlu že nemá a sláb že je jako moucha.

Flekáčka po jeho odchodu živého jsem již nikdy neviděl. Když se s rodinou do Žižkova vrátil, navštívil jsem jej, ale spal celé půldne a když jsem chtěl přijíti po druhé — byl mrtev.

V čas mé tyfové nemoci roku 1903 psal mi Flekáček, že by se nechtěl dívati do mého hrobu a že by si raději přál, abych patřil já do jeho hrobu, a v den mého svátku dne 18. září nadlidskou silou pozvedl se z lože a podepírán svojí chotí usedl ke stolu a psal mi — den před svou smrtí — ve smrtelných bolestech — srdečné blahopřání. Písmo jindy krásné jest zmotané, psané třesoucí se rukou, ale bude mi do smrti upomínkou na drahého, nezapomenutelného přítele.

Josef Flekáček žil ve šťastném manželství a o svoji rodinu všemožně se staral. Byl pečlivým manželem a vzorným otcem. Hospod a zábav nemiloval, v poslední době i divadlo přestal navštěvovati. Z domu do práce a z práce domů, to byl cíl jeho života.

Jeho choť Barbora jest v Žižkově dosud industrialní učitelkou; jedna z dcer navštěvuje IV. ročník paedagogia. druhá vyšší dívčí školu a syn jeho jest ve III. ročníku učitelského ústavu.

Josef Flekáček moderními proudy ve škole a pokrokářskými učiteli z hloubi srdce pohrdal a snahy jejich často jako ligista v »Našich Listech« a rovněž i ve »Vychovateli« mrskal. Právě nyní bylo by bystrého jeho péra třeba, právě v době volné školy! Ač znali jeho smýšlení, i okresní hejtman žižkovský i okresní inspektor velice si ho vážili a svou lásku dávali mu na jevo něžným způsobem.

Vůbec bystrá hlava, ostré péro, řízný vtip v boji s nepřáteli a celá činnost Flekáčkova nám nyní v družstvu Vlast citelně schází, já stárna, pomocné ruky jeho co nejvíce postrádám — odešel a nevrátí se více.

* * *

Pohřeb † řídícího učitele Josefa Flekáčka v Žižkově byl velkolepý. — Mrtvola zvěčnělého spočívala na krásném katafalku a řada svící kolem a nahoře světla velikého chrámového lustru ji ozařovala. — Žižkovský chrám Páně plnil se vybraným, zbožným obecenstvem. Mezi smutečnými hostmi byli v chrámu přítomni: Okr. hejtman p. Jos. Smutný, starosta okr. zastupitelstva p. J. Winter, starosta obce Žižkova p. Žák a náměstek jeho p. Petera Č. s četnými členy městské rady a obecního zastupitelstva, gymn. ředitel p. Ant. Šetělík, ředitel žižkovské realky p. Fr. Bílý, zemský inspektor p. Karel Procházka, okr. škol. inspektoři: vinohradský p. Jos. Libický a žižkovský p. Frant. Švácha; dále maj. tisk. p. Václ. Kotrba, říd. uč. v. v. p. Roudnický, učitelka Albína Fortýnova a učitel p. Jos. Mazanec. Za učitelstvo vinohradské pan K. Kučera, říd. učitel p. B. Šplíchal a j. v. z okolí Žižkovského. — Z kněžstva mimo výbor družstva Vlast se dostavili: Rektor university Jeho Magnif. dr. Ant. Vřešťál, prof. dr. Václav Hlavatý, duchovní správce Jos. Zbejval a kooperator Ant. Hoffmann a katecheta Přítel. — Z Jednoty čes. katol. učitelstva: I. mí-

stopřed. p. Jos. Kafka, říd. učitel ze Zdětína, jednatel dp. katech. Ant. Suchoradský, výboři: říd. učitel Karel Ludvík, pp. V. Průša a V. Žižka a učitelka sl. Jos. Bayerova. — Z družstva Vlast: předseda dr. Rudolf Horský, II. místopředseda farář Vl. Hálek, jednatel red. Tom. Jiroušek, duch. správce Emil Stárka a věrný přítel zesnulého red. Tom. Škrdle. K nim se pojili z administrace družstva Vlast pp.: Jos. Hais, Jan Havelka a Jan Žák. — Největšího lesku dostalo se pohřební oslavě zesnulého tím, že rekviem sloužil a kondukt vedl sám Jeho Milost ndp. dr. Fr. Krásl, světící biskup a probošt u sv. Víta, požádán byv za tento akt piety k zesnulému deputací pp. učitelů z té školy, na níž byl Jos. Flekáček řídícím učitelem. Rekviem bylo slouženo za assistence dp. faráře Ed. Šittlera a žižkovských pp. katechetů Al. Roudnického a Jos. Tůmy a vůbec za přísluhy 9 žižkovských pp. katechetů a alumna p. Průšy. Velebný, pěkný zpěv s choru rozléhal se velikým a milým žižkovským chrámem Páně. — Když jsme vycházeli z chrámu, bylo viděti venku nepřehlednou řadu obecenstva, veškerých žižkovských pp. učitelů a učitelek. Žactvo vyšších tříd rozestaveno bylo po cestě až k Olšanům, aby vzdalo poslední čest zasloužilému řídícímu učiteli, řada pak vybraných žáků z první měšťanské školy chlapecké pěla po cestě k Olšanům dojemným způsobem smuteční žalm, jenž zněl velebně i mohutně ulicí, kudy průvod se ubíral. Po opětném výkropu na hranicích Olšan vedl další průvod dp. farář Ed. Šittler za assistence pp. katechetů, a mládež s pp. učiteli I. obecné školy žižkovské, kdež byl zesnulý říd. učitelem, doprovodili svého představeného až k hrobu jeho. — Oči přítomných se zarosily, když byl drahý zesnulý kladen do hrobu k věčnému spánku; hroudy země duněly na rakev jeho a mezi hroudy tyto sypali vděční žáčkové jeho jiřinky, karafiáty a astry. Je třeba zde vyznačiti něžnou péči, kterak se — vedle rodiny zvěčnělého — staral hlavně sbor I. obecné školy v Žižkově s p. Zahradnickým v čele, aby se slávou a poctou co největší pohřben byl jejich řídící učitel — Josef Flekáček.

Pozdravné telegramy nebo dopisy za příčinou úmrtí říd. učitele Jos. Flekáčka zaslali buď rodině buď družstvu Vlast tito: J. E. ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup; J. M. ndp. Dr. Josef Doubrava, biskup v Hradci Králové; J. M. ndp. Dr. Fr. Krásl, světící biskup a probošt v Praze; J. Osv. Voj. hrabě Schoenborn; dále prof. Dr. Václ. Hlavatý, prof. Václ. Müller; škol. rada Dr. M. Kovář, školní rada prof. Jos. Šauer z Augenburgu; děkan Heřman Haaser(a píše, že za něho sloužil mši sv.), faráři: Jos. Ruml, Jos. Soldát, Filip Jan Konečný, a Václav Španihel; c. k. pošt. pokladník Karel Ulrich; spisovatelé: K. Rais, Ad. Chlumecký, Fr. Cyril Vlk, Jos. Brožek, Boh. Šťastný, K. Jinřich, Tomáš Škrdle, J. Dědinský a sl. L. Grossmannova, katecheta Em. Balcar, soukromník Jan Hnátek; — dále: město Žižkov, starosta města Bělé pod Bezdězem a Odbočka Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva v Praze I. — Osobně kondolovali: J. M. vsdp. Msgr. Dr. Jos. Burian, kap. děkan a Msgr. Ant. Wünsch, kanovník na Vyšehradě; Jeho Magnif. Dr. Ant. Vřešťal, rektor české university; prof. Em. Žák, předseda spolku katechetského. — Rodina zvěčnělého dostala mimo to celou řadu soustrastných dopisů ze Žižkova a z různých krajů Čech.

Vzpomínky z cest a pouti do Lurd.

Píše JAN HIKL.

Ze Švýcar Savojskem francouzským do Turina a Janova.

Přijedše na nádraží podivili jsme se, že tam na nádražních hodinách bylo teprv 8 hod., kdežto naše všechny hodinky ukazovaly již 9. Vzpamatovali jsme se teprv, že jsme již ve Francii, a v celé Francii řídí se hodiny podle Paříže; Pařížský čas jest však o 55 min., tedy téměř o celou hodinu později, nežli náš středoevropský.

Sedli jsme poprvé v životě na vlak francouzský. Podivili jsme se, že tam i třetí třída má vypolštářovaná sedadla; snad to jest k vůli socialistům, kteří ve Francii vládnou, aby také ve vlaku i chudí dělníci měkko seděli. Za to jsou však ve Francii vesměs vozy daleko špatnější než naše; jsou velmi nízké a některé pramizerné. Tak krásných a pohodlných, praktických železničních vozů, jako máme v Rakousku, neuzříš v celé Francii nikde. Poznati hned, že, ač to země ve vzdělanosti velmi pokročilá, přec jest zbankrotilá od poslední války s Německem a socialistického hospodářství. —

Ze Zenevy jeli jsme z počátku širokým údolím; dědinky a pole viděti tu jako u nás. Tam už byly žně — bylo to hodně již na jihu. Znenáhla začíná se však údolí to úžiti, hory je obklučují, jsou většími a většími — přijíždíme opět do velehor. Obava naše, která nás v Ženevě z rána tísnila, že pro nejasný a nečistý vzduch snad toho stříbrovlasého stařečka Montblanka, jak jsme nejvyšší hoře Evropské říkali, zase dobře neuvidíme, zmizela úplně, když jsme viděli, že na nebi není ani mráčku a vzduch že v horách čistý jako křišťál. A vskutku, brzo začaly v pozadí vystupovati mohutné ledovce tak čistě, tak jasně, jako se nám před tím na cestách nikdy nejevily — až konečně objevil se zrakům našim stříbrovlasý »stařeček náš« Montblanc, na nějž jsme se tolik byli natěšili. Měl jsem skutečně velkou radost, jako dítě, když jsem tu nejvyšší Evropskou horu zočil; a byl bych na ni nechal oči. —

Ze stanice Le Faet—Saint Gervais sedli jsme si do ozubeného vlaku, který pohonem elektrickým, vodou z hor tekoucí hnaným, unášel nás do Chamonixu. Na cestě této patřili jsme na velikána Montblanc-a z rozličných hledisk. Já seděl u okna a kochal se pohledem dávno vytouženým. Konečně přijíždíme do Chamonixu, malého to městečka, ležícího ve výši 1050 *m* na úpatí Montblanc-u v údolí, jímž protéká řeka Arve.

Montblanc, nejvyšší hora Evropská, jest vysoká 4810 *m*, tedy skoro sedmkrát tak vysoká jak náš Sv. Hostýn. Jest to ohromná granitová pyramida, kteráž po jižní straně téměř kolmo do údolí vpadá, kdežto severní její strana, kde jsme my na horu tu hleděli, 16 ohromnými nebetyčnými ledovci, sněhovými velikánskými polmi a strašnými propastmi jest obklopena.

Přijedše do Chamonixu spěchali jsme nejprve na rychlo něco pojísti, bychom všechen zbývající čas věnovati mohli obdivování Montblanc-u. Obědvali jsme v »Pension Palmat,« kam nás jeden na nádraží čekající agent hotelu toho uloviv zavedl, dobře a lacino. Nelitovali jsme.

Po krátkém obědě vyšli jsme na kýženou prohlídku. Nejprve jsme si všimnuli pomníku Sanssure-ova roku 1887 postaveného na oslavení stoleté památky prvního slezení Montblancu Sanssurem, jenž měl za vůdce jistého »Jacques Balmat-a,« jehož pomník je před kostelem. Byli jsme šťastni, že obědvali jsme v hotelu nesoucím jméno tohoto muže, jenž se první dostal na vrchol Montblanku.

Na konci městečka před nádražím umístěn jest ohromný dalekohled, jímž za poměrně dosti mírný poplatek možno viděti i ty nejmenší podrobnosti na Montblanc-u. My byli všichni tři rozhodnuti dalekohledem tím na Montblanc se podívati. Jelikož však dalekohled byl v pravém slova smyslu zvědavci — turisty obležen, bylo nám dosti dlouho čekati, než na nás došla řada. Zatím obhlíželi jsme si tedy Montblanc a velikány ho obkličující pouhým okem. Bylo jasno, a vzduch čistý, jako nikdy dosud na cestách svých v horách jsem nezkusil. Bělounký vrchol Montblanc-u a všech těch ledovců vůkol, jakož i ta ohromná až snad na sta metrů vysoká pole sněhová na stráních jen jen se leskla v záři jasného slunka. V tom čistounkém vzduchu jevil se nám zasněžený vrchol Montblanku tak blízek, že pan nadučitel tvrdil, že by tam dnes bylo viděti člověka po sněhu tom choditi. Já však to popíral, poněvadž nám původce náš, jenž nás vedl do hostince »Balmatu«, vykládal, že z Chamonixu na vrchol Montblanku jest 16 hodin cesty; na tu vzdálenost, tvrdil jsem, není možno, aby tam bylo viděti člověka. Já z oken fary své vidím též doma Sv. Hostýn, a ač jest od nás jen čtyři hodiny vzdálen, nerozeznám tam nikdy ani procesí na Hostýn vystupujících. — A brzo se ukázalo, že jsem měl pravdu. Přišla na nás konečně řada dalekohledem zmíněným na Montblanc se podívati. Tímto dalekohledem viděli jsme asi v prostřed té velehory na skalisku velikou výhlednu a na ní nahoře několik lidí, pánů i dam, kteří si všichni drželi klobouky; byl‘ tam nahoře bezpochyby hrozný vichor, ač dole v údolí bylo bezvětří. Pouhým okem však ani této veliké výhledny nemohli jsme rozeznati. Na vrcholu Montblanc-u viděli jsme dále dalekohledem tak zvanou observatoř, totiž chýši na přenocování a nad ní vysokou výhlednu, ač pouhým okem na lesknoucím se bělounkém vrcholku nelze rozeznati ani černého bodu.

Od roku 1787, co zmíněný již Sanssure první na vrchol Montblancu vystoupil, najdou se každoročně odvážlivci, kteří tu vysilující, nebezpečnou a drahou partii na Montblanc podniknou. Partie tato na vrchol Montblanc vyžaduje sem i tam tři dni času a stojí 300 franků. Tento poplatek dává se dvěma vůdcům, kteří odvážlivého smělce na vrchol provázejí. Všichni tři přivázáni jsou druh ke druhu provazem a opatřeni jsou vysokou špičatou holí, ostrou dvojstrannou sekerou a na nohou mají horské střevíce, jichž podešvy pobity jsou velkými ostrými hřeby. Cesta

jest nad míru unavující a nebezpečna; nebo mimo to, že se musí denně přes 10 hodin cesty ustavičně po kolena ve sněhu broditi, jest jim častokráte třeba ohromné hluboké propasti přeskakovati, a často po strmých skaliskách nebo ledech lézti jako veverky. Zasekávajíce rukama hrot hole a ostří špičaté sekerky a nohama ostré hřeby na podešvách do skály neb do ledu, jako kočka drápy do pně stromu, po němž leze, vyšplhávají se odvážlivci tito po strmých skaliskách vzhůru, nebo slizají z nich. Jak často sklouzne některému noha, nebo skočí nešťastně při přeskakování roklin, — a nemají-li průvodčí jeho postavení pevné, strhne nešťastník oba sebou do propasti, kdež všichni najdou hroznou smrt. Právě tehdy, kdy my byli v Chamonixu, zahynuli na Montblanku takovým strašným způsobem 2 Francouzi i s průvodčími. Proto průvodčí žádají poplatek tak velký, poněvadž vydávají v nebezpečí svůj život.

Cestuji velice rád, rád poznám kus světa, a krásy přírodní okouzlují mne v pravém slova smyslu; ale na tak odvážnou partii bych se nikdy nedal. To už jest bláznovstvím, ba hříchem život svůj takto v šanc vydávati. A k tomu jen silní a na prsa zdraví lidé mohou turu tu podniknouti, nebo kromě toho, že partie ta člověka hrozně vysiluje, nahoře jest vzduch tak řídký, že tam mnohým slabším lidem vychází krev z úst a nosu. Nad to jest nahoře tak hrozná zima, že, nenamaže-li se tvář a ruce jakýmsi praeparátem, omrznou úplně. Kdo chce krkolomnou partii tu vykonati, ohlásí se v Chamonixu u úřadu; a tu v čas, kdy by asi doraziti mohl na vrchol, dole dalekohledem dívají se na observatoř; — a když šťastně překonal tuto hrozně únavnou a nebezpečnou cestu, a objeví se na výhledně na observatoři, tu na počest jeho dole v Chamonixu vypálí se tři rány z děla.

Jest to zajisté báječný rozhled z vrcholu Montblanc-u. Člověk stojí tu na nejvyšším bodě a vše — vše tu vidí pod sebou — celé ohromné moře hor, údolí a rovinu do nedozírna. Rozhled ten má však smělý odvážlivec, jenž měl štěstí, že při vystoupení na vrchol bylo jasno, a vzduch čistý. Ale což, když se za pěkného počasí vydá nahoru, a než vrcholu dospěje, jest tento v mračnách, že sotva vidí na několik kroků před sebou?! Nač potom byla ta únava, ta velká výloha a ta hazardní hra se životem?! — —

Čekáním, až na nás přijde řada, podívati se dalekohledem, zdrželi jsme se hodně, tak že bylo nám pospíchati k nádraží, by nám vlak neujel. Na štěstí není nádraží to daleko. Sedl jsem si ve voze k oknu na levé straně, odkud bylo viděti Montblanc — a hleděl jsem pořád nadšeně na velkolepou nebetyčnou velehoru, dokud nezmizela mi z očí. Byli jsme všichni velmi potěšeni, že se nám dnešní partie tak skvěle vydařila.

V Le Fayet—Saint—Gervais přesedli jsme opět do obyčejného vlaku a jeli jsme zpět do La Roche S. For., k hlavní trati, kterou jsme chtěli jeti zpět do Italie — do Turinu. Všimli jsme si, že nižší železniční zřízenci a dělníci na železnici mají místo kabátu modrou košili, asi, jako naši Slováci, kteří nosí košili, jsou-li v práci, z kalhot vytaženou.

V kupé našem seděl též jeden francouzský pěší voják; na hlavě měl ohnivě červenou čepici, v předu nižší, v zadu vyšší, na krku modrý šátek, modrý kabát s třepením na ramenou, ohnivě červené kalhoty a bílé kamaše. Místo výložku měl na límci přišitou 14. Ta uniforma se mi pestrostí svou zamlouvala a též i voják byl pěkně rostlý, tak že mu uniforma velmi padla.

V La Roche—Sur—Foron přesedali jsme opět na rychlík, který ze Ženevy jel do Aix les Bains. Ač to byl rychlík, seděli jsme ve voze tak mizerném, jakých ani u nás na nejšpatnějších tratích není; za to však rychlík jel s báječnou rychlostí, jako jsme nikdy nezkusili. Poněvadž seděli jsme v posledním voze, házelo to s námi děsně, a my trnuli strachy, zvlášť když vlak jel po srázných stráních, neb při ostrých zákrutech, že se sřítíme někde do propasti. Krajina, kterou jsme jeli, jest dílem rovinou, dílem mírně hornatá a krásná. Největší zájem budilo ve mně na cestě té pěkně položené město Annecy, v němž odpočívá tělo velikého světce Františka Áleského, biskupa to Ženevského a Sv. Johanny Františky ze Šantalů. U města toho jest též malé malebné jezérko. V osadě Mentoně, na břehu tohoto jezera položené, narodil se učitel církevní Sv. Bernard. V Annecy stanul rychlík 24 minut. Jelikož bylo horko, a na nádraží bylo lze dostati pivo, koupil si pan nadučitel $^1/_4$ litru na občerstvenou. Musil však zaplatiti 35 centimů (našich peněz asi 16 krejcarů). Nadávali jsme poprvé na vyděračnost francouzskou.

Když jsme přijeli do Aix les Bains, překrásného to města lázeňského, setmělo se již. Přesedli jsme rychle do druhého vlaku, který nás již za 8 minut unášel dále do Chambéry, kamž jsme dospěli po půlhodinové jízdě. Jelikož jsme pěknou krajinou zásadně v noci necestovali, přenocovali jsme v městě. Ubytovali jsme se v Hotelu »du Comerce«, v Baedeckru doporučeném. Za nocleh platili jsme 2 fr. Hostinský, ač se nám zevnějškem svým z počátku nezamlouval, byl velmi vlídný a úslužný. Posilnili jsme se jen maličko, zaplatili vše i nocleh, poněvadž jsme skoro ráno chtěli již zase odjeti, a odebrali jsme se na odpočinek.

Druhého dne vstali jsme časně a cestou na nádraží prohlédli si částečně město. Chambéry jest hlavním městem Savojska, čítajíc 21.800 obyvatel. Velikánská socha Savojanky, postavená na promenádě spojující nádraží s městem, upomíná na spojení Savojska s Francií roku 1792. Dále zajímal nás též obrovský pomník se slony v životní velikosti, postavený generálu de Boigne, († 1830), jenž část velikého ve východní Indii nabytého jmění odkázal rodnému městu svému.

O 5. hod. 50 min. ráno jeli jsme již opět dále k Turinu. Krajina, jíž jedeme, jest malebná a romantická. Jedeme do hor čím dále tím větších, až konečně objevují se opět v pozadí zasněžené velikány zrakům našim. Blízko za Chambéry jest srázná hora Mont Granier (1938 m. vysoká), jejíž část se roku 1248 sesula a jedno město a několik vesnic zničila a zasypala.

Údolí řeky Isery a Arcu, kterým jedeme, jest dosti široko a dosti obydleno a půda vzdělávána. Kromě obilí pěstuje se tam na poli mnoho kukuřice a fazolí. Též vinohradů jsme spatřovali

velmi mnoho. Zvlášť líbily se nám v údolích těch krásné silnice alejemi vysokých stromů okrášlené. Též několik starých hradů a zřícenin jsme cestou spatřovali, které zvýšovaly romantiku malebného toho údolí.

Modanne jest poslední stanicí francouzskou a tam jest i francouzská i taliánská revise zavazadel. Opustili jsme tedy již vlak francouzský, bychom přesedli na italský.

Dříve však museli jsme jíti k revisi zavazadel skrze finanční zřízence italské, kteří však ani jednomu z nás zavazadla neprohlíželi, ač jsme se my všichni tlačili s otevřenými kufříky kol revisního šraňku. Vůbec italští financi velmi solidně a slušně s cestujícími zacházejí.

Při této prohlídce či vlastně neprohlídce slyším moje spolucestující, kteří opodál stáli, rozprávěti s jakousi dámou česky. Překvapen jdu podívat se, kde se tu nabrala Češka, a dovídám se, že dáma ta, rodilá Pražanka, jest provdána za učitele Němce v Eisensteinu, s nímž nyní cestuje Švýcarskem a severní Italií. Potěšeni, že i v cizině tak daleké setkali jsme se s krajankou, spřátelili jsme se s ní brzy i s velmi hodným manželem jejím, ač Němcem, a nespustili jsme se pak navzájem až v Turině.

Poobědvavše v Modanne, vsedli jsme všichni společně do jednoho kupé italského již vlaku a o 12 hod. 20 min. již zase dle našeho středoevropského času jeli jsme dále k Turinu. Přijíždíme do první italské stanice Bardonnecchia a potom sestupujeme do krásného údolí řeky Dora Riparia. Po krátké jízdě zúžuje se údolí toto a vjíždíme do divoké rokle horské s překrásnou vyhlídkou na Mont Cenis a silnici horou tou vedoucí. Sotva opouštíme divoké údolí, otvírá se zrakům našim krásný rozhled. Starobylé město Susa s památnou vítěznou branou Augustovou z 8. století po Kristu vidíme pod sebou v rozkošném šířícím se údolí. Kaštanovými lesy pomálu sestupujeme do údolí, upozorňujíce druh druha na zvláštnost, kterou často jsme tu viděli, totiž Taliánky jezdící na mulech, až konečně octli jsme se v rovině vůkol horami obklíčené, v jejíž středu jest hlavní město Piemontska cíl dnešní cesty naší — Turin.

Turin jest město prastaré a obýváno bylo Kelty. Roku 218 před Kristem zničil Hannibal město to docela; císař Římský Augustus zřídil pak tam osadu římskou zvanou Augusta Taurinorum. Od století 17. začal se Turin soustavně rozšiřovati; proto má krásné rovné a široké ulice a pravidelná náměstí. Jsa hlavním městem Piemontska, byl Turin sídelním městem nejprve vévodů Savojských a později králů Sardinských. Od roku 1859—1865 bylo město to hlavním městem celé Italie. Tam bylo též středisko národního ruchu, jež vybojoval sjednocení celé Italie. Obyvatel čítá Turin na 340.000.

Hotel náš nacházel se ve středu města, i bylo nám možno všechny pamětihodnosti Turinské ohlédnouti.

Prohlédnuvše si starobylý z 13. stol. pocházející, v 18. stol. ale přestavený hrad »Palazzo Madama« zvaný a pěkný nový zámek královský, šli jsme se podívat do kathedrály sv. Jana Křtitele, kdež od r. 1578 ve vzácné královské kapli za hlavním oltářem uschována dra-

hocenná památka: »Santissimo Sudario«. Ve schránce drahocenné uložena tam totiž nad oltářem část onoho plátna, do něhož Josef z Arimathie a Nikodem nejsv. tělo Spasitelovo zavinuli. Tam zaměřili jsme tedy, vkročivše do kathedrály, nejprve kroky své, a hluboce dojati vykonali jsme u památky nám křesťanům tak drahocenné vroucí krátkou pobožnost. Zvlášť dojímalo mne, jak zbožně modlil se pan nadučitel. Tak modlí se jen živá, pevná víra! — Netřeba mi ani podotýkati, že jsme za otevření této kaple museli platiti, vždyť v Italii není zadarmo ničeho.

Starobylou branou ještě z dob římských zvanou »Porta Palatina« šli jsme dále okolo velikánské královské zahrady vysokou zdí obehnané, jejíž vchod byl uzamčen, podívat se na zvláštnost Turinskou »Mole Antonelliana«. Jest to ohromná mohutná, věži podobná stavba, jejíž výška obnáší 167·5 m. Započata byla stavba ta Al. Antonellim roku 1863 a měla býti původně židovskou synagogou; z toho však sešlo, a nyní je tam umístěno museum »del Risorgimento.«

Obhlédnuvše si ještě některé jiné monumentální stavby, zašli jsme si na náměstí Carlo Emanuele podívat se na velkolepý pomník, postavený tvůrci jednoty Italské Cavour-ovi, rodáku Turinskému. Znázorněno, kterak vděčná Italie Cavour-ovi, jenž v levici drží list, na němž napsána památná jeho slova: »libera chiesa in libero stato,« podává kornu občanskou. Na podstavci umístěny rozličné alegorické sochy a reliefy, znázorněn návrat vojska Sardinského z Krimu a kongres Pařížský.

Na konec této obhlídky města zastavili jsme se ještě na poště, bychom si koupili známky na pohlednice. Posílali jsme známým pohlednice z každého místa, v němž jsme se zastavili. Dva z nás dali se hned do psaní na nádvoří poštovním, držíce si pohlednice na zdi. Tu přijde k nám jakási slečna, bez pochyby »od pošty« a velmi vlídně nás upozorňuje, že nám netřeba psáti na zdi pohlednic, jelikož jest na to zde zvláštní místnost. Potěšeni touto úslužnou vlídností mladé dámy, následovali jsme ji do místnosti, kde byly stoly s psacím nářadím a chválili jsme tuto pozornost taliánskou k cizincům. Spolucestující psali všichni; já však si jen přilepil pouze známky na pohlednice, které jsem si byl napsal v Modanne.

Jak jsme však byli překvapeni, když při východu našem z praktické místnosti té úslužná dáma zastoupí nám cestu a počítá, kolik každý máme pohlednic, žádajíc, bychom za použití té místnosti zaplatili po 10 centesimi z každé pohlednice! Co bylo dělat? »Úřední« osobě vzepříti jsme se nemohli; proto zaplatili jsme i já, ač jsem jen známky tam lepil — nadávajíce při tom po česku i německu, až se hory zelenaly. Štěstí, že nám ta »úřední« osoba nerozuměla; bylo by se nám zajisté zle vedlo.

Pobavivše se v hotelu při znamenité večeři (za 4 líry i s vínem), rozloučili jsme se srdečně s hodným učitelem Němcem i s jeho českou paničkou, kteří měli namířeno do Benátek a šli jsme na odpočinek, poněvadž na zítří chtěli jsme před odjezdem časně vstáti, bychom před odjezdem do Janova, který byl na

6 hod. 40 min. ráno ustanoven, vystoupili na rozhlednu a přehlédli celý Turin.

Náš bezpečný »budíček«, pan nadučitel, jenž nikdy nezaspal, zbudil nás skoro ráno; a sebravše si zavazadla již sebou, šli jsme s tíží tou pěšky, jelikož elektrika ještě nejezdila, za ranního chladu k »Monte dei Cappuccini«, kdež lanovou dráhou dali jsme se vytáhnouti k výhledně, odkudž jsme měli rozkošný pohled na celý Turin, okolí a na ty krásné velikolepé Alpy v pozadí.

Okolo hory Kapucínské jest mnoho továren. Potkávali jsme tudíž celé zástupy dělníků jdoucích do továren. Nápadno nám bylo, že téměř každý měl noviny v rukou a cestou četl — takořka noviny ty hltal. Zvláštním úkazem v Italii jest velký zájem pročtení novin, jaký u všech vrstev obyvatelstva lze pozorovati.

Zatím se probudila i elektrika z nočního spánku a dovezla nás od hory kapucínské k nádraží, odkudž již po chvíli ubíhal s námi parostroj k Janovu. (Pokračování.)

Snoubenci.*)

Činohra v šesti jednáních.

Napsal Alexandr Manzoni.

Ze stejnojmenného románu upravil P. Catulli, z vlaštiny přeložil Dr. Fr. Maleček.

OSOBY:

Renzo, snoubenec	Nejmenovaný.
Lucie, dcera	Pan markyz nástupce D. Rodriga.
Anežky.	Ambrož, kostelník.
Perpetua, hospodyně u	Tonio, bratr
D. Abbondia, faráře.	Gervásův.
P. Cristoforo, kapucini.	Hostinský.
Fr. Fazio, kapucini.	Menico, chlapec.
Kardinál Bedřich Borromejský.	Bětuška.
Kaplan Crocifero.	Bravové.
Šedák, brav ve službě	Loďkař.
D. Rodriga.	Rolníci.

Děj se koná v okolí Lekka — vyjímaje páté jednání: nemocnice v Miláně — v první polovici 17. století.

Jednání první.

(Pokoj v domě Don Abbondiově s dveřmi vzadu a se dvěma pobočníma, stolek a židle kolem.)

Výstup 1.

Perpetua.

Perpetua — (přináší lahvičku vína se skleničkou na tácku: obojepostaví na stůl). Jaké veselí rozproudí se dnes večer v celém okolí s tím sňatkem! Ta sprosťačka, Lucie, kdož by si nemyslil, že se

*) Činohra »Snoubenci« má církevní schválení z roku 1900 od magistra Lepidi, ř. k. Zvláštnosti, na př. formule sezdávací, řídí se dle italské agendy v 17. st., rovněž i výminečné jsou fakulty pro zpovědnici v čas moru. To račiž každý čtenář laskavě vzíti na vědomi. Redakce.

raduje; našla skutečně řádného mladíka. Kdož by mohl něco namítati proti Renzovi? Jest to mladík tichý, čilý, pilný... Také já jsem se mohla provdati, ale vždy se mi naskytali jistí nápadníci.., a já, abych se za ty provdala...

Výstup 2.

Don Abbondio.

D. Abbondio. (Vstupuje vzrušen a těžce oddychuje vrhá se do lenošky.)

Perpetua. — Proboůh, co se stalo, pane faráři?

D. Abbondio. — Nic, pranic.

Perpetua. — Jakže, nic? A to byste mně chtěl namluviti? Jak jste vzrušen! Něco velikého se stalo.

D. Abbondio. — Ah, probůh, když pravím, že nic; tak buďto nic, aneb něco, co nemohu říci.

Perpetua. — Čeho nemůžete říci ani mně? Kdo se stará o vaše zdraví, nebo kdo vám radí?

D. Abbondio. — Achich, mlčte a nestrojte ničeho. Dejte mi skleničku mého vína.

Perpetua. — A to mi chcete tvrditi, že se nic nestalo? (Naplňuje sklenku vínem a drží ji v ruce.)

Don Abbondio. — (Třesoucí rukou.) Dejte sem, dejte sem. (Béře sklenku a jedním douškem ji vypije.)

Perpetua. — Tedy chcete, abych se poptávala zde a tam, co se přihodilo mému pánu?

D. Abbondio. — Probůh! nedělejte klevet, nedělejte křiku; běží tu o život!

Perpetua. — O život!

D. Abbondio. — O život.

Perpetua. — Důstojný pane, nenechte mne dále v úzkostech, rcete mi, co se stalo. Vždycky byla jsem vám věrně oddána, a nyní, chci-li to věděti, je to proto, že bych vám, možno-li, ráda pomohla, poradila vám.

D. Abbondio. — Co se mi přihodilo? — událost... ošklivá událost. Víte, že není tomu dávno, co... slibte, že ani nehlesnete.

Perpetua. — Ovšem že to slibuji, buďtež ubezpečen.

D. Abbondio. — Není tomu dávno, co vraceje se ze své procházky, tam, kde zahýbá se ona silnice, tam, kde v pozadí spatřuje se ona svatyně... uzřel jsem dva bravy; jeden stál rozkročen na nízké zdi, druh jeho stál přímo na druhé straně opřen o zeď. Jisté to tváře, které při pouhém pohledu naplňovaly strachem! Ihned tušil jsem, že tam někoho očekávají, ale z jistých posuňků, které učinili, když mne uzřeli, byl jsem nucen souditi, že ten, kterého čekali, byl jsem já. Rychle otázal jsem se sama sebe, byla-li by mezi mnou a bravy snad nějaká odbočka, v pravo neb v levo, a ihned mi napadlo, že nikoli. Hleděl jsem, nepřichází-li někdo. Nikdo! toliko tito dva, patříce upřeně na mne, ke mně se blížili. Nemoha uniknouti nebezpečenství, šel jsem mu vstříc; zrychlil jsem krok, modle se brevíř, a když jsem stál naproti těmto dvěma chlapíkům, jeden z nich mne oslovil: Pane faráři, vy máte v úmyslu dnes odpoledne oddati Renza Tramaglina

a Lucii Mondellu. Toto manželství se neuzavře ani dnes odpoledne ani kdy jindy. Snažil jsem se omluviti se, ale druhý brav, pryč se žvastem, řekl. Člověk varovaný... rozumíte. Panu faráři jest dosti drahý jeho život, a učiniv znamení na ústech, abych o tom nemluvil, vzdálil se se svým druhem. Chápete? Člověk varovaný... život! život!

Perpetua. — Čí byli oni dva oškliví bravové!

D. Abbondio. — Dona, Dona...

Perpetua. — Don!

D. Abbondio. — Dona... slibujete mi, přísaháte mi, že nic nepovíte?

Perpetua. — Ale ano, pane faráři, slibuji to, přísahám; byli Dona?

D. Abbondio. — Dona Rodriga! — (Vrhá se nazpět do lenošky, spíná prosebně ruce.) Pro lásku nebes!

Perpetua. — To jest zase jedna z jeho špatností... O, toho ničemy! o toho podvodníka, člověka bez bázně Boží.

D. Abbondio. — Mlčte, nebo chcete mne docela zničiti!

Perpetua. — Jsme tu sami a nikdo nás neslyší. Ale co si počnete, ubohý pane faráři, co uděláte?... Slyšte, věděla bych co poraditi; nebo potom...

D. Abbondio. — Ale potom, poslyšme.

Perpetua. — Můj názor by byl, poněvadž všickni říkají, že náš arcibiskup jest svatý člověk, kterýž se nikoho nebojí, a že se postaví i takovým mocným pánům, buďe míti radost, bude-li se moci zastati faráře, myslila bych, abyste mu napsal pěkný list a o všem jej, jak se patří, zpravil.

D. Abbondio. — Budete ticho? To jest rada pro ubohého člověka? Kdyby mně střelili kulku do zad, Bůh mne chraň a zachovej, arcibiskup mně ji vytáhne?

Perpetua. — Kulky se nerozdávají jako cukrlata; běda nám, kdyby ti psi vždycky kousali, když štěkají! A já jsem vždycky vídala, že kdo umí ukazovati zuby, mají před ním úctu; ale právě proto, že vy nikdy nechcete pronésti svůj názor, došli jsme tak daleko, že —

D. Abbondio. — Budete ticho? Budete ticho?

Perpetua. — Však už mlčím, dosti teď, rozmyslíte si to... zatím však netrapte se a neškoďte si na zdraví. Pojezte trochu.

D. Abbondio. — (Zvedaje se.) Ano, ano připravte mi něco ihned, chci pojísti a pak si lehnouti.

Perpetua. — Zatím vypijte ještě tu kapičku. (Nalévá mu.) Víte, že vám to vždycky napraví žaludek.

D. Abbondio. — Ach, mně jest třeba něčeho jiného. Nuž, pospěšte si a připravte mi rychle jídlo.

Perpetua. — Hned, hned to bude, pane faráři. (Vychází prostředními dveřmi.)

D. Abbondio. — (Klade ukazováček na ústa, aby naznačil mlčelivost Perpetue.) Ach, pro nebeskou lásku! (Sedne si.) A zrovna mne to musilo potkati, mne, kterýž nežádá, než aby v pokoji žil! Maličkost!... život!... Šílený ničema Don Rodrigo! Čeho se mu nedostávalo, aby byl nejšťastnějším člověkem na zemi, jen

kdyby měl trochu rozumu. On bohat, mlád, ctěn. Mohl by činiti ochránce, ale nikoli, on raději zaměstknává se tím, jak by ženy obtěžoval; nejšílenější a nejohavnější zaměstknání na tomto světě; mohl by jíti rovno do nebe, ale tak chce se dostati přímo do pekla.

Výstup 3.

Renzo.

Renzo. — (S kloboukem v ruce.) Dobrý den, pane faráři! (K sobě.) Jak vzrušeně hledí. Má asi v hlavě nějaký vrtoch. — (Nahlas.) Přišel jsem se zeptat, kdy by vám bylo nejpohodlnější, abychom přišli do kostela.

D. Abbondio. — O kterém dnu mluvíte?

Renzo. — Jak, o kterém dnu? Což neráčíte se pamatovati, že to určeno na dnešek?

D. Abbondio. — Na dnešek? dnes, dnes . . . mějte strpení, ale dnes nemohu.

Renzo. — Dnes nemůžete? Co se stalo?

D. Abbondio. — Přede vším vidíte, že mi není dobře.

Renzo. — Je mi líto; ale to, co máte vykonati, vyžaduje tak málo času a tak málo námahy . . .

D. Abbondio. — A potom, a potom, a potom . . .

Renzo. — Ale probůh, nemučte mne a rcete mi jasně a přesně, co jest?

D. Abbondio. — Víte, jaká pravidla a kolik jich jest, aby se manželství uzavřelo řádně.

Renzo. — Ale což se všecko nevyřídilo? Vyložte mi, co by se mělo ještě učiniti, a ihned se to stane.

D. Abbondio. — Víte, kolik jest překážek manželství zrušujících?

Renzo. — Co chcete; abych já něco věděl o překážkách?

D. Abbondio. — (Počítaje na prstech.): Error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, si sit affinis . . .

Renzo. — (Přerušuje.) Ráčíte se mnou žertovati? Co je mně po vašich latinorum!

D. Abbondio. — Tak tedy, neznáte-li těch věcí, mějte strpení a věřte tomu, kdo je zná.

Renzo. — (Neklidně.) Cože?

D. Abbondio. — Ticho, milý Renzo, nezlobte se hned, vždyť jsem ochoten učiniti . . . všecko, co závisí na mně. Já, já bych vás rád viděl spokojeným. Oh! když si pomyslím, jak se vám dobře vedlo, co vám chybělo? Najednou vám přijde bláznivá myšlénka oženiti se . . .

Renzo. — Jaké jsou to řeči, důstojný pane?

D. Abbondio. — Jen tak to povídám, mějte strpení. Zákona jsem nedělal já. A dříve, než se uzavře manželství, jsme přísně zavázáni pátrati po mnohých a mnohých věcech.

Renzo. — Ale, což se již nestalo toto pátrání? Proč právě nyní mně to říkáte, když všecko je hotovo? Proč mám čekati?

D. Abbondio. — Ejhle, ještě mi činí výčitky za mou přílišnou dobrotu. Všecko jsem usnadnil, abych vám posloužil co nejdříve, a pak —

Renzo. — A co chcete, abych dělal?

D. Abbondio. — Abyste měl strpení nějaký den. Synáčku, nějaký den není ještě věčnost.

Renzo. — Jak dlouho?

D. Abbondio. — (Pro sebe.) Již je vyhráno. Nuže, za čtrnáct dní vypátrám, vynasnažím se . . .

Renzo. — (Zvolá.) Čtrnáct dní! O, to je pěkná novina! Stalo se všecko, jak jste chtěl, ustanovil se den, den nadešel, a nyní mi pravíte, abych čekal čtrnáct dní! čtrnáct . . . .

D. Abbondio. — Uvidím, vynasnažím se, za týden . . . .

Renzo. — A co mám říci Lucii?

D. Abbondio. — Že jsem chybil já. Mohu vám říci něco lepšího? Nuže, za týden.

Renzo. — A potom nebude těch jiných překážek?

D. Abbondio. — Když vám povídám . . . . (Vstává.)

Renzo. — Tak dobře: budu míti strpení týden; ale račte si dobře pamatovati, že jakmile ten uplyne, nespokojím se již více povídačkami. Zatím se poroučím. (Odchází.)

D. Abbondio. — (Vstupuje do svého pokoje.) S Bohem, synáčku. (Pro sebe.) Mám týden ku přemýšlení.

Renzo. — (Na schodech.) Jaká pomoc! Počkáme týden. Aj, hle, Perpetua jde právě po schodech.

Výstup 4.

Perpetua.

Perpetua. — (Ze vnitř.) Pěkně vítám, Renzo. (Nese koš se zásobou potravin.)

Renzo. — (Vrací se do pokoje.) Dobrý den, Perpetuo! Doufal jsem, že dnes budeme všickni pohromadě veselí, a mezi tím . . . .

Perpetua. — Inu, jak Pán Bůh chce, ubohý Renzo.

Renzo. — Buďte tak hodná, ten roztomilý člověk, ten pan farář, mě odbýval důvody, kterým jsem nijak nerozuměl, vysvětlete mi lépe, proč nás nemůže nebo nechce dnes oddati.

Perpetua. — Oh, co pak myslíte, že já znám tajnosti pána svého?

Renzo. — (Pro sebe.) Vždyť jsem povídal, že v tom bude nějaké tajemství. Nu, Perpetuo, jsme přátelé, řekněte mi, co víte, pomozte chudákovi.

Perpetua. — Poslouchejte, Renzo, já nemohu nic říci, poněvadž nic nevím, ale o čem vás ujistiti mohu, jest, že můj pán nechce ukřivditi ni vám, ni komu jinému, on není vinen.

Renzo. — Kdo je tedy vinen?

Perpetua. — Když vám povídám, že nic nevím . . . Na obranu pánovu mohu mluviti, protože mne bolí, slyším-li, že se mu klade za vinu, jako by chtěl někomu škoditi. Chudák! Chybuje-li, chybuje pro svou přílišnou dobrotu. Ale jsou na světě darebáci, násilníci, lidé bez bázně Boží . . . .

Renzo. — (Pro sebe.) Násilníci! Darebáci! to přece nejsou duchovní představení .... Nu tak, Perpetuo, rcete mi, kdo je to?

Perpetua. — Ach, vy byste chtěl, abych mluvila, ale já nemohu mluviti, protože .... nic nevím. Můžete mě mučiti a nedostanete ze mne ani slovíčka. S Bohem; oba dva mařime marně čas. (Vchází do protějších dveří, kam vešel D. Abbondio.)

Renzo. — (Vychází prostředními dveřmi a došed ke schodišti, praví k sobě.) Násilníci! Darebáci! Ale, kdož jsou tito? (Slyše šumot, naslouchá v úkrytu.)

Výstup 5.

D. Abbondio.

D. Abbondio. — Konečně podařilo se mi utišiti jej. Za týden, za týden ... ale až se navrátí, co mu odpovím? Oh, jaké zápletky, jaké zápletky! (Sedne.)

Výstup 6.

Renzo.

Renzo. — Pane faráři. (Renzo běží zavřít dveře, kudy odešla Perpetua a dá klíč do kapsy.)

D. Abbondio. — No, no, co je zas nového? (Vstává.)

Renzo. — Kdo jest ten násilník, jenž nechce, abych si vzal Lucii?

D. Abbondio. — Co? co? co?

Renzo. — No, budete nyní mluviti? Všickni znají mé záležitosti, jenom já ne. Chci je znáti, u všech všudy i já. Jak jmenuje se ten člověk? (Náhodou položí ruku na držadlo nože, které mu vyčnívá z pochvy.)

D. Abbondio. — (Polekán.) Renzo! Renzo! pro Boha, považte, co děláte; dbejte ....

Renzo. — Dbám o to, abych to zvěděl okamžitě, hned.

D. Abbondio. — Kdo vám řekl ...?

Renzo. — Ne, ne, žádné povídačky. Mluvte jasně a hned.

D. Abbondio. — Chcete mou smrt?

Renzo. — Chci věděti, co mám právo věděti!

D. Abbondio. — Ale budu-li mluviti, jsem synem smrti. Což mi nemá záležeti na mém životě?

Renzo. — (Rozhněván.) Tedy mluvte.

D. Abbondio. — Slibte mi, přísahejte .... že o tom s nikým nebudete mluviti, že nikdy neřeknete ....?

Renzo. — (Jako svrchu.) Slibuji vám, že se zapomenu, nepovíte-li mi hned, ihned jméno toho chlapa.

D. Abbondio. — Don.

Renzo. — Don?

D. Abbondio. — Don Rodrigo!

Renzo. — (Řve.) Ten pes! A jak to udělal? Co vám řekl, aby ....?

D. Abbondio. — Jak? jak? Oh, přál bych si, aby se to bylo stalo vám, jako se to stalo mně, jistě že by vám nebylo zůstalo tolik bláznivých myšlenek v hlavě. Jak? Mezitím, co jsem se vracel z ranní procházky, dva bravové mi vyřídili, abych vás neoddával, je-li mi život drahý, a abych o tom ani nehlesl,

jinak .... Znamenalo by to právě tolik, jako oddati vás. Slyšel jste? Jde o život! o život! A nyní jste spokojen? Pěkný kousek jste vyvedl, že jste mi z úst vyrval ono jméno! A nyní, když tovíte, rád bych věděl, co byste mi ještě udělal? Probůh! Tu se nemluví o právu a bezpráví, tu se mluví o násilí. A když jsem vám nedávno dobře radil .... ah! hned pln vzteku. Jednal jsem moudře k vůli sobě i k vůli vám. Otevřte aspoň, dejte mi můj klíč.

Renzo. — (Odevzdávaje mu klíč.) Možná, že jsem chybil, možná, že jsem chybil; odpuste mi.

D. Abbondio. — Pozor, Renzo, buďte rozumný, jde o život!

Renzo. — Odpuste mi. (Na odchodu.) Oh pse! Darebáku!

D. Abbondio. — (Otevírá dveře a volá.) Perpetuo, Perpetuo!

Výstup 7.

Perpetua.

Perpetua. — (Se zelnou hlávkou.) Čeho si přeje, pan farář?

D. Abbondio. — O, jazyku, ošklivý jazyku! Kterak jste mohla Renzovi vyžvatlati mé setkání s bravy?

Perpetua. — Já? — já jsem neříkala nic.

D. Abbondio. — Ano, vy jediná jste mohla to pověděti.

Perpetua. — Nic jsem nepověděla.

D. Abbondio. — Pozor, méně žvastu. Ihned dejte závoru přede dvéře a neotvírejte pod žádnou podmínkou, a kdyby někdo tloukl, odpovězte mu z okna, že farář má horečku a leží.

Perpetua. — (Vyjde prostředními dveřmi.)

D. Abbondio. — O já ubohý! Ti mi dali! ti mi dali! (Jde do svého pokoje.)

Proměna.

Světnice přízemí ve dvoře domku Lucie.

Bettina a Renzo.

Bettina. — (Vybírá květiny z vás. vidouc Renza.) Ženich! ženich!

Renzo. — (Objevuje se.) Ticho, Bětuško, ticho! Pojď sem; jdi náhodou za Lucií, zavolej ji stranou a pošeptej jí do ucha — — řekni jí, že bych s ní rád mluvil, že na ni čekám dole, aby přišla hned.

Bettina. — Hned, hned. (Odbíhá. Je slyšeti hlasy.)

Renzo. — (K sobě.) Slyším neustávající zmatený hluk; všecky přítelkyně a kmotry se sešly doprovodit Lucii; a mezi tím ...

Výstup 9.

Lucie.

Renzo. — (Smuten.) Lucie, pro dnešek jest po všem, a Bůh sám ví, kdy se budeme moci vzíti.

Lucie. — Co?

Renzo. — Pan farář nechce nás oddati. Byl jsem právě u něho, abych ustanovil hodinu sňatku, a ledva že jsem řekl, kdybychom se měli dostaviti do kostela, počal uváděti jisté důvody, které nic neznamenaly. Náhodou přišla mi do cesty Perpetua, a z její řeči jsem vyrozuměl, že tu jsou pletichy. I napadl

jsem Don Abbondia, a když jsem ho vehnal do úzkých, vyznal mi, že Don Rodrigo . . .

Lucie. — Ach, tedy až tak daleko!

Renzo. — Tedy vy jste věděla . . . .?

Lucie. — Bohužel! ale až tak daleko!

Renzo. — Co jste věděla?

Lucie. — Nenuťte mne nyní, abych mluvila, nenuťte mne k pláči. Půjdu zavolat matku a pošlu ženské domů; musíme býti sami. (Běží odtud.)

Renzo. — Ha, teď bych měl běžeti do domu Dona Rodriga, uchopiti jej za krk a . . . ., ale možno dostati se do onoho paláce, kterýž jest jako pevnost, střežena bravy uvnitř a hlídána venku . . .

Výstup 10.

Lucie a Anežka.

Lucie. — Nyní povím vám všecko. (Utírajíc si oči.)

Anežka. — Mluv, mluv!

Lucie. — Přesvatá Panno! Kdo by byl myslil, že to tak daleko dospěje! Před několika dny, když jsem se vracela z přádelny — zůstala jsem trochu za svými družkami, — šel kolem Don Rodrigo ještě s jiným pánem; první chtěl mne zdržeti žvastem nikterak pekným, ale já nedopřejíc mu sluchu, zrychlila jsem krok a dohonila jsem družky, mezitím co druhý hlasitě se chechtal. Don Rodrigo řekl: Vsaďme se, vsaďme se. Na štěstí byli jsme ten den v přádelně naposledy. Vypravovala jsem to hned.

Anežka. — Komu jsi to vypravovala?

Lucie. — Pateru Cristoforovi, když jsme posledně byly spolu v klášterním kostele.

Anežka. — Dobře jsi udělala; ale proč pak jsi to také neřekla své matce?

Lucie. — Nechtěla jsem vás zarmoutiti, drahá máti. A vám, Renzo, měla jsem o tom mluviti? Bohužel, dověděl jste se to nyní!

Renzo. — A co ti řekl velebný pán?

Lucie. — Povídal mi, abych co možná nejvíce pospíchala se svatbou, a zatím abych zůstala zavřena; abych se hodně modlila, a on že doufá, že ten člověk, nevida mne, nebude se již o mne starati. A tu jsem přemohla stud a prosila jsem vás, abyste hleděl všecko spraviti a vzal si mě dříve, než bylo ustanoveno. (Vypuká v pláč.)

Renzo. — O ten darebák, ten zlořečený chlap! O, ten vrah! (Přechází sem a tam po pokoji.)

Anežka. — Ach, probůh, jaká to nesnáz!

Renzo. — (Obrátiv se k Lucii.) To jest poslední kousek, který ten vrah vyvedl.

Lucie. — Ach, ne, Renzo, probůh! Ne, ne, probůh! Bůh na chudáky také pamatuje, a jak chcete, aby nám pomáhal, jednáte-li zle?

Anežka. — Ne, ne, probůh!

Lucie. — Vy jste řemeslníkem, a já také pracovati umím; jděmež tak daleko, aby ten člověk ani mluviti o nás neslyšel.

Renzo. — Ach, Lucie, a potom? Ještě nejsme muž a žena! Dá nám farář vysvědčení, že jsme svobodni a volni? Takový člověk, jako on? Kdybychom byli svoji, ó, pak by . . .

Lucie. (Pláče.)

Anežka. (Blíží se k Lucii.) Poslouchejte děti; netřeba se příliš lekati. Ďábel není tak ošklivý, jak se maluje. Aj, přichází Pater Cristoforo. Bůh nám ho posílá; on dovede nám poraditi.

Výstup 11.

P. Cristoforo.

P. Cristoforo. — (Ze vnitř.) Pokoj budiž s vámi! (Objeviv se, zastavuje se.) Což pak se přihodilo, vždyť vás vidím tak zarmouceny?

Lucie. — (Plačíc.) O, otče Cristofore! Bůh vám to zaplať!

Anežka. — O, otče, otče!

P. Cristoforo. — Upokojte se, dítky, upokojte se. Domníval jsem se, že vás naleznu uprostřed radovánek, a místo toho shledávám, že pláčete. Povězte mi, co se přihodilo!

Renzo. — Ach, otče, pan farář nechce nás oddati. Právě od něho přicházím, i řekl mi, že onen násilník Don Rodrigo mu skrze dva bravy přikázal, aby nás neoddal, jinak že mu hrozí nebezpečí.

P. Cristoforo. — (Zakrývaje tvář rukama.) O, veliký Bože. Až kam! Chuděrky. Bůh vás navštívil! Ubohá Lucie!

Lucie. — Neopustíte nás, otče?

P. Cristoforo. — Opustiti vas? A jak bych se měl odvážiti prositi Boha o něco pro sebe, kdybych vás opustil? Neklesejte na mysli. On vám pomůže.

Renzo. — Co říkáte tomu darebákovi?

P. Cristoforo. — Co mám o něm říkati? Není zde, aby to slyšel. Což by tu pomohla slova má? Tobě pravím, milý Renzo, abys důvěřoval v Boha a Bůh tě neopustí.

Renzo. — O ano, takovým jest skutečně Pán.

P. Cristoforo. — Slyšte dítky, dnes jest již pozdě, ráno nemohu; ale po nešporách půjdu a promluvím s tím člověkem. Dotkne-li se Bůh jeho srdce a dá síly mým slovům, dobře, ne-li, však nám ukáže nějaký jiný prostředek. Zítra večer však nemohu se sem vrátiti; pošlete ke mně někoho, kdo požívá vaší důvěry, do kláštera, a já ihned mu dám nějakou odpověď. Prozatím buďte klidni a zůstaňte doma.

Anežka. } Díky, otče, díky!
Renzo. }

Lucie. — Kéž Bůh to odplatí.

P. Cristoforo. — (Na odchodu.) Dobrý večer. S Bohem.

Lucie. — Slyšel jste, Renzo? Třeba v něho důvěřovati; jest to muž, který když slíbí, platí za deset.

Renzo. — Ano, ano; ale jestliže ten pekelník se nepohne, nemůžeme se za sebe vzíti; ach, já to skončím. A byť i měl sto, nebo tisíc ďáblů v duši, konečně jest kosti a tělo také on.

Lucie. — Ne, ne, Renzo. Probůh!

Anežka. — Nemluvte tak, Renzo, probůh! Nevzpomínáte si,

kolik paží má na svůj rozkaz? A i kdyby .... Bůh uchovej, pro chudé jest vždy spravedlnost.

Renzo. — (Neklidný.) Já zjednám spravedlnost! Je právě čas!

Lucie. — (Pláče.)

Anežka. — Poslouchejte, děti, něco mi napadá. Máte-li odvahu a jste-li jen trochu obratné a důvěřujete-li své matce, ručím za to, že vám z této nesnáze pomohu, snad lépe a rychleji, než P. Cristoforo, jakkoli je to znamenitý muž.

Renzo. — Odvahu, obratnost? Řekněte, jenom řekněte, co činiti?

Anežka. — Není-liž pravda, že kdybyste byli oddáni, byli byste o hodný kus napřed. Potom že byste si již snadněji pomohli?

Renzo. — Toť se ví, kdybychom byli oddáni ... celý svět je domovem; a, dva kroky odtud okolo Bergamu, kdo se vyzná v řemesle hedvábnickém, je přijat s otevřenou náručí. Kdybychom byli oddáni, šli bychom tam všickni, tam bychom si vystavěli byt a žili bychom ve svatém pokoji, vysvobozeni z drápů toho padoucha. Není-li pravda, Lucie?

Lucie. — Ano, ale jak?

Anežka. — Jak jsem pravila, odvahu a obratnost a věc je snadna.

Renzo. } Snadná?
Lucie. }

Anežka. — Snadná, jenom když člověk ví, jak ji vykonati. Poslouchejte mne dobře a vyložím vám to. Slyšela jsem od lidí, kteří to vědí, ba sama jsem jednou viděla případ, že k uzavření manželství je sice potřebí faráře, ale není třeba, by on svolil; dostačí, když tu jest ...

Renzo. — Jak to?

Anežka. — Poslouchejte a uslyšíte. Potřebí dvou obratných a srozuměných svědků. Jde se k faráři. Běží o to, by se na něho přišlo z nenadání, aby neměl času utéci. Muž řekne: Pane faráři, to je moje žena; a žena řekne: to je můj muž. Netřeba více, než aby farář a svědkové to slyšeli a manželství je pěkně uzavřeno. A tak svaté, jako by je sám papež posvětil. Jak jsou slova vyřknuta, farář může křičeti, vztekati a čertiti se, jak chce. Všecko marné, jste manželé.

Lucie. — Je-li možná?

Renzo. — Kéž by to byla pravda, Lucie.

Anežka. — Jak by to nebyla pravda! Což myslíte, že za těch třicet let, co jsem tu na světě, než vy dva jste se narodili, nenaučila jsem se ničemu? Namáhám se pro vás a nevěří se mi. Dobře, dobře. Pomozte si z bryndy, jak můžete, já se již o to nebudu starati.

Renzo. — Ach ne, neopouštějte nás. Řekl jsem to jen proto, že se mi ta věc zdá příliš krásnou.

Lucie. — Ale proč tedy, maminko, proč to nepřipadlo P. Cristoforovi?

Anežka. — Nepřipadlo? Toť se ví, že mu to připadlo, ale nechtěl asi o tom mluviti.

Renzo. } Proč?
Lucie. }

Anežka. — Protože .... protože, když to chcete věděti, řeholníci říkají, že je to věc, s kterou to není v pořádku.

Renzo. — Jak to možné, by to s ní nebylo v pořádku a při tom aby bylo všecko v pořádku, když je to hotovo?

Anežka. — Jak pak já vám to mohu povědĕti? Zákon udělali oni, a my chudáci nemůžeme všemu rozuměti, a potom, co to věcí .... vidíte, je to právě tak, jako když někdo křesťanu zasadí ránu pěstí. Není to v pořádku, ale když jste mu ji dali, ani papež mu ji nevezme.

Lucie. — Není-li ta věc v pořádku, nesmíme jí činiti.

Anežka. — Co? Myslíš, že bych ti chtěla dáti nějakou radu, která se příčí bázni Boží? Kdybys si brala proti vůli rodičů nějakého větroplacha, — ale já jsem spokojena, a chceš toho synka tedy; a všecky ty nesnáze způsobil darebný člověk a pan farář ...

Renzo. — Toť se ví, to uzná každý.

Anežka. — Není třeba o tom mluviti s P. Cristoforem dříve, než se to stane; ale když to bude hotovo a podaří se to, řekne, oh, dceruško, to je pěkný kousek, ale již jste jej vyvedla. A věř mi, v srdci bude i on spokojen.

Lucie. — To jsou pletichy, to nejsou věci pěkné. Dosud jsme si počínali otevřeně; jednejme i dál s věrou, Renzo, a Bůh nám pomůže.

Renzo. — Lucie, chcete mne nyní opustiti? Neudělali jsme všecko jako dobří křesťané? Neměli jsme již býti manžely? A kdo je vinen, musíme-li si nyní pomáhati nějakým úskokem?

Lucie. — Nevím co odpověděti; ale vidím, má-li se ta věc vykonati, třeba užiti úskoků a přetvářky. Ne, ne, Renzo.

Renzo. — (Křičí.) Tak dobře! Já tě nebudu míti, ale on tě také nesmí míti. Já bez vás, a on v domě .... Osvobodím okolí, kolik lidí mi žehnati bude! A pak tři skoky ...

Lucie. — Ach ne, Renzo, ne pro lásku.

Renzo. — (Jako s hora.) Lásku! Co dobrého mi přejete? Jaký důkaz lásky jste mi dala? Neprosil jsem a nežadonil jsem? A vy: ne, ne!

Lucie. — Ano, ano, půjdu k faráři, zítra, hned, chcete-li; jenom buďte jako dříve, půjdu.

Renzo. — Slibujete mi to?

Lucie. — Slibuji.

Renzo. — Tedy zítra.

Anežka. — Pomalu a svědkové?

Renzo. — Svědkové? (Přemýšlí.) Oh, poprosím Toníka a jeho bratra a jsem přesvědčen, že neodmítnou.

Anežka. — Dobrá. A Perpetua? Nepomyslil jste na Perpetuu. Toníka a jeho bratra pustí do vnitř; ale vás, vás oba! Myslete, že má rozkaz, aby vás ve vzdálenosti udržela ...

Renzo. — Jak to uděláme?

Anežka. — Hle, už jsem o tom přemýšlela. Půjdu s vámi, a znám tajemství, kterak bych ji připoutala tou měrou, že by

vás ostatních nepozorovala, a že byste mohli vstoupiti. Zavolám ji a dotknu se struny jedné .... Uvidíte!

Renzo. — Zaplať Bůh! Vždycky jsem říkal, že jste naší pomocnicí ve všem. Nuže, Lucie, odvahu a obratnost a zítra budeme svoji. (Pokračování.)

Z epigramů B. Balbína T. J.

Podává FR. ŽÁK T. J.

Mezi folianty, které Bohuslav Balbín napsal, nalézá se také malá knížečka: »Examen melisseum« — roj včel. Obsahuje mnoho set epigramů a několik ód. Vyšla v Praze roku 1663 a věnována je Ferdinandu Vilému Slavatovi. Rozvržena je na šest knih, z nichž šestou tvoří latinské epigramy a ódy, vzaté z řečtiny a do doby Balbínovy dosud nepřeložené. Epigramy nejsou rozvrženy na knihy ani dle obsahu ani dle jiného pravidla, nýbrž každá kniha obsahuje epigramy nejrozmanitější látky.

Věnování Slavatovi naplňuje dvacet stránek, obsahujíc mimo obvyklé tehdáž chvály rodokmen a kus historie rodu Slavatova. Chvály Balbín obmezil, jak dí, na přání samého Slavaty, ale jsou nicméně veliké, duchaplně a učeně složené. Zdá se, že Slavata převzal také náklad s vydáním spisu spojený.

Úvod věcný podáme ve volném překladě; zasluhuje toho v plné míře. Čtenář porozumí mu tím více, přečte-li si na konci nářky Balbínovy na kritiku.

Úvod zní: Mám za to, že při každém literárním díle mnoho na tom záleží, jakýma očima a pod jakým dojmem čtenář k četbě přistupuje. Zde platí asi přísloví starých: quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur (cokoliv vnímáme, vnímáme vlastním svým způsobem). Za příklad stůjž zde Boetia Consolatio (de consolatione philosophiae), kniha, abych s Pliniem mluvil, nesmrtelná. Vella čítaje ji nasadiv si brýle gramatika, shledal by v ní nedostatečnou latinu. Picus Miraudula, filosof, nedbaje slupky, obdivoval by se jí jako tresti moudrosti a rose nebeských myslí. Theolog, jako sv. Tomáš učinil (comment. in Boët.), mlčky by pozoroval, až kam zajde subtilní disputace o prozřetelnosti božské. Básník chválil by delikátnost a plynnost verše. Momus, Schoppius nebo starý Remmius pásl by po chybách. Jak zabarvenu měl zřítelnici oka, tu barvu nanesl by na stránky. Takový má význam, s jakým duchem k četbě přikročujeme.

Jakou náladou chtěl bych já viděti tebe oblečena, vlídný čtenáři, při čtení těchto svých včel? Nerač filosovati, prosím, ani, abych tak řekl, theologovati; mělkost námětu toho nedovoluje. Básně jsou dílem hravým, zvlášť chlubí-li se jménem epigramů, a nehodí se pro togou nebo palliem oděné, nýbrž spíše jen pro tunikou se odívající. Platonovo διὰ τὸ nebo jiné znamenitosti jim přičítati také nemůžeš, sice budou »včely« naříkati, že jim činíš násilí; nebo vyrojily se ve svobodě lesa, mezi starostmi o dějiny a pracemi vychovatelskými, zrodivše se spíše v kalamáři nežli v duchu.

Auctorem neměly Levanač, porodní bábu Paladu, sestru Phaebovu, nýbrž jakéhos Žerta nebo Smícha. Jako dítky nízké, bez nadání, k hanbě roditelů přišly často před zákonitými měsíci na svět.

1. Ale řekneš: měl jsi míti více úcty k světlu veřejnosti! Byl jsem vždy uctivým, a svou uctivostí se před čtenáři také kdysi prokážu. Ale jako gladiatoři před bojem své štítky vyhazovati a chytati si oblibují, tak i Virgil, miláček Kalliopin, před »arma virumque« opěval lesy a musu hravým stylem.

V tomto lehkém žanru nehledal jsem slávy bystrosti, ale na přání přátel chvály poslušnosti. Lid, abych se po římsku vyjádřil, učiněn je základem knížky. Abych lidem nebyl desavuován, nadepsal jsem ji nikoliv epygramy ale včely. Podařily-li se některé verše, nechť nazvány jsou epigramy, nedostává-li se jiným bystrosti, budou svým jménem se hájiti.

Mé včely jsou nedávno vyrojené, pro vzbouření vyhnané, hrubé pracovnice, většinou za mého mládí složené. Plinius jmenuje jistého Pireika, který maloval jen osly a podobná nízká zvířata, ale pokorou svou došel velké slávy, takže jeho obrazy dráže se kupovaly nežli vznešené obrazy jiných. Nechť vlídný čtenář je pamětliv, že čte včely lehké, extemporované, mžikové, které nedbaly Horatiova slova: nonunque premantur in annum.

2. Dále skýtá mi útěchu různost lidského úsudku; těžko jest, zalíbiti se epigramy všem. Mají smutnou výsadu, že co se jednomu líbí, druhému do nosu čpí. (Plaut.) Tomu zdají se zvučné, jinému jako blesk, třetímu drzé, čtvrtému zdlouhavé a chladné. Nikde neplatí tak: kolik hlav, tolik smyslů. Ovšem ani dobroty knížky nelze dovozovati z nestálosti úsudků. Za příklad služ Plutarch, muž sebeučený, ač snad v úsudku neskromný. Nebo když v den narození Alexandra chrám Diany shořel a Hegesias, muž vzácný, řekl: Nedivím se, že chrám hoří, neboť paní jeho, jež vykonávajíc úkol porodní báby, byla vzdálena, nemohla požáru brániti; a když duchaplnému vtipu veškeré Řecko tleskalo, ano i od Cicerona pochválení se dostalo: tu dobrý Plutarch řekl: vtip jest tak studený, že kdyby v čas byl býval pronesen, byl by požár chrámu sám uhasil. O metuendum Criticorum ingenia et insatiabile carpendi Cacoëthes! (Slova jsou z části citátem z tak zvaného »tonus«; činí zde velmi komický dojem. Pozn.) Ano tak nestálý je soud lidský, že epigram, který dnes se nám líbil, zítra se znechucuje. Jako čelo přes den má mnohý stín a jas, tak i tvář duše každý okamžik se mění. Co jednou se líbilo, nemá se již nelíbiti, avšak i auctoru nelíbí se často dnes to, co psal s velkou zálibou (Juvenal). Tak nadšení píšícího klame (Catull.), jemuž prve skýtalo blaženost.

3. Budiž odpouštěno, že ve včelách není pořádku. Poukazuji na Martiala, Ovena, Bauhusia, Stratia, jichž epigramy létají tu do nebe, tu s nebe na zem, a rozmanitostí obsahu čtenáře zajímají. Včely jsou toho druhu nebo majíce křídla, létají od květiny ku květině a ssají z každé.

4. Na omluvu stůjž také, že v knížce včel panuje prostota, krátkost, dikce průhledná, styl nejistý. Vznešený styl, zvučnost

frází, vytříbenost ponecháme si pro své básně a ódy. (Že by byl Balbín je vydal, není známo.) Včely počítají prostotu a krátkost mezi ctnosti.

πᾶν καλόν ἐστι ἐπίγραμμα τὸ δίστιχον ἢν δε παρέλθῃς,
τοὺς τρεῖς, ῥαψῴδεις, οὐκ ἐπίγραμμα λέγεις.

(Omne epigramma ferat punktum, si Distichon unum est. Si plus est, pangis, non epigramma facit.)

Než dost, aby omluva nestala se obžalobou. Ale jisto je: pravidlem bývají posudky vzdělanců, obírajících se s láskou literaturou, příznivé a omlouvají; nemohou-li omlouvati povzbuzují, ano kde světla nevidí, ze svého světla přidají. Moudré je slovo Claudia Ptolomea: mírnější mezi moudrými je i moudřejším.

Buď s Bohem, čtenáři a mladistvé tyto včely přijmi s přízní.

Tak úvod. Obsah epigramů je z části náboženský. Přemnohé týkají se P. Ježíše, jeho kříže, jména, utrpení P. Marie a různých svatých. V třetí knize je několik delších epigramů pod záhlavím: Ježíšek jako grammaticus, Ježíšek jako rhetor, Ježíšek jako arithmeticus, dále jako musicus, geometra, astronom. Jsou dětsky dojemné a velmi vtipné. Pro hříčky slovní lze je těžko přeložiti. Uvedeme níže aspoň některé v překladu.

Velká část epigramů týká se různých hříchů a vad. Uvedeme později mnohé.

Jiná část jich vztahuje se na osoby a věci historické. Slavatovi, kterému knížečka je připsána, věnováno několik. Také svatí z Tovaryšstva a jiní světcové a laikové hojně jsou poděleni.

Všecky epigramy, i mravokárné a kritisující, jsou mírné a dobromyslné. Není jediného, který by urážel nebo byl nadávkou. Také ženy dostávají svůj díl; jsou mezi nimi také epigramy soustrastné.

Pro slovní hříčky nelze mnohých z nich vůbec přeložiti.

Knížka čítá několik set stran, tisk je drobný a sporý, tak že obsah jejich je rozsáhlý.

Že epigramy jsou z doby mládí Balbínova, svědčí úvod. I z nich viděti je úžasnou pracovitost jeho, která ani chvílenky, ani okamžitého nápadu nenechala neužitých. Že jsou umělé a co do řeči skvělé, rozumí se u českého Livia samo sebou.

Uvedeme nyní některé v překladě. Překládáme Balbínovy hexametry přízvučně. Až na malé výminky složeny jsou v distichách; tak i překládáme hledíce, pokud možná, překládati doslovně. Uvedeme některé historické, potom mravokárné a na konec náboženské.

1. Epigramy historické.

Na Slavatu.

Čestný úřad dal rod Slavatův potomkům svojim,
Aby nalévali číši svým panovníkům.
Tak Ganymedeovo si víno libují hvězdy,
Božská mladost jim nalévá nektarský tok.
Sláva podává, hle, našemu králové pohár,
Slávou národa jest Slavatů slovutný rod.
Příčina lepší jest, že routou číše jsou jisté,
Routu ve štítě svém Slavatů rodina má.

Sůl, jíž Čechy nemají.
V Čechách nenalézá se sůl nikde v zemi,
Za to však duchové tví soli až nadbytek maj'.

Bílá Hora.
Pražané nezvete dál svůj památný vrch horou »bílou«,
Krví nepřátel přečasto nyní se rdí.
Ačkoliv krví se rdí, neb vrazi ji zbarvili celou,
kostmi plnička jsouc »bílou« se stala nám zas.

Staré Město roku 1647.
Dobyli našeho lva tři Gotičtí vůdcové v Praze,
kdo by se diviti chtěl, jeden že ustoupil třem.
Jeden když chycen byl lev, tu z měšťanů stali se lvové,
Praha provedla čin velkodušného lva.

Studentům při obléhání Prahy do vzduchu vyhozeným.
Kdož by popírat moh', že jste super aethera slavní,
Jelikož, žákové, vás povznesl k oblakám lesk.

Na Karla V.
Odňal kacířstvu Karel tábor i ničivé zbraně,
aby se od nynějška mohlo říc' sola fides.

Bílá Hora.
Hvězda úžasný boj, též porážku nepřátel vidí,
Hvězdou nebyla jim, kometou stala se jim.

Jednooký Žižka.
Zižka kyklóps náš vede Husity do slepých bojů,
Vůdce jednooký slepým, aj veleti muž.

Plzni. (Dle poslední sloky zdá se, že Balbín měl v úmyslu psáti něco o Plzni, a že mělo jí to býti k cti a chvále).
Věrou věrná vždy, tak i čestná, vítězná vždycky,
Králů, papežů ples, zbraní a umění plod;
Školy, chrámy, sněm, divy, smlouvy, boje též mnohé,
Milého úkolu když předmětem stanou se mně;
Kacířstvo zrádná krev tvé hradby zbarvila, Plzni,
Svatá! Svaté nám posvátně bude i psát.

Zižka.
Když nemoh' uhasit svou žízeň, Žižka, Kristovou krví,
Krví křesťanskou zaháněl žíznivost svou.

Husitský Kalich (pohár a husitský kalich).
Tolikrát kalichem jsme proti nebi hřešili těžce,
Naše i kacířstvo proto snad v kalichu tkví.

Zkoušky na universitě Pražské roku 1646.
Zkoušky naše zvou železnými pro jejich tvrdost,
Železnými jsou dnes pro mnoho železných střel.

Na rytířskou sochu sv. Václava.
Na koni pancířem spjat ještě Václav na nebi sedí,
K souboji za svou vlast nejspíš se připravuje.

Řehořův kalendář.
Kacíři přítomných dob chtějí míť kalendář starý,
Proč tedy zavrhují víry náš prastarý štít. (Pokračování.)

Protestanti v Rakousku.

K poučení prof. Dra. Masaryka a pánů pastorů z německo-evangelického bundu pro východní marku.

U nás v Rakousku byly již císařským patentem ze 4. března roku 1849 č. 151 ř. z., dále císařským patentem z 31. prosince roku 1851 č. 3. ř. z. z roku 1842 a mají býti i podle základního státního zákona z 21. prosince roku 1867, č. 152 ř. z. všechny náboženské společnosti postaveny býti sobě na roveň a žádná nemá míti před druhou jakékoli praecedence a žádná, tedy ani římsko-katolická církev nemá již míti názvu církve »panující«, »dominující,« třeba tomu tak v dřívějších dobách skutečně bylo.

Přes to však, ačkoli všechny náboženské společnosti podle základního státního zákona používati mají úplné rovnosti, přece jen slýcháme dosti často i u nás ještě výtky, že katolická církev jest stále přece jenom církví panující, církví dominantní, že má oproti ostatním náboženským společnostem větší práva a není to nikdo jiný, než zase onen tak často jmenovaný Dr. Masaryk, jenž ve spise svém »*V boji o náboženství*« (v Praze, nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech, 1904, str. 14.) výslovně napsal: »Církve v Rakousku jsou co možná *horší*, než jinde, *a zejména panující církev státní* je pořád církví protireformační a duch inkvisičního násilí jest stále její podstatou.« Prof. Masaryk dokonce neváhal v témže jmenovaném spise i tvrditi, že »*rakouský stát je jen hříčkou panující církve.*«

V poslední době přinesl opět »*Prager Tagblatt*« (Nr. 48, Morgen-Ausgabe z 18. února 1906) telefonickou zprávu z Vídně, že na základě usnesení poslední valné hromady »*německo-evangelického bundu pro východní marku*« vyslána byla deputace jmenovaného bundu, sestávající z evangelických farářů Antoniusa, Hochstättera, Schäflera, Honetze a vedená poslanci Drem Pergeltem, Pommerem a Drem Eisenkolbem, k ministerskému předsedovi svob. pánu Gautschovi, aby mu podala pamětní spis o právním postavení protestantů v Rakousku a aby žádala za brzké odstranění různých závad a za postavení evangelických církví katolické církvi na roveň. —

Předseda ministerstva Gautsch přijal prý velice ochotně pamětní spis protestantů rakouských, sdělil, že stane se petentům po vůli, a že spis ihned odevzdá ministru kultu a vyučování k dalšímu řízení a o výsledku jednání že bude vyslaná deputace ihned zpravena!

Podivuhodno! Ze by pan ministrpresident Gautsch potřeboval teprve dnes studovati nějaký pamětní spis evangelíků, aby seznal z něho jejich právní postavení v Rakousku — sami nevěříme, uvážíme-li, že právě on sám to byl, jenž vydal známé květnové zákony (»Die konfessionellen Gesetze v. 7. und 20. Mai 1874 mit Materialien«), z nichž nejlépe se již může posouditi právní postavení katolické církve a právní postavení rakouských protestantů navzájem. Netajíme se vůbec smýšlením, že pan ministrpresident o právním postavení evangelické církve věděl třeba

více, než všichni dvojctihodní páni s onou deputací z evangelického bundu vyslaní!

Když člověk čte uvedené výroky Masarykovy a když slyší o té stížnosti pánů pastorů co do postavení jich církve v Rakousku, skoro by již uvěřil, že protestanti musí býti opravdu u nás — *patrně proti znění základních státních zákonů* — nevím jak utlačováni, a tu bych se věru nedivil, že domáhají se s ostatními společnostmi náboženskými a zejména s katolickou »panující« církví alespoň *rovnosti.* Ba uvěřil by člověk, že katolické církvi je přáno skutečně v Rakousku oproti protestantům a jiným společnostem náboženským nějakého *nadpráví*, tím spíše když to řekne nejen prof. Masaryk, ale když protestuje dokonce i evangelický bund a když — řekněme si pravdu — není známo, že by s katolické strany u nás si bylo v posledních dobách nějak na postavení katolické církve stěžováno, takže se skoro zdá, že přece jenom katolická církev jest církví »dominující,« že přece jen má větší práva a větší volnost než jiné náboženské společnosti, když evangelíci křičí, a katolické officielní kruhy naproti tomu mlčí, jako by s postavením katolické církve v Rakousku úplně byly spokojeny . . .

Jest tomu skutečně tak?? Stále se mluví o *»panující«* církvi a nemůže se tu jiná církev rozhodně mysliti, leč církev katolická; ale pravdou jest, že protestantská reformace to právě byla, která již dávno způsobila, že katolická církev přestala býti církví »panující«, že v jedněch zemích stal se panujícím naopak právě protestantismus a v jiných zemích — jako na př. u nás v Rakousku — stanula různá náboženská vyznání úplně na rovni. Odtud zaujala jednotlivá náboženská vyznání tu ono stanovisko výhodnější, jiné zase stanovisko podřízenější. Počalo se zkrátka rozeznávati vyznání *panující (dominantní)* a vyznání *trpěné (tolerované)* a míra tolerance během dob různě se měnila. Celkem však vedla idea moderního státu na konec k uznání *naprosté rovnoprávnosti všech vyznání bez rozdílu.*

Dle staršího práva rakouského byla ovšem církev katolická církví »dominující« a ostatní církve pouze »tolerované«. Avšak dnes nelze již mluviti o žádné panující státní církvi, neboť soustava t. zv. státní církve jest za našich časů již překonána a již v čase vydání základních zákonů státních stal se panujícím onen princip, který všem vyznáním náboženským bez rozdílu dopřává volnosti pobytu a působení, pokud to ovšem existenci a činnosti státu není na závadu.

Jak jsem se již svrchu zmínil, podle nyní platného práva zaručuje základní státní zákon ze dne 21. prosince 1867, č. 142 ř. z. (o všeobecných právech státních občanů pro království a země v říšské radě zastoupené) článkem čtrnáctým každému *úplnou volnost víry a svědomí.* Ustanovuje dále týž článek, že tak jako s jedné strany vykonávání občanských a politických práv nezávisí na vyznání náboženském, tak ani se strany druhé nemůže vyznání býti překážkou v plnění povinností občanských. Tímto základním zákonem (čl. 15) zaručeno jest dále každé

uznané církvi a společnosti náboženské samostatné vnitřní spravování jejích záležitostí.[1])

Pokud se týče specielně postavení katolické církve v Rakousku, známo jest, že stát chtěje uspořádati poměry katolíků, počal vyjednávati se stolicí apoštolskou t. zv. konkordát, který se dne 18. srpna 1885 také uskutečnil. Jím nabyla církev katolická snesitelnějšího postavení a trochu samostatnější existence.

Když však se změnou politického systému (r. 1860) nabyla liberální strana vrchu, bylo prvním a hlavním úkolem jejím zrušení konkordátu. Bez ohledu na vzájemnou smlouvu, jako konkordát byl, bez ohledu na konkordát *de jure* platný, počal se proti právu poměr státu ku katolické církvi znovu vymezovati. Již svrchu zmíněným základním státním zákonem z 21. prosince 1867 zbavena byla katolická církev naprosto svého výsadního stanoviska a podřízena *»jako každé jiné tovaryšštvo zákonům státním«* (čl. 15. cit. zák.).

Ještě více však pozdějšími zákony zbavena byla právě katolická církev nadobro své volnosti, ba více než církve ostatní! Byl to zákon ze dne 7. května 1874, č. 50. říš. zák., jímž se vydávají ustanovení o úpravě zevnitřních právních poměrů církve katolické a zákon ze dne 20. května 1874, čís. 68. říš. zák., jenž se týče zákonního uznání společností náboženských vůbec.[2])

Stačí již prostě srovnati zásady zmíněného zákona ze dne 7. května 1874, čís. 50. říš. zák., týkajícího se církve katolické a naproti nim zásady císařského patentu z 8. dubna 1861, č. 41. říš. zák., týkajícího se protestantů, a bez dlouhého uvažování nabudeme snadno přesvědčení, která církev se těší ve skutečnosti větší volnosti.

Nechci se pouštěti příliš do detailů, abych ukázati mohl, jaké volnosti a jakých *výsad* požívá oproti církvi katolické (»panující!«) *církev, evangelická.* Mohu uvésti i př. z prakse. Na př. podle císařského nařízení z 18. února 1860, č. 44 říš. zák., které dosud platí (srov. nález správního soudu z 18. listopadu 1876, čís. 320),[3]) nemohou židé vykonávati t. zv. *právo patronátní* oproti katolickým kostelům. *Ale páni evangelíci a disunité jsou v Rakousku k patronátu připuštěni!*[4]) Že obyčej tento nijak ospravedlniti nelze, doznávají i soudní — protestantští spisovatelé, na př. Hinschius (Ueber die Succession in Patronatsrechte saecularisierter geistl. Institute.) A zcela právem. Vždyť vězí v tom přece patrný odpor, přiznává-li se někomu, kdo k církvi katol. vůbec ani nenáleží, *přímý vliv na správu církve;* těžko pochopiti, jak mohou někteří protestantští spisovatelé domáhati se v té příčině ještě zásad rovnoprávnosti nebo nějaké tolerance (jako na př. Kaim, Kirchenpatronat II., 44.)!

[1]) Srovnej JUDr. Jiří Pražák, Zákony z oboru rakouské ústavy říšské, v Praze 1898, str. 21.

[2]) Viz zákony tyto v cit. sbírce Pražákově str. 29—50, anebo ve sbírce bývalého minist. předsedy Gautsche z Frankenthurnů »Die confessionellen Gesetze vom 7. und 20. Mai 1874« (ve Vídni roku 1874).

[3]) Budwinski, Sammlung der Erkenntnisse des Verwaltungsgerichtshofes č. 4.

[4]) Srov. Helfert, Kirchenrecht str. 132.

Tyto zásady mluví vlastně spíše *proti* mísení se jinověrců *u vnitřní* správu jiné církve. Rovnost vyznání před právem pokládali bychom za porušenou teprve tehdy, kdyby právo patronátní vůči církvi katolické nekatolíkům (evangelíkům) se odpíralo, ale katolíkům vůči jiným vyznáním se přiznávalo! *Ale ve skutečnosti jest tomu právě naopak!* Evangelíci mohou tedy obsazovati *katolické* úřady, ale sami mají císařským patentem ze dne 8. dubna 1861, čís. 41. říš. zák. zaručeno (§ 6.): »ihre Seelsorger, Senioren und Superintendenten, dann ihre Kirchenkuratoren *jeder Kategorie* unter Beobachtung der näher festzustellenden Modalitäten *frei zu wählen.*« Rovnoprávnost vyznání jest zákonem sice na papíře zaručena, ale ve skutečnosti, je-li některé vyznání v rovnoprávnosti zkracováno, jest to, jak jsem markantně ukázal, *nejspíše jen vyznání katolické — »panující!«*

Jak může potom prof. Masaryk mluviti o panující státní církvi? Dle zákona jsou všechna vyznání rovnoprávná, ale de facto — *právě katolická církev »panující« má volnosti nejméně!* Ať vzpomenu ještě na př. jen známého *nesprávného* rozhodnutí správního soudu, že politické obce nesmějí ani dobrovolně a mimořádně přispěti na kultové potřeby církve katolické, poněvadž prý se to příčí obecním řádům, mezikonfesijnímu zákonu a zákonu z roku 1874!

Protestanti však opravdu nemají zcela žádné příčiny si stěžovati, neboť oproti veliké majoritě katolíků mají v Rakousku zcela výsadní, privilegované postavení.

Císařský patent z 8. dubna 1861 (tak zvaný protestantský patent), který ještě dnes jest úplně v platnosti, zaručuje evangelické církví, augsburské i helvetské konfese volnost povolávati k nám — cizozemské kazatele a učitele, kteréhožto oprávnění také protestanté zvláště v dnešní době jak známo hojně používají. § 11. alinea 3 zmíněného patentu totiž zní: »Für den Schul- und Kirchendienst können mit Genehmigung Unseres zuständigen Ministeriums *Ausländer*, insbesondere Angehörige der deutschen Bundesstaaten, berufen werden« a citovaný již § 6: »Die Evangelischen beider Bekenntnisse sind berechtigt, ihre Seelsorger, Senioren und Superintendenten, dann ihre Kirchencuratoren jeder Kategorie unter Beobachtung der näher festzustellenden Modalitäten *frei zu wählen.*«

Pro *katolíky* stanovil zákon ze dne 7. května 1874 č. 50. ř. z. § 1. především: »Für die Befähigung zur Erlangung kirchlicher Aemter und Pfründen sind *die Staatsgesetze* und *innerhalb derselben* geltenden kirchlichen Vorschriften sowie in besonderen Fällen die Stiftungsurkunden massgebend« § 2: »Von Staatswegen wird zur Erlangung kirchlicher Aemter und Pfründen erfordert: *Die österreichische* Staatsbürgerschaft . . . «

Evangelíkům ponechává se tedy v příčině obsazování církevních úřadů úplná volnost, katolíkům však jmenovaným zákonem svázány ruce celou řadou předpisů. Pro nabytí nějakého úřadu v katolické církvi především jsou rozhodny zákony státní a na tom, kdo chce dojíti nějakého církevního úřadu, žádá se nejen, aby byl rakouským státním občanem, ale aby měl k tomuto úřadu i *zvláštní způsobilost*, kteréž jest podle zákonů *státních* potřebí! Zákonem tímto

vyhradil si stát i obsazování mnohých arcibiskupských stolic, biskupských a kanovnických míst. V příčině pak oněch míst, které biskup volně osazuje, musí osobu k úřadu tomu vyhlédnutou dříve oznámiti zemskému úřadu. Biskupové jsou povinni všechna svá vyhlášení ohlásiti zemskému politickému úřadu a vláda může nařízení biskupská zakázati. Duchovní, jenž by jednal proti štolnímu řádu, může býti trestán pokutou do 100 zl., ba může býti proti němu zavedeno i trestní řízení. Podobných omezení neznají evangelíci žádného vyznání.

Evangelicí zaujímají dále v Rakousku vyjimečné postavení oproti zákonu spolčovacímu. § 23. zmíněného patentu zní: »Zur Förderung ihrer kirchlichen und Unterrichtszwecke können die Evangelischen, mit Beachtung der gesetzlichen Bestimmungen, im Inlande Vereine bilden, *und mit gleichartigen evangelischen Vereinen des Auslands in Verbindung treten*« § 22. zní: »Evangelischen ist es gestatet, Lehranstalten des evangelischen Auslandes (d. i Deutschlands) unter Beobachtung der allgemein gesetzlichen Vorschriften frei und ungehindert zu besuchen«. Dle § 11. mají evangelíci volnost »*an jedem Orte nach eigenem Ermessen Schulen zu errichten*«, povolati na ně učitele a professory a celé vyučování (nejen snad náboženské) »*unter vollständiger Wahrung des confessionellen Charakters*« říditi! Ba ještě více! Stát sám zřizuje takové výhradně evagelické konfessionelní školy, nad nimiž ne stát, ale evangelíci sami fakticky vykonávají dohled! § 21. zní: »An evangelischen Lehranstalten, *welche aus Staatsmitteln errichtet wurden*, und gemäss Unserer Absicht *künftig errichtet werden sollen*, können *nur* Angehörige des einen oder des anderen (Augsburger oder Helvetischen) Bekenntnisses angestellt werden«. Tážeme se, kdy zavázal se stát naproti tomu, že i nám katolíkům zřizovati bude *konfesionelní školy??* (Dokončení.)

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Oslava 100letých narozenin básníka Fr. Jar. Vacka-Kamenického.

Literární sekce družstva Vlast zahájila svou podzimní činnost touto oslavou, kteráž byla konána v domě družstva Vlast v den sv. Václava, v 6 hodin večer.

K slavnosti se mezi jinými dostavili: metropol. kanovník Dr. Jan Marek, kanovník Fr. Vaněček, zemský advokát JUDr. Julius Nejedlý, vrchní geometr Fr. Tejrovský, faráři Dr. Karel Lev Řehák a Dr. Ant. Víšek, tento jako zástupce Zemské Jednoty katol. duchovenstva, mag. komisař Fr. Cyr. Vlk, supl. profesor Jos. Šanta, pí. Marie Eberlová s neteří sl. Annou Mandovou, pí. Eliška Němcová, pí. Anna Barochová, z Plzně učitelka slečna Marie Köhlerová, pí. Jenička Mitlöhnerová, nejbližší příbuzná oslavencova, a její choť Jan Mitlöhner, c. k. poštovní official, koop. Jan Škarda, rodák blovický, c. a k. vojenský polní kurát Dr. Rud. Zháněl, katecheti: Ant. Tichý a Fr. Žundálek, právník Josef Kovanda, bohoslovec Průša, rodáci z Pacova v Praze usedlí, dále pp.: Václav Žižka, Václav Průša, Tom. Roháček a četní jiní.

K slavnosti došlo hojně telegramů a dopisů, i byla z nich čtena část před slavnostní řečí a část po ní.

Schůzi zahájil red. Tom. Škrdle, uvítav přítomné.

Telegramy a řadu došlých dopisů četl redaktor Tom. J. Jiroušek, načež ujal se slova slavnostní řečník far. Vlastimil Hálek, člen Literární sekce, který věnoval nejprve pohrobní vzpomínku zemřelému místopředsedovi Literární sekce, říd. učiteli Jos. Flekáčkovi, načež pak nastínil v krásné řeči poutavý životopisný obraz básníka Fr. Jar. Vacka-Kamenického. Obsáhlá řeč jeho bude uveřejněna ve »Vlasti«, roč. XXIII., pročež zde obsah její pomíjíme.

Předsedající red. Tomáš Škrdle poděkoval řečníku za jeho významnou řeč a ocenil při tom neobyčejnou píli p. řečníka, kterou on na zvelebení družstva Vlast vytrvale věnuje. Nový, bouřlivý potlesk byl odměnou Vl. Hálkovi, neúnavnému pracovníku.

Předsedající zahájil o Fr. Jar. Vackovi debatu, a tu na prvém místě hlásila se ke slovu nejbližší příbuzná oslavencova, paní Jenička Mitlöhnerová, a děkovala družstvu za tuto oslavu.

Vinohradský kooperátor a rodák blovický Jan Škarda líčil nám, v jaké úctě a vážnosti jest v Blovicích požehnaná památka Frant. Jar. Vacka-Kamenického.

Slč. Marie Köhlerova, učitelka z Plzně, pravila, že i v jejich rodině chová se vděčná vzpomínka na Fr. Jar. Vacka-Kamenického. Kdysi bylo v Plzni divadelní představení, k němuž napsal básník Vacek-Kamenický proslov. Matka sl. Köhlerové tento proslov přednášela, začež obdržela od autora jeho básně.

JUDr. Julius Nejedlý byl žákem prof. Šohaje, kterého dal strýc jeho Frant. Jar. Vacek-Kamenický na studie. Profesor Šohaj často před svými žáky vzpomínal a oceňoval básnickou činnost svého dobrodince Frant. Vacka-Kamenického. Ze svých reminiscencí z Umělecké Besedy slovutný p. Dr. Jul. Nejedlý uvedl, kterak zvláště spisovatel Hálek vysoko kladl básnické nadání Fr. Vacka-Kamenického.

Konečně hlásil se ke slovu vrchní geometr Fr. Tejrovský, jenž byl s rodinou Šohajovou v intimním spojení, a i ten nám sdělil některé zprávy o Fr. Vackovi.

Tato debata vesměs zajímavá posluchače velmi poutala.

Na konec vyžádal si slovo stříbrník Václav Žižka a vzletným způsobem přednesl zcela po paměti dlouhou žertovnou báseň o muži ohnivém, která obecenstvo velice pobavila. Odměněn byl hojným potleskem.

Předsedající projevil radost na dnešní schůzi a požádal přítomné, aby se s ním pomodlili Otče náš a Zdrávas Maria za místopředsedu Lit. sekce, říd. učitele Jos. Flekáčka. Zbožná modlitba přítomných byla skromnou odměnou muži, jenž stál v čele Literární sekce od jejího založení.

Telegramy zaslali: Jeho Excellence ndp. Dr. M. Říha, biskup, světící biskup Msgr. Ferd. Kalous, Vojtěch hrabě Schoenborn, Městská rada v Blovicích, Duchovenstvo blovické, nakladatel Václav Kotrba, Spolek katol. tovaryšů v Jindř. Hradci, z Pacova: rodina Kovandova, lékárník Novák, císařský rada Lešanovský s chotí, Karel Amalie, Laager.

Pozdravné dopisy zaslali: a) z Moravy: Shromážděný klerus děkanství Jemnického (Ant. Bártek, b. kons. rada, děkan okresní a 16 farářů a kooperatorův) a farář Ignát Zháněl; b) z Čech: z Kamenice n. L.: děkan Vojtěch Traxler, městská rada a Sbor hasičský; z Pacova: Ant. Plaček a Zbožný sbor literácký: Ant. Čulík, místostarosta; z Jindř. Hradce: Literární Jednota (starosta Dr. Ant. Decker, gymn. ředitel, a jednatel prof. Dr. K. Müller) a senior sboru prof. G. Heš; z Blovic: Literární

spolek; Vlastimila, spolek katol. paní a dívek pro Liboc a okolí; Spolek katechetů v království českém; probošt Dr. Mikuláš Karlach; arcikněz Jan Žilík; správce vikariátu Fr. Brabec; ředitelové: J. Říhánek a K. Štella; děkan Jan Nep. Černohouz; faráři: Filip Jan Konečný, Tomáš Pícha, Josef Tichovský a P. Václ. Váchal; zám. kaplan Ludvík Strouhal a spisovatelka sl. Grossmannova-Brodská.

Z četných těchto projevů zde zaznamenáváme slova probošta Dr. Mikuláše Karlacha, jenž na konci delšího pozdravu praví: »Proto také přeji, aby netoliko jen tento slavnostní večírek co nejskvěleji se zdařil, nýbrž aby pružná činnost slav. družstva Vlast vždy hlubších pouštěla kořenů v půdě, nakypřené přičinlivou prací průkopníků neúnavných, nezištně a vytrvale jen pro blaho církve a národa našeho pracujících.«

Senior sboru gymn. profesor Gustav Heš píše:

»Velebím snahu a horlivost spanilou, která slovem podivu a lásky oslavuje veliké ty kněze našeho národa, kteří o vzkříšení našeho lidu největších získali si zásluh. Jest zajisté dnes, kdy tolikeré vrstvy v národě staví se proti vlasteneckému kněžstvu našemu, velice chvalitebno a záslužno, ukázati na tyto vzory a na neocenitelné zásluhy našich apoštolů českého jihu o probuzení národa našeho. Mezi ně s Vojtěchem Hlinkou, Eugenem Tupým a Valeriánem Jirsíkem náleží vznešený a šlechetný František Vacek-Kamenický, v řadě předáků a proto volám památce Jeho z hloubi duše trojnásobné, nadšené »Sláva!«

Výbor družstva Vlast konal ve středu dne 19. září t. r. třetí schůzi za předsednictví dr. Rud. Horského. — Hluboce pohnuti nad úmrtím 22tiletého spolupracovníka družstva, p. Jos. Flekáčka, výboři povstali a vykonali za duši jeho vroucí společnou modlitbu. Bylo usneseno, dáti o jeho úmrtí do »Čecha« oznámení a súčastniti se pohřbu jeho v počtu co největším. — Jednatel red. Tom. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Ign. Hrubému, faráři v Borkovanech na Moravě a Ženskému spolku Vlast na Kladně udělují se knihovny. — Za knihy děkuje Museum král. Českého, za 200 K díky vzdává Jednota sv. Methoděje ve Vídni a za blahopřání k 40tiletému kněžství zasílá děkovací dopis dvorní rada dr. Fr. Kryštůfek. — Než bude zvolen nový redaktor »Učitel. přílohy« při »Vychovateli«, převezme její vedení až do konce r. 1906 katecheta Fr. Žundálek. — Určen byl pro r. 1907 nový socialní a literární sjezd. Kde, určí se později. Program sjezdový vypracují Tomáš Josef Jiroušek, Vlast. Hálek a Tom. Škrdle. — Ještě letos v měsíci říjnu a listopadu uspořádá družstvo pět domácích socialních večírků, na nichž budou samé praktické otázky probírány. — Jos. Štěpán, bisk. vikář a děkan v Nezamyslicích, navrhl, aby se zasadila na počest Msgr. Vojt. Hlinky (Fr. Pravdy) pamětní desku na domku ve Hrádku, kdež Fr. Pravda po 50 let bydlel, literárně pracoval a zemřel. Ale výbor se již do této práce pouštěti nemíní, maje dosti na tom, že zasadil Fr. Pravdovi pamětní desku na rodném domě jeho v Nekrasíně. Výbor doufá, že 100 K deficitu s touto deskou spojeného ctitelé Pravdovi uhradí. — Red. Tom. Škrdle blahopřál jménem výboru dr. Rud. Horskému a far. Vl. Hálkovi k jejich řádu: »Pro Ecclesia et Pontifice.« — Probráno bylo ještě mnoho jiných a jiných otázek a bodů programových, ty však se vymykají veřejnosti.

LITERATURA.

RUSKÁ.

O. M. Bodanskij i jego zaslúgi dlja izučénija Maloróssiji. Sepsal N. P. Vasilenko. Kyjev 1904. Typická osobnost slovutného slavisty, druhdy profesora a děkana filologické fakulty na moskevské universitě a v letech 1858—1862 též ředitele universitní tiskárny, Osipa Maximoviče Bodanského a jeho zásluhy jako badatele dějin rodného Maloruska nebyly dosud v dějinách ruského písemnictví všestranně probrány a osvětleny. Vědecká činnost znamenitého učence došla ovšem náležitého ocenění v »Očerkach istóriji ukrajinskoj literatury XIX. věku« prof. Petróva, v »Istóriji rússkoj etnografiji« díl III. A. Pypina, v akademických pojednáních prof. Daškéviče, ale sama povaha těchto prací nemohla dáti podrobného, všestranného vylíčení svérázného Bodanského, hledíc k charakteristice a veřejnému působení tohoto neobyčejného muže.

Mezera ta vyplněna spisem p. Vasilenky, jenž s nevšední pílí seřadil v jeden celek všechen dosud známý material, doplniv jej studiemi starších řídkých pramenů, z nichž čerpal mnohá nová data o literární činnosti Bodanského v mladším věku.

Setkáváme se tu s četnými, velice zajímavými episodami z dějin moskevské university i ze života tehdejších kruhů spisovatelských a společenských. Mimojiné uveden spor Bodanského za příčinou zákazu vlády vydati v odborném časopise »Čtenija v Imperatorskom Obščestvě istóriji i drévnostěj Rossiji« k tisku jím již uchystané historické paměti Jul. Fletschera, anglického vyslance královéAlžběty u cara Borise Godunóva, srážky Bodanského s Katkóvem, když se tento uvázal ve správu universitní tiskárny a převzal po Korfu i redakci »Moskevskych Vědomostí«; jeho polemika r. 1863 s týmž Katkóvem strany universitního statutu, při čemž bylo mu poznovu zakusiti těžké následky boje s tímto již tehdáž mocným a bezohledným protivníkem. Je to vůbec spis pro bližší seznání vědátora Bodanského a tehdejších společenských proudů povšimnutí hodný.

Kardinal Uajzmen: »Fabiola ili cérkev v katakombach.« Perevod s anglijskago. Izdánije O. Popóvoj. St. Peterburg. 1904. Cena 80 kop. — Krásná kniha »Fabiola čili církev v katakombách,« sepsaná učeným vestminsterským kardinálem Wisemanem, v níž vřele a pravdivě vylíčeny osudy církve za Domiciana a tehdejší hrdinové-mučeníci (Pankracius, Sebastian a j.), vydaná roku 1856 češtinou moravským Dědictvím sv. Cyrilla a Methoda, dočkala se i na Rusi několika vydání v překladu paní Tolyšové, určených pro lid a školu, avšak vydání ta hřeší tendenčním vynecháním nebo zkrácením těch míst, kde činí se zmínka o papeži a uvedena svědectví o jeho již tenkráte přiznávaném primatu. Vydání paní Popové v překladu A. Karrika jest chvalnou výminkou, jsouc úplným a uvádějíc přesně všecka historická data, svědčící římsko-katolické církvi. Kritika vyjádřila se o spisu velmi chvalně, doporučujic ho jako vysoce vzdělavatelnou četbu pro mládež.

Rabóčije na priiskach Sibiri. (Dělnictvo v sibiřských dolech Tomské hornické oblasti.) A. Kolyčeva. Petrohrad, 1904. Cena 1 rubl. — Spis, líčící ostrými barvami život sibiřských horníků, zejména těch, kteří jsou zaměstnáni v zlatých dolech. Podán tu zajímavý popis nájmu a podmínek práce dělníků, jejich obydlí, stravy, vykořisťování jich se strany majitelů hutí, chtících i ze stravování dělnictva učiniti pro sebe výsadu přes protesty okružního inženýra. Krámy hutařů, zásobující horníky vším potřebným, přináší 20% i nad to čistého zisku. Bohatí majitelé málo pečují jak o zlepšení blahobytu svého dělnictva, tak i o jeho duševní rozvoj. Na čtvrtém valném sjezdu hutařů většina jich byla proti povinnému zakládání při všech dolech knihoven, navrhujíc, aby to bylo zůstaveno osobní dobrévůli jednotlivého majitele, tak že byli zahanbeni samým přítomným policejním komisařem Baryšnikovem, jenž se uvolil předplatiti na vlastní útraty po jednom exemplář lidového časopisu pro každou huť zvláště. Ve spisu jest vůbec mnoho zajímavých podrobností o životě sibiřských horníků, širším kruhům téměř docela neznámém.

Blagotvorítělnyja učreždénija rossíjskoj impériji. 3 díly. Petrohrad 1900. — Obrovská práce o třech objemných svazcích, věnovaná dobročinným ústavům v ruské říši, v níž vylíčeny jsou skutky křesťanské charity ruského národa, budící zájem u všech, kdo dovedou oceniti blahodárnou činnost lásky k bližnímu. K prvnímu dílu přiložen tabellární přehled, z něhož jest zřejmo, že v roce 1898 nacházelo útulek a podporu v různých dobročinných ústavech Ruska 7,077.129 osob. Příjmy všech ústavů obnášely v témž roce 59,311.787 rublů, výdaje 48,574.455 rublů. Úhrnná suma kapitálů všech dobročinných ústavů páčí se na 404,843.798 rublů, z nichž 142,246.495 rublů připadá na nemovitosti, ostatních 262,597.303

rublů uloženo v zúročitelných státních a jiných úvěrních listinách. Zajisté skvělá to bilance požehnaného ovoce křesťanské lásky bratrského ruského národa.

Kavkázskije etudy. Izslědovanija i zamětki E. Veidenbauma. 1901. — Jest to sborník kavkazovědy, obsahu většinou historicko-literárního. Setkáváme se tu s velmi poutavým popisem prvního pokusu vstupu na Ararat, s pojednáním o příčinách nezdaru válečné výpravy hrab. Totlebena r. 1769—1771 do Zakavkazí na základě tištěných a rukopisných pramenů se zprávami o kultu stromů a kavkazských plemen. Podrobně vylíčeny spor a soutěž mezi vojevůdci Jermólovem a Paskévičem, v nichž první úplně podlehl svému vlivnějšímu soupeři. Dále následuje řada zajímavých zpráv o nevolném pobytu na Kavkaze některých vynikajících ruských spisovatelů: Puškina r. 1829, Bestuževa-Marlinského, o účinu kavkazské přírody na ruskou poesii, o prvních grazinských novinách, založených zde generálem Jermólovem a j. Plynný, živý sloh, stále nové a napínavé thema vzbuzují v čtenáři neochabující interes až do konce. *Karel Jindřich.*

NĚMECKÁ.

Volksbücherei. Band XXV.—XXVIII. Graz. Verlagsbuchhandlung »Styria« 1905—6. — Svazek XXV. »Zwischen Himmel und Erde«. »Aus dem Regen in die Traufe.« Novellen von Otto Ludwig. »Zwischen Himmel u. Erde« jest dosti zajímavá povídka ze života maloměstského. Název její odůvodněn jest zaměstnáním hlavních osob děje, otce a dvou synů, totiž pokryvačstvím. Starší bratr octne se na bezcestí, stále hlouběji klesá, až dospěje ku hrozné myšlénce, dopustit se bratrovraždy a konečně k provedení — při čemž však sám bídně zahyne. Za to druhý bratr líčen jako vzor svědomitého a láskyplného syna a bratra. Líčení duševních bojů obou bratří, jakož i jiných výjevů jest znamenité, ač jinak způsob vypravování na naše časy poněkud nezvyklý, zdlouhavý; povídka psána r. 1855. Druhá povídka »Aus dem Regen in die Traufe« je rázu humoristického. — Svazek XXVI. Mile pobaví a poučí čtenáře v tomto svazečku podané úvahy: »Künstlergeschichten. Lebensgeschichte und Charakteristiken berühmter Künstler.« V nich vykresleny jsou nejvýznamnější postavy znamenitých umělců starší doby; stručně podán jejich životopis, líčen vývoj jejich talentu, nejpřípadnější příhody z jejich života a nejproslavenější díla uvedena. Zastoupeni tu jsou z malířů a sochařů: Giotto Bondone, Fra Giovanni Angelico, Leonardo da Vinci, Rafael Santi, Michelangelo, Tizian Vecelli a Albrecht Dürer; z hudebních mistrů: Jan Sebastian Bach, Josef Haydn a Wolfgang Mozart. Okrasou spisku jsou podobizny a otisky nejznamenitějších děl těchto umělců. — Svazek XXVII. »Bilder aus den Kriegszeiten Tirols. Geschichtliche und poetische Erzählungen von Alois Flir« jest název dějepisných povídek zvláště o Tyrolsku velmi zasloužilého kněze a spisovatele Al. Flira. Povídky spadají svým dějem v dobu proslavených bojů horalů tyrolských za svobodu, v nichž přední úlohu hrál pro svou zbožnost, věrnost a lásku ku vlasti dosud po zásluze oslavovaný hrdina Ondřej Hofer. První z těchto obrazův »Die Schützenweiber« je předehrou k pozdějším událostem a obranou sboru střeleckého. »Die Hochzeitfahrt« líčí veselou příhodu, jejíž hrdinou je venkovský kurát Štěpán Krismer. V následující dějepisné novelle »Der Flüchtling« vypravuje se o zasahování moci světské na práva církevní, kterak biskupové a kněží vypovídáni a vězněni byli, kterak kněžstvo i lid víru neohroženě hájili, za ni trpěli a věrni zůstali. »Das Treffen bei Giggl« jest čistě dějepisným vylíčením poslední srážky v těchto bojích. Připojeny jsou některé básně téhož spisovatele, v nichž oslavují se památné ty události a opěvují tyrolští hrdinové. Po stránce formální jsou tyto obrazy a novelly velmi zdařilé. — Svazek XXVIII. »Der Wilddieb. Novelle. Herrn Malhubers Reiseabenteuer. Von Friedrich Gerstäcker.« Bedřich Gerstäcker náleží k nejznámějším spisovatelům nové doby, jehož spisy, čítající 44 svazky, dosud jsou hledané a oblíbené. Pořadatelstvo sbírky »Volksbücherei« podává v tomto svazku dvě z jeho prací. »Der Wilddieb«: Tajný a odvážlivý pytlák zavraždí mysliveckého pomocníka a prchne do Ameriky, kdežto z vraždy podezřelý hajný nevinně odsouzen. Vrah po mnoha letech kajícně se vrací, přiznává se ku svému činu, vysvobodí nevinně uvězněného a dá mu jmění nastrádané náhradou. Tento jednoduchý děj podán jest spisovatelem velmi poutavě a udržuje čtenáře až do konce v příjemném napjetí. Stejně zajímavy a velmi živě líčeny jsou veselé příhody z cest pode jménem »Herrn Malhubers Reisenabenteuer«. *Josef Herzig.*

Volksbücherei. Band XXIX.—XXXV. Verlagsbuchhandlung Styria. Graz. 1906. (Pokračování.) — Čtenářům z lidu nemálo se zamlouvají povídky ze starších dob, zvláště je-li děj poněkud romantickým a podán-li způsobem zajímavým.

Takovou povídkou, zakládající se na dějepisných pramenech, ve svazku XXIX. »Agneš vom Paltental. Eine geschichtliche Erzählung von Hans Wiesing.« Rytíř Hoffmann, sídlem na hradě Strechově u Admontu ve Štýrsku, byl přívržencem protestantismu — děj odehrává se v 16. století — a snažil se všemi prostředky, i násilím lid svého území přivésti k »čistému evangeliu«. Svou manželku, která zůstala katolické víře věrna, zapudil, násilím dopravil do svého hradu Anežku, ctnostnou dívku katolickou, a nutil ji, aby od víry odpadši, stala se jeho ženou. Z téže příčiny věznil i jejího bratra Wilibalda, faráře z nedalekého Liesingu, na svém hradě. Bratr i sestra, nedbajíce ni hrozeb ni slibů, statečně vytrvali a teprv po mnoha svízelích šťastně vyvázli z rukou uchvatitele. Povídka hodí se velmi dobře do lidových knihoven a jistě prospěje v dobách přítomných, kdy potřebí je lidu zvláště pobídky, kterak katolík věren býti má víře své a církvi.

Svazek XXX. »Ben Hur. Eine Erzählung aus der Zeit Christi. Von Lewis Wallace. Aus dem Amerikanischen von Dr. Mathäus Winter.« — Mezi drobnými literárními zprávami čísla 2. loňského ročníku »Vlasti« podána je zajímavá zpráva o vytvoření románu Wallacova »Ben Hur«. Z ní se dovídáme, že autor o něm pět let pracoval a není tudíž divu, že podal tak mistrné dílo, vyznamenávající se jak bohatostí látky, tak hlubokým citem a znamenitou líčení. Román jest velmi objemný, o osmi knihách, a nelze tudíž v krátkém posudku vystihnouti jeho obsah. Uvádí ve svém vypravování čtenáře do doby pro lidstvo nejdůležitější, totiž vykoupení lidstva Synem Božím. Hlavní hrdina a osoby mnohé jsou smyšlenkou, leč vylíčení tehdejších poměrů a událostí spočívá na základě dějepisném a biblickém, a tu ovšem vystupují činně také osoby historické. Osoba božského Vykupitele, prostě ale v plném světle vznešenosti a svatosti líčená, vystupuje teprv na konci děje v popředí a dlužno doznati, že cesta na Golgotu a ukřižování Páně náleží ku statím nejdjdovedněji a nejúchvatněji podaným. Spisovatel, generál Lewis Wallace, zemřel r. 1905. Jeho »Ben Hur« zůstane však pro všecky časy oblíbenou četbou.

Pod názvem »Zwischen Lech und Inn, Erzählungen, Volkssagen und Schilderungen von Jos. Fried. Lentner« obsahuje svazek XXXI. výběr povídek jmenovaného spisovatele, které původně jako »Geschichten aus den Bergen« vydány byly. Do této sbírky přijaty jen nejlepší povídky a pověsti a nejvhodnější líčně, které svědčí o dovednosti spisovatelově, skutečné příhody podati poutavě a případně použiti pověstí lidových.

Svazek XXXII. »Der Vogt von Sylt, Erzählung von Theodor Mügge« má obsahem vylíčení života a politické činnosti proslulého národovce holštynského, Jense Lornsena. Týž, nadšen jsa láskou ke své domovině, neúnavně pracoval za práva svých krajanů, a jsa mužem pevných zásad a neoblomného karakteru, raději zřekl se nejvyšších hodností, ano i vábného štěstí rodinného, volil snášet příkoří a pronásledování, než aby se svému přesvědčení stal nevěren. Povídka, ač předpokládá čtenáře vzdělanější, psána jest velmi poutavě a zůstaví u čtenáře dobrý dojem.

Mezi významnými spisovateli novější doby přední místo zaujímá Frant. Is. Proschko, kterýž svými četnými spisy zdařilými hlavně nabádá k lásce ku vlasti a císaři. Ve svazku XXXIII. uveřejněný román: »Erasmus von Tattenbach, historischer Roman von Fr. J. Proschko« náleží k jeho nejlepším pracím dějepisným. V něm dovedně a přesně podle pramenů líčí vzpouru magnátů uherských, jíž tito připravovali zhoubu říši císaře Leopolda I. S nimi ve spojení byl ve službách císařských stojící hrabě Erasmus z Tattenbachu. Spiklenci byli vyzrazeni a smrtí potrestáni. Zvláště dojemně líčen je tragický konec hraběte Erasma, jehož osobou se román vůbec co nejvíce zabývá a odtud také jeho název.

Svazek XXXIV. »Novellen und Skizzen von Maxim Gorki.« Jako všechny práce tohoto ruského spisovatele, tak i tento výběr jeho novel má podkladem obrázky ze života lidu tříd nejnižších. Možno o nich říci, že jimi spisovatel, sám na dráhu spisovatelskou dospěvší po letech těžké práce a mnoha strádání, chce svým krajanům na oči postavit smutný obraz jejich života se všemi bědami a nářuživostmi, odpovídající skutečnosti. Spisy Maxima Gorkiho, jenž poprvé vystoupil na veřejnost r. 1900, jsou dosti oblíbeny a také do jiných jazyků překládány.

Také svazek XXXV. přináší ukázku z literatury ruské, překlad jedné z prvních prací předního spisovatele: »Die Kosaken. Kaukasische Novelle von Leo Tolstoi.« Hrdina této povídky hledá mezi prostými lidmi na Kavkaze své štěstí, leč marně. Povídce předeslán jest úvod, v němž se případně posuzují činnost a záměry tohoto velenadaného spisovatele a poukazuje na okolnost, že týž nepojal správně ideu křesťanství.

Svazek XXXVI. »Arme Menschen. Drei Zeitbilder von W. Okonski:« Již z názvu těchto časových obrázků, z polského přeložených, seznáváme jich hlavní obsah: líčí se v nich dovedně, skoro drasticky, život chudiny a snaha mnohých, uhájit živobytí anebo domoci se jakéhos blahobytu, avšak leckterý hrdina klesá předčasně v záhubu, a to zlobou jiných.

Novelu »Mozart auf der Reise nach Prag von Eduard Mörike« přináší svazek XXXVII. Jak v předmluvě poznamenáno, jest cesta Mozartova do Prahy smyšlenkou. Tu snad sobě spisovatel vymyslil, aby v přihodnějším rouchu podal čtenářstvu obrázek, kterak velký ten mistr hudební ve své domácnosti a v kruhu svých přátel žil, čím se bavil a jak byl obdivován. Několik veselých příhod ze života umělcova činí obrázek zajímavějším.

Zvučného jména mezi katolickými spisovateli požívá velenadaný básník a novelista Josef svobodný pán z Eichendorffu. Mnohé jeho krásné písně znárodněly, staly se majetkem celého národa německého a dosud veliké oblibě se těší. Ukázkou jeho výtečných prací jsou ve svazku XXXVIII. podány dvě novely: rozkošná idyla »Aus dem Leben eines Taugenichts«, jejíž hrdina, povždy jsa mysli veselé, po mnohých dobrodružstvích dosáhne kýženého cíle, a novela »Schloss Dürande«. Tato zabývá se trudnými poměry ve Francii před revolucí a znázorňuje osudný boj za právo. *Josef Herzig.*

»Für Hütte und Palast.« Bd. No. XXVIII. Walter von Habenichts. Roman von Karl Landsteiner. Wien, 1906. Verlag von Heinrich Kirsch. Preis 2 K. — Přátelé dobré četby, kteří se zálibou dřívější spisy téhož spisovatele pročítali, rádi sáhnou po této nové jeho práci, vědouce, že dobře se pobaví. Opravdu jest tento román dějem svým zajímavý, obsahu bohatého. Děj vzat ze života studentského; hlavním hrdinou v něm jest student, kterému šlechetná a obětavá matka všeho poskytne, do úmoru pracujíc, aby dosáhl cíle. Syn se také sám přičiňuje a statně kráčí k cíli, až na krátko upadne do tenat svůdné dívky. Když z nich šťastně vyvázne, ztrácí dobrou matku. Potom v brzku dosáhne hodnosti doktorské a odmítne, jednou byv zklamán, čestnou nabídku bohaté dívky, chtěje se jedině trpícímu lidstvu věnovat a povždy zůstat »Valtrem z Nemanic«. Protivou šlechetné matky jest její bohatá sestra, kteráž z lakoty odepírá jí a synu podpory, za to však stává se obětí nesvědomitého muže-studenta. Úprava děje jest znamenitá, vypravování mile poutavé. Román ten hodí se nejen čtenářům vzdělaným, nýbrž i do lidových knihoven a lze jej dáti bez obavy do rukou mládeže.

Josef Herzig.

»Die Schriften der alten Betschwester.« Herausgegeben von Jos. Wichner. Zweite Auflage. Berlin. F. Fontane & Co. 1906. Preis 3 K 60 h. Chvalně známý katolický spisovatel Jos. Wichner, jehož spisy dosud většinou vycházely ve sbírce »Für Hütte und Palast« u J. Kirsche ve Vídni, vydal právě nový spis pod uvedeným titulem. Hned místo předmluvy napsal výstrahu: tato kniha není určena pro mládež, nýbrž pro dospělé a vážné čtenáře, ozbrojené pevnými zásadami náboženskými! Látku ke spisu tomu poskytla mu, jak píše, stará jakás žena svými zápisky, v nichž všechno snesla, čeho ve svém životě zažila. A jsou věru ty zkušenosti nadmíru trudné. Milující matky nepoznala, neměla dobrého vychování náboženského, jen zvláštním řízením Božím uvedena byla na cestu ctnosti. Život její od dětství počínajíc, byl bezradostný a ačkoliv přemnohým dobře činila, nedoznala ni vděku ni lásky; naopak, celá smečka lidí nevěreckých a bezcharakterních, neznajících leč samolásku, po jiném netoužících leč po požitku, ji vyssávala a za všechna dobrodiní jen výsměchem a potupou splácela. K těmto nevděčníkům patřila i Julie, již byla za dceru přijala, o jejíž výchovu a zaopatření se postarala. Pročítaje tuto knihu, jistě se čtenář zamyslí a zvolá: je-li možná, aby lidská společnost tolik poklesla! Kolik tu nahromaděno zločinů, co neřesti, nevěry, nelásky, nenávisti a j.! Kdyby byl spisovatel-nevěrec tuto látku veřejnosti podal, pak ovšem by byla kniha ta velmi záhubnou. Leč pan spisovatel dovedl tuto snůšku lidské zloby podati ve světle pravém: ukázal, kam dospějí lidé bez víry, jak hluboko klesnou; ukázal však také, kterak jen pevná víra skýtá člověku dosti síly, přes všechna utrpení a pokušení zachovat duši čistou a v dobrém setrvat. Doporučujeme, jako spisovatel sám, jen čtenářům vyspělým! *Josef Herzig.*

Spillmann Josef S. J.: Lucius Flavus. Historischer Roman aus den letzten Tagen Jerusalems. Herder, 1905, 2 díly vázané po 2 K 40 h, stran 338 a 341. — Knihkupectví Herderovo ve Fryburgu odhodlalo se po smrti Jesuity P. Spillmanna vydati jeho romány v latinském, lidovém vydání, vázaný svazek po 2 K 40 hal. Úmysl zajisté výborný, jenž doporučoval by se i v jiných literaturách. Biskup

rottenburgský Pavel z Kepplerů napsal k prvému, námi nahoře oznámenému románu předmluvu, v níž píše asi následovně: »i lid nyní čte někdy náruživě, mnozí však dočtou se smrti na špatných knihách, které podávají v ocukrované látce úmyslně připravenou zábavu a v pokrmu poučení skýtají jed pochybování, nevěry, nečistého vzduchu. Je jistě dobrý skutek proti této četbě čeliti. Dobrou je četba zábavná, která sejme se čtenáře jho prací a námah pomocí ušlechtilých a duchaplných povídek, rozveselí, pobaví a snad i rozesměje. O stupeň výše jsou knihy, které nejen příjemně pobaví, ale i zároveň užitečně poučí. Ještě cennější jsou však spisy, které nejen pobaví a poučí, ale zároveň i působí vychovávajíce, umravňujíce, ušlechťujíce — a k těmto náleží spisy P. Josefa Spillmanna.«

P. Spillmann byl po mnoho let velmi čilým a plodným spisovatelem. Narodil se 1842 v Zugu ve Švýcarsku, nějaký čas vedl po smrti otcově mlynářství, ale i když mu matka zemřela, dokončil přerušená studia gymnasijní v Tyrolsku ve Feldkirchu, 1862 vstoupil k Jesuitům. Válku francouzsko-německou 1870 prodělal jako dobrovolný ošetřovatel nemocných; když pak r. 1873 se mu dostalo za to vojenské medaile, byl mu skoro zároveň doručen dekret, že je vypovězen s ostatními Jesuity z Německa. 1874 byl vysvěcen na kněze. Hned po ukončených studiích byl literárně činným a literárně pracoval až do své smrti, která ho zastihla v Bellevue v Luxemburgsku 23. února 1905.

Jeho nejmilejším oborem, v němž se také vyznamenal jako oblíbený spisovatel, byl zeměpis a dějiny reformačního hnutí v Anglii. Již roku 1878 byl povolán do redakce německé vědecké revue »Stimmen aus Maria Laach«, kterou vydávají jesuite a do redakce německých »Katolických misií«, v nichž setrval až do své smrti.

»Dějiny pronásledování katolíků v Anglii 1531—1681« vydal v pěti dílech. Ač se protestanté pokoušeli tyto práce udusiti a na pranýř postaviti, přece jest nyní všeobecně uznáno, že knihy tyto jsou důkazem pilnosti, podivuhodného vytříbeného úsudku a ostrovtipu, uměleckého krasocitu, pravdymilovnosti, lásky k Bohu a církvi, jež provedl skvěle autor.

Jsa bezmála dvacet let redaktorem »Katolických misií«, jež vyplňoval skoro sám, nashromáždil si velkých vědomostí ze zeměpisu, ethnografie, kulturních dějin, a jiných příbuzných odborů, jichž pak použil k sepsání řady pěkných knih, které sice označeny jsou značkou: spisy pro mládež, jež však rádi do ruky vezmou i jiní čtenáři. Jsou to: »Asií« ve dvou dílech, »Okolo Afriky«, »Nový svět« ve dvou dílech, »Jižním mořem«; ač jsou poměrně dosti drahé, vyšly již ve druhém vydání. Četba tato je nejen poutavá, ale i poučná.

Ku »Katolickým misiím« vydával přílohu pro dítky, kdež uveřejnil asi dvacet povídek, z nichž některé vyšly až v sedmém vydání a byly přeloženy do osmi jazyků.

Studiemi jak dějepisnými, tak i zeměpisnými přiveden byl Spillmann k románům. Podrobná znalost dějin anglické revoluce vtiskla mu do ruky péro k jeho prvému a nejzdařilejšímu románu: »Divotvorná květina z Woxindonu«, kterýž vyšel v pěti německých vydáních a ve dvou anglických. Nejoblíbenější je však jeho »Obět zpovědního tajemství«, jež vyšla v devíti vydáních a přeložena byla do více jazyků. V celku vydal sedm románů ve dvanácti svazcích a dva svazky novel a povídek. Protože skoro všechny vyšly ve více vydáních a přeloženy byly i do osmi jazyků, je zajisté šlechetný čin, že vydává je nakladatelství Herderovo skoro o polovici laciněji v lidovém, laciném vydání.

Pokus byl učiněn románem »Lucius Flavus«, jehož děj pojednává o dramatě, nad něž není v dějinách světových velkolepějšího, zároveň však hroznějšího, totiž obléhání a dobytí Jerusaléma římským vojevůdcem Titem. Pro nás křesťany má událost tato význam tím větší, protože jest důkazem božství Kristova, který ji předpověděl; byl to trest, že zaslepení židé Ježíše nepřijali za Spasitele a na kříž přibili.

Spillmann použil hlavně známého spisu Josefa Flavia »o válce židovské« a sestrojil svou obrazotvorností román, který je sice ze všech jeho poměrně nejslabší, ale přece vyniká všemi přednostmi jeho krásného péra.

Hned, jakmile vystoupil s pracemi epickými, byl od svých uvítán jako genius prvého řádu, od protivníků pak umlčován a až do bláta trhán. Nyní však je již úsudek ustálen: Spillmann sám vždy kladl důraz na to, že chce býti předně učitelem a pak teprve básníkem, epikem, románopiscem. Byl vždy velmi šťastným ve volbě předmětu, jejž pak velmi případně propletl, zauzlil a přivedl k šťastnému skončení. Zvláštní jeho přednosti jest: seskupování účinných scén, vynalézavost napínavých překážek, meziher, stálé stupňování děje až k nejvyššímu napjetí,

udržení pozornosti až do konce. Býval šťastný v kresbě osob, stran, v líčení karakterů a vývoje děje. Měl dobrý humor, znal svět, jeho přednosti i chyby, měl vytříbený světový názor, zajímavý, napínavý sloh. Zkrátka měl všechny vlastnosti, jichž potřebuje dobrý románopisec. Ještě v posledních dnech svého života psal nový román, jejž však neukončil.

Všem jeho románům lze přiřknouti apologetickou cenu, kterou jeví brzy v tom, brzy v jiném oboru. »Lucius Flavus« je důstojník římský, který se vyvinuje před očima čtenáře v reka křesťanského a stane se vyznavačem víry Kristovy. Vedle něho je hlavní osobou Thamar, židovka, dcera bohatého rabbiho Sadoka, kteří jdou na slavnost do Jerusaléma. Po mnohých strádáních, a přeživše všichni tito i jiné vedlejší zajímavé osobnosti obléhání a dobytí Jerusaléma, kdež se odehrává skoro celý děj, odeberou se do Říma a žijí všichni šťastně v domě Flavově, který je legátem a vůdcem tělesné stráže císaře Tita. Vše je líčeno zajímavě, nikde nepřevládá suchopárné vypravování, ale všude život, světlo, barvitost. Útrapy a konečné vítězství vyznavačů Kristových, mezi nimiž jsou líčena i obě knížata apoštolská Petr a Pavel, strádajíce v žaláři, popsány jsou básnicky.

Ignát Zháněl.

ČESKÁ.

Ludmila. Roč. VII. Svazek 4.: Barbora Mellanová, »Pod vlivem záhady«. V Praze 1905. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství Václ. Kotrba. — Velmi pěknou zábavnou knihu přinesla »Ludmila« svým předplatitelům; jest to zdařilý dívčí román Barbory Mellanové, »Pod vlivem záhady.« Líčí se tu, kterak šestnáctiletá Helenka, dcera advokáta Berouška, pečlivě vychovaná od dobré tety, dostavši první dlouhé šaty, jest uváděna do společnosti, kterak dlí v Praze na studiích, tam odolává statně všem pokušením velkoměstským, vrací se jako kvetoucí neporušená lilie do domu otcovského, až vede ji dávno zbožňovaný nově promovaný doktor Nechvíl k oltáři.

Toť krátký obsah poutavé povídky, kterou bude každý čísti se zájmem. Zvláště hodí se tento svazek »Ludmily« našim dospívajícím dívkám, které z něho mohou čerpati mnohé poučení a utvrzeny budou ve svých ideálních snahách.

Dr. Rud. Zháněl.

Jul. Košnář: Pět legend ze staré Prahy. V Praze 1905. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 70 hal. — Sešel jsem se nedávno se starým pražským měšťanem; srostl s matičkou Prahou, jako větev se stromem. Se zanícením vykládal mi o legendách, které pražský rodák Jul. Košnář uveřejnil v »Marii«, obsah jejich znal dopodrobna, odříkal mi je skoro nazpamět.

Prostý muž ten z lidu jest zajisté nestranným posuzovatelem a proto nejlepším důkazem, že Jul. Košnář vděčnou látku lidově zpracoval. Přináleží mu především dík, že vzácnou pietou posbíral ty na polo zapomenuté zkazky a pak je vhodným rouchem přioděl. Jako vydávají se alba s obrazy, na nichž umělcovým štětcem, živými barvami zachyceny jsou ty zapadlé, před duchem moderním neustále mizící starobylé koutky pražské, podobně potřeba bylo by zaznamenati a v původnou formu lidovou uvésti prastaré legendy, kteréž se k památným těm místům odnášejí. Čas věku niveluje mnoho, a tak upadla by mnohá lidová perla v nezasloženou nepamět.

Profesor Jul. Košnář učinil v tom první krok, a přejeme mu z plna srdce mnoho zdaru ku práci další.

Dr. *Rudlf Zháněl.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 37. Číslo 3. — Spiritismus. Napsal Jan Bělina. V Praze 1906. Nákladem katol. spolku tisk. V komisi Cyrillo-Meth. knihkupectví Custav Francl. Koho by v nynější době nezajímalo, dovědět se něco bližšího a důkladnějšího o spiritismu a nabýt o něm určitého a pravého názoru? Vždyť o spiritismu nejen mnoho se píše, nýbrž i sedánky spiritistické nejsou tak řídkými, jak by se myslilo; odbývají se leckde potajmu v užších kroužcích. Jest tudíž důkladné poučení o spiritismu velmi nutné. Takového poučení dostává se nám v knize uvedené, která ve 20 kapitolách dostatečně vyčerpává otázky týkající se spiritismu. Po dějepisném úvodu, v němž pojednáno o spiritismu ve starém věku a v dobách po Kristu Pánu, rozepisuje se pan spisovatel o původu novodobého spiritismu a jeho jevech, o spiritismu u národů pohanských za naší doby a poučuje dále čtenáře o mediích, co jsou, a uvádí jména proslulých medií a některá odhalení medií podvodných. Na to šíři vykládá o rozličných pokusech spiritistických a různých theoriích na vysvětlení jevů spiritistických a potvrdiv, že příčinou skutečných jevů spiritistických jest bytost mimopřirozená, nehmotná a rozumná, odpovídá na otázky, mohou-li se duše zemřelých zjeviti, pů-

sobí-li jevy spiritistické andělé, dále pátrá po pravém jich původci, poučuje o spiritistickém náboženství a na základě vlastního vyznání původců jevů spiritistických a jiných případů pamětihodných přichází k tvrzení, že jen ďábel býti může jejich původcem. Na konec uvádí smutné následky spiritistických praktik a odůvodňuje zákaz spiritismu právem Božím a církevním. Již toto kratičké označení obsahu knihy o spiritismu přesvědčuje, jak důkladně v ní o něm pojednáno. Lze doporučit vřele každému vzdělanci; poučení o spiritismu prospěje snad i — nevěrcům, neboť jevy spiritické dokazují existenci ďáblů. Kdokoliv chceš zvědět, mnoho-li je pravdy na zjevech spiritistických a co o nich dlužno souditi, přečti sobě knihu tuto posouzenou. *Josef Herzig.*

Vilém Hauff, Pohádky. Z němčiny přeložila Teréza Turnerová. Praha. Nákladem J. Otty. 1903. Světová knihovna č. 366.—369. Cena 80 hal. — Jako jménem »písně« označuje se vše, co se zpívá, podobně »pohádka« jest lidu souborným názvem všech prostonárodních plodů prosaických. V užším smyslu jmenujeme pohádkami čili báchorkami fantastické povídky v obrazivosti lidu vzniklé nebo básníky vytvořené. Jevištěm jejich jest svět báječný, řídící se jinými zákony, než svět skutečný, plný divův i nadpřirozených bytostí, dobrých i zlých: vil, rusalek, lesních panen, černokněžníkův, čarodějnic, drakův, obrů, trpaslíků a pod.

Mezi přední německé pohádkáře náleží Vilém Hauff; psal sice také novelly a básně, největšího jména však získal si svými pohádkami. Jeho povídky, obsahem bohaté, látkou pestré a rozdivnými nápady plné, zaměstnávají fantasii nejen dětskou, ale vzbuzují také zájem dospělých. Vzorem byli Hauffovi arabští pohádkáři, kteří vykládají ze široka, jsou hovorní, dlouho mluví o jednotlivých osobách, a rozpovídají se o každé maličkosti. Mnohé z jeho báchorek se čtou jako pohádky z »tisíce a jedné noci«, vynikajíce neobvyklou líbezností a poutavou látkou, plnou orientální fantasie.

Čistě podnikavý děj těchto báchorek odehrává se většinou na půdě Východu a poutá drobné čtenáře kouzelnými hůlkami, trepkami, skřínkami, vůbec svými kouzly, kdežto na dospělejší čtenáře působí jeho účinné, silné kombinace svědčící o jeho něžné mladé duši, o duši temperamentní, hravé, i tu a tam si zamoralisující, o duši muže paedagoga, satirika a enthusiasty.

Úvodem jest alegorie »pohádka jak almanah«, v níž se pohádka představuje jako zneuznaná dcera mocné královny Fantasie. Královská matka těší zarmoucenou dceru, obleče skromnou pohádku v krásné roucho almanachu ze zářivých barev, a radí jí, by se obrátila hlavně k malým. Několik starších mužův chmurného vzezření se špičatými péry v rukou nechce ji do světa pustiti; ale konečně jim přece šťastně uklouzne a s plesem spěchá k svým milým maličkým.

Pohádky samy jsou rozděleny ve dva oddíly: karavana a šejk alexandrinský.

Širou pouští táhla kdysi velká karavana; k návrhu cizince, který se k ní připojil, ukracovali si kupci dlouhou chvíli, návzájem si vypravujíce. Cizinec Selim učinil počátek příběhem »o kalifu čápovi«, kde vykládá o kalifu, kterého nepřítel čaroděj zaklel v čápa. Druhý den vykládal kupec Achmet o strašidelné lodi, na níž se po moři plavil a která založila jeho blahobyt. Třetí den líčil řecký kupec Zaleukos, jak pozbyl levé ruky. Jsa povoláním kupec, byl ve Florenci neznámým s černou škraboškou oblečeným v červený plášť veden, aby nabalsamoval mrtvolu, vskutku pak zavraždil úplně neznámou dívku. Proto byla mu ufata levá ruka; zarmoucen vracel se Zaleukos do svého domova, kde ho známí radostně uvítali a jeden kupec odevzdal mu list, v němž stálo: »Zaleukose! Dvě ruce jsou pohotově, aby bez oddechu pracovaly, bys necítil ztráty jedné ruky.«

Když Řek domluvil, oznamovala stráž se starostlivou tváří, že se blíží jezdci, a vyslovil obavu, že jest to Orbazan, proslulý loupežník. Selim vytáhl z pasu malý modrý šátek s červenými hvězdami, připevnil jel na kopí a poručil vztýčiti na straně; jezdci spatřivše je odbočili a táhli velikým obloukem stranou.

Kupec Lezah prohlásil před druhy, že Orbazan není loupežník, nýbrž šlechetný muž; na důkaz toho vykládal, jak mu byl Orbazan nápomocen, když vysvobozoval svou sestru Fatmu s přítelkyní Zoraidou, které uloupili mořští loupežníci a prodali do otroctví.

Na konci pouti obveseloval Mulej, mladý veselý kupec, své druhy tancem, pak přidal ještě povídku o malém Mukovi s kouzelnými trepkami a hůlkou. Poslední pohádku vyprávěl kupec Ali Sizaha o nepravém princi; byl to krejčovský tovaryš, který si chtěl zahráti na královského prince, ale pošetilou ješitností sám se prozradil.

Příštího dne byli kupci u cíle, v Kahýře; tam rozloučili se, Zaleukos bral se s cizincem do hospody a pozval ho k obědu. Cizinec pozvání přijal a slíbil,

že se dostaví, jakmile se převleče. Řek činil přípravy, aby ho dobře pohostil, za chvíli slyšel ho zvolna přicházeti chodbou; dveře se otvřely a tu stál — muž v rudém plášti se škraboškou. »Co chceš, hrozný muži? — zvolal Řek — Odejdi rychle odtud, abych ti neklnul!« Ale neznámý sňal larvu, odhrnul plášť: byl to Selim Baruch, cizinec. Vykládal mu nyní své osudy: Narodil se v Alexandrii; bratr jeho oženil se s mladou dívkou, která nedlouho po svatbě prchla s Neapolitánem do Florence, otec dívky pak zahubil bratra i otce; matka se z toho zbláznila a zemřela, zanechávajíc mu pomstu. Proto šel do Florence, kde najal Zaleuka, aby zavraždil dívku. Od té doby pronásleduje ho zlé svědomí; koupil Zaleukovi v Cařihradě dům a zásobil ho vším; nyní pak je pánem pouště, mnozí jmenují ho loupežníkem Orbasanem.

Zajímavý tento pohádkový cyklus napíná velmi pozornost čtenářovu a jest pln smělých nápadů.

Druhý cyklus »Šejk Alexandrijský a jeho otroci« obsahuje rozmluvu vlídného starce se čtyřmi mladíky, který je uvádí do domu šejka Alexandrijského Ali Banua, truchlícího pro ztrátu jediného syna. Jest právě vyroční den bolestné té události, šlechetný šejk propustí na svobodu několik otroků, kteří mu dříve vypravují pohádku nebo své příhody. Tak slyšíme pohádku o trpaslíku Nosu, řádní příběh žida Abnera, jenž ničeho neviděl, podivnou historii opice čili mladého Angličana, na konec pak vážnou historii Almansora, v němž šejk poznává ztraceného syna. Raduje se, dává mu čtyři mladíky, které vlídný stařec, všeobecně to ctěný derviš Mustafa, mu byl představil, za druhy a tak ku spokojenosti všech končí i tento pohádkový turnus šťastně, ač snad čtenáře méně zajímati bude než »karavana«.

Hauffovy pohádky tuto v dobrém překladě — až na některé maličkosti — podané čtou se velmi pěkně. Jevištěm jejich jest fantastický východ, proto vystupují tu samí Mohamedáni, ovšem ku podivu moudří, učení, šlechetní a ctnostní lidé, samé ideální postavy — Franků čili křesťanů nelíčí Hauff tak sympaticky. Na pohádkách spočívá zvláštní tajemné kouzlo, otvírají čtenáři nový, nikdy nevídaný svět, zemi genisů a kouzelnic se všemožnými divy rostlinné říše, s bohatými paláci ze smaragdů a rubínů, kde se jí jen nejchutnější pokrmy ze zlatých misek, velmožové zasedají v nádherných síních na trůnech vykládaných čistým zlatem a velikými ametysty a tisícové otroků jim slouží.

Se živým zájmem bude poslouchati Hauffovy pohádky naše mládež; než uvedeného vydání do rukou jí dáti nemůžeme, bylo by třeba provésti některé paedagogicky odůvodněné změny. Pokročilejším, jakož i těm, kteříž se nepohorší nad tím, jak Hauff Mohamedány klade nad Franky a neprojevuje rovněž valné lásky ke kněžím, může se kniha tato dáti. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Novák Jan: **Křesťanská cvičení** nebo výklad velkého katechismu pro dospělé věřící. V Brně 1905-6. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny. — Je u nás všeobecně zavedený, chvály hodný zvyk, že bývá mimo kázaní při mši svaté v neděli také i odpoledne tak zvané křesťanské cvičení. Při něm má se podáti během času výklad celého katechismu. Ale jak těžko, nesnadno, ba někdy zdá se až nemožno učiniti výklad tento záživným pro všechny posluchače, t. j. aby nejen dítky se zájmem poslouchaly, ale i dospělí. Nebožtík proslulý kazatel z řádu Jesuitského P. Roh, sestárnuv na kazatelně jako všude hledaný misionář říkával ku konci svého života: Kdybych ještě jednou mohl započíti svou kazatelskou činnost, nic jiného bych nekázal než katechismus. Křesťanská cvičení Novákova vyšla z praktické potřeby; Novák jsa farářem v Brumovicích na Moravě, pracoval dle nejlepších pramenů pro své farníky, ale věda, že nemáme v naší literatuře v tomto oboru nadbytek, vydal vyzván od spolubratří tyto své práce tiskem. Doposud vyšly tři sešity, každý o 160 stranách a v ceně po 1 K 20 h; v nich je projednána látka první hlavní částky velkého katechismu v 22 cvičeních (výkladech). Ostatní sešity následovati budou rychle po sobě, tak že koncem příštího roku (1907) bude celé dílo vydáno.

Kdo pracoval v tomto oboru nebo sám sestavoval si tato křesťanská cvičení pro svou potřebu, uzná, že Novák podnikl pro duchovní správu velmi užitečnou a nejvýše potřebnou, ale i nesnadnou práci. Užívaje těchto jeho cvičení, dávám upřímnou radu, by si je všichni spolubratří zaopatřili. Vždyť nám chybí často čas, prameny a jiné okolnosti zabraňují, že po kázaní ranním nezbývá mnoho zápalu k odpolednímu cvičení. Kéž dp. farář Novák ve své pevné, ale vesměs zdařilé práci vytrvá, aby ve lhůtě slíbené vyšlo celé jeho dílo a aby bylo vesměs tak praktické a všem potřebné, užitečné i zdařilé jako doposud vyšlé sešity. Jsou to

ne kázaní, ale jak se žádá a předpisuje, probírá se otázka po otázce, jak následují po sobě v katechismu. Vše, co do rámce věrouky spadá, je tu projednáno. Velmi je chvály hodno, že si autor povšiml nejpalčivějších otázek, na př. hnutí pryč od Říma, dobrého tisku, dobré četby a jiného více. *Ign. Zháněl.*

Posvátné umění v Čechách. Sbírka obrazů náboženských. Podává Dr. Antonín Podlaha. Pořadí I. Šestnácte obrázků ve světlotisku. Nákladem »Růžencové Výrobny« v Praze. Cena 60 hal. — Neuplyne skoro ani měsíce, aby velepilný kanovník Dr. Antonín Podlaha nepotěšil literárním dílem naší veřejnosti; kdož může vypočísti jen, kolik děl vydal, spisův a článků napsal horlivý ten pracovník na národa roli dědičné? Tuto předkládá nám opět sbírku, která jistě potěší každého milovníka umění a je také velmi časovou. Na všech stranách volá se: »Popularisujte umění,« pořádají se v hlavních i venkovských městech výstavky, aby lid poznal snahy umělcův našich. Želeti jest ovšem, že ne vždy a všude se předkládají lidu pravé perly, a že pod jménem umění kolportuje se často mnohé, co jména toho ani v nejmenším nezasluhuje. Ve jmenované sbírce nalezneme mnoho krásného, co hostí v sobě naše zlatá matička Praha, nepoznaná ve svých krásách ani od svých dětí! Čistý výnos věnuje autor »Růžencové výrobně«, útulku to pro zmrzačené a opuštěné dívky v Praze. Již tento šlechetný účel získá zajisté zdařilé sbírce hojně odběratelův. *Dr. Rud. Zháněl.*

Dědictví Maličkých, čís. 49. Bohumil Bouška, Pod hradbami Vyšehradu. Historická povídka. 1905. Cena 80 hal. — Dějiny jsou učitelem života, praví staré přísloví, zkušenost pak učí, že četba dějepisná je nejzajímavější, rovněž romány a povídky zajímají čtenáře jen tak dalece, pokud jsou zrcadlem skutečného života. Proto správně sáhnul spisovatel do bohatého zdroje dějin našich; když máme tak bohaté poklady v domě vlastním, nač choditi jinam? Probírá se sice na školách našich, kterak křesťanství u nás vštípené sv. bratřími Cyrillem a Methodějem se šířilo za přispění Rastislava, Bořivoje, sv. Ludmily, kterak vydalo hned v prvních svých počátcích vzácné květy svatosti, ale málo asi je známo, že v nepřístupných hvozdech dlouho ještě potají zůstávali modloslužebníci, jichž používali podvratní živlové, aby dosáhli nekalých svých plánův a seslabili vliv knížecí. Ještě za Vratislava II., který panoval 1061—1092, žili u nás zbytkové pohanstva, jejichž úskočné jednání spolu s Vršovici popisuje se v knize té; jeviště jest v okolí sázavského kláštera. Povídka psána je pro mládež dospělejší a také našemu lidu četba její nebude na škodu. *Dr. Rudolf Zháněl.*

»Láska za lásku«. Životopisný obraz. Dle chorvatského »Petar Barbarič« od A. Puntigama českému lidu napsal Věnceslav Kronus. V Olomouci 1906. Nákladem R. Prombergra. — Kdo byl Petr Barbarič, že napsán jeho životopis? Byl snad znamenitým umělcem či proslaveným spisovatelem? Nikoliv. Byl toliko studentem, zemřel ještě před zkouškou maturitní a přece zasloužil, aby život jeho zvláště mládeži studující za vzor kladen byl. Byla to ušlechtilá, pro vše vznešené a svaté rozohněná mladistvá duše, ideál studenta. Petr byl původně určen pro stav kupecký, ale z vůle Boží stal se chovancem semináře v Trávníku. Tam pro svou svědomitost, píli a zbožnost byl od představených ctěn, od spolužákův milován; byl andělem míru, slovem i příkladem zdárně působil na chovance celého ústavu, byl vzorným sodálem Mariánské družiny, apoštolem Božského Srdce Páně mezi studenty, doma i v otčině a vyznamenával se také věrnou oddaností ku církvi a pravým nadšením vlasteneckým. Zvolil sobě povolání kněžské a hodlal vstoupit do řádu Tovaryšstva Ježíšova; avšak Bůh jej dříve k sobě povolal. Petr zachvácen byl nezhojitelnou nemocí, v níž pravou oddanost do vůle Boží a trpělivost vzornou na jevo dal, jen na smrt se připravoval. Zemřel blaženě. Pomníkem jest mu životopis, psaný slohem lehkým a poutavě podaný. Líčí totiž Petra nejen jako studenta, nýbrž vypravuje i o jeho dětství, o jeho otcovském domě a rodinných poměrech, některých obyčejích herzegovinských, popisuje jeho cesty a ukazuje, kterak Petr při vší zbožnosti dobrým byl společníkem a rád — i v nemoci — sobě zažertoval. Doporučujeme tuto knihu vřele zvláště studující mládeži. Jest bolno pozorovat, že u nynějších studentů valně mizí veškerá ideálnost a pravé nadšení. Nuže, život Petra Barbariče budiž jim vzorem, z něho ať čerpají povzbuzení, aby zmužile kráčeli po cestě svědomitého plnění povinností a za dosažením obezřele zvoleného povolání. Upozorňujeme rodiče, aby neváhali tuto knihu svým synům dáti do rukou, přinese mnoho užitku! *Josef Herzig.*

Knihovna Kříže a Marie. Sešit 21.—33. Sebrané spisy Václava Špačka. Díl III. Praha 1906. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — Stejně příjemně jako dřívější povídky páně Špačkovy, čtou se i obrázky jeho snesené ve třetím díle sebraných jeho spisů. »Za různými hesly« nadepsán je obrázek,

v němž líčí se lidumilná činnost spolku sv. Vincence. Pater Hypolit jest vzorem pravého Vincenciána, an neúnavně skýtá pomoci a útěchy, jak třeba, slovem i skutkem. Zároveň ukázáno, že hesla světská lidi v záhubu přivádějí, kdežto dosud zákon Boží vítězí. Pravého a trvalého blahobytu lze nabýti toliko vlastní přičinlivostí, kdežto nahodilé štěstí jest nestálé, toť krátký obsah povídky »Štěstí a přičinlivost«. »Zoufalec a jeho rodina« zachráněni člověkem zbožným a ctnostným, jenž dovedl vhodným způsobem jiné napraviti a spolu sobě připraviti pravé štěstí. Nezřídka ztrpčují sobě lidé krátký život nenávistí a zlobou a jak ukázáno ve »Zmařeném štěstí«, bývá to také bídný mamon, jenž ničí neušlechtilejší snahy; jedině pravá láska křesťanská jest základem rodinného blaha. Kam špatné vychování vede, dají-li se rodiče ovládati pýchou nebo přílišnou povolností k dětem, o tom vypravují dva obrázky: »Ze školy a života« a »Tvrdohlavec«. Takoví rodiče sami metlu na sebe vychovávají a dětem škodí. »Zlodějův syn«, ač poctivec, nevinně trpěl pro vinu otcovu křivým podezřením, avšak časem dostalo se mu dostiučinění a odměny za poctivost. Že nepravé podezření bližnímu na dobrém jméně škodí, také ukázáno v poslední črtě »Podezření«. Povídka »V poslední chvíli« znázorňuje, kterak přílisná touha po penězích zatvrzuje srdce lidská i ku vlastní krvi; šťasten, kdo, byť na sklonku života, přijde k poznání a napraví, v čem pochybil. »Ze statku do podruží« přivedla pýcha, lehkomyslnost a přílišná důvěrnost k lichotníkům bohatého sedláka. Zajímavým ze života učitelského je »Svatováclavský dar«. V něm líčí se snahy pro své povolání nadšeného učitele, obtíže, jež se mu v životě soukromém i veřejném naskytly; konečně vítězí dobré zásady a snahy. Delší povídka »Princezna z residence« jest dokladem, že snaha, i v chudobě zachovat poctivost a ctnost, dochází již zde často odplaty, a že pravdou jest »jaký život taková smrt«. »Přímluva Rodičky Boží« jest mocna. Za koho zbožné duše u Matky Boží prosí, není ztracen, byť přišel na bezcestí. Obrázek »Děvče z trafiky« jest výstrahou a povzbuzením: jednej vždy poctivě. Doporučujeme celou sbírku; povídky jsou vesměs poučny a dojímavy. *Josef Herzig.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Veselá Praha, sborník humoru, vtipů, satiry a veselých písní. Vydavatelka a zodp. redaktorka Božena Bláhová v Praze. Autoři jsou zodpovědni za své příspěvky ve všech směrech. (l) — Den co den noviny přinášejí inserát »Veselé Prahy« za 2 K 40 h a k tomu 40 pěkných pohlednic zdarma. Mimo to předplatitel může vylosovati gramofon, šperk, fotografický přístroj, obraz, knihu, kapesní hodinky atd. Kdo pošle předplatné za více osob, dostane ještě zvláštní premii.

Při takových lákavých podmínkách není divu, že mnohý se předplatí. Hned předem budiž řečeno, že tu je vlastně účel rozprodati staré serie pohlednic. Poněvadž »Veselá Praha« přijde tím způsobem do mnohých rodin, nutno se na ni blíže podívati a ji posouditi. Vydaná čísla každé o 20 stranách velkého tisku. Neobsahují nic nového, ale jsou snůškou vtipů a humoresek dávno známých a vydaných v »Novém Palečku«, »Práci«, v lékařských humoreskách »Žloutne listí«, farářských historkách, »Krameriu« a jinde. Mnoho jest tu ze šantánův, kupletů a jiných sbírek.

»Máj«, orgán nakladatelského družstva, které zaplavuje Čechy vydávanými spisy, odbývá kněze-spisovatele jaksi paušálně v 14. č. str. 224. při kritice J. S. Baara: »Literatuře znamená ne snad nové jen jméno, ale i akvisici zdravého zrna a šťávy sílivé, jež bude jednou milá i těm, k d o p r á c e k a t o l i c k ý c h k n ě ží p r o j e j í t e n d e n c e a m á l o u m ě l e c k o u (z p r a v i d l a) h o d n o t u b e r o u s n e d ů v ě r o u d o r u k y. B. n e m á t o h o k n ě ž s k é h o j u s t a m e n t u — n i c t u n e n í a n i z a s t ř e n ě a n i n e p o k r y t ě s t a v ě n o k v ě t š i c t i a s l á v ě i m o c i k l e r u.« Ovšem kněží-spisovatelé nepíší tak »nezastřeně a nepokrytě«, jak je v »Máji« téhož ročníku »Předměstský Boccacio«, kde rozepjatý živůtek ženský hraje hlavní roli, nebo »Neštěstí«, historie »prostých« lidí, kde volná láska až příliš bují. Něco takového by kněz nenapsal ani nedoporučil. Dle té kritiky měl by býti »Máj« jako vrcholem dokonalosti, ale vedle prací dobrých jsou tu oproti osmi redaktorům a pořadatelům věci až nad míru prostřední. Dle ukázek v »Boccaciu« bude každý kněz a vůbec vychovatel lidstva »s nedůvěrou brátí do ruky«, co »Máj« vydává, poněvadž je tu mnoho »k větší cti a slávě i moci« hrubé smyslnosti. Je s podivením, že se někteří kněží do »Máje« při známých jeho tendencích tlačí, ano i za členy k »Máji« přistupují.

»Rajská Zahrádka«, obrázkový časopis pro mládež, vydávaný již 16. rok knihtiskárnou Cyrillo-Methodějskou v Praze (Pštrosova ulice číslo 200-II.), náleží k našim nejlepším časopisům pro mládež. Jsme zvláště u doporučování spisů pro mládež opatrnými, avšak o »Rajské Zahrádce« neváháme pronésti soud co nejpříznivější. Četné básně, články poučné i mravně vzdělávací, jež uveřejňují v »Zahrádce« naši přední spisovatelé pro mládež, jsou vesměs zdařilé. Článků dětskou fantasii dráždících a zbytečně napínajících, jež, bohužel, v některých dětských časopisech se vyskytují, slouží ne ku vzdělání mládeže, ale ku zbytečnému zabíjení času, v »Zahrádce« nenalézáme. Časopis tento plní svůj úkol vychovatelský velice svědomitě. Veškerá péče věnována také zevnější úpravě. Četná vyobrazení v textu a barvotiskové přílohy, ke každému sešitu přikládané, jsou časopisu nemalou ozdobou. K prvnímu sešitu jest přiložen nádherný barvotisk »Nedělní odpoledne«. Při tom nelze přehlédnouti i levnou cenu tohoto časopisu. »Zahrádka« jest z našich dětských časopisů nejobjemnější, sešit o 24 stranách velikého formátu stojí pouze 16 hal., celoročně se předplácí 1 kor. 16 hal. Na pět výtisků dává se jeden nádavkem. Rozluštitelům hádanek dostává se pěkných odměn. Tento krásný časopis zasluhuje nejhojnějšího rozšíření.

Paběrky z novin a veřejného života.

Katolický lide československý!! V našich vlastech známé a již přes 22 roků literárně působící družstvo Vlast vydalo letos na příští rok 1907 VI. ročník kalendáře: **Svatý Vojtěch,** kalendář pro katolický lid československý. — Pořadatel Josef Flekaček. — Obsah kalendáře jest zábavný, poučný a apologetický. Text proložen jest hojně obrázky, vztahujícími se ku katolickému životu, k přítomné i minulé době národa českého. Velký kalendář stojí 1 K, menší 60 haléřů.

Socialní kalendář katolického lidu československého. — Roč. II. Pořadatel T. J. Jiroušek. — Obsah kalendáře jest zábavný, poučný, historický a pro socialně občanský život praktický. Illustrace doplňují v hojném počtu text. Cena 1 K.

Přátelé křesťanského školství! — Jednota českého katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy v král. Českém vydala letos na rok 1907 nový kalendář **Štítný.** Redaktorem jest Josef Kaška, řídící učitel a I. místopředseda Jednoty. Cena 1 K. Kalendář svým zábavným, poučným, národním a náboženstvo-vychovatelským obsahem (s mnoha vyobrazeními) může se dobře doporučiti každé katolické rodině a každému příteli křesťanského školství a výchovy vůbec.

Slavným křesť.-socialním spolkům, křesť.-socialním pracovníkům, konferencím sv. Vincence a Vincencianům! Letošním rokem nastal smír mezi stranami křesť.-socialními v Čechách, i žádáme křesť.-socialní spolky a křesť. socialní pracovníky, kteří pro odchylná mínění v dobách rozkolu »Naše Listy« odebírati přestali, aby si je zase odebírali a tak s námi opět v bližší spojení vešli. »Naše Listy« a jejich předchůdci »Dělnické Noviny«, vykonaly v táboře křesť.-socialním velký kus kulturní práce k probuzení katolického lidu a k utužení strany katolického lidu přispěly mírou nemalou, i zasluhují si toho, aby co nejvíce byly rozšířeny.

Ústřední rada spolku svatého Vincence z Paula, v jehož čele stojí Karel hrabě Nostic, doporučila všem konferencím či odborům sv. Vincence, aby rovněž »Naše Listy« odebíraly; opírajíce se o toto usnesení, na němž jsme účasti neměli, prosíme tyto konference a jednotlivé Vincenciany, aby »Naše Listy«, jež stojí ročně 6 K, odebírali.

Se stejnou láskou doporučujeme všem tuto jmenovaným, aby si »Vlast« předplatili. »Vlast« stojí ročně 10 K, ale chudším spolkům a konferencím ponecháme ji dle ujednání ročně za 6 K a chudším řemeslníkům a dělníkům docela za 4 koruny. V Praze, dne 19. září 1906, č. p. 570-II.

Za výbor družstva »Vlast«:

Vlast. Hálek, místopředseda. T. J. Jiroušek, jednatel.

Definitivní uložení ostatků Lva XIII. dle zprávy časopisu »L' Echo de Paris« nastane v nejbližších týdnech. Hrob papežův v basilice sv. Jana v Lateranu jest téměř hotov. Zmíněný list zaznamenává zprávu, že převezení ostatků Jeho Svatosti stane se v noci, aby prý nedošlo k zmatkům při sběhu lidu, jako bylo při podobném převážení ostatků papeže Pia IX.

Papež a rozlukový francouzský zákon. »Gaulois« uveřejňuje rozmluvu svého dopisovatele s papežem o rozlukovém zákoně. Papež prý prohlásil, že dostál své povinnosti, jak mu to káže blaho, morálka církve a úcta před katolickými naukami. Papež prý pravil dále, že kdyby francouzští zákonodárci byli dobrými věřícími a chtěli se odvrátiti od svého omylu, našli by v Římě přání po smíření a odpuštění. Rozhodli-li se však hledati válku, našli by obrance křesťanského učení a církevních práv, který bude z víry čerpati nejvyšší energii. K intervievu dopisovatele »Gauloise« s papežem třeba ještě dodati, že papež prohlásil, že trvá úplně na zamítavém stanovisku vůči rozlukovému zákonu, pokud sněmovna a senát neučiní na rozlukovém zákoně potřebné změny, jimiž stanoví se určitá zákonitá záruka o ochraně práv církevních.

Pius X. o pojišťování dělnictva. V Belgii je křesťanský svaz pro pojišťování dělnictva založený na zásadách vzájemnosti. Členům poskytuje pomoci při úrazech, v nezaměstnanosti, poskytuje i starobní renty. Členů má svaz 300.000. Deputace tohoto obrovského sdružení katolického dělnictva přijata byla tyto dny v Římě od sv. Otce Pia X., jenž na pozdrav její takto odpověděl: »Mohu vám jen blahopřát a Vás povzbudit, abyste pokračovali v práci pro hmotné, mravní a náboženské povznesení lidu. To jest nejlepší dílo, jež konati nám lze, to jest pravý apoštolát, za nějž jsem vám vděčen a jenž mě plní obdivem. Jest to nejpraktičtější a nejužitečnější činnost, jež v tomto směru konat se může. Žehnám ze srdce vašemu podniku, žehnám vašemu praporu a svolávám Boží požehnání na tvůrce a spolupracovníky tohoto díla.« — Uznání sv. Otce, projevené belgickému svazu křesťanského dělnictva, platí a jest nejlepším doporučením i našemu všeodborovému sdružení křesťanského dělnictva, jež má podobné cíle jako svaz belgický.

Gymnasté ve Vatikáně. Francouzští gymnasté přijati ve Vatikáně a cvičili před papežem. Sv. Otec oslovil je francouzsky, což vzbudilo všeobecné překvapení, neboť tvrdilo se, že papež vůbec francíny neovládá. Jest pravda, že není mu francína běžnou, ale do té míry jest jí znalý, aby v ní i delší řeč vésti mohl. Oslovením svým způsobil francouzským katolíkům veliké potěšení.

Povýšení sv. kříže u brasilských soudů. Když Brasilie stala se republikou, zavedla hned interkonfesijní školu a civilní manželství a odstranila kříže ze soudních síní. V obyvatelstvu věřícím povstal po celé zemi mohutný ruch, aby kříž opět se vrátil do soudních síní. To se také nyní stalo. V Rio Janeiru byla mohutná manifestace katolická za tímto účelem. 18.000 lidí kráčelo v průvodu, v němž nesen byl kříž. Hoši ozdobeni barvami národními nesli tabulky s 21 jmény brasilských měst. Průvod bral se od kathedrály k soudní budově. Všecky ulice, kudy průvod šel, byly slavnostně ozdobeny. Před soudní budovou očekával průvod president soudu, přijal od kněze kříž, uctivě jej políbil a zavěsil nad stolem presidentovým za nadšených ovací katolického lidu.

Úmrtí. V Luhačovicích zesnul v pánu po dlouhé a bolestné chorobě Jan Pokorný, farář. Zesnulý byl knězem vzorným, velmi horlivým a činným, dokud choroba, jež po několik let již ho ničila, nepodlomila jeho svěžích sil. Jako kaplan luhačovský a v prvních letech jako farář stál v popředí všeho katolického ruchu na Uhersko-Brodsku, všude činně a účinně zasahoval jako pohotový řečník a bystrý organisator, všude lid budil a uvědomoval, všude dobrý tisk doporučoval a šířil. O katol. stranu národní dobyl si zesnulý zásluh neocenitelných a v řadách našich povždy mu bude zachována vděčná paměť. Vleklá choroba ochromovala už po několik let jeho ducha i jeho druhdy statné tělo.

Dokud byl zvěčnělý kaplanem v Luhačovicích, získal družstvu našemu na Uhersko-Brodsku hojně členů a časopisům našim četných abonentů. Zachováme ho tedy i my ve družstvu našem ve vděčné upomínce.

Zesnulý narodil se roku 1858 ve Vranové Lhotě, na kněze byl vysvěcen roku 1883.

Kardinál Katschthaler slavil dne 15. srpna zlaté kněžské jubileum v Solnohradu za velkého účastenství lidu i kněžstva. Kníže-biskup brixenský dr. Altenweisel konal slavnostní kázaní, načež kardinál měl pontifikální mši svatou. Podle jednohlasného usnesení synody právě konané v Mariboru bylo zpíváno v kathedrálním kostele i ve všech kostelích farních za tou příčinou slavné Te Deum.

Biskupové holandští biskupům francouzským zaslali list tohoto znění: »Milí a ctihodní bratří! Podivuhodná encyklika, klidná a energická zároveň, kterou Vám sv. Otec zaslal, vzbudila pozornost světa a rozechvěla i duše těch, kdož nepřiznávají, že sv. Otec promluvil s autoritou pravdy a spravedlnosti, osvícen

Duchem svatým. Tento appel na Francii došel ohlasu v celém světě a vzbudil naději, že nejstarší dcera církve opět povstane s celou hrdostí, oddaností k církvi a sv. Stolici. A naděje ta se vyplnila v slavném prohlášení, jež kardinál Lecot jménem shromáždění biskupů francouzských učinil. Proto spěcháme v předvečer velikého boje, který vás očekává ve chvíli, kdy nepřátelé církve spojili se pod praporem záští vůči jménu katolickému, abychom vás ujistili, že jsme s vámi jednoho srdce. Budeme se s vámi modliti za blaho církve ve Francii a o totéž požádáme své kněze i věřící. Rádi věříme, že katolíci francouzští, péči vaší svěření, úplně se podřídí normě sv. Otcem stanovené a že svými schopnostmi, silami i oběťmi po vašem boku za vedení papežova bojovati budou boj dobrý. Tak postupovati budete jako šik k boji uspořádaný k vítězství, jež nade vši pochybnost připadne k církvi, kterou nikdo pronásledováním nezničil.« — Projev sympatií zaslali biskupům francouzským také biskupové portugalští.

Biskupové belgičtí vydali pro katolické ústavy zvláštní instrukci, dle níž má býti o to postaráno, aby oběma jazykům v zemi, francině i flamštině, věnována byla stejná péče. Francina je v Belgii řečí vzdělanců, flamština řečí lidu. Důležitost francíny jako řeči světové biskupové belgičtí ovšem úplně uznávají, ale ujímají se i flamštiny. Píší: »Zdá se mnohým, že v Belgii jest možno flamštinu beztrestně zanedbávati. Mnozí pokládají za důkaz vyššího vzdělání, zanedbávají-li řeč polovice belgického lidu. Jest to nekřesťanský, protisocialní a protinárodní předsudek.« Proto nařizují, aby se děti flamské náboženství, dějepisu, zeměpisu, počtům vyučovaly po flamsku, aby kněží hleděli se řádně i flamsky naučiti.

Kaple sv. Václava v metropolitním chrámu Páně sv. Víta na hradě Pražském se právě opravuje pod dohledem architekta dómu p. Kam. Hilberta. Obnovují a doplňují se římsy, klade se podlaha hadcová, kvádry se upevňují, polodrahokamy kolem zazděného západního vchodu (jenž se v příslušnou dobu otevře) se doplňují a dojde i k čištění stěn a svého času i k čištění nástěnných a nástropních starobylých obrazů. Největší ozdobou bude však památné této kaple nový oltář. Na pořízení jeho věnoval zesnulý probošt kapitolní msgre Ant. Hora 100.000 K, které v měsíci březnu t. r., tedy nedlouho před svou smrtí, složil do rukou Jeho Eminencí ndp. kardinála, který je nedávno odevzdal v opatrování metropolitní kapitole. Podle přání zesnulého dárce má oltář býti zhotoven z drahocenného materialu a na něm má státi umělecká socha světcova pod gotickým baldachýnem. Skizzu oltáře má zdělati architekt velechrámu, jenž ji má předložiti v r. 1907 ke schválení. — Kromě tohoto daru stotisícového věnoval zesnulý probošt ještě 50.000 korun na výzdobu jedné kaple v nové části velechrámu Svatovítského.

Vzácný dar velechrámu sv. Víta. Roku 1900 dalo ministerstvo kultu a vyučování zhotoviti akademickým sochařem Vinc. Vosmíkem z Prahy krásnou sochu z karrarského mramoru »Kristus Pán na poušti«. Tato socha byla původně určena pro seminářský chrám Páně, jenž se měl stavěti spolu s arcibiskupským seminářem v Praze na Petříně v zahradě seminářské. Poněvadž pro nepřekonatelné překážky nebylo lze novostavby tyto provésti, obrátil se ndp. biskup dr. Fr. Krásl jménem metropolitní kapitoly na c. k. ministerstvo kultu a vyučování, aby vzácná socha tato darována byla metropolitnímu chrámu sv. Víta. Jsa v této ušlechtilé snaze podporován Jeho Excell. p. místodržitelem Karlem hrab. z Coudenhove, docílil toho, že socha ta skutečně velechrámu sv. Víta se dostala. Bude státi na hrobě nejd. arcibiskupů kardinála Schwarzenberga a kardinála Schönborna, pak na hrobě ostatních arcipastýřů, kteří v hrobce arcibiskupské v kapli sv. Vojtěcha u sv. Víta odpočívají. Bude zajisté krásným pomníkem nad rovem obezřelých arcipastýřů, kteří arcidiecési pražskou v šťastných i nešťastných dobách řídili. Podotýkáme, že karrarský mramor, z něhož socha zhotovena jest, byl zakoupen za 24.000 K. Slovutnému umělci Vinc. Vosmíkovi bylo od ministerstva vyplaceno za zhotovení této sochy 16.000 K. Socha v každém ohledu zdařilá, majíc vyšší cenu nežli 20.000 K, bude sloužiti k nemalé okrase našeho velechrámu. Tak budou v arcibiskupské kapli tři umělecká díla první třídy se stkvíti: oltář sv. Vojtěcha se sochami tohoto světce a sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje od akadem. řezbáře prof. Kastnera, socha Vinc. Vosmíka »Kristus Pán na poušti« a před kaplí klečící socha Bedřicha kard. Schwarzenberga od prof. Myslbeka. Obě dvě sochy byly přičiněním ndp. světícího biskupa dra Fr. Krásla na tak význačném místě postaveny, začež mu zajisté všichni ctitelé našeho velechrámu jen vděčiti budou.

Obrana sv. Jana Nepomuckého. Píše Frant. Štědrý. Nákladem Družstva Vlast v Praze. Cena 50 haléřů. Konečně tedy máme v rukou spis, na nějž jsme

již delší čas dychtivě čekali. Spisovatel zdržel se pracným shledáváním původních pramenů, aby různé liberální báchorky o sv. Janu zbraní nejúčinnější vyvrátil. A výsledek jeho práce nás velice potěšil. Malá knížka, ale s jakým zhuštěným obsahem! Štědrý upozorňuje, že jméno Jan Nepomucký náleží témuž světci, jenž jinde jest zván Jan z Pomuka. Příslušný klášter Cisterciský a trhové místo nad ním vzniklé zve se hned Pomuk, hned Nepomuk. Tatáž slovní obměna děla se i při osadách jiných. Probilice zvány též Neprobilice, Vřeň Nevřeň, Pěkosice Nepěkosice atd. Prozrazuje tudíž neznalost věci, kdo by chtěl Jana Nepomuckého poráželi Janem Pomuckým. Zda pocházel sv. Jan z rodu českého či německého, dosud nelze s určitostí povědětí; tolik jen se ví, že byl knězem milým Čechům i Němcům a že zajisté jako generální vikář rozsáhlé arcidiecése jistě se smluvil s Čechem i Němcem v přirozeném jejich jazyku. Jest lží, že sv. Jan půjčoval peníze způsobem nechvalným; půjčoval sice, ale nežádal z nich úroků. Náš světec nebyl takovým mnohoobročníkem, za jakého byl vyhlašován; dostával různá obročí postupně za sebou. Spisovatel neustupuje od přesvědčení, že sv. Jan byl umučen pro zpovědní tajemství a udává vážné důvody pro dosavadní tradici katolickou. Bulla kanonisační platí známému generálnímu vikáři Janovi a nikoli muži jinému, ač se do bully papežské vloudil mylný letopočet a jakkoli sám Tomek se domníval, že bulla platí Janovi jinému. Církev neprohlašuje svaté, aby nás učila letopočtu, ale aby nás upozornila na vzory k následování ctností. Neomylnost její se vztahuje na věci víry a mravův, nikoliv na vědecké luštění letopočtu. Jest nepravdou, že by byli teprve Jesuité úctu k sv. Janu zavedli, aby potlačili úctu k Janu Husovi. Spisovatel uvádí důkazy, jak veliké úctě těšil se mučedník Jan v naší vlasti dávno před založením řádu jesuitského. — A tak spisovatel na základě pramenů nejvěrohodnějších, věcně a kriticky odbývá hlavní výtky, jež proti sv. Janu protikatolický tisk uveřejňoval. Počíná si přesně historicky; na veliké zázraky, jimiž Bůh sv. Jana oslavil, se neodvolává; a tak nemůže se říci, že pomáhá si pro nedostatek vědeckých poznatků z časů dávných způsobem jiným. Práci svoji věnuje české intelligenci, zvláště historikům z povolání. A my doufáme, že tato historická studie nalezne příslušnou pozornost u odborníkův. Spisovatel šel všude ke kořenům, pověděl po pilné práci mnoho, o čem jsme posud nevěděli. Nikde není stopy po nějakem strannickém básnění, po ukvapených dohadech ve vlastní fantasii spředených, jak to vídáme v »historických« spisech našich strannických odpůrcův. Ti dovedli snadno a bez velikého studia pohaněti památku sv. Václava i sv. Jana Nepomuckého. Není to nic divného u lidí, kteří přímo nebo nepřímo měli vinu na velikém šíření protikatolického podvodného pamfletu »Pogiova.« (»Obnova« z 21. září r. 1906.)

Obrana sv. Jana Nepomuckého. Napsal Frant. Štedrý. Nákladem Družstva Vlast v Praze. Spisovatel na základě původních pramenů vyvrací 7 hlavních námitek o osobě a životě světce, jakož i o příčině mučednické smrti jeho. Spisek psán je střízlivě i věcně a vnáší hojně světla do této otázky. (»Opavský Týdenník«, č. 75 z r. 1906.)

Ruský učenec profesor O. D. Chvolson proti Häcklovým žvastům o pověstných záhadách světa, jež tímto doporučujeme Häcklistům na české universitě, kteří nepřestávají s ním po českých vlastech hauzírovati. Chvolson především světové záhady zkoušel vzhledem k fysikálním výzkumům a tu výsledek svých bádání uveřejnil v brožurce nadepsané: »Hegel, Häckel, Košut a 12. přikázání«. Úsudek jeho o Häcklovi je přímo zdrcující. Studovali jsme pilně, — praví — co v těch záhadách je fysikálního, protože fysika v nich hraje hlavní roli. Výsledek našeho bádání o Häcklových záhadách je tak hrozný, že z něho hrůzou ježí se vlasy. Všecko, ale pravšecko, co Häckel při dotknutí se otázek fysických napsal, je falešné; spočívá buď na nedorozumění a neporozumění, anebo svědčí o jeho neuvěřitelné neznalosti otázek nejelementárnějších. O zákonu, jejž prohlašuje za vůdčí hvězdu filosofie, nemá ani počátečních školských vědomostí. Nemá-li důkladnějších vědomostí v oborech jiných, zejména v astronomii, pak o něm plnou měrou platí slova 12. přikázání: nepiš o věcech, jimž nerozumíš! — Pane prof. Drtino, pane dre Krejčí a vy ostatní, co tomu říkáte?

Katolíci v Anglii. V mořských láznich Brigtonu konala se v předminulém týdnu schůze katolíků, jíž súčastnilo se přes 10.000 osob. Uspořádal ji spolek »Catholic truth Society«, který jednak šíří mezi katolíky dobrou četbu, aby je utvrdil v jejich přesvědčení, mimo to ale pečuje také o populární výklad nauky katolické pro anglikány. Společnost tu založii r. 1884 kardinál Vaughan a dnes čítá již přes 1000 odboček. Katoličtí biskupové Anglie dostavili se s arcibiskupem westminsterským Bournem. Protestantský purkmistr Blaker pozdravil shromážděné

jménem obce. Arcibiskup Bourne proslovil zahajovací řeč, v níž porovnával Francii s Anglií. Politickou dohodu obou těchto států řečník uvítal, ale jménem všech anglických katolíků odsuzuje jednání francouzské vlády proti tamním katolíkům. »Nikdo ať mi nenamítá,« — pravil — »že lid francouzský pověřil vládu, aby tak proti katolíkům postupovala. Každý ví, že volby ve Francii jsou výsledkem nátlaku, korrupce a slibů vlády a lhostejnosti, nečinnosti, nesjednocennosti katolíků.« Na to zaslán byl pařížskému kardinálu arcibiskupovi Richardovi a biskupům francouzským telegram, v němž vyslovuje se jim politování anglických katolíků nad pronásledováním se strany vlády, ale zároveň potěšení nad svorným vystupováním francouzských katolíků. — Nápadnými byly projevy sympatií, jimiž zahrnuli katolíky také ritualisté brigtonští. Jest zajisté velmi dobře známo, že se ritualisté aspoň zevnějšími bohoslužebnými úkony stále více přibližují ke katolické církvi. Nejen že se nazývají »katolíky« a nechají svým duchovním nositi oděv katolických kněží, jejich kostely nelze dle vnitřního zařízení od katolických ani rozeznati. Četní ritualisté působením sdružení »Catholic truth Society« přimknuli se již také úplně k církvi Kristově, katolické, od níž předkové jejich násilím byli odtrženi.

Katolické hnutí v Přímoří. Terstský arcibiskup dr. Nagl je mužem naší doby. Záhy po svém jmenování postaral se o založení katolického deníku, dále pak pečoval o rozvoj katolického hnutí. Sjezd, který se předešlé neděle konal v Kopru, ukázal, že snaha biskupova neminula se účinkem. Zastoupeny byly na sjezdu všecky katolické organisace Terstu a Přímoří. Celkem přítomno bylo na 3000 osob a také arcibiskup dr. Nagl se dostavil. Po službách Božích uspořádán městem průvod, který působil mohutným dojmem. Slavnostní schůze konala se v nádvoří bývalého kláštera sv. Kláry a promlouvali tu dr. de Ferra o významu sjezdu, řid. Stefani o otázce rolnické a jiní řečníci o otázce společenstevní, výchově mládeže, pojištění rybářů a ostatního, při moři zaměstnaného personálu. Závěrečnou řeč pronesl arcibiskup dr. Nagl a za nadšených projevů vyzýval lid k činnosti ve smyslu Jeho Svatosti papeže.

Praktický socialní kurs pro předsedy katolických spolků rukodělných pomocníků a pro spolkové učitele byl konán od 10. do 13. září v ústředním katolickém spolku rukodělných pomocníků v Mnichově.

První kongres kanonického práva se konal od 10. do 12. září v Miláně. Řídil jej papežský konsistoriální advokát Pacelli z Říma.

Internát pro katolické akademiky bude otevřen v Padově s kmenovým jměním 50.000 lir. Tento internát bude prvním toho druhu v Italii. Bude-li provázen úspěchem, budou zřízeny podobné internáty i při jiných italských universitách.

Sjezd německých katolíků v Chebu konal se dne 1. a 2. září. Průvodu do chrámu účastnilo se 1500 mužů, 25 praporů a 6 hudebních kapel. Mši sv. sloužil opat tepelský Helmer. Mezi účastníky bylo mnoho šlechty a zástupců různých korporací z Bavor. Též četně byly zastoupeny katolické spolky studentské. Obecní zastupitelstvo odepřelo použití největšího sálu, proto sjezd konán ve dvou menších sálech. Sjezdu předsedal opat vyšebrodský Pamer, a hrabě Trautmansdorf. Slavnostní řečníci byli: Kupec z Mohuče Racke, vůdce dělnický z Vídně Spalowský, P. Boiszl S. J., poslanec dolnorakouský List. Druhý den konána schůze žen za účastenství 1000 osob, a sekční schůze pro tisk, organisaci katolíků a katolických žen. — Všenèmci uspořádali protischůzi, jíž předsedal purkmistr chebský a kde založena byla odbočka »Volné školy.«

800 učitelů belgických vyznamenáno bylo dne 24. září za velkých ovací katolického lidu v Malině zásluhnými kříži »pro ecclesia et pontifice«. Jest to 800 učitelů, kteří jsou ještě na živu ze 2000 učitelů, kteří r. 1879 po zavedení bezkonfesijní školy v době liberální vlády raději učitelství se vzdali, než by ve škole beznáboženství vyučovali. Katolici tehdy ze sbírek zřizovali všude soukromé školy katolické, na nichž oni učitelé obětavě vyučovali. Mnohé státní školy byly prázdné. Z hrdinných oněch 2000 učitelů jest na živu 800 a těm se nyní dostalo zasloužené pocty. Senatoři a poslanci velebili hrdinské učitele. Na slavnost sebral jediný list »Patriote« 25.000 franků a jiné listy sebraly velké sumy na dobročinné účely ve prospěch učitelů.

Slovenčina v ostřihomském semináři. Arcidiecése ostřihomská v Uhrách je z největší části slovenskou. V semináři však Slováků neměli rádi a přednost dávali Maďarům. Konec je, že církevní úřady při veškerém maďaronství vidí, že bez slovenčiny správa arcidiecése ostřihomské není možna. Proto nařídil primas kard. Vaszáry, že pro bohoslovce III. a IV. ročníku má být slovenčina povinným předmětem. Přednášet bude týdně hodinu kaplan Jan Škoda. Ovšem za hodinu týdně mnoho slovensky se bohoslovci nenauči.

Nový katolický kostel v Cařihradě staví se v evropské čtvrti v Peře místo starého kostela sv. Antonína, jenž za příčinou regulace ulice musil býti sbořen. Kostel patří Minoritům, kteří vzdali se protektorátu francouzského a přijali protektorát vlašský. Slavnost položení základního kamene měla ráz vlašský. Námořníci italští stáli špalírem, italský vyslanec Imperiali měl řeč. Král Viktor Emanuel přispěl na stavbu nového kostela 30.000 lir.

Ústupky ruským Polákům. V nových západních guberniích a v Polsku byly nyní zrušeny tresty a stíhání pro tajné vyučování, které byly následkem vyučování náboženství polským jazykem. Nyní je vyučování náboženství v mateřském jazyce žáků a v nižších školách vyučování polským jazykem dovoleno. (Kdy Prusko, jež jde dle Bülowa Německu v čele, nápodobí příklad »barbarského« Ruska?)

Sjezd učitelů pro slepce. Dne 10. září byl zahájen v zemském rytířském domě ve Štýrském Hradci rakouský sjezd přátel slepců a třetí rakouský sjezd učitelů slepců, za živé účasti učitelů slepců z celého Rakouska. Na denním pořádku byl podrobný referát univ. profesora dra. Dimmra (Štýr. Hradec): O příčinách oslepnutí a jak mu předejíti. Vládní rada dr. Mell (Vídeň) referoval o pokrocích v oboru léčení slepoty v Rakousku, jaké byly učiněny od II. rakouského sjezdu učitelů slepců, konaného v Linci r. 1890. Jednání trvalo dva dny.

Rusínská pouť do Sv. Země. Dne 12. září připutovalo do Jerusalema přes 500 katolických poutníků rusínských, jež vedl jejich metropolita lvovský arcibiskup Ondřej hr. Szeptycki. Metropolita hr. Szeptycki súčastnil se už loni moravské pouti do Sv. Země, aby nabyl potřebných zkušeností, a hned za rok letos uvedl první rusínskou pouť k hrobu Spasitelovu. Rusínští poutníci přijeli z Jaffy do Jerusalema třemi zvláštními vlaky. Od Jaffské brány brali se k Božímu hrobu slavným průvodem. Metropolita hr. Szeptycki i všecko duchovenstvo bylo oděno rouchy bohoslužebnými, v průvodu nesly se svaté obrazy, jak to i v Jerusalemě bývá o průvodech Řeků a Rusů, s nimiž i sjednocení Rusíni mají tytéž obřady. Ale před chrámem Božího hrobu musil metropolita i duchovenstvo odložit roucha bohoslužebná. Bylyť obavy, že dojde k výtržnostem rozkolných Řeků. V chrámu Božího hrobu dle ustanovení sultánova smějí bohoslužby konat jen rozkolní Řekové, Armeni a římští katolíci, takže všichni ostatní katolíci obřadů východních jsou vyloučeni z bohoslužeb u Božího hrobu a na Kalvarii. Jen pravoslavným Rusům se podařilo proniknout se svými hohoslužbami k Božímu hrobu i na Kalvarii. Pro katolické Rusíny bylo zajisté bolestno a velikým pokořením, že nemohli konat bohoslužeb svých na místech nejposvátnějších. Metropolita hr. Szeptycki sám se o tom později vyslovil takto: »Ovšem bylo to pro nás pokořením, ale kde měli bychom pokoření raději snášet než v Jerusalemě.« U Božího hrobu uvítali rusínské poutníky OO. Františkáni, načež Rusíni zapěli své dojemné, cituplné písně. Metropolita hrabě Szeptycki měl pak vroucí promluvu. Zbožné chování poutníků rusínských působilo hlubokým dojmem. Dne 13. září nikoli sice u Božího hrobu, ani na Kalvarii, ale poblíž Božího hrobu u oltáře sv. Maří Magdaleny, který výlučně náleží katolíkům římským, sloužil metropolita hr. Szeptycki slavnou pontifikální mši sv. dle obřadu východního. Všickni kněží i poutníci přijali z rukou metropolitových Tělo Páně. Slavnost trvala od 7. hod. ranní až do poledne.

»Freie Schule«. Hofrat Hocke, jenž zasedá v senátě nejvyššího správního soudu, štve proti vládě. Spolek tento konal dne 18. m. m. večer velikou protestní schůzi proti školnímu řádu, předešlým ministrem vyučování vydanému, v příčině cvičení náboženských. Tentokráte předsedal baron Hocke sám. Mezi shromážděnými byla sebranka všech stran: liberálů, socialů, Všeněmců, losvonromistů a pod. Dvorní rada Hocke vyzval na konec shromážděné, aby své stanovisko s tuhostí nemilosrdnou zastupovali a jej též činy osvědčovali. (Snad dokonce revolucí?) Zákonodárné sbory prý dospějí k přesvědčení, že obyvatelstvo je odhodláno za svou svobodu bojovati, a čím více se jednotlivec skutkem osvědčí, tím jistěji a rychleji dostaví se výsledek. (Veliký souhlas.) — Něco takového by v Německu nebylo možno. Tam by hofrata takového hnali na jeho kurník — s nemilosrdnou tuhostí.

Vídeňská obecní rada proti štváčství spolku »Volné Školy«. Obecní starší Schelz podal interpellaci: Od počátku škol. roku bylo velmi četně rozšiřováno provolání spolku »Volná Škola«, v němž obyvatelstvo vyzývá se k agitaci pro spolek ten. Ku provolání přidán jest formulář k vyplnění od rodičů, nepřejících si navštěvování chrámu se strany dítek, kterýž pak mají zaslati farním úřadům a dále nepřejí-li si, aby děti modlily se ve škole, zpovídaly se a pod. Interpellant táže se, kterak toto vyzvání lze srovnati se zněním zákona a jak se k tomu hodlá zachovati městská školní rada? — Náměstek starostův dr. Neumayer uvádí

na vědomost zprávu okr. šk. rady, v níž školním ředitelům dle znění zákona šk. § 48. ukládá se za povinnost školní mládež k řádně ustanoveným náboženským cvičením doprovázeti. Vyjádření rodičů, že jejich školní dítky na cvičení těch podílu bráti nebudou, je zákonem nedovoleno. Okresní školní rada s dotyčnými rodiči zavede ihned šetření. Neúčastnění se náboženských cvičení pokládá se za rovno k zanedbání školy, proti němuž zakročí se disciplinárně. — Toto rázné vystoupení okr. šk. rady města Vídně zasluhuje všeho uznání. Uvádíme toto na vědomí pp. katechetů pro případ, že by se něco podobného mělo opakovati i v Čechách. Zde platí: Principiis obsta! Se vším důrazem hned první pokus zmařiti.

Nejlepší odpověď »Freie Schule« dává katol. spolek školský ve Vídni zřizováním farních skupin katol. spolku školského. Bylo jich letos nově zřízeno dosud v rakouských zemích 53.

Zemský výkonný výbor strany katol. lidu v Čechách konal dne 26. září o půl 3. hodině odpolední svoji 4. schůzi za řízení předsedy vldp. dra. Rud. Horského. Mezi sdělením bylo konstatováno, že brožura »Návod k zakládání a provádění organisace strany katol. lidu v Čechách, dle programu a organisačního řádu na sjezdu v Konviktě v Praze ustavené dne 17. června 1906, napsaná drem. Rud. Horským a T. J. Jirouškem, nachází se již v tisku a vyjde koncem měsíce září. — Dále rokováno bylo o dani ku straně dle organisačního řádu. — Venkovním výborům má tajemník dopsati stran náhrady cestovného ke schůzím. — Pořádání živnostenské schůze v Praze popuštěno bylo okresnímu organ. výboru Pražskému. — Dále jednáno o zvelebení katolického deníku a schůze skončena. Příští schůze, nebude-li nutno politickými okolnostmi dříve ji svolati, koná se ve středu dne 7. listopadu.

Legitimace příslušníkům strany katol. lidu v Čechách vydané Zemským výkonným výborem strany, k usnesení téhož výboru, vystavují místní organisace a opatřují si je od svého okresního organisačního výboru. Kde však nachází se osamocená místní organisace, nemající dosud žádného spojení s tím nebo oním okresním organisačním výborem, z takové místní organisace dopíše si důvěrník o legitimace tajemníku strany. Není-li důvěrník veřejně znám jako katolický stoupenec, dá si dopis svůj některou veřejně nám známou katolickou osobou potvrditi. Jinak legitimace se nezašlou. Legitimace vydaná příslušníku místní organisace musí býti číslována, opatřena razítkem, podpisem důvěrníka a zapisovatele organisace. Jinak nemá platnost. Místní organisace vede si pak číslovaný seznam svých příslušníků a řídí se »Řádem organisačním«, jakož i »Návodem k vedení organisace«, kteréžto obě brožury vyšly tiskem a na požádání se rozesilají. — T. J. Jiroušek, tajemník strany, Praha-II., čp. 570. Žitná ul.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy konal v neděli dne 30. září t. r. čtvrtou schůzi za předsednictví řídícího učitele p. Josefa Kafky a za přítomnosti sl. Marie Köhlerovy, učitelky z Plzně, která se stala členem Jednoty a slíbila, že bude zájmy její v Plzni a na Plzeňsku ředrovati. — Předsedající věnoval vřelou vzpomínku † našemu předsedovi Josefu Flekáčkovi. Řeč jeho bude ve »Vychovateli« uveřejněna. Soustrastný dopis zaslal Jednotě Spolek katechetů v království českém. Jednatel dp. katecheta Ant. Suchoradský četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Jednota navrhuje výboru družstva Vlast za redaktora »Vzdělávací četby katol. mládeže« dp. katechetu Fr. Zundálka a za redaktora »Učitelské přílohy při »Vychovateli« od 1. ledna 1907 p. prof. Ant. Drápalíka z Hradce Králové. — Rovněž i o předsednictvo Jednoty bylo učiněno náležité opatření, takže Jednota, ač utrpěla úmrtím říd. učitele p. Jos. Flekáčka citelnou ztrátu, půjde i dále čile a neúnavně za svým cílem ku předu. — Ukázán byl kalendář »Štítný«, jehož zevní úprava se všem líbila. Za redaktora II. ročníku kalendáře »Štítný« zvolen byl opět řídící učitel a I. místopředseda Jednoty p. Jos. Kafka. — Od poslední schůze řečnili: říd. učitel p. Josef Kafka v Radnicích a red. Tomáš Jos. Jiroušek na protestní schůzi pražských katolíků na Žofíně. — Do správy katolické půjčovny knih zvolena byla za delegáta Jednoty člen výboru, učitelka sl. Jos. Bayerova. — K návrhu výboru p. Jos. Hnátka věnuje Jednota k uctění památky † říd. učitele p. Josefa Flekáčka 10 K Útulku sv. Josefa na Král. Vinohradech. — Bylo obnoveno usnesení, aby opět v »Učit. příloze Vychovatele« noví členové, dary a čl. vklady byly uveřejňovány. — Stran pamfletu »Volné školy« proti pastýřskému listu Jeho Eminencí bylo učiněno patřičné a rázné usnesení. Jeho Eminencí samému zašle mimo to Jednota vroucí dík, že vydal krásný a poučný pastýřský list proti »volné škole«. — Budoucí schůze určena byla na den 9. prosince t. r. na $^1/_2$10. hodinu dopol.

Po skončené schůzi přednášel p. říd. učitel Jos. Kafka o své cestě po Moravě. Navštívil Olomouc, Sv. Kopeček, Prostějov, Kroměříž, Velehrad, Uherské Hradiště a Hodonín. Zašel pěšky do mnohých dědin, aby poznal venkovské stavby, lid, jeho kroj a zařízeni osad. Líčil vše živě, poutavě a zajímavě. V budoucí schůzi přejde z Moravy na Slovensko, kdež letos většinu prázdnin strávil a odkudž nám sdělí četné zajímavé věci.

Přednáškami pana řídícího učitele se vážné a důstojné schůze Jednoty velice oživují.

Z Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Za členy přistoupili: Prok. Sláma, učitel v Prachaticích; sl. Marie Köhlerova, učitelka v Plzni; Fr. Žundálek, katecheta v Praze-VII.; Jan Soukup, obchodní sluha, a Jan Žák, úředník. — Kalendář »Štítný«, který Jednota vydala, všeobecně se líbí. Stojí 1 K (Praha čp. 570-II.). — První tucet tohoto kalendáře zakoupil: Václ. Špaček, říd. učitel v Košátkách, druhé dva tucty Jos. Hnátek, soukromník ve Skorenicích a j. v. — Také vych. letáky Jednoty buďtež hojně šířeny. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze na Karlově čp. 1879. — Jednota českého katol. učitelstva v král. českém vydává Vychovatelské letáky: Číslo 3. Několik rad rodičům od Fr. Jelínka. Cena 2 hal. — Číslo 4. Na stráž! K obraně! Cena 4 h. — Číslo 5. S náboženstvím — do všech škol! S neznabohy ze všech škol! Cena 4 hal. — Číslo 6. Volná škola. Cena 4 hal. — Číslo 7. Proti náboženské výchově mládeže. Cena 4 hal. — Číslo 8. Škola a učitel — poměr k církvi. Od Jos. Kafky. Cena 2 hal. — Číslo 9. Na počátku školního roku. — Varovný hlas a rady rodičům a katolikům vůbec. — Na 10 exemplářů dává se 1 zdarma. — Objednávky vyřizuje obratem pošty: administrace družstva Vlast, Praha, čp. 570-II. — Pozn. Čís. 1.: »Matka — dítě« — č. 2.: »Dobrá matka — dobrý otec« jsou rozebrány.

Ve prospěch čes. katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech dále složili: po 5 K: Dr. Rudolf Zháněl, c. a kr. polní kurát v Praze, a Tom. Škrdle, red. »Vlasti«; menší částky: farníci v Praci u Brna a Št. Šťastný, far. v Loučeni — ve sbírkách se pokračuje.

K české Lize akademické v Praze přistoupili za členy zakládající: Jiří kníže Lobkovic, nejvyšší maršálek král. českého; hrabě Herberstern z Libochovic a Šimon Bárta, gymn. profesor v Pelhřimově.

Ze Spolku na zakl. katolických knihoven. — Zakl členem stal se a čl. vklad knihami zapravil: Jan Kaláb, far. v Hrušce na Moravě; přispívajícími členy stali se: Ant. Frecr, děkan ve Slaném; Ign. Hrubý, far. v Borkovanech na Mor., a Ant. Keppert, far. v Tuchlovicích. — Přispěli: a) z Čech: Provincialát řádu sv. Dominika v Praze, K. Štella, Tom. Škrdle, Fr. Wolf, Dr. Rud. Zháněl, Al. Dostál, Tom. Picha, Šim. Bárta, Jos. Staněk a Jos. Fabián; b) z Moravy: Bedř. Jiříček, Jan Hikl, Fr. Kužela a Jak. Deml. — Knihy darovala slečna Terezie Nekutova z Kardašovy Řečice«. — Nové členy, jejich vklady a dary na penězích a knihách přijímá Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Jednotě sv. Methoděje ve Vídni daroval 5 K: Dr. Rud. Zháněl, c. a kr. polní kurát v Praze.

Z Tiskové Ligy. — Za členy zakládající přistoupili: Vojtěch Lhotský (10), bisk. vikář a děkan v Týně n. Vlt., a duchovenstvo vikariátů: Nepomuckého, Příbramského, Nymburského (20), Pardubického (44) a Třeboňského. Ze starších členů zapravil vikariát Černokostelecký 17 (84). — Přispěli: Ant. Frecr, Meth. Šlechtický, Dr. Rudolf Zháněl (5), Jos. Hlavsa, Ant. Keppert, P. Ant. Jan Mika, Pavel Mudroch, Fr. Vítek (10), K. Trnka (6), Ad. Šindelář a Jos. Filip. — Při zásilce předplatného na »Vlast« budiž i dlužné předplatné na »Obranu víry« — ročně 1 K — a na »Husitství ve světle pravdy« — ročně 1 K — vyrovnáno, ale budiž jasně připsáno, že to je na brožurové časopisy Tiskové ligy, poněvadž i družstvo Vlast má své dva brožurové časopisy. — Opravu uveřejnilo »Právo lidu«: Jos. Hlavsovi, far. v Nechanicích, a »Červánky« Fr. Pernicovi, far. v Hovoranech. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Tisková Liga konala dne 8. října t. r. pátou výborovou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Protokol minulé schůze byl čten a schválen. — Předsedající vzpomněl ztráty neúnavného ligisty a apologety p. říd. učitele Josefa Flekáčka. Vylíčil jeho zásluhy o Ligu, v jejíž dějinách bude vděčně vzpomínán. Výbor uctil jeho památku povstáním. — Pastýřský list J. E. nejdůst. pana kard. Pražského proti odstranění náboženství ze školy bude pro větší rozšíření otisknut

při »Sv. Vojtěchu« a ve »Svatováci. Hlasech.« Také »Právo lidu« otisklo tento list a tak mimoděk přispělo, že se četl i tam, kdež jeho hlasu jest tak velice zapotřebí. »Český učitel« připojil k jednotlivým jeho odstavcům tak hnusné poznámky, že v očích vážných lidí musila redakce jeho na se uvaliti jen opovržení. Realistický »Přehled« dokonce volá, že náboženství jest výchovou na lži (!) založenou, kněží že prý jsou vychovateli-lháři. (!) Takové úsudky dějí se ve jménu »pravdy« (!) a »vědy« (!). — Liga vysloví J. E. za pastýřský list o volné škole písemné poděkování a protestuje proti pamfletu, který byl Volnou školou proti pastýřskému listu J. E. vydán. — Liga projevuje své uspokojení nad rázným vystoupením Vídeňské obecní rady proti štváčství spolku »Volná Škola«, která vybízela rodiče, aby jejich dítky nebraly podílu na náboženských cvičeních, jako na věci protizákonné. Liga zašle městské radě Vídeňské písemné poděkování za tento rozhodný projev na obranu katol. náboženství ve školách. — Začátkem školního roku objevuje se na některých školách vlivem pokrokářského učitelstva t. zv. pasivní resistence ve příčině kostela. Tak na př. neohlašují se někde dětem již bohoslužby ani ve dny jmenin císařských, nýbrž prostě se nechalo, aby děti buď od katechety neb odjinud se o nich dověděly. Učitelé se pouze k nim dostavili, dohled jakýsi sice měli, jinak však se o slušnou návštěvu bohoslužeb nestarali. Vůbec střeží se, aby ani slovem o jakési návštěvě kostela se nezmínili. Zjevům této protizákonné resistence dlužno věnovati pozornost. — Záležitosti žaloby »Času« na dp. faráře v Uhersku věnovala Liga celou pozornost od počátku a byla mu dle sil svých nápomocna. — Bídným způsobem vrhá se nyní na šest duchovenstva Budějovický soc.-dem. »Nový jihoč. Dělník«, takže upadá až v šílené řádění. Není divu, že bude nuceno duchovenstvo jeho redakci dohnati až na lavici obžalovaných před porotu. — Social. demokraté vyvolávají nejvíce konfliktů s knězem při pohřbech. Tíž za živa o kostel a svaté svátosti a kněze nestojí, hlas zvonů vybízejících k službám Božím neslyší, ale po smrti se pro ně žádá zvonění hran, průvod s knězem, zkrátka slavný církevní pohřeb — ovšem zadarmo. A jestliže se jim nevyhoví, vyvolávají soudruzi zemřelého proti knězi nevoli a rozhořčení. Tíž soc. demokraté, kteří, jak padne hodina, v práci ani rukou nehnou, tím méně aby ráno o chvíli dříve začali, kteří chtějí míti v neděli naprostý klid od práce, přicházejí ráno v 5 hodin nebo večer v 9 hodin na faru a žádají různé výtahy a služby. A což v neděli, to se dvéře u far ani nezavrou a mnohdy nenechají ani kněze naobědvat. Tak chtějí nedělní klid jen pro sebe a ne pro jiného, mimo pracovní dobu nedají se vyrušovat, ale u kněze jednají — zcela jinak. — Tisková liga upozorňuje všecky pracovníky v katolické organisaci, aby měli náležitý zřetel k šíření brožur, časopisů a katol. tisku vůbec mezi lidem, poněvadž bez katol. tisku organisační práce není vydatna. Jako pronesené řeči na schůzích působí okamžitě, musí tisk doplňovati doma v prázdné chvíli, by dojmy se staly trvalými. Zásobu brožur všeho druhu má v levné ceně Vlast v Praze II.-5/0. — Liga protestuje proti hnusnému obsahu časopisu Karla Horkého »Kramerius«, jenž nejbídnějším způsobem jak illustracemi tak obsahem hanobí čest katol. duchovenstva. Obskurní obsah tohoto listu jest skvrnou v českém písemnictví. — Protestanté vybídnuti svými pastory počínají se domáhati svých zástupců do okr. škol. rady. Na jejich zakročení činí okr. hejtmanství nyní soupis evangelíků dle posledního sčítání lidu. Dlužno upozorniti na to, že konfese reform. a augsburgská jsou samostatny a příslušníci jejich nesmí býti čítáni dohromady, aby tak docílen byl zákonem žádaný součet 2000. Jestliže se tak někde stane, nechť zástupci naši v okr. škol. radách proti tomuto součtu podají protest. — Vychovatelských letáků Jednoty č. kat. učitelstva zakoupila Tisková liga za 50 K a rozdá je do ohrožených obcí. — Tím byla schůze skončena.

Obrana víry.« Vydává Tisková Liga. Redaktor dr. R. Horský. Pořadatel Vlastimil Hálek. Vyšlo právě číslo 1. až 4. s obsahem: »Bílé světlo v pravém světle.« Napsal Ant. Poustka. Odpadlý kněz J. Svozil vydal před rokem spisek pod názvem »Bílé Světlo«. Ve spisku tom cynickým způsobem posmívá se víře katolické a jejím zřízením. Jelikož je povinností katol. tisku odmítnouti vše, co křivého, nepravdivého a nesprávného píše se proti víře a církvi, vydala Tisková Liga důkladnou odpověď na Svozilův pamflet, která poráží fráze Svozilovy a ukazuje, že, co Svozil nazývá »bílým světlem«, jest pouze bludičkou a lesklou bublinkou. Spisek jest psán kriticky jak pro intelligenci, tak i populárně pro lid, a byl zvlášť oceněn v brněnském »Hlasu«. Doporučujeme jej hlavně všude tam, kde odpadlý kněz J. Svozil provádí svým tiskem, řečmi a schůzemi své protikatolické rejdy.

ROČNÍK XXIII. LISTOPAD 1906. ČÍSLO 2.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Avšak logická konsequence nauky materialisticko-monistické vede nutně ještě k jinému důsledku, ona vede k zásadě, že vědy sluší pouze z praktických ohledů, pro praktické účely, totiž ohledem na rozmnožení lidského blaha a štěstí pozemského pěstovati. Kdyby zásada tato prakticky provedena býti měla, tuť právě nejexaktnější vědy by zásadou tou nejvíce utrpěly. Ovšem prakticky jednají materialističtí monisté v té příčině jinak, než jak by dle theorie své jednati měli. — — — — — — — — —

Mnozí přírodozpytci sice nahlížejí, že čistá mechanika sama nevystačuje na vysvětlení »hádanky života«, zejména činnosti myšlení a chtění, ale oni mají takový strach před nehmotnou substanciální duší, že raději berou na pomoc nové hádanky: atomové duše, dominanty, energidy, psychomy, utvářecí pudy, zvláštní energii atd., nežli by přijali duši, která vedle a nad nervovou soustavou člověka jakožto hlavní příčina psychických činností tu jest a která, ačkoli s tělem v jednotnou bytost spojena, přec po smrti člověka dále trvá.

A proč nechtějí přijati a uznati existenci nehmotné substanciální duše? Protože předpokládáním a přijetím substanciálního duševního principu zavedl prý by se do přírodovědy živel mystický, metafysický a toho musí prý se přírodověda úzkostlivě varovati. Živel metafysický — toť postrach přírodozpytců. Jen nic metafysického, nic supranaturálního ať se do přírodovědy nevplíží. Neboť uznáním a přijetím metafysického principu zjevů psychických by se octnulo přírodní bádání v koncích — bylo by to jeho záhubou. Kant totiž vytknul zásadu, že věda končí, kde mizí mechanistický výklad. V témže smyslu vyslovuje se du Bois Reymond: »Kde supranaturalismus počíná, věda končí.« A této zásady věrně se drží nynější přírodovědečtí monisté a pečují všemožně o to, aby se nic metafysického, »supranaturálního« do přírodovědy nevloudilo.

Duše jest problem metafysický, a co metafysické jest, jest prý neluštitelné, nepoznatelné a z té příčiny dle mínění jejich dlužno otázku po duši jakožto immanentní příčině všech zjevů psychických pošinouti stranou a psychické jevy sluší vysvětlovati mechanisticky. O nějaké duchové, transcendentní substanci mluviti jest nevědecké. Každý pokus, duši jakožto reální subjekt toho, co se ve vědomí děje a jakožto od fysického organismur ozdílnou,

samostatnou a odlučitelnou substanci přijímati, zaplétá do nerozřešitelných těžkostí a musí vědou co nejrozhodněji odmítán býti. Z toho důvodu jest i poznání osobního Boha nemožné, — ale též nepotřebné. Otázka o osobním Bohu jakož i nesmrtelné duši vymyká se z rámce přísné vědy přírodní.

Avšak přijetí nehmotné substanciální duše jest i z jiné příčiny nepřípustno, a to z té, že odporuje principu zachování energie, a princip zachování energie jest základem moderní přírodovědy. K principu nezničitelnosti a stálosti hmoty druží se princip zachování energie, dle něhož energie nemůže býti při žádném pochodu ani zplozena ani zničena.

Fysický svět obsahuje ohromnou zásobu energie, ale množství její jest konstantní, nezničitelné, nezměnitelné, energie nepřibývá ani neubývá — tak zní princip zachování energie, a princip ten má universální, bezvýminečnou platnost. Energie může přijmouti a přijímá nejrozličnější tvary, jeden tvar může se proměniti v jiný na př. chemická energie v teplo, elektřinu, mechanická v elektřinu, tepelná v mechanickou, elektrická ve světlo atd., avšak tyto tvary energie jsou si aequivalentní (rovnomocné), mají tutéž hodnotu práce. Zkrátka, světový proces jde před se bez zisku a ztráty energie.

Vzájemné působení mezi tělem a duší jest však neslučitelno s principem zachování energie. Upotřebí-li totiž tělo energie n. př. ke vzbuzení pocitu, tedy ztrácí se fysická energie, aniž upotřebené množství nahradí se æquivalentní částí téže neb jiného tvaru energie, a my přec nezname ve fysice žádné hybné příčiny, jejížto účinek by beze stopy zmizeti mohl. Celková zásoba energie v přírodě se tím zmenšuje. Působí-li však naopak duše n. př. vůlí svou na tělo a pohyb v něm vzbudí, objeví se v přírodě energie, aniž ku jejímu zplození bylo stejné množství téže nebo jiného tvaru fysické energie vydáno. Zásoba energie v přírodě se tudíž o toto quantum energie vůlí zplozené zvětší. Nezůstává tedy zásoba energie ve všemmíru konstantní, stejná, nýbrž nastává střídavě zisk a ztráta, a tím porušuje se princip zachování energie. Přijetí duše vede tudíž ke kollisi se základními zákony fysiky. Z té příčiny nemožno duši jakožto princip psychických zjevů přijati, a psychické zjevy dlužno mechanisticky vykládati. »Dualistický jest jen zjev — čteme v »Živě« ve článku: »Dr. A. Forel o psychických schopnostech mravenců« — věc jest monistická. Kdyby přistoupením psychického k tělesnému vzniklo jakés plus energie, odporovalo by to zákonu o zachování energie, což přímo odporuje všem zkušenostem přírodovědeckým. Ve zjevech mozkového našeho života, jakkoli tento jest obdivuhodný, není absolutně ničeho, co by odporovalo zákonům přírodním a opravňovalo volati ku pomoci mystickou nějakou, nadpřirozenou »psyche«.[1])

Materialističtí monisté zavrhují duši, poněvadž jest to metafysický pojem — metafysické, supranaturální »agens«, jež prý zákony přírody prolamuje a nové síly tvoří. A co jest hmota? Co jest síla? Pojmy metafysické! — a těmi oni právě nejvíce operují, nemajíce zření k tomu, že pojmy ty náležejí v obor metafysiky.

[1]) »Živa« 1902. pg. 175. Dr. Forel přednášel o psychických schopnostech mravenců na V. mezinárodním kongressu zoologů v Berlíně r. 1901.

Dle materialistických monistů jest hmota nepodmíněný princip všeho dění čili podstata světa. Ale co jest hmota? Co jest podstatou její, jaké jsou její principia essendi? Právě pojem hmoty jest naskrz záhadný. Přírodní vědy sice velice pokročily, ale tak daleko to přec nepřivedly, aby nám mohly říci, co vlastně jest podstatou hmoty, — hmota v oboru věd přírodních trvá záhadou dále. Právě, když až k posledním atomům jsme pronikli, když aether jako pralátku, z něhož vše, co anorganickou přírodou se jmenuje, utvořeno jest, supponujeme, — právě tu pak stojíme bezmocni před hádankou hmoty.

Na všech přírodních bytostech rozeznáváme jednak hmotu, z níž utvořeny jsou, jednak sílu, která se jeví na hmotě a na ni jest vázána, a skrze niž hmota působí. Co však jest síla? Jaká jest její podstata? Ona jest něco immateriálního, ale co jest »to immateriální«? »Její existenci — píše O. Liebmann — známe, její essenci nikoliv.«[3]) Užíváme-li slova »síla«, tedy vyjadřujeme jen, že něco působí, neříkáme však o přirozenosti toho něčeho ni toho nejmenšího. Síla = něco, nevíme co. Fechner označuje sílu jakožto »pomocný výraz k znázornění zákonů,« Du Bois Reymond jakožto »rherotický umělý obrat (Kunstgriff) našeho mozku.« Pro nejasnost a jakousi mystickou temnost, jež pojem síly halí, jest v mnohých vědeckých dílech o mechanice jednajících pojem síly úplně vyloučen, tak v dílech Kirchhoffa, Hertze.

Jako hmota a síla, tak i prostor, čas, změna, příčina, pohyb atd. jsou pojmy metafysické. Kterak též těmito pojmy materialističtí monisté horlivě operují, jest každému známo. Čím jest zákon Newtonův, že všecka tělesa nebeská prostředkem gravitace souvisejí? Jest to myšlénka čistě metafysická, neboť zkušenost toho posud nedokázala a my dodnes nevíme, co jest gravitace, v čem záleží. Nevíme, působí-li pomocí prostředí nějakého, nebo bezprostředně, jako síla působící na vzdálenost.

A což když se místo substanciální duše přijímají atomové duše, dominanty, energidy, psychomy, utvářecí pudy atd. — pak jest to nejčistší metafysika, a to metafysika, která rozumového odůvodnění z fakt úplně postrádá.

Někteří přírodozpytci připouštějí sice duši, ale nikoli spirituální, duchové přirozenosti, nýbrž duši pouze immateriální, a to immateriální v širším smyslu, totiž jako nedokonalou substanci (substantia imperfecta) čili substantiální formu, která jest sice jednoduchá a jeví psychické činnosti, avšak ve svém bytí a působení úplně na hmotě jest závisla. Není to tudíž skutečná substance a proto také nepřísluší jí nesmrtelnost, jelikož, jsouc netoliko ve svém působení nýbrž i ve svém bytí na hmotu vázána, rozpadem hmoty ztrácí svoji existenci, tak jak zákony nějaké společnosti, když se společnost tato rozpadne, zanikají, kdežto spirituální (duchová) duše, jsouc skutečnou substancí, jest ovšem rovněž immateriální, ale při tom ve svém bytí a vnitřní činnosti na hmotě nezávislá a tudíž nesmrtelná, ačkoli ve své zevnější působnosti na hmotě závislá.

[3]) Nat. u. Offb. 1901 p. 602.

Jest to zvláštní, že přírodozpytci a psychologové moderní, přijímají-li duši, bojí se přijati duši nesmrtelnou ve smyslu křesťanském. Fritz Schultze n. př. ve své »Vergleichende Seelenkunde« činí sice rozdíl mezi »duší« a »duchem« — jen princip myšlení a chtění sluší prý jmenovati »duchem«, duch prý jest nejvyšší vývoj síly duše lidské, zvířata prý mají sice »duši«, ale žádného »ducha«, — avšak z předpojatosti proti »spiritualistickému dogmatismu středověku« (thomistické filosofii) přijímá místo křesťanského učení o nesmrtelnosti duše raději indické stěhování duší.

* * *

»Hádanka života«, otázka duše stala se poprvé předmětem vědecké kontroverse na sjezdu něm. přírodozpytců a lékařů v Gotinkách r. 1854. Tehdy mezi přírodozpytci vypukl spor o duši. Jak jsme podotknuli, míval materialismus vždy málo úspěchu, avšak od té doby, kdy spor o duši mezi přírodozpytci vypukl, maje mnohé přírodozpytce na své straně a nalézaje v nich oporu, počal se hojněji šířiti. Büchnerův spis »Kraft und Stoff« stal se evangeliem stoupenců materialismu a ze spisu toho zejména studující mládež čerpala, ano takřka hltala nové učení.

Spor o duši jest sice záležitost čistě filosofická a nikoli přírodovědecká, avšak toho málo dbáno, to bylo věcí vedlejší. A čím více přírodozpytců se postupem času materialismu přikloňovalo, tím více povstávalo »apoštolů materialismu« a tím více materialismus nabýval půdy.

»Pravá věda a pravé studium člověka jest člověk,« vyřknul franc. moralista Pierre Charron,[3]) — avšak obraz člověka, jaký materialisticko-monistická věda duševnímu zraku našemu podává, jest tak zkreslený a znetvořený, že nemůže nás naprosto uspokojiti. Odporuje† rozumu i zkušenosti, a na první pohled vyzírá z něho apriorická konstrukce.

Nejedná se nám o to, abychom snad zástupce materialistickeho monismu o nesprávnosti jejich názoru přesvědčili, je obrátili a pro správný názor získali — byla by to práce marná — nýbrž abychom jejich odvážlivé útoky na křesťanský názor světa odmítli a odrazili a ukázali, že nemají pravdy oni, kteří nymbem přírodovědeckého monismu nám imponovati chtějí.

Materialističtí monisté popírají a zavrhují duši jako »metafysický přízrak«, poněvadž jí nemohou přímo postřehnouti. »Duše jest nepochopitelný pojem — dí Bregenzer — který vždy opět s jednotlivými zjevy životními splývá.«[4]) Duše se ovšem nedá chemicky uchopiti nebo mikroskopicky fixovati. Ale následuje z toho, že žádné duše není?

Což pak všecko naše poznání pochodí jedině ze zkušenosti? Máme jen poznatky empirické a nikoli též intellektuální (rozumove), které sice zkušenosti též počínají, ale dale pak nad ni se povznášejí a hranice její přestupují? Jsou n. př. veškeré poznatky mathematické čistě empirické? Opírají se bezprostředně o zkušenost?

---

[3]) Dr. J. Durdík, Dějepisný nástin filosofie novověké str. 24.

[4]) Tierethik pg. 264. Dle prof. Krejčího vznikla prý víra v duši ze snů. (»Čech« ze dne 9. února 1906.)

Kdyby veškeré poznání naše zakládalo se na zkušenosti, přímém pozorování, tuť bychom museli n. př. i rotaci země popírati, poněvadž rotace země se přímému pozorování vymyká. Než my můžeme to, co se přímému pozorování vymyká, z pozorovaných skutečných zjevů činností rozumovou, přemýšlením vystihnouti. Kopernik n. př. pohybů země přímo nepozoroval, nýbrž na podkladě pozorovaných fakt činností intellektuální, přemýšlením, pomocí logických závěrů k poznání jich dospěl. — Podobně Kepler elliptické dráhy země bezprostředním pozorováním neobjevil, nýbrž z pozorování logickými sousledky dovodil. — Kruhy Saturnovy jeví se v dalekohledu jako souvislé hmoty, a přec astronomové jich za hmotné kruhy nepokládají, nýbrž za kruhy z oddělených malinkých družic se skládající. A z jakého důvodu? Protože — tak usuzují — kdyby to byly souvislé kruhy hmotné, musely by se vnitřní části jejich pohybovati nejvolněji, zevnější pak nejrychleji. Avšak spektroskopicky dokázáno, že vnitřní okraj kruhu (kotouče) jeví čáry spektrální silněji pošinuté než okraj zevnější, tudiž vnitřní části pohybují se tím rychleji, čím planetě bližší jsou.

Že kruhy Saturnovy z malinkých družic složeny jsou, zjištěno tedy nikoli direktním pozorováním, nýbrž dovozeno na podkladě pozorovaných zjevů logickou úvahou.

Jak vystihujeme ony agentie přírodní, pro jichž vnímání žádného smyslu nemáme a tudíž jich přímo potřehovati nemůžeme, na př. gravitaci,*) elektřinu,**) magnetismus? Jak víme že existují? My odhalujeme jsoucnost jejich z účinků jejich, jež pozorujeme. My odkrýváme je — jak Ottův Slov. Nauč. ve článku »Smysl« (pg. 44.) dobře dí — teprve přemýšlením. Poněvadž direktnímu pozorování se vymykají, musejí býti z příslušných zjevů vystihnuty. — Jak objeveny paprsky neviditelné? »Člověk by se s tvůrcem soudil — píše »Živa« — proč mu odepřel zraku, jímž by mohl viděti všechny paprsky. Bylo by to nesprávno. Bůh všude přímo jen malou část velikého přírodního celku odhalil, avšak dal člověku rozum, aby vlastním pozorováním a bádáním ostatní si vybojoval.« ***)

Fysikové z pozorovaných zjevů uzavírají, že světlo se vlnivě šíří, obhájcové chemicko-fysikálního atomismu dohadují se ze zjevů přemítáním existence molekul a atomů.†) — O aetheru a jeho vlastnostech nemůžeme si též uspokojivé představy učiniti; přijímáme-li jej však přec, tedy se to děje z té příčiny, poněvadž jinými důvody, jmenovitě vlnivým šířením se světla ve vzduchoprázdném prostoru světovém, jsme k tomu nuceni, neboť

*) Podstata gravitace jest nám posud úplně tajemná.

**) V příčině elektřiny píše »Živa« 1901 (pg. 2.): »Ani devatenácté století nemůže laikovi zodpověděti otázku: »Co jest elektřina?« ve smyslu, v němž on to očekává . . .« a v ročníku XV. (1905, pg. 238.) poznamenává: »Pro elektrické vlny nemáme smyslu žádného.«

***) »Živa« 1900, pg. 55—6.

†) Přijetí atomů jest skutečná a pojmová nutnost. Proti nim mluví jen to, že smyslně nejsou postřehnutelny. Sluší podotknouti, že míní se atomy quantitativně určité (mechanický atomismus). Dynamický atomismus, jenž atomy jako mathematické body pojímá, jest se stanoviska filosofického nemožným. Nemůžeť přec z mathematických bodů prostornost povstati, stejně jako z null nemůže konečné číslo vzniknouti.

vlny nemohou býti myšleny bez látky, v níž se tvoří. »Ether — píše »Živa« — vyšel z nutnosti vysvětliti jevy světelné, které namanují se nám jakožto chvění tohoto etheru.« *) Ze zjevů můžeme aspoň s pravděpodobností dosuzovati se toho, co jest jejich podkladem. Jsou zjevy, které s neúprosnou konsequencí každého myslícího člověka vedou k přijetí určitých příčin jejich.

Pouhé pozorování, pouhá zkušenost ve vědě nedostačuje. Člověk jest nucen, aby se často nad zkušenost povznesl, ovšem nezbytno, aby povznášení takové dělo se na dostatečném podkladě zkušenosti, jež může býti buď vnější nebo vnitřní. Na základě známých zjevů, jež nám skytá zkušenost, zpracováním jich činnosti rozumovou dodělváme se poznatků nových, posud neznámých, a vyplňujeme tak mezery ve svém poznání a vědění. Poznání naše jest zde výtvorem rozumu, jenž dojmy zkušenosti spojuje v apriorické formy a kategorie.

Domáhá-li se přírodověda (a věda vůbec) touto cestou nových poznatků, proč by neměla dovolena býti snaha, podobným způsobem dopátrati se příčiny tak zvaných psychických, najmě intellektuálních zjevů?

Netřeba ničeho jiného činiti, než držeti se zkušenosti a rozumu — to dostačí. Vždyť zkušenost a rozum vedou nás mnohdy k objevení tak mnohého, čeho pochopiti nedovedeme, k objevům, jež mají charakter transcendentní. Na př. nyní jest dokázáno, že quadratura kruhu jest nemožna. Avšak dlouho to trvalo, než byl ten problem rozřešen. Dokázáno sice, že Ludolphovo číslo π i π^2 jest číslo irrationální, ale problem trval dále nerozřešen. Rozřešení stalo se teprve, když r. 1882 něm. mathematik Ferd. Lindemann provedl důkaz, že π jest číslo transcendentní. Tím podán důkaz, že quadratura kruhu jest nemožna.

Před ním roku 1873 předložil franc. mathematik Ch. Hermite Pařížské akademii důkaz, že irrationální basis přirozených logarithmů (e) jest transcendentní číslo. Lindemann pak na jeho podkladě podal důkaz o transcendentnosti čísla π. Přirozené logarithmy všech algebraických čísel, vyjma 1., jsou transcendentní.

Poznatky tyto nedají se verifikovati smyslnou zkušeností. Či lze zkusmo dokázati pravdu, že Ludolphovo číslo π jest transcendentně irrationální? Všechno naše poznání počíná sice zkušeností, ale nepochodí úplně všechno ze zkušenosti. Toho dokladem jsou nám právě poznatky mathematické. Transcendentní čísla jsou nadsmyslná, mimo pochopnost rozumu položena, tudíž naší chápavosti nedostupna. Nedovedeme si o transcendentním čísle učiniti představu rozumu vyhovující, lidská představa na transcendentnost nedostačuje, a přec o objektivní pravdivosti a platnosti transcendentních čísel nemůžeme pochybovati, ona existují, i když si jich neuvědomujeme, jistota jejich jest úplně exaktní. Jak se dospělo k poznání transcendentnosti čísel, jichž se týče? Vědeckým myšlením, logickým odvozováním — na základě soudů mathematických, duševní prací s čistými pojmy rozumovými, jichž pravdivost nemůže býti potvrzena žádnou zkušeností. Objektivní

*) »Živa« 1905, pg. 23.

jsoucnost pravdivosti jich vyplývá nikoli ze zkušenosti, nýbrž z rozumu.

Ano, mathematika provádí správné počty i s veličinami (čísly) imaginárními (pomyslnými), jako jest na př. obecně známa imaginární jednoka $\sqrt{-1}=i$. Veličiny ty jsou nám naprosto nepochopitelny a nepředstavitelny. Podobně nepochopitelny a nepředstavitelny jsou nám veličiny nekonečně ubývající (blížící se nulle, ač nikdy hodnoty nully nedosáhnou), veličiny nekonečně rostoucí atd., a přec jistota jejich nemůže brána býti v pochybnost. Z čeho dokázala mathematika jistotu takových veličin? Z relací číselných logickým odvozováním.

Tím, že toto uvádíme, nechceme říci, že by se snad způsobu, jakým mathematika řeší úkol svůj, užiti dalo při řešení otázky duše, že by se snad pomocí nějaké mathematické rovnice dal řešiti problem duše, nýbrž že vedle oboru poznatků empirických jest též obor poznatků rozumových, že, vycházejíce od toho, co zkušeností jest dáno, t. j. z daných jednotlivých zkušeností, můžeme překročiti obor zkušenosti a dospěti logickým a vědeckým přemítáním a hloubáním k poznatkům, jež jsou empiricky nepochopitelny, dospěti k transcendentním poznatkům.

Z toho jest zřejmo, že, co transcendentní jest, není nemožné, nýbrž že může existovati, majíc existentenci smysly a intellektem našim nepodmíněnou, na našem poznání a představování nezávislou, a že tedy nijak nenásleduje z toho, že duše, jsouc — dle Bregenzera — nepochopitelný pojem, existovati nemůže. Z té příčiny nelze též schvalovati, že nynější, moderní psychologie se úzkostlivě každého kroku do metafysické oblasti varuje a otázku po duši jakožto immanentní příčině všech psychyckých zjevů jako neluštitelnou jednoduše stranou pošinuje.

Mechanisticko-materialistický monismus, popíraje všechny metafysické principie,*) jelikož prý mechanika úplně vystačí, vylučuje vše »mystické«, jen aby myšlenka monistická v platnosti byla zachována. Vezme životní zjev, analysuje jej svými prostředky a vyhlásí: Nic ultravědeckého není v něm. Život a životní činnost jest pouze zákonná funkce hmoty. Bez hmoty žádný život, bez chemické změny žádná životní činnost. Myšlení není možno bez látky nervové, bez mozku — neexistuje tedy žádná nehmotná duše. — Jak vidětí, zaměňují materialističtí monisté pojem causa efficiens s pojmem conditio sine qua non.

Mají ovšem pravdu, že bez hmoty žádný život, bez chemické změny žádná životní činnost, bez mozku žádné myšlení,**) — avšak následuje z toho, že život, životní činnost a myšlení není nic jiného, než hmota a zákonná chemická změna její? Bez papíru a tiskařské černi též žádná kniha. Avšak následuje z toho, že kniha není nic jiného, než papír a tiskařská čerň?

*) Jak soudí materialističtí monisté o metafysice, zřejmo z řeči professora Alf. Pringsheima »O hodnotě či nehodnotě mathematiky«, kterou měl před bavorskou Akademií. Dle referátu »Živy« uvedl mimo jiné též: »Z výtek Hamiltonem přednesených jest správna ta, že mathematik nemá smyslu pro mlhavé, bezpodstatné spekulace metafysicke, a že nerozmnožuje ten kvetoucí nesmysl, jenž nám byl od metafysiků zůstaven«. (»Živa« 1904, pg. 308.)

**) Pokud totiž prostřednictvím mozku zásobováno je nitro smyslnými vjemy.

Není žádných specificky organických prvků — volají materialističtí monisté — existují jen organické sloučeniny. Organická chemie podala o tom důkaz, že žádných specificky organických prvků není, nýbrž že celý material, z něhož organismus zbudován, jest v anorganické přírodě. Z toho vysvítá, že v organismech jiné síly nevládnou leč přírodní, na hmotu vázané a že tudíž veškeré organismy přirozeným, mechanickým způsobem povstaly. Naše doba učinila takový pokrok v chemii, že se jí podařilo i některých organických sloučenin na experimentální cestě docíliti, což jest důkazem, že chemie a fysika organismů není nikterak ultravědeckou.

Ale jest tím, že možno některé organické sloučeniny uměle vytvořiti, také dokázáno, že organismy nejsou nic více než produkty chemicko-fysikálních processů? Jest možností tou dána a dokázána možnost z organických sloučenin živoucí buňku vytvořiti? Proč jest nemožno, napodobiti chemicky vzrůst živoucího protoplasmatu assimilací? Či jest způsob vzrostu assimilací přec jen ultravědecký?

Pouhé popisování smyslně znamenaných jevů životních nachází ovšem jen přírodní, mechanické příčiny. Jest tomu tak, jako kdyby někdo při soše měl zření pouze k tomu, z jakého kamene nebo hmoty vůbec jest socha vytvořena, mnoho-li kámen, ten na př. uhličitanu vápenatého v sobě má, a při tom uvažoval, jakou práci bylo třeba dlátem vykonati. Jest tím to podstatné, ta genialnost ducha umělcova, jenž tvar sochy vymyslil a pomocí dláta z kamene vytvořil, objevena, objasněna a poznána?

Amoeby (měňavky) — a kořenonožci (Rhizopoda) vůbec — nejjednodušší a nejnižší to živočichové, jejichž tělo se jeví jako shluk plasmatický, vysílají z těla svého (sarkody) takové výběžky, jež se pseudopodie nazývají. Pseudopodie ty jsou rozličného tvaru, jsou až i jako nejjemnější nitky protáhlé, a pomocí jich se amoeby pohybují a potravu přijímají. Přijdou-li pseudopopodie ve styk mezi sebou, všelijak dohromady splývají. Ale proč nesplynou pseudopodie různých individuí téhož druhu, přijdou-li tato individua do vzájemného styku, jak se často stává? Protoplasma jejich jest naprosto stejné povahy, chemická konstituce naskrz stejná, takže žádnými prostředky rozdílů nelze postřehnouti, následovně i mechanika atomů jest stejná, »fysika a chemie« protoplasmatu jejich tudíž nikterak ultravědecká. Proč tedy pseudopodie jejich nesplývají při vzájemném styku? Proč zůstává každé individuum samostatným, individualisovaným? Jaká jest toho příčina? Nebytuje v protoplasmatu těchto individuí ještě něco více, než pouhé materiální síly, než pouhá mechanika atomu? Nezdá se působiti v každém individuálním protoplasmatu zvláštní příčina, která chemické a fysikální síly jeho ovládá, a skrze niž prvky v organickou hmotu se slučují, která pak nových vlastností nabývá?

Než to jen tak mimochodem uvádíme. Uvádíme to proto, aby každý mohl si již a priori učiniti úsudek: Nevystačuje-li pouhá chemie a fysika k vysvětlení zjevů životních ani u živočichů nejjednodušších, jakž možno se domnívati, že by vystačiti mohla pouhá fysika a chemie při vysvětlování životních zjevů člověka, koruny to tvorstva, zejména jeho psychických zjevů?!

Učinili jsme úkolem tohoto pojednání, dáti odpověď k otázce, sluší-li člověka pojímati jako materialisticko-monistickou či dualistickou bytost, čili jinak řečeno, ukázati, postačuje-li k vysvětlení životních, zejména psychyckých zjevů člověka pouhá fysika a chemie, nebo nutno-li uznati a přijati jako příčinu těchto zjevů zvláštní, od materiálních sil zcela rozdílný a odlišný immateriální, duchový princip t. j. duši.

Příčinu duševního života člověka nelze sice přímo vypátrati, ale proto řešení otázky, sluší-li člověka jako monistickou či dualistickou bytost pojímati, není věcí tak nad míru nesnadnou, jak by se na první pohled zdáti mohlo. Netřeba při tom operovati žádnými záhadnými pojmy, nýbrž dostačí úplně říditi se zásadou Locke-ovou. »Dříve pozorovati, než začneme spekulovati!« Ano, spojení empirie s filosofickou spekulací — to jest pravá methoda psychologického bádání.

Nechceme tudíž nijak na předpokladech stavěti a pak teprve pravdivost předpokladů těch dokazovati, nechceme příčiny tvořiti, nýbrž odhalovati. Chceme od pouhé skutečnosti vyjíti a na podkladě jejím, trvajíce v nejužším styku s přírodovědou t. j. přihlédajíce pečlivě k resultatům a výtěžkům přírodovědeckým čili k tomu, co přírodověda skutečného může podati, pomocí rozumu rozbíráním daných zjevů dopátrati se toho, co přímému pozorování jest nedostupno a jenom přemýšlením objeveno býti může, čili, abychom slovy Reinkeovými mluvili, chceme »za kulisy pohlednti, abychom viděli, zdali jsou tam věci na šňůrách řízeny a zdali se tyto šňůry sbíhají v ruce jednoho řídiče stroje.«*)

Pouhé popisování a registrování pozorovaných zjevů bádavého ducha nemůže uspokojiti. Naopak, pozorované skutečné zjevy duševního života vedou bádavého ducha s absolutní nutností k otázce po poslední příčině zjevů těch, ku spekulaci o subjektu jejich, o jeho existenci, substancialitě a nesmrtelnosti. Namítají-li odpůrci, že otázka nesmrtelnosti nenáleží do dušezpytu, tak jako stvoření světa nenáleží do fysiky a astronomie, odpovídáme: Otázka stvoření světa nepatří ovšem do přírodovědy, avšak náleží zajisté do filosofického přírodosloví, a tak také otázka nesmrtelnosti náleží do každého dušezpytu, jenž chce činiti nárok na jméno filosofické vědy. (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

II.

Veliké udivení nastalo v domcích podál dvora ležících, když se krajem rozlehl neznámý zvuk zvonku. Starší se rozpomínali, že kdysi takové jasné zvonění slyšeli, ale bylo tomu dávno. V Běcharech měly všechny zvony od největšího Jakuba až po umíráček zcela jiný hlas. Ani žádný ze sousedních vesnic tak nezněl, pokud sem časem při bezvětří zaléhal.

*) Welt als Tat, pg. 78.

Vybíhali se podívat na zásep a naslouchali. Zvonek zněl ve dvorci Malhoticích. Nad obytným stavením byla věžička s kohoutem na vrchu. Skřípění jeho bylo slyšeti při větrech, a bylo tím odpornější a tím více řezalo do uší, čím více plech rezavěl. Ale zvonek ve vížce oněměl, jakmile dvorec přešel od Ryčků do nové správy. Potom obyvatelé byli líní a neteční ku zvonění klekání a odkazovali na kostel, z něhož zvony až na samotu bývalo slyšeti.

Kde kdo měl radost z té novoty a všem se zdálo, jakoby kraj pod lesem oživnul. Krasík v poslední chalupě, která nejblíže k vesnici se klonila a největší byla, radostně přikyvoval. Valně vystrojen nebyl, když vyběhl časně ráno poslechnout zvonění, na nohou měl na boso trepky a přes tělo si přehodil dlouhou halenu, na kterou mu ještě nebožka žena napředla hrubého plátna. Byl holohlavý a vítr mu rozházel několik řídkých vlasů, které mu zbývaly jako sporé trosky z jeho kdysi bujné kštice.

»Pravda, pravda,« přisvědčoval, »to je v Malhoticích. Za mých mladých let se tam zvonilo denně, a to nejenom klekání, ale i do práce. Tovaryšili tam téměř ze všech chalup a ve dvorci měli chléb. My tak jenom pomohli při svážce. A na lid se zvonilo. Ovšem teď si Ryčkovi všechnu práci vykonají sami a zvoní jenom tak pro památku. Hezké to je.«

Obyvatelé samot volali na sebe a pochvalovali si, když se posledním křížem poznamenali.

A zvonek zněl dále stejně jako před lety. Na hlase nic neztratil. A nyní ještě lépe zněl, neboť se odrážel o sousední nové lesy, jichž tu dříve nebylo.

»To asi Petr zvoní,« usmíval se Krasík, ten je do všeho jako oheň a nejdříve zvonek vynašel. Jenom vytrvá-li.«

»Kdyby to rodinu Ryčkovu omrzelo, jsme zde my a budeme se střídati. Každý den z jiného stavení,« hlásil se soused.

»To je dobrý nápad! Tím krajina naše oživí a nebudeme zde jako lesáci zapomenuti. Ryček nám dovolí zvoniti,« souhlasil Krasík.

Tak způsobil zvonek rozruch ve všech osamocených domcích i v dědině, kam zaléhal. A nyní zněl třikráte denně pravidelně.

Ryčkovi se přistěhovali do dvorce na několika vozech. Dali se hned k lesu, ani nezavadivše o Běchary. Brzo bylo tu znáti jiný život, třeba tento nebyl tak hlučný, jaký někteří v Malhoticích pamatovali.

Správa velkostatku hned poznala, že chybila, že se takový prodej hraběti nebude líbiti, ale bylo pozdě. Každý jiný by se byl dal odstrašiti pouštěnou hrůzou nebo navnaditi sliby a vyhlídkami, ale Karel Ryček stál houževnatě při svém právu a majetku, jsa rád, že jej opět do rukou dostal. Jakmile bylo možno, stěhoval se do Malhotic. Právě nadcházel podzim, ale stodola u dvorce svítila na všech stranách prázdnotou. Nový majitel posud nesklízel s polí a také z města nepřivezl velkých zásob, poněvadž by se to převážením zdražilo.

Bylo viděti, jak Petr vyhání na louku dvě kravky a popásá. Ač bylo všechno obilí sveženo dávno do stodol i otava usušena, přece mladý pastýř stoje na mezi dával pozor, aby dobytče nezaskočilo do lesíka. Mnohem častěji než dříve tudy přešel dozorce lesa, ať fořt, ať hajný, jimž se toto sousedství nelíbilo. Ale nikdo neměl příčiny k stížnostem. Ryček si koupil a odvezl dříví k topení z lesa obecního.

Také někdy přešla ze dvorce do Běchar povyrostlá dívčina asi sedmnáctiletá s taškou na ruce, aby nakoupila ve venkovském obchodě nejnutnějších věcí. Pravilo se, že je velice sličná a milá, poněkud hrdá a že se vší zdvořilostí odmítla hned prvního junáka z dědiny, který se nabízel k vyprovození a byl by i ochoten aspoň v polích nésti naplněnou černou tašku. Vymluvila se na rodiče řkouc, že sám otec kus cesty chodí v ústrety a takových známostí v útlém věku by jí netrpěl.

Už také se vědělo, že se jmenuje Jana a že to jest ona, která s večerem troubí dovedně na lesní roh. Až do Běchar to bylo slyšeti. Jana na každého se mile usmála, na pozdrav poděkovala, kdo ji oslovil, tomu odpověděla, ale jinak se chovala odměřeně, netrpěla nemístných žertů a dala si na každém slově záležeti. Na venek vystupovala čistě oblečena, doma konala každou práci. Také pěkně zpívala na poli i v zahradě, cestou a na dvoře. Zjev dívčiny a pěkný zpěv její byl by přilákal mnohého mladého muže v podvečer až do Malhotic, kdyby se Jana nebyla hned předem obrnila hrdostí a nezamezila jakýkoliv styk předčasný.

Nejmladší dcera Ryčkova chodila ještě do školy. Hned druhého dne, když se přistěhovali, nastoupila cestu do Běchar, a teď se brala den co den ráno do školy a odpoledne se vracela domů. Brzy přidružovala se k dětem z domků, na ně čekala a k vůli nim si i zašla poněkud stranou. Jmenovala se Julie, byla v deseti letech, ale na svůj věk dosti silná. Denní procházky kolem lesa jí jenom prospívaly, že rozkvétala v obličeji a líce jí jenom hořely. Ani jediného dne nevynechala. Učení ji patrně těšilo, někdy i na cestě rozevřela tašku, vyndala knížku a do této se dívala. Brzo ostatní žačky doma o ní vypravovaly, že se zná ve všem, ano naučila děti i některým hrám, o nichž se těmto nezdálo. Uměla je z opatrovny a z města Ousušic. Ale jindy k dětem nezašla, zdržujíc se jako celá Ryčkova rodina nejraději ve dvorci.

Ryčkovi nebylo se diviti, měl mnoho práce a starosti. Stav rodného dvorce byl přežalostný, a nejvíce naříkala choť jeho Marie, když seznala rozdíl mezi posavadním domem v městě Ousušicích a dvorcem na samotě. Nechápala zcela úmyslů svého muže a kdyby nebyla mírné povahy a rozvážlivá, trpké byla by činila Ryčkovi výčitky. Jako ohromena stanula na dvoře a rozhlížela se kolkolem po budovách, a což — když vešla do jizeb, v nichž měla hospodařiti, domácnost vésti a jako kralovati! Tu se nezdržela, aby nepronesla údiv a nezalkala.

»V roce všechno se změní,« utěšoval hned manželku Ryček. »Ještě zde budeš ráda bydleti a toto místo si oblíbíš. Jinak by

bylo, kdybychom se stěhovali na jaro, kdy je zdejší koutek rozkošným rájem.«

Ale Ryčkovou netěšily vyhlídky do budoucna, zrak její upíral se k neobíleným stěnám, černému stropu, polorozbořenému krbu, vytlapaným prahům, rozbitým oknům, v jakou poušť nemilosrdní obyvatelé dvorec přivedli.

»Zatím upravíme jednu světnici, to ostatní ponecháme na jaro,« stanovil hospodář, který předvídal, že i jinde bude nutno přiložiti ruku k opravám.

A že opravuje, záhy kolem jdoucí pozoroval. Na střechách tu a tam bylo viděti nový šindel, kde nejvíce zatékalo, také jedna zbytečná kolna padla a dříví z ní bylo použito k jiným stavbám. I vrata postavena zatím jednoduchá, jenom aby byl dvůr na noc uzavřen. Ryček si mnoho pracoval sám, neboť tomu rozuměl a uměl zápoliti se sekerou i zednickou naběračkou. Také oral, sil a pole uváděl do pořádku. Sousedé se ani nepamatovali, že by byl k tomu dílu veden, když ještě zde žil v nadbytku a přepychu. Schválně sem zašli a usoudili, že Ryček umí zacházeti rádlem a že bude lépe role obstarávati než nájemci zvláště v posledních letech, když tušili, že o pole přijdou.

Celá rodina se shromáždila na poli a vybírala pýr, kamení, tloukla hroudy a uhrabávala záhony. Ryček hned naznačil, kudy povede příkop, aby proudy vody neškodily mladému osení. Už také vodu nadržoval v rybníce, ač důkladné navezení stavu ponecháno na časy budoucí.

Všem bylo s podivením, že si Ryček dovede při všem sám poraditi, že nežádá o výpomoc, ano nepřijde si vypůjčit něčeho. Rádi by mu vyhověli, s potahem na pole dojeli, dříví přivezli a jinak dobré styky sousedské osvědčili, ale Ryček se nedostavil a neprosil. Pyšný nebyl, toho mu nemohl nikdo vyčítati, s posledním podělkářem rozmlouval na potkání, spíše nechtěl nikoho obtěžovati a sám na sebe spoléhal nebo mínil později a při věcech závažnějších žádati o pomoc.

Krasík se o tom mnohokráte zmínil, ale sousedé sami se nechtěli nabízeti a rytíř Ryček nepřicházel. Ani nežádal, aby byl rytířem zván a hned prvnímu, který jej tak oslovil, řekl: »Ten titul ponechám dětem, pro mne se nehodí, třeba nezapírám, z jakého jsem rodu a tak se chci podpisovati. Ale u vás jsem jenom Ryček.«

Sousedé uznávali, že by se titul rytířský pro majetníka větší chalupy divně vyjímal a nazývali Karla Ryčka rytíře z Malhovic dvorským. Osadníci čekali a dosti byli zvědavi, až Ryček přijde do kostela. Předkové jeho sice patrony chrámu nebyli, ale přece jim tu bylo přední místo vyhražováno. Sousední hraběnáležel osadou do jiné vesnice. Běchary byly pod patronátem náboženské matice, a Ryčkové časem zastávali úřad zástupců patronátních komisařů, jimiž vlastně byli správcové nejbližšího hejtmanství.

Ale Ryčkové z Malhotic měli v kostele svoji stolici v přední řadě a na hřbitově hrobku. I když rytíř o dvorec přišel, vyřezávaná dubová stolice zůstala v lodi chrámové a sedal v ní, kdo chtěl

bez závady. Ani dříve nebyla zavírána. Zvláště Krasík v ní býval každou neděli hostem a proto posměšně nazván dvorským.

Ale když se Ryčkové přistěhovali a dalo se čekati, že se do chrámu dostaví, pojednou zůstala jejich stolice uprázdněna, ba ani Krasík sem nevešel. Než očekávání se nesplnilo, do kostela přišla pouze z Malhotic omladina, Ryček měl ještě mnohdy cestu do Ousušic, aby tam všechno uspořádal a tu volil k návštěvě města neděli. Dítky Ryčkovy do stolice nevešly, snad o ní ani nevěděly, ale postavily se mezi ostatní mládež, která ponechávala místo ve stolicích starším. Jana podržela u sebe Julii a Petr stál na opáčné straně. Dvorští byli opět slušně ustrojeni, Petr ve svém mysliveckém oděvu, Jana se poněkud přizpůsobovala městu, ale pouze Julie měla jednoduchý klobouček s růží za modrou stuhou. Starší její sestra nosila šálu téže barvy. Nikdo netušil, že to je barva rodová a Ryček že má skřížené meče v modrém poli.

Všichni tři nevzbuzovali pozornost ničím jiným, než že se vzorně chovali a Petr poodstoupil od jinocha, který si poněkud výstředně počínal. Jana zřídka pozvedla zraky od modlitební knihy. Oko mnohého návštěvníka na nich spočinulo, než ti si toho nevšímali, a když přece Julie zvědavě otáčela hlavu, sestra jí připomenula, aby stála klidně.

Po mši sv. všichni vyšli a odstranili se od kostela, že toho nikdo nezpozoroval. V Běcharech jako v jiných obcích utvořila mužská mládež ode dveřích chrámových až pod kaštany ulici, kterou bylo všem ostatním projíti, zde se hned stavěly dívky, tvoříce ulici druhou, bylo mnoho posuzováno, padla hlasitá poznámka, ukázal se i úsměv, ale dvorští tak se vytratili, že neprošli ani jedinou ulicí. Zvědavci se marně po nich ohlíželi.

Ale jindy přece dvorští zašli na hřbitov, který se kolem kostela vinul a chatrnou zdí byl obehnán. Petr věděl o hrobce a sestry sem zavedl pod dvě vysoké lipy, v jejichž stínu stál veliký kamený kříž, mechem pokrytý a zčernalý. Jiný mohutný balvan ležel ku předu nad uzavřenými hroby. Na tomto kameně byl vyryt znak: dva křížem položené meče. Pod křížem byla mramorová tabulka s málo čitelným, vyvětralým nápisem: »Hrobka Ryčka, rytíře z Malhotic.«

Všichni postáli hodnou chvíli u hrobky. Děd a babička zde neodpočívali, ty doprovodili na svaté pole v Ousušicích; tady leželo další příbuzenstvo, o němž to ono zaslechli. Zemřelým věnovali zbožnou vzpomínku a Petr poodhrnul břečťan, který se kolem kříže vinul a desku zastiňoval. Bylo znáti, že kdysi na železných podstavcích hořelo světlo v lucernách. Podstavce zůstaly, ale lucerny dávno se rozbily v márnici. S lip padalo sežloutlé listí, jež vítr shrnoval do kouta, kde také několik svadlých věnců bylo odhozeno.

Tu ke dvorským dětem přistoupil Krasík. Také se modlil u hrobu své manželky a několika vnoučat, teď zašel sem, chvíli postál a potom řekl: »Ano, ano; zde jsou Ryčkové ul ženi k věčnému odpočinku. Pamatuji, jak dvakráte nazvédali tento kámen. Jednou jsem byl jako chlapec a také se dolů podíval. Podruhé mně bylo asi padesát roků.«

Petr poznav souseda ze samoty, hned se k němu přidružil. Mnohdy se spolu setkali na poli, kdež stařec popásal svoji výměniční kravku.

»Vy že jste nahlédl do hrobky?« tázal se.

»Nejen nahlédl, ze zvědavosti dětské jsem tam docela i vlezl za zedníky. Však mne odtud hnali.«

»A co jste tam viděl, stařečku?«

»Viděl, pravda viděl. Dělníci si svítili a v tom matném světle zahlédl jsem malou komoru s křížem v čele. Před tím bylo nízké lešení a na něm řady rakví. Byly asi kovové, že se nerozpadly. Na každé byla tabulka s nápisem a právě takovými mečiky, jako tuto vidíme. Truhly byly větší i menší — «

»A koho tenkráte pochovávali?« ptala se Jana.

»Mladou paní, vaši prababičku. Zemřela asi ve třiceti letech, každý ji litoval. A podruhé jsem byl na pohřbu p. Ignáce Ryčka, vašeho pradědečka. Od té doby se tímto kamenem nepohnulo.«

»Máme ještě jednu hrobku v Ousušicích,« poznamenala Jana, »vlastně společné hroby. V těch odpočívají děd a babička, strýc Alexandr a teta Máří.«

Dvorští se až podivili, že stařec všechno ví a s celým rodem jest obeznámen.

»Pravda, a naše sestřička Blažena,« dokládal Petr. »Tam nad jejich hrobem stojí jasan.«

»Také zde pěkně ty stromy naše nebožtíky zastiňují.« přisvědčoval Krasík, »zvláště v letě je tady příjemno pod tou zelenou klenbou. Však i já tu brzo odpočinu.«

»Vy jste posud zdráv a u lesa vzduch vám slouží,« pravila útěšně Jana.

»Ale mnoho jsem se v mladých letech napracoval a to se k stáru pozná. Také jsem sloužil dvanáct roků u vojska. Však jsme se mnohdy s panem Alexandrem potkali. Vždycky se ke mně hlásil, třeba byl důstojníkem a postupoval. Až v Italii jsme spolu byli. Však někdy budu ti o tom vypravovati.«

Petr by byl poslouchal hned, ale nebylo k tomu na hřbitově vhodné místo a přiměřený čas.

Když byl Ryček všechno v Ousušicích uspořádal, také dítky do místního chrámu doprovodil, ale ani on nešel do stolice, která posud Ryčkovou slula. Rytíř viděl, že je veliký rozdíl mezi ním a jeho předky, kteří vládli pěkným dvorcem a mnohému velkostatkáři se vyrovnali. Dobře pamatoval, že ještě sám s otcem v té nejbližší stolici u oltáře sedal. I teď byla prázdná, ale Ryček jenom okem zavadil o pohodlnou stolici a zůstal státi nedaleko dveří s Petrem.

Ani Ryček valně nemísil se mezi sousedy, ale obešed kostel, zastavil se před hrobkou. Děti ho doprovázely a syn vypravoval, co od Krasíka slyšel.

»Ano, tuto odpočívají předkové naši,« přisvědčoval Ryček. »Několik pokolení v hrobce uloženo. Až budu moci, dám sem také ostatní převézti z Ousušic a hrobku opravím.«

Něco provedl mezi týdnem. Aniž by kdo pozoroval, přišel na hřbitov a ostrým nástrojem škrabal s kamenů mech a plíseň. Kříž hned jinak vyhlížel a kámen se zalesknul. Také prořezal lípy a očistil. Na podzim se nedalo nic jiného dělati.

Návštěvníci hřbitova hned poznali změnu a snahu Ryčkovu chválili. Také oživla památka na rod svobodníků v sousedním dvorci, u něhož mnohý měl obživu a práci. Teď všechno zasázeno lesem, jehož bylo v těch stranách nadbytek. Kdo musil na výdělek, koho domácí půda neobživila, tomu se bylo uchýliti daleko do panských dvorů nebo sousedních měst.

Ani Ryčková nešla do první stolice. Vypravila se do kostela odpoledne, dohonila některé ženy, které ji ku předu posílaly.

»To je vaše místo,« vykládaly, »tam dvorští vždycky sedávali a kdyby jiný právě ve stolici usednul, hned místo udělal, když někdo z rodiny Ryčkovy přišel.«

Ale dvorská se jenom usmála.

»Tehdy však se paní Ryčková nehrabala v hroudách, nemyla si nádobí a neličila sama stěny.«

Sousedky umlkly a jaksi soucitně se podívaly na ženu, o níž slyšely, že se v městě měla lépe než v Malhoticích. Pocházela z měšťanské rodiny a hodila se dobře pro hostinskou živnost. Každému hostu ráda posloužila. Někteří z Běchar ji znali, když se v městě v hostinci zastavili. Přicházeli tam na trhy na koupi mladých koní.

Ryčková chápala snahu manželovu a opustila město i živnost, která jim všem zaručovala slušné živobytí. Tato žena žila jenom pro svoje děti, z nichž měla radost, pro něž se starala. Ti, kteří trávili doma, byli jí stále na očích, ale co chvíli vzpomínala ještě na dva syny, kteří byli v cizině. Starší Karel byl kadetem a připravoval se pro stav vojenský, jak bylo jeho přáním. Mladší Urban studoval v Ousušicích, kde bylo gymnasium. Právě vstoupil do páté třídy. Bydlil a stravoval se u příbuzných matčiných, jimž za to opakoval s menšími dětmi. Otec ho pouze šatil a kupoval mu jiné školní potřeby. Učil se velmi dobře a vzbuzoval naděje do budoucna. Otec ho chtěl uvésti na dráhu úřednickou.

Od obou synů často přicházel dopis do Malhotic a rovněž jim bylo každý měsíc odpovídáno.

Matka denně zaváděla řeč na nepřítomné syny a nejvíce ji rmoutilo, že jim zde nemůže na svátky připraviti takový pokoj jako v Ousušicích. Na jisto je čekala na vánoční svátky a těšila se na ně. Slibovali, že s radostí podívají se na dvorec, který jejich předkům náležel a od něhož i přídomek měli. Posud nikdy sem nezavítali a otec je přímo oddaloval od Malhotic nevěda, připadne li opět někdy rodu jeho. Marně by mladou mysl jejich rozlaďoval.

Ryček se také vynasnažoval, aby aspoň nejhlavnější uspořádal. Přibral si zedníka a tesaře ze sousední dědiny a pracoval s nimi společně. Mnoho se spotřebovalo vápna, dříví brali z poražených kolen. Dvorec obílili vně i vnitř a hned jinak vyhlížel, bělal se v panských lesích, které i nyní podržely nádherný zelený

šat. Mnohý chodec se sem ohlédl a zněl všeobecný hlas: »Jak pěkně prohlédá a panští jej chtěli rozbořiti. Věčná by ho byla škoda.«

A Ryček se vynasnažoval, aby jeho majetek přicházel do lepšího a lepšího stavu. Ale mnoho si pracoval sám, aby nebyl nucen vydávati hotové peníze. Buď jich neměl, nebo je chystal k dalšímu zvelebení Malhotic. Nikomu se nesvěřil, ale kde kdo pozoroval, že na zimu pro kravky nemá dostatečné píce a steliva.

Krasík se o tom zmínil tázaje se, nebyli-li by sousedé ochotni vypomoci. Dělalo se to mnohdy, když někdo vyhořel, neúrodou byl stížen nebo se nově přistěhoval. Dva rolníci zapřáhli do vozu, zajeli k poslednímu stavení, brali se pomalu ku předu, zvouce ostatní ke skládání se na nebožáka.

Tak učiněno i Ryčkovi. Krasik sám volal, kdo chce přispěti, aby se zúčastnil sbírky. Tu vynášel jeden otep slámy, tam jiný seno, do spodu vozu sypali z opálek brambory, ano někdo do zadu položil náruč suchých polen. Přistěhovalci bude všechno dobré do hospodářství.

Než dojely vozy konce, byly vyrovnány do vrchu a pomalu i těžce se braly ku předu ke dvorci. Někteří slíbili, že dají ještě podruhé, neboť by se celý náklad ani nevešel.

V předu kráčel stařec Krasík a vesele se usmíval. Za zámínku si vzal, že otevře u dvora vrata, ale chtěl vlastně viděti překvapení Ryčkovo a pokochati se dobrým skutkem, který spolu konal.

Odpoledne se dostali do Malhotic, kde hospodář sbíjel dvířka k menšímu chlévu, kde posud nic nebylo. Opravdu podivením otevíral oči, když povozy vjížděly a Krasík otevíral vrata do kořán. Ryček se nemohl upamatovati, že by od koho co objednal. Pomalu kráčel naproti rolníkům, které už dříve poznal.

»Chcete snad projeti dvorcem?« tázal se. »Jedete do myslivny?« Dříve si tudy panští nadjížděli.

»Nezazlíte nám, že vám z lásky tuto maličkost vezeme. Dosud jste nesklizel a zima bude dlouhá. Později bychom se sem pro snih ani nedostali.«

»Tedy tohle jste všechno přivezli mně?«

Rolníci přisvědčili a hned jali se skládati s vozů.

Ryčkovi bylo nějak divně u srdce. V tomto skutku shledával lásku a útrpnost a nikterak ty dary záležející z otepi slámy a sena dárcům ve zlém nevykládal, až se zmůže a jiný bude potřebovati, rád mu všechno oplatí; ale také si vzpomněl, jaká ve dvorci ještě za otce jeho byla ve všem zásoba a teď sousedé skládají se na něj jako na nuzáka.

Ryček hleděl na jevo dávati radost, rozmlouval s rolníky, odnášel dary, odhazoval dříví, vybíral brambory, ale hrdlo se mu stahovalo vnitřním dojmem. Vyslechl, že jsou sousedé odhodláni sbírku opětovati, až se toto vypotřebuje, jenom aby vzkázal do Běchar, kde rádi pomohou. Usmíval se ke slovům těm, děkoval, ale hořko mu bylo v duši. Co mu bylo přivezeno, ve stodole se zdálo býti hrstkou a Ryček pamatoval, že tato bývala naplněna

pod vrchní šár a ještě ovsy skládány pod kolny, které právě strhl v jistotě, že tam nikdy nebude obilí dáváno, i kdyby skoupil všechny zbytky polí, která nebyla osázena lesními stromky. Také chtěl uvésti sousedy do světnice, aby je pohostil, ale ti už vyskočili na vozy a práskli do koní. Na dvoře zůstal pouze Krasík, který ujistil Ryčka, že všem vyřídí srdečné díky.

»Vlastně to ani za poděkování nestojí,« řekl mávnuv rukou, »ale když si přejete, jménem vaším všechno vyřídím. Teď v zimě beztoho budu choditi na besedu po staveních. V létě jsem na samotě spokojen, vyjdu do Boží přírody a pobavím se prací, jakou zmohu, ale v zimě utlapeme stezičku do Běchar, kde je přece veseleji.«

»O zimních večerech nečtete?« ptal se Ryček.

»Ta zábava mne nikdy netěšila a teď už ani na to dobře nevidím. Jenom si tak povídáme a chvíli klímáme.«

Ryček zakýval hlavou. Jemu byla potěšením kniha. Ta chuť ke čtení mu zůstala po předcích, kteří byli písmáky. Přivezl s sebou některou knihu z Ousuší, která už dříve byla ve dvorci domovem. Zachránil ji z dědictví po otci, že o ni nikdo nestál a také sousední správě velkostatku více se líbila půda pro smrčky, než stará kniha v pevných deskách. K těm přibyly nové a nikdo z nakladačů nemohl uhádnouti, proč je ta veliká bedna tak těžká, co v ní vězí. Byly to knihy, které Ryček vybavil z bedny, když uhodil první mrazík a zima s dlouhými večery se přihlásila.

(Pokračování.)

Kdo máš svou ještě matičku . . .

(Cizí motiv.)

Kdo máš svou ještě matičku,
ji chovej jako perličku,
dnem nocí lásky její dbej,
jí čelo, ruce zulíbej!

Jen jednou matičku svou máš,
s ní všechno štěstí pochováš;
a kdyby stářím uvadla —
v ní láska k tobě neschladla.

Až jednou bledý smrti stín
ji navždy skryje v země klín,
pak slzou lásky skrop tu zem,
ji miluj dál — i za hrobem.

O, často zde ji navštěvuj
a modlitby jí obětuj,
zde postůj, vzdechni maličko:
»spi sladce, dobrá matičko!«

A kudy půjdeš životem,
vzpomínku na ni sebou vem,
s ní žíti chtěj i jednou mřít,
bys v nebi zas ji mohl zřít!

Rudolf Stupavský.

Snoubenci.

Činohra v šesti jednáních.

Napsal Alexandr Manzoni.

Ze stejnojmenného románu upravil P. Catulli, z vlaštiny přeložil Dr. Fr. Maleček.

(Pokračování.)

Jednání druhé.

Náměstí před farou, kostel s věží v čele; v pravo hostinec, v levo domek kostelníkův s oknem. Na jevišti ponenáhlu se stmívá.

Výstup 1.

Don Rodrigo.

D. Rodrigo. — (Objevuje se vzrušen; dva venkované přecházejí jeviště a pozdravují jej, hluboce se uklánějíce.) Sprosťák nevzdělaný ten frater! Má odvahu, že přichází do mého bytu, dělaje proroka. Kéž bych mu byl býval dal vyprášiti záda . . .! Leží mu na srdci Lucie! Však on ještě za to dostane! Má odvahu, aby mi prorokoval. Přijde den . . . A co nyní udělám? Mám upustiti od myšlenky, abych unesl Lucii? Než, co sázka? Kdybych se vzdal, vysmál by se mi hrabě Attilio. Aj, hle Šedák!

Výstup 2.

Šedák. — (Uklání se hluboce před Rodrigem.)

D. Rodrigo. — Šedáku, v tomto případě se ukáže, co umíš. Znáš Lucii Mondellu, onu venkovanku?

Šedák. — Rozumím, nuže?

D. Rodrigo. — Dříve, než bude půlnoc, musí býti v mém paláci.

Šedák. — Ačkoliv mám tak málo času, nikdy ať se neřekne, že Šedák nechtěl vykonati rozkazu svého vznešeného pána.

D. Rodrigo. — Vezmi si lidí, kolik potřebuješ. Poroučej a ustanov, jak za nejlepší uznáš. Jen aby se všecko podařilo. Ale hleď především, aby se jí nestalo nic zlého.

Šedák. — Pane, trochu strachu, aby mnoho nekřičela . . . . to jest nezbytno.

D. Rodrigo. — Strachu . . . Rozumím . . . to je nezbytno. Ale jak to vyvedeš?

Šedák. — Právě o tom přemýšlím. Jsme šťastni, že jejich domek leží na konci vesnice. Potřebujeme nějakého místa, kamž bychom šli na čekanou; a je tam právě nedaleko ta neobydlená, osamělá chatrč. Vidíte v poli ten domek? (Ukazuje.) Vašnost, myslím, o takových věcech neví. Je to domek, který před několika lety vyhořel a na vystavění nebylo peněz, a opustili jej a teď se tam schází čarodějnice: ale dnes není sobota, mně ostatně je to k smíchu. Ti sprostí sedláci jsou však plni pověrečné bázně a nešli by tam v noci za všecky poklady světa. Tam tedy můžeme jíti a jsme jisti, že nás nikdo nevyruší.

D. Rodrigo. — Dobře a potom?

Šedák. — Potom . . je třeba nosítek k přenesení. Ano, jest potřebí, abyste ihned poslal dva bravy, kteří by tam zůstali a je hlídali.

D. Rodrigo. — Ale já pravím, kterak ji unesenete?

Šedák. — Takto, vznešený pane: Já půjdu nyní k domku té Lucie, neb ačkoliv vím, že domek jest zdí opatřen, nevím, jak vypadá uvnitř. Půjdu tam stavě se žebrákem, vloudím se dovnitř a shlédnu jeho polohu. A když noc pokročí, postavím dva bravy za východištěm s nosítkami, tři nebo čtyři opatrně vejdeme do vnitř; dva uchopí se Lucie a dva budou vyhrožovati matce, kdyby . . .

D. Rodrigo. — Což budou-li křičeti a volati o pomoc?

Šedák. — Šátkem zacpeme jim ústa, aby nemohly křičeti.

D. Rodrigo. — A onen čahoun Renzo, kdož ví, nebude-li tam také?

Šedák. — Bude-li tam onen smělý čahoun, dá se mu něco přes záda na památku.

D. Rodrigo. — Dobrá, hleď, aby se vše stalo v tichosti, aby toho nikdo nepozoroval, rozuměl's mi? Očekávám vás v paláci. (Odchází.)

Šedák. — To mi ponechte. (K sobě.) Pojďme pozorovat ten dům. (Odchází.)

Výstup 3.

Renzo a Tonio.

Renzo. — (Přichází z protější strany, ze které jde Tonio.) Tonio, od rána tě hledám; ty mi musíš prokázat malou službu, já ti prokáži velkou.

Tonio. — Mluv, mluv; rozkazuj, třebas i do ohně bych dnes pro tebe se vrhl.

Renzo. — Jsi dlužen panu faráři 25 lir za nájem polní, na kterém jsi v loni pracoval.

Tonio. — Ach, Renzo, Renzo, ty mi kazíš dobrý rozmar.

Renzo. — Mluvím-li o dluhu, jest to proto, že chceš-li, polovici bych za tebe zaplatil.

Tonio. — Mluvíš to do opravdy?

Renzo. — Do opravdy. Hej, byl bys spokojen?

Tonio. — Spokojen? Pro pána krále, jsem-li spokojen? Kdyby nebylo nic jiného, než viděti ty posuňky hlavou, které dělá farář, kdykoliv se potkáme. A potom vždy: Tonio, pamatujte; Tonio, kdy pak se uvidíme v té záležitosti? Proklatý ten dluh 25 lir! Ale potom musí mi vrátiti zlatý náhrdelník mé ženy, kterýž proměním v zamilovanou polentu. Ale . . .

Renzo. — Ale, ale, prokážeš-li mi službičku, 25 lir jest zaplaceno.

Tonio. — Mluv honem.

Renzo. — Ale . . . .! (Klade prst na ústa, aby naznačil tajemství.)

Tonio. — Jest toho třeba? Znáš mne přece.

Renzo. — Poslyš! Pan farář uváděje bezpodstatné důvody, chce můj sňatek na delší dobu odložiti, já však bych rád měl po svatbě. Tvrdili mi s jistotou, že když se dva snoubenci se dvěma svědky představí faraři a řeknu-li: tato jest má manželka, a Lucie: tento jest můj manžel, sňatek jest zcela správně uzavřen. Rozumíš?

Tonio. — Ty chceš, abych ti byl za svědka?

Renzo. — Ano, tak jest.
Tonio. — A zaplatíš mi 25 lir?
Renzo. — Tak to míním.
Tonio. — Hlupák, kdo by to neudělal; řekni mi kdy?
Renzo. — Tento večír, až se poněkud setmí.
Tonio. — Velmi dobře, jsem hotov.
Renzo. — Ale je třeba, aby přišel také tvůj bratr.
Tonio. — Dojista. Ten hlupáček Gervás, bratr můj učiní všecko, co mu řeknu. Dáš mu píti.
Renzo. — A jísti. Jdi ho zavolat a přiveď ho sem, a já zatím objednám dobrou večeři, abychom se drobet veselili.
Tonio. — Už jdu. (Odchází.)
Renzo. — Hostinský, hostinský! (Vstupuje do hostince.)

Výstup 4.

Šedák se dvěma bravy.

Šedák. — Hle, tu jsme; poručte si jísti a píti, co chcete, ale opatrně pozorujte, co se děje kolem. Postavte se brzy ten, brzy onen ke dveřím hostince, abyste nevzbudili podezření, a buďte pozorni na všecko. Jdu zavolat ostatní. He, tedy opatrnost a prozřetelnost. (Odchází.)
První brav. — Šedák, ponechává nám jednati. (Vstupuje do hostince, druhý zůstane u dveří.)

Výstup 5.

Tonio a Gervasio.

Tonio. — (Vstupuje na jeviště, praví ke Gervasiovi.) Rozuměl's? Ani nehlesej: jez a pij, a mlč.
Gervasio. — Rozumím, rozumím; a kdy se bude jísti a píti?

Výstup 6.

Renzo a hostinský.

Renzo. — Dobrý večer, přátelé.
Tonio. } Dobrý večer, Renzo.
Gervasio. }
Hostinský. — (Přináší ubrus a prostírá na stůl, pak odchází.)
Renzo. — Sedněmi si a buďme veselí, večeři jsem již objednal.
První brav. — (K onomu u dveří.) Pojď do vnitř, nesmí nikdo pozorovati, že stojíme u dveří na zvědách. (Oba odcházejí.)
Hostinský. — (Přináší talíře, chléb, láhev vína a tři skleničky.)
Renzo. — (K hostinskému.) Kdo jsou tito cizinci, kteří právě stáli u dveří?
Hostinský. — Neznám jich.
Renzo. — Jak? ani jednoho z nich?
Hostinský. — Víte dobře, že prvním pravidlem našeho obchodu jest, neptati se po záležitostech jiného. To bychom pěkně pochodili s tolika lidmi, kteří přicházejí a odcházejí; hospoda je pořád jako přístav mořský, když je rok trochu pořádný, toť se ví. Nám dostačí, jsou-li hosté slušní, ale kdo jsou, nebo kdo nejsou, po tom nám nic není. A teď vám donesu talíř guláše, že jste takového nejedl nikdy.

Renzo. — (K hostinskému, který odchází.) Ale jak můžete věděti . . . .? (Nalévá víno pozvaným.)

Tonio. — (Jí chléb a pije.)

Gervasio. — (Totéž. Po chvilce.) Ale to je pěkné, že Renzo se chce oženiti, a že má zapotřebí . . . .

Tonio. — (Dá mu znamení loktem.) Budeš ticho, obludo?

Výstup 7.

Hostinský.

Hostinský. — (Přináší tři vidličky a talíř guláše, který Tonio rozdělí na tři díly.)

Renzo. — (K hostinskému.) Řekl jste, počestní lidé. Jak můžete věděti, že jsou to slušní lidé, když jich neznáte?

Hostinský. — Po chování, můj milý; člověk se pozná po chování. Lidé, kteří pijí víno a neposuzují ho, kteří platí účet a nestrhují, kteří se nehádají s ostatními hosty, a rádi-li by někoho poškrábali nožem, jdou na něho čekat ven, daleko od hospody, aby ubohý hospodský nepřišel do prostřed, takoví jsou slušní a počestní. A co k čtasu chcete najednou věděti tolik věcí, když máte před sebou takový guláš, že by i mrtvého vzkřísil. (Odchází.)

Renzo. — (K sobě.) Tito dva lidé jsou mi poněkud podezřelí.

Výstup 8.

První brav.

První brav. — (Přichází u dveří hostince.)

Renzo. — (Nalévá víno dvěma pozvaným.) Teď zaplatíme a půjdeme. (Vchází do hostince.)

Tonio. — (Ke Gervasiovi.) Pospěš si, obludo; Renzo má na spěch.

Gervasio. — Již jsem hotov, ale začal bych znova. Jak to bylo dobré . . . . Kéž by to bylo každý den . . . .!

Výstup 9.

Renzo.

Renzo. — (K Toniovi.) Nuže, pojďme již. Počkejte na mne tam v oné uličce, poněvadž jdu pro ženské. (Odchází zároveň s Toniem a Gervasiem.)

Výstup 10.

Hostinský a druhý brav.

Hostinský. — (Klade na sebe talíře a skládá ubrus.)

Druhý brav. — Kdo jsou tito chlapíci, kteří právě pojedli?

Hostinský. — Hodní lidé tady ze vsi.

Druhý brav. — Ale jak se jmenují? Kdo jsou?

Hostinský. — Jeden se jmenuje Renzo, dobrý to mladík, pořádný tkadlec hedvábí, a rozumí dobře řemeslu. Druhý je sedlákem a nazývá se Tonio, dobrý společník, veselý, škoda, že jich má málo, utratil by je zde všecky. A ten třetí je hlupáček, který se rád nají, když mu dají. S dovolením. (Vstupuje do hostince.)

První brav. — (Ke druhu svému.) Tedy onen mladík jest Renzo. (Ukazuje za ním.) Byla by to pěkná čest, kdybychom vrátíce se do paláce, mohli vypravovati, jak jsme mu na rychlo žebra

zkřivili sami, aniž bychom potřebovali páně Šedákových návodů.

Druhý brav. — A pokaziti věc hlavní!

První brav. — Hle, zpozoroval něco, podívej se, zastavil se a dívá se na nás. Oh, kdyby to bylo trochu později!

Druhý brav. — Podívej se, ze všech stran jdou lidé; nechme je napřed zalézti do kurníků.

Výstup 11.

Šedák.

Šedák. — Nuže, co jest nového?

Druhý brav. — Právě nyní ubíral se touto cestou Renzo se dvěma rolníky.

Šedák. — Pojďme tedy zavolat ostatní. Buďte čilí, jak jsem vám již řekl: ledva že bude ulomen zámek u východiště, vy dva postavíte se ihned do zadu a dáte pozor, abyste ani nehlesli. Já s ostatními vejdu do vnitř, násilím chopím se Lucie, a ledva že uslyšíte písknutí, ihned jeden z vás ať přiběhne za zeď a přinese nosítka. Vzhůru, jednejte jako bravové, tiši a pozorni na rozkaz. Pojďme tímto směrem, za vesnici, aby nás nikdo nepotkal.

Výstup 12.

Hostinský.

Hostinský. — Jaká bída letos; jak málo příchozích letos. K čemu mám rosvíceno. Hodina jest pozdní. Hle třeba, aby lavice a židle byly na svém místě, a potom si lehneme, to bude nejlepší. (Nese lavice do hostince.)

Výstup 13.

Renzo, Lucie, Anežka, Tonio a Gervasio.

Anežka. — (K Renzovi a Lucii.) Vy ostatní skryjte se tam za roh, a když Tonio a Gervasio již vešli, vzdálím Perpetuu a potom hbitě vstoupite také vy.

Renzo. — (K Lucii.) Zmužilost, Lucie.

Lucie. — (Polohlasně.) Ano, zmužilost. (Skrývá se za Renzem.)

Anežka. — (K Toniovi.) Zaklepejte. (Skrývá se z protější strany Renzovy.)

Tonio. — (Klepá na dveře fary D. Abbondiovy.)

Výstup 14.

Perpetua.

Perpetua. — (Ukazuje se v okně.) Kdo je tak pozdě? Nemocných, pokud vím, ve vsi není. Stalo se snad nějaké neštěstí?

Tonio. — To jsem já s bratrem a rádi bychom mluvili s panem farářem.

Perpetua. — To je hodina pro pořádné křesťany? Jaký je to způsob? Přijďte zítra.

Tonio. — Poslouchejte. Přijdu a také možná nepřijdu. Sehnal jsem nějaké peníze a jdu zaplatit ten dloužek, jak víte; mám tu 25 krásných nových stříbrňáčkův; ale není-li teď možná, dobře; však vím, jak si od nich pomoci, a jak zas nějaké seženu, přijdu opět.

Perpetua. — Počkejte, počkejte! Ale proč jdete tak pozdě?

Tonio. — Dostal jsem je také právě před chvílí, a myslil jsem, jak vám povídám, že půjdu-li s nimi spat, nevím, s jakou zítra vstanu. Ale není-li vám to vhod, nemám nic proti tomu; pro mne — já jsem zde, a nechcete-li, půjdu . . . .

Perpetua. — Ne, ne, počkejte chvilku, půjdu vám hned otevřít.

Výstup 15.

Anežka.

Anežka. — (Přibližuje se k Toniovi a Gervasiovi mluvíc s nimi.)

Perpetua. — (Otvírajíc.) Kde jste?

Anežka. — Dobrý večer, Perpetuo!

Perpetua. — Dobrý večer, Anežko; odkud pak tak pozdě přicházíte?

Anežka. — Přicházím z Pastura. A kdybyste věděla, zdržela jsem se trochu déle, právě k vůli vám.

Perpetua. — Oho, proč pak? (K Toniovi a Gervasiovi.) Jenom jděte, já jdu hned za vámi.

Tonio. — (Vstupuje zároveň s bratrem, nechávaje dvéře otevřené.)

Anežka. — Protože jedna taková ženská, která nic neví a ráda by mluvila . . . . věřila byste? pořád stála na svém, že jste si nevzala Pepka Luolavechiu, ani Anselma Lunghignu pouze proto, že vás nechtěli. Já jsem tvrdila, že právě naopak, vy že jste je odmítla, jednoho i druhého . . . .

Perpetua. — Toť se ví. O ta lhářka! zpropadená lhářka! která pak je to?

Anežka. — Neptejte se mne, nerada bych tropila ostudu.

Perpetua. — Mně to povězte, mně to musíte říci. O ta lhářka.

Anežka. — No, nechme toho; ale ani byste nevěřila, jak mne to mrzelo, že jsem celé události dobře neznala, byla bych jí pověděla, té. . . . .

Perpetua. — Jen se podívejte, jak ti lidé všecko převrátí! Pojďte sem, aby nás nikdo neslyšel. (Při odchodu obou.) Co se týká Pepka, všickni vědí, a mohli to věděti, že jsem ho nechtěla . . . protože . . . .

Výstup 10.

Renzo a Lucie.

Renzo. — (Vyhlíží ven a nevida nikoho, vede za ruku Lucii, mluvě k ní.) Lucie! Zmužilost; okamžik a vše je hotovo.

Lucie. — O svaté nebe, zmužilost. (Vstupují zároveň a přivrou dvéře.)

Výstup 17.

Menico.

Menico. — (Běží všecek udýchán.) Běžím, ale kdož ví, zda v čas přinesu ještě zprávu od P. Cristofora. Ubohá teta! Ubohá Lucie! (Běží dále.)

Výstup 18.

D. Abbondio.

D. Abbondio. — (Za chvíli je slyšeti uvnitř šramot a křik; pak D. Abbondio otevírá okno a křičí.) Pomoc, pomoc!

Výstup 19.

Ambrož.

Ambrož. — (Otvíraje okno.) Co je?

D. Abbondio. — Rychle, Ambroži! Pomoc! Lidé v domě!

Ambrož. — Přijdu hned. (Zavírá okno a běží v podvlečkách přes jeviště, nesa kalhoty pod paždím a spěchá ke zvonici.)

Menico. — (Ze zdáli.) Ach, nechte mne, puste mne. (Jest slyšeti zvuk zvonu: bim, bam, bim. bam.)

Výstup 20.

Anežka a Perpetua.

Perpetua. — (Uvnitř.) Pro Bůh, co se stalo?

Anežka. — (Uvnitř.) Co je? Co je?

Perpetua. — (Jako výše.) Probůh, neslyšela jste?

Anežka. — (Jako výše.) Ale, co je? Co je?

Perpetua. — (Držena jsouc vzadu za šaty Anežkou, vchází na jeviště.) Ďábelská ženo, puste mne, puste mne.

Anežka. — Probůh, co se přihodilo?

Výstup 21.

Tonio, Gervas, Renzo a Lucie.

Perpetua. — (Narazí na Tonia a Gervasia, kteří zároveň prchají.) Co je? co je? (Objevují se Lucie a Renzo.) A aj? Kterak! Co tu děláte? (Vchází a otvírá dvéře.)

Anežka. — Ach, to jste vy? Jak pak to dopadlo? Co znamená zvonění na poplach?

Renzo. — Nic se nestalo. Ledva že zpozoroval pan farář naši přítomnost, chytil pokrývku se stolu a přitáhl ji k sobě, aby jí zavřel ústa Lucii. Já jsem byl hbitější a pronesl jsem: Pane faráři, u přítomnosti těchto svědků: to je má žena; ale Lucie ledva řekla: a to . . . D. Abbondio jí zlostně hodil pokryvku přes hlavu, by jí zabránil pronésti celou formuli. A hned pustiv lampu na zemi, běžel do pokoje a uzavřev se, začal křičeti z plna hrdla: Perpetuo, Perpetuo, pomoc! domů, domů, než se sběhnou lidé. (Je na odchodu.)

Výstup 22.

Menico.

Menico. — (Třesa se, zastavuje je.) Kam jdete? Zpátky, zpátky. Tady do kláštera.

Renzo. — Co pak je zas?

Menico. — Tam je čert v domě. Já jsem je viděl: Chtěli mne zabiti; P. Cristoforo to povídal, a také vy, Renzo, povídal, abyste přišel hned. Bravové D. Rodriga měli unésti Lucii. Bohudík, že vás tu všecky pohromadě nalézám. Pojďme, pojďme do kláštera. Řeknu vám to potom, až budeme tam.

Anežka. — O, Bože, jaké to zápletky!

Lucie. — Vždyť jsem řekla, že to nebylo správné jednání.

Renzo. — Pojďme dále, nezdržujme se! Vidím tam dole lid přicházeti.

Výstup 23.

Šedák a bravové.

Bravové — (prchají v zmatku.)

Šedák. — (Zastavuje je.) Stujte u všech všudy, kdo nám co udělá, jsme-li pěkně pohromadě, hlupáci? Ale, dáme-li se lapiti jeden po druhém, i sedláci nám namlátí. Rychle, rychle! Pistole do ruky, nože napřažené, všichni dohromady. (Bravové vytahují pistole.) Styďte se! Za mnou! Pohromadě! Ku hradu. (Odcházejí.)

Výstup 14.

Rolníci a Ambrož.

Rolníci — (se blíží ke dveřím zvonice.)

První rolník. — Co znamená všecken ten hluk?

Druhý rolník. — Kdo je?

Třetí rolník. — Kde je?

Ambrož. — (Ustává od zvonění a přichází již oblečen na jeviště.) Jak, kdo je? Co pak to nevíte? Lidé v domě pana faráře! Honem děti, na pomoc!

Rolníci. — (Přicházejí ke dveřím D. Abbondia.) Kdo je tam uvnitř? Hej, hej! Pane faráři! Pane faráři!

Výstup 25.

D. Abbondio.

D. Abbondio. — (Z okna k sobě.) O, nebesa, jaký zástup.

První rolník. — Co se stalo? Co vám udělali?

Druhý rolník. — Kdo jsou ti? Kde jsou?

D. Abbondio. — Už tu není nikdo. Děkuji vám; jenom se vraťte domů.

První rolník. — Ale kdo to byl? Kam šli, co se stalo?

D. Abbondio. — Špatná chásska; lidé, co se v noci potulují; ale již utekli. Vraťte se domů, již tu není nikdo. Ještě jednou vám děkuji, děti, za vaše dobré srdce. (Zavírá okna.)

Druhý rolník. — Hlupáci, jací jsme byli. Kdybych to byl věděl, věru, že bych nebyl vstal.

Výstup 26.

Čtvrtý rolník.

Čtvrtý rolník. — (Běže.) Co tu děláte, děti? Zde není čert; jest však dole v ulici, v domě Anežky Moudellové; viděl jsem ozbrojený lid; jsou uvnitř; zdá se, že chtějí zavraždit jakéhos poutníka.

Rolníci. — (Zároveň.) Co? co? co? Musíme jíti, jděme se tam podívat! (Běží odtud.)

Jednání třetí.

Kapucínský kostel.

Výstup 1.

Frà. Fazio.

Fr. Fazio. — (Kleči, modlí se, mezi tím je slyšeti zpěv řeholníků, kteří v choru zpívají: Zdrávas Královno.)

Výstup 2.

P. Cristoforo.

P. Cristoforo. — Frà. Fazione, nepřišel nikdo mezi tím, co se zpívalo v choru?

Fr. Fazio. — (Vstávaje.) Kdo chcete, P. Cristoforo, aby ještě této chvíle přišel? Noc již dosti pokročila; nyní je čas, abych zavřel dvéře.

P. Cristoforo. — Ne, ne, nechte je spíše pootevřené drobet na chvíli.

Fr. Fazio. — Ale, otče, kdo měl ještě v tuto chvíli do kostela přijíti? Dnes není den sváteční a dobře víte, že ve všední dny tito rybáři kolem večer unaveni námahou dne jdou časně si lehnout, aby zase časně z rána povstati mohli.

P. Cristoforo. — Ale já ti pravím, abys ještě počkal, poněvadž mají ještě osoby přijíti.

Fr. Fazio. — Ale znáte přece reguli. Regule praví, že po zpěvu Zdrávas . . dvéře kostelní se mají zavříti.

P. Cristoforo. — Zcela správně, bratře; ale kdyby kostel náš měl sloužiti za útulek nějakým uprchlíkům, abychom je uchránili nějakých nástrah padoucha, jistě že by regule nezapovídaly.

Fr. Fazio. — Kterak otče, kterak pravíte?

P. Cristoforo. — Tak!

Fr. Fazio. — Že za nedlouho sem přijdou některé osoby, které nemohou nalézti záchrany, než útěkem nyní do našeho kostela.

Fr. Fazio. — Ale kdyby to pak zvěděl P. kvardián, rozumíte mi . . .

P. Cristoforo. — Nebojte se, zodpovědnost beru sám na sebe.

Fr. Fazio. — Tak dobře, jednejte vy, já se uchýlím do choru.

P. Cristoforo. — Ne, nikoliv, bratře, zůstaňte se mnou zde, o to vás prosím; je to skutek lásky, kterýž vykonáme oba.

Fr. Fazio. — Tedy zůstanu zde. (Vrátí se k modlitbě.)

P. Cristoforo. — (Jde ke dvéřím kostela pozorovat a pak vrátí se.) Ještě není jich vidět. Kdož ví, zda výstraha přišla v čas. O, Bože, vysvobodiž je od nešlechetných úkladův a vodiž je v bezpečnost! (Kleká uprostřed kostela modle se; po chvíli vstává a vrací se ke dveřím.) Podívejme se, podívejme se!

Výstup 3.

Renzo, Anežka, Lucie.

Renzo. — Dobrý večer.

P. Cristoforo. — Jste všickni? Budiž Pán Bůh pochválen!

Fr. Fazio. — (Vida ženy, volá P. Cristofora stranou.) Ale velebný pane, v noci, v kostele . . . . se ženskými . . . ., řehole . . . . ale velebný otče!

P. Cristoforo. — (K sobě.) Podívejme se! Kdyby tu byl nějaký pronásledovaný lupič, ten by mu neučinil žádné překážky; a ubohá nevinná dívka, která utíká drápům vlkovým . . . (Obrací se k Fr. Faziovi.) Omnia munda mundis.

Fr. Fazio. — Tak dobře; vy ráčíte více věděti než já. (Odchází.)

P. Cristoforo. — (K Fr. Faziovi.) Jen mi důvěřujte. (Obraceje se k uprchlíkům.) Děti, děkujte Pánu, že vás vysvobodil z velkého nebezpečí.

Anežka. — O dojista, milý otče, kdyby nebylo vás, kdo ví . . . . v tomto okamžiku . . .

P. Cristoforo. — Přinesl vám tedy v čas onen chlapec výstrahu?

Renzo. — Ano, ano; řekl nám, abychom všickni šli do kláštera, poněvadž této noci bravové Dona Rodriga měli unésti Lucii.

P. Cristoforo. — Vidíte, dítky, kam až jde odvaha člověka od Boha opuštěného! Neprospěly ani modlitby ani vyhrůžky, aby jej odvrátily od nešlechetného úmyslu.

Renzo. — Ale jaké důvody uvedl onen násilník, aby odůvodnil, proč nemá moje snoubenka býti mou ženou?

P. Cristoforo. — Ubohý Renzo, kdyby násilník, kdykoliv se chce dopustiti nějaké nespravedlnosti, byl nucen uvésti důvody, nechodilo by to ve světě, jak to chodí.

Renzo. — Řekl tedy, že nechce, protože nechce?

P. Cristoforo. — Neřekl ani tolik. Jeho slova jsem slyšel, ale nedovedl bych jich opakovati. On nevyslovil ani jména této nevinné dívky ani tvého, nedal ani na jevo, že by vás znal, neřekl, že nechce nic; ale, ale bohužel jsem poznal, že jest neústupným. Nicméně vidíte, jak Pán nad vámi bdí a vás z jeho nástrah vysvobodil. Když jsem vyšel z jeho pokojů, přiblížila se ke mně osoba, a zjevila mi nástrahu, která se tam kula, abych vás ihned upozornil a vy abyste se zachránili.

Anežka. — Bůh odplatiž to této laskavé osobě.

Lucie. — Dojista byl to náš anděl strážný.

P. Cristoforo. — Nyní sami uznáváte, dítky, že v této vesnici nejste jisti. Jest ovšem vaše; narodili jste se tu; nikomu jste neudělali nic zlého; ale Bůh to chce. Jest to zkouška, děti, sneste ji trpělivě, s důvěrou, bez žáští, a buďte jisti, že přijde čas, kdy budete spokojeni tím, co se nyní stalo. Postaral jsem se vám již pro tyto první chvíle o přístřeší. Doufám, že se v brzku budete moci vrátiti bezpečně domů; ale buď jak buď, Bůh se o vás postará k vašemu dobru; a já se zajisté vynasnažím, abych nenechal ležeti milosti, kterou mi proukázal, zvoliv mne za služebníka svého a ustanoviv mi, bych sloužil vám, Jeho ubohým, milým, pronásledovaným dítkám.

Anežka. — A kam půjdeme, otče?

P. Cristoforo. — (K Anežce.) Vy a Lucie půjdete do Monsy. Jděte ku břehu jezera, k ústí bystřiny Biona. Tam uvidíte člun; řekněte loďkaři, že vás posílá Padre Cristoforo z Peskarenika, a on vás převeze na druhý břeh. Odtud se odeberete do Monsy. Hledejte náš klášter, dejte si zavolati P. kvardiána, odevzdejte mu tento list (dává psaní Anežce), on bude pro vás druhým P. Cristoforem, postará se, abyste bezpečni byli a bude pečovati o to, čeho třeba. A také ty, milý Renzo, musíš se prozatím zachrániti před zuřivostí jiných i před svou vlastní. Když jsi doprovodil ženské do Monsy, půjdeš do Milána, zaneseš tento list (odevzdávámu psaní) paterú Bonaventurovi z Lodi, do našeho kláštera u vý-

chodní brány v Miláně. On ti bude otcem, bude nad tebou bdíti a najde ti práci, dokud nebudeš moci vrátiti se sem a zde pokojně žíti.

Anežka. — A což stavení?

Renzo. — Stavení? Dejte klíč P. Cristoforovi a on se postará o to, aby ho odevzdal někomu z vašich přátel. A pak, kdož ví, jak tam vše zpustošili oni zlosynové.

Anežka. — Nuže, otče, odevzdejte laskavě klíče mému bratrovi Alexiovi. (Odevzdává mu klíče.)

P. Cristoforo. — (Bere klíče.) Zítra je ihned dostane. Dříveneż odejdete, poprosme všickni společně Pána Boha, aby byl s vámi na této cestě a vždycky; a hlavně by vám dal síly, by vám dal lásky, abyste chtěli to, co On chtěl. (Kleká uprostřed kostela zároveň s ostatními. Po krátké přestávce.) Prosíme Tě i za toho nebožáka, který vás přivedl k tomuto kroku. Nebyli bychom Tvého milosrdenství hodni, kdybychom o ně ze srdce neprosili i pro něho; vždyť ho má tolik potřebí. My ve svém soužení máme útěchu, že jsme na cestě, na kterou jsi nás postavil Ty; můžeme Ti obětovati své svízely, a budou nám ku prospěchu. Ale on . . je Tvým nepřítelem. O toho nešťastníka! Zápasí s Tebou. Měj s ním slitování, o Pane, dotkni se jeho srdce, učiň ho svým přítelem, dopřej mu všeho dobra, jakého jen žádati můžeme sobě samým. (Vstává.) Vzhůru, děti, nesmíme mařiti času. Bůh vás opatruj, Jeho anděl vás provázej, jděte.

Výstup 4.

Fr. Fazio.

Anežka. — Na shledanou, otče Cristofore.
Renzo. — S Bohem, otče, s Bohem.
Lucie. — Uvidíme se, otče.
(Odcházejí.)

P. Cristoforo. — Srdce mi praví, že se uvidíme brzo. S Bohem.

Fr. Fazio. — (Přichází zavřít dvéře a pozdravuje.) Šťastnou cestu. S Bohem.

P. Cristoforo. — Dobrý a milosrdný Bože, Ty přispěj a veď tyto ubohé, zarmoucené.

Proměna.

Jezero Komské.

Výstup 5.

Loďkař, Renzo, Lucie a Anežka.

(Uvedení jdou přes jeviště do lodičky za jasného svitu měsíce.)

Anežka. — Vizte, hle naše hory.

Lucie. — (Pěje.)

S Bohem, vy hory vystupující z vod
modré vrcholy, které k nebi čníte.
S Bohem, vy potůčky tekoucí po utěšených a
svěžích údolích, kde jsem trávila blahé dny.
S Bohem, domku, v němž nadarmo jsem doufala
v úsměv zlatého štěstí a lásky.
S Bohem, ty kostelíčku, v němž chvějící srdce
Věčnému jsem ráda svěřovala.

Renzo. — (Pěje.)

Nesnil jsem v šumných městech,
ale v klidu mírném a tichém
o sladkém citu, kterýž by dva životy spojoval,
o hvězdě, kteráž by byla pro mé mladistvé dny.
Ale bezbožník mne vypuzuje a zarmucuje,
jestliže s bolestí odlétám ze svého hnízda,
u víře, kterou živím, tak činím,
osud svůj chci svěřiti dobrému nebi.

(Lodička mizí.) (Pokračování.)

Protestanti v Rakousku.

K poučení prof. Dra. Masaryka a pánů pastorů z německo-evangelického bundu pro východní marku.

(Dokončení.)

Protestantský patent stanovil již v § 1. »Die Evangelischen des augsburgischen und helvetischen Bekenntnisses sind berechtiget, ihre *kirchlichen* Angelegenheiten *selbständig zu ordnen*, zu verwalten und zu leiten« a v § 14.. »Für die Evangelischen beider Bekenntnisse sind bei der Regelung und Handhabung ihrer *kirchlichen* Angelegenheiten *ohne Ausnahme* lediglich und *ausschliessend* die Grundsätze ihrer eigenen Kirche massgebend.«

Jest sice pravda, že již státním základním zákonem ze dne 21. prosince r. 1867, č. 142 ř. z., jest každé uznané církvi a společnosti náboženské a tedy i katolické toto samostatné vnitřní spravování církevních záležitostí zaručeno. Ale sám zemřelý professor právnické fakulty české university *dvorní rada Dr. Pražák* ve spise svém »*Rakouské právo veřejné*«, díl I. *Právo ústavní*, část 3. Ústava říšská (v Praze 1902, str. 70) píše: »Přirovnáme-li tyto podrobné předpisy (totiž zákon 7. května 1874 a z 20. května 1874) se všeobecnou zásadou čl. 15 (uvedeného základního zákona), seznáváme, *že zvláště v církvi katolické neomezuje se vliv správy státní na zevní poměry v pravém slova smyslu*, kterak jsme je svrchu byli definovali, nýbrž že namnoze *mimo všeobecný dohled*, který odůvodněn již tím, že společnosti náboženské podrobeny jsou všeobecným zákonům státním (závěrečná věta čl. 15), a který se nazývá obyčejně výsostí církevní (Kirchenhoheit, jus circa sacra) *stát vykonává též i část samé moci církevní (Kirchengewalt, potestas ecclesiastica)*, což sice se vysvětluje poměry, které se byly historicky vyvinuly, však zajisté nejeví se býti důsledným provedením zásady v čl. 15 cit. zákl. zákona státního vyslovené.«

Professor Dr. Pražák uvádí pak výslovně různá omezení »panující« církve katolické a oproti tomu různé výhody církve protestantské, zejména pokud se týče obsazování úřadů církevních a zmiňuje se i o t. zv. placetum regium, které platí dnes v Rakousku jen ve příčině publikací — katolických biskupů!

Prof. Pražák snaží se tato i jiná omezení katolické církve vysvětliti slovy: »Tato *mnohem tužší omezení církve katolické* co do správy její jmění vysvětlují se jednak historicky tím, že katolická církev byla církví státní, jednak tím, že stát doplácí z vlastních důchodů, čeho se k uhrazení potřeb katolické církve nedostává, tak že státu na tom také záleží, aby měl nad správou jmění katolické církve dohled mnohem intensivnější« (str. 74 l. c.). Ale aby váhu svého uvedeného důvodu ukázal, sám dále podotýká: »Ostatně jest podotknouti, že i protestantská církev *dostává příspěvky z prostředků státních* . . . . . ! « Jinými slovy: omezení církve katolické vysvětliti lze snad historicky, ale odůvodniti — nelze.

Z uvedených výroků jest patrno, že právě katolická církev má zaručenu volnost základním státním zákonem jen — na papíře.

Citované mínění univ. profesora Dra Pražáka není ojedinělé. Jiní odborníci-právníci mluví ještě srozumitelněji a dosvědčují, že páni evangelíci si nemusí nikterak na právní své postavení v Rakousku stěžovati, a zejména ne, srovnají-li postavení své církve s postavením církve katolické. Vždyť patrno jest, že evangelíci mají oproti katolíkům mnohé výsady. A z jakého důvodu? Snad proto, že jen v Předlitavsku jest pouze 23,796.591 katolíků a rozpínavých evangelíků 496.244, čili jinými slovy katolíků 91·01 procent a evangelíků — 1·90 procenta?[1])

Univ. prof. právnické fakulty v Praze Dr. Kamil Henner praví ve svém »*Církevním právu*« (autor. vydání litogr z r. 1900, str. 740): »Jeho ustanovení (totiž zák. ze dne 7. května 1874, č. 50. ř. z.), *která volnost církve katolické nepoměrně více obmezila*, než volnost jiných náboženských společností dosud, platí.«

Univ. prof. říšských dějin rakouských Dr. Boh. baron Rieger v »*Ústavních dějinách Rakouska*« (v Praze, roku 1903, str. 62) praví doslovně: »Církev katolická následkem dřívější církve státní a později konkordátu *nepožívá takové samostatnosti jako církve nekatolické, podléhajíc většinou vlivu státnímu* podle zák. ze dne 7. května 1874, č. 50 ř. z., o úpravě jejích zevnějších právních poměrů, kterýmž sice konkordát z r. 1855 byl zrušen, ale výhody jeho státu namnoze zůstaly.«

Bývalý mladočeský poslanec a univ. prof. Dr. Fr. Fiedler v »*Ústavním právu rakouském*« (autor. litogr. vydání »Všehrdu« z r. 1905, str. 361), píše: »Zákonem ze 7. května 1874, čís. 50 ř. z. vyhradil sobě stát *v příčině církve katolické vliv větší*, než jaký by mu dle zákona o náboženských společnostech státem uznaných (20. května 1874, č. 68 ř. z.), přináležel (ius circa sacra)«.

Ministerský rada a nniversitní prof. právnické fakulty ve Vídni Dr. Max Hussarek ve spise »*Grundriss des Staatskirchenrechts*« (Leipzig, 1899, str. 16), praví: »Die rechtliche Gleichordnung von Kirche und Staat gelangte in dem am 18. August

[1]) Sr. »*Oesterreichische Statistik*« 3. seš., sv. LXIII., z r. 1903.

1855 abgeschlossenen und mit dem Patente vom 5. November 1855 R. G. Bl. Nr. 195 als Staatsgesetz kundgemachten Konkordate zur feierlichen Anerkennung. Da aber die Ausführung der ausserordentlich mannigfaltige Gebiete umfassenden grundsätzlichen Zusicherungen dieses Vertrages im Wege der Detailgesetzgebung nur langsam vorwärts schritt, blieben zahlreiche Rechtsnormen sowohl des älteren als des josefinischen Staatskirchentums bis zu dem Zeitpunkte in Geltung, in welchem das Konkordat seitens der Staatsgewalt zunächst in einzelnen Richtungen namentlich das Gesetz vom 25. Mai 1868, R. G. Bl. Nr. 49, über die interkonfessionellen Angelegenheiten, durch dasjenige vom gleichen Datum, R. G. Bl. Nr. 47, über die Ehesachen und das ebenfalls unter dem gleichen Datum über das Verhältnis der Kirche zur Schule ergangene Gesetz, R. G. Bl. Nro. 48, *beseitigt und sodann aus politischen Motiven und ohne zureichende Rechtsgründe einseitig am 30. Juli 1870 gekündigt worden ist.* Die hiedurch erforderlich gewordene Neugestaltung der Stellung der Kirche im Staate durch die kirchenpolitische Gesetzgebung des Jahres 1874, namentlich das umfassende Gesetz über die äusseren Rechtsverhältnisse der katholischen Kirche vom 7. Mai 1874, R. G. Bl. Nro. 50, erkannte zwar die Kirchenfreiheit als Grundlage an, *ordnete aber die Kirche rechtlich dem Staate unter* und schloss sich, die Entwicklung vom Anfange der 50er bis in die Mitte der 60er Jahre wenig beachtend, in den Einzelheiten so sehr an den älteren Rechtszustand an, dass ihr zwar die Anerkennung gebührt, enger an manche Traditionen der Monarchie angeknüpft zu haben, als das Konkordat, *dafür aber auch der Vorwurf nicht ersparrt werden kann, der katholischen Kirche ein geringeres Mass an Bewegungsfreiheit als anderen Religionsgesellschaften gegeben und dadurch mit zu Entfachung und Vertiefung jener Gegensätze im öffentlichen Leben beigetragen zu haben, deren Widerstreit die Gegenwart beherrscht.*«

Tak vyhlíží tedy opravdu ve skutečnosti ta volnost »panující« církve a potlačování »tolerovaných«. Vytýkání katolické církvi, že požívá v Rakousku nějakých obzvláštních práv, není nijak odůvodněno. Uvážíme-li svrchu uvedené výroky, musíme se i diviti, co by ještě protestanté chtěli, když oproti katolické církvi mají volnost daleko větší a — ještě nejsou spokojeni.

Napsal-li pan prof. Masaryk dokonce, že rakouský stát jest hříčkou panující státní katolické církve, napsal tím jen onu povšechnou, nic neznamenající frázi, s kterou setkáváme se takřka každodenně v socialistických listech i plátcích všeho druhu, jinými slovy napsal *nesmysl*, který vypočten byl pro ulici a nemyslící lidi . . . . . Bohudík, jak se zdá, nemyslících lidí u nás již jest málo a tím méně, čím více za to se tratí nimbus vědecké pravdy Masarykovy i slávy . . . . . *Jan Hendrich*

Šťastná víra.

Vedle stolu mudrcova
jinoch stanul kadeřavý.
Ustaraný, beze slova,
na mžik nezvedaje hlavy
učenec mu kývl krátce.
»Pověz, prosím,« jinoch žádá,
»odkud vstala země mladá,
krásná jako ve pohádce?«

Mudřec vzdychl: »Žádáš mnoho.
Tisíc moudrých po staletí
v potu hledajíce, toho
nedovedli povědĕti.
Tisíc domněnek tu bylo —
popřeli je opět jiní.
Věda ve svých záhad síni
marně zkoumá světa dílo.«

Vyšel jinoch zamyšlený,
ubíral se bujným sadem.
Zastaviv se podle stěny
na houpavém keři mladém
shlédl růži nyvé krásy.
»Řekni,« pravil, list jí hladě —
»kdo Tě poslal, aby v sadě
na své stopce rozkvetla jsi?«

Hedvábitá, růžolící
květina se kolébala
v pravo, v levo na větvici.
Jakby úplně se vzdala
v ruce, které o všem vědí,
proti slunci zřela vzhůru
orosená do azuru,
bez ptaní i odpovědi.

Jinoch vzdychnuv kráčel dále —
v šeříkové husté loubí.
Jasné trylky nenadále
z ptačích ňader zpěvné hloubi
vítaly ho. Spatřiv ptáka,
otázal se: »Povíš-li mi,
kdo Tě, pěvče, s druhy Tvými
živí, šatí, v život láká?«

Bezstarostně ptáče těká
mezi šustícími listy,
zobcem čechrá pírka měkká,
zlato, nach i úběl čistý.
Na otázku neodpoví,
o starostech nemá zdání:
posléz s dlouhou písní ranní
pod nebeské vzlétlo krovy.

V poutníkovo mladé čelo
chmurou padly pochybnosti.
Hleděl, jak se rozletělo
ptáče modré do výsosti,
oblak viděl v jasné výši,
ptal se: »Kdo dal zákon Tobě,
abys planul nebi k zdobě?
Zda Tě někdo plovat slyší?«

Oblak, větrem rozvívaný
jako závěj vzdušných květů,
jako závoj s čela panny,
u volném se vznášel letu.
Cestou dávno vyměřenou
zdál se jíti nevšímavý
nad horami bez únavy,
nad trčících skalin stěnou.

Nespokojen, myšlenkami
zmítán jinoch hlavu chýlí.
Náhle v písku krůček známý
zachřestil a v malé chvíli
děcko se zlatými vlasy
objalo ho, všecko bílé.
»Proč's tak smuten?« zvídá mile —
»na co právě myslíš asi?«

»Jak to říci?« pravil snivě —
»hledám, kterak vznikla země,
oblak v hůře, květy v nivě,
písně ptákův znící ke mně? —
Otázky mé marny byly.« —
Děcko v žasu tleskło v dlaně:
»Vždyť to všecko dílo Páně!
Po čem ptáš se, pošetilý?«

J. M. Jer.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

I vypravil nový arcibiskup slavné poselstvo z osob duchovních a světských, vynikajících členů vysokého učení s ředitelem jejich do Říma, by za ten důkaz otcovské péče a milostivé přízně projevili náměstku Kristovu nejvěrnější oddanost a nejhlubší dík celého národa. Radostně rozechvěn přijal Alkuin poslání to, jímž měly spolu vyplněny býti horoucí tužby a tak dlouho tajená přání jeho.

Neotálel dlouho a po několika dnech nutné přípravy vydal se v průvodu svých milých druhů a bývalých žáků na cestu. Po dlouhé a bouřlivé plavbě dorazili koncem měsíce května do Ostie, a den po tom do svatého města.

Poslové anglosasští mužné, vysoké, asketické postavy, přední učitelové vysokých škol yorských, byli na dvoře papežském slavně přijati a zahrnuti poctami, jaké knížatům vědy příslušely, a svatý Otec, seznav účel příchodu jejich, byl velice potěšen, že jím povzbuzené dílo osvěty i na dalekém severu vyvolalo takový zájem a porozumění. Doporučné listy arcibiskupa yorského otevřely proslulému vyslanci a jeho družině bohaté sbírky a knihovny vatikánské a ostatních římských klášterů. Všecky památky vzdělanosti, důmyslná díla mudrců pohanských, nedostižitelnou moudrostí a vznešenou krásou slynoucí spisy veleduchů křesťanských a vše, co se ze vzácných pokladů vědy a umění lidského zachránilo, uloženo v bezpečných síních hradu andělského.

Bylo přáním metropolity, by se poslové jeho ubytovali na Esquilínu v hospiciu, který papež Štěpán při poslední návštěvě biskupu Albrechtovi pro anglosaské poutníky daroval a jenž pro osamělou polohu v nejtišší části města k vědeckým pracím byl nejpříhodnější. Sem přináší přešťastný mistr vypůjčené vzácné rukopisy, pomocníkům svým rozděluje, pak originály s opisy porovnává, ještě jednou okem znalce vše přísně zkoumá a správcům dotyčných knihoven k ověření předkládá.

Ale i odbor umělecký vykazuje po tříměsíční úsilovné práci skvělé úspěchy. Plány, půdorysy a výkresy velechrámů, apoštolských paláců a čelnějších památek křesťanských přikládají ke vzácným pokladům vědeckým.

Ještě zbývá poslední, ohromná práce, prozkoumání velikolepé zříceniny pohanského Říma, ku které se přihlásili všickni. Alkuin sám řídí výzkumy. Ze dřívější své pouti s polohou města dobře obeznámen, po celých deset dní milený mistr se svými učedníky prochází pusté a odlehlé čtvrti města, nahromaděné zde spousty ssutin prohledává, nalezené předměty zkoumá, vysvětluje a na účel jejich poukazuje. Konečně dospěli k poslední a nejznamenitější stanici své vědecké výpravy. Vcházejí úzkým průlomem na rozsáhlé prostranství, v jehož středu vypíná se polozbořená budova obrovských rozměrů. Jsou to lázně Karakallovy, jež byly pro velikolepost stavby a sličnou úpravu pokládány za div sta-

rého Říma. Z lomů asiatských byly dováženy sem druhy nejvzácnějších mramorů. Afrika dodávala alabastr a drahokamy na mosaiky, a Řecko vyslalo své nejpřednější sochaře a stavitele, kteří s tisíci otroků v několika letech utvořili dílo takové krásy, že i zbývající zříceniny vzbuzují úžas a pochybnost, zdali možno, aby cos podobného vzdělala ruka lidská. Alkuin se svou družinou stane v popředí nádherného paláce. Bleskot sluneční, odrážející se od kovů a mramoru, oslňuje oko. Nedozírná řada ztroskotaných komnat po levé straně a přepodivná směs roztříštěných soch a pilířů nepříjemně odpuzuje, kdežto pravé křídlo, poněkud zachovalejší, vábí do svých světlých, majestátních síní mocí neodolatelnou.

Mladší společníci se rozcházejí po rozlehlé budově a každý chápe se s chutí svého ukolu; měří, kreslí ozdobné římsy a hlavice sloupů a pilířů, zhotovují půdorysy podivuhodných mosaik a podlah, aby mohli podati věrný obraz té památné budovy. Mistr sám prodlévá ještě v první a největší dvoraně; tak ho poutá neobyčejná smělost a štíhlost té stavby, že jako přikován hledí do závratné výše vzdušné klenby, která nad ním jako zářivý mrak se vznáší. Nyní rozhlíželo se vůkol, teprve poznává ohromné rozměry té královské síně a nevypravitelnou její nádheru, a živou obrazností svou doplňuje rozkošný obraz dokonalé krásy a opojen volá v sladkém rozechvění: »O moře krásy! jiskro božská, dcero nebes spanilá!«

Výlevům nadšeného ctitele krásy naslouchal obstárlý mnich přívětivého vzezření, který se tiše do dvorany vloudil a kryt jsa vysokým podstavcem porfyrové vázy, každý pohyb mistra s napjatou pozorností sledoval. Když však tento znaven rozčilením sklesl na trup sloupu, upíraje své udivené zraky stále na jediný bod mramorového oblouku divuplné krásy, vystoupil náhle mnich ze svého úkrytu a postavil se těsně před něho. Alkuin vyskočil a spatřiv před sebou neznámého muže, nemálo se ulekl. Brzy se však vzpamatoval a s radostným výkřikem: »tys to, můj Pavle,« klesá v náruč milovaného přítele. Dlouho hledí oba mlčky na sebe, až konečně Alkuin přerušiv mlčení, dí útrpně: »Ale změnil jsi se, příteli, za těch 25 roků, ani bych tě byl nepoznal. Kam se poděla tvá lepá postava? Kde žár tvých jasných očí, a za jak hrubý háv zaměnil jsi měkké roucho své, ty hrdý synu bohatýra lombardského! Že tě, milý druhu, spatřím v takovém stavu, toho jsem se nenadál.«

»Ale co já mám teprv říci, milý Alkuine,« odvětil Pavel, »o tom našem shledání; a to na místě, jež jsi vyhlásil za prohlubeň mravního kalu, a z něhož jsi v takovém rozhořčení odcházel: anebo jsi zapomněl na trapný výstup zde u této fontany? Sem jsi vrazil v největším chvatu a spatřiv, že vybírám z hromady rumu malé střepinky alabastrových nádob, nevrle jsi mě oslovil: »Co tu děláš, Pavle? Od rána tě hledám a nyní po polednách tě nalézám při takové práci. Prosím tě, co zamýšlíš s tou smetí?«

»Hledám krásu,« odvětil jsem chladně.

»Cože, zde hledáš krásu?« rozkřikl jsi se rozhorleně, »zde v té pohanské peleši, kde každý kámen potřísněn jest sodomským hnusem a krví bestialně zavražděných obětí?«

Zabolelo mne to a nemohl jsem pochopiti, proč jsi byl tehdy tak rozčilen.«

»Rozhorlení mé tě nemohlo překvapiti,« dí Alkuin, »vždyť ti byl znám můj odpor proti všemu nízkému a podlému, co táhne duši do bláta. A spatřiti mezi těmi, kteří si v takových věcech libují, svého druha, přítele a bratra, zdálo se mi nesnesitelno. Vzpomeň si na blahé doby našeho mladého přátelství. S jakou jsem k tobě lnul láskou a úctou. Uznával jsem tvou duševní převahu a ve všem podřízen jsem byl tobě. Stejné snahy nás vedly, společný jsme si vytkli cíl, vroucí touhou jsme prahli po pravdě a ctnosti. A jakého jsme měli vzorného vůdce a učitele! Zdaž nehořelo srdce naše, když nám otvíral hlubiny moudrosti a krásy? A přece, když v poslední své řeči mistrně pojem pravého dobra a čisté krásy nám objasnil a ku hledání jich tak vřele vyzýval, přijata byla upřímná jeho slova od mnohých s chladem, ba se zjevným odporem. Tak i tvé posupné »hledám krásu« znělo jako výpověď našeho přátelství, z níž jsem bolestně vycítil, že cesty naše se rozcházejí.«

»Z té-li příčiny jsi na mě zanevřel, milý Alkuine, pak je náš smír blízký, nebo jsi právě slavným odvoláním potupné klatby, kterou jsi druhdy nad touto síní vyslovil, podal zřejmý důkaz, že jsi svůj názor v antickém umění valně pozměnil.«

»Mýliš se, příteli, Alkuin takové slabosti nezná. Od čeho se tehdy s ošklivostí odvracel, té moroviny již tu není. Není tu nahotin, jež smyslnost dráždí a táhnou v kal, ale vše, nač oko hledí svou prostou a přec tak okouzlující harmonií, povznáší a nevypravitelnou lahodou naplňuje. A tak dle návodu našeho mistra hledím na krásu všude, kde ji bez úrazu nalézti mohu. Věř mi, že bych do těch síní své družiny nevedl, kdybych se byl dříve nepřesvědčil, že jest prosta těch pekelných nástrah.«

Vinefried vida, že přítel se rozčiluje, dí rozmarně: »Věřím ti, Alkuine, že tvé mravné zásady v tom směru zůstaly nedotknutelnými, za to mi však pověz, co jiných změn s námi tak podivně zahrávající osud za těch 25 let ti nadělil?«

»Změn, milý Pavle, bylo v mém jednotvárném povolání poskrovnu. Co jsem byl před 25 roky, jsem posud, jáhnem církve yorské, týž černý háv kryje mé hubené tělo jako tenkráte; byl jsem vyhlédnut pro stolici učitelskou, na ní sedím doposud, býval jsem prchlý a nevraživý na nepřátele, stále s vášní tou zápolím a vždy skorem podlehám — a co mi ubylo mládí, svěžesti a skrovné mužné krásy, to mi hojně nahrazeno počtem let, nemocí a svízelů. A zítra, zítra musím opustiti Řím rovněž tak neuspokojen, jako když jsem poprvé odtud odcházel, proto, že mi nedopřáno času, abych své dílo dokonal. A nyní, milý Pavle, vypravuj své příhody. Rýhované písmo na svraštělé tváři a pod hrubou kápí mnišskou ukrývající se běl tvých vlasů nevěstí mnoho dobrého, aniž se mohu domysliti, co tě pohnulo k tomu, že jsi se odhodlal k tak tuhému způsobu života.«

»S povoláním mým,« odvětil Vinefried, »jest to skutečně podivno. Když jsem upřímně zatoužil po tiché cele klášterní, byl jsem zavlečen mocnou rukou do víru královského dvoru a když tam leskem a rozkoší opojená duše zapustila kořeny, byl jsem násilně odtud vyrván a na posvátnou půdu montekassinskou přesazen. Toť krátký smysl mého pohnutého života.«

»Zanech podobenství,« dí Alkuin, »a mluv zřejmě. Především však mi pověz, jak mohlo mezi námi po oné vzletné řeči našeho mistra povstati takové nedorozumění?«

»Zcela přirozeně. Náš rozpor vznikl tím, že tys jeho slovům věřil, já však nevěřil, jelikož jsem byl přesvědčen, že jeho úsudek o antickém umění není zcela správný. Vždyť odsuzoval napořád všecko pohanské umění, kdežto každému učenci známo, že naše nádherné basiliky povstaly z chrámů a tržišť starořímských, a že žádný z našich mistrů se nemůže vykázati dílem tak význačným, jako jest tato královská dvorana. V ostatních oborech starého umění není vše potřísněno kalem smyslnosti, jak ctihodný opat tvrdil, nýbrž nalezeny jsou sochy a obrazy, jichž ušlechtilý výraz tváře a vznešenost postavy jsou stkvělým důkazem, jak vážně tvůrcové jejich pojímali svůj úkol, majíce na zřeteli vysokou důstojnost lidskou. Tím si můžeš poněkud vysvětliti mou lhostejnost a nechut k jeho přednáškám. Nicméně jsem chtěl tvému přání vyhověti a byl jsem již na cestě k basilice vatikánské. Tu mně napadlo, abych se na chvíli ještě podíval sem do zřícenin na hromadu rozšlapaných drobotin, jež předešlého dne vzbudily mou pozornost.

Jaké bylo mé překvapení, když jsem shledal, že jsou to zlomky stkvostných nádob, mistrnými malbami okrášlených. Po dlouhém, namáhavém hledání podařilo se mi ze střepin sestaviti sličnou hlavinku a část oděvu. Každým sebe nepatrnějším nálezem byl jsem k větší činnosti pobádán a tak zaujat, že jsem tvůj příchod teprve zpozoroval, když jsi se na mě s bouřlivou vádou osopil. Má práce však byla příliš zajímavá, než abych se byl dlouho s tvým rozhorlením zabýval. Když jsem po šesti dnech napínavého probírání měl dvě pěkné vázy pohromadě, spěchal jsem se svou kořistí na Aventin, bych tebe a mistra našeho překvapil a o kráse pohanského umění přesvědčil. Než ku svému žalu jsem se dověděl, že jsi byl náhle z Říma odvolán a již táhneš k severu. Já pak s obvyklou houževnatostí jsem pokračoval v započatém díle. Celé týdny jsem trávil v pustých rozvalinách, sbíraje rozházené úlomky a střepiny alabastrových váz a kamejí. Nikdo mi v tom nebránil, když jsem dobrovolně nejlepší kusy do sbírek papežských odváděl.

Příklad můj povzbudil jiné. Byli to nejvíce mniši, kteří na zbořených chrámech konali své výzkumy. Brzy jsme se seznámili, a já poznával, jak vědecky si při tom počínají. Měliť po ruce spisy římských a řeckých básníků, jež jim otevíraly bránu k poznání uměleckých děl starých mistrů.

Když jsem jednoho dne svým přátelům ukazoval polovypuklý relief, na němž byl vyobrazen mladý, svalnatý vojín, nesoucí na bedrách stuleného starce, s pozadím hořícího hradu,

rozvinul mnich pergamenovou roli a zvučným hlasem předčítal z Vergiliovy Aeneidy onen tklivý výjev, jak Aeneas svého stařičkého otce z královského hradu vynáší. Já byl lepostí těch veršů celý unesen, přiznávaje jim ještě vyšší krásu, než jakou kdy dláto a štětec vytvořily a s pravým nadšením vrhnul jsem se na posud málo mi známé pole římských a řeckých básníků.

Ctihodný opat zvěděv o mém úmyslu, nabídnul mi nejen svou bohatou sbírku klasiků, ale i učitele, jemuž nebylo v Římě rovného.

Dva roky, jež jsem ve vzorné společnosti klášterní strávil, budu pokládati za nejšťastnější svého života. Tak sobě představuji obcování svatých. Mužové, s nimiž bylo tak milo žíti, byli nejen na slovo vzatí učenci, ale i velicí světci. Na nich bylo viděti, že není člověk živ samým chlebem, neboť chléb byl jim vzácností. Ovoce, zeleniny a něco ryb bylo jim pokrmem, vína nepili a masa nepožívali, za to však modlitbou, slovem Božím a rozjímáním se posilovali na duchu. O nich se mohlo říci, že sedí v kráse pokoje, žijíce z plodů nebeské moudrosti, jež jsou: láska, radost, pokoj, trpělivost, dobrotivost, dobrota, tichost, víra, mírnost, zdrželivost a čistota.

A z toho sídla pokoje byl jsem náhle přesazen do sídla svárů a závisti, k cisternám prázdným, a za pokrm andělský bylo mi dáno mláto zvířat nečistých.

Marny byly prosby, marno vzpírání. Otec sám přijel a oznámil mi chladně, že jsem vyhlédnut samým králem za učitele řecké a latinské řeči na vysokých školách v Pavii a že mám do třiceti dnů svůj úřad nastoupiti.

Král mne přijal velmi milostivě, avšak mé postavení nebylo závidění hodno. Starší učitelé mne pokládali za vetřelce, vyhlásili způsob mého vyučování za nepřípustný podle svých tradic, stížnosti se denně množily, a když otec, má hlavní opora u dvora královského, zemřel, byl jsem ode všech opuštěn, zapomenut a odkázán sám na sebe.

Nadešla padesátiletá ročnice založení vysokých škol, o něž si král Desiderius získal mnohých zásluh. Slavnost měla býti okázalá. Pozváni vynikající učenci z Bologne, Říma a tuším i z Anglie. Mně jako nejmladšímu učiteli bylo uloženo pronésti slavnostní řeč.

Užil jsem co možná formy a výrazů klasických a upřímná úcta a vděčnost k vznešenému příznivci dodávala mému přednesu vřelosti a síly. Král vyslechl řeč s patrnou zálibou, cizí učenci s plným uspokojením, dvůr a občanstvo s bouřlivým nadšením.

Ještě toho dne jsem byl jmenován dějepiscem královského domu. Bylo to vyznamenání veliké, ale nebezpečné. — Desiderius byl povahou svou nerozvážný, náruživý a ješitný; dopustiv se přehmatů a skutků panovníka nedůstojných, očekával vždy nových oslav — a já bídný pochlebník propůjčil se k tomu a stal jsem se tak účastníkem jeho zločinů. Za to jsem byl od krále zahrnut statky, ctí a důvěrou mnohdy pro mne osudnou.

Minula léta, a já tonul v nepřestech zkaženého dvora; má drzost a domýšlivost neznala mezí. Protivníci moji umlkli, a nebylo nikoho, kdo by se byl odvážil učiniti přítrž mému pohoršlivému řádění.

Jednoho dne žádal mne král, bych mu opatřil plán Říma a okolí, sděliv se mnou hrozné své záměry ohledně svatého města. Trnul jsem ovšem nad takovou zběsilostí, ale přece jsem jeho nešlechetný úmysl schvaloval a své popisy a půdorysy italských měst mu nabídnul.

Za svého pobytu v klášteře jsem pěstoval se zálibou měřictví a zhotovil několik map papežského území, jež král s povděkem přijal.

Když jsem po tak dlouhé době pročítal ty vzpomínky na utěšené mládí, na sta přátelských listů, básní, věcných pojednání a každodenních zápisků, pojala mne neobyčejná tesknota.

»Jsem to skutečně já,« dím vyděšeně. »co psal ve svatém zápalu nadšené ty chvály pravdy a panenské čistoty a s děsem zavrhoval lež, nazývaje ji ohavností před tváří Hospodinovou?«

Kéž by byla schromla ruka, když psala tu výstrahu! Netušil jsem, že píši sobě ortel svůj, stav se ohavou před tváří Boží — já, vtělená lež. Žádný pekelník nezradil tak hanebně pravdy, jako já ve svých zápisech za mrzský zisk.

Nezměrná lítost pronikla duši mou, a já přísahal, že se od pravdy neuchýlím, byť mne to i život státi mělo.

Než jak napraviti pohoršení dané příštím věkům? Letopisy uložené v královském archivu nebudou mi vydány k pozměnění. — Psal jsem tajně nové dějiny, psal jsem tak, jak pravda a svědomí mi psáti kázalo. Neušetřil jsem nikoho, nejméně pak sebe, maje stále před očima přísterné zrcadlo svého žalostného pobloužení.

Když jsem byl hotov, odevzdav se do vůle Boží, čekal jsem na vhodnou příležitost, bych vydal svědectví pravdě. Nečekal jsem dlouho.

Král Desiderius sápal se loupežnou rukou na dědictví Petrovo a s mocí válečnou vytáhl na bezbranného papeže.

Sevřen vůkol nepřáteli dovolával se sv. Otec pomoci knížat křesťanských.

S úžasnou rychlostí překročil mladý král francký pásmo helvetských hor a objevil se se svými paladiny na rovinách lombardských.

Vojska naše hned v první bitvě poražena, hlavní město po krátkém obležení dobyto, Desiderius jat, oslepen a do žaláře klášterního zavlečen.

Krutý trest smrti stihnul jeho rádce, nejkrutší však ortel byl vyřknut nade mnou. Měly mi býti vyrvány oči, utaty obě ruce a pak mečem sražena hlava.

Večer po skončení soudního řízení spouštěli nás úzkým otvorem do podzemní cely, kde jsme trvali ve tmách do rána.

Hrůzy té noci ti vypověděti nemohu. Zdálo se mi, že se brodím samou tmou, a ta tma že nemá dna. Vůkol mne zazníval jako hučení vichru nářek srdcervoucí, pocit šílené úzkosti se mne

zmocnil, srdce bušilo, krev bila v spáncích, chtěl jsem volati a nemohl jsem vydati hlasu. Jako obrové povstaly proti mně hříchy mé mladosti a mstivý ďábel přiváděl celé tlupy pekelných příšer, v nichž jsem poznal své nepravosti; příšery ty cenily zuby, obořily se na mne, řvaly, a zoufalost houkala do duše: jsi ztracen.

Jak dlouho jsem v mrákotě trval, nevím. Přišel jsem k vědomí, když mě vyvlékli soudní zřízenci z vězení, trnouce nad sešedivělou hlavou a mou zsinalostí.

Na velikém náměstí měl býti vykonán ortel. Davy zvědavců netrpělivě čekaly na to krvavé divadlo.

Při pohledu na hrozné nástroje svého utracení, meče, sekery a háky opět jsem ztratil vědomí a skácel jsem se k zemi.

Byl jsem poslední v řadě odsouzenců. Nechali mne ležeti, až na mne došlo.

Když jsem se probral, vidím zkrvácené trupy svých druhů, a jak kat ukazuje lidu jejich ufaté hlavy. Zraky všech se obracely na mně, neboť jsem byl již v rukou sluhů katových, kteří ze mne strhli vrchní šat a obnažili mne po pás.

Popravčí zkouší nástroje na vytržení očí a přistupuje ke mně, aby počal příšerné své dílo. V tom od královského paláce pádí vojín a mávaje rukama, křičí na kata, aby ustal, že bude soud s provinilcem obnoven, ježto právě objeveny ještě některé těžké zločiny, na nichž má hlavní podíl. Byl jsem veden do poradní síně hradu, z níž vycházelo tolik zla, zhouby a pohoršení, a to často mou vinou.

Nyní tu zasedal k soudu král jiný, přísný a spravedlivý, drže v rukou neklamného svědka zločinů mých.

Poznal jsem knihu, v níž byly věrně zaznamenány ohavnosti moje, jakož i dějiny zpustlého dvora lombardského, a vše, co se k nim vztahovalo, jako kruté a bezprávné zapuzení dcery Desideriovy králem francouzským, což jsem dle zásluhy přísně odsoudil.

Spatřiv knihu, zatřásl jsem se mrazem, jakoby mi někdo zaryl ocel do srdce; již jsem se bořil hloub a hloub v myšlénkách posmrtných. V tom zavzní jako z hrobu dutý hlas: Jest ti znám pisatel těch listin, které byly nalezeny v tvém příbytku?

Nevěděl jsem, aniž pozoroval, kdo se tak táže. V hlavě mi to vířilo, a z vytřeštěných očí sršely blesky na osudnou knihu, jakoby chtěly vypáliti všecky ty potupné narážky na mocného vítěze, jenž tu stál přede mnou jako mstitel své královské cti.

Když jsem neodpovídal, opětoval král svou otázku hlasem mírnějším, hledě mi upřeně do očí. Hlas lstivý šepce mi uvnitř: zapři a budeš žíti.

Ale v celém nitru to zaburácelo: zbabělče, rozpomeň se na sliby a své přísahy, vzchop se a dej svědectví pravdě. Co váháš zaměniti bídný život svůj za život věčný? — Chci žíti věčně. Pomoziž mi, Pane! A již cítím dotknutí milosti, a jakási přepodivná síla se rozproudila celou mou bytostí, všechen strach pominul, a já klidně odpovídám: »To všecko jsem psal sám, jsouť to má vyznání.«

Král rozevřev opět knihu, dlouho se v ní probíral, pak povstav, pravil s patrným uspokojením: »Jsi zachráněn, život ti darován, a krutý trest tělesný prominut.« Na to obrácen ku paladinům, doložil: »Kde pak bychom našli ruce, jež by dovedly psáti historie jako tyto.«

Sňaty mi okovy, a král mne milostivě propouštěl se slovy: »Jsi svoboden. Vím z těchto listin, po čem prahne duše tvá, žechceš pravdě a vědě zasvětiti svůj život. Vol sobě některé ze slavných sídel našich vědců, kde bys tiše a spokojeně konal vznešený svůj úkol.« Uchýlil jsem se na Monte Cassino, kdejsem u synů sv. Benedikta, pravých to ctitelů pravdy a krásy, nalezl, co jsem ztratil ve stanech hříšníků, a čeho mi svět nikdy dáti nemohl: pokoj srdce a radost Ducha svatého.

Přátelé si tiskli ruce, a vroucí Deo gratias, řinoucí se z nejhlubších útrob jejich duší, bylo výrazem nezměrné vděčnosti za utěšené shledání se a vzájemné dorozumění.

A nyní, milý bratře,« vyzvídal Alkuin, »pověz, co tě přivádísem do Říma v tak rozechvěné době?«

»Nic jiného,« dí Pavel, »než co sem přivábilo tisíce ze všech končin italských, úcta a láska k rekovnému králi, jenž jako Gedeon s pochodní křesťanské osvěty se vrhá na říši temnosti a mečem klestí cestu vyznání Kristovu do nepřístupných hvozdů a pralesů, jenž ostražitou věrností chrání církev Boží, potírajevšude její nepřátele.

Proto také chystá Řím oslavu svému osvoboditeli od sveřepých Lombardů, jaké nikdo od časů Konstantina Velikého neviděl ve svatém městě.

Nemohl jsem odolati touze ještě jedenkráte spatřiti milostivého dobrodince, jenž, vytrhnuv mne z prohlubně zoufalosti, vrátil mi všecko štěstí a spokojenost života.

Ctihodný opat dal své svolení, a já se šesti bratry jsem před hodinou přibyl do Říma k uvítání mocnáře.

Jaké bylo mé překvapení, když mne na Aventinu vítal bratr Kolumban s radostnou zvěstí: »Yorský Alkuin je zde s knížaty své školy.« Tak nazval sv. Otec jeho družinu, když mu včera při slavném slyšení odevzdal pallium pro metropolitu anglosaského.

Zítra na jisto opustí poselstvo Řím. Dnes ještě konají nějakévýzkumy v císařských lázních. Pospěš sobě, snad ho tam někdena Palatinu zastihneš.

Štěstí mi přálo. Nalezl jsem ztraceného a vždy budu žehnatihodině, v níž jsem nejtěžší bol svého života sdílel s přítelem nejupřímnějším.

Vím ovšem, že ty, vyřídiv svou záležitost, nemůžeš délemeškati, přece však nevěřím, že bys mohl opustit město předpříchodem našeho velikého krále.

»Milý Pavle,« dí Alkuin »chladně, zajisté že odejdu, nebo nesdílím nadšení tvého pro krále franckého. Karel jest ovšem mužemneobyčejným, hrdinou, před nímž se třesou národové, i to jest pravda, že tak mnohé nepoddajné kmeny násilně k církvi přivtělil, ale to přece není dílem Kristovým.

Ten vlídný Spasitel, jemuž dána všeliká moc na nebi i na zemi, nechtěl užiti té nesmírné moci k rozšíření svého království.

Pluky andělskými byl by brzy dobyt svět, a zlomen každý odpor. Ale jaké ceny mělo by takové vítězství v říši svobodných duchů, kde jedině rozhoduje: »Chceš-li«, t. j. radostné přijetí pravdy a podrobení se vůli Nejvyššího. Pán dí k vyslancům svým: »Jděte a učte všecky národy a křtěte je.« Toť jediná výzbroj k velikému zápasu duševnímu, v němž jen pravda Boží vítězí. Nikde stopy násilí, nýbrž ze všech rozkazů Spasitelových vyznívá vábivý hlas božské lásky: »Pojďte ke mně všickni, kteří pracujete a obtíženi jste a naleznete pokoj duší svých.«

A nyní slyš, jak tebou tak oslavený král si počíná při obrácení našich soukmenovců na víru Kristovu.

Uprchlíci, kteří unikli hrůzám nešťastné vlasti a utekli se k nám, vypravují o ukrutnostech, jakých se jen zdivočilé hordy asiatských tyranů dopouštěly. Celé rozsáhlé území až k Veseře zpustošeno, tvrze a ohrady zbořeny, dvorce a dědiny vypáleny, svaté háje káceny, památný sloup erisolský povalen, roztříštěn, a popel jeho rozmetán, rokle a hvozdy naplněny tisícerými mrtvolami bojovníků a nelitostně zavražděných starců, žen i dětí.

Zajatí buď zabiti, nebo na potupu křesťanského jména zahnáni do řek, jezer a rybníků a násilně pokřtěni.

Zbytky pohraničního obyvatelstva zatlačeny dovnitř země, kde v močálech a skalních slujích hynou nemocemi a hladem. Jako kleštěmi svírají ohromná vojska ubohý národ, a každé svobodné hnutí mstí ukrutný vítěz strašnou odvetou. —

Dovol, milý Alkuine, abych tvé hrozné zprávy dle výpovědí očitých a vážných svědků na pravou míru uvedl.

Před dvěma roky oznámil představený kláštera Fuldského, horlivý Sturm, našemu arciopatu, že veškeré území západosaské až k Labi jest v moci krále franckého, a že nadešla toužebně žádaná doba obrácení toho odbojného národa. Ale že kněžstvo klášterní na tak veliký úkol nestačí, prosí o vydatnou bratrskou výpomoc.

Spolu zaslal i památný spis o vzniku a působení misie. Ještě před počátkem války, tak píše ctihodný opat, odebral jsem se s několika bratry k hranicím Vestfálska, chtěje navázati přátelské styky s usedlými tam mírnějšími pohany.

Vyhledali jsme v pustině dělící obě území příhodné místo ku stanici. Potom jsem navštívil nejbližšího pohlavára a tázal se, zdali mu nebude proti mysli, když si v jeho sousedství postavím skromné obydlí. Hrdý Sas blahosklonně svolil. Pracovali jsme bez strachu, jaksi pod ochranou mocného soudseda. Když byla skrovná chata ze dřeva vzdělána, pozvali jsme všechny muže rozsáhlé dědiny k přátelské hostině. Přišlo jich ze zvědavosti jen několik, a ti shlédnuvše náš chatrný statek, dali se do nehorázného smíchu a s patrným opovržením odešli. Do jejich dvorců jsme vstoupiti nesměli. Náš příznivec omlouval hrubé to jednání svých kmenovců: »Nedivte se, že naši svobodní a stateční mužové vámi Franky opovrhují. Jaký to bídný, zdivočilý lid jsou ti úlisní Frankové! Jakého mají bídáckého krále i samého Boha!

Jako vyplašená zvěř uhánějí ze svých pelechů, jakmile se jim jenom ukážeme. Dají si odvléci ženy, děti, dobytek, vypáliti domy, a není mezi nimi mužů, kteří by uhájili svých krbů a rodin.

Kam zalezl jejich král, že nevidí, jak se ubírá kus půdy za kusem nebo kde jest jejich Bůh, o němž chvástají, že má nejvyšší moc na nebi i na zemi?« — »Nevyzývej křesťanského Boha,« dí opat, »jeho milosrdenství jest sice nezměrné, ale spravedlnost hrozná.« —

»Zanech planých hrozeb,« dí sebevědomě velmož, »váš zbědovaný, na kříž přibitý Bůh se našemu strašlivému božstvu nevyrovná. Až uzříš našeho ohromného, k nebi strmícího Erisola, jenž celou oblohu podepírá, strachy uschneš.«

Po dvou letech jsem spatřil Erisola, jak se otřásal pod ranami do něho bušících sekyr, jak se kácel k zemi a na tisíce kusů rozsekán po celých 8 dní hořel uprostřed tábora vítězných vojsk franckých. I to jsem viděl, jak tytéž voje s králem Karlem v čele přes všecky záseky a ohrady vnikají dovnitř zemí saských a před sebou ženou jako rozplašená stáda zděšené pohany.

Veliká část území uvolněna, a my vyšli z kláštera téměř všichni k apoštolské práci. Lid upokojen milostivým prohlášením královským vracel se do svých sídel a slíbil, že přijme i křest i poučení o víře křesťanské. Vše se utěšeně dařilo.

Zřízeno množství prozatímních kostelů a kaplí, všude horlivě kázáno slovo Boží, a lid houfně přicházel a přijímal svaté svátosti. Pojednou nastal obrat.

Král, volán ku pomoci od sv. Otce a od křesťanů španělských, odtáhnul náhle s celým svým vojskem k jihu, spoléhaje se na sliby a přísahy nově obrácených Sasíků. Ale velice se zklamal. Uvolněný lid opouštěl naše stanice a shromažďoval se v lesích, kde knížata jeho se připravovala k nejtužšímu odporu.

Poznavše, že nesjednocenost byla hlavní příčinou hanebných porážek, zvolili si společně za svého vůdce udatného a obezřetného Wittekinda a počali hned se strašnou odvetou. Cokoliv neslo odznak kříže, bylo vyvráceno a zničeno, chrámy rozmetány a vypáleny, a kdo z kněží se nezachránil útěkem, byl zavražděn a hozen do ohně. Na místě zbořeného Erisola vzdělána mohutná tvrz, a na hranicích vyházeny náspy a obehnány vysokými ohradami z klad a kamení. Za nimi očekávaly nesčetné davy obrovitých bojovníků se svým nepřemožitelným vůdcem Wittekindem nepřítele, jsouce připraveny k rozhodnému zápasu na život a na smrt. První oddíly královského vojska, jež přikvapily z Lombardska ve vítězné náladě, nenadály se na těchto místech tak houževnatého odporu. Po celý rok útočily na nedobytné bašty a vždy s velikými ztrátami byly odráženy. Konečně přitáhl král s veškerou válečnou hotovostí. V několika dnech byly ohromné hradby ztečeny, Sasové z tvrzí na širé pole vytlačeni, se všech stran obklíčeni a ačkoliv bojovali s udatností nadlidskou, byvše náramnou přesilou vojsk franckých sevřeni, musili se přece vzdáti na milost a nemilost.

Neochvějný však Wittekind se prosekal s několika svými obry válečnou bitevní a jako zázrakem unikl potupnému zajetí.

I tenkráte dal král prohlásiti, že udělena bude milost všem, kdož přijmou víru křesťanskou, pro zatvrzelé a spurné však že nebude žádného slitování.

Rozhodnutí se musilo státi hned. Hrobové nastalo ticho. Nikdo se v zástupu nepohnul, oči všech hleděly ztrnule na krále obklopeného kněžími a paladiny. Následovala druhá a poslední výzva.

V davu to oživlo, a po těžkém vnitřním zápasu vystupovali s počátku jednotlivci, ale pak se vyhrnuly celé řady sklíčených bojovníků a žádaly za křest svatý.

Bylo viděti, že i ti, kteří se vzpírali, byli násilně od soudruhů svých k vodě taženi, by jim tak zachráněn byl život. V nejhlubší duši zkormoucen vyslovil jsem králi své politování nad takovou duchovní trýzní. Král však odvětil: »Doufám, že i vnucená křestní milost bude mocnější nepoddajné vůle, a že vy napravíte laskavým poučením, co bylo pochybeno. Já se však o to postarám, by v této zemi zavládl trvalý mír, a neopakovaly se hrůzy, jež zničily první nadějné símě Kristovo.« A také učinil potřebné opatření.

S vítěznými pluky svými prošel celé území až k Odře, založil na pláni mezi Labem a Veserou pevný tábor pro severní armádu, k níž připojil nově zřízené pluky saské. Ustanovil dva osvědčené paladiny, aby s vojskem bděli nad pořádkem v zemi a tvořili ochrannou hráz proti záplavě Slovanů polabských. Na velikém shromáždění v Padebornu přijal slavné přísahy věrnosti četných pohlavárů saských, většinou již pokřtěných, a pojistil takto bezpečnost kněžím a učitelům křesťanským ve všech končinách.

Tím končí památní ta listina, již mi arciopat odevzdal, bych ji mezi letopisy kláštera zařadil.

Potom vybral 30 řeholních bratří, mezi nimi 20 kněží, kteří se vydali s převorem Amalem bez prodlení na cestu.

Uplynuly dva roky, aniž jsme čeho o výpravě zvěděli. — Teprve před týdnem se vrátil jeden z bratří a přinesl od převora první, avšak málo utěšené zprávy. (Pokračování.)

Píseň rorátní.

(Ohlas starých písní.)

Chvíle, budiž požehnána,
kterou lidem spása dána
otevřena nebes brána.

Okamžiku velebného,
vtělení se zázračného:
»Staň se podle slova Tvého!«

Jméno Boží velebeno,
stokrát budiž oslaveno:
»Slovo tělem učiněno.«

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Jezu Kriste, všech nás Pane,
dej, ať jednou též se stane,
ať k nám víra čistá skane.

Vždy se lidem k spáse rodíš,
od srdce zas k srdci chodíš,
do nebe nás všecky vodíš,

ale marně zves nás k Sobě.
Dej, ať aspoň v této době
přijdem s srdcem čistým k Tobě.

Maria, panno přečistá,
hvězdo všech hříšníků jistá,
pros za nás u Jezu Krista,

by k nám lidem hříšným sstoupil,
jako v lůno Tvoje vstoupil,
od tmy věčně nás vykoupil.

Bohdan Radlický.

Z epigramů B. Balbína T. J.

Podává FR. ŽÁK T. J.

(Pokračování.)

Opilý Vít, jenž v opilství pláče.

Pláče, napiv se, Vít, zdá rozkoš jeho se lkavá,
Množství dávají mu vína as' do hlavy ran.

Dendulus, pijan s velkým nosem.

Do vína smáčíš nos, když z poháru, Dendule, píváš,
Věru že zvyky a nos, brachu, máš Rinoncera.

Markovi pijanu.

Na tabuli šach mat tebe straší; chraň se před číší,
Dávat na tabuli mat zase, Marečku, chmel.

Desatero přikázání.

Luther naplňoval vždy hojně příkazů deset,
Od Boha daných nám — jeho tak pohár byl zván.

Víno, vina (hříčka: vina lat. plur. a české vina).

Čechové říkávají, že je božským vínečko truňkem,
Vina znamená hřích, vína to přečastý plod.

Cinna, který pije na zdraví caesara se upil.

Umříti za caesara jest věrnost veliká arci,
Na zdraví caesara pil, až z toho upil si smrt.

Víno, zvané lacryma.

Sladká-li slzička již, a když rozkoší na zemi plakat,
Jakou as' rozkoší pak na nebi bude náš smích.

Epikur a jeho žáci (hříčka: suos=své a sues=svině).

Za největší měl slasť Epikur všech rozkoší číše,
Za žáky své asi měl svině též opravdivé.

Ospalý Kašpar.

Lože je obrazem prý hrobu; tvému nadpis však schází:
Kosti zde Kašparovy měkce si odpočívaj'.

Na kritiky Nasones (hříčka Naso a naso).

Jediný Naso psal knih patero zvaných amorum,
Tisíce nenávistných napsali jiní zas knih.

Řecká víra (faleš).

Která víra, se ptáš, teď nejvíc šíří se zemí;
Řecká, odpovídám, celičký objala svět.

Čas.

Staří vodou čas, my pískem měříme dobu;
Plynuly časy jim, upadá doba nám.

Mstivost.

Mnozí milují med nebo jiné slaďounké věci;
Mnozí mají zas mstu nejsladší medovinou.

Špatná výchova dcer.

Ceres hledala kdys svou dceru v podsvětí stínech;
Ach, kolik nyní dcer máteře v podsvětí maj'.

Kašpar, nezvolený za prelata.

Jediný kamínek tobě scházel, Kašpare, k mitře,
Druhý den na kamínek Kašpar je ves nemocen.

Velký nos Lesbie (též snad astronom. hříčka).

Vidí-li Lesbie stín, jejž ohromný nos její vrhá,
Lesbia lítostí v okamžik rozplyne se.

Žena ze žebra muže utvořena.

Ženy jsou mužů ctí, jsouť ze žebra stvořeny jeho,
Oč kost těla je míň, žena je menší než muž.

Kacíři, popírající očistec.

Poněvadž kacíři nyní popíraj' očistec horký,
Právem pálí je plam plnící očistce sluj.

Pokora Karla.

Skreta když malovat chtěl kdysi obraz anděla sličný,
Obraz Karličku tvůj na plátno namaloval.

Nespravedlivý soudce.

Soudce, jenž jedinou jen stranu při své rozepři slyší,
Hříšně zapomíná, dvojici uší že má.

Prolhaný Marek.

Marku, stvořitelem tebe jistě nazývat mohu,
Přečasto tvoříš cos, jindy věc obracíš v nic.
Z ničeho děláš Nil, z něho nic zase přečasto činíš,
Ústy tvoříš nic, což ani Bůh není s to.

Nepřátelům církve.

Pravda-li, zdraví že dá všem koupel v nevinné krvi,
Pak vám nepřátelům nemoci není se báť.

Panská milost na zajíce chodí.

Střely metat by moh' proti vrahům milené vlasti,
Šlechtic však na zajíce nosí svou smrtící zbraň.

Tlachal.

Tlachale, méně mluv, víc poslouchat každému sluší,
Proto maš uši ty dvě, jazyk však jediný jen.

Marcus Crassus nikdy se nesmál (hříčka: crassus= tlustý bývá vždy vesel).

Tomu nedivím se, že Marcus nikdy se nesmál.
Že ani Crassus však ne, nová mi skutečně věc.

Krátkost života.

Smrt není nic, říkou nám, život není také prý ničím,
Život-li přináší smrt, z ničeho děje se nic.

Počet kritiků.

Tolik je na světě teď Radamantů, přepřísných soudců,
Že tolik provinilců jistotně nemůže být.

Geld, ich liebe dich.

Cudná láska ne, leč peníze nyní se vdávaj'
Místo ženušky teď pokladnu odváděj' v dům.
Lásko, s Bohem buď, buď s Bohem bohu též lásky,
Jedině pozlacenou chce boháč míti teď choť.
Jaký to zpozdilý hřích, za choť bráti si zlověstný peníz,
Přání za výbavu: nevěsty brzičkou smrt.

Sv. Tomáš Akv.

Andělským právem tě zvou, nebo byl jsi andělem věru,
Poněvadž anděly jsou žáci tví, jméno též máš.

Čechové a chudoba.

Vzácná věru se zdá všem Čechům chudoby krása,
Šlapouť po bohatstvích Češi své domoviny.

Na Čecha Pieczka, který psal proti Čechům pod jménem Petr Ribaldi Pernani.

Kdykoliv Petře náš jsa Čechem, se zlobou píšeš,
Padá zloby tvé řeč na hlavu písaře zpět.
Jméno tvé případné jest Ribalda syn Peruánska,
Divošskou mysl tvou zjevuje každý tvůj list.

Proč píšeme černě na bílém a ne naopak.

Bílé na černém vždy píšeme, nikoliv v opak.
Způsob psaní ten pouze jest oblíbený.
K chybám jsme nakloněni, a co bílé brzy zas zčerná,
Aby však zbělela čerň, nesnadno zajisté jest.

Proč chodí sluhové před pány a za paními. (Narážka na cudnost paní, chodících se sklopenými zraky.)

Sluhové za pány jdou, ale chodí před chotí vždycky,
Paním neznámť jest žádinké stezičky směr.

Dary dávají se bohatým.

Magnát podobnost má s magnetem, jenž železo táhne,
Magnát zlatý dar na sebe přitahuje.

Otálení.

Jeden zachránil zem římskou otalováním,
Otálením zase my všecko jsme potratili

Láska.

Nemívá za svou zbroj ni květ ni loutnu kupído,
očima bojuje on střelami přeostrými.

Fucinovi s velkým nosem.

Duše-li zrcadlem líc, jež za okrasu nosu má vršek,
O, jaký veliký nos, Fucine, v duši své máš.

Práva bohatých: velké daně.

Do moře řeky plyne tok, nám bohatých zvěstují práva,
Do moře velikou daň platiti nuceni jsou.

Dvojí bláznivost.

Demokrit stále se smál a ubohý Heraklit plakal,
Smíchu je hoden ten, onen zas hoden je slz.

Amor (amorek a láska).

Apelles namaloval amorka velice malým,
Láska-maličkou je skutečně ještě i dnes.

Amor se šípy.

Amor je divošský zjev, jeho střely divochů šípy,
Proč asi nenosí, rci, střely a flintu jak my?
Proto že výstřelem svým tiše na hruď člověka míří,
Nerad by ránu svou prozradil hlomozem střel.

Tlustému příteli.

Žižka chtěl kůži svou dát po smrti za kůži k bubnu,
ale ty z kůže své máš buben již za živa tu.

Vlečka.

Vlečku za sebou má jak žena tak kometa hrozná,
která z nich škodliva víc, příteli neuhádám.

Tlachavá žena.

Muži příroda zbroj dala sama davši mu vousy,
Ústům ochranou jsou; marně je hledáš u žen.

Hřích není nic.

Bezbožec učí: hřích není nic, též Skotus tak praví,
Skotus nedělá ho, bezbožec činí jej však.

Žena dlouho spící.

Rovný rovného brat, a žena podobna pírku
rovněž miluje své, peřiny milá jí věc.

3. Náboženské epigramy.

Sv. Vojtěch sedmerým kopím proklán.

Vojtěše, proč srdce tvé hned sedm ranilo kopí?
Proč zničen život tvůj tolika ranami v ráz?
Malá dušička má zapotřebí málo jen kopí,
Mnoho jich potřebuje velikou duši za terč.

Ježíšek tesař.

Štěstí svého jest prý každý vlastním svým strůjcem,
Zdaliž si netesal též Ježíšek tesař svůj kříž?

Sv. Hora.

Slzami uctívají lidi Panny Marie oltář,
Voda léčí zas nábožných poutníků zrak.

Zranění sv. Ignáce koulí.

Gallský neprospěl Mars tak nikdy celému světu,
Jako když koulí svou Ignáce povalil v zem.

Ježíšek na slámě.
Láska je oheň, a tak, by ohněm zapálil zemi,
Ježíš si na slámu leh', která se vznítí hned v plam.

Mléčná dráha.
Aby doufati též nebe mohly dětičky všecky,
Mléčná dráha je jim do nebe učiněna.

Výrok sv. Ignáce.
Tobě se Ignacie zem hnusila, patřil-lis v nebe.
Tebe-li hvězdičky zří, vydává vůni zas zem.

Ferdinand dal místo kalicha obraz P. Marie s Jezulátkem do chrámu Týnského.
Místo kalicha dal v chrám Ferdinand matičku Boží,
Maličkým více než krev mléko je ku zdraví vždy.

Znak Tovaryšstva Ježíšova.
Třemi je hřebíky znak náš ku slunci připevněn pevně,
Slunce jen zajde-li jas, můžeme zahynouti.

Dítku, jež se ptá, proč Ježíšek na obrázku drží růženec.
Růženec podává tobě Ježíš, chop se ho rychle,
Svojím rytířem chce tebe učinit snad.

Lítost až při smrti — špatná lítost.
Dvojího druhu je pláč: ten studený onen je teplý,
Slzy jež vnucuje smrt smrtelně studené jsou.

Milosrdenství místo spravedlnosti.
Do nebe spravedlnost jsme poslali, milosrdenství
dáno je nám; lepšího nemohli koupit jsme nic.

U hrobu sv. Vojtěcha.
Často na místech dvou jsi Vojtěše za živa stával,
Možná, že po smrti své na obou místech dlíš.

Tři králové u jeslí.
K jeslím Ježíšovým tři přišli králové kdysi,
Ač ještě maličkým je, do tří už počítat zná.

Láska k P. Ježíši.
Láska svobodna jest, tvá Ježíši, takovou moc má,
Srdce že žárem svým z hrudi nám vyrvati chce.

Písmeno »I« (i znamená též »jdi«, viz verš 8. a 10.).
Není písmena, dím, jež význam mělo by hlubší,
nežli »I«, které má Římanů spanilá řeč.
»A« není nic, nic »E«, také »O« jen prázdným je zvukem,
Avšak »I« znamená veliké Imperium.
Řeholi Ježíšova! která v jméně si zakládáš tolik,
Na štítě tvojím »I« první hned literou je.
První písmenou »I« bylo na kříže bolestném dřevě.
»I«, Otec řek' Synu, »I«, umřít jdi za celý svět.
Tato se Ignaciu také litera nabídla k jménu
»I« též posílalo do Afriky, Indické země,
Přes moře v daleký kraj, do nebe synů svých voj.
Tak-li významno »I«, můž věru s hrdostí též se
Písmenou »I« jmenovat řehole Ježíšova.

(Dokončení.)

Vzpomínky z cest a pouti do Lurd.

Píše JAN HIKL.

(Pokračování.)

Jedeme z počátku mezi přečetnými vinohrady, z nichž nejvíce nás zajímaly veliké vinohrady města Asti; vzpomínaliť jsme si se zálibou, jak pochutnávali jsme si v Desenzano na výtečném víně »Asti.« Nejúrodnější zdála se nám býti rovina, jíž jsme jeli, okolo Alexandrie, veliké to pevnosti italské, ač tam již obilí skoro všude s pole sklizeno bylo.

V kupé našem vedle seděl jakýsi podle vzezření dělník italianský. Jelikož rovina, kterou jsme jeli, neskýtala mnoho požitku zrakům našim, dal se pan nadučitel, jenž velmi rád italiansky mluvil — naučil se od italianských dělníků, kteří provádějíce regulaci Moštěnky delší dobu v Moštěnici se zdržovali — do hovoru s dělníkem. Potěšen nad tím, že se zaň »nestydíme«, otvíral nám dobrosrdečný Talian své srdce a sděloval s námi své těžkosti. Stěžoval si, kterak v Italii jest s chudinou zle; vláda že se o chudý lid nestará a ničeho proň nečiní, — a boháči, šlechta? Raději prý ohromné plochy polí svých nechají ležeti ladem, než by dali chudině něco vydělati. Proto nemohouce dělníci Italští doma práce a výživy nalézti, nuceni jsou vydělávati si chleba ve všech státech vůkolních.

Myslel jsem si v duchu: »Pak nemají socialistické a anarchistické proudy v Italii při vznětivé povaze Italů nalézti kypré půdy!«

Z této úvahy, kterou vyvolalo ve mně srdečné vypravování o bídě italské chudiny dobromyslného souseda našeho, vyrušila mne u okna sedícího proměna krajiny, do níž jsme přijížděli za městem Novi. Upozornil jsem hned své spolucestující, by pro zajímavý srdečný výklad dobrého Taliána neprometkali si krás přírodních nám se jevících. Započalať opět velikolepá krajina hornatá. Úzké z počátku divokoromantické údolí řeky Scrivie, jímž jedeme, projíždějíce nesčetné tunely, jemní víc a více, čím více blížíme se k Janovu. Svahy hor poseté letohrádky bohatých Janovanů postavenými uprostřed bujných parků s jižní květenou, nebo zelených vinohradů, vyjímají se rozkošně. A tuto krásu, tento pohled tak jemný, okouzlující ruší — spousta továren s čmudícími komíny v předměstí Janovském San Pier d' Arena. Přejíždíme poslední tunel před Janovem — a sotva se začne svítati, při výjezdu — vše hrne se k oknu. Před zrakoma našima — pyšný Janov — a za ním velikánské moře středozemní. Já viděl moře již dvakráte — ale moji spolucestující po prvé v životě. Pohled na moře učinil na moje spolucestující mocný dojem — a doznávám, i na mne znovu, nebo já jsem pro krásy přírodní tak zaujat, že nedovedu se jimi nasytiti.

Viděl jsem Jaderské i Středozemní moře, ale vždy rozvlněné — rozbouřené. Byl jsem tudíž překvapen, když viděl jsem nyní to moře, jehož před 3 lety v Neapoli rozvlněného tolik jsem se bál, tak klidno před sebou, tak volně jen a mírně se pohybovati. Byloť úplné bezvětří. — Se zanícením hleděli jsme na ty ohromné spousty vod do nedozírna se táhnoucích, a v dáli s oblaky splývajících. —

Vjíždíme do města — do nádraží — a okouzlující vyhlídce konec! V Janově nedbali jsme už více na agenty hotelů, kterých však v Janově bylo daleko méně, než v Turině, a jeli přímo tramwayí do hotelu, Boedeckrem doporučeného, »Albergo Nazionale«.

Bylo už skoro poledne, když jsme přijeli do Janova. Proto do oběda nešli jsme už nikam, ale odpočinuli si po cestě. Ač hotel náš byl velmi spořádaný, a všude čisto, kuchyň nebyla už tak znamenita jako v Turině. Za oběd platili jsme $2^1/_2$ líry, ale Turinskému se daleko nevyrovnal. Když přišel obligátní sýr »formagio« — a já viděl, že jest též na výběr můj oblíbený »gorgonzolský«, vzal jsem si notnou porci, a moji spolucestující též. Já pustil se s chutí do něho, než tu pan bohoslovec volá rozhořčeně: »škandál, vždyť se to všechno hýbe!« A skutečně! Pohlédl jsem — a všude, kde obyčejně tak chutná zeleň na sýru, viděl jsem protahovati se čilé červíky! Musel jsem to zapíti notným douškem vína, nebo dělalo se mi měkko a zdálo se mi, že cítím plovati už v žaludku červíky, které jsem, nevěda, snad už snědl! Od té doby prohlédnu si vždy gorgonzolský sýr — jím ho doposud rád — velmi důkladně, než se do něho pustím.

V Italii téměř všude ve městech cizinci četně navštěvovaných mají v lepších hotelích aspoň jednoho sklepníka, jenž trochu německy mluví Jest to jakýsi ohled, jakási šetrnost k cizincům do Italie příchozím. Ve Francii bohužel toho ohledu na cizince nemají. I u nás cizinců na první pohled převzal tedy hned obsluhu sklepník, jenž dosti dobře mluvil německy. Jevě velikou ochotu a pozornosť vůči nám, doporučoval nám, kam všude po obědě se máme podívati.

Celého odpůldne věnovali jsme prohlídce města. Město to rozkošné, amfitheatrálně na svahu horském okolo zálivu mořského rozložené, pro velikolepé stavby a četné mramorové paláce bohaté šlechty Janovské »Genova superba« — pyšným Janovem zvané, čítá okolo 250.000 obyvatel a jest největším obchodním a válečným opevněným přístavním městem italským. Dávno již čítávaje o městě tom, přával jsem si staroslavný Janov důkladně poznati, avšak doznávám, ač duch můj planul touhou spatřiti vše, co pamětihodného v pyšném Janově, že mi všech sil svých bylo napjati, bych přiměl spolucestující své k tomu, bychom celý program můj vyčerpali, a vše, což v Janově pamětihodno, shlédli. Tak děsné vedro panovalo v městě za horkého jasného dne letního, že i já náruživý, otužilý turista, byl bych rád při nadšení svém pro Janov málem nějakou část z programu škrtl, bychom si jen někde v chládku delší dobu mohli pohověti.

Ale nepoddal jsem se — a moji spolucestující jako praví vojínové následovali vůdce svého. Ač pot se z nás jen jen řinul, shlédli jsme vše — tu překrásnou řadu nádherných mramorových palácův v ulici »Via Garibaldi«, z nichž zvlášť »Palazzo Rosso« (červený palác) a »Palazzo Bianco« (bílý palác) se svými znamenitými sbírkami nejvíce vynikají — ty vzácné kostely — ty četné jiné monumentální stavby, jako královský a vévodský palác, universitu, divadlo a j. — bursu Janovskou, před níž bylo živo jako u nás na koňském trhu, a zástupy bursianů v hloučky rozdělené

s křikem a náramně živými gesty o svých bursovních špekulacích rokovaly — ty uzoučke uličky starého Janova — a jak bych všechny ty pamětihodnosti vypočítal. — Avšak čtyři věci, které jsme v Janově viděli, nesmím jen povrchně vzpomenouti; jsoutě tak významny, že zasluhují, bychom každé aspoň několik řádků věnovali.

Rozkošným bodem jest v Janově Piazza (náměstí) Corvetto s velikánským bronzovým pomníkem Viktora Emanuele II., postaveným uprostřed skvostného květiného koberce.

Z pravé strany (od moře) náměstí toho jest velikánský park »Acqua sola«, kdež třikrát týdně koncertuje znamenitá kapela Janovská, a se strany levé nacházejí se originelní překrásné sady, zvané »Villetta Dinegro«. Ve stínu obrovských palem, tak obrovských, jakých nikde jinde jsem neviděl, vystupujeme po serpentinových širokých chodnících, místy obroubených bujnými oleandry a pestrou jižní květenou, a místy zase vinoucích se mezi umělými skalisky s pěknými vodopády, výš a výše, až octneme se na nejvyšším bodě rozkošného parku, odkudž skýtá se zrakům našim báječně krásná vyhlídka. Krásný Janov vidíme tu v celé leposti jeho se všemi těmi pyšnými paláci mramorovými a vzácnými chrámy a spoustou domů vzácných a výstavných, ale též zpustlých a sešlých, ve špinavých uličkách se nacházejících. Před námi velikánský přístav Janovský s celým obrovským lesem stožárů a komínů lodí tam zakotvených, a v pozadí to čarokrásné moře, dnes tak klidné, do nedozírna se rozprostírající. Škoda jen, že nemohli jsme aspoň hodinu pokochati se čarokrásnou vyhlídkou tou! Než čas náš byl odměřen a my nesměli se nikde dlouho zdržeti, chtěli-li jsme za půl dne celý Janov prohlédnouti. Rozloučili jsme se tudíž brzo s okouzlující vyhlídkou a šli si prohlédnout jinou vzácnost, Janovskou kathedrálu sv. Vavřince. Starobylý gotický kostel tento, založený r. 985, byl posledně r. 1896 vzácně opraven. Průčelí jeho, postavené z mramorových kvádrů střídavě černých a bílých, činí na pozorovatele dojem mohutný. Vnitřek jeho jest velmi krásný; nápadno nám bylo však, že celý kostel potažen byl vzácnou látkou červenou a ozdoben překrásnými draperiemi. Snad již byl okrášlen takto na blížící se patrocinium sv. Vavřince? Chrám tento chová ve zvláštní veliké kapli pod oltářem sarkofagu dovezené tam ostatky sv. Jana Křtitele. Ženským není vstup do kaple této dovolen. Ježto my však žádných dam ve společnosti neměli, mohli jsme všichni uctíti ostatky světce toho.

Abychom nepohrdli dobrou radou úslužného našeho sklepníka, vsedli jsme na elektrickou dráhu a jeli Bartolomějskou branou za hradby městske prohlédnout si tak vychvalované Campo Santo (hřbitov). A nelitovali jsme toho! Hřbitov Janovský jest věrným obrazem města, jehož bývalé obyvatele v lůně svem chová. Velikánský hřbitov ten rozložen jest terasovitě na svahu horském; a jako v městě šlechta a boháči přebývají ve skvostných palácích, tvořících celé nádherné ulice, kdežto ta chudoba opět pospolu obývá postranní špinavé ulice, kdež z každého téměř okna ošumělého stavení bída a nouze na tě zeje — tak jest tomu i zde

na hřbitově. Okolo hřbitovních zdí vůkol na každé terasse spatřuješ pěkné nadkryté chodby, kteréž kryjí nádherné mramorové hrobky šlechty a boháčů — kdežto ta chudina odpočívá uprostřed pod širým nebem.

Nizoučký prostinký kříž, z tenké desky mramorové zhotovený, nese nápis označující, jak jmenoval se chudák, jenž tu v zemi odpočívá. Než pro tyto ubožáky měli jsme pouze pocit upřímného soucitu, kdežto ty nádherné galerie s nekonečnými řadami skvostných náhrobních pomníků — jeden krásnější, vzácnější druhého, naplňovaly nás obdivem — úžasem. Vše tu sám čistý nejvzácnější mramor — i ta dlážka, po níž chodíme. A což teprv umělecké, báječně krásné sochy na hrobkách?! Byli bychom oči na nich nechali. Jsem velikým milovníkem malířství a sochařství, a neopomenu nikde na cestách navštíviti, kde mi možno, musea, kdež vzácné umělecké obrazy a sochy třeba i za velký poplatek lze spatřiti. Avšak tak krásných, tak jemně a umělecky provedených soch, jako na hřbitově Janovském, respatřil jsem dosud nikde, kromě snad v basilikách římských. A co zvláštního na hřbitově Janovském, že náhrobky ty vynikají svou pestrou rozmanitostí; každý téměř jest dílem originelním, nevidíš tu ničeho jednotvárnou stejností unavujícího. Nepřipadá ti to ani, že bys chodil po hřbitově, ale zdá se ti, že procházíš se uměleckou galerií, kdež na obdiv vystavena jsou díla nejznamenitějších umělců. Tu představuje se zrakům tvým mistrně znázorněný výjev některý z písma sv., zvlášť z utrpení, nebo z mrtvých vstání Páně, tam zase vidíš anděla krásného s dítkem v náručí k nebesům se vznášejícího; tu pláčí sirotkové u hrobu zemřelé drahé matičky, tam opuštěná vdova znázorněna, kterak v nezměrném bolu tonouc, dlí u hrobky manžela svého — tu otec a syn v bolestném objetí stojí u vchodu do hrobky — — — než nebyl bych ani hotov, kdybych líčiti chtěl všechny ty mistrovské sochy, jichž jsme tu bez počtu spatřili. A všechny ty sochy, ač vytesány z mramoru, a to nejvzácnějšího, jsou tak jemně, tak umělecky pracovány, každý vlásek, každá žilka na těle, každý záhyb i ten nejmenší na šatech, ba i to jemňounké tkanivo látky tak jemně vpracováno v mramor, že jest každičká socha jako živá — jen mluviti. A což teprv bol, a jinde zase ta důvěra v Boha, a naděje na shledání tam na věčnosti tak mistrně znázorněny umělcem, že člověk žasne v němém obdivu. — Na zpáteční cestě koupili jsme si na památku několik fotografií skvostných těch náhrobků, jež v krámku před vchodem na hřbitov po 1 líře se prodávaly, a elektrickou drahou jeli zpět do města, bychom »visitaci« Janova skončili prohlídkou přístavu.

Velikánský přístav Janovský zaujímá plochu 196 ha. Obehnán jest vysokými valy se strany mořské, zvanými molo vecchio, molo nuovo a molo duca di Galliera. Poslední mají jméno od vévody z Galliery, jenž na zbudování jich věnoval 20 mil. lir. Délka nábřeží obnáší 10.410 *m*. Přístav rozdělen jest na tři oddíly. První dva, »Porto« a »Porto nuovo«, určeny jsou pro lodě obchodní, nákladní, malé parníky a loďky — v třetím oddílu »Avamporto« zvaném zakotveny jsou lodě válečné. Ročně přijíždí a

odjíždí z přístavu Janovského na 14.000 lodí. Na nábřeží přístavu jest neobyčejně živo a hlučno; vše jen jen hemží se tu lodníky, nádenníky, obchodníky a cestujícími, vše ve spěchu a chvatu, a každý křičí, volá a huláká, až by člověk od toho lomozu a hluku celý ohloupl.

Prohlédli jsme si jen zběžně nepřehlednou spoustu nejrozmanitějších lodí v přístavě zakotvených, od ohromných lodí námořských o dvou nebo třech komínech s mohutnými stožáry, a od velikánských plachetních lodí nákladních až do těch nejmenších parníčků a člunů určených k projížďce na moři okolo přístavu; jen zběžně povšimnuli jsme si toho hlučného, čilého a živého ruchu na nábřeží, a pospíšili jsme si podívat se ještě k obrovskému majáku »Lanterna«, postavenému na skalním výběžku mezi Janovem a předměstím Sampierdarenou, odkud prý, jak píše Baedecker, jest rozkošný rozhled. Maják jest opevněn, a vchod k němu střežen vojskem. Vidouce stráž, báli jsme se branou projíti, i tázali jsme se jednoho vojína, zda smíme k Lanterně. Vojín ten byl velmi vlídným a úslužným k nám a ochotně vysvětloval, kudy se k majáku dostaneme. Vlídností tou získali si italští vojínové rázem úcty a lásky naší, a když vracejíce se procházeli opět branou, zdravili jsme vlídné taliánské obránce vlasti srdečně na rozloučenou. Odpovídali nám s přátelským úsměvem, patrně potěšeni.

Od majáku měli jsme čarokrásný rozhled. Na východ jeví se nám pyšný Janov s objemnými přístavy s překrásnou Rivierou di Levante od města až k malebnému předhoří Portofinskému se táhnoucí, tak půvabným — tak krásným, až k nevypsání; na západ vidíme rozkošný věnec vesniček, městeček, vil a zahrad Riviery di Ponente až po krásnou Savonnu, v pozadí vyčnívají zasněžené vrcholy Alp Ligurských — a před námi to hučivé, šumící moře táhne se do nekonečna, na němž čarokrásně zrcadlí se odlesk zapadajícího slunce.

Půldenním chozením v nesnesitelném horku byli jsme k večeru již znaveni a důkladně zpoceni. Proto navrhl pan nadučitel, bychom se vykoupali v moři. Návrh ten přijat s nadšením, a již těšili jsme se v duchu, jak blaze bude nám ve chladících vlnách mořských. Ale sklaplo nám. Lázně mořské byly už zavřeny, a nám kynula nyní jediná úleva po dnešním pocení — chladícím vínem ovlažiti v hotelu vypráhlé útroby naše. V Janově totiž poprvé seznali jsme praktické zařízení na ochlazení vína v parné dny letní Dostalif jsme v hotelu do sklínky kousek čisfounkého ledu — bezpochyby umělého. Na led ten naleje se víno a ochladí se ihned znamenitě.

5. Z Janova Rivierou Savonskou do Monte Carlo a Nizze.

Po unavující Janovské tuře spal jsem znamenitě — jako zabitý, až probudil nás vždy veselý pan nadučitel, volaje: »Vstávejte — dnes Monte Carlo!« Vstali jsme z vesela a při snídani hovořili, jak asi dopadneme v Monte Carlo. Přával jsem si dávno shlédnouti krásnou Rivieru Savonskou a pověstnou světovou hernu Monte-Carlo, o nichž jsem již tolik četl a slyšel. Zařadil jsem

tudíž i do programu cestovního Rivieru se zastávkou v Monte Carlo. A dnes podniknouti jsme měli zajímavou tu partii.

Jelikož jsem slyšel od těch, kteří už v Monte Carlo byli, že do herny nikdo v uniformě ať vojenské, ať úřednické neb i kněžské připuštěn není, nezbylo nám s p. bohoslovcem než »vhoditi se do civilu«. Koupili jsme si tudíž v Janově ráno před odjezdem límce, náprsenky a stužky pro dnešní výpravu. Já kupoval i knoflíčky, ale p. nadučitel pravil, že má knoflíčků dosti, proto nekoupil jsem žádných.

V náladě veselé těšíce se na dnešní mnohoslibnou a dobrodružnou cestu, vyjeli jsme z Janova rychlikem o 7 h. 20 min. ráno. Ten den byl pro nás dnem šťastným. Hned z rána měli jsme štěstí. Byli jsme totiž v kupé sami a mohli jsme bez překážky oddati se pozorování nevýslovně krásné krajiny, kterou jsme jeli. Běhali jsme od okna k oknu, jak kde se nám krásnější a poutavější skýtala vyhlídka. A jest vskutku jízda Rivierou tou čarokrásna — k nevypsání.

Po levé straně máme stále okouzlující výhled na moře. Sinavě namodralá, do zelenavě stříbrného nádechu se jemně vlnící a čeřící táhne se hladina mořská do nedozírné dálky, kde sotva k rozpoznání splývá s jasně modrým obzorem. Zářivé slunéčko vrhá čarokrásný reflex na nekonečné vody a palčivé jeho paprsky probodávají ty hřebeny vln mořských, smýkají se po nich a rozplývají se v nedohledné hladině. Občas spatříš na té nekonečné hladině v dali černý bod, jen malinký zpočátku; avšak bod ten roste vůčihledě víc a víc, až oko tvé rozpoznává, že to loď, která přijíždí z krajin dalekých a míří do některého přístavu. Tu a tam zabělají se ti v dáli plachty lodí podél pobřeží s nákladem plujících, tu zahlédneš zase člun rybářský, s nímž jako s míčem rozzuřené vlny divoko si pohrávají. Ani za celý svět nesedl bych do takového člunu. Hrůza pojímala mne, když viděl jsem na rozbouřeném moři zmítati se rybářský člun.

Než jsem příliš slabým spisovatelem, bych aspoň trochu důstojně dovedl vylíčiti ty kouzelné krásy moře a vyjádřiti dojmy, které dosud v duši mé utkvěly a nenalézám ani slov, která tlumočila by aspoň obstojně mocné dojmy, jaké dosud obnovují se v duši mé, vzpomínám-li si, jak jsem byl okouzlen tehdy pohledem na čarokrásné moře. Než i krajina, kterou jedeme — Riviera tolika básníky již opěvovaná — jest rozkošná. Jest to sice téměř vesměs uzoučký jen pruh země, olemovaný na jih mořem a na sever vysokými horami Alp Lidurských, místy strmými, místy mírněji do pobřežního údolí se skloňujícími, ale celá ta krajina jest učiněný ráj.

Jedeme mezi sady olivovými, pak zase mezi obrovskými palmami, potom kolem oleandrů, v nichž tone obyčejný nádražní domek, pak mimo zeď, na níž pnou se kaktusy, kolem vinic a velkých sadů pomerančových a citronových, tu zas vidět zahradu s krvavými růžemi, agavemi, smokvoni a nevím ani vyjmenovati všechnu tu bujnou jižní květenu, ale vše to barvami jen hoří. Přes úrodné kousky země přejíždíme i přes mrtvé pustiny, přes balvanitá vyschlá řečiště, přes romantické výmoly a rokliny

— tu jedeme vesničkami s chudičkými chatami, malebnými kostelíky, a otevřenými zvonicemi; tu zahlédneš opět u moře maloučké, ale útulné chaloupky rybářů, některé skoro až u moře, div že jich vlny nespláchnou, jiné zas na skalnatém útesu jako pevný hrad; tu mijíme opět krásná města Sestri, Voltri a malebnou Savonu s nesčetnými nádhernými vilami, krásnými jako v pohádce v rozkošných zahradách palmových, mijíme i Capo di Vado, odkudž se nám skýtá rozkošný zpětný pohled na celou krásnou Rivieru až k Janovu.

Nad pestrým krajem okouzlující Riviery vystupují velikáni Monte Alpe a Rocca delle Penne, a za nimi jestě jiné a jiné, ty jedny zelenavé, jiné načernalé a zas jiné šedivé a konečně ty nejzazší kouzlem dálky namodralé, zfialovělé. Mijíme jakési zříceniny, potom někdejší klášter na Monte Carmelo, skoro podjíždíme pod Monte Croce a blížíme se k starobylému, Římany založenému městečku Albenga.

Až dosud jeli jsme samotni v kupé a nerušeně kochali se na krásách rozkošné Riviery. Abychom cestující, kteří na každé stanici přisedali, odstrašili, by nám do kupé nelezli, používali jsme na každém nádraží, kde jich mnoho sedalo, zvláštní lsti. Dva totiž vychýlili jsme se z okna kupé našeho na straně, kudy se sedalo, a třetí vystoupil na sedadla a vystrčil hlavu svou nad hlavy naše též ven, tak že vypadalo to, jako by kupé naše bylo cestujícími nacpáno. Ale v Albenze se nám naše lest nepovedla. Jakási statná venkovanka asi 40letá vlekouc v každé ruce po jednom ohromném baliku, nelekla se naší ochranné barikády, a zaměřila zpřima k nám. Snad měla ráda »panáčky«, a vidouc mne v oknu, chtěla mermomocí cestovati pod ochranou panáčka. Zůstala s velikým nákladem státi přede dveřmi našeho kupé a přicházející právě konduktér dvéře jí otevřel. Nezbylo nám, nežli opustiti »válečnou posici svou« a nejprv zavazadla obrovská, a pak objemnou jejich majitelku přijati do kupé pro nás dosud tak útulného. Vyplniviši velikými baliky prostoru pod lávkou, usedla si nevítaná tato společnice naše naproti, spokojeně a dobrosrdečně se usmívajíc a nás si prohlížejíc. Tu vzkřikne již konduktér zrovna u našeho vozu jarým turem: »Pronti — partenza«, jako dříve u nás křičívalo se »Fertig — abfahrt« (Hotovo, odjezd.) — Avšak tato dvě mohutným hlasem pronesená slova měla na naše usmívající se »vis a vis« účinek strašný — jako hrom, jenž někoho z libého spánku probudí. Jako jedovatou zmiji uštknuta vzchopila se a bleskem octnula se v otevřeném okně kupé, lomíc rukama a zoufale volajíc: »Mio bambino — mio bambino!!« — Bylať si v čekárně položila malé dítě své, aby velikánské baliky nejprv do kupé dopravila. Ale dostavši se tak šťastně do společnosti patrně jí milé, zapomněla na dítě své, až konduktér svým mocným hlasem probudil v ní vzpomínku na odložené dítě. Konduktér zaslechnuv zoufalý výkřik, otvírá rychle dvéře, ubohá matka jedním skokem je dole z vozu a větrem pádí pro dítě — ale v tom hnul se již vlak a jen stěží stačil konduktér s naší pomocí ještě vyhoditi jí zavazadla. Viděli jsme odjíždějíce chuděru s dítkem v náručí smutně státi nad ohromnými baliky u ko-

lejí. Dítě měla opět — ale vlak jí ujel. Bylo nám jí sice upřímně líto, ale těšili jsme se přec, že jsme opět samotni a nikdo nás rušiti a nám překážeti nebude při pozorování další krásné cesty naší.

Po chvíli zmizela opět Albenga z očí našich a s ní i dojem vzrušujícího výjevu, jenž se tam odehrál.

Zase vnímáme krásy rozkošné Riviery, kocháme se vyhlídkou na ostrov Gallinarii, jemuž vévodí štíhlá věž, vyhlížíme i na stranu opačnou k horám, jež nyní ustupují na sever. Co údolí, co pustin, co vršků, co zahrad, co vesniček, co věží melancholických na dohledu, ani bys nespočetl, ani skorem nepřehlédl. — Tu zahlédneš opět ještě v čas cypřiše trčící smutně nad hřbitovem asi tak na tři kilometry od dráhy do hor. O chvíli později, a už bys jich byl nespatřil, neb zatáčíme se kolem hory jakés — a cypřiše mizejí. Jeden krásný pohled — myslíš si — jsem si zachránil, a je ti, jako by ti byl někdo něco daroval. A tak to jde dále. Zahrady, palmy, villy, chaty, cypřiše, pynie — moře a hory. Bez ladu se ti míchají dojmy, ze svěží krásy přicházíš do ponurosti, z ráje do pouště — a vše jen tak na okamžik, tak prchavě, že se nemůžeš ani pořádně o tom zamysliti. Nestačíš vnímati. — Jedinou chybou jsou ty nesčetné tunely na Rivieře, které často okrádaly nás o vyhlídku, když nejvíce nás okouzlovala. Však i to patří k romantice. I to snad zvyšuje kouzla bohaté, pestré rozmanitosti rozkošné Riviery.

Blížíme se k jakémusi městu. Po rozkošné promenádě na břehu mořském vidíme zástup dívek v bílý šat oděných skotačivě běžeti k veliké zahradě palmové. Zprvu jsme myslili, že jsou to chovanky nějakého ústavu ve stejnokroj oděné. Než přiblíživše se více, shledáváme, že jsme na hrozném omylu. Bylyť to dámy v koupacím obleku. Rychle chápeme se Baedeckra a dovídáme se, že město to zove se Alassio, že jsou tam mořské lázně, zvlášť od Angličanů přečetně navštěvované. Ty naše domnělé chovanky klášterní byly tedy asi nějaké rozpustilé Angličanky, které po příjemné koupeli mořské ve stínu košatých palem dovádivě skotačily. Než ještě do nádraží jsme vjeli, zpozorovali jsme i v moři veliký zástup obojího pohlaví v osvěžující koupeli. Záviděli jsme jim vskutku požitku toho. Neb, ač byli jsme samotni v kupé, okna otevřena z obou stran a my polosvlečeni, přec bylo nám horko k nevystání. Jaký požitek by to byl býval, aspoň na půl hodinky schladiti se ve studených vlnách mořských!

A zase po krátké jízdě blížíme se k městu jinému: Porto Maurizio, přístavní město, jehož tři věžičky kynou s vršku, jimi korunovaného, do daleka, do široka. Jakoby je těsně k sobě natlačil, dům na dům, palác k paláci zdá se přiléhati, že se diviš, kudy tam asi ti lidé chodí. A chvílemi se ti zdá jakoby s vršku ta neb ona budova se mohla utrhnout a kutálet po spodních střechách někam do přístavu. A čím dále se blížíme, tím stává se pohled na krásné město to malebnějším.

A zase odtud mijíme staré silné, nízké věže, trčící blízko břehů, jež před staletími zbudovány byly na ochranu proti Saracenům a v nichž, ovšem opravených, bydlí lidé dosavad. A přes koryto Argentiny letíme, vidíme sluncem ozářené hory na severu,

z nichž nejvýznačněji Ceppo, Saccarello a velehorskou do výše 3400 *m* se vypínající Puntu Argenteru, a jak se ty všecky rozrýpané a někde i posněžené hřebeny jmenují. — Ocitáme se v nejromantičtějším kousku vlašské Riviery. Uprostřed rozsáhlých palmových hájů a zahrad s pestře bujnou jižní květenou vyjímá se nádherně výstavné město San Remo báječně, rozkošně. Než i San Remo opouštíme, dychtivě po něm se ohlížejíce, abychom nabažili se té krásy, nežli za černým mysem zmizí zrakům našim, mijíme i rozkošnou Bordigheru a pestřejší, na divočejší romantiku bohatší krajinou, přijíždíme do Ventimiglie, poslední to stanici italské na hranicích francouzských.

Ve Ventimiglii opustili jsme vlak italský a byli jsme komandováni k prohlídce financi francouzskými. Zkusil jsem už finance rakouské, německé, švýcarské a italské, ale takových »sekantů« jako francouzští financi ve Ventimiglii, jsem nikde neshledal. Mně prošťáral rub na rub celý vak cestovní, obrátiv mi vše na ruby, až jsem sotva vak pro nepořádek zavřiti mohl, promačkal mi celý havelok, jejž jsem držel na ruce — a div by mi nebyl ještě kapsy prohlédnul. Byl jsem na tuto francouzskou drzost dopálen, poněvadž bylo viditelno, že mne katolického kněze zvlášť chce »šikanizovati«, neb u druhých cestujících byl shovívavějším. Hned člověk poznal, že jest ve Francii, kde katolická církev jest nenáviděna, pronásledována a utlačována.

Po této přísné prohlídce vsedli jsme zase na vlak francouzský a jeli dále. Ač krajina byla opět velmi poutavá, zvlášť okolí Mentonu okouzlující, přece nás nezajímala ta báječná krása přírodní tou měrou, jako dříve; bližiliť jsme se projektovanému dnešnímu našemu dobrodružství, světové herně v Monte Carlo, jež zaujímalo nyní téměř veškeru mysl a pozornost naši. Nahražovali jsme pocením a kouřem do kupé se valícím špinavou toiletu naši jinou čistou — a zvlášť já musel vhoditi se do »civilu« — za 22 let zase poprvé.

Byl jsem v tom tak nemotorný, že p. nadučitel smiloval se nade mnou a pomáhal mi. Než i jeho dovedná obratnost byla v konci, když zpozoroval, že na nízký knoflíček, jaké on pouze měl, nemůže nikterak nastrčiti košili, náprsenku a límec. Proto radil mi, bych náprsenky nebral, že prý mi majícímu kabát vysoko zapnutý pod stužkou ani košile viděti nebude. Zbalil jsem tudíž náprsenku opět do vaku — a než naše »namáhavá« práce, při níž jsem se notně zapotil, byla skončena, a já stal se způsobilým do herny býti připuštěnu, byli jsme u cíle. Konduktér volal: »Monte Carlo« — a my vzrušeni vylézali. (Pokračování.)

Za matkou.

I.

Když myslím, máti, na Tebe,
má píseň zmlká zcela,
jak ptáče, když se krajinou
noc smutná rozestřela.

A zpívá-li to ptáče přec,
pěje si jenom zticha,
a moje píseň tichounce,
a vzhloubi duše vzdychá.

II.

Jak's mne, máti, milovala
za těch dávných zlatých dob,
to nepoví, nevysloví,
ten Tvůj prostý, chudý hrob.

Jak's mne, máti, milovala
za těch mládí sladkých let,
to nepoví, nevysloví,
na Tvém hrobě žádný květ.

To jen moh' by pověděti
Bůh, jenž znal Tvé lásky cit,
a ten, kdo chce na tvém hrobě
pláčem srdci ulevit. *J. Milota.*

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Vrchlický, Čech, Heyduk.

Tři přední básníci naši, kteří sice nikdy na poli literární vzájemnosti československé nepracovali, ale kteří přece v dobách, kdy jednalo se u nás o jednoté se Slovenskem či o roztržce, kdy k nám pronikaly bolné stesky pronásledovaných slovenských předákův, pečlivě sledovali slovenskou borbu s nepřítelem, mongolským Maďarem, i borbu s vlastním bratrem, s národem českým. V básních těchto nejlepších i nejplodnějších poetův českých odráží se také názor jejich na věci slovenské. Jediný Heyduk věnoval Slovákům celé sbírky své lyriky, kdežto Vrchlický a Čech jen jaksi mimochodem zalétli duchem na Slovensko.

Jaroslav Vrchlický přispěl r. 1898 do Salvova a Kálalova sborníku »Od Šumavy k Tatrám« nedlouhou ale hezounkou básní »Poslání na Slovensko,« která nejlépe ukazuje jeho názor na československý poměr. Báseň otiskujeme tuto celou.

Jako starší bratr praví k sestře mladší.
Rád mám tebe, dítě, měl bych ještě radší,
kdyby, kdyby, kdyby rozumět mi chtěla
duška tvoje sladká, písní rozšumělá.

Jsi tak malá, milá v hor tvých pestrém věnci,
jsi tak sladká, zpěvná jak tví jarní ptenci,
jsi tak plná něhy v kolébce své zlaté . . .
nevím, nevím, nevím, co nás to jen mate! —

Jako švarný šohaj praví k svému děcku:
Rád mám tebe, dítě, máš mou lásku všecku,
ale měl bych radši duši tvou i tělo,
kdyby, kdyby, kdyby chápat jsi mne chtělo!

Jsi tak snivá, tklivá, tisíc bájí v oku,
tisíc zvěstí na rtech, jež se tkají v sloku,
tisíc vděků každým údem tvým zřím hráti . . . .
nevím, nevím, nevím, jak tě milovati. —

Jako šedý dědouš praví k vnučce svojí,
s vínkem modré chrpy, která před ním stojí:
Děkuji ti, dítě, jsi tak dobrá, milá,
kdybys, kdybys, kdybys jen mne pochopila!

Vidíš, je to lehké, jak je rybka v řece,
vidíš, je to sladké, vždyť jsme svoji přece,
vidíš, snad to půjde, chtějme oba pouze!
Nevím, nevím, nevím — ale hynu v touze . . . .

Nezapírejme si při vší své lásce k nejpřednějšímu českému básníku, že v básni této je mnoho plané fráze, mnoho slov, která nemají významu a smyslu. Ale básnička pro svůj zvonivý rhytmus se milounce čte a konečně přece jen musíme pochopiti, jaký vzdech posílá básník náš na Slovensko.

Sborník, vlastně almanach »Od Šumavy k Tatrám« byl officielní kritikou, totiž v literární rubrice »Slovenských Pohľadov« zbičován a odsouzen. Nezasloužene, neboť proto jen, že chtěl české se slovenským pod společnou uvésti střechu. Kritik martinský jistě měl při svém posudku také na paměti tuto báseň Vrchlického, když psal almanachu Salvovu a Kálalovu ortel smrti. Úmyslně asi nezmínil se o této básni, což však s klidným svědomím učiniti mohl, neboť básník Vajanský sám v prvních několika ročnících nejednu sbírku Vrchlického popravil. Vajanský býval přísným kritikem, od jehož tribunálu nebývalo odvolání. Ale jeho posudky českých děl jsou pravými perlami slovenské kritiky, i tam, kde české básníky odsuzoval, právě jako tam, kde je chválil a zásluhy jejich uznával. Nerad a trpce ovšem své doby nesl odsuzující a odmítavé posudky svého trojdílného románu »Kotlína«, kterých dostalo se mu se strany české kritiky a pevně se proti nim hájil ve svých »Národních Novinách«. Ale nedivte se. Řeklo by se, že odsuzoval a odměnou za to že byl odsouzen. Ale to by nebylo pravda. Vzpomeneme-li si, s jakou úchvalou přijata byla u nás jeho sbírka »Tatry a more«, která vyšla v Nerudových »Poetických besedách« a jak celkem odmítavé stanovisko zaujala česká kritika k románu »Kotlína«, při čemž odsoudila i jeho starší dílo »Suchou ratolest«, které své doby rovněž pochvalně a příznivě bylo přijato, uznáváme, že básník Vajanský, tento skutečný mučedník své vlastenecké lásky, musil býti dojat odsuzujícím stanoviskem české kritiky, zvláště když ho nemohlo býti tajno, že proto jest jen ostouzen, že neuznává »kapacit«, za jaké bývají vydáváni ruský »filosof« Tolstoj a čeští »vůdcové národa« (Vajanský by řekl »svůdcové«) Masaryk a Herben.

Tato báseň Vrchlického mohla se Slovákům martinským méně líbiti, než líbil se české kritice Vajanského »Kotlín«. Vrchlický tu přece zřetelně přizvukuje, že Slováci nechtějí rozuměti dobře míněným snahám českým po bývalé jednotě, »Vždyť jsme svoji přece, chtějme oba pouze,« vytýká jemně básník »sestře mladší« a slibuje jí, že »měl bych radši duši tvou i tělo, kdyby chápat jsi mne chtěla, dítě.«

V témže sborníku byly uveřejněny tři básně podepsané pseudonymem Ludiše. Básně jsou české a jest na nich zřejmě

znáti vliv četby básnických výtvorův Vrchlického. Poslední z nich »Ó, pojďte s námi«! jest patrnou reminiscencí básně Vrchlického »Poslání na Slovensko«. I z této básně otiskujeme aspoň některé sloky, kdyžtě tu není místa na celou, abychom aspoň tak ukázali, jak básní svou působil Vrchlický na mysli svých následovníkův.

Ó, pojďte s námi, sokolíci bdělí,
již křídla zvolna k letu rozpínáte!
Jsme jedna krev — i nám i Vám je svaté,
zač předkové kdys odhodlaně mřeli. —

Ó, pojďte s námi, tu je naše ruka!
Jsme o krok dál, jen smělo naší stopou!
Vždyť nedávno co kalnou předpotopou
i naše řeč unikla sladkozvuká. —

Ó, pojďte s námi, — k čemu hledět dále,
kde slunce led tak těžko rozehřívá?
Nás hory dělí jen, a hradba lživá,
jež padne kdys .... Tak svoji budem' stále.

Ó, pojďte s námi, přiviňte se úže
ku srdci srdcem a pak dlaní k dlani, —
jen lásce dává nebe požehnání
a práce v život vykouzlí nám růže. —

Vrchlický jest si dobře vědom ethnické jednoty obou kmenů, ale se zvláštně jemnou výtkou vytýká Slovákům, že této ethnické jednoty nechtějí pochopiti.

Svatopluk Čech náleží k předním českým stoupencům poesie politické a jest jediný z nich, jemuž se na tomto poli celkem šťastně vede. Ale poesie politická, která vyžaduje více než kterékoli jiné odvětví básníka celého, básníka rozeného, aby se nezvrhla v neslanou a nemastnou, našla v Čechovi také muže celého. Slavný náš pěvec »Zpěvníku Jana Burjana« a »Vácslava Živsy« i nádherné »Dagmary« objevil se politickým básníkem již v nejstarších svých plodech, na př. v »Adamitách«, ve »Zpěvníku Jana Burjana«, svému politickému kredu věnoval i velikolepé plody celkové, jako »Slavii« a »Evropu«. Čech je politikem i ve svých veršovaných báchorkách; vzpomeňme jen nádherných jeho plodův »Hanumana«, »Pravdy« a »Petrklíčův«. Věnoval-li svému náboženskému nazírání celou básnickou sbírku »Modlitby k Neznámému«, jež byla své doby odmítavě přijata jak kritikou katolickou tak evangelickou, věnoval tři sbírky svých překrásných veršů drobnějších našemu životu politickému. Jsou to »Jitřní písně«, »Nové písně« a »Písně otroka«. Čech jest politikem v Broučkových »Výletech« i v »Lešetínském kováři«. Nic z našeho národního života neušlo jeho pozornosti, všecko vzbudilo ohlas v jeho verších. Proto nelze se diviti, že dobře promyslil také otázku československou a že ve svých básních i k ní zaujal jisté a rozhodné stanovisko. Otázkou touto zabývá se častěji, ale nejjasněji vyslovuje své věřím o věcech slovenských v básni »Tatrám« ve sbírce »Jitřních písní«. Otiskujeme z ní tuto nejvýznačnější verše.

Nechť honců Arpádových vnuk
svou patu v leb vám ryje,
nechť vašim synům jarmo muk
na měkké vkládá šije,
nechť sladkou řeč jim ze rtů rve
a vraždí naše bratry:
přec naše jste
vždy naše jste,
jste naše jen, o Tatry!

A kdyby v různo větev tu
chtěl bratr vlastní rváti,
hned první hlahol jeho rtu
zlý blud a rozkol zvrátí —
řeč jedna zní ve sváru hluk
a jasným zvonem hlásá:
Týž retů zvuk,
týž srdce tluk
vás věčným svazkem pásá.

— — — — — — — — — —

Ty čisté záře Mořských ok,
ten Krivaň nebetyčný,
ten bystrý Váhu, Nitry tok,
ten lid tak dobrý, sličný,
těch bájí starých krásná zvěst,
těch písní sladké vděky:
vše naše jest,
vše naše jest,
jest naše věků věky.

Těm klínům vzrůstat nedejme,
jež násilně nás dělí,
a svornou myslí hledejme,
co svíže nás a scelí.
Vděk hojný přijme český luh
od sladké Tater víly,
váš měkký duch
zas v boje ruch
zde najde křepké síly.

Nechť synu Tater, dějů proud
nás mutnou vlnou dvojí,
nic neroztrhá tisíc pout,
jež od věků nás pojí,
jsme národ jeden, jedna řeč,
táž větev slavské lípy,
ni chytrá leč,
ni krutý meč
nás ve dví nerozštípí.

Nuž, páže k páži, k boku bok,
ať zví to širá země,
že bratři jsme, že shledá sok
v nás jedno svorné plemě.
O, věřte, lepší vzejde čas,
pro československé bratry,
až zahřmí zas
vše v jeden hlas
od Šumavy až v Tatry!

Podobným směrem se nesou ještě některé jiné básně Čechovy, jenž je si vědom kmenové jednoty a trpce želí jazykové roztržky, dle jeho názoru neoprávněné, násilné, jen na vylhaném podkladě spočívající. Báseň »Tatrám« sama o sobě jest trpkou výčitkou Slovákům a trpkou obžalobou jejich odstředivých snah. Čech jasně vidí, že synové podtatranští mohou v Čechách nabrati křepkých sil do svého velikého kulturního boje a že Čechové mohou napájeti a posilovati ducha svého v měkké řeči slovenské, ve vnadách slovenské krajiny, že mohou z přírodních krás slovenských čerpati pro umělecká díla, která mohou býti okrasou jak slovenského tak také českého světa. Proto si přeje, aby krásy ty i z nich svým časem vyšlá umělecká díla byla společným majetkem obou českých větví. Z toho zajisté jen popudu lituje roztržky, kterou trpce nese a vlastním bratřím vytýká.

Básník Čech snad uznává i pohnutky, které k roztržce přivedly, ale v básni nedá se všecko tak vyložiti, jak by se dalo říci v učeném nebo mravokárném pojednání, a proto právě věříme, že Svatopluk Čech jen a jen ze svých uměleckých snah a ze svého politického názoru roztržku bolně cítí. Ale i při nynějším stavu věcí mohou umělecké plody z přírodních i národopisných krás slovenských vyrostlé státi se společným majetkem.

Budeme mluviti ještě o Juliovi Zeyrovi a jeho »Radúzovi a Mahulieňe«, kteroužto dramatickou bachorku Andrej Halaša převedl do slovenčiny a před několika léty také martinský »Spevokol« vypravil na jeviště, dříve ještě, než Halašův překlad vyšel tiskem.

(Pokračování.)

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 31. října t. r. první schůzi ve XXIII. správním roce. — Jednatel katecheta Boh. Jiráček povstal a oslovil přítomné těmito slovy: Od poslední naši schůze ubyl ze středu našeho milovaný místopředseda J. Flekáček; ztráty jeho jsme se nenadáli. Zásluhy, které měl o »Vlast« a naši sekci, byly již dostatečně posouzeny v »Našich Listech« a ve »Vlasti« a není tudíž potřebí, abych znovu o nich se zmiňoval, znáte je nejlépe sami, ale žádám vás, abyste povstáním projevili upřímnou soustrast nad úmrtím tohoto pracovníka, a slova má aby byla zanesena do protokolu naší Literární sekce.

Přítomní povstali a pomodlili se Otče náš a Zdrávas Maria za duši zemřelého.

Předsedající red. Tom. Škrdle vítal nového člena sekce Jana Ševce-Blanického, spisovatele a spolupracovníka v »Patronátu mládeže«, a žádal ho, aby s námi na roli katolické spolupůsobil. Na to navrhl za nového místopředsedu faráře Vlast. Hálka, řka, že farář Vlastimil Hálek ani jediné schůze nevynechá, literárně horlivě pracuje a tudíž si zaslouží, aby byl postaven v čelo této družstevní instituce. Volba byla jednohlasně vykonána a nový místopředseda zaujal místo předsednické.

Sekce pojednala o návrhu čtyř vikariátů ohledně »Vlasti«, návrh ten zamítla a požádá výbor družstva, aby přešel přes něj k dennímu pořádku. Návrh i odpověď se v »Našich Listech« a ve Vlasti uveřejní, nebo není třeba věc tu tutlati a tajiti.

Literární sekce vítá s nadšením krásný pastýřský list J. Em. ndp. Leona kardinála Skrbenského proti volné škole a odsuzuje nízké útoky letáku, jenž byl proti němu vydán. Spolu odsuzuje Literární sekce urážlivé výpady »Bílého praporu« proti otcovskému a láskyplnému listu J. Em. ndp. arcibiskupa Pražského, kterým doporučuje kléru církevní smýšlení a ryzí kněžský život.

Literární sekce konala při sjezdu Vlasti v Jindřichově Hradci schůzi, na níž předneseny byly dvě zdařilé přednášky, a to: »Národopis a katolická církev« K. Procházkou, farářem ze Stochova, a »Význam družstva Vlast v českém katolickém životě« Fr. Žundálkem, katechetou z Prahy. — »Katolická žena a moderní tisk«, o tom přednáší dne 4. listopadu v křesť.-soc. spolku žen a dívek »Vlast« na Kladně místopředseda Lit. sekce farář Vlastimil Hálek.

Jedná se o převezení pozůstatků kněze-spisovatele dra. Innocence Frencla ze zrušeného Košířského hřbitova do jeho rodiště Stříbrných Hor. Literární sekce súčastní se této akce místopředsedou far. Vlast. Hálkem. Red. Tom. Jos. Jiroušek připomenul, kdyby se převezení stalo v neděli odpoledne, že by se této oslavy mohla súčastniti celá katolická Praha, t. j. katolické spolky a katolické organisace.

Následovaly referáty:

Red. Tom. Škrdle sdělil sekci různé vnitřní záležitosti družstva a předložil jí novou knihu faráře Fil. Konečného (knih Dědictví Svatojanského č. 94). Jaká má býti víra naše? Hovory náboženské. Hovorů se súčastňují: nevěrecký důstojník, věřící statkář, jenž však své myšlení skrývá a rovněž různé námitky podává, a mladý, vzdělaný kněz katolický. Oni dva dávají námitky, kněz odpovídá. Filip Jan Konečný jest vysoce vzdělán, církvi zcela oddán a konal hluboká studia bohoslovecká, i vyniká jeho kniha jasností myšlének, pádností důvodů, vážným vtipem a vůbec všemi přednostmi obrannými.

C. a k. vojenský kurát Dr. Rud. Zháněl podával zprávy z literatury německé, latinské a české. Referát jeho bude ve »Vlasti« uveřejněn, proto jej pomíjíme.

Jednatel Boh. Jiráček, katecheta, probíral a doporučil Wiesnerovy kalendáře, jimž přeje hojného rozšíření, a to jak pro výběr povídek předních našich spisovatelů, tak i pro dobrou snahu p. nakladatele. dále rozebíral »Ottovu Lacinou knihovnu« číslo 214. J. Havlasa »Lidé na horách.« Pan spisovatel obral si látku ze zamilovaných Tater. Mistrným perem líčí život i krásy přírodní, cítí s tím lidem a rozumí dobře jeho tužbám. Než opět nutno se zmíniti o tom, že pan spisovatel slovo Bůh důsledně píše s malým b, sebe sama pak, když jednající osobu oslovuje, píše Pán s velkým P. — Hasičský kalendář rodinný. Roč. XIII. přináší články zábavné a hlavně poučné z oboru hasičství. Zábavných článků je méně, více poučných, a tak pomalu přestává býti kalendářem rodinným, ale spíše odborným.

Místopředseda farář Vl. Hálek podává zprávu o posledním ročníku »Musea«, časopisu bohoslovců československých. Jsou v něm slibné poetické práce bohoslovců, které dávají naději, že i toto pole bude míti v brzce vítané pracovníky. Uvádí znělky Ad. Rajnocha z Brna: Plato, Aristoteles, Sv. Tomáš Aquinský, Ballada našeho věku; L. R. Farkasova z Olomouce: »V zahradách tajemných duší«, »Těžké vůně orchidejí«; E. Masáka z Brna: »Vzpomínám«. Dále jest tu prohloubena práce Jindř. Kuby z Brna: »Právem-li lze nazvati školu dcerou církve katolické?« Zprávy z »Růží Sušilových« v jednotlivých seminářích ukazují, že se tu utěšeně na poli literárním pracuje. — Dále zmínil se o brožuře z »Časových Úvah« s obsahem »Jesuité a jejich protivníci.« Napsal Gracchus. — Jest to stručná, avšak skvělá apologie řádu Tov. Ježíšova, v níž zvláště pádnými jsou pochvalné úsudky uvedených tu mocnářů a knížat Jindřicha IV., Gustava Adolfa, protest. krále švédského, Bedřicha II., protest. krále pruského, Kateřiny II., carevny ruské, svědectví učenců a spisovatelů, jako Voltaira, četná uznání papežů a biskupů. — V literární sbírce »Knihy moravských autorů« vyšel II. svazek J. Kalousa »Valašsko v písních«. Obsahuje rozkošné básně svérázného poeta valašského, vystihující charakteristický ráz nádherné krajiny valašské i života lidu. Mnoho motivů jest tu náboženských.

Dr. Fr. Xav. Kryštůfek, c. k. dvorní rada a kanovník, děkuje za blahopřání k 40tiletému kněžství a Spolek katolických Srbů lužických v Praze, »Serbowka«, děkuje písemně red. »Vlasti«, že si všímá poměrů lužických.

Tím byla schůze skončena, schůze na práci literární bohatá. Doufejmne, že byla-li Literarní sekce vždy čilá a pracovitá, že tak tomu bude i v budoucnosti za nového neúnavného místopředsedy.

Domácí socialní večírky Socialního odboru družstva Vlast zahájeny byly dne 28. října v neděli večer. — Přítomni byli: JUC. Josef Šindler, úředník Hypoteční banky v král. českém; JUC. Cyrill Vlk, mag. komisař v Praze; farář Vl. Hálek; z katechetů: Ant. Suchoradský a Fr. Žundálek; pí. Mare Eberlová s neteří sl. Mandovou; pí. Karla Eckhardtová; za Českou Ligu akademickou pp.: prof. Jos. Šanta a Fr. Skalický, hojně živnostníků a řemeslníků, soukromých úředníků a jiných více. — Přednášku, vysoce zajímavou a poutavou konal pan Antonín Blažek, ředitel kanceláře Ústřední Jednoty hosp. společenstev a úředník zemského výboru: »O starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondě císaře Frant. Jos. I.« — Schůzi zahájil místopředseda socialního odboru družstva Vlast, stříbrník Václav Žižka; vytkl účel a význam tohoto odboru a udělil slovo řečníku, který dokonale vysvětlil účel a prospěch Zemského pojišťovacího fondu císaře Frant. Josefa I. v řeči hodinu trvající způsobem nanejvýš zajímavým a slova svá doložil hojnými příklady i statistickými daty. Účel pojišťování pro stáří — uvedl řečník — není až dosud úplně pochopen, mnozí se domnívají, že bez jejich pomoci pomůže jim stát. To však se dá těžko na naše doby provésti. K svému zabezpečení jistého důchodu musí pomáhati si každý sám a sám musí začíti, i kdyby měl začíti spořiti korunou. Koruna ke koruně, kterou nikdy v Zemském pojišťovacím fondu neztratí, učiní-li tak s výhradou, přinese mu na stáří přece jistý pomocný příjem a učiní-li tak bez výhrady, bude míti slušný důchod. Čím dřív kdo začne si ukládati, tím více bude bráti. Příklady u dělníků, služek, čeledínů, menších úředníků, kněží atd., které při skládání úspor řečník podal, byly velice zajímavé. Řečník skončil za veliké pochvaly přítomných. — Když se potlesk utišil, ujal se slova red. Tom. Škrdle a upozorňoval na výhody pro rolníky, které čeká jednou výměnek; zemský pojišťovací fond prospěl by jim v době stáří, aby bez krejcaru příjmu nebyli. Podobně i čeleď a služky vedle hospodářů měli by si pamatovati na nějaký jistý příjem ve stáří. Když byl pak místopředseda přednášejícímu řediteli Ferd. Blažkovi srdečně poděkoval, prohlásil schůzi za skončenou.

V neděli dne 4. listopadu byla přednáška: »O vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelíkových a Raiffeisenových.« Ale řečník pan ředitel Ant. Blažek ochuravěl, i vyslal místo sebe p. Frant. Slavíka, revidenta Ústřední Jednoty českých hosp. společenstev v král. Českém. — Účastenství bylo veliké. Zejména dostavili se: metrop. kanovník Dr. Jan Marek, školní rada Dr. M. Kovář, farář Dr. Karel Lev Řehák, pí. Marie Eberlová s neteří sl. Mandovou, pí. Marie Kulhánková a mimo ně hojně paní a dívek; kaplan St. Sobíšek; z katechetů: Václ. Kunz, Ant. Suchoradský, Fr. Tichý a Fr. Žundálek; mag. komisař Fr. Cyrill Vlk, bankov. úředník Zd. Roudnický, prof. Jos. Šanta, z Nuslí obecní důchodní K. Brož; právník Jos. Zadína; hojně členů z České Ligy akademické v čele s předsedou Fr. Drobným, členové Jednoty katol. tovaryšů; z řemeslníků: Václ. Průša, Jan Bližence, Jos. Ryska, Jos. Sýkora; obchodník Filip Völkl a jiní a jiní. — Schůzi zahájil místopředseda Socialního

odboru družstva Vlast, stříbrník Václav Žižka a udělil slovo revidentu Václ. Slavíkovi. Přednášející v řeči hodinu trvající vzpomenul nejprve vlastence a lidumila Fr. Cyrilla Kampelíka, který první dal návrhy v Čechách, jak malé spořitelnictví dalo by se upraviti a pak podav krátký životopis Raiffeisena, zakladatele spořitelen Raiffeisenovek, jal se líčiti význam obou způsobů spořitelnictví v Čechách. Vzpomenul toho, kde bychom stáli si hospodářsky dnes, kdyby v letech šedesátých bylo se poslechlo rady Kampelíkovy a spořilo se dle jeho návrhů v kolátorních záložnách, které si přál míti zakládány. Kolátorní záložny se ovšem neujaly, za to však počátkem let devadesátých, tedy za 30 let po návrzích Kampelíkových, ujaly se u nás záložny Raiffeisenovy, které od Kampelíkových mnoho se neliší. První záložna Raiffeisenova založena byla r. 1849 na Porýnsku. Pan přednášející vysvětlil založení Raiffeisenovky, její účel, jak se vede a v čem lidu prospívá. Naznačil způsob vkladů, způsob ručení, úvěru a vůbec celého financování malých těchto závodů velice zajímavým líčením, doloženým i mnohými příklady. V roce 1892 byly v Čechách Raiffeisenovky jen dvě, dnes však je jich na sta a peněžní obrat v těchto Raiffeisenovkách činil v minulém roce 95 milionů korun. Nyní jedná se o to, aby veškeré Raiffeisenovky byly spojeny kolem ústřední říšské pokladny a záložny Raiffeisenovy v Rakousku, o jejíž založení se právě jedná. Když pan přednášející skončil, byl odměněn hlučným potleskem. Ke konci schůze činili předsedající p. Václ. Žižka a red. Tom. Škrdle na řečníka různé dotazy, tak zejména: kam se dává reservní fond, když dostoupí veliké výše, nebo zdali se již staly v Reiffeisenovkách úpadky, zpronevěry a stojí-li to něco, uchází-li se dlužník o půjčku. Řečník odvětil, že se přebytky dávají k obecně užitečným účelům, defraudace že nebyla, jediné to že se stalo, že musil tu a tam ručitel platit za dlužníka. — Redaktor Tom. Škrdle pravil mimo to: slyšeli Jste, že dostati u Raiffeisenovek půjčku, není spojeno se žádnými útratami, ale jinak je to u městských záložen, spořitelen a různých bank. Když jsme si my v Praze vypůjčovali peníze a půjčka byla schválena, odevzdal ústav půjčku nám poskytující celou záležitost advokátovi a ten nám účet namastil. Protestoval jsem proti tomu a řekl jsem řediteli onoho závodu: vy si zde hovíte, vy byste mohli věc udělati sami, vy máte půjčujícímu jíti na ruku, vlastenecké peněžní závody mají v nouzi tonoucím pomáhati, a vy je zatím sami nepřímo utahujete. Ředitel mi odvětil: a to bych byl blázen, abych se dřel za vás — a ústav mi při výplatě půjčky advokátské palmare, ač jsem protestoval, strhl. Týž uvedl v delším proslovu, že jsou Raiffeisenovky namířeny hlavně proti židům, což jest pro venkov nesmírným a neocenitelným dobrodiním; sám jako rodák z venkova ví, jak venkované snadno a lehko upadají v moc židů a kterak se židé tímto způsobem zmocňují gruntů lehkomyslných rolníků.

Další večery konají se v tomto pořadí: dne 11. listopadu: Vlast. Hálek, farář: »O nádražní misii a spolku sv. Rafaela.«

Dne 18. listopadu: pan Václav Žižka, stříbrník: »Řemeslnická otázka.«

Dne 25. listopadu: pan T. J. Jiroušek, redaktor: »Tisk a katolická organisace.«

Zprávy o těchto večerech přineseme v budoucím čísle »Vlasti«.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Listopad — měsíc dušiček — kde koho pudí na hřbitov a budí myšlenky hřbitovní. Proto není divu, započnu-li v tomto listopadovém sešitu řadu nových statí národopisných hřbitovní vzpomínkou etnografickou.

Celé Čechy jsou velkým pohřebištěm národů nejrozmanitějších, ba na mnohých místech successivně téměř v týchž hrobech dály se pohřby příslušníků různých národů. Ojedinělé rovy, neb aspoň stopy člověka *diluviálního* v Čechách nalezeny prý byly u Vlenec na Berounsku, u Prestavlk na Oharce, zvláště ale u Mostu, v Podbabě, u Střebichovic u Slaného, na Panenské u Strahovské brány, v Prachovských skalách, v jeskyni u sv. Prokopa, u Sudslavic na Volyňce, u Ústí nad L., v Lubné a na Jenerálce v Šárce.

Ovšem přesnost údajů těch více méně kolísá a je vratkou! Po době diluviální podnebí u nás se pozměnilo a po obrození květeny a zvířeny objevuje se u nás pokolení lidí nových, jež upravuje sobě pečlivě hroby pro své zemřelé na důkaz, že věří v život posmrtný. Je to pokolení tak zvaných *skrčenců*, kteří v poloze skrčené ať již v sedě nebo v leže bývali pochováváni. Opět a opět na hroby jejich narážíme. Velké menhiry (kameny) jako u Klobuk, Drahomyšle, Března a jinde jsou jejich náhrobky.

Přelétly věky, a ve tmavých hvozdech jihozápadních Čech objevuje se — as před 2 tisíci lety — nové pokolení, jež *v kamenných mohylách* si oblíbilo nebožtíky své pochovávati: ty seskupeny vedle sebe, vábí zvědavost laiků i vědců, aby je rozkopali, pohřební kořist odtud s pietou ukládaly v museích a stanovili domněnky, jací že to příslušníci spí dočasný spánek v mohylách těch. Hojná bronz charakterisuje ty hroby.

Docela jiný typ vykazují velké skupiny hrobové, v nichž uloženy jsou kostry s *kulturou laténskou*. Železné meče v hrobech těch nalezené hlásají, že to jsou kostry bojovných Gallů.

Zcela jiné jsou hřbitovy české s hroby pokolení jiného, jež v Čechách sídlilo, a *spálená* těla do země kladlo. Jsouť v Čechách nalézány hroby žárové, tak zvaného typu lužického, slezského, typu pohřebiště Plátenického, jakž i žárové hroby z doby císařství římského.

Posléze přicházejí do Čech *Slované*, v jejichžto pohřebištích se potkáváme s typickou vlnovkou a esovitými náušnicemi.

Tolik asi velkých skupin hřbitovních v Čechách vypočítává Dr. J. L. Píč ve svém monumentálním díle: »Starožitnosti země české.«

Opět a opět tyto předvěké hroby pluhem — rýčem se otevírají. Co dohadů, domněnek probuzují způsoby pohřbu a milodary o víře předvěkých obyvatel naší země! Systematicky stránky té nebylo u nás dosud využito. —

V těchto dnech listopadových jsem také stanul u hrobu — cikánky na tichém hřbitově venkovském v Noutonicích. Ku podivu — ti, kdož druhdy ji pohřbili, nezapomínají hrob ten navštívit, kdykoli v místo rovu zesnulé zabloudí. Chudičký kříž dřevěný udržují v barvách uherských a při každé své návštěvě zavěsí na kříž stříbrný penízek na pentličce. Právě jako židé, kolikrátkoli navštíví hrob svých zemřelých, vždy položí na pomník kamének, aby bylo viděti, že hrob je navštěvován. Dříve dávali židé peníze na náhrobky a chudí si je odtud brávali.

V loňském ročníku jsem vylíčil pohřeb oné cikánky — dnes uvádím i seznam všech jmen, jež na prosbu cikánů čtena byla o pohřbu nad rakví, jakoby prý tak přítomni byli všichni na pohřbu. Jsou to: Janoš, Franz, Bondy, Morku, Honko, Fossi, Ruva, Žubri, Bosson, Joka, Ambrol, Jano, Bagara, Čufo, Rafalka, Ďurkel, Janko, Antalka, Rájouška, Rudolf, Bačury, Jonška, Ferci, Melák, Pétr, Muto, Bičika, Džordže, Financ, Vešos, Kallia, Jouška, Jánouro, Čukurka, Kálouro, Romauro, Karolína, Pepi, Roma, Bango, Nanoš, Jožo, Bákro, Vérro, Laiči, Čuperka, Vencli, Karli, Juci, Anyka, Muto, Káli, Bóra, Milka, Filigra, Zága, Barica.

Den před pohřbem žádající cikáni, aby jména ta o pohřbu byla čtena, ještě večer přišli do školy k řídícímu učiteli, že na jedno jméno zapomněli, a prosili, aby bylo připsáno a čteno! Podobně o pohřbu čítají se jména i na Detvě.

V Topičově saloně ve Ferdinandově třídě v Praze ve dnech 3. října — 10. listopadu otevřena byla první *výstava* výtvarného umění, pořádaná komitétem *pro uměleckou výchovu.* — Nechci se toho dotýkati, že bych si byl představoval výstavu takovou jinak — patrně aranžovanou hlavně pro dítky — s povděkem vítám, že velká část vystavených předmětů vzata byla z ovzduší národopisu, za

to ale s lítostí se zmiňuji, že téměř úplně ignorovány byly námčty náboženské. A jak by sem byly patřily!

Národopisného Věstníku vyšel svazek zářívý. Čtu zde, že Museálná slovenská společnost dne 8. srpna v Turčańském sv. Martině konala slavnost kladení základního kamene pro novou musejní budovu. — Předsedou společnosti je slovutný kněz Andrej Kmeť, v kruzích pražských velice vážený. — Pravil jsem mu kdysi: Neobáváte se, že Vám Maďaři museum zavrou a vše vezmou jako již jednou s Maticí učinili? — Klidně odvětil: Kdyby podruhé tak učinili, budeme sbírat po třetí.« — Duchaplná odpověď hodná velkého muže, jakým bez odporu je Kmeť.

Týž Věstník oznamuje, že pořádána bude *výstava lidového umění* a *domáckého průmyslu* — bezpochyby v roce 1908. Zajisté že bude na výstavě té vzat zřetel i k lidovým náboženským produktům. Toho nespouštějme z mysli!

V době universitních kursů *v Turnově* vyložila slečna Proškova sbírku výšivek z Turnovska. K výstavce té připojeno bylo také moderní vyšívání *mešnick* rouch zlatem a granáty, zdobené dle národních vzorů z okolí. S radostí registrujeme.

Na *Zbraslavi* u Prahy byla pořádána okresní výstavka. Zvlástě pozornost budila zde velká sbírka náboženských uměleckých i *lidových* medailí českých, v níž byly z největší části medaile ze sbírky Mikšovy, na jejíž prodej jsem svého času upozornil v »Čechu« a koupil ji říd. učitel V. Přibík z Chuchle.

LITERATURA.

FLÁMSKÁ.

»**Drie jaren in Brazilië.**« (Tři léta v Brasilii), napsal Fr. Th. Aq. Schoenaers, Praemonstrat-misionář v Rio Grande do Sul. Dva objemné díly, každý o 250 str. s četnými vyobrazeními. Cena každého dílu 1 frank 25 centimů. — Jest to úplné popsání cesty do Brasilie, pobytu tam a návratu z Brasilie, s věrným vylíčením všeho, co jemně pozorující duch z cizí země, z cizích způsobův a zvykův, často dramatické okolnosti, napsati dovede. Spis tento jest velice poučný a zábavný. Mluva jest lahodná, sloh, zvláště ve slohu dopisovém, nadmíru zajímavý. Spis tento lze nabyti v opatství samém v Averbode v Belgii. Adresovati lze i ve flámském jazyku takto: »Abdij, Averhode, België«, nebo: Zeer Exw. P. G. Crets, Prelaat der Abdij te Averhode, België.« Čistý užitek jest věnován misiím OO. Premonstrátů v Brasilii. *Josef Šeřik Vilínský.*

ČESKÁ.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Za redakci a vydání odpovídá P. Konstanc Pechoč, Ord. Praed. Ročník XIX. S dovolením představených. V Praze 1906. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním. — S čím větším úsilím rozšiřují nepřátelé tisk špatný a zhoubný, tím horlivěji musíme my se starati o tisk rozhodně dobrý, katolický; máme novin, časopisů a zábavných sbírek opravdu pěkných a zájmy naše neohroženě hájících dosti — ale, ježto se na ně dostatečně neupozorňuje, neznají jich mnozí, nebo, a to, bohužel, bývá častěji, jsme lhostejni a netečni k tisku svému katolickému . . . za to však mnozí také prý katolíci, a to docela i »dobří katolíci,« jak ti sami o sobě myslí, podporují a čtou snad jen noviny a časopisy bezbarvé, ano i takové, jež si z jejich víry jen posměch tropí, ji, kde mohou, zlehčují a hanobí . . . Jak bláhoví a pošetilí jsou takoví lidé! Za své vlastní peníze dají si tupiti to nejdražší — své náboženství! Ne, to nejsou žádní katolíci! Řádný katolík odebírá, čte a rozšiřuje listy katolické a ne všelijaké chamradí nevěrecké; a k listům rozhodně katolickým patří též měsíčník »Růže Dominikánská,« jež přinesla v ročníku posledním v čele každého čísla pěknou báseň Jos. Kratochvíla, pak několik úvah o sv. růženci, články ascetické poučné a apologické, z nichž zvláště upozorňujeme na práci »Otázka čeledínská;« z povídek, vypravování a statí dějepisných povšimnutí zasluhují především: »Kající poustevník« od Al. Dostála, »Karel IV,« »Národ Marianský« od J. Tichého atd. Četná a zdařilá vyobrazení jsou listu tomuto k veliké ozdobě. Doporučujeme co nejlépe.

P. Zaletěl.

Slezská Kronika. Ročník XVII. Svazek I. Sešit 1. »Obrázky z minulých let.« Řada I, Sešit 2. »Za svítání.« Napsal Lad. Oleřiský. Nakladatel R. Promberger v Olomouci, 1906. — Slezský náš lid potřebí jest stále ještě budit aneb udržovat při vědomí národním, aby nepropadl germanisaci. Úkol ten plní vhodným způsobem Slezská kronika, skýtajíc Slezanům dobrou a povzbuzující četbu, a jsouc vydávána ve prospěch Matice osvěty lidové v Těšíně. také snaží se Slezany hmotně podporovat. V prvém čísle ročníku 17. podává kronika svým čtenářům řadu obrázků ze slezské minulosti z péra osvědčených spisovatelů: »Česká řeč v obecní správě města Opavy«, —Kravařský pán, co dělal zlato«, — »Čarodějníci před soudem«, — »Slezský loupežník,« — »Jaké daně naši předkové platili?« a »Husité ve Slezsku.« U vydávání podobných obrázků bude pokračováno. — Druhé číslo přináší Lad. Oleřišského »Za svítání,« obrázky z národního probuzení ve Slezsku. Některé z nich jsou také rázu žertovného, jako: »Po prvním národním táboře ve Slezsku,« »Sladká pomsta,« »Na rajtarce,« »Z farského pohostinství« a »Kterak studenti vyměřovali na Čeladné nádraží«. Všechny jsou psány vřele, místy nadšeně a takto nejen pobaví čtenáře nýbrž i pouči a povzbudí ku lásce k vlasti a národu. V témže čísle začala povídka »Tatíčkův zločin«, napsal Adolf Vašek, již zajisté čtenářstvo s povděkem uvítá, poněvadž již její první vydání s pochvalou nemalou se potkalo. — »Slezskou Kroniku« pro vhodný obsah a vlastenecký účel všem milovníkům národa a dobré četby vřele doporučujeme. *Josef Herzig.*

Ludmila. Sbírka zábavné četby pro český lid. Ročník VIII., svaz. 1. Boh. Brodský, Sladká kouzla. V Praze 1905. Nakladatelství V. Kotrba. — V povídce »Sladká kouzla« sáhnul Boh. Brodský obratnou rukou do plného proudu života moderního. Uvádí čtenáře do Trenčínských Teplic, kde utvořil se z Čechů v lázni dlících český kroužek. Právě byla do něho uvedena paní Dóra Češlová, vdova po architektu v Praze.

Nejvážnější slovo o české společnosti má paní radová Přibylová, pomalé, otylé postavy, červené tváře; humoristou společnosti je nadlesní Cingroš, slečna Kity Radiševová je nadšená stoupenka a hlasatelka ženské emancipace, proto jsou s nadlesním neustále na štíru; tichým, v učená rozjímání svá zahloubeným je vždy profesor Hoerin.

Dóra vzbudila příchodem svým nemalý vzruch v celé společnosti lázeňské, do české přinesla nový život, zvláště na emancipovanou Kity měla velmi zdárný vliv.

Za nedlouho po Dóře dostavil se do lázní také velkostatkář nadlesního Rudolf z Harcfeldů, nadporučík mimo službu, který připojil se k české společnosti. Po několika dnech nebylo nikomu tajno, že sladké kouzlo, které ho k české společnosti připoutalo, je Dóra. Když si česká společnosť vyšla na hrad Trenčínský, stal se svazek lásky mezi Dórou a Harcfeldem ještě pevnějším; ba také Kity, zanechavši svých přemrštěných ideí, stala se ideálem profesorra Hoerina.

Nyní počíná zauzlení. Nadporučík Rudolf z Harcfeldů uchází se o ruku Dóřinu, v lázních pak objevuje se Viktor Dorzan, kdysi nápadník Dóřin, kterého od ní odvedla jen matka svým neomaleným počínáním.

Spisovatel líčí konflikt ten mistrně; do lázní přibývá do konce i matka Dorzanova, vyvolává svým netaktním vystoupením nemilé výjevy, ale pak odchází s hanbou.

Po letech setkávají se v Trenčínských Teplicích známé rodiny: rodina Harcfeldových, paní profesorová se svým chotěm, rodina nadlesního, povýšeného na ředitele panství, paní radová také neschází.

V poutavém tomto rámci povídkovém promlouvá spisovatel zcela vážně o převráceném směru, kterým se nese moderní emancipace žen, vyličuje smutné poměry na uherském Slovácku, líčí velmi názorně život lázeňský.

Velmi pěkně vykreslen jest karakter Dóry a nadporučíka z Harcfeldů; nápadům nadlesního Cingroše zasměje se čtenář, titěrná povaha slečny Kity Radiševové ukazuje převrácenou emancipaci v pravém světle.

»Sladká kouzla« budou zajisté čtena se zájmem. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Časové Úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor Dr. František Reyl. Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové. Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové. Nákladem vlastním. Ročník VIII. — Na sto již úhledných brožurek vydáno v »Časových Úvahách« a z nich většina (aspoň z prvních pěti ročníků), ač některé vydány po druhé i po třetí v mnoha tisících (8—15000) výtiscích, úplně jest rozebráno, jako n. př.: »Bílá Hora.« »O sv. Vojtěchu,« »Radikalismus a klerikalismus«, »Mají rodiče právo na školu dítek svých?« »Poměr

církve ke škole«, »Povinnost státu ke škole«, »Sv. Jan Nepom. ve světle dějin«, »Zakládejme katolické jednoty«! »Otázka rolnická«, »Poměr liberálů a socialistů k církvi«, »Naše státní právo«, »Jan Hus«, »Církev a církve«, Náboženství věcí soukromou«? »Jan Valerian Jirsík«, »Kněz a politika«, »Světová velmoc« (tisk.), »Pryč od Říma« a m. j. Doufáme, že i čísla ostatních ročníků též brzy budou rozprodána, neboť i ona obsahují pěkné práce; uvedeme aspoň obsah posledního ročníku, kde shledáváme: »Klíč k bohatství«, »O ústavním životě v Rakousku«, »Pius VII. a Napoleon«, »Sebevraždy studentů«, »Česká konfese«, »Účelnost v přírodě«, »Moderní náboženství Masarykovo« atd. Jest každému známo, jakou spoustu hanebných spisů šíří naši protivníci mezi náš lid — i jest tedy povinností naší proti tomu otravnému tisku šířiti všude tisk dobrý, by lid na útoky nepřátelské byl připraven a dovedl je též zdárně odraziti. K tomu výborně se hodí »Časové Úvahy«, jež jsou mimo to i velice laciné; předplácíť se na celý rok (12 čísel) jen 1 K. Jednotlivá čísla (nejméně o 32 str.) jsou po 8 h. Na 4 výtisky dává se jeden zdarma. *J. Fabian.*

Věnceslav šl. Kronus. **Hilda.** Povídka. — Ludmila roč. VIII., sv. 6., 1906. V Praze. Nakladatelství V. Kotrba. — Ženská otázka! Toť oblíbené moderní heslo, s kterým se setkáváme všude, kam jen pohlédneme: v novinách a učených spisech, na jevišti divadel, v románech, brožurách, přednáškách, rozhovorech. Čím by vším neměla žena býti, kdyby šlo dle zmatených často hlav! V povídce nadepsané rozlušťuje dovedný spisovatel otázku tuto velmi zdařile a dovedně: předvádí nejprve moderní slečnu Hildu, dobrého sice srdce, ale nakaženou mnohými modernímí předsudky. Zajímavým způsobem líčí, jak ze lhostejné Hildy stává se horlivá křesťanka, vzorná křesťanská panna, která odolává statně všem nástrahám, později pak neméně zdatná hospodyně a dobrá manželka. *Dr. Rud. Zháněl.*

Královna Hatasu. Mnoho se píše a horlí proti krvavým románům a fantastickým povídkám jistých firem nakladatelských, a tu projde beze všeho hluku dílo, které se zcela vyrovná pronásledovaným produktům, ano ještě je předčí. Takovým je »Královna Hatasu« v »Příteli domoviny,« (roč. XXII, č. 1—7.) str. 851 od V. J. Kryžanovské. Kdysi »Přítel domoviny« vystupoval jako lidová sbírka, tento román se do ní rozhodně nehodí. Dvěma čtenářům jsem jej zapůjčil, jeden připsal k jednotlivým kapitolám: »To je hrozné,« druhý na konec: »Kdo se bojí, ať to nečte.« A věru, co tu prolito krve, utraceno mladých lidí, jaké zde líčeny orgie a hlavní hrdina kníže Horemseb v Memfidě v báječném hradě vylíčen jako muž nanejvýše krvelačný, který obětuje Molochovi mladé dívky a krev jejich pije, aby byl nesmrtelný. Smrt jedné oběti Horemsebovy-Nefiisy — (str. 681 a 2) jest líčena co nejhrozněji, když praskala kůže, uhelnatěly údy a oči vrhaly výraz utrpení a šílenství. — Při každém románu se vyžaduje ne-li pravda, aspoň pravděpodobnost, ale ani té zde není. Horemseb prý ve svém paláci pomocí neméně krvelačného čaroděje pěstoval jedovatou bylinu, tu poléval čerstvou krví z mladých dívek. Kdo přičichl k té růži, byl omámen a musil knížete milovati. Ten pak takovou oběť pozvolna otravoval, mučil a zabíjel. Aby sluhové nic neprozradili, mrzačil je tím způsobem, že jim dal vyřezati jazyky. Posléze byl za trest zazděn, ale následkem jakéhosi elixiru žil dále jako upír a dával nadále své oběti. Takové ukrutnosti a nesmysly hemží se celým románem. Nad některými výroky se člověk zamyslí na př. na str. 821: »Nevěděl, že vzryv (!) vůle vycházející z jeho duše, spojiv s božským fluidem, teplým a oživujícím proudem, spouštěl se na organismus nemocné, při čemž stal se div vzkříšení, za který se modlil.« Dle toho »Královna Hatasu« je strašným románem, plným krve a hrůzy, na nesmyslech založený a pro lid, zvláště pro lidovou sbírku se úplně nehodí. *—á.*

MUDr. O. Rožánek: **Choroby pohlavní u muže a ženy.** Jejich průběh, rozšíření, následky. Nakl. B. Kočí. Praha 1906. Stran 476. Cena 7·50 K. — — Jest ovšem pravda, že člověk chorobou pohlavní stížený nevzbuzuje v nás soucitu; říkáme, že trpí zaslouženě. A přece zas je dost lidí, kteří trpí za viny jiných. Ta okolnost nutí nás, že uznáváme potřebu a oprávněnost knihy, ve které se vážně a s poctivým úmyslem o chorobách pohlavních pojednává. Znajíce tedy poctivé snahy pana spisovatele, odhodlali jsme se pročísti jeho knihu k posouzení zaslanou. Kniha chce podati poučení o zlu, jímž přítomné pokolení tolik trpí, a chce tak vytlačiti literární šmejdy, jež nesvědomytost a raffinovanost lidská ze ziskuchtivosti rozšiřuje a ke koupi nabízí a jimiž přeplněny jsou výkladní skříně většiny knihkupců v Praze i na venkově. K své práci připravil se pan spisovatel svědomitě, konav sám studia na světových klinikách a prostudovav velikou část v obor jeho spadající literatury cizojazyčné. Obsahu knihy ovšem naznačovati nebudeme

a také nepřísluší nám posuzovati knihu po stránce vědecké, za to však dovolíme si uvésti některá místa, jimiž pan spisovatel nepokryté schvaluje stanovisko naše, stanovisko náboženské a křesťanské. Ukázav, jak onanie u pohanů rozšířena byla v nejohavnějších způsobech, píše pan spisovatel takto (str. 244): »Křesťanství i na poli tomto dopracovalo se dobrých výsledků. Učení Kristovo povzneslo nejen své vyznavače, ale i celé tehdejší lidstvo z bahna vlády smyslných chtíčů. Jedním z hlavních požadavků prvních křesťanů byla čistota těla i duše. Byla to ctnost bezvýjimečně požadovaná i uskutečňovaná, a proto co nepovedlo se všem starověkým filosofům dohromady, provedla víra v Krista, kteráž je rozhraním mezi starověkou, smutně proslulou smyslností a morálním nazíráním a životem prvních křesťanů.«

Mezi příčinami, proč rozšířeny jsou pohlavní choroby měrou tak hroznou, uvádí pan spisovatel působení špatné literatury a divadla. Píše (308): »Zvýšená dráždivost podporována bývá nevhodnou výchovou, stravou, špatnou literaturou, divadlem a zvrhlým uměním; to vše ničí i poslední obranu proti smyslným chtíčům. Nikdo nepochybuje o tom, že smyslnou pikantností napěchovaný román, novella nebo báseň není podporou mravnosti.« (Tu si představme »zásluhy«, jaké mají spisovatelé a nakladatelé necudných knih. A přece »moderní« literatura většinou na nic jiného se nezmůže, než na líčení vášní pohlavních a na popis nestoudných výjevů.)

Na stránce 394. čteme: »Především nutno rozhodně se obrátiti proti lžiprorokům hlásajícím, že pohlavní zdrželivost škodí. Hlásají tak ve vědeckých i pseudovědeckých spisech. O otázku, zda pohlavní zdrželivost škodí čili nic, sveden boj; tento boj je dnes vědecky vybojován a zvítězila strana, v jejíchž řadách bojoval Fürbringer, Hegar Ribbing, Eulenburg, Forel a jiní za thesi: pohlavní zdrželivost není škodliva, ba spíše je prospěšna.« — Velmi přísně odsuzuje pan spisovatel neodůvodněné a zlomyslné dedukce Beblovy, jenž některé choroby u žen připisuje pohlavní zdrželivosti.« »Krafft-Ebing ve spise »Psychopathia sexualis« píše: »Nesčetní normální lidé jsou schopni zdržeti se ukájení pudu pohlavního, aniž touto pod vládou vůle provedenou zdrželivostí nějak trpí nebo poškozeno bývá jejich zdraví.« A týž odborník píše dále: »V kruzích laiků rozšířen je bludný názor, že následkem nemožnosti vykonávati všecky přirozené funkce, jež ženě příslušejí, vyvíjí se hysterie. Je to úplně neodůvodněný předsudek. Jsou-li starší panny častěji hysterické, tu příčina toho je *morální*, a nikdy ne fysická. Neprovdané ženy, které mají v náhradu za manželství vážné povolání, vyžadující a zaujímající celou duši, jako na př. řeholnice, kteréž se věnují nemocným a výchově dítek, stávají se jen výjimečně histerickými.« Pan spisovatel uvádí ještě jiné výroky lékařských autorit, jimiž se neškodnost pohlavní zdrželivosti potvrzuje a zlomyslnost Beblova odsuzuje.

Prostředky, jimiž lze čeliti šíření a hroznými následkům nemocí pohlavních, naznačuje pan spisovatel takto: »Chceme-li v zájmu lidstva docíliti nápravy, pak třeba zlepšiti materielní poměry, zvýšiti úroveň vzdělání, zjemniti ethické cítění lidu a dovésti jej k tomu, aby byl živ dle zásad křesťanských.« (448.) — Pan spisovatel dotýká se ve spise svém mnohých otázek, o nichž jedná paedagogika, mravověda a pastorálka. Na několika málo místech bychom dle stanoviska náboženského měli mínění jiné než pan spisovatel; však i tam, kde pan spisovatel na některou otázku nebo událost jinak pohlíží nežli my, třeba uznati jeho poctivou snahu. Když o tak smutných zjevech, jako jsou choroby pohlavní, psáti se již musí, třeba uznati, že pan spisovatel činí tak vážně a poctivě a že svými spisy snaží se lidstvu prospěti. *L. † X.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Katolický lide československý!! V našich vlastech známé a již přes 22 roků literárně působící družstvo Vlast vydalo letos na příští rok 1907 VI. ročník kalendáře: **Svatý Vojtěch,** kalendář pro katolický lid československý. — Pořadatel Josef Flekaček. — Obsah kalendáře jest zábavný, poučný a apologetický. Text proložen jest hojně obrázky, vztahujícími se ku katolickému životu, k přítomné i minulé době národa českého. Velký kalendář stojí 1 K, menší 60 haléřů.

Socialní kalendář katolického lidu československého. — Roč. II. Pořadatel T. J. Jiroušek. — Obsah kalendáře jest zábavný, poučný, historický a pro socialně občanský život praktický. Illustrace doplňují v hojném počtu text. Cena 1 K.

Přátelé křesťanského školství! — Jednota českého katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy v král. Českém vydala letos na rok 1907 nový kalendář **Štítný.** Redaktorem jest Josef Kaika, řídící učitel a I. místopředseda Jednoty. Cena 1 K. Kalendář svým zábavným, poučným, národním a náboženskovychovatelským obsahem (s mnoha vyobrazeními) může se dobře doporučiti každé katolické rodině a každému příteli křesťanského školství a výchovy vůbec.

Sv. Otec a římští duchovní. Jak »Germania« sděluje, vydá papež v brzku nové »Motu proprio«, jež obsahovati bude pravidla pro duchovní všech stupňů, v Římě se zdržující, ale ku kleru římskému nepřináležející. Všem duchovnímu stavu přináležejícím osobám má býti přísně zakázáno, držeti si byty nebo pokoje v soukromých domech, rovněž tak i stravování za těchže okolností. Výminka učiněna bude toliko těm, kdož bydlí u vlastní rodiny. Všichni ostatní musí si zaopatřiti byt v klášteřích, nebo jiných církevních ústavech.

Nová domácí kaple papežská. Sv. Otec vysvětil svoji novou domácí kapli, která jest větší, než bývalá a sousedí s příbytkem papežským. Dvorana tato nalézá se vedle obydlí kardinála Barberiniho, bratra papeže Urbana VIII. Ozdobena jest freskami z doby Jindřicha IV. Do nynějška po drahnou dobu se místnosti této nepoužívalo.

Nejstarší biskup katol. církve Daniel Murphy, arcibiskup v Hobartu v Tasmanii v Australii, slavil šedesátileté jubileum biskupské. Arcibiskup Murphy je dosud stále zdráv.

Arcibiskup Dr. Stablewski o vyučování náboženství v jazyku mateřském. Arcibiskup hnězdensko-poznaňský Dr. Florian šl. Stablewski vydal pastýřský list o vyučování náboženství jazykem mateřským. V listu svém praví, že dostalo se mu na sta stížností na nedostatečnost náboženského vyučování následkem vytlačování jazyka mateřského. Přesvědčil se sám na svých visitačních cestách, že v mladším pokolení mizí znalost náboženských pravd a cit mravní. Dosvědčili mu to oba světící biskupové, kněží i rodičové. Na základě svých vlastních smutných zkušeností vždy hájil zásadu, že náboženství má být vyučováno jedině v jazyku mateřském. Tak jedině může být dětská mysl přivedena k pravému poznání Boha, rozehřáti se může láskou k Bohu a nabýt pevného církevního základu pro celý život. Není to nová, ale stálá zásada církve Kristovy, jíž drží se církev po staletí. Biskupové na sněmu tridentském v XVI. stol. shromáždění jasně a přesně za nauku církve prohlásili, že pravdám náboženským vyučovati jest v jazyku mateřském. Synody ve Vormsu, Olomouci, Vilně a jinde nařídily, že dle těchto zásad jest se říditi při jednotlivých kmenech a národech. Více než nemoc, již Bůh na mne seslal, bolely mě vaše slzy, v nocích beze spánku myslil jsem jedině na to, abych vám přinesl útěchy a nahradil škodu, kterou trpí vaše děti. Zbývá nám ještě náboženské vyučování školní doplnit vyučováním náboženským doma a v kostele. Domácnosti vaše buďtež posvátnou školou, duchovenstvo ať věnuje se ještě horlivěji katechisaci. —

Biskup pro křesť. odborové spolky. Při valné hromadě křesť. odbor. spolků belgických v Charleroi biskup Walraveus prohlásil za svou povinnost, býti věřícím rádcem a pomocníkem nejen v záležitostech spásy duše, nýbrž i v požadavcích hmotných. Jedinou možnost k dosažení toho spatřuje proto v odborových spolcích křesť. dělníků. Vyzývá pak nadšený tento biskup podřízené sobě duchovenstvo, aby se vší horlivostí a obětavostí tomuto organisačnímu dílu se věnovalo, aby se tak postavení dělnictva značnou měrou zlepšilo a jemu poctivé práci přiměřený život na tomto světě, jakož i oblažující naděje na život věčný pojištěny byly. — Přátelé lidu dělného dosud nevymřeli.

Biskupské konference ve Vídni byly skončeny. Na hold sv. Otci Piu X. dostalo se ndpp. biskupům ve Vídni shromážděným od sv. Otce milostivé odpovědi a požehnání apoštolského. Biskupové rakouští poslali biskupům francouzským projev, v němž jim blahopřejí k jejich svornému postupu a ujišťují svojí úctou, slibují pak, že pamětliví jich budou ve svých modlitbách.

Projev rakouského episkopátu. 36 biskupů, arcibiskupů a kardinálů rakouských uveřejňuje ve »Vat.« společný pastýřský list, vzniklý z biskupských porad, v němž protestuje se proti »Volné škole« a manželské rozluce. O školních poměrech se praví: »Dosud byl Bůh v rakouských školách, nyní však má býti

náboženství tím ze škol odstraněno, že náboženská cvičení nebudou dále školním pořádkem, nýbrž přenechají se libovůli rodičů. Právě ten předmět, který nejvíce působí na mysl lidskou, náboženství, nemá býti ve škole prakticky provozován. My nejsme proti rozšíření světských vědomostí, žádáme však, aby i náboženská konfese a s ní úzce spojené náboženské cvičení byly pěstovány. Biskupové vyzývají rodiče, aby s nimi (s biskupy) se sjednotili na obranu víry. »Nebojujeme proti lidem, ale proti škodlivým ideám.«

Sympatie pronásledovaným biskupům, kněžím a katolíkům francouzským vůbec zaslaly již episkopáty Belgie, Anglie, Holandsko, Španělsko, Portugalsko a Italie. Kardinál Richard uveřejňuje je v církevním věstníku pařižském a dodává, že jsou jednak důkazem lásky zahraničních bratří katolických, rovněž tak však důkazem, že záležitosti uvnitř hranic franzouzských se odehrávající nikterak nejsou jen vnitřním politickým sporem. Katolické svědomí požívá práv, jež nikdo beztrestně nesmí šlapati od té chvíle, kdy je Kristus v evangeliu projevil.

Kulturní boj ve Francii. V Le Holmu a Héronu zbavil prefekt purkmistry úřadu za to, že dali zase ve škole pověsiti kříže, které učitelé odstranili. Tak vypadá ve Francii náboženská svoboda. Podobné zprávy přicházejí i z četných jiných obcí francouzkých. V Alençonu zástupce purkmistrův posl. Makan dal sice na rozkaz prefektův kříže ze škol odstraniti, ale demonstrativně dal je rozvěsit v radnici.

Rozluka církve a státu ve Francii. Všeobecnou pozornost ve Francii budí brožurka: »Les associations culturelles« (Náboženské obce). Sepsal ji Emil Flourens, jenž byl několikrát ministrem, generálním ředitelem ministerstva a r. 1886 i ministrem zahraničních záležitostí. Brožura schvaluje odpor papežův proti zákonu rozlukovému a praví, že všecko jiné bylo by nebezpečné církvi i státu. Jestliže zednářská vláda chce, aby se zakládaly náboženské obce státní, chce tím církev připraviti o poslední zbytek svobody. Spisovatel vyzývá francouzský lid, aby s veškerou rozhodností podporoval jednání papežovo. V lidu i v kruzích vládních budí tento spis velikou sensaci a vládě francouzské bude asi hodně nepříjemný.

Francie, nejpokrokovější stát v Evropě, blíží se pomalu, ale jistě, své záhubě. Vypadá to ve Francii tak jako před pádem říše římské, kde nemravnost a bezbožnost slavila své orgie. Číslice mluví, jak vypadá křesťanská mysl a morálka: Paříž čítá dva miliony obyvatel; svoji velikonoční povinnost vyplní však sotva 100.000 lidí, totiž 5 procent, a to 4 proc. žen a 1 proc. mužů. Bez kněze pochovali před časem v Paříži 3000 mrtvých; dnes pohřbí takto každoročně 17.000, tedy celou jednu třetinu. V roce 1884 bylo ve Francii rozvedeno soudně 1657 manželství, avšak v roce 1902 již 8431. Tedy na 62 rodin jeden rozvod. Ve Francii dva miliony rodin nemá žádného dítka, dva miliony rodin pouze jedno. V Paříži samé rodí se každoročně 18.000 nemanželských dítek, 30.000 vychovává se vysazených a opuštěných dítek v různých asylech. Nejnemravnější spisy rozšiřují se v 150.000 výtiscích, a důsledky toho viděti v soudní síni. Roku 1880 napočítali 167.000 zločinců, avšak v roku 1892 vzrostl tento počet již na 700.000. Zločinnost šíří se obzvláště mezi mládeží. V roku 1880 napočetli mladých zločinců 16.000, roku 1891 bylo jich již 41.000 a mezi nimi polovice proti mravnosti. Sebevražd bylo roku 1884 7500, roku 1892 již 9000, mezi nimi 2000 žen. V 10 letech zvýšil se počet dětí, které samovražedně skončily svůj život, ze 140 na 460. Každého roku přijme se do polepšoven francouzských 1000 až 1200 dětí. V Paříži vypili roku 1885 celkem 57.000 hl. absintu, roku 1897 vypili ho již 160.000 hl. a každého roku zvyšuje se množství vypitého absintu o 20.000 hl. Sama Paříž chová ve veřejných domech 250.000 prostitutek.

Proti zednářům organisuje se katolický lid francouzský. Ustaveno protizednářské sdružení francouzské, které zakládá odbory po celé říši. Účelem jeho jest působiti ve smyslu svého účelu mezi lidem. V Paříži ustavil se odbor sdružení za vedení msgre. Delamaire a barona d'Allemagne.

Dr. Jan Dzierzon †. Z Kreuzburku v Pruském Slezsku se zvěstuje, že tam dne 26. října zemřel patriarcha včelařství dr. Jan Dzierzon ve stáří 95 roků a 9 měsíců. Narodil se 11. ledna 1811 v Lovkovicích v Dol. Slezsku, ve Vratislavi studoval bohosloví, roku 1834 stal se kaplanem v Šalkvici a roku 1835 již farářem v Karlsmarktu u Břehu v Horním Slezsku. Zde si založil svou později světoznámou včelárnu. On odkryl tak zvanou Dorthenogenesis u včel, zařídil si úly s pohyblivými plášťěmi a zavedl pěstování italských včel. Roku 1869 byl dán na odpočinek, od kteréž doby teprv započal svou širší včelařskou činnost. Jezdil a měl ve včelařských spolcích poučné řeči. Sepsal též hojnost včelařských spisů. Od r. 1884 žil ve své domovině v Lovkovicích. Památka jeho zůstane požehnaná.

Dr. Al. Musil, profesor olomucké fakulty bohoslovecké, výtečný orientalista, cestovatel, badatel a vědecký spisovatel, vyznamenán byl od císaře pána za své zásluhy řádem železné koruny III. třídy. Dr. Musil dlí nyní na dovolené ve Vídni, kdež do tisku připravuje a vydává své spisy.

Dr. Lueger. Dr. Lueger, purkmistr vídeňský a miláček křesťanského obyvatelstva vídeňského, dovršil 62. rok svého požehnaného života. K nemalé žalosti jeho ctitelů nemůže dosud pro stihnuvší jej chorobu opustiti domácnost. V předvečer oslavy dostavili se k dru. Luegrovi tři jeho náměstkové: dr. Neumayer, dr. Porges a Hierhammer, aby jemu jménem obecního zastupitelstva a městské rady blahopřáli. Purkmistr dojat děkoval za vřelou účast a věrnost jeho přátel. Milé překvapení připravil dru. Luegrovi náměstek dr. Neumayer, odevzdav jemu tři originály listů jeho patrona sv. Karla Borromejského, kardinála milánského, jež nedávno v Italii získal. Zachovalé tyto listiny pochází z let 1561—1566. V adrese městské rady se praví: »Kéž Bůh, který naší straně křesťansko-socialní s tebou v čele dal vzrůsti, nyní, kdy nás volební reforma těžkými zápasy k novým má vésti vítězstvím, tebe milostivě ochraňuje, by's záhy opět úplného zdraví nabyl. Pak tě očekává ve dnech příštích den radosti, kdy jako triumfator postaven budeš v čelo veliké strany říšské, abys položil koleje novému lidovému parlamentu.« Zajisté krásný to zjev oddanosti a lásky lidu k poctivému a neohroženému svému vůdci.

Členům družstva Vlast. — Z Táborska se nám píše:

»Některé pány pálí peníze, které Jste pro družstvo Vlast sebral. Rádi by jimi sami disponovali. V nejnovější době posilá kdosi z Králové-Hradecka na skupiny Z. J. D. návrh, aby se peněz těch užilo jako fondu k vydávání knih po způsobu našich dědictví.«

Příteli z Táborska děkujeme za tuto zprávu a prosíme i jiné, aby nám sdělili, co se děje za našimi zády.

K věci samé připomínáme, že o záležitostech družstva smí jednati jen výbor a valná hromada a členstvo jeho v rámci stanov. Jiný spolek do družstva Vlast zasahovati nesmí.

Dále: prvním a hlavním úkolem naším musí býti: a) abychom si zapravili své dluhy, a to soukromé i hypotekární a b) abychom na to vrátili fondu pro katol. spisovatele a socialnímu to, co jsme si od nich při koupi vlastního domu vypůjčili.

Až si zapravíme všecky tyto dluhy, vynaloží se zbylý kapitál dle stanov k účelům církve.

Ostatně, kdo má na zřeteli, že vydáváme 6 časopisů a Tisková Liga dva a že každý rok vyjde u nás řada brožur, něco knih a kalendářů, kdo uvažuje, co činí Tisková Liga pro čest duchovenstva, Jednota čes. katol. učitelstva pro tisk a křesťanskou školu, Spolek na zakládání katol. knihoven bibliotekami pro kulturní křest. povznesení lidu a podporu katol. tisku, kdo pozoruje, co samo družstvo Vlast ročně rozdá svých knih, brožur a časopisů a podpor liter. a socialním pracovníkům, co koná jeho Literární sekce (schůze a slavnostní večery), jeho socialní odbor (schůze a domácí socialní večery), jeho Historický kroužek (přednášky) — musí uznati, že konáme dosti a dosti praktických a užitečných věcí pro tisk i celý veřejný život katolický.

V Praze, dne 31. října 1906. — Tom. Škrdle, zakladatel družstva.

Protest. Jednota českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy v král. českém děkuje veřejně Jeho Eminenci za krásný pastýřský list o »Volné škole.« Proti tomuto pastýřskému listu Jeho Eminence vydala »Volná škola«, školský odbor české sekce »Volné myšlénky« leták, jenž se směle může nazvati urážlivým pamfletem. V letáku tom se upírá kněžstvu, že by ve školách učilo v duchu Kristově, zde se způsobem zcela nespravedlivým odsuzuje jeho vyučovací methoda ve škole, ba zde se praví, že se dítkám ve školách Kristus v pravdě nikde neposkytuje. Leták tento, ať o jiných nepravdách, sofismatech a překrucování pomlčíme, ptá se způsobem drzým a nestydatým našeho arcipastýře: »Věříte opravdu v Krista a v učení své církve?« — Proti tomuto cynismu, jemuž není rovno a vůbec proti tendenci celého letáku »Volné školy« pozvédá Jednota českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy rozhodný a veřejný protest a vyzývá tímto katolické spolky a korporace, aby se k tomuto protestu s námi spojily a mohutným ohlasem pamflet proti Jeho Eminenci namířený odrazily. — Projevy souhlasu přijímá kancelář Jednoty v Praze čp. 570-II.

Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva a Místní katolická organisace ve Vršovicích, »Vlastimila«, spolek katol. paní a dívek pro Liboc a okolí, Literární sekce družstva Vlast vyslovují s resolucí Jednoty čes.

katol. učitelstva proti pamfletu volné školy, který jest namířen proti pastýřskému listu Jeho Eminenci proti volné škole, úplný souhlas. Podobný souhlas nám zaslal dámský spolek Vlast na Kladně. Politický klub křesť. dělnictva v Praze druží se k Jednotě čes. katol. učitelstva zvláštním projevem v »Čechu«.

Z Jednoty českého katol. učitelstva. — Zaklád. členem stal se: Josef Tangl, č. kanovník a kníž. arcib. vikář ve Chvalenicích. — Přispívajícími členy stali se: Tomáš Roháček a Jan Hendrych. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze na Karlově čp. 1879.

Ve prospěch čes. katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech složili: Jos. Prášek, deficient v Garsu v Dol. Rakousích 5 K a Ant. Láš, farář v Lomnici nad Pop. 3 K. — Prosíme za další milodary. (Praha 570-II.)

Proti Bílému praporu. — Tisková Liga v Praze odsuzuje útok »Bílého Praporu« na Jeho Eminencí nejd. našeho arcipastýře. List Jeho Eminence proti katolické moderně byl mírný, laskavý, odpověď »Bílého Praporu« jest neuctivá, hrubá, urážlivá a nespravedlivá. My proti ní co nejrozhodněji protestujeme. — V Praze, dne 27. října 1906. Tom. Škrdle, místopředseda. Tom. Josef Jiroušek, tajemník.

Protesty proti volební opravě. — Tiskova liga v Praze, politický spolek katolický, protestuje proti volební opravě v nynější její formě, odsuzuje jednání mladočeských poslanců a schvaluje jednání těch, kteří proti této národ český ponižující předloze úsilovně bojovali a dále míní bojovati. — V Praze, 31. října 1906. — Tom. Škrdle, ředitel závodů družstva Vlast, místopředseda. — Tom. Jos. Jiroušek, redaktor »Našich Listů«, tajemník.

Protestujeme rozhodně proti uzákonění v neprospěch českého národa stále zhoršované volební předlohy, která nejen že nezadatelné státní právo české a z něho vyplívající svéprávné a svézákonné postavení zemí koruny naší úplně potlačuje, ale i historicky a kulturně vyspělý národ český za méně cenný pokládá a v trvalé jařmo německé nadvlády uvádí.

Vyzýváme tudíž veškeré poslance české, aby, pamětlivi jsouce práv zemí koruny české, jakož i zodpovědnosti své našemu národu, jehož zástupci jsou, vším úsilím uzákonění této předlohy se opřeli a o novou volební reformu, která s právy a důstojností národa českého se shoduje, se zasadili — V Praze, dne 7. listopadu 1906. — Ze Zemského výkonného výboru strany katol. lidu v Čechách. — Dr. Rud. Horský, předseda. T. J. Jiroušek, tajemník.

Piův spolek na podporu katolického tisku českého založen byl na schůzi organisace katolické. Do komitétu byli zvoleni p. t. pánové: univ. prof. dr. Fr Kordáč, školní rada dr. M. Kovář, red. Tom. Škrdle, kanov. Fr. Vaněček, kaplan Jan Pauly, Václ. Kotrba, dr. Fr. Reyl a budějovický kaplan V. Řepa. V ustavující schůzi byli zatímně zvoleni: za předsedu dr. Fr. Kordáč, za jednatele kanovník Fr. Vaněček. »Piův spolek« pojme všechny směry v sebe a přičiní se, aby celá akce nebyla jednostranná, nýbrž lidová. »Piův spolek« byl ohlášen již v květnu t. r., ale následkem choroby některých osob nemohl býti realisován. Komise tisková bude sbírati zejména mezi členstvem svým, ale i nečlenové a příznivci katol. hnutí tiskového ať příspěvky své zasílají »spolku Piovu«. První příspěvek složil J. M. vsdp. dr. Josef Burian v obnosu 200 kor. a vdp. kanovník Frant. Vaněček 100 kor. K tomu cíli upsal Jeho Eminence 2000 kor. a J. M. ndp. biskup dr. Jos. Doubrava 500 K ročního příspěvku. Praelát Vincenc Svehla, kan. a farář na Smíchově, složil k rukám Jeho Eminence dar 200 kor. Značné obnosy složili všickni členové vždy věrní metropolitní kapitoly u sv. Víta v Praze, celkem přes 1500 K a probošt Dr. Mik. Karlach 200 K.

Dle organisace spolku Piova, jak udáno v květnovém čísle »Ord. Listu« a v článcích »Čecha«, platí: členové ročně 2 K, přispívající členové aspoň 10 K, dobrodinci jednou pro vždy 200 K, zakládající členové 1000 K, nadatelé 5000 K. Mimo to jsou ještě skupiny po 10 účastnících. Účastníci tito platí po 6 haléřích měsíčního příspěvku.

Spolek založen jest v rámci velikého rakouského spolku na podnět V. katol. sjezdu rakouského, jehož ovocem má býti organisace a povznesení a zlidovění katol. denního tisku v první řadě. Piův spolek má základ nejširší, není nijak stavovský, ale pojímá v sebe všechny organisace a vrstvy. Účelem jest svorný postup, rozdělená práce, nestrannost a žádné nadvládí, proto do výboru pojaty byly osoby všech směrů. *Jeho Eminence projevil určitá přání, aby Piův spolek stal se centrem všech snah k zvelebení našeho tisku a přeje si, aby tento projev jeho byl uveden ve všeobecnou známost.*

Dotazy ohledně Piova spolku buďtež adresovány k rukám kan. Frant. Vaněčka Praha VI. Příspěvky zatím do centrály katol. organisace v Praze (Hradčany, palác Lobkovický) s poznámkou, že obnos určen je pro Piův spolek.

Česká Liga Akademická konala 21. m. m. mimořádnou valnou hromadu. Jako hosté dostavili se: Jeho Magnif. prorektor c. k. čes. university dr. Vřešťál, děkan theologické fakulty dr. Fr. Kordáč, profesor vinohradské reálky dr. Hanuš. Schůzi zahájil II. pokladník FilSt. Vojtěch Hýžďal, přivítal vzácné hosty a členy spolku a přikročil k hlavnímu bodu hromady, doplňovacím volbám. Zvoleni byli: předsedou FilSt. Fr. Drobný, místopředsedou JUSt. Josef Hronek, jednatelem FilSt. Vojtěch Hýžďal, zapisovatelem technik Adolf Jaroš, II. pokladníkem FilSt. Jaroslav Hruban, knihovníkem technik Frant. Skalický, novinářem FilSt. Jaroslav Pažout, správcem domu technik Jan Sedlák. Po zvolení výboru ujal se slova nově zvolený předseda a poděkoval odstupujícím členům výboru, předsedovi prof. Josefu Šantovi, místopředsedovi JUSt. Frant. Hronkovi, jednateli JUC. Vladimíru Červenkovi a knihovníku JUSt. Ad. Jelínkovi. Na to nastínil krátce účel spolku. Dalším bodem programu byla změna stanov, o níž podáme zprávu teprve po jejím schválení c. k. úřady. Provoláním slávy Jeho Veličenstvu a Jeho Svatosti byla valná hromada skončena. — Novými zakladateli spolku přihlásili se: Msgr. dr. Pospíšil, sídelní kanovník v Olomouci. Pak jeden pán, jenž nepřeje si býti jmenován; příznivci stali se: Tom. Bláha, český kazatel ve Vídni, JUDr. Václav Popel, advokát v Praze, a dr. Josef Hanuš, c. k. prof. na Král. Vinohradech. Česká Liga Akademická jmenuje ony, již ji byli věnovali jednou pro vždy 200 K, svými zakladateli. Příznivcem spolku stává se, kdo uvolí se věnovati mu semestrálně (bude brzy změněno v ročně) 10 kor.

Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku konal valnou hromadu 26. září v Opavě, za přítomnosti 28 členů. Valnou hromadu zahájil a její jednání obratně řídil předseda farář Florian Lužný.

Z podrobné zprávy pokladníkovy a jednatelovy uvádíme toto: Za uplynulý správní rok založil anebo obdaroval spolek 18 knihoven ve Slezsku, i bylo na knihách rozdáno celkem 655 většinou cenných, vesměs vázaných knih, kromě mnohých brožur. — Všem došlým žádostem o knihy bylo dle možnosti vyhověno až na tři, které zůstaly nevyřízeny, a to vinou žadatelů, poněvadž nepřiložili k žádostem svým seznamu knih v tamní knihovně již zařaděných. Má-li býti pro budoucnost žádostem o knihy vyhověno, tu je nevyhnutelně nutno, aby pro výběr knih byl spolkovému jednateli zaslán seznam celé knihovny, který se pak opět vrátí.

Na knihách dostalo se spolku darem 183 knihy a zemřelý Alois Klimeš, hospodář. assistent z Bechyně v Čechách, daroval v závěti své celou svoji knihovnu spolku a nadto ještě spolek šlechetným darem 313 K 33 h obmyslil. Valná hromada vzdala povstáním čest tomuto šlechetnému Slezanovi. Kromě knihy předplácel spolek 24 výtisků různých periodických časopisů.

Z pokladniční zprávy vyjímáme: Běžné příjmy roku uplynulého činily 704 K 47 h, fond Hillův měl 478 K 70 h; na úrocích z úspor a větších darech přibylo 49 K 08 h. — Běžných vydání měl spolek 698 K 43 h. Stav jmění v den valné hromady jeví se takto: Fond Hillův se vzrostlými úroky 497 K 12 h, prosté jmění spolkové 312 K 97 h Kromě toho má spolek v pozůstalosti po zemřelém p. Aloisu Klimešovi 313 K 33 h.

Při nové volbě bylo zvoleno do výboru pět členů, a to: farář Flor. Lužný z Kateřinek, Josef Fürst, c. k. gymn. ředitel z Opavy, Frant. Janeček, prof. v. v. z Opavy, Plac. Stürzenhofer, naduč. z Kylešovic, a Fr. Horák, kooperator z Jaktaře. Revisory ponechání jednohlasně osvědčení Vincenc Kubáč, farář z Raduně, a Václ. Frydrych, kaplan ze Stěbořic. Výbor takto zvolený ustavil se ve výborové schůzi o týden později takto: Předsedou byl zvolen farář Fl. Lužný, místopředsedou ředitel J. Fürst a jednatelem-pokladníkem Fr. Horák, kooperátor z Jaktaře. Ostatní dva pánové jsou přísedícími výboru bez funkce.

Při volných návrzích proneseno přání, aby v nynější době čelilo se modernímu názoru nepřátel víry i národnosti také modernějšími zbraněmi, aby větší zřetel byl věnován dennímu tisku a brožurám. I rozpředla se debata o způsobu, jak seznamovati se lze s knihami a brožurkami palčivé otázky denní projednávajícími a uloženo výboru, aby vešel ve styk s kroužky sociálním a apologetickým v Olomouci.

Krátkým proslovem vzdal předseda díky všem přítomným, doporučil snahy spolku všestranné podpoře a ukončil valnou hromadu.

Knižnímu spolku Slezskému přejeme všeho zdaru a z pokroku jeho srdečně se radujeme.

Výbor spolku na zakládání katolických knihoven v Praze konal dne 18. října t. r. třetí schůzi za předsednictví faráře Vlastimila Hálka. — Jednatel, kníž. arcib. vik. tajemník Aug. Krčmář, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předseda věnoval vroucí vzpomínku † říd. učiteli Jos. Flekáčkovi a přítomní povstáním vzdali zesnulému čest. — Knihovny se udělují křesť. social. spolkům v Hostivici a v Branné. — Další dvě knihovny založí se na Moravě. Kdož by si je přál, tomu se připomíná, že musí býti členem tohoto spolku a žejest mu podati písemní žádost na výbor v Praze čp. 570-II. — Četné ročníky »Vychovatele« rozdělí se do seminářů. — Pro půjčovnu katolických knih, která byla dne 17. října t. r. otevřena v papír. závodě družstva Vlast a při které i tento spolek spolupůsobí, zakoupeny byly Pravdovy spisy. — Správcové knihoven od nás založených se žádají, aby do konce r. 1906 podali zprávy, jak knihovny námi založené působí. — První podobnou zprávu podal již v této schůzi člen výboru Jan Benda, kaplan z Ořechu; krásný referát jeho bude ve »Vlasti« uveřejněn. — Výbor se radil o další akci ve prospěch Spolku, kterou tento na podzim zahájí. — Ke konci schůze podal předseda tyto praktické návrhy a pokyny. Ke zřizování knihoven by velice přispělo, kdyby duchovní ze svých knihoven jistou část knih pro lid se hodících oddělili a z nich samostatnou knihovničku zřídili a jakou trvalou farní označili. — Spolek žádá snažně důstojné duchovenstvo, by ve svém posledním pořízení pamatovalo na důležitý spolek náš pro zakládání dobrých knihoven a jednak knihy, jednak peněžitý dar mu odkázalo. Nastává zimní doba, doba dlouhých večerů, kdež každý rád sáhne po knize. Hleďme otevříti naše knihovny a nabízeti dobré knihy lidu našemu. Vizme, jaká záplava špatného tisku hrne se do rodin. Obětujme trochu práce a i svého pohodlí půjčování knih. Uvidíme, že nemalý užitek mravní i duchovní správě z toho nastane. — Spolek doporučuje svým členům a příznivcům kalendáře družstva »Vlast«: »sv. Vojtěcha«, »Štítného«, »Socialní kalendář«, které i po uplynutí roku byvše vřaděny do knihovny zůstanou na dále zábavnou a poučnou četbou. — Spolek súčastnil se činně sjezdu družstva »Vlast« v Jindř. Hradci, kdež jednatel jeho přednesl velmi krásnou úvahu o dobré a špatné knize. Přednáška jeho, která těšila se všestranné pozornosti, byla vydána jako leták. — Za pomoci spolku zřízena byla právě pro Prahu katolická půjčovna knih v domě družstva »Vlast«, která je ve středu od 11. do 12. hodin a v sobotu od 6. do 7. hodin večer v pap. závodu družstva »Vlast« otevřena.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. Za členy zakl. přistoupili: J. M. vsdp. P. Methoděj Zavoral, opat na Strahově; Marie Eberlová, majitelka spedit. závodu v Praze, a Růžena Hanzalová, soukromnice ve Víďni; přispívajícími údy stali se: Aug. Franěk, farář ve Starči na Moravě a Jan Podlaha, farář v Únětícich. Přispěli: P. Lev Moláček, Fr. Žundálek, Em. Žák, Ign. Švancara (6·80) a Josef Staněk. — Nové členy, jejich vklady a dary na penězích a na knihách přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Projev Jeho Eminence ndp. Leona kardinála Skrbenského, knížete-arcibiskupa v Praze, ve prospěch Spolku na zakládání katol. knihoven. — Jeho Eminence děkuje tomuto spolku za projev oddanosti proti útokům »Volné myšlénky a dokládá:

Přijmetež rovněž díky mé nejsrdečnější za práci vykonanou ve dvou letech trvání spolku vašeho, o níž mi podává potěšující obraz předložená zpráva.

V dobách, kdy tak veliká část katolického lidu padá přímo za oběť četbě knih nevěreckých a nemravných, jež jej u velikém množství zaplavuji, jest nad míru důležito, aby podnik Váš a snahy Vaše byly všemožně jak od kněží tak katolických laiků podporovány.

Neváhám proto důrazně upozorniti na spolek Váš obzvláště důstojné duchovní správce, kterým mimo jiné také sama farní předloha visitační každoročně připomíná povinnost, pečovati o lidovou četbu a tím také o zřizování a vydržování dle možnosti stálých farních knihoven.

Připojuje příspěvek k účelům spolkovým — 100 K — přeji spolku Vašemu co největšího rozšíření a žehnám jak všem pilným a obětavým spolupracovníkům, tak i jejich snahám a prácem.

V Praze, dne 25. října 1906.

† Leo kardinál ze Skrbenských,
kníže-arcibiskup.

Z Tiskové Ligy. — Za členy zakládající přistoupili: Duchovenstvo vikariátu: Německo-Brodského (24), Proseckého (33), Rakovnického a Česko-Brod-

ského (22). — Přispěli: P. Norbert Horáček, P. Lev Moláček, P. Norbert Beneš, Dr. K. Slavík, Vinc. Švehla a po 10 K: Praem. klášter v Nové Říši a někteří duchovní z vikariatu Horažďovického. — Opravu uveřejnili: »Červánky« J. Filipovi, far. v Trstanici a K. Kočvarovi, kaplanu v Bučovicích; »Právo Lidu« K. Tomanovi, far. v Hloubětíně. — Ze starších členů složili: Dr. Ant. Brychta 30 K (60 K) a Ant. Láš 10 K (30 K). — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II.

Španělské studentstvo osvědčilo se býti hodným čestného názvu — naděje vlasti. Studující právnických fakult universit španělských zaslali ministru spravedlnosti Romanonesovi telegram, v němž vyslovují své politování, že ministr nechce uznati práva biskupů ohledně katolických zásad v příčině civilního sňatku.

Kollej Jesuitů v Kalksburku oslavila letos 50leté jubileum svého trvání. Vedle ředitelů, profesorů a chovanců ústavu súčastnila se slavnosti řada vynikajících osobností z kruhů šlechtických a přední politikové. Slavnostní kázání měl P. Boissl, S. J., slavné služby Boží papežský nuncius Granito di Belmonte. Při hostině pronesl přípitek sv. Otci brněnský biskup Dr. hr. Huyn. Telegramů došlo několik set. Následník trůnu arcivévoda František Ferdinand telegrafoval: »Z toho srdce blahopřeji kolleji k 50letému jubileu. Kéž Bůh i na dále ústav ochraňuje, aby chovance na věrné bojovníky pro Boha, císaře a vlast vychovával.« Také dr. Lueger zaslal blahopřejný telegram.

Úsudek o pokrokovém učitelstvu. Vídeňský »Vereinsblatt« ze dne 15. srpna b. r. píše: »Velmi smutný úkaz, že stát a církev nechaly vyrůsti mnoho tisíc revolucionářských živlů ve stavu učitelském. Není druhého státu v Evropě, kde by si učitelové směli to dovoliti, kde by církvi, státu i rodičům vypověděli boj, jako u nás v Rakousku.

Vídeňská obecní rada proti štváčství spolku »Volné Školy.« Obecní starší Schelz podal interpelaci: Od počátku škol. roku bylo velmi četně rozšiřováno provolání spolku »Volná Škola«, v němž obyvatelstvo vyzývá se k agitaci pro spolek ten. Ku provolání přidán jest formulář k vyplnění od rodičů, nepřejících si návštěvu chrámu se strany dítek, kteryž pak mají zaslati farním úřadům, a dále nepřejí-li si, aby děti modlily se ve škole, zpovídaly se a pod. Interpellant táže se, kterak toto vyzvání lze srovnati se zněním zákona a jak se k tomu hodlá zachovati městská školní rada? — Náměstek starostův dr. Neumayer uvádí na vědomost zprávu okr. šk. rady, v níž školním ředitelům dle znění zákona šk. § 48. ukládá se za povinnost šk. mládež k řádně ustanoveným náboženským cvičením doprovázeti. Vyjádření rodičů, že jejich školní dítky na cvičeních těch podílu míti nedudou, je zákonem nedovoleno. Okresní školní rada s dotyčnými rodiči zavede ihned šetření. Neúčastnění se náboženských cvičení pokládá se za rovno k zanedbání školy, proti němuž zakročí se disciplinárně. — Toto rázné vystoupení okres. školní rady města Vídně zasluhuje všeho uznání. Uvádíme toto na vědomí pp. katechetům pro případ, že by něco podobného mělo opakovati se i v Čechách. Zde platí: Principiis obsta! Se vším důrazem hned první pokus zmařiti.

Proti spolku »Freie Schule«. Ve Vídni byla dne 10. m. m. vysvěcena nová národní a měšťanská dívčí škola ve XX. okresu nákladem obce 260.000 korun. Po vysvěcení školy farářem Justem od sv. Brigity měl týž řeč, v níž obrátil se proti nezřízeným agitacím spolku »Fr. Schule.« Pravil: Náboženství musí býti nejen vyučováno, ale i cvičeno a vláda, školní úřady a učitelové měli by co nejrozhodněji proti snahám »Fr. Schule« se opírati, k čemuž ostatně jsou i povinni. Postup spolku toho označuje jako protizákonný a nechce věřiti, že by vláda mohla nečinně se dívati k této ohyzdné agitaci, do níž zavlékány jsou děti. Zástupce města dr. Neumayer k tomu dodal: Náboženská cvičení jsou nařízena říšským školním zákonem, jenž stanoví výchovu mravně náboženskou. Lituje, že k takové štvanici proti nejvyšší zásadě zdárné výchovy dochází — (správněji řečeno, že vláda ji trpí). Doufá, že učitelstvo vídeňské dospěje k poznání lepšímu. — Nám je s velikým podivením, proč doposud žádný poslanec katolického středu vládu Jeho Apoštolského Veličenstva pro tuto zednářskou štvanici neinterpelloval. Kdežto nepřátelé kříže ve dne v noci jsou na nohou, strana katolická, její přeláci, katolická šlechta a jiné a jiné ještě kruhy spí.

Odkud »Volná škola«? Původ svůj má celé toto hnutí ve Francii. Důvody, jež vyvolaly ve Francii heslo vyloučení náboženství ze škol, nebyly paedagogické, nýbrž čistě politické. (Jak dokazuje dr. Fr. Förster ve své knize »Jugendlehre«). Nová škola měla se státi zbraní a ochranou nově založené republiky proti monarchistům, kteří v konservativních kruzích přirozeně měli svoji nejpevnější půdu a všude proti republikánské vládě vystupovali. Kněžstvo, opírající se o tyto kruhy

konservativní, vnášelo odpor proti nové vládní formě do škol. A proto nová vláda, chtíc této agitaci učiniti konec, prostě náboženství vyloučila ze škol. Od r. 1882 učí se na školách francouzských laické morálce. Důsledek těchto nových škol bez náboženství byl, že mnozí rodičové dávali přednost soukromým školám církevním před školami státními a návštěva těchto škol tak povážlivě rostla, že konečně za vlády Combesovy, nevědouce si rady, zednáři všecky školy tyto potlačili. A proto, pozor, páni učitelé! Tlak budí protitlak; lid svých dětí do škol bez náboženství nedá, nových škol také budovati nebude, ale vychová si nové učitele, kteří budou míti vzdělání a náboženské přesvědčení!

Kdo stojí za Volnou školou a Myšlenkou? V Lipsku vydán byl spis pod nadpisem »Papežské listy a zednářstvo«. Jsou v něm označeny cíle zednářstva: 1. Zničení veškeré církevní autority. 2. Sesvětštění rodinného života: žádný církevní, nýbrž občanský sňatek, místo církevních slavností o nedělích lidové (národní) slavnosti. 3. Získání žen k účelům zednářstva, tudíž bezkonfesijní dívčí ústavy (lycea). 4. Úplné odloučení církve od školy s odstraněním vyučování náboženství. — Co jiného chce Volná škola a Myšlenka.

»Jednota Komenského.« Pod tímto názvem založen nový spolek, jehož předním úkolem bude, potírati katolicism ve školství. Předsedou zvolen profesor Drtina; ve výboru zasedají m. j. učitelé Černý a Frumar, Hubka, redaktor »Práva Lidu« Krejčí, red. »Volné Myšlenky« Myslík — tedy samé »známé firmy«. »Nár. Listy« přejí »Jednotě Komenského«, aby snahy její »došly hojné podpory v celé české veřejnosti«; »Čas« považuje to dokonce za — úkol »celé veřejnosti«.

Pro konfesionelní školu vyslovil se v Hamburku konaný sjezd svazu evangelických učitelů. Přijal totiž jednohlasně toto usnesení: »Jsouce přesvědčeni, že jen křesťanským duchem řízená a proniknutá škola jest s to, aby křesťanské rodině, státu i církvi správně sloužila, vyslovuje 25. valné shromáždění »Evangelického učitelského svazu« snažnou prosbu a oprávněnou naději, že příslušné úřady svým vlivem svým proti snahám za odkřesťanění školy budou čeliti.« — Gen. superintendet z Kielu měl v tomto shromáždění řeč, bouřlivým souhlasem provázenou, v níž školu konfesionelní za jedině správnou označil. — U nás soudí protestanté ovšem jinak. Sami pro sebe by ještě tak chtěli školu konfesionelní, ale pro dítky katolických rodičů chtějí míti zavedenou školu nejen bezkonfesijní — ta existuje, bohužel, v Rakousku již beztoho —, ale školu beznáboženskou vůbec. Dokiadem toho nejlepším jest stanovisko »Času«, profesora Masaryka atd.

Československá knihovna bohoslovců v Olomouci má na skladě několik tisíc písní, a to: »Píseň o tisícáté ročnici úmrtí sv. Cyrilla«, »Píseň Cyrillo-Methodějská«, Píseň o blah. Janu Sarkandrovi«, »Píseň o sv. Janu Nepomuckém«, »Píseň o sv. Prokopu«, »Píseň o sv. Vojtěchu«, »Píseň o sv. Ludmile« a »Píseň o blah. Anežce České«. Písně jsou všechny s notami pro 4 hlasy a odprodávají se: 1. výtisk za 2 hal., 100 za 1 K, 1000 za 6 K. — Kromě toho menší zásobu »Litanie lauretánské«, která jest opatřena i průvodem varhan a cena 1 exempláře jest 4. hal. — Laskavé nabídky buďtež adresovány na Fr. Šimka, bohoslovce v Olomouci.

Tyrolský selský svaz, založený agilní stranou křesťansko-socialní, konal minulou neděli v Inšpruku valnou hromadu. Založen byl v prosinci 1904 a čítá dnes 18.000 členů. Za dva roky slušný úspěch. Svaz konal za tu dobu několik set schůzí a rozvíjel v každém směru horlivou činnost. Na valné hromadě usneseno založiti selskou spořitelnu a v příštích volbách v dohodě s křesťansko-socialní stranou postaviti ve všech venkovských obcích kandidáty.

Svaz křesť. soc. kovodělníků v Německu měl nedávno v Cáchách IV. valnou hromadu. Svaz měl 1. července 1906 23.541 členů ve 325 místních skupinách, 1. září 1904 měl jen 10.000 členů. Roste tedy utěšeně. Loni měl svaz 523.000 mark vydání na podpory, organisaci a činnost vzdělávací 161.272 marek bylo vydáno na podporu stávkujících a z práce propuštěných členů. Svaz má 23 úředníků.

Odpor mezi věrou a vědou. Profesor zoologie na něm. universitě v Praze Rob. z Lendenfeldů učinil o této záležitosti tento projev: »Obmezení lidé pozvedli hlasů svých a pravili, že všeobecné zásady věd přírodních jsou v odporu s naukami náboženskými. Dle mého nejvnitřnějšího přesvědčení nic není tak nesprávného jak tento názor. Náboženství a věda jsou jedno. Mezi nimi nemůže býti nikdy rozporu. A míní-li někdo, že nalézá mezi nimi odpor, pak neví, co jest náboženství, a neví též, co jest věda.« — Tak mluví učenci, a naši nevyspělci papouškují stále starou otřepanou frázi, že věda jest proti náboženství.

Starokatolictví klesá. Nedávno konali starokatolíci 23. synodu ve Štýrském Hradci. Byla velmi ubohá. »Biskup« Czech, bratr předního českého básníka Svatopluka Čecha, bývalý kaplan česko-dubský, bývalý horlivý národovec a spisovatel český, nyní renegát a odpadlík, naříkal na synodě, že kleslo hnutí »Pryč od Říma«, Chválil převahu protestantismu, jeho moc sociální, zásluhy v odpadlickém hnutí, poněvadž rozeslal kazatele a stavěl chrámy. Káral starokatolíky, že se jim nedostává obětavosti. Mezi starokatoliky bylo 1126 narození, 421 sňatků, 808 pohřbů; vystoupilo pak 800 starokatolíků. Na Moravě vystoupily 103 osoby, v Praze samé 308.

Zapovězený prodej německých krváků v trafikách. Velmi časové opatření učinilo státní zastupitelstvo — ve Vídni. Všem trafikám doručena byla zapověď prodávání tiskopisů neperiodických ve smyslu tiskového zákona. Nakladatelé z Německa zaplavili u nás trafiky necudnými dopisnicemi a nyní chtějí do nich nacpati ještě spoustu necudných a krvákových románů, kteréž křiklavě lákavými obaly svádějí mladý lid ke koupi. Státní zastupitelství ve Vídni dalo na index celou řadu toho druhu tiskovin, z nichž tuto uvádíme: celou Holzerovu románovou bibliotheku, Kürschnerův Bücherschatz, Intimní historky, Wildwest, Fischerovu knihovnu mládeže, Neu Kriminal-bibliothek, Buffalo Bille (Hynek!), Znamenití loupežníci, Klíčová dírka a mnohé jiné. Bylo by záhodno i trafikám v Praze věnovati podobné pozornosti.

Souboj. Barbarský tento přežitek stále ještě pevně koření v naší, kulturou a pokrokem se honosící společnosti. Ale od nějaké doby přece jen počínají si raziti v té příčině cestu názory ušlechtilejší, nebo řekněme přímo — křesťanské. Přední zásluhu o to má liga protisoubojová, vynikajícími odpůrci souboje založená a krásný příklad, jejž odmítnutím souboje dali infant Don Alfons Bourbonský, markýz Tavoli a j. Až dosud snahy protisoubojové ligy nejotevřeněji podporil saský král August, když u příležitosti vojenského rozhovoru pronesl se k četným důstojníkům, že stejně jako otec jeho Jiří i on souboj zavrhuje a vždy snažiti se bude, tento středověký přežitek zastaralých stavovských předsudků pomáhati odstraňovati. Že by souboj byl jakousi vlastností hrdinskou, vyvrací již ta okolnost, že jej jako nemravný zavrhovali mužové, kteří skráně své ozdobili vavříny válečných hrdinů: arcivévoda Karel, princ Evžen, Radecký, Blücher, Wellington a j. Uražené cti nezjednává se zadostučinění vzájemným se střílením, nebo sekáním, neboť často právě ten, který urážku učinil, ze souboje nad to ještě odnáší si těžké zranění, ba i smrt. Moudře proto praví vojenský článek anglické armády: Charakteru čestných mužů sluší za učiněné bezpráví a spáchanou křivdu odprositi a k napravení učiněného bezpráví ochotným se ukázati; rovněž tak sluší straně uražené, odprošení a prohlášení upřímně a srdečně přijmouti. — Tak zní předpis armády, která dobyla světa! Proto lze snahy ligy protisouboje co nejvřeleji vítati, je podporovati a úplného úspěchu jim přáti.

Socialní demokrat o náboženství. Rozumný a své pravé smýšlení poctivě tlumočící socialní demokrat je zajisté řídkým zjevem. Takovou bílou vránou je také vůdce švýcarských socialistů Pavel Brandt. Svědčí o tom aspoň, co napsal v časopise socialistickém »Grütlianer« o náboženství a církví. »V sociálním životě — píše — jsou církev a stát jedno. Církev a náboženství jsou mocnosti, které každému vyhlazovacímu boji vzdorují. V tomto boji nezíská si nikdo trvalých úspěchů. Toho musil se dožíti i Robert Owen. Zapomněl, že náboženské myšlenky nelze ze srdcí lidí odstraniti. Jak často kapituluje duch volného myslitele a vlažnost křesťana ve dnech útrap! Třeba i nevědomky hledá útěchu a pomoc u vyšší bytosti. To jest ona tajuplná moc náboženství a církve, jež se nedají od sebe odloučiti, která se nedá odváti a která je stále ještě mocnější než naše spolky a organisace. Dle mého náhledu jest to jednání fulpasovité, snaží-li se někdo dělníku náboženství a církev znechutiti.« — Podle tohoto náhledu byli by socialnědemokratičtí předáci u nás vesměs takoví.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Administrace v Praze č. 33, Předplatné na celý rok K 1·20. Číslo 10. a 11., říjnové a listopadové. Red. Jar. Hrabačka. — Neměli jsme v říjnu pokdy, psáti o »Echu z Afriky,« pročež pojímáme nyní dvě čísla v jeden referát. A obě tato čísla dojímají nás zajímavými a pohnutými zprávami z temné Afriky. Misionáři tam působící vyličují, kterak tam zařizují školy pro chlapce a dívky, kterak vyučují lid rolnictví, kterak zřizují pro tamní domorodce lékárny chudých, kterak tam obstarávají duchovní záležitosti anglické a italské posádky, kterak vyučují lid řemeslům, staví domy pro nemocné a kterak tam strádají hladem, když dlouho neprší a jiné více. Biskupové tamní líčí své cesty po

vikariatech sobě svěřených — cesty obtížné a nebezpečné. Všude se popisuje bída buď tělesná, buď duchovní a ze všech dopisů vyznívá k vrchní ředitelce družiny sv. Petra Klavera, pomoz, rychle pomoz. — Vrchní ředitelka súčastnila se katol. sjezdu ve švýcarském Maria-Einsiedl a odtud se rozjela po různých městech Švýcarska, tam o svém díle přednášela a pro ně agitovala. — Věru, vrchní ředitelka hraběnka Ledóchowská je žena Bohem nadšená a veliké dílo její nalézá širokého a dalekého ohlasu a zdárně ku předu pokračuje. Jsme šťastni, že můžeme těmito skrovnými referáty k jejímu rozkvětu napomáhati.

Sv. Vojtěch. Měsíčník na obranu katolické víry, zároveň orgán pro české oddělení spolku sv. Bonifáce. Red. P. Jan Zima O. S. B. v Praze, opatství Emauzské. Hlavní spolupracovníci faráři: V. Hálek a Filip Jan Konečný. — Rozebíráme roč. III. č. 10. a 11., říjnové a listopadové. Čteme tu obranné články o škole, o svátostném manželství (na besedě se stařenkou Součkovou), o církvi Páně (Základní pravdy naší víry), o svatokrádežném přijímání, o počátcích protestantství v Čechách, o účelu a prostředcích spolku sv. Bonifáce, o spiritismu a jiné a jiné časové článečky a lokálky. Jak z toho vidíme, jest obor práce ve Sv. Vojtěchu rozsáhlý, články rozmanité, časové, poučné, povzbuzující. Všecko je tu přesně katolické, všecko se povídá otevřeně, přímo, takže jest Sv. Vojtěch upřímným rádcem a vůdcem katolíků v době plné náboženských zmatků, které i někteří zbloudilí kněží v lid vnášejí (viz na př. »Bílý Prapor«). Proto je třeba, aby Sv. Vojtěch byl všude šířen a kde toho nedbá kněz, ať se uchopí práce katoličtí laikové. Jde to snadno, vždyť se Sv. Vojtěch zdarma rozdává.

Křesťanský Dělník. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Red. Fr. Waldmann v Praze 1538-II. Číslo 3. a 4., říjnové a listopadové. — Jos. Brožek dokončuje v číslech těchto dojemnou povídku: »Pícha předchází pád.« Je třeba, aby každé číslo jednou až dvěmi belletristickými pracemi bylo opatřeno. — Nová je práce: Mytí a koupání — věc to pro učně a řemeslníky velepotřebná. — Ostatní práce věnují se povznesení řemesel nebo jsou psány na ochranu učňů. — Obsah je celkem vhodný a čtenářům zcela přiměřený.

Oprava zaslaná »Bílému Praporu.« — Není pravda, že jsem si vyžádal od česko-budějovické konsistoře jmenování náhradníkem voleného člena Dra. Slavíka (v tiskové komisi českých katolíků) a není pravda, že jsem se »pouhého náhradnictví nesprávným způsobem domáhal«; důsledkem toho nemohl jsem žádati, aby náhradníkem Dr. Slavíka jmenován laik a nemohou výtky »Bílého Praporu« směřovati proti družině Škrdlově. Pravdou jest, že mně jeho Excellence ndp. biskup Dr. Martin Říha jmenoval náhradníkem svého delegáta v tiskové komisi českých katolíků p. prof. Dr. K. Slavíka, a to zcela bez mého přičinění; o celé věci dověděl jsem se teprve tehdy, když bylo mé jmenování hotovou událostí. — V Praze, dne 29. října 1906. — Tomáš Škrdle, redaktor »Vlasti«.

Oprava tato byla v »Bílém Práporu« v č. 46 ze dne 10. listopadu 1906 uveřejněna.

(ZASLÁNO.)

Jsem mnohými vyzýván, abych místo jednotlivých obsahem obmezených svazků (ročníků) kázání vydával *časopis* homiletický, ve kterém bych více prací a pro rozmanitější svátky a příležitosti uveřejňoval. Vyhovuji tedy letos a odhodlávám se zahájiti, počínaje novým rokem, **nový homiletický časopis** pod názvem:

„Homiletické Listy".

Vydávati jej budu po sešitech dvouměsíčních. Prvý sešit vydám 20. prosince t. r. Uveřejňovati v něm budu řeči na všeky neděle a svátky, řeči postní, příležitostné a co vůbec bude žádoucího z oboru homiletiky. Uveřejňovati budu práce své (jak si pp. odběratelé moji přejí), avšak i dobré cizí. V prvém sešitě určitěji program vyložím.

Předplatné na celý rok (6 sešitů) i s poštovní zásilkou 7 kor. Přihlášky a předplatné přijímám *výhradně sám*; na tuto knihkupecký nemohu a *nebudu* časopisu dávati. Desiderata stran obsahu rád dle možnosti vždy splním.

Přihlášky vyprošuji si do 20. listopadu, abych mohl počet výtisků stanoviti; do zásoby nebudu tisknouti. Prvý sešit pošlu těm, kdož si přáti budou, i na ukázku.

Filip Heusler,
farář ve Střížově, pošta Luka u Jihlavy.

ROČNÍK XXIII. PROSINEC 1906. ČÍSLO 3.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytosť?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Čití a vnímání.

Nejobyčejnějším zjevem všedního života jest vidění a slyšení, jsou to projevy sensitivního života. Materialističtí monisté, uznávajíce jediné reálnost hmoty, chtí veškery zjevy života sensitivního vysvětliti pochody hmotnými resp. pohybem hmoty, poněvadž všecka změna hmotná dá se převésti na pohyb. Co do zevnějška mají pravdu, — všecky vnější pochody jsou jen pohyb hmoty. Co jest na př. světlo? Co do zevnějška zjev fysický, hmotný. Fysika vysvětluje světlo kyneticky, stanovíc, že světlo jest zářivá energie, vlnivý, přímočarně se šířící pohyb aetheru. Tento vlnivý pohyb aetheru povstává transversální oscillací (příčným kmitáním) aetherových partikul ke směru, jímž se šíří.*) Toto fysické světlo jest

*) Sítnice (retina) jest velmi jemná, šedá a průsvitná nejvnitřnější blanka oční, jež hlavně z rozvětveného nervu zrakového se skládá. Dle původu svého jest sítnice přetvoření části mozku samého, neboť mozek v embryonálním stavu sahá do oka v podobě takové bubliny. Ač sítnice jest velice jemná blanka, jest úprava čili struktura její nanejvýš komplikovaná. — Utvrdíme-li sítnici některou vhodnou methodou praeparační a zhotovíme-li si z takto utvrdlé tenký řez pro mikroskop, tu na průřezu vidíme, že sítnice skládá se z četných vrstev. Pozorujeme dvě blanky (membrana limitans interna a externa), které jsou kolmými vlákny spojeny a tvoří jakousi kostru, do níž ostatní elementy jsou vloženy. Na hraničnou blanku vnitřní (membrana limitans interna) usazují se kuželovité nervy optické. Tyto kužele vybíhají ve vlákna, jež tvoří vrstvu jemných vláken nervových. Mezi ta vlákna usazují se velmi veliké gangliové buňky, obyčejně bipolární. Pak následuje jakási vrstva zrnitá, velmi jemně granulovaná a nazývá se vnitřní vrstvou granulovanou. Nyní následuje zase řada buněk bez výběžků, a to jest vrstva buňková vnitřní (ganglion retinae). Na to následuje úzká útlá vrstva zrnková (retikulární), jež nazývá se vrstvou granulovanou zevnitřní. Po ní následuje zevnitřní vrstva zrnková neboli jádrová, jejíž buňky v zadní části jsou súžené. Na nich jest zevní blanka hraničná (membrana limitans externa). Nad touto jest vrstva tyčinek a čípků a konečně následuje vrstva buněk pigmentových (barvivových). Na tyčinkách vypadá jedna část jako čočka. Zvětšíme-li si jednu takovou tyčinku, vidíme tu část, jež jako čočka vypadá, asi uprostřed, dále pak jest na té tyčince taková řasnatá část a na ni se připojuje gangliová buňka. — Tyčinky a čípky jsou na světlo čivými elementy. Tyčinky jsou asi 0·022 mm. dlouhé a 0·0022 mm. široké, čípky jsou též tak dlouhé a 0·0044 mm. široké. Tyčinky mají na konci svém purpur, který, jsa na světlo velmi citlivý, světlem se rychle rozkládá, a přestane-li účinek světla, zase se rychle obnovuje; čípky jsou bez purpuru. Čípky jsou ústrojem denním, pomocí jich vidíme a rozeznáváme barvy a přímo fixujeme předměty, tyčinky ústrojem pro vidění v šeru a v noci; barev pomocí jich nerozeznáváme. Na sítnici ve směru zorné osy proti zornici (pupilla) nachází se místo nejzřetelnějšího či nejostřejšího vidění a nejjasnějších obrazů, t. zv. žlutá skvrna (macula lutea) s jamkou uprostřed

ovšem hmotný pochod, mechanický pohyb, — důkazem toho jest, že světlo, jak experimentálně dokázáno, i tlak působí.

Sledujme však hmotný pochod fysického světla dále. Aetherové vlny šíří se v podobě paprsku až do oka našeho, kdež, prošedše lomnými prostředími: rohovkou, čočkou bikonvexní a sklivcem (corpus vitreum) světlo ostře lámajícím, působí na sítnici (retina) oka. V oku povstávají úkazy fotografickým processům zcela podobné. V sítnici rozprostírá se v četných vláknech nerv zrakový, avšak světelné paprsky (aetherové vlny) nezasahují přímo nerv zrakový resp. vlákna rozvětná, nýbrž pouze na světločivé elementy na retině: tyčinky a čípky.*) Na zvláštním místě retiny na t. zv. žlutě zbarvené skvrně (macula lutea), zejména na malé, v jejím středu se nacházející a téměř výhradně z čípků se skládající prohlubince (fovea centralis), jež jest v zorné ose oka a za místo »nejzřetelnějšího vidění« se pokládá, povstane zřetelný obraz fixovaného předmětu, v našem případě svítícího tělesa. Tyčinky a čípky jsou ve spojení s nervem zrakovým, avšak spojení to není stejné. Kdežto tyčinek bývá vždy více funkcionálně s jedním vláknem nervovým spojeno, mají čípky ve fovea centralis isolované spojení s nervem zrakovým; odtud zřetelnost vidění.

Každá nejmenší částka obrazu na retině v macula lutea povstalého podráždí a rozechvěje skrze tyčinky a čípky příslušné, s nimi v kontaktu se nacházející vlákno nervové. Každé vlákno nervové odvádí děj podráždění do ústředního nervstva, mozku, k určitému centru, kdež jednotlivé děje podráždění se v celek spojí.

To vše jest až posud pochod hmotný, pohyb materiální. V čem podstata jevu, který jako podráždění nervu se šíří, záleží, sice nevíme, ale ať toto podráždění záleží již v pohybu molekul anebo spočívá na chemických pochodech anebo jakýmkoli jiným způsobem se děje, jest zřejmo a nedá se popříti, že jest to děj hmotný, projev kinetické energie, a jak se za to nyní má, jest to děj nikoli jednoduchý. Ale tento hmotný, zevnější, v mechanickém pohybu záležející děj čili pochod má nyní v zápětí něco, co každého pohybu daleko jest vzdáleno, něco od pohybu naprosto různého, s pohybem naprosto nesrovnatelného — děj to ne více zevnější,

(fovea centralis). Žlutá skvrna má průměr 0·73 — 1·1 mm. Ve fovea centralis v oku lidském není žádných tyčinek, nýbrž jen čípky (8000 — 10.000 na 1 mm²); tyčinky objevují se teprve v okolí, a to čím dále od středu, tím více tyčinek a méně čípků se nachází. Vedle žluté skvrny při vstupu nervu zrakového do oka nachází se t. zv. slepá skvrna, jež jest pro světlo fysické necitliva.

*) Nyní se má za to, že oscillace aetheru jsou povahy elektrické (Maxwell, Helmholtz, Lorentz), a světlo se pokládá za zjev v podstatě elektromagnetický. Dle elektromagnetické theorie světla způsobováno jest světlo elektrickými výchvěji, a to pohybem ve vřídle světla se nacházejících elektricky nabitých atomů čili iontů. Tyto ionty dle nejnovějších pojetí mají asi 1/1000 váhy atomů vodíkových. Transversální vlny světelné neliší se qualitativně od vln elektrických, jež jsou rovněž transversální, nýbrž pouze quantitativně t. j. co do délky. Kdežto totiž vlny světelné měří se milliontinami millimetru (nejdelší vlna červená má 810 μ μ) a tepelné tisícinami millimetru (nejdelší vlna tepelná má 0·07 mm), měříme elektické vlny na metry (vlny jiskrové telegrafie [bezdrátové telegrafie] přes ocean vysílané byly přes 200 metrů dlouhé) ano až i na kilometry; nesnadno jest získati elektrické vlny pouze 3—2 mm. dlouhé.

nýbrž vniterný, jemuž říkáme pocit (počitek), v našem případě jest to pocit světla.

Pocit nedá se více převésti na pohyb. Oscillace aetherových částic a rozechvění nervu zrakového jest jev vnější, pocit světla jev vniterný, subjektivní. Oscillující částice aetherové nejsou svítícími, nejsou tím světlem, jež my jako pocit světla v nitru svém znamenáme, ony nejsou pocitem světelným, nýbrž jen jeho zevnější příčinou či podmínkou, světlo jest jen v nás, mimo nás není žádného světla. V pocitu světla žádného pohybu partikulí aetherových neznamenáme. Světlo jako pocit neexistuje objektivně, nýbrž pouze subjektivně, ono existuje pouze v našem nejvlastnějším nitru, objektivní jsou pouze oscillace aetheru a indukovaný čili navoděný stav podráždění nervu zrakového. Pocit světla nelpí na hmotě, není prostornou veličinou, nemá podoby, nemá místa v prostoru, mezi ním a pohybem hmotným není prostorových vztahů. Také fysiologie dovozuje, že pocit vůbec je jev zcela jednoduchý, že není v něm ani stopy mnohosti, že není veličinou měřitelnou. — Mezi pocitem a pohybem jest propasti, jež nedá se ničím překlenouti. Pocit není účinkem pohybu, pohyb může zploditi opět jen pohyb. Pohyb však a pocit jsou pojmy naprosto disparátní.

Pocit jest jev vniterný. Jev nemohu si však jinak představiti než jako jev něčeho. Kde jest tudíž pocit, tam musí býti něco, co pociťuje, čije. V našem případě pocit světla předpokládá nutně něco, co světlo čije, jinak by pocit světla nemohl vzniknouti. A tento podklad, subjekt čití není a nemůže býti leč vnitřní reálno člověka, jemuž říkáme duše.

Jest tomu jako při telegrafii. Telegrafování bylo by bez účelné, nemělo by smyslu, kdyby na přijímací stanici nebylo někoho (telegrafního úředníka), kdo telegramm přijímá. Telegrafická zpráva, jak známo, zasílá se pomocí energie (nejčastěji elektrické) ve způsobě určitých značek, hrotem na proužku papíru na přijímací stanici učiněných. Zaslaná zpráva jest tedy uložena čili existuje v oněch značkách. Co by bylo však platno telegraficky zprávu odesílati, když by na přijímací stanici nebylo osoby, na níž značky, jichž se týče, činí dojem odeslané zprávy, osoby, která význam těchto značek zná a je jakožto odeslanou zprávu čísti dovede?! Ano, zkušení telegrafisté nepotřebují ani značek na proužku papíru, nýbrž již i z pouhého klepání klíče zprávu (depeši) abstrahovati dovedou. — Také pocit uložen jest jako odeslaná zpráva ve značkách, jimiž jsou různé tvary pohybu hmotného, při pocitu světla tedy oscillace aetheru a podráždění a rozechvění nervu zrakového. Pocit nemohl by vzniknouti, kdyby nebylo někoho, kdo na přijímací stanici v ústředí mozkovém různé tvary pohybu hmotného skrze obvodní nervy sděleného jako pocit přijímá.

Ale ještě něco zvláštního jeví se nám při světle. Aetherové světelné vlny čili vlny fysického světla nejsou vesměs stejné, nýbrž mezi sebou se liší, avšak nikoli qualitativně, nýbrž pouze quantitativně, jen co do velikosti a rychlosti. Avšak pocity jim odpovídající nejsou mezi sebou rozdílny quantitativně, snad co do intensity, nýbrž qualitativně.

Každému paprsku světla fysického o určité délce vlny, nepřesahuje-li délka vlny 810 μμ*) a není-li kratší než asi 360 μμ,**) odpovídá pocit (dojem) světla určité barvy. Na př. paprsky světelné, jichž délka vlny jest příkadně 656 μμ, působí pocit červena, paprsky o délce vlny 494 μμ pocit zelena, o délce 590 μμ pocit žluta, o délce 430 μμ pocit fialova. Jak patrno, vlny těch paprsků jsou jen quantitativně rozdílny, ale pocity jimi vzbuzené liší se qualitativně. Jeť červená barva jiná qualita než modrá, modrá jiná než žlutá atd. Paprsky co do délky vlny rozdílné nemají za následek, jak bychom se nadáli, rozdíly intensit pocitových. Dle toho, jak vlna světelného paprsku se dlouží nebo zkracuje, mění se nikoli quantita, nýbrž qualita pocitu. Jakost barevného pocitu záleží tedy na délce vlny světelného paprsku — my však čijíce barevné světlo, nepostřehujeme žádných vln, tím méně jejich délky, my máme jen barevný pocit určité délce těchto vln odpovídající. Podotknouti sluší, že nesmírný jest počet vln světelných co do délky, avšak na náš zrakový nerv působí pouze ty, jichž délka jest asi mezi 810—380 μμ. Paprsky ve vidmu slunečním ultrafialové a ultračervené nevzbuzují v nás žádného pocitu světelného více.

Ještě jinou podivuhodnou zvláštnost jeví světlo fysické v příčině barevných pocitů. Působí-li totiž na oko naše současně více různých homogenních paprsků světelných, různých co do délky vlny, takže každý z nich různý barevný pocit vzbuzuje, tuť bychom myslili, že vzbuzený výsledný pocit bude složen z jednotlivých příslušných barevných pocitů, že bude tedy složkou těchto pocitů. Než není tomu ve skutečnosti tak. Abychom příklad uvedli! Dejme tomu, že působí na oko naše současně dva různé paprsky, z nichž jeden vzbuzuje pocit žluta, druhý pocit modra, — tu bychom očekávali, že výsledný pocit bude složený pocit žluta-modra, ale není tomu tak. Vzbuzený pocit těmito dvěma paprsky není pocit složený, nýbrž pocit zcela jednoduchý, pocit bíla. Objektivní fysické smíšení vzbudí pocit, v němž nerozeznáme, z jakých složek fysického světla povstal. Pocit ten není výsledným pocitem současného působení žlutého a modrého světla. — Stejně vzbuzuje pocit bíla fysické světlo složené z paprsku červeného a zeleného. — Světlo sluneční jest velice složité, smíšeno jsouc z nesmírného množství jednoduchých paprsků světelných různé délky vlnové,***) jak se o tom přesvědčiti můžeme, rozložíme-li světlo to hranolem. Ale toto tak velice složité světlo fysické nepůsobí složitý pocit světla, nýbrž pocit zcela jednoduchý, pocit nejskvělejšího bíla. Toť výsledek všech paprsků ve vidmu obsažených. Ku podivu! Podněty fysikálně různé mají za následek pocit stejný.

Necháme-li působiti na oko dva homogenní paprsky fysického světla, z nichž jeden působí pocit žluta o délce vlny kolem

*) μμ = milliontina millimetru (millimikron); μμ má se k millimetru jako millimetr ke kilometru.

**) Delší vlny než 810 μμ nepůsobí již pocit světla, nýbrž pocit tepla, kratší pak než 360 μμ působí chemicky. Viděti, že světlo a teplo nejsou fysikálně qualitativně rozdílny.

***) Proto také pestrá forma vlnění paprsků slunečních působí na receptorické nervy naše jednak jako světlo, jednak jako teplo, jednak působí chemicky.

580 μμ a druhý pocit modra o délce vlny kolem 460 μμ, tu výsledný pocit není pocit zelena (zelená barva, jak známo, povstává smíšením barvy žluté a modré), nýbrž pocit nachu.

Uvádíme tyto příklady, abychom upozornili ještě na jinou zvláštnost. Ani totiž pocitu bíla, ani pocitu nachu neodpovídá žádné určité světlo fysické, ani jednoduchého kmitu, ani složené, totiž žádný paprsek ve vidmu obsažený, kdežto jiné kombinace paprsků barevných (s jednoduchými výchvěji) budí pocit barvy, jejížto ton obsažen jest ve vidmu, způsobený tudíž paprskem výchvěje jednoduchého. Patrno, že jakost pocitů světelných nezáleží na vnějších fysických podnětech světelných.

Jak nám vysvětlí materialističtí monisté, kteří pouze realnost hmoty s jejími chemicko-fysikálními silami uznávají, tyto uvedené skutečné zjevy? Jak může z mechanického pohybu povstati od každého pohybu neskonale rozdílný pocit? Jak mohou quantitativní rozdíly mechanického pohybu vzbuditi v nás qualitativně rozdílné pocity barevné? Jaký jest nexus causalis mezi fysickým světlem a příslušným světelným pocitem? Dají se pocity světla a pocity vůbec převésti na mechaniku atomů? Může tudíž bytnost člověka záležeti pouze v hmotě s jejími silami?

A jak se to má v příčině zvuku? Podobně. Zvuk se stanoviska fysikálního jest rovněž vlnivým pohybem, avšak nikoli částic aetherových, nýbrž znějícího tělesa a vzduchu, — tedy opět pochod hmotný. Záležíť celá objektivita zvuku pouze a jedině ve výchvějích tělesa znějícího a vzduchu. Jinak co do výchvějí liší se od světla tím, že periodické výchvěje vzduchu nejsou transversální, nýbrž longitudinální, z té příčiny nedají se zvukové vlny polarisovati.

Postup zde jest stejný. Slyším na př. znění zvonu nebo znění ladičky. Zvon nebo ladička se úderem rozechvěje, výchvěji svými narazí na okolní vzduch a rozvlní jej. Vlny vzduchové, vycházejíce od zvonu nebo ladičky, šíří se a postupují až k mému uchu, vniknou vnějším sluchovodem dovnitř ucha, narazí na bubínek sluchový a přivedou jej a kůstky sluchové (kladívko, kovadlinku a třmínek) pomocí kloubů s ním spojené ve chvění. Deska třmínku, která uzavírá vejčité, dutinu bubínkovou se síní vnitřního ucha spojující okénko, jehož obvod zvláštní blankou s obvodem desky třmínkové volně souvisí, způsobí v lymfě labyrinthu (bludiště) ušního periodické chvění, a chvěním lymfy podráždí se epithelie labyrinthu ušního a tím přivodí se podráždění nervu sluchového, jenž na epithelie ty se připojuje, a nerv odvede podráždění do příslušného centra mozkového v laloku skráňovém.

To vše jest až posud pochod hmotný, pohyb hmoty. Tento pohyb však, jakmile dospěl do příslušného centra mozkového, má v zápětí něco, co není více žádným pohybem — vniterný stav, pocit zvuku. Pocit zvuku nedá se více převésti na pohyb hmoty, výchvěje vzduchu nebo mechaniku atomů v nervu a mozku. Slyším znění zvonu nebo ladičky — to jest můj pocit, avšak v tomto pocitu nepostřehuji žádného pohybu více. Periodické výchvěje zvonu nebo ladičky a jimi vzniklé vlny vzduchové

nejsou tím zněním, ty jsou jen zevnější podmínkou, fysickou příčinou jeho, znění či zvuk sám jakožto pocit jest jen ve mně, v nitru mém. Jako světlo neexistuje mimo mne, tak ani zvuk neexistuje mimo mne, mimo mne jest jen pohyb hmoty. A jako ve příčině pocitu světla, tak i ve příčině pocitu zvuku soudíme: Kde jest pocit zvuku, musí býti něco, co periodické výchvěje vzduchu jako pocit zvuku čije, musí býti podklad, subjekt toho čití — a tento subjekt nazýváme duší.

Jako je tomu v příčině pocitu světla a zvuku, tak se to má i v přičině všech ostatních pocitů. I tu určitý vnější hmotný podnět prostřednictvím příslušného čidla,*) jež právě jen na tento určitý, sobě adaequatní podnět jest zařízeno, na jiné vnější hmotné podněty však necitlivo, působí podráždění či rozruch v nervu čidlovém, jenž podráždění příslušnému centru či středu smyslovému v šedé kůře mozkové**) sděluje, a to až do konečných vláken t. zv. pyramidálních buněk, — a ve vědomí vznikne pocit určité jakosti.

Třeba že nám u všech čidel není známo, v čem působení zevnějšího hmotného podnětu na příslušné čidlo záleží,***) tedy víme přec jen, že podstata působení toho, jakož i podstata po-

*) Sídlem čidla čichového jsou epithelové buňky zvláštního tvaru v horní štěrbinovité části dutiny nosní, jež tvoří t. zv. pásmo čichové (regio olfactoria). — Čidlem chuťovým jest sliznice jazyka, zvláště však jazykové bradavky ohraničené (papillae circumvallatae), vedle toho pak ještě jiné bradavky jazykové. Kraje a kořen jazyka budí pocit chuti nejsilnější, hrot jazyka nejjemnější. — Čidlem hmatovým a tepelným (pocity tepelné jsou zvláštní modalitou pocitů smyslových) jest kůže na povrchu těla, pak sliznice jazyka, vedle jiných ještě sliznic. Nejjemnější citlivost hmatu jeví se na jazyku a na bříškách prstů. Mimo pět smyslů, prostřednictvím jichž nabýváme známosti o zevnějším světě fysickém, máme ještě jeden vnitřní smysl, jenž nám pochody a změny v našem organismu (jako změnu temperatury, napjetí svalů, nedostatek vody a potravy, rušení rovnováhy atd.) k vědomí přivádí, a jehož »specifická energie« se povšechně označuje jako »tělový pocit«. Jako čidlo slouží mu všecky svodné nervy, jež k zevnějším čidlům nenáležejí. Co však tímto smyslem čijeme, nejsou psychické, nýbrž čistě somatické pochody, jež nejsou ovšem předmětem psychologie, nýbrž physiologie a pathologie.

**) Centrum pro pocity zrakové nachází se v laloku týlním; centrum pro pocity sluchové v laloku skráňovém; centrum pro pocity čichové v závitku nazvaném »gyrus uncinatus« laloku skráňového; centrum pro pocity chuťové v předním mozku nedaleko centra čichového; centrum pro pocity hmatové v centrálních závitcích kůry mozkové.

***) Tak na př. specifickým podnětem čili dráždidlem na čidlo čichové působícím jsou těkavé páchnoucí látky ve vzduchu rozšířené. Zdali však látky ty působí na čichové buňky chemicky či fysikálně (jakousi radiací, jež od páchnoucích látek na způsob radiace světelné a tepelné vychází) t. j. jednoduchým přenášením pohybu nejmenších částic páchnoucí látky, není nám posud známo. A dejme tomu, že by zjištěno bylo, že působí chemicky, tedy nevíme opět, v čem ta chemická působnost záleží, zdali v tom, že páchnoucí látky v chemické sloučenství s jistými částěmi buněk epithelových vcházejí, či snad v tom, že chemický rozklad buněk epithelových působí. — Víme jen, že čidlo čichové jest nad pomyšlení citlivé, že mnohé páchnoucí látky v nesmírně nepatrném množství lze čichem rozeznati. Na př. jeden gramm merkaptanu (sírná sloučenina organická) lze v 23 milionech kubických metrů vzduchu čichem rozeznati. Prostorně má se toto zředění jako 1 : 23 billionům. Takovou citlivostí nevyznamenává se žádný spektroskop (přístroj na pozorování spektra). Pocitových jakostí čichových (zápachů) jest nesmírné množství. Něm. botanik Kerner v. Marilaun († ve Vídni 1898) jen květinových zápachů odhaduje na 500. Jako v příčině látek páchnoucích, rovněž tak ve příčině látek chutnajících nevíme, v čem působnost jich na příslušné čidlo záleží, zdali působí chemickou či snad fysickou jakostí.

dráždění příslušného nervu čidlového a příslušného smyslového centra v kůře mozkové, jest děj hmotný — pohyb, co však na tento pohyb následuje, — pocit — že jest daleko všeho pohybu. Pocit nedá se převésti na pohyb, pohyb jest zevnější podmínkou jeho a nikoli pocitem samým. Pohyb může býti sledován a co do své složitosti a rozmanitosti vysvětlován až tam, kde všechen pohyb a tudíž i všechno vysvětlování přestává a vzniká pocit, jenž se nedá více pohybem vysvětliti. Každý pocit předpokládá nutně něco, co čije, t. j. co reakci organismu na vnější podnět vzniklou si jako pocit uvědomuje. Obvyklý název toho něčeho, co čije, jest duše. Hmota jest podkladem jevů vnějších, duše podkladem jevů vnitřních, nehmotných. Jsoucnost pocitu, jež nedá se popříti, jest logickým důvodem jsoucnosti duše. Pocit je právě elementárním stavem duše.

My sice víme, že mezi zevnějším fysickým podnětem a pocitem jest poměr pravidelné závislosti, neboť pozorujeme, že na určité hmotné podráždění následuje vždy určitý pocit, avšak jak pocit (a psychický process vůbec) z hmotného podráždění, z pohybu vzniká, to jest nám nepochopitelno. Ze zkušenosti víme, že žádná hmotná příčina nemůže zploditi něco nového, posud zde nestávajícího, s hmotnými jevy naprosto nesrovnatelného, heteregenního, nýbrž že účinek její jeví se vždy pouze jako změna něčeho zde již stávajícího, skutečného. Z toho patrno, že pocit (a psychický jev vůbec) nemůže býti produktem hmoty resp. jejího pohybu.

Pocit leží mimo obor chemicko-fysikální. Při vzniku jeho neztravuje se fysická energie, aniž energii vydává, mizí-li z vědomí, nemůžeť se transformovat v žádný tvar mechanické energie, z té příčiny žádný pocit neskytá nějaké práce ve smyslu fysiky. Pocit není rozložitelný v součástky soudobně probíhající, není na prostor vázán, jest naprosto jednoduchý, není nic samostatně existujícího mimo naše vědomí.

Pocit předpokládá však vědomí subjektu — duše. Jeť podstatnou známkou pocitu uvědomění si hmotného dění jako pocitu, — hmotné dění musí vstoupiti na vědomí jako pocit. Pocit probíhající pouze hmotně, nevstupující na vědomí jako pocit, není žádným pocitem, jest pouhou reakcí hmotnou. Zjev ten vidíme u rostlin. Rostliny nemají pocitů, ačkoli jeví čivost k různým tvarům fysické energie (tíže, světlo, teplo, elektřina atd.), kteréž jako vnější podněty působí. Čivost ta jeví se reaktivní samočinností, t. j. rostliny obracejí se k působícímu podnětu samočinně, vlastní vnitřní silou (geotropismus, heliotropismus, thermotropismus, elektrotropismus, chemiotropismus atd.), při čemž děje se projev fysické energie.

Neuvědomělé pocity, t. j. takové, které by nevstoupily na vědomí, jak někteří fysiologové (Max Verworn)*) přijímají, nejsou tudíž žádnými pocity. Na př., jak známo, pupilla oční (zornice) se podnětem světla podle intensity jeho buď zúžuje nebo rozši-

*) Verworn hledá stávající, zákonitě řízený svět, s nímž přírodověda jediné co činiti má, nikoli ve skutečné, mimo duši jsoucí přírodě, nýbrž jen v říši »neuvědomělých pocitů«.

řuje. Avšak tato hmotná reakce není pocitem, poněvadž se děje mimo naše vědomí — na vědomí nevstupuje. Jest to jev, který nazýváme reflexem.

Pocit tedy předpokládá vědomí duše. Jak nám však materialističtí monisté vysvětlí akt vědomí, není-li řádné nehmotné duše? Jako všecky jevy psychické, tak i vědomí vysvětlují materialističtí monisté určitými pohyby atomů mozkových. Jak ale lze nahlédnouti a pochopiti, že z četných vzájemných pohybů atomů uhlíkových, vodíkových, dusíkových, kyslíkových atd. může povstati vědomí? To jest naprosto nepochopitelno! My víme pouze, že pohyb může zploditi zase jen pohyb a nikoli něco, co jest každého pohybu daleko vzdáleno. Nechť nám tedy materialističtí monisté ukáží, kterak komplikací pohybů atomových může povstati v mozku vědomí?!

Sám Du Bois Reymond nahlíží, že vědomého ducha z vnější přírody, z mechanických pohybů atomů pochopiti nemůžeme. »Neměl-li by jejich (t. j. atomů mozkových) způsob polohy a pohybu jim lhostejný býti — píše — tedy museli bychom si je dle způsobu monad již jednotlivě vědomím nadané mysliti. Ani by tím vědomí vůbec vysvětleno nebylo, ani toho nejmenšího pro vysvětlení jednotného vědomí individua získáno.«*)

Někteří materialističtí monisté s Haecklem v čele, aby vědomí vysvětlili, přijímají místo jednoduché duše oduševněné atomy neb atomové duše. Jevy vědomí mají prý původ ve vědomí elementárním a v poslední řadě ve vědomí atomů. Dlužno prý uznati zvláštní vlastnost atomů, vědomí atomů. Vědomí molekulové jest prý summou vědomí atomů.

Avšak, není-li duše jednoduchá, nýbrž z množství jednoduchých quantitativně homogenních částí či realit složena, kterak možna jest jednota vědomí? Reality ty prý jsou jednotně dohromady poutány, takže prý následkem toho nastává jednotné vědomí. Pak ale musíme se tázati, kterak a kdo tyto reality duševní dohromady poutá a součet jednotlivých vědomí v jediné a nepřetržitě spojité vědomí vykonává. Neboť, co mnohotné a z diskretních částí jest složeno, zůstává mnohotným a diskretním, není-li působením nějakého činitele jednotně dohromady poutáno. Jednota možna jest jen v jednotném subjektu. Z toho, že jednotlivé atomové duše na sebe vzájemně působí, nemůže nikdy vzniknouti jednota vědomí.

Někteří materialističtí monisté chtějí místo sebevědomé nehmotné duše substituovati zvláštní energii fysickou sui generis, tedy jakousi životní sílu. Avšak taková energie, jež by se v základních vlastnostech ode všech nám v přírodě známých energií zcela lišila, nedá se dokázati objektivními methodami přírodovědeckými. Vedle toho pouhá energie, třeba bychom si ji supra-fysikální (nadfysikální) mysleli, nemůže ničeho o sobě a svých stavech věděti a tudíž ani pocitů míti. Taková energie by mohla snad nanejvýš býti příčinou automatismů lidského života.

Avšak žádná energie nemůže sama o sobě existovati, nýbrž potřehuje substratu jako nositele. Kde jest však substrat této tak

*) Du Bois Reymond, Ueber die Grenzen des Naturerkennens, pg. 26.

podivuhodné energie? Energie nemůže přec ve vzduchu viseti! Nositelem fysické energie jest látka, jížto síla inhaeruje čili na ní tkví. Musí tudíž též fysická energie sui generis míti nějakého nositele. Zvláštní, ode všech fysikálně-chemických energií specificky rozdílná energie musí však míti též zvláštního druhu látku jako nositele. Avšak takové látky ještě žádný anatom ani fysiolog neobjevil v lidském organismu. (Pokračování.).

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

JASNÉMU KNÍŽETI FERDINANDU Z LOBKOVIC
věnováno v úctě a vděku.

OSOBY:

Mistr Jan Trud, řečený Hloubal.
Mistr Nesvětlo.
Záviš Nedouk, bakalář.
Pustrpalk, famulus.
Král, Jeho Milost.
Ondřej Trepka, hofmistr.
Královic Odvaha.
Krevní písař.
Žebrák.
Smrt Kmotřička.
Tři Sudičky.
Smutka, choť Trudova.
Snílka, jejich dcera.
Touženka, dcera králova.
Stará chůva.

Dvořané a dvořky, rychtář s dráby, lid; tři maškary: Věčný Žid, Don Juan, Hamlet; pohřební bratrstvo; scholárové, mendík — famulus Nesvětlův; hospodář šatlavní; zjevy duchovitých stínů.

Kde bylo, tam bylo: Za devátou horou, za sedmerou řekou. Za děda — praděda se to dálo, tehdy, kdy muži ještě meče nosili a báby kaši jídaly.

Obraz prvý.

Zadřímlá jizba — na pozadí v levém od diváka rohu podél stěny s hlavou v koutě stojí pod koltrami lože nedělčino, na něž do noh padá z velkého arkýřového okna u pravého rohu modravý pruh tiché měsíční záře. Kromě tohoto vedou v čele jizby dvě okna do zahrady, kde kvetoucí stromoví sní ve vonném dechu rosné jarní noci. V meziokní na stolku někde zrcadélko. V pravé stěně dvéře. Vedle dveří na levo přeslice s potáčem lnu a navinutým vřetenem; malá stolička. Na stole prostřed jizby, na němž leží pod voskovicí rozevřená stará bible těžkých zápon, připraven jest chléb a sůl na uvítanou Sudiček. V nohách lože spí dítě na kolébce. Na pravo jdou jiné dvéře do chodby; vedle nich stolek.

Výjev prvý.

Stará chůva. Strnuje záclony na loži nedělivě:

Matka usnula . . . . . Měj klidný sen!
Bůh ji hlídej noc i den!

(Chodí od kouta do kouta zažehnávajíc tušené mátohy.)

Divé ženky, Můro, Věště,
do mrazu a bouře, deště
— luna v plnu — já vás klnu!
Co je z povětří, do povětří!
Z ohně, vod, ze země, —
tam se vrať! Ode mně!
V jedno jméno i ve tři!

(Přikrývá kolébku do pola koutnicí, aby divé ženky sem nepodložily Věště.):

Koutnicí teď vyšívanou,
kolébku tu malovanou
kryju, halím chvatem dbalým:
Varí od prahu, divá ženo!
Pod starou koutnicí
nemluvně ležící
v bezpečí uloženo.

(Nad kolébkou):

Nepíšu tu muří nohu —
poroučím tě Pánu Bohu,
abys hebce na kolébce
spalo do rána, do raníčka,
až tě pak s červánkem
pod okny s křivánkem
probudí vlašťovička.
Vlašťovička probudí tě
a já kdys ti povím, dítě,
že vždy tebe anděl s nebe
za snu matčina opatroval.
Obláček v obzoru —
to se tam nahoru
andílek v nebe schoval.
Do nebe se vrací chvíli,
kdy máť věrná k tobě pílí,
s bílých víček líbá sníček,
v lokty béře tě, blaho svoje.
V náručí mateří
Pán Bůh sám důvěří —
sám v něm snil do úkoje.

(Usedá na nízkou stoličku u levých dveří ku přeslici, však ihned zase odkládá vlákno i vřeteno; na odchodu):

Sama zdřímnu chvíli za stěnou;
jenom vzdech mě vzbudí ozvěnou.
Hlava stařeny — jak prázdný úl.
Sudičky-li vejdou na besedu,

na stole již pro ně chléb a sůl.
Věstí rády lidí bez pohledu — —

(odchází do levých dveří.)

Výjev druhý.

Vejdou tři Sudičky — »staré babičky« se svícemi v rukou. Jedna z nich shasíná tichým dechem voskovici na stole a neslyšným krokem jde za ostatními; usednou kolem kolébky.

Prvá kloní se nad dítětem:

Prvý sen ti dechni na víčka,
v pláči budící se ku životu,
co bdí nad tebou teď Sudička,
budoucích dní hledíc ve mrákotu,
než v ní tajů opona se hnula.
Pohlédněme zatím do minula!

Druhá:

Kmetné sestry, mnoho-li to let,
co jsme dlely nad kolébkou chudou!
Tehdy v plénky hocha zavinula,
jemuž dcerou tento lásky květ.
Jaké sudby v budoucnu mu budou,
víš, co Trudu věstil v příští hled?

Třetí (temně):

Do slova vše vám už vyplněno.
Pouze mé jej trpké čeká věno.

Prvá:

Já mu dala sudbou za úděl,
nad cizí by bědou v bolu bděl,
ač své pevné šíje bez polomu.
Jiné hoj, sám v srdci ránu nos,
hloubaje i ve snu nad dnů trudy —

Třetí:

Točič na zrak já mu kladla k tomu:
jeho vláha oči tobě zros,
abys chápal světa klam a bludy!
Na tvých řasách ať se chvějí stíny,
jiní-li se v slunci spíjí víny.
Kvítí točič podobu má lebky . . . .
Duté důlky -- leda na úštěpky
tma z nich zeje nad marností tužeb —

Druhá:

Jež jen do matných se staví služeb.

Prvá:

On však hlubin strmá slézá bradla.
Květy slziček — co krve krůpěj —
potom na srdce já jemu kladla.
Soucit jeho s bědných slzou úpěj,
kde je život vodí na stinadla . . . .
Neduhy hoj, hloubej, strádej, dítě —
já mu velela dnů na úsvitě.

Vzpomínáte dnes, mé sestry milé?
Tkla jsem se mu skrání oné chvíle,
aby znal, kde jaká z blahých šťáv
v bylinách se pro neduhy skrývá,
kde se dotekl jich vesny háv,
jak jí v letu pod nohama splývá,
když se vrací z jihu na popil,
a zem celá vonným dechem zpívá
chválu tajemných, v ní skrytých sil,
vzniku, zrání, přerodu — i skonu
v tichých nocích rosy za výronu . . . .

Třetí:

Rosa, rosa — slz je na podobu.
Vznik a zrání vždy jen vede k hrobu.

Druhá:

A co květ? Všech odměna to chvil,
ač i pod mraky slz rosu pil! —
Donuzil se hoch náš do jinocha,
moudrost muže ryla mu již vrásku
do čela. Buď blaha mu též trocha!
Já mu stlala v srdce květ a lásku.
Scholár chudý o skývu se trudil,
s knihou usínal a s ní se budil. —
marna plíseň knih a pavučí,
touha-li jen v hrudi zazvučí
a to srdce v únavách si žádá,
by v něm plesná lásky dlela vláda!
Bylo jako v pohádce . . . .

Třetí:

Ctná kmeti,
můj by ret ji váhal vyprávěti.

První:

Hoře! O štěstí ty neposloucháš ráda?

Druhá.

Panna smutná kvetla do krásy a vděku,
na dumavém čele stinný vlasů mrak,
v očích taje hlubé, jak zla od úleku —

Třetí:

V propasti kdys hleděl závratné ten zrak?

Druhá:

Na tvářích a rtu však úsměv klidný děcka
vábně-li se mihnul plachým motýlem,
čarovným se kouzlem osvítila všecka.
Lahodný hlas její oddanosti dýše,
jak dech vánku měkký ve kři rozvilém.
Její dech jen slyšte, (obrací se k loži) tiše, tiše, tiše.
Otec kýval sivý v dumách hlavou šedou:
»Těžká rozhoda a v mysli strach a rmut,
kam ty svatby toužné na odvahu vedou,
nevěsta-li Smutkou, snubce sluje Trud?
Bude-li vám život blaha bez úsměvů?

Jdi jen do světa, kde jinou hledej děvu,
jíž bys uvil v touhách teplé hnízdo lásky.
Nenajdeš-li kde, nuž', budiž bez nesnázky:
Bude tvojí choti dcera moje Smutka,
v černých kadeřích až zasněží se běl,
z vláken pavučích až roucho jí snad utká
léto babí — —

Prvá:

A Trud do ciziny spěl.

Třetí:

Smutka vadla. Otec hleděl v bázni,
sníh-li nebělí už v zármutku jí vlas,
na rubáš-li netká z pavučích jí sítí
v jeseň létající příze bílých nití.

Prvá:

Rád by Truda nazpět vlídný volal hlas.

Druhá:

V touhách Smutka vadla rozluk od choroby.
Trud se vrací domů, lékař věhlasný,
by ji zachránil, kde vstříc jí zely hroby.
Ve kvetoucí zahradě div úžasný
pohádky se jejich družné lásky stal.
Pod bohatou třešní bledá stojí Smutka;
za bílou ji ruku vážný Trud tu jal, —
co se děje, neví, rozmar-li ho nutká:
zachvěl květnou snětí děvě nad hlavou
pravou paží svou — — strž květů jen se řine
do kadeří černých sněžnou mrákavou.
Chvíle, nechvíle — v ples na hruď Smutku vine.

Prvá:

Jaro dýchá rozjihem a láme ledy.

Třetí:

Kde se vzal, tu stanul přísný otec šedý —

Druhá:

V divu nečeká, až podzim do rubáše
opřede mu dceru v pavučí.
Na své vlastní krvi bloud jen křivdu páše —
odevzdal květ dnů svých Trudu v náručí.

Třetí:

Kdyby věděla, co budoucnost jí chová!

Druhá:

Nech! Co děsí stále tajemná tvá slova?

(K první, jež přistupuje v pruhu měsíce blíže k oknu.)

Kam jsi se to zadívala nyní,
do nezračna pod oblačna,
v modravý ten pruh?

První:

Orloje dvě rafije se stíní.
Na odhalu k plesu, žalu,
záhady jsou tuch!

(Z ulice pod zahradou hučí teskně a táhle bezohlasnou nocí roh ponocného, hlásaje půlnoc. Sudičky se svícemi v rukou povstaly a staví se nad kolébkou; ta do hlav, ta do noh, ta po levý bok.)

Všechny tři:

Kmetné sestry Sudičky,
nad kolébkou. dušičky,
jež tu dřímá jako poupě
v devětsilu, úročníku,
bez vědomí života,
co mu hojně, co mu skoupě,
co mu k bolu, co mu k díku
věstí vaše ochota?

Prvá:

Voní douškou mateří,
sněhem květů na keři
plane v jasu mladá vesna,
lípy, dubu nad kořenem
pravosenka vykvétá,
tázavě se budí ze sna,
co jí potom bude věnem
za znoje a za léta?

Druhá:

Jedna bouře přeletí —
vadne ranné podletí
zlatohlavé prvosenky,
kdy ji stíní zlatopelná
královská už lilije.
Rosa v očích nad pomněnky —
O sny blaha není sdělná
skráň, již routa ovije.

Třetí:

Co bych děla k posledu?
Co se jeví pohledu,
vyslovily rty už vaše
nad Snílkou tu dřímající
beze zdání věstných slov.
Černou nit mám vinout plaše
s chmurnou truchlých věšteb lící,
až tam, kde ji čeká rov?

Prvá:

Nikoli! Mně nekal obraz ladný!

Druhá:

Promluv jen! Můj výhled mlžně vadný.

Třetí:

Ani tobě po vůli, ni tobě.
Znamení jen, zda-li na sirobě
zanechá ji otec dřív neb máť.
O nich známo v dávné nám sic době,
ale jí — — —

První:

Ó nemluv!

Druhá:
Hádej!
První:
Raď,
jak lze oklamat jí smrtný sudby luk!
(Obejdou kolébku, takže třetí nyní stojí v hlavách, pokleká a fuká do hlav kolébky):
Třetí: Ťuk — ťuk — ťuk!
Prvá a druhá (pozorují dítě): Dítě pohnulo se na ten zvuk!
Třetí: (fuká znovu): Tuky, ťuky, ťuky!
Druhá:
Vzbudilo se . . . . .
Prvá:
Ticho!
Druhá:
Na záruky
jakých smutků tento kyn a zjev?
(Pohlédnou na sebe významně.)
Prvá:
Hoře dítěti!
Druhá:
Žel matky!
Třetí:
Běda manželu i otci z rozluk muky!
Hořká sudba nezná slev —
a ten život i tak sen je vratký.
Prvá (jme se kolébati):
Jaká píseň kolébavky
zase vrátí sen jí sladký?
(Kolébavka Sudiček):
Za kyvů kolíbky
jímej tě sen,
matka tě polibky
probudí v den,
až bílá jitřenka pohlédne v okénka,
na srdce přivine dítě své nevinné
z bělostných plen.
Co ti je souzeno
v života dnech
za díl a za věno
po dětských snech,
přijímej oddaně — v nebe jsi ochraně —
svatou měj památku na dětství, na matku
v poslední vzdech!
Sudičky nemohou
oblaků let
pod pevnou oblohou
měniti zpět.
Vám kdyby po vůli oblaky plynuly,
zářil by člověku v jasu a k povděku
po věky svět? (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

III.

V polovici adventu padl sníh a pokryl celou krajinu bílým příkrovem. I na stromech visel a větve jejich ohnul, pole posypal a celou tvářnost země změnil. Všechno lesklo se jako stříbrné. Sníh zahnal rolníky s polí a pastýře se stádem. Až do zámrzu popásali na lukách, kde vybujela třetí, ba čtvrtá tráva. Poslední ohniště jejich uhasily vločky sněhové.

Lid se stěhoval k teplým krbům, den se krátil, nadcházely návštěvy v sousedství a povídalo se o tom, nač dříve nebylo času.

Také Krasík buď sám vycházel na večer s dýmčičkou v ústech nebo přijímal hosty ve vyhřáté jizbě. Mohl si topiti ve své světničce, vyžadovati od syna palivo, ale neučinil tak. Bydlil s mladými a mezi vnoučaty se mu zvláště líbilo. Spal za kamny a ve dne něco řezal pro domácnost. Ukracoval si tak dlouhou chvíli a nikdo se mu nemohl více zavděčiti, než když mu dal kus lipového nebo jiného dřeva, v němž se dobře řezalo.

Sotva se setmělo, klepaly na záspi dřeváky a návštěvníci vstupovali do světnice v podšitých punčochách. Zimní dřevěnou obuv nechali v síni. Každý měl svoje místo, starší u stolu, mladší někde v koutku, babky u kamen. Žertovaly, že je musí držeti, aby nespadly.

Nepředlo se, len se nepěstoval, ale ženské draly peří. V Běcharech se pěstovaly husy a trojí podškoubka dala něco práce. I mužští byli voláni, ale ti se bránili a leda svobodné dívky některého chasníka na chvíli dostaly s vyhlídkou, že dostane o doderné něco na zub.

Mnohdy z každého stavení ze samoty někdo byl u Krasíků. Však měli světnici největší, hodně topili a nelitovali světla. Donášeli hostům chléb, jablka nebo kyselé zelí pro občerstvení, aby se nechtělo dračkám spáti. Také děd Krasík uměl vypravovati a řeč tu nikdy nevázla.

Proto sotva sníh padl, už se všech stran sem vedly a utlapány byly stezičky. Ani nebylo třeba domácím prometati. A okna odtud dlouho zářila pod lesem do noci. Ani ve dvorci tak pozdě nesvítili.

Ovšem vnoučata nevytrvala, jedno za druhým se uchylovalo na lože, jenom Ondřej se nehnul od děda, dokud tento neodešel za kamna. Ano i tu s ním mnohdy spával. Byl školákem a navštěvoval tutéž třídu s Julií ze dvorce. Často vypravoval, jak nová žačka všecko zná, že je nyní první, snadno chápe a je pilnou. Ani si s ostatními v poledne nehraje, ale čte nějakou knihu. Dostává se jí pochvaly.

Ondřej se všudy děda držel a rád poslouchal ho doma i na poli. K vůli jeho vypravování ani spat nešel a oči si mnul. Předvídal, že po řečech o denních záležitostech Krasík na něco přijde z minulosti, co i Ondřeje velice zajímalo. Proto čekal a rozličně se zabavoval, dřímotu od sebe zaháněje. A u děda sedal

co nejblíže, aby mu ani jediné slovo neušlo. Časem na věc i později vzpomněl a se dotazoval na to, co mu z paměti vypadlo nebo čemu neporozuměl.

Není divu, že nyní častěji než v letech minulých bylo vzpomínáno rodiny Ryčkovy. Než dvorec přišel do prodeje a vrátil se na rytířův rod, téměř úplně bylo zapomenuto na bývalé obyvatele Malhotic. Mnohý ani nevěděl, kde jsou a zdaž posud někdo jest na živu. Jméno Ryčkovo se vytrácelo z paměti a rytířský znak byl odstraněn i ze dvorce, když kámen s ním vypadnul ze zdi.

Nyní však bylo jinak. Mnohá věc bylo oživena, Ryčkové se vrátili a s Karlem vzpomínáno i na dřívější, a to zvláště na Stanislava, který dohospodařil v Malhoticích a o statek přišel.

Krasík vypravoval o těch dobách, byl jich pamětníkem a vrstevníkem Stanislavovým.

»Nějaký dluh už váznul na dvorci od minulých, ale přece nebylo to tak zlé, aby musili z něho majitelé ubíhati. Panská správa velkostatku ochotně půjčovala, neboť už tehdy měla v úmyslu dosíci pozemků, které byly jako klínem v hraběcích lesích. Ryčkovi bylo ochotně půjčováno v naději, že jednou na splátku peněz dostanou celý dvorec. Byl to plán zbaviti se nepohodlného souseda.«

Krasík si opravil dýmku.

»Což Ryčkové hraběti škodili?« tázal se kdosi z protějšího kouta.

»Ale kde!« mávnul rukou staroch. »Ale mrzelo to pana Teringla, že má v sousedství šlechtice starého původu, kdežto on si teprve titul i znak koupil. Ryčkové se nemohli novopečenému hraběti vyrovnati jměním, ale převyšovali ho svým šlechtickým původem i přízní lidu. Slyšel jsem, že hrabě chtěl dávno dvorec koupiti, nabízel za něj slušnou částku, ale Ryček nepřivolil. Co nešlo pojednou, podařilo se časem. Hrabě se choval vlídně k sousedovi, uváděl ho do kruhů vysokých, probudil v něm pýchu a když tento neměl, ochotně mu půjčoval. Dosáhli svého účelu —«

»Však Ryčka mají v Malhoticích opět.«

»Tento není tak mocný, ale hraběte jistě jeho sousedství dopaluje. Ředitel byl po dražbě pokárán, účetní přesazen. Měli dáti do podmínek, že se musí dvorec strhnouti, že se prodává pouze půda a materiál k odvezení. Ale stalo se. Tento Ryček se nedá vypuditi jako jeho otec, ten není oddán pýše, ale houževnatě se drží otcovské půdy. Také je opatrný a ve svém synu vychovává nástupce, ktery stejně miluje Malhotice a je udrží.«

»Nebude-li panská strana dělati sousedovi obtíže,« namítal mladý hospodář.

»Dvorská se nedá,« předpovídal Krasík. »Ryček se vyhýbá všem stykům, vždyť u lesa i plůtek postavil, aby tam drůbež nezabíhala. Petr jenom stál na straně panské, aby dobytče neukouslo kus trávy v příkopě. Ano, Ryčkova rodina ani lesními pěšinami do Běchar nechodí, ale zachází si k veřejné cestě. Na nynějšího držitele dvorce si nepřijdou, ten dovede čeliti všem nástrahám i útiskům.«

V tom se shodovali všichni, neboť Ryček hned po koupi dovedl vzdorovati a nedbal výhod, aby se Malhotic vzdal.

»Až směšné bylo, jak Stanislav Ryček život svého bohatého souseda napodoboval. Viděl, že hrabě nic jiného nedělá, než honí zvěř s puškou na rameně, přechází nebo přejíždí, hned se po něm opičil. Za radlem choditi nemusil, ač se té práci ani otec jeho Ignác nevyhýbal, ale popanštělý Ryček už ani nedohlížel. Měl svoji honitbu a ještě si od Běcharských pozemky najal, potom od rána do večera honil. Pořádal-li hrabě Teringel hostinu, hned musila býti také v Malhoticích. My to dobře viděli, jak bývala všechna okna dvorce dlouho do noci osvětlena, jak se tam hodovalo. Ovšem kavalíry nehostil, ti k němu nešli, ale vynašlo se dost lidí, kteří Ryčka vychvalovali, jemu lahodili a od něho častovati se dali. Hrabě jej zval na hony, že uměl dobře střílet, nějaké slovo s ním promluvil, ale obyčejně jej měl k lepšímu. Tu Ryček se cítil přešťastným a za takové příležitosti by všechno udělal, i dvorec prodal, jak se později stalo.«

»Tak daleko ho pýcha přivedla,« přisvědčil Krasík.

»Snad bylo jeho chybou, že záhy ztratil matku, jenom jako ve snách ji pamatuji, otec mu mnoho nadlehčoval. Ryček slyšel, že hrabě jede do lázní. Bylo to ve žních, nechal všeho a jel také, ač léčení nepotřeboval a čeleď doma divně mu hospodařila. Ale chtěl se pochlubiti, že trávil léto v Karlových Varech. Přijel prý s prázdnou kapsou a pokaženým žaludkem, který si dlouho vodou ze studánky napravoval. Býval vždycky jako tuřín zdráv. Zaslechl-li, že má hrabě lepší pušku, která dále donáší, hned ji také musil míti a starou prodal za babku. Komory a přístěnek upravil za pokoje, koupil pohovky, zrcadla, záclony, všechno vyšperkoval, aby se poněkud zámku vyrovnal.

V Běcharech kladli na stolici jeho v kostele jakousi červenou látku, aby si neotlačil ruce, až se podepře. Pod kolena si podušky nedával, poněvadž tolik neklekal. Na svatém poli chtěl skáceti ty dvě lípy, že prý tam zasadí thuje, ale farář nedovolil. Tehdy se spolu pohněvali, ale Stanislav Ryček dojížděl do kostela do města, kde požíval více vážnosti; nazývali ho panem baronem a hověli jeho velkopanským choutkám.«

»A jak to bylo s jeho hospodářstvím?«

»Klesal se stupně ke stupni. Kam by se to dělo! Pokud otec jeho žil, ještě dohlédl a sám všechno vedl, neboť nenásledoval syna v marnotratném životě, ale posléze ho uložili do hrobky. To byl pohřeb! Před tím zemřela na zámku hraběnka, Ryček viděl, jak ji pochovávali, a teď chtěl i v tom ohledu hraběte napodobiti. Nedostačovali mu domácí kněží, hudebníci, nosítka, zpěváci, spolky, všechno objednal z města. Jindy sousedé nebožtíka odnesli, tak mu poslední službu prokázali, teď přijel nádherný pohřební vůz, přišla celá kapela a vedle faráře místního kráčelo pět kněží před rakví. Pro věnce připraven zvláštní vůz; nejvíce jich zakoupil ovšem Ryček sám. Ale to by ještě všechno nepřivedlo pád rytířův, neboť dvorec snesl veliké vydání. Nemrhl sám, byl tu už syn Alexandr, který zůstal u vojska a sloužil jako poručík. I ten spotřeboval hodně, snad i více než otec jeho. Rodiče mu posílali peníze, ale pan poručík už dělal dluhy na účet budoucího dědictví. Stanislav měl dítky tři: zmíněného Alexandra,

dceru Maří a nynějšího držitele Malhotic, Karla. Nejstarší málo kdy se zde ukázal a jenom písemně o peníze žádal. Později ho zastupovali věřitelé. Maří byla neduživá dívka a poněkud slabomyslná. Jenom chodila po lesích, usedala pod kmenem a tak vydržela mnoho hodin. K žádné práci nebyla. V hlavě se jí to nějak pomátlo. Však jsou oba, Alexandr i Maří na pravdě Boží. Poručík posléze přišel k bratrovi do Ousušic umřít. Cosi zpronevěřil, byl propuštěn bez pense a Karel mu k smrti dosloužil. Promrhal peníze i zdraví. Maří prý dříve odešla se světa, který jí mnoho radostí nedopřál. Dvorský mně nedávno cestou z kostela vypravoval o posledních okamžicích bratra a sestry.«

»Otče, vy byste mohl o Ryčkově rodu psáti kroniku, jak všechno znáte,« smál se hospodář.

»A byla by hodně dlouhá. Tři pokolení pamatuji. A stálo by to za zvěčnění pro odstrašující příklad, jak se člověk připraví o rodný majetek nerozvážlivým hospodařením.«

Krasík odložil dýmku, která mu dávno vyhasla, a pohladil vnuka Ondřeje, který přemáhal dřímotu, aby všechno vyslechl o Ryčkově rodině.

»Když Stanislav zůstal bez rodičů, když za otcem jeho přivalili kámen, který do dnešního dne nebyl odstraněn, bylo ještě hůře. Tehdy už Alexandr vojákoval a Karel byl v deseti letech. Ryček nevšímal si polí, stodoly, chléva, sýpek, měl šafáře a sám se honil pouze po honech a kratochvílích. Běcharští věděli, že je to jeho záhubou, proto mu ani honitbu nepronajali. Uchýlil se k panským, chodil s fořtem a střílel na svých pozemcích. Tehdy už sem přicházeli protivní lidé, u kterých se Ryček dlužil. Úvěr v panské kanceláři mu nestačil a také se ostýchal stále podepisovati směnky na jednom místě. Panští věděli, že nejsou jediným věřitelem, ale přece myslili na dvorec, který se nikomu tak nehodil jako jim. Starý ředitel stál jako na stráži. Ten se nedal tak obelstíti jako nynější. Vesele se žilo v Malhoticích dále. Karel v tom ovzduší vyrůstal. Pamatuji se na něj, jak kráčel denně do Běchar do školy, kudy nyní jeho nejmladší dcera chodí. Jistě mu mnoho z toho života uvízlo v pamětí. Žil v přepychu, nádheře jako jeho rodiče. To se nedá zcela z mysli vymazati, to se nemůže nadobro zapomenouti.«

Odbila už obvyklá hodina rozchodu, ale dnes se posud nikdo nezvedal. Dračky braly nové hrsti běloučkého peří. Ondřej položil hlavu na děda a podřimoval.

»Co potom Stanislav Ryček dělal, bylo proti Bohu,« ujal se staroch opět slova. »Koně jízdeckého si opatřil, na něm jezdil, doma sotva se mihnul a jenom rozhazoval. Tu věřitelé stávali se dotěrnější a prohlíželi svršky Ryčkovy. Kde kdo pozoroval pád rytířův, jenom ten jakoby nevěděl o ničem. Hýřil dále. Úrodu prodal hned na poli a také z chléva ztrácelo se dobytče za dobytčetem.

V dobu tu, když Ryček už zakoušel nedostatek, panská správa počala kouti železo. Ředitel zval souseda na hony, rozmlouval s ním, souhlasil, že nyní hospodářství nic nevynáší, a posléze nadhodil, že by se Ryčkovi více hodilo jiné zaměst-

nání na př. vedení parního mlýna u Ousušic. Dvorský právě měl nějaké nesnáze, chytil se na tu vějičku a uvěřil, že to s ním míněno dobře. Jako mlynář v sousedství města bude bezstarostněji živ. Vezme si zkušeného stárka, sám bude denním hostem v Ousušicích, kde se mu dostává větší vážnosti než v Běcharech, kde mu i honitbu vzali.

Stanislav Ryček vešel ve vyjednávání s ředitelem, který hraběte Teringla zastupoval. Dálo se to na zámku, kde nešetřeno vína a Ryčkovi hned svěřeno vedení mlýna prozatím na rok, jak se to osvědčí. Rytíř prodal dvorec. Nemohli jsme ani uvěřiti, že tak málo majetek svůj cenil. S nikým se neradil, byl zaslepen vyhlídkou na lehké další živobytí ve mlýně. Manželka souhlasila, také se jí v Malhoticích nelíbilo.

Nerada opouštěla zdejší kraj Maří, kterou k němu poutaly zvláštní city a vzpomínky. Šla poslední, že musila, dlouho před tím klečela u rodinné hrobky, s těžkým srdcem loučila se se zamilovanými místy.

I později byla viděna v lesích, které navštívila, aniž by se ke komu hlásila. Nemohla zapomenouti.«

»Nebohá dívka!« řekla hospodyně, která, jakož i jiní o ní věděli více, proč se na rozumu pomátla a proč k těm lesům tolik lnula.

»Stanislav Ryček stěhoval se dosti vesele. Neměl lásky k půdě, kterou zdědil a která ho živila. Upokojil každého věřitele, ale také mu mnoho nezůstalo. Ani všechen nábytek nevzal sebou, ale prodával se v dražbě. Ve mlýně u města musí prý se lépe zaříditi. Také jsme mnohou věc odkoupili a tento stůl pochází ze dvorce. Ryček nebyl ani přítomen, peníze přijímal šafář, který si za několik roků ustřádal na pěknou chalupu. I jiní si pomohli, nejlépe ovšem pochodil sousední hrabě, který ani nedočkal, až se Ryček vystěhuje a už sázel do ornice smrčky a jedle, břízy a duby, kam se co hodilo. Už nic neosíval a pouze hajnému díl ponechal a pronajal, co se k lesům nehodilo. Ještě se Ryčkovi oči neotevřely, posud nechápal, jak se dal odstraniti a vyplnil dávné přání svého hrabivého souseda, jemuž bylo stále málo půdy a lesů.«

Už se někteří zvedali, aby odešli. Ale ještě chtěli do konce slyšeti vypravování dědovo.

»Jak dlouho Ryček spravoval onen mlýn?« tázali se zvědavě.

»Ani ne rok,« řekl Krasík. »Ředitel usoudil, že se k takovému závodu nehodí a nechce se do toho náležitě vpraviti. To byl vlastně jenom přechod, aby byl Ryček snadněji odtud odstraněn a záhuby své tak nepozoroval. Jak bylo slyšeti, soudil se s hrabětem, ale ničeho nevysoudil. Odstěhoval se do Ousušic, kde si najal menší hospodu. Tam živořil a zápasil o denní chléb. Sem už nikdy nepřišel a také jsme nezvěděli o jeho dalších osudech. I to jméno by nám z paměti vypadlo, kdyby se sem nepřistěhoval jeho syn Karel a nezakoupil opět Malhotice, ovšem jenom trosky bývalého dvorce. Zatím i hrabě zemřel a stačilo mu málo země pro hrob. Syn jeho Artur není tak lačný půdy, ale přece pevně drží, co otec vyzískal. Dvorec se nedá už vzkřísiti v bývalé veli-

kosti. Stromy nelze vytrhati se všemi kořeny, a nynější Ryček nemá ani tolik prostředků, aby to provedl a zpět odkoupil.«

Sousedé přikyvovali. »Proto ani nechápeme, proč se sem zase stěhoval, když se mu dobře vedlo v městě.«

Krasík upřel oči k zasněženým oknům. »Vedla sem Ryčka láska k rodné půdě a touha poněkud napraviti, co předci způsobili. Záleželo mu na tom očistiti rod a ten znak, jehož Ryčkové užívají od pradávna. Chce usaditi syna na dvorci, kde předkové bydleli.«

Sousedé ani všemu tomu nerozuměli, ani těch účelů nechápali. Také lnuli k půdě, která jim dávala chléb, ale mnohý by ji zaměnil za lepší živobytí. Dávali dobrou noc, brali si v síni dřeváky a rozcházeli se do chalup. Ještě si postěžovali na třeskutou zimu a hádali dle hvězd budoucí povětrnost.

Bylo ticho v přírodě, sníh se lesknul, v noci se vyjasnilo a nebe bylo plno hvězd. Lesy tiše stály v tom novém, bílém rouše. Na polích hrabali zajíci, aby se dostali k osení. Mírně mrzlo.

Také u Krasíků shaslo světlo, ale děd nemohl dlouho usnouti. Tím vypravováním byl rozčilen a nyní vzpomínal ještě na to, co dříve schválně nebo bezděčně opomenul. Na mysli tanul mu lehkomyslný Alexandr, trudnomyslná nešťastná Maří, kteří měli svou vlastní historii. A děj rodu byl udán pouze z polovice, scházel závěrek, jak se Karel domohl nějakého majetku, jak se uchytil a vybředl z toho stavu, do něhož byl zavlečen.

Nynější držitel Malhotic v ničem se přece nepodobá rozmařilému otci svému; naopak má ctnosti, jakými otec stižen byl chybami a činí právě opak toho, co se kdysi dělo na rodném dvorci. A k témuž nabádá i děti svoje.

IV.

Karel Ryček ani v zimě neustával pracovati, když se jiní oddávali klidu a vymlátivše obilí, jenom tak přecházeli po stavení, ohřívali se u kamen a z dlouhé chvíle chápali se i zábavné hry, ponejvíce karet. Ryček zveleboval a opravoval, co se dalo, i když napadlo sněhu a země na kost zmrzla. Uměl zacházeti hoblíkem a pilou, jednu světnici proměnil za dílnu, kde od rána do večera se ozývalo bouchání a skřípání.

Petr otci pomáhal a velice byl potěšen, zpozorovav, že tento sbíjí stavidlo a jistě dá rybník do pořádku, jakmile poněkud půda rozmrzne. Přiučoval se, rád pomáhal, až byl matkou vyzván, aby šel Julii naproti. Už cestou ze školy přepadala ji tma, byla by se bála. Julie se vzdělávala ještě mimo školní vyučování.

Ryček vynakládal na všechny děti pokud mohl. I Jana vychodila měšťanskou školu a Petr dvě zimy navštěvoval hospodářský kurs. Mimo to i doma ještě doplňoval otec vědomosti svých dětí. Také studoval několik roků, až rodiče nemohli na něho vynakládati. Než Ryček vlastní pílí a soukromou četbou nabyl mnohých vědomostí. I z němčiny znal, mnoho-li potřeboval.

Ani v Malhoticích při pilné práci nezapomínal na knihy. Večer nikam nechodil, ale usednuv ke stolu, buď sám předčítal nebo někomu čísti velel.

Všichni se rádi chápali knih a zvláště Jana je milovala. Ve dne se k nim pro jinou práci nedostala, leda v neděli a ve svátek, za to večer mohla čísti libovolně. Ovšem otec jí sám knihu vybral a doporučil. Pravidelně zaznívал její milý hlas jizbou a ušlechtilou tvář ozařovalo světlo lampy. Petr něco kutil u kamen, Ryček přecházel od okna ke dveřím a matka se obírala nejmladším dítětem. Julie čtěnému valně nerozuměla a Ryčkovou to méně bavilo.

Hodiny pravidelně tikaly na stěně a po každém odbití čtenářka ustala, podívala se na otce, jakoby se tázala: »Mám pokračovati?«

»Ještě půl hodiny,« povoloval Ryček a zase chodil, zastavoval se a někdy na knihu ruku položil. To bylo znamením, že chce podati vysvětlení, aby čtenářka posečkala.

A stávalo se tak často. Mnohdy jako schválně poznamenal, že tu podán pouze příklad, že skutečný život daleko jest všech ideálů. Tu mu mihnul hlavou obraz, v němž by sousedé poznali sestru jeho, nebohou Maří. Ale Ryček toho slova nepronesl.

»Čti dále!« velel a pokračoval v procházce. Na jednom místě nevydržel, nejlépe takto naslouchal.

Knihu převzal Petr, když Jana ochraptěla. Ale příliš se do toho hnal, že se mu dostalo napomenutí, aby se mírnil.

Julie srovnala si svoje knihy, už dříve si vypracovala úkoly, v čemž jí byla sestra nápomocna a brzo odcházela na lože, jsouc za celý den unavena a majíc oči v y v ě t r a l é.

Čím více se blížily svátky vánoční, tím častěji bylo vzpomínáno na nejstarší syny: Karla a Urbana. Kadet pravidelně přijížděl před štědrým večerem a domácí se na něj těšili i letos. Student dříve byl doma, teď se měl k bratrovi připojiti. Na rychlo pro ně chystán pokojík, kde byla před nedávnem postavena kamna. Ryček sám světnici vybílil, opravil okno vedoucí do lesa a Jana pověsila na stěny některé obrazy. Stanovila si, že po odchodu bratrů sama zde bude bydleti.

I trochu lepšího nábytku tady rozestavěli a Ryček sem přenesl svoji knihovnu, která se mu ve světnici, kde se vařilo, velice kazila. Nedostatky byly zakryty a hádáno, že studenti v pokojíku pobudou jenom večer.

Karel s Urbanem se dorozuměli, že se sejdou v Ousušicích a teď psali rodičům, že na štědrý den přibudou do Malhotic pěšky. Vydají se ráno na cestu a žádají, aby jim aspoň na konec lesa někdo přišel naproti, že by tudy snad pravou stezku minuli.

»Vždyť bych jim poslal povoz,« mrzel se Ryček. »Však vím, proč jdou pěšky. Což bych nezaplatil kočímu? Chtějí mne ušetřiti.«

»A jaká bude cesta,« uvažovala matka. »Co si to jenom vzpomněli!«

»Protlapáno je,« oznamoval Petr; »nepřipadne-li do té doby sněhu, půjde se to dobře.«

»Abys ty všechno nevěděl!« usmál se Ryček, ale byl rád, že syn stezku lesem prozkoumal. Petr byl v sousední jedné vesnici pro holuby, které chtěl na dvorci usaditi; proto věděl, že

chodci udělali stopu. Také se připojil k otci, když tento bral vysoké boty, silnou hůl, kabát a vypravil se do lesa. Byl přijat s ochotou za společníka. Také se dobře ustrojil a krajíc chleba vzal do kapsy.

V lese bylo smutno, všude visel sníh, ani ptačí hlas se neozýval. Jenom občas přeběhla zvěř přes cestu. I potok byl zamrzlý a po mezníku se skřiženými mečíky ani památky. Byl zasypán sněhem. Po stezce se šlo obstojně, jenom místy sklouzala noha po skrytém kořeně.

Ryček se synem chvíli rozmlouval, potom šli za sebou mlčky. Otec uvažoval, Petr shazoval sníh se stromků, které jakoby si poskočily, když se těžkého příkrovu zbavily.

Přišli na kraj lesa, rozhlédli se a Petr zvolal: »Tamo jdou silnicí!«

Bylo tomu tak, ale mladých lidí šlo několik, aby se oddělili ke svým domovům. Mezi nimi byl i Karel s Urbanem. Otec jim pokročil vstříc, aby věděli, kde mají odbočiti. Zavýskli, spatřivše známé; rozloučili se se soudruhy a chvátali v náruč Ryčkovu.

»Tedy se musíme tudy dáti do Malhotic?« řekl nejstarší syn ve vojenské uniformě, statný, vysoký, s prvým chmýřím pod nosem, se zdravou tváří a jiskrným okem. Na rukou měl bílé rukavičky a přes tělo mu visel vojenský pláš. Šat byl na něm, jakoby ulit, nikde smítka nebo poskvrny.

»Nemrzí vás, že nebudete vánoce tráviti v Ousušicích?« přímo jako se strachem se ptal Ryček, čekaje rozhodnutí synů svých dosti nedočkavě.

Za sebe i bratra odpověděl student: »Víme dobře, otče, proč jsi tak učinil a nemůžeme než chváliti tvůj úmysl. Rádi se uskrovníme a vždycky nás potěší, že se smíme vrátiti do dvorce, který našemu rodu kdysi náležel.«

Ryček nyní sděloval, jak mnoho zůstalo pozemků u Malhotic a jaké má plány do budoucna.

»Ke skrovné výživě to dostačí a časem se všechno zlepší. Teď však si nedělejte velikých nadějí, dvorec byl více roků zanedbáván, než já v něm zůstávám týdnů. Pojednou se to nedalo zmoci.«

Více než kadeta Karla zajímalo mladšího studenta Urbana, že jde do Malhotic. Jako kdysi Petr, tak nyní on napínal zrak, kdy dvorec spatří.

»To se ještě najdeme,« poučoval Petr bratra, »než Malhotice spatříme a neuvidíme jich, až tam budeme. Panští všechno zasázeli lesem.« Poslední slova pronášel s hněvem, že půda otcovská tak upadla do cizích rukou.

Urban se ptal na vesnici, na vzdálenost její a lidnatost. Všechno ho zajímalo.

Byl to vytáhlý jinoch, poněkud bledý, s hustým černým vlasem. Na očích měl brejle. Podobal se Petrovi, ale byl slabší a jemnější. Upínal si až ke krku zimník a občas zamnul si ruce. Balík odevzdal Petrovi, který jej dal na hůl.

Ryček šel napřed, ale časem se ohlédl na syny. Okem zaplála mu radost, an je tak viděl, jak jdou za sebou dle stáří. Petr uzavíral průvod. Vesele se brali, řeč nikdy nevázla, synové se užptali na matinku a sestry.

»Přijdou nám naproti,« poznamenal Petr.

Sotva domluvil, ozval se výkřik radosti. Julie první chvátala, aby uvítala bratry. Byli právě v těch místech, kde před léty počínal majetek dvorský.

»Vítáme vás do našeho nového domova,« řekla Jana, podávajíc příchozím pravici.

»A mne si nevšímáš!« stavěl se Petr žertem uraženým a sestře také ruku podával.

»Tebe mám více než dost,« řekla Jana.

»Jak viděti, přenesli jste veselost z Ousušic do nového bydliště,« poukazoval Urban. »To i my rádi vítáme. A oběma sestrám líce kvetou lépe než v městě.«

»V Malhoticích je velice zdrávo. Na třech stranách máme les, vzduch není kolkolem ničím znečišťován. Však uvidíte.«

»A ještě více se vám bude zde líbiti letní doby,« doplňoval Ryček, jsa rád, že mu dcera pomáhá dělati u studentů příjemnou náladu. »Do té doby bude všechno opraveno a seřízeno.«

»I rybník napuštěn,« doplňoval Petr.

»Ty máš na starosti zvláště vodu, která kolem dvorce teče. Jenom aby nám ji dvorší neodvedli jinou stranou.«

»Malhotice!« zavolala Julie, která zase všechny předběhla a teď stanula na kraji řídnoucího lesa.

Karel a Urban se zastavili a stápěli zrak ve dvorci, který jim připadal dosti příjemně, poněvadž jeho střechy byly posypány sněhem a všechno kolkolem se bělelo, že se nedostatky ztrácely v tom lesklém obalu. Také právě prorazilo na chvíli slunce temné mraky a sníh se zastkvěl jako milliony perel.

»Není to právě špatné,« přerušil mlčení Urban. »Dle dopisů sestřiných čekal jsem sešlejší budovu.«

»Jenom kdyby to nebylo tak na samotě,« mínil Karel. »Ta vesnice je poněkud daleko a také v ní asi mnoho života není.«

»Nebude tam asi posádka dragounů,« nabíral si bratra Urban. »A bez vojska jaké živobytí!«

Karel plesknul studenta na zádech: »Gymnasium tam také nebude,« opáčil posměšně.

»Pravda, ani posádka, ani gymnasium v Běcharech není,« přisvědčovala Jana, »ale jsou tam hodní lidé, účinliví, soucitní —«

»Dali nám dva vozy slámy a sena,« doplňovala malá Julie.

Kadet se znovu zasmál.

»Nejhlavnější jest však to,« vmísil se do rozmluvy Ryček, »že při dražbě nikdo na mne nepřihodil krejcaru, jakmile zvěděli, kdo jsem, a mohli mně zdražiti koupi o několik set zlatých.«

»To bylo opravdu šlechetné,« pochvaloval Urban, »a mnohému by se kus pole nebo pastviny hodil.«

»Za tou příčinou se sešli, aby dražili, a že moji stodolu poněkud naplnili, rovněž dokazuje, že mají dobrou vůli. Ale teď se nezdržujme a pojďme domů, máti jistě už čeká.«

Bylo tomu tak. Sotva se ozvaly hlasy na záspi, už vyběhla ven a rozevírala náruč. Zde se Petr nenabízel k vítání, ale vklouznuv do světnice, odložil vak s poznámkou: »Tam jsou jistě knihy! To jsem se pronesl!«

»Kéž přinášíme sem štěstí!« řekl Urban na prahu.

»Proto jsme nejdříve nesli do stavení chléb a obraz,« poznamenala naivně Julie.

»A tak? Tedy našeho blahopřání už není třeba.«

»Jenom přejte, budeme ještě mnohého zde potřebovati, než si vybudujeme domov, který by nám blaho zaručoval,« pronesla Ryčková. »Teď si sedněte a odpočiňte po cestě. Hned vám podám občerstvení.«

Jana už odložila kabátek a přistoupila k plotně. Za chvíli bylo cítiti máslo. Petr donesl chléb.

»Ale pamatujte, že je štědrý den a půst,« napomínala Julie. »Večer máme rybu.«

»Abys ty všechno neprozradila!« mínila matka.

»Ta letošní jest koupena,« řekl Petr, »ale příště budeme mít ze svého rybníčka. Otec povídal, že jich tu odchovali až kopu a rozdávali na svátky sousedům.«

Ryček přisvědčil, připomenuv, že co nejdříve rybník opraví, jeho bahna užije jako mrvy a jarní vodu zachytí. Neměl by ani pokoje s Petrem, jehož mysl se stále k tomu rybníku odnáší. Chce mu způsobiti radost.

Potom se vydali na obhlídku dvorce. Ryček naznačoval, co a jak chce provésti, kam přiloží pilnou ruku, aby se poněkud přiblížil tomu dvorci, v němž předkové hospodařili.

Urbanovi se líbila sýpka, povýšené to stavení, pěkně vyřezávané a dosti zachovalé. Přimlouval se, aby nebylo rozbořeno.

»Ani jsem na ničení jeho nepomyslil,« řekl otec, »ač obilí, které nyní sklidím, snadno umístím na půdě. Však se sýpka také k něčemu hodí.«

»Jako věž nad hradem vyniká,« mínil student.

»Teď se tam zalíbilo holubům,« upozorňoval Petr Karla, který býval také kdysi náruživým holubářem.

Také přišli za stavení, kde dle obrysů ve sněhu poznali, že kdysi byl rybníček, kam ústila voda z lesních studánek tekoucí. Petr bratry schválně sem vedl a rozměry naznačoval. Pro vodu a rybníky býval Urban nadšen a dosti se v Ousušicích v potoce nabrodil, až nejednou proto byl trestán.

Podívali se na Běchary a dále na vrchy, sněhem pokryté, na samoty tulící se k panským lesům i silnici, která se podál vinula a kudy četné povozy jezdívaly. Ale posléze je zamrazilo, i spěchali do vyhřáté světnice, kde matka s Janou připravovala štědrovečerní večeři.

Usedli a povídali. Nikdy nebylo ve dvorci tak veselo za tu dobu, co zde Ryčkové bydleli, třeba že si Jana ráda zazpívala a Julie denně zkoumala všechny ozvěny, až hajný huboval, že se mu plaší zvěř. Také Petr provedl se psem některé prostocviky. Ale teď vypravovali nejstarší synové a celá rodina ráda naslouchala. I Jana pospíchala z venku, aby jí nic neušlo. Byly to věci,

které jí otevíraly jiný svět. Zvláště Karel věděl mnoho z Prahy, kam touha dívčina se nesla. Jenom dvakráte ve velkém městě pobyla vždycky kratičkou dobu, sotva že se kolem poohlédla.

A Karel uměl líčiti velkoměstský život barvami luznými, že na sebe snivou mysl sestřinu brzo připoutal.

Urban jenom to a ono ze studií naznačoval a potom novinky z Ousušie, které rovněž zajímaly Ryčka a zvláště manželku jeho, jako města toho rodačku. Vyptávala se na známé a Urban dosti věděl a mohl matčinu touhu upokojiti.

Tak uběhl den a již se počalo smrákati, již nadcházel nádherný večer, tolik okouzlený věkovitou událostí betlémskou. Nadešlo blahopřání, zpívány koledy u stromku vánočního, rozdávány dárky. Urban donesl knihy pro otce i sestry, všichni si zahráli, aby zaplašili dřímoty a posléze se tázali: »Půjdeme na půlnoční?«

»Ovšem,« přikyvoval Petr, »už jsem připravil svítilnu a pro každého hůl, aby se nezabořil do sněhu.«

Byli srozuměni, také Julie si vyprosila, aby mohla se súčastniti a zpívati písně, jimž se ve škole učila. Ryček se podíval ven, mírně mrzlo, ani větřík nezadul. Sněhu nepřibylo, stezka do Běchar byla postačitelně protlapána. Dva mohli bez závady vedle sebe kráčeti.

Zjev nejstarších synů Ryčkových působil o svátcích v Běcharech dosti rušivě. Oba byli předmětem obdivu a zvláště Karel v uniformě se dívkám líbil. Byli tu i jiní vojíni na dovolené a ti oznámili, že je mladý Ryček kadetem a záhy bude důstojníkem.

Urban se vedle bratra přímo ztrácel. Však si žertem doma stěžoval, ale jinak byl rád, neboť mu bylo nejmilejším, mohl-li nepozorovaně pozorovati jiné. Všeho si bedlivě všímal, řeči venkovanů naslouchal a, jak Julie prozradila, v přístěnku si dělal poznámky.

Ryčkova rodina se dostavila do chrámu, tři synové stáli vedle sebe jako mladé břízy, Jana s Julií byla hned na druhé straně. Roztržitost nebo vypínavost nemohl nikdo vyčísti ani těm starším, i Karel hleděl do knížky a Urban velmi pozorně naslouchal upíraje zrak ne na kazatele, ale na jednoho světce na vedlejším oltáři.

Mnoho se v Běcharech mluvilo o kadetovi a studentovi a všude prošli dobře soudem dosti přísným.

»Může z nich míti Ryček radost,« pověděl Krasík doma. Už se s nimi znal a Karlovi pověděl, že sloužil u vojska dvanáct roků, pobyl v Italii a mohl dojíti šarže, kdyby se mu byl chtěl lépe český jazyk v němčině obraceti.

Ryček provedl všechny tři syny dědinou, podívali se i kus dále po silnici, tu a tam promluvili s obyvateli a potom obloukem kolem samot se vraceli domů.

Krasík právě vyhlížel oknem, rychle obul trepky, hodil na sebe kožich a beranici a šel naproti příchozím.

»To je pěkné, že dvorští se jdou také podívat na naše holubníčky. Jsme k těm lesům jako přilepeni. Však by nás dávno pan hrabě koupil, kdybychom se dali. Teď nám dává pokoj, neboť ví, že to je marné, že si nedáme pole zlatem zaplatiti,« hovořil stařec.

Zastavili se u něho a Urban nejblíže pokročil k chalupě.

»Tedy se bráníte? To je od vás záslužné.«

»Kdybychom se my dali, dávno by Malhotice nestály a všechno by bylo zalesněno. Ale co by to bylo platno tuhle stranu osazovati lesem, když jsme tu my jako klín do panských pozemků. A teď se to docela nezdaří.«

»Ba nepodaří,« přisvědčoval Ryček . . . »Ani jsem nevěděl, že vám zde mám co děkovati za zachování dvorce.«

»Nepovídám to snad pro poděkování,« mávnul rukou stařec. »Jenom mně to tak do úst přišlo a tento mladý pán na tu řeč mne přivedl. Kdyby bylo libo podívati se k nám, za čest bychom si pokládali.«

Urban šel první, ostatní následovali.

»Však pan otec něco se u nás nabyl ve své mladosti,« vzpomínal Krasík.

»Urbane, budeš-li chtíti něčeho podrobného se dověděti o Malhoticích a jeho obyvatelích, obraf se na tohoto muže, ten zná všechno,« řekl Ryček s úsměvem.

»Ale musil by se brzo tázati, neboť nevím, dočkám-li se pomlázky. Každé jaro čekám smrt.« — Krasík zakašlal.

»Nebude ještě tak zle,« chlácholil stařika Ryček, »doufám, že se dočkáte, až poněkud Malhotice zvelebím.«

»A zase bude v průčelí zazděn znak? Dva meče v modrém poli?«

»Což tam jaký býval?« zvedavě se ptal student.

»Pan otec dobře ví a pamatuje se na tu ozdobu dvorce. Ale potom prodeji panští všechno pustošili a také dali ten kámen se znakem odstraniti. Bůh sám ví, jak dlouho tam vězel. Však zedníci tloukli do zdi celý den, než se jim podařilo balvan vyvrátiti. Sesul se k zemi a div dělníky neporazil. Dívali jsme se opodál a viděli úsměv ředitelův. Schválně sem přijel. —«

»A kam odstranili kámen onen? Snad jej odvezli?« ptal se Urban.

»Nic podobného jsem neviděl. K čemu by také kámen odváželi? Jim běželo o to, aby netrčel v průčelí a nehlásal, kdo tu bydlel. Nejspíše byl někam odvalen a svému osudu ponechán.«

»Budeme jej hledati,« řekl Petr k bratrům.

»Ano, chtěli panští zahladiti všechny stopy bývalých majetníků, neboť jistě panu hraběti a jeho náhončím nedávalo svědomí pokoje. Koupili sice dvorec, ale sami uspíšili jeho pád, pracovali k tomu mnoho roků a posléze uhnali pana Stanislava, že jim dal všechno velmi levně. Teď by o třetinu více stržil.«

Ryček sklonil hlavu a synové napjatě poslouchali. Opravdu měl stařec veliké vědomosti.

»A nám bylo tehdy lépe,« pokračoval, »při dvoře jsme měli celoroční práci a mnohý se tam obživil. Pravda, poddanými jsme nebyli, ale mohl pan Ryček jenom zavolati, všichni se rozběhli. Však na nás zvonil. Teď je jinak. Les naší obsluhy nepotřebuje a je pro nás jako uzavřen. Ještě se nám předhazuje, že tam krademe, že jsme lesáci a pytláci.«

Krasík se rozhorloval a pověděl i jiné trpké slovo.

Ryček nechtěl přikládati na oheň. Mohlo by se to donésti Teringlovi a on by rád žil v pokojném sousedství.

»Jenom až sem mladí páni přijedou na delší dobu, až usedneme na louce nebo na mezi, povím jim mnohem více, aby nic v zapomenutí nepřišlo. Ti si to dobře zapíší a jednou i na stařika Krasíka vzpomenou.«

Ryčkové už vycházeli ze stavení. Otec dal synům znamení k odchodu. Až posud byl děd sám doma, teď se vraceli ostatní, proto dvorští se loučili. Urban si stanovil, že nemluvil ani o těchto svátcích se starcem posledně. Viděl, že co den chodí do Běchar do kostela, i vyhledá ho na cestě. Ke dvorci se brali poněkud zaraženě. Na mysli tanula jim řeč starcova. Mluvil otevřeně a bez ohledně k panské straně. Doma se pochlubili, kde učinili zastávku na procházce.

»A my se nadály, že jste byly v hostinci,« mínila Jana.

»Na ten jsme ani nevzpomněli,« odpovídal Petr. »A snad nás tam rovněž čekali na — mariáš.«

Zasmáli se tomu, neboť se toho druhu zábava ve dvorci nepěstovala.

Příštího dne, kdy ještě měli studenti volno, kolem Malhotic i na dvoře bylo všechno zpřevraceno a sníh rozdupán. Synové hledali rodinný znak, který byl z průčelí vyvalen a někde pohozen. Petr věděl už o mnohých věcech a hádal, který by to byl asi kámen. Povalovalo se jich tu několik, asi dva sloužily za sedátka, kde asi v podvečer chasa se shromažďovala.

Teď každý byl prohlížen, sněhového obalu zbaven, odkopán a převracen. Julie donášela vroucí vodu, aby se snadno omyl a jeho podoba byla seznána.

»Sláva!« volal pojednou vesele Urban.

Zašli až za stodolu, kde rostly ostružiny a povalovalo se několik kamenů vedle odhozených střepů. Tu pod bezovým keřem vyvalen kámen, který měl jednu hladkou stranu. Když Julie nalila horké vody, zjevil se zrakům všech rodinný znak dva meče křížem položené.

Nález byl uvítán s největší radostí. Kde kdo se musil podívati. Také rodiče přišli. Ryček jenom kývnul hlavou.

»Ano, je to ten znak. Tedy sem jej zahodili?«

»Ale my jej očistíme,« řekl Urban.

»Kéž tak učiníte!«

»Děti rozuměly, že se tu nemyslí jenom očištění kamene, ale znaku rytířského, pověsti, která o rodě panovala a celého postavení Ryčků z Malhotic se týkala. Nejednou se otec o tom vyslovil a úkol ten nejenom sám plnil, ale i synům na srdce kladl.

Jako vzácnou věc vynášeli Petr a Urban kámen ze smetiště. Teprve na dvoře se zastavili tázajíce se, kam by břímě složili.

»Třeba na sýpku,« řekl Ryček, »do spodní komory. Tam se mu nic nestane.«

Průvod se obrátil v udaný směr. Každý rád něčím posloužil. Julie otevírala, Jana umetala cestu. Kámen byl složen znakem nahoru a znovu očišťován.

»Že jej převrátili, bylo mu na prospěch, netrpěl zubem času,« vykládal Petr. »Ovšem barvu dávno ztratil.«

»Ta opršela a ovětrala už za mého mládí,« vzpomínal Ryček.

»A kdy vlastně bude do stěny znak zasazen?« ptal se kadet.

»Jiné věci čekají dříve uskutečnění,« odpovídal Ryček. »Brzké zasazení znaku mohlo by se nám vykládati za pýchu.«

Synové souhlasili, třeba by rádi viděli znak na čestném místě, jež kdysi zaujímal. Důvod otcův rozhodoval. Zatím uložili kámen na dřeva a jizbu dobře uzavřeli. Také prohlédli místo, odkud byl vyvalen. Otvor byl zazděn a to snad byla jediná oprava dvorce za panské správy.

Petr vypravoval bratrům, že také ony meče odkryl na několika meznících. Na podzim prohlížel každý význačnější kámen v mezi a velikou pocítil radost, shledav někde rodný znak rytířů z Malhotic.

Ten večer před odchodem nejstarších synů byla celá rodina Ryčkova pohromadě. Služebných nyní ve dvorci neměli. Rozmlouvalo se o nastávající cestě i budoucích pracích. Otec zavadil opět po čase o koupi Malhotic a posléze vážně zakývav hlavou, pověděl:

»Však to dalo práce a námahy, než jsme se opět dostali do těchto mezí a poměrů. Už snad vám oznámili lidé nebo ještě vám řeknou, že vám děd tento dvorec promarnil, že se dal o něj připraviti a přivedl to téměř až k holi žebrácké. K čemu bych to zatajoval před vámi? Nebýti lehkomyslnosti, pýchy a lehkovážné důvěřivosti dědovy, mohli jsme vládnouti celým dvorcem a ne tímto drobtem« —

Ryček pohodil hlavou, jakoby zapuditi chtěl nemilé ty myšlénky. Synové ani nadutali.

»A ještě díky Bohu, že jsme se tohoto domohli,« pokračoval po chvíli hospodář. »Nemyslete, že jsem k tomu přišel dědictvím nebo náhodou, těmahle rukama jsem musil všechno vydříti, na sobě a vás ušetřiti, tělem i hlavou se namáhati, než jsem tolik ustrádal, abych mohl dvorec zpět dostati. Tamo byla moje pomocnice.«

Ryček ukázal stranou, kde uprostřed dcer seděla jeho manželka Marie.

»Ta pracovala, strádala, mozolila se a nuzovala se mnou, ač neměla pro podnik můj takového zájmu a všechno by nejraději ve váš prospěch podnikla a obětovala.«

Ryčková pohnula rukou, jakoby odmítala od sebe každou podobnou chválu.

»Hospodařili jsme dvacet roků, a to je řada let, jež jsme ztrávili v starostech, odříkání a strádání. Počali jsme s ničím, a hleďte, hotově jsem zaplatil dvorec a ještě mně něco zbylo na opravy. Ani vám jsme vždycky neopatřili všeho, jak jsme si přáli a nutnost kázala.«

»Nevíme o ničem, že bychom kdy strádali,« řekl Urban jménem všech dětí. »Mnohým bylo ještě hůře.«

Ryček vděčně pokyvoval.

»Rozumíte mně, proč jsem všechno konal, děkuji vám za uznání. Kolik nocí jsem nespal, jak jsem mnohdy pro několik krejcarů u hostů seděl, když před tím celodenní práce byla mým úkolem. Co jsem se napočítal a napřemýšlel, nauvažoval, jak by se dalo to neb ono s prospěchem provésti. A neměl jsem ani naděje, že právě Malhotice dostanu, chtěl jsem zakoupiti někde v Běcharech usedlost. Kde bych se byl nadál, že se ještě jednou navrátím sem! Co otec vyhodil jednou rukou, jedním rozmachem, to já musil vydělávati pernou prací několik dnů, snad i neděl. A tak jsem živořil, jenom abych vám zanechal nějaký majetek, k němuž by se naše rodné jméno vztahovalo, o který by se opíral náš přídomek, abyste měli domov v těch místech, kde posud každý kámen hlásá rod rytířů z Malhotic.«

Tento titul Ryček dávno nevyslovil s takovým důrazem. Vždycky stavěl se stranou a téměř nesměle hlásil se k tomu, čeho jeho předkové užívali, co na průčelí domu dali a nosili na zbrani a jiných místech význačných.

»Chci vám zde vybudovati domov,« pokračoval Ryček, »aby jste se k němu mohli bez obavy a beze studu přihlašovati, abyste měli kam zajíti, až vás unaví nebo zarmoutí svět, aby vám nikdo nemohl vyčítati, že jste bezzemci, že se nesmíte veřejně hlásiti k tomu místu, v němž předkové vaši bydleli. Až vám všechno zajistím, spokojeně složím ruce a hlavu pod ten kámen na hřbitově.«

Ryček se odmlčel.

»Zde se něco stalo, čímž jméno našeho rodu bylo poněkud zlehčeno, tu se musíte pak i vy všichni vynasnažiti, aby dosáhlo bývalého lesku. To se stane, povedete-li šlechetný život, budete-li prospívati na cestách, jež jsem vám naznačil, dáte-li si všude na sobě záležeti. Zvláště u zdejšího lidu musí pověst naše stoupnouti. Proto jsem toužil sem se právě uchýliti.«

Ryček ještě to a ono připomenul ve slavnostní náladě. Děti naslouchaly posvátně, ale všichni byli strženi s výše poznámkou, kterou Julie učinila.

»Já už úkol vyplnila, neboť mne pan učitel přede všemi žáky chválí.«

Nezdrželi se, aby se nedali do smíchu. Také Ryček se obrátil k nejmladší dceři a usmál se.

»Tak hleďte vy starší následovati Julii,« řekl, »a dobře pochodíte.

»Což ta se všude dobře drží,« přisvědčovala matka a dceru pohladila. Julie vidouc, že něco směšného prohodila, nabírala do pláče. Ale Ryčková ji uspokojovala: »Jenom dbej, aby se ti vždycky chvály dostalo, tím nás všechny potěšíš.«

Také sestra a bratří se připojovali.

Ustanoveno, že ráno zase půjdou lesem do Ousušic. Sníh posud držel, třeba poněkud nastávala obleva.

»Teď bychom vás zde potřebovali,« mínil Petr.

»Rádi bychom věděli, k čemu —«

»Pomohli byste nám vyvážeti rybník.«

»O to buď bez starosti,« řekl Ryček. »Už se jiní přihlašovali a obyvatelé samot, jakož i majitelé okolních polí nám pomohou. Zmínil jsem se jim a hned se nabízeli. Rybník naplněný vodou bude jim k užitku. Nyní voda jenom seběhne, potom poteče stále a bude zavlažovati zahrady i lučiny. Také letní doby bývá nedostatek nápoje pro dobytek.«

S tím i synové souhlasili, jsouce zároveň rádi, že dvorec podnikne prvý dobrý skutek ve prospěch sousedů a tím se vzájemné svazky utvrdí.

Jak nepozorovaně Karel a Urban přišli, tak se zase ze dvorce vytratili. A zase vyprovázely je Jana a Julie kus cesty, ale Ryček s Petrem šli s nimi až na silnici, která vedla přímo do Ousušic. Synové se těšili na svátky budoucí a otec se synem dlouho hleděli za nimi.

»Musíme se vrátiti zase k práci,« připomenul Ryček Petrovi.

A jinoch vytrhnuv se z myšlének pospíchal do lesa za otcem, aby s ním společně zveleboval Malhotice, zbytek rodného dvorce. (Pokračování.)

Školnímu radovi Jos. Šauerovi z Augenburgu

k jeho vysvěcení na kněžství.

Zři, kam se řítíš, kam se vrháš směle?
Což nevidíš tam kněží řady celé,
již opouštějí svého Spasitele?
Či nezříš jiných katolíků davy,
že veřejně se proti Kristu staví?

Ty v této odpůrců a zrádců vřavě,
ne ke cti své, Ty k větší Boží slávě,
ač dávno *stříbro stkví se* na Tvé hlavě,
chceš dosáhnouti *kněžské* důstojnosti,
bys oběť konal Bohu na výsosti!

Tvůj příklad řídký, dávno nebývalý
nechť vzpruží jiným zápasníkům svaly,
by zřejmě k církvi, ke Kristu se znali
a rozmnožili horlivé jich řady
zde, vůkol, v zemi, v říši, vždy a všady.

Sil Tebe Bůh, neb těžké béřeš břímě,
buď plodné Ty nám pro věc dobrou símě,
ať zplesá Petrův skalný prestol v Římě
a Kristův prapor vítězný ať zvlaje,
ať za ním jdou vše naše české kraje!

Dr. M. Kovář.

Poesie pod Tatrami.

Napsal JAN KARNÍK.

(Pokračování.)

Z vynikající trojice slovenských autorů nejmladším a u nás nejméně známým jest Martin Kukučin, vlastním jménem Dr. Matěj Bencúr, lékař v Dalmacii, studovavší před lety na pražské fakultě lékařské. V Kukučinovi uznávají dnes Slováci svého prvého belletristu a očekávají od autora, stojícího v zenithu svého tvoření, ještě bohatou žeň zralých klasů uměleckých. Škoda, že práce jeho uloženy jsou dosud většinou ve foliantech »Slovenských Pohladů«. Uvolněny v samostatném knižním vydání vzbudily by zajisté širší pozornost a zabloudily by snad i u nás na stolky přátel literatury.

Vysoce zajímavé jsou především Kukučinovy »Črty cestopisné«, vyšlé ve »Sloven. Pohladech«. Duchaplností podobají se cestopisům Nerudovým, ale duch vane jimi jiný, vážný, křesťanský. Líče nevšedním způsobem utěšené lázeňské místo Rogatec, položené v jižním Štyrsku na hranici království chorvatského, v kraji ryze slovinském, zastavuje se Kukučin déle při grandiosní postavě zvěčnělého velikého biskupa Jos. J. Strossmayera, který býval hvězdou tamnější lázeňské elity. Autor líčí markantní osobnost tak mistrnou plastikou slova, že veliký apoštol jižních Slovanů stojí živě před námi v celé své vznešené odlišnosti.

Vlastním živlem tvorby Kukučinovy jest povídka a román ze života lidového. Uveřejnil jich řadu v »Slovenských Pohladech«, jiné v kalendářích, ve feuilletonu politických listů, některé vyšly v samostatných svazečcích, tak »Rysavá jalovica«, »Dies irae«, »Hody«. Všecky vynikají trefnou charakteristikou a svěžím proudem dějovým. Nejvýznamnější a nejobsáhlejší práci svou uveřejnil ve dvou ročnících »Slov. Pohladů« roku 1903 a 1904. Je to románová skladba »Dom v stráni«, půl roztomilá idylla, půl drama srdce rozechvívající.

Podávám zde jen nejsušší kostru dějovou. Román odehrává se v chorvatském městečku na pobřeží slunné Dalmacie. Do sličné dcerky váženého předměstského rolníka Matěje Berce zamiluje se jediný dědic patricijského statku, Niko Dubčič, pod jehož otcem kapitánem sloužil kdysi Matěj jako věrný a spolehlivý námořník. Moudrá a ušlechtilá matka Nikova nečiní vznětlivému synu zřejmých překážek, vyžádá si jen dvě podmínky, především, že Katica nesmí dále zůstati v městě ve službě, za druhé svatba nesmí býti konána dříve, než rok se s rokem sejde. Prozíravá paní znala synovu povahu a viděla dobře do budoucnosti. Během uložené lhůty přichází Niko k poznání, že prostoduchá Katica byla by v jeho domě květem násilně z půdy vytrženým, který voní v zátiší, ale vadne na výsluní, — odvrací se znenáhla od ní k líbezné dívčině z kruhů jemu sourodých, která před jeho očima rozvíjí se v půvabnou bytost, orosenou čarovným pelem dívčí nevinnosti.

Nemysliž nikdo, že obsáhlá románová skladba Kukučinova spokojuje se s touto poněkud již obehranou fabulí dějovou. Milostná pouta mezi Katicí a Nikem, jejich rychlé vzplanutí a zne-

náhlé vyznívání jsou jen pevnou osnovou, kterou autor sytě protkává výstižnou charakteristikou súčastněných osob. Vyniká tu především markantní postava otce Katicina, sedláka Mate, tohoto jihoslovanského kmotra Rozumce, i jeho hašteřivé a do dcer svých zamilované manželky Jerly. Stejně skvostně portretována jest šlechetná, leč privilegií patricijských žárlivě pamětlivá matka Nikova. Tato šora Anzula a sedlák Mate jsou dvě stěžejní postavy románu, které samy stály by za obšírnou studii. Jsou to dva tak krásné zjevy čistých, velkých duší, že radostno jest čísti o nich čtenáři, odvracejícímu se s nechutí od bezradnosti zženštilých hrdinů některých moderních autorů.

Stejně výrazně a sympaticky vykresleny jsou osoby, hrající role episodní. Jsou vám milými ten obřadný patricij šor Ilja Zorkovič i jeho milostná dcerka Dorica, ten nonchalantní doktor s mohutným tělem dobrodušného medvěda, a naleznete zalíbení i v lehkomyslném ale v srdci dobrém Zandomovi, ukrývajícím pod humorným pláštíkem zatrpklé jádro životních zkušeností, a nebudete se zlobiti ani na toho brutálně naivního Paška Bobicu, soka Dubčičova, jehož upřímná a nezlomná láska ke Katici Bercově podstatně přispívá k harmonickému vyznění celého románu Kukučinova. Tento poctivý, ale trochu obhroublý hrdina jest zachycen s humorem neodolatelným a stojí před námi věru živý, z masa i krve, nutě čtenáře k shovívavému úsměvu nad výbuchy své žárlivé zuřivosti.

Rozkošné figurky kupčíka Zandoma a Paškova svědčí výmluvně, že autoru nechybí ani koření v literaturách nejvzácnější, totiž jadrný humor.

Vedle trefné charakteristiky vyniká Kukučinův román svérázným líčením chorvatských poměrů společenských i politických a zachycuje lapidárními rysy patriarchální život chorvatského sedláka. Autor nedere se mezi folkloristy, ale zvěčnil mistrovskými tahy malebný a rušný obraz chorvatské poutní slavnosti s velkolepým církevním průvodem.

Kukučin zná život, prozírá bystře jeho záhyby až k závratným hlubinám, odlišuje vznešené od všedního, směšné od bolestného a věčné od marného. Erotické vzplanutí mladého muže k děvčeti není mu ještě alfou a omegou všeho životního vlnobití, jak by nám to někteří monotonní autoři chtěli namluviti.

Jadrnému obsahu svědčí i obratný, svěží a vtipný způsob vypravování. Autor líčí tak živě a bezprostředně, že celá historie odehrává se v nenuceně seskupených obrazech před zrakem čtenářovým.

Na konec podávám úryvek z poslední kapitoly »Domu v stráni«, abych aspoň něčím doložil slova chvály, kterými jsem neskrblil.

Starý Mate, ten šlechetný mudrc v selské haleně, leží na smrtelné posteli, vysílen rakovinou útrob. Niko s přítelem Zandomem přišli se s nemocným rozloučit.

Zandome stisol mu studenú ruku a zvolal: »S Bohom, Mate — s Bohom!«

A cíti, ako sa prsty v jeho ruke potrhly, no nemajú sily opakovať stisnutie, a ten istý pohľad, úporný, výstražný . . .

»Divná vec,« uvažuje Zandome, keď vyšli do dvora, »na ňom nepoznať, že by bol na mukách. Že nenie pri sebe! A ono je len v akomsi polosne. Čaká v predsieni smrti, kým príde rad naňho . . . Ale výzor, musím vyznať, je hrozný. Vzbudzuje čudné myšlienky, veru nie práve povznášajúce. Človek sa trápil, hrdloval, sháňal do úmoru, a keď by mal vidieť ovocie práce a namáhania, mal žiť bezstarostne, ako kapitalista žije zo svojich úrokov: práve v tom čase príde ta, kde je dnes ubohý Mate. Čo je potom už vlastne ten život ľudský? Aký má smysel?«

»Mate by ľahko zodpovedal i tú otázku,« odpovedá mu Niko. »Vysvetlil by ti, prečo nepozorovať na ňom muky, prečo s polutovaním pozrel na teba, s výstrahou. *On verí v druhý život, ktorý trvá na veky.* To je jeho filosofia; jednoduchá druhá, — no ako vidno, jemu dostačí, a čo je hlavné: nenechá ho v blate v rozhodnej chvíli, ako nechává nás, úbohých filosofov, neraz naše duchaplné mudrovanie . . .«

»*Viera je klenot,*« prisviedča Zandome s hlubokým presvedčením, »neocenitelný dar, kto si ju znal udržať. *Žiaľ, že celá naša kultúra smeruje k tomu, pozbaviť nás toho pokladu.* Neviem, komu tým osoží? Nám, úbohým filosofom rozhodne nie. A spoločnosti ľudskej už práve nie. Šťastie, že práve úbohí, nešťastní, ktorým je údel utrpenie, si ju zachovajú. Keby nie jej, spoločnosť by pozostávala zo zúfalcov, svet by sa pretvoril v predpeklie . . .«

Jak vidno, liší se v této veledůležité otázce mínění slovenského autora diametrálně od názorů mladších spisovatelů našich, kteří by nejraději dynamitovými explosemi vymýtili víru ze srdcí lidských, v šíleném předpokladu, že tím přiblíží se zlatý věk lidstva!

* * *

Hviezdoslav — jest nejdražší jméno slovenské poesie. Poeta natus. Málo který, i mezi pěvci cizokrajnými, může se mu rovnati nevyčerpatelným pokladem plastických a originalních obrazů. V celé tvorbě jeho nenajdete všedních, ohmatanych dekorací, veškero jeho cítění a myšlení odívá se v roucho stkvoucí, v ryzí zlato nových a jiskřivých tropů a metafor. Jeho slovník jest nesmírně bohatý, proto radím čtenáři českému čísti básně jeho teprve tehdy, když studiem průzračného Vajanského s kouzlem slovenštiny intimně se seznámil.

Narodil se básníkem. Sám praví o sobě:

Ešte som sa leda vládal:
už som skládal — —
— — — — — — — — —
Jako zvonky zunely mi
moje hlásky, prvé rýmy,
omámily cele sluch;
i jak sa tak rozliehaly
okolo mňa v blízku, v diali,
po jazierci vlniek valy:
kolembal sa detský duch.

Je básnickým čarodějem. Čeho se dotkne, změní v zlatý prach poesie. Je v této příčině tolik podoben Vrchlickému, u něhož také každý zášleh citový a každá myšlénková tříska mění se v duhové vidmo lyrické písně.

Lež budsi akokoľvek —
mojeho žitia živel bude preds'
vždy väzeť v básnictve!
— — — — — — — — — — —
Ba jestliže bych po umretí
zas putovať mal v tieto zemské svety
a dobrý Otec nebies k výberu
by tenraz darov sklad mi rozložil:
i vtedy, hejveru,
bez všetkých nesnádz, zištných myšlienok
ten istučičký duše plamienok,
jakový dnes mám a skrz smrť bych ztratil,
ten jedine bych schvátil
a znovu vo hruď svoju uložil!

Tak mluví básník, který je si vědom svého vysokého, Prozřetelností posvěceného poslání. A dlužno vyznati, že lyra Hviezdoslavova nepotřísnila stříbro svých strun ani jediným tónem falešným. Z čisté, Bohem nadšené duše Hviezdoslavovy vytryskly zpěvy, unášející vesměs posluchače vzhůru nad zemský kal a rmut. Nikdy nesnížil se náš básník k tomu, aby čtenáře lákal jako květ omamující byliny dolů, do propasti, do bahna. Je to veliká, snad největší chvála, jakou nutno vzdáti poetovi bratrského lidu slovenského.

Ve své Historii slovenské literatury nazývá Jaroslav Vlček básně Hviezdoslavovy dokumentárními a praví o nich: »to všetko zlatom vyšit na hedbáv.« Ve Vilímkově »*Devatenáctém století*« čteme tato výstižná slova: »V největšího básníka slovenského vyspěl však Hviezdoslav (Pavel Országh, nar. 1849 v Hor. Kubíně na Oravě, advokát v Námestově), jenž verši slovenskému je tím, co českému Vrchlický, který též patrně naň působil. Ale látky Hviezdoslavovy jsou většinou lidové. Oblíbil si veršovanou povídku a román, jež proplítá bohatými reflexemi a v nichž kreslí rázovité figury s nádherným pozadím přírodním a zajímavým okolím společenským. V lyrice dovede z nepatrného motivu vykouzlit myšlenkový svět, plný originálnosti, a nepřestává ani tady v základu být lidovým, ač hledí předmět protaviti ve vlastní výhni duševní a prohloubiti reflexí, v níž jest nevyčerpatelný.«

Vliv Vrchlického na Hviezdoslava vytknut autorem citované statě snad důrazněji, nežli oprávněno. Spíše naleznou se v poesii Hviezdoslavově lví stopy, které v duši jeho zanechali velicí suveréni poesie světové, Puškin, Mickiewicz, Goethe, Petöfy a především Schiller. Arciť jest pravdou, že v lyrické své knize mluví Hviezdoslav o mnohostranném díle Vrchlického s podivem a poklonou. Ve zpěvech vlasteneckých jest vliv Kollárovy rhetoriky patrný; básník sám vyznává, že byl »Slávy dcerou odkojený.«

Básně Hviezdoslavovy, pokud v samostatných knihách vyšly, tvoří tři objemné svazky. Prvý vyšel r. 1892 o 330 str., obsahuje

veršovaný román »Hájnikova žena« a několik idyl, druhý z roku 1896 obsahuje na 404 stranách lyriku, ve třetím, vydaném r. 1901 o 564 str., uloženy jsou větší epické básně, mezi nimiž dvě veršované povídky Ežo a Gabor Vlkolinský a několik epických drahokamů prvého řádu na themata biblická. Kain, Rachel, sen Šalomounův, Agar.

V čelo prvého svazku položil básník věnování Vajanskému, v němž hovoří skromně o vlastní žatvě, kterou prý pozdě shromažďuje do stodol, za to nadšeně opěvá literární činnost Vajanského, jeho apoštolování tiskem a bdělou i neúnavnou obranu národa. Vhodně praví tu o belletrii Vajanského, že je to

»skvost rýdzi, čistý zvuk! poesie jasom
ozárená tvorba! . . . nie šum, lesk prázdnej peny,
ale život vo svetle krásy zobrazený!«

Skromnost Hviezdoslavova zračí se v celé jeho tvorbě i v milém, sympatickém zjevu básníkově, který v této příčině je tak podoben našemu Svatopluku Čechovi.

Jako na četných jiných místech i ve zmíněné právě slavné básni věnovací vzpomíná básník vděčně své zemřelé matky, která byla andělem strážcem jeho mladosti a probudila v něm lásku k národu. »Venovanie« samo nese se vznešeným tónem sacerdotálním, svým pathosem a lapidarností verše na Kollarův proslulý Předzpěv upomínajíc.

Maje v úmyslu zlatozrné epice Hviezdoslavově věnovati článek samostatný, obracím v této studii pozornost čtenářovu pouze k jeho lyrice.

Čtvero strun zvučí na lyře Hviezdoslavově. Jsou to motivy náboženské, vlastenecké, náměty ze života rodinného a obrázky z přírody. (Pokračování.)

Snoubenci.

Činohra v šesti jednáních.

Napsal Alexandr Manzoni.

Ze stejnojmenného románu upravil P. Catulli, z vlaštiny přeložil Dr. Fr. Maleček.

(Pokračování.)

Jednání čtvrté.

Síň v domě proboštově.

Výstup 1.

Kardinal Bedřich a kaplan.

Kardinal — (sedí u stolku a právě studuje v knize).

Kaplan — (objevuje se vzrušen). Neobyčejná návštěva, neobyčejná skutečně, nejdůstojnější pane!

Kardinal. — Kdo je tu?

Kaplan. — Nikdo jiný než onen pán, kterýž bydlí tam v onom hradě . . . onen pověstný . . . jest zde sám osobně, a nežádá nic méně, než aby byl zaveden k Vaší Milosti.

Kardinal. — On! (Vstává) ať přijde, hned ať přijde!

Kaplan. — Ale . . . Vaše Milost rač uvážiti, kdo ten člověk jest; ten vypovězenec, ten pověstný . . .

Kardinal. — A není štěstím pro biskupa, že takovémuto muži přišlo na mysl přijíti za ním?

Kaplan. — Ale . . . my nikdy nesmíme mluviti o jistých věcech, poněvadž Vaše Milost vždycky říká, že jsou to hlouposti; nyní však v tomto případě, myslím, že jest mou povinností . . . . Horlivost působí nepřátele, monsignore, a my víme zcela jistě, že více než jeden zlosyn odvážil se žvastati, že dnes nebo zítra . . .

Kardinal. — A co udělali?

Kaplan. — Chci říci, že jest to ten arcizlosyn, že jest to zuřivec, který si dopisuje se zlosyny nejzuřivějšími, a že třeba je poslán . . . .

Kardinal — (přerušuje). Oh, jaká pak je to kázeň, že vojáci napomínají generala, aby měl strach? (K sobě.) Svatý Karel nebyl by se octl v případu, příti se, má-li takového člověka přijati; byl by ho sám šel vyhledat. (Ke kaplanovi.) Přiveďte jej okamžitě; čekal až příliš dlouho.

Kaplan. — (K sobě odcházeje.) Není pomoci; všickni ti svatí jsou tvrdohlaví.

Kardinal. — Jakou útěchu, můj Bože, podáváš srdci mému touto neočekávanou návštěvou!

Výstup 2.

Kaplan a Nejmenovaný.

Kaplan. — (Uvádí Nejmenovaného a s úklonou odchází.)

Kardinal. — (Povstává.) Oh, jaká vzácná návštěva! A jak jsem vám vděčen za vaše tak dobré rozhodnutí, ačkoliv mně, přiznávám se, jest tak trochu výtkou.

Nejmenovaný. — (Pokorně dojat.) Výtkou?

Kardinal. — Zajisté, výtkou jest pro mě, že jsem se nechal předejíti vámi, kdežto již dávno a tolikrát byl bych já měl přijíti k vám.

Nejmenovaný. — Ke mně, vy?! Víte, kdo jsem? Řekli vám dobře mé jméno?

Kardinal. — A což myslíte, že radost cítím a která jistě i v tváři mé se jeví, mohl bych cítiti, když se mi oznámí, že mě navštívil někdo neznámý? A tuto radost mi působíte vy, vy, jehož bych byl měl hledati, vy, jehož aspoň jsem tolik miloval a oplakával, za něhož jsem se tolik modlil; vy, z mých synů, jehož bych nejvíce byl toužil přijati a objati, kdybych byl myslil, že to mohu doufati. Ale Bůh, jenž sám umí činiti věci podivné, a přispívá slabosti a váhavosti svých ubohých sluhů. (Po krátké přestávce.) Nuže, vy mně přinášíte dobrou novinu, a tolik mě necháte na ni čekati?

Nejmenovaný. — Dobrou novinu, já? Peklo mám v srdci, a povím vám dobrou novinu? Řekněte vy, víte-li to, jaká je ta dobrá novina, kterou očekáváte od člověka, jako já jsem?

Kardinal. — Že Bůh se dotkl vašeho srdce a chce vás učiniti svým.

Nejmenovaný. — Bůh! Bůh! Bůh! Kdybych ho viděl! Kdybych ho slyšel! Kde jest tento Bůh?

Kardinal. — Vy se mne ptáte? Vy? A kdo ho má blíže než vy? Necítíte to v srdci, které se vám svírá, které ve vás bouří, které vám nedá pokoje, a v téže době vám dodává mysli a naplňuje vás nadějí, že dojdete klidu a pocítíte útěchu, útěchu, jež bude úplná, nesmírná, jakmile ho uznáte, ho vyznáte a vzývati ho budete?

Nejmenovaný. — Oh, jistě! Mám tu cosi, co mě svírá, co mě mučí! (S výrazem zoufalým.) Ale Bůh! Jest-li tento Bůh, jest-li je takový, jak říkají, co chcete, aby ze mne učinil?

Kardinal. — (Nadšen.) Co Bůh z vás může učiniti? Co z vás učiniti chce? Důkaz své moci a své dobroty: chce z vás míti slávu, jaké nikdo jiný by mu nemohl dáti. Jakmile vy sám povstanete, abyste odsoudil svůj život, abyste sám na sebe žaloval, pak, pak Bůh bude oslaven! A vy se ptáte, co Bůh může z vás učiniti? Kdo jsem já, člověk ubohý, abych vám již nyní dovedl říci, co z vás může míti takový Pán? Kdo jste vy, člověk ubohý, abyste se domníval, že jste dovedl vymysliti a vykonati tak veliké věci špatné, že by Bůh nedovedl pohnouti vás, abyste chtěl a vykonal ještě větší věci dobré? Co Bůh z vás může učiniti? A odpustiti vám? A zachrániti vás? A dokonati na vás dílo vykoupení? Nejsou-liž to věci velkolepé a Jeho hodné?

Nejmenovaný. — (Vypuká v pláč.)

Kardinal. — (Pozvédaje oči a ruce k nebi) Veliký a dobrý Bože! co jsem vykonal, já služebník neužitečný a pastýř ospalý, že jsi mě zavolal k této hostině milosti, že jsi mě učinil hodným býti při tak mile jímavém zázraku! (Vztahuje ruku, chtěje se chopiti ruky Nejmenovaného.)

Nejmenovaný. (Vzdaluje ruku.) Ne, ne! pryč, pryč od mne: neposkvrňte si té ruky nevinné a dobročinné. Nevíte, co všecko vykonala ta, kterou chcete stisknouti.

Kardinal. — (Chápaje se jeho ruky s láskyplným násilím.) Nechte mě, ať stiknu tuto ruku, která napraví tolik bezpráví, která udělí tolik dobrodiní, která přispěje tolika zkormouceným, která se vztáhne neozbrojená, pokojná, pokorná, k tolika nepřátelům.

Nejmenovaný. — (Vzlykaje.) Toť příliš! Toť příliš! Pusťte mě, monsignore; dobrý Bedřichu, pusťte mě. Tolik lidu čeká na vás v kostele; tolik dobrých duší, tolik nevinných, tolik z daleka přišlých, aby vás aspoň jednou viděli, aby vás slyšeli; a vy se tu zdržujete . . . s kým?

Kardinal. — Nechme devadesát devět oveček, ty jsou v bezpečí na hoře; já nyní chci býti s tou, která zbloudila. Ty duše jsou snad nyní mnohem spokojenější, než kdyby viděly tohoto ubohého biskupa. Snad Bůh, jenž ve vás učinil zázrak svého milosrdenství, naplnil je radostí, jejížto příčiny ještě neznají. (Vztáhl ruce na šij Nejmenováného, jenž okamžik odporoval, ale pak povolil, sám také objal kardinala.)

Nejmenovaný. — Bože v pravdě veliký! Bože v pravdě dobrý! Nyní se poznávám, nyní chápu, kdo jsem; mé nepravosti stojí přede mnou; ošklivím se sám sobě; a přece . . . . ! přece

cítím jakous úlevu, jakousi radost, ano radost, jaké jsem nezakusil nikdy v celém tom svém hrozném životě! (Vybaví se z objetí.)

Kardinal. — Bůh vám ji dal okusiti, aby vás získal pro svou službu, aby vás povzbudil, abyste rozhodně vkročil do života nového, v němž vám bude tak mnoho rušiti, tak mnoho napravovati, tak mnohé oplakávati.

Nejmenovaný. — O mne nešťastného! . . . Kolik — kolik to — věcí, jež nemohu než oplakávati! Avšak, Bohu díky, mám alespoň jeden v podniku, který mohu přerušiti hned a napraviti.

Kardinal. — Kterak? Jeden již započatý přerušiti?

Nejmenovaný. — Ano, dobrý Bedřichu, v mém hradě jest ubohá venkovská dívka, kterou jsem dal včera unésti. Jeden pán nedaleko mého hradu obrátil zrak na tohoto nešťastného tvora a všecko již připravil, aby jeho bravové za noční doby ji unesli do jeho domu. Ale jí podařilo se ne bez zvláštního řízení Božího uprchnouti, a byla ukryta v domě v Monze. Jelikož místo bylo bezpečno, nemoha tento dostati ji do rukou, obrátil se na mne, abych vykonal kleté dílo. Dal jsem mu své slovo, poslal jsem do Monzi několik bravů s kočárem a pomocí osoby, kteráž v onom domě známa byla, podařilo se, že ona dívka vyšla v určitou hodinu. Na stráži stojící bravové ledva že ji měli na blízku, uchopili se jí, hodili ji do kočáru a vezli ji na můj hrad. Ubohá, co asi zkusila! Co zkusí ještě, její slzy to byly, její slova, kteráž obměkčila mé srdce, snad její modlitby vyžádaly mi milosrdenství Boží. Ona jest nyní na svobodě. Již dal jsem rozkaz, aby sem k vám byla přivedena.

Kardinal. — Ach, nemařme času! Blaze vám! To je záruka odpuštění Božího! způsobiti, že můžete býti nástrojem záchrany sobě, komu jste chtěl býti zkázou. Bůh vám žehnej! Bůh vám již požehnal! Víte, odkud je ta ubohá trpitelka?

Nejmenovaný. — Z Belleda.

Kardinal. — Toť není daleko odtud. Chvála Bohu; a možná . . . že by tu mohl býti farář z oné krajiny. (Zvoní.)

Výstup 3.

Kaplan.

Kaplan. — (Objevuje se, hledí ihned na Nejmenovaného a s úžasem volá:) Svaté nebe, jaká to změna! Haec mutatio dexterae Excelsi — to jest proměna pravice Nejvyššího.

Kardinal. — Jest mezi přišlými faráři onen z Belleda?

Kaplan. — Ano, nejdůstojnější monsignore!

Kardinal. — Zavolejte ho sem.

Kaplan. — (Ukláněje se, odchází.)

Kardinal. — Nyní se umluvíme, kterak ji nazpět přivésti.

Nejmenovaný. — Monsignore, ona se má za krátko sem dostaviti. Půjdu jí sám vstříc a přivedu ji sem.

Kardinal. — Je dobře, aby uviděla ihned osobu jí známou.

Výstup 4.

D. Abbondio.

D. Abbondio. — (Bázlivě pohlíží na Nejmenovaného.) Řekli mi, že Vaše Milost chce mluviti se mnou, domnívám se, že se zmýlili.

Kardinal. — Nezmýlili se; mám dobrou zprávu pro vás, a je to příjemný úkol. Jedna z vašich farnic, kterou jste oplakával jako ztracenou, jistá . . . (k Nejmenovanému). Kterak se ona nazývá?

Nejmenovaný. — Lucie . . . Lucie Mondella.

D. Abbondio. — (Při tomto jméně zůstává překvapen.)

Kardinal. — Tato dívka se nalezla, jest v domě tohoto mého drahého přítele, kterýž ji vrací svému biskupovi, a nyní půjdete s ním, abyste se s ní potkal a doprovodíte ji ke mně.

D. Abbondio. — (Kývá hlavou na znamení souhlasu.)

Kardinal. — Má tato Lucie příbuzné?

D. Abbondio. — Blízkých, se kterými žije nebo žila, nemá, než matku.

Kardinal. — A ta jest ve své osadě?

D. Abbondio. — Ano, monsignore, ale nevím . . . Domnívám se také, že přišla sem s jinými z osady spatřit nejdůstojnějšího pána.

Kardinal. — Třeba ji viděti, tázati se a nalézti ji. (Zvoní.)

Výstup 5.

Kaplan.

Kaplan. — Monsignore!

Kardinal. — Řekněte ihned panu faráři této farnosti, aby se ptal mezi lidem osady belledské po jisté . . . (K D. Abbondiovi.) Jak se nazývá matka této Lucie?

D. Abbondio. — Anežka Mondella.

Kardinal. — Po jisté Anežce Mondelle, a je-li zde, aby hned byla přivedena ke mně, mezitím má přijíti její dcera Lucie, která jest v domě tohoto pána, tak ona dívka ubohá zakusí veliké útěchy spatříc svou matkou.

Kaplan. — (Odcházeje.) Ihned, monsignore!

D. Abbondio. — A kdybych já šel ji hledat?

Kardinal. — Ne, ne; vy . . .

D. Abbondio. — Chtěl jsem připraviti onu ubohou matku . . .

Kardinal. — Vás je třeba, abyste šel vstříc oné ubohé dívce, aby ihned poznala osobu jí známou. (Kardinal rozmlouvá s Nejmenovaným.)

D. Abbondio. — (K sobě.) Není možného vyhnutí, musím s ním jíti do jeho hradu. Ale jak dostala se do jeho drápů? Že by byl srozuměn s D. Rodrigem? O, to jsou věci! o to jsou věci! A přece mám s ním jíti! A potom pravda, že se stal ušlechtilým tak najednou? Ejhle, nyní zdá se býti svatým Antonínem na poušti, hned zase Holofernem. Kdo by mně to byl dnes ráno řekl? Ah, vyváznu-li živ a zdráv, však já jí povím, paní Perpetue, proč mě násilím hnala do záležitosti, jako tato, bez potřeby! A co řekne ono veliké zvíře D. Rodrigo, až se dovi, že Lucie přičiněním kardinalovým je zachráněna? Nyní tu a tam dělá ďábla do opravdy. Monsignore zamýšlí dáti v bezpečnost; s vaším nejjasnějším panstvím nemůže se měřiti, poněvadž jest daleko větší člověk než onen. Nyní je na tom, aby se vidělo, zdali se mnou něco začne: již ony kusy jsou, které vždy ve vzduchu se rozprchnou. O já ubohý. A potom . . . aby se také monsignorovi

nedostavila zvědavost, že by chtěl zvěděti celou událost, a že bych měl mu účty klásti ze záležitosti manželské, tohle by ještě scházelo. Ah! již vidím, že poslední dny mého života budou smutny!

Nejmenovaný. — (K D. Abbondiovi.) Pane faráři, lituji, že vás takto obtěžuji; domníváte-li se, můžeme jíti.

Kardinal. — (Pozoruje bázlivého D. Abbondia, praví k němu.) Pane faráři, vy jste vždy se mnou v domě dobrého našeho pastýře; ale tento . . . tento perierat et inventus est.

D. Abbondio. — (Uklání se.) O, jakou mám z toho radost! (Odchází za Nejmenovaným.)

Kardinal. — (S očima k nebi.) Milosrdný Bože! Co jsem učinil, já ubohý, že jsi mi dal dnes tak velikou útěchu, že viděl jsem, jak na pravou cestu navrátil se člověk, kterýž tolik krve prolil, tolik nešťastných potlačil, nyní zkroušeně vrací se do tvé náruči, žádaje si, aby napravil zlo dobrým. O můj Bože, učiň často tyto skutky tvého milosrdenství. (Vrací se ke čtení.)

Výstup 6.

Kaplan.

Kaplan. — (Po krátké přestávce.) Monsignore, ona žena . . . matka té dívky jest zde; přeje si mluviti s Vaší Milostí.

Kardinal. — (Zvedaje se.) Ať přijde, ať přijde hned.

Kaplan. — (Odchází a přivádí Anežku, pak opět odejde.)

Výstup 7.

Anežka.

Anežka. — (Objevuje se utírajíc si zástěrou slzy.)

Kardinal. — Ubohá ženo! věděla jste o nehodě, která potkala vaši dceru, ale slyšela jste též, jak Pán jí nikdy neopustil a jak ji v bezpečnost uvedl.

Anežka. — Ano, monsignore, slyšela jsem to. Ubohá má dcera, kdo by si to byl kdy pomyslil! Domnívala jsem se, že je v bezpečnosti v Monze, a zatím . . . kdož ví, co snášela, a všecko skrze onoho . . . bylo by třeba, aby všickni kněží byli jako Vaše Milost, aby trochu drželi se stranou ubohých, a aby nepřiváděli jich do nesnází; aby si z nich sami pomohli.

Kardinal. — Povězte vše, co si myslíte; mluvte otevřeně.

Anežka. — Chci říci, že kdyby byl náš pan farář učinil svou povinnost, nebylo by se stalo, co se stalo.

Kardinal. — Svou povinnost? Vyslovte se přece, vždyť jsem zde, abych všecko vyrovnal.

Anežka. — Hle, monsignore, má dcera byla zasnoubena dobrému mladíku, a všecko se již umluvilo s naším farářem o sňatku. Když byl den již ustanoven, pan farář zdráhal se uzavříti jej, vytasiv se s lecjakými výmluvami; ale důvod byl, poněvadž D. Rodrigo obrátil oči své na mou dceru a panu faráři vzkázal, aby tohoto sňatku neuzavíral. Tento pán, D. Rodrigo, poslal potom své bravy uchvátit mou dceru, mezitím co jsme spaly v domě. Ale poněvadž jsme ještě v čas byly upozorněny, unikly jsme v noci, a s doporučením patera kapucína odebraly jsme se do Monzy. Tam má dcera byla ukryta v domě jedné

paní. Než potom, nevím jak, byla unesena z toho domu a přivedena na onen hrad. Kdyby však pan farář mé ubohé děti byl oddal, byli bychom ihned všichni zároveň tajně odešli daleko, na místo, kde by o nás ani vzduch nebyl věděl. Tak promeškala se chvíle a stalo se, co se stalo.

Kardinal. — Pan farář se mi zodpoví z onoho činu. Mám také přijíti na visitaci do vaší farnosti a tam pozeptám se po příčině události.

Anežka. — Ne pane, ne pane, neřekla jsem to proto; neračte se s ním vaditi, poněvadž to, ce se stalo, stalo se již, a pak to není nic platno; je už takový člověk, že kdyby se podobný případ opakoval, udělal by totéž.

Kardinal. — Pokud se toho týče, bude to mou starostí . . nepochybujte. Nuž, buďte dobré mysli, já se postarám o to, abych v bezpečnost uvedl vaši dceru.

Anežka. — Bůh vás požehnej, Pán odplatiž vám svou láskou . . .

Výstup 8.

Lucie, D. Abbondio, Nejmenovaný.

D. Abbondio. — (Ze vnitř.) Vzhůru, zmužile, nedělejte ze sebe dítě.

Lucie. — (Vidouc matku, běží, aby ji objala.) O, matko má!

Kardinal. — Ubohá dívko, Bůh dopustil, že jste byla podrobena veliké zkoušce, ale také dal nám poznati, že neodvrátil oka svého od vás, že na vás nezapomněl. Uvedl vás v bezpečnost a poučil vás, aby prokázal veliké milosrdenství jednomu, a tím aby pozvedl zároveň mnohé.

Lucie. — Budiž Bohu chvála a Panně Nejsvětější . , . O, můj pane (hledíc na Nejmenovaného), Bůh odplatiž vám vaše milosrdenství!

Nejmenovaný. — Pane faráři, myslíte, že by tato dívka mohla bezpečně odejít a přebývati v domě svém?

D. Abbondio. — Prozatím může přebývati tu jak chce, pravím prozatím; ale bylo by třeba, aby Vaše arcibiskupská Milost byla stále zde, nebo na blízku.

Kardinal. — Pán jest stále na blízku. Ostatně pomýšlel jsem na to, že bych ji poslal do Milána, bude-li s tím matka souhlasiti, k jisté paní Praxedě, urozené paní a tak láskyplné. Tam bude v bezpečnosti a bude míti vše, čeho třeba.

Anežka. — Jak chce Vaše Milost.

Nejmenovaný. — Nevím, jak bych napravil způsobené zlo. Vezměte prozatím (podává Anežce peněženku), tuto peněženku se sto dukáty, a kdybych vám něčím prospěti mohl, můj dům jest vám vždy otevřen, přinesete mi požehnání nebeské.

Anežka. — Bůh vám požehnej.

Nejmenovaný. — Monsignore, mnoho lidí očekává vás v kostele, aby vás viděli a slyšeli; nechci vás déle zdržovati.

Kardinal. — Ale nedomnívejte se, že bych se spokojil s touto jedinou navštěvou. Přijdete zase brzy, není-li pravda?

Nejmenovaný. — Zda přijdu? Kdybyste mne odmítl, zůstal bych vytrvale u vašich dveří jako žebrák. Je mi třeba, abych mluvil, vás slyšel, abych napravil tolik jiných zel . . . .!

Kardinal. — (Odchází, provázeje Nejmenovaného.) Nuž dobře, očekávám vás s úzkostí; v každé hodině budu vždy s vámi. (K Anežce.) Posečkejte, vrátím se brzy.

D. Abbondio. — (K ženám.) Buďte opatrny a nemluvte o sňatku, nehodí se to. Poroučím se vám. (Odejde.)

Lucie. — (K matce.) Kdo jest to, matko, kdo jest onen pán, který se stal tak dobrým.

Anežka. — Jak? ty to nevíš? Jest to ten, který bydlí tam nahoře v onom hradě, nedaleko paláce D. Rodrigova.

Lucie. — Probůh, on! Jest hrůza na to mysliti, že jsem byla v jeho domě.

Anežka. — Ale, jak tě tam zavedli?

Lucie. — Nevím dosud, jak si to vysvětliti. Ta paní, které nás svěřil pater kvardian kapucínů v Monze, prosila mne, abych šla s dopisem do kláštera. Já nejprve jsem to odmítla, nechtěla jsem jíti sama, ale ona činíc mi předhůzky . . . že po tolikerém dobrodiní zdráhám se jí nějakou službu prokázati; tedy vyšla jsem z města a s hlavou sklopenou kráčela jsem cestou, kterou mi naznačila. Chvěla jsem se vidouc cestu opuštěnou, ale potom dodala jsem si odvahy spatříc uzavřený kočár s člověkem poblíž. Když jsem se přiblížila, onen člověk se mne ptal, kde by byla Monza; obrátila jsem se, abych mu ji naznačila. V tom okamžiku jsem byla uchvácena v pas a celou tíhou hozena do kočáru. Tam byli jiní dva lidé. Jeden mne strčil rameny do zadu, druhý šátkem mi zacpal ústa, když jsem křičela. Pak hbitě jelo se k houštinám, konečně octla jsem se ve hradě onoho pána.

Anežka. — Ubohá dcero má, kdož ví, jaký strach, jaké utrpení jsi přestála. Ale proč pak tě tento dal unésti?

Lucie. — O matko, nechci podezřívati, ale mám za to, že jednal v dorozumění s D. Rodrigem.

Anežka. — O ta černá duše, ten padouch pekelný! Ale počkej, však i tobě odbije hodina, Bůh ti odplať podle tvé zásluhy.

Lucie. — Ne, ne, maminko; nepřejte mu, aby trpěl. Kdybyste věděla, co je to trpěti! Raději prosím Boha, aby se dotekl jeho srdce, jako to učinil tomu druhému ubohému pánovi. A Renzo, co se ví o Renzovi?

Anežka. — Renzo? O těch nehod, které on měl snášeti!

Lucie. — (Překvapena.) Jak? Kde?

Anežka. — V Miláně. Před několika dny v Miláně strhl se veliký povyk. Renzo, kdož ví kterak, octl se mezi povykujícími; zatkli jej a když vedli jej do vězení, podařilo se mu uprchnouti. Přišli ho hledat do okolí, pátrali po něm a všecko na rub a líc obrátili v jeho domku; praví se však, že se ukryl v Bergamsku.

Lucie. — Tedy se zachránil, není-liž pravda?

Anežka. — To je jisté, poněvadž všickni tak říkají, ale vlastního místa nedovede nikdo pověděti; a on konečně nedal o sobě nikdy nic věděti. Že by nebyl nalezl způsob ještě . . .

Lucie. — Ach, je-li v bezpečnosti; díky za to Pánu!

Anežka. — Doufejme, že se mu nestala žádná nehoda! Že by se všecko mělo ve zlé obrátiti? Co se mně týká, ráda bych složila kosti ve své osadě; ale nyní tam nesmíš vinou lotra;

ledva že se dovím, kde je Renzo, přijdu pro tebe do Milána, půjdeme k němu a s touto prozřetelností (ukazuje na tobolku), kterou nám poslal Pán, obrátíme se ve prospěch domu a vy se za sebe vezmete.

Lucie. — Ubohá matko! Vrhá se jí kolem krku.

Anežka. — Co pak jest?

Lucie. — (Plačíc.) Mějte útrpnost se mnou, já nemohu býti manželkou toho ubožáka.

Anežka. — Jak? jak?

Lucie. — Tu noc, kdy jsem byla zavřena ve hradě, vidouc, že jsem zbavena veškeré naděje na záchranu, vzývala jsem o pomoc Matku Boží a učinila jsem slib panenství, i slíbila jsem Bohu, že se nikdy nevdám.

Anežka. — (S podivením.) Slib! Ubohá má dcero! A co si nyní počneš?

Lucie. — Nyní se musí Bůh o to postarati, Bůh a Matka Boží. Odevzdala jsem se jim, dosud mne neopustili a neopustí mne i budoucně.

Anežka. — A Renzo?

Lucie. — Ah, nemám více na onoho ubožáka mysliti. Již jest zřejmo, že mi nebyl určen. Až se dovíte, kde jest, dejte mu napsati dopis, vypravujte mu, co se mi přihodilo, řekněte mu, že nemohu býti více jeho ženou . . . aby se upokojil. Slyšte matko, jelikož Pán nám poslal všecky tyto peníze, a onoho ubožáka považujete za vlastního . . . jako syna . . . rozdělte to na polovic, hleďte najíti vhodné příležitosti a pošlete mu to. Víť nebe, že jich potřebuje.

Anežka. — Ano, ubohý mladíku, pošlu ti je opravdu! Ale také on . . . vím, co mluvím; dojista peníze těší toho, kdo jich potřebuje, nad těmito však jistě nebude výskati.

Lucie. — Díky matko, díky.

Anežka. — A bez tebe, co si počnu já, ubohá žena? samojediná v této krajině?

Lucie. — A co bez vás já, ubohá matko? A v domě cizích? V tom Miláně? Rozlučme se klidně a důvěřujme, že vše chce se obrátiti k našemu dobru, a doufejme, že se za krátko uvidíme. Vrhněme se v náruč, drahá matko, v náruč božské prozřetelnosti, a Ten, jenž jest laskavým otcem, postará se o své uboké dítky. (Objímá svou matku.) (Pokračování.)

Vzpomínky z cest a pouti do Lurd.

Píše JAN HIKL.

(Pokračování.)

Uschovavše si zavazadla svá na nádraží, zamířili jsme přímo ku kasinu, v němž je pověstná herna. Kasino to postaveno je na vysokém strmě do moře spadajícím skalisku uprostřed báječně krásného parku. Od nádraží vystupuje se mírnými serpentinami k herně rozkošným parkem ve stínu mohutných palem a jiných jižních stromů, jichž jmen ani neznám, ač známku měl jsem na

gymnasiu z rostlinopisu výbornou. Herna v Monte Carlo jest budova velikolepá, nádherná, vypravena a vyzdobena s královským přepychem — přímo báječně. Postavena byla roku 1878, dle plánu stavitele Pařížské opery Ch. Garniera.

Velikánské rovné prostranství před hernou jest nejkrásnějším bodem parku. Ani nevíš, čemu bys více se měl obdivovati, zda těm mohutným palmám, jež tu pyšně košaté hlavy své k nebi pozvedají, či těm rozkošným květinovým polím s přepestrou bujnou jižní květenou. Naproti herně jest velká krásná budova »Palais des Beaux — Arts —,« kdež je výstava obrazů a soch, a též koncerty a divadla se konají.

My však jen zběžně přehlédli toto rozkošné prostranství před hernou — a nádherným portálem po širokých schodech vzácnými koberci hned od venku pokrytých vystupovali jsme do herny. V prostranném velikolepém vestibulu na levo spatřili jsme bureau, kdež se vydávají do herny vstupenky. Tam jsme tedy hned zaměřili. Já co nejstarší a nejkurážnější napřed, ostatní nesměle za mnou. Přistoupím k pánovi, jehož viděl jsem vstupenky vydávati, a neznaje francouzsky — tam jinak se nemluví — mlčky podal jsem mu s úklonou svůj cestovní pas. On však ho ani nevzal do ruky, ale prohlížeje si mne a moje kolegy cestovní, cosi francouzsky začal mi rozkládati. Já však jen pokrčil ramenama a smlouval jsem se jak uměl francouzsky: »Non parle francaise.« Tu ukazuje mi pán na sobě náprsenku a opakuje několikráte po sobě »chemisette, chemitte.« Porozuměli jsme, že nás tam pustiti nemůže, jelikož nejsme dle předpisu ošaceni, nemajíce turistické košile své zakryty náprsenkami. Zapýření tímto odmítnutím vytratili jsme se ven. Zvláště pan nadučitel už už ztrácel naději, že tu hernu světovou spatříme. Já však zvyklý na tisíceré sklamání a nemilá překvapení, rozhodl jsem ihned situaci naši: »vezmeme si náprsenky a podnikneme znovu útok na nedobytné bureau herny.« K uskutečnění návrhu mého scházel však mi knoflíček a panu bohoslovci náprsenka. Proto jsme se vydali nejprve do města nakoupit těchto věcí. Přešedše část města hraničící s parkem, kdež jsou většinou samé nádherné hotely, zabočili jsme do postranné dlouhé uličky — na jejíž konci spatřili jsme konečně hledaný obchod. — Chceme »vraziti« do vnitř — však nastojte! obchod zavřen! Byl právě polední odpočinek — a město jako po vymření — sem tam pouze nějaký dovádivý kluk, nebo loudavý nádeník či posluha objevil se v pustých ulicích. Vešli jsme tudíž do dvora domu, v němž byl obchod. Přecházeli jsme, hlasitě — nápadně hlasitě mluvili, do oken pohlíželi, abychom aspoň někoho vyburcovali, od něhož bychom dověděti se mohli, jak dostati se do vnitř obchodu tak pro nás důležitého a hledaného. A »medicina« pomohla. Z jedněch dveří vynoří se postava ženská »v odkvétající kráse« a na otázku našeho francouzského tlumočníka pana bohoslovce sděluje k naší veliké radosti, že ona jest prodavatelkou zavřeného pro nás tak hledaného obchodu. Na rychlo uskutečněna koupě tak potřebná, a ač bylo horko k zalknutí, přec dosti rychle nejkratší cestou pospíchali jsme k nádraží. Tam od ospalého portýra, jehož jsme z obvyklého »dolce far niente« vyburcovali —

vyzdvihli jsme si na chvíli opět svoje zavazadla a v čekárně I. třídy u velikého zrcadla doplňovali jsme svoji toilettu dle přání neúprosného vydavatele vstupenek do herny. Když jsme všichni předepsané »chemisette« si byli připnuli, a ostatní toiletu co možná nejlépe před zrcadlem poupravili, odevzdali jsme znovu svá zavazadla »bedlivému« strážci a s »malou dušinkou« podruhé nesměle ubírali se do kasína. Cestou prohodil pan nadučitel: »Jestli ještě něco budou nám vytýkati, já tam více nejdu.« Nesdílel jsem jeho názoru, stoje na svém, že se stůj co stůj do herny dostati musím. —

Před přísného soudce »legálního« zevnějšku našeho předstoupil jsem opět já první. Zřízenec prohlédl si mne — v novém opraveném úboru — i spoludruhy mé a zrak jeho utkvěl ještě na mých sandálech — chodím jako kneipian »od kosti« pořád a všude jen v sandálech — již chtěl opět něco namítati, ale lepší cit se v něm pohnul, mávnul rukou, vzal rychle z hromady tři vstupenky, »vrazil« mi je v pravici — a odvrátil se ke své práci. Viktoria! Vyhráno! Brána do ráje »herny« nám otevřena.

Radostí zařící a plni zvědavosti s pocitem asi jako rytíř v pohádce do kouzelného zámku vcházeli jsme do místností herny, o níž už tolik smutných zpráv jsme se byli dočetli i slyšeli. Místnosti ty jsou velikolepé, nádherné, po královsku zařízené. Na stěnách jsou vzácné obrazy — samá díla umělecká, — se stropu splývají četné skvostné lustry, jejichž zářivá světla proměňují noc v jasný den. O všemožné pohodlí a vyražení návštěvníků je tu postaráno skvěle. Kromě místností určených ku hře jsou tam ještě nádherné síně pro občerstvení, zábavy, koncerty a divadla. Nás však poutala nejvíce herna sama. V ohromném sále, v němž se hraje, postaveny jsou čtyři velikánské zelené stoly. Tři z nich obsazeny byly hráči, kolem nichž stál houf zvědavých diváků — »komárů« u nás zvaných. U čtvrtého stolu sedělo pouze několik pánů — diváků tam nebylo.

Myslíval jsem si vždy, že v Monte Carlo hraje se v karty — jako u nás — ovšem hazartněji —; avšak seznal jsem, že hra tamější jest zcela jiná, než jsem si představoval. — Ovšem u toho čtvrtého stolu měli jakési karty, které rozkládali; ale nemohl jsem seznati, co hrají, nebo po každé, kdykoliv jsme se k nim přiblížili, ustali ve hře a zahlédli na nás tak odporně, že jsme si netroufali k nim přistoupiti. Pouze z »Baedeckra« vím, že se ta hra jmenuje »Trente et Quarante« a že se hraje s 312 kartami, či vlastně nehraje, nýbrž sází se na 4 polích na karty, jež ve 2 řadách do jisté míry se rozloží — ale přiznávám se, že jsem z popisu toho jasné představy o hře té si učiniti nemohl.

Za to však dobře jsem seznal hru zvanou »Roulette«, jež se hraje u tří ostatních stolů ustavičně hráči i »komáry« obležených. Aby každý zvědavý čtenář — zvlášť ti milovníci hry — seznali, jaká hra v Monte Carlo panuje, vylíčím hru tu prostě, jednoducho, jak u nás říkají »hodně po moravsku«.

Uprostřed každého stolu jest poněkud vyvýšené kolo, jehož obvod rozdělen jest na 36 střídavě černých a červených políček, a na každém políčku číslo od 1—36. Nad těmito číselnými polmi

jest mělký žlábek, v němž při hře běží kulička; každé políčko jest odděleno od druhého nizounkou stěnkou, a pod číslem malá jamka, do níž může kulička spadnouti. Zvláštním klíčem uvede bankéř, jenž sedí uprostřed stolu kolo v rychlý pohyb, a pustí do žlábku nad čísly kuličku, která několik vteřin rychle kolem běží. Při vpuštění kuličky do běhu upozorňuje bankéř hráče slovy: »attend messieurs« t. j. »pozor páni,« že hra začíná.

Mezi tím, co kulička běží, sází se. Na sázky jsou po obou stranách kolem umístěna pole. Na každé straně jest 36 polí čtvercových s čísly od 1—36. Na bocích těchto polí číselných jest z každé strany po jednom poli s nápisem: »manque« (do polovice) a »passe« (od polovice), pod tím po jednom poli s nápisem »pair« (sudé) a »impair« (liché), a konečně po jednom poli barvy červené a černé. Dole pod číselnými polmi trochu v rohu jsou ještě 3 pole označena velkými písmenami P (première duzaine — první dvanáctka 1—12), M (milien duzaine, druhá dvanáctka 13—24) a D (dernière duzaine, třetí dvanáctka 25—36).

Kdo vsadí na jednotlivé číslo, vyhraje, spadne-li kulička na to číslo, 35kráte tolik, co vsadil; kdo vsadí na dvanáctky, třikráte tolik, a kdo na polovičky, sudé či liché, nebo na barvy, jednou tolik, co byl vsadil.

Jakmile počne kulička chabnouti v běhu, oznamuje bankéř: »attende plui« t. j. »pozor! konec!« — a více sázeti se nesmí. Sotva to dořekne, již padá kulička do žlábku pod některým číslem, a bankéř ohlásí číslo, na které kulička padla, jakož i pole červené či černé, na jakém číslo to jest. Poněvadž v herně mluví se jen slabo — tlumeně — a tudíž bankéři ani všude u stolu dobře není rozuměti, vezme tento dlouhé elegantní hrábě, ukáže jimi na obou stranách hráčům číslo, jež vyhrává, a pak schrábne jimi všechny vklady, jež jsou prohráty, ztraceny, nechávaje však ležeti vklady šťastných vyhrávatelů. Na to béře z ohromné hromady před sebou zlaťáky a stříbrňáky v hrst, a s dovedností eskamotérskou a báječnou rychlostí hází každému výhru jeho tak obratně, že ač stůl jest velmi dlouhý, přec výhra vhozená padne přesně na to pole a místo, kde leží sázka. Divil jsem se velmi, jednak, jak dovede bankéř ten jediným pohledem v okamžiku rozpoznati a vypočítati, kolik kdo vyhrává — zvlášť u čísel pohledem jediným poznati, kolik na hromadě vsazeno, a okamžikem vypočítati sumu 35 kráte tak velikou — jednak též obdivoval jsem báječnou rychlost jeho ve vyplácení. Peníze lítaly mu z rukou s takovou rychlostí, že to nebylo možno ani okem sledovati. — Nad bankéřem u každého stolu sedí na vyvýšeném sedadle kontrolor a mezi hráči mimo to u každého stolu 6 dozorců, kteří bedlivě dávají pozor, by se při hře vše dělo správně a poctivě. — Trvalo to asi hodinu, než jsme bedlivým »kibicováním« porozuměli celé hře. Měl jsem v úmyslu též si zahráti, nikoliv, že bych byl hráčem — jsem vůbec nepřítelem všech hazardních her — ale proto, že rád vše zkusím, co není hříchem — abych totiž někde při příležitosti, až se bude mluviti o Monte Carlo, pochlubiti se mohl: »Byl jsem tam též a také si zahrál.« — Umínil jsem si tudíž na tento sport obětovati na nejvýše 20 fr. — více

ne za žádnou cenu — a vsaditi vždy jen nejnižší tam možnou sázku 5 fr. — chtěl jsem zahráti si jen tak »pro jméno«, jak se říká. Ale doznávám, že když jsem viděl v herně před každým hráčem — ano i před ženskými — a jest ženských mezi hazartníky v Monte Carlo asi třetina — ohromné hromady zlata a stříbra, když jsem viděl, kterak i dámy velké summy peněz sázejí — zašla mi chuť na hru docela.

Pozoroval jsem chvíli jistého hráče. Byl to dle zevnějšku asi nějaký aristokrat. Pán ten sázel umíněně ustavičně veliké summy na 2 čísla. — Praví hazartní hrači — aristokrati — sázejí jen na čísla. — Když jsme k němu přistoupili, měl před sebou ještě velikou hromadu zlata a stříbra; ale veliké sázky jeho shrábl vždy bankéř — prohrával ustavičně — hromada peněz před ním menšila se úžasně — až konečně byla ta tam. Celý rozčilením se třesa, sáhl do kapsy. Vytáhl tobolku. Stoje za ním, nahlédl jsem mu zvědavě do ní. Měl tam jen jedinou větší bankovku. Třesoucíma se rukama vytáhl ještě i ten poslední majetek a rozčileně jej vhodil bankéři, by mu jej vyměnil za zlato a stříbro. V Monte Carlo totiž hraje se jen o zlato a stříbro — bankovek sázeti nelze. Peníze, jež mu bankéř za poslední bankovku vyměnil, vsadil nešťastný hazartník asi na dvakráte na táž čísla — a prohrál opět! Ztraceno — prohráno vše! Smrtelně bled a chvěje se rozčilením, vzchopil se nyní od stolu a vrávoravým krokem odcházel — — kam? — —

Jak mnoho takových nešťastníků obětuje v Monte Carlo této nezkrocené náruživosti své celé jmění, štěstí a blaho své i celé rodiny, svůj život, svou duši — věčnost — všecko — všecko! A když poslední peníz byl v tomto nešťastném hazartu utopil — skočí takový nešťastník buď s okna herny do moře pod strmou skálou, na níž herna je postavena, hučícího; nebo někde na odlehlém místě parku učiní ranou z revolveru konec neštěstí svému pozemskému, zapomínaje, že mu pak vejíti bude teprv v neskončené trápení věčné! — — Byl jsem vzrušen až do duše. Snad nešťastník, jejž jsem viděl v němém zoufalství odcházeti, prohrál již zde celé své jmění, — snad i v jeho hlavě víří již myšlénky samovražedné?! A nad neštěstním, nad zoufalým stavem takového nešťastníka — ovšem zaviněným — v herně v Monte Carlo nikdo nepohne ani brvou; bankéř chladně shrábne tisíce, ba sta tisíce, které tam prohrál — a v herně panuje dále ono příšerné, pekelné, ničím nerušené ticho, z něhož ozývá se jen polohlasité vyvolávání bankéřovo. A když ráno posluhové najdou někde v parku mrtvolu takového samovraha, v Monte Carlo nad tím ani pes nezaštěkne. Bez komise, bez prohlídky a úmrtního lístku zahrabou posluhové mrtvolu na zvláštním hřbitově, jenž v Monte Carlo jest určen pro takové nešťastníky — a nikdo se nestará o to dále, že opět jedna existence padla za oběť nenasytnému molochu náruživého hazartu. — —

Než viděli jsme v Monte Carlo i hráče vyhrávati — na čísla a tu vždy ztenčila se hodně nevyčerpatelná hromada peněz bankéřových — za to však vzrostla značně hromada šťastného vyhrávače. Než takových šťastňoušků jest pořídku. Ještě spíše

a častěji vyhrávají hráči, kteří sázejí na vedlejší výhry — ovšem vyhrávají méně. Všimnul jsem si jakés mladé dívky dle zevnějšku středním stavům náležející — snad nějaká komorná nebo guvernantka — dívka ta sázela na dvanáctky — a měla báječné štěstí. Když jsme si stoupli k ní, měla jen malou hromádku peněz. Nesázela sice mnoho, ale vyhrála téměř vždy trojnásobnou sázku. V krátce vzrostla hromada peněz před ní úžasně.

Pohled na spokojeně usmívající se tvář této šťastné vyhrávatelky uklidnila zase poněkud mé rozbouřené nervy, a dostavila se opět chuť uskutečniti původní úmysl, a zahráti si též. Než jedna věc mne ještě zdržovala. Já chtěl jen asi dvakráte — třikráte vsaditi pro jméno, do opravdy hráti jsem nemínil. »Vyhráš-li,« myslel jsem si však, co pak řeknou ostatní hráči nebo bankéř, že hned odcházíš?« Záhy však zpozoroval jsem též hráče, kteří pouze několikráte vsadili a odešli — ale nikdo ani si toho nevšimnul. Ustanovil jsem tedy, že svůj úmysl uskutečním. Právě uprázdnilo se místo pro jednoho hráče před námi. Spolucestující nutkali mne, bych je rychle obsadil. Já však neměl stříbrných pětifranků, nýbrž jen zlaté dvacetifranky; — a za žádnou cenu nechtěl jsem více vsaditi, než nejmenší sázku přípustnou, totiž 5 fr. Náš »francouz« bohoslovec však vybízel mne, bych si u bankéře jeden 20. fr. vyměnil za pěti franky a povídal mi to, jak mám po francouzsky mluviti a požádati za výměnu. Já však nemohl tu hatlaninu francouzskou převésti přes zuby, a jen mlčky položil jsem před bankéře svůj zlatý dvacetifrank. Bankéř dal mi zaň též mlčky čtyry »křaponě«, jak jsme tomu říkali, pětifranky (asi tak velké, jako naše pětikoruny). Maje nyní kýžený »náboj«, sednul jsem si na uprázdněné místo u stolu a vesele pustil se »do boje«. Nechtěl jsem do opravdy hráti, chtěl jsem na to »omočení« věnovati na »nejvíce« 20 fr., ale doznávám, že pouhé vědomí: »sedíš u stolu, na němž již tolik lidí celé jmění prohrálo a v neštěstí se uvrhlo« — mne nesmírně rozčilovalo.

Položil jsem si svůj »závodní kapitál« čtyři pětifranky před sebe na stůl, abych měl přec také nějakou hromádku před sebou, a »představení« započalo. Moji spolucestující hořice zvědavostí, jak se mi povede, stáli za mnou.

Hodinovým pozorováním hry jsem poznal, že jest nejlépe sázeti na barvy. Vyhrá člověk sice jen jednou tolik, co vsadil, avšak vyhrává jistěji. Všimnuv si pak, že častokráte padává kulička na pole červené, vsadil jsem prvních 5 fr. na červené pole. Sotva jsem vsadil, již oznamoval bankéř: »attende plui,« kulička spadla, bankéř polohlasitě oznamuje číslo vyhrávající, ukáže naň, a již řádí hrábě jeho nemilosrdně mezi vklady, shrabujíce vše, co prohráto. Neslyšel a nerozuměl jsem, kdo vyhrává — avšak k mé a nás všech radosti ušetřily neúprosné hrábě bankéřovy mé sázky. Vyhrál jsem! Než jsem se z překvapení svého mohl vzpamatovati, ležel již vedle sázky mé vyhraný pětifrank bankéřem mi vhozený.

Měl jsem nyní v úmyslu vsaditi na pole černé; avšak moji »komáři« — spolucestující, radostí celí bez sebe, že jsem vyhrál, nutkali mne: »velebný pane, vy máte štěstí, vsaďte na číslo, vy-

hrajete 35 kráte tolik!« A já dobrák hlupák poslechl. Poradili mi, zdá se mi, číslo 29. Na to vsadil jsem vyhraný pětifrank. Kulička padla, oznamování bankéřovu, kdo vyhrál, jsem zase nerozuměl; ale hrozné hrábě bankéřovy k našemu žalu shrábly mou sázku. Prohrál jsem. Výhra, jež nás všechny tak rozradostnila, byla ta tam. Kdybych nebyl poslechl komárů a vsadil, jak jsem chtěl, byl bych vyhrál opět, neboť viděl jsem, že černé pole vyhrálo. Komáři moji, vidouce, že rada jejich byla špatná, umlkli stísněně, a já sázel opět svobodně dle vůle své. »Nyní vyhrálo pole černé, všadíš tedy opět na červené,« myslel jsem si v duchu a obsadil opět svým pětifrankem pole červené. Kulička padla, bankéř vztahuje opět hrozný nástroj svůj, by shrábnul sázky prohrané — sázka má zůstala však ležeti. Viktoria! Vyhráno opět! A již ležel opět vyhraný 5 frank vedle mé sázky. Více jsem si nepřál. Zahrál jsem si, a vyhrál. Sebral jsem svou skromnou hromádku, vyhraný pětifrank schoval jsem si zvlášť, bych se mohl doma pochlubiti: »tento peníz jsem vyhrál v Monte Carlo« — mám ho uschovány dosud — a vstal jsem od stolu. Bylo nám, jako vojevůdci, jenž vyhraje ve válce nějakou bitvu. Jen pan nadučitel litoval, že si se mnou nepřisadil. Mívá prý štěstí. Ale sednouti do hry nechtěl, obávaje se, že by nemohl hry nechati.

Prohlédnuvše si nyní důkladněji nádherné místnosti herny, šli jsme ještě trochu podívat se i na město. Jelikož však bylo děsné horko a v Monte Carlo mimo hernu ničeho není, co by stálo za podívání, vlezli jsme žízní trápeni do jakési hospůdky v městě. Dali jsme si sýr a víno a v nejrůžovější náladě nad výhrou v herně bavili jsme se vesele, až přiblížil se čas k odjezdu.

Na nádraží vyzdvihli jsme si zavazadla, a já byl rád, že mohu opět schoditi za sebe náprsenku a límec; byl' jsem v tom jako v kleštích; a vzal jsem si zase svůj volný kolárek. O 5. hod 27. min. jeli jsme opět dále do Nizze.

Za několik minut ocitáme se v nejkrásnějším koutečku rozkošné Riviery v Monacu. Hlavní toto město stejnojmenného knížectví, postaveno na skalnatém 300 m. vysokém strmě do moře spadajícím poloostrůvku, má polohu nevýslovně malebnou a romantickou. Knížecí nádherný palác, imposantní kathedrála, museum a jiné krásné stavby hrdě, majestátně vévodí širému moři a celému kraji vůkol. Mezi vysokým skalnatým výběžkem, na němž se starobylé Monaco hrdě vypíná, a skaliskem herny Monte Carlo v rozkošném údolíčku rozprostírá se nové město Condamine zvané, v zimě jako klimatické místo lázeňské, v létě jako lázně mořské četně navštěvované.

Toť celé knížectví Monacké, nejmenší to snad státeček samostatný na světě. Zaujímá plochu pouze $1^1/_2$ čtverečného kilometru a celé knížectví čítá 15.500 obyvatel. Založeno bylo r. 1388 rodinou Janovskou Grimaldi. Dosud ještě vládne rod tento v Monacu. Od roku 1889 jest vladařem kníže Albert. Ač je knížectví to tak malinké, přec jest nejen nejkrásnějším koutem Riviery, ale též pro poddané obyvatelstvo nejšťastnější zemí celého světa. — Nebo tam neplatí poddaní ani krejcaru — či tam jsou jiné peníze — tedy ani centimu daně. Všechno — úřady, stráž bezpečnosti, školy,

silnice atd. musí vydržovati a na vše platiti herna. »Jak šťastni to lidé!« vzdychne si snad mnohý čtenář. Co my se naplatíme; člověk ani těch daní už zmáhati nemůže — a ještě nové a nové daně pořád vymýšlejí!« Ovšem, šťastni to lidé v Monacu — ale za jakou cenu? Kolik existencí se tam zničí, kolik rodin připraví o veškeren majetek, kolik životů padá za oběť v nešťastné herně Monte Carlovské, aby obyvatelé knížectví toho blaženě žíti mohli a ani halíře či centimu daně ani dávky žádné platiti nemuseli. —

Než nechci dělati dále milým a vzácným čtenářům laskominy na štěstí obyvatel knížectví Monackého a kaziti jim rozmar vzpomínkou na naše daně do hrozné již výše vyšroubované — a proto končím tuto krátkou úvahu — a »pojedeme« dále. Jedeme stále opět okolo moře až k rozkošnému modernímu lázeňskému městečku Beaulien, Angličany a Francouzy přečetně navštěvovanému, ležícímu uprostřed vzácných sadů piniových a olivových, nejbujnějších z celé Riviery, jakož i bohatých plantáží fíkových, oranžových a citronových. Přeříznuvše úzký, ale dlouhý poloostrov St. Jean, míjíme starobylé, malebně na konci stejnojmenného zálivu položené městečko Ville franche, v němž roku 1859 po osudné bitvě u Solferina náš císař pán František Josef sešel se s Napoleonem III., by dojednali spolu podmínky míru, jenž pak v Curychu byl uzavřen a projedše dlouhým tunelem, ocitáme se v Nizze.

Nizza jest město prastaré. Založeno bylo již ve 4. století před Kristem Pánem; až do roku 1388 náleželo ku hrabství Provence, na to patřilo vévodům Savojským. Roku 1792 zmocnili se města toho Francouzi, vydali ho však roku 1814 Sardinii; avšak roku 1860 i se Savojskem město to odstoupeno opět Francii. Nizza jest hlavním městem departementu Alpes—Maritimes a čítá nyní skoro 100.000 obyvatel. Jest rodištěm pověstného Garibaldi-ho; tam pochován Gambetta a hudební virtuos Paganini.

Jednak pro rozkošnou polohu, jednak pro velmi mírné podnebí zimní, poněvadž na sever jest horami alpskými před severními větry chráněno, jest Nizza nejnavštěvovanějším klimatickým lázeňským městem zimním.

A jest tam skutečně »dobře býti«. V květnu již tam mají žně, po nichž obdělávají a obsévají pole znovu. V květnu kvetou též oranže nejkrásněji, v červnu olivy a v červenci myrty a sv. jánský chléb, kdežto fíky již zrají. V září kvetou oranže po druhé, v říjnu béře rolník druhou sklízeň s pole a v listopadu, když u nás začíná už zima, dozrávají tam plody stromů olivových a bobkových. A okolo vánoc v prosinci, kdy u nás příroda sněhem pokrytá jest pohřížena v zimní spánek, v Nizze sklízejí plody ze stromů. A jak mírno, příjemno jest tam podnebí i za doby zimní! Veliký jest počet dnů jasných a slunečních, sněhu a mlhy tam skoro ani neznají. Čistý jako křišťál jest vzduch vždy lehce rozvlněný, a byť i studené severovýchodní proudy vzduchové, náhlá změna teploty, oblaka prachu větrem vzedmutého, a prudké lijáky někdy krásné, jasné a příjemné dny zimní přerušily a pokazily, nemají tam, jako vůbec na Rivieře dlouhého trvání, ustupujíce hned zase dnům teplým a jasným, tak že lázeňští hosté jen po několik málo

dni zdržováni jsou, by pod širým nebem v Boží přírodě se kochati mohli.

Proto do Nizzy rádi na zimu spěchají nejen churavci, kteří drsného počasí severního snésti nemohou, ale i zdraví — ovšem jen ti, jimž Pán Bůh zde na světě na statcích pozemských požehnal, kteří nechtějíce snášeti na severu obtíže drsné zimy, v Nizze příjemně nepříjemný u nás čas zimní prožijí. V lednu začínají tam velikolepé závody, za nimiž následují proslulé přenádherné slavnosti masopustní »karnevaly« zvané a saisona lázeňská končí v dubnu regattou.

Ačkoliv jest v Nizze nesčetně mnoho nádherných i jednodušších hotelů — ovšem po dobu saisony jest tam hodně draho — přec v zimě v době saisony bývají všechny přeplněny. Takový nával hostí lázeňských a cizinců tam v zimě zavítá. Po dobu letní jsou však mnohé hotely docela uzavřeny, zvlášť z těch nejnádhernějších: vždyť nadřou si přes zimu na hostích tolik, že mohou přes léto docela dobře míti »prázdniny«. My se ubytovali v hotelu »Interlaken« hned naproti nádraží. Jest to hotel sice jednoduchý, ale slušný. Za světnici platili jsme každý 3 fr.

Jelikož do večeře bylo ještě daleko — byloť teprve 6 hod., šli jsme si trochu ohlédnouti město. Nizza pozůstává ze dvou částí řekou Paillon od sebe oddělených: z města starého se špinavými úzkými uličkami, a z města nového, města to cizinců přenádherného. Nejkrásnější a nejživější jest právě dlouhá ulice, kterou jsme k moři kráčeli, zvaná Avenue de la gare s velikými alejemi kaštanovými, nádhernými divadly, koncertními síněmi a restauracemi a překrásným gotickým kostelem »Notre-Dame«. Tuto nejživější ulici křižuje jiná neméně široká s kaštanovými alejemi, která na pravo zove se Boulevard Victor Hugo a na levo Boulevard Dubouchage. Na Boulevardu Victor Hugo na »Place croix de Marbre« postaven jest krásný mramorový kříž na památku, že tam dlel papež Pavel III., jenž tam sprostředkoval mír mezi Karlem V. a Františkem I. roku 1538. Tam též je vzácný ruský kostel a turecké lázně. Nejživějším místem, na němž se cizinci shromažďují, jsou rozkošné sady s mohutnými palmami až k moři vedoucí zvané »Jardin public«, kdež postaven pomník na památku spojení Nizzy s Francií. Podél moře pak jest $1^1/_2$ km. dlouhé překrásné stromořadí nazvané »Promenade des Anglais« s velikolepými hotely a rozkošnou vyhlídkou, kdež jsou pro cizince vzácné procházky a též i zvláštní cesta pro velocipedisty a jezdce.

Ač jsme kráčeli pomalu, vše kolem sebe obhlížejíce, přec došedše k moři, byli jsme zpoceni od vedra, které toho dne bylo přímo nesnesitelné. Proto první myšlénkou naší bylo: vykoupati se v moři. Spatřivše na blízku mořské koupárny, a v moři ještě mnoho se koupajících, rychle jsme tam zaměřili, bychom zase nepřišli pozdě, jako v Janově. K veliké radosti naší dověděli jsme se, že do uzavření lázní máme na koupání času ještě přes půl hodiny. Rychle jsme se tudíž svlékli v kabině, oblékli koupací oblek a radostně kvapili do moře — do moře! Jaký to pocit, po prvé v životě koupati se v moři! A pro nás, kteří již po dva dni

pražili a potili se v děsném horku jižních krajin, byla koupel ta požitkem neocenitelným! Únava naše, jakmile octli jsme se v moři, zmizela úplně. Zvlášť pan nadučitel v chladících vlnách mořských okřál jako mladík a byl vesel do rozpustilosti. Brzy s bravurou plaval daleko do moře — byť znamenitým plavcem — brzy prováděl rozpustilé šprýmy a skoky na vodě, a pak zase usednuv na břeh, dal sebou pohrávati vlnám mořským. Neboť, ač bylo téměř úplné bezvětří a moře zdánlivě klidné, přec vlny mořské s takovou prudkostí dorážely na břeh, že nejsilnější člověk není s to, aby jim odolal a pana nadučitele k jeho radosti vyvracely na břehu sedícího jako slabé málomocné dítě. My s p. bohoslovcem nejsouce plavci, drželi jsme se u břehu, přidržujíce se lana tam upevněného, by nás vlny mořské do hlubiny nesmetly. P. bohoslovec, nejslabší z nás, nemohl zdržeti dlouho zmítání a ostré nárazy vln mořských a po čtvrthodinové koupeli vystoupil na břeh, hřeje se na horkém zapadajícím slunci; my však s p. nadučitelem nemohouce si ani dosti vynachváliti mořské koupele, vytrvali jsme až do konce — do uzavření lázní. Pan nadučitel litoval velice p. bohoslovce, že jest tak sláb, že nemůže zdržeti delší koupele mořské. Ubožák, netušil, že za 2 léta již hníti bude v hrobě, kdežto slabý tenkráte p. bohoslovec nyní jako kněz čile působí. Život náš jest v rukou Božích. Nevíme dne ani hodiny, kdy Syn člověka přijde, jak dí Pán — —

Osvěženi znamenitou mořskou lázní, jako znovuzrození ve veselé náladě odebrali jsme se k večeři. Druhého dne jsme se v moři opět vykoupali a na to vydali jsme se na cestu do Marseilu.

Jako na celé cestě z Janova i nyní provázejí nás na delší cestě třpytivé modré vlny moře Středozemního. Asi hodinu cesty za Nizzou spatřujeme na svahu horském postavenou vzácnou hvězdárnu. Jest to nejkrásnější a nejbohatší hvězdárna z celé Evropy.

Jedeme dále Provencí — zemí to »květinovou«. Nikde na světě květiny tak libě a bohatě nevoní jako tam. Ač známo, že květiny při nižší temperatuře vždy líbezněji zavánějí, nežli při vyšší — a na Rivieře jižně položené teplota vzduchu je značná, přec chladící vlny mořské zmírňují žár vzduchu sluncem rozpáleného tak, že květinky tam přelíbeznou a přerozkošnou dýchají vůní. Podél břehu mořského ustavičně jedouce, přijíždíme do města Antibes s prastarými zříceninami z dob římských a k zálivu »Jouan«, kdež památný sloup hlásá, že tam Napoleon I., vraceje se z Elby do Francie, přistál dne 1. března 1815.

Nežli ještě lokomotiva naše dorazí do Cannes, světového to místa lázeňského, spatřujeme za malebným zálivem mořským skupinu ostrovů. Bližší a větší z nich s vojenskou tvrzí svou ze 17. století pocházející pyšně se z moře k nebi vypíná. Druhý menší a vzdálenější, »ostrovem svatých« zvaný, zdá se ozářen býti jakýmsi posvátným ovzduším. Na ostrově tom jest starobylý klášter »Lérins« zvaný, r. 410 založený sv. Honoratem. Po světci tom zove se celý ostrov St. Honorat. Po půldruha tisíciletí vyšla

z cel kláštera toho nesčetná řada arcibiskupů, biskupů a opatů, by nastoupili na stolec biskupství a opatství často i velmi vzdálených. Klášter ten vychoval většinu duchovních velikánů křesťanské Gallie a nejslavnějších knížat církevních století pátého, klášter ten dal nebi celé řady mučeníků, tak že slavíval se ročně zvláštní svátek všech svatých z »Lérinu«.

Jen 10 minut popřáno nám bylo dlíti na nádraží Canneském, nejdražšího to lázeňského místa Riviery, s nádhernými hotely a vilami uprostřed rozkošných zahrad a parků. V Cannes shromažďují se každoročně, když hustá mlha zastře Londýn a v »Bois de Boulogne« listí stromové odpadlo, vládci evropští, dědiční princové, arcivévodové, excellence a celá řada princů bez trůnu a země, a dále též princové mody a mamonu, francouzská a nizozemská šlechta a anglická aristokracie. V listině cizinců v Cannes hemží se to samou »královskou výsostí« s průvodem a služebnictvem, a listy denní oznamují vždy příchod nových a nových »výsostí« a »excellencí«, kteří zavítají na toto utěšené, málo republikánské pobřeží, by tam příjemně zimu prožili.

Držíc se ještě stále břehu mořského, projíždí dráha z Cannes četnými tunely a průlomy porfyrovým pohořím Esterelským. Četné rozsáhlé lesy piniové a přeromantické partie horských skalisk obrubují pobřeží. Přijíždíme do Sv. Rafaele, lázeňského a přístavního to městečka, kdež Napoleon I. přistál 9. října r. 1799, vraceje se z Egypta, a odkud pak po pádu svém 28. dubna 1814 odvezen byl na ostrov Elbu — a dále do starobylého městečka Frejus, založeného již r. 44 před Kristem P. od Julia Caesara pode jménem Forum Julium. Četné starobylé památky, stavby a zříceniny z dob římských zachovalé svědčí o starobylosti městečka toho, zvlášť tak zvaná »zlatá brána«, kterouž armáda Caesarova vytáhla proti Pompejovi.

Za stanicí Frejus odbočujeme od moře a přijíždíme do krajiny úrodnější. Spatřujeme opět rozsáhlé vinohrady, háje olivové a lesy cypřišů a pinií. Města postavena většinou na horách a návrších, mají ráz jako viděl jsem v hornaté Italii na cestě do Říma. Čím více se blížilo k poledni, tím stávalo se horko ve voze železničním panující nesnesitelnějším. Jeli jsme sice ve vozech pohodlných — nejpěknějších a nejpohodlnějších, jaké jsem v celé Francii vůbec viděl, — jeli jsme téměř celou tratí sami v kupé, svlékli jsme se sice z kabátu i vesty, otevřeli okna — ale přec bylo ve voze i při jízdě horko tak děsné, že při tom při všem notně jsme se potili. Než horko to neodzbrojilo trpělivosti naší, nezkazilo nám veselé nálady a nevadilo svěžesti, s jakou od okna k oknu přecházejíce, dychtivě jsme pozorovali krajinu, kterou jsme jeli, by jen nic krásného neušlo zvědavým zrakům našim.

(Pokračování.)

Vánoce.

O vánoce, ó vánoce,
jak dojímáte hluboce !
Tu nevystihlá láska Boží,
by došel věčné spásy lid,
zas lásku lidí k Bohu množí
a budí k bližním lásky cit.

Sníh na pláni a v okně mráz,
a přece něco hřeje nás
a mysl vznáší ke blankytu,
kde rozhostil se klid a mír;
tam ve třpytu a v jasném kmitu
z hvězd jedna hledí na vesmír.

Aj, anděl hlásá pastýřům,
kde v Betlémě ten chudý dům,
v němž v jeslích Božské robě dýše,
jež spasí, s Bohem smíří lid.
Tu pastýř spěchá z chudé chýše
se Synu, spáse, poklonit.

Tam králové zas z východu
jdou ve zrychleném pochodu,
by dary dali nebes králi,
jenž hvězdou byl jim ohlášen,
a s potěchou se nazpět brali,
když uzřeli své spásy den.

Lid všechen tuto památku
vždy vděčně slaví o svátku
té štědré lásky Boha Otce,
jenž Syna seslal lidem všem,
i těšíme se na vánoce,
kmet, dítě, všichni na vzájem.

Sníh vrže chodcům pod patou,
kdy zvony v noci ve chrám zvou,
i spějí zbožné lidu davy,
jimž radost září ze zraku,
by díky vzdali králi slávy
v kadidla vonném oblaku.

Svou vděčnost chudý, majetný
dnes jeví, v den to pamětný,
mír, slast a blaho z lásky činné
se v nitru rodí s obou stran
a zvučným hlasem z úst všem plyne
dnes: »*Narodil se Kristus Pán.*«

Ó vánoce, ó vánoce,
vy povznášíte vysoce!
Kéž láska druha k druhu roste
a láska k Bohu vzplane v žár
i ve hradě i v chatě prosté!
Toť vzácný bude vánoc dar!

Dr. M. Kovář.

Z epigramů B. Balbína T. J.

Podává FR. ŽÁK T. J.

(Dokončení.)

P. Maria, slovy anděla polekaná.
Co se rozpakuješ? proč mlčíš, odkládáš radost?
Žádaný dávno den nejčistší Panno nám dej.
Ještě, ach, otáliš? okem obojím míhá se strach ti,
Přemožiž, Panno, stud, kterým se ústa tvá rdí.
Nebesa na kolenou tebe vzývají prosebně Panno,
Zem také třesouc se chví, prosí, to jedině můž'.
Pohleď, Panno, jak vše těší se z blízkého slunce,
Slunce žádá si však: matičkou budiž mi ty.
Od země není cest, jež šly by až do nebe vzhůru,
Věčnou ocelí, ach, trvale zavřeno jest.
Patříme na železo, věk světa železným také,
Uprchl zlatý den, z nevděčné země nám prch'.
Porodem zachránce nám dát můžeš, životem svojím,
Železná pouta nám sňat, odstranit osidla zlá.
Čin tento na tebe žďá, čin radostný, v mléce a krvi
Utkej věků nám jas nit tvoje zlatá a tkáň.
Slovo, Panno, dej, dej slovem blaženost nebi,
Dej zemi mír, jen rci: staniž se, stane se hned.
Jediným slovem Bůh kdysi utvořil všecko, a svět-li
slovem napravíš svým, Bohyní bezmála jsi.

Nyní uvésti chceme epigramy Balbínovy o Jezulátku v jeslích. Jimi začíná třetí kniha.

Verše v originále jsou mistrovským dílem. Učenost, úsečnost, sytost, duchaplnost a milá dětská naivnost pojí se v překrásný celek. Ač porovnání a hříčky jsou dosti smělé, činí dojem velmi milý. Balbín byl patrně povahou hluboce zbožnou.

Stůjtež zde proto originály, nebo zasluhují, aby byly uvedeny v širší známost. Jimi co do umění staví se Balbín po bok slavnému humanistu Baldeovi. Balde ovšem byl básníkem z povolání, má tudíž básní veliký počet. Naše porovnání týká se jen umělosti, vždyť i v jediné básni lze býti velikým umělcem.

Mnohé verše jsou citáty z Ovida, Horace a j. Naším úkolem není, pátrati, odkud jsou, ač tím cena básně stoupá. Ponecháváme to jiným. Hříčky, charakteristické výrazy, narážky jsou tištěny proloženým písmem. Někdy těžko je rozluštiti. Ale vyznáváme, že básničky zasluhují komentáře od odborníka. Proto na ně upozorňujeme. Vyslovujeme otevřeně svůj obdiv nad nimi, vyznávajíce,

že jsme hned nečetli básně, která by Balbínovým epigramatickým verším mohla býti postavena po bok.

Jesulus in cunis Grammaticus.
Ad parvolos Grammaticos

Parvulus Emanuel miscet cum lacte butyrum.
Huc Pueri! Verbum dulce docetur Amo.
Non virgae venient; in Coelo est Virga Cometa,
Dum Puer in cunis Abecedariolus.*)
Sed tamen ah Graece discendum! est Alpha Puellus;
Nec facilis lectu est, abbreviatus erit
Disce Puer Verbum, stupidus quod scivit asellus;
Non Tibi Bos Io, sed pede scribet ιησ**)

Ježíšek v jeslích gramatik.
Mladým gramatikům.

Maličký Emanuel chudě živí se mlékem a máslem.
Sem chlapče! Verbum se uč časovat sladce amo.
Metla teď nepřijde již, neb na nebi kometou metla,
V jesličkách nebeský Pán abecedařem, hle, jest.
Řecky, ach! Učit se jest; viz Alfa dítěte jméno,
Nesnadno jesti je číst, skratkou je nepříjemnou.
Uč se, chlapče Verbum, jež hloupý věděl i oslík,
Vůl nenapíše Io, napíše nohou ιης.

Emanuel — známé messianské místo Js. 12., 14. a 7., 15.

Poznámka: Smysl je asi: uč se časovati »amo«, nebo Dítko zasluhuje lásky. Metly (virga) se neboj, nebo hvězda nad Betlemem má metlu jako chvost. Že virga na konci slově je proloženo, lze snad mysliti na jakési souhvězdí toho jména. »Ach!« znamená nechuť žáků k řečtině; alfa jako zkratka činívá obtíže. Alfa je Kristus, totiž Alfa a Omega. Slovo »Verbum« má dvojí význam, Krista = Slovo a podstatné jméno ku skloňování. V druhém verši bylo Verbum předmětem lásky a slovesem. »Io« byla milenka Jupitrova, kterou Jana proměnila v krávu ze žárlivosti. Prozradila se napsavši nohou své jméno »Io«. Vůl u jeslí by napsal ιης = Jesus.

Jesulus in cunis Rhetor.

En dulcem intingit *Coeli Facundia* linguam,
Lacte et *melle* fluens Terra, *Maria* fuit.
Exposuit *linguam Coelum* quoque sidera pascis
Cum *Coeli infantem* Lacte *Maria*, cibas!
Ars benedicendi nata est, *benedicitur* Orbi,***)
Innocuâ Christus dat *bona verba* manu
Rostra addunt *Pecudes*, Puer alta *Exordia* fecit
A lacrymis, post in *sanguine finis* erit!

Poznámka: Smysl je: Facundia, řečnictví, nebeské, Pán Ježíš, sladký omočila jazyk v mléce a medu země, kterou je Maria. Mysleti dlužno buď na narození nebo kojení. Ježíš omočil svůj jazyk v mléce P. Marie, proto je melle fluens přívlastek

*) Vox Senecae. — **) Ovid in Metamorph. — ***) Rhetorica.

řečníků »medoústý«. Nebe vydalo tento jazyk Ježíše Krista, proto Maria, matka tvůrce hvězd, také hvězdy živí. »Sidera« lze též mysleti na svaté, které Maria kojí jaksi kojíc Spasitele. Benedicere poprvé má smysl »krásně, dobře řečniti«, podruhé žehnati. Kristus žehnaje bona verba dává. Trojnásobná hříčka slov je »benedicere a bona verba«. Řečništěm jsou zvířata, narážka na pohanská řečniště, která byla zdobena podobami zvířat. »Exordia« hříčka začátek řeči a zde začátek křesťanství nebo podobného cos; začátek počal slzami (dítko), konec bude v krvi (smrt). Všech hříček a narážek jsme asi nevystihli.

Jesulus in cunis Dialecticus.

Caligo Logica est, suspendunt astra *lucernam*,
Ingenium obscurum, parve Magister *habes!*
Stat prope *cornutus*, tardi stat et *auris aselli*,
Hic videas dubitans, o *Buridane*, Pecus!
Nunc *Jesum* stupidus, nunc foenum spectat *asellus*.
Bos stupuit: Coeli *Janua* facto *nova* est.
Aptius huc agmen docilis *Dialectico* mittat,
Summula totius *Jesulus* artis adest!
Cum Te *Christe*, videt Logica ex *Majore Minorem*
Infert *Ergo:* Caro, Munde, Voluptas Vale!

Ježíšek v jeslích dialektik. (študující logice.)

Mlhava logika jest, hle hvězdy rozžely světlo,
Temného ducha máš magistře maličký náš!
Rohatý nedaleko, též ucho váhavé osla,
Zde vidíš v pochybnostech, o Buridane, svou zvěř!
V Ježíše zdivený teď, pak na seno dívá se osel.
Ztrnulý stojí vůl u nových do nebe vrat.
Vhodněji nech sem šle dialektika důvtipný šik svůj,
Summula vědy tu vší, Ježíšek přítomen jest.
Když tebe logika zří, činí soud ex majore minorem,
ergo s Bohem buď: tělo a rozkoš a svět.

Poznámka: Narážku prvního distycha nedovedli jsme uhádnouti. »Lucerna« mohla by býti učebnice, pod tímto názvem populární. Ingenium obscurum znamená buď tajemství vtělení nebo snad nízkost a chudobu v jeslích, neodpovídající slávě nebeské. Cornutus (rohatý) je narážka na zvířata u jeslí a na syllogismus »aut — aut«. Tomuto syllogismu odpovídá i konec: aut nevěřiti, aut dáti světu vále. Osel Buridánův známý je více pod jménem »osel Leibnitze«, zastávajícího učení: mezi dvěma stejnými dobry nelze rozhodnouti se k volbě žádného z nich. Mínění falešné, popírající svobodu vůle. Proto volán šik lepších logikářů, totiž scholastiků. Sumula jest snad spis Petra Hispanského, rukověť veškeré vědy. Poslední distychon dí, co vyplývá ze soudu asi: major: Ježíš je božská moudrost; minor: učí nemilovati světa. Ergo: vale světe!

Jesulus Arithmeticus.

Unus homo nobis numerando restituit rem,
Ex hoc coeperunt *facta beata* die.
Pythagoras vere sileat, victoria nostra est!

Aeterna in numerum parvulus iste refert.
Pro Tabula Samias *Hecatombe* venit ad aras;
Pro Puero infantum millia multa cadunt
Regula nonne *trium* est? Coelo *addit*, *subtrahit* Orco;
Algebram in digitis dum Puer *alget*, habet.
Scribitur *Augusto censu;* ne deforet orbi,
Principium numeri, nascitur Orbe *Deus.*

Poznámka: První řádka je citát z Ovida. . . Tento šťastný den je den Narození Páně; jím začínají šťastné události. Pythagoras jen s konečností počítal; Ježíš do počtů zavedl nekonečnost, věčnost. Při odkrytí »Tabulae« (Laert. in Vita) obětoval Samias Hecatombu; pro Ježíše miliony lidí dají se v oběť. »Regula trium« známá mathematická forma. Ježíš ji zná, přidává nebi a odčítá peklu. Chlapci počítajícímu na prstech, mrznou prsty; Ježíš má ji v prstech; zároveň narážka na chladnou noc narození. Augustus počítal lid; aby nescházel počtu počátek, narodil se Bůh.

Jesulus musicus et Musicis natus.

Huc Templis gens nata est! jam *Missa Canetur;*
Astra canent longum *Gloria*, *Credo* Magi
Sanctus et *Agnus* erit *Puer* hic: sunt parva *Cappela*
Innocui, *tactum* Militis ira dabit,
Durus erit *Cantus*; *tremens Styx* atra sonabit.
Infans si taceat, nonne *Memento* facit?
Ah alii valeant! *Autor Carissimus* hic est*)
Hujus in Aegyptum quam *Fuga docta* fuit!

Ježíšek hudebník a pro hudebníky narozený.

Sem pojď, národe, v chrám sobě určený, začíná mše se:
Gloria hvězd pěje lesk, Credo tři králové zas.
Sanctus a Agnus jest samo dítko a kapellou hlučnou.
Neviňátek je sbor, vojína zlost dává takt.
Tvrdý mše té zpěv, tmavá Styx trnouc tremulo zpívá.
Pachole mlčí-li, memento činí za nás.
Auctorem milovaným mně tento, ostatní s Bohem!
Útěk do Egypta umělé Fugy má ráz.

Pozn. Zde je vše jasno. Memento je vzpomínka za živé a za mrtvé, které kněz při mši sv. koná v mlčelivosti. Fuga = útěk, a fuga hudební, v níž skladatelé si druhdy libovali při slově Amen.

Jesulus geometra nascitur.

Ecce Syracosias renovas, puer auree, curas
Volvitur in cunis Terra Polusque tuis.
Nos passum dedimus, movisti Parvule, mundum
E terra ad Superos vi patefacta via est.
Tormentum fusum est de castae Virginis alvo,
Jam pacem clamant sidera, bella timent,
Quot patuere ulnis concussi moenia coeli?
Ariete nil opus est, fortior Agnus erit.

Pozn. Puer auree snad narážka na zákon Archimedův. V následujících dvou řádcích snad narážka na slova téhož učence:

*) Carissimus Musicae Princeps.

udej mi bod, kde bych nasaditi mohl páku, a já vyzdvihnu zem z peřejí!

Jesulátko geometrem.

Syrakuzské zdaž snahy, pachole obnovovat zas,
Nebesa v kolébce tvé, země též zmítají se.
Místo ti dáno(?) a tys hnulo, nemluvně, celičkým světem,
Násilně otevřena cesta je ze země v ráj.
Koule vymrštěna byla z života přečisté Panny,
Hvězdy prosí za mír, z hrozící války maj' strach.
Na mnoho loktů zdi jsou u nebes strženy rázem,
Netřeba berana již, Beránek silnější jest.

Jesulus astronomus.

Aëris in campis figunt tentoria Stella,
Et monstrant (ne quis denius erret) iter.
In stellis legere Magi, quod tota Sophorum
Natio, quod Solyma docta theatra negant.
Astronomus puer est; vident ut nova sidera condat
Quae circum Pueri ludere corpus amant.
Perdita reddeatur nostris Pars tertia stellis,
Amissus stellis restituetur honos.
Currite foeliçes stellae! non terreus humor
Vos pascet, dulci pascet amore Puer.

Pozn. Sophorum natio = Řekové a Římané. Solyma docta = nevěřící. Pars tercia = třetí část andělů hřešivších, spolu snad narážka, že bydleli na hvězdách. Ježíš je astronom, nebo hvězdy nové nejen odkrývá, ale i tvoří. Hvězdy libují si, hráti si kolem něho.

Jesulus Philosophus.

Verum (nescio quo) latitare in fonte putabant;*)
Virgineo certum est delituisse sinu;
Jam nova de patrio lapsa est Academia Coelo,
gymnasium in stabulo nudus habebit Amor.
Quam bene concludis Puer o dulcissime rerum!
Te nascente (Puer) Delphica Templa tacent.
Ergo doce! medius semper mihi terminus esto!
Ingenii summum, parve Magister, habes!

Pozn. Pravda jistě skryta byla v lůně Panny. Ježíš je nová Akademie, Platonova přestane. V gymnasiích cvičili se jinoši, nazí pouze v tělocviku. V chlévě nahá láska. Delfické věštby přestanou. Medius terminus v syllogismu, k němuž jaksi vše sbíhá, a od něhož správnost syllogismu obyčejně závisí. P. Ježíš je medius terminus mezi nebem a zemí. Dobře uzavírá.

Překladem a poznámkami nevyčerpali jsme veškeren obsah, jeho hříčky a narážky. Jen přispěti jsme chtěli k porozumění a poukázati na Balbínovo dílo. Že by verše za to stály, aby filolog je rozebral, je, tušíme, i z těchto několika slov patrno.

Balbín měl s censurou i při této knížce veliké potíže. Sám napsal rozmrzen (Misc. VI.) o této své práci: »Z toho všeho vysvítá, jaké odvahy jest třeba, aby kdo podnikl větší práci, když

*) Veritas in fundo.

i v tak nepatrné věci až k zemi poražen bývá (sternitur ad terram), a co naděje mu zbude, aby našel nějakého povzbuzení.« A dodává na konec hořké stížnosti: »Někteří mají za to, že berou na sebe úkol opponenta v disputaci, svěřuje-li se jim rukopis k posouzení. (Boh. d. Din. b. 4.)

Ale velikého muže nic neodvrátilo. Později dovedl býti i neskonale trpělivým. A jeho trpělivost vždy zvítězila na konec.

Nechť několik těchto řádků přispěje k tomu, aby se rozmnožila úcta a láska k drahému muži, jemuž podobného v dějinách našich českých snad ani není.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Brzy po našem příchodu do Fuldy, tak oznamuje, zemřel nenahraditelný, ode všech milovaný otec Sturm, hlavní opora celé misie. On jedině dovedl beznadějnou prací skleslé opět vzpružiti k úsilovné činnosti, dávaje nám příklad nadmíru trpělivého a obětavého sluhy Páně. Když navštívil ob čas naši stanici, a my, nemohouce se vykázati nějakým úspěchem, žehrali na ledovou chladnost a nechuť, ba zjevnou zášť toho pokryteckého lidu proti hlasatelům slova Božího, říkával: »S bolestí hledím na to, co zloby a nenávisti jest vám snášeti za hrdinnou lásku a obětavost vaši. Hroznější než smrt jest pro duši milující ten příšerný odpor proti Duchu svatému, k němuž ďábel bez ustání štve tento zaslepený národ. Uvažte, jakou Pán do vás skládá důvěru, když vás k tak těžkému dílu povolal a jakou chystá odměnu svým věrným, jimž pro větší zásluhu i tu krůpěj útěchy ze šťastně vykonané práce odepřel!«

Louče se s námi, ještě na smrtelné posteli nás prosil apoštolský ten muž a zapřísahal, bychom neustávali v horlivosti a lásce, kdybychom i nabyli smutného přesvědčení, že všecky naše práce a oběti jsou marné.

Veliký ten mučedník lásky po tak trpkých zkušenostech pozbyl veškeré naděje na obrácení urputných pohanů, poněvadž tento národ, nade všecko svobodu milující, pokládal křesťanství za nejzdatnějšího spojence úhlavních nepřátel k svému zotročení.

Hrdý Sas radostného poselství Kristova od nenáviděného Franka nepřijme, a kdyby mu bylo násilně vnuceno, při první příležitosti je zamítne. Proto nebude míti nynější zdánlivé utišení žádného trvání. Koluje pověst, že se na Baltu pozdvihli a že Karel kázal paladinům proti nim zakročiti.

Jakmile opustí vojsko ležení, rozpoutá se bouře hroznější všech předešlých. — Pak bude zpečetěn osud nešťastného národa. Mocný král naplní svou strašnou hrozbu, že zkořán vyvrátí pohanský kmen, neboť tak nebezpečného a věrolomného nepřítele v sousedství své křesťanské říše trpěti nemůže. Pohroma jest neodvratná. Sasové volí raději zničení, než aby přijali křesťanství jim tak odporné.

Alkuin se hluboce zamyslil, a trapný nepokoj zmítá duši jeho. Vidí vše v pravém světle. Zprávy a vývody přítelovy jsou hodnověrné. Ano, tak to přijíti musí. Kmen jeho se řítí v záhubu. Čí však vinou? Zda možno věřiti hlasatelům pokoje a lásky, jež provází plemenné záští a hlomoz válečný?

Víra úzce spojená s jařmem franckým stala se svobodným kmenům děsivou příšerou. Libé světlo pravdy Boží neproniká krvavou záplavou hrůz válečných a žár planoucích dědin nepřivodí příjemného tepla lásky Kristovy. Ó, jak by vše bylo jinak, kdyby poselství spásy bylo zvěstováno rodnými bratry, přátely osvědčenými, kteří by neohrožovali, ale s radostným rozněcením hlásali svým soukmenovcům pravou svobodu synů a dcer Božích! A jak by se ještě nyní změnila tvář té pusté, zbědované vlasti, kdyby směli přijíti z ostrovů svatí a horliví kněží, již lid svůj tak vroucně milují, a sdíleli s ním to nesmírné strádání, bídu a opuštěnost, pak zajisté srdce jejich by se otevřela proudům nebeské útěchy, již jedině skýtá božská nauka Kristova. Odtud ještě kyne záchrana.

Paprsek naděje zakmitnul duší jáhnovou, ale již zase uhasíná pod chmurnou myšlénkou, zda přijme Francký král duchovní pomoc, která zkřižuje jeho záměry panovačné. Zkoumavě pohlíží Vinefried na přítele, jenž probrav se ze svého dumání, sděluje právě vzniklé naděje i své obavy, žádaje bývalého královského kancléře o radu, co v té palčivé otázce počíti. Hotov jest ke každé sebe větší oběti na záchranu bratří. Opustí rodné město, milené své žáky, stkvělé postavení a neštítí se služby sebe podřízenější u krále nepřítele, jen když přiblíží se k svému cíli. Ale kde najde vhodnou příležitost, aby mohl panovníku přednésti velikou a svatou záležitost? Zde v Římě krále očekávat nemůže, lhůta pobytu vypršela, a zítra musí nastoupiti cestu do domova. Oba uznávají též nepřístojnost obtěžovati krále při slavnostech tak vzrušujících, návrhy, jichž provedení vyžaduje zralého uvážení a velkodušnosti bezměrné. Nezbývalo tedy než některé z větších měst italských, kde král právě se zdržuje. Alkuin myslil Milán.

»Tam krále nezastihneš,« dí Pavel, »neboť snad již dnes či zítra dorazí průvod do Pavie; však ani tam nebude vhodná příležitost k takovému jednání. Lombardové nenávidí Karla stejně jako Sasové. Co města jejich dobyl, nezažil v něm utěšené chvíle. Za to však jest Parma mezi městy italskými jeho miláčkem, tam zajisté zdrží se několik dní a bude uděleti slyšení. O tebe pak a tvou družinu bude tam dobře postaráno. Ve společnosti otce Klimaka pookřeješ jako já, kdykoliv jsem hledal u něho ve svých svízelích rady a útěchy. Výborný ten muž vyučoval po mně nějaký čas v Pavii řečem klasickým, a když král Karel před čtyřmi roky zakládal vysoké školy v Parmě, povolal ho k jejich zařízení. Jak se mi Klimakos svěřil, sestavil učebný řád výhradně dle vzoru vysokého učení yorského, jemuž dal přednost před všemi ostatními. Jemu můžeš s důvěrou svěřiti svou záležitost a on tě zajisté králi představí.«

Alkuin spokojeně přisvědčil; bylo jeho přáním shlédnouti znamenitou hvězdárnu v Sieně a velkolepý přístav pisanský. V Parmě dobře věděl, že nalézají se některé vzácné rukopisy velikého Ambrože, pročež děkoval příteli: »Milý Pavle! Ty jako bys četl v srdci mém všechny tajné tužby, tak jasně mi ukazuješ cestu k jejich vyplnění. Zapudil jsi mou nedůvěru v krále, od něhož jsem nic již nedoufal. Mně pak jsi vrátil ztracenou důvěru v sama sebe, tak že nyní odhodlaně přijímám jako pokyn nebe perný svůj úkol.«

V přední síni nastal šum, bylo slyšet hlasy, neboť byl svrchovaný čas k odchodu. Přátelé se rozloučili usmířeni s tklivým povzdechem: »Zdaž se kdy ještě shledáme?«

»To ví Pán Bůh,« dí Pavel pohnutě, »ten, jenž řídí osudy a cesty naše.«

Alkuin doprovodil přítele k bráně, pak vrátiv se, upozornil své žáky na některé zvláštní přednosti, načež bez otáleni ubírali se rychlým krokem k své hospodě na Eskvilinu. Větší část noci probděl ustaraný mistr, čině poslední přípravy k nadějné cestě, kterou podniká puzen jsa nejšlechetnější snahou pro blaho svého národa. Znovu však probouzející se nedůvěra živě mu představuje zřejmý nezdar a bezvýslednost odvážného počínání.

Po staré silnici konsulární jede volným krokem na nuzně osedlaných mezcích šest mužů bledých tváří, nočním bděním vpadlých. Oděni jsou v obyčejný háv řeholní. Za nimi vleče se těžký povoz se zavazadly a bednami, na nich upraveno pohodlnější místo pro pána té výpravy. Sluhů nemají, neboť ti čtyři rychlí honci musí se především starati o píci a obrok pro zvířata a o jejich rychlejší pochod rozsáhlou, nerovnou planinou. Ostatně zchudlé panstvo yorské, jehož pokladna po delším pobytu v Římě má velké prázdniny, odvyklo všeliké obsluze, ba ani jízda na hubených soumarech se jim nezamlouvá; počínají se nuditi. Ohlížejí se po mistru a vidouce, jak v jedné ruce drží listy a druhou rozkládá, hlavou zakývá, jak to činívá na kathedře, slézají s mezků a kupí se kol vozu, naslouchajíce bezděčným jeho výrazům souhlasu a obdivu.

Alkuin spatřiv kol sebe milé přátele, dí s úsměvem: »Když jsme vyjížděli v tuto vypráhlou pustinu beze stromů, bez obydlí, bez orné půdy, vzpomněl jsem si na svého stkvostného Horáce, který v duchaplných satirách okolí Říma tak rozmarně líčí, i vyňal jsem ten sešit z naší sbírky a musím se přiznati, že mi při čtení tak případných slov zmizel všechen odpor proti pochmurné cestě a konečně i to drkotání počíná mě baviti.« A všecek rozjařen jal se svým bývalým žákům obvyklým způsobem vykládati vzácné dílo slavného básníka, tak že tito nedbajíce ani prachu ani potu a žízně, celé hodiny vytrvali u milovaného učitele, až poháněči mezků sami naléhali na ukončení přednášky, oznamujíce, že je čas ke krmení a napájení zvířat. Tak vesele končil první jednotvárný den. A bylo takového osvěžení třeba, neboť cesta byla čím dále obtížnější. Bylo jim cestovati krajinou smutnou, výbuchy sopečnými zpustošenou, vrstvami lávy pokrytou, kterou ani rosa nebeská ani pot lidský nemohl zkypřiti a uzpůsobiti ke vzrůstu bylin.

Třetího dne dorazili znaveni a utrmáceni do Sieny, ležící roztomile na svahu zeleného pahorku. Domy a ulice sestupují v polokruhu až na rovinu, a pevné hradby dodávají starobylému městu vážné tvářnosti. V přívětivém klášterním útulku mezi přátely se brzy pocestní učenci zotavili a duševní požitky z etrurských a římských starožitností města byly jim hojnou odměnou za útrapy klopotné cesty. Alkuin však měl hlavně na zřeteli poznati znamenité dílo věhlasného šlechtice Alariho, proto ubíral se hned z rána k jeho hvězdárně. Toužil poznati neobyčejného toho může, jenž, odřeknuv se všech rodiných a společenských stykův a radostí, celé své značné jmění, jakož i všechny síly ducha i těla obětoval vědě a nyní ještě jako kmet pátrá s několika věrnými stoupenci v osamělé věži po nebeských tajích. Návštěv cizinců nikdy nemiloval. Alkuina přijal odměřeně a chladně. Teprve když zvěděl jeho úmysl, stal se sdílnějším a shledav u hosta zvláštní zájem pro nevystižitelnou svou vědu, rozehřál se ohněm pravého učence a s vroucí výmluvností probíral pozoruhodné výzkumy dob nejstarších až k posledním uchvacujícím vymoženostem hvězdářů alexandrijských, pak ukazoval ochotně a vysvětloval své drahocenné desky, ptolomejské seznamy, rysy, mapy, přesypávací hodiny vodní a pískové a různé kovové roury a stroje k měření prostor nebeských. Rychle míjely hodiny, v nichž vydával z hojnosti srdce vědec bez závisti poklady moudrosti a druhý s pokorným povděkem je přijímal. Škoda, že ta libá shoda obou velikých učenců byla zkalena neblahou vzpomínkou. Když Alkuin odcházeje, s patrnou zálibou ještě po rozestavených vzácných strojích se rozhlížel a všecka tak důmyslná zařízení obdivoval, povzdychl stařec bolestně a máchnuv pohrdlivě rukou, pravil: »Stroje tyto nedají se přirovnati k oněm mé staré hvězdárny, a ani za královskou cenu jsem takových spatřiti nemohl, neb umělci, jako byl mistr Baruch, se již nerodí. Věčná kletba ať zastihne škůdce, kteří ta nenahraditelná díla zmařili!«

Potom jal se vypravovati, jak před sedmi roky rozkácené tlupy krále franckého v Sieně řádily: »Král sice zde nebyl, ale poslal sem divokého Rolanda s nejspustlejší luzou, která poplenivši město, vrhla se na mé tiché sídlo, zbořila část věže, pobila brance a s bestiální rozkoší trhala, lámala a ničila dílo tisíce probdělých nocí, třicetileté duševní mé námahy a krutý tyran ten nemá dosti na ponížení a neštěstí našem, chce nám ještě ukázati moc a svou slávu, a my se mu máme kořiti a vítati jej jako nějakého pána a dobrodince svého.«

Když jal se Alkuin Karla omlouvati, že nesmí se mu přičítati všechny přehmaty vůdci a surových tlup válečných, poukázal šlechtic úsečně na děsné výjevy tam, kde král sám vedl své voje, na hekatomby v lesích saských, na hranicích španělských a na kmeny slovanské, které topil v krvi jejich, a doložil: »Hle, takových obětí žádá nenasytná ctižádost toho hrozného muže, který neustane, až se budou před jeho strašlivou mocí skláněti všichni národové!«

Narážky tyto vesměs pravdivé probudily v srdci jáhnově starou trpkost a nedůvěru vůči králi násilníkův, ale vzpomínky na

smírný jeho úkol povzbudily Alkuina k další obraně jeho. »Připouštím,« pravil přesvědčivě, »že bezohledná ukrutnost krále franckého k poraženým, byť se i zdála nutnou obranou křesťanstva, přece se příčí víře, lidskosti a vzbuzuje odpor i ošklivost; mám-li však býti spravedlivým, musím doznati, že žádný rod panovnický nepodnikl tolik bojů a nepřinesl takových obětí pro rozšíření a povznesení víry Kristovy jako tito Karolingové. Pipin, darovav území sv. Petru, zabezpečil hlavě církve neodvislost, samostatnost, a jeho veliký syn Karel hájí práv, svobody a statků toho svatého dědictví proti lupičům a škůdcům, staví všude školy, chrámy a kláštery a razí tak cestu křesťanské osvětě. Toť zajisté šlechetnost uznání hodná.«

»Avšak ta šlechetnost, odvětil posupně Alari, »se potomkům bývalých správců domů královského dobře vyplatila. Za opuštěný Řím přijal chytrý Pipin stkvělý trůn Moeroveovců a s rozsáhlou říší z rukou náměstka Kristova, a nynější velkodušný ochránce sv. Stolice ponechal si za svoji poslední válečnou výpravu nepatrnou odměnu — celé království Lombardské. I to vystihl prozíravý Karel, že vzdělanost křesťanská jest největší oporou trůnu, neboť vyznavači té víry pokládají za zločin protiviti se vrchnosti. Proto na utvrzení své světovlády zakládá školy, kláštery, v nichž také občas vězní sesazené krále, nepohodlné bratry a jiné nebezpečné osoby.

A čeho pravá svobodná věda od toho muže železa a krve může se nadíti, to ukázali jeho suroví a zhovadilí zřízenci zde na tomto místě. Bůh vás a Musy na severu chraniž před vpádem franckých barbarů!«

Alkuin trnul nad těmi výlevy vášnivého starce a věda, že rozumnými důvody ničeho nesvede, zkrátil návštěvu svou a zarmoucen ubíral se ke svým hostitelům, kde se pak dověděl, co zavdalo příčinu k nesmířitelné zášti starého učence.

Vše událo se, jak Alari vypravoval, tak to tvrdili v klášteře: »Než Roland přitáhl, opustila posádka lombardská město, jenom dvacet mužů najal Alari k hájení hvězdárny. Měšťané se vzdali po prvním útoku, podmínky byly dosti mírné a škody vojskem způsobené nepatrné. Jenom žulová věž Alariho s rekovnou posádkou odporovala všem nárazům jizlivého nepřítele. Po dvouměsíčním tuhém odporu byl učiněn na jižní straně průlom, obránci pobiti v síních pozorovacích, ve strojírně vše zkaženo a mistr těžce zraněn, v bezvědomí z věže vynesen a převoru k léčení odevzdán.

Když došla krále zpráva o hrdinném zápasu slavného učence a o nesmírné škodě, která zničením znamenité hvězdárny pro vědu vznikla, vydán ihned rozkaz, aby věž bez prodlení z důchodů královských důkladně opravena a pokud možno nejlepšími stroji byla opatřena. Většina uměleckých předmětů pochází z Bologně, a dva nejvzácnější stroje zakoupeny v Římě.

Když se po roce Alari ze své nemoci zotavil, byl převorem uveden do nové hvězdárny a přijal ji jako dar svého rodného města. Lsti té bylo třeba, neboť jinak byl by hrdý šlechtic do

svého bývalého sídla nevstoupil, kdyby byl zvěděl, že vše pochází od nenáviděného vítěze. Se svým hněvem však zůstal osamocen. Měšťanstvo se úplně smířilo s novým stavem věcí a koná přípravy k okázalému uvítání krále tak milostivého. Kupci příchozí z Bologně oznamují, že Parmští koncem týdne najisto očekávají příchod královské rodiny.

Nebylo lze déle otáleti. Chtěl-li Alkuin zastihnouti krále v Parmě, byl svrchovaný čas k odchodu. Pro rychlejší dopravu najati koně, a denní učené rozpravy omezeny na dobu večerní v otevřené verandě některého toskanskeho šlechtice, u nichž nalézali poutníci římští vždy vlídného přijetí. Přátelé, s nimiž Alkuin všechny své podniky vesměs sdělil, byli šetrnější s dotazy na cestě, přejíce mu klidu, aby se na ten veliký a slavný okamžik náležitě připravil, kdy jako neznámý cizinec před mocného panovníka předstoupí.

V duši Alkuinově nebylo pokoje, neboť, co vítal jako myšlénku spásnou, béře na sebe neutěšenou tvářnost a zdá se mu jako dobrodružný pokus domýšlivého blouznivce. Vidí beznadějnost a pošetilost svého počínání. On nepatrný jáhen chce zastaviti příšerný zápas, zažehnati staletou zášť nesmířitelných kmenů. Slabý, v kraji cizím potulný brouček má zadržeti balvan řítící se na nešťastný, pomstě propadlý národ, má vítěznému velikánu vyrvati krvavý meč, přiměti ho, aby s palmou pokoje šel vstříc nepoddajnému nepříteli. Nevýslovná tesknota jej pojímá, v bezesné noci vzrostla v tíhu nesnesitelnou. Musí učiniti konec té rozervanosti, upustiti od šíleného úmyslu.

O polednách dorazili do Pisy. Alkuin zabočil přímo k přístavu, kde právě dvě lodi hotovily se odeplouti, jedna z nich k ostrovům britským. Byla by to příjemnější doprava do vlasti, než drsnou Helvetií přes krkolomné hory. Alkuin upozornil druhy na tu výhodu a již chystal se s vrchním správcem lodi vyjednávati o převoz, když ho v tom jeden ze starších průvodců zdržuje a zkormouceni dotazují se všichni: »Což jsi, mistře, na naše zubožené bratry zapomněl? Proč stáváš se nevěrným svému úkolu? Vzpomeň na Jonáše, aby podobný osud nestihl tebe i nás!«

Případná vzpomínka na zmalátnělého proroka vzpružila Alkuina k rozhodnému činu. »Drazí přátelé,« pravil vzrušen, »vy jste dobře vystihli lichými přístrachy stísněnou mou náladu. Podobně jako Jonáš zhrozil jsem se též i já obrovského úkolu svého, zoufaje nad výsledkem pro svou nedostatečnost, ochablost a podlou bázeň před lidmi. Nyní však mi vzešlo podivné světlo. Vím, kde hledati pomoci a posily. Pomoc naše ve jménu Páně, jenž stvořil nebe i zemi, jenž všecko drží mocí slova svého. Srdce králův jest v rukou Hospodinových, a ke všelikému dílu nakloní je. Posláním Jonášovým zachráněno veliké město, posláním mým může býti zachráněn veliký národ. A kdybych i mrákotou smrtí kráčeti měl, nebudu se báti.«

Pak odvrátiv se od moře, řekl odhodlaně: »Nuže, moji drazí, půjdeme pod mocnou záštitou, půjdeme ve jménu Páně pro záchranu bratří!« Tvář jeho zaplála radostí, prostota a spokojenost

zazářila z přívětivých očí. Ještě toho dne opustili Pisu a urychlili jízdu svou, aby před večerem dorazili do útulného Pelaga, několik hodin od Parmy vzdáleného, kde chtěli přenocovati: V městečku hemžilo se to davy příchozích z celého pohoří, ze samot i z vesnic, z odlehlých statků a dvorců; všichni v malebném kroji, nesouce na hlavách koše s kvítím, ovocem i také pečivem, shromáždili se zde a připravovali se k zítřejšímu uvítání krále.

Některé tlupy vyrazily hned po půlnoci, společnost anglosaská krátce před svítáním. Úzká cesta podél říčky Parmy byla plna jezdců všech druhů, na oslech, mezcích a koních, bylo lze viděti dvoukolové káry s matkami i dětmi, tažené spřežením velikých bůvolů, mladé pastýře a sličné děvuše nesoucí bělostné beránky a zpívající své milostné písně. Jen zvolna pohybovaly se pestré davy ku předu. Čím blíže k městu, tím více přibývalo vřavy, až konečně u jižní brány srazilo se vše v těsný chumel a úzký otvor byl tak zacpán, že nikdo tudy nemohl do města.

V tom dáno znamení zvonem, že průvod královský vstupuje na malé návrší as hodinu cesty od města vzdálené. Hlásný na cimbuří brány volá do tlačenice: »Pospěšte k severní bráně, sice promeškáte všecko!« Povstává náramný křik a lomoz. Úprkem žene se množství kolem městských zdí ku hlavní bráně a staví se po obou stranách široké silnice, tvoříc s diváky živou zeď s malebnými skupinami venkovanů s jejich dary. I vnitřní výzdoba města byla vzdor stísněným poměrům nad očekávání nádherná a vkusná. Vždyť ještě neminulo ani pět roků, co byla tak zvaná zlatá Parma vyrvána lupičskému Desideriovi, jenž poražen takřka na útěku vydrancoval město až na poslední sousto chleba, zanechav polonahé, hladem zmírající obyvatelstvo vítězi. Ten však stal se zbědovanému městu otcem. Především dal dopraviti ze zásobáren vojenských tolik potravy, obilí a rýže, aby to stačilo do příští žně, zanechal množství tovarů a plátna na obleky nejchudším, potvrdil městu všecky výsady a svobody, jakých požívalo od exarchů Raveňských, slíbil, že postará se o brzské zařízení školy klášterní a ustanovil značné sumy na upravení kathedrály a poškozených veřejných budov.

Vydatná pomoc v pravý čas zachránila město od záhuby, zacelila rány, povzbudila k činnosti a přinesla požehnané ovoce blahobytu a spokojenosti. Proto vděčnost obyvatelů nezná mezí. Všecko bohatství bujné květeny sneseno ze zahrad šlechtických do široké ulice, vedoucí k chrámu, uvity věnce a zavěšeny na štíhlé stožáry z lesní svěží zeleně, mezi nimiž prokmitaly syté barvy vzácných tovarů, koberců a záclon purpurového pozadí. Vše to tvořilo ladný celek, jenž mocně dojímal svou velkolepostí i něhou. Ku přání všeho lidu vyneseny ze skryté klenotnice městské nejdražší stkvosty a památky: ve zlatě tepaný štít císaře Augusta, kovoví orlové thebajské legie, diadém a chrysolithový pohár královny Thoodolindy a množství jiných drahocenných předmětů jako dary milovanému panovníku. Všechen ten oslňující lesk zlata, perel a drahokamů daleko převyšoval třpyt nejčitší radosti v očích tisíců, provázený neutuchajícím jásotem rozjařených zástupů.

Za bouřného plesu stanul průvod královský před portálem kathedrály, kde biskup s veškerým duchovenstvem očekával příchod vznešeného hostě. Král stanul na schodech chrámových, za ním dlouhá řada největších a nejsilnějších mužů, vybraných z různých kmenů rozsáhlé říše. (Pokračování.)

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 19. listopadu ve XXIII. správním roce první schůzi za předsednictví stříbrníka Václ. Žižky.

Jednatel red. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předsedající vítal nového člena Jana Švece-Blanického, spolupracovníka v Patronátu mládeže. Od poslední schůze řečnili: Dr. Rud. Horský v Jindřichově Hradci, v Praze a v Plzni, Vlast. Hálek na Kladně a Tom. Jos. Jiroušek v Jindř. Hradci, na Sušicku, v organ. Star. Města, Nov. hor. Města, na Žofíně, na Vyšehradě a ve Vršovicích.

Socialní odbor odmítá útoky volných myslitelů a »Bílého Praporu« proti Jeho Eminenci a vyslovuje nejdůst. Arcipastýři úctu a oddanost. — Socialní odbor vyslovuje se pro volební právo žen, hlavně těch, co vedou samostatně živnost, obchod nebo hospodářství. — Odbor schvaluje resoluci socialního večírku ohledně nádražní misie v Praze a učiní u spolku bl. Marie Anežky kroky, aby tato instituce byla v Praze provedena. K tomu účelu věnoval by Socialní odbor ročně 50 K.

Pro diecési Brněnskou zařizující se odbor »Nádražní misie« vyžádal si pomůcky od člena odboru faráře Vlast. Hálka. Taktéž pro Těšínsko ve Slezsku zařizuje se z popudu Socialního odboru našeho odbor »Nádražní misie.«

Socialní odbor uváživ, že okres Chotěbořský a Přibyslavský propadá průmyslem síťkovacím a vlasařským, jímž zaměstnáno je na tisíce dítek školou povinných, fysické i mravní zhoubě, takže mladší generace jest síťkováním tělesně i duševně zmrzačena, dovolává se nápravy od veřejných činitelů, zvláště zakročení od vlády proti tomuto moru, aby jednak postaráno bylo o tuto krajinu nějakým lepším průmyslem, jednak aby dítky školní nesměly v síťkování pracovati.

Socialní odbor usnesl se podati petici k říšské radě a zemskému sněmu na vydání zákona o zákazu kouření mládeži do 16 let a vyzývá všecky křesť.-social. spolky, by též podobné petice poslancům svého okresu zaslaly.

Farář Vlast. Hálek podal některé myšlénky o úpravě chudinství v obcích, jak by se dalo přizpůsobiti nynějším poměrům socialním. Nynější zákon o chudinství jest zastaralý. Jisto jest, že z jedné strany mají obce veliká břemena s chudými, z druhé strany zaopatření některých v pravdě chudých jest nedostatečné. Chybou jest, že obec jest povinna chudinství opatřovati. Lepším by bylo, kdyby tato povinnost byla přesunuta na celou zemi nebo aspoň na okresy. Chudá obec má často mnoho chudých příslušníků, bohatá začasto málo. Chudý český jih má jich daleko více než zámožnější sever. Kdyby celá země neb okres platily na chudinství, vyrovnal by se tento nepoměr. Žebrota po domích dále jest v některých městech trpěna, jinde již odstraněna, ni-

koli na újmu chudých, neboť má tato pravidelné podělování, ovšem způsobem vhodnějším. Výhody jsou pro obě strany. Dárci nejsou po celý den obtěžováni, chudým, zvláště starým a nemocným, uspoří se obtížná chůze. Doporučuje se v novém zákoně chudinském zřizovati chudinské výbory v obcích, pokud možno ve spojení s konferencí sv. Vincence, v nichž by byl i místní duchovní. V menších obcích zřízen buď chudinský odbor z obecního zastupitelstva se zastoupením duch. správy. Po úpravě zákona o chudinství převzaly by chudinské výbory péči o chudé a žebráky a vedly by jejich katastr. Měly by na starosti též mravnost a spořádaný život, pracovitost a hospodárnost mezi chudými.

Tyto návrhy vyvolaly čilou debatu a byly schváleny.

Redaktor Tom. Škrdle promluvil na konci schůze tato slova:

»S radostí pozorujeme čilý život katolický na českém venkově; konají se porady, přednášky, zakládají se organisace, rozšiřuje se tisk. A radostí nás to zvláště proto naplňuje, že se to děje na půdě církve, přesně katolicky, beze všech přívěsků modernistických. Největší radost nám působí katolíci pražští a okolní, kteří nejen své organisace, které založili, upevňují a prohlubují, ale i stále do širého dalekého okolí Prahy vnikají a tam nové organisace katolické zakládají.

Socialní odbor vyzývá své stoupence, aby všude při tom horlivě spolupůsobili a prosí kněze, aby svým vlivem tento ruch všude podporovali, a pokud to lze, i hmotně mu napomáhali. Pravilť nám jeden katolický řečník, laik: kdekoliv ven vyjedu a dostaví se do schůze místní farář, mám již hned důvěru lidu na své straně; není-li tam však místní duchovní správce, musím hodinu pracně mluvit, než té důvěry nabudu.

Zvláště upozorňuje socialní odbor na to, aby se všude vedle ideální duševní stránky i k tomu přihlíželo zaváděti takové instituce (Raiffeisenovky, společný nákup hnojiva, strojů, uhlí a j.), nebo aspoň o nich pojednati, které lidu hmotně prospívají. Na tomto poli hlavně Moravané dlouho a dlouho pracovali a nyní při volbách sklízejí ovoce své práce.«

Socialní odbor myšlénky tyto schválil a na konci své porady se usnesl, věnovati domácí socialní večírky r. 1907 křesť. charitě v naší vlasti i mimo ni.

Výbor družstva Vlast konal 28. listopadu t. r. třetí schůzi ve XXI. správním roce za předsednictví faráře Vlast. Hálka. — Jednatel red. Tom. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Školnímu radovi prof. Josefu Šauerovi z Augenburgu zašle výbor k jeho primici do Hájku uctivé blahopřání; jeť primiciant zakládajícím členem družstva Vlast. — Filip Heusler, farář ve Střížově na Moravě, bude vydávati časopis »Homiletické Listy« a tisk jich svěřil naší knihtiskárně, což výbor přijal s radostí na vědomí. Z té příčiny bylo nuceno ředitelství naší tiskárny zakoupiti nové písmo. — Pokladník sdělil že kasovní hotovost tomu dovoluje, aby si družstvo naše 1. prosince t. r. uplatilo 3000 K dluhu. Výbor vzal tu zprávu na vědomí a pověřil pokladníka, aby ji provedl. — Katolickému dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech uděluje se podpora 100 korun a výbor prosí, aby se tomuto důležitému podniku od katolických osob, spolků a organisací stálá péče věnovala a podpora udělovala. — Volba prof. Ant. Drápalíka za redaktora »Učitelské přílohy při Vychovateli« a volba katechety Františka

Zundálka za redaktora »Vzděl. četby katol. mládeže« se schvaluje. — R. 1907 koná družstvo naše socialní a literární sjezd v Plzni. Vys. dp. arciděkan Plzeňský Aug. Střízek, s nímž red. Tom. Jiroušek osobně vyjednával, myšlénku tu radostně vítal a slíbil nám všemožnou morální podporu. Farář Vl. Hálek a redaktoři Tom. Jos. Jiroušek a Tom. Škrdle vypracují v prosinci t. r. sjezdový program a předloží jej roku 1907 v lednu výboru k schválení. — Češi v Brémách v Německu založili si spolek Katolickou Jednotu a žádají naše družstvo za knihy. Výbor prosbě této vyhovuje a prosí, má-li kdo nějakou zábavnou knížku, aby ji k tomu přidal. Dary tyto přijímáme do 20. prosince t. r. — Jednáno bylo o útocích volné školy a »Bílého Praporu« proti Jeho Eminencí. — Výbor družstva Vlast děkuje Jeho Eminencí, že vydal pastýřský list proti volné škole a odmítá útoky volných myslitelů proti našemu ndp. Arcipastýři. Družstvo Vlast stálo povždy proti katolické moderně a její odnoži — proti křesť. demokratům. Za to nás mnozí stoupenci opouštěli, časopisy nám vraceli, jiní nás podezřívali a s modernou i s křesť. demokraty nás tupili a hanobili. I vážení a osvícení mužové naší katolické strany směry tyto podporovali nebo se na ně lhostejně dívali, ba časopisy katolické moderny měly přístup i do seminářů, jediný toliko vyjímaje. — Ačkoliv jsme církvi věrně sloužili, nám nebyla nikdež — mimo hlouček věrných — nejmenší ochrana a pomoc poskytována, takže kdybychom se nebyli sami vlastní silou a neúnavnou prací prosekali, dnes bychom již nebyli. — Při této takřka všeobecné nevšímavosti a netečnosti katolická moderna zpyšněla a zbraně své, kterými z počátku hlavně jen na nás útočila, obrací nyní proti řádům, všem osobám jí nepohodlným a hlavně proti biskupům. — Tímto jednáním se všecka autorita v církvi podlamuje, šíří se nekázeň a výsledek jest rozervanost mnohých kněží a útěk z církve. — Proto výbor družstva s povděkem přijal na vědomí, že Jeho Eminence proti katolické moderně zvláštním pastýřským listem vystoupil a činnost její odsoudil. Výbor za to Jeho Eminencí děkuje a všecky útoky »Bílého Praporu« na Jeho Eminencí odsuzuje.

Tři členové výboru: Dr. Rud. Horský, red. Tom. Jos. Jiroušek a red. Tom. Škrdle podepsali v jistém směru s různými jinými osobami protest proti Tiskové komisi českých katolíků.

Red. Tom. Škrdle uvádí, že se tak nestalo proti Zemské Jednotě katol. duchovenstva — proti té my zásadně nic nemáme — že v tom nebylo nic osobního, ale že se nám jednalo o to, aby katolická moderna ve spojení s dp. Janem Paulym neopanovala »Čecha«. Náš boj čelil tedy proti katol. moderně a nám se jednalo o to, aby ten duševní rozvrat, ta duševní nekázeň a anarchie. která vychází z »Bílého praporu« mezi mladší kněžstvo, nevycházela pak z moderního »Čecha« mezi lid, čili aby se »Čech« nestal lidovou filiálkou »Bílého Praporu«. Že jsme svým vystoupením překazili zákulisní akci katolické moderny, dokazuje zuřivost »Bílého Praporu«, s jakou se od té doby vrhá na všecky nás, kteří jsme v té věci měli přední účastenství, hlavně na kanovníka Fr. Vaněčka a na mne. Poukazuji ještě k tomu, že biskupové jmenovali do Tiskové komise své ordinariátní komisary. Tak J. Em. kanovníka Fr. Vaněčka, biskup Dr. Em. Schoebl prof. Dr. Fr. Kordáče, biskup Dr. Martin Říha prof. K. Slavíka a mne jeho náhradníkem, a biskup Dr. Jos. Doubrava ředitele Dr. Fr. Reyla. Tito ordinariátní komisaři, aspoň ti, jichž mínění znám, byli by v Tiskové komisi položili své hlasy proti moderně — a

ono první vystoupení a tyto poměry byly asi příčinou, že se akce Tiskové komise zastavila.

Úkol její převzal nyní Piův spolek a ten vřele doporučuji. Výbor družstva Vlast béře to na vědomí a stanovisko a vystoupení svých tří členů zcela schvaluje.

Dne 20. října 1906 obdrželo družstvo Vlast z praesidia Zemské Jednoty českého katolického duchovenstva pro království České tento přípis: Vikariátní skupiny chrastecká, chrudimská, pardubická a skutečská doporučují výboru Jednoty k úvaze, zdali by nebylo možno působiti k tomu, aby místo časopisu Vlast, z nákladu, který tento časopis vyžaduje, byly vydány věci praktičtější a užitečnější, jako noviny, brožury, knihy obsahu časového a podobné. Tento návrh odůvodňuje se tím, že praktický užitek z »Vlasti« neodpovídá nákladu, kterého »Vlast« vyžaduje. Také »Dědictví sv. Janské« vydává již menší, praktičnější knížky.

Přiložený návrh postoupil výbor Zemské Jednoty katol. duchov. výboru družstva Vlast. Originál si ponechal a nám zaslal jen opis.

Výbor družstva Vlast o tom pojednal a dává na veřejnost toto prohlášení:

Výbor družstva pozastavil se nad tím, že čtyři vikariátní skupiny obrátily se ve věcech, týkajících se pouze a jedině Vlasti, na Zem. Jedn. českého katol. duchovenstva pro král. české, poněvadž uznává za jedině správné, aby členové družstva Vlast svá přání projevovali přímo výboru, eventuelně valné hromadě našeho družstva.

Výbor odmítá návrh, aby »Vlast« byla zastavena, maje na zřeteli, jak velké a neocenitelné služby »Vlast« doma i v cizině našemu družstvu prokazuje a jaké mu prokázala zvláště v době, když byla jediným orgánem družstva.

Ze všech časopisů družstva byla »Vlast« od liberálů co nejvíce pronásledována a největší rány jí zasazovala a zasazuje katolická moderna, vypudivši ji téměř ze všech seminářů — až na nepatrné trosky, jež v nich zůstaly — avšak »Vlast« se přes to vše prosekala, udržela a dosud, ač pro každého člena obětuje ročně 2 K (stojí 10 K, pro člena jen 8 K), ze všech šesti časopisů nejlépe se družstvu vyplácí.

»Vlast« uvedla do literatury a sobě vypěstila celou řadu spisovatelů, dala jim tisíce honoráře a získala je téměř všecky za členy družstva a mnohé z nich i za členy fondu katol. spisovatelů. Zastavte »Vlast«, kam ti spisovatelé půjdou? — Co tu talentů zanikne a umlkne?

Cokoliv je většího, objemnějšího a pro družstvo cenného (životopisné přednášky, referáty), z toho mohou »Naše Listy« přinésti jen obsah, »Vlast« to přinese celé. Zavřete »Vlast« a zničili jste i tyto přednášky, nebo kdo se bude zdarma dříti, material snášeti, když práce jeho zdarma sdělaná a zdarma přednesená nedojde ani uveřejnění? Mnohé dlouhé vědecké práce ve »Vlasti« otisknuté by vůbec nevyšly, kdyby »Vlasti« nebylo, nebo nakladatel vydá jen to, co by šlo na odbyt, »Vlast« ale i to, co by sice nešlo na odbyt, ale je cenné.

Každého roku tiskne se »Vlasti« asi o 300 exempl. více — to se pak dává po ročnících novým členům. Zavřete »Vlast« a co dáte novým členům? Celý rozvoj družstva se tím zadrží. Ve »Vlasti« se otiskují různé práce, které mají trvalou cenu, takže starší ročníky její skytají pro literární pracovníky hojného materialu.

Vedeme zásadní boj s katolickou modernou a boj ten se čím dále tím více přiostřuje a my se máme právě v této době zbaviti 22 let starého časopisu?

»Vlast« fedruje různé podniky: na př.: »Echo z Afriky«, »Sv. Vojtěcha«, »Růži Dominikánskou« a jiné a jiné a tím se zase pomáhá naší tiskárně, papír. závodu a celému družstvu (Sv. Bonifác kupuje na př. 400 ex. našich kalendářů). Veliké dobro, jež družstvu skýtá Amerika, jde téměř výhradně skrze »Vlast«, která tam má 90 odběratelů.

Má prý se vydávati něco praktičtějšího, časového, jako noviny, brožury, knihy? Což družstvo nevydává dost věcí praktických a časových? Ono vydává časové brožury samostatně a časové brožury ve »Vzděl. četbě« a ve »Hlasech Svatovácl.«? Ono vydává s velikou hmotnou ztrátou časový list: »Sborník historického kroužku«, časového »Vychovatele«, časové socialní »Naše Listy«, časové knihy; z družstva povstala Tisková Liga, a ta vydává časové sbírky »Husitství ve světle pravdy« jediné toho druhy, a časovou »Obranu víry«. Časový a praktický je Spolek na zakládání katol. knihoven, časová je Jednota českého katol. učitelstva, časové jsou socialní večery družstva, slavnostní večery Liter. sekce. — Kdo dělá vůbec více časového a praktickeho nad nás? Které knihkupectví a nakladatelství vydává praktičtější a časovější věci než »Vlast«? A při všem tom mohutné družstvo Vlast, které si při nynější drahotě, nouzi a bídě ještě své dluhy ve veliké míře uplácí, má se zbaviti po 22leté činnosti své revue? Z té příčiny výbor návrh skupin čtyř vikariátů zamítá. — Tím byla schůze skončena.

Výbor Historického kroužku konal dne 5. prosince t. r. schůzi za předsednictví dvorního rady Dr. Fr. Xav. Kryštůfka, jemuž bylo při té příležitosti k jeho svátku srdečně gratulováno. — Jednatel školní rada Dr. M. Kovář četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. Zemský výbor daroval pro spolkovou knihovnu: XV. svazek Archivu českého a IX. svazek sněmů českých a prostějovský koop. Dr. Fr. Klobouk zaslal Kroužku darem 3 K 40 h. — Člen výboru kaplan V. Roudnický přednášel v létě o Husovi: v Žižkově a na Novém Městě pražském a nyní v zimě o Bílé Hoře: v Karlíně, v Žižkově, na Král. Vinohradech a na Novém Městě pražském. Předseda mu za tuto horlivost srdečně poděkoval. — V letošním zimním období bude přednášeti farář Dr. K. Lev Řehák o Chelčickém a Komenském a prof. Jos. Vávra chystá ještě třetí přednášku: O českých emigrantech. Tím byla schůze skončena.

Domácí socialní večírky Socialního odboru družstva »Vlast«. V neděli dne 11. listopadu konán byl třetí večer, při němž přednášel farář *Vlastimil Hálek;* »O nádražních misiích a spolku sv. Rafaela.« — Přítomni byli: metrop. kanovník dr. Jan Marek; katecheti: Ant. Suchoradský a Žundálek; z České ligy akad.: prof. Jos. Šanta a Adolf Jelínek; pí. Marie Eberlová s neteří slč. Mandovou, pí. Karla Ekhartová, pí. Anna Babánková, obchodní příručí Ant. Pokorný, obchodník Filip Volk, soukromník Tomáš Roháček, rodina Průšova a četní jiní, dámy i pánové.

Schůzi zahájil místopřed. Socialního odboru stříbrník Václ. Žižka. — Farář Vl. Hálek poukázal na skandální přelíčení s kuplířstvím v »Maison Riehl« ve Vídni, jehož obětí staly se i dívky z Čech a pokračoval:

Až posud chovají právě veliká města nejvíce nebezpečí pro mládež, zvláště mladé dívky. Dnes jsou to veliká města, kde jednotlivec mizí a svému osudu jest ponechán. A tu opět byla to katolická církev, jejíž duch lásky k bližnímu, jejíž touha po záchraně duší věřících přispěla k založení podniků, jimiž by mladé dívky došly ochrany. Než leží to v povaze katolické charity, že málo o sobě dává mluviti. Dnes jest toho právě třeba, aby hodně mnoho o dílech křesťanské charity se mluvilo, aby liberální kruhy nemyslily, že mají ve svých vychvalovaných dílech humanity něco nového, posud nebývalého. — Dívky jedoucí na službu do velkých měst mohou ztratiti tam, co Bůh jim dal nejdražšího na cestu života po čas i pro věčnost. Ale nejsmutnější snad jest — věc to na venkově méně známá — že dívkám tato nebezpečí často hrozí u samého nádraží, sotva že je opustily. Nezřídka již tu nepovolané ruce se jim nabízejí — pod zástěrou ovšem přátelskou — aby nezkušené, které se jim svěřily, za krátký čas o vše oloupily.

Dobrosrdečné duše dám vídeňských převzaly povinnost na sebe na nádraží docházeti ku vlakům přijíždějícím, by očekávaly dívky a jim byly radou nápomocny a podle potřeby i na spolehlivé místo na nocleh je dovedly a jiné pokyny jim poskytly. Mají tyto dámy odznak: stužku žluto-bílou s nápisem: »Nádražní misie«, »Vůdkyně pro služky« s medailkou Panny Marie ustavičné pomoci. Též se varuje před zednářsko-židovskou nádražní misií, jejíž členky mají modré stužky. Pro každou dívku jedoucí do Vídně možno obdržeti doporučující lístek, dle něhož (upevněného při vjezdu na nádraží na šatě) bude ve Vídni od členek nádražní misie poznána; spolu i zašle se koresp. lístek, na který tato připíše, kdy a kterým vlakem přijede do Vídně, dá jej doma s tisknutou adresou »nádražní misii ve Vídni« na poštu a bude ve Vídni již dle něho členkou očekávána. Velice prospěšným zařízením nádražních misií jest vyvěšování plakátů na nádražích a ve vagonech, kdež jest výstraha pro dívky, dále adresa útulku, poučení o nádražní misii. Sv. Otec Lev XIII. i Pius X. doporučují vřele tuto instituci. Jeho Eminencí nejdůstojnější pán Leo kardinál Skrbenský projevil přání, by i u nás dívky dobrodiní nádražní misie staly se účastny a poskytl řečníku i hmotnou podporu na opatření tiskopisů, lístků na cestu a porta k tomu účelu. I všickni nejdůstojnější páni biskupové v Čechách ráčili projeviti svoji přízeň nádražní misii a ochotně dali uveřejniti ve svých »Ordin. Listech« poučení o dobrodiní nádražní misie. — Také u nás v Praze potřebovali bychom něco takového, neboť i do Prahy, ve velkoměsto vzrůstající, zabloudí mnohá chudobná dívka z venkova, města neznalá, aby hledala zde existenci a přečasto octne se v rukou špatných vůdců, že místo existence nalezne zde pak svoji záhubu.

Na to přešel řečník ke *Spolku sv. Rafaela*, který tutéž ochranu svými důvěrníky poskytuje na celé cestě do Ameriky, Argentinie a celého světa. V Čechách a na Moravě byl málo znám a proto také naši krajané postrádali jeho dobrodiní. Nyní již ho používají dík veřejnému vyhlašování jeho. Vystěhovalec obdrží modrou doporučující kartu, kterou si upevní na šat na prsou nebo na klobouk. Dle té ho poznají důvěrníci spolku sv. Rafaela, kteří opět zlatý kříž s kotvicí na svém šatu jako odznak nosí, na celé cestě, na dráze, v nádražích, na lodi, v přístavních městech poskytnou mu zdarma upřímnou radu ohledně cesty,

dobrého spojení, lodě, hostince, nákupu věcí, výměny cizích peněz atd. Kdo jednou sám cestoval, ví ze skušenosti, jak jest vítána dobrá rada na cestě, zvláště pro venkovany, kteří nikde nebyli. Dále pro dívky, aby nebyly zavlečeny do prostituce. Již předem obdrží každý vystěhovalec od řečníka, jenž jest důvěrníkem pro Čechy, tisknuté celé poučení o cestě do Ameriky a poměrech tam.

Zajímavá a poutavá přednáška faráře Vl. Hálka sledováno byla s velikou pozorností; jeť řečník důvěrníkem pro Čechy i nádražní misie ve Vídni i spolku sv. Rafaela a nabyl tak velikých zkušeností. Řeč jeho odměněna byla hlučným potleskem. — V debatě na to povstalé, které se súčastnili předsedající a red. Tomáš Škrdle, navrhl tento požádati Spolek bl. Anežky české, aby spojiv se s různými jinými dámskými spolky i pro Prahu nádražní misii založil; sociální odbor družstva Vlast byl by zajisté ochoten k tomu účelu radou i hmotně napomáhati. Návrh tento byl od shromáždění přijat. — Red. Tom. Škrdle mimo to uvedl, že my Čechové bojem s Němci a nyní bojem náboženským jsme tak zaujati, že v oboru charitativním málo pracujeme a za jinými národy pokulháváme. — Tak na př. malý Linec, Vídeň, malé Řezno a Mnichov mají veliké domy pro katolické tovaryše; v Mnichově viděl referent v domě katol. tovaryšů ve všední den při večeři přes 300 tovaryšů; tam úřaduje vrátný jako u nás v Měšťanské besedě. Jak ubohé jsou proti tomu naše spolky katol. tovaryšů? V Krakově mají veliký ústav pro nápravu padlých dívek — my nemáme nic, což saská královna zemřelému panu kardinálovi Schoenbornovi vyčítala — sám mi to sdělil. Krakov, Linec a Vídeň mají velkolepé ústavy pro nezhojitelné a viděl jsem všecky — u nás zase nic. Naše Vincentinum je tomu sice podobné, ale ústav pro nezhojitelné to není. — V Krakově povstal mnišký řád pro lumpy. Každý lump se tam může zdarma vyspati — spává jich tam v zimě na 200 — a nikdo se ho neptá, co je zač, co udělal, čím se živí. Večer vstoupí mezi ně mnich, pomodlí se s nimi Otče náš, v čas velikonoční se žádá, aby šli k sv. zpovědi, ale jinak jich nikdo neobtěžuje. Ale přijde-li lump nemocný, tomu se dá lože — zdraví spí na prknech — strava — zdravým se jísti nedává, jen nocleh — a kdo chce pracovat, ústav mu dá práci. Vedle řádu mužského působí hned vedle mnišky pro lumpačky a řády tyto mají již v celé Haliči čtyři domy na různých místech. — Dle »Záře« a »Práva Lidu« vypadá církev mizerná, bídná, umírající, dle skutečnosti, hlavně v cizích zemích, je církev naše krásná, kvetoucí. Po ovoci se pozná strom a ovoce práce a působení církve v celém světě jest velkolepé.

V neděli dne 18. listopadu přednášel stříbrník Václav Žižka o řemeslnické otázce. — Přítomni byli: metrop. kanovník dr. Jan Marek, školní rada dr. M. Kovář, farář dr. Karel Lev Řehák, mag. komisař Fr. Cyr. Vlk, c. a k. voj. kurát dr. Rud. Zháněl, kaplan Stanislav Sobíšek, katecheti Ant. Suchoradský a Fr. Žundálek a různí řemeslníci a obchodníci. Schůzi zahájil několika případnými slovy red. T. J. Jiroušek, v nichž poukázal na skvělé řemeslnické názory, které Václ. Žižka na stanovisku křesť. socialním již před 38 lety počal v Čechách tiskem veřejně hlásati a tím i mladé generaci křesť. socialů českých vymezil pravý řemeslnicko-křesťanský směr v otázce řemeslnické. Na to Václav Žižka ujav se slova, v bezmála hodinu trvající řeči líčil základy otázky

řemeslnické. Řeč jeho zněla ve stručnosti námi tužkou pouze zachycena takto. »Jsem tomu velmi povděčen, že v posledním čase živnostenskou novellou dostalo se stavu řemeslnickému malé výhody, ale přál bych si, aby se řemeslníkům dostalo té výhody, již požívají intelligenti, spisovatelé, že když něco napíšou, mají právo rozhodovati nad tím, jak s tím má býti v životě naloženo. Bohužel že řemeslník nad svými výrobky nerozhoduje, ale každý smí na škodu řemeslníka s nimi obchod vésti a řemeslníka na jeho mzdě zkracovati. A přece jsou mnozí, již za to mají, když obchodu dobře se daří, že tím i řemeslo vzkvétá a ono zatím vzkvétá, když k odbytí svého výrobku obchodníka vůbec nepotřebuje. Může i obchodník národnímu hospodářství prospěti, když výrobky doma zpracované ven vyváží, ale prodejem v místě pracovaného výrobku stavu řemeslnickému škodí. V našem čase žádá se od řemeslníka výrobek umělecký, k tomu se mladý lid cvičí na průmyslových školách, stát i obce hledí tím malé řemeslo povznésti. Ale bude-li řemeslník v tom závislým na obchodníku, nikdy pravé umění v lidu se nevžije, neboť obchodník výrobek umělecký nikdy slušně nezaplatí. Ušlechtilé vrstvy lidu přejí si povznešení malého řemesla, neboť umění rozhojňuje práci a šlechtí člověka. Velký průmysl ale přivádí korupci a rozmnožuje proletář. Stav řemeslnický v dobách dávných blahobyt a vzrůst našich měst založil, proto že na poli práce samostatně rozhodoval a byl vždy živlem konservativně křesťanským. On řídil se zásadou křesťanskou, ušlechťoval svůj výrobek a prováděl na něm umění, jež se dnes objevuje v uměleckých sbírkách. Práce lidská má sama v sobě jakýsi zákon, jenž ji vede k jejímu zdokonalení, čímž i pracovník se šlechtí a umělou prací dává na jevo svou šlechetnost. Byl proto i stav řemeslnický u velké vážnosti, že králové a císařové za čest si pokládali některému řemeslu si vyučiti. Tak zejména císař František byl vyučen soustružnictví a jeho nástupce Ferdinand Dobrotivý byl vyučen knihařství a známo jak Karel IV. byl znamenitým řezbářem. Zvlášť řemeslo zlatnické bylo velice ctěno, neboť v křesťanském středověku zlatníci stali se nejvýtečnějšími staviteli, oni hotovili plány a výkresy, dle nichž se ty nejkrásnější chrámy a paláce stavěly, jichž krásе podnes se obdivujeme a tím základ položili k umění stavitelskému. U starých řemeslníků platila zásada poctivosti, pročež musel každý nastávající mistr přísahati, že bude pracovati poctivě a že zachová spravedlivý pořádek, aby i řemeslo bylo zachováno. Na př. jak řemeslo při nepoctivosti klesnouti může, uvedl řečník výrobu českého granátnictví, již ani žádost k vládě o ochranu poctivého výrobku před úpadkem nezachránila, jelikož u nesvědomitých obchodníků schválení nedošla. V našem čase dělníci sami o to se zasazují, aby byl vydán zákon k ochraně poctivého výrobku a tím výživa jejich byla zabezpečena Dále uvedl řečník, jak nyní některá řemesla společným nákupem sobě pomáhají; tak zejména se děje u kožešníků, obuvníků a krejčů. Uvedl, že každý živnostník by měl jen po jedné živnosti míti a do živností jiného, druhého nezasahovati, tím že by se na každého dostalo a jeden na sebe všechno strhnouti by nemohl a stav střední by se neumořil. Dále mělo by řemeslo od obchodu odděleno býti. Konečně vyslovil žádost k zařízení čistě řemeslnických komor, v nichžto by starostové společenstev zesedali, dle vzoru stávající řemeslnické záložny v Praze, kde občas vždy 12 starostů z pražských společenstev bývá zvoleno. — Řečník napnutě shromážděním sledován skončil

za velké pochvaly a za potlesku přítomných. — Když byl pan Tomáš Roháček za velké pochvaly recitoval na konec schůze pěknou svoji Mariánskou báseň, poděkovav přítomným za návštěvu, prohlásil redaktor Tom. J. Jiroušek schůzi za skončenou.

Poslední pátý večírek konán byl dne 25. listopadu. — Přítomni byli: metropolitní kanovník Dr. Jan Marek, školní rada Dr. M. Kovář, pí. Marie Eberlová s neteří slč. Mandovou, mag. komisař Fr. Cyr. Vlk, c. a k. voj. kurát Dr. Rudolf Zháněl, katecheti Ant. Suchoradský a Fr. Žundálek, pí. Anna Babánková s dcerami, Fr. V. Buk s dvěma syny, z České Ligy Akad.: prof. Josef Šanta a Fr. Skalický, úředník Jan Žák, obchodní příruční Ant. Pokorný a různí jiní pánové a dámy. — Místopředseda stříbrník Václav Žižka zahájil schůzi a udělil slovo redaktoru T. J. Jirouškovi, který jal se přednášeti »O tisku a katol. organisaci.«

Přednášející vylíčil celý postup literatury, od doby, kdy pérem se psalo, až do doby, kdy tiskem zvelebena literární produkce. Řečník zvláště důkladně vylíčil důležitost a moc tisku časopiseckého. S historického stanoviska podal zevrubný obraz českého novinářství, vyjmenovav všechny české časopisy do roku 1848, a podal seznam všech dnes vycházejících časopisů a bibliothek katolických. Nastíniv směry katolických novin, za jejichž rozšíření vřele se přimlouval, přešel řečník na vylíčení celého základu organisace katolické vzdělávací a politické. Vysvětliv význam katolických vzdělávacích spolků a diecesních spolkových sdružení, jimž přál všechen zdar, podal řečník v celých nástinech základ katolické politické organisace, jak byla na katolickém sjezdu konviktském v tomto roce zvláštním organisačním řádem schválena a veřejně prohlášena. Když byl nastínil způsob zakládání a vedení místních organisací, tvoření obvodních výborů v okresech soudních, sestavování okresních volebních výborů, sestavování zastupitelstva strany a zemského výkonného výboru, jakož i jejich působnost, skončil řečník za všeobecného potlesku přítomných.

Jako na rozloučení se socialními večírky v tomto roce přečetl pak řečník ještě tuto resoluci ze schůze Socialního odboru k shromáždění zaslanou:

> Dnes končíme domácí socialní večírky. Děkuji předně všem, kdož je navštěvovali, všem společně a každému zvlášť. Naše socialní večírky obíraly se samými praktickými otázkami, které by jednak jednotlivci napomáhaly (na př. osobní pojišťování), jednak občanským kruhům byly nápomocny, na př. Raiffeisenovky, nádražní misie, spolek sv. Rafaela a otázka řemeslnická. Tím jsme ukázali, že my katolíci pěstujeme vedle ideální stránky i to, co je nám pro život potřebno. Dnes jsme večírky tyto zakončili, a to zase praktickou přednáškou, nebo tisk je jako kvas; kde ten působí a se zakotvuje, tam celý život katolický se oživuje.
>
> Konče, zvu váš na r. 1907, budeme-li živi a zdrávi, k novým večerům, jež budou jednati o křesťanské charitě či o křesťanském milosrdenství.

Na konci uchopil se slova vsdp. kanovník dr. Jan Marek, který jménem svým a jménem účastníků socialních večírků poděkoval vřelými a procítěnými slovy jednak těm, kdož konali patero věcných přednášek, jichž obsah stručným a srozumitelným slovem řečník naznačil, jednak

snaživému Socialnímu odboru družstva Vlast, který o zdařilý cyklus těchto socialních večírků se postaral, ukázav tak, že má pravé porozumění pro časové a důležité otázky, týkající se středních našich stavů, jakož i tak řečených drobných, malých lidí. Projevil také bezpečnou naději, že ctěné družstvo Vlast, které se až dosud vždycky bralo správnými cestami, dodělá se i příště ještě skvělejších výsledků a úspěchů vůbec a zejména pokud v čele jeho stojí velezasloužilý pan redaktor Tomáš Škrdle. Opětuje ještě jednou vřelé díky, položil zvláštní důraz na to, že nesmíme zůstati pouze při theorii slova, nýbrž že k této, máme-li dospěti k žádoucímu cíli, musí přistoupiti také meč organisace. Neméně srdečnými slovy nabádal přítomné, aby projevovali vůči družstvu Vlast a jeho ušlechtilým snahám netoliko pozornost, ale také dle sil svých snažili se hmotně družstvo Vlast podporovati. Končil působivou svoji promluvu, která svědčila o hlubokém a širokém porozumění jeho pro časové a důležité otázky, těmito slovy: A této skvělejší a úspěšnější ještě práci a budoucnosti družstva Vlasti srdečné: »Zdař Bůh!« Spontanní potlesk přítomných byl nejlepším dokladem, že mluvil z hloubi srdce všech přítomných.

Red. Tom. Škrdle řečníku poděkoval, pravě, že častá účast vsdp. metrop. kanovníka na našich schůzích je nám velice milá a vzácná.

Tím se socialní večírky pro letos uzavírají, ale každého roku vždy na podzim budou obnovovány.

LITERATURA.

CHORVATSKÁ.

Josip Jurij Strossmayer, biskup bosansko-djakovački i sriemski. God. 1850—1900. Posvécuje mu svecénstvo i stado prigodom ujegove petdesetgodišnjice biskupovanja u Djakovu 8. rujna 1900. U Zagrebu. Tisak Diolničko tiskare. 1900—1904. 965 str. 4°. S podobiznou a četnými ullustracemi. — Nezapomenutelný biskup ďakovský zajisté si zasloužil věčné paměti mezi národem chorvatským. Duchovenstvo i lid mu byl věrně oddán a hlavně zásluhou kanovníka Cipelicé vyšlo vzpomenuté dílo, jež možno nazvati opravdu epochálním, jako byl epochální celý život loni zesnulého biskupa-velikána. Dílo skládá se ze tří částí, z nichž první popisuje narození, mládí, studie, působení kněžské, jmenování a nastolení i biskupský úřad Strossmayerův (str. 3.—414.); v úvodě se jedná o jeho předchůdcích. Druhý díl (str. 415.--843.) líčí Strossmayera ve veřejném životě chorvatského národa i Slovanstva, třetí pak (845.—965.) vypisuje jeho péči o správu biskupských statků. Každá z těchto částí zasloužila by delšího referátu, poněvadž nám podává obraz neunavné, avšak vděčné práce na tolika různých polích. My si všimneme stručně pouze oddílu, kde je řeč o jeho vztazích k národu českému.

Již na gymnasiu Strossmayer měl za profesory dva Čechy, totiž Kučeru a Mayerika, ve Vídeňském vyšším duchovním učilišti pak měl několik kollegů českých. Pravé poznání národa českého však u něho nastalo teprve roku 1848, když jako mladý nadaný dvorní kaplan se poznal s dr. Fr. Lad. Riegrem a učencem Fr. Palackým. Dvorní kaplan Strossmayer byl hlavním spolupracovníkem novin, které založil Votka, později člen tovaryšstva Ježišova (nikoli Voutka, jak několikráte omylem udáno), v nichž řídil obor finanční a skoro každého dne do nich napsal článek. Strossmayer dovedl Riegra i Palackého nadchnouti pro národní snahy chorvatské, jmenovitě Jelačičovy. Jeho tužby nepřízní času se nevyplnily. Další přátelství jeho bylo s hrab. Clam Martinicem, jehož snahy fundamentálkami z r. 1871 měly vejíti v život za Hohenwarta, ale opět tak se nestalo, což neméně bolelo Strossmayera. Kniha srovnává národ český a chorvatský a dovozuje, že oba národové nejvíce zápasili za svá práva existenční ze všech slovanských ná-

rodů a dosud mají stejné nepřátele. Zápas Čechů vždy Chorvaty nutil také k obraně vlastních práv. Strossmayer byl v Čechách několikráte. Plán kostela sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně, který biskup viděl v Čechách, když r. 1853 se měla stavba počíti, byl i vzorem kathedrály ďakovské ve slohu románském, ke kterémuž konci si biskup vyvolil téhož stavitele karlínského chrámu Roesnera. R. 1863 byly Strossmayerovi v divadle a v Měšť. bes. připraveny velké ovace. Naposledy v Praze pobyl r. 1874 a tento pobyt i popsal nadšenými slovy ve »Vienci« a »Glasniku« 1875. Tu dovozuje, že by se mělo národním požadavkům Čechů vyhověti, aby z nich byla učiněna pevná morální hradba proti nájezdům nepřátel. Tehdy zavítal do všech kostelů pražských, z nichž nejvíce se mu zamlouval chrám sv. Víta ze 14. stol., který až bude dohotoven, dle jeho názoru bude nejznamenitějším kostelem v Evropě. Národ, který tak velkolepý dar Bohu postaví, může očekávati jeho podpory v ochraně svých práv. Když roku 1860 věnoval 50.000 zl. na zřízení jihoslovanské akademie, jmenovala jej celá řada českých měst čestným měšťanem. Zvláště bylo upřímné přátelství s proboštem Václavem Štulcem. Že také s Ignátem Wurmem se dobře znal, kniha nepovídá. Češi při všech slavnostech Strossmayerových okázalým způsobem dávali na jevo tomu neobyčejnému muži svoje sympatie. Tak když kathedrála v Ďakovu byla svěcena, došlo z Čech tolik pozdravných telegramů, jako by to byl kostel český. R. 1888 město Praha jej jmenovala čestným měšťanem po výborně odůvodněné řeči prof. dr. Tomka. Když r. 1890 povodeň v Praze mnoho škody způsobila, Strossmayer věnoval poškozeným 1000 zl. Radoval se nemálo z úspěchu jubilejní výstavy české, jakož i z okolnosti, že v poslední době více akademiků chorvatských studuje v Praze, což ke sblížení obou národů přispěje. Strossmayer znal se též dobře s biskupem Jirsíkem a Bauerem, arcibiskupem Fürstenbergem a Schwarzenbergem. Aby svoji lásku k Čechům i skutkem dokázal, vyznamenal zasloužilé kněze české hodností konsistorního rady, jako Klementa Borového, Matěje Procházku a Ignáta Wurma (r. 1874), Ant. Grudu (r. 1888) a Jana Vychodila za práce o povznesení Velehradu (roku 1894). — Bylo mu proto domlouváno, ale biskup rád tyto výtky snesl.

Kéž dobrotivý Soudce odplatí vznešenému knězi a Slovanu hojnou měrou, co pro dobro katolické církve a Slovanstva vykonal. Kéž také jeho nástupce na biskupském stolci ďakovském vyznamenává se alespoň odleskem jeho vznešených vlastností, poněvadž těžko očekávati, že takový genius opět za nynějších poměrů zasedne na stolec arcipastýřský. *F. H. Žundálek.*

NĚMECKÁ.

Hlatký Eduard: Weltenmorgen. Dramatischer Gedicht in drei Handlungen. 2. a 3. přepracovaňé vydání. Herder ve Frýburgu. Stran 426. Cena váz. 5 K 20 h. — Všichni kritikové jednohlasně prohlašují, že nejvýznamnější plod právě minulých let je báseň Hlatkého »Weltenmorgen,« která těší se všude i kam jinak kniha katolického básníka nepronikne, velké pozornosti.

Již tím, že obral si Hlatký za přednost své práce mysteria naší víry, zařadil se sám mezi největší veleduchy, považuje se za rovna Danteovi s »Božskou komedií,« Klopstockovi s »Messiádou«, Miltonovi se »Ztraceným rájem.« Hlatkého »Weltenmorgen« je báseň úplně katolická, až na některé menší částky hned při první četbě úplně srozumitelná; bez mála z každého řádku lze poznati, že napsal ji Bohem osvícený, nadaný, geniální básník. Je podivno, že jako súsedům Němcům v říši napsal nejkrásnější básně muž povoláním lékař Fr. Weber, tak i našim katolickým Němcům vykvetl počtu prvého řádu v Hlatkém, který je rodák brněnský, povoláním železniční inženýr, nyní na odpočinku ve Vídni.

»Weltenmorgen« je rozdělen ve tři díly; první je nadepsán »Pád andělů,« strana 1—98, druhý »První hřich,« 99—226, třetí »Prvá oběť,« 227—426. Co do uměleckého provedení je prvá nejlepší, co do snadně srozumitelného pochopení je třetí nejprůzračnější. Není možno obírati se po zásluze obšírněji v této zprávě všemi přednostmi »Weltenmorgen,« ale je jistě zjev velmi pozoruhodný, že uveřejnil o prvém vydání v protestantském bohosloveckém časopisu »důkaz víry,« pastor doktor Jan Jaeger, 32 strany dlouhý a vesměs až na nepatrné maličkosti příznivý posudek a tak uvedl Hlatkého v nejširší známost všech svých souvěrců. Vytýká ovšem ze svého stanoviska věci, jež nám katolíkům jsou právě proto úplně vhodny a příjemny. Jaeger praví mezi jiným: »Je věcí politování hodnou, že si naši básníci nevšímají více pramene i z uměleckého stanoviska pro své plody tak

skvělého, jako je písmo svaté se svým vznešeným učením a hlubokými krásami. »Weltenmorgen« — pokračuje — je perla, v níž září jasným světlem krásy Boží a ideály křesťanské. Již častěji pokusili se básníci podati nadpozemské náměty obecenstvu v básnické formě, ale skoro všichni více méně pochybili a stroskotala se jim loďka; buď stáhl básník krásu nebeskou na svět a zesvětačil, zevšednil ji, nebo zahloubal se ve sny a přeludy, jichž nemohl sledovati žádný čtenář. Hlatký podal však v každém vzhledě dílo mistrovské.« Chvála tato z tábora nám veskrze nepřátelského je jistě tím pozoruhodnější.

Začneme-li čísti »Weltenmorgen,« zaujme nás cele nevyrovnatelnou krásou řeči; Hlatký ovládá jako klasický mistr formu i metrum, má nevyčerpatelnou zásobu, ohromné bohatství slov, někdy připadá, jakoby hledal jednodušší, více srozumitelné výrazy, aby přemohl a ukryl své vzrušení. Popisuje-li, »tu vše klíčí, vzrůstá, zelená se, kvete ve skvělém obraze, jako na jarní louce osvěžené rosou a ozářené světlem slunce.«

Hlatký věnuje báseň »nebeské královně« a skromně praví ve věnovacích řádcích: »jsem necvičený, starý, bez učenosti; ale přistupuji jako člověk k dílu: s modlitbou. Doufám, že ve slabém je silná ruka Boží.«

Co je obsahem jednotlivých částí, naznačuje již nadpis, proto jen kratince nastiňuji chod myšlenek.

I díl: pád andělů. Zástupcové všech devíti kůrů andělských hlavně Lucifer vystupují jako mluvící osoby. Michael vykládá stvoření člověka. Bůh vysvětluje tajemství Nejsvětější Trojice. Lucifer sedí na třetím stupni trůnu Božího a rmoutí se, proč není na prvém. Bůh sám praví, že oba první jsou určeny pro lidi, a to druhý pro Petra a Jana Křtitele, prvý pro Matku Boží. Lucifer nechce uznati Marii za svou královnu a dí Bohu: až slíbíš, že neponížíš nás nad tvory, provolám Ti slávu; čím již naznačil, že odpadá se svými přívrženci, kteří mají za heslo: nesloužíme Bohu, který z nás chce učiniti otroky lidí, nedovolíme, aby lidé vládli na nebesích. Lucifer vede své k trůnu Božímu a chce obsaditi dva nejvyšší stupně, jež hájí věrní andělé. Z rozkazu Božího bojuje Michael se svými a svrhne je s nebe.

II. díl: první hřích. Bůh určí, aby Lucifer vystavěl v ráji pahrbek a na něm upevnil strom poznání dobrého a zlého. Přes zákaz Boží jí z něho Eva svedena byvši hadem, jehož podobu vzal Lucifer na sebe. Dramaticky a poeticky líčí Adam Evě, jaký je ráj a co je v něm. Soudu nepronáší Bůh nad provinilci, ale tlumočí ho Lucifer a vysvětluje, co Bůh rozsoudil. Též vystupuje smrt a různé nemoci, kteréž vyčítají Luciferovi, co z nich učinil.

III. díl: první oběť. Belial z nejvyšších zlých duchů poštve Kaina proti Abelovi. Adam a Eva bydlí v údolí Josafat pod horou Golgotou vedle Geheny. Protože zakázán jim přístup do ní, vzdělal Adam na rozhraní zeď, kterou však Kain překročí a od té doby vypověděl rodičům všechnu poslušnost. Překrásné myšlenky jsou ve slovech, jimiž oplakává Eva svůj hřích. Mezi jiným praví: můj díl jest: trpěti, modliti se, litovati a oplakávati poskvrnu mého hříchu. Kain nechce nikoho poslouchati, ani Boha ani rodičů, uznává jen zákon přírodní nutnosti. Naučení, jež dává mamon své dceři, jsou za nejvýše časová. Adam pomaže Kaina svatým olejem, ustanoviv ho za svého nástupce, Abele určí za nejvyššího kněze ustanoviv, aby obětoval Bohu, při čemž mu má Kain přisluhovati. Pyšný Kain však odepře a jde přes zákaz Adamův do Geheny přesvědčit se, co v ní jest. Tam navedl ho Lucifer, aby zabil Abela.

Jak viděti, upravil Hlatký svou báseň věrně dle bible, ale vše přioděl básnickým rouchem, ozdobil rozkošně vyzdobenými episodami, maje často zřetel k nynějším poměrům, tak že je »Weltenmorgen« zároveň básní významě časovou. Je věru úžasno, jak lahodně básnickým rouchem oděl děje nám od nejútlejšího mládí známé, jak pohlíží na vše názorem ideálním a nikde neobětuje ani v nejmenším učení naší svaté víry své obrazotvornosti. Řeč jeho zní jako nejlahodnější hudba.

Prvé vydání vyšlo roku 1900, druhé a třetí roku 1903 a dočká se jistě mnohých ještě otiskův.

Hlatký propracoval se sám svým nadáním ku katolickému názoru a vděčně uznává, že poskytly mu spisy Kateřiny Emmerichové mnoho látky i myšlenek. Jednou byl přítomen v kostele slavnosti Vzkříšení a když se ubíral slavnostní průvod od Božího Hrobu k hlavnímu oltáři, tu jakoby byl najednou muž, znatel technických věd osvícen, jakoby zároveň padla na něj jiskra básnická, vše pobádalo ho, seznati, porozuměti Stvořiteli a Stvoření a vše básnicky propracovati.

Šťastná náhoda byla, že zaslal knihkupec Herder rukopis svůj, tehdy ještě žijící básnířce Ringseisové, která ho vřele doporučila. Ač spracoval Hlatký látku biblickou, podává nám přece, jak již nahoře zmíněno, věrný obraz nynější doby; pád andělů, první hřích, oběť Abelova, jsou mu zrcadlem, v němž se odráží obraz doby naší; Lucifer podává nejmodernější názory a ponaučení. *Ignát Zháněl.*

St. Josef Bücherbruderschaft in Klagenfurt 1906. Spolek takto zvaný rozeslal právě svým členům podíly za tento rok. 1. »Das Leben Jesu von Dr. Alois Cigoi O. S. B. IV. Band.« — Tento život Páně od uvedeného spisovatele, kterýž celé dílo tímto svazkem ukončil, nazvali jsme již v dřívějších posudcích spisem velmi cenným a při tom úsudku majíce ukončené dílo před sebou, trváme. Již předcházející tři svazky obsahovaly obšírné a přesné vylíčení událostí ze života božského Spasitele, leč nejdojemnější svým obsahem jest svazek poslední. V něm podány jsou: velevýznamné vylíčení posledního soudu, dojemné vypsání utrpení a smrti Pána Ježíše, jeho z mrtvých vstání a na nebe vstoupení. Svazek 4. rozdělen jest ve 4 oddíly. V prvém oddílu pojednává spisovatel ještě o některých naukách a podobenstvích božského Mistra a přechází v druhé části k vypsání událostí od slavného vjezdu do Jerusalema až k počátku utrpení Páně. Třetí oddíl zabývá se výhradně utrpením a smrtí Ježíšovou a oněmi zjevy, které těsně s umučením Páně souvisí, na př. večeří poslední, zradou Jidášovou a j. věnována oslavě Páně, jeho z mrtvých vzkříšení, jeho se zjevování a na nebe vstoupení. Jako v dřívějších svazcích tak i v posledním shledáváme hojně zdařilých vyobrazení, kteréž cenu knihy o mnoho zvětšují. — 2. »Tugendschule für das christliche Haus. Ein Lehr- und Gebetbuch von P. Philibert Seeböck O. F. M.« Již názvem svým prozrazuje tato knížečka svůj vhodný obsah: velmi praktický návod k zbožnému životu, založenému na následování Pána Ježíše Krista. Nejprve pojednává o určení člověka k životu věčnému, potom líčí školu života, ukazuje, kterak snadno lze konati dobré skutky a ctnosti a končí školou utrpení. Jest také účelem knížečky, aby sloužila za modlitební knihu a proto jsou přidány dosti četné krásné modlitby a pobožnosti. — 3. Poučným a zároveň obranným spisem jest kniha: »Die katholische Kirche — eine verleumdete Mutter.« V ní sneseny jsou všechny pomluvy, jimiž nepřátelé církev katolickou hanobí, a dovedně vyvráceny. Napřed vykládá pan spisovatel, kterak a proč všechny časy bývá církev sv. pronásledována a tupena a potom dovozuje, jak neprávem prohlašuje se církev za nepřítelkyni věd, pokroku, lidstva atd. a kterak právě opak jest pravdou. Pojednává také o thematu: církev a svoboda a časové otázce: škola a církev. V nynějším boji, jejž každému vzdělanému katolíku vésti jest proti nepřátelům našeho sv. náboženství, kniha tato, kteráž rovněž mnohými případnými obrázky vyzdobena jest, dobrou a velevítanou bude pomůckou. — 4. »Bunte Geschichten 12 folge. Mein Herz ist in Hochland. Geschichten aus den Alpen von Reimmichl.« »Bunte Geschichten« toť obvyklý název knihy zábavné. Tentokráte podány jsou velmi dovedně psané a poutavé obrázky z péra proslulého spisovatele nynější doby, kněze Šeb. Riegra, známého pod pseudonymem »Reimmichl,« Jest to kromě delší povídky »Ring und Herz« několik menších obrázků, obsahu, jednak vážného, jednak žertovného. Přidány jsou některé zajímavé drobnosti a písně lidové. — 5. »St. Maria- und Josef-Kalender zur Förderung christlichen Lebens für das Jahr 1907.« Také obsah a úprava kalendáře spolkového jsou chvály hodny. Obsah jeho jest rozmanitý, bohatý na statě poučné i zábavné; úprava úhledná s mnoha zdařilými vyobrazeními. — Na budoucí rok ohlášena jest jako jeden podíl kniha: »Geschichte der Päpste,« jíž vydavatelstvo slibuje poskytnout dílo nad míru důležité a úpravou velkolepé. Počet členů, stále stoupající, dosáhl letos výše 180 tisíc! *Josef Herzig.*

Blätter für Kanzelberedsamkeit. Band XXVI. redigiert von Anton Steiner, k. u. k. Tit.-Hofkaplan und Pfarrer in Laxenburg. Wien 1906. Verleger und Herausgeber Heinrich Kirsch. — Již v lonském ročníku Vlasti upozornili jsme na tento odborný homiletický časopis, jehož 26. ročník nedávno dokončen. Časopis Blätter für Kanzelberedsamkeit, výhradně věnovaný homiletice, přinesl na církevní r. 1905/6 kázaní na všechny neděle a svátky, někdy po dvou, řadu kázaní postních a četné promluvy při rozličných příležitostech a slavnostech církevních. Mezi četnými přispívateli jsou mnozí vynikající kazatelé němečtí doby přítomné jako: P. Andreas Hammerle, P. Viktor Kolb, P. Heinr. Abel, P. Georg Freund, P. Alois Schweykart, P. Albert Weiss a přečetní kněží působící ve správě duchovní, a lze se tudíž domyslit, že práce jimi podané jsou ceny trvalé a praktické potřebě vyhovující. Časopis zasluhuje pozornosti duchovenstva německého a také kněží českých, mezi lidem německým působících; jestiť každému vhodnou a vydatnou pomůckou.

Josef Herzig.

František Horáček, **Religiöse Vorträge für die reifere katholische Jugend** (náboženské přednášky pro dospělejší katolickou mládež). III. cyklus. Ve Štýrském Hradci 1907. Cena 3 K. Stran 422. Formát velká 8a. — Jméno c. a kr. akademického faráře Františka Horáčka, čestného kanovníka královéhradeckého, profesora české řeči a literatury na c. a kr. teresiánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě není neznámo v krajinách našich; získalť si kanovník Fr. Horáček četnými filosofickými a odbornými články a spisy u nás zvučné jméno. S pérem takto vyškoleným přistupuje k tomu, sepsati náboženské promluvy pro studující mládež, jejíž výchově věnoval všechen mužný věk svůj, přes čtvrt století. Dosud vyšly 2 svazky (I. r. 1900, II. r. 1903), jež jednozvučným souhlasem vší odborné kritiky byly přijaty velmi pochvalně; k nim druží se nyní důstojně třetí. Obsahuje velmi případné promluvy na počátku a konci školního roku, pak probírá církevní rok od 19.—24. neděle po sv. Duchu, období vánoční, svatopostní, velikonoční, svatodušní a končí 10. nedělí po sv. Duchu. Všestranná důkladnost, logická průzračnost, hojnost duchaplných citátů, případných obrazů, praktických příkladů, živá mluva, velikolepost myšlének, vzletný sloh jsou karakteristickými přednostmi zdařilých těchto exhort. Na prvním místě jsou určeny pro dospívající mládež, ale i každý jiný kazatel může jich použíti k neskrovnému svému prospěchu.

Dr. Rudolf Zháněl.

ČESKÁ.

»O hvězdách«. Čtení pro každého. Nákladem vlastním. Cena 1 K 50 h. **»Nebeské hodiny«.** Praktické poučení, jak možno užíti hvězdného nebe jako hodin a kalendáře. Cena 60 h, obé od prof. dr. *Fr. Nábělka*, c. k. školního rady v Kroměříži.

Žádné zaměstnání vědecké není s to, aby tak budilo smysl pro pořádek a zákonitost u každého, zvláště u studující mládeže, jako studium astronomie, zakládá-li se na častém pozorování nebe s myslí vnímavou.

Spisovateli obou spisů shora jmenovaných výborně podařilo se nejen vyložiti základní pojmy astronomie ve shodě s novodobým stanoviskem, nýbrž i vzbuditi u vzdělaného člověka zájem pro hvězdářství a zálibu v něm, a to způsobem naprosto srozumitelným a jasným, takže působí na rozum i na cit.

Zcela přirozeně počíná hvězdnatým nebem, popisuje s vědeckou znalostí 79 souhvězdí viditelných na našem nebi a vplétá tolik zajímavých věcí z bájesloví, z filosofie praktického života, že četba nad míru zajímá a poutá. Na to popisuje naši soustavu sluneční v řadě krátkých kapitol, že i zde budí zájem čtenáře pro věc. Když vědecky poučuje, přece dalek jest suchopárnosti a vždy dává vy cíti šlechetný zápal pro vznešenou zákonitost ve zjevech. Při tom způsob a postup jest jednoduchý, zřejmý a nežádá zvláštního vzdělání odborného v mathematice.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje malá sice brožurka, ale důležitá obsahem *»Nebeské hodiny«*, návod, jak lze určiti čas dle hvězd. — Napřed ukazuje, jak se možno orientovat na nebi, zvláště v naší soustavě sluneční, pak učí na základě zajímavých příkladů v číslech, jmenovitě pro rok 1901, jak se určuje střední čas a dle měsíce přibližně i datum.

Jakožto filosof dotýká se nejdůležitějších otázek lidstva o Bohu a světě způsobem co nejušlechtilejším a naplňuje nadšením pro největší bohatýry ducha v astronomii: Kopernika, Keplera, Newtona.

Bylo by žádoucno, aby dílo toto bylo přeloženo do němčiny, poněvadž o předmětu tomto velmi zřídka bylo pojednáno s takovou vroucností a s takovým zápalem.

Poznámka. K dílu *»O hvězdách«* patří, činíc s ním jeden celek, mapa *»Hvězdné nebe severní«* až po 40° již. dekl., prakticky zařízená, tištěna barvami, na plátně v kapesním formátě, 40×42 *cm*; poměr velikosti slunce ku hlavním oběžnicím a poměr vzdáleností v soustavě sluneční graficky jest znázorněn. Mapa ta jest schválena vynesením min. ze dne 17. července 1902, čís. 22.147. — Cena 1 K 40 h.

Páně Wiesnerovy kalendáře: Kalendářů rok co rok přibývá, což je znamením, že dosud kalendář je četbou našeho lidu. Než nemožno říci, že s množstvím kalendářů také roste i jejich vnitřní cena. Letošního roku pan Wiesner vydal 9 druhů kalendářů, a to: »Veselý povídkář«, »Český rolník«, »Domov«, »Lid«, »Rieger«, »Prapor«, »Blaník«, »Stráž«, »Český Dudák« a možno směle říci, že tyto kalendáře jsou jedny z nejlepších. V nich střídají se články zábavné, vážné, dějepisné i poučné od našich předních povídkářů a spisovatelů jako: dr. Řezníčka,

Vl. Pittnerové, Al. Dostála, B. Brodského, Archleba, K. Šípka, J. D. Konráda, Nevšímala, Grosmanové-Brodské, Fr. Špačka a j., jichž jména sama kalendáře doporučují. Jsme přesvědčeni, že kalendáře tyto dobře vykonají úlohu svou po českých dědinách, kde namnoze dosud je kalendář jedinou četbou. Pan nakladatel nešetřil nákladu a podává čtenářům četbu opravdu cennou. Nutno ještě poukázati, že ač kalendářů je 9 druhů, přec všechny obsahem od sebe jsou rozdílné a v žádném z nich neopakuje se žádná povídka, každý sám o sobě obsahem je různý. *B. Jiráček.*

Kázání na všecky neděle a svátky církevního roku. Sepsal a konal Filip Heusler, farář ve Střižově (p. Luka u Jihlavy). Ročník X. V Praze 1906. Tiskem družstva Vlast. Nákladem spisovatelovým. Cena 3 K 20 h. — Skoro každého roku vydá dp. farář Filip Heusler sbírku kázaní na všecky neděle a svátky církevního roku, a sbírky tyto těší se takové oblibě, že vždy v kratinkém čase jsou rozebrány, a ti, kdož se poněkud opozdili s objednávkou, marně se pak po nich shánějí. Jest to u nás opravdu řídký a vzácný zjev, aby některý spis tak záhy byl rozebrán a zejména spis, jenž určen jest vlastně jen pro jeden stav. Co jiných knih celé desítiletí leží na skladech a nabízí se za ceny snížené, kdežto za mnohou sbírku kázaní p. Heuslerových dal by nejeden rád obnos dvojnásobný, jen kdyby ji mohl dostati; ano i družstvo »Vlast« kupuje všechny posud vyšlé svazky v původní ceně, z čehož soudíme, že ročníky rozebrané budou snad vydány v novém vydání, což by zajisté četní duchovní s radostí uvítali. Mají promluvy tyto před mnohými jinými tu velikou přednost, že jsou velmi prakticky zpracovány a vhodnými vždy příklady opatřeny, takže každý i v sebe kratší době následkem přehledného rozdělení a logické souvislosti jedné části s druhou snadno si je zapamatuje, a komu zdají se snad tu a tam krátkými, ten velmi snadno třeba ke každému bodu může si něco připojiti a vůbec dle okolnosti a poměrů lehce si tu neb onu řeč duchovní upraviti. — Doporučujeme co nejlépe. *J. Fabian.*

Bílí beránci. Básně. R. Stupavský. Nákladem M. Melichárka na Velehradě. Cena K 1·30. — V dnešní době, kdy literatura naše na malé výjimky vstoupila do znamení secesse a »modernosti« — kdy máme více básníků než básní — více knih než čtenářů: — s radostí sáhneme po knize zdravé, nezkažené, třeba by různá, nepřátelská »kritika« vtiskla na ni punc — »starého vydání . . . .« U nás ostatně kritika svou jednostranností ztratila již důvěru dávno. Knihou dobrou, psanou zdravým duchem jest bez odporu kniha R. Stupavského. Básník podal v ní kus svého nitra poctivě, nefalšovaně. A protože poctivě, také prostě. Nenajdete v ní sice effektních rýmů, násilně zkroucených veršů, slok — ani řadu čárek a teček, v nichž zvláště si mladí naši literáti libují —: vše napsáno je tak, jak autor cítil. Sám praví o svých básních:

»— Po horách bloudí —
k nebi až letí
myšlénky moje,
chudobné děti. —«

Kniha rozdělena jest na dvě části; v první převládá živel lyrický, ve druhé epika. V první části básník doprovází nás přírodou, dovede v nás vzbudit zájem pro to, co se mu líbí, nad čím si zasteskne — nad čím se zaraduje . . . Některé básně (»Lípa«, »Duše — labuť«, »Po horách«) formou i obsahem jsou ozdobou sbírky. — V druhé části knihy — abych obrazně naznačil, řeknu, že básník vede nás ze samot mezi lidi. Tu krásně stylisována jest báseň »Legendičky o skřivánkovi« a »Mater dolorosa.« »V klášterní zahradě« zdá se býti námětem k delší epické básni. »Zapomenout« svým začátkem připomíná »Protesty« Kaminského. Celkový však obraz sbírky ukazuje nám básníka vyspělého, ustálených forem i širokého rozhledu a co hlavního: — básníka katolického. Jeho Gredo vznešeně vyjádřeno jest v básni »Ave Maria«. Nemáme, co bychom knize vytkli — jedině to, že na některých místech nezní rým tak hudebně, jak by bylo žádoucno a jak při bohatém výběru českých výrazů snadno lze docílit. (Na př. rým: nachytal — král.) Úprava knihy jest vkusná a samotná kniha zasluhuje našeho doporučení. *Josef Hais-Týnecký.*

»Vyšehrad«, zábavně-poučný kalendář na rok 1907. Ročník VI. V Olomouci. Nákladem R. Promberga, knihkupce. Naše kalendářová literatura jest dosti bohata. Uvedený kalendář lze počítati mezi kalendáře dobré. Nazván jest zábavně-poučným; obsah jeho úplně vyhovuje tomuto označení. Zábavy najde v něm čtenář hojné, povídky i humoresky; také poučná část obsahuje vícero článků, hodících se pro náš lid. Povídkami a humoreskami přispěli do »Vyšehradu« také spisovatelé jmen dosti zvučných, n. p. Al. Dostál, Bohumil Brodský, J. Vyhlídal, L. Grossmanová-Brodská, B. Moravec a j. Úpravě kalendáře věnována póče nemalá a rovněž vyobrazení, kterých je mnoho, dlužno nazvati zdařilými. — Doporučujeme. — Cena 1 K. *Josef Herzig.*

»**Zábavy večerní**«. Redaktor: Emanuel Žák. Ročník XXVII. Číslo 4. Dílo 151. *Drobné povídky.* Francouzsky napsal André Theuriet. Přeložil Pavel Projsa. Praha 1906. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — Jest to sbírka několika menších obrázků a črt, obsahu jednak vážného, jednak humoristického, kteréž vesměs, jsouce psány živě a poutavě, čtenáře příjemně pobaví. Spisovatel, nazvaný vydavatelstvem novellistou péra jemného, dobře vystihuje povahy osob, jež nám předvádí, vypravuje plynně a dovede i všední události podati zajímavě, čehož dokladem jsou črty: »Oknem«, »Hodiny« a »Dýmky«. — Tklivě působí povídky: »Na bojišti« a »Mešní roucho«. K humoristickým obrázkům náleží zvláště: »Opozděné námluvy« a »Pobřežní dům«. Poučnou jest legenda o »Zpanštělém drvoštěpu«. Překlad těchto drobných povídek, svědčící o píli a dobré snaze p. překladatele, jest zdařilý. Jak redakce »Zábav večerních« sděluje, bude letošní ročník ukončen dvěma původními pracemi Teresie Polabské »Pastorkyně« a »Mocnost modlitby«, na něž se zajisté všichni čtenářové »Z. V.« nemálo těšiti budou. *Josef Herzig.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze slovanského světa I. *(† Hieronim R. Lopaciński. — † Emilja Lejowa. — † Aleksander Rembowski. — 40leté jubileum literární činnosti El. Orzeszkové. — Dvojí jubileum Malorusa Volodimira Antonoviča. — † V. B. Manjkovskij. — Troji jubileum M. M. Stasjuleviče. — † L. J. Obolenskij. — 150. výroči ustanovení cárského divadla v Petrohradě. — Úpadek ruské literatury pro mládež. — Vláda ulice v ruské literatuře. — Ruština jako bohoslužebný jazyk.)* — Nedávno zemřel Polákům znamenitý ethnograf a spisovatel *Hieronim R. Lopaciński*, a to následkem nešťastného pádu s kočáru. Zemřelý byl profesorem klasických jazyků v Lublíně. Mimo svůj obor studoval mnohou polskou historii, z níž napsal celou řadu vědeckých rozprav v různých polských listech. Za jeho zásluhy jmenovala jej krakovská akademie svým dopisujícím členem. Lopaciński zanechal v rukopise mnoho látky v polských apokryfech z XV. stol., dále o srovnávacích studiích latinských a polských přísloví a více filologických a ethnografických statí. — Ve Varšavě zemřela polská spisovatelka pro mládež *Emilie Lejowa*. Na literární pole vstoupila záhy; v 60. letech minulého století psala skoro do všech polských listů pro mládež ve verších i prosou. Lejowa zaujímá vedle Anczyca a Ludvika Niemojevského čestné místo v polské literatuře pro mládež. — Rovněž ve Varšavě zemřel po krátké ale těžké nemoci polský historik, právník, publicista a člen krakovské akademie *Al. Rembowski* v 59. roce svého stáří. Polská věda ztratila v Rembowském velice mnoho, neboť Rembowski byl muž neobyčejného nadání a velmi pilný pracovník. R. 1872 vydal své první spisy z oboru práva a politiky a od té doby napsal každého roku nějaký vědecký spis buď právnický, politicko-hospodářský nebo historický. Jeho spisů je celá řada. V poslední době psal hlavně do listu »Kurjer Warszawski«. — Slavná polská belletristická spisovatelka *Eliza Orzeszková* slaví letos 40leté jubileum svého literárního působení. Nadání Orzeszkové jest veliké, ale neukázalo se hned při prvém jejím spisu, nýbrž rozvíjelo se pomalu. Orzeszková napsala více než 60 svazků povídek, novel a románů; nejlepší jsou »Nad Niemnem« a »Cham«. Oblíbené osoby, které plní její romány, jsou vyděděnci všeho druhu. Především je to galerie ženských typů. Orzeszková vytvořila v Polsku ženskou otázku, věnovavši jí celou řadu novel, románů a několik vědeckých rozprav. V jejich spisech méně vystupují typy radikální mládeže; novodobý socialní život nenašel u Orzeszkové vůbec ohlasu. — Profesor na Kyjevské universitě *Volodimír Antonovič* slaví letos 35. výročí své profesorské služby a 45. výročí své literární činnosti. Profesorem na universitě jest od r. 1871. Jako historik, archeolog, anthropolog, ethnograf, — proslavil se Antonovič svými důkladnými spisy. Jako profes. vychoval celou řadu historiků, jako Malorus má veliký vliv na rozvoj národního maloruského uvědomění. — V měsíci září náhle a neočekávaně v Petrohradě zemřel ruský spisovatel a žurnalista *V. B. Manjkovskij*. Byl teprve 40 let stár. Již v 17. roce se věnoval žurnalistice a zůstal jí věrným do smrti. V listu »Novosti Duja« uveřejnil řadu povídek a črt. Sepsal též delší historický román »Kramola« z doby druhého samozvance. — Na začátku téhož měsíce slavily ruské literární kruhy tři jubileje, které jsou spojeny se jménem znamenitého ruského historika a publicista *M. M. Stasjuleviča*. M. Stasjulevič totiž v té době oslavoval

své 80. narozeniny, šedesátileté jubileum svého literárního působení a 40. výročí vydávání velikého ruského měsíčníku »Věstnik Evropy«. Stasjulevič byl dříve profesorem dějin na Petrohradské universitě. Dějiny též přednášel nynějšímu russkému caru. Pro studentské nepokoje vstoupil do pense a redigoval »Věstnik Evropy«. Roku 1890 stal se horlivým předsedou komise pro národní vzdělání. Stasjuleviču má Petrohrad co děkovati, že má dostatek různých škol. Své spisy uveřejnil Stasjulevič v různých ruských listech. hlavně ve »Věstniku Evropy«. — — 6. října zemřel v Petrohradě publicist, kritik a filosof *Leonid Jegorovič Obolenskij* (nar. 1839). Vydával a redigoval »Svět«, »Mysl«, »Russkae Bogatstvo«. V těchto listech uveřejnil mnoho studií ze sociologie, psychologie a filosofie. Pod pseudonymen M. J. Krasov psal nejdříve verše, pak romány (na př. »Dva poljusa«, »Bliže k prirodě«). V jeho spisech pozoruje se vliv učení Lva Tolstého. — R. 1766 ruská carevna Elisaveta Petrovna vydala úkaz, aby se v Petrohradě zřídilo ruské divadlo. První ředitel byl Sumarokov. Slaví tedy letos *ruské carské divadlo 150leté jubileum*. Ruské divadlo dlouho nepředstavovalo ruského národního života, ruských lidí. Spisy ruských prvých dramatiků byly překlady nebo nápodobeniny cizích vzorů, hlavně francouzských. Rovněž ruští herci si osvojili vlastnosti hry, jakých užívali zástupci divadelního umění na západě. Ale brzy nastal obrat. Již ku konci 18. století lze pozorovati v dramaturgiji a divadelním umění známky onoho směru, který se později stal podstatou ruské literatury a umění. Tento nový směr zavládl pak v ruském umění i dramaturgi jako umělecký princip. Popis skutečnosti, ruského života i projevů národního ducha vytvořil ruský umělecko-reální bytový směr. V čele tohoto směru v dramaturgii stál Gribačdor, v divadelním umění pak Ščepkin. Ruská opera se začala později rozvíjeti, ale přes to ji její tvůrcové a zástupci (Dargomyžski, Borodin, Masargski, Glinka, Čajkovski, Rubinštejn) poměrně v krátkém čase tak zvelebili, že ruské marijinské operní divadlo jest jedním z nejlepších na světě. — V ruské literatuře pro mládež lze pozorovati následkem nynějších ruských poměrů *veliký úpadek*. Jeden ruský list nedávno napsal, že knih pro mládež nyní nikdo nekupuje. Rodiče plní hlavy svých dětí obsahem socialních a politických brožur. Jedna matka se prý — poznamenává list — s velikou chloubou vyjádřila, že její děti již dobře znají jméno Marxa, Kautského a j. A čte-li ruská mládež přece nějakou belletristickou knihu, tož prý čte Gorkeho a Andrejeva. — List »Slavjan. Izv.« přinesl nedávno několik smutných, avšak pravdivých myšlenek *o vládě ulice* v nynější ruské literatuře. »Všude v celém světě — praví list — ulice podává látku k literárním plodům, ale u nás naopak ulice vládne nad literaturou. My nenadsazujeme, tvrdíme-li, že naše současné písemnictví pohrává si s širokou masou lidu, probouzejíc v něm surové zvířecí pudy, uklánějíc se jeho hrubému vkusu.« — Ruská »Cerk. Gazeta« v jednom článku dokazuje, že by bylo velice prospěšno, kdyby se pravoslavná Boží služba konala *v ruském jazyku*. Kdyby se zavedení ruského jazyka jako bohoslužebného jazyka na místo staroslovanského potkalo s počátku s některými obtížemi, přece by prý všechny ty obtíže vyvážil fakt, že by v ruských chrámech bylo všechno srozumitelné. Nesmí se — píše týž list — zavírati oči před skutečností, že nyní, ačkoliv se staroslovanskému jazyku ve školách vyučuje celá léta, přece málokdo rozumí, co se u oltáře čte a zpívá. Docela chovanci duchovních akademií, kteří řadu let studovali bohosloví, někdy stěží přeloží to neb ono v obřadných staroslovanských knihách. Což teprve může se říci mase ruského národa nebo o světské intelligenci? Těm jest smysl obřadů v pravoslavných chrámech knihou sedmerou pečetí zapečetěnou. Jiný ruský církevní list »Cerkovnyj Věstník«, který vydává petrohradská duchovní akademie, o této reformě pojednávaje praví, že tato reforma se uskutečniti musí dříve nebo později. *Fr. Štingl.*

»**Časopis Turistů**«, čís. 11, ze dne 1. listopadu t. r. přináší turistickou črtu nadepsanou »Z města Frankopanů« od dr. Panýrka. Ve stati zmiňuje se spisovatel i o klášteře a kostelu na Tersatu. Chtěl psáti vtipně, líbiti se a proto dělá si posměch z katolických legend, z důvěry lidu v pomoc Panny Marie a z obrazů »ex voto«. Jest to v modě a patří to k pokrokovému smýšlení. Z četných narážek ukázkou jenom tuto: Jeden nápis »ex voto« upoutal mne, píše, ježto označoval neveliký obrázek umělecky cennější. Znázorňuje rodinu obklopující lůžko, na němž libě usmívá se děcko z choroby se zotavující. Pod tím stojí »La famiglia d' Adesfeld doppo aver perduto due angiolette in dedici Giorni ringrazia la B. M. di Tersatto d' aver salvato il terzo bambino affetto di eguale terribile morbo. (Rodina Adesfeldova ztrativši dva andílky ve 12 dnech, děkuje Panně Marii tersatské, že zachránila třetí děcko, postižené touže hroznou chorobou). Člověk v zamýšlení dojat žasne, dodává spisovatel, nad velikou a silnou věrou

— a nemůže jen pochopiti, proč Madonna nezachránila také ty dva andílky ženského rodu. — Tenkráte ještě nebylo Behringovo serum. Tolik p. doktor. Na to odpovídáme: Chlubné plíce. Kolikrát i za našich dnů musí ubozí rodiče patřiti na smrt svých miláčků, ač již jest Behringovo serum. Milý p. doktore! Kdyby se tak Vám roznemohly Vaše tři dítky (nevíme, máte-li je, a máte-li je, Bůh Vás toho neštěstí uchovej) a přes všechno serum zemřelo by jedno, po něm druhé a zbývalo by již jen třetí, nevím, nevím, neztratil-li byste všechnu svou důvěru v serum a nepadl-li byste na kolena a neprosil vyšších mocností za přispění. A jistě byste jim nepředpisoval, jak si mají počínati.

Slavné redakci pak se divíme, že jizlivé narážky ty uveřejnila. U katolíků upřímných tím zájmy turistického spolku nezískají! Dávat se urážet a platit za to, tomu dnes již katolíci odvykají.

Novinářská literatura. Už dávno jsem si nemohl vysvětliti ono množství nových a nových jmen spisovatelských, a to především v novinách, které pěstují feuilletony a rozličné zábavné a poučné nedělní přílohy. Tuto bývají obyčejně v každém čísle tři a čtyři příspěvky s rozmanitými jmény a šiframi. Časem probleskne tam ten neb onen známější spisovatel, ale jiné bychom marně hledali ve sbornících české literatury. Mnohdy jsem si brał na pomoc novější dílo Staňkovo, ale hledaných jmen tam nebylo. Kdo to jsou? Setkal jsem se nedávno s úředníkem od jedněch novin, které také pěstují zábavnou přílohu a tázal jsem se na to. Usmál se a řekl: »Feuilletony a ty nedělní povídačky se píší u nás. Jiným se zřídka co uveřejňuje. Leda zase redaktorům, to jest jako revanč, aby se tím přece poněkud zamíchalo.« — »Ale tu ti vaši redaktoři znají mnoho řeči, vždyť překládají ze španělštiny, ruštiny — ?« Zase usmál se znatel té literatury. »To je všechno z němčiny. Přečte se to v překladu. Konorář šesti osmi korun je dobrý za takovou povídačku.« — »A což vrchní redaktor?« — Mávnul rukou a odcházel. Teď si dovedu vysvětliti rozmanitost jmen, která vlastně jenom několika osobám náležejí, které pořizují tuto »novinářskou literaturu« kus za šest korun a překládají z němčiny, ať to původně bylo psáno třeba arabsky. A je čtenářstvo, které se vlastně jenom touto literaturou obírá. —*d.*

Modlitba v Anglii. Při slavnostní hostině pořádané londýnským lord-mayorem (t. j. vrchním purkmistrem) na počest české delegace z Prahy vedené starostou Drem Grošem dle »Národních Listů« učiněn byl počátek několika slovy — — modlitby t. zv. »Say-grace« proslovením kaplana Rev. W. H. Hornby Steera. Když nedávno meškala opět anglická delegace u nás v Praze, počal ku cti její pořádaný banket ovšem bez modlitby. Kdyby se bylo před ním modlilo, byly by »Národní Listy« první, které by se tomu byly vysmály a prohlásily to za beztaktnost vůči hostům. Byli-li ale nuceni naši mladočeští velikáni v Londýně se modliti, nestyděli se za to a ještě si to uveřejnili v »Národních Listech.« Ovšem jiný kraj, jiné zvyky . . . Kdyby se ale pánové i z této anglické školy nábožnosti něco přiučili, nebylo by věru na škodu!

Evangelické propagandě v Čechách nedá se upříti znamenitá agilnost. Vizme příklad. Evang. list »Hus« (čís. 10.) sděluje: »Spolek pro památky české reformace v Praze již na počátku svého trvání může se vykázati činností aspoň v jednom směru. Vyjednává totiž s městskou radou v Mladé Boleslavi o zachování budovy býv. sboru bratrského, aby navrácena byla účelu, kterému původně sloužila, totiž službám Božím evangelickým. Bylo již aspoň toho dosaženo, že se budova nedostane nikdy do rukou církve katolické. (Ubozí katolíci! Z toho kouká zas třicetiletá válka.) Městská rada v Ml. Boleslavi hodlá totiž budovu upraviti pro museum a jest ochotna propůjčiti ji i slavnostním shromážděním evangelickým, poskytne-li jí (?!) náš spolek příspěvek na opravu. »Sbor« na to přistoupil (jak by ne!) a slíbil 1000 korun. (To Boleslav vytrhne!) Slíbil s tou podmínkou, bude-li budova ta závazným (! — nedůvěra městské radě?) způsobem určena musejnímu účelu. Kdyby závazek ten měl býti zrušen, obnos poskytnutý bude »Sboru« vrácen. (Chuďas městská rada!) Spolek vybírá od svých členů příspěvky, ale žádá také o součinnost v zachovávání a sbírání starých památek české reformace (knihy, zápisy, kalichy). Taková sbírka bude míti důležitost nejen pro evangelíky, nýbrž pro celý národ a bude míti i význam agitační (to je to pravé slovo!), poněvadž bude každému přístupna.« (Zdá se nám, že se o takových agitačních prostředcích a závazcích evangelium nezmiňuje.) *L. † n.*

Pan dr. Bouček, jenž se rád o vše katolické otře, vyjádřil se ve schůzi proti prostituci následovně: »Církev katolická ustanovujíc celibát kněžský, ustanovujíc ideál materiální askese, ještě snižuje manželství. Asketický názor na rodinu, ženu a manželství je nižší — ergo pryč s ním. Církve protestantské jsou

lepší . . .« (»Čas« ze dne 2. prosince 1906, str. 4). Pan dr. Bouček nezná katolicismus a nezná ani protestantismus. Byla-li to již nějaká církev, která přímo prostituci podpořila, byla to jen církev evangelická. Nevěří-li pan dr Bouček nám, nechť si přečte jen, co napsal — nepřítel katolické církve sociolog positivista Comte, jenž neváhal vyznati: »Hume správně poukázal k tomu, že lutherské kacířství našlo oporu v náruživostech kněží, kteří byli již syti církevního coelibátu . . . Stačí uvésti na příklad vážnou změnu v instituci manželství, kterou protestantismus posvětil dovolením rozvodu. Charakteristická jest tu zejména ona hanebná porada, v níž hlavy reformace s Luthrem v čele schválily bigamii německého knížete.« (Comte, Sociologie, přel. Brejcha, 2 vyd., str. 279.) Tak píše sám Comte! A protestant Friedberg doznává, že takových bigamií je v evangelické církvi mnoho, od onoho Filipa hessenského až do církevně požehnané bigamie Fridricha Viléma II. (Viz Friedbergův Kirchenrecht 5 Aufl. 1903, str. 406, pozn. 1. k § 143.) O názorech Lutherových o manželství mluviti nebudeme, ale chce-li pan dr. Bouček názor o katolickém manželství, můžeme mu posloužiti výrokem starokatolíka Döllingera, jenž ve svém vydání sebraných spisů Möhlerových praví (I. 243 nsl.): »Es kann kein Zufall genannt werden, dass gerade die katholische Kirche, welche die Virginität so hoch schätzt, auch die Ehe am tiefsten erfasst und sie geradezu als ein Sakrament verehrt, und dass jene Religionsgenossenschaften, welche die Virginität gleichgültig oder verächtlich behandeln, auch die Ehe herabwürdigen, und es zeugt somit von einer sehr oberflächlichen Betrachtung der Dinge, wenn Jemand die Ansicht hegt, dass der Cölibat der Geistlichen und eine höhere Auffassung der Ehe sich widersprechen!« Pan dr. Bouček, chce-li již o katolicismu a protestantismu mluvit, měl by se dříve trochu v katolické i protestantské literatuře orientovat a ne — žvanit.

Stoleté výročí narozenin Maxe Stirnera slavila dne 25. října 1906 všechna německá žurnalistika a i naše listy, zejména »Lumír« (roč. XXXV., č. 1., ze 17. listopadu 1906) neopomenul na to poukázati. Nebudeme se sami dotýkati »zásluh« tohoto německého filosofa, jehož jméno úzce spojeno jest s nevěrou a moderním bezbožstvím. Snad stačí, vzpomeneme-li při té příležitosti, že Palacký, jenž nevěrecké popírání Boha a filosofický materialismus vždy měl v ošklivosti, sám poukázal, že »úplná beznáboženskost, kteráž rychlým postupem se šíří a sice ještě pohodlným štítem bezkonfesijnosti se přikrývá, nebude dlouho prodlévati a odhalí se jako naprostá nevěra, atheismus, pantheismus nebo surový materialismus, i povýší radikálné sobectví Maxa Stirnera od r. 1845, jenž jak známo, »svou věc postavil na nic«, za nejvyšší a všeobecně platné pravidlo života. Každý rozumný však musí uznati, že tu, kde není Boha ani mravouky, ni ctnosti ni hříchu, ni práva ní bezpráví, ni cti ni hanby, tam člověk pozbývá své nejvyšší přednosti, totiž přednosti mravného povolání, i musí sklesnouti k pouhému zvířeti . . .« (Několik slov o náboženství, str. 6.)

Vyznavači moderních náboženství nemívají jeden o druhém mínění volného. Nejmodernější náboženství je dnes »náboženství a kult umění«. Umění jest věc hezká, krása z Boha jest a k Bohu vede, ale krása nerozlučně spojena je s pravdou a s dobrem. Avšak na místo Boha osobního stavi se dnes moderní umění, jež záleží především ve fotografování lidské nahoty. (Viz Český Svět). Že takové »náboženství« k ničemu není, jest na bílc dni a vyznavači jeho jsou »podle toho«. Machar, Krejčí, Mrštík, Neumann, Křikava, Horký, Frabša a pod. bývají od svých přátel všelijak malováni. Dnes uvedeme úsudek básníka Holého o nejvyšším proroku moderního náboženství p. Šaldovi. Píše o něm v Morav.-slezské revui (II., číslo 6.): »Na mou (Holého) brožuru pp. Krejčí, Kvapil, Machar, Sova a Šalda neuvedli nic věcného. Mnohomluvný jindy Machar, jemuž zůstane již pro vždy portrét mnou načrtnutý, zmohl se jen na nadávku plebejství Pan Krejčí plané se vymlouval. Pp. Kvapil a Sova mlčeli. Čin pěti bude trvale literární hanbou českého písemnictví. Jediný pan Šalda odpovídal, rozumí se (u něho) nevěcně, bezpředmětně, kroutivě. Ježto tento gentleman stále ještě mnoho budí nadšeni u nás, přibíjím tu na památku další příspěvky k poznání jeho literárního charakteru. Náš »nejpřednější kritik a essayista« mluvil neobyčejně silně a považlivě. Užívá siláckých slov a potácí se považlivou logikou . . . Nepokládal-li mne p. Šalda za básníka, proč pak mne žádal o básnický příspěvek pro almanach, v němž chtěl »podati vybraný literární text předních representantů mladé generace«. (P. Šalda totiž — jak už to bývá ve sporech — upřel Holému básnického nadání.) Pak vytýká Šaldovi, že zapírá jako chlapec. Na konec: »O aesthetických

výlevech libosti pp. uč. V. Beneše a dr. Herbena a některých velebných otců nejlépe pomlčeti.« — Jenom bychom rádi věděli, která esthetika je ta pravá (Šaldova, Holého, Herbenova . . . . ?) *L. † n.*

Farizeům kvete pšenice. V době štvaní protináboženského mají zlaté časy verštepci, kteří se dovedou hodně hrubě otřít o kněžstvo. Pro ně neexistuje ani pravda ani spravedlnost. Čím více lži a čím víc surového hanobení, tím lepší — báseň. »Revue moravsko-slezská« uveřejnila »báseň« Jidáš. Státní zastupitelstvo tento výplod zpozdilé nenávisti ke kněžstvu zabavilo, ale po interpelaci posl. Jos. Černého toto veršování znovu otištěno (r. II., čís. 6). Jidáš (básník M. Kurt) naříká, že jen z lásky k ženě a dítku chtěl si vydělat 30 stříbrných, ale nyní »učenníci rabbiho mají bohatství, moc a hojnost všeho, vraždí, pálí a stokrát za den učení jeho zradí.« Tento Jidáš »básníka« M. Kurta v »Mor.-slezské revui« je věru skvostný exemplárek »hodného« pokrytečka; opravdu neviňátko proti těm prelátům. Pan Kurt chtěl Jidáše rehabilitovat, ale neposloužil mu. (O věci mluvíme tu jen se stanoviska »literárního«, činíce koncese »moderním názorům«.) Jidášovi přidělena v básni Kurtově úloha tak uboná, že i na soudu literátů-nevěrců by jako charakter byl odsouzen. Písmo sv. vypravuje, že Jidáš chybil, zhřešil, ale že by chtěl tak mizerným a farizejským vykrucováním a tupením někoho jiného svou vinu zmenšovat, omlouvat a okrašlovat, to si myslí jen jeho advokáti: »básník« Kurt, redaktor Mor.-sl. Revue Skýpala a poslanec Černý. Chtěli mít ostudu; ať ji mají. *L. † n.*

Paběrky z novin a veřejného života.

»Bílý prapor« zakázán. Dne 30. listopadu r. 1906 nejdůstojnější čeští biskupové zakázali »Bílý prapor« světskému i řeholnímu kněžstvu čísti, říditi a vůbec jakýmkoliv způsobem podporovati. Kdo by tomu odporoval, propadá suspensi ab ordine. Téže censuře propadají ti kněží, kteří by podobný časopis pod jiným jménem vydávali. V den sv. Lukáše Evangelisty všickni biskupové rakouští vydali společný pastýřský list ku kněžstvu proti katolické moderně. Oba listy v latinské řeči sepsané dodány jsou veškerému duchovenstvu.

Katolický lide československý!! V našich vlastech známé a již přes 22 roků literárně působící družstvo Vlast vydalo letos na příští rok 1907 VI. ročník kalendáře: **Svatý Vojtěch,** kalendář pro katolický lid československý. — Pořadatel Josef Flekáček. — Obsah kalendáře jest zábavný, poučný a apologetický. Text proložen jest hojně obrázky, vztahujícími se ku katolickému životu, k přítomné i minulé době národa českého. Velký kalendář stojí 1 K, menší 60 haléřů.

Socialní kalendář katolického lidu československého. — Roč. II. Pořadatel T. J. Jiroušek. — Obsah kalendáře jest zábavný, poučný, historický a pro socialně občanský život praktický. Illustrace doplňují v hojném počtu text. Cena 1 K.

Přátelé křesťanského školství! — Jednota českého katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy v král. Českém vydala letos na rok 1907 nový kalendář **Štítný.** Redaktorem jest Josef Kafka, řídící učitel a I. místopředseda Jednoty. Cena 1 K. Kalendář svým zábavným, poučným, národním a náboženskо-vychovatelským obsahem (s mnoha vyobrazeními) může se dobře doporučiti každé katolické rodině a každému příteli křesťanského školství a výchovy vůbec.

Nový leták — 10tý — Jednoty česk. katol. učitelstva »Na půdě zákona.« (Několik poznámek k boji proti prováděcím nařízením.) Z péra odborníka. — Stojí 4 hal. a na 10 ex. dává se jedenáctý zdarma. — Objednávky vyřizuje: admin. družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Sv. Otec Pius X. Věrný obraz sv. Otce Pia X. vydala vlastním nákladem biskupská knihtiskárna v Hradci Králové. Obraz tento vystihuje dokonale milou a dobrou tvář sv. Otce. Můžeme jej tedy vřele doporučiti důst. duchovenstvu, katolickým spolkům i rodinám.

Pius X. a 15. konference světového míru v Miláně. Kardinál Merry del Val zaslal předsednictvu konference list, jakožto odpověď papeže na adresu oddanosti jemu zaslanou. V listě tom se praví: Dějiny ukazují, že papežové povždy bývali žádáni o konání svého mírového poslání a nynější papež potěšil se z toho, že bez jeho iniciativy dostalo se mu příležitosti, předsedati v rozhodčí radě svým zástupcem, jemuž tři americké republiky svěřily svou spornou věc k zamezení války. Z toho lze poznati, kterak Jeho Svatost snahám mezinárodní mírové společnosti přeje. Chová naději, že veliká myšlenka míru dojde ve světě uznání, tak, aby nebezpečí války pokud možno bylo odvráceno, aneb aspoň aby hrůzy války byly zmírněny.

Král řecký Jiří přijat byl 25. m. m. od sv. Otce Pia X. v trůním sále ve slavné audienci. Přítomen byl i katol. arcibiskup z Athen msgr. Delenda. Do Vatikánu odebral se král řecký z řeckého vyslanectví. V Řecku žije 40.000 katolíků. Mají 109 kněží, 139 kostelů a kaplí, 2 semináře, 72 katol. škol a 7 katol. dobročinných ústavů. Podřízeni jsou církevně katolíci v Řecku metropolitovi na Corfu, arcibiskupovi na Naxu a arcibiskupovi v Athenách.

† **Msgr. Dr. Florian Stablewski,** arcibiskup hnězdensko-poznaňský raněn mrtvicí skonal. Padl jako oběť hakatismu a prušáctví. Do poslední chvíle bránil a hájil lidu svého proti násilnému poněmčování. Postavil se ještě nedávno pastýřským listem svým proti rozkazu vládnímu, že náboženství má se vyučovat jen po německu. Popudil proti sobě prušácké úřady. Ale nedbal. Jako věrný pastýř stádce svého byl ochoten i život dáti za ovce své. A dal ho také. Uštván neustálým rozčilením, raněn byl mrtvicí. Arcibiskup Dr. Florian Stablewski, šlechtic z Okszy, narodil se r. 1841. Studia gymnasijní konal v Trzemesznu a v Poznani. Studia theologická konal v Poznani a Mnichově. R. 1866 vysvěcen byl na kněze. Působil nejprve v duchovni správě na různých místech. Od r. 1876 po 16 let byl poslancem na sněmu pruském a vynikl jako řečník za boje kulturního, r. 1881 stal se papežským komořím, r. 1890 infulovaným prelátem, 14. pros. 1891 stal se arcibiskupem hnězdensko-poznaňským. Byl mužem apoštolské horlivosti, ale zároveň rozvážné umírněnosti. Byl dobrým biskupem i Polákem.

Úmrtí. Mnoholetý šéfredaktor »N. Tiroler Stimmen« Jiří Jehly zemřel 1. prosince ráno ve stáří 58 roků. Po tři neděle trpěl na srdeční vadu. S ním ztrácí konservativní žurnalistika velmi osvědčenou sílu, břitké péro, jehož se nepřátelé víry báli. Byl spolubojovníkem Gassera, Grentira, Giovanelliho a di Pauliho.

Úmrtí. V Čes. Budějovicích dne 6. prosince zemřel msgr. Matěj Procházka, bisk. kons. rada, bisk. notář a c. k. gymn. profesor ve výslužbě. Zesnulý hodnostář narodil se roku 1835 ve Vítkově, na kněžství byl vysvěcen roku 1861. Jako profesor působil na gymnasiu česko-budějovickém. Mimo povolání své, kde množství zásluh si získal, byl také literárně činným. Z péra jeho pochází kniha »Katolická věrouka pro vyšší školy střední,« které se dosud užívá. Zesnulý patří mezi největší dobrodince našeho družstva.

Pomník P. Haspingera. V Seebenu u Brixenu v Tyrolsku, kde po dlouhá léta působil v klášteře kapucínském známý rek a přítel Ondřeje Hofera, kněz kapucín P. Joachim Haspinger, bude brzy na jeho počest postaven nádherný pomník. Na vysokém kamenném podstavci stojí socha P. Haspingera, který se levicí podepírá o hůl a ve vztýčené pravici drží kříž, jakoby vybízel nadšenými slovy k boji pro vlast. P. Haspinger byl později farářem v Hietzingu u Vídně a zemřel r. 1858 v Mirabelle u Solnohradu.

Patriarchou jerusalemským obřadu latinského jmenován jest arcibiskup msgr. dr. Filip Camassei. Narodil se r. 1848 v Římě, r. 1872 stal se knězem, prefektem a později ředitelem Propagandy, r. 1904 stal se arcibiskupem na ostrově Naxos. Stolec patriarchalní uprázdněn byl od 24. ledna 1905.

Národní biskup. Biskupský ordinariát ostrova Krku podal protest proti rozhodnutí zemské školní rady isterské, kterým se nařizuje, že se má křesťanské nauce vyučovati v jazyku, který jest platným pro ostatní předměty. Biskup dr. Mahnič nařídil katechetům, že musí vyučovati náboženství v mateřském jazyku dítek. Ministerstvo kultu a vyučování však zamítlo stížnost ordinariátu.

Štědrý kanovník. Kanovník Smetiško v okresu bělečském v Chorvatsku daroval 140.000 K ke zřízení podpůrného fondu nemocného duchovenstva. Tento jeho šlechetný dar byl nejen duchovenstvem děkanským, nýbrž i veškerým chorvatským klérem nadšeně přijat.

Jubilejní dar Elize Orzeszkowé. Slavná spisovatelka polská Eliza Orzeszkowá slaví letos 40. výročí své literární činnosti. Spisovatelstvo polské sestoupilo se

v kruh, čítající daleko nad sto hlav a učiní své ušlechtilé družce poctu originelní. Do všech končin, kam sáhá známost jména a významu Elizy Orzeszkowé, rozesílá archy k podpisům. Každý podpis provázen má býti skromným obolem 20 hal. bez všelikého obmezení a z výtěžku sebraných takto peněz založiti se má ve Varšavě první polský seminář (ústav učitelský), nazvaný jménem básnířky, neunavné pracovnice pro vlastní národ po stránce ethické a socialní.

Viktor Hugo, francouzský nevěrec, píše o rodičích, kteří posílají děti své do beznáboženské školy: »K zodpovědnosti před soud měli by býti voláni rodiče, kteří posílají své dítky do školy, nad jejímiž dveřmi je psáno: »Zde se náboženství nevyučuje.«

Slavnostní obrácení. Hraběnka Sayni Wittgensteinová přestoupila ve farním kostele v Maisu v Tyrolsku slavnostním způsobem na víru katolickou z protestanství. Jest matkou baronky Walterskirchenové, která rovněž nedávno se navrátila do lůna církve katolické.

Velkovévoda a socialní demokracie. V Hessensku mají velkovévodu, který se zamiloval do — socialní demokracie. Nejnověji způsobil touto svou oblibou dokonce krisi ministerstva. V Offenbachu zvolen byl náměstkem purkmistrovým socialní demokrat Eissnert. Ministerstvo Ewaldovo zdráhalo se projeviti souhlas s jeho potvrzením, ale na konec dalo se k tomu velkovévodou přemluviti. Eissnert potvrzen. Liberální strana, o niž se ministerstva po 36 let již opírala, svolala obrovskou protestní schůzi do hlavního města a vyslovila ministerstvu nedůvěru. Toto zadalo za propuštěnou, ale velkovévoda žádost nepřijal. Vzdor tomu jsou však dnové ministerstva sečteni, ježto nemá za sebou ve sněmovně opory. Ve zmíněné schůzi útočeno dosti ostře i proti velkovévodovi a vyslovena obava, že eho jednání poškodí zemi v očích ostatních spolkových států.

Hrabě Sternberk o profesoru Masarykovi. Hrabě Šternberk, který zkrotil soc.-demokratické poslance na říšské radě, a jehož vtip bývá velice trefný, v jedné řeči vyjádřil se o prof. Masarykovi takto: »Národ český byl tak vychován, že národní smýšlení jeho přišlo na zmar. V Praze je největším vůdcem národa, který v Čechách žije, staré protekční dítě všech vlád, prof. Masaryk. Prof. Masaryk je agitátorem rakouských ministrů a bere lidem vše, co jim sta generací předalo. Tento muž korumpoval mládež a odňal jí z nařízení vlády lásku k našim dějinám, jen aby národní smýšlení a křesťanská víra byly zničeny a aby černožlutá vlajka potom zůstala jediným pojítkem.« Zajímavo jest, že »Čas«, do jehož redakce prof. Masařík každý den osobně dochází, reaguje na řeč hr. Šternberka jen tím, že hr. Šternberk nečetl ani jediné knihy, kterou profesor Masařík napsal. Aby odpověděl »Čas«: »Není pravda, že prof. Masařík byl protežován Gautschem a Körbrem, není pravda, že po proudu vládního větru nasadil si na hlavu černý širák, není pravda, že bere lidem vše, co jest jim svatého« — to »Čas« netvrdí; fakty spoluredaktor »Času« prof. Masařík svého hraběcího portrétistu nevyvrací. Jest to stará taktika: přednášeti ve spolku zednářů a říci o sobě: »nejsem zednářem«, vynadati učitelům náboženství a nedostaviti se osobně k soudu. Kdo má však ohromnou ctižádost jistého člověka, nic se nepodiví, že stále se tlačí do předu: v éře sensačních procesů brání Hilsnera, v době mzdových sporů žene havíře do stávek, při oslavách Havlíčkových představuje se jako největší znalec Havlíčkův, jakmile ve Vídni založí si zednáři a liberálové spolek »Volné školy«, už se staví i u nás v čelo. A že ve Francii Combes začal pronásledovati církev, ihned také slyšíme v Čechách ohlas o katolickém nebezpečí. Prof. Masařík musí býti při všem a všude v čele . . . jak podniky jeho se daří a co dobrého provedl, jest ovšem jiná věc. Že spisů jeho hr. Šternberk nečetl, nemusí toho valně želeti, vždyť právě Masařík, tak neúnavný jako agitátor, jest nejslabší jako autor. Že rakouští ministři a rakouské vlády prof. Masaříkovi přejí, plat mu zvyšujíce a jeho štvaní přehlížejíce, jest jisto — hrabě Šternberk, který poukázal na vnitřní souvislost apoštola realismu a úmyslů vládních, pověděl veřejně, co si mnoho lidí myslí soukromě: Masařík a rakouské vlády si dobře rozumějí a Masařík si plně zaslouží titul c. k. profesora — škoda, že naši jediné, české Karlo-Ferdinandské university!

První katolický kongres právnický v Italii konal se od 10. do 12. září v Miláně. Hlavními body kongresu, jehož se účastnil veliký počet zástupců občanského i kanonického práva z celé Italie, byly: Studium veřejného církevního práva v Italii, srovnání právnického stavu církve v Italii a duchovního zákonodárství u ostatních katolických národů, jakož i právní podmínky náboženských kongregací v Italii. Mluvilo se o velmi vážných otázkách, jakož i o zákonu protikongregačním, o náboženské nauce ve škole, o povinnosti státu k církvi, která vysvítá z osvojení církevního majetku.

Z Vídně, 15. listopadu. **Katolický školský spolek v Rakousku** konal dnes slavnostní, četně navštívenou schůzi. Protektor spolku, arcivévoda František Ferdinand, arcivévoda Ludvík Viktor, arcivévodkyně Marie Terezie a Marie Annunciata, dále ministerský předseda svob. pán Beck, ministr zahraničních záležitostí svob. p. Aehrenthal a několik jiných ministrů, kardinál kníže-arcibiskup Gruscha, papežský nuncius di Belmonte a jiní zaslali pozdravné a omluvné přípisy. Po řečích místopředsedy, zemského poslance Baechla, ministerského rady v. v. barona Kollera a P. Schachleitnera z Prahy byla jednohlasně schválena ředitelem měšťanských škol Woltem navržená resoluce, v níž se praví: »Katolický spolek v Rakousku prohlašuje, že bude i nadále neustále zákonitým způsobem usilovati o konečné znovuvydobytí katol. veřejné školy, protestuje proti řádění spolku »Svobodná škola« a očekává od vlády, že nebude se déle rozpakovati a učiní v brzku přítrž protizákonným přehmatům »Svobodné školy«. Na to udělil světící biskup Marschall apoštolské požehnání, čímž schůze skončena.

Katolíci ve Spoj. Státech. Biskupové katoličtí ve Spoj. Státech společným nákladem darovali pěkný palác papežskému legatovi ve Washingtoně. Stavba se již dokončuje a papežský legát msgr. Falconio brzo do něho přesídlí. Biskupství katolických ve Spoj. Státech jest nyní 84. Podrobná data o přestupech z protestanství na katolictví jsou jen z 19 diecesí. Dle těchto dat přestupuje průměrně 25.000 protestantů ve Spoj. Státech do církve katolické. Při zvláštních okolnostech počet ten roste. Tak po hrozném zemětřesení v San Francisku stalo se mimořádně mnoho protestantů katolíky.

Pronásledování katolíků ve Francii. Velmi málo doví se svět o nynějším utrpení katolíků ve Francii pod socialisticko-pokrokářsko-židovskou vládou demagoga a spolupracovníka židovské »Neue Freie Presse« a žida Clemenceaue. Světový židovský tisk umlčuje všecko, co by v Evropě otevřelo křesťanským národům oči. — Kdo na př. ví, že ve Francii 380 starostů vzdalo se svých úřadů, když se jednalo o odstranění křížů ze škol? V četných obcích byly kříže ve slavnostních procesích znova do škol vneseny. Kdo ví o tom, že ve Francii katolické dítky jsou od socialistických učitelů trestány, najde-li se u některého růženec nebo modlitební kniha? Učitel však, který začal vyučování otčenášem, byl ve 24 hodinách místa svého zbaven. Učitel, který s křížem se postavil do dveří a kázal dětem vycházejícím ze školy na kříž plivat, byl — povýšen.

Náboženská tolerance v Rusku. V polovici září vydala vláda ruská nařízení, jímž uznává všecka náboženská vyznání, kromě skopců. Přestup na katolictví dosud se omezoval na řecko-katolické sedláky, kteří byli přinuceni přidružiti se k státní církvi. Nyní docházejí první zprávy o přestupu z kruhů ruské intelligence, a to i kněží a mnichů v kyšeněvské gubernii. Staroruský tisk hledí tuto věc představiti jako velmi nepatrnou, ale jest faktum, že všude se jeví nové přestupy.

Návraty do církve katolické. Dne 16. srpna letošního roku byl ruský pop Chondru od biskupa Niedzialkowskiho v kathedrále lucké ve Volyni slavnostně přijat do lůna církve katolické. Jest to první konvertita z ruského státního duchovenstva. Chondru pochází z Kišiněva v Besarabii, započal studia ve státním semináři a dokončil je v Bukarešti, na kněze byl vysvěcen v proslulém klášteře athosském a působil od r. 1901 jako duchovní na různých místech. Tento krok teprve 29letého kněze byl výsledkem vážných theologických studií a zasluhuje tím více uznání i podivu, ježto podobné přestupy přese všecku »svobodu náboženskou« pokládány za poloviční zločin. — V Cařihradě vrátil se nedávno do katolické církve řecký rozkolní biskup Neofytos u věku 60 let. Sloužil ve Fanaru (řecká čtvrt v Cařihradě) pode čtyřmi patriarchy jako jáhen, byl potom pomocným biskupem v Amasii (Samsunu) a působil tam po 30 let. Před pěti lety uchýlil se do Cařihradu na odpočinek a byl na opětné svoje prosby po zralé zkoušce od apošt. delegáta Giov. Tacciho přijat do lůna katolické církve. Proslýchá se, že značný počet vyšších řeckých duchovních pomýšlí na návrat do katolické církve.

Útěk ze socialní demokracie. Říšský soc.-dem. kovodělnický svaz čítal před půldruhým rokem 160 tisíc členů a dnes jich čítá pouze 80 tisíc. To jest značný rozdíl. Také v Italii počet soc.-dem. organisací silně klesá. Úspěchy volební, kterých nabyli socialisté v Německu roku 1903, nezůstaly trvalými. Při posledních doplňovacích volbách soc. demokracie ztratila volební kraje Marienberg, Zschoppau, Altenburg a Frankobrod na Odře. Počet socialistických hlasů nepostoupil. Jako příčinu uvádějí neustálé hádky ve straně a krajně násilné jednání proti oněm stoupencům, kteří slepě netroubí na roh soc.-demokratického vedení.

Prusko a katoličtí Poláci. Po celý čas, co trvá provádění germanisace v polských školách, stojí katolický tisk v Německu na straně Poláků a hájí jejich

právo. Nyní se vším důrazem poukazují orgány centra k tomu, že při odstraňování náboženského vyučování z polských škol jedná se ani ne tak o boj proti Polákům, jako spíše o boj proti katolíkům. Svědčí o tom zvláště ta okolnost, že Dánům ve Šlesvik-Holštýnsku, Mazurům a Litvanům ve východním Prusku ponechává se ve školách vyučování náboženské v jejich mateřštině. Děje se to zjevně jen proto, že tu běží o protestanty, kdežto katolickým Polákům stanoveno vyučování náboženství německé.

Křesťansko-socialní strana v Chorvatsku. Křesťansko-socialní dělnické svazy v Chorvatsku pořádaly společnou schůzi, na níž usneseno založiti stranu křesťansko-socialní. Program její má býti podobný programu křesťanských socialů slovinských a s ohledem na politiku chorvatskou státi bude strana na požadavcích chorvatské strany práva z r. 1894. Po založení katolického denníku »Hrvatstvo« je to druhý závažný krok chorvatských katolíků.

Nečeskost a tmářství vyčítají socialisté a pokrokovci katolíkům nejčastěji. O té »nečeskosti« národní strany katolické bylo by zbytečno ztráceti slov a »tmářství« katolíků illustrují (dle »Obn.«) tato fakta: Strahovská knihovna má 80.000 svazků, Tepelská a Rajhradská 70.000, Vatikánská 200.000 a 26.000 rukopisů. Kapitál, který v Rakousku složili katoličtí duchovní na studijní stipendia nadaných, chudých mladíků, činí celkem 6,211.321 zlatých (z toho dostávají 1942 stipendisté ročně 231.668 zl.), v Čechách studijní fundace, katolickými kněžími pro žáky škol středních a vyšších založené, činí 1,487.176 zl. Kdo prohlíží si úřední vyhlášky stipendií studentských, vidí, že katolický klerus jako zakladatel stipendií převyšuje ostatní světské fundatisty velikou většinou. A stavu, o kulturní pokrok tak zasloužilému, osměluje se rudý tisk a noviny, jež redigují jinověrci a odpadlici a atheisté házeti ve tvář výtku — tmářství. V čí hlavě však jest pravá tma?

Reforma manželství. Zpravodaj sub-komitétu pro reformu manželského práva v Rakousku, dr. Tschan, vypracoval svůj elaborát, který se má předložiti justičnímu výboru. Dr. Tschan píše: Návrh, aby zrušen byl § 111. (čímž by katolickým rozvedeným manželům bylo dovoleno se znova oženiti), nesměřuje proti dogmatu církevnímu, nýbrž chce provésti nutnou reformu v oboru mravním, socialním a hospodářském. Není to stát, který útočí na církev, nýbrž jest to církev, která držíc se § 111., (manželství katolíků jest nerozlučitelné) uvedla se v odpor se socialními a hospodářskými potřebami doby, vnutivši státu svůj názor o manželství. Zrušením § 111. se provede jen reforma občanského zákona, proti níž dosud, jak nejvyšší soudní dvůr, tak i ministerstvo spravedlnosti chovalo se zamítavě. Reformou manželského práva, která obmezí se jen na § 111. obč. zák., odpomůže se přečetným katolickým manželům, kteří, od sebe rozvedeni, žijí ve velikých útrapách. Zrušení § 111. jest mravní povinnosti. — Že v Rakousku pomýšlejí liberálové na změnu manželského zákonodárství úplnou, vysvítá z řeči dra Julia Ofnera, jenž v parlamentě prohlásil: »Až bude volební reforma přijata, dohodnou se čeští i němečtí liberálové o reformách v oboru práva manželského« ... Že nová sněmovna, v níž prý socialní demokraté budou jazýčkem na váze, nebude liberálním reformám nepříznivou, dá se mysliti. V záležitosti manželské reformy celý episkopát rakouský i jednotliví biskupové projevili včas a určitě svůj náhled: »Non possumus«.

Přednášky »o reformě manželského práva«. Přihlášky o přednášky o tomto předmětu docházejí dra Nejedlého tak četně, že jsou již všechny neděle a svátky tohoto i příštího měsíce, tedy až do nového roku, zadány. Přednášel zejména v následovních katolických sdruženích: V neděli, dne 18. listopadu přednášel JUDr. Jul. Nejedlý v Žižkově. Dále přednášel v následující neděli, dne 25. listopadu v Libšicích n. Vl., v další neděli na to, dne 2. prosince v Humpolci, za týden na to, dne 9. prosince v Sánech u Žehuně, v neděli, 16. prosince bude řečniti v Dašicích u Pardubic a v neděli, 23. prosince ve Vel. Čakovicích. K docházejím dalším přihláškám stanoví se neděle a svátky již až v lednu, leč by se katolická sdružení, o přednášky se hlásící, spokojila dny všedními, na př. sobotami, v kterémžto případě by dr. Nejedlý přednášel ještě v měsíci prosinci t. r. Dr. Nejedlý vyhovuje s největší ochotou každému přání našich katolických sdružení zde i na venkově, nežádaje ničeho jiného, než aby mu den přednášky vždy několik dnů napřed oznámen byl. (Stačí adr.: P. T. p. JUDr. Jul. Nejedlý, zemský advokát v Praze, Poříč. Pozn. red.)

Přistupte k »Dědictví sv. Jana Nepomuckého«! Již tento měsíc před Vánoci vyjde podíl »Dědictví sv. Jana Nep.« na rok 1907, jenž zajisté každého překvapí svou bohatostí. Pět krásných cenných knih v dokonalé úpravě typografické podáno tu bude *zdarma* údům »Dědictví«. Jsou to tyto knihy: 1. »Jaká má

býti naše víra« od Fil. Jana Konečného, 2. »Paměti Vavákovy«, 3. »Povídky« od J. Baara, 4. »Posvátná místa království českého« sv. I., obsahující bohatě ullustr. dějiny a popisy svatyň ve vikariatech česko-brodském, černo-kosteleckém, mnichovickém a proseckém, 5. »Svatá Hora«, historické povídky od Al. Dostála. Údem »Dědictví Svatojanského« se stane, kdo zašle *nepatrný vklad 20 K jednou pro vždy* pod adresou »Ředitelství Dědictví sv. Jana Nepom. v Praze na Hradčanech«. Kdo přistoupí do konce r. 1906, obdrží mimo zmíněných 5 knih také objemný podíl za rok 1906 a ještě několik knih ze starších zásob nádavkem. — Užijte tedy této veliké výhody a přistupte co nejdříve za úda k »Dědictví sv. Jana Nepomuka«.

Významná chvála pro katolíky. Hollandská dějepiska Lohmannová, náležející k straně rozumářské, napsala následující vysokou chválu o misionářích: »Není možno, aby člověk nebyl naplněn pravou uctivostí a vážností ku katolickým řádům a misionářům, když se rozhlédne po jejich požehnané činnosti. Římsko-katolická církev má v sobě moc, která dříve či později musí dosáhnouti nad protestantismem rozhodného vítězství. Vím dobře, že tohle tvrzení probudí bouři rozhořčení u mých spoluobčanů, leč nebojím se říci, že moderní protestantism vyzní na prázdno. Já jsem měla příležitost seznati ve Východní i Západní Indii, jakož i v Evropě příkladný život, jaký vedou katoličtí příslušníci řeholí a misionáři a viděla jsem tu velikou obětavost řeholnic ve školách i ve špitálech. Někteří naši lidé před navštívením takových krajů mají ve zvyku katolíky hodně pomlouvat a ostouzet, buď z vlastní nevědomosti, nebo to konají jako nějaký projev úcty vůči protestantům. Ale když byli spatřili skutky příslušníků katolické církve mezi malomocnými, mezi nejchudšími třídami a mezi černochy, mnozí, jak jsem slyšela, pronesli zahanbení, že katolíci nás protestanty velmi předčí obětavostí v každém ohledu, ba že v záležitosti té zaujímají nevyrovnatelné místo na světě a v dějinách světa.«

Francouzské chudobince. Charita jest kvítek, který v socialistické zahrádce nemá místa. Pravdivost této věty přečetnými doklady potvrzena byla nejnovější dobou ve Francii, ovládané zednáři a soc. demokraty. Většina nemocnic a chudobinců byla v době té »posvětštěna«, čili jinými slovy, řehole z nich vypuzeny. Ale již v krátké době trvání nových poměrů vychází na jevo skandál za skandálem. Nejnovější případ oznamuje se z Croix u Roubaix, obce to, jíž dostalo se také štěstí socialistické správy. Řeholnice tamního chudobince vypuzeny počátkem letošního roku. Od té doby množí se žaloby a stesky napořád. Zpronevěry a hanebné zacházení se starci a stařenami jsou na denním pořádku. Sám člen zastupitelstva Borgibuet uvedl záležitost tu v posledním sezení na přetřes a uvedl případy neuvěřitelné. Sdělení jeho vyvolala v obci i okolí vzrušení. Žel, že zůstane i nadále při starém. Aspoň do příštích obecních voleb. Do té doby mohou obyvatelé chudobince trpět dále a vzpomínat slov Písma: »Kde panovat budou bezbožní, lkáti bude lid!«

Jak si zajistíte každého roku několik dobrých knih zdarma? Když zašlete poštovní poukázkou jednou pro vždy 20 K pod adr. »Ředitelství dědictví sv. Jana Nep. v Praze, na Hradčanech«. Každého roku obdržíte pak nejméně pět cenných knih zdarma. Mimo to hned po zaslání onoho nepatrného obnosu obdržíte zdarma ještě několik knih ze starších zásob. Užijte tedy této veliké výhody a přistupte za úda k »Dědictví sv. Jana Nep.!«

Asyl pro pensisty kněze v Praze-Smíchově. Jak se nám z bezpečného pramene sděluje, bude na Smíchově při klášteře milosrdných sester v Husově tř. r. 1907 otevřen prostranný a pohodlný asyl pro pensisty kněze, kde budou moci též používati veliké prostranné zahrady.

Ještě 20.000 korun dluží Jednota sv. Methoděje ve Vídni na pozemek, který zakoupila pro český kostel a klášter pro českou kongregaci, která by pro budoucí časy obstarávala ty české služby Boží, které Jednota v šesti kostelích od duchovní vrchnosti pro český lid vídeňský vyprosila a které příspěvky ponejvíce lidu dělnického a řemeslnického obnosem 9000 korun ročně vydržuje. Blíží se ty nejradostnější svátky celého roku církevního, svátky, kdy sobě vzájemně radost působíme rozličnými dárky, pamětlivi jsouce těch neocenitelných darův a milostí, jichž se nám dostalo nevystihlou dobrotou a laskavostí Boha našeho, jenž nám v Synu Svém vše daroval. Jednota sv. Methoděje vznáší ve své tísni uctivou prosbu na všecky dobrodince, jimž víra naše svatá nade vše milá jest, kterou chceme lidu českému ve Vídni zachrániti, přispějte i Jednotě vánočním dárkem na zaplacení toho dluhu, »máš-li mnoho, dej více, máš-li málo, i z toho mála uděl svou almužnu«. Bůh hojně to odplatí a Jednota tím, že měsíčně šest mší sv. za

své dobrodince dává sloužiti. Kéž bychom v novém r. 1907 mohli v novinách říci: Bůh zaplať, 20.000 korun jest zaplaceno, pozemek náš! — Milodary buďte zasílány na adr. J. Mil. vsdp. dr. Antonín Horný, pap. prelát, kapit. děkan ve Vídni I., Stefansplatz 5.

Přízeň Jeho Eminencí k Jednotě českého katolického učitelstva. Jeho Eminencí zaslal Jednotě tento přípis:

Velectěnému výboru

»Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy.«

Za laskavý projev, kterým velectěný výbor mi tlumočil radost a věrnou svou oddanost za příčinou vydání mého pastýřského listu o vyučování náboženství ve školách, vzdávám tímto díky své nejsrdečnější s ujištěním, že projev tento tím více mě těší, jelikož vychází ze středu věrného sdružení, jež si obralo za úkol výchovu mládeže budovati na základech náboženství a čeliti proti snahám nepřátelským veřejné výchovy náboženské.

K žádosti soudobně mi přednesené o navržení osoby, již by Jednota svého času ve valné hromadě volila za předsedu v náhradu oželeného předsedy † Josefa Flekáčka, sděluji, děkuje za důvěru tuto, že pokládám vldp. Msgra dra Frant. Kordáče, c. k. universit. profesora, za onoho muže, jenž by svou zdatností Jednotě jako předseda mnoho platných služeb prokázati mohl a připojuji, že týž na mou předchozí intervenci projevil laskavou ochotu také přijati zmíněnou volbu.

Žehnaje všem snahám Jednoty, jejím členům a výboru, trvám

† Leo kardinál ze Skrbenských,
kníže arcibiskup.

V Praze, dne 13. listopadu 1906.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva s přátel křesťanské výchovy konal dne 3. prosince t. r. pátou schůzi za předsednictví říd. učitele p. Jos. Kafky. Jako host byla přítomna sl. Marie Köhlerova z Plzně. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel dp. Ant. Suchoradský, katecheta, četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Pokladník podával zprávu o provedené agitaci ve prospěch spolku a o jejím hmotném výsledku a knihovník půjčovny katolické, p. red. Tom. Jiroušek, referoval o činnosti této nové instituce a projevil o ní spokojenost. — S radostí bylo vzato na vědomí, že nám Jeho Eminence navrhuje za předsedu Jednoty vldp. dr. Frant. Kordáče, universit. profesora v Praze. Výbor projevuje s návrhem Jeho Eminence úplný souhlas, sestavil kandidátní listinu pro budoucí výbor a program jubilejní valné hromady, která se bude konati 27. ledna 1907 o 10. hodině dopoledne v domě družstva Vlast a při níž jednatel podá zprávu o činnosti Jednoty za uplynulých deset let. — Vydáno bylo 10. číslo Vychovatelských letáků: »Na půdě zákona«, obsahujících několik poznámek k boji proti prováděcím nařízením. — Povstalá protiklerikální liga učitelská zasílá všem sborům učitelským leták, vyzývajíc je, aby vstoupili v její řady. Předsednictvo Zemského ústředního spolku jednot učitel. v Praze a na Moravě připojuje k tomuto písemné souhlasy. Tento leták byl ve schůzi přečten a Jednota vyzývá katolické učitelstvo a učitelky i katechety, aby i oni stáli na stráži, činnost protiklerikální ligy učitelské všude mařice a ničíce. — Čtěna byla dále: Druhá odpověď Volné myšlénky katolické hierarchii, mající potupný název: 36 starých mládenců (rozuměj nejdp. biskupů) proti reformě manželství a proti výchově dítek ve volné škole. Referenti rozebrali kriticky celý tento ničemný pamflet a Jednota po důkladné debatě přijala tuto resoluci:

Druhá odpověď volné myšlénky proti pastýřskému listu rakouských biskupů uráží nás katoliky a celou církev, snižuje naše kněze a biskupy, ukazuje úžasnou nevědomost pisatelů v otázkách náboženských a osobuje si v národě po většině katolickém mluviti tónem, jakoby těch několik volných myslitelů všemu rozumělo a všecko ovládalo. Česká sekce Volné myšlenky ptá se na konci tohoto pamfletu: povinnosti jest, aby se každý rozhodl, chce-li státi s nimi nebo proti nim, s biskupy nebo proti biskupům. My se rozhodujeme hned: mrzké a mizerné útoky České sekce Volné myšlenky proti pastýřskému listu rakous. biskupů co nejrozhodněji odsuzujeme a s biskupy, s náměstky apoštolů, držíme a od nich nepustíme. — S potěšením vzato na vědomí, že Křesťan. lidový a národní spolek ve Skorenicích zasílá písemný souhlas s prvou resolucí Jednoty proti volným myslitelům. — Tím byla schůze skončena.

Z Jednoty českého katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Za členy zakl. přistoupili: J. Excell. ndp. Dr. E. Schoebel, biskup v Litoměřicích a J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světicí biskup a probošt ve Staré Boleslavi. — Členy

přispívajícími staly se: učitelky Boh. Steinerova z Plzně, Ter. Wilhelmova z Libně, Joh. Grygarova a Ter. Trojanova z Prahy, dále pěstounky z Plzně: Stanislava Záhořská, Petruše Bízova a Bož. Michálkova. — Přispěli: 8 K Vincenc Drbohlav, farář ve Světlé pod Ještědem; po 6 K Em. Čvančar, kaplan v Plzenci; Josef Dubec, kaplan v Dol. Újezdě, a Jindř. Novák, katecheta v Náchodě; po 4 K Al. Fr. Frýba, říd. učitel ve Volanicích, Ant. Láš, farář v Lomnici n. P. a Jos. Ruml, osobní farář v Praze; dále příspěvky složili: školní rada Dr. M. Kovář (6 K), katecheta Bedřich Kráčmera (2), farář Vl. Hálek (6), red. T. J. Jiroušek, sl. Marie Škrdlova, Jindř. Hilbert a Ant. Prokeš, řídící učitel v Chotěborkách (2); z výboru Katolické besedy: Fr. Buk, Jan Loskot, Jan Wurm, Jan Matějček a Josef Zavázal. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Antonín Suchoradský, katecheta v Praze-II., na Karlově.

Z Tiskové Ligy. — Za členy zakládající přistoupili: duchovenstvo vikariatů: Poděbradského, Lounského (28 K) a Mělnického (30 K). — Ze starších členů zapravilo duchovenstvo vikariatu Vrchlabského 50 K. — Přispěli: P. Odo Vorlíček 6 K, Václ. Oplt 5 K, Fr. Kotrbelec 4 K, Fr. Doupovec 3 K; menší částky: Jan Letošník, Dr. J. Tittel, Jan Mrkva, Jos. Ruml a Tom. Chval. — Opravu uveřejnily »Červánky« obecnímu úřadu v Přísnoticích na Moravě. — »Obrany víry,« kterou Tisková Liga vydává, vyšel roč. IV. seš. 1. a 2. s tímto obsahem: »Vstal Ježíš Kristus z mrtvých. Napsal Jar. Dlouhý. Cena 80 h. Tím zahajuje Tisková Liga IV. ročník svých časopisů: »Obrany« víry« a »Husitství ve světle pravdy«. Roční cena obou časopisů jest 2 K. —

Výbor Tiskové Ligy konal 19. listopadu šestou schůzi za předsednictví red. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Jeho Emin. ndp. Leo kardinál Skrbenský zaslal výboru tento dopis:

> Spěchám, abych tímto vzdal díky své nejsrdečnější za synovský projev vděčnosti, s jakým velectěný výbor Tiskové Ligy přijal můj pastýřský list o vyučování náboženství ve školách, jakož i za ujištění, že v jeho intencích bude pracovati, aby rozmnožen byl počet bojovníků, kteří by statečně hájili nezadatelná práva rodičů katolických na náboženskou výchovu dítek jejich ve škole.
>
> K svorné této práci žehnám ze srdce pp. členům Tiskové Ligy.
>
> *Leo* kardinál *ze Skrbenských*,
> kníže-arcibiskup.
>
> *V Praze*, dne 25. října 1906.

Předsedající oznámil, že vyšlo 1. a 2. číslo IV. ročníku »Obrany víry«, obsahující milou, krásnou a důkladnou práci kaplana Jar. Dlouhého: Vstal Ježíš Kristus z mrtvých. Výbor při tom prosí, aby předplatné na IV. ročník »Obrany víry« (1 K) a »Husitství ve světle pravdy« (1 K) bylo obnoveno a staré dluhy za tyto časopisy aby byly do 1. ledna, do závěrky účtů za rok 1906 zapraveny.

Jednatel Vlast. Hálek přednášel 22. listopadu v Č. Budějovicích bohoslovcům v semináři »Kterak možno kněží používati Tiskové Tigy«. — Liga vyslovuje dík statečným katolickým voličům na Moravě, kteří přes všecku protiagitaci a štvaní nepřátel neohrožně volili katolické kandidáty a tím nejlépe vlasti své i blahu svému posloužili. Kéž jest tato statečnost aspoň z části následována u nás v Čechách. — Předsedající byl splnomocněn, aby jménem Tiskové Ligy zaslal Moravanům do »Hlasu« blahopřání. — (»Hlas« však blahopřání toto neuveřejnil.)

Liga věnovala na právní zastoupení jednomu napadenému knězi 25 K.

Tisková Liga projevuje díky za krásný článek v Čechu z 25. října »Náš tisk a Piův spolek«, ve kterém se oceňuje důležitost Tiskové Ligy a volá se tato k společné práci s Piovým spolkem. Tisková Liga děkuje kan. Fr. Vaněčkovi za přípravné práce k zakotvení Piova spolku v Čechách a přeje mu všeho zdaru.

Liga vítá výnos c. k. zemské školní rady v Praze ze 16. října 1906, čís. 47.701, kterým oproti rodičům, již se vyslovili při letošním zápise žactva do obecných škol, že nepřipustí dítky k náboženským cvičením školou nařízeným, upozorňuje okresní školní rady a správy škol, že dle § 63. školního nového řádu dítky do obecných škol přijaté mají býti účastny ohlášených náboženských cvičení svého vyznání.

Liga odsuzuje nespravedlivé projevy Budče Poděbradské a Benešovské, že prý kněžstvo štve lid proti učitelstvu, aby podvrátilo jeho blahodárnou (!) činnost mimoškolskou. (!) Kněžstvo boj o školu nikterak nevyvolalo, ale bylo to právě pokrokářské učitelstvo, které začalo svévolně akci na vypuzení náboženství

ze školy. Duchovenstvo hájíc ve škole náboženství, koná jen svojí povinnost úřadem jeho mu uloženou. Ostatně váží si klerus učitelstva nábožensky-mravně ve škole působícího a oceňuje jeho činnost ve škole i mimo školu a snaží se vážnost jeho mezi lidem utvrditi.

Nakladatelství B. Kočího, kterému zbylo mnoho výtisků »Krása ženského těla«, nechutných to reprodukci z Německa vypočtených na kapsy českého lidu, vyzývá opět barnumovskou reklamou k odebírání těchto plodů pornografické literatury. Katolíci buďtež varováni před tímto výrobkem a panu Kočímu buď dáno na srozuměnou, až bude opět obtěžovati fary svými spisy, že české duchovenstvo nemůže podporovati nakladatelství, které šíří zhoubné obrazy pro mládež.

Nákladem J. Pelcla vyšel překlad z belgického »Volné manželství« od Jaequesa Mesnila, ve kterém se šíří pohanský názor, že manželství jest svazek dvou volných bytostí založený na vzájemné náklonnosti. Ale autor sám pochybuje, že by se dalo volné manželství vtěsnati do našich mravů a tím poráží předem kladný účinek své knihy.

Ve Vídni nově vycházející český list »Slavia«, jenž má býti od nového roku pro vídeňské Čechy denníkem, uveřejňuje články tupící katolická zřízení, jako na př. v čís. 6. Tímto červánkovsko-krameriusovým boucharonským tonem nezíská Čechům ve Vídni žijícím mezi křesťanskými socialy valné reputace. Připravovat vídeňské Čechy o víru jest stejně zločinem na nich, jako bráti jim národnost.

Liga poskytla v poslední době právní ochranu dvěma nepřáteli obžalovaným kněžím v jejich soudní při.

Tím byla schůze výboru skončena.

Ze Spolku na zakl. katol. knihoven. — Za členy přispívající přistoupili: Jos. Mejsnar, kníž. arcib. vikář na Klecanech, a Jitřenka, křest. sociální spolek českých žen a dívek v Plzni. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Echo z Afriky, katol. měsíčník na podporu africké missijní činnosti vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Administrace v Praze čp. 33. Předplatné na celý rok K 1·20. Číslo 12., roč. VII. Red. Jar. Hrabačka. — Echo z Afriky dokončuje sedmou pouť životní. — Mniši i jeptišky vypravují ve 12. čísle své životní zkušenosti, radosti a žalosti. Jeden píše, že přeložil do řeči Tonga písně a modlitby, druhý oplakává smrt svého spolubratra misionáře, třetí chválí horlivost a lásku černochů k Bohu a církvi a popisuje příkladnou smrt jejich. Sestra na Madagaskaru dává zprávu o svém působení — jedna zpráva je druhé zajímavější a dojemnější. — Kronika družiny nám vypravuje, kdo z misionářů v Římě meškající navštívil dům družiny a kde ve Švýcařích vrchní představená družiny, hrab. Ledóchowská, řečnila a nové odbory založila. — Neméně zajímavý jest feuilleton, jednající o úmrtí a pohřbech u pohanských černochů. — Čtenáři, vezmi »Echo« do ruky a čti, je to krásný a ušlechtilý časopis, zvěstující slávu církve.

Křesťanský Dělník. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Roč. V., čís. 5. Red. Fr. Waldmann v Praze, čp. 1538-II. Cena K 1·70. — Divíme se, kde se p. red. Fr. Waldmannovi tak krásné a praktické myšlenky o řemesle v hlavě rojí! Každé číslo přináší jich několik. Zde, v čísle prosincovém, nabádá mladé řemeslníky, aby si zvykali veselé a dobré mysli a vykládá jim zajímavým způsobem příčinu »zlých časů«: je to nevšímavost k vynálezům, nesolidnost práce, nešetrnost a jiné více. — Krásné jsou dopisy z Ameriky, libě se čte sv. Otec Pius a mládež — a tak celé číslo jest provanuto láskou k mladému řemeslnickému dorostu, tu je povzbuzujíc, tu poučujíc, tu varujíc.

Zasláno. — My podepsaní kněží, bývše na léčení v láznich Luhačovických, pojali jsme úmysl zahájiti akci pro zbudování »Kněžského domu« v Luhačovicích. Návštěva Luhačovic stoupá každým rokem. Letos bylo lázeňských hostí na půl čtvrta tisíce. Není také divu, zní jeden hlas: »Luhačovice mají budoucnost.« Léčebné prostředky: 4 kyselky, minerální lázně bohaté na přirozenou kyselinu uhličitou a soli, ústav vodoléčební, plovárna, lázně sluneční, inhalatorium, mléko, kefyr, rozkošná krajina atd. Vyléčitelné choroby: Vleklé katarrhy nosohltánu, hrtanu, trubic a žaludku. Nechutenství, žáha. Exsudáty hrudní, břišní a kloubní. Zduření jater. Dna, kaménky žlučové a písek v moči. Cukrovka, škrofulosa, kostižer, dále chudokrevnost, všeobecná slabost z kožních chorob, psoriasis. Žádoucno tedy, ba nutno, aby v těchto láznich zřízen byl dům pro kněze.

Ve »Kněžském domě« bude mimo 24 pokojíků po 1 K denně také noclehárna hlavně pro příchozí kněze-hosty, kteří přicházejí do Luhačovic na den nebo

dva se podivat. Že v kněžském domě bude také kaple, rozumí se samo sebou. Nyní důležitá otázka, odkud vziti peníze? Věc je dobře promyšlena a lze ji snadno provésti, ovšem »viribus unitis« kněží z Čech, Moravy a Slezska. Každý kněz uvolil by se zaplatiti po 5 let po jedné koruně ročně, tedy pouze 5 K, ovšem kdo by mohl, dá zajisté více. Provedení této myšlénky svěřeno: Karlu Bergrovi, děkanu a faráři z Pozlovic, poněvadž »Kněžský dům« má státi ve farnosti, Pozlovské, a Leopoldu Kolískovi, faráři v Předklášteří u Tišnova, poněvadž má častější styky s p. inž. Brožem, stavitelem z Tišnova, který by výhodně provedl stavbu na pozemcích, jež má sám v Luhačovicích zakoupeny. Podrobný rozpočet a nákres budovy bude každému knězi zaslán. — Karel *Berger*, děkan a farář v Pozlovicích; Karel *Bezstarosti*, kons. rada, farář v Bohuticích; Karel *Burk*, farář v Rožné; Karel *Čech*, farář v Guldenfurtě; Josef *Červenka*, farář v Německé Rybné; Vincenc *Dědek*, farář v Sebranicích; Frant. *Géduš*, farář v Lipovci; Frant. *Hajsler*, bisk. notář, děkan a farář v Přelouči; Frant. *Hála*, kaplan v Měříně; Frant. *Chudáček*, farář ve Vlčnově; Innocenc *Khestl*, kaplan ve Veselí; Leopold *Kolísek*, auditor bisk. konsistoře, farář v Předklášteří; Innocenc *Kukla*, kaplan na Nové ulici u Olomouce; Jan *Ondroušek*, profesor na reálce v Olomouci; Leop. *Růžička*, deficient ve Veselí; Dr. Cyril *Sládeček*, vicesuperior k. a. semináře v Olomouci; dr. Josef *Smrček*, kaplan v Louňovicích; Antonín *Šťursa*, kaplan v Tuřanech u Brna; Jan *Vysloužil*, farář v Komně; Josef *Weiss*, katecheta měšť. škol v Telči; Sim. *Zapletal*, farář ve Žďárci. — Redakce Vlasti tento podnik z plna srdce schvaluje a doporučuje.

Opravy »Bílému Praporu« zaslané a v něm uveřejněné: Druhá: Především není pravda, že já štvu Jeho Eminencí proti Lutinovu a Moderně. Dále není pravda, že vystoupení mé v záležitosti Tiskové komise českých katolíků je boj proti Zemské Jednotě kat. duchovenstva a proti novému denníku. Konečně není pravda, že poplašná zpráva, jakoby ještě 18 modernistů chtělo opustiti církev, vyletěla asi z archy Škrdlovy. V Praze, dne 14. listopadu 1906. Třetí: Především není pravda, že jsem opravoval kritiku svého jednání, ale pravdou jest, že jsem opravil určité, ale nepravdivé tvrzení, že naše vystoupení proti Tiskové komisi českých katolíků »byl vlastně zase boj proti zemské jednotě katolického duchovenstva a . . . proti novému denníku.«

Dále není pravda, že zneužívám §§ a že lhu, ale pravdou jest, že opravuji jen to, co se, hledíc k mé osobě, s pravdou nesrovnává a zač jsem ochoten i před soud předstoupiti.

Konečně není pravda, že si kanovník Frant. Vaněček po valné hromadě udělal schůzku se mnou, ale pravdou jest, že mne a se mnou i kanovníka Frant. Vaněčka k té schůzi svolal někdo docela jiný. Při tom není pravda, že při této schůzi bylo ujednáno tažení proti Jednotě, ale pravdou jest, že bylo jednáno hlavně o schůzi před valnou hromadou »u Brejšků« konané a o jiných záležitostech, nic však proti Jednotě, což přítomní mohou dosvědčiti a budu-li nucen »B. Pr.« žalovati, také dosvědčí. — V Praze, dne 27. listopadu 1906. *Tomáš Škrdle.*

Pozn. »Bílý Prapor« začíná přidávati k mým opravám různá posměšná sofismata. Mezi jiným praví, že zneužívám §§ a že lhu. Myslí-li to »B. Pr.« opravdu, proč moji opravu nepotlačí a proč uveřejňuje opravu dle jeho domyslu lživou nebo nezákonou? — Dále se »Bílý Prapor« opět zmiňuje o tom, že prý z »Vlasti« vyšla zpráva, že 18 modernistů od církve odpadne. To je naprostá nepravda. Zpráva ta zaslána byla do Prahy z venku osobám laickým, zde byla rozšířena, a dopis ten byl nám pouze předložen k přečtení. Na to jsou tu žijící svědci. Tak se věc má a ne jinak. K třetí mé opravě v »Našich Listech« uveřejněné zaslal farář Filip Jan Konečný do »Našich Listů« č. 15. t. r. dopis, v němž mé rčení potvrzuje a zároveň i k tomu poukazuje, že já nikterak nejednal proti Zemské Jednotě katolického duchovenstva.

Časopis »Týden« č. 8. z 23. listopadu roku 1906 přinesl článek proti dp. Janu Paulymu. V článku tom jest také zmínka o katechetském spolku, který jsem před 20 lety založil. Prohlašuji, že zpráva v »Týdnu« spočívá na špatných informacích, nebo tak, jak tam líčeno, věci se neudály, ale z důvodu, že osoby tehdy proti mně vystupující odpočívají již v Pánu, o skutečném průběhu tehdejších těchto událostí pomlčím. V Praze, dne 28. listopadu 1906. *Tomáš Škrdle.*

Katolická půjčovna knih při papírnickém obchodě družstva Vlast v Žitné ulici, čís. 26. nové v Praze (vchod z ulice), jest otevřena vždy ve středu od 11. do 12. hod. dopoledne a v sobotu od 6. do 7. hod. večer. Záloha 1 až 2 K.

ROČNÍK XXIII. LEDEN 1907. ČÍSLO 4.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Pocity jsou zvěsti o světě zevnějším, jsou to známky, z nichž nabýváme vědomosti o světě zevnějším. Na základě pocitů, promítajíce je mimo sebe a umísťujíce je v prostoru, vnímáme předměty světa vnějšího. Pocity jakožto známky o něčem nevyskytují se však jako samostatné zjevy, nýbrž vždy jen jako složky vjemové. Vjem jest právě synthesí (souborem) pocitů.

Vede-li nás čití logickou nutností k přijetí a uznání skutečné existence nehmotného, duševního subjektu v člověku, vede nás tím spíše k tomu vnímání. Abychom se o tom přesvědčili, potřebí jen kritickým okem popatřiti na některé zjevy smyslného vnímání.

Mějme zření k zrakovým vjemům! Patříme-li na nějaký předmět, vytvoří se, jak již podotčeno, v oku našem na retině ve směru zorné osy dopadajícími paprsky malý, skutečný (nikoli ideální) avšak obrácený obrázek toho předmětu. Máť oko velikou podobnost s temnicí (camera obscura). Hledíce na předmět, nevidíme ho najednou celý zcela jasně a zřetelně, nýbrž nejjasněji a nejostřeji zříme na předmětu jen to, co právě ostře fixujeme — a to jest pouhý bod zorného pole, vše ostatní dále od tohoto fixovaného bodu vidíme jen povrchně, více méně nejasně. Uděláme-li na př. na papíře více teček vedle sebe v jedné řadě a a fixujeme-li ostře krajní tečku, nejsme s to, abychom tečky spočítali. — Fixujeme-li střed hodinek, vidíme číslice nejasně, ačkoli ciferník jest malý a nedovedli bychom číslic těch nakresliti se všemi podrobnostmi, kdyby číslice ty nějak ornamentálně byly provedeny, a my pouze střed ciferníku ostře fixovati směli; tím méně bychom úlohu svoji provésti byli s to, kdyby na ciferníku místo číslic jiné obrazce byly.

V čem vězí toho příčina? Příčinu toho hledati dlužno v tom — odpoví snad někdo — že jen malá část retiny, macula lutea, jest místem nejjasnějšího a nejostřejšího vidění. Avšak — odpovídáme my — macula lutea, mající v průměru 0·73—1·1 *mm*, zaujímá přec jen mnohem větší plochu než nejostřeji viděný bod zorného pole, a obrázek ciferníku na retině utvořený sotva asi zabírá větší plochu než má macula lutea.

Co z této okolnosti následuje? Nic jiného, než že hmota resp. mozková substance není vlastním pozorovatelem, nýbrž něco

v nás, co hmotou není, co nad hmotou jest a co vždy jen k jednomu bodu pozornost soustřeďuje — to jest vnitřní člověk, duše.

Podobně jest tomu v příčině sluchových vjemů. Z harmonie t. j. ze soujmu současně znějících více tonů různé výšky, ať harmonie ta jest původu instrumentálního či vokálního, slyšíme vždy jen jeden hlas s největší určitostí, zvláště tehdy, jestliže sami buď jako hudebníci aneb zpěváci spoluúčinkujeme. Jaký hlas při tom zastupujeme, zda bas či tenor neb jiný hlas, na tom nic nezáleží, to je lhostejno, ale hlas, jejž zastupujeme v harmonii, vyniká, má převahu v našem sluchu nad ostatními hlasy, které jen povrchně slyšíme.

Jsou-li jednotlivé tony složené, záležejíce v základním tonu a svrchních harmonických tonech, pojímáme sluchem jednotlivý takový soubor tonů jako celek, jako jeden hlas zvláštního rázu. Abychom konkretní příklad uvedli! Známo, že u varhan v některých rejstřících, zejména v mixtuře, bývá spojeno s jedním klavesem více píšťal, takže ton každého klavesu skládá se z několika tonů, a to ze základního a svrchních tonů harmonických (v mixtuře bývají nyní jednotlivé tony obyčejně šestinásobné). Tímto spojením různých tonů dodává se základnímu tonu zvláštní barvitosti. — Ačkoli jsou jednotlivé tony těchto rejstříků složené z více tonů, my slyšíme pouze jeden ton, a to zbarvený, ostatních jednotlivě nevnímáme.

Podle principu materialistických monistů měli bychom však všecky hlasy a tony v harmonii znějící stejnou jasností a určitostí postřehovati, poněvadž rozkmity vln zvukových nikoli jednoho, nýbrž všech hlasů a tonů v harmonii zastoupených na sluchové čidlo narážejí a následkem toho měly by všechny hlasy a tony, jichž se týče, mozkovou hmotou percipovány býti, poněvadž též tolik hmotných dějů v mozku nastane.

Proč tomu ve skutečnosti tak není? Protože posluchačem není ani ústroj sluchový ani mozek, nýbrž něco, co na přijímací stanici, jež se v určité partii mozku (v laloku skráňovém čili spánkovém) nachází, naslouchá a jeden ton nebo hlas s větší pozorností fixuje než ostatní. Jest tomu jako u telefonu. Na vysílací stanici mluví současně do vysílače více osob, na stanici přijímací osoba poslouchající však z reprodukovaných hlasů mluvených jednomu větší pozornost věnuje než ostatním.

Sluch dirigenta velkého orchestru při výkonu hudeb. postřehuje v soujmu nesčetných tonů a hlasů různé výšky jednotlivé tony a hlasy, jichž ucho hudebně nevycvičené nijak neznamená, vnímajíc jen specifické krásno hudební. — Roku 1846 konala se v Kolíně nad Rýnem slavnost pěvecká. Při této slavnosti účinkoval sbor 3300 zpěváků a 150 hudebníků. Felix Mendelssohn při tom sám dirigoval provádění svých vlastních skladeb. Při jedné generální zkoušce, když právě na jednom místě forte vyrazilo, zaklepal náhle Mendelssohn na pult a tázal se: »Kde zůstává es-trubka?« Slabý hlas z pozadí hudebníků odpověděl: »Klapka se mi zlámala.« — Jediný ton ve vřavě hudebních tonů a hlasů zpěváckých bystré a citlivé ucho dirigentovo pohřešilo![1]) Ne-

[1]) Vide prof. Dr. J. H. Schmick, Geist oder Stoff, 3. Aufl. pg. 30.

třeba podotýkati, že ucho hudebně necvičené něčeho takového není ani zdaleka schopno.

Odkud ta neobyčejná citlivost a jemnost sluchu dirigenta tak velikého orchestru? Odpoví se nám: »Dlouholetým stálým cvikem zdokonalil se jeho sluchový orgán. Dlouholetým neustálým drážděním hudebními tony přetvořila se struktura jeho nervu sluchového, nerv ten stal se citlivějším a vnímavějším vzhledem k hudebním tonům a tím nastalo zdokonalení hudebního sluchu.« — Avšak oproti tomu pravíme: Má-li nervová substance svou normální chemicko-organickou strukturu, jest vzhledem ke svým výkonům dokonalá, a tato dokonalost nemůže »sečtením« (summací) jednotlivých podráždění žádného stupňování doznati, jinak by musela celá soustava nervová v pokročilém stáří na vnější podněty dráždivější a tudíž dokonalejší býti než v mládí, čemuž skutečnost odporuje. Naopak, každé přemístění a jiné seskupení molekul, jež změnu normální chemické neb organické struktury za následek má, neznačí pro ústroj žádného zdokonalení, nýbrž zhoršení a seslabení ve smyslu funkcionálním. Z toho patrno, že to, čím sluch hudebního odborníka a mistra v příčině jemnější a dokonalejší percepce tonů nad sluch nehudebníka vynika, nezáleží »přetvoření« sluchového nervu a sluchového centra v kůře mozkové a že nemůže tudíž hmota mozková býti příčinou jemnější a dokonalejší percepce, jíž se týče. Příčinou jemnější a dokonalejší percepce tonů a hlasů jest cvikem zjemněná pozornost vnitřního člověka, — duše. Duše hudebního odborníka postupným cvikem v percipování tonů takové dokonalosti dosáhla, že jest schopna nejmenší hmotné děje v sluchovém centru jako tony postřehovati. Jsouc v příčině postřehování postupně většího zdokonalení schopna, přivádí takto postupné, jak sama se v postřehování zdokonaluje, ústroj smyslový k větší funkcionální dokonalosti.

Jsme-li zamyšleni a zahloubáni do něčeho, přemýšlíme-li o řešení nějakého problemu, zalétáme-li myslí v minulé doby života svého, těkáme-li myslí svou na jiném místě, tu oči naše směřují v určité místo a ač nejsou zavřeny, my přec ničeho nevidíme. Co toho příčinou? Vypověděl snad ústroj zrakový službu? Nikoli ten funguje stejně jako dříve. Předmět, na nějž oči obráceny jsou, zobrazen jest věrně na sítnici oka, optická energie podrážděním nervu zrakového přenáší se obvykle do příslušného střediska zrakového v kůře mozkové (v laloku týlním — snad v okraji fissura calcarina [rýha ostruhová]) — ale vnitřní pozorovatel odvrátil se na chvíli od »binoklu« a »binokl« sám nevidí.

Dáme-li do stereoskopu na jednu stranu kousek potištěného papíru a na druhou fotografii skupiny osob nebo nějaké krajiny a hledíme-li pak do stereoskopu, tu, chceme-li na potištěném papíru písmo čísti, zmizí skupina osob nebo krajina, a pozorujeme-li jednotlivé osoby ve skupině nebo detaily krajiny, zmizí písmo.

Podle principu materialistických monistů měli bychom písmo i skupinu osob nebo krajinu soudobně stejně zřetelně a detailně viděti, jelikož optická energie jakožto zevnější podnět v obou zrakových ústrojích současně nervy zrakové a příslušná střediska či centra zraková v kůře mozkové stejně intensivně afficiruje.

Proč tomu ve skutečnosti není tak? Poněvadž pozorovatelem není substance mozková, nýbrž nehmotný subjekt a ten pozornost svou soustřeďuje vždy jen na jednu věc.

Jak snad mnohému čtenáři známo, nepodaří se nikdy astronomovi extraktně v témže okamžiku zároveň úder kývadla chronometru a průchod hvězdy skrze vláknovou síť dalekohledu fixovati. Proč? Protože nemožno, aby nehmotný duševní subjekt současně více vjemům pozornost věnoval.

Čteme noviny nebo nějakou knihu. Čtouce, přijdeme na něco, co nás na jiný chod myšlenek uvede, takže při čtení na něco zcela jiného myslíme. My však čteme mechanicky dále, přečteme třeba celou stránku — a nevíme, co jsme četli. Čím to jest, že útvary písma přestaly v nás adaequátní představy a pojmy vybavovati, vždyť zraková čidla nepřestala funkcionovati, optická energie tudíž po celou dobu čtení stejnou intensitou skrze nerv zrakový afficírovala příslušné centrum zrakové v kůře mozkové?! Jest to tím, že hmota mozková není pozorovatelem, jenž obsah »depeše« ze známek na »přijímací stanici« energií optickou jemu zaslaných vyčísti dovede, nýbrž nehmotná duše a ta pozornost svou od čteného jinam obrátila, přestavši ze zíraných útvarů písma příslušné představy a pojmy abstrahovati a k obsahu jich přihlédati. Causa zde jest, ale effektus schází. Podobně tomu jest v příčině vnímání akustických jevů. Slabého zvuku nepostřehujeme, nikoli, že by akustické vlny jeho na náš ústroj sluchový nepůsobily, nýbrž že zvuku si nevšímáme. Zvuk ten stane se však slyšitelný, jakmile pozornost k němu obrátíme. Stojíme na př. poblíž stěny, na níž hodinky jsou zavěšeny, ale my cvakání jejich neslyšíme. Uslyšíme však cvakot jejich, jakmile pozornost svou za tím účelem soustředíme. — Z té příčiny neslyšíme též slabých šelestů, poněvadž jim náležité pozornosti nevěnujeme.

Patrno, že hmota sama nevystačuje k vysvětlení zjevů, jichž se týče, nýbrž že nutno přijati nehmotnou, vědomou bytost, která za hmotou stojí.

Někdo zahloubán čtením tak, že, když i dvakráte na něj zavoláno, neslyší. Jiný zahloubán v myšlénkách, neslyší a neví, co někdo v jeho přítomnosti hlasitě čte neb povídá. Proč neslyší? Protože člověk není bytostí materialně-monistickou, nýbrž dualistickou. Vnitřní, nehmotný člověk, maje pozornost jinam obrácenu, neznamená hmotného děje, jejž zraková energie v jeho zevnější, tělesné bytosti vzbuzuje, a neuvědomuje si představ a pojmů, jež tímto hmotným dějem označeny jsou.

Každé oko a každé ucho jest činným pro sebe. Provazec nervových vláken jednoho oka a ucha nevede zároveň k oběma hemisférám mozku, nýbrž jen k určité partii jedné z obou hemisfér mozku. Každá hemisféra mozku přijímá tudíž podnět optický a akustický se zevnějška pro sebe. Následkem toho, je-li hmota mozková sama vidoucí a slyšící, mělo by býti všecko vidění a slyšení podvojné, jelikož partikule mozkové jsou na obou stranách mozku současně činnými. Ve skutečnosti však nevidíme a neslyšíme dvojatě. Jest tedy to vidoucí a slyšící v nás něco, co žádné části mozku netvoří a co ze dvou stejných hmotných dějů v kůře

mozkové získané vjemy spojuje v jeden dojem skutečnosti. A to něco jest duše!

Stejná příčina — nestejný účinek.

Dle zásady příčinnosti musí míti stejná příčina stejný účinek. Úplně stejná příčina musí tudíž přivoditi úplně stejný, jí adaequatní účinek, ani menší ani větší, a kdykoli se táž příčina objeví, musí se nutně objeviti týž účinek. Není-li člověk více než pouhou hmotou a psychické jevy pouze funkcí této hmoty, takže hmota jest subjektem veškerého dění duševního, musí zásada příčinnosti i ohledem na člověka míti platnost. Úplně stejné dojmy smyslové, stejným čidlem zprostředkované, na př. táž slova v témže pořádku a stejně hlasitě pronesená a tudíž tytéž buňky v příslušném centru kůry mozkové stejně afficírující, musí míti úplně stejný účinek, stejnou alteraci v organismu za následek.

Než jak jest tomu ve skutečnosti? Zkušenost nás poučuje o jiném. Táž slova může na př. jeden a týž člověk jednou vyslechnouti zcela lhostejně a chladně, beze všeho pohnutí mysli, jindy však mohou jej táž slova usmrtiti. Příklad! Herec na jevišti pronese na př. slova: »Otec tvůj byl strojem zachycen a usmrcen!« Obecenstvo zůstává klidno. Jeden z návštěvníků divadla přijde domů, a tu naň čeká posel a oznamuje mu týmiž slovy, jaká herec pronesl: »Otec tvůj byl strojem zachycen a usmrcen!« — a návštěvník divadla klesne mrtev k zemi. Čím se to stalo, vždyť v divadle slyšel táž slova a zůstal při nich beze všeho pohnutí a vzrušení?! Proč ten rozdílný účinek? Vždyť zevnější příčina po prvé i po druhé byla táž, — vlny zvukové jak na divadle tak doma jedním a týmž způsobem podráždily sluchový nerv a prostřednictvím jeho převeden týž děj podráždění ve sluchové středisko v laloku spánkovém kůry mozkové?!

Jiný příklad! Úředník u telegrafu přijímá zcela chladně depeši na př.: »Bratr tvůj při srážce vlaků v N. usmrcen!« Telegrafické značky, v nichž zpráva elektrickou energií byla zaslána, nepůsobí v něm žádného pohnutí. V zápětí na to přijme týž úředník jinou telegrafickou zprávu, avšak jemu samému adressovanou, jež mu oznamuje, že při téže srážce vlaků také jeho vlastní bratr zahynul. Zpráva zní stejně jako po prvé: »Bratr tvůj při srážce vlaků v N. byl usmrcen!« A úředník, zprávou tou zdrcen, omdlí.

Proč tytéž telegrafické značky při prvé zprávě zůstaly na něj beze všeho účinku a při druhé zprávě měly na něj tak zdrcující účinek, že v bezvědomí klesl k zemi? Vždyť sensoriální percepce po prvé i po druhé byla stejná, jedna a táž?! Optické vlny působily přec stejný hmotný děj podráždění nervem optickým zprostředkovaný v gangliových buňkách centra zrakového v záhlavním (týlním) laloku kůry mozkové?! A stejná příčina má míti stejný účinek?!

Kdo učinil z centra sluchového u návštěvníka divadla a z centra zrakového u úředníka při telegrafu impuls na centrum dýchací*) a po případě na centra upravující pohyb srdce,**) takže

*) Centrum dýchací nachází se v prodloužené míše v šedé hmotě zpodiny 4. komory mozkové. — **) Centra ta nacházejí se rovněž v prodloužené míše a spojena jsou se srdcem nervovými drahami vedoucími skrze nerv bloudivý (nervus vagus) a nerv soucitný (nervus sympathicus.)

u návštěvníka divadla následkem impulsu toho následovalo zastavení činnosti dýchací a k tomu přidružené zastavení akce srdeční, čímž smrt přivoděna, a u úředníka telegrafního snížení úkonnosti dychadel a srdce, následkem čehož nastala ztráta vědomí a omdlení? — Patrně bylo u obou mužů něco více než pouhá hmota, než pouhé skupiny buněk na příslušných místech kůry mozkové dotčeno, rozechvěno a rozčíleno něco, co není hmotou, nýbrž mimo hmotu existuje a jí nadřaděno jest, něco, co impulsem na centra v prodloužené míše, jichž se týče, u jednoho smrt a u druhého omdlení přivodilo, co tedy mezi centry v kůře mozkové, jichž se týče, a dotčenými centry nervovými v šedé hmotě prodloužené míchy jaksi funkcionální most tvoří, — a to něco jest duše.

Že naopak též radostná zpráva jest s to, aby přivodila smrt, jest známo. Smrt může nastati mrtvicí. Přílišnou radostí počne totiž srdce rychleji tlouci, oběh krve se zrychlí, tepny a jejich větvičky přeplní se krví, v mozku některá céva se protrhne, nastalým výronem krve jemné buňky a vlákna nervová v mozku se zničí, a zničen-li okrsek mozku pro život zvlášť důležitý, nastane smrt — smrt mrtvicí. Na divadelním jevišti táž slova radostnou zvěst sdělující ústy herce pronesená zůstalala by beze všeho rozrušujícího účinku na člověka, jehož se týče. †) (Pokračování.)

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Výjev třetí.

(Ku konci kolébavky vstupuje sem velkým oknem arkýřovým ve svitu měsíce Smrt kmotřička: »Ženská jako jiná ženská,« stará, suchá, kostnatých rukou; hlava pod bílou plachetkou má čelo jako obvazem zahaleno a bradu bílým šátkem podvázánu. Dlouhý a vetchý rubáč její — dole na obrubě se zaschlými krvavými krůpějemi, na prsou slzami ovlhlý — opásán trojnásobně: pasem předeným z vlasů světlých, druhým z vlasů černých a třetím z nedochůdčat kostiček, spjatých jako na články růžence. Kosu nechala dole někde opřenou o zeď, za to nese popelnici na levém lokti, přes který přehozen cíp pláště šerkového s vyšitým kohoutkem lidového vzorku — znak to stálé bdělosti. Přistupuje zvědavě ku kolébce, ale Sudičky jí zastupují cestu.)

Třetí:

Nečekaně pro to dítě jdete?

Druhá:

Po věštbě má růsti do děvčete!

Smrt kmotřička:

Nekárejte mě, ó Vědmy, planě!

První:

Nesahejte, Smrti kmotřičko,
na dítě, ni nedýchejte na ně!

†) V minulém čísle poznámka na str. 177 sub *) uvedená patří ku hvězdičce na str. 178 a poznámka sub *) na str. 178 uvedená náleží sub *) na str. předcházející, t. j. 177.

K úleku je pověr slovíčko,
jež se říká o smrtelných, znáhla
když kdo zachvěje se, bledne maně:
Mořena naň sáhla!

Smrt (stavíc popelnici na stůl):
Vždyť to přece dítě kmocháčkovo,
jemuž já jsem stála za kmotřenku.
Do vínku i jemu (ukazuje na dítě v kolébce) dobré slovo —

Prvá:
Kéž tu urnu nechala jste venku!
Vždyť z ní vane s plísní hrobu chlad,
železo v ní tuším rezivěti,
popel staletí v ní cítím tleti.

Druhá (úštěpačně):
Do vínku to Snílce dáte snad?

Smrt:
Ano, uhodla jsi. (Zvedá víko a dává
jim nahlédnouti do vnitř.)

Tři sudičky (s úžasem):
To skvostů sklad!

Prvá:
Čelenka a náramek a prsten —

Druhá:
— a těch perel na tkanicích zlatých
jako slza k slze v jedno spjatých,
těžká hřivna dávných run a zdob.

Prvá (takřka závistivě):
Vidno, skýtá poklady i hrob,
jen kdo ví, co slehlá půda tají.

Třetí (s výtkou):
Ale perly slzy znamenají.

Prvá:
Z rukou Smrti zda ten přijmou dar?

Smrt:
Vždyť jen vám se za to budou vděčit;
leda vás tu čeká dnes ta naděj všech —
a ne paní kostnic, hrobů, mar.

Druhá:
Kde dnes otec?

Smrt:
Chodí choré léčit.

Druhá:
Smrti kmetično, vám není spěch?
Rcete nám, jak kmotřenkou se staly
na kolena stará Lásky Vaše.
Vždyť vám dřív se lidé vyhýbali,
kde váš zjev se mih', i zdravé straše.

Smrt kmotřička:
Pohádka mé přízně ku člověku
nedlouha; snad smyslem hluboka?

— Člověk chudobný byl, ni kat k vděku
z prosby nechtěl býti kmochem jeho hochu.
V stesku jde, kde já mu padla do oka.
Z nouze dobra smrt — a snad mám citu trochu! —
na ruku jsem chlapce vzala,
do kostela pospíchala
a tam ve křtu svatou vodou
obmyli jsou děcku skráně.
Kmoch jen kývá nad příhodou,
co jdu s ním zpět z chrámu Páně:
»Milá kmotra, Bůh Vám oplať —
já však hrdlo kladu v oprať.
Co jen řekne máma k tomu,
že jí vedu Smrtku domů,
kde z pohánka tu křesťánka
položím jí na klín Janka?
Mně vtip málo jazyk solil —
já dnes trvám dobře volil;
ženské však .... vím od poslechu —
leda vy z jich nejste cechu.«
Konejším ho: »Kmotře, kmotře,
kde kdo se už o nás otře
jazykem svým ctným i nectným.
Já k vám nejdu činem lestným,
že bych dítě chtěla v spěchu.
Na Nouzově, Blaženově
davy chorých pohotově!
Budu je tam strašit kosou,
vy je hojte ranní rosou:
»Stonky, stonky – žádné zvonky!«
Ať vám platí za pobonky,
kdo se bojí v noci sýčka,
pátku, Můry, Klekáníčka,
i hrobníka, mého strýčka,
i mé tety Nemoci.
Mějte jenom oči v hlavě:
Stojím v nohách — právě hravě
dosud lze vždy pomoci.
Kdy Smrt kmotra v hlavách stojí,
řekněte: »Tu Pánbůh hojí.
Nepomohou lektvaře,
rady ptejte na faře —«
berte groš a jděte pryč,
s motykou tam léčí rýč.
Chudobnému jsem vždy kmotrou,
konejším ho dověrně,
bohatému jsem já katem,
byť mi platil třeba zlatem.
V paláci jak pazderně,
kde se mihnu bílým šatem —
na soud vodím duše chvatem,
hrouda těla v zem-li poklesla.

Třetí.
Z otce na syna jste umy přenesla.
Smrt:
Já jen správně neduh ukážu.
Co kmoch starý hojil nevědomky,
nebo leda z vetchých herbářů,
syn se na to mnohou vědou zbrojí.
... Mnohdy zlatokop jen kyzů nad úlomky
stříbrem vlasů žízeň zlata hojí.
Třetí:
Kmeti ctná, co díte děcku tomu?
První:
Ty — a jí se ptej — a lkám už na pohromu!
Smrt:
Ty má svatko, já jen mlčím tady,
leda — počkej — písmo do porady!

(Přistoupí ku stolu a ledabylo otevře Písmo. Váhá čísti, ačkoli Sudičky čekají.)

První:
Tedy čtěte věstnou literu:
co budoucnost chová v záměru?
Smrt:
Před očima jihnou čten mi řady,
jakby vláha se v nich rozlévala.
Staré oči mám, zrak samé vady ...
Druhá:
Jindy bystře vídáte! (Chce sama nahlédnouti do knihy Smrtce přes rameno.)
Smrt:
Co za úklady!
Třetí (chce jí brát knihu z rukou):
Čtěte jen, sic já bych písmo vzala.

Smrt kmotřička (čte — téměř jen pro sebe — jak čítávají staří lidé beze skel: oči daleko od listu knihy):

Ó, což krásné čistotné jest plémě!
Žádost srdce touží po vzdáleném,
za přítomným chodí v stopách jeho.
Vítězství své slaví pod korunou,
odplatou to bojů, prostých viny.

(Přejde prstem několik řádek. Dále):

.... Polámány větve nedospělé ...
.... časný skon dob náhradou je mnohých ...
Odsuzuje spravedlivý mrtvý
živé bezbožné a mladost rychle
skonaná i dlouhý život hříšných.

(Smrt kmotřička vrtí hlavou i nechápavě nad četbou i soucitně nad tím, komu její dohady platí. Tři Sudičky s tázavým pohledem přistupují ku přeslici a táhnou z obásla lnu na kuželi začaté vlákno, podávající si je z ruky do ruky a navinujíce je posléze na vřeteno.)

První:

Nit jak hedváb, rovná tenká —

Druhá:

Jen jen plyne do vřeténka!
Ach, tu uzlík na zadrhmo —

Třetí:

A jen prudký trh jej zdolá —

(Kosa opřená venku v zahradě o zeď upadne v tom a jen zařinčí. Sudičky upustily vřeteno, od stolu vstává)

Smrt:

Půjdu! Zas mě i ta kosa volá.

Sudičky (polekaně):

Dokud kosa v trávě leží
bez rozmachu nad lukou,
jako páry noci svěží
neváhejme s rozlukou.
Čekanko, ó temná kmeti,
my sem přišly tebe dřív —
dej též nám dřív odtud spěti,
než jde zora z nebes niv.

Smrt:

Od Čekanky — spěch ten, div!
Než mi sestry odejdete,
zažehněte svíčku mi,
od ní zážeh ve tmy limbu
vezmu sebou pod chlumy,
kde všem dušem světla planou,
poslední než ze rtů vanou
vzdechy zemské zádumy.

(Sudičky rozžehnou svícemi svými současně voskovku na stole a mají se k odchodu. Leč kmotřička je zdržuje.)

Dítě vezmi z vaší dlaně,
co jsem darů přinesla,
aby jednou v hoři za ně
kletba na mě neklesla.

Sudičky:

Ale na nás!? Vida, vida!

Smrt:

Co kde soudí Sudice,
ať to štěstí, blud či bída, —
kdo to přede z přeslice?

(Sudičky vybírají skvosty z popelnice a kladou do kolébky na koutnici.)

Sudičky (na odchodu):

Co s tou prázdnou popelnicí?

První:

Rozbíti ji na střepy!

(Před oknem arkýřovým se vznáší holubice a slyšeti jemné a rychlé tukání. Sudičky tam hledí radostně.)

Sudičky;
Vizte, duši -- holubici,
slyšte zvoucí poklepy!
První (radostně):
Do tělíčka duše touží,
dechem Božím stvořená!
Třetí (temně):
Duše z těla ven se souží.
Porod, skon — hmot výměna.
Druhá (tlumeně):
Radost, žalost na
na králově hradě.
Králové již přišla chvíle její;
dítě čekané — — Bol plesu na závadě?
Smrt (klidně):
Ano, život matky bez nadějí.
Popelnici donesete v snadě —
Sudičky (s výtkou):
Sama přijdeš!
Smrt (soustrastně nad svou smutnou úlohou):
Kde pak *mne* hned chtějí!?
(Sudičky odcházejí.)

Výjev čtvrtý.

Smrt kmotřička:
Mistr Jan Trud, kmocháček můj Hloubal,
chápe-li tam života a skonu
tajemství ta hluboká, div záhad?
Jenom mrtvé zraky hledí za oponu,
kam krok živý v úleku chce váhat.
Trudův um tam marný . . . Jeho sláva?
Král veň ztratí na čas důvěru.
Nade hlavou perutí mu mává
nevděk černý v pochyb zášeru.
A má přízeň pouze klam mu dává?
(Ohlížejíc se po loži nedělčině.)
Proč mám řevnivost též vůči jeho Smutce,
jíž v den svatební jsem mrtvou vodou prudce
skropila skráň pod vínkem i líce —
jemu kmotrou, jí jsem závistnice?
Smrt kmotřička chodím sem na táčky
v kout u dveří opřu si kosu
a držívám černou hodinku —
kdys trvá nám po ranní rosu.
Týž bývá běh besed: za celý den
Trud klade mi s ostychem počet,
z úst pomalu, volně váží ven,
co vybádal zkumy, z knih čeho se dočet.
Trud bádá a hádá vždy v dumách svých,

co věčnost je po časném skonu,
co vypučí jednou hřbitovů z lích, —
já k tomu jen v mlčení tonu.
Vždyť Mlčenkou bych vám nebyla,
v hrob záhad bych sama nesměla zříti . . .
Však bojím se v tom, ač nejsem zavilá:
v těch pomlkách oči mé zlovolně svítí . . .
Snad svití mi jako ty bludice,
co nad bahny do mlhy bliknou,
jak oči snad svítí mi lasice,
jež k lupu i na tmu si zvyknou.
Však mohu-li za to? Kmotrou mu upřímnou jsem
a tápání jeho ve tmách mi líto, —
lidu chce na mne zvykat pevným pohledem,
že ku světlým cílům jsem brána a mýto.
Ach lidičky, bludné dušičky,
vy chcete, by sám to mýto vám zvednul
a nemylnou hlásal formulí,
co sám v mém hájemství shlednul!
On poví — a každý si hledej sám,
zda ve mně se s kmotrou neb vrahyní smíří.
Vy na něho! dum jeho boříte chrám
a jemu tu v nitru červi a štíři . . .

(Smrt kmotřička slyšíc kroky, odchází do arkýře, kde stane. Pravými dveřmi vchází mistr Jan Trud v tmavém tapartu misterském ze sukna vlaského šiptuchu, lemovaném aksamitem, a s pásem aksamitovým vlašským, s rozstřiženými otvory po stranách, jimiž provlečeny ruce s bílými taclemi na zápěstí u rukávů sukně spodní. Kolem krku bílé okruží hladké s prostou na okraji varhánkou nebo krajkou. Odkládá plochý birýt a kápi s běliznami na židli, stojící u dveří. Pustrpalk v prosté sukni šeré s kuklou, kolem boků přepásané, klade na stolek u dveří uzavřitou skřínku medickou.

Trud štíhlý muž vážný, plný síly, ušlechtilé tváře, jemuž na skráních pomalu vlas stříbrem prokvétá. V šatě ač lepém — přichází z králova dvoru — není stopy žádné marnivosti.

Pruh měsíce již déle pomalu se zvedá a bledne. Ponenáhlu se šeří a dní.) (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

V.

Právem předpovídal Ryček dětem, že bude na jaře v Malhoticích o mnoho krásněji. Bylo tomu skutečně tak. Co jenom ptactva prozpěvovalo v korunách stromů i v keřích, kolik se jich přistěhovalo až do dvorce! Petr přilákal špačky budkami a vlaštovky nalezly stará hnízda v podkroví. Kolkolem stavení bylo plno křovin, jež Ryček sestříhal a zušlechtil. Také probral štěpné stromy, staré odstranil a mladé vysázel. Nebylo třeba je sháněti,

všude rostlo plno pláňat, jichž nikdo nedbal. Ale pro rouby zašli se synem až do Ousušic. Celý den roubovali a do pole vysázeli alej švestek. Před lety také zde stály v dlouhé řadě.

Rybník byl naplněn vodou a nasazen rybami. Petr kolkolem napíchal vrbových prutů. Z rybníka vinul se potůček po lučinách a kudy klokotal, všudy se tráva bujněji zelenala.

Tesaři opravili důkladně střechu, sýpka pokryta červenými taškami. I na vížku dán nový plechový kohout, který byl rovněž červeně natřen. Při obytném stavení vyměněna okna.

Dvorec hned jinak prohlédnul a kde kdo s potěšením díval se na tu změnu mimo panskou stranu, jíž toto sousedství netěšilo. Ryček zahrady zmenšil, ale pěkně ohradil, ostatní ponechal za louku, kterou zavlažoval.

Jednou přivedl si z výročního trhu koně a prohlásil, že bude orati nejenom sobě, ale i jiným. To rozhodnutí bylo s povděkem přijato, neboť mimo Krasika na samotě nikdo neměl vlastního potahu, ale každý si přece kus pole najal pro žito a brambory od rolníků z Běchar, jichž zadní hony až sem zabíhaly. Ti sotva zaseli a odvozili sobě, byla tedy z jara, v letě nouze o potahy. Ryček pak mohl všem posloužiti, když mu Petr pomáhal a potom jezdili i s kravkami. Hospodář dávno na koně se těšil, byl mu zvyklý z mladosti, když totiž v Malhoticích bývaly tři až čtyři páry. I tehdy se jezdilo na oračku lidem, kteří tu práci zase o žních ručně odměnili. Také syna zaučoval. Domkářům slíbil, že nemusí nadále úrodu stavěti do stohův, ale že se obilí vejde všem do stodoly ve dvorci.

Z toho byli potěšeni nemálo a starý Krasík řekl: »Dvorský pro nás dělá, co může. Rád by vstoupil do šlépějí svých předků a učinil by tak jistě, kdyby vládl větším majetkem.«

Všichni měli včas zaseto a zasázeno. Potom Ryček svážel sobě i sousedům klest z lesa. Sám dříví koupil, ostatní si odřezky ponechali od kácení jako dřevorubci. Jindy to tahali na trakařích, teď si jenom naložili do vozu. Ryček snad by dostal panskou práci, kdyby požádal a mohl by odvážeti drva na nádraží, ale nechtěl se doprošovati a nemohl se také na nic velkého vázati. Však práci měl stále a málo kdy odpočíval. Jezdil levně, všechno udělal spravedlivě a mohl si už druhého koně přikoupiti, kdyby se mínil věnovati jenom povoznictví.

Jinak se dvorští panským lesům vyhýbali a jenom Ryček občas sem zajel nebo Petr do sousedství zabloudil, aby prozkoumal, proč někdy voda slaběji teče do rybníka.

Na procházku do mladých smrčin někdy zašla Jana, když doma osamotněla a ve stavení bylo tak teskno. Příroda přímo volala a nutkala, aby člověk opustil střechu a vydal se pod nebeský blankyt mezi zelenající se stromoví, kde stékala vonná pryskyřice a fialky vykukovaly ze svých skříší.

Jana neodolala. Ryček odešel do Běchar do obecní schůze, matka odvedla Petra a Julii na požehnání. Dívka uzamkla, dala i vrátka na petlici a pomalu se brala k lesu. V ruce držela knihu, kterou Urban domů poslal, připomínaje, že to je dar od profesora.

Pěkná, mechem pokrytá cesta vedla mezi mladé smrčky, hustě posázené jako zeď. Větve jejich se navzájem proplétaly, vysoko pod nimi bylo nastláno jehličí, stromy dostaly také nový šat. Poslední letorosti byly ozlaceny slunečními paprsky a tu a tam na nich seděl kos, opatruje svoje hnízdo.

Dívce se nechtělo ani čísti, zrak její těkal na pravo i na levo, líbilo se jí zde, šla dál a dále mírným svahem. Tu se cesty dělily na několik stran. Chvíli váhala, kam by se dala, až pozornost její upoutala stará hrušeň. Už o ní slyšela. Petr přinesl zprávu, že ten strom stával kdysi v poli, když pak bylo toto zalesňováno, zůstal ušetřen. Posud na něm visel malý obrázek anděla strážce pod dřevěnou stříškou, aby mu déšť tolik neuškodil.

Jana tu ještě nebyla, i chtěla se k hrušni podívati dnes. Jde jenom procházkou, tím nepřestupuje otcův zákaz, aby se sousednímu lesu neškodilo a příčina k nepřátelství se neposkytovala. Už byla téměř u stromu, když k ní přiběhl veliký lovecký pes. Až se ulekla a hned se chtěla vrátiti, když kdosi volal z houštiny:

»Pranic se nebojte, ten nic zlého nedělá.«

Jana nevěděla, má-li se více strachovati toho vysokého psa nebo hlasu neznámého muže: bude to asi hajný nebo myslivec. Zastavila se a hleděla v ta místa, odkud hlas zazníval. Zašustilo křoví, rozhrnuly se větve a na cestu vstoupil asi dvacetiletý junák. Oba se zarazili, ač se neznali. Mladý muž v mysliveckém šatě byl jemných tahů, černooký, černovlasý, souměrný, štíhlý, na rameně měl lehkou pušku a v bílé ruce držel holuba. V náprsní kapse bylo viděti rukavičky a na prstě jeho lesknul se drahý kámen.

Jana se začervenala, couvla o dva kroky a zrak její utkvěl na ptáku.

»Vytrhl jsem vás ze čtení?« pravil jinoch, ukázav na knihu.

»Nikoliv, pozorovala jsem pučící přírodu. Proč střílíte ty ptáky?« pojednou se zeptala.

Střelec se usmál. »To je divoký holub. Bezpochyby se usazoval v tomto kmenu. Však jsme se ho s Ohařem nahledali v té houštině. Litujete snad zastřeleného ptáka?«

»Ovšem; nemohla bych mu to udělati, zvláště když by mně neškodil a vůbec v cestě nestál.«

Jana se domnívala, že mluví s lesním příručím.

»Je viděti, že máte velmi citlivé srdce. No, neškodí. Se zvěří a ptactvem si to vyřídíme my. Prosím, co to čtete?«

Jana podala tazateli knihu.

»Jubilejní almanach českého studentstva gymnasia v Ousušicích,« dosti namáhavě četl jinoch s přízvukem německým, jak také mluvil, ukazuje, že nebyl v českých poměrech vychován. Tu padl zrak jeho na podpis: »Urban Ryček, rytíř z Malhotic, t. č. gymnasista.«

Překvapeně podíval se jinoch na Janu.

»Slečna je z nedalekého dvorce?« ptal se rozpačitě.

Jana přisvědčila. Nevzpírala se názvu slečny, neboť už v Ousušicích byla tak oslovována. Jenom se mírně usmála.

»A jak se vám tu líbí? Slyšel jsem, že jste zde nedlouho ještě?«

»Asi půl roku. V zimě se mně, pravda, stýskalo, ale nyní jsem tu ráda,« odvětila dívka. »Také jsem tolik zaměstnána, že nemám času ke steskům.«

Pohlédl na její ruce a viděl, že nelení. Také na jednom prstě se třpytil zlatý prstýnek. Brala si jej pouze v neděii.

»Také sem zacházím nejraději—« přisvědčoval.

»Střílet holubů a plašit ptactva,« poznamenala směle Jana. »To tu dlouho krásně nebude.«

Rozmarný ton mladého pána zajímal. »Uvidíte, že se polepším a tento rozkošný kout ušetřím,« sliboval. »To udělám proto, že si tak přejete a za ptactvo orodujete.«

»Poděkuji vám, až se přesvědčím, mluvil-li jste pravdu.«

Jinoch zahodil holuba do houštiny. »Nechci z Malhotic žádné kořisti. Ale vy, slečno, také mně něco k vůli uděláte —«

Jana se až ulekla, že tak daleko s cizím mužem pokročila. Ani se netázala, co má učiniti, k čemu se zavázati.

»Přijdete častěji sem k této hrušni, nebo vlastně raději dále touto cestou k velikému kameni u vřesoviště a příkopu,« určoval jinoch.

»Nikam nesmím choditi,« vyhrkla ze sebe dívka. »Ani sem, ani k tomu pomeznému znamení, kam až kdysi náš dvorec zasahal. Všedního dne nemám času —«

»Tedy vás budu čekati každou neděli, a když budu desetkráte marně čekati, přijdu opět, a kdybyste přece nepřišla, vystřílím vám zde všechno ptactvo, že Malhotice oněmí,« na konec žertoval jinoch. »Tedy platí?«

»Ne, ne; já nevím, já nemohu,« bránila se Jana a už ustupovala směrem ke dvorci.

»Jenom se mne nelekejte, slečno,« durdil se mladý muž. »Jenom ještě o to bych vás prosil, abyste mně pověděla svoje iméno.«

»Jana,« sotva slyšitelně řekla dívka.

»Jana — Johanna. Děkuji vám. Tedy na shledanou!«

Jana jenom vrtěla hlavou a potom se dala do běhu cestou k domovu.

Posud nikdo nebyl doma, jenom pes na dvoře zaštěkal, když otevírala. Ale seznav omyl, ulehl do své boudy.

Jana vběhla do přístěnku, kterýž byl upraven za pokojík, kde bydleli bratří, kdykoliv zavítali do Malhotic. Urban tu byl častěji a mnohdy přeběhl les už bez průvodce.

Dívce se zdálo, že jí posud stopují ty černé oči myslivcovy. Tak upřeně na ni hleděly. Jako v lesní tůni se v nich stápěla. Posud nikdy takových očí neviděla. Kdesi četla, že podobné oči zavedou, teď pozorovala, že by snadno kouzlu jejich podlehla. Až se zlobila, že si myslivec stanovil, jak kde ho má čekati. Ano přimo si jistil, že přijde, že ji vyčká. Což je přesvědčen, že nad ní zvítězí? Považuje ji za lehkověrnou dívku, která hned jeho slovům uvěří. To se nestane.

Jana usedla, chtíc čísti, ale nemohla. Všechno se jí točilo před očima. Aspoň kdyby domácí přišli, ve společnosti jejich by zapomněla. Ale nevraceli se dlouho. Tu ji napadlo, má-li svěřiti se rodičům s tím dnešním setkáním. Otec by hubovol, proč chodí do panských lesů, matka by chtěla všechno do slova věděti.

Ač posud byla oproti rodičům zcela otevřenou, přece teď chtěla zatajiti schůzku s neznámým myslivcem. Buď je příručím v nejbližší nebo ve vzdálenější myslivně. Už se s ním nesetká, poněvadž do lesa v ta místa nepůjde a kdyby přece musila, vezme si s sebou Julii nebo Petra.

Tak srovnávala myšlénky a poněkud se uklidňovala. Jenom ty černé oči posud ji pronásledovaly. Odložila sváteční šat a vešla do chléva, aby poklidila. Ryček opět jednu kravku přikoupil a také telátko odchovával. Dalo se čekati, že rozmnoží svoje hospodářství. Jeden rolník z Běchar chtěl nebo byl nucen odprodati kus zadních honů. Ryček se snažil dostati je, neboť kdyby panští je koupili, zalesnily by je a tak by obklíčili jeho pole, že by se mu později slunečních paprsků nedostávalo. To předvídal Ryček a byl ochoten vypůjčiti si peníze na koupi. Už nyní zvětšil hospodářství, aby potom všechno obsáhl.

Jak by si při těch plánech nevzpomněl na otce, kterýž s lehkým srdcem odprodával dvacateronásobnou půdu, nepamatuje na své potomky! Jak byl zaslepen, jak se provinil na celém rodě svém! Však za to pykal později, když byl jako nedostatečný ze mlýna odstraněn, když živořil v hostinci a musil — dříve pyšný zeman — před každým pobudou smekati a se uklánětí. Zápasil s nedostatkem, slyšel výčitky, syn Alexandr ho trýznil, dcera upadla v nemoc, stíhalo ho neštěstí za neštěstím. Později litoval, počal se s baronem souditi, prohrál a dostalo se mu výsměchu. Ani jeho tělo nepřišlo do rodné hrobky.

Jana se ovšem těmito myšlénkami nezabývala, ale v kravíně zazpívala nějakou smutnou píseň, plnou dumy. Ani nevěděla, jak právě tato píseň do mysli jí přišla.

»Měla jsem holoubka
v truhle zavřeného,
on jest mi uletěl
do pole širého.

Do pole širého,
na zelený doubek,
tam sobě zahoukal
můj zlatý holoubek —«

Pohněvaně přiběhl s večerem domů Petr. Cestou z Běchar se od ostatních oddělil vymlouvaje se, že se ještě podívá na kraj lesa. Zatím došel i Ryček a marně se po synovi sháněl. Petr měl na starosti koně, než dnes zapomněl nějak na svou povinnost.

Už se snášel večer nad krajinou, když přišel a rovněž k otci na dvoře zamířil.

Vím, proč málo teče voda do rybníku, vyzkoumal jsem to právě,« vypovídal Petr horlivě.

»No co?« ptal se otec místo vypeskování.

»Panští vykopali od potoka rýhu a odvádějí vodu příkopem. Však jsem jí zaházel.«

Ryček se zamyslil. Přímo se uleknul, že bude porušeno klidné sousedství, potom však vzpomněl, že vody nepotřebuje sám a mnohem více obyvatelé samot a vodní právo zaručuje volný tok posavadním korytem.

»Že jsem se dávno nešel podívat po potoce,« vykládal ještě Petr; »my myslili, že voda vysýchá a proto se tratí. Takhle by byl za krátko rybník prázdný. Ale podiví se, až spatří, kudy ma voda téci!«

Jana stojíc na prahu poslouchala. Jindy by Petrovi horlivě přisvědčovala, teď mlčela. Není ve spojení s tím onen myslivec, s nímž v lese mluvila? Až se zalekla a pátrala po dalším jednaní.

»Už nic nepodnikej, abys nepřišel s panskými v opletání!« nakazoval Ryček. »Sám si to vyjednám.«

»Ale což, kdyby zase rýhu uvolnili a vodu stranou odváděli?« ptal se Petr.

Násilím toho nenapravíme, zde musí právo nastoupiti a to jest na naší straně,« poučoval otec. »Dopíši na lesní úřad, který dal vodu odvésti.«

»A zatím nám leknou ryby,« stál na svém Petr. »Podívám se zítra do lesa. —«

Večer voda tekla pravidelně, ale ráno jakoby urazil. Potok stichnul a Petr pobíhal kolem rybníka. Byl by se pustil do smrčin, ale nesměl. Také sdělil nedaleko orajícím sousedům, proč voda neteče.

Ryček toho dne měl nutnou jízdu do města, proto také nic nepodnikal, ale příští ráno došel k starostovi, kterému záležitost oznámil. Oba se vydali do lesa a hned za nimi se pustil Petr s motykou na rameně. Kráčeli po potoce teď stichlém s dlouhými kalužinami a křovím po březích. Posléze přišli na místo, kde byla nová rýha směrem příčním a potok zaházen.

»Tak co, pane starosto?« ptal se Ryček.

Starší muž, asi šedesátník, vyňal dýmku z úst, odplivnul stranou a zavrtěl hlavou.

»Tohle tu nikdy nebylo a býti nesmí,« řekl a zavolav Petra, vzal od něho motyku. Nejdříve rozkopal hráz a potom zatarasil novou dráhu v rovné čáře vedenou po lese. Jinoch měl velikou radost a ochotně pomáhal při kopání. Aspoň kamení odnášel

Ryček přihlížel. Byl smuten a mrzelo ho toto jednání se strany panských. Také nepřikládal tomuto přehazování půdy mnoho důležitosti. Přijde myslivec nebo někdo jiný a uvede všechno do toho stavu, který chce míti.

»Tak,« oddýchnul si starosta, »teď je všechno zase ve starém pořádku a voda poteče, kudy jindy tekla.«

»Na dlouho-li?« nějak trpce propověděl Ryček, pohlížeje na proud, který se hlínou pokálel.

»Sepíšeme o tom protokol a pošleme na ředitelství,« mluvil starosta umývaje si ruce. »Tohle se trpěti nesmí. V lese nám už několik cest zahradili, prospali jsme obranu, a teď je pozdě.

O kus obcizny nás připravili, hranici mezi panskými a našimi pozemky na selskou stranu vedli ovšem k naší škodě, ale teď se nesmíme dáti.«

Starosta pohleděl na Ryčka, jakoby v něm hledal ochránce před mocným sousedem, který se rozpínal na účet okolních dědin. Dvorský se hned nehlásil za spomocníka věda, že někde přece mél právo hrabě, ale zde mínil vystoupiti.

Přišli do dvorce, uchýlili se do přístěnku a Ryček vzav péro a papír, počal psáti. Starosta klidně vykuřoval pozoruje, jak ruka píšícího rychle se pohybuje. Sám sice úřadoval bez tajemníka, ale takhle v písmě se nevyznal.

»Tak slyšte, pane starosto,« řekl Ryček a vzav ještě mokré písmo, předčítal.

Účinek bylo znáti na bodrém muži, který nejprve zapomněl kouřiti, potom odložil dýmku, zapomněl zavříti ústa, valil oči, vrtěl hlavou a posléze, když byla listina přečtěna, sprásknul ruce.

»Jakmile projde můj čas úřadování, všeho se zbavím a vy, pane Ryčku, musíte býti naším představeným. Za takovou chvíli sepsati tak výborný spis! Ani advokát by to lépe nedovedl. To budou panští koukati s jiným respektem, než když já jim něco napíši.«

»Mohl byste to podepsati.«

»I ovšem, třeba desetkráte. Pravda to je, která se nedá upříti.«

»A já to rovněž podepíši,« hlásil ve vedlejší světnici Krasík, který pozoroval, co se děje a schválně do dvorce přišel. »Jsem nejstarší člověk v okolí a vím, kudy ta voda vždycky šla. Se mnou by to podepsali mnozí jiní, kdyby potřeba kázala.«

Ryček vyzval souseda, aby šel dále. Znovu předčítati listinu nemusil, ale přece k ní připsal, proč se Václav Krasík také podepisuje.

»Snad to zatím stačí,« řekl odkládaje péro; »uvidíme, jak se panští zachovají.«

»Bez soudu se to neobejde,« prorokoval starosta. »S námi jich několik provedli, a že jsme se neuměli brániti, mnohdy to špatně dopadlo. Také nebylo peněz advokátům a výboři odhlasovali povoliti a ustoupiti. Než byla to chyba. —«

Starosta se sousedem Krasíkem odhalovali před Ryčkem spory, které jednotlivci i celá obec s panskou stranou měla. Běželo obyčejně o volné cesty, mezníky, některá práva, pastviny; mnohdy to byly věci zcela malicherné, ale stály peníze.

Ryček poslouchal trpělivě. Dělal si obraz minulosti, kdy zápaseno na obou stranách o právo, jehož dříve nikdo nedbal. Za suchých let opadla voda na rybnících, na bažině vyrostla tráva, i vznikl spor, komu náleží, zdaž rolníkům, kteří od pradávna kolem popásali nebo hraběti, kterému náležel rybník.

»Ale teď ať si přijdou! Však se nedáme, neboť máme zastance, který jim dovede čeliti,« ukazoval starosta na Ryčka. »A ty staré spory obnovíme.«

»Počkejte, příteli, jak dopadneme v této záležitosti,« mírnil Ryček rozhorleneho souseda. »Snad mne přeceňujete —«

Ale starosta stál na svém a Krasík neméně horlivě mu přizvukoval. Ryček by byl nejraději žil v pokoji, svůj dvorec zveleboval, děti vychovával a přímo se bál tohoto veřejného vystupování.

Petr donesl dopis do nejbližší myslivny, kde byl lesní úřad, který asi dal rýhu prokopati. Odpovědi nedostal, neboť myslivec nebyl doma a příručí nemohl o své vůli nic dělati. Jenom cestou potkal hajného, který mu dával důrazná poučení o tom, co se v lese smí a nesmí provozovati. Tohoto posledního bylo více.

»No dobře, pantáto,« řekl Petr; »ale voda bráti se také nesmí. To si zase vy pamatujte.«

Ryček ani nečekal, že by syn přinesl vyřízení. Dopis bude jistě dodán do kanceláře a tam bude o něm uvažováno.

Jana zavolala Petra stranou a vyptávala se na myslivnu a její obyvatelstvo. O myslivci nemohl bratr nic bližšího udati, paní jeho sotva shlédnul v okně a jenom jednal s příručím. Jana dovedně zatočila řeč na muže toho.

Petrovi se nelíbil. Byl prý příliš vysoký, hlavu měl téměř holou, hlas hřmotný a pohled divoký.

»Vyjel si na mne hůře, než ten hafan přede dveřmi,« dokládal, »ale já mu pověděl.«

»Snad jsi nezpůsobil výtržnost?« lekala se Jana.

»Ale kde! Jinak jsem ho zkrotil. Spustil si na mne: Kdo jsi? — Já klidně odpověděl: Petr Ryček rytíř z Malhotic. — Ale ten na mne koukal! Hned obrátil, byl mírnější a vykal mi.«

Jana se usmála. Byla také potěšena, ale ne tolik vystoupením Petrovým jako seznáním, že to není onen myslivec, který v neděli v lese s ní mluvil, že jiný s tou vodou dělá otci a sousedům nepříjemnosti. Onen bude ze vzdálenější myslivny, jak už dříve se nadála. Ani by nebyl tak zlomyslný a nebral by pramen, který vždycky tekl kolem dvorce.

Spokojeně se brala za svoji prací a zpívala už veselejší písně.

V Běcharech čekali, jak spor dopadne, chodili se dívat, teče-li voda a není-li opět koryto zaházeno. Crčela voda jako křišťál čistá a vesele v ní jezdili raci vedle malých rybek.

Sousedé měli radost, že přece někdo na panskou stranu vyzrál a už viděli v Karlu Ryčkovi mocného obránce. Starosta je utvrzoval v tom domnění a Krasík dokládal: »Vždyť jsem to věděl, že s dvorskými nastal jiný život, že se aspoň poněkud navrátily časy, kdy Ryčkové byli dobrodinci tohoto kraje. A čeho nedokáže nynější hospodář, provedou jeho děti, jeho vzdělaní synové.«

Sousedům radostí plesala srdce.

Voda stékala stále po lukách a hlaď rybníka se leskla. Nikdo jeho koryto neuhýbal od Malhotic.

Jana se lesům vyhýbala, jenom někdy večer otevřeným oknem naslouchala šumotu jejich, když všichni ve dvorci spali a měsíc osvětloval střechy jeho. Jana časně vstávala, celý den byla na vzduchu, ale přece se jí mnohdy neklížily oči k posilujícímu spánku. Tiše otevřela okno, vyložila se vrchní částí těla ven a

zadumala se. Tak divně jí bylo u srdce. Posud jako by zřela ony černé oči, jež jí učarovaly.

Minuly krásné večery májové, až do Malhotic zaléhal zpěv z Běchar, doprovázený hudbou a oslavující před dřevěnou sochou českého světce.

»Kam jdeš, Jene, kam pospícháš,
že se s námi loučíš . . . «

Bez voněl, už kvetl i jasmín a brzo na lučinách byl květ vedle květu. Jakoby rozlil karmínu, tak se červenaly louky. A když větřík zavíval, pohybovala se četná ta kvítka a hrála všemi barvami.

Také Jana cítila v srdci blahý pocit. Ani nevěděla, co se s ní stalo. Snad rozpučelá příroda na ni tak účinkovala. V neděli i na citeru si zahrála. Večer nesměla buditi těch, kteří celý den pracovali a nyni hledali poklidu.

Oddala se myšlénkám, jimž popustila úzdu. Jednou tak u okna usnula, nepozorujíc, že zatím nastala bouře. Teprve první kapky ji probudily. Rychle uzavřela okno a uchýlila se na lože. Ráno byla tázána, proč otevírala. Otec slyšel vrznutí. Vymluvila se, že měla v přístěnku dusno.

Jana neodolala, aby se nepodívala na ono místo, jež se stalo předmětem sporu. Šla sem sama a bázlivě se ohlížela na všechny strany. Ani nevěděla, přála-li by si setkati se s tím černookým myslivcem. Chodil sem, vyhledával ji, jak řekl? Jistě zapomněl a vynašel si jinou zábavu. Vždyť se potkaly jeho kroky s nepořízenou, tak dlouho nezavadila ani nohou o les.

A bylo tu nyní ještě krásněji, než dříve.

Jana šla dosti rychle. Podívá se na tok vody a navrátí se. Až se zachvěla, slyšíc ránu z pušky. Aby to tak byl onen myslivec —

Snad se ještě sejde zde s Petrem, který mnohdy šel v ona místa, aby se přesvědčil, nebyla-li hráz prokopána. I dnes se z domu vytratil.

Jana už stanula u příkopu. Vřes na něm kvetl. Viděla veliký kámen, kterýž myslivec za cíl návštěvy a schůzky označil. Byl to mezník, na němž dávno Petr odkryl dva meče. Zdálo se, že jej někdo okopával a chtěl odstraniti, ale vida, s jakou prací a námahou by se to dělo, nechal toho. Se zlostí udeřil motykou do kamene, až kus odletěl s rukojetí jednoho meče. Kolkolem bujelo mlází a ostružiny se plazily daleko od kořene. Nové koryto bylo zaházeno, jak to starosta udělal a na hlíně už se zachycovaly byliny. Vody nyní teklo málo, sotva crčela a někde pod kořeny se zcela ztrácela.

Jana na chvíli usedla na kámen a rozhlížela se kolem. Nic nerušilo posvátné ticho. Jenom několik motýlů poletovalo a ptáci přilétali, aby se napili. I stopy zvěře bylo tu znáti.

Tu se ozval popěvek a Jana poznala Petra. Šel na obhlídku a zarazil se, spatřiv Janu na mezníku.

»Ty zde?« řekl udiveně.

»Ano, také jsem se přišla podívat do lesa na místo, kde se otec střetnul s panskými. Ale teď je pokoj.«

»Buď mají z tatíčka strach nebo jim ta hrstka vody nestojí za hádku,« poučoval Petr. »V tom novém korytě by se ztratila v krtinách.«

»Nepotkáváš tu nikoho?« ptala se Jana, myslíc na černookého a černovlasého jinocha.

»Já se opatrně každému vyhnu. Pravda, chodívá tady myslivec, přiručí, ano i pan hrabě Teringel.«

»Toho znáš?« divila se sestra.

»Krasík mně povídal, že to je mladý pán Viktor, vnuk onoho hraběte Artura, kterému náš děd Malhotice prodal. To je náruživý střelec. Ani prý nešetří ustanovení, kdy se některá zvěř nesmí střílet. Domnívá se asi, že mu je všechno dovoleno jako jeho dědovi.«

Poslední slova pronesl Petr s přídechem trpkosti. Už byl přesvědčen, jaké bezpráví se zde Ryčkům stalo. Lidé mu pověděli všechno.

»Ale je tady krásně,« pochvalovala Jana.

»Krásnější by bylo, kdyby ta půda zase patřila nám. Za třicet tisíc hrabě všechno dostal. Teď by to nedal za osmdesát.«

»Co je pryč, toho těžko zpět dosíci. Netruď si tím mysl a spokojuj se tím, čeho nám rodiče dobyli. Tohoto lesa nevyvrátíš a půdy ke dvorci nezískáš.«

»To vím, ale přece mne to mrzí.«

Jana se opět rozhlédla. Teď by si ani nepřála, aby sem myslivec přišel a Petr zvěděl, že s ním mluví. Žaloval by doma a otec by se hněval. Takové styky se služebníky hraběcími by se mu nelíbily. Sám se jim vyhýbal, třeba neuskočil před ředitelem jako Petr, který se uchyloval do houštin. Před nedávnem veřejně vystoupil proti řediteli, který jezdil přes Malhotice do myslivny, a řekl: »Já panu řediteli nebráním, aby si tudy cestu zkracoval, ale o to jenom žádám, aby se nedomníval, že tu volně každému s čímkoliv jezditi.«

Ředitel se zarazil, pozdravil a jenom odpověděl: »O tom budeme teprve uvažovati, nenabyla-li tato cesta práva veřejnosti.«

»Potom bychom i mnohou jinou za veřejnou musili v lesích považovati a Běcharští by si mohli touto kolem myslivny napřímovati.«

Ředitel udiveně pohlédl na Ryčka. Poznával v něm mocného protivníka. S tím bude nesnadněji se měřiti, než se sousedy z dědiny. Zatím jenom hlavou pohodil a odjížděl do lesa.

Petr na vrata připevnil tabulku s nápisem: »Dobrovolný průchod.« —

Bratr se sestrou se brali ruku v ruce z lesa. Mnoho nemluvili, více cítili. Jana se kochala krasami přírodními, Petr pozoroval tok vody mezi zelenými keříky a hustým mlázím. Také vyplašená zvěř ho zajímala. V tom znovu zahoukla rána.

»To asi hrabě střílí po srncích,« hádal Petr. »Jak rád bych si také střelil a nějakého paroháče položil!« Zatím zůstávalo při pouhém přání. (Pokračování.)

Vzpomínky z cest a pouti do Lurd.

Píše JAN HIKL.

(Pokračování.)

Náhle spatřujeme v dáli opět moře a před námi objevuje se druhá největší námořská pevnost francouzská — krásný Toulon. Od přírody již jest pevnost ta mocně chráněna a umělými nad to opevněními učiněna jest téměř nedobytnou. Vchod do zálivu za přístav sloužícímu uzavřen jest mohutným poloostrovem. Četné pevnůstky korunují holé vrcholy výšin; též všechna předhoří a poloostrovy opatřena jsou pevnůstkami, bateriemi, věžemi a kasematy. Srarodávné město to s úzkými a špinavými uličkami bývalo dříve téměř jedinou velkou kasárnou pozemského i námořního vojska a námořnického úřednictva; za nejnovější doby však získalo na velikosti a kráse nevýslovně mnoho.

Již staří Feniciové založili v městě tom purpurové barvířství. Za Ludvíka XIV. stalo se pevností. Roku 1793 vydali royalisté pevnost spojeným Angličanům, Španělům a Neapolitanům, kteří však po šestinedělní blokádě odtud od armády revolucionářské byli zapuzeni. Při útoku na pevnost velel tehdy 23letý Napoleon Bonaparte, jenž po dobytí jejím hned byl jmenován brigádním generálem a tím nastoupil dráhu válečné slávy své a velikosti světové.

Než pro nás katolíky jest Toulon ještě v jiném ohledu zajímavý a památný. Kdo z nás by nebyl slyšel už o svatém díle zvaném »chléb sv. Antonínka«. Šlechetné dílko to vzalo původ zde v Touloně. Obchodnice Louisa Bouffierova v č. 41 v ulici Lafayette nemohla dne 12. března 1900 otevříti svého obchodu. Přivolaný zámečník po celou hodinu marně se namáhal krám všemi možnými paklíči otevříti, odešel si pro nástroje, by dvéře vylámal. Tu napadla zbožné obchodnici myšlénka: »Slib sv. Antonínkovi, že daruješ ke cti a chvále jeho něco chleba chudobným, snad mocný světec způsobí, že se krám otevře, aniž by se dvéře musely vypáčiti. Důvěra naplnila srdce zbožné ctitelky sv. Antonína; i poroučí vrátivšímu se zámečníkovi s nástroji na vypáčení dveří, by ještě jednou zkusil paklíčem je otevříti. Řemeslník tak učinil — a hle! První paklíč, kterým pokusil se dvéře otevříti, zcela lehounce otevřel pokažený zámek, jako by to byl býval pravý klíč. Údiv zmocnil se všech a od té doby se modlily se zbožnou Louisou i všecky přítelkyně k sv. Antonínkovi ve všech potřebách svých, slibujíce světci za vyslyšení chléb pro chudé. A sv. Antonín pomáhal. Jistá přítelka slíbila sv. Antonínu, že dá denně kilo chleba chudým, vyprosí-li jí světec, by člen rodiny její odložil chybu, která již po 23 let zármutkem a starostí o spásu jeho ji naplňovala. A hle! Sv. Antonín pomohl. Člověk chyby té zanechal na vždy. Z vděčnosti koupila nyní přítelka malou sochu Sv. Antonína a darovala ji zbožné Bouffierové. Tato postavila sošku v zadní temné komůrce svého krámu. A tato chudobná komůrka zbožné kramářky stala se slavným přečetně navštěvovaným místem zázračným, kdež sv. Antonín tak ochotně vyslyší prosby ctitelů, kteří v chudičkém koutečku

tom potřeby své mu přednášejí. A přichází tam nyní denně na sta a sta lidí do chudičké komůrky hledat pomoci u sv. Antonínka: vznešené dámy i chudé, ženy, nádeníci i důstojníci vojenští, kněží, řeholníci, děti, zkrátka osoby každého stavu a stáří. Tu přichází vysoký důstojník vojenský, prose za ochranu sv. Antonínka v boji nebo daleké cestě mořské; tu prosí matka, aby dítě její ve studiích dobře obstálo; tu modlí se rodina za obrácení miláčka nekajícího; tu vzdychá chudá opuštěná sirota za ochranu a pomoc v chudobě a opuštěnosti. A v dobu, kdy méně lidí ku sv. Antonínkovi přichází, viděti často připlížiti se nesměle mladé ženštiny — padlé to oběti hříchu — a s pláčem prositi světce za milost obrácení z nejhorší nepravosti. A důvěrou v odpuštění a pomoc Boží k lepšímu životu naplněny odcházejí se slzami v očích, děkujíce zbožné Louise, že jim dovolila přístup do této chudičké svatyně milostí.

Kdybychom vypočísti chtěli nesčetné milosti, které na místě tom na přímluvu sv. Antonína byly vyprošeny, bylo by nám celé knihy popsati. A každý, kdo přichází s prosbou k velikému světci, zanechá v pokladničce chudé komůrky nějaký dáreček na »chléb sv. Antonínka«. A měsíčně sta ba tisíce franků nasbírá se v pokladničce té na »chléb světcův«.

Než co se s tím chlebem děje? Sama socialistická, nevěrecká Toulonská rada městská dosvědčuje, že z »chleba sv. Antonína« podporují se nesčetné chudobince, sirotčince, nalezince a jiné dobročinné ústavy, školy a spolky, každoročně odesílají se nesčetné velikánské bedny naplněné různými věcmi misionářům do všech dílů světa k podporování svatého blahodárného díla jejich. Kolik tu slzí vděčnosti teče po lících nesčetných obdarovaných chudáků, kolik tisíců a tisíců nejvroucnější »Pán Bůh zaplať!« vznáší se k nebesům ze srdcí těch, kterým z »chleba sv. Antonínka« pomáhá se ustavičně v bídě největší!

Jaká to protiva — herna v Monte Carlo — a chudobná ta komůrka v Lafayettské ulici Toulonské! Tam tisíce lidí bezcitně připravuje se o veškeren majetek, o štěstí rodinné a častokráte i o celou blaženou věčnost — zde však láska křesťanská tisíce a tisíce ubohých nešťastníků zachraňuje od hladu, bídy a nouze často až zoufalé, zachraňuje je často i od zkázy věčné a šťastnými, spokojenými a blaženými činí zde i pro věčnost!

Proto šíří se toto dílo svaté po celém světě katolickém a není snad už skoro většího města, v němž v některém kostelíčku nebylo by sochy neb obrazu sv. Antonína a pod ním pokladničky s nápisem: »chléb sv. Antonínka«. Toť pravé řešení palčivé otázky socialní, láska křesťanská.

Myšlénky tyto jen kvapně mihly mi hlavou při pohledu na Toulon, než jsme vjeli do nádraží. Tam upoutalo pozornost naši množství lidí — cizinců — na nádraží se hemžících a my použili krátké zastávky k tomu, bychom údy své čtyřhodinovou jízdou zdřevěnělé trochu protáhli a koupili si oblikátní pohlednice Toulonské.

O polednách vyjeli jsme opět z Toulonu, rozloučili se zase s mořem a za děsného horka až k zalknutí jeli jsme nepřetržitě

bez zastávky půl druhé hodiny téměř do Marseillu, kamž jsme dorazili o 1 hod. 25 min. Uschovavše si zavazadla na nádraží, šli jsme prohlédnout město. První naše cesta však byla do restaurace St. Louis v Rue Recolletes, byloť již půl druhé a žaludek již silně hlásil se ku svému právu. Poobědvali jsme mořskou rybu dobře připravenou. Ryby znají francouzské kuchařky daleko lépe připraviti než jiné maso. Celý oběd postní stál pouze 2 franky. Byli jsme spokojeni. Posilněni na těle, šli jsme nyní nasytit též ducha obhlídkou starobylého města.

Marseill (Masillia) založeno bylo již r. 600 před Kristem Pánem Řeky z Malé Asie. Obyvatelé města toho opanovali brzo moře, porazili v námořní bitvě Karthagiňany a uzavřeli spolek s Římany. Slávu svou podrželo město to až do doby císařů římských. Julius Caesar, jenž r. 49 př. Kr. Massilie dobyl, zacházel s obyvateli jeho velmi šetrně a uctivě. Tacitus vypravuje, žetchán jeho Agrippa, jenž narodil se v sousedící kolonii Římské Forum Julii (Fréjus), v Massilii vycvičil se ve vzdělanosti řecké, což Římané obyčejně v Athenách činívali. V městě tom byl pohanský chrám Dianin, (kde nyní stojí zbytky staré kathedrály), Neptunův, Appolův a jiných bohů. Ústava jejich byla aristokratická. Po zahynutí říše Římské dostala se Massilia r. 414 do moci Gotů, pak Franků a později připadla království Arelatskému. Saracenové zbořili město docela; v 10. stol. bylo však znovu vystaveno a poddáno bylo nejprve Arabatům z Massilie, r. 1218 stalo se svobodnou republikou; avšak již r. 1250 podmanil si město to Karel z Anjou, bratr krále francouzského Ludvíka IX. Po spojení svém s Francií r. 1481 požíval Marseill ještě dlouho velkých starých práv a svobod, až konečně Ludvík XIV. r. 1660 všechna ta práva městu odňal. Roku 1720 a 1721 postiženo bylo město strašným morem, jenž si vyžádal 40.000 obětí. Na začátku revoluce francouzské držel se Marseill strany královské, pak Girondistů a proto za hrůzovlády kommuny nakládáno bylo s městem tím velmi krutě.

Dobytím Alžíru r. 1830 a zvlášť otevřením průplavu Suezského pozvedl se námořský přístav Marseillský nevýslovně. Ročně dováží a vyváží se v přístavu tom loďmi na 10,000.000 tun zboží. Dováží se obilí z Ruska, Turecka, Indie a Sev. Ameriky, cukr z francouzské osady Reúnion-u a z Javy, káva z Brasilie, pepř, kakao, oleje a j. Též průmysl jest tam značný, zvlášť mlýny, továrny na mýdlo, strojovny, loděnice a j., jichž průmyslné výrobky tvoří velké procento vývozu.

V říjnu r. 1899 slavil Marseill s velikou okázalostí slavnosť 2500letého trvání svého.

Nyní čítá Marseill 500.000 obyvatel a jest po Paříži druhým městem Francouzským.

Za nesnesitelného vedra až k zalknutí kráčeli jsme širokou ulicí Rue Cambière s bohatým stromořadím mohutných kaštanů, jichž listí však horkem dávno již ztratilo příjemnou zelenou barvu svou, okolo bursy, nádherné to stavby, ku starému přístavu mořskému. Přístav byl pln lodí všech národů a všeho druhu od největších do nejmenších a na břehu velmi živo. Obchodníky, cestu-

jícími, nosiči a posluhami se vše jen hemžilo. Od přístavu na pravo rozprostírá se staré město s nerovnými, uzoučkými, špinavými uličkami, které chudinou, většinou Taliány, jest obydleno. Jest jich v Marseillu přes 72.000.

Tímto špinavým starým městem ubírali jsme se shlédnout velikou kathedrálu Marseilskou. Taliáni po způsobu svém seděli a pracovali, jako v chudobné čtvrti Neapolské, na ulici. Řemeslníci přenesli dílnu svou z dusného ovzduší v domech pod širé nebe, ženské šily a praly a malá umouněná taliánčata skotačila po ulici jako naše cikáňata. Ulice byly plny toho dělnického lidu vzezření někdy ne právě příjemného, až člověku bylo skoro úzko u srdce. Nevlídnými místy až do odporna těmito uličkami dostali jsme se konečně na pěknou širokou ulici Rue de l' Evonché a kolem arcibiskupského paláce přešedše, octli jsme se na prostranném náměstí, na něm stojí největší církevní budova 19. století kathedrála Ste Marie Majince. Postavena byla v létech 1852—1893 ve slohu románsko-bizantinském. Ma délky 140 m, na fasádě 2 věže s kopulemi; velká kopule nad kostelem pnouc se do výše 61 m. Postavena jsouc na způsob staveb italských z kvádrů vápencových střídavě bílých a zeleno-černých, již zevnějškem svým na pozorovatele překrásný činí dojem; vnitřek pak trojlodní okouzluje bohatstvím mramoru přerozdílného vzácné mosaiky.

Z terasy na západní straně kathedrály jest vzácný pohled na nejjižnější část nového přístavu Marseillského nazvanou »Bassin de la Foilette«, zaujímající prostoru 23 ha, určenou hlavně pro velké parníky osobní. Viděli jsme zakotvených těch velikánů mořských bez počtu, jichž velikánské stožáry a mohutné komíny tvořily celý les. Za tímto oddílem jsou ještě čtyry další oddíly přístavní: »Bassin du Lazaret«, »Bassin d' Arenc«, zaujímající plochy po 22 ha, dále »Bassin de la Gare Maritime« 18 ha plochy a pak největší nový oddíl zvaný »Bassin National« 48 ha plochy. Přístav celý obehnán jest náspem 3595 m dlouhým a 29 m vysoko nad mořem se vypínajícím. Procházka po náspu tom jest velepoutava okouzlující vyhlídkou na město a moře širé do nedozírna.

Než my, ač nám na rozkošnou procházku zbývalo dosti času, odepřeli jsme si toho požitku; byloť horko tak děsné a my od vedra a pocení tak znaveni, že bychom byli raději někde v bohatém stínu stromu košatého k odpočinku uložili umdlené údy své, nežli v tom vedru až tropickém chozením ještě více se unavovali. I já, turista nejotužilejší, byl jsem s »hrdinstvím«, jakéž jsem až dosud na jevo dával, v koncích. Ochable, ba ochotně svolil jsem na kapitulační návrh ještě více znavených soudruhů, bychom upustili od dalšího prohlížení a chození městem, a prosadil pouze jedinou ještě výpravu vozmo ku kostelu »Notre Dame de la Garde«.

Projedše po elektrice velkou část města, dostali jsme se do ulice Rue Cherchell a dali se za 80 centimů (tam a zpět) lanovou drahou vytáhnouti na strmý kopec 250 m vysoký, na jehož vrcholku postaven překrásný poutnický kostel Marianský

»Notre Dame de-la-Garde«. Velikolepý kostel ten, v podobném slohu jako kathedrála, dostaven jest roku 1864 na místě starodávné poutnické kaple. Jsou to vlastně dva kostely nad sebou. Vnitřek zdobí četné mozaiky; na hlavním oltáři vrchního kostela trůní krásná stříbrná socha Panny Marie pod roztaženým baldachýnem. Na špici vysokánské věže pní k nebi místo kříže obrovský obraz Panny Marie na plechu malovaný.

Z terassy kostela jest přerozkošný pohled. Marseill vidíme tu před sebou v celé velikosti s nepřehlednou téměř spoustou domů, budov a uliček; vidíme vůkol hory poseté rozkošnými nesčetnými vilami a letohrádky, vidíme celý ten obrovský přístav marseillský, plničký velikánských lodí i menších parníků a lodiček, v němž se vše jen jen hemží jako v úlu včel neb v hnízdě mravenčím, vidíme skalnaté nevlídné souostroví se zámkem »If«, dříve za státní vězení sloužícím; a konečně v pozadí jeví se zrakům našim do nedozírna rozkošný pohled na moře dnes tak za úplného bezvětří klidné a tiché — olemované na východ a západ holými skaliskami pobřežními.

Jelikož tam na hoře ovzduší bylo snesitelnější, nežli v dusných ulicích městských, a my až o půl noci teprv dále jeti měli, pobyli jsme si na hoře až do večera, kochajíce se rozkošným pohledem.

Sestoupivše lanovou drahou opět dolů, jeli jsme elektrikou širokou ulicí »Rue de Rome« a dále městem až na »Allees des Capucines«. Myslili jsme, že k večeru bude horko snesitelnějším a že ještě poněkud budeme moci si prohlédnouti město; avšak ani když již slunce k západu se schylovalo, ba ani, když zapadlo, nezmírnilo se odporné dusno, a my od pocení a horka byli tak vypráhli, že se nám jazyk v ústech »lepil«. Proto souhlasili jsme jednomyslně s návrhem p. nadučitele, abychom místo unavující obchůzky města šli se raději »posilnit« chladícím mokem dobrého vínka.

Když jsme se opět poněkud osvěžili, navrhoval pan nadučitel, bychom se dali oholiti, ať zavítáme do Lurd s tváří slavnostnější. Já nesouhlasil tvrdě, že v Lurdech bude holení snad lacinější; jelikož však pan nadučitel nechtěl za žádnou cenu se zarostlým obličejem přijeti do Lurd, poddal jsem se. Vešli jsme tudíž společně k holiči, bychom ponejprv zkusili, jak holí Francouzi. Pan bohoslovec tlumočil po francouzsku naši žádost, a mladiství pomocníci holičští vzali si do práce naše zarostlé obličeje. Šlo to vše, jako u nás, jen že vlasy místo vyčesání nám namydlili a vymyli hlavu. Umyli jsme se pak každý sám ve velkém lavoiře, kamž nám vody kohoutkem z vodovodu napustili. Mladí Francouzi byli velmi vlídni a pořád cosi vykládali — jen že my bohužel z toho ničeho nerozuměli. Operace byla skončena; nastalo placení. Nyní poznali jsme teprv francouzkou »vlídnost«. Nejprve platil pan bohoslovec. K našemu velikému údivu sděluje mu holič na obvyklou otázku, co je dlužen, že prý »$1\frac{1}{2}$ franku«. »To jsme se tu dostali,« mysleli jsme si všichni; než, co naplat? Nedalo se ničeho dělati — než platiti. S »těžkým srdcem« vytáhl tedy pan bohoslovec tobolku a zaplatil »drahé holení«. Po něm

platil pan nadučitel. Nemaje drobnějších peněz, dal holiči dvoufrank, očekávaje, že mu půl franku vrátí zpět. Ten však nevrátil ničeho; poděkoval, a šel po své další práci. Udiveně hleděl naň pan nadučitel; neznaje však francouzsky, ulehčil po česku několika málo lichotivými výrazy rozhořčenosti své nad drzostí francouzskou, a hotovil se ve »špatné náladě« k odchodu. Já platil poslední. Nechtěje se dáti zahanbiti panem nadučitelem, vstrčil jsem holiči též do ruky dvoufrank a chápal se klobouku, bych s ostatními odešel. Avšak vlídný holič zadržel mne, vysvětluje mi po francouzsku, což bohužel dle latiny jsem chápal a rozuměl, že prý musím za holení zaplatiti nikoliv dva, ale tři franky«!! Jaká to nestoudnost předně za holení tak velký poplatek požadovati a za druhé z téže společnosti od jednoho žádati $1^1/_2$, od druhého 2 a od třetího 3 fr.!! Snad to vzal dle stáří, či dle »knoflíků«? Ti nás oholili!! Co?! Než »útrpný«, vlídný pan holič nám ukázal ještě i jinak, že má »dobré srdce«. Aby i svému učnovi nějaký výdělek popřál, vida, že my nezvyklým »trochu větším« placením za holení ohromeni neměli jsme se k tomu, i »panu učňovi« nějaké zpropitné uštědřiti, ze samé »úslužnosti« k nám poručil mu, by nás zavedl do nejbližšího hotelu, kde bychom mohli povečeřeti. Rozumí se, že jsme tuto úslužnost mladistvému nastávajícímu »oděrači cizinců« museli odměniti, ač bychom bez pomoci jeho hotel ten sami slepě byli našli. — Měli jsme hned thema ku zábavě při večeři. Zvlášť pan nadučitel ve své bodrosti a přímosti nemohl nikterak spřáteliti se s touto pohostinskou vlídností francouzskou dnes nám projevenou.

Vyzdvihnuvše si zavazadla na nádraží nastoupili jsme v 11 h. 56 m. v noci další cestu do Lurd. Jsem zásadným nepřítelem cestování v noci předně proto, že se člověk ve vlaku pořádně nevyspí, a druhý den není »k ničemu«, a za druhé, že nevidí a nepozná krajů, jimiž projíždí. Avšak my chtěli stůj co stůj na neděli býti v Lurdech, a proto volky nevolky museli jsme na to obětovati jednu noc. Vyvolil jsem na to právě jízdu jižní Francií, poněvadž jednotvárná rovina tamější neposkytuje cestovateli žádného požitku »pro oko«.

Než kdyby aspoň to noční cestování ve Francii bylo bývalo jako u nás! Dá se kondukterovi zpropitné, a člověk dostane kupé, kde se může pohodlně vyspati; a na stanici, kde slézati má, přijde konduktér, požádáme-li ho o to, vzbudí nás. Ale ve Francii?? Předně na vlaku kondukterů neviděti, a kdyby i byl, nebyli bychom se s ním mohli domluviti. Proto sedali jsme s obavou na vlak. Měli jsme do rána dvakráte přesedati. Nezaspíme stanice, kde se má přesedati? Budeme věděti, kdy máme přesedati? Vždyť se v noci stanice špatně ohlašují, neb neohlašují vůbec! Takové obavy zmítaly duší naší a nedaly nám spáti. Já alespoň nezamhouřil oka až do Tarasconu, kde jsme měli po prvé přesedati. Kdykoliv zastavil vlak, díval jsem se úzkostlivě oknem na nápis stanice (kde byl ozářen světlem), nejsme-li ještě v Tarasconě. Dík této ostražitosti nepropásli jsme té stanice, v Tarasconě však, kdež jsme čekali téměř hodinu, dověděli jsme se po-

těšitelné zprávy, že nebudeme už přesedati, až v Toulouse. Hleděli jsme si proto vyhledati kupé, kde bychom byli sami. Podařilo se nám to. Moji spolucestovatelé hodně již ospalí natáhli se každý na jednu lavici a za chvilečku rozléhal se chrapot a jednotvárné fučivé dýchání jejich kupém svědčící, jak dobře spí. Mně však »smířlivému Abrahamovi« zbýval na spaní jen kouteček. Poněvadž však nemohu usnouti, nenatáhnu-li svých údů, nespal jsem zase nic až do Nimes. Tam stál vlak skoro 10 minut. Použil jsem té příležitosti, sebral své věci, opustil spolucestovately své pokojně spící a šel si vyhledati kupé jiné, kde bych byl sám. Otevřel jsem dvéře prvního kupé sousedního vagonu, a hle — celý vagon prázdný. »Tady se prospíš,« pochvaloval jsem si a hned položiv si havelok pod hlavu, lehnul jsem si na lávku, bych se pohřížil v kýžený spánek. V prostranném, staromodním, nízkém vagoně ani živáčka, řádná lampa v sousedním kupé a jedna dohořívající až na konci vagonu spoře osvěcovaly velkou prostoru. — Již jsem začínal dřímati, když tu na jednou prudce otevrou se dvéře, a do kupé dere se »chlapisko« veliké odporného vzezření se ženskou — patrně svou manželkou. Vidouce mne však na lávce rozloženého, bouchli opět dveřmi, a vlezli do sousedního kupé. Vsedli si na lávku tváří ke mně obráceni. Kupé naše dělila nizounká deska, kterou mohlo dítě přelézti. Pohlédl jsem na ně z pohodlného ložiska svého. Nespali, ale hovořili spolu velmi málo; pouze polohlasitě chvílemi několik slov vyměnili. Za to však zarostlý muž upíral divoký vzhled svůj ustavičně na mne. Pojal mne strach. »Jsme tu sami. Kdyby tě tu obrali, nebo dokonce snad i zabili!« pomyslel jsem si — a nezamhouřil jsem ani oka, číhaje na každý pohyb mého hrozivého »vis a vis.« Půlhodinka, než jsme dojeli k první rychlovlakové zastávce Lunel, zdála se mi býti věčností. Potil jsem se strachem. Sotva zastavil vlak, sebral jsem svých »pět švestek« a vrátil se opět pod ochranu svých spolucestujících, jimž jsem sdělil své dobrodružství. Útrpný pan nadučitel smiloval se nade mnou a sám se v koutku skrčiv popustil mi tolik místa na lávce, bych se pohodlně natáhnouti mohl. Bylo již 3 h. 12 m. po půlnoci, když jsem zamhouřil oči. Ký div, že jsem hned v tvrdý spánek upadnul. Než nespal jsem dlouho. V první stanici za Cette přisedli k nám do kupé 3 venkované. Jeden z nich pln ošklivých zelených vředů na tvaři neštovicím podobných sednul si zrovna na proti mně. Bylo po spaní. A ještě k tomu tak »příjemný« protějšek. Otevřel jsem okno a vychýlil se ven, bych nemusel hleděti na ty ošklivé vředy, a pak, bych snad nevsál do sebe nějakou nákazu. Slunce svítilo už vesele, když se nám stalo toto nemilé vyrušení ze sladkého odpočinku. Jeli jsme dalekou širokou rovinou. Kam oko naše zahlédlo, všude sám vinohrad. Jen tu a tam uprostřed té vinohradní zeleně bělalo se obilní políčko, nebo jinou plodinou osetý záhon, a vynikaly dědinky a města. Obilí z polí sklizeno bylo už všechno; strniště však byla dosud nezpodmítána, velká stáda ovcí pásla se na nich. Též nápadny nám byly tamější koňské postroje. Chomouty vybihaly do špice rohu podobné.

Asi na třetí stanici slezli zase ti venkované — a já zbaven byl nepříjemného a pro možnou nákazu obávaného »vis a vis«. Jeli jsme dále stanicí Beziers a Narbone, rodištěm to sv. Šebestiana, s krásným dómem, a dále starodávným, již z dob Julia Caesara památným městem »Carcassone«. Projíždíme jevištěm četných válek a velkých bojů nejprve starých Římanů, pak Gotů, později Saracenů a tuhých bojů Albigenských. Ponenáhlu vystupují v pozadí mohutné vrcholy hor Pyrenejských, jimž se víc a více blížíme, míjíme i starobylé město »Castelnandary«, jež bývalo hlavním sídlem »pověstné« inquisice, a přijíždíme o 8 h. 55 m. do šestého na velikost města francouzského »Toulouse«, čítajícího přes 150.000 obyvatel.

Jen čtvrt hodinky jsme se zdrželi na nádraží prastarého města tohoto, již v 2. století př. Kr. kvetoucího. Jest památno pro nás, že poblíž města toho sv. Dominik od Matky Boží zjevení obdržel, v němž růženec sv. modliti se ho naučila. Tam světec ten sv. růženec poprvé se modlil; tam založil též svůj řád a tam ve velikolepém dómě odpočívá tělo největšího církevního učitele sv. Tomáše Aquinského z řádu sv. Dominika. Město to jest památné i proto, že za hrozných válek Albingenských, Hugenotských a později za krvavé revoluce francouzské bylo jevištěm nejstrašnějších krvavých ohavností.

Sotva jsme požili na nádraží skrovnou snídani, byl již opět čas k odjezdu. Vsedli jsme tudíž na vlak, jenž o 9. h. 18 min. již unášel nás k hlavnímu vytouženému cíli celé cesty naší — k posvátným Lurdům.

Jedouce podél řeky Garonny, spatřujeme u stanice »Muret« velikánskou rovinu, na níž roku 1213 ohromná armáda Albigenských, čítající 40.000 mužů, zvláštním přispěním Božím na přímluvu Panny Marie byla na hlavu poražena vojskem Šimona z Montforta, čítajícím pouze 14.000 mužů. V hrozné té bitvě ztratili Albingenští na 20.000 mužů. Za starobylým městečkem St. Martory otvírá se zrakům našim čarokrásné panorama. Holé vrcholy »Maladetta«, »Pic des Rosets«, »Pic de Nethon« a jak se všichni ti velikáni Pyrenejští, tu barvy tmavozelené — tam zase nahnědlé, jmenují, hrdě v pozadí strmí k nebesům.

Blížíme se k městu »St. Gaundens«, jež dostalo jméno své od světce-mučeníka. Tento, když r. 1077 od Saracenů pro víru sv. byl stat, zanesl prý ještě hlavu svou od těla oddělenou do kostela s takovou rychlostí, že Saracen na koni jej pronásledující teprv ku kostelu dorazil, když světec dvéře již za sebou zavřel. Na dveřích těchto viděti dosud stopy vražené podkovou koně toho Saracena.

Ze stanice »Montréjean«, překrásně položené, vede odbočka do nejčetněji navštěvovaných lázní Pyrenejských na úpatí Maladetty se nacházejících. Prostora mezi Montrèjean a lázeňským místem Capvern používána bývá často za jeviště k manevrům vojska francouzského.

Ještě 30 km. a zrakům našim jeví se hlavní město Pyrenejské, starobylé »Tarbes«. Zvlášť kvetoucí bylo město to ve středověku, až za válek Hugenotských valně bylo poškozeno.

Majestátně vévodí městu gotická kathedrála z 12. století. Jestiť Tarbes sídlem biskupství, jemuž i Lurdy náleží. Též je tam jedna z nejkrásnějších kasáren francouzských, jakož i velikánský hřebinec pro malé, rychloběžné koně, jichž se užívá v celé jižní Francii. Trhy Tarbské poskytují zajímavý malebný pohled na pestrou směsici všech možných horských krojů francouzských i španělských.

Blížíme se k Lurdům. Čím krásnější a romantičtější utváří se krajina, kterou jedeme, tím roste více napjetí naše a touha spatřiti místo posvátné. Všechny dojemné představy o Lurdech, jež od dětinství zajímaly duši mou měrou nevýslovnou, obnovily se nyní v mé mysli. Za několik okamžiků má splněno býti vroucí přání srdce mého, za několik okamžiků má státi noha má u posvátné skály Massabielské, kdež odehrály se události, které nevýslovně mne dojímají dosud, kdykoliv o nich čtu nebo přemýšlím! — Jak blahý, nevýslovně blahý pocit pojímal duši mou při té vzpomínce!

Toužebně vyhlížím z okna, by neušel roztouženým zrakům mým první pohled na velebnou basiliku posvátnou. Konečně vidíme již horu »Pic du jer«, nad Lurdy se vypínající, se třemi kříži, již ukazuje se nám jasná špice věže — lokomotiva zahvízdne — jsme v Lurdech!!

Pocity, jež plnily duši mou v okamžiku tom, marně snažil bych se líčiti slabým pérem svým! — —

Sonetty Jana Karníka.

PO ČETBĚ »KUKÁTKA«.

Dul ostrý vítr v borovice,
jež haluzemi lomily,
kraj šedým závojem kryl líce,
zář slunce mraky stlumily.

Den byl to smutný v podjeseni,
kdy cítí všecko stvoření,
že jsme tu krátce pohostěni
a všem že kyne loučení.

Já zaplašit jsem stesku stíny
chtěl knihou veršů moderních,
jak číší trpké makoviny. —

Když nenašel jsem úkoj v nich,
hle, z prosté črty Kukátkáře
mně zasvit mír a pravdy záře.

JEŘABINY.

Již rána mlžná jsou, večerní stíny
po šesté vyhrnou se z lesních skrýší,
z hor zasněných jak na sníchostře čiší
a podél silnic rudnou jeřabiny.

V ten čas před řadou let jsem vídal matku,
jak nad mým kufrem tiše slzívala,
pak z rána kdys mne křížkem požehnala
a dědouš tajně podstrčil mi zlatku.

Já otřev slzu v svět jsem vesel jel,
ba sotva ohléd' jsem se mžikem zpátky —
kol cesty mé trs jeřabin se rděl.

Oh, kam jen ztratil se mi čas ten sladký!
Jdu prašnou silnicí zas jako prve —
však rdí se kol jen kapky vlastní krve!

PIUM DESIDERIUM.

(Bratru Arnoštovi.)

Tam u nás doma v krámku starosvětském
bych kupčíkem chtěl být v sklon svého věku;
sousedsky pohovořit', pohrát' s děckem
a kornout plnit sousty vábných vděků.

Pod klenbou krámu mořské panny trůní,
z citronů žlutých věnce nade vchodem
před domkem lávka, — okřát na výsluní
a besedovat s pokrevenců rodem....

Do milých knih se zahleděti časem,
a ve dnech svátečních vadnoucím hlasem
na kruchtě při mši figurální pěti;

za šera na hřbitově pod lípami
hovořit chvilku s předky vzpomínkami
a potom obejmout svých dětí děti....

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Daleko více než Čech i Vrchlický znamená pro milé krásné Slovensko cituplný lyrik Adolf Heyduk. Studoval v Brně na německé technice, když r. 1855 poprvé navštívil Slovensko. Bratr jeho Josef byl totiž sládkem v Malackách ve stolici Prešpurské a mladý básník zajel si k němu na prázdniny, aby se zotavil po úmorném studiu, ale hlavně aby setřásl se sebe nepříjemné dojmy, kterými naň působilo ven a ven německé či vlastně zněmčilé tenkráte Brno. S bratrem procestoval celý téměř slovenský kraj, navštívil Tatry, shlížel se v bezednu mořských ok. Kochal se lahodou slovenské lidové písně i vzácným slovanským vkusem národního slovenského kroje, hovořil s lidem a s utěšením naslouchal příjemným zvukům měkké slovenčiny. Všecko to bylo posluchači německé techniky brněnské úplně nové, nevídané a neslýchané, všecko to upoutalo jej hned na poprvé úplně a úplně naklonilo jej Slovensku. Když r. 1879 zajel si na Slovensko podruhé, přijížděl již jako známý mezi své, neboť r. 1876 vydal výhradně Slovensku věnovanou sbírku básní »Cymbal a husle,« kterou rázem získal si srdcí i myslí veškerého cítícího a myslícího Slovenska.

Čarokrásná sbírka »Cymbál a husle« přišla jako na zavolanou. Na Slovensku bylo tou dobou hodně neveselo. R. 1867 do sedla posazený maďarysmus rozvil se za krátkých několik roků v celé své brutální netolerantnosti. V letech padesátých a šedesátých s velikou námahou pozakládaná slovenská gymnasia byla r. 1874 škrtem Tiszova péra zrušena, nemorální krádeží, jaké kulturní dějiny nemají rovné, byl slovenský národ okraden o ušlechtilou »Matici slovenskou«. Maďaři ukazovali, že nestrpí vedle sebe nikoho, kdo by si činil nároky na nemaďarský národní život vedle nich. Nejbližší bratří Slováků, Čechové totiž, počali se hýbati i politicky a ukazovalo se, že mají před sebou lepší budoucnost, než byla nedaleká jejich minulost, ale na Slovensku chvěli se vlastenci očekáváním, že přijdou ještě horší doby, než byly právě minulé, a očekávalo se všeobecně, že budoucnost bude daleko trapnější, než byla nedávná ještě minulost, která opravňovala své doby k nejstkvělejším nadějím. Na Slovensku byl celý národní život skrušen a ztrnulý, Slováci cítili se opuštěnými a jak by ztracenými. Ale tu náhle, právě v nejtrudnější době, kdy mysly Slovenské ještě se nevzpamatovaly z ran učiněných národu zrušením gymnasií a zavřením i konfiskací »Matice Slovenské«, r. 1876 objevila se na českém knihkupeckém trhu sbírka básní, věnovaná »Bratrům Slovákům«, a ve sbírce té ve zvonivých verších četl Slovák chvalozpěvy na svoji řeč a na svoji národní píseň.

Tu četl Slovák:

Ta slovenská píseň líbezná i hravá,
ona má křídelka pěkná třepotavá,
od věků se rodí bez času a doby,
v kukli jak motýlka příroda ji robí.

Vzlétne, zatřpití se, věčně věkův nová,
na pestré šířicí zlaté runy chová,
a kdo čísti umí, co tu všecko stojí,
samou líbezností srdéčko opojí.

Opojí srdéčko, hlava padá v dlaně,
a podivný buchot tepeří mu v skráně,
rozvlněná ňadra víc se neutiší,
kdo ji jednou slyšel, ten ji věčně slyší...
— — — — — — — — — — —

Na Slovensku všecko zpívá:

Na Slovensku, Bože, jaká divná věc,
všecko písně zpívá: každý kaménec,
písně zpívá horstvo, bystřin perlotok,
písně blýskají se v tůni skalních ok.
— — — — — — — — — — —

Písní je tu světlo, písní je tu vzduch,
písní je tu víra, písní je tu Bůh,
písní jemné srdce, písní sladká řeč,
všecko písní, všecko — škoda, že i meč! —

Tento poslední, bolestný povzdech jasně svědčí, že básník, jehož některé verše přímo zvoní slovenskou zpievankou, dovedl se i v bolestném zadumání rozechvět nad slovenským utrpením.

Heyduk jistě nedovede vyčítavě říci »bratrům Slovákům«, jak často u nás slýcháme »a proč jste se bláhovci, odtrhli?!,« vždyť lahodná slovenčina zajala srdce jeho celé:

Jaj, ta řeč slovenská —
horský pramínek,
vínem žíznivému,
pro chorého lék,
útulná, jak věrné dítě
k matce, jež se stroudí —
a jak krásná, když v zpěvankách
z plné duše proudí!
— — — — — — — — — —

Ach, ta slovenčina, —
svatá řeč, to vím,
ta jazykem věru
není světovým,
jest-li se však v nebi anděl
zpěvem Bohu vděčí,
nesmí on mu jinak zpívat,
než slovenskou řečí.

Heyduk dal i výrazu své naději ve slovenské příští.

A já věřím, nebes Pane,
v příští dobu,
věřím, že i Slovák vstane
zase z hrobu.
Že pozvedne náhlou silou
víko s truhly,
že Bůh vláhu dá v ty údy,
co již stuhly,
korunu že podá skráni,
žezlo v páže,
o já věřím, co as boží
sluha káže.

Ale později začal pozorovat, že Slovensko samo špatně chápe se svého obrození, proto mu zapěl:

Hleď, vlk se k salaším tvým krade blíž —
a, Slovensko, ty ještě spíš?
Ó vstaň a pojď, už slunce k jitru spěchá,
z mladého jitra není dlouho ke dni,
ten ztrácí věk, kdo chvíli prchnout nechá,
o, nermuť přec, a k nám své oko zvedni:
tak ruku v ruce šťastni budem,
ó, Slovensko mé, procitniž.

Touto sbírkou získal básník Bohem posvěcený mnohé měkké srdce české Slovensku a Slovákům a tím stal se dvojnásob milým utlačovanému národu pod Tatrami, ale těmito krásnými

zpěvy stal se populárním v Čechách i na Slovensku a skutečně také, když r. 1879 podruhé vyjel si (z Písku již) na Slovensko, byl tam uvítán slovenskými předáky s úctou i s láskou, neboť dobře byl zapsán v srdci bratrského národa, jemuž patří jeho nejnadšenější zpěvy. Pro lásku, jakou projevil obyvatelům Považí a Pohroní, rádi mu tito odpustili některé jazykové nesprávnosti, kterých se ve spěchu dopustil ve sbírce své na úkor milované slovenčiny. Neříká Slovák *hlavulenka*, ale hla*vička*, nehovoří a nepíše *srdélenko*, ale sr*diečko*, neříká ani mi*lučičký* ani hr*délenko* a j. Ale to jsou věci celkem vedlejší.

Heyduk zapěl Slovensku a o něm ještě častěji. Roku 1881 vydal báseň »Pod Vítkovým Kamenem«, kde zapěl nejen o šumavských slatinách, ale také o Slovensku, jež žije také v jeho rozkošných »Cigánských melodiích« (v oddílu »Považská růže« nejvíce a nejživěji). Nedivme se potom, že když vydávali Salva s Kálalem sborník »Od Šumavy k Tatrám«, že vyžádali si od Heyduka úvodní báseň, a tolikéž »Umělecká beseda« pražská pro sborník »Slovensko«.

Báseň »Bratřím Slovákům«, jež otištěna jest na úvodním místě sborníku Slovenska, zvlášť jasně ukazuje, jak smýšlí Heyduk o Slovensku.

»Mé srdce krvácí a hruď se třese,
když znícen myslí tebe vzpomínám,
a duch můj bloudí v bolestích tvých lese,
ty lide slovenský, jejž rád tak mám,«

tak začíná báseň.

Mé srdce krvací a hruď mi puká,
jak v posměch vzata je tvá krásná řeč,
jak stýská si tvá píseň sladkozvuká
a rzí jak hlodán Matúšův je meč.

Hle, řeč slovenská, i píseň toho lidu hněteného jest dnes jako před lety v rovné lásce básnického srdce, které zapělo své nejkrásnější zpěvy Slovákům.

Leč jako Čech a Vrchlický, tak dnes i Heyduk těžce nese neshodu, která zavládla shlukem různých okolností mezi Čechy a Slováky. I Heyduk rád by viděl dnes, kdyby Slováci byli s námi jednotni.

Mé srdce krvácí, — já s tebou hynu,
ty, lide můj — ty drahý brate náš;
co platno vše, že na srdce tě vinu,
když z mého náručí se vymykáš.

Což necítils', jak bratrské srdce buší,
když na ňádra jsi naše hlavu dal,
což neviděl's nás srůstat v jednu duši
a stejný s tvým v ní plakat stesk i žal?

Což necítil's týž plamen v žhavé krvi,
když v úzkostech jsi naši ruku chyt?
Což nepoznal's, že bratři jsme si prví,
že jeden jazyk jsme a jeden lid?

Proč různit má nás proužek země pouze,
což neproniká láska hradby hor,
či může vroucí překážeti touze
vln času rozkvašený vztek a spor?
— — — — — — — — — — — — —
Proč nemáme si padnout do náruče
a nepustit se v blahém štěstí již,
když mrská zloba do tváře nám tluče?
Hruď při hrudi se ubráníme spíš!
— — — — — — — — — — — — —
Nuž k druhu druh se řaď, brat druž se k bratu,
co různo doposud, žár krve spoj!
Co laso lsti nám pak, co topor katů?
Co proti svaté pravdě klamů roj?

Zas buďme silným svazkem Svatopluka,
ne každý slabý orůžněním prut,
kde srdce k srdci jest a v ruce ruka,
tam národ jako z ocele je skut.

Kde vůle však se různí, síla tříští,
tam nemůž' plodný život v duších vřít —
líp nežli po různu jít k popravišti
jest s bratry bojovat i žít i — mřít!

Básník, který zapěl »Cymbál a husle« a »Cigánské melodie«, nevytýká tuto Slovákům snah odstředivých, nevytýká jim jejich literární samostatnost. Vždyť v téže básni sám k nim volá:

Svou duši chraň, svých otců jazyk svatý,
nechť zlatem zvoní odrodilců svod,
bdi! za Jidášův peníz Bohem klatý
a skývu chleba nedávej svůj rod!

To žhavý peníz pekelné je ráže,
sám satan zradě do ruky jej vtisk.
a co chce ten, co žádá a co káže,
to není tvůj, to pouze jeho zisk! —

Básník volá tu zajisté národ slovenský pouze k vřelejšímu pěstění snah vzájemnostních. Slova, která zapěl o kráse slovenčiny, mohl by i v této básni opakovati, neboť o pravdivosti jich je přesvědčen dnes zajisté právě tak jako r. 1855, kdy Slovensko poprvé navštívil. Nějaké Slovensku nepříznivé tendence nevidí v básni této ani přísný kritik »Slovenska« ve »Slovenských Pohladech,« Josef Škultéty. Nejpřednější básník slovenský. Hviezdoslav (Pavel Országh) také poděkoval se Heydukovi za jeho báseň v doslovu sborníku, vždyť ani ten nevycítil v ní nic trpkého, protože nic takového v ní není.

Náš slavík, který zabloudiv i ve slovenské hory, odkryl Čechům bohatý zdroj poesie na Slovensku a také samy Slováky, který svým zpěvem povzbudil nejen nás, ale také je k lásce ke Slovensku, může býti mladým básníkům našim pěkným příkladem, kolik krásy dá se najíti na půdě slovenské, když se krása se srdcem a myslí kráse oddanými, krásu mil[illegible]

Šembera a Slováci.

Literární dějepisec, linguista a učený zastánce slovanské autochtonie v zemích českých, Alois Vojtěch Šembera, byl v neustálém a čilém styku se Slovenskem, maje čilou korespondenci se slovenskými národními pracovníky. V literární pozůstalosti Šemberově nalezly se dopisy básníka Sladkoviče (Andreje Braxatovita). Pavla Słobody, známého ev. faráře Ctiboha Zocha z Jasenové, Dra Hurbana a j. Uvažíme-li, že Šembera měl živý styk se Slováky, bude zajisté zajímavo zvěděti také, co soudil o jejich literárním odtržení.

Alois Vojtěch Šembera narodil se r. 1807 ve Vys. Mýtě. Vykonav právní studia, vstoupil r. 1830 do služeb u magistrátu brněnského, v nichž setrval až do r. 1839, kdy Antonín Boček byl jmenován archivářem moravských stavů. Po Bočkovi převzal stolici jazyka českého při akademii olomúcké a když tato roku 1847 přestěhovala se do Brna, stěhoval se také s ní Šembera. Již záhy upoutal k sobě pozornost učeného světa vědeckou důkladností a bystrostí svých prací, psaných ovšem ve smyslu předbřeznového vlastenectví. R. 1848, tedy ještě před zrušením moravské akademie stavovské, povolán byl do Vídně do komise, která měla vypracovati právní a politickou českou terminologii, načež, když komise svůj úkol vykonala (byl v ní také Šafařík), povolán byl na stolici české řeči a literatury při universitě vídeňské, při čemž mu také svěřen úkol překladu říšského zákoníka do češtiny. Zemřel jako vysloužilý profesor universitní ve Vídni r. 1882.

Nedostávalo se mu sice mravenčí pilnosti Jungmannovy, Šafaříkovy nebo Palackého, ale přece o něm nelze říci, že by byl zvykl zahálce. Bývalí jeho posluchači, nyní ponejvíce středoškolští učitelé na Moravě, vzpomínají naň dosud s láskou, jaké nedovedl si získati u svých posluchačů na příkl. profesor Hattala v Praze.

Šembera sestavil a vydal velikou podrobnou mapu Moravy a Slezska, v níž měl žádoucí zřetel také k osadám zaniklým. Mapa tato vyšla na 4 listech dvakráte, poprvé r. 1863, podruhé roku 1870. K této mapě vydal také »Popis Moravy a Slezska«. Mapa i »Popis« jsou nejpilnější a nejlepší jeho prací. Dílem »Západní Slované v pravěku« hleděl dosti nekriticky dokázati, kde všude byli Slované autochthony. Dílo vyšlo ve Vídni roku 1868 vlastním nákladem spisovatelovým, jako vůbec většina jeho prací. Zakládá se hlavně na etymologii, bohužel často pochybené. Dílo toto jakož i postup myšlenkový stal se vzorem slovenskému knězi. Frant. Vikt. Sasínkovi, jehož etymologické pokusy a výklady nejstarších dějin jsou ještě pochybenější. Ale směr práce samý a výsledky, jichž hleděl se dopracovati, byly u nás na onu dobu čímsi novým. — Bohudík pracoval moravský dějepisec Dr Béda Dudík první díl svých »Dějin Moravy« (německy) ještě před publikací této práce Šemberovy, takže Dudík mohl na ni jen poukázati, ale nemohl jí užíti, čímž by byl jistě cenu svého vzácného díla zmenšil, neboť ač byl smýšlením spíše německého, přece klonil se k různým vývodům Šemberovým.

Pro Čechy i Slováky mají značný význam pouze dva spisy Šemberovy. Jsou to: »Dějiny řeči a literatury české«, vydané poprvé ve Vídni roku 1858 a potom ještě třikráte, a »Základové dialektologie československé«, vydané tamže roku 1864.

Na sklonku svého života a svého vědeckého tvoření změnil se Šembera z velikého ctitele rukopisů královédvorského a zeleno-horského v rozhodného jich nepřítele, ale to sem nenáleží.

V prvním vydání »Dějin řeči a literatury české« psal Šembera ještě o věcech slovanských velmi zdrželivě, ač nezapíral, že jest mu rozkol proti mysli. Bernolákovu snahu po samostatnosti nazývá »jazykovou operací, v dějinách jiných řečí neslýchanou«. Tvrdí správně, že Bernolák pěstoval nářečí trnavské, tedy západoslovenské, ale o Štúrovi a dru Hurbanovi praví omylem, že zavedli do knih tištěných podřečí trenčansko-nitranské, což jest ovšem také nářečí západo-slovenské a s trnavským vlastně totožné. Měl míti na mysli nářečí turčanské a horno-trenčanské, neboť ve spojení s nářečím nitranským nelze mysliti též na nářečí dolno-trenčanské. Tvrdí rovněž, že pokusy Štúrovy a Hurbanovy po osmi letech vzaly za své, ovoce trvalého nevydavše, ale že Hattala, nedbaje marných zkoušek předchůdců svých, založil nové spisovnictví slovenské na základě zvolenčiny. Musíme přece práci Hattalovu pokládati nikoli za nový pokus, nýbrž za pouhé pokračování štúrovčiny a za její vlastní vědeckou kodifikaci. Hattala přece sám v předmluvě k své latinské grammatice praví, že jen pro ten případ ji skládá, aby posloužila, kdyby Slováci nevrátili se k Čechům, kdyby spojení obou kmenův nebylo docíleno. Nepomýšlel tedy Hattala na to, aby něco již zaniklého obnovil. Zmátlo Šemberu asi, že Štúr byl rodák z Trenčína, ale Hattala nebyl Zvolenčan, nýbrž z Oravy, kde se již mluví střední slovenčinou, ovšem touž, jako ve Zvoleni: »K Hattalovi přidružili se kněží Ondřej Radlinský, J. Palárik, Josef Viktorin a jiní, davše se v tuhou polemiku s obhájci obecného jazyka spisovného, jakož činili prve přívrženci Hurbanovi, *nepřirozené záští k společnému jazyku* mezi krajany svými rozšiřovali, kterýmžto ustavičným tupením biblické češtiny láska někdejší ke společné řeči a literatuře, kterouž nadšenými byli Tablić, Palkovič, Kollár a jiní mužové o národ vysoce zasloužilí, na Slovensku velice utuchla, i způsobeno jest, že Slováci, přetrhše staletý svazek literární s nejbližšími pokrevenci svými, Čechy a Moravany, *na nenahytnou škodu svou i celého kmene československého od jednoty jazyka národního úplně odpadli.* — Šembera, Dějiny řeči a liter. české, I. Vídeň roku 1858, pg. 256—258.

»Dějinám řeči a literatury« přidaný oddíl »Spisové znamenitější« jest dobrou ač nikoli naprosto úplnou bibliografií spisů českých, ale slovenských publikací všímal si Šembera již méně. Pojat tam sice Bernolákův »Slowar«, pojaty také Hollého »Žalozpěvy, písně a jiné básně«, ale soukromého vydání básní Hollého tam marně hledáme, rovněž jako menších spisů, pro celek československý méně vyznačných, důležitých ovšem pro dějiny písemnictví slovenského. Teprve do vydání třetího umístil také eposy

Hollého ale nikoli s nadpisy slovenskými, jaké nesou, nýbrž s nadpisy úplně počeštěnými.

Šembera označil v »Dějinách« roztržku za škodlivou jak Slovákům tak Čechům. Ale v předmluvě k »základům dialektologie česko - slovenské« nazval celou roztržku zbytečnou. — Píše o tom:

Někteří oprávcové jazyka, majíce za to, že spisovná řeč česká není dosti libozvučná a Slovákům srozumitedlná, odvážili se a udělali z některých různořečí slovenských z brusu nové řeči spisovné. Avšak každý, kdo přečte v Přídavku »Bájku o slunci a stromech« a píseň »Loučení«, podanou tu ve všech různořečích českých, moravských a slovenských, shledá, že texty slovenské, zejména trnavský, trenčansko-nitranský a zvolenský, kterýmžto třem různořečím se posud dostalo cti povýšenu býti na jazyky písemné, o nic více se nevzdalují od textu sepsaného v obecném jazyku spisovném, nežli texty moravské, jmenovitě brněnský, znojemský a opavský a že tedy Trnavan, Trenčanín a Zvolenčan tak dobře rozumí společnému jazyku spisovnému, jako Brňan, Znojemčan a Opavan; pročež *není ani té nejmenší příčiny*, aby se z kteréhokoliv různořečí na škodu veškerého národa a veškeré literatury tvořily rozkolnické řeči spisovné. Němci, kteří mají výše 800 způsobů mluvení, a to tak rozdílných, že východní Frisan a Lucemburčan stíží rozumí Švýcarovi a Rakušanovi, drží nicméně všichni pevně ke svému obecnému jazyku spisovnému a mají velikou a slavnou literaturu.

O. C. předmluva III.

V úvodu k dialektologii, který převzal z dějin literárních, čítá také beze všeho Slováky k Čechům, mluvě pouze o společné řeči československé, nikoliv o dvou řečích, o češtině totiž a o slovenčině. Označuje také dosti správně hranice řeči československé v Uhřích horních: hranice přechází níže Frýdka na Slovensko, jde tu severním Trenčanskem a Oravou po Tatrách k Bardějovu, Uhváru a Humennému, dále okolo Košic k Římavské Sobotě a ke Kostelním Moravcům, pak vedle Komárna k Prešpurku a Děvínu a pořičím Moravským k Cahnovu v Rakousích atd. Vně tohoto souvislého okrsku *mluví se česky* v některých osadách v Dolních Uhřích, v Banátě, v Chorvátsku, Slavonsku a ve Hranici vojenské. Na Slovensku čítá Čechů (píše zase lidu československého) 1,800.000, ač konskripce vykonaná r. 1851 načítala jich o něco méně.

Šembera hned když Štúr zakládal nové slovenské písemnictví, neschvaloval jeho jednání a předvídal jeho bezvýslednost. Dne 26. listopadu r. 1846 píše Kollárovi, že ti, kteří novou řeč uvádějí, »poznají pošetilost podniknutí svého a dříve nebo později k jazyku biblickému se navrátí.« — »Dějiny řeči a literatury« I. 1858, pg. 109. »Základové dialektologie«, 1864, pg. 189.

K oblasti nářečí slovenského čítá také Slováky moravské, »Základové«, 1864, pg. 64., jakž učinil ostatně již Michal Hodža, »Hodža, Epigenes Slovenicus seu Tentamen orthographiae slovenicae« v Levoči, 1847, pg. 17., a jak činí nyní také někteří

vlastenci slovenští. Otázka jazykové samostatnosti slovenské není však dosud theoreticky rozřešena, neboť vrchu nabylo praktické řešení této otázky. Ale i kdyby na krásně se otázka tato rozřešila na prospěch samostatnosti slovenské, bylo by daleko záhodnější a těžší řešiti otázku, máme-li zařaditi Slováky moravské ke Slovákům nebo k Čechům, ač dnes nikdo neodvažuje se ani ve snách mysliti, že by moravské Slovensko náleželo jazykově k Slovákům.

Šemberovi mohou se vytýkati dvě věci. Jednak jest nepochopitelno, když už píše Rímavská Sobota (Slováci i Češi od jakživa psali a mluvili Rímavská Sobota, Róma-Szombat ve stolici Gůnerské), proč píše Třenčín a Třenčanín, což skutečně jest nanejvýše nelibozvuké, ale také nezvyklé. Za druhé; bájku o slunci a stromech předpisovali rodilí Slováci z textu českého do slovenčiny. Přepisovali-li také píseň »Loučení, loučení, což je to těžká věc?« Známo přece, že písně lidové zpívají se zřídka kdy v čistém dialektě, nýbrž že vždy uvázlo v nich buďto některé slovo staročeské nebo slovo spisovné. Na př. právě píseň »Loučení, loučení,« zpívá se na Hané právě tak česky jako na moravském Slovensku nebo jako u Znojma. Toto platí o všech písních, které jsou majetkem celého národa. Ale písně »Loučení, ... « slovenský lid nezná, jakož nezná také samého slova »lúčenie«, neboť Slováci se neloučí nýbrž »odobierajú.« Lze tedy také o správnosti přepisů této písně do podřečí slovenských silno pochybovati. (Pokračování.)

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Biskup Agaton, osmdesátiletý stařeček, od lombardské posádky zmučený, dal se do chrámu donésti a jako druhdy Simeon děkuje Bohu, že mu popřáno před blízkým skonem zříti vlídnou tvář přelaskavého otce národů a z plna srdce požehnati nejmilostivějšímu králi a pánu svému. Král uveden jest do chrámu, kde pro něho byl připraven trůn pod baldachýnem na straně epištolní. Za ním kráčela tělesná stráž se svými vůdci, titanské postavy, obrové v krunýřích ocelových s ohromnými meči, které před oltářem hluboce skláněli. Imposantní tento jev nezdolné moci královské kořící se před neskonalou velebností božskou působí úchvatně na davy, jež v malé chvíli naplňují prostory svatyně.

Alkuin, který byl u jižní brány od druhů svých odtržen a tím se opozdil, přikvapil právě, když sbor započal chvalozpěv ambrosianský. Nemoha však hlavním vchodem dostati se do chrámu, zkoušel to postranními dveřmi, kudy vcházely jen osoby duchovní.

Když se jako jáhen přihlásil, byl od sakristana puštěn dovnitř, kde zaujal místo mezi nižším duchovenstvem. Kolikráte již slyšel zpěv lidový v chrámech italských, ale nikde v takové síle a kráse. Chvílemi se mu zdálo, že mohutné vlny zvuků po-

boří svatyni, tak se chvěla a otřásala okna a stěny od nárazu jejich a přece ten zpěvný hlomoz neurážel, nýbrž vydával jakousi nevypravitelnou lahodu, jíž se ucho ani nasytiti nemohlo. Tajuplnou moc posvátných zvuků pocifují i královští obrové; hle, jak mění se jejich tváře, jak hluboké pohnutí zračí se v zarosených očích, jež tak zbožně pohlížejí k Bohu ve svátosti skrytému.

A jak působí na krále ten překypující cit, ta roznícená oslava tisíců věrného lidu? Na něm je dobře viděti, že je si toho dobře vědom, komu čest a chvála náleží. Vstoupiv do chrámu, poklekl na stupních oltáře a tak pohřížen v hlubokém úklonu trvá, až kněz vroucí prosbu za něho k nebesům vysílá: »salvum fac regem nostrum Carolum, Domine« žehnaje ho svátostí, tu pozdvihuje uslzené oči ke Spasiteli, šepce v pokorné odevzdanosti: »Bože, buď milostiv mně hříšnému.«

Alkuin nespouští zraků s mocnáře, sleduje každý jeho pohyb, pak po ukončeném obřadu povstává, pozoruje jeho mohutnou postavu vyšší a statnější přítomných olbřímů, ušlechtilou tvář vzezření přívětivého, vzbuzující úctu a důvěru.

Z kathedrály ubírá se král s družinou svou do vládního paláce, kde přijímá hold a dary měšťanstva, načež ještě ukáže se jásajícímu lidu, jenž v malebných skupinách kol majestátné budovy táhne a nadšenými hesly vroucně milovaného panovníka pozdravuje.

Alkuin trvá posud v chrámě, nemůže se rozloučiti s místem, kde poprvé spatřil muže, jehož jméno ještě před nedávnem vzbuzovalo odpor, ošklivost a hrůzu. Jak přirovná nyní dojemný zjev zbožného, pokorného a lidumilného krále k utkvělé mu představě hrdého a fanatického ukrutníka, jíž i ve snách ho děsila podrážděná obraznost jeho. V té prosté otevřené duši nemůže býti klamu, ani místa pro démonickou žízeň po slávě a moci, již jí nepřátelé připisují, ale snaha upřímná a veliká po rozšíření království Božího na zemi.

Zející prohlubeň naplněná krví a slzami rozdrásaného národa, jež bránila sklíčenému Alkuinu přistoupiti k vítěznému velikánu, je překlenuta srdce jímající pokorou a pojednou cítí se jako připoután k muži, jehož z celé duše nenáviděl.

Doufá, že nebude oslyšena spravedlivá žádost jeho, ale to jej naplňuje ještě starostí, jak mocnáři přednese svoji prosbu, aby nalezla u něho milost a také porozumění u jeho rádců. »Pane můj!« připomíná důvěrně Spasiteli, »Ty jsi slíbil učeníkům svým, že sám vložíš v ústa jejich, co by měli mluviti, až budou státi před králi a vladaři, račiž nebeskou moudrostí říditi jazyk sluhy svého, aby prosba tak spravedlivá nalezla ohlasu v srdci šlechetného panovníka a tak přinesla žádoucího ovoce míru a spásy.«

Uklidněn a potěšen opouští svatyni a vyhýbaje se lidnatým ulicím, přichází k osamělému klášteru, kde jej u fortny bratr hostitel očekává a po uctivém uvítání uvádí do jídelny k milým druhům, jimž byl kuchař chutnou večeři připravil.

»Ctihodný opat ještě se od slavnosti nevrátil,« oznamuje bratr, »bude však hned o příchodu vzácných hostů zpraven a přijde je pozdraviti.«

Netrvalo to dlouho a bylo lze slyšeti na chodbě klapání sandálů a ve dveřích jídelny objevilo se představenstvo klášterní: opat, převor a novicmistr. Hosté povstali a Alkuin učiniv poklonu představuje sebe s potulnou nyní školou yorskou, omlouvá smělost, že s tak četnou společností přepadá klášter a požívá štědrého pohostinství, aniž se byl dříve u pána domu ohlásil.

Otec Klimakus vítá příchozí s vroucí srdečností jako bohatýry vědy, světlonoše yorské, jichž plamenný dech roztavil ledové kry severu. »Přátelé drazí,« promlouvá přívětivý hostitel, »doufám, že se zde nebudete cítiti cizími. Vždyť se od počátku nese naše snaha k tomu, abychom tento skrovný útulek vědy poněkud upravili dle vzoru slavného sídla vašeho. Měl jsem dle přání krále zařídit zde školu dle vysokého učení v Pavii.

Zhrozil jsem se té úlohy, znaje dobře ten pověstný chrám vědy jako peleš lotrovskou, plnou pýchy, vzpoury a řevnivosti. V té své tísni obrátil jsem se na biskupa orleanského o radu a ten mi poslal učebný řád školy yorské, jíž býval druhdy žákem.

Duch Boží vane z té památné listiny. Z každé věty vyzařuje světlo a láska, která jedině jest střediskem jednoty a míru a základem vyššího vzdělání. Vzorný ten řád stanoví, že všechny vědy mají oslavovati Boha a všichni veleduchové spojeni jsouce v jediný řetěz, mají býti staviteli chrámu pravdy a dokazuje, že i pohanské vědy chovají v sobě zřejmé stopy pravdy a krásy, jež pěstovány jsouce v jasu zjevení Božího, mnoho mohou přispěti vzdělanosti křesťanské.

Všeobsáhlý ten názor přijali jsme jako vůdčí hvězdu školy své, jej radostně sledujeme v povolání svém, on jest vzpružinou činnosti, ze které budeme zítřejšího dne svému pánu a příznivci skládati účty. Za tím účelem koná sbor učitelský právě poslední přípravy pro zkoušku, aby žáci nabyli jasnějšího přehledu celé učebné látky. Mám za to, že to bude pro naše vzácné hosty nejpříhodnější chvíle k pozorování a posouzení působení našeho. Na úsudku zkušených učitelů a věhlasných učenců jakožto nejpovolanějších soudců nám záleží nejvíce.«

Potom pokynul opat převorovi a žádal ho, aby uvedl hosty do veliké síně klášterní, kde bylo vyučování v plném proudu. Alkuina však zval do knihovny, chtěje mu ukázati posledně zakoupené rukopisy, obsahující mravokárné řeči ravennského patriarchy Chrysologa. »Sbírky naše,« pravil, »jsou proti římským a sienským nepatrné a co máme, za to děkujeme štědrosti královské.«

Síň, do které vstoupili, byla světlá a prostranná bez všelikých okras. Uprostřed stál dlouhý dubový stůl, pokrytý starými pergameny, na obou koncích narovnáno množství listů ještě čistých a rozestaveny nádobky s černí a barvami, péra, malé štětičky a jiné psací potřeby. Práce započaté i také již pokročilé svědčily vesměs o veliké péči a úzkostné čistotě spisovatelův.

Zde zdržel se Alkuin dlouho, nebo v příčině spisů byl náruživě přísným a neprominul nejmenší chyby, nazývaje nepozornost a lehkomyslnost pravým zločinem ve vědě a při listinách posvátných svatokrádeží.

»Máš svědomité dělníky, otče,« chválil mistr, »písmo je pěkné, bezvadné, zajisté bedlivě dohlížíš a je toho, věř mi, velice třeba, abychom svaté dědictví věd čisté a neporušené zachovali budoucím.«

V úhledných skříních rozestavených podél stěn uloženy vzácné spisy biblí řeckých a latinských, skoro všech známých klasiků a některých východních otců a jiných děl vypůjčených z knihoven královských v Miláně a v Pavii.

Po důkladné jich prohlídce uvedl Klimakus hosta do menší, malbami vyzdobené komnaty, kde byla pouze jedna skvostná skříň z ebenového dřeva, pečlivě uzavřená, mosaikou vykládaný stůl a několik vkusných sedadel.

»Zde máme nejdražší své poklady,« pravil opat a otevřel dvířka skříně, vyňal nejprve autograf ravennský a podal Alkuinovi k prozkoumání, »učenci a znalci v Boloni dosvědčují pravost a stáří té listiny.«

Mistr prohlédnuv závitek pokrčil rameny, pak přistoupiv k oknu, převracel listy a pozorně zkoumal úpravu pergamenu každého zvlášť, pak rozloživ listiny po stole, řekl zcela určitě: »Spis ten nepochází ze čtvrtého století, to dosvědčuje úprava pergamenu, jaká teprve počátkem šestého věku v Ancýře byla nalezena. Ta okolnost mne nikdy nezklamala při posuzování starých památek.«

Ještě více bylo mu předloženo listin průvodem svým nejistých a podrobeno zkoušce a vždy osvědčil mistr yorský důkladnou znalost v tom oboru.

Pak vytáhl ze zvláštní schránky drahocenné rukopisy sv. Augustina, čtyry knihy východních otců, dvě buly papežské, všecky spisy Laktantia a j. ponechány naposled, vesměs dary krále Karla z Pavie sem zaslané.

Alkuin trnul pohledem na takové bohatství. Opat však rozplýval se chválami štědrého dobrodince, obdivuje se nepochopitelné lásce vítězného válečníka k vědám. Co již dobyl zemí a království, co podmanil národů a připojil k ohromné své říši a přece není boháčem, kořist válečnou přemoženým stonásobně vrací ve statcích duševních.

Tam kde ve skalních slujích, nezdravých močálech a v nepřístupných pralesích člověk jako divé zvíře živořil, pozdvihují se uprostřed úrodných lánů a kvetoucích sadů nádherná města s chrámy a školami, v nichž lidstvo učí se znáti Boha, své povolání, cítí se šťastným jako dítě Boží, jako člen veliké rodiny Kristovy.

Kde jedná se o duševní povznesení národa a vzdělanost křesťanskou, tu nezná velkodušnost krále franckého mezí.

Všecko území dobyté, náležející po právu vítězi, jest již napřed věnováno vznešeným účelům a známo jest, že klenotů rodiných se zbavil, aby mohl školám opatřiti potřebných prostředků. Toho máme my nejlepší důkazy, sám můžeš posoudit, jaké tu uloženo bohatství a já prosil jen o drobty. Taková jest štědrost jeho a dobrota. Svým paladýnům sám jedenkráte se vyjádřil, že učencům nemůže odepříti ničeho.

Alkuin vzpomněl si na svou záležitost. »Co myslíš, otče, mohl bych se já cizinec na něho obrátiti s nějakou prosbou?«

»On nečiní rozdílu mezi nikým, radím ti však, žádej hned něco většího, aby to bylo krále důstojno, ne snad nějaký zapomenutý opis.«

»Ó!«, povzdechl si Alkuin, »já jej chci požádati o něco nesmírně velikého, o celý národ!«

Klimakus na přítele udiveně pohlédl.

»Ano, chci jej prositi, aby upustil od kruté, krvavé pomsty, kterou po deset roků stíhá mé nešťastné soukmenovce.«

Opat pokrčil rameny a po chvíli pravil: »Bojím se, že bude prosba tvá marná, neboť rozhořčení jeho proti Sasům je veliké. Dokud nebude ten zběsilý kmen udolán, nebude míti křesťanstvo pokoje. Stále musí býti na hranicích celá válečná moc králova pohotově, neboť jakmile se hne, již jako šelmy dáví, ničí, ubíjí křesťanské obyvatelstvo a naplňují hrůzou celé krajiny.«

»Vím to, milý otče a nemyslím, že by kdy nějaká moc nepodajný a svobodu nejvýš milující národ zkrotila kromě té, která přemáhá svět.«

»A což když Krista nad sebou uznati nechtějí a hlasatelům jeho věřiti nechtějí?«

»Frankům, úhlavním svým nepřátelům, neuvěří nikdy, — ale pošli jim kněze kmene jejich a s radostí přijmou sladké jho Kristovo. Vždyť to na ostrovech bylo rovněž tak. Dokud náš kmen byl pronásledován nesmiřitelnou záští domorodců, marně snažili se kněží britští získati je víře křesťanské, když však jim sto let později papež Řehoř poslal jejich syny od něho vykoupené a pokřtěné otroky, celý národ bez obtíže byl jimi obrácen. Proč bych neměl šlechetného krále na to upozorniti?«

»O to se pokusiti můžeš,« odvětil Klimakus, »ale musí se tak státi brzy, neboť pobyt králův zde jest ustanovem pouze na tři dny. Dnes již opustil průvod královnin Pavii a ze Sieny potáhnou společně do Říma.«

»Ale kdo zjedná mi přístup ke králi?«

»O to jest již postaráno, neboť jak z blahovolného dotazu králova po zdaru školy naší nadíti se mohu, navštíví zajisté zakladatel školu svou, jejíž rozkvět mu tak na srdci leží. Karel rád překvapuje a přichází, když je každý při práci. Čekám jej zítra. Bude se jak obyčejně vyučovat a pracovat v pisárně a knihovně. Ty zde budeš jako znalec zkoumati prvopisy a já tě pak před odchodem králi jako hosta a ředitele vysokých škol yorských představím.«

Alkuin byl s návrhem tím spokojen a vyžádav si ještě nepravý rukopis ravennský k prohlédnutí, odebral se k odpočinku do své cely. Po půl noci vstal ke společným chválám Božím a podivil se, jaké množství obecného lidu súčastňuje se noční pobožnosti mnichů. Ráno po konventní mši sv. dostavil se do síně knihovní. Přišed do písárny místo opata, přehlížel opsané listy a kde bylo třeba hned opravoval. Hodinu před polednem pootevřel otec Klimakus dvéře a pokynuv na Alkuina, řekl pološeptem: »Král jest zde a dlí ve škole, můžeš jej v knihovně očekávati.«

Alkuin uchýlil se do komnaty a dočítal poslední odstavec ravennského prvopisu.

Po půl hodině uváděl opat vznešeného zakladatele do pracovní síně. »Zde, Milosti královská, naše zbrojírna,« pravil, ukazuje na vyložené knihy. Mniši uctivě se uklánějí, král vlídně děkuje a káže, by pokračovali, neboť mu to působí radost, když vidí zhotovovati zbraně světla proti mocnostem temnosti a připravovati pro lačné duše chléb, jenž je slovo Boží. U každého písaře se zastavuje, práce pozorně prohlíží, své poznámky činí, chválí a přívětivými slovy povzbuzuje, mluví vážně, jasně a čistou plynnou latinou.

Klimakus byl velice překvapen. Slyšel sice, že král učí se již delší dobu latině, ale takové přesnosti řeči neočekával. Nemohl utajiti svého podivení, vzpomínaje na trapný dojem, jaký na posluchače učinila zkomolená řeč královna při otevření školy klášterní před šesti roky.

Karel spatřiv udivené tváře, obrátil se na opata a pravil s úsměvem: »Pozoruješ, otče, že mluvím již správněji než před lety a chceš věděti, kdo byl mým učitelem? Vzal jsem jej ssebou a jsem žádostiv slyšeti o něm tvůj úsudek.«

I vyňal ze záňadří pěkně upravený sešit drobně popsaných listů a podal opatovi, aby nahlédl.

Klimakus přestřehnuv stručný obsah a vzornou soustavu knihy, doznal, že tak důkladné učebnice ještě v rukou neměl; ba ani na Montekassině ani v Pavii podobného díla neviděl.

»O výbornosti té knihy jest mezi učenci jeden hlas,« pravil král, »a proto si přeji, aby vyučovalo se dle ní na všech školách v mé říši. Jest zajisté latina řeči vznešenou velikého, osvíceného národa, bývalých pánů světa, v níž jsou i uloženy tajemoudrosti božské i lidské. Potřebnost a důležitost její trapně jsem pocítil při slavnosti korunovační v Pavii, když jsa osloven sborem učitelským vzletnou a dojemnou řečí měl jsem odpověděti. Neovládaje správné latiny, přece jsem se toho odvážil, což vyvolalo veselost a působilo rušivě na slavnostní náladu.

Biskup orleanský, nejoddanější můj přítel, mne snažně prosil, bych nejsa dokonale připraven neřečnil, anebo se latině řádně přiučil, by neutrpěla pohany důstojnost královská.

Dvě léta mne vyučoval, pak mi zanechal pro další cvičení tyto zápisky, jež pocházejí z péra Alkuinova, nejpřednějšího učence Anglie. Sepsal prý více znamenitých pojednání ze všech oborů věd a umění. Jest ti známo jméno toho učence? Máš snad některý z jeho spisů v knihovně?«

»Máme ho celého, Milosti královská,« vzkřikl Klimakus radostně, »zde v této menší síni,« a již otevírá dvéře, když ho Karel zadrží a lituje s povzdechem: »Ach! Já se těšil, že ti vzácným spisem Alkuinovým připravím milé překvapení a zatím vy máte již všecka díla jeho.«

»Ničeho nemáme, Milosti královská, ale sám ředitel vysokých škol jest zde v té komnatě a přišel do Parmy, by sobě vyžádal slyšení u Vaší královské Milosti.«

Živou tu rozmluvu u polootevřených dveří zaslyšel Alkuin a byl nemálo rozechvěn, když před ním stanul Karel a vlídně jej oslovil:

»Slavný mistře, přijmi královský dík za zlatý klíč k nejdražším pokladům starého věku, jest jím tvůj důmyslný návod k řeči latinské, bez které by nebylo porozumění života a smyslu velikého a vzdělaného národa římského.«

Alkuin se však proti nezasloužené pochvale ohradil vyznávaje, že původcem té knihy není.

»Kdo tedy?« táže se Karel dychtivě.

»Návod ten k řeči latinské jest dílem celé školy yorské. Po kolik let snášeli žáci jako pilné včelky pel a slad z nejvzácnějších květů římských klasiků do svého úlu, jež učitelové přijímali, upravili a do pravidelných pláství vkládali. Vědeckých prací a výzkumů se na školách našich súčastňují žáci rovněž jako učitelové.«

Karel posadil se ke stolu a kynul Alkuinovi, aby taktéž učinil, což bylo znamením, že přeje si delší s ním rozmluvy, načež Klimakus položiv sešit na stůl, opustil síni.

Král uznával, že takovou povzbuzující vzájemností u vědeckých prací možno dodělati se znamenitých úspěchů, čehož dokladem jest výtečná učebnice, pak se tázal, od které doby se na yorských školách vyučuje vědám světským.

»Již ctihodný Beda své žáky k horlivému čtení římských klasiků nabádal a když mu to biskup Egbert jako nepřístojnost vytýkal, považuje vědění světské pro křesťana za zbytečné a nebezpečné, poukázal mistr na výroky svatých otců uznávajících veliký prospěch věd světských pro učence křesťanské, jelikož jimi rozum k postihnutí písem sv. bývá zostřen. »Zdaliž nečteme o nejvěrnějším sluhovi Páně Mojžíšovi, že byl vycvičen ve všeliké moudrosti Egyptanů?« tak doložil a žádal, aby dle toho vzneseného vzoru obě odvětví duchovní i světské pěstovati směl. Když založeny byly vysoké školy a věrný stoupenec Bedův Albert přijal řízení jejich, hned při nastoupení svého úřadu projevil sboru učitelskému své šlechetné zásady slavným vyzváním: »Má-li věda trvale utkvěti v mladých srdcích našich svěřenců, musíme v nich vzbuditi zájem, nadchnouti je, aby horoucně roztoužili se poznati ji. Moudrost musí býti upřímně hledána, vroucně vyprošena a úsilovně dobývána hned na úsvitě, v mládí, aby člověk v mužném věku jí spravován jsa, mohl zdatně pracovati o blahu svém a spáse bližních a tak šťastně dosáhl cíle svého.«

A jakých nadějí kladl ve školy své, vysvítá z dojemných slov, kterými se po desítileté neúmorné činnosti s ústavem loučil a správu jeho odevzdával: »Synové moji,« připomenul vážně svěřencům svým, »vás volá dnes Bůh k dílu vznešenému, máte dokonati mnou započatou stavbu chrámu vzdělanosti křesťanské. Vizte ty velikolepé základy, dvanácte balvanů hluboko zapuštěných s úhelným kamenem, jenž jest Ježíš Kristus. A co tu nahromaděno hmoty nejvzácnější! Co pečlivě otesaných a hlaze-

ných kamenů připravovaných již od počátku světa rukou proroků, věštců a mudrců, v něž vtiskl Duch Boží svůj znak.

Pracujte v bratrské lásce a pokoře, přihlížejíce k neochvějným základům, aby od nich uchýleno nebylo; pracujte horlivě každý na vykázaném místě dle sil a schopností svých k oslavě Nejvyššího, tak vzděláte nezdolné sídlo moudrosti, na něž ani peklo se neodváží, nebo víra s vědou spojená jest mocí, před níž i odbojní duchové se sklánějí, která i potvory krotí; jejížto libý hlas divokou zuřivost obrací v něžnou příchylnost.

Zásadami šlechetného zakladatele se řídíc, vyplnila škola yorská svůj úkol. Osvícení i nadšení učitelové ujali se práce. Věrou, která přemáhá svět, zkrotili plamennou zášť, vědami zjemnili mravy a příkladným životem šířili a povznesli křesťanskou vzdělanost v té míře, že pověstné pelechy krve a neřesti slují nyní ostrovy svatých.«

»Mluvíš mi z duše, Alkuine,« pravil král živě, »jest to mým nejhlubším přesvědčením, že vzdělanost křesťanská jest nejvyšším štěstím a požehnáním národů; ty také pochopíš mou nevypravitelnou trpkost a lítost nad zaslepenými kmenovci, kteří mé nejupřímnější snahy na oblažení lidstva maří ďábelskou urputností. Poraženým v tolika bitvách jdu vstříc s největší mírností, nabízeje podmínky nejčestnější. Nežádám jejich území, ani statků, ani poroby, zaručuji jim svobodu, odvěká práva a výsady, jenom mají bezelstně přijímati víru Kristovu, aby s nimi jejich křesťanští sousedé mohli žíti v pokoji. Ale zlověstný ten národ zdrcen slibuje všecko, přijímá křest i hlasatele víry, ale sotva vojska má odtáhnou, jsouce jinde zaměstnána, propukne pohanská nenávist v celé zuřivosti, ruší hanebně smlouvy a přísahy, boří chrámy, vraždí kněze a posly královské, pálí a pustoší pohraniční osady a ohrožuje neustále celou říši. Nezbavím se té morové hlízy na těle mých národů, dokud nebude vyhlazena z kořene.«

Alkuin se zachvěl a s výrazem nevýslovné bolesti pohlédnuv na krále, sepíná ruce jako k prosbě — ale slova pronésti nemůže.

»Lekáš se přísného mého výroku,« dí král mírněji, »věř mi, i já se hrozím, kdykoliv železná povinnost mi káže konati spravedlnost a bezohledně trestati a katanovati zlobohy, byť jich bylo do tisíců, ale státi se tak musí. Vždyť již ve starém zákoně dal Hospodin celý kmen amalekitský do jednoho muže pohubiti, by lid Boží od toho neřestného nepřítele nebyl stále znepokojován a pokoušen.«

»Jest pravda,« odvětil Alkuin, »že králům dán meč k potrestání zlých a odplata za hřích jest smrt, ale též pravdou nezvratnou jest, že ten svrchovaný soudce živých a mrtvých nechce smrt hříšníka, ale aby se polepšil a živ byl. Proto postavil před hroznou spravedlnost znak své slitovné lásky, svatý kříž a přijímá na něm v ochrannou náruč svou smrti propadlé vinníky a platí životem a krví svou pokutu za chříchy jejich. I tobě, velmocný pane, dána s hůry moc nad životem a smrtí a uloženo ostrostí meče hájiti svatý, Bohem ustanovený řád proti zlovolným

nešlechetníkům, ale pamatuj, že jsi králem říše křesťanské, říše lásky, jížto hlavním zákonem jest záchrana duší. Já knot doutnající nezhasnu a třtinu nalomenou nedolomím, ovečku zbloudilou a uštvanou nedobíjím, ale na ramenou do ovčince odnáším, pojďte ke mně všichni, kteří obtíženi jste, tak zní vábný hlas nebeského pastýře i k těm ztraceným.

Milostivý pane a králi můj, slyš úpěnlivou prosbu mou! Než k vyhubení mého nešťastného národa přistoupíš, dovol, ať k nim zavzní ještě jednou to libé pozvání nezměrné lásky, ale z úst rodných synů a bratrů, pak bude poselství Kristovo vycházející ze srdcí milujících přijato s takovou radostí a důvěrou, jakou je přijali jejich soukmenovci na velikých ostrovech.« A nyní jal se líčiti zajímavý průběh obrácení Anglosasů na ostrově britanském, kteří po dvoustoletém zuřivém boji s domorodými křesťany a po tolika marných pokusech teprve vlastními syny na víru Kristovu obráceni jsou.

I vyprávěl, jak šest sličných zajatců z knížecích rodů anglosaských bylo přivedeno na trh římský a papež Řehoř slitovav se nad ubohými, koupil je a přijal do domu svého a dal je křesťansky vychovati. Neobyčejně nadaní jinochové stali se kněžími a v průvodu sv. Augustina a čtyřiceti mnichů o slavnosti jarní přistali ku břehům britským. Lid shromážděný před hradem k veliké oběti udiveně pohlíží na mužné, krásné postavy v bílých slavnostních rouchách a velebnému chorálu posvátné hymny naslouchá, když tu někteří z přítomných vojvodů své syny poznávají a s radostným pláčem je vítají a králi předvádějí, jenž povstav s trůnu v hlubokém pohnutí se na osudy svých miláčků dotazuje, načež mu nejmladší ze sboru jménem všech odpovídá: »Jasný panovníče a velmocný králi náš! Před čtyřmi roky táhli jsme pod vítězným praporem tvým proti odvěkému nepříteli, bychom pomstili bohy své otčiny. Ve kruté seči od tebe odtrženi upadli jsme do zajetí, až po různých městech vláčeni, uštváni a zbědováni jsouce, octli jsme se na trhu římském. A tam nás nahé, vyhublé, krvavými šlehy jako odbojné otroky znamenané nikdo koupiti nechtěl. Tu objevil se na tržišti ctihodný kmet, jenž bez smlouvání složil žádanou cenu a prohlásiv nás za svobodné, zval nás jako hosty do domu svého. Byli jsme tam přijati se srdečností bratrskou, jako děti v domě otcovském opatřeni a slíbeno nám, že, jak se zotavíme, budeme na bezpečné lodi přepraveni do vlasti své. Byl to nejvyšší kněz křesťanů, který se nás tak otcovsky ujal, avšak žádných díků od nás za to přijati nechtěl. Když totiž připraveni jsouce k odchodu přišli jsme se loučiti s přelaskavým dobrodincem svým a překonáni citem nezměrné vděčnosti vrhli se k nohám jeho líbajíce je, bránil nám ukazuje na obraz Ukřižovaného pravil pohnutě: »Nikoliv já, ale Spasitel světa nás vykoupil, nebo za všecky předrahou cenu své krve položil. Nezapomeňte nikdy, jak nevýslovně vás miloval. Vy jste jej jako pohané nenáviděli, protože jste ho neznali. Nyní však jste zakusili lásku jeho, pročež milujte jej, jako on miloval vás.«

A my pohlédnouce k velikému Trpiteli na kříži, jako přívalem nevypravitelné něhy uchváceni jsouce prosíme úpěnlivě: »Otče svatý, nauč nás znáti našeho Spasitele, abychom jej milovati a po celý život mu věrně sloužiti mohli.« Po té vroucí prosbě pocítili jsme v nitru podivnou změnu. Naše teskná touha po otčině a přátelích ustoupila plamenné žádosti poznati pravého Boha a nejmilostivějšího Syna jeho, kterého poslal, aby vykoupil a spasil svět.

A když převedeni z temnosti a stínu smrti ocitli jsme se v říši světla a pokoje, tu přetékalo srdce naše slastí a blahem, jež žádný jazyk vypověděti nemůže a my sobě žádali křídel orlích a po letu nejprudším spočinouti na srdcích nám na světě nejdražších a sdíleti s nimi štěstí a rozkoš nejvyšší, jež jest poznání Boha a pravdy.

V hoři nejtrpším opouštěli jsme vlast provázeni jsouce krutými bičici, v hlaholu plesném v průvodu přátel upřímných vracíme se přinášející vám poselství nejradostnější lásky a pokoje.

Kolikráte již jste slyšeli nebeský ten pozdrav, to radostné poselství, ale nepřijali jste ho z úst nepřátelských, posly jste zahnali, ztrýznili a zabili. Jak naložíte s námi, syny a bratry rodnými, kteří s takovou láskou a důvěrou přicházíme k Vám?«

A blahosklonně zní odpověď královská: »Ó! Jen vypravujte o dobrém Bohu křesťanském, vy zajisté synové věrní a šlechetní jste nepřišli, abyste oklamali bratry a přátele své.«

A mužové ti, plni ducha Božího, konali dílo svaté s takovou horlivostí a výsledkem požehnaným, že v osmi dnech přerušené jarní slavnosti obráceno deset tisíc obyvatelů hlavního města a než minulo třicet let, sloučeno všech sedm království na velikém ostrově v jednu v pravdě svatou říši křesťanskou, která svou vzdělaností a příkladem mocně působila na polodivé a loupežné kmeny normanské. Vznešený příklad velikého papeže, jenž otcovsky ujal se anglosaských zajatců, ukazuje, jak utěšeného ovoce přináší láska otcovská.«

Karel vyslechl s patrným zájmem vypravování jáhnovo, uznal pravdivost vývodů jeho, i mocnou působivost kmenové přízně na obrácení Anglosassů, poukázal však opětně na trpké zkušenosti jakož i na nepřekonatelné obtíže, s jakými všecky pokusy jeho v tom směru se potkaly.

»Dal jsem z těch tisíců zajatců,« pravil král, »vybrati množství jinochů, jichž slíčnost těla, bystrost a chápavost ducha vzbuzovaly veliké naděje, ale kde jsem měl vziti vychovatele pro mládež, jejížto jazyka, povahy i kmenových zvyků nikdo z našich kněží neznal a která již s mlékem mateřským ssála nesmířitelnou zášť proti všemu, co pochází od národa franckého.«

»Jasný pane,« odvětil Alkuin živě, »vím o mužích takových osvícených, nadšených pro věc svatou, vroucně milujících nešťastné kmenovce své, práhnoucích po jejich spáse. Jsou to učitelové vysokých škol yorských, i všecko kněžstvo anglosasské z nich vyšlé. Požádej dobrotivého metropolitu našeho a on ti s radostí pošle potřebné síly k apoštolskému dílu a pak-li dovolíš,

přijdu s nimi, neb nemohu vypověděti, jak mi hrozící záhuba národa mého srdce svírá.«

Tvář Karlova vzplála jasnou radostí a udiven táže se: »Ty bys skutečně, šlechetný Alkuine, chtěl na záchranu svých krajanů přinésti takové oběti? Budiž mi vítán, nebo jako anděl světla mi ukazuješ cestu, připomínáš přední povinnost vladařskou pečovati o duševní blaho svěřených národů a nabízíš své vzácné služby k úkolu tak velikému a těžkému. Nesmím otáleti, nemohu se dále na tu rozervanost a bezměrnou mravní bídu lidu svého nečinně dívati, nebo před soudem Božím bych neobstál. A co jest má rozsáhlá říše? Jest směsí nesčetných kmenů a různých plemen, které pouze železná pěst mých markrabat drží na uzdě, aby se na sebe nevrhly a se nerozsápaly. Jest rejdištěm polodivých tlup, jež podobny dravcům ve slujích skalních na zvěř číhají a uhonivše ji, v líné nečinnosti stráví a jen tehdy se spolčují, když vycházejíce na lup, ohněm a krví naplňují dědiny.

Ten žar rozdmýchaných vášní proudy krve neuhasí, o tom jsem po desítiletém marném zápasu přesvědčen a proto chápu se pravého, tebou naznačeného prostředku, víry a osvěty křesťanské s důvěrou, že budeš rádcem, vůdcem a pomocníkem mým v díle, na něž bych se bez tvé obětavé lásky odvážiti nemohl.

Ve tvé přátelství kladu všecku svou naději, neboť moudrost tvá spojená s mou upřímnou snahou uplatniti tvé vznešené zásady povedou k žádoucímu cíli.«

Neočekávaným obratem byl Alkuin tak hluboce dojat, že ani slova pronésti nemohl.

Tu povstal král a přistoupiv k němu, podávaje mu ruku pravil něžně: »Milý Alkuine, není to příliš velikou obětí, co žádám od tebe?«

Tento vzpamatovav se políbil mu podávanou ruku a dí se slzami v očích: »Přelaskavý pane můj, není to obětí míti účast na díle tak velikém, ale milostí, po níž práhla duše má a za kterou jsem dnešní noci Boha vroucně prosil.«

Byl to okamžik velepamátný v dějinách světových. Nikdo z těch, co netrpělivě v předsíni po tři hodiny na ukončení rozmluvy čekali, netušil, že v tu chvíli uzavírá se smlouva dosahu nesmírného pro kulturní vývoj střední Evropy.

Večer téhož dne konala se ve vládním paláci porada, ke které byl též pozván otec Klimakus jako důvěrník králův ve věcech školských a dva z učitelů klášterních. Vzali ssebou svůj učebný řád zdělaný dle vzoru vysokých škol yorských.

Otec Klimakus předčítal odstavec za odstavcem, Alkuin podával potřebná vysvětlení a mnichové svá dobrozdání, jak se řád při vyučování osvědčil. (Pokračování.)

Snoubenci.

Činohra v šesti jednáních.

Napsal Alexandr Manzoni.

Ze stejnojmenného románu upravil P. Catulli, z vlaštiny přeložil Dr. Fr. Maleček.

(Pokračování.)

Jednání páté.

Lazaret v Miláně.

(V pravo a v levo chatrče a stany pro nemocné.)

Výstup 1.

P. Cristoforo.

P. Cristoforo. — Můj Bože, jak jsi hrozný, když trestáš, ale i v tom ukazuješ vždy svou dobrotu. Zde jest tisíce tisíců raněných morem. Kolik jich vychází z této nemocnice, kteří unikli smrti? Málo, málo, většina jich umírá zde. Než kolik se jich obrací v těch posledních okamžicích! Ti, již nabyli zdraví, odcházejí, uznávajíce život za dar Boží a jsou útěchou bližních. Požehnán budiž Bůh, požehnána jeho spravedlnost, požehnané jeho milosrdenství .... Ale, co vidím? On? Renzo?

Výstup 2.

Renzo.

Renzo. — O, otče Cristofore.

P. Cristoforo. — Ty zde?!

Renzo. — Jak se máte, velebný pane, jak se máte?

P. Cristoforo. — Lépe než tito ubozí, které vidíš zde v nemocnici. Ale, jak ty's zde? Proč přicházíš vydat se moru?

Renzo. — Již jsem jím byl stižen. Bohudíky, překonal jsem ho. Přicházím hledat .... Lucii!

P. Cristoforo. — Lucie je zde, Lucie?

Renzo. — Je zde, aspoň doufám v Boha, že tu ještě je.

P. Cristoforo. — Jest tvou ženou?

Renzo. — O, drahý otče, není ještě mou ženou. Což nevíte o tom všem, co se tu přihodilo?

P. Cristoforo — Ne, synu; od té doby, co mne Bůh od vás odloučil, nedověděl jsem se již ničeho, ale nyní, když mne On posílá, vyznávám, že toužím mnoho dověděti se. Ale ..., a zatykač?

Renzo. — Víte tedy, co mi vyvedli?

P. Cristoforo. — Ale, co's to udělal?

Renzo. — Slyšte, kdybych chtěl říci, že jsem měl rozum onoho dne v Miláně, lhal bych, ale špatného jsem nic neudělal.

P. Cristoforo — Věřím ti to, a myslil jsem si to i před tím. Ale zdáš se mi hodně umdlen, je ti třeba posilnění.

Renzo. — Pravda, teď, když jste mne na to upozornil, vzpomínám si, že jsem ještě lačen.

P. Cristoforo. — Počkej, počkej. (Odejde.)

Renzo. — Jak dobrý jest ten otec, avšak je tak hubený a vysílený, ledva že se vleče.

P. Cristoforo. — (Přináší talíř polévky, skleničku vína a lžíci.) Vezmi synu a trochu se posilni.

Renzo. — (Bere talíř a lžíci.) O, otče Cristofore, vy máte na starosti takové věci? Ale, vy jste vždy týž. Děkuji vám ze srdce.

P. Cristoforo. — Mně neděkuj, to jsou věci chudých, než i ty jsi v tomto okamžiku chudák Nuže, posaď se a pověz mi, čeho nevím o té ubohé. (Sedne si na lavici)

Renzo. — (Sedne též, a pojídaje, vypravuje.) Uprchše, jak víte, oné noci z naší krajiny, ledva že jsme přišli do Monzy, pater kvardian, kterému jste nás doporučil, pomýšlel ihned ukrýti Lucii a Anežku v domě jedné paní, a já jsem se obrátil do Milána. Za málo dní potom, Anežka odcestovavši z Monzy, mezi tím co šla Lucie do kláštera ke kvardianovi za záležitostí, na cestě byla unesena několika bravy do hradu toho pána, kterýž zůstává tamto nahoře, k onomu tyranu, jenž byl vždy postrachem svých sousedů.

P. Cristoforo. — O, nebesa! Ubohá Lucie, kdož ví, jakou hrůzu při tom vytrpěla!

Renzo. — Domnívám se, že D. Rodrigo nemoha sám toho dokázati, aby ji uchvátil, obrátil se na něho, ale Bůh použil ubohé Lucie, aby se obrátil onen nešťastník.

P. Cristoforo. — Obrácení onoho nešťastníka? Mluv, pokračuj.

Renzo. — Ano, tento pronásledován výčitkami, že dal unésti Lucii, pohnut slzami a modlitbami té ubohé nevinné, právě když Bedřich dlel v blízké farnosti, přivedl sám Lucii ke kardinálovi a nyní změnil život.

P. Cristoforo. — O Bože, jak podivuhodný jsi ve svých skutcích. A Lucie?

Renzo. — Lucie byla svěřena prostřednictvím kardinálovým vznešené paní v Miláně, paní Praxedě, tak alespoň mi psala matka Anežka.

P. Cristoforo. — A jak jsi upadl do rukou spravedlnosti?

Renzo. — Nyní, otče, povím vám své nehody. Když jsem přišel do Milána, odebral jsem se ihned do kláštera odevzdat onen doporučující list, který jste mi dal, otci kvardianovi. Ale pater kvardian nebyl právě v klášteře, i jal jsem se nedaleko procházeti se, když pojednou uzřel jsem dole na náměstí veliký zástup. Puzen jsa zvědavostí, pomalu jsem se přiblížil, a ani nevím, jak jsem se octl uprostřed množství pobouřeného lidu proti správci zásob skrze zdražení chleba. V onom okamžiku dostavil se velekancléř Ferrer k osvobození vikáře z rukou zuřivého lidu, pomáhal jsem mu, aby měl volný vstup do jeho domu. Ale potom odebrav se do hostince na občerstvení, poněkud zarmoucen nehodami, poněkud vínem rozjařen, počal jsem mluviti proti potlačovatelům ubohého lidu. Jisto jest, že ráno byl jsem probuzen hlasem: Lorenzo Tramaglino, vstaňte a následujte nás. Otevřel jsem oči a viděl jsem u lůžka dva biřiče a muže s černou kápí; řekl jsem, že jsem pořádný člověk, že jsem nic zlého neučinil, ale oni dali mně pouta a vyvedli mne ven. Ze způsobu však, jakým mi kázali, abych je následoval, poznal jsem, že vzpoura se ještě neutišila, a že se báli mne vésti tak spoutaného po ulici, tak že, když jsem byl na ulici, kde bylo více skupin

lidí, počal jsem křičeti: že jsem nevinen, že mne vedou do vězení. Lid se shrnul kolem mne, biřiči zmizeli, a já vida, že jsem svoboden, prchal jsem rychle z ulice do ulice, až jsem našel východní bránu, tou vyšel jsem z Milána ven a odebral jsem se do Bergamska. A nyní, kdy jest všecko vzhůru nohama, odvážil jsem se přijíti do Milána, abych hledal Lucii a viděl, zdali žije.

P. Cristoforo. — Ale přece znáš nějakou stopu, kde asi je, když by sem byla přišla.

Renzo. — Žádnou, drahý otče, žádnou, nežli tu, že jest zde, a je-li zde dle vůle Boží.

P. Cristoforo. — Ubožáku, jak mnoho jsi až dosud hledal?

Renzo. — Šel jsem vždy touto stranou, ale neuzřel jsem než muže. Hned jsem si pomyslil, že ženy budou asi na jiném místě, a je-li tomu tak, vy mne o tom poučíte.

P. Cristoforo. — Neviš, synu, že je mužům zakázáno tam vstoupiti, kteří tam nemají zvláštní práci?

Renzo. — Ale, otče, Lucie měla býti přece mou manželkou, víte, jak jsme od sebe odloučeni byli. Dvacet měsíců tomu, co trpím a jsem trpěliv. Přišel jsem, odvažuje se tolikerých věcí, jedna je obtížnější než druhá, a nyní . . . .

P. Cristoforo. — Nevím, co bych řekl. Ty jdeš s dobrým úmyslem a dejž Bůh, aby všickni, kteří mají volný přístup na toto místo, se tak chovali, jako mohu důvěřovati, že ty učiníš. Bůh, který jistě žehná této tvé vytrvalosti v lásce, této tvé věrnosti, v hledání té, kterouž ti dal, nebude hleděti na to, co by mohlo býti nepravidelné v tomto způsobu jejího hledání. Nuž dobře, od těchto stanů počíná oddělení žen. Jdi, hledej ji důvěrně a s odevzdaností, aniž bys co činil, co by mohlo býti sebe menší nepříjemností někomu; a kdyby ti někdo činil nějaké překážky, řekni, že pater Cristoforo tě zná. Pomni však, že hledáš osobu živou v nemocnici! Jdi, jsa hotov přinésti oběť . . . .

Renzo. — Ano, rozumím také já . . . . rozumím! Jdu, prohlédnu každé místečko a potom ještě po celé nemocnici široko daleko . . . . a jestliže jí nenaleznu?

P. Cristoforo. — (Vážně.) Jestliže jí nenalezneš?

Renzo. — (Zaslepen hněven.) Nenaleznu-li jí, naleznu někoho jiného, buď v Miláně, nebo v jeho zločinném paláci. Buď na začátku světa, nebo v domě ďáblově naleznu toho bídáka, který nás oddělil, onoho ničemu, kterého kdyby nebylo bývalo, Lucie mohla být mou před dvaceti měsíci. Jestliže ještě žije, naleznu jej . . . .!

P. Cristoforo. — Renzo!

Renzo. — (Rozčilen.) A jestliže ho nenaleznu, jestliže mor neučinil již své povinnosti . . . .! Není času, aby tento ničema obklopen svými bravy mohl lid uváděti v zoufalost a smáti se tomu. Nadešla doba, kdy lidé se potkávají tváří v tvář a já . . . . já vykonám spravedlnost.

P. Cristoforo. — Nešťastníče! Pohleď nešťastníče na všecky tyto ubohé, kteří leží na tomto místě, a popatř, kdo je Ten, který je trestá! který je soudí a není souzen! který trestá a kterýž odpouští. Ale ty, červe zemský, ty chceš činit spravedlnost! Jdi,

nešťastníku, jdi odtud! Doufal jsem .... ano, doufal jsem, že dříve než umru, mi Bůh udělí té útěchy, že ubohá Lucie je na živu, snad že bych ji uzřel, a že bych uslyšel slib od ní, že by se někdy s modlitbou obrátila k tomu hrobu, kde já budu odpočívati. Jdi, bys mi odňal poslední mou naději. Bůh ti ji nechává na zemi pro tebe, a ty jistě nebudeš míti té odvahy, abys se domníval hodným, aby tě Bůh potěšil. Jdi, nemám času více, abych tě poslouchal. (Chce odejít.)

Renzo. — (Za ním prosebně.) Ach, otče, vy mne chcete poslati odtud takovýmhle způsobem?

P. Cristoforo. — Jak bys mohl žádati, abych já ony zarmoucené oloupil o čas, ony, kteříž očekávají, abych jim mluvil o odpuštění Božím, poslouchaje tvůj zuřivý hlas, tvé předsevzetí pomsty. Poslouchal jsem tě, když jsi žádal útěchy a pomoci. Dal jsem lásku za lásku, ale nyní ty chováš pomstu v srdci, a co chceš ode mne? Viděl jsem umírati zde, kteříž uraženi odpouštěli, kteří urazili, jak vzdychali, že nemohli se pokořiti před uraženým. Ale co mám s tebou dělati?

Renzo. — (Pomaten.) Ah, odpouštím mu, otče, odpouštím mu. Chápu, že jsem mluvil jako zvíře a ne jako křesťan. Ano, odpouštím mu ze srdce.

P. Cristoforo. — A což kdybys ho spatřil?

Renzo. — Prosil bych Pána, aby mi dal trpělivost a aby se dotkl jeho srdce.

P. Cristoforo. — (Bere Renza za ruku a ukazuje uvnitř stan.) Nuž dobře, pohlédni tamto pod ten stan.

Renzo. — (Couvá o krok zpět.) O nebe, co vidím? Don Rodrigo!

P. Cristoforo. — Poznáváš ho? Již čtyry dny je zde, a jak vidíš, nedal známky života na jevo. Snad jest Bůh hotov uděliti mu hodinku jasného okamžiku, ale chce, abys ty jej o to prosil. Snad závisí spasení toho člověka od tvého odpuštění, od tvého soucitu .... od tvé lásky.

Renzo. — Dobrý Bože, ah, odpust mu a obraf jej.

P. Cristoforo, — (Spíná ruce na prsou k modlitbě.)

Renzo. — (Rovněž.)

P. Cristoforo. — Jdi nyní, jdi připraven, že buď přijmeš milost, aneno že učiníš oběť; jdi chválit Boha, ať jest jakýkoli výsledek tvého pátrání. A ať jest jakýkoliv, přijď mi jej oznámit, budeme jej chváliti společně. (Odchází, když mu Renzo políbí ruku.)

Renzo. — A nyní kde naleznu ji, uprostřed takového množství stanů. O, Bůh mi přispěje. Hle, zde jest jeden zvoneček, kteryž mají na nohou uvázaný sluhove; kdybych si ho přivázal, kdož pak by mohl mě míti v podezření? Ano, ano. (Přiváže si zvonek na nohu. Ledva že učinil několik kroků, slyší uvnitř hlas dozorcův: »Hej, tam do světnic jděte, tam je třeba vaší pomoci, zde je uklizení skončeno. Renzo obrátí se v tu stranu a kývá hlavou v souhlase.) Hlupák, jaký jsem já, hned mne považovali za služebníka. Je lépe, abych jej odložil, jinak kdož ví, co se mi může přihoditi. (Odchází stranou ze stanu.) Zde mne nikdo nevidí. (Odvazuje zvoneček.)

Výstup 3.
Lucie.

Lucie. — (Ze vnitř jednoho stanu.) Báti se, koho? Již jsme překonaly více než jednu bouři. Kdo nás až dosud ochránil, ochrání nás i nyní.

Renzo. — (Mezi tím poslouchá úzkostlivě.) O, nebe! je to možné? Ano, ano! A onen hlas! Hlas Lucie! (Jde kolem stanu a zastavuje se při vchodu jeho, hledí.) Lucie, našel jsem vás, jste to opravdu vy? jste živa?

Lucie. — (Vycházejíc ze stanu.) Bůh budiž pochválen! Vy? Co je to? Proč? Mor!

Renzo. — Byl jsem jím stížen. A vy . . . .?

Lucie. — Ach . . . . také já. A co matka?

Renzo. — Neviděl jsem jí, protože je v Pasturu, ale domnívám se, že se jí daří dobře. Ale vy . . . . jak jste ještě bledá, a jak slabá! Ale jste uzdravena, jste uzdravena?

Lucie. — Bůh mne tu ještě chtěl nechati. Ach, Renzo, proč jste zde?

Renzo. — Proč? Tážete se mne proč? Mám vám to říci? Koho mám, na něhož bych myslil? Nejmenuji se více Renzo? Nejste vy více Lucie?

Lucie. — Co pravíte? Nedala vám matka má psáti, že jsem učinila slib Matce Boží, a že nemůžeme býti více svoji.

Renzo. — Ano, dala mi psáti. Pěkné věci dávají se psáti ubohému nešťastníku, opuštěnému mládenci, kterýž vámi nikdy neopovrhoval.

Lucie. — Ale Renzo! Renzo! Když jste věděl . . . ., proč pak ještě přicházíte? Proč?

Renzo. — Lucie, proč jsem přišel, se tážete? Po tolika slibech! Což nejsme to my? Nepamatujete se již více? Co pak nám chybělo?

Lucie. — Ale Renzo, Renzo! Což nepomýšlíte na to, co je to slib Panence Marii učiněný?

Renzo. — Na to já odpovím, že jsou to sliby, které nic neplatí.

Lucie. — Bože! Co to mluvíte? Kde jste byl po celou tu dobu? S kým pak jste obcoval, že takto mluvíte?

Renzo. — Mluvím jako dobrý křesťan a o Panně Marii myslím lépe než vy, poněvadž věřím, že nechce slibu na škodu bližního. Kdyby byla tedy Matka Boží promluvila, o tehdy . . . . Ale co se stalo? Vaše jedna myšlenka. Víte, co jste měla slíbiti? Slibte Jí, že první své dceři, kterou budeme míti, dáte jméno Marie, poněvadž k tomu jsem i já, abych to slíbil; jsou pobožnosti, které mají více smyslu a neškodí nikomu.

Lucie. — Ne, ne, nevíte, co povídáte. Nevíte, co je to učiniti slib. Vy jste tam nebyl v oné noci, v tom paláci. Odejděte, odejděte, probůh! pro lásku nebes! (Odchází od něho.)

Renzo. — Lucie, řekněte mně, alespoň řekněte mně, kdyby nebylo toho důvodu, byla byste stále touž jako dříve?

Lucie. — (Plačíc.) Člověče bez srdce! Kdybyste mě přiměl, abych mluvila zbytečná slova, byl byste spokojen? O, jděte, jděte, zapomeňte na mě, vidím, že jsme si nebyli souzeni. Shledáme se

tam nahoře. Jděte a již nemyslete více na mne — a srdci mému popřejte klidu.

Renzo. — Srdci klid? O, to si vypuďte z hlavy, když jste mi dala napsati to ošklivé slovo, vím, co jsem proto trpěl v srdci svém. Já naproti tomu pravím vám jasně a zřetelně, že srdce do klidu nikdy nedostanu. Vy chcete na mne zapomenout, ale já na vás nikdy.

Lucie. — Je vše marné, Renzo, jděte, jděte! (Odchází.)

Renzo. — Slyšte, Lucie, slyšte! tedy pater Cristoforo . . . .

Lucie. — (Obracejíc se.) Co?

Renzo. — Je zde!

Lucie. — Zde? Kde? jak to víte?

Renzo. — Mluvil jsem s ním před chvílí. Byl jsem s ním hodnou chvíli.

Lucie. — Je zde, aby přispěl ubožákům morem nakaženým. Ale on? byl také již nakažen morem?

Renzo. — Ah, Lucie, obávám se, že se ho nyní zmocní. Kdybyste viděla, jakou má barvu, jak se vleče! A pomyslete si, my jsme také mluvili o vás! Řekl mi, že dobře dělám, když jsem vás přišel sem hledat, a že Bohu se takové jednání mladíkovo líbí. Ba, byl by mi přispěl, abych vás zde nalezl.

Lucie. — Proto takto mluvil, protože neví . . .

Renzo. — Co chcete, aby věděl on o věcech, které jste si udělala sama z vlastní hlavy bez pravidla i bez rady jiných. A potom co mně ukázal? Ukázal mi ve stanu D. Rodriga, ležícího na lůžku, zachváceného morem, beze smyslu a řekl, že Bůh ustanovil snad prokázati milost onomu ubožáku, chce, abychom zároveň za něho se modlili . . . Zároveň, rozuměla jste?

Lucie. — Ano, ano, pomodlíme se, každý tam, kde ho Pán postavil.

Renzo. — Ale, já vám opakuji jeho slova . . .

Lucie. — Ale, Renzo, vždyť on neví . . .

Renzo. — Nechápete, že když mluví svatý, Bůh skrze něho mluví.

Lucie. — Ne, Renzo, ne, Bůh nechce, abychom konali zlé a prokazovali mu milosrdenství.

Renzo. — O, hle, hle, nyní to od něho uslyšíte.

Výstup 4.

P. Cristoforo.

Lucie. — (Vidouc jej přicházeti.) Aj, co vidím? Otče Cristofore!

P. Cristoforo. — (Objevuje se.) Dobře, Lucie, slyšel jsem, z jakých úzkostí vás vysvobodil Bůh. Nyní musíte býti spokojena, že vás snoubenec přišel sem hledat.

Renzo. — Ale, slyšte, otče, je v tom zápletka.

P. Cristoforo. — Co jest?

Renzo. — Chci říci, že po tolikerých slibech si umínila, že si mne nemůže vzíti, ježto říká, co já vím, že v oné strašné noci tou měrou se jí hlava rozehřála, že se zaslíbila Matce Boží. Věc ta nemá smyslu, není-liž pravda! Jsou to dobré věci pro toho, kdo ví, co dělá. Ale pro nás, lid obyčejný, kteří nevíme dobře, jak se to má činiti . . . neplatí takové věci, není-liž pravda.

P. Cristoforo. — Lucie, jaký je to slib, o němž mluví Renzo?

Lucie. — Je to slib učiněný Matce Boží . . . ach ve velikém zármutku, že se nikdy neprovdám.

P. Cristoforo. — Chudinko! Zdali pak jste tehdy myslila, že jste vázána slibem manželství?

Lucie. — Poněvadž se tu jednalo o Boha a Matku jeho . . nemyslila jsem na to.

P. Cristoforo. — Bůh, dcero, přijímá dary, které mu přinášíme ze svého; ale vy jste Mu nemohla obětovati vůli jiného, kterou jste byla již sama vázána.

Lucie. — Jednala jsem zle?

P. Cristoforo. — Ne, dítě, já domnívám se, že Panna svatá mile přijala úmysl zarmouceného vašeho srdce, a že jej Bohu obětovala za vás. Ale rcete mi, nemáte jiného důvodu, který by vás zdržoval, abyste vyplnila slib, který jste učinila Renzovi?

Lucie. — Pokud se toho týče . . . pro mě . . . jaký důvod?

P. Cristoforo. — Věříte, že Bůh dal církvi své moc svazovati a rozvazovati povinnosti, kteréž s ním lidé učinili?

Lucie. — Ano, věřím!

P. Cristoforo — Víte-liž, že my, kteří jsme ustanoveni ve správě duchovní na tomto místě, máme nejširší právomoc církevní? Tedy, když mne o to požádáte, abych vás prohlásil za sproštěnou od tohoto slibu, já neprodleně tak učiním. Ano, prosím vás, abyste mne o to požádala.

Lucie. — Tedy . . . tedy . . . ano . . . žádám. (Kleká.)

P. Cristoforo. — Nuže mocí, kterouž mám od církve, prohlašuji vás sproštěnu slibu panenství, sprošťuji vás od všelikého závazku, který jste tím mohla na se vzíti.

Renzo. — (Oddechne si s uspokojením.) Budiž Bohu chvála!

P. Cristoforo. — Nyní vraťte se bezpečně a klidně k myšlenkám dřívějším, proste opět Boha za milost, o kterou jste prosívala, abyste se stala svatou ženou. A, ty Renzo, pomni, že vrací-li ti církev tuto družku, nečiní tak, aby ti zaopatřila časnou útěchu a světskou, nýbrž činí to, aby vás oba uvedla na dráhu radosti nebeské, jež nemá konce. Milujte se jako společníci na cestě, a dá-li vám Bůh dítky, mějte na zřeteli, abyste je vychovali pro něho, abyste jim vštípili lásku k němu a ke všemu lidstvu; a potom je povedete i v ostatním k dobrému. Nemohu se déle zdržeti s vámi. Nemocní mne očekávají. Nuže, Lucie, dejte Renzovi vzkaz pro svou matku.

Lucie. — Řekněte jí, že jsem se uzdravila, že jsem zde nalezla dobrou paní, která je mi druhou matkou, a že s ní co nejdříve vrátím se domů, kéž naleznu ji zdravou.

Renzo. — Na shledanou, Lucie! S Bohem, otče Cristofore.

Lucie. — Dříve nežli se rozejdeme, požehnejte nám, otče.

P. Cristoforo. — (Lucie a Renzo klekají na jedno koleno.) Bůh budiž vždy s vámi a žehnej vám. (Žehná jim.)

Lucie. — Drahý otče . . . . ! uvidíme se? uvidíme se . . .?

P. Cristoforo. — (Pozvedaje pravici k nebi.) Tam nahoře, doufám! (Dokončení.)

Poesie pod Tatrami.

Napsal JAN KARNÍK.

(Pokračování.)

V thematech náboženských mluví k nám duše zbožná, duše věřící a důvěřující v Boha jakožto bytost na nejvýš dobrou, spravedlivou a nejmoudřejší. Nejsou to jen vágní, pantheistické hymny k »Neznámému bohu«, nýbrž je to vroucí vzývání osobního Boha duší křesťanskou. V čelo své lyriky zařadil básník řadu velikých hymnů, pro poznání zbožného nitra pěvcova veledůležitých. Čtěte jen jeho mohutný hymnus, nadepsaný »Žalm k tisíciročnej pamiatke vierozvestov sv. Cyrilla a Metodeja.« Jako kovovými zvuky gregoriánského chorálu vyznává tu básník svoje: Credo in unum Deum. Zde malé ukázky:

»Sláva Hospodinu za zjevenie to, sláva milosti za záloh:
aj, svätí Cyrill a Metod už idú z Carhradu!
Kráčajú mužne brehmi Dunaja, sťa k Abrahámu kedys vznešení poslanci,
onen vlúdny, tichý Ján, ten Pavol horlivec.
Nesú knihu života s sebou, nesrefazia jej obsah viacej farisei:
tvoja reč bude riečišťom, nímž v duše tiecť bude;
rozptýlia skoro bludy cudzinské, lož podvrátia, zdrtia svätokrádcov,
a vezmú ťa, národe, mocnú pod ochranu,
zaštítia paväzou viery, pripnú ti meč svetla, pravdou ťa ohradia,
do ríše ducha čo Dunaj napustia valný tok osvety,
budeš jako zakvitlý kmeň lipy, jaro keď zavíta;
jak jabloň obrodená bohatstvom jasene;
i znak spasenia nesú, golgotský kríž, jemuž marne hrozil
zkazou žoldnier najatý, renegát Julián:
ten zasadia na vrchol Tatry, ten v stržeň žuly pevný,
zkiaľ nevykýva ho búra, ni sveta svevolnosť,
i svietiť ti bude ztiaď čo majak ohňom nehasnúcím,
veď zazúria príkory, loď bude stíhaná,
pod jeho ramenama nezhynieš, ujmy nepocítiš,
ten v utrpení ti posilou a v boji víťazstvom!
Buď oslávená pamäť jejich, že to učinili,
oslávená nehlasne až v pozdné potomstvo!
Tak, hla, pečoval o teba, národe, sám Otec národov:
dav zvláštnych apoštolov Ti za vodcov v mladosti.
Tí pokrstili ťa znova rosou z prameňov domácich,
a naučili ťa v mluve vlastnej vzývať Hospodina.
Tým trval si posaváď od svätby tej, *nebo súc verný i svojej bytosti,*
tým i trvať nesmrtne budeš, v tom pečať, záruka.« —

Zapamatujme si věštecká tato slova: Slovanstvo nezahyne, bude-li věrným Kristu a sobě! V prorockém přímo vytržení vzývá potom básník Hospodina významnou modlitbou:

»Daj, by poznalo sa stado Slávy, kdekol'vek na horách
rozptýlené meška, daj, ať sa uspolčí;
i jako pastierov si dobrých vyslal k jeho privráteniu,
tak učiň zázrak zas: *ať znova uverí!*
Tak dôjde istotne ciela, jakýs mu na pastve svetovej
vykázal:
i zasadí palmu pokoja na zemi,
v tej stínu bude hovef si l'udstvo jak v prístave bez
búre a prieku,
a Ty s úl'ubou spočinieš zas jako po stvorení . . . .

Význačná jest pro náboženské cítění básníkovo i meditace »Pred Madonnou Sixtinskou.« V umělecném výtvoru vidí dílo božského genia, jenž inspiroval člověka umělce. Pln zbožné úcty pěje tu něžně o Panně Marii s Ježíškem, kochaje se v paprscích nebeské krásy a slávy, řinoucích se s nesmrtelného obrazu Rafaelova. Ač většina čtoucího obecenstva na Slovensku jest protestantská, neostýchá se přece básník nadšeně opěvati Bohorodici.

Vážný křesťanský názor světový zrcadlí se v celém díle Hviezdoslavově. I v jeho vlasteneckých zpěvech jest mnoho vroucí zbožnosti a důvěry v Boha spravedlivého a vševědoucího. V četných kusech lyriky reflexivní setkáme se s přemítáním o nesmrtelnosti duše, kteroužto křesťanskou pravdou utěšuje se básník v těžkých chvílích zármutku a hoře, zejména když bolest nad smrtí milované matky drásala jeho srdce.

V celé činnosti Hviezdoslavově ozývá se občas s obnovenou mohutností tato struna náboženská. Tak r. 1903 otiskl ve »Slovenských Pohladech« překrásnou meditaci na slova evangelia: »A chválu vzdavše vyšli na horu Olivetskou.« Básník vyznává, že od malička mučila ho touha, znáti tu píseň děkoslovnou, která zavzněla z úst jedenácti po poslední Večeři. I pokouší se několika hymnickými zpěvy vystihnouti vznešené představy, jaké budila v nitru jeho uvedená slova evangelia.

Královskou formou lyriky jest sonet. V tomto úzce sevřeném, avšak lepotvárném kadlubu může se zdarem taviti myšlenkový kov jenom pravý mistr. Sonety Hviezdoslavovy jsou vskutku vrcholem jeho lyriky. Antonín Klášterský v jedné básni své přirovnává sonet Kollárův k chrámu, Vrchlického k paláci a Sládkův dvorci — nuže, sonet Hviezdoslavův lze přirovnati městu, ve kterém najdeš vznešené chrámy zbožných duší, výstavné paláce milovníků krásy a vlídně kynoucí dvorce se srdečnými hostiteli. Roku 1886, tedy v zenitu své tvůrčí síly, sepsal básník náš několik sonetových cyklů, sepjatých zlatým poutem stkvělých myšlenek v celky divukrásné. Jsou to reflexivní básně vzácné ryzosti a výšky, které nutno čísti; reprodukováním, excerptováním nelze ani z daleka naznačiti krásu originálu.

Jenom s ostychem skizzuji zde myšlenkový chod celého cyklu.

V úvodním sonetu praví básník, že za večera, když odhodíš pozemské trudy do večerního ohně, můžeš býti na chvíli unesen do nebe. Myšlenkou a nadšením. Na to líčí boj dne s nocí. Je to kabinetní kus veliké poesie, který nejlépe celý citovati:

Noc v šerom, červánkami obrúbenom šate,
mrak v brvách zlovestný a hrozba úporu,
v tom divo zbúchala na bráne obzoru
a skríkla: nézmárnils ma, tu som — otvor, brate!

Deň, čujúc pomsty príchod, zmrzol, v zmätku chvate
uskočil ku dverám a tiskal závoru;
no okno do korán, ha! — pozde! v komoru
už vletla čierny vták a klesá kruhovate.

Boj nastal o dedictvo. — Darmo zježil šticu
brat zlatolúčovú a napnul svetla sily:
mdlie čím dial', vržená jak hlaveň v povíchricu.

A sestra vzteklejsia je samej od Delily:
bárs mrel už, ešte chvatla, čo jej ňádra kryly
a v srdce vrazila mu dýku — večernicu.

Básníkovi svítí hvězda vlastní obraznosti:

Svieť, moja krásopani, lampo obraznosti!
nech stúpam k strminám, bár ztmel sa vôkol svet,
a k tomu ostrovu, kde blaha pučí kvet,
nech ponad more trampôt prekleniem si mosty.

A dále dí:

Svieť, blesku lučezárny, hviezdo poesie! —
Keď ludstvu padlému raj zmizol bez chýru:
ty prvá svitla si mu techou z vesmíru
a sestrou otroku si padla kolo šije.

Na křídlech fantasie vznáší se básních ve hvězdné světy, stoupaje výše a výše vesmírem. Pozemský náš svět mizí se všemi trudy.

Zem níži sa a klesá temna do hlubiny
jak balvan ozrutný do lona morských vôd.

Vznášejc se mezi myriadami hvězdných světů pěje básník:

Ó, krásne zbudoval si dom svoj, vel'ký Bože!
na vonok nesmierny, zdnu večný foriem tvar;
nic púhy stavitel, Tys' hned i Hosudar,
pán, který jak čo stvoril, priam i zničiť môže.

Zriem svety: vstávajú a zapadajú v lože;
sú hmoty obrazy a preto idú v zmar.
Ja smiem však vyvolat': »non omnis moriar!«
ja červ smiem! — čože vesmír povie na to, čože?

V omamném nadšení zatouží pěvec spatřiti nejen světy, leč i Tvůrce jejich, samého Boha. Avšak tu geniův hlas zadrží jej před zakázanou cestou.

»Späť, blúznivče!« hlas z výšin zavznel kárnej vravy.
»Pohleď mezi hvězdy, co zříš?« — Jasný kříž. — »Pohleď do hloubi k zemi, co zříš?«
Zriem znova kríž, však zastinený, tmavý . . . Golgota!

A genius dále praví:

»Bol vyznavačom pravdy živým, svetlom zeme:
i musel na zmar — sbilc lže a tmy ho plemä;
no trpev za pravdu, ten jasný zobjal kríž

a patrí Bohu vo tvár všeslávy a lásky! —
Čo ty? — Kde rany? obeť? — Mlčíš na otázky! —
Tvoj genij vravím: späť! — Príjď, až mzdu zaplatíš!«

Básník pochopil: jenom ohněm strastného života a branou smrti lze dojíti před tvář Boží, nikoli sladkým snem.

A ja strezvel, srozumel mu zcela.
Hymn, zdá sa, počujem znieť v sveta priestranstvách:
»kto horí za pravdu —,« bárs zotlel v márny prach,
nezhynul, nesmrtnosťou trvá svojho diela!

Vraceje se zpět k zemi, spatřuje básník svou ubohou vlast, kde »vrah zdivel k vzteklosti,« leč básníkova mysl neklesá:

pravdy stúpenca to všecko nezmätie,
apoštol schopný on vždy každej obete!

Stoupenec nauky Kristovy dovede pro vlast trpěti a bojovat — toť asi správná parafrase závěrečného akkordu celého cyklu, ve kterém básník opěvá nejvznešenější ideály lidstva, ovládaje formu mistrovsky, že verše zvučí jako harfa pod rukou královského pěvce. Považuji tento cyklus Hviezdoslavových sonetů za jeden z vrcholů *slovanské* poesie vůbec. Ovšem odkazuji čtenáře k originalu. Moje excerpta jsou jen matný odlesk té myšlenkové i formové nádhery.

Vedle svérázné poesie reflexivní zvučí na lyře Hviezdoslavově vroucně a mužně silná struna *vlastenecká*. V básních tohoto druhu najdeme mnohé, v nichž touhy vlastenecké intimně se snoubí s vřelým cítěním náboženským, jak tomu často bývá u básníků polských, najmě u Kornela Ujejského. Příkladem budiž překrásný hymnus »Hviezdo viery . . .« mnou do češtiny převedený a v 1. čísle loňské »Vlasti« uveřejněný. Láska k vlasti prochází tu prismatem hluboké, křesťanské duše, čímž vznikají básně nesoucí se nad zlobou všedního života vysokým hymnickým tónem.

Ukázku citujem z »*Prosby*«:

Bože! Otče národov,
prosíme ťa: vzhliadni otcom
na náš národ osiralý —
S balsamom, s tiech lahodou
prispej, keď bol'astí, žiaľí:
mysel' osvež, scel' mu rany;
buď mu štítom, buď mu vodcom
v búrach žitia, v bojovaní
s krivdou, zlobou, nehodou!

Z básně »*K Tatrám*«.

Tatry naše, Tatry slávne,
neraz tak sa domýšl'am:
stĺpy ste, hej, neunavné,

zasadené k hlbinám,
postavené do výšavy,
na nichž klenba odpočíva,
jasný nebies baldachýn —
Jak však? — otázka v to clivá —
v tom že raji, v sieni slávy
tak nešťastný je váš syn?

Opět a opět vrací se Hviezdoslavův zpěv k porobené vlasti a žaluje trpce na bezpráví, kterým hyne slovenský lid. Snahy našeho národa rozbíjejí se o nepřízeň nepřátel jako vody o kamenné prahy, hynou jako ptáci, jimiž vítr zmítá, — tak hořekuje básník v jedné své dumě. Cožkoli otřásá srdcem národa slovenského, zrcadlí se ihned v citlivé kameře básníkova ducha. Vítá radostně Vajanského, vracejícího se z vězení szegedínského a vyzývá jej, aby vzhůru zvedl hrdě hlavu, nechaf zapomenuv těžkých zkoušek hledá úkoj v umělecké tvorbě.

Vyžaluj sa: že ti jeden rôček vzali
zo života, Bože! jeden dlhý rok,
na perute kameň, na rty zámku dali,
odňali chov z l'udu, srdca jeho mok —
— — — — — — — — — — — —
Zapej, jak si spieval, v horlivosti svätej
pieseň vel'kú, novú zapej, pevče, nám;
vieme, o nej hútals' cez rok v dume zlatej:
jak svobodný vznesieš po nebies ju trám!
— — — — — — — — — — — —
Zapej, a my všetci v tichu slúchať chceme,
ako mlčali sme, kýms ty väzel preč,
v tichu, že i srdce zeme počujeme:
hej, to ozve sa tiež, splesá v tvoju reč —

Jest přirozeno, že básník takové vlastenecké horoucnosti jest nadšeným ctitelem rodného jazyka.

Ó mojej matky reč je krásota,
je milota, je rozkoš, láska svätá!
je, vidím, cítim, celok života!
môj pokrm dobrý, moja čaša zlatá,
a moja odev, ktorej neviem ceny . . .
Buď požehnaný, kdo sa pohodil
v tom so mnou, trvá pri tom nepremenný!
buď kliaty! kto sa zaprel, odrodil . . .

Stárnoucí básník slovenský nebyl tak šťasten, aby dožil se zásvitu šťastnější budoucnosti národa i jazyka mateřského. Ve Slovenských Pohladech r. 1903 čteme vášnivou apostrofu mateřštiny, v níž přirovnává potlačovanou a dusenou slovenštinu k oné sukni Spasitelově, o níž žoldnéři metali los.

Reč moja, sestro utrápená,
kam si to v púti dospela
s vernosťou Marty šafárenia,
s ostražitosťou anjele!?

Los mecú o tvoj nesmrtelný
šat, sukňu krásnu, riasnitú,
nesošívanú v ľudskej dielni,
lež stkanú v brde úsvitu.

Básník by nepřežil skon rodné mluvy. Dí dále, má-li býti udusena a na máry vložena, má-li být o její oděv metán los — pak poprosím vojáka o kus toho hávu, s nímž nechť položí i mne do hrobu.

A vo mne život žiaľom zmiera
až obávanou nad ztratou.
Však upýtam sa u žoldniera
snáď, prosbou citom bohatou
ním hnem: i dá strap, možno, svoj diel —
Nedá-li, vezmem nasilu:
bych si ho šatou na smrť odel . . .
tak uložia ma v mohylu.

Leč báseň tato překrásná přece jen končí jasnějším akordem neúmorné naděje:

A preds' vždy zvieri vo mne viera:
odviesť nemôž' dychot náš
od slepej súdby, od žoldniera
a nech mu pánom satanáš!
A Božia vôľa rozmar nenie,
že dnes svoj výtvor zadusí,
v ňomž včera mala zaľúbenie —
Bôh nevyvádza pokusy.

Slavně hlaholí píseň Hviezdoslavova pod nebetyčnými Tatrami — *leč, kdo mu naslouchá?* Básník sám běduje, že žalmy a žaloby jeho zvučí na prázdno. Jenom hrstka ctitelů velké poesie naslouchá se zatajeným dechem. Lid zajisté přečte si rád lehčí belletrii, snad i prosté verše přístupných básníků, leč vzletná, hluboká a bohatá poesie Hviezdoslavova zůstává mu zajisté začarovaným zámkem, do něhož nemá přístupu. Básník však omlouvá svůj národ, věda, že netečnost jeho k poesii má smutnou příčinu, ležící mimo jeho vinu. Neutěšené poměry materielní, politické i kulturní jsou toho příčinou, že lid nechápe svého největšího básníka, nežízní po velké poesii. Tento stesk svého nitra odhalil nám básník v hluboce cítěné básni »Ač slabý nástroj«, kterou jsem přeložil v předloňské »Vlasti«.

Na jiném místě žaluje opět básník: »som sirý hlahol volajúceho na púšti«.

Já sdeliť sa chcem celý svojmu ľudu!
Já namáham sa preňho o radosť,
preň myslím, cítim, trpím, plačem žiale;
— — — — — — — — — — — —
a predsa *znikiaľ vlúdnej ozveny* . . .

Bylo by velmi smutným, kdyby trpká tři poslední slova dopísmeny souhlasila se skutečností. Snad tehdy ano, když je básník psal, dnes jistě je lépe.

Hviezdoslav miluje svůj lid. Miluje ho tou obětavou láskou buditelů, chce lid svůj pozvednouti ve sféry ušlechťující poesie, chce vnímavé duši jeho prospěti ryzím dílem uměleckým. Dojista by vlastenecké žalmy jeho mohly povznášeti a síliti srdce lidu v těžkém zápase, zajisté by epika Hviezdoslavova mohla státi se svátečním chlebem duše národa, kdyby spravedlivější vláda popřála lidu potřebných škol, kde by vzdělával se na základě mateřštiny.

Nelze o každém básníku říci, že tvorba jeho jest národu požehnáním. Leč umění Hviezdoslavovo bylo by věru schopno prohřáti a prosvítiti blaživou září tmavá zákoutí lidové duše, kdyby lid stál pěvci kulturně poněkud blíže. O našich dekadentech a veršujících komediantech říci podobně nelze. Buďme rádi, že rouhavé a všecky hodnoty převracející skřeky jejich, jakož i jejich zženštilé a perversní íňukání zkomírají v hubených sešitech daleko »nad« obzorem našeho lidu. Jest beztoho dosti otravován v řeči nevázané. (Dokončení.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

XIII.

Starosti paní Needleové o farnost.

Ačkoli paní Needleová ráda konala skutky milosrdenství vůči nešťastníkům každého druhu, přece mnohem raději projevovala svoji dobročinnost na suché půdě ubohého faráře. Tento byl dobrý člověk, ne učený a ne nevědomý, ne bezbožný a ne fanatický ve své víře; byl nepřítelem katolické církve z povolání, avšak bez nenávisti, největším protivníkem ritualismu, neboť mu byla poskytnuta příležitost, aby se stal jeho nepřítelem; byl ohnivým stoupencem vysoké církve,*) které si velmi vážil a kterou málo znal, poněvadž nikdy nestudoval »Book of the Common Prayer**) a mnohem méně Písmo sv.; vykonával svůj úřad jako praktický služebník, jsa synem, vnukem a pravnukem kněží. Žije v Zeleném parku milostí paní Needleové, dobrořečil svému osudu, který mu dopřál trochu klidu, ačkoli se skrovným chlebem. Správa farnosti nebyla mu tak cizí, aby nebyl býval ochoten se jí chopiti, tak aby sám nezapřel třiceti devíti článků***) a zalíbil se patronce, sestálým rozhodnutím ji změniti, až pan John stane se plnoletým a zavrhne ji. Pokud časy mu upevní jeho místo nebo mu ho nevezmou, radoval se z přítomnosti a uznával ve své mocné patronce nejen nejpříkladnější ovečku, nýbrž také nejtučnější, mlékem nejbohatší a nejpovolnější dárkyni.

*) Vysokou církví neboli episkopální sluje státní církev anglikánská.

**) Vyslov: buk ov komön praer; je to kniha všeobecné modlitby, agenda anglikánské církve, sestavená odborem biskupů a theologů za Cranmera r. 1549.

***) Královna anglická Alžběta prohlásila krále za hlavu anglikánské církve a dala anglikánské vyznání sestaviti v 39 článcích víry r. 1571. Pozn. př.

Navzájem za svou laskavou štědrotu mistress Needleová nežádala nikdy nic obtížného od svého důstojného pastýře; žádala pouze trochu povolnosti ke svým radám, které směřovaly vždy ku prospěchu jeho stádce. Byla již rozenou rádkyní: neboť, ačkoli jej vyvolila a ustanovila za prebendáře*) titulárního, ponechala mu užívání farní budovy a zahrady; také vážnost jeho rozhojnila, když oznámila jeho příchod a vychvalovala jeho zásluhy, udržovala v ochraně proti zlým a odbojným lidem. A jako by všecko to bylo málo, spojovala užitečné se sladkým, neboť s ním jednala jemně a uhlazeně, což nebývá zvykem panstva ke služebníkům druhého řádu: zvala jej nezřídka k obědu a připouštěla jeho manželku do svého salonu jako vznešenou dámu, ač toho dne nebyli přijímáni cizí lidé v zámku, a dovolila, aby dcerušky farářovy se radovaly z krás jejího parku s jejími vlastními dítkami. Julie v takových případech ani nešeptala a nemluvila více ani mené.

Zatím co společnost se bavila ve stínu stromů, mistress Needleová rozumovala uctivě a podle Písma sv. se svým farářem a navrhovala mu názory své horlivosti a důkazy velmi spasitelné, aby o nich pojednal v kázání následující neděle. Vidíte, důstojný pane, jest nasaditi sekeru ke kořenu a netlouci do vzduchu; jinak se neobjeví, tvrdí Apoštol, nic než kov zvučící a cymbál znějící.

— Nuže, nepozorujete, dobrá paní, že od té doby, co jsem zde, ze všech sil snažím se vyhověti vašim nejmoudřejším pokynům. Podivuhodná jest důkladnost víry, která jest kořenem spasení. A abych se nechlubil, co do polemiky cítím se silným a zdá se mi, že jsem přímo ve svém živlu, jestliže začnu bušiti do papeženství.

— Svatá pravda! odpověděla Needleová; a já vám přeji štěstí. Avšak podle mého zdání bylo by dobře zachovati hádku pro šťastné dni, v nichž mám čest vás hostiti. Promluvte s mým Johnem a zkuste mu vymluviti směšné puritánství a papeženství; přijďte sem obrněn důkazy, aby vaše slova mně připravila hudbu sladkého souladu. Dobře jest o nedělích zimních, kde se hodí příležitost, mluviti proti papeži a mdlým anglikánům. Naši nájemci a uhlíři tak se zajímají o třicet devět článků jako o třicet devět ran metlou sv. Pavla. Mravouka (já se podrobuji vašemu soudu), mravouka to má býti, a to mravouka praktická.

— Mluvíte velmi dobře, paní; váš náboženský smysl vás jinak nenadchne než dobře; vždycky spolupůsobte, jakési bodnutí ostruhou proti zaváděčům novot není neužitečné. Takoví již se tu rodí jako houby, a uplynulou zimu jsem cítil velmi hluboko kvas obřadnictví, především v onom krátkém čase pohodlného stavu; a já musím do toho tlouci.

— Nechtěla bych, odpověděla Needleová, aby se příliš tlouklo, někteří by se obrátili k horšímu. Mně připadlo na mysl, že jisté prázdné hlavy se sbližují mezi sebou, aby tu působily nějaký zármutek. Nestane se, neboť jest lépe nedrážditi jich. Jestliže se káže mravouka, nikdo nemůže si stěžovati, že byl uražen. Sly-

*) majitele prebendy, fary. Poznámka překladatelova.

šela jsem tuto zimu v Italii papežské kazatele; brojí vždy proti hříchu a mnohem řidčeji obraňují víry. Bylo mně řečeno, že polemické rozpravy jsou považovány za smělost kazatelskou, která jest užitečná pro velká města, avšak nikoli pro venkov. Přejděme jejich věčné žvanění, aby přivábili lid do zpovědnice, což jest hrozno poslouchati; a proto je vždycky pravda, že čím je záhubnější učení papeženské, tím je chytřejší a působivější způsob utvrditi v něm.

— Bylo by vám milo zavésti u nás misie podle způsobu italského? otázal se farář.

— Mně by se velmi líbily, kdyby to bylo možno, odpověděla paní. Ve Francii, v Italii, v Německu, ve Spojených státech u katolíků misie obnovily praktický život křesťanský.

— A tento hluk byste si přála viděti v Zeleném parku?

— Ne hluk, odvětila Needleová, nýbrž podstatu. Ovšem bych nechtěla viděti, aby byly bible nošeny v procesí, jak oni nosí svou Madonnu za zpěvu a řevu; avšak dobře by působilo na mne, kdybych viděla naše dělníky a měšťany hemžiti se okolo domu Božího, toužící po slově Božím a kterak se dávají vésti rukou misionářovou jako upřímné dítky, jak jsem viděla na vlastní oči v jedné rovině toskánské. Velmi by se mi to všecko líbilo, a lituji, že u nás kázání se stalo věcí mrtvou a hlasem volajícího na poušti.

— Vždycky dobré jest vaše srdce, dovozoval farář. Avšak aby nějaká věc vnikla do lidu, bylo by záhodno, abychom užili rovněž tak působivých prostředků, jako činí kněží papežští. Máme zde sice poněkud nejisté postavení, ale naše zbraně se obmezují na nedělní kázání; aby se na ně chodilo, na tom nejvíce záleží. Toho jest nejvíce potřebí. Kdyby tomu tak nebylo, kterak by kněz mohl dozírati na rodiny?

»Rozumím, rozumím, dala v odpověď Needleová, které se tento obrat v řeči málo zamlouval. Avšak také krátké kázání za slavných služeb Božích, spojených s večeří Páně by mohlo míti za následek hojné obrácení, kdyby se důrazně a horlivě promluvilo v morálce; neboť slovo Boží konec konců je »dvojsečný meč,« jak o něm dovozuje Písmo sv., je »hlas Hospodinův, který poráží cedry.« Kéž by nebylo oslabeno tolik nadšení naší církve; »slovo Boží, není-li spoutáno, nevrací se bez užitku.«

— Víte, že by bylo zde třeba důrazně působiti na tento dav »srdce neobřezaného,« tvrdím já. Měli bychom jako kazatelé katoličtí rázně poukázati na hrozby věčné.

— A kdo vám v tom brání? namítla Needleová. V Novém zákoně máme listy sv. Pavla a sv. Petra. A přece nedali si značné práce, aby hlásali všeobecný soud, objevení Kristovo v oblacích, aby soudil svět.

— I hlásali jasnými znameními peklo, odporoval farář.

— Ó to ne, pro lásku Boží, zvolala živě rozhněvaná nábožeňská blouznilka, tisíckráte ne! Je to jedna z příčin, které mne značně urážejí v kázáních papeženců a kterou nyní protestanté všeobecně odkládají. Kněží katoličtí mají zálibu mučiti svoje věřící: nepřestávají nikdy s kouřem, sírou, ohněm, plameny,

žárem, hranicemi. Slyšíš-li to, zdá se ti, jako bys byl roztažen na rožni, dole i nahoře obložen řeřavým uhlím, a ďáblové je rozdmýchají a drží tě přibitého vidlemi. A takové věci mluviti jemným dámám, velmi útlocitným slečnám! Není nikdy možno, aby nekonečná dobrotivost Boží tímto způsobem krutě se chovala vůči nejmilejším a nejcitlivějším tvorům. Dokonce ne, dokonce ne!

Důstojnému faráři Stearovi, který nebyl ani hloupý, ani nevěřící, připadala na mysl mnohá nejhroznější svědectví Písma sv., v nichž Kristus hlásá oheň pekelný a prohlašuje jej za oheň věčný; jemu se zdály tyto pravdy víry zcela jasnými a založenými na rozhodných důvodech. Když se na něm nežádalo, aby zapřel tento článek víry a o něm příliš nekázal, nikdy tak nedal příčiny k podivu.

A mistress Needleová pokračovala: — A kdyby se pokoušeli kázati o trestu dočasném, přiměřeném vinám, to ještě. Avšak nikoli; snaží se jej prodloužiti dle možnosti a křičí o věčném ohni, v něm se brodí, zahánějí si čas dle libosti v onom vězení a v těchto propastech zoufání bez vysvobození . . . Nejsem jako Pius IX., který má pověst papeže nad jiné mírného a laskavého a dosud nezakázal těchto výstředností.

— Výstřednosti, výstřednosti! Nazýváte to velmi dobře, souhlasil farář. Co se týče dogmatu samého, že mluviti o něm tolik jest neopatrnost. Znám jednu vznešenou paní, která svému kaplanu uložila za nejpřednější podmínku, aby nikdy se nezmínil o pekle, a to nikoli k vůli tomu, že by tomu nevěřila, ale z opatrnosti*). Mnohem pak více, jestliže se mluví k posluchačstvu rodu vznešenějšího, není nikdy dobře vysvětlovati svědectví evangelická přísnými doklady.

— A ejhle, užitek svobodného svědomí, dokládala Needleová. Také já jsem měla již tuto domněnku, abych rozuměla doslovně slovům Kristovým: Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného.« A na tom jsem trvala živou věrou, bála jsem se toho tajně a mluvila jsem o tom svým dětem; ale budou tomu dobře tři léta, co jsem se o tom vůbec nezmínila. Mně se zdá býti lépe, rozumíme-li slovům evangelia jako prosté hrozbě, vypuštěné z úst Kristových, aby se lidé zastrašili, a nic více. Pročež buďme citlivými, peklo a věčnost ponechme papežencům: ani jich nejmenujme.

— Bude vám úplně vyhověno, paní moje. Každý má volno rozuměti bibli, jak se mu nejlépe líbí. Mně nic nepřekáží, abych užil nebo nechal důvodu stranou.

Paní Needleová: — Nedostává se vám snad látky ke kázáním? Tu jest osmero blahoslavenství, tu jest vyzvání k lásce k bližnímu, o snášelivosti, o almužně a sto jiných věcí, které nebouří svědomí nikoho. Tu jsou dokonce hádky proti papeženství a běžné novinky, kdo jich umí užíti šetrně. K čemu jest potřebí uváděti ve zděsení dámy ohněm věčným. Pro nás pak na venkově je vždy látka pohotově, chceme-li brojiti (paní vedla tu

*) Tato událost byla označena jistým anglickým učencem jako nepravděpodobná. A přece tato událost je historická a z našich dnů; a já bych mohl jmenovati jméno oné vznešené dámy anglikánské, která učinila tento zákaz svému kaplanu. Pozn. spis.

společný úřad s farářem) proti zahálce, přetvářce, nestřídmosti, a co já vím! Očekávám od vás co nejdříve důkladně vypraného prádla na záda těchto zahalečů, kteří v neděli a v pondělí docházejí do hostinců, aby tam pili. Pravá zvířata! Prohrají za půl hodiny výdělek celého týdne, a jejich ženám nezbývá celý následující týden nic jiného nežli plakati. Rozumíte? O některých pondělích moje hlavní doly nenacházejí dostatek lidí, dokud hlad jich nezažene do práce a nezavede jich na cestu k dolům. Milý knězi tlucte, udeřte do toho rázně, vyprázdněte arsenál bible proti opilcům, hřímejte proti polním zlodějům, vylévejte vřelý louh na hříšné osadníky, kteří nejsou nikdy ochotni platiti účty pánu.

Věrný farář slyše to, připravoval již rozvrh příštího kázání. A tímto způsobem, dík obezřetným radám mistress Needleové a velmi mělké povaze duchovního, ve farnosti Zeleného parku kvetlo kázání, kázání příjemné a uhlazené, které nepopouzelo příliš anglikánů proti puseistům,*) ani puseistů proti anglikánům. Kázáním, k čemuž dávala majitelka panství podnět, bylo namířeno proti opilcům, karbaníkům a nikterak nerozčilovalo nervů něžných ladys**) podobným trávě, kterou lidé slyší růsti, které velkým počtem přicházely, aby zalidnily tyto krajiny v době letního pobytu. Z toho dobrá paní Needleová se nemálo radovala v srdci jako ze skutku ctnostného a záslužného, ne-li vzhledem k Bohu, poněvadž nevěřila v záslužné skutky, jistě vzhledem k lidem. Aby vždy podporovala dle své možnosti hojný užitek slova Božího, upraveného v dobrém souladu s farářem v jejím saloně, mistress Needleová oznamovala napřed v rodině obsah příštího kázání. Aby úspěch kázání zvýšila, zavolala k sobě Bětušku nebo Jiřinu a dodávala: — Dnes bude kázání zcela pro tebe; poslouchej je dobře, poněvadž svou zlovolností celý dům uvádíš v nepořádek. Dokonce vzkazovala po svém správci takovému pachtýři, který se po kázání nelepšil ve své lenosti, kdyby prosil za obnovení nájmu, že bez milosrdenství smlouvu zruší.

Celkem v každé příčině byla paní Anna prozřetelností mravní a hmotnou, občanskou i církevní své farnosti. Důstojný farář to vždy tvrdil; pouze vytýkal stálý a nenapravitelný zlozvyk, že v létě i v zimě nebydlí ve farnosti, aby spravovala záležitosti kostelní a pomáhala faráři v jeho domácí správě.

— Jaká by to byla pomoc, kdyby zámecká paní byla neustále u nás. Avšak nikoli, má vrtoch jako velcí páni, že tráví dvě třetiny roku na cestách po světě. Kdyby byla zde, alespoň její sedláci a její podřízení by dělali dobrotu; jest jich velký počet. Avšak jako ona, rozutekou se mně na všecky strany a zmizejí mně, nevím si rady, moje farnost se již nepozná, chrám

*) Puseisté jest název církve anglikánské, kterou založil dr. Eduard Bauverin Pusey (čti pjusi), kanovník kathedrály Christ-Churchské a profesor hebrejského jazyka na universitě oxfordské. Vlivem svého přítele Newmana, který později přešel ke katolictví, usneslo se několik členů oxfordské university roku 1833 na vyznání víry, jež se blíží víře katolické. Stoupenci jeho se také nazývají anglikánskými katolíky.

**) šlechtických dam. Pozn. překl.

opuštěn, svátky se slaví nezřízeným pitím a hádkami! . . . A já a moje rodina? Není tu k vydržení.

Tato nepřítomnost příkladné zámecké paní, odpustitelná tomu, kdo zná tento chladný kraj a ubohý venkov, nezdála se býti ani v očích farářových tak závažnou, činil tak spíše k vůli demonstraci. Paní se nikdy nevracela po delší nebo kratší vzdálenosti, dokud farář jejího milého příchodu s kazatelny neoznámil. Přirovnával ji se sluncem, které vychází na obloze, aby šířilo světlo; ducha zvěstuje mír jako jitřenka utišení větru na moři. Avšak ještě sladšími, pracně upravenými zdvořilostmi, ji vyvyšoval, přirovnávaje ji ke statečné Deboře nebo k moudré Abigail nebo krásné Rachel, nebo plodné Lii, nebo ctnostné Juditě; a spojoval s ní v takovém případě rysy a podobnosti, že každý z posluchačů byl nucen vyznati: To jsou pokroutky pro velezasloužilou patronku. A tato se nezastyděla při tom a ráda přijímala toto vyvyšování, těšíc se, že je to veřejné uznání za její mnohé veřejné zásluhy.

A o jedné z prvních neděl, když se objevila na službách Božích, velebil ji jako paní mocnou ve své chvalořeči, která byla dvorskou nenuceností upravena k účelu služebnímu. Byl to dar, který jí dobrý farář podával ze svého a nebylo to nikterak kázání, upravené v zámeckém saloně. Vylíčil svou dobroditelku živými barvami, poukazuje na šlechetné rysy jejího srdce a na její mateřskou péči o rodinu, vypočítal pak její hojnou almužnu, kterou mocná paní uděluje štědře farníkům. Všichni její služebníci dostali od ní dvoje šaty. Jak velká to dobrota naší patronky, která v krutém čase zdvojuje svoji štědrost a svou dobročinnost vykonává úplně v místě svého obydlí: rozděluje brambory, léky, peníze; každý potřebný může se k ní s důvěrou obrátiti. A zajisté o zmírnění nouze stará se ve dne v noci. »Nezhasne v noci její lampa«. Bůh pak, který podporuje práci spravedlivých, působí, že její pozemky jsou lépe vzdělávány a nesou šest nebo sedm procent, působí, že její doly jsou nevyčerpatelny, tak že dráhy sotva postačí její uhlí odvážeti. »Věděla a viděla, jak dobré jest její zaměstnání.« (Nerozvedl tohoto výroku). »Marná je krása«; neboť vážná paní, ačkoli není více než tráva krátce trvající, přece jako dáma neměla záliby na této zvláštní přednosti. A co mám dále říci? Že byla krásná? Nebyla to opravdu lež, ale také ne upřímná pravda; a který lehkomyslník by mohl šeptati: Hm, každý má svoje gusto. Tvrdím, že statečná Paní ctností vyrovnala bezpráví celých let. Bylo jí milé způsobiti radost obyvatelstvu a chovala se ke všem prostě.

Výmluvný kazatel obešel dále, co se mu nezamlouvalo, a vysvětloval výrok: »Žena bohabojná bude chválena.« A korunoval chválou svou hrdinku biblickou, kterou všichni spatřovali zosobněnu v zámecké paní.

Často připadla mu také na mysl slova Písma sv.: »A manžel ji opustil.« Ale nemluvil o tom, aby nezarmoutil srdce věrné vdovičky, která v takových případech nedovedla se ubrániti slzám. Obeplul proto úskalí a spustil stavidla své výmluvnosti o rodině mistress Needleové, oné drahé mládeži, která vyrůstala v domě

jako sazenice »oliv nových, aby jimi byl pokryt stůl.« A tu rozestřel plachty nad mystickým smyslem olivy, která znamená ducha zbožného a nakloněného k milosrdenství; předpověděl o potomstvu, že se stane podobným matce ku prospěchu budoucích věků, jako byla matka Bohem dochována farnosti pro pokolení nynější.

Lidé pohlíželi na mistress Needleovou, jedni neustále přikyvujíce, jiní tajně se smějíce, podle toho, jak byli vděčni nebo nevděčni veřejné dobrotitelce. John cítil odpor, když viděl, jak je předmětem kázání. Co se týče paní, ta přijímala chvalořeč jako zlatý prut a umiňovala si, že stále víc a lépe bude pracovati pro lid, který ústy svého pastýře dával na jevo, že si váží její přízně. Na mysl přicházela jí sice výtka, a zdálo se jí, že jí něco našeptává: »Ať neví levice tvá, co činí pravice«; avšak přemáhala rozrušení, odpovídajíc sama sobě: »Jest potřebí konati dobře, před Bohem i lidmi.« A pak nikterak jsem nekonala těch skutků; aby mně bylo pochlebováno, ospravedlňovala se paní Needleová, to je voda na jeho mlýn. Ví, proč tak činí, ku vzdělání věřících, aby mne povzbudil, abych doplnila obraz, který ozdobuje ze zdvořilosti. A tak radostna, klidna a vyvýšena jsouc lichocením z bible vzatým vstoupila opět do vozu se svými průvodčími a vracela se do zámku.

Avšak hůře při tom pochodil ubohý kněz, který upadal ve směšnost. Proto jeho ovečky dávaly na jevo stále méně chuti do pastvy, kterou pracně sbíral celý týden, aby ji podal v neděli. Dělníci, havíři, cihláři, podávači berouce si to za příčinu, aby tak všichni činili, vyhýbali se znenáhla službám Božím beze strachu před hněvem zámecké paní. Také se vymlouvali, že pracujíce šest dní v městě mrtvých, v dolech, nechtěli nikterak se dáti pochovati sedmého dne v chrámě vlhkém, těsném, nevhodném k poslouchání dlouhých kázaní důstojného faráře. Spíše docházeli, aby si vyprali plíce, ochotně do hostinců a pili různé obvyklé nápoje.

Tím hluboce byla rozhořčena zámecká paní, jednak proto, že zanedbávali chrámu, jednak pro úmyslnou vzpouru, kterou viděla, jak vzniká proti knězi jí oddanému a následovně také proti ní samé. Avšak nenamáhala se hledati vlastního léku zla. Věděla o hrozném nařízení milostivé královny Viktorie, směřující úplně proti zlozvykům, které se šířily po venkově. Byl tu tento případ, aby se vytasil takový meč čili nic? Poněvadž měla u sebe učelivého faráře, poradila mu (její porady byly rozkazy), aby osvěžil pamět na bullu, kterou vydala hlava anglické církve, uveřejněnou v »Londýnských Novinách,« jak bylo možno čísti v nápisu, »aby se upevnila zbožnost a ctnost, potlačil a trestal hřích, znesvěcování svátků a nemravnost.« *)

Statečný sluha církve a vůle své patronky neslyšel to nadarmo. Následující neděle místo aby se obíral biblí, obíral se vý-

*) Leckdo tu projevil pochybnost, že jest nepravděpodobno vynalézti tento veřejný výnos. Avšak já nevynalézám, nýbrž vybírám jej z dějin, udávám text, odkud jsem vyňal akt. Přesné datum jest: V Bukingamu, 9. června 1860.
Pozn. spisovatelova.

nosem královny Viktorie. V místě se již poněkud rozhlásilo o novince, chystané farářem a sešlo se neobyčejně četné posluchačstvo. Slyšeli tedy ohlašovati slavnostně: »My, královna Viktorie, uvažujme vážně a zbožně, že jest naší nejvyšší povinností bedlivě bdíti, abychom chránili a rozmnožovali čest a službu Boží a zamezovali každý hřích, znesvěcení, porušenost a nemravnost, věci, které tak velice se nelíbí Bohu, a tak velice urážejí naše náboženství a naši vládu; chtějíce proto, aby náboženství a zbožnost a dobré mravy kvetly za naší správy a naší vlády: líbilo se nám podle návrhu naší soukromé rady uveřejniti tento výnos královský; a tímto prohlašujeme, že jest naší vůli a naším královským rozhodnutím zameziti a trestati každý hřích, znesvěcení a nemravnost kterékoli osoby, kterékoli třídy a stavu v našem království.«

Po tomto prvním úvodě k bulle podávány byly podivné výklady na jednotlivé výrazy.

— To je druhé vydání desatera! — Kdo by nechtěl plniti vůli milostivé královny Viktorie! — Je to náplast na dřevěnou nohu. — Avšak tyto tajné výklady byly převýšeny hřímavým výkladem, které k bulle přidával kazatel, velebě podivuhodné předsevzetí hlavy církevní, aby vyhubila hřích v říši britanské. Mistress Needleová, která skoro úmyslně neměla textu v paměti, očekávala netrpělivě kapitoly praktické, v nichž církevní zákonodárkyně vykazovala svým milým věřícím hráti v kostky nebo v karty veřejně nebo soukromě, doporučovala jim docházeti na služby Boží každé neděle; a nařizovala soudcům a syndikům, aby vyšetřovali a trestali »každou osobu vinnou zvyky hanebnými, nemravnými a nespořádanými.«

Radost působil dobré pobožnůstkářce každý z těchto zákonů, při kterých zákonodárkyně měla chvalitebný úmysl, které však jinak neměly výsledku u dobrých, ani u neužitečných a špatných«. Než nade vše slavnostně dávala pozor na skvělý konec, jímž se předpisuje zavříti o svátcích »všecky herny, všecka veřejná místa, domy zkázy a jiné, kde panuje nepořádek, a zameziti hry každého způsobu, buď přístupné lidem, nebo v příbytcích jednotlivců, a zavazují se hostinští, vinárníci, prodavači piva a ostatní vypuditi z místnosti příchozí a přerušiti prodej z doby služeb Božích.« Byla nadšena v srdci svém, slyšíc hrozivé důtky knězovy, který vyhrožoval pouty a pokutami provinilcům. I vyšla z chrámu, lichotíc si, když lidé vyslechli královskou bullu, že nutně se změní tvářnost kraje; a kde se nepřizpůsobili k dobrému dle výkladu farářových, doufala, že budou poučeni výrokem soudním.

— Budeme viděti, opakovala si, zdali se tímto způsobem neobrátí nedbalci, opilci i zahaleči a zlosynové v kraji.

Avšak účinek byl právě opačný. Vůdcové hnutí protikněžského nezameškali příležitosti, aby učinili krátký proces a přiložili ruku k dílu, které dlouhý čas připravovali ve svých tajných schůzkách. Nejednalo se o nic jiného, než aby zřídili oltář proti oltáři, aby zřídili neodvislou kapli, bez všeho vlivu královny, biskupa, faráře a (co ji tím více tížilo) velmožné zámecké paní. A jak se přihází, když vášně lidu se seskupí dle plánu, že všichni

stejně smýšlející snadno a s jistým výsledkem si označovali ve vzduchu místo ke stavbě chrámu, radili se s knězem nízké církve*), který by ochotně přijal zprávu obce rozkolné; sestavovali tak znenáhla hlavní články nové víry a kázání, aby se cvičili jako secessionisté.**) A tak žárlivě bylo zachováváno tajemství o takovém vyjednávání, že k mistress Needleové nedošla ani nejnepatrnější zprávička, až sama uslyšela výbuch podkopu, který se jí objevil.

Mistress Needleová, John a Julie o tom myslili každý dle svého vlastního přesvědčení: a pro každého z toho následovaly důsledky neočekávané. (Pokračování.)

Kněží a české včelařství.

Podává OTAKAR JAKOUBEK.

Není snad oboru lidské působnosti, kdež by náš katolický kněz nebyl spolučinný. I na poli národohospodářském jeví dosti utěšenou činnost. Dokladem toho stůjž zde české včelařství. Dříve nežli promluvíme o nynějších kněžích-včelařích, vraťme se poněkud k dobám již dávno minulým.

Naše staré kroniky a dějinné památky dokazují, že včelařství pěstováno od kněží, nejvíce řeholníků, již od dob nejstarších. Tak dovídáme se z nadační listiny kláštera břevnovského z roku 993, českým vévodou Boleslavem II. udělené, že příjmy medové byly velmi značné. Později, r. 1039, vydal Břetislav I. nadační listinu koll. kapitole staroboleslavské, dle které náležel této desátek ze všeho medu, vyrobeného od pilných včeliček na panských dvorech, kapitole náležejících.

A že se hojně pěstovalo v klášteřích včelařství, jest samozřejmo z toho, že církev, potřebujíc vosku na oltářní svíce, sama tento obor národohospodářský rozšiřovala a zvelebovala.

Jak dějiny vypravují, olomoucký biskup, jménem *Robert*, ve zvláštní, k tomu účelu sdělané listině dotvrzuje (roku 1232), že nově zvolenému kanovníku náleží plat z krčmy, ve které se výhradně jen medovina čepovala.

Naše pražská císařská knihovna chová ve svých rukopisech velecennou rukopisnou památku, pocházející ze XIV. století, která se týká též českého včelařství. Originálu, jehož užíval sám první pražský arcibiskup *Arnošt z Pardubic*, dostalo se knihovně z kláštera v Žatci.

Na Moravě roku 1266 biskup olomoucký *Bruno* udělil vinařům a medařům v Kroměříži zvláštní právo rychtářského soudu (t. zv. titul »perkmajstrů.)« Toť několik drobtů z české historie. Promluvme si o nynějších kněžích-včelařích, kteří jako nejpilnější pracovníci na tomto poli se zdarem působí.

*) Nízká církev (Low Church nebo Evangelical Party) jest druhá odnož anglikánské církve, která jako němečtí věřící protestanté dávají důraz na praktické křesťanství. Roku 1846 vznikla z ní evangelická alliance, spojení evangelických vyznání všech zemí.

**) t. j. odchylující se, rozkolníci. Poznámky překl.

Hlavou českých včelařů jest Zemský ústřední spolek včelařský pro království České, jenž již po půl století působí k hájení zájmů a pokroku českého včelařství, k čemuž mu napomáhá jeho orgán »Český Včelař«, jehož redaktorem jest po celé již čtvrtstoletí neunavný a velečinný Josef Kebrle, nesídelní kanovník král. koll. kapitoly vyšehradské, kníž. arcib. vikář a farář v Přistoupimi.

Týž jest již též celé čtvrtstoletí čestným starostou Zemského ústředního včelařského spolku a jeho činnost jest dalekosáhlá. Veškeré volné chvilky věnuje českému včelařství, jsa odborník na slovo vzatý. Jako redaktor »Českého Včelaře« vyniká bystrým rozhledem po světě včelařském a jeho přičiněním národ včelařský rok od roku vzkvétá. Vyniká i jako výborný paedagog v oboru včelařském a včelařské kursy jím pořádané jsou pravými odbornými hody pro českého včelaře.

Jako odborný spisovatel jest neunavně činný. Jeho poučných a vzdělávacích článků roztroušeno po včelařských časopisech jako květu na poli. Péčí Zemského ústř. spolku včelařského vydal J. Kebrle »Památník včelařů československých,« který doznal všude v kruzích včelařských milého přijetí. Kéž ještě dlouho a dlouho zachován jest národu včelařskému jeho arcimistr!

V klášteře augustiánském ve Lnářích žije vynikající český včelař P. *Alois Majer*, převor kláštera a čestný člen Zem. ustř. spolku včelařského. Nežli se vrátíme k činnosti p. převora, dlužno předeslati, že v klášteře lnářském pěstuje se horlivě včelařství od roku 1759. Roku 1856 objednán od velmistra Dzierzona první dvíčák. Dnes chová klášter všecky staré druhy úlů i včelíny s úly nejmodernějšími.

Dříve pečoval o včelín klášterní v Pánu zesnulý P. *Petr Tříska*, který náležel jako správce včelína k nejlepším českým včelařům. Nyní jest správcem včelína převor P. Alois Majer, odborník dokonalý a všestranně vzdělaný. Též jako přispěvatel do »Č. Včelaře« se znamenitě osvědčil svými zdařilými a věcně cennými články. Založil a jest dlouholetý předseda Včelařského spolku pro okres blatenský, jenž čítán jest k nejprvnějším v Čechach. Činnost tohoto spolku vedením p. předsedy jest opravdu »včelí«. Jeho kursy, řízené pro pokročilé včelaře, vyznamenávají se bohatou prakcí, kterou Al. Majer ovládá.

Kromě pana převora působil ve Lnářích blahodárně na poli českého včelařství bývalý člen řadu augustiánského P. *František Ignác Blecha*, kterého neuprosná smrt vytrhla od »miláčků«, jež miloval z celé své čisté duše. Výborným pomocníkem a pracovníkem nejpilnějším na včelíně jest též člen řádu P. *František Antonín Bláha*, jenž oplývá též nevšedními znalostmi z oboru včelařství.

Čím jest Zem. ústř. spolku včelařskému pro království České jeho veleváženy předseda Jos. Kebrle, tím jest Zem. ústř. spolku včelařskému pro markrabství moravské a Moravu vůbec jeho místopředseda *František Adamec*, farář v Havraníkách a odborný spisovatel světového rozhledu. Jeho činnost včelařská oceněna i za hranicemi, takže byl nedávno jmenován pro své zásluhy

o sblížení včelařů srbských a moravských čestným členem Srbského včelařského spolku v Rumě.

Fr. Adamec četně přispívá svými odbornými pracemi do »Moravské Včely«, »Českého Včelaře« a j. Vydal též samostatně »Jubilejní památník včelařů moravských« a j. v.

V Bořislavi u Teklic žije farář P. *František Zuklín*, jehož jméno ve světě včelařském má výbornou pověst. Vyniká jako vynikající praktický včelař a hledaný odborný spisovatel. Frant. Zuklín vydal roku 1899 výborné dílko: »Úly slovanské« čili, jak možno lacino a s jistým zdarem včelařiti,« které se českému včelaři nejvíce doporučuje pro svou praktičnost. Fr. Zuklín vynalezl úl, zvaný podle něho »Zuklín«, v němž možno prováděti nejlacinější, nejjistější a nejvýnosnější včelaření. Tyto »Zuklíny« jsou rozšířeny po celém českém venkově.

V Holišově včelaří se zdarem nevšedním P. *Jan Nep. Jos. Holý*, člen řádu premonstrátského a tamější farář. J. Holý přispívá též svými články do »Č. Včelaře«. Jeho práce jsou znalecké a budí vždy v kruhu čtenářstva hluboký zájem.

V Sedlici žije *František Seyvalter*, děkan a čestný kanovník koll. kap. vyšehradské. Týž náleží k výborným praktickym včelařům a všestranně hledaným přednášečům ve včelařských spolcích.

V dubnu roku 1906 rozloučil se s tímto světem v Poříčanech stařičký včelař, poříčanský děkan *Vojtěch Polanecký*. Působil dlouho na poli českého včelařství, a to s úplným zdarem. Též jako člen výboru Včelařské jednoty v Uhřiněvsi byl velmi činný. Budiž mu tímto zachována čestná památka.

V Hostivici žije též stařičký jubil. kněz a farář *Josef Sirůček*, jenž velmi činně vždy súčastnil se pokroku v pěstování našeho včelařství.

V Solopiskách působil velmi horlivě *V. Fialka*, kaplan. Týž byl spoluzakladatelem Prvního českého spolku pro zvelebení včelařství, zahradnictví a chovu hospodářského zvířectva v Chrudimi, vynikaje jako bystrý pozorovatel pokroku včelařského.

Též P. *J. Prašinger*, farář v Hr. Týnci, náležel k zakladatelům chrudimského spolku, provozuje sám velečinně včelařskou praxi.

V Sopotech působí chvalně známý český včelař farář *Václav Havlík*. V. Havlík mimo svůj včelín věnuje veškeré své odborné síly Včelařskému spolku pro polit. okres Chotěboř, jehož jest starostou a jenž jeho řízením vzkvétá. Týž se osvědčil jako vyrabitel výborné medoviny a medového pečiva. Jeho mezistěny požívají též dobré pověsti v kruzích včelařských.

V Sedlicích neunavně působil jako český včelař *Josef Pytra*, farář. Čitán jest též k zakládajícím členům Prvního českého spolku pro zvelebu včelařství atd. v Chrudimi.

V Blovicích oceňována činnost kaplana *Františka Humpala* jako zdatného praktického včelaře.

V Radonicích působil kaplan P. *Cyrill Straka* k povznesení českého včelařstva, jsa jeho pilný šiřitel. Nyní jest archivářem na Strahově.

Ve St. Sedle uvésti sluší činnost *Josefa Hrocha*, tamějšího kaplana a obětavého českého včelaře.

Zvěčnělý *Antonín Vojáček*, děkan, kníž. arcib. vikář, náležel též k horlivým včelařům. Kromě toho působil P. Vojáček jako člen Včelařské jednoty příbramské, a to velmi horlivě.

V Kladrubech působí jako horlivý včelař a člen Prvního spolku k zvelebě včelařství, zahradnictví atd. v Chrudimi *Václav Vostřel*, tamější farář.

V klášteře a poutnickém místě Hájku pěstuje se rovněž úspěšně včelařství. Jeho nejlepším pěstitelem jest klášterní kvardián P. *Gilbert Procházka*. Jeho blahodárná činnost v tomto oboru národohospodářském zasluhuje nevšedního ocenění. Toho povšiml si vším právem Zemský ústř. spolek a jmenoval jej pro jeho zásluhy o zvelebu českého včelařství čestným členem.

V Uh. Brodě vyniká jako znamenitý včelař tamější kooperator P. *František Dvořáček*.

Ve Vršovicích náleží k obětavým včelařům P. *Václav Pejšek*, kaplan. Týž zastává úřad knihovníka ve Včelařském spolku pro Prahu a okolí.

V Hluboši s úspěchem včelaří *Hugo Červinka*, farář, ve Slivenci farář Václ. Jonáš, v Jinonicích far. Fr. Stibor a v Drahově u Veselí nad L. farář Frant. Vodička, jenž již jako kaplan v Kardašově Řečici slynul jako výtečný včelař.

V Solopiskách budiž připomenuta činnost pilného včelaře *J. Petra*, kooperatora.

V Libáni blahodárně působí na poli českého včelařství tamější farář P. *K. Jedlička*.

V Lánech na Důlku působil velmi horlivě farář *Jan Materna*. Týž se řadil mezi zakladatele chrudimského spolku s P. *Ant. Konopáčem*, vikářem.

Zvěčnělý kanovník ve St. Boleslavi, *Antonín Lór* byl též horlivý včelař. Pro své zásluhy o české včelařství jmenován byl čestným členem Včelařské jednoty příbramské.

V Cholticích připomínána činnost faráře *Jos. Kopeckého*. jako zdatného včelaře a zakladatele včelařského spolku chrudimského.

Přispěvatelem do »Č. Včelaře« jest též Čech-kněz-včelař *Alois J. Klein*, bisk. rada v Brainardu Nebr. v Americe, jenž nás s poměry americkými bude sbližovati.

V Linci v Horních Rakousích vyniká jako odborný pěstitel včelařství český kapucín P. *Karel Jurásek*.

Toť malý obrázek kněží-včelařů, kteří působí ve veřejném životě. Kolik jest však jich, kteří pracují tiše, nesúčastňujíce se veřejnosti.

Tito všichni, jichž jest nekonečná řada, nechť vstoupí se svými vědomostmi mezi české včelaře a rozšíří jejich počet, neboť spojenými silami« více se dokáže. *)

*) Pozn. red. Prosíme za doplňky z Čech, z Moravy a ze Slezska. Ochotně je v souborném článku uveřejníme.

Paměti farní knihovny v Ořechu (u Smíchova).

Výbor »Spolku na zakládání katolických knihoven v Praze« projevil přání, aby mu byly zasílány zprávy o knihovnách spolkem tím založených. Dne 18. října m. r. ve výborové schůzi téhož spolku přednesena byla taková zpráva o farní knihovně v. Ořechu, kterou tuto podáváme.

I. Počátek a první rozkvět knihovny.

Knihovna tato byla založena hlavně ku prospěchu školní mládeže a těšila se také z počátku nemalé přízni učitelstva. Proto — ač byla založena i řízena od kněží a na faře chována — měla původně název: »Školní knihovna v Ořechu«. Okolnosti tyto jsou zajisté dokladem vzácné shody učitelstva s duchovenstvem za dob minulých.

Základ ke knihovně položil r. 1858 František Pánek, t. č. kaplan v Ořechu, který k tomu účelu

1. daroval 35 svazků zábavné četby pro mládež,
2. na své útraty objednal skříň pro knihy za 6 zl. konv. m., a
3. získal podporu přifařených obcí i jednotlivců obnosem 45 zl. 94 kr. r. č. Z toho věnováno 20 zl. r. č. na členství knihovny v Dědictví Svatojanském, za ostatní koupeny knihy mravného obsahu, vydané P. Jos. Zimmermanem a p.

Dne 3. února 1861 uspořádalo učitelstvo Ořešské ve prospěch této knihovny zdařilou »besedu«, která vynesla 30 zl. 89 kr. Tehdejší kaplan František Lidmanský předplatil z toho knihovnu do Dědictví Maličkých obnosem 5 zl. r. č., ostatek věnován na opatření nových knih a na vazbu starších. Aby pak knihovna, které v obou dědictvích získán stálý přírůstek, v pořádku se udržovala a zvelebovala, vydán pro ni tento řád:

1. Kdo si knihu vypůjčí, přísně se zavazuje, aby jí neušpinil, neroztrhal neb ohýbáním listů neporušil; dále aby vypůjčenou knihu do druhé nebo třetí ruky nepůjčoval, neboť sám za ni ručí.

2. Za porušenou knihu dá čtenář náhradu, za ztracenou nebo zkaženou zaplatí její krámskou cenu.

3. Menší knihu může si čtenář nejdéle 2 neděle, větší 4 neděle podržeti.

4. Za vypůjčení menší knihy platí se 1 kr., od větší 3 kr. r. č.; chudým budou se knížky půjčovati zdarma.

5. Knihy se půjčují každou neděli po ranních službách Božích.

6. Více než jedna kniha najednou se nevydává.

7. Správu knihovny vede ředitel a opatrovník.

8. Ředitelem je vždy farář, jemuž náleží úřední zprávy o knihovně podávati, hlavní seznam vésti a rozhodovati, co jest k jejímu prospěchu nebo škodě.

9. Opatrovníkem budiž místní kaplan, který má schválené knihy obstarávati, k vazbě dávati a půjčovati.

10. K tomu účelu povede opatrovník seznam čtenářův a jejich poplatků.

Knihovně této věnoval svou pozornost při kanonické visitaci také tehdejší k. a. vikář a školdozorce Antonín Slavíček, jak svědčí jeho

podpis ve výkazu knihovny s datem 20. května 1864. Počet knih obsahu zábavného, poučného i náboženského vzrostl dle starého seznamu postupně na 400.

II. První obnova knihovny.

Během času však různé okolnosti nepříznivě působily na knihovnu, tak že se octla v úpadku. Teprve kolem r. 1890 osiřelé knihovny ujal se tehdejší horlivý kaplan Ořešský Klem. Kuffner a obnovil ji pode jménem »Farní knihovna Ořešská«. Jest přirozeno, že za nových poměrů ve školství obnovená knihovna sloužila více potřebě čtenářů dospělých, a proto právem její jméno změněno. Seznam z r. 1890 uvádí jen 4 knihy náboženské, 24 poučné a 58 zábavných. Čtenářů však byl značný počet, z čehož lze souditi, že asi tehdejší kněží ořešští knihovně vlastními knihami vypomáhali.

III. Druhá obnova knihovny.

V době nejnovější duchovní zdejší dobře pozorujíce, jak lid četbou nevěreckých časopisů a krvavých románů duševně se otravuje, umínili si za přispění »Spolku na zakládání katol. knihoven« farní knihovnu opět vzkřísiti. Za tou příčinou nynější farář ořešský Emanuel Přibil a kaplan Jan Benda přistoupili ke zmíněnému spolku jako členové přispívající a žádali za darování knihovny. Spolek vyšel jim s největší ochotou vstříc, a věnoval pro farní knihovnu knihy a spisy v krámské ceně K 203·45.

Z trosek staré knihovny a z knih pražským spolkem darovaných, které se dávají postupně vázati, uspořádána nová farní knihovna v Ořechu, která má 83 knihy zábavné, 53 poučné a 18 náboženských; kromě toho ještě řada spisů čeká na vazbu. Nová knihovna otevřena byla I. neděli adventní 3. prosince 1905, když před tím dostalo se lidu s kazatelny náležitého poučení o dobré a špatné četbě. Knihy se půjčují hlavně v době zimní, jak vyžadují poměry venkovské. Za první rok činnosti 40 dospělých čtenářů vypůjčilo si celkem 425 knih.

Ještě několik slov jako závěrek této zprávy. Jaké stanovisko má zaujati kněz k farním knihovnám? Na to odpovídám: Není známo, že by ideální, svědomitý kněz v dnešní době význam farních knihoven podceňoval. Knihovny tyto žádají ovšem na kněžstvu značných obětí finančních, mnoho sebezapření a trpělivosti. Na venkově — a o ten se hlavně jedná — mohou se knihy půjčovati jen v neděli, kdy kněz je tolik zaměstnán; čtenáři obyčejně knih nešetří, snad docela některých neodvedou, a vůči dospělým je těžko zakročiti přísně. Za největší ochotu dostane se knězi při tom mnohého nevděku. Ale kněz nesmí přece náležeti mezi takové »nadšence«, kteří před každým krokem se táží: Co za to dostanu? Vlastenecké nadšení, u českého kněžstva tradicionelní, musí nás posilovati, morální prospěch osadníků a budoucí odměna od nebeského Pastýře duší musí u nás vyvážiti všechny obtíže a namáhání.

A proto volám s důvěrou: Ať množí se české farní knihovny a Boží požehnání kéž je provází!*) *Jan Benda.*

*) Pozn. redakce. Jsme ochotni i z jiných míst zprávy o knihovnách uveřejňovati a tím jednak tuto práci oceňovati, jednak k zakládání nových farních knihoven povzbuzovati; proto prosíme za nové zprávy.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Historický kroužek družstva Vlast zahájil svou letošní činnost přednáškou far. Dr. Karla Lva Řeháka, která byla konána v sále Jednoty katol. tovaryšů v neděli dne 23. prosince m. r. o 5. hodině odpoledne. Přítomni byli: praelát Dr. Jan Marek, univ. profesor Dr. Josef Pachta, školní rada Dr. M. Kovář, kníž. arcib. notář Jan Hlasivec, mag. úředník Vl. Kubát, chof lékaře pí. Marie Pučálková, Emil Král, vrchní úředník společnosti »Dunaj«, pánové: Jiří Feuerstein, Václ. Zižka, kaplani Václ. Roudnický a St. Sobíšek, red. Tom. Škrdle a bohoslovec Václ. Průša.

Školní rada Dr. M. Kovář uvítal přítomné, vzpomenuv zakladatele tohoto kroužku, P. Jos. Svobody S. J., který jej r. 1890 založil, svolav první účastníky kroužku dne 7. ledna 1891 k valné hromadě.

Řečník podal *v úvodu* náčrtek dějin vniknutí učení anglického bludaře Jana Viklefa do Čech, a rozvoj jeho tu skrze Jana Husa a stoupence jeho až do katastrofy zničujícího pro husity boje u Lipan. — Pak *v pojednání* nastínil krátký životopis Petra Chelčického, jenž asi r. 1390 se narodil, po nějaký čas v době bouří, Husem způsobených, v Praze se zdržoval, s tímtéž se i seznámil a krvavými událostmi z Prahy vypuzen, odebral se do Chelčic u Vodňan, kdež až přes rok 1460 žil jakožto svobodný *sedlák*. Již v Praze, ač učencem nebyl, míval náboženské hádky s mistry vysokých škol; v zátiší svém pak v kraji přel se zejmena s husitskými duchovníky, a vydal i dva obšírnější spisy, »*Postillu*«, t. j. Výklad evangelií na všechny neděle roku; a »*Síť víry*« čili učení o Církvi. V těchto dvou větších a v několika menších »traktatech« vykládá Chelčický náboženské náhledy své, řečí sice samostatnou, rázovitou, ale zároveň plnou jizlivých posudků i hanebných potup na papeže, jejž jen »antikristem« nazývá; na Církev katolickou vůbec, které »nevěstka babylonská« přezdívá; na císaře, který mu jest »ďáblovou nehybou«, jež prý síť Církve Páně trhá. Chelčický tupí pořadem šlechtu i duchovenstvo, měšťany i sedláky, boháče i chudé; zavrhuje učení mistrů, války i pro víru i pro vlast, přísahy i nejspravedlivější; pohrdá uměním i průmyslem, ano až i mírami a váhou, jakožto »nálezky lidskými«, jen od ďábla vnuknutými; a ze všeho si činí trpké posměchy, tak jako by na celém světě jen on a snad ještě ti jeho přátelé za něco stáli!

Řečník uváděl množství citátů ze spisův Chelčického, jež jednak o tom surovém horování jeho svědectví vydávají, jinak dokazují, pokud výroky jeho stojí na základě bludných učení Viklefa i Husa, ale i bludařů Valdenských, ba také mnohdy výminečně i na názorech sv. Františka Serafínského!

Jakožto tupitel Církve katolické získal si Chelčický chválu protestantů; jakožto odpůrce jakékoli vlády duchovní i občanské zamlouvá se anarchistům; jakožto horlitel proti bohatství a pro život komunistický má chválu komunardů a socialních demokratů; jakožto hanobitel citů vlasteneckých nabývá přízně mezi internacionály! A tak se děje, že za dob našich, plných vzpoury proti vrchnostem duchovním i světským, má býti Chelčický opět na svícen, vlastně na základní pomník tam kdes u Chelčic postaven.

Chelčický sice sám českým bratrem nebyl; ale poněvadž frater »vyklouz« Řehoř, synovec mistra Jana Rokycany, učení jeho vzal za základ k utvoření té své církve českých bratří: právem Petr Chelčický sluje *praotcem jejich.*

Uvážíme-li ale, že učení českých bratrů, z učení Chelčického vyklíčivší, později v helvetské se zvrhnuvší, dalo podnět ku krvavé vzpouře proti zákonitému králi Ferdinandu II., z níž roznítila se *třicetiletá válka* se všemi nevýslovnými hrůzami svými, na jichž následcích z části posud trpíme, musíme Boha vroucně prositi: Od takovýchto vlastenců a učitelů víry — *Vysvoboď nás, Pane!*

Chelčický odvolával se ve svých učeních vesměs prý jen na Písmo svaté; ale to si vykládal úplně jen dle své hlavy, na výklady ani neomylné Církve Páně, ani na nauky nejučenějších bohoslovců v ničem se neohlížeje. A tak zamlouvá se všem bludařům u víře, kteříž vesměs totéž činí, zejmena tedy i těm našim tak zvaným »evangelíkům«!

Řečník byl odměněn hojným potleskem. Mimo to mu školní rada Dr. M. Kovář srdečnými slovy poděkoval, ohlásiv další přednášku na 3. února t. r.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

(Národopisný ruch na Slovensku.) — Tam pod Tatrami je perla vzácné ceny — Slovač.

Věru že zasluhuje, abychom i my Češi věnovali jí co možná největší pozornost.

Na ten čas »Musealná slovenská spoločnost« v Turčanském sv. Martině jest jediným slovenským ústavem kulturním. Jejími publikacemi jsou »Časopis musealnej slovenskej spoločnosti« a »Sborník musealnej slovenskej spoločnosti«.

V publikacích těch obráží se jako v zrcadle vše, co na Slovensku v posledních letech bylo vykonáno na poli národopisu, ač velmi cenné doplňky toho přinesla nám i Pražská výstava Národopisná r. 1890 a pak hlavně Zíbrtův: »Český Lid« a publikace »Národopisné společnosti československé«. Skvostné ukázky slovenské jsou sneseny ovšem i v Pražském »Zemském Museu« jakož i v »Národopisném Museu« v zahradě Kinského (Smíchov—Praha).

Arci i museum v Turčánském sv. Martině — které po úsilné snaze již je pod krovem, obsahuje drahocenné doklady kultury slovenského lidu v Uhrách.

Zmíněný »Sborník musealnej slovenskej spoločnosti« vychází již od roku 1896, nejednou i illustrovaný redakcí A. Sokolíka, tajemníka »Společnosti«. Setkáváme se tu s pracemi nadšených pěstitelů folkloru slovenského, jako je velezasloužilý předseda »Spoločnosti« Andrej Kmeť, Fr. V. Sasínek, Karol A. Medvecký, kněží to slovenští, Pavel Sochaň, Joz. L. Holuby, evang. kněz — jména to v Čechách dobře známá; četně do sborníku přispěli i znamenití odborníci Pavel Křížko, Julius Botto, L. A. Reuss a řada jiných spisovatelů.

Mladší publikací Spoločnosti musealnej je »Časopis musealnej slovenskej Spoločnosti«. Vychází od r. 1898 v Turčanském sv. Martině tolikéž redakcí A. Sokolíka, ročně o šesti číslech. Bohatý je obsah časopisu toho, je tu sneseno národopisných materialií i studií různých oborů množství úctyhodné. Autory jejich jsou páni ze »Sborníka« — ale i autoři zcela noví, jako, Halaša a jiní.

Věru my Čechové můžeme se těšit z kulturní snahy svých bratří pod Tatrami, soustředěné v Museal. Spoločnosti, jejíž z nejprvnějších bodů programu je v Museu Spoločnosti znázorniti nejužší domovinu, národní život slovenský přítomný i minulý, tělesní i duševní; potom i faunu, floru a nerosty krajů podtatránských.

O kéž při krušných poměrech slovenských zájem pro Slováky u nás byl by živější a účinlivější! Snažně se přimlouvám za to, aby každý čtenář na adresu »Musealná slovenská spoločnost« v Turč. sv. Martině (Turocz-Szent Marton) abonoval si její časopis (ročně 4 K — se Sborníkem o 2 K více) aneb aspoň zaslal dárek 1 K Společnosti na vnitřní zařízení Musea. Mají toho zapotřebí.

Činnost národopisná na Slovači se neobmezuje jen na zmíněné již publikace. Vydávají tam i nádherné monografie národopisné, jako je — můžeme říci přepychové vydání: »Detvy« od vynikajícího spisovatele Karola A. Medveckého, řím. katol. kněze! Sám předseda Společnosti Andrej Kmeť napsal předmluvu ke knize té. Stati: Geologická i geografická poloha Detvy, jej výstavnost a cesty, Názvy honov, Meteroologické a klimatoligické pomery, Starožitnosti, Dejiny Detvy a jej lud, O vzniku Detvy, Dejiny okolia od tatarského plenu až po sriadenie Detvy, Pomery poddanstva nášho ludu, Od sriadenia obce po vzbúru Rákoczovskú, Rákoczovské boje v okolí Detvy, Od časov Rákoczovských po povýšenie Detvy na mestečko, Novšie časy, Obecná správa, Dejiny cirkevné, Školstvo, Nárečie, Kroj, Výšivky, Ludové obyčaje, Spev, Hudba, Tanec atd., atd. — vše ač slovensky psáno čte se Čechu tak mile, že nerad knihu odkládá, nemoha najednou pročísti přes 330 stran velkého formátu. Monografie tato ethnografická bohatě je illustrovaná a svědčí o učennosti autora, jenž cituje prameny české, slovenské, německé, maďarské, francouzské a latinské. Kdy u nás v Čechách při sbírání melodií písní nebylo ještě užito fonografu, dávno vědecky již použil Medvecký za cílem tím fonografu. Divím se věru, jak velecenná kniha ta může státi pouze 5 korun. (Lze ji obdržeti na adressu: Karol A. Medvecký, správce fary v Prochoť, pošta Geletnek (Bars M.) Uhry. Za pěkný vánoční dar lze ji koupiti.

O jiných národop. slov. publikacích se zmíníme jindy.

LITERATURA.

LATINSKÁ.

Editiones archivii et bibliothecae S. F. Metropolitani capituli Pragensis. VII. Venceslai Coelestini a Blumenberg. A. Autobiographia. B. Acta capitularia 1646—1674. Edidit Dr. Joannes Nep. Sedlák. Pretium 2 C. Pragae 1906. — 128 stran a 8° veliké. — Každá doba má své rázovité zjevy; takovým je v době války třicetileté a po ní v kapitole svatovítské kapitulár, pak probošt Václav Nebeský, čili jak dle tehdejšího zvyku se psal Venceslaus Franciscus Coelestinus a Blumenberg. Jméno Nebeského není v dějinách našich neznámo, uvádíť se v našich slovnících naučných jako jméno spisovatele českého. (Srovn. Riegrův Slovník I. sv. Str. 747.), v dějinách církevních jmenuje se mužem učeným a štědrým k chudině (Dr. Fr. Krásl, kardinál Arnošt hrabě Harrach, str. 452); více o něm přinesl roku 1882 (str. 72) »Časopis katolického duchovenstva« a r. 1884 »Časopis musea království českého«. Ač pocházel z rodičů katolických, dostal se záhy pod dozor kněze luteránského, který odvedl si ho do Kouřimi; že zůstal věren víře otcův svých a stal se knězem, děkoval Nebeský vroucí úctě k Marii Panně. Ve své autobiografii uvádí, že noc, kterou roku 1626 ztrávil na modlitbácch před milostnou Matkou Staroboleslavskou, jest rozhraním jeho života. Stal se knězem, kanovníkem a proboštem kapituly svatovítské na Hradčanech. Co tam zažil, popsal v díle, které vzácnou pietou vydal prelát dr. Jan Sedlák. Ze zajímavých těchto záznamů poznáváme vnitřní život kapitulárů svatovítských a konstatujeme s bolestí, že chmurné pohnuté a válečné doby tehdejší vrhly ponůrné stíny své i do tohoto váženého sboru. Spis tento poslouží nemálo všem dějepiscům, kteří zajímají se o dobu tehdejší. Prelátu dr. J. Sedlákovi přísluší všechen dík, že uvázal se v práci namáhavou učiniti samorostlé tyto dějinné poznámky přístupné širším kruhům; opatřil je vhodným úvodem, důkladným rejstříkem, připojil pak pod čárou četné korektury, poznámky a vysvětlivky, bez nichž by namnoze text originální zůstal čtenáři temným. *Dr. Rudolf Zháněl.*

NĚMECKÁ.

Stadt Gottes. Illustrierte Monatschrift für das kath. Volk zur Unterhaltung, Belehrung und religiöser Anregung. 29. Jahrgang. 1906. Druck und Verlag der Missionsdruckerei zu Steyl. — Velké oblibě těší se tento obrázkový měsíčník, dospěvší ročníku 29. Poskytuje svým četným čtenářům za nepatrný obnos 4 K tolik rozmanité, zábavné i poučné četby a tolik zdařilých illustrací, jako málo-

který jiný. Při tom dovede redakce zájmy náboženské, světské i moderní tak vhodně podat, že nenápadně čtenáře poutá a získá. Ročník tuto posouzený obsahuje kromě delší napínavé povídky »Das Christagskind« několik kratších prací zábavných, několik básní, statě z dějin církevních i světských, pojednání z různých oborů věd a umění a mnoho rozmanitých a pozoruhodných zajímavostí z celého světa. Obrázků, zvláště podobizen, jest v každém čísle hojnost, v celém ročníku 750. Nemalá péče věnována světovým událostem ve stálé rubrice »Monatschau«. Některá čísla přinesla vhodné pokyny pro křesťanské rodiny, pro paní, pro mládež a pro domácnost vůbec. Odběratelé tohoto časopisu přispívají zároveň na účely misijní. *Josef Herzig.*

Immergrün. Illustrierte Monatschrift zur Unterhaltung und Belehrung. — 18. Jahrgang 1905—1906. Redaktion von Josef Gürtler, Druck und Verlag von Ambr. Opitz in Warnsdorf. — Jest smutnou pravdou, že valná část rodin ještě dobře katolických čerpá své názory a poučení z časopisů duchem nevěreckým aneb alespoň katolickému náboženství ne přátelským vedených. Odtud také šíří se vlažnost k zájmům náboženským a po čase i nechuť i nepřátelství zjevné ke všemu, co s katolicismem souvisí. Snahou časopisu rodinného »Immergrün« jest, poskytnouti katolickým rodinám německým vhodnou četbu, vytlačiti z nich časopisy nevěrecké a poučovati a vzdělávati v duchu katolickém. Nelze upříti, že »Immergrün« úkolu svému čestně vyhověl minulým ročníkem, který se vyznamenává bohatým obsahem jak po stránce zábavné tak poučné. Předností tohoto měsíčníku jest, že bedlivě sleduje práce podnikané k probuzení a upevnění ducha katolického v rodinách a u veřejném životě a sám k tomu různými články přispívá. Tak v socialním románu »Brachesfeld« ukazuje způsob, jakým třeba dělnictvu pomáhati nejen utvrzováním ve víře nýbrž i skutkem; při této tendenci jest román také velmi poutavý a poučný. Rubriky »Zeitgemässe Aufklärung« a »Positive Arbeit« věnovány jsou výhradně snahám k šíření ideí katolických. Kromě toho najde čtenář v každém čísle dosti článků sloužících poučení a vzdělání a všelikých užitečných drobností. »Immergrün« jest jediný větší v Rakouku vycházející katolický časopis obrázkový. *Josef Herzig.*

Deutscher Hausschatz in Wort und Bild. XXXII. Jahrgang. Von Oktober 1905 bis Oktober 1906. Verlag von Fr. Pustet, Regensburg. — Německá literatura katolického směru honosí se několika znamenitými časopisy obrázkovými, mezi nimiž přední místo zaujímá »Deutscher Hausschatz«. Potřebí jen s pozorem prohlédnouti sobě obsah právě ukončeného ročníku 32. téhož časopisu a přesvědčíme se s dostatek o jeho výbornosti. Věnujeť ovšem větší část svých sloupců zábavě svých čtenářů, leč nezanedbává nikterak potřebného poučení a povzbuzení. Velmi poutavé romány a povídky střídají se tu s dosti četnými básněmi, několika životopisy, články v umění, literatuře, vědách přírodních a mn. j. Vyobrazení jsou četná, rozmanitá a velmi případná. Z románů jsou nejrozsáhlejší: »Maigewitter« von J. Peisker, »In der Sierra«, Roman aus Argentinien von J. Gsell-Fels, »Eine Hochzeitsreise« von Emilia Pardo Bazán, ze španělského a »Die Getreuen« von Ludolf Huyn. D. H. vychází měsíčně o dvou sešitech, každý z nich s přílohou »Für die Frauenwelt.« *Josef Herzig.*

Die katholische Welt. Illustriertes Familienblatt. 18. Jahrgang. 1906. Redakteur Leone Niederberger. Verlag der Kongregation der Pallottiner. Limburg a. d. Lahn. — Kdo má potřebu odebírat některý německý časopis obrázkový a poznal uvedený časopis, jistě jej sobě velmi oblíbí. Týž pěstuje zábavu a poučení slovem i obrazem v duchu katolickém. O tom také svědčí poslední ročník svým výtečným obsahem. Shledáváme v něm znamenité romány, jako: »Echte Perle« von M. du Camp-Franc, »Enterbt« von Gabriele Freifrau v. Schlippenbach, historickou povidku »Der Helfensteiner« von Felix Nabor, několik menších povídek a humoresek, vícero národo-cestopisných článků a životopisů. Časopis všímá sobě také věd přírodních, hnutí sociálního, obchodu, kommunikace, literatury a všech odborů umění. Rovněž přináší každé číslo četná vyobrazení, na něž oko se zálibou popatří a mezi nimiž ne poslední místo zaujímají obrazy náboženské, malby genrové, krajinové a zvláště tak zvané přílohy umělecké. Sešitů vyjde za rok dvanácte se dvěma praktickými přílohami »pro paní a dívky« a »předlohy pro kostelní roucha a prádlo«. — Čistý výtěžek tohoto časopisu věnován misiím v Kamerunu. *Josef Herzig*

Adalbert Stifters: ausgewählte Werke. V Lipsku nákladem Filipa Reclama. Čtyři díly vázané ve dvou svazcích. Cena 4 K 80 h. — Ze všech německých klasických spisovatelů je nám nejbližší Vojtěch Stifter, neboť je s námi spřízněn duchem. Narodil se v jižních Čechách v Horní Plané 23. října 1803 a ve mnohých

svých spisech líčí se zvláštní oblibou své rodné město, jeho okolí a překrásný Český les se Šumavou, kdež mu také na skále u Plöckensteinského jezera byl postaven pěkný obelisk. Vydání Reclamovu předeslal životopisnou črtu Rudolf Kleinecke; obsahuje nejznamenitější Stifterovy spisy »Pestré kamení,« »Povídky« a »studie« ve dvou dílech. Spisovatelem stal se náhodou; při procházce ve vídeňské zahradě Švarcenbergově ztratil rukopis své rozkošné povídky »Kondor« a baronessa Munková, která ho našla, byla jím tak nadšena, že se přičinila, aby byl uveřejněn v tehdejším oblíbeném listě »vídeňský časopis.« Teprve roku 1840 vydal donucen přátely první svazek svých »studií.«

Hlavní rysy však Stifterových spisů jsou: přírodu líčí až do nejmenších podrobností jako malíř, všímaje si i broučků i každé květinky, při tom je však idealista, který popisuje sice osoby, vzaté ze života, ale povznešené nade všechny jeho všední malichernosti. Zlatá nitka, vinoucí se všemi jeho spisy, je přísně náboženský, mravní názor, jemuž je podřízeno vše. Vše, co ho obklíčuje, oživí jeho pérem; praví: »s každým, nejbohatším i nejchudším člověkem je pohřbena celá knihovna básní, jež nikdy nevyšly«; »ve všem je obsah, smysl, pocit; i kámen přirůstá ke kameni a udržuje ho. Vše se pohybuje, žije, pokračuje, mluví, vypravuje.« (Studie.) Je mistrem v líčení, ale nedbá hlavního pravidla Lessingova, aby děj statně pokračoval v před. Člověk je jenom štafáží jeho krajinomalby. Všimněme si na př. povídky »Hochwald;« děj vzatý z třicetileté války je jen vedlejší zbarvení, hlavní je básnický popis lesa v létě i v zimě; a tak počíná skoro ve všech svých spisech. Les je vůbec jeho oblíbeným předmětem; v popisu přírody až doposud nikdo ho nedostihl. Kritika má za nejlepší »Bergkrystall« a »Brigitta,« Stifter sám měl za svou nejzdařilejší práci, »die Mappe meines Urgrossvaters.« Z nedostatku děje jsou jeho velké romány »Nachsommer« a »Wittiko,« jež nejsou však v tomto vydání, pro obyčejné čtenáře, milující jen napjatý děj, úplně nezáživny. Jaký vznešený (někdo snad řekne přemrštěný) názor měl o umění: »je pravda, že je umění ve všech svých druzích něco nebeského, ba je jediný náš nebeský dar na světě, je, abych tak řekl, pozemská sestra náboženství, která nás také posvěcuje a má-li srdce porozuměti mu, oblaží a povznese nás;« »příroda je dar Boží, řeč Páně, výraz jeho velebnosti a pořádku;« nazveme-li vzácně krásnou alpskou krajinu vzletnou lyrickou básní, pojmenujeme pak jednoduchost lesů odměřeně epickou.«

Byl po mnoho let zemským školním inspektorem v Linci, kdež i zemřel jako dvorní rada 28. ledna 1868. Za života nebyl mnoho znám, ani po smrti valně si ho nevšímáno, teprve v novější době je velmi oblíben a častěji vydány jeho spisy i životopis. Hlavně všímá si ho pražská společnost pro podporování německé vědy, umění a písemnictví. *Ignát Zháněl.*

ČESKÁ.

Julius Košnář, **Poutnická místa a památné svatyně v Čechách.** V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena neváz. 6 K. — Leží přede mnou kniha v popelavé obálce s delikátní vignetou v rohu: tři muži v národním kroji se smeknutými klobouky, prostřední pak nese korouhev s obrazem Marie Panny; jdou na pouť. Věru nemohl býti volen obrázek ten šťastněji: ta místa drahá, z nichž mnohá zbrocena jsou krví mučednickou, jiná posvěcena posvátnými kročeji sv. bratří Cyrilla a Methoděje nebo jiných národních světců našich, místa památná, která zbožný lid náš od jakživa ve vysoké měl úctě, k nimž přilnul od malička, jež patřiti a navštíviti bylo ideálem dítěte i starce, předvádí nám totiž pěkná knížka tato. Začíná staroslavnou naší svatováclavskou a marianskou Starou Boleslavou, a pak jako ve skvostném kaleidoskopu následují posvátná místa svatoprokopská, Svatá Hora, Tetín a četné jiné svatyně, jsouce seřaděny dle diecésí. Není však nikterak kniha Košnářova suchopárným popisem a mechanickým výpočtem pamatností, nýbrž spisovatel umí do vypravování svého vložiti cit a působiti na čtenáře, třebas se nepouštěl do dlouhých úvah a rozsáhlých rozjímání. — Přičinlivá knihtiskárna Kotrbova vypravila knihu, čítající 528 stran veliké osmerky, velmi pečlivě a úhledně, jak již u ní jsme zvyklí, vložila do textu, mnoho zdařilých illustrací, tak že kniha bude poutníku milou památkou na zažitou pouť předvádějíc mu věci viděné nejen slovem, nýbrž také obrazem. — Pilnému spisovateli prof. J. Košnářovi, který podjal se pionérské práci, vydati první soubornou knihu o našich národních posvátnostech, přísluší všechen dík. Kéž kniha najde onoho rozšíření, jehož vším právem zaslouží.

Dr. Rudolf Zháněl.

Milosrdný Samaritán. Poučná a modlitební kniha pro nemocné a jejich ošetřovatele. Upraveno dle něm. spisu faráře Ferdinanda Ziervogela. (S obrázkem.) Podíl údů Dědictví Svatojanského na r. 1905. — Číslo 92. V Praze 1905. Tiskem knížecí arcibiskupské knihtiskárny. Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého. — Cena 6 K. — Na základě podobenství, jež pronesl kdysi Ježíš Kristus chtěje naznačiti, kdo jest naším bližním, pojednáno v objemném spisu tomto (827 str.) velmi krásně a důkladně v díle prvním o ošetřování nemocných, a to nejprve připomenuto, že ošetřování nemocných je nejzásluhnějším dílem křesťanského milosrdenství, načež učiněna zmínka o nejpřednějších vlastnostech křesťanského ošetřovatele nemocných, jakož i o prostředcích a pohnutkách, kterak se dobrými ošetřovateli nemocných státi můžeme, a pak teprve vyložena péče o duši a o tělesné blaho nemocného s přídavkem o přispění umírajícím. V díle druhém podána v 13 poučeních škola pro nemocné, v díle třetím útěcha pro nemocné při rozličných bolestech vnějších i vniterních a blížícím se nebezpečenství smrti, v díle čtvrtém ve 12 rozmluvách (o lítosti a žalu, o hříchův odpuštění, o milosrdenství Božím, o dobrém úmyslu atd.) vylíčena ozdoba nemocného, v díle pátém ve třech oddílech nastíněno zrcadlo pro nemocné, v díle konečně šestém v pěti odděleních podány modlitby pro nemocné, v dodatku pak modlitby pro ošetřovatele nemocných. Pro praktickou stránku považujeme podíl tento za jeden z nejlepších, i doporučujeme výborný spis tento, jakož vůbec záslužné »Dědictví Svatojanské« každému bez rozdílu co nejvřeleji. *Prokop Zaletěl.*

Slezská kronika. Ročník XVII. Svazek II., III., IV. Tatíčkův zločin. Povídka z dějin slezských. Napsal Adolf Vašek. Kniha humoresek. Sestavil J. Houfek. Nakladatel R. Promberger. V Olomouci 1906. — Povídka »Tatíčkův zločin« jest nejobsáhlejší prací z příspěvků uveřejněných v loňském ročníku této sbírky. Jest to povídka z dějin slezských, jejížto děj odehrává se na sklonku 16. století na Opavsku. Hlavní děj jest hodně romantický, napínavý a líčí se v něm nejeden nýbrž vícero zločinů, které však pan spisovatel dovedl čtenářům za odstrašující příklad podati. Po stránce dějepisné líčeno jest období vytčené velmi případně, podán věrný obraz života tehdejšího na Opavsku, jak venkovského tak městského, jakož i sporů náboženských. Pan spisovatel, vládnoucí dovedným perem, dává v povídce lidu mluvit nářečím, příbuzným staré češtině a šlechtě krásnou češtinou bratrskou; sloh jest plynný a čte se příjemně. — Poslednímu svazku přidána jest: »Kniha humoresek«, obsahující dobré práce toho směru od Rubeše (»Ostří hoši«, »Pan Trouba«, »Lehce nabyl, lehce pozbyl«), Turgeněva (»Rinčí to«) a Čechova (»Neopatrnost«, »Zástěrky«, »Očarované kolo«). Celý ročník této pro čtenářstvo vhodné a častěji již doporučené sbírky stojí 2 koruny. *Josef Herzig.*

Paměti Fr. J. Vaváka, souseda a rychtáře Milčického z let 1770—1816. Vydává Jindřich Skopec. Knihy první část I. (r. 1770—1780). Knih dědictví Svatojanského č. 95., podíl údů Dědictví Svatojanského na rok 1907 č. 2. — Dědictví Svatojanské vydávalo dříve po dlouhá leta 1 knihu, r. 1906 však vydalo knih 5. Tři byly tištěny u Rohlíčka a Sieverse, jedna u Václ. Kotrby a jedna u nás. — Kniha u nás tištěná: »Jaká má býti víra naše« od faráře Fil. Konečného byla již z naší strany oceněna, dnes mluvíme o Pamětech Fr. J. Vaváka, později o třech dalších, takže celý podíl Svatojanského Dědictví posoudíme. O Pamětech Vavákových jsem často slýchával, i sáhl jsem dychtivě po této knize a nikterak toho nelituji. On líčí z většiny poměry venkova, i já jsem z venkova a tak mne tu leccos zajímalo, co čtenář v městě zrozený jen lehce myslí přelétne. Můj otec byl zrozen r. 1810, a otec i děd mého otce dožili se vysokého věku, slýchal jsem tedy od svého otce mnoho, co spadalo do dob Vavákových, hlavně o robotě a vůbec o poddanství lidu vrchnostem, o vrchnostech samých, jejich direktořích, o bídě lidu, o způsobu života, různých domácích právech a obyčejích. S tím větším interesem budou čísti Vavákovy paměti rodáci od Sadské, Kostelní Lhoty, Skramník, kamž byly Milčice, rodiště Vavákovo, přifařeny, od Poděbrad a celé této krajiny. Zde Vavák uvádí četné rody, různé kněze a široké místní události. Popsat tak někdo v minulých dobách moji užší rodnou krajinu, jako Vavák Milčice a široké okolí, ze srdce bych se radoval.

Vavák byl muž zbožný, jako skoro všichni naši katoličtí předkové. O duchovenstvu a víře své mluví s velikou úctou, o náboženských pobloudilcích s bolestí nebo aspoň s bolným nádechem. Naši předkové vynikali velikou úctou k císaři, či k monarchovi. Otec náš nám říkával: děti, monarcha je spravedlivý — podobnou úctu choval k císařovně Marii Terezii a k císaři Josefu II. i Fr. J. Vavák. Rád o nich povídá, co dělali, kam jezdili a co mluvili.

Zasílaje nám různé literární posudky, přiložil převor Maltánský Frà Josef Hamršmíd také posudek o této knize. Vizme, co on soudí o pamětech Vavákových: »Četba kronik probouzela hasnoucí vědomí národní a udržovala na živě český cit a lásku k slavné vlasti. Palackého Dějiny naroda Českého vdechly mu nový život a roznítily lásku k národu i v srdcích germanisací již zaujatých. Rozličná skládání a kroniky byly u nás vezdy oblíbenou četbou. — Frant. Vavák, soused a rychtář milčický, měštěnín plzenský, napsal sedm knih Spisů pamětních, které jako četba lidová a zároveň jako spolehlivá edice k bádání vědeckému budou vydány v Dědictví svatojanském. Vavák byl pravý staročeský písmák, poctivé srdce, ze kterého vyzařuje oddaná láska k víře a k vlasti. Slyšte jen, jak srdečně jal se psáti o padesátiletém jubileu svatojanském: »Všem dobrým, staroupřímným, věrným, katolickým Čechům a milým potomkům k radostnému a milému připamatování tuto padesátiletní obnovo-slavnost našeho milého vlastence a rozeného Čecha . . . . . něco šířeji vypsati jsem si umínil.« — Do poznámek složil vydavatel mnoho text nad čarou doplňujících dat, z nichž jest zjevno, že nešetřil ani času ani pilné práce, aby prosté vyprávování Vavákovo opravil, doplnil a vysvětlil. Docílil tím edice vědecké, jako přidanými obrázky velmi dobře posloužil účelům četby lidové.«

Tomáš Škrdle.

Dr. *František Kryštůfek*: **Protestantství v Čechách až do bitby Bělohorské (1517—1620).** Dědictví sv. Prokopa v Praze čp. 46 na rok 1906, stran VII. a 435, cena K 7·50. — U šesti hlavách, jež co do trvání odpovídají dobám vlády českých králů od Ludvíka po Ferdinanda II. a souhlasí v jednotlivých fasích s vývojem protestantství v Čechách, líčí náš slovutný Nestor církevního dějepisectví, jak protestantství u nás začalo, jak se šířilo a bylo trpěno, jak se nespokojilo s dosaženou svobodou, dospělo k násilné revoluci, která zbraní potřena byla na Bílé hoře. — Při spracování sloužila za pramen případná starší i nová literatura, domácí i cizí. Knihy, ze kterých jiní spisovatelé naši posud nečerpali, osvětlily nejednu stránku té pohnuté doby a ozářily některé posud v mlhavých obrysech kreslené postavy. — Historický klid neopouští spisovatele, ani když opravuje, nebo doplňuje mínění jiných. Břitce rozhoduje, jak se věc správně má a doloží svůj názor důkazem. — Klidná mluva, zralý soud, obsažná znalost, širý přehled, jsou přednosti díla, se kterými se v našich knihách a článcích, druhdy i na nový material bohatých, potkáváme. — V příloze otištěn jest Majestát Rudolfův a Porovnání mezi stranou pod jednou a pod oboji. Kniha končí obšírným ukazatelem. *Fr. Jos. Hamršmíd.*

Světlušky. Četba pro dospívající dívky. I. Ella. Novella. Napsala Augusta Rozsypalová. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem Mariánské Družiny učitelek. 53 str. Cena 30 h. — Ella, dcera bohatého z Ameriky se vrátivšího českého statkáře, opouští ústav klášterní, v němž od mládí byla vychována. S obavou: Slíbilať Kristu — ač přenáhlenė a bez rady otce duchovního — do stavu řeholního vstoupiti . . . Brzy ochuznává rozkoše života domácího i společenského a jímá plnou duší všechny ty dojmy, které nový tento život ji skýtá. Ušlechtilá duše její čelí dlouho všem lákadlům, panuje, vznáší se nad nimi. Konečně však couvá přec: mladistvý, idealní a pro blaho lidstva obětavý doktor Želivský poutá srdce její. — Duševní boj. — Neočekávaný obrat: Želivský končí náhlou smrtí; Ella tříbena bolem, vrací znovu celou svou lásku Kristovi. Pojavši ideu Želivského zakládá s otcem ústav pro idioty a vstupuje v Římě k sestrám »Lásky Boží.«

Novellou vane ušlechtilý, idealný duch, pravý opak realistických názorů větší části současné belletriky. Postup povídky přirozený, ač na některých místech poněkud nahlý, karakteristika osob, zvláště ženských, důsledná. Obsah theologicky správný.

Jak, kdyby Ella své »zoufání« též za hřích (ač všední) měla a netoliko za pouhou pokoj jejího srdce vzrušující vadu? Objektivně jest asi to správnější. Neboť jiné je stanovisko dívky, která opouštějíc ústav klášterní toliko touží po stavu řeholním a jiné dívky, která již slibem (ač přenáhleným, přec platným) jest vázana do stavu řeholního vstoupiti. Tato mnohem větší má povinnost povolání své zachovati a hřeší skutečně, vrhá-li se bez dostatečných důvodů v nebezpečenství slibu svému nevěrnou se státi.

Stav manželský v povídce též velmi důstojné místo zaujímá. Netřeba tedy novellu z nesprávné tendence viniti. Žeť něco vyššího, ušlechtilejšího, ideálnějšího stopám Kristovým v evandělické chudobě, čistotě, poslušnosti sledovati, mním, že uzná každý, kdo jen poněkud ducha svého do svatých knih Nového Zákona ponořil.

Pročež rád četbu tuto doporučuji těm, jimž platí — dospívajícím dívkám, zvláště v kritické době přechodu »z kláštera do světa.« Alois Stork T. J.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Přijetí pravoslavného kněze do lůna katolické církve. 3.—16. srpna slavně vykonán v starožitné lucké kathedrále, lucko-žitomirské diecese, obřad přijetí pravoslavného kněze-mnicha Chondru do lůna sv. církve římsko-katolické. Za přítomnosti biskupa Karla Niedzialkowského, místního děkana-kanovníka Staňkovského, četně shromážděného duchovenstva a věřících složil kněz Chondru před magistrem bohosloví Jarzymowskim vyznání víry, načež hluboce vzrušenému novoobrácenci udělil biskup Niedzialkowski pastýřské požehnání na nové dráze života.

Kněz Chondru narodil se r. 1877 v Kiriněvě, v bessarabské gubernii a jest synem bojarů Theodora a Olgy z Čekanů. Ukončiv čtyřletní běh v pravoslavném semináři odebral se do Rumunska, kde dva roky studoval v duchovní akademii v Bukurešti. Odtud vypravil se do Řecka, kde po složení klášterních slibů v slavném klášteře athonském vysvěcen na kněžství eleutheropolským arcibiskupem Agathonem. Roku 1901 vrátil se do Ruska a tu byl církevní vládou střídavě ustanoven v duchovní správě v Minsku, v Kazani a konečně jako sekretář pravoslavného semeniska ve Vilně. Odtud poslán byl po nějakém čase na Volyň, kde se trudil v klášteřích Trigorjevském, Dubeňském, Zagorovském a Měleckém. Pilným studiem theologie pravoslavné a katolické nabyl pravdymilovný a pravdy hledající šlechetný kněz přesvědčení, že pravda ta je jedině v církvi římsko-katolické, i neváhal poddati se vládě toho, o němž pravda věčná vyřkla: »Ty jsi skála a na té skále vzdělám Církev svou a brány pekelné jí nepřemohou.«

Tento veřejný přechod pravoslavného kněze a mnicha ku katolicismu jest od prohlášení svobody svědomí v Rusku prvním, dosavádě neslýchaným činem a zjevem — ale jistě nezůstaně ojedinělým. — Že vzbudil v celém kraji veliký zájem, rozumí se samo sebou. *Karel Jindřich.*

Hudební skladatel v Severní Americe jest Čech Josef Ptašinski, duchovní správce osady sv. Jana Nepomuckého v Eunis, Texas. Vydal již skladbu »Poklad«, která se provozovala na katolických jevištích ve Vídni, na Moravě, Clevelandě a jinde. Teď dle amerického »Hlasu« pracuje na dokončení jihoslovanské operety »Kraljevič Marko« čili »Ženitba Sibinjanina Janka« a na původní operetě »Vzhůru do Ameriky!« Zvláštní to zjev u našich rodáků za oceánem. *d.*

Velehradská literatura. O málo kterém místě bylo tolik psáno, jako o Velehradě, kde odpočívá svatý Methoděj a kde odehrávají se hlavní děje říše Velkomoravské. Je známo, že vycházel několik roků »Sborník Velehradský«, který se především obíral ideou cyrillo-methodějskou. O Velehradě vyšlo několik stručných popisů a průvodců na př. od K. V. Slavíka. — Mnoho o Velehradě psali Josef Vykydal a Jan Vychodil v rozličných časopisech. Tohoto památného místa dotýká se kniha Dubcova: »Ze zlatých dob Moravy«, která jest psána duchem národním a katolickým. Ta nalezla mecenáše, který na své útraty ji zdarma dává některým stavům a tak došla už rozšíření 85.000 výtisků. Sbírku písní, které se na Velehradě zpívají, vydal dr. Cyrill Stojan a mezi těmi nejoblíbenější Cyrillo-Methodějskou »Bože, co's ráčil«, která se zpívá také ve třech stech farnostech. Literaturu tu šíří také Ignát Wurm. Od Jana Vychodila vyšla brožurka »Mistr Jun Hus nebo sv. Cyrill a Methoděj?« O Velehradě jedná »Mythologie slovanská«, jakož i spis dra Jana Nevěřila o vzácném výsledku vykopávek pod názvem: »Nálezy historické na velepamátném Velehradě. Vzpomeňme ještě na dílo Josefa Chodníčka »Velehradský Král. Stol.«, Jana Vychodila »Velehrad a jeho památnosti slovem i obrazem«, »Album velehradské« a jiné. Slušná to řada spisů o jediném místě naznačuje lásku, s jakou Češi a katolíci lnou k posvátnému Velehradu. — *d.*

Ze slovanského světa. II. (*Jubileum Slováka v Chorvatsku. — 20tiletě působení Fr. Gerbiče v Lublani. — Odkrytí pomníku M. Vilharu v Postojně. — Vydávání dvou katolických knihoven v Lublani. — Stoleté výroči narozenin Jovana St. Popoviče. — † Ivan Lepušič. — † Josip Kozarac. — † Stevan Sremac. — Sjezd bulharských esperanlistů. — Svěcení praporu českého spolku v Sofii. — Modernisté mezi bulharským nižším duchovenstvem.*) — Nedávno slavil 85. narozeniny v 60. výročí svého literárního působení mezi Chorvaty Slovák kněz *Janko Tombor.* J. Tombor přišel r. 1844 jako klerik do budapeštského ústředního semináře, kdež se stal brzy dobrým přítelem Chorvátů: A. Veber-Tkalčiča, Kvaternika, Starčeviče a j. v. Když se seznámil s Kolárem, psal do slováckých listů, chtěje působiti mezi slováckým lidem, ale jeho chorvatští přátelé ho přemluvili, že vstoupil

do djakovského semináře, kde byl jeho profesorem Strossmayr. Jako kaplan psal politické články a básně. Větší spisy uveřejňoval v »Danici«, »Katoličkem listu« a »Nevenu«. Roku 1875 dal mu Strossmayer svou patronátní faru, kdež byl Tombor do své pense. J. Tombor žije nyní v Djakovu a dosud se zabývá o kulturní a literární poměry slovácké a chorvátské. Tombor napsal mnoho básní a povídek. Roku 1854 byla jeho báseň »Hajdukova zaručnica« poctěna jako nejlepší belletristická práce cenou 300 dukátů a vyšla v českém překladě v »Lumíru«. — Loni slavil ředitel pan *Fr. Gerbič v Lublani* dvacetileté jubileum svého působení při »Glasbeni Matici« (Hudební Matice). Pan ředitel je 67 let stár a z pouhého vlastenectví se zřekl materielně lepší služby ve Lvově (byl tam profesorem v konservatoři) a přišel do Lublaně, aby tu působil na hudebním poli. Gerbič má veliké zásluhy o slovanskou hudbu, jest tvůrcem slovinské opery. Gerbičovo jméno úzce souvisí s každým pokrokem slov. hudeb. umění. — Slovinci nedávno odkryli pomník v Postojně *Miroslavu Vilharu*. Vilhar jest ve slovinské literatuře representantem doby národního probuzení. Byl básníkem, skladatelem a publicistou. Ačkoliv jeho básnická a hudební díla nemají veliké umělecké ceny, přece se stala populární jako na př. písně: »Zagorski zvonové«, »Po jezeru bliz' Triglava« a jiné. Roku 1850 složil Vilhar první slovinskou operu »Jamska Ivanka«, která jest podnes na slovinském repertoiru. Z jeho péra vyšly též frašky »Župan«, »Detelja«, »Pomsta« a »Poštena deklica«, které svého času mezi Slovinci probouzely národní uvědomění. — Nákladem »Katolického knihkupectví« v Lublani začaly vycházeti dvě katolické knihovny »*Leposlovna knjižnica*« *a* »*Ljudska knjižnica.*« Prvá bude vycházeti každého čtvrt roku a bude přinášeti překlady cizích moderních autorů a také původní spisy. Tato knihovna jest určena slovinské intelligenci. Jako prvý svazek vyšel překlad Bourgetova díla »Razporoka«. Druhý svazek bude obsahovati zajímavou povídku z ruské revoluce »Hiša ob Volgi« a Turgeněvova »Stepního krále.« — »Ljudska knjižnica« jest určena slovinskému katolickému lidu a bude přinášeti jen zajímavou mravně úplně nezávadnou četbu. První sešit přináší povídku »Znamenje štirih«. Anglicky napsal A. Conan Doyle. Jednotlivé sešity stojí 20 h. — *Stoleté výroči narozenin Jovana St. Popoviča* slavili Srbové ve Vršcu v Banátu ku konci září. J. S. Popovič byl záslužný srbský spisovatel a buditel. Narozen roku 1806 ve Vrši, studoval v Temešváru a pak v Pešti. Byl nejdříve gymnasijním profesorem, pak advokátem a profesorem práva v Bělehradu. Od roku 1842—1848 byl srbským ministrem vyučování. Popovič jest zakladatelem nynější srbské královské akademie, která dřív existovala pod jiným jménem. Popovič již jako studující v Pešti napsal tragedie »Nevinost ali Svetislav i Milena« a »Miloš Obilič« a j. Roku 1830 vydal prvou veselohru »Laža i Paralaža«; jeho nejoblíbenější veselohra jest »Tvrdica«. Když bylo v Bělehradě ustanoveno divadlo, napsal dlouhou řadu tragedií a veseloher. Popovičovy hry mají zajímavý děj a proto měly veliký úspěch i v Záhřebě. — Smrt mezi jihoslovanskými literáty řadí v poslední době nemilosrdně: V Apotovu u Križevce zemřel chorvatský spisovatel *Ivan Lepušic* v 52. roce. Všechny jeho povídky jsou čerpány z bosenského života. Jeho »Bosančice« jsou populární. — V Koprivnici v Chorvatsku zemřel *Josip Kozarac*, známý chorvatský literát. Příčinou smrti byla tuberkulosa. Kozarac byl kníž. nadlesním ve své rodné vsi Vinkovicích. Z počátku psal básně, pak dramata, ale nejvíce vynikl v povídce. Jako povídkář jest socialistou a realistou. Látku ke svým pracím čerpal ze Slavonie. Mnoho povídek z péra Kozarace uveřejnil »Vienac«, »Matice Chorvatská«, »Nada« a »Dom i Sviet«. — Po delší těžké nemoci zemřel v Soko-Banji bělehradský profesor *Stevan Sremac*, srbský spisovatel a historik. V literární práci Sremaca mají důležité místo jeho historicko-básnické plody. Sremac byl rozeným básníkem a proto i básníkem zůstal i v historických spisech. Jeho historické spisy nejsou suchopárné rozpravy, nýbrž básně v prose, které každý rád čte. Ze Sremacových historických obrazů jmenujeme spis o Vlastimíru, Mutimíru, králi Dragotinu atd. Sremac napsal též mnoho humoristických povídek a obrázků. V tom oboru jest jeho nejlepší prací »Jukova slava«. — *Bulharští esperantisté* měli nedávno sjezd v Sofii, na kterém se usnesli vydávati list, jenž bude tisknut v bulharském a esperantském jazyku. Mimo to se radili o organisaci všech znatelů esperanta v Bulharsku. Esperanto, jak známo, vynašel varšavský žid, dr. Zamenhof. — Naši krajané žijící v Sofii v Bulharsku, měli 1. října ve dvoraně »Slovanské Besedy« řídkou slavnost. Tamější *spolek Čech* totiž světil nový spolkový prapor, který mu darovali obyvatelé rodného města dr. Adolfa Rudolfa, který jest velikým přítelem Bulharů. Při svěcení praporu řečnil Čech p. Šak, gymnasijní profesor v Sofii a předseda spolku »Čech«. Bulharské ministerstvo vyučování při této slavnosti zastupoval p. Bobčev. *Fr. Štingl.*

Vánoční nadílka v Katolické besedě. S velikou pílí a obětavostí sbírá výbor Katolické besedy rok co rok dárky, aby z nich oděvem, obuví, vánočkami, ovocem, ořechy, cukrovím a částečně i knihami podělil chudé dítky pražské. Pravidelně sebere se 1400—1500 K, o což mají hlavní zásluhu v prvé řadě p. školní rada dr. M. Kovář a ve druhé pasíř p. Jan Staněk.

Letos bylo poděleno v den sv. Tomáše apoštola na 90 dítek. Slavnost byla konána v Merkuru za přítomnosti Jeho Eminencí ndp. Leona kardinála Skrbenského. Mimo něho byli přítomni pp.: prelát dr. Jan Marek; Msgr. Mor. Pícha, kníž. arcib. sekretář; farář dr. Karel Řehák; místodržitelský rada Ant. Mařánek s rodinou; vrchní poštovní rada Adolf Wacha; magistrátní rada Malfertheiner; Jan Ehrendorfer, úředník České spořitelny; vrchní berní Kafka s chotí; Jan Czada, zlatotepec a majitel domu s chotí a dcerou; slečna Treixlerova; redaktor Jindřich Dietze s rodinou a jiní a jiní.

Krásné slavnostní řeči pronesli pp. školní rada dr. M. Kovář a farář Josef Ruml. Jeho Eminencí jim za ně srdečnými slovy poděkoval. Pěvecké kvarteto »Varyto« předneslo tři dojemné čtverozpěvy. Jeho Eminencí udělil přítomným vrchnopastýřské požehnání, načež dítky plny radosti odnášely si domů vánoční dárky. — A my členové a výboři Katolické besedy i všichni přítomni radovali jsme se s nimi.

Nový »odpadlík« návštěvou u redaktora Herbena. Redaktora Herbena, sedícího s přítelem v redakci, navštívil nedávno jeden starý známý někde od Votic, jménem Tobiášek, s nímž se kdysi pan redaktor v prázdninách »na píle« často bavíval. Zajímavou schůzku tuto líčí pan Herben ve feuilletonu »Času« dne 14. října 1906, číslo 283. Tento starý známý páně Herbenův přichází, aby se s panem Herbenem poradil: chce jíti do nové církve, tu co má pan Herben, neboť se mu ta jeho stará (katolická) »nelíbí«. Od které doby se mu ta katolická církev nelíbí, zda od oné doby, kdy se začal baviti na píle s panem Herbenem — to ovšem feuilleton onen nepovídá. Ale pan Herben — k neuvěření« úmysl ten tomu starému »známému« rozmluvil, protože seznal, že by nejraději svoji duši »prodal« a podotýká ve feuilletonu: »Tisíce a statisíce duší bylo by v Čechách na prodej, kdyby někdo kupoval. To Svatý Vojtěch jistě neví . . . . !« Milý pane Herbene! Sv. Vojtěch ví to dobře a zná jich dosti, kteří pro chléb a třeba i pro místo v redakci odkopli víru po předcích zděděnou. Sv. Vojtěch ví, že se i v budoucnosti třeba leckdo najde, kdo prodá svoji duši, ale také při tom ví, ač nestudoval logiku u pana prof. Masaryka, že nejsou tací odpadlíci snad na hanbu katolické církvi a nekvalifikují katolickou církev, ale na hanbu jsou spíše té církvi a té církvi dávají pochybnou kvalifikaci, která Jidášskými markami duše zaprodanců takových kupuje! Nelíbí-li se katolická církev nějakému Tobiáškovi, jejž sám přítel Herbenův nazývá ve feuilletonu zmíněném »mazaným chlapem«, není tím ještě řečeno, že by katolická církev musela býti špatnou. Že se Tobiáškovi katolická církev nelíbí, zcela pochopujeme, uvážíme-li, že se bavíval s panem Herbenem a jak se zdá, uzavřeli spolu přátelství, když jej pan Herben přijal nejen v redakci, v nichž nebývají obyčejně návštěvy vítány, ale dokonce jej, jak feuilleton praví, i uctil hrnkem kávy, třeba se zdál příteli páně Herbenovu — mazaným chlapem. Ba, milý pane Herbene, nevidíme v tom ani nic divného, když onen Tobiášek chce změniti víru, p r o t o ž e s e m u s t a r á n e l í b i. Povíme Vám jiný příklad. Známe jednoho vzdělaného pána, jenž změnil víru, ne proto, že se mu nelíbila, ale pouze z důvodů rodinných. Víte kdo to byl? Pan prof. Masaryk, jenž se tak vyjádřil k panu — Kuntovi, jak tento druhdy výslovně prohlásil v »Katolických Listech« dne 28. ledna 1902. Vy jste jej ovšem opravili v »Času« dne 30. ledna, že pan profesor přestoupil k protestantismu prý pro — polovičaté zákony rakouské. A tu tvrdíme, pane Herbene, ať bylo tak či onak, takové z e v n ě j š í důvody (ať již rodinné nebo jakékoli), kdyby byly sebe silnější, nikdy nenahradí důvody — vnitřní. A také podlehnutí takovým z e v n ě j š í m důvodům není ještě žádnou známkou nějaké náboženské opravdovosti, nějaké náboženské síly, nýbrž naopak spíše známkou neopravdivosti a slabosti a známkou bezcharakternosti! Pan Herben praví, že onomu Tobiáškovi vyličil, že kdyby se stal evangelíkem, musel by navštěvovati potom služeb Božích a plniti různé povinnosti a proto mu to raději rozmluvil. Pan Masaryk, jak nám druhdy pan — Kunte prozradil (»Katol. Listy«, 28. ledna 1902), ač evangelík, prohlásil, že protestantských bohoslužeb n e n a v š t é v u j e a že je katolickým kněžím bližší . . . . ! ! ! Může-li dnes pan Kunte, ať to popře! A nyní se tážeme, pane Herbene: Kde je více opravdovosti náboženské, u onoho mazaného chlapa anebo u pana prof. Masaryka, nebo kdo spíše z přesvědčení odhodil svoji katolickou víru, nebo zkrátka jaký je rozdíl mezi oním mazaným chlapem a mezi profesorem Masarykem?

Temný středověk. »Obzor národohospodářský«, časopis věnovaný otázkám národohospodářským a socialně-politickým, jejž rediguje docent právnické fakulty české university Dr. Josef Gruber, napsal ve článku »Technika a ethika« (ročník X., říjen 1905, str. 404): »Všechen pokrok v ovládání vnější přírody je tedy závislý na pokroku našem v socialním krocení individuelních pudů a náruživostí. V tom směru právě středověk se svým mocným odvrácením se člověka od přírody a přirozeného, s oním hlubokým a duševně mravním soustředěním člověka a uzpůsobením jeho k oběti a disciplině, stal se dějinným předpokladem moderní vědy přírodní se vší její výkonností technickou. Podivuhodna je tu právě veliká »technika sebeovládání« v prvních křesť. století, epochy askese a tuhé kázně, bez níž by nebylo bývalo ani hospodářského a technického květu středověku ani konečně triumfů moderní práce technické. Americký sociolog Hyslop upozornil, jak právě ona »výchova pro záhrobí« zvykala člověka obětovati statky přítomné za budoucí a měla tak neocenitelný význam socialně-paedagogický — vždyť všechny veliké výkony socialní, vědecké i technické spočívají na takovém idealismu, beroucím se za statky a cíli, které jdou daleko nad pomíjející odměnu okamžiku a nemohou slibovati ani osobní slávu a uznání. Liebig praví, že veliká masa lidí nemá ponětí, s jakými obtížemi jsou spojeny práce, jež obor vědění skutečně rozšiřují, že by ani vrozený pud člověka po pravdě nepostačil zmoci překážky, nabytí každého volikého výsledku v cestu se stavící, kdyby se pud ten v jednotlivcích nestupňoval v mocnou vášeň, jejich síly napínající a zmnohonásobující. Dubois-Reymond praví: »Nejnovější věda přírodní děkuje částečně za svůj vznik křesťanství. Hrůzná vážnost tohoto náboženství propůjčila průběhem dob lidstvu onen těžkomyslný, do hloubi jdoucí rys, který je k namáhavé práci badatelské činil schopnější, než lehkovážné světáctví pohanstva«, a Josef de Maistre upozorňuje, jak ona hluboká trpělivost a pečlivost, svědomitost a vytrvalost v malém, bez které by exaktní vědy nebyly nikdy mohly prospívati, ona svrchovaná přesnost a zevrubnost ryze pro věc samu byla pohanstvu neznámá.« Tak vida, čím bylo křesťanství a onen temný nenáviděný středověk s jeho askesí pro moderní vědu přírodní a pro nejmodernější vědu technickou! *Hch.*

Čest katolického duchovenstva u nás a čest pastorů v Německu. Známý básník »Simplicissimu« Petr Schlemihl, pravým jménem dr. Ludvík Thoma, jenž se dotkl v básni v Simplicissimu uveřejněné protestantského theologa Bohna a pastorského stavu, odsouzen byl nedávno ve Stabelheině u Mnichova pro urážku řečeného theologa a pastorského stavu vůbec k šestinedělnímu vězení, kteréžto trest si také již skutečně odseděl. U nás naproti tomu smí každý kněží pomalu beztrestně vynadat!

Každý učenec nemusí býti moudrým, ale může a má jím býti, ale naopak ne každý může býti učeným, ale moudrým může býti každý i neučený. Tato hluboká pravda u nás často se neuznává a stává se nezřídka, že zejména naši učenci činí si patent na všechnu moudrost a na nejlepší nazírání životní. Tentokráte však i sama »Česká Mysl«, časopis filosofický (ročník VII. z 1. listopadu 1906, seš. 6. str. 422) uznala: »Jsou lidé velkých vědomostí a jemného citu, ale nedovedou se prakticky orientovati životem, nedovedou uplatniti své schopnosti a nedovedou uskutečniti své záměry. Mezi výchovou rozumovou, jak se u nás obyčejně děje a výchovou, vývojem osobnosti je vůbec veliký rozdíl. Vzdělání naše je většinou theoretické, rozumové, neobyčejně vypěstěné a při tom osobnost sama sobě ponechána nepěstěná. A přece povaha rozhoduje především o našem životě . . . « Jinými slovy řečeno: Páni profesoři poučují, ale nevychovávají a celou řadu mladých intelligentů pouštějí do života bez výchovy, bez zásad a ideálů . . . Dali jim ovšem »vědu«, která ostatně sama sebou je někdy dost diskretována, ale víc nic . . . Ale jednu velikou zásluhu si mohou mnozí páni profesoři aspoň přičísti, totiž, že vzali žákům náboženství . . .

Kde najdeme pravdu? Na to odpovídá bezpečně nový časopis spiritistický »Proč žijeme« (roč. I., čís. 9 z 15. října 1906, str. 162): »Nikoli v modlitebnách, ni v kostelích či mošejích, nikoli v knihách či vyznání víry nebo ve výrocích těch kterých proroků, nýbrž v hlubinách své vlastní duše. Hledejte v ní. Jest to atman, jáství, duše duší. Proto praví Vedanta: každý sám musí dojíti spasení skrze vlastní své »Já« nebo atmana . . . .« Člověk musí se opravdu smáti, jaké nesmysly se mohou tisknouti a musí se diviti, že se najde někdo, kdo nesmysly takové čte a bere vážně . . . O takovém ohlupování lidu ovšem »Volná Myšlenka« neví, protože má na starosti jen — klerikály! Z uvedeného

výroku zmíněného spiristického časopisu jest již patrno, že hrot tohoto nového náboženství, lze-li spiritistický paganismus tak nazvati, namířen jest proti zjevenému náboženství, proti zjeveným článkům víry a proti katolické církvi vůbec. Spiritisté jsou již nyní samostatnou, úplně zorganisovanou sektou, která má své symbolum víry, svou hierarchii, která koná na místě bohoslužby své pravidelné schůze a šíří svou nauku mnohými časopisy. Tím spíše věnovati jest hnutí tomu svoji pozornost.

Drem Kalandrou zabývají se stále ještě evangelické časopisy, což je důkazem velikého zklamání, jež jim připravil. Nevědí asi, že takový pán, začne-li střečkovati, protestantismem uchlácholiti se nedá. Buď — anebo. Buď katolík anebo odpůrce křesťanství; tertium non datur: protestantismus je polovičatost a nedůslednost! Píše tedy »Hus« (čís. 10): Dr. Kalandra přichází znova v zářijovém čísle »Volné Myšlénký.« Chápe prý naše (protestantské) původy, ale přistoupit na ně nemůže. My jsme v tom hůře. My (protestanté) jeho důvodů ani nechápeme. Nám jeho nábož. projekt jest konglomeratem všelikých —ismů, z nichž některé se amalgamují jako oheň s vodou. Nám náboženství bez Boha, pobožnost bez modlitby, mravnost bez zodpovědnosti před jedině neomylnou stolicí, účelnost světa bez Kristova zorného úhlu věčnosti — to všecko jest nám Lichtenbergův nůž. Náš bůh je někdo, nikoli něco a bůh (s malým b) nám není nic. A na ničem nic, ani naše církev státi nemůže. Postulát pane K. byl: Zbořte dům i střechu, abych já byl pod širým nebem. K tomu stačilo daleko míň a to se stalo. Dr. K. má, co chce (odešel od protestantů), aniž bychom my byli musili bořiti své duše přístřeší. Jeho postulát jest: tabulam rasam! Bible a kancionály a katechismy na jednu hromadu a každý pastor ať je Koniašem. To, co dr K. zove náboženstvím, nám je bezvěrstvím. My věříme a reklamujeme volnost myšlenky. Či je tato pouze pro nevěrce? A t. d. — Celým článkem vine se samochvála: my jsme dra Kalandru nedrželi, mohl jít. Za to jest jim dr K. jistě vděčen, považí-li, co mu to dalo práce, než ho katolíci pustili. Zvláštní je, že majíce dům se střechou, nechápou, že by mohlo v tom domě být někomu dusno, kdežto o katolicismu hrubě a posměšně tvrdí, že »dusí individuality.« Pro sebe reklamují volnost myšlenky, ale míti přesvědčení katolické, jest jim ohavností a sklonem k »pogromu« — k nevěře a mravní zkáze. A to smějí u nás kázat a tvrdit veřejně. *L. † m.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Za polovici. Od 15. ledna t. r. prodáváme kalendáře Sv. Vojtěch, Sociální a Štítný za polovici. Poštovné, při jednotlivém kalendáři 20 h, platí si objednavatel. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Z tábora katolické moderny. Také ndpp. biskupové moravští zapověděli »Bílý prapor«. Odsouzení modernisti vydali proti tomu pamflet »Uřezaný jazyk«, v němž kde koho, i redaktora t. l., znectili. K tomu podotýká brněnský »Hlas«: »Bílý prapor« z důvodů známých byl od ndpp. biskupů zakázán a od vydavatelstva také zastaven. Ale na rozloučenou vyšel místo »Bílého Praporu« »Uřezaný jazyk«, který textem i karikaturou dokázal všem, kdož snad ještě o oprávněnosti zákazu pochybovali, že zákaz tento byl docela oprávněn a zdůvodněn. Je-li tento způsob, jímž přátelé »Bílého praporu« na jeho zákaz odpovídají, výronem jejich skutečného přesvědčení, pak třeba jich jen politovati, že se mohli tolik zapomenouti. — A pražský »Čech« dodává: »Uřezanému jazyku« dostává se soustrasti v »Září«, jež vyjadřuje se takto: Reptajícím vyřeže se jazyk. Biskupové v Čechách a na Moravě zastavili časopis mladšího kněžstva »Bílý Prapor« tím, že prohlásili za zbavena kněžství (?) každého kněze, který ho odebírá. Mladí kněží vydali ihned časopis »Uřezaný jazyk«, ve kterém prohlašují, že tento zákaz neuznávají, že jest hnusný a inkvisiční a byl vydán z pomsty. Neboť mladší kněží často napsali trpké věci o lakotě, bohatství a tvrdosti biskupů.« — »Od vážného ke směšnému je malý krok«, dí pořekadlo. V celém katolickém světě není podobného případu, aby katoličtí kněží vydávali si list, v němž děly se útoky tolik rabiátní na biskupy, jako v »B. P.« Proto též potlačení jeho v české žurnalistice nevzbudilo ani nejmenšího politování — kromě »Záře« a listů podobných. »Uřezaným jazykem« řízli se páni sami. V pamfletu oznamují pp. modernisti, že budou vydávati časopis »Rozkvět«, který v lednu t. r. již vyšel. — Mimo to byl rozeslán tento leták: V e l e d ů s t o j n ý p a n e b r a t ř e! – Počátkem nového občanského roku přemýšlí každý intelligent, jaký časopis měl by si pro rok ten před-

platiti. Pro českého katolického kněze jest v té příčině volba velmi těžká. Jest nesporno a bylo českým duchovenstvem již mnohokráte s důrazem prohlášeno, že dosavadní katolický český deník »Čech« naprosto nevyhovuje. Ke sterým stížnostem předchozím přistoupili velmi vážné výtky původu nejnovějšího. »Čech« postavil se příkře proti jediné organisaci českého kléru, proti Zemské Jednotě čes. katol. duchovenstva, jíž duchovenstvo české přineslo veškeré své sympatie a od níž v budoucnosti ještě tolik očekává. — Ač udržován finančně tak zv. nižším klérem, propůjčuje se rád a pokaždé za berana, kdykoli jde o to, oprávněné tužby a snahy duchovenstva zakřiknouti a pošlapati, kdykoli kruhy interesované z naprostého nepochopení doby a poměrů ubiti se snaží lidská a občanská práva nás českých katolických kněží. — Učinili jsme z toho důsledky, zastavili jsme odebírání »Čecha«, nepředplatíme ho pro rok budoucí, protože jako lidé čestní nedovedeme srovnati se svou ctí, podporovati toho, komu jde jen o prospěch hmotný, komu jsou sice sympatické peníze nižšího kléru, ale cizí a nenáviděny snahy a tužby jeho. — Než budeme míti v pravdě katolický, lidový a nestranný denník a doufáme, že to bude co nejdříve, sečkejme, vypomozme si zatím jiným konservativním listem (brněnský »Hlas«, »Politik« atd.), ale jako celí, hrdí mužové »nelíbejme dutky, jimiž tisíckrát byli jsme bitil« — V Praze, datum pošt. razítka. — Liga českých kněží na hájení lidských a občanských práv kléru.

Dne 6. ledna t. r. vyšlo v »Čechu« proti tomuto letáku následující úřední prohlášení:

Jelikož kníž. arcib. Ordinariátu na tom záleží, aby důst. duchovenstvo nade vši pochybnost jasně a určitě vidělo a znalo stanovisko vrchnopastýřských úřadů, jaké tyto zaujímají ke všem proudům obzvláště v poslední době mezi duchovenstvem se vyskytujícím a jelikož k. a. Ordinariát má i povinnost varovati náš klérus, aby se nedal snad zaslepiti a svésti na scestí hesly a akcemi neblahými, prohlašuje pro rychlé uvědomění důst. duchovenstva zatím touto cestou, dříve nežli se tak stane v úředním »Ordinariátním Listě«, následující: V posledních dnech rozvinulo činnost jakési tajné sdružení pod jménem »Liga českých kněží na hájení lidských a občanských práv kleru«, jež rozesílá mezi kněžstvo tištěná prohlášení. Kníž. arcib. Ordinariát pražský ve jménu svém i ve jménu všech nejdůst. biskupských ordinariátů českých prohlašuje tímto, že žádnému sdružení toho jména »Liga českých kněží na hájení lidských a občanských práv kleru« schválení nedal a že naopak činnost a snahy tohoto tajného, bez vědomí nejdůst. episkopátu ustaveného sdružení se vší rozhodností jako necírkevní odsuzuje a důst. klerus varuje, aby podvratné akce tohoto sdružení jakkoliv se súčastňoval, ji podporoval. — Ordinariáty české ostatně tolik důvěry v klerus náš mají, že sám dovede oceniti neblahé konce, k nimž by ony snahy vésti mohly. — Kníže arcibiskupský Ordinariát v Praze, dne 6. ledna 1907. — Frant. Brusák, generální vikář.

Sv. Otec Pius X. Pius X. a 15. konference světového míru v Miláně. Kard. Mery del Val presidiu konference zaslal list, jakožto odpověď papeže na adr. oddanosti mu zaslanou. V listě tom se praví: Dějiny ukazují, že papežové povždy bývali žádáni o konání svého mírového poslání, a nynější papež potěšil se z toho, že bez jeho iniciativy dostalo se mu příležitosti, předsedati v rozhodčí radě svým zástupcem, jemuž tři americké republiky svěřily svou spornou věc k zamezení války. Z toho lze poznati, kterak Jeho Svatost snahám mezinárodní mírové společnosti přeje. Chová naději, že veliká myšlénka míru dojde ve světě uznání, tak aby nebezpečí války pokud možno bylo odvráceno, nebo aspoň hrůzy války byly zmírněny.

Sv. Otec ohrožen anarchisty? »Daily Express« oznamuje z Říma, že papež dostal více anarchistických výhružných listů. Bylo prý mu oznámeno, že musí padnouti za oběť. Má se za to, že se připravuje veliký útok na Vatikán. Byla učiněna potřebná opatření.

Papež Lev XIII. O papeži Lvu XIII. některé liberální listy německé a po nich ovšem i české šířily lež, že prý žádal po vládě německé roku 1893 500.000 franků a za to že pohnul katolický střed, aby hlasoval pro vojenskou předlohu. »Vosische Zeitung« tvrdí, že našly so o tom poznámky v nevydaných zápiscích bývalého říšského kancléře knížete Hohenloha. Celá věc je volebním manévrem liberálů před nastávajícími v Německu volbami do říšského sněmu proti katolickému středu. »Norddeutsche allgemeine Zeitung« zjišťuje, že celá věc je výmyslem, pro nějž není nijakých dokladů. Pravda jest pouze, že císař Vilém podal sv. Otci Lvu XIII. roku 1893 k jubileu vzácný umělecký dar jako jiní pa-

novníci. Pravda jest dále, že katolický střed roku 1887 hlasoval proti septenatu a roku 1893 proti vojenské předloze. Liberálním listům jest ovšem každá lež proti katolíkům dobrá.

Král saský proti souboji. V přítomnosti saského krále byl veden rozhovor o souboji. Král prohlásil, že jeho otec byl rozhodným odpůrcem souboje a on sám z duše zavrhuje souboj a bude vždy ochoten pomoci, když se o tom bude jednati, aby se odstranily zbytky zastaralých stavovských předsudků.

Biskup Němec o vyučování náboženství v Polsku. Pelplínský biskup v chelmské diecesi v západním Prusku, Rosentreter, roz. Němec, na svých visitačních cestách nejednou se před svými kněžími vyjádřil, že náboženství lze s úspěchem vyučovat pouze v řeči mateřské. Když v Lesově u faráře Machorského svátost biřmování uděloval, pravil při odjezdu k přítomným kněžím a osadníkům, že úřadům opětovně na srdce dával, aby ve vyučování náboženství nastala náprava, ale všechno bylo marné. Farář Sell dal vyjádření, že všichni farářové chelmské diecese v ohledu tom stojí na straně polského lidu, také kněží němečtí, kteří s velikou pílí přiučili se polštině.

Jubileum zasloužilého kněze. Dne 4. listopadu m. r. sloužil zlatou mši sv. jeden z nejzasloužilejších polských kněží, kanovník Erazim Kluczewski v Petrohradě. Narodil se roku 1831, po absolvování duchovního semináře studoval v duchovní akademii v Petrohradě, působil jako profesor v semináři, pak jako katecheta; byl pro národnostní agitace potrestán devítiměsíčním žalářem, pak na Sibiř na 10 let do dolů rudových. Ve vesnici Tanka přebývalo tehdy 150 kněží vypovězenců. Roku 1881 dovolili mu odebrati se do Tiflisu, kde byl jmenován inspektorem církevních škol, r. 1890 povolal jej rektor petrohradské akademie za prokurátora, pak se stal v Petrohradě farářem u sv. Stanislava a později u sv. Kateřiny, kde je největší katolický kostel v Petrohradě. Roku 1901 mohylevský arcibiskup, Klopotowski, který sídlí v Petrohradě, jmenoval jej kanovníkem své kapitoly. Napsal vědecký životopis sv. Kateřiny.

Osamělý misionář. Na ostrově Heršlově severo-západně od Kanady bydlí stále misionář mezi Eskymáky. Jest úplně osamocen, jen dvakrát za rok dostane poštu, neboť je nejbližší poštovní úřad vzdálen 2000 angl. mil. Po dva měsíce v zimě nevidí slunce. Stromů ani keřů tam není. Eskymáci jsou velmi přístupni víře a rádi se učí.

Návrat odpadlého kněze. Svobodný pán Zukko v Hessensku, dříve katolický kněz a nyní přes osm let kazatel stoupenců svobodné víry a socialistický agitátor v Mohuči, vrátil se do lůna církve katolické.

Panna Orleanská. Členky družstva »Jeanne d'Arc« vyžádaly si audience u sv. Otce. Papež vybízel je, aby příklad panny Orleanské mluvil v nynějších těžkých dobách k jich srdci a vyslovil naději, že panna Orleanská v brzku bude povýšena na oltáře.

Zemským maršálkem v Dolních Rakousích jmenován byl Alois princ Liechtenstein. Tím splněno bylo dávné přání strany křesťansko-socialní, jež svého vůdce chtěla mít zemským maršálkem. Náměstkem zemského maršálka je purkmistr dr. Lueger. Princ Alois Liechtenstein byl slavnostním způsobem na radnici vídeňské jmenován čestným občanem města Vídně. Purkmistr dr. Lueger měl nadšenou řeč o jeho zásluhách. Princ Liechtenstein rovněž delší řečí odpověděl. Prohlásil se za žáka bar. Vogelsanga, hr. Egberta Belcrediho a dra šl. Zallingera a vyslovil přání, aby křesťansko-sociální reforma v Rakousku byla co nejdříve dokonale provedena.

Ferdinand Brunetière, člen Akademie francouzské a vydavatel »Revue des deux Mondes«, zemřel. Zesnulý byl proniknut zásadami katolickými i ve věcech literárního a uměleckého úsudku: »Umění a jeviště musí býti mravní institucí«, mínil se Schillerem, stoje na stanovisku, že »umění má zušlechťovati, povznášeti, jelikož zvěstuje věcné, neosobní, všeobecné pravdy.« Moderní naturalistický román Brunetière nenáviděl, miláčky jeho byli klassikové ze 17. století. »Ve století 17. došla francouzská literatura svého vrcholu, potom se zhoršila«, jest úsudek Brunetièrův. Zvláštní sensaci způsobila Brunetièrova brožura o bankerottu vědy, v níž dokazuje, že tak zvaná věda jest vlastně jen samá theorie a lidské předpoklady a že víme pramálo. »Vraťme se od vědy k náboženství«, appelloval proslulý znalec literatury a francouzského divadelnictví. — Brunetière narodil se roku 1849 v Toulonu; poslední článek, který do své výtečné revue napsal, byl o filosofii a francouzské společnosti. Politicky šel Brunetière se stranou katolickou.

Již jsme řekli, že byl Brunetière horlivým katolíkem. Jak se jím stal, o tom vyprávěl kdysi redaktoru »Tempsu«. Byl horlivým ctitelem klasiků a studiem

17. století přiveden byl na otázku mravnosti a náboženství. »Pátral jsem — pravil — zdali by nebylo možno založiti mravnost bez náboženství. Zprvu zdálo se mi to obtížným a konečně nemožným. Na to obrátil jsem se k idei náboženské a kdežto jsem až do té doby vůči problémům těm byl lhostejný, počal jsem pociťovati, že je zcela nemožné hlásati náboženství, aniž by ono cele pronikalo srdce mé. Vrhl jsem se tedy na studium otázek náboženských a dospěl k přesvědčení, že na této staně musí se nacházeti pravda a že kdyby i tato pravda — jak Pascal soudil — jen pravděpodobnosti byla, se stanoviska intelektuelního, mravního a socialního výhodou by bylo za absolutní pravdu ji pokládati.« — Jako řečník byl Brunetière důrazný, ale řízný a kousavý. Zdál se posluchače pokládati za nepřátele, jež musí přemoci. Nebylo možno naslouchati jemu lhostejně. Konference, jež roku loňského konal v Ženevě o Kalvínovi, vzbudily svou řízností a smělostí rozruch. Úspěch jejich byl veliký. Pracovníkem byl Brunetière obdivuhodným. Redaktoru, který jej ráno navštívil, vyprávěl, že ve dvou hodinách přečetl Franceův nový román, který večer předchozího dne vyšel. Ale knihu četl tak, že ji mohl analysovati a kritisovati. Při tom utvořil si ještě také plán konference, již měl odpoledne konati. Dlužno ještě podotknouti, že mu odepřena byla stolice na »Collège de France«. Vláda dala ji síle nepoměrně slabší, chtíc se tím Brunetièrovi vymstíti za jeho katolické smýšlení.

Latinský spis českého humanisty ze XVI. století přeložen do němčiny. Nákladem c. k. rybářské společnosti ve Vídni vydán byl nedávno německý překlad a zpracování latinského spisu Jana Dubrovia (vlastně Jana Skály z Doubravky a Hradiště): »Libellus de piscinis et piscium, qui in eis aluntur, natura.« (Knížka o rybnících a vlastnostech ryb v nich chovaných.) Spis tento vydán byl roku 1547 ve Vratislavi u Ondřeje Winklera a do polštiny jej přeložil a v Krakově vydal Ond. Proga roku 1600. Německý překlad a zpracování spisku Dubrovia opatřili dr. A. Wüstner a ředitel rybního hospodářství J. Kollman. Autor spisu toho náleží k našim nejpřednějším stoupencům směru humanistického a k osobnostem v dobách svého života zvláště památným. Jan Dubrovius, vlastně Jan Skála z Doubravky a z Hradiště, narodil se roku 1486 v Plzni. Věnoval se studiím theologickým a právnickým, jež konal ve Vídni a pak v Italii. Stav se doktorem církevního práva na universitě v Padově, vrátil se asi roku 1511 do vlasti a byl povolán do služeb olomouckého biskupa Stanislava Thurza, štědrého příznivce snah humanistických. Důkladným svým vzděláním, zejména velkou zběhlostí v latině, nevšední výmluvností a přesným svým jednáním získal si Jan Dubrovius u dvora vzácnou důvěru a rychle také postupoval. Stal se sekretářem biskupovým, obdržel místo kanovnické při kapitole, roku 1513 dosáhl arcijáhenství a později proboštství v Kroměříži a Olbramkostele. Roku 1517 povýšen byl při korunovaci krále Ludvíka v Praze do stavu rytířského a spojiv se v erbovní strýcovství s Kašparem Eberzvinem z Hradiště (u Plzně), počal se psáti na základě král. majestátu »z Doubravky a z Hradiště.« Častěji byla mu svěřována důležitá politická, diplomatická a dvorní poslání. Býval s panovníkem Ferdinandem I. v přímém styku a jak ve věcech politických, tak i finančních svými radami a službami se mu zavděčoval. Roku 1541 povolán byl kapitolou olomouckou na stolec biskupský. Zemřel náhle byv raněn mrtvicí na zámku v Kroměříži 9. září 1553 a pochován byl v Olomouci u sv. Petra na předměstí; později byly jeho tělesné pozůstatky přeneseny do chrámu kathedrálního a pohřbeny blíže rovu Stanislava Thurza. Jan Dubrovius byl nejen pilným spisovatelem a učencem, ale zároveň i mužem světa zkušeným. Spisy jeho jsou větším dílem poučné a návodné. Nejobšírnější a nejproslulejší jeho dílo jest »Historia regni Bohemiae . . .« (vydané v Prostějově r. 1552), jež připsal Maximilianovi II., tehdy nově zvolenému králi českému. Spis jeho o rybníkářství a rybách, který byl nyní do němčiny přeložen, obsahuje v šesti knihách podrobný návod k rybníkářství, svědčící o znamenitém praktickém smyslu autorově. U příležitosti oznámení německého překladu tohoto spisu píše »Wiener Ztg.« mimo jiné: Záliba theologa a diplomata z povolání k pěstění ryb jest již dosti nápadná, než zájem na jeho díle zvýšen tím více, protože zpracování věcného obsahu oproti tehdejšímu pojednávání o přírodopisných věcech jest zcela samostatné a spočívá beze vší pochyby většinou na vlastních zkušenostech. Kniha tato vyvolala, jak z tehdejších moravských zpráv zřejmo, pozornost a působila tehdy jakož i ještě později dlouho poučně; ano četné názory v knize této pronesené, jako na př. vypuštění rybníků na zimu, mají posud plnou platnost jakožto základní pravdy rybního hospodářství. Rybáři a rybníkáři mají tedy plný důvod, aby v autoru uvítali mistra našeho rybníkářství a chovu ryb.

Marianská družina mužů a jinochů u sv. Ignáce v Praze konala v neděli 2. prosince m. r. za účasti 128 sodálů svoji 26 valnou schůzi, při níž s živým zájmem rokováno o důležitých věcech a vyslechnuty pokyny ředitele P. A. Ostrčilíka T. J. Jednomyslně a za nadšeného souhlasu přijat mimo jiné návrh, aby Jeho Eminenci, protektoru družiny, učiněn byl projev zvláštní oddanosti a úcty. Za starostu zvolen opět p. Josef Ticháček, za náměstky pp. Ant. Kořen a Josef Řehoř. — Vyslovujeme přání, aby Mariánští sodálové katolický tisk v hojné míře odebírali a mezi lidem šířili.

Katolický školský spolek »Přátel katolických českých škol bratrských« konal ve čtvrtek 20 prosince m. r. valnou hromadu. Přijaty návrhy k brzkému provedení nového školského projektu. S potěšením přijata zpráva o zrychlení akce k zřízení katol. ústavu učitelského. Zvolena komise k přepracování stanov. Do správní rady zvoleni: Za předsedu dr. Fr. X. Kryštůfek, c. k. dvorní rada a profesor, za místopředsedu dr. M. Kovář, c. k. školní rada, za tajemníka Frà Meth. Gardavský, místořiditel Škol. bratří, za pokladníka Václ. Černý, c. k. profesor, do výboru: Václ. Dvorský, majitel závodu, Fr. Halbich, katecheta, Jan Hlasivec, k. a. notář, J. M. dr. Fr. Krasl, svět. biskup a probošt u sv. Víta, K. Kratochvíl, c. k. vrch. pošt. kontrolor, Josef Kuchynka, kanovník, Ant. Malec, děkan, Fr. Pohunek, farář, Josef Šauer z Augenburku, c. k. školní rada, Frant. Škarda, kaplan na Král. Vinohradech, Václ. Špaček, řídící učitel, Karel Ulrich, c. k. poštovní pokladník, Václ. Váchal, farář. Do dámského výboru zvoleny: Za předsedkyni J. J. Krist. kněžna Schwarzenbergová, za místopředsedkyni J. J. Fanny kněžna Lobkovicová, za assistentku J. O. Marie hraběnka ze Stadionů, za pokladní Math. Blížencová, choť c. k. místodržitelského rady, J. O. hrab. z Clam-Martiniců, Jenny Grygarová, J. Ur. Aurelie bar. z Hochinfelsů, J. Ur. Marie šl. z Isterů, Anna Jiroutková, Marie Matějovská, choť dvor. krejčího a majitele domů, J. O. Joh. hr. Nosticová, Anna Podhrbská, Marie Tatrova. Po valné hromadě sehráli chovanci ústavu z Bubenče zdařile vánoční divadlo a koncert.

Spolku sv. Josefa k podpoře kněží deficientů v Praze v tyto dny věnoval opětně Jeho bisk. Milost ndp. dr. Frant. Krásl, světící biskup a probošt metrop. kapitoly, 1000 korun a Msgr. dr. Josef Burian, kapitolní děkan vyšehradský, 200 K jako člen zakládající.

Česká Liga Akademická v Praze. Za zakladatele ČLA nově přistoupili: J. M. ndp. dr. Josef Doubrava, biskup králové-hradecký, J. M. ndp. Msgr. Ferd. Jan Kalous, světící biskup ze Staré Boleslavi, a Karel hrabě ze Seilernů v Miloticích. — Věneček Ligy ustanoven jest na den 31. ledna 1907.

Pronásledování katolického tisku v Sarajevě. Arcibiskup dr. Stadler založil před nedávným časem s chorvatskými národovci »Hrvatski dnevnik« v Sarajevě, který dobře prospíval; ale právě proto byl trnem v oku vlády okkupovaných zemí, zvláště rady Herrmanna, který všemožně, i pomluvou a lží brojil proti němu. Redaktor Šegvič a administrator Barbić byli povoláni 16. listopadu na městský úřad, kde jim bylo oznámeno, že jsou ze země vypovězeni. Jestliže ministr Burian myslí, že bosenské obyvatelstvo není zralé pro ústavu, je bosenská vláda ještě méně zralá pro absolutismus.

Proti katolickým universitním svazům v Německu marně bojovali jich druhové protestantští. Protestantský profesor dějepisu dr. šl. Below píše, že boj proti nim skončil se fiaskem. Chválí katolické universitní svazy, které statečně a šťastně přestály boj nedůstojný, vnucený jim následkem nesnášelivosti. Boj neměl žádného úspěchu. Počet členů a spolků se rozmnožil a vnitřní páska a přesvědčení jest pevnější nežli dříve.

Proti bohoslovecké fakultě vystoupilo sdružení »Volné Myšlenky«, které podalo universitnímu senátu v Praze promemoria, kde se žádá za vyloučení fakulty bohoslovecké z universit.

Katolíci ve Švýcarsku. V Ženevě svého času odňali katolíkům kostel Notre Dame a odevzdali jej staro-katolické sektě. Poněvadž tato sekta propadá, vyjednává se nyní, aby tento kostel byl znovu vydán katolíkům, kterým podle práva a spravedlnosti náleží. — Katolického sjezdu švýcarského konaného v září účastnilo se 20.000 uvědomělých katolíků.

Poláci v Německu. V Německu žije 3 a půl mil. Poláků, v Berlíně samém 50.000. V říšském sněmu německém zastoupeni byli Poláci 16 poslanci, na sněmu pruském mají 13 a v panské sněmovně pruské 10 poslanců. Poslanci tito patří k nejrůznějším odstínům politickým od krajně konservativního k radikalně demokratickému. Všichni však svorně hájí ohrožených zájmů národních a sdru-

ženi jsou v jednotném »kolu polském«. Socialní demokracie nemá mezi Poláky v Německu půdy. Tak při posledních volbách říšských dostali v Poznani sociální demokraté sotva 600 hlasů. Poláci vytýkají socialním demokratům, že je chtěli zrovna tak poněmčit jako jiní Němci. Také vůči katolickému středu v posledních letech přátelský poměr Poláků značně ochladl. Katolickému středu vytýkají zas Poláci, že jejich národních práv nehájí skutky, nýbrž jen slovy. Proto také při minulých volbách do říšského sněmu německého Poláci v Horním Slezsku dva mandáty katolickému středu odňali a při volbách nastávajících chystají se opět k několika kandidaturám proti kandidátům centra. Všecko dosavadní úsilí pruské vlády Poláky poněmčit, je marno. O živém ruchu národním a uvědomění Poláků v Německu svědčí i to, že mají 21 den. listů, z nichž některé dosahují nákladu až 50.000 exemplářů.

Interpellace v zemském sněmu v příčině »Freie Schule«. Ve sněmovním sezení českém podal hrabě Wallis a soudruzi místodržiteli interpellaci tohoto znění: »Spolek Fr. Schule založil v Čechách četné místní skupiny, k nimž přihlašují se u větším počtu též učitelové obecných a měšťanských škol. Tak ku př. v místní skupině Starém Sedlci (Altzedlisch) celý výbor pozůstává pouze z učitelů. Místní skupiny ve Falknově a Karlových Varech, v nichž působí okresní spolky učitelské, rozvinují přímo činnost protináboženskou k vyloučení všeho náboženství ze škol. Dr. Ofner vyjádřil se ve schůzi dne 29. října 1906: »Volná Škola« není pouze proti katolické církvi, nýbrž proti každému vyznání, každému náboženství a kněžstvu. C. k. dvor. rada Hock dne 20. října 1906 ve schůzi v Chebu vyslovil se: Státní škola musí býti prosta všeho vlivu církve a všech náboženských společností. Touto protináboženskou činností čelí se proti §§ 1.—5. říš. škol. zákona, proti § 2. stát. zákl. zákonů a proti mnohým jiným platným nařízením. Spolek ten — ač se za nepolitický prohlásil — rozvinuje činnost politickou. Členové spolku ze stavu učitelského prohřešují se proti své služební přísaze: v mládeži pěstovati nábožnost, prohřešují se též proti povinnostem svého povolání. Interpellanti táží se: 1. Jest Vaší Excellenci tato protizákonná činnost spolku toho i v Čechách známa a co hodlá proti ní učiniti? 2. Kterak míní V. Ex. postupovati proti učitelským členům spolku toho, kteří svým spolupůsobením ve spolku náboženství nepřátelským proti svým povinnostem těžce se prohřešují?« — Proti této interpellaci podal protiinterpelaci poslanec Legler, podepsanou Všeněmci a německými pokrokáři. — Jsme dychtivi, co na to v budoucím zasedání sněmu vláda odpoví!

Boj proti mravnosti. V Mnichově konala se schůze spolku pro potírání veřejné nemravnosti. Přítomno bylo přes 2000 mužů. Předseda spolku svob. pán Freyberg s potěšením konstatoval, že po šestiměsíčním trvání čítá spolek již 25.000 členů, vesměs mužů. Prvním řečníkem byl vynikající poslanec centra a bojovník proti špíně a nemravnosti Roeren. Pojednal o třech bodech: Nechápe-li se skutečně v mravním úpadku, jaké jsou toho příčiny a kterak dlužno pracovati k nápravě. Mravní úpadek národa dovodil nezvratně bohatým číselným materiálem. Za příčinu téhož označil rostoucí nemravnost a v prvé řadě rozšíření nemravné literatury a obrazů. Druhý řečník profesor F. M. Foerster z Curychu pojednal o sexuelní ethice a sexuelní výchově. Proti staré křesťanské ethice staví se nová nauka mravnostní. Nietzsche, Forell, Ellen Keyová, H. Stöcheravá a jiní jsou obhájci této. Litovati sluší, že právě ženy neuctivé kritiky minulosti se dopouštějí. — V resoluci na to přijaté vyzývají se rodičové, vychovatelé z povolání, úřady, parlamenty, ano i širší kruhy k boji proti stále nestoudnější vystupující nemravnosti, proti vystavování nestoudných pohlednic ve výkladních skříních, laxní praxi censury vůči literární špíně, vychvalování cizoložství na jevištích, proti nestoudnému nabízení rafinovaných tak zv. ochranných prostředků a rozmahání se prostituce. — Oběma referentům, zvláště však poslanci Roerenovi, uspořádána byla spontánní ovace.

Dvojí loket Masarykářů. »Naše Doba« č. 1. píše na str. 78: »Byly a jsou činěny pokusy o vymanění mládeže ze vlivu klerikalismu: míním soukromé školy evangelické. Jsem zásadně pro školu bezkonfesijní a nebál bych se ani školy beznáboženské, ale neviděl jsem spravedlnosti v tom způsobu, jakým se pokroková veřejnost česká obracela a obrací proti těmto soukromým školám. Dokud bude veřejná škola rakouská klerikální, dotud mají evangelící právo a povinnost vydržovati své školy.« — Až příliš výmluvné! V našich školách učí se dvě hodiny týdně náboženství a jsou klerikální, kdežto konfesijní školy evangelické jsou vymaněny ze vlivu klerikalismu! Nad tím, že tam učitel musí být zároveň pastorem, se nesmí nikdo pozastavovat. Po tom nikomu nic není.

Kříž na universitě v Budapešti. Předloni byly velké demonstrace na universitě v Budapešti, poněvadž část studentsva žádala, aby se kříž vyvěsil v učebnách, kdežto druzí byli proti tomu. Po tolika měsících universitní senát nyní se usnesl, že se má užívati kříže v úředních místnostech, a to pouze za slavnostních okolností. Při promoci ze dne 20. listopadu na stole, u něhož zasedal senát, před rektorem byl postaven železný kříž s dvěma hořícími svíčkami. To je po prvé, že se kříže officielně upotřebilo na universitě. Je to zajisté nepatrná, ale přececenná vymoženost katol. studentstva v zemi kalvínsko-židovské.

Nový katolický kostel byl vysvěcen v Sarajevě. Vláda zamýšlí postaviti ještě jeden katolický kostel v hlavním městě bosenském nákladem dvaceti milionů korun.

Alfons Šťastný z Padařova filosofuje. Starý tento muž dostal chuť, rabídnouti svou alianci sociálním demokratům zaslaným listem »Právu Lidu«, jejž toto na místě úvodním uveřejnilo. Nabízí se jim z bázně, aby prý liberální rolnictvo české se svými telátky nechodilo na prodej do tábora klerikálního. Raději by prý mělo jíti s telátky k socialním demokratům. — Věru, musí to býti již vodnatý mozek, jenž může odhodlati se k alianci se socialisty, kteří po venkově organisují proti rolníkům výluky a stávky a kteří vůbec obrali si za úkol zemědělské dělnictvo socialně-demokraticky zorganisovati. — Pan Alfons Šťastný hlásá rolníkům: S každým můžete jíti, jenom ne s klerikály, při čemž napomíná socialisty, aby prý to rolníkům neznemožňovali svými hesly. — Vždyť Vás kozel nevezme, dáte-li drobet pokoj! — Pan Alfons vůbec politiku soc. dem. proti středním stavům nepochopuje. Demokraté by prý měli jednati méně fanaticky proti rolníkům. Vezměte — končí — t y b o h á č e za límce, ale ne nás, ubožáky. Na to odpovídá panu Alfonsovi »Právo Lidu«: Ač vítáme každého spolubojovníka proti nepřátelům lidu dělného, hlavně proti klerikálům, neupustíme přece ani v nejmenším od svého stanoviska. — Tuto blamáž mohl si pan Alfons uspořiti.

Opuštěné Zolovy děti. Emil Zola, pokud známo, zanechal po sobě dvě děti, dívku a chlapce, v 17. a 15. roce, o něž se za živa nestaral, ačkoliv svými romány milliony si vypsal a ve ville s orientálským přepychem zařízené se svou paní přebýval. Náhlá smrt, jak známo, zadušením Zolu způsobem doposud nedosti vysvětlitelným vyrvala z tohoto pychu. V závěti o svých nemanželských dětech neučinil vůbec zmínky. Zapomněl na ně. Když matka dětí začala dělati veřejný skandál, paní Zolová, aby skandál odstranila a lidem poněkud ústa ucpala, obou dětí se ujala. — Děti dovolávají se jména svého otce. — Stane prý se jim po vůli.

Jednotě sv. Methoděje ve Vídni věnovali: praelat dr. Jan Marek v Praze 25 K a redaktor Tomáš Škrdle 4 K. — Další milodary přijímá kasa družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. Členem přispívajícím stal se: Arnošt Kolář, koop. v Krásensku na Moravě. — Darovali: Tom. Škrdle, red. Vlasti 10 K; Josef Kebrle, kanovník a kníž. arcib. vikář v Přistoupími 4 K; Fr. Blažko, kons. rada a farář v Noutonicích 3 K a Václav Křížek, zahradník v Liboci 1 K. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Výbor Spolku na zakládání katolických knihoven konal dne 20. prosince m. r. čtvrtou schůzi za předsednictví far. Vl. Hálka. Jednatel Aug. Krčmář, kníž. arcib. vik. tajemník, četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Valná hromada spolku koná se v pondělí dne 14. ledna 1907 ve dvě hodiny odpoledne v domě družstva »Vlast«. Výbor sestavil program valné hromady a sestavil kandidátní listinu pro nový výbor. — Za knihy se děkuje: z Branné a z Hostivice, z Olomouce (alumni — dostali mnoho ročníků »Vychovatele«) a far. Frant. Kozelek z Červeného Újezdu. — Ročníky »Vychovatele« darovány byly alumnům ve Vidnavě a jak již uvedeno v Olomouci. — Katolická půjčovna knih v papírnickém závodě družstva zřízená, při níž i náš Spolek spolupůsobí, utěšeně se rozvíjí. — Z Moravy došlo 16 žádostí za knihovny, ale jen dva žadatelé: Aug. Franěk, farář v Starči, a Arnošt Kolář, koop. na Krásensku, jsou členy našeho Spolku a proto dle stanov jen jim knihovny mohly býti uděleny a taky uděleny byly. Knihovnu může totiž obdržeti jenom člen našeho Spolku. — Hledíc k pamfletu České sekce Volné myšlenky namířenému proti pastýřskému listu rakouského Episkopatu o rozlučitelnosti manželství a volné škole připojuje se výbor k protestu, který proti tomuto pamfletu vydala Jednota českého katol. učitelstva (viz »Vlast«, roč. XXIII., č. 3, prosincové, str. 269.) — Tím byla schůze skončena.

Z Tiskové ligy. »Ze starších členů zapravili: Johanna hraběnka Nosticová 50 K (100 K) a duch. vik. Vysoko-Mýtského 20 K. — Nově přispěli: Frant.

Brožka, Jan Mačí, Jan Lašťovička, Bedřich Pachta a pro rok 1907: Jan Kutiš, Jan Hlavsa, Frant. Blažko a Václav Českuta. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Výbor Tiskové ligy konal dne 7. ledna 1907 sedmou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. Českému katol. dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech věnuje se na rok 1907 — 50 K podpory. — Aby lid katolický se uvědomoval a na volby řádně se připravoval, předplácí Liga pro rok 1907 — 20 čís. »Našich Listů« a rozdá mimo to 30 roč. »Husitství ve světle pravdy« a 30 roč. »Obrany víry« a to ročníků již vyšlých i letošních, běžných, tedy I.—IV. O »Naše Listy« a tyto ročníky hlásiti se mohou v Čechách jenom ti, kteří »Vlast« a »Naše Listy« odebírají. Nechť se dají zasílati takovým agitátorům, kteří by je nejen sami četli, ale i mezi jinými a jinými kolovati dali, aby časopisy tyto nesly desaterонásobný užitek. Přihlášky přijímá a vyřizuje administrace Tiskové Ligy v Praze čp. 570-II. Komu nebude v týdnu odpověděno, to bude znamením, že se hlásil pozdě a že už na něho nic nezbylo. Liga při tom prosí kněze i mohovitější laiky katolíky, aby masy katolického tisku do lidu vhodili a především aby své časopisy, které odebírají, po obcích dali kolovati a získali si agitátory, kteří by je dále a dále roznesli a šířili. Blíží se volby do říšské rady, i zdvojme svoji píli, agitaci a ukažme se dle možnosti a stavu obětavými. Najde-li se i jiný dobrodinec, jenž by mínil »Naše Listy« právě letos, v čas voleb, předplatiti a šířiti, ochotně jeho nabídky přijímáme. — Přednášky o Chelčickém, kterou konal v Hist. kroužku far. dr. Karel Lev Řehák a o Komenském, kterou týž 3. února 1907 přednese, vydá Tisková liga tiskem, každou ve zvláštní brožuře. — Tisková Liga prohlašuje, že nemá nic společného s ligou modernistů-kněží, kteří rozeslali po Čechách duchovenstvu agitační leták proti deníku »Čechu« p. V. Kotrby. Při tom projevuje své uznání našemu jedinému katol. deníku za veliké práce, které pro věc katolickou i pro zájmy duchovenstva vykonal. — Liga odsuzuje řeč faráře J. Vacka z Božejova, kterou zrazuje a tupí katolický program a projevuje politování nad tím, že z řad kněží podkopává se v nynější tak těžké době půda pod nohami katolickým pracovníkům k pohoršení laiků. — Protestanté vydali na Mělníku z péra pastora Ž. brožuru s názvem »Sv. Vojtěch a my« proti kalendáři »Sv. Vojtěch«, jenž ve zvláštním článku odhalil nevlastenecké cíle a směry hnutí »Pryč od Říma«. Důvody v brožuře jsou tak slabé a chabé, že vlastně potvrzují pravdivost pojednání kalendáře »Sv. Vojtěch«. — Liga odsuzuje vylhané, potupné feuilletony »Práva Lidu« o životě kněží, kteří se tu líčí jako znemravnělí bídníci. Sám bezúhonný život kněží naší doby, který pozorován a souzen jest osadníky z vlastního názoru do největších hlubin, dokazuje prolhanost a nízkou zbraň »Práva Lidu«. Tímto způsobem páše tento český soc. dem. denník největší hřích na lidu, an jej tupením duchovní autority znemravňuje. — Spolek sv. Bonifáce v Praze počal vydávati pro intelligenci revui »Bonifatius-Korrespondenz«, která má za účel prohloubenými vědeckými statěmi v kruzích vzdělanějšího obecenstva osvětlovati nedozírné smutné výsledky hnutí »Pryč od Říma«. Liga přeje tomuto podniku všeho zdaru a zároveň při tom doporučuje časopis »Sv. Vojtěch«, který nastupuje v lednu 1907 čtvrtou životní dráhu. — Staré Humoristické listy Vilímkovy zdržovaly se jakž takž vtipů a žertů dotýkajících se náboženství. Za to 1. číslo jejich v novém formátu za redakce V. Klecandy má již nejapný vtip o »jezovitech«, rozluce církve a státu ve Francii a o vyhánění kněží z far a chrámů. Jest s podivením, že si redakce troufala poslati toto číslo na ukázku všem kněžím a zváti je k předplacení. Duchovenstvo přece nebude dávati peníze na časopis, jenž se raduje z útrpení církve. S podivením je dále, že dva katolické časopisy dělají Humorist. Listům ještě reklamu. — Nový satirický týdeník »Svítilna« zahájil hned 1. číslo líčením faráře-lakomce pro to, že nechce dáti peněz lehkomyslnému synovci, a necudnými illustracemi. Běda národu, jemuž přibývají podobné listy. — Pověstné »Červánky« ohlašují koncem roku nový zuřivější boj svými vylhanými zprávami a nízkými klepy proti katol. duchovenstvu. — Farář z Čech děkuje Lize za poskytnutou hmotnou pomoc při soudním líčení na obranu jeho cti. — Jednatel na konec sděluje řadu vyřízených záležitostí obrany cti kněží, jež Liga projednávala v listopadu a prosinci. Počet zaslaných výstřižků za minulý rok dospěl 800, značně se zvýšiv proti roku 1905. Smutné to znamení doby a důvod pro výzvu důst. duchovenstva, by důležitou instituci Tiskové Ligy i v Novém roce podporovalo. — Na konci schůze určil výbor, aby se do každé knihovny, kterou založí Spolek na zakl. katol. knihoven, darovaly všecky časopisy a brožury Tiskové ligy. — Tím byla schůze skončena.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — Za člena zakl. přistoupil: J. M, ndp. dr, Fr. Krásl, světící biskup a probošt u sv. Víta v Praze. — Mimo to přispěli po 12 K: N. N. a Fr. Bárta, kníž. arcib. vikář v Potvorově; 10 K: Frant. Pilný, gymn. prof. v Plzni; K 9·20 Jednota v Sopotech; 8 K: Josef Kyselka, kanovník na Vyšehradě; po 6 K: Al. Dvořák, katecheta v Kostelci nad Orl.; Josef Formann, katecheta v Chotěboři; Žofie Hajná, učitelka v Semilech; Josef Krihl, farář v Hořičkách; Lamb. Ludvík, bisk. vikář v Mrákově; Petr Petřík, kaplan v Dolním Újezdě; P. Anast. Runza, farář v Malé Chýšce; Matěj Šedivý, řídící učitel ve Vřeskovicích a Jednota ve Chlenech; K 5·20: Jednota v Horním Jelení; 5 K Jednota v Libštátě; po 4 K: Jos. Bednář, správce školy ve výsl. v Litomyšli; Josef Beran, bisk. vikář ve Dvoře Králové; Josef Holzmann, kaplan ve Vejvanovicích; J. Šimek, děkan v Polné; V. Vykoukal, farář v Cholticích a Jednoty: v Roztokách u Jilemnice, ve Velkém Poříčí a v Pardubicích; 3 K: Fr. Blažko, kons. rada v Noutonicích; menší částky: Rob. Bourek, Václav Lerch, Marie Marešová, Prokop Sláma, Fr. Kořán a Jednoty: v Rovni, na Král. Vinohradech a Lit. spolek v Hlinsku. — Peníze buďtež zasílány na jméno pokladníka nebo na družstvo Vlast a ne na jméno Jednoty; pokladník je dostane hned a přímo, jdou-li však na jméno Jednoty, zasílají se z Prahy na Král. Vinohrady místopředsedovi Tom. Jos. Jirouškovi nebo leží déle v Praze na poště poste restante. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze II., na Karlově.

Ve prospěch českého katolického dívčího gymnasia na Král. Vinohradech složili: družstvo Vlast 100 K; dr. Jan Marek, prelát u sv. Víta v Praze 50 K: po 10 K: Eugen hrabě Černín v Petrohradě v Čechách; Olga hraběnka Kolovratova v Černikovicích; P. Gerlach Dvořák, převor na Strahově; Marie Worlová, učitelka v Praze a Tom. Škrdle, redaktor Vlasti; po 4 K: Václ. Lerch, kníž. arcib. vikář v Berouně, a Josef Ruml, os. farář v Praze; dále: Jan Nepom. Černohouz, děkan v Hostivaři a Ant. Suchoradský, katecheta v Praze. — Bratří, pamatujte, naší pomoci je tu velice potřebí! — Nové mlodary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II.

Sv. Vojtěch, měsíčník na obranu katolické víry, zároveň orgán pro české oddělení Spolku sv. Bonifáce. Redaktor P. Jan Zima O. S. B., hlavní spolupracovníci: Vl. Hálek a Filip Jan Konečný. — Sv. Vojtěch nastupuje čtvrtou životní pouť a číslo první vyniká krásným, rozmanitým a pestrým obsahem. — Zde se vysvětlují běžné církevní slavnosti, dokazuje se potřeba víry nejen pro lid, ale i pro intelligenci, dokazuje se specielně a duchaplně, jaká má býti víra naše; zde se vystupuje proti duchařům a četné, zajímavé drobné články zakončují toto číslo vskutku bohatě vypravené. Ale největší váhu klademe na první článek. Odpověď na hanlivé letáky volné myšlenky proti pastýřským listům. Volná myšlenka rozhazuje své letáky ve 100.000 ex., Sv. Vojtěch jí odpovídá ve množství exemplářů mnohem větším. Sv. Vojtěch jest jediný list, jenž může činnost volné myšlenky paralysovati a my bychom si přáli, aby právě tento list nejen letáky, ale vůbec celou protikatolickou činnost volné myšlénky stále a bedlivě a neunavně stopoval a potíral. Prosíme za to: nebojme se a nedejme se! — Sv. Vojtěchu přejeme na další pouti jeho všeho zdaru!

Echo z Afriky. Katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Ročník VIII. č. 1. Roční předplatné (v Praze IV., čp. 33) je 1 K 20 h. Redaktor Jar. Hrabačka. — Vzletným a dojemným proslovem zahajuje redakce »Echa z Afriky« osmou pout svého časopisu. — Následují dopisy, v tomto čísle samé velice smutné: misionáři předkládají pí. hraběnce své plány, líčí potřeby svých stanic, ale nemají peněz. Zvláště smutné osudy čekají ty misionáře, kteří dostávali podpory z Francie: ty nyní zanikly a s nimi zanikají i některé misijní stanice a jiné, aby se udržely, zařizují si dílny a jedna docela i tiskárnu a fotografický závod. — Vážený kněz, jenž odebírá více exemplářů »Echa«, nám pravil, že přináší »Echo« příliš mnoho smutných zpráv, čímž mysl čtenářstva klesá a že by bylo třeba v každém čísle uveřejňovati také zprávy potěšitelnější, týkající se výsledků práce misionářské. S tím souhlasíme a těšíme se, že již v 1. čísle s podobným článkem ve feuilletonu se shledáváme. Je to »Život smíření«, v němž se líčí úspěšná práce trappistů mezi Kaffry a Zulu v Natalu, mezi něž se uchýlil vynikající spisovatel, jenž svými spisy dříve mnoho zla natropil a nyní chce mezi trappisty nahraditi Bohu křivdy mu učiněné. Podobné články nechť zdobí každé číslo. — Onen vážený kněz pronesl dále přání, aby redakce přiložila k některému číslu »Echa« mapu Afriky, na níž by vyznačeny byly missijní stanice, aby čtenář viděl, kde a jak se katolická víra rozšiřuje.

ROČNÍK XXIII. ÚNOR 1907. ČÍSLO 5.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Nějaká zpráva z bojiště v novinách působí u jednoho čtenáře velikou radost, u jiného veliký zármutek. Proč tak rozdílný účinek? Útvary písma tiskového jsou přec stejné, jedny a tytéž, vlny optické na čidla zraková čtoucího působí tudíž stejně, jest tedy hmotný děj v zrakových střediskách v kůře mozkové stejný! Proč tedy ten rozdílný účinek?

Mathematická formule nebo geometrická konstrukce čar působí jinak na mathematika, jinak na nemathematika. U mathematika působí zájem a zálibu, jest mu podnětem přemítání a utkví mu v paměti, nemathematikovi zůstává lhostejna a nezanechá u něho žádné jasné vzpomínky. — Rovnice arithmeticky křivku zobrazující vybaví v mathematikovi obraz této křivky, nemathematik patří na napsaný vzorec beze všeho porozumění, příslušná představa se v něm nevzbudí. Mathematika, jak známo, naznačuje jednoduchými operacemi známkovými i celé složité řady myšlenkové. Myšlenkový obsah takových operací zůstává však nemathematikovi skryt. — Partitura vzbudí v hudebním odborníku akustickou představu hudební skladby, jejíž instrumentální provedení nikdy neslyšel; nehudebník při patření na partituru vidí pouze notové písmo, o akustické představě není u něho ani potuchy. — Na botanika resp. rostlinného morfologa působí abnormita květu nějakého zcela jiným dojmem než na nebotanika, na malíře nějaký obraz, na klenotníka nějaký drahokam zcela jinak než na neznalce. — Jaká toho příčina? Naprosto stejné zevnější příčiny t. j. optické vlny působící stejně na čidla zraková jak u mathematika tak u nemathematika atd., měly by přec vzbuditi stejný účinek?!

Příčinou toho jest to, co stojí nad hmotou a co význam mathematických formulí, geometrických konstrukcí atd. chápe či nechápe, t. j. vnitřní duchový člověk — duše.

Jsou však též případy, že objeví se na organismu lidském hmotný účinek, jemuž adaequátní zevnější příčina naprosto schází, jest to tedy účinek bez zevnější příčiny. Účinek takový dostavuje se na zevnější podnět, s nímž v žádné příčině souvislosti není, nemůže tudíž podnět ten býti adaequátní jeho příčinou. Tak na př. přilepíme-li člověku, jenž zvýšenou měrou suggesci podléhá, na tělo kousek zcela obyčejného, nějakou klovatinou natřeného

papíru a vsuggerujeme-li mu, že jest to náplasť, jež na kůži zánět a puchýře způsobuje, tu dostaví se u člověka toho účinek takový, jako po nějaké skutečné náplasti prýštidlové (epispastické): pod kouskem papíru nastane pocit bolesti, kůže se zanítí a puchýře se objeví. Samozřejmo, že kousek papíru klovatinou potřený nemůže býti naprosto adaequatní příčinou zánětu kůže a objevení se puchýřů. Co tedy jest příčinou tohoto zjevu? Vlastní příčinou tohoto zjevu jest příčina vnitřní, nehmotná, — jest to duše, jež na tělesné funkce nervstva působí.

Zákon příčinnosti a motorická aktivita člověka.

Není-li člověk více, než působením přírodních sil mechanicky povstalý produkt přírody, pak vše, cokoli koná, musí též, jako každé přírodní dění vůbec, podle zákonů přírodních nutně probíhati, musí býti zákony přírodními determinováno. Stejný podnět musí mechanickou nutností a pravidelností vybaviti stejnou, sobě adaequatní činnost. Za tou příčinou konstruují materialističtí monisté hypothetická »spojovací vlákna« mezi rozličnými sensorickými a motorickými centry v kůře mozkové a tvrdí, že těmito drahami podráždění sensorických (smyslových) center na motorická (hybná) centra přechází. V tom prý záleží vnitřní zákonnost všech i zdánlivě samovolných výkonů. — Anatomie objevila sice celé provazce nervových vláken, jež od jistých reflektorických center jednak k tomu neb onomu smyslovému centru, jednak k motorickým centrům se rozbíhají, avšak nedokázala až posud ani jediné spojovací dráhy mezi smyslovými a hybnými centry, ale to materialistickým monistům nevadí.

Avšak vybavuje stejný podnět mechanickou nutností a pravidelností ve skutečnosti vždy stejnou, sobě adaequatní činnost? Zkušenost nám praví, že tomu tak vždy není, že stejné podněty nevybavují v různých mozcích, ba ani v témže mozku, vždy stejnou determinaci jednání. Jsem na př. ve své zahradě a spatřím na stromě ovoce, jež s chutí jídávám. Při spatření ovoce toho podráždí se ve mně chuť, a já vztáhnu po ovoci ruku, utrhnu je a jím, abych ukojil chuť. — Jindy vkročím do cizí zahrady, abych si ji prohlédl. Spatřím tam téhož druhu ovoce, podráždění chuti nastane, — avšak já po ovoci nevztahuji ruky! Podněty v obou případech byly stejné. Proč v prvém případě při podráždění chuti nastal pohyb ruky po ovoci, při druhém však byl potlačen? Organická hmota musí přec s mechanickou nutností na podnět reagovati?! Proč zde nejeví se poměr pravidelné následnosti?

Jiný příklad! Mám hlad — všeobecný to pocit tělový, oznamující nedostatek potravy v těle. Vstoupím do venkovského hostince a zde na stole vidím uzence (buřty). Hlad a spatření uzenců jest mně podnětem, že sahám po uzencích, abych hlad ukojil. — Jindy vstoupím do téhož hostince a pociťuji opět lačnosť. Spatřím, jako obyčejně, uzence na stole, ale tentokrát po nich nevztahuji ruky, ačkoli mám hlad, — jeť pátek! — Proč v druhém případě nenásledoval na podnět účin se svými posloupnými členy jako v prvém případě? Podnět byl zde a působil jak v prvém případě, adaequatní činnost se však nedostavila. Proč nepodlehl jsem me-

chanismu přírodnímu? Dá se k vysvětlení tohoto zjevu fysiologický zákon applikovati?

Vizme reflexní (zvratné) pohyby. Reflexní pohyby a výkony jsou v protivě k samovolnému a úmyslnému jednání pouze na podřízených gangliích závislé. V některých případech na vědomí nevstupují, v jiných však bývají tyto mechanismy vědomím provázeny, jelikož gangliová soustava s nervovým ústředním orgánem jest spojena. Dle něm. zoologa Eimra není prý však podstatného rozdílu mezi reflexním a spontanním (samovolným) jednáním. — Podráždění zakončení nervů centripetálních (citných) vlivy zevnějšími převede se v reflektorickém centru hlavně v prodloužené míše na nervy centrifugální (hybné) a vzbudí se reflektorické pohyby svalové, jistému účelu přizpůsobené. Takovéto mimovolné, reflektorické pohyby jsou na př. trhnutí ruky při spálení, bodnutí, říznutí, lehtání atd.

Mám na př. na ruce nežit (furunculus). Někdo mně o něj zavadí, a já bezděčně utrhnu rukou. Přijdu k lékaři, lékař mně jej otevře a tlakem snaží se výtok hnisu z něho způsobiti. Avšak, ač bolest jest při tom intensivní, já přec rukou neutrhnu. Co v tomto případě zabraňuje reflektorický pohyb svalů? (Viz Mucius Scaevola!)

Stojím u okna, dívaje se ven a mám ruce vzadu zkříženy. Někdo (na př. dítě) dotkne se pírkem dlaně mé, a já maně, reflektoricky sevru ruku a uchopím pírko. Opakuje-li totéž po druhé, nezavru více ruky a neuchopím pírka. Kde zůstala motorická část reakce?

Člověk má nízké pudy tělové, jež vzbuzují se na vnější podněty centrální šedou hmotou mozkovou a tíhnou k ukojení svému, avšak z ohledů ethických a aesthetických nedocházejí ukojení. Ano každý pocit a vjem má v sobě tendenci, přenésti se reflektoricky na příslušnou dráhu hybnou. Kdo ovládá a na úzdě drží mechanickou reakci centrální šedé hmoty mozkové? Proč nepodléhá člověk v té příčině mechanismu přírodnímu? Patrně vládne v člověku mimo hmotu organickou ještě jiný princip, princip nehmotný, jenž jest tou mocí zabraňující a determinující.

Avšak nedosti na tom. Jako zevnější hmotný podnět nevybaví vždy nutně v člověku zevnější činnost, tak na druhé straně vidíme opět, že člověk projevuje zevnější činnost úplně beze všeho předchozího vnějšího hmotného podnětu. Zevnější činnost tedy vybaví se bez zevnějšího podnětu. Kde zůstává zde v platnosti zákon příčinnosti? Vizme na př. člověka, jenž o samotě koná tělocvik. On stahuje a natahuje svaly až do umdlení, on údy svými koná rozličné pohyby jednoduché i kombinované, rychle nebo zdlouhavě, napíná svaly silně neb slábě. Kde jest zde či odkud vychází zevnější hmotný podnět, jenž tyto pohyby vybavuje?

Nepřijmeme-li, že podnět vychází z nitra, z duše, že podnětem tím jest psychicky—centrální podráždění na vůli duše úplně závislé, že libovolnými pohyby těmi projevuje se působení duše na tělo, pak všecky zjevy volného a účelného jednání zůstávají nám nesrozumitelnými a nevysvětlitelnými.

Mozek a intelligence. — Myšlení.

Jako všecky jevy psychické, jest i myšlení dle materialisticko-monistického nazírání funkcí hmoty, funkcí mozkové substance. Poněvadž rozum jest souhrnný název pro úkony myšlení, musí mezi rozumem a mozkem býti jistý vztah, jistý parallelismus, a to v tom smyslu, že na př. vyššímu stupni vzdělání rozumu neb intelligence musí odpovídati buď větší váha nebo větší dimense mozku, nebo zvláštní, složitější struktura jeho, nebo význačný vývoj určitých territorií povrchu mozkového. Že tomu tak jest, to konstatovati jest úsilovnou snahou materialistických monistů, aby dokázali, že mozek jest sám myslitelem. Vizme však, jak se věc má ve skutečnosti!

V příčině lidského mozku a míchy jsou vědomosti naše posud ještě velice kusé a mezerovité. O nějakých pohybech v substanci mozkové mimo cirkulaci krve — chovať mozek veliké množství krevních cev — není nám ničeho známo. Čím více mozek se zkoumá, tím větší propasti se objevují, které nás oddalují od toho, co bychom věděti chtěli.

»Rohlédneme-li se však — píše »Živa« — po celé té vymoženosti z posledních dvaceti let a srovnáme-li nepředpojatě, kam jsme vlastně dospěli, oč se rozšířily naše vědomosti proti dřívějším, tu musíme doznati, že se v positivním detailním pojmutí nervstva, jeho vztahů k buňkám jako k centru, ani o krok nepostoupilo v před. Vždyť je známo, že ani různé údaje, které již jako dogmata po té neb oné stránce platí, nejsou nikterak stálé, na př. systemy drah míchovych, které byly Flechsigem vypracovány. Dále jest každému známo, že ani t. zv. zákonů, kterými se degenerace říditi má a musí, experimentálně vždy dokázati nelze« *) — Co tu bylo již různých theorii sděláno a zase od nich po delší či kratší době jako klamných upuštěno! Abych příklad uvedl! Jak dlouho na př. platil t. zv. »princip specifické energie« v oboru smyslových úkonů jako exaktní, naprosto správný poznatek! Převážnou většinu zastánců jeho tvořili netoliko fysiologové, nýbrž i psychologové a filosofové. Dlouho vládl jako neochvějné dogma, — ale konečně počaly ozývati se pochybnosti o správnosti jeho a činěny závažné námitky proti němu. Ani tím, že specifická energie přeložena úplně do mozku a sídlo její obmezeno na šedou hmotu kůry mozkové, nezachráněn; dnes již jen tu a tam živoří.

Mozek lidský, jak známo, dělí se na přední, střední a zadní mozek (část jeho tvoří mozeček) a prodlouženou míchu. Přední čili velký mozek skládá se ze dvou polokoulí čili hemisfér a mezimozku, jenž pouze nepatrně jest vyvinut. Hemisféry složeny jsou z laloků čelních, laloků záhlavních a laloků skráňových čili spánkových.

Přední mozek resp. hemisféry poutaly vždy k sobě největší pozornost, poněvadž u člověka u porovnání se všemi ostatními živočichy nejmocněji jsou vyvinuty, takže člověk v ohledu tom (též ohledně mozečku) nad všechny ssavce a živočichy vůbec

*) »Živa« 1899, pg. 211—212.

vyniká. Jsouť hemisféry u člověka tak mocně vyvinuty, že jako plášť všeckny ostatní části mozku přikrývají.

Na hemisférách (též na mozečku) nachází se na povrchu šedá (vlastně šedočervenavá), několik millimetrů silná hmota, zvaná kůra hemisfér mozkových či krátce kůra mozková (cortex cerebri), uvnitř pak světlá, bílá hmota. Bílá hmota skládá se hlavně z nesčetných v nejrůznějších směrech propletených vláken nervových (osových vláken opatřených dřeňovou pochvou), šedá hmota z husté pleteně nejjemnějších vláken nervových avšak jiného typu než v bílé hmotě; v této pleteni nacházejí se četné buňky nervové zvláštního tvaru t. zv. gangliové buňky, jaké se jinak nikde jinde nevyskytují. Tyto buňky gangliové jsou v šedé hmotě nejdůležitějším elementem. Mimo to vidíme jak v bílé hmotě tak v kůře mozkové pletivo, jež v jistém smyslu jako malta jednotlivé elementy nervové dohromady drží.

Šedá hmota dále tvoří obal dutiny mozkové t. j. komor mozkových a centrálního kanalu míchy. Tato šedá hmota nazývá se centrální šedou hmotou. Centrální šedá hmota tvoří, možno říci, první stanici centrálního nervstva, spojujíc se přímo s obvodovými nervy motorickými (centrifugálně fungujícími) a sensitivními (centripetálně fungujícími). Od ní totiž vycházejí ku všem částem těla nervy periferně innervaci vedoucí a do ní vstupují ze všech částí těla nervy innervaci centrálně vedoucí. Povrchová šedá hmota mozková (kůra mozková) spojena jest mimo nerv čichový a zrakový, s nimiž přímo souvisí, pouze prostřednictvím centrální šedé hmoty s obvodovými nervy motorickými a sentisivními, souvisíc s centrální šedou hmotou t. zv. centrálními drahami nervovými.

Všechny centrální dráhy nervové se křižují, takže levá strana centrální šedé hmoty spojena jest s pravou hemisférou mozku a pravá s levou hemisférou. Křížení to děje se hlavně v prodloužené míše a vedle toho i v míše páteřní. Tímto způsobem spojena jest pravá strana těla s levou hemisferou mozkovou a levá s pravou. Kdežto kůra mozková zprostředkuje samovolné, vědomé, individuální výkony, zprostředkuje centrální šedá hmota všechny ony motorické výkony, jež se automatickými, bezděčnými nazývají. Vybavení reaktivní činnosti centrální šedé hmoty děje se na přímé působení zevnějšího hmotného podnětu. Centrální šedou hmotou spravovány jsou hlavně úkony vegetativní*) a lokomoční pohyby.

Poněvadž v povrchové šedé hmotě předního mozku byly jisté partie zjištěny, k nimž psychická činnost se pojí, a poněvadž shledáno, že, čím nižší živočich, tím méně vyvinuta jest kůra mozková, pokládá se kůra hemisfér mozkových za sídlo vědomí, myšlení, intelligence. Z té příčiny histologové a fysiologové obrátili zření své hlavně ke kůře mozkové**) Avšak přes to, jak Ramon y Cajal, jeden z nejpřednějších histologů mozkových, jenž právě studiem o podrobné skladbě

*) Zničena-li kůra mozková, trvají vegetativní funkce (výměna látky, dýchání, činnost srdeční) nerušeně dále.

**) Že mozeček (cerebellum), ačkoli se na povrchu jeho též šedá hmota nachází, nemá žádného vztahu k intelligenci člověka, poznáno z případů, kdy mozeček byl zakrnělý a přec v příčině duševní činnosti člověka žádná porucha nepozorována.

mozkové vynikl, vyznává, jsou vědomosti naše v příčině kůry mozkové daleko menší než naše nevědomost.

Jelikož šedá hmota kůry mozkové — tak soudilo se — jest sídlem vyšších psychických činností, tedy čím člověk intelligentnější, nadanější, vůbec duševně výše stojící, tím rozsáhlejší musí míti kůru mozkových hemisfér. Rozsáhlejší kůru může míti však mozek co do objemu větší, tedy mozek objemnější. Proto intelligentnější a učenější lidé musejí míti mozky větších dimensí, objemnější. Většímu nebo menšímu mozku odpovídá větší neb menší lebka resp. kapacita lebky (velikost prostorového obsahu lebky.)

Ohledávány tedy a měřeny lebky. Avšak tu ku podivu shledáno, že na př. Voltaire, Bedřich Velký, Newton měli malé lebky a že kapacity lebek slavných, duševně vynikajících mužů velice nestejnými se jeví. Tak na př. měřila lebka Lafontainova 1950 cm^3, Volta-ova 1865 cm^3, Descartesova 1700 cm^3, Petrarky 1602 cm^3. I ukázalo se, že kapacita lebky nemůže platiti jako míra stupně intelligence. Ostatně ve škole vidíváme, že žáci s malými hlavami mívají za stejných podmínek tak dobré nadání jako žáci s objemnějšími hlavami.

Za stejným účelem podjali se vážiti mozky. Vyšetřeno, že normální váha mozku u dorostlého muže činí kolem 1400 gr. (u ženy 1250 gr.) Než i vážení mozků naděje sklamalo. Ukázalo se, že s vahou mozku nepřibývá vždy zároveň i intelligence, že tudíž vyšší stupeň intelligence není větší vahou mozku podmíněn. Shledáno, že na př. mezi evropskými národy největší poměrnou váhu mozku mají Němci, totiž 1425 gr., naproti tomu Francouzové toliko 1280 gr.

Velký nepoměr objevil se též v příčině váhy mozků u vynikajících, geniálních, slavných mužů. Tak mozek Turgeněvův vážil 2120 gr., Cuvierův 1861 gr., Byronův 1799 gr., Volty 1745 gr., Petrarky 1602 gr., Schillera 1580 gr., geologa Agassiza 1512 gr., největšího mathematika německého, Gausse 1492 gr., slavného franc. lékaře a professora fakulty, Pavla Brocy 1484 gr., slavného něm. chemika, J. Liebiga 1352 gr., Dantea, jednoho z největších básníků světových, 1320 gr., něm. mineraloga Hermanna 1266 gr., něm. professora lékařství a fysiologie, J. J. Döllingra, o němž Ott. Sl. Nauč. dí, že »byl muž velice vzdělaný, ovládající mimo lékařství i přírodní vědy, jakož i filosofické nauky,« pouze 1200 gr., mozek pak franc. politika Gambetty dokonce jen 1100 gr.

Váha mozku u mužů duševně vynikajích bývá sice celkem těžší než u lidí průměrných, avšak, jak z uvedených příkladů patrno, není tomu tak vždy, naopak, váha mozku u mnohých mužů vynikajících bývá právě lehčí než u lidí průměrných. Ba, váha mozku Gambetty jest taková, jakou u paralytiků a idiotů shledáváme.

Na druhé straně však neschází zase dokladů, že lidé průměrného intellektu nad normální míru těžké mozky měli. Dr. Alexander Pilcz, správce I. psychiatr. kliniky Vídeňské university, uvádí tyto příklady: U jednoho dělníka, o němž Rudolphi zprávu podává, vážil mozek 2000 gr., v jiném případě, jejž Obersteiner uvádí, 2028 gr., v případě, jejž Moris publikuje, 1900 gr. a u jed-

noho 23 letého člověka, jenž nadto slabomyslným byl, jak Anton sděluje, 1995 gr. U jednoho 21letého idiota (dle Walsema) objevila se váha mozku 2850 gr. — Opak toho obdukcí shledán u jedné ženy z vídeňského útuku, která prý sice za živa žádného geniálního nadání neměla, ale také nijak zvlášť snížené intelligence nejevila. Mozek její vážil 740 gr.*)

Franc. anthropolog Dr. Topinard upozorňuje, že velká váha mozku může podmíněna býti různými faktory pathologickými, na př. že u Turgeněva mohla způsobena býti chorobou srdeční (větším množstvím vody v mozku). Proto kloní se mnozí k domněnce, že všecky mozky velkou absolutní vahou se vyznamenávající byly asi hydrocephalické.

Když tedy vážení mozků v příčině, jíž se týče, potkalo se s nezdarem, učiněny pokusy, vážiti pouze šedou hmotu kůry mozkové. Ale tu objevily se technické obtíže, — není možno šedou hmotu přesně od bílé odděliti, a tak následek toho byly ještě větší nesrovnalosti.

Obráceno zření též ke konfiguraci povrchu hemisfér mozkových. Mozky zvlášť duševně nadaných lidí musí míti větší povrch — usuzovalo se opět — než mají mozky lidí průměrného duševního nadání, větší povrch má však ten mozek, jenž jeví četnější závitky (gyri cerebrales) a hlubší brázdy a rýhy. Mínění to opíralo se o tu okolnost, že mozek mathematika Gausse se neobyčejně četnou gyrifikací vyznačoval, rovněž i mozek Bacha a Beethovena. Mozek Beethovena měl prý brázdy jednou tak hluboké, než obyčejně bývají.

Zkoumány tedy různé závitky mozkové, vzat v úvahu počet i tvar jejich, měřena i délka jejich, přihlíženo i k hloubce brázd a rýh (sulci, fissurae) mezi závitky. Ale výsledky těchto velice obtížných prací nesplnily očekávání. Námitky pokaždé zvrátily dedukce z výsledků zkoumání činěné.

Pátráno, zdali na mozcích mužů, kteří v některém oboru vědy neb umění, na př. v mathematice, dějepise, řečnictví, hudbě atd., zvlášť vynikli, nebylo by lze objeviti na některém místě povrchu mozkového zvláštní, nápadnou gyrifikaci, ale snahy ty nevedly k žádným positivním výsledkům, — mezi badateli nebylo shody. Tak na př. v příčině mathematického centra: jeden badatel (Möbius) spatřoval centrum to v závitcích, kde jest gyrus supramarginalis, druhý (M. G. Retzius) v přední části třetího závitku čelního laloku, hlavně na straně levé. K tomu poznamenává E. Hitzig, prof. psychiatrie, jenž se hlavně fysiologií mozku zabývá, »že možno si konečně suggerovati na určitých místech značnější gyrifikaci, stojíme-li pod vlivem jakési určité, již napřed konstruované představy?**)

Co v kůře mozkové zjištěno, jsou tak zv. centra či středy (střediska) pro pocity smyslové (sensibilní) a středy hybné (psychomotorické). Nejsou tedy různá místa kůry mozkové funkcionálně stejná, nýbrž různá místa mají různé výkony. Jsou to místa, která jsou ve spojení s nervovými drahami smyslovými

*) Nat. u. Offb. 1905, pg. 293.
**) »Živa« 1900 pg. 103.

a hybnými. Prostřednictvím těchto nervových drah spojeny jsou středy v kůře mozkové s podružnými středy v centrální šedé hmotě. Exstirpace, onemocnění, poranění atd. středů v kůře mozkové má za následek porušení úkonnosti příslušného smyslu neb ochrnutí příslušného údu. Jak již podotknuto, nervové dráhy, jež jsou s těmito nervy ve spojení, vesměs se křižují, částečně již v mozku, částečně též v míše páteřní, hlavně však v prodloužené míše, takže následkem toho všecky funkce pravé strany těla mají středy své na levé hemisféře mozku a všecky funkce levé strany těla mají středy své na pravé hemisféře. Porušeny-li jsou tudíž na př. hybné středy na levé hemisféře, nastane obrna svalů pravé strany těla, a naopak.*)

Různé partie kůry mozkové jsou tedy funkcionálně různy, dle toho, kterému centru smyslovému nebo hybnému náležejí. Středy ty netvoří přesně ohraničené okresy, jak je ohraničoval něm. lékař Hermann Munk, pokud se týká »sfér smyslových«, nýbrž jen nenáhle se ztrácejí. V příčině »sfér smyslových« sluší podotknouti, že odstraněním jisté »stéry smyslové« neodstraní se veškeré specifické pocity, jak se nyní dokazuje, neboť určitá »sféra smyslová« (centrum smyslové) není prý výhradným sídlem specifického pocitu.

Centra smyslová a hybná tedy v kůře mozkové objevena. Jak již nám známo, středy zrakové uloženy jsou v záhlavních lalocích, středy sluchové v lalocích spánkových, středy pro pocity čichové v závitcích nazvaných »gyri uncinati« laloků spánkových, středy pro pocity chuťové nedaleko středů čichových, středy pro pocity hmatové v centrálních závitcích kůry mozkové, středy hybné hlavně v centrálních pásmech podle ústřední brázdy (Sulcus centralis Rolandi). Avšak těmito středy smyslovými a hybnými není celý povrch kůry mozkové vyčerpán. Zbývá ještě oblast v záhlaví, v insula Reili a v čelních lalocích. K čemu jsou, jakou funkci mají tato zbývající territoria, jež žádné speciální ostře ohraničené funkci neslouží a co do rozlohy a mocnosti středy smyslové a hybné značně předčí? Territoria ta nejsou ve spojení s centrálními drahami nervovými a následkem toho postrádají přímého spojení s obvodovými nervy prostřednictvím podružných center, nesouvisí tudíž přímo s výkony smyslovými a hybnými. Za to však protkána jsou soustavou nesčetných vláken, jež jednotlivé elementy korové a territoria, tudíž i jednotlivá centra smyslová vespolek spojují.

Tato zbývající territoria kůry mozkové jsou prý ústroje pro činnost psychickou, jsou prý to sféry či centra associační neboli

*) Motorická centra korová uložena jsou hlavně v centrálních pásmech podle ústřední brázdy. Experimenty ukázaly, že drážděním těchto závitků možno vzbuditi pohyby údů a nikoli drážděním jiných míst. — Nejníže při brázdě Sylviově nalézá se centrum pro pohyby svalstva tváří a jazyka, výše centrum pro pohyby trupu a horních končetin, nejvíše centrum pro pohyby dolních končetin. Vedle toho v dorsální části třetího závitku čelního na levé hemisféře zjištěno franc. professorem lékařské fakulty Pavlem Brocou specificky anthropozoické centrum, centrum pro řeč. Zničením jeho povstává t. zv. motorická afasie. V zadní části druhého závitku čelního rovněž na levé hemisféře nalézá se centrum pro točivé pohyby hlavy a očí. Zničením tohoto centra povstává t. zv. agrafie.

myslecí *), neboť jim prý přísluší činnost myslecí. Nervová vlákna v nich rozvětvena nazvána drahami associačními. Je-li myšlení složitější, tu prý všechna centra ta jsou v činnosti.

Tato myslecí centra jsou prý u zvířat málo vyvinuta, jen u opic jsou prý co do rozlohy s centry smyslovými téměř stejná. Jmenovitě laloky čelní jsou prý u zvířat náramně malé. Z toho usouzeno, že laloky čelní jsou sídlem intelligence. V té příčině Ott. Slov. Naučný (»Mozek« pg. 805.) píše: »V celku lze vůbec povšechně říci, že čelní laloky mozkové jsou sídlem intelligence, ústřední pásma jsou motorická, zadnější laloky pak jsou ústředím pro sensibilitu.« — Jsou-li však laloky čelní sídlem intelligence — tak soudilo se dále — pak vysoké čelo jest znakem moudrosti a učennosti.

Jest sice pravda, že lidé duševně vynikající, učenci mívají vysoké čelo, ale zároveň jest pravdou, že tomu tak není vždy, že jsou učenci a muži velice intelligentní, kteří normální, průměrné ano i nízké čelo mají.

Jako tělesnou prací sílí organismus, svaly mohutnějí, tak musely by — je-li mozek resp. kůra mozková myslitelem — myslecí sféry kůry mozkové prací duševní, myšlením, tvořením úsudků a získáváním nových poznatků a vědomostí mohutněti a se zvětšovati t. j. musel by se počet nervových buněk ve sférách těchto zvětšovati.

Avšak Ramon y Cajal dí, že buňky nervové již v embryonální době ztratily schopnost množiti se a že v dospělém životě jich více nepřibývá. — Též dle prof. Dra A. Forela zůstává počet elementů nervových od mládí stále stejně velký; rozdíl objemový záleží prý jedině ve zvětšení dřeňových pochev. »Pracujeme tudíž v stáří nejvýš pravděpodobně týmiž neurony, jako v dětství . .« **) — To vše podává jasný důkaz, že substance kůry mozkové není myslitelem.

Při poranění lebky vyteče mnohdy značná část kůry mozkové, jež nedá se více zpět vpraviti a odstaniti se musí, — avšak po uzdravení nejeví se žádná újma duševní činnosti, čemuž by nebylo tak, kdyby kůra mozková byla myslitelem. I celá polovina mozku může odumříti, takže i zrak a sluch může býti porušen — a přec nepozoruje se obmezení duševní činnosti. (Pokračování)

*) Něm. fysiolog a psychiatr P. E. Flechsig rozeznává tři velká associacní či myslecí centra v kůře mozkové. Největší, téměř polovici kůry mozkové zaujímající centrum associační tvoří prý territorium mezi středy zrakovými (jež uloženy jsou v lalocích týlních neboli záhlavních), středy hybnými (v temenních lalocích) a st edy sluchovými (v lalocích spánkových). To jest zadní associační centrum. Druhé associační centrum uloženo prý jest v insula Reili, (obvodu třetího čelního a prvního spánkového laloku) a třetí čili přední associační centrum v lalocích čelních. Zadní associační centrum jest prý hlavní myslecí centrum; ono sdružuje prý smyslové vjemy všech smyslů a nejrůznější představy. Centrum v insula Reili jest prý associační centrum řeči; ono sdružuje prý smyslné dojmy a představy se zvuky slov. Přední associační centrum v lalocích čelních chová prý představy týkající se vlastního »já« v poměru ku vnějším dojmům. Tu řídí prý se jednání dle osobních motivů (viz »Živa« 1897: Dr. F. Mareš: »Nové názory o stavbě a výkonech mozku a míchy« pg. 68.)

**) Přednášel o tomto předmětu na 66. sjezdu německých přírodozpytců a lékařů ve Vídni 1894.

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Výjev pátý.

Trud, Pustrpalk.

Trud (vida na stole popelnici, zalekne se; pro sebe):
Kmotra byla zde, ač já ji jinde tušil?
(Jde k loži, avšak slyše tiché oddechy za rozhrnutými koltrami, shrne je zase a vrací se uklidněn.)
Plana nebyla má slova útěchy!

Pustrpalk (krok ode dveří; polohlasně):
Mistře učený, již dávno orloj bušil
dvanáctou. Vám není v oddechy,
že jste u sebe mi rozsvítiti kázal?

Trud:
Vždyť už pomalu se dení do zahrady.
Spánek cestou již i vtip ti v úzly vázal,
že mně míníš pálit louče tady? —

Pustrpalk: (zase krok zpět ku dveřím; s pohouchlým úsměvem)
Spím-li mistře ctný, jsem bez hany a vady!

Trud:
Kéž bys takto byl, když ve dne bdíš!

Pustrpalk:
Pak bych nebyl vám zde na obtíž
a per consequens bych vůbec nebyl.
Nevím, jaká již to syllogismu vrátka,
dím jen v pravdě: pak bych nebyl zkrátka.

Trud:
Item bys se sotva zdlouha šklebil.

Pustrpalk:
Tento závěr hned bych snadno přebil!

Trud (netrpělivě):
Jak? I jdi už — mám já s tebou kříž!
(Shovívavě). Hej, teď postůj mi, Prý syllogismů klání
učí zapominat úvah trudná zdání —
a kdy vedou zdání pravdě blíž?
Pustrpalku, mluv a haj, co díš!

Pustrpalk (svazuje a rozvazuje uzly na šátku, aby nic nezapomněl):
Moje these zní: I kdybych nebyl,
přec bych se vám šklebil.
V důvod řetěz syllogismu tuto,
zařinčí, jak jim je hnuto:
Nejsa, tu bych se ni nešklebil,
nebyl bych vám k obtíži už tedy,
(jako byste v tmu mě k mrtvým pohřebil,
kde jste sám již mnohdy zatlačil jim hledy,)

nejsa nebyl bych vám v obtíž tedy,
a vy byste bral mě na lehkost;
artis medicae — krom vás — to ctnost...
Na lehkou pak vy mě váhu bera,
nutně byste vy mě vážil přec,
kdybyste si mne pak vážil — hera!
šklebil bych se vám a smál se na konec!
Quod nunc demonstrandum erat od začátku.
Mám však uzel ještě na tom šátku.
Umný mistře můj, i kdybych se jen šklebil,
pak bych byl a žil — však život nevelebil.

Trud:

Proč, mi pověz. Co to za námitku?

Pustrpalk:

A zda vy ten život velebíte?
Nemoc, skon vám život z chyby haní.

Trud (zaraženě):

Můj mě život kárá!? Čím mi sahá k šíji?

Pustrpalk:

Že ho *kmotře* nevyrvete ani.
Ach, což ona-li je katem, hadem, zmijí?

Trud: Mluva bláznova se v tuhé klubko svíjí.
Tupí na čas strasti hled a mate dumy chod,
a zas vede v týž mě kalný brod.

(K Pustrpalkovi): Skřínku odnes na mou na komoru.

Pustrpak (odchází s hořkým výsměchem):

Před kmotrou pak dvéře na závoru?

Výjev šestý.

Trud:

U králova dvoru marná stráž i hradby.
Klidně dřímá Smutka má. (Jde zase k loži.)
Či snad by? (Uklidněn jde k oknu.) Dík,
už dní se. Vaň sem svěží vzduch.

(Smrť kmotřička vystoupí mu vstříc z arkýře. Trud se zalekne a chápe zrcadélko jí vstříc, aby Smrtka se v něm shlédla a neublížila.)

Smrt (s promíjivým úsměvem):

Muž se nebojí!

Trud:

Stoj při mně Bůh!

Smrt:

Což mám pohled baziliška pro tě,
že se lekáš dávné kmotry svojí?

Trud (zahanbeně):

Promiňte a pomněte, že stojí
před vámi, kdo vlídné po ochotě
v nohách lože jinde čekal vás,
byste v těžké poradila chvíli —

Smrt:

Tam já do hlav! Hnedle tamo krok můj pílí,
až mne pozve hodin temný ráz.

Trud:

avšak teď se takto v přízni mýlí!
K tomu nalézám vás u své ženy;
bojím se, že v lože z vás k ní vane mráz.
Jak vás vítati? Snad její steny — —

(Obrací se k loži.)

Smrt:

Nikoli, choť zdráva, zdrávo dítě.

Trud (ukáže na přeslici):

Snad si na ně nepředete sítě?

Smrt:

Nechtí tomu Sudičky, ctné ženy.

Trud (jde ke stolu a ukazuje na bibli):

A co věstily těch písem vážné čteny?

Smrt (jej předejde a zavře knihu; položí na ni svou kostnatou pravici):

Já jsem čtla.

Trud:

A co?

Smrt:

V čem není změny.

Trud:

Lekáte mě?

Smrt:

Těším na léta.

Trud (přistoupí ku kolébce):

Aj, zde dary! Která dobrá víla
do vínku je děcku položila?
Kéž má Snílka v blahu vykvétá!

Smrt:

Na vesno se rodí květ, by kvetl.

Trud:

Co ret Sudiček, co ten jí četl?

Smrt:

Já zde nebyla a nevím, nevím,
co zde děly nad osudem děvím.

Trud:

Kmotřičko, buď zla mi bez výkladu:
Vidíte vy dál, než ve hře bába slepá?

Smrt:

Co mi budoucno? Jen hodin u dopadu
v přítomnosti vím, kdy má se kosa klepá.
Tys mě vídal na své vlastní oči,
kouzla netřeba v chod hodin tvých a kyv.
Mrak af jakkoli tvou oblohou se točí —
kmochu můj, ty budeš dlouho, dlouho živ!

Trud:

Co má choť? Co dítě? (Vzrušeně.) Kmotřenko,
marně vaší přízní af se nehonosím,
Bílá paní, Škytko, Mlčenko,
o milost vás jednu z duše prosím!

Smrt:

Květů tvých já z jitra nepokosím....

Trud (vřele):

Přízně pomněte, jíž otce jste mi vedla,
že on, prostá hlava, kytli plnou lát,
radost nítil tam, kde naděje už bledla,
mroucí mocně rval i od hřbitovních vrat, —
lásky pomněte, kdy nad kvetoucí lukou
nechala jste hochu mluvit byliny,
bych — muž — pomocí jich bral plen vašich rukou,
kde se dosýpaly jinak hodiny —
pták pěl nad hlavou nám písní medozvukou
a vám vesnou mladou staré srdce tálo,
slza lítostná vám tryskla do oka,
že co nyní zrá a žhavě květy plálo,
vadnout, hynouti má do dne, do roka; —
se mnou klonila jste nad ptačím se hnízdem
a rtů soustrastný vám se mnou vanul vzdech,
že je bouře divá hněvně smete s hvizdem,
jež i mocné duby viklá v kořenech — —

Smrt (polohlasně):

Ach, co ze slov jeho tuším v této chvilce!

Trud:

Prosím: Nelamte mi předčasně ten štěp,
bílou svíci velkou rozsvěťte mé Snílce,
než má pro vás bílá dozraje kdy leb,
aby se mnou zřela plody zrát mých snah
a den každičký jí ve štěstí byl blah.
Den buď jí i matce bez závanů bouří!
Strmých na výšinách ať si vichor hude,
na ledovcích bílých ať se mraky chmouří,
(prosebně) její svíce — —

Smrt (mrazně):

Jaká bude, taká bude!

Trud (na rozmysli):

Dám se tedy, kmeti, s vámi do zápolu,
k vám bych proniknul i do limbu až bran?
(Smrť kmotřička kroutí nevěřivě hlavou.)
(Odvážně): Hrůzný jeho vchod v tmách
propastných buď zmolů,
vejdu tam — i za kletbou svých vlastních
hran!
(V rozpacích): S vámi spor, boj? — —

Smrt:

Vždyť já na rukou tě nesla.
A ty mníš, bych tobě za vrahyni klesla?
Líto mi tě — pomni jména svého, Trude,
a já kmotrou jsem ti vždy a všude!

Trud:

Uveďte mě limbu pod klenutí,
abych ke dnu probádal váš taj,

dneska taj, taj dávna pod zapadlou sutí,
v oči hlouběji vám pevně pohlédnouti,
nejen plachetky zřít pod okraj!
(Sklesle): Záhad úžasných co trápí mě a
rmoutí! — —

(Kmotřička soucitně se mu blíží a sklání hlavu. Trud vztáhne ruku, chtěje jí plachetku strhnout s hlavy. Však náhle strne a zachvěje se pod rukou Smrti, na obranu povzneslou. Ruce mu klesnou. Záclony lože se pohnou.

(Na půl úst): Úžas, děs a bol a touha klidu
vzdorný pohled můj mi k zemi sklání.

Smrt kmotřička zapálí si o svíci na stole poslední dolu visící článek svého růžence, jenž jest z nedochůdčat kostiček stlelých — světýlko tetelí se jako modravá bludička — a vezme popelnici na druhý loket. Nesouc mihavou bludičku opatrně před sebou, na odchodu:

Smrt:

Nemám stání —
nesmím čekat na klekání,
zvědnému bych ušla vidu.

Trud (prosebně):

Vizte štěstí mé (ukazuje na lože a kolébku)
tuch, pochyb bídu (s rukou na hlavě).

Smrt:

Mlčenka tebe vzpomíná.

Sestoupí mlhou z okna arkýře. Trud klesne na kolena před okny v čele jizby. Dní se. Z levých dveří vychází

Stará chůva:

Minula noční hodina — — (Pokračování.)

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Zvláštní zájem jevil král pro zařízení škol kathedrálních při navržených sídlech biskupských v zemích saských, jichž vypočetl osm. Pohlédnuv na Alkuina pravil rozmarně: »O této věci dlouho radit se nebudeme, tu přikazuji řediteli škol yorských, který nám zajisté způsobilé učitele opatří.«

»S radostí,« dí Alkuin rozjařen, »mohl bych hned několik výtečníků tvé královské milosti představiti, ano zaručuji se předem, že celá má družina bez prodlení se dostaví, jakmile jasný pán o její propuštění požádá.«

Ujednáno, že ve třech letech budou otevřeny v Cáchách vysoké školy dle vzoru yorských.

Král se zavázal, že náklad na zbudování a zařízení škol, jakož i na vydržování učitelstva i žáků ponese důchod říšský nyní i budoucně.

Alkuin slíbil, že přivede pro jinochy saské řádné vychovatele, že se též postará o osvědčené síly pro čelnější stolice učitelské, pro vědy však klasické doporučoval vědce a mistry italské, jimž, jak doznal, děkuje hlavně za své vzdělání.

Karel dal pro svého předního rádce u věcech duchovních vyhotoviti list, v němž všem hradním pánům, markrabatům pod ztrátou milosti přikazuje, aby velikého učence anglo-saského i s družinou jako hosta královského s příslušnou poctou přijali, všemi potřebami opatřili a k nejbližšímu hradu svými many doprovodili.

Za dočasné propuštění Alkuinovo a jeho družiny požádá král francký zvláštním poselstvem arcibiskupa yorského hned po svém návratu z výpravy římské.

Jednání protáhlo se až do pozdní noci, načež král účastníky porady milostivě propustiv, s Alkuinem se rozloučil s takovou srdečností, že přítomný kancléř nemoha utajiti svého podivení, pravil rozmrzen ke Klimakovi: »Nepochopuji, čím ten anglo-saský chuďas pojednou našeho pána tak okouzlil, že s ním obcuje jako se sobě rovným. Neschází, než aby ho ještě učinil spoluvládcem.«

Že obava ta nebyla zcela bezdůvodnou, potvrzena památnými slovy, která o setkání s velikým učencem Karel do dvorní kroniky zanésti kázal: »Dnes jsem přepodivným řízením Božím získal muže, jehož více cením, než kdybych byl celého království vydobyl.«

Při odchodu králově opakovaly se projevy lásky a oddanosti obecného lidu tou měrou, že se Karel jen stěží prodral zástupem, z něhož přemnozí k nohám jeho se vrhali, jiní ruce, nohy i šat mu líbali, každý se ho dotknouti a s Bohem mu dáti chtěl.

Před branou očekávali panovníka na bujných koních v plné zbroji, šlechta a měšťanstvo, žádajíc, by směli milovaného pána až do Říma provázeti, což však král nepřipustil a děkuje za dojemnou příchylnost poukázal k tomu, že na cestě žádné nebezpečí nehrozí a že by to vzbudilo řevnivost měst vlašských, od nichž podobné pocty nepřijal.

V Sieně, kde již několik dní meškala rodina královská, Karel přenocoval a pak to šlo rychlými pochody k Římu, před jehož branami třetího dne večer rozbili stany pro paladiny a dvořenínstvo, kdežto král s rodinou přijal pohostinství v nedalekém letohrádku známého patricia Římského.

Ráno odebrali se dva vůdcové výpravy s říšským kancléřem do města, aby oznámili lidu a knížatům římským příchod velmocného krále Franků, Alemanů a Lombardů a žádali u papežského dvora za povolení ku vjezdu do svatého města.

Učinil tak Karel z něžné šetrnosti ke sv. Otci, aby ukázal, že ho jedině uznává za svrchovaného pána Říma.

Hluboká pokora nejslavnějšího krále křesťanského a rekovného ochránce církve vzbudila v městě takové nadšení, že podobného od staletí Řím neviděl.

Pak-li se konaly již po kolik týdnů velikolepé přípravy na výzdobu bran a ulic, kudy měl se průvod bráti, tak nyní o pře-

kot i v nejzazších zapomenutých částech města vynášeli lidé, co měli nejlepšího na okrasu chat svých.

Záhy z rána hrnuly se z brány flaminské četné davy a pokrývají širokou kosulární silnici až ku fonte Mole, kde před vítězným obloukem ve skvostném stanu nejvyšší kruhy římské, patriciové, senátoři, přednostové čtrnácti okresů a členové předních rodin měšťanských, svůj hold vzdávají a v nejhlubší úctě svého osvoboditele od nesnesitelného jha lombardského vítají.

Když král projel slavnostní branou, již náležel zcela vzníceném lidu, jenž ho doprovází v bouřném jásotu u vítězoslávě k majestátným výšinám vatikánským, kde mu připravena nová tklivá oslava.

Zde v nádherně vyzdobené předsíni velechrámu očekává sv. Otec Hadrian s vysokou hierarchií římskou, kardinály, biskupy, opaty a kněžími všech řádů vznešeného hosta.

Davy se rozestoupily a skvělá družina královská, rytířstvo a tělesná stráž obrovských paladinů ustoupila stranou.

Karel oděn jsa v malebný háv římského patricia, stane se svou rodinou před papežem. Náměstek Kristův u vroucí lásce rozevírá náruč svou a k srdci jej tiskne jako nejmilejšího syna a vítá jako Bohem daného ochránce lidu křesťanského v dobách nejtěžších.

Vzpomíná vděčně nadlidských prací, krvavých bojů a nesmírných obětí, jež tento nejslavnější rek a zbožný král přinesl pro víru Kristovu. V dojemné modlitbě svolává pomoc a požehnání Nejvyššího na hlavu jeho.

Karel dojat v duši, poklekl a přijav požehnání církve, dí prosebně: »Sv. Otče, předvádím k tobě syny své se zbožnou žádostí, abys jim požehnal modlitbou a olejem sv. pomazal, povýšil k důstojnosti královské a síly jim vyprosil, aby věrně konali úkol svůj ke spáse a blahu svěřených jim národů.«

»Slavný králi,« odvětil papež a hlas jeho se chvěl vnitřním pohnutím, »s radostí vyplním, co tvá otcovská láska pro tyto budoucí panovníky žádá, vždyť je vroucím přáním mým a celého křesťanstva, aby rod velikých Karolingů, jenž dal národům krále takové moudrosti, moci a slávy, po všecky časy vévodil lidu Božímu až do nejzazších končin země.«

Již při prvních slovech sv. Otce dával lid na jevo souhlas, když však dokončil, tu jakoby se byly protrhly hráze násilně tlumeného nadšení a jako rachotem hromovým zaburácelo z tisíců hrdel: »Velikému, zbožnému, Bohem korunovanému králi a jeho domu budiž vítězství, čest a sláva nehynoucí.«

Hlučné fanfáry trub a triumfální akordy varhan oznamovaly, že průvod královský vstoupil do svatyně k slavnému díkuvzdání. Za nimi se valil lid všemi branami do velechrámu a naplnil takřka mžikem patero lodí jeho. To byl počátek slavností, jakých dosud křesťanský Řím neviděl.

Trvaly osm dní a dosáhly vrcholu korunováním obou synů královských, Pipina a Ludvíka.

O poslední slavnosti napsal kronikář karolinský zvláštní úvahu.

Dnes uloženo mi králem, bych důstojně vylíčil průběh velikolepé korunovační slavnosti. »Pane, pravil jsem, dej mi k tomu péro andělské, neboť pérem z křídel pozemského tvora nesvedu ničeho. Mám popsati i svatyni, vyvolené sídlo krále nebeského. Dovídám se, že na ní pracováno přes 700 let. Za císaře Augusta a po celou dobu caesarů vyhledáváno a sváženo pro basiliku vatikánskou, co na zemi nejskvostnějšího, a to spracováno rukou mistrů nejdovednějších; žádný však netušil, že ty divy krásy se připravují pro stan a příbytek toho, jehož nebesa obsáhnouti nemohou.

Čisté umění křesťanské zastínilo nádheru pohanskou a přeměnilo ponuré sídlo césarů v zářný palác krále věčné slávy. To umění postaralo se též o služebný řád, jenž by odpovídal velikosti a svatosti nebeského Pána. Dnes jsem viděl, jak majestátnou krásou svých obřadů uvádí církev své dítky do společnosti andělův a učí je, jak se mají klaněti Bohu v duchu a pravdě a rozněcuje srdce úchvatnými chvalozpěvy při oběti nejdražší. Když se rozvučel chorál při Sanctus, poprvé jemně, potom silněji, po třetí pak, jakoby elementární silou zachvátil vše, co dýchá ve svatyni, tu jsem pochopil, proč se před nesmírnou velebností třesou mocnosti, tremunt potestates. Ba, zachvěli se naši obrové, hledíce kolem, odkud ten náraz přichází — a hned zase udiveni ztírali slzy, jež jim vyloudil líbezný zpěv pacholíků: Benedictus, qui venit. Toť ta píseň tajemná, jíž v celém nebi nikdo nedovede zpívati, krom sboru duší nejčistších, následujících Beránka. A hle, zde na zemi ji zpívá církev s dítkami svými.« Tak jako u vytržení líčí dojmy památných dnů svědek očitý a jeden z paladinů po svém způsobu ještě rázněji projevuje své nadšení.

Jest to náčelník tělesné stráže, nejsilnější z vůdců Karlových, jenž jednou ranou v seči rozpoltil železného rytíře od hlavy až k sedlu. Jemu král žertovně vytýkal chabé držení kohorty paladinské při slavnostech.

»Nevím, co se to s námi dělo,« omlouval druhy své pokořený velikán, »strach to však nebyl ani bázeň, vždyť nás dobře znáš, velmocný pane. Když jsme byli náhle obklíčeni ve hvozdech saských ohromnou přesilou, stáli jsme klidně, hledíce na jásajícího nepřítele, a žádný ani brvou oka nepohnul v tom strašném okamžiku a když jsme po celý den odráželi zuřivý nájezd pluků saracénských u Sarakosy, nazval jsi nás kohortou neochvějnou. — A dnes jsme se zachvěli všichni svatou hrůzou a radostí, když vůkol nás zaburácelo to přepodivné »Sanctus« třikráte v tak úchvatné velebě jako pozouny posledního soudu.

»Těší mě, milý Bertrame,« dí král spokojen, »že i obrové pocítili moc posvátného zpěvu, výrazu nejhlubší úcty, nejvyšší chvály a nejčistší radosti nad neskonalou slávou Trojjediného Boha. Zde se můžeme učiti, jak se má Bůh ctíti, a jak tato pravá úcta duši blaží a povznáší.«

»Což by nemohlo býti i u nás podobně,« povzdechl paladin. »Kdybys, mocný králi, rozkázal, aby nás Římané naučili aspoň to

»Sanctus Dominus Deus Sabaoth,« věř mi, kdyby takový hrůzotajný řev z tisíců mohutných hrdel našich bojovníků ve vřavě bitvy ve pralesích saských vyrazil, že by lidé musili schnouti strachem a děsem z takového volání, to dnes jsem pocítil na sobě.«

Král se pousmál nehoráznému projevu svého milého Bertrama a slíbil, že se o nějaké učitele zpěvu postará.

Vznětlivý lid byl velikolepou slavností vznešeným zjevem královské rodiny, štědrostí královou a milostí královninou tak unesen, že úsilovně žádal prohlášení Karla Velikého za císaře římského; veškerá šlechta a nejvzácnější občané obrátili se s tou vřelou prosbou k papeži.

Tím přišli vstříc dávnému přání sv. Otce, jenž chtěl takto odměniti synovskou oddanost Karlovu ke svaté Stolici a pojistiti církvi stálou ochranu proti zevním nepřátelům.

Karel však k podivu všech důstojnosti té nepřijal. Mnozí se domnívali, že tak učinil, obávaje se zápletků s říší východní, kde se posud panovníci cařihradští nazývali císaři římskými, ač se v tísních o svaté město málo starali. Než hlavní příčina, proč nepřijal koruny císařské, byla hluboká pokora Karlova, který, když papež opětně připomínal jeho veliké zásluhy o rozšíření sv. víry mezi tolika národy, odvětil skromně, ba skoro sklíčeně: »Svatý Otče, s bolestí musím vyznati, že jsem pro církev Boží vykonal posud málo. Četní kmenové, jež jsem říši své podmanil, zůstali stálým nebezpečím lidu křesťanskému. Zpupnosti a divokosti jejich nezlomí a neukrotí ani ostrost meče ani chrabrost mých paladinů, nýbrž moc a síla Ducha Božího, jenž dán jest tobě a jímž řídíš církev Kristovu a posly vysíláš k těm, již sedí v temnotách stínu smrti.

Vyslancům tebou zvoleným nabízím své služby, jim cestu klestiti, je bude chrániti všude mé ráme, a až bude svaté dílo dokonáno a bludné ovečky budou moudrostí a láskou uvedeny do ovčince Kristova, pak chci vládnouti mocí Bohem propůjčenou nad nimi a z posvátné ruky tvé přijati korunu císařskou.«

Na to v důvěrné rozmluvě sdílel Karel se sv. Otcem křesťanstva vše, co od památné rozmluvy v Parmě celou duši jeho naplňovalo, všecky své plány a záměry k probuzení a povznešení svěřených mu národů. Naznačil sídlo pro vysoké učení, jmenoval města pro školy biskupské, v nichž měli se vzdělávati kněží a učitelé i pro osady venkovské. A když viděl, s jakým zájmem papež vývody jeho sleduje, odvážil se žádati za ony proslulé učitele, jež opat Klimakus v Parmě tak vřele doporučoval, a již byli ozdobou vysokých škol italských.

»Považovati budu,« tak sliboval král, »muže ty za největší dobrodince lidu svého, chci s nimi sdíleti důchody královské, budou seděti s paladiny v mé radě a společně se mnou pečovati o blaho národů.«

Byla to sice prosba veliká, ale byvši vznesena na toho, jehož Pán ustanovil učitelem národů, nemohla býti odepřena.

A Karel žádal ještě více. Majestátnou krásou chrámů italských a úchvatnou velebou obřadů a zpěvů posvátných hluboce

dojat, přimlouval se vroucně, by sv. Otec k učencům připojil též umělce, stavitele, mistry zpěvu, aby i na severu v nádherných svatyních hlaholila vznešená oslava Nejvyššího a srdce ubohých pohanů aby roznítila láskou a touhou po dobru a nejčistší kráse.

I této žádosti, vycházející z nejšlechetnějšího srdce, sv. Otec vyhověl, děkuje Bohu, že v přesmutných těch dobách vzbudil takového panovníka a pozdvihnuv ruce ke kříži v dojemné modlitbě prosil, aby Duch Páně veliké dílo ke spáse národů provázel pomocí a ke šťastnému konci přivedl. Pak požehnav králi, pravil: »Hle, Bůh sám to řídil, že mužové, které za pomocníky sobě žádáš, dostavili se k tvému uvítání. Znaje apoštolskou jejich horlivost, jsem přesvědčen, že tvé čestné pozvání nejen s radostí přijmou, nýbrž také úkolu svému věrně dostojí.«

Druhého dne dal papež svolati všecky v Římě meškající učence do paláce lateránského, sdělil s nimi přání a záměry královy, ponechávaje každému na vůli súčastniti se té záslužné práce nebo zůstati na místě svého dosavadního povolání. Vyzvání to způsobilo zvláště mezi mladšími vědci a umělci neobyčejný rozruch. Po delší poradě se usnesli jednomyslně rozhodnutí ponechati papeži. »Svatý Otče, tys svrchovaným pánem,« pravili, »tobě přísluší dávati rozkazy; půjdeme s radostí, kam nás pošleš a budeme konati svědomitě, co nám uložíš.«

Hlučný souhlas rozléhal se dvoranou, když papež pronášel jména znamenitých učenců, Petra pisánského, Theodulfa, Adelharda korbinského, Angelhata Pavlina Vanciského a dějepisce Vinefrida a kol vyvolených shrnuly se skupiny nejlepších jejich žáků, odhodlaných provázeti své mistry do území barbarů.

Celkem čítal sbor učitelský pro Francsko určený čtyřiadvacet výtečníků, z nichž pět mělo říditi zpěvácké školy v Metách a Saisoně, ostatní byli rozděleni sídlům biskupským a jen několik učitelů klasických bylo ustanoveno pro vysokou školu palatinskou, která teprve po příchodu Alkuinově v Cáchách otevřena a dle jeho návodu měla býti zařízena.

Král přijal učence s bezměrnou radostí a postavil je na roveň s markrabaty a nejvyššími hodnostáři dvora, nazývaje je světlou stráží nejvzácnějších pokladů lidstva. Rodinné záležitosti musily ustoupiti veliké a svaté věci osvěty křesťanské, které uchopila se církev mocí svého božského poslání, opatřena jsouc nevyvažitelným zdrojem duchovních sil a milostí.

»Zvítězíme,« zvolal Karel Veliký, pln důvěry, když přijal z rukou náměstka Kristova tělo Páně, »nebo ty, otče křesťanstva, na hrobech sv. apoštolů budeš prositi nebeského Slitovníka, by vzhlédl na drahé krví vykoupené duše a převedl je z bludných mrákot do své jasné říše.«

Blažen a uspokojen opouští Řím ve společnosti mužů, jichž hluboká vzdělanost a mravní vyspělost jest mu bezpečnou zárukou, že nebudou marny oběti, které přináší pro blaho svých národů.

Na zpáteční cestě navštívil král ostatní města, která při posledním polním tažení Lombardům odňal, ponechav jim úplnou

samosprávu, potvrdil a rozmnožil jejich výsady a svobody. Zvláštním příznivcem projevil se staroslavné škole právnické v Bologni, obdařiv je statky a rozsáhlou právomocí po celém panství italském i opuštěné sídlo vladařů byzanských Ravenu obmyslil značnou sumou na záchranu a opravu pobořených paláců a památných velechrámů sv. Apolonia a Vitala.

Po krátkém pobytu v Raveně obrátil se triumfální průvod a táhl přes Kremonu do hlavního města lombardského, kde chtěl Karel s dvorem svým zůstati až do počátku zimy. Nejstaršího syna Pipina, jenž byl v Římě za krále italského korunován, ustanovil vladařem lombardského území, sestavil ze zkušených a osvícených mužů státní radu, učinil ke zdaru země prospěšná opatření, a když vše vykonáno, chystal se k odchodu, aby podobným zařízením pojistil druhému synu panství v Aquitanii.

Král dlel ještě v Pavii, když opět na severu rozpoutala se bouře, která hrozila zvrátiti velikolepé jeho záměry. Z tábora francského u Verdénu zaslány králi neutěšené zprávy. Vzpoura rozdmýchána Wittekindem v zemích saských šíří se úžasnou rychlostí a nabývá povážlivých rozměrů. Rozptýlení kmenové spojili se a od východu táhne kníže osfalský Abbio s válečnými zástupy, aby společně s vůdcem saským udeřili na pevné ležení naše. Spojení však jejich bude zabráněno rozhodnou bitvou, po níž naše udatné vojsko práhne.

Tak oznamuje polní vůdce Adalgis svému pánu hrozící nebezpečenství, nežádá však pomoci, cítě se dosti silným ke zdolání nepřítele.

Jinak však soudí král. Odvaha taková může býti našim vojům osudnou, nebo na saské pluky, byť i věrnost byly přísahaly, nelze v otevřeném poli spoléhati, lépe by Adalgis učinil, kdyby v pevných ohradach vyčkal, až se mu dostane vydatné již připravené posily.

I rozkázal paladinům, aby se bez prodlení do Francska odebrali, brannou hotovost prohlásili, posádky porýnských měst a pevností v Mohuči shromáždili a v nejkratší době pochod nastoupili do saských zemí. Sám v průvodu několika jezdců spěchal ke svému spojenci bavorskému knížeti Tassilu, u něhož se mohl nadíti rychlé pomoci. Knížete však doma nezastal. Tassilo již před měsícem s celou brannou mocí vytáhl ke hranicím saským, aby hájil ohrožené své území před loupežnými rotami. Zde bylo viděti, s jakou vzteklou zuřivostí jsou popleněny osady křesťanské, jaké výše dosáhla zloba zpupných nepřátel. »Ještě hůře,« pravil kníže soucitně, »řádili ti netvorové mezi tvým lidem. Všecky stanice a tvrze rozváleny, kostely a kláštery zbořeny, cizinci pobiti a celá válečná moc francská zničena. Tři dni zápolili rekové křesťanští s náramnou přesilou strašlivého Wittenkinda, a již klonilo se k nim vítězství, když tu v rozhodném okamžiku vyřítily se z bran verdénských ozbrojené tlupy věrolomných vzbouřenců a způsobily v řadách královských bojovníků děsný zmatek a úplné potření.«

Tvář Karlova zaplála přenáramným hněvem a v návalu bolestného rozlícení přísahal vášnivě: »Krev těch nevinných obětí

volá k nebi o pomstu. Já neustanu a nebudu míti pokoje, dokud bude žíti jediný z podlých zrádců, křivopřísežníků a vrahů mých nejvěrnějších bojovníků!«

Karel Veliký vyplnil přísahu svou způsobem hrozným. Události, jež se napotom sběhly, náleží k nejděsnějším, jež v dějinách válečných zaznamenala ruka lidská. S celou válečnou hotovostí své ohromné říše vtrhl Karel Veliký počátkem jara do nešťastné země k hrůzyplné odvetě. Nalezl tu nepřítele udatností a počtem sobě rovného, odhodlaného k zoufalému zápasu. Po dvouletém zuřivém zápolení v zemi zpustošené, vydrancované, krví a bědami nasycené, po tolika krutých, bezvýsledných bitvách zvítězila rekovnost rytířstva francského a válečný důvtip paladinů nad přirozenou statečností a ostražitostí vůdců saských, kteří zmámeni neobyčejnými pohyby jízdy burgundské dali se zatlačiti do propastných močálů rozvodněné říčky Haasecké, kde jich i s knížaty svými zhynulo tisíce bezectnou smrtí a ostatní jako vyplašená zvěř na divokém útěku byli doraženi kopím a mečem nepřátelským. Wittenkind vida, že je vše ztraceno, opustil bojiště a uháněl k dánskému pomezí.

Zbývalo ještě pevné hradiště u města Verdenu, před jehož branami zradou saských pluků bylo vojsko královské úplně potřeno, ležení pak od povstalců obsazeno a za střed všech kmenů germánských prohlášeno.

Po hrozné porážce v haaseckých močálech podařilo se ze spouty prchajících přece několika tisícům zrádců a vrahů verdenských do svého ležení proniknouti, kde se zatarasili a připravili k tuhému odboji.

Král zvěděv o tom druhého dne nařídil, by celá moc válečná bez průtahu vytáhla k potrestání ohavného zločinu a pomstě zavražděných druhů. »Neušetřte nikoho, pro hanebné zrádce není milosti.«

Král zůstal na bojišti staraje se, aby padlí hrdinové byli uctivě pohřbeni, pak ubíral se za vojskem.

To vykonalo zatím dílo příšerné. Ač se město i s tvrzí hned po první výzvě vzdalo, všichni mužové počtem 4500 složili zbraň a skroušeně žádali za milost, ale marně. Krutý rozkaz králův musil býti vykonán. Nelidské katanování trvalo přes celý den a vzbuzovalo i u otrlých válečníků hrůzu a ošklivost.

K večeru dostavil se král, když dobíjeli poslední odsouzence. Děsem se zachvěla mohutná postava při pohledu na popraviště, oči zalily se slzami a dí skormouceně: »Jste pomstěni, věrní bojovníci moji, usmířena spravedlnost, jež stanoví smrt pro úkladné vrahy, usmířen jest národ francský, jenž žádal zpět krev synů svých zločinně prolitou hanebnými zrádci na nivách těchto.«

Přísný ten soud měl býti věrolomným pohanům výstrahou, že nelze bez trestu rušiti přísah Bohu křesťanskému učiněných a jak hrozno uvaliti na sebe spravedlivý hněv jeho.

Síla statečných kmenů saských zlomena, veliký národ zdrcen a povalen klesl v tupou beznadějnou zoufalost. Nastal klid, ale klid hrobu.

Avšak mocný vítěz ponechav vojska svá za stráž u hrobu nešťastného národa, počíná vážně přemýšleti o vzkříšení jeho. Zaslepený, smrti a kletbě propadlý národ může zachrániti jedině ten, jenž svou moc a neskonalé slitování všemu lidstvu zvěstuje utěšeným návěstím: »Já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, živ bude na věky.«

»Synu Boží, Spasiteli světa,« dí Karel důvěrně opouštěje Sasko, »víra v tebe bude záchranou této zbědované země, neb ona jest zdrojem štěstí a blaha časného i života věčného.«

S tím hlubokým přesvědčením a pevnou důvěrou v pomoc Nejvyššího zahájil nyní mocný vítěz onu úchvatnou, všeobsáhlou činnost k rozšíření víry a osvěty křesťanské, jež mu pojistila první místo mezi největšími a nejvýtečnějšími panovníky všech věků a národů. (Pokračování.)

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Meakulpínský.

Nepatrná knížečka, neveliká, ale veledůležitá. Musíme se u ní déle zastaviti, protože plným právem náleží do dějin československé vzájemnosti. Jednak tím, že odhaluje mnohé slabiny slovenské národní práce, ač místem přestřeluje, ale hlavně tím, že silou mocí volá po bývalé jazykové a literární jednotě.

Malá knížka nese nadpis »Co hatí Slováky?« Vyšla v létě r. 1901 v Hodoníně pod pseudonymem Meakulpínský. Spisovatel je Slovák a rozumně skryl se pod tento pseudonym, aby odvrátil pozornost od své osoby, ale tím spíše obrátil oči na věc samu, o které s mnohou bolestí píše. Ale ovšem, jak již obyčejně bývá, přečetla se knížečka a prvně začalo se hádat, kdo je spisovatelem. Prvně začali jako ve hře na slepou bábu chytati neznámého autora, jenž měl tolik duševní odvahy, že nemilosrdně řízl do živého. Hádalo se na Kálala i na Salvu, ale přeci ani kritika neuhodla ani autor sám se nepřihlásil. Kálal, ovšem i Salva měli na práci této velký podíl. Protože nemůžeme Meakulpínského mlčky pominouti, věnujeme mu tuto kapitolu.

Prohlašujeme předem, že Kálal svým nejdůvěrnějším přátelům popřel, že by byl autorem této knížky a že nezbývá, než Kálalovi jako muži venkoncem čestnému věřiti, i když s jeho zorným úhlem na Slovensko nesouhlasíme a zhusta jsme nuceni proti němu jiné mínění zastávati. Když Kálal dovolil svým přátelům, aby v »Novém Životě« veřejně ohlásili, že on jest pisatelem známých slovenským předákům nelichotících článkův obsažených v »Naší Době« r. 1900, byl by zajisté přiznal se i k této knížce, kdyby byla jeho dítkem, zvláště když slavnostně prohlašoval, že s obsahem jejím souhlasí a že jej podpisuje. Poněvadž věc do-

sud nezastarala a rány, na které knížka ukázala, pokud o skutečných ranách jedná, dosud se nezacelily, ale také proto, že trpkosti, které na Slovensku vyvolala, dosud se nevykouřily, jsme tomu rádi, že spisovatel knížky jest dosud veřejnosti i nám samým neznám a že tedy při této kapitole nemůže se nám vytýkati osobní boj: chceme zajisté jen o věci samé pojednati, nepřihlížejíce k osobě. Mínění pak, která vyslovil Meakulpínský, jsou z větší části míněním celé mladší generace slovenské, což jest také ne nezávažným důvodem, že s Meakulpínským nutno seznámiti čtenářstvo »Dějin československé vzájemnosti«.

Zásluhou Heydukovou, Pokorného, Pastrnkovou, Salvovou, Kálalovou, dra Jaroslava Vlčka, dra Josefa Hurbana a jiných pohnulo se československou vzájemností na poli literárním i společenském. Tu přehlédl Meakulpínský skalického lékaře dr. Pavla Blaha, který hlavně národohospodářsky pracuje o vzájemnosti a svými dnes již četnými přednáškami na Moravě razí jí zdárně nové dráhy. »České učitelstvo vyvinuje chvalitebnou činnost v tom směru,« napsal Meakulpínský. Leč i toto tvrzení slušno opraviti, neboť platilo právě jen asi do vydání knížky »Co hatí Slováky«; dnes již činnost českého učitelstva na tomto poli valně ochabla, tak že zbyli jen dva učitelé, kteří pracují o vzájemnosti společenské, totiž na Moravě ředitel škol Světlé ve Velkém Meziříčí Karel Kálal a v Čechách Stanislav Klíma, učitel v Záběhlicích. Když Kálal se Salvou vydali úhledný sborník »Od Šumavy k Tatrám«, přihlásilo se sice z Čech k práci vzájemnostní několik učitelů, kteří také na Slovensko zajížděli, ale horlivost jejich záhy schladla, jak by nejlépe mohl pověděti bývalý slovenský učitel, nyní knihtiskař Karel Salva.

Národopisná výstava pražská pošinula vzájemnost ku předu a výlet Slovákův do Prahy koncem listopadu r. 1896 měl doplniti, co výstava zameškala. Mluví se, píše se, koná se. Československá jednota je živým nervem stvořeným k udržování čilých a stálých styků. Mysli se osvěžují, srdce rozehřívají, rozežhavují se dva ohnivé články v řetěze slovanských kmenův. Národnostní poměry uherské jsou kladivem i nákovou, kujícími v pevný celek, co nedávno se zlomilo. Češi a Slováci si opětují a důrazují, že jsou jednoho původu, že od pravěku jsou na sebe odkázáni kulturními zájmy. Jak plytká je mezi námi ta řeka Morava, že přejdeš přes ni vodou i jen po kolena, tak plytké věci dělí nás, aspoň společensky, literárně, kulturně.

Officielní slovenský historik F. V. Sasinek tvrdí, že krev slovenská a česká je vlastně totožná, že Češi, Moravané, Slezáci a Slováci tvořili v době klasikův jeden národ, že mluva českomoravská a slovenčina počínají se rozcházet teprve od doby, kdy Slovensko přišlo pod korunu uherskou. Po plenu tatarském Češi houfně osazovali se v místech hornouherských Tatary zpustošených; již tehdy snad asi více Čechův přišlo, než kolik Slovákův stačilo si život zachovat před Tatary a následovavším hladem. Jak česká osvěta přenášena byla na Slovensko, píše týž Sasinek: Žactvo v Praze studovavší přinášelo nejen národní probuzení, ale také spisy. Husitské pohyby na Slovensku nejsou

dosud náležitě objasněny, ale jím více než českým bojovníkům sluší připisovati vliv na slovenčinu a přípravu půdy pro reformaci. Český vzdělaný jazyk stal se jazykem vzdělanců na Slovensku, ale také lid choval se k němu s úctou a láskou, kdyžtě se rozléhal v chrámech. Jazyk slovenský nevzdělával se ani v knihách ani ve školách, proto se upozadil na domácí krb. Když reformace přiměla české katolíky k spisovatelství, musili se také slovenští katolíci pohnouti doma k podobnému spisovatelskému ruchu. Právě pohyby náboženské povýšily češtinu nad slovenštinu.

V letech 1372—1410 bylo na právnické fakultě pražské zapsáno 28 bakalářů a mistrů z krajin uherských, 1367—1420 na filosofické fakultě okolo 100. Za panování Zikmundova v Uhřích (1395—1436) dostala se čeština také na královský dvůr uherský a udržela se tam na předním místě až po bitvu Moháčskou (1526). Také králové z uherské krve psali české listy; tak Matyáš Korvín (v Praze vychovaný) 1483 městu Trnavě a Štěpán Zápol r. 1498 Prešpurku. V Praze vychovaný Matyáš Korvín Hunyady jistě přinesl s sebou českou osvětu. V samosprávných obcích slovenských úřadovalo se česky až do polovice XVI. stol. Když česká osvěta dala Uhrům tak znamenitého krále, jakého si sami cení v Korvínovi, proč by byli české osvěty nemilovali také Slováci? Považovali ji za svou mateřštinu, za svou spisovnou řeč od nepaměti.

Až po Máčajova kázaní (psali jsme o nich v první části této studie), tedy až do roku 1718, není o slovenské řeči v knihách nic dokázáno. Čeština nevytlačovala slovenčiny, protože tato od krbu do knihy se neodvážila; nebylo lze vytlačiti slovenčinu ze spisby, protože jí tam nikdy nebylo.

Všecka tato tvrzení Meakulpínského, vzatá z dějin, jsou správná, jakož on sám je tvrzením předních historikův slovanských dokládá.

Ale nyní musíme doslovně opsati trochu příkrý úsudek tohoto česky píšícího a česky cítícího Slováka o nynější spisbě slovenské.

Pohnutka k roztržce byla církevní, konfesijní: odvrátiti Slováky od češtiny, otrávené a páchnoucí husitstvím.

Novou literární řeč zakládati bylo lehce. Ale vdechnouti té nové řeči duchovní obsah, vyrovnati se úrovni sousedův, to již tak lehce nešlo a po dnes nejde. Vzdor Máčajovi a po něm všem nadaným i nenadaným slovenským spisovatelům, slovenská spisba za českou dalece pokulhává a zůstává v každém ohledě. Ačkoli chce samostatnou a původní slovenskou býti, je ona přece jen filiálkou české firmy až po dnes, je více »literaturou na Slovensku« nežli »slovenskou literaturou.« Vignety jsou teď slovenské koncovky, skloňování, časování, akcentování, ale bez dobrých sousedův a obzvláště bez české kultury v nejvíce těch slovensky vignetovaných butelách a butelkách té flegmatické vody — vedle málo vína — bylo by ještě víc . . . . . A což Štúr, Hurban a Hodža nejsou probuzeni a vychováni za Slováky a Slovany kulturou československou? Zdaž i oni zprvu nepsali česky a dr. Hurban i ke konci?

Co by bylo z »prastarej, do předhistorickosti sahajúcej individuality ethnografickej slovenskej« bez českého sousedství, bez vlivu pražské university, bez českých dostěhovalců, krví i duchem nás obrodivších, bez vlivu Jiskrovců, bez přítoku českých knih, bez styků průmyslových, kupeckých, politických? . . . . . Kdyby ne milliony tvrdých českých lebek, ale jen ta plytká Morava dělila nás od Germanie, že bychom už obstojně mluvili: »Eine jut jebratene Jans, mit joldener Jabbel jejessen, ist ne jute Jabe Jottes«, je asi jisto.

A nyní krátce, co následuje: Bez literární jednoty Slováci nikdy ve vzdělanosti se nepovznesou, ale ani ve společnosti, ve státě, v dějinách se neuplatní. Nechť se píše lidu slovensky, ale kultura, chtějící býti pouze slovenskou, vždy bude živořiti, jsouc odkázána na drobty padající se stolů bohatých, tedy na pouhé překlady. Vedle bohatých slovanských i neslovanských sousedů vždy bude Slováků na samostatnou slovenskou kulturu málo, ale málo i jen na pouhou slovenskou spisbu. O slovenské národní kultuře nelze mluviti bez národního blahobytu, bez velikých slovenských mecaenů, bez dobré slovenské university, bez znamenitých ústavů uměleckých, průmyslových, kupeckých. Malý počet, velká chudoba, národní charakter, zeměpisná poloha, minulost i přítomnost neopravňují k nadějím velkoslovenským. Není dosud správného slovenského dějepisu, ale není ani osnovy slovenského sebevědomí. Ale právě dějepis by dokázal, proč Slováci jsou již nad tisíc let slabí, nesvoji.

Evangeličtí Slováci mají písmo svaté české, v necírkevní spisbě nemají, než co napsali Češi, velikých básníkův Sládkoviče nebo Botta, kdyby nebyli vydáni v Praze, by nebylo ke koupi na Slovensku, Tatry popsal Čech Drož, »Průvodce po Slovensku« napsal Čech dr. Frant. Sláma, »Z potulek po Slovensku« napsal zase Čech Rudolf Pokorný. Prozřetelnost dala za pravdu Tablicovi, který prorokoval: »Nepřejde ani dvacet let, že o celé jednostoletí ve známosti československého jazyka pozadu zůstaneme.« Veliký slovenský učenec, profesor ruské university v Jurjevě, dr. Jan Kvaesala, lituje, že Slováci se od spisovné češtiny odtrhli. Slovenčina nemá jediné kathedry, jediného ústavu, jediné střední školy, slovenské mluvnice a slovenského slovníku není a tak není ani možnosti naučiti se slovenčině vědecky, dokonale, základně. I z luteránských kostelů vytlačují biblickou češtinu, kde od jakživa panovala.

Slovák není si vědom svého národního a dějinného já, ze slovenské spisby toho sebevědomí nezíská. Kdo jen v slovenské spisbě chtěl by dojíti vzdělání a duchovní výživy, tomu trčeti budou žebra z pod kůže duchovní hubenosti. Slovenské knihy se presentují chudobným zevnějškem i obsahem, nelákají ani lidu pospolitého ani vzdělance, ač lidu měli by se podávati bohatě illustrované knihy umělecké ceny obsahem i zevnějškem. Na nějaký »Zlatý Svatý Martin«, obdobu české »Zlaté Prahy«, není ani myšlenky.

Vzdělané obecenstvo musí míti pod sebou literární hlubinu, pohodlnou pro plování, jako je moře lodím, ale nemůže se bro-

diti bařinou a ve vodě žábě po kolena. Slovenská spisba není hlubinou. Čtenáři odkázáni jen na slovenský knihkupecký trh trou psotu, mrou duchovním hladem. Není ani tolik slovenských lidových knih, aby se založila dostatečná lidová knihovna slovenská, pro lidi akademicky vzdělané teprve není knih na knihovničku. Maďarští knihkupci prodávají lidu české »krváky«, neboť lid duchovně hladuje.

V české knize je hojný výběr duševní potravy, česká kniha stojí na výši doby. Rozšiřováním české knihy na Slovensku zdvihalo by se i sebevědomí slovenského já. Ale česká kniha nesmí býti ani rodičům ani učitelům slovenským odporná. Že by Maďaři neměli z české knihy radost, je planá výmluva a pouhý výmysl. Maďaři vědí, že Slováci psali v minulosti česky a přece bojovali za uherskou vlast proti Čechům, jsou si také vědomi, že čím bližší by byla Slovákům Praha, tím vzdálenější byla by jim Moskva. Vidí to na samém Štúrovi, kterého jen úplná roztržka s Čechy vehnala do parusismu.

Slovenská politika je od začátku nešťastná, protože ji řídili poeti, kterým již Plato bál se svěřiti vysoké státní úřady.

O literární chudobě slovenské napsal sám Svetozár Hurban Vajanský: »Málo sa píše. Obecenstvo nemá čo čítať. Jako ho naučíme čítať a odberať, keď nemáme čo. Jako ho naučíme plávať, keď mu nepodávame vody; ale najviac potóčky žabe po kolená! A keď najde sa i hlbšia žumpa, čo to pre tolký smöd? Sme malokramári. Bežíme na trh, jako chudobný švec s trimi párami čižiem, ktoré v noci pred jarmokom došil. Istá pravda.«

Rok 1861 přinesší na prvním velikém národním shromáždění slovenském známé »Turčansko-Svato-Martinské Memorandum,« vznítil mezi shromážděnými slovenskými vzdělanci veliký a svatý zápal pro slovenskou lidovou i vědeckou práci literární, ale už r. 1864 byli Slováci nuceni ke stížnostem, že oheň velikého nadšení právě tak rychle vyhasl, jak rychle vzplápolal. Již r. 1867 předseda »Slovenské Matice«, básník Viliam Pauliny-Tóth, byl nucen valné hromadě matiční toto rychlé ochlazení veřejně vytýkati.

Nyní špetka spisovatelův píše pro hrstku čtenářův. Ale na zlepšení není ani myšlenky, i kdyby se Slovákům dostalo jakékolvěk politické samostatnosti.

Proto volá Meakulpinský ke svým rodným Slovákům slovy velikého českého politika dra Riegra: »Přejeme si, aby zachováno bylo i budoucně spojení naše se Slováky, zakládající se ve společném literárním a vědeckém jazyku, jehož zákony předkové jejich ve spolku s Moravany a Čechy položili, jejž ony po tolik století spolu s námi chovaly a obohacovaly, jejž konečně nejslavnější duchové jejich až po dnes mnohým drahokamem ozdobili a ozdobí.«

Nyní o knize samé.

Je celá psána lapidárním, místy biblickým slohem, tu a tam zaráží nás její přímo prorocký dech. Není psána ani proti slovenskému národu, ani proti martinským předákům. Kdo by ji přečetl celou bez předběžné průpravy, bez předběžné znalosti Slovenska

a jeho poměrů, zaplakal by hořce nad neštěstím bratrského národu pod Tatrami. Sám o sobě jsem nucen vyznati, že nebylo mi lze mezi četbou jejich trpkých a hořkých řádkův ubrániti se mocnému pohnutí. Odporuji co nejrozhodněji oné slovenské kritice, která s velikým rozhořčením chtěla v knížce viděti zradu vlastního rodu, pokálení vlastního hnízda. Jsem toho mínění, že spisovatel její, sám upřímný Slovák, ji tak hořce procítil, jak hořce ji napsal. Viděl snížení vlastního kmene, sám krev krve jeho a kost z kostí jeho, plakal hořce nad neštěstím jeho. Je to nový pláč Jeremiášův, třeba nevolá se starozákonným prorokem: »Proč se zapomínáš na věky na nás a opouštíš nás za tak dlouhé časy? Obraf nás, ó Hospodine, k sobě, a obráceni budeme; obnov dny naše, jakož byly za starodávna, nebo zdali všelijak zavržeš nás a hněvati se budeš na nás tak velice?« ..... Ale volá k lidu svému, aby se obrátil a z unížení svého povstal .....

Nebyla jistě knížka ta napsána pouze z toho důvodu, aby vylíčila škody, které po rozumu původcově vznikly a trvají v následcích slovenského odštěpení od české spisby, ale měla vylíčiti celý bědný stav slovenský, jak nejlépe vysvítá z »Doslovu«, který krátce rekapituluje celý spisek. »Málo nás. Jsme chudoba de Badín, v krutém otroctví zadluženosti bídně robotujeme a hyneme. Není mezi námi lásky, svépomoci, je však při nás příliš mnoho opilstva, nesolidnosti, pýchy, nenávisti, nesvornosti, nebroušenosti. Hatí národ slovenský neslovanská slovenských vzdělanců (ne dosti vzdělaných) nenábožnost, slovenských politiků v politice nepolitičnost, drobení se spisbou, jalová slovenská panslavistika, protimluvnost memorandalií atd. Hatí Slováky nynější národnostní lidožroutství, naše církevní i školská malomoc, nepoznávání »času navštívení«, dějinného poslání. To nás hatí a z toho je zřejmé, co by nám asi pomáhalo. Totiž obrození, znovuzrození se duchovní i hmotné. Nejvíce jde o to, že i když státní poměry budou ty nejlepší, se Slováky bude zle, jestli se znovu nezrodí. Nully nikdy nebudou množiti .... Národ zadlužený, otrocký, bez osvěty, bez sebevědomí, národ mravně shnilý, opilý, hašteřivý, odstředivý ... vždy bude smetištěm a hnojivem pro jiné.

Ó by bylo jistou věrnou pravdou, že na samobytný a samostatný národ, mající míti vždy svou samobytnou a samostatnou spisbu, kulturu, není nás příliš málo, kéž by bylo pravdou, že nejsme na to ani hmotně ani duchovně chudobni, že nejsme bez dostatečné lásky, svépomoci, spolkovitosti, že není nás mnoho opilých, hloupě pyšných, nestatečných, nenávistných, nesvorných, nebroušených, nerozumných, bez Boha .... Bodejť byla pravda, že literárním oddělením se od Čechů odstraněn pravěký blud našich slovenských předkův a položen pevný základ pro rozmach a velikou budoucnost slovenské vědy, spisby, osvěty a vůbec slovenské kultury. Bodejť se dokázalo, že vůbec ničím nejsou vinni Slováci, ale vezdy někdo jiný!

To jsou upřímná slova, která musejí se tak upřímně bráti, jak jsou napsána.

Kapitolou XIV.: »O obdobích »mladého oslovstva« a o bravě na vestě« náleží knížka dějinám československé vzájemnosti literární.

Spisovatel vidí své milované Slovensko příliš černě. Neraadím nikomu, kdo poprvé chce zajeti si na Uherské Slovenko, aby pro informace četl tuto knížku. Ať čte jen Drožovy »Tatry«, dosti nesprávného Slámova »Průvodce Slovenskem« nebo Pokorného »Z potulek po Slovensku«, ale ostatek ať čte poměry ze skutečností, jaká se objeví jeho zrakům. Jinak by si dovezl ze zemí českých na Slovensko předpojatost, která by jej pronásledovala na každém kroku a velmi mu znesnadňovala samostatný úsudek. Třeba officielní kritika slovenská s jakousi zdrženlivostí přijala Klímův spisek »O národních poměrech na Slovensku«, přece právě tento spisek svou účelností a svým historisováním daleko lépe se hodí k informaci, nežli Meakulpínského černá a bolestivá knížka »Co hatí Slováky.«

Nelze se vším souhlasiti, co napsal nejmenovaný spisovatel. Ale právě proto, že tu sneseno a na hromadě nakupeno takové úžasné množství bolestivých akt, že úplně opomenuty jsou světlé stránky slovenského žití a bytí, že spisovatel píše tak lapidárně a prorocky, právě proto působí knížka na duši čtenářovu tak bolestně, dává falešný zorný úhel, kazí beztoho již ve zlé skloněné české mínění o životě národa pod Tatrami. Ani s kapitolou věnovanou české kultuře na Slovensku a vybízející k obnově bývalé jednoty, která je vlastním předmětem těchto našich úvah, nelze ve všem souhlasiti, ke všemu přitakati. Jsou tam i některé úmyslné nepravdy. Tvrdí-li se, že kdyby v Praze nebyli vydali souboru básní Sládkovičových, že by ho Slováci neměli, není to pravda, nebo ač v letech šedesátých minulého století vydal Sládkoviče J. L. Kober v »Národní bibliothéce,« přece ještě před vydáním knížky Meakulpínského vyšly »Spisy básnické Andreja Sládkoviče« v Turč. Sv. Martině, a to první svazek r. 1899 a II. r. 1900, kteréž vydání, úplnější než Korbrovo, spisovatel nejen znáti mohl, ale také měl. Mluví-li také o drahotě slovenských plodů písemnických, jest to rovněž nepravda, neboť na příklad oba svazky básní Sládkovičových, dohromady 645 stran na pěkném papíře a velké osmerky, stojí dohromady 1 zl. 80 kr., kdežto na př. z české literatury básnické »Druhá anthologie z básní Jaroslava Vrchlického«, kniha o 667 stranách, stojí 6 zl., ač ani tu nemá nakladatel mnoho počtu s honorářem, protože jedná se o básně již několikráte otištěné a honorované. Jest tedy přehnáno, mluví-li se o drahotě knih slovenských a o láci knih českých. Také knihy žijících dosud spisovatelů slovenských, kterým se i na Slovensku honoráře vyplácejí, jsou l a c i n ě j š í českých. — »Kotlin«, román Svetozára Hurbana Vajanského o 580 stranách, stojí jen 5 K. »Sebrané spisy básnické Hviezdoslava«, dosud tři velké svazky o rovných 1100 stranách, stojí jen 9 K 40 h, nebo nedávno vydané »Besednice« Josefa Gregora Tajovského o 221 stranách jen 1 K 20 h — a jsou to vesměs knihy pěkně se representující. Také jest smělé tvrzení, že knihy slovenské jsou neúhledné: pokud vydali Salva nebo »Knihtlačiarko-nakladateľ-

ský spólok« knihy cenné, vydali je vždy v úpravě úhledné, pěkným tiskem i na pěkném a dobrém papíře. Z péra rozhorleného spisovatele vyklouzlo leccos, čím poměry byly zbytečně přibarveny do černa.

Ale to by byly jen věci vedlejší, ač také dosti charakteristické. Hlavní váhu má tvrzení o české kultuře a o bídě slovenské spisby. Na obém je cosi pravdy, ale postavíme-li se ke slovenským poměrům bez černých skel, i tu uvidíme lecco pěkněji, než líčí Meakulpínský. Tvrzení o české kultuře na Slovensku jest ovšem správné, ale nelze ani jinak. Bylo tě Slovensko po tisíc let spojeno s českou osvětou jako jedno tělo a musily přece i po roztržce její sledy na Slovensku zůstati, právě jako nemohlo Slovensko této české kultury tak rázem odvrhnouti, jako zamítlo literární jednotu a jako nemohlo usnesením, že bude psáti slovensky, stvořiti hned samostatné kultury slovenské. Národní kultura a národní osvěta jsou přece výsledky práce mnoha století a nedají se přes noc ani získati ani zničiti. Kdyby na př. dnes celý český národ jako jeden muž se usnesl, že budeme psáti německy, zachovala by se nám přece jen ona svérázná česká kultura, pokud nám v dnešních kosmopolitických stycích literárních a uměleckých se dochovala a ještě po dlouhá příští století by pečeť její byla na nás. Vždyť ještě pěvec »Slávy dcery« mohl s dobrým svědomím napsati o Němcích okolí Jeny, kde studoval a kde našel svou Mínu, že jazyk jejich je sice německý, ale všecko ostatní že prozrazuje Slovana. Tak je to i s českou kulturou na Slovensku. A konečně jsme přece jen národopisně Slovákům o mnoho blíže, než na př. Polákům, kdyžtě učenci dokazují nám dokonce ethnografickou jednotu. Ale zase nesmí nikdo tvrditi, že by Slovensko a jeho lid neměli své samostatné rázovité kultury, byť to byly jen nebroušené drahokameny. Vidíme na př. umělecký cit slovenského pospolitého lidu v jeho zpěvnosti, ve výšivkách, řezbách a kresbách a Meakulpínský tvrdí, že Slovákům umělecký cit nechybuje. A zase právě umění slovenského lidu je něčím tak svérázným, hned na první pohled tak unášejícím a sobě podmaňujícím, že popírati národní kulturu tomu lidu bylo by možným jen slepci nebo velikému skeptikovi. Vyjímaje moravské Slovensko a z části moravské Valašsko a lid, bytující ve vypnulině Českomoravské — kde přece jen zachovali se zbytky české národní svérázné kultury bývalé, slovenské podobné — nikde u nás něčeho podobného nenajdete. Není přece vinou slovenské samorostlé kultury ani zásluhou české, že se nenašel dosud, kdo by drahé kameny obrousil. Ale z toho nesmí se vinným činiti ani celý slovenský národ. Nebo byli snad antičtí Římané národ nekulturní proto, že přijali osvětu z Antiky a z Peloponésu?

Ovšem jest pravdou, že Čechové nesmějí své kulturní vyspělosti odpírati Slovákům a že zase Slováci nesmějí české kultuře zavírati svých dveří. Bylo by to hrdopyšstvím na obou stranách, které by ovšem nejbolestněji vymstilo se na Slovácích. — Ostatně o věci té ještě v závěrečných kapitolách promluvím.

Těžší jsou výtky, týkající se chudoby slovenského písemnictví, právě proto, že nejsou bezpodstatny, což již před Meakul-

pínským uznal sám Vajanský, ačkoli zase on sám to byl, jenž rozhorlil se proti Kálalovi tvrdivšímu, že celou roční literární produkci skoupíme za 30 zl. i s egyptskými snáři a kalendáři. Vinu toho nesou ovšem z části úzké poměry slovenské. Napsal o tom Vajanský už r. 1892: »Známe diela dla našej i nenašej kritiky uznané preložené do velikej literatúry, a tieto, tlačené v 1000 exemplaroch behom 4—5 rokov posial neminuly sa, o novom vydaní ani nehovoriť! To je mizeria a zahambujúca malichernosť! Také publikum nemá mnoho oprávnenia súriť a karhať produktivne sily pre primalní tvorivosť!« Ve čtenářstvu slovenském jistě není dosti pochopení pro slovenskou knihu. Ale také o tom napíšeme až v závěru, jak si představujeme odbírání slovenských knih v Čechách.

Proč obecenstvo nechápe významu knihy? Pro nedostatek osvětové práce se strany slovenské intelligence, která ještě dnes z veliké části nechce pochopiti tak zvané drobné práce. Uvědomělý lid jistě přilne ke knize a při větší poptávce bude i větší spisovatelská tvořivost. Vím z vlastní ne příliš plodné literární tvořivosti, jak spisovatele bolí, když čte, že v antikvariátě se jeho dílo prodává za to a za to, nebo když nakladatel napíše, že odbylo se tolik a tolik, když je spisovatel nucen viděti a cítiti, jak špatně ocenili jeho trud právě ti, pro které s plnou chutí a nejlepším nadšením pracoval. Ani nepříznivá kritika časopisecká nebolí tolik, jako nepochopení čtoucího obecenstva.

Meakulpínský uznává, že na Slovensko jde vědecká kniha česká. Ale hned zase má za zlé Vajanskému, že kdysi v Praze mluvil o povinnosti českého národa k literárnímu trhu slovenskému. Divná věc. Což nebylo by právě povinností těch českých nakladatelův a knihkupcův, kteří zprostředkují odbyt české knize na Slovensku, aby se postarali také ve svém českém okolí o zdárný odbyt spisův slovenských? Jest přece v obchodním světě uznáváno pravidlo, že kdo chce čí peníze, musí také sám jemu dáti vydělat.

Jest také zcela pochopitelno, že není slovenské literatury vědecké. Meakulpínský sám přece doznává, že není slovenské university ani slovenských středních škol. Či má sám naději, že by byly slovenské vyšší školy, kdyby byla vědecká spisba? Nesluší konečně uvážiti, že jen proto není slovenské tvorby vědecké, že maďarská vláda zavřela »Slovenskou Matici« a zrušila slovenská gymnasia? To přece není důvodem pro to, aby Slováci přes noc odhodili zase těžko vybudovanou literární samostatnost a sloučili se s Čechy. Kdyby Slováci dnes neměli nic více, než svoje tři gymnasia, které ministr Koloman Tisza r. 1874 zrušil, jak jinak by vypadala slovenská věda! Ale jak jinak by také bylo se slovenskou kulturou!

Kdo nechce viděti, neuvidí, kdybyste mu ukazovali cokoli. Kdo přistupuje k věci s předsudkem, toho o dobré stránce věci nepřesvědčíte. Komu zdá se něco dobrým, byť i nebylo, tomu nevýhodnosti toho nedokážete. Opakujeme tu po samém Meakulpínském latinské přísloví: »Si quis amat ranam, ranam putat esse Dianam.«

Jsou přece i menší národové, než je slovenský a přece trvají při svém národním životě vlastním. Nepoukazujeme ani na Novořeky, neboť ti nemají kam se literárně přikloniti, jako Slováci mohou přikloniti se k Čechům. Ale na př. lužičtí Srbové. Byli čeští utopisté, kteří chtěli je rovněž jako Slováky sloučiti s kmenem českým. Srbové lužičtí, sami mezi sebou rozděleni dokonce na Horní a Dolní Lužičany, přece zdárně pracují o své samostatné spisbě a zdárně pěstují svou vlastní kulturu. Rusíni ukrajinští, haličští a bukovinští jsou dnes samostatným slovanským kmenem a přece museli podnikati veliké boje, aby uznána byla oprávněnost jejich odtržky od Rusův. Ale hacení jejich kulturního a tedy i literárního vývoje přestalo okamžitě, jakmile přestali hatiti je velkoruští utopisté, ač zase Rusíni na dále mají s Rusy živé vzájemné styky literární. Bylo by to snad možno i na Slovensku, kdyby na české i slovenské straně upustili od snah sjednocovacích.

Že není správného slovenského dějepisu? Pochopitelno. — Kdyby Slováci byli kdy samostatným politickým nebo jen zeměpisným celkem, bylo by snáze psáti slovenské dějiny, než dnes. Slováci mohou míti nanejvýše vlastní kroniku, ale dějin, jaké dal národu českému Palacký — myšlenka poněkud přece jen smělá. Na Sasínkovi, který žije dnes ve Štýrském Hradci skoro jako ve vyhnanství, k tomu na starci nad hrobem, přece jich jen žádati nelze, jak by chtěl Meakulpínský.

I když uznáme, že leccos je vlastní vinnou slovenskou, přece všeho uznati nelze, co za vinu kladl nepodepsaný spisovatel, jenž sám praví: »Pravda je jako skála; co je na pravdě postaveno, to odolá eonům. Co je na písku fantasmagorií, to se rychle shroutí, jako se nám toho již mnoho shroutilo.« (Pokračování.)

* * *

Na moře života.

Již spouštím loďku slabou
v života moře bouřlivé —
mé oko zírá nazpět
vzpomínku odtud v srdce zve.

Tvůj obraz, sladká Máti,
já béřu na svou loď,
vím, bouře velká bude —
však Ty mne doprovoď.

Až bude moře bouřit,
Ty ztišíš hrůzný jeho hlas,
až hvězdy budou hasnout,
Ty opět znítíš slunný jas.

Tvůj obraz, sladká Máti,
si nesu v kalnou dál,
by majákem mi spásy
do temna nocí plál.

Až ztroskotá se loďka —
o pak už blízko je můj cíl,
vždyť proto pluji světem,
bych v něm se zase potopil.

Ty povzneseš se vzhůru
a kam já bez Tebe?
Maria:
Tys životem šel se mnou,
pojď se mnou do nebe.

Klement Marianský.

Snoubenci.

Činohra v šesti jednáních.

Napsal Alexandr Manzoni.

Ze stejnojmenného románu upravil P. Catulli, z vlaštiny přeložil Dr. Fr. Maleček.

(Dokončení.)

Jednání šesté.

Světnice v domě D. Abbondia.

Výstup 1.

D. Abbondio.

D. Abbondio. — (Sedí v lenošce.) Můj Bože, jaká metla je mor! Ubozí moji farní osadníci. Kolik jich zemřelo. Celé okolí proměnilo se téměř v poušť. A já? jsem zde jen zázrakem. Ano, nyní mám opravdu zapotřebí trochu klidu, abych se ve zdraví udržel.

Výstup 2.

Renzo.

Renzo. — Pane faráři, přicházím vás pozdravit.

D. Abbondio. — Vy jste zde?

Renzo. — Jsem zde, jak vidíte. Předevčírem vrátil jsem se z Milána; chtěl jsem ihned přijíti učinit vám návštěvu, ale nemohl jsem. Především musil jsem v pořádek uvésti svůj domek, kterýž mi oni darebové obrátili vzhůru nohama.

D. Abbondio. — Viděl jste, přišli vás hledat, pátrali; a, kdyby vás byli nalezli . . . .!

Renzo. — Vím to velmi dobře, ale nyní se jim směji, nyní musí na jiné věci mysliti, než na mé zatknutí tam v Miláně. Kdybyste viděl, jaká hrůza! jaký zmatek!

D. Abbondio. — A Lucie?

Renzo. — Také ona je zde: přišla včera večer z Milána v průvodu jedné paní, s níž byla zároveň v nemocnici.

D. Abbondio. — Byla také ona stížená morem?

Renzo. — Stihl ji, ale nyní se uzdravila, díky Bohu. A také vás stihl, pane faráři, nemýlím-li se?

D. Abbondio. — Přišel na mne! Zrádný a ničemný byl, nyní začínám se trochu lépe míti. Mám zapotřebí trochu pokoje, abych se zotavil, těch několik dnů, co budu ještě na této zemi žíti, doufám, že budou poněkud lepší.

Renzo. — Také já, když tolik jsem vytrpěl, doufám, že v brzku se drobet potěším. Proto, pane faráři, přišel jsem se tázat, jestliže vám již z hlavy se vykouřila ona bolest, skrze kterou jste nám říkával, že nás nemůžete oddati. Nyní jsme tu v čas; nevěsta je tu a já jsem tu, abych slyšel, kdy by vám to bylo vhod. Ale tenkrát prosil bych vás, aby se to stalo rychle.

D. Abbondio. — (Zdráhaje se.) Ale, synu můj, co chcete abych vám řekl? Zdá se vám býti slušnou věcí s oním hrozícím zatknutím postaviti se na náměstí a volati od oltáře jméno Lorenzo Tramaglino? Neučinil bych toho s klidným srdcem . . . Jsem vám příliš nakloněn . . . obával bych se, že bych vám prokázal špatné

služby. Slyšte . . . nebylo by lépe, kdybyste šel někam jinam, do některé krajiny, kde vám nehrozí zatknutí, a tam abyste se dal oddati?

Renzo. — Rozumím. Vy máte ještě drobet strachu před D. Rodrigem. D. Rodrigo již nám nebude na překážku . . . před 5 dny jsem ho viděl v nemocnici v Miláně ležícího na lůžku se strhanýma očima, bez vědomí. P. Cristoforo očekával tam, aby k sobě přišel, by ho mohl smířiti s Bohem. Doufejme, že Bůh učinil s ním milosrdenství.

D. Abbondio. — Ale to přece tu nerozhoduje . . . . řekl jsem vám snad, že ne? Ostatně vidíte, dokud dýchám . . . pohleďte na mne, jsem trhlá nádoba, byl jsem ještě více tam, než zde; a jsem zde, a . . . nepřikvačí-li na mne nehody . . . dosti . . . mohu doufati, že tu ještě drobet zůstanu. Představte si potom jisté povahy . . . ale jak pravím, to nic nedělá.

Renzo. — Ale domníváte se, že by D. Rodrigo se mohl vyléčiti? tedy jste mi neporozuměl: Don Rodrigo je mrtev.

D. Abbondio. — (S podivením,) Mrtev?!

Renzo. — Ano, mrtev! Včera ráno přišel do jeho paláce pan markýz, kterýž jest dědicem fidei-comissu, jak se praví, tak že o tom nelze pochybovati. Pro sebe byl bych spokojen, kdybych se mohl dověděti, že člověk ten umřel dobře. Za něho jsem se pomodlil několik »Otčenášů«. Nyní za něho se pomodlím; »De profundis«. A tento pan markyz je velmi hodný muž, není-liž pravda?

D. Abbondio. — Dojista, slyšel jsem jej jmenovati více než jedenkráte, jako hodného pána, opravdu, jako člověka starého rázu, ale kéž by to byla opravdu pravda . . . .?

Renzo. — Kostelníku věříte?

D. Abbondio. — Proč?

Renzo. — Poněvadž ho viděl vlastníma očima. Byl jsem tam dnes ráno, a abych řekl pravdu, šel jsem tam právě, abych měl jistotu o zprávě, která včera večer se rozšířila po okolí. Tázal jsem se různých lidí, a všickni mě o tom ubezpečili. Potom potkal jsem Ambrože, který odtud zhora přicházel, a kterýž jej viděl; jak pravím, že si tam počínal jako pán. (Je slyšeti hluk.) Oh! hle Anežka a Lucie . . . aj, je tu také Ambrož . . . nyní od něho uslyšíte . . .

Výstup 3.

Anežka, Lucie, Ambrož.

Anežka. — Dobré jitro, pane faráři.

Lucie. — Šťastné shledání, pane faráři, kterak se máte?

D. Abbondio. — (Zvedaje se ze židle.) Nevidíte, kterak mě spořádal mor? Unikl jsem mu nevím ani jak. A také vy jste zlých věcí zakusily.

Anežka. — Přes příliš, pane faráři. Ale díky Bohu, bouře minula, a nyní jsme tu, abychom zvěděly, kdy byste chtěl oddati tyto dvě děti.

D. Abbondio. — Ale je pravda, Ambroži, je pravda, že pan markýz přišel do hradu Dona Rodriga?

Ambrož. — Jistě! Viděl jsem jej tam nahoře rozkazovati . . . zařizovati . . . počínati si jako pána.

D. Abbondio. — (Vesele.) Oh, tedy umřel! Skutečně odešel! Vidíte děti, že rámě Boží předce konečně jisté lidi zasáhne. Víte, že jest to veliká úleva pro tento kraj, poněvadž se nemohlo s ním žíti; velikou metlou stal se ten mor, ale stal se také pometlem, odmetl jisté lidi, kterých bychom se nebyli nikdy zbavili. Neuvidíme ho již více choditi s oněmi zbojníky vzadu, s onou nadutostí, kterou se zdál, že by všichni ve světě měli býti z jeho milosti. Nepošle již více oněch poselství slušným lidem. Mezi tím, kdy ho není více a my tu jsme. Učinil nám všem velikou nepříjemnost, nyní můžeme si to říci.

Anežka. — Kéž mu dá Bůh odpočinutí. Nyní budeme žíti poněkud klidněji.

Renzo. — Odpustil jsem mu ze srdce.

D. Abbondio. — Vykonal jsi svou povinnost, ale můžeme nebi děkovati, že nás od něho vysvobodilo. Nyní ohledně vás, opakuji vám. Dělejte sami, co myslíte. Chcete-li býti oddáni, jsem tu! Jestliže byste uznali za pohodlnější jiný způsob, dělejte vy sami. Pokud se týká zatýkače, nahlížím i já, že tu není nikoho, který by vás na mušce měl a vám škoditi chtěl, není třeba o to příliš se starati. Tím více, že nyní právě jest onen milostivý dekret za příčinou narození nejjasnějšího infanta. A pak ten mor! ten mor učinil mnohé změny ve velkých věcech! Takže jestliže chcete . . . mohu vám ihned posloužiti.

Renzo. — Víte dobře, že právě proto jsme přišli. Kdož ví nyní, pane faráři, kolika sňatkům budete žehnati.

D. Abbondio. — Kolika? Na neděli mám již (počítaje na prstech) jeden . . . dva . . . tři . . . aniž bych vás počítal; a jestliže to pravím, svět nechce míti konce. Skutečně velikou hloupost vyvedla Perpetua, že zemřela, poněvadž teď je doba, kdy mohla také ona najíti nápadníka. A vás Anežko, začaly také kolem do kola obletovati mouchy?

Anežka. — Oh, ráčíte také žertovati?

D. Abbondio. — Dojista, že mi je do žertu, a zdá se mi, že konečně hodina ta nadešla. Zakusili jsme zlých věcí, není-liž pravda, moji přátelé, v těch několika dnech, které máme ještě ztráviti na tomto světě, lze doufati, že bude teď lépe. Ale blaze vám ostatním, kteří jste mladí. Ale já jsem již na $^3/_4$12 a . . . . z moru jest možno se vyléčiti, ale pro uplynulá leta není více léku, a jak se říkává: senectus ipsa est morbus!

Renzo. — Nyní mluvte si latinsky jak chcete, dnes mi na tom nic nezáleží, jelikož jsme tu a všecko jest ukončeno; onu latinu, s kterou jste ukazoval, to vlastně v onom koutě, abyste dal mi na rozum, že jste nemohl a že jste jiné věci obmýšlel, a co já ještě vím? Nyní mi to přeložte do obyčejné mluvy.

D. Abbondio. — Mlčíš, ty nedobroto, mlčíš! nemíchej těmi věcmi, poněvadž, kdybychom měli nyní účtovati, nevím, kdo by měl co k dobrému. Já jsem odpustil všem, nemluvme o tom více. Vy jste mi vyvedli pěkné věci! (K Renzovi.) Tobě se nedivím, že jsi takový šelma, ale pravím, tato tichá voda (k Lucii), tento sva-

toušek, kdož by si to byl kdy pomyslil, že se v noci vkrade do domu svého faráře, aby ho překvapila a sňatek svůj uzavřela? Ale již . . . vím, kdo ji v tom vyučil. Ah . . .! Anežka . . . . Anežka . . .

Ambrož. — Pane faráři, lid stoupá po schodech. (Hledí.) O, pan markýz.

D. Abbondio. — Pan markýz.

Výstup 4.

Pan markyz.

Markyz. — Pane faráři, přicházím vyřídit pozdrav kardinála arcibiskupa.

D. Abbondio. — O, jaká blahosklonnost od obou!

Markyz. — Když jsem se přišel rozloučit s tímto neobyčejným mužem, kterýž mi prokazuje čest svého přátelství, mluvil se mnou o dvou mladých lidech z této farnosti, kteří se zasnoubili, a kteříž měli nehody skrze onoho nešťastného Rodriga. Monsignor si přeje míti o tom zprávu. Jsou na živu? A jejich záležitosti jsou v pořádku?

D. Abbondio. — Hle, tu jsou přítomni.

Markyz. — Ubozí, mnoho jste vytrpěli skrze mého vnuka, není-liž pravda? Hle, tu jsem, abych to napravil, pokud mohu. Jsou již sezvání?

D. Abbondio. — Přišli právě, aby si určili hodinu ke svému sňatku. A jelikož váš vnuk odloučil tyto dva mladé lidi, kteří se měli za sebe vzíti, vy jste nyní přítomen jejich spojení, a poctíte je, budete-li za svědka zároveň s Ambrožem. Nemůžeme-liž uzavříti ihned tento sňatek?

Renzo. — To je právě to, co žádáme.

D. Abbondio. — Výborně a já vám ihned posloužím. Pojďte tedy ku předu. (Renzo a Lucie se postaví v pravo a v levo k D. Abbondiovi.) Vy, Lorenzo Tramaglino, jste spokojen, že si za manželku berete Lucii Mondellu?

Renzo. — Velmi spokojen!

D. Abbondio. — A vy, Lucie Mondella, jste spokojena, že si berete Lorenza Tramaglino?

Lucie. — Ano, jsem spokojena!

D. Abbondio. — Nuže, spojuji vás ve sňatek manželský a přeji vám, abyste byli šťastni a spokojeni po mnohá a mnohá léta.

Ambrož. — (Tleská rukama.) Ať žijou novomanželé, ať žijou!

Anežka. — Bohu díky, že po tolikerém utrpení alespoň ve svém stáří mám tuto krásnou útěchu, že vidím, kterak sňatkem jsou spojeny tyto dvě dítky, jak Bůh chce a církev přikazuje.

Markyz. — Také já chci přispěti ze své strany k radostnému tomuto spojení. Jelikož můj vnuk, Don Rodrigo, vám tolik snášeti dal, chci poněkud nahraditi utrpěnou škodu. V této době ztratil jsem své dvě dítky, které jsem měl, i matku jejich a měl jsem troje značné dědictví. Nazbyt měl jsem již dříve, nuž, vezměte tuto maličkost (podává Lucii peněženku), kteráž vám poslouží pro vaše potřeby.

Lucie. — Nebe mu za to požehnej!

Markyz. — A zítra vás zvu k hostině do svého hradu. Doufám, ze také i pan farář laskavě přijde.

D. Abbondio. — O, jak račte. Velikou čest mi tím prokazujete.

Markyz. — Čest bude mou. Mezi tím vás pozdravuji, pane faráři, a očekávám s potěšením novomanžely. (Odejde.)

D. Abbondio. — (Vyprovázeje ho.) Neračte pochybovati, neračte pochybovati. (Vraceje se.) O jaký veliký muž! Proč nejsou všickni pánové tací? Ten dareba . . . .! D. Rodrigo . . . . odtud zmizel a za něho přišel tento štědrý muž. O, kdyby mor vždycky tak jednal a všecko tak uspořádal, bylo by hříšné nazývati jej zlem, skoro každé pokolení mělo by ho zapotřebí, a mohla by se s ním smlouva učiniti. Ale vyléčiti se, to je to právě. Vy jste dítky, Bůh zkoušel vás tolikerým utrpením a nyní poslal vám svou prozřetelnost: takže nyní můžete žíti spokojeně a šťastně.

Renzo. — Doufáme, že budoucně se nám drobet lépe povede. Po tolikerých změnách konečně naučil jsem se žíti! Naučil jsem se, nemíchati se do povstání, naučil jsem se nekázati na náměstí, naučil jsem se nesahati příliš po sklenici, jako jsem učinil v Miláně, kde, kdybych nebyl unikl biřičům, byl bych zemřel na šibenici. Děkuji však Bohu, že jsem nikomu ničím neublížil. Všeho jsem se odvážil pro Lucii.

Lucie. — A já nešla jsem hledat utrpení, ono se dostavilo hledat mne. Mou chybou bylo, že jsem tě měla ráda, a že jsem se s tebou zasnoubila.

D. Abbondio. — Moji drazí, jest příliš pravdivo, že v tomto životě jest velmi nesnadno býti zproštěnu nehod. Též kdo žije nejopatrnější a nejnevinnější život, nedostačí, aby je od sebe vzdálil. Ale když se dostaví, buď s vinou, nebo bez viny, jediná důvěra v Boha je oslazuje a činí je prospěšnými pro život lepší, a Bůh sám, který všecko k našemu dobru obrací, vida naši odevzdanost do vůle Jeho, nenechává nikdy, též i na této zemi, bez odměny utrpené neštěstí s útěchou větší.

K o n e c.

Poesie pod Tatrami.

Napsal JAN KARNÍK.

(Pokračování.)

Vedle vztahů k národu, této širší rodině, zajímá nás u básníka i jeho poměr k užší rodině, k pokrevencům. Motivy ze života rodinného mají u Hviezdoslava vynikající místo a silný, osobitý zvuk. A že v tom lidském žití z pravidla za nízkou vlnou radosti přivalí se vysoká, dravá vlna žalu, tryskají i ze srdce pěvcova častěji elegie nežli písně příznivé pohody.

Velikou láskou a něžností chvějí se struny básníkovy lyry, kdykoli dotkne se jeho nitra vzpomínka na zemřelou rodičku. Poznáváme ji z veršů Hviezdoslavových jako ženu vzácných vlastností duševních. Ona to byla, která probudila ve svém synu

jiskru vlasteneckého citu a v plamen ji rozdmýchala. Bývalo mnoho takových vzácných žen na Slovensku, ušlechtilých srdcem i duší, byly to matky hrdinů a buditelů. Hořely láskou k trpící vlasti a obět sebe krutší byla jim sladkou. Je dojemno čísti v Hurbanově životopisu Vil. Pauliny-Tótha o úzkostlivé péči, se kterou ovdovělá matka tohoto zajímavého Slováka pěstila v srdci jeho útlé kořínky lásky k národu ujařmenému.

Velká část lyriky Hviezdoslavovy věnována jest zpěvům o nenahraditelné, milované rodičce. Všecky vzácné její vlastnosti, celý slávověnec jejích ctností zvěčněn nesmrtelnými verši. Jako náš milý Kosmák vydávaje první knihu svou v čelo její položil »Vzpomínky na mou zemřelou matku«, jako náš Svatopluk Čech vzpomenul v první knize svých rodičů dojemným »Věnováním«, tak i Hviezdoslav v úvodním zpěvu I. dílu svých Sobraných spisů uvil kytičku pomněnek srdci mateřskému.

Ó i mojej mladosti strážcu archanjela
prialo nebo! v podobe nanajlepšej matky
dlieval mojho u loža, žičil sen mi sladký;
no i učil pilnovať, nemariť sil, času . . .

Na jiném místě vzpomíná:

A predsa bola ona žertva samá,
jak pelikán sa v obeť dávala
a jako anjel večne s peruťama
rozšírenýma strážou stávala.
— — — — — — — — — — — —
A mala ducha, národ milovala
nie ústy, ale srdcom pravdivým;
tak neraz, zakým s ihličkami hrala
som naslúchal jej slovám zárivým,
i spoznal túžby, ktoré kryla v duši
a k splneniu ichž slala k nebu vzdych;
hej znala čítať, čítať, jak sa sluší
z kníh: súžieb — túžieb našich národných...

Žal nad matčinou smrtí rozkýval všecky stříbrné zvony básníkova nitra. Povstala nádherná řada pompézních truchlozpěvů, jež jako nevadnoucí věnce těžkých vůní položil básník k nohám drahé zesnulé. Vynikajícím příkladem jest báseň »Čierny rok« (II. str. 154.). Toť velkolepá symfonie bolesti. Obraz stíhá obraz, metafora metaforu, a všecky jsou pochmurné jako smuteční prapory, vlající z vikýřů osiřelého paláce. Formace sloky umělá a výrazná, takže verše se nesou jako srdce drásající fanfára kovových pozounů z Requiem Mozartova.

Jindy vykrystaloval básníkův bol v drobné drahokamy vroucích písniček. Jedna taková přeložena v loňské »Vlasti«.

Matky své vzpomíná básník i v idylickém obrázku »Priadka«. Líčen tu výjev z otcovského domu, v němž vzpomíná za prosincového chmurného večera matka při přeslici na vzdálené dítky a očekává toužebně příchod autora-studenta na vánoční prázdniny. Obrázek plný srdečného kouzla a intimního tepla zakončen vroucí apostrofou:

O, moja mati, zlatopriadko drahá!
už v nebi — spriadaj sebe vlákno blaha,
a nado mnou ho roztoč dúhou pestrou —
Praď, matko dobrá, praďte s dobrou sestrou:
až dočkáte sa — syna ty, tá brata,
nám svitne Vianoc večná radosť zlatá . . .

Elegie nad smrtí matčinou složeny jsou většinou kol roku 1884. Avšak zbožná vzpomínka na milovanou matku objevuje se v poesii Hviezdoslavově i v letech nejposlednějších. Sám již blízek šedesátky znova a znova potěšuje se obrazem své vzácné mateře. Ve Slovenských Pohladech z roku 1903 vypravuje Hv. v delší krásné básni, kterak v postní době hotuje si zticha postní písně, vzpomínaje na matku, která jej jim učila. A tu z čista jasna vedle jeho drsného hlasu zazvučí líbezný hlas matčin, přicházeje z říše nadhvězdné,

pochádzajúci z oných sfär, kde niet
po pôste, kríži, muke, smrti viacej
ni pamiatky, lež u nôh Baránka
už vzkrieseného k sláve na veky
si sedá život večne v blahu: — hej
ho hlas on — mojej matere . . .
— — — O požehnaná!
čo si ma totým piesňam učila,
v nichž, zaspievaných, ohlášaš sa mi,
v nichž si ťa postretám — Buď požehnaná
tým viac, čím d'alej žitiu uchodím,
čím viac sa bližím k tebe! . . .

Něco jest nápadného v lyrice Hviezdoslavově. Po bohaté básnické kořisti, kterou jako perly z moře vylovil básník z hlubin své bolesti nad ztrátou mateře, očekávali bychom, že i šťastné manželské soužití zanechá zřetelné stopy v díle Hviezdoslavově. Přes to jest lyrická úroda v tomto směru nepatrná. Aelova harfa zvučí také jen za bouří a vichřice, nezachvívajíc se blaživými paprsky jarního slunka.

Nejen k drahým bytostem, i k rodnému domu zalétají básníkovy myšlenky. Tesknĕ vzpomíná družného života a srdečného tepla, které hostily ty nízké stěny otcovského domu za časů sladké mladosti. Ale ta se nenavrátí!

Ej, hodne tomu rokov, hodne rokov tomu,
čo ako vtáča z hniezda, keď mu ztuhly brká,
v ten šíry svet z rodného vyletel som domu,
v svet, kde tak ťažko svitne a tak l'ahko mrká;
kde o radosti kvietok čo jak skromný, lichý
cez húšte protivenství prelámať sa treba,
cit tvoj má cenu vody, vetrom tvoje vzdychy,
si bedár popri rekoch mammony a chleba.

V tom víre, zápolení tržnom, pri pohrome,
ká stihla vše ma v boji o to biedne bytie,
aj neraz pomyslel som, rodičovský dome!

na teba, strechy tvojej túžiac po úkryte:
na nízku pováločku, ale bezo tlaku,
na dlažbu drsnú, však i bez vád poklznutia,
na tvrdé lože, predsa jakby na oblaku,
kde anjel nočne sníme všetky žitia putá.

Mně vzpomínám tu jiné elegie, věnované rodnému domu Juliem Zeyerem. Je to známá báseň »Bílému domu v staré zahradě.« V básni Hviezdoslavově rozepěl se široce a květnatě rozený lyrik, v oné Zeyerově ušlechtilým blankversem ulevuje svému stesku rozený epik. Obě básně jsou charakteristické pro tvorbu svých autorů a obě — ač valně různy — tlumočí stejně hluboce nyvý stesk po ztraceném ráji našich mladých let. —

Konečně nutno promluviti o motivech z přírody. Není na tom světě lyrika, jenž by neplatil ochotně a rád zlatou daň obdivu matce přírodě. Něžná dítka Flořina byla od jakživa nepřebraným pokladem, z něhož básníci všech věků a národů čerpali výzdobu svých snů a citů.

Vrchlický miluje květiny nadšeně a říká o nich žertovně: »To je naše básnické nádobíčko.« I u Hviezdoslava nalézáme důvěrný soucit s přírodou, tak charakteristický pro všecky velké duchy slovanské. V duši jeho zrcadlí se tisícerými jevy život i odumírání všeho pozemského, a z prismatu jeho ducha vyzařují drobné poetické obrázky, ke kterým básník vhodně navazuje aplikace na život jednotlivcův i celého národa. Jeť zajisté celá příroda plna symbolů zrodu i smrti, lásky i nenávisti, zápasu i věčného pokoje — a tyto nestárnoucí a nevšednící proměny zůstanou na vždy čarovným rouchem básnické tvorby, které nepodlehne ošumění.

I v motivech z přírody je Hviezdoslav svůj, něžný a srdečný. Nezbožňuje přírodu křiklavým způsobem či nezpůsobem moderních pantheistův, nekoří se hmotě ve slepém obdivu, je však pln úcty a lásky k mnohotvarnému a dokonalému dílu věčného Tvůrce.

Roztomilý obrázek jarní přírody, orosený i vzácnou u Hviezdoslava perlou humoru nalézá se v mé loňské ukázce Hv. lyriky v tomto časopise. —

Tím bychom byli s charakteristikou Hviezdoslavovy lyriky u konce. Zbývá ještě všimnouti si ji po stránce negativní, totiž, čeho se jí nedostává. A tu především bije do očí téměř úplný nedostatek erotiky. Hviezdoslav jest ženat a pokud vím, šťastně ženat, leč poměr jeho k ženě, jak již na svém místě vytčeno, zůstal básnicky nespracován, až na několik sporých písní, ve kterých oslovuje básník svou »duši drahou,« sdíleje s ní touhy a bolesti svého nitra. Věrná a ušlechtilá průvodkyně životní pouti jeho takřka jenom se mihne v díle našeho poety. Patrně ty nejintimnější písně ztlumil básník delikátně až k pianissimu, pro lhostejný svět neslyšnému. Vyzněly jen v hlubině jeho duše.

Vedle žhavé erotiky scházejí ještě jiné tóny v lyře Hviezdoslavově. Je to humor a satira. Nescházejí arci na prosto. Jemný úsměv čtveračivého humoru kmitne se občas ve zvonivém verši, k tvorbě význačně humoristické však nikde nedochází. Zrovna tak je s ironií a satirou. V rozhorlení proti maďarským otrokářům zaskřípne sice

někdy ve verši ostřejší dissonance sarkasmu neb ironie, celkem však je to zjev řídký u našeho básníka. Blín neroste v čarovných zahradách Hviezdoslavových.

Nápadným jest též, že helenská mythologie, v poetickém inventáři valně již sevšednělá, jen zřídka objevuje se jako ornament ve sklatbách Hviezdoslavových. Dovede se bez ní dobře obejíti.

Forma veršů Hviezdoslavových je krásná, všude pečlivá, mnohdy velmi umělá. Uměle kombinovanými, bohatě rýmovanými slohami blíží se Hv. Vrchlickému, jindy nechává volně plynouti širokým řečištěm své lyrické meditace, upomínaje na některé kusy popisné a rozjímavé lyriky Schillerovy.

Pro literaturu slovenskou nemalého významu jest Hviezdoslavova horlivá činnost překladatelská. Vhodným výběrem svých překladů otevírá Hviezdoslav Slovákům nové básnické obzory, poetické skvosty prvního řádu činí přístupnými slovenskému čtenáři. Překlady jeho po stránce formální i obsahové jsou výborné. Vyšly vesměs v Slovenských Pohladech a sebrány v jednu knihu repraesentovaly by krásnou a obsažnou anthologii poesie světové. Zastoupeni tu nejvýznačnějšími plody Mickiewicz, Puškin, Slovacký, Lermontov, Goethe, Schiller, Petöfi a Schakespeare. Překlad Hamleta jest zcela rovnocenný svou hodnotou našemu výbornému převodu Sládkovu. Zajímavo jest, že při stejné úpravě knižní stojí překlad slovenský pouze 80 hal. oproti 2 K 40 hal. za překlad český ve vydání Ottově. Na knikupecký trh český vrhá to podivné světlo. —

Připojuji ještě několik cizích úsudků o poesii Hviezdoslavově.

Jak se soudí o Hviezdoslavovi ve vlasti jeho? Čtenář snad se pamatuje na citovaný již povzdech poetův »znikal' vlúdnej ozveny«, který by neinformovaného snadno svedl k mylným závěrům. Nesmíme onu básnickou hyperbolu bráti za bernou minci. Ukřivdili bychom tím Slovákům, kteří si svého pěvce vysoce váží. Nejen Slovenské Pohlady i všecky ostatní slovenské časopisy ano i mnohé kalendáře přinášejí občas výstižné a nadšené rozbory poesií Hviezdoslavových. Sám vynikající poeta Vajanský několikráte veršem i prosou korunoval Hviezdoslava na prvního pěvce podtatranského.

Razom silné tóny pozavznely . . .
Ó, tvoje tóny. hluboké a sladké,
druh nedružný a spevec osamelý!
— — —
Ty nepýtaš sa, či ti veniec slávy,
či veniec z trňov rozmar času chystá,
a spievaš jako slávik bez únavy!

Tak oslovuje Vajanský našeho poetu — samotáře.

Ve Slovenských Pohladech z roku 1903 uveřejnil známý učenec prof. J. Kvačala nadšenou stať, oceňující vřele a plně význam díla Hviezdoslavova. Článek končí slovy: »Melpomene — svedčia o tom na široko daleko — na věčnost mu čelo už ozdobila delfickým vavrínom.«

U nás je Hviezdoslav málo znám. Nechybí však hlasů, jež pracují o to, velikého slovenského poetu přiblížiti i českému čtenáři. Pozoruhodná slova čteme v 1. ročníku časopisu »Máje«:

»Hviezdoslav, básník slovenský, nadaný bohatou invencí a vynikající ryzí formou, takový, jakým mohla by se chlubit každá ze světových literatur, málo čítaný doma, kde není mezi čtenáři té erudice, aby mohl být chápán, a skoro neznámý u nás, zasluhoval by věru, aby konečně pomýšlelo se na to, jak naše čtenářstvo mohlo by se seznámit alespoň s předními z jeho básní...« Autor článečku navrhuje dále, aby byly vydány nejlepší věci Hviezdoslavovy v českém překladu a dodává: »Jen tím mohl by se vzbudit zájem pro Hviezdoslava v širší veřejnosti. Kdo by pak chtěl, už by si dovedl přečíst celého Hv. v originále. Ale čekat stále jen na to, až z ničeho nic začnou naši čtenáři sami sahat po slovenské knížce, zdá se přece jen trochu pochybeným stanoviskem.«

Navnaditi české čtenáře k četbě výborných autorů slovenských, bylo také účelem tohoto článku. (Dokončení.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

VI.

Na prázdniny přijel nejdříve Urban. Kadet psal, že přijede o něco později. Gymnasista přinesl jako vždycky výborné vysvědčení. Nenaleznuv nikoho ve dvorci, hledal domácí na louce, kde sušili seno. Byl uvítán srdečně a jeho vysvědčení putovalo z ruky do ruky.

I Julie se na ně podívala a dvěma ženám, které Ryčkovým pomáhaly hrabati, přečetl a vysvětlil všechno hospodář.

Urban spokojeně užíval prázdnin, déle spal ráno než v Ousušicích, vycházel do polí, pozoroval přírodu a často se sešel s Krasíkem. Muže toho si zamiloval, sedali spolu na vysoké mezi a bavili se.

Někdy vypravoval Urban, jindy staroch. Tento pravidelně pokuřoval a student mu mnohdy podstrčil trochu tabáku. Vyptával se na předky dvorské a Krasík ochotně sděloval. Mnoho věděl, mnoho si pamatoval a to vypravování ho těšilo. Často si na to a ono vzpomněl. Obšírně vykládal, co už v zimě krátce sousedům při draní peří sděloval.

Ani špatné hospodaření Stanislavovo nezamlčel.

Při tom se dívali kolem do přírody, ohřívali se na slunci a usmívali se. Bylo jim tak blaze a stařec myslil, že by bylo přece ještě škoda, aby opouštěl ten svět. Rád by ještě viděl, až se dvorec zmůže a jeho obyvatelé se budou podobati svým předkům.

»Hezké to bylo, když v neděli z Malhotic vyjel starý černý kočárek. Do Běchar dvorští chodili pěšky, mnohdy sám jsem šel s panem Ryčkem do kostela; ale jindy si dvorští vyjeli do města, na návštěvu do sousedství a k tomu užili toho kočáru se znakem — «

Urban udiveně naslouchal.

»Ty časy se už nevrátí nikdy více, aby dvorští užívali svého kočáru.«

»Proč ne? Všechno je možné. I ten kočár by byl ještě k dostání, ale pan Ryček by si koupil jiný, lepší, dle nynější mody.«

»Co pravíte, příteli? Že někde posud ten kočár uložen?« chopil se té zprávy Urban.

»Pravda, leží pod kolnou u koláře v Běcharech. Zůstal ve dvorci, až jej páni prodali ve dražbě a čeká, že z něho bude jednou nějaká bryčka — «

S tou zprávou Urban pospíchal domů a nejbližší neděli s Petrem zastavili se u koláře, kde staromodní kočár mezi rozličným hamparádím nalezli.

»Kdyby mně pan Ryček dal tolik, zač jsem kočár koupil, bylo toho tuším sedm zlatých, hned mu jej vydám,« řekl dobromyslně kolář. »A za nějakou desítku bych jej ještě tak opravil, aby se s ním mohlo jezditi.«

Tenkráte synové jednali bez nařízení otcova a hned kočár koupili a dali opraviti, pokud to možné bylo.

Ryček byl spokojen, ale nekoupil kočár pro nynější potřebu, jenom jej chtěl udržeti v rodině pro památku a po případě syny v něm odvésti někdy na nádraží. Sám posud nejraději chodil pěšky a vedle vozu bylo viděti jeho statnou postavu.

»Tolik jste mně laskavě pověděl o našem rodě, dnes i já vám něco budu vypravovati,« řekl Urban, když zase s Krasíkem se sešel a na pokraji lesa se usadil do stínu. Slunce pražilo a úroda dozrávala. Obilí přímo šustilo v klasech. Žito se vlnilo, jakmile poněkud vítr zavál.

»To rád poslechnu, velmi rád,« přikyvoval staroch. »Třeba se pro tento svět už nehodím, přece mne zajímá v něm všechno, ale jenom dobré.«

»Já co vám chci oznámiti, to je z minulosti, jak dlouho ani vy, dědečku, nepamatujete.«

»Tím lépe, také budu ochotně poslouchati.«

»Řeknu vám, proč má náš rod dva křížem přeložené meče ve znaku.«

»A to opravdu nevím!« pohnul sebou Krasík.

»Ale dříve mně to nemohli říci. Už jsem se ptal. Jak by mně to nezajímalo, když ty meče všudy vidím na meznících, na náhrobku, dříve i na dvorci — «

»Ptal jste se těch, kteří významu toho neznali nebo se o podobné věci nezajímali. Náš předek, který nejdříve znaku užíval, byl zemanem na tomto dvorci a jmenoval se Miloš Ryček. Byl důstojníkem ve vojsku. Vždycky se někdo od nás věnoval stavu vojenskému — «

»Jako strýc Alexandr a nyní bratr Karel.«

Student přisvědčil. Jenom že strýc dělal předkům svým u vojska hanbu a Karel nikdy té výše nedostoupí. Náš profesor, který se zálibou pročítá staré památné listiny, na onu zprávu přišel a potvrdil to, o čem bylo v našem rodě tušení. Tedy Miloš Ryček zúčastnil se jako hejtman tureckých válek, když sultán až do Uher vniknul a naše země ohrožoval. Císař vyslal vojsko do Uher, aby tam zastavilo útoky nepřátelské a zpět dobylo některých obsazených hradů a měst. Příležitost byla k bitvám a vyznamenáním. Té užil také Miloš a se svými vojáky vydal se až na dobrodružné potyčky.«

»Tomu já rozumím,« zvolal Krasík. »Za takové vítězství vyznamenání, však za porážku smrt. Ošemetná hra!«

»Náš předek se pustil do silného oddílu nepřátelského vojska, za ranní mlhy obešel Turky a učinil jim hroznou porážku. Ostatní vidouce, co se děje, připojili se a jednak vojsko zajali, jednak pobili nebo rozprášili.«

Krasíkova tvář zářila, probudil se v něm starý vojín. »To bylo znamenité! To se povedlo!«

»Ano, povedlo se to, a Miloš Ryček byl pasován na rytíře. Do znaku pak dostal dva turecké meče, jichž posud rod náš užíval.«

»A bude užívati,« doložil Krasík. »Tedy odměna za vítězství! A tím větší zásluha, že tím nepřítelem byl Turek. Dovedu to oceniti, neboť jsem též bojoval.«

Toho roku byla u dvorce znamenitá úroda. Ukázalo se, že Ryček je dobrým hospodářem a úmorná práce celé rodiny byla štědře odměněna.

Zase po letech plněna veliká stodola, jejíž střecha důkladně opravena. Tu už pomáhali Ryčkovi obyvatelé sousedních samot v naději, že se zde i jejich mandelům dostane útulku, jak bylo slíbeno.

Hned bylo na dvorci veseleji a vůz za vozem vjížděl vraty na dvůr. I slípky se radovaly, i husy tahaly visící klasy a červenavý kohout na plotě vítal sekáče i hrabačky.

Ryček byl se svým brzo hotov, seběhly se na jeho pole ženy z chalup, i Urban pomáhal a Julie snášela hrstě, potom hospodář svážel sousedům obilí a když hrozil déšť, i Petr zapřáhal kravky a vozil. Tu ani na rybník nevzpomněl a napití ze džbánku ať vody nebo piva bylo mu nejmilejší.

Urban rád naslouchal písním a mnohou si zaznamenal i s nápěvem. Když paměť jeho nestačila, pomohla mu Jana, která se přidružila k dívkám a zpívala s nimi. Už si vypravovaly o dožinkách a zvaly Ryčkovu dceru, aby přišla také jednou do Běchar k zábavě. Posud se zde žádné nezúčastnila, ani v masopustě nepřišla, ba ani žádné pouti v okolí nenavštívila. Jenom došla do kostela, na koupi a potom se držela na samotě.

»Ani bychom tu nevydržely: každou neděli se scházíme, v zimě i několikráte za týden byly jsme pohromadě. Pobavíme se, zasmějeme se a potom se vyprovázíme u večer. Však nás Krasíkův Ondřej několikráte postrašil.«

Jana přikývla na znamení, že přijde k těm venkovským zábavám, ale nepřilnula k nim. Jí byla procházka lesem a zábavná kniha milejší. Poznala lepší život v Ousušicích a z vypravování Karlova. K dívkám se připojila aspoň cestou z kostela a podnikla s nimi pouť, ku které více Urban nutil, chtěje věděti, jak to bývá o podobných národních slavnostech. Ale v hostinci se sotva mihli, Janě se nelíbilo v tom prachu a potu, v tom vzduchu prosyceném divnými výpary a kouřem, nedočkali ostatních, ale před večerem brali se spolu k domovu.

Urban byl spokojen. Učinil si obraz slavnosti, mnoho viděl a slyšel, co ho zajímalo.

Jak si oddychli, když se dostali do lesa, kde se šířila vůně stromů i mladých hříbků, kde panoval klid a jenom zvěř ubíhala z cesty. Jana nedbala, že se jí na pouti dostávalo vyznamenání, že byla od jinochů pozdravována, že jí jeden z Běchar i perníkové srdce koupil a na zábavu zval do hostince. Měla by mnoho obdivovatelů a tanečníků, ale Jana nedbala. Nezajímalo jí to, odpovídala na pozdravy, děkovala za dary, usmívala se, ale přece se držela stranou a nepozorovaně odešla, vyzvavši bratra, že časnastoupiti cestu k domovu.

Vždyť žádný její ctitel zde neměl tak černých a jímavých očí jako onen myslivec, na kterého nemohla zapomenouti. Nesetkala se s ním zde, ač tak doufala. Vždyť myslivci také se zúčastňují slavností venkovských a přicházívají tam, kde je tolik mladých a lepých tváří.

Už byl i Karel na prázdninách, když se jednoho rána na dvorci ozval v neobyčejnou dobu zvonek. Na otázku, co se stalo, bylo odpovídáno, že zemřel starý Krasík.

»Těšil se přízni synů Ryčkových, proto mu tito zvonili hodinku. Ten student už pro něj plakal a do chalupy přiběhl, když byl stařec zaopatřován.«

»Vždycky čekal Krasík smrt z jara a teď se dostavila právě po žních. Ovšem nevíme dne a hodiny.«

A na dvorci zvonili nejenom hodinku, ale i když byla černě natřená rakev odnášena do Běchar. Všichni tři synové se dostavili na pohřeb a donesli pěkný věnec zimostrázový. Jana jej upletla, Petr pomohl nésti, Urban se postavil mezi zpěváky a v zadu kráčel Ryček s kadetem. Všichni se těšili pozornosti.

»Má z těch dětí dvorský radost,« mínil kdosi k svému sousedovi. »Ti jakoby nebyli potomky marnotratného Stanislava a ten Alexandr jakoby ani nebyl jejich strýcem.«

»Jenom aby vytrvali,« zněla odpověď. »Ryčkovi by to každý přál, aby se aspoň na dětech štěstí dožil. Je to přičinlivý a starostlivý muž.«

Zvonek na dvorci doprovázel průvod až do Běchar. Stařeček se nikdy nenadál, že bude míti tak slavný pohřeb. Však před smrtí ještě synu svému a vnuku Ondřejovi doporučoval Ryčkovu rodinu, aby k ní lnuli, že přímo nebe toho muže sem přivedlo, v něm aby hledali rádce i ochránce.

Teď uložili Krasíka nedaleko Ryčkovy hrobky. Ještě sem zasahoval stín jedné lípy a bylo tu místo klidné.

Hrobka byla poněkud opravena, na obou stranách byly zasazeny růžové keře a na kameni se objevoval ob čas jednoduchý ale vkusný věnec. Ryček měl úmysl ostatní členy rodiny sem přenésti, ale posud k tomu nedošlo. Postál se syny u hrobky a potom se brali domů.

»Aby vám Bůh všechno vynahradil,« děkoval statný muž František Krasík a vedle něho stál Ondřej, který v dědečkovi také ztratil nejlepšího přítele.

»Potěš vás Bůh, sousede,« řekl Ryček a podal Krasíkovi pravici. »Jako jsme žili v přátelství s vaším nebožtíkem otcem, tak budeme, tuším i s vámi. Proč bychom si ten krátký život ještě zúmyslně strpčovali?«

»Ba právě,« přisvědčoval rolník. »Kdyby nás časem panští neutiskovali, měli bychom svatý pokoj.«

Ryček jenom mávnul rukou. Nechtěl tu věc nyní rozebírati. Krasík se uchýlil ke svým přátelům a dvorští se brali domů. U lesa se zastavili. Nejdříve tak učinil otec. »Kéž by se mně podařilo tohle pole dostati při prodeji,« propověděl. »Potom bychom pozemky dvorce posunovali více k dědině.«

»Musíme k ní beztoho lnouti,« poznamenal Petr.

Ryček vykládal, že ty hony přijdou do prodeje, jako vůbec že by v těch místech mohli rolníci z Běchar hodně odprodati. Pole je stranou a pozemky bližší jim postačují k hospodaření.

»Otče, už jsi se dost napracoval a našetřil, přej si nyní odpočinku,« přimlouval se kadet. »Snad ti stačí, že jsi dostal do své moci Malhotice a napravil pověst našeho rodu.«

»Vždycky říkám, k odpočinku a nečinnosti bude čas v hrobě. Teď musíme pracovati a se namáhati,« vážně vykládal Ryček. »Pravda, koupil jsem dvorec, ale jako okleštěný a obraný! To by bylo špatné sídlo, k němuž by tíhli potomci Ryčkova rodu, od něhož by odvozovali svůj predikát. Mám ještě sílu, abych rozmnožil majetek. Nikomu nic zlého nepřeji, ale chtěl bych, aby i hrabě Teringel přišel do úzkých a musil prodati kus lesa. Ten by se k Malhoticím velmi hodil.«

Synové se neodvážili odporovati. Viděli dvorec před sebou a také jim mihlo hlavou, jak by se pěkně vyjímalo, kdyby rámec lesa patřil k jejich majetku. Ale nedoufali, že by se to splnilo. Hrabě neodprodával, spíše kupoval pozemky k zaokrouhlení svého panství.«

»Každý máte svoje povolání,« pokračoval Ryček, »každý můžete šířiti čest našeho rodu. My s Petrem zůstaneme zde a vybudujeme vám domov, kam byste se mohli kdykoliv uchýliti, kde by se vám dostalo vždycky přijetí a výživy. Nezrodili jste se sice zde, ale přece musíte Malhotice považovati za rodný krov. Staletí jsme tu byli a jenom krátká doba přetrhla pobyt náš ve dvorci. Byl to jako trapný sen, z něhož jsme se už neprobudili.«

Ryček mávnul rukou, jakoby chtěl zapuditi dobu tu. »Lepší budoucnost vás čeká, ovšem zůstanete-li věrni těm zásadám, jež jsem vám vštěpoval do srdce i hlavy. A nyní k ve šelejším věcem. Jak dlouho budete ještě u nás?«

»Ani ne týden,« poznamenal Urban.

»Já odjedu s bratrem,« hlásil se Karel.

»Odejdete, abyste se opět navrátili. Malhotice jsou vám stale otevřeny.«

Urban se chystal opět na studie, ale ne už do Ousušic. Jako syn schudlého šlechtice dostal místo v Strakově akademii, kde měl úplné zaopatření. Tím se mu ulehčilo, že nemusil přijímati almužnu příbuzných s matčiny strany, sám vyučovati a také otce obtěžovati. Také Karel jenom na tom základě se dostal do kadetní školy.

Ryček přijal tu zprávu, ale také doložil: »Však bys vystudoval i bez toho přispění. Nechci býti nevděčníkem, ale až posud jsme spoléhali jenom na svoje přičinění, a také se nám dařilo.«

Petr se vyslovil, že bratry zaveze na nádraží. Už uměl zacházeti s koněm a mnohdy otce zastupoval. Všichni svolovali a zarazili se teprve, když na dvoře stanul opravený kočár se znakem rytíře z Malhotic.

»V tom nás chceš vésti?« řekl Urban.

»A proč ne! Přece nyní vypadá k světu. Sám jsem jej natřel a čistil. —«

»Mohl bys ještě počkati,« řekl jenom Ryček. »Nejsme v tom postavení.«

»Až odvezu bratry, uložím kočár a bude odpočívati do vánoc.«

»A mne nesvezeš v něm do Běchar?« ozvala se Julie, jíž si nikdo nevšímal.

Zasmáli se jí.

»Abys věděl, povezeš mne, až přistoupím poprvé k sv. přijímání,« durdila se dívenka.

»Pojedeš na tu slavnost, pojedeš,« ujišťoval Petr. »Sám tě do Běchar zavezu.«

Ryčkův starý kočár vzbudil patrný zájem. Když se kolébal polem k dědině — Petr lesem nejel — vybíhali se sousedé podívat na zásep. Zvláště staří vzpomínali na doby minulé, kdy častěji tento povoz vídali, třeba dříve nemusil jezditi do Ousušic oklikou přes dědinu, ale namířil po dvorských pozemcích k silnici. A Stanislav Ryček tak dělal pravidelně, aby se nevědělo, jak zhusta tráví mimo domov.

Kočár byl dosti prostranný, pohodlně se dovnitř vešly tři osoby, doprovázela tedy Jana bratry na nádraží. Ale cesta ze dvorce do Běchar byla nevolná a Karel už měl toho drkotání až mnoho.

»Však cestu také spravíme,« připovídal Petr sedě na kozlíku. »Pojednou toho je mnoho.«

Panští byli rádi, když tudy nikdo nejezdil, proto oprav nedbali. Les byl mladý, nic se z něho neodváželo.

Potom se mladá společnost dosti příjemně bavila. Pozorovala přírodu, vzpomínala na léto a Urban se pochlubil, jak mnoho získal od děda Krasíka.

»Škoda, že umřel!« litoval. »Ten by mně toho ještě pověděl. Tři sešity jsem popsal poznámkami. A mohl jsem psáti před ním,

ne po straně. On rozuměl, proč to dělám, nedal se zmásti, ani se nestyděl.«

Ani nepomyslili a už byli na nádraží. Cestou sebrali ještě jednoho studenta, který nemálo litoval, že Urban odjíždí do Prahy. Byli spolu soudruhy.

Na nádraží se ještě chvíli procházeli. Petr odvedl koně do hostince. Ani si nevšimli, že tu projíždí lesklá modře potažená ekvipáž.

Přijel vlak, Karel a Urban usedli, zamáváno šátkem a už se vozy vzdalovaly v hustém kouři.

»Dojdu pro koně,« řekl Petr. Jana zůstala na nádraží. Přijede rychlík, podívá se na něj. Takové divadlo jí bylo vzácné. Do Malhotic nezaléhalo ani písknutí lokomotivy.

Také tu a tam viděla známého a rozmlouvala s ním. Ousušice byly jejím rodištěm. Kdyby nespěchali, aby se do večera dostali domů, navštívili by některé příbuzné. Měli jich tu několik. Byli tu před několika nedělemi pěšky.

Rychlík přijel hlučně, sám šef vyšel z budoaru k jeho uvítání, ale jenom dva lidé vystupovali z vozu druhé třídy.

Jana stojíc stranou, pozorovala. Jak jí srdce zabušilo, když v jednom z cestujících poznala onoho myslivce, s kterým se v lesích setkala! Zahořela v obličeji a nejraději by byla hned odešla. Ale už byla poznána.

Myslivec se uklonil šefovi, cosi řekl společníku a namířil v tu stranu, kde stála Jana.

»Má poklona, slečno! Tedy zde vás nacházím místo na udaném místě? Nemilosrdná! Tolikráte jsem vás marně čekal!«

»Měla jsem doma bratry a musila jsem se jim úplně věnovati. Všudy mne doprovázeli,« vymlouvala se Jana.

»Nevím, nevím, mám-li vám uvěřiti,« hrozil mladý muž. »Co zde nyní děláte?«

»Vyprovázela jsem bratry. Jedou do Prahy za svým povoláním.«

»Tam? A jaké je toto?«

»Jeden je v kadetní škole a druhý v Strakově akademii jako gymnasista.«

Mladý muž byl překvapen. »Víte, slečno, že i vám by se dostalo stipendia z téhož nadání? Je přece váš otec rytířem starého šlechtického rodu —«

»Ponechám to mladší sestře. Ta bude schopnější a učelivější než já,« dodala Jana s úsměvem.

»To pravíte, abych vám lichotil, že byste i vy dělala znamenité pokroky?«

Dívka zavrtěla hlavou. »Já jsem pro hospodářství. Všichni se nemůžeme vzdělávati.«

»Slečno, i podzim je krásný, přijdete do lesů na ustanovené místo? I já tam budu častějším hostem. Potáhnou sluky, bude se odstřelovati srnčí a pro střelce nastanou přímo — žně.«

Jana neodpovídala hodnou chvíli. »Onen mezník má pro mne smutné upomínky,« posléze pověděla.

»Vím, vím a vynasnažil jsem se, aby nebyly ještě smutnější, zastavil jsem spor o vodu, jakož i o volnou cestu vaším dvorem.«

Jana udiveně pohlédla na jinocha. Což má takovou moc? I myslivecký příručí může na panství takhle rozhodovati?

»Děkuji vám jménem otcovým. Nevěděli jsme, komu máme býti vděčni, že se spor nepřiostřil.«

»Mohu doufati příšti neděli?«

»Uvidíme. —«

Myslivec se poroučel. Společník čekal v uctivé vzdálenosti a železniční personal zvědavě nakukoval.

Nedlouho potom zahrčel kočár. Také Petr přijel a Jana usedla dovnitř. Pospíchala, aby unikla zvědavým zrakům a dostala se do polí. Už s nikým nemluvila, ale schoulila se do rohu uzavřeného povozu. Myslila na černookého jinocha. Přeslechla i některou poznámku Petrovu. Tak divně jí bylo u srdce. Proč navrhoval ten myslivec, aby užila dobrodini pro schudlé šlechtice a vzdělala se? Mohla by opustiti domov? Co by si rodiče bez ní počali? Musili by najati služebnou a platiti ji. Hospodářství Ryčkovo by to nevydrželo. Ať se vzdělá Julie a lepší ji očekává budoucnost! Jana jí toho dopřeje.

A má vyjíti v neděli k tomu kameni, kam až kdysi sáhal jejich dvorec? Teď sem ani Petr nedochází, neboť voda bez závady teče starým korytem. Ani tabulku nikdo neodstraňuje. Ryček zvítězil nad panskými, ale čí zásluhou?

Takovými myšlenkami se obírala, tak zápasila sama u sebe, až povoz vjel na známá místa a zase kodrcal nerovnou cestou ke dvorci.

Petr si pochvaloval, že se ještě dobře drží, že i koník pěkně kluše a na konec se chlubil: »I panskou ekvipáž bych byl předjel, kdybych o to stál.«

Ale Jana nejevila pro tu zprávu účasti a ani se netázala, kde se jim mihla cestou hraběcí příležitost. (Pokračování.)

Čím chtěl bych být.

Chtěl bych růží být a mládnout s liliemi,
kdy se rodí jitro zardělé,
chtěl bych rosou být a tiše líbat zemi,
aby vstaly květy zjasnělé,
chtěl bych sluncem být a plně do věčnosti
rozsévat a živit světlo budoucnosti!

Chtěl bych zorou být a lidstvu ke dni svítit,
kdy se mírem sbratří všechen svět,
chtěl bych ohněm být a české srdce nítit
v jeden cit a v jeden žár i vznět,
chtěl bych orlem být a v mračnech blesky shášet,
nad vítězným, volným Slovanstvem se vznášet!

Chtěl bych nivou být a bujet klasem zlatým,
aby skřivan plesal nade mnou,
chtěl bych hájem být a k výším nadhvězdnatým
stále šumět mluvou tajemnou,
chtěl bych sadem být a zralé plody střásat,
písněmi a vůní vzhůru spět a jásat!

Chtěl bych mannou být a živnou silou svojí
hladovým a chudým tišit hlad,
chtěl bych cedrem být a vlídně stinnou chvojí
s umdlenými sdílet svěží chlad,
chtěl bych štítem být a před útiskem chránit,
pevně ranám čelit, slabé krýt a bránit!

Chtěl bych jarem být a pučet, růst a tvořit,
všude budit krásu nádhernou,
chtěl bych duhou být a bezmezně se kořit
Nesmírnému s mocí nezměrnou,
chtěl bych nebem být a zářit blahem věčným,
hvězdami a slunci, jasem nekonečným!

Jaroslav Tichý.

Valná hromada Spolku na zakládání katolických knihoven

konána v pondělí dne 14. ledna 1907 za předsednictví faráře Vl. Hálka. Družstvo Vlast zastupoval p. Václ. Žižka, Jednotu českého katol. učitelstva p. Tomáš Roháček.

Předseda farář Vl. Hálek zahájiv o 2. hod. odpol. valnou hromadu, promluvil následovně:

Velectěné shromáždění!

Všecka výmluvnost Cicerona, Demosthena, světců Chrysostoma a Ambrože dohromady není s to, aby vylíčila nezbytnost, význam a důležitost katolického tisku v našich dnech. Pozoruhodnou zvláště pružinou jeho jest zakládání knihoven pro lid. Myšlénku tu uvedl v život před 3 roky dp. redaktor T. Škrdle, založiv pro tento obor zvláštní spolek, jenž by stavěl jako zářný voj sv. Michala proti nesčetným zástupům daemonů otravné literatury pod vedením zlého ducha, praotce lží po Čechách, Moravě a Slezsku bašty a pevnůstky dobrých křesťanských knihoven. Jako musí každoročně býti podána velitelstvími všech tvrzí a pevností zpráva o jejich stavu, rozšíření s návrhy na jejich zdokonalení sněmovnám, tak jest povinností naší sděliti dnes katolické veřejnosti postup a výsledky práce spolku našeho v minulém roce a spolu uraditi se o prostředcích k jeho dalšímu rozvoji. S tím zahajuji dnešní výroční valnou hromadu.

Do výboru zvoleni byli: za předsedu farář Vlastimil Hálek, za výbory: Jan Benda, Ludvík Čaboun, August. Krčmář, Jan Podlaha, Frant. Stibor a Tom. Škrdle. Za náhradníky: Tom. Jirou-

šek, Antonín Suchoradský, Václav Žižka a aby i Morava byla uctěna — Aug. Franěk, farář ve Starči. — Za revisory účtů Ant. Postřihač a Karel Ulrich.

Při volných návrzích dotazoval se red. Tom. Jos. Jiroušek, zdaž dostáváme od správců knihoven námi založených zprávy, jak tyto knihovny prospívají. Předseda odpověděl, že jim každému zvlášť dopíše a za to je požádá. Dále referoval red. Tom. Jos. Jiroušek o katolické půjčovně knih, která při papírnickém závodě družstva Vlast byla založena. Za čtvrt roku půjčil 400 knih; půjčovna jde dobře a prospívá.

Když se již nikdo při volných návrzích k slovu nehlásil, zakončil předseda valnou hromadu těmito slovy:

»Jak vidno z průběhu zpráv a jednání, pracoval spolek náš, byť o slabých silách ještě, vytrvale a neúmorně. Že není ještě pochopen a šíře podporován, lze přičísti jen tomu, že se v poslední době četné jiné katolické tiskové podniky utvářely a sílu podporovatelů katol. tisku vyčerpávaly. Než neklademe hlavu v dlaň, budeme pracovati dále a doufáme, že se nám dostane svým časem přece jen více podpory od katolické veřejnosti.

Na konec žádám přítomné pp. účastníky, by jako věrní katolíci vzdali hold slavně panujícímu sv. Otci a nejdůstojnějšímu česko-moravskému episkopátu a jako občané státu projev oddanosti svému císaři a králi nadšeným »Sláva!«, což všichni učinili.

Následovala přednáška předsedy: »Nutnost výchovy tiskem pro katolické organisace.« Řeč tuto přinesly »Naše Listy« v čís. 21. a 22., roč. XVI.

Jednatel, kníž. arcibisk. vik. tajemník Aug. Krčmář přečetl protokol předešlé valné hromady, jenž byl schválen.

Z výroční zprávy jeho za uplynulý správní rok uvádíme zde tato data:

»V třetím roce činnosti své založil Spolek na zakládání katolických knihoven 6 nových knihoven a doplnil 6 dřívějších novými spisy.

Nové knihovny založeny byly:

	Svazků:		K
1. pro kongregaci katol. jinochů a mužů v Čes. Budějovicích, kam posláno . .	148	v ceně	318·09
2. pro hasičský spolek v Mešně	111	»	228·93
3. pro Spolek křesťanských mužů a žen v Hostivicích	143	»	317·27
4. pro vzdělávací katol. Jednotu mužů a žen pro Branné a okolí	122	»	239·13
5. ve Starči na Moravě k žádosti faráře Aug. Fraňka	114	»	256·62
6. v Krasensku na Moravě k žádosti koop. Arnošta Koláře	112	»	266·38
Následující knihovny obdržely doplňky:			
1. farní knihovna v Noutonicích k žádosti kons. rady Fr. Blažko	6	»	60·—
Snáška . . .	756	»	1686·42

Přenáška . . .	756	»	1686·42
2. farní knihovna v Červeném Újezdě . .	42	»	37·31
3. Odbočka všeob. sdružení pro Parník a okolí	47	»	42·11
4. bohoslovcům v Olomouci	31	»	141·—
5. bohoslovcům ve Vidnavě	17	»	90·—
6. katol. půjčovně knih v domě Družstva »Vlast«	13	»	21·96
Bylo tedy v roce 1906 úhrnem rozesláno	906	v ceně	2018·80
V předešlých dvou letech založil Spolek 15 knihoven o	1422	»	2649·40
Rozeslal tedy spolek ve své tříleté činnosti úhrnem	2328	v ceně	4668·20

Knihy čítají se, jako v letech předešlých, v ceně krámské. Spolek obdržel knihy ty po většině zdarma od zakladatelů a dobrodinců, kteří, stavše se zakládajícími členy družstva »Vlast«, knihy od družstva jim věnované darují Spolku našemu, ostatně dostává pak Spolek knihy hromadně koupené v ceně levnější než je cena krámská.

V tomto roce měl Spolek 35 zakladatelů, 40 přispívajících členů a 32 dárce. Oproti loňsku přibylo 9 zakladatelů, 2 přispívající členové a 15 dárců.

Na počátku minulého roku správního provedena byla v poslední valné hromadě navržená změna stanov a působnost Spolku rozšířena z Čech i na Moravu a do Slezska a spolkové schůze mohou se konati kdekoli na místech rozšířené této činnosti.

Na základě provedené změny súčastnil se Spolek literárního sjezdu v Jindřichově Hradci, pořádaného družstvem »Vlast« při odhalení desky Pravdovy. Jednatel měl při sjezdu tom řeč o dobré a špatné knize, kterou místopředseda dal vytisknouti jako leták k agitaci, již Spolek v roce 1907 účinněji podniknouti hodlá.

Pro Moravu byly vypsány a zadány dvě knihovny, o něž došlo 14 přihlášek, avšak jen dva z žadatelů byli členové spolku našeho, což je k zadávání knihoven podmínkou ve stanovách určenou. Doufáme, že v příštích letech podaří se rozvinouti větší činnost na Moravě. Slezsko má již svůj katolický spolek knihovní, který velmi blahodárně působí, čímž nám péče o Slezsko aspoň přítomně odpadá.

Též při loňské valné hromadě vyslovené přání naše po knihách, které by positivně hleděly buditi a znovu křísiti život dle víry, došlo mnoho slíbeného splnění v Dědictví svatojanském, které letošním rokem počalo vydávati za podíl členům svým více svazků různého obsahu, místo dříve většího díla jednotného. Tímto způsobem naše Sv.-Janské Dědictví nejen dostihuje, nýbrž přímo předčí německý spolek »St. Josefs Bücher Bruderschaft« v Celovci, a to nejen svou lácí, nýbrž i svým obsahem. Německé bratrstvo sv. Josefské vydává při svých více jak 180.000 členech za členský roční příspěvěk 2 korun 5 knih různého náboženského, poučného a zábavného obsahu. Dědictví sv.-Janské podává svým členům za vklad 20 K jednou pro vždy, každoročně kni-

hový podíl na doživotně, letos podíl o 5 svazcích, takže podíl ten je hrazen jen úrokem z 20 K — t. j. asi — 80 h ročně. Ovšem spadlo by na úvahu, že lidu venkovskému namnoze snáze jest dáti 2 K ročně, než splatiti 20 K v jednom nebo ve dvou letech. Co pak se obsahu týče, jest letošní podíl sv.-Janský v jednom spisu časově apologetický, ve druhém kulturně historický, ve třetím církevně místopisný, ve čtvrtém a pátem zábavný — ejhle, zde se nám začíná sama sebou podávati vzorná knihovna katolická, po které jsme již od počátku zařízení spolku svého tolik toužili — i jest si přáti co nejvřeleji a nejdůtklivěji, aby při každé farní knihovně byl podíl Dědictví sv.-Janského, čímž by farní knihovny každoročně účelu svému přiměřeně a časově byly doplňovány.

Krásný doklad toho, jak dobrá kniha působí, podává se v korespondenci kněží »Associatio perseverantiae sacerdotalis« v čís. 10. z roku 1906 na str. 162, Aus dem Tagebuch eines Spitalseelsorgers, kde duchovní z nemocnice mimo jiné vypravuje, že měl v oddělení mužském socialistu 40 roků starého, který již od 21 let nebyl u sv. zpovědi. Najednou i tento přijde k sv. zpovědi a vykoná ji s příkladnou pobožností. A co k tomu dalo podnět? Krátce před tím půjčil mu týž duchovní cestopisný roman »Vinnetou« od Karla Maye, za který socialista mu velmi vřele děkoval. Duchovní dokládá, že kniha obsahu nebo rázu přesně náboženského (ein religiös gefärbtes Buch) u tohoto muže takového výsledku by naprosto nebyla docílila, čeho docílila kniha od Karla Maye. Nechť jsou úsudky o spisovateli May-ovi jaké-koli, jisto jest, že spisy jeho příležitostně kladou důraz na náboženství a zásady jeho a dnes takovéto příležitostné slovo od laika více působí, aspoň u lidí některého druhu, než vážná a namáhavá práce kněze.

Bude tedy třeba, abychom rozesílali do knihoven nejen knihy přesně náboženské, nýbrž i zábavné laické, ovšem s dobrými zásadami, jak v ohledu mravním, tak i náboženském. Velikou překážkou jest nám tu opětně naše slabá stránka finanční; vímeť všichni dobře, jak drahé jsou právě spisy Mayovy a vůbec knihy druhu toho a tak všechny i ty nejlepší úmysly rozráží se na té neblahé stránce finanční.

Ke konci uplynulého právě správního roku přednesl spolek Jeho Eminencí projev úcty a oddanosti. Jeho Eminencí ráčil znovu věnovati spolku našemu značný obnos 100 K — a v blahovolném přípise žehná spolku našemu, klada důraz na důležitost spolku našeho v přítomných dobách a přeje, aby podnik náš a snahy naše byly všemožně podporovány jak od kněží tak od katolických laiků. Kéž by slova ta došla mohutného ohlasu, porozumnění a uskutečnění jak v řadách kněží tak i katolického lidu, aby spolek náš v naší vážné době co nejúčinněji mohl plniti vznešený úkol svůj!«

Krásně zpracovaná zpráva jednatelská byla odměněna hojným potleskem přítomných a předseda mimo to ještě zvlášť jednateli poděkoval.

Účetní zprávu podal red. Tomáš Škrdle, pokladník spolku. Příjmů bylo 413 K, vydání 369 K 79 h. I činí zbytek 43 K 21 h. Jmění základního jest 585 K 50 h. Účty revidoval duchovní správce z Karlova Ant. Postřihač a v knize pokladní poznamenal: »Účty doloženy doklady a shledány v pořádku.« Pokladník předložil knížku pražské městské spořitelny, v níž jest základní jmění uloženo, načež mu valná hromada udělila jednohlasně absolutorium.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Hrozná vzpoura čili neodvislá kaple.

Jednoho krásného jitra, když se procházela paní Needleová, sladce se kojíc vábným lichocením a veřejně se prohlašujíc za šťastnou, že dopomohla k oznámení bully královny Viktorie, přistoupil k ní důstojný Star:

— Slyšela jste, paní, o novinkách, které krouží v kraji?

— Nikoli, odpověděla Needleová, zaleknuta strachem, který četla na tváři svého ubohého faráře.

— Jest mi líto, že jsem prvním, abych to oznámil.

— Nějaký požár? Cholera?

— Ještě něco horšího . . . neodvislá kaple, dal v odpověď farář.

— Neodvislá kaple? Kde? Zde?

— Právě zde.

Mistress Needleova, jako postižena bleskem a nechtějíc věřiti, že je to blesk, otázala se: — Je to jisto? Jak to víte? Sedněte si tu, vypravujte mi vše, co jste slyšel povídati, doufám, že je to bajka. Neodvislá kaple v této osadě!

Duchovní vyňal z kapsy tištěný plakát, obsahující provolání nové církve. Byl ohlášen dnešního dne a probíhal rukama mnohých, ne-li za souhlasu všech, jistě za lhostejnosti většiny. A také ti, kteří nepozorovali jasným okem, že povstává hmotná vzpoura proti církvi anglikánské, netroufali si jí oznámiti knězi Starovi a jeho mocné patronce. — Dobře se mu stalo — on i ona dobře zasluhovali tohoto otvoru na střeše. — Patří jim to jako sedlo oslu. — Aspoň tito zde nebudou poslouchati evangelia upraveného na ženskou sukni. Tak si lidé pochvalovali.

Nejvíce přemýšlení mu působilo jméno rozkolného kněze, které četl podepsáno na provolání. A pak promluvil k paní: — Tato bomba je šíleně připravena: a já bych se jí více nebál než jako mydlinové bully, kdybych neviděl účastněného v odboji důstojného Birda.

— Je zde? otázala se Needleová, které na jménu tak nenáleželo.

— Zdali tu jest! odvětil farář; jak by tu nebyl! Ejhle, tu jeho jméno (a ukázal je). Byl zde viděn před několika dny a včera večer se sem vrátil s posledním průvodem. Dnes ráno letí jeho paličská provolání z ruky do ruky. Asi osm až deset pánů, kteří jsou v čele této vzpoury, prohlašují tuto věc za skutečnou a pějí vítězné písně.

— Horší jest, namítla paní, že tu nevidím nápravy. Stojí-li tito tvrdošíjně na tom, aby vzbudili opovržení Samařska proti chrámu jerusalemskému, nenachází se v našich zákonech ani jediný článek, který by zachránil lidu od zlatého telete. Dosti, nebudeme úspěšně proti tomuto zlu pracovati, neznáme-li jeho hlavy. Vy, důstojný pane, dotazujte se a oznamte mně, kdo je pravou hlavou tohoto spiknutí, místo, čas, způsob, jak bude otevřena rozkolná kaple, kdo jsou hlavní příznivci a podporovatelky její, není-li tu z nich někdo. Já se své strany dám si všemožnou práci a jestliže dostačí peníze, aby byla odvrácena tato bouře, podejte účet, já se nebudu ohlížeti na jeden šterlink ani na sto.

Pohleďme, jak byla uvedena ve skutek neodvislá kaple. Ti, kteří byli považováni za vůdce, aby se vymanili ze jha farářova a patrončina, jakož i několik velmi málo lidí, kteří štěstěnou nebo úřadem se těšili svobodě, spojili se ke schůzce v domě jednoho vůdce; a tu se usnesli, že v brzce vystaví kapli, odloučenou od společného chrámu. První otázka byla patrně peněžní, kterak by se kryla vydání za pozemek a stavbu. Na neštěstí paní Needlové jeden z horlivých spiklenců měl starý dům, dobře položený ve středu vesnice a na hlavní silnici. Nepřál si nic toužebněji, než aby jej prodal s užitkem vznikající společnosti. Tato nabídka, kterou učinil, byla tím lákavější a pikantnější, poněvadž starý dům stál zaklinován mezi třemi domky paní Needleové; a tak by nový chrám vznikl jako uprostřed nepřátelského území, dávaje na jevo vypovězení boje proti nesnášelivé zámecké paní a proti prebendáři vysoké církve. — To způsobí velký hluk, uvažoval majitel starého domu; a my nepotřebujeme nic než reklamy, abychom založili kapli.

Smlouva byla schválena chvatně. Aby se sehnal obnos na místo a na ostatní vydání, zvolen byl obyčejný prostředek, totiž hypoteční půjčka několika zakladatelů. Byl přítomen, povolán sem byv z daleka, důstojný Bird, předurčený kněz nového vyznání. Byl pozván, aby přejal do svých rukou celou záležitost, aby vzal dluh na své jméno, podepsal program, převzal na sebe koupený dům a proměnil jej v kapli; měl zachovávati podmínku, že bude dbáti rady svých věřitelů ve věcech závažnějších, měl jednati dle většiny hlasů a platiti jako úroky čtyři ze sta a užitek z kapitálu svěřeného.

K takovým návrhům choval se kněz ochotně jako ten, který od dávného času je našeptal do uší jiným. Pak vyňal spis a prohlásil: —Předvídaje, pánové, že vy jako moudří a obezřetní lidé shodli jste se na jediné smlouvě možné a uskutečnitelné, to jest, abyste předali jediné osobě provedení svých návrhů, načrtl jsem myšlenky k prohlášení, které podle svého nejlepšího zdání uvážíte.

Přečetl náčrtek. Počínal jej vyznáním nejživější víry pro svobodu svědomí, v jaké ukládal živého ducha protestantismu; o té víře byl přesvědčen celý svůj život; jest látkou jeho zamilovaných kázání, základním věroučným článkem, k jehož poctě se buduje nový svatostánek, svobodný od všeho podrobení jakékoli hierarchie a ode všeho vlivu soukromých osob, ať jest jakákoli jejich důstojnost, rod nebo stav. Avšak se svobodou duchovní má býti spojen dobrý pořádek a správa, jak hlásá sv. Pavel; proto Písmo svaté by mělo býti zákonem a »Book of the Common Prayer« *) knihou liturgikou reformované společnosti. Až pak Duch Boží, který se přizpůsobuje času a lidem, vzbudí společnosti nějakou obnovu nebo zlepšení ve svatých obřadech, bude se říditi dle většiny hlasů. Následoval slib, že otevře chrám během měsíce a zařídí služby Boží se vší nádherou, důstojnou úcty Boží.

Návrh se líbil soudruhům nemálo. A jak by ne? Vyhovoval všem důležitým bodům a měl podmínky, aby rozséval štěstí: skrytý osten proti vměšování zámecké paní, záruku svobody bez obavy, že bude odepřeno dovolení, moc přívrženců, aby spravovali úkony, zkracovali je dle potřeby nebo přizpůsobili ritualismu. Proto přirozeně lákal k sobě stoupence sekty i nespokojence s dobrou věrou a lichotil anglikánům, nemálo pobouřeným nejvyšší duchovní mocí královninou, aby snadno lehkomyslní lidé zradili víru, v níž byli vychováni. Rodila se tu chuť k rozšíření, která přirozeně nadchla reformátory, kteří byli nakloněni okrášliti protestantskou církev obřady církve katolické a v stejném čase nebyli odmítáni stoupenci nízké církve, kteří horlili, aby jejich zvláštní mínění nabylo vrchu. Tyto věci, dobře uvážené, přiměly důstojného Birda, aby rozšířil a upevnil provolání a byla podepsána smlouva.

Takový byl plán neodvislé církve, o které náčelníci se domnívali, že vzbudí velký boj. A skutečně vypučelo první trní, aby zranilo srdce anglikánského kněze a paní Needleové. Avšak když tito dali se na nějakou minutu do přemýšlení, změnil se původní strach v posměch a pohrdání.

— Je to šarlatánské vychloubání, zvolal důstojný Star; jest viděti, že pan Bird si představuje, jako by mohl přesaditi do vlasti myšlenky americké; zde se může zroditi o každé měsíční čtvrti nová sekta, a umí-li předák tlouci na buben, nalezne se kaple, do níž vstoupí novokřtěnci nebo zvědavci. Avšak zde není půda k přesazování vinné révy.

— Já, dodávala paní, myslím, že znám Zelený park a troufám si tvrditi, že tu není dostatek pošetilců, kteří by vydržovali takovou neodvislou kapli. Ano, ještě více; lid se tu sejde občas, jako se chodí podívat na divoká zvířata; a pak dobrou noc, osnovatelé!

— Pochopil bych to, pokračoval farář, kdyby tu chtěli otevříti útulek baptistický, methodistický nebo kapli jiné sekty kalvínské; avšak společnost neodvislou, která předstírá, že zachovává anglikánský »Prayer Book« a dodatečně horlí pro ritualis-

*) Kniha společné modlitby. Pozn. překl.

mus (a to se hlásá veřejně všem lidem), jest po prvé nestvůra, chiméra, podivínství. Doufají v pomoc letních hostů puseistů. Pomyslete! Ti, kteří se považují za výkvět vysoké církve, nebudou chtíti cítiti zápachu této směsi církevní, která není ani zvíře, ani ryba, která předstírá pravoslaví a vylučuje se ze zákonné církve.

Zkrátka, rozum paní Needleové a praktické vědomosti jejího faráře po zralé úvaze prohlásily podnik Birdův, jak byl ve skutečnosti, za vzor absurdnosti, za věc, která potrvá několik dní, aby po způsobu fata morgány bavila vesničany. Než velký rozum hlav vesnických čím více tu pozorovali novotu a neobyčejnost věci, tím více se honosili nadějí, že strhnou na sebe lid. Ani Bird nebyl liknavým, aby položil ruku k dílu. V několika dnech dal rozbořiti, co překáželo ve vnitř domu, opraviti střechu a upraviti čtyři hlavní zdi, které byly jedině zachovány a tvořily sál, do něhož se vešlo dobře na čtyři sta osob. Do vnitřku pak zavedl dělníky, aby zařídili vše ku potřebě nového vyznání.

Poctivec nezapomněl části svého úřadu přizpůsobiti ženě; a ničeho neopominul, aby stánek Boží a farářův nádherný byt upraven byl ke všemu potřebnému. Opět a opět docházel k zakladatelům, kteří byli poněkud znepokojeni rostoucím nákladem; kdyby mu dopřávali volně jednati, nebylo by jim líto věnovati tisíc více nebo méně; pravé tajemství, aby vzbudili zájem, záleží v tom, aby se věřícím poskytl kostel pohodlný a vábný, neboť od toho závisí zajištění obnosu vydaného i ročních úroků.

Když budova byla upravována k svému účelu, zmíněný kněz pracoval neunavně, aby získal přívržence. Společníci, kteří poskytli peněz, družili se jako přátelé a známí. K nim připojila se jako mocná podporovatelka důstojná mistress Birdová, která se také cítila povolána, aby podepřela apoštolát mužův. Tato, jakmile zvěděla, že některé pokoje jsou v nové budově již upraveny, přišla, aby upravila svůj příbytek; objevila se v rouše nádherném a skvostném, aby získala přístup do měšťanských rodin. Byla k neštěstí svému i jiných příjemného zevnějšku, milých způsobů a dovedla dáti si tvářnost rozjímavou, zkroušenou a kontemplativní, která nad míru působila na posluchače, na jejichž lov vycházela. Jediná návštěva stačila, aby je získala a do svých tenat přilákala. A tak pod rouškou ascetismu znamenitě vychválila výhody vlastního chrámu, prostého zastaralých a rodinných zvyků vysoké církve a jednajícího podle slova Božího a podle inspirace věřících; je to pro Zelený park nevyhnutelné, kde mocná paní sama si osobovala právomoc biskupskou a farní, vodíc za nos ubohého kněze, ochotného k jejím libůstkám, jemuž v ústa vkládala kázání a poroučela v církevních úkonech. Mocná apoštolka vždycky s pohledem nadšeným líčila nadpřirozenou radost, která přenáší duši do ráje, když dochází do schromáždění, kde se uctívá Bůh podle vlastního mínění a slyší od kněze učení podle vlastního srdce; neboť v dosavadní církvi nemůže býti pravé víry ani zbožnosti, poněvadž člověk jest vázán snášeti obřady podle libosti jiného a velmi dlouhá kázání, neodpovídající vnitřnímu cítění. A tu, když se dotkla dříve věci všeobecně, podrobně

popisovala přesvědčení důstojného chotě, které se ve všem shodovalo s přesvědčením osoby, s kterou mluvila. Slibovala trochu methodismu jednomu, trochu kvakerismu jinému, nenávist k římskému obřadu puritánům; k těm, kteří se přidržovali obřadní praxe, spíše aby si dali nátěr městský, než z vnitřního přesvědčení, mluvila o svobodě, že mohou zavésti obřady podle školy Oxfordské a upraviti služby Boží podle liturgie, která nedávno přišla do mody; jest zajisté pravidlem jejího chotě právě jako dra Puseye, že jest povinen říditi se v obřadních věcech dle toho, co se více líbí shromáždění.

Když nová církev tak velice byla vychválena a tak velké přízně dostoupila, rozehřávaly se pro ni mysli takovým způsobem, že v den zahájení počet účastníků byl větší, než prostor mohl pojmouti. Důstojný kněz Bird, který vládl lahodnou a příjemnou řečí, měl zahajovací kázání, konal služby Boží v kostele a banket v domě k největší radosti zakladatelů, kteří takto nejvíce podráždili paní Needleovou a dobře opatřili svoje zájmy duchovní i časné.

Novověrci, vracejíce se do svých příbytků, vypravovali podivuhodné věci, které viděli v chrámu Birdově: elegantní a svěží průčelí ve slohu moderní kavárny; dvéře byly ozdobeny pozdravným nápisem, služebník v livreji přijímal v ochranu hole a slunečníky a nabízel půjčiti za peníze bible a prayer book v nejkrásnějších vazbách v zeleném chagrinu se zlatou ořízkou. Každý, kdo vešel do salonu, který byl středem chrámu, pozoroval pozlacené předměty, křišťály a nátěry různých barev; přiměřené světlo procházelo barevnými okny. Dále byla sedadla vyhrazená těm, kteří kostel zakládali a budovali, následovalo několik řad sedadel a lavic uzavřených, s pohodlnými lenoškami, s malými koberci pro nohy a pohovky, pokryté modrým sametem na sedadle a na lenošce. Tyto byly hlavním pramenem příjmů, neboť byly za drahé peníze koupeny. V tom se ukazoval praktický duch Birdův, který tak moudře a hospodárně rozdělil prostoru chrámovou, že skoro nezbývalo místa pro novověrce, kteří zamýšleli státi a zadarmo poslouchati kázání a obcovati službám Božím. Také jiný umělecký tah provedlo toto opatření, totiž na první pohled zrušiti u pánů opovrhování chudobou. Dále opatřil také harmonium místo varhan, které zamýšlel umístiti ve svém kostele; na harmonium hrála jedna ze slečen získaných paní Birdovou jemným, distinguovaným způsobem.

Aby tím více lidí bylo přilákáno, služby Boží Birdovy konaly se vážně a slavnostně, avšak zkráceně, a to tím kratčeji, čím zdlouhavěji pokračovala bohoslužba vysoké církve. Kázání tu rychle postupovalo, propleteno jsouc výroky a narážkami, které každý mohl vztahovati na své vlastní náklonnosti, žádný však se necítil v rozporu se svou věrou.

Za půjčené bible a za uschované slunečníky stržil se slušný obnos; sedadla přinášela užitek i sbírka hojně vynesla. Nebylo v Zeleném parku člověka lépe oblečeného nebo paní nebo slečny v klobouce, aby nezaměnili prosy kněze Stara s poesií kněze Birda; choditi do pohodlné kaple neodvislé stalo se libůstkou, hračkou, modou.

— Moda hloupá, bláznivá, bezbožná, prohodila mistress Needleová vůči faráři, s nímž mluvila.

— Moda zuřivá, ďábelská a zlá, odpovídal tento, vpadaje do noty své patronce. — Avšak budeme viděti konec. Novinka činí je nyní sběsilými, zaslepuje a uchvacuje je. Časem zpozorují, že není všecko zlato, co se třpytí. Bylo mně řečeno, že se tam již neužívá obyčejného stolu s přikrývkou, nýbrž mramorového stolu, připevněného ke zdi a že kněz obrací záda shromážděným při konání večeře Páně; poslední neděli na žádost paní, příliš nakažených ritualismem, bylo viděti na stole kříž mezi svíčkami.

— Hotový puseismus! zvolala Needleová.

— Očekávám, pokračoval farář, že v nedlouhé době Bird se objeví v rochetě a mešním rouše jako v puseistických kostelích v Londýně a že po boku oltáře upraví zpovědnici, poněvadž jeho stůl obětní stal se pravým oltářem papeženským.

— To by ještě scházelo.

— Což neučinili toho puseisté a ritualisté ve stu kostelů svých?

— Bůh dej, aby toto dílo zahynulo, zvolala Needleová; byl by to blesk nad věží babylonskou.

Farář a patronka často opětovali takové střídavé nářky a vpletli do toho žalostný žalm nad pádem israelského lidu, ktery se místo »Gloria« končil proroctvím o blízkém pádu chrámu. Než pro přísné zakročení, aby pohoršení přestalo, nebylo možno se rozhodnouti, poněvadž paní Needleová radila k opatrnosti, ačkoli anglikánský farář a miss Mary, větší anglikánka než farář, navrhovali stále, aby se přiložila ruka k přísným prostředkům. Nadarmo se oháněli příkladem proroka Eliáše, který poslal smrt na kněží Baalovy, nadarmo vyzývali Spasitele, aby potrestal znesvěcovatele chrámu; bohabojná a dobrotivá paní odpovídala: — Nechci, aby se řeklo v kraji, že jsem propustila některého člověka ze svých statků pro náboženství. Nemohu zvrátit úsudku o snášenlivosti, kterým se vždy náš dům honosil. Svého času se dostaví pomsta spravedlivá a čestná.

Pomsty nejen očekávala, nýbrž ze vší síly o ni se přičiňovala. Zdálo se, že na všecko zapomněla, co se přihodilo na cestě po pevnině. Nemluvila, nemyslila na nic jiného než na neodvislou kapli. Julie byla proto ve svém nadšení bolestně dojata. John se tajně smál jako člověk, kterému vysoká i nízká církev stejně vymizela ze srdce.

Mistress Needleová měla za to, že nejlepším prostředkem zničiti neodvislou kapli bude, když bude uvedeno v nevážnost její učení a poraženo promyšlenou polemikou. Proto objednala své vyzvědače, kteří by věrně vyčenichali novinky v obci Birdově a nařídila faráři, aby v příští neděli v kázání proti nové nauce hřímal.

Prvním výsledkem, jemu nejmilejším, jejž toto hnutí mělo, byla okolnost, že lid docházel do chrámu značně četněji než dříve, ze zvědavosti, aby vyslechl kněze vysoké církve, kterak poráží kněze církve nízké. Bylo ovšem pravda, že o následujícím svátku lid šel vyslechnout protivnou odpověď v kapli neodvislé;

avšak vším způsobem lid scházel se v chrámě hojnější měrou. Většina posluchačů málo nebo nic nedbala na důvody toho neb onoho kazatele, ale větší pozor měli na to, jak oba na sebe doráželi; a radovali se z této podívané. Stále se o tom mluvilo v kraji a mnozí vyznávali, že nový kněz, který byl povolán, aby pracoval proti starému, přispěl k obnově náboženského ducha mezi lhostejným lidem.

Avšak větší poplach se zdvihl, když se počalo povídati v kraji, že Bird postavil v chrámě ne jednu zpovědnici, jak anglikánský kněz předpovídal, nýbrž dvě. K čemu ona sedátka s klekátkem po straně a závoj visící mezi nimi? Jest jasno, hovořili Birdovci, kajícníci mají se shromažďovati, aby vyznávali svoje hříchy. Avšak proč dvě? Nestačí jedna?

— Chce tím naznačiti, vysvětloval kdosi, že zamýšlí pozvati na pomoc nějakého přítele svého.

— Což myslí, že bude míti hned tolik kajícníků, že nestačí ku práci?

Záhada byla vysvětlena v nejbližším shromáždění. Bird četl z bible text sv. Jakuba: »Vyznávejte navzájem své hříchy.« Po té dokazoval, že v prvních stoletích církve byl stálý zvyk vyznávati svoje hříchy; z toho vysvitlo podivuhodně, kdo má ve svých rukou základní moc v této věci. Pak přešel k praktickému použití. Vyndal »Prayer book« a přečetl slova, kterými vyzývá kněz anglikánské církve ty, kteří jdou k přijímání: »A poněvadž jest nutno, aby ti, kteří se blíží k sv. přijímání, měli pevnou důvěru v milosrdenství Boží a pokojné svědomí, jestliže mezi vámi někdo sám nemůže dosti učiniti svému vlastnímu svědomí, nechť přijde ke mně nebo jde k jinému spolehlivému a učenému služebníku slova Božího a jemu oznámí svoje pochybnosti, aby (a tu Bird dával slavnostně důraz na jednotlivé slabiky) prostřednictvím slova Božího mohl nabýti dobrodiní, aby dostal rozhřešení.« Když přečetl tato slova, zavřel knihu a dodal vítězoslavným hlasem, že proto táž anglikánská církev, aby byla věrnou svému učení, by měla otevříti ve svých kathedrálách zpovědnice; proto velmi dobře jednají kněží Oxfordští a veškero duchovenstvo puseistické a ritualistické, kteří nám dali příklad, rozšířený dnes všeobecně v jejich kostelích; z té příčiny, vyslyšev hlas mnoha svých oveček, nechtěl déle připravovati shromáždění o tak dobročinné zařízení božské. Nechť tedy vědí, že ode dneška bude ochoten každého dne vyhověti přání bohabojných duší.

Tato řeč byla provázena veřejným souhlasem, poněvadž většina jeho věřících právě vstoupila do jeho kostela, aby tu našla nebo zavedla praktické obřady.

Ne tak hladce prošla věc, když po bohoslužbách, aby se rozloučil s různými řadami svých stoupenců, kteří mu gratulovali, jim oznámil svůj názor, nejnovější v Zeleném parku, ačkoli ne nový v rozkolných kostelích. Obrátil se k některým paním a zdvořile jim ohlásil, že nejen sám jest ochoten potěšiti jejich svědomí, nýbrž i misstres Birdová shromáždí osoby ženského pokolení, aby slyšela jejich zpověď a že pak po té v neděli dá z kazatelny rozhřešení všem, kteří se vyzpovídali.

Tento vynález byl nejsměšnější ze všeho snesitelného v Anglii, kde náboženská směšnost tak často se spojuje s neporušitelnou vážností; a kromně toho uškodil zavedenému obřadu zpovědnímu a vážnosti kajícníka i kajícnice. Lidé se dívali druh na druha a nemohli se udržeti smíchu. Když se rozcházeli, mluvili k sobě vespolek: Ten chce toho příliš mnoho.

— Nebylo by bývalo tak zle, kdyby byl pouze pobízel k volné zpovědi; avšak zpovídati se manželce farářově jest přece něco z brusu nového.

— Důstojný pán Bird zneužívá svého postavení jako neodvislý kněz.

— A to způsobem pošetilým.

— Všeho moc škodí.*) (Pokračování.)

Jubilejní valná hromada

Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy

konána byla v domě družstva »Vlast« dne 27. ledna 1907 v 10 hod. dopoledne. V půl desáté před tím zasedal výbor, aby sestavil návrh na jubilejní dary Jednoty. K této slavnostní schůzi vyslali své zástupce všickni ndpp. biskupové čeští, a to: Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže arcibiskup: vsdp. praeláta Dr. Jana Sedláka, jenž zastupoval také vždy věrnou metropolitní kapitolu pražskou; dále: Jeho Excell. ndp. biskup Dr. Em. Schoebl: vldp. Msgr. Dr. Fr. Kordače; Jeho Excell. ndp. biskup Dr. M. Říha a vysoce důst. kath. kapitola v Českých Budějovicích: dp. far. Vl. Hálka; J. M. ndp. biskup Dr. Jos. Doubrava: vldp. kanovníka a dvorního radu Dr. Fr. Kryštůfka; král. kolleg. kapitolu na Vyšehradě zastupoval: vldp. kanovník Fr. Vaněček a starobylou kolleg. kapitolu ve Staré Boleslavi místo vdp. kanovníka Karla Kmocha dp. Tom. Flusek; dále zastupovali: Katolickou besedu v Praze pp.: školní rada Dr. Mat. Kovář, Frant. Vrat. Buk, J. Moravec a Jan Staněk; Českou ligu akad.: p. PhC. Fr. Drobný; Katechetský spolek dpp. prof. Em. Žák a katecheta Fr. Žundálek; Piův spolek a Jednotu katol. tovaryšů: vldp. kanovník Fr. Vaněček; Patronát mládeže: pan Jan Švec-Blanický; Kongregaci katolických učitelek slečny učitelky: M. Stráhlova, Zdeňka Marýskova, Marie Liškova a Ter. Trojánova; Všeodborové sdružení katol. dělnictva: typograf p. J. Černý; Tiskovou ligu: red. p. Tom. Jos. Jiroušek; Spolek na zakládání katol. knihoven: dp. farář Vl. Hálek; družstvo »Vlast«: dp. red. Tomáš Škrdle a Školské bratry v Bubenči: Frà M. Gardavský a Frà František Josef. Mimo to byli přítomni: celý výbor Jednoty a její náhradníci; učitelka sl. Albína Fortýnova, spisovatel

*) Tato událost byla označena velmi vzdělaným Angličanem jako nepravděpodobná. Avšak je tak pravdivá, jak ji píši, četl jsem ji v novinách. Nebyl bych ji nikdy přidal anglikánskému knězi a mnohem méně puseistovi; avšak nezdá se mně nedůstojno připisovati ji dobrodruhu, o jakém je v této hlavě řeč.

Poznám. spis.

p. Jos. Hais-Týnecký, p. Jan Havelka, sl. Teresie Urbanyi, učitel p. Vlastimil Jelínek, p. Tomáš Roháček a dp. školní rada Josef Šauer z Augenburgu, jenž se těšil všeobecné pozornosti.

Pozdravné dopisy zaslali p. t. pp.: J. Osv. Vojtěch hrabě Schoenborn (telegram); p. Václ. Kotrba za sebe a za Cyrillo-Methodějskou tiskárnu; Josef Hnátek ze Skorenic, Ant. Plaček, měšťan z Pacova, kaplan Fr. Petráček z Liboce; c. a k. polní kurát Dr. Rudof Zháněl, gymnasialní prof. Ant. Drápalík z Hradce Králové; Josef Řihánek, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze; Plzeňské členky Jednoty; ze spolků: okresní organisace pražských katolíků (předseda pan Václ. Dvorský), Literácký sbor v Pacově (náměstek starosty p. Ant. Čulík), Katolická organisace v Liboci (p. Václ. Křížek), »Vlastimila«, spolek katol. paní a dívek pro Liboc a okolí (pí. Anna Beránková), Křesťansko socialní vzdělávací a vzájemně se podporující spolek českých žen a dívek pro Kladno a okolí (předsedkyně pí. Anna Marešová), Křesťansko-socialní spolek katolických mužů a jinochů, žen a dívek pro Hostivici a okolí (předseda p. Antonín Nachtmann, člen dp. Jos. Ptáček), Odbočka všeodborového sdružení křesťanského dělnictva v Praze I., (předseda p. Antonín Müller, jednatel p. Josef Pech, pokladník p. Jos. Černý). Zvláštní zájem budil pozdravný dopis z Moravy od p. Martina Zháněla, nadučitele na výs. a jeho syna dp. Ign. Zháněla, faráře v Troubsku.

Dopisy četl člen výboru p. M. U. Dr. Ot. Rožánek, lázeňský lékař v Praze, a obsah jejich byl provázen radostným souhlasem.

Schůzi zahájil I. místopředseda říd. učitel p. Jos. Kafka, křesťanským pozdravem. Zmíniv se o naší jubilejní valné hromadě, vítal všecky přítomné, hlavně dp. škol. radu Josefa Šauera z Augenburku a především zástupcce ndpp. biskupů a delegáty spolků.

Zástupce Jeho Eminence vsdp. praelát Dr. Jan Sedlák povstav, pravil: »Jest mi zvláštní ctí a vyznamenáním, že mohu zde zastupovati našeho nejdůst. arcipastýře, Jeho Eminencí kardinála Leona ze Skrbenských, který při každé příležitosti projevil této slavné Jednotě své nejvřelejší sympathie a který s radostí uvítal zprávu o této dnešní valné hromadě jubilejní. Jeho Eminence jako při jiných příležitostech vyznamenal Jednotu katol. učitelstva, tak zvláště dnes svým dopisem, jejž zasílá zasloužilému místopředsedovi p. říd. uč. Josefu Kafkovi.«

Tento přípis zní:

Velectěný pane!

Slaví-li dnes Jednota českého katolického učitelstva své desítileté trvání uprostřed poměrů tak nepříznivých a druží-li se dnes ještě byť ne tak veliký, jako nadšený a neohrožený sbor učitelů pod prapor církve sv., jest děkovati za to především těm, kteří od prvopočátku Jednotě této své šlechetné snahy zasvětili a jí se obětovali.

Jest mi dobře známo, že Vy, velectěný p. místopředsedo, jste byl od kolébky Jednoty čes. katol. učitelstva horlivým a vytrvalým jejím pracovníkem a že i tato činnost Vaše

krásně se druží k oněm výsledkům působnosti Vaší učitelské, jichž jsem byl sám svědkem při generální visitaci konané v Nových Benátkách a jež v dobré a vděčné paměti uchovávám.

Račte přijati, velectněný pane místopředsedo, za tyto důkazy věrné oddanosti k naší víře katolické a za obětavé hájení práv jejích při výchově katol. mládeže můj nejsrdečnější dík a žádám Vás, abyste tyto mé díky všem těm pánům laskavě tlumočil, kteří dnes za příčinou valné hromady se shromáždili a Vám čestně po boku stojí, aby i v těchto těžkých dobách neochvějně kráčeli za cílem sobě vytknutým.

Přeji na konec z toho srdce, aby Bůh Vás sílil, Vám žehnal a řady Vaše rozmnožil.

V PRAZE, dne 25. ledna 1907.

† *Leo* kardinál *ze Skrbenských*,
kníže-arcibiskup.

Vldp. prof. a děkan české boh. fakulty msgr. dr. Kordač: »Jsa pověřen Jeho Excellencí nejdp. biskupem litoměřickým dr. Schöblem, abych tlumočil jeho upřímné přání a jeho vzácnou prozíravost oproti ocenění této Jednoty, budu míti během schůze příležitost vysvětliti jeho snahy a smýšlení, kterými sleduje otázku katolického školství; a proto přestávám na tom, že konstatuji, že Jeho Excellence přeje si z plna srdce, aby Jednota katol. učitelstva žila, rostla a vzkvétala.«

Dp. far. Vl. Hálek: »V zastoupení Jeho Excellence, ndp. biskupa Budějovického, sděluji slavnému shromáždění laskavý pozdrav Jeho bisk. Milosti k dnešní jubilejní slavnosti. S radostí a živým účastenstvím jest Jeho Excellence aspoň duchem přítomen a projevuje vděčné uznání desítileté práci česk. katol. učitelstva, jež majíc za vzor božského Učitele Ježíše Krista, pracovalo neohroženě a vytrvale, aby dcera církve — škola — nezadatelný to majetek katolického lidu, zkvétala na základech křesťansko-katolických, a mládež ve škole nejen slovem ale i skutkem a příkladem vedena byla pravou vědou k studnici nepomíjejícího světla k pravdě jediné, věčné — k Bohu. Jeho Excellence žehná další činnosti slavné Jednoty s přáním, aby české katolické učitelstvo seřaděno v Jednotě pod praporem Ježíše Krista kol svých velepastýřů dopracovalo se v díle za ideály křesťanské školy požehnaných výsledků. Všemohoucí žehnej snahám slavné Jednoty!«

»Splnomocněn vysoce důstojnou kathedrální kapitolou Budějovickou mám projeviti slavné Jednotě českého katol. učitelstva k jubileu 10letého trvání Její srdečný a upřímný pozdrav. Se srdcem radosti plným oceňuje vysoce důstojná kapitola desítiletou nadšenou práci v slavné Jednotě čelící k tomu, aby katolická mládež ve škole byla vyučována a vychovávána na základech víry Kristovy, jež jest pramen vší pravé osvěty, vzdělanosti, pravé lásky k vlasti a jedinou bezpečnou zárukou časného blaha i spásy duší. Jako s vděčným uspokojením pohlíží na vykonané dílo desíti let, tak přeje vysoce důstojná kapitola, aby nový vzlet a nadšení vzbudil dnešní den. Nechť působí

toto jubileum v duchu proroctví o sv. Otci Piu X. jako ignis ardens na všecky členy a přátele Jednoty a získá jí nových a nových podporovatelů! Kéž štědrý Dárce všeho dobra sílí naše učitelstvo a členstvo v Jednotě shromážděné, aby všecky práce její na poli křesťanské výchovy padly jako dobré símě na půdu úrodnou a přinesly ovoce stonásobné k oslavě Boha, k rozvětu církve sv. a k blahu národa!«

Dvorní rada vldp. kanovník a prof. dr. Fr. Kryštůfek: »Jeho Milost njdp. bisk. královéhradecký, dr. Jos. Doubrava, laskavě mne zplnomocnil, abych vyřídil Jednotě, že jí vzkazuje vřelý pozdrav a prosí Boha, aby svým hojným požehnáním provázeti ráčil veškeru působnost Jednoty.«

Vdp. kanovník Fr. Vaněček: »K blahopřáním nejd. episkopátu našeho připojuji také upřímné přání kapituly vyšehradské. Malý je sice zástup našich učitelů, kteří se hlásí neochvějně pod prapor katolické církve, ale jest nadšením svým veliký a můžeme volati k němu s nejvyšším Učitelem: Nolite timere, pusillus grex — nebojte se, stádce malé. Dokud Gedeon měl veliký zástup, byl sláb; když však měl nepatrný houfec 300 mužů, kteří byli plni nadšení, zvítězil nad četnými nepřáteli. Proto prosím pánů, kteří se druží k Jednotě, aby svou horlivostí nahradili tento počet; neboť požehnání Boží nezávisí na počtu, nýbrž na čistotě úmyslů při výkonu. Přeji proto mnoho zdaru tomuto neochvějnému zástupu nadšených mužů.«

Dp. Tomáš Flusek: »Jako zástupce vsdp. děkana kapituly staroboleslavské Františka Srdínka a vdp. kanovníka a ředitele K. Kmocha dovoluji si vyříditi dnešní slavnostní valné hromadě srdečný pozdrav a přání všelikého zdaru.«

Místopředseda říd. učitel p. Jos. Kafka poděkoval vřele nejdůst. episkopátu za vzácnou přízeň, kterou projevil vysláním zvláštních delegátů i prosí těchto zástupců, aby nejd. episkopátu tlumočili oddannost Jednoty katolického učitelstva i nemalou vděčnost s prosbou, aby nejd. episkopát naše snahy svou účinnou mocí i dále podporoval. Zvláště vřele poděkoval předsedající J. Eminencí nejdp. kardinálu Leonu ze Skrbenských za vzácný blahovolný projev, kterým uznává spolkovou i učitelskou činnost místopředsedovu.

Místopředseda p. J. Kafka věnoval pak vzpomínku zemřelým členům Jednoty.

Členové v posledních dobách zemřelí: Josef Flekáček, řídící učitel na Žižkově. — Josef Barvíř, farář v Morašicích. — Karel Geringer, farář v Modré Hůrce. — Josef Hubáček, kaplan v Brozanech. — Msgr. Antonín Hora, probošt vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Víta. — Vojtěch Kameš, děkan v Ledči. — Ferdinand Maruška, mistr krejčovský v Praze. — Josef Pubal, učitel v Němčicích. — František Klapal, děkan v Kladrubech n. Labem. — Josef Ron, hodinář v Turnově. — Václav Spěvák, farář v Rábí. — Vincenc Šorejs, rolník v Havlovicích. — František Tlustý, řídící učitel v Břevnicích. — František Vohnout, děkan v Žlunicích. — Předsedající dodal: »Odpočinutí věčné dej jim o Pane, a světlo věčné ať jim svítí.«

J. M. prelát Msgr. dr. Jan Sedlák uchopil se pak slova, by tlumočil též pozdrav v. v. metrop. kapitoly a spolu k osobnímu pozdravu: »Jest mi zvláštním potěšením, že mám čest býti zde nejen jako zástupce Jeho Eminence, ale též jako zástupce v. v. kapituly metropolitní. Kapitola Svatovítská sleduje cíle této slavné Jednoty, schvaluje práce její, blahořečí pracím těm, váží si jich a přeje jim mnoho zdaru. Jestliže však k minulým schůzím Vašim nevyslala zástupce svého, není toho příčinou snad nedostatek porozumění pro vaše šlechetné snahy, nýbrž zavinila to kollise povinnosti. Vy konáváte schůze své zpravidla v neděli, kdy my jsme při službách Božích ve velechrámu sv. Víta. Mimořádně bylo mi dnes dovoleno, abych se mohl této schůze účastniti, že právě mne ta volba stihla, stalo se as, že právě zastávám úřad preláta scholastika, školního mistra. To je zbytek z oněch dob, kdy církev měla dozor nad školami a kdy jeden kapitulár měl nejvyšší dozor nad veškerým školstvím. Sám osobně jsem upřímným přítelem vašich šlechetných snah, což jsem i tím osvědčil, že jsem jeden z prvních zakládajících členů vašeho spolku a milerád bych se účastnil každé vaší schůze, kdyby možno bylo. Do školství jsem také poněkud zasvěcen. Byl jsem po 14 let v duchovní správě a tu stýkal jsem se denně s učiteli, v nynějším pak svém postavení mám příležitost býti přítomen zkouškám z náboženství v městech a vsích. Ve více než 150 farnostech provázel jsem již Jeho Eminencí nebo jeho zástupce a tu jsem měl příležitost poznati mnoho výborných učitelů. Mohu tvrditi, že mi jest vždy velikou radostí, slyším-li, aniž bych se na to tázal, od starostů obcí: Máme zde dobrého učitele, vede nám dítky dobře, vede je k Bohu, žije v dobré shodě s duchovní správou. Působí mi zvláštní radost, když mohu pak ve shodě s vikariátním úřadem činiti návrh, aby takovým učitelům bylo dáno pochvalné uznání. Ano, jest ještě mnoho hodných, zbožných a řádných učitelů, jakými býti mají. Jen ta je chyba, že nejsou dosti stateční, neohrožení, že podléhají terroru. Mnohý v duchu zcela jinak smýšlí, ale torror, který se všemožným způsobem provádí, jest příčinou, že svého náboženského přesvědčení mnozí nevyznávají tak, jak by bylo potřebí. Vaše jednota shromáždila značný počet neohrožených vyznavačů náboženského přesvědčení. vy chcete hájiti praporu Kristova a pracovati v tom směru. Není vás dosud mnoho, ale díky Bohu, že je vás tolik. Jest chvályhodno, že vaše Jednota vznikla a že se dočkala trvání 10 let, že dnes můžete oslavovati první své jubileum. Dobře tak činíte, když se přidržujete tohoto pravého praporu Kristova. Vždyť víme dobře, že není jiného základu také pro školství kromě toho, který byl položen Kristem.

Škola není k tomu, aby se v ní konaly různé pokusy pochybné a učilo nejistým hypotésám. Onať má položiti pevný základ pro celý život, posilniti člověka pro boje životní, a tu vědí všichni, že není motivu pevnějšího, účinnějšího, hlubšího a stálejšího nad motiv náboženský, který dodává síly útěchy a podpory pro všecky životní boje a svízele. Jen jediným příkladem to dotvrdím. Čeho dokáže se motivem náboženským, vidno z toho,

když hoch vzdorovitý, urputný, kterého není možno ničím zkrotiti, přijde sám před sv. zpovědí a prosí se slzami v oku učitele: »Odpusťte mi, pane učiteli, já už to víckrát neudělám . . Ať hledá vychovatel jiného motivu tolik mocného . . . . Když vy tedy, pánové, hájíte náboženssko-mravní výchovy, když chcete, aby vyučování se dělo ve smyslu náboženském, činíte dobře, stavíte na tom pevném základě, jejž položil Kristus.

Stará škola měla ovšem také některé vady, ale aby tak před rokem 1867 byl někdo veřejně vystoupil a prohlásil: »Dejte nám na školství 15—18 milionů zl., vystavte nám v každé vsi nádherné budovy, v městech paláce;« — jak by byli asi takového člověka uvítali? Byli by ho prohlásili za šílence. Nedocílila-li škola některých úspěchů jako nynější, vinou toho bylo, že byla popelkou. Zejména česká škola byla odstrkována. A tu potřebovala opory, jako mladý strom potřebuje kolu, aby ho vichr nevyvrátil. Touto oporou byla škole církev, která podporovala školství. V té době působili mužové, jak je nám líčí Rais ve svém »Západu«.

Teď škola ovšem zmohutněla. Není to již stromek, je to strom silný, mohutný. Bylo by však nevděčností, kdyby tupila svou dřívější oporu. Může snadno přijíti bouře tolik mocná, že vyvrátí i silný dub. Nechť se nikdo nemýlí. Již nyní klestí si cestu jiné názory. Jsem členem školské komise na sněmu království Českého již více let a zároveň jejím místopředsedou. Působil jsem při tom, když se pracovalo o zvýšení platů učitelských a tu vím, že padlo mnohé slovo, které nesvědčilo těm, kteří hlásají jen moderní snahy, nesvědčilo těm, kteří se domnívají, že se jimi musí odívati. Ten protináboženský nátěr začíná se už nelíbiti mnohým. Starostové měst i venkovských obcí nejsou zrovna nadšeni pro takové učitele, kteří svůj hypermoderní názor stavějí na odiv. Nechť se tedy někdo nemýlí; tyto názory nepříznivé mohly by nabýti snadno převahy . . . . Nynější neshody dlužno jen velice litovati. Jak krásný byl to poměr, když v dobré shodě pracovala škola a církev. Duch. správce a učitel jsou na venkově tolik a tolik na sebe odkázáni. Jeden má podporovati autoritu druhého. Jen pak může škola zdárně působiti. Proto učitelé, kteří proti náboženství brojí, jsou namnoze isolováni. Od církve se vzdálili, k občanstvu nepřilnuli, občanstvo k nim důvěry nemá. Bývají na venkově stavem zcela pro sebe a to není na prospěch mládeže.

Vy, ctění pánové, vyznáváte bez bázně své náboženské přesvědčení a nenecháváte se svésti terrorem; dobře tak. Tím právě jste průkopníky lepší budoucnosti. Prosím vás snažně, setrvejte jen ve svých snahách, ve své horlivosti! Jděte cestou, která jedině je správnou. Já milerád jménem svým i jménem vždy věrné kapitoly Svatovítské blahopřeji k vašemu dnešnímu jubileu, prose Boha, aby další činnost vaše byla hojně požehnána a šlechetné snahy došly plného zdaru.«

Řeč byla odměněna zaslouženým potleskem.

Jednatel dp. katecheta Antonín Suchoradský podával výroční zprávu a mluvil takto:

Velectěné shromáždění!

Dnešního dne zahájil velect. p. místopředseda vhodnými a vzletnými slovy jubilejní valnou hromadu a já k tomu připojuji, že dp. redaktor družstva »Vlast« Tomáš Škrdle sloužil dnes za zemřelé členy Jednoty a za zdar její mši sv. Započali jsme tedy ve jménu Božím a s prosbou k Bohu a nemám jiného přání, než aby nás požehnání Boží i dále provázelo.

V uplynulém roce konali jsme pět výborových schůzí, v nichž o zájmech a rozkvětu Jednoty bylo rokováno. Schůze naše oživoval vhodným způsobem p. místopředseda řídící učitel Jos. Kafka svými vzpomínkami z cest po Moravě a po Slovensku. Dotkla se nás v tomto roce rána bolestná; dne 22. září 1906 doprovázeli jsme k hrobu svého vzácného předsedu p. říd. učitele Josefa Flekáčka, který měl v úmyslu činnost Jednoty položiti na široké základy, jak jsme se z řeči jeho při poslední výborové schůzi, které předsedal, přesvědčili. Než zákeřná, dlouho trvající nemoc jeho a smrt tyto jeho krásné a vznešené úmysly překazily. Vývoj a činnost Jednoty přirozeně touto ranou velice byly ochromeny, než snažili jsme se, pokud síly naše stačily, býti prospěšnými Jednotě a vykonali jsme toto:

Především jsme hleděli upraviti své finance a proto jsem z usnesení výboru rozeslal veliké množství upomínek (asi 300), aby dluhy byly splaceny a neméně žádostí, abychom nové členy získali. A mohu s radostí říci, že práce tato nebyla marnou: veliká část dluhujících členů dluhy své (někteří i za více let) zapravila a řady naše rozmnoženy byly novými vzácnými členy i zakládajícími, i činnými i přispívajícími. Potěšitelné jest hlavně to, že mezi činnými členy nově přistouplými jest několik učitelů a hlavně sl. učitelek z Prahy i z venkova; v řady zakládajících členů vstoupili: Jeho Excell. ndp. Dr. Emanuel Jan Schoebel, biskup v Litoměřicích; Jeho Milost ndp. Dr. Josef Doubrava, biskup v Hradci Králové; Jeho Milost ndp. Dr. Frant. Krásl, světící biskup a probošt v. v. metropolitní kapitoly v Praze u sv. Víta; Jeho Milost ndp. Msgr. Ferdinand Kalous, světící biskup a probošt starobylé kapitoly sv. Kosmy a Damiana ve Staré Boleslavi; slovutný Pán MUDr. Otakar Rožánek, lázeňský lékař v Praze; vdp. Jos. Tangl, kanovník a vikář ve Chválenicích; dp. Tomáš Škrdle, redaktor v Praze, a dp. Stanislav Bambas, c. k. gymn. profesor v Příbrami. Celkový stav členstva jeví se takto: Máme 214 členů činných, 37 členů zakládajích a 137 členů přispívajících, celkem 388 členů. Ze stavu učitelského máme mezi členy 56 učitelů a 39 učitelek.

Bohužel, že i loňského roku odešli ze středu našeho, smrtí byvše nám vyrváni, někteří členové, a to počtem 15. Památku jejich uctili jsme tím, že, jak na počátku této zprávy jsem řekl, byla dnes za ně sloužena mše sv. a že povstáním věnovali jsme jim zbožnou vzpomínku.

Z Jednoty během roku loňského někteří členové vystoupili, a to 14. Celkem tedy ubylo nám 29 členů. Dosti veliký to počet za jeden rok; než, co jsme ztratili, bylo nám, abych tak řekl, i s úroky nahrazeno: přistoupili k nám členové noví počtem 43; tak že možno mi na místě tomto podati potěšitelnou zprávu, že máme o 14 členů více než roku předcházejícího.

Co se našich financí týče, o těch promluvím při zprávě pokladní.

Další činnost naše týkala se hlavně obrany sv. víry naší proti pokrokovým učitelům a volným myslitelům. Činnost jejich bedlivě jsme stopovali, zvláštními resolucemi jsme proti ní vystupovali a když volní myslitelé a pokrokoví učitelé napadli samého našeho nejdp. arcipastýře pro jeho krásný pastýřský list proti volné škole, dali jsme rázným protestem a výzvou podnět na obranu Jeho Eminencí nejdp. kardinála. Proti volné škole a volným myslitelům vydávali jsme dále vychovatelské letáky, a to celkem 10, které se veliké přízni těšily a těší.

K návrhu člena výboru p. Jos. Hnátka odhodlali jsme se vydati svůj vlastní kalendář pod názvem »Štítný«. Vyšel redakcí řídícího učitele p. Josefa Kafky ročník I. Úprava jeho je velice pěkná a i obsah přiměřený. Byl to první pokus toho druhu a jak se zdařil, sděleno bude, dá-li Pán Bůh, až budoucího roku, neboť obchod jeho není ještě ukončen.

Po smrti redaktora »Vzdělávací četby« a učitelské přílohy při »Vychovateli« pana říd. učitele Josefa Flekáčka zvolili jsme za redaktora Vzdělávací četby dp. Františka Žundálka, katechetu z Prahy, a za redaktora »Učitelské přílohy« při »Vychovateli« p. prof. Ant. Drápalíka z Hradce Králové. Oba dva vedou své listy správně a byla tedy volba jejich šťastná.

Byli jsme v tomto roce pamětlivi i účelů katolicko-kulturních a udělili jsme na účely ty mnohé dary. Tak založili jsme dvě knihovny v ceně přes 200 K; jednu z nich darovali jsme dobrovolnému sboru hasičskému v Horkách Kosteleckých a druhou konferenci sv. Vincence v Bechyni; na desku spisovatele Frant. Pravdy věnovali jsme 10 K, Všeodborovému sdružení křesť. dělnictva 10 K, sdružení katol. spolků pro král. České 8 K, Tiskoskové Lize 30 K, dp. Jos. Pelnářovi, faráři ve Spoj. státech Sev. Ameriky, na zakoupení knih 40 K, na katol. půjčov. knih 10 K, na katol. paedagogium Školních Bratří 100 K a Spolku na zakládání knihoven členskou splátku 10 K.

I přednášky naši členové konali a to mluvil p. místopřeseda Josef Kafka v Radvanicích, Turově a Koldíně a hojně přednášek v Praze i předměstích v katol. organisacích konal náš mladý sice, ale horlivý člen p. učitel Vlast. Jelínek. K slavnostem spisovatele Frant. Pravdy poslali jsme pozdravné přípisy.

Rovněž zmínky zasluhuje, že súčastnili jsme se společně s družstvem »Vlast« a se Spolkem na zakládání katolických knihoven otevření a vydržování katol. půjčovny knih. Jak tato půjčovna působí, sdělí nám p. knihovník red. Tom. Jos. Jiroušek. — Konečně dlužno připomenouti, že jsme vzali v ochranu kapitál nejmenovaným kněžem z Moravy na zřízení paedagogia Škol-

ských Bratří složený a že tento kapitál vlastními dary a sbírkami rozmnožujeme a kdyby paedagogium zřízeno bylo, že celý kapitál i s úroky Školským Bratřím odevzdáme. Účetní zprávu o fondu tomto podá dp. red. Tomáš Škrdle. To by tak byl přehled činnosti naší v posledním správním roce.

Letošní valná hromada jest valnou hromadou jubilejní; slavíme letos desetileté trvání naší Jednoty; i byl jsem v poslední výborové schůzi naší požádán, bych dnes podal stručný přehled činnosti Jednoty v těch 10tiletech. Plním tedy úkol na mne vznesený a dovoluji si velectènému shromáždění sděliti toto:

Jednota založena byla r. 1896. Další práce převzalo Polit. Tiskové družstvo sv. Jana Nep. v Hradci Králové a svěřilo její agendu vdp. děkanu Tomáši Střebskému z Mikulovic. To vše se dělo r. 1896. Zvěčnělý biskup Jan Nepomuk Ed. Brynych jevil o Jednotu naší veliký zájem. — Když byly všecky práce přípravné vykonány a stanovy schváleny, konána byla první ustavující valná hromada v Hradci Králové. Učitelové a kněží ubytováni byli v bisk. semináři, učitelky v ženském klášteře. K valné hromadě této mezi jinými pozdravný telegram poslal i vdp. Msgr. Dr. Fr. Kordač. V té době měla Jednota členů mezi učiteli 111, mezi učitelkami 16 a z duchovenstva 40.

Při jiné valné hromadě v Hradci Králové byli přítomni vzácní Moravané: předseda tamní katol. učitelské Jednoty nadučitel K. M. Kadlčák, učitelka sl. Marie Hoffmannová a profesor paedagogia Adolf Fux. Návštěvu tuto naše Jednota bratřím Moravanům v pozdějších letech na Velehradě oplatila. — První výborová schůze naší Jednoty konána byla v Kolíně, další v Praze za vůdcovství prvního předsedy p. Karla Skultéty-ho, řídícího učitele ze Šestovic, a dne 27. prosince 1897 přeloženo bylo sídlo Jednoty do Prahy. Usadivši se v Praze, zřídila si Jednota odbory: jeden v Hradci Králové, druhý pro okresy: Mlado-Boleslavský, Mnichovo-Hradištský a Turnovský. Vedle toho zřídila spolkovou knihovnu a 20. března 1900 podpůrný fond. — Činnost Jednoty jevila se v tom, že konala vedle valných hromad a výborových schůzí schůze občasné, spojené s přednáškami. Přednášky nejvíce konali pp.: Josef Flekáček, Karel Skultéty, Dr. Matěj Kovář, Karel Jelínek, sl. Aug. Rozsypalová, Josef Šauer z Augenburku, Dr. Rudolf Horský, Josef Hnátek; nejvíce však: Frant. Jelínek a Václav Špaček. — Členové Jednoty súčastňovali se exercitií v Praze u sv. Ignáce, měli podíl na katol. sjezdu v Praze a sjezdu družstva »Vlast«. Jednota začala vydávati brožury: »Vzdělávací četbu katol. mládeže«, kterou dne 9. dubna 1901 proměnila v časopis. Podobné zařízení stalo se při »Učitelské příloze« »Vychovatele«. Dne 16. února 1902 usnesl se výbor Jednoty vydávati vychovatelské letáky; vyšlo jich posud 10, dobře působí a dva z nich jsou úplně rozebrány. Co vykonala roku minulého, pověděno dříve. — Jednota súčastňovala se vždy všech katolických projevů a manifestací a sv. víru a křesť. výchovu ve školách vždy neohroženě hájila. Jednota jest členem i mnohých katolických spolků a korporací, jako dědictví sv. Prokopa, družstva

»Vlast«, spolku pro zakládání knihoven, sdružení katolických spolků, uděluje podporu Tiskové Lize, vdovám a sirotkům po členech, podporuje katolické dívčí gymnasium na Král. Vinohradech, spravuje fond na kat. paedag. a jiné. Toť by tak byly ty nejstručnější dějiny Jednoty, jejímiž předsedy byli † Karel Skultéty, František Jelínek a † Josef Flekáček. Konče tuto výroční i jubilejní zprávu jednatelskou, děkuji všem, kdož nás jakkoli podporovali a volám další činnosti: Zdař Bůh!

Jeho Magnif. dr. *Fr. Kryštůfek* blahopřál pak jménem školského spolku. Před 12 lety, kdy nynější biskup dr. Doubrava byl členem činným, podařilo se nám pomocí † nejdp. kardinála a nejdp. kapitoly Svatovítské a nejd. kníž. arcib. konsistoře, že jsme uvedli školní bratří do Čech a ti založili obecnou školu. Ta měla býti jako vzor. J. M. praelat dr. Sedlák pronesl myšlenku, že Jednota katol. učitelů jest průkopníkem nové doby výchovné. Avšak kdybychom sebe více pracovali, dokud nebudeme míti svého ústavu učitelského, nebudeme míti úspěchu. Vyzývám přítomné členy, aby k tomuto cíli ze všech sil pracovali, abychom se dočkali dorostu katolických učitelů.

Dp. redaktor *Tomáš Škrdle* podal vysvětlení, že k tomu konci věnoval jeden farář na Moravě základní kapitál 1000 kor. Vyzývá všecky, aby každý přispěl svou hřivnou k dosažení tohoto účelu. Naše jednota přidala k tomu 100 korun, pan děkan Duben též 100 kor. a jiný také 100 kor., dnešní schůze určí rovněž 100 kor., takže začátečná částka činí 1400 kor. Ze všech sil budeme podporovati tento vznešený cíl bratrského spolku školského.

Ctih. pán *podředitel* Svatováclavského konviktu podal pak v té věci soukromé informace, jež přítomné plně uspokojily.

Vdp. kan. *František Vaněček* ze své zkušenosti podal zprávu o zřízení katol. učit. ústavu dr. Giese ve Vídni ve Währingu, kde za podpory země byly všecky výlohy kryty. Zřízení jeho nebylo spojeno s velkými obtížemi. Podal pro náš nový ústav praktické návrhy.

Dp. red. *Tomáš Škrdle* podal pak základní rysy dějin Jednoty: Jednota má dvoje členy, učitele a přátele křesťanské výchovy. Na návrh p. uč. Jelínka máme proto ve výboru učitele a neučitele. Původní naše sídlo bylo v Hradci Králové. Tam jsme byli šťastni. Biskup Brynych nás zasypával přízní a láskou. Jsme ve výboru jen dva od počátku trvání Jednoty, totiž pan řídící Josef Kafka a já. Já a zesnulý Skultéty chtěli jsme zachovati sídlo v Hradci. Někteří však chtěli je míti v Praze, aby to měli blíže. Děkan Střebský by se toho byl rád zbavil a pracoval též k přeložení spolku do Prahy. Byli jsme přehlasováni. Přišli jsme do Prahy a byli jsme tu jako Popelka. Až nynější ndp. kardinál si nás počínal všímati. Biskup Brynych stěžoval si mi trpce, že jsme se proti jeho vůli odebrali z jeho diecese a dodal, že by nás byl penězi zasypal. Bylo však už pozdě. Sídlo své jsme měli v družstvu »Vlast«. Prožili jsme dosti bídných časů. Členů ubývalo a utíkali i výboři, protože se obávali, aby si neškodili na

karieře. Teď chvála Bohu se nám hezky daří, poněvadž výboři i členové bez bázně trvají při našem praporu. Zvláště veliká zásluha náleží p. řídícímu Kafkovi, který jest odhodlaný a dobrý katolík. Pracujeme neohroženě a bez bázně. I prosím, abyste nás podporovali hmotně i morálně. Poukazuji při tom na smutný zjev, že zvláště přátelé kněží z kruhů učitelských, bratří nebo synovci kněží, se nám vyhýbají z obavy, že by jim naše členství škodilo.

Red. p. *Tomáš Jos. Jiroušek* podal zprávu z Katolické půjčovny knih v Praze, již zřídilo družstvo »Vlast« ve vlastním domě, Jednota katol. učitelstva českého a Spolek na zakládání katol. knihoven. Od 15. října m. r. do 26. ledna t. r., tedy během čtvrt roku, půjčeno bylo 47 čtenářům (22 mužům a jinochům a 25 ženám a dívkám) celkem 251 vázaných svazků knih, v nichž nacházelo se na 500 různých poučných brožur, románů katol. spisovatelů a j. poučných literárních pojednání ze života, historie a náboženství. Z časopisů půjčeny ročníky »Vlasti« a »Obzoru«. Knihy půjčují se dvakrát v týdnu. Celkem má knihovna 104 svazky kromě vázaných »Vlastí« a »Obzorů«. Na vazbu vybírají se z knihy do 500 str. 2 hal. a přes 500 str. 4 hal. Dosud vybráno celkem 5 K 60 h. Nečlenové katol. spolků skládají zálohy 1 K. Členové katolických spolků a organisací záruky neskládají.

Pokladník dp. *Antonín Suchoradský* podával pak zevrubnou zprávu účetní; účty revidoval p. *Boh. Šubrt*, nalezl je ve vzorném pořádku a proto valná hromada udělila pokladníku jednohlasně absolutorium.

Následovaly volby výboru.

Dp. red. *Tomáš Škrdle*: Umřel nám vzácný předseda, říd. učitel Jos. Flekáček, a v tísni a nejisté situaci žádali jsme Jeho Eminencí ndp. kardinála, aby nám navrhl nadšeného předsedu a Jeho Eminencí navrhl podle našeho srdečného přání vdp. prof. a děkana dr. Fr. Kordače. Navrhuji, aby byl zvolen aklamací za předsedu.

Volba byla vykonána jednomyslně a za všeobecného souhlasu.

Bouřlivým potleskem uvítán ujal se slova vdp. msgr. Dr. *František Kordač*, aby poděkoval za volbu svou a pronesl programovou řeč:

»Velectěné shromáždění! Důvěra, která mi byla s nejvyšších míst autority církevní vzhledem k této schůzi a k této volbě mé osoby za předsedu Jednoty katol. učitelstva projevena a aklamací všech ctěných členů dotvrzena, mne zavazuje k vděčnosti, ale zároveň mne uvádí do rozpaků o programu naší činnosti; neboť s jedné strany vidím velké zorganisované řady stoupenců »volné školy«, kteří »volnou myšlenkou« a nevolnou čili »determinovanou« vůlí hledí naši mládež vychovávati ve škole k »volnému« životu beze jha zákona Kristova.

S druhé strany vidím toliko malý hlouček, »pusillum gregem«, členů »Jednoty čes. katol. učitelstva«, kteří myšlenkou, řízenou nutnými zákony logiky a vůlí svobodnou, ale Bohu,

spravedlivému soudci, zodpovědnou (Výborně!) hledí navázati pokrok přítomné kultury k výtěžku dvoutisícleté kultury křesťanské, křesťanským vychováním ve škole. (Souhlas.)

Ale právě v tomto organickém spojení s celkovým ustáleným výtěžkem veškerého rozvoje kulturního, jímžto se Evropa honosí a veškerému světu vévodí, právě v tom, že jsme členy velkého organismu osvěty křesťanské a světové v církvi katolické, nabýváme *síly tohoto celku*. Slova Kristova, pronesená kdysi k církvi na počátku jejího rozvoje: Nolite timere, pusillus grex — Nebojte se, že je vás málo, platí i nám.

Záloha a čestný výtěžek dvoutisícleté kultury křesťanské svědčí zároveň i nám; skála církve katolické, na níž světový názor křesťanský je založen, jest zároveň i základem naším. Síla zvláštní ochrany božské, zaručené církve katolické, je silou naší. Pročež: Nolite timere, pusillus grex. Nebojte se!

Že se střetnou v otázce školské konečně dva od věků protichůdné názory, atheistický v materialismu a názor křesťanský v theismu, k tomu dohání volné myslitele a pokrokáře neúprosná logika pochodu myšlenkového, doložená nepopíratelnými fakty rozvoje historického. Neboť od XVI. století, kdy z klenby velechrámu kultury křesťanské byl vyrván nejprve svorník autority božské »docete omnes gentes« — Učte všecky národy, tříští a drobí se i celá budova života společenského až k úplnému jeho atomisování. XVIII. stol., tak zv. filosofické, rozdělilo křesťana od člověka, ničilo a ponížilo křesťana, aby prý povzneslo člověka. Doba pak naše pokročila již značně dále a dělí člověka na člověka a zvíře. Obraz Boží v člověku tupí, snižuje, aby vynášeti mohla zvíře.

Na doklad toho poslyšte jen proroka našich volných myslitelů, vědecky sice již dávno odpraveného, ba již i pochovaného, ale u nás ještě moderního — Haeckla. Ve své antropogonii prohlašuje theorii o původu člověka ze zvířete »za nejvýznamnější páku ušlechtilého vzdělání. A jelikož výchova mládeže skýtá nejdůležitější bod, kde nutno v tomto směru páku nasaditi, proto *musí* rozvojová theorie, jakožto nejdůležitější vzdělávací prostředek svůj vliv i *ve škole* uplatňovati. Zde musí býti nejen trpěna, nýbrž musí se státi i směrodatnou.«

Ujišťuje sice, že »pečlivé vzdělávání mravního charakteru (známe ty fráse o mravech!) a náboženského přesvědčení zůstává i nadále hlavní úlohou vychování«; ale výklad těchto »mravů« a takového »náboženství« doslovně udává takto: Mravy a náboženství »neodvislé od kteréhokoli vyznání církevního, které žije v prsou každého člověka jakožto zárodek náboženství přirozeného, ... jehož nejvyšším zákonem jest láska .... Tento přirozený zákon jest mnohem starší než náboženství církevní a vyvinulo se ze společenských *instinktů* (pudů) *zvířat*. Máme však za to, že dalekosahající reforma vyučování v tomto směru je nezbytnou a nejlepším výsledkem bude korunována .... Jak zcela jiné porozumění svého organismu obdržíme, když ho již nebudeme více poznávati v temném a kouzelném zrcadle *mythologie jakožto vybájený obraz a podobenství anthropomorfického stvo-*

řitele, nýbrž v jasném denním světle fylogenie jako nejvýše vyvinutou formu zvířeny; jakožto organismus, který během mnoha millionů let ponenáhlu z řady svých předků obratlovců se vytvořil a všecky své příbuzné v boji o existenci daleko překonal.«

Za vzor tohoto náboženství přirozeného uvádí Haeckl sám pospolitý život mravenců, papoušků (»Inséparables«) a *psů*.

Tu máme, velectěné shromáždění, náboženství budoucnosti, o než usilují volní myslitelé a pokrokáři. To jest ovšem náboženství non plus ultra. »Höher geht's nimmer!« A já tvrdím: »Tiefer geht's nimmer!« Hlouběji, než je to bahno materialismu, nelze již sestoupiti. A z tohoto bahna zbankrotilé vědy materialistické proskakují bludná světélka až do kruhů naší české intelligence pod heslem »*reformy veškerého školství na základě přírodovědeckého.*«

Pánové, i my jsme pro pokrok veškerého života kulturního na základě opravdové vědy. (Tak jest!) Takto ještě nedávno velký papež Lev XIII. ve své encyklice »Immortale Dei« ze dne 1. listopadu 1885 prohlásil. Nechť si ji přečtou volní myslitelé.

Ale proti pseudovědě, která ničí obraz Boží v srdci dítka našeho národa, snižuje člověka ke zvířeti, proti této vědě postavíme se na odboj jménem rozumu osvíceného vědou pravou a osvíceného zároveň i věrou Kristovou (Výborně!), posilněnou milostí, která jest plodem stromu kříže. (Pochvala.) Proti náboženství, které se nám vykládá jako rozvoj pudů a instinktů zvířecích, řadíme se pod prapor kříže, volajíce: »In hoc signo vinces!« (Hlučná pochvala.) Neboť, velectěné shromáždění, tato síla činí vítězem i malého Davida, přicházejícího ve jménu Páně proti Goliáši, který se rouhá Bohu živému.«

Tato řeč dokonale promyšlená a mistrně i nadšeně přednesená byla vyslechnuta s nemalým zájmem, neboť rozohnila všecky přítomné k dalšímu boji ve prospěch křesťanské školy a proti proudům podvratným. Hlučná pochvala a neutuchající potlesk byl odměnou nadšenému řečníku, kterému se všech stran bylo gratulováno.

Jednotě katol. učit. může se opravdu blahopřáti, že na popud Jeho Eminencí ndp. kardinála Leona ze Skrbenských dostalo se jí předsedy, jenž svou osobou již představuje určitý, vyhraněný program. (Dokončení.)

Čirý materialismus prof. Dr. Frant. Krejčího!

Kritisuje FILIP JAN KONEČNÝ.

Minulého roku konal »universitní extense« v Turnově *pro učitelstvo* prof. Dr. Fr. Krejčí z české university Pražské. Mluvil o »positivismu a výchově.« Jak znamenitě a vědecky, viděti z ukázek, jež v 5. čís. podala »Česká škola,« uvádějíc mimo jiné výslovně toto: »Konfese musí ustoupiti zájmům obecným. Vychovatel nechce a nesmí nutiti chovance, aby byl věřící. Učitel-vychovatel musí státi na výši vědy, má znáti výtěžky vědy a když je zná, když zná, co bezesporně za pravdu musí

uznati každý myslící člověk, jak jest možná, aby tuto pravdu zapřel? Přes veškerý nátlak bude působiti ve smyslu ideí nových.«

Přičiňme několik poznámek k této moudrosti páně Krejčího; ostatní povíme níže, až rozebereme další filosofii jeho!

Pan prof. Krejčí zde jen *rozhazuje prskavky* — čili všeobecné fráze a *nedokazuje* ani jediné, jakoby byly samozřejmě a »bezesporně« od myslících lidí přijaté. Pan Dr. Krejčí *kopíruje* tedy svého arcimistra Masaryka, jenž podobný nezpůsob zavedl u nás »do vědy«, ale připomínám, pan Dr. Masaryk sotva souhlasí s touto napodobeninou u věci, protože není (alespoň to tvrdil mluvě o kosmologickém důkaze jsoucnosti Boží s Kuntem a Dlouhým) materialistou, aspoň ne dle střihu Krejčího. Víme ovšem, že determinismus Masarykův hodí se do filosofie materialisty Krejčího, ale rozdíl přece tu jest a mistr se žákem ať se vyrovnají dle »výtěžků vědy«, jichž ten i onen, jako »myslící člověk« zajisté se drží. Již tento rozpor měl by učiti opatrnosti neb aspoň »vědecké skromnosti« pana Krejčího; neboť, co si mají posluchači mysliti, když vidí, že ani dva profesoři, z nichž mladší učil se u staršího a z nichž oba učí na témž ústavě, v téže vědě (filosofii) se nesrovnávají?

Z té příčiny pan Dr. Krejčí ať vezme na vědomí, že »Konfese« *nemusí* se podrobovat vědě čili »zájmům obecným« nabarveným *materialisticky*; může-li odporovat Dr. Masaryk a Čáda, proč by nemohla odporovat Konfese, zvláště opírá-li se o výtěžky dosud »vědou« nepřekonatelného zjevení Božího! Snad po těchto slovech bude panu prof. Krejčímu zle, snad vystoupí na jeho obranu Dr Masaryk, volaje: proti nadpřirozenému zjevení Božímu« jsme oba stejně svorni, zde nás nic nedělí, ale já s úsměvem odpovídám slovy evangelia řkoucího o Pilátu a Herodesovi »facti sunt amici illa die = stali se přáteli toho dne,« když se totiž jednalo *proti Kristu*. Tato shoda mně však neimponuje. Jidáš spojil se také se Židy proti Kristu a konec jeho? Oběsil se a zahynul nechvalně. To nese sebou každé spojení proti Kristu, jak učí mimo jiné zvláště historie filosofie, jsouc smetištěm všelikých *bludů*, zvláště však materialisticko-positivistických, jež u nás repraesentují profesoři Masaryk a Krejčí. Pro tuto *smutnou zkušenost* nepodrobila se katolická Konfese »výtěžkům vědy« devatenáct set let, a k vůli panu Krejčímu a jeho *nedokázanému* tvrzení nepodrobí se taky. Katolická konfese »může počkati«, až jaký *konec* vezme filosofie čirého materialismu; konec nechvalný, ne *první*, ale již *kolikátý*, počínaje hilozoisty starořeckými a pokračuje středo- i novověkými.

»Vychovatel prý nechce a nemá nutit chovance, aby byl věřící.« A smí je nutit, aby byli *nevěřícími*? Neučinil tak ovšem »fainově« a nepřímě pan Dr. Krejčí v Turnově? Že svými positivisticko-materialistickými universitními extensemi *nechtěl* pan profesor nutiti k víře, je jasno. Otázkou však jest, a dosti jasnou: Nevedl-li pan přednášející své posluchače proti konfesi a vůbec proti víře! Kdo tvrdí, jako Dr. Krejčí tvrdil v Turnově, že není Boha »jako samostatná bytost« mimo tento svět a že »*Příroda* jest (dle Giord. Bruna) *bůh* ve věcech« a že o »existenci duše není známo ničeho«, ba že prý ani »míti duši člověku pranic neprospívá« atd., kdo tyto nevěrecké a hrubě materialistické, ničím ve vědě nedokázané věci tvrdil a zdůrazňoval, ten jistě působil v posluchače ve smyslu protikonfesním a protináboženském, čímž se prohřešil (?) proti 1. § vychovatele positivistického. A tak vidíme, že pan Dr. Krejčí

jako se rozkmotřil s Dr. Masarykem, když o »nesporných« výtěžcích vědy hovořil, tak se rozkmotřil sám sebou, když o vychovateli-učiteli vykládal, jenž prý nesmí »nutit« chovance, aby věřil! —

Ještě jiný chloupek má tento vyučovatelský název trutnovského positivisty! Co by veleučený pan profesor byl odpověděl samostatně myslícím posluchačům, kdyby dle tohoto paragrafu byli panu řečníku odtrumfli: *My nevěříme také vám?!* A máme k tomu důvod: Vy se nesrovnáváte ani s prof. Masarykem! Což nestojí Dr. Masaryk, Čáda a přemnozí jiní filosofové nematerialističtí a protipositivističtí »na výši vědy« a neznají její výtěžky?

Vychovatelský chloupek moudrosti páně Krejčího vězí v tom, že žák, jenž by *nevěřil* svému učiteli, i positivistovi, *nepotřebuje* takového učitele a že kdyby učitel neopíral se o *auktoritu* víry žáků v sebe a vše chtěl dokazovati, ničeho nepředpokládaje, nehnul by se z místa, ba vůbec by ani učit, tím méně vychovávat nemohl.

Představte si vyučovatelskou a vychovetelskou moudrost páně Krejčího v obecné škole: Učitelé mají státi »na výši vědy« učíce slabikáře a nemajíce »universitního vzdělání«, po němž dosud marně volají na své ovšem štěstí, neboť víc než 90% učitelstva nemá předchozího průpravného studia k universitním posluchárnám. A kdyby i všeho toho nebylo, kdyby všickni národní učitelé byli universitu absolvovali, zdaž by si z ní za nynějších poměrů byli odnesli *jednostejné positivní* (ne positivistické!) *výsledky vědy*, poslouchajíce o témž předměty různé »na výši vědy« stojící profesory? Toho jistě ani pan Krejčí nebude tvrdit. A potom! Což by pomohly »výtěžky vědy«, kdyby klučina hned v první obecné třídě nechtěl učiteli *věřit*, že *a* se píše takto a ne obráceně? Jak *dokáže* učitel bez víry v sebe a ve své předchůdce, jak dokáže dítěti i jeho tátovi, že se písmeny a číslice musí psáti tak a ne onak? Což nemá řečtina *jiných* písmen abecedních nežli němčina? Což nejsou číslice arabské jiné podoby než číslice římské. Hebrejské alef (=a) píše se jinak než řecké alfa (=a); římská jednuška a arabská (I., 1,) nevyhlíží stejně. Proč? Prosím o *vědecký* důkaz *nevěřícímu* žáku! . . . . . Nu, a když »věda« a učitel stojící na »její výši« mohou a smějí »nutit« své posluchače »věřit i v tyto primitivní začátky každé vědy, abych o jiných »výtěžcích« věd (zvláště *speciálních*) nemluvil, proč by nesměla Konfese a církev žádati víry od posluchačů, zvláště když *katolická konfese jménem Boha neomylného* věroučně, mravní pravdy lidstvu věřiti předkládá? Abyste tedy »Konfesi« podrobiti směli »zájmům obecným«, musili byste nás nejdříve usvědčiti z nepravdy a »zájmy obecné« postaviti na výtěžky dokázané vědy, a ne na vratké hypothese, které každou chvíli povstávají i zanikají.

Z příma farisejsky neupřímnou jest otázka řečníka Turnovského: smí-li učitel-vychovatel, znaje »co bezesporně každý myslící člověk za pravdu musí uznati,« smí-li tuto pravdu zapříti? Kde a kdy žádala naše Konfese takovou vraždu na »bezsporně« poznané pravdě? Toť už víc než pouhé podezírání; toť veřejná pohana katolické víry, a — což nejkřiklavějším — učiněná bez důkazu, jasem vědy unášeného *»taky* katolika?« Věru, kdyby Masarykovo »Buďte bez vyznání«, nebo časistické »z církve ven« prakticky se provádělo, na mnoha místech by nám katolíkům prospělo, protože více než jeden řečník-odpadlík *ztratil* by

a priorii půdu pod nohama i u těch posluchačů, kteří jsou »taky katolíky«, ba dokonce i nekatolíky!

Podobné kvality jest ujišťování řečníkovo, že »učitel-vychovatel« bude, poznav »bezporně přijatou pravdu« vyučovat a vychovávat dle *nových* idejí »přes veškerý nátlak«. Nevím, kdo dělá větší nátlak na učitelstvo, zdaž práce hesla a theorie nedokázané pavědy, na př. o duši lidské a hříchu atd., zda církev, či universita, zda evangelium či noviny, zda štváčské schůze a neodborně vzdělaní řečníci, či studium hluboké otázek přírodovědecko-náboženských. Prof. Dr. Mareš, fysiolog university pražské, tvrdil aspoň nedávno v »Přehledu«, že pravá věda přírodní neučinila zbytečným náboženství, ba že nezodpověděla všech otázek jí kladených a od ní očekávaných, takže intelligence vrací se opět k náboženství, odvracejíc se od báchorek Häckelovských, jimiž učitelstvo (snad i profesoři filosofie?) se živí proti víře. Pavěda jest tyranem a ne konfese, ta trpí dnes mučednictví od pavědy a nevědy, zvláště žurnalistické a pokrokářsko-*učitelské*.

(Pokračování.)

Jan Amos Komenský,

domnělý biskup českých bratří na líci i na ruby!

Dne 3. února přednášel v sále Jednoty katolických tovaryšů farář Dr. K. Lev Řehák o Janu Amosu Komenském. Přítomni byli: kanovník Fr. Vaněček, univ. prof. Dr. Jos. Pachta, školní rada Dr. M. Kovář, sekretář Václav Ulrich, red. Tom. Škrdle, katecheta Fr. Janáč, kaplani Václ. Roudnický a St. Sobíšek, úředník Fr. Novák a pp. Tom. Jiroušek, Jiří Feuerstein, Václ. Žižka a hojně jiných pánů i dam, ba celá jedna rodina protestantská. — Přednášku zahájil přiměřeným proslovem školní rada Dr. M. Kovář, načež přednášející pronesl duchaplnou řeč o dobrých a stinných stránkách Jana Amosa Komenského.

V úvodu navázal řečník ku své poslední přednášce o *Petru Chelčickém*, praotci »českých bratrů«, dědiců husitů, při polovici patnáctého století, kdy synovec mistra Rokycany, krejčí Řehoř z Kunwaldu u Žamberka, jal se na místě odsuzované Církve katolické zakládati církev novou dle hlavy své. Jednota bratrů odřekla se docela všech kněží svěcení římského a zřídila si stav duchovní úplně nový, tedy nikoliv více apoštolský. A v jeho čelo postavila starostu, jemuž dala jméno »*biskup*«, ač takový biskupem dle pravdy ovšem nebyl.

V učení svém nelišili se bratří zprvu valně od táboritů; ale za to kladli velikou váhu na prokazování skutků lásky, ovšem ale jen svým bratrům! Libovali si také v pěkných písních, a zprvu i ve spořádaném životě. Ku konce 15. století čítali již přes 200 sborů. Později počali se spolčovati s luterany proti katolickému císaři. Po bitvě na Bílé Hoře r. 1620, jež pro odbojné protestanty špatně dopadla, museli se protestanté i bratří z Čech i z Moravy stěhovati, rozptýlili se do vůkolních zemí a splynuli tam s různými sektami.

A do tohoto posledního období případá působení *Jana Komenského*, tak zvaného posledního »biskupa« českých bratrů.

Potom líčil řečník Komenského *v pojednání »na líci«*. Udává, že narodil se r. 1592 blíže Uherského Brodu na Moravě. Vzdělával se napřed v Přerově, pak v Herbornu, Heidelbergu, kdež měl tehdy znamenité učitele *Alsteda*, *Andrae-a*, *Raticha*, *Helwiga* a četu jiných, od

nichž mnoho získal pro pozdější mnoho chválený spis »*Didaktika*«, jak se k tomu sám přiznává, ba i jesuita *Vilém Bataeus* stal se mu vzorem.

Ba ve *Výmaru zřízenu shledal již i zvláštní školu, ve které uplatněny byly již didaktické i vychovatelské zásady, které Komenský později jen dále rozváděl!* Od svých tehdejších kalvínských učitelů nabyl Komenský též lásky své ke kalvinismu čili helvetství, a víry *chiliastické*, čili toho mínění, že Kristus Pán ještě před obecným vzkříšením na svět se navrátí, papeže i Církev katolickou zničí a ještě po celých 1000 let se svými věrnými protestanty panovati bude blaženě na zemi!

R. 1616 stal se Komenský učitelem v Přerově a počal tam uplatňovati nabyté zásady k snadnějšímu vyučování mládeže a stal se tam i pastorem bratří. R. 1618 ustanoven byl za pastora do Fulneku, kde měli bratří hlavní sídlo a tam se i poprvé oženil. Po bitvě na Bílé Hoře odstěhoval se Komenský na statky příznivce bratří Karla ze Žerotína. R. 1624 k nalehání císařských rozkazů museli pastoři bratrští i Žerotínovy statky opustiti a Komenský odebral se do Polska, vyhledat svým věrným nové vlasti. Dříve však ještě, ovdověv, oženil se podruhé s Marií Cyrillovou, dcerou předáka bratrského.

R. 1628 odstěhoval se Komenský s mnohými sobě věrnými do *Lešna* v Polsku, kde povstala záhy veliká osada uprchlíků, kteří doufali v brzké své vítězství, ve slavný návrat do vlasti a v tisícileté panování Kristovo; ku kteréžto naději neustavěl je Komenský slovy i četnými spisy povzbuzovati. Když však švédský král Gustav Adolf v bitvě padl, a zármutkem nad smrtí jeho náhle skonal i lžikrál Fridrich, na které bratří všechny své naděje skládali, opustil Komenský i Polsko a uchýlil se do cizích zemí, svojich s mysli nepouštěje.

R. 1648 musel se ale na krátko do Lešna vrátiti, ježto vyvolen tam byl za náčelníka bratří čili za »biskupa«. Ale když téhož roku válka třicetiletá byla ukončena mírem vestfalským, dle něhož měli bratří na vždy ze země vyhoštěnými zůstati, odešel k pozvání knížete Sigmunda Rákoczyho k urovnání školství do Uher, před tím ještě, opětně ovdovělý, pro své potěšení oženiv se po třetí.

Později odebral se do *Nizozemí*, kde dne 15. listopadu r. 1671 život svůj plný snah i trpkých zklamání dokončil a pohřben byl v Nardenu blíže Amsterdamu.

Avšak vedle působení školského působil Komenský, a to velice zhoubně i *ve víru politickém!* A tuto jeho působnost, umožněnou pro jeho zásluhy o školství, jimiž si vzácné příznivce získal, líčí řečník v odstavci »Komenský nejen na líci, ale i — *na ruby*«!

I pobádán byl Komenský k tomuto působení i svou neúmornou zálí k Církvi katolické, i lživými proroctvími, jimž on vášní svou zaslepený přese všechna trpká zklamání stále a s myslí neochvěnou důvěřoval. Mimo jiné byli svůdci jeho lžiprorok koželuh *Kryštof Rotter*, dívka *Krystyna Poniatovská*, a zejména pastor *Mikuláš Drabík*, jenž si ho prý »jménem Božím (!)« i svým »adjunktem« učinil!

Skoro k neuvěření jest, jak tento Drabík Komenského, muže přece jinak s hlavou otevřenou, mohl tolik zneužívati, tak že Komenský počal se o to všemožně přičiňovati, aby po ukončení hrůzné války třicetileté nové vražedné boje zahájeny byly, v nichž by bratří a protestanti přece

konečně vrchu nabyli, Církev Páně zničili a moci císaře udupali! Jeho věrní modlili se také na ten úmysl, aby jim Bůh *nového Zižku vzbudil; a Komenský s Drabíkem štvali Turka, Tatara, Švédu, Moskala a skoro všechny evropské dvory k válce proti církvi a císaři,* a skrze proroctví připovídali své straně jisté vítězství! Ba neštítili se — z toho divného »vlastenectví«! *Turkovi* za jeho pomoc nabízeli i zemi českou v poplatnost a Tatarovi *hojnost pokladů i otroků od přemožených katolíků!!*

Lžiproroctví, jež Komenský pod jménem »*Lux e tenebris*« (»Světlo z temností«) tajně horlivě rozšiřoval, vešla konečně ve známost i u katolíků a zmařila konečně naděje odbojníků. Drabík zemřel, naposled za pomoci kněze jesuity s Bohem i s Církví se smířil a vše způsobené zlo kajícně odvolav, odsouzen jsa *pro velezrádu*, rukou katovou dne 16. července 1671 v Břetislavi. Osudu svého si věru zasloužil, uvážíme-li jeho hrozné štvaní ku krveprolévání a olupování katolíků, jež jen psy(!) nazýval a ku zničení Církve i rodu habsburgského.

Řečník uvedl z té knihy Komenského »Lux e tenebris« celou řadu hrozných výroků.

V doslovu pak zrážel od uctívání takovýchto »vlastenců«, jakým byl Jan Komenský, jenž tím, co má dobrého při sobě anebo co od jiných přijal, proto ještě nikterak nezasluhuje upřílišněného vychvalování jakožto prý »učitel národů (!!)« anebo »biskup«, jak nám ho *skrze brejle své* ukazovati nepřestávají jen slepí nebo zavilí *nepřátelé Církve katolické!*

Přednáška faráře Dr. Karla Lva Řeháka odměněna byla od katolíků bouřlivým potleskem, od evangelíků tajeným vztekem.

Bylo by dobře, aby muž tak bystrý a neohrožený, jak se nám farář Dr. Karel L. Řehák ve svých přednáškách loni i letos konaných jeví, probral všecky vynikající osoby z doby husitské, a to protikatolické i katolické.

Výbor družstva Vlast konal dne 28. ledna t. r. čtvrtou schůzi za předsednictví faráře Vl. Hálka. — Jednatel red. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Prof. senior z Jindř. Hradce, Gustav Heš, děkuje za blahopřání, jež mu bylo zasláno k jeho profesorskému jubileu a Slovinské katol. družstvo Danice ve Vídni vzdává díky za to, že se mu »Vlast« zdarma zasílá. — Jednotě katol. tovaryšů v Praze slevuje se za tisk 30 K. — Komité zvolené pro pořádání social.-literárního sjezdu v Plzni sestavilo program této slavnosti a navrhlo, aby sjezd byl konán v pondělí a v úterý svatodušní, dne 20. a 21. května tohoto roku. Výbor návrhy komitétu schválil, povolil náklad na sjezd tento a pověřil komité, aby usnesení toto provedlo. V komitétu zasedají: far. Vl. Hálek předseda, red. Tom. Jiroušek a red. Tom. Škrdle. — Za redaktora kalendáře »Sv. Vojtěch« zvolen byl Jan Hendrych, praktikant c. k. vrchní soudní účtárny v Praze. — České Lize akademické věnuje se na r. 1907 10 K a na zřízení paedagogia Školských bratří v Bubenči 50 K podpory. — Pro katolickou půjčovnu knih dají se do vazby ročníky »Vlasti« a vůbec vše, co si správce půjčovny bude přáti; rovněž i pro vlastní knihovnu pořídí se vazbou všecky vydané knihy, brožury a časopisy. — Po čas voleb, prvním únorem t. r. počínaje, rozdá družstvo v Čechách — duchovní vyjímaje — 100 ex.

»Našich Listů« a 50 ex. »Vlasti«. Ti, kdož »Vlast« odebírají, mohou rozšiřovati časopis Vlast (dá se jim od 1. čís. ročníku XXIII.), ti pak, kdož »Naše Listy« odebírají, mohou šířiti »Naše Listy«. Chceme, aby se dostaly mezi lid, horlivým katol. agitátorům, »Vlast« pak aby přišla do rukou lidí vzdělanějších. Přihlášky přijímá administrace Družstva Vlast v Praze, čp. 570-II. Družstvo vydá i letos několik časových brožur pro poučení lidu a jeho povznesení v náboženském vědomí, i prosíme, aby nám byly příslušné brožury k tisku zaslány. Za arch (16 stran) platíme 10 K honoráře. — Tím byla schůze skončena.

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Steffen Gustav: Englisches Leben in London. Ze švédského přeložil Dr. Oskar Reyher. Ve Stuttgartě Peter Hobbing. 1906. Stran 307, cena váz. 1 m 60 pf. — Kdo pobyl v Londýně třeba i kratší dobu, odnesl si odtud dojmy, na něž nikdy nezapomene, jež budou vždy milou vzpomínkou. Kdo v Londýně nebyl, rád si přečte něco o tomto v každém vzhledu velkolepém městě, jež samo z celého světa zasluhuje názvu »světového«. G. Steffen, profesor vysokých technických škol v Götteborgu, pobyl delší dobu v Londýně, měl styk s různými vrstvami tamější společnosti a podává v tomto spisu osmnáct zajímavých článků, ne statistických ani dějepisných ani vědecky zbarvených. Hlavně se mi líbilo, že nikde ani v nejmenším neuráží citů náboženských, nedělá jalových vtipů, jimiž bohužel blýskají se mnozí cestovatelé-spisovatelé, domnívajíce se, že učiní tím své spisy zajímavějšími. Steffen opovrhuje podobnými nízkými prostředky. Anglický karakter liší se ve mnohém od našeho, proto kdo má bystré oko a dobré pero, najde v Londýně dosti zajímavé látky. Mnohé poznámky jsou velmi duchaplné na př. o kardinálu Manningovi, o básníku Rustinovi, o kabu (dvoukolý kočár), o květinách, jež milují Angličané atd.

Hned první staf podává velmi duchaplně psané srovnání Londýna a Paříže, jež dokazuje, jak vystihl Steffen úplně správně karaktér obou těchto velkoměst, případně, někdy až geniálně krásně líčí protivy obou: »Paříž je zaslíbená země všech společenských lidí, Londýn je rájem poustevníků.« Zvláště zajímavé statě jsou: sport, dcery Albionu, společenský život, anglické zvláštnosti, hospody a kluby. Ač je cestopis psán roku 1893, přece neztratil na ceně, neboť Angličané jsou národem velmi konservativním, u nichž se skoro nic nemění. Cena knihy, velmi vkusně vázané, za 1 K 92 h, je jistě i ve velké německé literatuře nevídaně mírná. *Ignát Zháněl.*

Gerstenberger Liborius: Vom Steinberg zum Felsengebirge. Druhé vydání s obrázky 1906. Ve Würzburgu nákladem B. Baucha. — Těžko dočísti se spolehlivých, tendenčně nezbarvných zpráv o Severní Americe. Je jich sice nadbytek ve spisech anglických; ale jednak málo kdo může je čísti v originále, jednak jsou anglické knihy příliš drahé.

Katolický kněz Libor Gerstenberger, člen bavorského sněmu i německé říšské rady, redaktor listu »Fränkisches Volksblatt,« podnikl v letě 1904 za příčinou světové výstavy v St. Louisu cestu do severoamerických Států, chtěje se súčastniti porad mezinárodní společnosti míru. Vyjel z Würzburgu, který leží na úpatí malebného, zlatonosnou révou posázeného Steinbergu a dojel až ku americkému pohoří Felsengebirge. V celku byl sice jen čtyřicet dní na cestách, ale protože všude řádně využitkoval času a dostalo se mu poučení z úst ve všem obeznalých, podává mnoho zajímavých, vesměs pravdivých zpráv. Kniha je ozdobena mnohými vyobrazeními, jež nelze sice nazvati zdařilými, ale přece podávají jasnější, dokonalejší obraz než pouhé slovo. V celku ho Amerika nijak nenadchla a neuspokojila, vidí a popisuje nestranně i její stinné stránky.

Původně vyšel tento cestopis jako feuilleton v listu, jehož je spisovatel redaktorem, ale byv požádán, vydal ho jako samostatnou knihu. Prvé vydání, ač vyšlo v jednom tisíci výtisků, bylo ihned rozebráno. Kniha byla doporučena pruským ministerstvem vyučování do knihoven všech vojenských pluků, lodí válečných, národních i středních škol. Jako katolický kněz všímá si ovšem pilně

i náboženských poměrů. V Novém Yorku na př. jest šest set kostelů a kaplí, z nichž je 134 katolických, farních. Všude nadbytek půdy, ve Filadelfii jest veřejný park o 1400 hektarech. Velmi názorně a zajímavě líčí Pittsburg a Chicago. Ostrou, ale spravedlivou satirou objasňuje t. zv. americkou svobodu, o níž není nikde ani stopy. Naříká na stále se opakující obraz u všech měst; všude tytéž převysoké budovy, táž náměstí, týž život, tytéž ulice, což působí nepříjemně až nervósně na čivy. Končí básnicky vzletným popisem Würzburgu, který předčí polohou i nejkrásněji položená města jako Prahu, Stockholm a Kodaň. Spisovatel nikde neunavuje, má bystré pozorovací nadání; cestou naskytuje se mnoho změn: nestranně vše pozoruje, má přirozený nestrojený vtip. Kniha je všeho doporučení hodna, každého všestraně poučí. Láce svazku o třech stech stran je jinde neviděná — stojí nevázaný výtisk 1 K 20 h., vázaný 1 K 80 h. *Ignát Zháněl.*

ČESKÁ.

Škola Božského Srdce Páně. Ročník 40. R. 1906. Redaktor P. Petr Hlobil O. S. B. Ročně 12 čísel v malé 4°. Nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně: Předplatné 3 K 20 hal. — Každý, třeba jen povrchní pozorovatel naší české literatury katolické musí doznati, že velmi mnoho pro ni vykonal a koná benediktinský řád v Rajhradě. Starobylý klášter tento, založený od českého lva Břetislava, zřídil v Brně svou knihtiskárnu, která nezištným způsobem koná povolání veliké po vlastech našich. Kolik tu tiskne se a vychází novin, časopisů, knihoven, děl vědeckých, dějepisných, odborných, spisů zábavných! A všechny tiskopisy tyto, ač obsahem a výpravou velmi zdařilé, prodávají se za ceny co možno nejlevnější! Nechceť knihtiskárna vydělávati, nýbrž má býti staroslavnému řádu jen prostředkem šířiti dobrou lacinou a bezzávadnou četbu, neběžíť o zisk, nýbrž jen o dobrou věc. Tímto nezištným způsobem vydává tiskárna již po 40 let jediný náš český časopis věnovaný úctě Nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše. Že úcta tato jest časovou v době nynější, kdy srdce tak mnohých poutuchla k lásce k Bohu a ke Spasiteli, ví každý řádný katolík. Ve smyslu tom vede si také »Škola«, chceť býti školou, která by rozohňovala ledová srdce moderní plamennou láskou Srdce Ježíšova. Přinášíť časopis vhodné básničky, četbu poučnou a dějepisnou, rozjímání, obrázky z misií, na konec pak různé zajímavé zprávy; do textu jsou vloženy četné obrázky. Řádky tyto budtež ukončeny slovy redakce »Školy« v č. 12. r. 1906: »Kéž by »Škola« získala ještě jednou tolik odběratelův a čtenářů, jako má doposud. V době naší, plné nevěreckého tisku a znemravňování lidu, nemá a nesmí se podceňovati takový časopis, jakým je »Škola B. S. P.« .... pracujme na rozšíření dobrého tisku katolického a upevňujme tak život v pravdě katolický.«

Dr. Rudolf Zháněl.

Římští papežové. (Statistická data.) Dle různých pramenů sestavil princ. Z. V. Lobkovic. Schváleno nejdůst. kníž. arcib. Ordinariátem v Praze ze dne 21. března 1906 čís. 3640. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francl v Praze. Cena 1·80 K. — Ač není tomu ještě dávno, co vydán spisek (1895) »Římští papežové v chronologickém pořádku« od Jos. J. Veselého, přece rádi vítáme i tento statistický spis, jenž dle úmyslu p. spisovatele má býti praktickou příručkou pro ty, jež obor dotčený zajímá.« Avšak netoliko tito, i mnozí jiní nuceni jsou často ohlédnouti se po podobné knize, jakou jest tato; ano právě tato bude všem takovým mnohem vítanější, ježto podává tolik a tak přehledných seznamů, jako na př. papežové dle národnosti, seznam rodišť papežů, papežové-řeholníci, pořadí papežů dle doby panování, věku při zvolení, věku, jehož se dožili, papežové, kteří měli protipapeže (seznam těchto jest zde též) a m. j., co bychom jinde marně v přehledném pořádku hledali. Připojeny jsou mimo to ještě tři přílohy, a to: A. Přehled papežů. B. Papežové dle jmen. C. Papežové dle století. V čele spisu jest pěkný obraz nynějšího sv. Otce Pia X. Doporučujeme zdařilou tuto práci co nejlépe. *Prokop Zaletěl.*

Pohledy do života bohoslovců a kněží. Aforismy, které napsal Dr. František Novák, C. SS. R. Duchovní knihovny roč. XX. číslo 3. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. Cena 2 K 40 h. — Mínění o knize této (424 str.) velice se rozchází; kdežto totiž jedni velice ji chválí a doporučují, přehlížejíce rádi některá místa, s nimiž sami právě nesouhlasí, poukazují druzí jenom na tyto snad někdy příkřejší myšlénky, a dílo rozhodně odsuzují — ale dle našeho soudu činí tak neprávem! Třeba někdy jednotlivci to neb ono se nezamlouvalo, ba snad ho i uráželo, musí se vždy hleděti k celku, a v tom již se jistě nalezne i takový, jenž aspoň v nitru svém přizná, že jest to sice trpké, ale — pravdivé . . . Ostatně vhodno jest, vždy si také povšimnouti,

kdo dělá nejvíce hluku — neboť často právě tím se ukazuje, že falo se někde do živého! Že za nynějších poměrů se takovýto spis mnohým pánům nezamlouvá, rádi věříme, ale právě ti měli by v něm každého dne čísti — možno, že by přece trochu vystřízlivěli a jinak na své vznešené povolání pohlíželi! Nám se spis tento celkem dosti zamlouvá, i doporučujeme ho rádi. *Prokop Zaletěl.*

Dr. Ant. Podlaha, **Posvátná místa král. českého.** Knih Dědictví svatojanského čís. 97. na r. 1907, stran 319, cena 4 K. — »Bohemia sacra«, od dob vydání Ekertových dvou svazků o posvátných místech král. hl. m. Prahy toužebný sen, dochází svého splnění. Jeť sice Soupis památek historických a uměleckých v král. českém, vydávaný Akademií z velké části věnován posvátným pomníkům a dokazuje, jak blahodárný byl vliv náboženských idei na vývoj umění v našich vlastech, ale jisto jest, že nevnikne do lidových vrstev, kam se dostanou knihy svatojanské. Nechť vidí i v poslední víse alespoň na obrázku, co věky a generace vytvořily krásného ve službě náboženství. — Díl I. přináší dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti ve vikariátech Českobrodském, Černokosteleckém, Mnichovickém a Proseckém. Každá farnost má zde obrázek svého kostelíku, mnohdy i jeho vnitřní úpravy, umělecké sochy nebo zajímavého detailu, doprovoděný popisem, krátkými dějinami, stručným vyličením, jak je jenom péro a oko vyškolené umí podati. — Rejstřík. — Vřelý dík řediteli Dědictví Dru Sedlákovi, díky Dru Podlahovi! Z vděku i z uznání a na vlastní prospěch přistupujte za členy a rozšiřujte Dědictví všude po českých městech a vískách, kde je pěkná kniha milá a vážená.

Frà *Jos. Hamršmid.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Němci a katolický tisk. Julius Fevre ve svém spise »L. Allemagne« píše, že mezi 56 miliony v Německu je přes 20 milionů katolíků, že v čísle jejich není síla, ale v organisaci, ve spojení. V Kolíně existuje 14 katol. denníkův. V témž poměru vyvinul se katolický tisk i jinde . . . Každá ves čte katol. listy (ne snad náboženské, ale politické). Německý katolík by se počítal za zrádce, kdyby bral list, jenž není ve víře i v politice s ním za jedno . . . . V Bavořích skoro každý kaplan vynaloží až sto marek na katol. tisk. (U nás některý kněz více, jiný nic.) *d.*

Když dva činí totéž, není to totéž. »Právo Lidu« z 13. listopadu m. r. bylo pro článek o J. E. ndp. kardinálu konfiskováno a konfiskace zemským co tiskovým soudem též potvrzena, při kteréž příležitosti sám státní zástupce rada Blattný poukázal podle práva na sprostotu »Práva Lidu«, o jaké se jiným cizím listům socialistickým ani nezdá. Při té příležitosti »Právo Lidu« píše: »Skrbenský by mohl psát paličské své biskupské epištoly, mohl by v nich zuřit a štvát na všechny protivné strany, mohl by pořádat průvody Prahou, konat před svým bytem tábory k lidu, mluvit k nim z oken — a kdo by se odvážil na to vše reagovat, propadl by jednoduše konfiskaci.« Milé »Právo Lidu«! Když si pořádají průvody po Praze socialisti, když si z oken kavárny řeční pan doktor Soukup, kdykoli se mu zlíbí, když si socialisti uspořádali v loni v listopadu proti znění státních zákonů v den zasedání sněmu tábor před sněmovnou, když »Právo Lidu« spílá všem lidem poctivé vůle — to jest ovšem něco jiného.

Prof. T. Masaryk, druhdy za největšího učence a za nejlepšího vůdce národa ode všech »pokrokových« lidí pokládaný, znenáhla ztrácí na své přitažlivosti, i přes onu reklamu, kterou mu proces s katechety připravil. Vyšel z mody . . . . Dnes i národně-socialní »Lid« (ročník I. číslo 19. z 20. prosince 1906) o něm píše: »Profesor Masaryk vyvětrává. Na jeho výplodech posledních let patrný aspoň značný rozklad. Pociťuje aspoň sám, že působí dnes maškarním dojmem otřelé atrakce. Zajímavo, kterak zběsile se chytá nejhloupějších nesmyslů, aby chytil a upoutal . . .« Peprný to zajisté úsudek, ale — zasloužený. Snad i Masaryka dnes napadne ona Šalomounova pravda: Marnost nad marnost a — všechna sláva polní tráva . . .

Posvěcení na kněze škol. rady prof. Jos. Šauera z Augenburgu hnulo i známou stokou počestného žurnálu »Práva Lidu«, které ve svém 1. čísle ročníku XVI. (z 1. ledna t. r.) píše: »Vzdělání učitelstva jest nejlépe dokumentováno Šauerovým případem. Josef Šauer z Augenburgu, pensionovaný profesor c. k. českého ústavu učitelek, ve věku více než 60 let dal se vysvětiti na kněze. Někteří vysvětlují si to, že mu věkem přeskočilo kolečko, ale spíše však jest pravdou:

z přílišné chytrosti odhodlal se k tomuto kroku, míří asi na nějaké kanovnictví nebo i biskupství . . . Člověk ten vychoval celé generace učitelek na veřejném c. k. ústavě. Mohou být horší poměry na soukromých ústavech klášterních? Napsal také učebnici paedagogiky, která je skoro na všech ústavech učitelských zavedena. V jakém duchu je psána, netřeba vykládati. Jakmile kniha jeho vyšla, byla Lepařova paedagogika ihned odstraněna. Byla jen poloklerikální. A což teprve liberální učebnice Lindnerova. Ta práh paedagogií překročiti nesmí, kandidáti o ní ani jakživi neslyší. Jim jest dobrá kniha. kterou napsal pan páter Šauer . . . . .« »Kdybyste nebrali písálkové z »Práva Lidu« nejen jméno Šauerovo, ale i jméno dle vás »liberálního« Lindnera nadarmo! Vy, kteří z náboženství a víry činíte si jen posměch a jimž není nic svato, nemáte práva odvolávati se na profesora Lindnera, člověka třeba liberálního, přec náboženství oddaného, jenž neváhal ve své »Učebnici psychologie« (str. 132) napsati: »Člověk záhy poznává (zvláště v neštěstí, v zuření živlů, v bouři na moři, v nouzi atd.) svou vlastní slabost, nicotu i svou závislost na vyšších mocnostech. Pozoruje, že velikost a vznešenost stvoření žádá všemocného pána, důmyslný řád přírody a nepopíratelná prozřetelnost ve všech událostech moudrého ředitele, nezbytnost pak mravních požadavků nanejvýše mravného (svatého) původce zákona mravního. Těmi pozorováními veden jest ku poznání bytosti nejvyšší . . . .« Snad stačí, připomeneme-li »Právu Lidu« ještě jeden výrok profesora Lindnera, jenž při nastoupení stolice své na universitě otevřeně pravil: »Pravá filosofie není ani nesnášelivá, ani výbojná, neslouží žádné straně a žádné moci, nevyhledává žádné propagandy a nebroji proti žádné autoritě a není zejména nepřítelkyní náboženského kultu, k němuž spíše jako k svému doplňku poukazujíc, se Sokratem a Newtonem šíji svoji sklánějíc před původcem a základem Všehomíra!« (»Čas. Čes. Musea«, 1882, str. 495.) Nebožtík Lindner by se zajisté poděkoval, aby jej »Právo Lidu« se vší svojí sprostotou bralo na svůj štít!

Jak soudili druhdy universitní profesoři o náboženství, o tom nalézáme zajímavý doklad ve spise »Glückseligkeitslehre für das physische Leben des Menschen«, jejž sepsal MUDr. Filip Hartmann, někdejší profesor pathologické anatomie na vídeňské universitě, jenž požíval ve vědeckém světě druhdy velikého jména. Ve zmíněném spise, jenž dočkal se mnoha vydání, praví prof. Hartmann (12. vyd. str. 22): »Diese Idee von einem höchsten Ideale, das sich den Menschen bei seiner weiteren Entwickelung als das erste, Alles erschaffende und erhaltende, beste, weiseste Wesen mit einem andern Worte, als Gottheit darstellt, ist demnach demselben angeboren, und entwickelt sich nothwendig von selbst mit der Vernunft aus der inneren Natur des menschlichen Geistes. Der Gedanke und der Glaube an Gott sind folglich diesem so natürlich, als seinem Körper der Hunger und Durst, oder dem Vogel der Instinkt seinen Jungen Nester zu bauen und sie mit mütterlicher Zärtlichkeit zu wärmen und zu nähren. Auch hat sich dieser Glaube bei jedem Volke der Erde, sobald es nur den ersten Schritt über die rohe Sinnlichkeit gethan hatte, und der erste Lichtschimmer in sein Inneres gefallen war, von freien Stücken entwickelt. Wenn aber die Natur den Glauben an Gott in des Menschen Seele gelegt hat, so hat dieser Glaube auch Grund und Zweck und ist wahr und weise, denn von der Natur ward kein Geschäpf betrogen; und so beweist schon der blosse Gedanke an Gott das Dasein Gottes!« . . . Siehe, da entwickelt sich uns aus einer einfachen Betrachtung der natürlichen Anlagen des menschlichen Geistes auf eine ganz kunstlose, und doch sicher überzeugende Weise die Bestimmung des Menschen: an einen Gott zu glauben und für die Ewigkeit zu handeln . . .« Tak mluvili kdysi universitní profesoři z kathedry a ve svých spisech ke svým žákům. Dnes takového hlasu neslyšíme, a kdo by odvážil se veřejně v životě říci, že existuje ještě nějaká otázka náboženská a že věří sám ještě v Boha — ten by od učenosti zrovna překypujícího »Práva Lidu« prohlášen byl za obmezence a hlupáka.

Haagská konference míru roku 1899 na popud cara Mikuláše II. svolaná opět začíná hýbati vládami evropskými. Již opět vynořuje se na povrch otázka, súčastní-li se nové konference míru i papežská Stolice, která roku 1899 konferenci neobeslala, neboť nebyla officielně pozvána. Lev XIII. blahé paměti nebyl zván následkem veta jtalské vlády, jež obávajíc se případného rozvinutí otázky římské na konferenci namítala, že papež nemá ani území ani vojska a na konec prohlásila, že by v případě pozvání Sv. Stolice konferenci vůbec neobeslala. Jest sice pravda, že od r. 1870 papež nesúčastňoval se mezinárodních kongresů politických a není též pochyby, že i ony části navrženého programu haagské konference, jež

vztahovaly se k válce, dotýkaly se méně snad interesů Sv. Stolice. Haagská konference míru neměla však ani tak politický nebo diplomatický, jako spíše všeobecně-kulturní ráz a v té příčině bylo vyloučení papeže, jakožto suveréna a představitele světové duchovní a mravní moci, z díla míru co nejvíce želetí. Kromě odporu Italie přispěla k němu asi též ta okolnost, že vedoucí nyní velmoci (Rusko, Anglie a Německo) nejsou katolické a nepokládají katolicismus a jeho hlavu již za tak významného činitele mezinárodního řádu, jakým byl ve středověku a ještě v roce 1815. Přes to byla nepřítomnost zástupce Sv. Stolice na konferenci pociťována a a královna Vilemína sama zvlášť ještě před zahájením konference požádala Lva XIII. o podporu díla konferenčního, kterouž jí papež též zvláštním vřelým telegramem ujistil. Italský spisovatel práva mezinárodního prof. univ. Urbino Siotto Pintór nazval opominutí Vatikánu »un gravissimo errore«. Profesor české univ. dr. Trakal napsal ve »Sborníku věd právních a státních« (roč. II. seš. 3. 1902, str. 345 nsl.): »Značného seslabení co do významu svého utrpěla konference též vyloučením Sv. Stolice, zvláště pokud jde o konvenci v příčině smírného řešení sporů mezinárodních. Většina nestranných posuzovatelů způsobení tohoto vyloučení z důvodu otázky římské přičítá italské vládě za politickou chybu . . . Nelze se sice, jak případně dokládá Despagnet, obávati, že papež bude činiti překážky zájmům míru, avšak nelze rozumně doufati, že bude je zastávati svou velkou autoritou mravní u národů a vlád, jež poslušny jsou jeho vlivu s tou vřelostí, s jakou by to činil, kdyby byl přispěl k jejich diskusi a přípravě . . . .« Jak bude při nové konferenci míru, není dosud jisto. Některé listy zaznamenaly nedávno zprávu, že rozkázal nynější papež internunciovi pro Hollandsko a Lucembursko Mgru Giovannimu působiti k tomu, aby byl papež na druhou Haagskou konferenci také pozván. Zpráva ta byla sice dementována, ale není pochyby, že byla-li to Italie, která zabránila účasti papežově na první konferenci a která nyní snad chovala by se nestranně, bude to nyní zase Francie, která se přičiní, aby suverenita papežova nebyla uznána.

Zpráva také trochu literární. »Betanie«, časopis svobodné církve reformované píše (v čís. 30.): »Pád domu veliký. Smutný a výstražný případ. Mladý Kobr stal se dědicem a majitelem snad nejstaršího knihkupectví v Praze. Paní jeho přinesla k jeho bohatství velké věno. Tak zvané pikantní, nemravné spisy a romány vycházely nákladem toho knihkupectví. Působily jako jed na mladé duše. — Ale za krátký čas již se vypravovalo o finanční a mravní zkáze Kobrova domu. Žili podle způsobu a vzoru hrdin jimi vydávaných spisů! A nyní? Smutná fakta vyneslo porotní líčení pražské ze dne 15. t. m. Výstřední a nevázaný život obou přivodil pád domu jejich veliký. Jsou rozvedeni, o děti dvě nedospělé se nestarají. On je pianistou po pražských nočních kavárnách, a ona jako nepoctivá služka byla odsouzena pro krádež na 5 měsíců do těžkého žaláře. — Podobný případ tane mi na mysli. Znal jsem mladou slečinku. Byla chovankou brněnské »Vesny«, četla pikantní četbu Kobrova nakladatelství a — kouřila. Dnes je v zemi. To jsou ty začátky a — konce! Všimněte si, jak to jde ze zlého v horší. Co by koli rozsíval člověk, to bude i žíti!« L. † k.

O celibát katol. kněží stará se — protestantský tisk. »Hus« (č. 10.) cituje odstavec z usnesení »sjezdu, jejž měla Moderna v Přerově proti celibátu.« (Sjezd proti celibátu? Nic víc nevidí protest. časopis v tom sjezdu?) V debatě prý nazval páter Váňa celibát zařízením »nemorálním« a páter Ševčík pravil, že celibát »budí pohoršení a všecko, co sociální působení kněze podkopává, je třeba odstranit.« Známý Dostál-Lutinov vybízel k řádnému organisování proti celibátu, a to tím spíše, že i v Němcích, ve Španělsku, v Italii a jinde je k tomu připravená půda mezi kněžstvem.« — »Hus« zcela »poctivě« neuvedl, co řekli na sjezdě zastanci celibátu a že mnozí účastníci sjezdu útoky na celibát odsuzovali s opovržením. Za to »Hus« opět zcela »poctivě« cituje Klementa alex. a Chrysostoma proti (?) celibátu a tupí Řehoře VII. Co řekl Kristus, co praví Písmo, o tom raději — moudře pomlčel. Naše stanovisko v této otázce odůvodněno v odpovědi na »Bílé světlo« Svozilovo. (Vydáno nákladem »Tiskové Ligy.«) L. † n.

Ne kvas, trusky jen . . . Tak soudí kdos v »Moderní Revui« (r. XIII., č. 2.) o několika nejnovějších básnických sbírkách. — L. Lošťák. **Na věčnosti.** (Báseň ironická. Praha. Cena 1·60 K.) »Něco tak rozplízlého, beztvarého, jako jest tato »ironická báseň«, je takměř vzácností. Několik set nerýmovaných slok, plných opakování a trivialismů; práce zaplavená mlžinami, kalnými, odpuzujícími chumly škaredostí, nejasností, mnohoslovností. — Jan L. Brokeš. Spád. (Čtyři dramat. episody. Praha. E. Leschinger. K 1.) »Spád« (Lamormain, Ballada blázna, Pohádka, Noc sv. Rocha) má na sobě všecky znaky mladické nevyzralosti, nehotovosti, roz-

mlávlosti. Zdialogisovaný (a hodně bídně a velice nechutně!) krvavý román bez psychologie, zákonného dění, vnitřní zdůvodněnosti a vlastní morality. Je to nepochopení veškeré podstaty umělecké tvorby, naprostý nedostatek uměleckého cítění a nazírání. — Josef Rosenzweig — Moir. Když zpívá mládí. (Praha, A. Bouček.) Autor má zšeřelé mládí. Jakési nerozlišné smutky mu je zalily; naříká si do čehosi, lituje čehosi, touží malatně po čemsi; snad ani sám neví dobře, co to jest. Svou poesii si usnadnil. (Není to žid?) Není už ani epigonem, nýbrž přímo cizopasníkem. Při každé sloce vidíte, jak štědře si bral (kradl?) od Dyka, Machara, Gelnera. A k vydlužené poesii vzal si ještě několik běžných hesel a otřelých frazí z anarchistických listů a letáků a spletl z toho svou revoluční poesii. (Z toho p. Rosenzweiga může ještě jednou něco být!) — Fráňa Šrámek. Modrý a rudý. (Praha, Nová Omladina.) Fráňa Š. je také revolucionář. Nemiluje bourgoisie, nemiluje militarismu, nemiluje kněží a jiných věcí. A tak spojil rudou barvu svého anarch. přesvědčení a modrou barvu vojenského kabátu a titul brožury »Modrý a rudý.« Čísla jeho sbírky nemají ani pádné přesvědčivosti, ani intensity rozpáleného citu, ani ohně a svéráznosti odbojné individuality, ani pathosu nenávisti a odporu. (Je ten Šráma Fráněk patrně zcela obyčejný buržoust.) Brožura dokazuje pouze, jak je veršovnické řemeslo dnes pohodlným a lenošným zaměstnáním. Chudobný jazyk, chudobná obraznost, chudobná, úzká, neprozíravá mentalita. — Jan Kletzl, Vigilie padajících květů. (Praha, Hejda a Tuček K 1.) J. Kletzl neprojevuje takových kladných vlastností, aby možno bylo v něm zříti více než pouhého diletanta; matné, plané rýmování. — Chtěli jsme jen ukázat, jak Moderní Revue ubíjí talenty. Ty by »Vlast« nebo »Osvěta« dokázaly taky. Ale nadělati z nich nadějných, velikých básníků, to dovede jen — »Kramerius«. L. † gh.

O náboženském vlivu na lid v protestantismu a katolicismu uvažují »Hlasy ze Siona« a docházejí (č. 18.) k závěru: »Katol. církev snížila svůj výchovný ideál, spokojujíc se vychováním lidu k zevnějšímu církevnictví t. j. k životu dle přikazů a řádů církve, kdežto církve protestantské vytkly si za cíl své výchovy vychovati přesvědčené křesťany vniterně příslušící ku království božímu.« — Dále: »V církvi římské mají formy vyvolati život, v protestantismu život si vytváří své formy . . .« »Žádná organisace nemá právo, aby ze své všeobecné šablony činila provaz na rdousení individuality a jejího volného projevu při jiných . . .« — Hezká theorie, ale v praksi u protestantů se nejeví. Kam se uchylují lidé Schönerer a Wolf, tam o »niterném příslušenství ku království božímu« nemá se mluvit. Kde se hlásá »Los vom Rom« a kde pečlivě počítají duše od církve katolické odpadlé, tam lze říci, že se vyznání (konfese) spokojuje zevnějším církevnictvím. My katolíci nemáme za to, že by formy (snad obřady a zvyky) mohly vyvolati život, nýbrž považujeme ty formy za projev přesvědčení. Upřímná zpověď, vroucí modlitba a pod. vychází z duše, v níž přebývá Bůh, v níž působí milost. V církvi katol. za pokrytce považuje se ten, kdo by zevně k církvi se přiznával, ale svými skutky víru zapíral. Církev katol. ve svém působení charitativním, v obětavosti a nezištnosti (misionáři, řeholníci) svých příslušníků dokazuje, že vychovává »přesvědčené křesťany vniterně příslušící ku království Božímu.« Vše vyssávající a vše ohrožující politika protestantských států (Německo, Anglie) usvědčuje protestantskou vychloubavost z nepravdy; království Boží nemůže býti hlásáno prostředky objednanými z Kruppových továren. Hic Rhodus, hic salta; masy lidu protestantského nejsou vychovány pro království Boží. Právě se stanoviska protestantského takový pohrdlivý úsudek o výchově katolického lidu není přípustný. Tu zrovna protestantismus chlubně volá do světa: Světe, viz a pozoruj! Rci, není-li příslušenství k protestantismu příčinou větší »dokonalosti nás protestantů? Chceš-li dokonalým býti, pojď mezi nás! Mezi katolíky duch Boží nepřebývá. — Snad si toho »skromný« pisatel v »Hlasech ze S.« nepovšiml, k jakým absurdnostem vede jeho sebechvála a vychloubání »vnitřním příslušenstvím ke království Božímu.« Církev katol. pouze praví: mně svěřeny prostředky k spasení (slovo Boží, svátosti, církevní výchova), ale pouhé příslušenství ke katolictví nepostačí k spasení; katolík musí býti následovníkem Kristovým! (Jak rozšířena je kniha »o následování Krista!«) — Vyčítají-li se církvi, že se spokojí »matričními katolíky,« je to křivda. Církev takové chabosti náboženské neschvaluje,« truchlí nad tím, snaží se všemi prostředky povznésti lhostejné k horlivosti náboženské, ale nezoufá nad nimi, znajíc smysl slov Písma: nalomené třtiny nedolomíš, knotu doutnajícího neudusíš! — a proto doufá, že může přijíti doba, kdy milosrdenství Boží dotkne se mdlých a bloudících. — A to rdousení individuality! Jak peprné to slovo! (Takových ovšem laskavost protestantská má pro nás katolíky celý slovník.) Proč tedy dává! Bůh přikázaní? Či snad na př. je půst takové rdousení

individuality, když jsou lidé chudí, kteří celý rok se postí? atd. atd. Nejmírnějš řečeno: když protestanté opovážlivě posuzují a snižují, hrozně se klamou. — Do jedné chyby, bohužel, zvláště kněží, zhusta upadáme a to — vinou protestantismu. Je to hyperkritika vůči Písmu a dobrovolný skepticismus. Přílišnou váhu klademe také na »pohnutky víry.« A přece je náboženství cosi vnitřního, je to ochota, je to láska k Bohu, touha po Bohu, je to poklad v srdci, něžný, vroucí poměr k Bohu, jejž nemůže zpřetrhati ani Renan, ani Delitzsch, ani Darwin, ani Masaryk ani kdo jiný. Ten vroucí vnitřní vztah k Bohu nemůže býti zkalen ani utrpením, ani křivdou, ani pohoršením v církvi, ani štvaním reformatorů. A kde je ten poměr kalen a přetrháván, tam nekotvila víra v nitru a milosti: vlivy zevnější mohou jen na něco povrchního působiti. L. † z.

O moderní kultuře dosti skepticky promlouvá ve »Věstníku českých profesorů« (r. XIV. č. 3.) dr. Frant. X. Harlas. »Umělecká výchova,« praví, »je heslo vykořisťované lidmi, jejichž stálou a největší starostí zdá se býti »plavba po moderním proudu.« Jsou tací nadšenci, jimž každý popud z ciziny daný, každé heslo dne vidí se býti nanejvýš důležitým a kteří proto nelení, aby novost, důležitost, ba nezbytnost té myšlénky podle možnosti zdůraznili a vyhrotili. Se zápalem vrhli se tedy přátelé pokroku všude na heslo »umělecké výchovy«, u nás pak tím více, že cizina tu již hlasitě promluvila. Jako by tu byli objevili zaklínadlo, jímž na ráz by mohla býti zjednána pomoc všem vadám a nedostatkům moderní soustavy výchovné. Neboť tolik vyšlo na jevo, že školské vzdělání všeobecné jest kusé, polovičaté, ba jednostranné, že tu u nás jen duch na úkor srdce podrobován promyšlenému a důkladnému cviku a že moderní škola na protináboženském základě postavená nám odchovává občana, který jest jakýmsi národně-hospodářským strojem, intelligentním člověkem vládnoucím všemi vědomostmi, jichž potřebuje k uhájení materielní existence (a i tu jest dosud hodně mezer) — občana, který ale jinak se přidržuje nemilosrdného egoismu antiky. — Především a přede všemi jsem tu já, nechť zástupy těch jiných při tom zaniknou! Tento směr sledován je daleko široko u všech národů evropských, až na výjimky, o nichž z pravidla se nedovídáme, všude však pociťují, že na naši generaci neblaze působí. Pozorujeme, že navzdor škole pokrokové a svobodomyslné není u nás pravé svobodomyslnosti a pravého pokroku ani v politickém životě ani v projevech společenských, ani na poli kulturní práce, že zcela nepokrokový duch a zcela nesvobodomyslné jednání v celém našem českém hospodářství na venek i uvnitř jako by na výsměch všem těm zvučným frazím a honosným heslům zpravidla nabývají převahy nad každým hnutím myslí a duchů tak řečených zpátečnických. Stojíme před hlubokou trhlinou, která rozdírá základy duševního života národů. — Co však zavinilo, že národové v »prvních řadách kulturních« postupující nedocházejí klidného užitku všech těch nesmírných vymožeností vědomostních i praktických? Co otřásá základy našeho bytí a podemílá je, co otravuje všechen vzlet a všechnu chuť pracovníků i nejobětavějších a zahání je v ústraní, odpuzuje od díla tak žádoucího a tak důležitého, jako je součinnost o povznesení duševní úrovně jádra národa? Proč neradují se národové z bohatství svého, nastřádaného tak úsilovnou námahou a tolikerým důvtipem? — — — Vzdělání srdce je v úpadku, pokolení za pokolením dorůstají bez pochopení citu »všelidskosti«, z které stala se dle Nietzscheho »všeslabost«, jak bych přeložil »Allzumenschliches«, a tímto citem naučili se národové pohrdati. — (Jak viděti, nestojí dr. Harlas na stanovisku křesťanském a proto jeho úsudek o moderní kultuře — nekřesťanské — tím zajímavější.) — Nyní kodifikují se humanita, láska k bližnímu, altruismus a zákonem stanoví se dle paragrafů a článků vše to, co v podstatě jest zákonem zdravého a vřelého citu, co nutně vychází ze srdce, aby vůbec mělo účinek na jednání člověka. Z chladných úvah a vypočítaných kalkulací konstruují se zákony a formulují požadavky, dle nichž spolužití má se státi ne snad veskrze dokonalým obrazem onoho ideálu, o němž snili filosofové starověku, proroci i reformátoři lidské společnosti, ale vůbec jen snesitelným. Nevychováváme dobrých, citlivých lidí! — — Tu běží o hrubou chybu moderní paedagogiky, o krajní materialismus výchovný, jehož se křečovitě přidržují, a to častokráte, jak se zdá, z pouhého nepravého studu před idealistní zásadou živlů konservativních (křesťanských?). Dnes již lze pozorovati, že tyto vrstvy šmahem za reakcionářské vykřičené smýšlejí mnohem liberálněji a pokrokověji, než officielní liberálové, a že moderní liberalismus zabředl do ztrnulého dogmatismu, jehož prvním a základním článkem jest víra v »struggle for life« — život jest zápas. — Zápas o život se počíná tam, kde společnost dospěla k holé kostře materialismu, kde nikdo nevěří než v retortu a v nic nedoufá než v ostřejší zuby a pevnější kosti (také po stránce duševní — chytřejší všudy považují se za vyvolence);

a zápas o život přestává, kde prostý člověk, dle mínění světa slabý nebožák, v pravé chvíli a na pravém místě sobě vede s neomylnou správností: zíraje do dálek, o nichž se dětem tohoto světa ani ve snu nezdává, chápe záhadu života, spatřuje svou dráhu zcela jasnou a přesně vytyčenou před sebou, sleduje ji klidně a odvážně a nedomýšlí se, že koná věci nadobyčejné. S celým horstvem býti za jedno, s láskou objímati nezměrný kosmos (pantheismus?), své vlastní nicoty vědom přece žíti jako člověk silný a dobrý — v tom jest »problém života«, a k poznání této záhady dospívají, jejichž říše není z tohoto světa. Idealismus, řekněme víra v nadsmyslné, posiluje lidstvo a vede je cestou za štěstím. — Sami zástupcové výchovného směru materialistického poznávají čím dále tím jasněji, že tou cestou, kterou šli, nelze dále postupovati. Nevidíme — při všem pokroku lidí radujících se ze života, lidí šťastných. Nevrlé, roztrpčelé, nenávistné pokolení, kteréž se štítí práce, které jest nepřítelem kulturních snah, pokolení nespokojených sebou samými a světem vůbec dorůstá. V registrech byla mezera; zapomněli na výchovu srdce a bez této není pravého vzdělání. — Tu připadli na umění a jeho výchovnou moc. Aby zhojili ránu tak palčivou a rozjitřenou, pokusili se o léčbu æsthetní.« (Spisovatel dále povzbuzuje k pěstování citu pro krásu, ale na konec dokládá:) »Sluší stále opakovati, že pouhým aesthetisováním ve škole ničeho se nedosáhne, že pohrávání s »uměleckým tvořením« školní mládeže nevede k žádným výsledkům než k žalostným nechutnostem, jichž jsme viděli celé galerie. Na povahy, na cit nemá taková umělkující výchova žádného vlivu, a tu přece zůstává při starém: nutno vychovávati také srdce, nejen ducha, a tu nestačí ingrediens artismu. Chceme, aby budoucí generace dříve a snáze došla svých vytoužených met, aby byla ušetřena bolestí a muk, jichž jsme sami zakusili, aby dorůstali lidé dobří, šťastní a spokojení, a k tomu pracujeme ze všech sil — dokud tyto slabé lidské síly dostačují.« — — (Škoda, že p. spis. blíže nenaznačuje tu práci, jak ji koná nebo jak si ji představuje. Jsme přesvědčeni — a dr. Harlas sám to uznává, že bez víry v nadsmyslné, tedy náboženství — nelze lidstvo vychovávati a k blahu vésti. Tím krutější ovšem jest pomyšlení, že přítomné kněžstvo samo dává se unášeti proudem času, materialismem. Si sal evanuerit, in quo salietur? Šlechetní lidé obracejí k nám zraky své. Vzchopme se!) *L. † x.*

Paběrky z novin a veřejného života.

†

Dr. Martin Říha,

biskup

v Českých Budějovicích.

Dne 7. února zemřel v Českých Budějovicích Jeho Excellence ndp. Dr. Martin Říha, biskup. Zvěčnělý byl zakládajícím členem družstva Vlast, Tiskové Ligy, podporovatel Socialního odboru, Literární sekce družstva Vlast a všech našich podniků a snah. Když jsme oslavovali slavnostními večery vynikající kněze, hlavně z diecese Budějcvické († biskupa Jirsíka, Dr. Ant. Lenze, Jana Gabriela, Frant. Pravdu, Jana Podlahu), biskup Říha se z toho srdečně radoval, krásné děkovací přípisy nám zasílal a Literární sekci dvakráte, r. 1888 a 1889, po 100 K daroval. V říjnu r. 1903 stal se biskup Říha zakládajícím členem Tiskové Ligy, ale vedle členského vkladu 100 K ještě 200 K k účelům Tiskové Ligy přidal. Když jsme měli nejtužší zápasy s kat. modernou a s křesťanskými demokraty, přišel od biskupa Dr. Martina Říhy z nenadání dar: 50, 100 K s poukazem: rozdělte to na účely družstva. Zvěčnělý nepsal, proč to zasílá, ale doba a okolnosti, za kterých dar přišel, daly nám tušiti, že nás chce v našich snahách a zásadách posilniti. Ačkoliv byl zvěčnělý nejchudší biskup český, ze všech našich biskupů nejvíce pro družstvo Vlast obětoval.

Když redaktor tohoto listu r. 1891 na jihu Čech pro družstvo Vlast agitoval a také do Č. Budějovic zavítal, pozval ho biskup Dr. Martin Říha na oběd a mezi jídlem se tázal: jak jste pochodil mezi kanovníky, jak mezi profesory bohosloví,

jak mezi alumny. Tázaný odvětil, že získal zde za dva dny pro družstvo Vlast 4.000 zl., nečítaje v to nové abonenty Vlasti, a tázaný si zvláště liboval, že získal za členy skoro všecky alumny. Biskup s úsměvem naslouchal a dodal: dobře udělali, lépe jest, že věnovali peníz na katolické písemnictví, než aby to prohráli v kartách nebo to propili.

Zvláštní něžnou lásku věnoval zvěčnělý biskup † řídícímu učiteli Josefu Flekáčkovi. Dopisy Jeho Excellence k Jos. Flekáčkovi byly plny otcovské lásky a na přímluvu zvěčnělého biskupa Říhy byla přijata dcera Flekáčkova do paedagogického ústavu u sv. Anny v Praze.

Zvěčnělý biskup byl výtečný řečník a dokud byl mladší, mluvíval prý na visitacích dvakrát až třikrát denně k lidu beze vší přípravy. Byl velice pohostinný a dobročinný. Za jeho vlády povstala v Č. Budějovicích kongregace Nejsv. Svátosti Oltářní a † zakladatel její Petr sám říkával, že má největšího příznivce v biskupu Říhovi. Na novou kathedrálu sebral zvěčnělý půl millionu korun. Biskup Říha narodil se 11. listopadu r. 1839 v Oslavě na Písecku a 27. července r. 1862 byl na kněze posvěcen. Dlouhá léta byl profesorem na ústavu hohoslov. v Č. Budějovicích a 7. července r. 1885 stal se česko-budějovickým biskupem.

Jako profesor byl Dr. Martin Říha též literárně činný, vydav několik náboženských spisův, hlavně životopis svého patrona: sv. Martina, biskupa turonského.

Novinka: — **Signál k volbám.** — Otevřený list k voličům říšských poslanců. Podává Victoire du Travail. — Cena 5 h. — Na venek se zasílá nejméně 5 ex., a leták tento prodává se jedině a výhradně za hotové. Peníze možno zaslati ve známkách, nebo přiložiti k předplatnému na časopisy družstva Vlast. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Za polovici prodáváme naše kalendáře: Sv. Vojtěch, velký i malý, Socialní a Štítný. Objednavatel ať připojí 20 h na poštovné při jednom ex., 30 h. při dvou, 50 hal. při třech kalendářích. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Za korunku možno předplatit na čas voleb »Naše Listy«. Zdarma jich rozesílá: družstvo Vlast 100 ex., Jednota č. katol. učitelstva 50, Tisková liga 20 a Katolická beseda 5 ex. — Předplatné — za 1 K — přijímá administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II. Předplatitel račiž udati přesně adresu, na kterou by se »Naše Listy« zasílaly. Každý je může předplatit buď pro jiné nebo pro sebe. Věrné své příznivce upozorňujeme, že se tím uvede zároveň ve známost celé družstvo Vlast, Jednota čes. katol. učitelstva, Tisková liga a Spolek na zakl. katolických knihoven, že se tím uvedou ve známost naše brožury, skytající poučení hlavně proti socialním demokratům, a proto je prosíme, aby tu korunku na rozšíření »Našich Listů« obětovali. Dosud tak učinili: Jan Říhánek, ředitel kníž. arcib. semináře; pí. Marie Eberlová, majitelka spediterského závodu, a red. Tom. Škrdle.

Lákání kněží k odpadu. Jak brněnský »Hlas« sděluje, konala se v Brně anketa, jak usnadnit kněžím odpadlictví, postarat se o ně hmotně a jak jim umožniti platný sňatek občanský. Původci a svolavateli této ankety jsou oba odpadlici Rouček a Svozil. Z poslanců dostavili se red. Votruba a dr. Budínský, z Prahy přijel redaktor »Volné Myšlenky« Myslík a bývalý katecheta Emil Dlouhý-Pokorný. Redaktor Svozil sdělil, že prý asi 30 kněží požádalo ho o pomoc, by mohli opustiti církev a nalézti nějakou existenci. Také volný myslitel Myslík má prý několik takových v reservě. Dle dalšího sdělení Svozilova slíbilo akci tuto podporovati asi 200 jednotlivců a 3 města. — Ve zvoleném na to užším výboru zasedli Svozil, Rouček, dr. Svoboda a tajemník Národní Rady Kolátor. Vedle užšího jest ještě širší výbor, v němž zasedají: pastor Dušek z Kolína, lidový poslanec dr. Budínský, dr. Drož, redaktor socialistické »Rovnosti« Stejskal, židovský technik Houser a technik Klusáček. Jak z uvedených jmen lze seznati, společnost dosti pestrá. Jediným pojítkem jest zášť proti církvi a z ní plynoucí snaha, tuto seslabiti. Akce tato jest jen pokračováním provolání, jež před časem výtečníci z »Volné Myšlenky« v některých denních listech uveřejnili. Specialitou českou právě není. Superintendent Mayer v saském Cvikově a apostata Bourrier ve Francii sloužili tu pořadatelům akce za vzor. Již proto netřeba také velkohubé sliby Svozilovy a Myslíkovy bráti vážně. Bourrier také svého času chlubil se, že takových přeběhlíků má 800 a konec konců scvrkl se počet ten na půl tuctu. Z osmi set! Jen v jednom směru může celá ta akce státi za povšimnutí. Ve Francii Bourrierem podniknuta byla podobná akce jedním článkem zahajovaného proticírkevního tažení. Bourrier a Charbonel měli za úkol potupiti církev, aby pak útok Combesův a Briandův byl zdán-

livě aspoň odůvodněným. Připadl oběma brněnským apostatům-redaktorům týž úkol a bude provázen stejnými následky? Tak troufalými budou i sami pořadatelé brněnské ankety sotva, aby tomu uvěřili.

Sv. Otec Pius X. — Dar papeži, jemuž do skvostnosti téměř není rovno, věnovali brasilští katolíci z vděčnosti za to, že jmenoval Brasiliana prvým kardinálem Jižní Ameriky. Darem jest nádherné album s mapou Brasilie. Desky alba jsou z ryzího zlata, ozdoby tvoří drahokamy. Obraz papežův obklopen jest 90 démanty nejčistšího druhu. Monogram papežův sestaven je z démantů a smaragdů. Na mapě Brasilie jednotlivé kraje jsou vyznačeny drahokamy. Tak provincie Rio de Janeiro označena jest rozměrným démantem modrým. Dar budí veliký obdiv. — Jmenování papežského lékaře. Sv. Otec jmenoval profesora Giuseppe Petaccia svým osobním lékařem. Petacci jest Říman, nyní 60letý a jest všeobecně vážen. Jest lékařem několika kardinálů, mezi nimi i kardinála děkana Oreglie, a také papežových sester. Jest prvním lékařem v nemocnici »al bambin Gesù«, místopředsedou národní ligy proti zápalu plic a j. Jeho otec byl svého času jedním z nejznamenitějších římských lékařů. Jako rádce jest mu přidán prof. Marchiafava. — Papežové a umění. V paláci avignonských papežův ve Francii objevil purkmistr města v pokoji, který obýval Klement VI., pod omítkou vzorky nádherných fresek ze XIV. stol. Bude se pokračovati za řízení odborníka v pracích k uvolnění těchto nástěnných maleb. — Ministr osvěty vystoupil na ochranu sv. Otce — toť se rozumí že v Italii. Stálé a systematické štvaní proti Jeho Svatosti papeži Piu X. dosáhlo u socialně-demokratického římského listu »Asino« (Osel) té míry, že konečně sám vynikající člen zednářské lože, ministr vyučování Gallo, zahájil proti tomuto listu soudní proces! Také katolický tisk římský důrazně proti nestoudnému tupení sv. Otce a církve katolické tiskem socialních demokratů protestoval. Kdo by si zde měl vzíti příklad?

Uložení ostatků papeže Lva XIII. stane se v nejbližší době. Od sv. Petra převezeny budou ostatky Lva XIII. do Lateranu a uloženy budou v apsidě poblíž pomníku papeže Innocence III., jejž postavit dal Lev XIII. Vláda italská ochotně nabídla, že rozestaví od Vatikánu až k Lateranu čestný kordon vojenský. Ale ve Vatikáně odmítli, poněvadž převezení bude mít ráz zcela soukromý. Provázen arci bude Lev XIII. na poslední cestě své řadou kardinálů s kard. Rampollou v čele. Pomník Lva XIII. je z granátu a mramoru od Tadoliniho. Na mausoleu postavena bude mramorová socha žehnajícího Lva XIII. Po jeho levici stojí symbolická socha církve, po pravici socha dělníka Lvu XIII. holdujícího.

Proboštem v Litoměřicích stal se kanovník Jos. Šterba, zakládající člen našeho družstva a horlivý podporovatel našich literárních podniků.

Kardinál Kopp a Poláci. Kardinál Kopp, vratislavský kníže-biskup, vrátil se 6. prosince z Říma, kam se odebral, aby si vymohl zakročení proti polské stávce školní. Než o polských záležitostech jest papež tak dobře poučen, že se nedá zmýliti. Kardinál byl sice laskavě přijat, ale učelu svého nedosáhl. Podle jisté korespondence kardinál Merry del Val mu řekl, že by bylo lépe, kdyby jako katolický biskup nepracoval tolik pro vysokou politiku pruskou.

Kardinál Gotti slavil koncem uplynulého roku 50letou památku svého kněžství. Při této oslavě dal mu kardinálský sbor zlatý kalich, který posvětil sám sv. Otec. Oslavenec dostal i mnoho jiných darů. Tak bosonozí karmelitáni z Bavorska, jichž řádu připadal, odevzdali mu facsimile božského Jesulátka pražského.

Řecký pravoslavný biskup katolíkem. Nedávno v Cařihradě řecko-východní, 60letý biskup Neophitos vstoupil do lůna církve katolické. Byl jáhnem ve Fanaru za čtyř patriarchů; 30 roků ztrávil v Malé Asii jako biskup v Amasii. Před 5 lety se odebral do Cařihradu, aby tam dokončil svůj věk. A tu od Zlatého rohu tužně a němě naslouchal hlasu muezinovu, kde s munary ohlašuje slávu Allaha a jeho proroka. Žalostným okem pozoroval, jak se nekřtěnci klanějí v Aja Sofii (v chrámu Boží Moudrosti), která již 453 leta jest v moci vyžilého islamu; pravoslavný archierej a nástupce patriarchy sv. Ignáce ji zná jen dle pověsti. Sláva ekumenického patriarchy pozbývá před jeho očima stale více svého jasu; i dochází k přesvědčení, že sám Bůh ponížil cařihradskou patriaršskou důstojnost k vůli pýše Fotiově. Čím více Neophitos uvažoval o dějinách Fanaru, tím více se blížil katolicismu, až konečně po dlouhém zkoumání jej přijal apoštolský delegát v Cařihradě, msgr. Tacci, do církevní jednoty. Vznešený hodnostář prohlásil, že v řecké orthodoxii jest ještě více vážených kněží, kteří v brzce dojdou k přesvědčení, že římský pontifex je prvním biskupem a znakem pravoslaví.

Řecký král v Římě. »Pod žezlem Vašeho Veličenstva se sjednotilo celé Řecko!« Tuto myšlenku vyjádřil grotaferratský opat Pelegrini v adrese, kterou

osobně odevzdal hostu kvirinálskému. Král navštívil i papeže přes to, že řecko-orthodoxní žurnalistika protestovala proti tomuto neslýchanému činu. Pyšní Hellenové za vlády posledních císařů cařihradských přáli si raději viděti v Cařihradě půlměsíc, nežli papežskou tiaru. Když přijel král do Damasova dvora, zazněla řecká národní hymna. Po audienci, která trvala 20 minut, rozloučil se král i ruská velkokněžna Marie od papeže; oba polibili vatikanskému vězni-vládci posvěcenou pravici. Král navštívil i státního tajemníka Merry del Val, který mu neoplatil návštěvy v Kvirinále, poněvadž jej král sám od toho dispensoval.

Biskupské jubileum. Dne 15. srpna t. r. slaví Jeho Excell. ndp. biskup litoměřický dr. Em. Schoebel 25leté jubileum svého úřadu biskupského. Ndp. biskup dne 11. února 1824 narozený, byl dne 16. července 1848 na kněžství posvěcen. Jest 14. biskupem litoměřickým, kdež bylo biskupství založeno roku 1655.

25leté jubileum biskupské slaví letos J. Exc. ndp. kníže-arcibiskup olomoucký dr. Fr. Sal. Bauer. Ndp. arcibibiskup jmenován byl 18. dubna 1882 biskupem brněnským, od sv. Otce Lva XIII. potvrzen byl 3. července 1882, inthronisován byl v Brně 3. září 1882. Dne 13. května 1904 potvrzen byl od svatého Otce Pia X. jako arcibiskup olomoucký a slavně nastolen byl v Olomouci 19. června 1904.

Biskup Ropp z Vilna v Rusku, který byl v rozpuštěné dumě vůdcem polských poslanců, odebral se do Říma, aby tam pojednal s papežem a se státním sekretářem o postavení církve v Rusku. Na cestě zdržel se den v Berlíně a byl polskou kolonií uvítán. Když slyšel, jak málo se němečtí kněží o Poláky v Berlíně starají, když na příkl. v jedné osadě, v níž bydlí 4000 Poláků, není nikdy polské kázání, nebo když polské dítky se připravují k přijetí sv. svátostí po německu, biskup zvolal: »Ale vždyť je to proti nejjasnějším zásadám katolické církve!« Je smutno, že mnozí němečtí katolíci raději šlapají nohami katolické zásady, než aby Polákům a lužickým Srbům dopomohli k jejich právu, jež se neodnímá ani divochům.

Nový patriarcha jerusalemský. Smrtí msgr. Piavia byla uprázdněna stolice patriaršská v Jerusalemě. Francouzové se namáhali dosaditi tam svého krajana, ale byl jmenován jím Ital msgr. Filip Camassei. Jest rozeným Římanem zná mnoho jazyků, jest znamenitě vzdělán ve vědách bohoslovných a výborným právníkem. Lev XIII. jmenoval jej rektorem Urbanovy kolleje, založené v XVII. věku, náležející propagandě. Znalost a láska k východním obřadům a zvláště zasvěcení do východních poměrů i života nemálo přispěla k jmenování za arcibiskupa ostrova Naxu a metropolitu cykladského souostroví. 58letý prelát odchází na stolec patriaršský do Jerusalema, aby tu byl obráncem víry proti pohanům.

»François Coppée«, literární studie od E. Gaubert-a 1906. Cena 1 frank. Nakladatel E. Sansot v Paříži, ulice Saint-André des Arts, č. 53. — Ernst Gaubert podává tímto francouzskému čtenářstvu zajímavou studii, spojenou s různými úvahami a kritikami o spisovateli François Coppée-ovi. Ačkoliv nejsa katolického přesvědčení jako Coppée, mluví s úctou o jeho obrácení na víru katolickou a vřele chválí knihu »Bonne Souffrance« (»Blahodárné utrpení«). Mimo tuto literární studii nalézáme v knize krátký sice ale přesný životopis Coppéeův a podobiznu s autografem jeho.

Dzierzon, král včelařů, který 26. října m. r. ve stáří $95\frac{1}{2}$ roku ochrnutím srdce zemřel, byl jak známo, katolickým knězem. R. 1869 rozešel se však se svou církevní vrchností. Zajímavě píše o tom »Včela Moravská« ve 12. čísle. »Co bylo příčinou této roztržky? Dzierzon věnoval se úplně svým včeličkám, jichž měl 4 až 5 set včelstev na různých včelínech. A tu se stalo nejednou, že po celé týdny farníci svého duchovního neviděli a si u duchovní vrchnosti stěžovali. Že správa diecése k tomu nemlčela, není divu, a tak se stalo, že byl Dzierzon r. 1869 dán na pensi rozhořčen proti svým představeným. Když pak záhy na to nastal proud t. zv. »starokatolický«, přidal se k němu i Dzierzon, a bylo mu tudíž i zakázáno mši sv. sloužiti. Po 37 let trval rozbroj v duši velikého genia včelařského. Teprve když před 3 lety navázal lobkovický správce duchovní se stařičkým knězem veteránem přátelské styky, roztál ponenáhlu led srdce jeho. Dne 5. dubna 1905 dal si Dzierzon zavolati faráře a s velkou nábožností se vyzpovídal i přijal Tělo Páně po tolika letech. »Nyní se vyjasnilo v duši mé, přijal jsem Toho, jenž je pravým světlem. Ježíši, Tobě žiji, Tobě umírám, Ježíši, Tvým jsem v životě i ve smrti,« tak hlasitě zvolal, přijímaje Nejsvětější Svátost. Dne 23. října ranila jej ponejprv mrtvice, ale přišel k sobě opět a sám pravil: »Neděle se už nedočkám.« Dva dny před smrtí přijal při plném vědomí svaté svátosti, jež po smíření s církví častěji

byl přijímal. Ve čtvrtek ještě odpovídal na dané otázky, avšak k večeru pozbyl vědomí, až konečně v pátek dne 26. října před půl dvanáctou v poledne klidně a bez bolestí zesnul. Lékař zjistil ochrnutí srdce. Dzierzon byl rodilý Polák, ve Vratislavi však, kde studoval, se poněmčil; tam má jemu býti postaven důstojný pomník. Pohřeb jeho byl slavný, ale účast venkova a světa včelařského nebyla žádná, protože ve zmatku, jak často se přihází, opomenuto bylo udati v telegramu o smrti Dzierzonově den a hodinu pohřbu.

Úmrtí. Z Říma. Dne 15. ledna zemřel zde pokročilým ochrnutím P. Rafael Ballerini S. J., senior spolupracovníků »Civilta Catolica«. Narodil se dne 17. května 1830 v Medicinu u Bologny a přišed do Říma, vstoupil 16. rokem do řádu Jesuitů. Byl spoluzakladatelem italských jinošských spolků. R. 1860 stal se spolupracovníkem »Civilty Cat.«. Po spáchané loupeži vládou na řeholnících založil pro ně spolek »Obolus«, v němž sebralo se na 2 milliony lír, z nichž bylo podporováno 400 klášterů.

Úmrtí. Ve Dvoře Králové zemřel 31. ledna zakládající člen družstva Vlast Josef Beran, biskupský vikář, děkan a dlouholetý člen městského zastupitelstva král. věnného města Dvora Králové n. L., první ředitel ústavu pro hluchoněmé v Hradci Králové, přispívající i činný člen četných spolků dobročinných ve věku 66 let. Pohřeb byl 4. t. m. o 10. hod. dopol. ve Dvoře Králové. Zesnulý získal si o výchovu ubohých hluchoněmých dětí velikých zásluh. Byl též vřelým příznivcem družstva Vlast a Tiskové Ligy, pro kterou ve svém vikariátě každoročně sbírky podnikal. — Když jsme kdysi vedli v »Našich Listech« boj proti pražskému dopisovateli »Obnovy«, dostávali jsme dopisy souhlasu od vynikajících kněží z diecése Hradecké. »Obnova« tehdy napsala, že si souhlasy ty vymýšlíme — nuže, je mrtev a proto můžeme prozraditi, že jedním z mužů, kteří nás tehdy souhlasy svými z Hradecka podporovali, byl bisk. vikář a děkan — Josef Beran. Odpočívej v pokoji.

Protestantský universitní profesor katolíkem. Dr. Förster, universitní profesor v Curychu, vzdal se protestantství reformovaného a přešel na katolictví. Poněvadž je to veřejná věc, přinesl o ní zprávu »Aazgauer Tagblatt«. Z toho povstala ve veřejnosti pravá bouře nesnášelivého protestantismu. Některé noviny napadly učeného profesora a podkládaly mu nedůstojné motivy. Dr. Förster však uveřejnil apologii svého obrácení ve zmíněném listě; o ní možno tvrditi, že je to velebný chvalozpěv katolické církve a těžké odsouzení protestantství, jakož i jeho dítka, liberalismu. Förster podrobil protestantství ostré kritice, došel k přesvědčení, že jest protestantství souhrn protiv, neoprávněná negace tradice sv. otcův. Aby jistěji dovodil odsouzení protestantství, učený profesor cituje sv. otce. Jeho návrat do katolické církve byl proveden na základě dlouhého studia a rozumových důvodů, které mu vyznačily cestu, kudy se měl bráti.

Ministr Marchet o katolickém milosrdenství. Ministr vyučování Marchet navštívil »Dům milosrdenství« ve Vídni, v němž na 440 nezhojitelných nebožáků jest ošetřováno. Tyto nemocné bez rozdílu národnosti i vyznání se stejnou obětavostí a něžnou láskou ošetřují Milosrdné sestry. Ministr Marchet prohlížel si ústav plné dvě hodiny a oslovil delší promluvou sestry a vyslovil jim dík a uznání za jejich péči. Při odchodu pravil znovu: »Dojem, který si odtud odnáším, je hluboký a ponesu si jej po celý život. Je to vskutku dům pravého milosrdenství, v nejšlechetnějším, nejkrásnějším křesťanském slova toho smyslu. Vím, že nepotřebujete díků, ale jsem přemožen hlubokým dojmem, proto dovolíte, že jsem to řekl z vřelého, upřímného srdce.« — A o ministru Marchetovi přece jest známo, že není žádným zvláště vřelým přítelem katolíků.

Zač prodal Jidáš Krista Pána? V Marseillu vyšla brožurka, v níž jistý Francouz dokazuje, že za času Krista Pána měl jeden stříbrňák takovou cenu, jako jedna hřívna, totiž 5600 franků. Byl by tedy Spasitel prodán za 168.000 franků. Připouští však též, že mohl míti stříbrňák cenu 1000 franků, obnášela tedy Jidášova odměna 30.000 franků. Francouzský časopis »Univers« dokazuje ale, že 30 stříbrných mělo cenu 6000 franků. »Korrespondenzblatt« dodává k tomu, že poslední obnos je asi nejsprávnější, nebo židé neradi platí dnes a dříve asi nebyli jinačí!

Španělský biskup v Badajoze zaslal kardinálu Richardovi, arcibiskupu pařížskému, dopis, v němž nabízí útočiště všem starým a nemocným kněžím francouzským. Velkodušný tento biskup dává k disposici svůj palác i seminář a jeho duchovenstvo bez výminky prohlásilo, že chce rádo hostiti francouzské bratry ve svých farních budovách.

Konvertita. Někdejší anglikánský kněz, farář u sv. Ondřeje ve Wortirgu, přijat byl lourdským biskupem Farbesem do lůna katol. církve. Nalezl pravdu.

Šlechetný čin šlechtice. Hrabě Leopold z Kolovrat uvolil se svým nákladem opraviti sousoší sv. Františka Seraf. na mostě Karlově v Praze. Na sousoší tomto jest znak rodu Kolovratského.

Socialní demokrat Hybeš byl zvolen za člena zemské školní rady na Moravě.

Posl. dr. Albert Gossmann ve Vídni jmenován byl císařským rozhodnutím ze dne 1. ledna t. r. dvorním radou.

Katolická universita v Rakousku. Myšlénka zřízení katolické university v Rakousku blíží se stále utěšeněji ke svému realisování. V lednu t. r. konal spolek zřízení university té sobě předsevzavší valnou hromadu v Solnohradě, ve které podána byla zpráva jednatelská. Dary roku 1906 věnované obnášely 150.000 K, a to z diecese solnohradské 43.000 kor., pražské přes 21.000 korun, sekovské přes 19.000 kor., linecké 14.000 korun, vídeňské 10.000 korun atd. Z Německa došlo 5600 kor. V Solnohradsku uloženo jest 2,046.444 korun, u výpomocného výboru 76,768 kor., kníže-biskup spravuje 104.300 kor., v Linci je sebráno 124.883 kor., ve Sv. Hypolitě 92.956 kor., v Brixenu 93.381 kor., celkem 2,658.334 kor. Na to přednášel korutanský zemský poslanec dr. Pupovac o významu katolické university. — Schůzi došly četné pozdravy, mezi jinými též od dra. Luegra.

Katolická universita v Tokiu. »Missions revue« sděluje, že se pomýšlí na založení katolické university v Tokiu. Za nedlouho vstoupí prý v činnost. Bude tedy dle všeho v této pohanské zemi katolická universita dříve, než v katolickém Rakousku.

»Štít«, jest název nového krejcarového týdenníku, jejž vydává organisační komité strany katolického lidu v Čechách pro diecesi královéhradeckou. List věnován je výhradně provádění organisace a otázkám politickým a v diecesi jest četbou lidovou v každé skoro farnosti, ne-li osadě. Některé články mají význam i pro kruhy mimo hradeckou diecesi a zaslouží tudíž »Štít« pozornosti všech, kdož stojí v čele organisace katolické. — Čísla na ukázku zašle administrace »Štítu« v Hradci Králové.

»Vlastenec«, krejcarový list, který počal od nového roku vycházeti v Praze, (Jilská ulice čís. 234) nákladem pražských organisací. »Vlastenec vychází každou sobotu. Oba tyto nové krejcaráky co nejvíce doporučujeme.

Katolický tisk lužicko-srbský. V Budyšíně vychází již 44. rok »Katholski Posoł« (Posel), jejž vydává Towarstwo ss. Cyrilla a Methodia. Vydává se týdně a tiskne se frakturou, zvláštním pravopisem katolickým, který se blíží analogickému. Dp. Jakub Šewčik, který letos uvázal se v redakci, zamýšlel učiniti nový krok k jednotě nového pravopisu a chtěl vydávati celý list latinkou. Výbor spolkový však nepřistoupil na tento návrh, poněvadž lid latinky nezná a jest potřebí se na ni připravovati.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 7. ledna 1907 sedmou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůzi, jenž byl probrán a schválen. Českému katolickému dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech věnuje se na rok 1907 — 50 K podpory — Aby lid katolický se uvědomoval a na volby řádně se připravoval, předplácí Liga pro rok 1907 — 20 exemplářů »Našich Listů« a rozdá mimo to 30 ročníků »Husitství ve světle pravdy« a 30 ročníků »Obrany víry«, a to ročníků již vyšlých i letošních, běžných, tedy I.—IV. Přednášky o Chelčickém a Komenském, které konal v Historickém kroužku farář Dr. Karel Lev Řehák, vydá Tisková Liga tiskem, každou ve zvláštní brožuře. Tisková Liga prohlašuje, že nemá nic Společného s Ligou modernistů-kněží, kteří rozeslali po Čechách duchovenstvu agitační leták proti denníku »Čech« p. V. Kotrby. Při tom projevuje své uznání našemu jedinému katolickému denníku za veliké práce, které pro věc kotolickou, i pro zájmy duchovenstva vykonal. — Liga odsuzuje řeč faráře J. Vacka z Božejova, kterou zrazuje a tupí katolický program a projevuje politování nad tím, že z řad kněží podkopává se v nynější tak těžké době půda pod nohami katolickým pracovníkům k pohoršení laiků. — Protestanté vydali na Mělníku z péra pastora Ž. brožuru »Sv. Vojtěch a my« proti kalendáři »Svatý Vojtěch«, jenž ve zvláštním článku odhalil nevlastenecké cíle a směry hnutí »Pryč od Říma«. Důvody v brožuře jsou tak slabé a chabé, že vlastně potvrzují pravdivost pojednání kalendáře »Sv. Vojtěch«. — Liga odsuzuje vylhané, potupné feuilletony »Práva Lidu« o životě kněží, kteří se tu líčí jako znemravnělí bídníci. Sám bezúhonný život kněží naší doby, který pozorován a souzen jest osadníky z vlastního názoru do největších hlubin, dokazuje prolhanost a nízkou zbraň »P. Lidu«. Tímto způsobem páše tento český soc.-dem. denník největší hřích na lidu, an jej tupením, duchovní autority znemravňuje. — Spolek sv. Bonifáce v Praze počal

vydávati pro intelligenci revui »Bonifatius-Korrespondenz«, která má za účel prohloubenými vědeckými statěmi v kruzích vzdělanějšího obecenstva osvětlovati nedozírné, smutné výsledky hnutí »Pryč od Říma«. Liga přeje podniku tomuto všeho zdaru a zároveň doporučuje časopis »Sv. Vojtěch«, který nastupuje v lednu t. r. čtvrtou životní dráhu. — Staré »Humoristické Listy« Vilímkovy zdržovaly se jakž takž vtipů a žertů dotýkajících se náboženství. Za to 1. číslo jejich v novém formátu za redakce V. Klecandy má již nejapný vtip o »jezovitech«, rozluce církve a státu ve Francii a o vyhánění kněží z far a chrámů. Jest s podivením, že si redakce troufala poslati toto číslo na ukázku všem kněžím a zváti je k předplacení. Duchovenstvo přece nebude dávati peníze za časopis, jenž se raduje z utrpení církve. S podivením je dále, že 2 katolické časopisy dělají »Humoristickým Listům« ještě reklamu. — Nový satirický týdeník »Svítilna« zahájil hned 1. číslem boj líče faráře-lakomce proto, že nechce dáti peněz lehkomyslnému synovci, a necudnými illustracemi. Běda národu, jemuž přibývají podobné listy. — Pověstné »Červánky« ohlašují koncem roku nový zuřivější boj svými vylhanými zprávami a nízkými klepy proti katolickému duchovenstvu. — Farář z Čech děkuje Lize za poskytnutou hmotnou pomoc při soudním líčení na obranu jeho cti. — Jednatel na konec sděluje řadu vyřízených záležitostí obrany cti kněží, jež Liga projednávala v listopadu a v prosinci. Počet zaslaných výstřižků za minulý rok dospěl 800, značně se zvýšiv proti roku 1905. Smutné to znamení doby a důvod pro výzvu důst. duchovenstva, by důležitou instituci Tiskové Ligy i v novém roce podporovalo. — Na konci schůze určil výbor, aby se do každé knihovny, kterou založí Spolek na zakládání katolických knihoven, darovaly všecky časopisy a brožury Tiskové Ligy. Tím byla schůze skončena.

Z Tiskové Ligy. Ze starších členů zapravili: J. M. ndp. biskup Dr. Josef Doubrava 50 (100); po 10 K: Ant. Suchoradský (20), Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Praze (20), Jos. Domašinský (20) a duchovenstvo vik. Poděbradského. — Nové přispěli: Jos. Grim (10), K. Hrdina (10), Lamb. Ludvík (5), L. Groh (1), Al. Kašpárek (4), Jos. Janský (3), Václ. Strniska (2), Jos. Ptáček, K. Dunda, M. Augustín, Jiří Dlouhý, Jos. Fabian a Ign. Kolísek. — Tisková Liga vydala: »Obrany víry« roč. IV. č. 3.—4. s obsahem: *Bezženství čili celibát katol. duchovenstva* od P. Fr. Blaťáka a »Husitství ve světle pravdy« roč. IV. č. 1.: *Glossy k studiu doby Husovy* od Ferd. Schmidta *a Mistr Jan Hus proti manželské rozluce.* Oba časopisy stojí ročně 2 koruny. — Předplatné přijímá: administrace družstva Vlast v Praze, čp. 570-II. Jednatel farář Vl. Hálek přednášel 24. ledna t. r. bohoslovcům kniž. arcib. semináře v Praze: »Kterak možno knězi používati pomoci Tiskové Ligy.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Zakládajícím členem stal se: Václav Kunz, katecheta v Praze-VII. — Darovali: Jednota českého katol. učitelstva 100 K; Josef Grim, kancléř kníž. arcib. konsistoře 4 K a Jos. Fabián, zám. kaplan ve Volšové 1 K. Ze starších členů přispívajících své členství obnovili: L. Čaboun, farář v Roztokách, Aug. Krčmář, kníž. arcib. vikar. tajemník ve Stodůlkách, a z Orechu: Emil Přibyl, farář a Jan Benda, kaplan. Spolek přijímá knihy pro lid vhodné, peněžité dary a nové členy. Zakládající člen splácí ve lhůtách 100 K, přispívající ročně 2 K; členský vklad možno i knihami zapraviti. Katolíci podporujte tento záslužný podnik! — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Jednotě sv. Metoděje ve Vídni daroval naším prostřednictvím 48 K Rev. John M. Sklenář, duchovní správce v Sev. Americe.

Ve prospěch pedagogia Školských bratří v Bubenči složili: Jednota čes. katol. učitelstva 100 K, družstvo Vlast 50 K. Celý kapitál i s úroky z 1. ledna a z února r. 1907 obnáší 1490 K 04 h.

Ve prospěch čes. katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech dále složili: po 100 K: Jednota čes. katol. učitelstva a Nejmenovaný učitel; Tisková Liga 50 K; Katol. Beseda v Praze 20 K; Jan Nosek, farář na odpočinku v Nekoři 10 K; Kollej Jesuitů v Praze 3 K; po 2 K: Jan Hejtmánek, bisk. vikář v Něm. Bělé a Nejmenovaný farář; po 1 K: Jos. Fabian, zám. kaplan ve Volšově, a pí. Jos. Páchovská z Hartmanic. — Nové milodary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Školským bratřím do Bubenče darovali po 4 K: Jan Hejtmánek, bisk. vikář v Něm. Bělé, a Tom. Škrdle, red. »Vlasti«. — Jsme ochotni i další milodary přijímati pro tento šlechetný a blahodárně působící řád a jejich katolické školy.

Z Jednoty česk. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Za členy zakládající přistoupili: Msgr. Dr. Fr. Kordač, děkan čes. boh. fakulty v Praze, a Školské Sestry de N. D. na Kladně. — Za nové členy se přihlásili: slč. Teresie

Urbanyi, pí. Anna Žďárská, pí. Božena Pertlová a pp.: spisovatel Jan Švec-Blanický, Jan Havelka a Antonín Svoboda. — Ze starších členů složili: V. Kotrba 20 K; Dr. Jos. Pachta 12 K; po 10 K: J. Červenka a Fr. Vacek; po 9 K: Jitřenka v Plzni a Katol. lid. spolek v Pečkách; po 8 K: A. Maerz, J. Pošmourný a Aug. Rozsypalova; po 6 K: Fr. Jelínek, Ant. Svoboda, P. V. Váchal, J. Vlček, P. Gerl. Dvořák, Petr Petřík a Jos. Soldát; Školské Sestry v Plzni 5 K; po 4 K: Jos. Šimůnek, Em. Stárka, Jos. Smath a V. Vykoukal; Jednota v Lomnici n. P. 3 K 60 hal.; po 2 K z Plzně: Petruše Bízova, Bohd. Steinerova, B. Michálkova a slč. Záhorská, dále: L. Groh a Jednoty: v Dolních Beřkovicích, ve Skorenicích a v Poličce. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze-II. na Karlově.

Výbor Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy konal v roce 1907 druhou schůzi dne 3. února za předsednictví Msgr. Dr. Fr. Kordače, děkana české bohoslovecké fakulty. — Jednatel Ant. Suchoradský, katecheta, četl protokol předešlých schůzí, jenž byl probrán a schválen. — J. M. Kadlčákovi, nadučiteli ve Frýdlantě na Moravě, zašle předseda blahopřání k jeho poslanecké volbě. — Povolen náklad na rozmnožení knih katolické půjčovny. — K návrhu výboru Jos. Hnátka stává se Jednota členem Piova spolku s ročním příspěvkem 10 korun. — Člen výboru učitel Vl. Jelínek přináší pozdrav katolických žen a dívek z Kladna, v jichž spolku konal 2. února přednášku: »Karel IV., křesťan a vlastenec«. Druhou přednášku koná v organisaci katolíků vyšehradských »U Němečků«. Předseda panu učiteli vroucími slovy poděkoval a k další činnosti jej vybídl a přítomný náhradník výboru faktor Bohuslav Šubrt jej požádal, aby v každé přednášce apeloval na volby. — Jednota zvedá protest proti těm akademickým spolkům, které žádají odstranění boh. fakulty z university. — Přijatá resoluce zní: »Jednota českého katolického učitelstva a přátel křesť. výchovy uvažujíc, že nedávný projev asi 40 spolků českého studentstva proti oběti mše sv. a proti věrouce křesťansko-katolické, theologickou fakultou na c. k. universitě vědecky zastoupené, — veřejně ani jména spolků těch sděliti si netroufal a v úředním podání, dle nevyvrácených hlasů veřejných listů, pravoplatnost usnešení dotyčných spolků legálními podpisy neprokázal: — považuje celý ten projev za výsledek terroru svedené menšiny českého studentstva, která se dává zneužívati za nástroj známých agentů zednářsko-mezinárodního boje proti víře křesťanské ve vlastech česko-slovanských. Pročež Jednota očekává, že nejen rodičové katoličtí, syny své universitě svěřující, ale i veškeré kruhy, jimžto na vážnosti víry a mravů křesťanských v dorostu intelligence záleží, že akademický senát svobodu víry katolické, založením a staletým trváním naší university zaručenou, anonymními peticemi, které i vědeckou reputaci našich vysokých škol ohrožují, skracovati nedá. — Kanovník Fr. Vaněček navrhl ve valné hromadě, aby Jednota sbírala material o zpustlé a zanedbané mládeži. Návrh jeho vyvolal ve výboru čilou debatu a svěřen byl komisi, v níž zasedají: školní rada Jos. Šauer z Augenburgu, schůzi přítomný, jako předseda, dále: říd. učitel Karel Ludvík, lázeňský lékař Dr. Ot. Rožánek a navrhovatel kanovník Fr. Vaněček. Tito mají návrh prozkoumati a v určité formě jej pak výboru předložiti. Toto jest jen něco, co z výborové schůze dáváme na veřejnost, jen to podotýkajíce, že nyní Jednota za nového předsedy, muže vědy, hluboké víry a nezdolné energie, začne práci svou na širokých základech a ve velkých rozměrech.

Piův spolek. V pátek dne 18. ledna t. r. ustavila se zemská rada Piova spolku pro království české a zvoleni za funkcionáře její p. t. pp.: dr. Fr. Kordač, předsedsedou, V. Kotrba místopředsedou, Josef Soukup, vicerektor, ředitelem kanceláře, inž. Josef Dostálek, PhC. Drobný, kan. dr. Ant. Podlaha, msgr. Mor. Picha, Tom. Škrdle, kan. Fr. Vaněček, farář na Zlíchově Fr. Vojta za Jednotu č. katol. duch. a říd. uč. V. Špaček. Náhradníci: L. Groh, spiritual, Fr. Hrubík, k. a. ceremonář, J. Jukl, katecheta, za všeodborové sdružení, J. Řepa za buděj. organisaci, L. Šanta za Ligu akadem. Revisoři: F. Homolka, pokladník, a Antonín Postřihač, duch. správce.

Důležitá tato schůze měla průběh následující: Provisorní předseda zařizujícího komitétu dr. Fr. Kordač promyšlenou programovou řečí zahájil schůzi. Řeč sama obsahuje v sobě všechny hlavní věci o Piově spolku a proto ji klademe zde skoro doslovně, pokud nám bylo možno ji zachytiti.

Velectěné shromáždění! Jistě neočekáváte ode mne mnoho slov v době, kdy je zapotřebí činů. Stojíme všichni pod dojmem soustředěného útoku nepřátel církve katolické. Můžeme říci, že extensivně a intensivně jest útok všeobecný. Extensivně — neboť která země, která říše, který národ kultury křesťanské nemá svůj boj proti klerikalismu? A klerikalismus dle faktických i slovných výkladů ne-

přátel — jest církev katolická. Intensivně — se boj ten vede veškerými silami, jimiž člověk vůbec vládnouti může. Silou intelligence — v pseudovědě, silou vůle — v zaslepené vášni, a kde není vis major veřejné bezpečnosti, i silou fysickou, brachiální, jak nám to přítomní zástupcové organisací pražských dosvědčí.

Hlavní stan těchto nepřátel — jest zednářství, které spolkovou organisací pod různými hesly humanity a ve svém velkotisku světovém velí velmoci zdánlivě nepřemožitelné. Moc ta jest nová forma moci té, kterou nazval Kristus: portae inferi, brány pekelné.

Proti této moci — jest obranou jedině vydatnou světová organisace církve katolické. Založena na skále Petrově a rozšířena po světě božskou organisací Episkopátu a doplněna rozestřenou sítí farního systému mezi lidem katolickým, sahá směrem k autoritě náměstka Kristova až ke Kristu a směrem k lidu spočívá na nejširší demokratické basis farního systému.

Proto přiléhá i naše nepolitická organisace katolíků v Čechách těsně k organisaci všekatolické, aby si zajistila ochrany Toho, jenž svým slovem jí církvi zaručil — Ego vobiscum. Já jsem s vámi.

Zemská rada této organisace katolíků v Čechách ve svém rozvoji musela nabýti ochranného orgánu k uhájení existence a pokroku života křesťansko-náboženského, orgánu veřejného tisku. Pátý všeobecný sjezd katolíkův rakouských ve Vídni, utvoriv z téže příčiny Piův spolek pro katolíky v celém Rakousku, přidal zevnějšího k tomuto útvaru podnětu. — Kladu na to opět zvláštní důraz, že jest náš Piův spolek pro katolíky české, laiky i kněze, dle ideje i dle času původní útvar a rozvoj organisace katolíků v Čechách, pod záštitou všech biskupů.

Jeho poměr k centrálnímu spolku Piova ve Vídni jest poměr úplné autonomie veškerého působení ve prospěch katolického tisku v Čechách vůbec a zejména ve prospěch zdokonalení našeho jediného katolického denníku »Čecha« zvlášť. Za výhody centrální korespondence a informace z ústředí vídeňského spolku Piova bude po roce 1907 náš spolek splácet tangentu příspěvků dle spravedlivého klíče.

Při tom však vymíněno, že kdo z katolíkův českých svůj příspěvek výhradně jen některému katol. listu věnuje, bude tento příspěvek nezkrácený účelu tomu odevzdán.

Kdo by v této poslední hodině, v době tak kritické, před frontou nepřítele v jeden šik postaveného, zůstal nečinným neb dokonce sémě nesvornosti rozséval, ten signaturu doby nezná. Dějiny doby snad nedaleké a Bůh přísnými budou toho soudci.

Končím: Stojíme na základě nerozdílné lásky k církvi a vlasti. Duch Kristův — lásky křesťanské, ale zároveň nezdolná energie spolupůsobení vůle naší budiž v zrnu hořčičném, ve výboru spolku Piova, organisační silou, jež bude s to, aby si i živly dosud heterogení ve prospěch celku přizpůsobila, ale zároveň nezdolná energie součinnosti s milostí Boží nechť je tvůrčí plastickou a assimilační silou, která i heterogenní dosud elementy k rozvoji organismu Spolku Piova si osvojí — ve prospěch opravdového pokroku národa našeho.

Shromáždění na mnohých místech řeči dalo souhlas svůj potleskem na jevo. Důležitý jest moment, kde řečník klade důraz na farní a vikariátní organisaci, která se tolikráte osvědčila a jest právě záviděnou věcí od samých socialních demokratů a liberálů. Utužujme tuto osvědčenou organisaci. To ovšem se může státi za vydatné a čilé součinnosti prvních osob v tomto zřízení: duchovenstva. Po celém Rakousku jsou čilé body organisační jen tam, kde tyto osoby čile se jí chopily.

Po řeči Msgr. dra Kordače podával zprávu provisorní jednatel kanovník Fr. Vaněček, jenž projevil radost nad dosavadním úspěchem, který byl podmíněn překonáním mnohých, druhdy i zlých předsudků.

Pan V. Kotrba podával zprávu o došlých přihláškách ze třetiny vikariátů, které representují značný obnos. Položíme-li tuto třetinu za podklad odhadu pro další dvě třetiny, musíme akci pokládati za zdařilou.

Po zprávách o vykonané volbě přečetl předsedající list Jeho Eminence, jejž vyslechlo shromáždění stojíc. Nadmíru potěšující a srdečný list zní doslova takto!

Velectěnému výboru spolku Piova v Praze! Dne 27. ledna t. r. bude tomu právě rok, co slavně panující papež Pius X. schválil a s ohledem na nutné sjednocení sil důtklivě doporučil spolek ku podpoře katolického tisku pode jménem »Spolek Piův« a postavil jej pod zvláštní ochranu biskupů rakouských.

Idea apoštolského tohoto pokynu našla pochopení a horlivých následovníků i v zemi naší. Na podnět můj sestoupilo se prozatímní komité, jež vzalo na se

úkol veřejnost o účelu a snahách Spolku Piova poučiti a konečně spolek založiti, a to tak, aby zbudován jsa na základě úplné samosprávy a samostatnosti, požíval přece výhod, jež všeobecná tato organisace rakouského katolického tisku mu zaručuje.

Ukončivši tuto práci, odevzdává dnešním dnem prozatímní komité další vedení korporaci definitivní, t. j. výboru Spolku Piova, jenž jest veledůležitým orgánem zemské organisace katolíků v Čechách.

Na rozhraní tohoto nového, bohdá stkvělého období Spolku Piova děkuji co nejsrdečněji především pánům členům prozatímního komitétu za jejich obětavost a neúmornou práci, s kterou přes všecky překážky čestný úkol svůj provedli. Děkuji dále všem, kdož vyzvání komitétu Spolku Piova poslechli, práci jeho šli vstříc, za členy přistoupili, nebo spolek velkomyslnými dary podpořili.

Než, vznáším dnes také prosbu k velectěnému výboru, aby v osvědčené obětavosti setrval a s nadšením jako dosud i nadále svorně a jednomyslně za vůdčí ideu Spolku Piova pracoval.

Členy spolkové a příznivce žádám, aby neopomenuli žádné příležitosti býti apoštoly jeho a zjednávali mu přátele i pomoc hmotnou.

Modle se k Bohu za zdar této práce, uděluji všem přítomným i nepřítomným členům, přátelům a pracovníkům Spolku Piova své zvláštní vrchnopastýřské požehnání.

V Praze, dne 17. ledna 1907. † Leo kardinál ze Skrbenských, kníže-arcibiskup.

Po těchto srdečných slovech nelze než dodati, aby vznešené přání stalo se milým povelem k vydatné a svorné práci.

Katolická církev v Rusku. Počátkem tohoto roku vydala státní ruská rada normu pro katolickou církev, hlavně co do jmenování, přeložení a propouštění duchovenstva. Biskupové mají od nynějška právo jmenovací, potvrzení však jim dávají v mohylevském arcibiskupství guvernéři, v království polském vrchní guvernér ve Varšavě, v diaspoře pak ministr vnitra. Mohou býti ustanoveni i kněží ruské národnosti, kteří studovali v cizině, a v Polsku i kněží z jiných zemí s dovolením vrchního guvernéra. Profesory duchovní akademie v Petrohradě a v ostatních seminářích biskupských jmenuji též biskupové a potvrzuje ministr, v Polsku vrchní guvernér. Biskupové mohou kněžím již potvrzeným svobodně udělovati místa, ale mají to oznámiti. Má se za potvrzení, jestliže guvernér do měsíce jinak neodpoví. Biskup může každého kněze propustiti. Je-li působení kněze škodlivé míru, oznámí to ministerstvo biskupovi. Světská vrchnost může biskupu i nařídíti, aby takového kněze propustil. Ostatní předpisy týkají se postavení katolických křížů a náhrobních pomníků a konání katolických průvodů. Tyto jsou všude dovoleny, ale musejí býti oznámeny úřadům. Dosud katolický kněz musil si vzíti pokaždé průvodní list, chtěl-li opustiti osadu. Nyní dostane jako jeho kollega pravoslavný průvodní list na neobmezenou dobu. Katolické kláštery v Polsku, které byly dosud mlčky trpěny (jako v Italii, kde zákon o jich zrušení nebyl proveden), zůstanou i na dále, a administrativní právo guvernérů severní a severozápadní oblasti, zrušiti kláštery, se odstranilo.

Katolíci v Berlíně. Protestantský pastor berlínský Kotterba vydal tiskem svoji přednášku o náboženských poměrech katolíků a evangelíků, v níž poukazuje na katolické nebezpečí. R. 1817 bylo v Berlíně 186.500 evangelíků a 61.570 katolíků. Od té doby klesl počet evangelíků o 11 procent a počet katolíků vzrostl o 6·5 proc., takže katolíků roku 1900 bylo tamtéž 188.000. To působí pastorovi největší starosti. Velmi těžce nese krásný rozkvět katolického spolkového života. Teprve 1890 nastaly prvé katolické obce v Berlíně a okolí a dnes jest již přes 300 katolických spolků. Na každých 500 katolíků může připadnouti jeden řeholník. Pastor ukazuje na 15 filiálek katolické řeholní nemocnice, v nichž je na dvě třetiny evangelíků. V Berlíně bylo r. 1905 celkem 7 katolických nemocnic, 6 závodů pro nemocné dítky, 3 poutní domy pro muže, 8 pro ženy, 7 domů pro dělnice bez práce, 9 škol hospodyňských, 8 chudobinců a 3 zaopatřovací ústavy pro dívky. Pastor Kotterba denuncuje řeholní osoby, které vedou tyto ústavy, že mají povinnost evangelíky obraceti na víru katolickou.

Dvě slavnosti v klášteře sv. Voršily v Praze. V den Neposkvrněného Početí Panny Marie roku minulého skládala řeholní sliby sestra Marie Milada, roz. Msgd. Ebenstreitová, učitelka 5. třídy české obecné školy u sv. Voršily v přítomnosti J. M. nejdůsf. pana biskupa Msgr. Dr. Františka Krásla a p. spirituála Jana Plzáka. Slavnostního aktu súčastnily se mimo rodiče, Její Excellence šl. Anděla

Randová jako příbuzná dotčené sestry. pí. Marie Schmutzrová, chot c. k. vládního rady a účetního ředitele a j. v. Dne 10. prosince 1906 zavítal do chrámu Páně sv. Voršily důstojný pan- primiciant Josef Šauer z Augenburgu, c. k. školní rada a bývalý profesor c. k. českého ústavu ku vzdělání učitelek v Praze, aby přinesl v milé naší svatyni obět Nejsvětější; jeť tu několik řeholnic, bývalých jeho vděčných žákyň. O jaké city budily chvíle, kdy kladl důstojný kmet ruce na hlavu řeholnic, by jim požehnal. — Prosby tryskly z vděčných srdcí k Pánu, by jeho činnosti žehnal, jej sílil a dlouho zachoval ku blahu a prospěchu mnohých. *M. V.*

Úspěch slovinské knihy. Slovinský spolek sv. Mohorja vydal dosud na 11 milionů knih — dobré četby pro slovinský lid, asi jako naše »Matice lidu«. Každý člen dostane za 2 koruny ročního příspěvku pět dobrých, poučných a zábavných knih a kalendář.

»Katolické« Rakousko musí katolickým zváno býti opravdu jen v úvozovkách. Zřejmě to dosvědčuje také blahovůle, s jakou vychází úřady okupačních zemí. Před léty povolila vláda na srbsko-řecký kostel v Sarajevě půjčku 600.000 korun na 30 let. Dle jednoduchých amortisačních pravidel znamená to dar 1,400.000 korun. Trojnásob četným katolíkům darovala táž vláda na stavbu kostela 2000 korun! Stipendií dostávají v Sarajevě žáci: srbsko-řečtí 6450 korun, mohamedánští 3200 korun a katoličtí 700 korun. Své věrné odstrkovat a nepřátele hýčkat — taková byla politika Rakouska odjakživa.

Protestantská obec v Římě. Za předsednictví vrchního konsistoriálního rady Möllera, zvláště k tomu účelu z Berlína do Říma vyslaného, byla tam dne 16. ledna zřízena definitivní protestantská obec, spojená s pruskou zemskou církví.

Mariaviti v Rusku dáni do klatby. K zakročení polského episkopátu byla dle »Zeitu« v katolické kathedrále v Plocku od biskupa přečtěna z nařízení papeže veliká exkomunikace nad hlavami Mariavitů. Byla jim určena lhůta 20 dnů k navrácení.

Kněžská stipendia. Kapitál, který v Rakousku složili katol. duchovní na studijní stipendia nadaných, chudých mladíků, činí celkem 6,211.321 zl., z čehož dostává 1934 stipendistů ročně 231.668 zl. V Čechách studijní fundace založené katolickými kněžími pro žáky škol středních a vyšších činí 1,487.176 zlatých. Kdo prohlíží si úřední vyhlášky studentských stipendií, vidí, že katolický klerus jako zakladatel stipendií převyšuje ostatní světské fundatory velikou většinou.

Tyrolané proti »Volné škole«. Spolek »Volná škola« pokusil se vnésti agitaci za odkřesťanění školy též do »černého Tyrolska«. Nepochodil. Na 443 obcí německé části Tyrolska podepsalo proti snahám tohoto zednářského spolku protest a dne 10. ledna v Inšpruku konána protestní schůze, jíž předsedal baron Riccabona a na níž řečnili dr. Luchner, P. Hoffmann S. J. a j. byla svědkem jednomyslně tisíci katolíky projeveného rozhořčení. Bude se tedy »volným« v Tyrolsku dařiti nevalně.

Statistika z Lourd. Roku 1906 slouženo bylo na slavném tomto poutním místě 40.800 mší sv. Komunikantů bylo 407.000. Cely koupací navštívilo: oddělení ženské 43.546, oddělení mužské 24.067 osob. V mnohých případech odměněna důvěra poutníků nápadným uzdravením; 116 těchto případů bylo ohlášeno v zjišťovací kanceláři. Kancelář tuto za účelem studií navštívilo 280 lékařů. Poutních vlaků přibylo 240 se 101.331 poutníky. Z vynikajících návštěvníkův sluší uvésti kard. Katschthalera ze Solnohradu, nuntia msgra. Tontiho, 46 arcibiskupů a biskupů a 27 jiných prelátů. Počet jednotlivě přibylych poutníků v počtu tomto neuvedený byl ovšem mnohem větší.

Výstraha. Nejmenovaný přítel mládeže ve vídeňském »Vaterlandu« uveřejňuje výstrahu před novým spisem, jejž firma Freitag a Tempský právě rozesílá všem ředitelstvím středních a učitelských škol a jenž nese jméno »Deutsche Literaturgeschichte von Engel«, s prosbou, aby žákovstvu byl doporučován. Ve spise tom velebí se dílo Luthrovo k odtržení Německa od Říma. Velebí se dále Straus, Feuerbach, Harnack, Häckel a j. O Nietschovi se v něm praví, že na jeho spisy smí se klásti pouze měřítko umělecké, ale nikoliv mravní. Tendence celého díla je všeněmecky protirakouská.

Ministerstvo italské podalo ve sněmovně návrh zákona o nedělním odpočinku. Podle něho ředitelstva a majitelé průmyslových závodů jsou zavázáni dáti dělnictvu týdně, a to v neděli, 24 hodin nepřetržitě odpočinku. Pracovní doba se nesmí k vůli tomu zvýšiti.

Nemocnice Alžbětinek v Praze. — V nemocnici Alžbětinek na Slupi v Praze, založené r 1720, jež čítá 68 lůžek, byly ošetřovány v roce 1906 mimo četné ambulanční případy 1124 nemocné. Propuštěno bylo: 703 vyléčené, 202

zlepšené, 22 nevyléčené, 141 zemřela a 56 zůstalo na konci roku v dalším ošetřování. Počet ošetřovacích dnů obnášel 21.110, tak že na jednu ošetřovanku připadá průměrně 19·7 dne. Vyznáním byly, až na 14 evangeliček a 2 israelitky, katoličky. Vdaných bylo 206, vdov 233 a ostatní svobodné. Dle povolání bylo 51 choti úředníků, 19 učitelek, 34 chovanek ústavů a ostatní osoby soukromé aneb služebné. Větších chirurgických a gynaekologických výkonů provedeno 142. Mnohé z těchto chirurg. výkonů provedl z obzvláštní ochoty a nezištnosti univ. doc. p. Dr. R. Jedlička. S povděkem dlužno zaznamenati, že i loni byl větší počet chudých rekonvalescentek přijat do ústavu císaře Františka Josefa I. v Tuchoměřicích. Domovem byla u 34 nemocných Morava, 4 Slezsko, 6 Halič, 2 Dolní Rakousy, 1 Korutany, 1 Štýrsko, 1 Uhry, 1 Bavory, 1 Badensko a u ostatních Čechy. Z příčin smrti byly častější tuberkulosa, v 38 případech, marasmus ve 14 případech, rakovina ve 12 případech. Vrchní admin. správa nemocnice spočívá již po mnohá léta v osvědčených rukou představené konv. Alžbětinek Marie Ignácie Rabasové. Lékaři ústavu jsou: primář Dr. J. Lenz a ordinarius Dr. K. Heinrich. V minulém roce zavedeno v nemocnici mnohé zlepšení na moderním základě zdravotním. — Do nemocnice přijímají se nemocné ženy a dívky bez rozdílu příslušnosti, náboženství, národnosti a stavu, stižené nemocemi vyhojitelnými nebo zlepšení schopnými; v prvé řadě služebné neb chráněnky dobrodinců ústavu, dále i jiné nemocné, jež však dlužno předem u správy nemocnice ohlásiti. Nemocní přijímají se, vyjma nejnutnější případy, od 6. hod. ranní do 8. hod. večerní. Skorem již dvě století působí sestry Alžbětinky v Praze; celé velkoměsto tvoří počet nemocných za minulá léta ošetřovaných. 145:562 nemocným poskytly již neúnavné ruce ochotných sester utišení a ulehčení v bolesti. Zasluhuje tudíž ústav všestranné a účinné podpory naší veřejnosti. Správa nemocnice vyslovuje tímto všem šlechetným dobrodincům, spolkům, korporacím i jednotlivcům, kteří na ústav penězi, potravinami, minerálními vodami atd. pamatovali, upřímné a vroucí díky. — Správa nemocnice podniká každý rok v Praze po domech sbírky, i prosíme, aby prosebnice nebyly oslyšány.

Kaplička na Šumavě. Činohra se zpěvy o čtyřech jednáních. Napsal Jan Švec-Blanický. Cena 80 hal. Tato pěkná katolická práce dramatická vhodná pro jeviště katol. spolků vesměs s úlohami mužů a jinochů (celkem 15 osob) vyšla právě jako číslo 4. v Bibliotéce dramatických prací a sólových výstupů pro jeviště katolických spolků a jednot, kterou pořádá Tomáš Škrdle. Objednávky přijímá a vyřizuje jen za hotové admin. družstva Vlast v Praze-II. Žitná ul. č. 26. nové. — Doporučujeme.

Prohlášení.

S velikým podivením dovídám se od svých přátel, že v kterémsi z posledních čísel »Bílého Praporu« vedle jiných i moje jméno uvedeno jest mezi přívrženci »Katolické Moderny«.

Ohražuji se proti této řekl bych obmezenosti, a pravím ničemnosti, co nejrozhodněji, neboť nikdy ani věty nenapsal jsem pro »Bílý Prapor«, nikdy nesouhlasil jsem s jejich stěžejními zásadami racionalisticko-materialistickými, jak dostatečně dosvědčuje moje činnost literární, hlavně však passus o poslušnosti v knize »Slovo k Otčenáši Fr. Bilka«. Že pak modernisté sami nepovažovali mne za svého přívržence, vysvítá nejlépe z toho, že nikdy v »Bílém Praporu« a »Hlídce« o mých publikacích nereferovali. Že jsem uveřejňoval své práce v »Novém Životě«, ještě ničeho neznamená: však se Modernisté ode mne ničemu nepřiučili; ostatně psali do »Nového Života« Julius Zeyer, Adam Chlumecký, Fr. B. Vaněk, Sig. Bouška, O. Tauber, Fr. Dohnal etc., mají tam své práce Ernest Hello, Leon Bloy, ba i jeden z českých Jesuitův — a mám právo, více než pochybovati, že by tito spisovatelé chtěli být počítáni mezi »Katol. Modernisty«!

Odmítám od sebe též buď vědomé neb zúmyslné tvrzení »Nového Života«, jež slepě přejímají i bohoslovci ve svém »Museu«, jakobych byl redaktorem aneb vydavatelem »Studia«, jež dle výslovného projevu redakce poskytuje autorům úplnou volnost, zůstavujíc je neobmezenými pány jejich plodův, takže tu nemůže býti řeči o nějaké frakci nebo straně, jak si ji představuje na př. »katol. moderna«, a jednou pro vždy prohlašuji, že jsem zodpovědným jedině za to, co jest podepsáno mým jménem a že nechci být počítán do žádné jiné strany, leč, dle I. Encykliky Jeho Svatosti Pia X., do »strany přátel Božích«.

V den Zjevení Páně 1907.

Jakub Deml,
kooperator v Třešti.

ROČNÍK XXIII. BŘEZEN 1907. ČÍSLO 6.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Německý básník Jindřich Heine mnoho let před smrtí měl tělo tolik schřadlé a na kostru vyschlé, že ošetřovatelka byla s to, aby jej bez námahy s jednoho lože na druhé přenesla. Svaly očních víček byly ochrnuty, takže leže neb sedě měl stále oči zavřeny a chtěje viděti, musel prsty svými víčka oční nadzdvihovati. Chorobou zatížen byl částečně i mozek. Mícha páteřní, z části též prodloužená mícha a část velkého mozku byly v nečinnosti, neboť jinak bychom si nemohli vysvětliti nedostatečnost výživy, téměř všeobecné ochrnutí a ochrnutí očních víček.

Jevila se tedy snad u něho porucha nebo nedostatečnost činnosti duševní? Nikoli! Právě naopak, on byl duševně čilý a pružný jako vždy, básnil, zajímal se o otázky literatury v Německu a Francouzsku, o politiku atd., přijímal rád návštěvy, jevil ustavičně náladu k satyře a o svém zuboženém stavu činil žertovné poznámky. V Ottově Slov. Naučném čteme o něm: »Roku 1848 ulehnul a nepovstal již ze svého »žíněného hrobu«, jak říkal, do smrti nesmírně zdlouhavé a mukyplné, zachovávaje i tu starou rozmarnost. Poslední jeho díla jsou: *Romancero* (1851) s doslovem, v němž vykládá svůj obrat k theismu z původního paganismu; *Faust, ein Tanzpoem* (t. r.) a *Vermischte Schriften* (1854, 3. sv. obsahující *Lutezii* a *Geständnisse)* a pohrobní *Letzte Gedichte und Gedanken* (Hamburk, 1869), zejména cyklus lyrický *Lazarus.*«[1])

Může někdo rozumný vážně tvrditi, že substance kůry mozkové jest myslitelem, že tělesná troska tvořila celého básníka a satyrika Heineho? Není to jasný důkaz, že materiální část netvoří celé bytosti člověka, že mimo zevnějšího materiálního člověka existuje ještě immateriální duchový člověk? — — — —

Nejvyšší a nejsložitější tvar dění duševního jest myšlení. Souhrnný název pro činnost myšlení jest rozum. Pokud člověk myslí, potud má rozum. Co jest myšlení? Myšlení, povšechně řečeno, jest představování, ale představování na vyšším stupni, představování účelné, záležející v tom, že přihlédáme k jakosti, k obsahu představ a podobnost nebo kontrast jich si uvědomujeme a na základě toho je logicky spojujeme nebo rozlučujeme.

[1]) XI. pg. 26. — Jak viděti, díla ta jsou vesměs prací jeho již za nemoci

Obvyklá definice myšlení zní: Myšlení jest vědomé a úmyslné spojování nebo rozlučování (rozpojování) představ dle toho, jak obsahem svým k sobě přislušejí. Myšlení tedy není nahodilé, zevnější, mechanické, pouhými zákony reprodukčními vzniklé sdružování, nýbrž logické (rozumové) spojování nebo rozlučování představ. Všeobecným, základním tvarem myšlení jest soud. Jeť soud vytknutí vztahu mezi představami podle obsahové stránky jejich. Nejjednodušší tvar myšlení jest vytknutí vztahu dvou představ podle obsahové stránky jejich, totiž soud: A jest B, neb A není B.

Jak viděti, myšlení předpokládá představy. Jsouť látkou soudu představy, po případě představy a vjemy, jež se ve vztah uvádějí. — Co jest představa? Představa v běžném smyslu jest obnovený vjem (dojem), který jsme již jednou měli, aniž tu jest adaequatní zevnější fysický podnět, jenž byl původně jeho příčinou. Představa tedy ku svému vzniku předpokládá vjem, a vybavení představy není nic jiného než vybavení t. j. obnovené uvědomění si toho vjemu.

A nyní jest otázka: je-li mozek myslitelem, kde jsou v něm deponovány a uschovány představy? Materialističtí monisté nám odpovídají: V kůře mozkové! Kůra mozková (resp. příslušná smyslová centra) jest přijimatelkou vjemů (dojmů) smyslových, a poněvadž představy nejsou nic jiného než obnovené »primární« vjemy, je kůra mozková spolu i uchovatelkou čili depositoriem představ. Fysickým podnětem způsobené podráždění periferních (receptorických) nervů indukuje stav podráždění v příslušném centru v kůře mozkové, způsobí alteraci, na níž centrum příslušným vjemem reaguje. Tento stav podráždění příslušného centra v kůře mozkové nezmizí, nýbrž zůstavuje stav latentního podráždění, jenž hmotnou změnou v struktuře elementů nervových jest repraesentován. O této hmotné změně ovšem nic bližšího nevíme, ale domníváme se, že bezpochyby záleží v určitém uložení a seskupení molekul. Stav podráždění centra v kůře mozkové zůstavuje stav latentního podráždění zejména, když fysický podnět byl silný, nebo slabý sice, ale za to dlouho trvající, nebo se často opakoval. Tento latentní stav podráždění může snadno různým způsobem býti v aktuální stav podráždění uveden a tím adaequatní představa aktivována, asi tak, jako struna stále stejně napjatá vždy tentýž ton dává. Správnosti názoru našeho — volají materialističtí monisté — svědčí i fysiologie.

Vizme, čemu učí fysiologie! Fysiologie učí, že pocity zevnějšími podněty skrze smysly zprostředkované zůstavují v nervstvu a v kůře mozkové materiální stopy, jakési molekulární změny, a poněvadž vjemy nejsou leč synthesí (associací) pocitů — nevybavují se pocity jako samostatné jevy, nýbrž vždy jen jako komponenty (složky), integrující části vjemové — tedy i vjemy a vjemové skupiny zůstavují hmotné stopy v kůře mozkové. Čím vjemy silnější, nebo déle trvající, nebo častěji se opakující, tím hmotné stopy po nich v kůře mozkové jsou trvalejší. Tyto hmotné stopy v kůře mozkové umožňují, aby vjemy, které jsme již měli (t. j. představy), opět se vybavily, třeba že zde

není zevnějšího podnětu, jenž byl fysickou příčinou primárního vjemu.

Fysiologie sice učí, že hmotné děje, jež mají v zápětí psychické děje, zůstavují hmotné stopy, že po každém vnějším podráždění nervů sensitivních zůstávají hmotné stopy v kůře mozkové, o podstatě těchto stop však že nic určitého nevíme, avšak ona tyto hmotné stopy nepokládá za fysicky repraesentované, v latentním stavu uložené vjemy resp. představy, nýbrž ona učí, že jsou to hmotné korreláty příslušných vjemů. — Hmotný korrelát však a představa jsou věci naprosto heterogenní.

Proti učení fysiologie, že vjemy jakožto psychické děje jsou s hmotnými ději sdruženy, nelze ničeho namítati. Tělo a duše jsou v nejužší jednotu vespolek sloučeny. Z této nejintimnější jednoty vyplývá vzájemné působení mezi tělem a duší. Duše reaguje na podráždění organismu a organismus na podráždění se strany duše. Somatické příčiny působí psychické účinky a duševní aktivita somatické změny.

Ovšem, materialističtí monisté neuznávají duše! Ale tu nastává opět otázka: Jak vysvětlí nám tedy bez duše aktivování představ pomocí pouhých pochodů hmotných resp. pomoci pouhého pohybu! Představy nejsou přec nic samostatně existujícího mimo naše vědomí, ony trvají jen, pokud si je uvědomujeme.

Představy jsou obnovené vjemy, — rozdíl záleží pouze v tom, že při obnovení vjemů zevnější podněty, jež byly fysickou příčinou primárních vjemů, scházejí, ale hmotná reakce neboli rozruch elementů nervových v příslušném centru kůry mozkové jest týž, jako při primárních vjemech.*) Vjemy jsou však synthesí integrujících částí t. j. pocitů, každý pocit však, jak jsme již dovodili, předpokládá nehmotný subjekt, který hmotnou reakci čili hmotný pohyb v příslušném centru v kůře mozkové jako pocit čije čili si uvědomuje. A tento subjekt, jak víme, jest nehmotná duše. Z toho následuje, že i vybavení vjemů t. j. představ předpokládá nutně nehmotný subjekt — duši. Neboť převede-li se — ve smyslu materialistických monistů — latentní stav podráždění v příslušném centru kůry mozkové na stav aktuálního podráždění, kdo hmotnou reakci tuto postřehuje a si uvědomuje jako obnovenou synthesi pocitů — představu?

Hmotné korreláty, záležející ve změně struktury elementů nervových v příslušném centru v kůře mozkové, nemohou tedy býti v latentním stavu uloženými představami, jak tomu materialističtí monisté chtějí, nýbrž ony jsou spíše jakýmisi drahami či kolejemi, po kterých se při podráždění hmotný děj ubírá, tak že

*) Vybavený vjem čili představa má menší jasnost než původní, smyslový vjem. Při vybavení představy súčastňuje se pouze příslušné centrum mozkové, při vnímání však čidlo, vlákno nervové, příslušné centrum mozkové a množství pocitů tělových, které při vybavení scházejí. Za to však při vybavování představy dotírají na člověka tělové a smyslové pocity, které právě má, následkem čehož vybavená představa na své živosti více méně ztrácí. Scházejí-li tělové a smyslové pocity, vracejí se představy i s původními tělovými pocity, jež vnímání provázely, a stávají se živějšími.

následkem této determinace při navoděném stavu podráždění navodí se týž rozruch elementů nervových, jako byl onen, na nějž duše reagovala příslušným vjemem.

Již a priori lze poznati, že nemožno, aby představy ve hmotném tvaru v kůře mozkové byly uloženy. Pocit jest nehmotný — o tom není sporu. Je-li pocit nehmotný, jest i vjem jakožto synthese pocitů nehmotný a eo ipso jest i představa nehmotná. Co však nehmotné jest, nemůže ve hmotném tvaru existovati a ve hmotě deponováno býti. »Avšak duše pozná . . . vrátivší se představu — píše Dr. Josef Durdík — jako starou známou, což by nemohlo býti, kdyby v ní samé skutečná stopa nebyla trvala, arciť stopa jinaká, než se dá hmotnými pouze pochody vysvětlit[1]). — »Wenn die Psychologie wirklich die Vorstellungen in die Ganglienzellen[2]) verlegt — praví Ludvík Busse proti Münsterbergovi — so begeht sie sozusagen eine psychologische Todsünde. Solche Introjektion ist eben falsch: nicht die Vorstellungen, sondern nur die etwaigen ihnen entsprechenden physiologischen Vorgänge dürfen in das Gehirn und in die Ganglienzellen »verlegt« werden.«[3])

A jak se to má s vybavením představ, jež vznikly ze vjemů složených, jejichžto složky jsou partialní vjemy prostřednictvím různých smyslů vzniklé? Mohu si na př. představiti kanárka, an zpívá, hodiny, any bijí atd. Jak patrno, představy ty jsou konglomeratem, složeným z partiálních představ: optických a akustických. Jsou-li představy ve tvaru hmotném v kůře mozkové uloženy, pak každá taková složená představa jest nikoli na jednom, nýbrž na dvou zcela různých a od sebe oddálených místech kůry mozkové lokalisována. Složka optická uložena jest v lalocích záhlavních, složka akustická v lalocích spánkových. — Tak jest tomu i při jiných představách složených. Představím-li si na př. růži nebo jinný vonný květ, tu optický dojem uložen jest v lalocích záhlavních, čichový dojem v závitku nazvaném »gyrus uncinatus« laloku spánkového. Umístěna jest tedy každá složka představy na pomezí jiné soustavy. Neboť čidlo, vlákno nervové a centrální zakončení (v kůře mozkové) tvoří uzavřenou soustavu.

Odkud to však, že při vybavování takových složených představ, jichžto složky na zcela různých místech kůry mozkové jsou lokalisovány, nevybaví se jedna složka bez druhé, pro sebe, nýbrž současně s druhou, že na př. podrážděno-li místo, kdež deponována jest složka optická, vybaví se netoliko složka tato, nýbrž současně i příslušná složka akustická, čichová atd., a že složky ty v jediný psychický komplex — představu se associrují?

Materialističtí monisté odpovídají: Místa, na nichž deponovány jsou k sobě příslušné partiální představy jakožto integrující části složené představy, spojena jsou navzájem drahami. Podrážděno-li na př. místo, v němž uložena složka optická, navodí se prostřednictvím dráhy stav podráždění též na místě, kde uložena na př. příslušná složka akustická.

[1]) Rozpravy filosofické pg. 111.
[2]) V kůře mozkové.
[3]) Geist und Körper, Seele und Leib, 1903, pg. 47.

Ale z místa, kdež uložena složka optická, vede množství jiných drah na různá místa kůry mozkové, kde uloženy jsou jiné různé představy. Proč podrážděním místa, v němž uložena složka optická, nenavodí se prostřednictvím těchto drah stav podráždění též na jiných místech kůry mozkové a nevybaví se jiné představy, proč právě navodí se stav podráždění jen na tom místě, kde uložena integrující část složené představy? A proč při vybavení na př. představy růže s vybavením optické představy růže současně vybaví se právě jen docelující představa její, představa příslušné vůně a nikoliv místo této představa nějaké jiné vůně neb i odporného zápachu? Vždyť v závitku »gyrus uncinatus« zvaném laloku spánkového uloženo na sta představ různých zápachů?!

A kdo associruje integrující členy složené představy v jeden celek, takže současně k sobě pevně lnou a vytvořují složenou představu? Pouhou drahou nedají se v různých místech kůry mozkové lokalisované složky složene představy ve vzájemný vztah uvésti.

Jak se má věc v příčině vybavování představ? Bez schopnosti, moci vybaviti představy dle potřeby, neměla by paměť žádné ceny, a všecko účelné představování, tudíž veškeré přemýšlení a uvažování, bylo by nemožno. Kdo působí, aby představy vybavovaly se, kdy chceme nebo kdy jich potřebujeme? Jakým podnětem aktivuje se stav latentního podráždění (ve smyslu materialistických monistů) v příslušném centru v kůře mozkové?

Aby smyslový vjem vznikl, musí příslušné smyslové centrum v kůře mozkové býti podrážděno; aby představa se vybavila, musí rovněž smyslové centrum býti podrážděno, ale podněty tohoto podráždění jsou naprosto různé. Při vnímání děje se podráždění příslušného smyslového centra v kůře mozkové zevnějším, fysickým podnětem prostřednictvím periferního podráždění nervu smyslového, avšak jakým podnětem děje se podráždění příslušného centra smyslového při vybavování představ, čili jakým podnětem přeměňuje se latentní stav podráždění ve stav aktuálního podráždění? Fysický podnět to nemůže býti, ať jest jakýkoli, neboť jakýkoli fysický podnět, působící podráždění smyslového centra, nepůsobí, jak ze zkušenosti známo, vybavení představy, nýbrž mívá v zápětí vždy jen »primární« vnímání. — Zde nezbývá leč přijmouti psychický podnět. —

Ano, jen z té příčiny jest duše s to, aby představy své od jakýchkoli vjemů s plnou jistotou rozeznala, protože představy jakožto produkty své vlastní aktivity poznává, vjemy však jako determinace odjinud. Kde toto jasné poznání chybí, jako na př. u nemocných a opilců ve stavu deliria (blouznění), nebo při »živém snu«, tam odpadá určité a jasné rozeznávání mezi vnímáním smyslovým a volným představováním, a představy utvářejí se v hallucinace — člověk výplody svého představování pokládá za předmětné, ve skutečnosti existující. — —

Tolik ohledem na představy, jež ku svému vzniku smyslové vjemy předpokládají. Ale jak se věc má v příčině představ, jež ze vjemů smyslových nevznikly? Kterak ty jsou v kůře mozkové

fysicky repraesentovány? Myšlení jest vědomé a úmyslné spojování nebo rozpojování představ podle obsahové příslušnosti jejich. Avšak při tomto výměru platí slovo »představa« ve smyslu obtěžkaném, ve významu co nejširším, pojímať v sobě netoliko to, co označujeme slovem představa v užším smyslu, nýbrž i vše, co označujeme výrazy: psychologický pojem (všeobecná představa. obrys), logický pojem, pomysl, věta, poučka, zásada, výrok, soud atd. Kterak tyto představy v širším smyslu jsou v kůře mozkové fysicky repraesentovány, resp. hmotně deponovány?

Kterak fysicky repraesentována jest n. př. představa času, představa věčnosti (prázdná řada časová neobmezená), představa prostoru obmezeného i nekonečného, představa síly, vztahu, příčinnosti atd.? — Kterak fysicky repraesentovány jsou pojmy obecné, jimž žádný předmět ve skutečnosti není úplně přiměřen, na př. pojmy: pták, ryba, ssavec, strom atd.? Smysly mohou jen konkretní předměty percipovati, a mohou tudíž jen představy konkretních předmětů v kůře mozkové ve smyslu materialistických monistů fysicky repraesentovány býti, — pojem jest však nevěcný, jest abstrakcí buď bezděčnou neb úmyslnou získaný. Smyslové podávají nám pouze látku (vjemy a tím i nepřímo představy konkretních věci), na níž abstrakci provádíme. Bez pojmů zvláště úmyslnou abstrakcí povstalých nebylo by vědy. Vždyť myšlení vědecké operuje zejména pojmy úmyslnou abstrakcí získanými. Pojmy tyto musejí býti přec někde uloženy, poněvadž my při konání soudů netvoříme si jich pro každý případ teprve abstrakcí, nýbrž prostě je dle potřeby již hotové vybavujeme. — Kterak fysicky repraesentovány jsou pojmy geometrické: trojúhelník, čtyřúhelník, mnohoúhelník atd. atd.

Kterak fysicky repraesentovány jsou pojmy odtažité, jež nějakou vlastnost nebo pouhý vztah vytýkají, jako jsou n. př. pojmy: pilnost, klid, ruch, koupě, prodej atd., anebo pojmy ethické: ctnost, hřích, pokora, láska, přátelství atd., anebo pojmy aesthetické: krása, velebnost, lepost atd.?

Myšlením, zpracovávajíce představy jakožto danou látku, dobýváme nových poznatků (věty, poučky, soudy atd.). Tyto nové poznatky stávají se látkou t. j. představami pro další soudy. Postupujíce pak od známých poznatků, domáháme se z nich sestavováním opět dalších nových komplikovanějších poznatků atd. Toť postup, jímž se béře veškeren intellektuální vývoj, vzdělání rozumové. Avšak nezbytnou podmínkou pokroku u vzdělání rozumovém jest uchování poznatků již získaných. A tak jest otázka: Kterak fysicky repraesentovány či hmotně uschovány jsou získané již poznatky? Abychom příklad uvedli! Kterak fysicky repraesentován jest mathematický poznatek: $\cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha = 1$? V jakém uložení a seskupení molekul záleží. Grafické označení poznatku toho mohlo by býti — ve smyslu materialistických monistů — fysicky repraesentováno jako optická představa, — ale kterak jest pomyslný obsah toho poznatku fysicky repraesentován? Aneb, kterak fysicky repraesentována jest mathematická poučka, že algebraická rovnice n tého stupně o jedné neznámé má n realních různých nebo splývajících kořenů?

Pravý poznatek jest soud všeobecně platný a nutný t. j. soud apriorický. Mathematika (a všecky vědy, jež v theoretických částech svých užívají mathematiky) operuje par excellence soudy apriorickými. Kterak soudy tyto jsou fysicky repraesentovány? Důvod pro pravdivost jich vzat jest nikoli ze zkušenosti, nýbrž z čistého názoru. Kterak důvod pravdivosti a nutnosti takových soudů jest fysicky repraesentován? Kterak jest fysicky repraesentován důvod, že soud (zásada): »rovné k rovnému přičteno dá zase rovné«, jest všeobecně platný a nutný?

Myslíce, přihlédáme k jakosti čili k obsahu představ a je na základě toho logicky spojujeme nebo rozlučujeme. Již dobývání logických pojmů děje se tím, že přihlížíme k obsahu představ a společné znaky jejich abstrahujeme. Avšak kdo jest to v nás, jenž, k obsahu představ přihlédaje, tuto abstrakci koná t. j. z obsahu představ vše neurčité odlučuje a společné znaky vytýká a v jednotu sebírá, takže odtažený pojem ve svém obsahu má jen to, co příslušným představám jest společné a stálé?

Kdo jest to, jenž k obsahu představ přihlédaje, logicky je spojuje nebo rozlučuje! Kdyby myšlení záleželo ve hmotných pochodech v mozku, pak by podléhalo fysikálně-chemickým zákonům. Spojování představ dělo by se a bylo by řízeno nikoli dle zákonů psychologie a logiky, nýbrž dle zákonů chemické látkové příbuznosti a dle zákonů fysikálních o vedení galvanického proudu, střídání energie atd., a tu by se stalo, že by soud neb úsudek nějaký byl dle zákonů fysikálně-chemických nutný, kdežto dle zákonů logických byl by nemožný. S nutností bychom myslili, s nutností představu A s představou B spojovali, avšak neznamenali bychom, že obsah představy B z obsahu představy A nutně následuje a že je mezi nimi logický a objektivní vztah.

Kdyby mozek byl myslitelem a myšlení záleželo ve hmotných pochodech v mozku, tuť by vše, cokoli člověk myslí a jedná, bylo produktem pouhé mechanicko-kausalní nutnosti. Dejme tomu, že n. př. učitel zkouší žáka. Mozkem, nervy, jazykem a hrtanem vytvořená hlasitá slova učitele resp. zvukové vlny mluvených slov jeho působí na ucho, nerv a mozek žáka a vybaví v mozku jeho řadu fysiologických processů, chemické výboje, výchvěje, přemístění molekul, na něž se prostřednictvím motorických buněk nervové pochody a konečně pohyby mluvidel pojí, jež pak opět chvění vzduchu způsobí: to jest odpověď. Odpověď žáka jest s přírodní nutností resultující produkt jeho mozkové a nervové činnosti. Správnost či nesprávnost odpovědi nezávisí na jeho vědění či nevědění, důmyslu či obmezenosti, nýbrž na okamžité konstellaci představ ve hmotném stavu v jeho kůře mozkové uložených, jež se dle zákonů fysikálně-chemických beze všeho zření k obsahu jejich nutně v soudy spojují. — Bude někdo rozumný něco tak absurdního jako objektivní pravdu přijímati?

Žádné fysikálně-chemické zkoumání skladby kůry mozkové a mozkové substance vůbec neobjevilo by ani v napjetí, ani ve způsobu uložení a pohyblivosti molekul a atomů důvod, proč mělo by se díti spojování nebo rozpojování představ ve hmotném

tvaru v kůře mozkové uložených dle zákonů logických a nikoli dle zákonů fysikálně-chemických.

Záleží-li činnost myšlení jediné ve hmotných processech mozkové substance resp. kůry mozkové, pak myšlení není ovšem nic jiného, než funkce hmoty, než pohyb a náraz hmoty resp. jejich molekul a atomů, neboť veškeré processy hmotné, ať fysikální ať chemické, dají se převésti na pohyb. Materialističtí monisté skutečně také učí: Fysika a chemie určuje myšlenky člověka, neboť myšlenka neexistuje než jako pohyb hmoty. Tedy vznikne-li v někom myšlenka, někoho zavražditi, a provede-li myšlenku tu, není spáchaná vražda nic jiného než přírodní nutný výsledek daných poměrů pohybu hmoty, jelikož všecky jevy jsou předem určeny disposicí a pohybem hmot.

Avšak kde jest pohyb, musí býti i příčina pohybu. Jaká jest však příčina pohybu jevícího se jako myšlení? Podle zákona příčinnosti každý jev má příčinu svou v jevu bezprostředně předcházejícím. Než který jest to ten bezprostředně předcházející děj, jenž jest příčinou myšlení jakožto děje pohybu? — Pocity mají své zevnější fysické příčiny. Jsou to, jak jsme seznali, vnější hmotné podněty, jež skrze čidla nervy smyslové podráždují, a nervy smyslové redukovaný děj podráždění odvedou do příslušného centra smyslového v kůře mozkové. Ale jaký podnět jest příčinou pohybu v kůře mozkové, jevícího se jako myšlení? Snad skrze podráždění nervů smyslových energii nervovou uvedou se hmotné částice, jichž se týče, v pohyb a navodí myšlení? Materialističtí monisté skutečně jsou toho názoru. Smyslovými dojmy bývají prý příslušné částice kůry mozkové povzbuzeny k vzájemné činnosti, jež »myšlení« a »cítění« jmenujeme. Avšak my myslíme a cítíme i bez činnosti smyslů, n. př. potmě, v absolutním tichu?! Co tedy uvádí v pohyb ony částice, aby navodilo se myšlení?

Pohyb může jen pohyb zploditi nebo v potentiální energii se proměniti, nikdy však nemůže myšlenku zploditi. Ať již jest pohyb hmotných částic přímočarný neb elliptický nebo kývadlový nebo jakýkoli, ať pohyb k pohybu se pojí, ať jednotlivé pohyby se vždy více rozvětvují a stále jemnější tvary na se berou, nikdy nebudeme moci nahlédnouti, kterak z pohybů, třeba i sebe komplikovanějších, a spolupůsobení fysických sil myšlení může vzejíti. Nikdy nás materialističtí monisté nepřesvědčí, že se to v povaze pohybu zakládá, aby pohyb jako pohyb přestal a jako myšlení se objevil. Práce jednotlivých sil, jevící se jako pohyb, dá se dle mechanických zákonů sloučiti v jedinou výslednici zcela téže povahy, jako jsou komponenty, tedy v pohyb massy. Z toho následuje, že z pohybu materiálních částic mozkové substance, byť i sebe složitější byl, nemůže nikdy myšlení vzejíti, nýbrž zase jen pohyb.

Leibniz ve své Monadologii (17.) uvádí příklad. Dejme tomu, že je nějaký stroj, jenž pomocí zařízení svého myšlení, cítění a představování působí. Mysleme si stroj ten zvětšený, při čemž jsou tytéž poměry zachovány, tak že bychom do něho mohli vstoupiti jako do nějakého mlýna. Vstoupivše do něho a prohlížejíce si jeho vnitřek, nacházeli bychom vždy jen části, jež se vzájemně pohánějí, nikdy však něco, čím by mohla býti vysvětlena představa.

Kdybychom měli astronomickou známost mozku t. j. takovou známost všech jeho částí a jejich vzájemného postavení a jejich pohybu, tak že by se jejich postavení a pohyb daly v kteroukoli dobu s touž určitostí vypočítati, jako postavení a pohyb těles nebeských, tu by nám, jak du Bois Reymond dí, duševní pochody rovněž tak nepochopitelny byly, jako nyní. Astronomická známost mozku neodhalila by nám prý v něm ničeho než pohybovavanou hmotu.*)

Jak ze všeho, co jsme uvedli, patrno, není a nemůže býti mozek resp. kůra mozková myslitelem. Stručné resumé naší úvahy o mozku jakožto mysliteli jest:

Kdyby kůra mozková (a mozek vůbec) byla myslitelem a depositoriem představ a myšlením získaných poznatků, tu by buď

a) musela kůra mozková v té míře přirůstati a se zvětšovati, v jaké by nových poznatků přibývalo, takže by každý nově přibylý poznatek představoval nový přírůstek nervových elementů kůry mozkové, což jest, jak jsme se přesvědčili, nemožno, ježto gangliové buňky kůry mozkové množí se pouze v embryonálním stadiu, v dospělém pak stavu počet jejich jest stálý. A kdybychom místo pouhé kůry mozkové pokládali třeba i veškerou hmotu mozkovou ze uchovavatelku představ a poznatků nabytých, na věci to ničeho nezmění. Neboť lebky i nejučenějších lidí nejsou zpravidla větší a mozky jejich těžší než lebky a mozky lidí obyčejných. Aneb

b) musel by každý nově nabytý poznatek záležeti v nějaké molekulární změně v struktuře elementů nervových kůry mozkové (aneb mozkové substance vůbec), jak to materialističtí monisté v příčině představ ze smyslových vjemů vzniklých přijímají. Avšak tu by kůra mozková (neb mozek vůbec) byla pouhým repositoriem, a to pouze poznatků ze smyslových vjemů získaných. Poznatky ty byly by zde jako svazky knih různého obsahu v nějaké bibliothéce vedle sebe umístěny. Než my máme též poznatky, které z elementů smyslových nevznikly, nejsou na smyslových vjemech závislé. Nacházely by se tudiž v této mozkové bibliothéce i představy od smyslných dojmů rozdílné, představy, jimžto pouze logická nebo psychologická jsoucnost jakožto pojmům abstraktním přisluší, byly by zde tak zvané imaginární veličiny a poučky mathematické, abstrakce, determinace, kombinace filosofů, výtvory obrazotvornosti básníků, malířů, podávající obrazy vybájené, obrazy něčeho nebývalého, domněnky či hypothese zpytatelů, koncepce děl literárních a uměleckých, koncepce válečných plánů vojevůdců atd. Kdo jest původcem jejich, odkud se vzaly, jelikož nezávisle na dojmech smyslových vznikly, takže dojmy (vjemy) smyslové netvoří jejich stavivo? Poznatky a pomysly takové zůstávají v mozkové bibliothéce neumístěny a nezařaděny! Kam s nimi?

A dejme tomu, že všechny pomysly a poznatky bez výminky jsou v mozkové kůře jako svazky knih v bibliothéce zařaděny, — pak jsme tím ještě ničeho nezískali. Neboť není tu nikoho, kdo by nápisy jejich s označením obsahu četl a dle nich

*) Dr. Bois Reymond, Ueber die Grenzen des Naturerkennes pg. 21,- 26.

svazky vyndaval, je četl a ze čteného a vlastních přídavků něco nového kombinoval a tvořil.

Patrno, že kůra mozková a mozek vůbec není a nemůže býti v žádném vzhledu dílnou duševní práce, — že není a nemůže býti myslitelem. A přec zde něco jest a býti musí, co prostřednictvím smyslů opatřený sobě material ovládá a jej zpracovává, získanými představami a poznatky svobodně disponuje, je, pokud se obsahové příslušnosti týče, navzájem srovnává, spojuje nebo rozpojuje a způsobem tím nových poznatků dobývá, tyto opět v apriorické formy spojuje a nové poznatky objevuje atd. a poznatky takto získané v paměti ukládá a cestou tou hledá pravdu a krásu. To »něco« nemůže býti nic hmotného, nýbrž něco nehmotného, neměřitelného. Logickou nutností vedeni jsme zde k přijetí a uznání nehmotné, substanciální duše, která mimo a vedle soustavy nervové existujíc, jest příčinou psychických činností, jsouc s tělem v podstatnou jednotnost spojena. (Pokračování.

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Obraz druhý.

Ač útulná, přece nádherná komnata královského hradu. V pozadí i na levé straně po dvojích dveřích, zavěšených koltrami. V pravé stěně okna na náměstí.

Výjev prvý.

Sluhové dokončili poslední úpravu komnaty pro obyt Touženky — přisunuli křeslo, bílými kožešinami vyložené, k zadnímu oknu; postavili na kredenci kytici ve váze z doužkujícího skla atd. — a odcházejí dveřmi na pozadí do chodeb. Hofmistr Ondřej Trepka a Trud vycházejí jedněmi dveřmi levé strany z komnat princezniných.

Hofmistr:

Po letech zas vážný úkol smutný . . . .
Jeho Milost ale věří šeptalům . . . .

Trud (odevzdaně):

Velí král! Jest otec! Jeho vůle budiž!
Jiný zkus tu štěstí své a um.

Hofmistr (s omluvou):

Když ty kněžnu vážností snad trudíš,
snad i hloubkou bádajících dum.

Trud:

Nebe chraň! Vždyť křehké vesny kvítí
láme bohatá již rosa. — Kudy jíti?

(Hofmistr jej provází krok ku dveřím na pozadí.)

Od choroby pomohl bych snady;
ale loutkou býti dvora rozmarům,

potajmu se dopouštět i zrady,
ač soud neschvaluji — — —

Hofmistr (u dveří rychle):
Tady, tady! (Trud odchází.)

Výjev druhý.

Ondřej Trepka prohlíží úpravu komnaty pochvalně si pokyvuje; ze dveří na pozadí vyhlíží zvědavě krevní písař se smolnou knihou zločinných vyznání pod paží.

Ondřej Trepka (samolibě):
Vstup jen dál! Viz, dílo mistra chválí.
Vzorně útulné jsem hnízdo uvil
Toužence.

Krevní písař:
A div buď nenadálý,
mistr Nesvětlo by klamně mluvil,
princezna že nemocna je k smrti.
Zdráv buď Jeho Milost, pán a král náš,
spanilá nám, zdráva buď i kněžna,
brzy výbavu by na sobáš
chystala jí péče vaše něžná,
pane hofmistře ctný vzácné pozornosti!
Mne zbav nebe jedné od necnosti:
Láskám Vašim závidím, — té hlavě
vážné lysiny! Ji přízeň kněžny sluní
minulé dob bouřných po mrakavě, —
blažen kmet i v stínu, kde ctná krása trůní!
Jinak hlavě mé, kštic bujných ve záplavě!
Já jen stíny chmurných vídám kob,
kde zní kletby rouhání a zlob,
kde i neviny kdys nářky duní,
mistr kat-li táhne na skřipec,
utahuje svory palečnice.

Ondřej Trepka (žertovně):
Na ústa ti, mluvko, proštipec!
Závist nenamel slov planých více!
Právě děl jsi, písaři knih smolných:
po minulé bouři . . . Blahý čas!
Vítěz král náš; zbojců nepovolných
v pádu mohyly, štval zbytky v úprk Třas.
Jen by Touženka též byla zdráva; —
blaho bylo by, kde mír a sláva.

Písař:
Pod závorou kněžic Odvaha!
Tam již vodu krví nebřídí!

Trepka:
Žhavější mu tam as podlaha,
než kde štípal v boje víru lebky.

Písař:
Hlavu za úřad dá pana Onše Trepky!
Ten vám, pane, jinak závidí.

Snad i pod Touženky patou hebkou
on by raději než vy — byl trepkou!

Trepka:

Máš ty, knihomole, hubu lepkou.

(Písař spíná ruce na odprosy.)

Promíjím. Však hleď se u lidí,
jimž mé není mírné povolnosti.

Písař (se strojenou kajicností):

Jazyk měkký úd, však láme kosti.

(Vážně): Ač ni lží se pověst neštítí,
ale zde prý sotva pravdy chybí.
Vojna byla, krve prolití —
a jen pro Touženky úsměv libý,
ač už královici dávno usouzena.
Nač ten svár? Kdo z dvořan procítí,
jak rve lidu hruď ztrát mnohých bol — —

Trepka (opatrně):

Nemluv dál! Zde slyší kout i stěna,
aneb o hlavu být nižší vol!
Jeho Milost, velebný náš král,
— Bůh jej živ! Král ráčí zbožný býti,
z berní kdys i světlo věčné nítí! —
šedé hlavy svolav do své rady,
kde já s žezlem po boku mu stál,
děl: »Nám věrní milí! Za úklady
o Náš dům a milovanou dceř — —«
Leč už mlknu. I stín minu zrady.
Víme my: ctný boj byl bez vyhnutí.
Vše ví tajný sbor — a lid mu věř!

Písař:

Straka ze kře letí a dvě v keř . . .
Ránu zdůvodňuje meče tnutí?
Mlčím též, bych nebyl v nemilosti,
jako Hloubal, poctivý náš Trud.

Trepka:

Vlastní vinou lkej svůj na osud,
jen co sieš, půda tobě rostí.
Nad pobitých stoje hlubou jámou,
slavné bojiště on zval nám Hakeldamou,
o hoře cos plkal zabíjení,
padlé vítěze kde hrobil v mohyly.
Za horu on lebek místo cení,
kde dva potentáti o čest soudili!

Písař:

Plká? Lká! Lhal?

Trepka:

A snad pravdu děl?
Kde náš orel vítězně se skvěl!

Písař (hořce):

Rozum muže neceň podle šedin . . . .
Z výsledku ty hádáš na příčinu:

Slavný děj — tož čestnost v krutém kynu,
který hubí rozkvět měst i dědin.

Trepka (dlaně na uších):
Nemluv! K dvoru oddaností slynu —

Písař:
Kšafty píše zločinců, tu mlčím
v mučíren a šatlav sklepeních;
vyjdu na den z nich a ihned vlčím:
mluvě, bych se sám bál smolných knih.
Kdo mé rouhání v ně vnese brkem vraním?

Trepka:
Mluvku nezradím, ač řeč mu haním.
(Zvídavě): Mluvil's takto stranou královici,
chodě do vězení na výslechy
se soudci?

Písař:
Zda smím!?

Trepka:
On s pevnou lící
na stinadla vstoupí?

Písař:
Bez pochyby,
sic by v posled byl nám na výsměchy.
Hrdě nese šíji, rytíř zdatný.

Trepka:
Kdyby raději on . . . ovšem kdyby . . .
z okovů a věže v útěk chvatný?

Písař:
Přál bych, svoboden a zdráv by spěchal domů!

Trepka (se strojeným hněvem):
Zrádce krále pomohl by k tomu!

Písař:
Planá obava! Co za domněnku!

Trepka:
Myslím, dejme tomu . . kdyby byl už venku . .

Písař:
Pak též pozor bdělý na Touženku!

Trepka (s úlekem opravdovým):
Co víš, co díš?

Písař:
Marna vaše péče
o komnaty výslunné a vzdušné!
Přes hory a doly s ním, vám z léče!

Trepka:
Není Její Milost dítě neposlušné.
(Lstivě): Potom zajatec — vždyť dosud tady!

Písař:
Žel! A nikde úkladu ni zrady.

Trepka:
Tys jej tedy viděl?

Písař (mává záporně rukou):
Slavná appellací
plný týden už oň bez turbací.
Trepka (radostně):
Nepodal se!
Písař:
Vám se mužnost líbí?
Trepka:
Když se kryje. Samota ji v ocel tříbí . . . .
Písař:
Ale hlavu chystá veřejně
na stinadla.
Trepka:
Pravím dopřejně:
Kéž dá strhnout ona lešení (ukazuje z okna)
Jeho Milost; přec mne zase těší,
že již týden appellační rada
na odsudku kličky nemění.
Písař:
Aspoň vězeň klidu nepohřeší!?
Krutá vůle tady na náměstí
pranýř staví slepé Justicii!
Touženka snad s ním by došla štěstí —
jí tu před zraky krev jeho lijí!
Trepka:
Sentencí tak appellační chtěla,
dcera královská by trest ten uviděla,
že zrak vznesl toužně na liliji;
(vítězně) já však, hofmistr, slov planých bez rvanic,
komnatu jsem tuto volil pro ni:
ať se před ortelem soudu skloní,
— by přec neviděla nic!
Písař:
Tam přec zřela tichých do zahrad —
Trepka:
Duše květ by v nejistotě vad?
Písař:
Zde má vidět, ten jak pro ni hrdlo klad',
jenž by štípil jí jen blaha sad.
Trepka:
Lidští soudové jsou — žel! — už tací:
nic nemění zemská appellací;
odsouzenci k očím váže šat,
aby nevida, byl viděn všude,
slyšel, jak mu umíráček hude.
Zde však milost, vazby odstraníc,
bdí, by smrt tu neviděla nic!
Písař:
Mluvme jasněji než potrhané dudy,
Vaše Opatrnosti: jak, kdy a kudy?

Trepka:
Královna jen kyne ku příkladu:
(v sázku dávám bílou svoji bradu)
»Mlha přede mnou, mha za mnou!« dic, —
nic ji neuzří! Jde k štěstí, nebloudíc.
Přadena jsou, vlákna jsou a nitky —
i pan král má druhdy před očima mžitky!
Král snad jinak míní, rozhodnuv
v dobré chvíli posledních už dnův.
Nebádej a neptej se, můj kmošku,
sřízni nový brk a pergamentu vložku
do kvaternů bílých — snubních smluv.
Proto jsem tě volal. Jdi a zatím staj,
co víš pod sekrytem od hofmistra Trepky.

Písař:
Práv má znalost vám je na pošklebky?
Toho nepsává přec písař krevní.

Trepka:
Proto jsem tě také nevolal.
Kdo však slibům velkým odolal?
Co dnes není, může zítra býti,
(tajemně): do zítřka-li tomu zabráníš,
ať se soudná appellace štítí,
vstoupit u věž, Odvahu kde mříž —

Písař (s udivenou jistotou):
Jehož tam už není!

Trepka (překvapeně):
Jak to víš?

Výjev třetí.

Předešlí. Dvořan z levých dveří.

Dvořan:
Jeho Milost král.

Výjev čtvrtý.

Král vstupuje hned za ním dveřmi levé strany. Hofmistr naléhavě kyne krevnímu písaři ku dveřím na pozadí.

Král:
Písaři knih smolných, přistup blíž.

Trepka (v rozpacích):
Vrať se! Kdo kdy slunce by se bál!

Král (k písaři):
Královic Odvaha, vězeň náš,
hostem Naším, třeba u vězení.
O blahobyt jeho ať Mi dbáš,
ať Nám výtky dobré vůle není. — (Kyne mu k odchodu, ač písař rád by slovo děl.)

Trepka:
Kyn — toť rozkaz králův. Věrně služ —
(Krevní písař odchází.) (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

VII.

Karel Ryček pokračoval u rozšiřování a zvelebování rodného dvorce. Přání jeho splněno, koupil hony od statku, které by se i panským dobře byly hodily. Předešel ředitele, který rovněž o pozemky ony stál a lesem by je vysázel.

Ryček dával pozor, kdy přijdou do prodeje a hned předem se za kupce nabízel. Stále měl připravené peníze, kde jaké mohl sehnati a ještě si vypůjčil v Ousušicích v záložně, kde měl úvěr, aniž by byl nucen vydlužený obnos do knih na nemovitost dávati.

Když majitel pozemku nejvíce potřeboval, Ryček mu mohl nabídnouti, a potom hned skoncovali prodej. Pozdě pospíchal posel z Běchar k lesnímu úřadu. Dostával odtud klest, tu a tam nějakou práci a měl za povinnost donášeti všechno, co se zde vrtlo, nedělá-li se škoda v lese, u dvora, nepytlačí-li se a podobně.

Tentokráte byl předstížen. Ředitel se zlobil na Ryčka a vida, že by bylo všechno marné, ani nechtěl souseda přepláceti. »Ten nám přímo ruce váže,« huboval a ještě má v mladém hraběti příznivce. Dělá nás malomocnými.«

Nejhorší pro panské bylo to, že Ryček na třech stranách sousedil s lesem, kudy nejvíce zvěře vycházelo na pastvu a spolu končil nájem s Běcharskými. I soudil nadlesní, že koluje v Ryčkovi otcova náruživá krev ke střílení, že si nyní honitbu sám pronajme a potom bude velice škoditi. Dobrý střelec by skutečně tuto všechnu panskou zvěř dostal bez velikého namahání.

I Petr to odpozoroval a podobné návrhy dával. »Stačilo by tuto si u večer usednouti a čekati, až zvěř vyjde na pastvu nebo pro nápoj.« Mnohdy srnce odháněl a zajíce plašil. Zvěř dělala nemalou škodu, každý to viděl, někdo by se i pušky chopil, ale Ryček čekal, až vyjde nájem a bude se voliti nový honební výbor.

Běcharští až posud pronajímali hraběti honitbu za jistou částku peněz, klest na pasece a dva srnce k posvícení, o něž se dělili. Tak to šlo rok od roku. Malhotice patřily panským a pole se najímalo s tou podmínkou, že držitelé jejich nebudou žádati odškodné.

Teď se poměry změnily. Ředitel s nadlesním vyhledali jednou Ryčka a tázali se, bude-li souhlasiti.

»Já nemohu sám rozhodovati,« odpovídal Ryček, posud není honební výbor zvolen, také nechci nikomu škoditi a jenom vyžaduji, aby mne byla odhadnuta a zaplacena škoda, kterou mi zvěř během roku učiní.«

»Přibrali bychom vás na hony a nějakého zajíce vám také dáme,« řekl nadlesní.

Ryček se usmál. »Děkuji; mně nedovoluje zaměstnání, abych na hony chodil, a také se nemohu dát jenom tak dárkem odbýti, poněvadž mám značné škody.«

Velkostatek agitoval, aby volby dopadly v jeho prospěch a honitba byla hraběti pronajata za dřívějších podmínek. Ryček stál na svém, že jako nejvíce poškozený žádá peněžitou náhradu, jak bude od komise uznáno.

»Vezměte si tedy onu honitbu sám,« nabízeli mu sousedé. »Více bychom od vás nežádali.«

»Vím předobře, kam otce mého taková choutka přivedla, a ten to mohl ještě spíše dělati než já — chalupník. Děkuji za nabídku. Kdybyste sami honili, neodříkám se, že bych vám časem nepomohl, ale nechci probuditi v sobě a dětech onu náruživost, která nás uvrhla do zkázy.«

Radili se tedy, co a jak a přidali se na stranu Ryčkovu, že vyžadují odškodné.

V tom smyslu byl zvolen honební výbor, jehož členem stal se i Ryček. Zase ho vyhledával nadlesní, ale dvorský nechtěl o ničem jednati bez účastenství ostatních. Všem podobným stykům vyhnul se opatrně.

K dražbě dostavil se ředitel, ale ani nepodal, když byly přečteny podmínky, že se má dvakráte do roka konati obhlídka na stopy od zvěře i ukousané klasy v létě, že rozhodčí při možných sporech členů komise bude na straně selské.

Nájemné obnášelo dvě stě zlatých ročně bez klestu a srnců. Tyto dávky odpadaly.

Ředitel třepal rukou, za takových okolností že nebude ani vyjednávati. »Zač by panu hraběti přišel kus zvěře?« řekl až rozhořčeně.

»Mého otce stálo několik zajíců a srnců dvorec,« s hořkostí odpověděl Ryček.

Rolníci sklonili hlavu. Buď to pamatovali neb o tom slyšeli. Dvorský se posud nezmínil až nyní, kdy trpce vzpomínal.

Ředitel také vycítil narážku. »Nevím, co se dálo přede mnou,« poznamenal. »Teď jsme zmocněni přidati deset vozů klestu a jednoho srnce.«

Ryček stál na svém. »Takto se neshodneme a honitba zůstane nám na pozemcích obecních i našich, jakož i na té části panských lesů, která dříve patřila ke dvorci Malhoticům.«

Ředitel vyskočil uleknutě. »Toť přece nyní majetek hraběcí milosti a náleží nám?«

Sousedé a především Ryček přesvědčil ředitele, že tomu není tak a že dle honebního řádu dvorec patří k dědině. Chvíli se přeli, až se ředitel rozhněval a odejel.

Běcharští si ustanovili, že budou zvěř stříleti sami a Ryček učinil plán, jak by se to dálo, aby nikdo nebyl zkracován, nestal se úraz a nemařil se čas. Nejdříve pozornost obrácena ke dvorci, kde se nejvíce zvěře zdržovalo a také největší škody se dály. Ale Ryček se posud nezúčastňoval. Ukázal, kudy zvěř vyráží z lesů, poradil, ale nestřílel.

Panští pozdě litovali, že nepřistoupili k podmínkám; zvěř se jim ztrácela a už předem se ukazovalo, že budou smutné hony podzimní.

Petrovi to nedalo, aby aspoň se střelci nekráčel a nenadháněl. Povolení by posud nedostal a také by se neodvážil otce prositi, by mu zadal u hejtmanství a okresního výboru. Ale někdy přece vzal podávanou pušku a střelil. Sousedé mu toho dopřávali, nechápajíce, proč Ryček se honitby schválně vzdaluje, když by mohl odváděti nejvíce zvěře do společné komory ke starostovi.

Běcharští se činili a zvláště v neděli odpoledne bylo nebezpečno u lesů, kde nejvíce odstřelováno. Také procházeli mladé lesy na půdě bývalého dvorce až k příkopu označenému starým mezníkem. Ale Ryček radil, aby se tu mnoho neukazovali, zvěř že jim u večer beztoho vyjde na pastvu a nejsou tak vycvičení, aby dovedli s výsledkem v houštinách stříleti.

Ryček měl strach, že se tam setkají s panskými a že by mohlo dojíti k půtce. Pro hraběte to je dost mrzuté, že ztratil honitbu na pozemcích, jež otec jeho koupil od Stanislava Ryčka. Jistě ví, jakým způsobem té půdy nabyl a že nebylo všechno při tom zcela správně jednáno. Teď jistě mu to přijde na mysl a uslyší, že syn Stanislavův nechce honiti na nivách, jež jeho předkům náležely.

Napjatost na obou stranách rostla a Ryček měl co rolníky napomínati, aby se drželi v mezích a nezavdali příležitosti k rozbrojům a zjevným nepřátelstvím.

Také Jana opatrně vycházela z domova. Nevěděla, kde koho potká, když nejméně třicet střelců vycházelo na čekáni, vždy tři a tři, aby šetřeno bylo opatrnosti a vědělo se, co kdo zastřelí. Hned toho, hned onoho potkala. Četla, aby se zdálo, že si vyšla jako na procházku, ale cílem jejím byl mezník s dvěma mečíky, kde doufala setkati se s myslivcem.

Jakoby jí učaroval, toužila po něm. To jí bylo nápadné, že nikdy ani hajného, ani nadlesního nedoprovázel, když se jednalo o honitbu a tito otce vyhledávali. Jistě se také mrzí, že panští ztratili selské pozemky. Jak se zachová? Nebude i jí činiti výčitky?

Pomalu kráčela mladým lesem. Na keřích už žloutlo listí, v trávě se černaly houby, na jeřábech byly zralé jeřabiny. Jana sbírala ryzce do papíru, aby je naložila. Tu a tam obrátila i houbu nejedlou.

V lese bylo ticho, zdálo se, že až sem ze střelců nikdo nezabloudil. Na panské strážce lesa ani nemyslila.

Přijde? Nezapomněl posud?

V tom zaslechla Jana hlasy a mlázím viděla čekaného myslivce, jejž zarostlý hajný doprovázel. Tento uctivě se klonil, klobouk měl v ruce a horlivě cosi vykládal. Bylo znáti, že se řeč točí kolem Běcharských, na něž hajný žaloval. Při tom hrozil směrem k dědině.

Myslivec pokyvoval. Potom hajného propouštěl, naznačuje mu, kterou se má bráti cestou a kde naň čekati. Hajnému se nechtělo, mínil, že se bude zde stříleti, potom přece šel, znovu se ukláněje a daleko teprve nasazuje si zelený klobouk se stračím peřím.

Teď se myslivec rozhlížel po všech stranách ukazuje, že po někom touží.

Jana by byla snad nevystoupila, kdyby ji neprozradil okař, který k ní přistoupil.

»Zde tedy nejkrásnější laňka zdejších lesů!« zvolal radostně myslivec a přiskočiv ke smrčině, horoucně dívce ruku tisknul.

»Jenom mám strach, abyste mne nezastřelil, když jste se s hajným před chvíli na nějakou kořist umlouval,« odpovídala Jana.

»To jste Ryčkova dcera, když ani nevíte, kam revír sahá, že zde už nesmíme stříleti?« poněkud trpce prohodil myslivec.

»Málo se starám o revíry, jako můj otec a kdokoli z naší rodiny,« řekla dívka.

»Vždyť přece váš pan otec je předsedou honebního výboru a má jako honitbu pronajatou.«

Jana se usmála. »Jste špatně zpraven; otec je pouze členem výboru a nestřílí vůbec. Posud žádné zvěře domů nepřinesl. Sama jsem zajíce u starosty kupovala.«

Myslivec vrtěl hlavou. Bylo by mu opravdu doneseno něco klamného? Stalo se tak nejednou. Už dávno pozoroval, že má otec v nepřízni rytířského souseda a také lesníci na něho hubovali.

Tu se ozvaly rány na druhé straně dvorce. Myslivcem to hnulo. Ukázal rukou a po chvíli, řekl: »Slečno, neusvědčuje vás toto z nepravdy?«

Jana se zakabonila.

»Pane, můj otec ráno odejel do Ousušic, kde má co jednati u soudu stranu koupě pozemku. Bratr ho doprovázel, tedy nikdo od nás se naháňky nezúčastňuje.«

»Odpusťte, slečno.«

»Kdyby se byl pan nadlesní uvolil platiti náhrady za škody, které zvěř učiní, mohlo zůstati při starém a nikdo by ani rukou nehnul.«

»Tak?« podivil se myslivec.

»Což o tom nevíte? Jak bychom k tomu přišli, aby nám zvěř zničila polovici úrody a odskočila do panských lesů? Nám by škodila a jinému by byla pro kratochvíli. Než proč vám to povídám. Vy jste zaujat proti nám jako všichni ostatní.«

»Slečno, křivdíte mně. Kdybych byl tohle věděl a někdo mně dříve upřímně oči otevřel, mohlo to zcela jinak dopadnouti. Ostatně chyba se dá vždycky napraviti. Ale nesešli jsme se, abychom vyvolávali spory. Jak jste se tehdy dostala domů z nádraží?«

Myslivec chtěl obrátiti řeč na jiný předmět.

»Zcela dobře. Petr umí ovládati koně a byli bychom předjeli i mladého pana hraběte.«

»Tak?« usmál se myslivec.

»To by byl věru nerad, neboť si pravidelně sám řídí povoz. Slečno, už jste byla v zámku nebo v parku v Jedlové?«

Jana zavrtěla hlavou.

»Posud jsem mimo na pouti nikde v okolí nebyla. Nemám času. Leda až se bratři vrátí, podnikneme nějaký výlet.«

»Tu neopomeňte navštíviti Jedlovou. Zámek stojí za podivání a park jeho je překrásný.«

»Mně se líbí stejně v Malhoticích a naše zahrada je mně nejkrásnějším parkem.«

»Tak všichni lnete k tomuto koutu.«

»A nemáme? Vždyť náš rod odtud pochází a každá stopa nám připomíná předky! V Ousušicích jsme měli snadnější a výnosnější živnost, ale zde jsme rádi při práci a námaze.«

Jana se až rozhorlila a líce jí zahořely.

»Vlastně musím vaši lásku ke dvorci schvalovati, neboť jinak bych vás, slečno, nepoznal a s vámi se zde nesešel. A přece toužím po každém vašem slově, po každém pohledu krásných vašich očí.«

Myslivec přistupoval blíže, ale Jana opustila smrčinu a uchýlila se na lesní cestu.

Pane, nepodvádíte mne?« pojednou se zeptala.

»Jak bych mohl lháti, že se mně líbíte? Vás přece musí milovati každý člověk. Nepřijala byste ode mne tento prsten?

Myslivec už jej sundával s prstu na levé ruce.

»Ponechte jej tam,« bránila se dívka; »kam bych jej dala, aby rodiče nepátrali po dárci? Ač ve všem jsem upřímná, přece posud nikomu se nezmiňuji, že s vámi tady mluvím.«

»Děláte, slečno, dobře; k čemu třeba ke všemu svědků? Mnohá věc pozbyla by kouzla a netěšila by, kdyby ovšedněla pohledy nepovolaných. Ale ten prsten si přece vezmete ode mne na památku. Nemusíte jej stále nositi, pouze někdy si jej dáte na prst. Tak na tenhle. Snad se ve dvorci vyskytne místo k úkrytu jeho.« —

Myslivec navlékl Janě zlatý prsten s drahokamem a nepovolil, aby byl stažen a vrácen.

»A zdaž na mne někdy myslíte?«

Jana přisvědčila.

»To mne těší, proto vám odpustím, že mnohdy marně kolem dvorce v lese jsem obcházel a čekal.«

»Mám k lesům okno z pokojíku a hledím k nim večer, když jsem sama,« přiznala se Jana.

»Dobře; v tu dobu i já budu na vás vzpomínati, když nemohu v tato místa přijíti.«

Myslivec pohnul rty, jakoby chtěl učiniti nějaké přiznání, ale vzpamatoval se.

»Ano, domov můj jest poněkud vzdálen. Nechtěla byste mne kousek cesty doprovoditi?«

»Tam do těch lesů bojím se jíti, zde na půdě bývalého dvorce cítím se bezpečnější.«

Myslivec se usmál. »Čeho byste se strachovala? Ta i ona půda je stejná. Ale nenutím vás. Chcete-li, půjdu s vámi ke dvorci.«

Jana se ulekla. »Ne, ne; tam byste se sešel se střelci z Běchar. Je slyšeti jejich rány.

»Bojíte se snad, že bychom se střetli? Nebo jest mezi nimi některý, s nímž jste zvláště známa a před nímž v mé společnosti byste se nechtěla ukázati?

»Nikoho téměř z dědiny neznám, ale sám jste před chvílí mluvil o kouzlu tajemství. Postujme zde, nebo se vrátím.«

»Zůstaňte! Což nevidíte, jak mne vaše společnost blaží? Tak dávno jsem s vámi nemluvil! Zajisté jste za tu dobu něco pěkného četla.«

Jenom v neděli odpoledne. Jindy nemám času. Urban mne zásobuje čtením. Ještě si ponechávám knihy na zimní večery.

»To je velmi pěkné, ale mně by bylo nejmilejší, kdybyste si toho času ku čtení trochu ubrala a ještě častěji přišla sem, dokud zimní nepohoda neučiní konec takovým procházkám.«

Jana se už chystala k odchodu. Myslivec se stával přítulnějším a ruku, kterou prstenem ozdobil, ani z pravice nepustil. Také střelba se přibližovala na znamení, že střelci jdou po hranicích. —

»Běcharští sem přicházejí,« řekla na omluvu svého odchodu

Myslivec se zachmuřil. Ty rány jej mrzely z několika příčin. Zaplašovaly dívku a probudily vědomí, že panští přišli tuto o honitbu. Nežádal Janu, aby setrvala, ale vzpomněl na hajného, který ho jistě čeká nedaleko.

Jinoch stiskl dívce ruku a přitočil se k ní, aby ji políbil.

»Ne, ne,« zvolala Jana a vytrhnuvši se odbíhala.

»Plachá laňka«, zabručel milovník.

»Buďte s Bohem!« ještě řekla Ryčkova dcera a ztrácela se v porostlině.

»Co se nedaří dnes, povede se jindy,« myslil si jinoch, ubíraje se v tu stranu, kam poslal hajného.

Za chvíli tu byli Běcharští se starostou Šebestou v čele. Dnes nedbali rady nepřítomného Ryčka a obcházeli celý revír v těch stranách, kde se dotýkal panských lesů. I dvorskou smrčinu brali s sebou. Už nosili několik zajíců a domů poslali srnce. Dělali přípravy k panským honům, které se měly konati v příštím týdnu s obvyklou slávou. Počet zastřelené zvěře nebude jistě letos tak veliký.

Ryček přijel na večer. Jana se už sotva ukázala. Vykonala svoje práce a uchýlila se do výstupku, kde dlouho hledala úkryt pro prsten. Na ruce jej nositi nesměla. Také se ostýchala jíti rodičům na oči. Bála se, že jí vyčtou na tváři její tajemství.

Otec huboval na panské. V městě opět něco slyšel, jak ho pomlouvají a vyhlašují za pytláka. V následujících dnech častěji navštěvoval Ryček Běchary. Konaly se tu přípravy k volbám do obecního zastupitelstva. I panští zde měli svoji stranu a namáhali se dostati co nejvíce členů do výboru. Mimo to měl velkostatek virilní hlas. Kalého úmyslu neměli, ale chtěli vládnouti k svému prospěchu, aby se co nejmenší podnikalo vydání a nebyli nuceni připlácetí na obecních přirážkách. Tak se hned stavěli naproti Ryčkovi, aby se opravovala cesta do Malhotic. Dříve dvorec tak dělal, pokud vládnul všemi pozemky, teď jiní měli na cestě zájem a zvláště samotám se mělo pomoci.

Ryčkovi nabízeno starostenství, ale ten s poděkováním odmítl.

»Měli byste daleko na obecní úřad a pan Šebesta vám všechno dobře spravuje. Chci nadále býti radou nápomocen, i volbu do výboru bych přijal, ale starostou nebudu.«

Šebesta byl by se vzdal ve prospěch Ryčkův, už dávno viděl v dvorském svého nástupce, ale přece byl potěšen, že mu hodnost zůstane a po boku bude míti tak rozumného, neohroženého, ale i opatrného rádce.

Tím že se Ryček nevtíral, naklonil si mnohé, že ho třeba přistěhovalce volili, a nic nepomohlo domlouvání a zrazování panské strany.

Při schůzích stávali proti sobě dva muži: ředitel hraběte Teringla a Ryček z Malhotic. Ale tento nevystupoval výbojně, znaje moc bohatství, spíše obraňoval zájmy obecní počínaje si opatrně. Z minulosti vybíral spory, které by se daly obnoviti s prospěchem. Dříve nabízel smírnou ruku, poukazoval na bezpráví, které se stalo, a teprve když byl odmítnut, dovolával se spravedlnosti.

Tu přicházel Ryček i na některé nesprávnosti, jež zavinil otec jeho Stanislav, i považoval za nutné vyrovnati ony věci, aby napravil spolu dobrou pověst rodu svého.

Šebesta mnohdy konal cestu do Malhotic, jako před lety Bécharští dělávali, kdy dvorec mohl poskytnouti hmotnou pomoc, teď však jenom mravní. Mezi muži dály se porady, jak by se obec zvelebila a celý ten kout u panských lesů se zlepšil.

»Kdyby nám hrabě podal pomocnou ruku, dalo by se mnohem více dělati,« říkal Ryček. »Stálo by to za námahu získati ho ke společné práci, ale tuším, že k němu vede mnoho schodů od polního hlídače až k centrálnímu řediteli.«

»Mladý hrabě Viktor zdá se býti více nakloněn našim zájmům. Aspoň si ho chválí ti, kteří s ním do styků přicházejí,« odpovídal starosta.

»Kéž by tomu tak bylo! Ale mnoho vody uplyne, než se vlády ujme. Zatím bude důkladně změněn. Musíme především spoléhati na sebe. Já sám na zimu se dám do opravy cesty, která ke dvorci vede. Moji předchůdcové ji stavěli, převezmu ji jako ve svoji správu.

»Však nezůstanete osamocen,« poznamenal Šebesta. A skutečně, sotva se ukázal Ryčkův povoz na cestu, sjížděli se sousedé, kteří v tu dobu neměli mnoho práce. Jenom kámen scházel.

Druhého dne dostavil se i myslivec a přinesl dovolení lámati kámen v panských lomech. Cesta bude jednou i lesům prospěšná, až se tu provede v houštinách probírka a bude nutno odvážeti odtud klest.

Toto dovolení potěšilo všechny, neboť v něm spatřován krok ke smíru.

»Ale z čisté lásky to ředitelství neudělalo,« poznamenal Šebesta.

Ryček mávnul rukou. Jenom když se tak stalo! Nám to pomůže a ředitel vidí, že podnikáme věc dobrou.«

Na cestě pracovalo se dále a byla vedena až ke dvorci. Základ měla řádný, svrchní část bude pomalu upravena. Do zimy hlavní bylo vyhotoveno a nejdříve tudy jel ředitel do myslivny.

Nová obecní správa slibovala, že se nyní budou opravovati cesty na všechny strany Běchar, aby se lépe jezdilo, ušetřilo se na vozech a nezkoušel tolik tažný dobytek i lid, tudy se ubírající. První cesta se líbila sousedům; byli ochotni dílo to podporovati, a také panské lomy zůstaly otevřeny k obecné potřebě.

VIII.

Karel Ryček počal už pěstovati styky se sousedy. Ale neuchyloval se a netlačil se k vyšším jako otec jeho, který okolí svého si nevšímal a jenom ku vznešenějším tíhnul. Ryček stejně se zastavil s Krasíkem jako promluvil s farářem, Šebestou a jinými.

Malhotice pro přírodní krásy měly mnohdy návštěvníky; ten směr procházky volili si místní učitelé, sem přicházel farář, časem i z Ousušic ke dvorci někdo zavítal. Ryčkovi každého rádi vítali a pohostili jednoduše, ale srdečně. Mnohému přišel vděk samožitný chléb nebo sklenice studené vody.

»Já jenom přicházím pro zdejší vonný vzduch,« smál se farář a Malhotice pouze obešel. Ale někdy se musil také zastaviti. Nepamatoval Stanislava, ale celou historii o něm vyslechl od staré služky, která přežila na faře tři faráře a dva administrátory.

Farář rád rozmlouval s Ryčkem, jeho rozšafnost a poctivost se mu zamlouvala. Věděl také, co jeho předkové pro kostel učinili. Teď Jana v zimě vyšila polštáře a do Běchar věnovala. Znala se v podobných věcech a slíbila, že i příští zimu něco vyšije.

Farář neodnášel ze dvorce darů, ale přece se vracel odtud potěšen. Zde viděl houževnatou práci a snahu, nesoucí se za šlechetným cílem. Malhotice víc a více prospívaly.

Nejčastějším hostem byl tu Šebesta, rázovitý rolník zdravého jádra; nejbohatší sedlák ve vsi. Mnohdy bylo viděti, jak kráčí kolem lesů, vykuřuje a holí buší do kořenů. Hrdě nesl hlavu, přičísnul si vlasy širokou dlaní a vesele se podíval kolem. Dali mu úřad starosty, že se mu mohl věnovati, ale rád by svalil všechno na jiného. Užitku z toho neměl žádného, jenom ta čest ho těšila.

Dříve jeden z mladších učitelů mu dělal sekretáře, teď to převzal Ryček. Oba k sobě přilnuli v upřímné přátelství.

»A ty děti také pošlete k nám,« připomínal. »Snad se nebudou za nás styděti —«

Ryček vyzvedl ruce. »Pomalu, pomalu; s takovou nikdy nezačínejte, nechcete-li mne pohněvati. Snad nás přece znáte.«

»Tedy ať přijdou; každý u nás nalezne společníka. Proč byste se v tom dvorci uzavírali?«

Ryček připověděl návštěvu a doma všechno oznámil. Petr byl potěšen, Šebestova Antonína znal a s ním vejíti v přátelství si přál. Také Julie se vídala se starostovou Klárou ve škole, kde sedaly obě v jedné lavici. Jenom Jana nějak přijala pozvání lhostejně, procházka lesem jí byla příjemnější. Jednu neděli aby šla do Běchar, příště přijdou sem starostovi a mnoho pěkných

nedělních odpůldnů do zimy nedá se čekati. Potom myslivec jistě nebude se broditi sněhem ze vzdáleného revíru.

Ale musila přijati pozvání a s ostatními vypravila se do Běchar. Věděla, že starostovi mají také dívku v jejím věku, ale neznala jí. Málo se starala o chasu z dědiny. Doprovázela Petra a Julii do Běchar nějak zamlkle. Rodiče zůstali doma, otec vyřizoval dopisy synům svým do Prahy a matka mu to a ono připomínala.

Petr a Julie málo si všímali zasmušilosti starší sestry a vesele hovořili jdouce po upravené cestě k dědině. Již se jim na samotě po společnosti stýskalo.

Jana ani jejich rozprav neposlouchala. Mysl její těkala jinde. Zdaž se dostaví onen myslivec do malhotických smrčin!

Julie vykládala bratrovi, jaké už měla styky s Klárou, že si ukazují úkoly ve škole a budoucně si sednou vedle sebe.

Petrovi se líbilo, že jest Antonín také milovníkem vody a za stavením rybník zařídil. Budou si povídati o rybách, jak je krmiti. Petr vydržel hodinu státi na břehu a pozorovati, jak se pstruzi vymršťují u večer po mouchách a komařích.

V Běcharech hned jim padnul do očí výstavný statek s bílými stěnami, vysokým štítem, velikou stodolou a sýpkou, s rozsáhlými kolkolem zahradami. Mohutná vrata vedla na dvůr, kde dnes odpočívalo klidně hospodářské náčiní.

Statek Šebestův měl přes sto a padesát strychů výměry polí, luk a lesů. Nebyl posud rozdělen a jeho pozemky sahaly až do Ousušic. Přecházel od otce na syna, který sestrám věna vyženil. Nynější hospodář měl bratra, nastalo nebezpečí, že bude majetek rozdělen, ale druhý syn studoval a jako kněz vzdal se podílu.

Šebestovy děti už čekaly před vraty: devatenáctiletý Antonín, který prošel hospodářskou školu a teď pracoval vedle otce v hospodářství při statném čeledínu a ještě menším chlapci; Kamila byla o rok mladší, hezká, plnolící blondýnka, oblých tvarů a tvrdých rukou, znamení to, že nezahálí, ale s dvěma děvečkami vede domácnost; Klára nejmladší, ne plně desetiletá, usměvavá, bezstarostná šukalka a stále pobíhající po stavení a zahradách.

Tito tři vyhlíželi, až Ryčkova rodina přijde. Shledání všech bylo milé a srdečné.

Nejdéle na sebe patřily Jana a Kamila, jakoby zkoumaly, mají-li si důvěřovati. Opět si podaly pravice a potom ruku v ruce se braly do dvora.

»Proč byste stále na té samotě prodlévaly?« děla Kamila. »Strýc farář říká, že taková osamělost pokouší k hříchu.«

Jana bystře se podívala na společnici. Což něco tuší, ví o schůzkách? Ale Kamila hleděla tak upřímně, že každé podezření od sebe odpuzovala.

»Nyní častěji přijdete k nám a my k vám,« pokračovala Kamila. »Uvidíte, že se vám v Běcharech zalíbí. Budeme se baviti, jak se na venkově dá.«

Vešli do rozsáhlé jizby plné nábytku, kde na čelním stole výminečně bylo prostřeno.

Také Šebesta a žena jeho vítali hosty. »U nás všechno jenom po selsku,« řekla starostová, statná žena kulatého obličeje a milých očí, »musíte se spokojiti s tím, co máme a dům dá.« Ale sama tomu nevěřila. U Šebestů byl nadbytek, žilo se dobře a také vnitřní zařízení obsahovalo věci, jichž jinde na statku nebývalo. Ze světnice vedly dvéře do pokojíku, kde byl o mnoho lepší nábytek, v oknech záclony a na postelích podušky s bílými povlaky. Tamo na stole ležela citera a některé knihy v pěkných vazbách.

»Kdo zde hraje?« ptala se Jana.

»Všichni, ale Kamila nejvíce,« odpovídala místo dětí starostová. »Někdy tu máme hudbu celý den.«

»Také miluji ten nástroj, už v Ousušicích jsem se ráda učila hráti.«

Jana vešla do světničky upravené za pokoj a dovedně přejela struny.

»Slečna umí jistě mistrně hráti.«

»Neříkejte mně tak, nazývejme se pouze křestními jmény,« navrhovala Jana.

»Jak libo, ale nebude to příliš důvěrné?«

»Co na tom? Spolu si tykejme a tak to bude jako mezi sourozenkami.«

Taková smlouva se hned stala mezi jinochy na dvoře, kam Antonín zavedl Petra, aby mu ukázal rybník nedávno založený a kapří násadou opatřený. Také mu vykládal, že ještě dva rybníky v následujících letech, a to v době zimní seřídí, aby mohli svoji násadu postupně pěstovati. To se Petrovi líbilo a hned na něco podobného myslil.

Julie s Klárou už pobíhaly po zahradě vznášejíce se hned tu, hned tamo jako dva motýlové. Domácí dcera se chlubila, kde co sama pěstuje, zalívá a pleje.

Šebesta vyšel za jinochy a Petrovi ukazoval hospodářství, které se tu vedlo ve větších rozměrech.

»Takové to bylo kdysi v Malhoticích,« poznamenal mladý Ryček s tesknotou.

»O mnoho větší,« přisvědčoval rolník, »tam bylo více rolí a úrodnějších. Vždyť na nich nyní znamenitě roste smrčina.«

Petr smutně přisvědčil.

Šebesta vystihnul smutek jinochův, proto se jal vyličovati, že nyní spokojeněji žije a mnohdy lépe hospodaří, kdo nemá čeládky a sám si všechno s rodinou na poli udělá. A také připojoval obtíže, s jakými musí zápoliti.

Podívali se do konírny, chléva, kolen a Petr se o všechno zajímal naznačuje, že ho hospodářství těší a rád se mu věnuje.

»Každý máme jiné vlohy,« usmíval se starosta, »starší vaši bratří mají nadání a chuť k jiným zaměstnáním.«

»Pravda, Karel je vojínem duší, tělem a Urban nejraději studuje. Také Jana je se mnou stejného názoru. Julie bude po Urbanovi.«

Šebesta přikyvoval hlavou. »Já vedu všechny ke svému stavu. Antonín dostane statek a sestrám dá věna. Ale teď nechme toho a pojďme do vnitř!«

Zatím Kamila ukázala družce svoje šaty a některé prádlo už připravené do výbavy, pověděla, čím se zabývá, co ji těší, že prodlela dva roky u strýce faráře, který má rovněž pěkné hospodářství, že si také časem ráda něco přečte, mezi družky chodí a podobně.

Ale musila mnohdy odběhnouti, jsouc matkou volána.

Tu Jana rozevřela knihy na stole ležící, mezi nimi byla i kuchařka a některé praktické spisy pro hospodyni.

Z venku zaznívaly smích malých děvčat. Vynašla dřevo, které se hodilo k houpání, usedla na okraje a houpala se.

»A nyní k svačině,« řekla starostová, svolávajíc všechny členy rodiny a hosty. (Pokračování.)

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Protestanti a česká biblí.

Miloval jsem Slováky a Slovensko dříve, než jsem o nich začal psáti. Chodil jsem po uherském Slovensku dříve než mne dekret almae matris brněnské zanesl na Slovensko — valašské pomezí. Když jsem poprvé přišel na Slovensko — chodil jsem již za studentských let po západních stolicích hornouherských, — poradil mi kdosi, abych i v Trenčíně zašel si do evangelického kostela po čas bohoslužeb. Šel jsem. Pastor četl česky evangelium, česky kázal, česky se modlil, lid pak po modlitbách česky zpíval. Evangelický kněz byl asi Slovák rozený. V českém evangelií, jakož také v českém kázaní co chvíle zavadil do své rodné slovenčiny. Také zbožně zpívající lid těžko vyslovoval české *ř*, ale zpěv jeho nebyl nikterak slovenský. Dalšími pochůzkami po Slovensku, kde vymetl jsem nejednu faru katolickou i luteránskou, poznal jsem, že slovenští luteráni nemají svého slovenského překladu biblí svaté, že nemají ani slovenských bohoslužebných knih.

První staročeský překlad písem svatých přinesli na Slovensko čeští husité, kteří hned za válek husitských a později s Jiskrou z Brandýsa vkročili do země pod Tatrami. Nevím, našel-li se (kromě knihoven pešťbudínkých) na Slovensku rukopis biblí Husovy, ale že tam přišla, o tom pochybovati mohla by jen světoznámá profesorská skepsis, pramenící nikoli z přímé vědeckosti, nýbrž z pouho pouhého hyperkriticismu. Za to však víme zcela určitě, že v dobách, kdy v Plzni, na Horách Kutných, v Praze a jinde tiskly se české biblí, na Slovensku o impresí jich nevíme nic. První na Slovensku vydané bible tištěny byly roku 1676 v Žilině (česky pro katolíky); první postilla česká pro katolíky, ač již dosti soustavně slovakisující, vytištěna byla jesuity trnavskými roku 1718 (Máčajovy »Chleby prvotin«), nepovažujeme-li za po-

stillu roku 1702 v Trnavě vytištěné knížky Robíkovy: »Vyložení o užitku a potrebe katechismusa,« které nepovažoval postillou ani Máčaj.

První překlad biblí na Slovensku pořídil teprve luterán Daniel Krman a vydal jej pod názvem »Biblí Svatá« roku 1722. Ač titulní list udává, že kniha tato tištěna byla v Halle, domníváme se, že jest to jen úskok a že biblí tato tištěna byla na Slovensku. Krman vydal také r. 1735 český zpěvník pro kněze evangelické. Těšínský rodák Třanovský vydal již r. 1635 český zpěvník evangelický »Cithara sanctorum«, který od té doby nesčetněkráte byl znova otiskován a jehož evangeličtí Slováci užívají do dnes.

V době však, kdy Krman tiskl svůj nikoli z originálu pořízený překlad biblí (bez pochyby v Žilině), byla již po celém evangelickém Slovensku rozšířena nejkrásnější a jazykově až do dneška nejsprávnější biblí česká, totiž šestidílná kralická čili bratrská. Až dosud nalézáme na Slovensku výtisky pražské biblí Melantrichovy a později Veleslavínovy, ale nejčetnější jest posud užívána kralická.

Ferdinandem II. za války třicetileté z Čech a Moravy vypuzení bratří čestí uchýlili se na Slovensko, vzavše s sebou, jak píše emigrantská jejich píseň biblí kralickou a Komenského »Labyrinth světa a lusthaus srdce.« Českými vystěhovalci byl posílen na Slovensku živel evangelický, ale také podepřeno, ba téměř teprve vzbuzeno bylo národní vědomí slovenské. Česká biblí vykonala na Slovensku veliký kus práce národně obrozující a nedivno tudíž, že Slováci podnes se s ní rozloučiti nedovedli, ač snahy jejich na všech stranách směřovaly a směřují k naprosté emancipaci od literárních plodů českých. Kdežto katoličtí Slováci užívají kanovníkem Jiřím Pálkovičem pořízeného slovenského převodu písem svatých, luteráni se od biblí kralické odtrhnouti nedovedli, ač snahy o to se v nejnovější době probudily snad z návodu Slováků peštských, vládou k boji proti rodnému jazyku slovenskému podplacených. Takovým lidem, jejichž representanty jsou ministerský sekretář Dr. Samuel Czambel a redakce vládních v Pešti vycházejících slovenských časopisů, říkají v Peštbudině »tóti«. Pro překlad biblí do slovenčiny vyslovili se však i nejpřednější evangeličtí faráři slovenští, kterým bylo by hříchem podkládati pozadní zámysly. Jur. Janoška, pastor v Lipt. Sv. Mikuláši, redaktor a vydavatel »Církevních listů,« časopisu věnovaného zájmům církve evangelické dle aukšpurského věrovyznání v horních Uhrách, otiskl ve svém časopise články několika slovenských pastorův a konfesionálních evang. učitelů, věnované otázce překladu biblí svaté do slovenčiny. Janoška vyslovil se pro překlad, Dr. Samuel Daxner proti překladu. Proto chceme tuto mluviti jenom o polemice Janoška contra Daxner, ať již psali ve smyslu Janoškově Zoch, Štefaník nebo Algöver.

Mužové, kteří žádali si překladu biblí do slovenčiny, uváděli tyto důvody:

Kdo se snaží dnes bibličinou kázati, neuznávají oprávněnosti slovenské mluvy ve slovenských protestantských kostelích, ale ponejvíce mužové tito neznají se ani správně v bibličině kralické.

Opravdový consensus gentium je kázati lidu v jeho vlastní řeči, jak činili již svatí apoštolové. Kdo káží česky, nechtějí uznati, že slovenčina je dosti bohatá a způsobilá k vyjadřování jakékolivěk myšlénky, odstínu, nuance, citu a tak i k hlásání slova Božího; slovem: lidé tito domnívají se, že slovenčina je řeč inferiorní, v níž myšlenky jen opisy mohou státi se srozumitelnými. Tito lidé neznají nebo nechtějí znáti skutečného stavu věci. Proti nim je argumentum ad hominem jediný poslech slovenského kázaní ve slovenském kostele protestantském, neboť jen proto užívají i sobě samým neznámé češtiny, aby nemusili kázati řečí nenáviděnou. Nesnaží se ani kázati slovensky a tím ani neupřiučí se jejím krásám řečnickým.

Stoupenci slovenské biblí považují za factum completum budoucnost slovenčiny na kazatelně. Ale při tom je zajisté jistou anomalií česká biblí a slovenské kázaní vedle sebe. Až budou míti Slováci svoji slovenskou biblí, nebudou se jim nepřátelští Maďaři vysmívati, že nepovažují slovenčinu hodnou a schopnou, aby v ní předčítali a kázali slovo Boží, že se za ni stydí a hanbí na místě svatém.

Ale sama výbornost a správnost české biblí kralické nesmí býti Slovákům ospravedlněním, aby z ní překládali Písmo svaté do slovenčiny, nýbrž do slovenčiny musí se biblí překládati z originálu, právě jako čeští bratří své doby z původního textu do češtiny překládali biblí kralickou. Slováci musejí si žádati takové slovenské biblí, která by jim byla tím, čím Čechům je kralická šestidílná. Slováci nemohou a nesmějí se vymlouvati, že nemají k překladu způsobilých mužův — tito musejí se najíti, vem kde vem. Nejprve na zkoušku vytisknou se dvě až čtyři knihy a teprve postupem času přeloží a vytiskne se bible celá, vždyť sama kralická překládala se čtrnácte let. K tomu ovšem bude potřeba také peněžní podpory, a tu Slováci nemohou a nesmějí spoléhati se na subvenci britické biblické společnosti, ale také na to nesmějí se ohlížeti, že uškodí téže společnosti vydávající bible české. A kdyby také slovenský luteránský spolek »Tranoscius« vydával lidové výtisky české biblí, nesmí se překladatelé slovenské bible naň ohlížeti, že by mu snad uškodili.

Slovenského Písma svatého jest i proto potřebí, že se bez něho slovenská kázaní neuzákoní, nezakoření. Teprve, až bude slovenská biblí, smí se počítati, že slovenské služby Boží na celé čáře zdomácní. Bez slovenské biblí budou slovenští protestantští kazatelé neustále lámati jim cizí klasickou češtinu.

Leč překladem Písma sv. nebude ještě veškero dílo zdoláno. Musí se potom přikročiti k nábožným písním, které v kostelích zpívá pospolitý lid. Písně duchovní složené Třanovským, námi již zmíněná »Cithara sanctorum,« jsou vlastně písmem sv. ve verších. Veliká částka jich přešla lidu do kosti a do krve, tak že věřící znají nejen nápěvy, nýbrž i texty veliké části slovo od slova na paměť. Písně tyto jsou společným majetkem luteránského lidu slovenského. Ale právě proto, že jsou písně tyto společným jměním lidovým, musí se k jejich poslovenčení přikročiti teprve, až bude pořízena slovenská biblí.

Pastoři, kteří žádali si slovenských písem svatých, vedeni byli jen všeobecnými zákony přírody. Čeština, aby se mohla na Slovensku ujati, musila se nejdříve uvésti, a uváděli ji sami Slováci po roce 1630. Nyní však, kdy se národní sebevědomí probouzí a mohutní, musí se upokojiti a nasytiti i překladem bible, neboť to jest zákon nejjednodušší, protože nejpřirozenější, neboť dle Cicerona: quod simplex, verum est. Pastoři znají sice blahodárné působení češtiny ve svých církevních (chrámech), ale jsou si také toho vědomi, že musejí ji sami dříve studovati, a to bedlivě, aby jí sami dříve dobře rozuměli, než o ní kázati mohou svým věřícím, právě jako katoličtí kněží studovati musejí nejprve klasickou i středověkou latinu než mohou býti dobrými kněžími svého lidu. Z toho vysvítá, že na Slovensku považují češtinu jaksi za řeč m r t v o u, cizí, bohoslužebnou či posvátnou, odporující jednomu ze základních článků Lutherových, že totiž služby Boží konati se mají v řeči lidu.

Jiní zástanci překladu slovenského zase se domnívali a tuším že správněji, že nejprve musí býti do slovenčiny přeložen Lutherův katechismus školní a potom agenda a ostatní knihy bohoslužebné, a na konec teprve bible a zpěvník Třanovského.

Kdo by nám zazlíval, domníváme-li se, že snahy tyto na oko vycházející z péče o duševví blaho slovenských evangelíků, vyšly vlastně z názoru o samostatnosti slovenčiny a směřovaly k tomu, aby poslední pásky československé literární jednoty byly přetrhány?

Proti tomuto návrhu velikého dosahu vystoupil Dr. Samuel Daxner, dozorce evangelické církve v Tisovci ve stolici gemerské. Překlad biblí zdá se mu prací mnohých lidí, mnohých roků a neslýchaného nákladu, o níž musí se nejdříve uvažovati, je-li oprávněna, nutna a možna. Musí se dobře uvažovati, je-li biblická čeština mezi Slováky znamením jejich zpátečnictví, zaostalosti, bojem proti přírodě, je-li na prosto žádoucno, aby statisíce slovenských evangelíků rázem odbočily od biblických a náboženských knih českých až dosud v úctě držených, a zavedly si knihy jiné, dosud ani nevytištěné ani nevydané. Jest zajisté výhodnější trvat a brániti se s úspěchem v hotové pevnosti, než stavěti novou a dá zajisté Bůh, že Slováci nepodlehnou, ale dlouho ještě kázati si budou v řeči české, která jim dostačí a s níž mohou býti spokojeni.

Daxner dobře vidí, komu by nejvíce prospělo odvržení české biblí kralické. Na naše církve súčasne dolieha úporný nátlak, smerujúci k tomu cielu, aby l'ud zanahal reč slovenskú, opustil slovenskú bibliu i Tranovského a prijal — čiže vlastne len strpel reč cudziu.« Daxner a s ním celá řada slovenských farářův evangelických dobře ví a cítí, proti komu namířen je vlastně boj proti biblí kralické: odstraněním českých písem svatých má se umožniti maďarisaci přístup do slovenských kostelův. Z kostelů má se vyhoditi »Biblí svatá«, aby se za ni uvésti mohla náhradou moderní »Szént Biblia«, má se vymýtiti starobylý zpěvník Třanovského, aby místa měla »Enekkönyv«. Když již za tímto cílem kráčí celá evangelická církevní vrchnost hornouherská, která jest ven a ven zmaďarisovaná, jest úkolem aspoň kněžstva slo-

vensky smýšlejícího, aby se postavilo proti tomu a hájilo české biblí svaté, své staré ale bezpečné pevnosti, ale nehroutilo jí v naději, že kdysi vystaví si pevnost novou. Slovenským kněžím luteránským lépe by se hodil boj proti maďarisaci církví než proti českému Písmu! Jen ať si hledí toho, aby zabránili do svých církví vstup církevním knihám psaným v řeči, v níž píší se v celých Uhrách obsílky k úřadům a berniční knížky.

»Já s uprimným presvedčením tvrdím, že všetských našich síl proti cudziemu náporu nie je na dostač k uhájeniu toho, čo máme a čo ztratiť nesmieme — a tak niet čo plytvať silami, trudiť si hlavu s novými prekladami a prázdniť slovenské peňažničky s nákladami. Vôbec ja nepokladám tú myšlienku za šťastnú, v týchto trudných okolnostiach meniť reč cirkevnú, prekládať Bibliu a dávať l'udu záhady!« Vždyť také lid musí býti vzat na potaz, přeje-li si slovenské biblí. Ale je jisto, že lid přidrží se své kralické bible a slovenské by ani nepřijal, neboť bibličina nesmí se na Slovensku považovati za řeč cizí, jako latina v církvi katolické. Lid slovenský, kdyby také dostalo se mu překladu Písem, bude nadále modliti se »Otče náš, jenž jsi na nebesích« a nikoli slovensky »Otec náš, ktorý si na nebi,« právě, jako ruský sedlák modlí se staroslovansky »Otče náš ížete jesi na nebesích« a nikoli moderně »Atéc náš, súščij na nebesách.«

Dovolávali se obránci slovenské biblí mínění, že čeština je na Slovensku abusus (a také: abusus non follit usum), tvrdil známý přítel českého písemnictví, Samo Daxner, [1]) že biblická čeština je *úplně zakořeněna, s lidem srostlá*, kterou rváti neradno. Proti myšlénce, že status in quo je nejlepším obranným prostředkem (starou pevností) dovolávali se žadatelé překladu přírodou a dějinami nesčetněkráte dokázaného pravidla, že všecky novoty se sice ujímaly pomalu, ale byly-li dobré, ujaly se jistě.

K realisaci překladových plánů nedošlo hlavně pro nedostatek pracovníkův a peněz, a tak v české biblí dosud trvá poslední páska bývalé československé literární jednoty, a není tuším na škodu ani nám ani Slovákům. [2])

Roku 1904 požádala biblická společnost britická učeného v Paříži dlícího Slováka dra J. Lajčiaka, aby z hebrejského originálu přeložil do slovenčiny žalmy. Když však r. 1905 »kniha žalmov« vyšla, napsala o ní evangelická slovenská »Stráž na Sione«: »Nepodceňujeme peknú prácu vedomca, ani sa nepúšťame do kritiky, no vyslovíme svoju skromnú mienku, že jako za potrebné držíme zvlášť na odl'ahlých miestach kázať aj v slovenčine, tak od otcov prevzate klenoty náb. spisby česko-slovenské, ktorým dobre rozumie každý Slovák, do slovenčiny prevádzať považujeme za prácu teraz, kde se jedná o to byť či nebyť — viac menej zbytočnú: načo trhať storočné spojivá?

Vidno z toho znova, jak ještě dnes smýšlí evagelické kněžstvo slovenské o překladu biblí do slovenčiny. (Pokračování.)

[1]) Překladatel z češtiny do slovenčiny. Přeložil také text »Prodané nevěsty.«

[2]) Viz Janoškovy »Cirkevní listy«, ročník XV. — 1901, v Ružomberce u Salvy.

Bible.

Můj děd když umíral, mne volal k sobě:
»Tu knihu vem' si« — řek' mi tichým hlasem —
»a útěchu z ní čerpej v každé době,
až kosti moje uložíte v hrobě
a ty až let se mužných dočkáš časem!
Čti z ní — čti s láskou, jako já jsem čítal,
když mnohdy den již na východě svítal —!«

Tak řek' mi děd a skonal jak když usne . . .
— Tich' odešel jsem do života s písní,
mlád' vykročil — leč jaro s vůní prchne,
a zpěv-li zněl kdy jaký — večer ztichne,
když zklamání dne duši vaši tísní . . .
Sto snů se pjalo ptákem do Vesmíru —
sto utonulo v kalném světa víru . . .

Jen bible zůstala . . . Ó, drahý odkaz!
Snů ozvěna mých vane z jejích listů,
a v jejích řádcích děda chví se obraz —
slov jeho zlatý, nedotknutý ohlas,
jejž ani bouře neutlumí svistů.
Z ní čerpám útěchu, v ní tajím heslo: —
jeť maják můj i pevné lodi veslo!

Když lidská zášť mnou smýká pod kolesy,
když bratr hodí po mně první kámen —
když bolest zlá mne pudí v širé lesy,
a beznaděj v zrak píše svoje děsy: —
tu uštvaný a bolem téměř zmámen
v ty bledé listy kloním žhavé skráně
a slyším odkuds' smírné — »Anděl Páně!«

Když opuštěnost chladně ze všad zírá,
a srdce — Bůh ví — po kom marně touží;
když pochybností červ mé nitro zžírá —
a budoucno svou propast otevírá: —
z těch řádek stín se bílý ke mně dlouží,
tou tichou síní vzdušná spěje noha —
a duch můj slyší: — »Doufej, hochu, v Boha!«

Ó, drahá kniho! — Odkaze můj svatý!
Co z blan tvých vyčtu a co srdce skryje: —
buď neochvějný kruh mi jednou zlatý,
jejž uchopím, až chladným dechem jatý
nit života mi smrtka tiše svije . . .
— Pak kniho svatá, v rozloučení době
kryj srdce moje — naposledy — v hrobě!!

Jos. Hais-Týnecký.

Jubilejní valná hromada
Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy.

(Dokončení.)

Do výboru zvoleni byli: za I. místopředsedu Josef Kaška, říd. učitel ve Zdětíně; za II. Tom. Jos. Jiroušek, red. »Našich Listů« na Král. Vinohradech; za jednatele a pokladníka: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze na Karlově; za výbory: Josefa Bayerova, učitelka v Praze; Jan Breicha, říd. učitel v Karlíně; Vl. Jelínek, učitel v Liboci; MUDr. Ot. Rožánek, láz. lékař v Praze; Tom. Škrdle, redaktor »Vlasti« v Praze; Marie Worlova, učitelka v Praze; Václ. Žižka, stříbrník v Praze, a Jos. Hnátek, soukromník ve Skorenicích. — Za náhradníky: Rob. Bourek, strojmistr; Jos. Černý, typograf; Ant. Prokeš, říd. učitel; Václ. Průša, mistr obuvnický; Boh. Šubrt, faktor, a Jan Žák, korrektor a účetní.

Následovaly jubilejní dary. Jednota věnovala na památku svého 10letého trvání po 100 K: 1. Gymn. katol. na Král. Vinohradech; 2. Spolku na zakládání katol. knihoven v Praze; 3. na paedagogium Školských bratří v Bubenči (ale kdyby se paedag. nezřídilo, připadne jmění Jednotě, která rozhodne, na který vych. ústav se uložený obnos vynaloží); 4. usnesla se rozdati za 50 K »Vychovatelských letáků«; 5. a k návrhu MUDr. Ot. Rožánka předplatí po čas voleb po 1 koruně 50 ex. »Našich Listů«. Návrhy tyto, jež podal výbor, byly bez debaty schváleny.

Pořad dalších pozdravů byl tento:

Prof. Emanuel Žák: Jako předseda katechetského spolku blahopřeji sl. Jednotě katol. učitelů a akcentuji tu hlavně svornost mezi katechety a učiteli na jejich půdě nejvlastnější, ve škole. Všichni ze zkušenosti víme, jak se blahodárně působí tam, kde jeden člen sboru je také členem katolického spolku učitelského, a na druhé straně, jak se cítí člověk osamocen ve škole, kde všichni učitelé jsou organisováni a proti katechetovi. Boj, který nyní nastává, není bojem v theorii, to jest boj osobní a bratrovražděný, poněvadž spočítáme-li katechety, vidíme, že z valné části jsou synové učitelů. A zde se vlastně štve otec proti svému synu. Je to boj proti vlastní krvi. Sledujeme-li naše poměry, vidíme, že z těch malých osad jsou dva sousedé z malých chaloupek; jeden jde na ústav učitelský, druhý na kněžství. Ti se spolu setkají a opět nastává bratrovražedný boj, který se zde hlásá proti dvěma přátelům. Proto vítám vzrůst Jednoty katol. učitelstva a doufám, že tato i Spolek katechetů v království českém půjdou ku předu spojenými silami. K strassburskému orloji se poutá zajímavá pověst; když znamenitý původce orloj vytvořil, byli konšelé žárlivi na orloj, aby původce neprovedl podobného jinému městu. Proto si umínili, že původce orloje oslepí, aby nevytvořil nikde podobného díla. Když to bylo ubožáku oznámeno, viděl ovšem malý vděk za svou práci. I žádal, aby mu dovolili ještě jednou podívati se na vzácný orloj. Když jej tam dovedli, vyňal odtud jednu spojku a odešel. Oslepili ho. Kolečka se pohybovala, ale rafije již neukazovaly. Orloj byl zničen. A tak je to také s nynější výchovou. Děti se učí čtení, psaní, přírodopisu, ale schází jim vlastní

spojka, a to je mravně-náboženské vychování. Vzdělání národa posuzuje se dle počtu analfabetů; ale to jest příliš nízké měřítko a bylo by příliš drahými obětmi vykoupeno. Hlavním ukazovatelem na ciferníku vzdělanosti musí býti jen mravnost, založená na křesťanském náboženství. Nepřátelé jí sice nezneuznávají, ale chtějí ji pověsiti do vzduchu. Nás to jistě těší, když mezi pány učiteli nalezneme vždy horlivé podporovatele našich snah, abychom společně položili hluboký základ křesťanské víry, aby na těchto základech rostla zdravá mravnost a proto volám Jednotě: Zdař Bůh!

Předsedající p. říd. uč. Kafka vzdal p. profesorovi díky za nadšený projev a prohlásil, že snahou katolických učitelů vždy bude, aby žili ve shodě s katechety.

Školní rada dr. *Matěj Kovář* přinesl pozdrav Katolické Besedy v Praze, která blahopřeje statečným a neohroženým učitelům k jejich veřejnému vyznání víry a přeje všeho zdaru a požehnání Božího Jednotě.

Kan. *Fr. Vaněček* přednesl přání jménem Piova spolku a Jednoty katolických tovaryšů, kteréžto spolky přejí Jednotě učitelské, aby veřejné její působení bylo korunováno plným zdarem. Řečník poukázal na spis c. k. soudce o příčinách zkaženosti mládeže a přeje si, aby Jednota katol. učitelstva studovala tuto otázku a podala praktické návrhy k odstranění křiklavých nepřístojností.

Na doporučení red. Tom. Škrdle byl návrh schválen a odevzdán výboru k dalšímu jednání.

Jménem České ligy akademické přihlásil se k slovu předseda *Fr. Drobný*: Přináším srdečný pozdrav 10. valné hromadě Jednoty katol. uč. nejen jako předseda Ligy katolických akademiků na vysokém učení pražském, nýbrž také za svou osobu jako syn učitele, a to katolického z Cyrillomethodějské Moravy. Je v nynější době pravým hrdinstvím, že učitelstvo se nestydí za církev, svou matku, že se hlásí veřejně k praporu kříže Kristova. Proto čest těm, kteří ji založili a kteří jí v čele stojí. Doufám, že nastanou přátelské styky mezi oběma spolky, že se budou navzájem doplňovati a kráčeti ruku v ruce za velkým cílem svým, že členové obou spolků budou rozšiřovati pravé zásady národní a katolické mezi naším lidem, že budou uvědomovati náš lid podle zásad jedině zdravých, křesťanských. Proto přeji Jednotě mnoho zdaru, aby její řady rostly, aby nové šiky učitelů a přátel křesťanské výchovy do spolku vstoupily a této činnosti volám: »Zdař Bůh!«

Jménem Patronátu mládeže přinesl pozdrav spisovatel Josef *Švec-Blanický*, hlavně od jeho zasloužilého zakladatele, probošta hraběte Ledóchowského, který přišel na krátkou dobu do Prahy a má spoustu záležitostí obstarati a volá s upřímným pocitem rozmnožení členů: Vivant sequentes.

Jménem Tiskové ligy pronesl pozdrav red. *T. J. Jiroušek*, aby Jednota vždy tak statečně vystupovala, jak učinil dnešního dne její nový předseda msgr. dr. Fr. Kordač.

Red. *T. Škrdle:* Jménem družstva Vlast přednáším Jednotě srdečné blahopřání. Jeť Jednota jako kost z kostí našich, jako naše milá dcera, které všemi svými časopisy sloužíme, které le-

táky a kalendář prodáváme, místnosti ke schůzím propůjčujeme, které volbu redaktorů »Učit. přílohy« a »Vzděl. četby« svěřujeme, ale listy ty ze svého vydáváme. Tato jakoby naše milá dcera slaví dnes jubileum a z toho se my v družstvu ze srdce radujeme a uctivé blahopřání jí přednášíme.

Předsedající ukončuje schůzi, provolal třikráte »sláva«: Sv. Otci Piu X., Jeho Veličenstvu císaři a králi Frant. Josefovi I. a nejdůstojnějším českým biskupům.

Tím byla tato krásná schůze skončena.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Protestantská zpověď.

Farář paní Needleové čtvrt hodiny po kázání svého odpůrce věděl všecko do nejmenších podrobností. A poněvadž byl pozván na oběd do zámku, nemeškal za tak vážných událostí, aby podal první zprávu o tak vážné věci. Nalezl mistress Needleovou v salonku i s rodinou, kteráž jej očekávala. A ihned přešel na předem určené thema. Podal zprávu o tom, co řekl Bird, při čemž něco přidal a popisoval mistress Birdovou, jak přijímá zpověď paní po svém způsobu a uděluje rady duchovní a s hlasitým smíchem pohlížel na zármutek šlechetné zámecké paní.

Julie měla úmysl nepouštěti se do celé této hádky mezi vysokou a nizkou církví, zdálo se jí, že jí není důstojno, aby něco promluvila o nějaké straně. Nesmála se, nemluvila a nedávala na jevo zájmu na rozmluvě. John duchem mnohem více nepřátelským pozoroval řeč farářovu. Konečně přerušil mlčení a řekl:

— Slyšte, důstojný otče, nechme stranou okolnost, že ona koketa se chce státi zpovědníkem; věc sama by zajisté nebyla nikdy ďábelskou. Neuznávám, proč byste se tak namáhal, abyste vyvrátil obřad, pro který příznivě mluví Písmo sv., všeobecný zvyk staré církve a dobrý smysl.

Kněz cítil, že mu vyvstává pot na těle, když slyšel syna patrončina, v nedlouhé době plnoletého a rozhodčího v osadě, kterak mluví jako zkažený puseista, jestliže ne jako přívrženec římské církve. Nevěděl, co by řekl; avšak nabyv odvahy pohledem paní, odpověděl, ač váhavě: — Nemyslím, pane, že byste mi mohl uvésti příklad ušní zpovědi ve starobylé církvi; a naskytne-li se podobný v prvních stoletích, nezbývalo by nic jiného než uznati, že lidé v ostatních časech se báli pověry.

Na to odpověděl John: — Nějaký příklad? Nacházím jich sta! A co více váží, nacházím svaté otce prvních století jednomyslně hlásati zpověď, jak důstojný pan Bird ve své kapli neodvislé, jako puseisté, kteří tvoří střed vysoké církve, jako i katolíci celého světa.

Dobrý kněz, domnívaje se, že je to vyznání přemoudřelého studenta, byl přesvědčen, že je vyvrátí, bude-li předstírati důvěru a prohodil: — Necitoval byste jednoho z takových otců?

John neodpověděl slova, odskočil do své světnice, vrátil se do salonku s knížkou, kterou dostal darem od sira Roberta Smitha a tázal se kněze: — Vy žádáte svědectví o zpovědi ze staré doby; z kterého století je chcete?

— Jaká je to kniha?

— Jest od monsignora Alfonsa Muzzarelliho a má název: »Zpověď ušní.« Uvádí texty zcela jasné od století desátého až na časy apoštolské.

— A vy věříte slepě papežské knížečce italské, spisovateli temného jména, neznámého anglickým učencům? Tak namítal s opovržením kněz.

— Nikoli knížečce, nýbrž síle jejího učení a citování, o níž vězte, že jest prací velikého muže a známého učencům anglickým, jakož i vy máte znáti jeho jméno.

Ubohý kněz zbledl strachem následkem tak jisté řeči; a John, nemaje slitování s ním, takto pokračoval: — A já, poněvadž nesvěřím se prvnímu hostinci, měl jsem nápad cestovati do Cambridge a stál jsem tři dni v knihovně své koleje, abych srovnával citáty podle lepších vydání autorů a přesvědčil jsem se vlastníma očima, že žádný text, citovaný Muzzarellim, není podvržený a každý se shoduje se slovy a smyslem citovaného místa. A co více; jeden můj bývalý professor mne ujistil, že jiné texty dosti podobné jsou sebrány v jiných dílech, a to neméně authentických a na tomto důkaze vážném založena je škola oxfordská, aby byla znovu zavedena zpověď mezi protestanty. V každé podobné příčině jsem ochoten míti za to proti vám a proti každému jinému, že ušní zpověď byla rozšířena v celé církvi křesťanské, jak jest obsáhlý kruh devatenácti století. Proto nemohu jinak než vzdáti pochvalu důstojnému Birdovi, který ji obnovuje v obci.

— Avšak to všecko nepřekáží, aby naše církev anglikánská nebyla zavrhla ušní zpověď, odpověděl kněz.

— Jest pravda, avšak to dobře dokazuje nevědomost a bezbožnost, kterak škrtnutím péra bylo možno zrušiti všeobecný zvyk v církvi Kristově.

— Nikoli zvyk, nýbrž všeobecný zlozvyk.

— K tomu náleží již zvláštní odvaha, odpověděl John, viniti ze zlozvyku, co se konalo všeobecně v církvi apoštolské až na naše doby. Avšak tím hůře pro nás jest, jestliže Písmo sv. jest původcem, základem a výkladem zvyku církevního a zřejmě vás odsuzuje. Otevřel jste již někdy bibli, kde Kristus dává apoštolům moc odpouštěti hříchy?

— Znám tento text doslovně, chlubil se farář: »Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, kterým je zadržíte, zadržány jsou jim.« Těmito slovy Kristovými mně dal biskup moc rozhřešovati.*) Avšak co z toho vyvozujete ve prospěch ušní zpovědi?

*) The book of Common Prayer: The form and manner and making of Priests.

— Z toho vyvozuji, že anglikánská církev nerozumí ani bibli ani své vlastní liturgii, a že ušní zpověď s oznámením hříchů jest potřebna tomu, kdo věří v bibli nebo též pouze anglikánské liturgii.

— Podivné vyvození, zvolal farář; avšak těžko je dokázati, jak logicky vysvítá z textu biblického.

— A zajisté není nic logičtějšího, prohlásil John. Vy předstíráte, že máte moc odpouštěti hříchy následkem slov Kristových; nuže dobře, ona slova ukládají povinnost kajícníku, aby oznámil svoje hříchy při ušní zpovědi.

— Než co? Nemohu dáti rozhřešení od hříchů, aniž je poznávám?

— Pane, nikoli, nemůžete, dovozoval John, poněvadž Kristus neustanovil svých kněží na způsob strojů, poněvadž šablonovité odpuštění komukoliv se uděluje. Avšak takto ustanovil rozdělovatel rozumné, kteří mají tu odpuštění dáti, tu zadržeti, jak toho zaslouží kajícník. Avšak jak by mohl dáti rozhřešení nebo zavržení v nějaké věci, které nezná? Rozumíte tomu? Moc odpouštěti a zadržovati hříchy vyžaduje vyznání hříchů. Tak to pochopila veškera církev, tak tomu rozumí reformovaná církev anglikánská, puseistická i ritualistická, tak tomu chce dobrý smysl, tak také pro zapomětlivost označuje Prayer book, který tam vyzývá anglikánské věřící, aby žádali od kněze rozhřešení, nařizuje dokonce tomu, kdo o ně žádá, »aby mu oznámil svoje pochybnosti.«*) Tak velice vysvítá tato pravda, že kněz není tu ustanoven za samovolného soudce odpuštění Božího, nýbrž pouhým vykladatelem božské vůle podle skutku, který mu byl předložen k souzení!

Kněz Star, tak byv tat do živého, nevěda, co na smysl odpověděti, zaplétal se, hledaje obvyklé vytáčky, povídaje obyčejné žvasty a že byla zpověď zrušena v církvi cařihradské a ustanovena poprvé na sněmu tridentském a jiné obyčejné námitky kacířských knížek.

Avšak John statečně je vyvracel: — Nadarmo vedete boj; musíte ukázati, že anglikánská církev dobře činí, když se bouří proti nařízení Kristovu v evangeliu a proti samému textu vlastní liturgie a proti zvyku všech století dřívějších; všecky námitky, které uvádíte, jedním rázem padají vyvráceny byvše, poněvadž víme přímo od svatých Otců, že před i po uvedeném zrušení zpovědi v cařihradské církvi byla ušní zpověď konána na východě a před i po sněmu Lateranském byla konána na západě . . . Ejhle, kniha; z kterého století chcete doklad?

A nečekaje odpovědi, takto pokračoval: — Z prvního století máme slova evangelia a texty Skutků apoštolských, list svatého Jakuba, kteréžto činí část bible; máme text vyložený od svatého Klimenta I., průvodce sv. Petra, text, který jsem opsal z knihovny cambridgské a mám jej tu v knize k vašim službám. V druhém století máme slova Origenova, Tertullianova, sv. Irenea; v třetím století se vzrůstem počtu církevních spisovatelů vzrostl i počet svědectví ve prospěch zpovědi; vzrostl nad míru ve století

*) Tamtéž: »The order of the Administration ot the Lord's Supper.

čtvrtém a v pátém jest jich ještě více. A všechny tyto doklady mluví o vyznání hříchů knězi, aby dostal kajícník rozhřešení, mluví o tom po způsobu katolických katechismů, po způsobu sněmu Tridentského, po způsobu puseistů a kněze Birda v jeho kapli neodvislé.

Těmito a podobnými slovy John plýtval, z čehož bylo viděti, jak důkladně studoval tuto otázku po návratu do Anglie. Jeho matka stála jako na žhavém uhlí podobně jako ubohý farář, s kterým se tu jednalo bez ohledu na okolí, jemuž bylo vyhrožováno jako chlapci ve škole; byl spleten a zamlklý. Aby ušel zahanbení, pokud bylo možno, vyšel ze sálu a staral se, aby v brzce se začal oběd.

Zatím John hrozil naposledy, neboť vzal sešit, v němž zapisoval úmysly pro dobu, až převezme patronát.

— Drahý duchovní pane, zvolal, chcete-li, abychom zůstali přáteli, nechte žíti na pokoji toho, který se zpovídá i který se nezpovídá. Svoboda svědomí má býti a nejen na oko, nýbrž pravá, praktická, pozorovatelná. Tak se mi zdá, že hřeší nesnášenlivostí tolik církev anglikánská, jako církev římská, která ji ukládá za povinnost. Spravedlivý střed je vždy u ritualistů, kteří tuto věc ponechávají úsudku každého věřícího.

Julie, která dosud nepromluvila, nic nenamítala na tuto poslední nerozumnou věc, kterou John zavrhoval mnoho pravd, hlásaných knězem v kostele. Za jídla bylo zachováno příměří; spokojovali se všichni (kromě Julie, stále mlčící) veselým žertováním o kněžce, ustanovené knězem Birdem ke zpovídání. — Takový pokus se ještě nikdy nestal, popisoval John, v žádném kostele, vyjma jansenistické a v některé kapli protestantské, jíž stojí v čele správce, jenž by se hodil spíše do blázince než do kostela.

Po obědě, když se šlo do zahrady a kněz Star byl zavolán paní Needleovou opodál, John přidružil se k Julii, pravě: — Zdá se vám, miss Julie, že jsem dal řádný výtopek panu Starovi?

— Velmi dobře, odpověděla Julie; postavil jste ho do vařícího louhu, a to do příliš horkého.

— Nevíte, že k vůli nešťastné kapli Birdově nastala u mé matky ta hrozná podrážděnost; já však ponechám věcem volného průchodu a nedám se ani na tu, ani na onu stranu. Naopak, kdyby puseismus zapustil v Zeleném parku kořeny, považoval bych to za mravní pokrok. Co vy o tom soudíte?

— Já? Nic.

— Mluvte otevřeně, žádal John; vidíte, že od nynějška jsem přijal všecky vaše názory. Tu se zdá, že jsem se přiblížil katolickým ideám?

— V tom nikoli, opravdu nikoli.

— Jak pak nikoli?

— Je to jasno, vysvětlovala Julie; když jste vystoupil na vrchol nevývratných pravd, unikáte mně tím, že viníte církev katolickou z nesnášenlivosti, protože nařizuje zpověď. Poslyšte! Tu nenalézám logiky pana Johna. Stačí, abyste četl znova tytéž texty, které právě jste citoval proti panu Starovi, uvidíte, že

všichni svatí Otcové, uvedení od Muzzarelliho (já jsem tu knihu četla, je to kniha velmi rozšířená v Italii) nejen připouštějí zpověď, nejen ji radí, nýbrž ji poroučejí hříšníkovi jako potřebnou ke spasení. Doufám, že váš dobrý smysl učiní nápravu vaší nerozvážnosti: odvolávám se od roztržitého pana Johna na pana Johna hloubajícího.

— Každým způsobem jest to malý hřích, odpověděl John; o něm budeme skládati účty potom. Jinak vidím, že mi v podstatě dáváte za pravdu; a to mi stačí. Avšak ejhle, tu nám jde naproti důstojný pán. Buďte tak laskava a vyvraťte mu jeho názory úplně.

— Nikoli, pro lásku Boží, vzpěčovala se Julie; nedrážděte ho, vaše matka by z toho zemřela rozčilením.

John nedbaje na tento důvod, pokročil ke knězi a pravil: — Důstojný pane, tu jest papeženská slečna, papeženka od hlavy k patě, která neschvaluje toho, co jsem já řekl a schvaluje, co jste vy řekl; pochvalte ji. Miss Julie myslí, že jsem já vystoupil na horu nejapnosti a vy na vrchol pravdy.

Julie se začervenala, nechtějíc se pouštěti do rozhovoru. Avšak kněz, nerozvážně hledaje svého odsouzení, prohodil: — Mne nemálo těší, že se to týká mne; zajisté si pokládám za čest, nabývám-li souhlasu od tak dvorné a vzdělané dámy.

— Naopak, nikoli, vmísil se do řeči John, který za každou cenu chtěl, aby tento dobrý člověk se v hádce utkal s Julií; nežertuji.

— Řeknu, chcete-li, svolovala Julie; mně se zdá zpověď věcí nejlepší, a jak by ne, poněvadž je předepsána Písmem sv. a pro sto jiných důvodů; ale zdá se mi nejhorším skutkem, že ji kněz Bird chce napodobovati.

— Proč to? otázal se John; je-li nejlepší, proč ji zavrhovati?

Kněz předešel odpověď Juliinu, pravě: — Důvod je jasný; slečna jako dobrá katolička neuznává jiných zpovědníků, nežli kněží dle evangelia.

— Skoro, skoro je to ten důvod, dotvrzovala Julie, ale ne úplně tento.

— A proč tedy? zvědavě pohlížel John; nedělejte s tím takových tajností.

— Ejhle, proto: poněvadž ani důstojný Bird, ani ostatní kněží nemají moci dávati rozhřešení a . . .

— Ani ne kněží vysoké církve? otázal se John, ani puseisté, kteří jsouce jinak kněžími vysoké církve, jsou také více jako středem mezi katolíky?

— Podle mého zdání nemá té moci ani jeden, a dr. Pusey nemá více moci nežli jeho manželka. Tak dovozovala Julie.

— To je přes příliš! ohrazoval se John.

— Je příliš jasné, objasňoval Star; třebas my nepřipouštíme zpovědi ušní, moc rozhřešovati nám jest dána v evangeliu a přenesena od biskupa při svěcení.

— Není mně milo, omlouvala se Julie, musím-li odporovati osobám tak ctihodným, avšak moje nejvnitřnější přesvědčení jest,

že v církvi anglikánské není ani jednoho kněze, zvláště ne takového . . .

— A proč?

— Trvalo by to příliš dlouho. Budete tak laskavi, že mne nebudete nutiti k dalšímu hovoru o té věci. Nejsem bohoslovcem a nezavádím hádek s kněžími jiné církve.

Tato odhodlanost nevzbuzovati hádky líbila se přítomným, zvláště ubohému faráři, který nikdy nestudoval této otázky; proto velmi rád se vyhýbal, aby neupadl do nového fiaska. Proto velebil Juliinu prozřetelnost a po několika slovech se rozloučil.

Mistress Needleová si z dlouha oddechla, jako by byla vyšla z lisu; avšak John, jakmile viděl odcházeti faráře, přiblížil se k Julii a řekl: — Vyjádřete se určitěji, miss Julie; řekla jste jakýsi protiklad, který jest ku pohaně ritualistické církve; a se mnou můžete mluviti podle libosti.

— Avšak, dobrý Bože! odpověděla Julie. Já vám nemohu opakovati polovici dějin anglikánské reformace. K tomu jsou knihy. Stačí také to pouze, vzpomenete-li svého Prayer book, abyste porozuměl, že anglikánští duchovní nejsou kněžími.

— Ó, to je něco nového! vpadla do řeči Needleová, které bylo solí v očích, když takto byli znesvěcováni její duchovní.

A John posilněn se dotazoval: — Proč tedy v naší liturgii jest »Podoba a způsob svěcení na kněze«?

Julie odpověděla: — Ve vaší liturgii jest pouze jméno a nedostává se věci; neboť řád kněžský je zrušen z počtu svátostí, které udělují vnitřní milost. Svěcení není nic jiného nežli jednoduché určení k doplnění služby kněžské. Proto posvěcený zůstane laikem, prostým laikem. Jest pravda, že proto katolická církev, která uznává svěcení všech bludařů a rozkolníků, která byla pravidelně provedena, pohlíží na svěcení anglikánská, jako by se nebyla stala. Co se týče ruských popů, jestliže se některý obrátí do Říma, jest považován za kněze; jestliže by se však obrátil arcibiskup yorský, bude považován za pouhého laika, neschopného i po obrácení k platnému rozhřešení, neschopného k sloužení mše svaté.

— Nepleťme otázek, namítal John. Zde se nemluví o obětování mše svaté, nýbrž o rozhřešení. Neuznávám, proč i laik, ustanovený od církve k rozhřešování, by nemohl tak činiti.

— Nemůže, odpověděla Julie, poněvadž Kristus udělil tuto moc pouze apoštolům a jejich nástupcům, biskupům a kněžím. Těmto a nikoli věřícím řekl: »Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim.« Nikdy nebylo pochybováno o takové pravdě v církvi, ani v církvích rozkolných, ani v církvi anglikánské. Vy sám o tom nepochybujete; pouze si představujete, že anglikánští duchovní jsou kněžími, poněvadž je tak nazývá vaše liturgie; v tom jest právě omyl. Z toho poznáte jasně, že nemíchám otázek, nýbrž pouze ze zřejmé neplatnosti svěcení anglikánských vyvozuji různé důsledky, tedy také že duchovní této církve nemohou ani rozhřešovati ani posvěcovati.

— Pomalu ledacos nahlížím, přiznával se John; avšak dbejte lépe na podklad otázky.

— K vůli tomu bylo by potřebí, abychom vy i já sami studovali theologii; avšak i bez toho dobrý smysl a prakse všech církví vám oznamuje, že laik nemůže dávati rozhřešení. Poněvadž pak i vaši duchovní jsou laici, proto vyvoďte z toho důsledek. Nesmějete se rozhřešení, které uděluje mistress Bird? Proč se mu smějete? Poněvadž není schopna, aby je udělila, i kdyby sto biskupů ji k tomuto úřadu ustanovilo. Nuže, týž důvod mluví proti jejímu manželu a proti každému duchovnímu anglikánskému, ať je puseista nebo puritán.

— Zajisté nepřestanu za to míti, že naši duchovní jsou kněžími, za jaké se vydávají (alespoň puseisté), odporoval dále John, poněvadž při svěcení jejich biskup vzkládá na ně ruce a k nim mluví: »Přijmi Ducha svatého k úřadu a úkonu kněžskému.

Na to odpověděla Julie: — Ano, tak praví; avšak nemůže uděliti milosti kněžské, ani aby dobře přednesl jednoduché kázání.

— Jak to víte vy, že nemůže uděliti milosti?

— Vím to z vašeho katechismu, který učí, že svátosti, jež udělují vnitřní a duchovní milost, jsou pouze dvě, totiž křest a svátost oltářní. Nemůže tedy biskup míti úmyslu dáti, co jest podle něho nemožným. Je vám to jasno?

— Chápu to poněkud.

— Dodejte, pokračovala Julie, kdyby váš biskup měl úmysl udělovati milost a vysvětiti pravého kněze, že nemohl by to učiniti, poněvadž není pravým biskupem. Víte, že vždy v církvi (a také v církvi anglikánské) bylo za pravdu pokládáno, že k vysvěcení na kněze jest potřebí biskupa, a to v pravdě takového, který jest posvěcen od jiného biskupa podstatným obřadem k propůjčení úřadu biskupského. Nuže tedy, všichni biskupové anglikánští nynější jsou posvěceni nedostatečnými a neplatnými obřady. I kdyby nyní bylo užíváno platných formulí, jest jisto, že bylo užíváno neplatné formule celé století od Eduarda VI. do doby Karla II.; byla neplatná, až duchovní kommisse za Karla II. ji změnila podstatně. Proto celé toto století předešlé do změny nebylo tu pravých biskupů, a následkem toho nynější, kteříž od oněch jsou posvěceni, jsou též neplatně posvěceni a zbaveni moci biskupské, neschopni, aby vysvětili pravého kněze. Ano ještě více. V anglikánské církvi nestalo se, jako v rozkolné církvi ruské a v jiných církvích východních, že zachovaly i po rozkolu posloupnost biskupskou a posvěcení biskupské opět od biskupa; zde nikoli, posloupnost byla přerušena již od počátku reformace. Rodokmen všech biskupů anglikánských počíná se od vašeho pověstného Matěje Parkera, očarovaného za biskupa podáním bible na hlavu, nebo jak jiní myslí, posvěceného Vilémem Barlowem, který sám nebyl biskupem. Ať je tomu tak či onak, Parker nebyl biskupem, a všichni biskupové od něho pocházející nejsou biskupy jako on. Zkrátka, církev anglikánská nemá ani biskupů, ani kněží a proto nemůže ani posvěcovati, ani udělovati rozhřešení.

— Nuže, prohodil John, oddechuje si po tak dlouhé řeči Juliině; chápala jste, že jste nemohla mluviti o těchto věcech s důstojným Starem, aby nenastal nový rozpor; a nyní jste mně konala dissertaci.

— Dissertaci nikoli, bránila se Julie. Avšak vy víte dobře, že majíc dlíti v této zemi, jsouc nucena stále viděti jen protestantské duchovní, chtěla jsem se přesvědčiti o jejich podstatě a informovati se, jsou-li kněžími čili nic, a to k svému vlastnímu prospěchu.

— A jaký zájem jste sama na tom mohla míti? otázal se John.

— Vy nevíte, že my katolíci v případě smrti, není-li po ruce katolických kněží, můžeme žádati rozhřešení od kteréhokoli kněze, i kdyby byl vyobcován, sesazen, rozkolník, bludař nebo odpadlík od každé víry.

— A vy v případě smrti byste se zpovídala některému z takovýchto kněží?

— Zcela ochotně! Pop ruský, odpadlík, ustanovený italskou komorou, avšak pravý kněz mohl by mně dáti rozhřešení; ale duchovní anglikánský mně nemůže rozhřešiti ani více ani lépe než naše služka nebo mistress Birdová.

— To je matenice nových věcí, přiznával se John; nevyznám se v nich. Bude potřebí nových studií o této otázce.

Praktický výsledek této rozmluvy byl jak obyčejně, že John tři až čtyři dni prodléval uzavřen v pokoji, horlivě probíraje jisté knihy, které si opatřil, a zvláště knihu doktora Kenricka, později arcibiskupa v Baltimoru, která důkladně jedná o platnosti anglikánských svěcení (The Validity of english Ordinations). Takovým způsobem události v neodvislé kapli mu dávaly příležitost, aby roztrhl poslední závoje, které bránily pohledu na pravdu katolickou. Naproti tomu jeho matka chápala se příležitosti, ne již aby tvrdošijně na tom trvala, nýbrž aby odstranila každou jinou myšlenku náboženskou kromě oné na zápas proti cizímu vpádu do vlastní farnosti. A štěstí, které od počátku se usmívalo na neodvislého duchovního, v krátké době se obrátilo v opak; a hřmotný pád nové babylonské věže otřásl i základem staré babylonské věže.

(Pokračování.)

Kříž.

Smutný — teskný den . . .
Vichřice zní sten —
mlha leží na údole,
sníh se sype na topole,
kraj je zachmuřen.

Bílá pne se stráň —
bílá leží pláň —
a tam kdesi v smutném chvojí
jedlový kříž z mlhy stojí:
opuštěn a sám . . . .

Bílou Krista líc
nezdobí květ víc' . . .
Nikdo tu, ach, nikdo nedlí —
nikdo se tu nepomodlí.
Tmou jen houkne sýc!

Vítr letí kol —
sosen nad vrchol —
jehličí v kříž starý střásá,
zmučenou tvář Krista drásá,
v zraku nítí bol . . .

V duši jeden hlas:
— Co v ten pozdní čas
ze Tvých očí, Pane, svítí?
Zda to sníh se jenom třpytí
či ach, — slza z řas?!

Jos. Hais-Týnecký.

Poesie pod Tatrami.

Napsal JAN KARNÍK.

(Dokončení.)

Skládaje první část této studie, neměl jsem po ruce Vajanského knihu »Tatry a more«, nejobsáhlejší svazek jeho veršovaných prací. Marně pídil jsem se po díle tomto u knihkupců. Vyšlo roku 1880 a bylo dávno již rozebráno. Konečně však přece ocitla se hledaná kniha laskavostí přítelovou v mé ruce. Obsahuje četnou lyriku, ve které stkvělé lícně mořských scenerií střídají se se svěžími popěvky tatranského horala, a několik větších básní epických. Celá kniha je šťastné dílo mladistvé Musy autorovy, a obsažená v ní epická skladba »*Herodes*« významem svým vyzdvihuje »Tatry a more« nade všechny ostatní veršované knihy Vajanského.

Uznávám proto za vhodné, doplniti poznámky své o Vajanském aspoň stručným rozborem této nevšední básně.

Veršovaná povídka »Herodes« jest báseň formou lapidární, svou grandiosní prostotou, účinnou gradací a krutou pravdivostí přímo zdrcující. Už v »Predzpevu připravuje básník čtenáře na mocné vzrušení, jemuž podlehne. Svolává kletbu na hlavy Maďarstva slovy prorokovými:

Daj, Bože večný, by o skálu ostrú
jich nemluvniatka cudzí vrah rozrážal,
daj, aby otcov jich lúpežnú kostru
z tichých cintorov tyransky vyvážal!

Chápete, že to nebude žádná sladká idyla, co vyvěrá z nitra pěvcova. Do tiché slovenské vesničky jak luňák vpadl otylý biřic maďarské libovlády, verbuje tu děti slovácké chudiny, penězi a sliby: »Veď my z nich zrobíme ludí! « Jidášským grošem a výhrůžkami vylákané děti mají rozmnožiti maďarský dorost. Vládnou zajisté Maďaři násilím i kapitálem, ale rod jejich je nahnilý v kořeni; trpce pociťují nedostatek dětí z vlastní krve. Sluha maďarské vlády, kterého básník nazývá Herodesem, získal a odvádí do ciziny i dva sirotky, Janíčka a Aničku. Dosud oba společně skotačili u rodných chaloupek, užívajíce svorně prostých radostí, jaké chudým dětem jsou údělem, radosti za teplé sluneční záře a z dědovy pohádky. Dnes, vytrženi z rodné půdy, mají násilím být přesazeni do ciziny.

Čože ti chábi po ceste
zajaté husičky ženú?
Za nimi žienky v plachticiach
bedujú, plačú a stenú!
Nie sú to húsky zajaté,
slovenské děti to biedne:
krv svoju majú odovzdať
tým, ktorým hnije a redne.

Vylákaným dětem zavěšeny číslované tabulky na krk a v dobytčích vagonech odváží je maďarský Herodes do cizího světa. Ustrašené děti tulí se úzkostlivě k sobě. Anička drží se zoufale Janíčka, a když drábové chtěli je odloučiti od sebe a každého

z nich umístiti v jiné osadě, pohnul i těmito tvrdými lidmi nářek děvčátka tak dalece, že obě děti odevzdány do jedné chalupy. Teď bude dětem teprv běda, místo vlídného slova ústrky a rány, místo skotačení těžká práce. Několik měsíců trpělivě snášely děti všecka muka svého vyhnanství. Konečně touha po domově přemohla dětskou bázeň a v Janíčkovi uzrálo pevné odhodlání:

»Anka,« šuhajík hovorí
a hladká ztrhané vlásky,
»žiť nám nemožno v cudzine
bez řeči, spevu a lásky;
noc ide, sober šatočky,
Pán Boh nám ukáže cestu,
sám Jeho anjel zavedie
siroty k rodnému mestu.«

Když lidé ve statku usnuli, prchl Janík s Aničkou. Ubírají se na zdařbůh, doufajíce záhy přijít »do peknej slovenskej vlasti.« Za noci na širé pustě setkal se s malými uprchlíky potulný beťár a nakrmil je kusem chleba:

Ta vaša bieda slovenská
zbojníka k almužne núti,
nad vaším telom chorlavým
zbojník sa smiluje krutý;
vás by ver' tyger šanoval,
krokodil, v trsti čo čuší:
lútosti žiadnej nebadať
len v renegátovy duši.

Když již nožky umdlévaly, zaslechly děti pískot parního stroje. Novou nadějí vzpružily se rozbolené údy, vždyť ten vlak, který je vezl v tyto nehostinné kraje, jistě je zase domů dopraví. Avšak na nádraží, kam za noci ještě došly, odehnal je strážník surově od vlaku. Janík opět věděl si rady, připadl však tentokráte na nešťastnou myšlénku. Řetězů, jimiž vagóny spojeny, zachycují se uštvané děti a na této strašlivé houpačce doufají dostat se domů. Vlak uhání s větrem o závod tmavou nocí, děti na řetězích umdlévají. Nožka Aniččina krvácí železy poraněna, děvuška omdlévá, ale Janík s napjetím poslední síly drží děvče i sebe v nebezpečné posici.

»Utiš sa, moje Anička,
nedaj sa bolasťou másti,
skoro už, milá, vletíme
do peknej slovenskej vlasti.«

Konečně zemdlel i Janík — a rozdrcená tílka slovenských dětí leží v krvi na kolejích:

Nuž poď sem, zradný Herodes,
pozri sa na svoje diela,
tunelu lampa kriklavá
svieti na krvavé telá,
telá jich vyhnúť nemohly
zlodeja úkladnej pasti,
duše však volné letely
do peknej, velikej vlasti.

Neznám tak honem básně, která by prostředky tak jednoduchými docílila dojmu tak hlubokého jako »Herodes« Vajanského. Jaký to mohutný obraz do nebe volající socialní bídy a otroctví v 19. století zdánlivě již nemožného! Ten hořký los dvou slovenských sirotků, jejichž dětsky krásná duše zachycena básníkem tak hluboce a jímavě, vryje se hluboko do duše a zúrodní nitro čtenářovo vroucím soucitem k celému ujařmenému národu podtatranskému.

Ještě schází jeden rys v literárním profilu Svetozára Hurbana Vajanského. »Národnie Noviny« svatomartinské přinášejí občas literárně cenné feuilletony Vajanského, které vynikají jemnou formou a hojností attické soli. Jsou to většinou črty cestopisné z jižních výletů Vajanského. Z takových skizz vznikla celá knížka, vydaná roku 1905 pod názvem »Volosko-Venecia«. Obsahuje dojmy z cesty na sjezd slovanských novinářů do Volosky a odtud do Benátek.

Vajanský věnoval tu zvláštní pozornost uměleckým výtvorům, jimiž katolické chrámy benátské a paláce tamější šlechty po celém světě prosluly. Z každého řádku mluví opravdový znalec starých italskýsh škol malířských a duše kultem vznešené krásy jemně ciselovaná. Sem tam z čarovných zahrad vlašských mistrů odbočí autor říznými poznámkami do vírů a zmatků dneška.

Tak na příklad líče obrovský arsenál benátský, vzpomíná robotníků, kteří tu bývali zaměstnáni: »Z velkej časti rekrutovali sa z istrianských a dalmatinských Slavianov, boli verní, spolahliví, úslužní, tak že z nich vyberali stráže Dožovho paláca, Markovho pokladu, mincovne a t. d. Verní boli. Slavian vie byť verný len voči cudzincovi a vrahovi svojmu — svojich zrádza... Či to bude tak večne trvať? Či budeme večne arsenalottami cudzieho panstva? Kollár v svojom cestopise viac ráz oplakáva slaviansku nesvornost — aké by ronil slzy, krvavé, horké, keby bol dožil sa dnešných dňov »konštitucionálnych« rabov a podliakov?«

Před Madonnou mistra Giovanna Beliniho, jenž ve vysokém věku 79 roků stal se průkopníkem a zakladatelem malířské školy, zaskočil si autor rovnýma nohama do kvasů přítomnosti. »Netrhal minulosť (Bellini), ale pokračoval a dálej staval, vyššie vznášel sa na pleciach a ramenach předchůdcov. Odporné, smiešne a hlúpe je, keď sa niekto veličí »pokrokárom« stranou »pokroku«. Či niekto »pokročil«, súdit budú iní ludia a iné časy. To je tak, ako by niekto alebo nejaká mladá frakcia dala si meno »múdrych«, »geniálnych«! Synačkovia, vy pod menom pokrokárov a múdrych môžete tápať v tme a nízkej podlosti, mizerného úpadku, ako to vidíme u premilenych »pokrokárov«, »modernistov«, »realistov« a t. d.« —

Svetozár Hurban Vajanský jest veliký duch básnický. Již roku 1884 napsal o něm Jan Neruda: »náleží rozhodně mezi nejnadanější spisovatele naše.« Bohužel nebylo hřivně jeho popřáno dosti blaživého výsluní a vlahého bezvětří, aby rozpučeti mohly bujně všechny duševní mohutnosti, a rozpučety vydati šťavnaté,

vonné plody, sládnoucí v poledních hodinách tichého zrání. Život jeho, život publicisty porobeného národa, vedl jej z bitvy do bitvy, přečasto umlkaly Musy v ryku válečném a jen úkradkem odkládal znavený Vajanský břitké žurnalistické péro, aby mohl naslouchati kouzelným pohádkám své básnivé duše.

Letos v lednu dovršil slovenský poeta a zápasník šedesátý rok života. Zjevem, životem i snahami svými pravý patriarcha svého lidu vchází do věku kmetského. Neuvede sice sám lid svůj v zelené nivy zaslíbené země, avšak národní vědomí, zažehající se jako plameny noci svatojanské před našima očima po širých vlastech podtatranských, může zajisté býti útěchou stárnoucímu básníku, jakož i důkazem, že nadarmo nežil, nadarmo netrpěl.

Veliký a jasný jeho zjev budiž i nám vzorem a posilou!

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

III.

Tou dobou, co Karel Veliký na bojištích saských prodléval, zavládl v novém sídle královském neobyčejný ruch stavební. Malé nepatrné Cáchy měly se státi hlavním městem na rozhraní dvou velikých říší. Rodina královská, nejvyšší úřady dvorské, jakož i učenci ustanovení pro školu palatinskou přibyli z Pavie hned počátkem jara. Starobylý hrad musil býti rozšířen, zřízeny prozatímní budovy pro učitele a chovance, a započato se stavbou nádherného paláce pro vysoké školy, na něž král i v těžkých svízelích válečných stále pamatoval.

Tu pojednou po stkvělém vítězství v močálech vestfalských objevil se král v sídle svém. Přijel neočekávaně, bez hluku, provázen jsa několika jezdci. Jeho ustaraná tvář tlumí každé radostné hnutí, a hned při uvítání odmítaje všeliký slavnostní projev sděluje s věrnými svými, že jásot nad dosavadními úspěchy by byl předčasný, neboť nepřítel sice poražen, nikoli však přemožen, a ač strašnou odvetou udolán, přece od svého zapřísáhlého odporu proti všemu křesťanskému neupustí, jelikož Krista nezná, a jej také jako Boha svých úhlavních nepřátel znáti nechce.

Poslední naději ještě skládá v muže, jemuž do učenosti a lásky k vlasti nepoznal rovného, a jenž z nabízených mu milostí žádal pouze jedinou, by mohl s druhy svými na obrácení a zušlechtění zaslepených a opuštěných soukmenovců pracovati, jsa přesvědčen, že tak upřímná snaha s žádoucím úspěchem se nemine.

Minulo několik měsíců od ujednáné lhůty dosud a Alkuin nepřichází. Arcibiskup zdráhá se propustiti muže, jenž jest takřka duší vysokého učení yorského, které za jeho požehnaného řízení dosáhlo světového jména a významu. Teprve po opětném naléhání krále franckého a ku přání sv. Otce svolil Edelbert

s těžkým srdcem k odchodu svého miláčka a jeho přátel, předních to učenců Anglie, kteří sdíleli se s mistrem svým o lásku a nadšení pro dílo svaté.

Nelze vypsati, s jakou vroucností přijal Karel Veliký toužebně želaného přítele a jeho apoštolskou družinu a jak tklivými slovy jim odevzdával zbědovaný, vášnivým záštím zaslepený národ. Vylíčiv hrůzy posledního válečného tažení, vzpomíná i děsné katastrofy verdenské, jako spravedlivé odvety za ohavnou zradu spáchanou na bojovnících křesťanských a dovozuje, že mohutní ti kmenové jen nejkrutším úsilím mohli býti zdoláni a otřesena jejich skálopevná důvěra ve vítězství jejich klamných božstev, kterou po každé porážce opět ke vzpouře a vždy zuřivějším zápasům bývali podněcováni.

»Nyní byl učiněn průlom do té mrákotné hradby pohanských pověr, a uvolněna cesta až k těm tvrdým žulovým srdcím, ale dobýti jich s celou válečnou mocí jsem nedovedl.

To jest vznešený úkol váš, oděnci světla. Láskou Kristovou a břitkým mečem slova Božího máte zmocniti se těch nedobytných pevností. Každým úderem na kamenná srdce vyvoláte plamen, jenž jasem svým osvítí a blahem zahřeje duši, a záhubě již propadajícímu národů vrací velikost, sílu a radost života.

Tobě pak, vzácnými dary ducha omilostněnému vůdci, budiž podřízeno vše, co patří k té posvátné výpravě. Ty nejlépe znáš potřeby svého národa, ty jej miluješ obětovnou láskou, a zajisté zařídíš, co mu bude ke spáse. Mou péčí bude, aby všecko, co za dobré uznáš, na čemž se ustanovíš a co přikážeš, bylo řádně vykonáno.«

Alkuin upozornil krále, že u věcech tak velikých nesluší jáhnu rozhodovati, k tomu jsou povoláni biskupové, jež ustanovil Duch sv., by řídili církev Kristovu. Nechať na příští provincialní synodě vrchní pastýřové se shromážděným kněžstvem rozdělí dobyté území na diecése, naznačí sídla biskupská, a zakládáním kathedrálních škol a vzdělávacích ústavů postarají se o způsobilý dorost duchovenstva, a to hlavně z kmenů domorodých. Nebo když tito pohané i ve svém hlubokém poblouzení zachovali smysl pro víru, právo a svobodu a tolik krve vycedili pro ty idealní statky člověčenstva, s jakým zápalem budou za ně bojovati, až poznají jejich pravou cenu ve světle nauky Kristovy.

Mládež saská, silná, zdravá, nezkažená, v tuhé kázni vychovaná a mravně bezúhonná s vroucím nadšením přilne k víře, která odměňuje sebezapírání a čistotu srdce nejvyšším blahem, patřením na Boha. »K těm mladým srdcím,« dí Alkulin pohnutě, »chovám největší důvěru, osvíceni pravdou, posilněni milostí, puzeni láskou Kristovou ponesou radostné poselství do odlehlých pustin a pralesů, a zdaž možno, aby tam nepřijali vábného pozvání svých miláčků.

Pročež tě, jasný panovníče, snažně žádáme, svěř nám tento květ pošlapaného národa, nadějné jinochy hynoucí v porobě, a my z nich s pomocí Boží vychováme muže, kteří budou chloubou, štěstím a požehnáním svých soukmenovců.

S tou žádostí jsem již poprve bolestně rozechvěn předstoupil před tvář tvou, označuje ji jako poslední prostředek k záchraně svého lidu, dnes ji opětuji s toutéž vroucností a pevnou důvěrou, že vyplnění nejvyšších tužeb, jimž jsem svůj život zasvětil, jest blízké.«

Král dal odpověď hned, a to rázným činem. Druhého dne pozval oba dvorní biskupy a všechny v Cáchách meškající učence k důležité poradě o věcech školských. Předložil již dávno připravený návrh týkající se zřízení škol národních, saských a francských, jichž nejvýtečnější žáci měli býti přijati na vysoké učení palatinské, kde jim na základě nauky Kristovy byly otevřeny všecky zdroje vzdělanosti, jelikož víra jest spříbuzněna se vším, co jest pravdivo, dobro a krásno.

Řízení nových školských ústavů odevzdáno bylo Alkuinovi, který se také ujal bez průtahu toužebně želaného úkolu. Stolice učitelské na přípravných školách dle národností mezi své i cizí učence spravedlivě rozdělil, a na to úsilovně naléhal, aby i vysoká škola palatinská ještě téhož roku s ostatními při podzimním zasedání hrabat říšských byla otevřena.

Hned na první vyzvání přihlásilo se takové množství žáků, že prozatímní budovy takovému návalu nastačily. Alkuin ocitl se ve velikých nesnázích. Král však věděl brzy pomoci.

»Nemám sice, milý Alkuine,« pravil, »s četnou svou rodinou ve stárém hradu zbytečného místa, myslím však, že by se z té parádní zbrojnice dala upraviti dosti příhodná učební síň; jaká to bude výhoda pro mne a děti, když budeme míti školu v domě.

I dal hned prostornou dvoranu vykliditi a sám při tom pomáhal. Oděn jsa prostým domácím šatem, v kožených spodkách a ve vlněné šedé kamizole utkané od manželky, probíhal komnaty a snášel mapy, kresby, obrazy, pergamenové závitky, vzácné rukopisy a co bylo v knihovně nejcennějšího, všecko putovalo do nové školní síně.

Když byly vyklizeny zbraně, prapory a brnění a místo nich navěšeny umělecké výzdoby a ve skříních, kde byly vystaveny triumfální památky, uloženy všecky vědecké poklady domu královského, dí Karel spokojeně: »Milý Alkuine, nemožno mi vysloviti, jak šťastným se cítím, že byly vyměněny ty hrozné nástroje smrti za zbraně ducha. To se budou diviti moji paladinové, až uzří tu podivnou výměnu. Nechť zvědí, že nadešla doba, která má zhojiti těžké rány zasazené národům a připraviti jim šťastnější a spokojenější život.«

Král byl jako proměněn. Ne přísný majestát reka a panovníka, ale tichá, blaživá spokojenost září z jeho přívětivých očí. »Nevím, co se to stalo se mnou, jest mi, jakobych žil novým utěšenějším životem, co tebe zde mám, aniž se mi zdá břímě vladařské příliš těžké, co mi v tobě dal Bůh tak upřímného rádce a pevnou oporu.«

A důkaz té bezměrné obětavosti měl podati Alkuin svému královskému příteli brzy po svém příchodu.

Ještě byly přípravné práce v budovách školních v plném v proudu, když Karel mezi zprávami, jež každého měsíce od

markrabat z celé říše docházely, byl zvláštním listem hraběte osfalského upozorněn na jakési podezřelé hnutí na ostrovech a mezi kmeny normanskými. Jisto, že Wittekind ze svých ran vyléčený opět chystá něco velikého.

Celý pohanský sever je pobouřen, Normané, Dánové i křesťanští Anglosasové přepadnou a zaplaví pobřeží francské, jak na východě germánském vzplane umluvené povstání. Náhončí a poslové starého Wittekinda, vedeni jsouce jeho synem, všude přijati jsou s nadšením.

Karel přečetl list a zakroutiv nedůvěřivě hlavou podal jej Alkuinovi a pravil: »Ty přece přicházíš přímo z velikého ostrova a o tak závažných událostech nepovídáš ničeho?«

»Mlčel jsem,« odvětil Alkuin klidně, »nechtěje popouzeti proti uprchlému knížeti, bez jehož usmíření nebude mezi rozechvějnými kmeny trvalého pokoje, a pak se pokusy roznítiti zášť zpřízněných plemen saských na severu nezdařily a skončily žalostně. Vyslanci Wittenkindovi byly hned v prvním přístavním městě anglosaském jako buřiči od královských zřízenců jati a do Yorku odvedeni a před nejvyšší soud zemský postaveni. Bylo jich sedm, mladí statní mužové, vesměs synové předních rodů saských.

Nával lidu v soudní síni byl ohromný. Sám král předsedal. Žaloba byla těžká. Rušení veřejného pokoje a podněcování k válce proti křesťanskému králi byly zločiny, které stíhal zákon nejukrutnějším trestem.

Nic neprospělo, že se ubozí hájili, líčíce útrapy svého nešťastného národa, pro nějž dovolávali se pomoci u pobratinských kmenů, ani to neprospělo, že posláni jsou od knížete, jejž posud veškerý lid saský uznává za svého jediného pána. Marně se za ně přimlouvalo přísedící panstvo i měšťané, král zůstal neuprosný a přísným hlasem vyřknul ortel smrti, jenž měl býti druhého dne z rána vykonán.

Když odváděli odsouzence, utkvěly zraky všech na vysokých stepilých postavách překypujících zdravím a silou; i zželelo se zástupu, že má býti tento výkvět mužné krásy tak nelítostně zmařen a se všech stran ozývaly se prosebné hlasy žádající milost pro ubohé oběti lásky vlastenecké.

Král však odvětil, že by to bylo zradou víry a přátelství ke křesťanským knížatům, kdyby tak odvážlivou vzpouru proti nejpřednějšímu a nejhorlivějšímu ochránci křesťanstva nepotrestal. Cítí sice útrpnost s těmi mladými vinníky, ale jako přední strážce zákonů musí přísně dbáti, aby byly plněny.

Tu předstoupil arcibiskup yorský, jenž byl soudu přítomen, a upozornil krále, že jest v říši anglosaské z dob nejstarších zákon, dle něhož životem propadlým provinicům má býti udělena milost když přijmou svátost a stanou se křesťany. »Dovol, pane, abych ubohým vězňům tu poslední možnost záchrany oznámil a když budou o ni žádati, je ku přijetí křtu sv. připravil.«

Král přijal návrh s povděkem a celé shromáždění projevilo souhlas hlučnou pochvalou.

Arcibiskup povstal a pokynuv mi, ubíral se ze síně. Mlčky kráčím za ním k podzemnímu sklepení, kde byli Sasové uvězněni.

Sestoupili jsme po kamenných schodech a již jsme byli na prahu spoře osvětleného žaláře. Zde jsme byli bezděčně svědky tklivého výjevu.

Z temného pozadí kobky k nám zavznívaly hlasy z počátku tlumeně pak živěji, až jsme poznali, že se rokuje o příčinách nezdaru tak mnohoslibné výpravy a děsném jejím zakončení. I pojala ty mladé duše nevýslovná tesknost, bolestně zaúpěli nad krutým osudem, trpce žalujíce na ty, kteří jim ho připravili.

Srdcervoucí nářek vyrušil ve strastný svůj osud pohříženého soudce, jenž přistoupiv k druhům napomenul je: »Neklňte nikomu, já a nikdo jiný jsem vinen vaším neštěstím. Byl jsem od otce s vámi poslán prositi krále Alfreda za pomoc. Žádost tu nazvali náčelníci normanští bláznovstvím a radili, bychom se obrátili na přístavní města, která roztrpčena a nespokojena s vyděračným úřednictvem celním ze vzdoru s námi se spojí proti tyranu a násilníku franckému. A ve slepé vášni přijav lstivou radu, dal jsem nás dopraviti do Zentu, kde po příchodu našem norskými plavci rozpoutaná vzpoura strhla mne i vás nevinné v tuto hroznou záhubu. A co doznávám jako vrchol bídáctví, jest, že jsem připustil nespravedlivé odsouzení vaše, kdežto já vše zosnoval a tudíž všecka odpovědnost a trest spadá na mne. Trpčí než smrt jest toto vědomí. Co jsem zmámen jsa hrůzou a přísností soudu opominul, to napravím zítra. Lítostné vyznání umírajícího, ohlašující nevinu vaši pronikne nebesa, otřese zemí a bohové i lidé povstanou k vaší záchraně.« Sevřen krutou bolestí klesl v náruč svého druha a zaplakal hořce.

Tu všichni shrnuvše se kolem něho, těšili jej: »Nikoli ty, veliteli náš, my sami jsme vinni svým osudem. Nedbali jsme tvých rozkazů, nebyli dosti opatrni, nerozvážně svěřili jsme tajemství svá neznámým škůdcům, svévolně vrhali jsme se v nebezpečí a záhubu, slavné poselství své jsme zmařili a zarmoutili bohy i své bratry; nás ať stihne zasloužený trest, ale ty, miláčku bohů, ty poslední naděje kmenů saských zhynouti nesmíš, nebo krví naší ať nasytí se a křiku umírajících ať se zdesí urputný král.«

Arcibiskup nemoha déle pohlížeti na trapný výstup postoupil do popředí žaláře a pravil: Nepotupujte krále, jenž jest pouhá láska a dobrota. S těžkým srdcem konal povinnost, jak mu uložil Bůh a sv. zákon jeho, jenž káže trestat nešlechetníky. Ale řád křesťanský jest řádem nejen Boha nejvýš spravedlivého, ale též neskonale milosrdného. Nechci smrti hříšníká, ale aby se polepšil a živ byl. Sám Syn Boží složil krvavou pokutu za provinilce, nežádaje od vykoupenců svých než slzy lítosti a lásky.

Chcete i vy státi se syny a chráněnci jeho? Vyznejte, že věříte v božskou jeho lásku a že jemu náležeti, jej věčně milovati budete, a vaše vina je shlazena, ortel váš zrušen a jste zachráněni.«

»A musili bychom odříci se bohů svých,« tázali se smutně zajatci.

»Bohů klamných a nepravých zanechati musíte,« odvětil biskup.

»Bohů svých se nespustíme, víry své nezradíme za žádnou cenu ani ne vlastního života. To přísaháme dobrým bohům svým,«

volali jednomyslně, podávajíce sobě ruce na potvrzení svých slibů.

»Odmítáte milost,« pravil biskup smutně, »bojím se, že osud váš jest spečetěn.«

Na toto odvětil mladý Wittekind odevzdaně: »Nechť zítra padnou hlavy naše, stane se tak ve službě božstva, odejdeme do blaženého sídla slavných hrdin našich.«

Z toho jsem poznal, jak hluboké kořeny zapustila víra a úcta a božství v mladých těch srdcích a srostla s celým jejich životem a že marný by byl každý pokus zvrátiti jich.

Plni soustrasti vraceli jsme se do soudní síně, já zarmoucen až k smrti, ale pevně odhodlán neopustiti hradu, dokavád miláčkům svým nevymohu milost.«

Dlouho váhal král přistoupiti na vývody naše, až konečně důraznou řečí arcipastýře nabyl přesvědčení, že by utracením těch mladých životů věci křesťanské špatně posloužil, plamen pomsty ještě více roznítil a toužebně žádaný smír učinil nemožným, pročež konečně pádnými důvody překonán jsa udělil odsouzeným milost.

Když jsem první tu radostnou zvěst do žaláře přinesl, viděl jsem, jak mocně působí velkodušnost na srdce lidská. Takové lásky a vděčnosti byl bych se u mladých těch pohanů nenadál.

Mohu říci, že jsem utěšenějších hodin neprožil, než oné noci mezi těmi přešťastnými jinochy, svými zachráněnci. A ráno když se loučili a odcházeli, svatými sliby se zavázali, že nikdy nepozdvihnou rukou svých proti dobrým křesťanům.

V projevu tom zračí se ušlechtilá povaha kmene saského a spanilých jeho ctností, statečnosti, zbožnosti a vděčnosti. Tací jsou i vůdcové jejich. Nezdar a neštěstí válečné, rány sebe krutější nezlomily nepodajných myslí jejich, ale velkodušné lásce a upřímnému přátelství neodolají, nebo šlechetností odpůrců se hrdinové ti zahanbiti nedají. Nabídni opuštěnému Wittekindu a uprchlému osťalskému knížeti čestný smír, vrať jim dobytá území, odňaté statky a úplnou svobodu, uznej je a jednej s nimi jako sobě rovnými, shledáš na nich spojence nejoddanější a přátele nejvěrnější.«

»Mýliš se, dobrý Alkuine,« dí Karel nedůvěřivě, »že by se dal hrdý Wittekind sliby přivábiti. Zkusil jsem to po každé jeho porážce, nabízeje mu navrácení statků, práv, důstojností i přátelství své, když stane se knížetem křesťanským, on však nabídnutím mým pohrdl a potupně odbyl mé posly: »Řekněte pánu svému, že statků svých opět dobudu si sám a o přízeň jeho že nestojím.«

»K jednání takovému popudila ho nevčasná podmínka vnuceného křesťanství, jíž se cítil ve svědomí svém těžce napaden a uražen. Pročež tě, pane můj, snažně žádám, upusť od toho požadavku, nebo každé násilí u věcech víry a svědomí vzbuzuje odpor a ošklivost. Budiž spokojen, že se zapřísáhlý odpůrce nakloní ke smíru, že přijme nabízených milostí a že se vzdává zjevného nepřátelství nebo tolik jest jisto, že jak jeho bystrý rozum pronikne pletivo pohanských pověr a přesvědčí se o bezmoci á ničemnosti božstev, toužebně bude hledati pravého Boha, a nalezna jej, celým srdcem přilne k ukřižovanému Spasiteli.«

»Neznáš, milý Alkuine, starého obezřelého vůdce, když se domníváš, že uvěří na slovo poslům nenáviděného protivníka, jenž nabízí výhody, jakých posud žádný vítěz poraženému nepřiznal, ale spíše že bude pokládati vše za chytře nalíčenou past, do níž má býti dosti nejapně vlákán.

A dobře víš, že má-li poselstvo takového významu bráno býti vážně, musí míti rukojmí, a to z rodin nejvzácnějších. Co s tím spojeno svízelů, a jak těžko žádati od věrných svých zástavy ty nejdražší.«

»I tuto obět, jasný pane, pro smír Boží musíš přinésti, nebo není jiného východu z toho krvavého bludiště. Pročež tě prosím, neotálej.«

Ještě toho měsíce mělo býti vypraveno poselství, pozůstávající z dvou paladinů, dvou úředníků dvorních a dvou anglosaských kněží a dvaceti jezdců a mělo se odebrati přímo ke králi dánskému, v jehož území skrývala se uprchlá knížata. V pověřující listině od Alkuina zhotovené byly naznačeny hlavní body přátelské smlovy se saskými knížaty, a připojena žádost, by dánský dvůr poslům královským při hledání nezvěstných knížat a jednání smírném byl nápomocen.

Než poslové se vypravili, došla zpráva od Baltu, že tam Wittekind v osamělém dvoře se svou rodinou živoří a od těžkých ran svých vyléčen není. Pustý kraj vůkol hemží se tlupami ozbrojenců, kteří na zotavení jeho netrpělivě čekají. Za okolností takových sešlo z okázalé výpravy. (Pokračování.)

* * *

Aeolova harfa.

Kde břízy panenské se ostýchavě chvěly
u věnec sepjaté kol zádumčivých cest,
kde kříže vítězné se nad kaplemi skvěly
jak rubínů krev jasná Kristu na počest,
tou cestou křižovou já často chodil tiše
a myšlénky své sytil kouzlem čárné říše.

A nad hlavou mou zněla sladká harmonie,
pláč rozvlněných strun tak melodicky měkký
až proud těch tonů v akkord líbezný se slije
jak tisíc krůpějí se snoubí v lůžku řeky,
tu s utajeným dechem naslouchal jsem vání
a cítil v duši mou že Bůh se zpěvem sklání.

Dnes pod kvetoucí jabloň usedám ve snění,
je vonným kadidlem ta vůně opojivá
strun tajemných zas slyším sladké naladění,
toť hudba zlatých včel jak harfy píseň tklivá
a srdce blahem chví se roztoužené v plesu,
v ráj hudby andělské že jednou též se vznesu.

Mil. Javorník.

Píseň o kříži.

Kdysi hrůzu budil jen.
Zjevil-li se povztýčen,
odvracel se každý.
Znával s něho ston a křik —
život bídných na něm znik'
za vzpouru a vraždy.

Minul drahný věkův řad.
Stín již dávno s kříže vzat,
vzrostl v symbol víry.
Apoštol a kněz a mnich,
zanesli ho v rukou svých
ve svět širošírý.

Než by uvrhli ho v prach,
spíše v ohni, v arenách
mučenníci mřeli:
pod meč klekal dívek řad,
jinoch spoután vítal rád
šípův oblak celý.

Třeba štván a zkrvácen
misionář jeho kmen
štípil v poušť i v ledy;
milliony vzývaný
v jejich naděje a sny
pozvedl se hnědý.

V moři věží kamenném
pozlaceným ramenem
září do daleka.
Na rozhraní polních drah,
čekanka kde patří v prach,
před ním poutník smeká.

Svítí s hlavy mocnáře,
s roucha, s knihy, s oltáře,
s prsou bojovníka;
dívkám visí na šíji,
mnich ho na rty přivíjí,
růženec kdy říká.

Syn kdy cestu začíná,
něžná ruka matčina
kříž mu značí v čele;
při rachotu hromovém
člověk slabým pod krovem
žehná se jím bděle.

S prosbami i s povděkem
ve svém boji odvěkém
lidstvo naň se dívá,
ale také hrubá pěst
neváhá se k němu vznést,
věta vášní divá.

Třeba však i sebe víc
vrhl člověk jemu vstříc
neurvalých phrasí,
když je nesen hrobu blíž,
mrtvé tělo jeho kříž
věrně doprovází.

Kráčí před ním dál a dál
třeba nikdo neplakal
pro něj skloněn tíží.
Odpouštěje tichým rtem
s nekonečným soucitem
k rakvi dolů shlíží.

J. M. Jer.

Čirý materialismus prof. Dr. Frant. Krejčího!

Kritisuje FILIP JAN KONEČNÝ.

(Dokončení.)

Když Masaryk vydal heslo: »Katecheti jsou vládou placení denuncianti,« jali se učitelé shánětí pod tímto »nátlakem« důkazy, jež jsou zvěčněny v »Zrcadle katechetům.« Když začala »Volná Škola«, jali se učitelé pracovati v jejím smysle proti klerikálům. Když začala »Manželská rozluka«, jali se socialističtí učitelé účastňovati schůzí a rozšiřovati letáky »Volné myšlénky« proti biskupským pastýřským listům a tak vždy pracovali *pod* nátlakem různých směrů a hesel proticírkevních. Církev učitele netlačí; učitele tlačí duch nevěry a pavědy! Pravý přítel učitelstva radil by tudíž, aby se vychovatelé chránili otročiny, aby pod jejím nátlakem nemátli věřících žáků a — nepopouzel by proti konfessi!

V dalším vykládal dr. Krejčí: »Jaký je světový názor moderního člověka? Prapříčina všech věcí tu jest a tu nazývám bohem. O tomto nemohu nikdy věděti, jaký jest, ale vím, že nesmím naň přenášeti attributy světa osobního. *Bůh existující jako samostatná bytost mimo tento svět, není. Pojem boha splyne s veškerenstvem v jedno.* Již Giordano Bruno pravil: Příroda jest bůh ve věcech a byl za to upálen. Tato představa pantheistická jest srovnatelna s pokrokem vědy. *Zákonnost světového dění jest Bůh sám.* Žíti dle zákonů přírodních, jest život theistický, bohabojný.«

Rozebírejme znova! Prapříčina věcí je prý tu. Odkud to dr. Krejčí ví? Patrně že tak *soudí čili uzavírá*, pozoruje jednotlivé »věci«, jež na světě *jsou*, ale ne samy sebou. Která hora povstala sama sebou? Který člověk »je tu« sám od sebe? A tak všech věcí veškerenstva: všecky křičí: poněvadž *jsem tu já*, jest tu také má prvopříčina, čili prapříčina, jež mě sem dala, utvořila. V té věci filosofuje tedy dr. Krejčí dobře, soudě ze jsoucnosti stvořených věcí na jsoucnost Stvořitele. Proto nic proti tomu nenamítám, praví-li pan doktor, že stvořitelskou »prapříčinu« nazývá »bohem«. Ale s dalším mudrováním páně Krejčího se nesrovnávám. Tvrdíť o Bohu, že nemůže prý nikdy věděti (dr. K.), *jakým* Bůh jest, ale že jen ví, že se na Boha nesmějí přenášeti »attributy osobního světa.« »Odpovídám: Důkaz *tohoto* nevědění zapomněl pan professor dáti; měli mu tedy soudně myslící posluchači *bez důkazu* (čili dle *jeho* methody) *popříti obé* a pan dr. byl by býval s moderním svým názorem o světě »v luftě«.

Táži se: Odkud a jak »víte«, pane professore, že vůbec věci »tu jsou?« Svědčí o tom zdravé smysly? Zcela správně! Odkud víte, že také jich prapříčina jest? Usuzuje tak rozum? Zcela správně! Proč tedy konkludujete, že pomocí týchž smyslů a téhož rozumu nemůžete věděti, *jaký* jest Bůh? Vždyť jest nepopíratelno, že věci nejen tu *jsou*, čili, že smysl a rozum lidský poznávají kolem sebe jsoucnost věcí, ale též velikost, tvrdost, vznik, přeměnu, zánik, vzdálenost jedné od druhé, podobnost, různost, užitečnost, škodlivost atd., čili *jakost* věcí stvořených. Proč by tedy dle téhož pravidla nepoznávaly aspoň částečně, analogicky a přibližně, *i jakost prapříčiny* zjevů těch? Či jest na př. tvrdost kamene a žár slunce méně smyslům i rozumům poznatelným než jsoucnost kamene a jsoucnost slunce? Zcela jistě ne? Obojí chápeme zcela stejně a zároveň. Tvrdíte-li však, velectěný pane, že ze jsoucnosti věcí »tu jsoucích« *víte*, že jich prapříčina čili Bůh *jest*, proč popíráte, že z *jakostí* těch věcí prapříčina jejich také (analogicky) aspoň částečně, i podle své *jakosti* poznatelna jest? Kdo řekl: jedenkrát jedna jest jedna, měl by také říci: dvakrát dvě jsou čtyři atd., protože všecky následující počty, jakkoli komplikované a do nesmírna stupňované, zakládají se na tomto základním pravidlu: $1 \times 1 = 1$.

Dejme si tu věc, učený pane professore, hodně názorně před oči! Já Vás podnes osobně neznám, Vy mne také ne. Ale tu přichází mi Vaše turnovská přednáška do rukou a Vám tato má odpověď ve »Vlasti«. Oba čteme: já Vaši, Vy mou práci. Oba soudíme a poznáváme především ze jsoucnosti těch prací naši jsoucnost; já Vaši existenci, Vy moji. Práce tu jsou, ergo i jejich auktoři čili »prapříčiny«. A což *dál a více* »nevíme« již o sobě nic, docela nic? Nikoli! Poznáváme v sobě mnoho *jakostí*: já poznávám, že Vy ráčíte býti positivistickým,

materialistickým, protikonfessním, úsečným bez důkazů, napodobujícím atd. Vy snad »víte«, že jsem Vám kritisujícím, ostrým, klerikálním, nemoderním atd. Podívejme se, co tu *vědění* o naší *jakosti!* Kdyby někdo povstal a řekl »attributy osobitého světa« *nesmíte přenášeti jeden na druhého*, ale musíte tvrdit: Já dr. Krejčí nic »nemohu« vědět, *jakým* je P. Konečný; já jen z jeho kritiky mohu soudit o jeho jsoucnosti a nic dále, co by čtenářové řekli? Podobně, pane doktore, suďme o prapříčině světa! Nic k tomu netřeba více, *než pokračovati v započatém principu poznání*, čili: souditi důsledně. Ovšem »doslovně« na Boha přenášeti attributy »světa osobního« čili: chtíti, aby Bůh zrovna takovým a jen takovým byl, jak můj způsob vědění, názorů a poznání nebo kombinování připouští, nemožno, protože jak nezáleží *jakost věcí*, na př. libozvuk hrdinského tenóra na mém ocenění a jeho uznání, tak nezáleží ani *jakost Boží* (= jaký je Bůh) na mém dobrozdání čili na »attributech«, jež já Bohu chtěl dle svého (= osobního světa) přiděliti. Ale, a to je věc hlavní, mé vědomí mně praví, *že* poznávám aspoň *do jisté míry*, **jakým** *jest* zpěvákem hrdinský tenorista a nejen *že jest* zpěvákem: a při tom zůstává, i když úplně nedovedu vystihnouti čili pochopiti jakost hlasového fondu zpěvákova. Tak má se věc i s mým poznáním »jakosti« Boží. Vidím-li ve věcech »numerum, pondus et mensuram«, jak říkávali staří scholastikové, čili: vidím-li v přírodě všude podivuhodný pořádek, překrásnou rozmanitost, nejlepší úměrnost atd., mohu — nechci-li s Masarykem sešíleti, — uzavírati, že nejen Bůh jest, ale že i také velice moudrý, mocný, dobrotivý atd. jest, i když tyto »attributy mého osobního světa« čili *jáství* nemohou všecek dosah a rozsah moudrosti a dobrotivosti Boží pochopiti. Naše poznání Boha není a nemůže býti pro mnohé příčiny (ležící v nás i mimo nás) adequatním čili úplným, to jest Boha vyčerpávajícím, ale jest úměrné a *poměrné* našim silám a potřebám, tedy zrovna podobné ostatnímu našemu poznání věcí stvořených (jichž adequatně též nepoznáváme). Povídejte, co povídejte! Kdyby stát z Vašich zkoušek a přednášek a spisů nemohl poznati Vaší vědecké jakosti, pane professore, nenechal by Vás na universitě. Tohle je praktická filosofie a co Vy jste povídal v Turnově o nemožnosti našeho vědění »jakosti Boží«, to nebyla filosofie, to byl nevědecký atheismus a pantheismus — vidíte, i *to* »můžeme věděti« z Vaší přednášky, i když jí snad adequatně nevystihujeme! Tedy? — Sláva p. Krejčímu a *jeho jakosti* ve filosofii, poznáme dle »attributu osobního světa« P. Konečného. Budete-li reagovat, budete psát dle »atributu osobního světa« dr. Krejčího a tak moje i Vaše *jakost* ve filosofii, čili *jakým* jsem já i Vy, vyjde na jevo a budou ji »vědět« moji i Vaši čtenářové, ačkoli by dle řeči turnovské neměli a »nemohli nikdy nic vědět, **jaký**« jest P. Konečný a **jaký** jest dr. Frant. Krejčí, kdyby ovšem turnovská extense zakládala své mudrování o nepoznatelnosti Boha na pravdě, — čeho však — bohužel! — není!

»Bůh existující jako bytost samostatná mimo tento svět není. Pojem Boha splyne s veškerenstvem v jedno«. — Odpovídáme: Zde se hlásá hrubý materialismus a my divíme se, odkud a jak tyto věci »mohl pan Krejčí »vědět«, když právě teď nás ujišťoval, že o tom, jaký je Bůh, nemůžeme nikdy nic vědět. Tohle přece není jen povídání o jsoucnosti Boha, to jest mudrování o tom, *co jest Bůh*, tedy

jakosti prapříčiny světa. Že pan dr. Krejčí nepodal důkaz nového svého tvrzení, nepřekvapuje, nýbrž dle hoření manýry nechvalně *následuje*; proto již mu toho v dalším ani nechceme připomínati. *U věci* však mu neslevíme, používajíce »argumentum ad hominem.«

Bůh prý mimo svět jako samostatná bytost není! To je asi tak pravda, jako kdybych řekl: Ze spisů a přednášek čili *z díla* profess. Krejčího můžeme poznati jsoucnost jeho; ale tato existence profesora Krejčího »jako samostatná bytost mimo přednášky a spisy čili »mimo dílo« není«, pojem dr. Krejčího splývá úplně s jeho »tvorstvem v jedno!« Že »duch« čili osobní názory, učenost, zaujatost proticírkevní, sloh a temperament páně Krejčího v jeho díle se jeví čili ve »tvorstvu« jeho jest, nelze upírati; že by však dr. Krejčí, původce svého díla, »splýval *za jedno*« se svým tvorstvem a nezůstával i na dále duší v těle a tělem v kabátě a kalhotách a že by se byl identifikoval nebo proměnil v knihy a přednášky páně doktorovy, není pravda. Prof. dr. Krejčí zaměnil zde téměř směšně dva různé pojmy čili způsoby, jímž *auktor* existuje a jímž *dílo* auktorovo existuje, stotožniv hodináře s hodinami a sládka s pivem atd. *Na základě této moudrosti* tvrdí dr. Krejčí, že Bůh nemůže existovati jako zvláštní bytost mimo svět! Že by »pojem boha« byl totožným s *pojmem* veškerenstva, jest opět nepravda: pojem dr. Krejčího »nesplývá v jedno« s jeho spisy, na př. »Psychologie«, kterou napsal učitelům v »Dědictví Komenského«, není *pojmově* totožná se svým auktorem. Kterak by tedy pojem Boha byl totožným *s pojmem* veškerenstva? Či jsou snad stromy Božími prsty a traviny Božími vlasy atd.? A kdyby i byly, nebyly by *pojmově* totožny čili »v jedno splynuty« s Bohem, nýbrž jen *částmi* Boha. Tak by o Bohu za žádnou cenu nefilosoval Masaryk, i když také mluví o zákonech přírodních, o světovém vývoji atd., někteří mudrci jsou chytřejšími a opatrnějšími než jiní; proto mluvívají vědecky »přesně« a koukají, by jim odpůrcové netloukli do logiky. Giordána Bruna věta »Příroda je Bůh ve věcech« líbí se ještě i dnes pražskému filosofu? Budiž, ale k poznámce štiplavé, že Bruno »byl za to upálen«, měl dr. Krejčí přidat, že tak to dělávali i nejvzdělanější národové ve starém Řecku a Římě všem atheistům a pantheistům a tak to dělají v realisticko-humanitářských novinách stoupenci páně Krejčího dosud všem lidem v Čechách *jinak* než realisticky smýšlejícím. Vždyť pan doktor »Čas« i »Naši Dobu« zná a zajisté netouží, aby se někdy na realistické šibenici časopisecké »horky zahoupal«. A tak je vidět, že »věda« učí se a umí všelijaké šibeničářství bez víry, volajíc při tom na humanitu, pokrok a osvětu. Že by »dění« čili to, co děje se v přírodě, byl »bůh sám«, je tak silný tabák, že nad ním i nevěrec nosem zakroutí (pardon!) »Zákonnost dění« na př. ve státě jistě není »zákonodárce sám«, neboť osoba i život zákonodárcův, ač jsou takořka osou státu, přece jen rozeznávají se od státu a od toho, *co* se děje v říši i od toho, *kdo* »dění« způsobuje. Vybírání daně zajisté se děje dle »zákonitosti« státní a přece ani výběrčí ani daň, ani způsob placení (dění) není státem nebo císařem atd. Podobně má se věc s »děním« v přírodě podle »zákonitosti«, kterou Bůh světu dal . . . . .

Je-li dogmatika prof. Krejčího hrubě materialistická, je též jeho éthika a psychologie zrovna taková: čirý materialismus, který, kdyby se provozoval důsledně a důkladně ve světovém »dění«, přinášel by

tuze pěkné ovoce již v obecné škole a učitelé-přívrženci Krejčího zasluhovali by šlehy, které by jim materialisticko-atheistickou metlou den jak den zasazovaly dítky osvícené následující naukou: »Co se duše týče, o existenci duše není známo ničeho. Míti duši, člověku pranic neprospívá, mravní život ji nikterak nepředpokládá! Tu si člověk pouze vymýšlí, aby si úkazy vysvětlil. Aby měl zaručenu existenci záhrobní, vymýšlel si ji dříve. Positivistovi je život záhrobní zpříma zbytečností.« Že pan doktor svým posluchačům nepodal z historie — již Masaryk proti theologům tak rád se dovolává, — že se pan dr. Krejčí na doklad svých tvrzení nedovolal ani jediného člověka-učence, jenž si »vymýšlel« existenci duše, aby měl »život záhrobní!« Bez těla prý nelze »život prodloužiti.« Dle toho učil tuze směšně Kristus Pán, když hlásal: »Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duši zabíti nemohou.« Je vidět, že universitní extense, jimiž se vzdělávají učitelé, rozšiřují materialistickou tmu pod rouškou vědeckého světla. Kdo kdy *dokázal*, na př. fysiologům a biologům kteroukoli z uvedených vět Krejčího? Vyhlásiti celé legie lidí učených a zbožných blázinky a neupřímnými balamutily sebe i jiných in pucto existence duše a života záhrobního a degradovati celé věřící lidstvo na idioty psychologicko-mravního života, jak zde učinil »po tichu« čili mezi řádky dr. Krejčí, jest materialistická »vědecká éthika« olemovaná moderní humanitou. Zpříma frivolností čiší poznámka další: »Život posmrtný jest zde jen proto (praví Popp), aby církev mohla hroziti, čili, aby kněží měli zde a čerti na onom světě co dělat.« Pane professore, nechte čerty na pokoji a — nekazte jim jich řemeslo již na tomto světě. Za »vědu« jste z university — druhdy církví založené! — dobře placen; za »čertovu« nevěru ne; ergo! Abychom my klerikálové tak *sprostě* mluvili o materialistických professorech, to by bylo nadávání! Také znamení naší i jich vědy a éthiky!

Na konec pravím: »Děkoval-li pan inspektor Patočka »přednášejícímu za vše«, ať si z toho pan řečník tuze mnoho slávy nedělá. Lidé, kteří bez jediného důkazu takové věci přijímají a za ně dokonce i děkují, jsou politování hodní a pan řečník — také! »Žíti dle zákonů přírodních«, prý znamená »žíti mravně«. Každý *logik* ví, že to znamená žíti »přirozeně«, tedy ne mravně, nýbrž fisicky předem a *potom* snad — pokud totiž zákony přírodní mají význam mravní a ne fysický, — též mravně, ale, a to opět filosof Krejčí zapomenul poznamenat, ale musí to býti *skutečně* dle přirozených zákonů (na př. v pití, v jídle, aby se nepřebíralo) a ne *proti nim*, jak se nyní zhusta děje právě v kruzích »osvícených« materialismem tohoto světa. A mimo to třeba upozorniti, že pravá, dovršená mravnost nezakládá se pouze na zásadách přirozených, ale na zásadách nadpřirozených, jak je hlásá evangelium Kristovo, dávajíc člověku i nadpřirozené pomůcky a nadpřirozený cíl života, jenž leskem svým ozařuje a na pravou cestu uvádí i přirozený (mravní a právní) život člověka. Dnes se na nadpřirozený cíl člověka zapomíná, proto tak uboze a bídně daří se i přirozené mravnosti v životě lidském! Jmenovec filosofa Krejčího, žurnalista F. V. Krejčí napsal o tom zvláštní brožurku »Dnešní otázka mravnostní«, kdež tvrdí, že moderně vzdělaný člověk ani neví, co vlastně mravnost jest a jaký jest rozdíl — *je-li vůbec jaký* — mezi panictvím a cizoložstvím nebo prostitucí. Tak vyhlíží doopravdy pantheisticko-materialistická morálka, založená na dogmatických a psychologických »výběžcích vědy«, jež

ubohému učitelstvu v Turnově předkládal prof. dr. Krejčí. Divíme se jen, že dr. Masaryk, jenž v náboženství a ethice neustále pracuje — pojede prý letos zase do Ameriky v té příčině — nepustí se do svého kollegy a nevyloží *jemu*, tedy zde v Čechách, co taková nauka znamená v praxi polovzdělaných lidí, zvláště dospívajících studentů. Pořád si hlavy lámou učenci, hledajíce příčiny sebevražd: *zde*, **v materialistické pavědě** *přijaté v srdci lidském, mají hlavní příčinu děsného přibývání sebevražd! Pane doktore Krejčí, tak je to. Dále Vaše filosofie a výchova nevede.*

Dalila a moderna.

Jaký užitek pro posluchače nebo čtenáře, když mužové církve pohrdavě trhají to, co nepřátelé trápí?
Sv. Jarolím.

Smutnou úlohu v dějinách starozákonních hraje Dalila, svůdnice Samsonova. Podobně smutný úkol vzala na sebe Dalila, jež nedávno zjevila se na veřejnosti. Názvem tím poznačil totiž autor kněz, B. Kovařík, román svůj uveřejněný v 11. ročníku »Nového Života« a pak zvláštním vydáním.

Proč byl uveřejněn podruhé? »*Budí sensaci*«, píše »N. Život« na obálce srpnového čísla. Proč budí sensaci? Buší okázale, a to pěstí kněžskou do odvěké instituce církevní — do celibátu. Přerovský sjezd katolické moderny dne 31. července 1906 žádá totiž kromě jiných dobrých věcí také »*časovou úpravu tohoto čistě disciplinárního zřízení.*« Dalila je reklamním plakátem, verbířem, jenž svolává vojáky do boje proti celibátu.

Proticelibátní myšlenka je červenou nití celého románu; ale při tom přibírá Dalila do svých úvah mnohé jiné předměty a otázky, jež moderna církvi vytýká. Vydavatelstvi samo se k tomu přiznává; knižnímu vydání přiložena na lístku čísi doporučení Dalily. Tam se praví: »*Bylo by záhodno sledovati ve větší studii podrobněji názor* **autorův** *na všecky časové otázky . . . . . řády, klašterní ústavy, problém abstinence a historie, sexuální pathologie, poměr kněze k učiteli, politice, hierarchii, k sociálnímu hnutí a kulturní práci vůbec, ani index a brevíř neopomenut.*«

Nedivno tedy, že Dalila budí sensaci. Smutnou ovšem u kněží a poctivých katolíků, kteří bolestně řeknou: »To napsali a vydali katoličtí kněží?« Radostnou a škodolibou u nepřátel církve: »Tu máš, světe, černé na bílém, co jsme dávno již říkali, my, pokrokáři, socialisté, protestanti. Katoličtí kněží dali na to úřední razítko.«

Nuže, tedy! Učiníme původcům Dalily po vůli a uveřejníme o ní větší studii. Jest ostatně potřebno i bez onoho přání. »Nový Život« čtou lidé ve veřejných místnostech; co si pomyslí o církvi dle Dalily? Čtou jej bohoslovci, budoucí kněží; s jakými názory vyjdou do duchovní správy, bude-li jim Dalila měřítkem církve a kněžské činnosti? Nikoli; církev a kněžstvo není takové, jak je maluje Dalila, kterou možno nazvati »katechismem moderny«.

Podíváme se tedy na Dalilu z blízka a důkladně. Strhneme jí falešné vrkoče, falešné zuby, líčidlo, falešné přívěsky a zevnější háv a nahlédneme jí do duše, kolik v ní pravdy. Uvidíme, kolik krásy zbude

odstrojené Dalile. Uvedeno bude poctivě, která osoba co mluví. Ale již předem budiž řečeno, že, ať mluví kdokoli, ve všem viděti dlužno názory autorovy, který je pouze podstrkuje různým osobám. Oprávněni jsme k tomu vlastním uznáním vydavatelů Dalily a pak následujícím úsudkem. Spisovatel praví ve svém prohlášení v »Našinci«, že román je kontroversní. Spravedlivá kontroversa uvádí důvody obou stran co nejplněji. V Dalile mluví se *proti* církvi široce a dlouze, na obranu církve velmi málo. Ba samy obranné námitky jsou podávány tak, aby odpůrce měl příležitost říci proti církvi vše, co ví. Jasným jako slunce je zde úmysl, postaviti v projednávaných otázkách církev hodně do stínu. To není kontroversa, nýbrž tendence.

Rozebereme tedy napřed otázky vedlejší a pak myšlénku hlavní — kněžský celibát. — Rozbor náš nebude osobním útokem — neznám osobně ani otce ani kmotry Daliliny — nýbrž jen oceněním pravé její hodnoty. Utrpí-li tím ona ohlašovaná sensace, budu rád a autor možno také. Neboť sensace ona nedělá mu čest a mohl by vděčen býti, kdyby Dalila přišla co nejspíše v zapomenutí.

Pro ty, kdož Dalily nečetli — není jim z toho škoda — nutno krátce nastínit obsah Dalily. Děje v něm jest velmi málo; samé jen mluvení.

Do Letova přišel hned po vysvěcení mladý kaplan, P. Antonín, jako nástupce P. Josefa, jenž se pro milostné zápletky s Julinkou Všeličkovou hlásil pryč. Přišel pln ideálů a nadšení pro život a činnost kněžskou, jako rozhodný celibátník a asketa, ač byl přítelem faráře Dohnala, vydavatele »Nových Směrů«. — Farář, nepříliš sdílný pán, proticelibátník ale bezúhonný, nepodporoval tuze jeho ideálnost a odkázal jej na učitele Veselého, jako nejlepšího znatele poměrů a hodného člověka. Za nedlouhý čas dostavila se deputace terciářek. Zde začíná líčení terciářů, jež se v několika výstupech opakuje a vrcholí úsudkem, že celý třetí řád patří do blázince. Učitel Veselý, uslyšev od P. Antonína všecky jeho plány pro veřejnou, socialní a politickou činnost, upozorňuje jej na socialistického agitátora Valentu, velmi prý slušného člověka. Hned po první veřejné schůzi dostane se P. Antonín do řeči s Valentou. Tam se dovídáme, že socialismus je daleko dokonalejší nad socialní působení církve. P. Antonín je tak poražen, že se dá do pláče. I učitel Veselý celkem podkuřuje socialismu. Příležitostně upozorní farář P. Antonína na statkáře Slezáka, jenž má představovati typus klerikálního fanatika, politika a pobožnůstkáře. (Slezák vylíčen tak hlavně v druhém vydání Dalily.) — Na dušičky setká se P. Antonín s Růženou, mladou paničkou továrníka Loskota, v niž pozná slečnu, s kterou seznal se a hovořil ve sboru mladých křesťanů hned jako bohoslovec.

Dalila vystupuje na jeviště. Při návštěvách u paní Růženy slyšíme rozhovory o církevním obřadnictví, umění, o klášteřích, askesi a všem těmto předmětům vede se zle. P. Antonín stává se nespokojeným; ač koná přísnou askesi, proticelibátní pokušení se množí a bují milostnými pletkami s paní Růženou.

P. Antonín volá na pomoc dr. Richtra, svého učitele v askesi již v semináři. Dr. Richter jest šeredně vylíčen a zároveň s kapucínem P. Bonaventurou předveden jako zástupce nerozumné, fanatické askese. Dr. Richter přijede, udělá trochu pořádek ve světnici P. Antonína a v jeho nitru, rozbije a odstraní světský luxus, sepsuje umění a na konec presentuje P. Antonínovi kající mučidlo.

Již před příchodem dr. Richtra seznáváme ze soukromých zápisků a samomluv P. Antonína o ženských, o lásce, o pohlaví, o askesi, jak je duševně rozerván. Ani recept dr. Richtra dlouho nepomáhá. — P. Antonín nevydrží bez Růženy a milkování jejich končí tím, že paní Růžena mu vyznává lásku a zpečetuje ji polibky. Továrník Loskot zachytí milostné psaníčko Růženino a přinutí jím P. Antonína, aby při nastávajících volbách zřekl se strany katolické a působil pro Loskota proti klerikálnímu Slezákovi. Vše ztraceno; celibátní čistota i čest. V neštěstí svém navštíví P. Antonín matku a na zpáteční cestě zastaví se u faráře Dohnala. Tam omdlí a prozradí se jako fanatický asketa svým kajícím pásem. Zde slyšíme přednášku faráře Dohnala o perversnosti mučivé askese. P. Antonín přijede domů. Zatím žaloval jej rozzuřený Slezák u konsistoře, která žádá, aby se farář i P. Antonín žalobou soudní očistili z podezření. Farář tak učiní, P. Antonín ne. Zatím Loskot, stav se poslancem, zakazuje mu svůj dům, Růžena se nehlásí, katastrofa nastává. Nešťastný P. Antonín navštíví dr. Richtra, ale místo potěchy musí slyšeti sprostou přednášku o křesťanské skepsi; jede do Prahy k příteli, anarchistovi Adolfovi; nespokojen vrací se a rozčilením onemocní. Nyní přichází úkaz konsistorní o suspensi a v nepokojném spánku následující noci má P. Antonín hrozný sen o pohoršlivých následcích svého nekněžského života. P. Antonín se zblázní a jako blázen octne se v seminární kapli a po poslední meditaci spiritualově před vysvěcením vystupuje na kazatelnu a nastávajícím kněžím líčí hrozné následky nuceného církevního celibátu. Na konec tam omdlí a brzy na to umírá v blázinci.

Toť krátký nárys obsahu. Posuďme jednotlivosti.

1. Církevní formalismus a umění.

»*Když nejsú Pánbíček doma,*« pravilo P. Antonínovi hned první neděli jeho kněžské působnosti čtyřleté děvčátko o liduprázdném chrámu. P. Antonín o tom uvažuje: »*Pán Bůh není doma. Zda nezračí se v tom celé pojetí náboženského života u našeho lidu? Náboženství, toť modlitba, zpěv, kadidlo, svíce, varhany, ale v životě?*« (»N. Ž.« 9.)

Poznámka tato na pohled nevinná, zasluhuje povšimnutí. Je v ní zrnko pravdy, že totiž u některých katolíků záleží skutečně náboženství v zevnějších toliko úkonech. Jest však zároveň úvodem příkrých a nespravedlivých výčitek, jimiž modernismus stíhá církev samu, jako by spoustou zevnějších tretek a obřadů dusila pravého ducha křesťanství.

Jak sympaticky líčena modlitebna »*mladých křesťanů*«, kde nebylo »*ani obrázečku,*« . . . . křesťanů, »*kteří horlí jen pro bibli, zavrhují kult mariánský, zpověď, kněžství.*« (»N. Ž.« 88.) Jaký to rozdíl od kárané povrchnosti katolického lidu! Slyšme: »*Antonín držel v ruce velký kancionál a zpíval píseň k Pánu Ježíši a slzy velké kanuly mu po líci . . . . . »Přišel jsem, abych zlořečil, ale místo zlořečení musím dobrořečiti,« šeptal si pohnutě. Vmyslil se v doby bratří českých, představil si, že tu sedí jako jeden z nich, pronásledovaný, vyháněný, zaujatý jen láskou k svému Spasiteli . . . Cítil, že tím malým shromážděním vane láska a mír, cítil, že Kristus je s nimi, že jim také kyne radostně, že jim žehná a prsoma mu zalomcovala litostná otázka Pilátova: Co je pravda, co je pravda.*« (»N. Ž.« 88.)

Nevím — a pan spisovatel také ne — byla-li otázka Pilátova lítostná, spíše nebyla — ale lítostně se tážu: Není to podivným, že katolický bohoslovec musí přijíti teprve do modlitebny mladých křesťanů, aby se roznítil láskou ke Spasiteli, aby plakal velké slzy, aby poznal shromáždění lásky a míru, aby cítil přítomnost Kristovu a přijal jeho požehnání? Katolík, pravím, jenž denně klečí před svatostánkem, v němž, jak mu praví katolická víra, přítomen skutečně Ježíš Kristus ve svátosti lásky. Není Kristus blíže katolíkům, kteří jej svátostně přijímají, s ním tajemně se spojují? Není to divným, že katolický bohoslovec táže se ve sboru mladých křesťanů: »Kde je pravda, t. j. zde, či u vás.«

Inu ovšem; katolická církev má ve svých chrámech plno titěrností, obrazů, soch a obřadů, jež plní duši a pak tam nemá místa Kristus. Tak mluví protestanti a moderní katolíci. Za to mladí křesťané »*nosí Pána Ježíše ve svém srdci.*« (»N. Ž.« 88); u katolíků »je všechno jenom na povrch,« — »umělé pomůcky jejich bohoslužby svádějí k lenosti,« — »první křesťané byli světci i bez umění církevního.« (»N. Ž.« 89.) Tak mluví slečna Růžena a později podobně paní Růžena, vzpomínajíc na setkání ve sborovně: »*Vzpomeňte přece, jak bylo u nás prostičké vše. Čtyři holé stěny, harmonium, bible, kancionály a dost . . . . . A co bylo u nás zbožnosti . . . . . Jenom nezapírejte, byl jste velice pohnut, byl, viděla jsem dobře vaše pohnutí. Obřady katolické, zdá se mi, tůze utloukají vnitřní cítění . . . . . Připadají mi jako opium. Nádhera, poesie, starobylost, hm, všecko pěkné, ale mně to připadá už jako vyčichlé, vyprahlé květy. Květy, jež z jara omamovaly a hýřily, leží dnes bez jasu a vůně . . . Náš věk už nemá těch jemných a mystických tykadel, chce více náboženského chleba a ne vůně.*« — (»N. Ž.« 241.)

Bohudík, že se to paní Růženě jen zdá; nemusí to tedy býti a není to pravda. Mnohým povrchním katolíkům nádhera a poesie obřadů bohoslužebných oslní ovšem jen oči a polechtá uši a nedojme srdce. Nerozumí, vlastně nedá si práci rozuměti obřadům církve a proto zdají se mu vyčichlými, vypráhlými květy bez jasu a vůně; nemá jemných tykadel živé víry a proto zůstává chladným. Kdo jim však rozumí — a rozuměti může i ten nejprostší, má-li dobrou vůli — ten smýšlí jinak. Kolik jemných, vjímavých duší přivábeno bylo do církve právě krásou katolické bohoslužby; pod krásou tušily pravdu.

(Otázka: Paní Růžena praví: »Obřady katolické jsou květy bez jasu a vůně.« Dvě řádky dále tvrdí: »Náš věk chce více náboženského chleba a ne vůně.« — Mají tedy katolické obřady vůni či nemají?)

Pravá víra a pocta Boží neobejde se bez zevnější, soukromé i společné bohoslužby. Hudba, zpěv, obrazy, sochy, svíce, kadidlo, vše má svůj význam; nic není malým, co slouží Velikému; předmět je úmysl veliký. — Všeho užívá rozumný člověk na oslavu svého Boha; nemůže vyňati ani tělesnou část bytosti své. Celý a vše kolem něho patří Bohu. — Bohopoctou nejdokonalejší jest ovšem bohopocta duchovní; neboť máme se v duchu a v pravdě klaněti Bohu, jenž duch jest. Ale poněvadž člověk není pouhý duch, nýbrž má ducha, jenž spojen jest s tělem v jeden celek, účastní se přirozeně a nutně i tělo na bohopoctě duchovní, vyjadřujíc zevně kony bohopocty vnitřní. Ústa se modlí a zpívají, ruce se spínají a v prsa bijí, koleno se ohýbá, celé tělo se sklání! všeho, co lidský um vytváří krásného, užívá člověk na oslavu Boha

svého. Duchem i tělem pěje člověk slávu Páně a vše, co stvořeno, pomáhá mu v tom; on pak uměním svým ušlechťuje k tomu vše. Duch povznáší hmotu a tělo, aby kromě úkolů pouze hmotných a zvířecích sloužiti mohlo též úkolům vyšším — poctě svého Stvořitele. — Kdyby člověk tak nejednal, mohlo by se říci, že nepoznává a nectí Boha jako nejvyššího, jediného a absolutního Pána tvorstva.

Katolická církev má tuto dokonalou duchovně-smyslovou bohopoctu, jež zaujímá celého člověka, jednotlivce i společnost a najímá všecko ve službu Boží. Vnitřní dojmy vyjadřuje zevnějšími obřady, které zase zpětně vzněcují ducha, nikterak ho neuspávajíce. Podstatou katolické pobožnosti není *kroucení očima, pořádání pouti, zavádění nových a nových bratrstev* (»N. Ž.« 312); ale zároveň nesprávno příliš pohrdavě odsuzovati zevnější obřady náboženské jako zbytečný ballast. Bohopocta byla by bez nich neúplnou, nedokonalou. Právě tohoto předmětu týká se výrok Bedřicha II.: »Kalvíni nakládají s Bohem jako se sluhou, luteráni jako se sobě rovným, katolíci jako s pánem.«

»*První křesťané byli světci i bez umění církevního*,« praví paní Růžena. (»N. Ž.« 89.) — Nemůžeme žádati, aby chudý podruh nebo zajatec ve svém vězení měl »*umělecké obrazy, originály, busty [?], vázy, reliefy, tepané drobnosti a umělecký kříž od sochaře Myslíka*« (»N. Ž.« 85), jak si přál pro sebe P. Antonín. Podobně nemůžeme žádati, aby chudičká, v katakombách zavřená, pronásledovaná církev prvních století měla tak velkolepou bohoslužbu a pěstovala tak umění jako dnes. Ani křesťanská pravda nebyla tehdy ještě rozvinuta v celé své bohatosti, nepotřebovala tedy ani tak mnohotvárného a nádherného výrazu zevnějšího jako později, kdy pravda Kristova rozvinula svou plnost a církev se rozšířila a zmohutněla. První křesťané nebyli dokonalejšími proto, že neměli umění a my nejsme méně dokonalými proto, že máme uměleckou, bohatou bohoslužbu. Příčiny hledati dlužno jinde. Či má hojnost světců protestantismus, jenž koná bohoslužbu v chrámech a modlitebnách prázdných jako nádražní čekárny? Není v úplném rozkladu a bezmoci, ačkoli se honosí, že je »náboženstvím ducha«? Jsou lepšími křesťany v praktickém životě oni, kteří jsou plni čistého náboženství vnitřního, vyhýbajíce se zevnějším obřadnostem jako čert kříži, či spíše oni bývalí a posavádní katolíci dbající zevnějších náboženských forem? Čím více roste odpor proti zevnějším úkonům náboženským, tím více mizí i náboženský duch, jenž v nich byl stělesněn.

Bohopocta zevnější se všemi svými hmotnými, smyslovými prostředky slouží vznešeným myšlénkám náboženským. Vědí to dobře odpůrcové církve a proto tupením zevnějších obřadností snaží se zničit náboženského ducha. Nejsou si toho dosti vědomi mnozí katolíci ani takoví, kteří chtějí býti mistry v Israeli a pomáhají pilně. Ale věřící lid zná a ještě lépe cítí svým přirozeným náboženským smyslem význam zevnějších obřadů a proto je miluje. Jsou mu potřebny. Nemnohým možno propracovati se až k jádru náboženských pravd vlastním úsilím ducha. Jenom někteří mají schopnosti a čas na filosofování, náboženství pak jest pro všechny. Proto musí býti většině podáno takořka hotovo a pochopitelně. A k tomuto názornému, všem přístupnému vyjádření pravd náboženských přispívá velmi dramaticky živá bohoslužba a umělecká výzdoba chrámů. (Pokračování.)

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Literární sekce družstva »Vlast« konala dne 20. února druhou schůzi za předsednictví far. Vl. Hálka, jenž vzpomenul úmrtí biskupa Dr. Martina Říhy a moravského Fr. Zgody (Fr. Křena). — Jednatel Boh. Jiráček četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Omluvili se: Dr. Rudolf Zháněl a Jan Švec-Blanický a zaslali ke schůzi referáty. — Red. Tomáš Škrdle sdělil, že chtěl v této sekci a ve »Vlasti« uctíti přiměřeným způsobem Abrahamoviny spisovatele Adama Chlumeckého, ale tento projevil přání, aby ode všeho bylo upuštěno. Týž referoval o práci Mathildy Seraoy: »V zemi Kristově«, (Zábavy večerní, ročník XXVIII., č. 1., díl I., red. prof. Em. Žák). Všecko je tu líčeno jako ve veliké básni, ve vznešeném hymnu křesťana láskou ku Kristu zaníceného. Uctívání Božího hrobu, Noc u Božího hrobu, staf o zahradě Getsemanské — to není pouhý popis, to je hluboké rozjímání. — V Časových Úvahách, roč. XI., č. 4., red. dr. Fr. Reyla, které jsme již nejednou měli příležitost pochváliti, vyšla politická úvaha: »Katolíci, organisujme se« z péra dr. Fr. Šulce. Je to práce časová a jak od dr. Fr. Šulce ani jinak nelze očekávati, je to práce praktická a dobrá. Red. Tomáš Škrdle taky rozebral leták: »Signál k volbám« (5 h) a »Praktický informátor k říšským volbám« od red. Tom. Jirouška (cena 60 h) a gratuloval autorovi k práci tak praktické a význačné. — Katecheta Boh. Jiráček referoval: »Láska za lásku«, životopisný obraz dle chorvatského »Petar Barbarič« od A. Putingama, vzdělal V. Kronus. — Nadšený světec Petar Barbarič, poznav cenu a hloubku nauky Kristovy, došel štěstí v náboženství křesťanském, ale zároveň poznal, že náboženství křesťanské dovede zušlechtiti a povznésti i jeho otčinu, snažil se šířiti víru Kristovu v Bosně. Cíle svého plně nedošel, ale sémě jím zaseté neslo a nese zdárného ovoce. Čtenář knihu nedočte, aby mnohá slza neskanula mu po líci, když vidí snahu a nadšení mladého Barbariče a když vidí, kterak on, světec, v mladém věku klesá v předčasný hrob. — *Sebrané spisy V. Špačka* jsou lidovou četbou v pravém slova smyslu. Obrazy svých povídek bere z denního života, jasně kreslí postavy i osoby jednající, ukazuje jejich dobré i zlé stránky, nehledá nemožností, ale slohem poutavým a jasně pochopitelným vede čtenáře svého, aby ukázal mu následky jednání dobrého nebo zlého a aby čtenáře své nejen pobavil ale i poučil, i měly by spisy jeho najít hojného rozšíření mezi lidem katolickým. — *Pod praporem 28. pluku*, humoresky z vojenského života, pořádá J. V. Alexander za přispění mnohých spisovatelů. Humoresky jsou vzaty z života vojenského, pěkně se čtou a mile pobaví. — *Zelená krev*, pořádá K. Červinka. Humoresky myslivecké; je v nich hodně myslivecké latiny, dobře se čtou a čtenáře pobaví i uspokojí. — *Káča a jiné obrázky* napsal K. V. Rais. — Známo mistrné péro Raisovo, jenž nehledá nemožností, ale poutavě kreslí obrazy z denního života minulosti, která uplynula a nevrátí se víc. Mistrně líčí v povídce »Káča« horlivého a dobráckého pomocníka učitelského Ondřeje Klepetku, při čemž dotkne se i poměrů doby a nových školských zákonů. Rais upřímně, jako dobrý znatel, podává dobré i zlé z doby té, ale nečiní to, aby snad tupil nebo chválil, líčí prostě skutečné události života, o němž tak mnozí jiní pohrdavě a lživě se zmiňují. Rais ukazuje, že i v oné době panoval cit lásky a upřímnosti mezi principálem a pomocníkem na prospěch školy a mládeže. — Ka-

techeta Fr. Žundálek podal zprávu o Moravské čítance, kterou uspořádal ředitel Fr. Bílý, vydala »Moravsko-slezská Beseda«, nákladem Emila Šolce. Stran 526 lex. formátu. Cena 5 K. Je to dílo nádherné, kritika pochvalně se o něm zmínila. Jsou tu podány dějepisné, zeměpisné, náboženské, literární a umělecké přehledy na Moravě. Články, jež se nás týkají: apoštolové slovanští Cyrill a Methoděj od Fr. Pastrnka, Doba pocyrillo-methodějská od Rudolfa Dvořáka, František Sušil od dr. Pavla Vychodila, Pavel Křížkovský od Karla Eichlera, Václav Kosmák od Vladimíra Šťastného. — Po té pojednávav o některých novinkách katolických literatury francouzské a italské, navrhl a předložil blahopřání biskupu Dr. Mahničovi k jeho 10tiletému biskupování. — Red. Tom. J. Jiroušek předložil časopis »Patronát mládeže«, jakožto list vhodný pro organisaci katolické mládeže a promluvil o posledních socialních brožurách různých směrů. — Předsedající farář Vlastimil Hálek podal zprávu o sensační knize P. A. Sheehana: »Můj nový kaplan«. Přeložil O. S. Vetti. Vyšla v anglické knihovně sv. 22. u J. Otty v Praze. Jest to kniha světového jména, psaná katolickým knězem, podávající obraz zářné činnosti kněze vůbec. Obrazem jeho jest P. Eduard Letheby, nadšený mladý kněz pln ideálů, vedle něho roztomilý starý farář Kilronanský »otec Dán«, vypravovatel románu. Svým »festina lente« mírní ohnivou povahu mladého kaplana. P. Sheehan líčí tu kněze jako vůdce lidu k životu věčnému, ale i k blahu časnému. Knihu činí půvabnou pravá vůně Irska, jež z ní vane a zajímá nás tím více, an historie lidu našeho podobna utrpení lidu irského. — *Kmšti papežové* od prince Z. V. Lobkovice jest snad jediný spis v české literatuře podávající přehled nehynoucích zásluh hlav na stolci papežském. Též zajímavé jsou zmínky o stycích některých papežů s naší vlastí. — Životopisy MUDrů Viléma Weisse a Josefa Vaverky, upřímných katolíků, od dra Eugena Kadeřávka jsou pro stav lékařský vzory k následování. — Pojednání o vychování dítek, které pro mladého krále Ladislava napsal Eneáš Sylvius (Pius II.) jest velice vítáno v českém překladu od škol. rady Josefa Šauera z Augenburgu. — Musaeum, časopis bohoslovců, přináší v č. 2. vedle slibných básní prohloubené práce bohoslovců J. Ertla o »Štítném«, E. Masáka: »Jak působilo křesťanství na život lidstva v prvních třech stoletích«, F. Kunky o »Koniášovi«, spolu zprávy o horlivé činnosti v jednotách »Růže Sušilovy« v jednotlivých seminářích. — Brochausův »Konversationslexikon« vyšel v Lipsku v 5. vydání. Má 80.000 titulů a 4500 obrazů. Mimo několik jen nesprávných vysvětlívek o Lutrovi, jesuitech, odpustcích, svob. zednářích, jež si katol. čtenář sám opraví, není v náboženském ohledu nepřátelský. Jinak jest to velmi praktická kniha. — Dr. Rud. Zháněl, c. a k. polní kurát, omlouvaje svou nepřítomnost neodkladnými pracemi povolání svého, zasílá svůj referát písemně. »Náš Domov« dokonal r. 1906 roč. XV. Věren starému programu přináší hojnost lidové četby, povídek, poučení a mnoho zdařilých vyobrazení. Kněžský měsíčník »St. Eucharistia« přestav šťastně svou krisi, dokonal r. 1906 roč. XI.; obsah jeho, odrážející se hlavně k Nejsvět. Svátosti Oltářní, je velmi bohatý, pestrý a zajímavý. Referát jeho o díle Sheehanově, o němž byla právě řeč, vynecháváme. — Na konci schůze doporučuje Literární sekce k hojnému šíření všecky naše krejcaráky: »Štít«, »Vlastenec«, »Meč«, »Právo«, »Kříž« a »Marii«, v čas voleb za korunku »Naše Listy« a vhodné brožury. — Tím byla schůze skončena.

Socialní odbor družstva Vlast konal 25. února druhou schůzi ve XXIII. správním roce za předsednictví p. Václava Žižky. Jednatel p. Tom. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Po čas voleb předplácí a rozešle Socialní odbor: na Moravu 80 ex., do Slezska 20 ex. »Našich Listů«. »Naše Listy« jsou určeny pro lid a žádati za ně mohou jen ti, kteří buď »Vlast« nebo »Naše Listy« sami odebírají. — Od 19. listopadu 1906 jménem Socialního odboru přednášeli: Václav Dvorský a Václav Kunz v Semicích u Přerova n. L.; Vlast. Hálek v Hostivicích a Řepích; Tom. Jos. Jiroušek v Benešově u Prahy, v Nučicích, na Kladně a dvakrát v Johanneum v Praze. Mimo to red. Tom. Jiroušek napsal: Signál k volbám říšským a Praktický volební informátor. — Pan Václav Žižka pojednal o tom, abychom vzali za heslo k volbám: náboženství do škol a manželství zůstaň jako svátost nerozlučitelné. Red. Tom. Škrdle přidal: aby se všude poukazovalo na Francii, kdež jest nejlépe viděti, kam nepřátelé církve míří a čeho chtějí pod heslem: boj proti klerikalismu dosíci. — Pan Tom. Roháček případnými slovy mluvil o povšechném životu katolickém. Red. Tom. Škrdle rozebíral boj socialních demokratů o zvýšení mzdy. Hnali dělníky všech kategorií k tomu, aby si vymohli zvýšení mzdy, tím povstaly tuhé zápasy mezi dělníky a prácedárci, častá špinění v novinách a výsledek všeho jest, že si dnes dělníci nařikají více než dřív. Sazeč si na mzdě polepšil, ale krejčí mu zdražil šaty, obuvník boty, hostinský stravu, domácí byt, vůbec nač se ohlédne, všecko je dražší, nebo je toho méně — i ten žabinec pro kanárka je dražší — a tak si mi jeden dělník povzdechl: když všecko spočítám, zbude mi méně než dříve. Tak šeredně pohořel terror socialně-demokratický. Nebýti toho terroru, mnohý prácedárce by ze své vůle a po dobrém mzdu zvýšil a byl by v závodech pokoj a vespolná důvěra. My jsme na př. neorganisovaným skládačkám i nakladačce na stroji týdně po 1 K přidali a i jinak bychom dělnictvu vyhověli a přilepšili, kdyby stále mezi nás a dělníky nepletla se ruka socialně-demokratická. — Dp. farář Vlast. Hálek podal zprávu o zajímavém právě vyšlém v Paderbornu spisu »Der Seelsorger und der Alkoholismus« od J. Neumanna, far. v Mündtu. Důstojnými slovy dotýká se tu života Spasitele a jeho Matky, v nichž hledati dlužno příklad a vzpruhu k abstinenci, probírá zdrželivost v prvním křesťanství a dává návod duch. správcům, co by v boji proti alkoholu měli činiti. Jak veliký rozdíl jeví se v pěstění abstinence na motivech náboženských proti akci protialkoholistické, kterou chtějí mimo ně jiné strany, jako na př. masarykovská, podnikati. — Před nastávajícími volbami pozoruhodný jest »Přehled tisku soc. demokracie.« Tato má českých 50 časopisů proti 42 před 2 roky. Náklad mnohých se strojnásobnil. Denníky má strana 3, v Praze, v Brně a ve Vídni, 4 listy vycházejí dvakráte týdně, 6 týdně, 3 za 14 dnů, celkem 16 časopisů politických. Odborných má 29. Dle zprávy, za jejíž pravdivost je jen sama social. dem. strana zodpovědna, vydáno prý bylo za posledních 12 roků 380.000 brožur, kalendářů 134.000 a pohlednic 72.000. Ať jest tomu jakkoli, plyne z toho poučení pro katol. stranu, aby pochopila, čím jest tisk, že se má hojně odbírati a též — platiti. — K návrhu referenta usnáší se socialní odbor věnovati zvláštní pozornost znemravňujícím tanečním zábavám, hlavně v průmyslových krajinách se vzmáhajícím, a hleděti k ochraně mládeže před nimi. O předmětu tom bude míti referent svým časem zvláštní přednášku.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

(O lidu za cholery r. 1866.) Byla to smutná doba roku 1866, v němž kulminační body byly 3. červenec, kdy svedena byla bitva u Králové Hradce a 23. srpen, kdy uzavřen byl mír Pražský.

Co běd a utrpení dolehlo jako těžké olovo tenkráte na lid český. Stará písnička: »Řádění Prusův v Čechách« v 18 slokách líčí útrapy ty — leč in infinitum mohl skladatel pokračovat.

Což pěje-li: »Prusi táhli do vesnice,
selka svolává slepice
puf puf puf —
oves jim hází,
vidí, že jich mnoho schází . . .

to ještě byla nejmenší úhona.

Ale horší rána byla cholera: děsný to stín vražedné války, jenž florem smutečním zastřel mnohé kraje české.

Což pomáhalo všechno tehdejší lidové léčení: slunečná rosa, kvítek červený, jenž »není každého roku k dostání«, řeřicha bukvička, lunkvorec, kartebenedek, plícník, lípový květ, jeřabinový, bezový květ, zeměžluč, arnika, čekanka, štěrbák neboli cikánka, řepíček, rozmarinka, blínový olej, lebarbora, šafrán, klejtový přášek, žlutý vosk, škorpínový olej — lidé houfně umírali.

I na Novo-Strašecku zle řádila cholera. Tak dne 26. srpna vypukla cholera v N. Strašecí, kde první den 3 zemřeli. Zaopatřil je lokalista z Lán dp. Jeřábek, an v týž den duchovní ze Strašecí pro vážnou příčinu nebyl doma. Hned druhého dne vypukla na Lánech a ze 116 osadníků zemřelo jich tam 16 cholerou, »nejvíce svojí vinou, nechtíce uposlechnouti« — dokládá pamětní kniha Lánská — »pana doktora Schneidra.«

Zajímavo je sledovati, čemu lid tenkráte přičítal vznik cholery.

Pamětník těch dob tvrdil mi o jistém člověku, jenž choleře podlehl v r. 1866, že se napil vody ve strouze v Čelechovicích. Vůbec v kraji na Strašecku sváděli epidemii cholerovou najmě na otrávené studny. A jak ještě! Klasický doklad toho čteme v pamětní knize Pozdeňské. »Ale ještě nešťastnější byla návštěva nepřátelská v Čechách tím průvodcem, jenž chodil všude s Prušáky; jím daleko více bylo utraceno životů lidských než mečem a kulemi na bojišti; tento průvodce byla cholera.

Navštívila i zdejší osadu. Byly to smutné dni od 24. srpna do konce října. Pastýř duchovní ve dne v noci musil býti připraven, aby šel nebo jel zaopatřovat nemocných. Smutná byla i pouť! Toho dne bylo faráři, co zatím pozvaní páni duchovní bratři za něj konali velké služby Boží i odpolední, zaopatřovati v Jedomělicích 8 osob cholerou zachvácených. Jel tam ráno a přijel domů až v poledne a sotva že něčeho pojedl, zase tam musel a vrátil se až večer.

Nejhorší byla cholera v Jedomělicích; pak byla zlá v Pozdni. Na Bilichově ukazovala se jen málo, ve Hřešicích a Liské skoro nic.

Marie Ševicová, která bydlíc vedle fary u samého kostela neustále se strašila tolikerými pohřby skoro každodenně míjejícími před zrakoma jejíma, byla tak náhle a prudce cholerou zachvácena, že sotva stačil čas, aby byla zaopatřena a že po svém zaopatření jen krátce vyjevila faráři poslední vůli svou těmito slovy: »Každému dítěti 300 zl., truhlu, dvouletou jalovici a holkám po 4 kusech peřin. Jest 1000 zl. dluhu.«

Kterého pastýře duchovního nebolí srdce, když v choleře a jiných nakažlivých nemocech tak se obětuje a když je mu slyšeti řeči, jimiž se viní z *travičství*, což prý je příčinou cholery.

Toho také zakusil zdejší duchovní pastýř! Pošetilost některých dosvědčuje, že na návsi v Jedomělicích pohozen byl lístek tohoto obsahu: »Dyss tu kolera do třech dnj nepřestane, tak sukowi (představenému) a gesste gednomu zahrajeme, že budou mít do smrti pamatku — je toho dost!«

Farář na neděli XVIII. po sv. Duchu na text: »Proč myslíte zlé věci v srdcích svých«, promluvil o této pošetilé řeči podezřívaní. Mnozí pak faráře odprošovali, že dříve tak mluvili.« (V knize Pozdeňské napsal bohoslovec Rudolf Horský.)

Hle pathologie přestrašené duše lidu. Z travičství pošetile viní nevinné — s kterýmžto zjevem se ve starší době tak často potkáváme za podobných okolností.

Obyčejně však z travičství bývají viněni *páni* — a *doktoři*. V Jedomělicích však dp. K. Otman, kněz a člověk tak neobyčejně dobrotivého srdce!

Ale nemyslemež, že tomu tak bylo jen v dřívějších dobách — o podobných pošetilostech lidových v době *přítomné* daly by se vyprávěti celé kapitoly.

Po této retrospektivě lidopisné stručně ještě referuji: Projektovaná *výstava* lidového průmyslu *Národopisnou* Společností byla na neurčito odložena. Obchodní *pražská* komora totiž v r. 1908 pořádati bude velkolepou výstavu a bude spolu vystavovati i lidový průmysl. Přejala tudíž myšlénku Národop. Společnosti — zajisté jen ku prospěchu věci.

V znamenitém kalendáři amerických Slováků: »*Jednota*« na r. 1907 na základě lidových pověstí o pokladech skrytých čteme pěknou povídku: »Peniaze sa presúšaly«. Což B. Němcová z těchto zřídel dovedla čerpati! — Dosud lidové tradice nejsou dosti zužitkovány!

»*Lidu českého*« redakcí Dra. Č. Zíbrta vyšel již sešit 5. Zvláště nás tu zajímá: *V. Krolmusa*: Slovník obyčejů, pověstí, pověr. . . . Soukupův článek: »*Na hromnice*« a téhož studie: »Masopustní skok v tanci pro vzrůst lnu«.

S hlediska našeho vítám, že *v loutkových hrách* přihlédá se i k námětům náboženským. Tak v Storchově »národním loutk. divadle« před krátkým časem vyšly hry: »Vánoce v pohorském mlýně« a »Zavraždění sv. Václava nebo krvavé křtiny na hradě boleslavském.«

»*Národopisného Věstníku*« r. 1907 vyšel dosud lednový svazek. Pozoruhodna je tu stať Letošníkova: »O rytmu lidových písní českých«, v niž vysloveny i mnohé názory nesrovnávající se s výsledky bádání Hostinského.

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Heimatskunde des Hohenelbener Bezirkes und der angrenzenden Gemeinden. Hohenelbe 1907. Verfasst vom Franz Jos. Jirasek, Volksschullehrer. 1. Heft. — Učitelstvo německé okresu vrchlabsko-hostinného vydává za vedení páně Jiráskova přítomný spis po sešitech. Účelem spisu jest, šířiti znalost a známost této části české domoviny: lidu, země, národnosti, zvyků, mravu, vzdělanosti atd. Pole činnosti zajisté hodně veliké a bude-li spis jen trochu vyhovovati, zajisté i záslužné. Ve směru tom pracuje také již i učitelstvo české za pomoci různých činitelů veřejných i soukromých (také za pomoci duchovenstva, jež z farních archivů atd. přispívá).

Přítomný první sešit slibuje (pg. 5.), že vrchlabská »Volks- und Heimatskunde« bude knihou nejširším lidovým vrstvám srozumitelnou, jež chce nabádat k lásce k rodné půdě. Máme-li právo souditi v celku z této jeho první ukázky, myslíme, že materiálu nejrůznějšího sneseno bude ve spise hodně, čímž i věcná cena jeho značná býti může. Jak se to uspořádá, využitkuje a konečně provede, jest ovšem otázkou jinou: z ukázky před námi ležící máme dojem, že spis bude rozvláčným, na mnoha místech se opakujícím a při vší snaze vydavatelově věcně přece jen málo prohloubeným. Sloh páně Jiraskův zcela jistě není lidovým a vůbec celý způsob vypravování zdá se nám lidu nezáživným, poněvadž jest příliš dělaný, vysoký, jaksi abstraktně-poeticko-vědátorský a následovně lidu nepřístupný. Přečtěte si jen nápisy některých kapitolek, na př. »Architektonik des Riesengebirges« nebo »Aesthetik des Riesengebirges« nebo »religiöse Bedeutung des Riesengebirges« a povězte, budou-li aspoň všickni učitelé tušiti, co slova ta znamenají? Mnohý čtenář z lidu, slyše o »náboženském významu« Krkonoš, bude se domnívati, že spisovatel popisuje, jaké náboženství mají obyvatelé krkonošští; auktor však vykládá, jak působí v duši touristy a diváka lesy a rokle krkonošské, povzbuzujíce ho podivovati se všemoci a moudrosti Boží, čili jak p. Jirasek psává »des Allvaters«. Německý lid, jak dalece jej znám, nemá o »Aesthetice a architektonice« vůbec, tím méně o krkonošské ani ponětí. Moji Němci znají lesní krásu a třebas i uměleckou stavbu lesů dovedli by si představiti, ale aesthetiku a architektoniku nebo dokonce »náboženství krkonošských lesů« lid nezná. Nač tedy takové významy (cizácké) do lidového spisu německého? A je významů těch již v prvém sešitě zbytečně mnoho. K tomu přistupuje, že pan auktor libuje si v dlouhých periodických větách někdy o třech, někdy až o pěti řádcích (na př. str. 26. a 27., kdež dokonce jest i věta o $^1/_2$8 řádku čili o 75 slovích (mnohdy i složených ze dvou neb ze tří!). Toť přece zřejmý úkaz, jak lidové spisy vyhlížeti nemají a zde třeba v budou-

cích číslech podobné chyby se vyvarovati, jinak spis do lidu nevnikne a toužené ho užitku nepřinese: lid nebude spisu čísti, a — což horšího — i kdyby četl, nebude lid spisu namnoze rozumět!

Úprava prvního sešitku tisková i obrázková je bezvadná a cena (80) haléřů dosti mírná. Celému podniku přejeme a toužíme, aby české učitelstvo konalo pilně podobné práce, nezůstávajíc za německými kollegy. Do jednotlivostí pouštěti se nebudeme, i kdybychom víc než jednu věc měli, kterou bychom vytkli, na př. když na str. 13. auktor píše o »slovanských a jiných cizáckých vetřelcích«, kterých prý v tomto díle »německé oblasti« v Čechách nelze téměř ani viděti atd., ač dle pravdy český živel v této končině německých Čech všude patrný a dosti silný: takové přestrelky za dnešních národnostně-politických sporů v Čechách lze sice pochopiti, ale v nestranném díle vlasteneckém neměly by býti. I kovaným Němcům prospěje, řeknou-li si pravdu o věcech národních a nebudou-li zavírati očí před obyvatelstvem českým mezi Němci roztroušeným a de facto i v ryze německých osadách žijícím a svou řečí rodnou mluvícím. Známe ryze německé školy v Podkrkonoší vrchlabského okresu, v nichž němečtí učitelé češtině vyučují; známé školy německé v témž okrese, kdež sedí české děti, neumějíce buď nic nebo velice málo německy, a tak jest i v rodinách dosti četných, jež dosti značné menšiny tvoří v osadách německých. Prohlašovati tyto lidi české za »cizácké vetřelce« do území německého, jest nespravedlivo a příliš křiklavo. V Čechách Češi i Němci rození jsou domovem a ne cizinci nebo dokonce vetřelci. *Filip Jan Konečný.*

ČESKÁ.

Švec-Blanický J., **Kaplička na Šumavě.** Činohra se zpěvy o 4 jednáních. — Bibliotéka dram. prací pro katol. spolky. Pořádá Tomáš Škrdle. Číslo 4. V Praze 1906. Tiskem a nákladem Vlasti v Praze. Cena 80 hal. — Byl jsem kdysi na divadelním představení v kterémsi katolickém sdružení. Dosti prostranný sál družinný i galerie byly obsazeny, že by ani jablíčko nepropadlo. Poněvadž hra byla zcela nezávadna, bylo tam i mnoho naší milé mládeže, která ponejvíce zaujímala místa »na stání«. V meziaktí tato drobná »naděje vlasti« měla tolik řečí, že pořadatel nejednou musil ji napomínati k mírnosti; kdykoliv za představení zhasnuta v prostoře pro diváky světla, postoupila dobrá mládež výbojně v před, tak že při prvním zásvitu zase rozžatých světel stáli ti, kteří byli v zadu za sedadly, až u míst prvních, »aby lépe viděli!« Zájem o hru neochaboval; největšího stupně však dosáhnul, když objevili se na jevišti cikánští komedianti s velkým bubnem; pro zvýšení effektu bylo na jevišti několik cikánských otrhánků, kteří hlasitým výskotem přivítali hudbu; to dodalo našim dobrým posluchačům; zapomenuvše, že mají jenom tiše a vážně tvořiti poslouchající obecenstvo, zasáhli tu někteří bystří hoši účinně do hry, pomáhající cikáňatům křičeti.

Hra ta, která byla vyslechnuta nikdy neutuchajícím zájmem a která všechny posluchče, ani tu drobotinu nevyjímajíc, uvedla v nadšení, je nahoře jmenovaná »Kaplička na Šumavě.« Jest čerpána ze života našeho lidu šumavského a provanuta zajímavým romantismem. V pohorské vesničce šumavské nezdaří se panskému správci syn, Milo jménem, prchne od otce a dává se ke komediantským cigánům. Otec se proto souží a na útěchu vystaví kapličku Marianskou, kde se modlí za ztraceného syna, až smrt ulehčí mu zkoušky pozemské. Kaplička tato zvaná »Matky dobrého Pastýře« stojí na pozemku starosty, který dovolil ji postaviti, aby si udržel přízeň vrchního. Valenta je však hrdý, ctižádostivý muž; aby se vyšinul, chytá se novot, haní věci staré, které ostatní sousedé mají v úctě, a v zaslepenosti své zneuctí zpupné posvátné místo a okolí kapličky, dovoliv, aby tam ve svátek Matky dobrého Pastýře kousky své tropila potulná tlupa cigánská. — Náčelník této, pyšný Milo, přiláká k sobě Jeníka, staršího syna rolníka Kryštofa a odvede ho sebou do světa. Stařičký otec hyne žalem. Toho nesnese mladší jeho syn Václav a vydá se tajně hledati bratra. Ztracený syn prožívá zatím hořké chvíle v cigánském táboře. Nechce se zúčastniti zločinů a trpí nevýslovně. Vzývá Matku dobrého Pastýře a doufá ve své vysvobození. Utekl by, ale nezná cesty a krajiny. Milo, vůdce cigánů, vysmívá se mu a chystá se k loupeži. Jeník ho prosí, pamatuje na Boha, uby nechal nepravostí, ale marně. Unaven usne ztracený syn, zatím co cigáni odešli na lup. Mladší bratr zabloudí v lese a přijde do cigánského ležení. Neví kde je, umdlen pomodlí se a usne. Zjeví se anděl, který slibuje Jeníkovi, že uvede jej zpět domů. Jeník probudiv se volá otce a Václava, který rovněž probudiv se, běží za bratrem, oba pak radují se z nenadálého shledání. — Výprava cigánská končí nešťastně. Milo je smrtelně raněn, donesou ho

do tábora, kde vyznav, kdo je, kajicně umírá. Oba bratry dovede do rodné vsi zpět cigán Rob. V šumavské obci chystá se právě pokrokářská schůze, kterou překazí požár statku Valentova. Naštěsti obrátí pobloudilého starostu na pravou cestu. U kapličky najdou ho sousedé, kteří mu slíbí pomoci, a zde setkává se také starý Kryštof s oběma syny. Vesničané padnou na kolena a písní pějí chválu, dík a slávu Bohu a Panně Marii.

Pěkná hra tato je velmi cenným obohaceném našeho repertoiru pro katolické spolky; obsah její je velmi poutavý, jednotlivé scény jsou velmi effektní, směr, kterým se béře, nezávadný a ušlechtilý. Osob vystupujících je celkem 15, a jsou to pouze úlohy mužské. Naši katoličtí ochotníci uvítají jistě hru tuto s potěchou a povděkem. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Knihovna Kazatele. Číslo 16. Po stopách událostí Starého Zákona. Přednáška. Napsal Dr. Alois Musil, v. ř. profesor bibl. studia St. Z. v Olomouci. Číslo 17. Obrazy z umučení Páně. Sedmero řečí svatopostních. Napsal Václav Kubíček. V Olomouci 1907. Nákladem R. Prombergra, knihkupce. — »Po stopách události St. Zákona.« Pan spisovatel snaží se ve své přednášce na základě nejnovějšího bádání a srovnáním zpráv, pocházejících od jiných předvěkých národů, předvésti posluchačům logický postup událostí St. Zákona a tak přispěti k porozumění Písmu sv. Jedná zcela po přání církve sv., která nejen nepřekáží pokroku, nýbrž vezdy pravý pokrok podporuje, a opírá se často o osobní názor, jejž sobě získal na svých cestách výzkumných, jak dí, po odborné přípravě podniknutých. Ukazuje také zvláště, že Písmo sv. nemělo úkolu, učit vědám přírodním či dějepisným anebo národopisu, nýbrž že líčí jen poměr člověka k Bohu a přípravu lidstva na příchod Vykupitele. Tento názor dokazuje faktem, že Písmo sv. zabývá se jen národem vyvoleným, u něhož hlavní věci byla idea náboženská, ostatních národů jen potud si všímajíc, pokud nezbytně stýkali se s národem vyvoleným. Vývody jeho jsou ve mnohém nemálo zajímavy. Tak na př. trvá prof. Musil na tom, že stáří lidstva jest větší, než jak dosud se obyčejně udávalo. Praví, že Písmo sv. trvání člověčenstva neudává, a že jest pravdou historickou, dle které již 4 tisíce let před Kr. celá přední Asie, severní Afrika a jižní Evropa byly zalidněny. Ráj klade do úrodné doliny babylonské při perském zálivu. Od potopy biblické rozeznává potopu geologickou. Vysvětluje vědecky mnohé události biblické, na př. potopu světa, zničení Sodomy, poskytování many na poušti, příchod Israelitů přes Jordan a j.; při tom zázraků neupírá, toliko ukazuje, kterak při těchto zázracích Pán Bůh také sil přirozených používal. Připojeny jsou »některé věcné poznámky k učebnici St. Zákona« od Jana Hulakovského pro 3. třídu škol realních, v nichž některé nesprávnosti se opravují. Dodati dlužno, že p. profesor Musil již vícero pozoruhodných spisů, týkajících se biblického studia, vydal a sobě mezi učenci zvučného získal jména. — »Obrazy z umučení Páně.« Tyto postní řeči obsahují následující obrazy: »Hřích Jidášův, Dvojí pokání, Kristus před Pilátem, Slovo Boží, Křížová cesta Páně, Slzy zpovědní lítosti a Testament Páně.« Podkladem jednotlivých řečí jsou významné události z umučení Páně; podány jsou dovedně, na mnoha místech skoro úchvatně, oživeny jsou obyčejně na konci vhodným příkladem. Všechny řeči směřují k tomu, aby posluchače povzbudily ku přijetí sv. svátostí. Řeči jsou krátké a jadrné, v dobrém smyslu lidové a vesměs praktické. Řekneme-li, že pan spisovatel uveřejněním své práce mnohým spolubratřím v duchovní správě se zavděčil, jest dostatečným doporučením. *Josef Herzig.*

Jan Vránek: **Na půdě americké.** Básně. Nákladem tiskárny Českých Benediktinů v Chicagu. — Jest to deník, snůška různých dojmů a úvah, které — jak některé letopočty básní ukazují — vzrostly během několika let v dosti objemnou knihu. A tak také básně Jana Vránka dlužno posuzovati. Básník před časem opustil svou vlast, svou otčinu, přeplul daleké vlny oceanu a vystoupil na půdu americkou... Vidí kolem sebe nový život, cizí okolí — poznává i jiné lidi, jiný mrav a zvyky — nedovede zapříti sice obdivu, ale nedovede přemoci také stesk a touhu po daleké otčině... A ta touha, ten stesk táhne se jako stříbrná nit celou knihou — ta tichá elegie dovede duši vaší vsuggerovati porozumění a zároveň i soucit nad básníkem, který sám o sobě zpívá:

»Ba, mnohdy cítím stesk a trud
v domově novém tom,
jak byl bych z českých rodných hrud
sem přesazený strom . . .« (V novém domově.)

Základním akkordem celé knihy jest tedy láska k vlasti. — Náboženské přesvědčení akcentováno jest v druhé části básněmi, které nemají sice virtuosity rýmů, ale jsou za to bohaty na četné obraty a pěknou básnickou scenerii myšlének.

»Jen výš a výše! Pouze jména těch
duch dějin lidských do knih dějin píše,
kdož miří přes boj, zápas, přes posměch
jen výš a výše! (Jen výš a výše.)

Do třetí části knihy zařadil bych verše smíšené — najmě socialní. Zde nemálo vadí originalitě ono kopirování — ad libitum — Lamartina, Argensloa — Ryana, atd. Jinak část tato jest nejpestřejší a dokumentuje, že Janu Vránkovi přeje více štěstí v epickém chodu myšlének, než v citově zbarvených náladách. — Poslední část knihy nese na sobě ráz časovosti, a proto zmiňuji se o ní jen stručně. Jsou v ní básně příležitostné: proslovy, přání a mnohé jiné verše — In memoriam. Celkový ráz knihy řekli jsme, jest vlastenecký, a já dovolím si tvrditi, že básníku také nejbližší a proto i nejšťastnější. K vůli němu rádi přehlédneme některá nedopatření ať již v rýmu, v skandování či ve formě .... Jinak tendence knihy jest krásná, styl pěkný a myšlénky vybrané. Úprava činí dojem přepychový. — Vřele doporučujeme! *Jos. Hais-Týnecký.*

Časopisy pro mládež. »*Rajská Zahrádka*«. Ročník XVI. Seš. 1.—5. Pořádá V. Špaček. Vydává V. Kotrba v Praze. — Tento oblíbený katolický časopis pro mládež nastoupil letošním rokem šestnáctou pout po vlastech českých. Jako jiná léta tak i letos soustředil kolem sebe řadu zdatných spolupracovníků. Z obsahu č. 1.—5. buďtež zejména připomenuty tyto práce. »K nové práci škola volá . . .« od Fr. L. Zelinky, »Křivé podezření« od V. Špačka, »Odměněn« od L. Fialy, »Mrzáček« od J. Sahuly, »Příklady a výstrahy pro dítky« od I. Zháněla, »Splněná touha« od B. Melanové, »Svatý Lukáš« od P. Zaletěla, »Z Molde do Romsdalu« od K. J. Zákouckého, »Na prahu palem« od A. R. Husové, »Klekání na vsi« od dr. J. Paličky, »Sněží« od J. Miloty, »Posměváček« od A. B. Šťastného, »Mařenčina prosba« od dr. M. Kováře, »Srdce mateřské« od F. Šebestíka atd. Každé číslo doplňuje řadu zdařilých obrázků, ponejvíce náboženských a hojnost hádanek a šarad. Zaslouží podpory všeho čtenářstva, kde nevymizela láska k Bohu a vlasti v srdcích mládeže.

Pro mládež dospělejší vydáván již dvanácte let »*Český jinoch*« týmže nakladatelem za redakce prof. V. Müllera. Čís. 1—4. — Z literárního obsahu jmenujeme: »Z dějin dopisů« od prof. V. Müllera, »O zemětřeseních« od Z. J. Zákouckého, »Topol« od M. Habrtové-Bukolské, »Na svém místě každý stůj« od P. Zaletěla, »Narození Páně« od. B. M. Kuldy a j. Nemile však postrádáme v roč. X. započatou stať »Kněží vlastenci«, kterouž ani v roč. XI. ani v ročníku letošním v pokračování nespatřujeme. Právě v dnešní době, kdy dospělejší mládeži bývá vštěpována zášť proti katolickému kněžstvu, mělo by býti bedlivěji poukazováno na kulturní význam i činnost našeho kněžstva. Doufáme, že tato výzva postačí. — Z pěkných illustrací buďtež připomenuty: M. Aleše: »Karel IV.«, »Rodný domek a deska zasazená Fr. Pravdovi«, Knüpfera »Rozbouřené moře«, Hellicha »Sv. Kateřina«, Nejedlého »Na dvoře«. *Ot. Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Jak soudí univ. profesor Hostinský o náboženství. Prof. Frant. Krejčí praví ve článku »O Hostinského filosofii« v »České Mysli«, časopisu filosofickém (ročník VIII., seš. 1. z 1. ledna 1907, str. 61): »Hostinský svůj poměr k náboženství vyslovil zcela zřetelně v článku »Náboženství a umění« (Šest rozprav 22): »Náboženství jest zvěčněný esthetický názor světový. To jest: povšechný obraz světa, který si člověk v prvotním stavu vzdělanosti s á m tvoří a dále během století, snad i tisíciletí zdokonaluje pomocí f a n t a s i e, pokládá pak za skutečnou věcnou pravdu, on v něj v ě ř í. Cit náboženský plyne z vědomí člověka, že jest podroben oněm velikým, v nedostupné výši nad ním i nad přírodou trůnícím mocnostem, ve kterých onen jeho světový názor právě vrcholí.« »Jakmile člověk počíná přemýšleti o úkazech přírodních, o jejich podstatě a příčině, když tedy stojí jaksi na prahu vědeckého bádání, jest mu po ruce jenom nevelká zkušenost: on nezná takořka ničehož, než sebe sama, své vlastní nitro, své city a snahy a s těmi porovnává všechny zjevy přírodní, jak právě může.« »Fantasie odpovídá na otázky, patřící vlastně před forum rozumu; dokud ten je tak nezkušený a obmezený, že

nemůže tyto otázky dokonale řešiti sám, musí si to arci nechati líbiti, když jej fantasie doplňuje a nahražuje.« »Stálé opakování se úkazů přírodních výklad jenom upevňuje a pouhý výplod obraznosti mění v předmět nezvratné víry.« »Z prvotních poměrů rodinných a společenských vzrůstá cit náboženský. Úcta ku starci, jenž jest hlavou rodiny nebo kmene, matčina láska k dětem . . . to všechno účinkuje na člověka duševně již poněkud pokročilejšího podobnou mocí neodolatelnou jako obrovské síly živlů. I zde cítí se duch lidský podrobena (sic) jakési mocnosti jemu neznámé, totiž hlasu vyvinujícího se svědomí, a hledá původ této mravní auktority opět tam, kde byl hledal původ velikolepých úkazů přírodních: v bytostech vyšších, nadpřirozených, božských.« »Názor teleologický, jenž k náboženství přivádí, skrze poznávání účelnosti v zařízení všehomíru, může povstati jenom pomocí tvořivé fantasie, která se výsledků theoretického bádání zmocňuje, aby je srovnala v jeden ladný, ústrojný, krásný celek . . . Toho výsledkem je představa o prozřetelném tvůrci světa . . . .« To jsou asi v celku náboženské názory univ. prof. Hostinského. Prof. Krejčí praví, že názory těmi řečeno: obsah náboženství, který tvoří předmět víry — není pravda, neboť je výplod f a n t a s i e; víra není pramenem vědění, neboť jest výsledkem zvyku; mravní cit spadá s náboženským v jedno, ač se s ním úplně nekryje a není v něm nic nadpřirozeného, neboť tvoří se vývojem sociální zkušenosti; představa boha osobitého je výtvor fantasie. Náboženství je illuse blížící se pravdě, jest nutné tam, kde není pravdivého (vědeckého) poznání; proto se nedá vědou nahraditi; náboženství má význam pro lidstvo jen jako illuse. Zdali je navždy nenahraditelná, to Hostinský přímo neříká, aniž je-li nenahraditelná každému, a také, je-li nenahraditelná jemu. To však stačí, abychom Hostinského názor na náboženství a tím i jeho filosofické stanovisko označili za positivistické . . .« Kdo srovná s těmito uvedenými zásadami náboženskými prof. Hostinského ještě zásady prof. Masaryka, ten pochopí, jaké náboženství mohou míti jejich posluchači! Daleko by nás to vedlo, kdybychom panu prof. Hostinskému měli vykládati, jak náboženství vzniká a že náboženství není nějakým citem a snad dokonce nějakým falešným citem, nýbrž naopak, že je vztahem člověka k Bohu a uznáním vztahu toho. Náboženství dotýká se předem r o z u m u a potom v ů l e člověkovy a kde jich není, t a m n e n í a n i n á b o ž e n s t v í. Citlivůstkářství není a nemůže býti podstatou náboženství! Kdyby pan prof. Hostinský chtěl správně psáti o vzniku a původu náboženství, musel by znáti srovnávací vědu náboženskou, v níž, jak ze zásad jeho patrno, jest mu Comte a snad Hume alfou a omegou. Ba nejen to. Z uvedených zásad prof. Hostinského patrno, že mu není jasným právě tak jako i druhdy a snad dosud prof. Masarykovi ani pojem víry a pojem vědy. Páni profesoři dosud nechápou, že existuje víra právě tak jako věda, ale každá na různých poznatcích, že jedna druhou doplňuje, ale nikdy jedna druhé neodporuje. Že by jen fantasií člověk dospěti mohl k poznání bytosti nejvyšší, jest směšno, vzpomeneme-li, že byla a jest celá řada filosofů, kteří dospěli k poznání Boha — přirozeným světlem svého rozumu, vědou! Jak viděti, sehnány jsou náboženské vědomosti našich profesorů se všech různých stran, ale s uceleným jasným a důsledným názorem se u žádného nesetkáváme.

Zkáza francouzských katolíků a tisk. — Americký »Hlas« píše o poměrech francouzských a českých takto: »Pátráme-li po příčinách žalostného stavu ve Francii, dospějeme k závěrku, že nejhlavnější zkázu francouzským katolíkům přinesla netečnost vůči katolickému tisku jak se strany lidu, tak se strany kněžstva. Lid katolický a jeho kněží neporozuměli potřebám své doby, nevěděli, že tisk je duchovní velmocí . . . Před deseti lety vycházelo v Paříži 174 denních listů, z nichž 136 církvi výslovně nepřátelských. V posledních letech se poměry zhoršily. Můžeme se diviti, že lid ztrácel náboženství, s vérou mravnost, že Francouzi s církví, svou někdejší vychovatelkou a jejími ústavy tak hanebně nakládají? — Ohromný počet nevěreckých knih, novin, letáků, divadel podrývají víru. Illustrovaných divadel Hugových prodáno přes 4 miliony svazků, Zolových na 3 miliony, Daudetových přes 2 miliony, Dumas (otec) je na rovni Hugovi (4 mil.), Maussapant rozšířen ve 2 mil. výtiscích (»Hlas Nár.« r. 1906). Na sjezdu katolíků v Lille řekl jesuita Coube: »Jen tisk jest zbraň, které nám naši protivníci vytrhnouti nemohou. Dejme tomu, že založíme současně 10 škol a 10 časopisů! Výsledek — přijde Combes a zavře nám školy. Na naše časopisy však sáhnouti se neodváží. Combes vítězoslavně prohlásil, že zmizelo 1700 klášterů . . . Kdybychom měli my, katolíci, 1700 časopisů dobře redigovaných, po tisíci mezi lidem rozšířených, zdaž Combes et Compagnie byli by se opovážili vložiti ruce na majetek církevní? Nikdy. Blesk veřejného mínění byl by ho zasáhl a při nejbližší volbě smetl s povrchu zemského. *d.*

Americký »Hlas« o katolickém písemnictví v Čechách. Jakýsi B. Jiskra napsal redaktoru »Hlasu« do St. Louis delší dopis a tento výborný list uveřejňuje jej v č. 1729—34 s poznámkou, že tu líčeno něco příliš černě. Ač se vším tu nelze souhlasiti, přece stať ona obsahuje mnohé dobré myšlénky. Zde podáváme z ní ukázky, jak se prý daří v Čechách kněžím-spisovatelům. Mluví dříve o čtenářích z lidu, časopisech katolických i socialistických s podrobnou znalostí, o »Čechu« a tisku vůbec dle zásady: »Opanujte tisk a opanovali jste svět.« — »Česká katol. literatura umírá (!), protože mizí řady kněží-spisovatelů. Skoro nikdo neudržuje čest duchovních zbraní těchto vroucích buditelů národa tam, kde náleží, mezi obecným lidem; těch několik opravdových snaživců, toť krůpěj vody do nepřátelského moře . . . Kněz-spisovatel, ten čestný název předešlých pracovníků z českých kněží, netěší se všeobecné ceně, nejméně ve vlastních řadách. Kněz-literát vyslovuje se s nádechem posměchu mezi pány bratry (!), kněz-povídkář (uvedeny příklady) stává se předmětem ostré kritiky povolaných či nepovolaných . . . Pro takového kněze není slova povzbuzení, není uznání (!), nenalézá svému snažení přiměřeného zaopatření . . . To bolí, zaráží. Znám několik slibných adeptů literatury, kteří po prvním nárazu na monituru některého většího p. bratra odhodili péro, aby měli — pokoj. Kdo je škoden? Církev, lid i kněží — Vzpomeňme na Balbína, Vinařického, Vacka, Jirsíka, Slámu, Šulce, Marka, Ehrenbergra, Kuldu atd. Jak horlivě pracovali na vinici Páně, tak srdečně ctili rodnou zemi, činy svými ji zvelebujíce. O prvém svědčí hodnosti, jakými některé za obojí přičiňování přiozdobila církev, o druhém mluví zůstalé literární práce. Třeba nyní český svět pohrdavě hleděl na jejich bratry kněze (!), žijí kněží-spisovatelé čeští v srdečné paměti národa na věky. Láska lidu — nebezpečná hříčka — a popularita osoby mívá v pozadí všelijaké příčiny a přívěsky, leč ona o knězi obyčejně svědčí, že pro blaho svých osadníků pracuje tiše ať už v odvětví národohospodářském nebo v literatuře . . . Kdo nepracuje pro chvilku — pracuje pro budoucí pokolení. Kněz vyšel z lidu, nechť tudíž vynasnažuje se upřímně pro český lid a tím prospěje národu i církvi. Knihy a tisk katolický hlásej vždy lásku k vlasti . . . *d.*

K poznámce amerického »Hlasu«, že »u nás je mnoho far, kde se nečte, leda o b o j ž i v e l n á P o l i t i č k a«, vzpomínám na návštěvu bratra fratera, který sbíral almužnu pro klášter a na faře večer žádal »Národní Politiku«, řka: »My u nás neodebíráme »Čecha«, máme jenom »Političku« a brněnské »Illustrované Listy«. Proto jsme uvyklí čísti jenom ty věci.« Kde chyba? Spolubratří, ptejte se, co se tu a tam čte! *d.*

Komenský pro volnou školu! Pro volnou školu horuje dnes kde kdo a není divu, že i časopis ujařmených (!) »L i d« (ročník I. číslo 19.) musí se svou troškou odjinud vypůjčeného rozumu do mlýna. Církve jsou tou silou, která hledí zhasiti světlo rozumu, chce tmu v mozcích a vrhá se v ta místa, v nichž se světlo objevuje . . . Klerus chce dostati zpět celou školu, veškeré školství, ať obecné, střední, nebo vysoké. Řím chce míti tupé lidi, slepě věřící, by je mohl snadno ovládati; nedbá, že nevědomost národa jest neštěstím, že jen svobodná škola zjednú rozkvět vědecký, politický i socialní. Chce svou školu — školu klerikální. Klerikalismus chce míti prvního činitele ve škole — učitele — sešněrovaného, zotročilého a běda učiteli, který vstoupil do řad bojovníků za svobodnou školu. A orgány úřední jdou kléru i v tom na ruku. Proto ta jich nová a nová troufalost a odvaha. Kráčí bezohledně vpřed za cílem: zklerikalisovati školu úplně.« A proto: »Úkolem naším musí býti postaviti mocnou hráz proti těmto zhoubným snahám. Škola musí býti volná. Nesmí státi ve službě žádné konfese, musí býti i n t e r k o n f e s i o n á l n í (?). Úlohou její musí býti náboženská snášelivost bez dogmat!« Když »Lid« uvedenými slovy Římu a církvi pořádně zatopil, napadlo jej, že svými vývody by nikoho nepřesvědčil a proto bere na pomoc — Komenského. Co prý má škola vlastně na práci? »Komenský nám o ní povídá: Škola má osvěcovati rozum, šlechtiti cit, síliti vůli, připravovati pro důstojný život občanský. A to vše může docíliti jen volná škola. Bez svobodné školy není možno dojíti k svobodě národa!« Tak prý píše Komenský! Odkud tyto domnělé myšlenky Komenského časopis »Lid« vzal, v kterém spise Komenského je četl — neřekl a říci také nemůže. Kdyby ubohý Komenský žil, musel by plácalům z »Lidu« říci, aby nebrali jeho jméno nadarmo a aby přečetli si jen jeho Didaktiku, a souditi budou o jeho zásadách zcela jinak. Vždyť ve své Didaktice (2. vyd. Kobrovo z r. 1872) Komenský právě píše: »Všecko mládeže cvičení o d p o b o ž n o s t i se začínati i po veškeren cvičení čas nejvyšší na ni pozor obrácen býti má . . . . Tak Bůh káže, tak rozum velí, tak potřeba nuti; nelze jinak; na tom stůj neproměnitelně, ať školy naše křesťanské chrámové pobožnosti a Ducha sv. dílny jsou!«

(l. c. 230.) A výslovně naproti tomu kárá Komenský staré školy, pravě o nich, že »co při nich nejpředněji vzděláno býti mělo, na to (že) nejpředněji zapomínáno, aby jmenovitě za základ všeho pobožnost a pravá boží báze ň kladena, zatím mravové a ctnosti, jako roubové ušlechtilí v mládež vštípeni a teprv umění v ně uvozováno bylo.« (72, 73.) Z těchto výroků Komenského jest jistě zcela patrno, že škola, církev a chrám mají býti a vždy zůstati v nejužším spojení a že náboženství má býti středem všeho školního vyučování a že i při výkladu všech ostatních předmětů vyučovacích zřetel náboženský vždy rozhodujícím býti má a býti musí. Komenský tudíž nezná jinou školu než právě školu konfesijní, školu náboženskou a přísně ji ve své Didaktice také žádá. Ba můžeme »Lidu« ještě připomenouti, že sám zemřelý univ. prof. filosofie a paedagogiky Dr. Lindner, jenž nebyl žádným katolickým učencem, ale za to velikým liberálem, vždy hlásal, že »náboženství již podle svého přirozeného úkolu má tvořiti střed des Gesinnungsunterrichtes a základ školní výchovy.« (Encyclop. Handbuch der Erziehungskunde.)

Nucená škola bezkonfesijní jest vlastně proti svobodě svědomí, na niž se všichni agitátoři pro volnou školu vlastně odvolávají. Úplná svoboda svědomí v oboru paedagogickém záleží v právu rodičů dáti své děti podle svého svědomí a vnitřního přesvědčení tak vychovávati, jak si přejí a ne tak, jak by jim snad diktoval někdo jiný a přímo řečeno, jak jim diktovati chtějí pokrokářští učitelé a horlitelé pro volnou školu. Nucené školy simultanní vůbec, školy bezkonfesijní zkracují vlastně práva rodičů a svobodu svědomí a naopak pravá liberálnost toho vyžaduje, aby škola obecná byla konfesionelní, tedy ovšem pro katolíky katolická a pro evangelíky evangelická, nikoli však jedna a táž pro katolíky, židy i protestanty. Kde platí vlastně nějaké právo svědomí, kde otec jest nucen posílat dítky do škol bezkonfesijních a tak je vydává vlivu jeho náboženství nepříznivému? Jak viděti, všechny ty řeči o svobodě a liberálnosti jsou právě jen řeči, ale veskutečnosti jsou jen znamením největšího útisku.

Paběrky z novin a veřejného života.

Signál k volbám. Otevřený list k voličům říšských poslanců. Podává Victoire du Travail. Agitační tento leták, připravující půdu mezi českým voličstvem pro kandidatury strany katolického lidu českého, vyšel tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze-II. čp. 570. Cena 5 h. Na venek se expeduje nejméně 5 exemplářů a pouze proti hotovému zaplacení anebo zaslání peněz v poštovních známkách. Na 5 ex. dává se 1 ex. nádavkem.

Praktický informátor k volbám do říšské rady, obsahující: 1. České volební okresy v král. Českém, markrabství Moravském a vévodství Slezském. 2. Nutné vysvětlivky a výňatky ze základního zákona o říšském zastupitelstvu. 3. Důležité vysvětlení a výňatky z volebního řádu do říšské rady. 4. Zákon na ochranu voličů, zabezpečující svobodu schůzí volebních a shromáždění lidových. 5. Praktické pokyny a rady voličům. Sestavil a napsal T. Jiroušek, redaktor »Našich Listů« v Praze. Vyšel nákladem družstva Vlast v Praze-II. čp. 570. Žitná ul. Cena 60 hal. — jen za hotové. — O důležitosti této pomůcky pro naše organisace a katolický lid český není třeba se ani rozepisovati.

Rozhodnutí Ordinariátů o Zemské jednotě česk. katol duchovenstva. Výboru »Zemské Jednoty českého katolického duchovenstva« byl zaslán od nejdůst. Ordinariátů českých následující úřední přípis:

Důstojnému výboru
Zemské Jednoty česk. katol. duchovenstva v Praze!

Po dobu pětiletého trvání Zemské Jednoty čes. katol. duchovenstva bedlivě sledovaly Ordinariáty církevní provincie pražské vývin a činnost této Jednoty ústřední a měly takto příležitost ji seznati po stranách příznivých i méně příznivých.

Neukvapují se proto ve svém úsudku, když dnes po nabytých zkušenostech prohlašují, že Jednota jako spolek ústřední pro celou velikou naši církevní provincii se jeví býti korporací příliš složitou a nesnadno řiditelnou.

Pozůstávat církevní provincie Pražská ze čtyř diecésí, ve kterých nepanují poměry stejné, nýbrž jedna každá za poměrů svých zvláštních se řídí a spravuje.

Mimo to pojí a váže klérus s jeho vlastním biskupem svazek zvláštní, podmiňující jejich vzájemnost a styk.

Jako každý biskup si přeje především jednati s klérem svým vlastním, jejž zná a s nímž proto hlavně důvěrně může jednati, tak i klérus jedné každé diecése důvodně v přední řadě k svému vlastnímu arcipastýři lne a k němu se svými záležitostmi obraceti se může.

Vzájemný poměr tento vlastního kléru k vlastnímu biskupovi neuplatňuje se do míry žádoucí Jednotou duchovenstva ú s t ř e d n í.

Zasahujeť v ní duchovenstvo jedné diecése činností svou buď přímo neb nepřímo do záležitostí diecése druhé, čímž biskupovi jest zakusiti, že kněží jemu neznámí a proto důvěrného styku i vlivu pastýřského vzdálení, rozvinují volnou činnost v jeho vlastní diecési.

Z toho často vyplývají zkušenosti nemilé, nedorozumění, ba i trpkosti, jichž by nebylo, kdyby se jednalo jen v mezích diecése vlastní.

Vrchnopastýřští úřadové jsou daleci toho, aby kléru svému zabraňovali, oprávněná přání jim projevovati aneb o časových otázkách se raditi.

K tomu však jest účelnější sdružení kněží jedné diecése. Jsouť tu poměry namnoze přístupnější. Způsob pak, jímž duchovní synové jedné a téže diecése obracejí se k svému vlastnímu arcipastýři, jest mnohem kratší, přiměřenější a proto také účinnější.

Z těchto důvodů, opřených zkušeností, a po zralé společné úradě Ordinariáty církevní provincie Pražské přišly k tomu pevnému přesvědčení a usnesly se na tom — jak prospěch dobré věci i sám zájem duchovenstva toho žádá — aby na místo ústřední »Zemské Jednoty českého katolického duchovenstva« nastoupily Jednoty diecésní. Odvolávajíce za tou příčinou církevní schválení, jež bylo dáno »Zemské Jednotě čes. katol. duchovenstva,« prohlašují Ordinariáty ochotu schváliti každý pro svoji diecési jednotu kléru diecésního.

Ukládajíce důst. výboru dosavadní Jednoty ústřední, aby v tento smysl učinil příslušné opatření, vyhražují si Ordinariáty o novém ustavení Jednot diecésních každý se svým klerém se dohodnouti.

Kníž. arcibisk. Ordinariát Pražský jménem svým a jménem všech nejdůst. biskupských Ordinariátů českých, v Praze, dne 25. února 1907.

František Brusák,
generální vikář.

Kněžské druhotiny papeže Pia X. V Římě ustanovil se výbor, který sobě předsevzal konati přípravy na oslavu 50letého jubilea kněžského (18. září 1908) sv. Otce Pia X. — První kroky za tím účelem vlastně již loni podnikl proslulý hrabě Acquaderni z Boloně. Sestavil totiž mezinárodní výbor přípravný a počal vydávati časopis tomuto účelu věnovaný. Chorobou však byl donucen vzdáti se a složiti práci »Družině katolických jinochů italských (Società della gioventu cattolica italiana)«. — Po úradách utvořily se nyní tři hlavní komitéty: 1. čestný, ve kterém zasedají přední šlechtici (knížata) římští a kterému předsedá kardinál děkan Oreglia; 2. výbor výkonný, jemuž v čelo postaven advokát Pavel Pericoli a jehož členy jsou osoby nejvíce činné ve spolcích katolických a jemuž přiděleni jsou ředitelé cizozemských kollejí v Římě; 3. výbor místní římský, jejž povede advokát Alliata a jehož péči svěřeny přípravy místní římské na oslavu řečeného jubilea. — Mimo tyto hlavní výbory utvořil se ještě mezinárodní odbor novinářů katolických, aby pérem propagoval ustanovení výkonného komitétu a odbor dam šlechtičen, které sbírati budou posvátná roucha pro chudé kostely. — Sv. Otec přijal dne 9. m. m. členy zmíněných odborů ve zvláštní audienci, při níž advokát Pericoli vylíčil účel jednotlivých výborů, prosil sv. Otce za schválení a vyžádal apoštolské požehnání na zdar prací přípravných. Pius X. oslovil komité v konsistorní síni vatikánské a pravil: Kdyby se při tomto jubileu jednalo pouze o mou osobu, byl bych je oslavil ve vší tichosti. Jako náměstek Kristův na zemi nemohu však zameziti, aby se jubilea toho použilo k všeobecné manifestaci víry a oddanosti k svaté Stolici. Přece však přísnou podmínku kladu, aby všecky podniky a slavnosti nesly ráz ryze náboženský a nestaly se demonstracemi, jež nemají s věrou nic společného. Také si přeji, aby se nezakládaly žádné nové podniky, nýbrž aby se podporovaly již stávající a z těch zvláště takové, jež se lidu a mládeže ujímají, katechetická cvičení konají, polévkové ústavy a asyly zřizují.

První ruský kardinál. Dle zpráv polských listů ze Žitomíru bude prý biskup Niedzialkowski jmenován v březnu kardinálem. Byl by to první případ, aby na Rusi jmenován byl kardinál.

Dvěstěletá památka úmrtí arcibiskupa Koloniče, obhájce Vídně. Dne 20. ledna bylo tomu 200 let, co zemřel r. 1707 kardinál a primas uherský, hrabě

Leopold Karel Kolonič, který při obléhání Vídně r. 1683 vedle Starhemberga a krále Sobieského byl nejznamenitější osobou; Starhemberg mu přímo připisoval zásluhu, že se udržela Vídeň, dokud nepřišla pomoc. Narodil se r. 1631, studoval na universitě ve Vídni, stal se dvorním pážetem a rytířem johanitského řádu, vyznamenal se v bitvě u Kandie a v Dardanellách a přes svou mladost se stal kastelánem na Maltě. Po návratu domů stal se císařským komorníkem a studoval v 35. roce věku svého bohosloví na přání císaře Leopolda I., který mu chtěl svěřiti biskupství nitranské a chtěl ho užíti k upravení Uher. R. 1668 stal se knězem a několik měsíců později biskupem. R. 1670 odešel za biskupa do Víd. Nového Města. Byl apoštolem horlivosti, křesťanské lásky a obětavosti. V ošumělé klerice chodil častěji mezi chuďasy a nemocnými. R. 1683 při obležení Vídně Turky odebral se do Vídně a slovem i příkladem dodával zmužilosti posádce a rovnal spory mezi veliteli. Do své péče vzal i raněné a nemocné; v kritickém čase také opatřil velký obnos peněz na vojenské potřeby a zabránil nelidské zdražování potravin. Proto se turecký vojevůdce zapřisáhl při proroku, že mu vlastní rukou usekne hlavu, až dostane do své moci Vídeň. Lebku Kary Mustafy později však dostal Kolonič darem a věnoval ji vídeňskému museu. Když po vítězství křesťanském všichni běželi do tábora tureckého pro kořist, spěchal Kolonič také a vybral kořist, která je hodna velikého muže. V táboře zůstalo 500 dítek, raněných a žen, které Turci uloupili. »To je moje kořist,« zvolal Kolonič a přijal ubožáky do své ochrany. Také později se staral o opuštěné dítky a sirotky, které se staly obětí války. R. 1685 stal se biskupem v Rábu a kardinálem, zároveň pak arcibiskupem v Kološi, r. 1695 arcibiskupem ostřihomským a primasem uherským. Svých značných příjmů užil k dobročinným účelům. Při obnově Uher po válkách tureckých měl Kolonič vůdčí úlohu. Získal si při tom záští nespokojenců maďarských, poněvadž zastupoval katolické a demokratické stanovisko. Opřel se též cesaropapistickým snahám francouzského krále Ludvíka XIV. Založil velikou nadaci na zřizování nových far a ku podpoře misií.

Bývalý arcibiskup olomoucký dr. Th. Kohn učinil vyrovnání s konsistoří arcibiskupskou v příčině jmění arcibiskupského. Docíleno zcela přátelské dohody a p. arcibiskup ze své vůle věnoval své bývalé arcidiecési 700.000 korun.

My jsme po p. arcibiskupu dr. Th. Kohnovi při jeho pádu nikdy kamenem nehodili, vidouce, že vykonal ve své diecesi mnoho dobrého a majíce na paměti zvláště to, že on ze všech biskupů českomoravských první rozpoznal nebezpečí katolické moderny a že před svým pádem on jediný proti ní vystupoval a ji potíral.

Rozhodný arcibiskup. Arcibiskup v Saragosse obrátil se dopisem na všecky poslance své arcidiecése, vyzývaje je, aby pomohli, aby se nespravedlivý nový zákon odklidil nebo alespoň radikálně proměnil. V prvé řadě dlužno k tomu hleděti, aby zákon byl v souhlase s naukou církevní; proto nelze příliš vyvyšovati politiku na úkor církve. Liberální poslanci celé Aragonie odpověděli arcibiskupu, že nebudou hlasovati pro proticírkevní zákony a že se připojí k jeho protestu. Podobně odpověděli i konservativci. Když takto se chovají liberálové, možno se právem nadíti, že proticírkevní předlohy ve Španělsku nebudou uzákoněny. Liberální kabinet má největší protivníky ve svém lůně. Bývalý ministr Cobian napadl prudce a za velkého souhlasu tento nový zákon o řeholích. Jak viděti lze, španělští liberálové přicházejí do rozumu.

Kanovníkem metropolitní kapitoly u sv. Víta zvolen byl dr. Karel Kašpar, spiritual profesor na Akademii hraběte Straky v Praze. Nově zvolený kanovník narodil se dne 16. května 1870 v Mirošově, vysvěcen v únoru 1893. Studia bohoslovecká konal v Římě, kde získal doktorát obojího práva. V Praze dosáhl doktorátu bohosloví. Na Akademii nastoupil po zvolení dra A. Podlahy kanovníkem. V roce 1905 jmenován byl radou kníž. arcib. soudu. Dr. Kašpar jest činným jako církevní spisovatel. Jeho největší samostatně vydaná práce jest dvoudílné »Církevní zákonodárství o náboženských kongregacích«, které doznalo u odborné kritiky plného uznání. Vydal sbírku homilií postních »Cesta k životu«, ve výročním programu Akademie vydal česky i německy otisk své práce »Papež Lev XIII.« a »Česká kollej v Římě«. Přispívá do »Časopisu katolického duchovenstva«. »Rádce duchovního«, »Kříže« a »Marie«, napsal populární výklad mše sv. a j. Za pobytu v Římě psával častěji do »Katol. Listů« a později do Čecha dopisy.

Jesuita přednáší v Berlíně. Prof. Häckel uspořádal roku 1905 v Berlíně přednášky o »Boji za myšlenku vývojovou«. Proti řeči Häcklově v Cambridgi, kde vývoj člověka od opice jako historickou skutečnost uváděl, vystoupil učený jesuita

P. Wasmann ve své knize »Moderní biologie a theorie vývojová«. Kniha tato vyvolala v kruzích učenců veliký rozruch. Konečný výsledek byl, že jesuita pozván byl do Berlína od zvláštního výboru, jemuž stojí v čele předseda něm. národopisné společnosti dr. Horn, aby tam ve přítomnosti učenců na námitky svých odpůrců odpověděl. Úlohy této zhostil se jesuita P. Wasmann velmi čestným způsobem, klidně vyvrátiv námitky prof. Plateho, dra Schmidta, prof. z Jeny, atd. Výsledek celého diskussního večeru byl veliký. »N. A. Z.« končí svou zprávu o večeru tomto následovně: P. Wasmann litoval jen ve své odpovědi, že může jen dotknouti se učiněných mu výtek a na mnohých místech odkázal na své spisy. Velmi rázně však ohradil se proti domněnce jednoho z opponentů, jakoby chtěl sám z církve vystoupiti. Po ukončení svých vývodů odměnilo ho nejen četné obecenstvo dlouho trvajícím a živým potleskem, nýbrž i většina jeho odpůrců přistoupila k němu, aby mu potřásli rukou a k důstojnému průběhu večera blahopřáli.

První kapucín v Dánsku. Kapucín P. Beno Auracher je osobnost daleko široko známá. Stálým působištěm jeho jest Starý Öting v Bavořích, město, v němž pohřben jest vítěz bělohorský Tilly, ale velmi často opouští toto své působiště, aby pravdu Boží hlásal s kazatelen nebo tribun řečnických v různých shromážděních. A P. Auracher je v tom směru mužem hledaným. Hluboké vzdělání, skvělá výmluvnost, nadšení apoštolské pojící se k prostotě zevní i vnitřní — takový zjev musí imponovati. Ve dnech právě minulých dlel až na dálném skandinavském severu v Kodani. Pozval jej tam biskup msgr. Euch, aby v chrámu sv. Ansgara proslovil řadu kázání. I protestantské listy rozepsaly se o P. Auracherovi nejvýš příznivě.

Rektor Nováček sedmdesátníkem. Rektor pražské kolleje redemptoristské P. Karel Nováček dovršil letos 70 let. P. Nováček jest z nejstarších kněží řádových a známý jak po celé Praze, v království českém, ve Vídni, ba i v Polsku. Tento ctihodný stařec jest vlastně ještě mladý muž, jelikož tíhu věku na něm nevidíš. Proslovil už tisíce kázání, vyzpovídal statisíce lidu, projel a procestoval kraj světa — ale jest stále týž: svěží, čilý, skromný a neúnavný. Český klerus má P. rektora Nováčka jako misionáře a duchovního exhortátora v dobré a vděčné paměti. P. Nováček je zpovědníkem Jeho Eminence, malostranské šlechty a četných duchovních i světských hodnostářů. Kéž Bůh a Panna Maria, jejíž chválu tak nadšeně P. Nováček hlásá, dalším zdravím požehná 70letému jubiláru!

Díkůvzdání. Za příčinou dokončení mých sedmdesátých narozenin dostalo se mi tolik vzácných a srdečných blahopřání, že mi nelze jednotlivě za ně podékovati, — činím to tedy v »Čechu«, který zvlášť na toto mé jubileum byl upozornil. Z vděčnosti nejvřelejší doporučuji všecky gratulanty v upomínce při nejsv. oběti — lásce Boží. P. K. Nováček, C. SS. R. — Netřeba připomínati, že jsme i my z družstva ctihodnému kmetu písemně blahopřáli; vážeť nás k řádu Redemptoristů vůbec a k pražským zvláště vděčnost za četné důkazy obětavé přízně a lásky, jež tento řád našemu družstvu projevuje.

Pocta křesťanskému starostovi. Vídeňský starosta dr. Lueger mnoho způsobil dobrého ve Vídni. Uznává se to nejen v metropoli říšské, nýbrž i daleko za hranicemi. Městská rada v Bukurešti se usnesla, že pojmenuje dvě z nejlepších ulic ve středu města Dunajskou a Luegrovou třídou.

Petice Poláků k papeži. V těchto dnech bude zaslána Poláky papeži petice opatřená 100.000 podpisy, ve které se žádá zavedení vyučování náboženství polským jazykem. Petici tuto odevzdá papeži zvláštní deputace.

Princ Roland Bonaparte zvolen byl 37 z 68 hlasů členem Akademie věd za své zásluhy o vědecké výpravy, musejní sbírky. Nový akademik má 48 let.

Abbé Daens. Vůdce křesťanských demokratů v Belgii, býv. poslanec kněz Daens je těžce nemocen. Pro své stanovisko proticírkevní byl suspendován. V těžké nemoci své však své pobloudení odvolal a s církví se smířil. To arci nebylo milo protikatolickým listům, jakým jest i pražský »Čas«, proto lhou, že prý Daens byl k odvolání přinucen, ale až prý se uzdraví, bude jiná. Zatím však katolické listy prohlašují a dosvědčují, že Abbé Daens několik žurnalistův ujistil, že nebyl k odvolání od nikoho nucen ani přemlouván, že sám přišel k lepšímu poznání a zatoužil po smíru s církví. Prohlásil dále, až se uzdraví, veřejně poví, že od nikoho nebyl na něho činěn nátlak. »Čas« se tedy přepočítá.

Stoletou památku narození slavného českého historika filologa A. V. Šembery oslaví ve dnech 24. a 25. března jeho rodiště Vysoké Mýto v Čechách. Moravané vděčí oslavenci za jeho dvacetiletou záslužnou práci Moravě věnované. On působil v Brně jako úředník magistrátní, později pak v Olomouci jako

profesor řeči a literatury české na tehdejší stavovské akademii. Jeho přičiněním hráno na městských divadlech obou měst česky. Olomoucké ulice česky pojmenovány, doba pánů z Boskovic popsána a mnoho studujících Moravanů získáno národní práci. Mapa Moravy a jiné spisy hlásají jeho lásku k nám a proto nebude na slavnosti chystané chyběti i Moravan. Program slavnosti upraven takto: Dne 24. března: Slavnostní večer v Sokolovně o půl 8. hod. Při této příležitosti opakována bude jednoaktová fraška, provozovaná v r. 1825 poprvé českým jazykem studujícími vysokomýtskými. Dne 25. března: O 9. hod. ranní seřadění účastníků slavnosti na Tyršově náměstí. Průvod městem k rodnému domu Šemberovu, kdež o životě a působení oslavencově promluví gymn. prof. p. Josef Bartocha z Olomouce. Odhalení pamětní desky a odevzdání jí do správy obce. Položení věnce na rov oslavencův na novém hřbitově. — O 1. hodině odpoledne společný oběd v Sokolovně. Po obědě uvedení cizích hostí do nově upraveného Šemberova musea. Procházka městem. Přátelský večer v Sokolovně.

Úmrtí. V Podole pod Vyšehradem zemřela pí. Markéta Ulrichová, vdova po starostovi obce Podolí-Dvorců a matka vrchního poštovního pokladníka p. K. Ulricha, našeho I. místopředsedy. Pohřeb zesnulé stařenky, která požívala v celém okolí všeobecné úcty a vážnosti, konán byl v sobotu 1. března z farního chrámu sv. Michala na tamní hřbitov do rodinné hrobky. Z úcty k p. K. Ulrichovi vedl pohřební průvod vyšehradský kanovník Fr. Vaněček.

Fr. Lad. Mendlík, děkan v Krnsku, zemřel dne 11. února 1907 a nesčetný zástup osadníků doprovodil jej k věčnému odpočinku. K pohřbu dostavilo se 27 kněží, z nichž zvláště jmenujeme důvěrného přítele nebožtíkova, děkana fakulty bohoslovecké Mnsgra. dra. Frant. Kordače, děkany Fr. Matějku, Václ. Španihela, Jos. Jandu, prof. Václ. Davídka, ředitele konviktu, praefekty J. Schrollera a Ig. Husičku, faráře Václava Půlpána, Portycha atd. Jako zástupce okresní školní rady dostavil se cís. rada Houdek: místní i okolní starostové obcí, dále spolek hasičský — ti a mnozí jiní v četném počtu vzdali poslední čest dobrému kněži a obětavému vlastenci.

Redaktor t. l. sešel se s Mendlíkem kdysi u jistého faráře pensisty na Král. Vinohradech. Mendlík vytáhl mezi řečí 10 K a dal mu je na účely družstva. Rozradostněn nad tím, psal mu red. Tom. Škrdle, aby se stal děkan Mendlík zakl. čl. družstva Vlast, ale Mendlík odpověděl zcela odmítavě.

Po delší době zastihl jsem jej — vypravuje red. Vlasti dále — v ½12. v pátek v našem papír. obchodě, i dím jemu: je dnes pátek, kam byste šel na oběd? Já mám k obědu míchané brambory a zelnou polévku, i zvu vás na oběd. Mendlík pozvání přijal, a aby chutnalo pivo, zakoupil se po bramborech kousek sýra. Mendlík se bavil živě jak obyčejně, oběd mu náležitě chutnal a povstav, řekl živě: tak mne za toho člena zapište — a odešel, zaplativ poctivě celých 100 K. Tedy brambory a zelná polévka vydělaly družstvu Vlast 100 K.

† **Fr. Zgoda.** Z Duban došla zpráva, že zemřel tam Fr. Zgoda, kaplan dubanský, známý náš hanácký kukátkář F. Křen. Zesnulý narodil se v Kojetíně r. 1861, studia gymnasijní a bohoslovecká konal v Olomouci, kdež r. 1887 byl na kněze vysvěcen. Kaplanoval krátce na několika místech, po dlouhá léta pak byl kaplanem v Dubanech. Haná jest jeho rodištěm, Haná byla i jeho působištěm. Miloval celým srdcem svůj hanácký lid, jeho život i zvyky a stal se záhy i výborným hanáckým spisovatelem. Vstoupil v šlépěje nezapomenutelného V. Kosmáka. Škoda jen, že práce jeho nebyly mnohdy prohloubenější, čímž cena jejich byla by trvalejší. Svým bystrým pérem zachytil mnoho velmi zdařilých obrázků ze života Hanáků, mnoho rázovitých figurek. Práce své ukládal ve feuilletonech v »Hlasu«, »Našinci«, »Obzoru«, »Našem Domově« a j. Několik svazků jeho povídek vyšlo samostatně nákladem Benediktinské knihtiskárny v Brně, V. Kotrby v Praze, R. Prombergra v Olomouci. V posledních letech nápadně se odmlčel. Četné z prací jeho zachovají mu trvalou paměť v našem lidu a vždy míti budou hojně čtenářů. Mezi spisovateli moravskými vždy zaujímat bude zesnulý čestné místo.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 25. února b. r. osmou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Předsedající věnoval vzpomínku † biskupu Martinu Říhovi. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. — Centrála lig v Koblenci sděluje, že rozšíří svoji činnost a že bude zjišťovati pravdu v cizích státech a ostatních dílech světa ještě do větších podrobností než až dosud. — Liga vítá krásný článek »o oslavách Komenského« v čís. 5. »Sv. Vojtěcha«. — Dobou předvolební přibývá Lize práce evidencí tisku, zpráv o schůzích a výpadů na náboženství a duchovenstvo. Práce ta se nyní bude stupňovati, i žádá Liga všecky své příznice, by jí přispěli na zvýšené, s tím spojené vydání. — »Humo-

»ristické Listy« za nové redakce jsou plny nejapných a urážlivých vtipů na katol. církev a její duchovenstvo. Doufáme, že nebude duchovenstvo odebírati list, který jej nízce karrikuje, a zajisté že i redakce katol. listů nebudou více doporučovati »Humor. listů«. Již jsme na to vícekráte poukázali a dosud ten onen katolický časopis »Humoristické listy« doporučuje. — Výbor požádá Dr. Karla Lva Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze, aby sestavil životopisy všech předchůdců Husových, dále životopisy katolických a protikatolických mužů z doby Husovy a z doby pohusitské. Zároveň aby v menších článcích zpopularisoval výtečné spisy Lenzovy. Životopisy by vydala Tisková liga v samostatných brožurách, zpopularisované články mohly by umístěny býti v »Husitství ve světle pravdy«. Farář Dr. Karel Lev Řehák jest k této úloze zcela způsobilý a je to muž, jenž se nebojí říci pravdu. — Výbor se usnesl, že předplatí a daruje pro Moravu 15 ex. »Vlasti« a pro Slezsko 5 ex. Rozdávati je mohou ti, kteří buď »Vlast« nebo »Naše Listy« odebírají. »Vlasti« určeny jsou pro intelligentnější laiky. Mimo to věnuje Tisková Liga letos 100 korun na kalendáře družstva Vlast a kalendář Státný. Kdo si jeden kalendář koupí (50 h) a přidá poštovné (50 h) na tři kalendáře, budou mu z daru Tiskové Ligy dva kalendáře darem přidány. Objednávky se mohou díti i v markách. Objednávky na dluh se nevyřizují. — V Praze čp. 570-II. — Tiskové lize byl velice přízniv zvěčnělý biskup budějovický Dr. Martin Říha; psalť jí dne 21. října 1903 takto: »S upřímnou radostí uvítal jsem zprávu zasloužilé a proslulé Ligy Tiskové, že hodlá obírati se otázkou na půdě našich dějin z dob husitských, aby bludné názory historiků církev katol. na soud volajících poopravovala a tak v díle v Pánu zesnulého msgra. dra. Ant. Lenze, slovutného spisovatele, pokračovala. Úplně souhlasím s vyličením důkladného programu Tiskové Ligy, který tvořiti má základ velmi cenného díla apologetického a děkuji za oba výtečné spisy »Obrana viry« a »Husitství ve světle pravdy«, kterými jest šťastný učiněn začátek. Dovoluji si složiti příspěvek 100 K a prosím, bych laskavě pojat byl do seznamu členů Tiskové Ligy a zároveň posílám 200 K, které mají býti honorářem kněži-badateli, jenž úspěšně pracovati má v dílu apologetickém. Přeji cennému dílu požehnání Božího, aby bylo šťastnou obranou svaté církve katolické, aby objasňovalo dějiny naší drahé vlasti české k prospěchu a blahu národa našeho. Vyjevuje dokonalou úctu, trvám veledůstojným a slovutným pánům vždy službovolně oddaný dr. Martin Josef Říha, biskup.«

Z Tiskové Ligy. Ze starších členů zapravili: duchovenstvo vikariátů: Čáslavského 50 K a Třeboňského 22 K, dále St. Dvořák 10 (90). — Nově přispěli: 50 K Msgr. Jan Klein; 42·60 duch. vikariátu Jaroměřského; 10·70 Jos. Hladík; po 10 K: Ant. Polanský, Fr. Svatoš a Fr. Skotnica; 6 K Ant. Pavlík; po 5 K: K. Bejsta a Hugo de Pauli; po 4 K: Jos. Kavale, Jos. Tomšů a Fr. Kotrbelec; 3 K: Jos. Valášek; po 2 K: Fr. Fiala, Ant. Nevrkla, Fr. Svoboda, Fr. Lachout, Jos. Šádek, Jan Volf, Ludv. Knyps; po 1 K: Antonín Mazal a Petr Duchaň. — Opravy uveřejnily: »Právo Lidu«: Václ. Havlíkovi, far. v Sopotech, a Fr. Svatošovi, far. v Novém Strašecí. — »Červánky«: Petru Duchaňovi, far. z Trnavy. — »Čas«: Ludv. Knypsovi, f. admin. ve Fryštáku.

Z Jednoty česk. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Za člena zakl. přistoupil a 50 K složil: Jos. Prok. Fabian, kaplan deficient v Olšově. Píše: Uznávaje za rozeštvaných našich poměrů, zvláště mezi učitelstvem, záslužnou činnost Jednoty českého katol. učitelstva, přihlašuji se za člena zakládajícího a přeji Jednotě hojnost požehnání a zdaru. — Složili: 50 K: Msgr. Dr. Fr. Kordač: 20 K: Václ. Kotrba; 10 K: J. Červenka; po 6 K: Václ. Hubatý, Ant. Schreiber, Fr. Pohunek a Jos. Pacholík; 4·22: Václ. Symon; po 4 K: M. Reneltova, Jan Sehnal; po 2 K: L. Groh, V. Šetina a Jednota v Cuclavi; po 1 K: Fr. Beran a Jan Volf. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze-II., čp. 1879.

Ve prospěch čes. katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech dále věnovali: po 20 K: Msgr. Dr. Fr. Kordač, děkan č. boh. fakulty v Praze, a Terezie z Nové Paky; 10 K: Št. Dvořák, děkan ve Skutči; 1 K: Jan Smath, kaplan v Říčanech. — Nové milodary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Darovali; 20 K: M. Vlnař, duch. správce nemocnice ve Dvoře Král. n. L.; 10 K: Msgr. Jan Klein, arciknéz v Činěvsi; 1 K: Jan Volf, katecheta v Klatovech. — Přispívajícími členy stali se: Čten. spolek v Jestřábicích na Mor.; Vlastimila, spolek paní a dívek v Liboci; Msgr. Bedřich Kamaryt, děkan v Deštné; Fr. Petráček, kaplan v Liboci, a Jan Podlaha, far. v Úněticích. — Žádosti za knihovny je mnoho, ale peněz jest málo a knih po ruce ještě méně — i pomoz, kdo můžeš.

Na paedagogium Školských bratří v Bubenči věnoval 1 K Jan Smath, kaplan v Říčanech. Díky. Vivat sequens! Školským bratřím samým zaslal 1·75 L. Zajíček, farář v Opařanech u Tábora.

Komité pro socialně-literární sjezd v Plzni konalo již tři schůze za předsednictví far. Vl. Hálka. — Sestaven byl celý sjezdový program a zvoleni řečníci a předsedové schůzí. — Až Jeho Eminenci program schválí, vydá se tiskem. — Vldp. arcidékan plzeňský Aug. Střízek bude sloužiti v úterý svatodušní pro účastníky schůze mši sv.

Valná schůze politického družstva tiskového v Hradci Králové konala se dne 6. února 1907. Schůzi zahájil krátkým vřelým proslovem předseda V. Uhlíř, načež přečten zápisník minulé 13. valné schůze, a podány zprávy funkcionářů. Jednatelská zpráva věnovala tentokráte širší pozornost přítomným politickým poměrům a dovodila z toho nutné důsledky pro zcelení kněžských řad v jednotný pevný šik. Z účetní zprávy připomínáme potěšitelnou okolnost, že na stavební dluh Adalbertina bylo lze minulého roku uplatiti 12.207 K, tedy ještě o 2627 K více nežli vynesly dary a indult k tomu cíli věnované. Nebyly tedy marny četné finanční oběti, které klerus v kritické chvíli na Albertinum věnoval, neboť je patrno, že nyní již bude stavební dluh tím dříve umořen, čím více darů se sejde. A čistý dům znamená rozmach v politické a tiskové činnosti družstevní. Po zprávách byly provedeny volby, jimiž byli do výboru povoláni p. t. pp.: Antonín Dvořák, děkan v Nebovidech, František Chejnovský, farář v Sendražicích, Josef Kousal, děkan v Hořicích, František Jukl, katecheta v Hradci Králové, Dr. Josef Novotný, profesor theologie, Dr. František Reyl, ředitel Borromaea, Jan Seidl, děkan v Černilově, Vladislav Sekera, ředitel Rudolfina, Václav Uhlíř, bisk. vikář, Dr. Fr. Šulc, profesor theologie, a za náhradníky byli zvoleni pl. t. pp.: Antonín Nývlt, ředitel bisk. kněžského semináře, Josef Vaněček, farář v Mikulovicích, Josef Mynařík, kaplan v Černilově, Alois Culka, kaplan v Nov. Hradci Král. Revisory byli zvoleni pp.: rektor Nývlt, děkan Kousal a ředitel Sekera. — Mezi skrutiniem voleb ujal se slova farář Ferd. Vlček a v promyšlené, působivé řeči nastínil politickou situaci a pojednal o účasti kléru při volební akci. Po přednášce rozvinula se pohnutá debata, v níž se súčastnili pánové: Dr. Šulc, Dr. Reyl, děkan Kousal, farář Novák, farář Elitzer, farář Vaněček, katecheta Jukl a redaktor Sahula. Posléze usnesla se valná schůze doporučiti kléru, aby v úplném souladě s direktivou Zemského vykonného a volebního komitétu strany katolického lidu v Praze všude tam, kde nebude postaven katolický samostatný kandidát, byli kněžstvem podporováni ve venkovských obcích agrární poslanci, jestliže poskytnou ujištění, že nebudou hlasovati pro rozluku církve od státu, pro rozlučitelnost manželství a pro vyloučení náboženství ze škol. Tatáž podpora má býti ve městských okresech věnována poslancům, jestliže zmíněné tři záruky poskytnou. — Po debatě přijaty a doporučeny byly výboru novému návrhy, aby zřízena byla pro členy družstva právní ochrana a aby zřízen byl sekretariát družstva k šíření ideí družstevních. Po vyčerpání programu konala se ustavující schůze výboru, kdež zvoleni byli předsedou vikář Uhlíř, místopředsedou Dr. Šulc, jednatelem Dr. Reyl a pokladníkem Dr. Novotný.

Red. t. l. byl rok v semináři Hradeckém a udržoval důvěrné styky s † biskupem Ed. Janem Brynychem a s různými osobami diecese Hradecké. Jest také zakládajícím členem tchoto politického a tiskového družstva a snaží se všemožně, aby dobré, přátelské, literární styky mezi Hradcem a družstvem Vlast byly udržovány a pěstěny.

Výroční zpráva Johannea v Praze za r. 1906. — Zakl. člen splácí jednou pro vždy 200 K, přispívající platí ročně 4 K. — Útulna Johannea umístěna jest v domě k tomu účelu koupeném a zařízeném v Praze-II., Salmovská ul. č. 8. n. — Chovanci útulny bydlí a většinou stravují se v útulně té. — Do útulny přijímají se mravní, pilní hoši, kteří ze školy již propuštěni byli. Přijímá a propouští tyto předseda Johannea. — Kdo chce přijat býti, musí se vykázati: 1. že jest náboženství katolického; 2. že ze školy propuštěn byl; 3. že se uvoluje domácí řád svědomitě zachovávati a ústav tento opustiti, kdykoliv toho správa Johannea za nutné a potřebné uzná; 4. že se uvoluje ujednaný poplatek správně odváděti.

Kdo přijat byl, nechť s sebou přinese: 1. domovský list anebo pracovní knížku; 2. na postel 14 K; 3. potřebný šat, prádlo a obuv. Po dobu učení šatí rodiče dítky své sami.

Správa ústavu hledí jinochům hodné a zručné mistry vyhledati za podmínek, jak pro rodiče tak i mistry vhodných.

Poplatek měsíční obnáší dle pravidla 16 K; může však dle potřeby a uznání snížen a společně od rodičův i mistrův uhrazován býti. Páni mistři platí obyčejně týdně. Chovanci přijímají se bez rozdílu národnosti. Bohudíky, panuje mezi nimi nejlepší shoda a bratrská láska!

Co »Johanneum« trvá, bylo všech chovancův 1772, z nichž 614 tovaryši se stali.

Roku 1906 bylo všech chovanců 229, z nichž 19 vyučeno bylo.

Během roku toho opustilo ústav 79 chovanců, a to dobrovolně vystoupilo 13 tovaryšů a 22 učeníků, propuštěno bylo 44 chovanců a koncem roku zůstalo 150 chovanců v útulně.

Domácí řád v ústavě jest následující: Všichni chovanci vstávají ráno o 5. hodině. Když se byli umyli, oblékli a svá lože ustlali, jdou ke společné modlitbě do kaple ústavní, kdež mši sv. jsou přítomni. O 6. hodině mají společnou snídani a když byli ještě na dopoledne nějaký zákusek obdrželi, odcházejí k svým mistrům do města. Ve čtvrt na 1 hod. v poledne vracejí se ke společnému obědu a obdrževše chléb k svačině, jdou opět do dílen. O půl 9. hodině jest společná večeře, po které odebírají se chovanci do kaple ku společné večerní modlitbě a po té ke spánku.

Každý chovanec má svou postel a svoji skříň, ve které má svůj šat a své prádlo uloženo.

Kdož by domácího řádu nedbal, může pro svoji neposlušnost, tvrdošijnost aneb nemravnost okamžitě od předsedy Johannea propuštěn býti.

Po celý čas trvání Johannea udílí lékařské ošetřování chovancům ústavu okresní lékař pan MUDr. Jaroslav Nečas docela zdarma, začež mu tímto nejsrdečněji děkujeme.

Průmyslová pokračovací škola. — Průmyslová pokračovací škola byla dne 1. října roku 1889 se svolením příslušných úřadů otevřena, a statut i osnova učební pro hlavní předměty byly výnosem vysokého c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 15. dubna 1894 č. 5420 a pro vedlejší předměty vyučování téhož ministerstva ze dne 12. října 1894 č. 17.603 definitivně schváleny. — Chovanci Johannea neplatí školného a dostávají všecky potřeby a pomůcky školní zdarma. — Všichni žáci a vůbec všichni chovanci vedeni jsou k sv. zpovědi a k sv. přijímání. — Ve školním roce 1906 bylo všech žáků 84, z nichž navštěvovalo: I. třídu 36 žáků, II. třídu 20 žáků, III. třídu 28 žáků. — Kromě toho chodilo 56 chovanců do odborných škol pražských a 5 chovanců navštěvovalo opakovací školu při ústavě pražském pro hluchoněmé zřízenou.

Ve školním roce 1907 navštěvuje průmyslovou školu Johannea 79 chovanců, a to: I. třídu 30 žáků, II. třídu 32 žáků, III. třídu 17 žáků.

Odborné školy pražské navštěvuje 56 chovanců a školu opakovací pro hluchoněmé 5 chovanců.

Rakouský spolek sv. Rafaela k ochraně vystěhovalců pořádá písemnou anketu o zlořádech, které se denně dějí při vystěhovalectví, o rozsahu, vzrůstu či úbytku, směru a účelu i pohnutkách vystěhovalectví v jednotlivých krajinách a zemích. Dále o agitaci a svádění k vystěhovalectví, zkušenostech při koupi pozemků a jízdních lístků, výměně peněz, nepřístojnostech až do vstupu na loď, pak na moři a při vylodění, o vábení do nepříznivých pro vystěhovalce krajin, o nedodržení smlouvových závazků, o obchodu s dívkami atd. Proto obrací se spolek na p. t. obecenstvo s prosbou, aby přispělo k ní se spolehlivým, statistickým a cenným zkušenostním materialem a tak samo se stalo spolupracovníkem na obmýšleném, vědecky a prakticky zpracovaném díle »Diagnosa a therapie vystěhovalectví«, jež míní vydati rakouský spolek sv. Rafaela. Příslušné dotazníkové archy pro tento materiál jsou zdarma k dostání. Všecky přípisy budtež zaslány v kterékoli řeči na »Kancelář rak. spolku sv. Rafaela k ochraně vystěhovalců ve Vídni-X., Favoritenstrasse 96.« (Auskunftsbureau des österr. St. Rafaels-Vereines Wien-X., Favoritenstrasse 96.) Konečná lhůta této lidové ankety vypadá 1. květnem 1907, pro její zámořské účastníky 15. červen 1907.

Irská katolická universita bude tedy konečně snad přece zřízena. Slíbil to deputaci katolických Ircanů dosavadní státní sekretář Irska Bryce, který úřad svůj opouští a jako vyslanec do Washingtonu se odebírá. Katolická universita je starým požadavkem Irčanův. Existuje sice universita v Dublíně, je však v rukou protestantů. Proto usilovali katolíci o zřízení university, která by byla v rukou katolických. Žel, že v poslední době stále více objevuje se v táboře irském nesvornost. Objevila se i při otázce university. Většina irských nacionalistů nebyla a není spokojena s plánem vlády v té příčině. Je prý polovičatým. Táž většina zamítá

také polovičatou samosprávu, jakou vláda anglická chce Irům poskytnouti. Někteří poslanci však radí, aby se zatím přijalo, co vláda dává a pak se bojovalo o dosažení dalšího. Těmto umírněným stojí v čele O'Brien. Za to jim většina nesmiřitelných odepřela dokonce podporu, již se jim jako poslancům dostává z pokladny strany. Nesvornost tato není ovšem nikomu vítanější jako vládě anglické.

Staroslovanská liturgie. Dekret kongregace ritů ze dne 17. prosince 1906 v časopisech již ohlášený a dne 25. ledna 1907 v „Osservatore Romano" uveřejněný, ruší všecka dřívější privilegia ve příčině staroslovanské liturgie, udělená sv. Stolicí církevním provinciím gorické, zaderské a záhřebské a v podstatě předpisuje toto: Biskupové mají do konce července t. r. předložiti sv. Stolici seznam těch kostelů, o nichž jistě dokázati se dá, že od roku 1868 nepřetržitě zachovávaly hlaholici při všech obřadech. Od nynějška počínaje výsada o slovanské liturgii prohlášena je za místní, nikoli za osobní, udělena totiž byla kostelům a nikoli osobám. Ve zmíněných kostelích, do seznamu zanesených, bude dovoleno užívati hlaholice při slavné mši sv., při slavných hodinkách a u přisluhování sv. svátostmi. Liturgické knihy nesmějí se tisknouti než v hlaholici, když byly napřed prozkoumány a schváleny od sv. Stolice. Příruční však knihy jazyka staroslovanského, které určeny jsou pro lid, když v řečených kostelích kněží při bohoslužbě odpovídá, musejí míti schválení Ordinaria a smějí se natisknouti latinkou. Biskupové mají se postarati o to, aby klerikové v seminářích naučili se i latině i staroslovanskému jazyku. Je-li kněz, jenž působil při kostele, kde latiny se užívá, přeložen ke kostelu, kde z výsady platí obřad staroslovanský, musí na novém místě při slavné mši sv. a při slavných hodinkách užívati staroslovanštiny, jest mu však dáno na vůli, aby sloužil tichou mši sv. a soukromé kněžské hodinky se modlil jazykem latinským. Naopak ale, je-li kněz z kostela, kde staroslovanský ritus je dovolen, přeložen ke kostelu, kde platí latina, tu je povinen netoliko slavné hodinky a slavnou mši sv., nýbrž i tichou mši sv. sloužiti v jazyku latinském. Je mu pouze dovoleno hodinky své kněžské modliti se soukromě jazykem staroslovanským. — Dále je dovoleno kněžím ritu latinského sloužiti tichou mši sv. latinsky v kostele, kde platí privilej obřadu staroslovanského, ale naopak nesmí kněz liturgie staroslovanské v kostele latinském ani tichou mši sv. sloužiti v jazyku staroslovanském. Starodávný obyčej v některých kostelích panující, zpívati v jazyku staroslovanském epištolu a evangelium při slavné mši sv., když byly napřed po latinsku odzpívány, smí se zachovati. Kdyby na farách obřadu staroslovanského někdo z věřících sobě přál, aby jemu bylo sv. svátostmi posloužено dle ritualu římského po latinsku, nesmějí kněží tomu přání odporovati. Totéž platí o pohřebních obřadech. Konečně biskupové postarati se mají o to, aby ve výše zmíněných církevních provinciích pořízeno bylo jednotné schválené vydání modlitebních knih a zpěvníků slovanských pro lid. — Za tou příčinou konali letos biskupové jihoslovanští porady v Zadru a předloží svá usnesení sv. Stolici k schválení.

36.000 kořalen v Čechách znamená číslo velice smutné, to znamená 36.000 otraven, 36.000 oděren, 36.000 dočasných blázinců, ale nikdo nemůže spočísti tu spoustu slz, bídy, nemocí a nesvárů, které z toho pocházejí. Pokrokové učitelstvo má jiné práce »osvětné«, konejme my katolíci bojovnou práci proti alkoholu. Ve »Slovech Pravdy« vyšla řada brožur o alkoholu: »Kořalka matka chudoby«, »Jed«, »Kořaleční mor«, »Zde se prodává cholera«, »Rodina opilcova« a jiné. Za 1 hal. 1 brožura o 16 stranách, když se pošle 5 kor. předem, dostane se 500 brožur, které mohou býti sestaveny dle libosti. Objednávky na »Slova Pravdy« na Král. Vyšehrad č. 81. — V nynějším ruchu volebním doporučujeme tyto a ostatní brožury ze »Slov Pravdy« k hojnému rozšíření.

Už je po slávě! Nebylo pyšnější strany nad stranu Schönererovců po roce 1901, když čítala 21 členů. Osobní půtky, karaktery vůdců, různé affery však způsobily, že roku 1907 do voleb pod korouhví Schönererovou půjdou jen tito pánové: Hauck, Iro, Jäger, Stein a Schönerer. Dötz, Eisenkolb, Kittel, Herzog a Liedner nebudou vůbec kandidovati, ostatní přidají se k jiným stranám. Tak slavně končí hnutí pro »Los von Rom" a »Los von Osterreich!« Chrpy, plačte! Hohenzollerové, naříkejte!

Klerikálové jsou nepřáteli vzdělanosti! »Obnova« sděluje, že studentské nadace v království českém kněžími založené činí základní kapitál 1,487.176 zl., z něhož plyne roční podpory 49.376 zlatých. — Kolik studentských nadací založili realisté, pokrokáři a socialní demokraté, kteří neustále se chvástají svou láskou k vědě a kultuře? Kněžské fundace studentské jsou tak značné, že z nich studují i pánové, kteří náležejí do radikálního studentského »Svazu«. Podle logiky Masaříkovy neměli by však jeho posluchači bráti »klerikální« peníze . . .

ROČNÍK XXIII. DUBEN 1907. ČÍSLO 7.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

A tato duše může na základě získaných poznatků a vědeckých výtěžků i ku metafysickému přemítání se vznésti a činiti závěry na nejvyšší záhady lidské.

Kdyby mozek byl myslitelem, kdyby představy v kůře mozkové ve tvaru hmotném uloženy byly a myšlení ve hmotném dění záleželo, pak by lidé od narození slepí nebo hluší byli neschopni duševního pokroku a vzdělání. Avšak skutečnost svědčí, že tací lidé jsou schopni duševního pokroku a vzdělání. Vždyť mnozí v té příčině i vynikli a stali se učenci. Tak na příkl. na universitě v Cambridge byl slepec od narození, jménem Sanderson, professorem fysiky. Týž byl velice »kovaný« ve vyšší mathematice a optice.*) Ano máme příklady, že lidé od narození slepí a zároveň hluší naučili se hmatem čísti, psáti a myšlénky své písmem vyjadřovati, jak nám toho dokladem jsou: Laura Bridgmanova, Helena Kellerova, Marie Hurtinova a Bertha Schultzova.

Jak možno slepým nebo hluchoněmým nabýti vzdělání? To jest možno jedině tím, že oni jsou s to, aby nahradili si nedostatek chybějícího smyslu zostřením smyslů zdravých. Zostření smyslu zdravého nezáleží snad v jakési přeměně, v zjemnění jeho mechanismu, nýbrž ve zvýšené pozornosti vnitřního pozorovatele — duše. Na př. oči hluchoněmých čtou v obličeji člověka neskonale více, než oči člověka slyšícího, postřehnou, co my přehlédneme. Jen tak možno jest, že hluchoněmý poznává dle pohybu pysků, co mluvíme. Příčina toho není snad dokonalejší, jemnější oko — vždyť mnozí hluchonĕmí mají i vadný zrak, takže musejí brejlí užívati — nýbrž zvýšená, zbystřená pozornost. — Slepec nahrazuje opět zrak sluchem a hmatem. Sluchem pozná dle ozvěny kroků svých konec ulice nebo domu. Hmatem naučí se zběžně čísti, psáti, počítati. Naučí se pleteni rohožek ze slámy, hotovení kartáčů, provaznictví atd. O Lauře Bridgmanově, jež byla hluchoněmá a slepá a konečně ztratila i úplně čich a skoro též chuť, čteme v »Ott. Sl. Nauč.«: »Naučili ji šíti a plésti punčochy, ale též kovové abecedě slepcův a prstové abecedě hluchoněmých . . . . . Když jí bylo 11 let, rozuměla některým krátkým větám, učila se psáti a počítati (sečítati a odčítati do 100 uměla

*) Cf. P. Norbert Brühl C. SS. R., Die Farbenblindheit (Nat. u. Offb. 1904 pg. 32.)

ve dvou letech). Ale — jak bývá u slepců — neobyčejně jemný měla hmat, tak že poznala na př., když někdo ve světnici hrál na piano (»slyšela nohama«) a ohmatávajíc obličej a jeho vrásky, poznávala nejen věk osob, ale i náladu mysli a j.«

Ano, schopnost vzdělání od narození slepých a hluchých podává nám jasný a zřetelný důkaz, že mozek není myslitelem a že člověk tudíž není monistickou, nýbrž dualistickou bytostí.

Materialističtí monisté však namítají: Bez mozku žádná myšlenka; myšlení není možno bez hmoty nervové, neexistuje tedy nehmotná duše! Při jistých krváceních v mozku zapomínají se začasté skupiny slov. Přeplnění mozku krví na př. při horečnatých chorobách, v opilství, působívá vadnou činnost duševní. Poruchy normálního stavu mozku vůbec, jako na př. poruchy způsobené otřesením mozku, výpotky a výlevy krevními do dutiny lebečné, delším požíváním narkotických jedů (má se za to, že jedy působí chemické processy v nervstvu vůbec, a že následkem těchto processů nastává chemická, ba i tvarová přeměna nervových částic v mozku, zejména v protoplasmatu gangliových buněk šedé kůry mozkové), špatnou výživou mozku následkem dlouhotrvající nedokrevnosti a choroby mozku vůbec mívají za následek poruchy duševní, psychosy (choroby duševní). Z toho vysvítá, že mozek jest principem tak zvaných duševních činností.

K tomu odpovídáme: Materialističtí monisté, jak již jsme svrchu podotkli, zaměňují zde pojem »causa efficiens« s pojmem »conditio sine qua non«. Bez mozku ovšem žádné myšlení, — ale následuje z toho, že mozek jest myslitelem a principem psychických činností vůbec? Bez oka na př. žádné vidění, — jest tedy oko samo principem vidění a představování? Nikoli, mozek není principem myšlení, nýbrž on pouze myšlení obstarává smyslnými součástkami.

Člověk ve svém trvání tělesném vázán jest na hmotu — tělo. Tělo a duše jakožto konstituující principie bytosti člověka spojeny jsou navzájem úzce v podstatnou funkcionální jednotnost, v jednotnou bytost. Jednota v člověku jest tak veliká, že ani větší býti nemůže, následkem čehož somatické a psychické pochody jsou mnohonásobně na sobě závislé a navzájem »sebe určují«. Tělo a duše tvoří, abychom tak řekli, »symbiosu« — těsné spolužití. Jako rostlina s úplně různou rostlinou, s níž v symbiose žije, jeden organismus tvoří, tak i tělo a duše, jakkoli naprosto různé, v nejvnitřnější spojení všedše, jednu bytost a přirozenost tvoří a stávají se tak nositelem immanentních činností životních. Výsledný stav této »symbiosy« jest, že tělo působí na duši právě tak, jako duše na tělo, a to pomocí nervové soustavy.

Dle učení fysiologie každý duševní děj provázen je nějakým souběžným pochodem v nervstvu, zejména v mozku. Odtud vyplývá úzké spojení psychologie s fysiologií, kterou ovšem materialističtí monisté s psychologií zaměňují. Tak na př. v poslední době prof. Ziehen v Utrechtu snaží se vší mocí přírodovědecký charakter »psychologie« zachrániti. O tom, jak sjednocení těla a duše jest uskutečněno a pojímati se má, panovaly a panují nej-

různější náhledy. Dle peripatetícko-scholastické nauky tvoří duše substanciální formu těla.

Závislost duševního života na tělesných stavech a jevech a naopak nedá se popříti. Skutečnost ta pozorováním a všední zkušeností jest osvědčena. Ze zkušenosti známo, že určité fysické disposice a indisposice, abnormální poměry a chorobné změny těla mají za následek příslušné modifikace psychické. Tak na př. nedostatečná výživa a nedostatečné životní podmínky vůbec, povšechné seslabení těla těžkými, vysilujícími chorobami, mají za následek nedokrevnost (anaemii), následek pak nedokrevnosti jest nedostatečná výživa mozku. Nedostatečná výživa mozku pak působí seslabení paměti, znesnadnění chápavosti, neschopnost soustřediti myšlenky k jisté duševní práci a zabývati se jí.

Podobně jest tomu, když jsme se příliš najedli. Také tu cítíme se duševně ochablými a skleslými, hlubšího myšlení neschopnými. A proč? Protože krev stáhne se k ústrojům zažívacím a mozek stává se nedokrevným.

Zřejmo, že jistá plnost krve v mozku nutna jest k jasnému a svěžímu myšlení. Naopak zase mírné požití jistých pokrmů mívá vliv na změnu nálady a činnost myšlení. Povzbuzení a podráždění nervů žaludečních působí totiž reflektoricky na mozek, a výsledek toho jest živější obrazotvornost a rychlejší chod myšlenek atd.

Že naopak zase také duše na tělo působí, toho doklady nám též zkušenost podává. Známo, že namahavé přemýšlení nás tělesně unavuje, hlavu rozpaluje, ano i pot na hlavě, zejména na čele působí, že neočekávaná zpráva na rhytmus činnosti srdce má vliv, že, stydíme-li se, obličej se nám zardí atd. Vliv činnosti duševní vůbec na poměry tělesné jest ze zkušenosti znám.

Působení těla na duši a duše na tělo děje se, jak již podotčeno, prostřednictvím nervové soustavy, najmě prostřednictvím ústředního orgánu nervové soustavy — mozku. Mozek není sám sebe regulující a činnost svou určující stroj, s mechanickou nutností působící automat, nýbrž on jest v příčině činnosti duševní pouhým apparatem duše, on tvoří citlivou basi, dotykovou plochu, na níž duše jako na nástroj (klaviaturu) působí. Duševní činnost nezáleží v hmotném dění v mozku, z té příčiny při ztrátě jedné polovice mozku může veškerá duševní činnost neztenčeně dále trvati, jelikož mohou jiné části funkci zničeného elementu nervového v mozku převzíti, ošem, pokud bezvadny jsou a v náležitém spojení drahami se nacházejí. Lokalisace mozku jest v ohledu fysiologickém jen tak dalece přípustna, pokud projevy intelligence, na smyslné vjemy jako své prvky vázány jsouce, a pokud projevy vůle v samovolných pohybech se jevící, povšechně na orgán velkého mozku poutány jsou. Abstraktní činnosti psychické nedají se ovšem v kůře mozkové lokalisovati.

Poněvadž tělo a duše, tvoříce jednotnou bytost, vzájemně na sebe působí, patrno, že fysiologické anomalie těla mají za následek anomalie duševní. Fysiologické anomalie těla jsou tedy příčinou a podkladem anomalií duševního života, a jelikož žádný

člověk není absolutním zdravím tělesným obdařen, nejeví se též u žádného člověka absolutní bezvadnost duševního života.

Mozek, jak řečeno, sluší pokládati za nástroj (ústroj) duše. Normální, bezvadná činnost duše vázána jest tudíž na jistou normální kvalitativní úpravu mozku, z té příčiny po výtce anomalie v mozku působí duševní poruchy, abnormity. Duše v projevu normální, pravidelné činnosti své jest tísněna, obmezována a potlačována. Jest zde podobný poměr jako na př. mezi hudebním nástrojem a hudebníkem. Je-li mechanismus hudebního nástroje v některé části sve stísněn aneb jeví-li nějakou poruchu, objeví se též vadnost v melodii na nástroji tom hrané, třeba hudebník sebe lépe techniku ovládal. Vinen tím jest nikoliv hudebník, nýbrž vadný hudební nástroj, neboť nikoli hudebník, nýbrž hudební nástroj nekoná úlohy své správně.

Podobně tomu v příčině mozku ohledem na činnost duševní. Kde mozek nesprávně funguje, tudíž úlohu svou nesprávně koná, vzniká vadnost činnosti duševní. Tak na př. při jistých výronech krve v mozku z tepny arteria fossae Sylvii zvané, *) nebo při ucpání větviček tepny této v příslušném okresu, zapomínají se zdánlivě jednotlivá slova nebo skupiny slov, trpí reprodukce slovných představ. Nemocný nemůže pro určité pojmy, jež vyjádřiti chce, žádných slov nalézti, nebo místo správných slov nesprávných užívá. Při tom však zcela správně myslí, nemůže se však na slova upamatovati, jimiž to, co myslí, vyjádřiti má. Avšak, když krev vstřebána neb ucpání odstraněno, porucha paměti mizí, normální stav se vrátí. Bezpochyby, že v prvém případě stísněním následkem tlaku krevního, ve druhém nedokrevností (nedostatečností výživy) příslušného okrsku zmenší nebo potlačí se fysiologická citlivost dotykové plochy mozkové, a tím poruší se funkcionální »kontakt« mezi příslušnou partií mozkovou a duší. Jest tomu asi tak, jako při skonu člověka. Duše trvá v jednotě s tělem tak dlouho, pokud tělo fysiologické činnosti schopno jest. Jakmile však organické funkce v těle váznouti počnou a konečně úplně se zastaví, poruší se funkcionální »kontakt« mezi tělem a duší, a nastane odloučení duše od těla — smrt.

Hlubší poruchy činnosti duševní vznikají, nastanou-li v mozkových partiích chorobné změny, (degenerativní a zánětlivé). Tu vznikají choroby duševní — psychosy. Chorobné změny mozkové přináší si člověk buď již na svět, zděděv je od rodičů, nebo získává je nějakým zhoubným vlivem zevnějším, anebo způsobeny bývají dlouho trvajícím intensivním působením duše na mozek, na příklad při namahavém přemýšlení, nebo konečně násilným impulsem duše na mozek při nějaké pohromě atd. Duše sama, jak zřejmo, nemůže ovšem onemocněti, avšak chorobné změny mozkové indukují odchylný stav duševní činnosti, zakalení intelligence.

Kdežto za normálního stavu duševního vznikají smyslové vjemy zevnějšími podněty, prostřednictvím podráždění čidel, nastává onemocněním smyslových center korových porušené vnímání bez podnětů smyslových (zevnějších), automatickými podněty či pathologickou dráždivostí v mozku samém.

*) Tepna ta jest na povrchu kůry mozkové rozvětvena.

Pathologický process, zachvátiv smyslová centra, působí v nich chorobnou dráždivost, a následkem dráždění smyslových center vznikají bez zevních čidlových podnětů bezděčné vjemy, bezpředmětné představy, obrazy, jimž člověk chorobou mozkovou stížený objektivní význam připisuje, maje je za skutečnost, — po případě za jistých okolností vznikají představy mající rys vjemů, jimžto žádný adaequatní podnět neodpovídá. Představy mají takovou živost a názornost, že člověk chorobný ani dost málo o jejich realitě nepochybuje.

Zjevy duševních chorob mají mnohou podobnost se sněním za spánku. Ony jsou v jistém smyslu sněním při otevřených očích. Abnormní stav mozku nezůstává bez vlivu na představy. Jako za spánku, tak i zde seslabena neb potlačena jest schopnost ovládati směr myšlenek, pozornost a myšlenky na jeden bod neb na logicky souvislou řadu představ soustřediti, — pozornost spojená s námahou vůle chybí. Fantasie jest rozpoutána, jedna představa stíhá druhou, — duch vzdává se proudu představ, jež vůli jeho nepodléhají, a přehled představ se zakaluje. Při tom uvolní se i mechanická reakce centrální šedé hmoty t. j. vláda nízkých pudů tělových, kteroužto reakci duše za normálního stavu na úzdě drží, a to pomocí kůry mozkové, jež s centrální šedou hmotou nervovými drahami spojena jest, a jen potud činnost její připouští, pokud to nadvláda rozumu dovolí. — Mozek pracuje samostatně, vjemy jsou velmi těkavé (aneb též zdlouhavé), představy automaticky se kombinují a nové nepředvídané kombinace se osnují. Lichá percepce dojmů, rychlé přeskakování z jedné představy do druhé, nesprávná kombinace a associace — to vše vede ke zkalení intelligence.

Jako duševně zdravý člověk mnohdy po probuzení ze spánku nemůže se ihned vzpamatovati a domnívá se, že to, co se mu zdálo, skutečností jest,*) tak přibližně má se to s duševně chorým, jenom že vzpamatování se u něho nenastává, leč když se uzdraví.

Něco podobného děje se v nás i za normálního stavu za bdění, když na př. za šera usadíme se do lenošky, popustíme úzdu činnosti fantasie a oddáme se »živému snění«, nechavše bez účastenství vůle činnost fantasie v proud představ se rozvíjeti. Dépôt materiálu (představ) čidly sneseného a v paměti uloženého se otevře a obrazivost samostatně počne pracovati. Sníme o stkvělé budoucnosti, zříme rozvíjeti se obraz na př. mořské bouře, námořní bitvy, vidíme vystupovati nestvůrné podoby atd. Rozdíl ovšem jest, že jsme si toho vědomi, že to jsou pouhá fantasmata, představy bezpředmětné, kdežto duševně chorý těmto výtvorům obrazivosti připisuje realitu.

Co jsme zde v příčině duševních chorob uvedli, jest jakési povšechné schema. V konkretních případech jeví se odchylky od normálního stavu duševního více méně v jednom určitém, obmezeném směru, dle toho, jakou měrou ta která partie mozku pa-

*) Znal jsem jednoho pána, jemuž se ve spaní zdálo, že lupič chce jej oloupiti. Sen byl tak »živý«, že pán ten se probudiv, uchopil hůl svou, kterou pravidelně u postele míval, a mávl jí po lupiči.

thologicky funkcionálně porušena jest. Nezřídka zůstávají více méně uvolněny jen některé představy neb skupiny představ, ostatní podléhají logické superioritě vědomé rozvahy a vůle.

Jindy prodlévá osoba psychosou stižená příliš houževnatě u jedné představy (utkvělá představa — fixní idea). Příčinou prodlévání u takové představy bývá začasté strach, nepokojné svědomí (jež odsuzuje člověka) aneb intensivní přání. Stav ten zakládá se zajisté na chorobně zvýšené podrážděnosti jisté části mozku, která se nemůže uklidniti a mechanicky stále pracuje, vzbuzujíc představu neb myšlenku, jež se ustavičně i proti vůli do vědomí vtírá. I za normálního stavu duševního stává se nám často něco podobného. Mnohdy totiž nějaká představa, myšlenka, plán vznikne v mysli naší, nabývá převahy nad ostatními představami, tlačí se ustavičně do vědomí a stále nám »vrtá mozkem«, i když docela jinými věcmi se zaměstnáváme. Zjev ten můžeme si znázorniti obdobou zjevu, jakýž se vyskytuje mnohdy na př. u varhan. Porušen-li mechanismus některého rejstříku u varhan tím, že péro záklopku na otvoru píšťaly udržující se uvolní nebo následkem vlhkosti nastane-li stísnění mechanického zařízení příslušného klávesu, takže péro není s to, aby záklopku na otvor píšťaly přitisklo, ozývá se ustavičně příslušný ton, ať se hraje čili nic.

Zvláštní věc jest, že duševně choří obyčejně s jasným vědomím a rozumem umírají. V Ott. Sl. Nauč. v článku »Agonie« čteme: »V agonii sebevědomí nemocných buď mizí neb naopak, bylo-li před tím zastřené, nezřídka se vyjasňuje.« To jest důkaz, že duševní choroby jediné tělesně odůvodněny jsou a myslící bytosti v nás se netýkají. — — —

Posléze chceme se dotknouti toho absurdního náhledu, zdali by elektřina jakožto fysická energie nemohla snad býti principem myšlení?! Elektřinu máme v celém těle, tudíž i v hlavě, avšak myslíme jen v hlavě. Ale my můžeme uměle tělo silněji elektřinou nabíti, následkem čehož i mozek poměrně větší kvantum elektřiny obdrží. Přes to však nijak nepozorujeme, že by myšlení nějak v intensivnosti stouplo a se zvýšilo. — Ostatně netřeba žádných experimentů, abychom nahlédli, že elektřina principem myšlení býti nemůže. Již a priori musí totiž každý nahlédnouti, že je to nemožno, neboť žádná fysická energie a tudíž ani elektřina nemůže o sobě resp. o svých aktech žádného vědomí míti.

Pověstný jest výrok prof. Moleschotta: »Bez fosforu žádná myšlenka!« Fosfor (kostík) nacházíme sice v mozku (jsou to tuky fosfor obsahující) a nervech, ale též v mase, krvi, zvláště však v nepoměrně větším množství než v mozku v kostech (odtud české pojmenování »kostík«). Avšak nikdy neznamenáme, že by nějaká myšlenka vycházela z kostí, na př. z nohou, rukou atd. — Fosfor může míti jakési účastenství při fysiologických pochodech v mozku, ale z toho nijak nenásleduje, že by byl principem myšlení. Ba kdyby měl i přímé účastenství při myšlení, tedy ani z daleka by z toho nenásledovalo, že jest principem myšlení. Neboť účastenství při něčem a to něco samo, jest rozdíl.

Neproměnlivá osobnost.

V živém těle jest ustavičný rozklad, dissimilační děj spojený s odštěpováním rozkladných trosek, a výměna jednotlivých látek rozkladem odštěpených. Odštěpené látky nahrazují se látkami potravou přijatými a assimilovanými, — ale co při tom zvláštního: pamět člověka nezměněně dále trvá. Je-li člověk materialisticko-monistickou bytostí, pak nenáhlou výměnou látek v těle musí nenáhle upomínky mizeti a nenáhlá výměna osobnosti, výměna vlastního »já« nastávati, a úplnou výměnou celé materiální soustavy lidského organismu musí člověk státi se úplně jinou osobností. — Avšak to odporuje zkušenosti. Neboť po celý život cítí se člověk býti stále týmž člověkem přes všecky změny, které se s jeho tělem dály. Jeho »já« zůstává po celý život týmž. Musí tedy v člověku něco immaterialního býti, co přes výměnu hmoty nezměněné stále trvá.

Toto factum, že vlastní »já« po celý život člověka se nemění a totéž trvá, vyvrací též hypothesu Haecklovu a stoupenců jeho o oduševněných atomech, kteří celkové vědomí člověka z elementárních vědomí jednotlivých atomů odvozují. Neboť i tu úplnou výměnou hmoty lidského organismu resp. jeho atomů musely by vymizeti upomínky, musela by nutně nastati výměna celé osobnosti, výměna vlastního »já«.

Celkové vědomí mizí prý rozpadem hmoty organismu — smrtí. Fysiologická smrt má prý za následek t. zv. duševní smrt. — Kdyby hypothesa o oduševněných, vědomím nadaných atomech na pravdě se zakládala, pak by skon člověka musel se jeviti v docela jiné, odchylné formě, než jak se ve skutečnosti jeví. S rozpadem organické hmoty v elementární součástky muselo by ruku v ruce kráčeti mizení vědomí, zanikání vlastního »já«. Při skonu člověka úplný rozklad těla nenastane však, jak známo, najednou, nýbrž děje se zdlouhavě, nenáhle. Dle toho mizelo by též vědomí a zanikalo vlastní »já« zdlouhavě a nenáhle, a následek toho by byl ten, že by umírání tak dlouho vědomím provázeno bylo a že bychom chemický rozklad a tlení těla svého tak dlouho pociťovali, pokud by rozpad a uvolnění součástek těla tak daleko nepokročily, až by jednotlivé atomy osamotněly. Takováto smrt by ovšem příjemná nebyla.

Vizme sen! Ve snu zdá se nám, že jsme dětmi, opakuje se, co jsme jako děti činívali, opakují se události, jež jsme jako děti před dávnou dobou zažili. Ve snu cítíme i bolesti, jež v dětství jsme trpěli. — Jako děti zírali jsme na vše jinak, tytéž věci činily na nás tehdy a zůstavovaly v nás jiné dojmy, než nyní.

Je-li mozek depositoriem a uchovávatelem upomínek a záleží-li uchování upomínek ve hmotných tvarech, v jakýchsi molekulárních přeměnách elementů kůry mozkové, musejí pozdější životní zkušenosti a pozdější zcela změněné dojmy, jež v tak nezměrném množství na nás působí, jsouce jiné povahy, míti vliv na staré »kontury« upomínek v kůře mozkové a musejí je změniti, takořka přerůsti a přebujeti a vyhladiti. Staré dětské upomínky jsou však neporušené zde, jak sen ukazuje. Z toho vyplývá, že neproměnlivá osobnost, samostatnost našeho »já« trvá.

Vedle toho sluší podotknouti, že vzpomínky ve snu jsou zcela nezávislé na zevnějším podnětu, jsou čistě výplodem našeho vniterného života, jsouce úplně prosty všelikého vlivu denního přemítání ve stavu bdělém. Nemohou tudíž upomínky z dětství míti materiální podklad.

Spánek sám vedle vlivu fysiologického, únavy organismu neb umdlení jednotlivých ústrojí a smyslů, na př. pohlížením na obrazy, poslouchánim hudby atd., podmíněn jest hlavně psychicky. Člověk může býti velice unaven a přec neusne, na př. po velikém pohnutí mysli následkem nějaké zdrcující, rozčilující nebo tklivé události, vlivem velikých starostí, nebo četl-li něco velice poutavého, neb ozývají-li se v nitru jeho výčitky svědomí atd., kdy k soustředění pozornosti bezděčně nucen jest. A usne-li, bývá spánek jeho neklidný a nepokojný.

Naopak zase, člověk nemusí býti ani dost málo unaven — a přec usne, na př. nudí-li se dlouhou chvílí, dlí-li v tichu a o samotě a při tom nevidí ničeho, na čem by oko jeho spočinouti mohlo. Není-li člověk více než organisovanou hmotou, proč v prvém případě následkem unavení nedostaví se pocit tíhy na víčkách očních, umdlení zraku, zívání, ospalost a spánek, a proč v druhém případě, kdy vůbec unavení tělesné nenastalo, člověk spánku podléhá?

Organismus lidský a jeho ontogenetický vývoj. Odkud život v něm? Jeho činnost assimilační a samočinný pohyb.

Organismus lidský nepokládá se za jediný mechanismus, nýbrž za komplex mechanických zařízení, avšak jediným »motorem« v činnosti udržovaný. On představuje velice komplikovanou soustavu t. j. reální jednotu rozličných orgánů, které co nejúžeji vzájemně souvisejí a spolupůsobí, takže jeden bez druhého existovati nemůže. Činí tedy organismus lidský celek ve stavbě i činnosti — pravé individuum.

Pokud pochody v organismu lidském na fysikálně-chemické zákony uvésti se dají, zdá se lidský organismus jeviti obdobu hybostroje. Avšak přihlédneme-li blíže, shledáváme nesmírný rozdíl mezi ním a strojem. Organismus lidský byl by strojem, který se sám dle určitého plánu staví, sám se udržuje, sám se stále z vnitřka na venek regeneruje a jinak ještě od obyčejného stroje se liší. Pracující sval na př. nikoli jako nějaký parní stroj od jinud přijaté teplo spotřebuje, nýbrž naopak sám teplo plodí. — Byly by to hodiny, které se samy natahují, lokomotiva, která si sama páru zaopatřuje. Byl by to stroj, v němž by intelligence ingenieura, který jej konstruoval, jako hyperfysická moc dále působila a jej v chodu udržovala.

Vizme vývoj lidského organismu! Zárodeční buňka rozdělí se ve veliké množství buněk, a to tak, že nejprve rozdělí se ve 2, pak 4, 8, 16, 32 . . . . atd. buněk. Poslední konečné buňky seřadí se v partie, z nichž jedna jest představitelkou budoucí hlavy, druhá trupu s útrobami. Tyto skupiny buněk nenáhle tak se k sobě vzájemně přiloží, že tvar těla v hlavních rysech počne se objevovati. Na čtyřech místech červíkovitého tílka vyrostou

hrboulky v podobě bradavek, jež více a více se prodlužují, a povstanou ruce a nohy a na jich konci objeví se opět bradavky, jež vyvinou se v prsty.

Kdo řídí tuto stavbu organismu lidského? Odkud ta schopnost molekul, stejného druhu molekuly vytvářeti? Mohou molekuly určitého tvaru býti příčinou, že zde ruka, tam noha povstává? Jaká to příčina, která molekuly v ono zvláštní systematicko-organické seskupení v zárodeční buňce uvádí? Přírodní síly k tomu přec nevystačují?!

Aby stroj povstal, nepostačí, aby se sneslo železo, ocel, mosaz atd., nýbrž tyto elementy musí se správně rozděliti a jeden druhému podříditi, čili jinými slovy, musí se celý material v určitý tvar uvésti (kola, píst, hřeby, šrouby atd.). Avšak materiál tento nemůže si sám tvar stroje dáti, k tomu síly přírodní nestačí, nýbrž k tomu jest třeba stavitele stroje. — Rovněž tak z mosazu a ocele nemohou pouhými silami přírodními kapesní hodinky povstati, nýbrž musí přistoupiti intelligence člověka, která přírodních zákonů neruší, nýbrž umí přírodních sil ku svému účelu důmyslně užíti.

Tak jest tomu i v příčině povstání lidského organismu. Mohou čistě přírodní resp. fysikálně-chemické síly tak na výsost umělecký a účelně zařízený organismus lidský samy zbudovati? Mohou molekuly nebo molekularní skupiny samy svými jednoduchými silami tak obdivuhodnou stavbu prováděti?

Kterak assimiluje a množí hmotu svou zárodeční buňka? Jest to pouhými molekulárními silami možno? Proč zárodeční buňka neroste do nekonečna? Co toho příčinou, že buňky ze zárodeční buňky povstalé množí se dále a tak se k sobě přikládají, že různé útvary uvnitř i vně organismu vytvořují? Co toho přičinou, že se původně úplně stejné buňky differencují.

Tak velice umělá stavba lidského organismu z jedné nepatrné zárodeční buňky nemůže v čistě fysikálně-chemických silách svou adaequantní příčinu míti! Chceme-li spravedlivými a nepředpojatými býti, pak musíme »agens« vyššího řádu, jakožto regulativní princip přijmouti. Fysikálně-chemické síly samy sobě zůstaveny, mohly by jen chaos způsobiti, nikoli však spořádanou komplikovanou činnost vyvinouti. Aby organismus povstal, musejí v ontogenetickém vývoji jeho činné elementární síly hned od počátku harmonicky a účelně spolupůsobiti. Této harmonie a účelnosti nenesou však v sobě elementární síly.

Ano, jest pravda, chemické základní látky jsou zde tytéž, jako ve hmotě anorganické, působí zde sice též všeobecné zákony anorganické přírody, avšak — a to jest zde právě zvláštní — ony nepůsobí samostatně. Vedle nich vystupuje zde faktor zcela zvláštní, speciální, který sice všeobecných zákonů neruší, za to však si je podrobuje a je ovládá, maje moc fysikálně-chemické síly poutati neb uvolňovati, úzdu jim pouštěti neb působnost jich zadržovati. Pod vlivem jeho působí zde sice rovněž čisté fysikálně-chemické síly jako ve hmotě anorganické, avšak činnost jejích jest regulována a modifikována speciálními zákony tohoto nadenergitického faktora, takže atomy v mnohých zjevech jinak působí než v an-

organické hmotě a chemické pochody v organismu jiné jsou než mimo něj. Živá bílkovina na př. zcela jiné reakce jeví než mrtvá. Chemická činnost atomů v živé hmotě není čistě chemická, nýbrž zvláštní, tímto faktorem pozměněnou, zušlechtěnou, na vyšší stupeň pozvednutou činností.

Uspořádání molekul z chemických atomů činí organismus. Avšak děje se toto uspořádání molekul čistě energitickým processem? Kdyby molekuly pouze svými silami samy lidský organismus budovaly, pak podobny by byly kamenům, které samy k sobě a na sebe se přikládají a dům staví. Jako kameny, tak molekuly musely by se samy přesně dle organisačního plánu pořádati, musely by, aby správně cestu na určité místo vykonaly a zde se účelně ukládaly, samy rozumem nadány býti. — Jak patrno, bez stavitele to nejde. Absurdnost nebude nikdo rozumný za pravdu přijímati. »To by byl hudební nástroj — dí Reinke — který si sám hraje, jízdní kolo, které si samo na procházku jede.« *)

Mrtvá hmota jest stavebním materiálem, z něhož jest tělo člověka zbudováno. Kterak tato hmota stává se živou? Ze zevnějška žádný život do ní nepřichází. Mrtvá hmota teprve v organismu samém stává se živou hmotou, když fysikálně-chemické síly její úplně ve služebnost životních processů vstoupily a tím molekuly samostatnost svou ztratily.

My požíváme potravy neživé a kdyby snad původně na potravě na př. na mase něco živého bylo, tedy se to vysokou teplotou, jíž pokrm náš před požíváním jest vydán, usmrtí a zničí. A toto neživé stane se v těle našem zcela něčím jiným, než původně bylo, splyne v individualní jednotu naší tělesné bytosti, stane se živou součástí našeho těla.

Mrtvé maso vola, ovce, kozy, husy atd., stane se v těle našem lidským masem. Rovněž tak brambory, hrách, salát, špenát, kapusta atd., stane se lidským masem. Mléko krávy, kozy, ovce atd., jež určeno jest pro tele, kůzle, jehně atd., obsahuje všecky látky, z nichž se tělo těchto mláďat skládá. Avšak požívá-li mléka toho dítě (kojenec), netvoří se z něho maso telecí, kůzlečí, jehněčí . . . . , nýbrž zase jen maso lidské. Avšak to předpokládá chemika, jenž mrtvé maso různých druhů zvířat a rozličné rostliny a jejich produkty v specifické substance lidského těla t. j. v lidské maso, lidskou krev, lidské žíly a tepny, lidskou kostru, lidské srdce, plíce, mozek, čidla atd., přeměňuje a assimiluje a k životním processům v lidském organismu uzpůsobuje a při tom potenciální energii hromadí. A co zvláštního, tento chemik jest tak znamenitým chemikem, že se mu žádný chemik celého světa nevyrovná a jej nápodobiti nedovede, ačkoliv není pro to dokladu, že by chemie jeho byla ultravědecká. »Vzrůst assimilací — píše »Živa« — jest významným attributem živé hmoty, ježto nemůže napodoben býti chemiky.«**)

Kdo jest tímto chemikem a zároveň stavitelem lidského organismu a ředitelem procesů životních? Materiálního původu,

*) Nat. u. Offb. 1904, p. 462.
**) »Živa« 1904, p. 302.

jak jsme se přesvědčili, býti nemůže, jelikož on sám ovládá materii (hmotu) a síly její a operuje jimi. Musí tedy býti immateriální.

Či může někdo rozumný vážně tvrditi, že potravou do těla přijatá neživá hmota nadána jest mohutností, vlastním pudem a silou přeměniti se moci zde v kosti, tam ve svaly, onde v nervy a mozek atd.? Vždyť i sami střízlivější monisté doznávají, že životní procesy pouhými fysikálně-chemickými silami vysvětliti se nedají. Tak D. Hertwig vyznává, že vysvětlení jevů životních není pouze problemem chemicko-fysikálním.*) — »Co pak se chemie a fysiky týče — píše »Živa« — jen potud přispívají dnes k objasnění života, kde jedná se o něco společného mezi živoucím a mrtvým**) A na jiném místě: »Procesy životné nás překvapují a byť bychom viděli, že jsou fysikální, že jsou chemické, v nitru svém přidáváme jim přece ovšem hypotheticky i anonymně něco energie jiné, nemyslíme ovšem zázračné.«***) Zde »Živa« ostýchá a bojí se ještě vysloviti slovo »duše«. Avšak konečně se k tomu později přec odhodlala, píšeť: »Duše podléhá jedině těm zákonům, jež si sama stanovila. Ačkoli nemůžeme vysvětliti, jak duševní rozvaha ovládá protoplasmu, přece musíme doznati, že tomu tak je.« †) (Pokračování.)

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Výjev pátý.

Král:

Mistr Nesvětlo-li tady už?

Trepka (chvěje se):

Milosti, on jistě po příkazu —

Král:

Pane hofmistře, jak stál bys v mrazu.
Sluncem lichota Mě tvoje zvala.
(Ohlíží se komnatou.)
Aj, My překvapeni jsme a spokojeni.
Kéž i dcera v děk tvou péči vzala
k útěše i k svému uzdravení.

Výjev šestý.

Předešlí. Nesvětlo přichází dveřmi na pozadí.

Král:

Co díš chorobě Mé vzácné dcery?

Doktor Nesvětlo:

Vaše Milosti, dík tisícerý
jasné přízni pana otce kdys,
jenž mě po mnoha již disputacích,

*) »Živa« 1899, p. 212. — **) »Živa« 1899, p. 129. — ***) L. c. pg. 22. †) »Živa« 1904, p. 303.

examinech perných, po špitálských pracích
promovat dal sub auspiciis, —
v důkaz tento prsten, drahý dar.
(Trpce.) Můj um pozdě jasnému se vděčí rodu,
mistr Trud kde s knění blízko mar . . .
Pravda prominou však buď mi za nehodu,
ač slib kladu ve květ princezniných jar.

Král:

Tedy vážně nemocna je dcera?

Nesvětlo:

Já tak shledal ku zármutku včera,
však dnes doufám —

Trepka:

Vaše Milost, králi,
snad jsou únavou jí mumraje a bály
slavných vítězství zde ku oslavě.

Král:

Potom vina na tvé staré hlavě.
Dávný hofmistr přec míru věz,
kde je mládí záhubou i ples.

Trepka:

Mnoho rosy kloní květu stvol.
Jemné mysli více škodí bol.
Po špitálích smutné pochůzky,
raněným kam nesla vlídnou těchu, —
šetrně mé zněly předhůzky . . .

Král.

V její stopě chodíval jsi v spěchu.

Trepka:

(Pro sebe): Pro kněžice aspoň prstem hnouti.
(Hlasitě): Jasný král dej skromně podotknouti,
hofmistr že nemá vůle vlastní.

Král:

Zvláště Trepkou ráčí-li on slouti.

Nesvětlo (podskočně):

Milosti, lid poddaný — jak šťastni!
Milost Její v létě za pobyt
v jejich lůně hledat ráčí klid
pod výdechem vonným květných lip,
v zlatých lánech žírné naší hrudy,
v lesích —

Král:

Tam kde bují selský hřib;
dcera královská tam vadne z nudy.

Nesvětlo (škodolibě):

Hoře! běda! Trudovy to bludy!

Král:

Ty, — co radíš?

Trepka:

Život — velká cena.

Nesvětlo (se sebevědomou učeností):

Totéž, Milosti, co mistr Avicena:
Vyvol sobě krmě požitelné
podle přirození, stavu, věku —
urozený jez jen z mouky bělné,
po sladkém číš Rivoli pij k vděku.
Druhé: Ať jen mozol rukou neporaní;
stálý čas měj k jídlu, pití, spaní.
Třetí: Slovutný zná mudřec Seneka,
pěstoun někdy císaře — slul Nero.
V listu k Lucillovi moudrost odvěká
toto třetí dí — dvou rad, slov čtvero:
Z různých krmí různé neduhy,
tyto plodí lékařství pak různá — —

Král:

Od těchto pak vděčně prospěch uzná
každý barvíř za své úsluhy.

Nesvětlo (kvapně):

Živná krmě buď a nápoj čistý —
porušený pokrm rodí hlísty.
Šesté: V jídle — chvatu uchovej se chyb,
item nasolených tunných ryb
a ryb bahenných, jimž není lupin.
Sedmé: Skrovný v jídle, v pití znej též míru.

Král:

Lékařství to vrchol!

Trepka:

Na mou víru!

Nesvětlo:

Pln jsa, povol pás, bys nebyl tupín.

Trepka (nevrle):

Radiš kněhyni, ne Bzdince bohatýru!

Nesvětlo:

Před jeděním potoulej se, projdi,
na koni neb voze v měkkých peřích,
nebo tím se žádost jídla budí,
vyprázní se k příjmu krmí těřich.

Trepka (s varovným odporem):

Hrubé slovo královský sluch trudí.

Nesvětlo:

Chraň se trudu, žalosti a hněvu,
život za lehkou sic vážíš plevu.
Od zármutku rychlá smrt jen chodí;
dřevu červ, mol rouchu, smutek srdci škodí.
Veselý um květný činí věk,
smutný duch však — brzký přímorek.
Utěšení srdečné to život člověčí.
O rozdílu roku také znamenej — —

Král:

Tuto moudrost zatím sobě měj.

Trepka:

Rady tvé nechť kněžnu vyléčí!
(Pro sebe.) Utěšení srdečné buď život člověčí . . .

Výjev sedmý.

Dvořan stane s úklonou v jedněch dveřích po levé straně komnaty.

Král (k Nesvětlovi):

Jdi a hleď mi, dovolí-li zdraví,
(k hofmistrovi) buď sem převedena Touženka.
(Dvořan, Nesvětlo a hofmistr Trepka odcházejí na levo.)

Výjev osmý.

Král:

Nevím, pravdu-li můj pohled praví,
či jej mámí obav důmněnka?
Královic Odvaha uhranul mi dceru . . .
Pevné síly dub a krásný jinoch věru,
před námi jak stanul v okovech!
Plameny mu plály v žáru očí smělých,
o svém právu zásnubu a vojny želích
když tu hřímal bouřných ve slovech!
Pak ten dlouhý pohled snivý na Touženku —
úlek mrtvolný ji morem ovanul
a mně ve hrudi — nůž po samou tkví střenku.
Kýho výra, hled ji uhranul?
Dítě nemluví... Vždyť zná mou vůli pevnou.
Kdyby Odvaha tu nestanul
na lešení smrti, nezvím pravdu zjevnou?
V poli padlo hlav, zde jeho padni hlava!
Utěšení srdečné však lidský život buď...
Týž-li protkne meč i dítěte mi hruď,
jímž už vetřelci msta nade hlavou mává?
Doktor Nesvětlo mi umně vyleč dítě
od nemoci zla a kouzel, chmur a čar,
— ale Hloubal Trud... Kéž — nebe promiň — zlý tě!
Což mi v nitru kypí žlučný krve var,
jak Trud rebelskou on krev má nepokojnou!
Pouze on třtí láme nad vítěznou vojnou.
Zmar i po mém nyní srdci kdyby sáh' —
(Trepka vchází s dvěma panoši.)
Trud mi nepřekročí domu svatý práh!
Věrnou choť mi kdysi drahé paměti
(ještě dnes ji mnohdy slza posvětí)
neuchoval v koutě na životě,
ni teď dceř — — Ej, buřičů on píseň notě,
v pouta jdi! A hlava jeho na vahách!

Trepka:

Milosti . . . jen smím-li díti slovo . . .
Jak Trud o raněné dbal, je hojil . . .

Král:

Snad i ty s ním proti mně se's spojil!

Trepka:

K omluvě ret těžký nad olovo.
Její Milost kněhyně již ráčí
v nosítkách — — Jak stín se jinak vláči.

(Král kyne dvořanům.)

Výjev devátý.

Panoši otevírají dvéře do kořán. Vchází průvod princeznin: pážata, paní a panny dvorské — ta to i ono nesouc; Smrtka v postavě zdánlivé bekyně o řásném šatě fialovém, ovázaném uzlovitým provazem, s hlavou, vejlem černě zavitou; Touženka jako bílý stín na nosítkách podoby velikého náprstníkového květu zlaté barvy. Dva panoši nesou nad ní široké vějíře palmovité. Doktor Nesvětlo starostlivé tváře. Touženka namáhavě ukazuje rukou k druhému, zadnějšímu oknu, kam ji usazují do bílých kožešin křesla. Sluhové odnášejí nosítka dveřmi na pozadí do chodby.

Touženka:

Kde má družka Snílka, dcera Trudova?

Hofmistr:

K službě Vaší na kyn hotova.

Král (stranou k němu):

Ani kroku sem ta odnož Trudů!
Snění s ní jen vede do záludů.

Touženka:

Dlouho-li já po ní toužit budu?

Jedna dvořka:

Vaše Milost káže —
dojdi pro ni páže!

Hofmistr odchází s pážetem na pozadí, kde mu tiše domlouvá, aby neodcházelo; pročež páže tam zůstane.

Touženka (povstává z křesla a hledí okny ven):

Zpozdila se snad a chvátá již — —

(Se strnulým úžasem k jedné dvořce):

Mne zrak mámí? . . .
Ty rci, co tu zříš?

(Král i hofmistr dávají záporná znamení rukou.)

Dvořka:

Trámce, lešení . . . Snad scholárové mladí
zase na divadlo strojí scenu.

Hofmistr:

Skonšely se primas, rektor s žáky radí,
jakou hru — —

Bekyně (polohlasně):

V níž mistr kat má změnu.

Nesvětlo:

Zdrávo Láskám Vašim rozptýlení,
mysli znavené i pohled zdráv,
ctnost jak vezme mzdu, hřích odsouzení —

Král:

— a ctný Majestát i v křivdě práv.

Touženka (v pochybách):
Nízké lešení a černá sukna;
špalek mohutný tam chlapi valí,
nebesa! ten krví pomokvalý.
(Nesvětlo ji nutí usednouti, domlouvaje jí tiše.)
Král (s polohlasnou vyhrůžkou k ostatním):
Hlavu dolů! kdo jen slovo mukna —
Dvořka (k Toužence):
Kmentový jen šáteček Váš kyne —
Jiná:
A děj zármutný už v konce smavé plyne.
Touženka (chápajíc, s výkřikem k hofmistrovi):
Podlý lháři! Naděje mi zvadla,
z vězení že prchnul Odvaha
a jej chtí tu vésti —
Bekyně (jí nad hlavou temně):
Na stinadla!
(Touženka omdlévá.)
Král (výhrůžně k hofmistrovi):
Kletba zradě!
(K Toužence zoufale):
Dcero neblahá! . . .

Král kyne dvořanům, kteří hofmistra vezmou mezi sebe a odvádějí ku dveřím na pozadí. Za nimi na odchodu k Nesvětlovi

Král:
Svého umění tu pilně dbej
a já zrady vyzvím plán a děj.

Král odchází se všemi dvořany. Dvořka jedna otvírá okno, ale Nesvětlo je ihned zavírá; všecky dvořky kvapí do bývalých komnat princezniných pro léky, Nesvětlo ohledává Toužence tepnu.

Výjev desátý.

Nesvětlo (v rozpacích):
Kde jest pušťadlo? Já pustím žilou.
(K bekyni):
Trvej tu a krop ji vodou živou.
(Na odchodu cituje si reguli lékařství):
Z plícné žíly krev pusť v jarní dobu,
kozí mléko pívej na čtitrobu,
kaž se v lázni houbou třiti,
kdo chce krve kalné zbýti. (Odchází nyní kvapně.)

Výjev jedenáctý.

Smrt kmotřička odhodí závoj bekyně a pohlíží soucitně na Touženku; pak trhá z rostlin v meziokní větvičku, aby jí Touženku do smrti švihla — ale ta se v tom ze mdloby probouzí.

Touženka:
Co tu vidím? Chůvu starou,
bílé vlásky, vlídné vrásky —

vezmi mou si mladost jarou,
mrtva jest, když nemá lásky.

(Usmívá se mdle na Smrtku a rozpíná po ní odevzdaně ramena.)

Smrtka:

Nezkosím tě ratolestí
za ten úsměv! Buď ti štěstí!
Spánek — brat můj bez bolesti.

(Dýchne Toužence na víčka, jež tato opět mdlobně zavírá. Smrtka přehodí opět plachetku bekyně do čela.)

Výjev dvanáctý.

Touženka, bekyně, dvořky a Nesvětlo.

Dvořky (odstrkujíce doktora s lancettou v ruce):

Škoda krůpěje! Vždyť žije, žije!

Nesvětlo:

Mnoho světla! Záclona je skryje. (Zavěšují všecka okna, Nesvětlo staví zástěnu květinových maleb před Touženku.)

(Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Mezi jídlem vypravoval Šebesta, jaké styky kdy měl rod jeho s Malhoticemi, pokud o nich slyšel od svých předků. »Ryčkové nám byli velmi nápomocni a chránili nás v čas robot, na našem statku byli rychtáři, kteří měli nesnadné postavení. Stáli jako ve dvojím ohni. Musili ohlašovati svého břemena a rádi by vyhověli lidem. Malhotice byly dvorem svobodnickým, vždy na nich vládli rozumní a rozšafní lidé, ký div, že se tam rychtáři utíkali o poradu a pomoc. A dostávalo se jim obého. Ryčkové se stavěli za prostředníky mezi vrchnost a robotníky.

Ovšem tehdy ještě Teringel nevládnul v Jedlové. Teprve Artur panství koupil a zcela prostým továrníkem byl, titul hraběcí si potom koupil a statky rozšířil. Praví se, že jeho předek byl pouhým dohlížitelem v továrně a pocházel z dělnické rodiny. Přistěhoval se do Prahy z Němec. Když vlastník továrny náhle zemřel, bohata vdova po něm podala ruku dohlížiteli, jejž za ředitele povýšila. Tu se jmění úžasně rychle množilo, továrna prospívala, až Teringlové uložili kapitál do zdejšího panství a závod prodali.

Tu už toužili po hodnostech a hleděli vymazati z pamětí lidských svůj původ. Ale to jde těžko. Ostatně proč by se styděli za svůj nízký původ? Vyšinuli se svojí pílí a šetrností.«

»Někdo stoupá, jiný klesá,« poznamenal Petr.

»Teringlovi jsme už nerobotovali, tehdy byla ta poroba selského stavu zrušena, ale novopečený pan hrabě nám nedával pokoje. Měli s ním i s nynějším majitelem mnohé spory i soudy. Však jste o tom slyšeli. Teď se to poněkud zastavilo, když se váš pan otec do dvorce přistěhoval a panští poznali, s kým by co měli jednati.«

»Tatínek by nejraději s každým v pokoji žil,« řekla Jana.

»Kdyby to po každé bylo možné; mnohdy nutno se brániti a nepřítele odzbrojiti nebo mu ukázati, že se nebojíme. To se stalo i zde.«

Starostová nutila hosty, aby si brali a jedli.

»Ty ukonči řeč o minulosti,« obrátila se k muži, »a pohovořme si o něčem jiném. Slyšela jsem, že Julie bude přijata do ústavu, v němž se vzdělá přiměřeně — «

»Posud jsme o to nežádali; otec se nerad doprošuje a nejraději by se vlastní silou všeho domohl,« mínila Jana.

»Když takový ústav je, proč byste jeho dobrodiní neužívali? Jiní čerpají z něho a kdo ví, jak to s jejich šlechtictvím vlastně stojí. I tu lidé se chopili podvodu a marnivost mnohých jim je pomocna. Jako u našeho souseda.«

Šebestová sdělovala, jakého vzdělání se dostalo Antonínovi a Kamile.

»I Kláru bychom dali do škol, kdyby měla chuť, ale na té to bude váznouti.« Matka významně se podívala na nejmladší dcerušku.

»Klára se dobře učí,« ozvala se Ryčkova Julie.

»Hleďme, jakou má ochraňkyni!« smála se Kamila. »Už dávno si novou přítelkyni chválí.«

»V takovém přátelství můžeme žíti všichni,« dokládal Šebesta. »Hned jsem si to myslil, jak jste se přistěhovali a jak jsem vás seznal.«

Tak se bavili do večera a odpoledne jim příjemně uplynulo. Už ani Jana nelitovala návštěvy. Kdo ví, přišel-li myslivec do smrčiny. Když se chystali k domovu, Šebestova rodina je vyprovázela. Julie si nesla košík ovoce a Jana něco zabaleného z pečiva, které bylo pro ně připraveno.

Mladí doprovodili hosty až k lesu, rodiče pouze za zahradu.

Jana zvala Šebestovu rodinu do Malhotic. »Ale nemyslete, že to u nás jako ve dvorci; my máme nyní pouze chalupu.«

»Jenom se neponižujte,« bránila Kamila. »Ostatně nechceme navštíviti dvorec, ale vás.«

»Už viděli Malhotice, když se rozešli na pokraji panského lesa. Právě se vraceli střelci s pěknou kořistí, nesli velikého srnce.

»Myslivci ho chystali pro hraběte, dnes právě ho chtěl střeliti, ale srnec odběhl na naši půdu,« vesele oznamovali střelci. »To byl asi poprask, když hrabě zvěděl tu příhodu. Ale co nám do toho!«

Jana vzpomněla na černookého myslivce. Byl asi na blízku, ale ne sám.

Ryček nebyl tak potěšen jako střelci, když mu Petr o tom lovu vypravoval. Nezúčastnil se ho, četl doma, když byl listy napsal a čekal, s jakou se děti navrátí z Běchar.

»To bude opět hněv,« poznamenal, ale brzo zapomněl na srnce, pro kterého některý myslivec nebo hajný celou noc nespal. Ryček byl rád, že se dětem ve statku líbilo. Dávno jim takovou společnost vyhledával. Na samotě nemohou stále býti.

»Vždyť jsem věděl, že jsou Šebestovi řádní lidé a srdečně vás uvítají! Však jim to oplatíme.«

Petr také pověděl, co od starosty slyšel, jakou úlohu hráli Ryčkové za dob roboty.

»To bude zpráva pro Urbana, který si všechno zapisuje! Kdyby nebyl list zapečetěn, připojil bych to k němu.«

»Přijede na prázdniny a povíš mu toto i co ještě uslyšíš,« řekla matka.

»Tak, tak,« přikyvoval Ryček, »čím dále, tím se více dovídáme o svých předcích. Brzo toho bude tolik, že se jim ani nevyrovnáme.«

Rodina nechápala, co otec myslí, že chce navázati činnost na předky, kteří tomu kraji a jeho obyvatelům prokazovali mnoho dobrého. Tím bude i zahlazena nemilá vzpomínka na Stanislava Ryčka a dvě jeho děti: stejně marnotratného Alexandra a blouznivou Maří.

Bylo dlouho rozprávěno o Šebestových, jejich pěkném hospodářství, hodných dětech a všem tom, co Ryčkovi toho dne slyšeli a viděli. Jakoby jiný vzduch zde zavanul, tak styk se starostovic rodinou na všechny účinkoval.

A přátelství ono se ještě přitužovalo, Šebestovi se dostavili do dvorce, byli srdečně vítáni, jenom Jana nebyla hned k nalezení. Vyšla prý si kousek na procházku do lesa. Snad pospíchala hostům naproti, ale nešťastnou náhodou se minuli. Jana přišla, byla poněkud roztržita, ale záhy se vpravila v úkol hostitelky a Kamile oplácela všechno, co jí byla tato před týdnem prokázala. Ale nemohla se pochlubiti takovou zásobou šatů a prádla už přichystaného do výbavy. Ryčkovi musili šetřiti peníze na jiné věci a nemohli tolik vynakládati na zevnějšek svých dětí.

Petr soudruha prováděl kolem dvorce a už také vyzkoumali, kde by se druhý nebo po případě třetí rybníček pěkně vyjímal a mnoho práce nestál.

Mladý Šebesta by byl šel i do mladé smrčiny, ale Petr mávnul rukou: »To není naše.«

Ryček měl z jinochů radost a také v Antonínovi poznával čilého muže. Byl až na svůj věk vyspělý a správně činil o všem úsudky.

Ryček se vyslovil, že by potřeboval ještě trochu polí, aby mohl rozšířiti hospodářství na pár koní a tomuto se jenom věnovati. Bylo mnoho rozmlouváno a uvažováno.

Tyto návštěvy se neopakovaly příliš často, ale přece za několik neděl. Obě rodiny si také vypomáhaly, Klára co den si přiváděla Julii na oběd. Dívka se bránila, poukazovala, že má s sebou chléb, ale musila jíti. I učitelé ji posílali. Na takovém statku není o kus jídla a dítěti aspoň teplá polévka prospěje.

Jednoho dne se do Malhotic vypravil opět Šebesta a vyhledav hospodáře za zahradou, dal se s ním už zde do vážného rozhovoru. Ryček byl překvapen návrhem a nechtěl hned ani vlastnímu sluchu uvěřiti.

Starosta nabízel mu kus pozemku k nájmu za mírný plat, aby mohl svoje hospodářství dle přání rozšířiti.

»Na nás toho je mnoho a odtud do vesnice daleko. Ani nemůžeme všemu věnovati takovou píli, jak toho potřeba vyžaduje. Můj soused před časem tento zadní hon vám prodal, já bych jej ochotně pronajal, kdyby vám bylo libo. Antonín pravil, že jste se o něčem podobném zmiňoval.

»Pravda, řekl jsem, že bych ještě něčeho potřeboval, ale ani mne nenapadlo, že vy byste s takovou nabídkou přišel.«

Ryček byl pohnut, neboť seznával, že by Šebesta i toto pole dobře obstaral, ale že vlastně chce jemu vyhověti.

»Snadno se smluvíme,« pokračoval starosta, »pro mne je pole na škodě od zvěře, vy si je obhájíte.«

Jmenoval výměru i roční nájemné, s kterým byl Ryček úplně spokojen. Teď měl pozemků na menší statek, ovšem nebyly všechny jeho, ale bude na nich hospodařiti. Táhly se od dvorce kolem panských lesů v jedné řadě. Oknem viděl na ně a mohl zvěř kdykoliv odehnati. Nyní se sem už nedostanou panští, nic tu pro ně není ke koupi. I cesta na pozemky je v dobrém stavu.

Ryčkovi byli nuceni přibrati služku a pasáka. Tím se ulehčilo Petrovi a hlavně Janě, že nemusila konati všechny práce sama, i ty nejhrubší a nejtěžší. Nechtěla si nadlehčovati nebo zcela hověti, matku zastupovala u kuchyně, spravovala domácnost a sotva byla hotova, pospíchala rovněž na pole.

Tu se hospodařilo ve větších rozměrech a Ryček uplatnil koňský potah doma, leda že posud domkařům pole oral, klest vozil a jinak pomáhal. Ale formanky se zřekl úplně.

Ryček mohl nyní provozovati honitbu sám u Malhotic, maje tu nejvíce pozemků, ale nečinil tak. Také některé sousedy střelba omrzela, když vždycky z lovu neodnášeli srnce nebo několik zajíců. Jiní vytrvali, ale ke dvorci méně přicházeli. Zdálo se jim, že zdejší zvěř náleží Ryčkovi a měli s lesníky stále půtky.

Jednou prý překročili hranice, podruhé stříleli dle udání hajných do lesa, jindy přetáhli zvěř, což bylo dle mínění myslivců na rose viděti; a tak se obě strany dostávaly k soudu.

To mrzelo Ryčka, sám toho byl příčinou, že se hraběti nenabídnul hon za dřívější cenu, i byl by rád učinil narovnání, aby se zášť nerozkvašovala a honitba nerozevírala více propast, přes niž by byl rád kladl mosty smíru. I vymohl u sousedů svolení vyjednávati s nadlesním stranu Malhotic, kde byla příliš horká půda pro střelce a děly se nejčastější srážky. Nepodložil se, aby nabízel ruku a potom přijal podmínky, jaké by mu lesní správa určovala; jenom tak mimochodem nadhodil, že by nejlépe bylo, aby si hrabě dal svoje pozemky ohraditi.

»Kdyby vaše honitba nezasahovala do panských lesů — « odpovídal nadlesní.

»Tu část si najměte od obce — «

»A byli by ochotni?«

»Myslím, že ano, když se bude jednati na obou stranách umírněně s touhou dosíci pokoje.«

Nadlesní žádal Ryčka za prostředníka. Byl syt těch bojů a pamatoval si výčitky mladého hraběte, že to nemusilo tak da-

leko dojíti, kdyby se dala poškozeným náhrada. Nemohl vyzkoumati, odkud ty a podobné zprávy má, s kým Viktor mluví, že mu směle všechno bez obalu vyloženo. Co možno nejvíce stavěl se mu po bok nebo myslivce mu přiděloval, aby s lidem nepřicházel do styku, ale přece ho neuvarovali. A záleželo jim mnohdy na tom, aby se pravdy nedověděl.

Otec jeho, panující hrabě Teringel, byl jinší, ten jenom se svými úředníky jednal, jim důvěřoval a na ně se obracel. Jindy také býval přístupnější, mezi lid vycházel, ale nyní všechen styk ponechával lidem podřízeným. Trpěl pakostnicí, byl nevrlý, málo vycházel a jenom lpěl na svém bohatství.

I ješitnost ho opouštěla a teď by ani za titul neplatil na všech stranách veliké částky peněz. Do Jedliny nikdo téměř ze sousedních velkostatkářů nepřijížděl od té doby, kdy hrabě ovdověl a životu samotářskému se oddal.

Nadlesní počal vyjednávati a dosáhl smíru. Část byla hraběti pronajata a hned se stavěla obora v tu stranu, kde se lesy dotýkaly selských pozemků, a to především Malhotic. Rolníkům zůstalo ještě dosti a teď si mohl každý hospodařiti a zvěře vydržovati, jak mnoho mu bylo libo.

Nejvíce se z toho radoval Karel Ryček. Jemu se nyní nedála škoda a také drůbež jeho nemohla dobíhati do lesa. Žádal dělníky, aby u dvorce dělaly ohradu co nejhustší a sám také větší otvory proplétal vrbovím.

Petr se jenom usmíval. Věděl, že i nyní aspoň zajíc proběhne a jemu se dostane. Posud v sobě neudusil touhu po zvěři a střeleckou náklonnost. Ovšem musil si počínati opatrně, aby o tom nezvěděl otec.

Lesy byly jako uzavřeny a jenom veřejné cesty a stezky zůstávaly. Ovšem byly opatřeny vraty nebo se chodilo přes hradby po schodech.

Tomu se naučila Jana, neboť ji posud lákaly smrčiny k procházkám a schůzkám. Také do Běchar docházela ke starostovům, kde k ní a ke všem ze dvorce měli vždycky plno laskavosti a vlídnosti.

Jednou vracejíc se od pohraničního kamene potkala Krasíka. Bral se odněkud pomalým krokem a na Janu pohleděl nějak významně. Aby ji tak viděl procházeti se s myslivcem!

Chalupník pozdravil, nazvédl čepici a bral se dále. Do dvorce mnohdy přicházel a zvláště s Urbanem vedl rozhovory. Student přilnul k synu onoho starce, který mu tolik o dvorci a jeho obyvatelích pověděl. Ještě nyní Urban čerpal z vědomostí, jež měl mladý hospodář od otce. Ryčkové posud lnuli k sousedům na samotě, třeba už měli přátele v Běcharech a dále v okolí, kam pověst o nich pronikla. Dvorští jim orali pole a sváželi úrodu. Také jim Ryček radil, kdykoliv kdo potřeboval a k němu se utekl. Mnohdy dělal prostředníka a smírce, neboť obyvatelé samot více na sebe nevraží a sebe navzájem souží, než sousedé v dědinách.

Kdykoliv Ryček o takové rozepři slyšel, hleděl rozvaděné usmířiti. »To by tak scházelo, abychom se pronásledovali! Jsme

na sebe odkázáni a nestačilo by nám, že se musíme brániti mocnějším?«

A sousedé poslechli Ryčka spíše než adjunkta u soudu, kde dříve hledávali útočiště, kdykoliv se jim zdálo, že byla čest jejich pochroumána. Báli se pohněvati si Ryčka a pravidelně se jeho prostřednictvím smířili a shodli.

Dříve ho volal starý Krasík na pomoc a všechno mu vypovídal, teď tu úlohu na sebe bral syn jeho František. Už se tak nějak do dvorce stočil, aby o tom sousedé neveděli a Ryček předem poznal, na čí straně je vina. Tomuto se potom o mnoho snadněji rozsuzovalo.

V zimě putovala mnohá kniha ze dvorce ke Krasíkovi, kde se odbývaly večerní besedy a Ondřej předčítal dračkám. Však také chodil do Malhotic a měl seznam přečtěných knih, aby se nezmýlil a nedostalo se mu posměchu, kdyby znovu četl, co už tu bylo. Ondřej se dobře znal s Petrem a s ním také provedl některou věc, o níž nesměli ani ve dvorci ani v chalupě věděti. Týkalo se to některého zajíce, o němž potom pravili, že ho našli a že nejspíše byl den před tím postřelen.

Ondřej byl Petrovým pomocníkem, rozuměli si a vždycky se shledali, když bylo něco provésti. Sotva Petr vyšel, už byl u něho soudruh a vyřizoval, co vypozoroval.

»Ale o tom nesmí nikdo věděti,« nakazoval mladý Ryček.

»Jakoby kámen do propasti hodil. Já také nesmím znepokojovati lesníky. Kdyby o tom otec zvěděl, bylo by zle.«

Oba junáci potom ztratili se v těch místech, kde přece zvěř vyrážela na pole nedbajíc, že v úkrytu čeká ošemetná smička nebo střelec číhá s puškou, z níž vycházejí smrtonosné rány.

IX.

Když Urban nějakou dobu doma již pobyl a po pilných studiích si odpočinul, opět vycházel ze dvorce, aby se s lidmi stýkal a s nimi hovory zaváděl. Zase ho to táhlo ke Krasíkovi, ač už několikrát se na hrobě staříkově tráva zazelenala. Ani nebylo třeba učiniti si známost s nynějším hospodářem, Krasík mu sám vyšel vstříc, jej vítal do krajiny a rozmluvu zaváděl.

Bavili se o rozličných věcech a chalupník na divné osoby a předměty zaváděl řeč. Vyličoval mu, že nyní zásluhou Ryčkovou panuje v Běcharech pokoj, ten že nebyl delší dobu ani tou ani onou stranou valně porušen, ale že nutno vždycky bdíti, neboť krahujec sletí k zemi, když se toho nejméně nadějeme. Nynější pokoj zdá prý se mu dusnem před bouří.

Urban pozoroval, že mu chce Krasík něco sděliti, ale že obchází a dlouhý přednáší úvod. Rozpakuje se povědíti, co má na mysli, ač by tak rád učinil. Jinoch se zalekl a ubezpečiv se o jistotě, přímo se prostého a upřímného toho muže zeptal.

»Nerad se o tom, mladý pane, zmiňuji, ale myslím, že bude lépe, zvíte-li o tom. Jednejte dle nejlepšího vědomí. Buď to sdělte panu otci nebo ponechejte tomu volný průchod.«

»Hořím zvědavostí.«

Urban netoužil tak po zprávách z minulosti z úst Krasíkových, jako nyní po tom, co hrozilo jeho rodu. Zrak mu hořel, líce zčervenaly a hlas se třásl.

»Poslouchám — «

A Krasík nehledanými slovy vypovídal, čeho nemohl u sebe snésti. Řeč jeho měla účinek. Urban vrtěl hlavou, svíral ruku a cukal svaly v obličeji. Opravdu to byla zpráva neočekávaná a vzrušující. Jinoch posléze hlavu sklonil a zamyslil se.

Krasík dávno umlknul, když se byl ještě jednou omluvil, že to nemyslí zle a nejraději by všechno u sebe ponechal.

»Tak se otec staral napraviti pověst, která o rodě našem, vlastně o několika málo členech jeho kolovala a zatím už se mluví znovu — «

Urban přímo zabědoval.

»Myslím, že já byl pouze všeho svědkem. O ničem jsem posud neslyšel a ani doma nevypravoval, co právě jenom vám povídám. Nebude snad tak zle — «

Urban zatřásl hlavou.

»Bude to rána pro otce a matku — «

»Tedy nebudete mlčeti?«

»Nemohu; vina by spolu na mne padla. Děkuji vám za sdělení a účast s naší rodinou.«

»Já i otec můj s větší radostí jsme vypravovali něco veselého. Však to bude zase. Tedy na mne se nehoršte — «

»Bůh uchovej!«

Urban se vracel k domovu s těžkou hlavou. Také vyhledával slova na úvod, aby otce nepřekvapil. Chtěl by ho ušetřiti, ale zde se musí rázně jednati, tady třeba postaviti hráz, dříve než bude pozdě. Jaká se to snese bouře do tichého života, jaká to bude rána pro otce, jemuž blaho dítek a celého rodu tolik na srdci leželo!

Urban otálel den, ale potom vyhledal otce o samotě a povídal, co slyšel.

Ryček rovněž byl překvapen a zarmoucen. Ani slova nepromluvil za celou obžalobu, jenom hlavu klonil a čelo si přetíral. Zdálo se, že mu přibývá vráska. Urban právě před prázdninami maturoval, otec s ním jednal jako s dospělým.

»Co to jenom Janu napadlo, s mladým hrabětem si udělati známost a scházeti se s ním! Kam dala rozum?«

»Syn našeho nepřítele — « připojoval Urban.

Ryček mávnul rukou.

»Láska nedělá takových rozdílů a nehledí na podobné překážky. Ale přece někdy musilo ji napadnouti, zdaž to myslí hrabě upřímně, zdaž si ji může vziti za manželku.«

»Rodem by se mu úplně vyrovnala, vždyť pochází ze staré rodiny rytířské,« ne bez chlouby pronesl Urban.

»Ale hrabě pro syna bude hledati nejenom šlechtičnu, ale i peníze, které jsou u něho nade všechno. Tak mne napadá, aby to všechno schválně nastrojil a tak nás trestal, že jsme se tu v sousedství jeho usadili a některý plán mu pokazili. Nebo snad ani o ničem neví a všeho příčinou nerozvážnost mladého hra-

běte. Tak se mně to v hlavě točí, že ani nevím, na čem bych se ustálil!«

Ryček vzal hlavu do obou rukou a chvíli setrval v hlubokém mlčení. »Slyšel jsi o tetě, kterou jsme Maří nazývali? Pravda, vždyť se jako dítě i na ni pamatuješ. Bojím se, aby Janu nestihl osud nešťastné tety. Však mi již rozumíš.«

Urban kynul hlavou a rázem ožilo v mysli jeho, co slyšel od Krasíka o nebohé tetě, která se na smyslech pominula. Také věděl, kdo toho byl původcem. A Jana je na téže stopě.

»Co dělati, co dělati?« uvažoval Ryček. »Tu nutno počínati si s největší opatrností. Těžce bude se loučiti Jana se svým snem, je-li opravdu do hraběte zamilována.«

»Otče, sám promluvím se sestrou,« nabízel se Urban. »Snad se mně podaří přesvědčiti ji o nesmyslném jednání a přivésti ji na jinou cestu.«

»Učiň tak, synu, ale užij všech prostředků opatrnosti. Já se postarám o to, by hrabě už nikdy nepletl hlavu nezkušené dívce.«

»Ty chceš jeti do Jedlové?«

»Musím. Nikdy bych za jinou příčinou nepřekročil prahu toho zámku, ale čeho se neodváží otec pro dítě svoje? Bude to nemilá cesta, plná sebezapírání, bude to divné setkání s mužem, který drží náš statek, ale musím, a to co nejdříve. Jana nesmí se už nikdy setkati s hrabětem.«

»To se také nestane; dám pozor. Nevím, jak by to dopadlo, kdybychom spolu stáli vstříc obličejem. Karel by ho vyzval na souboj a střílel by se s ním.«

Ryček vrtěl hlavou. »K vůli mladému hraběti nepoteče naše krev, to se jinak srovná; jenom aby Jana všechno snesla rozumně a nečekal ji osud nebohé tety!«

Tvář Ryčkova jevila velikou sklíčenost. Nenadál se, že mu i na té straně vznikne taková nesnáz. Což se dost nenapracoval, nenastřádal, aby napravil poněkud chybu otcovu? Bude se snad opakovati i v rodině jeho ono neštěstí, které stihlo sestru jeho? O to se nestaral, jak zamezí další styky mladého kavalíra s domem jeho, ale bál se o Janu, milovanou dceru svoji. Znal její citlivost, její jemnou duši, která bude jistě velice raněna.

Teď vděčně hleděl na Urbana, který chtěl býti sestře poslem neblahým, ale připovídal, že i nakape balsámu na ránu, která se sdělením o krocích otcových otevře. »Tedy mírně a obezřetně,« napomínal ještě jednou hlavou potřásaje.

»Však znám sestru a dám pozor,« řekl Urban.

Ryček zavolal Petra a kázal mu zapřáhnouti do starého rodinného kočáru. Syn otevíral udiveně oči. »Kam pojedeme?« tázal se.

»Však uvidíš!« mávnul rukou Ryček a odcházel do komory, aby se svátečně ustrojil.

Jenom Julie byla doma, matka s Janou odešla do dědiny, což se otci právě hodilo, aby ušel rozličným dotazům. Julie vyzvídala na Petrovi, ale ten nevěděl. — Ani Urban nebyl k nalezení.

»Nejspíše pojedeme do Ousušic,« řekl Petr sestře, aby ji upokojil. Také vzal na sebe lepší šat a už vytahoval kočár se znakem rytířů z Malhotic. Nedávno povoz nabarvil a nalakoval. Ještě přetřel koně a chtěl vázati seno ke krmení, když Ryček vystoupil na práh. Vypadal velmi slušně. Jenom tvář měl bledou a čelo nějak vraštil. Měl pěkný šat bělavé barvy, vysoký klobouk, na krku černou tenkou vázanku, řetízek si ještě připínal k vestě a oprašoval se.

»Tatínku, vezmi mne s sebou,« prosila Julie.

»Dnes nemůžeš, miláčku; až podruhé,« odpovídal Ryček. »Zůstaneš doma. Co nevidět se vrátí Urban a něco ti přečte.«

Julie uposlechla ráda, vědouc, že by ji otec vzal, kdyby to bylo možné. Poodstoupila a dívala se, jak Petr koně vyvádí a poplacuje. Hleděl si jich, měli jiskru a vyrovnali se panským.

»Obrok necháš doma; do večera se vrátíme,« řekl Ryček a sám pomáhal zapřahati.

Už vyjížděli, když Urban přicházel ze zahrady na dvůr. Julie k němu pospíchala, aby pověděla, že otec tak náhle se vydává na cestu.

Když se povoz dostal k rozcestí, Petr obrátiv se do zadu ptal se: »Kam pojedeme?«

»Do Jedlové!« nařizoval Ryček, vytrhnuv se z myšlenek.

»Do zámku?« tázal se ještě syn.

»Ano, do zámku. Nemusíš pospíchati.«

Ale Petr jel zostra pustiv koním uzdy. Nemohl pochopiti, proč otec jede k hraběti. Jistě zase běží o záležitosti obecní. Ale to by se vydal k řediteli nebo nadlesnímu, kteří správu panství vedli, jeden lesy a druhý dvory, jakož i vrchní dozor maje na starosti.

Petr ještě jednou ohlédl se po otci. Nějak sklíčený seděl ve voze a do kouta se choulil. Nepozoroval okolní přírody, jak jindy bylo u něho v obyčeji. Na něco myslil, dokonce i k sobě mluvil a rukama rozkládal. Cosi vážného leželo mu na mysli.

Petr za krátko vjížděl do brány staré zámecké budovy a svižně zatočil se kolem kašny.

Vrátný rovně pospíchal za ním, až mu šosy dlouhého kabátu odletovaly.

»Nemýlíš se, ty mládenče?« volal starostlivě.

Ale tu se už otevřela zasklená dvířka a vystoupil z nich Karel Ryček.

»Jest pan hrabě Teringel doma?« zeptal se krátce.

»To není mojí věcí, to ví komorník; odsekl vrátný, který Ryčka považoval za nějakého obchodníka, který by rád koupil kus paseky. »Snad byste se mohl obrátiti do důchodu — «

Ryček zavrtěv hlavou šel k průčelí zámku. Zde už stál komorník, který měl na sobě více červené než šedé látky a právě si uhlazoval na tvářích vousy. Také tomu se nezdal Ryček velkým pánem, proto se ani neuklonil, ale vyzývavě hleděl na příchozího.

»Ohlaste mne u pana hraběte Teringla,« řekl Ryček krátce a úsečně.

»Nevím, koho mám ohlásiti,« děl komorník nedbale.

»Ryček rytíř z Malhotic.«

Ta odpověď účinkovala na muže, když slyšel titul. Považoval teprve barona za řádného člověka.

»Prosím, navštívenku.«

»Budete si to snad pamatovati; jméno Ryčkovo není zde jako v sousedství neznámo.«

Komorník odešel a Ryček zatím hleděl do skupiny pušek, revolverů, nožíků, brašen na železné rohatině. Byla tu zbraň stará i nová, aby střelci, odcházející na hony, mohli si vybrati. Ryčkovi projelo hlavou, kterou to puškou střílel jeho otec jako host, když se připravoval o svůj dvorec a za čest si pokládal, že smí se panských honů zúčastniti.

»Můžete jíti nahoru,« oznamoval komorník na nejvyšším stupni kobercem krytých schodů.

Ryček kráčel vážně vedle sluhy, který se bral za ním a otevíral dveře. Posléze jenom rozhrnul těžké záclony a poodstoupiv řekl: »Račte — «

Karel Ryček vešel do velikého pokoje, do něhož padalo světlo dvěma okny ze zahrady. Nevšímal si obrazů na tapetových stěnách, mnohoramenného lustru, šedě natřeného masivního nábytku, koberců, stolů s knihami, krbu z bílého mramoru a jiných věcí, jimiž boháč může si svoje obydlí vyzdobiti k pohodlí i okrase; zrak Ryčkův nejdříve padl na drobnou postavu ustaralého muže, který nemnoho měl k šedesátce, jehož hlava byla bílá i skromný vous na bradě. Vypadal ve světlém lehkém šatě mezi tím přepychem jako větší loutka. Ale čelo jeho bylo vysoké a tvář zračila myslícího člověka.

Ryček znal Teringla, jak statně vypadal před lety, jak pěkně seděl na koni a střílel po lesích. Nyní se velice změnil. Sotva by ho poznal, kdyby ty šedé oči neupomínaly ho na toho muže, s nímž měl kdysi co jednati a na kterýžto výstup nemohl nikdy zapomenouti.

Hrabě Teringel postoupil vstříc Ryčkovi a nepohnuv ani svalem v obličeji a nepodav příchozímu pravice, tázal se suše: »Přejete si, pane sousede?«

Při posledním slově zdálo se, že úsměv přeletěl tvář, která nepřipomínala šlechtice, ale peněžníka.

»Musím hned předem pana hraběte upozorniti, že to bude delší jednání a že běží o věc rodinnou.«

Teringel pokynul na křeslo, aby host usednul a také sám si sedl. Tvář jeho opět nabyla nehybnosti. Jenom oči divně svítily.

(Pokračování.)

Z básní Jana Karníka.

DÍTĚ NAD KNIHOU.

Jak žhavé zlato sluneční záře
plavé mu kudrnky líbá,
rozoumek procit', vyzírá z tváře,
nad knihou hošík se shýbá.

Plamének bystře zahořel v oku,
v duši se zvědavost vzňala,
ten malý mudrc v sedmém je roku,
k letu již křídla se vzpjala!

Na břehu řeky šumící sedí,
nožkou hrá v pěnivém toku,
za krátkou chvilku, v touze kam hledí,
pustí se v bujarém skoku.

V života proudu smavém i dravém
po pás se broditi chystá — —
Chraň mi ho nebe před zrádným splavem,
kde číhá záhuba jistá!

JARNÍ JITRO.

Zazpíval kohout na dvoře,
myšky hned ztichly v komoře,
sluněčko vlasy si češe!
S korunou zlatou vyskočí,
polibí stráně, úbočí
a v rose jiskerky křeše.

Vstávají drobní naháči,
chopí se mléka v krajáči,
chutná i půjde jim k duhu, —
že bude krásný, slunný den,
vyběhnou záhy bosko ven,
skotačit v rozkvětlém luhu.

Půjdu Tou vábnou cestou též,
kudy mne, hochu, povedeš,
s dětmi se veselit budu,
děkovat Bohu za jarní den,
za vonný vzduch, jenž prozářen,
obalil jahodím hrudu.

Pavouci, lezte z doupat svých,
papíru stohy vystlaných,
odložte plesnivé masky,
větrejte ducha sklepení,
otevřte oči zeleni,
jež skryla ornice vrásky!

Být já dnes této země král,
morousům všem bych rozkaz dal,
na Božím slunku se hřáti,
opustit lidské opice,
poslouchat jenom pěnice,
skřivanům poklonu vzdáti!

Valná hromada Tiskové Ligy

konána byla 18. března t. r. za předsednictví Dr. Rud. Horského. — Zemřelým členům: biskupu Dru. Martinu Říhovi a říd. učiteli Jos. Flekáčkovi věnována byla pohrobní vzpomínka a vzdána byla jim úcta povstáním. — Jednatel farář Vl. Hálek četl protokol předešlé schůze a probíral na to obšírnou jednatelskou zprávu, kterou dole podáváme. — Účetní zprávu podával pokladník Tiskové Ligy, red. Tom. Škrdle. R. 1906 bylo příjmů 6532 K 33 h., vydání bylo 5902 K 68 h., i zbývá čistého jmění 629 K 65 h. — Účty, an jeden revisor Jos. Flekáček zemřel, revidoval pouze c. k. pošt. pokladník Karel Ulrich a ten je podepsal slovy: účty ve vzorném pořádku nalezeny. Valná hromada udělila pokladníku absolutorium. — Pokladník uvedl, že bylo na konci roku 1906 údů: zakládajících 106, přispívajících 6 a dobrodinců 360. Na skladě má Liga hojně jmění: a) ve třech vlastních brožurách, b) ve třech ročnících »Obrany víry« a »Husitství ve světle pravdy.« — Při volbách byli zvoleni: za předsedu: Dr. Rudolf Horský. do výboru Vl. Hálek, Tom. Roháček, Tomáš Škrdle a P. Karel Toman. Za náhradníky: Tom. Jos. Jiroušek a Aug. Krčmář. — Přijat byl návrh, aby Dru. Jul. Nejedlému zasláno bylo blahopřání k jeho papežskému vyznamenání.

Jednatelská zpráva, kterou přednesl jednatel Vlastimil Hálek.

Boj pravdy se lží náleží k nejmohutnějším a nejzávažnějším zjevům v dějinách lidstva. Ačkoli se odehrával ve všech dobách, jeví se zvlášť v naší době na bojišti tisku. A poněvadž představitelem pravdy od vtělení Syna Božího jest katol. církev, vrhá se nepřítel, »otec lží«, tiskem na ni a její učení, aby je — zničil. Za tmavé noci pracuje tisíce hlav všech národů a zemí na tisku lži. Mnozí státníci klečí před ním na kolenou, vyssávači lidu přinášejí mu dary, učenci píší v jeho žoldu celou noc, aby přetvořili pravdu v lež, básníci a umělci se mu za peníze koří, ovinujíce všecky nepravosti nymbem genia. Elektrické jiskry z celého světa snášejí tyto lži od zpravodajů, sta lidí je vlévá v kov. Otáčejí se tiskací stroje, řinčí jejich kola, aby za chvilku tisíce výtisků se rozlétlo po dráhách do širošírého světa jakoby v boj proti všudypřítomnosti Boží. Není města a vesnice, kam by tento tisk nevnikl. A čím sytí z největší části tento tisk ducha lidí? Lží, pomluvou všeho náboženského a mravného.

Není učení katolického náboženství, na něž lživý tisk by se byl nevyřítil, není světce v církvi, jenž by jím nebyl posmíván, není zbožného obyčeje ani modlitby, na něž by nebyl vržen

kámen potupy, není žádného základu mravnosti, proti němuž by zvrhlý tisk nebyl bojoval.

Což záleží tomuto prolhanému tisku na mučednictví papežů, největších biskupů a kněží, kterým tito upevňovali kdysi základy kultury a civilisace? Čím jsou mu oběti mnichů, kteří káceli pralesy a činí zemi způsobilou k obývání? Čím jest mu práce misionářů v pouštích Afriky a Asie vlastní krví zbrocená? Čím jest tomuto ničemnému tisku obětavé, vysilující působení kněze ve škole, u lože nemocných? Čím jest mu hrdinská oběť milosrdných sester u nevyléčitelných nemocných, rakovin a moru, u málomocných v Malace, v nemocnicích, na bojištích, žalářích, polepšovnách, nalezincích uprostřed těch, které svět odkopl a ze svého středu vyvrhl?

Co pak záleží tomuto židovsko-zednářskému tisku na nezměrných zásluhách církve o vědu, založení universit a škol, na zásluhách o umění? Čím jest mu mír a blaho, útěcha a radost, které katolické náboženství vlilo do srdcí milionů? Jakou cenu mají u něho ctnosti: čistota, věrnost, poctivost a pravda, kterým církev lidstvo vyučila? Čím jest mu to vše? Obrovskou látkou k posměchu, potupě, lži, nenávisti a k boji.

Svatý Otec v Římě líčen jest tu tiskem jako nepřítel lidstva, přísné řády a skutky sebezapírání a křesťanské lásky jako sídla lenosti a rozkoše. K andělům se přibližující řeholnice jsou pohazovány blátem lží, celé katolické náboženství vyličuje se jako snůška hloupostí, nemravností a pokrytectví. Ano, tak daleko přivedlo to dvacáté století, že proti tomuto hanebnému tisku musily býti zakládány zvláštní spolky na obranu a uhájení cti kněží a náboženství — Tisk. Ligy: vlastní vina to moderní doby v dějinách.

Než tento tisk neubíjí jen náboženství, ale zašlapuje vše, co s ním i souvisí, co z něho prýští, byť to bylo sebe vznešenější, sebe užitečnější a sebe duchaplnější. A katolíci bohužel tento tisk, který všemu křesťanskému lidu vypovědělo válku, jenž uštvává každý křesťanský podnik, který si obral zničení křesťanství za cíl, podporují, předplácejí a čtou.

Proti tomuto jedu prolhaného tisku bojuje Liga naše již po 11 roků s mečem pravdy a s kopím spravedlnosti. Stojí za námi opět rok práce, a jest nám dnes valné hromadě podati přehled činnosti za uplynulých 365 dnů.

Též minulý rok znovu podal důkaz, že Tisková Liga pro duchovenstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jest smutnou nutností.

Jestliže kulturní boj v Rakousku nevykazuje onen stupeň všeobecnosti a zevnějšího výsledku jako v jiných zemích, především pak v nešťastné Francii, není přes to méně nebezpečným a politování hodným ve svojí úpornosti a vytrvalosti. Kulturní boj také i v Rakousku vstoupil do permanence.

Čeho tedy nedocílilo surové, brutální hnutí »Pryč od Říma«, má býti nyní jinými cestami dosaženo. Nejnovější fáse připlazujícího se rakouského kulturního boje jsou »Boj o školu a o manželství«. Že v tomto boji především duchovenstvo, a to ona část jeho, jež svým povoláním v duch. správě stojí uprostřed veřej-

ného života, jest napadáno pomluvou, posměchem, nenávistí a výpady nejzatvrzelejší animosity, jest jako vždy i nyní smutnou pravdou. Prorocká slova: »Jestliže mne pronásledovali, budou i vás pronásledovati,« docházejí tu zase svého potvrzení.

A přece nedbá duchovenstvo na tento příboj lží a pomluv, ale statečně povstává k obraně cti své, cti náboženství a k obhájení pilířů křesťanského života: školy a manželství. Či mají strpěti duchovní vůdcové 20 milionů katolíků v Rakousku, aby snad nejdražší poklad katol. rodičů — dítky — nesměly se ve škole již pomodliti ani Otče náš a poznamenati se svatým křížem? Mají mlčeti k tomu, aby svátostné manželství kleslo k životu němé tváře? Nikoli! Proti těmto litým saním, jež zaryly své spáry do těla katol. lidu, vedla celý minulý rok a povede Liga boj až do krajnosti.

Liga nejprve želí letošního roku ztráty svého příznivce J. Ex. ndp. biskupa Budějovického dra. Říhy, horlivého dále svého spolupracovníka p. říd. učitele Jos. Flekáčka, apologety a katol. publicisty P. Jiřího Freunda Css. R. a příznivců Vojtěcha Polaneckého, faráře v Poříčanech a vikáře J. Berana v Král. Dvoře. R. i. p.

Z přednášek konal na sjezdu »Vlasti« v Jindř. Hradci jednatel: »Tisk a idey pravdy, dobra a krásna«, v semináři v Praze a Budějovicích: »Kterak lze používati knězi pomoci Tiskové Ligy«, místopředseda Tomáš Škrdle v Praze »O politické situaci po uskutečnění všeob. hlasovacího práva«, tajemník Ligy p. T. J. Jiroušek v Praze »O důležitosti kalendářního tisku«, člen výboru p. T. Roháček v Praze na thema: »Není víry, proto nastává všude úpadek.«

Z projevů, které Liga učinila během roku, zmiňuji dík vyslovený katol. voličům na Moravě za neohroženost a vytrvalost při posledních volbách. Liga vyzvala pracovníky v katolických organisacích, aby měli zřetel vedle přednášek k šíření brožur, časopisů a vůbec tisku mezi lidem, poněvadž bez katol. tisku není organisační práce vydatná. Uvítala apologetickou revui pro intelligenci »Bonifatius-Korrespondenz«, kterou počal vydávati spolek sv. Bonifáce a projevila uznání časopisu »Sv. Vojtěch« za blahodárné hájení katol. víry. Vzdala dík brněnskému »Hlasu«, jenž věnuje velikou pozornost napadání kněží a zjistil sám již přemnohé lži. Liga doporučovala zakládající se »Piův tiskový spolek«, přejíc mu zdaru.

V boji proti »Volné škole« předsevzala Liga soustavnou akci k obhájení náboženských zájmů ve škole, sebrala značný počet petic pro výklad náboženských cvičení školní mládeže ve smyslu prováděcích nařízení české zemské školní rady, přičinila se o šíření letáků Jednoty českého katol. učitelstva, o vytisknutí pastýřského listu J. Em. ndp. kardinála Pražského proti volné škole v »Hlasech Svatováclavských« a jiné jeho rozšíření. Liga odsoudila nespravedlivé projevy učitelských Budčí, jakoby duchovenstvo hájíc náboženství ve škole, štvalo lid proti učitelstvu, naopak zdůraznila, že si kněží váží učitelů náboženskomravně ve škole působících. Projevila pak politování nad t. zv. pasivní

resistencí pokrokářského učitelstva při dozoru na mládež v kostele. Pracovala proti protestantským snahám ovládnouti naše školství a proti vábení školních žáků do tělocvičných jednot s tendencí politickou.

Liga vzdala pak díky J. Em. ndp. Leonu kardinálu Skrbenskému za krásný pastýřský list »O hlubokém významu náboženství pro školu« a protestovala proti urážlivému letáku »Volné školy«. J. Em. nejdůstojnější pan kardinál poctil Ligu krásným děkujícím listem za tyto projevy. Též zaslala městské radě Vídeňské díky za neohroženou obranu katol. náboženství ve škole.

Liga odsoudila útoky na čest p. JUDra. Julia Nejedlého v »Času« a »Právu Lidu« za to, že se ujal jako právní zástupce napadených katechetů prof. Masarykem. Pracujíc proti veškeré pornografii, vystoupila Liga proti nemravným obrázkovým francouzským časopisům v kavárnách, proti novému šíření nakladatelstvím B. Kočího díla »Krása ženského těla« a projevila vděčné uznání J. O. p. Vojtěchu hr. Schönbornovi za přednášku na Žofíně »O povznesení mravnosti ve veřejném životě.«

Na obranu svátostného manželství obstarala Liga petiční tiskopisy a sebráno bylo jejím prostřednictvím k 50.000 podpisů.

Proti odpadlickému hnutí k »bez vyznání«, zahájenému soc. demokracií, učiněny byly obranné kroky. K volbám předplatila Liga 20 výtisků »Našich Listů«, na Moravu a do Slezska 20 ročníků letošní Vlasti, koupila za 100 K katolických kalendářů a rozdala 30 čísel »Obrany víry« a »Husitství ve světle pravdy«, roč. I.—III., rozeslala tedy celkem 180 ročníků těchto svých časopisů. Odsoudila řeč faráře J. Vacka z Božejova, kterou poškodil katol. organisaci v Čechách.

Kritickému rozboru se stanoviska katol. náboženství podrobeny byly v Lize tyto spisy: K. Pospíšila »Co schází naší škole«, odpadl. protest. spisek »Zkouška pokušením«, »Morálka bez Boha«, »Nebojte se pekla«, »Falešní svatí«, protest. pamflet »Zrcadlo klerikální činnosti«, Mesnila »Volné manželství«, protest. spisek »Sv. Vojtěch a my«. Odsouzeny byly potupné feuilletony o životě kněží v »Právu Lidu«, žerty v nových »Humoristických Listech« o náboženství. Rázné odpovědi byly dány na články »Osvěty Lidu«, »Času«, »Česk. Učitele«, »Přehledu«, Nového Jihočeského Dělníka«, »Krameria«, »Moravsko-Slezské revue«, »Ženského Obzoru«.

Liga darovala do nově zřízené katolické půjčovny knih v Praze všecky své brožury a časopisy spolu i do každé knihovny založené Spolkem na zakládání katolických knihoven v Čechách a na Moravě, taktéž věnuje je každému novému členu »Vlasti«, čímž se její tisk velice šíří.

Nově vydá Liga brožury o Komenském z povolaného péra dra. K. L. Řeháka.

Liga podporovala světovou Centrálu Lig ročním příspěvkem 72 K a obstarávala překlad jejich zpráv pro »Naše Listy«. Během roku 1906 vydala Liga III. ročník »Obrany víry« s prací »Bílé světlo v pravém světle«, a III. ročník Husitství ve světle pravdy« s pracemi »Mistr Jan Hus a jeho doba«, »Čtyři historické nepravdy

o Husovi«, v ročníku IV. »Vstal Ježíš Kristus z mrtvých«, »Coelibát katol. duchovenstva«, »Glossy ke studiu doby Husovy.«

Liga poskytovala radu a pomoc duchovenstvu všech 7 diecésí, též i laikům. Každý napadený kněz obdržel výstřižek z časopisu s udáním čísla, data a redakce, spolu s poučením, jak by si v obraně a v zaslání opravy měl vésti. Že v mnohých případech se při tom vyvinula rozsáhlá korespondence mezi Ligou a napadeným, jest samozřejmo. Oprav napadených kněží, klášterů a katol. laiků, k nimž byly redakce donuceny, otisknuto na padesát.

Liga byla v minulém roce nápomocna právním zástupcem a hmotnou podporou více kněžím v soudních přeličeních na obhájení jejich cti. Byly to vesměs případy zásadní a velmi důležité. Dále vypracovali Ligisté přes 3000 obranných lokálek do časopisů a přes 50 delších úvodních článků do »Našich Listů«. Ligisté pracovali v duchu slov básníkových: »Pravda nezná ustoupiti zlobě, kdo jí laje, ten ji zastává, ke cti jen jí slova rouhavá, blud a šalba ku ozdobě.«

Čteno bylo přes 30 nepřátelských časopisů, rozesláno bylo 900 výstřižků napadeným kněžím.

Schůzí výborových konáno bylo osm s obsáhlým programem. Vedle nich spočívala práce Ligy ve velké korespondenci s duchovenstvem, katol. žurnalistikou a katol. spolky.

I na dále budeme brániti víru svatou a svoji duchovenskou čest vytrvale, zákonnými prostředky. Jsmeť to povinni církvi, které sloužíme, stavu, ku kterému náležíme, a věřícímu lidu, který na nás hledí. Sílí nás v tom slova nejdůstojnějšího arcipastýře nedávno k Lize pronesená: »Prosím Boha, aby zásluhy všem hojně odměnil, a přeji, aby Tisková Liga vzkvétala vždy více a více!«

Nedbejme pomluv, nedbejme záští nepřátel, nedbejme útoků nenávisti jména katolického! Liga nepopustí a nedopustí, aby naše česká vlast zarostla trním a hložím nevěry, všecek život náboženský i národní dusící. Čím prudší útoky jsou proti katolické věci, tím větší budiž naše horlivost, náš zápal a naše nadšení pro víru naši. Končím s básníkem: »Co zmůže zloba, bludů temný mrak? Či možno vzepřít Božímu se slovu? Ne! Národ náš ten volat neustane: Dědictví otců zachovej nám, Pane!«

Předseda poděkoval jednateli za jeho krásnou výroční zprávu a vůbec za jeho neobyčejnou horlivost pro Tiskovou ligu.

Výbor Tiskové ligy konal první schůzi za předsednictví Dr. Rud. Horského, — Zvoleni byli: za místopředsedu a pokladníka red. Tom. Škrdle, za jednatele far. Vl. Hálek. — Čten byl přípis far. Dr. Karla Lva Řeháka. Tisková Liga ho žádala, aby časem sepsal životopisy vrstevníků Husových, vynikajících husitů i katolíků. Pan farář úkol ten na sebe přijímá a slibuje, že jej bude hledět dle možnosti splniti. Dopis jeho přijat s radostí na vědomí.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCSL. PEŘINKA.
(Pokračování.)

Nynější vzájemnostní cíle.

O tomto předmětě mluvil jsem již několikrát a proto mi na tomto místě nezbývá, než některé své názory již jinde pronesené zopakovati.

Pojem slovanské vzájemnosti stvořil Jan Kollár. Jeho vzájemnost měla býti jen literární. Mluvili jsme o ní již v příslušné kapitole a tuto pravíme proto jen, že v Kollárově vzájemnosti bylo mnoho básnického, ale také leccos pravdy, protože v ní bylo málo života, málo skutečné akce.

Byly-li slovanské styky před Kollárem, byly jen nahodilé, účelnosti dodal jim teprve Kollár. Ale básník tento nepřemýšlel vůbec o vzájemnosti československé, neboť žádal si pro oba kmeny pouze literární jednoty a kde jest jednota, nemůže býti vzájemnost. Ale po Kollárovi změnily se doby, změnily se poměry, jednoty není, proto musila nastoupiti vzájemnost. Je ovšem otázka, jaká má býti československá vzájemnost, aby z ní měli prospěch Čechové i Slováci?

Politická vzájemnost je nemožna právě tak, jako je nemožna politická jednota. Uvažujme! Žijeme skutečně v různých ústavních tělesech, která navzájem konkurrují a která, pokud Uhrů se týká, co nejraději by se v nejbližší době sobě odcizila. Uhři necítí k nám nijakých povinností, protože rakousko-uherským vyrovnáním v roku 1867 většina společných povinností svalila se na nás. Rakušané, ano ani my Čechové specielně, nemůžeme nijak vplývati na politický život uherský, tedy také ani na slovenský. Píšeme neustále, jak nemaďarské národnosti jsou v Uhrách pronásledovány. Rakouští Němci ujali se roku 1903 v parlamentě vídeňském Němcův uherských. Následek byl zostřené pronásledování Němců v Uhřích. Když německé listy vídeňské jásaly nad zakročením svých poslanců proti vládě uherské na prospěch Němcův uherských, ozvaly se v lokálních a krajových listech (ponejvíce moravských) výtky slovanským poslancům, hlavně českým, že nezakročili také pro uherské utlačované Slovany. Ale výtky tyto mohly plynouti pouze z neznalosti poměrův anebo ze záliby ve výčitkách, ať již oprávněných nebo neoprávněných. Naši cislajtanští Němci neprospěli Němcům translajtanským svými parlamentními interpelacemi nic a jsou přece u nás miláčky vlády, ba málem sami vládou. Naši poslanci, kteří musejí sami o každou maličkost, o sebe menší ústupky sváděti veliké půtky s cislajtanskou vládou, byli by snad Slovákům, Rusínům, Srbům a ostatním národům uherským prospěli? Nikterak. Jest na Slovensku strana Čechofilská. Nepřeje si literární jednoty; té si na Slovensku nikdo nepřeje. Čechofilská strana slovenská podporuje českou kulturu na Slovensku a Maďaři nejen všem Slovákům bez rozdílu vytýkají panslavismus, nýbrž dokonce odstředivé snahy proti — Pešti, spiknutí proti uherskému státu. Čeští poslanci byli by svým vy-

stoupením příčinou tím tužší persekuce. Politické vzájemnosti však jsou na závadě nejen Maďaři, nýbrž i různost zájmů obou polovin naší říše. Uherské země jsou ve výhodě oproti zemím zastoupeným na říšské radě. Poslanci rakouští neustále se domáhají rovnocenného postavení obou částí monarchie. Politické běhy sledující Slováci nepřivolí, aby uherská polovice pozbyla byť i jen nepatrné části svých výhod, získaných r. 1867, byť to bylo i jen upravené placení na společné výlohy říšské. O tuto okolnost rozbila by se každá vzájemnost politická, kdyby jaká byla možna.

Ale Kollár sám měl na mysli pouze kulturní vzájemnost všeslovanskou, ba pouze vzájemnost literární. Jak se mají věci v ohledu na Slováky?

U nás pravidelně jen jednotlivci pěstují družné styky s ostatními národy slovanskými. Zemřelý Jelínek pro polskou, Černý pro lužickosrbskou, Holeček pro černohorskou, Kálal pro slovenskou, kněz Vrzal (A. G. Stín) a celá řada jiných pro ruskou, Chorvát Radić pro chorvatskosrbskou, zemřelý Řehoř pro rusínskou a Jireček pro bulharskou vzájemnost s Čechy mnoho vykonali a bohdá žijící z nich ještě mnoho vykonají. Chybou velikou však je, že vzájemnost se Slováky pěstuje se u nás pouze v téže nepatrné míře, jako s ostatním slovanským světem. Několik odborníkův a několik diletantů zajímá se o věci slovenské, široká veřejnost o nich neví nic, nebo málo jen, nebo dokonce žehrá na Slováky rukou společnou a nerozdílnou, protože literárně se osamotnili, nepřemýšlejíc nikterak o příčinách k roztržce přivedších, ani o nynějších našich povinnostech oproti Slovensku a Slovákům.

Vyložili jsme již, jak se u nás kdy hledělo na snahy slovenské, jak na ně pohlíželi nejpřednější naši mužové, kteří své doby dávali takt celé naší české veřejnosti. Řekli jsme si také, jak smýšlí nynější české pokolení o slovenské samostatnosti. Kromě neznámého Slováka, jenž pod titulem »Co hatí Slováky« a pod pseudonymem Meakulpínský vydal knížku o poměrech na Slovensku, nepřeje si nižádný národně Slovák, aby bývalá jazyková jednota byla obnovena. Skupina mladých pracovníků, seskupená kolem Šrobárova »Hlasu« a druhdy kolem Bielkových »L'udových Novin«, nyní pak ovšem kolem Hodžova »Slovenského Týždenníku«, jest si vědoma jednoty ethnické a dovolává se jednoty kulturní, ale také tito mladí dělnici na slovenské roli mají své dobré důvody proto, aby slovenčině udrželi její samostatné literární postavení. Meakulpínský, který pověděl Slovákům mnohou trpkou pravdu, vyslovil se pro naprostou bývalou jednotu literární z důvodův jednoty jazykové a národního prospěchu. Nejbolestnější jest ovšem, že někteří čeští pěstitelé vzájemnosti chtějí prozatím dosíci jen kulturní jednoty, domáhajíce se této, chtějí neustále na zřeteli míti, aby výslednicí jejich snah a docílené jednoty kulturní byla jednota jazyka knižního. To jsou pouze zakuklené úklady na slovenskou samostatnost.

Znalcův a přátel Slovenska, kteří by cítili potřebu zachovati nynější stav, jest u nás nyní velmi málo. Nemůžeme ovšem pokládati slovenčinu za samostatnou řeč slovanskou. Dnešní doby

jen ruský slavista Florinskij hájí tvrzení, že slovenčina jest jazykem samostatným, prvorozenou dcerou řeči praslovanské. A ovšem slovenští vůdcové z Turč. Sv. Martina s nemalou nedůvěrou pohlížejí na každého, kdo by tomu věřiti nechtěl, kdo by tomu odpíral. Není snad známo širší naší veřejnosti, že profesor Florinskij jen proto odsoudil »Slovensko« Umělecké Besedy, že sborník ten odporuje jeho předpokladu o samostatnosti slovenské řeči.

Mluvili jsme na svém místě o příčinách roztržky a řekli jsme také, že samostatnou slovenčinou měl býti obzrozen a probuzen slovenský lid. Tomu úkolu hlavním a také samostatná slovenčina dostála. Jinak ovšem mnoho roztržka neprospěla, ba v ostatních ohledech skutečně snad národnosti slovenské uškodila. Češtinou však v působení na lid a na jeho povznesení nebylo by se více dokázalo. Vždyť střední slovenčina nynější spisovná, byť nebyla všeobecně panujícím dialektem po celém Slovensku, není přece v žádném kraji, ani v Trenčíně ani v Šáryši tak cizí, jako byla a dosud je čeština. —

Dokud měli Slováci své střední školy, gymnasia v Martině, v Kláštore pod Zniovom a ve Velké Revúci, pokud vyučovalo se slovenčině v Prešpurku, Ostřehomě a v Trnavě na školách, řekl bych jaksi utrakvistických, kvetl národní život na Slovensku velmi zdárně. Slovenská literatura sice nikdy nevyrovnala se české co do množství, slovenská literární produkce zůstávala vždy za českou, ale v tom nesmíme hledati příčiny k zavržení spisovné slovenčiny. Musíme považiti, že na Slovensku nebylo a není dáno podmínek k zdárnému literárnímu vývoji. Slovenský národ je menší českého, má málo producentů, menší a užší vrstvy čtenářské, duševní obzor čtenářů (hlavně z lidu) je úzký, čtenářstvo chudé; slovenský národ jest utlačován maďarskou vládou, pronásledován každým, od arcibiskupa-primasa do posledního kaplana, od ministerského předsedy až po sluźné a od služných až do posledního soudního sluhy nebo berního exekutora. Tato maďarská persekuce má značný vliv na vývoj a jakost literární tvorby slovenské. Kdybychom konečně byli se Slováky literárně jednotni, žádali bychom od nich, aby svou hřivnou platně přispívali k obohacení našeho společného písemnictví. Ale pochybuji, že by mohli pro nás konati více, než konají nyní pro sebe.

Není příčiny, aby se slovenčina a priori zavrhovala. Uvažujme jen ještě, že bývalá jednota neda se zavésti přes noc. Není možno, aby Slováci hned naučili se česky. Dnes na Slovensku umějí česky jenom ti, kdož studovali v Praze, kdož vyšli z pokrokových ideí pražských. Ostatní intelligence česky umí tolik asi, jako naše intelligence slovensky. Čte totiž české knihy, ale ty připadají jí cizími, nezvyklými. Lid češtině vůbec málo rozumí. Nejlépe ještě je známa čeština ve stolicích západních, Trenčíně, Požúně, Nitře. Kdyby tedy všichni předáci slovenští do jednoho usnesli se vrátiti se k češtině, musela by čeština zavésti se nejprve do škol lidových či elementárních, pokud se v nich vyučuje slovensky, tedy do škol konfesijních, které si vydržují náboženské obce samy bez přispění vlády. Na Slovensku není však

češtiny mocných učitelů, proto musili by přijíti učitelé z Čech a z Moravy. Ale těch nepřijme a do Uher nevpustí uherská vláda. Češtiny znalými faráři musily by se osaditi fary — ale k tomu nesvolí ani vláda ani episkopát. Na Slovensku musila by se rázem přetvořiti žurnalistika, celý nynější národní život a narodnostní pohyb musil by se zreformovati, ba dokonce přímo revolučně náhle převrátiti. To uznávají mírnější přívrženci jednoty a míní, aby se Slovákům ponechala prozatím spisovná slovenčina, ale aby veškery snahy vzájemnostní tak byly řízeny, aby konečným cílem byla přece jen literární jednota. Ale tu naskytá se otázka: může-li Čechům i Slovákům aspoň prozatímně vyhověti literární samostatnost slovenská, proč nemohla by vyhověti pro veškeru budoucnost, proč nemohly by veškery vzájemnostní snahy tak býti řízeny, aby Slováci v mravním i materielním ohledu prospívali i jsouce od nás odtrženi? Vždyť to záleží jenom na nás a nikoli na Slovácích. Proč my hrajeme o slovenskou, těžce vydobytou, poměrům odpovídající a na tyto časy nezrušitelnou samostatnost, sami v oběť nic přinésti nechtějíce?

Ani na Slovensku není jednotného názoru na češtinu a na československou vzájemnost. Neopakujeme, co bylo již výše řečeno, názory slovenské i české probrali jsme v kapitole předchozí. Ale musíme uvážiti, že slovenský lid byl by češtinou ve svém vývoji zdržen, neboť již úplně navykl si na tištěné slovo slovenské a naprosto skorem odvykl knize české. Odtud pochodí skoro jednohlasné přizvukování spisovné slovenčině a důvod ten veledůležitý musíme uznati konečně i my Čechové.

Abychom se mohli orientovati ve směsi českých i slovenských vzájemnostních názorův, abychom sami mohli dospěti k vlastnímu názoru, musíme snažiti se poznati zevrubní poměry slovenské. Abychom však utvořili si správný zorný úhel, musíme k otázce československé přistoupiti bez předsudkův, ba musíme různými živly podvratnými nám imputované předsudky v sobě potlačiti. Až se správně seznámíme s poměry slovenskými, poznáme, že musíme podporovati národní i literární hnutí slovenské tak, jak se postupem časův nyní ustálilo, jak uzrálo ze společných snah obou vlasteneckých stran slovenských, mladší i starší, Hlasistův i Martinčanův. To neznamená, že musíme schvalovati vše, co podniká Martin, ani odsuzovati vše, co koná mládež pokroková, že nesmíme odsuzovati Martina a priori a na prosto ani odsuzovati »hlasisty«.

Naší povinností jest tedy nejprve Slovensko poznati. K tomu přispěti musí naše žurnalistika. Nesmíme ovšem zamlčeti, že některé české listy přály si informačních článků o Slovensku nabízejíce slušný honorář, ale zřídka kdy našly korespondentův. Odborníků do otázky slovenské zasvěcených je jen několik, dilettanti pak nepojímají úkolu toho tak vážně. Hledati dopisovatelů na vlastním Slovensku nejvíce by asi prospělo, ale ti unisono žádají, aby články jejich otiskovaly se slovensky a také od doby, kdy slovensky psané příspěvky pro sborník »Slovensko« byly v Praze přeloženy do češtiny, pozbyly důvěry v upřímnost českých snah, obávajíce se, že hraje se o jejich literární samo-

statnost. Nemálo prospěl by proto výhradně vzájemnosti věnovaný list, který by přinášel články české i slovenské, ale redigovaný rozumným znalcem, jenž by Slováků neurážel. Poněvadž však u nás pro takový list našlo by se jen málo abonentův, musí nejdříve úkol tento převzíti žurnalistika, která věci jen prospěje, bude-li slovenské články otiskovati slovensky. Při tom však musíme podporovati slovenskou lidovou či prostonárodní literaturu, musíme předpláceti slovenské knihy, které musí nalézti u nás vydatného odbytu, ba většího ještě, než mají na Slovensku. Bude-li slovenská kniha horlivě kupována, zvětší se tím přirozeně slovenská knižní produktivnost, neboť spisovatelé budou lépe honorováni, budou míti více chuti do práce, slovenská kniha ještě více se zlaciní (ač jest nyní laciná) a stane se tak i nemajetným Slovákům přístupnou. Potom naprosto zmizí výčitka, že za 30 zl. ročně můžeme skoupiti celoroční literární produkci i s kalendáři a egyptskými snáři, kterou rádi a se sžíravou ironií metáme Slovákům ve tvář. —

Doporučují se také dary českých knih slovenským knihovnám a spolkům. Ale dávati se mají vždy s podmínkou, že spolky a knihovny budou stejně horlivě podporovati písemnictví domácí, slovenské. Dary knih a novin jednotlivcům se nedoporučují, protože tím činí se konkurence knižnímu trhu slovenskému: nač by zajisté obdarovaní kupovali knihy a noviny slovenské, mají-li české zdarma? A tržní konkurence přece nemůže býti cílem vzájemnostních snah.

Na Slovensku není odborných knih hospodářských, ale není pro ně zatím u lidu ani porozumění, neboť lid sám nedbá zlepšení svých poměrů hospodářských. Ale našli by se hospodářští spisovatelé i na Slovensku, kdyby jim předem zaručen byl odbyt jejich spisů. A ten musíme umožniti my. Na Slovensku jest až dosud u vlastenců vzácná obětivost; jsem proto jist, že kdyby odběratelé z Čech a z Moravy uhradili náklad hospodářských knih slovenských, mohly by se mezi lid slovenský tytéž rozdávati a jistě by prospěly. Byl by to s naší strany, pravda, jakýsi dar. Ale ten přinesl by nám zase s jiné strany prospěch. České spisy socialní rozšířily by svůj rámec, všímaly by si i socialních poměrů slovenských a našly by zase hojně odběratelů na Slovensku.

Vědecká literatura slovenská je neustále v kolébce, intelligence jest odkázána na spisy české, nelze se ani nadíti, aby kdy budova podtatranského vědeckého písemnictví byla úplná, ale naší podporou dalo by se mnoho vykonati také na tomto poli. Slovenskou povinností zase jest, aby se hledělo knih českých, aby tyto vytlačily knihy německé a maďarské, kterých je na Slovensku mnoho rozšířeno. Ale tu musil by se jednodušiti literární obchod se Slováky. Český nakladatel až dosud neposílá slovenskému knihkupci českých knih jinak než obdržev dříve peníze nebo dobírkou. Musilo by se založiti v horních Uhřích knihkupectví, které by mělo úkolem vzájemnost realisovati. Mohla by je zříditi snad pražská »Unie« nebo martinská akciová tiskárna.

Čeští knihkupci zřídili by si na Slovensku tím způsobem komisionářství a naopak slovenští zřídili by si komisionářství v Praze. Zdá se nám, že v tomto směru jeví se až dosud jakýsi nedostatek obchodního ducha na obou stranách. —

(Dokončení.)

Ze sbírky: „Prosté sloky.“

JARNÍ DEN.

I.

Tichounký, vlažný jarní den
směje se sluncem do oken.
Na staré hrušni v zahrádce
zpívají ptáčci o lásce.

Tichounký vlažný jarní den,
se slzou v oku hledím ven.
Jak jsem se v dálku zadíval,
tak rád bych někomu zazpíval. —

Tak rád bych srdce darem dal,
kdybych je nebyl zašlapal.
Rozdrtil jsem je na popel,
a kdo by ty zbytky ještě chtěl?

Snad přece někdo — kdož to ví!
vždyť svět po lásce hladoví!
Sesbírám kousky zdupané;
ať je Bůh světem rozvane.

II.

Srdce svého zbytky posbíral jsem v dlaně,
dechni, Pane Bože, svojím dechem na ně.
Po cestách je rozvaň — snad tam někdo čeká
na almužnu z lásky — dárek od člověka.

Po světě je rozdrob jako kapky rosy,
snad své duše kalich svlaží jimi kdosi —
a byť nedopadly do žádného květu,
nech ať aspoň blýsknou v podivanou světu.

V podivanou světu, kterak vzácně září
obět zapálená na Tvém na oltáři. —
A kdyby snad někdo šlápnouti měl na ně,
pak tím více prosím: odvaň je s mé dlaně.

J. Dolný.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Tu nabídl se Alkuin sám, že Wittekinda navštíví.

Král bránil, nechtěje propustiti přítele za tak bouřlivých příznaků, jakoby vydával holubici na pospas dravcům.

»Nic zlého se mi nestane,« pravil Alkuin pokojně, »neboj se o mne, půjdu pod ochranou Nejvyššího a naleznu přátelského přijetí. Wittekind nebude nevděčným ochránci svého syna a bratři Sasové nezapomenou se nade mnou, když seznají, že jsem z krve jejich a jak nevýslovně je miluji.«

Karel výhody ty uznal, ale přece propouštěl s těžkým srdcem svého vyslance, jejž opatřil nejrozsáhlejší plnomocí.

Paladinové a jezdci provázeli jej až ke hranicím dánským, dále však nebylo radno, nebo malá tvrz, v niž vůdcové sasští se skrývali, byla věrnými jejich přívrženci střežena.

Alkuin oděn v prostý háv osfalského zemana, nevzbudil podezření. Kráčel po celý den nehostinným krajem, stepí, pokrytou černým pískem, prorývaným močály, až k večeru vrazil na nízký srub zbudovaný z mohutných dubů, z něhož vyčnívala strhaná střecha velikými plochými kameny proti větrům přitížená. Obzor byl uzavřen spoustou skal a řídkými tu a tam vyvrácenými buky.

»V tak pochmůrné samotě skrývá se ten strašný lev a řídí odtud celý veliký národ,« pravil Alkuin sám k sobě a upjal zraky své na schátralé sídlo velikána.

V tom vystoupí z ohrady obrovská žena, šij přímá v moři vlasů, očí lesklých jakoby jiskry házely, hledí kolem. Spozorovavši cizince, rozběhne se proti němu a volá radostně: »Tys to, Abbio, jaké přinášíš z bojiště zprávy?«

»Nejsem Abbio, jasná paní,« dí Alkuin, »ale přináším dobrou zvěst pro saského vojevůdce.«

Geva, choť Wittekindova, zadívala se na Alkuina a omlouvajíc se, pravila: »Odpusťte, pane, podobnost osfalského vůdce s vámi mi byla velice nápadná, a to tím více, poněvadž jej vidívám vždy v témž kroji zemanském, jaký vy nosíte. Ale jakmile jste promluvil, poznala jsem, že nejste Sasem, neb vám schází jejich jemný přízvuk v řeči jako mně, jež pocházím z kmene jim pouze příbuzného.«

»Uhodla jste, jasná paní,« odvětil Alkuin, »nenáležím k Osfalům, ale jako Anglosas jsem jejich rodným bratrem.«

»Ach,« vzdychla Geva, »ti jsou křesťané a nechtějí jíti s námi. Jsou však mezi nimi přece mnozí šlechetní, kteří nezavřeli před námi srdce a svědčili k našemu uštvanému národu lásku, již budou saské matky svým dětem dlouho připomínati. Když přicházíte odtud, bude vám zajisté známo, co se tam s posly našimi stalo, jak se král rozzuřil a jak krutý osud by je byl stihl, kdyby jich nebyl zachránil jeden hrdinný kněz. Než dosti o tom. Srdce mateřské toho nikdy nezapomene,« doložila s hlubokým pohnutím, »a proto buďte mi jako příslušník toho kmene

srdečně vítán, obzvláště když mému choti přinášíte odtud nějaké potěšitelné zprávy.«

»Nepřicházím odtud, jasná paní,« dí Alkuin, »jsem poslán od krále franckého.«

Paní Geva pohlédnuvši úzkostně na cizince, vyrazila ze sebe: »Od našeho nejúhlavnějšího nepřítele? To, prosím vás, ušetřte mého chotě svým poselstvím, bojím se, aby se nad vámi nezapomenul.«

»Jasná paní, úkol svůj vykonati musím, byť mne to i život stálo, pročež vás žádám, oznamte mne knížeti.«

»Ráno vyšel se syny a čeledí na hon a čekám každé chvíle, že se vrátí. Prozatím odpočiňte sobě v tomto našem bídném útulku, mezitím co já připravím večeři.«

Vešli do tvrze a paní u vchodu otevřevši dvéře, uvedla Alkuina do prostranné síně, rozsvítila kahanec, postavila chléb a medovinu na stůl a odskočila.

Alkuin neokusiv ničeho rozhlížel se po jizbě jednoduše, skorem chudě zařízené. Uprostřed stál dlouhý dubový stůl, se šesti sedadly, na stěně visela stará, valně pošramocená rytířská výzbroj i také postroj pro koně a několik starých rezem prožraných mečů a oštěpů, to byla celá výzdoba přijímací síně.

Asi po půl hodině bylo slyšeti štěkot psů obíhajících tvrz a hned potom živý hovor veselých lovců a smích honců, kteří odváděli do spižírny zvěř, hrubými žerty se škádlili. Naposled přicházel kníže, jehož Geva u branky očekávala, aby ho zpravila o příchodu posla.

Kníže mluvil vážně, zdlouha, hlas jeho duněl jako hučení bouře v dalných pustinách. Drsný ten hlahol byl přerušen příšerným vytím raněných psů, až to Alkuina zamrazilo. Chvěje se na všech údech, vzpomíná okamžiku, jak v knihovně parmské očekával příchod Karla Velikého.

Trvalo to dlouho, než se domácí pán ukázal. Konečně vstoupil jaksi obřadně provázen jsa dvěma syny, postava titánská, v šatě koženém, tvář zarudlá, vlas vybledlý splývá s vousem zbujnělým, pod hustým obočím zrakem pronikavým měří cizince.

Ty jsi Anglosas,« praví svým hlubokým hlasem. »Buď mi vítán, co mi přinášíš?«

Než ještě Alkuin mohl odpověděti, vrhá se na hrdlo jeho starší syn vévodův a líbá ho jako u vytržení volaje: »Otče, toť Alkuin, můj ochránce, nejupřímnější přítel Sasů.«

Wittekind podávaje hostu svalovitou pravici a nemoha potlačiti vnitřního pohnutí, děkuje mu vřelými slovy: »Muži dobrý,« opakuje několikráte, »tys mi zachoval jedinou radost a naději mého života, ztráta jeho by mne byla usmrtila.«

A Vigbert připomíná otci již mnohokráte vypravované výjevy té hrozné noci yorské, v níž takřka prodělal sedmerý zápas smrtelný za sebe, své soudruhy.

Díků celé rodiny nebylo konce. Geva upravila dobrou večeři a pak přisedla i sama, aby projevila největšímu dobrodinci svou neskonalou vděčnost.

Alkuin byl spokojen, neboť z takové přátelské nálady kynula mu všecka naděje. Oka té noci nezavřel a ve vroucí modlitbě Boha prosil o světlo pro hrdého pohana, v němž viděl stělesněnou duši svého národa.

Také Wittekind po celou noc přemítal, proč asi ten šlechetný člověk k němu přichází. Pro odměnu nějakou? K tomu jeho vážná skromnost neukazuje a pak čeho se může nadíti od vyhnance zloupeného o statky? Bude snad chtíti, abych se stal křesťanem? Ale vždyť toho ani na synu nežádal, když jiné cesty nebylo k záchraně a raději se vydal v nebezpečí ztratiti milost královu, než by byl k tomu prostředku radil. Aneb, což ovšem pravdě nepodobno, král anglo-saský se rozmyslil a posílá ho uzavříti přátelské smlouvy?

Oba mužové nemohou se dočkati rána. Když Wittekind zaslechl, že se host již po delší dobu po síni prochází, vešel k němu a po obvyklém pozdravu se ho tázal, zda není po daleké cestě příliš unaven. »Plavil jsi se po moři, nebo jsi putoval pustinou přes východní Falcko?«

»Já přicházím od Rýna z hlavního města Franků.«

»Cože, ty že bys byl ve službách krále franckého?«

»Ano, přicházím od něho a přináším ti jeho pozdrav a pozvání k přátelskému rokování.«

Čelo obra přeletěl mrak, pak trpce pravil: »Znám takové pozdravy krále franckého a ty dobře víš, jak pozdravuje Sasy, jak vypadá to jeho přátelské rokování. Tam na poli verdenském ho pozdravilo 4500 mužů a on jim pěkně poděkoval, že hlav svých již nenašli a po každém přátelském rokování připravil nám v některém jezeře chladnou koupel. A ty, muži šlechetný, propůjčuješ se za vyslance takovému ukrutníku. Dvacet let již bije zběsilý ten tyran do našeho statečného kmene, již jest utýrána naše země, jeden hrob a jedna kalež krve a co ze zdrásaného národa zbylo, úpí ve vyhnanství a ještě jeho krvelačná pomsta není ukojena? I ty zbědované zbytky chce vylákati z nehostinných pouští, aby je zahubil? Pročež, muži dobrý, snažně tě žádám, pověz, co tě přivedlo do společnosti toho necitelného násilníka a jizlivého nepřítele našeho.«

»Chceš věděti,« odvětil rozechvěn Alkuin, »co mne připoutalo k nepříteli našeho národa, tož věz, že to byla horoucí láska, kterou jsem od dětinství ke svým rodným bratřím choval. Ano, tato láska překonala všecku vrozenou mi ostýchavost a bázeň před mocnými tohoto světa a já zvěděv o nevypravitelných bědách a neodvratné záhubě a vyvrácení celého národa, chtěl jsem aspoň zachrániti, co zachrániti možno a hle, snaha má byla požehnána. Když byl národ potřen a rozmetán, svíjel se pod železnou rukou vítěze, odsouzen k otroctví a zničení, tu naklonilo se srdce mocného vítěze k úsilovným prosbám mým a slyš, k čemu se mi před Bohem svým slavně zavázal, poraženým kmenům chci býti otcem a knížatům jejich bratrem a přítelem. Národu ponechám všecko vydobyté území a potvrdím na novo všecky jejich výsady, chci chránit jejich řeč a zřízení, knížatům vrátím jejich sídla a uznám jejich panovnickou moc a společně nad tím

bdíti budeme, aby zachován byl pokoj a zavládla láska a spravedlnost mezi národy. Víš, co to všecko znamená? Jak šťastné budoucnosti jde vstříc národ náš v jádru svém ještě nezkažený, vysoce nadaný a posud dosti silný, kdyby se nedal již strhnouti do zápasů sebevrazedných a bezúčelných. Abych tomuto největšímu neštěstí zabránil, proto jsem vážil dalekou cestu a vznáším k tobě úpěnlivou prosbu, o nebuď, nebuď nepřítelem lidu svého!«

Wittekind vytřeštil oči a pochybuje, zda posledním slovům dobře rozuměl, zvolá: »Cos to řekl! Já že bych mohl býti škůdcem svého lidu. Já, jenž neznám jiné vášně, než ten národ viděti šťastným a velkým mezi národy. Dvacet let hájím jeho práv a svobody; zde čti to svědectví vyryté ocelem na mých prsou — při tom rozevřel kabátec a ukázal svou posekanou a zjizvenou hruď. — Zde ten pelech, kde jako psanec žiji pod tíhou rostoucích běd v nedostatku a opovržení a ty mi v tvář můžeš metati příhanu škůdce a nepřítele mého lidu!«

»Byl bys jím, kdybys nepřál uštvanému národu oddechu a žhavým ostnem stále ho poháněl v nový, vždy šílenější boj, až by utýrán vykrvácel navždy. Proto tě ještě jednou zapřisahám, popřej sobě a ztrápenému lidu pokoje!«

»Já svého lidu v porobě nenechám, ať raději zhyne, než aby stal se podnožím krále franckého! Je ještě něco vyššího než život a statky a to jest svoboda, přátelství s bohy, jichž moc je nesmírná, kteří nás milují, s řeky našimi bojují a nám zahynouti nedají!«

»Mýlíš se, jasný kníže. Sasové, kteří přijali křest, nejsou otroky franckými, ale jejich bratřími a požívají svobody, o níž nemáš zdání ani ponětí.«

»Nemluv mi o svobodě víry křesťanské, to je víra otroků a bídáků, nedůstojná národa statečného a svobodu milujícího, jejichžto zbědovaný Bůh hrdin nenávidí, je ponižuje, podlým však zbabělcům a v prach se kořícím chuděrům dává přednost.«

»Myslím,« odvětil Alkuin, »že tobě i tvým bohům dal dosti důkazů své moci ten Ukřižovaný a že ty skrovné houfce křesťanských bojovníků nebyly by nikdy zdolaly tvé titantské pluky, kdyby Bůh nebyl bojoval s nimi. A své mocné bohy můžeš hledati ve vypálených hájích, pakli popel z roztříštěných model od popelu skácených dubů rozeznáš, když ještě jsi nepřišel k poznání svého bludu, tehdáž, jak se podťatý Erisol, váš nejvyšší Bůh, s vrcholu edenberského řítil a vojsko Karlovo při jeho ohni po tři dni se shřívalo, pokrmy peklo a vařilo. A věříš-li, že s vámi bojovali a zvítězili bohové, když jste za nepřítomnosti vojsk franckých s neslýchanou zuřivostí napadali osady křesťanské, pálíce, vraždíce a ničíce všecko napořád, pak to nebyli bohové, ale nejhorší běsové, kteří vás proměnili v dravé šelmy, jež nezasluhují než úplného vyhubení.«

»Zadrž, smělý muži, sice zapomenu, že jsi mým hostem. Lžeš, hanebný utrhači, ve svém domě bohy tupiti si nedám!« Při tom vyskočil udeřiv pádnou pravicí na stůl, což činíval jen v největším rozčilení.

Alkuin se toho výbuchu neulekl, nýbrž pokračoval s náramnou mírností: »Proč bych lhal; zdaž klameš toho, jehož v pravdě miluješ, jehož blaha si toužebně žádáš? Tys mě sám včera nazval nejupřímnějším přítelem svým a svého rodu a tím jsem zajisté a jím zůstanu, kdybys mne i zabil. Tys náčelníkem kmene, k němuž mne víže cit nevýslovné lásky, jíž si ani vysvětlit nemohu. Uznáváš, že tě klamati nemohu, nýbrž z osudného klamu tě vyvésti, po tom duše má prahne. Ty srdcem svým jsi bližší pravdě než se zdáš, neboť ty ctíš božstvo příkladnou vroucností a něžnosti, ač pravého Boha ještě neznáš, ten jest ovšem pouze jeden, On jediný jest nejvyšším pánem světa, jejž všemocnou vůlí svou z ničeho vyvolal. On touž mocí a nevystižitelnou moudrostí jej zachovává, řídí a spravuje. On dává zemi úrodu, hory svlažuje, hromy a blesky vládne, jenž káže slunci vycházeti, který volá hvězdy jmény, jenž otvírá štědrou ruku svou a naplňuje každého živočicha požehnáním, On člověka stvořil, vdechl mu svůj obraz, duši nesmrtelnou a rozdělil lidstvo ve kmeny a národy, o něž s otcovskou láskou pečuje, jejich osudy řídí, je dle zásluhy trestá nebo odměňuje, vítězství dává nebo porážky dopouští, o jehož bytosti a lásce i vy jakési tušení máte, nazývajíce Jej všeotcem. Ale krom něho jiných bohů není. Čemu vy se klaníte, bohu hromu a blesku, bohu války, ničiteli nepřátel, bohu jara a úrody a j., to není božstvo, nýbrž jest to jev božské síly, moci dobroty a moudrosti. Projdi celou zemi, všude mezi rozmanitými národy potkáš se s touž mocí prozřetelnosti a dobroty. Jasný to důkaz, že to vychází od jediné, nejvyšší bytosti. A ten neskonale velebný a dobrý chce, aby tvorové tuto nevystižitelnou moc, krásu a lásku dokonale poznali, z ní se radovali a celým srdcem k němu přilnuli. Proto sestoupil sám v plnosti své Božské moci, vlídnosti a slitování a v podobě služebníka po třiatřicet roků přebýval mezi námi.«

Alkuin chtěl mluviti dále, ale kníže posuňkem mu dává znamení, aby ustal. Ve tváři vzrušeného pohana jevil se přepodivný úžas, že nemohl slova pronésti. Pak stiskl dlaněmi hlavu a vypravil ze sebe pokornou prosbu: »Posečkej, až se to v mé hlavě trochu uklidní! Co tu povídáš, je tak krásné a veliké, že si to hned srovnat nedovedu. Je ten Bůh křesťanský zcela jiný, než nám Ho kněží naši líčí. Prosím tě, dovol, ať i žena a synové moji slyší to tvoje radostné poselství, pro něž jsme tak dlouho neměli než potupu a opovržení.«

Po pět dní vyučoval věhlasný mistr pravdě křesťanské v domě zapřísáhlého nepřítele Kristova. Všichni poslouchali s napjatou pozorností a Wittekind mnohdy až bouřlivou pochvalou dával na jevo svůj upřímný souhlas. V poslední řeči nad míru dojemně líčil Alkuin štěstí a blaženost duší, jež křtem svatým očistěny staly se členy veliké a svaté rodiny Boží.

Všichni přítomní i Alkuin očekávali na jisto, že pán a velitel jejich požádá o tu svátost, ale k žalu všech Wittekind jako po každé tak i po této poslední rozmluvě náboženské jménem rodiny děkoval a nápadně chvatně opustil síň.

Odpůldne chystaje se na hon, tázal se hosta, zdali by se nechtěl účastniti nevinné té zábavy. Alkuin poděkoval a zůstal doma sklíčen a zarmoucen s pevným úmyslem vyčkati, až se mu dostane určité odpovědi na poselství královské.

Obdržel ji ještě téhož večera. Wittekind sám to cítil, jaké ponížení by to bylo, kdyby se měl Alkuin vrátiti bez pořízení. Bylo na něm pozorovat, jak mu je za těžko dáti králi odmítavou odpověď. »Nemohu ničeho přijati ani slíbiti,« pravil vnitřním pohnutím přerušovaným hlasem, »neboť jsem knížeti osfalskému zavázán svatou přísahou, že nevejdu v mír s králem franckým, nýbrž že oba v stálém nepřátelství setrváme, dokavad nás nerozdělí smrt.

Abbio nenávidí křesťanů, ale i důvěra jeho k vlastním bohům je otřesena. Chce to ještě zkusiti s bohy spřízněných kmenů na východní naší hranici, jichž pomoci dosud ještě nežádal.

Tam jsou stará, strašlivá božstva, která nikdy poražena nebyla. Střežena jsou od mužů obrů takové síly, že vycházejí na lesní šelmy beze zbraní a pouhýma rukama škrtí a rozsápou medvědy, vlky a nejlitější dravce. Nepochodí-li tam, obrátí se k polabským Slovanům.

Ale ani bohové těch se neosvědčili, byli Karlem skorem všichni zničeni až na velikého Triglava a Radhosta, k nimž však Abbio dostati se nemůže až po zimním slunovratu, kdy však věštby nedopadají příznivě.

Netajím se ti, příteli, že s úzkostí očekávám příchodu spojence svého, neboť dle daného slibu musím pozdvihnouti opět své rámě proti Bohu křesťanskému, kterého počínám poznávati a milovati. Není-liž to osud politování hodný? Sděl svému pánu, aby věděl, až se setkáme v kruté seči, že to není vůle má, nýbrž jiná, neodolatelná moc, jež mne k zápasu s ním dohání. Boj, který zuří nyní v mém nitru mezi přesvědčením a povinností, převyšuje všecky hrůzy, jež kdy připadly na mne, neboť vidím, že musím podlehnouti a že není naděje, abych se z těchto spárů zoufalosti vymanil.«

Marně dokazoval Alkuin ničemnost takových přísah, kníže neústupně hájil zásady, že muž nikterak daného slova rušiti nesmí.

Alkuin odcházel sice stísněn a skormoucen z domu úctyhodného pohana, ale pevně důvěřuje, že ten, jenž započal dílo dobré, také je dokoná svou milostí. Důvěra jeho sílila se, když louče se s oběma syny Wittekindovými, poznal, jak símě Kristovo v těch mladých srdcích padlo na úrodnou půdu.

Když po svém návratu sděloval králi výsledek své výpravy, pravil Karel, že jiného neočekával. Nicméně se mu přímé a otevřené jednání protivníka líbilo, že upřímně zatoužil po přátelství jeho. Povaha tak mohutná neskloní se před žádnou mocí lidskou, tu musí zasáhnouti sama Prozřetelnost, která u věčné sve lásce pevnou rukou řídí naše osudy. Tak se i stalo.

Po šesti měsících zavítali oba synové Wittekindovi a starší syn Abbiův do Cách a předvedeni Alkuinem ke králi, vrhli se před ním na kolena a prosili za milost pro svého roditele.

Tentokráte byl to sám Abbio, jenž smír, věrnou oddanost ano i přijetí křtu nabízel, an Wittekind všecko ponechával jeho rozhodnutí. — Přiveden byl k tomu úplným nezdarem svých záměrů mezi pohanskými Slovany. Všude byl odmítnut a ve východním Sasku došel nejtrpčího sklamání. Hlavní modlářskou peleš vyklidili tamější kněží sami, dubové bohy spálili a s pohlaváry svými dostavivše se do ležení Karlova, žádali za spojení s franckou říší. Větší část pokřtěných uvítala poraženého vůdce s útrpným úsměškem a nabízeli mu za příbytek začazenou kobku, že tam může nyní místo starých bohů strašiti sám.

Zmalomyslněv a rozerván jsa v nitru svém, proklel Abbio všecky žrece a božstva a vrátil se k starému příteli ve stavu zoufalém. Při vypravování nehod jeho tvář přítele vždy více se zachmuřila a když ukončil, oslovil ho starý soudruh Wittekind posupně: »S bohy svými jsme dopracovali. Co zamýšlíš počíti nyní?«

»Bez bohů bych se obešel,« pravil drze Abbio, »byliť beztoho samý klam.« Avšak zde v tomto smutném brlohu bych přece nerad složil své kosti, ač i zde jsme podruhy tvého tchána, který nás může každou chvíli vyhoditi. Wittekinde, to je hrozné, nesnesitelné, div by člověk z toho nesešílel.«

»A u mne je to tím hroznější, bez bohů žíti nemohu,« doložil Wittekind, »a kterého jsem poznal jako pravého Boha, toho se přidržeti nesmím.«

»A kdo ti v tom brání!«

»Naše společná přísaha věčného nepřátelství proti Bohu křesťanskému, proti jeho ctitelům, brání mi slib tobě daný, že žádného smíru neuzavru bez tvého svolení.«

»Ubohý příteli, když jsi tak hluboko klesl, že chceš podvacetiletém čestném zápasu státi se robem Karlovým, tak si jím buď, já tě propouštím ze slibů tvých a co jsme bohům přísahali, bylo bláznovství, neboť pro mrtvé modly se zajisté bíti již nebudeme.«

»To máš pravdu, Abbio, ale byť jsi byl nyní přesvědčen o malomoci nepravých bohů svých, jednoho nejvyššího pána, Stvořitele přece musíš nad sebou uznati, protože všude jeho slávu zříš a jeho moci vyhnouti se nemůžeš.« Potom jal se svému druhu vysvětlovati veliká tajemství víry křesťanské, jimiž se po odchodu Alkuinově stále obírá, jež celou bytost jeho pronikala. Mluvil s takým zápalem, že Abbio oddolati nemohl a konečně vyznati musil, že křesťanství je něco neobyčejně vzneseného a že nemůže býti výmyslem pouhých lidí.

Konečně se dohodli, že v té víře budou hledat nové štěstí života a jelikož Karel jevil se tak ochotným ke smíru, odhodlali se učiniti sami první krok k té veliké věci. Vyslali své syny ke králi, by mu oznámili, že knížata saská úplně se podrobují a žádají za přátelské spojení svých kmenů s národem franckým.

Karel příznivým obratem náramně potěšen, laskavě přijal mladé poselstvo a vysoce je vyznamenal, svá s Alkuinem učiněná nabídnutí v celém rozsahu obnovil a oba vévody k přátelské dohodě pozval na zámek Attigni v Champagni.

Je to řídký případ, aby poražení uprchlíci byli vítězem samým uvítáni s takovými poctami, jakých se knížatům saským dostalo na letním sídle v Attigni.

Král jim jel s družinou svou naproti a uvedl je za jásotu četně shromážděného lidu do slavnostně vyzdobeného hradu.

Vyjednávání netrvalo dlouho, ježto Karel své nové přátele milostmi takřka zahrnul. Vrátil jim statky a neobmezenou svobodu, uznal jejich panovnickou svrchovanost v darované jim území, oni však jedině žádali, aby je přijal do řad bojovníků křesťanských, neboť tak jim bude jenom možno dokázati nejmilostivějšímu králi a pánu svou nezměrnou vděčnost a oddanost.

Slavnost pokřtění knížat saských měla konati se s okázalostí nevídanou. Na rozkaz králů dostavili se všichni paladinové, vůdcové jednotlivých oddílů vojsk franckých, vojevůdcové vestfálští, z nichž mnozí již dříve přijali křest sv.

Z Cách dostavili se oba biskupové, jakož i biskup trevirský s četným duchovenstvem, lid křesťanský v zástupech z celého okolí a tisíce pohanů od hranic saských, věrných to přívržencův zbožnovaného Wittekinda. Nával lidu ze všech končin byl ohromný, že posvátný obřad musil býti vykonán na rozsáhlém prostranství před hradem.

Na táhlém svahu byl upraven otevřený stan, na nějž byl se všech stran volný pohled. O jedenácté hodině vycházel z hradní brány slavnostní průvod Napřed jáhen s křížem, pak družina královská, duchovenstvo, biskupové a oba katechumeni, Wittekind a Abbio, se svými královskými kmotry a osmi vévody franckými a saskými.

Král a královna v majestátu s korunami na hlavách, biskupové ve skvostných rouchách církevních, knížata v pláštích šarlatových, křtěnci pak ve dlouhých, bělostných řízách a prozpěvujíce případný žalm: jako jelen dychtí po studnici vod, tak práhne duše má po tobě, o Pane! ubírali se k posvátné křtitelnici, umístěné ve stanu kvítím vyzdobeném. K výslovné žádosti Wittekindově měl vykonati křest jáhen Alkuin, Bohem vyvolený křísitel kmenů saských.

Již slavnostní řeč nadšeného mistra, v níž líčil cesty, kterými svrchované slitování Boží přivádí ke světlu národy, způsobila v zástupech hluboké pohnutí. Když při posvátných obřadech zarytí pohané odříkali se mrtvých model a mocným hlasem vyznávali víru Kristovu, a když po vykonaném křtu král rozevřel náruč svou a dal svému nejlitějšímu nepříteli polibek pokoje, a tento, překonán citem nevýslovné radosti, klesl v náruč jeho, tu propukly tisíce z různých kmenů v bouřlivý jásot. Frankové a Sasové, kteří po celý věk stáli proti sobě v nejtužším odporu, potírajíce se ve vražedných bitvách až ke zničení, ti se objímají a líbají, slibujíce sobě vzájemnou pomoc, mír a věrné přátelství.

Bylo to divadlo, nad nímž plesali lidé i andělé. Rychlí poslové vysláni do Říma, by sv. Otci oznámili šťastný smír dvou velikých národů a vyžádali požehnání ke slavnému dílu civilisace nejstatečnějšího kmene pohanského, k němuž byl položen základ památného dne, kdy přední jeho vůdcové přijali víru Kristovu.

Teprve nyní, když pojištěn pokoj na dlouhá léta, mohl Karel Veliký do opravdy pomýšleti na uskutečnění svých velikých záměrů k povznesení své říše pomocí křesťanské víry a vzdělanosti. Jenom veleduchové, jako Karel a Alkuin, mohli se odvážiti titánského toho díla a oni to učinili s nadšením radostným a s celou mohutností své nezdolné vůle. (Pokračování.)

K dějinám kancionálu Svatojanského.

Příspěvek ku posvátné hymnologii české, píše Dr. JAN ZÍTEK.

Tisíciletá památka příchodu slovanských apoštolů svatého Cyrilla a Methoděje na Moravu a později i do Čech se blížila. Morava nemohla neviděti této důležité události, nemohla nevděčnou býti a s ní i Čechy. Vděčností a láskou ozvalo se srdce jejich ke svatým věrozvěstům. Krásnou myšlénku v tom ohledě vyjadřuje a již ji také tlumočí ve výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně dne 17. března léta Páně 1858 jednatel téhož dědictvi Beneš Method Kulda jako návrh k tisícileté oslavě. Má to býti *kancionál*; vydá je Dědictví moravské s pražskou konsistoří společně, přistoupí-li tato k návrhu moravskému; ne-li, vydá jej Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje samo; aby se rychle postupovalo, ustavuje se také i odbor pro tuto věc, jak to zaznamenává spolkový protokol*) ze dne 17. března r. 1858 pod č. 9. Co se připravovati bude Dědictvím Cyrilla a Methoděje k tisícileté památce příchodu sv. Cyrilla a Methodia na Moravu? Kancionál (viz téhož protokolu čís. 22.). Návrh jednatele Kuldy stranu kancionálu. Má se učiniti dotaz u sl. konsistoře Pražské, zdali chtějí ho vydati společně: Pak-li nesvolí sl. konsistoř, pak by jej vydalo Dědictví Brněnské o sobě. Rukopis ovšem se zavčas předloží všem ordinariátům k potvrzení.

Odbor jest tento: Starosta Dědictví co předseda.**) Jednatel Kulda, prof. Procházka, Soukup, Obdržálek. — Křížkovský co řiditel hudby či zpěvu, p. farář Šimbera.

Návrh brněnského Dědictví byl pražskou kníž. arcib. konsistoří sympaticky přijat. Jeho Eminence kníže arcibiskup pražský, Bedřich kníže ze Švarcenberka, posílá do Brna dra. Innocence Frencla vyjednávat s Dědictvím brněnským o vydání tohoto kancionálu.

Sešli se v té věci nejpřednější literáti moravští a vynikající mužové moravští pod vůdcovstvím Sušilovým. Jsou to: K. Šmídek, Fr. Poimon, Jos. Těšík, B. hr. Taroucca, M. Procházka, Pav. Křížkovský a B. Dudík.

Návrh všeobecný již vystupuje v určitých formách ano i velice podrobném plánu. Účast Dědictví brněnského a na české straně nového činitele — Dědictví sv. Jana Nep. v Praze pro vydání kancionálu se přesně vymezuje. Základem k novému kanci-

*) Protokol XVII. schůzky výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje dne 17. března léta Páně 1858.

**) Byl jím Dr. Fr. Sušil. Pozn. pis.

onálu, který se má vydati r. 1863, má býti starý Svato-václavský s potřebnými změnami textovými; k těmto připojí se nové u lidu již oblíbené písně. Oprava textu určitých písní svěřuje se Čechám, určitých Moravě. Vrchním redaktorem bude František Sušil. I řád harmonisace písní již se stanoví. Kancionál má býti ve trojím vydání tištěn.

Změna tohoto posledního ustanovení byla později příčinou nedorozumění obou dědictví. Celý program vyjádřen jest těmito deseti body protokolu brněnského ze dne 22. září r. 1858:

1. Dědictví sv. Jana Nep. v Praze a Dědictví sv. Cyrilla a Meth. v Brně obmýšlejí vydati roku 1863, jakož k tisícileté památce příchodu sv. ap. Cyrilla a Meth., »kancionál katolický.«

2. U vydání tohoto kancionálu mají se obě Dědictví súčastniti: a to v ten způsob, aby jak z ohledu rukopisu tisknouti se mající, tak i z ohledu nákladu příslušnou měrou podíl měli.

3. Za základ se položí kancionál Svato-václavský touž měrou, aby text slušně poopraven a náležitě byl doplněn.

4. Poopravení textu rozdělí se tím způsobem, že v Čechách převezme se oddíl, zdržující v sobě písně ranní, večerní, k veřejným službám Božím, před kázaním, po kázaní; ke mši sv., k požehnání a k sv. přijímání, po službách Božích; k odpoledním službám Božím zároveň i s nešpory, ostatek ale zůstane k poopravení na Moravě, a to: 1. písně advetní, 2. vánoční, 3. postní 4. velikonoční, 5. svatodušní, o Božím těle, 6. Marianské, 7 o svatých a světicích Božích, 8. písně za zemřelé, 9. při zvláštních potřebách, 10. poutnické, 11. pohřební atd.

5. Při opravování tomto se šetřiti bude ten způsob, aby pokud možná starý text neproměněn zůstal, písně pak méně známé a méně potřebné se mohou vypustiti; za to však vřadí se na příslušná místa nové písně, které již lidu se staly obecnými a které potřeba káže, aby se potřebám celého národu československého vyhovělo.

6. Konečně redakcí textu svěří se p. profesorovi Fr. Sušilovi.

7. Stranu melodií či nápěvů veškeren kancionál Svato-václavský pro varhany ustrojený zhotoví se péčí Dědictví sv. Janského v Praze, načež se i výboru Dědictví sv. Cyr. a Meth. sdělí, jemuž pak příslušeti bude návrhy strany té záležitosti činiti. Co do písní zvláštních v Čechách a na Moravě každé Dědictví se postará o redakcí nápěvu dotčených písní.

8. Kancionál tento tisknouti se bude ve třech rozdílných vydáních, a to: 1. pro varhany, 2. pro sbory ku podělení oudův ve formátě postilly větším písmem i s kantem firmem a s modlitbami, 3. ruční vydání s připojenými příslušícími modlitbami bez not na prodej.

9. Obstarání tisku přijímá na se Dědictví sv. Janské v Praze v ten způsob, že náklad druhého vydání a veškeré výlohy s ním spojené na se vezme; Dědictví pak sv. Cyrilla a Meth. výtisky II. vydání pro své údy potřebné za cenu výrobnou odkoupí; zapravení výloh za první a na třetí vydání béře na se oboje Dědictví stejnou měrou, za to pak také oboje o výhody z prodeje dotčených dvou vydání rovným dílem se podělí.

10. Podrobnosti určí se zvláštními dopisy.

Skončilo se v Brně dne 22. Sept. 1858 u přítomnosti následujících níže podepsaných.*)

Hradetzky, k. k. Polizeikomissär. — Frant. Sušil, starosta. — K. Šmídek, jednatel. — Frant. Poimon. — Jos. Těšík. — B. hr. Taroucca. — M. Procházka. — P. Křížkovský. — Dudík.

Byť v předcházejícím protokole nebyl Innocenc Frencl jmenován, víme přece, že v Brně v této záležitosti osobně vyjednával; zřejmo jesti to z »protokolu XVIII. schůzky výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje dne 10. května léta Páně 1859«, kde Frencl jest jmenován a přesně označena i shoda u vydání kancionálu oběma dědictvími. Z téhož protokolu se dovídáme, že kardinál Bedřich ze Švarcenberka i kurrendou svému duchovenstvu kancionál na srdce kladl a Sušilovi konečnou revisi kancionálu svěřil. Pravíť se v tomto protokole pod č. 13.: »V záležitosti kancionálu oznámilo se následovně: Dědictví naše učinilo (jak bylo v předešlé poradě výborové uzavřeno) u Dědictví pražského otázku, nehodlá-li na památku tisíciletého příchodu Sv. Cyrilla a Methodia ve vydávání kancionálu se přiúčastniti? — Jeho Eminencí pan kardinál ujal se té věci v té míře, že p. dra. Frencla do Brna loňského roku poslal, aby se *o práci* stala potřebná porada s přednostenstvem našeho Dědictví. Rozděleny jsou pak práce mezi Dědictvím Sv. Cyr. a Meth. a mezi Dědictvím sv. Jana tak, aby jistá část kancionálu *Svato-václavského* od Moravanův a jiná část od Čechův spracována byla. Z kurrendy pak, kterouž Jeho Em. důstojné pp. vikáře pražského arcibiskupství s úmysly obou Dědictví seznamuje, vysvítá, že se k předběžné úmluvě p. Frenclově s naším p. starostou přidati a konečnou revisi veledůležitého celého toho díla tomuto svěřiti ráčil. Připisem podobného obsahu poctěn také p. starosta Sušil od slavné konsistoře Pražské dto. 28. října 1858 č. 8296.«**)

Než přes to přese vše věc pomalu postupovala. Teprve po roce mají se početně určovati písně pro každý čas církevního roku. Zároveň pak ke známým již osobám, které o kancinálu pracují, přistupují dvě nové, jesti to: Vincenc Bradáč, pozdější redaktor kancionálu a ředitel Dědictví sv. Jana Nep. v Praze, a Drbohlav.

»V záležitosti kancionálu« — praví Brněnský výbor dne 19. června 1860 — »požádá se v. p. Beneš Meth. Kulda, aby se prozatím uradil s pp. drem. Frenclem, s p. děkanem Bradáčem a s p. děkanem Drbohlavem obzvláště stranu počtu písní pro každý čas církevního roku.«***)

Usnesení dědictví brněnského bylo vyhověno, a jednotlivcům přiděleny jsou staré písně kancionálu Svato-václavského ku přehlédnutí a příhodné opravě. Beneš Method Kulda dostal písně adventní, vánoční a postní. Dobrovolně však, ač mu přiděleny nebyly, opravoval i písně na svátky svatých. Z rukopisu Kuldova, který pisateli této stati sám Beneš Method Kulda s tím přáním

*) Protokol týkající se atd. viz str. 3.

**) Protokoll XVIII. schůzky výb. Děd. sv. Cyr. a Meth.

***) Protokoll XIX. schůzky výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methodia dne 19. června l. Páně 1860.

odevzdal, aby po jeho smrti, nebudu-li ho více potřebovati, museu království českého byl dán — což jsem po smrti Kuldově písemě se správním výborem téhož musea sdělil — dovídáme se zevrubnějších dat. Jsou v něm především přepracované tři písně k sv. Josefu a po té teprv v I. sešitě Písně adventní z kancionálu Svatováclavského. Začátek písní *o narození Syna Božího* přepracoval B. M. Kulda. Těchto jest 40 + XXI.: ve II. sešitě archovém pokračování XXII. — XL. + jednotlivá čísla a to č. 42: Pamatujmež převesele, č. 53: Poslyšte, křesťané, radostné noviny, č. 54: Krásná Panna přemilého, č. 55: Všickni lidé zarmoucení, č. 58: Převeselé, slavné hody, č. 63: Vítej Kriste z Panny čisté, č. 65: Chtíc, by usnul, zazpívala Synáčkovi, č. 66: Bůh buď chválen na výsosti all., č. 67: Smiloval se Pán Bůh náš, č. 70: Radostná novina — přešťastná hodina!, č. 71: Toto malé děťátko, přelíbezné poupatko. Na nový rok 3 písně, a to: 1. Přeslavný den jest k nám přišel, 2. Přišel k nám jest zas rok nový, 3. Dítě se nám narodilo.

Z písní na svátky svatých jsou dvě na svátek sv. Štěpána; první jest: »Svatý Štěpán Bohu milý«, druhá: »První svědek Christův Štěpán«. Dále »O sv. Janu (Evangelistovi), dvě »na den sv. 3 králů« a to 1. »Králové tři znamenali«, 2. »Pohanských tří králův od východu jede«. K Pánu Ježiši: 1. »Ježíši můj nad vše sladký«, 2. »Moje potěšení, Jesu Christe«, 3. Ježíši s Marií přespanilou«, 4. »Zdráv buď, Synu Boha Otce«, 5. Jméno Ježíš Tobě dáno.«

Z postních jsou tu čísla z kancionálu Svato-václavského: 1., 2., 8., 9., 11., 12., 15., 24., 26., 32., 33., 34. (str. 182.), 36. (str. 186.), 37. (str. 188.)

Dále ještě v témže sešitě zaznamenává 20 sloh písně: »Již jsem dost pro ten svět — v bolestech pracoval.«

V novém sešitě jsou »Písně rozličné«, a to dvě písně k sedmibolestné Panně Marii text: »Matka pláče«, dvě jiné na text: »Chválu vzdejte«, dále »o sv. Václavu« a k bolestné Panně Marii: »Svatá Panno, proč tak vzdycháš«. Na zvláštních dvou listech jest několik písní, a to: před kázaními: 1. »Ke slyšení slova«, 2. »Bože, pravdo jediná«, a v čas adventní »Proste všickni Otce nebeského«. Po kázaní: 1. »Amen, Amen«, 2. »Příkazové Tvoji, 3. »Přijde sám Bůh z čisté Panny« (z adventních č. 20.), 4. Pochválen buď Pán Bůh milý« a opět dvě jiné před kázaním: 1. »Pane milý, Otče náš«, 2. »Pane mluv neb žádá«. Před křesťanským cvičením: »Bože, račiž požehnati«, po křesťanském cvičení: »Budiž Tobě, Bože, sláva«. K tomu přidána jest upravená píseň postní 14, z kancionálu Svato-václ. 37 ve dvojím znění vedle sebe. První úprava jest od B. M. Kuldy a zní: »Když v myšlení usmrcení«, druhá zní: »Když tak tiše u Ježíše«; nevíme od koho tato jest upravena.

Čeho zevrubně z rukopisu Kuldova se dovídáme, známo jest nám všeobecně z dopisu téhož k Vinc. Bradáčovi ze dne 27. srpna 1861, který stal se r. 1860 z kníž. arcibiskupského vikáře a faráře ve Skramníkách kanovník u sv. Víta na hradě pražském, kde také téhož roku dne 28. října byl installován.

Naděje v brzké vydání kancionálu touto volbou Bradáčovou rostla. Tlumočí to i Beneš Method Kulda ve svém dopise, v němž i na nového budoucího spolupracovníka o tomto díle, P. Františka Maršovského, ředitele ústavu pro hluchoněmé v Brně, upozorňuje. Dopis tento jest i tím pozoruhodný, že jsou v něm obsaženy pěkné myšlénky, jak by se při opravě starého textu mělo postupovati; navrhuje, aby opravené texty jednoho pracovníka druhému se daly, aby také jiní o téže věci otevřeně pojednali a tak věc sama získala a se zdokonalila; osoby jednotlivců mají zůstati stranou.

Dopis Kuldův, (který tehdá byl farářem a kníž. arcib. vikářem v Chlumu u Sedlčan, jak mi sám osobně pravil), zní následovně:

»Amplissime!

Nechci mluviti o dychtivosti, s nížto jsem denně očekával převzácný list Vaší Milosti; vyznati se však musím, že mi starost o kancionál k roku 1863 mnohou noc pokazila. Dvě léta již uplynula, a doposud tuším nemnoho stalo se. Díky prozřetelnosti Boží, kteráž Vaši Milost do Prahy přivedla! Tím myšlenka pro náš katolický československý národ předůležitá přece uskuteční se! Hospodin račiž Vaši Milost v perné, ale nad míru záslužné práci siliti! Posílám v příloze 40 opravených písní vánočních z kancionálu Svato-václavského. — Z písní postních také již některé přepracoval jsem. Písně na svátky svatých mně nepřiřkly se; avšak příležitostně jsem některé též opravoval. — Pošlu je později.

Pohřební písně sbírá a již jich mnoho i s krásnými nápěvy pohromadě má P. František Maršovský,*) řiditel ústavu pro hluchoněmé v Brně. Sbírá je ovšem k tomu konci, aby je vydal ve zvláštní knížečce; avšak přesvědčen jsem, že je ochotně sdělí pro kancionál, pakli jej k tomu ráčíte milostivě vyzvati. Psaní Vaší Milosti k němu bylo by přežádoucné.

Lituji, že jsem všudy nepodržel začátky starých písní; toť rada výborná; kde toho časomíra dovolovala, učinil jsem tak. Jádro dobré písní starých i chod myšlének zachoval jsem povždy; avšak domýšlím se, že se s assonanciemi pro věk náš a věk budoucí uspokojiti nesmíme; dokonalého rýmu jest tuším pro dílo to veliké nevyhnutelně zapotřebí. Jednotvárnost pochodící z péra jednoho byla by ovšem na újmu kancionálu; proto bych přál velice, aby nepřišla nižádná píseň do kancionálu, buď si od kohokolivěk, pokud by ji nepřečetli a své mínění o ní nevyslovili 2, 3 jiní spisovatelé naši. Já aspoň přál bych si toho u každé písně své; ale rád bych také viděl práce jiných našincův pro kancinál, abych svůj úsudek o nich bez obalu připsal; a pak teprv mohlo by Vaší Milosti co pořadateli přednímu ponecháno býti rozhodování o různých náhledech stran chodu metrického, rýmu a jiných stránek písně.

Jakési úzkostlivosti při opravě za mou přesvědčeností jest nutně potřebí; neboť »věk a prostosrdečnost písní starých teprv úpravou a uhlazeností moderních poetů úplné ceny nabude pro

*) Podepsán jest také v protokole ze dne 6. května 1862 v Brně. Pozn. pis.

dobu naši a pro potomky. Tenť můj náhled. My nesmíme ve věcech náboženských nikterak pokulhávati za nejlepší formou básníkův nových; proto jsem pravil, že milerád ustoupím v čemkoliv v písních mých, pakli kdokoliv něco skutečně opraví.

Neračiž Milost Vaše zazlíti mi, pakli se osměluji upřímně vysloviti se. Nevímť ovšem, co z dopisu mne ctícího mám potahovati k písním adventním, které jsem byl osobně odevzdal; a byl bych se z toho radoval, kdyby Vaše Milost byla úsudek Svůj pronesla o nich.

Dílo to veledůležité nedovede se v pravý čas ke svému konci, pakli Vaše Milost neráčí důrazně pohánětí všecky pracovníky.

Na Chlumu, dne 27. srpna 1861.

S hlubokou úctou nejoddanější sluha

Beneš Method Kulda.«

(Pokračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Traktalisté, puseisté, ritualisté.

John se klonil den ode dne více ke katolicismu, jak bylo lze pozorovati. Jeho nález o původu a podmínkách tak zvaného kléru anglikánského přispěl k tomu, že se mu otevřely oči ke světlu hroznému, poněvadž bylo neočekáváno. Stálo ho nemálo námahy vzdáti se naděje, že spojí katolické pravdy s vyznáním protestantským. Pro něho by bylo bývalo toužebným ideálem nazývati se jednoduše protestantským katolíkem nebo katolickým protestantem podle formule vynalezené anglikánským biskupem v Londýně, kdyby nebyla Julie nemilosrdně odhalila tuto škrabošku; neboť John, odloživ každý předsudek a uchvácen byv podivem pro nadání a upřímnost jejího chování, zvětšil stokrát úctu k ní a radil se s ní jako žák o bodech, kterých sám nemohl rozluštiti; a radil se s ní beze všeho ohledu na podezření matčino v její přítomnosti.

Proto Julie, nemohouc bez porušení zdvořilosti odepříti odpovědi, odpovídala málo slovy, ale rázně a obranně, varujíc se zmíniti se o tomto předmětu, aby nemučila nešťastné mistress Needleové. Avšak neváhala se chopiti příhodné příležitosti, aby vysvětlila svoje názory, byla-li paní poněkud vzdálena od rozhovoru nebo zastal-li ji John v zahradě, provázenou pouze jejími chovanci. Tu nutnost i vážnost jí dodala odvahy, že odpovídala svobodně, jak srdce jí kázalo. V těchto dnech hleděla rozptýliti domněnky Johna, kterému připadlo na mysl, že bude moci pojmouti všecky katolické pravdy jak sir Robert Smith a přece výslovně se neodtrhne od rodné církve nebo od předobré matky.

— To je sen, odpovídala Julie, a ani ne krásný sen. Poněvadž tomu chcete, říkám vám to, jak cítím. Jste v lodičce, do které teče voda se všech stran. Spravujte ji, jak se vám zdá a líbí, nebudete nikdy v mystické lodi církve Kristovy, dokud nepřestoupíte z paluby na palubu.

— A přece, namítal John, mám za to, spravím-li ji dobře, mohl bych ještě plouti souběžně s katolickou církví. Naopak, zdá se mně, že lodička nově upravená jest již spuštěna na moře a blíží se k loděnicím oxfordským ... Nebo abychom změnili obraz, zdá se mi, že anglikanismus, očištěný od svých vad prací puseistů, může vyhlížeti jako katolicismus krásný a upravený, jako živý kmen všeobecné církve. Jaká jest církev latinská, řecká, východní, taková bude anglikánská církev, a to opravená, reformovaná, oživená puseismem ...

Na to odpověděla Julie: Marná moje námaha! A nepozorujete tu, že tato církev nová se rodí, jako rozkolná a protivná Kristu jako její matka? že je úplně bludařská před i po reformě? že jest nemravná a nenapravitelně zločinná?

— Nazýváte-li ji jen rozkolnou a bludařskou, to snesu; je to vaše mínění, avšak že je nemravná a zločinná, to nemohu snésti. Můžete tupiti jako zločince ony velké muže poctivé, kteří počali reformu anglikanismu? Můžete nazýváti nemravnými ony zbožné duše, které právě vstupují do puseistické církve, aby cvičily se živě v každé ctnosti, vzdáleny jsouce korrupce Jindřicha VIII.?

Julie, vyzvavši Kláru a Klementinu, aby se posadily naproti ní, ohrazovala se slavnostně, že nikdy jí na mysl nepřipadlo považovati za bludaře rozkolníky nebo zločince podporovatele této pověstné reformy; naopak považuje je v srdci prostě za lidi, kteří chtějí znovu zříditi pravé náboženství; avšak to nepřekáží, aby jejich práce sama vedla k bludu, rozkolu a nemravnosti. A tu poznávajíc svrchovanou důležitost, aby vyvrátila názory Johna a dívek, rozvíjela dějiny současné anglikánské církve, které znala zcela dobře, jako ten, kdo po návratu z Italie úplně se zabral do knih o sporu náboženském, aby byla schopna podporovati obrácení Johnovo, již již se blížící. Zcela ochotně připouštěla, že ani doktoři oxfordští, kteří kol roku 1830 dali podnět k prvním »Tracts for the times«*), se očividně klonili k světlu podle slavné básně Newmanna, uraženého a netrpělivého vůči hustým tmám, v nichž byl narozen:

Daleko jest má vlast;
noc je temná:
světlo dobročinné,
cestou bezpečnou
mne provázej!

Jan Keble, Hughes Rose, Vilém Palmer, Jiří Spencer Perceval, Hurrel Froude, Isák Williams, Jan Jindřich Newman, Bedřich Oakeley, Vilém Faber, Vilém Jiří Ward, Eduard Manning, oba Wilberforceové a tolik ostatních, kteří dali první podnět

*) Traktáty pro kostel. Dva původcové jejich se stali kardinály katolické církve, Manning a Newman.

k akci traktátové a podle jména Puseye, jednoho z jejich řady, byli pak nazváni puseisty, cítili vznešeně a důstojně při pohledu na zavržení hodný úpadek, v němž spatřovali svou aglikánskou církev a utvrzujíce se v tom ne bez přispění Božího, styděli se. Srovnávali starou církev s nynější, berouce v úvahu její zvyky, roucha, víru a přísahali, že spojí svoje síly, aby pozvnesli nynější církev na výši církve starobylé! Modlitba a studium byly pobídkou k provedení. Písmo sv., které rozjímali bez předsudku, ukazovalo jim jasnou cestu, i zamýšleli šetřiti ústního podání prvních století; i viděli pak druh vedle druha, že mizí hrubé bludy lutheránské a kalvínské, nasáklé atmosférou národní církve. Cítili ve svém srdci paprsek božský a odvážili se prohlásiti vzhledem k universitě oxfordské reformu Jindřicha VIII. za odpadnutí od křesťanské církve. Četní klerikové a laici volali na ně upřímně: Pokračujte dále, my vás budeme v reformě následovati.

A reformátoři se nerozmýšleli obnoviti modlitbu za živé i mrtvé, hlásali lásku k pokání a cenu panenství, hleděli povýšiti z rozvalin soud odpouštěcí, zaváděli úctu k Matce Ježíšově, a korunu k této budově postavili tím, že usilovali povolati na osiřelé oltáře opět Krista živého a skutečného, aby přijímal úctu reformovaných anglikánů. Obraceli také své zraky k církvi římské a pozorujíce na ní hojnost všeho, co chybělo anglikánské církvi, toužili odíti ubohou nahotu pláštěm římské církve, napodobujíce posvátné a vznešené obřady. Tím zasloužili si jména ritualistů; avšak nová reforma, která se takto povznesla v obnošených šatech jiné církve, zmizela sama sebou, poněvadž se odvážila nazývati sestrou církev římskou, která nezná sester, nýbrž pokorných synů.

I sami rozvážnější stoupenci této strany již si uvědomovali, že hnutí opravné nebylo ani logickým ani účinným ani spasitelným a že jedinou možnou reformací jest přechod k církvi římského papeže. A přecházeli ve velkém počtu. Jiní, buď bázlivější nebo prostší, setrvali uboze zaměstnáni neplodnou prací, aby obnovili anglikánskou církev, očistili od bludů, ozdobili větvemi a takovou ji učinili, aby byla, jestliže ne krásnou Bohu, aspoň méně ošklivou při pohledu lidí. Nejsou katolíky, nejsou protestanty, leč jen potud, pokud protestují proti posledním důsledkům světla božského, nemajíce zřetele na hrozbu Kristovu: »Kdo není se mnou, proti mně jest; a kdo se mnou neshromažďuje, rozhazuje, co má.«

Je to opakování dějin tolika jiných reform protestantských, které byly dobře započaty, ale přišly na scestí, poněvadž neměly užitku a byly převráceny. Jiří Fox v dobré víře se pokusil opraviti církev anglikánskou, avšak zastaviv se na poloviční cestě, vzbudil šílený kvakerismus. Opětný pokus učinil brzy po té Jan Wesley, ale zastaviv se na poloviční cestě, vyvolal rozpustilosti methodistické. V Německu snažil se Filip Spener učiniti přítulnějším lutheránství, avšak zastaviv se na poloviční cestě, upadl do blouznivosti Českých bratří. Tak se děje i nynějším reformátorům, kteří se neodhodlávají obrátiti se. Touží povstati z bahna bludů a bezbožností, nařízených odpadem Jindřicha VIII., a bu-

dují církev odpornější pravdě, uzavřenější vůči nejvyššímu církevnímu pastýři a neomluvitelnější ve svých zvycích, než je sama prostá církev anglikánská.

Tak v zásadě rozmlouvala miss Julie; a tu obracejíc se k Johnovi, pokračovala: Puseistická reformace, zrozená z nejsvětějších úmyslů, stala se poutem napřaženým na zbožné duše, poutem ne více z provazu hrubého, nýbrž hedvábného. Objevuje se nákrční šňůra a ta rdousí, zabíjí, hubí tolik krásných duší, které opouštějíce hustý les anglikanismu, tu narážejí a klesají mezi trním ostatních bludů méně hrubých, lépe ozdobených, skoro bych řekla, ušlechtilých. A tyto přece všecko ničí: povahu milosti, cenu dobrých skutků, nauku o přepodstatnění, obět mše svaté, úctu vzdávanou svatým, očistec, odpustky, svátosti. Pane Johne, tak daleko dospívá, kdo popírá víru v Krista a jeho církev, ať je to pouhý anglikán nebo jemnější puseista: blud ať obecný, ať skrytý, je vždy jedem a smrtí. A ačkoli reformátoři anglikánští spravili všecky skuliny ve víře, zůstává přece mezi nimi a Kristem bronzová zeď; zlomyslný odpor proti náměstku Ježíše Krista, a ten je činí rozkolníky.

— Avšak proto nemůžete popírati, přerušil John, ani dobrých úmyslů puseistických reformátorů, ani že ve skutečnosti zničili mnohé bludy.

— To vyznávám, to připouštím a za to nad míru díky Bohu vzdávám, poněvadž toto malé světlo, které se ukázalo ve mracích, dostačilo, že četní anglikáni uviděli jasný obzor katolické církve a ukryli se v pravém jeho nebi. Avšak naproti tomu, čím větší vinu mají ti, kteří zůstávají zpět! Ti, kteří zkoumali s dobrou rozvahou Písmo svaté a připustili ústní podání prvních století (proti nauce všech ostatních protestantů), opovažují se zneuznávati jediného pastýře církve, který jest Písmem sv. a ústním podáním tak slavnostně prohlášen, ať nedím, že zůstávají v jeho přítomnosti ve stínu smrti, když bylo vyšlo slunce. Jak mohou nevěděti, že bez učitelského úřadu, bez církevních sněmů, bez papeže jest jejich víra čistě osobní, lidská, klamná, měnitelná? Jak necítí, že se jim nedostává pouta poslušnosti a lásky? Jedním slovem, žijí mimo církev a vědí to.

— Ne všichni, odporoval John.

— Ano, ne všichni to vědí. Připouštím dobrou víru u mnohých puseistů, ve všech, chcete-li: avšak u vás, pane Johne, bych jí nepřipustila nikdy a nikdy.

— A proč?

— Poněvadž nejste nezasvěcencem, poněvadž Bůh sňal první pásky s vašeho čela, jednu po druhé, poněvadž předsudky, které jste vssál s mlékem, Bůh vám osvítil svým vlastním světlem. Vy nejste slabé mysli, která se dá oslepiti ritualismem, zavedeným mezi puseisty. Vy víte, že víra nezáleží v mešním rouchu, v křížích, ve svícnech, oltářích, zpovědnicích, obrazích Panny Marie a svatých, kterým se plní jejich chrámy; nezáleží v kláštěřích, které se pokusili otevříti, a ani ve jméně katolíků, které si osvojili, spojujíce je se jménem protestantů. Hlouběji jest po-

ložena církev. A tato větev pobožnosti zakrývá hlubokou bídu, hanebnost nejohavnější...

— Poslyšte, miss Julie, puseismus asi nebude horším než anglikanismus.

— Nikoli, nikoli, jest horším, puseismus jest positivně vzato zhoršení. Anglikáni puseističtí mají společně s ostatními anglikány neplatnost kněžstva, episkopátu, hierarchie, apoštolské posloupnosti a odloučení od Říma; mají společné různé bludy, ačkoli zmírněné a upravené; jedni i druzí jsou suchými větvemi na odděleném kmeni, avšak původní anglikáni a puritáni vysoké církve alespoň nepokoušejí se zavésti ani zpovědi ani řádné oltářní oběti.

— Jak pak to? To se mi dokonce zdá v puseismu lepším a vy dovozujete, že anglikánská církev má přednost, když toho nemá. Promiňte mi, vy si odporujete...

— Nikoli, nikoli, bránila se Julie, je to tak, jak tvrdím. Stav anglikánů jest stokrát lepší, poněvadž jest méně zhoubnější, nežli stav puseistů, právě pro tu věc; neboť anglikán věří sice ve svém Prayer book v obřad vyznání hříchů skoro jako katolíci, avšak nikdy, zhola nikdy ho neužívá, kdežto puseista dodává k ostatním přehmatům slavnostní profanaci svátosti pokání. Není to výsměch svátosti, když laici jako doktor Pusey a jeho stoupenci vstupují do posvátné soudní síně a přivlastňují si svaté a vážné úkony udělovati odpuštění, otvírati nebe hříšníkům? Kdyby nárok souditi lid nebyl bezbožný, nebyl by směšný, jestliže si jej přivlastňují lidé, kteří nepřijali ani úřadu kněžského ani pravomoci ani rozkazu? A je to mnohem hroznější, mezi nimi vládne modloslužba, kdežto čistí anglikáni se tohoto hrozného poklesku nedopouštějí, poněvadž si neosobují této moci.

— Modloslužba! zvolal John; to je příliš velká výtka.

— Není, pokračovala Julie, nenadsazuji; nepouštím se do podrobností theologických, ale důvod pro to jest jak v katechismu mém, tak vašem. Puseisté činí nárok konati obět mše sv., ač s různým názvem a různými obřady; žádají víry ve skutečnou přítomnost Kristovu ve svátosti oltářní, ačkoli neuznávají přepodstatnění proměněného chleba a ukládají úctu klanění předstírané svátosti. Avšak poněvadž jejich služebníci nejsou kněžími, poněvadž není posvěcení chleba platné, zdali nesvádějí pokřtěného lidu k formální a slavnostní modloslužbě? Jaký rozdíl shledáváte mezi Egypťany, kteří se klanějí zahradní cibuli a mezi puseisty, kteří se klanějí obilí a hroznu? Ejhle, pane Johne, v tom záleží modloslužba. To je vítězoslavná cesta v srdci protestantismu u těch, kteří se považují za opravce křesťanského ducha a dopouštějí se pohoršení prostých katolíků, že se utíkají o přímluvu k svatým a k Marii. Ejhle, opravdoví modloslužebníci, kteří přinášejí nejvyšší poctu klaněti se oplatce chlebové a poháru vína!... Zůstaňte anglikánem, pane Johne, jako vaše matka, poněvadž zajisté máte v ošklivosti modloslužbu.

Tentokráte nebyl jiný výsledek rozhovoru. Avšak o podobných sporech se hovořilo mezi Julií a Johnem skoro každého

dne a zhusta i v přítomnosti mistress Needleové. Proto John, podporován jsa ustavičným čtením a studiem, probuzen příkladem sira Roberta Smitha, vzdělán v srdci vzpomínkami lúrdskými, stával se netrpělivým v mírnosti; a mimo to neustálé třenice mezi anglikánským kostelem a kaplí neodvislou posilovaly jeho úmysl, aby přišel k svému cíli. Jeho matka, která jindy spoléhala na svého faráře, aby napravil mozek jejího prvorozence, který se dostal na rozcestí, viděla se sklamána, poněvadž John se nebál utkati se s tak slabým protivníkem. Zoufajíc si odevzdala syna svého náhodě, aby plul mezi úskalími puseismu a romanismu, uvažujíc, že ve své zletilosti alespoň se bude obírati svými statky, kdežto jí samé bude možno, aby zachránila jeho sester, Kláry a Klementiny od záhuby.

Je to opravdu podivno věřiti! Každého dne, když se procházela v Zeleném parku, zdálo se jí, že uplynulo století od náboženských příhod na cestě a za pobytu v Italii. Protestanské ovzduší, časté porady s farářem Starem, starosti o dobrý chod farnosti zničily okamžité dojmy respektu ke katolickým věcem, které ustoupily do pozadí. Boj proti novotám, které se zahnízdily mezi lidem, vnášel nového ducha puritanismu, ducha šílené horlivosti pro vlastní církev. A abychom řekli pravdu, smělost neodvislého kněze byla s to, aby pobouřila ty, kdož zachovali ještě jen jiskru víry pro starou církev anglikánskou.

Přes to důstojný pan Bird, maje za to, že jest obdařen nemenší hodností než diecesánní biskup a královna Viktorie, vládl despoticky ve své kapli. A poněvadž především pozoroval, že uspokojí své podřízené, kteří se klonili k ritualismu, upravoval bohoslužby povlovně novotami dle ritualistických kaplí. Konečně chtěje se zavděčiti novým ovečkám, umístil směle na stole veceře Páně kříž a stůl upravil na způsob oltáře, ozdobiv jej svícny a svíčkami. Dvě velké lampy hořely před křížem, ačkoli neměl ve zvyku uchovávati ve svatostánku chleba užívaného při večeři Páně. Avšak místo svátosti oltářní, které ani nechtěl ani nemohl posvěcovati, ozdobil stěny nápadnými obrazy, jako u sv. Albana v Londýně: na pravo umístil sv. Petra, na levo sv. Pavla a uprostřed nad stolem Zvěstování Panny Marie. Bohoslužby pak konal s četnými dodatky podle Prayer Book, nešetře nákladu, aby obřady byly nejslavnější, oblékal se do kněžského roucha velmi podobného katolickému a dal obřad doprovázeti hudbou. Tím upadal do dluhů, které doufal časem zmenšiti, a stával se čím dále tím více neschopnějším je zapraviti.

Každou novinku poněkud mimořádnou, kterou zaváděl, pečlivě předem ohlašoval věřícím, dovozuje, že rada zakladatelů ji schválila. To bylo již zvykem v ostatních kaplích vysoké i nízké církve. A tak pravidelně řídil se tím, co neuznávalo jiných zákonů než biblí a žádným jiným soudem než svědomím věřících. Vida, že prospívá ve svém počínání, upraveném podle větru ritualistů, který vál i vane utěšeně dosud po celé Anglii, přemlouval prosté dívky mimo osadu i v osadě Zeleného parku, aby se shromáždily ve společném domě, kde by se věnovaly

zbožným cvičením. Sliboval jim hory doly z tohoto nového způsobu života, že budou učitelkami a vychovatelkami dítek, ošetřovatelkami nemocných, milosrdnými sestrami neodvislé obce. Kromě toho zamýšlel, jak sám se přiznával, zavésti zřízení řeholnic ustanovených doktorem Puseyem, aby je spojil v klášter v Zeleném parku; byl by jejich duchovním ředitelem, a náboženské sliby by skládaly v jeho ruce; jako řeholnice puseistické byly za takové prohlášovány biskupem anglikánským v Oxfordě.

Jedním slovem kaple nonformistická (rozkolná) byla úplně věstitelem nového jara a nové bohoslužby, lichotíc náklonnostem nespokojenců v Zeleném parku, rozkládala svoje kořeny a zastiňovala velice bohoslužby a protivníkovu farnost. Avšak ve skutečnosti neměla ani kořenů ani naděje; nebyla nikterak upravena podle chudoby místní a podle počtu obyvatel. Kněz Bird a důstojná jeho manželka a vůdcové odboje, kteří uložili kapitál do neodvislé kaple, snili o růžích a květech a byli vzdáleni toho, aby byli připraveni na hroznou, ač oprávněnou pomstu mistress Needleové. Stala-li se stavba kaple bombou velmi hlučnou, neméně bouřlivou byla protivná bomba paní Needleové.

(Pokračování.)

Preludium.

Rozbouřil se klenbou chrámu
melodií hlas,
v duši v snění pohříženou
božský padl jas,
tisíc písní ke mně slétlo,
zasvitly jak zářné světlo.

Tisíc písní, tisic tonů
vpadlo ve můj sen,
v nitru hrají, bouří, víří,
chtějí, chtějí ven,
nestačí jich chápat duše,
kloní se jen božské tuše.

Marně pěji potichounku
v duši jejich zvuk —
rajské zpěvy teď se mění
v tisíc strastných muk,
na dně duše utajeny
mocně bijí v těsné stěny.

Nezdrží jich proudů mocných
duše tichý sen,
v nitru stále bouří, znějí,
chtějí, chtějí ven!
— — — — — — — —
— — — — — — — —

Bohdan Radlický.

Ze života studentského Beneše M. Kuldy.

Dle zápisů P. Tomáše Procházky podává a vysvětluje JAN HALOUZKA.

Zvěčnělým vlastencem Benešem Meth. Kuldou odevzdán mi byl vzácný příspěvek — objasňující jeho život a práci z let studentských — rukopis † výtečného kněze Tomáše Procházky, kaplana Ivančického.[1]) Odhodlal jsem se tento spis (poněkud upravený) čtenářstvu »Vlasti« přístupným učiniti. Jsou to záznamy, kteréž do vázané zelené knížky P. Procházka zapisoval — hned za prvních studií Kuldových až po jeho kněžské vysvěcení, z nichž jsem ve kvapné práci své životopisné o Kuldovi k roku jubilejnímu,[2]) maje po ruce ohromnou spoustu rukopisů, jen něco vybrati mohl. Měl jsem kromě práce spisovné i ten úkol provésti (činil jsem tak dobrovolně a rád) veliké balíky rukopisů pročísti a je roztřiďovati, jak se které do spisu hodily.

Několik tisíců listů — více soukromé ceny — jsem vymezil, a jádro, z něhož (dá-li Pán Bůh zdraví) ještě mnohou cennou památku z minulých let jara probuzení vylovím a veřejnosti podám, jsem sobě do svazečků dle postupných let zařadil.

V jakém poměru žili P. Tomáš Procházka s Benešem Meth. Kuldou, a jaký účinek mělo blahodárné působení Procházkovo na Kuldu, vysvítá ze spisů jmenovaných: Kuldova i mého.

B. M. Kulda píše: »Byv žákem Tomášovým, v úzkém spojení zůstal jsem s ním po mnoho roků; každoroční prázdniny za let studentských strávil jsem v jeho společnosti, a nikdy nepřestal jsem osobně i písemně obcovati s ním.«

Byl P. Tomáš Benešovi druhým otcem, což jasně vysvitne z následující události: »Nezapomenutelným zůstane mi večer před odchodem do Jihlavy (na studie). Za soumraku po procházce, na níž P. Tomáš Procházka mně i spolužáku, svému sestřenci Josefu Širokému, potřebného dával naučení, vzal z čeledníku na děkanství klíče kostelní, a vedl nás oba kostelem ke stupňům u hlavního oltáře. Tam mluvil k nám klečícím pohnutým hlasem slova laskavá a vážná, a jako otec pečlivý požehnal nám kněz nábožný na cestu do studií.[3])

V práci, kterou chci vzácnému příteli a nadšenému hajiteli naší svaté věci P. Tom. Škrdlovi zaslati, doufám, že dosti obšírně k činnosti P. Tomáše Procházky poukáži a poněkud spis Kuldův doplním. K textu dodávám pod čárou vysvětlení.

»Vyučování zevnější jest toliko pomůckou a připomínáním; onen však, jenž v útrobách učí, má učitelskou stolici svou v nebesích.«
(Aug. Fract. III. in epist. Joan.)

I. Parva.[4])

Uveden do latinských škol jihlavských — vzdělán na rozumu spokojitelně. Zdálo se mi, že tím předčí nad jiné; ale slovní paměť nebyla jemu v té míře popřána od Boha, která od pana profe-

[1]) »Životopis Tomáše Procházky« — sepsal B. M. Kulda. V Brně roku 1863.
[2]) »Životopis B. M. Kuldy«. — V Praze, nákladem B. Stýbla, roku 1895.
[3]) Viz »Životopis B. M. Kuldy« — str. 11.
[4]) Roku 1834.

sora nad jiné schopnosti oblíbena jest. Cit poslušnosti převyšovati se mi zdál lásku k vědám. Zanímatelnost v zevniterném jednání. Žárlivost ukrývanou a krotívanou důvody náboženskými zdálo se mi pozorovati. V hudbě jemný cit se jevil.

Pořádek: I. Curs. e. ad/em. e. ad/em.
II. Curs. 4. accedent.[5])

V prvním listě žaloval něco, že jest p. prof. přísný, — p. katecheta přívětivý — oba však chvályhodní. V druhém listě píše, jak se mu líbilo, že řekl p. katecheta o Bohu, že nám dává celé srdce, když to činíme, čeho žádá, že i pilným při zkoušce pomůže, aby státi nezůstali. Ve třetím listě (na můj svátek) plnou vnitrností vděčnost svou vyjevil za starost mou o oba dva. Ve čtvrtém listě těšil se ze slov p. katechety, který pravil, že Pán Ježíš miloval nepřátele. Rodiče milovati není těžko, vždyť máme od nich dobrodiní. Spolužáka milovati není těžko, on obveseluje nás. Ježíš miloval nepřátele, kteří jej ukřižovali.

V jiných listech býval poznamenán toliko školní pořádek.

Pan Jakeš Nejedlý přičiňoval se o prázdninách o vzdělání jeho. A poněvadž tehdy sám zahořel láskou k vlasti a řeči její; měl péči, aby všichni Ivanečtí, zvláště studující, jí zahořeli. Po mnohých pracích, kteréž pro zvelebení radovánek na Réně vykonal 29. srpna, na den Stětí sv. Jana, jako by chtěl stínati starou německou hlavu, — jeho, Honesa a Josefa pod lípou nad Němčicemi v hájku Slavů vyučováním a pak zpěvem »U háječku pod lípečkou« zasvěcoval.

Týž p. Jakeš Nejedlý na hradě Jamolickém si je ozbrojil a hnal na hrad, jako by německé tvrze vydobýti chtěl. Ke konci však sami ratolest pokoje — palmu v rukou přinesli na znamení,

[5]) Pokud ještě parvisté nepřišli v mluvnici latinské za první skloňování substantiva, byli zaměstnáváni německými komposicemi, kterež musili vypracovati ve škole za přísného dozoru profesorova. Jakmile zvonek školní odzvonil, sebral prof. práce žáků a odnesl je domů, kdež pilně opravoval a dle zdárného, či méně povedeného výsledku urovnával. Příštího dne donesl opravené práce do školy, oznamoval výsledek, a dle výbornosti úlohy vykazoval žákům místa. Zajisté okamžik pro žáky velmi důležitý. Každý trnul a byl žádostiv, aby mezi přednějšími byl posazen. Benešovi se též srdéčko chvělo. Druh za druhem volán, už jich bylo místy poděleno mnoho, o Beneši ani zmínky. Nastojte! Beneše jmenoval p. profesor posledního. Třesoucí rukou přijal úlohu svou a zarosenýmokem shledal, že byla asi do polovice téměř slovo za slovem podtrženo a druhá polovice tlustým příčním křížem přetržena, ježto prý nestála ani za čtení pro samé chyby. Druhá komposice nevydařila se jinak a tudíž nebylo Benešovi ani třeba místa měniti, — ostatní žáci naň hleděli okem pohrdlivým. — Třetí komposice byla již latinská. A ejhle! p. prof. jmenoval tenkráte Beneše prvního. A tak držel se Beneš po celý rok, takže prof. Jaroš s chloubou o Beneši vyznával: »Mein Lateiner!« — Později poznal Beneš, proč tak nešťastně dopadly jeho německé úlohy; poněvadž »po celých šest let mučen byv němčinou, vyšel jsem z ní jako slepý a blbý bez užitku. Jinak bylo s latinou, jížto mne P. Tomáš Procházka moudře učil mluvou mateřskou, a tudíž porozuměl jsem soustavě jazyka latinského v prvních základech, a vynikal jsem v předmětu tom, kdežto s němčinou potýkati jsem se musil až do 4. latinské školy, i přes to, ba právě proto, že byla ivančická škola německá. A přece doposud chovám odměny, jichžto se mi dostalo, jako přednímu žáku školy ivančické; kteraký pak užitek ze školy nenárodní měli spolužáci moji o zkouškách nevyznamenáni?« — (Životopis Beneše Meth. Kuldy« str. 14., 15.)

že Slovanstvo ze svého rumu mnohým namaháním probrati se musí a Němcům přece pokoj dáti chce.[6])

II. **Principia.** (1835.)

I. Curs. — Druhý accedent.
II. Curs. — Druhý premiant.

Druhé premianství[7]) velmi ním hnulo a větší vniterní chtivost k literním pojal. Uznával sice, jako by vším právem místo druhé jemu nepatřilo, pochopuje dobře výbornost a schopnosti jiných.

Psal několikráte Komárkovi a Šmídkovi[8]) a listy ty mladými Slovany na gymnasiu brněnském vždy hýbaly. Ti zase dopisovali jemu.

Jako všude, tak i jako vojín na Réně svou správností se vyznamenal; ani prý sobě potu s čela neutřel.

III. **Grammatica.**

I. Curs: em. em. em. em. ad/em. em.
II. Curs: em. em. em. em. em. em.

V listu, který při příležitosti psaní svým rodičům poslal, oznámil pořádek komposiční, jakož i neopomenul otevříti své díků plné srdce mně a hlavně v. p. děkanovi, kterýž ve vydobývání stipendia pro něho pracoval.

V pátém listě ozval se duch jeho odprošující pro tu příčinu, že dlouho mi psáno nebylo.

Ve spolku Kreisla jsem jej velmi rád přivítal; poznal jsem, jako by oba byli roku tohoto poněkud křivdu trpěli. Onen Lilienwaldem a tento Sterlym.[9]) Vzavše k sobě Joseta, přeložili úlohu, již p. profesor na čas prázdnin uložil.

Na den radovánek na Réně pozoroval jsem, jak velikou radost měl otec jeho v chrámu z toho, že viděl jej p. Josefovi ministrovati při mši svaté.

---

[6]) Nejkrásnější zábavou o prázdninách bylo cvičení malých vojáků; studenti byli důstojníky. Hlavním velitelem byl bohoslovec Jakob Nejedlý, setníkem byl Mikuláš Hons a po něm Josef Široký. Beneš to dovedl na poručíka. Hlavní cvičení odbývaly se na pahorku Réně o školních radovánkách. Tam docházeli studenti z celého okolí; tam spatřil absolvovaný parvista Kulda — Jana Bílého, svého kdysi socia dolorum. — Tak Nejedlý vycházel s mladšími studenty ven do lesů, tam vykládal jim dějiny naše, předčítal rukopis Královédvorský a jiné. (»Život. B. M. K.« str. 17. a 21.)

[7]) Ke konci roku slavné bohoslužby a Klassenlesung v budově gymnasijní přeplněné studentstvem, rodiči a příbuznými. U zeleného stolu, na němž uloženy byly stohy tištěných seznamů všech gymnasistů a jich známek, zasedli profesoři. Z každé třídy zavoláni tři premianti, kteříž za hlaholu trub radostně přistupovali ke stolu pro odměny. Z principistů zavolán byl první Němec Kreisl, a druhý Beneš Kulda. Tištěné seznamy z doby studií Kuldových mám. Nápis zní: »Juventus caesaro-regii gymnasii Iglaviensis e moribus et progressu in literis censa, exeunte anno scholastico MDCCCV. — Iglaviae characteribus Ioannis Rippl.«

[8]) Hlavním předmětem jejich dopisů býval národ a povinnosti jejich k národu.

[9]) První premiant Kreisl totiž ustoupil Prokopu rytíři z Lilienwaldu a zařazen byl jako první do akcesistů. Kulda pak mezi akcesisty se nedostal. — Byl tentokráte jen jeden premiant a dva akcessisté.

IV. **Syntaxis.** (1837.)

I. Curs: em. em. em. ad/em. 1. ad/em.
II. Curs: em. em. em. ad/em. 1. ad/em.

V listu, kterýž poslal rodičům svým, poslal lístek na mne, kdežto oznamuje, že opět čtyři na jiná gymnasia se odebrali, že jich zůstalo jenom 20. Lístek pořádek šesti komposic obsahoval a mne velmi potěšil.

List rodičům byl obširnější nežli všechny předešlé a střízlivého ducha vyjevoval; popisoval onu nehybnou zimnici, kteráž jej již pátý měsíc trápila, a prosil, zdali by jemu někdo z Boží pomoci nemohl k bývalému zdraví dopomoci.[10]) Vypravoval, kterak u svého domácího hospodáře do podezření upadl a jak hned se od něho vystěhoval. Na třetí straně se loučil s bratrem Vincencem, jenž měl jíti do světa.

V prázdninách dostal chválu Kreislem, že totiž postonával po celý rok, a přec, kdykoliv do školy přišel, a komposici pracoval, byl mezi prvními. »Lilienfeld hat es nicht so gut gemacht,« vyjádřil se u mne v besídce Kreisl. V těchto prázdninách jsem jej k tomu měl, aby se šetřil, neboť zimnice strašně zcuchala jeho tělo. Toliko francinou jsme se bavili.

Za často býval u školního pomocníka Homoly, kterýž se rád bavil grammatickými věcmi.

V. **Poesis.** (1838.)

Curs: I. em. em. 1. ad/em. 1. ad/em.
II. em. em. 1. ad/em. 1. ad/em.

V prvním listě káral způsobem indirektním všechny, kdož o panu profesorovi Enkovi namluvili, jim větší strach působící. — Psal, že ze všeho, co jim řečeno, jen to jediné se s pravdou srovnává, že na katedru nesedne. Jen toho želeli, že nemluví hlasem silnějším a srozumitelným.

V druhém listě k mým jmenovinám: O panu profesorovi: »Wirklich, ich wollte es sehr gerne E. H. bekannt machen, allein — wir wissen selbst nicht, wie es mit uns steht. Sein Betragen ist so zweifelhaft, dass einige einen guten, andere einen schlechten Ausgang ahnen. In den Gegenständen ist uns nichts zum Lernen bestimmt; indem er sagt, wir sollen uns vorbereiten, er würde aushören, wie weit er köme. Darum mögen wir es so oder anders lernen, die 10te Antwort ist ihm recht. — Jedoch ich Verwegener! urtheile so? Wer weiss, wie der urtheilen wird, der gewiss seinen besten Grund hat, uns dergleichen Fragen zu stellen! — Vielmehr sollte ich seine Geduld und andere sehr schöne Eigenschaften preisen. Ja das bekennen wir alle, er müsse eine Geduld von Eisen haben — — etc.

[10]) Kulda roznemohl se v grammatice zimnicí, zanedbal školy každého čtvrtého dne, a již obával se, že bude zle. Profesor Jaroš dal Kuldovi říci Kreislem, že ho nebude moci klassifikovati. Kulda se přemáhal všemožně, ale přece dostal ze zeměpisu a dějepisu jen ademinenc. — V syntaxi (čtvrté latinské), ač se zimnice pomocí starého lékaře Polonského zbavil, přece ochabovaly síly jeho, že ze zeměpisu dostal jen jedničku.

V listě po první půlroční zkoušce: O panu profesoru: V případech podobných bývá souzeno roztodivně; jeden tvrdí, že jest nespravedlivý, jiný praví dokonce, že nemá všech pět pohromadě, což by brzo pravděpodobno bylo, porovnáme-li Nejedlého se Svobodou. Ale co? — Měl dojista příčinu, proč tak jednal, a proto chci o jeho nespravedlnosti či jak bych to měl pojmenovati, pomlčeti.

V listě po obdrženém vysvědčení: Že nemám ven a ven. em. (eminenc), věděl jsem dobře, protože Schütz jediný jest vyznamenán. Ale přece činil jsem nároky na Em. — in stylo. Jakmile mi dodáno bylo vysvědčení a já poznal, že ze stylu jen primku mám, ach! byl bych snad vysvědčení roztrhal. Skutečně nemohu p. Enka[11]) pochopiti. Vyznávám, že mi všechnu chuť a radost pokazil.

O prázdninách prostudoval vlašskou grammatiku. Mimo to nezdálo se mi, že by byl něčím literním se zanášel, leč co mu poskytl Hons.

Zmínil se mi o hádce, jakou měl s Němci spolužáky svými, kteří se osmělili hanobiti řeč naši.

O Vaňkovi[12]) vypravoval, že má výbornou hlavu, že jest milovníkem jazyka našeho, že chtěl s ním a některými jinými odbírati časopis »Květy«.

Nejvíce se mluvívalo o panu prof. Enkovi. Ačkoliv mnoho divného o něm věděl vykládati, přece pravil, že jest raději pod ním, nežli pod profesorem Madernerem, jehožto žádost po penězích, nepořádek ve škole, nepilnost, pouhé papouškování žáků jemu se zdálo býti urážkou.

---

[11]) Karel Enk von der Burg, přísný, ale spravedlivý, pouhý Němec, hlava učená. Někteří spolužáci Benešovi přešli na gymnasium jiné, aby se Enkovi vyhnuli. Mohl i Beneš do blízkého Brna, ale zalíbilo se mu v Jihlavě, studoval dále »pod Enkem«. Kulda líčí prof. Enka takto: »V dlouhém kabátě, jak se tehdy nosily, vyšel z příbytku svého do školy uličkami vedlejšími, maje dýmku s krátkou tryskou v ústech. Šosy dlouhého kabátu jen odletovaly každým krokem. Před budovou gymnasijní tabák v dýmce uhasil a dýmku schoval v kapse. — Ať vykládal autory i sloh latinský i řecký, ať přednášel zeměpis, dějepis nebo mathematiku: nikdy na kathedru nesedl. Evropské jazyky všechny znal důkladně, jen žádný slovanský. Zahromoval francouzsky nebo německy, kdykoliv Čech nepravým přízvukem pronesl slovo německé. In zehn, tausend Teufelsnamen — schon wieder dieser — der vermaled . . . böhmische Accent! — ale zarazil se v první hodině u nás, vida před sebou jednoho žáka Němce, který se jmenoval: »Neunteufel«. — Od té doby přidržel se nejvíce frančiny v případě takovém.« — Roku 1834 vydal Dr. Josef Smetana v Praze: »Obraz starého světa« díl I. — Beneš ihned pospíchal k tamějšímu knihkupci Leop. z Löwenthalu, kterýž na mnohou prosbu českou onu knihu objednal. Uloženou lekci prof. Enkem nastudoval Kulda dle Smetany, a ve škole dle díla českého odříkával. Prof. Enk hleděl celý udivený a pravil: »Vy jste studoval jiného autora?« — »Ano, našeho českého dějepisce Dra. Smetanu.« — »Velmi dobře,« pravil Enk a vyslýchal jiného. — (»Živ. B. M. Kuldy — str. 24—25.)

[12]) František Vaněk, bývalý profesor německého gymnasia v Olomúci, kterýž Němcům dějiny české nefalšované přednášel. Byl postrachem studentstva; žádal věc přísně. Zemřel v Praze 1884 — známý svými učebnicemi. Ve studiích byl o rok za Kuldou. Prof. Vaněk navštěvoval kan. Kuldu na Vyšehradě. Vzpomínali rádi mladých let, na katechetu, profesory, na krásnou slavnost Božího Těla po velikém náměstí Jihlavském, na průvody sv. Marka a Křížové dny, jichžto se za vzorného pořádku pod dozorem profesorů, katechety a prefekta účastnili. Divadla, hospod, kavárny, plesů a jakýchkoliv zábav veřejných mimo akademie hudební a pěvecké neznali; byli chováni v náležité kázni, čehož nikdy nelitovali. Pravidla čítávala se jim na počátku školního roku; přestupníků (pokud se Kulda pamatoval) nebývalo.

VI. **Rhetorica.** (1839.)

I. Curs: em. em. 1. ad em. 1. 1.
II. Curs: em. em. 1. em. 1. ad em.

V listě ze dne 13. října píše mimo jiné: Když jsem se u p. profesora[13]) ohlásil, tázal se po všem, čím jsem se o prázdninách zabýval a jak se mi dařilo. Prosil jsem ho, že bych rád přijat byl do vlaštiny. Pravil, že to nebude možno. Když jsem jemu oznámil, že jsem se o prázdninách připravoval, přijal mne.

Přišel na velké prázdniny s Kreislem a navštívil mne. Navrátivše se z Brna od p. profesora Klacela s Honsem, smáli se tomu, jak zvláště Němce přijímá.[14]) (Pokračování.)

Náš poměr k Jednotě čes. katol. duchovenstva.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Před poslední valnou hromadou Jednoty čes. katol. duchovenstva, která byla konána 2. dubna t. r., vyšel brožurový pamflet: »Svaté tyranství či Zardousení zemské Jednoty českého katol. duchovenstva v král. Českém«, kdež se mezi nepřátele Jednoty staví i naše družstvo Vlast. Onen pamflet na str. 10. o nás praví:

Dále tu stojí kol biskupů mohutný nepřítel veškeré svobody a moderního rozvoje církevního života: družstvo Vlast. Tu je »tatíček Dr. Horský« (má odměnu za to, že konal v loňské valné hromadě Jednoty přednášku), »ryzí katolík, šedivec« Tomáš Škrdle a bývalý socialní demokrat Tom. Jiroušek, který posud umí kněžím z moderního tábora po socialně-demokraticku nadávat.*) Tito pánové jsou proti Jednotě a Moderně nejen ze vrozené zpátečnickosti, ale hlavně z konkurenčních důvodů, poněvadž podniky družstva nejdou již tak na odbyt. P. Škrdle se tímto důvodem v »Našich Listech nikterak netají.**)

[13]) Horlivý profesor Enk vyučoval za prázdných dnů studenty italštině a francině bezplatně.

[14]) Byli v Brně u zápisu na filosofii.

*) Tyto ušlechtilé poznámky dávají tušit, že při této brožuře spolupůsobil »vousatý velebníček«. »Tomáš šedivec«, to bylo jeho oblíbenou potupou, dokud řídil »Rozvoj«. Katol. moderna klesla vůbec tak hluboko, že její »Rozkvět« obstarává kněz, jenž opustil oltář a místo něho slouží — ženě.

**) Ano, katolická moderna vyhnala »Vlast« šílenou agitací a pomluvami téměř ze všech seminářů a snížila ji ze 4200 ex. na 2000 ex., »Naše Listy« klesly rovněž působením katol. moderny a křesťanských demokratů z 3500 ab. na 2000 ab., až do r. 1905 klesali jsme dále a žili jsme po zřízení tiskárny a papír. obchodu, což stálo ohromně peněz při stejných příjmech, v citelném nedostatku – ale v r. 1905 počala se tiskárna naše zvedati a krýti své vydání a r. 1906 uplatili jsme si již část dluhů a letos před volbami rozesíláme na venek hojně brožur, jež si kněží i různí občané denně objednávají, a počínáme platiti dodané objednávky hned, čímž se nám dostává slevy 2—3%. Toho před r. 1907 nebývalo. Bohoslovci a mladší kněží nás z většiny opouštějí, ale za to vnikáme v lid — a tu nám katolická moderna škoditi nemůže. Cesta v lid je veliká a široká — a úroda pro družstvo bude hojná. Stárnu, ale v agitaci se předčit nedám — o tom se katolická moderna ještě s dostatek přesvědčí. Právě letos jsem dokázal s »Našimi Listy«, že ještě něco dovedu — na 300 jsme jich rozdali a na 400 jich bylo po čas voleb mým přičiněním předplaceno. Ostatně, družstvo, jež má 6 svých časopisů,

Na str. 28. a 29. vypovídá se boj veškerému katolickému nemodernímu tisku (milost nalezly jediné: »Rozkvět«, »Nový Život« a — »Hlídka«) a o nás se tam praví: »Vypovídejte »Vlast« a její podniky . . . Škrdle jásal nad rozpuštěním Jednoty.« Pisatel tohoto pamfletu může si vydělati 500 K, když dokáže, že jsem »jásal«. Cenu tuto vypsal jsem ve 32. čísle »Našich Listů« ze dne 6. dubna t. r. Zde ji obnovuji. Může se věnovati »vousatému velebníčku«, který ji bude »v rodině své« brzy potřebovati. On mi dobře rozumí. *)

A nyní — po tomto úvodu k věci.

* * *

Do první valné hromady Jednoty česk. katol. duchovenstva jsem jíti nechtěl. Pravil jsem si, nejsi v duchovní správě, a toto bude spolek hlavně pro kurátní klerus, raději se tomu tedy vyhni — ale na přání přátel jsem tam šel a nikterak toho nelituji.

Tato valná hromada učinila na mne takový dojem, že ještě dnes téměř všecko jasně vidím a na vše se dobře pamatuji. Svolavatel valné schůze, kaplan Jan Pauly, seděl v předsíni veliké dvorany sv.-Václavské záložny a byl smuten a zaražen. V sále samém po všech stolicích byla vyložena kandidátní listina — a Pauly byl z výboru vypuštěn. Agenti moderny pobíhali po sále, volební listiny nám do rukou dávali, ba i do kapes strkali. Vypadalo to jako na schůzi socialních demokratů.

V čele sálu stál druhý svolavatel, mikulovický děkan Tom. Střebský. Jdu k němu a povídám: tady je samý Rozvojista! Vedle p. děkana stál mladý, štíhlý, zrostlý kněz a ten mi hrdě odpovídá: já jsem taky Rozvojista! Já řku, kdo jste? A on: já jsem Krojher, i dím na to: a já jsem Škrdle, a vzdálil jsem se od něho.

Najednou k mému úžasu ženou se Pauly a P. Emil Dlouhý-Pokorný — jakobych je dnes viděl — k děkanu Tom. Střebskému a Dlouhý vzal Paulyho na milost a zařadil ho do výboru. Co mu tehdy Pauly slíbil a čím se moderně zavázal, nevím, ale to vím, že od té doby byla katolická moderna svými lidmi ve výboru stále zastoupena, a že Pauly, ač říkal, že on sám modernista není, v Jednotě je trpěl a dobře se s nimi snášel.

---

hojně knih, brožur a dva kalendáře — družstvo, jež dává novým členům za 200 K tisku a jež každý rok mnoho knih, starších časopisů a brožur rozdá — družstvo, jež je spojeno s Tiskovou ligou (jsme to, až na jednoho, tíž lidé), kterážto Liga hájí čest duchovenstva a katolické strany a jež vydává časopisy »Husitství ve světle pravdy« a »Obranu víry« a časové brožury — družstvo, jež jest spojeno s Jednotou čes. katol. učitelstva a Spolkem na zakládání katol. knihoven — tato silná a mocná strana, plná užitečné, plodné a nezištné práce, opřena o naši tiskárnu — taková strana se katolické moderny — neleká. Vari z cesty, vy krtkové, kteří tajně, bez podpisu v »Rozkvětu« a v jeho předchůdcích a v brožuře čest biskupů a kněží napadáte a tím lidu špatným příkladem předcházíte, vari z cesty, vy pokrytci — vaše podvratná práce nemůže býti provázena požehnáním Božím. Už nyní vás katolický lid co nejostřeji odsuzuje.

*) V »Našich Listech« ze dne 6. dubna t. r. vydal jsem toto prohlášení:

»V pamfletu: Svaté tyranství praví se na str. 28. odst. 5.: »Vypovídejte Vlast i její podniky . . . Škrdle jásal nad rozpuštěním Jednoty.«

Vypisuji cenu 500 K a dám je tomu, kdo mi dokáže, že jsem jásal nad rozpuštěním Jednoty. Sem s důkazem, peníze jsou připraveny!« »Vlast« — tisk — zavírám 11. dubna, ale dosud se nikdo o 500 K nehlásil.

Tento kompromis Paulyho s katolickou modernou byl zároveň pro Jednotu zárodkem její smrti. Tak aspoň soudím.

Katolická moderna se dostavila na valnou hromadu v hojném počtu — měla tam ze svých stoupenců na 40 kněží — a valnou schůzi zcela ovládala. Stoupenci její zaujali pravé křídlo, my z Vlasti a s námi několik starších kněží zasedli jsme ve středu sálu a někteří jiní zaujali místo v levo.

Viděl jsem tady své nepřátele a ničitele mé »Vlasti« tváří v tvář, poznal jsem je osobně, a to si vysoko cením.

Z jednání valné hromady jsem jako starý spolkář jasně pozoroval, že katolická moderna chce v Jednotě pevně usednouti a pobyt v ní si zabezpečiti. K tomu čelil na př. návrh, aby každý člen mohl přijímati k valné schůzi plnomocenství v jakémkoliv počtu, to jest jinými slovy: modernisti by si byli své lidi zagitovali a ve valné hromadě by si byli volili, koho byli by chtěli. Dr. Rud. Horský, zpozorovav tento úmysl, navrhl, aby se plnomocenství zasílala výboru a jednotlivec aby je přijímati nesměl, ale po řeči P. Emila Dlouhého jsme propadli. Při hlasování vyzdvihoval vysoko ruku z levé strany sálu pro modernu — aby to moderna dobře viděla — jeden vážený stařec. Nebudu ho jmenovati, on toho nyní zajisté srdečně lituje, nebo ve zmíněném pamfletu byl nejvíce z nás potupen.

Modernisti chtěli míti vší mocí ve výboru P. Emila Dlouhého-Pokorného, ale on volbu tu energicky zamítal a do výboru vstoupiti nechtěl.

Zdá se mi, že jsme ani konce valné hromady nedočkali, nemohouce v tom dusném ovzduší vydržeti. Vyšli jsme dříve ven a na cestě si staří faráři a děkani trpce na průběh schůze naříkali — co prý z toho bude a kam to povede!

Episkopát na této schůzi zastoupen nebyl a to byla základní chyba. První chybou bylo, že si Episkopát nevyhradil v stanovách Jednoty patřičný vliv, a zde při valné hromadě stalo se druhé osudné opomenutí. Kdyby tam byl Jeho Eminencí vyslal bystrého muže, na př. preláta Dra Jana Sedláka, ten by se byl zhrozil jako my, Episkopát byl by v Jednotě uplatnil svůj vliv — a vzpoura duchovenstva ze dne 2. dubna byla by nemožna.

Vida tyto poměry v Jednotě, zaplatil jsem roční příspěvek a více jsem se k ní nehlásil, ale nikdy jsem proti ní nevystoupil. Jako starší muž jsa již na 30 let ve styku s různými duchovními, pozoroval jsem, že jest sdružení duchovenstva nutnou naší potřebou, nebo jednou nejvýše dvakráte do roka konané vikariátní porady nemohou zpracovati látku, která nám tak říkajíc pod rukama roste. Z toho důvodu vítal jsem zařízení Jednoty čes. katol. duchovenstva a ač jsem se z důvodů nahoře uvedených — pro modernu — od ní osobně vzdaloval, nikdy jsem proti ní nemluvil, nejednal a nepsal.

Vida sám na sobě ve družstvu, že biskupové i jejich konsistoře popřávají nám, pokud se držíme správné cesty, úplné svobody, v ničem nás neomezujíce, očekával jsem, že tak bude i v Jednotě, a skutečně v brněnské Jednotě se takové poměry

utvářejí. Vážní mužové tento spolek založili, ctihodní kněží stojí mu v čele, a když se letos biskup Dr. Jeglič i moravské Jednoty omylem dotekl, J. M. ndp. biskup Dr. Pavel hrabě Huyn dal svým sekretářem Drem Tomášem Hudcem do »Hlasu« ze dne 30. března t. r. (č. 74.) dopsati, že je s činností své Jednoty srozuměn a že ji bude i dále svou přízní a blahovůlí provázeti, bude-li tak jako dosud v duchu církve a v dorozumění se svým vrchním pastýřem rozvíjeti svou působnost.

Opakuji, ač jsem modernu v Jednotě nerad viděl, nikdy jsem se jí zásadně nedotekl. Někteří moji věrní přátelé stáli v čele duchovenských skupin; je to na př. far. Tom. Pícha v Pelhřimovsku a far. Vl. Hálek na Libocku — jeho skupina měla v našem domě docela své schůze. Člen výboru Jednoty, bisk. vik. Lamb. Ludvík, u mne v čas výborových schůzí spával, mluvili jsme často o Jednotě v Praze i na venku, ale žádný nesmí říci, že bych byl kdy mluvil proti Jednotě. Četní duchovní z venkova se mne písemně a důvěrně tázali, jak se mají k Jednotě zachovati — já jim Jednotu vezdy doporučoval a nikdy před ní nezrazoval; všecky mé dopisy v té věci psané mohou býti do slova uveřejněny a všecka má slova o Jednotě pronesená rovněž. Když konala Jednota v Kolíně valnou schůzi a výbor Vlasti právě zasedal, zaslali jsme jí tam pozdravný telegram, ba docela loni, když už byla Jednota na ploše nakloněné, Dr. Rudolf Horský na její valné hromadě k shromážděnému kleru mluvil. Ani výbor Vlasti, ani naše valné hromady nikdy proti Jednotě nejednaly a v ničem proti ní nevystupovaly. I lže onen pamflet, uvádí-li mezi nepřáteli Jednoty naše družstvo.

Kdo Jednotu poškodil a zabil, povím příště. (Dokončení.)

Ó Praho má!

O Praho, Praho,
tys moje blaho,
slast jediná,
ó Praho má!

Znám zvěsti dávné,
zřím doby slavné,
cos zažila,
ty spanilá!

Ty, žití zdroji,
mne krásou svojí
až k slzám hneš,
i chrám i věž.

Ó zkvétej dále
nám, sobě k chvále,
jak ždám si Čech.
Plať můj ti dech!

Plaň v každé době
mé srdce tobě,
ó milená
ty Praho má!

Dr. M. Kovář.

Zrcadlo prof. Masarykovi

sestavil VÁCLAV LEFLER, kandidát doktorátu bohosloví a farář na Makové.

Úvod.

Profesor Masaryk počíná si v našem veřejném životě vždy odvážněji a útočněji. Poslední dobu často jest zván od přívrženců tak zvané pokrokové strany české, která se dne 21. ledna 1906 v Pardubicích ustavila. Rodní dva bratří, Al. Hajn, dosud hlava pokrokové strany (orgán »Osvěta Lidu« v Pardubicích) a jeho bratr dr. Ant. Hajn, hlava státoprávní radikálně-pokrokové strany (orgán »Radikální Listy«), spojili se v jednu politickou stranu s názvem česká pokroková strana.

O této »české pokrokové straně« píše vzhledem k jejímu poměru k straně »realistů« »Věstník katol. duchovenstva«, č. 4. roč. VII.: »Formálně je to strana velmi mladá; vznikla nedávno splynutím realistů se stranou, representovanou pardubickou »Osvětou lidu« po krisi Času.«

Počátky realismu v Čechách datují se od založení české university v Praze. Byl nejprve hnutím kulturním, pak také socialním a politickým; prvním jeho projevem je boj o rukopisy. Maje svůj zdroj na universitě, rozšířil se realismus odtud mezi profesorstvem, úřednictvem i učitelstvem. Poměr hnutí k náboženství a církvi byl skorem vždy určován stanoviskem hlavního jeho representanta, profesora Masaryka. Přátelský nebyl nikdy, ale byly doby, kdy boj ochabl. V poslední době nabyl neobyčejné příkrosti. Bojuje se všemi prostředky nejen již proti klerikalismu a církvi, bojuje se proti samotnému katolicismu. Strana má velmi dobře zorganisovaný tisk, jímž rozšiřuje své idee. Třeba jmenovati »Čas«, jenž dosáhl již ročníku XX., jsa od několika let denníkem. Jeho dřívější majitel a chefredaktor, dr. Herben, ustoupil do pozadí; vydává jej nyní družstvo »Pokrok« a red. Cyr. Dušek. V Pardubicích vychází třikrát týdně »Osvěta lidu«, jejíž majetníkem, vydavatelem i redaktorem jest Alois Hajn. Více prospěchům strany slouží revue, jako »Naše doba«, měsíčník pro vědu, umění a život socialní, redakcí prof. Masaryka, roč. XIII., »Přehled«, týdenník věnovaný veřejným otázkám, se sborem redakčním vede dr. Chalupný, »Rozhledy«, dvakrát měsíčně redakcí Josefa Pelcla, pěstují politiku, vědu, literaturu a umění. Zde lze uvésti dále i »Pražskou lidovou revui« (nyní roč. II.), již rediguje Josef Pávek a která je vlastně orgánem universitních extensí. Vyskytují se sice tu články od autorů různých stran, ale přece třeba říci, že celkem nejvíce slouží realismu. Snahy strany podporují i publikace, vydávané Laichterem na Král. Vinohradech. Tento tisk tedy propaguje myšlenky realistické v kruzích intelligence, která je mu oddána z největší části, ač některé její vrstvy se tím tají.« — Až potud »Věstník« v článku »Jaké povinnosti ukládá nám nynější boj protikatolický v Čechách«.

Prof. Masaryk pozvání české pokrokové strany rád přijímá, a všude řeční na stejné thema: O potřebě náboženství — a o nepotřebnosti a škodlivosti církví. Dle toho, jaké má před sebou posluchačstvo, brzy tu, brzy onu stránku zdůrazňuje. Na známých schůzích roku 1904, které se konaly 23. června na Král. Vino-

hradech, 9. července na radnici pražské, vystoupil s neobyčejnou rozhodností a okázalostí proti všem církvím, hlavně proti církvi katolické.

Roku 1905 pracoval k reorganisaci celé realisticko-pokrokové strany. Konal se sjezd důvěrníků v Praze, zřízeno družstvo, a tak roku 1906 povstala nová česká pokroková strana.« Na schůzích roku 1906 řečnil prof. Masaryk dne 21. ledna v Pardubicích na ustavující schůzi české pokrokové strany. Hned potom na schůzi moravského studentstva v Praze »u Helmů«. Od toho času přijal pozvání od přívrženců české pokrokové strany a řečnil: v Českých Budějovicích, v Písku, v Humpolci a jinde. Všem bez rozdílu náboženství ať katolického ať protestantského, anebo pravoslavného, nyní jest jasno, že mají před sebou člověka *propagatora učení nového, nanejvýše škodlivého a nebezpečného.*

Náboženské projevy Masarykovy nemohou zůstati bez povšimnutí. Podáváme všem, komu ještě na pravém náboženství záleží, do rukou spisek pod názvem »*zrcadlo*«, aby je případně panu profesoru před obličej postavili, kdyby město jejich navštíviti a je přednáškou »o náboženství a církvi« v náboženských citech měl uraziti.

I. Co soudí protestanté o Masarykovi?

Úsudek helvetského listu »Hus« zní: »Kritika jest dobrá věc, jen kdyby nebylo hyperkritiky. I revoluce je dobrá věc, ale nesmí jen bořit, tak jako ta ruska, jakž prof. Masaryk pověděl. Ale on sám bouraje tu »církevní kanalisaci«, boural více, nežli tuto kanalisaci, a ssutinami zasypá cestu mnohým a mnohým k proměnu vod živých. (Jer. 2., 13.) I on, ač Saul mezi syny č[illegible]druhých přečnívaje, je přece jen rozený k[illegible]ký Slovák k tomu. V mládí římsky bigotní, [illegible]o modlitebny evangelické, posléze Tomáš I[illegible]cí se, aby mu bakterie nějakého omylu [illegible]umový, přece postupem doby měnící se [illegible]jnost zas.« (»Naše Listy.« L. † 40.)

[illegible]e s míněním katolických apologetů, kteří [illegible]enského hyperkritika, náboženského revo- zasypá cestu mnohým do Církve.

[illegible]ulem« mezi syny českými, je důkazem [illegible]rotestanty, kteří však k němu jako k apo- [illegible]nou. Jestiť jim katolickým Čechem a k tomu [illegible]ímsky bigotním. To vše činí jim Masaryka [illegible]řadu protestantského reformátora. A přece reformátorem protestantismu chce býti à la Payne a Didymus, chtěje sjednotiti všecky protestantské sekty na základě *přirozeného prý náboženství.* To však u protestantismu, který povahou svou je náboženství *extremně spiritualistické*, znamená upadnouti z jedné krajnosti do druhé.

Po této velmi dobré charakteristice odmítá pisatel rozhodně *veškeré* Masarykovo účastenství na reformaci církve protestantské pro přílišný opticism Masarykův, který *poměry anglo-americké stotožňuje s poměry českými.*

Srovnává ho s Tolstým, který, ač sám jest ideální ethický anarchista, přece nebyl a nebude nikdy s to, aby nové náboženství utvořil na troskách rozbitého starého. Masaryk dovede bořiti, ale stavěti nový palác náboženství nedovede.

Tolik charakteristiky obsaženo jest v tomto úsudku protestantského listu »Hus«, kolik slov se v něm nachází. A byl to úsudek bystré zajisté hlavy protestantské, která nebezpečí hrozící protestantismu u nás se strany Masaryka správně a v čas postřehla.

Jak známo, jest u nás v Předlitavsku protestantismus státně sjednocen v c. k. nejvyšší církevní radě pro vyznání helvetské a augšpurské ve Vídni. Podobně jsou i v Německu veškeré protestantské církve (sekty) státně sjednoceny a všichni, kteří této státní unii se podvolují, nazývají se unionisté (rozuměj státní). Tato státní sjednocenost tvoří však u protestantismu jenom nejnepatrnější část tak zvané vnější misie. Ti, kteří se touto státní unií zcela spokojují, slují nábožensky lhostejní protestanté. »Nábožensky cítící« protestant zabývá se vnitřní misií, a ohledně této jsou naši rakouští protestanté poukázáni zcela na své bratry z říše německé. Nechť se tato činnost nazývá »die rollende Mark« anebo »der wandernde Pastor«, na věci samé ničeho nemění.

»U nás a z nás protestantů rakouských protestantismus zreformovati není možné, — k tomu názoru dospěl po několika marných pokusech sám prof. Masaryk a proto zajel do Německa.

V Německu protestantismus následkem čilé duchovní výměny mezi Anglií a Amerikou nabyl silného ducha, jehož odraz pociťujeme i my v Rakousku. Vzpomeňme jenom vzájemné výměny profesorů berlínské university s Harwardovou universitou; mezi kolumbijskou a berlínskou, která byla na podnět německého císaře uskutečněna. Evangelická zemská církev v Německu leží ve smrtelném zápasu a třeba, aby novým duchem osvěžena byla.

Viz o tom článek z »Čecha« (25./3. 1906 č. 83.): »Stöckrův organ »Reformation« přináší článek, z něhož »Germania« vyjímá: Do kruhů vždy širších vniká přesvědčení, že evangelická zemská církev jest v posledním tažení. Co do vnějšku je sice její postavení zabezpečeno, ale její vnitřní život každým rokem ustupuje. Platí o ní: máš jméno, jako bys byla živa, ale jsi mrtva.

Snad nikdy tak dobře se nepracovalo, jako teď, a přece je to jen poslední křečovitý zápas odumírajícího organismu. — Proč umírá? Protože opustila základy svého života, a to v ohledu trojím:

1. Princip spásy: člověk se stává spravedlivým beze skutků, toliko věrou; 2. princip Písma, jež prý jest jediným zdrojem víry; 3. princip obecnosti: obec, čili církev, je prý obcováním věřících. — Zapomnělo se — podotýká se ad 1. — že ospravedlnění hříšníka musí se díti ve smyslu obrácení, má-li z hříšníka jediným aktem víry státi se Syn Boží. Pokud se týče principu Písma, sotva prý se mezi docenty dogmatiky najde jeden, jenž by ještě věřil v Písmo zjevené. Nanejvýše považuje Písmo jako historický dokument. Z Písma již vůbec nezbylo nic božského. A co principu obecnosti se tkne, tu se tvrdí, že se vůbec nevěří, že by křest

byl nezbytně potřebný, aby člověk stal se členem církve. Evangelická zemská církev není vůbec církví, nýbrž toliko náboženským spolkem, v němž jest několik věřících vedle mnohých nevěřících, což jest hlavní příčinou její smrti. (Pokračování.)

Pozvání
k socialně-literárnímu sjezdu družstva »Vlast«,

který se bude konati dne 20. a 21. května 1907 (v pondělí a úterý svatodušní) ve staroslavném městě Plzni v lidovém sále Měšťanské Besedy s následujícím pořadem:

V pondělí dne 20. května 1907 o půl 4. hod. odpol.

I. Slavnostní schůze socialní

za čestného předsednictví p. t. blahorod. pána Vladimíra Potze, c. k. cejchovního I třídy v Plzni.

Řečniti budou:

1. Ředitel kanceláře Ústř. Jedn. hosp. společenstev p. Ant. Blažek: »*O starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondě císaře Frant. Josefa*« a »*O vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelíkových a Raiffeisenových.*«

2. Zemský advokát JUDr. Julius Nejedlý: »*O námitkách proti navrhovaným reformám práva manželského.*«

3. Předseda družstva »Vlast« Dr. Rud. Horský: »*Katolíci a život společenský.*«

V úterý dne 21. května 1907:

V 8 hodin *tichou mši sv.* v arciděkanském chrámu Páně bude sloužiti vldp. arciděkan Aug. Střízek.

V 10 hod. dopoledne:

II. Slavnostní schůze literárně-socialní

za čestného předsednictví p. t. vys. ur. pána Ferdinanda hraběte Chotka.

Řečniti budou:

1. Farář Vlastimil Hálek: »*Význam družstva Vlast a kolem něho seřaděných spolků v národním životě českém.*«

2. Redaktor T. J. Jiroušek: »*Křesťanský socialismus.*«

Odpoledne ve 2 hodiny:

III. Slavnostní schůze literární

za čestného předsednictví p. t. slovutného pána dra. M. Kováře, c. k. školního rady z Prahy.

1. Farář Karel Procházka: »*O prostonárodních náboženských zvyklostech na Plzeňsku.*«

2. Univ. prof. a děkan české bohoslov. fakulty Msgr. Dr. Frant. Kordač: »*Moderní směry reformy školské.*«

3. Doslov.

Žádáme své stoupence na jihozápadě českém, aby se našeho sjezdu v hojném počtu súčastnili, širším kruhům obecenstva jej oznámili a k účastenství vybídli.

Přihlášky k sjezdu »Vlasti«, pozdravné přípisy a telegramy buďtež zasílány do 19. května 1907 na předsedu sjezdového komitétu s adresou: Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy, jenž veškeré dotazy zodpoví, a po 19. květnu na adresu: »Sjezd Vlasti v Plzni, lidový sál Měšťanské Besedy.«

Socialně-literární sjezd v Plzni schválen Jeho Eminencí. — Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže arcibiskup, zaslal přípravnému komitétu tento přípis:

»S potěšením jsem vzal na vědomí úmysl velectěného komitétu pořádati sjezd v královském městě, katolické Plzni. Milerád proto vyhovuji přednesené mi prosbě a uděluji své schválení ku konání sjezdu tohoto podle slibného programu předloženého.

Vyhrazuje si svého času zastoupení při sjezdu, připojuji již nyní upřímné přání nejlepšího zdaru prácem přípravným a vrchnopastýřské požehnání všem, kdož jakkoliv prací těchto přípravných se súčastní.

V Praze, dne 24. března 1907.

Leo kardinál ze Skrbenských,
kníže arcibiskup.

Jaro.

Dech teplý zavál . . . Jaro tu!
Les chmurné zjasnil skráně —
pták z jihu přilít' v mihotu
a rozveselil pláně.

Vrb proutí žluté k potoku
se naklonilo lehce;
van větříku hrá do skoku,
a vlny tančí křepce!

A duší píseň tichá zní . . .
Zda slyšíte ji kolem?
— Přes mladé letí osení —
za skřivanem zní polem!

Jos. Hais-Týnecký.

Dalila a moderna.

(Pokračování.)

»*Jistá forma je nutna při všem; . . . idea bez osoby visí ve vzduchu,*« poučuje socialista Valenta P. Antonína. (N. Ž. 238.) Proto vznešené idey pravého náboženství mají pevný základ v osobě Kristově a viditelné církvi, proto vyjadřuje církev pravdy náboženské určitými dogmaty, předpisy mravními, vysvětluje je zevnější bohapoctou a znázorňuje je uměním čili dle Písma — podává věřícím zlaté jablko na stříbrné míse. Zlaté jablko — pravda; stříbrná mísa — vhodná zevnější forma. —

Víme, že katolická moderna nechce a nemůže zavrhovat úplně zevnější formy náboženské. Ví tolik, co socialista Valenta, že idea církve a náboženství nemůže viset bez osob a forem ve vzduchu. Víme, že horlí proti přílišnému formalismu. Řekněme, že tomu skutečně tak; ale nač *tolik* křiku? Nač bušit beranem do celého domu, je-li někde trochu křivá řimsa! Podívejme se jinam; co tam povrchnosti a hlouposti. — Katolík líbá kříž, sochy, obrazy, ostatky svatých, nosí škapulíř, modlí se růženec, ctí Pannu Marii, věří v odpustky, vstupuje v bratrstva, koná pouti atd. Moderní člověk směje se tomu, nazývá to blbstvím nebo modlářstvím a při tom zbožňuje Lasalla, Luthera, Husa, líbá se zápalem vlastní milenky nebo střevíček baletky. Směje se prostým dívkám venkovským, že věnčí oltář nebo sochu Panny Marie, a sám z peněz snad vyšizených nebo nakradených hází drahé kytice herečkám a dělá tahouna u jejich vozů.

Povrchnosti prostých katolíků nestyď se! Lidé moderního, vnitřního náboženství jsou daleko . . . .

Zkrátka — kdo zevnější formální katolické bohopocty si váží, bude — výjimek neupíráme — obyčejně i prakticky lepším křesťanem než ten, jenž chlubivě se honosí čistým náboženstvím ducha. Z toho vyplývá náboženský život tak etherický jako dle popisu pana Broučka — život měsíčanů.

Neměl by dále hleděti tak s patra na církevní obřadnictví ten, kdo horuje pro estetiku jako Dalila. — Jedním z ideálů P. Antonína je estetická výchova lidu.« (N. Ž. 282.) Sám je náruživým milovníkem umění a nezapomíná zmíniti se, že přítel jeho, anarchista Adolf a jeho žena, byly »*manžely estéty.*« (N. Ž. 317.) Sotva kdo má větší zásluhu o estetický smysl lidu než církev svým uměním a svými obřady. Ač viděti a slyšeti ve chrámech ledacos nevkusného a nepěkného, celkem přece chrámy, církevní umění a bohoslužba se svým příslušenstvím budí v lidu více ušlechťujícího citu pro vkus a krásu než moderní divadla, umělecké výstavy a různé výkladní skříně.

Nespravedlivo je proto klásti do úst profesora Richtra výrok: »*Umění, umění, k smíchu! To je hnůj pro člověka duchovního, pro křesťana. Umění je nebezpečné, ohlušuje, otupuje svědomí.*« (N. Ž. 287.) Richtr je profesorem bohoslovecké fakulty, vychovatelem kněží, má církevní úřad; Dalila chce, aby považován byl za tlumočníka církevních názorů. Smýšlí tak církev o umění? Odporuje tomu sám P. Antonín, mluvě »*o harmonické nádheře chrámu, slavnostní a dojemné poesii obřadů*« (N. Ž. 241.); odporují tomu dějiny.

Ano, církev musí milovati umění; má nejvyšší pravdu — Boha; musí míti i nejvyšší krásu — Boha. Krása je výrazem pravdy. Právem

tedy platí výrok slavného a zároveň zbožného malíře Führicha: »Oltář a chrám jsou ve všech dobách a u všech národů otčinou umění.« — »Každé zdravé, život ušlechťující umění budoucnosti musí býti křesťanské.« A zbožný malíř Overbeck dí: »Umění považuji za světlo, určené k tomu, aby svítilo v domě Páně.«

Dle toho jednala církev; učíc pravdě, milovala umění. Nejslavnější díla umělecká vznikla na půdě katolické pravdy, nebo vzala z ní aspoň své hlavní idey. Neshoduje se tedy s pravdou řeč dr. Richtra. Připusťme, ač to sotva pravdou, že je skutečně »*životním daltonistou, který nevidí velkého, dobrotivého paprsku umění, maje oči otevřeny jen pro dané pravdy náboženské*« (N. Ž. 288.), nesprávným zůstane vzbuzovat ve čtenářích podezření, že tak smýšlí církev, pohrdajíc uměním.

Též paní Růžena přichází s polínkem na upálení církve, vychvalujíc slov mladých křesťanů: *Bez těžkých dogmat, bez unavujících ceremonií, jen ta láska Ježíšova zářila maličkým vašim sborem.*« (N. Ž. 243.) Jak dlouho a jak opravdově zářila, ukázalo se brzo, když P. Antonín viděl, »*jak Liberté s kyselou tváří vykládá bibli deseti ovečkám, z nichž tři tlusté hokynářky spokojeně podřimovaly.*« (N. Ž. 316.) — V církvi katolické září láska k Pánu Ježíši již 19 stol. přes to, že má tolik zevnějších ceremonií, ba částečně právě z toho důvodu, ana tajemné pravdy náboženské odívá pochopitelným, názorným rouchem určitých dogmat a krásných obřadů.

Úplně nesprávně tvrdí tudíž socialista Valenta: »*Co sejde na několika dogmatech, když jenom je duch spravedlnosti.*« (N. Ž. 238.) I sejde mnoho; duchovohmotná bytost lidská neudrží ducha spravedlnosti, nemá-li tento duch pevného nějakého podkladu a hmatavé kostry; tou jest zjevená pravda a zákon Kristův církvi svěřený a církví hlásaný. Ústava církve, její dogmata, předpisy mravní a zevnější bohoslužba, toť ona forma, kterou se jeví a účinkuje na lidstvo nadpřirozená, spasná Kristova pravda, uspořádaná, jak praví sv. Augustin, ut veritas pateat, placeat, moveat — aby byla zjevnou, příjemnou, účinnou.

Že pak výrok dr. Richtra o umění jako hnoji je částečně oprávněným, dosvědčuje Dalila sama. Uvádí, jak anarchista Adolf vykládá P. Antonínovi o příteli, »*jenž na svůj nábytek sám si kombinoval ozdoby — srdce a ženské genitalie, a to ne s prostou, nýbrž velmi něžnou stylisací! P. Antonín zase vzpomněl si na jedno zvířátko, jehož samička je 6 mm a sameček 1 mm. V době páření je sameček ubytován v genitaliích samičky. Chtěl některé umělce přirovnati tomu zvířátku, poněvadž leží svou tvorbou, celým mozkem a duší jen v ženském pohlaví.*« (N. Ž. 317.)

Nejsou výtvory takových umělců více než hnůj? Platí tu zase výrok Führichův: »Umění má na vybranou: býti buď kněžkou nebo nevěstkou.« — A co Dalila sama? Jest odbornou knihou přírodopisnou či románem? Patří onen výklad k podstatě románu, či má býti jen parádním důkazem, co všechno spisovatel ví, důkazem, s jakou vervou dovede psáti? Není to také hromádka uměleckého hnoje? Nelze nic odpovědět, píše-li kritik »Pozora«, ať upřímně, ať farizejsky o tomto místě: »O takových věcech vážně a s patrným gustem mluví a píše katolický modernista v románě.«

Ale vyznejme poctivě, že výroky posud uvedené nepraví autor sám, nýbrž osoby jiné. Snad sám smýšlí jinak. Uvidíme. Román dle

prohlášení autorova je kontroversní; má tedy spravedlivě uvésti důvody »pro« i »kontra«. Dělá to?

Ve sborovně mladých křesťanů má P. Antonín odrazit námitku slečny Růženy, že *»první křesťané neměli umění.«* Tu vyznává, že vědomosti jeho archeologické byly velmi sporé, a když se s nimi chtěl přece vytasit, nastal prý šumot. (N. Z. 88.) Proč byly sporé?« *V theologii museli spolykat spoustu zbytečností, ale pro život jim dali málo, tak málo.«* (N. Ž. 239.) Ale archeologii a dějiny církve přece studovali, či ne? Nedostačilo vědět z Písma, že již apoštolští křesťané se scházeli k modlitbě a lámání chleba, že měli tedy bohoslužebné obřady? O umění v katakombách nevěděl nic? Ale co to vše platno, když nastal šumot. Nebylo lze šumot ještě chvilku odložit?

Liberté, hlava mladých křesťanů, vykládá, jak Dalila přiznává, mnoho nelogického *»o Kristu, o bibli, o převráceném srdci, o kněžích bezbožně žijících.«* P. Antonínem prý ta zrovna trhalo, ale *»potlačoval schválně všecky námitky, nechtěje si kazit krásné illuse.«* (N. Ž. 90.) — *Později se mrzel, jak neobratně odrážel její námitky.«* (N. Ž. 90.) Skrytá mrzutost a nešikovnost jeho neotupí osten vržený do duše čtenářů.

V rozhovoru s Valentou, jenž vynáší socialismus na útraty církve, *»bránil se Antonín, až se mu objevil na čele pot.«* (N. Ž. 238.) *»Bylo mu do pláče; styděl se, že je tak maličičký proti prostému dělníkovi; že v theologii je nevedli v tom směru.«* (N. Ž. 239.) A přece týž P. Antonín vykládal učiteli Veselému, že chce přednášeti *»o obchodní a celní politice, o dopravní politice, o zemědělském životě ve středověku, o základech práva selského, o plodinových bursách, o hypotečních dluzích ....«* Hotový genius! Vykládal, »že práce v dělnické otázce je vlastně jeho životním ideálem.« (N. Ž. 239.) A teď najednou neví nic. Smutnou věru obranou církve a křesťanství jest úzkostný pot a malomyslný pláč.

Paní Růžena útočíc na obřady církevní vyznává, že nekleká před nejsv. Svátostí, nýbrž jen před útěchou, kterou kněz nese nemocnému. P. Antonín brání se tím, že se táže ironicky, *»zda ta útěcha se píše velikým začátečným písmem«* a pak že *»uvažuje, má-li se vytasiti s obranou obřadů a Eucharistie. Cítil však, že času na to dosti není, že by to nebylo dosti opatrné, dokud nezná celého jejího smýšlení.«* (N. Ž. 241.) Hodně málo!

Jindy zase, když dal se do řeči s paní Růženou *»o askesi, hrozné, středověké askesi, zastyděl se a pomyslil si, že by bylo nemístné, o takových věcech hovořit se ženou a proto více nevykládal.«* Když pak paní Růžena rozumovala dále, *»bylo Antonínovi úzko*, a začal melancholicky zamilovaně naříkat, *»jak mu bylo smutno poslední dny.«* (N. Ž. 281.)

To není kontroversa církev spravedlivě zastávající. Bez výčitky nespravedlnosti a příkrostí možno říci, a dokážeme to, že celou Dalilou vane duch různé instituce církevní tendenčně snižující. Červ pochybnosti a podezření do duše čtenářů tím nasazený je tím nebezpečnější, an pochází od kněží — spisovatele a vydavatele. O pravé a spravedlivé kontroversi platí, co praví ve své slavné disputaci »Oktavius« starodávný obhájce křesťanství Minucius Felix k oběma soupeřům: »Ne za chválou

nýbrž za pravdou směřuj vaše rozprava.« »Uvažujme předmět ne nafouklou výmluvností, nýbrž věcnými důvody.« Tam ovšem je též dle toho výsledek. Přemožený pohan vyznává obhájci křesťanské pravdy: »Zvítězili jsme oba; ty nade mnou, já nad bludem.« V Dalile jinak; konečným výsledkem je pochybnost: »Má pravdu církev? Jedná správně?« Autor sám naznačuje, že zamýšlí vzbudit pochybnost aspoň o správnosti celibátu, ne-li též o ostatních probíraných otázkách.

První kapitola je nadepsána určitě: »Církev ví dobře, co činí«, (ač-li nemá zníti ironicky); kapitola poslední jako výsledek románového děje a disputací táže se: »Ví církev, co činí?« Odpověď, jak zřejmo, má dle Dalily zníti: »Neví, t. j. buď z pošetilosti nenazývává nebo z úmyslné, kruté zatvrzelosti nechce nazvati nesmyslnost, nepřirozenost celibátu. Přirozeným tedy důsledkem bylo by, kdyby leckterý čtenář Dalily řekl: »Tys přemohla mne; já jsem přemohl své zastaralé církevnictví.« Žádný naopak nebude Dalilou nadšen pro církev a celibát. Kde je kontraversa?

Závěr: Skutečná povrchnost náboženského života jednotlivých katolíků nesmí býti svalována na církev, jakoby svým obřadnictvím dusila pravého křesťanského ducha. Církev jedná úplně přirozeně, podávajíc a znázorňujíc vznešené a hluboké pravdy náboženské ve formy ovšem přístupné. Právě tím je katolicismus náboženstvím nejdokonalejším, nejlépe se shodujícím s přirozeností lidskou tělesně-duchovou. Církev osvědčuje se tím jako nejlepší vychovatelka lidstva, jako nejlepší zákyně Krista učitele, jenž pravdy nejvznešenější odíval v prostá podobenství.

Církev nezavrhuje pravého umění, nýbrž jen ono, které tvrdí pyšně, že jest si samo nejvyšším cílem, jež hledá své ideály ve světě pouze hmotném, často skutečně na hnoji a v kalu, domnívajíc se, že dotekem svým posvěcuje i špínu a sprostotu. Církev praví, že umění je sprostředkovatelkou vyšších, věčných idejí, odleskem božské krásy, ozvěnou nebeské harmonie, že je pravdou krásně podanou, plasticky vyjádřenou, že tedy sloužiti má hlavně slávě Boží a ušlechtění srdcí. Umění ve smyslu církevním praví:

Mé heslo: Odi profanum!
Co z Boha jest, ať k Bohu jde;
cíl umění je Boha ctít
a tvaru dáti Božím snům. (Bouška: Pietas.)

Chce-li Dalila, jak se podobá, ukázat ústy dr. Richtra církevní názor o umění, velice křivdí církvi a hanobí církev. Řekne-li, že je to jen privátní mínění dr. Richtra, dělá aspoň z něho hlupáka nebo fanatika. Nejlépe by bývalo, uměleckou onu exkursi vynechat.*)

(Pokračování.)

*) Nový Život přináší na obálce č. 4. tyto poznámky: »Vlast« P. Škrdlého přináší od anonyma (proč?) rozbor Konaříkova románu »Dalila.« Pisatel stojí na stanovisku nízkém a denunciačním, překrucuje a neví ani, jak se autor jmenuje. Red. »Vlasti« k tomu podotýká: Pisatel jméno autora dobře udal, chyba stala se u nás. Sazeč vysázel Kovářík místo Konařík a korrektoři to přehlédli. Pisatel je farář z Moravy a rozbor Dalily zaslal nám z vlastní vůle, nebyv za to žádán. Katolická moderna napadá kde koho skrytě v »Rozkvětu« a dříve v »Bílém Praporu« a posledně v pamfletu »Svaté tyranství«, i nesmí se vůdce moderny pohoršovati, jestliže někdo jiný činí podobně. Na ostatní urážky si zajisté kritik Dalily odpoví sám.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal dne 19. března t. r. pátou schůzi za předsednictví I. místopředsedy Karla Ulricha, c. k. pošt. pokladníka. — Jednatel red. T. J. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Předseda komitétu pro socialně-literární sjezd v Plzni farář Vlast. Hálek podával zprávu o postupu přípravných prací. — Starší časopisy družstva, brožury a knihy udělují se pro lid: Petru Carbolovi, faráři v Dobraticích ve Slezsku, a Al. Štěpinovi, spiritualu ve Slatiňanech u Chrudimi. — Nově zvolený metrop. kanovník Dr. K. Kašpar děkuje za blahopřání, s přáním, aby družstvo Vlast vždy více a více prospívalo. — Vicepresident Musea král. Českého, Jos. Weber Pravomil, děkuje, že družstvo Museu kalendáře své věnovalo. — K návrhu školního rady Dr. M. Kováře koupí se obtahovací stroj na pořizování korrektur — Na jaře dá se dolejší zevní okraj domu opraviti. — Dru. Jul. Nejedlému zašle se k jeho papežskému vyznamenání blahopřání. — Výbor upozorňuje obecenstvo, jak výhodné jest to, státi se členem družstva Vlast. Nový člen upisuje 100 K, ale splácí je po částkách a obdrží, jakmile první částku splatil, brožur, knih a časopisů našich a z Tiskové Ligy za 200 K a mimo to, odebírá-li Vlast, má při ní ročně slevu 2 K. Vyloučí-li se z daru tohoto vědecké knihy, může to ostatní tvořiti základ lidové knihovny, prospěšné celé obci, ba celé farní osadě. — Čten byl poslední »Rozkvět« a na výpad jeho na nás ve družstvu odpovídá výbor takto: Poslední č. »Rozkvětu« nazývá nás »ryzí katolíky« z tábora »Čecha« a »Vlasti« biskupskými žoldnéři.« Konati oproti biskupům povinnost, jakou nám církev ukládá, to není žoldnéřství. My se řídíme pravidly věrouky a mravouky, tak jak to církev učí a jak k tomu slabé síly naše dostačují a při tom neběháme k biskupům o rady, co máme dělati a jak máme psáti, ani k liberálům jako žoldnéři moderny, ač rozvíjíme v družstvu a okolo družstva činnost rozsáhlou. Rovněž i ndpp. biskupové v ničem nám neporoučejí, žádných rozkazů nám nedávají, v ničem nás nekárají, nic nám nezapovídají. Mezi námi a ndpp. biskupy není rozporu a my zde veřejně prohlašujeme jako poctiví a otevření muži, že biskupům žoldnéřských služeb nekonáme a že se ve své práci těšíme úplné svobodě a volnosti. Čiňte i vy ostatní rozvojističtí a moderní kněží podobně, nenadýmejte se, nepřekročujte mezí svých práv, nezapomínejte svých povinností a biskupské žoldnéřství v tom smyslu, jak je církev ukládá, přinese vám touž volnost a svobodu, které se my stále těšíme.

Anna Maximiliana Švamberková. — Dne 3. a 10. března t. r. mluvil prof. Jos. Vávra o této protestantské šlechtičně způsobem, jako vždy, poutavým. Obě řeči jeho byly vyslechnuty s velikou pozorností a odměněny hlučným potleskem.

Prof. Jos. Vávra vypravoval o paní Anně Maximilianě, dceři slezského pána Viléma z Operštorfu na Kozlu a Slavěticích, Němce a horlivého lutherána; r. 1605 stala se chotí českého pána Petra ze Švamberka na Ronšperce. Týž při smrti otce svého Jana Jiřího podědil veliké statky Orlík a Zvíkov, a všecko bohaté dědictví po Petru Vokovi z Rožmberka, Třeboň, Nové Hrady, Rožmberk a Libějovice a byl vedle pánů Smiřických nejmocnějším statkářem v Čechách. Sestra paní Anny

Maximiliany, Marie Anna, vdala se za bohatého Václava Berku z Dubé, jiná sestra, Voršila Žofie, vdala se za Jáchyma Ondřeje hraběte Šlika na Svíjanech, bratří její Jan Fridrich a Bernart Vilém zakoupili se v Čechách na posilu německého lutherství v zemi. Poukázáno bylo v přednášce na veliký vzrůst německého živlu v Čechách v onom čase; zákon z r. 1615 žádal sice, aby každý cizinec, chce-li v Čechách dosíci domovského práva, naučil se češtině, ale stavové rádi viděli ten příliv německé šlechty; viděli v něm posilu v opposici proti katolické dynastii. Pan Petr ze Švamberka od r. 1608 účastnil se té opposice v první řadě a když vypuklo r. 1618 povstání českých stavů proti císaři, dal se voliti do zemského direktoria. Ale vzbouřilí páni dali se do války s císařem s větší odvahou nežli rozvahou, přecenili svou sílu, přecenili i pomoc zahraničnou, a r. 1620 dočekali se osudného zklamání. Pan Švamberk byl pln starostí o budoucnost svou, své paní a svých sedmi dětí, pomýšlel na možnou nutnost útěku, poslal množství svého stříbra do Kutné Hory, kdež raženo bylo z toho 80.000 tolarů. Ta starost asi urychlila jeho náhlou smrt, která jej stihla v máji r. 1620. Po bitvě bělohorské byla vdova jeho Anna Maximiliana bez rady; kdyby byla zůstala v Čechách, mohla pro sebe a své děti uhájiti Ronšperk a své věno 20.000 tolarů. Ale ona na kvap utekla za hranice do Hofu ve Frankách i s dětmi. O peníze v Kutné Hoře uložené připravil ji nevěrný její sekretář německý, když zradil je císařským. — Tam v Hofu na jaře 1621 provdala se za vynikajícího emigranta moravského, pana Ladslava Velena z Žerotína, a nyní bylo jí a dítkám jejím sdíleti s ním osudy jeho. Soud v Praze ji odsoudil za rebellantku a ke ztrátě všeho jmění v Čechách pozůstalého. Z Hofu musila prchati, když z Prahy žádáno bylo její vydání. S panem Žerotínem sdílela jeho útulky v cizině, i agitační cesty, na delší čas obývali oba v Sedmihradech, ale když pan Žerotín upadl v nemilost knížete Bethlena Gabora, musili se uchýliti do Polska. Žili oba v neúmorné naději na pád moci císařské, a návrat do vlasti k statkům odňatým. R. 1631 přišli se Sasy do Čech, ale za půl léta již museli s nimi zase prchati. V ten čas asi zemřel pan Žerotín, vdova jeho bydlila s dětmi napřed v Pirně saské, pak v Polsku. Prosby její k císaři Ferdinandovi o vrácení Ronšperka a jejího věna byly marné. R. 1638 sice zakoupila v Slezsku statek velké Janovice pod ochranou knížete Lehnického. Ale před vojskem císařským musila roku 1641 zase prchati do Polska; aby měla tam nač žíti, vydlužila si prve na statek Janovský značnou sumu peněz. Tam v Polsku, v městě Elbinku, živořila pod ochranou švédských zbraní asi do r. 1655; tam na podkroví chrámu Panny Marie byla pochována s dvěma dcerami a jedním dítětem, majíc věku 68 let.

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Die Katolische Kirche eine verleumdete Mutter. *Klagenfurt 1906: Verlag der Sol. Josefs-Bücherbruderschaft.* — Ředitelství záslužného Bratrstva Svatojosefského v Celovci na vydávání dobrých knih pro katolický lid německý vypsalo přede dvěma lety *ceny literární* na některé zvláště v těchto časích potřebné práce spisovné, jimiž by lid poučen byl vhodně o palčivých otázkách a nejrozšířenějších námitkách proti víře, církvi atd. Z otázek, jež měly býti rozebrány čili vyloženy, byla též jedna »O pomluvách církve.« Za zdařilou práci slíben honorář velmi

značný (3000 zl.) Do roka přihlásil se oň spisovatel, »jenž miluje církev« a nechce býti jako auktor přítomného spisu jmenován. Domnívám se, že je to redemptorista P. Hamerle; kniha přítomná má mnoho, z čehož tak soudím. Není-li auktorem P. Hamerle, dostaneme od něho letos za podíl členský *cenou poctěný* spis »O papežích,« tedy opět dárek velice vhodný a časový.

Spis přítomný obsahuje devět pojednání se 221 obrazy (hlavně podobizny vynikajících učenců světových, světic atd.), mnohé velice pěkné reprodukce světoznámých originálů.

Obsah spisu jest: Církve katolické odpůrcové neznají, proto ji podezřívají, tupí, pronásledují. — Církev není nepřítelkyní vědy, ale šiřitelkou. — Církev nepřekáží pokroku a výzkumům, ale podporuje pravý jejich rozkvět. — Církev ctí svobodu. — Církev není »naším nepřítelem«: církev hájí národy. — Církev je tolerantní, pokud vůbec možno. — Církev pomáhá národům k blahobytu a není vinna, že ten aneb onen národ »upadl.« — Katolíci nejsou za ostatními národy (vinou víry). — Svoboda školy a církev.

Toť nápis jednotlivých hlav čili pojednání! Jak jsou hlavy tyto *provedeny v jednotlivostech*, pozná čtenář, přehlédne-li na př. hned v prvé hlavě rozčlenění její látky. Auktor vykládá, že Kristus předpověděl církvi pronásledování; dávají tedy dnové naši *doklad* pravdivosti přípovědi té, a před nimi dávali již věkové uplynulí. Auktor vykládá, jak se bojuje, kde, čím, a ukazuje škodlivost i nesprávnost boje toho. Hned po té předvádí spisovatel *učence* světské i církevní na obranu víry a církve; též upozorňuje, že církev mnoho dobrého lidstvu prokázala a prokazuje. Hlavní příčinu boje světa proti církvi vidí auktor v náruživostech lidských, nevědomosti, v předsudcích hrozně šířených, v nedostatečnosti zákonů světských (tisk, škola atd.!), ve slabosti lidské, v překrucování věrouky, ve zveličování chyb kněžských, ve zlém příkladě mnohých a pak i v tom, že »víra je dar Boží,« kterého se dostává ne každému (mnohý o víru též záhy přichází a pak ji nenávidí!), a hlavně k vůli tomu zuří svět proti církvi, že hlásá věci, jež se lidstvu smyslnému a pyšnému protiví, učíce zcela jinak divati se na ctnost i na hřích, na život i na smrt i na věčnost, než se světu líbí. Kristovo slovo. »Kdo chceš za Mnou přijíti, *zapři sebe sama*,« je světákům nesnesitelno: proto jich nechuť i nenávist proti křesťanské církvi pochopitelny. Tak to jde ve všech ostatních kapitolách. Co tu sneseno časového a bohatého materiálu! Šťastný list německý, jenž má takovou zbraň v rukou: může na ni spoléhati!

U nás v Čechách potřebujeme podobné knížky jako soli. Ne ovšem překladu pouhého, ač i ten by byl časovým, ale zpracování vlastního, domácího, tojest: z české literatury bylo by třeba podobným způsobem, jako zde se stalo německy (z německé), sněsti, co na obranu církve věděti dnes lidu třeba. Socialistické, učitelsko-pokrokářské, realistické a svobodářské časopisy skýtají k tomu ohromný materiál. Práce veliká, ne snadná, ale stála by za to, zvláště kdyby některé naše dědictví rozšířilo ji v mnoha tisících výtiscích mezi lidem hromadně a hodně lacino. *Filip Jan Konečný.*

Die Kultur. Čtvrtletník pro vědu písemnictví a umění. Vydává rakouská společnost Lvova ve Vídni 1906. Ročník 7. Redaktor Dr. Frant. Schnürer. — Ve sličné moderní nazelenalé obálce s význačným nápisem vydává vídeňská Lvova společnost již 7 let stkvěle redigovanou revui, pod jménem »Kultur«; ročně vycházejí čtyři objemné sešity (asi 510 stran dohromady), obsah přesně odpovídá nadpisu: věda, písemnictví, umění. V letošním ročníku vydává hrabě Dr. Ludvík Belcredi z Líšně zajímavé črty ze zápisků bývalého ministra hraběte Richarda Belcrediho, slovutný Dr. Richard šl. Kralik referuje o moderní literatuře německé, kromě toho jsou tu zajímavé časové statě o reformě manželské, dějinách katolictva na Rusi, reformě železničního tarifu, agrární politice, několik pěkných básní a a něco zábavného čtení. Toť skromná ukázka bohatého obsahu »Kultury,« která zaujímá vždy stanovisko přesně vědecké a katolické. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Studien und Mittheilungen aus dem Benediktiner und Cistercienser Orden. 1906. 4 sešity, předplatné 8 K. Vychází redakcí dra P. M. Kintera v Rajhradě u Brna. — Právě ukončený 28. ročník podává jako vždy velký počet vědeckých prací, jež mají důležitost nejenom pro oba řády, pro něž je vydáván, ale vůbec pro všechny kruhy. Ač bude revue tato po všechny věky pokladnou, studnicí, pramenem hlavně pro příslušníky obou těchto řádů, přece je v ní velmi mnoho obsaženo, co má trvalou cenu pro každého přítele života klášterního. Jmenuji jen některé z nejvýznačnějších prací: Dr. Förster podává obšírnou biografii Kristiana Urbana, svéráznéno umělce, což je zároveň velmi zajímavý příspěvek k dějinám hudby. Byl koncertistou na houslích, viole u velké Pařížské opery

1804—45, znamenitým skladatelem i hudebníkem. Při tom byl asketou, přeložil starou německou knihu o návštěvách nejsv. Svátosti Oltářní do francštiny. Látka sebrána z pramenů většinou doposud neznámých a podává mnohé zajímavé zprávy ze života tohoto málo oceněného hudebního velikána. P. Halusa obírá se v dalším článku literární činností Adalberta Stiftera, ač již tolik bylo o něm napsáno, přece podává hlavně z hlediska náboženského velmi zajímavé a nové zprávy. P. Lauchert oceňuje literární činnost známého církevního dějepisce P. Gamsa. Ovšem pojednáno též o dějinách několika klášterů, jak všeobecně tak i v otázkách specielních. Zprávy ze všech klášterů, jež jsou v každém čísle, jakož i delší nebo kratší literární referáty, nekrology, literatura všech žijících benediktinů a cisterciáků jsou vždy pro každého velmi poutavy a zajímavy. Doporoučíme tento záslužný, pečlivě a svědomitě redigovaný časopis přízni našeho čtenářstva. *Ignát Zháněl.*

ČESKÁ.

Homiletické Listy. Vydává: Filip Heusler, farář ve Střížové, pošta Luka nad Jihlavkou. Nákladem vydavatelovým. — Výborné sbírky kázaní, jichž v několika letech vydal far. Fil. Heusler plných deset ročníků, došly takové obliby a takového rozšíření, že vždy v kratinké době byly rozebrány — zjev to u nás věru vzácný! Co by dal dnes mnohý za scházející mu právě ročník, ale nelze ho dostati . . . . . To, jakož i četná povzbuzení pohnula dp. faráře k tomu, že odhodlal se vydávati »Homiletické Listy«, jichž účel a směr jest výhradně praktický, i není tudíž divu, že došly všude velikého souhlasu. Sešit první přinesl promluvy na všecky neděle a svátky od Nového roku až do druhé neděle postní, mimo to čtyři řeči postní, řeč při nastoupení fary a dvě promluvy svatební, sešit druhý vykazuje kázaní od třetí neděle postní až do čtvrté neděle po velikonoci, tři řeči postní, promluvu k prvnímu sv. přijímání a několik drobností. Jak vhodně a časově volena jsou themata, toho doklad uvedeme aspoň jeden; na III. neděli postní na základě citátu: »Kdo není se mnou, proti mně jest, a kdo neshromažďuje se mnou, rozptyluje« (Luk. 11., 23.), pojednáno velice pěkně o tom, že neznání se ke Kristu na venek (ve veřejnosti) jest 1. nevděčné, 2. nečestné a 3. zhoubné jak pro okolí, tak pro toho, kdo k Spasiteli svému veřejně se nezná . . . . . Doporučujeme »Listy« tyto s vroucím přáním, by Bůh sílil nadaného a nadšeného sluhu svého k další práci. *P. Zaletěl.*

Maria, útočiště hříšníkův. Májová pobožnost, kterou na themata Muzzarellova na základě Dillettiho »Il mese di maggio« upravil Jan Bělina. Cena 2 K 20 h, poštou 2 K 26. V Olomouci 1907. Nákladem R. Prombergra, knihkupce. — Kazatel, jenž snad každého roku koná májovou pobožnost s denní promluvou, přijde časem do rozpaků, o čem má kázati, by to Matky Páně bylo důstojné, posluchačům poutavé a jemu pro mnohé jiné práce k memorování snadné. Jest pravda, máme Marianských sbírek, ba i specielně májových, nyní již slušnou řadu, ale takových, jak dle uvedeného žádáme a k tomu časových, jež by hlavně přihlížely k poměrům nynějším, věru jich mnoho není! Proto s radostí vítáme knihu tuto (174 str.), jež vyplňuje v knihovně »Kazatele« č. 18. a jak vhodně volenými thematy, tak přehledným rozdělením, pěkným spracováním a případnými příklady jistě se bude májovým kazatelům zamlouvati, ač ovšem promluv zde obsažených i kdykoli jindy velmi dobře použíti mohou (na př. »O čase,« »O smrti,« »O posledním soudu,« »O pekle,« »O nebi,« »O očistci,« »O nejsv. svátosti oltářní,« »O svátosti pokání« atd.) Doporučujeme rádi. *P. Zaletěl.*

»Kazatel.« Homiletický čtvrtletník. Redaktoři Method Zavoral a František Jirásko. V Olomouci 1906. Roč. XIII. Stran 736 velké 8°. Předplatné 7 K. — Kněžský časopis, na němž svorně pracují královské Čechy, sesterská Morava a tichá orlice Slezská, v němž tak mnohý z našich literátů skládal nesměle své první písemné plody, v němž ke knězi ve službě církevní sešedivělému se pojí mladší jeho bratr na vinici Páně, v němž čteme zhusta zvučná jména proslulých kazatelův, řečníkův a spisovatelův, je Kazatel. Odkud béře časopis tento příspěvky tak rozmanité, jak povstala různá ta kázaní? Po pečlivé přípravě vystoupil tak mnohý z těch, jichž jména jsou tam zaznamenána, na posvátné řečiště, kázal nadšeně z plna srdce věřícímu lidu, který naslouchal ani nedýchaje. To přimělo horlivého kazatele, aby zaslal rukopis svůj na redakci, kde znenáhla řadila se práce k práci, až pilný redaktor sestavil z nich celý ročník. Každý nepředpojatý pozorovatel musí doznati, že počínal si při tom vzácným taktem a důkladnou obezřetností; svědectví to jest dáti jak prvému, tak i druhému redaktoru. Co tu sneseno vzácné látky homiletické! Podával kazatel posvátné řeči pro všechny neděle a zasvěcené svátky v roce církevním, přinášeje mnohdy na jeden den dvě

i tři kázaní, dvojí cyklus kázaní postních, jakož i četné řeči příležitostné. Konečně budiž podotčeno, že tisk a úprava časopisu je velmi sličná. Pro četné tyto přednosti těší se také »Kazatel« všeobecné přízni a jest si přáti, aby přízeň ta nikdy se neztenčila, nýbrž vždy mohutněla. Všem přátelům časové a případné homiletiky budiž čtvrtletník tento doporučen co nejvroucněji. Dr. *Rudolf Zháněl.*

Jindřich S. Baar: Několik povídek. — Podíl údů Dědictví Svatojanského na rok 1907. Čís. 3. V Praze 1907. Tiskem »Družstva Vlast«. Nákladem Dědictví Svatojanského. Velký 8°. Stran 88. — Velmi bohatý a zajímavý podíl přineslo letos starobylé a o katolickou literaturu v našich vlastech velezasloužilé Dědictví Svatojanské svým členům. Změniviši totiž poněkud dřívější způsob vydávati knihu jedinou a objemnou, překvapilo letos podílníky šesti zajímavými knihami, obsahu velmi pestrého, které dohromady obsahují přes 50 tiskových archů. O knihách těchto bylo již referováno ve »Vlasti«, zbývá jen ještě promluviti o zajímavých povídkách, které přináší letošní číslo 3. Jméno spisovatelovo není neznámo v krajích našich a má zvuk velmi dobrý. Jindřich S. Baar nezalétá v povídkách svých do neznámých říší exotických, nýbrž zůstává na půdě domácí, líčí náš lid, jak je ve svých vadách, poklescích a slabostech, osoby jeho nejsou pouhými výtvory bujné fantasie, nýbrž postavy přímo ze života vzaté, jsa bedlivým pozorovatelem lidu vystihuje spisovatel konání jeho v četných zajímavých detajlech, nezatajuje jeho stinných stránek, nýbrž rozvíjeje děj neúprosnou souslednosti ukazuje, třebas nikde nevnucoval mravní tendence své rozvláčnými úvahami a nechutnými poučkami, kterak hřích a neláska všude jen kletbu plodí.

V prvním obrázku »Barák a dítě« líčí Baar svým dovedným perem mamonáře zedníka Sosína, který nechá dítě své zvlčeti, zavírá ho do chléva s kozou, jen proto, aby nemusil mu věnovati žádnou péči, aby ho nic nestálo a mohl si postaviti barák. Tak stojí jeho barák, »jako klícka«, — ale jeho synáček je ubohým nedochůdčátkem, které nesvědomití rodiče krmí s němou tváří ve stáji. Konec smutné této historie líčí spisovatel slovy: »Po chvíli vezli na bryčce pětiletého synka Sosínovic do okresního města a za vozíkem vedl četník zedníka a jeho ženu.«

Obrázek »Po letech« vypravuje zajímavý kus života milosrdného bratra. V kruté zimě pracně se brouhaje hlubokým sněhem, sbírá milosrdný almužnu pro nemocné; nemilosrdný hospodářský adjunkt vyhnal ho v chladné noci do sněhové vánice, kde byl by málem zahynul; byl sice zachován na životě, ale zůstal do smrti mrzákem o jedné noze, protože druhá mu omrzla. S nemilosrdným hostitelem setkal se ještě jednou: o půlnoci přinesli do nemocnice na polo zmrzlého opilce, vzkřísili ho sice ještě, ale obě nohy musili mu amputovati; byl to onen nemilosrdný adjunkt.

Další obrázek »Nedal se« předvádí stařečka, kterého nevražívý starosta udal, že ruší noční klid modlitbou a zpěvem o vláhu u kříže na návsi; ale stařeček se soudu neleknul, nýbrž poukázal na zlořády v obci nekárané a na slabosti starostovy, tak že hejtman usmáv se na stařečka: »Jste vtipná hlava« propustil ho bez trestu. »Nezmar« je smutná historie pohlouplého Tondy, »Věčné světlo« vykládá o obrácení a vděčnosti havířů vysvobozených z temných a smrtelných hrůz děsného podsvětí.

K povídkám těmto přidáno jest vždy po dvou jádrných svérázných obrázcích; prostými černými čarami snaží se narýsovati počátek a konec jejich. Za rázovitou tuto úpravu pozoruhodné této knížky přísluší »Dědictví« všechen dík.
Dr. *Rudolf Zháněl.*

Zábavy Večerní. Redaktor Emanuel Žák. Ročník XXVII. Číslo 5. Dílo 152. Terezie Polabská: Pastorkyně a jiné povídky. Praha 1906. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — V »Pastorkyni« líčí se dovedně osudy mladé divky, Cilky, záhy matku ztrativší. Dostane se jí druhé matky, leč ta jí byla bezcitnou macechou, tak že sám otec nucen byl, dáti svou dcerušku z domu. Po čase onemocní však macecha a Cilka, vrátivší se domů, odplácí zlé dobrým, stane se věrnou opatrovnicí a zastankyní své macechy. Po její smrti šlechetně ujímá se svých osiřelých sourozenců a vychová je vzorně. Doslouživiši otci až do poslední chvíle, odebéře se ku svému bratru, faráři, jehož byla vychovala, aby mu vedla domácnost. — Obraz ze života »Mocnost modlitby« ukazuje, kterak vynášená svobodomyslnost a veškeré požitky světské nedovedou nahradit ztrátu prosté důvěry, již jedině skýtá vroucí zbožnost; jen z této plyne nejmocnější útěcha v době strádání a bolu. — Pěknou jest povídka »Z cest života«. Pracovitost a skromnost vede řízením Božím ku štěstí. Domkářce Matuškové, ujavší se osiřele neteře, ač jí

byla málo laskavou tetou, dostane se po nemálo klopotném životě u bývalé schovanky na stará léta příjemného útulku. — »Nad dědictví« jest rozkošný, rozmarný obrázek. Zábranský, bohatý starý »mládenec« a samotář pozná na pražské výstavě dosud neznámou neteř Marii, již její otec (bratrovec Zábranského) jako budoucí dědičku velkého jmění vyhlašoval, které však právě proto každý sňatek byl protivným. Marii dostane se místo dědictví ruky Zábranského a jemu pravého rodinného štěstí. — Povídky tyto psány jsouce vesměs vřele a dojímavě, vydávají svědectví, že spisovatelka podané práce dobře procítila; jsou důstojným zakončením ročníku 27. Zábav večerních. Přejeme Z. V. hojného rozšíření, jehož provhodnou četbu čtenářům skýtanou plnou měrou zasluhuji. *Josef Herzig.*

Šlechtic Th. a Ph. Dr. sv. Jean de la Salle a církevní řád Školských Bratří v poměru ke školství. Církev a škola. Napsal J. Býňov. Nákladem »Spolku přátel katolických českých škol bratrských v Praze«. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. — Uvedený spis obsahuje upravený otisk pojednání uveřejněného v časopise Křesťanská Škola«, vydávaným Václ. Špačkem. V pojednání tom líčí se život, dalekosáhlá činnost a zásluhy světce Jeana de la Salle v oboru školství. Světec ten, vzdav se nároků na přední místa hodností církevních a na stolce učitelské slavných universit, věnoval se výhradně výchově a vyučování dítek chudého lidu a obětoval k tomu účelu veškeré své jmění. Zbudoval nový system školství ve Francii s dokonalou organisací, založil školy obecné a měšťanské, první samostatné ústavy ku vzdělání učitelů, školy střední (reálky), první školy technické a vyšší průmyslové v Evropě a řád Školských Bratří, kterýž po všem světě jest rozšířen a blahodárně působí. Tuto velevýznamnou činnost Jeana de la Salle a jím založeného řádu vypisuje pan spisovatel v několika statích a shrnuje úsudek svůj ve slova. »Řád Školských Bratří jest nyní rozšířen po všem světě, všude rozsévaje blahé požehnání křesťanské výchovy a důkladného vyučování tak, že nižádný odborník v tomto odboru dosud nikdy Školských Bratří nepředstihl. I tvrdíme, že šlechtic Th. a Ph. Dr. Jean de la Salle jest největším a nejslavnějším paedagogem, didaktikem, psychologem všech dob a věků, jest obnovitelem a oslavitelem učitelského stavu, jejž přivedl ke cti a vážnosti, je vzorem, přítelem a otcem všeho učitelstva dobré vůle všech dob minulých a příštích věků.« A toho muže, veleducha, literatura skoro ani nezná anebo zúmyslně o něm mlčí! V závěrečné úvaze dokazuje spisovatel, že jediné církvi katolické náleží přední zásluha o veškeré školství moderní a že církev byla, jest a zůstane jedinou a pravou učitelkou všech národů. Spisek, vydaný k účelům »Přátel katolických českých škol bratrských v Praze«, v nynějším boji o školu velmi doporučujeme; budeť každému upřímnému katolíku dobrou pomůckou ku vlastnímu a jiných poučení. *Josef Herzig.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Palacký, Tomek a Goll. Historická pravda jest ovšem vždy jen jedna, ale jak různé fase prodělávati může i u velikých a opravdových historiků, na to poukázal dr. Krofta ve své řeči o činnosti prof. Golla ve Spolku historickém (Čes. Časopis historický ročník XIII. seš. 1.) Zajímavo jest srovnání různých nazírání největších našich historiků zejména na Husa a dějiny husitismu vůbec. Palacký, rodem i vychováním protestant, ač nejevil v dospělém věku nikdy nějaké zvláštní náklonnosti ke své konfesi, přece nelze upříti, že v rozepři Husově s katolickou církví vnitřní sympathie Palackého nacházely se jen na jedné straně, na straně nešťastného utrpence. Palacký cenil Husa vysoko a pokládal husitismus za nejdůležitější zjev v českých dějinách i za hlavní zásluhu, kterouž Čechové přičinili se ku pokroku křesťanského lidstva. Století patnácté dle jeho přesvědčení »zjevy svými v Čechách netoliko vyniklo nade všechny domácí epochy, ale vlast naši postavilo na čas do popředí dějin evropských a národu českému pojistilo čestnou památku v historii vzdělanosti lidské. Z Čech tehdáž vyšla valná pobudka, za kterouž duch lidský počal svobodněji a samostatněji rozhlédati se v oboru pravdy a práva« (Děj. II. b. 379.) Palacký velebí husitismus jakožto potřebný a oprávněný. O Tomkovi pravil dr. Krofta: »I jemu stejně jako Palackému doba husitská jest vrcholem českých dějin — a je těžko mysliti si vážného historika, který by v tom nenásledoval Palackého — ale na rozdíl od Palackého Tomek nemá sympathií k husitskému hnutí. Na Husovi samém sympatická jest mu pouze jeho mravní bezúhonnost a jeho snaha o napravení porušené kázně církevní a

sympathie jeho přestává tam, kde začíná se historický význam Husův. Husovo vystoupení proti nejvyšší auktoritě církevní v očích Tomkových bylo pobloužením, kterého sluší litovati. O sympathiích k těm, kdo kráčejíce stopami Husovými úplně rozešli se s církví římskou, o sympathiích k Táborům a Bratřím, nemůže býti u Tomka řeči. Kdežto Palackému Jednota bratrská byla nejkrásnějším květem českého duševního života, Tomek choval k ní zřejmou nechuť . . . . . Není divu, že stanovisko Tomkovo k protestantismu jest ještě méně přátelské. Snad ani ne tak náboženským přesvědčením Tomkovým, jako jeho úctou k státnímu pořádku a odporem proti všem jeho rušitelům dlužno vysvětlovati tyto názory Tomkovy, kterými dal se svésti až k výroku, že Bílá Hora byla štěstím pro český národ. Násilné sjednocení národa u víře katolické po bitvě bělohorské a klid, který tím mu byl zjednán, měly v očích Tomkových tak velikou cenu, že vyvážili všechno hrozné mravní, duševní i hmotné zmrzačení národa, kterým ona jednota a onen klid byly vykoupeny. Bylo by nespravedlivé činiti Tomkovi výtky z toho, že takové bylo jeho smýšlení, a l e t o z a j i s t é m o ž n o ř í c i, ž e b y b y l o p ř í m o p o h r o m o u p r o d u š e v n í v ý v o j a p o k r o k n a š e h o n á r o d a, k d y b y t y t o n á z o r y j e h o s e s t a l y o b e c n ý m p ř e s v ě d č e n í m . . . .« O Gollovi pravil Krofta: »Gollovy sympathie k husitství jsou zcela rozhodné a sympathie ty nepřestávají ani u radikálnějších směrů mezi Husity, u Táborů a Bratří . . . . Gollovi jako Palackému Jednota bratrská je nejkrásnějším zjevem v duševním životě českého národa . . . . A řekl-li jsem, že by bylo přímo pohromou pro duševní pokrok českého národa, kdyby Tomkovo nazírání na české dějiny stalo se jeho přesvědčením, nemohu než označiti to za obzvláštní zásluhu Gollovu, že svým působením vědeckým a učitelským takovou měrou přispěl k tomu, že se tak nestalo . . . . . .« My k tomu můžeme jen říci: »Tomek byl veliký dějepisec, veliký muž, dokud žil. Dnes je podle pana Krofty odbyt a ačkoli byl velikým dějepiscem a univ. profesorem dějepisu, jeho učení — bylo na škodu našeho národa! O Tomkovi to prohlásil pan Krofta až po jeho smrti, kdy brániti se již nemůže: My troufáme si prohlásiti totéž o panu prof. Gollovi a o panu Kroftovi — i za jejich živobytí.

Komenský pro volnou školu! Pro volnou školu horuje dnes kde kdo a není divu, že i časopis ujařmených (!) »L i d« (ročník I., číslo 19.) musí se svou troškou odjinud vypůjčeného rozumu do mlýna. Církev jest »tou silou, která hledí zhasiti světlo rozumu, chce tmu v mozcích a vrhá se v ta místa, v nichž se světlo objevuje . . . . Klerus chce dostati zpět celou školu, veškeré školství, ať obecné, střední, nebo vysoké. Řím chce míti tupé lidi, slepě věřící, by je mohl snadno ovládati; nedbá, že nevědomost národa je neštěstím, že jen svobodná škola zjedná rozkvět vědecký, politický i socialní. Chce svou školu — školu klerikální. Klerikalismus chce míti prvního činitele ve škole — učitele — sešněrovaného, zotročilého a běda učiteli, který vstoupil do řad bojovníků za svobodnou školu. A orgány úřední jdou kleru i v tom na ruku. Proto ta jich nová a nová troufalost a odvaha. Kráčí bezohledně vpřed za cílem: zklerikalisovati školu úplně.« A proto: »Úkolem naším musí býti postaviti mocnou hráz proti těmto zhoubným snahám. Škola musi býti volná. Nesmí státi ve službě žádné konfese, musí býti i n t e r k o n f e s i o n á l n í (?). Úlohou její musí býti náboženská snášenlivost bez dogmat!« Když »Lid« uvedenými slovy Římu a církvi pořádně zatopil, napadlo jej, že svými vývody by nikoho nepřesvědčil a proto bere na pomoc — Komenského. Co prý má škola vlastně na práci? »Komenský nám o ní povídá: »Škola má osvěcovati rozum, šlechtiti cit, síliti vůli, připravovati pro důstojný život občanský. A to vše může dociliti jen volná škola. Bez svobodné školy není možno dojíti k svobodě národa!« Tak prý píše Komenský! Odkud tyto domělé myšlenky Komenského časopis »Lid« vzal, v kterém spise Komenského je četl — neřekl a říci také nemůže. Kdyby ubohý Komenský žil, musel by plácalům z »Lidu« říci, aby nebrali jeho jméno nadarmo a aby přečetli si jen jeho Didaktiku a soudit budou o jeho zásadách zcela jinak. Vždyť ve své Didaktice (2 vyd. Kobrovo z r. 1872) Komenský právě píše: »Všecko mládeže cvičení o d p o b o ž n o s t i se začínati i po veškeren cvičení čas nejvyšší na ni pozor obrácen býti má . . . . Jak Bůh káže, tak rozum velí, tak potřeba nutí; nelze jinak; na tom stůj neproměnitelně, ať školy naše křesťanské chrámové pobožnosti a Ducha sv. dílny jsou!« (l. c. 230.) A výslovně naproti tomu kárá Komenský staré školy, právě o nich, že »co při nich nejpředněji vzděláno býti mělo, na to (že) nejpředněji zapomínáno, a b y j m e n o v i t ě z a z á k l a d v š e h o p o b o ž n o s t a p r a v á b o ž í b á z e ň k l a d e n a, zatím mravové a ctnosti, jako roubové ušlechtilí v mládež vštípeni a teprv umění v ně uvozováno bylo« (72., 73.)

Z těchto výroků Komenského jest jistě zcela patrno, že škola, církev a chrám mají býti a vždy zůstati v nejužším spojení a že náboženství má býti středem všeho školního vyučování a že i při výkladu všech ostatních předmětů vyučovacích zřetel náboženský vždy rozhodujícím býti má a býti musí Komenský tudíž nezná jinou školu než právě školu konfesijní, školu náboženskou a přísně ji ve své Didaktice také žádá. Ba můžeme »Lidu« ještě připomenouti, že sám zemřelý univ. prof. filosofie a paedagogiky dr. Lindner, jenž nebyl žádným katolickým učencem, ale za to velikým liberálem, vždy hlásal, že »náboženství již podle svého přirozeného úkolu má tvořiti střed des Gessinnungsunterrichtes a základ školní výchovy« (Encyclop. Handbuch der Erizehungskunde).

Nucená škola bezkonfesijní jest vlastně p r o t i svobodě svědomí, na niž se všichni agitátoři pro volnou školu vlastně odvolávají. Úplná svoboda svědomí v oboru paedagogickém záleží v p r á v u r o d i č ů dáti své děti podle svého svědomí a vnitřního přesvědčení tak vychovávati, jak si přejí a ne tak, jak by jim snad diktoval někdo jiný a přímo řečeno, jak jim diktovati chtějí pokrokářští učitelé a horlitelé pro volnou školu. Nucené školy simultanní vůbec, školy bezkonfesijní zkracují vlastně práva rodičů a svobodu svědomí a naopak pravá liberálnost toho vyžaduje, aby škola obecná byla konfesionelní, tedy ovšem pro katolíky katolická a pro evangelíky evangelická, nikoli však jedna a táž pro katolíky, židy i protestanty, Kde platí vlastně nějaké právo svědomí, kde otec jest nucen posílat dítky do škol bezkonfesijních a tak je vydává vlivu jeho náboženství nepřízniveému? Jak viděti, všechny ty řeči o svobodě a liberálnosti jsou právě jen řeči, ale ve skutečnosti jsou jen znamením největšího útisku.

Devadesáté výročí narozenin kněze-buditele Františka Pravdy (vlastního jména Vojtěch Hlinka) připadá na den 17. dubna t. r., kdy se tento nezapomenutelný a oblíbený povídkář našeho lidu v Nekrasíně u Jindřichova Hradce narodil. Oceňovati zde šířeji Pravdovy zásluhy o českou katolickou lidovou četbu, bylo by zbytečno. Stalo se tak důstojným způsobem loňského roku při zasazení desky na rodném domě našeho povídkáře péčí družstva »Vlast«. František Pravda zemřel dne 8. prosince 1905 v požehnaném věku 88 let. Budiž těmito řádky oživena paměť na lidového spisovatele-kněze, jehož spisy nechť nikdy mezi dobrým českým lidem nevymizí! *O. J.*

Škola a kazatelna. Místní školní rada v Mor. Budějovicích učinila tento pozoruhodný projev: »Místní školní rada budějovická nesouhlasí a odsuzuje, že se na kazatelnách podkopává vážnost školy a učitelstva, poněvadž tím trpí shoda školy s rodinou a porušuje se úcta občanů ke škole i učitelstvu. V tom případě, že by se podobné zjevy opakovaly, viděla by se školní rada nucenou, návštěvu podobných kázaní z důvodu, že politikou na kazatelně ohrožena je řádná výchova školních dětí, těmto zakázati.« Co už všechno tatíkům morav. Budějovic není politikou; my jim připomínáme jen tolik, že duchovenstvu málo záleží na tom, zda s ním někdo souhlasí nebo nesouhlasí, i kdyby to byla třeba místní školní rada. Úcta občanů ke škole a vážnost k učitelstvu je taková, jakou si tito za své působení zaslouží. Dokud existovati budou zjevy, že kde který učitelský mladíček si veřejně i ve škole může dovoliti mluviti bez trestu proti Bohu a zjevením náboženství, dotud bude církev také požívati svého práva a konati také svoji povinnost, aby rodiče před takovou školou a před neznabohy varovala. Na tom také nějaké usnesení místní školní rady nic nezmění.

Náboženské smýšlení kandidátů učitelství. »Volná Škola« přinesla v poslední době následující statistiku o náboženském smýšlení chovanců posledního ročníku učitelského ústavu: Ze 34 žáků, kteří dle křestního listu patří k církvi katolické, jest smýšlením atheistů (nevěrců) sedm, deistů, kteří mají víru v neosobního Boha, deset, nábožensky lhostejných čtyři, v krisi náboženské jest jich sedm, spiritistů pět a věřících katolíků — jeden. »M ě š f a n s k á š k o l a«, věstník jednoty učitelstva českých škol měšťanských na Moravě (roč. X., číslo 12 z 5. března 1907, str. 182) podotýká k tomu: »To bude teď shon, aby se velební dověděli, který ústav je to . . . .« Ba nebude, milí pánové, ani ne takový, s jakým Vy stavíte každého svého kollegu-učitele na pranýř, dovolí-li si veřejně ukázati se jako katolík! Nás podobná statistika nepřesvědčuje o ničem. Známe mnoho lidí i organisovaných pánů učitelů, kteří jednou pána Boha také neznali a poznali Jej teprve tehdy, když Ho — potřebovali.

Učitelé a Bible. »P o s e l z B u d č e« (roč. XXXVIII., čís. 18, str. 278) cituje k poučení pánů učitelů ze známých Haecklových Záhad světa: »Legendy biblické dějepravy mají vysokou cenu ethickou a jmenovitě paedagogickou — našemu srdci jest tento ideální svět nevyčerpatelným pramenem pohnutí a útěchy

uprostřed našeho nedokonalého reálného života. Avšak tytéž ideální výtvory skrývají v sobě nejvyšší nebezpečí, jsou-li prohlašovány za reálné pravdy, v jichž uznávání závisí blaženost a zatracení, jsou-li dokonce činěny podkladem vědy. Potom se tato řítí neodvratně po šikmé ploše mystiky do náruče pověry a stává se nepřítelkyní čistého rozumu na život a na smrt.« Kdyby byl »Posel s Budče« při tom dokázal, na kterém místě bible odporuje vědě, byli bychom mu vděčni. Vždyť Haeckel a to ovšem pánům učitelům nebude známo, prohlášen byl i od mužů vědy za — žvanila.

Nemravné obrazy a pornografická literatura naplňuje výklady našich vlasteneckých knihkupců na odiv — školní mládeži. Není divu, že sám »Věstník českých profesorů (red. řed. Bílý, roč. XIV., č. 7 z března 1907, strana 242) upozorňuje všechny ředitele škol na následující normativný výnos zemské školní rady ze dne 8. června 1897, č. 17.242. »V nedávné době více případů se vyskytlo, že ve výkladních skříních některých knihkupectví na odiv stavěny byly obrazy a knihy, které neshodujíce se se zásadami mravnosti a slušnosti záhubně působily na mysl mládeže nedospělé. Z té příčiny c. k. zemská školní rada dožádala c. k. místodržitelství, aby u věci té vhodné opatření učinilo. Okružníkem ze dne 12. května 1897, č. 35.314 c. k. místodrž. upozornilo veškeré c. k. hejtmanství na okolnost svrchu naznačenou a poukázalo k prostředkům, jichž k odstranění těchto nepřístojností jest se uchopiti. K tomu zření majíce, ukládáme ředitelstvu, aby kdykoli by snad nepřístojnost toho druhu pozorovalo, obrátilo se v jednotlivých případech za účelem odpomoci k příslušnému c. k. politickému nebo policejnímu úřadu, odvolávajíc se k vynesení c. k. místodržitelství výše naznačenému.« Upozorňujeme na tento výnos i pp. katechety i všechny rodiče

»Škola našeho venkova« a kongrua. Následkem zvýšení drahotních poměrů zvětšovány byly platy všem stavům. Nejdříve ovšem pánům učitelům a na konec teprve vzpomenuto bylo hubených platů kněží katolických. Při té příležitosti »Škola našeho venkova« (red. Josef Smrtka, roč. XI., seš. 5. z února 1907 na str. 221) píše: »Dne 29. ledna t. r. schválila panská sněmovna zákon o kongrui dle návrhu sněmovny poslanecké. Při projednávání návrhu zákona ujal se též slova ministr vyučování Dr. Marchet. Pravil, že duchovenstvo nemohlo býti vyloučeno z toho, co bylo povoleno jiným státním funkcionářům z ohledů drahotních. Tedy byly to dle těchto slov hlavně ohledy na zdražené poměry životní, že kněžstvu nižšímu byla zvýšena kongrua. To dlužno si dobře zapamatovati a až učitelstvo z ohledů drahotních bude žádati za upravení svých poměrů existenčních zvláště aktivních a drahotních přídavků.« Nezávidíme pánům učitelům zlepšení jich poměrů existenčních tak jako »Škola našeho venkova« upravení kongruy duchovenstvu třeba nechápeme, proč by právě učitelstvu měly býti zvyšovány platy, když zvýšeny byly nedávno a když za zlepšení svých poměrů teprve čekají také stavy jiné, které mimochodem řečeno fysicky i duševně pracují při nejmenším aspoň tak jako páni učitelé. Spousty českých právníků čekají na nějaké to místečko, celá řada jich úplně zadarmo dvě až tři léta slouží státu. Venkovští lékaři požívají po náklad. dlouholetých stud. roč. platu kolem 300 až 600 zlatých. Jen páni učiteté — jakmile vyjdou z učitelského ústavu — jsou za učení abecedy až dost placeni. Dopřáli bychom jim ten plat, kdyby aspoň tu naši mládež učili ale nekazili. Není tomu dávno, co pod názvem »Hoden jest dělník své mzdy« přinesla učitelská »Rovnost« článek ve prospěch zlepšení hmotných poměrů učitelstva. Na tento článek odpověděly »Selské Hlasy« mezi jiným takto: »Učitelstvo může při svých dosavadních platech docela dobře žíti, zvláště na venkově! Lží nestoudnou jest to, co píší učitelé-socialisté v »Rovnosti«! Za nové úpravy platů může třítí bídu jen ten učitel, který vše propije nebo promarní. Takovému nestačí ani zlatý důl. Opřeme se důrazně proti novým snahám za zlepšení platů učitelských a potírati budeme snahy ty co nejrozhodněji. Říšské volby konati se musí ve znamení proti socialistům a socialistickému učitelstvu. Neškodilo by učitelským socialistům, kdyby si tento výrok »Selských Hlasů«, s nímž úplně souhlasíme, vzali k srdci a konečně pochopili, že jsou také jiné stavy, neméně důležité než stav učitelský a že jiní také chtějí žíti. Pomalu to bude s učitelským stavem tak jako s oním budulínkem v pohádce.

Vláda učitelstva. Páni učitelé odjakživa chtěli vésti hlavní slovo ve vědě, nyní chtějí tito nadlidští velikáni diktovati i v politice. Není divu, že dostávají od nich svůj díl i agrárníci. »Posel z Budče« z 10. března 1907 (roč. XXXVIII., č. 18., str. 281) o nich píše: »Poměr agrárníků k učitelstvu stává se pod tlakem příštích voleb denně určitější. Rušná doba dává jim příležitost častěji mluviti a o různých potřebách národa se určitě projevovati a tu jim mimoděk z politického

rozumu uklouzne jindy opatrně skrývaný výrok, vystihující všechnu tu nelásku ke škole, osvětovým jejím úkolům a nepřízeň k učitelstvu, které právě nestojí ve službě jejich aspirací. Tyto vlastnosti agrárníků podobají se jako vejce vejci vlastnostem, jimiž na poli politickém dobývá úspěchů strana klerikální. Spojenectví — svatá alliance — těchto dvou živlů v našem národě nedá jistě na se dlouho čekati. Co den jsou spasitelé našeho venkova blíže farám ..... Proto by měli čeští učitelé na aspirace agrárnicko-klerikální dáti pozor a ve svých osobních stycích s agrárníky býti opatrnější — ideovější. Každé posílení agrárnických snah je oslabování snah osvětových, ideových; to už dnes lze otevřeně říci: Proto furiantství, jež dnes rozdmýcháno bylo v ode dávna k tomu náchylných hlavách českých sedláků, nebude a nemůže míti dlouhého trvání .....« Jak se těší velkohubí páni učitelé! A jak by ne. Vždyť je to také opravdu f u r i a n t s t v í, když ten sedlák se také opováží o různých potřebách národa se »určitě« projevovat, když k tomu nemá — učitelský ústav! My ovšem máme o pánech učitelích až příliš vysoké mínění, ale mimoděk nám tu napadá charakteristika učitelstva, ta, jak nám jim podávají samy učitelské listy a listy — nejpokrokovější. Kdo to vlastně jest, jenž chce dnes nejen ve městech ale i na venkově diktovati veřejné mínění? Dle samé — »V o l n é Š k o l y« (roč. II., č. 7., str. 159) »je dnes vzdělání, kterého se dostává učitelstvu, naprosto n e d o s t a t e č n é. Co z věd přírodních podává se na ústavech učitelských, jest tak chuďoučké, že čiperný žák měšť. školy odchází z ní s těmitéž vědomostmi jako z ústavu mladý nastávající učitel. P o d o b n ě i v o b o r e c h o s t a t n í c h ..... Učitel, který vychovávati má pro život, odchází z ústavu učitelského p r o ž i v o t n a p r o s t o n e p ř i p r a v e n, s ž i v o t e m a j e h o p o t ř e b a m i n e o b e z n á m e n. V 19. svých letech přichází do vsí našich bezvousý mladíček, skoro hoch ještě, s n a i v n í m i n a v š e c k o n á z o r y, s vědomostmi zcela nedostatečnými, bez rozhledu a zkušenosti. A ten má vychovávati k životu! Postavte takového absolventa učitelského ústavu mimo školu a člověk, jemuž máte svěřiti své děti — zastaví se ustrašen a se slzami v očích bezradně, nevěda co počíti, kterak by si vydělal na skývu chleba!« Vidíte páni učitelé, tak o vás soudí vaše tak vychvalovaná — »Volná Škola«! A pak chcete rozdávati rozumy sedlákům, když sami byste si nedovedli vydělat svým rozumem ani krajíc chleba. Snad namítnete, že tak ubohé jest to jenom s oněmi mladšími učiteli. Poukážeme vám tedy na učitele již vyspělejšího a pokrokového! Váš »Š k o l s k ý O b z o r«, orgán protiklerikální ligy učitelské, jejž vydává býv. učitel Hofrychter, poukazuje (roč. XIII., čís. 13, str. 26) na smutné faktum, že učitel Máchal, který se pokládá za schopna k vykonávání poslaneckého mandátu, v y p ů j č i l s i vypracovanou programovou řeč od jiného kandidáta poslanectví, aby si dle cizích myšlenek mohl sestaviti svou vlastní kandidátní řeč! »Školský Obzor« sám píše: »Člověk s tak malým duševním fondem, člověk, který nedovede si sám, bez cizí pomoci vypracovati dvě, tři programové řeči různého obsahu, n e h o d í s e n a p r o s t o za poslance, ať si je to už švec Jílek nebo učitel Máchal. A tento Máchal je kandidát — p o k r o k o v ý!!« A dále podotýká k tomu: »Nemáme-li v našich řadách schopnějších kandidátů, kteří by si dovedli své řeči sami zkombinovati, aniž by je museli opisovati neb od jiného drancovati pak — radíme upřímně — raději nechme učitelských kandidatur! Svět se nám potom směje!« Ba právě že ano. Jak vyniká potom takový poctivý český sedlák nad takového pokrokového učitele, jenž by chtěl z velikášství také říditi osudy státu a při tom nemá ani tolik filipa, aby dovedl svým voličům sám něco říci .....

Paběrky z novin a veřejného života.

Haeretikové dominují, t. j. bludaři vládnou v české církvi a tito bludaři jsou z našeho družstva! — Ve valné hromadě Jednoty čes. katol. duch., konané dne 2. dubna t. r., stěžoval si p. farář Ed. Neumann z Rohozné dle »Čecha« ze dne 3. dubna t. r., že se proti jednotlivcům z Jednoty vystupuje a dodal: »Nečiní se tak proti listu, který se dopustil haerese, na to se zapomíná a haeretikové dominují.« Jasněji uvádí řeč Neumannovu úřední orgán katolické moderny »Rozkvět« v č. 14. ze dne 6. dubna t. r. Ten praví: »Nám se vytýkají malichernosti, ale že se Jirouškovy »Naše Listy« dopustily haerese, na to se zapomíná. Jednota se má rozpustit, haeretikové mají dominovat.« Obě zprávy shodují se v tom, že jsme ve družstvu nazýváni bludaři, ne sám p. T. J. Jiroušek a jeho »Naše Listy«, ale nás více, nebo obě zprávy praví: haeretikové—bludaři.

Pan farář Ed. Neumann jest zakl. člen družstva »Vlast« a dle § 6. stanov nesmí žádný člen jakýmkoliv způsobem družstvo poškozovati; ve výboru družstva dám návrh, aby p. far. Neumann byl požádán za vysvětlení a hlavně aby vysvětlil, v čem jsme my v družstvu bludaři a kteří z nás jsme haeretikové.

Zatím k věci samé:

Pan red. Tom. Jos. Jiroušek řídí »Naše Listy« velice pečlivě a list udržuje v přesném směru. To se všeobecně uznává a já k tomu připojuji, že on, bývalý žák dvoutřídní školy — vyšších studií nemá, ostatní doplnil si sám vlastní pílí a zkušenostmi života — často a často názory mladších i starších kněží v dopisech a článcích opravil a zlepšil. On jest jako redaktor zcela samostatný a my se mu do řízení »Našich Listů« v nejmenším nemícháme, majíce k němu všeobecnou důvěru, ale p. T. J. Jiroušek se mne z pravidla ptává, co tomu říkám, jsou-li v dopisech nebo článcích těžké a záhadné názory náboženské. Ukáže mi rukopis a záhadné místo, já si je přečtu a rozhodnu.

Ale ve 25. čísle »Našich Listů« ze dne 16. února t. r. octla se zpráva, která naplnila katolickou modernu velikou radostí; chytila »Naše Listy« při chybě a tu v »Rozkvětu« (zmínil prý se o ní i »Nový Život«) stále rozmazuje.

Zprávu tu zaslal kaplan diecése Hradecké a byla namířena proti katolické moderně. V »Našich Listech« výslovně stojí: Dochází nás tyto řádky. Pan Jiroušek se mi o tom v soukromém rozhovoru zmínil, ale rukopis mi čísti nedal a já věda, že to píše katolický kněz, domníval jsem se, že to bude správné a věci jsem si nevšímal. Při korekturách »Našich Listů« pročítám pouze své články a své lokálky a tak jsem i zde oné zprávy nečetl.

Pisatel píše: »Zapomněli (modernisté) na slova Spasitelova: Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich. Když tedy nejdpp. biskupové se shromáždili ve jménu Páně, aby posoudili cíle modernistů, n e m o h l i s e m ý l i t i, nebo Spasitel byl uprostřed nich.«

To jest ovšem blud, ale zbloudil to katolický kněz a ne p. Tom. Jiroušek a p. Tom. Jiroušek chybil, důvěřuje katolickému knězi, nevěda o své chybě a nemaje úmyslu zblouditi, kdežto dle katechismu středního str. 67.: »bludařstvím (kacířstvím) se prohřešuje, kdo t v r d o š í j n ě nevěří pravdy, kterou církev k věření předkládá.«

Katolická moderna, která již v »Rozvoji«, v »Mane", v »Bílém Praporu« a nyní v »Rozkvětu« natropila tolik pohoršení a »Nový Život«, který pro svou tendenci je jak v olomouckém tak i v brněnském alumnatu zakázán, mají nejméně příčiny na »Naše Listy pokřikovati a nejméně příčiny házeti po »Našich Listech« a po nás kamením měl i p. farář Ed. Neumann. Či on jako člověk a jako kněz nikdy nechybil?

Mně to připadá zde tak jako ve škole. Vzorný žáček se najednou zapomene a píše si prstíčkem po lavici; vida to zastavím se a řeknu: tedy už i Jar. Schmidt si hraje? Schmidt se vzpamatuje, rozpaky neví kam hledět, nebo celá třída se k němu obrací — a z chyby jinak vzorného Jaroslava radují se zvláště ti nejnezbednější žáci. Ti se nejen na Jaroslávka dívají, ale radostí přímo v lavici povstávají a ďábelsky se šklebí, že nejen oni, ale i Jaroslávek pochybil. A zde se na p. Tom. Jirouška — šklebí hlavně katolická moderna a nejvíce se na něho šklebí vousatý velebníček.

T o m á š Š k r d l e.

Kondolenční lístky právě vydalo družstvo Vlast, hodící se k soustrastným dopisům. Tyto lístky opatřeny jsou vhodným obrázkem a dvěma veršíky. Ve formátu dopisnice po 6 hal., větší po 8 hal. má na skladě Papírnický závod družstva Vlast v Praze-II. č. 570.

Praktický informátor k volbám do říšské rady, obsahující: 1. České volební okresy v král. Českém, markrabství Moravském a vévodství Slezském. 2. Nutné výsvětlivky a výňatky ze základního zákona o říšském zastupitelstvu. 3. Důležité vysvětlení a výňatky z volebního řádu do říšské rady. 4. Zákon na ochranu voličů, zabezpečující svobodu schůzí volebních a shromáždění lidových. 5. Praktické pokyny a rady voličům. Sestavil a napsal T. J. J i r o u š e k, red. »Našich Listů« v Praze, II. čp. 5.0. Žitná ul. Cena 60 haléřů — jen za hotové. — O důležitosti této pomůcky pro naše organisace a katolický lid český není třeba se ani rozepisovati.

Signál k volbám. Otevřený list k voličům říšských poslanců. Podává Victorie du Travail. Agitační tento leták, připravující půdu mezi českým voličstvem pro kandidatury strany katolického lidu českého, vyšel tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze-II. čp. 570. Cena 5 hal. Na venek se expeduje n e j m é n ě p ě t

exemplářů a pouze proti hotovému zaplacení aneb zaslání peněz v poštovních známkách. Na 5 exemp. dává se jeden zdarma.

Socialisté na Madagaskaru. Guvernérem na Madagaskaru stal se socialista Augagneur, který je nástupcem ctihodného generála Galilediho. »Cris de Paris« přináší divné zprávy o socialistickém hospodářství na tomto nešťastném ostrově. Počet osadníků klesl na třetinu. Obchodní domy se jeden po druhém zrušují, konkursy denně rostou. Avšak Augagneur umí šetřiti; propustil jisté definitivní zřízence, zvláště ty, kteří jeho správu kritisovali. Tento socialistický autokrat pokračuje ve své práci mnohem radikálněji nežli jeho bratří ve Francii. Na Madagaskaru vládne — jako ve Francii — svoboda svědomí a vyznání a bohoslužby se i tam konají v chrámech. Ale guvernér zakázal stavěti kostely. Na Madagaskaru umírají lidé jako ve Francii — a modlí se u jejich hrobu. Avšak socialistický guvernér zakázal, že budoucně u hrobu a při pohřbu se nesmějí vykonávati žádné modlitby. Krásný to obraz budoucnosti v socialistickém státě.

Příklady pro jiné. — Ve středu dne 29. března t. r. obdrželi jsme z ruské Moskvy 40 rublů (101 K 10 h) od p. Karla Jindřicha, faktora tiskárny s věrného Čecha-katolíka, s poukazem, abychom dali po 10 K: Historickému Kroužku, Tiskové Lize, Polit. straně Dr. Rud. Horského, Školským bratřím, Českému katol. dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech, Piovu spolku, Vincentinu, Spolku na zakládání katolických knihoven, fondu katolických spisovatelů a zbytek 11 K 10 h na dům družstva. My jsme dali na dům 10 K 10 h a 1 K jsme odevzdali na paedagogium Školských bratří, doufajíce, že dárce nebude tomu odporovati. — Šlechetný dárce dokončil 29. prosince 1906 — 71. rok svého života i chce tímto dobročinným způsobem Bohu za tak vysoký věk dobrořečiti. Bůh mu to odplať!

Za p. K. Jindřichem přichází mistr pekařský z Plzně, p. Jan Košnar, a zasílá dary Tiskové Lize, Jednotě čes. katol. učitelstva, Spolku na zakládání katol. knihoven a na dům družstva.

A třetí týden na to objednává učitel pro své školní dítky hojně sešitů naší Vzděl. četby katolické mládeže, časopisu to pro katolickou mládež, která stojí ročně 60 h.

To jsou věru zjevy velice potěšitelné, svědčící zároveň i o tom, že naše družstvo vniká čím dále tím více ve vrstvy lidové a mezi laickou intelligenci.

Svatý Otec Pius X. — Svatý Otec a Něguš. — Papež přijal kapucína Bernarda, který jako misionář ve východní Africe je činným. Bernardo přinesl papeži list krále Menelika a hvězdu řádu Aethiopie v masivním zlatě. List jest uctivou odpovědí na dopis sv. Otce, v němž byl Něguš žádán, aby zacházel s katolíky v Habeši blahovolně. — Dík papežův. Jak se vídeňská »Reichspost« dovídá, udělil sv. Otec rakouskému ministru zahraničních záležitostí bar. Aehrenthalovi a rakouskému velvyslanci v Paříži hr. Khevenhüllerovi velkokříž řádu Piova. Vysoké toto vyznamenání jest díkem papežovým za kroky, jež s úspěchem učinilo Rakousko u francouzského zahraničního ministra Pichona, když vláda francouzská proti všemu právu zabavila archiv pařížské nunciatury po vypovězení nuntia Montagniniho. Řád Piův jest co do hodnosti druhým. Poněvadž řád Kristův udílí se zpravidla jen členům rodů panovnických, má udělení řádu Piova vynikající význam. — Vatikán a ruská vláda. Sděluje se z Petrohradu, že odborový přednosta pro záležitosti kultu v ministerstvu zahraničních záležitostí Vladimirov odejel do Říma, aby tam konferoval o důležitých záležitostech, týkajících se katolických zájmů. Na konferenci té přetřásati se bude asi úprava katolické metropolie v Rusku. Kandidátem této hodnosti jest v první řadě biskup v Plocku Apollinarius šl. Wankowski, rodem Polák. (Uznati třeba, že vláda nynějšího cara je k Vatikánu korektní a že úplně zřekla se výlučného stanoviska, že jen pravoslavná církev má v Rusku všecko právo.) — K oslavě 50letého kněžského jubilea Pia X. Dne 3. dubna konala se v Brně v biskupské residenci ustavující schůze výboru pro důstojnou oslavu 50letého kněžského jubilea Jeho Svatosti Pia X., které připadá na příští rok 1908. Předsedou ústředního společného výboru zvolen prelát Vojtěch. Ve výboru pánů zvolen předsedou hr. L. Belcredi, místopředsedy kanovník Dr. Jos. Pospíšil a vládní rada Ant. Walter. Předsedkyní ve výboru paní zvolena hraběnka Serényiová, místopředsedkyní pí. baronka Pražáková a pí. Gottwaldová. Na návrh preláta Kapusty zaslali přítomní členové výboru slavnostní schůzi rakouských katolíků, konané dne 3. dubna ve Vídni, telegram tohoto znění: »Výbor pro oslavu 50letého kněžského jubilea sv. Otce Pia X., konaje dnes v Brně svoji první schůzi, připojuje se k projevům oddanosti a úcty k Jeho Svatosti a společně s rakouskými katolíky shromážděnými dnes ve Vídni na slavnostní schůzi vyslovuje své rozhořčení nad urážkami, kterých se Sv. Stolici v našich dobách dostává. Jménem výboru biskup Huyn.«

Zlatou papežskou růži ctnosti dostane letos dle jistého solnohradského listu španělská královna Eugenie Viktorie. Posledně vyznamenána byla tímto způsobem zesnulá královna belgická Jindřiška r. 1893. Před tím vyznamenány byly zlatou růží brasilská korunní princezna r. 1888 a španělská královna-vdova r. 1886.

Kardinál Macchi zemřel. Děkan kardinálů-jáhnů, po celém Římě populární kardinál Aloisius Macchi, zemřel v Římě v pátek 29. března, dosáhnuv věku 75 let. Pocházeje ze staré hraběcí rodiny italské, byl spolukrajanem předešlého papeže Lva XIII. a zastával úřad čestného opata benediktinského kláštera v Subiacu, kolébce to benediktinského řádu; kardinálem se stal před 18 roky, dne 11. února 1889. Jako nejstaršímu z kardinálů-jáhnů připadlo mu dne 4. srpna 1903, když kardinál Sarto byl zvolen papežem, ohlásiti s loggie svatopetrského chrámu Římu a celému světu (»urbi et orbi«), že stolec Petrův je nově obsazen.

Úmrtí nejslavnějšího kazatele nové doby. — Dominikána Jakuba Monsabré. Dne 22. února nábožně skonal v Havru kazatel po Lacordairu v 19. věku nejslovutnější, jehož kázání jsou převedena do všech světových řečí. Monsabré vynikal též všeobsáhlou vzdělaností. Narodil se 10. prosince 1827 v Bloisu a byl vysvěcen 1851. R. 1855 vstoupil do řádu Dominikánů. Vynikl na to svými prvními postními kázáními. Na základě svých kázání a exercitií pro kněze vydal r. 1865 své první čtyřsvazkové dílo pod názvem: Úvod do katolických dogmat. Kázal skoro ve všech větších městech Francie. R. 1869 vystoupil ponejprv na kazatelnu v Notre Dame v Paříži o adventě. Kázání tato dožila se 6. vydání. Mezi obléháním Met kázal obleženým. Roku 1872 stal se definitivně kazatelem Notredamským. Jeho první postní kázání vyšla roku následujícího pod názvem: Radikalismus proti radikalismu. Od r. 1873—1890 vydal 18 svazků kázání o »Věřím«, v nichž všecky pravdy křesťanství po řadě vysvětloval. Kromě kázání vydal též 8 svazků postních exercitií pod názvem: »Retraits paschales«. U Bachema v Kolíně n. R. vycházela jeho kázání v německém překladu. Kremonský biskup Bonomelli překládal je do vlašťiny. Slovutný Jesuita Baumgartner o něm napsal: Od r. 1869 kázal Dominikán Monsabré více po způsobu Lacordaira k citu, jenž však byl theologem o mnoho důkladnějším a ve všech kázáních přidržoval se theologie sv. Tomáše. — Nástupce jeho v Notre Dame P. Jauvier věnoval mu posmrtnou upomínku: Více než 20 let hlásal na této kazatelně slovo Boží s obdivuhodnou bohatostí myšlenek v majestátní výmluvnosti.

Leo Taxil mrtev. Jeden z největších švindléřů a lhářů byl na Boží pravdu odvolán — Leo Taxil. Zemřel v útulné dědině Sieaux u Paříže úplně zapomenut. Nešťastný tento muž vyvolil si za úkol svého života náboženský humbuk, kterýmž před 20 lety naplnil celý svět. Nejdříve vystoupil jako štvavý tupitel náboženství, nepřítel církve a atheista. Vydal celou řadu spisů a spisků, v nichž tupil bibli, církev a kněze. Leo Taxil byl zednářem, s kterýmžto řádem se však nepohodl a jenž mu dal vyhazov. Na to Leo Taxil ze msty na zednáře tvářil se jako konvertita a přívrženec katolické církve a stal se jí škodlivějším, nežli dříve jako její nepřítel. Jako dříve vydával pamflety proti církvi, tak zase nyní vydával je proti zednářům, čímž mnohé důvěřivé katolíky, kněze, ano i biskupy oklamal. Arcibiskup pařížský přijal jej jako kajícníka nazpět do církve. Nyní uveřejňoval o zednářích nejpodivnější historii, mezi nimiž i tu, že se klaní ďáblu. Za kněžku Satanáše sloužila mu Diana Vaughanova. I tato podvodnice předstírala pokání; řeholnice v Sacre Coeur slavily triduum na Poděkování za její obrácení. Taxil odvážil se konečně do Říma zaslati kus čertova ohonu, jejž prý v zápase Satanáši urval. A to konečně prorazilo švindlu dno. — Generál Jesuitů Bex nejdříve vycítil podvod. —

Pomník Palestrinovi. Přeslavného hudebního umělce Pierluigi de Palestrina doposud jmenujeme knížetem hudby. V jeho rodišti blízko Říma sešel se spolek, který mu chce postaviti důstojný pomník. V čele je kníže palestrinský Luigi Barberini a biskup tamější kardinal Vanutelli.

Slovenský kněz svým krajanům. Kněz J. Murgaš, vynálezce zlepšené soustavy bezdrátného telegrafování Marconiova, prodal svůj patent a za tyto peníze vystavěl svému lidu slovensko-katolickému krásný chrám za 250.000 korun ve Wilkesbarre Pa., který byl dne 14. října r. 1906 posvěcen biskupem Hobanem. K této slavnosti sešlo se velké množství slovenského lidu z blízka i z dáli.

Nejvyšší uznání. Když nedávno J. V. profesora Musila přijal v audienci, vyslovil se velmi pochvalně o velkolepém úspěchu, jehož prof. Musil na svých nebezpečných, výzkumných cestách dosáhl. S živým zájmem dotazoval se na celý průběh jeho dosavadních prací s projevil i přání, aby badatel ve svých

pracích neustával, ale dále se důležitému zkoumání věnoval. Stejně vyjádřil se k deputaci c. k. akademie pro vědy ve Vídni, která mu odevzdála monumentální dílo »Kusejr Amra« (»Zámek Amra«), jež akademie nákladem svým vydala. Také arcikníže Rainer a arcikníže Fr. Ferdinand zajímají se o studie Musilovy, a jmenovitě následník trůnu čte i článek v »Zlaté Praze,« pojednávající o cestách Musilových. »Fremdenblatt« oznamuje, že na počest profesora dra Musila, slavného objevitele a prozkoumatele zámku Amry, dávána byla ve čtvrtek u arcikníže Rainera slavnostní hostina. Kromě jmenovaného učence byli k ní pozváni: president cís. akademie věd prof. Suess, generální tajemník akademie a ředitel dvorní knihovny dvorní rada rytíř Karabaček, dvorní rada prof. Müller, generálmajor šl. Obermayer, a od arcikníže cího dvora nejvyšší hofmistr polní podmaršálek hrabě Rosenberg.

Profesor protestantského bohosloví nazval francouzské protestanty zrádci. Dr. Knyper, profesor bohosloví, a dříve předseda ministerstva v Nizozemí, napsal předsedovi Unie reformovaných církví ve Francii, Emilu Lacheretovi, otevřený list, v němž své předešlé tvrzení opakuje, že protestanté ve Francii svou svobodu prodali za šošovici. Je to apostasie, když protestanté ve Francii přijali vládní systém »náboženských společností«, kterýž katolíci vedeni papežem vším právem odmítli. Tímto protestantismus ve Francii — praví v listu dr. Knyper, — bude se od svých konsistoří odlučovati a bude přecházeti v moc náboženských společností. A kdyby i členové konsistoře vedení náboženských společností převzali, nenabývají vedení jako pastoři, nýbrž jen jako vyvolení mandatoři obcí. Jakmile většina některé společnosti přidá se k opposici proti konsistoři, nebo proti pastoru samému, ztrácí církev nad nimi moci. Protestanté tímto obětovali svou nezávislost na vládě, jež bude vždy míti dosti moci, rozkol v obci provésti. Dr. Knyper vytýká protestantům, že z bázně před peněžními oběťmi obětovali svobodu církve. Ovšem jejich církev pozbyla již svého historického rázu, oni již církve své nemají. Nechtějí již slyšeti o církvi Kristem ustanovené, popírají autority slova Božího. Na to protestanté francouzští dru. Knyperovi učinili výtku, že tak píše, aby se Římu zavděčil. On však výtku tu s rozhořčením zamítá, ale zároveň dokazuje, že Řím svobodu církve mnohem vydatněji hájil tím, že státní náboženské společnosti co nejrozhodněji zamítl.

Nepřítel Boha a Krista excellencí. Za příčinou padesátiletého jubilea doktorátu Häckla bylo mu rakouskou vládou uděleno vyznamenání, jež jej opravňuje k titulu Excellence. Skoro všecky officiosní listy, mezi nimi též »Wiener Allgemeine Zeitung«, s velikou radostí toto vyznamenání vítají. »W. Allg. Ztg.« dokonce věnovala Häcklovi úvodník pod záhlavím: »Excellenz Gottesleugner«. Je prý to vítězství atheismu: Monismus a Darvinismus v Rakousku. Häckel jako přírodozpytec mezi vědci dávno již vypelichal. Jeho Bathybius Haeckeli měl býti povýšen na protoplasma světa, a zatím Möbius o bacillu tom dokázal, že je to sádra. Mnohé jeho vývody byly učenci: Rütimeyrem, Semprem, Balfourem a Hisem prohlášeny za neudržitelné domněnky. Häckel jako »naturfilosof« měl svrchované záhubný vliv na studentstvo. Stalť se tisícům a tisícům vražedníkem duší. Popletl hlavy bezpočetných profesorů. Häckel je největším nepřítelem křesťanství. Jeho monismus a materialismus jest od nejvážnějších učenců zavržen. Häckel je dnes prorokem pouze židovsko-liberálních a socialně-demokratických žurnalistů a všech polovzdělanců. Učenci, jako Bois Raymund, prof. Semper, zoolog. prof. Hensen, fysiolog Bastian, etnolog Topolson jeho theorii rozhodně zavrhují a prohlašují ho za mělkého myslitele. Dr. Bois Raymund vytýká mu povrchnost, Virchov nazývá jej nevědomcem v morfologii, Agassis nazývá jej ženiálním podvodníkem — Industrieritrerem, Wiegand vytýká mu neuvěřitelný nesmysl, Grette bezedný nesmysl. — Zatím stal se Häckel v Rakousku Excellenz Gottesleugner!

Piův spolek na obranu katolického tisku v Čechách. Piův spolek se stal hned při svém vzniku předmětem osočování nepravdivým rozhlašováním, že povstal na potlačování »tiskové komise«, kterou Jednota K. D. zařizovala. Odmítlo se nepravdivé tvrzení to zjištěním, kdy všeobecný sjez katolíků rakouských za souhlasu celého episkopátu na založení Piova spolku ve všech diecésích se usnesl, kdy sv. Otcem Piem X. byl schválen a všem biskupům důtklivě doporučen a kdy následkem toho výbor všeobecné organisace českých katolíků, jehož sezení i tehdejší předseda Jednoty K. D. se súčastňoval, se rozhodl zříditi na základě samostatného postavení Piův spolek pro všecky diecése v Čechách. Vzdor tomu se tato tendenčně vymyšlená konkurence ob čas předstírá, proti čemuž se výbor spolku opět rozhodně ohražuje. Mimo to se před veřejnou valnou hromadou Jednoty 2. dubna, dle rozeslaného důvěrného cirkuláře, konala tajná schůze jedenácti

důvěrníků, zasvěcených do vrchní správy odboje proti biskupům, která se usnesla zříditi jednoty duchovenstva diecesní a vzhledem k tisku stanovila katolický denník »Čecha« boykottovati a na základě přijatých návrhů jiným denníkem ve smyslu »moderny« jej nahraditi. Zatím slouží za orgán »Rozkvět«, doplněn letáky a brožurami a dopisováním do denníků pražských. Taková brožura byla v zápětí s názvem »Svaté tyranství« vydána na obranu »Jednoty K. D.« a před valnou její hromadou 2. dubna k upravení patřičné nálady rozeslána. Tam se rozšiřuje boykott proti »Čechu«, na »Vlast«, »Křesť. Školu«, ba i na »Kříž« a »Marii« a »Sv. Vojtěch« se staví pod soud censury »moderních theologů«, která pronesla proti »Piovu spolku« soud, že je na udržování »tyranie biskupů a otročení duchovenstva i lidu«. Vzhledem k »aktivitě« organisační za účelem říšských voleb doporučuje se ze vzdoru »passivita« čili generální stávka kněží v době kritické pro obranu nejdražších statků lidstva. — Podepsaný výbor, hledě k tomu, že účelem spolku Piova jest zakládati a zvelebovati katolický tisk v Čechách vůbec a zejména zříditi centrální orgán v Praze rozvojem »Čecha«, jakož i vzhledem k tomu, že vydatná obrana víry a veřejného života křesťanského bez veřejného tisku na výši doby postaveného je nemožnou a že povinnnost materielně i duševně k tomu cíli působiti v první řadě je uložena duchovenstvu — protestuje proti uvedeným útokům a zároveň se ohražuje proti tomu, aby věrolomné počínání jednotlivců bylo kryto jménem celé Jednoty K. D., nebo dokonce celého duchovenstva českého. Při tom se oddáváme dosavadními úspěchy odůvodněné naději, že český episkopát a věrné duchovenstvo katolické učiní, co jeho povolání samo sebou vyžaduje a k čemu skvělé příklady celého katolického světa vybízejí, aby lid český všeobecnou organisací, pojímající veškeré živly pokrokově-konservativní a dobrým t i s k e m všeobecného práva volebního ve prospěch nejdražších statků vlasti na základě křesťanství uplatniti dovedl. Demokratická doba rozvoje kulturního vyžaduje upevnění autority náboženské i státní v zájmu intensivního i extensivního pokroku kulturního. — Za výbor Piova spolku: prof. dr. Kordač, předseda.

Úloha katolických akademiků. Katoličtí akademici chorvatští uveřejňují ve svém orgánu »Luč« (světlo), že jest jejich úkolem naučiti lid čísti a psáti a starati se o jeho vzdělanost vůbec ve smyslu katolickém literaturou zábavnou. Katolické hnutí mezi chorvatskými akademiky vzbudil vědecký čtvrtletník »Hrvatska Straža«, jež byla založena na ostrově Krku péčí biskupa dr. Mahniče.

Řád františkánský měl dle výkazu generálního ministra koncem minulého roku 860 konventů, 576 residencí, členů 16.977, z nichž na apoštolských misiích působí 711 kněží a 271 frátrů. Klarisek jest 9932 ve 496 domech. Sester třetího řádu se počítá 33.814 ve 2951 domech. Terciářských obcí jest zaznamenáno 5895 s 1,098.840 členy. Protektorem řádu jest sám papež Pius X., generálním ministrem P. Dionys Schuler. V r. 1909 bude slaviti řád svoje sedmistoleté založení.

Jubileum v Maria Celli. Letos bude se slaviti v Maria Celli ve Štýrsku 750leté jubileum založení tohoto světového poutního místa. Nynější Sv. Otec dovolil, že mohou získati všichni věřící v tomto kostele plnomocné odpustky kterýkoliv den po celý letošní rok, které možno získati i za zemřelé. Odpustky 200 dní může získati, kdo se pomodlí v tomto kostele na úmysl církve též v kterýkoliv den po celý letošní rok. Zajisté bude letos v Maria Celli mnohem četnější návštěva než v jiná léta. O české zpovědníky je tam vždy postaráno dostatečně.

II. česká pouť do Lurd roku 1907 v jubilejním roce 50. ročnice Zjevení P. Marie v Lurdech a 50. ročnice Jeho Svatosti papeže Pia X. konati se bude od 1. do 15. září. Odjezd z Vídně v pondělí dne 2. září ráno. Návrat do Vídně v sobotu dne 14. září večer. Ceny: Celé zaopatření cestou, na zastávkách, v Lurdech, I. tř. 580 K, II. tř. 400 K, III. tř. 250 K. Mimo tyto ceny zaplatí každý účastník I. tř. 20 K, II. a III. tř. 10 K na režijní vydání. Bližší zprávy obsaženy budou v »Programu poutním«, jejž na požádání zasílá podepsaný duchovní vůdce pouti, který také přijímá přihlášky k pouti, a to již od nynějška až nejpozději do 1. července t r. — Leop. Kolísek, auditor bisk. kons., farář v Předklášteří, duchovní vůdce.

Mezinárodní eucharistický sjezd. Každoročně býval obyčejně v některém francouzském městě konán mezinárodní eucharistický sjezd, k němuž posílává sv. Otec svého zástupce. Letos bude ponejprv tento sjezd v Metách v Lotrinsku, a to od 6.—11. srpna, řeči budou německé a francouzské. Loni byl sjezd v Toursu. Sjezdy mají účel prohloubiti náboženský život v katol. lidu pěstěním úcty k nejsv. Svátosti, jakožto středu všeho našeho náboženství. Přednášky jsou pro lid a pro kněze zvlášť. Účastenství bývá ohromné ze všech dílů světa.

Slovinský katechetský spolek. První sjezd slovinských katechetů bude uspořádán letos o prázdninách. Porady a přípravné práce k němu se konají plnou parou. Přípravné schůze se konaly v Gorici a nedávno v Lublani v knížecím arcibiskupském paláci. Gorický kníže-arcibiskup dr. Sedej i lublaňský kníže biskup dr. Jeglič přejí novému spolku a podporují jeho založení.

Schůze uherských katolíků. V katolickém klubu v Pešti konala se dne 17. m. m. schůze katolíků. Předseda biskup Kohl zahájil ji proslovem, v němž tlumočil svůj bol nad církevně-politickými boji ve Francii. Netoliko Francii, nýbrž veškerému katolickému světu dlužno truchliti. Nynější schůze nemá prý však učiniti určitá usnesení, nýbrž vyvoditi pouze naučení z tohoto boje. — Poslanec Zboray vyvracel tvrzení, že katolické náboženství jest totožným s fanatismem. Universitní profesor Dudek hájil církev především proti výtce, jakoby byla státu nepřátelskou. Církev není státu nepřátelskou, neboť stanovila zásadu, dávati císaři, co jest císařovo. Řečník zavrhuje atheismus, který se ve Francii roztahuje a praví, že též v Uhrách slaví atheismus orgie. Hlavní příčinou toho zjevu jest zvrhlost tisku. Po krátké řeči universitního posluchače Fabiana vyzýval hrabě Jan Zichy účastníky schůze, aby zůstali dobrými katolíky a aby ve svém jednání řídili se pouze pevnou svou věrou, neoblomnou nadějí a neustálou láskou a poděkoval účastníkům za četnou návštěvu. — Po doslovu biskupa Kohla byla schůze skončena.

Ze spolku na zakládání katol. knihoven. — Členem zakládajícím stal se: Tomáš Roháček, soukromník na Král. Vinohradech. — Přispívajícími členy stali se: Jan Košnar, mistr pekařský v Plzni; Frant. Regál, farář ve Vranově, a Václav Stejskal, farář v Libni. — Darovali 10 K: Karel Jindřich, faktor tiskárny v ruské Moskvě; 2 K: Frant. Stibor, farář v Jinonicích. — Nové členy a dary přijímá Tom. Škrdle v Praze čp. 670-II.

Výbor Spolku na zakládání katolických knihoven konal dne 3. dubna druhou schůzi v roce 1907 za předsednictví faráře Vlastimila Hálka. — Jednatel Aug. Krčmář, knížecí-arcibisk. vik. tajemník, četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Agitace ve prospěch spolku odložena byla až na podzim, anať je nyní mysl všech na volby obrácena. — O stavu knihoven Spolkem naším založených zaslány byly četné zprávy a budou k tisku upraveny a ve »Vlasti« uveřejněny. — Literární Jednota bohoslovců olomouckých a předseda spolku alumnů ve Vidnavě děkují za darované ročníky »Vychovatele«. — Knihovny byly uděleny: na Moravě: Čten. spolku v Jestřábicích; b) v Čechách: Vlastimile, spolku katol. paní a dívek pro Liboc a okolí; Janu Zdeňkovi, řídícímu učiteli ve Dmějšticích, a Jitřence, křesť. socialnímu spolku českých žen a dívek v Plzni. — Spisy Kosmákovy zaslány budou obdarovaným přímo z Brna, z benediktinské tiskárny, ostatní zašleme jim od nás. — Veden byl hovor o situaci v táboře katolickém a přijata byla resoluce, již tuto přinášíme:

Výbor spolku na zakládání katolických knihoven ve schůzi dne 3. dubna 1907 konané usnesl se projevit všem nejdůst. pp. biskupům českým svoji oddanost a úctu a odsoudil útoky, které se proti nim tiskem i slovem v poslední době staly.

V Praze, dne 3. dubna 1907.

Aug. Krčmář, jednatel. Vl. Hálek, předseda.

Z Jednoty česk. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. Darovali: 6 K: Josef Vávra, profesor v Praze; 4 K: J. Pelikán, říd. učitel v Borovanech; po 2 K: Jan Košnar, mistr pekařský v Plzni; Št. Dvořák, děkan ve Skutči; tři slečny učitelky Worlovy v Praze a spolky v Hlinsku, v Polné a 1·50 ve Vojnově Městci; po 1 K: Jos. Hnátek a Jan Volf, po 20 h: Al. Hanuš a Tom. Roháček. — Vl. Jelínek, učitel v Liboci a výbor Jednoty, koná týdně několik vzdělávacích přednášek. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze II., na Karlově čp. 1879.

Na paedagogium Školských bratří věnovali: 2 K: Ant. Suchoradský, po 1 K: red. Tom. Jos. Jiroušek a faktor K. Jindřich.

Ve prospěch čes. katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech dále složili: K. Jindřich v Moskvě 10 K, red. Tom. Jos. Jiroušek 1 K.

Z Tiskové Ligy. — Za členy přispívající přistoupili: Prokop Holý, farář v Janovicích; Tomáš Roháček, soukromník na Král. Vinohradech; P. Karel Toman, farář v Hloubětíně. — Dary zaslali: 10 K: K. Jindřich, faktor v Moskvě; po 5 K: Jos. Uzel, farář v Hostouni a Bart. Spisar, farář v Pačlavicích na Moravě; po 2 K: Emil Čvančara, kaplan v Plzenci; Hugo Červinka, farář v Modřanech; Václav Polívka, děkan v Divišově; Jan Košnar, mistr pekařský v Plzni; Frant.

Soukal, farář v Olešnici na Moravě; farní úřad v Loučimi u Nové Kdyně a Karel Reindl, farář ve Velkých Popovicích. — Opravu uveřejnily: »Právo Lidu«: Vojt. Kořánovi, faráři ve Vosově a Ant. Mrkvičkovi, farář ve Slatiňanech; »Červánky«: K. Bejstovi, kaplanu v Lužci n. Vl. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Raiffeisenky v Čechách. Všude nyní se uznává výhodnost těchto úvěrných společenstev. Osvědčují se pro levný rolnický a živnostenský úvěr provozovací. Hlavně jsou výhodny Raiffeisenky pro obstarávání společného nákupu semen, hnojiv, strojů, dobytka a j. Umožňujíce členům placení hotovými, docilují nejen levných cen, nýbrž také nejlepší kvality zboží a odstraňují lichvu penězi i zbožím. Proto také se rozšiřují. V Čechách jest jich celkem 1045, v roce minulém bylo jich založeno 90.

Československá knihovna bohoslovců v Olomouci má na skladě několik tisíc písní, a to: »Píseň o tisícáté ročnici úmrtí sv. Cyrilla«, »Píseň Cyrillo-Methodějská«, »Píseň o blah. Janu Sarkandrovi«, »Píseň o sv. Janu Nepomuckém«, »Píseň o sv. Prokopu«, »Píseň o sv. Vojtěchu«, »Píseň o sv. Ludmile« a »Píseň o blah. Anežce České«. — Písně jsou všechny s notami pro 4 hlasy a prodávají se: 1 výtisk za 2 hal., 100 za 1 K, 1000 za 6 K. Kromě toho menší zásobu »Litanie lauretánské«, která jest opatřena i průvodem varhan a cena 1 exempláře jest 4 hal. Laskavé nabídky budtež adresovány na B. Smečku, bohoslovce (I. roč.) v Olomouci.

Velkodušné odkazy. V pátek, dne 5. t. m. zemřela v Praze slečna Albína Melicharova, do Karlína příslušná, zanechavši závěť, kterouž na její přání jí sestavil p. JUDr. Jaroslav Čulík, c. k. notář ve Vršovicích a dle níž ustanovila celou řadu značných odkazů, a to zejména: Chrámu karlínskému 10.000 kor., na dostavení chrámu sv. Víta 10.000 K, klášteru Kapucínskému 6000 K, klášteru minoritnímu 6000 K, spolku sv. Ludmily v Karlíně 4000 K, spolku sv. Anny v Karlíně 4000 K, spolku sv. Vincence v Karlíně 4000 K, klášteru sv. Karla Bor. v Karlíně 4000 K, chudobinci v Karlíně 2000 K, spolku Ochrana opuštěných dívek v Praze 4000 K, České dětské nemocnici v Praze 10.000 K, nemocnici Alžbětinek 4000 K, nemocnici Milosrdných sester 2000 K, nemocnici Milosrdných bratří 2000 korun, ústavu hluchoněmých v Praze 2000 korun, ústavu slepců v Praze 2000 korun, ústavu Marianskému 2000 korun, spolku Arimatejskému 2000 korun, dále zřídila nadaci 20.000 korun pro chudého žáka české realky v Karlíně, českého gymansia, Česko-slovanské odbchodní akademie a České vyšší průmyslové školy v Karlíně. Vykonavatelem poslední vůle ustanovila p. dra Jaroslava Čulíka, c. k. notáře ve Vršovicích. Mimo to zanechala četné odkazy svým příbuzným a známým. Je to po dlouhé době odkaz, pamatující v první řadě na různé ústavy katolické, což nás povděkem naplňuje.

Učitelové — socialními demokraty. Syndikát učitelů a učitelek francouzských se usnesl, vstoupiti do socialisticko-radikálního všeobecného svazu dělnického. (Páni učitelé budou nyní o školních stávkách a mzdových poměrech přijímati rozkazy z bursy práce, kde hlavní slovo vede občan Lévy. Ministr vyučování a vláda jest pátým kolem u vozu. To je pomsta a trest za vypuzené loyální katolické školní řády!)

Dar. Josef Fabian, zámecký kaplan ve Volšovech u Sušice, daroval na »Učednickou besídku katolickou« Pražskou 3 K, red. Tom. Škrdle 2 K a Alois Hanuš 20 h. »Zaplať Bůh«. — Další dary ve prospěch této důležité instituce budtež zasílány na adresu pokladníka odbočky »Všeodborového združení křesťanského dělnictva« Praha I.: Josefa Černého, typografa, Praha II., Žitná ul. č. 26 nové. (Družstvo »Vlast«.) — Veškeré dary budou v katolických časopisech kvitovány.

Veřejné náboženské úkony. Dle rozhodnutí nejvyššího soudu nejsou veřejné náboženské úkony ve smyslu § 303. tr. z. (rušení náboženství) vázána na určitá místa. I ten, kdo mimo kostel dopouští se vůči věřícím, kteří před kostelními dveřmi bohoslužeb (mše svaté) jsou účastni, skutku vzbuzujícího pohoršení, propadá trestu podle zmíněného paragrafu zákona.

Arabský list. V Egyptě nebylo doposud žádného katol. listu. Nyní vydávají jesuité v Kairu týdenník arabský, pod názvem: »el bašir el masri«. Nejlepší arabský časopis »Mašreti« vydávají jesuité v Beirutě.

Křesť.-soc. organisace v Dalmacii. Jak »Slovenec« sděluje, konala se v polovici března ve Splitu hojně navštívená schůze dělnická, na níž usneseno založiti první křesť.-socialní organisaci v Dalmacii. Přes vystoupení socialních de-

mokratů přihlásilo se na 90 členů k novému spolku. Spolek je politickým i podpůrným zároveň.

Dcera ministrova. V Dánsku je nyní ministrem orby pan Ole Hansen, který býval dříve obyčejným venkovským rolníkem. Ač má titul Excellence, dal přece svou dceru do služby do Berlína, kdež slouží za 24 K měsíčního platu.

Nové basiliky. Název basiliky dostal františkánský kostel v Mariboru a poutní kostel na Svaté Hoře u Gorice. První kostel jest největší v biskupství lavantinském, druhý pak byl tímto názvem vyznamenán pro své dlouhé trvání a ohromný počet poutníků.

Polyglottu Otčenáše vydala jistá východní tiskárna ve 400 jazycích. — Kniha vyšla pouze ve 200 výtiscích. — Byli při ní zaměstnáni překladatelé ze všech dílů světa.

Ruská vláda a Mariavité. Jak »Dziennik Poznański« oznamuje, ruská vláda již není tak nakloněna k Mariavitům jako dříve. Tak nyní ministr vnitřních záležitostí vydal guvernérům rozkaz, aby se v případě potřeby i brachiální mocí vydaly katolíkům kostely, které jim Mariavité odňali; místním úřadům pak nařídil, aby všemi silami chránili katolického církevního jmění a soukromého majetku katolického duchovenstva.

Katolická církev v Persii. 700 let nebylo v Persii jiných křesťanů než Nestoriánů. Počátkem 14. věku odebral se dominikán Franco z Perugie na východ, kde tak krásně prospíval, že jej papež Jan XXII. r. 1318 jmenoval metropolitou tehdejší perské residence Sultanie. V tomto městě i jeho okolí zdvihalo se 26 kostelů a kaplí. Za vlády Timurida (1387 — 1405) a domácích Safiů úplně propadla katolická církev v Persii. Teprve koncem 16. stol. se tam odebrali bosí Karmelitáni. Šach Abbas I. (1586—1628) přijal je příznivě a dovolil jim, aby vystavěli v Ispahaně klášter a roku 1629 ustanovil tam papež Urban VIII. latinské biskupství. Avšak ani ten nový květ netrval dlouho, pouze 100 let, neboť od roku 1712 bylo katolíkům snésti těžká pronásledování, která se skončila úplným vyhubením katolíků. Teprve r. 1826 nastal klid a pastorace svěřena kongregaci Lazaristů; nové pronásledování přestalo r. 1832. Hlavně za ochrany prvního min. Mirze Agakona rozvíjela se katolická misie. Roku 1834 byla tam zřízena apoštolská prefektura. Ve městech Urmii a Salmasu, kde bylo nejvíce katolíků, trvá pro ně zvláštní úřad »seperesi«, který má za úkol jich brániti. Roku 1874 byla zřízena první apoštolská delegatura a msgr. Chuzel jmenován prvním delegátem. — Jeho horlivostí přivedeni byli mnozí Nestoriani do církve katolické. Roku 1888 dostali dva persijští princové velkokříž Piova řádu a r. 1891 předal delegát msgr. Motéti šachu ve slavnostní audienci dar papežův. — Biskupství ispahánské (sídlo delegátovo je Urmia) obsahuje celou Persii a má 10 misijních stanic pod správou francouzských Lazaristů. Dohromady je tam 77 kněží, 12 bratří laiků a 40 sester. Katolíků tam je 22.700 východního obřadu a 200 latinského. Misie má 53 kostely a kaple, do kterých dochází 1470 dítek.

Abstinentní hnutí mezi Poláky a duchovenstvo. Zásluhou duchovenstva polského jest nemalý rozvoj abstinentního hnutí. »Eleuteia«, spolek abstinentů v Polsku, má již 5000 členů. V poslední době přistupuje nejvíce členů z rolnického obyvatelstva. Polští kněží v Prusku zorganisovali ve spolcích »Wyzwolenie« a »Zwiazek« (svaz) 2000 polských abstinentů. Také v polském království se abstinenti velice množí; organisovala je tam »Sekcya antialkoholična« hygienického družstva ve Varšavě, kde bude v krátké době ustaven ústřední svaz abstinentů. Velmi rozvitý odborný tisk rozšiřuje abstinenci. V Krakově vychází »Wyzwolenie« redakcí dr. Daszynské-Golinské, ve Lvově »Przyszloszcz ludu«. Orgánem polských abstinentů v Poznańsku jest »Miesiecznik«, který vydává v Plešově kněz Niesiolowski. V Bytomi bude též v brzku vycházeti list »Pryszloszcz« redakcí doktora Wroblewského.

Proti »Sv. Vojtěchu« hodlají volní myslitelé: Karel Pelant, redaktor »Volné Školy«, Julius Myslik, redaktor »Volné Myšlénky«, Dr. Th. Bartošek, kandidát advokacie a redaktor, Ladislav Kunte, redaktor, F. V. Krejči, spisovatel, Dr. K. P. Dražďák, advokátní koncipient, Josef Růžička, administrátor »Volné Myšlénky«, Frant. Vojč, řídící učitel — vydávati časopis »Havlíček« a uveřejňují v té příčině sáhodlouhé provolání, jež jsme četli v »Nár. Listech«. Tedy boj na celé čáře, katolici, buďte na to připraveni a dobře obrněni. Čím větší proti nám boj, tím větší bude i naše probuzení.

Pryč od Říma v Solnohradsku. Roku 1906 odpadlo od katololické církve v Solnohradsku 86 osob, 39 mužů, 21 žen, 26 dětí. Nejvíce bylo v Solnohradech 26, v Halleinu 25. Od r. 1898 až do konce r. 1906 odpadlo v celku 503 osob,

nejvíce odpadlíků bylo r. 1899 87, nejméně roku 1898 19. Velká většina byla ze Solnohrad.

Liberál o rozluce francouzské. Prof. Tröltsch konal v Heidelberce přednášku o rozluce francouzské, kterou nazval bojovným zákonem proti katolictví nebezpečnému pro demokracii. Zákon je zajisté drakonický, neboť staví církev pod soukromé spolky a nedopřává jí svobody, které užívají dobročinná družstva. Církev nemůže otvírati školy, přijímati peníze, jest podrobena státní kontrole, která zabavuje znova církevní majetek, který byl již jednou konfiskován za revoluce.

Protestantská vyzývavost. V Hnězdně stavějí protestanté velký protestantský kostel, poněvadž tamní katolická kathedrála je polskou svatyní. Vláda darovala již k tomu konci půl milionu marek a převezme patronát nad novým kostelem, který má býti baštou německého protestantismu.

Z naší lepší literatury. V březnovém čísle měsíčníku »Květy« uveřejňuje p. K. Scheinpflug pokračování svého románu »Symbiosa«. Zdá se, že autor chce tu překonati známého francouzského naturalistu Zolu. Je aspoň v jeho románu taková porce nestoudnosti, že v »Květech« do té doby nebylo o ní stopy. Snad chce aspoň touto kresbou nahraditi, co mu schází na pozorovatelském talentu Zolově. Gratulujeme p. Scheinpflugovi k jeho spisovatelskému rekordu, ale litujeme »Květů«, které by si měly dáti na desku tohoto čísla červený lístek s nápisem: »Tento sešit není pro čtenáře, milující k r á s n o u literaturu.« Aspoň toto číslo musí otec schovati před dětmi a učitel před žáky.

Odsouzení socialističtí neznabohové. V elektrárně v Huttenské ulici v Berlíně pracovali pospolu dělníci soc. demokraté a katolíci. Socialní demokraté Schulz, Kubon a Gürtler velmi ostře dotírali na bratry Kellery, kteří náleželi do organisace katolické. »Katoličtí psi«, »katolické svině«, »utopit vás!« byly každodenní nadávky rudých. »Zpovědnice jest na svádění děvčat!« ostouzel církevní zařízení soudruh Kubon, jenž z katolíka stal se bez vyznání a nyní byl nejzuřivějším. Soc. demokraté naposled udělali si tento »žert«: přinesli ze sousední dílny kříž, ovinuli ho růžencem, jali se naň ze stříkačky stříkati a jako modlitbu kněžskou zpívali necudnou píseň. Katolickým dělníkům byla už věc nesnesitelná. Udali své pronásledování soudu. Soud přes to, že soudruzi všechno zapřeli, odsoudil Gürtlera a Schulze na 14 dní do vězení a k pokutě 20 marek, Kubon dostal 3 neděle a 20 marek. Soudce rozsudek odůvodnil takto: »Právě proto, že socialní demokracie v programu svém prohlašuje, že každý má míti právo na náboženské přesvědčení, nutno odsouditi všechno konfesní štvaní a urážení církve.«

Moderní literatura. Anglický spisovatel Basil Tower probírá nejnovějších 78 moderních románů a stěžuje si do vzmáhající se obliby erotiky. Přišel k tomuto výsledku: 17 z románů tropí si smíchy a tupí manželství jako přežilou již dávno instituci, 11 obírá se cizoložstvím a rozvodem, 22 hájí práva mužova na volnou školu, 7 se posmívá manželské věrnosti ženině a ve 23 pojednává se o svůdnictví a pohlavních věcech zcela neomaleně, velká většina těchto románů pak mimo to pochází — z péra žen.

Říšský svaz proti zpovědi. Hamburčané dokázali, že blázni nevymírají. »Hamburger Nachrichten« ze dne 14. února 1907 přinesly toto provolání: »Kdo se chce přidružiti k říšskému svazu proti římské zpovědnici? Účel družstva: Emancipace katolického Německa od Říma a středu. Prostředky: Veliká petice k říšskému sněmu, k vládě, spolkové radě, aby byly zakázány zpovědnice, jakož i zpovědi samé, poněvadž jsou pro víru nepotřebné (viz protestantství), politicky podezřelé a nemohou býti od státu kontrolovány. Důkazem, že se toho může dosáhnouti, jest Francie. Nejpříhodnější čas: Řím jest nyní ve Francii angažován. Co jest Řím? H. St. Chamberlain praví: »Touha po panství k vůli němu samému.« Písemní oznámení o přistoupení přijímá dr. J. Moltmann, Hamburg 21. — Kulturní boj by podle chuti liberálů v Německu byl na místě, kdyby jen katolíci nestáli na stráži.

Náboženstva velikých měst. Všeobecně má se za to, že náboženský zájem ve velikých městech jest nepatrný — v Paříži u organisovaných dělníků stalo se obyčejem, že nedávají ani dětí svých křtíti. Přes to však, že obyvatelé velikých měst jsou lhostejni ke svým církvím, nejsou bez náboženství. Jak zvláštní odborný zvědavec v Berlíně vyšetřil, jest tu mnoho náboženských sekt, které mají své horlivé nadšence: jsou v Berlíně: theosofové, apoštolští křesťané, dissidenti protestantští, zaklínači duchů, odpůrci přísahy a vojenské služby, spiritisté, mediumisté, modlitelé o zdraví, magnetiséři, přírodní lékaři, vegetariáni (z důvodů náboženských nejedí masa a neberou léků z lékáren). Zároveň s těmito sektami tvoří se v obecenstvu berlínském

společnost přírodozpytců, kteří horlivě čtou, navštěvují veřejné přednášky, jedni drží se bible, druzí Darwina a třetí Haeckla, scházejí se a konají náboženská a přírodní hádání. V Paříži zase, která proti střízlivému a rozumovému Berlínu je romantičtější, jsou spolky indických bramínů, jež napodobí indický kult, jsou tu též přívrženci egyptských náboženství, je zde sekta, jež klaní se slunci, jsou tu hadači a čarodějové, ba provozují se i kulty erotické starých Řeků, ovšem že při uzavřených dveřích chrámků Astartiných a Venušiných. Všechny kulty — těší se ve Francii svobodě, jenom ne víra, kterouž francouzský národ vyznává a jež mu dopomohla ke slávě, bohatství a moci. Něco takového přímo křičí proti zdravému rozumu, ale je tomu přece tak. Čím větší nesmysl, tím je dnes možnějším.

Socha sv. Václava pro Prahu ulita. V uměleckém závodě p. Bendelmayera v Holešovicích dokončeno bylo v těchto dnech velkolepé dílo, které zdobiti má Václavské nám. v Praze, totiž Myslbekova socha sv. Václava. Po celá dvě leta pracoval závod tento na odlévání obrovské postavy světcovy, sedící na bujném oři. Sádrový model pečlivě rozřezán na několik částí, které pak z bronzu postupně odlity. Dnes práce již pokročila tak daleko, že jednotlivé částky dopraveny do prostranného atelieru Moderní galerie v Král. Oboře a tam prozatímně spojeny, tak že nyní, po odstranění lešení, možno tam spatřiti již celou sochu sv. Václava v celé její umělecké kráse a imposantnosti. Dojem vynikajícího tohoto díla je skutečně překvapující a provedení v závodě Bendelmayerově znamenité. Zejména obdivuhodné je přesné provedení všech detailů, jako na př. řásného roucha světcova, jež svědčí o znamenité výkonnosti tohoto českého závodu. Těžiště obrovského celku spočívá ve dvou nohách koně, jež musely býti opatřeny těžkými ocelovými jádry, která později též zapuštěna budou do kamene. Socha vyžadovati bude nákladu 56 000 K. Navštíví-li panovník při své návštěvě v Praze Moderní galerii, prohlédne si nepochybně i dílo Myslbekovo. Nežli ovšem objeví se pomník na Václavském náměstí, bude to trvati ještě delší dobu, neboť mistr pracuje posud na postavách vedlejších, které po dokončení odevzdány budou firmě Bendelmayerově k odlití v bronzu. Hlavní část pomníku, sv. Václav, jest již hotova a budí oprávněné naděje, že dílem Myslbekovým dostane se Praze trvalé ozdoby vysoké ceny umělecké.

Proti pronásledování církve ve Francii protestovali 3. dubna 1907 katolíci vídeňští na velké schůzi ve Vídni ve velkém sále hudebního spolku a usnesli se o slavnostní resoluci, v níž se praví: »Katolíci, shromáždění dne 3. dubna 1907 ve velkém sále hudební společnosti, pociťují bolestně mnohonásobné, těžké útrapy, které byly v posledních letech způsobeny sv. Otci, náměstku Kristovu na zemi, a katolické církvi od zarytého nepřítele křesťanství, zednářstva, zejména ve Francii. Obnovují slib nezlomné věrnosti k apoštolské Stolici a sv. římsko-katolické církvi a připojují ujištění, že užijí všech řádných prostředků, aby bylo zabráněno tupení sv. Otce, pronásledování církve, odkřesťanění rodiny, společnosti, vlasti; ruku v ruce chtějí odpor klásti zvláště útokům zednářstva, dle určitého plánu vedeným, kteréž v Rakousku přes zákonné zápovědi stává a od doby svého vzniku jest fanatickým nepřítelem víry. Konečně ukládají ústřednímu katolickému výboru rakouskému, aby tento projev holdu a nejvřelejší účasti složil k stupňům papežské Stolice s ujištěním, že posílněni Boží pomocí a požehnáním Apoštolským, nasadí vše, co jsou a co mají, za své nejsvětější statky.« — Usneseno pak zaslati sv. Otci tuto adresu: »Sv. Otče! Svízely a útrapy, jež v posledních letech byly sv. církvi a Tobě samému, sv. Otče, způsobeny, cítí každý katolík, jenž jím není jen dle jména, jako vlastní; dobré dítky dokonce ještě bolestněji pociťují urážky otci způsobené než sobě. Zvláště ústrky, které sv. nevěsta Kristova ve Francii, první dcerou církve kdysi nazývané snášeti musí: Oloupení církevních statků, vyhnání mnichů a řeholnic, utlačování biskupů, konečně bezpráví, spáchané na sekretáři apoštolského nuntia, plní srdce věřících nejhlubším zármutkem. Také katolíci naší milované vlasti ze všech diecésí a korunních zemí želí a hrozí se jednomyslně těchto truchlivých událostí; uložili nám, v nejhlubší uctivosti podepsaným, na velké schůzi ve Vídni, abychom Tobě, sv. Otče, nejen vyjádřili jejich slovy a jejich jménem nejvřelejší bol nad tolikerým utrpením sv. církve, nýbrž abychom poznovu slavně vyznali pocity neochvějné poslušnosti a nejhlubší oddanosti vůči Tobě a sv. Stolici; oni konečně pevně slíbili, že nasadí všecky síly, aby práva církve v naší vlasti zůstala nedotčena. Předkládajíce toto své ujištění, prosíme, sv. Otče, co nejsnažněji, abys ráčil city a sliby katolického obyvatelstva rakouského milostivě přijmouti a naše práce podporovati a nás samy posíliti svým apoštolským požehnáním. Ve Vídni ve středu po Velikonocích, dne 3. dubna 1907.«

ROČNÍK XXIII. KVĚTEN 1907. ČÍSLO 8.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Než duše netoliko staví tělesnou schránku člověka, nýbrž ona má účinek i na utváření organismu během života jeho, ona totiž plastickou silou svůj tělesný habitus během života přeměňuje, modeluje a modifikuje.

Duševní život člověka jeví se po výtce v rysech a tazích obličeje jeho. Děvečku moderně ustrojenu, stojící vedle dámy jemného vychování, ihned poznáme, byť měla šat z téže látky a téhož střihu jako dáma, jíž se týče. — Přiveďme prostého, ve venkovském zátiší vyrostlého člověka, nebo ve městě nádeníka a vůbec člověka, jenž má jednotvárné zaměstnání a postavme jej vedle člověka, jenž má vyšší vzdělání a dejme oběma stejný šat! Okamžitě poznáme, který z nich jest vzdělaný, i když oba mají slušný obličej, pravidelný vzrůst a jsou stejného stáří. — Ale i mezi vzdělanci pozná zkušené oko na př. vyššího policejního úřadníka, dvorního úředníka, důstojníka, kapitalistu atd., i když všickni mají civilní oděv.

Dle vzezření a tvářnosti obličeje soudíme o vzdělání, stavu, hodnosti člověka, ale též o povaze, zdali na př. ta neb ona osoba jest pánovitá, dobrácká, vlídná, ošemetná, podezřelá atd.

Na pravidelnosti a sličnosti neb ohyzdnosti obličeje nezáleží. Jsou to jistá napjetí jednotlivých svalů kolem úst, menší nebo větší lesk očí, jisté vrásky kolem očí atd., dle nichž poznáváme člověka co do vzdělání jeho, stavu, hodnosti, povahy atd.

Potrava, jíž lidé požívají, nemůže míti vlivu na vzezření a tvářnost obličeje, neboť veškerá potrava, ať rostlinná, ať masitá, obsahuje stejné základní součástky: uhlík, dusík, vodík, kyslík a síru, vedle nepatrného množství fosforu, vápníku, sodíku, železa atd. Či možno připustiti, že chemické součástky potravy jsou plastickou mohutností nadány a že u jednoho člověka na nich se zakládá vysoké nadání, u jiného tupost a blbost atd. a že si dle toho dávají u jednoho člověka tvářnost a výraznost oduševnělosti, u jiného nevzdělanosti a hlouposti, opět u jiného dobráctví atd.?

Nikoli! Vše to jest účinkem vnitřního člověka, jenž viditelně, výrazem a vzezřením obličeje jeví se nám tak, jak si jej kdo vzdělal a vychoval, a nikoli produktem hmoty, jež potravou vešla v lidský organismus.

Kdyby bytnost tohoto vnitřního člověka čili duše záležela v pouhé hmotě s jejími fysikálně-chemickými silami, tuť by musel mrtvý, avšak v plné integritě ještě se nacházející organismus lidský opět obživnouti, jakmile by smrtící příčina působiti přestala, čemuž však ve skutečnosti není.

Jako kuriositu uvádíme, že proneseny byly též domněnky, že snad elektřina jest oživujícím principem lidského organismu. K doměnce té daly podnět známé pokusu Galvaniho a Volty se žabími stehýnky. Při pokusech těch stehýnka žabí jevila zdánlivě oživnutí, trhajíce sebou.

Experimentálně lze skutečně u člověka po smrti, pokud jest tělo ještě teplé a ztuhnutí nenastalo, silným elektrickým proudem dosíci smrštění svalstva — pohybu. Že elektřina v živém těle liském skutečně jest, jest nyní nade vši pochybnost zjištěno. Již před 58 roky dokázal prof. du Bois Reymond ve svalech elekrické proudy. Zřetelný projev elektřiny shledán pak i na nervech a jiných ústrojích.

Tato okolnost, jakož i okolnost, že silným elektrickým proudem lze po smrti člověka, pokud jest tělo teplé, způsobiti smrštění svalstva, zdá se nasvědčovati tomu, že elektřina jest oživujícím principem lidského organismu. — Avšak elektřina jeví se v těle i po smrti delší dobu. Pokud po smrti stuhnutí nenastane, jeví svaly pohyb na podráždění elektrické. Jakmile však dostaví se mrtvolné ztuhnutí — ztuhlé svaly pokládají se za definitivně mrtvé — a nastane posmrtná proměna hmoty svalové, nejeví se na podráždění elektřinou žádný pohyb více.

Alevšak dokázáno, že svaly po smrti projevují elektřinu ve způsobě proudů delší dobu i tehdy, když již plná ztuhlost svalů nastala a veškerá schopnost pohybu dávno již přestala. Elektrické oscillace ve svalech takových možno slyšeti jako ton, vedeme-li je do telefonu. — Z toho patrno, že elektřina není oživujícím principem.

Odkud však ta elektřina v živém a delší dobu i v mrtvém těle? Jaký má účel v těle? Sama o sobě nemůže býti sice oživujícím principem lidského organismu, ale snad by mohla býti v součinnosti s teplem oživujícím principem!?

Nikoli! Fysiologie dí, že nervy se nedráždí přirozeně elektrickým proudem a teplem, nýbrž pouze umělými pokusy. —Dle fysiologie probíhá v živém těle ustavičně lučební děj, vnitřní to rozklad, při němž rozkladné trosky ze stavby se odštěpují a vypadávají a zdravá hmota od umírající se odděluje. Při ději tom uvolňuje se fysická, v živém těle utajená energie a projevuje se především ve tvaru elektřiny a tepla. Zvláště intensivní jsou elektrické proudy nervové, neboť nervy jsou dráhy lehce rozpadavých molekul a únava záleží v tom, že rychle po sobě následujícím podrážděním v provazci nervovém více protoplasmatických molekul rozrušeno bývá, než vystaveno býti může. Zjevy etektrické a tepelné provázejí tedy pouze odumírání živé hmoty a nejsou naprosto oživujícím principem.

A jak se to má s projevem animálního života lidského organismu, jenž záleží hlavně ve spontanním pohybu? Lze samočinný

a úmyslný pohyb mechanicko-kausálně, silami fysikálně-chemickými vysvětliti? Co jest primum movens spontanních pohybů?

Hmota sama ze sebe nemůže přec vykonávati libovolný pohyb, jsouc, jak fysika učí, ku pohybu i ku klidu indifferentní t. j. setrvá ve stavu, v němž právě se nachází, nebyla-li jinou silou z tohoto stavu vyrušena. Pouhé tělo tedy nehýbe a nepohybuje se samočinně a samovolně, nýbrž potřebuje k tomu postrku, nárazu od jiné příčiny, — a je-li v pohybu, potřebí jest příčiny, která by je v pohybu zastavila. Odkud a jaká jest tato příčina, jež spontanní pohyby těla vzbuzuje, účelně řídí a zastavuje? Fysická příčina to býti nemůže, — musí to tedy býti příčina nadfysická, immateriální a tou immateriální příčinou jest vnitřní člověk — duše.

Různost dětí jedněch a týchž rodičů.

Různost dětí jedněch a týchž rodičů svědčí proti materialisticko-monistickému pojímání člověka. V životě nitroděložném žije plod (foetus) lidský z krve, jíž se mu od matky dostává. Krev matčina jest mu spolu stavebním materiálem, z něhož tělo své samostatně, dle určitého plánu buduje. V krvi té obsaženy jsou stavební látky, avšak pro vytváření útlých a jemných útvarů plodu ještě nedosti vhodné a způsobilé, ty musí plod dodatečně ještě zjemniti. Z té příčiny plod také vyměsuje, jako dítě po narození.

Poněvadž plod z krve matky své vlastní tělo vytváří, tudíž z těchže látek, z nichž také matka tělo své obnovuje, mělo by důsledně každé dítě matce své se úplně podobati. Než v skutečnosti tomu není tak. Nižádné dítě není úplným, naprostým obrazem matky své, nýbrž jednou bývá podobno více matce, jindy otci.

Odchylka ta vysvětluje se tím, že dvě bytosti lidské, otec a matka, původ zárodku (embryonu) dávají. Ale tu na dětech jeviti by se měla průměrnost, děti by měly býti průměrnými osobami, jaksi středem mezi otcem a matkou, průměrnými co do zevnějšku, průměrnými co do duševního nadání, povahy atd., aneb když ne průměrnými, tedy aspoň co do odchylky jinak vesměs stejnými.

Avšak jest tomu ve skutečnosti tak? Titíž rodičové mívají mnohdy děti velmi různé, různé zevnějším zjevem, různé nadáním i povahou. Některé dítě bývá sličné, jiné nikoli; některé třeba i šeredné. Jedno jeví větší nadání v tom, jiné v onom směru, aneb vyznačuje se větší či menší neschopností, tupostí a zabedněností v určitém směru. Vidíme u nich různé náklonnosti, u některého převládající náklonnost k dobrému, u jiného k zlému, jiné opět jeví zvláštní vady povahové. Vyskytují se u dítěte i vlastnosti, jichž vůbec rodičové nemají.

A přec látky těl všech dětí jedné rodiny jsou stejné, téhož původu! Odkud ty rozdíly, je-li pouhá hmota podstatou bytosti člověka? Je-li pouhá hmota podstatou bytosti člověka, tuť přec zevnějšek člověka měl by se srovnávati s jeho nitrem, zevnější zjev měl by býti věrným obrazem jeho vnitřního stavu. Krása a

sličnost těla měla by odpovídati kráse a ušlechtilosti smýšlení, člověk krásného, ušlechtile výrazného obličeje, zdravého, všestranně dokonale a souměrně vyvinutého těla měl by býti všestranným geniem a ušlechtilým charakterem. Proč tomu v skutečnosti tak není? Protože člověk není monistickou, nýbrž dualistickou bytostí. Nehmotná, bytost člověka konstituující část, t. j. duše, jest jistou měrou na hmotné, tělesné schránce nezávislá.

Již v těle matky děje se samostatně duševní rozvoj dítěte. Odtud vysvětlíme si nepoměr mezi zevnějškem a nitrem člověka, odtud pochopíme, proč ku krásnému zevnějšku pojí se mnohdy převrácenost smýšlení, proč člověk s obličejem ohyzdným, s tělem vadně vyvinutým, zakrslým, vyzáblým, nepatrného vzrostu, s lebkou sploštělou neb šišatou aneb neobyčejně malou, může býti mužem velikého, neobyčejného nadání a duševní síly, veleduchem, a proč člověk takového těla může jeviti směr k dobrému.

Předčasně dospívající děti.

Jsou děti, které neobyčejně záhy se duševně vyvíjejí a předčasně dospívají. Děti takové již v stáří několika málo let rovnají se svým smýšlením a chováním starším již dětem, ano i mladíkům a též z pravidla v mladých letech umírají. Abychom nějaký konkretní doklad toho uvedli! Tak na př. v paedagogice uváděn bývá v té příčině mnohdy Josef Filip Baratier (nar. r. 1721 ve Schwabachu). Ten již v třetím roce věku svého uměl zběžně čísti. V 5. roce mluvil již hbitě německy, francouzsky a latinsky. Lehce naučil se též hebrejsky a řecky. Ve 12. roce studoval již filosofii, mathematiku a církevní dějiny, ve 14. roce podrobil se v Halle promoční zkoušce a stal se magistrem. Sepsav pak několik spisů, zemřel ve 20. roce věku svého jako věkem sešlý. — Zpravidla však umírají děti předčasně dospívající mnohem dříve, buď z neznámých příčin, aneb z příčin zcela nepatrných.

Jak lze zjev předčasné dospělosti u dětí takových vysvětliti? Nejinak než tím, že duševní vývoj předhonil a předčil vývoj tělesný a tím vývoj tělesný a jeho sesílení zadržel.

Ohromná zásoba síly v člověku. Přímá transformace energie chemické v mechanickou.

Nynější přírodověda učí, že slunce jest naším jediným zdrojem síly, sdělujíc prostřednictvím vlnivého pohybu aetheru zemi naší energii ve tvaru světla a tepla. I naše síla svalová závisí prý na působení slunce. Slunce jest prý právě tak příčinou síly svalové, jako jest příčinou síly vodní a větrné. Jakým způsobem? Zelené ústroje rostlin přijímají (pohlcují) kyselinu uhličitou ze vzduchu, kterou chlorofyl v uhlík a kyslík rozkládá, a to upotřebením energie paprsků slunečních, při čemž se energie paprsků slunečních zabavuje. Uvolněný kyslík, pokud ho rostlina k dýchání nepotřebuje (dissimilace), vrací se do vzduchu, uhlíku pak upotřebuje rostlina ke stavbě těla svého. Takovým způsobem jest v těle rostlinném veškerá k vytvoření jeho spotřebovaná energie slunečních paprsků nahromaděna a ve tvaru chemické, potentiální energie utajena.

Rostliny jsou však potravou živočichů, a to buď direktní, tím že někteří živočichové přímo rostlinami se živí, neb indirektní, tím že jako masožravci požívají těl živočichů býložravých. Člověk, jak známo, požívá jednak produktů rostlinných, jednak živočišných (masa, mléka, sýra). Látkami potravou přijatými nahrazují se v těle spotřebované a odštěpené látky (kyselina uhličitá a látky dusík obsahující). Tímto způsobem uhlík a dusík se vylučují. Pochod ten nazývá se výměnou látky. Výménou látky dosazuje se též uvolněná a projevená energie. Při rozkladu živého těla vybavuje se totiž potentiální energie v kinetickou, t. j. energie slunečních paprsků, která v těle rostlinném jako potentiální energie zabavena a utajena byla, uvolňuje se v živém těle jako pohyb a teplo. Proto se říká, že živé tělo jest transformátorem fysické (sluneční) energie. Jako rozkladem odštěpení látky tak i uvolněná energie dosazuje se látkami potravou přijatými, jež energii ve tvaru chemické potentiální energie chovají.

Jak ohromná zásoba energie v člověku bytuje, poznáváme, projevuje-li člověk hybnou sílu. Příklad nám to objasní. Vizme dělníka u tahacího beranidla zaměstnaného! Dejme tomu, že dvanáct dělníků zaměstnáno jest zdviháním berana na př. 300 kg. těžkého, z nichž každý tahá za jeden provazec na železném kruhu upevněný. Při zdvihání berana obyčejně po 25—30 ranách na jehlu následuje oddech. Dejme tomu, že v 10 minutách (pausy v to počítaje) při zdvihu 150 cm vytáhnou dělníci 50krát berana do výše, v hodině tedy 300krát a za den, činí-li doba pracovní 10 hodin, 3000krát. Poněvadž beran 300 kg váží, zdvihají tedy dělníci za den 3000krát 300 kg = 900.000 kg 1·5 metru vysoko, což činí 1,350.000 kilogrammetrů. Trvá-li jeden zdvih 1 a půl sekundy, činí denní práce jednoho dělníka 75.000 kilogrammetrů, čili denní výdej síly jeho jest tak veliký, jakého by třeba bylo, aby 75.000 kg v jedné sekundě 1 metr vysoko vyzdviženo bylo.

My sami konáme velikou práci, stoupáme-li na př. na vysokou horu. Dejme tomu, že tělo naše váží 75 kg a že vystoupíme za jednu hodinu na horu, jejíž relativní výška činí na př. 450 metrů. Jak velikou práci jsme to vykonali! A to vše jest pouze nepatrná část upotřebené zásoby síly resp. energie, jež v nás vězí. Neboť při tom všem výdeji síly veškeré funkce v těle našem trvají v činnosti své nerušeně dále.

Odkud temení ta ohromná síla člověka? Co jest pramenem energie, již činnost svalová projevuje? Fysiologie odpovídá, že chemický děj životní. Mechanická energie pohybem životním projevená pochází prý z energie chemické. Ale jakým způsobem transformuje se v živém těle chemická energie v mechanickou? My nedovedeme chemickou energii přímo v mechanickou proměniti. Pomocí strojů proměňujeme sice chemickou energii v mechanickou, ale nikoli přímo, nýbrž nejprve v tepelnou neb elektrickou, a z této pak teprve resultuje mechanický pohyb. Snad se to děje též tak v živém těle?

Sestrojovány různé theorie více méně na hypothesách záležející, mající za účel znázorniti, kterak stejný aneb aspoň podobný pochod proměny energie v živém těle se děje. Avšak ukázalo se,

že sval nedá se porovnati ani s elektrickým ani s thermickým motorem. Dokázáno na př., že sval vydatností hybné síly předčí daleko všecky elektrické a thermické motory. Kdyby mechanická vydatnost svalu prostředkem tepla povstávala, musela by se dle dovozování něm. fysiologa Ad. Ficka hmota svalová aspoň na 114° C otepliti.

Kdyby hybná činnost měla zdroj v teple, tu by studenokrevní živočichové, jichž teplota těla řídí se teplotou prostředí, v němž se zdržují, téměř žádné hybné činnosti nejevili, — a přec, jak známo, jeví energii pohybu, jako živočichové teplokrevní. Známo, jak velikou energií pohybu vyznamenávají se na př. ryby. Jak bleskurychle míhají se v našich menších vodách! Jak bleskurychle vrhají se dravé ryby na kořist! Jakou životní hybnost jeví na př. losos při tahu z moře do potoků za příčinou tření, pluje proti proudu přes jezy a jiné překážky, při čemž za celou dobu tření v sladkých vodách žádné potravy nepřijímá!

Z té příčiny má se nyní všeobecně za to, že životní hybnost děje se přímou přeměnou energie chemické v mechanickou. Ale vzhledem k té věci praví prof. dr. F. Mareš ve své »Všeobecné fysiologii« (1894) pg. 292: »Tento způsob transformace energie byl by zcela zvláštní, nenapodobitelný umělými prostředky, a tudíž vlastně nepochopitelný. Uznávati přímou transformaci lučební energie v mechanickou při činnosti svalové znamená tudíž vlastně vzdát se všeho výkladu této činnosti.«

Německý fysiolog Ed. Pflüger pokusil se podati jakýsi nástin, jak on si představuje, že by se mohla díti v živém těle přímá transformace chemické energie v mechanickou. Dle jeho náhledu dala by se transformace ta vyložiti chemickou přitažlivostí, jíž atomy v napjatých polohách uvnitř molekuly rozestavené a podnětem ve kmit uvedené k sobě se přibližujíce, na sebe působí, takže by pak způsobem tím pohyb atomů působil přímo pohyb mass. O této hypothese praví však prof. F. Mareš: »Představu tu zastává též Fick, rozváděje ji do podrobna. Pohříchu jest to pouhá myšlená představa, jíž nelze ničím skutečným doložit; jest to přenesení chemického názoru na lučebnou affinitu. Fick ohražuje se výslovně proti tomu, že by měl tím životní hybnost za vyloženu; míní toliko, že není jiné cesty ji vyložit, než co přímý projev chemické přitažlivosti. Než i proti této představě jsou závažné námitky. Engelmann uvádí na př., že v činnosti svalové jest sotva čtyřmiliontý díl celé hmoty lučebně činným; jak máme si představit, že tato částička hýbe ostatními 3,996.999 díly pouhou chemickou přitažlivostí.*)

Ještě jiná věc jest povšimnutí hodna. Jak fysiologie učí, projevuje živá hmota v činnosti své fysickou energii, jež se nejpatrněji jako pohyb jeví, z vnitřní zásoby své, při čemž aliquotní část těla svého obětuje. Tato aliquotní část rozpadá se, odštěpujíc se jako rozkladné trosky, čímž latentní energie se uvolňuje, a způsobem tím dodává se organismu kinetická energie. Rozkladné trosky jsou dle svých atomových konstitucí jednodušší a

*) Všeob. fysiologie pg. 296.

na energii chudší. Tímto pochodem však nastává zmenšení zásoby hmoty i energie (dissimilace). Následek toho jest slábnutí činnosti, únava, zemdlení ústroje. Činnost musí ustati a odpočinek a klid, což se nejpříhodněji ve spánku děje, nastati, aby dissimilací zemdlená hmota se zotavila, rozkladné produkty proudem krve se odplavily (únava a zemdlení se též vlivu většího nahromadění rozkladných produktů připisuje), zpotřebované látky z krve se nahradily, a tak trhliny ve stavbě živé hmoty dissimilací povstalé assimilací se zacelily, a živá hmota k nové činnosti schopnou se stala.

Avšak tu naskytují se nám zjevy, jež nás podivením naplňují. Srdce, pohyby dýchací, jež zároveň oběhu krevnímu slouží, ženouce krev ze žil do prostoru hrudního a do srdce,*) peristaltický pohyb žaludku a střev,**) krevní cevy, po celý život člověka jsou v neustálé činnosti beze všeho klidu a odpočinku, a svalstvo jejich se přec neunaví a neumdlí. Nezdá se zjev tento býti v rozporu se zkušeností? Nezdá se, jako by energie těmito pohyby projevená nepocházela z rozkladu hmoty svalové? — A přec, jak ohromné jest množství rhytmickými pohyby za celý život člověka projevené fysické energie! Co jest příčinou tohoto zjevu? Kdo vůbec transformuje energii chemickou přímo v energii mechanickou?

Podnět vybavující energii pohybu vůli podrobeného.

Aby v živé hmotě zabavená a utajená energie vybavena byla, t. j. potentiální energie (energie polohy) v kinetickou (energii pohybu) se proměnila, potřebí k tomu vnějšího vybavujícího podnětu čili vybavující energie, podobně asi jako k vybavení potentiální energie v nějaké explosivní látce (prachu, střelné bavlně atd.) nahromaděné a zabavené vnějšího podnětu (na příklad jiskry) jest zapotřebí. Rozdíl jest v tom, že v explosivní látce podnětem všecka potentiální energie se vybaví, v živé hmotě pak jen jistá část, dle toho, jaký jest podnět a jak intensivně působí. Takovým vnějším vybavujícím podnětem v živé hmotě může býti mechanický tlak, pohyb, elektřina, světlo, teplo, dráždidlo lučebné, mechanické atd., vůbec různé tvary fysické energie (fysických a lučebných dráždidel). Vnějším podnětem vybaví se v živé hmotě samočinně z vnitř utajené zásoby fysická energie, ve tvaru kinetické energie, jež se jeví jako reaktivní pohyb.

Svaly jeví reaktivní pohyb, smršťujíce se, působí-li vnější podnět na vlákno nervové, jež ve vláknech svalových zakončuje. Tak na př. kápneme-li slabou kyselinu na kůži žabího praeparátu, jenž se ze zadních nožek s příslušným segmentem míchy skládá, nastane reaktivní pohyb. Štípneme-li, nožka utrhne.

Jaký jest však příčinný vztah mezi zevnějším podnětem a reaktivním pohybem? Musíme vyznati, že působnost podnětů fysikálně-chemických v příčině reaktivních pohybů svalových jest

*) Tlak krevní, mající původ v činnosti srdce, přelévá pouze krev z tepen do žil.

**) Vlnivým pohybem tím pošinuje se potrava ze žaludku do tenkého střeva a z tohoto dále až do konečníku.

nám neznáma. Prof. Dr. Mareš dí, že »příčinný vztah mezi podnětem a fysiologickou reakcí jest mechanicky nepochopitelný.«*)

Tak tomu při podnětech vnějších, fysikálně-chemických. Jak ale jest tomu při pohybech mechanických spontanních, vůli podrobených? Jest zde vybavujícím podnětem též nějaké chemické nebo fysikální dráždidlo? Jaký podnět působí zde vybavení mechanické činnosti svalu, smrštění nebo natažení jeho? Působí vybavení energie pohybu t. j. mechanickou činnost svalstva na př. u dělníka při zdvihání berana zaměstnaného též nějaký podnět fysikální nebo chemický?

A což máme-li zření k té jistotě a odměřenosti pohybu svalů, na př. při psaní, kreslení atd.?! A netoliko ohledem na rozsah, nýbrž i na sílu, na př. při práci řezbářské a sochařské atd.?! A co máme říci o těch přerozmanitých, hbitých a odměřených pohybech svalů jazyka při řeči? Jeho vlákna svalová propletena jsou mřížovitě ve všech směrech, — odtud ta neobyčejná hbitost jeho, tak že se může pohybovati na všechny strany.

A co teprve říci, máme-li zření k pohybu celé řady svalů hrtanových (jednak svěračů, jednak rozvěračů) nervovými větvemi z nervu bloudivého přicházejícími ovládaných, když člověk zpívá? Jaká hbitost a odměřenost pohybu svalů jest v té příčině nutna?! Jak určité postavení a napjetí vazů hlasových nevyhnutelné jest při sesilování tonu od pianissima až k fortissimu a naopak, což zároveň též přesné odměření tlaku vzduchu dýchacími svaly vyžaduje?! V příčině pohybu svalů hrtanových vzhledem ku zpěvu čteme v Ottově Slovníku Naučném ve článku »Bloudivý čiv« (pg. 187.): » . . . pohyby ty jsou zajisté ze všech pohybů těla nejjemnější; nikde nejeví se tak přesná odměřenost pohybu jako ve svalech chřtánu u dobrého zpěváka; všechny pohyby ty v nejjemnějších odstínech řídí se vůlí.« A zpěv provázen bývá slovy, takže jazyk má při tom též účastenství. Jaké to množství hbitých a odměřených pohybů různých svalů jeví se nám při zpěvu?! Jaká jest zde causa determinans?

Možno se domnívati, že vybavujícím podnětem pohybu svalů jest zde nějaké dráždidlo fysické nebo chemické, jež na hybný nerv působí a tím co do rozsahu i co do síly účelnou reaktivní činnost svalů vybavuje? A dejme tomu, že by podněty ty byly hmotné, — odkud ten který podnět má vědomost, kdy, ve kterém okamžiku má na určitý hybný nerv ve příslušném svalu zakončující působiti a kdy ustati?

Ano, zde jsme opět s mechanickým výkladem v koncích! Logickou nutností vedeni jsme k přijetí nehmotného, intelligentního principu v člověku, jenž impulsem na motorické nervy mechanickou činnost svalstva vybavuje a účelně reguluje.

Činnost srdce**) a cirkulace krve, pohyby dychací, peristaltický pohyb žaludku a pásma střevního dějí se sice relativně

*) Všeob. fysiologie, p. 302.

**) Srdce, jsouc svalnatý ústroj, jakožto ústřední orgán soustavy krevní má význačně zvláštní »mikroanatomii«. Kdežto t. zv. svalstvo vegetativní (žaludek, střeva atd.) jest hladké, jest sval srdeční příčně pruhovaný, skládaje se ze zvláštních příčně pruhovaných buněk. Ve stěnách srdce jsou velmi četné ganglie uloženy, takže tvoří velice hustou pleteň. Tuto gangliovou pleteň pokládá většina fy-

nezávisle na našem vědomí a vůli — funkce vegetativního života našeho vůbec jsou relativně na našem vědomí a vůli nezávislé — jevíce činnost svou jaksi mechanickou samoregulací. Tím však není řečeno, že pohyby ty čistě chemicky nebo fysikálně vysvětliti se dají. — Jest to zařízení velice moudré, účelné, neboť kdyby činnost srdce, pohyby dychací, pohyby žaludku a střev atd. pouze působením vědomé vůle naší se děly, vyžadovalo by to velikou spotřebu času a pozornosti, a tím by činnost ducha velikou újmu trpěla. Proto vytvořeny dvě od sebe odlišné soustavy nervové, z nichž jedna vůli podléhá, druhá však samostatně funguje.

Takovým na naší vůli nezávislým, ač velmi účelným zařízením jest též v lidském organismu ciliární čili míhavý pohyb řasinek. Tento samostatný pohyb řasinek jeví se na př. v epithelu (poblanici) vystýlajícím dutinu dychadel, nosu, chřtánu, průdušek. Jednostranně míhavým pohybem tím dopravují řasinky ven na povrch hlen a prach. — Míhavý pohyb řasinek nacházíme též v ústrojích pohlavních: ve vejcovodech a chámovodech; dále v dutinách mozku a v ústředním průchodu (canalis centralis) míchy atd.

Ohledem na to, že fysiologie v příčině mechanistického vysvětlování jevů životních nechává nás na holičkách, praví prof. Dr. F. Mareš ve své »Všeobecné fysiologii«: »Mechanický názor vypěstovala zvláště fysika, vykládajíc světlo, teplo, elektřinu pohybem hmoty; tak i chemie pokouší se vyložit lučebnou působnost z prostorného uspořádání atomů v molekule. Konečně též fysiologie, pokládajíc se za fysiku a chemii živé hmoty, snaží se vyložit jevy životní mechanicky. Avšak právě fysiologie potkává se v tom dosud s úplným nezdarem, dosud nelze žádný jev životní pouze mechanicky pochopit. I nastává mnohde pochybnost, je-li tato cesta správná, je-li mechanický názor jedině možný, a jaké jsou vůbec důvody, pro které by měl být mechanický názor

---

siologů za vlastní ústředí síly, jež působí rhytmický pohyb srdce, někteří se však domnívají, že ústředí silové má sídlo své ve svalu srdečním.

Dle nejnovějších bádání (pomocí methody Colgiho) skládají se nervové elementy srdce z »jednotek nervových«, jež samy o sobě samostatny jsouce, v podruží vyšší soustavy nervové harmonicky činny jsou.

Srdce (pokud innervace se týče) jest v nervovém spojení s ústřední soustavou nervovou (mozkem a míchou) jakož i s ostatní soustavou vegetativní. Spojení to sprostředkuje vlákny svými hlavně nerv bloudivý (nervus vagus) a nerv soucitný (nervus sympathicus). Nerv bloudivý má vliv na pohyb srdce. Vlivem jeho pohyb srdce se buď zmírňuje neb docela zastavuje aneb naopak zrychluje. (Vedle toho řídí nerv bloudivý pravidelné pohyby dychací, pohyb svalů) chřtánových, pohyb hltanu a jícnu při polýkání, působí na pohyb žaludku a střev Tím si vysvětlíme, proč hnutí mysli má velmi veliký vliv na rhytmus srdce a affekci srdce působí. Známo zajisté, jaký účinek má na činnost srdce hněv, zármutek, radost, rozčilení, očekávání atd. Hnutí mysli působí prostřednictvím mozku skrze nerv bloudivý na srdce a affekce srdce opět na mozek. — Nerv soucitný jest hlavním nervem vasomotorickým (vedle center vasomotorických v míše páteřní a vedle centra v prodloužené míše, jakož i vedle vlivu kůry mozkové), jenž upravuje bezprostředně pohyb krevních cev (zužování a rozšiřování), ježto mu svalstvo cev podléhá. Povšechně možno říci, že jeho působnosti podřízena jest veškerá činnost vegetativní, pokud probíhá mimo vědomí a vůli, ovšem nikoli výhradně. Vlákna jeho spojují se též s nervy cerebrospinálními.

Srdce jest tak proniknuto a protkáno elementy nervovými, že by, kdyby svalovina jeho zmizela, srdce nervové zůstalo. Dle Köllikera jsou vůbec všechny buňky svalu srdečního vlákny nervovými innervovány.

jedině platným*) . . . « »Nedají-li se tedy životní jevy mechanicky »pochopiti«, nejde z toho, že by byly vůbec nepřístupny porozumění člověka. Jest právě otázka, je-li mechanický názor, vypěstovaný fysikou, prospěšný a způsobilý k výkladu jevů životních a není-li možný názor jiný?«**) (Pokračování.)

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Výjev třináctý.

(Hofmistr ze dveří na pozadí.)

Hofmistr (pro sebe):

Z nás jsem chvilku podezření svalil,
velebný náš král zas milostiv.
(Hlasitě) Kdo tu komnaty v tmu smutku halil?

Nesvětlo:

Chorý hleď se světla! Což to div?

(Naslouchaje, ukazuje na Touženku, jež mluví jako ze sna:)

Touženka:

Po čem toužím, o čem snila,
sama smrt mi zaslíbila — —

Nesvětlo:

Bez oblak jest nebi k dešti?
Spaste duši, ona třeští!
Krev jí pustím nad zápěstí.

(Při slovech těchto vstupuje rozvášněný král. Nesvětlo vynímá pušťadlo z pouzdra.)

Výjev čtrnáctý.

Král:

Hubo zlolajná, ty zmetku Aviceny,
královská krev nemá pro tě ceny,
že ji v bludu prolévati chceš?
Krev má třeští? Lež to, lež!
Ven, ven! Kvap! A dole u psovodů —
ani na feně se neodvaž mi bodu!
Ven, ven! Drábů sub auspiciis
pykej hanby lež a hadí hryz!

(Nesvětlo zdrcen odchází.)

Výjev patnáctý.

Touženka (tiše):

Po čem toužím, o čem snila,
Smrt kmotřička zaslíbila — —
Kéž tu byla zdraví síla!

*) »Všeob. fysiol.« pg. 301.
**) L. c. pg. 302.

Král (nad dcerou v pohnutí):
Smrt? A smrti slib? Žel, co to značí?
Vzdechů útěchu a blaho, klid?
Touha skonu? Smrtka na tě kvačí?
Nám jen z hrobky kyne blaha svit?
Hofmistr:
Milosti, po vaší jak přízni,
po blahu též knění oddanost má žízní!
Ráčil-li Jste správně doslechnouti,
o kmotřence Smrti mluví Výsost Její.
Napadá mi — leč jak ústy hnouti? —
kdys i v Boží vůli snad se změny dějí,
k divu — bych se nerouhal — dím ku příkladu.
Nápad jen... Chraň nebe!... žádnou radu:
mistr Hloubal kmocháčkem je Smrti,
pomáhá, když už už ona škrtí...
Král (trpce): Tento jeho um já dosud nevím ctíti.
Hofmistr:
Vždyť i sen to knění takřka napovídá —
po mračnech i nebe opět jasno střídá.
Král (v rozpacích):
Slovo královské zpět nemá jíti....
Hofmistr:
Kde král míní, služně dvořan mění;
moje vina, svět-li chce se příti.
Já jen prosím, abych o své újmě —
Král:
Hlavou potom k odpovědi stůj mně!
Hofmistr:
Samoty a klidu třeba knění.

(Král poručiv mlčky péči o snící Touženku bekyni, s dvořkami i s hofmistrem odchází.)

Hofmistr Trepka (na odchodu, mne si ruce):
Dávno vzkázal jsem, ctná bekyně!
Trud tu za Vás bude v hodině!
Smrtka:
Však on sobě jinak popílí!

Výjev patnáctý.

(Smrtka odsune poněkud zástěnu od Touženky a rozhrne na píď záclony okna, aby aspoň úzký pramen světla padal do stemnělé komnaty. Sama pak zase odloží kus přestrojení za bekyni a usedne na nízkou stoličku k nohám Touženky.

Smrt kmotřička:
Kmocháček Trud tu bude za chvíli.
Sedám ti k nohám, touhy bledule;
Dnes-li se pohled jeho nezmýlí,
pomůže více, nežli minule.
Vzpomínám sama únav minulých
na válečném poli.

Do syta všeho. Bráti více — hřích,
když tě ruce bolí.
Vidím se na vojnách, kde byly koli:
V mlhavou dálku mávnu-li plenou,
co zmáchala v krvi dávných jsem dob,
již prala jsem slzou, úst klnoucích pěnou —
z bojiště ryku — zamlklý hrob.
Vypadly z rukou meče a štíty,
cti prapor, křivd topor, cep i mlat,
v pancířích puklých rezavi nýty,
zlob z vyhaslých vášní čpí hnilobný chlad.
Pravěků mohyly, hrobky a kurhanů chlum,
sutiny chrámů a hradů a spálenišť rum,
i ten zapadlý hřbitůvek veský
mých pamětí — žel! — jen němé jsou desky.
Únavou sama kladu dlaň v klín,
již let pokojných zákon často-li volá.
Nad to boj? . . . Lidský blud hádá: voda to
na můj mlýn,
v násilí krev-li násilí zdolá.
Dí jeden mi mudřec: »Zlo jsi, mzda nutná
a zlovůle tvoje křivdu spas,
lidstva-li žízni krev stále chutná,
kde nesvítí pod lebkou rozumu jas.«
Mudřec dí druhý: »Jsi dobro. V boj nezvednu páž,
byť ve tvář mě tepal sám pekla satanáš!«
Kdo tvrd a hrd, ten vítězí, ač bloudí;
chud — zlobou tknut — v zmar pokorou se troudí.
A smrt je nerozsoudí,
tať pouze u bran vyšší appelace stráž.
To jediné chápu: Samochtě chceš-li, sám si trp,
sám, bez svazků jsi-li. — Spěš k obraně chutě
však lid a lidstvo, haj rodný si krb, —
sic prodbal jsi právo, se v pokoru nutě.
Jen násilí braň se a násilí chraň se!
Byť proklínán vrahy, svatý je meč,
jenž úkladů, násilí roztíná kličku — —
Ej kmotřičko, kmotra, dlouhá to řeč
a prvotné vlákno v slov zadrhla smyčku.
Však hanba mi není těch tápavých vět.
Snad pravda v nich, byť jen ořechu zvící.
Této jen krátce chtěla jsem říci:
Znavena válkou o tento květ,
jej podetnout — hodlám se střící.

Výjev šestnáctý.

(Dveřmi na pozadí vstoupí Nedouk a Pustrpalk, nesouce skřínky medické atd., a zůstanou tam státi, aby připravili potřebné. Smrt kmotřička přehodivši zase přes sebe přestrojení bekyně, poohlédá se po nich. Nedouk se od ní s pohrdou odvrací, Pustrpalk ji přátelsky pozdravuje. Přišedší vedou polohlasný rozhovor):

Nedouk:
Bekyně .... Vždy uplakané oči
k nebi obrací a k záhrobí —
Co náš um? Kam doleza ta vkročí,
zbožností jen hoře nadrobí.

Pustrpalk:
Její ruce, pane bakaláři,
vděčně pozlatit!

Nedouk:
Eh, kdo se s tebou sváří!
I ty's duše sprostná, beghard hňup.

Pustrpalk:
S pannou Bloudou vy už na zásmub?
Pýcha s hloupostí vám budou svědky.

Nedouk:
Záda tvá zas mají u mne vrub.

Pustrpalk:
Tož máš, bakaláři, něco za mnou,
ač tvá nadutost má platné předky.

Nedouk:
Stul kabelku!

Pustrpalk:
Ty dli za svou škamnou!

Nedouk:
Beáne, co's bekal o maiales?

Pustrpalk:
»Jen plať řádně mistru sobotales!« (Nedouk se od něho v studu odvrací.)
Všecko plyne, praví mudřec Thales.
Tož i v moře nepaměti dluh —
ten tam stříbropenízkový pstruh.

Nedouk (pohlížeje k Toužence, hloubavě):
Filosofská pravda svědčí:
Kde jsou dvojí protiřečí,
nic tam není na prostředku
et non datur tertium.
Tedy vizme tuto větku,
brusme na ní vtip a um:
Život — smrť ....
Kde jest jedno, druhé není
časem týmž a v stejném zření;
nic tu v středu, vrť jak vrť.
Hic est casus! Život — smrť.
Touženka-li není živa,
tož jest mrtva. Mrtva je-li,
není živa, závěr velí.
Sed quid hic est? Membra viva ....
Ani smrt, však život ani,
života přec podoba!
Jak to sluje?

Pustrpalk:
Vtipné ptaní!
Nemoc, brachu, choroba!

Výjev sedmnáctý.

(Trud, hofmistr a předešlí.)

Trud:
Okna zbavte clon! Ať světlo jen sem proudí!
(Nedouk, Pustrpalk i bekyně odestírají záclony; tato si zasedne potom opět k nohám Touženky.)
Hofmistr (radostně):
Hle, hned úsměv Toužence se v líčka loudí.
Trud:
Pranýř, stinadla, bych odstraniti dal!
Hofmistr:
Já též, jako ulic prach a kal,
ale Jeho Milost jinak soudí.
Trud:
Do zahrad byl výhled vábnější.
Hofmistr:
V jistotu jen tento skonejší.
Ovšem s podmínkou . . . .
Trud:
I lékař se s ní smíří.
Jen tam nikdo nestoj na pranýři;
špalek — leda v postrach zlosynu.
Hofmistr:
Kéž jen toho byl vždy účinu!
(Odvádí Truda poněkud stranou.) A pak Odvahovu
nemsti nevinu!
Prchnul z vězení . . . Mou zásluhou i vinou . . .
Běsní král . . . V sled drábů slídných četa . . .
V mřížích černé věže nad roklinou
přetržený řetěz uvísnul a hřivna
tajných run . . . Kdes podobna-li, — veta!
(Pátravě hledě na Truda.) Zdoba ta mi známa jest a divna,
ale nechovám už v paměti,
kde se dálo mně ji viděti.
Trud:
Vaší zásluhou . . . a s vůlí její? (Na Touženku.)
Hofmistr:
Neví král . . . A jí vždy štěstí přeji.
Snadno na strážné se svede vina.
Trud (trpce):
A kat nevinné ať honem stíná,
mylně podobná-li hřivna na stopu
uvede — jak mníš ty — slídnost pochopů.
Hofmistr:
Omluví klam nemoc Touženčina.
Král dá milost . . . Nejsem bez nadějí . . .
Pro Bůh, jenom zachraňte mu dceru!

Touženka (k bekyni se kloníc):
Je zde Snílka? (Mrzutě.) Ach, to mýlka!
Trud:
Těžkou zodpovědnost na se beru. (Hofmistr stane na pozadí.) (Trud jda zamyšleně k Toužence):
Milost, láska vroucí bez opěty,
planá vesna, marny její květy.
Ach má Snílko, soucit tvůj a vzdechy
— tuším, tuším — z téhož byly zdroje . . .
Královic i tobě mizí v šeru.
Kdo již touží, vadne bez útěchy, —
kdo jen sní, má blíže do úkoje?
Snílku trpká pravda vyléčí.
Bekyně:
Jenom-li k ní srdce přisvědčí.
Trud (jemuž po boku stojí Nedouk a Pustrpalk; pohledne bekyni pátravě do skloněné tváře):
Pravdu díš . . . A znám tě, ctihodná!
V nohách, v nohách . . . K tomu sedíc . . . Díky!
Nedouk (pro sebe):
U velkého mistra cvičba výhodná:
Dí jen slovo chorob ku rozliše . . .
Tedy v nohách!? (Nahlas.) Masti zde a líky. (Se skřínkou v ruce.)
Trud (odmítavě):
Díky, díky!
(Béře Touženku za ruku a ukazuje na květiny v blízké váze. Touženka stává se za hovoru stále oživenější.)
Tiše, tiše!
Touženko, má vzácná knění,
chtějte býti zdráva již,
vizte z tužeb, chmurných snění
živé květy! Kloní níž
kalichy své k vám a hlavy,
těchou mluví vám — —
Bekyně:
Ó slyš!
Nedouk (zvědavě a nedůvěřivě, v údivu):
Je to kouzlo? Zázrak světlý?
Touženka:
Co ta prvosenka praví?
Bekyně:
Svadnu, aby jiné kvetly.
Touženka:
Lilije ta zlatých pelů,
myrt se kloníc ku pocelu?
Trud:
V srdci kvetu, kouzlo studu,
a v čas pravý
a v den smavý
opět myrta sluší čelu.

Touženka:
Jak dá nebe do osudu!
Chudobka ta?
Trud:
Vadnu chudá;
tobě plně vzkvete zdraví.
Touženka:
A ta žhavá růže rudá?
Trud: Oblesk můj ti na líci
zaplane a v tisíci
pocelů běl smutných růží (ukazuje na její tváře)
odvane.
Touženka (oživeně, radostně):
Mně dech se úží!
A co trní?
Trud:
Pro jiné,
jak zlý osud pokyne.
(Pod okny venku vzmáhá se pomalu hluk až do konce výstupu.)
Touženka:
Co ta lípy ratolest?
Trud:
Blaho pro vás doma jest!
Touženka:
Vějíře tu kapradí . . .
Trud:
Poklady Vám vyzradí.
V letní noci tajně kvete,
pokladů jas otevírá . . .
Touženka:
Vavřínu ta snítka, rcete!
Hlavě v omam zavání —
Trud:
Vítězi se uklání,
hořce voní, vrásky stírá —
Bekyně (na půl úst):
Ale mrtvé na skráni.
Touženka (nedoslýchajíc):
Komu, komu?
Trud (pro sebe):
Přál bych sobě —
Bekyně (temně):
V hrobě!
Venku bouří hlasy pod oknem: Na svobodě! Na svobodě!
Touženka (vstane vzrušeně):
Co díš, co díš? Na svobodě,
jako rybka v bystré vodě?
(odhodlaně): Nechte mne, ať servu pouta zlatá,
jež mě rvou a dusí neblahou,
kam jdu s jásotem, ať krok můj chvátá,
kde mi blaho kyne s Odvahou!

Na svobodě! Byť i ku pranýři
jatcem potom zas jej vedl kat,
ramena má vstříc se jemu šíří — —
jemu po boku, až v hrobu chlad! (Odchází kvapem.)

Výjev osmnáctý.

(Král jí zastoupí cestu. S přísným pohledem k Trudovi.)

Král:

Co to za záchvat?

Trud:

Záchvat zdraví, odvahy a vůle! (Stane v pohledu na následující výjev.) (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

»Jak je hraběcí milosti známo, zakoupil jsem zbytek otcovského majetku ze dvorce Malhotic a tam hledím se poctivě živiti se svojí rodinou. Záleží mně na dobré pověsti, které požívám u svých sousedů a nemůže mně tedy býti lhostejné, s kým i moje děti mluví, se scházívají a v přátelství vstupují.«

Hrabě přeložil nohy křížem. Ten úvod se mu zdál poněkud dlouhý.

»Můj otec Stanislav v tom ohledu chyboval, že se o děti méně staral a tak jeden syn se stal prostopášníkem a záhy zahynul, dcera pak o rozum přišla. I jest mojí starostí, aby se něco podobného neopakovalo v mé rodině.«

»Ale prosím vás, co mi je do toho?« utrhl se Teringel. »Upravte si rodinné poměry sám.«

»Prosím o strpení. Mnohdy zasahují styky jednotlivých rodin tolik do sebe, že jedna druhé jest buď štěstím nebo záhubou. Mám pět dítek, všech blaho mně leží na srdci, také dcera mně dospívá i nemohu připustit, aby si s ní známost dělal a jí sváděl muž, který si jí nikdy nevezme — «

»Tedy si to vyřiďte s ním!«

»Dříve jdu k jeho otci, abych ho upozornil na následky.«

»Pane! Co to mluvíte?«

»Ano, váš syn Viktor vábí moji dceru Janu do smrčiny na nedovolené schůze.«

»Vaše dcera nejspíše ani Viktora nezná — «

»Cizí lidé mně to donesli, kteří velmi dobře mladého pána znají i moji dceru. S Janou jsem o tom posud nemluvil. Přišel jsem dříve k vám, abych se pozeptal, co o těch krocích svého syna soudíte?«

»Co o tom soudím? Snad že bych dal svolení k takovému nerovnému sňatku?«

»O tom jsem mnoho let přesvědčen, že závazků nesplníte. Proto také jsem nepřišel sem. Chci jenom, aby ony styky pře-

staly, aby si váš syn vybral jinou zábavu, než přemlouvati moji dceru k takovým dostaveníčkům.«

»Kdyby byl doma, zavolal bych ho k tomuto výstupu.«

»Netoužím po tom sblížení. Jenom si všechno sám spořádejte ve své rodině, jako i já doma učiním. Neznám vašeho syna a nemyslím, že to dělal ze zlovůle, aby pohaněl rod. náš na půdě, která mým předkům náležela a u kamene, na němž je vyryt náš starý šlechtický erb.«

Ryček se rozohňoval. »Byla to bezpochyby lehkomyslnost, proto mu odpouštím, když zanechá takových nerozumných kousků a bude našemu dvorci a vůbec naší rodině se vyhýbati.«

Hrabě měnil všechny barvy a zatínal zuby. Musil vyslechnouti některou narážku a poslední slova Ryčkova považoval za pohanu.

»Nezapomínejte, před kým jste a koho urážíte,« vypravil pouze ze sebe.

»Mluvím od srdce jako pohaněný otec. Račte být ubezpečen, že bych vás nikdy neobtěžoval, kdyby se tohle nestalo a nebeželo o moji dceru. Obávám se, aby jí nestihnul osud její neštastné tety, mé zesnulé sestry.« Ryček jenom střihnul okem o hraběte. Viděl na čele jeho mrak nevole. »Hleděl jsem žíti se svými sousedy v pokoji, ale vyprošuji si také, aby mně podobně se dostalo. Když ujišťujete, že si váš pan syn jinou zábavu oblíbí a v jinou stranu kroky obraceti bude, jsem spokojen.«

Ryček povstal, aby skončil rozmluvu. Také hrabě odsunul křeslo. Oba muži nyní stáli naproti sobě jako sokové. Měřili se pohledy.

»Také já bych od vás něco žádal,« ozval se hrabě.

»Prosím, poslouchám.«

»Aby se předešlo všem stykům vůbec, vyprošuji si, aby nikdo nevstupoval na moji půdu, do mých lesů. Viktor by se jistě tak nesnížil, aby pod váš krov vstupoval a nebylo by došlo k těmto věcem, kdyby vaše dcera se přidržovala domova a svých pozemků.«

Ryček trpce se usmál. »Neračte zapomínati, že vedou i po vašich lesích veřejné cesty a stezky, kudy může každý choditi. Neupírám, že ta půda je vaše, ale také dobře jste obeznámen, za jakou cenu a jakým způsobem ji Artur Teringel nabyl. Tehdy ještě nebyl hrabětem a proto mu titulu toho nepřikládám. Nebylo by to tedy veliké provinění, když by dítě moje vstoupilo na půdu, která mým předkům náležela. Když si nepřejete, nestane se tak —«

Ryček skončil, ale přece ještě na něco si vzpomněl. »A také by mladý hrabě k pohaně nepřišel, když by ovšem za šlechetným účelem pod krov našeho příbytku vstoupil. Je to posud ten krov, pod nímž i vaše hraběcí milost několikráte trávila neblahé paměti, když moje sestra Maří byla v rozpuku mládí.«

»Neohřívejte starých věcí —«

»Nebyl bych se o tom zmínil, kdybyste se byl nedotknul nepříznivě mé domácnosti. Jestli komu, tedy mně na pokojném životě nejvíce záleží. Mám se čest poroučeti.«

Hrabě jenom slabě se uklonil. Zase měl tak bledou tvář, jakoby počítal v obchodních knihách, kde se nutno vyvarovati nejmenšímu rozčilení.

Ryček nedbal komorníka, ale sestupoval po schodech rychle k průjezdu. Tady měl Petr společnost. Vyšli se podívat na povoz štolbové a spolu s vrátným si chtěli jinocha dobírati.

»Jakou vrchnost jsi přivezl?« ptali se potutelně.

»Které nejste vy hodni řeménky u obuvi rozvázati,« směle odpověděl Petr.

»Ho, ho! Víš, s kým mluvíš?«

»Kdybyste dali pokoj, nemluvil bych s nikým, poněvadž o vaše výsměchy nestojím.«

Ale štolbové nedbali pokynu. »Z kterého století to máš kočár?«

»Když ještě vaše panstvo v továrně pracovalo.«

Ryček přišel právě v čas, když Petr se služebnými byl v nejtužší slovní potyčce. Daleko pro odpověď nechodil.

»Zdá se nám, že bys spíše k pluhu se hodil, než ke kočáru,« vyčítali štolbové.

»Však také za pluhem chodím a pranic se za to nestydím, vy povaleči. Proto přece můj erb je starší, než vašeho pána.«

Tu přišel Ryček a vstoupil do vozu. Zaslechnuv poslední slova Petrova, zarazil se, ale potom kázal jeti. Povoz se hnul a čeleď cenila zuby. Petr zapráskal štolbům nad hlavou a prudce vyjel.

Ryček opět seděl v rohu na vybledlých povlacích a uvažoval. Jak rád by zachoval pokoj s hrabětem, kdyby bylo možno! Teprve na polovici cesty zavolal na syna: »Petře, co jsi měl s těmi lidmi? Zdá se, že jsi se s nimi přel o rodinné erby?«

»Posmívali se mně i mému povozu, dobírali si mne a já nemlčel. Dám se od každého čeledína urážeti?«

Petr pověděl obsah rozepře. Otec pokáral jeho ukvapenost, ale nenapomínal ho tak, jak se syn domýšlel a jak by byl jindy učinil.

A zase jeli mlčky k domovu. Ryček opět napomenul syna, aby koně nehnal. Nechtěl za dne jeti kolem stavení, aby nevzbudil zvědavost, kde asi byl. Doufal, že se dá všechno srovnati v tichosti. Krasík pomlčí a jiných svědků snad nebylo. Jenom ženě všechno oznámí, ani Petr, ani Julie nemusí o ničem věděti. Petr by jistě způsobil nevůli.

Ale vráska na čele otcově zůstala. »Ty děti, ty děti!« opakoval si potichu. »Jak odrůstají, tak působí starost. Sotva jedno potěší, hned druhé rozbolestní.«

Ryčka potěšil Urban, který donesl maturitní vysvědčení s vyznamenáním. Strakova akademie ho podržela a požíval tam vážnosti. Vždycky byl chválen, kdykoliv se přijel přeptat. Kdežto jiní vyhýčkaní a v přepychu odrůstající studenti velmi často proti místnímu pořádku a kázni se provinili, Urban plnil všechno do slova. Svým prospěchem v předmětech ústavu působil čest.

Také Ryčka potěšilo, že z téhož nadání i Julii se dostane vzdělání. Už po prázdninách má nastoupiti. Stále pilně se učila, vlohy svoje osvědčovala, i chtěl otec, aby se vycvičila na učitelku nebo vychovatelku, co by se jí právě hodilo.

Petr zůstane při hospodářství a otec jej vzdělá na dobrého rolníka. Jemu chystá Malhotice, které rozmnožuje všemožně, aby nehospodařil na ždibci půdy, ale měl slušnou živnost. Daří se mu to, Malhotice vzkvétají netušeně. Stavení opravena, zahrada vysázena, pole jednak zakoupeno a jednak najato. I kousek lesa vysázeli hned vedle panského, kde se obilí nedařilo. Sami půdu skopali. Petr už dříve pěstoval stromky a přesazoval. Teď měl radost z porostliny a žertem se chlubil: »My jsme rytíři a držitelé polí a lesů.«

»Už se tam schová kočka?« ptala se Julie.

»A jelen by se v našem lese skryl, kdyby si lehl a hlavu položil pod stromek,« odpovídal Petr.

V těch vzpomínkách a úvahách na mysl přišla Ryčkovi Jana. Otci bylo velice líto dcery. Všechny obtíže života, každý svízel s ním snášela od mladosti. Na ni nejméně učinil vydání, ona však nejvíce mu pracovala. Než si mohli najati služku, všechny práce konala při domě, i nejhrubší a nejtěžší. I matku zastávala, když tato churavěla.

Jana rozuměla otci, když střádal a se namáhal. Ani Petr nebyl takovým těšitelem a povzbuzovatelem. Karel a Urban záhy trávili mimo domov. Jana byla při rodičích stále. Vedle Julie zůstala při nich, když dvě zimy Petr byl v Ousušicích, kde navštěvoval hospodářské kursy. Tu Jana mnohou práci i za bratra vykonala, aby otci ulehčila.

Ke všemu se měla, večer rodičům předčítala, se sestrou pracovala úkoly. Prošla v Ousušicích dívčí měšťanskou školu a mnoho si posud pamatovala. Teď byla jako domácí učitelkou mladší sestry.

Že se dala jenom mladým hrabětem přemluviti, že ho vyhledávala na lesních stezkách! Kam jenom dala rozum! Což neslyšela o jeho otci, v jehož žilách nekoluje modrá krev, ale zlato, po němž baží. Ten přinutí Viktora kteroukoliv vzíti si za manželku, jenom když tato přinese hodné věno, které by zlatem vyvážilo její osobu.

Kdyby si kohokoliv v okolí oblíbila, jenom neměla se nakloniti k tomu, který jí nikdy ruky nepodá, který je potomkem toho, jenž rod Ryčkův připravil o jmění, aby měl o hroudu více při svém panství. Ani ve vyšší třídě se nemůže zapomenouti na hamižnost, která byla vždycky jeho údělem. A zase Ryčkovi se mihla před očima tvář nešťastné tety, která o rozum přišla, když byla opuštěna milencem, který volil zase bohatství a zanechal tu, s kterou delší dobu se scházel. Otec lekal se o milovanou dceru a teď se mu zdálo, že Jana jest jeho nejmilejším dítětem.

Tu Petr zastavil povoz.

»Co se stalo?« volal Ryček.

»Jdeme ti, otče, naproti a doufáme, že nás kus cesty svezeš,« odpovídal Urban uprostřed obou sester.

»Připravuje se k dešti,« oznamoval Urban.

Nejdříve vstoupila Julie a otec ji vzal k sobě, Jana a Urban usadili se naproti.

»A mne nepoctíte návštěvou?« žertoval Petr na kozlíku. »Ovšem, ovšem, panstvo —«

»Chceš-li, budu říditi za tebe povoz,« nabízel se Urban.

»Abychom někde na cestě složili svoje údy,« smál se Petr. »Mně se zdá, že bys jel sám, neboť by ti všichni vyskákali z vozu.«

»Tak se vyznamenej ty a vezmi to pěkně z ostra.«

Dvorský povoz ujížděl vedle samot. Krasík právě stál venku pozoruje v podvečer oblohu. Kýval pomalu hlavou a mluvil k sobě: »Jenom aby to dobře dopadlo! Mládež má prudkou krev a mnohdy velmi střeštěné náhledy.«

X.

Dvorští konali tichou, ale tklivou slavnost. V Ousušicích se rušil starý hřbitov u kostela pro nedostatečnost jeho, i bylo každému volno odstraniti si náhrobky a mnozí také dávali své drahé zemřelé přenášeti na hřbitov nový, kdež si zakupovali rodinné hroby.

O tom byl uvědoměn i Karel Ryček, který měl na hřbitově tom několik hrobů v jedné řadě. Byli tu rodiče, bratr Alexandr, sestra a dceruška Blažena. I ustanovil si kosti a prach jejich převézti do Běchar do rodinné hrobky. Zadal o exhumaci a převezení. Zatím dal udělati dubovou rakev, do níž chtěl všechny ostatní vložiti. Odpočívali zesnulí na hřbitově už dávno, dalo se čekati, že po nich mnoho nezbylo.

Obdržev povolení, odejel do Ousušic, kde ve vší tichosti hroby dal otevříti a památky zemřelých sebral. Petr odvážel rakev a dal se kratší cestou lesem. Jel pomalu a Ryček následoval pěšky. Chvílemi i klobouk sundal s hlavy a tiše se modlil. Kola skřípěla na kamenech a kořenech. Otec se synem zřídka slovo promluvili.

Už měli zajeti na půdu bývalého dvorce, když jim panští zastoupili cestu. Zase si vzpomněli, že by tudy nemusili nikoho pouštěti. Zdálo se, jakoby jakási ruka opět zasáhla do sousedských poměrů. »Tudy se nedovoluje jezditi,« řekl myslivec, postaviv se naproti.

Ryček byl nejméně naladěn vésti dnes spor a hájiti se. Vyndal listinu od hejtmanství, kde bylo udáno, aby ze zdravotních poměrů nejkratšími cestami byla rakev vezena.

Teď si povšimnul myslivec, co Ryčkové vezou. Poodstoupiv stranou, řekl: »Dnes můžete projeti.«

»Petře, obrať na silnici,« velel Ryček; »příště pojedeme na rovno.«

Myslivce a hajného jakoby polil studenou vodou. Cosi zabručeli o pýše a odcházeli mrzutě.

Petr obrátil a kola skřípala na pravo k silnici. Ryček zase posmekl a modlil se.

Urban zatím řídil otevření hrobky, jež prováděli dva zedníci. První sestoupil dolů a při svíčce prohlédl rakve a opsal nápisy na nich. Zde se shledával s celým rodem do kolikátého kolena. Někteří měli i cínové rakve, jiní dubové, na Ignáci Ryčkovi posud ležel věnec. Urban několikráte sestoupil dolů, neboť tu pro zkažený vzduch dlouho v hrobce nevydržel. Dnešním dnem se zprávy jeho o předcích hodně doplňovaly. Přesvědčil se, že

měl starý Krasík pravdu, jeho popis se shodoval s tím, co nyní student viděl vlastníma očima.

Také přicházeli diváci a mnohá zvěst z minulosti oživila v duši jejich. Urban naslouchal a se dotazoval.

Dostavili se ostatní ze dvorce, aby byli přítomni, až bude rakev uložena. Ryček chtěl, aby obřady skončily bez velké pozornosti, kdyby byl přejel les, ani by v dědině nezvěděli o převážení ostatků, ale že na vybídnutí myslivcovo musil jeti dědinou, velmi mnozí si povšimli toho průvodu a hned se k němu přidávali, jak byli ve všedním šatě. František Krasík se synem Ondřejem předcházeli.

Všichni posmekli a tiše se modlili. Byl to jako pohřební průvod, a čím více se přibližoval ke kostelu, tím byl četnější. Ve dveřích chrámových čekal farář v černém ornátě a také zvony se rozezvučely. Posláno do školy pro zpěváky.

Ryček se nenadál, jak budou předkové jeho v obci přijati, a nebyli to právě nejhodnější. Stanislav touhou po vyšších stycích, snahou vyrovnati se svému sousedovi přišel o dvorec, který dal za levnou cenu, byv omámen a vyhlídkou do lepšího života zaslepen, choť jeho mu pomáhala rozhazovati a marniti majetek. Alexandr se potatil a nezřízeným životem věku si ukrátil; Maří byla obětí šílené lásky, zadavši srdce tomu, od koho nemohla čekati věrnosti, neboť se mu majetkem nevyrovnala. Nevinným květem, který mráz smrti tak záhy sklátil, byla Blažena, poslední dítě Ryčkovo.

Ale sousedé nevzpomínali nyní chyb zemřelých, súčastnili se pro pohřeb samý a k vůli nynějšímu majiteli dvorce, kterýž požíval všeobecné lásky a obliby.

Hřbitov byl naplněn. Rakev vnesena do chrámu, kde odpočívala, zatím co ve hrobce pro ni připraveno místo. I jiní vešli dovnitř se podívat. Posléze vykonány obřady, sbor zpěváků zapěl a rakev vpuštěna do hrobky. Urban donesl za ní věnec z jednoduchého kvítí, který Jana uvila.

Všichni se pomodlili a zedníci přisunuli mohutný kámen. Hrobka byla před tím opravena. Lípy šuměly, lid se rozcházel a jenom Ryčkova rodina vytrvala, až bylo všechno hotovo.

Povoz jel napřed, nikdo nesednul. Všichni šli pěšky, hlava rodiny napřed s představeným, který dvorské vyprovázel. S Janou šla Kamila. Urban vedl Julii. Ani této nebylo do smíchu. Všichni byli zaraženi a vážní. Nikoho vlastně nepochovávali, tyto pohřby dávno byly odbyty, ale každého to dojalo.

Později i do listu, který v Ousušicích vycházel, zpráva o tom se dostala, ale bylo tam spolu poznamenáno, jak panští v lesích povoz zastavili a přinutili, aby se obrátil. Ryčkové na zprávě té neměli účasti, ale hraběte velice mrzela, neboť k ní přirčeny byly poznámky, které ostře charakterisovaly oba rody. Také na původ jejich titulů poukázáno.

Hrabě se o tom dověděl a horlivost myslivcovu pokáral. Nepřeje prý si vcházeti v nové spory s majitelem dvorce, když nebyli úředníci dříve tak prozíraví a dovolili, aby se zde někdo usadil.

Nad tím lesníci vrtěli hlavami. Dříve jim bylo přímo dáváno na ruku, aby proti komukoliv přísně vystupovali, cesty v lesích rušili a hranice panství šířili, teď mají ustupovati. Ryček nedávno zase kousek pole u lesa koupil, donášeč tehdy včas přinesl tu zprávu na lesní úřad, odtud to šlo do centrální kanceláře a do zámku. Ale hrabě Teringel dal zápověď: »Nic nekupovat! Nic nepřeplácet!« Ani tomu nemohli úředníci uvěřiti.

»A mladý pán odejel na cesty,« oznamoval ten, který měl společenství se služebnictvem zámeckým. »Bude prý konati cestu kolem světa. Na hony ho tedy čekati nemusíme.«

»Co že se starý pán pojednou tak rozhodnul a hodně pokladnu otevřel? Na takové cestě se přece něco utratí.«

»Nějaká plachá koroptev v tom vězí,« smál se myslivec. »Jablko nepadlo daleko od stromu. Ale pan Viktor si počínal dlouho velmi opatrně. Ovšem posléze přece to propuklo a v zámku prý nedávno se odehrála bouře, jejíž výsledek byl cesta kolem světa. Nám by se stalo něco jiného.«

»A kdo v tom vlastně vězí?«

»Kdo ví, nepoví. Běží tu o chléb. Zaručené pense nemáme, dostaneme čtvrtletní odbytné a výpověď a je po všem.«

Smutně zakývali hlavou. Bylo tomu tak. Běda tomu, na koho padl hněv Teringlův. Staří úředníci, kteří sloužili dřívější vrchnosti a měli zajištěnou pensi, už vymřeli. S těmi se také jinak zacházelo. Byli zajištěni a meč nad nimi nevisel.

Lesníci se rozešli do svých revírů. Jenom hajný následoval myslivce, který nejblíže dvorce bydlil. Opatrně se ohlédl a řekl: »Ta koroptev byla z nedaleka. Viděl jsem ji.«

»Tak?« divil se myslivec.

»Ze dvorce,« ukázal hajný holí a potměšile zamrkal. »Mohl bych mluviti.«

»Lépe uděláte, budete-li mlčeti. Už jste si to tenkráte pokazil s tím srncem. Tedy Ryčkovu?«

»Ano; jmenuje se Jana a je krásná jako nejhezčí bříza na pasece. Ošklivou by si ani nevybral. A scházeli se tam u toho kamene, který označuje, kam až dvorské pozemky sahaly.«

»Tedy proto?«

Myslivci se nyní mnohá věc vysvětlila.

»A kdo to překazil?«

»Nejspíše sám Ryček, byl minule v Jedlové.«

»Tedy tomu nepřeje? Inu ovšem, může si vypočítati, že hrabě pro nevěstu do dvorce nepojede.«

»Ani otec jeho si nevzal Maří.«

Myslivec mávnul rukou, jakoby zapuzoval od sebe pokušení. Nechtěl o tom slyšeti, aby nebyl vtažen do nějakých klepův a nepřišel o službu. Co se kdysi tady dělo, vyslechl jako mimoděk od žen, které kopaly jamky pro stromky. Dohlížel na jejich práci a naslouchával rozličným řečem. Ale potom v hloubi lesa zapomínal na všechno. Teď však přece se zastavil, propustiv hajného a zahleděv se ve skupinu smrčků, sám k sobě promlouval:

»Ale to by se byl mohl Ryček hraběti vymstíti, kdyby byl chtěl! To by byl trest na hlavu jeho za minulost! Jiný na

jeho místě by tu známost nekazil a nerušil. Ta dívka pomstila svoji tetu. Ale Ryček je poctivec a takových cest nevyhledává. Příliš veliký poctivec!« A myslivec se přímo hněval na dvorského, že nechytil mladého pána pomocí své dcery a nepřinutil ho ke sňatku. Ještě sám všechno ničí a může přijíti o dceru jako přišel o sestru. Myslivec vrtěl hlavou, že si Ryček nerozuměl a všechno rozmetal.

Urban dlouho večer sedával se sestrou buď v zahrádce u rybníka na hrázi nebo ve světničce, kde Jana obývala. Milo jim tu bylo a chtěli v těch chvílích si vynahraditi delší odloučenost. Tak zase seděli u otevřeného okna, jímž vanul příjemný lesní vzduch. Jana právě odložila citeru a posledním akordem zakončila hru.

»Proč hraješ stále takové smutné písně?« řekl Urban, který byl pilně naslouchal hře a stlumeným slovům sestřiným:

»Hřbitove, hřbitove,
zahrado zelená,
co do tebe sejí
ta drahá semena.

Pořád je tam sejí
a žádné nevzchází,
snad že je zahradník
hluboko zahází —«

»Mně se právě ta píseň líbí,« odpověděla Jana a vzavši citeru pokračovala:

»Nasili jsme routy —
vrbového listí;
brzo-li ti milí,
brzo-li se vyspí?

Routa již odkvetla,
vítr listí odnes',
naši nejmilejší
nevrací se podnes.«

»Prosím tě, ustaň s tím a přisedni sem k oknu. Ani světla nepotřebujeme. Měsíc nám pěkně osvětluje celou světnici.«

Jana znovu odložila hudební nástroj a přistoupivši k oknu, řekla: »Pravda, pěkně jest venku. To listí se tak leskne a voda v rybníku je jako zrcadlo. Kdyby nebylo tak pozdě, vyšli bychom k lesu.«

»Zůstaneme zde. Rodiče odešli na lože. Nesmíme nikoho budit. Dobře odtud vidíme a šum lesa zaléhá k nám.«

Jana uposlechla a usedla tak, že na ni svit měsíce padal.

»Jak se ti tu na samotě zalíbilo! Přece jsi uvykla městu a nyní ani na moje pozvání jsi nepřijela do Prahy. Byl bych tě rád uviděl. Co tě tolik poutá k této krajině?« Urban vzal sestřiny ruce do svých a upřeně jí hleděl do tváře. »Ta tvoje láska k lesům má hlubší příčinu. Jano, nezapírej, tvoje srdce zde rozpučelo, ty někoho miluješ.«

»Myslila jsem, že se jenom minulostí našeho rodu zabýváš a ty chceš také nahlížeti do budoucna?« usmála se dívka a posedla více za okno do stínu.

»Nevytáčej se, sestřičko, ale buď tak dobrá a pověz pravdu. Mnoho na tom záleží.«

»Tobě snad?«

»Všem nám, celému našemu rodu. Což jsi se ani matce nesvěřila? Přece každá dívka tak činí.«

Jana se zarazila. Tu výčitku sama si dávno učinila. Klame rodiče, dobrou matku svoji.

»Obávala jsem se,« teď jenom zašeptala.

»Tedy srdce tvoje volilo muže, s nímž by rodiče nesouhlasili. To by nebylo pěkné.«

»Nevím,« řekla Jana rozpačitě.

»Což jest tak špatný? Vždyť náš otec nepohrdá ani nejnižším.«

»Náleží ke straně panské, která nás připravila o dvorec, a mnohé soužení otci způsobila.«

»Snad není vinníkem.«

»Ani nevím; patří k myslivcům hraběcím.«

Teď byl Urban překvapen. Buď Jana mladého hraběte tají, nebo ho ani nezná. Snad se i Krasík mýlil.

»Což se ti nepředstavil? Neznáš jeho jména?«

»Tuším, že jest adjunktem některého mylivce. Vím pouze, že se jmenuje křestním jménem Viktor.«

»Nebohá!« pronesl Urban. »Jak jsi byla klamána!«

»Já? To není možné!«

»Ještě otázku: pověz mně, jak vypadal onen — myslivecký adjunkt?«

»Byl černooký a černovlasý.«

»Tedy se nemýlím. Jano, připrav se na všechno, i na zklamání.«

»Mluv, bratře!«

»Buď pevná a měj rozum. Co se s tebou událo, byl pouhý sen, malé poblouzení od tebe. Na všechno se zapomene a ty se vdáš za řádného muže. Máš ještě dosti času. Rozumím ti a nikdy tě nebudu odsuzovati. Tedy věz, ten jinoch, s nímž jsi se scházela na lesních pěšinách, nebyl žádný adjunkt, ani myslivec, ale mladý hrabě Viktor Teringel.« Urban cítil, že se ho uchopila sestřina ruka.

»Není možné!«

»Ano, ten to byl, syn hraběte Teringla, který podobně podváděl naši tetu Maří.«

»Ale mne nikdo nepodvedl?«

»Jak pak ne! Proč se ti nedal poznati, proč se ti nepředstavil? Každý jiný by to učinil. A počínal si tak, že jsi za dlouhou dobu nezvěděla jeho jméno a postavení. Ano, počínal si ještě hanebněji, než otec jeho. Ten zjevně si známost dělal s naší tetou, ovšem za tím úmyslem, aby se předně pobavil s nezkušenou dívkou a za druhé aby tím spíše dvorec se dostal na stranu panskou. Tou známosti jenom rostla pýcha našeho děda, neboť

snad za jisto pokládal, že se bude stěhovati nevěsta z Malhotic do Jedlové.«

»Ale jaký účel by měl Viktor?«

»Ten nás ovšem nemůže připravit o majetek, kterýž jsme dříve ztratili, ale chtěl nás pohaněti a připravit o čest, které požíváme v sousedství.«

»Nikdy! Takového úmyslu neměl,« bránila Viktora Jana.

»Kdo to může věděti? Kdyby měl poctivý úmysl, netajil by se, ale pověděl, kdo jest. Jsi přesvědčena, že tě opravdově miloval?«

»Myslím, že ano.«

»Pravá láska jest schopna obětí, vykonal pro tebe nějakou?«

»Posud nikoliv, ale podnikne, jakmile bude potřeba kázati.«

»Abys nebyla na omylu! Otec už vyjednal se starým panem hrabětem. Ten ovšem hned předem všechno zamítal, jak se dalo čekati. S panem Viktorem nemluvil, ale čin jeho jest nanejvýše výmluvný. Otec s ním jistě jednal, jemu domluvil a Viktor podnikl cestu kolem světa, ovšem aby zapomenul.«

Jana křečovitě stiskla bratrovy ruce.

»Bylo by možné? Vždyť slíbil, že přijde nejbližší neděli. To není pravda, že odjel, aniž by se rozloučil.«

»Už je na cestě do Terstu. Taková cesta potrvá dlouho. Z toho vidíš, že to nemyslil upřímně, že mu běželo o pouhou zábavu. Proto nelituj a hleď z hlavy vypustiti nehodného muže toho. Vím dobře, že bys nenaklonila se vůbec k němu, kdybys ho byla znala. Víš přece, co nám Teringlové učinili. Taková věc se nedá ani za desetiletí zapomenouti, ale přechází od pokolení na pokolení. Už tím tě oklamal, že se neprohlásil za vnuka toho, který nás připravil o dvorec, za syna toho, který zavinil smrt naší tety.«

Jana neodpovídala. Zármutek opanoval její duši.

»Neteskni pro takového muže, který tě není hoden. Buď ráda, že to tak dopadlo a všemu učiněn konec. Pamatuj na nešťastnou Maří. Ta rovněž si zamilovala Teringla, hořekovala, když ji opustil a pominula se s rozumem. Co se nachodila po lesích, co se naplakala a navolala! I z Ousušic několikrát sem prchla. Musili ji hledati a našli nebohou na tom kameně na hranicích pozemků. Tam sedala a snad by hladem umřela, kdyby ji neodvedli. Hle, to způsobil Teringel! A ty bys nevyhostila ze své duše podobu syna jeho?«

»Urbane, ten se neprovinil!«

»A to by s tak lehkým srdcem opouštěl kraj? Což nemohl nějakou dobu vzdorovati? Nezasluhuje tvého zármutku, každé tvé slzy škoda. Ve zlé bychom ti vykládali, kdybys všechno nepochovala a nehleděla vesele a spokojeně do světa. Chceš snad následovati nešťastnou tetu, chceš žalost působiti rodičům, kteří mají tolik starostí s námi? Nebo snad bys uvalila novou hanbu na náš rod? Jano, vzchop se a hleď žíti dle rozumu, dle vůle rodičů a naší rodové cti.«

»Vynasnažím se,« zašeptala dívka.

»A my ti budeme nápomocni; v tísni na mne se obrať a chci tě potěšovati. Ukaž sousedům na panské straně, že se tě

úskok jejich člena pranic nedotknul, že vlastně ty k němu žádné příchylnosti jsi necítila a s lehkým srdcem ho propouštíš.«

»Urbane, ty's posud nemiloval!«

»Máš pravdu a vynasnažím se, aby mne dlouho takové poblouznění neopanovalo. Víš přece, že budu právníkem, mužem zákona, kde je láska teprve na druhém místě.«

Urban chtěl žertovat, aby i sestru rozveselil. Ale nedařilo se mu to hned. Však přece byl spokojen s výsledkem svého trapného jednání.

Jana zůstala zasmušilou. Ani neměla pomyšlení na odpočinek. Chtěla věděti všechno, co a jak otec v zámku vyjednával.

Urban povídal, co věděl. Také byl dojat a nepospíchal na lože.

V Běcharech už ponocný odtroubil desátou. Na statku bylo úplné ticho. Jenom ob chvíli zaštěkal pes na dvoře.

»Mladý hrabě má štěstí, že není Karel doma. Ten by ho náležitě potrestal. Ale také dobře; byla by to veliká rána pro rodiče.«

Na ty vzpomněla také Jana. Jakou jim učinila žalost! Teringlové nepřáli rodině jejich, odtud je ze sousedství vystrnadili, nynější majitel Jedlové zasáhl tak zhoubně před lety do rodiny Ryčkovy, a Jana se spřátelila se synem jeho. Co si o ní otec pomyslí? Hned ráno musí mínění o sobě opraviti a říci, že Viktora neznala; odprosí rodiče, aby jí odpustili to poblouzení, ale co potom?

Urban opustil sestru, aby odešel spat, a dívka osamotněla. Posud měla okno otevřené. Vzduch se stával chladnější. Také měsíc blednul a jenom hvězdy svítily.

Jana vzpomněla na nešťastnou tetu. Co prý se naseděla u rybníka, co se nabloudila lesem. Její vyvolený tehdy nenastoupil projížďku kolem světa, ale oženiv se, podnikl svatební cestu do Italie. Ale ani při tom nezapomínal na svoje obchody.

Že by měla následovati nebohou tu osobu? To se nestane. Přemůže se, bude bojovati u sebe a snad přece zapomene. Vždyť by rodiče velice zarmoutila, na celý rod by uvrhla poskvrnu. Ale nechtěla připustiti, že by Viktor jednal ošemetně, že ji chtěl podváděti, že měl snad nekalý úmysl. Musil povoliti, podlehl výčitkám otcovým, bylo mu pohrozeno vyděděním, a kdo ví, jakých ještě užito zbraní. Není charakterem, nemá tolik síly, ustoupil a uposlechl.

Jana uzavřela opatrně okno, ale přece bylo slyšeti zaskřípění v sousední světnici. Tiše se otevřely dvéře a vešla Ryčková. Bylo viděti na šatě, že posud neulehla. Buď seděla nebo nějakou prací se zabývala. Snad čekala té příležitosti, aby byla dceři nápomocna a přijala ji na srdce svoje. »Dceruško, posud bdíš?«

»Byl zde Urban —«

»Tedy ti všechno pověděl. Moje drahá, přijmi všechno statečně a odhodlaně.«

»Matinko!« pronesla Jana a vrhla se v náruč matčinu.

»Moje drahé dítě!«

Dlouho setrvaly v objetí. Janě se dostavily slzy, které blahodárně působily. Matka ji nechala vyplakati se. Div sama neslzela, jak byla dojata. Hladila Janu, tiskla ji k sobě a utěšovala. Rozuměla jí dobře.

A měsíc zapadal do mraků. I hvězdy se ztrácely a noc plula dále velebně po světě, zakrývajíc perutěmi svými radost i lidský bol. (Pokračování.)

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně historická studie. Napsal FR. VÁCSL. PEŘINKA.

(Dokončení.)

Závěr.

Studie přítomná měla býti literárně historickou. Proto jsem pominul všeho, co s literární jednotou nemá nic společného. V doslovu však musím se přece zmíniti ještě o jiných směrech, kterými by se dala vzájemnost realisovati, musím ukázati ještě na jiné obory, v nichž by se měla a dala uplatniti.

O knižním trhu byla řeč. Ale jen českým a slovenským komisionářstvím nebylo by učiněno vše. Naši knihkupci měli by se více exponovati pro odbyt knih slovenských, měli by slovenskou četbu více propagovati a vlastně protežovati. Slovenské knihy měly by býti v českých knihkupeckých skladech, čeští knihkupci měli by je vykládati do svých výkladních skříní, měli by je nabízeti české intelligenci a hlavně české mládeži studující. Tu by jim docela dobře mohli ku pomoci přispěti čeští středoškolští učitelé, kteří by měli ve školách mládeži studující přednášeti nejen o zajímavých a znamenitých literárních plodech českých, ale i slovenských. Obyčejně mluvívá se v našich středních školách jen o básnické činnosti Jana Holého, jehož mládež nemá skoro ani příležitosti čísti. O Sládkovičovi a Hviezdoslavovi, o Vajanském a Šoltészové ví se málo a ve škole se o nich obyčejně profesor nezmíní. Čeští knihkupci měli by vystavovati a na skladě míti hlavně novinky slovenské spisby, by odpadla zakořeněná výtka, že literatura slovenská je chudá, že zřídka kdy stvoří se v ní co nového. Čas je k tomu příhodný. Mladý Jan Havlasa svými drobnými povídkami z ovzduší tatranského naše obecenstvo literární již pro slovenskou knihu navnadil a jest potřebí jen, aby se železo kulo, pokud je horké. Nyní ozval se mladý spisovatel slovenský Josef Gregor Tajovský, jenž má vzácný pozorovatelský talent a nesmírnou lásku k svému slovenskému lidu, jehož přednosti i vady skvostně líčí ve svých povídkách i novellách. Kam jedenkráte pronikl Havlasa — ač práce jeho nejsou bez nedostatků — tam zalíbí se jistě i Tajovský. Jest potřebí jen na práce jeho naší literární obec upozorňovati. Po Gregorovi Tajovském přijdou pak českému čtenářstvu jistě také vhod ostatní spisovatelé slovenští.

Odbytem slovenských knih do Čech bude pomoženo nikoli pouze slovenským nakladatelům, nýbrž v první řadě slovenskému

písemnictví a už proto musíme dbáti, aby odbyt slovenských knih do Čech byl co možná největší. Nakladatelé slovenští málo kdy vydělají na knize slovenské nebo Slovensku věnované. Velmi čilý byl nakladatel Karel Salva z Ružomberku. Kromě jiných děl vydal ve spolku s Karlem Kálalem almanach »Od Šumavy k Tatrám«, dílo skvostně vypravené, v němž se články slovenské střídají s českými, Brožův spis »Tatry« s pěknými illustracemi, česky psaný a rovněž nádherně vypravený, nedávno vydal Havlasovy drobné povídky »Horské stíny« a již zase slovensky psané povídky Tajovského, nadepsané »Besednice«. Knih výhraně slovenských jako Škultétyho a Dobšinského »Pohádek«, Skultétyho dějin gymnasia ve Velkej Revůci a j. četných tuto ani nevzpomínáme. Tento knihtiskař a nakladatel vykonal pro československou literární vzájemnost velice mnoho, ale česká literární obec je mu za to velmi málo vděčna; tento obětivý muž zasluhuje zajisté podpory z Čech, které se mu bohužel nedostává. Salva je ovšem muž podnikavý, ale nedostává se mu při tom přec jen čehosi, aby mohl býti nazván skutečným obchodníkem; nemá smyslu pro křiklavou reklamu, bez které se dnes u nás nikdo neobejde, kdo chce něco prodati a něco vytěžiti.

Na různých stranách vznikly u nás již pokusy pěstovati česko-slovenskou vzájemnost prakticky i mimo půdu literární, aby i v jiných oborech bylo Slovensku pomoženo. Všeobecně se u nás uznává, že na Slovensku jest zle. Vláda pronásleduje Slováky tak, že jest skutečně těžko, aby na Slovensku samém vznikla nějaká svépomocná akce. Každý, kdo by jsa Slovák a uherský státní občan, pokusil se o povznesení slovenského lidu, jest proklatcem vlády, která si nepřeje, aby Slovák byl člověkem vzdělaným, zámožným, svéprávným. Slovenskému lidu jen proto odpírá se nárok na vzdělání, aby čím spíše byl materiálem maďarisačních choutek. U nás však se vidí, že náš národ byl také kdysi podobně postaven, že mu šlo o život. Dějiny českého znovuzrození nejsou dnes každému Čechu knihou otevřenou, ale přece každý ví, že bylo s námi kdysi tak zle, že nejpřednější čeští mužové o českém vzkříšení pochybovali. Jubileum Palackého dobře to přivedlo na pamět. A přece jsme se vzkřísili, jsme na svém místě a bohdá nezahyneme. Tím roste naděje, že ani Slováci nezahynou a ozývají se hlasy po přispění Slovákům, aby čím dříve se osamostatnili a osvobodili z maďarského područí.

Uznává se možnost přispěti z české strany. Čechové jsou nejbližší příbuzní Slovákův, dle přesvědčení všeobecného jediný slovanský kmen s nimi, jsou dnes Slovákův vzdělanější i zámožnější — proč by nemohli Slovákům přispěti? Vždyť vládlo kdysi české slovo i na Slovensku a slovenští luteráni dosud modlí se česky Otčenáš, čtou českou bibli kralickou a slyší v kostele po česku slovo Boží.

Mluvili jsme až dosud o tom, jak si kdo z nás představuje nebo kdy představoval československou vzájemnost a sledovali jsme nejlepší české i slovenské muže, jak smýšleli o slovenské otázce. Uznáváme také, že všeobecně máme na mysli otázku literární a jazykové jednoty po případě literární vzájemnosti. Zbývá

ještě na konec promluviti o tom, dá-li se československá vzájemnostní myšlénka také v jiných oborech uplatniti.

Nedávno dostalo se nám do ruky provolání městské rady Tovačovské, která chtěla hmotně Slovensko pozvednouti a hned záhy na to četli jsme o přednášce dr. Blaha z Uherské Skalice v Brně o vzájemnostních proudech hospodářských a obchodních. Víme také o neutěšených poměrech, které zavládly v tak zvané »Československé Jednotě« v Praze. Proto v doslovu musíme obšírnou řeč věnovati i tomu, ač studie tato měla býti pouze literárně-historickou.

Městská rada Tovačovská rozeslala roku 1903 a 1904 tištěná provolání, která byla podepsána jakýmsi »Sdružením přátel československé vzájemnosti«, »Národní radou českou« a několika městskými radami českými i moravskými. Ono na provolání podepsané, na kolik se však osob týče v naprostou anonymitu skryté »Sdružení přátel československé vzájemnosti« chtělo se samozvaně učiniti vrchní instancí, která by na cestách, (řekněme si to přímo) špatně volených realisovala vzájemnost československou, nikoli však v duchu Kollárově, totiž pouhou reciprocitu jazykovou a literární, nýbrž i vzájemnost ve všech skoro oborech životních. Psali jsme o této akci již jinde, tuto však pro celek musíme něco zopakovati.

Uznává se u nás, že se Slováky můžeme pěstovati živější a všestrannější styky vzájemnostní, než s ostatními Slovany. Už proto, že žijeme v téže monarchii. Ale zase nemůžeme přece jen slíti se s nimi v jeden národní celek, protože žijeme ve dvou různých polovinách říše, jejichž politické poměry jsou různější, než by se na první pohled zdálo.

Slovensku můžeme prospěti morálně i materielně. Na morální přispění ukazují všichni pěstitelé vzájemnosti. Již Kálal ve slovenském Šrobárově »Hlasu« ukazoval, jak prospěšno by bylo, aby se zřídil československý časopis, časopis lidový, s vybraným obsahem, bohatě illustrovaný, přepečlivě redigovaný, ale hlavně laciný. Tedy list v každém směru dobrý. Nebylo by tedy třeba listu, který by rozbíral otázku československou s různých hledisk, tak nutně, jak potřebí jest laciného listu lidového, který by, přinášeje vedle sebe články české i slovenské, takto prakticky pěstoval vzájemnost, vystříhaje se při tom všech zbytečných polemik. List by nesloužil žádné straně.

Myšlénka tato není nevykonatelnou. Zabývalo se s ní také ono výše uvedené »Sdružení«, které však bohužel mělo asi na mysli list podobný zaniklým časopisům Přecechtělovým, »Slovenským národním listům« a »Československé vzájemnosti.« Tuto chceme jen registrovati.

»Sdružení« chtělo zříditi československou banku, informovati české obecenstvo o slovenských věcech, podporovati slovenský tisk, napomáhati vzdělání slovenského lidu a jeho sdružování ve společenstva, české peněžní kruhy mají se upozorňovati na zřizování slovenských podniků, aby se staraly o jejich aktivování, po případě o realisaci národohospodářských otázek slovenských.

O vzájemnosti hospodářské, obchodní a národohospodářské zmíníme se ještě několika slovy na konci.

Nebylo by na škodu, kdyby se ustavilo sdružení, jehož jediným cílem byla podpora Slovenska. Ale nesmělo by se mluviti pouze o podpoře, jako by milé naše Slovensko bylo nějaký bídný žebrák, kterým bohudík není. Musilo by se také o tom uvažovati, abychom i my Čechové ze svých styků československých měli nějaký prospěch. Nechci tím říci, aby pouze zištnost řídila naši vzájemnost, ale již samým slovem »vzájemnost« rozumí se obojstranný zisk při obojstranné podpoře ve společných zájmech.

Do takového sdružení k akci vzájemnostní, které by hmotně i mravně podporovalo Slováky a hledělo si při tom hmotného i morálního vzájemného přispění kmeni českému, ale hlavně nezištného posílení uherských Slovákův v jejich velikém kulturním boji proti nelidskému plemeni mongolskému, měly by býti povolány nejlepší a nejpracovitější hlavy slovenské, ale z Čech a z Moravy pouze ti, kteří mají se Slováky úmysly poctivé a kteří neustálým studiem a neustálými cestami po Slovensku jsou z Čechů nejlépe zasvěceni do národních potřeb slovenských. Na Slovensku jsou nyní hlavně dvě strany, mladí a staří dělníci na roli národní. Do sdružení měly by obě strany vyslati své nejlepší lidi. Pomocná akce je možna jen po společných úradách a po všestranných pilných úvahách. Část pomocného plánu musí se veřejně vyložiti k nahlédnutí oné nezištné veřejnosti, na níž by se žádalo příspěvků. Česká veřejnost musila by k pomocnému dílu přispěti grošem, neboť bez peněz nedokáže se nic, natož věc takového významu, jako je přispění Slovensku a Slovákům. Také Slováci mají v rukou možnost pomoci společnému dílu, ale nesmí jim býti nic tajno, nesmí se nic kutiti za jejich zády, jakož se u nás často stává. Zvláště bedlivy však musejí býti úrady a úvahy ve věcech sporných, při nichž musí se zvláště k tomu přihlížeti, aby nevznikly různice a nesváry, zvláště když na Slovensku jest nejlépe patrno, kterak discordia vel maximae res dillabuntur. Tu nesmělo by se nic podniknouti, o čehož výslednosti a účelnosti by hlavně Slováci nebyli přesvědčeni; nesmí totiž dojíti ke spekulacím, které obyčejně přivozují ztráty.

Mluvili jsme již o tom, jak si představujeme vzájemnostní časopis a jak by se dal upraviti trh knihkupecký. Redaktorem časopisu musil by se státi muž, který Slovensko a hlavně jeho potřeby a nedostatky dobře zná a jemuž lze v otázkách vzájemnostních úplně důvěřovati. Ale redaktor ten musil by také dobře znáti přednosti Slovenska, jeho kultury a jeho řeči a musil by věnovati péči, aby přednosti ty byly známy také českému světu, aby se mohly na Slovensku pěstovati a v čas potřeby také u nás uplatniti. Onen náš realistický směr, jemuž jest otázka národnostní stanoviskem již překonaným, se bohudík ani mezi realistickou mládeží slovenskou nezakořenil a musíme proto státi na stráži a pilně dbáti, aby se na Slovensko nikdy nevpašoval, protože by byl nejlepším průkopníkem maďarisace Slovákův. Připomínám to proto, že u nás bohužel nechvalně známý redaktor realistického časopisu a přední sloup realistického směru tvrdil kdysi ve svém

listě, tehdy ještě týdenníku, že Polabanům jen prospělo, že se poněmčili a splynuli tak s kulturně silným a velikým národem německým. Část naší akademické mládeže byla tím časem celá unesena tímto »velikolepým« názorem, ale přece jí, Bohu budiž děkováno, nepřišlo na mysl, aby se co nejrychleji poněmčila, neboť byla příliš pohodlna učiti se německy, ač jiného hesla téhož redaktora (»řezat«, »řezat«, »řezat«) chopila se rukama i nohama.

Vzájemnostnímu časopisu i obojstrannému knižnímu trhu povstanou nepřátelé v maďarské vládě a v jejich orgánech i lidech. Tito orgánové a lidé budou dokazovati, že nic není Čechům po Slovensku a Slovákům nic do Čechů. Mluvili jsme již výše o dr. Czamblovi. Uvedli jsme již dříve v denních českých listech příklad z vládních »Slovenských Novin«, který pro úplnost tuto znova citujeme.

V červenci roku 1904 vyjel si na slovensko člen redakce »Národních Listů« p. Kuffner a napsal o své cestě feuilleton do těchže »Národních Listů«, v němž české práci pro Slovensko lecco vytyká. S feuilletonem nebyly spokojeny Martinské »Národnie Noviny«, kterým se zdál býti příliš českým, příliš protislovenským a které podezřívaly Kuffnera ze špatného pozorování a z mylných informací. Ale vládním »Slovenským Novinám« zdá se článek ten býti tak českým a panslávským, že jej považovaly vůbec za nebezpečný a rovněž mu věnovalv ostrý úvodník »Čeští turisti.« Úvodník ten nejprve prudce útočí na »Československou Jednotu« a na její snahy, ač dosud pro Slováky uherské nevykonala hrubě nic, a na konec mluví o českých snahách po bývalé jazykové jednotě, které, mimochodem řečeno, i my pokládáme za ukvapené. Ale tím nebezpečnější zdají se býti maďaronům, kteří cítí, že Slováci by v jazykové a literární jednotě s Čechy dali se těžko maďarisovati, opírajíce se o českou kulturu a českou knihu. Píše proto zmíněný článek: »Nuž, čo si už všetko títo českí fanatici nenamyslia! Radi by v Hornouhorsku najst' kus českého sveta. Radi by, aby Slováci čítali české knihy a spisy, aby sa pomocou české tlače pomali počestili. Českí fanatici nechcú nahliadnut, že Slovákov není nič do Čechov a Čechov nič do Slovákov. Slováci a Češi boli a zostanú jedon druhému cudzincami . . . . . Nuž veru, nech si len nechajú svoje odhodené, staré knihy, ktoré ani u nás nemajú inej ceny, než jakú mává vôbec starý papier.« Československá jednota prý je nesmysl a p. Takové věci píší vládní listy soustavně, čímž věru mohou slovenskému lidu zoškliviti veškeren styk s českým světem, zvláště když jsou tak úžasně laciny a vládními lidmi tolik kolportovány. Tyto vládní listy budou proti českým snahám psáti i tenkráte, když budeme pěstovati slovenčinu, ale hlavní ostří bude jim přece jen odňato. Postaví-li se však ještě v čelo takového zamýšleného listu muž rozumějící slovenskému lidu, který dovede učiniti list hledaným a bude-li míti k ruce lidi, kteří dovedou list jeho rozumně rozšiřovati a kolportovati, vytlačeny budou záhy vládní listy ze svých dosavadních posic a potom bude jejich způsob psaní záhy bezmocný.

Česká veřejnost musí býti soustavně informována o věcech slovenských, aby nabyla pro ně pochopení a lásky. Tato informativní úloha musí býti vážně pojímána všemi denními novinami českými. To znamená, že česká, pro věci slovenské dosud nezaujatá veřejnost musí se pro ně získati. To je předběžná práce, která se musí vykonati dříve, než se přikročí ku konečnému řešení všech vzájemnostních problémů. I ta se chápe u nás špatně. Mnohé listy, jejichž redaktoři nikdy ani jednou nohou nevkročili na půdu slovenskou, ostouzejí všecko slovenské, ať je to cokoli, ať to vyšlo odkudkoli, neboť by rádi vnutili celému Slovensku svoje názory, což se přece nedá vykonati. Listy, které by rády objektivně psaly o Slovensku, nemají zhusta pro tento obor zkušených a věcí znalých spolupracovníkův, neboť našich pěstitelů akce slovenské jest jen hrstka nepatrná, která nemůže všeho zdolati a na Slovensku samém jest málo lidí, kteří by neměli k českým redakcím nedůvěry, neboť některé české časopisy dovedly svými výše vylíčenými snahami zoškliviti Slovákům všecky vzájemnostní snahy české.

Nejvíce se u nás útočívá na Turč. Sv. Martin. Toto centrum slovenské národní práce má svoje nepopíratelné chyby, kterých nemůžeme mu odpustiti, ale má proti tomu veliké zásluhy, kterých nesmíme přehlížeti. Nesmíme zapomínat, že za Martinem stojí staří osvědčení pracovníci, kteří mají velikou úctu v národě, i kdyby dnes již nepracovali s onou energií a intensitou, s jakou zahájili svou národní činnost v letech osmdesátých. Založením »Slovenských Pohľadov« a několika prvními jejich ročníky, dokud je redigoval Vajanský, byla činnost Martinských všestranná a neúnavná i úspěšná a toho se dosud nezapomnělo, zvláště když »Pohľady« jsou jediným slovenským sborníkem. Zásluhy Martinských se budou dlouho ještě uznávati a přes jejich hlavy není na Slovensku možna úspěšná práce. Vzájemnostní snahy měly by přece v národní práci sešedivělých pracovníkův ušetřiti svých břitkých nájezdův a neměli by tak neurvale jíti proti nim. Boj proti Martinu může se směle ponechati mladší generaci slovenské samé, která sama kdysi dosáhne, že Martin nebude brzdou slovenského národního pokroku, jakým by se mohl snadno státi za nynějších se všech stran naň namířených útokův, kamž se před málo roky již již chýlil. Vždyť jest na Slovensku mocný společný nepřítel, který musí býti nejdříve svornou prací všech stran udolán. Martin zajisté rád leckterý bod ze svého programu vypustí a rád zajisté přijme opravu svého programu věcmi pokrokovějšími, bude-li společný program dříve náležitě ujednán a promýšlen a jisté rozumné a výhodné dělení práce usneseno a sjednáno. Jest proto nutno, aby dříve byl p r o g r a m vypracován, neboť nebylo by rozumné, aby čímkoli program byl celému národu vnucován. Jest bohužel chybou Slovenska, že jednak vnucují se mu názory českých pracovníkův a že jednak Slováci sami navzájem mezi sebou pracovní a osvětové programy a směry sobě vnucují. O tomto nejnutnějším bodě vzájemné práce se u nás dosud málo přemýšlelo. Ale přemýšleti se kdysi bude, vždyť plnost času k tomu již nadešla.

Je možna jaká politická vzájemnost? Jednota politická jest a priori vyloučena, neboť žijeme v různých vládních celcích. Ale i vzájemnost jest nemožna. Můžeme však přece míti nepřímo vliv na politické poměry slovenské. Slováci byli politicky jako celý národ činni pouze v bouřlivém r. 1848, potom byli mrtvi. Někteří mužové, jako Dr. Jos. Mil. Hurban a Viliam Pauliny-Tóth, súčastnili se sice v pozdějších letech života politického, ale snahy jejich skončily obyčejně nezdarem, ba i žalářovaním. Teprve r. 1901 vystoupil zase celý slovenský národ na politické kolbiště při volbách do uherského sněmu, ale jen na chvilku, a to se zdarem nepatrným. Zvolení čtyř slovenských poslanců, ač do budoucích dob dávalo naděje přejné, jest přece jen výsledkem pramalým. »Národnie Noviny« pěstují politickou rubriku ve velkém, pěstují politiku velikého slohu, vlastně se dá říci, že velkých hub, ale tím Slovensku a celému národu prospívají pramálo. Leč na Slovensku je život politický teprve v plenkách, lid je proň dosud nezralý, ba intelligence sama nezaujala ještě, jak se zdá, k politickým snahám uherským (ba ani slovenským) náležitě pevného stanoviska. Tu můžeme tedy my Čechové hleděti k tomu, aby naším přispěním bylo Slovensko k politickým bojům připraveno, sorganisováno, vzděláno a uvědoměno. —

Tu musí přijíti z české strany práce mravní. Domnívali se kdysi někteří čeští lidé, že by se volební akce slovenské daly podporovati penězi. Leč mějme vždy na mysli, že volby penězi, jak se v Uhrách všemi maďarskými stranami praktikují, jsou ven a ven nemravné, ať se dějí s kterékoli strany a na prospěch kterékoli politické frakce. Slováci při nejbližších příštích a při všech ostatních budoucích volbách musejí dbáti vládou uherskou za Kolomana Széll vyhlášených čistých voleb, ač se strany maďarské nebude čistoty voleb nikdy. Tu musejí Slováci imponovati nepříteli morální svojí převahou. Se strany slovenské budou také čisté volby možny a dobrým koncem korunovány teprve, až své veliké očistné dílo vykonají na Slovensku nyní velmi propagované spolky střídmosti, až skutečně členové těchto spolků budou vždy zachovávati své slavné přísahy, které činí na den sv. Urbana, patrona vinařův. Totiž teprve, až se lid slovenský obého pohlaví a všech stavů nebude při nijaké příležitosti a za ničí groš opíjeti. Naprostá střídmost slovenského lidu vytře zrak maďaronským volebním kandidátům, až pod volebními prapory budou chtíti provozovati své nemorální volební řemeslo. Neříkej nikdo, že nelze dosíci, aby se naprosto nikdo neopíjel, to není omluvou. Lze přece toho se dopracovati, aby se celé osady neopíjely! Tu musejí pracovati nejen spolky sobriety, ale všichni Čechové i Slováci, když se o poměry slovenské starají a jdou mezi lid a s ním upřímně smýšlejí. Nestačí pouhé slavnostní přísahy spolků a jejich tichá, nehlučná práce, tu jest na předním místě potřeba prohlubovati mravní cit lidu, lid mravně vzdělávati a jeho lidské a slovanské důstojnosti uvědomovati. Na těchto pracovních základech otvírá se vzájemnosti obšírné a velmi vděčné pole pracovní, působnosti to nad pomyšlení záslužné.

Nejedná se o pouhé volby sněmovní, ale jsou ještě mnohem důležitější volby do administrativních výborů stoličních a volby

obecní, neboť obce a výbory stoliční jsou veledůležitou korporací samosprávnou. Ani při těchto volbách nesmí se na slovenské voliče působiti jinak než morálně. Kdyby někdo na příklad chtěl působiti z peněžních ústavů, třeba tak, že by tlačil na voliče, kteří jsou zapsáni v knihách záložeńských nebo spořitelních aktiv, totiž působením věritelův na dlužníky, páchal by čin nemravný, vždyť i takové omezování voličské svobody jest nemorální a vždy musí býti žádoucno, aby lid sám ze své svobodné vůle a dobrým svým vlastním vědomím i přesvědčením věděl, jak se u volebního osudí má zachovati.

Této mravní očisty lidu není však potřebí pouze k volbám, k činům politickým, ale ona sama sobě musí býti účelem, jsouc zárukou vzrostu a zmohutnění slovenského živlu, materiálem, z něhož jsou budovány národy, a k národnímu žití nestačí jen několik uvědomělých, mravných a čistých intelligentů. Tu jest potřebí národní kultury. Slovenský lid má svou kulturu, slovanskou kulturu, netknutou ještě a neotesanou filigránskými dláty kultury západoevropské. Tím nepravím, že slovenský lid je neotesaný, ač při nynější výchově školní, ven a ven maďaronské, není k tomu než jen malý krok. Tato lidová kultura musí se vzíti za podklad dalšího kulturního prohlubování slovenského lidu, neboť nesmějí se přehlížeti mravní nedostatky této domorodé kultury (pověrčivost, neupřímnost, opilství, nepřízeň k pokroku), ale nesmějí se také zapomínati její vzácné přednosti (nedotknutý ráz slovanský, chvályhodná konservativnost ve věcech dobrých, slovanská hbitá chápavost a j.)

Hlavní z těchto předností je svérázná slovenská řeč. Řeč je vždy nejvýraznějším znakem národní kultury. Nezapomínejme, že naše moderní spisovná čeština je hrubě zkažena germanismy a cizomluvy, a že nejlepší náš češtinář a brusič, ředitel František Bartoš, šel pro správnou českou mluvu k moravskému lidu. Jeho »Rukojeť správné češtiny« je velmi obšírná, ale jak by byla obšírnější a slovanštější, kdyby náš slavný dialektolog byl zašel z moravského Slovenska ještě mezi Slováky uherské! Oč čistší byla by dnešní čeština, kdyby nebylo roztržky, kdyby byli slovenští literáti vždy psali česky a český jazyk obohatili formami, vazbami a úslovími slovenskými. Básník Kollár jest pokládán tvůrcem moderní básnické mluvy české. Čtěte jen v »Almanachu od Šumavy k Tatrám« článek Dra J. Jakubcův o tom, jak dialekt slovenský působil na básnickou mluvu Kollárovu! Dnes málo kdo ví, kolik je v nejmodernějších našich básních (hlavně ve Vrchlickém, Čechovi, Hejdukovi) slovenských slov, která se všeobecně považují nyní již za česká. Mluvili jsme o tom v článku o Kollárovi. Ejhle, co prospěl jedinému Havlasovi (Klecandovi ml.) jeho styk se slovenským lidem! Jak krásná je jeho řeč! Slovenčinu proto musíme pilně pěstovati.

Vraťme se ještě jednou k Havlasovi. Co nových literárních a uměleckých námětů našel na Slovensku! V tom právě jeví se svérázná slovenská kultura, že jediný, hluboce ovšem cítící a výtečným darem pozorovacím nadaný Havlasa našel mnohý nový sujet pod Tatrami, jakého by byl u nás nenašel. Co mohou

najíti jiní ještě, až půjdou na Slovensko společně s Havlasou nebo po něm a za vlastními každý konci, jiným fundem uměleckého cítění a názírání a jinou uměleckou erudicí vyzbrojeni! Vzájemnostní snahy musí dbáti, aby takových spisovatelů bylo co nejvíce. Knihy takových spisovatelů musejí se dáti, nebo lépe řečeno, přímo rozhoditi mezi slovenský lid, aby týž lid viděl své ctnosti i neqtnosti, aby hleděl svou svéráznou kulturu si zachovati a chyb jejich se vyvarovati. To jest nejlepší výchovná práce.

Otvírá se tím široké umělecké pole hlavně mladým literátům a jest zajisté potřebí je na to upozorniti. Musí se však pečovati, aby knihy podobné byly laciné. První sbírkou drobné prosy Havlasovy (»Horské stíny«) vydal Karel Salva v Ružomberku. Knížka byla laciná. Salva utrpěl knihou Havlasovou rozhodně škodu, neboť v Čechách je sbírka ta skoro neznáma, nenalezši jakožto edice slovenská odbytu, a na Slovensku se o její rozšíření nikdo nepostaral. Ba tak se zdá, že rozhodující kruhy ji chtěly umlčeti. A kniha ta, ač nezralý ještě plod mladého spisovatele, má přece své dobré stránky.

Jest nutno, aby si lidé u konsorcia, kteří kdysi povedou akci vzjemnostní, opatřili náležité fondy, z nichž by se spisy podobné mohly dobře honorovati, aby se mohly vypisovati literární ceny a odměny, ale aby se i při odměnách platily ještě nevysoké v Čechách obvyklé honoráře, protože hoden dělník mzdy své. Knihy podobné o Slovensku jednající, ze Slovenska čerpající a lidu slovenskému věnované, měly by se psáti také slovensky, aby podporováni byli slovenští knihtiskaři a vydavatelé i nakladatelé, ale aby knihy ty mohly býti také laciné, jakož slovenské knihy oproti českým vůbec jsou laciny.

Vedle tohoto pěstění domorodé kultury slovenské musíme i my Čechové Slovákům poskytnouti z vyspělé kultury své, ale jen stránky dobré. Nenuťme Slováků k řeči české, ale rádi jim dávejme svoji kulturu! K tomu směřují mladší proudy ve slovenské intelligenci. Nikdo na Slovensku nechce zrádcovati své řeči, mladí právě tak by odmítli češtinu, jako ji odmítá Martin. Ale ohlížel-li se Martin po kultuře ruské a při tom přece nepřátelský ruskému kulturnímu »božství« Tolstojovu, ohlížejí se mladší intelligentní vrstvy k nám do Čech, žádajíce si vzájemnosti kulturní, která se dá velmi dobře pěstovati se vzájemností literární. O té snad jindy obšírněji vyložíme.

Zde jen podotýkáme, jak dalo by se ke kulturní vzájemnosti pracovati mezi mládeží akademickou, která má býti kdysi v létech práce nositelem slovenských národních snah a směrodatným vůdcem slovenského národního života. Mělo by se hlavně přihlížeti k tomu, aby umožněno bylo slovenským akademikům vyšší vzdělání na vysokých školách českých, ať již na české universitě v Praze nebo na technikách v Praze a v Brně. Universita vídeňská, až dosud nejslovanštější ze všech německých universit rakouských, jest také dobře povolána k tomu, aby slovenskou studující mládež utvrzovala ve slovanském sebevědomí a aby při ní a v ní utvrzovala a rozmnožovala českou a vůbec slovanskou kulturu. Ve všech těchto třech městech v Praze,

v Brně i ve Vídni studuje větší počet Slovákův. Rakouský doktorát práv ovšem neplatí pro Uhry, ba domníváme se, že již i doktorátům ostatních fakult odňal ministr kultu v Uhřích platnost pro Uhry, ač s naprostou jistotou toho tvrditi nechceme, přece však zbývá ještě studium technických věd, neboť absolventi technik nejméně závisejí od státního chleba, žádajíce i nalézajíce obyčejně daleko výhodnějšího zaopatření v soukromých službách, než ve státních. V Praze je akademický slovenský spolek »Detvan«, ve Vídni »Tatrín« a kromě toho mládeži studující přístupné slovenské dělnické spolky »Národ« a »Slovenský spolek«, v Brně na technice české působí znamenitý učenec, upřímný Slovák, přítel mládeže a spolkově velečinný profesor Ursiny. Měli bychom při těchto vysokých učeních založiti bohatá stipendia, nejlépe ve správě »Československé Jednoty« nebo »Národní rady české«, aby slovenská mládež byla na naše školy volána, aby se mohla u nás udržeti, lehčeji vystudovat. Zvláštní stipendia měla by se zříditi zvláště pro mediky, neboť lékařův je na Slovensku málo, lékaři jsou předně povoláni pracovati mezi lidem. Zvláštní stipendia proto, aby i v tom případě, že by pražský doktorát mediciny neměl v Uhřích platnosti, mohli z pražských škol vyšlí medikové dělati doplňovací doktorát na některé z universit maďarských. Na pražské universitě české mají totiž akademikové příležitost pěstovati také maďarštinu, neboť je tam lektorem této řeči známý překladatel básní Petöfiho, Karel Brábek.

Ale tu zase mělo by se bdíti, aby z Prahy vyšlí mužové nenáleželi vesměs k proudům realistickým, protože na Slovensko se nesmí s jedinou doktrinou! Na Slovensku se nesmí pracovati ve směru nebo do rukou některé pouze jediné české strany. Tam jest potřebí v první řadě Slováků pracovitých, dobro sledujících, národu oddaných mužů, kteří by dobře viděli, že jediná jen doktrina zabíjí ducha a že každá česká doktrina je příliš jednostranná, než aby vyhověla celému národu, v němž jsou po případě jiné prvky a jiná půda než u nás. S doktrinou se na Slovensko nesmí nýbrž, s otevřenýma očima a s hlubokou láskou k národní práci, ale hlavně k rodnému národu.

Velmi důležitá jest také otázka, může-li Čechy a Slováky pojiti také vzájemnost na poli národohospodářském?

Může býti, ale na tomto poli musíme se pohybovati vzácnou opatrností, opatrněji než kde jinde. Známy jsou u nás osudy martinské cellulosovky. Český i slovenský kapitál se spojily, aby založily slovenský průmyslový podnik v Turč. Sv. Martině, který by zaměstnával sílu slovenského dělného lidu, který by zpracoval na Slovensku vyrostlé dřevo na papírovou dřevolátku (t. zv. cellulosu), který by investoval slovenský kapitál a pomáhal slovenskému blahobytu. Ministerský předseda Széll dal koncesi ke stavbě, ale když se mělo počíti s prací, dostal strach o ryby v řece Turci a Váhu, aby nelekaly odpadkovými vodami továrními. Když konečně odpadkové vody byly tak opatřeny, aby slovenským rybám neškodily, teprve nedal Széll koncese už docela z toho důvodu, že podnik byl československý. Ale sotva že poměry přinutily konsorcium, aby úplně již vystavěná továrna

byla prodána, hned druhého dne po prodeji dostala akciová maďarská společnost pešťská koncesi provozovací a továrna začala pracovati. Tak se vzácná svépomocná myšlenka, myšlenka vzajemnostní zvrhla na podnik Slovensku nepřátelský.

Pomýšlelo výše zmíněné »Sdružení přátel československé vzájemnosti« založiti československou banku, akciovou společnost o nepatrných akciových úpisích. Myšlénka tato jest ostatně dosud nezralá a neuvážená, nepromyšlená.

Na Slovensku jest průmysl teprve v plenkách, ale má ovšem bohatou budoucnost. U nás také průmysl jest dosud ponejvíce v rukách cizáckých, ale máme přece již i národní průmysl. Průmyslové výrobky přicházejí do obchodu, a tu může býti obšírné pole odbytu českých vyrobků na Slovensku a slovenských v Čechách. Jednalo by se tedy o vývoz a dovoz, o vzájemný obchod, hlavně Slovensko může se státi výborným konsumentem výrobků českých. K tomu pracují již někteří slovenští mužové. Na předním místě uvésti dlužno Dra Pavla Blaha z Uh. Skalice, jenž velmi bystře postřehl, že jest nutno, aby slovenský národ nejprve se vymanil z obchodního područí židovskeho, v němž po krk vězí. K tomu konci začal na Slovensku zřizovati konsumní spolky, svépomocná družstva nákupní, rolnické mlékárny, drobné záložny. Jemu pomáhají hlavně bratří Markovičové, takže celá téměř stolice Nitranská jest zářným příkladem, k jaké národní vyspělosti může přivésti slovenský lid drobná, neúnavná a plodná práce. Dr. Blaho dbal, aby slovenské obchodní spolky povolávaly zkušené odborníky z Čech a z Moravy. Sám několikráte již přednášel o slovenském obchodě v »České Obchodnické Besedě« v Brně.

Od těch dob, co Blaho začal pěstovati obchodní styky s českým průmyslem, objevují se ve slovenských novinách častěji inserty českých obchodníkův a průmyslníkův, a jistě že se toto inserování vyplácí. Wichterle z Prostějova prodal již mnoho hospodářských strojů na Slovensku, Vítěz z Přerova postavil ve slovenských obcích několik vodovodů, na hřbitově v Turč. Sv. Martině je celá řada náhrobků ze sochařských dílen Beckových v Moravské Ostravě a p. Ale zhusta bývají Slováci, kteří své potřeby hradí na blízké Moravě, pronásledováni maďarskými úřady, jak několik ukázek podal Dr. Blaho v prosinci roku 1904 ve své přednášce v Brně. Proto jest potřebí i tuto náležité opatrnosti.

Ale toto již vlastně do rámce přítomné studie nepatří. Jen mimochodem se zmiňuji o vzájemnosti obchodní, aby se snad nemyslilo, že ji přehlížím.

Dalšími a delšími styky československými se akce vzájemnostní v různých oborech ještě utvoří a vyvine a tomuto zdárnému vývoji, který ponese prospěch oběma bratrským národům, Čechům i Slovákům, volám z upřímného srdce na slávu.

VE VAL. KLOBÚCÍCH v květnu r. 1905.

Sen Pia IX.

Rok tomu již a půl, co v divém chvatu
Řím opustil i Lateránu síně —
co v přítmí vozu, v teskném polomatu
šíj maje pláštěm bílým obepjatu
sem v Gaetu prch . . . Čas vlek se za dne líně,
a za noci, když všechno kolem spalo —
když kružbou oken tisíc větrů lkalo:
on jediný tvář klonil v roucha žíně!

Řím tanul v mysli mu, to věčné sídlo,
jež posvěceno krví mučedníků
všem spásy bylo po staletí vřídlo;
z nějž mnohé světlo do mrákoty svitlo —
a mnohá chvála zněla protivníků . . . .
Leč dnes — ó, marně ruce Pius spíná —
dnes Lateránem ozvěna děl hřímá,
a s Kapitolu řev zní násilníků!

Kde zvonů hlas třás' velebnou se hymnou,
tam hukot davu s chřestem nožů splývá;
kde modlitby a kadidla dým plynou —
tam pod bodákem bratří v Kristu hynou —
tam lůza písně revoluční zpívá — —
Řím ztroskotán — však Lateránu báně
jak obelisk ční do široké pláně,
a nad nimi — kříž duši rozechvívá . . . .

Vstal Pius s klekátka . . . stesk zrak mu zšeřil . . .
Ó, bylo mu, jak o stádo by přišel,
jež Mistr sám mu ku ochraně svěřil!
Jak Krista zradil by — vše, v co kdy věřil,
co v nitru svém kdy cítil — viděl — slyšel . . .
ba, zdálo se mu — svit jak kahan hází,
že cizí kdosi do ložnice vchází — —
Skráň zved' a hle: — kdos' ze záclony vyšel:

Tvář — tichý stín, zrak — večernice světlo;
kol bledých rtů — cos' nevyřknuté v smutku,
na čele jakby tisíc růží zkvetlo —
však kolem čela trní v kruh se spletlo . . . .
A nohy — dlaň? — Hle: — Mistr je to vskutku!
Jde tiše blíž' a hlavu snivou zvedá;
zář plaje v celi tajemná a bledá —
zrak se sluncem jak v jedno by se střetl . . .

Něm' stojí papež . . . ruka ruku tlačí . . .
»Co chceš zde Pane?« — rozechvěn se táže
a mní, že přelud oku se to zračí,
jenž s nocí prchá, která se k jitru kvačí.

Však Kristus hle: — své opánky si váže
a jak kdys' k Petru bolně úsměvavý
kams' kyne rukou a pak teskně praví:
— »Jdu za tebe pást ovce, Pán jak káže!«

A zmizel zas' . . . a papež probudil se:
noc kolem mříží k východu již spěla,
a vítr s mrakem po obloze hnal se — —
A den když září červánkovou vzňal se,
a klenbou chrámu zbožná píseň zněla:
— kmet Pius maje prostý brevíř v klínu
jel k staroslavné basilice v Římu . . .
— Nad Lateránem tiše stála děla — — —

Jos. Hais-Týnecký.

Zrcadlo prof. Masarykovi

sestavil VÁCLAV LEFLER, kandidát doktorátu bohosloví a farář na Makové.

(Pokračování.)

Kterak bezútěšný jest stav evangelických duchovních! Aby se jím někdo stal, potřebuje gymnasia a theologické fakulty k vykonání zkoušek. Nežádá se na něm, aby byl pneumatikem či-li věřícím, aby Duch Boží na něho byl vylit, jehož poslání by přejal. Žíti životem Kristovým se na něm nežádá. Vidíme to ze života protestantských bohoslovců, kteří se od ostatních fakult v ničem neliší. Aby byl opravdu sluhou Božím, pastýřem duší — to se na něm nežádá. Odbývá si své věci, za něž dostává plat; jak to odbývá a jak při tom žije, o to nikdo se nestará.

Proto evangelická zemská církev v Německu umírá. Jestliže odumírá silná větev protestantismu v Německu, pak i její ratolest v Rakousku propadá nezbytně zkáze. — Nedivme se proto, že prof. Masaryk vydal se do Německa, aby tam spolupůsobil k obrození protestantismu svým duchem. Stalo se tak, jak známo, na známém sjezdu Guttemplářů v Gdansku dne 22. července 1905. »Čech« ve svém referátu č. 205 nazývá spolek Guttemplářů velikou loží II. v Německu neodvislých zednářů, zvaných templářů. (Guttempler I. O. G. T.) Prof. Masaryk upírá, že by Guttempláři byli zednáři. Ani prof. Masaryk, ani někdo jiný nepodal výklad písmen I. O. G. T. Pokusíme se tedy o to sami. I. znamená Irvingianism, O. pak Organisation, G. označuje Guttempler, T. Temperanzler. Celek znamená vnější irvingiánskou organisaci temperenclářskou na způsob armády spásy. Prof. Masaryk konal také přiměřenou přednášku o ethice a alkoholu a jako základ položil lásku k bližnímu. To se shoduje zcela správně s úkolem vnějším irvingiánského protestantismu na základě lásky k bližnímu příkladu Ježíše Krista abstinencí dělati z protestantů řádné křesťany a budovati apoštolskou církev.

Že tendence veškerá tohoto spolku jest propagatorská, o tom doklady přinesl »Čech« čís. 82. 24. března 1906 pod názvem: Řád Guttemplářů. Z tohoto článku nad slunce jasněji vysvítá, že

Guttempláři jsou náboženskou společností s tendencí humanní, antialkoholickou. Že nejsou v přímém spojení se řádem zednářským, ačkoliv organisace jejich má ráz zednářský. Že Guttempláři představují spolek náboženský, jehožto náboženství jest spojení náboženství svobodných myslitelů s fanatismem protestantsky pietistických sekt. Tím máme vyloženou tak zv. svobodnou reformovanou církev irvingiánskou. A na 16. výroční schůzi tohoto sektářského protestantského spolku hlavním řečníkem byl prof. Masaryk. Ký div, že protestanté přidržující se tak zv. officielního protestantského církevnictví, vidí v prof. Masaryku nebezpečného propagatora à la Payne a jiných unionistů duchových (ne státních) à la Didymus.

Uvážíme-li, že do 1. května 1905 spolek Guttemplářů dostoupil imposantního počtu 32.000 členů, rozdělených na 800 loží, vidíme nebezpečí, které hrozí obcím protestantským u nás, že tímto proudem nezvratně uchváceny utonou v sektářství irvingiánském. Odtud pochází onen zoufalý výkřik helvetského listu »Hus«, že prof. Masaryk rozboří protestantské církve i v Čechách. Tento úsudek mají o prof. Masarykovi všichni střízlivě myslící protestanté, kterým osud jejich církví není lhostejným. Ale marná jejich veškerá snaha. Oni neúprosně propadnou unii duchové, jejížto propagatorem je prof. Masaryk. Protestantské obce v Čechách již ani prof. M. za to nestojí, aby o jejich přízeň anebo nepřízeň se staral.

Jako propagator organisace ještě větší, nežli jsou Guttempláři, jako prorok I. O. svobodné reformované církve Anglo-Americké obrátil se s celou vehemencí proti církvi katolické v Čechách a hodlá ji udolati v boji duchovém. Za tím účelem nepostačuje mu již hlavní město království českého Praha, ale objíždí krajská města a zápasí o náboženství. Vydal i spisek »V boji o náboženství«. Rozvinul nový zajímavý boj o náboženství vůbec a doufá pomocí vítězství, kterého u intelligence dobude snadno, zvítěziti nad církví katolickou v Čechách. — Jak úporně sobě při tom počíná, na pohled jako Israel, jako bojovník Boží, ale ve skutečnosti jako propagator určité denominace protestantské, tak zvaného sektářského irvingianismu; na pohled jako Payne, který ve spolku s Désaguillém, Kingem, Calvertem, Maddenem a Andersonem v únoru roku 1717 sebrav zbytky londýnských zednářů v hostinci »u jabloně« zřídil »velikou anglickou loži«, jež je pravým počátkem dnešního zednářství.

Ve skutečnosti počíná si Masaryk dle úsudku protestantského jako Didymus. Protestantský dějepisec Hagenbach, jehož dílo »Kirchengeschichte« je všeobecně užívané u katolíků, podává nám obrázek Didyma a současného hnutí náboženského. Pro Masaryka lichotivé porovnání s Didynem zrovna není.

»Didynus narozený r. 1487 v Jáchymově v Čechách, přišel z Prahy do Wittenbergu. Maličký mužíček měl slabounký hlásek, ale byl energický, tvrdohlavý a zhorka nakvašený kohout, z něhož hárala trocha starohusitského ohně. A tento mužíček byl duchovně spřízněn s anabaptisty Tomášem Münsterem a společníky. Zastával s nimi proti reformaci fanaticko-radikální směr po pří-

kladu starých bludařů Novatianů, Donatistů, Beguinů, fratricellů, lollhardů, výstředních táboritů.

Tento obrázek, který se Masarykovi před oči staví, pochází od protestanta, který snahy Masarykovy dobře zná a nebezpečí, které církvím protestantským od Masaryka hrozí, zavčas postřehl. To mínění o Masarykovi od počátku jeho veřejného vystupování pisatel měl, že jest propagatorem sekty extremně spirituální tak zvaného protestantského irvingianismu, čili jak se u nás nazývá svobodné reformované církve.

II. Co soudí katoličtí apologeté o Masarykovi?

Roku 1882 z čista jasna povolán byl Tomáš Garrigue Masaryk za mimořádného profesora na universitu českou v Praze. Nikdo o něm dříve nevěděl, nežli že roku 1878—1879 habilitoval se na vídeňské universitě jako docent filosofie. Kde byl v letech 1880, 1881, 1882? Musel býti u tehdejší vlády nějaký dobrý »příznivec« národa českého, který odbor praktické filosofie na novém učení českém staroslavné university Karlo-Ferdinandské svěřil Masarykovi. Že v tom byl zvláštní plán, aby praktickou filosofii u Masaryka poslouchali netoliko posluchači filosofické fakulty, nýbrž i právnické, tedy nastávající hlavně profesoři gymnasiální a státní úředníci, patrno z toho, že Masaryk byl jmenován řádným profesorem až roku 1896 a přece před tím již bral plat řadného profesora.

V očích studentstva byl jako mučedník vědy a svého volného přesvědčení, ve skutečnosti byl od vlády mimořádně honorován. (1000 zl.) Počínaje rokem 1883 nastala jeho česká literární činnost. Před tím napsal pouze »o hypnotismu« r. 1880 a v r. 1881 známé dílko »Der Selbstmord als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation.«

R. 1883 založil kritický časopis »Athenaeum« (nakl. Otto, později Vilímek). R. 1884 postaven byl v čele redakce Ottova naučného slovníku.

V této době požíval prof. Masaryk dobrou pověst u katolických vědátorů; »Athenaeum« bylo v kruzích duchovenských silně odebíráno, a naši přední katolíčtí vědátoři, kteří psali do Ottova Naučného slovníku, stáli pod jeho vrchním redakčním velením.

Známo jest, že zaručena byla katolickým spolupracovníkům úplná svoboda, avšak mnohá hesla, která měla býti zpracována od katolických theologů, přešla vrchní redakcí do rukou církvi katolické nepřátelských a tak máme v arsenálu české vědy masarykism zahnízděn až na věky. Kolik práce zbývá budoucím věkům, nežli očista bude zcela provedena. Kdo ví, zdali náprava vůbec je možna?

Současně počal Masaryk vyvíjeti vliv na širší veřejnost českou, na směr časopisu »Čas«, psal do »Květů«, německého »Zeit«, londýnského »Athenaeum«, podal překlady ze Sullyho, Janeta, Taylora, Dostojevského a jiných, ano stal se i hlavou politické strany »České lidové strany«, jsa dříve hlavou raealistů a jako takový zvolen od klubu mladočeského za poslance na

říšskou radu. Ale poselstva českého nedovedl opanovati a proto raději ustoupil, anebo lépe řečeno, byl nucen vystoupiti. Zasáhl též do sporů o rukopis Královédvorský a Zelenohorský a neohroženě míchal se do aktuálních otázek a událostí své doby.

Z té příčiny důkladně učení Masarykovo začal stopovati náš známý apologeta P. Filip J. Konečný, který vydal rozbor učení Masarykova: »Jak píše prof. Masaryk o katolické víře a vědě?« Spis ten zůstane vždycky skvělým pomníkem bdělosti našeho předního bojovníka na poli katolické apologetiky. Též i nově utvořená Tisková Liga všímala sobě enunciací Masarykových a v »Katolických Listech«, v »Čechu«, ve »Vlasti«, ve »Vychovateli« a v »Našich Listech« začalo se bejlí Masarykovo pilně vykopávat. Bohužel zbraně naše byly trochu otupělé; Masaryk bral se příliš vážně jako filosof a nikoliv jako náboženský propagator; a více směřovaly úvahy do šířky nežli do hloubky a tím se stalo, že bejlí učení Masarykova se více a více v intelligenci české zakořeňovalo a nebylo nikoho, kdo by je z kořenů vymýtil. Naše doba to dokazuje, kam veškeré úsilí Masarykovo směřovalo. O náboženství se mu jednalo a veškerá jeho činnost od r. 1882—1905 jest doba pouhé přípravy. Konečně předmět náboženství jest nejvznešenějším předmětem morální filosofie čili ethiky a ethika sama zaujímá nejpřednější místo po theologii rozumové ve filosofii vůbec. Nejedná se však o to, k jaké metě Masaryk dospěl, ale jak tam dospěl a jakou škodu již zjevenému náboženství učinil a co ještě vykonati hodlá. Proto boj proti Masarykovi vedou nyní katoličtí apologeté houževnatěji. Na spis jeho »V boji o náboženství« podal odpověď »Boj o náboženství« F. Konečný v Tiskové Lize. Mimo to vydána byla brožura: »Náboženství budoucnosti žádné náboženství« pod pseudonymem V. Hradský. A poněvadž Masaryk podává ve spisku svém spíše to, co náboženství není, nežli co náboženství jest, vyhýbaje se definici náboženství, podává též pisatel krátkou brožuru s názvem »Co jest náboženství« v Tiskové Lize. Počítáme-li k této obraně proti této nauce ještě odpovědi katolických laiků a kněží na veřejných schůzích na př. projev družstva »Vlast« v únoru r. 1906, shledáme, že obrana ta je celkem slabá a má vadu, o které jsem se již zmínil, že bere Masaryka jednak příliš vážně jako filosofa, jednak příliš lehce, nač prý tolik povyku; hlavně pak nevšímá si počínání jeho jako náboženského propagatora jisté určité protestantské denominace tak zvané sekrářské svobodné reformované církve. Místo co se máme ve své obraně proti Masarykovi omeziti pouze na body, ve kterých buď přímo nebo nepřímo učení irvingianské šíří do duší davů a české intelligence zvlášť, zabýváme se Masarykem jako filosofem a sestupujeme s ním do konce na podiu vážné filosofické disputace. Tak stalo se letos v Hradci Králové, kde tři naši apologeté dr. Reyl, dr. Šulc a P. Jemelka vystoupili s dovolením biskupa dr. Doubravy na veřejné schůzi proti němu. A výsledek? To se dnes nemůže věděti. Ale čteme-li v našich listech katolických, že Masarykovi se upírá filosofická erudice; a čteme-li v listech Masarykovi blízkých, že naši apologeté polemisovali s Masarykem ne-

šťastně, vidíme, že takové veřejné dišputace nevedou k cíli. Tím však není řečeno, že bychom sami neměli sebe a své osadníky o zhoubnosti této nauky bedlivě a důkladně poučovati. Kterak by se to státi mělo, o tom bylo by uvažování dlouhé. Ptejme se, jak soudí o Masarykovi naši katoličtí apologeté?

(Pokračování.)

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

IV.

Po významných událostech, jež rozhodně zasahovaly v osudy kmenů saských, nastaly vážné změny ve způsobu života na dvoře cáchském i v celém státním řízení rozsáhlé říše. Hlomoz zbraní, jenž dvacet let stále zaznával kol sídla královského, utichl, hotovost válečná rozpuštěna, tělesná stráž, jakož i obřadní komonstvo a služebnictvo omezeno na počet nejskromnější. Královna sama řídí svou domácnost, šije a tká s děvečkami vlněný oděv pro chotě a syny, takže není rozdílu mezi krbem královským a obyčejného šlechtice.

Za to však potkáváme se v přeměněném hradě královském a v síních s houfci jinochů i dospělých mužů, kteří si počínají tak nenuceně, jako ve svém vlastním domě. Sedí za stoly, čtou, píší nebo kreslí a vybírají z vyložených tam knih, spisů a map, co právě potřebují; sdělují si své názory, radí se společně nebo i hádají se mnohdy vášnivě, až příchozí některý učitel učiní rázem konec sporům.

Pak po celé hodiny v prostorných síních zavládne hrobové ticho, z něhož jasně a vážně zaznívá hlas zvěstující udiveným posluchačům věci, o nichž posud neměli ponětí, pravdy, jež se z věčnosti zrodily, dějiny lidstva, výzkumy, památky, slavná díla a osudy zašlých pokolení, vše to hlásali v této škole, palatinské zvané, slovutní učenci a mistři, povolaní od nejšlechetnějšího krále z hlavních středisk vzdělanosti křesťanské.

Co však činí vysokou školu palatinskou tak památnou a dodává jí zvláštního lesku, jest, že Karel Veliký sám ji navštěvuje, zde dlí s dcerami svými mezi žáky, nečině rozdílu mezi synem velmože a potomkem neznámého roba. Každému i tomu opovrženému zajatci touto výbornou školou jest otevřena cesta k hodnostem na dvoře královském, jen když má k tomu potřebné schopnosti a dobrou vůli.

Takovým nadaným jinochům ředitel věnuje zvláštní péči, hlavně když pocházejí z rodu saského. Tak mezi prvními ve třídě Alkuinově zasedá jinoch dvacetiletý přívětivého vzezření, ale na svůj věk slabounký, nevyvinutý. Byl sem dán od opata fuldského jako nejlepší žák klášterní školy. Uprchlíci saští pohodili malíčkého poblíže chatrče chudého pastevce vestfálského. Když Karel daroval opatství území objemu čtyř tisíc kroků, přišli měřiči královští, aby prostor ten vyměřili. Desítiletý pastevec zvědavě při-

hlížel k jejich práci a upozornil při tom na některé nesrovnalosti, což vzbudilo mezi pány velikou veselost. Nedokonavše dílo své, dostavili se druhého dne a nalezli chlapce, jak právě poslední kolík do země kamenem zatloukal. Když se na něho obořili, kdo mu to poručil, omlouval se, že chtěl jenom okusiti, zdali by to dovedl, an již všechny pastviny vůkol změřil bičištěm, ačkoliv se naučil počítati pouze do desíti od jednoho žáka školy klášterní.

»Aha, teď tě mám,« spustil přísně opat, chtěje s hochem zažertovati, »ty jsi ten, co tam na té skalní stěně u řeky nakreslil náš klášter.«

Hoch se zapýřil a hleděl rozpačitě na pány.

»Proč pak jsi udělal tu prostřední věž vyšší, střechy chrámu i báň pozměnil?«

Chlapec dal se do pláče. »Mně se ta věž nelíbila,« vyrazil ze sebe.

Opat pohladil milého pastevce a pravil k oběma pánům: »Ten hoch má dobrý vkus, mně se také naše věž nelíbí.«

Chlapce vzali s sebou, byl přijat mezi chovance klášterní, již se učili počtům, kreslení a stavitelskému umění. Žáček již v šestnáctém roce předstihl své soudruhy i samé učitele. Rovněž tak neobyčejné nadání jevil v básnictví, v hudbě, složil mnoho písní, některé opatřil i nápěvy. Chtěl vstoupiti do řehole, ale na vyzvání Alkuinovo vyslal jej opat i s jinými Sasíky na palatinskou školu, kde stal se brzy miláčkem všech učitelův, zvláště Alkuina.

Král, upozorněn na úžasné vlohy jinochovy, povolil, aby byl přijat do vyššího oddělení, by se v řečech klasických a umění básnickém zdokonalil.

Karel Veliký byl nadšeným ctitelem starých básníků, takže v důvěrném kroužku své nejmilejší přátele, jako Alkuina, Winefrieda, Petra Pisánského poctíval jmény slavných básníků. Do kruhu těchto vyvolených byl přijat jednoho dne i mladý Eginbert, bývalý pastevec, obdržev jméno nejslavnějšího pěvce starého světa — Homéra.

Bylo to vyznamenání veliké, že nad ním strnul celý dvůr. Co toho bylo příčinou?

Jednoho dne překvapil Alkuin svého svěřence, jak soukromě vykládal několika soudruhům básníky latinské, a to způsobem tak důvtipným, že Alkuin z údivu nevycházel. Pozval svého přítele Pavla a Eginbert musil mistrnou přednášku opakovati.

»Hochu,« pravil Vinefried mladému muži, »kde jsi sebral ty výklady, cosi podobného jsem nečetl nikde.«

»Vždyť se to samo sebou rozumí,« odvětil Eginbert s úsměvem, »jinak to nelze vysvětliti.«

»Máš pravdu,« přisvědčil po chvíli Pavel, »výklad tvůj jest rozumný a správný, od nynějška budeš choditi také ke mně na básníky řecké; to teprv bude pro tebe pastva.«

Vyžádáno dovolení královo a tak dostal se chuďas do vybrané společnosti, pozůstávající asi z dvaceti členů z nejvznešenějších rodin palatinských, jednoho syna a dvou dcer Karlových. Oddělení řecké miloval král náruživě a tak byl zaujat kouzlem

té bohatýrské řeči, že nedopřál sobě ani Vinefriedovi pokoje, až proniknl ku základům jejím, aby se s nejvzácnějšími plody veleduchů toho vysoce vzdělaného národa seznámil.

Příkladnou pílí Karlovou povzbuzeno učilo se oddělení to o překot a jeden snažil se předstihnouti druhého. Král jednoho dne přinesl do školy skvostný pergamenový závitek, pozůstávající ze tří listů pěkného písma. Bylo to několik zpěvů věhlasné Homerovy Iliady, nejznamenitější básnické památky starého věku.

»Kdo podá zítra nejdovednější překlad jen jednoho zpěvu, obdrží za odměnu drahocennou listinu,« pravil Karel.

Mladé učence zachvátila horečná činnost, vždyť jednalo se ne tak o cenu, nýbrž o nejvyšší přízeň královskou.

Ema, dcera králova, vybrala si část nejtěžší, pracovala v náramném rozčilení po celou noc a u vědomí své síly první vystoupila na kolbiště. Její překlad byl přesný, výklad jasný a lahodný.

Král pokynul spokojeně, a mistr Vinefried pronesl úsudek velmi pochvalný, a, jak všichni uznali, zasloužený. Mladší sestra její neúčastnila se zápasu, taktéž i někteří šlechticové, kteříž se necítili dosti silnými s takové úlohy.

Ti však, co vystoupili, podali důkazy nevšedních schopností a úsilovné píle. Poslední přihlásil se i Eginbert, a to jen na vyzvání Vinefriedovo, poněvadž jen několik měsíců vyučování se účastnil. Tázán byv, který zpěv si vybral k prozkoumání, odvětil, že připraven není, ježto začátečníci k tak těžkým zápasům připuštěni nebývají, že však, když mu bude dovoleno, pokusí se podati překlad a vysvětlení té básně, ovšem dle svého názoru.

Král se pousmál a kázal, aby počal. Zpočátku se hlas Eginbertův chvěl, což však nebylo přednesu na ujmu, nýbrž dodávalo úvodu jakýsi slavnostní ráz. Ale čím dále tím více nabýval překladatel jistoty a když počal vysvětlovati obsah jednotlivých zpěvů, tu se zdálo, že postava malého muže roste před zraky posluchačstva; líčilť tak mistrně nedostižitelné grandiesní zjevy těch bohatýrů, že král nemoha utajiti obdivu, zvolal: »Kde jsi nabral tolik síly a ohně k těm gigantinským povahám? To jsi se musil naroditi ve slunné říši reků a naslouchati tajným jejich poradám, neboť ani ta nejbujnější obrazotvornost není s to, aby vykouzlila muže takové dokonalosti a veleby, jako ty nám předvádíš. Ty budeš naším Homérem. Bohdá, nebude ti třeba hledati vymyšlených hrdin, až se vrátí naši paladinové od ledových ostrovů normandských, z pralesů polabských, ze žhavých rovin španielských a z divých pustin avarských. Dej si vypravovati jejich nadlidské zápasy s polodivými národy, o hrůzách přírody v bouřích a přívalech, o hlomozu a třeskotu mečů a kopí, o vítězném hlaholu rozrážejícím vzduch na krvavých pláních, pak vykouzlíš obrazy, nad nimiž bude žasnouti svět. To bude hlavním úkolem tvým na dvoře cáchském, zachováš nadšenými zpěvy památku slavných reků našich věkům budoucím.«

Malý muž byl pojednou velikým a rostl stále v přízni králově, an se osvědčil nejen mistrem v líčení zápasů hrdinských,

Škola palatinská.

nýbrž i povznášejícím pěvcem hymny posvátné a hrozným mstitelem svým protivníkům.

Povýšení pastevcovo vzbudilo mezi syny bohatýrů pochopitelnou závist a žárlivost. Hleděli si ulehčiti potupnými básničkami na malého Homérka, tím však vyvolali duchy, jichž zažehnati nemohli. Byly to žhavé, ostré epigramy, jež s bývalého pastevce jen sršely, zasahujíce všude do živého, bodaly, rvaly, pálily jako žlučí napuštěné hroty.

Tak zjednán rázem klid, přemožené mladé panstvo spokojilo se s malou odvetou, nazvavše ho Thersitem. Dámy, jimž neublížil, byly šetrnější, vynašly proň název příhodnější. »Pojmenujme ho šípkem! Šípek jako jeho básně vůní svou vábí k sobě, ale trny svými bodá.« Poněvadž ty body sloužily na jejich obranu, byl projev ten čestným uznáním půvabu v jeho příkrých obranách. Ponechaly mu to jméno i tehdy, když získal si vřelé sympathie všech řadou krásných hymnů na spanilou nebes královnu a na »pastýře pasoucího mezi liliemi«.

Občasné ty potyčky nebyly na ujmu vážnosti vysokého učení, sloužily spíše k osvěžení a ke vzpružení myslí při těžkých úkolech, jaké si vzorná škola palatinská vytknula a s chvályhodnou svědomitostí plnila.

Co zachráněno z pokladů moudrosti starých řeckých a římských klasiků a filosofů a vše, co zušlechťuje srdce i ducha, předkládalo se vědychtivým žákům, kteří položili sobě za metu nejvyšší dosažitelnou vzdělanost.

Středem toho utěšeného rozvoje a překypujícího duševního života je pokorný jáhen Alkuin, podpírán prozíravým a nanejvýš obětavým králem, jenž objevuje se v pravé velikosti ne jako podmanitel, nýbrž jako největší dobrodinec lidstva, oblažuje národy osvětou křesťanskou. Pročež hlavní jeho město odloživši veliký odznak moci a vlády, je v tu dobu velikým učilištěm, z něhož vycházejí mužové dokonalí, kteří mají zasedati na stolcích biskupských a zářiti učeností a svatostí života v temnu pohanském.

Jenom dvakrát v roce jest patrno, že jest tu sídlo vladařské. V květnu svoláván říšský sněm, na němž předsedal král. Shromážděným biskupům, velmožům a zástupcům měst předloženy k prozkoumání zákony, podávány tam zprávy a účty ze všech odvětví státního řízení, vyrovnávány spory jednotlivých osob i kmenů. Již po dva roky vládní péče věnována osadám saským, jež dle zpráv markrabat počaly utěšeně zkvétati. Nikde v území dobytém pokoj nebyl porušen, lesy se mýtí, močály odvodňují a země vydává úžasnou úrodu.

I příbytky jsou úhlednější a ačkoli posud dřevěné, přece útulné a prostranné, uprostřed dědin pozdvihují se kamenné ohrady a v nich kostely křesťanské.

V nových sídlech biskupských započato stavbami škol, ale nedočkavá mládež musila býti vyučována hned, kde se jen k tomu místo nahodilo.

Zářící světlo víry mocně prodírá se pralesy a s ním jemnější mrav a vzájemná láska bratrská. Zpráva ta byla přijata s velikým uspokojením a hlučnou pochvalou. Zpravodajcem byl Wigbert,

starší syn Wittekindův, jenž před dvěma roky poslán byl s biskupem Wilekadem do Brem. Jako markrabě osvědčil se vzorným vladařem a spolehlivým obhájcem pobřežních osad křesťanských proti stálým nájezdům loupežných Normanů.

Je to poprvé, co dostavil se na sněm se svým otcem; oba jsou hosty královského kmotra a předmětem všeobecné úcty a pozornosti. Prostomilá laskavost, s jakou byli přijati na dvoře cáchském, sdílnost a nelíčená srdečnost královské rodiny zapudily poslední stín nedůvěry z duše starého knížete a dodaly mu smělosti, aby královskému příteli projevil před svým odchodem jedno a poslední svého života přání a prosbu: »Velmocný pane a králi náš,« pravil, »ty jsi rodinu mou vyprostil z bídy a ponížení a pozdvihl ji k sobě, zahrnul jsi ji přízní a statky a poctil vznešeným přátelstvím svým. O dovrš míru milostí a připoutej ji ještě těsněji k domu svému svazkem nerozvižitelným. Ty jsi poctil, nade všecky povýšil syna mého, neboť svěřiv mu nejdůležitější hranici své říše, ukázal jsi, jak velikou důvěru chováš ke statečnosti a obezřelosti jeho. Svěř ještě, za to tě prosím, jednu ze svých spanilých dcer hodnému synu mému, by tam na dálném severu byla laskavou matkou pohanským paním saským, vůdkyní a vzorem křesťanských ctností. To bude nejlepší důkaz tvé otcovské péče a lásky k nešťastnému národu.«

Karel dlouho se rozmýšlel, pak pravil jaksi nuceně: »Povím ti pravdu. Já sice nemíním provdati žádné ze svých dcer za nějakého vynikajícího vévodu nebo paladina, aby pak taký zeť neohrožoval celistvosti říše, již chci zachovati svým synům jako dědictví nerozdílné. Tobě však věřím i rodu tvému. Vyčkej, až vše náležitě uvážím, potom ti oznámím, kdy a o kterou z dcer mých by se mohl ucházeti tvůj syn. Jsou ještě všechny příliš mladé kromě Emy, a ta se pro pozemského ženicha nehodí. Co seznámila se s vědami, zájmu nejeví pro nižší stránku života. Žije život zvláštní, vyšší v neustálých vidinách. Zanícená duše její zrcadlí se v čisté, nevinné, dětinné, pro reka však a muže činu bezvýznamné tváři; pročež nemyslím, že by mohla bytost tak rozdílná vzbouřiti a upoutati hrdinného tvého syna.«

A právě ten výraz andělské čistoty, ten nádech serafinské krásy a milostnosti panenské to byly, co bleskotným jasem okouzlily syna Wittekindova a ranily srdce, takže již na světě nic neviděl a viděti nechtěl, než zářný obraz dcery královské a otci svěřil, že smrtící rána nikým zhojena býti nemůže než rukou té spanilé lékařky.

Vyznání mileného syna přimělo otce k opovážlivé žádosti a aby cíle svého tím jistěji dosáhli, hledají účinlivé přímluvy u Alkuina, jehožto láskou a pomocí byli jisti, který také ochotně připověděl. Vždyť spojení to mělo býti drahé vlasti novým zdrojem blaha, slávy a požehnání.

Proto také s celým vlivem svým zasazoval se o to, by přesvědčil královského přítele o výhodnosti sňatku toho.

Karel uznal vývody Alkuinovy, ale pochyboval, že by Ema pozměnila dobrovolně způsob svého života. »Příčí se tomu její ideální povaha,« pravil. Mohli bychom ji vyhnati v době nejvyš-

šího půvabu z kvetoucího ráje, neboť takovým jest nyní škola naše, mohli bychom to přešťastné dítě vypuditi do pusté osamělosti duševní, jež ji očekává po boku muže bojovníka.«

»Ale jednou se to státi musí,« dí Alkuin, »přeji jí té čisté radosti, kterou vědy a umění nám smrtelníkům jako předtuchu nebes podávají a nás muže trvale oblažiti mohou, ale u žen dříve nebo později ztrácí půvabu svého, jelikož Stvořitel vykázal jim hlavní úkol v rodině a jim jako matkám radosti připravil, jež i andělé opěvují a nehostinné pouště v rajské sady proměnují. I pro Emu nastane čas, kdy náruživá láska k vědám ustoupí lásce a touze neméně vášnivé po bytosti, která by se tuto nejvyšší rozkoš životní sdílela a vzájemnou láskou splácela. A kde naleznеš muže, jenž by milým zjevem, vzácnými ctnostmi a ušlechtilým mravem byl hoden dcery královské? A kdybys jej nalezl, kdo ti za to ručí, že nebude křižovati plánů tvých a ctižádost jeho že nebude zkázou domu tvého? Syn Wittekindův miluje tebe láskou a vděčností, jakou nalézáme mezi svými pořídku, on bude věrným ochráncem milované dcery tvé a slávou domu tvého.«

Karel dlouho nemohl se rozhodnouti. Po mnohých prosbách svolil, ale bylo pozorovati, jak to činí nerad a s jak velikým násilím. »Ty víš,« pravil, »že Ema jest mým dítětem nejdražším. Krom tebe nikdo na světě mých záměrů nechápe, nikdo mi tak nerozumí a stejně se mnou necítí, jako ona. Těžce ji postrádám, můj dům bude pustý, až radost očí mých odejde. Suď sám, zdaž mohu dobrému dítěti svému říci: Dcero drahá, musíme se rozloučiti! Toho ode mne nežádej! Má-li se tak státi, musíš ty sám dceru mou na to připraviti, že jí bude dům otcovský opustiti. Ale nyní posečkej ještě, až ukončí náš Homér své zajímavé výklady Illiady, bylo by to ukrutností odtrhnouti ji z jejího nejvyššího nebe do prosté, nudné skutečnosti života. Přicházívá všecka jako u vytržení z těch přednášek, a nedivím se jí. Sám kolikráte trnu nad učeností toho malého člověka. A což ten hluboký, náboženský cit v jeho hymnách a úchvatných allegoriích. Kolikráte mi připadlo, kdyby tento od Boha takovými dary omilostněný muž nebyl tak nápadně nevzhledné postavy, že bych jej navrhl pro některý stolec biskupský.«

»Lépe bude,« dí Alkuin, »když jej v živlu jeho ponecháš, on ti zajisté nahradí každého z nás a vyplní se cí každou mezeru v kterémkoliv učení.«

Eginbert byl skutečně ozdobou školy palatinské a již tehdy byl vyhlédnut za budoucího ředitele jejího. Prozatím zastával starší učitele, když onemocněli, skládal básně a byl zapisovatelem všech památných událostí u dvora.

Nastalo jaro. Karel dle svého obyčeje v tu dobu navštívil některý ze svých rozsáhlých dvorů, aby se přesvědčil, jak se pokročilo v nejdůležitějším oboru národního hospodářství. Byly to delší prázdniny po zimním běhu, jichž užívala celá královská rodina. Činily se přípravy ku přesídlení do Waldhausenu, zvlášť útulného zátiší, kde se v květnu mělo slaviti v tichosti zasnoubení dcery královské.

Alkuin se dostavil k nic netušící princezně s osudným svým poselstvím. Zprávu tu přijala Ema s chladnou resignací.

»Otec tomu chce,« pravila odměřeně, »mou povinností jest poslechnouti; nevím, čím jsem se provinila, že mám otcovský dům opustiti.«

»Půjdeš jako paní a velitelka do domu svého pod záštitou muže, který tě miluje a jest tebe hoden.«

Ema sklopila hlavu a odvětila smutně: »Půjdu, ale pokoje tam nenajdu.«

Druhého dne dokončil Eginbert své výklady.

Ač zasnoubení princezny nebylo veřejně prohlášeno, přece zvěděli všichni, že dnes Ema dlí již naposledy mezi nimi, proto v trapném napjetí očekávali konec přednášky.

Loučení milované družky bylo tklivé. Kráčela se sklopenýma očima ke každému zvlášť a jakási zádumčivá vážnost stroucí se po celé její postavě, ostře a bolestně odrážela se od sladkých obrysů, něžných tahů jejího obličeje. Podává ruku všem, kteříž uctivě ji líbají, mnozí v slzách, má ke každému několik tklivých slov. Na rtech pohrává úsměv, ale v obličeji bylo znáti stopy dětinské bázně a trapného nepokoje.

Eginbert stál stranou, překvapen slavnostním rázem celého výjevu, chvěje se rozčilením, zdali také obrátí se k němu. Již stojí před ním a podává mu ruku. Slzy vřelé z jejích tmavých modrých očí, vroubených dlouhými řasami, řinou s bledých lící. Pozdvihne zraky, ale tolik truchlivosti zrcadlí se v jejím obličeji, tak neskonalý zármutek padl náhle na její celou tvář, takové nenadálé hoře vzkypělo z nitra jejího, že nepochopitelný, chorobný soucit schvátil mysl Eginbertovu, takže on s nevýslovnou bolestí pohlédne na ni.

»Zachraň mne,« vydechla ze sebe v tichém stonu a vyšla rychle ze síně.

Po odchodu princezny rozpoutala se bouře a každý chtěl uleviti svým citům. Synové palatinští hlučně protestovali proti opovážlivému nápadníku dcery královské. Syn zbujníka a pohana má míti přednost před těmi, jichž otcové v padesáti bitvách se bili a umírali za krále svého! Nejušlechtilejší květ říše francké má býti vyrván barbarem a přesazen do močálů vestfálských.

Takové a podobné narážky sypaly se na hlavu nenáviděného ženicha, při čemž nebylo ani krále ušetřeno. Konečně se přece povážlivější vzpamatovali a navrhovali blahopřání nebo svatební dar snoubencům.

»Blahopřáti bylo by pokrytstvím,« dovozovali jiní z dvořanstva králova, »vždyť ji Vestfálovi nepřejeme a dámy jí zase ženicha závidí.«

A dar snubní? Zlata a stříbra bude míti Wittekind dosti uschováno z oloupených hradů a klášterů našich. Než nechme nepřístojných žertů; milou a dobrou princeznu musíme přece něčím potěšiti, a víte, z čeho bude míti největší radost? Několik řízných básní, to jí bude nade všecko.

Že si ráda nedávno pokřtěného pohana nebéře, prozrazuje její usoužená tvář. Tak šťastné nevěsty nevypadají a proto čím

prudší budou naše útoky na cizího vetřelce, tím se jí více zavděčíme, snad jako řečtí hrdinové vyprostíme ji z drápů drzého uchvatitele.«

I usjednotili se, že do osmi dnů vykáží se vzletnými básněmi dle vzoru Odysseje, jež by společně vyzněly v nářek opuštěné a roztoužené Penelopy na ostrově ithackém.

»Přátelé,« ozval se nesměle jeden slabší Hellenista, »my samotni sotva cos kloudného dovedeme. Víte však, kdo je mistrem v harcovním umění?« Rozhlížeje se po síni, dí pološeptem: »Thersites. Nesmějte se, poznali jsme ho všichni, řádně nás proklepal; cítíte ještě jeho bodce? S tím na Germána a bude po námluvách. Princezna bude míti pokoj.«

I zaburácelo to dvoranou: »Ať žije náš Homér, ať žije vůdce náš proti saským minotaurům, jimž zachtělo se panen našich!«

Oči všech obracely se k místu, kde stával malý pěvec, než Eginbert se nepozorován vytratil, mělť svrchovaný čas, byl celý ohromen a pomaten, mihalo se mu to v hlavě, ani sám nevěda, co se s ním děje. Bídně dovlekl se do své malé jizby, polit studeným potem sklesl bez vědomí na postel. Sahal po hlavě, přejel si rukou obličej, aby se přesvědčil, zda je to skutečně on, ten celému světu cizí sirotek, co ho tam kdos pohodil na pusté pláni.

(Pokračování.)

Moderní hrdina.

Chtěl orlem býti na obzoru,
jenž ztápí křídla v slunnou záři
a veršů napsal celou horu
až čerň mu vyschla v kalamáři,
však chechtavý druh našich racků
chtěl strhnouti jej s výše k zemi,
hned za ním létla salva klacků,
že krev se drala perutěmi.

Chtěl slavíku se rovnat lkáním,
o bolu pěl a sladké touze
a mnohou slzu přemítáním
mu vynutila o rým nouze,
však prosaicky zlostné vrány
zas psaly mu na pergamentu,
že všechny myši uplakány
si zoufají bez testamentu.

I mrštil harfou pěvec lásky,
do cechu vstoupil ke kritikům,
by blesky metal do té chásky
a horlil proti jejím zvykům;
a co teď klidně na pekelci
své šípy žlučí otravuje,
o milost prosí dávní smělci,
svět Peruna v něm oslavuje.

Miloslav Javorník.

K dějinám kancionálu Svatojanského.

Příspěvek ku posvátné hymnologii české, píše Dr. JAN ZÍTEK.

(Pokračování.)

Než od r. 1858 do 1862, ve které době stále o kancionále se pracovalo, udály se veliké změny. Tisk i papír o mnoho byly zdraženy proti cenám r. 1858. Když pak úmrtím velezasloužilého, pilného a šlechetného kněze a ředitele Dědictví Svatojanského, dra Innocence Ant. Frencla dne 25. února 1862*) dostalo se místa ředitelského v Dědictví sv. Jana Vinc. Bradáčovi, bylo třeba přemýšleti o oné věci, jakož i o nové úpravě vydání zamýšleného kancionálu a vyjednávati s výborem Dědictví brněnského. Návrh pražského Dědictví vyvolává veliký odpor Dědictví brněnského, které trvá na usnesení ze dne 22. září r. 1858. Dru. Františku Xav. Hoškovi, profesoru bohosloví, zároveň s profesorem Karlem Šmídkem uloženo jest pražskému Dědictví odpověděti, jak vidíme z protokolu XXI. schůzky Dědictví brněnského 1. dubna 1862, který praví:

»V záležitosti kancionálu došel dědictvi našeho přípis od slavné redakce Dědictví Svatojanského z Prahy. V tomto přípise navrhuje se, aby kancionál Svatováclavský ve své celé téměř obšírnosti co kniha monumentálná obojím Dědictvím na dvě léta pro údy jakožto prémie se vydával.

Zplnomocňují se jednohlasně p. dr. Hošek a pan profesor Šmídek odpověděti Dědictví sv. Jana v Praze, že neodstupuje výbor Dědictví Cyrillomethodějského od původního protokollu dto. 22. září 1858. Odpověď měla býti dána v tento smysl:

Výbor po všestranném zkoumání uznal sice výtečnost nápěvů dotyčného kancionálu, avšak jednohlasně vyslovil necítiti se oprávněna, aby odstoupil od protokolu v septembru 1858 mezi oběma dědictvíma skrze obapolné zástupce řádně a platně založeného; v dotčeném zajisté protokolu jedná se o kancionalu *pro potřeby lidu*, aby ho totiž při službách Božích, veřejných a domácích pobožnostech užívati mohl, čehož docíliti nelze, kdyby veškery písně tam položené (adventních na př. jest asi 40) měly ponechány býti. Mimo to opět jednohlasně uznalo se, že by text větší proměny a opravy požadoval, nežli se mu v tomto krátkém čase dostati mohlo, aby vyhověl všem žádostem pokročilého vzdělání jazykového i krasocitného v národě našem.

Spolu uložil výbor, aby náležitá v té věci odpověď slavnému ředitelství dědictví Svatojanského jménem dědictví Cyrillomethodějského od výborův pp. Dr. Hoška a prof. Karla Šmídka dána byla.«

Jménem výboru dědictví sv. Cyrilla a Methoděje odpověděli redakci dědictví Svatojan. Dr. Fr. Hošek a Karel Šmídek následovně:

Veledůstojná redakce Dědictví Svatojanského!

Dopis veled. ředitelství dědictví Svatojanského od 4. března t. r. byl ve valné schůzi výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methodia

*) Cf. Kancionál čili kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost I. sub. IV. Změna v ředitelstvu; též »Časopis katol. duchov.« r. 1902: Dr. Innocenc A. Frencl od Jul. Košnáře.

dne 1. apr. t. r. veřejně čten a na všestrannou poradu vzat. K témuž cíli zdálo se především potřebno býti, aby protokol ode 22. sept. 1858 od obojího dědictví založený shromážděným údům výboru znovu na paměť se uvedl. Při porovnání obou spisů nápadna byla různost v jednotlivých punktech a po živé debatě stalo se jednohlasné usnesení výboru Dědictví cyrillomethodějského: neodstupovati v ničemž od protokolu dto. 22. sept. 1858.

Při témž usnešení veden byl výbor těmito důvody:

Hlavitou především různost obou spisův uznal v tom býti založenu, že prvý protokol od r. 1858 obmýšlel vydati kancionál pro potřeby lidu uspořádaný, an naprotiv tomu dopis veled. ředitelství přihlíží více ku knize monumentálné, co premie na dvě léta vydánu býti mající, ač co do výbornosti nápěvu kancionálu Sv.-václavského srovnával se výbor náš úplně s náhledem veled. redakce pražského Dědictví a tamějších hudebních znatelův. Dalším důvodem, za kterým nelze výboru našemu přistoupiti ku vydávání kancionálu měrou v dotčeném přípise veled. ředitelství naznačenou, jest i to: že se dosud nevyplnil § 6. našeho společného protokolu, podle něhož konečná redakce měla se svěřiti starostovi Dědictví ss. Cyrilla a Methodia. Vyplnění § tohoto vidí se výboru našemu i za tou příčinou nanejvýš žádoucno, ba potřebno, aby dílo to, ježto v každém ohledu má sloužiti ke cti a chloubě národa našeho, bylo jako jedna litina, čehož jen tehdy docíliti lze, když konečná a poslední oprava textu svěří se jedněm rukám.

Dále uznal výbor náš, že veškerému textu kancionálu Svatováclavského přičiněna býti musí důkladnější oprava, než jaké se mu v tak krátké době dostati mohlo, aby odpovídal oprávněným žádostem pokroku v národní literatuře naší, ba že mnohé písně naprosto vymýtěny a jinými musejí nahrazeny býti. Výbor náš obrátiv zřetel k písním veled. ředitelstvím na ukázku odeslaným nemohl sobě tajiti, že zpěvům těm namnoze nedostává se ohledem obsahu právě nábožensko-básnického vzletu (v jak nelibou řadu myšlének, abychom jen jednoho dotkli, musí obrátiti se roznícená mysl posluchače slova Božího při zpívání 5. sloky písně po kázání: musil za to pomstu vzíti, sedm let co zvíře žíti,*) atd.) ohledem formy onoho rhytmu rýmův a veršův vůbec, ježto by byly uspořádány podle přísných prosodických pravidel našeho libozvučného jazyka. Výbor náš k těmto vadám kancionálu Svatováclavského přihlížeje, uznal jednohlasně a jednosvorně, že vydati již nyní kancionál ve způsobě namnoze tak nesprávné byloť by tolik, co ustáliti prohřešky ty a vady opět na století a že tudíž lépe bude posloužíno i lidu i literatuře, počká-li se s tiskem kancionálu až k té době, kdež by horlivým, sjednoceným úsilím duchovenstva veškeré druhdější diocésy sv. Vojtěcha mohl vydán býti ve způsobě co možná nejdonalejší. Zakladatelům zajisté protokolu od r. 1858 i ta myšlénka tanula před očima, aby se při vydávání kancionálu i na katolické Slovensko v Uhřích, kdež oboje dědictví valně čítá údův, slušný ohled vzal a tou měrou kniha ta i v tamějších diocésách žádoucího nalezla uvítání, což

*) Není ve Svatojanském kancionálu.

vše pro krátkost doby, alebrž i pro literární tam vzniklé roztržky a různice nemohlo bohužel až dosud ve skutek uvedeno býti.

Zdálo se konečně výboru našemu, že konečně zdar díla tohoto, pro náš lid tak nutně potřebného, závisí od rychlejšího a účinlivějšího, než se dosud od obou dědictví stalo, provedení §§ 4., 5. a 6. našeho společného protokolu.*)

V Brně, dne 18. dubna 1862.

Jménem výboru Dědictví ss. Cyrilla a Methodia:

Dr. Frant. X. Hošek, prof. theol a člen výboru.

Karel Šmídek, gymn. prof. a člen výboru.

Odpovědí brněnského dědictví, které neustupuje od protokolu ze dne 22. září 1858 a na mnohé chyby dosud předloženého opraveného starého textu právem ukazuje, jest neshoda obou dědictví v této věci jasna; každé chce jíti svou cestou.

Písemně o věci jednati bylo by zbytečné maření času. I rozhodl se V. Bradáč, že pojede do Brna sám osobně vyjednávat. Zamýšlené také uskutečňuje; vývodům jeho dědictví brněnské dne 6. května r. 1862 přisvědčuje a od úmluvy z r. 1858 dobrovolně ustupuje. Za dědictví sv. Jana Nepom. úmluvu podpisuje Vinc. Bradáč, za dědictví sv. Cyrilla a Methoděje Fr. Sušil, starosta, s celou řádou vynikajících mužů v dějinách národa našeho velice zasložilých. Tak neshoda jest odstraněna a vzniká »Protokol«, jenž byl »sepsán dne 6. května r. 1862 v záležitosti kancionálu společně vydánu býti majícího od Dědictví sv. Jana v Praze a sv. Cyrilla a Methodia v Brně ve přítomnosti nížepsaných.

Veledůstojný p. kanovník Bradáč z Prahy přibyl, aby v záležitosti kancionálu s výborem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia vyjednával. Předložil výboru část připraveného již kancionálu, vyložil zásady opravy učiněné a odůvodnil svůj návrh, aby se 8. § společného protokolu dto. 22. septembra 1858 jednající o trojím vydání kancionálu dle požadavků těchto dní proměnil.

Výsledek společné porady jest následující:

a) Uvažujíce, že ceny papíru, tisku atd. u přirovnání k roku, v němž společný protokol zaveden byl, nenadále nad míru vzrostly, takže ani jednomu ani druhému Dědictví bez uškození na jistinách možno není tomuto paragrafu dostáti.

b) Uvažujíce, že objem kancionálu, jak se potřebě lidu přiměřen býti vidí, jest tak veliký, že jedním rokem dle určení společného protokolu vydán býti nemůže a výboru Dědictví svatého Cyrilla a Methodia z peněžitých a jiných důležitých příčin ku vydání téhož kancionálu v nynější době během dvou let ustanoviti se nemůže.

c) uvažujíce, že Dědictví sv. Jana tamějšími poměry svými nuceno jest, s vydáním nadřečeného kancionálu již v roku 1863 počíti, společně na tom usnesli jsme se:

Že od výše jmenovaného protokolu se společně a dobrovolně odstupuje, s tím vyhražením, že Dědictví sv. Jana o své

*) Na rubu tohoto přípisu jest poznamenáno rukou Bradáčovou: »Dne 22. dubna obdržel.«

ujmě kancionál vydá a že výbor Dědictví sv. Cyrilla a Methodia časem svým o použití toho díla ku svým potřebám u vyjednávání vstoupí.

Skončilo se v Brně dne 6. května 1862.

Vinc. Bradáč — Frant. Sušil mp., starosta, Bedřich Geissler mp., Dr. Hošek mp., Ed. Karlík mp., M. Procházka mp., P. Křížkovský mp., Fr. Maršovský mp., Ant. Šubrt mp., Ig. Wurm, jednatel, Šmiďek.

Jak z dodatku předcházejícího protokolu jest patrno, zamýšleli na Moravě vydati také časem kancionál. Tomu platí zajisté slova sezení dědictví brněnského ze dne 9. června roku 1863: »P. Dr. Hošek dává zprávu o uzavření užšího výboru v záležitosti kancionálu.«*)

Rozhodnutí o kancionálu mnohým se však na Moravě nelíbilo; dopisy na dědictví brněnské vyjadřovaly velikou nespokojenost, jak o tom svědčí slova schůze téhož dědictví pod č. 16. »Docházejí přípisy o kancionálu s důraznými výčitkami, že slíbivše kancionál pro tisíciletou památku, slovu jsme nedostáli.«**) Kdo znal poměry a věděl, že pražské dědictví kancionál na tutéž pamět vydá — a skutečně potom také vydalo — nevytýkal toho zajisté právem členům výboru dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně. Dálo se to patrně z neznalosti okolností těchto.

Však i v Čechách ozývaly se četné hlasy nepokojné. I v časopisectvu měly býti tlumočeny, ba i touto cestou knížecí arcib. konsistoři pražské oznámeny.

Ač nemáme originálu stížnosti zaslané redakci časopisu »Pozoru«, kterou odevzdal kanovník Václ. Štulc Vinc. Bradáčovi, víme přece úplný obsah její z odpovědi Bradáčovy, jejíž dva náčrty se v rukopisech tohoto zachovaly.

Jeden jest částečný, druhý úplný až na podpis a datum; jest zevrubný, věcný a klidný. Vidíme do zákulisí, vidíme snahy práce, námahy a nesnáze Bradáčovy i jeho předchůdců u vydávání dědictví sv. Jana. Neobyčejně mile působí odpověď Bradáčova na jizlivou poznámku stěžovatelů do dra. Innoc. Frencla vzhledem k jeho honoráři a zásluhám o Dědictví Svatojanské a jeho spisovatelskou činnost. Je to cenný doklad práce a ideální činnosti Frenclovy, o níž zmiňuje se redaktor Dědictví. Sv.-janského V. Bradáč stručně i v I. díle kancionálu r. 1863.

Podnět ke stesku byl dán provoláním některých přátel Frenclových, aby tomuto postaven byl pomník. Domnivali se mnozí, že je to dílo redakce dědictví pražského. Neznajíce zásluh Frenclových — který v nemoci, jsa před hrobem, byl nevrlým a osobně snad někoho ze stěžovatelů urazil — tolik si doň stěžovali. Byli to: Josef Strnad, děkan v Semilech, a kaplani: P. Jan Manžel a Josef Holý, oba kaplani v Semilech, Josef Němeček v Boskově a Václav Nigrín, kooperator v Loukově, jak poznáváme z odpovědi Bradáčovy, která v obsáhlejším rukopise zní:

*) Protokol XXII. schůzky Dědictví sv. Cyrilla a Methodia v Brně dne 9. junia či června l. P. 1863.

**) Tamže.

Mnohovážený

Důstojný Pane a Velební Páni!

P. kanovník Štulc zaslal Váš na redakci »Pozoru« znějící dopis k zdejší Nejdůst. konsistoři, odkud mi byl dodán, abych Vašnostem dal odpověď.

Ráčíte si v tomto dopisu stěžovati, že dědictví naše vydává malé knihy a toliko každým rokem jednu; ráčíte pak ukazovati na to, že za redakci v Pánu zesnulého P. kanovníka Pešiny vycházely knihy větší; že i dědictví Moravské vydává knihy více stran obsahující, k tomu dvě i slibuje na rok vydávati tři; konečně slyšíce, že kancionál v příštím roce má též rozdělen býti na dvě částě a na dva roky žádáte, aby byl vydán rokem jedním.

Těším se zajisté z toho, že ráčíte důležitost našeho dědictví uznávati a že chcete upozorniti na nedostatky, jenž dobré věci dle Vašeho přesvědčení vadí. Než *a)* Ráčíte-li mysliti, že knihy posledně vydané jsou malé, nevím zajisté, jak veliká kniha by měla býti, aby vkladu údů Svatojanských byla přiměřena. Poslední knihy, jmenovitě »Postila« III. díl a »Život Pána Ježíše« obnášejí 406 a 437 stran, to činí s obsahem a zprávou dědictví 25 až 26 archů; račte rozpočísti, že arch stojí dědictví při 27 až 28 tisících výtisků nejméně 400 zlatých a tudíž jediná tiskárna stojí nejméně 10.000 až 11.000 zlatých, kněhař 5500, zasílání v bednách na Moravu řku nejméně 500 zl., to činí dohromady 16.000 zlatých. Nyní k tomu přichází honorář, zpráva kapitálu, kancelářské výlohy, pošta s jednateli. Dědictví má na kapitálu co jistinu účiných 5000 údů 100.000, to činí ročních úroků 5000; následovně přisazuje dědictví nejméně 11.000, což béře z běžních vkladů a z výnosu prodaných kněh. A ráčíte-li mysliti, že údů a následovně i vkladů náramně veliké množství přibývá, tedy činím na to pozorna, že jich v té míře ubývá, čím více se čtení novin a duch nenábožný rozmáhá; nejvíce ještě přicházejí z Moravy. Přibývá-li vklady 5000 f. ročně, račte považiti, že tedy dědictví musí dosaditi ještě ročně 6000 fl. Úloha redakcí jest tedy veliká a ona činila a činí z ohledu velikosti kněh tolik, že více činiti nemůže. Mimo to račtež posouditi, že kdo položil 11 fl., když ročně béře knihy jen po 1 fl. 50 kr. — svůj kapitál obdržel nazpět v 6 až 7 letech a nicméně po čas života béře z tohoto již vybraného kapitálu ještě knihu v ceně 1 fl. 50 kr., t. j. 15 procent. Kdyby se mělo na to poukázati, že mnozí údové umírají, to jest pravda, ale obyčejně každý teprv tenkráte, když svůj kapitál již třikráte vybral. Ohledně velikosti a ceny kněh odkazuji Vašnosti na knihy jiných literatur a ráčíte se přesvědčiti, že kniha takového objemu stojí 5 až 8 zlatých.

Co se týče Moravských kněh, neupírám, že mají více stran, mají ale menší formát a dejme tomu, že by některá byla co do papíru a stran větší, tuším takový rozdíl nezasluhuje povšimnutí, objem knihy závisí i od díla samého.

Ráčíte dále ukazovati na to, že za P. kanovníka Pešiny vycházely knihy větší; pravda, neboť tenkráte byl tisk i papír mnohem lacinější a netřeba důkazů, že se tenkráte zjednalo za 10 zlatých tolik, co nyní za 15 fl.

O tom však nesluší mi mluviti, že P. kanovník Pešina vydáváním těch velikých kněh následovní redakci uložil tu úlohu, aby hospodařením následujícím přílišná vydání předešlých let zase do pořádku uvedla, bychom i potomstvu mohli právi býti. Dám jen příklad, že zde leží 15.000 biblí českých Starého i Nového zákona, jež P. kanovník Pešina dal vytisknouti, by dědictví prodejem jich pomohl a lidu posloužil; než nebyla po nich poptávka. Poněvadž předešlé vydání nebylo ještě rozebráno, zůstaly ty knihy dědictví co mrtvý kapitál v nebezpečí od myší sežránu býti. Dědictví teprv letos je prodalo, aby přišlo poněkud k penězům svým.

Podotýkám to zde i z toho úmyslu, že se dědictví značně poslouží, když i knihy ty — nyní v prodeji Stýbla — se odkoupí; jsouť cenny velmi levné. Než nesluší mi uváděti věci, které by velezasloužilého a nezapomenutedlného P. kanovníka mohly uvésti v nějaký stín; já to toliko pravím na ospravedlnění jeho nástupce, poněvadž on nebyl s to, aby více činil, než činil.

Co do kancionálu, jehož ráčíte žádati v jednom dílu, prosím račtež mne jeden z Pánů u příležitostní návštěvy našeho města poctíti kratičkou návštěvou, aby jste ráčili pohlédnouti v dílo a posouditi, může-li se od dědictví takový náklad, jako věc žádá, jedním rokem podniknouti. O příčině té obšírnosti nového kancionálu nelze mi zde pojednati; a tuším nikdo mi to ve zlé nevezme, kdož zná korespondenci redakcí a práce konsistoriální a povinnost kazatelskou.

Konečně račtež ještě dovoliti, abych o dvou věcech promluvil. Ráčíte ve svém dopisu praviti, že Dr. Frencl za Postilu »pořádný honorář přijal a že netřeba mu postaviti pomník pro malé zásluhy jeho o dědictví a že sám churav byl, nechtěl snad ani údy téhož dědictví dlouhým čítáním obtěžovati.

Kdyby obě tyto věci byly pronesli pouze jen ti údové, jenž jsou pod Vašnostinými podpisy napsáni, nebyl bych se ani slovem o tom zmínil; ježto ale nynější redakcí vyzvání k tomuto podniku do Blahověsta nezaslala, bylo to tedy jen vyzvání některého osobního přítele nebožtíka; redakcí naopak jest toho mínění, že tento muž si sám za živa postavil pomník a sice, dokud bude literatury české, bude se skvíti jméno jeho v oddílu theologickém a nikdo nebude věřiti, že muž takových a tak mnohých děl umřel v tak mladých letech.

Co do honoráru, skutečně obdržel několik set, z nichž po zaplacení pomůcných knih málo mu zbylo. Lépe platilo mu c. k. ministerstvo za jeho školní knihy, ač — objemu mnohem menšího, obdržel 1500 fl. Pracuje tedy pro dědictví, pracoval bez zisku jen z lásky k lidu a pro rozkvět dědictví, a musím to podotknouti, že jmenovitě Postila byla příčinou jeho smrti, ježto — nebožtík P. Pešina slíbiv ji lidu dolehal s takovým chvatem, že se nebohý Frencl v práci přebral, začež ovšem ani p. Pešina nemůže. Ale pravím to in camera sinceritatis — ráčíte věděti, Důstojní Pánové, — že jinak to vyhlíží na dějišti a jinak za kulisou.

Pročež když ráčíte praviti, »že Frencl, poněvadž sám churav byl, nechtěl snad ani údy téhož dědictví dlouhým čítaním obtěžovati — tak nemohu pochopiti, jak tak důstojný Pán a Pánové

vzdělaní tato satirická slova ráčili podepsati, leč si pomyslím, že snad byl Frencl svou omrzelostí někoho osobně urazil. Toli se stalo, odpuste člověku, který v mladých letech vidí otevřený hrob, jenž mu otevřela přílišná práce a proto je mrzut a račtež věřiti, že Frencl chtěl, aby lidé čtli, neboť sám psal i na smrtedlné posteli, psal až mu smrt odjala péro.*)

K závěru prosím, aby když někdy ráčíte míti nějakou stížnost proti redakci, ráčili jste své mínění přímo sem zaslati a zkrátka říci zdání své; pakli redakcí neodpomůže, račte se obrátiti na její zákonnitou instanci, totiž konsistoř, ale když ráčíte jako v tomto pádu s opovržením obou předešlých cest — ihned své stížnosti zanésti na redakce novinářské — prosím račtež posouditi, jakby Vašnostem to bylo milo, kdyby někdo taktéž proti Vám jednal. Redakcí sama poznávajíc v tom urážku nížepsané redakcí byla té lásky, že věc odmrštila, cožby ovšem snad jiné**) církvi nepříznivé redakce neučinily.« (Pokračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Dřívější život Birdův.

— Víte, že vyhubíme ritualistické šarlatánství, když šarlatánovu reputaci zničíme na veřejnosti. Mám dobrý prostředek v ruce. Však dosti o tom; v brzkém čase uslyšíte o tom zprávy. Jsou tomu dva měsíce, co jste si dával všemožnou práci, abyste si jej podal ve svých kázáních, já vám přicházím na pomoc. Doufám, že tolik práce vynaložím, že buď s dobrou nebo se špatnou od nás odejde. — Tak vyzravovala mistress Needleová svému důstojnému faráři.

— Skutečně? Kéž by to bylo již zítra! Tak odpovídal farář.

— Já, pokračovala mistress Needleová, nechci užíti násilí. Avšak nikdy jsem se nevzdala své povinnosti, abych hájila své farnosti, nad kterou konám patronátní právo, a abych vzdálila loupežné vlky, kteří se tu vrhají, aby uloupili beránky. Nejsou to ani pomluvy, ani bezectné podvody; stačí jen dobře znáti původce těchto rozmíšek v naší osadě.

Sotva krátký čas uplynul od této tajuplné a výhružné rozmluvy a tu šířily se v kraji četné dopisy, které nemilosrdně ničily vážnost ubohého Birda a jeho manželky. V nich vyznívalo, že tak zvaný kněz Bird není ničím jiným než sprostým dobrodruhem. První zprávy, vyhledané mistress Needleovou, z posledního místa působení Birdova, objevovaly dřívější postavení a tak od působiště k působišti se šlo zpět, až se došlo na počátek jeho

*) Srov. »Časop. katol. duchov.« r. 1902: Dr. In. A. Frencl.
**) V orig.: jiná.

dráhy a tak se objevily hrozné věci. Jejím návodem — a tomu se věnovala mistress Needleová ze všech sil, poněvadž to považovala za svatou vojnu, aby odhalila veřejného svůdce svých farníků — docházely od nynějška dopisy otcům rodin, kterýmž hleděla podati zprávy o ceně Birdově, aby zachránila manželky a dcery, které se připojily ke kapli birdovské.

Nejvíce zaráželo odhalení, které vysvítalo z dopisů, že tento poctivý muž podle všech nevývratných důkazů prošel všecky druhy protestantismu, jsa ochoten vyhověti lidem všeho druhu. Z došlých zpráv bylo jasno, že důstojný Bird zastával úřad zuřivého kněze presbyteriánského ve Škotsku, v knížectví walesském se stal kvakerem, v Norfolku nadšeným irwingiánem, v Hampshiren se stal anabaptistou, při čemž uděloval křest podruhé ponořováním v přítomnosti lidu, který přibyl ke křtu jako k nějakému divadlu. Jedna věc byla nade vši pochybnost zjištěna, totiž že konal impressaria rozkolu, nových náboženských společností, sekt nonkonformistických, kaplí neodvislých; tyto s počátku prospívaly, ale ke konci vinou hlavy své zanikly. Již tato předehra se málo zamlouvala čtyřem pánům, kteří povolali Birda, aby pozlobili faráře místního a jeho patronku. Bylo vyprávěno, že Bird není pravým knězem vysoké církve, který by byl přestoupil k církvi nízké; ano bylo možno i pochybovati o tom, zdali byl vůbec kdy posvěcen na kněze řádnou církví.

Když se pátralo dále, vyšetřilo se, že dříve než se dal k presbyteriánům, dvě léta byl přívržencem agapemonistů, to jest stoupenců hodů lásky. Tu lámali si hlavu, aby uhodli, jaký je to nový druh protestantismu, neznámý všeobecně protestantům. Avšak ctihodný farář mistress Needleové neváhal, až vyzkoumal tuto církev a ohlásil její tajemství všem, kdož chtěli i nechtěli: že Agapemone jest velký ústav zbožných věřících, které shromáždil Spaxton blízko Bridgewater; byl to druh nového Jerusalemu, při čemž užívali také velekněze, kterým byl jistý princ, jenž byl neomylným učitelem celé obce agapemonitské. Tento podle svého tvrzení byl často osvěcován Duchem sv., který jej poučoval, aby pozoroval pokrok duchovní svých věřících.

S takovou záminkou nepřipouštěl chudých proselytů své sektě, nýbrž chtěl, aby bohatí a zámožní platili hojně svoje příspěvky.

Bratří a sestry vzkříšení (tak sami sebe nazývali agapemonisté) přicházeli, doprovázeni jsouce důstojným svým otcem, příkladně a zbožně. Uvažuje tedy, že bratří i sestry, aby nabyli světla agapemonistů, musili se horlivě modliti, dovolil jim, aby zanechali každého jiného náboženského úkonu a konečně i modlitby. K čemu se modliti, dovozoval, poněvadž již byli vyslyšeni. Měli spíše vzdáti Bohu díky tím, že dají na jevo radost a štěstí nad obdrženou milostí, jak ukládá Písmo sv., »poněvadž Hospodin miluje ty, kteří mu radostně slouží.«

Proto nejčistší bohoslužba agapemonistů záležela přirozeně ve vzbuzení ustavičné veselosti. Tito zbožní bratří se tedy posvěcovali u stolů pokrytých lepšími pokrmy, než mohlo poskytovati londýnské náměstí a připojovali zábavy a osvěžení za večer-

ních hodin na lukách, cvičili se ve hře, jízdě, večerních zábavách, tanci a různými jinými vyraženími. Z nich ovšem nevycházeli jako andělé, kteří rádi prodlévají u duší příjemných. A místo dobrého ducha Kristova vypravovalo se všeobecně, že tito noví asketé žijí mezi sebou jako němá tvář; avšak důstojný otec princ, povolán byv k soudu, vyvrátil každé podezření, dovozuje soudcům, že jak synové, tak dcery vzkříšení žijí v nejlepším pořádku; mezi nimi kvetl duch nevyrovnatelné čistoty a ženy pohlížely na muže jako pravé světce. Za takových asketických cvičení důstojný bratr Bird (nyní neodvislý duchovní v Zeleném parku) byl tak duchovně milován jednou sestrou, ne ošklivou, která také klesla ve schůzi agapemonistů; a tato, aby následovala vnuknutí Ducha sv., stala se nevěstou a později mistress Birdovou, která byla určena za zpovědníka něžného pokolení.

Tyto noviny chutnaly v Zeleném parku kysele. Úmysl směšného napodobení zpovědi, který vystupoval v některých vzdorohlavičkách přeplněných ritualismem, přestal ihned a proměnil se v pevné předsevzetí nerušiti klidu důstojného bývalého agapemonity a jeho souložné sestry.

Mistress Needleová jásala nadějí. A k úplnému vítězství dopomohly zprávy z Ameriky. Všestranný Bird, vyšed z obce agapemonské s dcerou vzkříšení, vstoupil do služeb mormonů a potuloval se na útraty apoštolů svatých kolem Solného jezera. Mistress Birdové bylo tu slíbeno, že muž se spokojí pouze s ní jako jedinou ženou a že nevezme jiných, jak dovoluje prorok mormonům. Tu v Novém Yorce byla učiněna důstojnému Birdovi výhodná nabídka, aby vstoupil do služeb společnosti, která měla nedostatek řádných kněží. Přijal nabídku a stal se ochotně hlavou společnosti methodistů, roztroušených v krajině dosti rozlehlé ve vesnicích bohatých, hnilobě propadlých.

Tu kvetl methodismus nejlepším svým květem, ve třech větvích methodistických, tntiž jerkerů, jumperů a barkerů. Statečný Bird se nezalekl tak četného stáda, které přicházelo se pást pod jeho suchou pastýřskou holí. Podával všem, jak tvrdil, radu sv. Pavla: »Stal jsem se všem vším, abych všecky přivedl ke Kristu.« A aby, pase spravedlivě stádo, pečoval také o svou kůži, shromažďoval je k zvláštním schůzím. Počínaje od jerkerů čili methodistů kroutivých, vysvětloval jim text biblický: »Všecky mé kosti vzdají chválu Bohu.« A vlivem jeho velitelské výmluvnosti kroutiví methodisté dávali na jevo, že Duch sv. přišel mezi ně, aby otřásl jejich údy, proto pohyboval jeden hlavou od ramena k ramenu, jiný klonil hlavu, jiný se točil v kruhu; v brzce všichni pohybovali údy, inspirace se sdělovala s blízkými i se vzdálenými, celé shromáždění, jako by bylo kousnuto tarantulemi, se pohybovalo, kroutilo jako červ, ženy stahovaly obličej a znetvořovaly jej, dítky zpívaly píseň k tanci, silní jinoši konali posuňky údy, každý vyhledával nového kroucení, neslýchaných zvuků, až se všichni nabažili všeobecné pobožnosti.

Se stejným výsledkem kněz Bird podporoval zbožnost psovité rodiny barkerů čili methodistů štěkavých. Vykládal jim výrok

žalmistů: »Stal jsem se podobným dobytčeti a přece, o Bože, stále dlím s tebou.«

A hle, Duch sv. přicházel k zbožným věřícím, kteří odpovídali na kázání štěkáním, což znamenalo první projev lítosti. Avšak později ctnost se rozmnožovala a proto každý stoupenec měl vlastního představitele ve shromáždění: tu jsem slyšel mňučení koček, vytí vlků, ržání koní, chrochtání vepřů, křik soumarů, což činilo podivný chór zvířecích modliteb. Kdo se cítil více uchvácen duchem vnitřním, připozoroval i jiné úkony ponížení a padal rukama na zemi, tak že stál jako na čtyřech nohou a prosil za odměnu Boží. Tak za obezřetného řízení duchovního Birda prospívala štěkavá společnost.

Avšak ještě četnější byla společnost methodistických jumperů, též tančící zvaná. Pro tuto pořizoval Bird tu i tam oživení (revival). Taková oživení jsou u methodistických protestantů tolik jako u katolíků missie. A duchovní, dobře znaje jejich zvyky i způsob odívání, zvolil k tomu konci blízký les a v lese paseku obklopenou hustě obrostlými stromy. Tu zřídil most do výše tří metrů a podél něho dal nastlati sena, aby se tam mohl sjezd pohodlně konati. Když nastal den a hodina posvěcení, shromažďovalo se tu množství tančících věřících a nebyli vylučováni nikdy ani bratří kroutiví a štěkaví, jestliže cítili potřebu, aby se oživili.

Duchovní, který předsedal schůzi oživovací, vystoupil na most, který mu sloužil za jeviště a kráčel po něm z počátku zvolna a slavnostně, po způsobě člověka, který očekává inspiraci. Po té zrychloval krok, zastavoval se náhle, dávaje si ruce na hlavu a opět se dal do běhu a pozdvihoval oči k nebi, aby se posilnil a konal posuňky, aby se připravil k hovoru. Potom jsa pln nadšení, přerušil mlčení a četl text biblický: »Království Boží nutno násilně uchvátiti a nabudou ho ti, kteří je násilně uchvacují.«

A prudce hřmotnou řečí mluvil slova obrazná a zvučná, zastavoval proud řeči neočekávanými přestávkami, výbuchy náhlými, tu sesilňuje hlas, tu klesaje a dávaje na jevo strach. Obracel se k hříšnému lidu, hrozil tresty Božími, praskajícím ohněm v hlubině pekelné a dovozoval, že nutno jest usmířiti hněv věčného Soudce, který již již posílá blesky na nekajícníky. Nechyběla nikdy zmínka o Davidovi, poskakujícím před archou, aby usmířil velebnost Boží, jakož i uváděl výroky Písma sv., jimiž vyzýval kajícníky, aby k Bohu se obraceli, aby zdvihali ruce k modlitbě, aby trhali šaty a tím více v srdci cítili kajícnost. Dával svým ovečkám týž příklad a návod, ukazuje na hříšníka kajícího a třesoucího se na všech údech, který po chvíli hrozným křikem vyhrožuje vlažným a nerozhodným.

Stávalo se nezřídka, že jumper nebo jumperka, byvše pohnuti ku pokání, vrhali se u paty mostu na nohy před obličejem duchovního nebo také vzpřímeně a s rukama na kříži odříkávali modlitbu, která byla vnuknuta vnitřní potěchou nebo důvěrou za obdržené odpuštění nebo vyznávali také svoje poklesky, výčitky svědomí a bázeň před trestem Božím.

Hříšnice byly vyslýchány s větším zájmem a příkladněji. Pak následovala jako na usmíření nebo protivinu řada vzdechů, usedavý pláč a slzy, vytí a pak pohyb tělesný, také bili sebe na důkaz duchovního oživení, jak to činili kamisardi v Cevenneách a jansenisté u náhrobku jáhna Parise.

Častěji ani bratří ani sestry nepřipravovali se, aby dobrým příkladem povznesli přítomné ze špatného života dřívějšího a začínali všeobecné obrácení mírněji, čím nadšeněji a mocněji se blížili k onomu svatému násilí, kterým se uchvacuje království nebeské. Hle, to jsou cesty srdce v oživení methodickém. V prvním kruhu posluchačů, kteří byli nejblíže kazateli, cítil se počátek působení mocného ducha, které z počátku bylo slabé, ale později živé a objevovalo se jakýmsi bolestným dojmem. Beze vší pochyby toto působení v brzku vzrůstalo: methodisté dávali je na jevo hrozným křikem a pláčem. Slzy, které tekly hrozným proudem, dávaly na jevo jakousi lítost. Jiní hřmotili, tleskali, zdvihali ruce k nebi, hřmotili nohama a bili se na všech údech.

Avšak praví jumperové dovedli vyhověti těmto výlevům duchovním a nepřestali při tom skákati a se pohybovati a v tom právě záleží podstata jména jejich sekty. Nedali si pokoje a odpočinku, jako by byli stiženi tancem sv. Víta; zastavili se, jen když byli vyslyšeni nebo když měli za to, že působil na né v té příčině oživující duch. Byl to opravdu zvláštní pohled, jak jedni se modlili, jiní vyskakovali do výše, jiní zase líbali usty koleno. Tak horliví methodisté vzývali Boha, prosili ho za milosrdenství a za odpuštění svých hříchů bolestným řvaním. A takové divadlo se každou chvilku mění podle toho, jak kdo cítil působení onoho mocného ducha.

To byly dary obyčejné a přirozené působivého ducha: když tento přichází hojným výronem (což není řídké), ještě nepřestala posvátná hrůza a tu již nastává všeobecné hučeni nebo hluboké vytí, což je znamením hojné milosti z nebe poskytnuté. Jumperové se kývají, sem tam pohybují, potácejí; zdá se, že země se zviklala a že lid se pohnul jako klasy na poli za bouře. Tvrdí, že je to opojení jako u apoštolů ve večeřadle. Následoval pak pohyb rukou po způsobu větrného mlýnku nebo jako by ruce byly připraveny k zápasu; někdy byl tak živý a silný tento pohyb, že se zdálo, jako by pocházel od lidí posedlých. Bratří a sestry zápasili rukama jako Jakub a anděl, který se mu ukázal, vyskakovali, prováděli tance kolové; a na konec upadli do vášnivého strnutí a divným způsobem se kroutili. Duch sám poroučí a tu umlká veškera mysl lidská. V poblouzeném oživení následovaly výjevy opravdu odporné; vrhali se nepořádně na zemi, trhali si vlasy a sypali prach na hlavu na znamení lítosti, rozdírali obličej (ženy si při tom vedly obezřele), pokládali se na seno, kroutili se jako červi, lezli po čtyřech, dupali, vyhazovali nohama jako koně, točili se do kola a syčeli jako poranění hadi, hlasitě vzlykajíce nebo bolestně řvouce. Tolik u nich zmohla domnělá lítost!

Zlomyslní zpravodajové mistress Needleové, dobře placení beze vší pochyby, doplňovali svoje vypravování tím, že přikládali celé svazky místních novin, v nichž methodické úkony ka-

zatelé Birda a jeho ženy byly popsány velmi dukladně. Údaje novinářské byly nevývratným důkazem. A farář Star, k němuž docházela s těmito objevy paní Needleová, nebyl lenivým a horlivě je rozšiřoval v místě i okolí. Není horším pro nějaký podnik nežli pohoršení mezi lidem. V krátké době nebylo rodiny v Zeleném parku, která by nebyla slyšela nebo četla o hroznych věcech, jež přispěním zámecké paní byly vyšetřeny. A následek toho byl, že v místě každý otec rodiny a manžel zakázal přísně svým dceram a manželce docházeti do kaple bývalého agapemonity a methodisty.

Když tyto zlověstné zprávy se rozšířily v kraji, nezbylo neodvislé církvi z bývalých přívrženců jejich než několik mladších blouznílků, kteří tím horlivěji podporovali nedvislého kazatele, čím více pozorovali, že vše od něho se odvrací. Pro ně bylo by bývalo nejlepším, kdyby do jejich vlasti bylo přesazeno trochu amerikánského methodismu. Předvídajíce fiasko hrozící ritualismu, odebrali se ke kazatelí Birdovi a navrhovali mu, aby obrátil a rozvinul rozhodně prapor Wesleyův nebo Whitefieldův; a nabízeli se, že se stanou prvními stoupenci nové církve, a to buď jako methodisté kroutiví nebo štěkaví nebo skákaví, jen když jim slíbí každého měsíce uspořádati revival čili oživení.

Avšak Bird jako obezřetný impressario pozoroval, že by se neudržela hra s methodismem v místě, kde ritualismus a polopapeženství tak smutného konce se dopracovaly. Aby nepřistupoval na tento nový návrh, k tomu se přidružila i řada věřitelů. Tito vidouce, že jejich podniku hrozí zhoubná bouře, poněvadž konkurs nové kaple zdál se býti neodvratným, neboť byly vypověděny všecky příjmy z lavic i ostatních předmětů kostelních, poznali, že všechny jejich peníze byly uloženy na špatný základ; a proto chtěli zachrániti, co se dalo a to bylo jen možno prodejem budovy kostelní. Bird vida nebezpečí, že by jej věřitelé pohnali k soudu a jsa přesvědčen, že jeho poslání jest úplně zničeno, povolil k tomuto kroku, jsa k tomu přinucen nemilými okolnostmi. Druhého dne byla neodvislá kaple dána do dražby.

Na tento okamžik čekala mistress Needleová i odbojníci. Když byl znám den dražby, objevil se mezi kupci i zástupce nízke církve, který se snažil získati kapli a předstiraje, že chce zavésti nové vydání neodvislé církve na vlastní účet, zmocnil se kořisti. Učinil smlouvu a téhož dne přenechal budovu paní Needleové, která mu nahradila kupní cenu a ráda dala mu mimo to značnou odměnu. Tento pokus také šťastně se podařil, že když jedné neděle kázal Bird v neodvislé kapli, následující neděle byly klíče od kaple již v rukou mocné paní.

Není třeba připomenouti, že v místě se tato událost náležitě oslavila: zámecká paní a její farář děkovali vroucně Bohu. Miss Mary měla za to, že tím je dán příklad, že celá papeženská církev se rozpadne a dovozovala: — Tak král Joas učinil s chrámem Baalovým.

Avšak paní Needleová nezamýšlela vykonati hlučné pomsty. Důstojný kazatel Star schvaloval jednání patronky své, dotvrzuje

slova její výrokem, že není čas přivésti svedené farníky k zoufalství, nýbrž přivésti jemným způsobem na pravou cestu. John navrhoval určitě vzhledem k nastávající zletilosti, aby bývalá kaple byla upravena za skladiště. Julie pak myslila u sebe, že by z toho byla vhodná katolická kaple; k úpravě by nebylo potřebí ničeho. Ráda bych zapravila výlohy, povolala bych sem kněze z Newcastleu, abychom tu konali pobožnost já, Kellerina a katolíci okolní. Než nebyl ještě čas. Zkrátka, zvítězil návrh Johnův a kaple se nedožila osudu jako chrám Baalův.

Všecky hovory oplývaly jásotem nad vítězstvím a nad zaražením poražených. Vypravovalo se, že Bird se vrátil k agapemonitům se svou dcerou vzkříšení a odejel do Ameriky. Odešel a vzal tam s sebou trvalé usvědčení, aby znova ohlásil oživení methodistů skákavých a mistress Bird, zbavena byvši slávy zpovědnické, stala se pouhou barkeressou a bude znovu provozovati odporné a ohyzdné obřady společně se svým manželem.

Julie nenalézala záliby na těchto řečech, kterých nepovažovala za vhodné pro děti, a odešla ven. A tvrdila: — Trvám na tom, že methodističtí kazatelé jumperové, barkerové a i jerkerové a všichni ostatní jsou mnohem logičtější než ritualistický arcijáhen v Oxfordu nebo puritánštější arcibiskup v Yorku.

— Je to případ neobyčejný a neuvěřitelný, ať na to se díváme s kterékoli strany.

Julie si blahopřála, že unikla rozmluvě, která tentokráte jinak nemohla dopadnouti. Mistress Needleová již v mysli připravovala slavnost plnoletí svého Johna a nestarala se nikterak o to, zda Julie může nebo nemůže dáti vysvětlení, že případ podobný jest neuvěřitelný. (Pokračování.)

Pozdrav do dáli.

Tím ptáčkem býti bych si přál,
jenž první v háje ony slítá
a písní jarní Tebe vítá —
ten ptáček — libý pěvců král.

Tím kvítkem býti bych si přál,
jež nejdřív v hájích tamních zkvítá
a svěží vůni Tobě skytá,
na které první záblesk plál.

Tím slavíčkem, jenž pěvců král,
přec v stinné raději slítá skrýše,
by v tichu chvály Tobě vzdal.

Tou fialkou, jež milá tak
a libou vůni nejdřív dýše,
přec skromně v listí klopí zrak.

Klement Marianský.

Náš poměr k Jednotě čes. katol. duchovenstva.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Dokončení.)

»Čech« ze dne 4. května 1907 přinesl tuto zprávu: »Včera doručen byl dp. Fr. Kroiherovi, býv. předsedovi a dp. Al. Svojsíkovi, býv. jednateli Zemské Jednoty výměr c. k. místodržitelství, jímž Jednota úředně se rozpouští. V důvodech se praví, že odnětím církevního schválení není možno Jednotě plniti na dále § 2. stanov, jímž Jednota vedena býti má v mezi kanonické oddanosti k Episkopatu.«

Čtenáři »Vlasti« musí mi dosvědčiti, že se v ní boji s modernou všemožně vyhýbám a taky i zde — řeknu to otevřeně — s velikým vnitřním odporem budu psáti o věcech a okolnostech, jež zabily a utloukly Jednotu čes. katol. duchovenstva.

Pamflet Svaté tyranství uvádí různé nepřátele a ničitele Jednoty a mezi nimi i naše družstvo; kdyby byl uvedl pouze mne, osobně, byl bych útok krátce odrazil v »Našich Listech« a zde bych byl mlčel, že však pamflet onen do toho zatahoval i nevinné naše družstvo a vyhlásil následkem toho nespravedlivý bojkot na naše podniky, tu mlčeti nemohu a nebudu. Družstvo si urážet nedám a nesnesu, aby na podniky družstva bez příčiny a důvodu, z pouhé jakési zlomyslnosti a svévolnosti, uvalován byl bojkot.*)

Kdo tedy zabil Jednotu?

Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže arcibiskup, vydal ku kněžstvu své arcidiecese dne 13. dubna t. r. list, v němž praví: »že to byl především nespolehlivý, nezaručený a zastoupení našeho kléru málo důstojný směr a duch ve správě spolku, jenž ho utvrdil v přesvědčení, že spolek tento by nejen žádného užitku nepřinesl, nýbrž že by k positivní škodě na vážnosti kleru a církve byl, kdyby dále trval.

Osobními změnami, praví dále Jeho Eminencí, by spolku pomoženo nebylo, neboť nedalo by ze provésti, aby byl držán dalek a prost oněch vlivů neblahých, které spolek čím dále tím více ovládaly.

Maje zření k poslední valné hromadě Jednoty, dokládá konečně Jeho Eminencí, že nikdy tak jasně a zřejmě se neukázalo, na jak pochybných základech spolek tento stojí, jak necírkevním směrem se nese a jak jest naprosto neudržitelným pro budoucnost . . . . .

Jeho Eminencí všemi těmito výroky jasně a zřejmě dokazuje, že zárodek smrti vězel v Jednotě samé a že neblahé vlivy, t. j. moderna, Jednotu zabily a utloukly.

A vážený přítel mi píše: »Jednotu zabila moderna a její vliv na Paulyho, jenž v něm úplně plaval . . . . . «

Pohleďme trochu do minulosti.

P. Jan Pauly odpovídaje mi ve »Věstníku katol. duchovenstva« ze dne 25. dubna t. r., str. 298, na můj minulý článek ve »Vlasti« praví, že při sestavování listiny pro výbor bylo usneseno,

*) Kterak výbor družstva »Vlast« útok tento odrazil, o tom viz jeho odpověď ve spolkových zprávách tohoto čísla »Vlasti«, str. 726.

aby prononcovaní předáci ani strany dr. Horského ani strany Dlouhýho se nekandidovali, aby tak stará řevnivost jejich do spolku se nezanášela. Proto nebyl kandidován ani dr. Horský ani Dlouhý. Za nás prý — ale bez našeho vědomí a souhlasu — byli kandidováni kníž. arcib. vikář Fr. Blažko a prof. Em. Žák — ti však brzy z výboru vystoupli, a bisk. vikář Lamb. Ludvík; za modernu byli tam povoláni kaplani Jos. Kuška, Fr. Kroiher a katecheta Fr. Holeček. Pauly si toto zařízení chválí a praví, že se jinak ani jednati nemohlo, ale přehlíží, že nás církvi věrné a oddané stavěl a staví do jedné řady a na stejný stupeň s těmi, kteří buď jako křesťanští demokrati nebo katoličtí modernisté aspoň dle mého osobního přesvědčení nestáli již v počátcích své činnosti pevně a ve všem na půdě církve.

Pauly může se brániti, že cílů katolické moderny a křesť. demokratů z počátku dostatečně neznal a nic zlého v nich neviděl a může poukázati k tomu, že i Ordinariáty nikterak proti těmto směrům nevystupovaly, ale když začal vycházeti »Rozvoj«, po něm »Mane« a po »Mane« — »Bílý Prapor« — tu Pauly, který viděl a věděl, že část členů výboru — aspoň Fr. Kroiher se tím netajil, že píše do »Bílého Praporu« — sympatisuje s těmito listy, že někteří výboři tam píší, Jednotu tam zatahují, její cíle a směry tam hájí — opakuji, tu Pauly, kdyby to byl muž našeho směru a rázu, byl by hleděl muže tyto, jednoho po druhém z Jednoty odstraniti a věrnými syny církve je nahraditi. Bez boje by to bylo nešlo, ale Pauly byl by zvítězil a Jednota by byla trvala dodnes.

Jeho povídání, že se musil jako předseda chovati nestranně a jeho přirovnání k předsedovi říšské radv — silně kulhá. Předseda říšské rady má zde poslance zvolené na 6 let a on se řídí pouze zákony říše a řádem říšské rady, předseda Jednoty čes. katol. duchovenstva musí se však vedle stanov říditi řády církve a vidí-li, že ten či onen výbor řády tyto poškozuje, nemůže mu jako předseda říšské rady udělovati pouze důtky, ale má usilovati o radikální změnu a nemůže-li ji prosaditi, má se — poděkovati. Říšská rada může si počínati excentricky (viz ku př. ruskou dumu), ale katolický spolek, a hlavně kněžský spolek, tak činiti nesmí. Tedy přirovnání Paulyho k předsedovi říšské rady silně kulhá. Předseda říšské rady musí tam strpěti třeba anarchisty, neznabohy, jsou-li do říšké rady zvoleni, však předseda Jednoty česk. katolického duchovenstva něco podobného ve spolku trpěti nesmí.

Pauly praví ve »Věstníku,« že Dlouhému nic neslíbil — budiž, přijímám tu opravu — ale doznává, že modernu do výboru přijal a s ní svorně spolupůsobil, a to mi dostačí.

Pauly zajisté ví, že jsem ho v té věci nejednou jako starší mladšího káral. Vytýkal jsem mu ku př., kterak mohl vzíti za řečníka na první valnou hromadu Jednoty božejovského faráře Jana Vacka, připomínal jsem mu ramenářství katolické moderny, která si počínala v Jednotě korrektně a v »Bílém Praporu« nekorrektně, ale Pauly na vrcholu slávy se nalézaje slovům mým se jen usmíval, říkaje: já že jsem hloupý, že se s modernou

peru, on však že je chytrý a dobře s ní v Jednotě vychází a přece prý sám modernistou není.

Události pokračovaly a z Jednoty se stávala pomalu filialka »Bílého Praporu« či jinými slovy katolické moderny. Jednota našla v tomto listu nejlepšího svého obhájce, zprávy o Jednotě byly leckdy nejdříve v »Bílém Praporu« a cíle Jednoty jakoby se byly kryly s cílem modernistů v tomto časopise. To všecko se dělo sice neúředně, ale vnitřní spojitost tu byla a kdo časopisy katolické moderny četl, jasně to viděl.

Při valných hromadách Jednoty dávala si katolická moderna v Praze dostaveníčko, scházejíc se k vlastním poradám. Totéž se dělo při výborových schůzích; moderna tu všude dominovala, všecko jako by ovládala.

Pauly si ve zmíněném »Věstníku« libuje »onu podivuhodnou jednomyslnost a svornost, která se v Jednotě až do posledních chvil jejich udržela,« ale já zase, jiný pozorovatel, jsem smutně na to hleděl, kterak právě tím, že se katolická moderna v Jednotě tak mocně uplatnila, kleslo vědomí kleru v tom směru, že až mu to bylo skoro jedno, ať si kdo píše, jak chce a kam chce — třeba do »Bílého Praporu« — a že bez nejmenšího reptání sneslo lidi tohoto druhu v Jednotě a mezi sebou, i když se k tomu při vik. konferencích nebo ve skupinách Jednoty veřejně a otevřeně znali.

Jednota sice stavovské vědomí kleru povznášela, péčí o jeho hmotné zájmy sympatií duchovenstva nabývala, ale zároveň svým nepřímým poměrem ke katolické moderně a k »Bílému Praporu« církevní vědomí a cítění kléru nepřímo ničila a hubila a jemu církevní půdu pod nohama podkopávala.

Kdyby byl dříve, před 10—15 lety, udělal některý kněz to, co učinil Fr. Kroiher, předák Jednoty, že by byl vstoupil do výboru liberální organisace, byl u nás nemožný, — však Frant. Kroiher vstoupil veřejně a bez ostychu mezi liberální agrárníky, stal se tam výborem — a nikdo veřejně ani nehlesl. Naopak, Kroiher v ceně postupoval, což dokázal sjezd bohoslovců v Praze, který si ho zvolil za předsedu. Teprve loni r. 1906 povstalo před valnou hromadou Jednoty proti Frant. Kroiherovi jakési hnutí mezi kněžstvem a srážka mezi ním, modernou a mezi opponenty stala se večer před valnou hromadou u Brejšků v Praze, ale odpor byl slabý a Fr. Kroiher vládl dále a když byl Pauly nátlakem s hůry nucen ustoupiti, přejal Kroiher v Jednotě místo předsednické.

Katolická moderna vydala pamflet Svaté tyranství, ale název tento jest lež, nebo svaté tyranství provozovala ona dlouho a bez trestně sama.

Nejprve špinila nás ve družstvu Vlast a snažila se zoškliviti nás lidu a kleru. Horský a Škrdle prý zradili lid a stali se otroky vyšší hierarchie a šlechty a Škrdle jest udavač. Musil jsem vypsati cenu 500 K, abych tuto nepravdivou nadávku umlčel. Horskému dal »Rozvoj« jméno Don Ošvihlo, Jirouškovi Šmikolisko a mně Don Trdlo. Slovo »nebeské kozy« jest rovněž výmyslem kněží-rozvojistů.

Dokud jsme pouze my byli hanobeni, všeobecně se mlčelo, ano, ozvali-li jsme se na obranu, ihned tu byla výčitka, že rušíme svornost a nepřestaneme-li, že se nám časopisy naše vrátí. Mimo hlouček věrných kněží a laiků nikdo se nás nezastal, nikdo s námi soucitu neměl.

Čtrnáct dní před smrtí p. kardinála Schoenborna byl jsem u něho na obědě; p. kardinál totiž visitoval Bubny a Holešovice, kdež jsem náboženství vyučoval. Po obědě byl jeden katecheta po druhém volán k p. kardinálovi ke skrutiniu. Když přišla řada na mne, p. kardinál se mnou jednal nejlaskavěji, ale o náš boj s »Rozvojem« ani slovíčkem nezavadil, ač jsme tehdy byli s tímto listem v nejzuřivějším zápase. Protivníci moji mne nazývali otrokem hierarchie, ale ani můj arcipastýř ani jiný biskup neměli pro nás slova povzbuzení.

Ale u nás moderna nezůstala: pomalu začala hanobiti řády, hlavně Jesuity, některé představené seminářů a některé kanovníky. Vidouc, že má volné pole i tady, pustila se výše a začala hanobiti biskupy a tady — zasazena byla Jednotě smrtelná rána.

Jednota, jak Jeho Eminencí řekl, zemřela na vlastní vnitřní nemoc a tuto nemoc jí přivodila katolická moderna. Prasklo to všecko, Paulymu se jeho chytrost nevyplatila — a já hloupý tu jsem a podniky mnou založené — kvetou.

Vy všickni, kteří pláčete nad Jednotou, ustaňte — hniloba se v Jednotě jednou provaliti musila a Pauly, jelikož nekráčel na pevné půdě, probořiti se musil taky.

Pamflet praví, že jsem jásal nad pádem Jednoty, nikoliv, to mi nikdo dokázati nemůže, nebo jsem byl zásadním přítelem Jednoty, ale v tom jsem viděl pro sebe satisfakci, že byla zlomena pýcha a nadutost katolické moderny, která se již domnívala, že ovládne mimo naše družstvo celý katolický život.

Je třeba, abych odkryl jedno zajímavé zákulisí, které se odehrálo r. 1904. Tehdy se nám vedlo ve družstvu špatně. Tisku bylo málo, peněz málo, i obrátili jsme se k jedné vážné katolické korporaci, žádajíce ji, aby nám dala tisk; dáti nám ho mohla a měla, ale odepřela. A to mělo na naši další činnost veliký vliv, nebo v témž roce přišel ke mně Pauly a pravil: chci vám dáti tisk, hlavně ze Slavína, a činí tak do dnes.

Kdyby nám byla ona korporace dala tisk, byl bych se stal členem Jednoty a byl bych začal proti moderně v Jednotě boj a byl bych se zasadil hlavně o to, aby z ní byl odstraněn především Fr. Kroiher; mimo věcné důvody, které k tomu stačily, měl jsem k tomu i jinou příčinu, a ta jest, že mne Kroiher u Jeho Em. ndp. Leona kardinála Skrbenského osobně obžaloval, že prý ve družstvu Vlast špatně hospodařím, finance družstva že jsou špatné a že u nás nastane katastrofa horší než byla v záložně sv. Václavské. Fr. Kroiher žádal Jeho Eminencí, aby na mne uvalil revisi a aby Jeho Eminencí vzal ty revisory, které on — Fr. Kroiher — určil.*)

*) V jedné schůzi pravil mi jistý katecheta, že si katolická moderna pochvaluje, kterak prý já po Kroiherově žalobě lépe hospodařím a kterak prý se od té doby finance družstva zlepšily. Domněnka ta však není správná. Ještě před

V Čechách jsme měli několik věrných duchovenských skupin — kdybych jim byl všecko i toto ponížení sdělil a zároveň začal boj proti Fr. Kroiherovi ve »Vlasti« a v »Našich Listech« pomocí skupin nám věrných, Frant. Kroiher a jiní s ním byli by musili z Jednoty ven a Jednota by trvala do dnes.

Leč události šly jiným směrem: ona katolická korporace nám tisk odepřela — a Pauly nám tisk dal — a mně byla na venek zavřena ústa. Pauly dal tisku hojně, platil rychle a správně; nebyl to tisk Jednoty, byl to tisk že Slavína, ale Pauly ho dal — a já jinde opuštěn musil jsem — mlčeti.

Pauly ví, že i při tom jsem mu vždy do očí řekl to, co se mi v Jednotě nelíbilo, a že jsem stále žehral na spojenství moderny s Jednotou — ale jsa opuštěn od svých veřejně jednati a mluviti jsem nemohl. Tím jsem se ovšem ničím ve straně neprovinil: mlčely Ordinariaty, mlčely řády, mlčel klerus — mlčel jsem i já — a moderna urychlovala rozklad Jednoty dále.*)

Katolická moderna touží stále po tom, aby se zmocnila celého katolického tisku, i viděli jsme, kterak »Bílý Prapor« všemožným způsobem pomáhal Jednotě v čele s Paulym, zmocniti se »Čecha« a přetvořiti jej v lidový list.

Já jsem o tom uvažoval a pravil jsem si: Katolická moderna nám otrávila řadu mladých kněží a nyní v novém denníku by nám měla i lid otravovati — to se připustiti nesmí; Paulymu jsem se do Jednoty nemíchal, ale »Čech«, ten jest můj jako jeho, a když mi Pauly hledě k úpisům řekl, že bude poroučeti ten, kdo platí, odpověděl jsem mu: co dáte na »Čecha« vy, já dám taky.

Chystal jsem se, že o tom veřejně promluvím v »Čechu«, ale farář P. Jos. Šimon mne tam krásným článkem předešel; chystal jsem se, že budu v Tiskové komisi co nejpřísněji naléhati na to, aby v redakci nového denníku nezasedal žádný modernista, ale tu najednou, když tam měly všecky české Ordinariaty vyslati rázné muže, Jednota činnost Tiskové komise zastavila a tím ji nadobro pochovala. Její místo přejal Piův spolek, jenž se právě přetvořuje v úplně české samostatné sdružení, byv dosud jen jaksi filiálkou vídeňského Piusvereinu. »Rozkvět« a pamflet »Sv. Tyranství« vyhlašují proti Piovu spolku boykot, ale marně, Piův spolek stojí pevně opřen o nejdpp. biskupy a chce čestně řešiti své úkoly.

Kostky jsou hozeny — Jednota č. kat. duch. jest rozmetena — co bude nyní! O to se katolická moderna již postarala.

V odpovědi na brožuru »Sv. Tyranství« uvádí se na stránce 5. zachycený leták, vydaný katolickou modernou, který nám jasně

žalobou Kroiherovou založili jsme si účty k návrhu školního rady Dra M. Kováře na nových lepších základech, odstranili jsme z nich jednu formální chybu a tak to trvá beze změny do dnes. Když jsem družstvo založil, byli modernisté z většiny ještě na gymnasiích, nebo na nejvýše v seminářích, od těch jsem se tedy ani agitaci ani hospodářství přiučovati nemohl, a jaký jsem byl tehdy, takový jsem dodnes.

*) Netřeba připomínati, že jsme se my z družstva boje, který nastal ve »Vaterlandu«, »Nár. Listech«, »Týdnu« a jinde proti Paulymu a Jednotě, v nejmenším nesúčastňovali. My do liberálních novin nikdy nepíšeme a nepsali jsme do nich ani specielně zde. Co si chceme s kým vyříditi, to si vyřídíme buď ve »Vlasti« nebo v »Našich Listech« pod otevřenou vlajkou.

dokazuje, co katolická moderna v Zemské Jednotě č. katol. duchovenstva ztratila a kterak míní uplatniti svůj vliv i v diecesních Jednotách, jež biskupové povoliti míní. Tam se praví, že v Jednotě je třeba udržeti rovnováhu mezi staro a mlado. Za důvěrníky byli zvoleni: pro pražskou arcidiecesi Josef Kuška, kaplan na Kladně; za Hradeckou: Josef Váňa, tarář v Bohárně (předseda posledního sjezdu kat. moderny v Přerově); pro Budějovickou: Jos. Smitka, katecheta v Jistebnici, a pro Litoměřickou: Václav Holub, kaplan v Čouši — samí to zajisté čistokrevní modernisté. Generál všech v Praze se nejmenuje, ale jeho jméno sdělí prý modernistům dle potřeby důvěrníci.

Leták dokládá (strana 6.): Na tyto (důvěrníky) se příště pro informace a s informacemi obracejte a s nimi udržujte čilý styk, ti zas mezi sebou navzájem. Jim buďtež oznámeni, kdo by mohli býti ve vikariatech důvěrníky a vůbec kdo jsou naši *cele, kdo na půl, kdo naši nepřátelé.* Důvěrníci hleďtež sami o těchto věcech zvědět co možno nejvíce a sestavit katastr našinců.

Zachycený leták toho povídá ještě více, ale toto dostačí; zde se jasně dokazuje, že katolická moderna chce uplatnit svůj vliv i v diecesních Jednotách, jako jej uplatňovala v Zem. Jednotě; za tou příčinou seřaďuje své šiky dle toho, kdo s ní drží cele, na půl a kdo jsou její nepřátelé. Dle toho zařídí svou akci, budou-li kde zřízeny diecesní duchovenské Jednoty a stane-li se tak — katolická moderna zabije je zas, jako ubila Zemskou Jednotu. Co tu činit, není naší věcí! *)

Ze života studentského Beneše M. Kuldy.

Dle zápisů P. Tomáše Procházky podává a vysvětluje JAN HALOUZKA.

(Pokračování.)

VII. Logica. (1840.)

V listě druhém: »Co do paměti hodností našich patří, jest: že v neděli a ve svátek shromáždění máme u pana *Ohérala,* [15]) kdežto všelicos slovanského se nám čítává. Také pan *Šembera*

*) Jaký zmatek mezi modernisty panuje a jak nejasné a zvrácené jsou jejich názory, ukázalo se v poslední době, hlavně před letošními volbami do říšské rady. Tak ku př. modernista P. Sigm. Bouška vystoupil proti kat. spolkům, modernista Václ. Myslivec pro ně horuje. Modernista Fr. Kroiher kortešuje pro liberální agrárníky, modernista far. Záruba pracuje pro katol. zemědělce a modernista Jan Vacek, svého moderního bratra Zárubu hubí a ničí. Modernista Václ. Myslivec prosadil ve volebním výboru katol. strany pro Sedlčansko Em. Jungra, modernista farář Prokop Holý však Jungra potíral a horoval pro Dr. Is. Zahradníka, jenž kandidoval na program agrární. V Zemském sdružení katol. spolků při jedné valné hromadě přátelé katol. moderny, tak zvaní kresťanští demokrati: Jos. Hovádek a hornik Leop. Havelka zle hubovali proti kněžím, že potírají katolické spolky. Já jsem tehdy k Havelkovi přistoupil a řekl jsem mu tiše: p. Havelko, to dělají kněží, s kterými jste držel, však kněží naší strany proti spolkovému životu nejsou. Havelka uchopil moji ruku, políbil ji — a vzdálil se ode mne. Za to my jsme se v čas voleb zapřeli a podporovali jsme každého i nepřítele našeho družstva, i modernistu, jen když kandidoval na program katolický. Kdyby tak byl učinil Dr. Is. Zahradník, volební výbor strany katolického lidu byl by jej radostně vítal a Em. Junger byl by proti němu nikdy stavěn nebyl.

[15]) Jan Ohéral narodil se 24. září 1810 v Žalkovicích. Vystudovav gymnasium a filosofii stal se novinářem. Ohéral byl kosmopolitou-demokratem. Významný jest

nás v neděli navštívil a s námi pohovořil, ukazuje nám list, jejž z Pešti obdržel, na němž jich několik bylo podepsaných etc.«

V třetím listě: »Předešlou neděli bylo nás v našem shromáždění více nežli jindy. Mikuláš deklamoval. Fáborský z fysiky poetickou, Zelinka z logiky prosaickou práci donesli; Netopil je kritisoval. Na nový — slíbili jsme — že všichni přijdeme do Kartouz, kdež od Mikšíčka z Uher donesené písně i onu známou: »Kdo rád moravské písně« atd. zpívati budeme.«

Jindy napsal o filosofu *Klácelovi*: [16]) »U filosofa nám hodina bývá nejkratší, protože málo projde, aby se smíchem nespojil. Napomínal nás za jakési příležitosti, abychom si dali záležeti mateřskou řečí čistě mluviti, ne jako prý děvečky: »To sme se tam prechtik unterhaltovaly . . . .« Řeč naše že jest každému potřebná. Jedenkráte prý zavítal jeden pan vrchní — Němec — do osady moravské. Mluvil k obci shromážděné a chtěje říci: »Já vás budu dobře řídit« — řekl: »Já vás budu dobže šidit.« — Také byla již sbírka k podporování bibliotéky české; ve fysice sebrali 70 fl. na stříbře.«

VIII. Fysika. (1841.)

Píše: »Několik hodin již nám *P. Wolný*[17]) přednáškami čas přemile krátil; vykládal o historii Slovanů. Hned v první hodině vylíčil krásně povahu, mravy a zvláště ctnosti praotců našich a zmínil se velmi pochvalně o našich spisovatelích historie slovanské o Šafaříku a Palackém. Dnes posledně mluvil o dějinách našeho národa. Zakončil takto (něco mne nutilo až k smíchu): »Dass wir bei der Geschichte der Slaven so lange verweilt, wird uns nicht nur der Umstand entschuldigen, dass es der Geschichte unseres Vaterlandes gilt, sondern auch der, dass es wirklich eine so wichtige Periode war, namentlich die zur Zeit Svatopluks, dass damals leicht hätte berwerkstelligt werden können, was jetzt — Einzelne bloss träumen, dass nämlich die Slaven selbständig und

článek jeho v »Ost u. West«, »Der gemeine Mann«. Roku 1838 založil u Rohrera časopis »Moravia«, věnovaný zájmům moravským, do něhož psal i Vocel, tehdy v Brně meškající. Koncem roku 1847 počal Ohéral vydávati v Brně »Týdeník«, listy poučné. Jako poslanec sněmu Kroměřížského zasedl na nejkrajnější levici. Zemřel ve Vídni náhle a v bídě roku 1868.

[16]) Matouš Klácel byl zvláště oblíben u posluchačů svých; každodenně čekali posluchači u kláštera starobrněnského na svého učitele, aby ho doprovodili do kolleje. Po přednáškách doprovázela zase četa posluchačů svého profesora ke klášteru. Taková příchylnost žactva k učiteli nezůstala ovšem lhostejnou methodě Metternichově; Klácel stal se trochu nepohodlným, k tomu však přispěla bohužel i přednáška, že byl Klácel profesorského úřadu zbaven. — Škoda, že se Klácel nedal poučiti — zabředl na cesty bludné a našel záhubu. Po roce 1848 redigoval »Moravské Noviny«; později odebral se do Ameriky a tam dokonal. Klácelova báseň satirická »Ferina Lišák« nebyla censurou připuštěna k tisku, později vyšla tiskem v Lipsku. Já chovám vlastnoruční Kuldův opis básně té. —

[17]) Řehoř Volný byl velmi dovedným profesorem německým; nepromluvil se svými posluchači, ač většinou byli Češi Moravci, slovíčka českého. Kulda sám zmiňuje se o tom, že s Volným poprvé česky mluvil teprv jako kněz, když navštěvoval Rajhrad. Byli však tehdy všichni posluchači svorných myslí, ať Němci ať Češi, a vydávali společně tajný časopis »Concordie«. Členové spolku toho psali do časopisu »Concordie« články české i německé. Volný se podniku tajnému dostal na kloub, a zakázal vydávati a čísti tajný ten časopis. — Volný zdál se býti Dědkovi pedantem a mrzoutem. Přednášel historii a filologii; za přednášky probíral se levou rukou ve svých šedinách.

Mähren der Centralpunkt des Reiches hätte werden können. Freilich bleibt dieser Wunsch Einzelner einseitig und erfolglos. — Einseitig tehdy pro nyní — to je možná. Erfolglos pro tu chvíli, to jest jisto — proč by ale pro budoucnost — třeba *dalekou* — také erfolglos dieser *Wunsch* býti měl, to netroufám.

Klácel[18]) dokázal, že má mocný vliv na mladé Slovany. Naše akademie 1. září byla toho důkazem. Ba celé prázdniny vyjevovaly, co to jest: »Životem živ budeš!«

Theologia. (1841—1845.)

I. ročník.

Z prvního listu zaznamenává P. Tomáš: »Do domu jsem nepřišel; jest nás externistů devět. Ale nevím, zda přec tam nepůjdeme někteří, několik míst prý uprázdněných.«

Z listu druhého: »To se mi však nejvíce líbí, že jsem s některými našinci pohromadě, ale přál bych si větší jednoty. Zdá se mi, že druh bojí se před druhem slovo z huby vypustiti.«

Z listu čtvrtého: »Protože jsem našel, že Blahoslav Fortunatus jmenuje se a že staří Benedikta — Benešem jmenovali, v Kuřími jsem prohrál. Chcete, abych vám něco psal o *Heinišovi.*[19]) To jest úloha těžká; ještě jsem ho zcela nepochopil, — nemohu o něm psáti. Šmídkovi jsem o tom zmínil, a on povídal, že Vám bude brzo psát, co o něm soudí; on ho již lépe zná. Ale i já Vám časem napíšu, protože se mi zdá, že nejsem toho mínění o něm jako Šmídek.«

Z listu šestého: »Dostal Mikšíček z Kelče od Tobiáška psaní, z něhož jsem seznal, že budoucí prázdniny snad i p. hrabě sám úlohu v některém kuse převzíti chce; i jeho sestra, provdaná za barona Šnaidra, která (jak v psaní stojí) už dávno řeči naší se přiučovala, chystá se spolu hráti.«

Z listu sedmého: (O prof. Henišovi.) Jest to věru dobrosrdečný, pobožný pán — jen že věří všelikým malichernostem a tyto přijme, — a tak důvěra jeho od některých zneužívána jest. — O *Hurbanovu* cestopisu se Homolovi chvalitebně projevil, přidav: *škoda, že není Hurban katolíkem.*«

[18]) Klácelovy přednášky nebyly systematicky urovnané; mluvil právě, jak mu napadlo. Nikdy nevyjádřil se o nějaké otázce určitě, buď tak myšlení a hloubání ve studentech. Hned za první přednášky pokynul posluchačům, že mu sice po nějaký čas neporozumějí, ale brzy že všechny nesnáze pominou. Katalogu nečetl nikdy, jsa o tom přesvědčen, že přednášku jeho málo kdo zanedbá. Jednalo-li se o nějaké veledůležité otázce, vybízel schopnější žáky, aby ji písemně zodpověděli. V logice (I. roč.), kdy nutno bylo posluchače s filosofií obeznamovati, nebyly přednášky Klácelovy příliš zajímavé, za to však ve fysice (II. roč.) nahrazeno bylo stonásobně. Propuštěním Klácela z učitelství též alumnát mnoho ztratil. Klácel byl křísitelem ducha národního mládeže moravské; jeho přičiněním přicházeli z filosofie do alumnátu studenti bystrých hlav, uvědomělí vlastenci.

[19]) »Přísným učitelem byl — Hajniš, profesor církevního dějepisu, jenž si vysoce zakládal na své znalosti lidí. Druhdy slynul jako rozhodný vlastenec. Později zřekl se všeho veřejného života a žil pouze snahám pietistickým. (Viz spis: František Dědek, str. 22.) — Dr. J. Bílý vyznává: »Prof. Hajniš představoval mi vynikající pietismus (mystiku), začal jsem se kloniti k němu, jenž hned za prvního roku na ducha mého působil, nejen jako profesor historie církevní, ale on si též chtěl vybojovati tajemství mé duše.«

Z listu 9. dubna: »Včera jsme byli příjemně překvapeni návštěvou Slovana Lužičana; jméno jeho: Leopold z Ehrenfelsů. V časopisech však podepisuje se »Klosopolski«. Naším nářečím ještě dosti plynně nemluví. A proto chtěl kdosi s ním po německu hovořiti. »Aj! německy budeme spolu mluviti? však si přece porozumíme! Já chci se učiti! Všude, kde jsem česky mluvil, mne — pochybil-li jsem — opravovali, čiňte i vy tak.« — Vypravoval, že v Hornolužicku se mluví čistě mateřštinou. Germanismus užívají jen *třídy učené!* Národ není prý proniknut slovanskou myšlenkou. — Pražany chválil. Byl tam na jakési veselce, kdež vlastenky společnost zpěvem a hudbou obveselovaly. Podskaláci zámožnější odebírají časopisy české. Poznal prý tam také mladého básníka, vysoké postavy, mírného, vyzáblého obličeje, melancholického *Jablonského* na Strahově.«

V listu jedenáctém oznamuje: »Nový biskup. První jeho slova alumnům: »Geistliche Söhne! Bewahren Sie die Reinheit ihres Herzens und bereiten Sie sich durch unermüdeten Fleiss und unbedingten Gehorsam zum Empfange der Weihe vor. So werden Sie stets einen väterlichen Oberhirten an mir finden und ich mahne Sie, dass ich nicht einem Unwürdigen die Hände auflege. Im widrigen Falle würde ich jedes Unkraut aus der jungen Pflanzstätte meiner Diözese ausrotten müssen. Beherzigen Sie wohl diese ersten und ernsten Worte Ihres Bischofes. — Das mir von Ihnen dargereihte Geschenk empfange ich als Zeichen ihrer kindlichen Ergebung, und es freut mich recht sehr.« Jeho opřené oči na vše, zdálo se, že nikoho nevidí. Jeho zdravý obličej přísně lhostejný jest.«

V jedenáctém listě: »Jsem tomu velice rád, že můj překlad Zrinů našim studentům radost způsobil, — povídám: *můj překlad*, protože redaktor zapomenul udati, jak jsem připojil, že to z Luny, přílohy k »Záhřebským Novinám«, vyňato — a takto mne plagiatorem udělal. — Těším se srdečně na naše od vás naznačené výlety o prázdninách budoucích. Minulý týden nás tuze všechny potěšil *prof. Sušil*,[20]) jenž při jakési příležitosti v kollegiu od srdce mluvil k srdci, anebo aspoň k uším Němců a slovanských lenochů stran učení se naší řeči. Taková slova mnoho zmohou.

O prázdninách byl velmi pilen v předmětech týkajících se Slovanstva. Nábožné písně jsme spolu zpívali a opisovali jsme je pro lid. Velmi ho potěšovalo, když i prosté děvečky ho prosily, aby jim »Tebe Boha chválíme« do knížek napsal. — Na zdaru letošní akademie měl dobrou polovici zásluh; neboť k nám svedl muže ty, jimiž cti jsme došli. — Přednášel také mladým studu-

[20]) Jméno Sušilovo bylo už tehdy proslavené. Nikdy nezastával se okázale u představených — bohoslovců — vlastenců, ale z té duše jim přál a rád viděl jejich svaté horlení pro církev a vlast. Přísně žádal, aby bohoslovci naučili se Novému zákonu z paměti; každý den jim ukládal několik kapitolek. Text si bohoslovci volili, jak chtěli. Sušilovy přednášky byly zajímavé, ač velmi promíchány. Přednášel velmi rychle a přicházel proudem citů unesen z jedné řeči do druhé. Při tom si často třel čelo a hleděl do výšky. Miláčků, jak někde bývá, neměl, a ti, jež měl, jak se říká, rád, se měli po pěti, aby prý se nezdálo, že Slovany protěžuje. — Jinak byl bázliv a příliš opatrný. Tato bázlivost velela mu někdy pánovitě si počínati u přítomnosti svých žáků.

jícím vlašskou mluvnici jazykem mateřským. — Svého bratra Jana pobídl, že se dal zapsati do Svatojanského dědictví. — Mnohému z našich pánů sousedů bělmo s očí stíral:[21]) hlavně mezi příbuzenstvem šťastně působil. — Mystický duch p. Hajnišův se ho netknul, ale Klácel silně zavládal.

II. rok.

V prvním listě: »Sušil přednáší velmi zajímavě; někdy je toho jako blesku — ze všech stran. Jest pravda, že jest nám míti mysl napjatou, aby nic neušlo, avšak zajímavost jeho řeči či více předmětů, kterých ve své řeči se dotýká, pozornost upjatou drží. Někdy, pravda, nám začne: »Die Terminologie ist seit Kant eine ganz andere, aber heidnisch, so wie überhaupt die ganze Philosophie seit dieser Zeit heidnisch ist, no třeba, ale — und so wie die Philosophie selbst ganz rückwärts bis weit vor die Platonische gekommen ist. Či může tok ducha časového také nazpět? Možná, že to až později pochopím. — Hajniš zase přednáší, jak v loni přednášel — pěkně. t. j. slovo po slově, jak to v písmech svých má, a zřetelně — nahlas a tak říkaje, deklamuje. Ale styl jeho musí — unavit!«

V druhém listě: »Kapitoly studovat, toť také něco velmi příjemného, obzvlášť v naší krásné řeči. Věru, skoro bych se dal přemluvit, že evangelisté v naší řeči psali; tak mi to přichází, jako by to právě z jich péra, ze srdce vycházelo, — nejvíce se mi líbí, kterého nyní studujeme — Jan. — Ale to zase jiná pravda, že, chceme-li uloženou každodenní dávku dobře umět, — kromě studýrek denně dvě hodiny mimořádně přidati musíme.«

V třetím listě: »Zábava nedělní odpolední v brněnském semináři[22]) — v listopadu 1842.

A. 1. Hej Moravci ještě naše etc. (všichni).

2. Mládencům od Klácela. Dekl. A. Mička. atd.

(Viz programy všech čtyř zábav v »Život. Kuldy« str. 40—43.)

Ve čtvrtém listě: »V krátkém čase Vám pošlu poštou 48 výtisků »o citu a rozumu«, neboť dvě jsem podržel pro sebe. Skládám Vám srdečné díky za tu slast, kterou jste mi tím sepsáním způsobil. Kolikrát jsem je četl, tolikrát jsem byl okouzlen. Jest to jako nebe hvězdné, čím častěji, čím déle na ně patříš, tím více hvězd se ti vyskytuje, — tak čtu v listu Šafaříka — na Klácela.« V témž listě velmi naříká Kulda, že byla v alumnatě zakázána kázání česká. »Až posud byla dvě německá kázání, a ještě mělo býti jedno, ostatní všichni chtěli moravsky kázat, zvlášť jsem se

[21]) Kdysi byl Kulda bohoslovec ve společnosti staršího a mladšího muže. Starší pán byl dosti klidný, ale ten mladší rozhodně zapíral národ svůj. I otázal se ho Kulda: »Prosím vás, čím pak vlastně jste, Čechem či Němcem?« — Já jsem utrakvistou! — »Ale příteli, odpusťte mi! Víte-li pak, kdo jest utrakvistou?« — Kulda přistoupil blíže k němu a pošeptal mu do ucha: »Utrakvista jest mezek, půl toho a půl toho.« — Hrubý klín na hrubý pařez dobře působil. —

[22]) Tyto zábavy zařizovali bohoslovci za dozoru představených jazykem českým. Ale policie za vlády Metternichovy shledala v tom panslavismus, a postarala se, aby zábavy ty byly zakázány. K zábavám těm bývali zváni z města vybranější hosté, příznivci jazyka českého, primitivními pozvánkami, ponejvíce rukou Kuldovou psanými. —

těšil na kázání dvou hrabat v pastorálce. Že nám to škodí, nedá se popříti. (Další list vyznívá velmi roztrpčeně.)

V listě pátém: »Již dávno chtěl jsem Vám přiloženou charakteristiku našeho roku poslat. Mička měl ten divný, nám všem příjemný nápad etc.« Takto soudil Mička o něm. — *Kulda.* In ihm erbliken wir den einfrigsten feuerigsten Slaven, aber auch den hasserfüllten Gegner der Deutschen. Freilich wohl begeistert ihn ein hoher heiliger Zweck; der wärmste, biederste Freund seines Volkes nimmt er in seine offene Brudersarme jeden patriotisch gesinnten auf, der seine Sache verfechtet. Unstreitig an und für sich sehr lieblich ja auferbaulich auf seine Umgebung zurückwirkend. Unläugbar jedoch spricht sich in Allem seine Abneigung gegen Deutsche (jen ho, však je Němec) und vollends Hass gegen die Widersacher des Slaventhums. Warum das? Ist das nicht eine Einseitigkeit? — Est ist wahr, dass durch einen allgemeinen Enthusiasmus einer sich erst entfalkuden Sache ein guter Erfolg zugesichert werden, dass liebende Sorgfalt die junge Pflanze sicherer und allenfalls schneller zur erfreulichen Reife, zur gedeihlichen Frucht bringen kann, aber ich frage, vermag das Pflänzchen, gleich eine riesige, weithin Schatten werfende Linde zu werden? Es bedarf nebst guter Pflege auch der Zeit. Kann nicht vielmehr durch fortwährendes Umgraben und Begiesen, durch immer währendes Pfropfen das Bäumchen sogar leiden? Hier spreche ich aus eigener Erfahrung. Sein bedeutendes Talent verbunden mit redlichem Fleisse, seine vielseitige Bildung überhaupt berechtigen uns zu schönen Hoffnungen im literarischen Fache. Auch sprechen wir ihm ein richtiges Urtheil nicht ab, das meist aus eigenem Gärtchen kommt, sich also durch eigene Selbstständigkeit auszeichnet. Übrigens bemerkt man in seinem Denken und Handeln eine gewisse Strenge und Ordnungsliebe im Gefolge liebevoller Freundschaft und Offenheit; überdies scheint er von heftig aufsprudelnden Affekten frei zu sein, und weiss seine erworbene Ruhe zu behalten. Im ganzen ein hübscher Charakter!«

Bílý[28]) slavil ondyno jmenoviny své, a opravdu slavnostní večer ten po dlouhý čas u nás v domě se jmenovati bude. Nevím, zda, co alumnat alumnatem, tak slavné jmeniny v alumnatě

[28]) Za slavnosti té oslovil Kulda nadšenou řečí Bílého. — Bílý vyučoval spolualumny češtině a literatuře československé, byl tedy profesorem, ale bezplatným. K ruchu tomu zaveršoval si takto:

Kulda: (Bílému).

V seminářských chodbách
když jsi pevným krokem
chodě nepříznivce
ostrým měřil okem,
připomeniž Sobě,
jak jsme lnuli k Tobě!
Sluch náš, naše zraky
vezdy k sobě neslo
vábnou mocí Tvoje
profesorské křeslo;
učil's řeč nás znáť,
již nám dala máť. —

Bílý: (Kuldovi.)

Touha, jíž i dále
duše moje nyla,
alumnovi v mále
již se vyplnila;
učil jsem Vás znáť
řeč, již dala máť. —
Vládnoucímu u Vás
profesorským křeslem
vlast a církev byly
vezdy mojím heslem.
— — — — — —

se odbývaly. Bílý také dobře účinkuje, zvláště v českých hodinách, kde vždy nabito jest.

O jen ty božská zvěstovatelkyně
Nám spásy věčné srdce rozniť,
Nech vždy jak žertva hoří pro lidkost! (Zábava III.)

Slova ta, která mi ještě pořád v uších zní. A jak by nezněla? Vždyť teprv před hodinkou se po nich rázně a krásně zvučné rty našeho *Vučla*[24]) zamkly etc. Bílý šel k p. direktorovi. Třásl se jak osyka. Tu naň začal: »Vy milý brašku« etc. Dovolil všechno těmi slovy: Milý brachu, já vím, co vy chcete, a chválím vaše podnikání, jenom se držte! A tak se stalo, že jsme dnes zábavu takořka veřejně odbývali. — Mička báseň tuto až k víře nepodobně dobře uměl, a nad očekávání krásně přednášel. Hostům se vše nad míru líbilo, a všichni se už na příští zábavu pozvali.«

13. února přivezl ho *Kutín*[25]) nemocného.

Další list: »Už máme po radosti, po zábavě IV.[26]) Radost nad zdařilým provedením dlouho ještě trvati bude. Jsem přesvědčen, že mnozí dnešní zábavy vzpomínati budou, a to proto, že více hostů než jindy naše radovánky svou přítomností ozdobilo. Již p. Škorpík, p. Těšík, p. Žák, p. Diebl to byli, a ještě někteří oknem toužebně hleděli, jako by ještě někoho pohřešovali. Aj! tu jako jedním hrdlem zaznělo: »Sušil jde!« — a hned bylo spokojenější a veselejší tváře viděti. Všechno hrnulo se dolů do refektáře. Přišel s p. Dr. Dudíkem.«

Po tichu! — nevíte to ještě Sušilem? Až na rok (!) jistě přijde tuším do Frintaneum — Bílý,[27]) H . . . se zlobí prý - - ! - ? - U nás v domě by se tento čas nepochybně špargl dobře dařil, nebo se hrozná bouřka nad hlavami našimi, zvláště nad Slovany vztahuje, ani byste nemyslil, zkrze jak nepatrného človíčka. Náš

[24]) Frant. Vučl r. 1844 vystoupil z brněnského alumnatu a studoval práva ve Vídni. Už jako bohoslovec osvědčoval se býti řečníkem výtečným. Roku 1848 v neblahé revoluci vídeňské stal se plukovníkem studentstva, po utlumení odboje byl majorem ve vojsku tureckém. Z Cařihradu dostal se později do Ameriky, kde byl hostinským, redaktorem a plukovníkem. —

[25]) Kutín byl pouhý Němec, ale jsa prohlédavé mysli a vroucího srdce, poznal v alumnatě záhy budoucí úlohu Slovanstva a přilnul k němu tělem i duší. Znalost řeči osvojil si do té míry, že vynikal nad rozené Čechy. Byl by dozajista býval výtečníkem doby naší, kdyby ho byl Bůh r. 1848, právě když naděje naše rozkvétaly, k sobě nebyl povolal. Zemřel v Pavlově u Kounic, — na hrobě jeho postaven pomník s českým nápisem, kterýž mu zjednali přátelé koalumni, kteří za života i po smrti ho milovati nepřestali. —

[26]) Vysoce se zasloužil o zábavy tyto nadšený a velenadaný bohoslovec ročníku čtvrtého Jan Bílý, jenž akademie ty zahajoval ohnivou chvalořečí na oslavu slov. apoštolů sv. *Cyrilla a Methoděje. Byly to první chvalořeči, jimiž apoštolé naši na Moravě byli oslavováni. Chvalořeči tyto spisovali bohoslovci a rozesílali známým »panáčkům« na venkově, aby dle nich činili cyrillo-methodějská kázání.* Jak ohromnou zásluhu získal sobě Bílý již tehdy poukazováním na ideu cyrillomethodějskou, kteráž vyzářila plným žárem, když Soukopovy písně rozvlnily se po drahé Moravěnce. —

[27]) Plány Bílého nesly se za profesurou. Píše mi z Dolních Louček dne 19. listopadu 1885: »Již několik let nemohl jsem na oslavu církve a vlasti pérem, dříve tak činným, přispívati; dostal jsem selskou faru, a ta vedle pérokracie vyčerpala veškeru činnost mou. Teď ovšem se stávají Slované i biskupy, *mně nechtěli svěřiti ani profesuru.* — Až nebudu na světě, pak mé nepřátely pomněnkou na mou činnost zahanbíte.« —

prefekt totiž Zihlavec, onen zvláštnůstkář, o kterém jsem vám již vícekráte vypravoval, vzal si za účel v konduitách proti Slovanstvu nepřátelsky vystupovati, neboť nakreslil nejhorlivější Slovany jako největší kaciře. Co z toho pojde, ještě nevíme, ale já vám toto zatím oznamuji sub silentii sigillo. Neračte prof. Sušilovi o tom po nějaký čas se zmiňovati, nebo věci té dopídili se někteří z našich také jenom kdesi pod rukou, a spiritual posud nedal volati žádného, ač tak učiniti neopomene . . .

O prázdninách. Jak bohatý byl na činy tento celý rok, rovněž takové byly prázdniny. Starost o dobré provedení akademie byla veliká. Prolog byl pilně studován a celou duší přednášen. V zahradě byla čtena Möhlerova symbolika. Zdálo se mi, že otvírala skrýše duše jeho. Ano, mocně působeno bylo dle mého zdání příkladem Šmídkovým, Bílého a Taroucy, ovšem společnosti to, jaké nebylo kdy v alumnatě. — Přednášel mladíkům mluvnici českého jazyka. S Kutínem do kraje Znojemského si vyšel. Za podařené snažnosti o letošních prázdninách jsme v Kapličce starohorské poslední den spolu děkovali. (Dokončeni.)

Dalila a moderna.

(Pokračování.)

2. Církevní řády.

Dalila má velmi zkřesáno na církevní řády. Začneme třetím řádem sv. Františka. Hned v druhé kapitole pod názvem »letovské světice« uvádí autor tři sestry terciářky jako pozdravnou deputaci u P. Antonína. Rečí svou jeví se jako osoby pobožně pomluvačné a svatoušsky naduté. Ať jsou jednotliví terciáři jacíkoli, celkem může býti každý kněz rád, má-li jich trochu ve farnosti. Dávají dobrý příklad horlivosti náboženské, jsou nejštědřejšími přispívateli na ozdobu chrámu, katolický tisk a všecky dobré účely, nejspolehlivějšími členy spolků a nejjistějšími voliči.

Nepříznivé líčení pokračuje v kapitole páté, kde terciářka Karolina přichází léčit k P. Antonínovi svou vnitřní nespokojenost. P. Antonín poukazuje na sv. Terezii a proto nadepsal kapitolu: »Když je nouze největší, svatá Terezie nejbližší.« To ušlo by ještě jako žert v ústech laika, ale nehodí se jako ironický vtip do úst kněze.

Protivně působí při tom vylíčení skrupulantní domýšlivá Karolína, ale ještě ošklivěji působí výstup s terciářkou Frantinou: »Pro Boha vás, velebný pane, prosím. Nemám hřích smrtelný? Uškrábla jsem se tady na ruce a slízla jsem to jazykem . . . . . Jak tu byly misie, pravil jesuita na kázání, že se máme po přijímání vystříhat poranění. Že v naší krvi koluje krev Pána Ježíše. — A tož já se bojím, že mám hřích, když jsem se uškrábla a krev Pána . . . .« (N. Ž. 87.)

Nechceme se domýšleti, že si autor nemastný vtip ten úplně vymyslel. Připouštíme raději, že někde nějaká přemrštěná Frantina něco slyšela, špatně pochopila a hloupě vyjádřila. Ale najisto tvrditi možno, že se v tom smyslu jesuita nevyslovil. Jistotně pak nehodí se na spisovatele kněze, aby výroku nerozumné osůbky užíval ke vtipům o úkonu v církvi katolické nejposvátnějším. Proto není také správno mluvit

o »ubohé oběti cizího t. j. jesuitského fanatismu;« ani není oprávněným závěr: »mně se zdá, že ten třetí řád by přece jenom patřil do blázince.« Nikoli, z pouhého terciářství nepřijde jich mnoho do blázince; za to však moderní lidé rádi a často končívají svou životní pout v blázinci, aspoň jim staré nestačí. Kdyby P. Antonín se byl stal terciářem, nebyl by tam asi, chudák, skončil.

Tolik o terciářích dle Dalily v »N. Ž.« Francouzi mají přísloví, že chuť dostaví se často až při jídle. U Dalily se to osvědčilo. Protože rozumování její v »N. Ž.« nikdo po zásluze neokřikl, bylo terciářům v knižním vydání přisoleno. Farář vykládá P. Antonínovi o předchůdci jeho P. Josefovi, jak chodil na zálety za poštovní expeditorkou: »Pacholci mu nastražili kládu ke dveřím, aby upadl, až půjde večer z pošty.« — (N. Ž. 10.) — V druhém vydání udělány z pacholků terciářky a změněna nástraha, psáno totiž: »Terciářky mu to vyčetly na ulici.« (Dal. 8.)

Autorovi napadlo, že na obranu třetího řádu mohlo by uvedeno býti papežské doporučení a veliká oblíbenost řádu. Dalila pospíšila si v druhém vydání zlomit ostří této námitky směšným výstupem. Učitel Veselý vyjádří se též jako P. Antonín, že třetí řád patří do blázince a Frantina jako bezducha přiběhne žalovat do kaplánky: »Otče duchovní, tak odsuzovat třetí řád, to je strašné. On (učitel Veselý) se III. řádu rouhá, nic jinak! A tolik svatých z III. řádu vyšlo, tolik biskupů a kněží je v něm, i sám svatý Otec, velebný pane, je v III. řádě. A tady takový rechtor řekne, že patříme do blázince . . . . . Napsat se to musí pátru kvardiánkovi, k panu biskupovi to musí jít a když nepomůže, k sv. Otci do Říma. Považte jenom. Římský papež potvrdil a doporučil III. řád, ze sv. Otce mluví Duch sv; kdo tedy mluví proti III. řádu, dopouští se hříchu proti Duchu svatému, rouhá se Pánu Bohu.« (Dal. 58., 59.)

Úmysl, zohyzdit III. řád jest okatý. Mimo to povídá nám tato scéna, že terciářka Frantina měla za svobodna dvě děti, ukazuje nám, jak terciářky jedovatě se pomlouvají, kněze za zády posuzují a »pohůnků« nadávají.

V doplňku na str. 84 poznáváme terciářské světice jako »duše nejzlomyslnější.« — Anonymní list, jejž dostal P. Antonín, je v knižním vydání též rozšířen a přiostřen. A jelikož jest anonymní a hodně sprostý, hodil se zase na terciářku Frantinu, která jej diktovala mladé židovce, to prý z popudu svědomí a na příkaz samého svatého Františka. — O vy terciářky!

V doplňku na str. 133 přichází Karolína »na svaté námluvy« t. j. verbuje P. Antonína do III. řádu, poukazujíc na kaplana v sousedním Bohdalově, jak »řídí III. řád, jenž by ho láskou snědl, jak je svatý a to jen III. řádem.«

Na str. 156 dovídáme se, jak P. Antonín polapil původkyni anonymního listu, fanatickou Frantinu, vidíme její hysterickou extasi, jež končí tím, že P. Antonín Frantinu vyhnal, »ale na konec se přece upřímně rozesmál, jsa rád, že tak komicky skončil svaté dychánky se sborem svatých a vyvolených.«

Jsou takovými přihlouplými a hysterickými, sprostými a pomluvačnými nestvůrami všichni terciáři? Jistě ne. Častěji bylo již řečeno, že nejlepším reformátorem naší doby byl by bosonohý filosof sv. Fran-

tišek. Ať jsou mnozí terciáři opravdu jen falešnými perlami a kočičím zlatem jako v každém stavu, většina jich přece snaží se poctivě následovat sv. Františka. Praví sice spisovatel, že »P. Antonín neopovrhoval zbožnými sestrami, nespovšechňoval chyby jednotlivých« (Dal. 61.) Ale co platno, když román ukazuje pravý opak, nemaje ani slůvka omluvy, vysvětlení, neuváděje ani jedné ušlechtilé osoby III. řádu, ani jediného pěkného skutku. Odsuzuje tím milliony terciářů; zda spravedlivě?

Jiným řádům nevede se lépe. Jesuité dostali již svůj díl pro svůj fanatismus. — Kapucíni byli také šlehnuti pro svou »serafínskou školu,« jejíž »mladí serafové byli zcela veselí hoši« (N. Ž. 124) a pro P. Bonaventuru a bláznivou jeho askesi. — Řád věčné adorace neodešel také s prázdnou. František, spolužák P. Antonína, veliký abstinent, »má prý v úmyslu vstoupit do řádu věčné adorace. Klonil se už v bohosloví k takovým koncům; abstinence prý ho dorazila.« (»N. Ž. 284.) Divná to řeč od katolického kněze. Je-li to tak smutným a pošetilým, nechybí mnoho a bude tím brzo mše svatá a nejsvět. Svátost nebo posléze — věčná adorace v nebesích — takové konce.

Nejhůř pochodily dominikánky. Paní Růžena vypráví: »Bílé sestřičky dominikánky se mi napřed hrozně líbily. Ale už po roce se mi začaly otvírati oči.« Jednou po svátcích sdělila představená, že se jedna bývalá chovanka provdala. »Co, co, pro Boha, jaké slovo jste to řekla, hrůza, Panno Maria, ona mluví o takových věcech, jak je nehezká! Vdavky, fuj . . . . « a už utíkala se slzami v očích do své cely. Sošku sv. Antonínka stavěly pod okap, aby přinesl déšť, Ježíškovi napsaly prosbu na celý arch a vložily do ruček dřevěného Jezulátka, aby pomohlo v bídě. Před zkouškou musely se chovanky pomodlit 3 růžence. Na svátek Trojice musela se každá chovanka chtě nechtě hodně napíti děšťové vody, protože prý ji poslala sv. Trojice. A pak ta dotěrnost, kterou vábeny byly chovanky do kláštera, ustavičné fňukání o Pánu Ježíši.« — A jaký výsledek? »Které jsme si přinesly do ústavu trochu náboženského citu, pozbyly jsme ho. Nedivte se pak, že většina učitelek z klášterních ústavů jsou atheistky. Sestry svou bigotností utloukly v nás všecko náboženství.« (»N. Ž. 241.)

Proti tomuto útoku bylo protestováno. Vidno to z omluvy, kterou přináší obálka posledního čísla »N. Ž.«: »Sděluje se nám, že zlořády, které hrdinka románu přičítá »bílým sestrám dominikánkám«, se už delší dobu nevyskytují. Přejemu klášteru snaživých sester plného rozkvětu pro církev a vlast.«

Co však udělala Dalila v knižním vydání? Vynechala určitý název »dominikánky«, ponechavši jen jméno »klášterní ústav učitelek«. Který ústav míněn, ví každý. — Paní Růžena ve své lamentaci na klášter vynechává některé výtky dříve uvedené, ale za to uvádí jiné, nemenší. Chce snad míti přece jako ženská poslední slovo.

Odpovídáme všeobecně. I v klášteřích mohou se díti a dějí se všelijaké nešvary a přehmaty. Ani dominikánky nejsou nad ně povzneseny. Ženy vůbec, tedy i řeholnice, žijí více citově a kladou často příliš mnoho důrazu na zevnější formu a malichernosti. I v náboženství jsou jednak vroucnějšími, jednak zase povrchnějšími než mužové. Krajnosti se scházejí.

»Odříkávaly prý planě a chvatně růžence,« vytýká Dalila. Někdy a některá, věřím, jako všude. Řeholnice samy toto nebudou popírat. —

Příliš prý se starati mají dle stanov řádových o hmotné povznesení kláštera, ač prý slíbily chudobu. Věřím také. Vzduchem nežijí a chtějí-li pro vlast a církev něco provésti a nechtějí-li psáti prosby Ježíškovi, nezbývá nic jiného.

Neradno, aby vytýkáno jim bylo porušení slibu chudoby od lidí, kteří slíbili úctu a poslušnost biskupovi a vydávají »Uřezaný jazyk« se surovými illustracemi. Byla-li nemocná jedna sestra v komoře vedle stájí, jak praví Dalila, nevím. Jen tolik vím, že jako pacient mnohem raději chtěl bych se svěřit ošetřování klášterních sester než paní Růženy nebo Dalily a jejich přívrženců. Na výtku o nesmyslných trestech a duševní omezenosti chovanek odpovídá poslední matura před laickým inspektorem, v níž ani jedna nepropadla a polovice maturovala s vyznamenáním. — Že z klášterů vycházejí nepřítelkyně klášterů nebo úplné atheistiky, není jistě pravdivo. Později se jimi snad některé stávají; dostačí, aby přečetly Dalilu a několik podobných románů. Jsou-li psány od kněží moderních nebo zpříma odpadlých, účinkuje to tím rychleji.

Jak působila výchova klášterní specielně na paní Růženu? — Praví: »Všecko se mi hnusilo, co souviselo s náboženstvím, upadla jsem v úplnou skepsi náboženskou. Cítila jsem nesmírný chlad a prázdnotu v duši. Poprvé jsem poznala, co je to žíti bez náboženství.« Na horách valašských »hledala jsem něco velikého, co by mou duši vyplnilo, před čím bych se sklonila až v prach . . . . A to veliké pořád nepřicházelo.« — Liberté vám přinesl spásu, dohadoval se Antonín. Ano, Liberté . . . Hned při první návštěvě (modlitebny mladých křesťanů) byla jsem celá jejich. Ta vroucnost nelíčená, láska k Pánu Ježíši bez formulí a obřadů na mne působila jako lék . . . . Po 3 týdnech moje vyprahlost zmizela. Co mi vzal klášter, lásku totiž ke Kristu, vrátili mi mladí křesťané. — Poznala jsem znova, kolik útěchy skýtá náboženství. Byla jsem zcela zaujata svobodným, mladým křesťanstvím. Zdálo se mi to vše tak prosté, tak blízké pravdě Kristově. Bez těžkých dogmat, bez unavujících ceremonií, jen ta láska Ježíšova zářila maličkým naším sborem. A ta mi stačila.« (»N. Ž.« 242.)

Jaká to krása! Čím je proti tomu plané růženečkářství klášterní a nafintěná bohoslužba katolická. Nové seslání ducha svatého. A jak náhle přišlo na slečnu Růženu. Jako na apoštola Methodistů Vesley, jenž, jak udává, naplněn byl náhle milostí nebeskou v ulici Aldergaté v Londýně dne 20. května 1739 o tři čtvrtě na devět. Ale, bohužel, netrvalo to dlouho. Paní Růžena stěžuje si později »na nerozvážlivé mládí, zaslepené frasemi studeného křesťanství Libertéova«. (Dal. 127.) Chudáku Liberté, tak svět odplácí! A co způsobilo tu změnu? Milkování s kaplanem: »Nemohu si pomoci, nemohu za to, že vás mám tolik ráda, že myslím a vidím stále jen vás.« (Dal. 127.) »Mně aspoň vědomí, že vzpomínka vaše mne objímá, poskytne mnoho štěstí.« (Dal. 128.) »Jste taková jemná duše, pravý opak mého muže, s vámi bych byla šťastna, s ním nejsem.« (Dal. 130.)

Teď známe ono »veliké«, co hledala, aby zahnala chlad a vyplnila prázdnotu srdce. Pořád to nepřicházelo, teď to konečně přišlo. Ale nebylo to ani mladé křesťanství, ani Liberté, ani Pán Ježíš. Přišlo to v ten den, »kdy jali se tvořit oba svět jenom jim samým známý a drahý.« (Dal. 131.) Čistý svět, svět vdané ženy ku knězi.

Paní Růžena vykládá, že jí jeptiška »pořád fňukala o Pánu Ježíši.« (»N. Ž«. 242.) Tedy jeptiška fňuká o Pánu Ježíši. Podívejme se jinam. Pomiňme povídání papírníka Libertéa, jenž má stále na jazyku Pána Ježíše a slyšme, co praví slečna Růžena bohoslovci Antonínovi ve sborovně mladých křesťanů: »My nosíme obraz Pána Ježíše ve svém srdci .... Naší zbraní je láska k Pánu Ježíši. Kdo toho miluje, neklesá. My nehřešíme, protože Pána Ježíše milujeme. (»N. Ž.« 88., 89.) Nefňuká též? Chyba lávky. »Antonína zarazila hrdá slova dívčina. Viděl, že nemá tuctové slečinky před sebou a bylo mu líto, že dosud neviděl v životě intelligentní dívky katolické, která by s takovou láskou vyslovovala jméno Kristovo a s takovým zájmem mluvila o náboženských věcech. (»N. Ž.« 89.) A což terciářky? Ty nejsou obyčejně z intelligence. — Což řeholnice, jež jsou často intelligentnější než Růžena? — Nepomůže. Katolické dívky o Pánu Ježíši jen hystericky fňukají, mladá křesťanka mluví se zápalem. — »Dvojí závaží a dvojí míra; obé ohavné jest před Bohem.« (Řím. 20., 10.)

Představená kláštera slyšíc ono slovo »vdavky«, volá »fuj« a s pláčem utíká. — Paní Růžena na delikátně hloupou otázku P. Antonína, brala-li si Loskota z lásky, odpovídá: »Nevěděla jsem tehdy ještě, co je láska milostná. Znala jsem jenom lásku k Pánu Ježíši. Vcházela jsem v manželství neobyčejně vážně, nějaké poblouznění za mužem považovala bych za urážku Pána Ježíše. Docela tak, jak nám to líčil Liberté.« (»Dal.« 99.) To praví záletná Růžena, vdaná žena, o níž autor již dříve napsal, »že teplý dech krásného jejího těla se k P. Antonínovi přitulil« (»Dal.« 99.), paní Růžena, jež za nedlouho P. Antonínovi lásku vyznává, jej líbá a mužovi svému lhářů a bídáků nadává. — (»Dal.« 112., 130.) To není ovšem fňukání, nýbrž úžasná nestydatost. Nevezmeš jména Božího nadarmo. Jaký docela jiný význam má fňukání katolické jeptišky, jež svým životem dokazuje opravdovost své lásky k Pánu Ježíši.

Věř, kdo chceš, že je Dalila románem kontroversním!

Ale dejme tomu, že v klášteře zlořády byly. Nebylo možno odstranit je jinak. Není tu spirituál, konsistoř, biskup? Či snad souhlasí Dalila se zásadou: Účel posvěcuje prostředky? Nač zbytečné hyzdění, byť i za dobrým účelem? Spravedlivé jest odsouzení těch, kteří praví: »Čiňme zlé věci, aby přišly dobré.« (Řím. 3., 8.) Či mělo to býti — bez dobrého úmyslu — jenom ukázkou, vervy katolického, kněžského spisovatele? — Vyrovná se zisk z ohlašované nápravy škodě z pohoršlivého útoku? Nezískal klášter ani církev ani náboženství, nýbrž jen odpůrcové řádu a katolictví. Mnou si ruce, že se vzájemně chloupáme a špiníme. — Kdo nesedí právě na vlečce Dalilině, neřekne jistě, že jednala správně. — Odvolání prvního útoku na klášter, vlastně jen zamalování, jak je přinesl »N. Ž.« a následující útok ve vydání knižním je vskutku vzácným úkazem — modernosti, ale nikterak charakternosti a morálky.

Konečně dlužno ještě zmíniti se o jednom výroku, jehož hrot namířen proti řádům. »Řády nám pokazily křesťanství, řády zavinily nemravnou instituci celibátní a řády zavlekly k nám otravnou bigotnost místo vroucího vznětu náboženského.« (»Dal.« 83.) — Výrok tento pronáší P. Josef nedlouho před svým odpadem od církve a kněžství. Ale poněvadž není než krátkým souhrnem a výrazem názorů a myšle-

nek celého románu, nemineme se s pravdou, domnívajíce se, že Dalila skrývá se jen za P. Josefa. Na tak těžkou obžalobu nesmí román, jenž chce býti kontroversním, mlčeti; Dalila mlčí; neví, co říci? Či nechce?

Není zde místa dokazovat význam řádů. Mluví o tom obrovská literatura a celé dějiny křesťanské kultury. Ty mluví jinak o řádech než Dalila. Kdo má pravdu? Po Dalile nebude už ani slechu a řády budou kvésti. Potrvají, pokud živým zůstane jejich kořen, křesťanství a 3 evandělické rady chudoby, čistoty a poslušnosti.*) (Pokračování.)

Církevní a osobní náboženství.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

Pod názvem shora uvedeným přinesla »Reichenberger Zeitung« dne 4. února 1907 delší referát o přednáškách *dr. Hornefera*, konaných o otázkáeh náboženských v Liberci, prý před vybraným obecenstvem. Kdo je dr. Horneffer, nevím; ale zdá se mi, že podobné jméno, ne-li úplně totéž, četl jsem v seznamu německých pastorů štvoucích proti Římu v Rakousku, zvláště v Čechách mezi Němci. Buď jak buď, jisto jest, že pan Horneffer chtěl odvésti německé posluchače od »církevního«, to jest od katolického náboženství a že místo něho doporučoval jim *staré pohanství řecké, zmiňuv se několikrát pochvalně o Luthrovi*, čímž šídlo v pytli dosti makavě bylo prozrazeno. Vede-li losvonromistické štvaní v tyto konce, to jest, má-li německý lid v Čechách pomocí protestantismu odhoditi katolickou víru a přijati konec konců *pohanství* starořecké, dává si tím evangelická propaganda úplně

*) Na poznámky 4. čís. »N. Ž.« odpovídám: Anonymně píšu tímže právem jako mnoho jiných starých moderních literátů. Rukopis »Vlasti« zaslaný podepsal jsem pseudonymem »Moravan«. Redakce zná mé pravé jméno a má zároveň mé výslovné písemné vyjádření, že, bude-li třeba, vystoupím veřejně a zastanu, co jsem napsal. Komu záleží na pravdě, přijme ji, ať ji pronesl Petr nebo Pavel. A »N. Život« horlí o domnělou svou pravdu tak, že ji veřejně i anonymně vnucuje i církvi. Psal jsem pseudonymně také proto, aby do věcné rozpravy nebyly zatahovány zbytečné osobní půtky. Práce má vyhybá se proto co nejvíce osobním narážkám.

Stanovisko mé nazývá »N. Život« »nízkým«. — Jiní zase míní, že moderní stanovisko »N. Života« je příliš vysokým, nesprávným. Ukázat, že Dalila zpívá falešným tonem, je právě účelem rozboru.

Píši prý denunciantsky. — Výtka denunciace je omlené pometlo, kterým ohání se dnes tuze rádi oni, kteří věcně nemohou vyvrátit pravdu. Zkusil to nedávno redaktor »N. Života« sám. Zlomyslnosť mohla by v práci mé hledána býti jen tehdy, kdyby církevní úřady nevěděly o Dalile nebo ji nerozuměly. Píšu jenom proto, aby veřejnost nemyslela, že celé moravské kněžstvo je v náručí Dalilině.

Překrucuju prý! — Naopak; co Dalila nesprávně překroutila, snažím se odkroutit, aby ozřejmělo, co je rovným a správným. Mohl jsem napsati krátce, že Dalila je taková či maková. Ale právě proto, aby se nemohlo říci, že z nevědomosti nebo zlomyslnosti denuncuji a překrucuji, dokazuji doslovnými citáty, jak Dalila sama překrucuje a mrzačí pravdu. Kdo ji pozorně četl, logicky myslí a rozezná vrabce od kanárka, uzná, že píšu pravdu.

Dokud se mi výslovně neukáže, čím denuncuji a kde překrucuji přirozený smysl Dalilina textu, tvrdím, že výtka nízkosti, denunciace a překrucování je nedůstojným, děravým pláštěm, kterým Dalila zakrývá své nepěkné ořechy.**)

Moravan.

**) Pozn. redakce. »Nový Život« ohlašuje na obálce č. 5.: »O bezhlavé kritice Dalily povíme příště zajímavou kapitolku.« Čekáme ji klidně. Autor kritiky si ji lehce zodpoví.

nevěrecké vysvědčení a odrodilec Kutschera měl v »Odínu« pravdu, když už před lety napověděl *Schoererem*, že **zatím** radí se českým Němcům, aby odpadli od Říma k protestantismu, poněvadž v evang. víře spíše prý se připraví na konečné přijetí *starogermánského wuotanismu*. Dr. Horneffer učinil »slibný počátek« u Libereckých, hlásav jim potřebu »na ten čas« odhodlati se k záměně katolické víry za starořeckou kulturu. Za nedlouho řekne jim snad týž prorok, aby zanechali řecké bůžky a přidrželi se staroněmeckých heroů, tak že wuotanism čili nahé pohanství odpadlíků německých stane se skutkem! A nedivno! Je to přirozený proces z víry pravé do nepravé (= do evangelické), a odtud do čiré nevěry a pověry staropohanské. *Kdo padá s vysoka, řítivá se* **dolů** *prudce a rozbíjí se!*

Především povídal dr. Horneffer, že církevní náboženství zakládá se na zjevení, na dogmatech. Dr. Horneffer neuznává dogmat, proto zbývá prý mu jen důsledek, jenž zní: Pryč od církve! Pryč od církevní společnosti! Pryč od dogmatického náboženství a vzhůru k *osobnímu* náboženství!

Pátral jsem v referátu novinářském, čím *odůvodnil* dr. Horneffer svůj zápor dogmat a nenašel jsem ani jediného pokusu důkazného! Pátral jsem, čím vyvrátil dr. Horneffer nadpřirozené zjevení Boží a nenašel jsem ani slovíčka důkazného a přece je to základna veškeré operace páně doktorovy! Napadá mi! Tak to u nás dělává dr. Masaryk již od let. Kdykoli něco »velikého« proti katolické církvi vyřkne, vždy zůstane důkaz dlužen a tváří se, jakoby byl pověděl *samozřejmou pravdu*, ač ví, že posluchači nejsou o tom *poučeni*, neřku-li vědecky přesvědčeni, — abych o nás katolících, kteří předpoklady ty rozhodně popíráme a důkaz od M. vědecký výslovně žádáme, abych o nás ani nemluvil. Dr. Horneffer je také takový »Masaříček« a prof. dr. Krejčí, jenž jak jsem onehdy zde ukázal, též dobře Masaříka kopíruje, má v tomto německém mluvkovi — titul »řečník« nemohu dr. Hornefferovi z příčin uvedených udělit, — spolubojovníka a rovnocenného výtečníka. Jaká smělost, neřku-li drzost, vězí v prsou těchto lidí! Bez důkazu »porážejí« staleté pravdy, všeobecné přesvědčení lidstva, nejhlubší studie velikých duchů, kteří celý život byli zasvětili zkoumání zjevení Božího a obhajování dogmat. Vezměte si spisy středověkého tmáře, sv. Tomáše Aquinského, nebo jesuitského vykřičeného postředověkého »fanatika« z doby protireformace, bl. Petra Canisia, a podívejte se, zdali jednou jedinkrát »poráželi« své odpůrce bez důkazů, zdali jednou jedinkrát stavěli své názory dogmatické nebo svou víru v nadpřirozené zjevení bez vědeckých rozborů příslušné otázky a bez logických důvodů! Takový je rozdíl mezi modernisty a mezi reakcionáři již i v methodě vědecké, abychom o věcném materialu a střízlivém jeho logickém uvážení slov nešířili. Na otázku, proč věřím, když se tolik proti víře nadpřirozené píše a mluví a soptí, odpovídám: Vedle důvodů, jež mě skýtá osobní má víra v naprostou pravdivou auktoritu Boha zjevení učinivšího a v převelebné osobě Ježíše Krista viditelně (druhdy) na světě náboženství *dovršivšího*, vedle důvodů těchto velice mne v mé katolické víře posiluje a utvrzuje lehkomyslná povrchnost, ba očividná lživost moderních odpůrců Říma! Vezměte dva nebo tři moderní »vědce«, hartusící proti nám a srovnejte jejich positivní osobní »vědecké« názory a důvody o témž předmětě a uvidíte chaos. Co jeden má jistým, druhý považuje nejistým; co jeden vychvaluje, druhý s posměchem odstrkuje,

každý je víc než neomylným, i když to slovně o sobě netvrdí, ale na udělané vědeckosti a na domýšlivosti, se kterou »své názory« pronáší, vidíte, že ve vědě neomylnosti se drží, i když se jí u víře směje! Než, vraťme se k Libereckému mluvčímu a vizme, co a jak dále »výtečně vyložil,« až prý celou dvoranu k frenetickému potlesku na konci řeči strhl! — Dr. Horneffer, *aby odůvodnil*, proč máme od církevního náboženství přejíti k osobnímu — jakoby »církevní« náboženství nemohlo a nebylo zároveň »osobním« u člověka věřícího *rozumně* vědoucího proč, z jakých důvodů a v kterém smyslu má věřiti tu neb onu církevní pravdu! — Podal toto: »Všechno duchové, tedy i náboženství, může býti jen osobním.« To je celý celičký »důkaz« páně doktorův! A což, kdyby mezi uvědomělými Liberčany byl se našel »křovák« a spustil na publikum: »Poněvadž dle právě pověděného všecko duchové je závislo na osobním čili na našem »já«, musíme se každý odtrhnout nejen od církevního náboženství, ale i od Horneffrovy vědy a musíme proti »víře« páně doktorově postavit každý víru svou »osobní«, ba musíme vůbec popřít, že mimo naše »osobní já« nějaký doktor Horneffer a jeho »osobní« náboženství vůbec existuje. Je-li všecko duchovní jen na mém »já« založeno a mám-li proto odvrhnouti »církevní náboženství a zavésti místo něho »osobní«, stanu se sám sobě papežem, modlou »bohem« i knězem a můj soused, poněvadž to nebude jeho »osobním náboženstvím«, řekne, že jsem necírkevní — blázen!

Ne tak, pane Horneffře! Vaše celá poznávací theorie (ideologie) jest úplně falešná a následkem toho jest i Vaše přednáška skrz na skrz nepravdiva. Pravíte-li totiž, že »všecko duchové může býti jen osobné« a myslíte-li, že jen to jest čili existuje, co v našem duchu poznáno bylo, tedy »osobním« se stalo, nemáte pravdy. *Bůh jest mimo nás a staré věci v přírodě*, jichž »osobně« duch lidský dosud si neosvojil (i osvojil), nebo jež už zapomněl atd., jsou též mimo nás a budou i byly bez nás, před námi i po nás. Až budeme »*osobně všemohoucími*« čili, až náš duch učiní existujícím mimo sebe věc, na kterou myslí a také až ji svým myšlením v existenci udržovati bude, potom, pane doktore, nebude mimo naše »sobní já« ničeho a potom i všecko »duchovné« bude jen v nás a potom také můžeme se odtrhnouti ode všeho mimo nás bytujícího. Dokud však této tvořivé všemohoucnosti svým »osobním« výtečnostem nezjednáme a dokud naše poznání »duchovné« závislým bude na smyslech a tyto na předmětenstvu mimo nás bytujícímu, dotud *objektivní platnost a jsoucnost* (existenci) a a pravdu budou míti steré předměty, ano i »duchové« bytosti, — Bůh, hřích, ctnost, čas, zvířata i lidé atd. — jež jsme »osobně« byli poznali čili, jež se následkem našeho poznání staly v nás »osobními a duchovými«.

Tak jest a bude i s náboženstvím a s církevnictvím. Existují a budou existovati jako bytosti »duchové« mimo nás a také i bez nás. Až nás »vědců« a »osobních« nábožníků nebude, *bude náboženství ještě zde na světě* a budou i lidé, kteří »církevní« náboženství nejlepší a jedinou správnou formu pravé víry *objektivně existující* a subjektivně čili nás »osobně« vážící považovati budou, litujíce, že byli na začátku dvacátého století mudrcové »od západu«, kteří »všecko duchové« tedy i náboženství, jen na svém »osobním« j á závislým činili! (Dokončení.)

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal 18. dubna t. r. šestou schůzi za předsednictví faráře Vlast. Hálka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel red. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Děkují: JUDr. Jul. Nejedlý za blahopřání a Odbočka všeodb. sdružení křesť. dělnictva pro Chrudim a okolí a katolíci v Brémách za darované časopisy a knihy. — Knihy, brožury své a starší časopisy udělují se: Čten. spolku Methoděj ve Svatobořicích na Moravě. — »Naše Listy« budou se zasílati těm, co je mají zdarma nebo za korunku, do konce května. Kdoby je chtěl dále odebírati, nechť zapraví do ukončení ročníku (červen, červenec a srpen) jednu korunku. Ta musí býti odeslána do konce května t. r., kdo by je do konce května nezaslal, tomu budou »Naše Listy« zastaveny. Spolku na zakl. knihoven se udělují — do odvolání — do jeho knihoven, jež založí, všecky starší časopisy družstva, knihy a brožury. — K přání Pelhřimovského děkana Fr. Vaňka vydá výbor Píchovu práci z »Vlasti«: »Hřbitovy po stránce hygienické« ve zvláštním vydání. — Farář Ed. Neumann, který jest zaklad. členem družstva Vlast, bude pro svoji řeč o nás z družstva — že jsme haeretikové, volán k zodpovědnosti. Bude mu dopsáno, aby celou záležitost vysvětlil a je-li řeč jeho v »Čechu« nebo v »Rozkvětu« správná, aby svá tvrzení dokázal. Dle odpovědi jeho zařídí výbor další jednání. Bližší vysvětlení o celé události podává dubnová »Vlast« str. 630. — MUDr. Ot. Rožánkovi zašle výbor k jeho císařskému vyznamenání písemné blahopřání. Panu Janu Havelkovi při jeho odchodu z družstva odevzdá výbor písemné a pochvalné uznání. — Výbor žádá své členy a přátele z širého Plzeňska, aby ostatní katolíky na náš socialně-literární sjezd v Plzni pořádaný upozornili a k účastenství je vybídli; zvláště za to prosí duchovenstvo a katolické spolky v Plzni a v okolí. — Výbor s pocitem a rozhořčením četl v pamfletu »Svaté tyranství«, že prý je družstvo Vlast nepřítelem veškeré svobody a moderního rozvoje církevního života. Naopak výbor si váží svobody, které se ve svém působení těší a ve které mu vyšší orgánové církevní v nejmenším nepřekážejí a přeje v rámci církve svobodu i každému jinému. Ovšem to, co tropily »Rozvoj«, »Mane« a »Bílý Prapor« a jak si počíná nynější »Rozkvět«, to působí v církvi rozvrat, to otravuje mladé kněze i laiky a to není ani znakem svobody a ani známkou rozvoje církevního. Proti »Svatému tyranství« se píše a právě tato brožura jest snůškou hrubého tyranství a pomluv proti různým osobám. Jednou z takových řečí jest, že bylo družstvo Vlast nepřítelem Zemské Jednoty českého katolického duchovenstva. Ale to je pomluvou, nebo ani výbor družstva, ani valné hromady ani jednotliví předáci družstva nikdy a nikde proti Zemské Jednotě čes. katol. duch. nevystupovali. Kdyby byl pisatel pamfletu podepsán, hnal by ho výbor k soudní odpovědnosti, neznaje však jeho jména, vyzývá ho výbor veřejně a důrazně, aby udal, kdy, kde a jak družstvo Vlast proti Zem. Jednotě česk. katol. duchov. vystupovalo a kterým skutkem nebo projevem jí dalo na jevo své nepřátelství. Nedokáže-li to, prohlašuje jej výbor za veřejného lháře. — Pamflet vyzývá na str. 28.: vypovídejte Vlast a její podniky — tady se hlásá hrubé násilí a boykot na celé naše družstvo. Toto ničím neodůvodněné tyranství od sebe odmítáme; nám katolická moderna neimponuje, té my se nelekáme, a otevřeně zde pravíme, že od svého směru a od cesty, po které kráčíme, neustoupíme. —

Výbor družstva Vlast přijal ve svém zasedání ze dne 18. dubna t. r. toto ohražení, jež bylo zasláno primátoru měst pražských p. Dru. Grošovi: »Družstvo Vlast se svými 6 časopisy, tiskárnou a papír. závodem a jako majetník domu jest velikým pražským poplatníkem, i podává Vaší Slovutnosti, jako primátoru města, protest, že na počest staříčkého mocnáře našeho, Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., nahaté sochy i obrazy na veřejný odiv, k pohoršení mládeže i lidu, od pražské obce byly vystaveny. Žádáme rozhodně, aby se podruhé podobné nepřístojnosti neopakovaly. — V Praze, dne 18. dubna 1907. — *Vlastimil Hálek*, místopředseda. *Tom. Jos. Jiroušek*, jednatel.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

V národopisu dalekosáhlý význam má srovnávací methoda. Tak na př. zajímavých resultátů dohledáme se srovnávajíce loutkové hry jesličkové, jak nám je podává Dra Jana Krupského: »Szopka krakowska« (v Krakowie 1904) — dále maďarský sborník: »Ethnographia« (Budapest 1904), popisující několik pastýřských her slovenských a maďarských — a naše památné hry jesličkové na sceně loutkové, jak druhdy kvetly v Praze. Co tu prvků styčných, podobných a zase rozdílných! Leč to mimochodem — zde uvedu některé vzácné záznamy ze slavných druhdy her jesličkových pražských, jak na svém loutkovém divadle předváděl je druhdy p. T. dosud žijící. Tak prý i jinde v Praze se provozovaly.

Po loutkové hře vzaté buď z cesty P. Marie do Betléma — nebo po hře pastýřské či tříkrálové následoval nějaký žertovný výstup. — Bez této draperie neobešla se druhdy žádná loutková hra jesličková v Praze. Několik těchto výstupů uvedu, jichž jinde marně bychom hledali. Jsem povděčen, že se mi podařilo jich se na »věčnou« paměť dopídit.

Výstup dráteníčka: Dráteníček vyjde a volá: »Dajte hrnce dratovac!« Strážník jej zastaví a ptá se ho, má-li pas. On praví: »Já mám dosc dlúhý vlas.« Str. na to: »Chlape, to vidím, ale máš-li povolení na chození a máš-li na to pas?« D.: »Pas? Ten mám ja kolem brucha.« S.: »Ty chlape, to taky vidím a jestli mně neukážeš hned pas, tak tě seberu.« D.: »Ale, milostpanko, šak ja ten pas neskrývam, tu je na bruchu, sú na ňom gombiky (knoflíky) a pekné kovanje. Taky tam mam knížečku, svaté obrázky a od našeho pana služného aj takej velkej papierok, že všady možem chodic.« S.: »To máš štěstí, braťko, sic bych tě byl odvedl do šatlavy.« D.: »To milostpanko bych išol sebú, kedz milostpanko by išol taky.« — Strážník hubuje a odchází.

Dráteníček zpívaje odchází, jde k hospodě a křičí: »Drátovac!« Hospodská vyjde ven a jest ráda, že dráteník je tady, neb má mnoho natlučených hrnců. —

Výstup ponocného. — Ponocný vyjde ven, má hlásnou troubu a zpívá: »Uhodila dvanáctá hodina, chval každý duch Hospodina. Chraňte světlo, oheň af není žádnému škoden.« — Hút, hút . . . odtrubuje dvanáctou. Odchází do druhého vyššího oddělení (jesličkového), a zpívá zase a odtrubuje na novo dvanáctou.

Výstup lampáře. Lampář vyjde a zpívá: »Já lampář veselý, obzvláště to v neděli, když mám všechno rozsvícený« atd. Vejde do hospody, ale přijde pro něj žena, tluče na dvéře a okna a chce, aby muž šel domů. Šenkýř vyjde ven a vymlouvá lampáře, že je náramně hodný a zpívá: »Málo pije piva, karty nehraje, jen se dívá« atd.

Za zpěvu pak odchází lampář se ženou domů a zpívá: »Moje žena Kateřina navařila kapusty, abych já byl tak tlustý, jako je ona. — Štíhlým já musím být, abych moh' na žebřík lézt a lampy rozsvítit: ona se ale jen točí doma kol pece a tlustá je při tom přece.«

Výstup vandrovníka. »Já ubohý vandrovní, nemám žádný drobný. Má jest jen hůl a halena, a v pinklu mám jen kus sena« atd. Vidí krčmu a jde koledovat pod okna. Hospodský vyjde ven a zhurta ho odbude. Ten zarmoucen odchází a rozumuje: »Počkej, ty břichopásku, teď na tebe půjdu jako velký pán.« — Rozběhne se, vejde do hospody a hned si poroučí pivo, víno, pečeni, cigara. Hospodský maje pochybnost, praví, že před chvílí zde žebral. Vandrovní jest

uražen, že to nebyl on a že má peněz dost. Po najedení a napití se ztratí z hospody a v tom je slyšeti veliký hluk. Někdo pustil z kurníku všechny slepice a kuřata. Nastane velké kdákání a kokrhání — celá hospoda je vzhůru. Hospodský kárá hospodskou, že špatně zavřela kurník. Vyběhne ven a vandrovní stoje na vršku nad hospodou, křičí, že až půjde z vandru zpátky, že mu zaplatí a utíká pryč.

Oblíbený byl i výstup myslivce — a pak vířtláře, jakož i kominíka. Tyto dva poslednější byly jen kratší.

Po těchto žertovných scenách, provozovaných za pomoci loutek a poslouchaných drobným i velkým publikem radostně, následoval nějaký rytířský kus — a na konec vystoupili oba kašpárkové, zpívajíce: »A vy páni drabanti (děti), dejte pozor na paty, až vy odtud půjdete, af si neurazíte špičku, kramflek od boty, pak by praskly kalhoty, máma by vzala metly, hnala by vás do noty. — A ty Ferdo utíkej, co jsi slyšel, povídej! Máma ti dá kus chleba a na něj kus povidla. — Až se zase sejdeme, zas si něco povíme, třebas novou písničku, dlouhou jako tkaničku.«

To vše s jesličkovou hrou v čele tvořilo jeden celek. Bylo to dosti obhroublé — ale líbívalo se to.

Stankovský, Quis a Novák psali o betlehemských loutkových hrách pražských, ale těchto detailů jsem u nich nezastihl. Snad jim ušly? — nebo za nehodné záznamu byly pokládány? — Jako zjev kulturně-historický, tolik oblíbený svého času, hodny jsou zajisté pověti.

Paběrky z novin a veřejného života.

Jubileum sv. Otce. Kněžské jubileum sv. Otce Pia X. připadá na 18. září 1908. V září r. 1858 byl Josef Sarto v kathedrále v Castel-Franco na kněze posvěcen, den na to sloužil svou první mši sv. v domácím farním kostele. Toto kněžské jubileum papežovo bylo však přeloženo na 26. listopad, kterýžto den jest 16. ve výročí svěcení Pia X. na biskupa v Mantově. Při oslavě bude otevřena výstavka církevních rouch pro chudé kostely a nová hvězdárna vatikánská.

Pius X. jako reformátor. Brzy po svém povýšení na papežský stolec Pius X. snažil se církevní poměry v Italii zjednodušiti. Především nařídil r. 1904 důkladné visitace všech italských diecési, dílo to, jež právě ke svému zakončení se blíží. Kdežto ve střední Evropě jest mnoho diecési příliš objemných, milliony duší čítajících, je v Italii mnoho diecési příliš malých, pouze o několika tisících duší. Tyto diecése snaží se Pius X. sjednotiti u větší. Již Pius VII. r. 1818 viděl se nucena diecésní rozdělení Italie upravovati. Zmenšiti počet diecési v Italii stává se vždy naléhavějším, což se ovšem nyní musí díti ve srozumění s vládou. Avšak u obyvatelstva každý pokus zrušiti diecési setkává se s tuhým odporem. Každá diecése má totiž svůj biskupský seminář. Semináře ústavy jsou navštěvovány od synků měšťanských, kteří ani nemíní do stavu kněžskeho vstoupiti, nýbrž v něm vůbec se vzdělati. Zrušením těchto diecésních ústavů mnozí rodičové nemálo by utrpěli tím, že by byli nuceni své syny dávati na vzdálenější gymnasia, což by spojeno bylo nejen s většími výlohami, ale i nebezpečím, že by učiteli atheistickými mohli býti oloupeni o víru. Utrpěli by dále živnostníci, kteří biskupské semináře svým zbožím zásobují. Z toho lze poznati, že reformy druhu toho nelze prováděti jen tak škrtnutím péra.

Pius X. a církevní lidový zpěv. Přátelé lidového zpěvu v kostele na svých cestách po Italii s politováním shledali, že v zemi krásného umění, v níž veliký mistr církevní hudby Palestrina započal novou dobu církevního zpěvu, mívají zřídka příležitost, slyšeti lid zpívati ve své krásné melodické řeči. Italský církevní zpěv, jejž vypěstoval sv. Filip Nerijský, a později též lidové misie, nalézal se v posledních dobách v žalostném úpadku. Leč právě tento probudil mnohé k horlivému pěstování lidového zpěvu v kostelích. Utvořil se spolek: »Società italiana per la musica popolare« v kostelích a sv. Otec velmi ochotně dal mu schválení. Spolek po dvouleté činnosti vydává sbírky kostelních lidových písní, jež nalézají všude obliby. Mnohým nadělala rozpaků ta okolnost, že církev při službách Božích nařizuje užívání jazyka liturgického. Rozpaky ty sv. Otec sám zaplašil vyjádřením ve svém »Motu proprio«: Prohlásil jsem latinskou řeč za závaznou toliko při slavnostních liturgických obřadech. — Na to papež se zalíbením prohlédl si sbírku doposud vydanou a litoval, že v Italii je nedostatek vhodných

kostelních písní. »Přeji si, aby po celé Italii chvála Boží rozezvučela se v lidové řeči a aby všechny obce na ní podílu měly. Ostatně není to tak těžké, patří k tomu trochu horlivosti a dobré vůle.« — Na to sv. Otec vypravoval, kterak příjemně byl překvapen, když při jeho pontifikální mši v Burano všechen lid s sebou zpíval. Lid konečně musí i v kostelích hlasu svého pozvedati. Žehnám spolku s přáním, aby všude nalézal následovníků.

Svatý Otec proti modernímu kriticismu. Ve veřejné konsistoři dne 18. m. m. Pius X. na řeč kardinála Cavallariho mezi jiným odpověděl: Podivuhodnou jednotou ctihodného episkopátu a velikodušnou obětavostí kleru, jakož i statečností katolíků, ochotných k oběti jakékoliv, zpravďuje se opětně, že pronásledování vždy ctnosti pronásledovaných v pravé světlo staví, podobajíc se vlnám mořským, jež rozrážejí se o úskalí a očišťují se z bláta a kalu. Dobře víte, že edikty císařů k zničení křesťanů stávaly se semenem křesťanů. Ale k politování při tom jest, že hýbe se též duch odporu a vzpoury padlých andělů, kteříž pod chytře zakrytými formami rozšiřují hrozné bludy o domnělém rozvoji dogmat, o návratu k čistému evangeliu, o němž tvrdí, že podobá se stromu z listí oškubanému výklady bohosloveckými; o základních pravidlech askese, o emancipaci od církve způsobem takovým, aby se nemohlo říci, že by vzbouřili se, aby nemohli býti vyříznuti z těla církve, a též ne, že by se podrobili, aby nemusili zříkati se svých domnělých přesvědčení a konečně o přizpůsobení duchu času ve všem: v řeči, psaní a kázání, o lásce bez víry k získání nevěrců. V tomto spočívá jed všech heresí. Křesťanství má býti zničeno moderní kritikou. Písmo svaté prohlášeno za obyčejnou knihu; inspirace nemá lišiti se od inspirace Aeschyla a Homera. Legitimní výklad církve má býti podroben modernímu kriticismu, jenž se vtírá bohosloví, jež by rád zotročil. Všecky bludy toho druhu šíří se v revuích, kázáních, asketických knihách, ano i v románech slovy dvojznačnými, mlhovitými.

Papežská konsistoř. V pondělí dne 17. m. m. konala se tajná konsistoř papežská, ve které byli jmenováni noví kardinálové a 18. m. m. byla konsistoř papežská veřejná, v níž obdrželi od sv. Otce odznak kardinálské hodnosti, kardinálský klobouk. Pro Čechy důležito jest, že Jeho Exc. Mnsgr. Benedikt Lorenzelli, arcibiskup Lucký, první velezasloužilý rektor kolleje české, vřaděn byl do senátu sv. Otce. Z té příčiny provázejí katolíci v Čechách toto jmenování city upřímné radosti, jakož i projevem nejuctivějšího blahopřání a největší oddanost k novému kardinálu, který neocenitelných zásluh sobě získal o Čechy vůbec a o kollej českou v Římě zvlášť a který zajisté i nadále přízeň svou nám zachová.

Zlaté růže. V dílně známého zlatníka Tanfaniho v Římě dodělávají dvě krásné zlaté růže, z nichž každá má cenu 100.000 lir. Na stonku 15 cm. zvýší jest zlatá růže s listy přesně dle přírody modelovanými, mistrovská to práce. Růže obsahuje malou tubu, v níž bude růžový olej, takže bude vydávati libou vůni. Jedna z růží jest určena pro mladou španělskou královnu Eugenii Viktorii.

Nová vatikánská observatoř. Nejdůkladnější a nejvážnější vědci neopomíjeli čerpati z ohromné vědecké studnice papežského Vatikánu. K velkolepým památníkům opravdové a hluboké péče papežů o rozkvět vědy v pravém slova smyslu druží se nová observatoř, jejíž stavba rychle spěje k ukončení, řízena jsouc inž. Mannuccim. Vnitřní úprava děje se v dorozumění s novým ředitelem P. Heggem. Před několika dny prohlédl si sv. Otec osobně stavbu a sledoval práce na observatoři s velikým uspokojením. Jedna kopule je dohotovena, druhá bude krášliti hlavní věž, která již nese jméno Pia X. Pod touto kopulí bude veliký pohyblivý (otáčivý) sektor (ekvatorial), snad jediný svého druhu, co se týče dokonalosti a přesnosti provedení. Vynikající hvězdář kardinál Maffi přibude co nevidět z Boloně do Říma a provede inspekci posavadních prací.

Císařský dar Jeho Eminenci. Za pobytu J. V. v Praze dostavil se k J. Eminenci nejvyšší hofmistr Jeho Veličenstva kníže Montenuovo a odevzdal Jeho Eminenci skvostný dar Jeho Veličenstva pozůstávající z Jeho podobenky s vlastnoručním podpisem. Obraz Jeho Veličenstva jest zasazen ve skvostném pozlaceném rámci, ozdobeném inicialami a znakem císařským v emailu a nad ním vyčnívá rovněž v nejjemnějším emailu provedená císařská koruna.

Prof. dr. Nilles. Tento velký bohoslovecký učenec zesnul v Pánu dne 30. ledna. Byl velikým přítelem slovanské bohoslužby. Procestoval země chorvátské a účastnil se ve farním kostele v Preku u Zadru hlaholské bohoslužby. Výsledek této své zkušební cesty popsal v »Calendarium manuale utriusque ecclesiae«, Oeniponte 1878—81. Druhé vydání pořidil 1896—7. Od něho pochází i krásný článek o hlaholici v »Kirchenlexikonu«, svazku XI., str. 423—425 a studie »Innocenz IV. und die glagolitisch-slavische Liturgie« v »Zeitschrift für kath. Theo-

logie« 1900, sv. I., kde dokazuje, že Innocencův reskript jest pravé palladium, který hájí trvání hlaholice. Pojem o hlaholici, kterého dlouhým studiem nabyl tento glagolista Oenipontanus — tak sám sebe nazýval — nejlépe charakterisují jeho slova v »Kirchenlexikonu«: »Kam dnes sáhá slovanská liturgie, má se měřiti podle papežských rozhodnutí, která jsou otištěna na počátku hlaholských církevních knih. To je totiž ode dávna zděděný majetek jihozápadních nebo illyrských Slovanů jaderského přímoří a musí se uznati, že v těchto krajích všude právem trvá, kde se od nepamětných dob konala. — Do území hlaholice mezi jiným spadají biskupství zagerské, dubrovnické, spljetské, šibenické, krcké, senjsko-modrušské i černohorské (podle rozhodnutí papeže Lva XIII. z r. 1887) a hlavně staré františkánské území třetího řádu s hlavním sídlem v Zadru, která vždy se ukázala jistým útočištěm a věrnou obrankyní hlaholice. — Prof. Nilles upřímně miloval glagolici, poněvadž velice přispívala k oné harmonii, která vládne v různosti katolického kultu a poněvadž viděl v hlaholici most, kterýž by přivedl do římské církve rozkolné bratry slovanské.

Odkazy † Msgr. Josefa Melouna. em. kníž. arcib. vikáře v Postupicích. Odkázal: a) po 200 K: velechrámu sv. Víta v Praze, Ústřední Matici školské, Spolku dobrovolných hasičů v Postupicích a chudým v Postupicích a v rodišti svém Ounětičích; po 100 K: družstvu Vlast a Tiskové lize v Praze, slepcům na Hradčanech, Růženc ové výrobně v Praze, Školským bratřím v Bubenči, Polévkovému ústavu a Spolku spojených řemesel a živností v Postupicích, Spolku dobrovolných hasičů v Milovanicích a Čelivě a chudým v Okrouhlici. — Zvěčnělý Msgr. Jos. Meloun narodil se dne 30. července 1831 v Ounětičích, hejtmanství Jičínské, gymn. studoval v Jičíně, na kněze vysvěcen byl v Praze r. 1858. Kaplanoval ve Vepřku, ve Velvarech, farním admin. byl v Kojetičích a v Postupicích, farářem v Okrouhlici a Postupicích. Pro své zásluhy byl jmenován kons. radou, rytířem řádu císaře Frant. Josefa a j. v. Roku 1903 resignoval na úřad vikariatní a 25. března r. 1907 zesnul v Pánu. — Družstvo Vlast v něm ztrácí stálého dobrodince. — Odpočívej v pokoji!

Strossmayerova pozůstalost. Finanční erár činil námitky proti závěti biskupa J. J. Strossmayera, jenž zesnul, jsou tomu dvě léta. Dovolávaje se staré úmluvy Koloničovy z r. 1715, finanční erár žádal, aby z pozůstalosti zvěčnělého chorvatského mecenata jedna třetina připadla státu, třetina církvi a třetina příbuzným. Osecký krajský soud zamítl tyto dni žalobu finančního eráru z toho důvodu, že Koloničova úmluva pozbyla r. 1853 platnosti, když Rakousko uzavřelo s římskou kurií konkordát, jenž v Chorvatsku nebyl dosud zrušen a jeho ustanovení jsou tedy dosud v platnosti. Dle Koloničovy úmluvy biskupové a vyšší preláti směli v Chorvatsku činiti závěť jen se svolením panovníka, jinak se pozůstalost rozdělila na tři stejné díly, jak výše označeno. Poněvadž biskup Strossmayer si nevyžádal panovníkova svolení ke své závěti, byly by námitky finančního eráru odůvodněny, kdyby konkordát r. 1853 nebyl odstranil ono staré omezení práv chorvatských biskupů. Konkordát nebyl v Uhrách sice nikdy uznán, ale byl uznán v Rakousku a v Chorvatsku, kteréž ve věcech, týkajících se občanského práva, jest úplně autonomní a od Uher neodvislé. V Rakousku byl konkordát r. 1870 zrušen, v Chorvatsku však dosud žádným zákonem zrušen nebyl a platí tedy dosud. A proto i závěť Strossmayerova zůstává v platnosti.

K 60. narozeninám dra Julia Nejedlého. V nejužším rodinném kruhu slavil dne 12. m. m. své 60. narozeniny muž o katolickou věc vysoce zasloužilý, advokát dr. Jul. Nejedlý. Narodil se 12. dubna r. 1847 v Brandýse n. L., kdež vychodil hlavní školu, načež přičiněním piaristy prof. Egida Hüdla, blaze působivšího kněze a učitele, přišel na akademické gymnasium v Praze, později na universitu. Tu r. 1876 stal se doktorem práv a již v těch letech byl literárně činným. Psával pode jménem Julius N. Ryšavý do »Světozora«; mnohá jeho práce pojata do »České chresthomathie«, dále do »Blahověstu«, kdež vyšly práce zejména s náboženským nádechem. Po delší dobu byl literárním a divadelním referentem Šimáčkových »Českých Novin« a »Posla z Prahy«. Dr. Nejedlý byl činným i v právnické literatuře, o čemž svědčí celá řada jeho přednášek v »Právnické jednotě«, v obchodních a občanských klubech, pojednání v časopisech a j. Samostatně vydal »Zákon proti lichvě«, »Stavební řád« a j. Vydal též komentáře zákona trestního a na ochranu volební a shromažďovací svobody. V nejnovější době známy jsou jeho názory o reformě práva manželského, zejména ohledně rozvižitelnosti svazku manželského, o čemž mluvil na přečetných schůzích v Čechách i na Moravě. Za působení své v tomto směru byl dr. Nejedlý také nynějším papežem vyznamenán. Již zesnulý sv. Otec Lev XIII. jme-

noval ho za literární a jinaké působení v duchu katolickém komthurem řádu sv. Rehoře Velkého. Nynější papež J. S. Pius X. propůjčil pak mu ve dnech posledních k témuž řádu velkohvězdu. Obsáhlá je jeho činnost a proto přejeme k další dlouhé blahodárné činnosti na prospěch české katolické veřejnosti: »Zdař Bůh!«

Kněží dělníci. Ve Francii založeno bylo družstvo »Prêtres ouvriers«, které si vytklo za úlohu, aby kněžím dalo návod, jak by si mohli vydělati denní chléb. Předsedou jest abbé Leroux, farář v Airvaultu (Deux-Sêvres), tajemníkem abbé Ballu, který vydal spis o živnostech, kterými by se mohli kněží obírati. Družstvo má již svůj orgán »Le trait d' Union« a čítá 130 duchovních členů, kteří většinou vyrábějí papírové věci. Jedni řežou navštívenky, jiní upravují obálky na psaní, různé pohlednice, fotografie atd. Jeden kněz opravuje porouchané brejle, jiný hodiny, třetí dělá svítilny pro kočáry, čtvrtý sestavuje tapety podle starých gobelinů, pátý se stal knihvazačem, šestý dělá konservy atd. Jistý farář, nyní 75letý, 40 roků se obíral malířstvím a výtěžek daroval vždy kostelu. Nyní přemalovává znamenité obrazy, aby si zajistil živobytí na několik let, kterých mu Prozřetelnost božská dopřála.

Bestiální lež. Pod názvem »Ovoce klerikalismu« přineslo »Právo Lidu« v č. 107 zprávu (a po něm kladenská »Svoboda«), že v Berouně porodila žačka III. třídy měšť. školy v 13 a tři čtvrti roku svého věku dne 31. března hocha. K tomu hned podotklo, že prý si chodila půjčovati knihy k jednomu knězi v Berouně, a každý ze čtenářův četl »mezi řádky« hnusné podezření, jako by tento byl jeho otcem. Socialní demokraté upletli z toho hned karabáč, aby s ním mrskali do bezúhonného kněze a rozšiřují to mezi lidmi, dětí nevyjímaje. Tak bídných zbraní užívá soc. demokracie proti horlivému knězi! A zatím jak se má věc? U c. k. okr. soudu v Berouně přihlásil se již otec tohoto dítěte, taktéž 13 a tři čtvrti roku (!) starý hoch (smutné znamení doby). Hned po porodu se vědělo, že jest tento hoch otcem novorozeněte. Než soc. demokracie učinila tento ďábelský výmysl na kněze, aby ničila jeho blahodárné působení v Berouně. Rozhořčení proti této bestialitě na čest kněžskou jest tak značné v Berouně, že přes 100 vážených osob z Berouna zaslalo proti »Právu Lidu« redakci »Sv. Vojtěcha« projev opovržení nad tak bídným napadáním cti kněze, dosvědčujíce mu ctnostný a bezúhonný život a žádají, aby »Svatý Vojtěch« a druhé listy katolické se ho ujaly. Tak ničemným způsobem pracuje socialní demokracie k volbám.

Suspense Dona Murriho. Též mnohé listy liberální odsuzují Murriho. Týž v interviewu, uveřejněném v »Matinu« a též v listech italských, za příčinou Montagniniho affairy ve svých posudcích zaběhl příliš daleko. Tak i milánský »Corriere della Sera«, jenž Murrimu povždy byl nakloněn, odsuzuje ho co nejrozhodněji. Příliš daleko překročil prý meze opatrnosti kněží vytčené. Ba »Münch. Alg. Ztg.« podotýká: Murri do poslední fase francouzského církevního boje zasáhl způsobem přímo nesnesitelným, uveřejněním interviewu, v němž osoboval si přísné posudky o rozhodujících osobách římské kurie — (o papeži) a papežské diplomacie, jež přesahují všechnu kritiku a stávají se skutečnou urážkou na cti. — Jsou všude kněží, kteří pracují do rukou zednářům a revoluci.

Kněz malíř. Farář van Hollebeke v malé osadě departementu Oise ve Francii je dokonalým malířem. Jeho obrazy vzbudily všeobecnou pozornost na výstavě pařížské. Zobrazuje prosté výjevy z kněžského života venkovského. Farář jest velmi oblíben u osadníků. Po mši sv. jednou v neděli přišel k němu obecní strážník se vzkazem, aby ihned přišel k starostovi. Farář nenadál se ničeho dobrého, poněvadž zastupitelstvo bylo protikatolické. Při jeho příchodu povstal maire a oznámil mu slavnostním výrazem, že obec mu úplně přepustí novou faru a rovněž i upotřebení staré fary, kterou ozdobil tak krásnými obrazy, jestliže vyplní jednu podmínku. Kněz zbledl. Čeho může od něho protiklerikální výbor žádati? Ale podmínka záležela v tom, že namaluje čtyři obrazy na stěnách velké dvorany nové mairin. Radostně překvapen farář vyhověl podmínce.

Činnost katolického redaktora. Počátkem tohoto roku zesnul katolický bojovník a redaktor dr. Jehly, narozený r. 1848 v Bolzanu. Jeho bojovná povaha jej vedla na politické kolbiště. R. 1874 převzal vedení listu »Neue Tiroler Stimmen«. Jeho břitkého péra se báli nepřátelé, stoupenci pak jím byli rozněcováni k boji. Počátkem 80tých let se odebral do Říma, kde se stal doktorem. Po návratu se oddal duchovní správě. Založil pomoci stoupenců v Meranu list »Burggräfler«, v Innomostí několik let dříve list Andreas Hofer«. Koncem 80. let mu bylo opět svěřeno vedení »Neue Tiroler Stimmen«. Bezohledně, otevřeně a bez bázně hájil práv církevních. Bouřlivý žurnalistický život velmi špatně působil na jeho zdraví. Byl nemocen více let. Před soudem za svého 25letého redaktorování

stál častěji, ale nikdy nebyl odsouzen. Svůj poslední článek, který uveřejnil týden před smrtí, skončil slovy Pia X.: »Cum dignitate potius cadendum, quam cum ignominia serviendum.«

Z Jerusaléma, dne 17. dubna. (Pouť k Božímu hrobu.) Jerusalém byl svědkem velepamátné události, totiž navštěvy rakousko-uherské eskadry. Asi 46 důstojníků s místoadmirálem Lucianem z Ziegler v čele a 120 námořníků blížilo se v pátek dne 12. dubna od Jaffy k sv. městu, blížili se jako opravdoví poutníci. Ve vší parádě kráčeli nejprve k Božímu hrobu, zvláště viceadmirál choval se příkladně zbožně. Když u Božího hrobu po delší modlitbě se pozvedl, byl upomínkami na nejdražší smrt Krista tak dojat, že utíral si bez ostychu slze před celým důstojnictvem a mužstvem. Pravil při obědě, že této pouti k Božímu hrobu váží si více, nežli všech pokladů světa. Leč i důstojníci a mužstvo chovali se příkladně. V sobotu šli všichni ku sv. zpovědi a v neděli na to ku sv. přijímání s viceadmirálem v čele. V pondělí všichni modlili se křížovou cestu veřejné ulicemi jerusalémskými, kudy podle podání kráčel s křížem Kristus, k velikému udivení četných Turků, křesťanů a židů, kteří na toto neobyčejné divadlo přišli se podívati. Po křížové cestě šli do patriarchálního kostela, kdež byla sloužena velká pontifikální mše. Patriarcha vyjádřil se později, že byl z pohledu na rakouské námořníky unešen. To prý jakoby nebyli ani vojáci, nýbrž seminaristi. Tato návštěva v Jerusalémě nebude tak hned zapomenuta. Ale bylo též přijetí jejich v Jerusalémě nadšené. Všecka čest těmto statečným mužům, neboť patří dnes k tomu nemenší zmužilost, přijmouti veřejně chléb Páně, jako státi před nepřítelem.

Oslava narozenin sv. Alžběty má se díti způsobem skvělým po starodávném způsobu v měsíci červenci nejen v Eisenachu, ale i na jejím někdejším sídle Wartburku. Alžběta narodila se r. 1207 jakožto dcera krále Ondřeje v Uhrách a byla již roku 1211 jako dítě chlapci Ludvíku Duryňskému zasnoubena. Zároveň bude na Wartburku slaviti se »Sängerkrieg« po starodávném způsobu. K obojí oslavě utvořil se komitét skoro 200 osob, k němuž přináležejí ministři, umělci, spisovatelé, architekti, herci, hudebníci, profesoři a pod. Každé větší město má tu býti zastoupeno, též Vídeň jmenovala členy komitétu, který již dne 3. dubna měl přípravné sezení o programu slavnosti. Hlavní jeho částí má býti starý »Minnegesang« na náměstí v Eisenachu. Dne 6. července bude veliké představení »Tannhäuser« od Wagnera a produkce sv. Alžběty od Liszta. Po představení pod širým nebem za dne vtrhnou do města rytíři s panoši, hudebníky, píštci a kočovnými zpěváky, jak to bývalo před 700 léty. Den narození sv. Alžběty bude oslaven fanfarami na všech věžích Eisenachu a Wartburku. Hudce a zpěváky na Wartburku přivítá landgraf. Po představení budou se zpívati lidové písně z předešlých věků.

K oslavě tisíciletého pokřesťanění Bulharů za cara Borise chystá se v Sofii 15. května. Ministerstvo osvěty povolilo k pořádání oslavy té tisíc korun. Básník J. Vazov napsal hymnu k slavnosti. Náš krajan malíř Makovička v Sofii byl od slavnostního výboru vyzván, aby uchystal vyobrazení Borisa, jež bude užíváno na pamětní poštovní známky a korespondeční lístky.

Čechové v Pruském Slezsku. »Statistisches Jahrbuch« přináší o Češích v Prusku tato zajímavá data dle sčítání z r. 1905. K německé a moravské mateřské řeči přihlásilo se: 1. 116 evangelíků, 1674 katolíků. 2. K moravské řeči: 1383 evangelíků, 64.863 katolíků. 3. K českému jazyku: 8643 evangelíků, 27.901 katolíků. Ačkoliv v knize stojí »Mährer oder Tschechen«, přece statistika činí rozdíl mezi Čechy a Moravci. Moravci rozumí se bezpochyby staré domorodé obyvatelstvo v Pruském Opavsku, Čechy — později přistěhovalé z Čech. Podle posledního sčítání bydlí v Prusku 103.283 Čechů či Moravců, nejvíce jich usazeno jest v okrese Opolském (Regierungsberzik Oppeln), totiž 62.203; to jsou naši pohraniční bratří ve Slezsku. V Berlíně jest 3043 Čechů či Moravců, ve Frankfurtě 1534, v Postupimi 1588; v okrese vratislavském načítali Čechů 11.294, v lehnickém 2478, ve Šlesviku a Holštýně 1085. Vládní okresy lüneburský (v Hanoversku) mají 884, münsterský (ve Vestfálsku) 4504, arnsberský, (Vestfalsko) 2450, düsseldorfský (Porýnsko) 7358 atd. Dle sčítání z roku 1900 mluvilo v Prusku z tisíce obyvatelstva 2·59 procent česky či moravsky, r. 1905 2·77 procent, to znamená, že Čechů přibylo. Přírůstek tento vysvětluje se přítokem dělnictva do Pruska.

Kněžstvo a germanisace poznaňských Poláků. Pronásledování Poláků v Poznaňsku neustává. Nyní odsouzen byl probošt Hertmanowski na tři měsíce na pevnost, poněvadž v kázání vysvětloval Polákům, že mají trvati na tom, aby náboženství nebylo polským dětem německy přednášeno a děti že se mají modlit polsky. Nežli náboženství v německé řeči, raději af prý němečtí učitelové ho ne-

vyučují. Obžalovaný hrdě doznal před soudem, že jest jeho povinností jako kněze potírati zlo, které hrozí jeho farníkům. »Jsem již 25 let knězem,« pravil, »prodělal jsem kulturní boj za Bismarka, 15 let byl jsem pronásledován . . . Činím jen svou povinnost nejsvětější a proto by mne král měl pochváliti a neměl bych státi před soudem. Přiznávám se ke všemu.« Když veřejný žalobce mu připomenul, že přece ví, že není dovoleno opříti se zákonu, odpověděl: »Vím, ale škola rovněž jednala proti právu, neboť děti v nižších třídách mají nabývati náboženství v polské řeči, ale učí se v německé. Německy špatně rozumějí a špatně budou rozuměti.« Veřejný žalobce pravil ještě, že obžalovaný jest první, který mezi 90 dosavadními případy se ke všemu přiznal. — Již mnoho polských kněží v Poznaňsku pronásledováno v posledních letech pro neohroženou vlasteneckou obranu.

Poláci a Rusíni katoličtí v Americe. Pro sjednocené Rusíny v Americe jmenován bude apoštolský protonotář, jenž bude prostředníkem mezi katolickými Rusíny a biskupy americkými. Pro polské katolíky vyslán byl už loni do Ameriky světící biskup lvovský msgr. dr. Weber, jenž zůstane v Americe tak dlouho, až jmenováni budou tři světící biskupové polští. Není pochyby, že dostane se i českým katolíkům v Americe světícího biskupa Čecha pro Čechy a Slováky.

Kterak soud v Německu čest katolického biskupa hájí. Ze Saarbrückenu dne 16. dubna se oznamuje: Před zdejší soudní komorou stál zodpovědný redaktor socialně-demokratické »Saarwacht« pro urážku na cti biskupa Benzlera a 60 katolických kněží městské diecése. Táž v čísle 252. 27. října přinesla článek, v němž u příležitosti pohřbu velkoprůmyslníka de Wendela stálo, že zemře-li boháč, ihned dostavuje se biskup se 60 kněžími, kdežto chuďas, nezaplatí-li knězi napřed, bývá beze zpěvu a hluku zahrabán. Kristus prý by takové své nástupce z chrámu vypráskal a neuznal by je za své nástupce, protože jeho učení hanobí. — Obžalovaný chtěl po svém způsobu nastoupiti důkaz pravdy. Pozval si k přelíčení 7 svědků a jako znalce evangelického pastora z Malstattu. Ale všichni svědci neposkytli dostatečné látky k důkazu a obžalovaný zůstal v bryndě. Ku zvláštní prosbě biskupa a kněží soudce vynesl rozsudek mírný, odsoudiv obžalovaného pouze ku 300 m. pokuty a k uveřejnění rozsudku. V důvodech soud prohlásil, že obžalovanému důkaz pravdy se nepodařil. — Tak se hájí čest katolického kněžstva v protestantském Německu. U nás, pohříchu, porotní soudy každou žalobu pro urážku na cti tiskem maří. Ale co měli bychom říci o tom, vycházejí-li z péra katolického kněze nejhrubší urážky katolického biskupa. Tak na př. v »Rozkvětu« pod čarou ve feuilletonu byl katolický arcibiskup přirovnán k faraonovi, jenž utápí své syny! Jakou radost z tohoto přirovnání měly socínské listy? To jest přece na pováženou! Zdali něco podobného najde se v celé katolické církvi?

Vídeňská okresní školní rada o kárných prostředcích na obecných školách. V poslední době vždy častěji stěžují si učitelové ve Vídni do nezbednosti a nekáranosti vídeňské mládeže s podotknutím, že všechny dosavadní kárné prostředky proti vzmáhající se spustlosti mládeže stávají se illusorními. Na to okresní školní rada radila se o rozšíření kárných prostředků. Bylo zasláno všem řídícím vyzvání, aby učitelstvo samo se poradilo a navrhlo, jakým způsobem měly by kárné prostředky býti rozšířeny. Každému čtenáři tane tu na mysli slovo — metla. Ale tu již židovské listy a listy organisovaných učitelů úzkostlivě volají: Jen žádnou metlu! To by prý pak reakcionáři a klerikálové se smáli, že učitelové ještě rádi metlu do školy nazpět uvedli. Jen ne metlu, raději nastavěti nových drahých polepšoven pro nezbedníky. Ale oč laciněji a vydatněji by metla ve škole pracovala, nežli pověstné ústavy Pestalozziho, řízené zednáři.

O volné škole vyslovil se na voličské schůzi v Lilienfeldu kandidát poslanectví dr. hr. Bylandt-Rheidt velmi případně. Pravil: »Jsem a trvám na říšském školním zákonu, který předpisuje školní výchovu mravně-náboženskou. Mám za to, že vyučování náboženství a náboženská cvičení nejen odpovídají potřebě lidu, ale přináleží též do každé řádné obecné školy; ani bych nemohl býti pro fakultativní zavedení náboženských cvičení, jelikož tím, že by rodiče měli svolovati k náboženským cvičením, vnášela by se do školy politická agitace a škodilo by se tím výchově školních dětí. Jsem pro imperativní vyučování náboženství a pro imperativní náboženská cvičení.

Ochrana vystěhovalců. Předseda spolku sv. Rafaela k ochraně vystěhovalců, Ferdinand hrabě Harrach, se odebral do Terstu, aby konal šetření, jak jest postaráno o vystěhovalce. Zároveň tam dohlížel na působení spolku sv. Rafaela. Jednal také s místodržitelem princem Hohenlohem a s jinými zástupci úřadů.

Americká dobročinnost. Američtí statistikové vypočetli, že v posledních 2 letech darovali Američané ve Spojených Státech 200 mil. K na rozličné dobro-

činné účely. Vypočetli, kdyby se tento obnos rozdělil na všechny obyvatele těchto států, dostal by každý z nich 15·12 K. Jediný Rockefeller přispěl k onomu obnosu více než polovicí, na druhém místě jest Carnegie, který daroval 58·8 mil. K. Skoro polovice připadla na rozšíření a založení vyučovacích ústavů, hlavně universit.

Dlouhý věk — u Trapistů. Již i listy liberální a protestantské začínají si více všímati působení a života katolických řeholí. Protestantský svět jeví stále zvědavost, kterak působí tvrdý život Trappistů na lidské zdraví. A tu »Das Buch für Alle«, rodinný to žurnál, odebíraný od tisíců rodin, přináší data velmi zajímavá: Na kterémsi hřbitově Trappistů prosté dřevěné křížky označují jejich věk: P. Marien 80 roků, 91 rok žil v řádě. P. Ludvík Gonzaga, vstoupil do kláštera v 23. roce, zemřel 91 rok stár. P. Ignacius 81 rok, mnichem 48 roků. P. Hieronymus 75 roků stár, mnichem 51 rok. — A jiných a jiných je tam číslic, z nichž žádná není pod 70. Číslice ty dokazují, že řeholní život v ustavičné práci, ve mnohém bdění a v přísných, ustavičných postech zdraví lidskému na škodu není. Od afrických Trapistů se oznamuje, že svou kolonii z jihozápadní Afriky — německé — přenesou do Natalu mezi Boery, kdež prý jejich řehole těší se velikému rozvoji, jenž vyžaduje všecky jejich síly. Jihozápadní Afrika hodí se též málo k zakládní osad.

Klerikálové poškozují lid. V době volební vřavy každá politická strana se nabízí za nejpovolanějšího zástupce voličův a každá odsuzuje »klerikální, škodlivou« agitaci. Voličům se líčí hrozné škody, které katolictví a zejména duchovenstvo národu již natropilo! Jeden druh takové »škody« chceme dnes poznamenati, jak jsme jej vypsali z obecního rozpočtu města Hradce Králové. Ve spise tomto nalezá se seznam zbožných odkazů, a mezi nimi čteme odkazy bývalých zdejších kněží ve prospěch zdejších příslušníků. Nadace tyto dle pořádných čísel zní: 1. nadace kanovníka P. Antonína Blažeje ku podpoře 2 chudých onemocnělých příslušníků, jistina 3592·50 K, roční výnos 143·68 K. 3. Nadace biskupa Eduarda Jana Nep. Brynycha pro podělení 2 zdejších chudých rodin k Štědrému večeru, jistina 400 K, roční výnos 16·80 K. 7. Nadace biskupa K. B. barona Hahnla, jejíž požitek z poloviny připadá fondu chudinskému, z poloviny na rozdělení mezi chudé nemocné, jistina 2000 K, roční výnos 80 K. 8. Nadace kanovníka P. Aug. Helferta k podpoře pro schudlého příslušníka, jistina 987·32 K, roční výnos 35 K. 12. Nadace P. Jana Jančury na podporu 6 zdejších chudých, jistina 3600 K, roční výnos 144 K. 28. Nadace kanovníka P. Jana Teuchla na příspěvek chudé a zachovalé služce na výbavu, jistina 7189·42 K, roční výnos 292 K. 29. Nadace kanovníka P. Jana Teuchla na doživotní almužnu 3 sestárlým služkám, jistina 8047·84 K, roční výnos 322·32 K. 30. Nadace kanovníka P. Jana Teuchla na podporu pro chudého řemeslnického tovaryše k docílení mistrovského práva, jistina 11831·07 K, roční výnos 479·28 K. Úhrnem složili hradečtí kněží v uplynulém století jistinu 400.000 K, které ročně vynášejí 1604 K na podporu příslušníků pracujících vrstev. Tvrdívá-li se občas, že »klerikálové« Hradci Králové škodí, bylo by záhodno ciferně dokázati, jak mu prospěli zdejší pokrokáři a židovští jejich spojenci.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. Členem přispívajícím stal se: Fr. Šrámek, farář ve Svémyslicích. — Knihy darovali: Msgr. Bedřich Kamarýt, děkan v Deštné, Václav Müller, gym. profesor v Praze, a J. Kratochvíl, vrchní liquidator berního úřadu král. hlav. města Prahy. — Knihovny byly odeslány: Janu Zdeňkovi, říd. učiteli v Dmejšticích, Vlastimile, spolku katol. pani a dívek v Liboci, Jitřence, křesť. socialnímu spolku českých žen a dívek v Plzni, Čtenářskému spolku v Jestřábicích na Moravě; Českému katol. dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech, Fr. Regalovi, faráři ve Vranově. — Nové členy, jejich vklady a dary na knihách a penězích přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II.

Ve prospěch českého katol. gymnasia na Král. Vinohradech dále složili: Jeho Excellence ndp. Dr. Fr. Sal. Bauer, kníže arcibiskup v Olomouci 100 K; po 20 K: Adolf kníže Schwarzenberg, hrabě Buquoy a pi. Marie Králová, choť správce v Broumově; po 10 K: Jos. Turek, farář v Týn Rovensku, slč. Marie Worlova, učitelka v Praze, a důch. úřad hraběte z Kolovrat v Rychnově n. Kněžnou; po 8 K: Karel kníže Paar; po 6 K: hraběnka Ledeburova; 5 K: Ferdinand princ Lobkovic; po 4 K: Hugo Červinka, farář v Modřanech, a M. Kubek v Č. Kunwaldu; po 3 K: Jan Vychodil, děkan v Charvátech na Mor., a Jan Záruba, farář v Gruntě; po 2 K: Jos. Míka, Fr. Kučera, Fr. Koutný, Ed. Pitzker, Fr. Profta, Jindřich Mácho, K. Vimr; po 1 K: Dominik Škaruda. — Další milodary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Z Tiskové Ligy. Msgr. Jos. Meloun, em. kníž. arcib. vikář v Postupicích, odkázal Tiskové Lize 100 K. — Darovali: Jeho Eminencí nejdp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup 100 K; po 20 K: Vinc. Drbohlav, farář ve Světlé n. Sázavou, a Aug. Konářík, farář ve Velkých Kunčicích; po 10 K: Ign. Sauer, far.

v Napajedlích; po 4 K; P. Ant. Podlaha, kněz řádu kap. v Žatci; menší částky: Jos. Fabian, Jan Podřický, Karel Lysý, Al. Ličman, Tom. Chval a Fr. Šrámek. — Ze starších členů složili: Frant. Kraus 20 (40) a Řád sv. Benedikta v Břevnově 20 K (40 K.) — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze, 570-II.

Na katolickou učednickou pražskou besídku darovali: Josef Prášek, kněz deficient v Garsu 3 K, Josef Fabian, zámecký kaplan ve Volšovech u Sušice 1 K (po druhé), Jan Benda, kaplan v Ořechu 2 K a »Katol. politická Jednota na Českém Pošumaví« 20 K. — Dosud darováno bylo celkem K 31·20. Jménem komitétu vzdává srdečné »Zaplať Bůh« a prosí za další příspěvky pokladník: *Josef Černý, typograf, Praha-II., Žitná ul. čís. 26. n. (Družstvo Vlast.)* — Pamatujte na důležitý úkol: organisaci učňů a věnujte nejen finanční ale i morální podporu.

Spolek »Přátel katolických českých škol Bratrských«. — Vše kol ve znamení odporu a boje! — — Když zlobný a zaslepený odpůrce nevyrušován dospěl tak daleko, aby vyšinul se v podvratném svém usilování nám přes hlavy až do netušených výstřednostní a když naši důvěrnost — vlastně pohodlnost — splácí perfidní drzostí, pak teprv rozvířil se boj duchů. A tu denně se dovídáme, že všude tam, kam již zasáhl bojovný organisační postup nadšených vůdců, rozvíjí se a šíří katolické sebevědomí ve velmi platné míře. — Nezištné obětavosti a rozmanité činnosti zesnulých buditelů svého národa v nejtrudnějších jeho dobách vzpomínáme s vděčným uznáním a nemůžeme než s úctou a vážností vyslovovati jména těch, kteří dny a noci intensivní práce — celou svou nezištnou, velkou duši věnovali a zasvětili službám opovrhovaného národa! I my v kritické době jsme pohotovi k obětem a nezakopáváme hřiven svých, ale usilně budeme přispívati svou činností k náležitému probuzení náboženské energie katolického lidu. A není snad opositčnějších prostředků nad naše! Bezbožečtí sofisté se zednáři navzájem usilujíce o rozvrat nynější společnosti křesťanské a návrat k pohanství, dobře vidí v odkřesťanění školy a rodiny nejprvnější k tomu prostředek. A tu my přímo čelíme opositi — luštíme brzké založení katol. učitel. semináře pro učitele a externí, což je právě hlavním účelem spolkovým, ale též i jiný školský projekt. Ukládáme si těžké dílo, doufáme však, že nabudeme obětavých příznivců. Odpůrci sbírají statisíce, aby v srdci vlasti vystavěli a povznesli — svůj symbol proticírkevního vzdoru — my pracujeme v službách církve.

Spolku odevzdali příspěvky na zřízení katol. učitel. semináře a na nový školský projekt P. T.: **1000 K**: Anna kněžna Lobkovicová. — **400 K**: odkaz † Ig. Horkého, děkana. — **200 K**: Jeho Eminence kardinál Skrbenský, Jan Hlasivec, k. a. notář, a Fr. Pohunek, farář. — **100 K**: Jaromír hrabě Černín, Frant. Brusák, gen. vikář, Dr. J. Sedlák, prelát u sv. Víta, Jan Marek, prelát u sv. Víta, klášter Emauzský, Fr. Marat, velmistr Křižovníků, M. Zavoral, opat Strahovský. — **50 K**: J. Bisk. Milost Václav Frind, A. hrabě Waldstein, J. O. Rudolf hrabě Černín. — Členské příspěvky: **20 K**: A. hrabě Sternberk, Teresie princezna Schwarzenbergova, Frant. hrabě Thun z Hohensteinů. — **16·80 K**: Karel Ulrich, c. k. pošt. pokl. — **12 K**: † Fr. Tondl, c. k. prof., Ferd. Černík, gymn. prof., Vavř. Jakeš, bisk. not. a far. — **10 K**: Jan Nosek, far., Fr. J. Hroneš, far., Josef Dvořák, far., Fr. Kyselák, far., V. Špaček, far., Šim. Bejvl, k. arc. vikář, Fr. Vacek na odp. — **9·60 K**: Jos. Fabian, deficient. — **8 K**: Jos. Buchar. Fab. Pohl, kapl. — **7·20 K**: Ad. Šavel, far., Ant. Schreiber, bisk. vik., Jos. Hladik, far., Dr. A. Jannal, A. Krejčí, katech., Fr. Srdínko, kapit. děkan, V. Lefler, far., V. Nepokoj, exposita, Fr. Kondelík, arciděkan, Aug. Kleveta, far. — **6 K**: Jos. Ptáček, far. — **5 K**: Konvent Dominikánů ve Znojmě, Jan Nep. Černohouz, děk., Fr. Vaško, děk., J. Vepřek, far., Jiří Láska, arcikněz, Jan Láska, děk., Jos. Stráhala, far., Fr. Jelínek, kapl., Št. Dvořák, děk., V. Zvifelhofer, far. **4·80 K.**: B. Hendl, probošt, Fr. Míča, far., V. Kokout, far., Tom. Koutník, kaplan, K. Florian, far., J. Tyrichtr, far., Dr. K. Slavík, prof., K. Stella, řed., J. Janda, far., A. Šťasta, far. **4 K**: J. Křepinský, prof., Fr. Blažko, far., Vend. Honěk, far., Boh. Bunža, kapl., Jindř. Skácel, spirit., Frant. Tater. **3 K**: V. Bělohlávek, far., Jan Šindel, far.. M. Krejčí, far., V. Hronek, kapl., J. Thun, far., Fr. Daďourek, far. **2·50 K**: Jos. Fabian, děk. **2·40 K**: Coel Pastor, prof., V. Dědek, katech., Kar. Dušek, katech., Jos. Tangel, far., Ant. Kolář, far., A. Pecka, děk., Al. Kolář, far., Jan Pecánek, far., Fr. Hrachovec, far., V. Harna, far., Dr. Jar. Sedláček, prof., C. Jelínek, far., Jos. Portman, far., Jos. Beneš, far., Bern. Stára, far. **2·20 K**: Jan Houdek, kapl. **2 K**: Jos. Mrázová, Aug. Ulrich, děk., Fr. Zuklín, far., Jul. Weinlich, koop., Jan Krobot, far., V. Skácel, koop.. Fr. Přikryl, far., O. Mussil, St. Kvapil, kapl., Fr. Svoboda, far., Jan Kleveta, katech., Dr. A. Symerský, V. Frejka, ř. praemonstrát., Jos. Vyhnánek, v. děkan, Ad. Svára. koop., Ferd. Plachý, far., St. Kyselák, defic., Fr. Urbášek, far., Vil. Ondrášek, kapit., Fr. Venhuda, katech., Narc. Malachta, Ad. Jašek, koop.,

Jul. Půda, ord. Praem., Jindř. Popelka. far., Ant. Pleva, koop., Jak. Procházka, koop. L. Kulhánek, katech., Jos. Janda, koop., Dr. Bernard, Jan Myslík, děkan, Jan Pelikán, far., K. Dřímal, koop., A. Zbožínek, far., A. Ječmínek, far., Fr. Kuhn, far. Uctivé upamatování, že nezaplaceny jsou člen. příspěvky, rozesílali jsme na výslovnou žádost mnohých členů. Dotazy postupně vyřizujeme, příspěvky a oznámení uveřejňujem v »Čechu«, »Našich Listech«, »Vlasti«, »Vychovateli«, a »Křest. Škole«. Příspěvky na zřízení učit. semináře, na nový škol. projekt a členské příspěvky zasílány budtež na adresu: Správa spolku »Přátel katolických českých škol Bratrských v Bubenči u Prahy« nebo na »Školské Bratry« tamtéž.

Kam prý to spějeme! »Nový Život« oznamuje na obálce č. 5., že jest zakázán v semiářích: olomouckém, královéhradeckém, litoměřickém (už za prof. Kordače), nyní pak i v brněnském (ba v konduitě bohoslovbů zavedena zvláštní otázka: Není-li modernistou) a soukromou radou rektorovou v pražském. Tam zakazují i sjezdy bohoslovecké. »Pro Bůh«, táže se »Nový Život«, »pánové, kam to spějeme?« — My na to odpovídáme: na cestu, po které má bohoslovec a kněz kráčeti!

Neslýchané urážky »kněžstva.« »Nový Život« píše na obálce č. 5.: »P. Škrdle vytýká ve »Vlasti« P. Paulýmu, že v Jednotě trpěl modernisty. Takových neslýchaných urážek kněžstva dopouští se nyní P. Škrdle stále, poněvadž cítí nad sebou ochranou ruku.« Odpovídáme: 1. Katolická moderna není kněžstvo, nýbrž jen pobloudilá jeho část; 2. P. Škrdle cítí ne nad sebou ale pod sebou pevnou půdu, 3. vidí hlavně při volebních agitacích kotrmelce, které moderniste dělají ku škodě církve a katolického lidu a 4. proto veřejně tyto zhoubné činy oznamuje. Uváděti fakta zbloudilých kněží, není přece »neslýchanou urážkou kněžstva«. Činy ty se dějí veřejně a proto možno a dlužno je veřejně posouditi. Vizme na př., co referuje agrární »Venkov« ze dne 9. května t. r. o moderním faráři Vackovi (jednalo se o kandidaturu liberála Donáta proti faráři Zárubovi): Dalším řečníkem byl pan farář Vacek z Božejova, který vysvětlil rozdíl mezi náboženstvím a klerikalismem. Litoval náš dobromyslný lid, který věří opravdu, že se jedná v těchto volbách o náboženství! Proč v jeho osadě není katolických zemědělců, a přece on je také katolický kněz? Už ta nemravnost a lživost »katolického« tisku měla by otevříti našemu lidu oči!! Cituje výroky Havlíčkovy o klerikalismu a o pravém náboženství poznamenávaje, že se řekne: A co Havlíček — to byl nevěrec, neznaboh! Ale Jungři, Barcalové, Myslivcové, Zárubové, to jsou charakterové! Doufá přec, že rolnictvo zdravým rozumem rozezná zrno od plevy a že hlasy své soustředí na jedině povolaného kandidáta Václava Donáta z Pavlova. Řeč jeho vzbudila pochopitelné vzrušení a veliký souhlas. — »Čech« ze dne 10. května tohoto roku z Vlašimska píše o jiném moderním knězi takto: »Podivná věc stala se zde dne 7. a 8. t. m. Přijel sem totiž vp. Viktor Michka, kaplan z Tábora, a měl v úterý, o křížovém dnu, kdy se zde odbývá výroční trh, a ve středu o týdenním trhu ve Vlašimi v hostinci řeč v duchu agrárním, ve prospěch agrárního kandidáta protestanta Janského, načež odejel ve středu, dne 8. t. m. do Domašína, kde v hostinci na radnici o 2. hod. odp. zase lámal kopí — řečnil — ve prospěch téhož agrárního kandidáta protestanta. Při tom chválil soc. demokraty a agrární program o otázkách volné školy, obojí rozluku manželskou i církve a státu, že jest třeba domoci se svobody církve, jako mají v Americe, a to pomocí lidu. — Po řeči seděl pak mezi těmi, které známe, že mají stálé spojení se židy, socialisty a protestanty, až bolno bylo na něho mezi nimi se dívat. K místním duch. správcům ve Vlašimi a Domašíně, přijeda do jejich obcí, nepřišel jako katol. cizí kněz a z cizí diecése se představit, ba ani ve schůzi k nim se nehlásil, ale jako jejich nepřítel přijel v jejich farnostech do schůze agrární a socialně-demokratické, aby jako katol. kněz bořil před samou volbou, co domácí duchovní v okresu pracně byli vystavěli. To jest odsouzení hodné jednání a proti tomuto jeho tu vystoupení protestuji všichni katoličtí kněží celého vlašimského okresu a přibíjejí na pranýř nového takto pomocníka agrárního z řady katol. kněžstva a jiné spolubratry na něho upozorňují, by jim jako tu neškodil. Divíme se, že ho z děkanství v Táboře pustili do světa; o Křížovýeh dnech si odjede na agitaci protikatolickou pro protestanta. — Taktní, logické a kněžské toto jednání vp. V. Michky není. Bylo by se mu to řeklo na schůzi, ale přítomní židovští socialisté byli by proto vyvolali pekelný rámus; z kněží nikdo mu v okresu neublížil, a on takto má nás v okresu nepřátelsky přepadat? A poněvadž pan Michka agrárníkům atd. lichotil, byli domácí duchovní od židovských socialistů hanobeni, jako by byli nepřáteli svých farníků a špatní kněží, a jen panu Michkovi tleskali slávu.

Co tomu říká »Nový Život«. Schvaluje to, odsuzuje to? Či se i tím dopouštíme »neslýchané urážky kněžstva«?

ROČNÍK XXIII. ČERVEN 1907. ČÍSLO 9.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Princip zachování energie nepřipouští prý vzájemného působení mezi tělem a duší.

Dle principu zachování energie zůstává celkové množství veškeré energie fysického světa čili všehomíra při všech proměnách jejích, jež se nám v nejrozličnějších tvarech, jako pohyb, elektřina, teplo atd. jeví, stále stejné, konstantní, energie ani nepřibývá ani neubývá. Tato stálost či konstantnost celkového množství energie jest prý principem absolutně platným. Psycho-fysické vzájemné působení, t. j. vzájemné působení mezi tělem a duší, přichází prý v rozpor s tímto principem.

Vzájemné působení mezi tělem a duší — hlásají materialističtí monisté — podmíněno jest nutně spotřebou jistého množství energie, bez spotřeby energie jest působení to nemožné. Avšak tím porušila by se absolutní platnost principu zachování energie. Neboť působí-li duše vůlí svou na tělo, aby mechanický pohyb vzbudila, musí k vybavení v těle utajené energie upotřebiti energie, kteráž jakožto vybavující podnět třeba sebe menší byla, nikdy nulle se nerovná. Následkem toho objeví se plus energie ve fysickém světě. Ku splození tohoto plus energie nebylo by však stejné quantum některého tvaru fysické energie vydáno. O toto plus zvětšila by se tedy celková zásoba energie ve všemmíru — zásoba tato nezůstala by konstantní, princip zachování energie by se tedy porušil.

Naopak zase působením těla na duši celková zásoba fysické energie ve všemmíru by se zmenšila. Zplodí-li totiž fysický process psychický děj na př. pocit, tu fysická energie se tím ztrácí a nahražuje se něčím psychickým, immateriálním, s fysickou energií nesrovnatelným. Pocit na př., jak samozřejmo, jest přec immateriální, nenáleží jako zjev do světa fysického. Následkem toho nastala by ztráta fysické energie, neboť spotřeba energie ke vzniku pocitu nutná aequivalentní částí téhož nebo jiného tvaru energie by se nenahrazovala. Nastal by tedy úbytek celkové zásoby energie ve všemmíru a princip zachování energie by se porušil.

Buď se musí tedy princip zachování energie popříti, aby psychofysické vzájemné působení v platnosti zůstalo, anebo naopak. Avšak princip zachování energie nedá se popříti, neboť je

to zákon přírodní. Jest tudíž existence nehmotné duše nepřípustna, a člověka dlužno za monistickou bytost pokládati.

Má-li princip zachování energie, pokud se konstantnosti její týče, absolutní, universální platnost, jako zákon přírodní, pak ovšem učení o vzájemném působení mezi tělem a duší přichází s ním v rozpor, jest s ním neslučitelno.

Avšak všimněme si blíže principu zachování energie. Je-li princip ten všeobecně platný, pak musí platnost míti buď jako apriorický poznatek, jako apriorická rozumová pravda z myšlení logickou nutností vyplývající, nebo musí platnost jeho logickou indukcí dostatečně zjištěna býti. Avšak on není ani samozřejmým, z rozumu vyplývajícím poznatkem, ani platnost jeho indukcí z jednotlivých empirických poznatků není vyvozena a dostatečně zjištěna, neboť o jeho významu a platnosti ještě spor trvá — náhledy odborníků se vespolek v té příčině nesnášejí. Tak na př. v »Ott. Sl. Nauč.« ve článku pod heslem »Energitika« píše prof. Dr. O. Šulc: »Základním východiskem těchto vztahů jest tak zv. věta o zachování energie, která však jest spíše postulatem fysikálního přemýšlení, než přesným výsledkem zkušenosti.« Naproti tomu univ. prof. Dr. Vladim. Novák v »Ott. Sl. Nauč.« ve článku pod heslem »Mechanika« (pg. 23.) zase takto píše: »K uvedeným principům (jež Newton vyslovil) přistupuje velmi důležitý princip zachování energie, ač nemůže býti tak všeobecně dokázán jako principy předešlé, neboť jeho důkazem jest pouze zkušenost a pozorování.«

Prof. vídeňské university Dr. A. Mach (dle referátu »Živy«) v díle svém »Erkenntniss und Irrtum. Skizzen zur Psychologie der Forschung« (1905) píše, že »přírodní vědy nemají naprosto žádných neochvějných principů . . . Mimo ony obyčejné výkony rázu čistě instinktivního a způsobu práce strojové a obyčejného, vulgárního myšlení, duševní to práce zdravého smyslu, vyznamenává přírodozpytce, že i to, co vůbec zdáti by se mohlo nejjistějším a nejpodstatnějším, pokládá pouze za provisorní a má vždy za to, že jest to změnitelno novým dalším poznáním. Jen tímto nazíráním umožněn největší pokrok a učiněny největší objevy u vědách přírodních.«*)

»Přírodozpytec bojí se mluviti o svém jednotném názoru světovém, neznaje pevných, neochvějných základů názoru takového, filosofové myslí, že jich znají.«**) V příčině pak experimentů dí, že z experimentů nesmí se dělati dalekosáhlá dedukce. A na jiném místě dí: »Zákony přírodovědecké jsou výplodem naší psychologické potřeby, abychom se v přírodovědě mohli vyznati, i nebyli v ní cizími.«***)

Induktivní methodou můžeme ovšem též dojíti k poznatkům neméně jistým — jak čteme v »Ott. Sl. Nauč.« pod heslem »Indukce« (pg. 625.) — než jsou poznatky vyvozené deduktivně, »tehdy totiž, připojí-li se k pozorování a souzení induktivnímu poznání, že mezi pozorovanými zjevy jest svazek příčinnostní

*) »Živa« 1906 pg. 15.
**) L. c.
***) L. c. pg. 16.

(nexus causalis) . . . dokáže-li se mi na př. nějaký fysikální zákon jedním, dvěma atd. experimenty, získávám plně platný poznatek, aniž očekávám anebo aniž mohu provésti všecky možné jednotlivé úkazy a experimenty onoho zákona. Proč to . . . ? Poněvadž pronikám ono spojení příčinné.«

Avšak kterak možno pomocí indukce úkonem experimentálním dokázati, že celková zásoba energie fysického světa ustavičně, věčně konstantní trvá? Snad důkazem toho má býti princip aequivalence?

Ale však sluší činiti dobře rozdíl mezi principem zachování energie a principem æquivalence (rovnomocnosti). Princip æequivalence dí, že určité množství spotřebované energie jednoho tvaru nahrazuje se æquivalentním či rovnomocným množstvím téhož neb jiného tvaru energie. Nepopíráme všeobecné platnosti principu tohoto; získán byl sice pochodem induktivním, avšak obecná platnost jeho jest četnými zkušenostmi dostatečně zajištěna. Můžeme připustiti, že platnost svou má v oblasti anorganické vůbec, v oblasti organické pak, pokud vlivy psychické k platnosti nepřicházejí.

Jinak se však věc má v příčině principu zachování energie. Možno universální platnost jeho pochodem indukce na základě zkušenosti dovoditi? Lze cestou tou dokázati, že celkové množství energie ve všemmíru konstantní, stálou veličinou jest? V „Ot. Slov. Nauč.“ ve článku pod heslem „Energitika“ se sice praví, že „jest součet veškeré energie jakékoli osamocené soustavy (tedy i vesmíru) veličinou stálou“, ale i kdyby to pro nějakou soustavu fysickou dokázáno bylo, nenásleduje z toho a není tím ještě podán důkaz, že celkové množství energie soustavy vše obsahující, všehomíra, věčně konstantní býti musí. Alevšak v celém všemmíru není žádné fysické soustavy, která by od ostatních fysických soustav úplně isolována jsouc, v sobě uzavřeným celkem byla, takže by na zevnějšek nepůsobila a rovněž se zevnějška by na ni nic nepůsobilo. Takových uzavřených, isolovaných soustav fysik nezná. Princip zachování energie v tom smyslu jest principem ideálním. V skutečnosti všecky soustavy světa vzájemně na sebe působí. A kdyby i o některé soustavě dokázáno bylo, že v sobě uzavřeným celkem jest, jest tím také již podán důkaz, že součet veškeré energie všehomíra stálou veličinou jest? Či lze na př. dokázati z toho, že část prostoru a času jest konečnou veličinou, že také prostor a čas vůbec jest konečnou veličinou?

Jak zřejmo, princip zachování energie jest velice problematický a hypothetický, on jest pouhým předpokladem, pouhou domněnkou, jež zrodila se na podkladě platnosti principu æquivalence. Může tedy princip zachování energie uváděn býti jako neochvějný princip, mající platnost zákona přírodního, a může z toho dovozováno býti, že vzájemné působení mezi tělem a duší jest nemožné a nepřípustné, poněvadž jest v rozporu s tímto principem a následkem toho že žádné immateriální duše není?

A jak snáší se s principem zachování energie nedávno objevená radioaktivita mnohých prvků (uranu, radioaktivního olova,

radiortuti, lanthanu, teluru, thoria atd., ze všech pak nejvíce aktivního radia), jež v kruzích přírodovědeckých takový rozruch způsobila? Nezdají se prvky radioaktivní proti principu zachování energie svědčiti? Prvky ty stále vysílají neseslabenou energii, aniž pozorovati jest, že by nějaká energie odjinud jim sdělována byla.

Mezi látkami radioaktivními obráceno zření hlavně k radiu, poněvadž nesmírné množství neseslabené energie vyzařuje;*) vymršťuje elektrony rychlostí téměř světlovou a při tom vysílá emanaci heliovou. Energie prýští přímo z hmoty a my původu jejího neznáme! A přec dle principu zachování energie vyzářená energie musí býti jinou energií dosazována, nemůže vznikati z ničeho, — avšak zde prýští zdánlivě ze sebe.

Jakou úzkostlivost a nejistotu působí radioaktivita vzhledem k principu zachování energie, patrno ze slov, jež v „Živě" 1905 pg. 219, v doslovu ku článku „Radium — příčina zemského tepla" čteme: „Radium dnes jest oním fondem, z něhož zatím drobná svá vydání na vyšperkování hypothes duchaplní myslitelé platí, nepozorujíce ani, že mnohými experimenty s radiem vykonanými bortí se nám princip zachování energie, který, pakli padne, otevře do kořán vchod v říši zázraků." — A na jiném místě čteme v „Živě": „0·2 gramu radia nutí nás, revidovati fundamentální předpoklady celé vědy naší." **) A v letošní »Živě« (1907 pg. 156) opět čteme: »Konkluse z radia nyní již směle se hlásící, dotýkají se fundamentů vědy, i radno je čekati na výsledky experimentálně spolehlivé.«

Věda odkrývá i jiné tajemné zjevy. Čím to, že na př. slitiny mangan—cín, mangan—měď—cín, mangan—měď—aluminium atd., jeví magnetičnost, vždyť kovy, z nichž se slitiny ty skládají, samy o sobě nejeví magnetičnosti? Odkud ta magnetičnost? Není to též tajemný projev energie?

Abychom se k věci vrátili! Jak jsme seznali, není princip zachování energie nijakým zákonem přírodním, nýbrž pouhou domněnkou, předpokladem. Pozbývá tudíž platnosti a odpadá námitka, že existenci immateriální, substantiální duše nelze z toho důvodu připustiti, protože vzájemné působení mezi tělem a duší nachází se v rozporu s principem zachování energie.

Konečně podotknouti dlužno, že v příčině zachování energie nejsou mínění naprosto souhlasna, nýbrž různí se, takže princip ten nepojímá se stejně. Mnozí praví: Ve fysické soustavě, která na vnějšek žádné energie nevydává, ani z vnějška se jí nijaké energie nedostává, tudíž v příčině zisku i ztráty energie uzavřenou soustavou jest, jest součet veškeré energie stálý, konstantní. Přeměny energie mohou místo míti, avšak vyloučeno jest zvětšení nebo zmenšení celkové zásoby energie soustavy. Soustava taková nemůže absolutně energie ani tvořiti ani rušiti. Z toho však nenásleduje, že by soustava ta nemohla přírůstek energie z vnějška získati nebo silou vnější ztrátu na energii utrpěti. Princip

*) Vyzařuje trojí druh paprsků.
**) »Živa« 1905, pg. 82.

zachování energie sám o sobě nevylučuje tvoření nebo rušení energie vůbec, nýbrž pouze tvoření nebo rušení z vlastní mohutnosti čili z vlastních prostředků.

Avšak mohl by někdo namítnouti: Jest zajisté nepochybno a patrno, že princip zachování energie, jehož platnost jest tolik hypothetická a tolik otřesena, nemůže býti důvodem proti theorii vzájemného působení mezi tělem a duší, ale jak se to má v příčině principu æquivalence? Nepřichází theorie vzájemného působení mezi tělem a duší aspoň s tímto principem v rozpor? O universální platnosti tohoto principu nemůže býti žádné pochybnosti, universální platnost jeho jest zkušeností induktivně zjištěna! Připustí-li se však, že duše a tělo na sebe vzájemně působí, pak jest to na újmu principu æequivalence, pak princip ten nemůže míti universální, neobmezenou platnost. Neboť princip æquivalence sám o sobě vylučuje každé tvoření i rušení energie, poněvadž dle něho nemožno jest energii ploditi, aniž se zároveň æquivalentní množství energie téhož neb jiného tvaru za to obětuje. A my nemáme práva, obmezení platnosti principu æquivalence připustiti.

Na to odpovídáme: Theorie vzájemného působení mezi tělem a duší nedotýká se principu æquivalence, jeho universální platnost se neobmezuje. Princip ten stanoví pouze, v jakém poměru jest užitá či upotřebená fisická energie k nově zplozené fysické energii, působí-li těleso na jiné těleso, — kterak se však věc má, působí-li tělo na duši a duše na tělo, na to se nevztahuje, k otázce té neodpovídá.

Jestliže se k tomuto případu platnost jeho neodnáší, neznačí to obmezení jeho universální platnosti. Jest tomu tak, jako na př. v mechanice v příčině zákona o rázu dokonale pružných koulí. Zákon ten má universální platnost, ale jen potud, pokud se týká rázu dokonale pružných koulí. Nastane-li však ráz stykem pružné koule s nepružnou, pozbývá zákon ten platnosti. Tím však universální platnost jeho netrpí újmy, protože ona se týká jediné a pouze rázu dokonale pružných koulí.

Rovněž tak neruší se universální platnost zákona gravitace (tíže), přistoupí-li příčina, jež pádu tělesa zabraňuje aneb pohybu jiný směr dává. Tak na př. užitím zákonů přitažlivosti a odpudivosti elektrické lze těleso vybaviti jaksi z gravitace zemské a učiniti je ve vzduchu nehybným, — a přec nemožno říci, že by tím universální platnost zákona gravitace porušena byla. — Astatická dvojice magnetická jest dvojice úplně stejných magnetických jehel. Ona potlačuje úplně obvyklý účinek jednotlivých jehel, resp. modifikuje jej. Výslední síla zemského magnetu na tuto dvojici působící rovná se nulle. Porušena tím universální platnost působení magnetismu zemského na magnetickou jehlu?

Všecky zákony přírodní mají platnost právě jen pro ty případy, k nimž se odnášejí, v mezích oblasti, pro niž platí, mají bezvýminečnou platnost. Dle E. v. Hartmanna jsou přírodní zákony všeobecně platné, nikoli však jediné platné. „Každý přírodní zákon — dí Volkmann — chce přírodu, skutečnost jen dle jednoho

směru, dle jednoho hlediska pochopiti, aniž tím jiná hlediska vyloučena býti mají.“*)

Takovou universální platnost, která by se ke všem možným případům odnášela a je vyčerpávala, mohly by přírodní zákony jen tehdy míti, kdyby se přírodou veškerá skutečnost vyčerpávala. Ale však vedle přírody existuje též svět duchový, který má svou vlastní zákonnost. Skutečnost zavírá v sobě dvě části, jež se vzájemně docelují. Následovně jest ještě vyšší, obsáhlejší zákonnost, jíž zákonnosti zvláštní — tudíž i zákonnost přírodní, — jež pouze pro jednu část skutečnosti platnost mají, právě tak podřaděny jsou, jako v oblasti jednotlivých částečných oborů nižší, zvláštní zákony všeobecným, obsáhlejším, vyšším zákonnům jsou podřaděny. „Nižší zákonnosti tím se neruší, nýbrž vykazuje se jim jen určité místo uvnitř většího, objemnějšího celku, k němuž jakožto zvláštní součást jeho náležejí; uvnitř obvodu, pro který platí, mají též bezvýminečnou platnost.**)

Jak patrno, theorie vzájemného působení mezi tělem a duší nenachází se nijak v rozporu s principem æquivalence, naopak zcela dobře se s ním snáší; princip pak stálosti energie (celkové zásoby energie) není zákonem přírodním, nýbrž pouhým dohadem, thesí pravdě nepodobné platnosti, neb aspoň velice problematické hodnoty. Není tudíž princip zachování energie nikterak závadou v příčině vzájemného působení mezi tělem a duší.

Substancialita a nesmrtelnost duše lidské.

Duše lidská jest logický postulát z pozorovaných zjevů odvozený. Nikoli důvody citu, nýbrž důvody rozumu vedou nás s logickou nutností k přijetí a uznání vnitřního realna, duše, jakožto bytosti objektivně existující (ens reale), jež činí jádro člověka, substrat dění vniterného.

S evidencí poznáváme, že duše je bytost nutná (ens necessarium). Nikoli dogmatismus — neboť o dogmatismu nemůže zde býti řeči — nýbrž důvody rozumové odhalují nám závoj a ukazují, že duše lidská jest princip immateriální, jednoduchý, spirituální a tudíž substantiální agens, jemuž nutně aktuální existence přísluší.

Hmota nemůže býti psychicky činna. Tělo (resp. mozek), jsouc aggregatem, compositum, nemůže býti subjektem psychických činností, najmě duchového života, — ono tvoří pouze funkcionální, nikoli však substantiální jednotu.

Život, paměť, vědomí, vůle atd. leží mimo obor chemickofysikální. To pochopují a uznávají též mnozí střízlivější přírodovědečtí monisté a z té příčiny připouštějí a přijímají existenci duše. Avšak oni přijímají nikoli duchovou, substantiální, nýbrž pouze immateriální, na hmotu vázanou duši, jakožto epiphaenomen hmoty. Duše prý jest na látce tkvící a na ní vázaný direktivní princip, jenž jest příčinou veškerých tak zvaných duševních činností. Duše nemůže prý bez těla pro sebe a sama v sobě existovati, nýbrž pouze ve spojení s hmotou v organismus přijatou.

*) Erkenntnistheoretische Grundzüge der Naturwissenschaften und ihre Beziehungen zum Geistesleben der Gegenwart, 1896, pg. 112.

**) L. Busse, Geist u. Körper, Seele u. Leib, pg. 467.

Ona prý tolik na látce tělové inhaeruje (tkví) a ve své existenci na ní tolik jest závislá, že s hmotou až i do jisté míry dělena bývá a dokonce i s rozmnožením organické látky se množí. Z toho následuje, že prostřednictvím organisované hmoty na nová individua přenesena býti může. — O nějaké duchové, transcendentní duševní substanci mluviti jest prý nevědecké.

Jest s podivením! V oboru fysickém připouštějí a uznávají přírodovědečtí monisté oprávněnost pojmu substance, v oboru psychickém však nikoli. A přec týmiž operacemi logickými dospíváme k pojmu psychické substance, jakými docházíme pojmu substance fysické. Jestliže jest pojem substance v jednom oboru oprávněn, jest spolu i v druhém oboru oprávněn. Duševní jevy mají týž nárok na uznání a existenci samostatné substance jako jevy fysické. Tak n. př. Wundt popírá substantiální jednotu a jednoduchost duše; dle něho jest aristotelicko-scholastický pojem duše výplodem mythologického nazírání a metafysické spekulace. Duše prý jest transcendentní vidina (idea), poněvadž prý si jí nemůžeme smyslným vnímáním osvojiti. A což pojem hmoty není transcendentní pojem?

A proč nechtějí přírodovědečtí monisté připustiti a uznati duši lidskou jako substantiální duši? Protože by museli připustiti a přijmouti nesmrtelnost duše lidské. Neboť, je-li duše lidská dokonalou substancí, tudíž ve svém bytí na hmotě nezávislá, pak nemůže smrtí člověka zaniknouti, nýbrž musí po smrti člověka dále existovati; není-li však dokonalou substancí, vázána-li ve veškeré aktualitě své úplně na materiální soustavu lidského organismu, pak rozpadem těla nutně zaniká a existovati přestává immateriální soustava člověka čili jeho specificky duševní faktor — duše.

A možno se bez přijetí substantiální duše obejíti, možno z důvodů rozumových připustiti, že duše jest nesubstantiální a tudíž smrtelná? Přihlédněme k věci blíže.

Žádný přírodní zjev není myslitelný bez substantiálního agens (nebo bez více takových agentů); fysikům ani z daleka nenapadne, aby vlastnosti či schopnost nějakého tělesa, jako chemickou příbuznost, přítažlivost, latentní teplo, elektrické nabití, atd. „hypostasovati" chtěli. Jako však každý přírodní zjev, tak i každý psychický zjev předpokládá substantiální agens. Ve skutečnosti není činnosti, dění, bez činné substance s příslušnou mohutností. Představování, chtění, myšlení nikde neexistuje jako samostatná věc, nýbrž všude jsou jen podstaty, subjekty, které tuto činnost vykonávají.

Duše lidská jest sice s tělesným orgánem v jednotnou bytost úzce spojena a následkem toho ve mnohých činnostech, nikoli však ve všech, na něj vázána. Ona jest sice ve svém zevnějším působení na hmotě tělové závislá, nikoli však ve svém vniterném působení. Vykazuje činnosti, jež samostatně, nezávisle na tělesném organismu, projevuje. A k takovým činnostem duše náleží především sebevědomí.

V sebevědomí činí duše sebe sama předmětem své immanentní činnosti. Ona má schopnost, sebe samu poznati, a to in

concreto, tak jak skutečně jest, takže poznaný objekt s poznávacím subjektem jest identický. Toho by duše nebyla schopna, kdyby v té příčině na tělesném organismu byla závislá.

Takovéto immanentní činnosti jsou dále vyšší útvary duševní činnosti: myšlení, paměť (pokud se týká uchování v paměti všech obecných pojmů — netoliko pojmů věcí nadsmyslných, nýbrž i věcí smyslných — a poznatků získaných, jichžto vznik na smyslném organu nemůže záviseti), akt vůle, city atd. Činnosti ty nejsou přec fysicky podmíněny t. j. na hmotě závislé, samy o sobě však jako samostatné existovati nemohou, musí tedy míti subjekt, na němž inhaerují čili tkví. Neboť, jako žádná fysická síla o sobě existovati nemůže, nýbrž jen a pouze na hmotě, na níž inhaeruje — od hmoty odloučené síly fysika nezná,*) — jako hmota a síla úzce spolu jsou spojeny, takže jedna bez druhé trvati nemůže, tak i vyšší faenomeny duševní, nejsouce na hmotný substrat poutány, nemají-li ve vzduchu viseti, musejí nějaký reálný substrat, nehmotný subjekt, nějakého nositele míti a na něm inhaerovati. A tento subjekt či nositel, jenž fysiologicko-mechanisticky pochopiti se nedá, musí býti samostatný, na hmotě nezávislý, jednoduchý (t. j. nesložený z jednoduchých realit), sebevědomý, soudný, svobodný, povahy duchové, tudíž substantiální. Neboť, byl-li by na hmotě závislý, pak by též vyšší útvary činnosti duševní byly fysicky podmíněny, t. j. na hmotě závislé, čemuž ve skutečnosti není. Je-li však tento subjekt substantiální, tedy následuje z toho, že jest nezničitelný, nesmrtelný.

Duše lidská baží netoliko po smyslných, nýbrž i po duchovních dobrech. Toho by však nebyla mocna, kdyby úplně upoutána byla na tělesný organ. Neboť to, po čem nějaká bytost baží a se pachtí, musí býti její přirozenosti přiměřeno. Smyslná bytost může pouze po smyslných dobrech bažiti. Jestliže však bytost po duchovních dobrech baží, musí v tomto aktu bažení na smyslnosti býti nezávislá. Tak činí právě duše lidská.

(Doknčení.)

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Výjev devatenáctý.

Rychtář se žilou v ruce a škaryanti jeho vedou sem Smutku a Snílku, tato má ve vlasech čelenku, na krku perly a na hrudi drahou hřivnu — osudný dar Sudiček. Rychtář vyjímá z tobole jednoho drába přetržený řetěz a hřivnu téže práce, blíží se ku Snílce a srovnává oba skvosty.

Rychtář:

Sama náhoda je vedla vstříc.
Průvod jemu zjednaly as do hranic —
odměnou ta hřivna stejné zdoby.

*) Dříve se síly sesubstancovávaly t. j. za samostatné substance vyhlašovaly, za t. zv. »fluida«. Tak bylo elektrické fluidum, magnetické fluidum, tepelné fluidum, světelné fluidum.

Touženka (objímá Snílku):
Družko má, on rozlámal ty skoby,
mne pak do růžných by vedl pout!

Snílka (klesnou jí ramena, tiše):
Ach, já doufala, mně za odměnu —

Král:
O té bude můj tu nyní soud.
(K Trudu s opovržením): Do zrady kdo zasvěcuje ženu!

Smrtka:
Choť a dcera, já — kdo jako my v tom čist?

Král:
Čemu tedy bledne vápenná jak stěna?

Hofmistr (pro sebe):
Ano, proč? Vždyť já — jsem osikový list . . .
Má jen vina bude vyzrazena.

Touženka (klesá před králem):
Bez viny jsou. Klesám na kolena.
Otče můj, já nepoznala matky,
hruď mi nehřál sourozenců cit,
v její tváři hledám úsměv sladký (na Smutku)
k její hrudi kladu skráně — — (na Snílku. Smutka a Snílka zvedají Touženku ze země. Na pozadí, kde rychtář s dráby, Nedouk, dvořky atd. — zděšení a pohnutí.

Král (tam kyne):
Klid!

Touženka:
Od nich odvrať podzíravý vid!
(Hrdě): Na můj rozkaz — kéž mně ku blahu! —
svoboden, (ukáže na pozadí, kde královice nyní vstupujícího obklopí strážní) jenž dlí tu na prahu!

Výjev dvacátý.

Rozruch. Královic Odvaha vyprostiv se strážným, kvapí do středu komnaty.

Královic Odvaha (k Toužence):
Tobě, panno, vděčím za svobodu?
(Na koleno před králem): Zdráv buď, králi, přijmi úcty daň.
Svobodný muž, rovný tobě v rodu,
o tvé dcery bílou prosí dlaň.

Král (chmurně):
Jakým právem? Vstaň!

Snílka (bolestně):
V oblud bylo moje snění —

Touženka:
Touhám mým se zora dení!

Snílka (snímá zlatý řetěz s hřivnou a věsí jej na prsa Touženčina):
Na památku přijmi, knění — —

Král (k dceři):
Strhni, odhoď kouzlo to a čáry,
uštknou tě, hruď ožehnou ti žáry,
jako Snílce! Viz, jak bledne, klesá — (Trud se Smutkou odvádějí Snílku do křesla.)

Touženka (v oddaných rozpacích vinouc se ku královici):
Ale já — mé srdce lká i plesá!

Královic (se soucitným pohledem po Snílce):
Chápu teď . . .
Hle, v sudbách mého rodu
ze rtů Sudiček se chová zvěst,
královic že dojde štěstí hodů,
pro něž marně krvácela pěst,
srdce soucitné-li vzdá se skvostů,
zmizelých už dávno z našich pokladů.
Na Snílčině hrudi skvost jsem shlednul,
když mne v poutech vedli ve radu,
odkud vůle tvá (ku králi) mě vrhla do vězení.
V panen okruhu tam dlela moje knění,
(k Toužence) vedle tebe onen snivý vděk.
Tys tam dlela, slunce mé! Buď volno říci:
druhdy touží jatce hled i po měsíci,
jenž v tmách slibně nítí tichý paprslek.
Z vazby uniknuv, já kryl se v Truda sadech,
hledaje — a marně! — Snílku po stopě;
kéž tam roucha jen se bílý mihnul nádech!
Tu však za zdí sadů v hlasů zátopě
lidu hlahol zní co v dálných vodopádech,
choť a dcera Trudovy že jaty.
Svobodně já v hrad, zpět na pochvaty — —

Král:
Věř, kdo věř!

Odvaha (uraženě):
Já, králi, nejsem lhář!
Lež-li kde, tu v jiných ústech hledám,
jež dí proti smlouvám: Zaň já dcery nedám!

Král:
Meč můj dobrý.

Odvaha (ruku na meči):
Budiž, tváří v tvář!

Král:
Čepel můj má s vězněm jíti v kříž?

Odvaha:
Svoboden jsem!

Král:
Vetřelče!

Odvaha:
Tvým hostem!

Touženka:
Doufám v nebe, zetěm bude spíš!

Král:
V hladomorně ustelu tvým kostem.
Touženka:
Vedle něho — mně!
Král (k ní):
Kdo šermu slov tě učil,
z tetivy mé šíp můj proti mně by lučil?
Odvaha:
Právo smluv.
Touženka:
Teď právo družné lásky!
Král:
O tom hloubat bude v tmavém sklepu hlásky,
Mně kdo v odpor, buď i ve knížete hávu —
Trud:
Promiň král! Hněv zlý — a není v právu,
životy dva hubit v nevoli. (Ukazuje na Touženku i Odvahu.)
Král (ukazuje na Odvahu a Truda):
V pouta, v okovy a na závazky!
Odvaha (tasí, co drábi jej zdržují):
Za okovy kov — a bez vizíru masky!
Král (tasí):
Na stinadla s nimi, na koly!
Smrtka (přísně, od zadu králi ruku na rameno kladouc):
Toto nikoli! (Králi vypadne meč z ruky.)
(Vše ustrne. Smrt jde do postranních dveří. Touženka klesne vedle Snílky, kladouc hlavu do klína Smutky; strážní kolem královice.
Trud (volá rozechvěle za Smrtkou):
Kam ty, kam?
Smrtka:
Kde klid a mrtvoly.
(Nová pomlka, ustrnutí.)
Hofmistr:
Milosti, ta bledost tváře náhlá —
Král (sklesle):
To smrt na mě sáhla . . .

Obraz třetí.

Koba žalářní tlustých zdí nad hladomornou, zvanou »čbánem«. V jednom rohu točité schody ku dvéřím nahoře. V druhém nuzné lože se stuchlou slamou. Pod zamřížovaným oknem nad příkopem hradním stůl poházený papíry a knihami; na jedné stojí přesýpací hodiny; židle. Prostřed koby ústí dolů do čbánovité hladomorny otvor o kamenné vyšší obrubni, na níž leží těžká železná mříže; nad ní ve stropě kladka s kusem ztýřelého lana. V jednu stěnu zapuštěn kolmo kámen vypuklé práce, představující kamenného rytíře, jenž objímá rukama v brněných rukavicích jílec meče opřeného hrotem o dolní obrubu kamene, na které v literách otřelých čte se: »Kdo se o meč opiera, mře na poli, mát duověra.« Oprchalé stěny poškrábány neumělými kresbami a počmárány nápisy rudou hlinkou: »Každý člověk je lhář. — Všemu konec, kromě

závisti. — V šatlavním vězení chmel se nepění; chládek, ani ve sklepu, leč jediné voda na čepu. — Bych měl, co nemám, dal bych za to, co mám. — Smrt se blíží každému. — Zlosyn najde zlosyny, a dobrý nebude bez družiny. — Větrný člověče, bloud, kdo moha neuteče.«

Výjev prvý.

Pustrpalk s písařem knih smolných. Onen upravuje lože z přinesené slámy a houní.

Písař:

Přál bych, Trud by nevrátil se zpátky!

Pustrpalk:

Pustrpalku, Pustrpalku,
dej si nálep na hádalku,
uvěříš-li na pohádky.

Písař:

V aule nyní scholarů a mistrů nával
a Trud jim — —

(Naslouchají chvíli bouchání za stěnou na pozadí, jež ihned umlká na zvědavé klepání Pustrpalkovo.)

Pustrpalk:

Kdo tamo? — Tu máš! Klid!
Což se někdo stěnou podkopával
(ironicky) z vězení blíž k hladomorně? Čistý byt!

Písař:

Ano, lepšího Trud bytu hoden,
než tu na slámě a nesvoboden.

Pustrpalk:

Já pak sobě službu jinde přeji,
než kde na mne také larvy zejí. (Ukazuje na rytíře ve zdi.)
(Čte posměšně nápis kamene:)
»Kdo se o meč opierá,
mře na poli, má duověra.«
To snad vládlo Anno Domini;
jiná hesla dnešní hodiny.
— Statný muž, pan rytíř Pitopas
na poli chtěl mříti . . . Pod svou střechou
já' bych radějí byl Klímal Břichopas,
pole oral, mlátil plný klas
a se kochal s mladou ženou plechou,
která po spižírny erbuje se klíči,
obklopen jsa Pustrpalkoviči!
Věda mistrova mi nedědí.
Vskutku kmotřenkou snad jemu Smrt,
já však na kmotra jsem Kubu hrd,
jenž jen v krčmě rád si posedí.
ji a pije s citem, mluví bez myšlenky —
mistr cvičný plných mís a sklenky.

Písař:

Truda líto mně i Snílky, Smutky.

Pustrpalk:
Vždyť i na ně plete leda důtky.
Jinde vzruch, den plyne vesele,
— u nich vážno, jak ni v kostele.
On jen hloubá, mlčky i svým zjevem káže,
a dvě světice v chmur pouta smutně váže.
Písař:
Já však vídával je v zahradě;
mním: jsou šťastni. Vidno na snadě —
Pustrpalk:
Písaři, kde hyb jest tvůj a švih?
Dnes ti pysky lepí maz a klih.
Na mysli snad červ ti jaký hlodá?
Utop ho! Vždyť víno není voda!
Či kams hledáš ku ctné panně družbu?
Písař:
Kdyby možno, děl bych: měňme službu!
Pustrpalk:
Nejsem, brachu, stvořen k šermu brků.
Písař:
Chránil bych tvé paní od ústrků.
Pustrpalk:
Jejich nevina přec dokázána.
Hůře tady o mého jest pána.
Písař:
Proč bral do hradu tu bekyni!?
Zmizela. Zda nyní jeho neviní
pro ten crimen laesae Majestatis
(Doktor Nesvětlo tak tvrdí gratis,
na Truda se zdávna pro úspěchy mrze)
na krále ač ona ruku vztáhla drze.
Truda návody, se dí. A kouzla, čáry,
takže král jak šlakem poražen.
Co jsou rozumnému láry táry,
najde víru hlupců, bab a žen.
Pustrpalk:
Víc než já — co ty tak mistra dbáš?
Písař:
Z mendíků tys cizích. Mládí moje znáš?
(Pustrpalk vrtí záporně hlavou.)
U Vysoké brány most se nový kdysi
klade zvoditý. Tam otec můj byl branným.
Na líhách most na příkopem visí;
řetěz nyní přes kladky tu kladou
ve zdi otvorech; lid hloupý nemotorně
mistru kováři snad nepomáhá svorně,
spíše na pitku již po práci se těše, —
hněv tu brannému jen jiskry z očí křeše,
sám se na vzor chopí prudce řetězu
činem ukázat, co od zevlounů žádá —
v životě se strh' a svalil jako kláda.

Volán Trud. Prý čáka, po řezu
na živu mi otce zachovati.
Druhý den pak — Bůh a všichni svatí! —
v hradebním příkopě otec mrtev leží.
V horečce se vrhnul věže s pavlače?
Kde jen žena jest? Jde městem zpráva svěží:
za svět ráda vídá Jíru trubače
a teď volně s ním už někde světem běží!
Spadnul branný sám? Či svržen dolů
krkavčí mou matkou? Kýž ji klovou vrány!
(Tehdy dítě — teď mi stud a vztek druh bolu.)
Novému já brannému zbyl na obtíž,
drobné dítě stonavé a zvané již:
Hladomře to od Vysoké brány.
Později div mi: dní jen čtyřicet má půst . . .
Cosi pamatuji, cos vím z cizích úst.
Jasně vidím toto však: Den slunný
kvapu, shonu, šumu — požeňský byl jarmark.
Dítě nedbané já bez dohledu
na mostě sám odpoledne sedím,
— kdo pak mně by maňáska dal z cukru!? —
ryk, v tom, hluk; kýs stupka nebo štercýř
pádí ulicí, sem k bráně, za ním řinčí vůz — —
odkopnul mě z mostu do příkopu
v pelyněk a žhavé kopřivy;
bych je nemeškal či neprozradil stopu?
Bolest prudká zavřela mi oči.
A co otvírá je na divy?
Paní Smutka nade mnou se kloní,
z úst jí těchou mně se rajská hudba roní,
— což já tehdy chápu z jejích řečí
kromě lásky, soucitu a tepla! —
pod ochranou její mně i nemoc svědčí.
Pravou nohu dvakrát přelomenou,
levou mám pak z pánve vykloubenou —
a tak dále . . . . Paní Smutka s Trudem
hocha zachovali na životě,
poctivého zplození list vymohli mi,
zlý by jazyk se mi nevysmíval
pro hřích mateřin. Já za jediný pohled
vzácné paní té i do pekla se vrhnu
a té Snílce — odvahu Bůh promiň! —
s hvězdami i blankyt dolů strhnu.

Pustrpalk:
Raděj k nohám jejím strhni královice.

Písař:
Ten již Touženčiny barvy nosí.

Pustrpalk:
Nuže, jdi ty sám k ní na výprosy.

Písař:
V městském písaři jen aspoň míti strýce!

Pustrpalk:
Co se hlásí v levém boku
chuďasovou pod kazajkou
poctivě a bez poroku.
není-li to snem a bajkou?
Stále v skoku po obroku —
najednou v den májový
jako lelek hotový
za jemnou se fantí krajkou,
ač mu třeba pouze chleba;
vždyť jen bída jest mu majkou.
Písař:
Věř ty právě u chuďasa v cit.
Jeho život stále v střízví jest;
tkne-li co se duše jeho strun,
silně v opoj mu jak mladý mest.
Pustrpalk:
Písaři, nech kolloquií!
Co ti hlavu smutkem spijí?
Žádný žert a žádný vtip —
bakalář jsi Nedouk?
Znáš, (Písař záporně vrtí hlavou) i Pitopas tu líp
(ukazuje na kámen ve zdi)
z hladomorny hejsal muk?
Písař:
Než se vrátí Trud sem z disputací,
povídej svou báseň bez orací.
Pustrpalk:
Tento jícen zde že sluje čbán — (Ukazuje na otvor hladomorny.)
Písař:
Kdož to neví! Nu, což onen pán? (Ukazuje na kamenného rytíře.)
Pustrpalk:
To dal postavit sem na památku,
vyšed potom šťastně z toho chládku.
Byl jednou vtipný rytíř Pitopas
a slul z Mezihradí.
Král Všedobr to byl či Zloch již as,
jenž jeho vtip zval v turnaj na zápas,
dnes nevědí ni kmeti šedobradí,
však toto bájí o něm dějin vzkaz:
Král povolav ho kdysi ku stolu,
dí, jsa v dobré míře:
»Mně hádanku dát, dnes ti k úkolu —
a bystře hned, jak let je sokolů.
Ji uhodnu-li, seď ty za to v díře,
však poddám-li se, pijme pospolu!«
Pan Pitopas dlaň na oddanou hruď:
»Kanclíř dej mi blánku;
mnou hádanky mé odpověď v ní psána buď

a pod pečeť! Mně bez vytáčky potom vnuť,
co odměnou mi bude ve »čbánu« či čbánku.«
Tak stalo se. »A nyní vtipnou huď!
Pan Pitopas
tu zvedl hlas:
»Patoky ach, nejsou mest, —
hádej, králi, co to jest?
Svět se ho nebojí, zlý se ho nestydí,
přece tam padne stín, kde ho kdo uvidí.
Na trůně sedí, ní slova nedí,
jež velikým by bylo nebo vlídným,
Zaň hledí jiný okem slídným,
jak světla dne se sunou,
neb očí nemá pod korunou.
Tmě cizí
v tmách mizí,
jak světla by se bál —
to není král!
Pod korunou sluchy
jsou hluchy
ať nářek křičí,
neb zloba říčí.
Co dvořan lže, ty uši
nevytuší;
co lid šeptá,
ret se neptá.
A meč — to meče stín a hanby šprým!
vždyť jenom ve vzduch máchá jím.
Má ostrohy — ty nezařinčí hněvně,
ať nohu nad plazem má zlým,
neb robotným šíj drtí pevně.
Pán kývá hlavou,
i on kývá,
jenž mátohou je kyvů hravou.
Pán z nudy dlouhou chvíli zívá —
i on zívá,
ač se nikdy nenudívá.
Král manžel paží dvorně hnul,
v rej tance choť by obejmul,
a zatím, zatím
— svou hlavou platím! —
jí za zády on zradou citů bez úkrytu,
kde muž Klíma,
sta žen chlipně obejímá,
ač se s nimi nemazlí —
a svět mu to nezazlí.
Cnost jednu má (což necnost lidí!)
cti a slávy nezávidí.
Nad pány je, hrdý není,
pne se, choulí, pitvoří,
v smích majestát pokoří.

Číš ať panketů se pění
i kde bouří sváru sněm,
on je hluch a on je něm.
V blahu ta říš omládne,
on-li jen tam nevládne.
Podobou se nedej svést,
hádej, králi, co to jest?«
Tu mlkne Pitopas. Kdo dvořan, hrůzou skván,
král rud do krvava.
Pan Pitopas, ač v osud odevzdán,
pěst marně opřel o meč, sluhy rván,
an král hřmí v hněvu: »Budiž, platí hlava!
Hned ústa nectná zacpi jemu ‚čbán!'«
Vtip rytíř tutlá blánky obranou —
klam! Zde v hladomorně
jen přízní kancliřovou záchranou
si v čbáncích dává dlouho zavdanou
a pod vous mokrý bručí vzdorně:
»Čbán« prázden jest. Zle, čbánky-li tak zůstanou!«
Kdys' král jde k němu, sám. Chce viděti
setlelé již kosti?
V tom jindy nářku tmavém doupěti
pan Pitopas rty čbánkem pečetí;
hned v pozdrav v dvorné vstává úslužnosti
a ruce na meč, v dotaz odvětí:
»Aj pane králi, dlouhé prodlení,
už bych zhynul v mále!
Z blan dokázal Vám kanclíř v sezení,
mé hádanky jen vtipné luštění:
Co děl jsem vám, *to jenom stín je krále!*
Však o meč opři pěst, kdo chceš ven z vězení!
Zde sami jsme a máchnu mečem svým:
z krále ni stínu není . . . .«
»Můj Pitopase, byl to krutý šprým.
V též dlouhé době s vlastním svědomím
já potkal se — — Nu, zde se čbánek pění —
žert zapijme a nevzpomeňme zlým!«
Tu končí báj.

Písař knih smolných:
Co učí fabule?

Pustrpalk:
V prach vtipů nebal hořké pilule —

Písař:
Přec! Cukru, cukru štipku!

Pustrpalk:
Sic kyne mocná jejich ferule:
Jak uhodnou, ty sedíš v sklípku,
a neuhodnou, seď si do vůle!

Písař:
Trud se opět do vězení vrací!

Pustrpalk:
Kollegiím navždy vale dám;
divných sův tam asi mhourá rod!

Výjev druhý.

Po točitých schodech sestupuje Trud a Nedouk. Onen béře se stolu několik popsaných listů a dává Nedoukovi.

Trud (v prosté černé sukni):
Sledoval's mou v aule disputaci? (Nedouk horlivě kývá.)
Na tvou věrnou paměť spoléhám.
Na mou obranu ji napiš věrně.
Pustrpalk (varovně):
V černi namáčí a píše černě!
Trud:
K pomoci zde hrstku listů dám,
mých kde myšlének je vytknut chod.
Odporů však okliky a stezky —
Nedouk:
V patách jim můj pozor, bod co bod!
Trud:
. . . . neberu já svoje za poklesky.
Nedouk:
Těžší hlubých myšlének je sled . . . .
Trud:
S pravdou svou já rovnou jdu a v před.
Nedouk:
Mistra Nesvětla se optat smím-li,
kde mé na čas myšlenky si zdřímly?
Trud:
Pane bakaláři Nedouku,
z opponenta poptávky mě děsí.
Čitelnou vy máte pěknou ruku
a přec volím, ulevit vám práce,
dejte škartky moje raději do impressí,
vždyť dnes tisk i zbůhdarma je láce.
Nedouk:
U Nesvětla moudré posedávky —
Pustrpalk:
Inu, potmě . . . Domů — chyba lávky!
Nedouk (odcházeje):
Nyní tak a ihned onak velí.
Svá to hlava! Jen ať neoželí! — (Odejde.)

Výjev třetí.

Trud. Písař krevní. Pustrpalk sedí na loži, pak potichu odkrývá mříž hladomorny a hledí dolů; vida však, že ruší, mříž nechá sundanou a zase na lože usedá.

Trud (roztrpčeně):
Jsi tu opět, opět na výslechy?
Písař:
Jak bych moh', sem vklouznuv bez rychtáře?

Moha, žalář otevřel bych spěchy.
Vždyť vy z pekelného ze žaláře
čítáte prý písma tajemná a temná —
v děs mi za pověry pomsta bloudů hněvná!

Trud:
Ty přec nejsi bloudem babských věr
a mně polena klást nechceš do hranice!

Písař:
Jsem zde přítel váš a vděčný sluha.
K podezření jiná ještě vzpruha
proti vám se z tajných vine per:
Uzdraviv z ran boje vy prý královice,
na schvál málomocný jste, kde Jeho Milost
nemoc tajná v divný halí šer.

Trud:
Stráž mě nevpustí ni do vrátnice!
Pak jsem vězněm! Jako vlastizrádce
do auly mě vedli, div ne na oprátce!

Písař:
Touženku prý také neuzdravil —
od vás odpadá, kde lid vás dříve slavil.

Trud (odmítavě rukou):
O tu přízeň spěch mě neunavil.
Tato hlavní výčitka mi k trudu,
že mou nechápají tížnou otázku,
proč v nás není také k smrti pudu,
jako k životu jest?

Písař:
V nadsázku
proto výčitka vám stále hučí v hlavě,
že jste nepřítelem života.
Tak zní v aule, v bursách žáků, v lidu davě,
kleje boháč vám a lká i nuzota.
Sám vás prosím, vzácný dobroději —

Trud:
»Nechte učení?« Ta škorně ať tě nedře!
Mne, mne nepustí už ku kathedře
v síních posvátných, jež pouhou vědu hostí . . .
Tam již nemám tedy povinností
ze své studně žízné napájet,
— to tam právo moje, svaté právo vědy,
mladým očím zvykat v hloubku na prohledy
záhad propastných a nechvět se z jich běd!
Rvou mi toto právo! Lačné nesmím sytit,
slunce paprsek ni slepým nesmím chytit,
hluch mně má být svět, já světu býti něm,
z pravdy že jen závoj nazvédám a lem.
Ano, v tom má kletba! Prohlédnout ji zcela,
mrtvolu jak chladnou na pitevním stole —
vždyť i mně to touhou zrytého je čela,
abych jistě stanul výšin na vrchole

v jasu závratném a bez zákalu mraků
jistot otevřel jim zářné proluky,
v nichž bych sám se kochal bez pochyb zlých šlaků,
se všemi klid lokal záhad za muky!
Pravdu *hledám*, díte. Kdo jí z vás tu blíž,
s potupou že na mne ze tmy vlastní zříš?
Pomum ambrae sluníti proti pestilenci,
kámen »hyen« věštný pod jazyk vám klást —
pak bych snad se zalknul květy v slávověnci;
ale nemám síly, krájet pověr plást,
kdež mé pravdy hledání jen hořce chutná;
prost jsem klamu, ve vzduch slova na perutná
s mastičkáři házet chlubný výbuch plic
a lid dověrný jen sliby bludů pást,
kde rub chorob vidí, nevidouce líc.
Ano, ano, seď jen u svých alambíků,
odvar angeliky, fíků, bedrníku,
galganu a máty filtruj do koflíku —
ale mně to nyní dávno nepostačí,
v tom i Nedouk si u mne zachytračí.
Čím mně z toho leká doba nedaleká?
(U okna.) Tuto příkop jelení. Tam stráně v květu —

Písař:

Vzpomínáte na Snílku a Smutku
doma v zahradě.

Trud:

Přej, mého útku
tragiky ať dovinu svou větu.
Štěp tam stojí v jarní míze bodře,
poupat na něm kypí do rozpuků —
narazil naň vůz, mu kůru odře,
uvnitř někde červ tam hlodá v suku.
Můj štěp chřadne. Ostatní ty kvetou,
májový dech láská jejich sněti,
po květu včel bzučí zlaté roje, —
holá, černá choří jabloň moje.
Plno plodů v podzim. Těžkoletou
přízi pavučí viz v mé se chvěti.
Z plodných štěpů pupeny se nové derou, —
můj se kácí z jara pod sekerou.
Toť můj osud zlý. Ten náraz — nezdar vnější,
v dřeni červ — to vnitřní rozpory.
A kde plodný strom i zima ukonejší,
neplodný strom klesá, nemá opory;
v pádu křehké větve odlámány,
— kde mých přátel soudržné jsou svazy?
Struny duší souzvučných jsou přetrhány —
vlákna pavučin, kdy první dýchnou mrazy.

Písař:

Smutka, Snílka — (Hospodář šatlavní se objeví na schodech.)

Trud (v zamyšlení):
Smutka — Snílka — Trud . . .
Jejich osudu jsem bez proviny.
Smutko má, v tvé duši jaké stíny,
jež ni léta štěstí neodvály?
Sladkobolný úsměv tvůj, zrak laní
od dětství tak hledí v příští dáli . . .
Snílko má, tvůj pohled pomněnkový
v slzách oddaných jak hvězda tone
v hladi jezerní v snech jarní noci vonné;
co tvým snům den skutečna as poví?

Písař (ukazuje na žalářníka):
Mistře, promiňte, jsem na odchodu.
Rozkaz, přání? —

Pustrpalk (přistoupiv z kouta, výstražně upozorňuje):
Čepují zde vodu!

Trud:
Churav král. A tolik Touženka má vděku
za Snílčiny služby, Smutky za lásku:
jim sem dovolí —

Pustrpalk:
Já odtud na útěku!

Trud:
Et tu, mi fili?

Pustrpalk:
Jed dumy síli?
Jdu humny chvíli . . . Mám jen zacházku,
však se vrátím . . . Málo na vybranou:
Trud, pak Nesvětlo, pak Nedouk,
rmut; tmy pometlo, rak; pýchy fuk —
tu i mendík jídá jíchu planou.

Trud:
Nedouk mít několik jen kop,
mastičkářskou někde koupí boudu —

Pustrpalk:
Já mu vyvolávat budu kozí bob
za pilule.

Písař:
Ó těch kupců bloudů! (Odcházejí.)

Výjev čtvrtý.

Trud (sebrav se stolu veliký rukopis, usedá na obrubu hladomorny s rukopisem na klíně):
Ještě závěr, potom umdli péro!
Pouze konce došel jsem, neb cíle?
Ano, cíle pro sebe i konce . . .
Dnem i nocí snahami se trudím,
chorým tělům — příštím plenům hrobů —
za nejdalší meze oddálit tu chvíli,
se světem kdy duše v povzdechu se loučí.

A můj zdar? Tak onak, jak chce dárce žití.
Nad to jiné touhy skráň mi vráskou brázdí.
Duch můj noří v propasti se záhad,
vzlétá jindy ku výšinám strmým,
hledaje, co za časnými dny jest.
Ticho v propastech . . . jen krůpěj za krůpějí
kane se stěn, neb se balvan řítí
do zející, nemluvící sluje.
Krůpěj, balvan . . . i ten ozvuk tichne
a zas němo, v zasutých jak dolech.
Ticho na výšinách . . . kde jen orel krouží,
vzduch — ač jasný — mrazí výdech prsou;
v dálných hloubkách dýchá tichá země.
Pravda v tmách buď, v nedohledných stérách,
vidím v bolu k oklamu jen touhy:
neproniknu, co jest tajemstvími?
Kde mi bledne matný kahan vědy,
rozžíti jen lampu víry zbývá.
Co tam, jak tam za povzdechy skonu?
Večer slunce zřím hor na západě:
k nám jen stíny před červánky vrhá,
onde den a nový život nítí.
Tak nám zbývá útěcha jen víry,
aneb s nezračností tichý smír, ač bolný.
Vždycky tíží jho, byť dobrovolné, —
a jen víra kříž svůj nese klidně
v naději a lásce k hoře lebek.

Trud se stolu béře bibli a vrací se na předešlé místo. Zatím co Smrt kmotřička se nepozorovaně za ním vznáší z hladomorny, čte:

Ač jest hořká na tě vzpomínka, ó Smrti,
člověku, jenž blaho v pokladech svých hledá,
muži pokojnému, jehož nivy kvetou
a jenž chléb svých polí jídá bez zármutku —
přec, ó Smrti, dobrý jest tvůj ortel
bědnému, jenž s chudobou se sváří,
věkem sešlému, jenž kloní vaz už k zemi,
onomu, jenž o vše má se starat,
malomyslnému bez trpělivosti.

Výjev pátý.

Smrt kmotřička oděná jako v prvním obraze, nesouc umrlčí lebku v levici, klade pravici Trudovi před oči jakoby mluvila: »Hádej, hádej, kdo to jest.« Trud se zachvěje, ale nepovstává. Kmotřička úplně vystoupí, sedá u něho na obrubni a ukazuje mu prstem v knize, čtouc sama:

Smrt kmotřička:

Nebojiž se proto soudu smrti!
Pomni na to, před tebou co bylo,
pomni toho, po tobě co přijde,
od Boha to soud jest všelikému tělu.
Jeho vládné vůli neodpírej, —

živ jsa deset let, neb sto, neb tisíc.
Není na onom pak světě obviněnť
délky života, leč jeho skutků pouze.

Trud:

Vy jak duch zde náhle jevíte se, —
co dím duch? Ach, jste vy bytost vskutku?
Přelud smyslů? Vzdušný výplod představ?

Smrt kmotřička:

Ty se neptáš, abys moudřel, kmošku!
V koleji tak zkoušívá se scholár.
Víš, co jsem: mih; vlákno času píď jen
navíjí se na nezměrné kolo;
rozluk styk, kdy rosa v páru taje;
oddech bolesti; v ples elegie ticha;
blesk tmy, temna jas; tuch uzel, ráz v ně meče —

Trud (hledá výměr bezobrazný):

Stav, v němž duši nikdy lze už není
působiti na ústroje smyslů,
aniž ty už potom vlivu na ni mají — —

(Smrt kmotřička naň ironicky hledí za jeho suchý výraz.)

Co jste, věda, — proč vás tedy vidím?

Smrt kmotřička:

Vidí oko, co zrak vidět nechce?

Trud:

Rád bych hleděl *dál* vám přes rameno,
nezračně co za vámi se tají.

Smrt kmotřička:

Hoře, kdo by *na mě* přes rameno hleděl!

Trud:

Poslechnu, co vy o sobě díte.

(Smrt kmotřička mu klade k uchu mlčící lebku.)

Trud:

Ni co v škebli, odpadlých kde dávno
vln vzpomíná ohlas v matném šumu.
Pro jiné já po vašem mru slově,
pro sebe jsem došel konce již a cíle.

Smrt kmotřička:

Tedy jim to svoje řekni přímo, nahlas.
Co je život?

Trud:

V mých co on jest očích?
Dělná snaha, šlechtit pláně v štěpy
a zlou odnož odetnout i řezem;
v zdravém kmenu prouděním šťáv mízných
neúnavný vývoj v květ a plody
od jara až v podvečery zimy,
korunu kde tížné sněhy halí.
Co je život? Jak on mně se jeví?
Neochablé kroky cestou vzhůru,
odkud poutníku se výhled otevírá
na západy slavné, jitra slibná

v rodných nivách, neležících ladem.
Dojda cíle, k spánku klaď svou hlavu,
jako chodec, spokojený poutí:
nerval plody s cizích ratolestí,
— za dar vlídný vděkem dobrořeče, —
u studánek čistých kojil žízeň,
neklnul, kde o kámen se potknul;
žehnal písni ptenců pod azurem,
žehnal bouři — osvěžila květy —
žehná večeru i noci klidné.
Vrah naň nečíhá, on v míru s všemi.
Neklade se na zem jako kámen,
jenž dlí v mechu pouhopouhou hmotou.
Touha života, jež hrudí vlála,
tichne odevzdaně v touhu skonu.

Smrt kmotřička:
Kámen na tě, nepřítele žití,
uvrhnou, jak znám jich výtku onu.
Na mé mlýny spádnou vedeš vodu?

Trud: Což jest podzim sokem zralých plodů?
Mládí podceňuje zdraví, život
v poruchách a nesouzvuku tužeb —
však věk mužný nepřeceňuj žití!
Učím jen, by zvykal na myšlenku
smrti nevyhnuté, kdo tvor hlíny země,
do ní kladl se, jak děcko v skonu,
jež nic neví o života bolech.

Smrt kmotřička:
Tím, že o radostech jeho také neví.
Pro sebe snad dosáhl jsi toho.
Pro jiné však — — —

Trud: Kdo mě chápe, buď mi v důkaz.

Smrt kmotřička:
Prohráš-li však.

Trud: O myšlenku moji
leda slabé rozrazí se lebky.

Smrt kmotřička:
Tobě-li však za to krváceti bude
srdce vlastní, rozdrásané v bolu,
že tě jiné hlavy nechápají?

Trud: Dočkám v bolu, až Mlčenka zjeví
pravdy zásvětné nám ku poklidu,
tam, kam jistě vedou kroky bludných.

Smrt kmotřička:
Živých krok — — (naslouchá.)

Trud: Vám — smrti — na výmluvu!?

(Smrtka na odchodu ohlédne se po něm ironicky a usedne v zadu na lože krytá na polo podschodím. (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

XI.

Karel Ryček nevynikal nyní majetkem, každý celoláník v Běcharech ho převyšoval, ale záhy se stal v celém okolí známým a hledaným. Nikoho nechtěl z úřadu vytlačiti, jako ukázal v místním zastupitelstvu, kde si výslovně přál, aby Šebesta zůstal starostou a tím si muže toho i jeho rodinu naklonil; ale přece se mu úřady nabízely.

Za nedlouho byl v okresním zastupitelstvu a potom zvolen starostou okresu. Tu měl mnohdy co činiti se zástupci mocného souseda, hraběte Teringla, buď se ředitelem nebo nadlesním. Hleděl s nimi vycházeti v pokoji, ale také nezadal žádné právo za panský úsměv, za lichotné slovo, vyznamenání nebo sklenici piva. Odstrašující příklad otce Stanislava vznášel se před ním. A Ryčkovi běželo nejenom o věci soukromé, ale i o dobro a prospěch celého okresu.

Také do výboru hospodářské záložny byl volen a brzo se vpravil do vedení knih a celé manipulace, že mu nic neušlo. Zastával pečlivě úřad dozorce svěřených peněz.

Ryček zasedal v hasičské župě, byl volen za politického důvěrníka a stal se i zástupcem patronátního komisaře u kostela. Ten náležel pod patronát náboženské Matice, hejtman neměl času častěji přehlížeti kostel a vésti jeho nepatrné jmění, ustanovil tedy Ryčka svým zástupcem.

Nic se neobešlo v obci, okresu, kraji, aby při tom nebyl Ryček rytíř z Malhotic. Jeho vliv byl veliký, rada platila, slovo měl rozhodné.

Často opouštěl dvorec, cesty konal pravidelně pěšky, hospodářství doma vedl Petr s Krasíkovým Ondřejem, který sem vstoupil jako do služby a do cviku. Doma nesmělo nic váznouti, Ryček pro veřejné působení ničeho nezanedbal. Také těmi styky s vyššími kruhy nezpyšněl, ale jednoho dne zasedal ve schůzi a hned na to oral nebo jinou práci konal. Všudy vystupoval jako pokrokový rolník, za stav svůj se nestyděl, dovedl o hospodářství vykládati, ale i jiným věcem rozuměl.

Ve svém oboru se vyrovnal každému členu, čemu nerozuměl, do toho se nepletl. Při tom nerozhazoval, šetřil, žil prostě, že mu ještě zbylo z toho, co obdržel na dietách. V hostinci přisedal k rolníkům, pojedl, vypil sklenici piva a pospíchal domů. Byla-li schůze nebo komise dříve odbyta, ani se nikde nezastavil. Musil-li se zdržeti do večera, jistě pro něho přijel Petr.

Obec i okres byl pyšný na tohoto zástupce, který si nikdy nezadal, uměl se opříti a jak u jednotlivců, tak i při úřadech požíval važnosti.

„Pozvete mne na hony," nabízel se okresní hejtman, který si rád střelil.

Ryček se usmál. „Naše obec mileráda tomu přání vyhoví, já tak nemohu učiniti, poněvadž revíru nemám."

„Aby každému pokušení odolal," dokládal Šebesta, „dal si sousední lesy obehnati hradbou."

„A od té doby mám pokoj, čeho si vážím. Kdo se musí tolik starati jako já, tomu nezbývá čas ke střílení."

I jiní nabádali Ryčka, aby si honitbu vzal, teď že se už může pobaviti, ale rolník nepřijal.

Doma žil tiše, skromě. Při sobě měl toliko Petra a Janu, ostatní děti se mu rozprchly. Karel jako důstojník byl přidělen k pluku až do Terstu, odkud ob čas psával rodičům. Urban studoval práva a Julie byla na vychování s Šebestovou Klárou v jednom ústavě. Tato si ovšem všechno platila, Julie užívala nadace.

Ve dvorci bylo tedy dosti smutno, zvláště když Jana veselosti nenadělala. Petr měl svého soudruha, s nímž pracoval i se bavil. Služka obstarávala chlévy.

Ale lidé četně sem přicházeli, i v zimě tu bývali návštěvou, aby Ryčka o něco žádali, s ním se radili a za přímluvu ho prosili. Hospodář často odcházel, bylo-li nepěkné počasí, také odjížděl a navrátiv se, vypravoval o svých zkušenostech v kruhu rodiny.

„Dobře, že ta cesta do Malhotic byla opravena," usmíval se Šebesta, „aspoň lidé nerozedrou na ní mnoho obuvi."

Ryček mohl se státi nájemcem pěkného dvora, byl mu nabízen českým šlechticem za výhodných podmínek, ale nepřijal té nabídky.

„Zůstanu v Malhoticích, kde se mně, jak náleží, líbí. Zde chci vytrvati do smrti." A hospodařil dále v menších sice rozměrech, ale opatrně a rozumně.

Ryček byl rád, že bouře, která zasáhla jeho rodinu, šťastně míjela. Jana trpělivě snášela osud, jenž jí byl stihnul. Poplakala si skrytě, ta tam byla její veselost, ale nenásledovala nebohé tety, jejíž ostatky byly do Běchar převezeny. Ani nohou se už nedotknula panských lesů, které stejně šuměly v sousedství, ba ani na procházky nevyšla. Věnovala se klidné práci. Ovšem dlouho zapomenouti nemohla.

Šebestovi jakoby cítili žal její, velmi často přicházeli do Malhotic. Věděli o všem — nevědeli. Nikdo o tom nemluvil, Krasík slovem se nezmínil. Jakoby událost ona navždy zapadla. Ani rodiče dceři nečinili výčitek, ani Urban nevzpomínal toho, co se událo.

Jana chodila pouze do Běchar, do kostela a k Šebestovům. Kamila se stala její společnicí. Tak spolu strávily mnohou neděli a starostova dcera pospíchala do Malhotic i když sněhu napadlo a u lesů byla závěj.

Jenom večer Jana vyňala z úkrytu prsten a zadívala se naň. Nevrátila jej, ani nevěděla, jak by to učinila. Teď poznávala, proč jí mohl milenec věnovati dar tak vzácné ceny. Nemluvilo se před ní o něm, jenom mimoděk zaslechla, že se vrátil z cest a nyní se věnoval správě hospodářství na panství. Otec ho do všeho zasvěcoval, aby byl hodným svého otce nástupcem a statky roz-

šiřoval. Na té straně, kde ležely Malhotice, se mu to nedařilo, tam mohli panští dáti trvalé mezníky.

Však také již vyhodili kámen, který kdysi rozděloval pozemky panské a dvorské, týž nějakou dobu se povaloval — až zmizel.

Petr se postaral, aby byl odstraněn, a s Ondřejem odvezl jej ke dvorci, kde mu vykázali nové místo na nynější hranici.

Jana už nezarmoutila otce, ale sama trpěla. Mnohdy v noci zadívala se k lesům, kde srdce její rozpučelo v lásku.

Ani nyní se hrabě neomluvil, ani o sobě nedal věděti. Tím se Jana zatvrdila. Snad přece měl Urban pravdu, mladý Teríngel chtěl následovati svého otce. Však se mu nepodařilo na nenáviděného souseda vrci novou pohanu.

Karel Ryček vítězil nad hrabětem, třeba ne bohatstvím, ale vlivem a postavením. Panští se musili mnohdy před ním skloniti. Ryček měl za sebou velikou stranu a v obyvatelstvu oporu. Jeho duch, vytrvalost, houževnatost, jeho práce a poctivost ve veškerém konání zjednávala mu síly a moci.

Existenci měl zajištěnou, pracoval pro dobro obecné, na povznesení okresu. Však často i do noci úřadoval, listiny pročítal a si připravoval, o čem se mělo ve schůzi jednati. Nechtěl jenom honositi se hodnostmi, nedopustil, aby na místo něho jiní pracovali, všechno musilo projíti jeho rukou, o všem uvažoval a potom vystupoval s věcí promyšlenou a hotovou. Když nestačil den, nastavoval noc.

Ve dvorci upravil si jednu světnici, kde nebyl vyrušován a mohl v soukromí s kýmkoliv pojednati beze svědků. Byla to poslední místnost, kterou uvedl v soulad. Zde kdysi otec bydlil, tady se dával obsluhovati, když připustil a lahodilo mu, aby byl baronem nazýván.

Ryček teď na mnohou věc si vzpomněl. Také se mu vybavilo z paměti, jak Stanislav na čeleď odtud zvonil a u večer si dal umývati nohy. Ani se nesklonil, ale vykuřuje, čekal, až mu jedna služka teplou vodou nohy umyla a druhá je osušila.

Také v sousedství se na to pamatovala, služky vdaly se do samot a vzpomínaly na tu okolnost.

Karel se jenom usmál při vzpomínkách těch. Teď se mu zdálo, že mnohdy večer slyší venku střelnou ránu, jakoby si někdo obral pole u dvorce k čekání na zvěř. Nic by to nebylo zlého, Běchařští mohli sem docházeti, ale přece by byl rád věděl, kdo až sem zachází pozdě večer. Snad někdo ze samoty, aniž by měl povolení ke střílení, proto se halí noční dobou.

Sám nechtěl jíti na zvědy, ale mínil poslati Petra, i zašel k jeho lože, ale to bylo prázdné. Ryček se zarazil. Kam syn v noci chodí? Zdaž netropí nějakou nezbednost? Nikde nebyl k nalezení. Snad je u Ondřeje v konírně. Ale ani čeledín nebyl na svém místě. Neodešli někam spolu a neprovozují tyto noční vycházky delší dobu? Čelo Ryčkovo se zachmuřilo. Sotva měl pokoj s Janou, už aby kárał syna. Pravda, má více dětí a tudy i mnoho starostí. Může býti na všechno připraven.

Ryček přecházel po zasněženém dvorci. Od sněhu a hvězd bylo dosti světlo. Mírně mrzlo. Ryček se zapjal do kabátu. Zamrazilo ho na těle, ale hlava mu pálila. Byl rozčilen.

»Tedy zase Petr!« opakoval si, smutně kývaje hlavou. »Tak, tak, jeden za druhým a všechno má vytrpěti otec.«

Ryček přešel několikráte nahoru a dolu, ani si nevšimnul psa, který se k němu lísal. I odešel věrný hlídač se svislým ocasem do boudy.

V tom vrzly dvéře, vedoucí k lesu. Obyčejně byly zamčeny a zvláště v zimě tudy nikdo nechodil. Zůstaly v hradbě z těch dob, kdy jimi se vcházelo do dvorských polí. Dva stíny se vplížily do dvorce. Petr nesl pušku a soudruh se zajícem hned se dal ke konírně, aby ho uschoval. Tiše si dali mladíci dobrou noc a rozešli se.

Na záspi spozoroval Petr otce a nemálo se zarazil. Ani nemohl ze sebe hned slova vyraziti. Div mu puška nevypadla z ruky.

»Myslil jsem, že dávno spíš,« na oko klidně řekl Ryček. »Vždycky jsi se na ospalost vymlouval, když jsem chtěl, abys vedle mne seděl a něco si pro poučení četl.«

»Otče — «

»A ty zatím se touláš, pytlačíš a kdo ví, co jiného vyvádíš. Pěkného to budou míti Malhotice hospodáře. Inu ovšem.«

Před duševním zrakem Ryčkovým se mihla podoba otce Stanislava, který také v noci vracíval se domu s puškou na rameně.

»Střílel jsem v našem revíru,« omlouval se Petr.

»Jdi, pověs pušku a odebeř se na lože. Ráno pojedeme do Ousušic.«

Ale syn nechtěl jiti se zbraní do otcova pokojíku. Ryček si toho povšimnul.

»A hleďme, ty máš už svoji pušku! Tedy honíš dávno. Divná zbraň, spíše by mohla střelce zraniti, než zvěř skoliti. Také bude pro ni u mne místo. Je nabita?«

»Není,« odpověděl Petr, vydávaje zbraň. Věděl, že se loučí na vždy s toutou bouchačkou, kterou za levný peníz pokoutně koupil a dobře z ní střílel.

»Tak, a dobrou noc!«

Ryček sám vzal pušku, tuto postavil ve světnici a hned se odebral do konírny za Ondřejem. Dělal tak často, aby se přesvědčil, zdaž je všechno v pořádku. Zastihnul Ondřeje, klečícího u lože a modlícího se před spaním.

»Kdybych se tě ptal, kdes byl, snad bys selhal a odpověděl, že u rodičů,« začal Ryček. »Kde máš zastřeleného zajíce?«

Ondřej valil oči. Což Petr se přiznal?

»Zde, hospodáři!«

Čeledín sáhl pod postel a vytáhl statného, už ve sněhu vyváleného ušáka.

»Pětikilový,« řekl Ryček. »Kam je prodáváte?«

»Do Ousušic Marečkovi.«

»Ráno dostaneš podíl, tentokráte si ponechám zajíce sám. Petr odhadne jeho cenu.«

»Však jsem to mladému pánovi povídal, nač odnášeti zvěř, když se může doma upotřebiti a kupuje se jiné maso. Toho srnce minule bylo škoda za čtyři zlatky.«

»Tak se vám povedlo i srnce dostati? Hleďme, to bylo štěstí!«

Ondřej by se byl rád dávno s loveckými úspěchy pochlubil, doma nesměl se prozraditi a soudruhům o něčem podobném vypravovati také mu Petr zakázal. Proto ochotně vypovídal Ryčkovi, o němž se domníval, že ne-li všechno, tedy mnoho ví.

A tak hospodář slyšel a otázkami se dověděl, jak dávno jinoši střílí, zvěř lákají z panských lesů, v ohradě na noc jí dělají otvory, aby vyšla na pole, že se ani neostýchají oka líčiti zvláště na koroptve, které nelze v noci stříleti.

»Srnců jsme dostali už pět, jednoho i já střelil do komory. Dost by to bylo masa pro dvorec a ty předky bych donesl domu, aby si je naši udělali se švestkovou omáčkou a knedlíkem,« dobromyslně vypovídal Ondřej.

»A všechno jste prodali Marečkovi?«

»Všechno, ale velice nás šidí a čím dále, méně dává. Škoda toho.«

Ryček si myslil, že bude Mareček aspoň mlčeti.

»Nějak to uděláme,« řekl Ryček a se zajícem odešel z konírny. Dlouho svítil a přecházel světnicí. Ani se tak nepřipravoval na schůzi, jako uvažoval, co dělati. Lekal se, aby Petr nevešel do stop dědových, aby lovecká náruživost v něm nevzplanula a nestala se mu záhubou. Možné by to bylo.

Než Ryček uznával i svoji chybu, že syna stále vzdaloval od toho, co povoleno všem mladým lidem v Běcharech. I Šebestův Antonín střílí. Časem se toho nabaží a pověsí pak pušku k věčnému odpočinku. Tak by snad učinil i Petr, ale teď zapověděné ovoce nejlépe mu chutná. A v jaké se vydává nebezpečenství? Co by mohl učiniti sobě i otci! Chodí na hony beze všeho povolení, svádí jiné a má špatnou zbraň, která by mohla způsobiti neštěstí.

Ryček se na čemsi stanovil a s tou myšlénkou usínal.

Ráno neubránil se úsměvu vida oknem, jak se jinoši sešli u pumpy a povídali si. Petr se chtěl snad omlouvati, ale čeledín už všechno vyzradil. Teď stáli oba jako hříšníci nevědouce si rady. Ondřej nosil vodu a Petr mu pumpoval. Při tom vedli rozhovor a radili se o dalších krocích.

Ryček se strojil na cestu. Mlčky posnídal a jenom ve dveřích se ptal, nepotřebuje-li manželka něčeho z města.

»Abych nezapomněl,« řekl hlasitě na záspi, »ať odnese služka toho zajíce, který leží na síni, k panu starostovi. Až tam přijdu, vysvětlím mu všechno.«

Šebesta byl předsedou honebního výboru a k němu se zvěř odváděla.

Domácí nevěděli, jak se sem zvěř dostala a jenom Jana tušila. Přitulila se k otci a orodovala za bratra.

»Tatínku, nedělej Petrovi nesnází. Bylo to jenom pobloužení.«

»Buď bez starosti, jednám přece s každým dítětem jak otec. Tedy toho zajíce tam neposílejte, aby nebylo ani podezření.«

Potom usedl na bryčku, schoulil se do kožichu a vybídnul Petra, aby jel klusem. Koně byli odpočati, lehký vozík jenom letěl po zmrzlé půdě.

Asi na půl cestě povstal Ryček a k Petrovi se naklonil, aby s ním mohl mluviti.

»Vím, že jsi dosti slyšel o nebohém dědovi, který nám Malhotice prohospodařil. Kam ho zavedla nešťastná vášeň, jíž podlehl. Nerad mluvím tak o svém otci a tvém dědovi, myslil jsem, že nebude třeba hýbati jím v hrobě, ale vidím, že jeho vášeň se ujala v mé rodině. Kde bychom byli dnes, kdyby nám děd všechno nepromarnil? A proč to udělal? Že se místo jiné práce chápal pušky. Do těch kolejí vstupuješ ty.«

Petr by byl nejraději pustil koně, aby co nejdříve urazili dráhy a tak ušel výčitkám. Posud ani slova neodpověděl.

»Pomysli si tu radost myslivců, kdyby tě tak chytili bez povolení se zbraní v ruce. To by byla pro nás hanba. Já pracuji o to, aby se všechno spravedlivě dálo a ty se dopouštíš takové věci. A co kdyby nemlčel Ondřej, kdyby vás prozradil Mareček? Stál by ten krejcar za to?«

»Já nebral peněz za prodanou zvěř, to si nechal Ondřej a jenom kupoval střelivo,« řekl syn.

»Byl bys přece více trestán než on. Pěknou jste si vzpoměli zábavu a za mými zády provozujete. Nyní v zimě čekáš nedobře oblečený na zvěř a mohl bys dostati nemoc a památku na celý život. A kladli jste i oka, líčili jako pytláci, vábili zvěř; to není hezké, ani šlechetné.«

Petr opět mlčel.

»Milý synu, takovou náruživost musíš v sobě přemáhat, aby se ti nestala osudnou, aby tě nepřivedla na bezcestí, na němž děd se nacházel. Také jsem kdysi toužil po této zábavě, ale přemohl jsem se. Učiň tak i ty. Mohl bys říci, že i jiní v Běcharech střílí, pravda je to, i starosta dovoluje Antonínovi. Hleď, podobně chci učinit i já.«

Petr sebou trhnul na kozlíku.

»Ještě dnes zjednám ti u hejtmanství povolení nositi zbraň, jakož i u okresního výboru právo k honitbě, ale nikdy jindy nevyjdeš, než budou-li Běcharští honiti, tu se přidružíš k mladému Šebestovi. Nikdy však ať nedopustíš, aby tato zábava se ti stala náruživou vášní!«

»Děkuji, otče,« řekl Petr hlasem, který naznačoval vnitřní rozechvění. Takového zakončení nečekal. Také netušil, že otec chce mu dovoliti proto veřejně honit, aby pokoutní pytlačení v něm touhu jenom neživilo.

Ovšem Ondřej by mu byl milejší než Antonín. Tento nemá v sobě myslivecké krve a bič je mu milejší než puška. Honí proto, že to dělají jiní. Ondřej však jako v lesích vychovaný

jinak se vyznal a právě on to byl, jenž užíval i nedovolených způsobů k chytání zvěře.

Ryček ještě mnoho mluvil o honitbách. Jednak je schvaloval, že není tolik škodné zvěře, jednak haněl, stanou-li se náruživostí člověku, který musí jinak shánětí výživu a má jiné starosti. Také před synem odkryl velikost viny dědovy, aby měl Petr před očima odstrašující příklad a zanechal toho, co by mu mohlo škoditi.

A Petr? Ukládal každé otcovo slovo do duše. Měl už tolik rozumu, že oceňoval rady a pokyny, jež se mu kdy dávaly a tolik síly, aby v mezích udržel vášeň, která hrozila vypuknutím a zkázou jako u Stanislava Ryčka.

Jak byl otec slíbil, stalo se. Hned vymohl Petrovi svolení a nejbližší neděli poslal ho k Šebestovi se žádostí, aby mu bylo volno v revíru střileti. Pušku už přinesl na rameně.

Ondřej se plížil za ním, aby nadháněl.

Mladý Ryček byl uvítán od střelců a na jeho počest uspořádána větší naháňka. Divili se, jak hned poprvé dobře míří. Pušku měl otcovu. Byla v rodině po dědovi a stála hodně peněz, neboť se chtěl Stanislav Ryček sousednímu hraběti vyrovnati. U večer si odnášel Petr domů kořist, kterou ještě vykoupil ze společné pokladny. Nachodil se, byl unaven a honění měl na delší dobu dosti. Večer sedal u otce, četl nebo poslouchal.

Ani Ondřej ho na číhání nevyvábil. Tomu nic jiného nezbývalo, než večery tráviti doma u rodičů, kde byl srdečně vítán a nacházel zábavu i zaměstnání.

František Krasík mnoho převzal po otci a také uměl vypravovati, že se sem táhli lidé ze sousedství. Ondřej přinášel ze dvorce knihy a četlo se. Také se zatočila řeč na rodinu Ryčkovu a posuzován rozdíl onoho stavu, v jakém dvorští počali hospodařiti ve zpustlém stavení a teď po letech jak se mnoho změnilo. »Ani by tomu člověk nevěřil, kdyby se všechno nedělo před našima očima. Tolik zmůže píle a vytrvalost, síla ducha a obratnost.«

Sousedé přisvědčovali horlivě.

Ryček o mnoho zvětšil svoje hospodářství, posud měl najaté pozemky, na nichž se nyní jednou tolik dařilo, co rok odprodal několik kusů dobytka, odchovával hříbata, odvážel zbývající obilí, a úřady spravoval tak šetrně, aby mu i z těchto malých odměn za cesty zůstalo.

»To jakoby nalezl ve dvorci poklad po svých předcích,« nadhodil kdosi.

Krasík se usmál. »Stanislav Ryček poklady zakopával jinde. Těch nelze zpět dobývati. Pokladem nynějšího hospodáře je požehnání Boží a vlastní přičinění.«

Ten náhled uznáván všeobecně.

Když nadešel čas, kdy nutno zvěř šetřiti, také Petr pověsil pušku v otcově světnici, dříve ji náležitě vyčistiv.

»No co, vždyť můžeš stříleti škodnou,« poznamenal Ryček syna pozoruje.

»Už jsem rád, že hony skončily,« řekl Petr. »To plahočení po polích namáhá. Do podzimu se pušky nedotknu. Antonín Šebesta také toho nechal.«

Ryček stranou se usmál. Byl rád, že se syn nabažil a přijal povděčně to rozhodnutí. »Máš pravdu, teď si ještě do jara něco přečteme. Potom nebude času při pracích na poli. Zůstalo nám mnoho od léta.«

Ryček nezahodil, co právě neměl kdy pročísti, ale ponechával si všechno na dobu budoucí, na zimu, kdy aspoň večer a ve dnech svátečních mohl se u teplých kamen věnovati práci duševní na svoje vzdělání a ušlechtění. (Pokračování.)

Horymír.

Na Šemíku věrném koni
objel skálu — valy hradu,
zastavil se — níž se kloní,
o kameny třemen zvoní;
stráž netuší lsti ni zradu!

Klidně v slunci ohřívá se —
mdlá je skráň i mdlé jsou údy;
mdlo jest venku — dusno zdá se,
jak by slunce v žhavé kráse
vyssálo chlad — svěžest půdy.

Na západ i ku východu: —
do daleka — do široka,
Čech kde žije v dnů svých chodu
milo zříť je na úrodu —
na řeky jak zlatá oka . . .

Zřel tu krásu mladý zeman —
zřel ji kol a cítil boly;
viděl lid jak — zlata pijan —
z lesů prch' a chvátá jinam: —
ve stříbrné, zlaté doly!

Viděl mír jak prchá z rodin —
otecká jak hyne hrouda . . .
mrav jak z cizích jde sem končin,
a v tom mravu žije zlosyn —
mamonářská stojí bouda!

Viděl zlo a chtěl je zmoci!
Mír chtěl vrátit' — štěstí prahu;
marně však . . . Tu jedné noci,
podzemní když spali mloci: —
zapálil důl pro výstrahu!

Všechno na prah sežehnuto —
doly zemí zasypány;
ticho bylo v nich a pusto —
v štolách — mour a dýmu husto . . .
— Trámy kolem rozmetány — —

Pomstil se jim! — Plán se zdařil . . .
Co však příští čas mu plete?
— Za to, že hod běsu zmařil,
běs mu divný lektvar svařil: —
ortel vymoh' u knížete!

Zemříť má a v středu lesů —
v tiché hymně ptačích rtíků . . .
Než však smrt ho schvátí děsů,
smí se ještě v zlatém vřesu
projeť hradem na — Šemíku!

Rozhlédl se: — ticho bylo . . .
Stráž tu ještě líně stála,
slunce ještě zář svou lilo —
srdce ještě v hrudi bilo,
a v tom srdci naděj plála.

Nač tu déle váhat v skrytu?
Nač být' spoután mříží v hradu?
Hle, tam řeka chví se v třpytu —
a tam slunce na blankytu . . .
»Vzhůru koni — na ohradu!«

Jeden skok a jeden úděs —
jedno lání uprchlíku . . .
Horymír však slovem nehles',
do vln skočil — kůň ho vynes',
a dál pádí na Šemíku — —

— — — — — — — — —

Jos. Hais-Týnecký.

Ze života studentského Beneše M. Kuldy.

Dle zápisů P. Tomáše Procházky podává a vysvětluje JAN HALOUZKA.

(Pokračování.)

III. ročník.

Z listu prvního: »Až posud v domě ještě se nic nehýbe, očekáváme to ovšem každou hodinu. Šmídek zdržel se s Taroucou 16 dní v Praze. Šmídek vypravoval mnoho pěkného o Čechách a zvláště o Praze. — Klácel se zlobí, poprvé jsme ho beze žertu a smíchu viděli. Zlobí se právem, že *Panšab* chtěl nalézti ve spisech jeho filosofických, že prý má učiti: nestává podstatného rozdílu mezi člověkem a zvířetem, a mezi ctností a hříchem. A jak by se neměl zlobit, když se mu takové podlosti připisují?«

Jindy: »U nás v domě jest jaksi těsno, tak asi jako v přírodě před bouřkou nastávající, vše takřka v dusném očekávání, co as zamýšlejí? Stran knihárny se nám ještě nic neřeklo. Statuta domovní se až posud nečtla. Byl jsem ondy u prof. Sušila, on má za to, zdáli přece nekují na nějakém novotování. O české hodině ani zmínky. V domě je ticho, ale nikoliv ticho hrobové, potichu se všude život jeví. Letos bychom mohli krásně naši knihovnu spraviti; vždyť Tarouca odcházeje zapravil nám ostatní ještě u knihkupce dluh, totiž 70 zl. stř.«

Jindy: »Myslil jsem, že česká hodina zde zajde, ale přece už se ustanovilo, že Němci česky učiti se musí. Direktor zkázal, by *Šmídek* ji převzal. Jest nám to ovšem velmi milé, že Šmídek k tomu vyvolen, neboť komu na něčem vyšším záleženo, vždy v jeho jest společnosti. A tím výhodnější může býti působení jeho, když ex offo bude moci mluviti; a to pevně očekávám, že nám začasté něco poví. Že by holou mluvnicí se jen obíral, nemyslím. Už mi povídal, že čeká Klácelovu filosofii řeči. Toť nejpěknější novina, kterou s Vámi dnes sděluji.«

Jindy: »Mikšíček mi vykladal v neděli, že se budou odbývati měsíčně dvě akademie slovanské u Hnojila, bývalého kapelního mistra. Byl jsem u Klácela, vykládal mi, jaký dopis dostal prelát o něm od p. biskupa; vypracován byl od Kučkra (Kutschker) z Holomouce. Věru nevěřil bych, že takových hrubostí lze psáti na profesora veřejného. P. Napp se zlobil a odepsal, tuším, také. Klácel se ospravedlnil.

»Klácel unterfängt sich die Existenz der Engel zu läugnen. — Die krasse Ignoranz des P. Klácel zeigt sich hierin, dass er den hohen Geist der Casuistik nicht begreift. — P. Klácel scheint dem Slavismus unbewusst anzuhängen, und unterfängt sich einen blossgraduellen Unterschied zwischen dem Menschen und dem Thiere zu lehren. Übrigens ist sein Vortrag katolisch, denn er empfiehlt Achtung gegen den Staat und Gehorsam der Kirche, aber es scheint ein *Christianismus vagus* zu sein.«

Jindy: »O *Panšabovi* Vám mám psát? — Tu pravdu rád vyznám, že mně to věc nesnadná, jen poněkud ho patřičně nakresliti. Až posud jsem měl jen dva profesory, o kterých nevím říci, který více méně úkolu svému všestranně dostičiní, který

úplně proniknut jsa předmětem svým dokonale se v něm pohybovati zná, a proto beze vší přípravy vždy připraven jest k přednášení, jehožto vědoucnost působí utěšený celek, jenž tedy, cokolvěk začne, kamkoliv často dosti nejapnou odpovědí tázaného žáka zaveden, vždy snadně a hravě k věci své přivoditi zná. Škoda, že nemá lepší orgán k mluvení; jenom nesmírně čerstvá, často neporozumitelná řeč jeho upjatost posluchače překoná a jej unaví. Já vím, že netřeba sokem jeho jmenovati Klácela. Těmto po straně lze mi jmenovati Enka a Sušila. Jsou to čtyři professorové, kteří stanovisko své pochopivše v čas a pro čas mluví se stolce školního. Klácel je hlava tvořivá — původnější. Pančab je hlava nadobyčejnou pamětí nadaná a proto snad učenější, a tak jako oba v živlu svém se pohybují dokonale, také věc nutná, že posluchače své takořka okouzliti a na se poutati dovedou, ač rozličnou půvabností. Klácel přiměřenou, veleplynnou, nazvíce žertovnou řečí; touto mluvou (jak řečeno, škoda) zběžnou, pohyblivou, zběhlost v předmětu ukazující; oběma nezdá se nic býti zbytečným, ačkoliv třeba jen s povzdálí spřízněno jest s řečí předmětů. Proto Klácel ve svých hodinách o všem, co se namane, mluví, an do vědy κατ' ἐξοχήν všechno patří, a proto Pančab znaje všecko, co se dogmatiky týká, všechno podotkne, všechno nám čte, cožkoli krásného a důkladného zná a ví, že zasahá do dogmatiky. Tak jako Klácela každý v první hodině pozná býti filosofem, tak kdokoliv, třebas s ucpanýma ušima v hodině byl Pančabově, dogmatika v něm nepřehlédne; on sám sedí na stolci jako krystalisovaná v osobě jeho dogmatika. V písmách svých, pravda, že nemá krom soustavy překrásné a těžké pěkné latiny nic vlastního, avšak nicméně spisy jeho přec hlubokou vědoucnost jako celek označují. Škoda, že denně se k mrzutosti své víc a více přesvědčovati musím, že už tuze stár jsem k učení se z paměti. Dogmatiku Pančabovu těžkou bych rád byl dobře uměl, a to jen možno pomocí dobré paměti, která, jak víte, mi velmi schází. — Citem však překrásným Sušil vyniká nad všechny chválené mé ostatní profesory nad Enka, Klácela a Pančaba. On se sice (jak se mi zdá) na exegesku k přednášce nepřipravuje, ale jest vidět v něm exegeta našeho času, jako vůbec mezi profesory svými jsem kromě těchto nenalezl učitelů pro XIX. století. Enka teprv nyní postupně pochopuji. — Poněkud se Pančab podobá Enkovi. Tito vysoce učení pánové hodí se jen do školy; oni se pohybují ve sférách vysokých, pravda, že skutečných, pravdivých a nikoliv ve smyšlených toliko, ale tak že podkladek konkretnější skutečnosti neznají — nemají. Pančabovi nic neschází, než aby byl vlastencem, a pak by působení jeho na žáky bylo vydatnější, všestranné, nebo mně se zdá, že vší svou učeností jenom tam vylákati možno ovoce pěkného, kde takořka své docelení nachází jenom u těch, kteří, co mu chybí, mají jmenem u vlastenců. A opravdu nevím, zdali rozumováním jsem to shledal, aneb ze skutečnosti jsem vadu tuto theoretickou sobě odvodil. Neslyšel jsem aspoň posud s nadšeností mluviti o Pančabovi — leč Šmídka (dříve ještě Bílého) a Táborského z předchůdcův našich. U nás vidím, že jenom na našince patřičné jeho

přednášení účinkuje, jenom na ty, kteří opravdu citem národním se stkvějí. — Nejináče to bylo s Enkem. O jak by byl tento krásně na mnohé z nás mohl blahodějně působiti, kdyby národní živel nebyl se musil u něho vždy pohřešovati. — *Pansab*[1]) zná potřebu lidstva nejvyšší, kdo by to zapíral! — ale ptejme se ho po prostředcích k dosažení a uskutečnění v životě lidu, pak opravdu nevím, zdali všechny, pravé a snadnější prostředky a

[1]) O Pansabu chovám něco v pamětní knize Dědkově, jehož životopis jsem vydal roku 1899 — (a mám ještě na skladě) — a z níž mnoho ještě materiálu vzácného jsem neupotřebil — v níž taktéž Dědek o Panšabovi velmi trefně a jadrně se vyjadřuje — asi v ten smysl: Třetí ročník považován byl za nejtěžší, a to pro přísnost Panšaba, prof. dogmatiky. Byl prý tvrdý, nepohnutelný a bezohledný — kutý Němec. Přednášky jeho byly dialogické a proto povzbuzující, ač řeč latinská posluchačům dosti vadila. Rutinou svého přednesu imponoval každému, a proto se dá vysvětliti, že mnozí ze žáků, kteříž ještě z filosofie několik náhledů svobodářských byli přinesli, i ty tuto potratili a horem pádem do táboru přísně ortodoxních theologů přebíhali, což zajisté (jak Kulda dodává) bylo věcí a vymožeností dobrou pro každého. A což teprve ti, kdož přišli s myslí čistou, nerozechvělou? Ti hned hotovi byli jurare in verba magistri. I sám p. biskup měl dosti příležitosti při zkouškách muže toho obdivovati, takže Panšabovi kynula velká budoucnost. Brzy stal se spiritualem, kanovníkem, direktorem alumnatu a biskupským pomocníkem a pracovníkem kurrend a důležitějších praci biskupských. Byl s p. biskupem roku 1848 při shromáždění biskupů; stal se předním zastavatelem konkordátu v diecesi brněnské. Ke Slovanům nebyl nikdy Panšab spravedlivým. On Slovanstvo neuznával za něco podstatného a kde se ukázalo, tam viděl v něm pohanské stanovisko národnostní nebo husitism. A to bylo pravda. Sekretář Procházka (jak jsem, tuším, v životopise hr. Tarouccy napsal) tázal se Škorpíka, co zavroubil u Panšaba, že prý tázán o radu, zdali Škorpíka do Frintanea poslati mají, odpověděl: »Jsem toho rozumu, aby žádný Slovan — Slavist — tam nebyl posílán.« Kdysi chtěl také Panšab hr. Tarouccu od národu českého odchýliti a pravil: »Alle Tendenzen neuerer Zeit führen zum Indefferentismus.« (»Všechny snahy novodobé směřují k náboženské lhostejnosti.«) Hr. Silva Taroucca pochopil řeč Panšabovu a proto mu objasňoval ideu slovanskou. Ale Panšab odpověděl takto: »Ich kann Ihnen zwar als Wiederlegung nichts darauf sagen, aber es ist meine feste Überzeugung.« (Nemohu Vám sice odporovati, ale jest tvrzení mé mým nejvnitřnějším přesvědčením.) Načež hrabě Taroucca doložil: »Dann hört freilich jeder Disput auf.« (»Pak ovšem přestává rozumný rozhovor.«) — V tom smyslu vyzněly i Panšabem stylizované kurrendy. Jest mu také za to děkovati, že zakázány byly pouti velehradské. Roku 1849 přičinil se i o to, aby kněžstvo z mor. národní Jednoty vystoupilo — v té příčině byl jeho požadavek na výsost ospravedlněný, protože skutečně začaly se do jednoty vtírati živly nechvalné, které knězi nedovolovaly na dále v jednotě setrvati. Vytýkalo se však Panšabovi, že si chtěl osobovati dozorství nad Dědictvím brněnským. — Panšab bojoval proti světské lžiosvětě důmyslností a scholastickou důsledností, a první nával jeho myšlenek a důvodů byl tak prudký, že mu málo kdo odolal. Dědek dokládá, že i on z jeho přednášek v prvním denníku si něco zaznamenal a rovnováhu v mysli své sobě utvořil, »což je to jediné, zač bych Panšabovi povděčným se projevil.« Dědek píše: »Čtením moderních spisů zvláště Feuerbacha, Rosenkranze a Spinozzy, byl jsem veden jako s nebe na zem, takže nyní tato, jakožto vtělení Boží, zdála se mi tak důležitou, jako ono napřed. Padl jsem tedy z jednoho extrému do druhého — a jako mi napřed na zemi — v přírodě a člověčenstvu — vše bylo náhodné a jako Boha nedůstojné, tak se mi nyní zdálo vše samá nutnost, vznešenost a zbožnost. Z toho extrému opět vybředl jsem názory, jež jsem si utvořil z přednášek Panšabových. On mne opět uvedl k Bohu, ukázal Jeho důstojnost a vznešenost, Jeho manifestaci v sobě samém — Nejsvětější Trojici Boží — a ve světě — v přírodě a člověčenstvu, a tak navrátil jsem se k dřívějším náhledům, které však nebyly pouhé formy, nýbrž byly zúrodněné myšlénkami a vymožeností světa moderního. Poznal jsem, že Bůh, α a ω, aneb začátek a konec všeho, stvořil svět — vtělenou to myšlenku Boží — — — Věda a víra nejsou sobě odporny a nepřátelky, nýbrž jsou jako sestry, majíce stejný původ a stejné určení.« —

cesty vyvolí! — já pochybuji, ale právě proto také jemu: jako profesoru našeho věku něco chybí.«

List 28./12.: »Jest mi Vám novinu smutnou psáti. Mikulášovi jsem včera o tom nechtěl povědět, neboť netřeba, by kdo jiný o tom věděl. Nikoho nemrzí tak, než když musí pomluvu řeči utrhačné slyšeti z úst privilegovaných (jak se snad domýšlí) lenochů a darmožroutů nesvědomitých o někom, o jehožto svatém působení tak přesvědčen jest, jako o jsoucnosti své. Vaše krásné radovánky dětské jsou známé snad v celé Moravě! však byť i známé byly v pravé ceně své, byť i Vašeho blahonosného, liduspasného působení příklad i jiných síly k podobnému jich vynaložení pobídnouti s to byl, však homines carnales nesciunt, quae sunt spiritus. — Vaše utěšené radovánky musily býti kdysi předmětem jazyků pomlouvačných mezi kněžími brněnskými. Neuwirth (lokální v káznici na Cejlu) vypravoval — slyše dva z nejhorlivějších Slovanů posluchače filosofie roku prvního, které u sebe má v bytu a na stravě o Evančicích mluviti s ochotností o Vás a Vašich radovánkách na Réně — tam prý vyvěšen bývá obraz Žižkův a . . . na tento neboli před tento prý okolojdoucím dovolujete plivati, na onoho prý se zpívají písně revoluční. Prosím Vás, co o tom říkáte? Toť pekelná lež — pekelník to býti musí, který spatřiv radovánky naše, něco tomu podobného osmělil se vysloviti. Nepochybně řeč o tom byla, povídal mi Keršner, v jakési brněnské kavárně, kde báby tyto klevetivé uprázdněný čas svůj — v kterémž totiž netřeba jim po řemeslnicku své obřady a povinnosti odbývati — ku blahu národu a takto k oslavení Boha tráví. Bůh rač jim odpustiti. Mám za to, že dobře, byste aspoň věděl, co se mluví o Vás, a snad i proto, kdyby třeba mělo toto něco nového býti, aby snad to nepřišlo k uším laickým, kdežto byste mohl nemilou návštěvu pro Vaše dopisy a knihy překvapen býti.« —

Dále projevuje nemilost nad tím, že se dovolují všeliké frašky (bál) zábavy v alumnatě, kdežto vážné akademie loňské se komusi (!) nezamlouvají.

»Jsem rád, že jsem tyto dny v nemocnici, zůstanu zde schválně přes zítřek, abych to dětské pitvoření — — — neviděl.«

List ze dne 25./1. 1844.

»Už je po bálu. Mám radost, že to vše nad očekávání dobře vypadlo. My jsme se Šmídkem Karlem v nemocnici trávili a utěšeně se bavili. Tentokráte i Sušil prof. a Hajniš přišli. Zkrátka, všichni profesoři krom Sellnera, jenž byl, tuším, churav, a Jakuba, von dem man es nicht verlangen könne, jak zvláčům povídal, das er so etwas billige, was in keinem wohl eingerichteten Seminar stattfindet. Hudba prý byla dobrá — několik mužův z bandy vojenské. Táborský zpíval z Němce starého »Žebrák« a náš Mička »Duch moravský« od Klácela. Sušil prý jevil tleskotem spokojenost svou. Všichni měli radost. Diebl dal všem poděkovati. Vicerektor krásný tolar tvrdý poslal hudcům. Jenom asi dva z německých materialistů prý bručeli proti zpěvu, jak se rozumí, slovanskému.«

Z listu 30. května. »Na Grablegung Christi jsem nezapomenul, ale vždyť nelze ani paty vytáhnout přes prah domu našeho. Povídal Vám tedy bratr Jan, že mne nalezl smutnějšího než jindy? Možno, ano pravdě podobno! Nechtějte to připisovati ztrátě přátel vystouplých z alumnatu; ti přestali přátely mými býti, a netruchlil jsem ni hodinu po nich, přesvědčen jsa, že v jakém stavu duševním byli, pro stav kněžský se nehodili. Směšné počínání představených a hrdé nakládání s námi, kdybyste měl příležitost viděti, splakal byste, utekl byste, tak jako i Šmídek i Kutín a všichni ostatní, jichž by škoda bylo ztratiti pro theologii, nespokojeni nejvýš, rádi by čím dál tím lépe od alumnatu se viděli. Mne snad více všech ostatních zmocnila se již po dlouhý čas tatáž nespokojenost a sice tak, že jsem za posledních týchdnů ani odhodlati se nemohl školních věcí, jak by už potřebí bylo, opravdově se chopiti. Bůh ví, jak to se mnou letos vypadne.« —

O prázdninách. První práce bylo kázání na Nanebevzetí Bl. Panny Marie, v němž, co sám pracoval, to nejlepší stránkou zdálo se mi býti. Přednes se všem líbil. Velikou horlivostí a v potu tváře přednášel. Zvláště přízni své uchystal den radostný. Odpoledne téže slavnosti potkal jsem v horní bráně otce jeho i matku, když od syna Jana se ubírali domů. Věru zdálo se mi, že jim rajská rozkoš na lících planula.

Byl na cestách, jmenovitě na Velehradě,[2]) společně s paterem Honzem, p. Dědkem spolualumnem, a p. Chvalkovským mlynářem.

Přednášel studujícím skladbu dle Buriana. —

IV. ročník.

4. října 1844.

»Nejvíce k politování jsou propuštěni z domu. V noci na pátek, rozloučiv se dříve s námi Martínek, odejel do Vídně. Bůh mu dejž požehnání svého, jestiť to hodný muž. Karolus poslouchá s námi hospodářství u Diebla. — Šli jsme dnes poprvé do oekonomie, jářku, že si zase vzpomenu na krásné, výhodné pro každého hodiny, které jsme tam s Klácelem strávili. Ale pohříchu! tu jsem dostal krásnou zprávu!! Klácel prý ztratil profesuru,

[2]) Dědek navštívil Kuldu, kdež něco pobyl a pak táhli do světa k Židlichovicím (tam promluvili s Bílým), k Moutnicím (hledali kaplana J. Slotu; sešli se s ním až v Těšanech. Slota byl srdečný, citlivý, rázný a ohnivý Slovák). Dále šli do Klobouk (kdež uvítáni byli farářem Vrbou a hr. Bedřichem Silvou-Tarouccou, kaplanem); do Bzence (kdež sešli se s jakýmsi Slovákem Zahrádkou, kterýž s Klácelem mnoho cestoval. Když prý lidem řekl, že to s ním cestuje P. Klácel, tu prý lidé natahovali huby: »a — a — saprment, to je prof. Klácel?!« — Často prý mu říkával Klácel: »Vavříne, buď jen vždy vesel a dobré mysli, zpívej a výskej dle chuti; to může vždycky člověk dobrého svědomí!«); k Buchlovu — až na Velehrad! Minuli Cyrillku. Nedaleko stál sedlák, ten jim snad poví, co to je. »Hej, strýčku, jaká pak je to tady kapličkа?« — Sedlák vážně se vzpřímil, pohlížel s jednoho na druhého, jako by se divil, že se ptají po Cyrillce, o niž každé děcko v okolí vykládati umí. »Milí pánové,« pravil, »toť je ten nejprvnější kostelíček na Moravě; je to Cyrillka, pojmenovaná tak po našem svatém apoštolu Cyrillu, jenž zde na Moravě ponejprv kázal. Tato naše dědina byla kdysi velkým městem, větší nežli Brno, dnes arciť nic nám ze starodávna nezbylo než chrám a tato kaplička. Kdysi konaly se v ní bohoslužby, ale včil je vycpána panským senem. Když je tam náš milostpán ponejprv nacpal, bylo do rána vyházeno a rozházeno — —« Tyto důkazy tehdejších smutných poměrů katolických a národních smutně dojaly cestovníky.

dnes už nepřišel. Dr. Bratránek prý dostane se na jeho místo. Filosofové nám to vypravovali. S pláčem! S Bohem!« —

16. října: Vím, že se bude často mluvit o sesazení prof. Klácela. Abyste věděl něco jistého, posílám Vám opis věrný dopisu p. biskupova praelatu Nappovi v záležitosti té. Nejprve odvolává se v dopisu svém na dřívější napomínání, a jeho nejnovější spis. Co následuje, jest doslovný opis. Dr. Bratránek už přednáší. Klácel odjel do Čech. Ani Klácel sám, ani kdo jiný neví, že kdy a kde se dopis opsal; on sám aspoň nikomu to opsat nedal, aby prý prelát neměl žádných mrzutostí z toho. Ale krom vědomí jeho se to opsalo, a nadíti se můžeme bohužel, že se tím opět velké pohoršení v zahraničních časopisech stane.«

Z listu Svobody: »Mezi zprávami (od Tyla) nám milými byla nám ta nejmilejší, že Klácel už dostal archivářství u Veitha, znamenitého majitele statků v Čechách; jiný hrabě zase mu chtěl dáti kaplánku zámeckou, a tak vidíte, že (co se samo sebou rozumí) Klácel není ztracen. Duši tak upřímné, tak opravdově po pravdě svaté slídící (jak to i prof. Hajniš po svržení jeho s profesury nazval a vyřkl), tak vysoce z podlého sobectví vyzuté Bůh jestě vždy nápomocen jest. Stalo se to k jeho i k naší dobré věci nejlepším.« —

Slůj zde také něco z listu p. prof. Sušila: »Proč dokona ničeho o sobě po celinký říjen jste věděti nedával. Již jest mi to dlouho, a roztoužilo se mi po slově s Vámi. Ovšem dějí se věci, které člověku ústa stoulí a v hluboký žal ponořují. Ale co dělati! Bohu poručeno! Dělejme, co možného, a ostatek, hodní-li se toho prokážeme, p. Bůh nás nezamítne. Národ náš zajisté jest sirotkem před Bohem, a tudy tím více může se a tím horlivěji k němu vinouti. — O Klácelovi donesl zprávu Kittner, jenž u svých přátel v Čechách byl, že duchovenstvo plno hněvu na něho, an prý tam v Čechách přes ferie býval v lese ve zvláštním domě, a celý ten čas v kostele nebyl, neřkuli, aby byl mši sv. sloužil. Měl tam sebou prý též jakousi i s matkou atd. Takoví lidé ovšem nemohou s duší k svaté církvi přilnouti. Jest mi ho velmi líto, nejenom ač ho všichni litují, ale že tak se dal objati hadem tím pantheistickým, a že proto duchovně i před církví zanikne, an panickost mysli — mysli pravím — zachovati neumí a nehledí. Často se za něho modlívám atd.«

List 7. února obsahoval výtah z listu p. Šmídka, velmi mnoho dobré věci, napomenutí spasitelné zavíral v sobě.

Z listu 25. března: »Včera na večer mi připravena byla nemalá radost, — v podvečer oktávy mého svatého patrona. Najednou zazněl na chodbě čtverozpěv, odložili si totiž zastaveníčko až na včerejšek. Pak mi Chmeliček, náš varhaník, po zpěvu tom podal chor přiložený. Rozumí se, že mi nemohl nikdo v domě větší udělat radost. Pak se zpívalo ještě mnoho jiných čtverozpěvů. Letos pravda jsou takové večery řídké, ježto nám naše quondam »zábavy nedělní« dosti nerozumně zakázány byly. *Dundálek*[3])

[3]) Dundálek, později farář v Košicích; studoval filosofii ve Vídni; — filosofii vyhlašoval za jakousi zvláštní vědu, jež má své meze jako vědy ostatní, kdežto Dědek tvrdil dle Klácela, že jest filosofie věda vůbec, to jest duší všech věd.

povídal, že prý je jako doma, když slyší naše zpěvy po dlouhém čase. Ostatně jde vše starým krokem. Dnes zase podáme, a to druhou úlohu školní, totiž katechesku p. Hamerskému; první jsem mu donesl jen samotinek v řeči naší, tentokrát již dostane jich více. Toť také chyba z novějších chyb na ústavech bohomluveckých, že i praktické předměty se přednášejí v řeči cizí, čím tolik docíleno, že hodiny ty se skoro beze všeho prospěchu promrhají. Ale jak najednou pomoci! Někdy snad i to jinaké bude!«

Jindy zase: *P. Sušický* o jeho vypracovaném kázání: »Ja wenn Sie Ihr Studium in der böhmischen Sprache so zu verwenden wissen, dann ist Ihr Eifer nur zu loben. So sollen alle Bücher, die für's Volk bestimmt sind, geschriben werden, hier haben wir wieder einen Beweis, das man auch in der böhmischen Sprache populär schreiben kann.«[4])

Z listu na kvap psaného: »Už tak dlouho jsem Vám nepsal, a zatím se toho už u nás tolik stalo až hrůza! Něco snad Vám už psal prof. Sušil, nebo jsem mu ledacos pověděl, co nejnovějšího, a co on snad lépe mne ví, to tuším Vám dnes píše. Odkud mám začíti? Třeba začátkem a pak kus po kusu, jako staří kronikáři. — Bylo zle, že nalezena byla ve 4. roku »Allgemeine Zeitung«. — Tak vidíte, jak krásně to s námi stojí, ale proto nic, vždyť tyto časopisy nebyly a nejsou jediným živlem, jenž se pro život náš národní požaduje. Mně se aspoň zdá, že není-li toto vryto pod levým žebrem, že ani časopis to nedá, a tak se stalo, že nás událost ta ani k zoufalství nepřivedla, ani život náš udusiti nedovede. — Se Slotou jsem nemluvil jen slovo; přišel ke mne za ritusu, ale našuškal mi, že prý jest hodně zle s námi, nevím tedy, co to je.

I nech ať se též nad námi hrozná bouře vznese,
Skála puká, dub se láme, země ať se třese!
My stojíme stále pevně — — —

A si zcela potichu myslím, jen dále na svaté dráze ku předu!«

Z listu posledního:

»Jsem Vám velmi povděčen, že tolikou starost máte o prvotiny mé. Abych dostál vůli Vaši, tuto píšu Vám i své mínění stran této věci. Také mi to už kdysi napadlo, a rozmýšlel jsem o tom, ale shledáno, že počet přátel nedopouští slavné prvotiny, ježto nemáme místa, jež by všechny pojalo, kohož bych rád přítomna viděl, proto jsem také myšlenku hned mimo hlavu pustil, a nestaral jsem se o to dále. Pro tu též příčinu nebude třeba snad už na slavnost andělů strážců čekati, nýbrž první svou mši svatou, je-li tak vůle Páně, budu moci na patrocinium naše slaviti. Totéž jsem řekl zkrátka Johance a Barboře sestře! — —

Prvotiny byly slavné na slavnost Nanebevzetí Panny Marie. První cesta do Židlochovic konána ve čtvrtek na sv. Dionysia. —

[4]) Profesor pastoralky. Vzdělání jeho bylo německé. Tak se vzdělávali dříve naši studenti; germanisovali se na školách. Nejeden kněz poznal se časem nedostatečnosti svou jazykovou, a tím pilněji sáhal po knize české, aby se přiučil jazyku zapomenutému. Zamiloval si řeč i národ, a stal se odvážným zastavatelem utiskovaného národa. »Veta bylo by za minulého i nynějšího století,« praví B. M. Kulda — po národu našem, kdyby nebylo bývalo kněžstva!«

Zrcadlo prof. Masarykovi

sestavil VÁCLAV LEFLER, kandidát doktorátu bohosloví a farář na Makové.

(Pokračování.)

V tom jsou dnes všichni svorni, že Masaryk nesmí býti jako nepřítel protikatolický podceňován. Že má dnešního dne již svou školu a z té že vycházeti budou jeho adepti. Dále jsou všichni v tom svorni, že Masaryk se netajil nikdy svým odporem proti církvi katolické. Není známo, že by církvi katolické aspoň trochu uznání ať na poli bohovědném, socialným, politickém, kulturním byl někdy vyslovil. Jest hlasatelem skepticismu. Masarykův t. zv. realismus není žádný realismus, ale čirý nominalismus. Jest nepřítelem každého zjeveného náboženství, neboť možnost zjevení a zázraků vůbec neuznává.

Vytýká církvi katolické, že slouží státu a pracuje pro rozluku církve od státu ve smyslu irvingiánů. Víra a věda nedají prý se sloučiti. Náboženství a církev prý jsou dvě zcela od sebe nezávislé věci. Škola dle něho má býti odloučena nejenom od církve, nýbrž i od státu. Program volné školy, prohlášení učitelů výboru »Zemské Ústřední Jednoty učitelstva měšťanských škol českých« přijímá s povděkem. Klerikalismus a katolicismus prý jest jedno. Katolicismus prý je neštěstí (!) českého národa.

Projevy Masarskovy nesou se k odpadu lidu českého od katolicismu. M. přiznává se k zásadám svobodného myslitelstva. Tak zvaná »státoprávní radikálně pokroková strana« dra Antonína Hajna a tak zvaná »pokroková strana« dra Aloise Hajna, nyní spojená »česká pokroková strana«, jsou ve službách Masarykových.

Masaryk uznán jednomyslně za největšího škůdce katolicismu naší doby. Vydal heslo »proti církvi a mimo církev« a chce reformovati křesťanství. Chce křesťanství navázati na náboženský vývoj českých bratří a Komenského. (Přednáška v Učit. jednotě »Komenského.«) Jest pro rozluku manželskou.

Z těchto ukázek jest patrno, že za našich časů není nebezpečnějšího nepřítele církve katolické u nás nad prof. Masaryka.

Dále vidíme, že každé heslo obsahuje celý program, na jehož vypracování nebyl účasten pouze p. profesor sám, ale i jeho adepti Dr. Drtina a jiní.

Z toho patrno, že boj proti církvi děje se organisovaně a že se opírá prof. M. o silnou organisaci netoliko v Čechách, nýbrž i v Německu, v Anglii a Americe.

Ne nadarmo koná prof. Masaryk cesty do Německa, Anglie a do Ameriky. Dostává tam odtud podnět a snad celý plán duchového boje proti katolicismu v Čechách.

Proto s naší strany budiž utvořena jednak organisace duchová, která by netoliko stopovala šíření se masarykismu, nýbrž tuto novou haeresi studovala v rámci sektářského protestantismu. Masaryk odhodil již plášť filosofa, k čemu ještě s ním vésti filosofické disputace o náboženství, kde se jedná o rozšíření t. zv. svobodné reformované církve.

Dále pak budtež poskytnuty též hmotné prostředky na vydávání brožur a přednášek a podporován budiž katolický tisk obranný, zejména protimasarykovský.

Zjevný nepřítel není nikdy tak nebezpečný jako tajný, a čím více se bejlí okopává, tím více hyne. Pryč s methodou umlčovací, která se v poslední době s oficielní strany doporučovala — »Christus palam praedicatur« — musí býti heslem všech apologetů. Co soudíš o Bohu? Co soudíš o Kristu? Co soudíš o církvi? Tyto otázky musíme bedlivě studovati a hlavně proti irvingianismu, jehož propagatorem prof. Masaryk jest, (jak dokážeme později více), obhajovati. Boj přenesen byl již s pole filosofického na půdu theologickou — proto katoličtí theologové vzhůru do boje proti theologu Masarykovi.

Prof. Masaryk kryje se stále svou erudicí filosofickou. Z této posice musí býti řádnou disputací filosofickou vytlačen. Bohužel máme mezi theology málo vycvičených disputantů. V Kímě se veřejné filosofické disputace pěstují. Nuže tedy Římané, do boje! Ale dříve nežli disputace se koná, musí býti řádně postaráno o rozhodčího soudce, který sám pravidla disputace zná, a musí býti zaručena úplná volnost slova. Co by tomu ku př. řekli footbalisté, kdyby jim soudcem ustanovili neuka nebo nedouka! — A musí se disputace díti in forma — a psáti.

Jen za těchto podmínek budiž dovoleno některým vynikajícím apologetům, aby se veřejné disputace s profes. Masarykem súčastnili. Za jiných poměrů napomáhá každá nepřipravená disputace k tomu, aby rozšiřovala slávu masarykismu v širokých vrstvách české intelligence. Prof. Masaryk cestuje po větších městech v Čechách. Později navštíví i okresní města a jeho adepti, volní učitelé, rozšiřují masarykism v každé skorem dědině. Volná škola, rozluka Církve od státu, hromadný odpad budou ovocem na stromě masarykismu, nepřiloží-li se zavčas sekyra ke kořenu.

III. Co soudí Masaryk sám o sobě?

Masaryk Tomáš, český filosof, narodil se 7. března 1850 v Hodoníně jako syn kočího. Známý je nechutný spor o tom, jak se vlastně Masaryk má jmenovati. Dle křestního listu píše se Massařík, sám nazývá se Másaryk; ale též stejně správně by bylo Massaryk a zčeštilé Masařík a moravské Masaryk jsou též v užívání polemickém. Masaryk se ohražoval veřejně kdysi, že otec jeho nebyl panským kočím, nýbrž úředníkem na panství. Ale co je v matrice psáno, to platí tak dlouho, dokud se opak nedokáže. Není známo, že by byl prof. Masaryk prostřednictvím advokáta úřední opravu v matrikách provedl.

Studoval nejprve na reálce v Hustopeči, pak na gymnasiu v Strážnici; později přešel na německé gymnasium brněnské a od VI. třídy gymnasiální studoval na němec. akadem. gymnasiu ve Vídni, kdež maturoval 1872. Z toho patrno, že jako gymnasista byl studiosus vagus, který odkázán jest na milost jiných. Již v Brně ve III. a IV. třídě gymnasialní dostavila se u něho, jak sám praví, krise náboženská. Tato krise jevila se tím, že nechtěl choditi do kostela a k sv. zpovědi. Uchýlil se o radu k svému

prof. náboženství Procházkovi. Ten hleděl pochyby jeho rozptýliti a dal se nad ním do pláče. Mladý Masaryk však neuposlechl a byl nucen z ústavu odejíti.

Přešel na akadem. gymnasium ve Vídni. Katecheta tamní byl josefinista, za jeho správy panovala v náboženství pravá anarchie. Nebylo nutno choditi ani do kostela, ani ku zpovědi. Tak sám o sobě přiznal prof. Masaryk na schůzi moravského studentstva. (»Čech« 8. února 1906.)

Čtyři léta strávil na universitě vídeňské, kdež r. 1876 dosáhl doktorátu filosofie. Po dvou létech strávených v Německu především na universitě v Lipsku a jinde habilitoval se ve školním roce 1878—1879 na vídeňské universitě pro filosofii.

Léta strávená v Německu byla asi pro mladého doktora filosofie více kritická, nežli když byl terciánem a quartánem v Brně. A přece o této době jakož i o době let 1880, 1881, 1882 Masaryk nikde se nezmiňuje, který profesor zvláště na něho měl rozhodný vliv a dal jeho »náboženskému« cítění zase nový směr života náboženského. Musíme tudíž sami z dohadu souditi takto: Na německých universitách seznámil se mladý doktor s nynějšími mladšími pány pastory, kteří tam též theologii studovali a poněvadž v té době duch irvingianismu rozdrobující se protestantismus na pevnině evropské znovu sjednocoval, konsolidoval, byl Masaryk též tím duchem naplněn. A týž duch ho vedl až do Anglie, aby tam u kolébky irvingianismu studoval základy svobodné reformované církve, ku které se i veřejně přidal.

Poněvadž však svobodná reformovaná církev od svých přívržencův nežádá, aby se veřejně k ní hlásili, kdyby z toho hmotnou škodu měli, přestoupil dr. Masaryk k helvetské konfesi, která je v Rakousku státně uznána. Proto však přece zevnější odznak svého vnitřního obratu podržel tím, že ku svému jménu Tomáš připojil jména Garrigue.

Čí to jméno nese, prof. Masaryk nikomu ještě nepověděl na veřejné schůzi — bude to jméno některého jeho dobrodince, který se mladého chudého doktora filosofie v Londýně ujal a snad na celý další směr života jeho byl směrodatným. Snad jméno to jest dosti známo v ložích Londýnských abstinentů, temperenclářů, snad v annálech svobodné reformované církve stkví se mezi jmény apoštolů, proroků, evangelistů, andělů, nebo mezi sloupy irvingiánské církve značí jméno některého židovského millionáře nebo snad dokonce amerického milliardáře — to vše bude nejlépe o osobě té záhadné věděti sám prof. Masaryk a ten to nikomu nepověděl a nepoví. Proto musíme se dohadovati toho, že z vděčnosti po příkladu apoštola národů sv. Pavla, který jméno své Šavel změnil z vděčnosti k prokonsulovi Pavlovi; též Masaryk, jsa přijat do »apoštolské církve«, tak podobně učinil, aneb učiniti musil.

V této pro Masaryka tak kritické době, kdy jako chudý, všech hmotných prostředků postrádající doktor filosofie, bloudil po Německu, Anglii a zabloudil až do Ameriky, oženil se s američankou, která dle přiznání jeho je protestantka-unitářka. To zna-

mená, že přináleží k jedné z četných protestantských sekt, která převzala úkol svým duchem sjednotiti ostatní sekty v jednotu. Jen o duchové unii může býti v Americe řeči, poněvadž tam státní unionisté protestantští nejsou jako u nás v Rakousku nebo v Německu.

V poslední době, když se toto přiznání zdálo býti choti pana profesora ohledně náboženské konfese nebezpečným, prohlásila se tato paní zcela dle vzoru irvingiánského za bezkonfesní. Opatrnosti nikdy nezbývá.

Což kdyby někomu napadlo stopovati podle konfese manželky též konfesi manžela a dospěti k jistotě, že Masaryk přináleží k jisté určité denominaci sektářského protestantismu? Proto je dobře prohlášením se za bezkonfesní tuto stopu za sebou zahladiti.

Vždyť Masaryk v jedné ze svých přednášek přiznal, že pravé křesťanství nachází se v jedné protestantské sektě a tu jako člověk »nábožensky cítící« a křesťan z přesvědčení neopomenul do této sekty vstoupiti: ale nejenom vstoupiti, nýbrž i jako propagator tohoto objeveného, nefalšovaného křesťanství pro rozšíření této sekty protestantské se zasaditi! Pan prof Masaryk se proti domněnce, jako by byl propagatorem protestantismu, silně ohražoval v rozmluvě s Kuntem a P. Dlouhým-Pokorným. Ale jeho v posledních létech propagatorská činnost usvědčuje ho z nepravdy. Což nepravil na schůzi v Písku v měsíci září 1906: Kritika církve jest nutna. Pokud nebude církevní a náboženské, nebude politické svobody.

V těchto slovech jest celý jeho propagatorský program. Nejprve svoboda náboženská, potom svoboda církevní a konečně rozluka církve od státu úplná, to jest politická svoboda ve smyslu irvingiánském.

Církev prý si má spravovati své záležitosti sama a nemá se do záležitostí státu míchati. Stát má záležitosti své spravovati sám a nemá církvi do jejich záležitostí pranic mluviti. Proto se nelíbí Masarykovi poměry, jaké u nás jsou v Rakousku, kde dle jeho řeči v Písku absolutism církevní je podušku absolutismu světského — a kdo zlomí absolutism církevní, zlomí absolutism světský. Stát a církev tvoří prý celek. U nás v Rakousku dokonce prý církev drží stát a stát církev. Kdo neprohlédl souvislosti státu a církve, prostě prý politice nerozumí

Proto vzal sobě Masaryk za úkol zlomiti poměr vzájemného se prostupování církve a státu a zbořiti státní církevnictví protestantské a státem ukonejšenou církev katolickou v Rakousku.

(Dokončení.)

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Co všecko před tím se stalo, pojednou viděl, počínaje od dětských nejasných snů. Vše, co dosud zažil, zase oživovalo, vyvstávalo a rojilo se kolem něho. Viděl na skalnaté výši omšenou, k nebi vystupující příšeru na ohromném sloupu uprostřed tajemně šumícího háje, do něhož neměl přístupu, jen kol hlohového plotu jako noční stráž s tlupou mužů obcházívá, to byli otec a bratří jeho.

Pak jedné noci slyšel ryk a třeskot mečů a seker, pod jejich ranami káceli se lidé i stromy; i ten hrozný pád nebesa podporujícího sloupu slyšel, až se zatřásla země, a když ještě v dětinné ztrnulosti hleděl, jak prudkým větrem rozdmýchané plameny jako ohniví drakové zžírají hltavě spousty těl a dřev, v okamžiku, když děsný plápol se sykotem na něho jako na poslední oběť svou se valil, cítí se mocnou rukou pozdvižen, prchající valkyrou zachráněn.

Byla to věštkyně z posvátné sluje vyplašená, v úděsu nesmírném uháněla s ním a nemohouc uniknouti stihačům, pusté samotě jej zanechává příznivějšímu osudu s výkřikem: »Ducha věštícího ti ponechávám.« Vytrhne z rozcuchané hlavy kštici a hodí na chlapce, jenž skryje kouzlo pod kamizolkou na svém srdci.

Podvodným darem mysl dítěte zvášněna, na vše, co mu přichází v cestu, se vrhá, rve se a zápasí s dravými šelmami, na skalách krkolomných plaší orly, až jednou, chtěje zničiti hnízdo supí, s vysoké olše dolů se sřítí a památku té svévole odnáší si doživotně na zkřivených zádech.

Divoký pohan zkrotl a hledal zábavy ušlechtilejší. Jeho vnímavý duch stápí se v tajích přírody a činí první pokusy zachytiti je uměním. To ho přivádí ke světlé bráně pravdy a krásy. Stane se křesťanem, duch temnosti odstupuje a duch svatý mu uděluje v plnosti dary své. Dospěje k závratné výši, dosáhne, po čem duch jeho prahl.

A což srdce? Řízeno jsouc jasným vůdcem, rozumem, spokojí se s obdivem čisté, vznešené krásy a patří na ni jako na vidinu nebes nedosažitelnou. Lilie čistá, nedotknutelná v ochraně nebeského Pastýře byla nejvyšším ideálem horoucího citu jeho.

Neodvažuje se ani zraků svých k ní pozdvihnouti, tak nesmírně hluboko pod ní cítí se ten ubožák z rodu nízkého, neznámého. Ale ostražitě bdí nad ní, žárlivě střeže ji a nelítostně napadá a bodá odvážlivce, jenž by chtěl k ní se přiblížiti. A nyní má mu býti vyrvána. V úzkosti nevypravitelné dovolává se jeho citu, jeho ochrany. A proč jeho, jedině jeho? Protože ji miluje.

V mžiknutí všechen život, všecka radost jeho slila se v srdci v jediný světlý obraz — jeho Emy. S touhou rozevřel náruč, vzdechl a otevřel oči. Náhle se mu zdálo, že opět stojí před ním bledá, vyděšená, uslzená a třesouc se rozčilením, šepce: »Chraň mne.«

V témž okamžiku celá jeho bytost rozechvěla se svírajícím steskem a bolestně zaškaral: »Proti komu tě mám brániti? Proti tvému otci a svému největšímu dobrodinci, jenž mne pozvedl z prachu nicoty a jejž nevýslovně ctím a miluji? Mám vůli jeho se protiviti, jeho záměry zmařiti a kletbu nevděčníka na sebe uvaliti?«

Srdce se mu svíralo, jakoby celé bylo zraněno a duše byla plna němých, neustále se řinoucích slz. Pryč odtud a daleko, bych i měl bolem zhynouti, tu oběť přinésti musím pokoji svému i jejímu. Ale ona to zvědět musí, proč jí brániti nemohu a co činím, že krutější je pro mne obětí než ztráta života.

Dlouho uvažoval, jakým způsobem by se měl s ní o to sděliti. Konečně pravil sám k sobě: »Však otec Alkuin poradí nejlépe.«

Eginbert vstával; když však chtěl vstoupiti na podlahu, pocítil, jakoby celé tělo bylo rozbito, hlava mu bolela, a chvílemi přecházel ho mráz a hned zase horkost.

K večeru otevřely se zvolna dvéře a milý otec Alkuin na prahu hroze prstem oznamuje, že jde ospalého tajemníka královského budit. »Vrchnost před osmou hodinou ranní odjela do Waldhausena pouze s malým komonstvem,« oznamoval. Pak zasedl k posteli a bavil choreho přítele denními novinkami.

Vypravoval, že známá skupina Hellenistů, jež usnesla se včera na básnickém jakémsi protestu proti smělé žádosti Wittekindovce, úmysl svůj změnila a oslaví sňatek sbírkami písní milostných a jiných básní, jak se kdy komu v dobré chvíli zdařily.

»Na tebe však spoléhají se nejvíce, že něčím přispěješ, co celku dodá lesku a ceny. Já slíbil, že práce prohlédnu a věnovacím proslovem opatřím. Máš celý týden času a látky vděčné zajisté hojnost, neboť není snad na celé zemi nic tak vznešeného a spanilého, aby její krása a dobrota k tomu nedala se přirovnati.«

Podivné veselí zablesklo v tváři nemocného, zanícen tiskne ruku mistrovu pln vděčnosti za tak milé vyzvání.

»Je po starosti,« oddechl sobě Eginbert, když mistr odešel. »Samo nebe mi přichází vstříc a ukazuje, jak složiti mám svou báseň. Allegorie, má tajuplná píseň poví jí všecko —«

Dal se ještě toho dne do práce. Srdce mu prahlo po výlevu, vždyť by tak velikého napjetí déle snésti již nemohlo. Co psal, psal krví svého srdce. Počal svou píseň o stonku šípkovém, jenž vypučel z prutů trnových v plotu hlohovém posvátných hájů erisolských. Zde sladce dřímá jemný, hebounký trs mezi bodáky špičatými, ukolébán šelestem jarního vánku a zpěvem obětním.

Rachotem bouře probuzen a odmrštěn mocným úderem, vidí, jak stromy hlohové a trnová stráž halí se v plamennou výheň, jak strašný vichr z doutnajících oharů znovu ohnivé proudy metá a sykotem děsným k němu doráží. — V tom okamžiku přehrozném cítí se vyzdvižen rukou chvatnou a na perutích větru do tiché samoty přenesen.

Ubohý stonek chytá se země, ale nelitostným vichrem zmítán, sem tam pohazován ujmouti se nemůže, až konečně od mužů dobrých nalezen a do vzorné jejich štěpnice byl odnesen. Tam oživne, pouští kořeny a pečlivě pěstován jsa, bujné počíná vyrážeti trny. Tu přichází zahradník královský a vybírá pro štěpnici pána svého dorost nejušlechtilejší.

Z útrpnosti i to strohé pláně bere sebou. Trn mezi nás nepatří, brání se keře a stromy v hrálovské zahradě. Zahradník smutně pohlíží na pána svého, očekávaje jeho rozhodnutí. Ten však béře stonek a odnáší jej k vnadnému kvítku a svou rukou ho zasazuje, řka: »Budeš plotem a ohradou poupátku mému. Bodci svými budeš ho brániti proti škůdcům. Pročež měj o ně péči!« A bodec dále pěstován rukou zkušenou a svlažován jsa rosou nebeskou, roste a mohutní jako kvítko královské a když pak toto dospěje vrcholu své krásy a oděno jsouc bělem nejčistším, vztýčí kalíšky své a vůní svůdnou naplní okolí, tu i věrný strážce, pamětliv svého úkolu, obejme kolkolem svěřenku svou, hroze zbodati ostrými hroty každého, kdo by se odvážil na ni vztáhnouti své ruky.

Tu jednoho dne přichází zahradník a dí k lilii: »Připrav se, květinko rajská, budeš přesazena do zahrady půvabnější.«

Lilie chvějíc se zaúpěla k trnu: »Chraň mne!« A jako žíhadla hrozí zbodati každého jeho ostré trny. Ale zahradník oznamuje dále: »Sám král přijde a přesadí tě.«

Šípek zachvácen trapným zmatkem, stahuje k sobě trny a zasténá bolestně: »Pěstiteli můj, slituj se a učiň konec trýzni nesnesitelné, podetni mne a vyvrhni odtud, bych steskem rozvášněn nezranil rukou, jež v horoucí lásce a vděku chci líbati na věky.«

To byl obsah jeho básně. Co nahromaděno bolu v prsou stísněných, všecky dřívější čisté, ale neurčité snahy, náhle probuzená trýzeň lásky, kmitem rozdmychaná naděje v plápol nejjasnější. A zase ten nebeský přízrak zapadá v temnou, beznadějnou noc. Tyto nejtajnější záchvěvy v hloubi duše líčil s něhou, silou a pravdivostí, že by nikdo nebyl v nich poznal plodů chorého těla a stísněné duše.

Po celých osm dní nevycházel a obíral se bolem svým. Třikráte změnil svůj žalozpěv a po čtvrté se opět k původní písni vrátil, nebo jen ta byla pravým obrazem uštvané jeho duše. Jedna myšlénka utkvěla v pobouřené mysli: »Pryč odtud, a to hned za každou cenu. Otec Alkuin musí býti nápomocen. Jemu se svěřím, on mi odchod u krále vymůže.«

Když chtěl svou prosbu dobrému mistru přednésti, nemohl pro pohnutí vypraviti než několik slov: »Otče, požádej krále, by mě milostivě propustil, jinak musím podlehnouti a strhnu ještě jiné do záhuby.«

Alkuin pohlédne pátravě na zsinale bledou tvář mladého muže a dí útrpně: »Co se ti, milý Eginberte, přihodilo hrozného, že nejsi sobě ani podoben? Spáchal jsi nějaký zločin, anebo se ti stalo nějaké veliké příkoří, že tak plaše kol sebe hledíš?«

»Otče můj, to ti poví tyto listy. Jen za to tě pro Boha prosím, zjednej mi volný odchod z té hrozné mučírny.«

Starý, zkušený Alkuin ani celé básně nedočetl a již věděl, kolik uhodilo. Sprásknul ruce a pravil: »To nám ještě scházelo! Což není dosti, že nevěsta již tak nešťastna jest, i toho chuděrku to zachvátilo, a kdo ví, kolik ještě jiných.« Když však podruhé prohlédl báseň, která svou úchvatnou formou a dojemnou vroucností poutala, nemoha ubrániti se slzám, povzdechl: »Ubohý hochu, toho jsem netušil, že blesky této bouře zastihnou i tebe a že takový požár rozníti. Proto jest mou povinností, abych zachránil, co se dá zachrániti. Králi ta věc milá nebude, ale jiné pomoci není, náš miláček musí z obzoru, než přežene se ten sivý mrak.«

Alkuin jezdival rád do Waldhausenu, libého, tichého útulku Karlova, jenž byl jeho největší chloubou; vždyť v tomto močálovitém, nevlídném a zastrčeném ústraní vykouzlil za dvacet let rozkošný ráj.

Dědinka podobá se nádhernému sadu, prostoupenému malebně šťavnatými lučinami a polmi. Je to jeden z královských dvorců, kde pod dozorem předního rolníka, jak se král sám rád nazýval, činili pokusy s různými druhy trav, semen obilních, s keři a stromovím. Co kde v rozsáhlé říši nalezeno příhodného, sem bývalo dodáváno na zkoušku.

Pěkný plemenný skot, vzácné druhy ovcí a množství drůbeže plnily stáje i kurníky.

Ke všemu, co k vzornému hospodářství náleží, měl zřetel. Správcové i šafáři byli spolu i učitelé četné mladé šlechty, jež povzbuzena příkladem královským měla poznati, že zemědělství jest základem blahobytu národa a pramenem jeho bohatství, síly a slávy.

Po čtyři neděle jarní setby byl Karel rolníkem v pravém slova smyslu. Po mši sv., ještě na úsvitě sloužené, chystala se čeleď do pole. Po deváté hodině přibyl král. Projížděl popluží, kde co viděl nesprávného pokáral, zkoumal nové stroje, dohlédl na luční práci a do stájů.

Odpoledne konal porady s úředníky, zkoušel učně, pak navštívil ženské oddělení, kde pracovalo se o lnu, o vlně a na stavech tkalcovských, zastavil se v dílnách, kde ženy šily, pletly všechen oděv pro domácí potřebu.

Večer zabýval se četbou a připravoval vládní předlohy pro velké shromáždění květnové. Někdy sem povolal Alkuina, nebo jiného z čelnějších úřadníků k důležitějším poradám.

Na mnoho hostí dvorec zařízen nebyl. Panský dům měl dvě oddělení, jež byla spojena úzkou chodbou; každé oddělení zvláštním vchodem opatřeno. V jednom bydlil král a ve druhém královna s dcerami a čeledí ženskou. Přes nádvoří z obou domů vedl vydlážděný chodník k zámecké kapli, která s bytem pro duchovního a hosty tvořila protější pořadí. Hospodářská stavení nalézala se na táhlém svahu do údolí vedoucím.

Když tentokráte sem zavítal Alkuin, nebylo tu příliš příjemno. Počasí bylo deštivé a sychravé, se setbou se sotva zapo-

čalo. Lidé nemohli do polí, byli mrzuti, že musí před svým pánem zaháleti.

V dílnách ženských nebylo také nálady; nevěsta, pro kterou se vlastně nyní jedině pracovalo, chodila zamlklá a nejevila nejmenšího zájmu pro svou výbavu. To účinkovalo i na krále, jenž se počal na Waldhausenu již nuditi. Proto povolal sem přítele, aby se s ním pobavil, což se mu také podařilo. Alkuin četl některé z básní věnovaných od šlechticů princezně, které krále srdečně rozesmály.

Jedna z písní těch nadepsaná »Výstraha« varuje princeznu před vestfálským vetřelcem a končí: »Chraň se, myško zlatá, rysavého kocourka, teď jen hladí, sladce mňouká, pazourky a zoubky zakrývá. Vzpomeň, jak ten starý mezi námi řádil, kolik tisíc jich rozsápal a udávil. Nechoď, nechoď, ať sebe líbezněji kývá!« Co v přírodě nejkrásnějšího, tím přioděli princeznu, samá záře, jas a lahoda. Ženich vylézá z doupat dravých šelem a vodních příšer — samý hnus a kal, odvádí zarmoucenou nevěstu z říše světla do pelechů ledových. Holoubkové frančtí žalostně vrkajíce obletují prázdné hnízdo, z něhož lstivý sup odnáší něžnou holubičku. Z květeny vzaté allegorie nebyly tak příkré, pocházely většinou od jemnocitných družek, byly vážnější a k ženichu spravedlivější.

Mezi tyto básně zařadil Alkuin i záhadnou allegorii svého miláčka. Karel pokládal tyto výplody Franku vrozeného humoru a zakořeněné zášti proti Sasíkům za hold vzdaný kráse a ctnosti milého dítěte.

Lásky bol, v básních toho druhu nezbytný, ona nebude bráti vážně, vždyť ví, že žádný nebude oplakávati ztrátu toho, čeho nikdy neměl; jsou to tedy žaly jen plané, jiskry, které nepálí, ale spíše pobaví.

»Míníš to také o poslední básni?« táže se Alkuin, významně pohlédnuv na Karla.

»Ta,« odvětil Karel usmívaje se, »do té sbírky asi nepatří. Vždyť patrno, že psána rukou mistrovskou a ten hluboký žal a vřelé vyznání lásky náležejí skutečně nevěstě. Skorem bych tě měl za pisatele, kdybych nevěděl, že podobných žertů nemiluješ.«

»Pane můj,« dí Alkuin vážně, »tyto výlevy duše těžce zraněné nejsou žertem, je to výkřik lásky beznadějné, prchající před příšerou zoufalství.«

Karel hned neporozuměl těm slovům, vztahuje je na nějakého přemrštěného mladíka, jenž ve svém blouznění má se za povolaného ochránce princezny a nyní, když tato jeho láskou zhrdla a podává ruku šťastnějšímu soku, chce uniknouti hroznému bolu rychlým odchodem z domu královského, k němuž jej však poutají povinná vděčnost a přátelství.

»Kdo to může býti?« Přemítá král. »Z nejbližšího okolí nebo dokonce z přízně královské?« Nemůže se domyslit žádného. Dvořenínové, učenci, učitelové všecky svým přátelstvím jsem poctil, byli vesměs mužové u věku již pokročilejší a příliš vážní, než aby nějakých zamilovaných pletek vyhledávali. Nebude to snad nedávno za důvěrníka královského povýšený a vyznamenaný

Eginbert? Ano, to je možno, kdož jiný by byl dovedl napsati takovou báseň. Všecko se shoduje. Ubohý se domníval, když jsem jeho báseň o »Pastýři mezi liliemi« nazval stráží andělskou čistoty, že má býti strážcem tím a nyní když vidí, že svěřenka odevzdána pod jinou ochranu, svírá mu to srdce a zhrzená láska a zuřivá žárlivost činí mu zde pobyt nesnesitelným. A což tento nevzhledný, tělesně zakrnělý mužík mohl sobě dělati naději na milost dcery královské?

Alkuin sleduje pozorně každý pohyb očí a rtů Karlových čekaje s napjetím, zdali král toho pravého uhodne, pak byl jist, že vše dobře dopadne a on může směle prosbu svého svěřence přednésti, neboť bylo malou slabostí Karlovou, že měl z toho náramnou radost, když mohl ukázat svůj ostrovtip třeba jen v nepatrných hádankách.

»Víš, kdo to psal?« Alkuin mlčí. »Já ti to povím: Je to práce našeho maličkého Homérka.«

»Zajisté že ano,« dí Alkuin truchle, »je to vyznání jeho viny, jeho smělosti, jeho pokoření, lítosti, vděčnosti a šlechetného smýšlení. Vyprosti ho z teto hrozné trýzně a dovol, ať odejde na místo, kde opět najde ztraceného pokoje.«

Karel kroutí hlavou. »Tentokráte, milý příteli, jsi přišel na tvrdého faraona. Svého milého Eginberta nepropustím. Včera jsem prohlížel jeho předběžné nákresy dvou mostů přes Rýn v Kolíně a zde v Cáchách, pak nástin naší kathedrály a letos počnu stavěti v Mohuči.

Kdo má zhotoviti podrobné nástiny všeho. Chtěl jsem ti říci, bys ho sem tento týden poslal, by připravoval podrobný výkaz pro stavbu mostu v Mohuči a ty mi jej chceš odejmouti navždy. To se nestane!«

»Pane můj, měj slitování, neznáš jeho vznětlivé povahy, deset dní tomu, co dověděl se o nastávajícím zasnoubení princezny, dnes není sobě již podoben. Jak bídný a utrápený jest, že bys ho sotva poznal. Nech ho ještě těch šest neděl v tom horečném napjetí a zničen bude jeho mladý život. Nech ho, ať odejde do Montekasina, když po tom tak touží, tam v té kolébce věd a umění zapomene na všecko a jeho zbožný duch najde svrchované náhrady v nejvyšších ideálech nebeských.«

»Nemá člověk svěřené hřivny, aby je zakopal k vůli svému pokoji, tím méně pro nesmyslnou, prchající vášeň, která je tak velikého ducha nedůstojná,« namítal Karel v nevoli. »Ostatně bude nejlépe, když dostaví se sám.«

»Dobře,« odvětil Alkuin, »ale prosím tebe, šetři ubohého. Není to mužská žádostivost, jež by se až k dceři královské odvážila, ale on v ní zří a ctí nejčistší ideál krásy a moudrosti, jehož obraně zasvětil umění své. A ten zářící skvost, v jehož lesku duše jeho se ztápěla, má mu býti odňat rukou, jíž děkuje na světě všecko. Proti takové moci jí brániti nemůže, toť jeho bol, ten žhavý osten, jenž ho odtud vyhání.«

»Zbytečně se pro něho rozčiluješ, milý Alkuine, však on se brzy probere z toho nevinného blouznění, až nabude přesvědčení, že i královská dcera zůstane dcerou Evinou a že při nejvyšším

vzletu nepozbude smyslu pro krásu mužnou a vábné štěstí rodinné a že netřeba jeho domnělé ochrany tam, kde zákon Boží bdí nad láskou a věrností manželskou. Pak bude žíti zcela a jedině svému povolání vyhojen ze své všelidské křehkosti. Proto také žádosti tvé vyhověti a jej propustiti nemohu.«

K večeru navštívil Alkuin královnu, což nebylo obyčejem, jelikož dvořenínům byl přístup k oddělení paní v tu dobu zakázán. Ale tentokráte žádal ho král, aby sám odevzdal princezně slavnostní básně a zarmoucenou poněkud potěšil. A vskutku podařilo se mu to. Ema poznavši písmo Eginbertovo, byla radostně vzrušena a tím více, když slyšela, že básník zavítá zítřejšího dne do Walhausenu. Nemohla sice očekávati, že ho spatří leda v kapli, pakli se pozdrží, ale jen když přijde. Jedině on může ještě přinésti pomoc a vyprostiti ji z muk duši drásajících. Jak by se to státi mohlo, nevěděla, ale jakýsi vítězoslavný poklid prochvívá celou bytost její a srdce její se šíří posilněno jsouc nejsladší nadějí.

Jakmile host se vzdálil, počala čísti. Vnímavost její byla napnuta do nejvyššího stupně, obrátila list, zarazila se, potřásla hlavou a začala znova od první sloky. V prsou rozhostil se jí jakýsi těžký, hnětoucí pocit. »Ach!« zalkala bolestně, »tak to byly samé liché pověsti, není synem nejvyššího kněze Erisola, jenž zradiv tajemství svého boha Frankům, přivodil pád jeho, začež byl od Wittekinda rozpůlen, není to zázračné dítě, které panny Valkyry kouzelníkům vyrvaly a ve věži chrámové ukryly, je to syn prostého hlídače, z opovrženého rodu běhounů, kteří v noci obíhali posvátný háj, zvěř odháněli od plotů, lid vábili a děsili kouzly svými. Mou ochranou chtěl býti a nyní, když jej volám na pomoc, zbaběle chce odejíti. Jaké to zklamání! Srdce se jí svíralo, jakoby bylo celé raněno a duše byla plna němých, neustále řinoucích se slz. Stydím se za svou vášeň. Pomohu si sama.«

Hlas její unikl v křečovitém štkaní, pak ze sebe vyrazila: »A já jej přece milovati musím! Vždyť to, co mne neukojitelnou touhou k němu táhne, není vznešenost rodu, ani krása, ani statečnost, ale závratná výše jeho ducha, hluboká pokora a bezměrná vděčnost.«

A zase rozvinula závitek a četla. Pak v pravdě mohl mlčeti, když celý dvůr a sám král jeho knížecí původ uznával, ale pokora jeho mu mlčeti nedala, vystavuje na pranýř nízký svůj rod a sebe samého přirovnává jen k ničemnému, odpuzujícímu keři trnovému.

Jako takový chce mi sloužiti k obraně. Musil by však bodati ruku dobrodincovu a proto volí, co nejkrutějšího, vyhnanství a truchlivou opuštěnost. Obět tu přináší čisté lásce své, zdaž možno přijati ji. Byla to zajisté pošetilost žádati ochrany proti všemocnému králi od chorého, bezbranného chuďasa. Vím, že jeho choti nikdy státi se nemohu, ale také vím, že žádná moc na zemi mne nepřinutí, bych podala ruku svou jinému. Jest ještě místo, kam před rozhněvaným otcem mohu se utéci, a to jest tichá cela klášterní.

Tak pevně odhodlaná na všecko, po bezesné noci u vroucí modlitbě vítala den, který měl rozhodnouti o osudu jejím.

Ráno svěřila své tajemství Alkuinovi a prosila ho snažně, by s ní po návštěvě Eginbertově sdělil, jak vše dopadlo.

Třetího dne potom přinesl otec Alkuin tyto zprávy: Karel shledal svého miláčka v tak zbědovaném stavu na duchu i na těle, že nechtěje zmařiti nadějný ten život, svolil k jeho propuštění.

Ubohý chtěl odejíti hned, ale ku přání královu ještě zůstal a zítra po ranní mši sv. nastoupí cestu do Mohuče, kde se několik dní zdrží a odtud pak bude putovati do Montekasina.

Ema přijala zvěst tu mlčky třesouc se rozechvěním a nemohla ze sebe vypraviti slova. Královna poděkovala místo ní.

Když byly samotny, vytryskne bolest všemi průchody z duše, ze stísněných prsou a v křečovitém pláči vrhne se Ema k nohám matčiným: »Aspoň ty, matinko, polituj mne!« vyrazila ze sebe v nevypravitelné úzkosti, objímajíc nohy její.

Ta ji pozdvihla a přivinuvši k prsoum těšila ji: »Přestaň, dceruško, nehořekuj, vždyť mi to rozrývá srdce, když ti nemohu pomoci.«

»Vím, že nikdo nemůže pomoci, jedině Bůh a ten již pomohl. Dal mi tolik síly a odvahy, abych otci vyjevila, jak nepřekonatelný odpor chovám proti muži násilně mi vnucenému. Ať to má pak následky jakékoliv, ať všecky hrůzy hněvu svého vylije na mne.

Ale i ten, jemuž jedině náleží srdce mé, jenž pro mne vše opouští, co člověku na světě nejdražšího, přátele vlast a povolání své, nesmí odtud odejíti, dokavad se nepřesvědčí, že ta, jíž tuto velikou oběť štěstí svého života přináší, není nehodna lásky jeho. Slib mé neochvějné věrnosti bude jej provázeti vyhnanstvím dobrovolným a bude v trudných dobách jeho útěchou. Ty, matičko milá, která znáš nejtajnější záhyby srdce mého, ty budiž našim svědkem v té svaté chvíli. Dovol, abych jen několika slovy v přítomnosti tvé mohla ulehčiti sevřenému srdci — bude to ten poslední světlý okamžik v mém životě, ktery napotom bude zmírat zdlouha němou, trapnou mukou. Prosím tě, matinko drahá, pozvi ho sem!«

Královna zděšeně pohlédla na dceru. »Emo, dítě drahé, co to žádáš, což neznáš přísného zákazu otcova? Což kdyby byl Eginbert od mocné stráže dopaden a pak jako záletník ze dvora vymrskán.«

»Toho se neboj, matinko moje, stráž hradní do panského nádvoří nepřichází, i není tu oken kromě z veliké dvorany, kde jen ve dne otec s Alkuinem pracuje. V kapli a domě hostinském krom něho nikdo není, žádný ho nespatří, žádný o tom nezví, zvlášť v noci, když služky v zadních jizbách uzavřeny tvrdě spí.«

Královna záporně kývla hlavou. »Ne, dceruško má, k tak odvážné hře se matka tvá nepropůjčí.«

A propůjčila se. Nemohla odolati přívalu slz, vzdechů a polibků. V koši, v němž sluha hostu věci donášel, nalezl Eginbert mezi lahůdkami zastrčený list, v němž královna zve odchá-

zejícího přítele rodiny své ke krátké rozmluvě na rozloučenou o páté hodině ranní. Neobyčejnou hodinu návštěvy omlouvá tím, že odjezd hosta ustanoven hned po ranní mši sv., což bylo královně teprve večer oznámeno.

Lest, jež byla Eginbertovi hned patrna, byla také celou jeho večeří. Naplnila srdce a rozvířila hlavu jeho. Byl v jakémsi radostném opojení, jako člověk, jemuž po dlouhé době dali jísti a píti. A zase klesl jako zmožený leskem světla a vzmáhaly se ho rozpaky a zase na něho připadal strach, aby snad pouhým dechem nezničil toho kouzla, jež jej obestíralo nejsladší nadějí. Tak probděl celou noc. Stokráte pročítal záhadný list a po každém čtení počal nový rej myšlének, domněnek, strachu a naděje v těžké znavené hlavě. Konečně doplněn kruh písečný ke čtvrté hodině na přesypacích hodinách. Vstal od stolu, tiše kráčel úzkou chodbou ke dveřím. Závoru zvolna odstrčil a vyšel zvolna na nádvoří. Z protrhaných mraků vyrážel kmit zapadajícího měsíce, tak že noční chodec dobře rozeznal široký chodník od kaple k panskému domu vedoucí. Šťastně se dostal ke dveřím do oddělení dvorních paní vedoucích. Ale již se zdvihala březnová bouře, když ocitl se v předsíni stále osvětlené. V první komnatě u vchodu bydlila královna a ta ho také zde přijala. Nebyl jí neznám, vídávalať ho při dvorních slavnostech a král o něm začasto pochvalně se zmínil. A teprve v posledních dnech zvěděla, jak ten, na pohled nepatrný člověk zasahuje rušivě v osudy milovaného jejího dítěte.

Královna Luitgarda, paní vysoce vzdělaná, uvítala Eginberta se srdečnou uctivostí, jakou se dvůr Karlův vždycky k učencům vyznamenával. Vřelý zájem, s jakým se na zdraví jeho a poměry životní dotazovala, naplnil jej dětinnou důvěrou, že jí všecky své tužby a záměry, jakož i celý trudný běh bouřlivého mládí vyjevil, a to způsobem tak poutavým a dojemným, že soucitná paní byla by skorem zapomněla na záležitost své Emy, kdyby tato všecka rozechvělá dlouhým čekáním nebyla vrazila do komnaty.

»Milá matinko, počíná už svítati a ty mne nevoláš a nechala bys milého hosta bez pořízení odejíti.«

Pak přistoupila k Eginbertovi a pozdravujíc ho pravila: »Podejte mi přece ruku!«

Tento zaražen náhlým objevením krasavice pomaten váhá a uctivě ustupuje, načež ona sama uchopivši se ruky jeho vroucně ji líbá.

»Co to činíte, princezno, vy celujete ruku otroka,« dí Eginbert, ulekán jsa a hledí se jí vyprostiti.

Ema opojena rozkoší drží pevně a pokračuje: »Nebraň mi, ať poslední vzdám vděk a úctu ruce, jaké zasluhuješ. V tu ruku vložil svrchovaně Dobrotivý klíče ku pokladu moudrosti a krásy a rukou tou otevřeny jsou tisícům brány říše světla a umění, ruka ta zachytila mne tápající ve tmách na okraji srázné propasti, táhla mne k sobě silou neodolatelnou a povznášela mne výš a výše ke vždy světlejší radosti, neustále ukazujíc ke krásnu nevystižitelnému, ke spanilosti nejvyšší.

Tu rachotem hromovým zavzní velitelské »zpět« a vzlet orlí zastaven, vůdce věrný zapuzen a násilná ruka sápe se na mne, by mne strhla v nízkost a kal země. Smělá ruka odmrštěna a já, majíc cestu naznačenu, putuji dále u vědomí své síly samojediná. Zblouditi nemohu, nebo mám s vůdcem jeden jasný cíl, u něhož kyne blažené shledání a nerozlučné spojení.«

Chtěla ještě něco říci, ale hlas její zanikl v křečovitém štkaní a síly zbavená klesla na jeho prsa.

Čas valně pokročil. Padlo několik úderů na měděnou plotnu, znamení čeledi zámecké, aby vstávala. Panstvo připravovalo se k ranní pobožnosti. Královna vyhlédla oknem k obloze. »Ještě je šero,« pravila k Eginbertovi. Na nádvoří ani živé duše.

Snadno dostaneš se nepozorovaně do kaple, kam i my také za půl hodiny půjdeme. Ale pro Bůh, zvolala úzkostně. Vždyť se všecko bělá nově napadeným sněhem. Ale kterak se tam dostaneme? A na mši sv. musíme býti obě.«

»Vždyť jest, matinko, sněhu sotva na píď,« dí Ema, »čeho se tak lekáš?«

Eginbert chystal se k odchodu. Tu jej zadržela královna: »Nemůžete,« pravila, »sám odtud. Králi, který první do kaple přichází, byla by nápadná mužská stopa, musíme jíti pohromadě, a to hned!«

»Ale budou zase trojí stopy,« namítala Ema, »a z domu vycházíme vždy jen my dvě.«

Královny zmocnil se náramný strach. »Bude zle, děti milé, neboť přísnost krále v téhle věci nezná mezí. Takové jsme připravily svému hosti rozloučení.«

Ale energická Ema dlouho se nerozmýšlela. »Neboj se, matinko, dobře do dopadne.« Odběhla do své komnaty a přehodila na sebe svrchní šat, a s přívětivým úsměvem nabídla se milenci, že jej do kaple odnese. »Tak se tam bez jediné stopy dostaneš a ty matinko přijdeš za námi.«

Pojavši malého Eginberta v náruč svou, rychlým krokem spěchala ke kapli, kde své sladké břímě složila.

Vešli do svatyně a byli povděčni, že odvážná návštěva noční tak šťastně skončila. Ale v touž chvíli odehrával se v panském domě zajímavý výstup. U velikého okna v pracovní síni stál Karel s Alkuinem. Prohlížeje pergamenové listy s pěknými výkresy mohutného mostu, které večer Eginbert ještě některými ozdobami opatřil.

Oba obdivovali se té znamenité práci. »Nevím co si počnu, až sněm schválí stavbu, komu svěřím velikolepé to dílo. Lituji, že jsem uposlechl rady tvé a propustil pro nemoudré vrtochy nejnadanějšího stavitele, jemuž v celé říši není rovného.

To přece nelze uvěřiti, aby syn lesního hlídače dělal si naději, že bude zetěm královým. A kdybych konečně i k tomu chtěl svoliti, ježto stejně cením umělce jako knížete, což mohu nutiti svou dceru, aby milovala tak nemužné stvoření!«

»K tomu nebylo by třeba velkého násilí.« pravil Alkuin, »a není to již tajemstvím, že princezna Ema Eginberta miluje. Jsem přesvědčen, že by ho na rukou nosila, kdyby byl jejím chotěm.«

»A to mi povídáš, příteli můj, ty, jenž před několika týdny jsi horoval pro mladého Wittekindovce, k němuž má dcera žádné náklonnosti nejevila.«

O tomto vážném odporu princezny, jakož i o vroucí její lásce k Eginbertovi dověděl jsem se teprve včera a také se o to s tebou sděluji, abys jednal, jak ti povinnost a láska otcovská káže.«

»Což mohu dělati, když zasnoubení již prohlášeno. Mám vzíti slovo své zpět, ženicha tak pokořit?«

»Musí se tak státi, neboť bez vůle nevěstiny je každý sňatek neplatný. Ostatně máš více dcer a Wittekind počká rád, jen když mu zachováš královskou svou přízeň.«

»A co má býti s Emou?«

»Ať zůstane tím, čím jest. Tvou radostí, tvou slávou nadšenou, spolupracovnicí na úkolu našem a požehnáním tvých národů.«

»A což,« pravil Karel, dobíraje si přítele, »až se v ní probudí touha po štěstí ne tak ideálním, nýbrž jak jsi jedenkráte pronesl velmi žádoucím dcerám Eviným.«

»Pak ať si volí dle svého srdce,« dí vážně Alkuin.

Karel s sebou trhl a všecek vzrušen ukazuje ke kapli.

»Alkuine,« vzkřikne, »co se to děje? Tamhle nese Ema nějakého člověka. Stalo se nějaké neštěstí? Toť Eginbert, nese jej do kaple!«

V největším napjetí sledují oba ten vyjev až ke dveřím, kde hbitě vymíká se malý mužíček z náruče princezny a oba vcházejí do kaple.

»Neštěstí se nestalo,« dí Alkuin, svraštiv brvy, »ale neslýchaný skandál.«

Karel stanul jako zkamenělý a nehybně hleděl na nádvoří a slov těch přeslechl. Pak obrátiv se k příteli pravil: »Co to všecko znamená? Má dcera pominula se rozumem, nebo oba zšíleli. Co dělat?«

»Alkuin v rozhořčení svém nemohl hned odpověděti, jen toto řekl: »Tážeš se, co dělat, vyčkat, až se věc vyšetří.«

Po ranní pobožnosti počal výslech. Rodinnému soudu předsedal Alkuin. Král byl žalobcem a spolu svědkem. Obžalován byl dobrodružný párek. Později dostavila se i královna.

První vyslýchána byla Ema. Jakási pevná odhodlanost zářila z jejího zraku. Byla jako v ohni. Prsa se vzdouvala a těžké krůpěje potu vyrážely na spáncích, když král počal přísným hlasem: »Dcery královské mají býti vzorem zbožnosti, cudnosti a panenské ostýchavosti dcerám z lidu. Co mám souditi o své dceři po nestoudném výstupu ranním, jehož jsem byl svědkem! Kdo kdy viděl křesťanskou dívku, aby nesouc nočního záletníka, ubírala se do domu Božího?«

Ema strašně zbledla, její rty byly zsinalé jako mrtvoly, sepjala ruce a s pronikavým výkřikem klesla k nohám otcovým: »Otče, ušetř nevinného, mne ztrezvi, na mně shlaď hněv svůj. Pomsti čest domu svého, ale jej tak potupným jménem nenazývej. Je čist jako ten anděl Boží, jenž střeží srdce mé, aby ani dechem toho ohavného hříchu nebylo pokáleno.«

Znenáhla utišilo se již zděšení její po tomto výbuchu, že stávala se klidnější a líčila celý průběh nezměrné, jí samé nepochopitelné lásky s dětinnou upřímností od prvního probuzení po oné památné zkoušce, jejího vzrůstu v přeblažených hodinách výkladů až do chvíle, kdy slovem otcovým byl náhle zbořen vzdušný lásky chrám a z trosek jeho nesnesitelná trýzeň a beznadějná zoufalost křičely po krůpějích útěchy a po jediném slovu z úst milované bytosti. Toť truchlivý příběh srdce mého, jenž končil dnešního jitra zpozdilým mým nápadem, vyvolaným strachem přísnosti mou. Toť vyznání mé a nyní vyřkni rozsudek nejpřísnější, uvrz v žalář nejtužší, vyžeň z domu, zavři za mnou i srdce své, od velikého cíle života, poznání a milování pravdy a krásy, k němuž mi přítel můj cestu ukazoval, nikdo mne neodvrátí a žádná moc této země neuvolní těch pout čisté lásky, jíž k němu připoutáno mé zraněné srdce.«

Karel hluboce dojat vstal a pokynul Alkuinovi, oba pak vešli ku poradě do vedlejší komnaty, kde již čekala královna.

Ta připomněla králi, že nešetrným jednáním záležitosti tak závažné a čistě osobní, jako jest zasnobení, byla Ema uražena v citech nejsvětějších a naplněna trpkostí a odporem proti vnucovanému jí ženichu. Ale tím i vzplanulo v mladém srdci doutnající nadšení pro genialního básníka a učence v neuhasitelný žár, v němž hynouc a zmírajíc prahla ubohá po jediné krůpěji útěchy, by mohla vroucně milovanému aspoň při jeho odchodu slovem projeviti lásku a věrnost.

»Téměř zoufalým prosbám nešťastného dítěte nemohla jsem odolati a povolila kratičkou rozmluvu, při níž jsem poznala nejen velikou lásku, nýbrž i andělskou čistotu jejich. Duše tak zjevně pro sebe stvořené neměly by od sebe býti odloučeny.«

»A co soudíš ty, milý příteli, o Eginbertovi?«

»Že nemáš v celé říši své oddanějšího, věrnějšího a schopnějšího sluhy nad něho a svou nad pomýšlení velikou lásku k tobě dokazuje tím, že raději vše, co mu na světě nejdražšího, opouští, než aby tebe urazil.«

Konečně se král k důtklivým prosbám obou naklonil.

Potom byl povolán Eginbert, který nevěda, co se děje, stál po delší dobu v předsíni připraven, aby přijal od krále své propuštění. Když vstoupil, podivil se, že nalézá všecky své příznivce pohromadě,. ale ještě více ho zarazila podivná otázka kralova: »Eginberte, ty jsi na oslavu zasnoubení mé dcery napsal dojemnou allegorii. Pověz, koho míníš pod tím milostným obrazem?«

»Pane a králi můj, kterou jinou bych na světě mohl přirovnati k nejčistšímu květu bělostné lilie, než vznešenou dceru tvou! To mi odpustiž, že, přitažen byv vůní spanilých ctností k obraně čisté krásy duše její zasvětil jsem život svůj, obepínaje ji ostrými bodci, nedal přístupu lehkovážným škůdcům. Tu však přicházíš sem, vynímáš kvítko i s kořeny a odevzdáváš jinému.«

»Nuže, proč tomu nebráníš, proč nedostáváš slibu, že po celý život svůj budeš ochráncem čisté krásy její?«

»Protože se sklaním před otcovskou tvou vůlí, jí vzdorovati nemohu.«

»Nuže, tak mu, milý Alkuine, oznam vůli mou!«

»Jest to vůle nejmilostivějšího krále,« počal Alkuin, »abys, milý Eginberte, dostál mužnému slovu svému a byl po celý život svůj nejen věrným ochráncem, nýbrž i láskyplným pěstitelem té nejvzácnější květiny, abyste na zdokonalení svém společně pracovali a pod záštitou nejvyššího ředitele osudů lidských také i vy svého cíle šťastně dosáhli.«

To bylo najednou příliš mnoho. Ema nedůvěřujíc svým smyslům pohlíží udiveně na otce a když tento vztahuje náruč svou, klesá v radostném pláči na prsa jeho.

Eginbert ztratil přítomnost ducha. Chtělo se mu něco říci, ale co, nevěděl sám. Tolik štěstí přivalilo se náhle do jeho chudičkého života, že myšlénky jeho se temnily a duch jeho trnul úzkostí a rozpaky. Když se mu podařilo soustřediti rozptýlené myšlenky, s nevypravitelnou vděčností uchopiv ruku královny, tiskne k vyprahlým rtům a v proudu slz šepce samý dík.

Královna jej odkazuje ke králi, který obejmuv ho v hlubokém pohnutí klade ruku dcery své do ruky jeho se slovy: »Odevzdávám ti nejdražší skvost domu svého, v rukou tvých nabude lesku vyššího a trvalejšího než v koruně královské. A jakkoli z útrob srdce vám žehnám, jedině Bůh jest dárcem pravého štěstí a pokoje. Z pramene svátostného udělí vám přelaskavý Spasitel potřebných milostí, abyste byli věrným obrazem jeho tajemného spojení s církví.«

Sňatek slaven byl v tichosti u přítomnosti rodiny královské a dvou paladinů a měl zůstati v tajnosti, až by král uznal za dobré prohlásiti jej veřejně ve shromáždění knížat. (Pokračování.)

Ve spáru krahujčím.

Jdu bílou silnicí a stírám pot si s čela,
v tom drzý krahujec se šípem snesl s výše,
jak ocel vražedná se peruť jeho chvěla
a spáry žíznivé se křiví k ráně tiše.

Ach, marně bezbranná se svíjíš vlaštovice
a marně kvílením své družky voláš v děsu,
vrah nezná soucitu, co urval, nedá více,
do svého doupěte on kořist vleče k lesu.

Až k srdci derou se z té dálky ptačí steny
a rosa krvavá se chvěje smutně v trávě,
já s pěstí zaťatou, bez dechu, zamračený
chci za vrahem — krev buší bouřně v hlavě.

Ve spáru krahujčím — tak po chvíli dím sobě,
a teskním pro hory, kde slídí vlci draví,
kde český rdousí lid, jed mísí ve své zlobě
a z bratří vyssátých nám šibenice staví. —

Mil. Javorník.

K dějinám kancionálu Svatojanského.

Příspěvek ku posvátné hymnologii české, píše Dr. JAN ZÍTEK.

(Pokračování.)

Vincenc Bradáč mezi tím skutečně velice pilně pracoval o úpravě kancionálu sám i s mnohými spolupracovníky. Část hudební svěřil osvědčenému varhaníku u sv. Mikuláše v Praze na Malé Straně, Josefu Müllerovi, který také o harmonisaci skutečně pracoval a ji též dokončil. Revise téže svěřena byla řediteli kůru u sv. Štěpána v Praze, Zikm. Kolešovskému. Vinc. Bradáč vymáhá jim již dne 28. května 1862 k témuž účelu zálohu jakožto honorář z pokladny dědictví sv. Jana, a to Kolešovskému 50 zl. r. č., Müllerovi 100 zl. r. č. a písaři not 30 zl. Na poukazu k výplatě ze dne 4. června 1862 podepsán jest tehdejší generální vikář a později světící biskup, Petr František Krejčí a kancléř A. Hron.

Dalších zpráv o postupu práce kancionální jest nemnoho. Nemýlíme se asi, že malá zprávička v »Daliboru« ze dne »10. lipna« 1862, čís. 20., str. 160 vztahuje se ke kancionálu Svatojanskému. Zní: »*Velký kancionál*, jehožto hudební část na slovo vzatý varhaník, p. J. Müller vede, nachází se již v tisku a rychle se v něm pokračuje.«

Mezitím však co hudební část kancionálu k tisku byla připravována, vyšla najednou zpráva v tehdejším časopise hudebním »Slavoji« ve feuilletonu s názvem: »Zprávy domácí« a značkou: „*—*“ a podpisem V. K—a. Značku „*—*“ zvolil si tehdejší redaktor »Slavoje«, Vojtěch Kubelka. Zpráva ta zní:

„*—*“ Čtenářům listů těchto bude snad známo, že se správa »Dědictví Svatojanského« usnesla na tom, do rukou obecenstva dáti »*Kancionál*«, který by v sobě zabíral chorály a zpěvy, pro všemožné případy a příležitosti ustanovené, ano i ty, které až dotud v rozličných kancionálech byly rozptýleny. Nynějšímu varhaníkovi u sv. Mikuláše, panu Müllerovi, bylo svěřeno, tyto chorály a zpěvy harmonisovati a pořádati, kteroužto práci také pan Müller byl vykonal. Z pramene bezpečného se dovídáme, že Jeho Velebnost veledůstojný pan kanovník Bradáč, proskoumav a uváživ důležitost tohoto podniknutí, veškerou práci panem Müllerem přivedenou panu Zikmundovi Kolešovskému odevzdal, by ji zevrubně přehlédl a opravy, jež by za dobré uznal, před se vzal. Kdo praktickou potřebu takového kancionálu zná, bude zajisté s námi povděčen tomu, že se u vydávání tohoto arcidíla s takovou obezřelostí jde před se a že se jeho revise svěřila a odevzdala mužovi, v umění hudebním vůbec kompetentnímu a v tomto oboru předkem a nejprvé sběhlému. Pan Kolešovský u své práci velmi pilně pokračuje i jest se nadíti, že se kancionál za nedlouhý čas tisknouti začne.«*) (V. K—a.)

Veliký rozruch vyvolala však následující, po čtrnácti dnech v témže časopise otištěná práce:

*) »Slavoj«, dne 1. července 1862, čís. 1, str. 10 n.; časopis, zájmům výhradně hudebním věnovaný. Odpovědní redaktorové: Vojtěch Kubelka, Jos. Ulm. Stálí spolupracovníci: Zikm. Kolešovský, Dr. Linhart, J. L. Zvonař.

— Abychom všelikému nedorozumnění vyvarovali, dokládáme, že se »*Veliký kancionál*«, jehož harmonisování bylo p. Müllerovi nynějšímu varhaníkovi u sv. Mikuláše svěřeno, ještě netiskne, nebrž v revisi u našeho spolupracovníka p. Zikmunda Kolešovského nalezá. Pan Kolešovský pracuje již úplné tři měsíce, a to velmi pilně o prohlédnutí tohoto významného díla, které by se bylo jinak docela s výsledkem a účelem minulo, kdyby se bylo tak do tisku dalo, jak z rukou pana Müllera vyšlo, o čemž se budoucně obšírněji zmíníme.*)

A redakce »Slavoje« skutečně zmínila se hned ve 3. čísle ze dne 1. srpna 1862 na str. 56 n. o kancionále. Byl to však výklad jednotlivých slov, jimiž ve dvou předešlých zprávách Václav Müller cítil se býti uraženým. Václavu Müllerovi mohlo to býti ke spokojenosti. Zkrácená zpráva tato, pokud s účelem naším práce souvisí, zní následovně:

— »Nabyli jsme té zkušenosti, že se naše zpráva, v 1. a 2. čísle »Slavoje« o kancionálu podaná spůsobem podivuhodným zde onde vykládá.«

Redakce »Slavoje« vysvětlivši některé závadné výrazy oněch posudků a znova prohlásivši Kolešovského za kompetentního v oboru hudebního umění jakož i jiné umělce hudební Pražské, pokračuje: »Podavším v čísle posledním zprávu o revisi kancionálu panem Müllerem harmonisovaného, nepřišlo nám taktéž nikterak na mysl tvrditi, že by práce páně Müllerova byla chatrná nebo dokonce špatná. Ve zprávě jsme pravili výslovně: »že by se bylo významné dílo s výsledkem a účelem minulo, kdyby se bylo tak do tisku dalo, jak z rukou pana Müllera vyšlo,« a to vším právem, neboť kdož veliké obtíže, jimiž se harmonisování starých chorálů potkává, zná, přisvědčí nám, že by se musila práce, buďsi kýmkoli a tudíž třeba i panem Müllerem co do harmonisování jednotlivých chorálů úplně k místu přivedená, přece zcela znovu zrevidovati, nežli se do tisku dala, okolnost, kterou veledůstojný kanovník pan Bradáč, dle svého nevšedního vkusu esthetického předobře uvážil. Že bychom panu Müllerovi pilnost, jíž k dílu podobnému jest zapotřebí, upírali, anebo jej za nevědomého v tomto ohledu pokládali, o tom není v celé naší zprávě ni slovem dotknuto. V konečnou poznámku, »o čem se budoucně obšírněji zmíníme,« jsme vložili náš úmysl, že budoucně zevrubněji pojednáme o potřebě, za níž skladby hudební vůbec revidovány býti mají dříve, než se do tisku dají, jsouce zkušeností přesvědčeni, že se větší část skladeb tisku odevzdá, aniž by se tomu nebo onomu znalci k revisi předložila.«**)

Zřejmo-li jest již ze tří předešlých zpráv, jak »Slavoj« o kancionále soudil a hlavně ze tří, jak již Václavu Müllerovi jesti dáno dostiučinění, ptáti se jest, co bylo příčinou této zprávy?

Odpovědí na to jsou nám dva úplné náčrty rukou Müllerovou psané i podepsané, avšak bez data; třetí náčrt jest psán samým Bradáčem a podepsán Müllerem.

*) »Slavoj«, dne 15. července 1862, č. 2, str. 34.
**) »Slavoj«, dne 1. srpna 1862, č. 3, str. 66 n.

Závěrem jsou slova rukou Müllerovou psaná: »Uctivá žádost, aby nadstojící článek byl v nejdříve příštím čísle Závoje*) otištěn. Josef Müller. V Praze, dne 18. července 1862.«

První náčrt Müllerův jest bez nápisu, druhý jest »Obrana.« Bez nápisu byl patrně předlohou »Obraně«. Oba náčrty jsou důležity nejen věcí, o niž se jedná, ale i mnohými jinými stránkami. Byť byly v osobní věci, jak již u spisovatelů a skladatelů bývá, nedůtklivy a při tom též i ve mnohém urážlivy, dávají nám nahlédnouti do tvorby Müllerovy, do úsudku jeho jakožto žáka Führerova o svém učiteli a do tehdejších hudebních poměrů.

Neprávem považuje V. Müller článek o kancionále ve »Slavoji« ze dne 1. července 1862, č. 1, str. 10 n pod značkou vodorovná čárka mezi dvěma hvězdičkama (*—*) za práci Josefa Ulma, druhého a od 2. čísla jediného odpovědného redaktora »Slavoje«. Jet to značka, jak již řečeno bylo, prvního odpovědného redaktora téhož časopisu Vojtěcha Kubelky, který jest i začátečními písmenami křestního jména a příjmení jakož i konečnou samohláskou tohoto označen.

»V. K—a« nepřipouští v té věci pochybnosti. V. Kubelka vzdal se sice pro chorobu redaktorství »Slavoje«, ale nikoli spolupracovnictví.**)

V. Müllera svedla k tomuto domnění patrně neshoda, která se mu kdysi před tím s Ulmem přihodila.***) Touže značkou (*—*) označeny jsou i další dvě zprávy.

Řečené náčrty Müllerovy, pravděpodobné psané, když si byl Bradáčovi do oněch zpráv stěžoval, byly předlohou Bradáčovu náčrtu, když jich nebyl uznal za dobré. Y tomto zajímavou jest věta, že Müller již před tím na kancionále pracoval, a to — *třináct let*.

Pochybujeme, že tento Bradáčem sestavený a Müllerem podepsaný náčrt, jak výše bylo řečeno, byl předložen redakci »Slavoje«. Právě pro toto ověření Müllerovo in originali, jež se nám dochovalo, jsme tohoto náhledu.

Vincenc Bradáč prostředkoval zajisté mezi spornými stranami, které k němu ve věcech kancionálu přicházely. Duch třetí zprávy »Slavoje« mluví rozhodně v duchu všech tří předloh.

O sprostředkování Bradáčově mluví i to, že k náčrtu tohoto jest připojeno i odvolání, jež bylo podepseti Zikmundu Kolešovskému a které nevyšlo jakož i žádný ze tří náčrtů, o nichž jsme se zmínili.

Původní text tohoto odvolání jest následující:

»Já níženpsaný se prohlašuji, že u zprávě v »Závoji« na str. 34 v příčině Českého kancionálu dané, dokonce nižádného účastenství nemám, žádaje spolu ctěnou redakci, aby tento můj výrok osvědčila. Co do díla Pana Josefa Müllera, varhaníka u sv. Mikuláše na Malé Straně, vyjadřuji se v ten smysl, že to velmi pilné a pochvalyhodné dílo, kteréž vzhledem na pravý výraz a deklamací hlasovou, pak souslednosti u vzdělání meziher i umě-

*) Má býti: »Slavoje«.

**) Slavoj, dne 15. července 1862, č. 2, str. 35.

***) F. »Obranu« Müllerovu z rukopisu o něco později tuto otištěnou.

lého chorálního sestavení svědomité revisí ovšem požaduje, čehož P. Müller sám nahlíže o tuto revisí byl požádal.

Roztrpčená, ale také ukvapená »Obrana« rukopisu zní následovně:

»Mnohá léta již tomu, co na českém velikém kancionale pro zpěv a varhany pracuji, aniž nepomysle na to, že by skutečně tiskem vyjíti měl. Láska k svaté této věci dodávala vytrvalosti, tak že dílo to ukončeno, k tisku se toliko prohlíží.

Revise tato mnoholetého díla mého jest na mou žádost a můj návrh panu Zikmundovi Kolešovskému svěřena, an náhledy naše v harmonisování se velice shodují.

K svému největšímu úžasu čtu již druhou zmínku o tomto podniknutí v časopise hudby »Závoj« *) pro mne velmi nechvalnou, urážlivou.

K prvním číslu tohoto novorozeného časopisku jsem pomlčel; k druhému však číslu, v němžto se sahá na mou čest nestydatě a dotíravě, ohražuji se proti všemu nevčasnému návalu a kritisování jednou na vždy následně:

Že mně Veledůstojná konsistoř pražská toto arcidílo svěřila, může mi jen ručiti velkou důvěrou, čemuž jsem velmi povděčen a tedy nevyplývá z toho, že by se práce má s účelem a výsledkem *docela minula*, kdyby z rukou mých do tisku se dala. **) Vímť též zajisté, jak se opravovati má a musí. Vždyť jsem já k ohražení svému sobě vyžadoval celou komisí, sestavenou z našich výtečníků hudebních, však ale pro punktičkování a rozmanité náhledy, (mnoho hlav, mnoho smyslů) odepřeno to, a tu jsem p. Kolešovského jmenoval.

A ajhle! ten samý pán dovoluje, an stálý pracovník tohoto časopisu Závoje jest a do něhož on nejvíce píše, kydání hany na mne ještě v zárodku. Vždyť se kritisovává, až dílo bylo vyšlo; odkud tedy to? hanebnost!

Celý svět ví, že jsem to já, který toto arcidílo postavil.

Pan Ulm redaktor jest příliš opovážlivý . . . ; zhlédl snad u pana Kolešovského tu a tam ním vytknuté náhledy, kdo ví, jsou-li to ty pravé, vyvolené! a z rukopisu již osměluje se úsudek svůj jen mělký světu podávat.

Af se chrání, budoucně obšírněji o tom se zmiňovati — anichvalně nežádám — nemá to u mne ceny! an leží a na cti utrhání jest zde!! — Af se sečká času.

Zvolám se svým mistrem v Pánu zesnulým Führerem: »Nechci se třpytit, ale světu prospět.« Ich will nicht glänzen, sondern der Welt nützen!

Aby neměl Závoj velkou starost o nedorozumování, pravím, že již pátý arch textu s cantem firmem mnou korregován slušně vytisknut jest; organ však v měsíci srpnu běžícího roku setiskne též. J. Müller.«

Poněkud klidnější náčrt a též dosti zajímavý jest i následující, v němž jest zevrubná zmínka o dlouholeté kancionelní práci

*) Srov. »Slavoj« ze dne 1. července 1862, č. 1, str. 10 n.

**) Srovnej »Slavoj« ze dne 15. července 1862, čís. 2. str. 34.

Müllerově a též o úsudku Dra Ambrože o práci Müllerově. Znítě následovně·

»Pracoval jsem dříve mnoho let na tomto díle, nevěda ani, vyjde-li neb ne, dlouhý čas jsem mu věnoval, aniž by většina hudebníků dobře věděla, že kancionál pro varhany vyjde; tenkráte byla má práce, když ji byl pan Kolešovský a jiní páni seznali, dobrá, v duchu našich předků spracovaná; avšak nyní po ukončení díla, opětné prohlídce měla se tatáž práce se svým cílem, kterýž před sebou pořáde vytknutý měla, najednou minouti aneb se od něj odchýliti.

Spíše soudím nyní proti výroku časopisu Záboje, že by se to stalo v tom případě, kdyby pan Kolešovský mnoho na něm měniti chtěl, an pan Kolešovský v duchu jazyka českého nepracoval a harmonisování ním zmíněné by rázu českého spíše pozbylo nežli nabylo.

Dále myslím, že pan redaktor Ulm, nejsa veden nestranným úsudkem za příčinou zvelebení tohoto velkolepého díla, na mne toliko stín nějaký uvrhnouti obmýšlí, aby mne snad o nedůvěru připravil, možná že jej osobní nepřátelství proti mně k tomu ponouká (nebof se snad pan Ulm ještě pamatuje, že jsem mu kdysi, mysle, že by to již sám dovedl, dva chorály harmonisovati odepřel.)

Odkud tedy to přichází, že svým teprv nově přiříznutým perem a obmezeným úsudkem mé dílo posuzovati chce.

Pana Sigmunda Kolešovského jsem navrhl sám panu kanovníkovi Bradáčovi, aby mé již *hotové dílo* prohlédl pouze v tom mínění, že 4 oči více vidí než 2, tedy aby zároveň svůj úsudek a mínění o jednotlivých prácech mně zdělil a pak sem tam do pera se snad vloudila pravopisná chyba, kterou bych byl přehlédl, mně poznamenal — ne aby mou práci klassifikoval, měnil a dokonce jiným lidem k posouzení dával, kteří nejsouce dospělí ku kritice hudby kostelní, o mé práci své úsudky se vydávati osmělují.

V onom článku právě se ukazuje jednostrannost onoho úsudku, že tam zřejmě stojí, pan Kolešovský, že je spolupracovník a tedy i úsudek o spolupracovníku se za docela strannický považovat musí.

Nad to ale pan redaktor Záboje bude vědět, že nemá právo mou práci v rukopise prohlížet a dokonce falešně posuzovat, což dokonce netrpím a trpěti nechci.

Avšak i slovutný náš hudební umělec pan Dr. Ambrož, prohlédnuv bedlivě a svědomitě můj rukopis, dal o něm výrok: všechna úcta a já soudím, že pan Ulm se nebude se svým úsudkem na roveň stavět tomuto velikánu v hudebním světě.

Josef Müller,
varhaník u sv. Mikuláše v Praze.«

Třetí zprávou ve »Slavoji« byl tento zákulisní boj mezi Müllerem s jedné, Kolešovským a Ulmem s druhé strany ukončen.

Sotva však vyšel »první sešit varhaního hlasu«, vyšlo v »Daliboru« dne 1. března 1863, str. 56, »Zasláno«, kterým pisatel

pod značkou »—ý—« nevolá tomuto arcidílu »zdař Bůh«, a to proto, že jsme očekávali dílo zdařilé, kteréž by nejen praktické potřebě časové, nýbrž i vědecké stránce a požadavkům nynějšího hudebního umění vyhovělo.« Mezi jiným žádá pisatel »—ý—«, aby *»dílo ještě jednou kriticky prohlédnuto bylo a prohlédnutí se nikoliv jednotlivci, nýbrž komisi několika údů svěřilo.«*

Tím byla práce i autorita Kolešovského zneuznána. Rozvinul se literárně umělecký boj mezi anonymem »—ý—« a Kolešovským. Orgán tohoto byl »Slavoj«, anonymův »Dalibor«. Anonymus »—ý—« odpověděl Kolešovskému maličkým »Zasláno« na str. 80 a kratičkou »úvahou« pod titulem *»Kancionál«* na str. 121, 137 n. a kratičkým dokončením »úvahy« na str. 281 n.

K prvním dvěma »Zasláno« odpovídá Kolešovský ve »Slavoji«, sv. II., r. 1863, a to str. 112 nn. a 176 nn., kde věrně otiskuje i »Zaslána« anonymova.

Na anonymovu »úvahu« odpovídá Kolešovský ve III. sv. r. 1863, doklady hudebními na str. 4.—10., 33.—38., 76.—79., 105.—108.

Poněvadž Zikmund Kolešovský stopuje vznik i trvání sporu v závěru své odpovědi, budiž z ní k orientaci jenom nejstručnější připomenuto. Samo sebou se rozumí, že polemika s obou stran nikdy více nežli třeba k osobám přihlíží. Kolešovský věcněji se hájí:

Anonymovi »—ý—« jednalo se patrně více o osobu Kolešovského, než o věc — kancionál a snad jenom o osobu Kolešovského.

Text kancionálu tištěn byl již r. 1862 jakož i část »organu« čili »Hlasu varhan«.

Referuje o 1. seš., I. dílu *»Hlasu varhan«* K. V. t. j. Karel Vinařicky v prvním svazku Časopisy katol. duchovenstva ze dne 20. února 1863, str. 77 nn., jakož i anonymus —ý— v Daliboru ze dne 1. března 1863, str. 56.

Zpráva Vinařického, která nám podává i rozvrh sešitového vydání »Hlasu varhan« jakož i celkový rozvrh kancionálu a cestu, jak by »Hlas varhan« i »Kancionál« sám měl se rozšiřovati, jest tato: *»Hlas varhan«* ku kancionálu, vydaném nákladem dědictví Sv. Jana Nepomuckého. Díl I., sešit 1. V Praze sklad Karla Bellmanna.

Svatojánské dědictví poděli v roce 1863 údy své prvním a v roce 1864 druhým dílem *kancionálu*. Každý díl obsahovati bude asi 400 písní. Aby se písně tyto důstojně a pravidelně při varhanech zpívati mohly, vydalo to dědictví oznamovaný zde *»Hlas varhan«*, knihu, jež úplnou harmonisaci písní v kancionálu zahrnutých spolu se vhodnými mezihrami a dohrami obsahuje. Je to dílo praktického varhaníka u sv. Mikuláše v Praze pana Josefa Müllera, svědomitě prohlédnuté od pana Zigmunda Kolešovského, slovutného ředitele hudby u sv. Štěpána v Praze. Kniha ta není za *poděleк* údům dědictví určená, nýbrž jest a zůstane předmětem obchodu kněhkupeckého. Vyjde úhrnem asi 10 sešitů, každý o 8 arších musikálních — vydání celého díla o Velikonocích příštího roku bude ukončeno. Cena každého sešitu obnáší 1 zl.

30 kr. Žádané výtisky dostanou se v každém řádném knihkupectví. Veřebné české duchovenstvo postará se, aby k žádoucímu všeobecnému uvedení kancionálu každý kůr ve všech farních a filiálních kostelích hlasem varhan opatřen byl, nač by ku zvelebení služeb Božích dotyčné zádušní pokladnice nevelký náklad právem zapraviti měly, ježto by se tato útrata pp. varhaníkům nikterakž uložiti nemohla.«

K. Vinařickým navrhované rozšíření kancionálu a »Hlasu varhan« uskutečnilo se výnosem Pražské konsistoře ze dne 15. června 1863, aby »Hlas varhan« jakož i »Kancionál do inventáře onoho chrámu, z jehož jmění zakoupen byl a učitel neb organista, jemuž se kniha *zapůjčí*, za její zachování byl zodpověden.*)

O zvelebu církevního zpěvu a hudby velice staral se tehdejší kníže-arcibiskup Pražský, Bedřich kardinál Schwarcenberg, za něhož byl provinciální sněm Pražský r. 1860. Na něm sneseny jsou hlavní zásady »*O zpěvu a hudbě posvátné*« pod hlavou »*VII. De cantu et Musica sacra*«. v »Titulus III. De cultu divino.«

Velmi pilného a v tomto oboru znalého získal později kardinál Schwarcenberg ve Vincenci Bradáčovi, jehož prací jest a snad jediná jeho staf ve statutech diecesní synody pražské z roku 1863 »Caput XIII. *Da societatibus Literatorum*«. (O sborech literátských.) Str. 21.—27.

Bradáč podává tuto staf česky v nestránkované předmluvě své ke II. dílu *Kancionálu* r. 1864 ze dne 19. března, aby ukázal, jak zakládati jest literátské sbory. Jsou toho skoro celé čtyři veliké strany drobného tisku, čemuž předeslány jsou ještě jiné věci pod společným názvem: »*Zpěvumilovným Čtenářům.*«

Tak velice čile jednáno bylo o kancionále po stránce zpěvné a hudební jak v odborných časopisech hudebních tak i na provincialním sněmu pražském a diecesní synodě pražské.

O redakční práci textové není skoro žádné zmínky v tehdejších časopisech. Ke dříve jmenovanym zprávám budiž připojen i záznam Fr. Douchy, pořadatele knihopisu Časopisu Musea království Českého r. 1863. st. XX. n.

Nemáme-li těchto zpráv v časopisech, podává je sám red. kancionálu Vincenc Bradáč ve své nestránkované předmluvě k I. dílu pod názvem: »Zpěvumilovným čtenářům«. V Praze, na den sv. Cyrilla a Methoděje 1863.

Tak poznáváme, co jest základem a pramenem knihy nadepsané: »**Kancionál čili kniha duchovních zpěvů** *pro kostelní i domácí pobožnost.* Díl I. Podíl údů Svatojanského Dědictví na rok 1863. V Praze 1863. Sklad v knihkupectví *Bedřicha Stýbla* v Praze, též k dostání v knihkupectví *Eduarda Hölzla* v Olomúci, *Karla Vinnikera* v Brně, jakož i ve všech řádných knihkupectvích. (Dokončení.)

*) Cf. Slavoj, dne 15. prosince 1863, č. 12, str. 218 nn.

Socialně-literární sjezd družstva Vlast v Plzni
ve dnech 20. a 21. května 1907.

Dne 14. května byl skončen první volební zápas o mandáty do říšské rady a dne 23. května na to měly býti vyřízeny četné užší volby. V této době, plné vášně a nepokojů a vzájemných útoků mezi jednotlivými stranami a všemi časopisy, konali jsme v Plzni socialně-literární sjezd. Byla to doba nejvýše nevhodná, ale kostky byly hozeny a proto jsme do Plzně šli a — vraceli jsme se odtud plni radosti. V pondělí Svatodušní vydali jsme se do Plzně za hustého deště a citelného chladu. V 10 hodin přijeli do Plzně redaktoři Tom. Jos. Jiroušek a Tom. Škrdle, aby si prohlédli sál pro schůzi zvolený a určili disposice ke schůzi samé; v půl druhé přijel pan ředitel Ant. Blažek a po 3. hodině pp.: školní rada Dr. M. Kovář, JUDr. Jul. Nejedlý, farář Vlast. Hálek a pasíř kostelních nádob p. Jan Staněk. Od Sušice dostavil se p. hr. Ferd. Chotek. Místní sjezdové komité, pp.: Vl. Potz, c. kr. cejchovní I. tř., a katecheta Bedřich Köhler, na nádraží nás srdečně vítali, do města provodili a o přípravných pracích sjezdových nás zpravili. K místnímu komitétu patřila také sestra p. katechety, sl. Marie Köhlerová, kteráž se s oběma jmenovanými pány o náš sjezd velice horlivě starala.

V Měšťanské besedě v Plzni, kdež jsme obědvali, shledali jsme se s pp.: s gymn. profesorem St. Bambasem z Příbrami, s nímž se dostavil pan Josef Lux, krejčovský pomocník, s katechetou Pavlem Svatuškou z Radnic a s kaplanem Jos. Jarolímkem z Ledců.

Městská rada v Plzni propůjčila k našemu sjezdu prostranný Lidový sál v přízemí Měšťanské besedy, kamž jsme se ve 3 hodiny dostavili, abychom s pp. pořadateli, jimž v čele stál p. Fr. Almer, příchozí hosty vítali. A srdce naše plesalo, nebo hojně dám, hojně pánů a celá řada duchovenstva se dostavila. Z těchto mimo pány nahoře uvedené přišli p. t. pp.: Josef Tangl, č. kanovník a kníž. arcib. vikář z Chválenic; rektor něm. gymnasia a školní rada P. Pius Weger; quardián řádu Frant. P. Theobald Štikar s P. Cyrillem Vycudilíkem; P. Jos. Čížek, kníž. arcib. vikar. sekretář a farář v Marianských Láznich; Josef Soukup, farář v Drozdově; Josef Kaplický, farář v Literbachu; Václav Davídek, katecheta ze Spáleného Poříčí; Fr. Pechuška, kaplan v Brodu u Marianských Lázní; Václav Koukl, kaplan z Nýřan; z Plzně: Jan Kubát, duchovní správce z Boru; kaplani: Fr. Herzog a Josef Hák, katecheti: Dr. Josef Smrček z účit. ústavu, Fr. Voříšek, Bedřich Köhler, Frant. Košák, Frant. Šeda. Mimo to nás poctili návštěvou pp.: městský rada Mandl, prof. MUDr. Vyšín, Ferdinand hrabě Chotek, veliký dobrodinec družstva p. Jan Košňar, mistr pekařský, a různí jiní.

Byli tu členové katol. spolků plzeňských: Svatojosefská jednota mužů a jinochů, Svatojosefská jednota žen a dívek, »Jitřenka«, Chrámový spolek, Všeodborové sdružení, Katol. organisace. Převzali též ochotně na se úřad pořadatelů.

V praesidiu zaujali místa pp.: předseda Vl. Plotz, arciděkan Augustin Střízek, vládní komisař p. Blažek a jako zapisovatelka učitelka na mateřské škole sl. Petruše Bízova.

Sjezd zahájil čestný předseda p. Vl. Potz, oznámiv, že jest místopředsedou dnešní schůze jmenován pan katecheta Bedřich Köhler. Uvítav zástupce Jeho Eminence, vsdp. arciděkana Aug. Střízka, vládního komisaře a hosty, líčil p. předseda účel družstva Vlast a zmíniv se o jeho rozvoji, uvedl, že družstvo naše má různé odbory, účelné fondy a že čítá již 2372 zakl. členů. Na to předseda vítal slovutné řečníky pp. JUDr. Julia Nejedlého, zemského advokáta v Praze, a Ant. Blažka, ředitele kanceláře Ústř. Jednoty hospodářských společenstev, a požádal vsdp. arciděkana, aby shromáždění oslovil. Uvítán byv bouřlivým potleskem, přečetl vsdp. arciděkan list Jeho Eminencí, jenž zní:

Vysoce důstojný Pán,
pan Augustin Střízek, arciděkan v Plzni.

Vysoce důstojný pane!

Ve dnech 20. a 21. května bude se konati v staroslavném městě Plzni socialně-literární sjezd družstva »Vlast«.

Jelikož mi nelze osobně súčastniti se této slavnosti, žádám Vás, vysoce důstojný pane arciděkane, abyste při sjezdu tomto laskavě převzal mé zastoupení a tlumočil účastníkům jeho můj arcipastýřský pozdrav a mé vroucí přání, aby nadšení přítomné, vzbuzené výmluvnými slovy obětavých pánů řečníků, vyspělo v budoucnosti v hojné ovoce požehnané práce na širokém poli našich snah a potřeb.

Za tou příčinou vzkazuji všem účastníkům a přátelům sjezdu své nejsrdečnější arcipastýřské požehnání a trvám blahovolně Vaší Vysoké důstojnosti

oddaný
Leo kardinál ze Skrbenských,
kníže-arcibiskup.

V Praze, dne 13. května 1907.

Bouřlivý potlesk zavzněl sálem jako vděčný dík.

Po přečtení vyslovuje vsdp. arciděkan radost nad čestným úkolem od našeho milovaného nejdůst. Arcipastýře naň vloženým; dále projevuje radost nad tím, že páni slavného družstva »Vlast« zavítali do naší královské katolické Plzně, aby pořádali zde ve dnech 20. a 21. května přednášky; a konečně raduje se nad tak hojným účastenstvím svých osadníků a přeje všeho zdaru těmto schůzím, končí slovy: »Zdař Bůh!«

Pan farář Vlastimil Hálek navrhuje, aby ze schůze poslán byl pozdravný telegram našemu milovanému Arcipastýři Jeho Eminenci kardinálu knížeti-arcibiskupu Leonu ze Skrbenských, což bylo jednohlasně přijato.

Navrhovatel četl navrh telegramu:

Jeho Eminencí nejdůstojnější
Leo kardinál Skrbenský, Praha.

Shromážděný socialně-literární sjezd družstva Vlast v Plzni, oblasti arcidiecése Vaší Eminence, aby pojednal, jak život dle

víry zaříditi a utvořiti, vyjadřuje svému nejdůstojnějšímu Arcipastýři city úcty, upřímné lásky a synovské oddanosti.

Znění telegramu bylo bouřlivě přijato a sálem znělo hlučné: »Sláva Jeho Eminenci!«

Na to prosí p. předseda slovutného p. Jul Dr. Nejedlého, aby promluvil svou řeč na thema: »O námitkách proti navrhovaným reformám práva manželského.«

Řečník uvedl v krátkosti toto:

U nás není zapotřebí nuceného sňatku civilního, poněvadž fakultativně jest zaveden pro jisté překážky a pro lidi bez vyznání. Židé a jinověrci nevystupují proti náboženskému sňatku, pouze v kruzích katolických se tato agitace provádí od málo svědomitých lidí, kteří tím brojí proti náboženství samému. Řečník výmluvnými slovy se ohražuje proti boji náboženskému, který je navrhovanou reformou rozdmýcháván, poněvadž máme boje národnostní a socialní, a ty vyčerpávají naše síly úplně. Vezměte lidu víru a tím mu vezmete i posilu a útěchu, a zač ten život jeho bude státi.

Poukazuje dále na nevýhodu ženy při rozluce zvláště v letech starších. Důmyslně rozvádí otázku socialní rozvedených žen a smutný osud dítek s drastickými příklady.

Novota rozluky by mnohé k ní svedla. To by měl býti pokrok, povznesení mravnosti, zušlechtění člověka?

Úřady politické jsouce prací přetíženy, netouží též po této reformě.

V obřadech manž. sňatku v kostele vězí mnoho poesie, která dlouho utkví manželům v paměti. Ještě babička vypravuje, jak měla slavnou svatbu. Na okr. hejtmanství by byl úkon jako stání k žalobě.

Dr. Jul. Nejedlý z plna srdce přeje naší společnosti, aby k tomu nedošlo.

Po něm pojednal pan ředitel Antonín Blažek: »O starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondě císaře Františka Josefa« a »O vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelíkových a Raiffeisenových.«

V oboru socialního pojišťování nebylo v Rakousku kromě zákona o nemocenském pojišťování dělníků a výkonných úředníků ze dne 30. března 1888 čís. 33. ř. z. a zákona ze dne 28. prosince 1887 č. 1. ř. z. ex 1888 o pojišťování úrazovém ničeho učiněno. Zákon z roku 1892 o tak zvaných zapsaných pokladnách pomocných ponechává zájemníkům na vůli, aby za určitých podmínek zavedli si obligatorní pojištění, avšak zůstal málo povšimnut. V roce 1896 uzákoněno obligatorní pojištění soukromých úředníků, avšak sotva byl zákon vyhlášen, již jeví se odpor proti němu v kruzích interesovaných.

Současně s prvějšími zákony z roku 1888 ujal se otázky pojišťování také sněm království českého, založiv k podnětu dv. rady prof. Dra A. Bráfa, Dra Fr. L. Riegra a knížete Schwarzenberka Zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I. na oslavu panovnického jubilea 40letého panování. Účelem fondu bylo doplniti pojišťování dělnické říšskými zákony obligatorně provedené

na velmi důležité odvětví pojištění starobních a invalidních důchodů. Sněm věnoval jubilejní základní fond k tomu účelu a během času nastřádán nadlepšovací fond pro invalidy. Snahou zakladatelů bylo, provésti pojištění starobní co nejlevněji jen možno. Byli také všichni veřejní činitelé, zejména obce a okresy, záložny a spořitelny, spolky a společenstva vyzváni k součinnosti na velkém díle, jednak příspěvky pojistné věnujíce, jednak známost o instituci šíříce. Bylo známo, že pojištění dobrovolné, spočívající na vědomí samozodpovědnosti každého jednotlivce o jeho stáří a na vyvinutém smyslu spořivosti, bude míti zapotřebí co nejširší propagandy, aby pojištění to zapustilo v lidových širokých vrstvách kořeny. Zemský pojišťovací fond zřízen byl pro všecky nemajetné a málo majetné vrstvy, neboť nejen dělnictvo zemědělské a tovární a čeleď, ale i malí řemeslníci a rolníci volali hlasitě po podobné instituci zemské. Bohužel, že mnoho se mluví a píše a usnáší resolucí a podává mnoho petic, ale málo si kdo uvědomuje, a také málo se lidu vštěpuje poctivá pravda, že na pojištění se musí platit, ať si již je dobrovolné nebo nucené. Řečník populárním způsobem vyličuje zařízení fondu jakož i práci, které bylo třeba, aby ústav jakž takž byl zlidověn a znám v posledni české dědině. Ukazuje na činnost okresních výborů, mnohých obcí, spořitelen, záložen, živnostenských společenstev a zejména na horlivou poučovatelskou činnost spořitelních a záložních spolků soustavy Raiffeisenovy (Kampelíkovy), v nichž vidí přirozené sběrny přihlášek a vkladů pro fond, a které by si vroucně přál viděti někdy v budoucnosti výplatnami důchodů starým lidem po našich českých dědinách. Co by to znamenalo, kdyby v našich dědinách každý 60letý muž či žena byl požívatelem renty 100 — či 200 či 300 korun. Zmiňuje se o otázce výměnkové a chudinské. Ne že by měly výměnky rázem býti odstraněny, ale zmírniti břemena výměnková příspěvky starobními v hotových penězích, mnoho by znamenalo pro zlepšení mravních i hmotných poměrův malých rolníků. Ukazuje na nebezpečnost hesla: Však on se o mně někdo ve stáří postará, neboť jím vlévá se do duše resignace a zapomenutí na vlastní zodpovědnost a vlastní pomoc a soběstačnost.

Je třeba poučovati, poctivě a pravdivě poučovati. Odsuzuje sliby demagógů, kteří lidu jen slibují a jej v klamu nechávají. Řečník uvádí řadu příkladů pojištění starobního za volné vklady rolníků, živnostníků, čeledě a dělnictva, uvádí typické vzory sběren a čestných jednatelstev. »Koupit si rentu za peníz«, který spořivému i při zlých hmotných poměrech přece tu i tam přebývá, ještě nedovedeme, ne všude nalezli se horliví propagatoři starobního pojištění, aby naučili a vychovávali lid ke kupování renty za volné vklady. Spíše se utratí groš za věci, které neslouživají ani tělu ani duchu, pojišťování provede prý stát! Tak jako by stát byl s to, aby z ničeho platil renty a byl neodvislý od kapes poplatnických. Doposavadní výsledky, jak pojištění u fondu se lidoví, jsou už velmi potěšitelny, ale je znova a znova zapotřebí práce trpělivé, cílevědomé, je znova zapotřebí nejenom slov, ale zejména příkladů.

Řečník přechází ke Kampelíkovým spořitelnám a úvěrnám vesnickým a osvětluje snahy Raiffeisenovy v Německu a současné snahy Dra Kampelíka v Čechách. Venkovský člověk neměl levného, příležitého osobního úvěru provozovacího. Po dědinách řádila lichva penězi, hamižnost silnějších, a ještě horší byla a je lichva zbožím. Spolky Kampelíkovy (Raiffeisenky) založeny jsou na základě solidarity, vzájemnosti a křesťanské lásky k bližnímu. Sobectví nemá místa v družstevním životě. Silný slabému pomáhej, slabší pak važ si pomoci silnějšího. Střední stavy lze udržeti jen sdružováním ke společnému opatřování úvěru, ke společnému nákupu potřeb provozovacích rolnictva i řemesel, a ke společnému odbytu výroby. Nechceme zproletarisovat střední stavy a pak budovati nové společenské a hospodářské útvary, ale chceme udržeti a hospodářsky i mravně povznésti střední stavy a to je jedině možno sdružováním, v němž slabší jednotky hospodářské pojí se v silnější celky. V těch zájem hospodářský jednotlivcův není ohrožován, slabý se povznáší hospodářsky, silný z toho při nejmenším nemá škodu, celek má ze sdružení vždy prospěch. Jako se zemědělci malí sdružují, měla by se sdružovati i řemesla. Zemědělské sdružování nečelí proti městům. Mlékárny, sýrárny, jatky družstevní, družstva pro odbyt zeleniny, ovoce atd. mají účelem, aby sdružení zemědělci zásobovali města svými výrobky přímo. Sdružování čelí proti velkému kapitálu, který se zmocnil zemědělské výroby. Nejenom ochranné zákonodárství středních stavů, ale také podpora hmotná těch, kdož sdružením hledí svépomoci, je nutna, neboť úpadek středních stavů bez takové pomoci by se zadržeti nedal. Subvence družstevním podnikům jsou jen vzpruhou ze svépomoci. Veliký přítel zemědělského družstevnictví dv. rada Ertl řekl, že subvence jest jako pomoc chromému, který posazen byv na koně, jede sám. Řečník stručně vypočítává řadu různých družstev: úvěrních, nákupních, odbytových, mlékáren, sýráren, sušáren na čekanku, lihovarů, strojních, dobytkářských, skladišť obilních atd., jimiž se zemědělství zprůmyslňuje a zobchodňuje. Dv. rada prof. Dr. Bráf napsal kdysi velmi případně, že náš český zemědělec jest chlapíkem za pluhem, ale že tak nelze o něm říci na trhu výrobou zemědělskou. Předmět pro obsáhlost nemůže řečník vyčerpávati do podrobností, ale podává jen nástin práce, kteráž vykonává se v Ústřední jednotě českých hospodářských společenstev jakožto poradném, revisním, finančním a obchodním středisku všech družstev. Chceme, aby poslední český chalupník seděl na své hroudě jako pán, jemuž ona dává za práci slušnou výživu, ale nikoliv jako otrok té půdy, který nedostatkem organisace a vědomí stavovského vší možné lichvě hamižného kapitálu byl vysazen.«

Obě themata, první i druhé, jsou zcela časová, dotýkající se duševního i hmotného stavu našeho lidu a proto byla s povděkem vyslechnuta. Výkony obou slovutných řečníků byly výborné, tak že jsme byli s touto odpolední schůzí zcela a úplně spokojeni.

Čestný předseda pan Vl. Potz oběma řečníkům za jejich časové přednášky srdečnými slovy poděkoval, rovněž i všem účast-

níkům děkoval, uvedl program zítřejší schůze a zval všecky účastníky k přátelskému večírku do malého sálu v I. poschodí. Dlužno ještě připomenouti, že p. farář Vlast. Hálek přečetl řadu pozdravných dopisů a telegramů.

Přátelský večer účastníků sjezdu.

Sjezd náš shromáždil hojně hostů z jihozápadu českého, jak z duchovenstva, tak i z kruhů laických. Což divu, že účastníci toužili, aby po přednáškách odpoledních sešli se večer ku přátelské schůzce, kdež by se poznali a na vzájem nerušeně si pohovořili o vzpružení katolického života na Plzeňsku.

Dík pečlivé přípravě dp. katechety B. Köhlera a jeho sestry slč. učitelky M. Köhlerovy uspořádán byl přátelský večer v restauračním sále Měšťanské Besedy v Plzni, k němuž byli účastníci slavnostní schůze pozváni.

Kolem 8. hodiny počali se scházeti četní hosté. Mezi nimi urozený pan Ferd. hrabě Chotek, c. k. cejchovní V. Potz s chotí, dr. M. Kovář, ředitel Ant. Blažek, far. Jos. Soukup z Drozdova, prof. Stan. Bambas, katecheta Fr. Košák s bratrem, berním úředníkem, Plzeňský kaplan Jos. Hak, kaplan Fr. Pechuška z Brodu, red. Tom. Škrdle, Tom. Jos. Jiroušek, far. Vl. Hálek, p. J. Košnar, mistr pekařský s chotí, slečny učitelky M. Köhlerova a Petruše Bízova, slč. V. Bártovská a přečetní členové katol. spolků plzeňských, kteří obsadili všecky stoly.

Při animované zábavě byla pronesena řada úvah a přípitků, z nichž tu některé uvádíme.

Tak horlivý člen p. Bohuslav projevil radost nad tím, že na sjezdu mají účast jednosvorně všecky stavy: dělník, řemeslník, měšťan, kněz, hrabě, obchodník. To jest dílo křesť. socialismu, jenž nepěstuje kastovnictví. Ten dovede spojiti všecky vrstvy jako žádný jiný socialismus. Vypravoval pak rozmarně, co zkusil při posledních volbách, že hájil spravedlivou katol. věc. Všecky strany viděly nebezpečí jen v — klerikalismu, a zatím se ukázalo, že nebezpečí bylo jinde, a to — v nevlastenecké soc. demokracii. »Klerikalismus« obstál skvěle ve zkoušce vlastenectví: zdůraznil, že hlasy naše všecky byly p o c t i v é, kdežto o hlasech našich nepřátel se to říci nedá.

Dále p. Kodýtek vypravoval žertovně ze svého života zkušenosti, když se ženil. Tehdy pracoval v Mödlingu v Dol. Rakousích, a soc. demokraté nastrkali mu do kapes plno »štólových sazeb«, strašíce ho, co bude platit od svatby. A zatím se podivil, když za prohlašky, svatbu a vše s tím spojené platil celkem 8 K. I pověděl pak »soudruhům« při nejbližší příležitosti do duše pravdu. Vy jste mi líčili kněze, jakoby mě chtěl utisknout. A i kdyby byl žádal více, zasáhlo by mě to jen jednou v životě. Ale když vy chodíte kupovat k ž . . . . . obchodníkům každý den, a tu neříkáte nic? To je u vás zcela v pořádku! Já jsem se přesvědčil i v jiných případech, že duchovní se mnou vždy jednali solidně, a proto otevřeně se jich zastávám proti hanobení v červeném tisku, jakoby hmotně utiskovali lid a bezohledně vybírali štólu.

Na to redaktor p. T. J. Jiroušek obrátil se vzletnou řečí na přítomného p. hraběte Ferd. Chotka, řka: »Přítomný pan hrabě byl vždy podporovatelem všeho dobrého a ušlechtilého, zvláště katolického ruchu v Čechách a obětavě kráčel v našich řadách. Jemu náleží náš čestný vděk!« Po těchto slovech stal se p. hrabě předmětem hlučných ovací a přítomní pěvci zapěli mu zvučné: »Živio!« Děkuje za tyto projevy lásky, odvětil p. hrabě, že stál vždy na tom stanovisku, že šlechta má býti lidu otcem a v tomto směru že se nesly jeho snahy. A jako upřímný katolík že pokládal za svou povinnost pracovati pro zájmy katolické.

Pan školní rada M. Kovář děkoval v něžném humoru všem katolíkům na Plzeňsku za podporu sjezdu. Byl obklopen účastníky a pronášena mu zdravice.

Na to přihlásili se ke slovu zástupci spolků a ocenili nadšenými slovy dlouholetou vytrvalou práci zakladatele Vlasti red. T. Škrdle, seskupili se kol něho a vřele jej zdravili. Pak obrátili se k redaktoru p. T. Jirouškovi a nehledanými avšak srdečnými slovy uvedli jeho zásluhy o křesťanský socialismus v Čechách. Vzpomenuto pak přípitky dp. katechety B. Köhlera a slč. učitelky Köhlerovy, jakož i p. faráře Vl. Hálka jakožto pracovníků sjezdového komitétu.

V nelíčených přátelských hovorech probírány stránky katol. života na Plzeňsku, navazovány s hosty nové známosti, dohody a rady stran tisku atd. Nadšená nálada se stupňovala při odchodu vysoce urozeného p. Ferd. hraběte Chotka ve zpěv a spontánní ovace.

Půldvanáctá hodina s věže Plzeňského velechrámu rozptýlila účastníky k odpočinku a posile k pracím následujícího dne sjezdového.

Spali jsme v hotelu Waldek, jsouce nad dosavadním průběhem našeho sjezdu plni radosti. (Dokončení.)

Noci.

Na nebesku se rdělo tisíc hvězd
a tichá noc se tulila nad strání,
když velkolepý slavila svůj vjezd
do všehomíra světů snivá paní.

Po pestrých nivách spánek tichý tanul,
v háj slzí rosných proud s hor žírný kanul.

Jen člověk volal noci do svatyně,
že nespokojeností touží, hyne!

Jos. Toupal.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Zletilost.

Rozhodné válečné vítězství proti cizí vzpouře neuvedlo pořádku do války domácí, která zuřila zřejmě v domě paní Needleové. Nešťastná vítězkyně, paní Anna, nemohla popříti, co neustále pozorovaly oči její, stavu Johnova, že zachovává anglikánskou víru jen na oko a že z něho září srdce katolické neb alespoň částečný puseista. Proto mír prchal daleko z duše zkoušené paní. Nadarmo dočkala se svého času, že se poněkud pomstí za kořist nezávislé kaple a že mnozí z příznivců Birdových kráčejí starou cestou; co měla činiti s věřícími tak nestálými, kteříž přecházeli bezmyšlenkovitě z církve do církve. Proto když přestal první jásot nad vítězstvím, upadla opět do své dřívější trudnomyslnosti. A potom, kdo mohl věděti, jaké stanovisko zaujme John, až dospěje zletilosti? — John, tak rozdílný od matky a sester ve věcech náboženských, nebude se chtíti odloučiti od nich?

A přece jak velice se mýlila paní Needleová! John ani v nejmenším neztenčil lásky k matce, ačkoli jí nedával tak veřejně na jevo. Znal dobře útlé srdce matčino, které pro něj bilo; a proto nesouhlas nepřipisoval nedostatku lásky, nýbrž pověrčivé bázni sektářské, útlému svědomí, ženským vrtochům, které často v něm budily soucit spíše než nechut a nikdy odpor. A čím více se přibližoval den slavnostní, tím více se utvrzoval ve svých určitých názorech, z nichž žádný nemohl býti jiný než čestnější pro matku. Avšak mlčel: a jeho mlčení dohánělo matku k horšímu, poněvadž si je vykládala jako hrozbu.

Velmi nepatrná událost přispěla k tomu, že vzrostlo podezření. Paní Anna stála mezi dělníky, kteří pracovali v jednom křídle zámeckém. V dorozumění s Johnem chtěla mu upraviti útulný oddělený příbytek. John sem jednoho dne přišel a matka se ho tázala: — Jak se ti tu líbí?

John sotva uznávaje za vhodné spěšně pohlédnouti na štukatérskou práci, pozlacené ozdoby a drahocenné domácí nářadí, odpověděl: — Velmi dobře. Je to beze vší pochyby nádherný byt; učinil bych případně z této síně přijímací salon. Díky, matko, za tuto péči, kterou mně prokazujete. Avšak vězte, nerad bych vyrušil z klidu svoje knihy a starožitnosti, které mám urovnány v příhrádkách. Mám tam řadu drobností, k jichž novému uspořádání by bylo potřebí celého týdne. Máte nějaký úmysl se světnicemi, ve kterých obývám?

— Nikoli, zůstaň, kde chceš a kde se ti líbí, nebudu ti ani v nejmenším činiti překážek.

— Zůstane tedy při tom, že se nehnu odtud, alespoň pro nynějšek.

Tento prostý rozhovor s Johnem zdál se býti matce tajemným. Což John nechce trvale zůstávati s námi; proč se mu nelíbí nyní změniti byt, snad má úmysl změniti jej později a pře-

stěhovat se do Londýna? Přes tuto nejistotu, kterou byly zahaleny úmysly Johnovy, rodinná slavnost minula klidně. John vstoupil do zletilosti a do všech práv za obřadův zákonných s větší nenuceností a zdvořilostí, než bylo možno očekávati od jeho méně vlídné povahy. Na schůzi nájemníků, konané ku poctě šťastného výsledku tohoto kroku, ukázal se býti laskavým a pánem sebe sama. Odložil škrobenost a nucenost vůči svým poddaným v míře, jak radila matka; a pronesl krátkou řeč, ale vznešenou, která vrcholila v myšlence: »Moje matka vždy velmi dobře pořádala moje záležitosti, tak že nikdo z vás neměl příležitosti, aby si stěžoval. Musíte uznati, že s vámi jednala vždy lidsky a laskavě. Proto se vynasnažím, aby se v té věci nic nezměnilo. Doporučuji svým zástupcům, aby byli vždy mírní a spravedliví, vám pak, abyste byli vždy upřímní a věrní. Tak budeme všichni spokojeni, já s vámi a vy se mnou.«

Jak se matce líbila taktní řeč synova, tak synu se líbila práce matčina; neboť dala všecky úřední knihy a zápisy do nejlepšího pořádku, tak že hned bylo možno poznati celou správu panství až ke dni úmrtí pana Needle a nynější stav byl ladně a přehledně sestaven, tak že bylo možno snadno přehlédnouti jmění Johnovo, sester a matčino. Avšak nestačilo v hrubých rysech ujistiti paní Annu o budoucích záměrech synových. Brzy padla každá záclona a tak byla odstraněna každá pochybnost, když John vstoupil skutečně v držení svého majetku. Jednoho rána vstoupil do pokoje matčina, táže se: — Matinko, máte čtvrt hodiny volno, abyste mne vyslechla?

— Vždy, Johne, každý den.

— Dobře, smluvíme se, je-li libo.

— Uvidíme.

— V uplynulých dnech, počal John mluviti, byl jsem důkladně obeznámen se svými právy i povinnostmi. Když jsem vše dobře uvážil a se poradil se svými přáteli, zdá se mi, že nemohu lépe použíti svého postavení, než abych vám přednesl prosbu za přízeň . . .

— Jak bych já mohla . . .

— Abyste pokračovala, jak jste činila až dosud, jako kdybych byl v Indii a vy byste měla plnou moc spravovati panství.

— Nemám a nemohu tu míti nejmenší obtíže, odpověděla dobrá matka; věz, co jsem činila až do včerejška, mohu činiti i zítra . . . pro svého syna. Nechť se stane, jak ty se rozhodneš. Když se obracíš k své matce, zajisté se od tebe neodvrátí. Myslíš, že posloužíš svému zájmu, chceš-li státi stranou, když jsi hlavou rodiny; nevíš ani, jak tvoje záležitosti se tvým jménem vyřizují!

— Nebojte se, svoje záležitosti jsem poznal dosti v předešlých dnech a nemám toho již příliš mnoho. Poznal jsem, že ještě nejsem dosti schopen, abych sám spravoval celé panství; a zdá se mi býti nejmoudřejším nedávati rukou do toho, čemu nerozumím.

— Souhlasím. Ale nerozumíš-li tomu dnes, budeš tomu rozuměti zítra, budeš-li jednati, jak se sluší. Máš po ruce rádce,

ať nepočítám matky, kteří ti mohou dáti vysvětlení dle potřeby. Nechceš na vlastní oči přesvědčiti se o svých záležitostech? Nechceš potvrzovati smluv, kvitancí, pomáhati zarmouceným?

— Nařídím, aby správce přijímal rozkazy od vás; a kde se vyskytne moje firma, nebude to ku prospěchu.

Mistress Needleová byla pouze z polovice spokojena s tímto ujednáním. Doufala pevně, že jí syn ponechá nějakého vlivu ve svých věcech; avšak jeho ideálem bylo ponechati jí celé správy. John nikterak nepomýšlel na to, aby s úředníky přišel do styku, když mu nebude milo.

— Avšak já nebudu žíti věčně, namítala matka. Kdyby se stalo, že by mne nebylo, byl bys pak nucen postarati se o svůj majetek i o své sestry. Dejme tomu, že mne již zítra nebude.

— Než tato obava je ze všech nejnemožnější. Jste k našemu štěstí plna zdraví a síly. Zajisté toho netřeba se obávati.

— Dobře, pronesme tedy domněnku možnější. Jednoho dne se staneš sirotkem a budeš nucen zaujmouti ve společnosti to postavení, které ti náleží rodem i štěstěnou.

— I na to jsem myslil, hájil se důrazně John. Nepřísahal jsem, že se nikdy neujmu správy, avšak nyní, nikoli, jistě nikoli. Četl jsem již u starodávného spisovatele, nač má tu člověk mysliti nejdříve celý život.

— A oženiti se v ráji, přerušila jej matka.

— Chci říci, že na to není spěchu.

— Ani já k tomu nenutím, abych tě viděla ženatého, vymlouvala se matka; pouze to dávám v uváženou, že dříve nebo později ti bude potřebí upraviti svoje štěstí a pak ovšem budeš se obírati svými záležitostmi.

— Zůstaňme tedy, žádal John, na tomto závěru, jejž dříve nebo později učiním; do té doby se budu těšiti svobodě, jak já jí rozumím. Co chcete? Moje záliba mne neodolatelně žene k tomu, abych dokončil jisté studie, od kterých se nemohu odloučiti.

Mistress Needleová považovala za rozumnější spokojiti se s těmito záměry svého syna, doufajíc, že v budoucnosti bude lépe. Nepřipadlo jí ani na mysl, jaký druh studií jej tak zaujal, že nechce spravovati úplně svoje dědictví, jak mu dle zletilosti přísluší. Přičítala to více malomyslnosti než lásce ku vědám.

Veliká událost, o které se myslilo, že úplně změní vnitřní poměry v rodině Needleově, a která ve skutečnosti a dle práva je měla změniti, byla sotva pozorovatelna v tom, že John každého dne povolával vrchního ředitele panství, vyptával se ho na poměry, dal si vyprávěti, co bylo vykonáno a co se má provésti, ale nedával jiné odpovědi než: — Jděte si pro rozkazy k matce.

Začíná se konec.

V tak velké jednotvárnosti, která nyní jako hrozivé mračno se shromažďovala nad zámkem Zeleného parku, nešťastná zámecká paní objevila bolestnou novinku, a ta byla, že John dával na jevo vždy větší náklonnost k Julii. Jak velice by se byla zaradovala dobrá matka, kdyby se byla dočkala okamžiku, že John

jeví náklonnost k dívce sobě rovné. A také zvala několik takových kandidátek sňatku do domu k obědu, k slavnostem, aby setrvaly několik dní na venkově. Avšak John se choval vůči takovým nástrahám nevysvětlitelně chladně. Nedával na jevo více zdvořilosti než k své matce. Paní Anna pozbývala naděje. Jestliže John ukazoval sympatii, činil tak jen Julii, ale i tato sympathie byla více akademického rázu, tak že nikterak nezajímala srdce.

Poněvadž velmi dobře chápal, že by miss Julie ani neschválila ani nestrpěla schůzek v jeho vlastním příbytku, čekal, když se procházela (a to bylo každého dne) v zahradě se svými chovankami. Chápal se této příležitosti vždy velmi nedočkavě. Matka často stála na čihané plna podezření a viděla jej, jak přichází tu s knihou v ruce, tu s mapkou, kterou nesl v tašce, a vcházel do vážné rozmluvy. A co ji nejvíce zaráželo, viděla Kláru a Klementinu, jak si hrají a jindy opět naslouchají hovoru svého bratra s učitelkou. Tázala se pak dítek a ty nedovedly jiného odpověděti, než že John mluvil o důležitých otázkách, jako o mši sv., o odpustcích, o očistci a podobných věcech.

Nescházelo mnoho, že by byla sama slyšela na vlastní uši takové hovory a poznala, do jak důležitého studia se vložil John, aby dal konečně poslední »s Bohem« anglikánské víře. Jednoho dne v prázdninách, když si dítky sedly do houpačky proti domovním oknům, Julie procházela se tu okolo a hačkovala. Netrvalo ani pět minut, co si sedla na lavici položenou u zdi a tu přicházel John. Mistress Needleová viděla jej spěšně vycházeti a mířiti k Julii; prohlížel nějakou knihu a postáv chvíli, sedl si vedle Julie. —

Tentokrát jste prozrazeni, prohodila paní sama k sobě. Chci slyšeti poradu. — A sestoupivši spěšně do světnice v přízemí, položila uši k oknu, u něhož rozmlouvali John a Julie. John počal: — Dnes nemám jiné námitky než jednu. O ostatním jsem přesvědčen a nevím, kterak Robert Smith svoji vysvětlil. Rozumíte, že na tom záleží všecko.

Za takového strachu mistress Anna, když tento objev vyslechla, ačkoli ne zcela neočekávaný, tím úzkostlivěji očekávala odpovědi Juliiny. — Co chcete, abych vám řekla? Nejsem doktorem bohosloví; nemohu vám jiného odpověděti než poukázati vás na slova katechismu. Chcete li se poučiti důkladně o této otázce, nezbývá, než abyste se poučil z odborných knih.

— A to já beze vší pochyby učiním, jak to činím neustále. Avšak nevidím jasně. Zdá se mi býti příliš obtížno, když čtu v knihách katolických učitelů, že člověk z masa a krve jako já může býti neomylný jako Bůh. Zdá se mi, že potomek Adamův tu chce příliš mnoho, když směřuje tak vysoko a vidím v tom lidskou pýchu, nesnášenlivost.

— A přece sir Robert Smith a sta a tisíce jiných vašich vyznavačů rozuměli tomu svým způsobem a uznali to za nejvýš rozumné. Záleží na tom znati zásady a základy. Hleďte, jakou nesnáz máte, když nepřipustíte, že země se točí okolo slunce? Žádnou, poněvadž první základy zeměpisné stačí, aby odhalily trvalé a jasné důvody. Avšak pokuste se vysvětlovati tuto zá-

hadu černochu ze Sahary, najdete tu největší odpor a bude mysliti, že si chcete s ním tropiti žerty.

Paní Needleová, která přes rozrušení zachytila všecka slova, se obávala, že Julie vytasí se s nebezpečným nějakým katechismem, kterým by nabyla v této při vrchu; a ještě více se bála, aby dítky nezaslechly tohoto pohoršení, kdyby přišly; jak se stávalo při takové příležitosti. Proto použila lsti. Vyšla z pokoje beze všeho hřmotu a odebrala se z domu. Dívky, které neustále byly na houpačce, spatřily ji a spěšně jí běžely naproti. — Kde je slečna? tázala se. Avšak tato a John se ihned dostavili. John prohodil neobyčejně živé: — Sedněte si tu, matinko, s námi a slyšte moje názory. Uvidíte, že se neustále hádám o víru. (A bylo to pravda, neboť od své zletilosti se stal pravým horlitelem náboženským, aby se nikterak v té věci nelišil od matky.)

— Avšak tu jsem přestal vésti boj se sebou samým. Byl jsem vyzbrojen pravdou, nemohu žíti, jestliže jistých věcí nepochopím důkladně.

— Avšak ty víš, že některých věcí nehledím věděti jen povrchně, odpověděla matka.

— Nic neškodí, učiňte to pro mne. Buďte mi svědectvím, že postupuji rozumně.

Mistress Needleová pokynula dítkám, aby se odebraly ke svým hrám. Avšak nadarmo; přitulily se k matce tak lichotivě, že neměla srdce, aby je odpudila. Ubohá matka seděla jako soudce na kongressu, který chtěla zameziti. John počal velmi vznešeně a dodával si odvahy, jako by se jednalo o zvláště důležitý hovor: —. Kdybych nabyl přesvědčení, že některá církev by mohla býti neomylná, ihned bych vstoupil do této církve, třeba by to byla církev katolická.

— Toho nedopouštěj Bůh! zvolala matka zděšeně.

— Vždyť úsudek je zcela jasný, pokračoval John: vše, co znamená neomylné učení, jest pravda. Ale tu je nevývratná překážka (matka si tu oddechla), která snad změní celý směr mého dosavadního náboženského života. Mně se zdá býti hrozně nepříslušným udělovati neomylnosti lidské autoritě. Písmo sv., ano, to je neomylné, poněvadž je to slovo Boží, z něho mluví Bůh; avšak člověk nikoli, nikdo nemůže přijmouti nadpřirozené vlastnosti a připisovati si ji, poněvadž vždy zůstává hříšným člověkem a může se mýliti a klamati. Pohleďte na to ve skutečnosti: Jak mohl na příklad Pius IX. prohlásiti, že Panna Maria jest bez poskvrny hříchu počata? Vždyť od doby, kdy se tak stalo, uplynulo devatenáct století, takový názor není znám v dávna věkosti, nenalézame o něm stopy v dějinách a není o něm ani stopy v Písmě; proto nezjevil-li toho Duch sv. Piu IX, nemohl to věděti. Nuže, kdo pak věří tomuto zjevení? Nikdo, ani katolíci. Nemá-li pak papež neomylnosti (a dějepisové katoličtí sami vypravují o bludech a hříších papežů), jak to bude s církví? Vezměte sto lidí a tisíc na sněmu a sundejte jim mitry a tiary a zůstanou pouhými lidmi, oddělenými od nebe, neznalými tajemství Božích a budou-li se považovati za neomylné, dojdou smíchu. A ještě více: ani papežové nevěří ve skutečnosti v neomylnost vlastní. Nesvolávají sněmů,

aby se dali poučiti? Nemají svého zpovědníka, kterému vyznávají svoje hříchy? Kdo by tedy tvrdil takovou nepravdě podobnost? Je to také zvláštní neomylnost, když ten, který se jí honosí, jde k rádcům, aby se nezmýlil! Tento názor, končil John obraceje se k matce, zdá se mi úplně jasným; a právě miss Julie tvrdí, že to pochází z mé neznalosti.

— Toho slova jsem neužila, bránila se Julie.

— Nevymlouvejte se; řekla jste to jinými slovy, srovnávajíc mne s divochem, který soudí dle svého rozumu o hvězdářství.

— Nikoli, namítala Julie rozhodně; nepřipadlo mně na mysl vás srovnávati s divochem. Srovnání pouze znamenalo, že kdo nerozumí otázce, nemůže jí také rozbírati.

— Dosti, odpověděl John upokojen, nebudeme tu činiti rozdílu o otázce slov.

— Ani o slovech ani o věcech, dotvrzovala Julie. Já jsem přejala místo učitelky jen pro Kláru a Klementinu. Chcete-li o tom hovořiti, disputovati, námitky činiti, v Anglii je dostatek schopných mužů, kteří se stali katolíky po zralém uvážení, studiu a hlubokém rozjímání; netřeba jiného než poraditi se jich.

— Co na to odpovíte?

— Já? Nic.

John zůstal na chvíli bez řeči. Vzdal se již trvale úmyslu státi se proselytou puseismu, poněvadž v něm není ani kněžství ani církve ani svátosti oltářní. Také poznával, jak rafinované jsou bludy anglikánské, jak znesvěcena je svátost pokání a kterak se skutečně páše modlářství, když se uctívá neproměněný chléb ve svátost oltářní. Proto mu bylo obrátiti oči k církvi katolické. Avšak když tak daleko dospěl, stará zášť proti papeženství se v něm vzbouřila a zastírala jeho rozum. Zuřil blouznivě proti autoritě a neomylnosti církve a nepozoroval podkladu otázek a klátil se ve tmě a vidinách, avšak potaji se pyšnil, jako by plul po jasném moři jako mnozí jeho stoupenci ve víře a jako málo katolíků, kteří byše zbaveni řádného učení, točí se v tak závažných věcech okolo svých učenců tak směšně a osudně chytře. A tak se stalo, že John pomalu se vzdával myšlenky, aby uvažoval o věcech náboženských; a byl v tom utvrzen neochotou Juliinou vejíti v ráznou rozmluvu o těchto věcech a vysvětloval si to tím, že je to otevřená rána katolicismu.

Naproti tomu měla Julie svou příčinu, proč se nepouštěla rychle do sporu. Nebylo by bývalo ovšem potřebí mnoha slov k odpovědi, ač tato otázka vyžaduje značného studia, ale u přítomnosti paní Needleové měla za to, že není přihodné dáti znamení k boji. Věděla dobře, že paní, která na scestí zašla, by jí tak snadno neodpustila, že dala poslední příčinu Johnovi k změně názorů a byla by tak pozbyla možnosti, aby získala rodinu. Byla by tak vzbudila odpor paní Needleové. A tato pozorujíc mlčení Johnovo, prohodila tato slova: — Bylo by lépe, kdyby o takových věcech se mlčelo, a to tím více, Johne, poněvadž jsi se stal plnoletým a přejal jsi povinnost hájiti víry ve farnosti našeho patronátu. Tak bys mohl způsobiti nové mrzutosti, když dobrotivý Pán nám dopřál zahubiti neodvislou kapli.

— To je všecko velmi pěkné, odpověděl John, přemýšleje o svém plánu; avšak přál bych si, abyste vy i miss Julie se shodly a dotvrdily, že nemůže býti jasnějšího soudu, než jsem jej pronesl.

— Nemám o tom pochybnosti, přisvědčila matka. Nemohu jen pochopiti, jak do těchto vrtochů jsi se tak zabral a považuješ za nutné touto otázkou se obírati.

Tu Julie, dotčena byvši ve své víře, prohodila: — A tu také zajisté není důvodu, který pudil veleduchy, aby poznavše pravou víru, vstoupili do církve katolické, jak učinili četní protestanté.

— A jak byste to vysvětlila, miss Julie? otázal se dychtivě John.

A Julie pokračovala, aby dokončila svoje mínění z pola pronesené: — Navázala bych na svůj katechismus o základních naukách náboženských, který jsem dostala, když jsem byla dítětem ... Škoda, že jsem si nezachovala této knížky.

— Avšak vy jste ji zachovala v paměti, namítal John, který mermomocí chtěl dojíti k vytčenému cíli.

— Zachovala, ovšem; není divu! Raduji se z toho každého dne, když vidím, kterak nekatolické církve se kolísají, jako Klára a Klementina zde před chvilkou se houpaly, a to tím více, když pozoruji, že se staly hříčkou rozbořených vln mořských. Tu cítím, že jsem silná, pevná a nepřístupna vlnám lidského mínění; a pozoruji s nelíčeným soucitem, kteří vedle mne běží, jak náhoda je vede, jak jsou zmítáni každou bouří (a obracejíc se poněkud zlomyslně k mistress Needleové) a kteří se ani neodvažují tázati se po pravdě, neřkuli aby ji viděli, kterak se stkví.

— A což kdyby to nebylo nic jiného, než krásný sen, že tato lodička je v moci vln?

— Což pak není tu potřebí rozeznávati snu od bdění, moře od země? pokračovala Julie.

— Nuže, odpovězte mi krátce na mou námitku.

— Odpovím, nač chcete, že vaše námitky se rodí v řadě otázek špatně učiněných a na nesprávných předpokladech a že tím logika se stává směšnou.

— Rozlišujte tedy sama otázky, opravte je, pokud můžete.

— Nechte prozatím, pokračovala Julie, článku víry o Neposkvrněném Početí. O tom by bylo nutno zvláště hovořiti. Není pravda, že o tom nejedná Písmo; tím více jest nesprávno, že to nebylo zjeveno církvi, nýbrž vyznávala to celá církev. A také není dokonce správno, že Pius IX. prohlásil tento článek následkem osobního a bezprostředního zjevení, které učinil Duch sv. Náměstek Kristův neučinil nic jiného, než že použil své moci jako jeho předchůdcové. Poukázal na to, že to byl starý článek víry, kterému věřili všichni křesťané a že jest založen na Písmě; a rozhodl, že je povinností každého křesťana věřiti v tento článek a kdo by odepřel věřiti, že je bludařem.

— Nuže ...

— Než, mějte trpělivost, já vám nemohu činiti celou přednášku. Studujte církevní otce a uvidíte, jaká je to pravda. Pak

z vašich námitek vybírám jednu, kterou nazývám opravdu dětskou, promiňte mi tento název. Papež může hřešitj, proto není neomylným. Upravte si soud a najdete jej: Kdo hřeší, mýlí se. Avšak papež může hřešiti. Proto papež se může mýliti. Nepozorujete, že první předpoklad je zcela klamným. Kdo hřeší, mýlí se co do skutku mravného, avšak z toho nenásleduje, že by se musil mýliti ve víře; kolik soudců jedná špatně a přece soudí dobře; tito dobře káží a jednají špatně. Tak i papež může se mýliti jako člověk, ale přece dobře může učiti jako náměstek Kristův.

John pozoroval, že se nemálo mýlil a chtěl se vymlouvati, ale Julie mu nedopřála oddechu: — Tak zcela dobře můžete pochopiti neomylnost, která se udílí církvi a papeži. Nepraví se tím, že by papež se těšil daru prorockému a neustálému zjevení Ducha svatého, ale tak, že církev a její hlava jsou podporovány Duchem sv., když chrání zjevení Kristovo, když je přednášejí, vysvětlují a hájí, a to se děje silami lidskými. Proto vidíte, že vaše velká námitka, která se zdála býti horou, se vyrovnává. Následkem této neomylnosti není třeba proměniti přirozenosti lidské ani jí připisovati vlastnosti božské. Povězte mi jako dobrý protestant, což nepřipustíte, že vaši vykladatelé bible nepsali jen samé pravdy?

— Ovšem, připouštěl John.

— A což proroci a evangelisté, když psali o božských věcech, zda změnili lidskou přirozenost? Čím tedy méně můžete míti námitku s neomylností, která nemá nic jiného za předmět než udržení pravdy již zjevené. Celá otázka o neomylnosti se vysvětlí, když se uváží, že se tu jedná pouze o přispění Ducha sv., když papež nebo církev rozhoduje něco o víře nebo mravech pro celou církev. Já a všichni katolíci věříme, že mají toto přispění. Proto my pevně kráčíme v učení církevním a napájíme se tímto světlem . .

— Je to tak dobře, přerušil John. Teď jste teprve vstoupila k podkladu otázky.

— Nastupte tedy také vy na tuto cestu, nemůžete se sklamati v dobrém přístavě.

Mistress Needleová se zdvihla, aby odstranila pohoršení pro dítky; avšak John ji zdržel rukou: — Poslyšte, matinko, jestliže Julie zítra mně učiní černé bílým a bílé černým, jak velká to bude novinka. Poslyšte také vy. — Matka povolila jako vždy a jako vždy, proti svému přesvědčení. (Pokračování.)

Církevní a osobní náboženství.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

(Dokončení.)

Za největší »zásluhu« připočetl dr. Horneffer reformátorskému odpadlíku z Vitemberka, dr. Lutherovi, že prý hlásal »mezi laiky svobodné kněžství«, t. j., že *každého člověka* udělal dr. Luther knězem nad sebou samým. Luther prý pravil: »Každý buď sám sobě knězem!« Dr. Horneffer, *maje na tom málo*, přidal: Nikoli jen knězem, ale každý buď »sám sobě zakladatelem náboženství«. Možná, že toto »do-

volení« náramně se zalíbí rozličným mudrcům, jimž »církevní náboženství« z rozličných »osobních«, důvodů, jež nejraději obalují do skořápky vědy, svobody a pokroku, aby zakryli pravdu svých nechvalných protináboženských motivů (hříchů), možná že se jim zalíbí, ale objektivní platnosti v očích seriosního myslitele a věřícího křesťana toto »osobní kněžství« a »nových věr budování« míti nebude. O »osobním« náboženství a o »laickém kněžství« budou mluviti *nevěrci*, kteří jedno i druhé *od sebe* v praxi zcela jistě odmítají a v theorii objektivnímu pravému náboženství se *tím* posmívají, nemajíce nic lepšího na zakrytí bezbožné nahoty než *»své náboženství a kněžství!«* Že Luther každého »strejce« knězem prohlásil? Na tom *věřícímu křesťanu* nic nesvítá, protože se táže: Kdo a kdy dal k tomu Lutherovi právo? »Čisté« evangelium zcela jistě tak o kněžstvu neučí. Dle evangelia »vyvolil« si Pán Ježíš 12 apoštolů a 72 učenníků a svěřil *jim* v plnosti *jen* apoštolům úřad kněžský *a nikomu jinému z lidu*. Tak to v církevním náboženství Kristově vždycky bude, protože Pán jinak neustanovil. Kněz od lidu svým kněžským úřadem vždy se rozlišovati bude, aspoň v církvi Páně a po Lutherových svatokrádežných »ustanoveních« věřícímu křesťanu nic není, ta ať si pan Martin vyřídí sám na soudě Spravedlivého! Páně Hornefferovu výzvu, aby si byl každý dokonce i zakladatelem »osobního« náboženství, smete doba v zapomenutí, jako ji včera přinesla na povrch lidského blouznění.

Týž pán prorokuje, že v budoucnosti nebude kněží, ale že budou jen »neodvislí charakterové«, při čemž už ani nepovídá, že budou »osobně nábožensti,« z čehož viděti, kam skutečně »osobní« náboženství »proticírkevní« tíhne a jak snadno se chvalořečník zapomene. Také napovídá pan doktor, že prý se budoucně »ustanoví obce« — *náboženské* zapomněl zase přidat, — ale budou prý to jen »spřízněné duše«, — jako by v církevním náboženství tvořili universální společnost věřících lidé duchovně »nespřízněni«, nemající totéž přesvědčení, totéž učení, tytéž svátostné prostředky, týž cíl a totéž vyznání, kteroužto *jednotou* jich pospolitost čili vzájemnost a duchovní spřízněnost jest dokumentována! Ale, mluvte slepému o barvách a fraziste à la Horneffer jsou slepí duchově, i když mluví pořád o »duchu a o sobě«. Snad právě proto! Pro samé »duchy« ztrácejí ducha a zapomínají se tak lehce, že nevědí, co před chvilkou řekli. Praví-li řečník, že »odstranění dogmat« stane se v budoucnosti brzké, protože prý uskutečnění nezůstává dlouho za pravdou poznanou, praví-li to, ať vezme na vědomí, *že nedokázal pravdy* svých řečí a že tedy dle jeho zásady také skutečnost čili provedení těch řečí se brzy nedostaví. Bez dogmat není ostatně ani páně Hornefferovo »osobní náboženství«. Již ta okolnost, že pan doktor káže 1. odhoditi církevní náboženství zcela jistě; 2. že káže zamítnouti zjevení Boží a že káže za 3. vymítnouti dogmata v osobním náboženství, již ta okolnost usvědčuje ho z dogmat čili z »jistojistých pravd«, na nichž celá nová víra spočinouti má. A tak budou míti Hornefferovci místo »církevních« pravdivých dogmat, nepravdivá »osobní« dogmata a Hornefferovské velepřísné »nezjevení«, jemuž budou věřiti víc než skutečnému zjevení Božímu v církvi.

V dalším nabádá řečník, jak už z počátku bylo řečeno, aby se pěstovalo na školách středních a obecných více řecké klasické kultury v dobrých překladech; to prý bude předstupněm vzdělání k osobnímu

náboženství. Novinářský referent poznamenává k tomu doslovně: »Bohužel nebylo v přednášce nikterak vyloženo, *jak* by se to mělo provádět.« Tedy jinými slovy totéž, co já stále panu doktoru vytýkám: *důkaz* k ničemu nepodal a v tom jest divná signatura jeho — »dogmat«.

Ve chtivosti a shonu po vzdělání, vědě a umění, jimiž přítomná doba se nápadně vyznamenává, spatřuje Liberecký řečník zevnější patrné znamení, že veliké massy lidové vniterně od náboženství se odvrátily a tímto způsobem nahraditi chtějí, co odpadem od církevní víry ztratily. V té věci mluvil řečník pravdu, ale ne novou ani snad jen vyvoleným duchům známou. Tmářský dominikán P. Weiss napsal o tom již dávno mnoho knih a před P. Weissem učinili totéž mnozí jiní i také již sv. Pavel a před ním dokonce i Kristus, když děl: Děkuji Ti, Otče, že si skryl ty věci před *moudrými toho světa* a zjevil je maličkým atd. a tím bychom se vraceli i s p. Hornefferem k nenáviděnému »církevnímu« náboženství, ba dokonce i k »překonanému« nadpřirozenému zjevení. Ba i to je »církevním« a z nadpřirozeného zjevení, když Horneffer tvrdí, že všecka zevnější moderní vzdělanost nestačí a že lidstvo potřebuje p r a v d y. Pověděl to již dávno Pán Ježíš slovy, že »přišel svědectví dávat pravdě« a pověděl to tak určitě čili «dogmaticky«, že se Pilát až ulekl a zvolal »Co je pravda?« Mezi libereckými posluchači nebylo ani jediného Piláta, jenž by p. Hornefferovi byl tutéž otázku předložil a tak pan řečník »šťastně« se dostal na druhý břeh řeky a mohl si na Římské zahubovati: »Jak najdeme pravdu, když vládne přetvářka, kteréž lidé odložiti (= los von Rom!) nechtí (Němců »odstoupilo« dosud jen asi 11 tisíc v Čechách; ostatní ne a ne!). Ale na škodu by bylo nebývalo, kdyby si byl řečník položil otázku: Nejsem i já vinen a nejsou se mnou vinni mnozí hlasatelé »čistého evangelia«, že tolik lidu se odvrátilo od náboženství a od církve i když n á h r a d y za to nedostali a od té doby buď čiré nevěře nebo »kulturní zuřivosti« (Bildungs*wut* píše Horneffer) propadli? — To by byla otázka a ne povídání, že prý budoucně žádný kněz nesmí vykonávati úřad svůj pro duši spolubližního, protože každý bude »innerlich« a osobně dostačovati si úplně nábožensky. Z přímo klasickým, ovšem hodně zastaralým nesmyslem je tvrzení, že v »budoucím náboženství nebude nic leč *učení*, leč pouhé *slovo*«, čímž se vyslovuje pastorská nauka (gnostická) o *pouhé víře*, v jiném kabátě, ač Kristus kázal nejen věřiti, nýbrž *konati* věřené, jak viděti na prvním přikázání a pak ku př. na čtvrtém, na třetím atd.! Ale *pohodlným* by takové »náboženství« bylo: bez dogmat, bez zjevení Božího, bez církve, beze skutků víry. »Jen pouhé slovo, pouhé učení«. Ale ovšem, *k čemu a proč?* O tomto »osobním« náboženství prohlašuje H., že prý nás jedině zachrání. (Důkaz? Kde pak!) Proto vybízí dr. H. Liberecké, aby rozbili okovy a bouchli za s e b o u c í r k e v n í m i d v ě ř m i (vidíte losvonromáka?) a byli jisti, že »osobní« náboženství nepotřebuje ani kněží, ani kostelů, ani církve, ale že je pouhopouze »vniterním a neviditelným« (pozorujete protestantskou »církev«) od osoby k osobě. Kdo nic nevěří, snad se na to chytne a zalibuje si v takové víře, ale možná, že i řekne: já bouchnu za sebou dveřmi i před tímto »osobním náboženstvím« — já vůbec nechci slova »náboženství« ani slyšet! *Dr. Bartošek* hlásí se ve »Volné myšlénce« nedávno v tomto smyslu »k náboženství« radě, aby se místo toho »neurčitého« názvu užívalo raději za příkladem němčiny

(Mitbewusstsein) slova »souvědomí«, to prý bude určitějším (!) Proti tomu však vystupuje kterýsi pastor v »Hlasech ze Siona« a povídá, že evangelíci to vystihují správněji slovem »svědomí« (!) a Kunte tvrdil ve »Volné Myšlénce«, že prý katolická církev vůbec ani nezná svědomí atd. A tak vidíme, kam vede, k jaké motanici »osobní náboženství« bez dogmat, bez církve, bez kostelů, bez kněze, založené na »pouhém učení, na pouhém slově.« Napadá mi zde písnička: »Blázni byli, kordy měli.« Opravovat chtějí náboženství, zjevení, církev a upadnou do nesmyslného slovíčkářství, jako by ukázati chtěli nové babylonské zmatení národů a jich nevěreckých svůdců!

Před rokem uveřejnil v »Hlídce Času«, redigované dr. Drtinou, stať o »vědeckém« náboženství dr. Tichý. Mimo jiné opovážil se tam vyčísti Masarykovi, jenž pořád u nás do náboženství dělá, že prý p. M. dosud náležitě »neformuloval« svých názorů náboženských. Když jsem to přečetl, pomyslil jsem: Mluvíš jako P. Konečný; ale počkej, jak se ti mistr odslouží! A odsloužil se brzy! V následujícím (nebo v druhém) čísle napsal dr. T. G. M. stať »na vysvětlenou« a tam vyčinil prof. dr. Tichému tak znamenitě, že týž pospíšil si velmi záhy chybu napraviti dosti dlouhým povídáním, omlouváním, uznáváním Masaříka a konečně ztratil se s »vědeckým« náboženstvím v subjektivismu, tedy zrovna podobně jako řečník Liberecký, jenž proti církevnímu náboženství postavil »osobní« víru, přišiv na ni záplaty: »bez kněze, bez osad, bez kostela, bez dogmat, bez zjevení, bez církve« a ještě měl připsat *bez rozumu!* To by z celé jeho přednášky bylo bývalo nejlepším!

Opravdu! Kdo chce s ošklivostí odvrátiti se od moderní vědy náboženské rozličných »slavných« jejich u nás pěstitelů mezi nevěreckými a polonevěreckými laiky, počínaje Masarykem a konče red. Šperou v »Červáncích« brněnských, ať si všimne chaotického zmatku, jenž ovládá články dotyčných pánů a pochopí zuřivost jejich proti křesťanství a náboženství vůbec. Zároveň však také nabude z četby té nepřekonatelného odporu proti moderní nevěře a bezbožecké pávědě a přilne tím více k církvi a jejímu učení, které svou jednoduchostí, určitostí, hloubkou a životaschopností vyniká nad své odpůrce víc než slunce nebeské vyniká svým jasem nad světélkování svatojanských mušek. Takovou muškou považuji také i dra Horneffera, řečníka v Liberci dne 4. února tohoto roku. Pravím to výslovně, aby české mušky po něm totéž u nás nebzučely!

Dalila a moderna.

(Pokračování.)

3. Církev a socialismus.

Dalila dotýká se též otázky socialní a poměru církve k otázce té. Učitel Veselý v rozhovoru s P. Antonínem vykládá: »Vidíte, že vám půda klesá pod nohama, že pozbýváte důvěry, lásky a chcete se trochu zachytit. Je to zoufalý pokus zachytit ty davy, zadržet je u sebe. Dobře děláte, za své předchůdce nemůžete. Nemůžete za to, že paktovali se většinou s těmi vyššími, že neměli porozumění pro potřeby lidu, že žili jen ve svatozáři stavovské a že museli přijíti židé, aby dělnictvo osvobozovali a organisovali. Církev je schopna vše reformovat, ano, ano, je to pravda. Ale bohužel — někdy jí musí k tomu ukázati cestu

nepřítel. Ztratili jste svojí netečností milliony davů, které už nezískáte, rádi byste je nazpět, rádi byste je zachytili, ty zbytečky, chápu vás.« (»N. Ž.« 83.)

O jednotlivcích, jak někde a někdy jednali, je to pravda, ale celkem je zde ukřivděno církvi. Jisto jest, že nebylo a není společnosti ani politické ani náboženské ani jakékoli jiné, která by pečlivější byla o blaho a potřeby lidu než církev katolická.

Správně praví Dalila: »Církev je schopna vše reformovat! — Všecky reformy zevnější nemají významu bez reformy duší, kterou provádí z povinnosti, s největším úsilím a vlivem právě církev. V pravé reformě nikdo církev nepředešel, reformuje stále. Pastorace její duchovní je ustavičnou reformací duší, kterou snaží se napraviti všecky věci v Kristu, jak dle sv. Pavla volá Pius X. Kolik reformace skryto v církevních sněmech?

Kde církev byla předstižena jinými, jednalo se buď o věci, jež leží mimo obor církve nebo o reformace, jež ukázaly se později vlastně deformacemi nebo revolucemi. Podívejme se na reformu socialní, o níž Dalila praví, zde »museli přijíti židé, aby dělnictvo osvobozovali a organisovali.« Je toto osvobození a organisace, tato židovská reformace blahodárná? Uznávajíce její chvilkové, draze zaplacené vymoženosti, tažme se, k jakým koncům se chýlí? Na místo tyranie kapitálu a domnělé nadvlády církve nastoupit má tyranie socialistických pěstí, vlastně panství židovských vůdců.

Po tomto vyličení církve nedivno, že Dalila kreslí tak sympaticky Valentu jako typ socialního demokrata. »Je velmi slušný,« praví učitel Veselý, »skromný, střídmý a mluví, jako když tiskne. Nepatří »k oněm výlupkům lidské špatnosti, kteří vše promrhali a pak se chtěli dělit s ostatními, prohlašovali se za socialisty. Takoví k organisaci nepatřili, a ta by je jistě vyloučila, ale lid si už takový pojem udělal o socialistech.« (»N. Ž.« 84.) — Lidový ten názor o socialistech není právě tuze nesprávný. Kteří jsou mezi nimi lepší, jsou lidé svedení, v jádru nesocialisté. Ukázkou pravého socialismu je zkušenost; ta zná málo socialistických ctností.

Po jedné veřejné přednášce P. Antonína počkal si Valenta na něho a vytýká mu, že organisací křesťanských socialů »poškozuje mohutnou organisaci socialistickou, která už něco vykonala.« (»N. Ž.« 236.) P. Antonín uznává tyto zásluhy, ale chce, aby celá organisce dělnictva byla na základech »křesťanských.« Valenta dokazuje, že organisace jejich má za základ »lásku a spravedlnost«, že není tedy nekřesťanskou. P. Antonín tomu trochu odpírá, ale na konec připustí, ale poukazuje na surové útoky a pusté štvaní socialistické. »Základy, řekněme, jsou dobré, ale ty vaše zbraně, vaše další cíle, ty vedou proti křesťanství.« Valenta si snadno pomůže. Rozlišuje šikovně mezi organisací odborovou a politickou. Odborový socialismus není nekřesťanský, jak P. Antonín sám uznal, a politický socialismus nemá s křesťanstvím souvislosti, může tedy i nekřesťansky jednat. »Kdo je v organisaci, nemusí býti politickým stranníkem naším.« Křesťanský dělník má tedy v odborové organisaci na lásku a spravedlnost křesťanskou platit, a socialistický jeho bratr odborový má právo obléci jen politickou zástěru, a ulupit mu nejen politické právo, nýbrž i chléb, čest i náboženství. — P. Antonín vytýká, že socialisté nedbají v praxi ani této theorie, »vlekouce lid úplně do proti-

náboženských proudů.« Valenta zase rozlišuje: »Vytýkáte nám boj protináboženský . . . . je to boj více proticírkevní. Láska a spravedlnost, toť pilíře celé budovy lidstva — a to máme my — a ostatní považujeme za formu, za břímě — a proto bojujeme proti tomu.« (»N. Ž.« 236.) — Za toto jemné rozlišování náboženství a církve nemůžeme Valentu kárat; stejnou důkladnost ukazují také katoličtí modernisté. Bohužel všici dohromady nemohou stanoviti určitě, kde přestává náboženství a začíná církev a církevnictví; odtud tolik zmatků i u vzdělaných lidí, tolik nespravedlivých útoků.

P. Antonín nazval onen rozpor mezi socialistickou theorií a praxí »nedůsledností«. Valenta volá: »Jako byste byli důsledni vy! . . . Vaše církev, vaši biskupi, prelati a kanovníci mají lásky plnou hubu, ale skutek — utek. Nic než fráze. Oč výše stojíme my . . . Co sejde na několika dogmatech, když jenom je duch spravedlnosti. A toho u vašich pánů neviděti« — — (»N. Ž.« 237.) Ale, Valento, pamatuj se, že učitel Veselý chce tě míti skromným. Jmenuj ty socialistické pány milionáře, ministry, doktory s velikými příjmy, kteří věnovali lidu kromě plné huby také kapsu? Neomlouvám mnoho naše pány, kteří by jistě mohli obětovat více; ale kdo přece dal více obecnému dobru, oni či vaši páni? Na koho spíše obrátí se chudák s prosbou, na ně či vaše pány? Proč? U nás je láska a spravedlnost dogmatem, jemuž bez hříchu nelze se vyhnout. Vašeho ducha lásky a spravedlnosti drží jen prospěch osoby nebo organisace socialistické. Kdo stojí výše?

»P. Antonín se bránil, až se mu objevil na čele pot.« Nevěděl, kudy z konopí, ač nebylo třeba. Obětuje tedy socialismu těch několik prelátů a biskupů, kteří prý netvoří církev. Vzpomeneme-li, jak vzdychal hned z počátku nad mizerným křesťanstvím lidu a teď ty křesťansky bezcenné hierarchy k tomu, co zbude z církve. Ubohá církvi! Ubohé křesťanství, máš to advokáta!

Aby však Valentu přece odzbrojil, vytýká mu »železnou disciplinu« a veliký formalismus socialismu; vše to odkoukal prý od církve. P. Antonine, máte-li uznáni pro účinnost železné discipliny socialismu, proč ji podrýváte v církvi svým moderním kritisováním, nejčastěji zbytečným a příkrým? — Slyšte, co vám praví Valenta dále: »Jistá forma je nutna ve všem. — Netvrdíme, že církev je absolutně zlá, proto nebojíme se dobré její stránky přejati.« Obřadnictví církve není tedy zbytečnou, ba je prý dobrou stránkou církve. Nu tedy! — Ale, tys také se unáhlil, Valento! Před chvílí jsi uznával jen ducha spravedlnosti a lásky, ostatní vše zavrhl jsi jako formu — jako břímě. A teď? K čemu se člověk v tísni nepřizná! Snad přece není církev tak zlá, jak ji moderna líčí! — Ale konec konců je dle dosavadního socialismus výlupkem dokonalosti. Napřed si přisvojil ducha spravedlnosti a lásky, upřev ho církvi, a teď přejal i dobrou její organisaci zevnější, je tedy celý dokonalý.

Prohrávbitvu o církev, pečuje P. Antonín aspoň o svou osobu.

»Byl byste schopen osobních útoků? — Proč ne? Nejsem vázán vaší etikou. Ideu od osoby těžko dělit. Idea bez osoby visí ve vzduchu. My socialisté jsme proti vám ve velké výhodě . . . . . Vezměme váš celibát. V boji proti vám neznám účinnější zbraně.« (N. Ž. 238.)

Tu to máme! Před chvílí tvrdil, že jen socialismus má ducha spravedlnosti a lásky, jež jsou přece obsahem křesťanské etiky a teď už není vázán křesťanskou etikou. Tedy přece má křesťanství lásku

a spravedlnost a nikoli socialismus. — Pak se nedivme neurvalému boji socialismu. — U nás i politika podléhá mravnímu zákonu, u nich není toho zákona, — dovoleno tedy i nemravné násilí a nepoctivé prostředky.

U nich »ideu od osoby těžko dělit, idea bez osoby visí ve vzduchu.« Ovšem, idey socialismu visí ve vzduchu. Nemají věčného základu v Bohu, existují ve své zkomolené podobě jenom na lidech, visí na osobách, kteří je vymysleli, na jednom stavu společenském. Jsouce jen znetvořeniny, nedochůdčata pravých idejí, mrzačí ty, kteří je nosí a všecky, na něž vliv mají. Nemohou se měřiti s božskými ideami křesťanskými a proto útočí na osoby. — Idey křesťanské jsou od věčnosti v Bohu, v něm jsou uskutečněny. Lidé realisují je pouze částečně, jsou tedy nedokonalými. Ale křesťanství rozlišuje mezi osobou a zlem, jež na osobě lpí. Lituje, že člověk neprovádí lépe božské idey dobra a šetří jeho osoby, nenávidí jen zlo.

Tím jest ovšem socialismus proti nám ve velké výhodě. Nedivno tedy, že »ideový protivník«, jak sám sebe Valenta nazývá, »P. Antonína si váží« a přece osobními útoky, hlavně celibátem vyhráží.

Otažme se ještě Valenty: Když ideu od osoby nelze dělit, proč rozlišují mezi církví a jejími ideami, mezi náboženstvím a církevnictvím? — Není nad chytrost, nad lásku a spravedlnost socialistickou.

Valenta tedy hrozí osobními útoky a celibátní zbrojnicí. P. Antonín bledne a nervosně se třese. Valenta prorokuje. Nemáte za sebou lid, nemáte kapitálů; vaši páni se nepraští přes kapsu, aby dali statisíce na stávky a organisaci; nic nesvedete. Až vám stát vše sebere a z residencí budou sýpky, skladiště a kasárny, pak se probudíte, ale bude již pozdě, zhynete. (»N. Ž.« 238.) Mnoho pravdy na tom. Mnozí páni, ale nejen na hoře, nýbrž i mezi námi, mohly by se praštit více přes kapsu. Ale máme přece ještě mnoho lidu za sebou a kdyby nebylo socialistů na kathedrách a v úřadech, socialistické dělnictvo by proti našemu lidu mnoho nesvedlo. Máme dále nesmrtelné idey pravdy a spravedlnosti. Ať se stane cokoliv, ať odpykáme liknavost svou my nebo pokolení budoucí, ať zvrátí revoluční idey socialistické na chvíli společenský řád, věčné idey křesťanství zvítězí, přetrvají socialismus a jeho sopečné výbuchy svítiti budou lidstvu na cestu životem.

Na konec ještě Valenta poučuje P. Antonína ironicky, že katolická organisace neumí agitovat (což je hodně pravda) a vítězoslavně odchází. Opona padá a za oponou P. Antonín studem pláče a naříká nikoli na svou nešikovnost nýbrž na theologii. Ta prý jim dala spolykat spoustu zbytečností, profesor přednášel prý jim jenom týden »de socialismo«, ostatek prý museli shánět privátně. Ať již je to studium theologické jakékoliv, není jistě vinno smutným výsledkem disputace. Měl jen P. Antonín uvést socialní pravdy a zákony Písma a něco z přednášky profesora a byl by Valentu zmohl. Ale snad to P. Antonín věděl, ale Dalila to neuměla či nechtěla říci, aby socialismus nepřišel tůze do těsna.

Toť celý, abych řekl, směšně-tragický boj mezi církví a socialismem a jejími zástupci. Na jedné straně socialista, jenž mluví, »jako když tiskne«, na druhé straně kaplánek, jenž se napřed chlubí, co vše studoval a pak neví vlastně nic. Dalila maluje zde církev jako starou tetku bez dechu a bez zubů, jež se přežila a brzo odejde k otcům a socialis-

mus jako bujarého juna, jemuž patří budoucnost a dědictví církve. Je to kontroversa, co?

Na str. 239 »N. Ž.« líčeny ještě snivé fantasie P. Antonína o budoucím boji socialismu. Je to bombastické líčení dělnické bídy a krvelačné pomsty nad boháči, jakási socialistická marseillaisa. P. Antonín praví, že jsou to myšlénky jeho přítele, anarchisty a básníka Adolfa i vypadají tak. Pomineme jich, any nedotýkají se přímo církevních otázek.

S tímto oceněním církve souhlasí lichotivé doléhání Valentovo na P. Antonína, aby nechal církve a přešel k socialistům: »Jste člověk vzdělaný, jste muž práce, ale prostředí vás utlouká — církev nedá se vám rozvinouti plně, máte mnoho balvanů v cestě, máte mnoho otázek rozluštiti ještě. Pamatujte, že my budeme jednou mluviti na téže schůzi, že nám budou tleskati tytéž davy. Pamatujte, že budete jednou naším úplně. A pak budete šťastným. Jenom neváhejte a svalte ty balvany a přijďte k nám: Tyto dny poznáte, co jsou to katolické ovečky ve svojí pekelné nenávisti.« (»N. Ž.« 314.)

Zde jeví se skutečně pravda přísloví: Pýcha a hloupost rostou na jednom stromě. Církev utlouká vzdělaného pracovitého kněze! — Hotový sv. Štěpán. V socialismu je pro něho pravé štěstí. Pravdou je, že socialistické prostředí jest obyčejným eldorádem odpadlých kněží. Zda štěstím? Pekelná nenávist katolických oveček — bratří socialisté, jaký to rozdíl! — Při vší možné nenávisti jsou katolické ovečky přece jen ovečkami proti vlčí lásce bratří socialistů. Aspoň ještě nikoho indiánsky nepálili jako socialisličtí bratří v Plzni, nikoho nezabili ani pumou ani revolverem.

Tento žvast musel ovšem i P. Antonín odmítnout; »ale zříkati se člověk nesmí ostatně ničeho. Vlastní můj život mi to povídá.« (»N. Ž.« 314.) — Věřím rád.

Ještě jedno místo. Mluví odpadlý P. Josef v zahradě dělnického domu v P. Dav 3000 projevil hromovým souhlasem »dlouho tajenou zášť proti katolické církvi.« Věřil »bývalému sluhovi církve, který všecky klamy církve zná, když naprosto odsuzoval církev, její kněžstvo, její tisícíletou působnost, když ji líčil jako spolek nejkrutější, založený jen na okrádání a ohlupování národů; když řekl větu »prolhanost církve byla vždy stejná a bude vždy stejná,« neznalo šílení davů ani meze. Josef dával se unášeti pochvalou k větší ještě nenávisti, nemluvil už jenom o církvi, ale sáhl dále, mluvil o křesťanství, o neomylnosti modlitby, o absurdnosti věčné radosti a věčných muk, líčil Krista jako pološíleného rabiho. Rozvášněné davy nosily Josefa na rameno, zbožňujíce jej, prokazujíce mu pocty neuvěřitelné.« (»N. Ž.« 316.)

Zde vidíme lásku, spravedlnost a etiku socialismu, jenž zbožňuje odpadlého kněze pro nenávist k církvi. Ale Dalila neměla v úmyslu vylíčit pravou podobu socialismu, nýbrž spíše trochu černě namalovat P. Josefa, aby jej nikdo neuváděl v souvislost s modernou, jejímž je dítkem a pak aby ukázala hrozné následky celibátu: »Bylo by tohle možno, kdyby ten nadaný Josef směl se oženiti před tolika a tolika lety?« Odsoudila tedy i Dalila ne tak socialismus, jako řečníka Josefa — a při tom roztřídila v jeho řeči zcela moderně útoky na církev a pak na vlastní křesťanství. Bušiti do církve — do kabátu křesťanství — to není tak zlé, to vlastní křesťanství nebolí.

Celkem mohou socialisté se svým podílem na Dalile býti spokojeni. Dalila neřekla o nich světu pravdu, spíše jim udělala hluboký kompliment. Nechtěla asi podráždit soudruhy v P. a jinde. Je to opatrné, ale nijak spravedlivé, ona to odnésti musí církev. Jest ovšem starší a mírnější než socialismus a možno ji spíše bez nebezpečí šlehnout. Šlehy od syna-kněze ovšem matičku bolí, ale co naplat, nutno ji zreformovat.

Chuděrka církev! (Pokračování.)

LITERATURA.

ČESKÁ.

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 38. Číslo 1. Strážce Marianský. Napsal Alois Dostál. V Praze 1907. Nákladem katolického spolku tiskového. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustav Francl. — Strážcem Marianským nazývá pan spisovatel mnicha a pozdějšího probošta benediktinského kláštera v Přešticích v Čechách, P. Aurela Johanka. Johanek již jako hoch rád putoval s matkou do Přeštic a jsa přímluvě Matky Boží, tam uctivané, díky za uzdravení zavázán, pojal touhu, státi se mnichem benediktinským. Jeho přání se vyplnilo a nadto dostal se časem do samých Přeštic, kdež sobě učinil životním úkolem, postavit Matce Boží nový, rozsáhlý poutní chrám, ježto dosavadní byl nedostatečný, pojat množství poutníků, jichž se co rok víc a více hrnulo do Přeštic. Jeho úmyslu a snahám dostalo se schválení a r. 1750 položen základní kámen k novému chrámu, jenž po mnohých obtížích finančních a jiných překážkách dostavěn byl roku 1775. Probošt Johanek dočkal se uskutečnění svého životního úkolu, leč také smutného zákazu poutí z doby Josefinské. Zemřel r. 1.85 a téhož roku, ale až po jeho smrti, zrušen i klášter v Přešticích, leč jím vystavený pomník, chrám Marianský, zachován; stal se kostelem farním. V tento již o sobě poutavý děj vetkal pan spisovatel hojně jiných zajímavých událostí: působení mnichův, jejich snahy, radosti a svízele, jejich péče o poddané, poutní průvody, některá zázračná uzdravení nemocných a mnohé jiné dojemné výjevy. Povídku, psanou prostě, ale vřele, doporučujeme co nejvíce ku zábavě a poučení.

Josef Herzig.

Moravsko-slezská kronika. Ročník XVIII. Svazek 1. Ze starého světa. Díl 2. »U Křípalů.« Valašská povídka. Druhé vydání. Vykládá J. M. Slavičinský. V Olomouci 1907. Nakladatel R. Promberger, knihkupec. — Sbírka spisů, vydávaná p. Prombergrem v Olomouci dosud pod jménem »Slezská kronika«, doznala po přání četných přátel a odběratelů změny té, že bude, letošním ročníkem počínajíc, vycházeti s názvem »Moravsko-slezská kronika« a zároveň po stránce obsahové rozmnožena tak, že se čtenářům za předplatné 3 K ročně dostane 6 svazků o 33 arších. První prací Mor.-slezské kroniky jest druhé vydání valašské povídky ze starého světa »U Křípalů«, již napsal J. M. Slavičinský, autor povídky o »Vlku Krampotovi«, uveřejněné v 16. ročníku jmenované knihovny. Povídka »U Křípalů« není ještě v prvním svazku ukončena, leč již část uveřejněná svědčí o dovednosti spisovatele v líčení života lidového dle skutečnosti; zvláště mluvu lidovou podává s veškerou její bohatostí a výrazností. Na slovo vzatý spisovatel národopisný a přední znalec lidové řeči, † školní rada Bartoš, napsal o pracích spisovatelových: ». . . přáli bychom si, aby se co nejdříve vzdělaní příslušníci našich hlavních kmenů moravských za příkladem p. Slavičinského chopili podobné práce a podali nám takto živý a názorný obraz veškerého kmenového života našeho lidu.« K obsahu povídky samé poukážeme až po jejím ukončení. Těmito řádky opětně upozorňujeme čtenářstvo na Moravsko-slezskou kroniku. *Josef Herzig.*

L. Grossmanová-Brodská: **Praktická příručka.** Sbírka her a říkání pro chlapecké i dívčí útulky, proslovů při vysazování stromků, při sjezdech rodáků a při dobročinných a jiných příležitostech. V Praze 1907. Nákladem F. Urbánka. Cena 1 K, váz. 1 K 50 h. — Z péra něžné a nadané české spisovatelky L. Grossmannové-Brodské vyšla sbírka vhodných proslovů k různým slavnostem mládeže, zvláště pak k časovým nyní slavnostem zasazování stromků na jaře. Byl v pravdě až dosud nedostatek podobných básní, a proto vítána je tato příručka sestavená se zřetelem ke skutečné potřebě, aby každého uspokojila, kdož

chápe vše dobré a krásné. Obsah knihy jest vskutku vhodný pro všecky vrstvy obyvatelstva a proto zasluhuje, aby vnikla mezi český lid a budila v něm smysl pro sázení stromů a přírodu, »v níž mluví Bůh« vůbec. Jest tu též několik menších her pro dítky, jako »O Svatojanské pouti v Praze«, hra pro 4 dívky, »Na trhu«, hra pro 2 dívky, »Čtvero ročních časů«, hra pro 6 dívek, »V přírodě«, hra pro 7 dívek, »Dítky a ptáčkové«, hra pro 9 dívek. Myšlénky vložené do veršů jsou zušlechťující a opírající se o city náboženské. Verše jsou plynné, lahodné a snadné k naučení se. Celou knížkou nese se jemný, citlivý duch zasloužilé spisovatelky, s jejímiž prácemi se setkáváme ve »Vlasti«, katol. časopisech a sbírkách. Kniha prokáže výtečné služby duchovnímu i učiteli, kteří působí blahodárně v českém lidu k pravému oceňování Boží přírody. *Vlastimil Hálek.*

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole Dominikánské. Za redakci a vydání odpovídá P. Fr. Bartoloměj Vrátný, Ord. Praed. Ročník XX. S dovolením představených. V Praze 1907. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním. — Dvacet již let vychází měsíčník tento, v kterézto době vyměnilo se několik jeho redaktorů, ale směr jeho nezměnil se; ten v podstatě zůstává týž, co pak menších změn se týče, vypadly pravidelně jen ve prospěch listu a tím i odběratelův. V posledním ročníku, v jehož vedení vystřídal P. Fr. Konst. Pechoče P. Fr. Bart. Vrátný, nalézáme šestnácte básní většinou z péra Josefa Kratochvíla, dále několik článků a pojednání o růženci, více statí ascetických a úvah, práce poučné a apologetické, dějepisné, životopisné i povídky, z nichž zvláště uvádíme »Marie« od Pavla Mudrocha. Každé číslo uzavírají poutavé Rozmanitosti, Zprávy řádové i jiné a literatura. Zdařilá vyobrazení, jichž tento ročník dvacet vykazuje, slouží časopisu ku veliké ozdobě. V době vlažnosti a netečnosti náboženské jest na výsost třeba výborných listů, jakým jest i »Růže Dominikánská«, kterou každému co nejlépe doporučujeme. *Prokop Zaletěl.*

»Český Včelař.« Časopis věnovaný zájmům a pokroku českého včelařství dokončil právě XL. ročník. Jest to nejstarší a nejlepší list odborný, jenž zaslouží pro své výborné a praktické řízení všestranného rozšíření mezi českým včelařstvem. Téměř celé čtvrtstoletí řídí jej odborník na slovo vzatý Josef Kebrle, kanovník král. koll. kapitoly vyšehradské a kníž.-arcib. vikář v Přistoupimi. Jsa sám výborným odborným spisovatelem, seskupuje kolem sebe v každém ročníku hlouček výborných spolupracovníků nejzvučnějších jmen. Do letošního ročníku kromě jiných přispěli: Matěj Hlinecký »Důležitost zazimování«; F. Wohnout »Jazykoměr«; Fr. Adamec »Včelí odpočinek«; Václav Jakš »Kdy jest nejlépe úly přestavovati?« Al. Thůma »Vývin a ústrojí včely«; Josef Křemen »Plemena a odrudy včelí u nás chované; O. Jakoubek »Okresní výstava na Zbraslavi a včelařství« a j. v. V části zábavné čteme následující jména: Fr. Gottwald, L. Grossmannová-Brodská, Ot. Jakoubek, Jar. Martinovský, JUDr. V. Melichar, R. Pokorný, H. Kozák. I ostatní části a rubriky »Českého Včelaře« svěřeny nejpovolanějším spolupracovníkům. »Český Včelař« vychází 15. každého měsíce nákladem Zem. ústř. spolku včelařského. Členové dostávají časopis zdarma. Členský příspěvek obnáší 4 koruny ročně. V zájmu českého včelařstva přejeme mu nejhojnějšího rozšíření! *Ot. Jakoubek.*

První moravská lidová pouť do Svaté země r. 1905 jest název úhledné knihy, jež z péra profesora bohosloví Dr. K. Slavíka vydána byla ve prospěch katol. organisace v diecési českobudějovické. Cena 50 h poštou (při větších objednávkách po 40 h a porto) jest neobyčejně nízká, má kniha 170 str. úhledného tisku. Objednávky se řídí na »Českou sekci diecésního komitétu« v Č. Budějovicích, k zásilce se přidá složní lístek pošt. spořitelny. Do textu vložen jeden obrázek (pohled na Jerusalem s okolím) a 3 plány (Jerusalema, chrámu Božího hrobu a chrámu Narození Páně v Betlemě). Spisovatel provádí čtenáře s poutníky moravskými a českými po památných místech v Jerusalemě a nejbližším okolí (dle čísel na plánech najdou se snadno místa ona), vykládá krátce jejich původ, dějiny, nynější stav, pobožnosti tam od poutníků konané, vpletaje tu a tam žertovné příhody při pouti sběhlé, čímž vypravování nabývá rozmanitosti; v úvodě líčí dosti obšírně náboženství, mravy, šat obyvatelstva a vůbec poměry jerusalemské. I cesta do Sv. země a zpáteční jsou zajímavě popsány. Jsme jisti, že čtenář opět a opět sáhne ke knize této, jež s neobyčejnou něžností vypráví o kolébce naší víry. Kniha tato pro svoji láci hodila by se zvláště ku podělování mládeže při zkouškách dětských. Jak nám sděleno, rozšířena jest na některých osadách i ve stu (na malé osadě v jižních Čechách 125) exemplárech. Prosíme duchovenstvo, aby na ni lid upozornilo.

Sienkiewicz Henryk: Auf dem Felde der Ehre. Roman. Ve Vídni 1906, přeložil S. Horowitz. Stran 376, cena 2 K. — Roku 1900 vydal nejlepší nyní žijící románopisec Sienkiewicz poslední svůj román »Křižáci«. Prohlásil tehdy, že byl poslední jeho dějepisnou prací: ale brzy na to oznamovaly listy, že rozhodl se zpracovati novou látku, v níž by oslavil a básnicky zpracoval účastenství Poláků a vítězství jejich vůdce, chrabrého Jana Sobieského při zahnání Turků u Vídně, což se stalo vítězstvím dne 12. září 1683. Též se psalo, že zavázal se Sienkiewicz, že vyjde román napřed v anglickém překladu, za nějž mu byl nabídnut obrovský honorář. Očekávání všech ctitelů muzy Sienkiewiczovy se splnilo, nedávno vyšel německý překlad a zajisté, než vyjde posudek tento ve »Vlasti«, bude také již uveřejněn překlad český.

Román, jehož titul jest »na poli cti«, jest prvním dílem práce, která vypočtena je na několik svazků. Pojednává jen o zimě z roku 1682 na rok 1683 a končí 22. srpnem 1683, když odbýval u Krakova Jan Sobieský, král polský, přehlídku svého vojska, s nímž spěchal na pomoc k Vídni. Všechny známé přednosti péra Sienkiewiczova jsou i v tomto novém románu. Plno přeživě líčených episod, vystupují hrdinové ideálně vykreslení; z žen nejvíce zaujme nešťastný sirotek Anulka Sieninská, z pánů její pozdější manžel zchudlý šlechtic Jacek Taczewski, který táhne jako husar do boje. Humoristy jsou zde čtyři bratří Bukojewski, jichž nehledaným a mistrně provedeným »kouskům« s chutí se zasmějeme. Farář P. Woynanski, vychovatel Taczewského a žák vojenský proslulého Wolodyjewského, je kněz dle srdce Páně. Všude plno osob zajímavých, originelních, vše seřaděno tak přirozeně, že si myslíme, že se to ani nijak nemohlo přihoditi. Jako všechny dřívější Sienkiewiczovy práce, tak i tato nejnovější dokazuje, že je autor mistr nejprvnějšího řádu a že i toto nové dílo vzbudí pozornost zasloužené po všem literárním světě. Napjetí čtenáře neochabne od počátku až do konce. Při tom je četba úplně nezávadnou a můžeme autora čítati k našim katolickým spisovatelům. Děj odehrává se v polských osadách u města Radoma a jen malinkou částí v Krakově. Všude ovívá nás polské, nám tolik sympatické ovzduší. Pánové, starý Pongonski, který zemře při svém zasnoubení, pan Cypryanowicz, otec i syn a jiní a jiní, vesměs mistrně líčené povahy, život na vsi, slavná pout (odpustky), podlý Marcyan Krzepecki, jeho sestry a otec . . . zkrátka vše, co Sienkiewicz popisuje, oživne a zaujme cele čtenáře. Doporoučeti není věru potřebí.

Ignát Zháněl.

Květy Marianské. Ročník XXIII. R. 1906. Ročně 12 čísel o 2 arších veliké 8°. Redaktor Γ. Kristin Lux O. S. B. Nákladem knihtiskárny benediktinské v Brně. Předplatné 1 K 60 hal. — Nejstarším naším časopisem věnovaným úctě Marianské jsou »Marianské Květy« v Brně. Před 23 lety počal je vydávati ve skromné úpravě zasloužilý P. Placid Mathon, nyní je to časopis, který se může směle postaviti po bok časopisům jinojazyčným, témuž oboru věnovaným. Každé číslo obsahuje několik pěkných básniček, zajímavé povídky, četnými poutavými příklady a vhodnými podobenstvími propletená rozjímání, životopisy slavných ctitelů Marianských a na konci pěknou mosaiku zpráv Marianských. K vybranému obsahu přistupují četná vhodná vyobrazení. Časopis tento hodí se výtečně pro všecky zbožné duše, zvláště pro dospívající jinochy a dívky. Upřímná úcta k Marii Panně je hluboce zakořeněna v lidu našem, nepřátelé jeho, kteří chtějí ho zničiti, rvouce mu pevnou víru v Boha z dobrého srdce, neopovažují se nikdy útočiti na zbožný zvyk tento, přejatý od slavných předků. Proto jest si věru přáti, aby odborný časopis tento byl rozšířen co nejvíce. Za nepatrné předplatné obdrží čtenář 12 objemných sešitků (o 32 stránkách), na jichž obsahu nepohorší se nikdo. Také duchovním správcům budiž laciný tento časopis doporučen co nejvroucněji; stěžují si často do nedostatku látky pro kázání Marianská; tuto najdou hojnost spořádaných rozjímání, fascinujících příkladů, duchaplných myšlének, časových zpráv, jichž výtečně lze použíti na kázání Marianská. Skromného výdaje na předplatné jistě nebude nikdo litovati.

S: † T.

Podíl Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně na rok 1906. — »Dědictví. Toto jméno« — píše Riegrův slovník naučný v II. díle (r. 1862), písmeno D, str. 92. — »obdržely jednoty k vydávání a rozšiřování vzdělávacích knih v jazyku českém. První toho druhu bylo Dědictví sv. Václava, jehož zakladatelkyní byla Marie Steyrová, měšťanka Novoměstská, vlastně však syn její Matěj Václav Steyer.« Roku 1669 odkázala zmíněná paní 1300 zlatých na vydávání duchovních knih, k čemuž přidala r. 1672 Ludmila Benigna hraběnka ze Šternberka 1000 kop grošů. Tak povstala jistina »Dědictví sv. Václava«, z jejíchž úroků vydávala jesuitská kolej na Novém Městě duchovní knihy v jazyku českém. Za 80-

let svého trvání rozšířeno na 80.000 výtisků spisův náboženského obsahu, mezi nimiž vyniká bible svatováclavská. Dědictví však neobmezovala blahodárnou činnost svou jen na vlasti naše, nýbrž i do Uher, Slavonie, Srbska a Bulhar rozšiřovalo dobré knihy české. Po zrušení řádu jesuitského byla jistina Dědictví, obnášející 16.000 zl., přivtělena k normálnímu fondu, myšlénka však nezahynula. R. 1829 založil pražský kněz Antonín Hanikýř dle způsobu Dědictví svatováclavského »Dědictvi svatojanské«, roku 1850 vzniklo v Brně »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje«, r. 1860 založeno v Hradci Král. »Dědictví Maličkých« pod ochranou sv. Karla Boromejského, dle jehož vzoru zřízena v Písku »Zlatá Kniha Dědictví sv. Ludmily« hlavně pro dívky. Bohu žel nyní již zaniklá, r. 1862 rozeslalo »Dědictví sv. Prokopa« v Praze ponejprv na 5000 podílův svých po vlastech našich.

Naše Dědictví vykonala již velikou kulturní práci v národě našem a konají ji nezištným způsobem dopodnes; za neveliký jednou pro vždy složený vklad obdaří každého úda hned několika cennými knihami ze starších zásob a přinášejí každý rok jednu nebo více nových knih.

»Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje« věrno jsouc osvědčeným svým tradicím přináší pro r. 1907 objemnou, úhledně vázanou knihu: »Dějiny světa v obrazech« od Alojse Hlavinky a dvě menší časové brožury.

Již chvalně známé jméno spisovatele Alojse Hlavinky ručí za hodnotu první knihy, jež je pokračováním podílu z r. 1903. Kdežto tehdy vylíčil spisovatel »Dějiny světa v obrazech« od pravěku až do pádu říše římské, vypravuje ve II. díle středověk až do objevení Ameriky. Ač předvádějí se tu dějiny všeobecné, má se přece pilný zřetel k národům slovanským vůbec a národu našemu zvláště. Do textu, který se čte velmi pěkně, vloženo hojně zdařilých obrázků, aby čtenář utvořil si dokonalejší představu o dějích, krajinách, osobách předvedených. Kniha tato čítá na 700 stran osmerky a je pevně a vkusně vázána.

K hlavnímu tomuto podílu přidává Dědictví dvě časové brožurky: »Chcete popravu neb opravu manželství-« od Frant. Schrollera dle Ondřeje Hamerle zpracovanou a »Volná škola« od Jana Ziky. Knížečky tyto pojednávají jasně, prostonárodně, srozumitelně a obsažně o dvou nyní často přetřásaných otázkách, ukazujíce, že jen v upřímném přilnutí k Církvi sv. a názorům jejím najde se správné a jedině prospěšné rozluštění jejich.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně, jakož i tento zdařilý jeho podíl lze doporučiti co nejupřímněji. Nejsou zajisté Dědictví naše podniky konkurrenčními, nýbrž mohou, mají a chtějí všechna vedle sebe účinně a svorně působiti na povznesení národa, prohloubení křesťanského smýšlení a zvelebení katolického českého písemnictví.

Když pisatel před 20 lety navštěvoval ústav bohoslovný, bylo zvykem, že každý bohoslovec za čtyři léta vstoupil do všech našich Dědictví, střádaje a skládaje po něčem určené vklady, většina pak vysvěcených kněží dávala, dostavši se do duchovní správy, rod svých rodičů rovněž zapsati do našich Dědictví. Starý zvyk tento zachoval se snad v našich seminářích doposud a jest si přáti, aby nevešel nikdy v zapomenutí. Pak zajisté naše Dědictví budou i nadále se rozšiřovati, mohutněti, zkvétati, údy své překvapovati vhodnými podíly a zdatně pracovati na národa roli dědičné. *Dr. Rudolf Zhánel.*

P. A. Sheehan, **Můj nový kaplan.** Přeložil O. S. Vetti. Anglická knihovna. Řada II. Sv. 22. Nákladem J. Otty v Praze. 1906. Velký oktáv. Str. 537. Cena 4 K. — Mezi moderní spisovatele, kteří nejvíce se čtou a překládají, patří také anglicky píšící irský kněz katolický Sheehan. Ze zdařilé reprodukce fotografické, která ke spisu »Můj nový kaplan« je připojena, hledí na nás skrz brejle dobrácká mírná tvář kněze, který v levici drží knihu. Toť obraz autora knihy, v níž shledáváme se s týmiž rysy, jež mluví k nám z podobenky. Světa a života zkušený spisovatel líčí ve spise tomto ideály, snahy, tužby, práce svého »nového kaplana«, nesoucí se za časným i věčným blahem farníků. Jest vlastně povídka tato spíše zdařilou mosaikou obrazů ze života kněžského, ze života lidu, podanou svěžím, půvabným a poutavým slohem, společným pojítkem těchto zajímavých statí je farnost Kilronanská, starý farář P. Dan a mladý kaplan Letheby. Tento mladý a horlivý kněz mnoho učinil pro farnost tu, jsa ve šlechetných snahách svých pilně podporován starým zkušeným svým chefem P. Danem; ale neminula také trpká škola života, bylo mu hojně zažíti nehod, neštěstí, nevědku a neuznalosti. Než přece nerad loučil se na konec se zamilovaným Kilronanem, když povolal ho diecesánní biskup na lepší místo.

Kniha »Můj nový kaplan« bude jistě velmi zajímati všechny kněze, neboť vytryskla z hloubi duše kněze vzorného a zbožného. Ale také nekněží a širší vrstvy lidové nebudou čísti pěkně knihy té bez zájmu, jest podáno v ní mnohé

zdravé zrnko užitečné pravdy pro život. Líčí se tu ovšem především poměry irské, nicméně čtenář najde v nich přemnohou obdobu s poměry našimi; vždyť lidé jsou všude stejní, pročež mnohdy zdáti se nám bude, že líčí spisovatel lid náš a ne lid irský. K této lahodnosti, kterou se kniha čte, přispívá nemálo uhlazený a vytříbený překlad, který podal pilný náš O. S. Vetti. Překládati z angličiny do jazyka našeho není věcí snadnou; jestiť ovzduší ostrova britského velmi odlišné od našeho; než přes to podal v oboru tom osvědčený Vetti překlad klasický, který čte se plynně a příjemně, jako originál.

Knihu »Můj nový kaplan« můžeme dáti každému směle do ruky; patříť k těm knihám, které nejen příjemně pobaví, nýbrž i ušlechtile poučí, podávajíce v úhledném rouchu mnohou vážnou pravdu. Hlavní předností knihy je, že nenalezne v ní ani nejpřísnější puritán a kritik té nejmenší vady, pročež budiž doporučena našim knihovnám i jednotlivcům co nejvřeleji. Pilnému překladateli náleží veškeren dík, že vzácný tento skvost literární učinil přístupným těm, kdož nemohou ho čísti v anglickém originále. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Národní slavnost dožinková. Za příčinou pěstování národní písně a národního kroje sepsal a sestavil Josef Hovorka, kaplan v Netolicích. Tiskem bisk. knihtiskárny v Č. Budějovicích. Nákladem vlastním. Cena 50 h. — Plným zajisté právem stěžuje si pan spisovatel do toho, jak dvojsmyslné a oplzlé písně, rýmovačky a kuplety se po našem venkově rozšiřují, jak hyzdí se tím naše česká mluva a ničí mravnost obzvláště mezi mladším lidem. Právem běduje, že je to vskutku úžasné, jakým smetím a jakou literární špínou jest venkov náš zaplaven, a že i ve slušných společnostech slýcháme spíše neslušnou odrhovačku, nežli krásnou naši národní píseň! Věru smutná je to pravda, že kdyby nám byl Erben prostonárodních písní tiskem nevydal, byla by jich do dneška velká část zahynula . . . A jak jest tomu s překrásnou písní národní, tak má se to i s národním našim krojem. To, co bývalo chloubou našich předků, za to se nyní stydí náš lid a jen tu a tam ve statku mají ještě dědictví to uschováno v komoře nebo v almaře. Tento smutný zjev pohnul pana spisovatele k vydání tohoto pěkného dílka (42 str. s připojenými písněmi), jež vřele doporučujeme jak jednotlivcům, tak spolkům se vřelým přáním, aby o slavnosti dožinkové dle této výborné práce se řídili a jako vždy a všude, tak zvláště o této a podobných slavnostech krásné naše písně národní, jakož i nádherný kroj ku platnosti uvésti hleděli! *Prokop Zaletěl.*

Eugenie. Od Václava Kosmáka. 2. vydání. 1906. V Brně, nákladem benediktinské knihtiskárny. Stran 437. — Ničím neučí se lépe památka našich velikánů-spisovatelů, než vydají-li se spisy jejich v tak laciném vydání, aby si je každý příslušník našeho národa koupiti mohl. Knihtiskárna benediktinská v Brně vydává, jak jsme se již častěji zmínili ve »Vlasti«, spisy našeho doposud nepřekonatelného povídkáře a miláčka všech našich čtenářů, Václava Kosmáka, v přelaciném vydání. Díl dvanáctý obsahuje »Eugenii«, jednu z nejlepších prací Kosmákových, sestávající ze dvou dílů; v prvém popisuje se život, zálety a vše počínání krásky, »slečny Eugenie« a ve druhém — od strany 221., její život, když se provdala: »paní Eugenie«.

Když spis tento vycházel pod čárou v brněnském »Hlase«, byl jsem právě kaplanem v německé osadě, kdež byl farář, jakož i celá domácnost německá. Tehdy odbírali i němečtí farářové český »Hlas« a s největší dychtivostí čekali jsme vždy na čtvrteční a nedělní číslo, v nichž bývalo obyčejně pokračování »Eugenie«. Všichni domácí nechali vší práce a každý chtěl čísti »Eugenii«; všeobecně pak bylo debatování a posuzování toho, co bylo obsahem právě došlé části. Zájem o Eugenii byl všeobecný a často ptali se ústně i písemně Kosmáka, jak to dopadne? Říkával: ještě sám nevím — neboť jest známo, že psával vždy od čísla k číslu pro »Hlas« a nikdy nenapsal delší částky.

Děj počíná rokem 1859 a odehrává se v malém městečku, odkud si Kosmák s největší zálibou bral látku. Dcera listovního Eugenie, kráska veliká, ráda by ulovila ženicha. Oproti ceremonické, strojené Eugenii jsou upřímná Maruška lékárníkova, poštova Herma a její sestra Aurelka. Znamenitá jest v kapitole VIII. »slečna Eugenie při kávě«; přijde návštěvou berňová s dětmi ku paní poštové, na oko se líbají, vítají, ale vlastně nevědí, jak by se jí zbavily, což se i podaří. Jak krásný je popis jara: »tu, onde zakukala kukačka, zapískl drozd, zabzučela včelka, zaleskl se motýl; chvílemi zadul milostný povánek a stromy zašelestily tisíciletou písní o lásce, lásce stále nové a mladé; mezi zelenými vrcholy stromů pousmálo se modré nebe, jako naděje za let mladosti.« Klavír jmenuje K. moderní harfou, kávu parlamentární nápoj. »Zármutek je sochař dovedný! Vtesává znamení své nemilosrdným dlátem nejen do srdce, ale i do tváře člověka a vtesá je tak hluboko, že ho pak nikdo vyhladiti nedovede, jediná smrt.« Eugenie je samé sobectví,

a všechna její něžnost je komedie a přetvářka. Šlechetným citům není přístupna. Konečně přece ulovila koncipienta dra Doubravu, s nímž se přestěhuje k jeho rodičům, kdež zpřevrací všechen dům a vždy prosadí svou vůli — neboť na otázku, čemu se podobá manželství, odpovídá Kosmák: »růži? Jak to? Každý záletník dostane po lístku a manželu zůstane — trn. Eugenie, pravý typ ženské falše a neupřímnosti, konečně se zblázní, považujíc se za největší krásku světa — ošetřuje ji Aurelka, nyní milosrdná sestra; poslední Eugenino zklamání bylo, když myslila, že statkář Kubal požádá ji (vdovu) o sňatek, zatím však přišel prosit o její dceru Leontinu, která, ač milovala Kubalova syna Aristida, přece si ho bere.

Ve vydání Šolcově stála Eugenie 3 K 40 h; v tomto vydání stojí o lepším papíře K 1·60, o obyčejném K 1·20 — láce, pobízející, aby každý zaopatřil si spisy Kosmákovy. *Ignát Zháněl.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Blahopřání. — Všem sedmi katolickým poslancům českým a 10 moravským, do říšské rady zvoleným, vyslovuje redakce Vlasti srdečné blahopřání s tím doložením, aby práce jejich přinesla hojného užitku církvi i vlasti.

Naše radost. Při posledních užších volbách do říšské rady, konaných dne 23. května, bylo zvoleno 7 katolických poslanců, a to: 1. Dr. Rud. Horský, náš předseda. 2. Dr. Jos. Myslivec, advokátní koncipient v Praze; 3. Václ. Myslivec, redaktor »Meče« a »Čecha« v Praze; 4. Jos Prokop, starosta v Jasené; 5. Frant. Šabata, starosta ve Vrbici. 6. Ant. Šachl, starosta v Hůrkách; 7. P. Milo Záruba, farář v Jiřicích. Na Moravě byli zvoleni: Dr. Hruban, P. Šilinger, Kadlčák, Valoušek, Šrámek, Jaroslav hrabě Thun, Dr. Stojan, Pillich, Tvarůžek, Kuchynka, tedy celkem 17 poslanců, kteří utvoří svůj vlastní klub. Začátek šťastně učiněn! Další svorné a usilné práci žehnej Bůh! Čtyři z českých poslanců byli zvoleni v diecesi Hradecké (tím byla z valné části odměněna kulturní práce Brynychova,) dva z Budějovické a jeden z Pražské. Mimo to dostali na různých místech katoličtí kandidáti hojně hlasů a při užších volbách pomohli jsme k vítězství četným kandidatům jiných stran, na př. Dr. Baxovi, začež se nám »Národní Listy« a Kramářův »Den« středně odměňují, bijíce neurvale proti klerikalismu. Je třeba, aby katolíci ty okresy, kde našinci zvítězili, hleděli i pro budoucnost neunavnou prací a organisací pro katolickou stranu udržeti. Proto je třeba, aby tam nové katolické spolky povstávaly, aby se tam šířilo Všeodborové sdružení, aby se tam katolické knihovny zakládaly, aby se tam v největší míře šířil a ujímal tisk katolický, aby tam bylo konáno hojně přednášek, zvláště v těch obcích a městech, kde měl našinec málo hlasů. Organisace ať se provede ode vsi ke vsi, od města k městu, od osoby k osobě a vůdčí myšlénku dávejž sám katolický zvolený poslanec. Radíme k nejúsilovnější, houževnaté a neunavné práci, poněvadž četní naši nepřátelé vrhnou svoji protikatolickou činnost právě a hlavně do těchto okresů, aby je při budoucích volbách do říšské rady katolíkům z ruky vyrvali. — Dále jest třeba sorganisovati hlavně ty volební okresy, kde naši kandidáti nejvíce hlasů na sebe soustředili. V té věci máme zvláštní plán v hlavě již sestavený a kus této kulturní práce provedeme v mezích svých stanov z družstva Vlast sami. — Jen čile ku předu: kdo pevně začal, půl díla vykonal.

Osobní. — Dva přátelé z Moravy zaslali nám doslovný výpad kooperatora Jak. Demla proti redaktoru t. l. Ale zároveň nám sděleny byly o p. Jak. Demlovi různé zprávy, které nás vedou k tomu, abychom s odpovědí posečkali.

Sv. Otec Pius X. Nedávno byla po delší dobu v Římě paní Rolinsová, sestra presidenta Spojených Severoamerických Států Roosevelta. Svatý Otec přijal ji v audienci a žádal ji, aby vyřídila svému bratrovi Jeho dík za smířlivost, kterou ukazuje při každé příležitosti ku katolíkům. Papež nazval při té příležitosti Roosevelta vzorem náboženské snášelivosti. — Sv. Otec o katolickém Institutu v Paříži. Celo- anebo poloprotestanté rádi by jednotu katolické církve prolomili a jí odzvonili umíráčkem. Modernismus je jim k tomu vítaným klínem. Naproti tomu profesor G Balleriny v Pavii měl před četnými posluchači několik konferencí, jež právě vyšly tiskem. Vede v nich důkaz, že náboženské krise v katolické církvi vlastně není, nýbrž jen ve hlavách lidí, holdujících moderním ideám. Ani papež, ani upřímní katolíci nemusejí se obávati debat o objektivní realitě článků víry, nýbrž pouze nevědomosti, sektářských předsudků, zášti, jež se nemyslícím davům vštěpuje a jež poznání pravdy překáží. Při modernismu jedná se o nedostatek dobré vůle. Modernismus nechce zázraky považovati za objektivní skutečnosti, nýbrž jen jako mravní hodnoty, jež jsou jen potud pravdivy, pokud

srdce lidské pravdu jim přiřkne. Tím by však vezdejšímu životu, jakožto přípravnému k životu věčnému byla odňata půda. — Sv. Otec, jak již oznámeno, zaslal francouzskému episkopátu delší pastýřský list, v němž pojednává o vyšším vyučování. Biskupové mají ke konci tohoto měsíce v Paříži se shromážditi a zde přijati zprávu o postupu katolického Institutu v Paříži, jehož protektory jsou. Sv. Otec uznává nesnáze nové doby, jimiž francouzská mládež těžce byla postižena. Byvši odcizena církvi, je vháněna do státních kollejí a velikých licei, zřízených k tomu, aby z jejich srdcí vyrvána byla víra. Musejí tudíž přinášeny býti veliké oběti k rozsíření Institutu. Biskupové mají nadané kleriky ze svých diecésí vybírati a posílati do Institutu ke studiu filosofie a odborných theologických věd. Sv. Otec k svému listu připojil dar 100.000 fr. Mají býti zřízeny dvě nové stolice pro: »Počátky křesťanství« a »Dějiny náboženství.« — Ruská vláda a petrský haléř. V protikatolických časopisech se tvrdilo, že ruská vláda povolila v obvodu ruské říše sbírání petrského haléře. Sv. Stolice prý si chce tím nahraditi úbytek z Francie. Naopak pry si zase ruská vláda vymínila s druhé strany jisté služby. Tyto prý záleží v odvolání dosavadního biskupa ve Vilně, msgra bar. Roppa, z diecése pro jeho známé stanovisko v dumě. Naproti tomu dlužno stanoviti, že 1. se nejedná o petrský haleř, nýbrž pouze o sbírku na dar ku 50. výročí kněžského jubilea sv. Otce. Taková sbírka byla od ruské vlády již dříve povolena za Lva XIII. z podobných důvodů. Zmíněné vyjednávání se ostatně mezi Vatikánem a vládou nevedlo. 2. Dovolení k dotyčné sbírce bylo již dáno, když ještě případ Roppův nezpůsobil vyjednávání se sv. Stolicí. 3. V záležitosti vilenského biskupa neučinil Vatikán posud žádného kroku. Vatikán vůbec se nepouští do politické stránky tohoto případu a dá se zajisté vésti pouze ohledy na blaho církve, především diecése, o níž se jedná. — Protestantské učitelky u sv. Otce. Dne 7. května přijal sv. Otec 50 protestantských učitelek z Anglie. Sv. Otec promluvil k nim velmi laskavě a vyzýval je, aby se ohlížely při vyučování co nejvíce možno na náboženský moment. Dojem audience na protestantské učitelky byl velmi mohutný.

Sv. Jan Nepomucký v cizině. Sarajevský arcibiskup dr. Josof Stadler, prodlévaje nedávno v Římě, přijal z ruky sv. Otce Pia X. vzácný dar. Sv. Otec totiž věnoval biskupskému kostelu v Sarajevě dar, kterým národ český poctil zvěčnělého papeže Lva XIII. u příležitosti jeho jubilea papežského — totiž: Ostatky sv. Jana Nepomuckého v nádherném uměleckém relikviáři. A tento vzácný dar národa českého, ostatky jeho světce, sv. Otec věnoval bratrskému slovanskému národu, katolikům bosenským a jeho vrchnímu pastýři. Arcibiskup sarajevský s radostným srdcem a nadšením dar přijal a svaté ostatky do Bosny přivezl a dne 9. května t. r. slavnostním způsobem k veřejnému uctění odevzdal. O 9. hodině sloužil arcibiskup pontifikální mši sv., při níž sám o sv. Janu Nepomuckém nadšeně kázal. Po mši sv. nesl sv. ostatky slavným průvodem — jako o Vzkříšení — hlavními ulicemi města. Průvod byl obrovský, súčastnily se ho různé spolky a korporace, školní dítky všech škol katolických a síla lidu z města a okolí. Krásná pohoda slavnostní náladu jen zvyšovala. Po průvodě bylo slavné »Tebe Boga hvalima.« Odpoledne slavné nešpory se sv. požehnáním a pak věřící přistupovali, aby sv. ostatky políbili a uctili.

Slavný spisovatel J. C. Huysmans zemřel v habitu mnišském v Paříži ve stáří 59 roků po delší nemoci. Narodil se v Paříži r. 1848, byl původně úředníkem v ministerstvu vnitra, později vystoupil a stal se spisovatelem. Napsal celou řadu románů směru naturalistického, jehož theorie společně se Zolou hájil v týdenníku »La Comedio humaine«. Po více let stál v čele dekadentů, načež se stal mystikem, ve kterémž směru vydal román »En route.« Z mysticismu přešel r. 1899 jako bratr laik do řádu Benediktinů v Liguge, kdež psal básně. Když cítil smrt svou blížiti se, žádal, aby v habitu bratra laika byl pohřben, což se i stalo. Závěť zesnulého romanciera byla otevřena. Umělec diktoval ji dva dny před svou smrtí. Vykonavatelem jmenován jest Lucien Descaves. Jmění své i požitky z vydaných spisů odkázal mistr svým dvěma nevlastním sestrám. V příčině pohřbu vyžádal si, aby byl bez vojenských poct, jednoduchý a prostý za sborových zpěvů kostelních. V úmrtním oznámení, které sám nadiktoval, oznámena jest smrt Jorise Karla Huysmanse, spisovatele, předsedy akademie Goncourtů a důstojníka čestné legie; jiných titulů neuvedl.

200letá památka narození Linného. Tento slavný přírodozpytec náležel k věřícím učencům, což ovšem židovské a liberální listy při oslavě jeho památky opomenuly uvésti. Linné byl narozen v nepatrné vesnici ve Švédsku v Rashultu r. 1707. Otec jeho byl lutheránským pastorem, nábožným mužem. Po těžkém

porodu matka sama si ho odkojila. Své dětství strávil uprostřed květin. Když prý plakával, matka mu dávala k utišení do ruky kytičku. Otec jeho byl milovníkem květin. V létě po celé dny trávil v zahradě. Na gymnasiu s latinou mu to nešlo. Mladý Linné všímal si více květin. Otec ho poslal na universitu, aby studoval bohosloví a stal se jednou jeho nástupcem. Zde však obracel se více k medii, při čemž skoro náruživě pěstoval botaniku. Na universitě seznámil se se slavným Stobaeem, jenž pili mladíkovu obdivoval. Matka těžce nesla, že její syn raději se obírá květinami, nežli bohoslovím. Bylo mu teprve 23 roků, když mu nabídnuta byla profesura botaniky na univesitě. Prvním jeho dílem byla »Flora Lapponica«, jakožto výsledek cesty do Laponska. S vakem na zádech a nejnutnějším oblekem, dvěma košilemi a s psacím náčiním vydal se v květnu na dalekou a nebezpečnou cestu, skoro povždy sám a pěšky. Musil žíti z milosti Laponců, jejichž řeč neznal, často v lesích mezi hrubým lidem nocovati. Živil se čerstvými rybami bez chleba a soli. Po cestě 300 mil dlouhé vrátil se na podzim domů. Dlouho se zdržoval též v Nizozemí, kdež zakoupil si statek u Harlemu. Linné byl po celý život profesorem na universitě upsalské. Jeho přednášky prý posluchače okouzlovaly. Mladíci z celého světa se scházeli, aby poslechli nejslavnějšího přírodopizce tohoto věku. Počet posluchačů na universitě se ztrojnásobil. Ano i profesoři z jiných universit do Upsaly jezdili, aby ho slyšeli. S posluchači konal výcházky do přírody. Když byla nalezena zvláštního druhu rostlina, bylo to troubením na roh oznamováno, aby posluchači se sešli a výklad svého mistra poslechli. Z Upsaly se rozcházeli do celého světa, odkud nové druhy rostlin do Upsaly zasílali, čímž jeho sbírka o nových 1500 druhů se rozmnožila. Zemřel roku 1778. Méně známo je, že Linné musil z Hamburku v mlhavé noci před protestantskými fanatiky utéci. V Hamburku totiž na radnici chovala se 200 let stará kostra draka se sedmi hlavami. Tato hydra se sedmi hlavami byla ukázána též Linnému, který ohledav blíže kostru, vyjádřil se, že je to padělek, čili švindl. Rozeznal, že je to kostra kolčavy, k níž bylo uměle přiděláno 7 hlav. Avšak kostra ta byla majetkem sekretáře městské rady Jana Herm. ze Sprockelsenu, jenž ji městské radě za značnou sumu zastavil. Rozpoznáním Linného cena sedmihlavé hydry značně klesla, z čehož ve městě povstalo vzrušení a pohoršení na vědce, kterýž uznal za nejvhodnější, jak Němec říká: »Bei Nacht und Nebel«, zmizeti. — 200leté výročí narozenin Linnéových bylo na všech švédských školách oslaveno. Hlavní slavnost konala se na universitě Upsalské 23. a 24. m. m. Slavnosti té súčastnili se korunní princ vladař, jiní členové královské rodiny, jakož i velmi četní švédští a zahraniční učenci. Ku slavnosti přihlásili se zástupci téměř ze všech evropských států a z Ameriky.

Dvě významná a řídká jubilea Dr. Antonín Horný, pap. prelát a protonotář, kapit. děkan metropolitního chrámu Páně ve Vídni a velezasloužilý předseda Jednoty sv Methoděje, která již 31 roků pečuje o české služby Boží ve Vídni, z milosti Boží oslaví letos dvojí řídké jubileum, předně 60. výročí svého posvěcení na kněze a 40. výročí svého kanonikátu při metropolitním chrámu P. sv. Štěpána ve Vídni.

Tento církevní hodnostář, rodem Moravan, nikdy nezapřel svého českého původu, vždy hlásil se k lidu českému a otcovsky se staral o to, co tomu lidu českému ve Vídni je zapotřebí na záchranu jeho sv. víry, toho se však docílí toliko službami Božími, kterým lid úplně rozumí, které se mu konají v mateřské řeči; tou věrou zachová si ve světovém městě zároveň mravnost a poctivost, pracovitost a lásku ke své národnosti. Za předsednictví jubilanta v jednotě sv. Methoděje, ovšem po mnohých obtížích, povoleny duchovní vrchností pro lid český v šesti kostelích české služby Boží, bohužel jenom v neděli a ve svátek, a to v obmezené míře na 1—2 hod. Tyto služby Boží od kněze až do ministranta musí po většině dělnický a řemeslnický lid sám si platiti, výlohy činí ročně 9000 K.

Jubilant by rád své dílo korunoval tím, aby česká kongregace s dovolením duchovní vrchnosti ve Vídni směla trvale se usaditi a tak české služby Boží pro budoucí časy pojistit. K tomu účelu třeba zbudovati kostel a klášter pro tu kongregaci. —

Právě to dvojí jubileum poskytuje veškerému lidu vhodnou příležitost svou vděčnost vsdp. jubilantu projeviti. Než, jakým způsobem? Snad, jak se to stává, aby se mu podal na památku kalich, nebo mešní roucho? Nikoliv, to by jubilantu nezpůsobilo veliké radosti; ale v pravdě ho potěší a bude mu zřejmým důkazem vděčnosti, přispějeme-li milodarem na zbudování onoho kostela a kláštera.

K této vděčnosti nejsou však pouze vídeňští Čechové zavázáni, nýbrž i duchovenstvo a věřící lid katolický v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, neboť

kněží Jednoty nekáží a nezpovídají pouze Čechy vídeňské, ale přisluhují svatými svátostmi každému, kdo z Čech, Moravy a Slezska zvláště za letní doby za svou živností ve Vídni meška. Na ten úmysl přináší vídeňský lid český každou neděli své milodary, aby takovému velezasloužilému předsedovi svou vděčnost na jevo dal: než i skvělým způsobem předně přispěla svou nevšední horlivostí v pravdě křesťanskou velectěná paní Antonie Vierheiligová, choť p. t. pana rady vrchního soudu v Č. Budějovicích, ana si neobtěžovala a sbírala milodary, které již činí 700 K, dále ctěná Panenská Jednota v Brně, která věnovala výtěžek divadla 200 K, pak dp. Jan Hikl, farář v Kostelci na Moravě, jenž ve prospěch Jednoty konal přednášky, jež vynesly 80 K.

Jednota sv. Methoděje uvádí toto významné a řídké jubileum ve známost, doufajíc, že zpráva tato v Čechách, na Moravě i ve Slezsku vlídně bude přijata, a prosí snažně duchovenstvo, aby ráčilo věřící lid k oběře nebo milodarům povzbuditi, nebo též místní záložny, spořitelny neb raiffeisenky o příspěvek požádati, aby takto lidu českému ve Vídni přispěním rodáků toho nejpotřebnějšího se dostalo; to by zároveň byla důstojná a nejvhodnější oslava vzácného dvojího jubilea našeho milého vsdp. předsedy.

Milodary buďtež laskavě zasílány buď do redakce »Vlasti«, nebo na adresu J. M. vsdp. dr. Horný, pap. prelát a kapit. děkan ve Vídni-I., Stephansplatz 5.

Farář Juriga ve vězení. Dne 29. dubna nastoupil neohrožený vlastenec slovenský, farář a poslanec Juriga, trest dvouletého žaláře. S pláčem rozloučila se s ním jeho osada. Trpitel za práva lidu slovenského prosil, kdyby snad trest mu přisouzený nepřežil, aby tělo jeho převezeno bylo do jeho domoviny. Osada Jurigova byla obsazena v den jeho loučení množstvím četnictva se služným v čele. Osadníci zachovali vzorný klid, ale neprodali žandarmům ani chleba ani vína.

Jesuita o Darwinovi. Ve společnosti Leonově ve Vídni přednášel těchto dnů člen Tovaryšstva Ježišova P. Wassmann — známý z Berlína — o evoluční theorii Darwinově. »Důvody pro pravdu vývojové therie nelze uvésti, nýbrž jen pro její pravděpodobnost. Příčiny prvního původu života se nedobádáme. Pro vývojovou theorii, která ovšem od světového názoru jest úplně neodvislou, jsou přímé a nepřímé důkazy. Jde hlavně o otázku, z kolika pratvorů vzniklo všechno tvorstvo. Jelikož není vědeckých důkazů, že všechen život vznikl z jednotné formy, držím se náhledu, že všechno tvorstvo vzniklo z několika původních rodů. Když myslíme si Boha, jako stvořitele všeho života, jenž dal světu přírodní zákony a dle těchto zákonů zařídil další vývoj, máme o Bohu představu velmi vznešenou. Bible sama není knihou přírodovědeckou, nýbrž je náboženskou, v níž ve formě básnické a obrazné se líčí poměr člověka k Bohu. — P. Wassmann, na slovo vzatý odborník v bádání o mravencích, doprovázel přednášku svou skioptikonovými obrazy a sklidil veliký potlesk. P. Wassmann, jehož se v Berlíně protestanté báli, že pokatoličí hlavní město německé říše, jest rodilým Tyrolákem a ještě mladý člověk. Mluví plynně a velmi uhlazenou řečí.

Proti Häcklovu monismu. Z Berlína oznamuje se »Zeitu«: Před nedávnem kielský profesor a člen panské sněmovny dr. Reinke, protestant, pronesl proti Häcklovskému monismu obžalobu a spolu výstrahu, aby ve školách doporučován nebyl. Nyní se z Dortmundu zvěstuje: Dílo cenou poctěné a vydávané prof. Zieglerem v Jeně pod názvem: Čemu se učíme z descendeční theorie vzhledem k zákonodárství a vnitřnímu rozvoji států, jež ve třetím úhrnném vydání nese název: »Příroda a stát«, bylo též po jednom exempláři darováno veř. čítárně v Dortmundu. První dva svazky byly do ní s díky přijaty, ale třetí svazek byl od starosty města s díky odmítnut a zároveň oba první díly z čítárny pro lid odstraněny. — Co tomu řeknou knihovníci na našich středních školách, v nichž Häcklovy spisy, zejména »Záhada světa« skoro všude se nalézají? Protestanté Häcklovy spisy z knihoven vyhazují a u nás Drtinové, Krejčí a pod. s Häcklem dosud po vesnicích hausírují. Kdo je tu ve vědě opozděným?

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: po 5 K: Al. Dolák, kaplan v Nížkově a Václ. Suchánek, far. v Liblicích; menší částky: Jos. Soldát, Fr. Fiala, Petr Janák a Fr. Douda. — Ze starších členů složili: Dr. Ant. Brychta 30 (90) a Dr. Jan Sýkora 10 (26).

Výbor Tiskové Ligy konal druhou schůzi dne 3. června t. r. za předsednictví red. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol, jenž byl schválen. — JUDr. Jul. Nejedlý, zemský advokát, děkuje za blahopřání, jež mu Tisková Liga k jeho papežskému vyznamenání zaslala. — Předsedající vítal vzácného hosta, dp. far. Fil. Jana Konečného z Krkonošské Zálesní Lhoty, věrného našcho přítele, a prosil jej, aby věnoval Lize svoji vzácnou přízeň. — Předsedající promluvil o povšechné

situaci a uvedl, že má Liga: 102 zakl. členy, 2 přispívající a 69 dobrodinců. — Během volebního boje nemohla Liga konati schůze, poněvadž členové jejího výboru byli zaneprázdněni voličskými schůzemi a volebními záležitostmi. Za to vzrostla vnitřní práce Ligy, poněvadž na valné části voličských schůzích byly podnikány prudké útoky na náboženství a na čest duchovenstva. Skytána byla jednak rada napadeným, jednak zahájena byla obrana v katol. časopisech. Možno říci, že Tisková Liga mnoho podnikla a provedla ku zdaru voleb katol. kandidátů. — Liga projevuje politování nad zjevy v posledních volbách, že »národní« učitelstvo české namnoze volilo soc. demokrata a proň též pracovalo, podlehnuvši lehkověrně slibům, jež social. demokracie mu v agitaci učinila. Těmito směry v učitelstvu octá se výchova mládeže naší v největším nebezpečí. — Z posledního volebního ruchu nabylo se mnoho cenných i vážných zkušeností. Pracovníci z Ligy súčastnění ve volbách seznali pohříchu, že rakovina protikatol. směrů na mnohých místech hluboko zasahuje do vrstev lidu. Vedle štvaní, hlavně nesprávné názory, překroucení a strannické líčení dějin vnáší se v lid. Ve mnohých případech bude nutno vydati nové brožury, odhalující pravdu, hlavně o bitvě u Lipan, o válce tricetileté a bitvě na Bílé Hoře, žehnání vojínům před bitvou atd. Dále bude nutno podnikati drobnou práci po jednotlivých osadách. — Zednářská »Volná myšlénka« vyzývá učitelstvo k nízké zbrani, aby špehovalo kázání v kostele a obsahy zasílalo její redakci ke zkomolování. Táž »Volná myšlénka« štve stále k odpadům od církve. — Dle vídeňské Ligy zavedeny budou některé praktické tiskopisy i pro naši Ligu. — Liga vyzývá duchovenstvo, aby jí sdělilo úplně spolehlivé zprávy, jak si počínali při posledních volbách do říšské rady, nájemci, úředníci a zřízenci na církevních statcích a jak a pokud podporovali naše katolické kandidáty. Zasílatelům spolehlivých zpráv se zaručuje úplná mlčelivost. — V celé schůzi panovala živá debata o našich časových potřebách, o pracích pro budoucí volby do sněmu, o pracích proti volné škole, volným myslitelům a j. v.

Z »Dědictví sv. Jana Nep.« v Praze. Na rok 1908 připravuje se podíl velice bohatý, i jest žádoucno, aby pokud možno hojně nových údů přistoupilo, neboť čím více bude údů, tím bohatší budou moci býti podíly. Přistoupení za úda »Dědictví« jest pro každého velikou výhodou, neboť za nepatrný vklad 20 K jednou pro vždy složený dostává úd každého roku několik knih cenného obsahu poučného i zábavného. Každý nově přistoupivší úd obdrží letošní podíl a mimo to ještě některou knihu ze starších zásob nádavkem. Přihlášky nových údů přijímá ředitelství »Dědictví sv. Jana Nep.« v Praze IV. Hradčany.

Evangelický Bund a »Los von Rom.« Jaké ohromné obnosy z evangelického Bundu do Rakouska se kutálely, o tom podává zprávu orgán saskokamenického Zweigvereinu Chem. Allg. Ztg. č. 103: Jedině r. 1906 bylo 300.000 m. zasláno na účely: Los von Rom. To všecko ale bylo velmi málo. Chemnitzer Zweigverein musí sám ročně 4000 m. klopiti. Roku 1906 z celého Německa bylo přes 2 milliony marek k účelu tomu do Rakouska vhozeno. A naproti této obrovské sumě kterak nepatrný byl výsledek! — Chem. Allg. Ztg. přináší úpěnlivé vyzvání ku všem evangelikům: Skoro již půl statisice přestupů událo se přese všecky obtíže. Bez evangelického Bundu byl by ruch ten hned na začátku zakrněl. Týž byl první, jenž akci tu započal. Skoro 100 kazatelů stojí v Rakousku. Skoro 300 nových obcí a kazatelských stanic vytvořil. Avšak roční příjem stojí doposud za skutečnými potřebami. Evangelický Bund hospodařil s těmi penězi svědomitě. Své účetní knihy může před celým světem ukázati. — Jak se hospodařilo, lze poznati z toho, že v Trnovanech pro 1300 protestantů byl postaven kostel za 500.000 m., kterýž ale pro dluhy měl býti exekučně prodán. Na štěstí však z rukou exekutorů vytrhl jej Gustav-Adolf-Verein, jenž zbytek dluhu 300.000 m. doplatil. Nyní však nastane bída a nouze znova: Největší štváči a rváči: Schönerer a Franko Stein při volbách ležet zůstali na bojišti.

Benediktini ve Spojených Severoamerických státech. Nyní je v Severoamerických Spojených státech 7 benediktinských opatství a jeden priorát. Je v nich 151 kněží, 38 kleriků, 124 bratrů, dohromady 348 osob. Skoro všichni jsou národnosti německé až na klášter sv. Václava v Chicagu, kde jsou většinou Češi. Kláštery tyto tvoří kongregaci, nazvanou švýcarsko-americkou; jejím vrchním opatem je P. Frowin Conrad, opat v Novém Engelbergu nar. 1833; opatem jest od 5. dubna 1881.

K činnosti mrtvé ruky. Rakousko-česká provincie Milosrdných bratří má celkem 15 nemocnic. Ošetřila za minulý rok 2000 osob, ambulatorně se v ní léčily 11.854 osoby. Nejnověji byla založena nemocnice Milosrdných bratří v Celovci. Základní kámen byl položen r. 1898. Budova je 84 metry dlouhá a má místo pro

120 postelí. Nová krakovská nemocnice Milosrdných bratří jest jedna z nejlepších podobných ústavů v Haliči. Stála 450.000 K.

Pravdivý úsudek o volné škole. Časopis »Freidenker«, který ve Vídni vydává soc. demokrat Wutschl, píše ve svém májovém čísle: Klerikálové nejsou hloupí: vidí již v duchu, že z volné školy stane se jednou škola protikřesťanská, škola úplného neznabožství. To zcela jistě také se jednou stane. - Socialní demokraté, ač zastírají židovský velkokapitál a maskují svou mezinárodnost, k církvi jsou upřímnými a můžeme tudíž redaktorovi Wutschlovi věřiti do slova.

Jmění církevní v Rakousku obnáší dle úředního šetření 813·5 mil. Jmění vídeňského Rothschilda 12 milliard. Jmění církevní slouží k udržování kostelů, far, ředitelů chorů, celkem 269·5 mil. kor. Třicet mil. tvoří jmění seminářů. Církev nevládne jměním svobodně jako Rothschildova jedinká rodina. Křesťanům ukazují židé a socialisté na jmění církve a mlčí o židech.

Co stál soupis kostelů ve Francii, vychází nyní na jevo. Aby se provedl soupis kostelního jmění dle zákona o rozluce, bylo nutno r. 1906 učiniti vydání 3 a půl millionu franků. Z toho padlo na soudy 676.000, na policii 17.000, útoky na kostely stály 645 000, mobilisace četnictva 1,125.479 a vojska 1 mil. 34.680 fr. Státní kapse francouzské se tedy hodně ulehčilo.

Mezinárodní kongres zednářů bude se konati v Pešti, jehož se účastní též delegáti »Volné Myšlenky« z Čech. Mezi delegáty jest též bývalý kněz redaktor Kunte.

Ústřední organisace italských katolíků. Kongres italských katolických obecních i okresních rad konal se ve Florencii. Jeho účelem hlavním bylo upraviti společný program pro katolickou organisaci, která jest v nynější době nemalé vážnosti. Účastníků se přihlásilo přes tisíc.

Vyhubit. Obraz slovenského utrpení. Napsal R. Targo. Vydal nakladatel Emil Šolc v Telči za 80 h. Brožura proti maďarským násilnostem páchaným na Slovácích chce vzbuditi pozornost širší veřejnosti a povzbuditi ji k pomoci utištěným bratřím. Zatím »probudit v Maďarech svědomí, uklidnit je, přivodit vystřízlivění z fanatismu, toho chceme docíliti,« praví spisovatel v doslovu. Zdaž se mu to podaří?

Volby v Bavorsku skončily vítězstvím katolíků. Centrum, jež mělo dosud 102 mandáty, podrželo jich 99, ač počítalo za nových poměrů — volilo se po prvé na základě rovného volebního práva — na ztrátu nějakých 10—15 mandátů. Bude tudíž míti centrum i v příštím sněmu velikou většinu. Liberálové, kteří měli 23 mandátů, získali jich 25, a zůstanou tedy i nadále stranou podřízeného významu. Strana, jíž po dlouhá léta svěřeny byly osudy Bavorska. Liberalismu ukazuji dvéře všude. Svobodomyslné sdružení mělo 20 poslanců a nyní jich má 19. Socialní demokraté získali 8 mandátů a budou jich míti nyní 20. — Mnichov volil protikatolicky.

Na katolickou učednickou besídku pražskou darovali: Dr. Jan Marek, kanovník u sv. Vita v Praze 10 K, Václav Vůčka, typograf v Praze 44 h, Frant. Wurm, typograf v Praze 40 h, Jan Nep. Duben, em. bisk. vikář na odp. v Sušici 4 K. Josef Fabian, zám. kaplan ve Volšovech u Sušice 1 K (po třetí). — Celkem darováno dosud tomuto důležitému úkolu 47·04 K. — Upozorňujeme veškeré P. T. zaměstnavatele, že učednická besídka jest již zřízena a o potřebnou zábavu a vzdělání učňů jest postaráno vhodným způsobem. Učňové se přijímají každého všedního dne večer, v neděli a ve svátek po celý den v odbočce Všeodborového sdružení křesťan. dělnictva Praha-I., Anenské nám., č. 209. (Jednota katol. tov.) — Všem dárcům jménem komitétu vyslovuje srdečné »Zaplať Bůh« a za další dary a pokyny prosí pokladník: Josef Černý, typograf, Praha-II., Žitná ulice, číslo 26. n. (Družstvo Vlast.)

Řád Voršilek v Praze oslavil důstojně stoletou ročnici svatořečení zakladatelky své sv. Angely ve dnech 31. května, 1. a 2. června českou a německou bohoslužbou. Krásně vyzdobený chrám Páně těšil se četné návštěvě. R. 1897 založily Voršilky školu českou, která má nyní 5 tříd obecných, 3 třídy měšťanské a pokračovací kurs pro dívky školou nepovinné. — Ctihodný řád pražských Voršilek podporuje naši tiskárnu četným tiskem, odebírá čtvery »Naše Listy«, »Vlast« i »Vychovatele«, i jsme mu vroucími díky zavázáni za vše, čím k rozvoji našeho družstva napomáhá.

Katolické dívčí gymnasium na Král. Vinohradech, Korunní tř. č. 4. Přijímací zkoušky do I. třídy jsou 8.—9. července a do I., II., III. třídy 17.—18. září. Pro dívky z venkova jest při ústavě pensionát a 2roční obchodní škola. — Vřele pro katolické dívky doporoučíme.

ROČNÍK XXIII. ČERVENEC 1907. ČÍSLO 10.

VLAST.

Jest člověk monistická či dualistická bytost?

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Dokončení.)

Činí tak na základě rozumového poznání a svobodné vůle. Pomocí rozumu a svobodné vůle duše sebe sama určuje, jednání své determinuje a jakožto samostatná moc jest s to, aby všemu hmotnému a smyslnému čelila a odpírajíc si příjemné, může duchovní dobro voliti, může totiž rozhodnouti se pro onen motiv, jenž nikoli žádostivosti, nýbrž vůli oblíben jest. Tento akt může však jen v duchovém principu původ miti. Následovně jest duše lidská na hmotě nezávislá a jakožto na hmotě nezávislá musí míti bytí pro sebe, musí býti nehmotnou, duchovou substancí a jakožto substance musí býti jednoduchá, nepomíjející. Samostatnost duše nebrání tomu, že jest duše zároveň v mnohém ohledu na tělesné soustavě závislá.

Tato duše nemůže býti žádnou silou, jak mnozí (Schultze) by rádi místo substantiálního pojmu pojem »síla« za podstatu duše substituovati chtěli, třeba bychom si ji nadfysickou myslili, neboť síla sama nemůže býti substancí, jelikož o sobě existovati nemůže, nýbrž vždy nositele míti musí; vedle toho pak nemůže síla o sobě resp. o svých aktech míti vědomost. Jako jsou atomy nositeli přítažlivosti a odpudivosti, jako jsou nervové buňky nositeli fysiologické »nervové síly«, tak musí býti i pro »duševní sílu« nositel. Jaký jest však nositel této »duševní síly«? Řekne-li se, »ona se nosí sama«, pak není již žádnou silou více, nýbrž substancí.

Že duše lidská jest substantiální, podává zřejmý důkaz i ta okolnost, že člověk po celý svůj život má stále vědomí totožnosti svého »Já«. I přes úplnou výměnu látky v těle — jak již jsme uvedli — pamět a vědomí totožnosti individuálního »Já« jakožto výraz sebevědomí dále trvá, což předpokládá nehmotného, jednoduchého, substantiálního nositele. Neboť, poněvadž hmota se ustavičně mění, musí zde něco neměnlivého, totožným zůstávajícího trvati, něco, co má sebevědomí, mysli, žádá atd., a jehož nástrojem a prostředkem jest tělo. A to něco, toto »Já«, jež není z částic složeno, nemá velikosti, tvaru a místa v prostoru, jest substantiální duše, jež si jakožto subjekt sebevědomí veškeré stavy své uvědomuje a osvojuje. Duše není a nemůže býti prostorně na tělo nebo na mozek nebo na části jeho obmezena a vázána,

tak jako též její myšlénky, žádosti, city nemají prostorové velikosti, ani prostorového tvaru, ani žádného místa v prostoru.

Že duše lidská dokonalou substancí jest, toho dokladem je dále také to, že ona — jak již nám známo — na tělo plasticky působí. A toto factum jest nikoli věcí spekulace, nýbrž zkušenosti. Duchový život člověka v tazích obličeje se projevuje a vyzírá. Tento plastický vliv a moc na tělo vykonávati však může pouze substantiální duše, poněvadž jen substance na jinou substanci reálně s úspěchem působiti může. Právě ve vzájemném působení mezi tělem a duší prozrazují se obě substance se svými původními a získanými vlastnostmi, mohutnostmi a schopnostmi.

Poněvadž tedy duše lidská jest dokonalou substancí a tudíž nepomíjející, nesmrtelná, a poněvadž vědomí, pamět, představy, city, aktuální vůle nejsou věci, jež na hmotě tělové tkví, nýbrž v duši inhaerují a trvají, zůstává následkem toho schopnost asociační i po smrti člověka. Duše může ze zásoby za živobytí nastřádaného materiálu představ v nejširším smyslu dále associovati a další život vésti.

Nevěrci a protivníci nesmrtelnosti duše lidské a života záhrobního ukazují k tomu, že při skonávání člověka vědomí a představa vlastního »Já« mizí, což prý jest důkazem, že smrtí nastává úplné zhasnutí života a tudíž absolutní ukončení bytí člověka.

Avšak u mnohých umírajících trvá plné, jasné vědomí a představa vlastního »Já« až do posledního vydechnutí. Mnozí bezprostředně před smrtí, v posledním okamžiku, s plnou určitostí předpovídají a oznamují, že skon jejich nastává. Takové případy jsou snad každému knězi z duchovní správy známy.

Mizí-li však a zaniká-li při umírání vědomí a představa vlastního »Já« čili vědomí o vlastní osobnosti, následuje z toho, že tím také již osobnost sama zaniká? Nikoli! Představa něčeho neboli o něčem a to »něco« samo jest dvojí. Představa o něčem může zaniknouti na jistou dobu, ale tím ještě nezanikne to »něco« — to »něco« trvá dále. Na př. představa o elektronu může zaniknouti, ale tím nezaniká elektron sám. Rovněž tak aktuální sebevědomí, t. j. představa o vlastní osobnosti může v aktu odlučování se duše od těla zaniknouti, ale tím nezaniká osobnost sama, nýbrž ta trvá jako osobnost dále, třeba sebe samu jasně nepředstavuje. Jakmile však pomine stav, který navodil bezvědomí (v našem případě tedy odlučování se duše od těla), vrátí opět vědomí a představa vlastního »Já«. Neboť jestliže duše, spojena jsouc ještě s tělem v jednu bytost, ve mnohém ohledu samostatnou, na těle nezávislou činnost jeví, tím spíše, nezávislá jsouc úplně na těle, může po smrti člověka v pravdě duchový, vědomím a představou vlastního »Já« provázený život vésti. Aktem umírání přerušené vědomí navazuje po smrti opět tam, kde před smrtí přestalo. Neboť, je-li duše lidská skutečnou, dokonalou substancí, nemožno, aby po smrti člověka upadla ve stav indifference.

Bezvědomí není v žádné příčinné souvislosti s umíráním, a nemůže naprosto býti důkazem, že nastoupením bezvědomí při

smrti veškeré bytí člověka zaniká. Vždyť stav bezvědomí nastává i v životě plném zdraví a síly za různých okolností a z různých příčin. Tak na př. upadá člověk ve stav bezvědomí při vysokém stupni opilosti, při omdlení atd. Dále různé pathologické processy bývají podnětem ztráty vědomí, a to mnohdy na dlouhou dobu, jako na př. v lethargii, v jejímž průběhu v těžkých případech jsou projevy života tak nepatrné, že zmizí všecky zřejmé známky života a nemocný zdánlivě mrtvým se jeví, kterýžto stav až i několik neděl, ba i měsíců trvati může. — Také nejvyšší stupeň komatu (chorobný, mdlobný spánek) podobati se může zdánlivé smrti. O Indických fakirech máme zaručené zprávy, že samovolně způsobivše si zlenivění kontrakce srdce, uvedou se ve zvláštní stav ztrnulosti, dají se na několik neděl do země pohřbiti a pak opět z hrobu vstanou.

Ale ve všech těchto stavech bezvědomí princip duševní nezaniká. Neboť, jakmile takové obnormní stavy pominou, vrací se opět normální vědomí, aktuální sebevědomí.

Již i obyčejný spánek jakožto stav bezvědomí ukazuje, že ve stavu bezvědomí nepřestává naše bytí, naše »Já«, nýbrž že nerušeně trvá dále. Při přerušení spánku v noci nebo při probuzení se ráno vynořuje se opět v plné jasnosti naše myslící »Já«. Ostatně to bezvědomí ve spánku není absolutní bezvědomí, nýbrž pouze intellektuální bezvědomí, záležející v tom, že duševní pochody intellektuálně nevědomě probíhají, kdežto smyslné vědomí trvá dále. Neboť kterak bychom si byli vědomi snů ve spánku, a to tak jasně, že je v paměti podržujeme, když bychom i ve spánku byli ve stavu úplného bezvědomí?

Ba jsou případy, že intellekt lidský mnohdy ani ve spánku úplně neutuchává, nýbrž v jistém směru jest činný. Vždyť mnohým lidem ve spánku se podařilo rozřešiti to, oč se za stavu bdělého marně pokoušeli, aby rozřešili. Tak na př. o jednom proslulém nizozemském právníku se vypravuje, že právní případ, o jehož rozuzlení po celé týdny marně se namáhal, ve snu rozluštil. — Téměř o každém hudebním skladateli se vypravuje, že to či ono hudební dílo jeho původně ve snu vzniklo.*)

Zvláštní úkazy činnosti neuvědomělé vyskytují se ve stavu somnambulismu (náměsičnictví), kdy sen zachvacuje i motorické nervy. Osoby somnambulické vstávají, a ve skutečnosti dělají všecko, o čem se jim ve spánku zdá, že konají. Vylézají na kamna, nábytek, dají se do polohotové práce a dokončují ji, při čemž nápadna jest jistota, s jakou s nástroji zacházejí; vystupují oknem a vyšplhají se po hromosvodu na střechu, kráčejí po střechách, a to i při zavřených očích, takže se zdá, jako by jejich nečinný smysl zrakový nějakými nepostřehnutelnými jemnými čidly byl nahrazen. Citlivost vůbec jest ve stavu somnambulismu zjemněna a zvýšena, takže osoba somnambulická rozezná hmatem osoby a předměty, čehož za stavu bdělého není schopna.

Ačkoli zjevy somnambulické nejsou nic nadpřirozeného (aspoň věda tak tvrdí), stojí přec věda před nimi malomocna, nemohouc o nich uspokojivého vysvětlení podati. Ano, věda až

*) Vide Al. Fischer, Über Schlaf u. Traum (Nat. u. Offb. 1903 p. 278).

posud ani ve příčině spánku zcela uspokojivého vysvětlení ještě nepodala.

Jiná jest však otázka, zdali skutečně, jak protivníci nesmrtelnosti duše a záhrobního života tvrdí, při umírání hasne a mizí vědomí? O tom žádné absolutní jistoty nemáme. Tolik však víme, že sebevědomí u osob, u nichž před tím zastřeno bylo, v agonii (smrtelný zápas, umírání) často se vyjasňuje. Nelze přehlédnouti v té příčině též zjevy telepathické, jichž mlčením oddisputovati nelze, a s nimiž positivní věda neví si rady.

Ve stavu zdánlivé smrti v některých případech, jako na př. někdy při katalepsii (dřebení), bývá u zdánlivě mrtvého zachováno úplné jasné vědomí a paměť, ač o tom zdánlivě mrtvý žádné známky na jevo dáti nemůže — nemáť vlády nad tělem. Údy jeho jsou nehybné a trvají v poloze, do které uvedeny byly, tělo jest bezcitné, pohyby dýchací a akce srdeční jsou velmi nepatrné, ba zdánlivě i docela zastavené, takže stav tento nápadně podoben jest skutečné smrti. Zdánlivě mrtvý není s to, ani slovem, ani posuňky, ani pohnutím víček očních na jevo dáti, že není mrtev. Tělo jeho jeví se býti mrtvým, nedávajíc žádné známky na jevo, ale on při tom chápe skutečnost, — jeho osobní vědomí, jeho »Já« trvá.

Je-li pravdou, že při umírání vědomí bez výminky vždy mizí, pak by musely všecky smysly, třeba byla všecka čidla funkcionálně neporušena, při umírání současně službu vypovídati. Neboť bezvědomí záleží právě v tom, že smyslové opustí člověka — vypoví službu. Člověk v bezvědomí neví, co se kolem něho a s ním samým děje, ač čidla jeho jsou úplně neporušena.

Avšak věda lékařská učí, že v agonii nemizejí smyslové současně najednou, nýbrž jeden po druhém, nejpozději sluch a citlivost. Ano, sluch bývá docela i jemnější, když ostatní smyslové službu vypověděli. Právě z té příčiny, že sluch umírajících bývá jemnější, radí se, aby v nejbližším okolí umírajícího nebylo pláče a nářku, aby se takto poslední okamžiky jeho neztrpčovaly. Ano věda lékařká dává výstrahu, aby se netoliko v blízkosti umírajícího, ale i v blízkosti již zemřelého neplakalo a nenaříkalo, o jeho smrti, pohřbu, atd. hlasitě nemluvilo, dokud neukáží se bezpečné známky smrti: hypostatické skvrny (veliké zelenavě modré skvrny, zvláště sezelenalá kůže na podbřišku), známky to počínající hniloby.

Ostatně nejsou řídké příklady, že mnozí nemocní i při chronické chorobě také bez agonie skonávají. Shasnou jako světlo svíce při úplně jasném vědomí.

Jestliže však skutečně v některých případech umírání bezvědomím provázeno jest, tedy to naskrze ničeho nedokazuje proti dalšímu trvání životního principu, t. j. duše, nanejvýš snad svědčí to, že umírající tělo není více s to, aby přítomnost duše smysluě znatelným způsobem na jevo dalo.

Žijící člověk představuje zřídlo veliké fysické i duševní energie. A tu se mnohdy stane, že člověk v plné síle života a v plném rozmachu mohutného talentu duševního náhle zemře, na př. zastřelením, úderem blesku, pádem, atd. Kde zůstává či

kam se poděje bytující v něm fysická energie? Vždyť živá hmota již sama oproti mrtvé hmotě má vyšší potentiální energii než mrtvá, jak fysiologie učí?!

Materialističtí monisté odpovídají: Při přechodu ze života k smrti fysická energie, utajená v napjatých polohách atomů, uvolní a rozptýlí se, projevujíc se na venek jako kinetická energie ve tvaru tepla a elektřiny. Teplo projevuje se jakožto posmrtné zvýšení teploty, elektřina jako demarkační elektrický proud. A tato elektrická energie jest značná, neboť projev elektřiny při odumírání živé hmoty jest vždy silnější než při činnosti za živa. — Odumřelá pak hmota tělová se rozkládá, tvoří se z ní rozkladné, hnilobné produkty, jež, odštěpujíce se jakožto rozkladné trosky, přicházejí do půdy a stávají se živinami rostlin. Poutaná v rozkladných produktech fysická energie dostává se tímto způsobem do rostlin, prostřednictvím pak rostlin dostává se do těl živočichů, tudíž i do těla člověka. Trvá tudíž fysická energie v různém tvaru a v nejrůznějším rozptýlení dále.

To jest v pořádku! Ale kde zůstává nebo kam přichází duševní energie člověka v plné síle tělesné i duševní náhle zemřelého? A v energii duševní (morální a intellektuální) záleží přec veškeren pokrok individuální i celého národa. Známo, jak veliké duševní energie vyžaduje neunavná a vytrvalá duševní i tělesná práce. A což jak veliké duševní energie vyžaduje úsilné, pronikavé myšlení, jaké duševní energie hluboká vědecká práce! Co to stojí mnohdy člověka duševní energie a trudu, než nějaký objev učiní!*) Jakou energií duševní musí se vyznamenávati

*) Francouz Camille Flammarion ve spisu svém »Bůh v přírodě« (Dieu dans la nature) vypravuje o Bernardu Palissy-m (nar. r. 1519 v La Chapelle-Biron), synu chudého skláře. Nepožíval žádného vzdělání. V 28. roce se oženil a žil se ženou a dítkami v chudobné chatrči v Saintes, kde se malbou na skle tak bídně živil, že připadl na myšlenku, vyráběti druh keramického zboží fayencového a vynález Italiana Luca della Robbia napodobiti. Byl však příliš chud, než aby mohl se do Italie odebrati a tam se tomu naučiti. I byl nucen pomocí pokusů sám se toho dodělati. Když s mnohou námahou součástek smaltu (emailu) se dopátral, opatřil si je. Koupil si hliněné nádoby, rozbil je, nanesl na střepy přichystané látky, aby je v peci k tomu účelu vystavěné vypálil. Tyto pokusy neměly zprvu jiného výsledku než množství rozbitého nádobí, značnou ztrátu paliva, chemikalií, času a práce. Přes nářky své ženy a smích sousedů pokračoval však ve svých pokusech, ač pokusy ty všecko jmění rodiny vyčerpati hrozily. Všecko rozmlouvání a vykládání zůstalo bez úspěchu. Palissy ve svém předsevzetí neohrožene setrval. Měsíce, léta pokračoval v pálení, stavění nových pecí, spotřeboval množství dříví a látek tavicích, obětoval čas i peníze, až se octnul s rodinou svojí na pokraji bídy a hladu. Přes to však neustal od záměru svého. Pokusil se své hrnce v odlehlé továrně páliti. Nadarmo! Vystavěl si u své chatrče pec k tavení skla, nosil kamení za tím účelem na zádech, skončil tu práci během roku, obrátil svůj poslední majetek na palivo, nádobí, nové smaltové látky, zapálil pec a přihlížel dnem i nocí k pochodům v ohni. Vytrval tak 2, 3 dni. Marně! Email se neroztápěl. Tři další dni bez ustání upravoval oheň; pořád ještě žádná roztavenina. Vypůjčil si peníze na nové zásoby dříví a topil přes míru. Nadarmo! Házel, když všecky zásoby spáleny byly, židle, stoly, jež v chatrči své měl, do ohně, vytrhl konečně prkna z podlahy a spálil. Žena, děti a sousedé křičeli: Otec se zbláznil! Palissy rozčilen a vysílen skorem klesl, — tu, když žár v peci ustal, počal email téci, tajemství bylo odhaleno. Radost nad tím učinila jej apathickým a nevšímavým oproti posměchu, jejž před tím sklízel. Jeho neoblomná síla vůle překonala šťastně překážky nejhoršího druhu. (Prof. Dr. J. H. Schmick, Geist oder Stoff, 1889 pg. 155—156.)

na př. slavný vojevůdce, atd atd.! Co se stává s tou duševní energií, když člověk takový náhle zemře? Kam se poděje »obsah myšlenkový«, kam aktuální vůle! Přichází též s rozkladnými produkty do rostlin a prostřednictvím jich do těl býložravců a masem býložravců opět do těl lidských?

Dle učení fysiků nic z energie fysické se neztratí — fysická energie jest nezničitelna. Totéž musí platiti i o energii duševní. Duševní energie však nemůže býti vlastnictvím hmoty, nemůže lpěti na hmotě, sama o sobě pak nemůže existovati, musí tedy zůstati lpěti na svém subjektu nehmotném, — na duši. Z toho následuje, že duše musí dále trvati, že duše i po smrti člověka žije, má vědomí, má představu o své osobnosti a obdařena jest rozumem, vůlí a citem. Ano, tělesnost člověka netvoří hranice jeho dalšího trvání. Transcendentní skutečnost duševního života člověka nedá se popříti — duševní smrt jest nemožna.

V živém těle děje se ustavičně proměna hmotná. Živá hmota stále se rozkládá a odumírá. Rozkladné produkty ze živé hmoty se odštěpují a fysická energie se při tom vybavuje (dissimilace). Odumřelá a odštěpená hmota musí se však nahraditi. má-li se podstata tělesná zachovati. To děje se činností assimilační. Potravou v organismus přijaté živné látky vchází činností assimilační ve sloučenství s živou hmotou a vtělují se.

Hmota. sama o sobě mrtvá, vstupuje do těla, stává se živou součástkou hmoty tělové, ale po krátké době opět opouští tělo, odštěpujíc se ve tvaru rozkladných produktů. Ona ve tvaru činností assimilační jí daném jest netrvanlivá, vykoná, co od ní žádáno, a vrací se jakožto opotřebovaná opět do svého původního anorganického stavu. Ale tuto stále trvající výměnu hmoty tělové člověk nijak nepociťuje, jeho »Já« trvá stále nezměno. Stále trvající odumírání hmoty tělové jest však týž pochod ve dlouhém processu jako tělesná smrt v rychlejším, jež nastává zrušením činnosti assimilační.

Nemohlo-li zdlouhavé odumírání na duši žádného vlivu míti, nemůže též smrt tělesná jakožto rychlé odumírání na její další trvání vlivu míti. Smrt neznamená nic více než úplné přerušení vší souvislosti mezi tělem a duší, než nedostatečnost skořepiny pro jádro. Tato nedostatečnost vzniká zdlouhavou výměnou látky a přibývající převahou spotřebované látky tělové, což konečně vede k přerušení vší souvislosti mezi látkou tělovou a duší.

Co nese na sobě známky rozumnosti, muselo povstati rozumnou příčinou. Že by člověk jakožto nejdokonalejší tvor pozemský v nic zmizeti měl, jest domněnkou, která přímo zdravému myšlení i citu odporuje. Že by člověk smrtí shasnouti měl, jako plamen svíčky, jest právě tak proti rozumu a přirozenému citu, jako kdyby nějaký vynikající umělec své vlastní pracně vyhotovené mistrovské dílo bezdůvodně zničil, jako kdyby autor své právě dohotovené vědecké dílo, ovoce to dlouhých studií, spálil. Ano, že by vnitřní, duchový člověk rozpadem hmoty tělové zmizeti měl, to jest protimyslné, to by odporovalo moudrosti absolutní příčiny všeho bytí, Tvůrce veškerenstva.

Je-li člověk tvorem pouze pro naši oběžnici určeným, a nastane-li tělesnou smrtí jeho absolutní ukončení života jeho vůbec, pak interess jeho odnášeti by se měl pouze k pozemským potřebám jeho, k praktickým účelům. Veškerá snaha a práce jeho směřovati by měla pouze k zachování života a ukojení potřeb životních, jak tomu u zvířat jest, jež, nejevíce žádné jiné snahy a žádného pokroku, úplně do rámce pozemského se hodí.

Avšak člověk má vyšší interessy. Snaha jeho nese se též nad ohradu potřeb pozemského života. Duch lidský ustavičně bádá a objevuje mnoho, co jest nad potřebu pozemského života. On vítězí nad prostorem a časem, noří oko do hlubin nebeských a snaží se řešiti tajemné zjevy, učí rozuměti zákonům, jež posud nám tajemstvím byly, on též pomocí vyšší mathematiky odkrývá zákony světa, pomocí vyšší mathematiky objevuje veličiny smyslným názorem nepostižitelné, on dochází k veličinám transcendentním, jichž platnost nenáleží v oblast, která k zemi přísluší. Podobně v jiných oborech objevuje člověk mnoho, co jest nad potřebu pozemského života. Ano, on snaží se řešiti i metafysické problemy. — K čemu to? Toť přece nad potřeby pozemského života!

Ano, co člověk více činí, než potřeby pozemského života vyžadují, sluší pokládati za nadpotřebu, nadbytek. Ale nadbytek ten ukazuje nám charakteristický rys přirozenosti lidské, on jest zřejmou známkou, že přirozenost člověka nad ohradu zemskou a pozemské interessy tíhne, on svědčí, že člověk určen jest pro vyšší existenční formu než pozemskou, že jest budoucím občanem jiného světa.

Lidstvo ustavičně pokračuje, činí stále nové objevy, ale při všem tom pokroku a rozvoji životní štěstí jeho se nezvyšuje. Ano, při rozvoji a pokroku tom zdraví tělesného jen ubývá. Dokonale zdravá těla u národů civilisovaných jsou velikou vzácností. K čemu tedy ten pokrok, neslouží-li k tomu, aby se pozemské štěstí jím zvýšilo.

Přítomný náš stav pokrokem zjednaný nás neuspokojuje, neboť s pokrokem stupňují se naše požadavky, a člověk jest dále nespokojeným. Následkem toho život lidský na naší oběžnici neposkytuje nikdy stálého úplného uspokojení. Naopak, štěstí pozemské zakaleno jest u nejmnožších lidí útrapami nejrůznějšími. Mnozí jsou doživotními mrzáky, jiní trpí nezhojitelnými nemocemi, mnozí zdědí od rodičů nemoc, jiní přivodí si nemoc svým zaměstnáním, atd. Opět jiní jsou duševními chorobami stíženi. Ale i ti, kteří se celkem dobrému zdraví těší, nepožívají plného štěstí a spokojenosti. Mnozí z nich žijí u veliké chudobě a nedostatku a při tom musí těžce pracovati, trýzně rodinné, různá sklamání, ústrky, bezpráví jim činěná, atd. jsou života jejich údělem. Zkrátka, život valné části lidí není závidění hodným. — Vše, co v přírodě pozorujeme, jeví moudrost a spravedlnost. Následovně absolutní ukončení bytí člověka na tomto světě bylo by křiklavou nespravedlností. Ano, záhrobní život jest požadavkem rozumu i spravedlnosti.

Ale ani bohatství, čest, vysoké postavení a při tom tělesné zdraví neuspokojují trvale srdce člověka. Hněv, nenávist, záští, různice a nepřátelství, různé nezdary, neštěstí v rodině, atd. jsou spokojenosti a štěstí takových lidí na závadu. A když nic jiného, tedy aspoň pomyšlení, že musí umříti, vzbuzuje v člověku nepříjemný a trapný pocit úzkosti a strachu.

Na vědomí o vlastním »Já« záleží plně a jediné význam člověka na zemi, na podkladě tom jeví se pocit jeho hodnosti, jeho intellektuální a morální výše. Individuální život člověka rozvíjí a zdokonaluje se až k výši pro naši oběžnici stanovené. Člověk nedosahuje zde, po čem touží, snahy a tužby jeho nedocházejí zde úplného vyplnění a uspokojení.

Člověk na sklonku života svého v úvahu béře život lidský, podniká jakési rekognoskování života svého i života jiných lidí a shledává, že vzhledem ku jeho vlastním snahám, jakož i ku snahám celého pokolení lidského, veliké »minus« vychází. I má pocit stísněnosti a obmezenosti. Následkem toho vzniká v něm touha a přání, aby přenesen byl někam, kde by plně volnosti a svobody, pravého štěstí a spokojenosti požívati mohl.

Jaký div, že v člověku vytvořilo se instinktivní tušení, víra, ano i přesvědčení o dalším životě, o životě záhrobním, a to u všech národů. Není národa tolik nevzdělaného, aby víra a přesvědčení o životě záhrobním u něho nebyla.

Ano, jest skutečně život záhrobní — on není pouhým pomyslem, ideálem, skutečná jsoucnost jeho není pouhým instinktivním tušením a přesvědčením na víře spolehajícím podepřena, nýbrž vážnými důvody vědeckými dovozena.

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Výjev šestý.

Doktor Nesvětlo s mendíkem, jenž nese trojnohý kotel a malou otýpku dříví na zádech. Jak mu Nesvětlo ukazuje, položí nejdříve nad otvor hladomorny odsunutou mříž, na ni upraví dříví, na něž postaví kotel. Pachole potom ihned odchází. Nesvětlo nese mísu a černou hůlku černokněžnickou.

Nesvětlo (mumlá pověrčivě nad hladomornou):

Pokoj stýřelým v té jámě hnátům!
(K Trudovi): Quod bonum, faustum, felix, fortunatum!
Mistře umný, jaký nuzný blud,
živým vštěpovat jen smrti pud!
Toho ponech bosákům již mnichům,
ať hráz kladou luzy zlům a hříchům.
Ze života kdo se právě těší,
na něm uma tvá hůř Kaina hřeší!
Ty mu do útrob jed černý liješ,
do hrudi mu dýku rzivou vrážíš,
proti Bohu jsi, jenž velí: »Nezabiješ!«

zákon lidský za plevu jen vážíš.
Kde tu potom heroismu sláva,
pudem-li se v poli smrti vzdává
zbrojný lid a bez postoje reka,
jen by lákal dláto Praxitela;
kde tu trest a hrůza do úleka,
mravná výstraha a pomsta práva bdělá,
když tu potom každý vrah a lapka
pudem veden k šibenici tlapká?
Pak ars medica . . . Čert vezmi hudlaře,
cech jich beztoho jen po nás plije!
Ale ničit vědu, lékaře,
apatéky, purgance a lektvaře,
vždyť to — hrůza! — stavu anarchie.
Dokázal Vám rektor Břicháček,
mistr filosofských omáček,
v aule (těřich zálibně si hladě),
kam to vede. Ku života zradě!
A pan kvéstor, pan Čuch ze Zásady,
nevlastenství z toho čichá všady.
Dříve stále jenom spory o tři hlasy
a teď zase mistr Trud nás kvasí!
Pořád jenom myslit na Smrtholku —
s anděly jste nebo s ďábly v spolku?

Trud (netrpělivě):

Co vás vede sem? Nuž, bez okolku!

Nesvětlo:

Mistře, vyvedu vás z této pasti
přímluvou svou za jedinou službu.
Král jest nemocen. A láskou k vlasti
zaklínám vás: vyslyšte mou tužbu.
Nechte planých zkumů; z výkonů
však svých lékařství mi sdělte um,
zachrániti krále.

Trud:

Úhonu
na své pověsti by váš měl dům,
co vím já, vy sám vždy nevěděti.
Nevím více; divů neznám děti.

Nesvětlo:

Víte více! Z knih i stálým cvikem;
vedle vás já pouhým pranostikem.
Nechcete. Aj, nuže tedy
zkusím rady tajné vědy.

Trud:

Proč zde u mne? Závadou mé hledy . . . Sedá nevšímavě u okna. Nesvětlo klade si pod jazyk kámen »hyen« řečený — tvaru skleněné čočky — ze zřítelnice oka hyeny; »o tom praví, že má takovú moc, když kterémukoliv člověku pod jazyk podložen jest, že ten budúcí věci prorokovati a zvěstovati bude.«

Nesvětlo:
Kámen »hyen« pod jazykem
zvěstuj věci budoucí,
(křeše jiskry pod kotlík na dříví, kde vzplane oheň)
mocná ruka nad kotlíkem
házej u var horoucí,
co jsem v černých nocích sbíral,
aby chorý neumíral.
Kámen hyen slovem mým
čaruj, ať se nemýlím!
(Kříže obě ruce na prsou, jednou rukou vynímá ze záňadří proužek pergamenu.)
Proč bloud srdce buchá v žebra?
Krví jsem přec netopýří
— Debra, ebra! —
kouzlo psal . . . Co písmo víří
jako stonožky a štíři?
Klam buď míjen!
(Vynímá čočku z úst, otírá a klade před oko):
Hyen, hyen
svitni na ně! Mamu amen,
jak tu lnou již na pergamen!
Na unguentum pharelis
vař se, tuhni maz a sliz,
(Čte z proužku v levé ruce, pravou hází směs kus po kuse do kotlíku.)
Z krve, tuku
vař se, vař a v tichu,
znalá pouze čichu,
bez par hluku,
bez klokotu,
bez ropotu
vař se, masti,
na náplasti,
choré chovat na životu!
Kotel buď i bez par potu,
nepřetékej lem —
všecka síla v něm!
(Béře koření.)
Sílu dej vaření
sedmero koření
v sedmi řádkách na křižovatkách
kopané ve chvatu, trhané do šatu,
kopané na kříž s levice,
trhané za nova měsíce.
(Hází do kotle.)
Solocquium v neděli
samu nebi na žely,
v pondělí pak Lunarie
beze mše a bez pašije,
v úterý Verbena

k výkopu zvolena,
v hustém stínu nočních fial
ve středu pak Merkurial,
barbam Jovis na den čtvrtý
dala noc rýt temna krty,
a capillos Veneris
v pátek požal srp — a viz!
k sobotě zbyl Al-Terkum — —
Mast hotova na můj um!
— — — Hasni, ohni, hasni (kyne nad ním černou hůlkou)
bez jiskérky vzletu,
chorý tváře zjasní
touto mastí v květu.

(Zahanben Trudovou nevšímavostí, jenž přestavoval přesýpací hodiny na stole, čta jejich ryté nápisy.)

Čar mi závidíte umy skryté?

Trud:

Rozjímám, co hodiny mi praví.

Nesvětlo (tváře se, jakoby bez kamene řečeného »hyen« špatně viděl):

Co ty drobné nápisy tu ryté?

Trud:

»Spěchá poslední.«

Nesvětlo:

A další nezastaví.
Gotickým co tento písmem hlásá strohým. (Ukazuje prstem.)

Trud:

»Mžik — všem pochybný a poslední jest mnohým.«

Nesvětlo:

A co tento nápis, pohledni!

Trud:

»K práci chvíle mnohá, k odpočinku poslední!«
Tuto psáno konečně, že minou,
ale každému se na řád přičítají.«

Nesvětlo (ukazuje sám dále):

S pravdou i ten nápis a to vaší vinou
(pod latinskou floskulí se tají):
»Štěstí jest jak ze skla a se lehko drtí.«

(Přesvědčiv se, že mast zatím vychladla, vítězně):

Hleďte, máte prý kýs talisman vy smrti;
ona nesvolí-li a vy nechcete,
nevadne ni plátek poupěte.
Pro mne němou zášť měj nedopřejnou!
Své vy štěstí, nelámete sklo —
což ni krále vám se nestesklo?
U vašeho talismanu čarodějnou
mast jsem vařil nigromancí tejnou —
krále uzdravím! Pak má jest čest
a Trud marně v morně (ukazuje do hloubky) svírej pěst!

Trud (s rozhodnou obranou):

Talismanů, amuletů
u mne není v smíchy světu. (Rozhrnuje na prsou tabard.)

Co smrt kmotra do vínku
dala mně v dnů vzpomínku,
i ty máš, kdy sníš a bdíš,
života to tíž a kříž.

Nesvětlo (s malou dušičkou):
Mistře, není klam ten liz —
zde masť tato pharelis!

Trud:
V unguentum to phareildis
věře, druhu, marně žil bys.

(Rozevírá Nesvětlovi na stole knihu a ukazuje v ní na jedno místo. Nesvětlo čte a chytí se za hlavu.)

Nesvětlo:
Toto tvrdí Magus Reghinardus?
(Třeští oči, potom s okamžitou sebeútěchou):
Aspoň k tomu že ten nardus!
Lítám, jím se namaže?

Trud (pokrčí rameny se shovívavým úsměvem):
Hokus — pokus ukáže — — —

Nesvětlo:
Namažu tu lebku, vzhůru
vyletí až do azuru.
Však tu klenba — — — Lebka tvrdá
klenutím i skalou zhrdá,
vyletí a prorazí.
Nuže, pokus v důkazy!

Nesvětlo béře do rukou na stole ležící lebku, jde nad mříž hladomorny. Drže lebku v levici, namáčí hůlku do masti a kape ji na lebku a rozmazává ji prsty ve třech kruzích, říkaje:

Mažu tě, mažu
teď (druhým koncem hůlky nyní do ní nedočkavě šťouchne a kyne vzhůru):
Kážu ti, kážu:
vzleť! (Ale milá lebka jako by nic)
(Nahlížeje do knihy): Znova, znova —
jiná slova!
(Opakuje totéž. Maže): Ungo te, ungo
teď,
(šťouchá) pungo te, pungo:
vzleť! (Nic.)
(Opakuje totéž nad kotlíkem.) Kýž tě sova!
Znova, znova —
cizí slova!
Ungo te, ungo
nunc,
pungo te, pungo — — —

(V tom jak hůlkou šťouchne, spadne mu lebka do kotle. Nesvětlo v překvapu):
Žblunk!

Pomlčka. Trud se mu nesměje. Ale Nesvětlo kopne do kotle a převrhne jej, že se z něho vykutálí lebka. Chce ji dále odkopnout, ale Trud ho zadržuje.

Nesvětlo:

V hněvu mi a studu pukni žluč!
Však i ty se z hanby v ohni muč!

Trud:

Nekopej, bys nebyl kopán sám,
zneuctěn i posléz ve svém prachu!

Nesvětlo:

Vyzraď um! Jsi jinak bídný chám — —

Trud (vzkypí):

Nemluv, zlolajný! Sám rdi se v nachu.
Nesahej mi na poctivé jméno,
nespílej! Sám pověr slabochem,
hranicí mi nehroz, na temeno
uražen jsa troupů pazochem.
Zázraky já vládnout, na mou duchu,
raději je svěřím Nedouku,
raději je zjevím Pustrpalku.

Nesvětlo:

Za to zhyň! Zhyň na katově špalku!

Trud:

Král mě zná; mnou chce-li býti zdráv,
dřív mé cti a svobodě buď práv!

Nesvětlo:

Kletba tobě! Vyplň se, co zlob
o tobě můj klade horoskop.
Zrodil jsi se ve znamení váhy
na desátém stupni od jejího vzchodu,
za to neumřeš ty sice záhy,
ale spravedlivě, poslední v svém rodu.
V úhlu země stál znak kozorožce —
z doupěte jsi bídy vstal a hořce
z ústrků ty svadneš k posledu.
Houby platno, v nebes prohledu
v znamení že dvojčat Merkur plál
na výseči sedmé v zodiaku kruhu —
mír a moudrost nebudiž ti k duhu!
Kletba na tě, Behemoth a Bál!

Trud (klidně):

Pollux s Kastorem buď s tebou, druhu!

Nesvětlo (na odchodu, stoje již na stupni schodů):

Kletba tobě a blesk trestný v mihu!
Udám, že máš čarodějnou knihu.
(Závistivě.) Jak jen jméno knih těch mnohocenných —

Trud:

»Knihy pověr dávno vyvrácených.«

Výjev sedmý.

Smrt kmotřička vystoupí z pozadí.

Trud:

Skutečně ji vidím, či snu mátohu?
Kmotřičko, vy na jakou zde úlohu?

Smrt kmotřička:

To prý v správných ve truchlohrách
každý krok má svoje proč.
Já se druhdy sehnu pro hrách,
zlato jindy na prach soč,
že jsem v žertvách vybíravou,
že tká v nevhod se můj krok.
Hraju v kostky rukou pravou,
(Rachotí v pravici kostkami, které tam v zadu někde zvedla v koutě)
levou míchám blínu mok.
Smrt a život nelogicky
o vaše hrá druhdy nicky.

Trud:

Nechápu. Jen prosím — k vůli změně —
nechte mě zas chvíli o samotě.
S vámi nemohu jít neviděně . . .

Smrt kmotřička:

Což ty tohle nečteš? To tě, to tě — —
(S výčitkou ukazujíc na nápis kamene.)

Trud:

Kdo se o meč opiera,
mřeť na poli,
má duověra.
Čestná smrt —

Smrt kmotřička:

Jen být zde královic,
dní tvých nepobyl tu polovic.

Trud:

Vy jste, drahá, pod bekyně šatem
dvou tam zabránila mečů půtce.
Promiňte — my řeči různo matem'—
nejste vy mně nyní pouze škůdce?
Smutka se Snílkou sem přijdou nyní.
Kéž jsou bez bolu a bez obav.

Smrt kmotřička (žárlivě):

O ně péče mrak ti brvy stíní?
Jindy zdržuješ mě, ba i na zápas
zval mě kdysi zdráhavě tvůj hlas;
pod zemí teď o nejhlubší klid
neláká tě temná říš a byt,
uklidněných taje zvědět hlav?
Nejsem svodnicí, že snad se leká
podezřivě o tě věrné choti mrav.
Hle, již noha má se opět dolů smeká,
(sestupuje pomalu do hladomorny. Slyšet rány jako kopáčem na pozadu koby)

než sem někdo vejde na pozdrav.
(Výhrůžně): Věz, můj kmochu: V žárlivosti skutku
já jsem pokropila tvoji Smutku
vodou umrlčí, práh před svatební kobou!

Trud:
Hoře, hrůza! Jakou příčin zlobou?

Smrt kmotřička:
Hloubal neklaď srdce v ruku ženy.

Trud:
Vždyť ne ku hře — citů na obměny —
nýbrž v touhách věrných poklidu a blaha.

Smrt kmotřička:
Jsem-li v neprávu —

Trud (lomí ruce):
Toť úklad vraha!

(Smrt kmotřička s pokrčením ramen zmizí rychle v hladomorně.)

Výjev osmý.

Trud:
Význam zaklení až k srdce dnu mi sahá . . .
Smutko má, klam očí oddaný,
usměvů jas tichý na pobledlé líci
dávno již mně zdráhají se říci
tuchy nemluvné snad bolné závany?
Jasné čelo tvé chmur beze vrásky —
v něm plá záře nehaslé jen lásky
jasnící i stín a hladící i rýhu,
abys nesla sama tajenou svou tíhu?
Bloud, ač v lásce skloněn před tebou,
proč jen jevím před tvé něhy velebou,
co mě život a co smrt mě učí,
jak proud života loď dnů mých k moři veze.
Pravda moje tebe pouze k hrůze mučí? . . .
»Dojdouc tvého vývoje již meze,
touha života, jež hrudí vlála,
tichni odevzdaně v touhu skonu . . . .«
A má duše hrdá v snu se nenadála,
že ty křivě pravdu chápeš onu.
Ó, jak slepý blud mi sedal u hlavy:
choť má mimo hrůzy nebezpečí!
Klidna z rozluky, slz hořkých bez výronu
u mé rakve kdys jen ve vzpomínkách blaha klečí . . .
Žel a hoře! Místo slova stálých díků
já jí vrážel sám jen k srdci mraznou dýku
a měl pohled její za vděk chápavý,
jenž se pravdě objevené vděčí,
že jí s duše snímá těžké chvíle trud —
a ten pohled zřel už ve kraj mlhavý,
jenž jen jeseně ji němou leká řečí . . .
V duši blaha toužnou smrti štípit pud,
(za slovo již toto mně tu rmut a stud)

toť jest červa nasazovat v květ,
aby chořela jen štěpu slibná snět.
Blahá myšlénka: ať žena chápe muže!
Hlavo rozumná, važ, kdy a jak a v čem!
Chápe propast ona prostá růže,
na skalí jež rostouc, srázné strže lem
půvabem svým nehledaným zdobí?
Propast chápe s modlitby jen ševelem,
kdo jde nad ní, kde mu v patách štěrk se drobí.

Výjev devátý.

Najednou rázná rána na pozadí — kámen zvýší muže ze stěny se vykloní ven a přes něho vkročí sem hbitě královic Odvaha.

Odvaha:
Oklamán, že dobudu se ven . . .
Aspoň tebe nalézám zde, Trude!
Tam mi smysl značky zjevil sen.
Také zde snad tajný údaj bude.

Trud:
Tajných neznám, pane, východů.

Odvaha:
Mistře, promiň sudby nehodu.
Vrátil jsi mi zdraví z čestných boje jízev,
chránil's mne, kde krále vzbouřil běs, —
že v tvůj sad jsem vstoupil, v skvostů věstný výzev,
za zlé máš mi? Krále jen se střez,
a já vyváznu-li odtud na svobodu,
věčně chci se tvému vděčit rodu.

Trud:
Snílka věru tvého vděku hodna.

Odvaha:
Ano, bude mi jak sestra rodná.
Zanesu ji bohatstvím a šperky.

Trud:
Dost-li toho srdci mojí dcerky . . .

Odvaha:
Nuž, jen ven! My hleďme v pospěchy.
Jaký odvděk jí a zlobě posměchy,
kdybych nyní já jí vrátil otce.

Trud:
Dřív jen vyjíti hleď z toho kotce.
Vizte toho rytíře! Zde nápis hlásá:
na svobodě čestná smrt.

Odvaha:
I spása!
Tuším, chápu, v paměť Pitopas
jaký zanechal ctným vězňům vzkaz,
jež tu v poutech bezpráví se hryží.
Kámen vylomen. Zde vylom druhý,
bez pout v nově na boj stroj se tuhý!
Sem tu mříž! Ji v kámen na vývrat!

Trud:
Sečkej, slyš, sem někdo teď se blíží!
Odvaha:
Prodlévat, kdy volnost kyne zlatá!
Trud:
Smutka-li a Snílka ke mně chvátá?
Odvaha:
Vskutku? Budiž! Ale jde-li kat,
meč můj břitný a pěst pádný mlat.
(Opře se o svůj meč) Kdo se o meč opierá,
mře na poli, má dóvěra.
Kosti netýří mu v hladomorně!
Trud:
Ach, to Nedouka tvrdé škorně.

Výjev desátý.

Krevní písař a Nedouk.

Písař:
Smutka se Snílkou mi v patách spějí.
Nedouk:
Královic? (Hledí po překoceném kotlíku a po lebce.)
Toť kouzla se zde dějí!
Skutečně on tedy čaroděj . . .
Hlavo lstivá, ruče k cíli spěj!
Mistře drahý, Jeho Milost v Pánu —
Trud:
Nelži!
Nedouk:
Slyším tak dnes ve snu k ránu.
Bude brzy Jeho Milost v Pánu,
tajemství-li svých Trud Hloubal nepokusí . . .
Trud:
Mně ta pověra se již až hnusí!
Nedouk:
Mistře, něco tedy za něco, nic za nic:
Ani vzdechem nevyjde z mých sanic,
královic že zradou zas jen v skok,
díte-li mi — —
Královic:
Kýž tě zmok!
Nedouk:
. . . . jakým činem mrtvolné již rysy
vašim uměním se v život křísí.
Trud (s úsměvem):
Nevíš, co můj otec zkoušel kdysi,
smrt-li komu ve hlavách již stála?
Král buď dlouho živ . . .
Nedouk:
A mně buď chvála! (Kvapí do schodů, tepaje se do zapomětlivé hlavy.)
Ty jsi — ty jsi!

Výjev jedenáctý.

Odvaha:

Mistře Trude, tys mi klidný příliš;
mírnou odpověď máš, úsměv shovívavý,
pravdy čekáš vítězství a práva
v světle vývoje. Blah, když se neomýlíš!
Mně však vzorem tento rytíř pravý:
(Klade pravici na jeho kamenný meč.)
Pěsť jen o meč opři! Jím kdo mává — —

Opře se pevně — ruku na ruku jako obraz rytíře — o hrušku na jílci meče na onom kameni práce vypuklé a hle! — kámen se zvrátí ze stěny žaláří ven do tajné chodby, z níž prokmitá světlo východů.

Volnosti, tvá hvězda z tmy mi svítá,
jako z temné noci zářná jitřenka,
klenba mraků tížných trhá se a jasní,
tmám zvyklému oku blankyt volá: Žasni!
vstříc ti kyne k blahu láska, Touženka!
Z pochvy zableskni mi věrný druh můj ocel,
roztni i křivd nových rzivé řetězy,
v před k mé paní, pro první rtů cudných pocel,
ať má páž i srdce ve cti vítězí!
Zdráv buď, Trude! Vděčná myšlenka
na tebe a Snílku v ráj mě doprovoď,
kde se myrta žne. (Podává mu ruku a kvapí do chodby.)

Trud:

Jí zdob svou šťastnou choť!
Ano, myšlenka — — Ni jedno slovo pouze,
jež by pouta sňalo nedosněným snům . . .

Odvaha (se vrací):

Promiň, mistře moudrý, milosti a touze.
Ach, v ní jiných citů vadne nezabudka . . .
Hle, já rdím se . . . Vstříc i lva jdu klům,
nutno-li, bych odtud vyvedl i tebe.
Toť můj vřelý vděk.

Trud (na půl úst):

A Snílku srdce zebe.

Odvaha (pohlíží ke schodům, nad nimiž se ozvou kroky):

Snad můj čepel již tu s vrahy teď se utká?
Než — toť panna Snílka a máť její Smutka.

Výjev dvanáctý.

Smutka. Snílka steskem zlomená.

Odvaha (jde jim vstříc a líbá jim vřele ruce):

Na odchodu, panno, z této chmurné koby
směl bych vděčně nepomníti doby,
ve věnci kdy lepých dvora děv
blízko Touženky váš vidím zjev?

Smutka:

Nelákal-li hled vám skvost víc známé zdoby?

Snílka:
Na bolesti lůžko když vás jízvy sklály
a my s Touženkou tam u vás tehdy stály
za návštěvy pod hofmistra zorem,
beze skvostu já, leč knění v hermelínu,
neráčil jste vzhlédnout na mě.

Odvaha:
Skorem.
Však jste dlela v Touženčině stínu
a žár chorou plamenil mi krev.

Smutka:
Žel, ach v stínu . . .

Trud (vede je ku stolu a k židli):
Buďte pohostinu!

(Ku Snílce starostlivě, jež mu podává kytici prvosenek, kterou on jí zatýká zase na hruď.)

Dítě, dítě, co to za záchvěv?

Smutka:
Steskem —

Trud:
O mne?

Snílka:
U srdce mě mrazí.

Trud:
Znám již lék. Však slovo mé — — —

Smutka (hořce):
Jej kazí.

(Trud na ni pohlédne s podivem.)

Odvaha:
Vzácná paní, vzpomínám též citů,
s jakými vy k Toužence jste lnula
do let panenských z jar dětských skrytu.

Smutka:
Kéž jak réva kolem jilmu pnula
ona kolem vás teď oddanosti sponky.

(Snílka bledne, blízka závrati.)

Trud:
Co to dítě, skutečné snad stonky?

Odvaha:
Snílko, panno ctná, zdí vlhký na výpar
nedbejte. Leč nemeškejme chvíli!
Za váš Toužence mně z lásky dar
vyvedu vám otce, kde vzduch volný sílí.

(Jdou mimo hladomornu k výlomu ve zdi postranní.)

Snílka:
Neleká mě chlad, ni jícen této jámy.

Odvaha:
Nad námi však jasu rozevrou se chrámy,
vás kde snoubenka má družkou svatby zvolí.

Snílka:
Ustaňte; mě srdce bolí . . .
Kde já budu, když jde ona k snubu . . .
Čarovného žel by skvostu . . .
Odvaha:
Snílko!
Smutka:
V bolu nemluv k bolu hostu
otce svého, sny své nevyzrať . . .
(K Odvaze) Promiňte. Mne smutek stále tísní . . .
Snad mou vinou dosud tichou duše hlať
tížný smutek čeří teď i mojí dceři . . .

(Královic vstupuje již do výlomu, Trud váhá, Snílka se od nich odlučuje a jde jako náměsíčná k druhému výlomu na pozadí.)

Trud:
Dítě, kam jdeš? Vrať se ke mně, vrať!
Kouty vlhké samou páchnou plísní,
jako stuchlé hroby.
Odvaha:
Co s ní jest?
Smutka:
Ó rať! (Trud a Smutka jdou za ní.)
Snílka:
Hroby . . . ano . . . Snad mě skonu mámí pud . . .
Trud (s úlekem):
Scestně duch tvůj obludy snad tknut?
(Snílka v slzách je objímá.)
Snílka:
Otče, matko, neklňte své dceři.
S matkou smutní, se svým otcem věří
a jde jinam, než kam den jí kyne.
Odvaha: (z otvoru)
Kam to, panno, do té koby stinné.
S vámi nejdu tam, zde východ volný věda.

(Snílka se odtrhla od Truda a Smutky; kvapí k otvoru hladomorny, kde pokleká, chtíc se vrhnouti střemhlav do hlubiny.)

Snílka:
Bůh mi promiň . . . (Všichni kvapí za ní, odtrhují od jámy.)
Smutka:
Hrůza!
Odvaha:
Hoře!
Trud:
Běda!
(Snílka spočine mdlobně v náručí Odvahově.)

Výjev třináctý.

Trud:
Běda, jest mé nauky to vinou,
v smrt že kroky bludnou nohu šinou,
či jen z touhy sklamané tam pílí?

Snílka:

Nechte mě sníti aspoň jen chvíli
a slyšeti srdce tep a tluk,
ve kterém láska plesá a kvílí
a bouří a lichotí, v bolu se mýlí
a po druži touhy záchvaty šílí, —
ať tuším jen šťastný van těch družných muk.
Aspoň jen chvíli nechte mě sníti,
jak lodyha spjatá ve svlačec.
Vesny dech blaží i vadnoucí kvítí,
kde kalichu v sklonu rosa se třpytí, —
je nebudou v plesu k obžinkám víti,
jak na klasy kosu mlčky klepá žnec . . .

Odvaha (v rozpacích cti rytířské odpovídá ozvukem národní písně):

Co to máš, Snílko, co to máš za čelo,
jen se ho dech můj tknul, zorou se zardělo.
Co to máš, Snílko, co to máš za oči,
jen do nich pohlédnu, slza je omočí.
Co to máš, Snílko, co to máš za ruce, —
jimi mě požehnej k odchodu, k rozluce.

(Pokleká před ní. Snílka mu klade ruce na hlavu.)

Snílka:

Nebyla souzena,
nebude snoubena
ruka má Odvaze.
Jemu a Toužence
květ svije u věnce — —
Žijte mi přeblaze.

(Krevní písař na pozadí, hlavu ve dlaních.)

Výjev čtrnáctý.

Zatím Smutka vzala kvapně se stolu rukopis Trudův a spěchá s ním k hladomorně. Trud a za ním Odvaha ji zadržují v domnění, že se tam sama chce vrhnout. Smutka tedy hodí rukopisem směrem k otvoru, avšak listy upadnou mimo obrubeň na podlahu, kde královic je zvedá.

Snílka:

Matko! Hrůza!

Královic:

Kam vás kroky vedou!

Trud:

Poznávám svou tichou Smutku bledou?

Smutka:

Neblahý, svých proklej dílo snah
pro dceru, v níž touha skonu klíčí!
Ó, proč brání mi tvé ruky vzmach,
v koster shnilých uvrhnouti prach,
co ty kleté listy v chmurách líčí!
Pro hlod červotoče v nich je psáno
v trudných myšlénkách slz kalným proudem,

co dni života se nocí příčí!
Choti můj, jsem dlouhých vlasů bloudem
v hlubokých tvých předpokladů útky?
Ale viz, kých rozluk na pohnůtky
dítě béře pouze výsledek,
jenž má hlavám sivým snad být lék.
Ach, což lásky city k nám ti svadly,
že jen v tmy tvůj od nás bádá hled?
Snad ty krůpěje i na tě padly,
když mě nevěstou jsi domů ved'?
Pamatuješ? Tajila jsem stále,
čím mě děsí opět sen dnes nenadále;
to Smrt mrtvou skropila mě vodou
z umývaných mrtvol vzatou
pod nocí kdes černošatou,
bych tou chřadla pod nehodou.
Slunce jas byl, Boží duha —
pod tvůj krov mé kroky Smrtka čítá,
a já mnila, tvá to sivá sluha
v dům tvůj vodou svěcenou mě vítá!
Ač nám s nebe dštilo štěstí ve dne,
ona jenom oči zvedne,
bílé oči, oči ledné,
bez lesku, jak omrazené jiním —
já tu cítila, mně tváře bledne,
s hrotem v prsou blížím se k tvým síním.
(Tulí se zimomřivě k Trudovi.)
Zahřej mi, ó zahřej srdce teskné,
než nad námi smrtný srp mi bleskne.
O Snílku mi hoře. Beze štěstí
nad ní smrtné touhy mrakava . . .
A tvé knihy cokoli ať věstí,
srdci mému z rozluk obava . . .
Touhu skonu můj duch nevypěstí.
Hrůza, hrůza! (Ukazuje na hladomornu.) Mlžná postava —
vidím ji — ven vztahuje z tmy dlaně
— krev a slzy tekly na ně —
klouby kostnaté mi hrdlo rdousí . . .
Hrobek o kameny kosu brousí,
o rvané si otírá ji vlasy . . .
(Trud ji potichu klidní.)
Vím, tuch blud — však my mu na pospasy.

Snílka:
Co tě tíží, co tě tíží?

Smutka:
Snad nás Smrtka nevyhlíží?

Trud (chápaje obě za ruce):
Muž vír citů tají. Na dlani
nenosím své srdce. Pro vás bije
a co vás i mihem poraní,
jest i mně, ač mlčím, na pašije.

O vaše jsem pečoval vždy blaho —
vámi učení mé nepřijdi mi draho.
Kde-li blud v něm, pravda opraví
smysl neb i nástin mlhavý.
Pěstuji-li štěp, chci, aby vadl,
jenž i s planou růží v rokli musím cítit?
Nechci pěstit záhynu přec touhu,
skonu obavu chtě z duší mýtit.
Klid buď v skonu odevzdanost tichá,
již i zlomené květ růže dýchá.

Smutka:

Cypřiš ale vzdychá s květy rovů.

Odvaha:

Klidně v nich však rezaví břit kovu.

Smutka:

Jenž v pláč ranil siroty a vdovu.

Výjev patnáctý.

Hofmistr (vychází kvapně z výlomu na pozadí):

Zdráv buď Odvaha, ctný snoubenec mé knění!
Králi žezlo vypadlo z mdlé ruky;
káže vládkyně: »Ven vyjdi ze vězení!«
(Odevzdává mu pergament pod pečetí.)
Jakých zde jste skřítků za ponuky?
Hledal jsem vás dlouhou dobu drahnou,
kam až koby žalářní se táhnou —
Co to? Dvéře otvírají s hlukem!

Výjev šestnáctý.

Touženka sestupuje v kvapu po schodech. Dvě dvořky stanou za ní nahoře.

Touženka:

Otec umírá . . . Vám volna cesta.
Nesvětlo tam bez rad s Nedoukem,
ač jej vítal již jak blahověsta.
Pro Bůh, mistře, vy mu vraťte zdraví!

Trud:

Chce-li Bůh. (Rozloučiv se, rychle odchází.)

Výjev sedmnáctý.

Touženka:

Mně zrak se slzou taví — —

(Chce se vrhnouti Odvahovi do objetí, ale ten ji vede ku Smutce a Snílce, jež s hrudi snímá v bolestných rozpacích kytici prvosenek.)

Touženka:

Smutko, matky nemám, otec k hodince . . .
V družném srdce tluku, plné tepla lásky
minulé dny klidné mojí vzpomínce
nepobledly. K žehnání se vaše ruka
tady zatím místo svaté pásky
zvedni a duch matky mé mě obletuj.

Smutka (na půl úst):
Pro vlastní mi dítě srdce puká . . .
(hlasitě): Dej Bůh, živi byli, jakby vínky vili!
Touženka:
Též ty, družko snů mých, slůvko obětuj.
Snílka (bráníc se slzám):
Živi byli, šťastni — do mohyly.
Hřivnu tajemnou jsem urvala své hrudi;
nebuď u mne stesk ni této úponce,
bez záhřevů hřivny jež mě v ruce studí:
Láska prsten, prsten bez konce.
(Dává Toužence na prst i svůj prsten.)
Touženka (ji objímajíc):
Ty můj květe rosné prvosenky!
Smutka:
Vadnou, vadne . . .
(Touženka béře jí kytici z rukou s lichotou nevědomého příkoří a zatýká si ji na hruď):
Touženka:
Ano, u Touženky.
Snílka (se vzlykem):
Já ti dala vše — ty vše mi béřeš . . . (Pokračování.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.
(Pokračování.)

XII.

Ačkoliv mohli Ryčkovi ke kterékoliv rodině se družiti, a žádná by jich neodmítla, ač si v městě a okolí mnozí přáli s nimi mluviti a se přáteliti, přece dvorští zůstali věrni Šebestovým. Nikoho neodmítali, Jana se ani nemohla z Ousušic domů dostati, jak zde byla vážena a vyhledávána, také Petr s omladinou navštívil mnohou pouť a Ryčková musila dojíti do mnohého mlýna nebo k jiné bohatší sousedce, ale oproti tomu přece v Malhoticích se besedy nepořádaly.

»My na to nemáme,« říkala Ryčková, na paměti majíc svoji předchůdkyni ve dvorci, která visitami pomáhala probíjeti majetek. Ryčková se nestyděla učiniti takové přiznání. Kdo přišel, toho pohostila jednoduše a srdečně, že neodcházel hladov, ale sousedky nebyly sem zvány na besedy, při nichž by se peklo a vařilo, při nichž by se plýtvalo, ano i sladké víno teklo.

Pamatovaly starší ženy na ty časy, neb o nich slýchaly od těch, kteří už odpočívali, aniž by je hlava bolela.

Mnoho se tím způsobem utratilo, také Ryčková měla o tom vědomost, ale hned si stanovila, že tak dělati nebude. Byla pozvána, jednou se zúčastnila, však hostin neopětovala.

»Nemůžeme,« opětovala; »jsme spíše jako nájemníci než vlastníci půdy, děti nás stojí penize, ještě i za Karlem posíláme, každé čtvrtletí nutno pamatovati na činži z polí.«

Sousedky uznávaly omluvy nebo neuznávaly. Ryčková trvala na svém.

V Malhoticích mimo pouť a posvícení pro přátely neodbývala se žádná hostina. Návštěvníci přicházeli ojediněle, každý dostal, co bylo, svačina se vždycky uvařila, ale nic více.

Ryček schvaloval ženě jednání to. Také jako okresní starosta, patronátní komisař a jiný hodnostář nepořádal pro ty, s nimiž se stýkal, pitek a obědů, třeba na to některý čekal a z minulých let tomu navyklý byl.

»Chudá šlechta,« usmál se ředitel jednou stranou dosti uštěpačně.

»Snad chudá statky vezdejšími, ale bohatá duchem,« odpověděl Šebesta, který onu poznámku zaslechl.

Ředitel i nadlesní viděli, že má Ryček hned obrance a zastance, proto se varovali něco proti němu říci. Však v zámku vypovídali všechno, byli k tomu donucováni od obou pánů. Teringel starší se vyptával na Ryčka zřejmě a na jevo dával patrně, jak jest mu to sousedství nemilé, jak ho Ryček všudy zastiňuje.

Viktor se ptal toho neb onoho po straně a více mu běželo zvěděti něco o Janě než ostatních členech. Na čekání v tu stranu, kde Malhotice ležely, nechodil, styděl se po tom svém útěku, také poněkud odvyknul a byl zasnouben s dcerou bohatého bankéře z Vídně, jíž lahodí, že se stane hraběnkou a muži věnem přinese za million výnosných akcií.

Oběma se dostalo zpráv, hraběti referoval ředitel, Viktorovi vypravoval nadlesní, když spolu procházeli lesy a stříleli zvěř.

Také nestejně byli naladěni tím, co slyšely. Teringel se zlobil, kdykoliv zaslechl o novém úspěchu svého souseda, že byl téměř jednohlasně volen okresním starostou, pověřen nějakým úřadem buď od vlády nebo sousedů.

Řiditel neopomenul k tomu dodati svůj úsudek a přiložiti si polénko.

»Nějak by se mu měla zatíti žíla; takto jsme před ním malomocni a všudy abychom ustupovali. Kamkoliv zasáhne, vítězí nad námi. Kdyby se uprázdnilo místo poslanecké do sněmu nebo do říšské rady, dostane je.«

»To snad přece ne!« zvolal hrabě podrážděn. Ředitel krčil ramenem.

Teringel si vzpomněl, že k agitacím třeba peněžitých prostředků a těmi Ryček nevládne. Tu zůstane vždycky převaha na straně jeho. Ale mrzelo ho už to, co měl Ryček a kde jeho slovo platilo. O zámek nezavadil; byla-li ta neb ona společnost, v níž zasedal, zvána k obědu, vyhnul se. Hraběte to hněvalo, ale věděl, proč se tak děje. Mnoho mračen vznášelo se od dávných dob od zámku až ke dvorci. Poslední sotva minulo.

Viktor slyšel, že Jana posud je svobodna, že rozkvétá jako růže, že se jí všudy dostává pozornosti a přednosti.

»A koho vyznamenává svojí přízní?« ptal se mladý hrabě.

»Těžko říci; v Malhoticích jest častým hostem syn starosty z Běchar.«

»Čím je ten jinoch?«

»Rolníkem a zdědí po otci největší statek v okolí. Praví se, že to je řádný muž a Ryček si ho velice váží.«

Mladý hrabě se zamyslil. Posud vzpomínal na Janu a teď nemohl ani zvěděti, jak mu byla nakloněna, zdaž po něm truchlila a vzpomínku mu věnovala.

Viktor se až rozhněval, když kdysi jsa ukryt mlázím, poslouchal sazečky na pasece, vyrozuměl, jak je Jana Šebestovi nakloněna, jak obě rodiny se sbližují a často navštěvují.

»Dobře tak, ať se vdá k starostovům,« vykládala jedna žena, »aby jí nestihnul osud její tety, kterou starý hrabě připravil o rozum a do hrobu. A ten má nyní syna, jenž by byl právě takové špatnosti schopen.«

»Tedy proto pan Ryček stál o tu ohradu kolem lesů, aby mu tam nezacházela škodná.«

Ženy se daly do smíchu a sázely smrčky dále.

»Nechte řeči!« napomínal hajný, »a hleďte si práce. Mohl by nás někdo poslouchati.«

Viktor nepozorovaně odešel, ale hrot v duši jeho zůstal. Tedy za tak špatného jest považován? A nebyl jím? Napravil snad, čím se otec provinil? Věděl o tom, šel v šlépějích jeho. Jakou měl povinnost? Přihlásiti se ve dvorci a požádati za ruku Janinu. Tim by napravil pověst a částečně aspoň nahradil, čím se rod jeho prohřešil proti Ryčkovi.

Viktor odešel s červem tím v srdci. Aby tak učinil ještě nyní? K tomu byl sláb a podléhal příliš vlivu svého otce.

Také četní jiní uvažovali, co z té známosti a z toho přátelství rodiny Ryčkovy a Šebestovy vzejde. Nechtěli věřiti, že by se přízeň ta neskončila sňatkem, ale hned hádali na dva.

Jenom se jim přece zdál nepoměr na obou stranách. Šebesta vynikal bohatstvím, který mohl směle dceři dáti deset tisíc a příslušnou výbavu. Taková nevěsta by se mohla dostati do dvorce, velkého mlýna nebo za nájemce panského dvora. Ale dosti vzdělaná a hezká Kamila by se hodila i pro úředníka, profesora a jinak dobře postaveného muže.

Však se už podobní lidé hlásili a před statkem mnohdy stanuly nejenom selské bryčky, ale i panské kočáry.

Také dohazovači se přihlašovali, ale ti u Šebestů pochodili nejšpatněji.

A jako Kamila mohla počítati na bohatého ženicha, tak se Antonínovi naskýtaly zámožné nevěsty. V Běcharech ani jemu rovné nebylo. Byly tu ovšem statky, ale majitelé jejich měli četnější rodinu a na tolik tisíc se neodvažovali, kolik snad bude Šebesta pro syna žádati.

Než nebyla nouze o bohaté nevěsty. Kamkoliv mladý Šebesta zavítal na zábavu, téměř všudy se naskytla nějaká dívka, o níž se předem vědělo, kolik tisíc věnem by se jí dostalo a k níž hned starostlivé matinky za nápadníka kladly Šebestu.

Ani tu sprostředkovatelé sňatků ničeho nepořídili.

Antonín se jim vysmál do očí. »Myslíte, že se nedovedu oženiti bez vás? Marně byste sem tlapali cestu. U nás bude otec do libosti hospodařiti a já počkám.«

Takto odbytí tušili, že v tom něco vězi. Hned připadli na Ryčkovu rodinu. — Bylo by možné, aby tu byly dva sňatky křížové?

I bylo uvažováno, nemyslí-li Ryček se všemi dětmi vysoko. Je přece rytíř, má titul a znak, může se hraběti po bok stavěti. Karel je důstojníkem, Urban bude úředníkem nebo advokátem, také Julie se vzdělá; nechce do podobných poměrů otec dostati také Petra a Janu? Vzpoměli, že by i bohatá dívka podala ruku Ryčkovi, aby se stala šlechtičnou a tak povýšila. Stávají se podobné případy, že otcové, k bohatství pro dítky své hledají též titul.

A podobně vlivem Ryčkovým také Janě by se nalezl ženich, který by ji dovedl do lepších poměrů. V Osušicích je tajemník svoboden, ten dochází za starostou, je mu podřízen, Jana se může svým zevnějškem každému líbiti. A bez věna zcela také nebude. Kdyby ne tajemník, jsou tu jiní, mladí i starší páni, kteří by se rovněž pro Janu hodili. Ryčkovi pak by to nedalo mnoho práce, aby je přemluvil.

Bylo tudy hádankou, uskuteční-li se sňatky mezi rodinami nebo zdaž ti mladí lidé nenásledují pouze rodičů a nelnou-li k sobě beze všech vyhlídek a nadějí do budoucna.

Kdo se však nejméně o podobné záležitosti starali, byli ti, jichž se věc týkala.

Petr nevykonal jedné cesty do Běchar, aby se nezastavil u Šebestů, kde byl od Antonína srdečně uvítán. Spolu »rybnikařili«, holuby si vyměňovali, na hony chodili, až je to i ono omrzelo a věnovali se jenom vážné práci a hospodařili vedle otců svých.

A jako Petr, tak i Jana mnohdy byla u Kamily návštěvou. Už z kostela časem s ní šla, u starostů musila na oběd zůstati a potom se vypravili do dvorce i s Antonínem.

Dálo-li se tak v zimě, tím více se navštěvovali v létě, těšíce se spolu na návrat těch, kteří za vzděláním mimo domov prodlévali.

Jana s Kamilou i do Prahy jezdily, aby se nestýskalo Julii a Kláře v ústavě. Dívky prováděl právník Urban, navštívil s nimi divadlo a seznámil je jak s památnostmi, tak i se životem velkého města.

Všichni se těšili na léto, až zavítají domů a stráví společně prázdniny. Teď pak u Ryčků dvojnásobně se připravovali, neboť i Karel dostane na nějaký čas dovolenou a Malhotice navštíví. Často o něm mluvili, nejvíce však otec na vzdáleného syna vzpomínal. Mladý důstojník totiž mnohdy psal o peníze, neboť mu gáže nedostačovala. Toho se Ryček lekal. Neběželo mu o těch několik zlatých, ale bál se, aby syn nevstoupil do kolejí rozmařilého života, příliš neutrácel a tak do záhuby neupadal.

Ryček se vyptal na příjmy synovy a slyšel, že i důstojník může vyjíti, když nemarně a přiměřeně žije. Ovšem nesmí následovati těch kolegů, kteří mají ještě jiné příjmy.

Proto chtěl Ryček promluviti s Karlem, aby mu domluvil. Byl rád, že se s ním shledá, že zase bude míti všechny děti pohromadě. Proto přijal s povděkem oznámení Karlovo a ještě mu na cestu peníze poslal.

Urban s Julií už byli doma. Přišli pěšky a Urban se mohl pochlubiti, že odbyl druhou státní zkoušku s vyznamenáním.

Pro mladého poručíka poslán kočár na nádraží. Přijel v celé parádě, jak se na důstojníka slušelo. Matka ho radostně vítala, neboť nejdéle z dětí mimo domov prodléval.

»To budeš v těch rukavičkách také spáti?« narážela Julie, když bratr ani u stolu ještě rukavičky nesňal.

»A ty's posud tak prostořekou?« opáčil Karel.

»Už jsou v sobě a sotva se spatřili!« naříkala matka. »Ty mlč, malá.«

»Matinko, já už nejsem malá! Jistě budu o půl hlavy vyšší než ty.«

Smáli se všichni a radovali se, že nevymizela z rodiny veselost. Ta jim kořenila i jednoduché jídlo a oslazovala život. Milovali se, ale proto přece druh druha si dobíral.

Celá společnost si ustanovila navštívit Ousušice, kde se odbývala jakási národní slavnost. Také Šebestovic se přihlásili, ale Karel v poslední chvíli odřeknul. Vymluvil se, že jest unaven a že zůstane doma.

Odešli bez něho a dali se opět po delší době lesem, aby nemusili jíti uprášenou silnicí.

Ryček byl rád, že nejstarší syn se nezúčastnil, ač jej mrzelo vědomí, proč tak dělá. Hádal, že se vyhnul národnímu rázu slavnosti, aby mu okázalé vlastenectví nepřekáželo v kariéře. Právě čekal povýšení. Jména účastníků slavnosti budou uveřejněna v místním listě, který se odebíral od rodáků v pluku a mohl by se dostati do rukou představených.

Proto se asi Karel vyhnul slíbiv, že společnosti přijde naproti. Z dlouhé chvíle sedl si u rybníka a krmil kapry.

Za chvíli dostavil se sem i Ryček. »Jak se mně zdá, neopustila tě ani u vojska náklonnost k vodě,« poznamenal.

»Ba neopustila,« usmál se Karel. »Jsme-li na manevrech a přijdeme-li na přihodné místo, v době odpočinku, hned se dám do chytání ryb nebo raků.«

»Tato zábava tě mnoho nestojí, ale dle všeho také něco podnikáš, při čem se utratí hodně peněz,« poznamenal Ryček jako mimochodem, ale přece se zřejmým úmyslem.

Karel se začervenal a mocně sebou pohnul.

»Vždycky jsi byl upřímný a dle pravdy jako hodné dítě jsi pověděl. Tedy rci, jak mnoho máš dluhů?«

Takové rozmluvy poručík nečekal. Zapoměl i rybám drobty hoditi. Vytáčel se.

»Hned si na všechno nevzpomeneš, dávám ti času na počítání. Nevím zdaž to moje usedlost a tyto mozolné ruce vydrží a kolik mně půjčí v záložně.«

Slova ta řezala důstojníka jako nůž. »Budu povýšen, dostanu vyšší gáži a zaplatím si všechno sám.«

Ryček trpce se usmál. »Komu to pravíš? Mně? Neměl jsem bratra, který v podobných byl poměrech, stejně utrácel a zahynul? Slyšel jsi přece o Alexandrovi. Byl hejtmanem prvé třídy, měl slušné postavení, ale nic mu nestačilo. Začal jako ty. Nedostávalo se mu, psal o peníze, dělal dluhy. Žil prostopášně a utonul. Pozdě litoval, když byl dán do penze, ztratil zdraví a vlekl se jako mrzák. Kdo ho znal v mladosti a síle jeho, nemohl ani uvěřiti, že to jest on. Kam ho přivedla prostopášnost!«

Ryček na chvíli ustal. »Počítej!« řekl opět. »Snad to zaplatím, abych tě dostal z osidel, do nichž jsi upadl a upokojil pijavice, které tě už mají ve své moci.«

»Otče!«

Ryček mávnul rukou. »Kdo vám půjčí? Lichvář na směnku a sám si určuje úroky. Znám to a všechno jsem od Alexandra zvěděl. Běda ti, budeš-li pokračovati! Já tě nezachráním, naše živnost nebude moci platiti důstojnické dluhy. Ani děd toho nesnesl a měl dvorec. Jsi hotov s počtem?«

Karel byl jako v ohni. Že nešel s ostatními na tu národní slavnost, že se vyhnul! Posléze přece musil udati, jak mnoho vázne. Řekl, že toho je na sto a padesát zlatých. Ale při té výpovědi sklopil zrak.

»Dobře, udáš mi adresu toho věřitele, abych se s ním vyrovnal, ale napíšu mu, že je to poslední dluh, který za tebe platím. Příště ponechám tě osudu, který tvého strýce Alexandra zničil, ale s tou podmínkou, že se v podobném stavu k naší rodině nesmíš hlásiti. Pamatuj si to, Karle! Teď jsme jako vyrovnáni — «

Poručík políbil otci ruku. »Otče, slibuji, že to bylo posledně a že nešťastný strýc bude mně odstrašujícím příkladem.«

»Uvidíme, splníš-li slib ten a povedeš-li zcela řádný život. Budoucnost to ukáže.«

Ryček stisknuv Karlovi ruku začal mluvit o jiných věcech. Prošli se polem a syn oznamoval, že bude nejspíše zase přeložen do Čech.«

»To by nás všechny velice potěšilo,« mínil otec, »mohli bychom častěji s tebou mluviti.« Nedodal, co měl na mysli, že by také rád někdy na syna dohlédnul.

Když se slunce klonilo k západu, Karel vyšel společnosti naproti. Také se dal lesem. Byl dosti vesel, jak to nesla jeho povaha a že celkem dobře dopadl. Čekal horších věcí, až se otec doví o jeho dluzích. Ku chvále jeho budiž řečeno, že si dělal opravdové předsevzetí. Co otec pravil, je pravda; osud Alexandrův stihl i jiné, ať vojíny nebo civily. A nač by se tak zaprodával, proč by si uvaloval na sebe takové břímě? Chce postupovati, proto musí všechno odstraniti, co by mu vadilo a čím by spolu zarmucoval své rodiče.

Karel pomalu kráčel zamyšleně. Ani nepozoroval, že proti němu jdou dva střelci, zvedl teprve hlavu, když uslyšel jejich kroků. Poznal nadlesního a mladého hraběte. Zakabonil se, neboť mu hlavou mihla Jana. Musil se přemáhat, aby nepropuknul. Tak ho to svádělo, aby sáhl po pobočni zbrani a ztrestal Viktora.

Ale co by tomu řekl otec? Přešel sotva nazvednuv ruku na pozdrav. Slyšel, že si za nim oba muži šeptem povídají o Ryčkově rodině.

Za chvíli zahoukla stranou rána. Viktorova touha po kořisti byla vyplněna.

Karel teprve na konci lesa potkal omladinu. Brala se veselea přinášela část nálady ze slavnosti. Nejdříve vykládala Julie, ostatní přisvědčovali, pochvalujíce si. jak se poveselili.

»I na taneční zábavu jsme tam měli zůstati,« řekl Petr. »Tak nás lákali.«

»Přibylo by jim o dva páry.«

»A což já a zde Klára nic neplatíme? A Urban by si nemohl vybrati tanečnici?« durdila se nejmladší Ryčkova dcera.

Karlovi nejdříve do očí padly dva páry, v nichž byli Petr s Kamilou a Antonín s Janou. V zadu následoval Urban s nejmenšími slečinkami. Aby napravil nepozornost k nejmladší sestře, vzal ji teď pod paždí. Ani se nezmínil, koho dříve potkal. Snad hrabě s nadlesním už zašli.

Bylo hovořeno o slavnosti.

»A tobě se doma nestýskalo?« ptala se Julie poručíka.

»Bavili jsme se s otcem a já nakrmil ryby, že jistě teď odpočívají v bahně. Budou-li veselky v den postní, poskytnou kapři výborné pokrmy.«

»Jaké veselky?« ptala se Jana.

»Ty, na které si opět vezmu dovolenou.«

»Kdo ti může rozuměti?«

»Inu myslím, že mezi rodem Ryčkovým a Šebestovým nastane sblížení, které se utvrzuje před oltářem a v matrikách.«

»Karle, co to mluvíš?« řekla Jana přísně a překvapeně. — »Nepil jsi poněkud více:«

»Ovšem, tamhle v potůčku, kde býval rozhranní kámen, ale už není, kde i ten příkop skopali, aby se nevědělo, kam až kdysi náš dvorec zasahoval.«

»Ale vliv Ryčkův nyní sahá mnohem dále,« poznamenal Šebesta.

»Tedy abychom nezapoměli řeč, s těmi svatbami musíte počkati do podzimu, dříve bych nedostal dovolenou. Budu družbou už jako nadporučík.«

»Počkej, až se staneš setníkem,« řekl Petr.

Ale Karel pokoušel dále, tím spolu nazvedaje hráz, která posud mladé lidi zdržovala, ač se opravdově milovali.

»A tyhle slečinky budou družičkami.«

Julie a Klára zatleskaly rukama. »To bude pěkné, to bude krásné!«

»Valného tu stěhování nebude. Věno a výbava Janina zůstane Petrovi, peníze a přínos slečny Kamily bude pro Antonína. Jenom tak ti mladí lidé přeběhnou — «

»Karle, proto jsi přišel naproti, abys takhle pokoušel? Proč jsi nekrmil ryby dále?« durdila se Jana.

»A nemohlo by to býti?« zašeptal Antonín a dívce ruku slabě stisknul.

Kamila hned při prvých slovech poručíkových opustila rámě Petrovo.

Na chvíli nastalo trapné mlčení, které přetrhla Julie otázkou, jak si dá ušíti bílé šaty. Místo hněvu smáli se. Ale Jana posud bratra kárala.

»Co si o nás Šebestovi pomyslí?«

»Já hned panu poručíkovi odpouštím,« řekl Antonín a dozadu se obrátil.

»Tak snad bych zasluhoval pochvaly a ne pokárání,« usmíval se Karel. »Odhlasujme to!«

»Já jsem pro důtku,« volala Jana.

»Já pro odměnu,« řekl Šebesta.

Jana byla osamocena. I ty malé slečinky ji opustily. Malomyslně sklesly jí ruce. Šla napřed se sklopenou hlavou. Byla zamyšlena. Co se jí dělo v duši?

Na rozcestí se Jana pojednou zastavila. Dva muži kráčeli naproti. V jednom poznala hraběte Viktora. Dívka se zarazila. Než i mladý hrabě udiveně patřil vpřed. Tvář mu pobledla. V rozpacích pošinoval řemen u pušky. Nadlesní nesl nějakého ptáka s lesklým peřím.

Jana se ohlédla po ostatních, jakoby hledala u společnosti přispění.

Nejdříve se k ní přidružil Šebesta. Jinoch čekal, že budou plísněni, proč jdou lesní stezkou a veselostí plaší zvěř. Mnohdy to bylo chodcům vytýkáno.

Také Petr a Urban zpozorovali trapnou situaci.

Julie s Klárou v zadu nevidouce přicházejících zanotovaly jakýsi veselý popěvek.

Hrabě nazvedl klobouk a ustoupiv propouštěl mlčky společnost. — Nadlesní nehuboval, ale smál se potají rozpakům svého pána.

Za všechny pozdravovala Kamila. Jana jenom málo kývla hlavou.

Nadlesní s hrabětem brali se dále, také výletníci mlčeli. Jenom Julie se přela s družkou, nesou-li páni z lovu stříbrného nebo zlatého bažanta.

»Na ty mám dnes štěstí,« řekl Karel Petrovi; »podruhé je potkávám a nějak mně svrbí dlaň.«

»Pamatuj na otce,« odpověděl bratr šeptem, aby ostatní neslyšeli, »ten pokořil Teringla více, než kdybys oba: otce i syna v soubojích ranil. Třeba nemáme bohatství, přece se otec nad hraběte vyšinul.« Karel rozuměl

»Tedy jaký to byl bažant?« obrátila se Julie na Urbana, aby dělal rozhodce.

»Zcela všední, obyčejný,« narážel právník ne na ptáka, ale na hraběte, oceňuje povahu jeho.

Dospělí se usmáli, dívky však nebyly uspokojeny. Jana mlčela. Tak byla v hloubi duše dotčena a zaražena.

Řeč vázla, nikdo nezpíval, ani si Karel těch dvou párků nedobíral. Šel zase s Julií. Kamila se vedla se sestrou a Petr

v patách následoval. Janu si obral bratr Urban, který jí nejlépe rozuměl.

Už bylo v lese šero, ale ptactvo posud zpívalo. Mech už byl porosen.

Klára vzpomínala na slavnost, popisovala průvod, brány, hry, ale téměř nikdo neposlouchal.

Buď silna, Jano,« tiše řekl Urban; »vím, že byla rána tvoje poněkud rozjizvena, ale hleď na všechno zapomenout. Jiná čeká tě budoucnost.«

Jana přikývla hlavou.

»Snad bys nelnula ještě k tomu, který tě tak hanebně opustil? Není tě hoden. Kdyby seznal, že se rmoutíš k vůli němu, ještě by se ti vysmál. Pamatuj na rodiče.«

Ani Urban, ani kdo jiný v šeru lesním nepozoroval, že se oči dívčiny zarosily.

»Zítra nebo v následujících dnech čekáme vás v Běcharech,« řekla Kamila, když se u dvorce loučili. »Jistě nás navštívíte, pokud zde bude ještě pan poručík.«

»Já ho tam přivedu,« hlásil se Petr.

»A ti ostatní?«

»Půjdou s námi nebo jindy. Vždyť jsme u vás stále, až nám tu známost ve zlé vykládali.«

Petr ukázal na Karla jako na původce.

»Pamatuj, že mám odhlasovanou důvěru,« napomínal poručík, odcházeje do dvorce. (Pokračování.)

Socialně-literární sjezd družstva Vlast v Plzni ve dnech 20. a 21. května 1907.

(Dokončení.)

V úterý Svatodušní dne 21. května.

Druhého dne, v úterý Svatodušní, přišli ze širého Plzeňska a ze zdálí noví účastníci, z nichž se zejména uvádějí p. t. pp.: Václav Čubr, kníž. arcib. vikář ve Vejprnicích; P. Heřman Drobný, kníž. arcib. vikář. tajemník a farář z Dobřan; Václav Dvořák, farář z Radnic; Josef Böhm, farář ze Šťáhlav; Jan Černý, farář z Dejšiny; Václav Hruška, farář v Ledcích; František Čtrnáctý, farář z Rabsteina; P. Jan Nep. Holý, farář z Holišova; Jindřich Mattes, farář z Malešic; Josef Mendlík, kaplan z Horního Stupna; Josef Zvánovec, katecheta z Blovic, a Václav Knetl, kaplan z Mrákova u Domažlic; z Plzně: Josef Rašek, c. a k. vojenský kurát; Tom. Vondráček, katecheta; gymn. prof. Hruška, řídící učitel Puchta a odpoledne em. gymn. profesor František Pilný. Od Prahy dostavili se noví naši řečníci: Msgr. Dr. Fr. Kordač, děkan české bohoslovecké fakulty v Praze, a farář Karel Procházka ze Stochova. V týž den byl pohřeb arcikněze Jana Žilíka z Merklína a tím se mnozí, kteří to v úmyslu měli, do Plzně dostaviti nemohli.

V 8 hodin dopoledne sloužil vsdp. arciděkan Aug. Střízek v arciděkanském chrámu Páně tichou mši svatou za průvodu varhan. Hlavní oltář byl bohatě osvětlen. Výboři »Vlasti« a četní hosté zaujali místa v presbytáři, četně shromážděný lid v chrámové lodi.

Po mši sv. dostavili se zástupcové družstva na arciděkanství, kdež vsdp. arciděkanovi poděkovali za všecku lásku a přízeň, kterou týž družstvu Vlast vůbec a jeho sjezdu v Plzni zvlášť prokazuje.

V 10 hodin konala se druhá schůze literárně-socialní za čestného předsednictví vysoce urozeného pána Ferdinanda hraběte Chotka. Zapisovatelkou byla slečna V. Bartovská, vládním zástupcem koncipista Dr. Ferkl. Pan hrabě vzpomenuv doby seslání Ducha sv. na apoštoly, kteroužto památku právě v těchto dnech slavíme, pravil, že i ty řeči moudrosti, které jsme již zde slyšeli a slyšeti budeme, budou, jak doufáme, proneseny za pomoci Ducha sv. a proto z plna srdce vítá tento sjezd a přeje mu všeho zdaru.

Farář Vlast. Hálek seznámil přítomné s účelem a rozvojem družstva Vlast, s jeho odbory a spolky, které jsou kol něho seřaděny. Rovněž pojednal o činnosti spolku sv. Rafaela a Nádražní misie, kteréž jsou k socialnímu odboru družstva Vlast připoutány. Pravil mezi jiným:

V letech osmdesátých objevily se v literatuře české protikřesťanské proudy a s nimi židovsko-zednářský socialismus. Bylo třeba organisace, ve které by byli pracovníci jako první buditelé našeho národa opřeni o náboženský základ, kteří by naučili český lid katolicky smýšleti a jednati. Tu péčí kněze T. Škrdle vzniklo r. 1884 družstvo Vlast, podobné společnosti Görresově, Lvově, spolku sv. Štěpána v Uhrách, druh katolické akademie. Zakladatel procestoval Čechy a získal hojně zakládajících členů. Vynikajícím bodem činnosti »Vlasti« byl velkolepý literární a socialní sjezd roku 1896 po 3 dny trvající a první křesť.-socialní sjezd Čechů, Moravanů a Slezanů v Litomyšli.

Kolem Vlasti řadili se vzácní, církevně smýšlející, buď učení buď veřejně činní mužové. Při ní vznikly důležité odbory:

R. 1888 ustavil se *knihovní fond*, z něhož založeno hojně katol. knihoven, načež založen r. 1904 samostatný *Spolek na zakládání knihoven*.

R. 1889 *fond katol. spisovatelů*, jediný toho druhu a 1891 *socialní odbor*, jenž rozvinul důležitou akci na poli křesť.-socialním; při něm jest odbor »*Nádražní misie*« a »*Spolku sv. Rafaela*«.

R. 1891 byl zaražen *Historický kroužek*, který měl vyvraceti bludy a lži v církevních dějinách českého národa.

R. 1898 povstala *Literární sekce*, která oslavuje pozoruhodná jubilea literární, oceňuje slavnostmi a pamětními deskami vynikající katol. spisovatele a spisovatelky, posuzuje veškeré literární publikace.

K obraně cti duchovenstva a náboženství vznikla r. 1896 *Tisková Liga*, první toho druhu v Rakousku, kteráž vykonala velikou práci.

S Vlastí srostla nyní *Jednota čes. katol. učitelstva*, založená roku 1886, která bojuje důležitý boj za křesťanskou výchovu ve škole.

Družtvo má 6 časopisů, vydalo cenné spisy a množství brožur. Domohlo se vlastní knihtiskárny.

Proti družstvu nastaly své doby některé proudy. Nepodlomily však jeho životní sílu, poněvadž bylo založeno na pevných základech.

Jelikož zakladatelé družstva pomalu vymírají, jest mu třeba nových členů a nových odběratelů. Aby toho docílil, snaží se o to zakladatel, a má též největší radost, když se mu to daří. Nehledá osobní slávy, ale těší se z toho, že dílo založené nese hojné ovoce.

Pracovníkům ve Vlasti, nechť kněžím, nechť laikům, bude jednou v českém národě náležeti čestné uznání u všech vážných lidí, kteří nejdou za bludičkami frází, ale hlouběji o prostředcích ku pravému blahu národa přemýšlejí. Jen v křesťanství jest budoucnost českého národa!

Red. T. J. Jiroušek promluvil »O křesťanském socialismu«. Řečník pohlíží na řešení otázky socialní se stanoviska všeobecného jakožto na otázku všespolečenskou. Základnu pro upravování socialních čili všespolečenských poměrů jest oprávněnost všech tříd a stavů na sobě hospodářsky i socialně závislých. Kdo hlásá zášť třídy proti třídě, stavu proti stavu, ten nepochopí pravý směr socialních zásad. Všespolečenské čili socialní právo vede každého člověka k názoru, že může a má míti účastenství při opravách jeho života se dotýkajících. Řešení otázky socialní — všespolečenské, bez součinnosti všech tříd a stavů vzájemně se stýkajících, jest bezúspěšné a nevede k pravému, trvalému cíli.

»Jeden stav — dělnický, jak socialní demokraté hlásají, praví řečník, otázku socialní nerozřeší ani svůj *socialismus dělnický nad socialismus všeobecný nepovznese.* Reforma socialní může se dokonale prováděti pouze a jedině za slyšení a účinnosti všech tříd a stavů. Dále bez zásad křesťanských, bez náboženství nelze si mysliti provedenou ani jednu společenskou opravu jako dokonalou a správnou.«

Snaživí, o družstvo Vlast zasloužilí řečníci odměněni byli hlučným potleskem.

Předsedajícímu panu hraběti Ferd. Chotkovi uspořádány byly veliké ovace, an při obtížné chůzi již podruhé (v Jindř. Hradci a zde) vzal na se čestné předsednictvo.

Mezi schůzí došel pozdravný telegram od úředníků a zřízenců družstva Vlast, kterýž pan hrabě přečetl za potlesku přítomných.

Četní hosté ku sjezdu přibylí zasedli v poledne v Měšťanské Besedě k obědu, tak že i pan restauratér besedy, který nám věnoval příkladnou pozornost, byl s naším sjezdem z této stránky velice spokojen.

Po obědě učinil redaktor »Vlasti« poklonu v klášteře františkánském a prohlédl si při tom klášterní chrám a zahradu.

Odpoledne

ve 2 hodiny zahájil čistě literární sjezd čestný předseda p. školní rada Dr. Mat. Kovář. Zapisovatelkou byla sl. Marie Köhlerova, vládním zástupcem koncipista p. Dolenský. Sál besední vyplněn byl obecenstvem do posledního místa.

Čestný předseda p. školní rada Dr. M. Kovář oslovil shromáždění takto:

Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!

Vysoce důstojní a velectění pánové! Spanilomyslné dámy:

Je mi s potěšením a jsem za to díky zavázán, že zvolen jsem byl, abych předsedal tak slavnému shromáždění. Vítám vás všechny, zvlášť vás, milé dámy, že jste se v počtu tak hojném dostavili ke sjezdu pořádanému družstvem »Vlast«, družstvem to katolickým, a že jste se neostýchali dáti tím na jevo, že smýšlíte a cítíte s námi bojujícími pod praporem Kristovým a za Krista v době, kdy tolik a tak urputných nepřátel vystupuje proti kříži, že jej usilují vymýtiti dokonce i ze škol.

Žádný jiný, ať socialní demokrat, národní social, realista, pokrokář, radikál a jak se různé ty strany politické jmenují, není tak nenáviděn, jako katolík, jenž se veřejně hlásí k víře, kterou nám zvěstovali sv. Cyrill a Methoděj a vyznával sv. Václav. Zakusil jsem to nejednou sám a v novější době při nedávných volbách zvláště. To je přímo děs a hrůza, smělost a troufalost od katolíka, aby také kandidoval. K tomu mají právo jen jiní, třebas anarchisté a nihilisté.

Jak se může také klerikál, ten »tmář a nevědomec«, objeviti na světle ne Božím, ale na »světle«, které rozežhou ti novodobí či moderní »osvícenci«, upírající, že jest Bůh, jenž tvoře svět, pravil: »Budiž světlo!« A bylo světlo. Na počátku bylo slovo a Bůh byl slovo. A toho slova se držíme my, to slovo hlásáme my, k tomu světlu spějeme my.

Zahajuji slavnostní schůzi literární, v pořadí třetí a poslední našeho sjezdu družstva Vlast, i prosím důst. pana faráře Karla Procházku, aby se laskavě ujal slova ke své přednášce, která se týká zvláště staroslavného Plzeňska.

Řečník mluvil *o prostonárodních náboženských zvyklostech na Plzeňsku.*

Ode dávna, pravil, staroslavné město Plzeň a královská Praha spojeny jsou řekou, na delším toku zvanou Berounkou. Jako řekou, tak i mnohými událostmi, na nichž účastenství společné měla, obě tato města od pradávna jsou spjata. Jedním takovým styčným bodem jest Národopisná výstava československá v Praze z r. 1895. Na výstavě té velmi čestně se representovalo Plzeňsko. Jeho »plzeňská světnice« byla jedním z nejkrásnějších interierů výstavních — a »plzeňská svatba« dne 14. července na výstavišti pořádaná vzrušila celou Prahu. Obyčej z Plzeňska tedy byl uznán za vhodný, aby přede tváří tisíců byl reprodukován.

Zda skutečně tento obyčej je něčím pozoruhodným — zda vůbec prostonárodní zvyklosti — lidové podání — jest zjevem cenným? Zajisté. V tom srovnávají se kruhy interesované, že stejně jako některý klasický styl i lidové podání, ať se jeví ve

formě jakékoli, je zjevem samorostlým. Ovšem v nazírání hlubším mínění se rozcházejí: kdežto jedněm — ale ne zcela právem — se vytýká, že z lidového podání usilují abstrahovat jen všeobecné formové typy, že podání lidové chtějí jen kopírovat, applikovat — druzí pokládají lidové podání výhradně jen za zjev inspirační. Takto poněkud rozvadění zase v tom se shodují, že sluší podání lidové sbírat, ukládat, methodou srovnávací činit závěry.

Sbírat je potřebí lidové podání! Tím více v době přítomné, jelikož víc a více mizí lidové podání. Neboť tam, kde druhdy býval svěží květ, nyní nalezneme nejednou již jen zaschlý pahýl.

I náboženské zvyklosti prostonárodní na Plzeňsku — víc a více mizící — třeba je sbírati.

O těchto prostonár. zvyklostech nábož. pojednám. Nemám na mysli zjevy, jimiž obírá se duchovní pastorace v užším smyslu; nýbrž lidové samorostlé prostonárodní zjevy náboženské. Z různých hledisek o předmětu tom lze promluviti. Leč normou řeči své činím: konstatovati fakta — a pak poukázati k charakteristice zvyklosti aspoň po některých stránkách. Přednáška má nebude zahradou, v níž rostou královské palmy a nádherné orchidee — nýbrž prostinkou zahrádečkou u okének, ohraničenou plotem, za nímž rostou balšán, muškát, reseda, růže.

Jako některé zvyklosti lidové vůbec (pálení ohňů v noci Filipo-jakubské, vynášení smrti atd.) sledovati můžeme na Plzeňsku *až do šedé dávnověkosti*, tak je tomu i se zvyklostmi prostonár. lidovými.

Vizme na příkl. obětiny, jež v dar ode dávna zbožná mysl přinášela na příkrasu Plzeňské P. Marie — nebo voskové obětiny, jež lid z Plzeňska přináší v dar na Svaté Hoře!

Po stopách obyčeje toho jíti můžeme až do praehistorie. Již národové pohanští (Egypťané, Římané, Řekové, Filištíni) božstvu přinášeli obětiny. A tak i národové evropští, když byli pokřesťaněni, obětiny do chrámů přinášeli. Církev původně bránila zvyklosti té, ale později se s obyčejem tím spřátelila. To není ku příhaně církve — naopak, ukázala se tu církev benevolentní, laskavou matkou, jdouc v ústrety srdci lidu, ovšem zvyklost obětin prozářivši světlem křesťanství.

Jiné jsou zvyklosti náb. na Plzeňsku, *s nimiž jinde sotva se shledáme.* Na př. dávné obchozy žákovské, jež druhdy v Plzni se konávaly atd., najmě ale slavení *Nového svátku* v Plzni.

V celku tak typických zvyklostí s charakterem náboženským na Plzeňsku je málo v minulosti i v přítomnosti jako slavení toho svátku.

Neboť s přerůznými zvyklostmi s většími či menšími obměnami *shledáváme se všude jinde*, nejsou-li dokonce totožnými. Vzpomeňme jen na různé lidové pouti s jejich různým zabarvením, koledování, obchůzky Mikulášské a pod.

Kdežto některé zvyklosti houževnatě se napořád udržují — jiné obyčeje na Plzeňsku jako list za listem na stranu prostonárodního posvátného podání usychají, *odumírají.* Tak na př. *jízda králů*, již do jisté míry cum grano salis řaditi můžeme k zvyklostem prost. nábož., an se konávala pod egidou svatodušních

svátků a při kteréžto slavnosti jsou leckteré reminiscence náboženské. Obyčej ten vymizel.

Nebo druhdy oblíbené poustevnictví na Plzeňsku — to tam, leda na sceně loutkového divadla — nebo na Betlémech, či v lidové písni ještě potkáme se s poustevníkem.

Po celý život sprovázejí zvyklosti prost. nábož. lid na Plzeňsku. Viz na př. dětství (říkánky, hry jejich) — svatební obyčeje atd. Jako řeka uprostřed dvou květnatých břehů — tak život lidu na Plz. pluje uprostřed obyčejů lid. nábož. — až ke hrobu, a tu ještě derou se do popředí zvyklosti ty. (Odpros!)

Ovšem není divu, že v nejrozmanitějších polích činnosti člověka jeví se nám ty zvyklosti! (Srv. písně — zkazky lidové — pranostiku atd.)

Zvyklosti ty jeví se býti *samorostle stylisovanými zásadami křesťanskými*. Ovšem někdy tu vybočuje se na scestí. Srv. lekovadla!

Vizme nábytek na Plzeňsku! Na almarách, truhlách, ba i na posteli s nebesy jsou obrázky, symboly náboženské. Co tím jiného vyjádřeno než lehajíc vstávajíc pamatovati na Boha, všudypřítomného, vševědoucího?

Ty penízky s rytinkou Panny Marie, jež matky kolem hrdla dítkám v kolébce nejednou zavěšují — na hrdle dívek dospělých — na růžencích stařenek, co projadřují? Vyznání víry, že přímluva P. Marie jest mocná atd.

V závěru poukazuji na poměr, jaký ke zvyklostem prost. vůbec tedy i zde na Plzeňsku zaujímá církev, věda, umění, život pospolitý, národnost. — Nad erbem města Plzně se vznáší anděl — kéž nad jihozápadní baštou Čech, nad Plzeňskem, jako ochranné paladium se vznášejí lidové prost. zvyklosti vůbec, náboženské pak zvlášť.

Líbezná řeč jeho shromáždění přímo okouzlila krásným přednesem a tím, že týkala se Plzeňska.

»Moderní směry reformy školské« filosoficky a logicky rozebíral Msgr. Dr. Fr. Kordač, děkan české boh. fakulty z Prahy.

Obsah řeči byl naznačen hned v úvodě takto: I my katoličtí křesťané a plnoprávní rakouští občané a vlastenci čeští chceme volný vývoj a pokrok výchovy mládeže takový, jak jej vyžaduje:

1. *přirozený řád* a poměr dítka k rodičům;
2. *křesťanský řád* a poměr křesťanů ke Kristu; a proto
3. odmítáme veškerý *převrat* tohoto řádu přirozeného i křesťanského a veškeré znásilňování svobody a práva rodičů i mládeže křesťanské moderními směry »volné školy«, jichž výslednice jest: školu ovládá všemohoucí stát a stát jest ovládán nevěreckou vědou.

I. část. Vycházeje od přirozeného *práva dítka* na existenci člověka důstojnou, dovozuje řečník z něho korrelativní *povinnost rodičů* a tudíž přirozené a *původní* jejich právo dítky své vychovávati; následovně jest škola ústavem *výpomocným* a právo učitelovo vychovávat mládež je právem odvozeným.

V II. části se dokazuje: Dle řádu historicko-křesťanského ustanovil Kristus církev svou učitelkou a vychovatelkou jednotlivců i celých národů. Právnický důkaz se vede na základě textu u sv. Matouše k. 28. »Dána jest mi veškerá moc . . . . . *Pročež* jděte . . . a u učte veškeré národy . . .«

Vykonávání tohoto rozkazu Páně s takovým prospěchem, že se stala církev učitelkou a vychovatelkou veškerých národů a zakladatelkou kultury evropské a touto kulturou světovou, dokazuje stručný přehled kultury vůbec a školství evropského zvlášť, při čemž poukázáno s důrazem na to, že bájka, jako by protestantismem národní školství bylo teprv založeno, jest moderním dějezpytem důkladně vyvrácena. Pravdou i protestantskými dějezpytci dosvědčenou jest, že protestantismem začala zásadně sekularisace a úplné sestátnění školy, což skutečně bylo francouzskou revolucí započato, liberalismem 19. století provedeno a přirozeným dědicem liberalismu — socialismem, má být k převratu společenskému, pomocí státního monopolu a nucené návštěvy školy, dokončeno.

Případné doklady filosofů a dějepisců, jakož i statistiky ve Francii a Rusku skutečně překvapily a o správnosti logické i historické souvislosti přesvědčily. — Tím byla provedena *část třetí.*

V závěru navázal řečník ke slavnosti svatodušní ohnivé povzbuzení posluchačů, aby důvěřujíce v božskou pomoc Ducha sv., v duchu apoštolském nejen se modlili, ale i pracovali; pak že jistě zvítězí světlo víry milionů katolíků, když zvítězilo božskou silou dvanácti apoštolů. — Dle vzoru apoštola sv. Pavla, který zkracován ve svém právu občana římského, s důrazem se naň odvolal, mají i věrní katolíci a vlastenci čeští, při vzrůstajícím tříbení duchů a tvoření dvou hlavních táborů, »zde Kristus, tam antikrist«, — jedenkráte při volbách zemských i říšských miliony svých hlasů hájit dvoutisíciletou kulturu křesťanskou a své přirozené právo výchovy svých dítek podle náboženství křesťanského proti komunismu rodiny i majetku, posledních to cílů směru »volné školy«, byť i ode všech dosud nepoznávaných.

Pisatel slyšel Dra. Fr. Kordače mluviti již často, ale ještě nikdy ne tak jako zde v Plzni. Řeč jeho, ve formě více lidová než učená, posluchače hluboce dojímala, a když řečník líčil zkázu, kterou by nám nevěrecká škola přinesla, shromáždění uchváceno bylo mocným pohnutím a slza lítosti a bolu drala se mnohým z očí.

Oba řečníci odměněni byli hlučným souhlasem.

Za mocného vzrušení obecenstva ujal se slova pan školní rada Dr. M. Kovář a poděkovav již dříve panu faráři K. Procházkovi, děkoval nyní Msgrovi Dru. Kordačovi za jeho krásná slova.

Slovo si vyžádal vsdp. arciděkan Aug. Střízek, jenž ani jedné schůze nevynechal, a jménem Jeho Eminence, jejž zastupoval, i jménem svým, jako místní duchovní pastýř, vzletnou řečí děkoval družstvu Vlast, že zde přednášky pořádalo, děkoval řečníkům za jejich krásné výkony a děkoval konečně svým osad-

níkům, jejichž katolické smýšlení v plné míře uznával, za hojnou návštěvu tohoto socialně-literárního sjezdu.

Školní rada pan Dr. M. Kovář zakončil sjezd těmito slovy:

Slavné shromáždění! Milí přátelé!

Družsto Vlast se svými odbory pracovalo ve svém středisku v Praze po dlouhá léta po tichu jako věrný šik horlivých obranců víry, napadáváno jsouc od nepříznivců z vlastního i od nepřátel z cizího tábora. My jsme nedbali útoků a pevně a neochvějně třímali jsme jasný prapor, na němž stkví se nápis: »In hoc signo vinces.« »V tomto znamení zvítězíš.«

Jeví se již nyní, jak Msgr. prof. Dr. Kordač již podotkl, že budou v době dohledné dvě strany: zde přívrženci Kristovi, tam jeho odpůrci. Lože zednářské a kdo za nimi stojí, i rudá internacionála, která brojí proti víře i proti velkokapitálu, ale jen křesťanskému (a toho je málo), nikoliv proti tomu velkokapitálu, ze kterého hlavní hrozí nebezpečí, že nás všechny obemkne, ovládne a zotročí, tito všichni odpůrci naši se semkli a bojují proti nám tajně i zjevně, zbraněmi jedem lží, pomluv a slepým záštím napuštěnými, aby vyvrátili tu nenáviděnou církev naši a zdemoralisujíce lid opanovali jej a učinili jej závislým na sobě, povolným ve všem a sobě zotročeným.

Je již svrchovaný čas, abychom prohlédli ty nástrahy, abychom se vzepřeli a odvrátili zlo a nebezpečí hrozící.

Loni poprvé vyšli jsme ven, do Jindřichova Hradce, a letos do Plzně, abychom šířili zásady křestanské, abychom seznamovali lid se snahami našimi, abychom jej poučili a upozornili na to, co odpůrci naši zamýšlejí, aby nezkušený lid vlákali do svých tenat.

Dostalo se mi čestného úkolu doslovem zakončiti tento náš sjezd. Jsme s ním jak náleží spokojeni, neboť vydařil se nad očekávání. Katolíci spali dlouho, až když se nepřátelé jali do nich bušiti, probouzejí se. Bylo potřebi hojných a silných ran, aby se vzpamatovali. Jsme za ty rány vděčni svým odpůrcům, neboť bez nich bychom ještě podřimovali. Vyburcováni jsouce, budeme se snažiti, abychom dohonili, co jsme zameškali, budeme se organisovati čím dále pevněji, abychom hájili a obhájili nejdražší statek, víru a národnost, za něž nasadíme život i jmění. (Hlučný potlesk.)

Předsedající poděkoval všem řečníkům, zvláště dp. faráři Karlu Procházkovi a vldp. Msgr. prof. Dru. Fr. Kordačovi, vsdp. arciděkanovi Aug. Střízkovi, místnímu komitétu slavnostnímu, zejména panu katechetovi Köhlerovi a jeho sestře slečně Köhlerové, jakož i p. cejchovnímu Potzovi.

Posléze vřelými slovy vzpomněl našeho Svatého Otce Pia X., Jeho Veličenstva milovaného císaře a krále Františka Josefa I. i Jeho Eminence nejdůstojnějšího p. kardinála Lva ze Skrbenských, jimž každému zvlášť provolal třikráte »Sláva«, což četné shromáždění nadšeně opakovalo.

Poděkovav ještě všem přítomným, rozloučil se s nimi dojemnými slovy, řka na konec: S Bohem, na shledanou!

Zrcadlo prof. Masarykovi

sestavil VÁCLAV LEFLER, kandidát doktorátu bohosloví a farář na Makové.

(Dokončení.)

V nejednom ohledu měli bychom M. býti vděčni, kdyby učení toto nezavánělo haeresí, a to ještě t. zv. svobodné reformované církve, která hlásá politickou svobodu církve.

Přes to, že profesor M. tak těžký úkol na sebe vzal, soudí o sobě velmi skromně: neboť když byl vyzván na superintendenčním shromáždění českém, aby spolupomáhal při provádění církevní kázně, odpověděl: Za poměrů našich pro kázeň, t. j. vykonávání kázeňské dohlídky, nejsem. Dohled utkví na maličkostech. Kdo chce působiti na duše, musí s duší déle se zabývati. Proto bych byl pro vydatnou vnitřní misii, působení od duše na duši. Nedělní bohoslužba stává se jen byrokratickým výkonem. Vykonávati kázeň bez vnitřního působení znamená lidu policajtovati a omrzí ho to brzy . . . Váš Masaryk.

Z toho patrno, že M. nesouhlasí s hierarchickým zřízením superintendenčních církví protestantských, nýbrž horuje pro vnitřní misii, kterou u nás mezi protestanty zvlášť horlivě pěstuje svobodná reformovaná církev Clarkova.

Může se tvrditi, že odpovědí svou M. se veřejně ve službu staví státem neuznaného doposud irvingiánského protestantismu, který v osadách protestantských silně bují. Proto z kruhů protestantských vyšel výkřik, že prof. Masaryk ve svém americkém spisku »Los von Rom« vykládá toto heslo jako příznak částky hnutí, jež ve svém celku jest vlastně »Pryč od církve«.

»Toť přestřeleno,« volá časopis helvetský »Hus« čís. 8.: »Snaha po větší dogmatické volnosti dokonce není tolik, jako pryč od církve, jmenovitě ne v pružném útvaru protestantském, a kde menším dílem jest, tam je to pryč od náboženství, tam je to cesta k naprosto nevěře.«

Zde máme důkaz, že M. »Los von Rom« chce míti rozšířeno i na protestantské církve, proti čemuž tyto houževnatě se brání, Masaryk soudí o sobě, že jest schopen udávati ton při reformě kázně evangelických církví a spolu prohlašuje se pro zboření těchto církví záplavou »Los von Rom«.

Což jiného vysvítá z toho, nežli snaha propagatorská, aby takto rozptýlení opětně byli shromážděni v ovčinci svobodné reformované církve. Z téže příčiny postavil se profesor M. a jeho adepti, hlavně Dr. Drtina a nově zřízený spolek »Komenský«, v čelo ruchu, který chce u nás v Čechách uskutečniti program »volné školy«. Tento program zní: Svoboda úplná školy od vlivu církve a státu; zřízení t. zv. laických škol. Toť jest program politické svobody, jak jí rozumí irvingianismus.

Prof. Masaryk připadá mi jako měsíc, který naší zemi pouze jednu tvář svou ukazuje. Jenom málokdy se stane, že hvězdářům podaří se okraj druhé strany měsíce spatřiti. A něco podobného stalo se při známé rozpravě dvou býv. katolických kněží Kunte a Dlouhého-Pokorného, kdy prof. M. své nitro poodkryl zvědavým zrakům modernistů. Z té rozmluvy vysvítá aspoň trocha pravdy, co soudí M. sám o sobě:

Prof. Masaryk v »Času« napsal o této rozmluvě: »Rozvoj« v č. 1. r. 1902 psal, že by si přál ústní dohodnutí s pisatelem H. Ř. v »Čase«. Dopsal jsem tedy do redakce, že jsem ochoten k věcnému hovoru. Stopuji reformní hnutí v katolicismu pečlivě a přeji mu od srdce zdaru. Maje o reformním katolicismu některé pochybnosti, přál jsem si s vůdci hnutí promluviti.« V dalším praví o referátu o rozmluvě uveřejněném, že páni Kunte a Dlouhý-Pokorný podali zprávu kusou a nepravou, že nepodán interviev — a »nemluvil jsem, jak je v »úvozovkách«. Do jednotlivých věcí se teď nemohu pustiti, protože by stručná formulace nestačila; doufám, že za nedlouhou dobu o otázce náboženské budu moci podati práce soustavnější. Zatím prosím ty, kterým jde o věc, aby referát v »Katol. Listech« nepovažovali za úplný a přesný výraz mých názorů.

Z těchto slov vysvítá, že Masaryk se za pronesená slova v rozmluvě s kněžími styděl anebo byl upozorněn, že své nitro přílišně odhalil. Proto přistupme k rozmluvě samé, co Masaryk o sobě soudí:

Masaryk doznává, že se nestal z katolíka protestantem z přesvědčení, nýbrž že se pro protestantismus rozhodl proto, aby výchova dítek nebyla nejednotná; choť jeho jest unitářka. Tedy z důvodů rodinných stal se Masaryk přívržencem veřejným officielního náboženství helvetské konfese, a přidejme k tomu, že z důvodu utilitarismu, aby mohl dosáhnouti místo profesorské na universitě.

K některé v Rakousku státně uznané konfesi náboženské se M. přidati musel; volil tedy helvetskou konfesi. Z téhož důvodu asi neprohlásil se bezkonfesním; neboť jak sám doznává: »Bezkonfesnost znamená pro mne negaci.« A my dodáváme: negaci místa profesorského.

Vždyť k podobnému jednání naváděl profesory středních škol »U Helmů« na schůzi pokrokového studentstva: »Vy nemůžete za to, že na vás vládní nařízení školní požaduje všelijaké ty tretky, vyhovte jim všem a potom můžete podle pravdy postupovati bez ohledu ku systému, kterýž nás učí býti bezcharakterními lidmi.« (»Čas« 25. ledna 1906.) Přijetí konfese helvetské bylo tedy také p. profesorovi asi jako obléci na sebe nějakou tretku, aby vyhověno bylo vládním nařízením ohledně osobní způsobilosti k úřadu universitního profesora.

A poněvadž se p. profesor s pastory, totiž těmi, co zastupují officielní náboženství, úplně rozešel, a jak sám doznává, »bohoslužeb protestantských vůbec nenavštěvoval«, mohla snadno jeho choť unitářka přestoupiti k bezkonfesí, což také učinila přes tvrzení manželovo: »že bezkonfesí znamená pro něho negaci,« přes »jednotu výchovy dítek«.

Protestantismus nebyl prý mu nikdy zvlášť sympatickým, doznává dále o sobě. Spíše prý se cítí katolíkem.

Nedivme se tomu. Jako přívrženec — jak správně usuzujeme svobodné reformované církve a propagator její musí býti spíše nakloněn v duši ke katolicismu nežli k duchoprázdnému protestantismu. Důkaz o tom vedl by daleko.

Prof. Masaryk prohlásil se vždy a všude a tudíž i v rozmluvě s pp. kaplany, že jest theista, t. j. že věří v osobního Boha, který osudy světa řídí. Dle jiných jeho výroků podobá se, že jest deista, t. j. člověk, který sice jsoucnosti Boha osobního neupírá, ale ingerenci nějakou do stvoření světa nepřipouští: dává Boha, jak se říká, mimo svět.

V té věci rozhodně se k svému prospěchu liší od mnohých jeho kollegů, kteří jsou buď pantheisté, naturalisté, positivisté, hrubí materialisté, nebo vůbec nevěrci. Proto mu věříme, když vyznal o sobě: »Vám na př., kněžím katolickým, jsem mnohem blíže, nežli třeba některému universitnímu profesoru, který jest pantheista nebo materialista. Jsem rozhodný theista a pravím — ovšem poněkud upřílišněně — že bych přímo zšílel, kdybych měl ztratiti víru v osobního Boha; ani spousty zlata ve světě se vyskytující víru v osobního Boha ve mně by nezviklaly. Plánovitost ve všemíru tak mocně na ducha doléhá, že Boha uznati musí.«

Kaplani připomínají Masarykovi jeho tvrzení, že otázka česká jest konec konců otázkou náboženskou, že však, jak sám v brožurce »Jan Hus«, str. 44, praví: »Protestantismus právě tak jako katolicismus a konečně jako pravoslaví není rozřešením našeho náboženského problému českého.«

Kterak Masaryk tento problém náboženství u nás chce rozluštiti, o tom vydal spisek: »V boji o náboženství.« Jsou to vlastně dvě řeči, které konal dne 23. června 1904 na schůzi vinohradské a 3. července 1904 na radnici pražské. Na tuto brožuru odpověděl náš apologeta Filip Jan Konečný brožurou, kterou vydala Tisková liga s názvem »Boj o náboženství«. Profesor Masaryk nepodal ani definice, »co náboženství jest,« nýbrž rozhovořil se spíše o tom, co náboženství není. A bylo by mu věru za těžko shrnouti v definici množství pojmů, které o náboženství má nevyjasněné.

Dle rozmluvy, kterou měl s kaplany, záleží náboženství nikoliv v mravním poměru člověka k Bohu, jak my s církví katolickou učíme, nýbrž »v hledání pravdy idejí světových.« Až bychom my Čechové tyto idee světové našli, musili bychom je náležitě tyto pravdy stráviti. To by byl teprve druhý stupeň. Potom z těchto strávených pravd ideí světových utvořili bychom sobě idee české v duchu národního poslání humanitního organickou synthesí (ne eklektickou) vlastního a cizího.

Tato hodně učená věta zní krátce: Čechové, přijměte cizí irvingiánské anglo-amerikánské náboženské učení a spojte toto náboženství v duchu svém prožité s náboženstvím českých bratří » budete míti náboženství světové i české. Prožíváním oněch ideí světových a spolu českých budeme míti též svou českou filosofii, člověka naskrze českého a přece světového.

Tuto Masaryk prozradil, že chce u nás udělati s protestantismem, s katolicismem, s pravoslavím, tabulam rasam, zbořiti a na zbořeništi tom vystavěti náboženství nové, t. zv. svobodné, volné, české reformované církve irvingiánské.

Na tomto základě novém náboženském chce míti zbudovanou mravnost. Ta officielní náboženství protestantské, katolické,

pravoslavné vedou k nemravnosti. To je tenor všech jeho řečí, které kdy konal. Proto těžko bylo by nám věřiti, že by propagatorem náboženským nebyl. Ovšem že není propagatorem onoho officielního státního protestantismu, stejně jako katolicismu nebo pravoslaví, ale jest progatorem za našich časů po celém světě rozšířené (v tom smyslu světové) ze všech protestantských sekt nejčetnější, duchově i peněžitě-hmotně nejmocnější, hierarchicky sjednocené tak zvané svobodné reformované církve.

Proto nedivme se, že jako propagator této určité denominace sektářského protestantismu hlásá potřebu náboženského cítění naší intelligence české, aby ji postavil mimo církev respektive u protestantů mimo církve, a převedl naši intelligenci pozvolna do církve irvingiánské. To poznali již dobře páni pastoři, a k tomu se i přiznali, že Masaryk nemá poctivých cílů s náboženstvím, ale že má v úmyslu kopati hrob církvím jejich.

Ano, to poznáváme krok za krokem, že Masaryk má v úmyslu kopati hrob církvi katolické v Čechách. Proto správně prohlásil Dr. Rud. Horský na protestní schůzi proti Masarykovi, kterou uspořádalo družstvo Vlast r. 1906, že třeba rázné odvety proti Masarykovi a neříkati jemu: třesky, plesky, vždyť je to jen Masaryk. Vůbec výbor družstva Vlast věren svým tradicím, vystoupil velice energicky proti řádění prof. Masaryka. První řeč proslovil předseda Dr. Rud. Horský, druhou jednatel Tom. Jos. Jiroušek, třetí red. Tom. Škrdle. Poukazuje k těmto řečem, končím slovy posledního řečníka: Vzhůru tedy do boje — kdož jste Boží bojovníci, spojte se s námi a pojďte s námi pod praporem Kristovým proti nepřátelům církve a naší svaté víry.

K dějinám kancionálu Svatojanského.

Příspěvek ku posvátné hymnologii české, píše Dr. JAN ZÍTEK.

(Dokončení.)

»... Aby pak naše kniha obsahovala i *dobré písně novější*, aspoň ty, jenž valného došly rozšíření, nahlíželi jsme při jejím sestavování také v kancionály vydané od Bečáka, Poimona, Drbohlava, v kancionálek Královhradecký, pak v duchovní písně od Kamaryta, v sbírku hymen a písní od Sušila, Štulce, Kuldy atd., tak že říci můžeme, že jsme naslouchali nábožným pěvcům po všech krajích československých.

Než — řekne mnohý čtenář — já zde přece pohřešuji některé nové zpěvy a co se týče starých písní, zhusta jest zde položen jen jejich nápěv, ale slovo jest zcela nové, nebo valně proměněné. Co toho příčinou?

Na tuto ovšem pravdivou námitku musíme odpověděti obšírněji ..... Myšlenky, city, jenž jim (t. j. mnohým písním a nápěvům z dob novějších*) slouží za základ a jsou jako jádro jejich, jsou ovšem svaté, slovo čili text je věcí chatrnou, od ducha

*) V závorce jest výklad pisatelův.

méně nadaného, ne dosti vycvičeného sestavenou; slovo to časem i pravidlům řeči odpírá . . .

Melodie jsou zhusta sebrané na zdařbůh za humny, v hospodách, na divadle, krátce, jsou pouze světské a vážnosti jakési jen tím nabývají, že se zdlouha a s myslí povýšenou zpívají. Co jsme měli s takovými kostelu zcela nepříslušnými melodiemi a slovy dělati? Opominuli jsme je. Nechceme sice zpěváka, jenž jim uvykl a jimi se od mnohých let nábožně baví, nijakž tupiti, ale to pravíme: Co velebnosti chrámů našich není důstojno, nezavádějte, a co nepřístojného se tam již vetřelo, hleďte ponenáhlu dosazováním lepšího vytlačiti.

Co se ale týče starých písní, při kterýchž jsme začasté jiná, zcela nová slova položili, nebo sloky rozličně přestavili a obsah zkrátili, to má podobnou příčinu . . . . . Dle úsudku všech hudebních umělců jsou staré nápěvy mistrné a vzorné hudební dílo, i jsou velebnosti chrámové nejvýše důstojny; ale . . . slova jsou místem skutečně buď zvetšena, to jest mnohými přepisy a přídavky porušena, nebo byla hned původně sestavena rukou neuměleckou, tak že tehdejším věkům mohla forma jich snad stačiti, našim vybroušeným a uhlazeným časům jest ale drsnatá. My tedy, kde jsme nalezli dobrá, jednoduchá ale důstojná slova, svědomitě jsme jich, již pro jich starožitnost, šetřili a podrželi, kde jsme je ale nalezli rozličné, snad i smysl rušící chyby, tu jsme slova vycídili, přestavili a dle možnosti ozdobili, tak aby sice ráz prostoty podržela, nicméně ale správností všelikerou čtenáři se zalíbila; nebo jsme podložili písně nové, na větším díle překlady ss. hymen obsažených v hodinkách církevních aneb v knihách od církve schválených. Má-li býti pokrok — musí býti změna.

Ale — řekne zase jiný — ty nápěvy ze starých dob jsou těžké k zpívání; jak pak se jim mládež a lid přiučí?

Dobře pravíte, že jsou nápěvy ty těžké — totiž vedle nápěvů trhových, jimiž bohužel často slýcháváme pronášeti slova posvátná. Světské nápěvy ovšem každý, sotva že je byl jednou slyšel, ihned zpívati dovede. Tak spěšně to nejde s každou z našich písní . . .

. . . Píseň kostelní nemá býti lecjakás, — má býti dojímavá, vážná, velebná, srdce pronikající — dokonalá. A co má býti dokonalé — stojí čas a práci.«

I způsob, jak by se novým písním nábožným školní dítky i dospělí naučili, je sobě zamilovali a rádi je zpívali, Bradáč naznačuje.

»Než můžeme každého ujistiti ze své zkušenosti — píše Bradáč — že věc není tak těžká, jak se na první pohled snad tomu vidí, kdož ji ještě nikdy nezkusil. Kde se spojí duchovní přednosta s učitelem a varhaníkem a zasadí se o zavedení nové písně, tam ve čtrnácti, nejdéle třiceti dnech mohou dílo své slavně provésti. Celé to zařízení na tom se zakládá, aby se dítky při houslích, pak při varhanech naučily zpívati novou píseň a dospělejší žáci aby ji dvacet- neb vícekráte opsali a mladším lidem poskytli, nebo v kostele na lavice položili a píseň je zavedena.

Možno-li opatřiti více výtisků takovéto písně, zajisté zazní v několika málo nedělích kostelem slavně, až se i klenba chrámová otřese, i srdce všech přítomných radostně zachvěje. Kde by pak se zavedly sbory literátů, t. j. spolky zpěváků, jenž by si obraly za úkol: zpívati vždy v neděli a ve svátek přede a mezi mší svatou, i nápotom, dokud lid nevyšel, tuť zpěv důstojný netoliko v kostele v krátké době rozkvete, ale rozsije se i po všech domech, po lukách, polích a hájích, jakož to někdy v Čechách bývalo. — O dejž. Bože! na přímluvu našich sv. patronův, aby co dobrého bývalo jindy — rozkvetlo nyní zase a rozkvetlo hojněji.«*)

K úvodním slovům Bradáčovým připojiti jest i výnos kníž. arcibiskupské konsistoře pražské ze dne 15. června 1863 »*O Kancionálu*« *a* »*Hlasu varhan*«, v němž se též oznamuje, že se druhý díl kancionálu »právě tiskne«.

Konsistorní výnos jest práce Bradáčova; tím je to vítanější příspěvek k poznání kancionálu a činnosti Bradáčovy. Co s prospěchem jest pro naši práci, budiž tuto nejdůležitější podáno:

»Jelikož pořadatel v proslovu k dílu I. toliko o pramenech se zmínil, jichž použito, uznáváme za příhodné, abychom též o zámyslu promluvili, za kterýmž písně tu podané v onom způsobu byly sestaveny.

V dobách středověkých . . . i zbožný zpěv lidu způsobem vážným, důstojným a ducha ušlechťujícím byl pěstován. Jako stavitelové chrámům křesťanským dávali podobu obzvláštní, jako malíři a sochaři v souměru ku stavbě i vnitřní náčiní, oltáře, monstrance a všeho druhu nářadí upravovali, tak i básníci a hudebníci o to dbali, aby jakýmsi vyšším druhem zpěvu oživili prostoru chrámovou. V středověku vzešlé hymny katolické církve i co do textu i co do nápěvu posud ničím překonány nejsou.

Podrževše nápěv přeložili kněží a jiní lidumilové mnohé hymny církevní do jiných jazyků; a podle vzorů těchto lid sobě ponenáhlu jiné písně utvořil, v nichž se různost národností obrážela. Navzdor bouřem 15. do 17. století vlast naši hubícím neumlkl tento vážný a spolu lahodný církevní zpěv lidu; největší zásluhu o zachování jeho sobě vydobyly spolky *literátské*, jichž v 16. a 17. století téměř při každém větším chrámě stávalo a jež opravdovými školami zpěvu kostelního lze nazvati.

Teprv když tito spolkové literátští na konci minulého století zanikli, počal i úpadek českého zpěvu kostelního. Pokažený vkus uvedl v době předešlé všecka skorem umění na bezcestí, a pokazil i hudbu chrámovou. Michael Haydn i Mozart, ač slovutní jsouce skladatelové, přec ve mnohých věcech musili vyhověti požadavkům časovým. Tudíž složené od nich mše, gradualie atd. často se uchylují od vážného ducha církevního a mnohdy světské myšlenky vyjadřují; ještě pak u větší míře totéž pozorujeme při písních od nich složených. Tehdejší dobou vzniklé zpěvníky pro školy normální zanesly brzy i do naší vlasti novomodní zpěv kostelní; písně takové překládaly se do češtiny a ze škol nor-

*) V předmluvě Bradáčově I. dílu kancionálu: »Zpěvumilovným Čtenářům« str. 1.—4.

málních dostaly se zpěvy ty mezi mládež a obecný lid. Povolaní i nepovolaní skladatelové podle těchto nedobrých vzorů hotovili nové písně; konečně mnozí beze vší rozvahy podložili nápěvům světským nábožný text a v kostele ho zpívali; šlo to tím lépe, čím snadněji lid a zvláště zpěvumilovná mládež se těchto sobě povědomých melodií chápali.

Zatím vymřeli staří literáti, tito strážcové vážného zpěvu kostelního; dítky jejich, ač z mládí ve zbožných zpěvích vychovány jsouce, nehlásily se ke kůru, a jen pozůstatky starých písní se na nás dochovaly co doznívající ozvěna lepší, vírou Kristovou oživené doby. Nalezámeť sotva 20—30 písní z lepší doby pocházejících, které se posud v lidu uchovaly; a pakli by, jak se obávati lze, i tyto v naší době vyhynuly, veta by bylo po starobylém výtečném zpěvu kostelním lidu našeho.

Pro dvojí věc za naší doby možná jest se rozhodnouti: Buď se nečinně dívejme na to, kterak písně světské, citlivůstkářské, minuetní, z taneční nebo salonní zábavy vypůjčené do našich chrámů se vtírají — nebo pilně o to dbejme, aby český zpěv kostelní, jenž se v dobách věrou nadšených podle vzoru hymnův latinských u lidu našeho vyvinul, opět ku vzdělání shromážděných věřících sloužil. Účel zpěvu kostelního jesti tak důležitý a vůbec uznaný, že zajisté každému z nás na opravě jeho musí záležeti.

Chtíc zpěvu kostelnímu opět pravou dráhu ukázati, položila redakce Dědictví Svatojanského novému kancionálu za základ kancionál od Matěje Steyera, jesuity, sestavený r. 1764 po šesté nákladem Dědictví Svatováclavského vydaný . .

Péčí též redakce byly nápěvy starší od schopných hudebníkův prohlédnuty a podlé nynějších klíčů hudebních upraveny.

Ovšemť zde třeba podotknouti, že staré nápěvy kancionálu Svatováclavského jsou hnedle naskrz dobré, ano klasické, že ale text tam položený nemůžeme v rovné míře chváliti. V starší době snad mnohá slova byla zcela přiměřená, a snad i dogmatické jádro i populární forma textu podnes chvály zasluhuje, avšak přec tu je zapotřebí opravy; neboť mnohé písně během několika století četnými chybami v přepisech nebo umělou rukou schválně učiněnými změnami tak jsou porušeny, že mnohé věci zbytečně se opětují, jiné zcela jsou vynechané a tu i tam proti učení víry katolické jest pochybeno.

Že pak písně nové, ve chrámech našich porůznu se ozývající, nevšecky se do chrámu hodí, na bíledni jest; bylyť složeny v době, kde literatura česká již již hynouti začala, a jsou výtvorem lidí, kteří sice dobrou vůli a mysl zbožnou, ale ani za mák básnického nadání neměli; písně ty mají hojnost chyb mluvnických, metrických i dogmatických, a proto nesrovnávají se s pokročilým vzděláním krasocitu za dob nynějších; odkudž se dá i to vysvětliti, že si nepřátelé církve často z podobných písní žerty tropí a z nich námitky proti církvi čerpají. Jelikož pak nad to mnohých písní těch napěv bývá zcela světský a jen ku pohoršení shromážděnému lidu slouží, tudíž potřeba vzdáliti písně takové z chrámu jest tím nutnější.

Všecky tyto obtíže pilně uvažujíc počínala si redakce Dědictví Svatojanského při úpravě textu velmi obezřetně, jednajíc dle těchto zásad:

Písní starodávných, dobrých, dogmaticky nezávadných a lidu povědomých i jemu milých co do skvostného po praotcích zachovaného dědictví a nedotknutelného vlastnictví lidu pilně šetřeno a podrženo.

Písně, snad i starobylé, avšak vzhledem na přesnost jazyka, krasocitu a jinak chybné a v lidu zapomenuté buď jsou přepracovány aneb zcela opominuty, aneb i nahraženy správným překladem hymnův latinských, sekvencí a jiných výborných zpěvů, aneb novými zdařilými a důkladnými písněmi.

Podobnou měrou i nové a nejnovější písně jsou prohlédnuty; ovšem pak jen málo jich použito, protože nápěvy jich jsou namnoze necírkevní, ano i ty, jež přijaty jsou, slouží kancionálu k nevalné okrase.«*)

Výzvou k duchovenstvu, jež tolik si hledí okrasy domu Božího, aby stejnou měrou také přihlíželo a vydatnou pomocí přispívalo ke kostelnímu zpěvu lidu, končí výnos pražské konsistoře, když dovolila ještě i »Kancional« i »Hlas varhan« z vydajového jmění kostelního zakoupiti a povzbudila spolky literátův zase zaváděti.

Tolik poznamenati bylo třeba o přípravných pracích a překážkách, nežli byl vydáván, o tvoření, snahách a životě duševním, když již byl vydáván, o bojích a pravdách, když byl skutečně vydán, jak původně zamýšleno bylo, k tisícileté památce svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje.

Ptáme-li se, odkud nebo čí jsou ty ony písně I. dílu kancionálu Svatojanského, můžeme je děliti na písně, o nichž to víme a písně, o nichž toho nevíme.

A tak v úvodu ke »Zpěvumilovným Čtenářům« obecně řečeno čí zpěvům Bradáč u vydávání kancionálu Svatojanského naslouchal, můžeme to zevrubně říci až na malou výjimku skoro o každé písni.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Eginbert připoután jsa nyní k domu královskému svazky nejněžnějšími, ukázal, co jeho mohutný duch vzpružen důvěrou a láskou může vykonati.

Přijat byv mezi nejpřednější rádce královy, připravoval s Alkuinem pro říšské sněmy nejdůležitější předlohy a zákony, zapisoval denní události u dvora, sestavil zakládající listiny pro sídla biskupská a listiny nadací velikých klášterů. A co nejznamenitějšího, ke všem velikolepým stavbám té doby hotovil plány a rozpočty.

Král nemiloval odkladu, co ve shromáždění knížat a biskupů bylo přijato a schváleno, také musilo býti rázem provedeno a

*) »Slavoj«, dne 15. pros. 1863 str. 218.—221.

toho bylo velmi mnoho. Šest nových kathedrálních chrámů a tolikéž residencí biskupských mělo býti zbudováno v desíti létech v zemích saských, dva veliké kamenné mosty přes Rýn, hlavní vojenské silnice v dobytém území měly býti vystavěny. To všecko také bylo dokonáno neúmornou pílí vrchního dozorce staveb říšských ke spokojenosti dřívějších jeho závistníkův a nepřátel.

Nyní přál si Karel Veliký míti pro vzrůstající hlavní město velechrámy, paláce, byty pro sněmovní panstvo; i budovy školní pro nával žáků opět nedostatečné musily býti rozšířeny. Především uložil král Eginbertovi, aby vypracoval plán pro svatyni marianskou, jež by krásou a nádherou předčila všecky chrámy říše, a povolil celý náklad z pokladu rodinného.

K žádosti Eginbertově vyzváni jsou všickni vynikající stavitelové z Francka, Hispanie a Italie. Drahocenný material stavební dovážen ze všech zemí, mramorové sloupoví dopraveno až z Ravenny nákladem náramným. Mistrů přišlo několik, z Italie a Hispanie, zkoumali plány, byli zaměstnáni na stavbách paláců.

Stavbu kathedrály však řídil s úzkostnou žárlivostí sám Eginbert, když tu pojednou objevil se soudruh, jenž v krátké době uměním svým zastínil veškerý ten sbor mistrů a dobyl sobě čestného místa mezi paladiny ducha na dvoře královském.

Jednoho dne přihlásil se u dozorce sešlý a vychrtlý dělník, žádaje, by mu nějaká práce při klenbách byla vykázána. Chorý ten muž byl oděn krátkým rouchem řeholním z hrubého sukna, jaké bratři klášterní nosívají při stavbách. Krom malého balíku listin neměl ničeho. Byl prostřední postavy, vous přistřižený, již prokvetlý, tváře snědé, oči jako zarosené. Dozorce přidělil jej ke dvěma zedníkům, kteří pracovali na polokruhu okenním jedné z postranních kaplí.

Příchozí nejevil mnoho chuti do práce, byl také na tom místě zbytečný. Zůstal však a pozorně prohlížel podrobný nákres okna, dle něhož zedníci pracovali. Pak usadiv se na lešení vyňal lístek z balíku a jal se kresliti okno. Když byl hotov, položil nákres vedle druhého a odešel na druhou stranu, dívaje se, jak práce postupuje.

K večeru přišel Eginbert s králem, rozmlouvali s dozorci i dělníky a jevili spokojenost. Dozorce chtěl Eginbertovi představiti před dvěma hodinami přijatého zedníka, když druzí dva vyprávěli, že již odešel, zanechav zde písemnou odpověď.

Eginbert spatřiv kresbu, nemálo se zarazil. Bylo to ovšem také okno jako jeho, ale nepatrné prodloužení polokruhu, jakou to způsobilo změnu a zevní obruba, jaká to sličnost! Každá črta prozrazovala mistra.

Šlechetný Eginbert zapomínaje na sebe, maje jen na zřeteli veliké dílo své obrací se ke králi a podávaje mu výkres doznává: »Tento by to dovedl lépe nežli my. Bohudík, že přišel ještě v čas.«

Potom několika slovy vysvětluje, v čem záleží pochybení. Dozorce ihned vyhledává cizince a přivádí ho ke králi, který ho vlídně přijímá, ale s chováním jeho spokojen není. Na dotaz, kdo jest, odpovídá úsečně: »Jsem Toreno, příručí stavitelský.«

»A u koho jsi pracoval?«

Cizinec neodpoví. Král opětuje otázku dvakrát, třikrát a již nevrle. Tu konečně vypraví ze sebe muž ten ostýchavě: »V Kordově u Abderahmana, vladaře maurského, avšak já jsem křesťan.«

To pronesl důrazně, pohlédnuv důvěrně ke králi.

Karel nedotazoval se dále a přidělil ho Eginbertovi, který ho jako milého druha přijal do své umělecké dílny.

V několika nedělích předělán byl celý plán, a tu teprve základní myšlenka objevila se v plné kráse. Král celé hodiny prodléval na staveništi a se zálibou sledoval neúnavnou píli a zdatnost zamlklého cizince. Nová tato činnost nyní zaujala velmi Karla, avšak škola od něho zanedbávána nebyla, ano právě nalézala se na vrcholu svého rozkvětu.

Z prvních učitelů, které Alkuin z Yorku přivedl, zaujali čtyři stolce biskupské a přední snahou jejich bylo zříditi v sídlech svých proslulé školy kathedrální, kde sami vyučovali a vychovali v krátké době dorost domácího kněžstva, jenž stal se požehnáním celé zemi saské. Žáci školy palatinské, mužové proslulí vědou a svatostí života, byli základem vysoké oné křesťanské vzdělanosti, která ve středověku povýšila Evropu na paní a vůdkyni všech dílů světa, zajistila jí převahu nad všemi plemeny, jež ovlažujícího světla víry Kristovy nepoznali.

Alkuin, vrchní dozorce všeho školství, byl upřímně potěšen neočekávaným výsledkem svých zařízení.

Karel proniknut přesvědčením, že jen tím způsobem pojistí časné i věčné blaho národů, obětoval dvě třetiny svých důchodů vznešenému účelu a nejednou veřejně prohlásil, že neustane, dokavad i nejmenší osada nebude míti svých škol, svého učitele-kněze, neboť církev pokládána za jedinou majitelku ctností, umění a věd.

Snad by se byl Karel dočkal vyplnění svých tužeb, kdyby nebyl ztratil tak záhy své nejvydatnější podpory.

Alkuin zmožen jsa namáháním přesahujícím lidskou sílu a postižen vleklou, tělo vyssávající nemocí, byl přinucen hledati pomoci v úplném klidu, aspoň na nějaký čas. Když Karel nabízel svému milému příteli některý z bližších královských dvorců, pravil Alkuin: »Ty víš, můj drahý pane a příteli, že rád bych zůstal tobě na blízku, ale mám ještě splatiti jeden veliký dluh a věřitel již důtklivě na zaplacení jeho naléhá. V klášteře tourském jeden z mých dávných učitelů, kmet devadesátiletý již na prahu věčnosti se nalézající, čeká na mne, bych mu splnil, k čemu jsem se jako hoch zavázal. Na úsvitě života mého byl mi vůdcem, nyní, když již se připozdívá a den se nachýlil, žádá, bych byl jeho průvodčím do nebeských Emauz. Těším se, že duch můj pookřeje a zbaven pozemských pout novým vzletem vyšine se k těm světům, kde lze nalézti jedině pravého pokoje.

Nad odchodem Alkuinovým byl zarmoucen a truchlil celý dvůr. Neměl ani nepřítele, ani závistníka. Hluboká pokora, nelíčená upřímnost dobyla mu rázem srdcí všech, nazývali jej pak nejnižší sluhové a žáci tak i vysoké panstvo duchovní a světské

otcem. Nejbolestněji dotkl se odchod krále a jeho rodiny. Jak přišel nepozorován v skromnosti srdce jímající, tak tiše odešel po půlnoci provázen svým královským přítelem.

Když se rozbřesklo, prosil Alkuin krále, aby se vrátil. Dlouho leželi si v objetí dva velicí mužové, nepromluvivše slova; jenom srdce mluvila, oba poklekli a jáhen udělil králi požehnání.

Druhého dne o polednách zastavil se Alkuin v sídle bývalého vůdce, saského knížete Wittekinda. Toho chtěl ještě jednou ve svém životě spatřiti a s ním se potěšiti. Vždyť šla o něm pověst nejchvalnější. Ze zuřivého protivníka přeměněn ve vyvolenou nádobu Kristovu.

Alkuin ho zastal, an modlil se před velikým dřevěným křížem na výběžku skalním před hradem v největším vedru slunečním. Poznav Alkuina, vítá jej svou bodrou srdečností ve jménu Ukřižovaného.

»Jinak tě, příteli, vítati nemohu, neboť tys první, jenž jsi mne přivedl ke světlu kříže a odhalil jsi to nevýslovné tajemství lásky. Od té doby jest kříž mou jedinou myšlenkou a nejvyšší chloubou. Proto jsem ho dal také postaviti zde pod okny hradu, abych procitnuv posílal mu první pozdrav, pak tu od hodiny šesté do hodiny deváté trvám v rozjímání přehořkého umučení Páně.

Když někdy tuhý mráz anebo žhavý úpal sluneční doráží a mne odtud zahání, vzpomínám těch hodin, které jsem jako pohan v žáru a bouřích mnohdy celé dny a noci probděl a jako přikován k Erisolu klečel. Tehdy jsem se klaněl, čemu jsem nerozuměl, ale nyní bych ten památný sloup ještě vroucněji zlíbal, neboť bych v něm viděl zahalené veliké tajemství kříže.

Druidové hlásali, že ten ohromný sloup jest vztýčen od počátku světa na věčnou ochranu našeho kmene; od něho že odrážejí se všecky ohnivé šípy nepřátel, že dřevěný ten sloup nebesa i zemi spojuje, že jest trůnem hromovládného Donara, nejvyššího Boha všeotce, a že po něm duše věrných jeho ctitelů k nebi vstupují. To připomínám nyní svému lidu, ukazuji na ten pravý zde vztýčený Erisol, trůn syna Božího, který s nebe sstoupil, za nás se obětoval a duše naše k sobě táhne a k nebi povznáší.«

Alkuin podivil se, jak hluboce bývalý nepřítel kříže posvátné tajemství pojímá, a jak ledové to srdce plápolá láskou k Ukřižovanému.

Potom uvedl Wittekind svého hosta do hradu a ukázal mu svou malou, vkusně vyzdobenou kapli. Zde na oltáři nalézal se kříž kovový a pozlacený.

Pohostiv svého hosta, přinesl dva plány na velikolepý chrám a budovy klášterní. Rozsáhlé staveniště bylo na pláni před hradem, za ním bylo již vystaveno několik budov.

»To bude naše sídlo biskupské,« pravil stařec spokojeně, »a tam ty domy jsou počátkem velkého města. Já zbořil mnoho svatyň, spálil kolik klášterů, ale všecko chci nahraditi zase Spasiteli, jemuž jsem tak dlouho odporoval.«

»A kde je tvá choť, paní Geva? Jak ta svou víru zachovává?« táže se Alkuin.

»Lépe, horlivěji než já,« odvětil kníže. »Ta jest pravým apoštolem.

Považ, před dvěma týdny postavila se přede mne zcela připravena na cestu. »Muži,« pravila, »musíš mne na několik měsíců propustiti, již to déle vydržeti nemohu. Neustále tane mi na mysli domov můj a nešťastný bratr můj Siegfried, jak proti křesťanům zuří, jakých úšklebků a rouhání dovoluje si proti Ukřižovanému, v jakých směšných pověrách a ohavných nepřestech si on a jeho dvůr libuje. Hrůza mne pojímá, jak to s nimi skončí. Zde jsem ve cti, v bohatství a milosti u Spasitele svého, kterak bych mohla bezcitně na to hleděti, jak se můj bratr vrhá v ohnivou propast.

Dovol tedy, ať pokusím se o jeho obrácení, vždyť i ty ho miluješ a máš ho na svědomí, že jsi podněcoval velice jeho zášť proti křesťanům.«

»Nechal jsem ji, ale velkých nadějí nekladu v její apoštolát. Siegfried jest příliš hrdý, než aby od ženy, byť i to sestra jeho byla, přijal nějakého poučení Bůh je mocný,« povzdechl si Wittekind, »a jeho slitování neskonalé, jak jsem sám na sobě zakusil. Modleme se za urputného krále dánského a zarytý jeho lid, aby i pro něho nadešla hodina spásy.«

Dlouho do noci seděli ti tak rozdílní mužové a připomínali si večery v osamělém úkrytu dánském. Alkuin pak trval na modlitbách až k ránu, jeho srdce přetékalo mu slastí a vděčností nevýslovnou, nejsmělejší naděje, které v srdci choval pro nešťastný národ svůj, viděl vyplněné.

»Jako Israel převeden mořem Rudým ještě čtyřicet let přecházel širou pouští, než za svým vůdcem rozhodl se do země zaslíbené — tak i tento drahý národ můj prošel mořem krve a pak dlouhá léta bloudil pouští, až upřímně odhodlal se jíti za vůdcem svým, jenž kleče u kříže, před celým světem vyznával: »Hle, Bůh můj, Syn Boží, Spasitel světa, naděje a láska má.«

»Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuae,« žehnaje loučí se Alkuin s domem knížete a svou vlastí, již tak vroucně miloval.

V Toursu nalezl starého opata v posledním tažení. Blažený úsměv, slza radosti v hasnoucím oku, stisknutí ruky, to bylo uvítání a také hned i rozloučení dvou milých přátel.

»Procedamus in pace,« vzdechl umírající.

»In nomine Christi, Amen,« odpověděl Alkuin a vtiskl polibek pokoje na zsinalé rty zesnulého.

Král daroval opatství Alkuinovi, ponechávaje mu na vůli zařídíti tam, co za dobré uzná. Alkuin měl úmysl opatřiti v klášteře věkem sešlé a ku práci neschopné mnichy, kteří by věnovali svůj čas modlitbě a rozjímání a tak připravovali se na šťastnou věčnost. Ale sotva že se v Akvitanii rozhlásilo, kdo se ve starém opatství usídlil, již ze všech klášterních a kathedrálních škol hrnulo se mnoho mladých, vědychtivých učňů, kteří vroucími prosbami doléhali na dobrého mistra, že tento nemoha tak utěšenému zjevu

odolati, založil i v Toursu vyšší vzdělávací školu pro zemi franskou, která v krátké době všecky ostatní školy akvitánské zastínila a vydala veliký počet slovutných učenců a biskupův církvi.

Král velice jsa potěšen novou činností svého nezapomenutelného přítele, obdaroval klášter značnými důchody a svého miláčka každého roku navštívil.

Zdálo se, když tak udatný národ jako saský, jenž po dvacet roků své svobody a svých sídel uhájil proti nepříteli, bude spojen s královstvím franckým, že žádný nepřítel neodváží se na říši Franko-germánskou.

Ale podél břehů dunajských až k řece Tise objevily se jako kobylky kmeny avarské. V nesčetných davech vychrlily se divoké tlupy jízdecké, čítající do statisíců, na pokojné národy slovanské, zatlačivše je až k Labi a moři Adriatickému. Na úrodných pláních dolního Dunaje roztahovali se zpupní Avarové a kdykoli se jim zachtělo, napadali vypuzené sousedy, pustošíce jejich osady a tisknouce je jako klín do krajin germánských.

Strašný nastal zápas, když zrádný vůdce bavorský Tassilo II. proti Karlu se pozdvihl a nelidské ty barbary ku pomoci povolal. Jako bouřný mrak snesli se na svých rychlých koních loupežní ti dravci a zaplavili všechen kraj až k sídlu vévodskému. Ale spojence svého zachrániti nemohli, ten odsouzen k doživotnímu žaláři, pykal za svoji zradu.

Za to však setkali se tam s předvojem vojsk královských. Ve třech mohutných proudech valili se zástupové váleční k Dunaji, v čele majíce samého Karla a jeho syna Pipina. Avarové však nevyčkali příchodu hrozného mstitele svých ohavností, nýbrž vrhli se ustupujíce do opevněného ležení na řece Kampě.

Po třídenní pobožnosti a slavných službách Božích odevzdávaje sebe a bojovníky své pod ochranu nejvyššího pána nebeských zástupů, udeřil Karel Veliký na nepřítele. Ohrady rozvaleny, a deset tisíc jezdců pobito. Ostatní zachváceni jako vichrem v divém zmatku dali se na útěk. Dvaapadesát dní hnali je bojovníci franští jako splašené stádo, až syn Karlův Pipin ztroskotal staré sídlo královské mezi Tisou a Dunajem a nesmírný, zde nahromaděný lup několika století jako válečnou kořist obrátil na stavby chrámů, sídel biskupských a klášterů.

Čeho mečem chvatně dobyto, to musilo býti křížem sv. posvěceno, upevněno a k veliké mocné říši křesťanské přivtěleno. Ani před tím, ani potom nespatřil svět takového divadla, aby tolik rozličných národů jedna ruka udržela ve svornosti a jednotě a řídila vše k jejich blahu a pokoji.

Byla to zajisté spravedlnost a moudrost panovnická, která živou věrou osvícena jsouc kázala každému národu samým Bohem přidělené statky, řeč, svobodu a samosprávu ponechávati, přirozených práv lidských nezkracovati, nýbrž jich hájiti. Přesvědčen jsa, že jedině víra Kristova tu sílu v sobě chová, šťastné učiniti národy, a láska křesťanská že jest nejpevnějším svazkem jednoty a zbratření jejich, pojal Karel Veliký rozšíření a utvrzení víry křesťanské za nejvyšší cíl svého života a v čistotě nezka-

lené stále do duše mu zářila idea o říši Boží na zemi, jak ji svatý Augustin předvádí ve svém nedostižném spise »O městě Božím«. A veliká ta myšlenka došla svého uskutečnění. Na dvě stě různých kmenů tou svatou jednotou spojeno, úctou a láskou lne k duchové jednotě, církvi katolické a její viditelné hlavě náměstku Kristovu, jakož i ke svému králi, věrnému ochránci té církve.

Skvělým důkazem toho byl říšský sněm v Paderbornu svolaný Karlem Velikým za příčinou útrap papeže Lva III. Řím s malým územím, tak zvaným dědictví sv. Petra, byl dán papeži ve svrchované panství. Několik hrdých patriciů však, kteří před tím v Římě vládli, změny té snésti nemohli. Nově zvoleného papeže přepadli, ztrýznili a do vězení uvrhli. S přívrženci svými prováděli hrůzovládu, vraždili každého, kdo se jim protivil.

Jako zázrakem unikl papež z vězení a pospíchal k lombardskému vladaři Pipinovi, synu Karlovu, žádaje, aby ho k otci doprovodil. Karel již dříve zpraven byv o spiknutí římském, svolal veliké shromáždění květnové všech říšských stavů na pole u města Paderbornu. Dva tisíce se jich dostavilo se všech končin říše.

Karel přednesl, co událo se v Římě po zvolení nového papeže, čeho zlotřilá zběř najatá od zvrhlých patriciů se odvážila. Jako jeden muž povstalo celé shromáždění, roztrpčeno nad neslýchanou potupou učiněnou sv. otci křesťanstva, a žádali okamžitě, by vyslána byla veliká válečná výprava k potrestání nešlechetníků.

Netrvalo to ani měsíc a již tu byli vévodové a paladinové s mnoy svými, a Karel konal přehlídku nad statečným rytířstvem svým. Tu mu bylo oznámeno, že blíží se k městu oddělení jezdců, a vůdcem jejich jest princ královský Pipin. Král nemoha se domysliti, co by to znamenalo, poslal svému synovi vstříc dvořaníny, pokračuje v přehlídce jednotlivých pluků vojenských.

Netrvalo to ani dvě hodiny, a na shromáždiště vyjíždí kmet v prostičkém plášti poutnickém, provázen jsa synem královským. Karel Veliký poznav papeže, vykřikl radostně: »Svatý Otec!« a pomáhá papeži s koně. Po vřelém obejmutí pokleká, žádaje za požehnání. V tu chvíli řady bojovníků vrhají se na kolena, sklánějí hlavy své a znamenají se sv. křížem.

Požehnav shromáždění sepjal sv. Otec ruce a obrácen ke králi dí pohnutě: »Přicházím jako otec k synu nejmilejšímu, jako pronásledovaný k ochránci církve Bohem vyvolenému, žádaje o pomoc ve své tísni. Nešlechetníci přepadli dědictví svaté a pustoší je.«

Zjev ztýraného náměstka Kristova, prosba vetchého starce otřásla zástupem, na jehož vroucí oddanost král poukazuje řka: »Zde vidíš věrné syny své připravené pomstíti pohanění tvého a ztrestati rouhavé zběsilce.«

Nesmírné nadšení zachvátilo rázem všecky; meče blýskají se nad hlavami a povětřím zaburácí mocný hlahol tisíců: »Život a krev za milovaného Otce a pastýře našeho!«

Papež odvětil: »Díky vám za oddanost a lásku vaši, zničení a záhuby nepřátel svých nežádám, ale žádám sobě svobody, abych svůj úřad pastýřský volně konati mohl.« K čemu v tu chvíli svatou přísahou se zavázali rytíři franští a saští, to také věrně vyplnili.

Zjednali v území římském klid, bez odporu uvedli papeže do paláce vatikánského, neboť hlavy spiklenců v opustily kvapně město, a jimi svedení zbůjníci vydali se sami kajicně na milost vojům královským, a bylo jim na přímluvu papežovu odpuštěno. Lid pak římský osvobozen od hrůzovlády nesvědomitých tyranů jásal a milovaného otce a panovníka svého ve slávě veliké provázel do osiřelého velechrámu, kde rozprchlé ovečky opět přitulily se k pastýři svému.

Vojsko franské zůstalo v Římě, až by sem král zavítal a přesvědčil se o úplné bezpečnosti sv. stolice, což stalo se hned následujícího roku. Slíbil to Karel Veliký papeži v Paderbornu a také srdce mocně jej pobádalo, aby na hrobech sv. apoštolů vzdal vroucí dík za očividnou ochranu a za vítězství v tolikerých hrozných bojích nad tolika nepřáteli, a vyprosil sobě božské pomoci k započatému dílu jejich obrácení a posvěcení.

Ale i papež toužil po příležitosti, aby mohl nejvěrnějšímu ochránci církve projeviti vděčnost tak velikého krále důstojným způsobem. Zvěděv, že se Karel blíží, očekával jej mnoho mil před městem s biskupy, bohatýry a zástupem lidu, jenž stále mohutněl až k městu slavnostně vyzdobenému, kde z nesčetných tklivých a hlučných projevů mohl poznati, že oddanost a vděčnost Římanů je upřímná a jásotné uvítání vychází ze srdce.

Ale největší překvapení způsobil mu papež sám o slavnosti vánoční. Král Karel šel o Božím hodu v průvodu své skvělé družiny do velechrámu svatopetrského na slavné služby Boží. Zde klečel před oltářem zcela pohřížen v modlitbu, tak že ani nepozoroval, jak papež ke konci mše svaté zrovna před požehnáním k němu přistupuje a od arcijáhna podanou mu korunu císařskou na hlavu jeho staví.

Tím vyrušen císař povstává za nesmírného jásotu všeho lidu volajícího k nebesům: »Císaři Karlu zbožnému, od Boha korunovanému, velikému a pokoje milovnému dlouhý život a čest!«

Potom papež uklonil se před císařem a dal mu políbení pokoje. Tak po tři sta dvaceti letech vzkříšeno a obnoveno světovládné císařství římské, nikoli však pohanské, nýbrž křesťanské, jako veliké sbratření národů, posvěcené vyšší mocí nadzemskou, mající povinnost církev chrániti, konati právo a spravedlnost, zachovávati pokoj mezi národy, pečovati o rozvoj a rozšíření víry a zákony světské přinésti v souhlas se zákony Božskými.

Že to Karel všecko věrně plnil, v tom spočívá jeho velikost a sláva, jež naplňovala celý známý svět. Nejenom že leskem a slávou slynuli do církve přijatí národové, nýbrž i paprsky její pronikly daleko na východ do říše lžiproroka a vzbudily žárlivost hrdých kalifů, kteří se domnívali, že ne od Krista Slunce spravedlnosti, nýbrž od půlměsíce a vábivého jeho svitu lidstvu kyne spása, pravá vzdělanost a osvěta: Islam založen blouznivcem

Mahomedem mezi národy arabskými a šířen jsa fanatismem jeho přívrženců, dospěl v krátké době výše úžasné. Podmanil sobě nejen ohromnou říši Sassanidovců, Malou Asii až k samé Indii, nýbrž zničil i kvetoucí církve africké a opanoval část krásné Hispanie. Odtud zatlačen vítězným Karlem, přestal sice dorážeti na křesťanstvo, ale chtěl je nyní předstihnouti silou ducha a vzdělaností a v tom dosáhl netušených úspěchů.

Tuto svou duševní převahu chtěl ukázati světu křesťanskému. To zavdalo příčinu k světoznámému poselstvu Harunovu, jež pod rouškou přátelství a obdivu mělo Karlovu slávu zatemniti, jej a jeho učence pokořiti a zahanbiti, věrné paladiny proti pánu jejich nedůvěrou naplniti a od víry Kristovy odvrátiti.

Když granadský vladař Abderahman jménem svého pána učinil dotaz císaři, zdali by bylo přijato blahovolně poselstvo kalifa Haruna al Rašida, jenž s úctou pohlíží k mocnému a osvícenému panovníkovi celého západu, ničeho tak toužebně si nežádá jako jeho přátelství. Karel sice nedůvěřoval lichotníku úhlavního nepřítele křesťanstva, nicméně ubezpečil vladaře, že vyslanci Harunovi mohou nadíti se na dvoře císařském přijetí nejsrdečnějšího.

K slavnému uvítání vzácných hostí činily se rozsáhlé přípravy. Především musil býti o velice důležité věci té zpraven Alkuin a požádán za radu. Císař napsal list, jenž počíná slovy apoštolskými: »V ohni bude zkoušeno dílo každého z nás, čí dílo obstojí, vezme odplatu. Taková žhavá zkouška nastane, drahý příteli, dílu našemu.

Ohnivý orient vysílá své veleduchy k veleduchům západu, nebo co jiného by znamenalo poselství ctižádostivého Haruna? Tu nesmí scházeti původce toho díla, aby obhájil čisté zlato pravdy ve výhni smyslné a žhavé vědy východní. Přijď, věrný a upřímný rádce můj a přines ještě tuto poslední oběť věci svaté.«

A starý bojovník, jakoby byl na duchu omládl, cítil se zase v živlu svém; vždyť zápasiti se lží a mravní zvrhlostí bylo úkolem jeho celého života.

Zpráva o příchodu tak vzácných hostů způsobila na dvoře císařském rozruch. Každý cítil, že jde o věc velikou a čestnou. Trůn nejvznešenějšího panovníka, sídlo zářící osvěty křesťanské nesmí v ničem sobě zadati před poselstvem Haruna al Rašida, o němž jde pověst, že od krále Šalamouna nebylo na východě tolik bohatství a lesku jako nyní v sídle kalifa bagdadského. Krása a nádhera paláců v hlavním městě jeho převyšuje vše, co kdy na zemi vytvořilo umění stavitelské; královské zahrady podél řeky Tigridu, poseté kiosky a letohrady poskytují obraz, jaký jen nejbujnější obrazotvornost o pozemském ráji si vykouzliti mohla.

Osmdesáte let hromaděno zde bohatství celého východu, zlato, stříbro, nejskvostnější díla umělecká z pokladů Sassanida a klenotů měst maloasijských a vše obráceno na výzdobu sídla kalifova.

Avšak všecka oslňující nádhera předstižena jest půvabem nejsličnějších děv, jichž čarovná krása a milostné zpěvy tichonoční jako sladké víno opojují a v líbý sen ukolébají hlavu věřících. Harum al Rašid je velkodušným příznivcem věd a umění, na

dvoře jeho všecky Musy rozbily stany své a co na cimbuří věžích paláce bystře zraky hvězdářů sledují běh těles nebeských, rozplývají se básníci v nadšených chválách vnad kalifových milostnic.

Celé skupiny rozlušťují spletité hádanky, jiní pohříženi jsou v těžké úlohy počtářské. Jenom štědrý mecenáš Harun al Rašid nepočítá, ale plnou rukou hází zlato mezi nenasytné své milenky. Tak líčí kupci parští a indičtí přivážejíce drahocené tovary až do Hispanie a někdy až do Akvitanie, život na dvoře bagdadském. Nikdo jim však nevěřil, aniž se nad rozpínavostí jejich pozastavoval. »Jsou to Orientalové,« pravilo se, »a ti by svou chvástavostí pobláznili svět.«

Tak i učenci palatinští soudili o vyspělé kultuře mosleminské a proto s napjetím očekávali příchodu elity dvora bagdadského. V tom však shodovali se všichni, že Harunovi nejedná se o projev úcty a přátelství, nýbrž že chce světu ukázati, jak se vysoko nad křesťanství povznesl islam svou vzdělaností a bohatstvím. Proto nyní v Cáchách o překot pracovalo se na dostavění velechrámu a císařského hradu, jakož i na důstojné úpravě škol a paláců.

Mistři všech svobodných umění na západě chystali se k zápasu s umělci východními. Znamenité sbírky v knihovně císařské byly rozmnoženy skvostnými rukopisy kláštera fuldského i tourského. Paladinové zaslali, co na hradech měli zbraní a brnění vzácných a sami se dostavili na svých válečných hřebcích v lesklé zbroji a z manů svých vybrali muže nejsilnější. Svolána hotovost z celého křesťanstva. Město bylo vyzdobeno nevídanou nádherou.

Karel nebyl přítelem pyšné okázalosti, ale zde jí bylo potřebí. Dalo se ovšem očekávati, že výprava kalifova bude velkolepá, ale co tentokráte Frankové spatřili, převyšovalo všecko očekávání.

Na padesáti bělostných andaluských hřebcích vjížděli bohatýři moslemínští do města. Bylo právě poledne, takový však vycházel z drahokamů a zlata imposantního průvodu třpyt a blesk, že oko nesneslo pohledu toho a přes pohrdlivý úsměv paladinů nad malými, štíhlými postavami jezdců ozývaly se hlasy záliby a podivu nad mužnou krásou jejich.

Byli uvedeni do veliké hradní dvorany, kde Karel v majestátu císařském sedě na trůně je očekával, obklopen jsa biskupy a knížaty říšskými. V šesti řadách rozděleni naplnili přední část síně. Potom vůdce poselstva postoupil s tlumočníkem až k samému trůnu. Hluboce se ukloniv, vyňal ze skvostného pouzdra desku z nejčistší slonoviny, zlatými arabeskami vroubenou a jal se předčítati věnovací proslov svého nejvyššího pána v řeči syrské. Průvodčí tlumočil přesný překlad ve spravné latině.

Po obvyklém delším pozdravu obsahoval list tyto významné věty: »Hledal jsem ráj s mečem vytaseným, ale zhnusilo se mi broditi se kalužemi krve, proto ráje jsem nenalezl. Odhodiv meč zvolal jsem tesklivě: »Což není žádné cesty již k blahu nejvyššímu? A aj přede mnou sbor duchů světlých nesoucích se půvabem vůně na perutích sfer a harmonií ku planoucím výšinám,

a vůdcové jejich, jas vědy, lahoda písní a milostnost žen zvou a volají: »Pojď s námi, hle toť jediná cesta pravá, jež vede k rozkošem rajským!«

Zde patř na ušlechtilé plody, jimiž vůdcové své stoupence sílí a povznášejí. To jsou neklamní svědkové našeho štěstí i ty jsi prohlédl ke světlu. Odloživ meč třímáš před národy pochodně osvěty a vzdělanosti a proto ti podávám svou pravici ku přátelskému spojení k společné práci na oblažení lidstva.«

Vyslanec odevzdal list císaři, který úklonou poděkoval. Potom poslové po řadě přinášeli dary: veškerou literaturu arabskou, pozůstávající hlavně z básní, jež vyznamenávaly se květnatou řečí, mladistvým zápalem a výstřední fantasií, z děl vědeckých nejvýznamější byly tabulky mathematické, v nichž rozřešeny záhady dříve neznámé o hodnotách kubických a prvcích úhlu.

Zajímavé byly též theorie trigonometrické a metrické, nástroje hvězdářské, kompasy a náčiní měřické. Největší obdiv vzbudil překrásně vypracovaný nárys kalifského hradu v Bagdadu s rozkošnými sady a uměle zhotovené vodní hodiny, jež přesně ukazovaly nejen denní čas, nýbrž i měsíce, východ a západ slunce a údery na kovový zvon označovaly každou hodinu.

Pozornost paladinů a vojevůdců poutaly nejvíce křivé meče, jichž jílce byly vykládány perlami různých barev s jiskřícími drahokami a čepele ocelové zrna nejlepšího, dva štíty z ryzího zlata poseté safiry, přilba s koňským ohonem a stříbrný pancíř staroperské práce.

Vyslanci Harunovi mohli býti spokojeni, neboť poslání jejich se zdařilo. Všude potkávali se s úžaslými zraky, slyšeli jen slova obdivu a chvály. I císař byl velice překvapen a také toho netajil, dal sobě některé zvlášť zajímavé předměty vysvětliti, poděkoval poselstvu za pečlivé opatrování skvostů na daleké cestě a vyslovil své vřelé přání, aby vznešeným hostům pobyt na dvoře císařském stal se milým a příjemným. Zval je ke všem slavnostem, hrám rytířským na počest jejich uspořádaným a doložil, že mu bude největším potěšením, když věhlasní učenci východu vejdou v přátelské styky s učenci jeho, sdílejíce se společně o vzácné výzkumy své.

Dary kalifovy zůstaly v trůnním sále; císař vyzval jednotlivé sbory vědecké a umělecké, aby vše bedlivě prozkoumali a podali mu pak zprávy o tom a své dobrozdání.

Předseda odboru stavitelského Eginbert, jenž právě dokončil stavbu císařského hradu, hořel dychtivostí seznati důkladněji palác bagdadský, za div světa vyhlášený, vyžádal si jeho plány a výkresy a probděl celou noc, podivuje se důmyslu a vystříbenému vkusu stavitelů arabských.

Když ráno Toreno, jeho první mistr, do jeho komnaty vstoupil, chtěje zvěděti, kdo bude průvodcem moslemínského poselstva při stavbě chrámové, pravil Eginbert: »Kdož jiný než ty, vždyť jsi vlastně kathedrálu tu vystavěl sám, ale slyš! Já jsem se domníval, že my dva doveme všecko a že nebude podobného sídla královského na zemi, jak jsme upravili nyní hrad císařský,

ale zde podívej se na půdorys tento! Mistrům těm rovnati se nemůžeme.« Toreno pohlédnuv na vyložené plány zakroutí hlavou a rychle odchází. Po chvíli vrací se a klade v patrném rozechvění jakýsi závitek na stůl.

»Co to přinášíš?« táže se udiven Eginbert, »máš tu snad něco lepšího?« A rozvinuv zažloutlý pergamen přelétne bystrým okem výkres.

»Vždyť jest to týž plán,« dí žasna. »Odkud to máš, mistře?«

Torenovi však záleží více na tom zvěděti, zdali stavby ty skutečně provedeny, nebo dí celý vzrušen: »Když jsem plány ty pro vladaře kordovského pracoval, schválil je sice, ale pochyboval, že by kdy ke stavbě jejich došlo, neboť by prý poklady celého království nestačily na zbudování báječného toho paláce. Snad poslal výkresy ty kalifovi, aby na nich zkoušel sílu pokladu svého.«

Půdorysy zahrad a letohradu byly více méně přeměněny, jelikož poloha planiny bagdadské mnoho lišila se od výšin Granadských, kde měl býti palác postaven, ale ráz drobnějších staveb byl všude týž, samý půvab a nádhera.«

»Mohu tyto práce tvé ukázati císaři a sděliti se o všem s Alkuinem, co jsem od tebe slyšel?«

»Prozatím ne, učiním tak sám, až budu o všem dokonale přesvědčen, by nebyli hosté naši zahanbeni, že vydávají cizí práce za své. Ostatně, až ti ukáži průpravné nákresy k velkolepým klenbám, hned poznáš, že mi sloužily za vzor kopule starobylého chrámu damašského a arcidílo velikého Theodosia nedostižitelná sv. Žofie. Kde co krásného po gotických králích Hispanie pozůstalo, použil jsem k tomu rozkošnému dílu, o němž jsem již napřed pochyboval, že by kdy k jeho provedení došlo.«

»A nepoužil z tvých návrhů slavný Abderahman ničeho?«

»Není mi ničeho známo, nebo jsem brzy po zhotovení tohoto plánu z Kordovy odešel.«

Dále Eginbert nepátral, věda, že vždy v sobě uzavřený a zádumčivý mistr ze svých tajemství nesdělí, než co sám za dobré uzná a byl rád, že mu při prohlídce velechrámu bude poskytnuta příležitost seznámiti se s vrchním stavitelem bagdadským, který mu na palčivou otázku může dáti nejjistější odpověď.

Ale nebylo to hned. První hromadná návštěva poselstva platila sice velechrámu a paláci, ale nebylo tu místa ani času k soukromým rozhovorům. Po celý pak týden konaly se hlučné slavnosti, turnaje, dostihy a jiné rytířské hry. Teprve když hosté dle svého povolání a svých zájmů vyhledávali zábavy a poučení mezi spřízněnými vědci a umělci, tu bylo lze viděti oba vrchní mistry celé dni procházeti město a okolí a každá sebe nepatrnější stavba byla podrobena důkladné prohlídce a úvaze.

(Pokračování.)

Valná hromada družstva Vlast

konána byla v pondělí dne 1. července 1907 ve dvě hodiny odpoledne.

1. **Proslov II. místopředsedy dp. faráře Vl. Hálka.**

Schůzi zahájil II. místopředseda dp. farář Vlastimil Hálek modlitbou; po té promluvil tato slova:

V radostné náladě konáme dnešní valnou hromadu. To, co bylo dlouholetou naší touhou a účelem naší práce, splnilo se letošního roku. Náš vážený a zasloužilý předseda vdp. dr. Rud. Horský povolán byl z řad členstva »Vlasti« důvěrou českého katol. lidu za zástupce jeho do říšské rady a s ním utěšený počet katol. pracovníků. To nás naplňuje radostí, spolu i posilou a vzpruhou k nové práci na půdě družstva. Zajisté mluvím ze srdcí Vašich, projevuji-li jménem valné hromady našemu p. předsedovi *vřelé blahopřání* k jeho volbě, aby jej Bůh sílil a zachoval v jeho nové hodnosti ku blahu církve svaté a k rozkvětu našeho družstva.

S pomocí Boží postoupili jsme opět po 22leté práci o rok ku předu. Dnes jest nám podati účty katolické veřejnosti a stoupencům z našeho celého jednání. Vítám nejupřímněji přítomné členy, zvláště vdp. k. a. vikar. sekretáře a faráře v. v. Josefa Zbejvala, dp. dra. Rud. Zháněla, voj. kuráta, spisovatele p. Švece-Blanického, c. kr. pošt. oficiala p. Karla Wolfa, redaktora »Vlastence«, a ostatní přítomné pány.

Ve vážné chvíli valné hromady dlužno, abychom přehlédli minulost, kterou naše družstvo prožilo, přítomnost, ve které se nalezáme, a budoucnost, jaké nás v ní očekávají úkoly. Můžeme býti plně spokojeni s prací odbytou, neboť i v minulém roce pracovalo se vytrvale, nadšeně a obětavě ve všech odborech »Vlasti«. V přítomnosti nás těší příznivý finanční stav družstva. Ten jest vždy spolkovým thermometrem. Dle financí posuzuje se síla spolku. A tu s radostí prozrazuji ze zprávy p. pokladníka, že se nejen nové dluhy neučinily, ale že se jich část splatila a že se chod příjmů a vydání nese na prospěch aktiv družstva.

Dále lze konstatovati, že naše družstvo se pevně zakotvilo, jest ve vážnosti u všech vážně smýšlejících a také že u nepřátel požívá uznání. Stojíc na pevných základech, jest baštou katolického života v Čechách, vyzbrojenou všemi prostředky k jeho obhájení.

Spějeme k velikému boji mezi směrem křesťanským a protikřesťanským. Doba označená prorockými slovy »ignis ardens« ukazuje se v celé vážnosti. My nebudeme nalezeni nepřipraveni! Naše válečné prostředky, jež spočívají v řadě časopisů, knihoven, knihtiskárně, spolcích, řečnících a j., jsou v dobrém stavu, jakož se každý přesvědčí z přednesených zpráv pp. činovníků.

V další době čeká nás to, co máme stále před sebou: práci a boj. Oddechu u nás nebude. K práci bylo družstvo založeno, a ta se koná a bude se i na dále prováděti s pomocí Boží vytrvale a prohloubeně. Jest nás sice málo, a proto každý, kdož

by chtěl od nás ještě více práce, musel by se ihned připojiti ke hloučku našemu. Jiné odpovědi bychom na jeho posudek neměli. My voláme všecky členy k práci, poněvadž tato roste jako vzrůstá nyní příval našich nepřátel. My jsme se ve volbách letošních přesvědčili, že je dnes vše proti nám katolíkům rozpoutáno. Nejúhlavnější nepřátelé podávají si smírně ruce proti nám katolíkům. Boj se přiostřuje na všech stranách.

My se nelekáme. Bojujeme nejprve pod záštitou Toho, jenž pravil: »Já jsem cesta, pravda a život«, zbraní naší je »pravda«, která musí zvítěziti, a mimo to jsme v boji vycvičeni a otuženi.

Proto s klidnou myslí můžeme pohlížeti do budoucnosti. Družstvo naše bude i na dále pracovati ke cti a slávě Boží a k rozkvětu katolického života v zemích koruny české!

Na prvém místě, jest mi s bolestí sděliti, že z řad našich dle vůle Boží odešlo 18 věrných našich členů.

Jsou to:

Josef Pagan, okresní sudí v Novém Městě n. Met. — Jan Kačer, děkan v Pelhřimově — Josefa Kratochvílova, soukromnice v Praze — Fr. Rufert, farář v Opařanech — Fr. Hůlka, farář na odp. ve Zdicích — Aug. Vonásek, definitor řádu sv. Augustina v Praze — Jos. Flekáček, řídící učitel v Žižkově — Jan Pokorný, far. v Luhačovicích — Josef Cibusar, far. v H. Ročově — Jan Hloužek, kovotlačitel v Praze — Dr. Martin Říha, biskup v Čes. Budějovicích — Fr. Mendlík, děkan v Krnsku — Fr. Tondl, em. prof. reál. škol v Hradci Králové — Ant. Suchánek, ředitel bisk. semináře v Hradci Králové — Jos. Meloun, far. v Postupicích — Jan Boček, em. far. z Kozmic — Dr. Al. Jirák, probošt v Jindř. Hradci — Jos. Pospíšil, far. v Kondratci.

Při čtení zemřelým členů přítomní povstali, aby jim vzdali poslední čest.

Předsedající pokračuje: Než na uprázdněná místa v našem šiku nastoupilo nových 31 členů, což nás zase naplňuje opravdovou radostí. Tito členové jsou vítáni v našem středu, a žádám je, by povinnosti své konali a práv svých používali.

Slov. pan JUDr. Jul. rytíř Nejedlý, advokát v Praze, omlouvá svoji nepřítomnost a děkuje valné hromadě za čest, která mu byla prokázána volbou za čestného člena družstva Vlast a slibuje, že veškeré své síly Vlasti na dále věnuje.

Úvodní řeč předsedajícího odměněna byla hojným potleskem.

2. Čtení protokolu poslední valné hromady.

Jednatel pan Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé řádné valné hromady, jenž byl bez debaty schválen.

3. Jednatelská zpráva za XXII. správní rok.

Přednesl jednatel p. Tomáš Jiroušek:

Velectěné shromáždění!

Od poslední valné hromady družstva Vlast, která konala se dne 2. července m. r., vykonáno družstvem Vlast tolik práce, že nebudu nic přeháněti, když řeknu: více vykonati bylo by už nad síly pracovníků ve výboru a jeho odborech.

Vzpomínám jen jedné práce, pořízení a slavnostní odhalení pamětní desky na rodném domě spisovatele a buditele národa Františka Pravdy-Vojtěcha Hlinky v Nekrasíně. Deska pořízena za pomoci dobrodinců péčí a obětavostí družstva Vlast a odhalení její dne 22. července m. r. v Nekrasíně dálo se způsobem manifestačním za účastenství tisíců. Na místě samém měl slavnostní řeč náš předseda vldp. dr. Rud. Horský, v níž podal pravý obraz činnosti a snah oslavence. Dále promluvili ještě k významu slavnosti vsdp. metropolitní kanovník dr Jos. Tumpach jako zástupce Jeho Eminence ndp. našeho Arcipastýře, a pak místní farář dp. Frant. Brabec, bisk. vik. tajemník a notář.

Po této slavnosti konán pak večer v týž den a druhý den v bývalém sídle Slavatův v Jindřichově Hradci socialní a literární sjezd družstva Vlast »na Střelnici«.

Návštěva byla četná a jako řečníci mluvili: T. J. Jiroušek »O snahách social. odboru družstva Vlast«, dr. Julius Nejedlý o právním a socialním postavení ženy v případě, že by došlo k reformám práva manželského«, dr. Rud. Horský »O katolické organisaci«.

Na sjezdu měly také účast Tisková Liga a Spolek na zakládání katol. knihoven a k rozhodnutí těchto spolků řečnili pak na tomto sjezdu dp. farář Vlastimil Hálek »o tisku a idei pravdy, dobra a krásna«, dp. farář Aug. Kramář »o dobré knize — jako štěstí národa«; dp. Frant. Žundálek »o významu družstva Vlast a jeho odborech«; dp. Karel Procházka »o národopisu a církvi katolické«.

Sjezd vyzněl velkolepě a přispěl nemálo k osvěžení katolické věci.

Ne menší důležitost pro katolický život v Praze měly socialní večírky, pořádané Socialním odborem v měsících říjnu a listopadu m. r., na nichž mluvili: pan Ant. Blažek »o starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondu císaře Františka Josefa I.«; p. Frant. Slavík »O vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelíkových a Raiffeisenových«; p. Václav Žižka »o řemeslnické otázce«; dp. Vlastimil Hálek »o nádražní misii a spolku sv. Rafaela«, a red. T. J. Jiroušek »o katolickém tisku a organisaci«.

Třetím rekordem v buditelské práci katolíků byl velkolepě navštívený socialně-literární sjezd družstva Vlast v Plzni, konaný v sále Měšťanské Besedy ve dnech 20. a 21. května letošního roku.

Na sjezdu mluvili pan dr. Jul. Nejedlý »O námitkách proti navrhovaným reformám práva manželského«, p. Antonín Blažek »O starobním pojišťování fondu císaře Frant. Josefa I.« a »O vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelikových a Raiffeisenových«; dp. farář Vlastimil Hálek »O účelu a rozvoji družstva Vlast a s ním spojených spolků«; red. T. J. Jiroušek »O křesťanském socialismu«, dp. farář Karel Procházka »O prostonárodních a náboženských zvyklostech na Plzeňsku« a vldp. prof. dr. Fr. Kordač »O moderních směrech školské reformy«.

Nadšení zanechal po sobě tento sjezd v Plzni veliké a jaké oblibě se těšil, o tom po oba dva dny svědčila veliká návštěva schůzí sjezdových.

Doufám, že se uzná, že vykonáno bylo družstvem Vlast v roce minulém pro katolickou veřejnost dosti, zvláště, považí-li se, že předseda, místopředseda, jednatel i jeden člen výboru byli účastni jako kandidáti po tři měsíce trvající volební kampani, a mimo to předseda a jednatel v zemském výkonném výboru katolické strany, jakož i v zemském volebním výboru, který byl prací takořka přetížen a stále a stále pohromadě. Ovšem, mnoho takových měsíců práce nesmělo by následovati. Buďme tedy spokojeni s tím, co se nám podařilo vykonati uvnitř družstva Vlast i na venku.

Nyní musím ještě poukázati na vnitřní práci výboru družstva.

Schůzí konal správní výbor od 1. července roku 1906 do 1. července 1907 celkem 7. V těchto schůzích probírány byly různé běžné záležitosti spolkové, závodů družstva se týkající, a zaváděno bylo, co za nutné se uznávalo.

Tak z význačnější činnosti výboru vyřizovány následující nutné záležitosti:

Po úmrtí činného a upřímného přítele družstva Vlast, pana říd. učitele Josefa Flekáčka, převzal k žádosti výboru od měsíce září do Nového roku vedení »Učitelské Přílohy« při »Vychovateli« dp. Frant. H. Žundálek a podobně i vedení »Vzděl. četby katolické mládeže«. Vedení »Vzdělávací četby katolické mládeže« dp. Frant. H. Žundálek i po Novém roce na dále podržel a vedení »Učitelské Přílohy« při »Vychovateli« převzal pan prof. Ant. B. Drápalík z Hradce Králové.

Za redaktora kalendáře »Svatý Vojtěch« zvolen byl výborem assistent c. kr. vrchní účtárny p. Jan Hendrich v Praze.

Pro knihtiskárnu k žádosti p. c. k. škol. rady dra Mat. Kováře zakoupen byl k pořizování korrektur nový obtahovací stroj. Mimo to zakoupeno bylo do tiskárny nové písmo, neboť s tím, které bylo, nebylo možno vystačiti.

Družstvem Vlast byly během posledního roku vydány: leták »Signál k volbám!« který sepsal Victoire du Travail. Leták tento vyšel ve dvou vydáních po 3000 exemplářích. Dále vydána poučná knížka »Praktický volební informátor« od T. J. Jirouška v 5000 exemplářích, který katolickým organisacím dělal neocenitelnou službu ve volební řišské kampani. — »Křížové cesty« od Vlastimila Hálka vydalo družstvo Vlast druhý náklad. Mimo to usnesl se výbor družstva Vlast vydati od Dr. Karla Lva Řeháka spis »o sv. Angele« v nákladu 2200 exempl., z nich největší díl převezme od nás řád sv. Voršily v Praze. A konečně usneseno výborem vydati spis Tom. Píchy »O pohřbívání« v 1500 exemplářích.

Knihy k zakládání nebo rozšíření knihoven byly družstvem Vlast v minulém roce darovány:

1. Ženskému křesťansko-socialně vzděl. spolku »Vlast« na Kladně.

2. Katolickému kroužku Čechů v Bremách.

3. Katolickému spolku v Borkovanech na Moravě.

4. Dp. Petru Carbolovi, faráři v Dobraticích ve Slezsku, ku založení lidové knihovny.

5. Dp. Aloisu Štěpinovi, spirituálu ve Slatiňanech u Chrudimi, pro katolickou lidovou knihovnu Všeodborového sdružení křesť. dělnictva v Chrudimi.

6. Čtenářskému spolku »Methoděj« ve Svatobořicích u Kyjova na Moravě. A mimo to darovány knihy a brožury družstvem Vlast vydané »Spolku pro zakládání katol. knihoven« pro všecky jeho knihovny, Katolické Besedě v Praze do její tomboly ve prospěch vánočního stromku pořádané. A konečně darovány do Musea král. Českého k vlastní žádosti knihovní veškeré ročníky kalendáře »Sv. Vojtěch« a »Kalendáře Socialního«.

Velice nadějné dílo, které družstvo Vlast, ve spojení se spol. Jednoty katol. učitelstva českého v Čechách a se spolkem pro zakládání katol. knihoven podniklo, jest založení Půjčovny katol. knih pro Prahu a okolí, k jejímuž vedení zvolen za knihovníka jednatel družstva T. J. Jiroušek. Půjčovna tato, která se řídí zvláštním knihovním řádem, přijatým výborem všech tří uvedených spolků, otevřena byla dne 16. října r. 1906 a půjčuje se z ní dvakráte týdně: vždy ve středu od 11. do 12. hod. dopoledne a v sobotu od 6. do 7. hod. večer. Dosud bylo účastníků 52, kteří se knihy vypůjčovali: muži, ženy i dívky. Od měsíce dubna klesl tento počet vypůjčovatelů na 12 osob, ale půjčuje se stále, ovšem v době jarní a letní tak ne, jako v době zimní, jak počet účastníků z 52 na 12 se stenčivší dokazuje. Avšak, jedno jest potěšitelným, že všichni vypůjčovatelé se omluvili, když čísti přestali, knihy řádně odvedli a ubezpečili, že zase v době zimní čísti budou a knihy vypůjčovat si přijdou. Celkem od 16. října 1906 do 16. června 1907, tedy za dobu 8 měsíců, půjčeno bylo v 500 svazcích 750 knih. Knihovna čítá 140 svazků, v nichž svázáno je po dvou i tří dílech. Nachází se tedy v knihovně přes 500 knih.

Ve volebním období, a to v měsíci březnu, dubnu a květnu, rozhodl se výbor darovati členům družstva Vlast k disposici 100 exemplářů »Našich Listů« od každého čísla v témž čase vyšlých a 50 exemplářů »Vlasti«. Mimo to dáno výborem po dobu volební kampaně čtyřem kandidujícím členům výboru (Dr. Horský, Dr. Kovář, Vl. Hálek a Tom. Jiroušek) 80 exemplářů »Našich Listů« po dobu volební k disposici.

V zájmu katolické věci zavedl výbor také korunové předplacení »Našich Listů« pro dobu volební, tedy pro měsíce březen, duben a květen a korunové doplácení pro dobu povolební, tedy pro měsíce červen, červenec a srpen, po kterážto době bude se platit zase pro každého stále zavedené předplácení řádné v plném obnosu. Obě ona zařízení přivábila »Našim Listům« několik set nových abonentů.

Dále usnesl se výbor do jednoho výhodného okresu na českém jihu darovati 10 knihoven a zasílati tam zdarma k vzpružení katolického života po 10 exemplářích každého čísla našich

časopisů a 20 ex. »Našich Listů«, mimo různé redakční ex. časopisů katolických, jež redakce »Vlasti« a »Našich Listů« výměnou nebo zdarma dostávají. Celou tuto akci vede Socialní odbor družstva Vlast, jenž doufá, že mu k tomu cíli bude i hmotně pomoženo (30 K již dostal), aby mohl úkol svůj ve větší míře provésti.

Pokud se týče podpor katolických podniků, byly mimo valnou hromadou určených 200 K Jednotě sv. Methoděje ve Vídni povoleno výborem darovati: 50 K Paedagogickému fondu školských Bratří, spravovanému dp. redaktorem Tom. Škrdlem až do zařízení paedagogia; 10 K České akademické Lize v Praze a 100 Ženskému katolickému gymnasiu na Král Vinohradech. Na vydání slovníku slovinsko-českého povolena byla výborem z fondu pro katol. spisovatele při družstvu Vlast podpora 30 K. Autorem tohoto slovníku, který vyjde v Praze, jest nadaný český kněz, působící mezi Slovinci. Též jistému spisovateli na Moravě dána podpora 50 K z téhož fondu spisovatelů.

Dlužno dodati, že výbor družstva velice vřele doporučil všeobecné podpoře české veřejnosti »Spolek Piův« v Praze, aby české katolické hnutí a katol. tisk český povznášeti mohl.

Z prohlášeních výboru třeba zaznamenati protest proti časopisu »Rozkvět«, který stále napadal členy výboru družstva Vlast jako »žoldnéře biskupů«. Protest přinesly časopisy družstva. Jiný protest výboru byl zaslán městské radě král. hlav. města Prahy proti vystavování a malování nestydatě oděných a nebo docela nahých soch u slavobran, postavených v měsíci dubnu k uvítání Jeho Veličenstva císaře a krále v Praze. Dále vydáno protestní prohlášení proti pisateli hanebné brožury »Svaté tyranství«, a pisatel v prohlášení tom vyzván, aby svá podezřívání proti nám namířená prokázal také důkazy a ne paušálním podezříváním aby jen tupil členy výboru družstva. Nedočkali jsme se však od pisatele důkazů takových. A konečně vydáno prohlášení výboru ve prospěch dra Václava Řezníčka, jehož časopis »Týden« vystoupil proti středoškolským profesorům, žádajícím a domahajícím se vyloučení náboženství ze škol. V prohlášení tom vysloveny dru Řezníčkovi sympathie výboru a odsouzen »Máj«, který jakožto spolek literátů pro svobodnou kritiku vystoupil proti dru V. Řezníčkovi a chce, aby vůbec nad každou kritikou zasedal jakýsi literární soud — čili literárně liberární senát z pánů Májistů. —

Příležitostně za příčinou jubileí, vyznamenání neb povýšení gratulováno bylo výborem: P. T. pp. profesoru Gustavu Hešovi v Jindř. Hradci; dru Karlu Kašparovi, kanovníku metropolitní kapitoly v sv. Víta v Praze; dru Juliu Nejedlému, zemskému advokátu v Praze; MUDr. Otakaru Rožánkovi, lázeňskému lékaři v Praze; dru Rudolfu Horskému, faráři a kníž. arcibiskup. vikáři v Šárce, a Adolfu Josefu knížeti Schwarcenbergovi v Hluboke. — Od všech jmenovaných dostalo se výboru lichotného poděkování za milé vzpomínky.

Končím, děkuje všem, kdož nás v naší činnosti podporovali a nám napomáhali. Děkuji všem, kteří ať jakýmkoliv způ-

sobem hmotně nebo duševně osvědčili se býti podporovateli a příznivci pevné vlastenecko-socialně-náboženské bašty v Čechách — jíž jest družstvo Vlast.

Hojný potlesk byl odměnou za tuto krásnou výroční zprávu. Předsedající k jednatelské zprávě připojil: »Jest mojí povinností poukázati na velkou práci, kterou koná obětavý a horlivý náš jednatel p. red. T. J. Jiroušek. Uvážíme-li, že rediguje obsáhlý týdenník »Naše Listy«, přednáší a zasedá v četných spolcích, píše mnohé brožury, pracuje na díle »Dějiny křesť. soc. hnutí v Čechách« a k tomu všemu zastává precisně a přesně úřad jednatele, jest povinností naší, abychom velkou práci jeho ocenili a uznali, což tímto také vděčně činíme.

4. Zpráva účetní za XXII. správní rok.

Pokladník družstva, red. Tom. Škrdle, rozdal přítomným vydaný výtah z účtů, který tuto otiskujeme:

Jmění družstva Vlast.

Součet příjmů:

Dary a odkazy	K	2.377·—
Příjmy družstva Vlast	»	8.415·86
Časopis »Vlast«	»	12.465·79
Časopis »Vychovatel«	»	4.985·10
Časopis »Naše Listy«	»	8.676·09
Časopis »Sborník Hist. kroužku«	»	2.354·77
Časopis »Hlasy Svatováclavské«	»	999·87
Časopis »Vzdělávací četba katol. mládeže«	»	1 066·68
Kalendář »Sv. Vojtěch« a »Socialní«	»	2.467.43
Spolkový dům	»	9.837.66
Papírnický závod družstva Vlast	»	6.962.60
Úroky ze soukromých půjček	»	439·90
Knihtiskárna družstva Vlast	»	46.068·44
Úhrnem	K	107.117·19

Součet vydání:

Společná vydání družstva	K	17.074·91
Časopis »Vlast«	»	11.075·26
Časopis »Vychovatel«	»	4.827.20
Časopis »Naše Listy«	»	6.970·56
Časopis »Sborník Hist. kroužku«	»	2.249·—
Časopis »Hlasy Svatováclavské«	»	590.—
Časopis »Vzdělávací četba katol. mládeže«	»	698.15
Kalendář »Sv. Vojtěch« a »Socialní«	»	2.727.60
Spolkový dům	»	13.037.63
Papírnický závod družstva Vlast	»	5.571·07
Knihtiskárna družstva Vlast	»	34.129·88
Úhrnem	K	98.951·26

Odečte-li se od příjmů	K	107.117·19
vydání	»	98.951.26
zbývá	K	8.165.93

Aktiva:

Spolkový dům	K	150.000·—
Cena knihtiskárny	»	41·947·—
V papír. závodě bylo zboží a různých tiskopisů v ceně	»	12.000·—
Cena starších knih, brožur a časopisů	»	10.000·—
Inventář družstva	»	400·—
V záložnách bylo uloženo	»	3.065·58
Historický kroužek má jmění	»	606·10
Zbytek z I. skupiny příjmů a vydání	»	8.165·93
Úhrnem	K	226.184·61

Passiva:

Hypothekární dluh v České spořitelně	K	22.736·33
Hypothekární dluh v Městské spořitelně	»	7.025·72
Hypothekární dluh ve spolku »Praha«	»	38.240·89
Fond pro katol. spisovatele	»	27.210.71
Fond socialní	»	4.256·21
Soukromým osobám dlužíme	»	8.817·24
Úhrnem	K	108.287.10

Odečte-li se od aktiv	K	226.184·61
passiva	»	108.287.10
zbývá jmění	K	117.897·51

Z toho jest viděti, že má družstvo 68.002 K 94 hal. hypotekárního dluhu, ale první dvě hypoteky: v České a městské spořitelně, budou ve 12 letech zcela umořeny. A povede-li se družstvu jen několik let tak výnosně jako v roce XXII., zmizí soukromý dluh docela.

Příjmů bylo 107.117·19 a vydání 98.951·26, i zbylo 8.165·93, což jest výsledek skvělý; výsledku takového jsme ještě neměli, co jsme ve vlastním domě, a pomohla nám k tomu hlavně naše tiskárna.

Dluhů jsme si v uplynulém roce uplatili 2284 K 40 h. Velmi nás tíží úroky soukromých dárců; kapitál nám darovali a oni nebo jejich dědicové dostávají úroky, ročně 1745 K.

Obchod v papírnickém závodě v Praze není valný, ale za to na venek jest slušný, takže i papírnický závod není pasivní.

Naše oba kalendáře jeví 260 K deficitu, ale po uzávěrce účtu došel nás dluh za kalendáře z Ameriky v obnosu 230 K 69 h a 12 K 80 h z Čech, takže hrubě pasivní není.

Z časopisů nejmenší příjem vykazují »Vychovatel« a »Sborník hist. kroužku«.

Dům jest zdánlivě mnoho pasivní, ale to je tím, že nese tíhu — tři hypotheky — celého družstva.

Ačkoliv má družstvo ještě dluhy, přece i při tom podporuje katolické kulturní účely, jak jsme slyšeli z jednatelské zprávy a různé jednak zasloužilé, jednak potřebné katolické osoby. V té příčině dělají fond pro katolické spisovatele a socialní, co mohou, ale my tím hluku neděláme, zachovávajíce oproti obdarovaným co největší šetrnost.

Každý rok vydáme řadu brožur; jejich tisk stál na př. jen v minulém roce 1265 K, časem i knihu, čímž rozvoj katolického tisku podporujeme a čtenářstvu v nejrůznějších směrech vyhovujeme. Letos na př. ve volební kampani prodali jsme sílu vhodných brožur.

Také tím se podporuje produktivní síla katolických spisovatelů, že dostávají honorář ze šesti našich časopisů a z dvou našich kalendářů. Honorář ten dělal v uplynulém roce na 5000 korun.

Pokladník končil: »Bůh žehnej družstvu, za něž se denně modlím.«

Předsedající: Účetní zpráva jest zrcadlem síly spolku. Ta jest pro nás letos dosti utěšenou. Nejlepším uspokojením o bezpečnosti jmění pro nás jest, že Vlast jest majetníkem domu, knihtiskárny, papírnického závodu, časopisů, kteréžto jmění jako immobilní nemůže býti zcizeno aniž jinak zkráceno. Co se týče vedení financí Vlasti, jest přesné, ano řekl bych, někdy až úzkostlivé, neboť dp. pokladník zapíše každý haléř, když prodá brožuru. Proto můžeme býti s letošní účetní zprávou spokojeni.

K účetní zprávě hlásí se ke slovu redaktor »Vlastence«, c. k. pošt. oficial p. Karel Wolf a pravil:

Katolické spolky, v nichž členové Vlasti zasedají, nechť jsou námi vyzvány, by svůj tisk obstarávaly v naší knihtiskárně a nechodily někdy, jako stalo se v čas voleb, do tiskáren nám nepřátelských. Tím se také zlepší příjem knihtiskárny a celý finanční stav Vlasti.

Předseda děkuje p. red. K. Wolfovi, že na tuto věc poukázal a »Sláva« za to zaznívá mezi účastníky valné hromady a hojný potlesk dal na jevo, že pan oficial ukázal na bolavé místo naší strany.

Účty revidovali pp.: dp. Emil Stárka, duchovní správce trestnice na Pankráci, a p. Jan Hendrich, assistent c. k. vrchní soudní účtárny v Praze. Jménem obou promluvil p. Jan Hendrich o revisi takto:

Pověřeni byvše s důstojným panem Stárkou úkolem revise účtů, prohlédli jsme jednotlivé účetní knihy a shledali je všecky opatřené potřebnými doklady.

Jak účetní knihy, tak i doložky k nim podrobili jsme co nejpečlivějšímu zkoumání a našli obojí v náležitém pořádku.

Provedli jsme nejprve tak zv. *revisi číselnou*, která záležela v přesném porovnání položek mezi sebou, jakož i veškerých příloh, z nichž položky byly vypsány. Přesvědčili jsme se při tom o správnosti zapisovaných obchodů, majíce zřetel ku každé i sebe nepatrnější věci. Budiž mně při tom dovoleno dáti výraz skutečnému obdivu nad neobyčejnou pílí, s jakou — při různosti všelikých fondů a vkladů, časopisů, při stávajícím závodu papírnickém, jakož i v uvážení knihtiskárny dosti velký obrat vykazující — přes to veškerá práce účetní i pokladní v jedněch rukou jest vedena.

Vykonavše zmíněnou revisi číselnou, kterou vlastně náš úkol byl by vyčerpán, měli jsme i zřetel *k revisi hospodaření!*

A tu můžeme prohlásiti, že knihy účetní jsou s náležitou znalostí i spolehlivostí vedeny, takže podávají nám *dostatečný průkaz o stavu jmění*, jakož poskytují nám i dokonalý *přehled o výnosu* celého hospodářství družstva a prosperitě jednotlivých jeho podniků.

S ukončením zprávy revisorské spojuji i blahopřání družstvu Vlast k stkvělému výsledku, o němž jsem se z vlastního názoru zkoumáním účetnich knih měl příležitost přesvědčiti.

Po tomto prohlášení pravil pokladník družstva, že valná část této chvály padá na úředníky družstva, hlavně na dva, bez jejichž pomoci že by nebyl v stavu, aby ohromné účty družstva přivedl v žádoucí soulad.

Valná hromada udělila na to pokladníku jednomyslně absolutorium.

Po skončené zprávě účetní dostavil se do valné hromady předseda družstva, říšský poslanec vdp. dr. Rud. Horský, jsa na cestě z domova do Vídně. Přítomní povstali a vítali jej bouřlivým potleskem.

Poděkovav za tuto srdečnou ovaci zaujal předseda své místo a otázav se na stadium rokování, požádal zpravodaje, aby podali zprávy o činnosti odborů družstva.

5. Zprávy odborů.

a) Zpráva socialního odboru.

Přednesl p. red. Tom. Jiroušek.

Činnost socialního odboru poněkud vnitřně vázla, ale na venek členové Socialního odboru byli prací, agitací a organisací až přetíženi.

A proto, bude-li se letos někomu zpráva ze Socialního odboru zdáti chudou, nechť považí, že členové Socialního odboru pracovali na jiném terreinu.

Členy Social. odboru jsou pl. tit. pánové: předseda dr. Rud. Horský, místopředseda Václav Žižka, jednatel T. J. Jiroušek, pokladník Tom. Škrdle a dále Václav Průša, Vlastimil Hálek, Frant. Waldmann, Tomáš Roháček a Jan Švec-Blanický.

Ve schůzích a katolických spolcích řečnili Socialním odborem vyslaní následující pánové na těchto místech:

Předseda Dr. Rudolf Horský v Nekrasíně při oslavě Fr. Pravdy, v Jindřichově Hradci v socialním večírku, v Praze na Žofíně o volné škole a v Plzni v místní organisaci o základech katolické organisace. A dále na 42 shromážděních katolíků (v době volební kampaně) na Náchodsku a Hronovsku, kde zvolen říšským poslancem.

Důst. p. farář Vlastimil Hálek řečnil na schůzích katolíků a ve spolcích: na Kladně v tamním křesť.-socialním ženském spolku »Vlast« a v Řepích při schůzi Libockého křesť.-socialního spolku »Vlastimila« pro ženy a dívky, v Jindřichově Hradci v socialně literárním večírku a v Plzni na socialně-literárním sjezdu.

V době voleb řečnil Vl. Hálek ještě ve 13 schůzích, a to: na Smíchově, v Libšicích nad Vltavou, v Roztokách, Modřanech, Radlicích, Mokropsích, Stodůlkách, Jinonicích, na Zbraslavi, v Chuchli, Hostivicích, Řepích a Liboci.

Katecheta dp. Václav Kunz řečnil na katol. shromaždění v Semicích u Přerova.

Pan Václav Dvorský mluvil v katol. spolcích v Radnicích u Plzně, na Kladně, v Pečkách na dráze a ve schůzích katolíků v Semicích u Přerova v Čechách.

Jednatel T. J. Jiroušek mluvil v katolických spolcích a shromažděních na těchto místech; na Vyšehradě, na Novém Městě Pražském, na ostrově Žofinském, ve Vršovicích, v Čejkovech u Sušice, v Benešově u Prahy, v Nučicích, na Kladně a třikrát na Horním Městě Pražském. V době volebního ruchu řečnil Jiroušek ještě na 18 schůzích katolíků v následujících místech; na Smíchově (6krát), v Modřanech, v Bráníku (2krát), ve Dvorcích, v Podole, ve Velkém Břevnově (2krát), v Bubenči (2krát), v Košířích, na Zlíchově a na Žižkově. Celkem mluvil Jiroušek na 30 schůzích

Mimo zde uvedené přednášky v katolických shromážděních, referovali členové Socialního odboru v odborových schůzích o těchto otázkách: Dp. farař Vlastimil Hálek: o nádražních misiích ve Vídni a j., o úpravě chudinství, o alkoholismu dle spisu Neumannova, o tanečních rejích v postě.

Místopředseda p. Václav Žižka: O konsolidaci českých stran; a dopis v tom směru poslal mladočeskému zemskému poslanci Václavu Němci. Pan Tomáš Roháček: O nepřátelích církve a o úpadku liberalismu. Redaktor dp. Tomáš Škrdle: o vzniku a činnosti Piova spolku a o rozmachu katolického hnutí v Čechách. Jednatel T. J. Jiroušek: O poměrném zastoupení za všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva.

Veřejná prohlášení Socialního odboru podána byla tři. První proti svobodným myslitelům a »Bílému praporu«, který zvláště útočil na nejdůst. pp. biskupy. Druhé prohlášení Social. odboru znělo pro oprávněnost volebního práva žen, zvláště těch, které vedou živnost, obchod nebo hospodářství. A třetí prohlášení proti domácké práci dítek se sítkováním na Chotěbořsku a Přibyslavsku hlavně se stanoviska zdraví dítek a školy.

Končím tato podání v naději, že příštího roku, nebude-li zase nutnou nějaká větší katolická akce, podaří se nám vystoupiti se zprávou o vnitřní činnosti Socialního odboru mnohem hojnější.

Předseda: Tvrdím, že Socialní odbor letos velice mnoho vykonal, neboť má za účel uvědomovati jiné v socialní otázce. A to činil zvláště letos. Pamatuji, když jsme před 10 lety s p. Jirouškem přišli do Plzni a počali kypřit půdu. Jak to byla těžká práce. A dnes, jak jsme daleko! Vizme výsledek posledních voleb. Ale máme zásluhu i nevděk. Ti, kteří dnes sklízejí ovoce, musí vzpomenouti, že těží z našeho. A proto chceme jen, aby zásluhy Socialního odboru nebyly zapomenuty.

b) Zpráva Literární sekce.

Referát jednatele dp. Boh. Jiráčka, katechety.

Literární sekce družstva »Vlast« utrpěla v roce minulém těžkou ztrátu úmrtím svého místopředsedy, řídícího učitele pana Jos. Flekáčka, jemuž nejen členové Literární sekce, ale zajisté i všickni členové družstva »Vlast« zachovají vřelou vzpomínku. Jakých zásluh si získal o L. s. i o družstvo Vlast, kterak působil na poli literárním, není zajisté potřebí, abych znova připomínal, to pověděla již ústa povolanější.

Nově v řadu naši vstoupil zdatný pracovník literárně činný a horlivý p. J. Švec-Blanický, spisovatel a spolupracovník »Patronátu mládeže«, jehož opětně do L. s. vítám.

L. s. měla za minulý rok celkem 7 schůzí, v nichž jednotliví členové posuzovali novinky trhu literárního, jichž referáty uveřejňovány byly ve »Vlasti« a »Našich Listech«, aby katoličtí čtenáři seznámili se a upozorněni byli na dobrou četbu.

Během roku pořádala Lit. sekce slavnostní večírky v domě družstva Vlast, a to Fr. Pravdy, Podlahy, faráře a Vacka-Kamenického, za četné účasti.

V památných dnech sjezdu »Vlasti« v Jindřichově Hradci u příležitosti odhalení pamětní desky Fr. Pravdy v Nekrasíně konala L. s. dvě přednášky v Jindřichově Hradci, a to:

a) Národopis a katolická církev, přednesl dp. farář K. Procházka ze Stochova.

b) *Význam družstva Vlast v českém katolickém životě*, přednesl dp. F. Žundálek, katecheta z Prahy.

O těchto poutavých, poučných, a pro nás významných přednáškách uveřejněn byl posudek ve »Vlasti« a není potřebí, abych jej opětně zde citoval, avšak osměluji se oběma dpp. přednášejícím tuto vzdáti jménem L. s. dík za jejich ochotu a laskavost, se kterou nám vyšli vstříc.

Dík náš zasluhuje dále i dp. Vl. Hálek, farář v Liboci a člen L. s., který konal dne 4. listopadu 1906 na Kladně v křesť.-social. spolku žen a dívek přednášku na théma: *Katolická žena a moderní tisk*«.

Máme za to, že přednáškami těmito mnoho dobrého bylo získáno, neboť ukázáno jimi, že opravdu pracujeme o věc dobrou, ač za to mnohdy s posměchem se o nás píše v listech nám nepřátelských.

Jedná se o převezení ostatků Dra In. Frencla ze starého hřbitova v Košířích do jeho rodiště Stříbrných Hor. I vstoupila L. s. s členem svým dp. farářem Vlast. Hálkem ve vyjednávání s příbuznými a koná přípravy, aby převoz tohoto zasloužilého kněze a pracovníka vyzněl zároveň v manifestaci katolických organisací v Praze a okolí. Jednání toto dosud ukončeno není.

Z tohoto krátkého referátu vidno, že L. s. snaží se plniti úkol družstvem Vlast jí svěřený. Na kolik se nám to podařilo, nevíme, ale doufáme, že práce naše není marná.

Mimo to pozvedá L. s. hlasu svého i veřejnou výzvou ku katolíkům, když naskytnou se zjevy zvláště pozoruhodné v našem životě veřejném.

Jest přáním naším, aby snaha členů L. s. došla plného porozumění u katolických čtenářů a to bude členům L. s. posilou a vzpruhou, aby ve vytknutém působení svém neochabovali, ale s tím větším úsilím v L. s. pracovali, čemuž volám: Zdař Bůh!

Předseda: Literární sekce koná plně svůj úkol. Mnozí se nám ještě vyhýbají, že jsme příliš katolickými, ale dejte pozor. Boj mezi pravými katolíky a modernou není dobojován. Ten se ukáže ještě v politickém životě. Dnes jed modernistický ještě stále kvasí v katol. životě. Ale buďte jisti, Vlast se přičiní, aby hnutí katolické bylo zbaveno toho jedu.

6. Podpora Jednotě sv. Methoděje ve Vídni.

Výbor navrhl, aby se udělilo dvě stě korun podpory na rok XXIII.

Předseda:

Když jsme přijeli do Vídně, chtěli jsme se hned seznámiti s Vídeňskými Čechy. Jsou příliš utlačováni a pak se bojí ještě. Není divu. Nemají se o koho opřít. Proto, dáme-li Vídeňským Čechům ten halíř, uděláme velké dobrodiní. A kde můžete, pánové, podporujte je. Jsou mezi nimi mnozí rozhodní a dobří katolíci.

Podpora byla na to jednohlasně schválena.

7. Volby: předsedy, výborů a náhradníků.

Dle stanov byla na řadě volba předsedy, dvou výborů a dvou náhradníků. Z venkova došlo 13 volebních listin. Tito i přítomní volili jednosvorně:

Za předsedu: Dr. *Rudolfa Horského;* do výboru pp.: *K. Ulricha* a *Václ. Žižku;* za náhradníky pp.: *Ant. Postřihače* a *Em. Žáka.*

Předseda připomíná historii o koni, když je mladý, koná lehkou práci, jen při kočáru, když stárne, těžší práci mu dají a pak na konec i rumaří. Před lety mě vytáhl dp. red. Škrdle do Vlasti, potom do soc. komitétu. Táhli jsme. A tu v stáří se mi přidalo: vikariát a mandát. Teď mám tu káru tak těžkou, že nevím, jak ji utáhnu. To pravím proto, abyste uvažovali, že se nemohu tak věnovati družstvu jako dříve a že nemohu schůze navštěvovati jako jindy. Ale zase jinak budu hledět družstvu pomoci. Volbu přijímám.

Slova ta byla přijata s povděkem.

8. Ukončení schůze.

Předseda na to povstal a provolav s přítomnými slávu sv. Otci Piu X., Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefovi I., českému a moravskému nejd. Episkopátu, ukončil schůzi, konanou za úplné svornosti a milé sjednocenosti.

Po ukončené valné hromadě konal ihned výbor první schůzi a zvolil za I. místopředsedu p. K. Ulricha, za II. místopředsedu dp. far. Vl. Hálka, za jednatele p. red. Tom. Jirouška.

V nejužším kruhu přátel vypravoval na to dr. Rud. Horský své zkušenosti z vídeňské říšské rady. Jsme mu za tato sdělení velice povděčni.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

John mluvil dále k Julii: Vám se tedy zdá, že jest potřebí věc opět vzíti od počátku, aby . . .

— Aby člověk pochopil, že Kristus založil svou víru jako společnost. To vysvítá z toho a z evangelia . . .

— O tom nepochybuji, souhlasil John.

— Dále pozorujte způsob, kterým Kristus církev zakládal. Neuložil svého učení v bibli jako v nějaké schránce, kam by každý mohl přijíti a hledati, aby nalezl společníka své neviditelné církve, pravidla v době, kdy vůbec nebylo morálně možno lidem, aby si opatřili rukopisy bible; avšak ve skutečnosti ustanovil společnost věřících, ustanovil apoštoly s Petrem v čele za představené, nařídil jim, aby hlásali jeho víru ve všech končinách země a slíbil, že s nimi bude až do skonání světa.

— V tom se srovnávám; to všecko je v bibli.

— Dobře, pokračovala Julie, pozorujte také, jak trvala církev a jak křesťané docházeli spásy, dříve než byla sepsána evangelia a skutky apoštolské, epištoly sv. Pavla, zkrátka, jak církev neměla měřítka v evangeliu; avšak dostačoval živý učitelský úřad apoštolů. Když se dokonávala bible, církev ji považovala za pomoc určenou od Boha a předkládala ji věřícím jako slovo Boží.

— Avšak slovo Boží nemá potřebí potvrzení od nikoho.

— Výborně řečeno! souhlasila Julie; avšak lidé potřebují schválení. Kdyby jim církev nebyla řekla: Vezměte tuto knihu, je to slovo Boží, kterak by byli věděli, že je to slovo Boží.

— To je vytáčka, namítal John. Církev schvaluje bibli a pak dokazuje s ní svoje trvání. Aspoň tak jedná církev římská a to se mně zdá býti přece jen hříčkou.

Julie: — To je hříčka anglikánské církve; mluvíť k svým vyznavačům: Věřte, že to jsou knihy slova Božího, poněvadž jsem je zaznamenala v třiceti devíti článcích; věřte těmto třiceti devíti článkům, poněvadž se shodují s biblí. Ejhle dva body, které si navzájem odporují, oba jsou postaveny ve vzduchu beze všeho základu. Ne tak církev katolická; ta je dříve, než bylo Písmo sv., aspoň její valná část. A dříve než byla sepsána bible, dokazovala své trvání bez bible jako knihy inspirované. Dokazuje existenci svou přítomností, dějinami, nesčíslným množstvím památek ze všech století, jasnými, nesčetnými zázraky, které doprovázejí její rozšíření ve světě, nadpřirozenou silou svých mučedníků, udržením a rozšířením svým přes překážky, které lidskou mocí jsou nepřekonatelny; všecky tyto věci dodávají církvi původ božský a to i tehdy, když nebylo bible. Pročež nedokazuje svého trvání z bible jako nedokazuje Písma sv. svou autoritou, nýbrž potvrzena byvši autoritou božskou, schvaluje bibli.

— A přece, odpověděl John, katolíci odvolávají se vždy na bibli, když chtějí protestantům dokázati přednosti své církve.

— Pravíte dobře: protestantům, poněvadž pomáhá poznávati pravdy, kterých neuznávají, ježto připouštějí pouze bibli za pramen víry. A tak budu jednati zajisté i já s vámi nebo vy učiníte tak. Vezměte tuto knihu a jestliže jest v rukou vašich nesrozumitelná a špatně upravena církví anglikánskou, kterak vy naleznete to, co dostačí, abyste musil vyznati, že církev je založena jako společnost a to viditelná . . .

— Nemusíte toho dokazovati, poněvadž o tom nepochybuji.

— Mluvím tak, poněvadž někteří protestanté se snaží dokázati, že církev je neviditelná. To je tak, jako bychom měli viděti neviditelné a chápati neznámé. Vy, poněvadž nesnesete tohoto tvrzení, kráčíte dále a hledíte se přesvědčiti, že církev viditelná musí býti také organická a hierarchická.

— Tak daleko jdete i vy, přerušil John netrpělivě. To všecko uznávají protestanté. Víme, že od prvních dob apoštolové řídili církev nebo biskupové jimi ustanovení. My vyznáváme dále, že tato hierarchická společnost jest jedna, všeobecná, apoštolská, jak dovozuje vyznání víry, které čteme při večeři Páně. Ani já nepopírám, že v různých protestantských sektách se nenacházejí tyto podmínky a že tedy nejsou pravou církví Ježíše Krista. O některých otázkách jsem přemýšlel podobně jako ubohý sir Robert Smith. Není tu závažného bodu; vy mně máte dokázati, že pravá církev Kristova, ať je to kterákoli, má býti neomylná.

— Právě k tomu přicházím. Když víte a věříte, že církev jest ustanovena Kristem, tažte se evangelia na její přednosti; a evangelium vám odpoví, že církev jest mimo jiné obdařena neomylností ve smyslu, jak jsem naň dříve dávala důraz. »Brány pekelné jí nepřemohou,« prohlásil Kristus o církvi a jindy: »A já jsem s vámi (apoštoly) až na konec světa;« a jako je s apoštoly, tak je i s jich nástupci. Když budete o tom vážně přemýšleti, uvidíte, že z těchto a ostatních slov Kristových vyvodili staří církevní spisovatelé, že je církev neomylnou zachovatelkou náboženství Kristova, neomylnou svědkyní jeho, neomylnou učitelkou, neomylnou rozsuzovatelkou sporů, neomylnou vykladatelkou Písma svatého.

— Vy prcháte s místa ustanoveného; to jsou právě věci, které se mají dokázati.

— Toť se rozumí, však já vám nemohu přednésti polemického traktátu; doporučuji vám pouze, abyste studoval důkladně tyto věci; a pak zajisté najdete pevné důkazy sám. Ostatně není tu potřebí mnoho rozumování, abyste poznal, že první a nejdůležitější vlastností, kterou Kristus církev obdařil, jest beze vší pochyby neomylnost. Avšak což jste nikdy neuvážil slov, kterými Kristus vyslal apoštoly, aby kázali v celém světě a prohlašuje, že přijdou do věčného ohně, kdož zavrhují křest? Nebo jiná slova, kterými tvrdí, že kdož neposlouchá církve, jest jako pohan a publikán? Nuže tedy, jak možno pochopiti, že někdo jest nevěřícím, než že odporuje pravdě Boží, když odporuje církvi? Kterak by se mohla uložiti mravní povinnost podrobiti rozum omylné autoritě? Kdyby se církev mohla mýliti, každý věřící by se musil dříve přesvědčiti o její pravdivosti, dříve než

by uvěřil. Byla by k smíchu církev, která by k svým věřícím takto mluvila: »Nařizuji vám, abyste věřili tomuto článku víry, avšak nemohu vás ujistiti, že je pravdivý.«

John vážně naslouchal těmto jasným důvodům, jimž dříve jen se posmíval.

— A dále, pokračovala Julie, neprohlásil snad Kristus církve za dům Boha živého, za sloup a podporu pravdy? Byl by to opravdu pěkný dům Boží, kdyby se církev mohla mýliti; byl by to slabý sloup, kdyby podlehl větru bludu; jaká by to byla podpora pravdy, kdyby církev obsahovala klam! Řekněte mně, paní Anna, obrátila se náhle Julie k své paní, nemám příčiny věřiti, že církev Kristova jest neomylná, poněvadž mne o tom ujišťuje bible? Ona bible, které vy tolik a tak upřímně věříte? Jak vysvětlíte tyto výroky? Chce přičítati Kristu lež?

Mistress Needleová neočekávala tohoto obratu, stáhla obličej a odpověděla: — Ty víš, že se neobírám vašimi hádkami.

Avšak John tu stál zahanben a ponížen, poněvadž nemohl proti těmto důvodům ničeho namítati, ačkoli se mu zdála býti neomylnost předem velmi nejapnou. Poznával velmi dobře, pochopí-li tento článek a uvěří-li mu, že se stane katolíkem. A to přece nechtěl. Proto, aby nabyl času, pronesl novou námitku: Dobře, uznejme na chvilku, že církev Kristova jest neomylná, proč tedy má nejvyšší hlavu, papeže, který výše stojí než všichni ostatní a utiskuje svobodu věřících svým prvenstvím, svou právomocí a vytáčkou, že jest rovněž tak neomylný jako církev.

Na tuto otázku Julie čekala celé měsíce nedočkavě. Aby ji vysvětlila, dala si velkou práci, aby celou věc dobře probrala již předem. Proto se nepohnula ani, když slyšela tuto námitku, ale odpověděla klidně, skromně, ale jistě: — Jest mi líto, pane Johne, že vy, abyste rozřešil důležitější otázky, které mají váhu pro tento i onen život, utíkáte se ke mně, ač znám pouze katechismus nebo něco málo více. Každým způsobem vám odpovídám, že všecky důvody, které dokazovaly nezbytnost neomylnosti církve pro zachování náboženství, dovozují rovněž nutnost, aby i hlava církve byla neomylná.

— Avšak proč? otázal se John; nemohla by i jinak trvati církev jako neomylná, na př. kdyby Bůh každému člověku dal správné pochopení pravdy a Písma sv.?

— Zajisté, že by mohla, souhlasila Julie; avšak Bůh toho nechce činiti a neučinil toho. Zkušenost sama učí, že ti, kdož odporují církvi, vykládají nejrůznějším způsobem bibli, a to často i směšným. Ostatně evangelium mluví jasně, že Bůh chce, aby lidé vyznávali pravdu ve formě společnosti a to závisle na hlavě její.

— Touto hlavou by mohl býti církevní sněm, to jest spojená církev sama; k čemu potřebí papeže?

— Všecko by mohl učiniti Bůh, odpověděla Julie, poněvadž je všemohoucí. Avsak uznáte, že tohoto prostředku Kristus nepoužíval. A pak tento způsob říditi církev pouze rozhodnutím církevních sněmů by bylo velmi obtížné, ano nemožné. Bylo by potřebí, aby takový sněm neustále zasedal; a to by bylo opět ke

škodě jednotlivých diecesí a jejich pastýřů. A kdo by řídil tento sněm? Kdo by rozhodoval, kdyby mínění se rozcházela? Tu by bylo potřebí jiného sněmu, který by rozsuzoval rozhodnutí prvního sněmu. A tak by to šlo do nekonečna. A jak by byla zachována společenská jednota, kdyby jednotlivé okršky svolaly zvláštní sněmy? Došlo by k hotovému nepořádku, kdyby takové zvláštní sněmy si osvojovaly moc, že jsou pravým a jediným správcem křesťanství. Byly lutheránské církevní sněmy, které rozhodly, že člověk pozbyl svobodné vůle, sněmy kalvínské, kteréž odhlasovaly, že Bůh stvořil některé lidi ke spasení, jiné k zavržení; anglikánské, které se usnesly na tom, že mše sv. jest bestiálností; methodistické, které doporučovaly, aby lidé Bohu sloužili pohybem hlavy, štěkáním, skákáním, dále sněmy církve agapemonské, mormonské, které hlásaly volnou lásku a nemravnost, které dovozovaly, že má člověk žíti jako zvíře; a ne na posledním místě byl sněm církve neodvislé, který postavil paní Birdovou do zpovědnice . . .

— Avšak to by se nemohlo přihoditi, namítal John, kdyby Bůh dopřál neomylnosti členům církevního sněmu.

— Výborně! souhlasila Julie; tak byste měl na sta neomylných papežů, když se chcete vyhnouti jednomu! Oč lépe postaral se Kristus o správu církve, když uděluje neomylnost pouze svému zástupci. Tento buď sám pronáší nález o věcech víry a mravů nebo svolává všeobecný sněm církevní, když to považuje za potřebné, a společně se svými spolubratřími jako spolusoudci rozhoduje o těch věcech; nastane-li různost ve shromáždění, každý ví, že na té straně je pravda, s kterou souhlasí náměstek Kristův. Vznikají i rozkoly a vzpoury; lidé dobré víry jsou přesvědčeni, kde jest papež, tam že je pravda. Nezdá se vám býti toto zařízení hodným pořadatele božského?

— Rozumím, odpověděl John, mechanika těles nebeských by byla tedy přenesena na zemi, avšak . . .

— Jaké avšak?

— Avšak zle jest, že by to mohl býti pouze lidský vynález, čistě lidský, pak . . .

Julie vpadla živě do řeči: — Pak jest potřebí zapříti bibli, nazývati se deistou, rationalistou, bezbožcem, vším, co kdo chce, avšak nikdy více anglikánem nebo protestantem dobré víry. V bibli je zajisté velmi dobře vysvětleno zařízení církve, spravované neomylnou hlavou.

— Pomalu, nerozdmychujte ohně, radil John. Je-li neomylnost církve a její hlavy tak zřejmě popsána v bibli, jak to přijde, že protestanté jí tam nenalézají?

— Nenalezají jí, poněvadž často ji ani nečtou; poněvadž, jestliže ji čtou, sami se činí vykladateli Písma sv. a tak nalezají místo toho kvakerství, mormonství, socinianismus, schwedenbergismus, barkerství, jumperství a jiné výstřelky, což všecko považujete za hloupost, bezbožnost a bláznovství. Protož ti, kteří čtou bibli s prostým srdcem, žádajíce si světla Božího, a čtouce výklady sv. otců a učitelů církevních, nacházejí tam neomylnost

církve i papeže tak jasně, že se zříkají svých bludů a stávají se katolíky; máme toho na sta příkladů v Německu, Anglii a Americe.

— Jest dobře, odpovídal John, který stále a stále vynalézal nové námitky, poněvadž ani mně ani vám se nelíbí za vlasy přitažené výklady jistých sektářů, budu vám citovati výklady některých katolíků: Gallikáni uchovávají neomylnost papežskou jako ve schránce . . .

— Avšak připouštějí neomylnost církve, ohrazovala se Julie. A pak, odpusťte, tolik jich nepopírá neomylnosti papežské. Pouze dodávají, že rozhodnutí papežská, mají-li býti neopravitelnými, mají dojíti souhlasu církve. Tím nepopírají neomylnosti papežské, nýbrž ji jen poněkud obmezují. A pak vězte, že katoličtí učenci gallikánům v tom silně odporovali a že tento gallikánský názor byl slavnostně zavržen na sněmu Vatikánském . . . za mé přítomnosti.

— Také vy jste byla na sněmu?

— Ano, pane Johne! Pouze jednou jsem byla v Římě a to proto, že mne chtěl otec přivésti na církevní sněm na galerii, bylo právě čtvrté sezení. Avšak neodchylujme se! Můžete býti přesvědčen, že celý starověk křesťanský i všecky doby až na nás četly v evangeliu, že jest církev i papež neomylný. A kdybyste se vzdal předsudků, uvěřil byste i vy obvyklému, jasnému, zřejmému smyslu sv. evangelia . . .

— To se nikdy nestane.

— Stane se tak beze vší pochyby.

Mistress Needleová se pohnula náhle, zadržujíc tajemnou nevoli a promluvila: — Předvídala jsem konec již na počátku. Na těchto rozmluvách nic řádného není; kalí se jimi klid domu našeho, dává se pohoršení dětem a nic jiného. — A podavši ruku Kláře a Klementě, odvedla je s sebou a dala jim lekci z katechismu, vybírajíc vážné námitky proti papeži, aby jich uchránila od bludů, které slyšela od Julie a Johna. Avšak John nedal se vyrušiti nevolí matčinou, žádal Julie líčeně chladně: — Uveďte mně některá místa z evangelia, která mluví o této vaší neomylnosti.

Julie chopila se své bible. Znaménka tam byla již položena, poněvadž se obírala touto otázkou již v předešlých dnech. Shledala tato místa podle knížky, kterou nedávno v městě Neapoli vydal Cercià s názvem »Slovo bible a praví věřící«, o čemž John dříve neměl tušení; jest v ní populárně o tomto předmětu sneseno z bible všecko potřebné. Julie podala svou bibli Johnovi a žádala ho, aby výroky ty srovnal se svou biblí. Četla pak některé výroky z uvedeného díla a pravila: — Tato místa jsou: Vizte, kterak Kristus slíbil a udělil sv. Petru právomoc celé církvi; dále že biskup římský jest nástupcem Petrovým a zákonitým dědicem této právomoci; dále, že tato právomoc obsahuje neomylný úřad učitelský víry. I jiných podobných věcí se dočtete, které jsou dokázány živým slovem Božím a jasnými úsudky, které nepřipouštějí odporu. Jest potřebí, abyste při čtení měl zřetel k nebi. —

Julie dále nemluvila. Avšak tyto výroky Písma sv., třeba že byly rychle čteny, odhalovaly mu hrozné světlo. Srdce mu v prsou prudce bušilo a též ruka, když bral bibli a onu knížku z ruky Juliiny. Zachoval sice dosud svou neoblomnou pevnost a přece si nemohl zatajiti, že mu to přináší porážku. (Pokračování.)

Dalila a moderna.

(Pokračování.)

4. Askese.

Dalila ve své theologii přetřásá důkladně také askesi. Osobou, na níž pokusně dokázána býti má bezcennost křesťanské askese, jest P. Antonín, advokátem jejím dr. Richter, hlavním řečníkem proti ní farář Dohnal, a též paní Růžena přinese svou trochu do mlýna.

P. Antonín byl asketou již v semináři, kde ho polapil a vycvičil mistr askese, dr. Richter. Jako kněz v ní pokračoval. V kapitole osmé, nadepsané: »Asketické hody«, čteme o P. Antonínovi: »Seděl nad asketickými knihami třeba celé večery . . .« Přistihl se kolikráte při rozpustilých myšlénkách, a jeho tělo, kypící zdravím, nebylo mu v těch chvílích přítelem. Tu se utíkával o pomoc k přísné sebetrýzni . . .« To připomínalo mu nedávné sliby a závazky k učiteli jeho v askesi, k doktoru Richtrovi.« (N. Ž. 121.)

Tu dovídáme se, jaký to byl člověk, ten dr. Richter, jak skutečně askese potřeboval a jak ji prováděl. — »Byl to člověk-kuřátko a rozplýval se jen v něžných citech . . . »Neschopný jako profesor«, napsal prý nepodařenou monografii o jakémsi slavném biskupovi a při přednáškách plakával »krokodýlí slzy«. — Pysky měl silné, masité a hodně smyslné.« (Vynecháno v knižním vydání.) — V obtloustlé postavičce té byl rys silně mystický a asketický. Velmi ho bolel úpadek askese v lidu a u kněží zvláště. Toužil po tom, aby vrátily se doby středověku, doby mučivých extasí, doby flagellantů a mučedníků. Kdo neznal dr. Richtra blíže, viděl v něm tuctového, vypaseného kněze, a zatím tlustota jeho byla spíše chorobná, a vypasené na pohled tělo bylo mrskáno a mučeno do úpadu.« (N. Ž. 122.)

Proč se tak trýznil? Dalila to naznačuje až v druhém vydání. »Byl prý přiveden k askesi smrtí svých rodičů. Dělal si po smrti jejich výčitky, že svou nedbalostí uspíšil jejich smrt. Byl to jen asi vrtoch, neboť Richter byl synem zcela hodným. K tomuto motivu přidával jiné důvody, až vypučel v »bizarní květ askety«, jak o něm kdosi pronesl.« (Dal. 52.) Proč až v druhém vydání? Když Dalila na konci viděla, jak farář Dohnal vykládá askesi, zhrozila se, z čeho by dr. Richter mohl býti podezříván, přibásnila vložku, která se nepodařila. Čtenář si pomyslí — a to Dalila jistotně zamýšlela — že měl dr. Richter askese třeba na své vypasené tělo.

Dr. Richter hledal přívržence mezi kollegy profesory a kněžstvem. Marně. Konečně našel společníka ve vyhublém kapucínkovi P. Bonaventurovi. Teď líčen v prvním vydání Dalily — v druhém pro sprostotu vynechán — asketický výstup mezi dr. Richtrem, P. Bonaventurou a

žáky serafínské školy kapucínské, ony ohlášené »asketické hody«. Hlavním effektem jsou tu facky, které jednou »blázen Pána Ježíše a syn sv. Františka«, dr. Richter, podruhé zase P. Bonaventura dostává od studentů. — Dalila se zmýlila. Větší facku dostalo zde její umění než askese.

Ale dr. Richter nechtěl býti pouze učněm askety kapucínka, nýbrž také mistrem jiných. Vybral si k tomu bohoslovce, a »vychovával z nich fanatické askety .... Pan profesor, — čas ví, jak to dovedl srovnat se svou askesí, měl ten nehezký zvyk, že vášnivě rád líbal bohoslovce a kněze, zvláště hezké a mladičké. (V druhém vydání vynecháno.) Měl masité, obrovské rty, a když se jimi přissál na svou oběť, neodtrhl se dříve, dokud ubohá oběť odporem a hnusem nebledla a neomdlévala.« (N. Ž. 124)

Kolik schází, aby si čtenář tohoto místa pomyslil, že to hotový pederast? Dalila sama dává volnost domněnkám, ana praví: »Proč to dělal, kdož ví?« A P. Antonín při asketické přednášce faráře Dohnala má skutečně divné myšlénky: »Vzpomněl si, s jakou rozkoší mačkával Richter jeho ruce, jak jeho slabounké dlaně ve svých smyslných, zpocených rukou zrovna dusíval, vzpomněl si na Richtrovy polibky, plné smyslnosti a počínal Dohnalovi věřiti.« (N. Ž. 311.)

V Antonínovi poznal dr. Richter vznětlivou a vášnivou duši. Pozval jej tedy k sobě a hned první hodinu se do něho pustil. »Nutno žíti přísně, svatě. Tu pak pomáhá pravá askese mnoho. Nástroje starých asketů nutno vyhrabat z cell ... Cilicia, provazy, bodce, řetězy, pásy a bičíky. Tělo hřeší mnoho, nutno je trestat a velice trestat.« (N. Ž. 125.) — »Následovala řada mystických schůzek ... Kněz svázal mu ruce ostrým provazem tak pevně, až úpěl bolestí, a nechal ho půl hodiny o samotě v temné světnici.« (N. Ž. 125.)

Z Antonína stal se kněz asketa. Nejel sice dlouho k Richtrovi, jak slíbil, ale »na askesi nezapomínal. Ve chvílích pokušení, když celé tělo hořelo a vřelo, trestával je neúprosně ciliciem a řeménky a neustal, dokud zemdlen neklesl na lože.« (N. Ž. 126.)

Když však byl již hluboko zapleten s paní Růženou, hledal pomoci u Richtra. Ten přijel, vyptal se na vše důkladně, prohlédl Antonínovu světnici a nevida obrazu »Marie« ani pořádného kříže, srazil holí se stěny dvě dívčí hlavy z terracoty, až z nich byly střepy. Vsugeroval mu touhu po prostotě Kristově a na konec »vybalil z papíru veliký asketický nástroj, jenž se mohl omotati kolem pasu. Antonín jej políbil a políbil též ruku Richtrovi.« (N. Z. 288.)

Ještě jednou navštívil P. Antonín dr. Richtra a byl častován přednáškou o křesťanské skepsi, o níž se zmíníme později.

Toť krátký nástin askese dr. Richtra. Nebudeme obhajovat osobu dr. Richtra ani jeho askese. Byla to privátní pošetilost, na jakou má každý právo dle pořekadla: »Každý je jinak hloupý.« Že lákal do asksee bohoslovce, byla výstřednost. Ale všecky tyto a jiné zvyky, ani tělesná jeho figura, za níž nemůže, nedává právo k tak cynickým popisům a závěrům spisovateli, tím méně knězi, a to o muži všeobecně známém. Je to snad moderní, ale ...

Dokonce pak nemožno připustiti, aby odsouzena byla zásada křesťanské askese, nebo aby hledána byla její podstata v mučivých extasích ve flagelantismu s jeho krvavými nástroji. Askese má svůj základ ve

zřejmých slovech Kristových a v celém jeho učení, dle něhož je život náš bojem, pokáním, sebezapíráním. Či snad se Kristus mýlil a neporozuměl životu? Ale ani církev nepředpisuje nerozumné týrání těla, ba zavrhuje přílišnou askesi bez návodu duchovního vůdce. Nicméně nenazývá církev ani bláznovstvím ani hříchem mimořádnou, ale nicméně opravdovou askesi jednotlivých světců, askesi kajících bičíků a pásů. I touto askesí vane duch lidskosti, vážné pokory a radostné ideálnosti, není to pyšné a zoufalé a odporné sebemučení indických fakirů. Tělesnost odumírá, aby duch lehčeji se vznesl do výše.

Dr. Richter byl jen profesorem theologické fakulty, jeho nápady nejsou naukou církve. Přál-li si obnovení doby flagelantů, nemusí si toho přáti také církev. Odsoudila je jako bludaře ve středověku, odsoudila by je i dnes. Nač tedy pomluva: »Církev chce nás míti ubožáky, svaté žebráčky.« (N. Ž. 125.)

V jedné rozmluvě své s paní Růženou vykládá »rozpovídaný« P. Antonín nechutnou historii, jak šel ponejprv s Pánem Bohem: »Ve mně vřela a jásala horká krev a volala žíti . . . Přede mnou na loži seděla vyschlá dívka . . . Tu jsem cítil, kolik askese a umrtvení je knězi třeba. Vystřízlivění aus dem Blutrausche, jak to nazývá geniální Albán Stolz.« (N. Ž. 280.) — Odpovědí paní Růženy bylo: »A milujete askesi, tu hroznou středověkou askesi?« P. Antonín prostě »přisvědčil, ale hned se zastyděl a pomyslil, že by bylo nemístné o takových věcech hovořiti se ženou.« Když P. Antonín mlčí, předkládá paní Růžena svou omáčku: »Já myslím, že pro srdce, jež opravdu miluje Pána Ježíše, není třeba zvláštní sebetrýzně. Srdce takové má přemoci lehounce vše, každou nástrahu, každé pokušení, nemá toužit po dressuře těla.« — Krásná řeč, ale plná pýchy a nevědomostí. Co by tomu sv. Pavel a tisíce světců, kteří láskou hořice, přece pokušení pociťovali? — Paní Růženě, sotva že poznala P. Antonína, začal se Pán Ježíš ztrácet ze srdce. Pěkná to láska k Pánu Ježíši, jež se dobře snáší s cizoložnou láskou ku knězi; teď mluví plnou hubou o lásce k Pánu Ježíši a za chvíli tulí se nestydatě k P. Antonínovi. Paní Růženo, nedělejte se směšnou a hleďte si raději trochu askese; potřebujete jí více než ledakdos!

Po návštěvě Richtrově pustil se P. Antonín do askese s novým úsilím. »Zařídil se ve své kaplánce úplně po prostu . . . dal si vsugerovati touhu po prostotě Kristově . . . Z ran Kristových měl jsem pozorovati svět a já zatím světačil . . . Klečel denně až dvě hodinny předsvatostánkem, učil se Kempenskému na paměť, kde chodil sám, modlil se růženec, časněji vstával a opakoval dogmatiku, hleděl utlouci v sobě všecky vzpomínky na paní Růženu, ale byla to práce bolestná . . . byly to smutné chvíle.« (N. Ž. 288.) — Marně. — »První dny svaté askese uprchly, . . . viděl, že i ta prostota a chudoba je klamnou, že nepodává, co mu slibovala . . . . Svatost, dokonalost a askese jevily se mu jako bledoučké, kašlavé, souchotinářské sestřičky, které bil a odstrkoval silný a velký bratr: život.« (N. Ž. 289.) — A jaký to míněn život? Vložka druhého vydání nám to povídá. Paní Růžena vyznává P. Antonínovi lásku. Co on? »Studium, askese, výchova, vzpomínky dusily ho a daly mu vyvstávati před očima jenom tmu a oheň. Ale při tom mu bylo přece jen blaze u srdce, cítil v sobě takové animální, dosud neprožité štěstí, že by byl málem zajásal.« (Dal. 159.)

Tu máme toho velikého bratra: animální štěstí. — Ale což pak je nejvyšším cílem a blahem života ukazovat tělesné pudy, žíti pohlavně,

ploditi děti. Jsme jen robotníky matky přírody? Či není člověk bytostí samostatnou, svobodnou, vznešenější než celý smyslný svět? A nemá zvláště kněz vyššího cíle než ukájení osobních, tělesných choutek? Kde pak jsi, křesťanský názore životní? Při takovém smýšlení je akese ovšem hříchem proti přirozenosti, hotovým nesmyslem.

Ale P. Antonín byl by se přece askesí zachránil, »našel jakousi nitku klidu.« (N. Ž. 289.) Ale tu přišla paní Růžena na zálety, polaskala se s ním, a když odjížděla, »hleděl za kočárem a usmíval se, jak nikdy ještě v životě.« (N. Ž. 290.) — Co zrušilo všecek výsledek askese? Že nedbal toho, co mu praví Kempenský, jemuž se učil na paměť: »Proč si žádáš viděti, čeho nesmíš míti?« Že nedbal toho, co v duchu odporoučel P. Josefovi, svému předchůdci, v jeho milostných zápletkách: »Utíkej blízké příležitosti, volá církev. Ubohý, třikrát ubohý, že neposlechl.« (N. Ž. 10.) Kdyby se tím byl řídil, byly by zmizely myšlénky na její krásnou a životaplnou postavu, »smyslné touhy po objetí jejího bílého těla.« (N. Ž. 290.) Nepomůže namočit si šaty, chladit a krotit tělo, když při tom rozpaluje vnitřní oheň vášně stykem s hříšnou příležitostí. Obelhával se tedy P. Antonín, an psal paní Růženě, »že nechce poměru milostného«, když ji tituloval »drahou sestřičkou«, jíž chtěl býti jenom bratrem, milujícím ji láskou čistou jako křídla cherubů, když si namlouval, že je čist, čist.« — »Do toho prý se jim neozve ani Kempenský.« (N. Ž. 290.) I ozve. Dobře praví Dalila, jak P. Antonín cítil, že by »list jeho nesměl čísti ani zpovědník ani věřící lidi, jak cítil, že velice si lže.« (N. Ž. 290.)

Není tedy divu, že takovou askesí P. Antonín nezmohl necelibátní pokušení. Zvláštní to askese! Nosil ostrý pás, zarytý hluboko do masa, v zápěstí kající náramky a zároveň milkoval se s vdanou paní. Či odložil v takových případech mučidla? To jsou věru veřejní necelibátníci poctiví lidé. Když už dávají veřejné pohoršení, nelhou aspoň sobě a Bohu pokryteckou askesí. Řeknou si poctivě: »Jsem kněžský dareba« a nevymlouvají se farisejsky nebo směšně jak P. Antonín u faráře Dohnala: »Jako je Bůh nade mnou, jsem čist, ale jen před Bohem. — Svět soudí hůře.« (N. Ž. 317.) — Již dávno nebyl čist před Bohem, než začal budit pohoršení u lidí a než dostal anonymní list.

Zvláštní názory o askesi vynáší Dalila z deníku P. Antonína: — Memorare novissima tua et in aeternum non peccabis. — »Pamětliv buď posledních věcí svých a na věky nezhřešíš,« tato slova Písma nezdají se P. Antonínovi pravdivými: »Kdybych už měl k nějakému důsledku přijíti, byla by smrt jen vášnivou pobídkou, abych se vrhl do proudu rozkoší. Oni uvažují: Hle, lebka prachhivá, kde jsou ty vášně, jež v ní kdys vřely? Já tvrdím: Nesmysl! Hle lebka prachnivá, život kratičký, krátký, proto ať vyvře vášní, dokud je čas . . . Ale to jen tak pravím. Nesouhlasím s tím ani s oním. Jen to chci říci, že těch několik kostí ztrouchnivělých mě nerozpláče a nevžene v askesi.« (N. Ž. 284.)

Tak mluviti mohou jen oni, kteří nevěří v život posmrtný, ať jsou to pohané či moderní nevěrci. Tím vrátili bychom se k pohanskému názoru Horácovu: »Tančeme, zítra zemřeme.« Křesťan nesmí a nemůže tak smýšleti, sice dle knihy Moudrosti (Kap. 2.) smýšlí nesprávně, bloudí a jest zaslepencem. Nemyslím, že by Dalila nebo její autor smýšlel zrovna tak, jak rozumoval — vlastně pleskal — bohoslovec Antonín, opravující Písmo svaté. Ale nač pak tisknout takový nekřesťanský ne-

smysl? Slyšme: P. Antonín to řekl »jen tak«, t. j. nevěří ani oněm, kteří lekají se prachnivé lebky — křesťanům věřícím — ani oněm, které ona budí k číši rozkoší a do víru vášní. Mluví jen tak, aby jako silný duch řekl něco »extra«, co by mělo vervu a dělalo sensaci.

Tedy několik ztrouchnivělých kostí ho nerozpláče jako prostou stařenku a nevžene do askese jako středověkého mnicha. — Co mě tedy vhání v askesi? Touha po životě krásném, harmonickém, touha po životě, jenž není kalen živočišnými vášněmi.« (N. Ž. 284.) — Víme, že v ohledu tom P. Antonín askese velmi potřeboval, slyšeli jsme o jeho jásavém, animalním blahu u paní Růženy. Ale co, pro pána jána, chce jiného církev svou askesí? Rozrušit soulad životní? Ano, je-li tím, jak se zdá, míněna »moderně cejchovaná zdravá smyslnost«, život hmotařský. Či není to právě církev, jež učí, že máme v sobě co nejvíce utlumit živočišné pudy a co nejvíce vyrovnat rozpor mezi zákonem těla a zákonem ducha, jak praví sv. Pavel? Má-li však ona harmonie značit život souměrný s původem a cílem člověka, kdo pracuje o to více než církev svou naukou o sebezapírání. »Co krásnějšího, co správnějšího? Ty buď poddán vyššímu, tobě zase nižší. Ty služ tomu, jenž tě stvořil, aby tobě sloužilo to, co stvořeno pro tebe. Ty Bohu, tobě tělo.« Tak vyjadřuje krásně sv. Augustin harmonii lidského života. Prováděti a udržovati toto vyrovnání až do smrti je nejvyšším úkolem křesťanského života, a harmonie života věčného je výsledkem a odměnou tohoto boje. Proto nejkrásnější soulad životní nalezáme u světců křesťanských a lidí, kteří milují askesi. Nekřesťanský názor životní nemůže jí vůbec nabýti, působí jen motanici bez začátku a konce jako gordický uzel.

Básnické povídání o harmonii života dá se jednoduše po křesťansku vyjádřit: Dobré, spokojené svědomí, toť harmonie. Nevinnost duše zachovaná asketickým bojem nebo pokání s asketickou sebetrýzní, toť nevyhnutelná podmínka podstaty její.

»Askese, založená na takových motivech, je krásnější a mravnější,« rozumuje dále P. Antonín. Ano, ale jen hubou. Neboť beze vztahu k smrti a věčnosti není harmonie života ani možná, poněvadž polovice její zaznívá ze světa záhrobního. Aby povstala skutečná harmonie, musí život časný souzvučet s věčným cílem, a to právě nám připomínají poslední věci člověka. Kdo nevěří v Boha a věčnost, byl by bláznem, kdyby své vášně krotil; jejich vření a opojná rozkoš musí býti pro něho plností, harmonií života. Jedině askese křesťanská je rozumná, účelná a přirozená.

P. Antonín končí svůj monolog o askesi: »Ostatně je tu mnoho spleteného, příčiny a důsledky se tu splétají k nerozpletení.« (N. Ž. 284.) — Skutečná pravda, ale jen o harmonii života bez křesťanství. To je opravdu spletenina, z níž není vymotání. Podobně tomu s askesí bez křesťanského smyslu. Askese křesťanská je úplně jasná v příčinách, důsledcích. Jednotlivec může pobloudit, překročit pravou míru, zvolit nevhodný způsob, jak se stalo Origenovi a různým sektářům na př. ruským Skopcům. Ale nauka církve je zcela jasná. Člověk stvořen byl a žil v dokonalé harmonii. Tělo a všecko pozemské poddáno bylo duchu, duch Bohu. Hřích ze smylné žádostivosti povstalý porušil tento soulad; duch se vzbouřil proti Bohu, tělo a vše hmotné proti duchu. Přemoci hříšnou smyslnost, státi se člověkem duchovním, ideálním dle původního plánu Stvořitelova, synem Božím — toť obsah askese křesťanské,

celého křesťanství, toť harmonie života časného i věčného, toť pravá civilisace lidstva, pravý pokrok až k branám věčnosti.

Nejprudší střelbu spustil na askesi farář Dohnal, když P. Antonín u něho omdlel, svým kajícím pásem a náramky se prozradil a celou asketickou nauku Richtrovu mu vyložil. — »Kamaráde«, děl Dohnal, »to je věc nesmírně považlivá, středověkou askesi chtíti vzkřísit. Je to nerozum. Vždyť to trýznění těla úzce souvisí s pohlavní zvrhlostí. Je to psychická epidemie, která se k nám dere z Anglie přes Německo. Takoví měšťáčtí zhýralci, kterým nestačí přirozené ukájení pudu pohlavního, stupňují bičováním pohlavní požitek, ano většině jich nahrazuje toto trýznění pohlavní spojení.« (N. Ž. 311.)

Zbytečné rozčilování! Církev dobře ví, že středověké hromadné zjevy flagelantství, vášnivé sebetrýzně, divokých křečů a tanců, střeštěné zuřivosti, různých vidění a extasí spojených s necudnými představami a pohlavními výstřednostmi byly většinou hysterické epidemie. Neměly nijak původ v církevní askesi, neboť byly spojeny obyčejně s náboženskými bludy a tudíž církví odsouzeny. Byl-li výstředním některý církevní asketa, nemůže z toho viněna býti církev celá. — Jedinců takových najdeme i nyní dosti. Podobné, chorobně hysterické osoby chce nám ukázati Dalila v sestrách třetího řádu. — Že úkazy byly ve středověku hojnější, nedokazuje proti církvi a její askesi pranic. Nanejvýš možno by bylo souditi, že náboženské představy dojímaly a zaměstnávaly tehdy ducha lidského více než za dnešní náboženské lhostejnosti; my máme teď zase více nervosity a bláznů. Katolicismus nebyl však příčinou této ztřeštěnosti; byly to buď blouznivé bludy nebo psychická choroba, které pak dodávalo blouznivé představy to, co nejvíce na duši působilo — náboženství.

Mluví-li tedy věda o »šílenství náboženském«, nemá v tom náboženství jiné viny, nežli že duševně nemocný bere z něho své bludné idey. Ale podobně by se mohlo mluviti o šílenství politickém, filosofickém. Neboť jako se někdo považuje za Krista, Pannu Marii, papeže, tak zase jiný se ma za císaře, ministra, Sokrata nebo Rotšilda. — Věda nemůže za blbce, hysteriky, epileptiky a blázny, ale ani církev nemůže za to, že blouzní o náboženských představách. Ještě méně možno jí vytýkati, že by chtěla zavésti bláznivé flagelantství a přemrštěnou askesi. Tlačí-li se k nám něco podobného z Anglie přes Německo, jistě tu anglicko německou zásilku na celnici v Římě dobře prohlédnou a pošlou zpět.

Farář Dohnal vidí v bičování pohlavní požitek měšťáckých zhýralců a táže se: »Tohle by nás mělo spasit? Pohlavní perversita by měla kněze zachránit, toto přišerné poblouzení by mělo kněze posvěcovat-« — Jsem přesvědčen, že farář Dohnal nepřikládá nikomu vědomý úmysl takové vskutku mravní zpustlosti. Taková přišernost mohla by se vylíhnout skutečně jen v mozku šílence. Myslí asi, že ti, kteří takovou flagalantskou askesi doporučují, nejsou si vědomi jejich tajných, hanebných pohnutek. Ale je v církevní askesi či bylo v ní něco tak hrozného? Uvidíme.

»V těchto věcech,« praví dále, »opravdu těžko někdy rozhodovat, zda stojíme před pohlavní nebo náboženskou krisí.« — Kdyby skutečně ta středověká askese byla takovou a kdyby stála skutečně přede dveřmi, byla by to krise náboženská i pohlavní čili všeobecněji mravní. Úpadek

náboženství je zároveň úpadkem mravního tedy i pohlavního života. Víme, že křesťanství pozdvihlo lidstvo z kalu nemravnosti a po všecky věky jeho vlivu panoval duch nad hmotou. S dnešní náboženskou krisí nastává krise mravní, pohlavní. — Feuerbach se vyjádřil: »Křesťanství vysvobodilo ducha od těla, kdo vysvobodí tělo od ducha?« Filosofické náboženství budoucnosti, které přes všecku vychvalovanou vniternost končí sprostým hmotařstvím. Nedivme se nemravnosti literatury, nahotě ve všech oborech umění; nedivno, že se nám ježí vlasy nad zprávami o prostituci, nedivno, že povaleno má býti křesťanské manželství, instituce řádného pohlavního života. Také boj proticelibátní je nevědomým snad ústupkem tomuto proudu. Ano, hřeší se často proti celibátu, ale tisíce kněží a osob řeholních plní poctivě svůj slib a protestují tím proti modernímu heslu, jako by celibát byl nepřirozeným, nemožným a nerozumným.

Ano, stojíme dnes před náboženskou mravní a pohlavní krisí. Proticelibátníci nechť uváží, že rovnají též cestu náboženství smyslnosti.

P. Antonín leká se drsných slov přítelových. Ale pro Boha — askesi směšovati s pohlavní perversitou. Askesi, která nám dala takové světce . . . A pohlaví přece žádá radost, rozkoš a nikoli bolest.« — Dohnal odpovídá: »Pohlaví a bolest jsou pojmy nerozlučitelné skoro. Utrpení, krutost jsou prvky pohlavní lásky, prvky, jež se nedají vyloučit.« (N. Ž. 311.)

Pravda, jako každá rozkoš smyslná, plodí i rozkoš pohlavní bolest. Za rozkoší následuje nepříjemná reakce. Proto žádná rozkoš časná ani všecky dohromady neuspokojí člověka. Ale proto přece učí pravá filosofie a zdravý rozum, že vůle po ničem ani po životě pohlavním netouží leč pod dojmem rozkoše. Nic nemůže býti předmětem chtění než dobro ať skutečné, ať domnělé. Proto nejhlavnějším prvkem i pohlavní touhy a lásky je rozkoš; bolest dostaví se podružně sama i nechtěná. — Farář Dohnal argamentuje: »Život pohlavní provázen jest bolestí — ergo — askese působící bolest vzrušuje pohlavnost. Nikoli. Též rozbité koleno a vyražený zub působí bolest a přece nikdo neřekne, že budí pohlavní pud. Pak by nesměl otec nebo učitel trestati tělesně děti, aby nedráždil smyslnost. Či snad dnešní vyšlehání rákoskou účinkuje jinak než středověké bičování? Ano, kdybychom dovedli uměle vzbuditi bolest tělesně a psychicky takovou, jaká následuje po pohlavním konu, pak by snad reagovalo tělo a jeho animální život pohlavním vzrušením. Ale dovedeme to? Dovede to věda? Či snad náhodou na to kápli středověcí asketové? Sotva. — Ano, možno připustit, že lidé smyslností již odjinud prosáknutí mohli blouznivou sebetrýzní ještě více rozdráždit a rozvášnit svou zvířeckost, ale u lidí normálních, u lidí jen průměrně čistého srdce tělesná bolest pohlavnost nerozpoutá.

Farář Dohnal praví dále: »O světcích askese si mysli, co chceš, já si myslím své.« — Zjevno, že si o nich nemyslí mnoho lichotivého. — »Ve středověké askesi leželo mnohé, co upokojovalo pohlavní pud, těžký, dusivý, neuvědomnělý.« Tedy snad přece našli tu zvláštní bolest, která budí pohlavní pud? — »Asketové mysleli, že ničením a trýzněním těla blíží se Bohu, vyháněli ďábla dveřmi, a on se hnal zpět oknem. Askese byla jen prostředkem, jímž si sexuelní požitek opatřovali, způsobem ovšem jiným, ale ještě snad horším, protože stupňovaným a raffinovaným.« Chaos frází! Jednou praví, že dojem pohlavního vzrušení

byl neuvědomnělý, — nuže, pak to byla poctivě míněná sebekázeň a radost jejich z toho byla heroická láska k Bohu jako na př. sv. Terezie. Nebo byli si vědomi, že mučivou askesí dráždí jen smyslnost a pak by byli ti středověcí asketové nestvůry neřestí. Farář Dohnal myslí, že si byli vědomi dráždivých účinků askese, jelikož z přímá praví, že si opatřovali sexuelní požitek stupňovaným, raffinovaným způsobem t. j. vědomě a úmyslně, že tedy byli horší než obyčejní smilníci. Nedivno pak, že si o světcích askese myslí »své.«

Při tom výkladu vzpomínal prý P. Antonín, jak smyslně se k němu Richter choval (bylo již zmíněno), »vzpomínal, že nalézal podivnou radost v trestání svého těla poslední dobu, a že pohlavní boje přes všecko trýznění bývaly kruté a prudké.« (N. Ž. 311.) — P. Antonínu to nebylo askesí. Slyš sv. Františka Saleského: »Ubožáku! Kdyby tvé tělo mohlo mluviti jako oslice Balámova, řeklo by ti: co mne biješ? Ty jsi vinen sám a sám. Proč mne vodíš ve zlé společnosti? (paní Růženy). — Proč pak obracíš oči moje a jiné smysly po věcech plzkých? Proč pak mne pobuřuješ myšlením smilným? . . . Ach, ty mne házíš v oheň a chceš, abych nehořelo? Ty mi v oči ženeš mračna dymná a chceš, aby se nezanítily. (Boh. 3., 23.)

Ale přece zhrozil se P. Antonín takových názorů o světcích askese. Dohnal vysvětluje: »Nemysli, že je považuji za zhýralce a vědomé hříšníky. Ne, oni mysleli, že činí dobře. Z celého křesťanství kladli hlavní důraz na utrpení. Tělesným utrpením chtěli se státi bližšími Kristu. Co dělají, nevěděli; že neměli potuchy jejich flagelantism je pouze obměnou pohlavní rozkoše. Nebylo v tom oboru vědy, jež by jim ukázala dosah jejich jednání, proto se na ně zlobiti nesmíme, ani nesmíme hleděti na ně jako na blázny. To dovede jen chátra.« (IV. č. 311.)

Co pomůže všecko smlouvání, když přirozený výklad praví něco jiného. Nahoře bylo řečeno, že raffinovaně vymýšleli — ne snad asketické nauky — nýbrž pohlavní požitek. Co je to? Jistě ne svátost ani pouhé bláznovství, nýbrž nejvyšší mravní zvrhlost.

Z celého křesťanství prý kladli hlavní důraz na utrpení, chtějíce se tělesnými bolestmi blížit ke Kristu. To jim musíme odpustit zrovna jako Kristu samému, že utrpení, kříž, kajicnost a pokání tak zdůrazňoval a nejlepším prostředkem mravního ušlechtění a spásy prohlašoval.

Nevěděli prý, že jejich flagelantism je obměnou pohlavní rozkoše. Ať se tím točí jakkoli, vždy zůstane dilemma. Buď byla askese jejich poctivá, t. j. cítili rozkoš, že trpí z obětavé lásky k Bohu, a pak jsou úctyhodní, jak praví církev. Nebo cítili v askesi pohlavní rozkoš a prováděli askesi v tom úmyslu, a pak musí je nazvati zhýralci nejen chátra, nýbrž každý jiný. Výsledek je stejný, opije-li se někdo kořalkou nebo šampaňským, opije-li se veřejně či tajně, opilcem je vždy. A jelikož tito svatí asketové hříšnou pohlavní rozkoš slovem i písmem co nejrozhodněji odsuzovali a i dovolené rozkoše pohlavní před světem se zdržovali, byli nad to ještě hroznými šibaly a pokrytci.

Potupu svatých asketů nenapraví omluva: »Církev také nechybovala, prohlašujíc je za světce. Vždyť většina jich byli mužové činu, heroové lásky k bližnímu. Chorobnou askesi sama církev zřídka kdy oslavovala. Vždyť by pak musela důsledně prohlásit všecky ty massy flagelantů za světce a toho ona neučinila.« (N. Ž. 311.)

Všecky tyto důvody dosvědčují skutečně, že askese středověkých světců byla poctivou. Zhýralci jednotliví a celí národové mravně zpustlí hynou; není v nich činnorodé síly. Smilností zakrňují i ctnosti ostatní. — Nač tedy to obojaké povídání, nebezpečné jako tanec na vejcích. Zdá se, že farář Dohnal rád by něco pověděl, z přímá říci se to bojí, tedy to jenom napoví. Ostatní si čtenář má domyslit mezi řádky.

O askesi středověké je tedy dle faráře Dohnala jisto, že v ní bylo mnoho pohlavní smyslnosti. Čím to vysvětlit, jak to dokázat? Věda pomůže. »Tehdy nebylo v tom oboru vědy; my známe už vědecké poznatky na tomto poli.« (N. Ž. 311.) — Lekl jsem se věru o církev a světce askety, čta, že věda dokazuje souvislost bičování asketického s pohlavní zvrhlostí. Na štěstí dostalo se mi do ruky, co slavný psychiatr, Krafft-Ebing píše o podobných zjevech.

Pojednávaje »o paranoia religiosa« — náboženském šílenství, praví, že je vývinem zvláštního směru povahy již od dětství nepravidelné, »nábožensky výstřední,« jakási »hypertrofie,« přesílení nebo jak Slov. Naučný praví »zbytnění povahy,« vyskytující se hlavně u slabomyslných. Před vlastním výbuchem nemoci předchází doba přechodní, měsíce a někdy léta trvající. V době této prý se ukazuje u obojího pohlaví často veliké vzrušení pohlavní, nechuť ku práci, snivost, neteČnost, náboženská enaetace, jež občasně se stupňuje a zároveň s ní erotismus, jakási duchovní zamilovanost. Počátek vlastní nemoci jeví se halucinacemi, vznešenými pocity o duchu božském, hříšné tělo pronikajícím a povyšujícím nemocného nad všecky pozemské starosti a zájmy. V dalším průběhu nemoci střídají se chvíle extatického nadšení s návaly nejhlubší zkroušenosti a sebezhrdání. Nemocní mají neobyčejnou touhu po mravní očistě, odpírají si potravu, ukládají si mlčení, konají nejkrutší askesi až k sebezmrzačení. Koncem tohoto náboženského šílenství je pak psychická zmalátnělost, v níž trvá sice falešná představa, ale bez halucinací a extasí.

Podobné zjevy naskytují se dle odborných psychiatrů také u slabších druhů šílenství, u hysteriků, epileptiků, melancholiků. Je jich dosti i dnes. Dalila nám o nich vykládá v »letovských světicích« a pak slovy učitele Veselého: »Právě v tom černém oděvu je pro ženské cosi vábivého, dráždivého. Jistá paní, jak přijde z kostela, vykládá jenom o vás, a je vdaná . . . A jedna z nejzbožnějších sester řádových o vás po dědině vykládá, že jste při pozdvihování překrásný, protože dosud nezkažený.« (N. Ž. 82.)

Podobného cosi mínil asi farář Dohnal. Má tedy pravdu, že askese a pohlavní zvrhlost jsou někdy spojeny, ale zapomněl říci hlavní věc, že je to u lidí duševně chorobných, abnormálních. Že by to věda byla dokázala nebo dokázati mohla o lidech tělesně i duševně zdravých, je sotva pravdou.

Hodí se onen popis na světce askety? Nikoliv. Dokonale však na blouznivé flagelanty. Měl Krafft-Ebing na mysli světce askety? Sotva. Byli to lidé slabomyslní, chorobní? Sv. Jarolím, Bernard, sv. František, Dominik, Alois, sv. Terezie? Ale nač ty otázky! Zdravý rozum celého světa viděl od jakživa v tělesné bolesti a sebezapírání hlavní zbraň a lék proti smyslnosti. Kdyby věda všech fakult tvrdila, že mučivá askese zjednává stupňovaný požitek pohlavní, žádný pohlavní zhýralec, seberaffinovanější, nechopí se jistě bičíku a kajícího pásu — vysměje se

vědě takové. Řekl-li to někde nějaký vědátor, tož je to jistě věda falešná, o níž říci možno z Ciceronem: »Není pošetilosti, kterou by nebyl tvrdil nějaký filosof.«

Dohnal řeční dále: »Známe už vědecké poznatky na tomto poli, nesmí nám tedy býti lhostejným takový zjev. Známe neuvědomělé motivy flagelantismu a proto jej musíme potírati. Za žádnou cenu jej nesmíme v náboženský život vpouštěti. Tím bychom se dopouštěli zrovna zločinu. A toho tvého Richtra by patřilo . . . — Dnes a chtíti dělat z nás flagelanty.« (N. Ž. 311—312.) — Zbytečné rozhorlení. Bláznivý flagelantismus poznala již církev tehdy a odsoudila jej. Ani jí nenapadne obnovovat jej; byl by to opravdu zločin. Má-li dr. Richter takový zločinný úmysl — ač sotva — ať naloží s ním Dalila po chuti.

P. Antonín, celý zaražen, táže se, »zda není askese nezdravým prvkem v náboženském životě? — Dohnal vysvětluje: »To nemyslím. Askese je třeba, ale jaké? Dnešní doba žádá nové askese, čisté své askese. Pracuj se svými ideály, rvi se za ně s darebáky, dej se pro ně bíti a špiniti od podlých chlapů v žurnálech, na řečništích. v těchto stokách lidské špíny a hamižnosti — rvi se za své myšlénky a a cíle neohroženě, ale nespouštěj při tom všem s očí Krista, nedávej z ruky evangelia. Každá taková rána v žurnálech, rána nespravedlivá, bídácka, je to nejostřejší cilicium, nejpalčivější úhoz bičíků. — Tak já si představuji moderní askesi. A ta vytvoří světce, byť ne pro brevíř, tož přece pro nebe, vytvoří heroy práce a ctnosti. Úmornou prací tělo zkrotíš nejlépe. Snad vykrvácíš na konec, ale toho se lekati nemusíš. Tedy práce pro dobro lidstva ve jménu Kristově, práce neohrožená, nelekající se posměchu, toť nejlepší a nejkrasnější askese.« (N. Ž. 312.)

Je to skutečně pěkně vylíčený moderní druh askese, ale nikoli askese celá, vylučující askesi starou. — Vždyť i protivníci naši dostanou leckdy morální výprask a nepovažují se za askety v pravém slova smyslu, někdy ovšem nazývají se mučedníky klerikalismu. — Podstatou askese je sebezapírání, utrpení. Mnohý má však takovou povahu, že ho to nestojí oběť, rvát a bíti se, stíhán býti slovem i písmem, je tu ve svém živlu jako ryba ve vodě. Jiný zase ve jménu Kristově rve se vlastně jen za svou osobu ze ctižádosti, slávychtivosti a osobního zisku. Či ne? Ti nekonají askesi. Pro ostatní, kteří poctivě bojují za křesťanskou pravdu, jsou urážky, posměch a oběti skutečně asketickým cvičením na př. pro osoby na illustraci »Uřezaného jazyka.« Ale proto není dobrovolná askese starého rázu zbytečnou.

Či nebyli první křesťané hanobeni jako sprostáci, nevzdělanci, tmáři? Nebyli podezříváni a pronásledováni slovem i písmem pro domněle hrozné pověry a pohlavní výstřednosti? Nebojovali, nervali se se apologeti křesťanští za pravdu Kristovu slovem i písmem? A přece se jim dobrovolná askese nezdála zbytečnou. Či nebyl sv. Jarolím jeden z největších bojovníků za pravdu Páně? Píše, že »štěkající psi vzteklou tlamou proti němu zuří, psími zuby jej kousají veřejně i soukromně, haníce na něm to, co na jiných vychvalují.« A přece byl zároveň velikým asketem, obětoval Bohu »kůží a kozí chlupy« t. j. kozí kůže šatem mu byla při tuhé sebetrýzni v celle betlémské? »Všecko Bohu dal, kdo sebe sama obětoval,« jsou jeho slova.

Proč byla středověká askese tak přísná? Církev měla vychovat a ušlechtit barbarské národy, kteří zaplavili Evropu. Přinesli sebou přirozeně bujnou a neskrocenou smyslnost násilnickou, krvelačnou surovost, rozpoutanou pohanstvím a divokým životem. Ukrotit je bylo první potřebou. Nutno bylo tedy, aby tito nováčci křesťanství nejen slyšeli o povinnosti, krotit smyslné vášně, nýbrž aby viděli též na hojných, dojímavých, přesvědčujících příkladech, jak pravý křesťan dovede spoutati a přemoci své náruživosti. Odtud aspoň částečně strohá středověká askese. Měla svůj čas a význam.

Uznáváme sice, že doba dnešní vyžaduje více askese, jak ji líčí farář Dohnal, méně askese trpné, více činné v boji, ale nesmíme opovrhovati askesí středověkou. I s tou spojena byla práce, jež vykonala úžasně mnoho. Ba právě proto, že asketové zapomínali na sebe, zničili své privátní touhy a náklonnosti, mohli se obětovati více službě Boží a všeobecného blaha, provedli díla nesmrtelná.

Tak je tomu podnes. Nikdo nepracuje úsilněji a řekněme též poctivěji bez osobního poradí, než kdo má ducha asketického t. j. ducha sebezapírání, obětavosti křesťanské, ač není třeba, aby se bičoval. Ale každý nemá schopnost a povahu bojovat veřejně, nuže, nechme mu tichou jeho askesi. I ta je tichým činitelem v nynějším boji, kdo ví, není-li prospěšnější a záslužnější než veliké křiky jiných. Chce-li někdo, nechme mu třebas i kající pás a bičíky; dnešní požitkářská doba potřebuje jako soli popudce k sebekázni a makavých příkladů askese. Kdyby bylo hodně mnoho sv. Aloisů a sv. Františků, ti by působili.

Církev neminí zavádět flagelantskou askesi a duch času není jí příznivý. Ale jistě mohli bychom býti vděčni každému, jenž rozumnou — ne Richtrovskou — byť i přísnou askesí dává světu příklad ideálního sebezapírání. Neboť, jak dí Bahnes filosof, »světu hrozí podle všeho větší nebezpečí, že láskou ke hmotným požitkům bude rozvrácen, nežli že pokáním a postem bude vylidněn a vysílen.«

Ale nač tak dlouhý a široký výklad o askesi? Má to příčinu. — Dalila chce ukázat a dokázat nemožnost a nepřirozenost celibátu. Ukazuje tudíž, že prostředky, jež církev k zachování celibátní zdrženlivosti doporučuje, jsou nedostatečny. Dr. Richter je vypočítává: »Hodinky, meditace, udílení svátostí, — to nezmůže ještě vše, tím jen část pokušení zažehnána. Hlavní je: tresci tělo, tresci násilím a krutostí. Neměj s tělem smilování, neměj! Biči uzlovatými vyhánět je třeba ty svatokrádce z chrámu Božího, provazy a řetězy nutno spoutati tu mrchu, tu bestii v nás.« (N. Ž. 125,) — Nehledě k troše bombastu má dr. Richter pravdu. Askese nějaké je celibátnímu knězi nutně třeba, ač to nemusí býti biče, provazy a řetězy. Kdyby církev nepodávala prostředky celibát umožňující, nemohla by jej rozumně ani předpisovat.

Nedostatečnost některých těchto prostředků ochranných odsoudila Dalila sumárně, jak jsme od dra Richtra slyšeli. Askesi, jako hlavní štít celibátní čistoty, vzala si Dalila specielně na mušku. Dokazuje, nejen že askese celibát neuchrání pády, nýbrž že dráždí z přímá pohlavní pud. P. Antonín se ukrutně trýznil a přece podlehl, ba v asketické trýzni poskytoval zvláštní smyslnou rozkoš. Askese tedy nestačí, ba celibátní čistotě škodí, — ergo celibát je nemožným, nepřirozeným.

Důkaz se nepodařil; Dalila si počínala falešně jako Dalila starozákonní. P. Antonín nedbal základního zákona askese: Varuj se přílé-

tosti; pak nepomohla ovšem žádná sebetrýzeň. Kdo chce umřít, toho nezachrání ani nejučenější lékař.

Askese P. Antonína nemohla vésti k jiným koncům, než jak líčí Dalila poslední návštěvu jeho u dra Richtra: »Celibát se mi nelíbí, pokračoval Antonín, nelíbí se mi, že je poličkem přírodě. Askese nepomáhá, trýznění nepomáhá. Jsem hotov.« (N. Ž. 315.) Proč? — Je poctivě dokázáno, že jest askese bezúčinnou, celibát nemožným? Dokázáno jen, že P. Antonín neuměl nebo nechtěl užívati pravé askese. Měl říci vlastně: »Jsem hotov. Má vina, má vina, má největší vina!«

Psala Dalila správně o askesi? Nevědela nic lepšího, či nechtěla říci pravdu? (Pokračování.)

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal 17. června t. r. sedmou schůzi za předsednictví faráře Vl. Hálka. — Jednatel red. p. Tomáš Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Jeho Jasnost Adolf kníže Schwarzenberg děkuje za blahopřání k jeho jubileu mu zaslané. — Čtenářská beseda Methoděj ve Svatobořicích děkuje za darované knihy a časopisy. — Honorář za inseráty v kalendáři »Štítný« roč. I. zvyšuje se z 50 K na 100 K. — Výbor vyslovuje nad tím radost, že jeho předseda byl zvolen říšským poslancem, i byl místopředseda zmocněn, aby mu zaslal písemné blahopřání. — Na pohřeb našeho domovníka, jenž zemřel u sv. Bartoloměje, věnuje výbor 30 K. — Výbor přijal s radostí na vědomí zprávu, kterak srdečně byli naši delegáti na socialně-literárním sjezdu v Plzni přijati, i vzkazuje všem katolíkům v Plzni při tom súčastněným srdečné díky. — Čteny byly dopisy, které projevují uspokojení nad obsahem »Vlasti« a »Našich Listů«. — Radostnou zprávu zaslal nám právě dnes jeden člen z Moravy: Získav nám již několik členů, hlásí dnes nového úda k našemu družstvu. — Chudší noví členové, kteří splácejí ročně 4 K, obdrží členské podíly, až zapraví nejméně 12 K. Splatí-li těchto 12 K najednou při svém vstupu do družstva, obdrží členské podíly — naše knihy a starší časopisy ihned. K splátce 100 K — zde ve 25 letech — musí se nový člen písemně zavázati. — Na tombolu Katolické besedy, určenou k vánočnímu stromku, darují se knihy a brožury. — Dp. Janu Vystrčilovi, koop. v Bubenči, výbor děkuje, že »Naše Listy« v osadě svého působení v tak hojné míře rozšiřuje. — Výbor zaslal p. Dr. Václavu Řezníčkovi souhlasný projev a odsoudil nespravedlivé jednání »Máje« proti němu.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 17. června t. r. třetí schůzi za předsednictví p. Václ. Žižky. — Jednatel red. p. Tomáš J. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předsedající projevil radost nad tím, že předseda našeho odboru stal se říšským poslancem a navrhl, aby mu bylo zasláno písemné blahopřání. — Od poslední schůze konali: předseda Dr. Rudolf Horský 42 schůzí, redaktor Tom. Jos. Jiroušek 23 a farář Vlastimil Hálek 17 schůzí. — Na učednickou besídku věnuje odbor 10 K podpory.

Čten dopis zemského poslance, rolníka p. Josefa Šamalíka, jenž podával zajímavé zprávy o vykonaných volbách na Moravě. Dopis jeho

sledoval odbor s velikým zájmem a socialní odbor vzkazuje statečnému pisateli, bratru Moravanu, p. Jos. Šamalíkovi srdečný pozdrav.

Na podzim tohoto roku uspořádá Socialní odbor tři charitativní večery, při nichž se bude řečniti: o spolku sv. Vincence; 2. o Spolku sv. Františka Regis, o Útulku sv. Josefa a o charitě v Praze; 3. o charitě v Čechách mimo Prahu a mimo Čechy. Dva řečníci jsou zajištěni, s třetím se bude vyjednávati. — Mimo to uspořádá náš Socialní odbor k návrhu p. T. Jirouška zvláštní socialní večery na Smíchově a v Karlíně a budoucně, r. 1908 atd., zase jinde v pražském okolí. Program k nim sestaví p. navrhovatel a předloží jej v budoucí schůzi.

Hledě k situaci, která nám poslednimi volbami nastala, doporučuje Socialní odbor k návrhu red. Tomáše Škrdle katolíkům: 1. pracovati k hmotnému blahu lidu; dobročinnými fundacemi, knihovnami, v zimě kuchyněmi, spolky sv. Vincence, mužskými i dámskými, Raiffeisenovkami; tyto zásady nechť vnikají i mezi šlechtu, která vykonala na poli charity hodný kus záslužné práce; 2. zachovati okresy již dobyté, jak o to usilují katoličtí důvěrníci na Náchodsku dle zprávy »Čecha« ze dne 16. června. Těmto okresům ať věnována je obzvláštní péče; co je tam dobrého, budiž sesíleno, a kde co schází, budiž doplněno; 3. organisovati okresy — jeden po druhém — kde měli katolíci nejvíce hlasů. Jeden takový okres béře si na starost Socialní odbor a až s ním bude hotov, sorganisuje okres druhý, třetí atd. Socialní odbor chce tam vrhnouti sílu tisku, vysílati řečníky, zakládati spolky nebo katol. organisace, zakládati knihovny. Kdo má v nás důvěru, račiž nám přispěti: a) hmotně, b) knihami, c) zbylými katolickými časopisy. Jméno okresu se veřejnosti z taktických důvodů zatajuje, ale tomu, kdo něčím přispěje, se jméno jeho písemně sdělí. Vydání s tím spojené uhradí fond Social. odboru.

Socialní odbor přednese žádost k výboru družstva Vlast, aby směl darovati do tohoto volebního okresu: 20 exemplářů »Našich Listů« a po 10 exemplářích všech našich dalších časopisů a mimo to aby tam mohl položiti základ k 10 knihovnám.

Agitaci k uskutečnění tohoto plánu berou na sebe pp.: Vlast. Hálek a Tom. Škrdle, vhodné časopisy bude shledávati p. red. Tom. J. Jiroušek.

Farář Vlast. Hálek podal tyto referáty:

Obecní úřady smírčí, uzákoněné již roku 1862 a 1869, mají býti právě vydaným novým zákonem říšským ze dne 27. února 1907 č. 59 ř. z. uvedeny v život. Mají na příště míti kompetenci ve věcech občanských i ve sporech o urážku na cti. Soudy budou takové žaloby odstupovati smírčímu úřadu ku předsevzetí pokusu o smír, a teprve bude-li bezvýsledný, nastoupí jejich řízení. Význam zákona toho spočívá v tom, že se ušetří mnoho zbytečných sporů i útrat. Je však otázkou, zdali a v jaké míře se zákon ujme. Bez odborných pracovníků to nepůjde. Církev řešila tuto věc již dávno: ve svátosti pokání, ve svém učení »smiř se s bratrem svým« a v modlitbě Páně »jakož i my odpouštíme našim vinníkům«.

K zemské komisi pro ochranu dítek a péči o mládež, která si obrala za úkol čeliti vzmáhající se zpustlosti mládeže, zaujímá Socialní odbor stanovisko, že chce ji v působení podporovati, tak jako až dosud otázku tuto měl na zřeteli. Nicméně klade důraz na to, aby se v akci této nepodceňoval nejdůležitější prostředek proti vzmáhající se zpustlosti

mládeže, jímž jest křesťanská výchova ve škole. Proto jeví se snahy pro »volnou školu« jako nejškodlivější celkovému blahu mládeže.

S díky přijat následující projev v »Čechu« č. 161.: »Velmi mnozí začínají už poznávat, že katolické spolky nejsou věcí zbytečnou, ani luxusem, ani žádným sportem. A proto dle toho musí se v nich také i pro budoucnost pracovati vážně, účelně, abychom v nich odchovali lidi charakterní, uvědomělé křesťany a vlastenecké občany, kteří by stáli na výši své doby. Poslední volby, můžeme říci, daly úplně za pravdu předním našim buditelům katolického hnutí v Čechách, ať už to bylo z tábora Brynychova, nebo »Vlasti«, anebo Myslivcova. Ukázalo se, že lichými byly všechny ty námitky proti zřizování katolických spolků, a proto přiložme s nadšením všichni ruce k dílu a budujme nové ty bašty křesťanského života po nivách naší vlasti všude tam, kde dosud nejsou, a kde již zavedeny jsou, pracujme na jejich zdokonalení a rozšíření!«

Výbor historického kroužku konal svou schůzi v domě družstva Vlast dne 24. června t. r. za předsednictví dvorního rady dr. Fr. Kryštůfka. Jednatel školní rada Dr. M. Kovář četl protokol předešlých schůzí. — Za pokladníka Hist. kroužku zvolen byl farář Dr. Karel Lev Řehák. — Bylo usneseno, aby spolková knihovna byla novými hist. spisy doplněna. — Sborník Hist. kroužku má sice stále deficit, ale zástupce družstva red. Tom. Škrdle prohlásil, těch několik set korun že družstvo rádo pro tak důležitý podnik doplácí. — Jednáno bylo o budoucích zimních přednáškách Kroužku. Farář Dr. Karel Řehák hlásil tři přednášky z doby husitské, kteroužto dobu k prosbě Tiskové Ligy systematicky probírá. — Tím byla schůze skončena.

LITERATURA.

ČESKÁ.

Dědictví Maličkých pod ochranou sv. Karla Boromejského v Hradci Králové přineslo v jubilejním — padesátém — čísle na prvním místě stručné dějiny »Dědictví« od jeho založení vlasteneckým knězem Jos. Ant. Šrůtkem až do přítomné doby z péra nynějšího redaktora téhož »Dědictví« prof. Jana Veverky, dále hezounkou povídku pro mládež, jižto údům »D. M.« napsal osvědčený spisovatel Václav Špaček a konečně po seznamu nově přistouplých členů a po výtahu z účtů připojeny jsou stanovy a odpustky, jež s »D. M.« spojeny jsou, což v roce jubilejním velmi vhodně čtenářům na paměť bylo uvedeno. Povídka »Bratři«, líčící velmi zajímavě osudy Rudolfa a Vojtěcha Děpoltových, bude se jistě nejen údům Dědictví, ale i dospělým čtenářům líbiti — i dej Bůh, aby hojně nových údů tomuto chvályhodnému podniku získala! Podrobnějších zpráv možno se dočísti zvláště v tomto 50. podílu — my jen podotýkáme, že za nepatrný obnos 4 K dostane dítko až do 16. roku svého věku každý rok pěknou knihu, tedy 16 knih jen za 4 K! Upozorňujeme rodiče na tuto výhodu, by co nejdříve dítky své dávali zapsati a dle potřeby sami jim všecko sprostředkujme! *Prokop Zaletěl.*

NĚMECKÁ.

Das Geld und sein Paradies. Von P. Johannes Polifka, C. Ss. R. Mit kirchlicher Druckgenehmigung, Regensburg 1906. Verlangsanstalt vorm. G. J. Manz, Buch- und Kunstdruckerei A. — G. München—Regensburg. — Spis tento rozdělen na pět částí, z nichž první nadepsána »Die Macht des Geldes«, pojednává o rozdělení a upotřebení peněz, jakož i o tom, že jsou pramenem k zušlechtění nebo ke zkáze . . ., část druhá: »Der Fluch des Geldes« má za předmět milionový majetek, vraždu a lidské oběti; část třetí: »Der Magnetismus des Geldes« obírá se tím, jaký vliv mají peníze na ženské srdce, ruku a čest; v části čtvrté: »Die Re-

ligion des Geldes« pojednává o penězích v klatbě, ve službě a ve stínu náboženství a konečně část poslední: »Das Paradies des Geldes« obrací zřetel ke zcenění a oslavení peněz charitou, jakož i jejich opovržení pro korunu nebeskou. Pro naši dobu materialistickou jest tato kniha velice časovou, a třeba nepodává mnoho nového, ale většinou věci každému více méně známé, má přece pro své uspořádání a přehlednost význam veliký, i bude zajisté od mnohých ještě po čase hledaná a dle zásluhy oceňována. Řečníci mohou mnohého odtud výhodně použíti. Doporučujeme. *Jos. Fabian.*

Lukas Delmege. Ein moderner Seelsorger-Roman von Patrick A. Sheehan. Autorisierte Übersetzung aus dem Englischen von Anton Lohr. Zweite revidierte Auflage. (Drittes und viertes Tausend) München. Allgemeine Verlagsgesellschaft. 1903. Cena 4 marky.

Roku 1899 napsal irský katolický kněz Patrik Augustin Sheehan několik kapitol románu »My new Curate« (t. j. Můj nový kaplan), ale nejsa s ním spokojen, zastrčil jej do stolku. Po nějakém čase vybídnul ho P. Henzer, vydavatel amerického časopisu »Ecclesiastical Reccord«, aby mu napsal nějakou povídku ze života kněžského. Sheehan vzal odložený rukopis, dokončil jej a zaslal do Ameriky, kde byl uveřejněn pod čárou v jmenovaném listě. Román byl v Americe přijat s nadšením a hned vydán v knižní úpravě, kde dočkal se doposud 60 vydání. Přeložen byl do němčiny, maďařštiny, francštiny, italštiny, holandštiny a nedávno vyšel překlad český.

Roku 1901 vydal Sheehan druhý román ze života kněžského, který dle hrdiny svého nazval »Lukáš Delmege«. V předmluvě uvádí spisovatel, že »Lukáše« znal a ctil; byl přítomen také jeho smrti a navštěvoval jeho hrob. Román svůj sepsal dle jeho zápisků, kázání a dle pokynů Lukášových přátel.

»Lukáš Delmege« — tak píše recensent, znamenitý znalec literatur cizích, farář Alois Koudelka v Nikolčicích na Moravě v »Hlídce« 1904. S. 592. — »je skvostný typ »moderního« kněze, totiž kněze vzdělaného, po vzdělaní dychtícího, plného ideálů, ze všech sil a poctivě se snažícího smířiti, t. j. v jakýsi souzvuk uvésti učení Církve s názory moderního světa, jenž však po mnohých bojích a mnohých trpkých zklamáních dospívá pravé té moudrosti, již o něm hlásá nápis na jeho pomníku: »Amavit, laboravit, requiescit.«

Sheehan líčí v knize své život Lukášův od jeho ordinace až do smrti.

Lukáš Delmege je syn irského rolníka z Lisnalee, vystudoval bohosloví s vyznamenáním. — O posledních zkouškách dostal totiž premii, že jich nemohl ani unésti, poslední dal mu sám diecesánní biskup usmívaje se a řka: »Optime, Luca!« Primici slavil ve vesnickém kostelíku své domoviny, kde zdržel se jen po krátký čas — — —

Lukáš byl poslán do Londýna na misie, kdežto čestné místo představeného na diecesánním semináři bylo uděleno muži mladšímu, ničím nevyniknuvšímu. To byla první studená sprcha na Lukáše. Mrzelo to i kanovníka Murraye, který dopsal o tom biskupovi.

V Londýně jal se Delmege ve svatém zápalu novosvěcence pracovati na vinici Páně. Ale ve dvou letech změní se Lukáš prapodivně; noviny píší o něm, chválí jeho kázání, lichotí se mu ze všech stran; pracovati, pracovati a ještě jednou pracovati jest jeho heslem. Přítel jeho Otec Sheldon praví však smutně: »Ten spěch při mši sv. a růženec místo breviáře nelíbí se mi!«

Když byl Lukáš v největší práci, byl přesazen do Aylesburghu; nerad odebral se z města na venkovskou štaci, ale časem zvykl a zalíbilo se mu tam. Z tichého, ostýchavého, mladistvého novokněze, stal se sebevědomý, zkušený, neodvislý muž elegantního zjevu. Chce žádati za propuštění z mateřské diecese irské a o přijetí do diecese londýnské; neboť míní, že pro Anglii hodí se lépe a bude moci účinněji tu působiti, než ve své vlasti. »Měl jsem posud dosti úspěchu« — pravil příteli Sheldonovi — »nepochybuji, že otvírá se mi větší a skvělejší dráha.«

Tu dověděl se, že konvertita Halleck slyše kázání jeho »o písmě sv.« odpadl od víry. Byla to nová sprcha pro Delmege, odhodlal se vrátiti se do své rodné diecese.

Opustil Anglii a vrátiv se domů učinil poklonu svému biskupovi; byl přijat vlídně a poslán za kaplana do hor. »Váš farář je sice trochu podivín, ale světec«, pravil biskup.

Navštívil také sestru Markétu, která vstoupila do řádu Dobrého Pastýře: »Ale Lukáši,« — pravila — »ty jsi se hrozně změnil! Kde jsi vzal tu vybranou řeč? Jsi tak škrobený, vážný a slavnostní, že se tě až skoro bojím.«

Lukáš dojel na své nové působiště. »Země smrti a rozkladu«, pomyslil si Lukáš. Starého faráře otázal se: »Je nějaká práce, sire?« Načež slyšel odpověď: »Ovšem. Musíte dohlédnout do stájí, jak se daří koníkovi; šelma pacholek ho šetří příliš. Pak není-li střecha nad senem děravá? Odpoledne můžete navštíviti školu v Dorrhe; mám strach, že učitel baví se s pomocníky a zanedbává děti.«

Lukáši se na první štaci nelíbilo. Starý přítel otec Martin těšil ho: »Což domníváš se, že život kněžův má býti neustálým svátkem, oplývajícím společenskými a duševními požitky?« »Služba na přední stráži není příjemnou; ale je přece službou!« Sestra jeho psala mu zase: »Budeš-li se ujímati chudých, budeš pořád šťasten; to dává životu věčné jaro a slunno. Ještě bych Ti něco radila. Řekneš sice, že to není po anglicku. Milý Lukáši, buď pokorným, buď hluboce pokorným; všichni máme býti pokorni!«

Nedlouho zůstal Lukáš u faráře podivína; vzdálenou příčinou přesazení jeho byl dobrotivý list, který psal otec Martin biskupovi, bezprostřední pak, že nešetřil starých tradicí lidu. Na kterémsi pohřbě popíjeli před početím obřadů, což zakazovaly předpisy diecesánní, proto Lukáš odešel a nesúčastnil se pohřbu. V neděli přišla na faru deputace, aby »Angličan« byl přesazen, příští neděli nepřišel nikdo do kostela, následující neděli se to opakovalo. Lukáš sám zažádal o přesazení, biskup dal mu jiné místo v Rossmore.

Nová štace líbila se mu lépe. I tu snažil se dle své oblíbené myšlénky lid navésti ku samostatnosti a lepšímu hospodaření, zvlástě ho zvolili za předsedu místní ligy. Dle toho také kázal: o spravedlnosti, mírnosti, pořádnosti, opatrnosti, o všech základních ctnostech přirozených, které jsou základem života nadpřirozeného. Ale lid mu nerozuměl. Říkali: »Miluje bezpochyby peníze. Pořád o nich mluví. Poštovní úřady, spořitelny, úroky! Proč nevykládá o nejsvětějším Srdci P. Ježíše nebo o Panně Marii?« »Naši staří kněží říkali: Buďte dobré mysli; Bůh je dobrotiv, důvěřujte v Něj! Pohleďte na sv. Rodinu. Nevěděli, když snídali, co budou večeřeti; když večeřeli, kde naberou snídaní. Ale nyní říká se jen pořád: peníze, peníze, peníze!« Jiní pravili: »Je muž uhlazený, ale vznešený a pyšný.« Spisovatel pak dodává: »Všichni mohli říci, kde kaplan bydlí; ale ach! od srdcí jejich byl na tisíce metrů vzdálen.«

Znenáhla však poznával přece vnímavý duch Lukášův, jak mylny jsou cíle, za nimiž se nese: »Je to můj nešťastný osud, že chci dobro a vykonám opak jeho,« stěžoval si starému příteli otci Martinovi. — »Hledíš příliš na zásady, ale málo na lidi,« odpověděl otec Martin. »Přimkni se pevně ke svému národu — národu to věčnosti; syny a dcery lidské nech býti!«

Navštívil ještě jednou Anglii a svá bývalá působiště. Divil se, kterak mohl kdysi milovati ta šedá, popelavá města s elektrickými žárovkami, s asfaltovou dlážkou, s ledovými mravy. »Kterak bylo možno, že jsem tyto podivíny si zamiloval? Byl jsem jistě jako hypnotisován.« A s touhou vzpomínal na hodinu, kdy vrátí se do Rossmore, kdy spatří ty pahorky a lesy, přívětivé domky a kvetoucí zahrádky, kdy pocítí věrnou lásku svého lidu! (Dokončení.)

Volksbücherei. Band XXXIX.—XL. Graz. Verlagsbuchhandlung »Styria«. — Svazek 39. »Die Narrenburg«. Historische Erzählung von Adalbert Stifter. »Die Mappe meines Urgrossvaters.« Von Adalbert Stifter. — Význam německého spisovatele Ad. Stiftera, z jehož péra vyšly obě povídky, obsažené ve svazku 39., oceněn po zásluze ve 4. čísle běžného ročníku »Vlasti«, kdež zvláště k tomu poukázáno, že jest mistrem v líčení. Tím ho také shledáváme v obou povídkách »Die Narrenburg« a »Die Mappe . . .«, an v této mimo jiné úkazy výtečně líčí horské kraje a lesy v době zimní a za nastávající oblevy a v oné tajemný, mnohozvláštností v sobě chovající hrad, zvaný Narrenburg. Jako překrásně líčit, tak i dovedně vypravovat umí, zároveň nenápadně poučuje, aniž by při obšírném výkladu čtenáře unavoval. Krátký obsah prvé povídky jest tento: mladík, horující pro krásy přírodní, octne se v půvabné horské krajině a objeví na svých potulkách tajemný hrad. Na svém bytě v hostinci, kde se seznámil s dceruškou hostinského, doví se přemnoho zpráv a pověstí hradu se týkajících, a dalším pátráním vyzkoumá, že pocházeje z rodu bývalých majitelů téhož hradu, jest právním jeho dědicem. Uvázav se v dědictví, upraví hrad a uvádí do něho dceru hostinského jako svou manželku. — V obrazu »Die Mappe meines Urgrossvaters« líčí spisovatel obsáhlou, obětavou činnost lékaře, dobrodince lidu, a zajímavě vypravuje, kterak týž šlechetnou dívku sobě za životní družku získal. Obě povídky prodchnuty jsou vřelým citem náboženským. — Svazek 40. »Zwischen Joch und Ach'n.« Tiroler Bergbauern'schichteln von Hans Schrott-Fiechtl. Tak nazval spisovatel své obrázky, vzaté ze života horských Tyrolanů. V nich jeví se spisovatel nejen

bystrým pozorovatelem, nýbrž i věrným vypravovatelem; zná své lidi, jich vlastnosti, přednosti i vady, a takto je svým čtenářům jednak ve vážných, jednak v obrázcích plných svěžího humoru předvádí. V textu umístěná vyobrazení případně provází a doplňují jeho vypravování. Milovníci lidových povídek se zálibou přečtou sobě tuto sbírku. *Josef Herzig.*

Pastor Ludwig: Geschichte der Päpste. IV. svazek, 1. oddělení. Herder, 1.—4. vydání, 1906, stran 607, cena 8 marek — Dvorní rada dr. Ludvík Pastor je nyní po smrti Janssenově nejpřednějším z katolických německých dějepiscův. Mimo dějiny papežů, jichž vydal dosud čtyři velké svazky, vydává Janssenovy dějiny německého národa, jichž jednotlivé díly vyšly již v 18 vydáních. Pastorovy dějiny papežů požívají světového jména a očekává se vždy další svazek všude s velkým napjetím. Prvé oddělení čtvrtého svazku obírá se jen pontifikátem papeže Leona X., prvého z rogu Medicejského, o němž Gregorovius napsal, že byla doba jeho nejen z nejvelkolepějších, ale i z nejšťastnějších ze všech papežů. Ač nepanoval úplných devět let, přece věnuje mu Pastor celou knihu a uvádí slova Gregoroviova na pravou míru.

Jako kardinál byl Giovanni dé Medici z nejoblíbenějších, nejštědřejších a nejlaskavějších členů celého kolegia, nebylo mu ještě ani 37 let, když se stal papežem. Jeho štěstí bylo, že byl nástupcem největšího papeže z doby renessanční, Julia II., proto mírněji se na něj pohlíží. Pastor vystihl všestranně celou dobu a podává z pramenů doposud neznámých mnoho nových věcí. Z počátku spisu líčí se všeobecné dějiny z dob Leona X., jež čísti bude se zájmem jen odborník; teprve na str. 198., když počíná doba Lutherova a pak kulturní dějiny, jimž věnována skoro polovice knihy, počne pravá pochoutka pro každého vzdělaného čtenáře.

Největší nesnáze měl Leo X. s francouzským králem Františkem I., který ho chtěl v diplomacii vždy oklamati. Papež staral se, aby se vytáhlo proti Turkům, čemuž hlavně odpírali Benátčané, kteří plány křesťanů prozradili sultánovi. Skoro vše začal Leo X. s velikým úsilím a zápalem, vždy byl pěkný, mnoho naděje vzbuzující počátek, ale dále pak již nebylo žádné vytrvalosti. Hlavní příčinou všech nezdarů byl nedostatek peněz, jichž ceny neznal; rozdával je plnýma rukama. Jako věhlasný mecenáš podporoval mnoho literátů, ale neměl šťastné volby. Ze všech vynikli jen Vida a Sannasaro.

Pastor je uznanou nejlepší autoritou jako umělecký a kulturní historik a v tomto svazku hlavně jsou to díla nesmrtelného Raffaelova, jež vysvětluje a objasňuje z nových hledisk. Ve volbě umělců byl Leo X. šťastnější.

Hlavní chybou Leona X. bylo, že neměl ponětí o vážnosti dosahu a proudu Lutherova, což ostatně z tehdejších vrstevníků nikdo nepoznal. Byl velký přítel honů a vůbec názorů pro papeže se nehodících; celkový výsledek Pastorův zní: Leo X. byl duchaplný dilettant, který zůstal veskrze na povrchu, bral vše na lehkou váhu, úlohy, jakou má papež, nikdy nepoznal. Rád se bavíval v divadle a snesl tam i necudné věci. Leo X. často se přeceňuje, nemá těch zásluh, jež se mu často připisují.

Sloh Pastorův je znám jako lahodný a příjemný. Zajisté má i u nás Čechů mnoho přátel a čtenářů. *Ignát Zháněl.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Slovanské rovy. V Petrohradě zemřel 20. ledna vynikající ruský učenec, profesor na fysicko-matematické fakultě, tajný rada Dimitrij Ivanovič Mendělejev ve stáří 73 let. Narozen v Tobolsku r. 1834 byl synem tamního gymnasiálního ředitele a ztrativ jako desítiletý hošík otce, vychován matkou, ženou vzdělanou a energickou. Po zdárném ukončení gymnasialního kursu matka přestěhovala se do Moskvy a potom do Petrohradu, kde jeho kolegy v pedagogickém ústavu byli Dobroljábov, Patkánov a jiní, napotom jako nevšední učenci, proslulí mužové. Pod vedením universitních kapacit, jakými byli tehdáž profesor lučby Voskresénskij, silozpytu Kútorga a Lenz, matematiky Ostrográdskij a Sávič, zoologie Brandt atp., vyvinul se záhy další vědecký směr příštího učence.

Již jako student sepsal několik analytických pojednání a důkladnou stať »Ob izoformizmě«. Ztrativ záhy i matku, odebral se po ukončených za času krymské války studiích pro zotavení na jih, načež jako gymnasialní profesor vyučoval v Simferopoli a později v Oděse. Avšak již roku 1856 vrátil se do Petro-

hradu, kde za stkvělou dissertaci »Ob udělnych objemach« jmenován magistrem chemie, načež jako docent zahájil přednášky na universitě, kdež jeho bystrý um nalezl široké pole k uplatnění bohatých vědomostí a k provedení obsáhlých vědeckých výzkumů.

R. 1861 vypraven na státní útraty, aby se zdokonalil ve svém oboru, do-ciziny, pobyl dva roky v Heidelberku, načež vrátiv se opět jako docent university, vydal krátce svůj »Kurs organičeskoj chimii«, který mu zjednal zvučné jméno po celem Rusku. R. 1863 povolán za profesora petrohradského technologického ústavu, kdež mnoho pracoval v oboru techniky, potom poslán na Kavkaz ku probádání naftových zřídel v Baku a později konal výzkumy v oboru zemědělství při cís. ekonomické společnosti, o čemž sepsal několik výborných rukovětí.

Roku 1866 objevila se jeho dissertace »O rastvorach spirta pondělnomu věsu«, za niž jmenován doktorem chemie a ustanoven profesorem téhož předmětu na universitě. R 1868—70 vydal své »Osnovy chimii«, objemný spis, který vyvolal úplný převrat v chemické vědě a byl původem četných vážných objevů. Dílem tímto proslavil se Mendělejev jako věhlasný evropský vědátor. Roku 1876 poslán byl vládou do Pennsylvanie k prozkoumání tamních naftových pramenů a potom vícekráte na Kavkaz, aby vyšetřil nejvhodnější způsob čerpání nafty, čehož výsledkem byl široký rozvoj naftového průmyslu v Rusku. Když roku 1887 bylo v Rusku úplné zatmění slunce, vznesl se Mendělejev samojediný na stanici Klinu na větrolodi, vykonal v závratné výši velice smělou správu porouchaných ventilů a zapsal tam podrobné poznámky svého vědeckého šetření.

Za dřívějších klidných let, kdy ruská osvěta a věda zdárně prospívaly, kdy chrámy nauky nebyly ještě ohnisky revoluce a profesoři se studenty jejími propagatory, těšil se Mendělejev všeobecné úctě. Ale že jako pravý učenec a zároveň ruský patriota nesouhlasil s novějšími přemrštěnými snahami, vzbudil nelibu těch pseudoučených kruhů, jižto vědu zaměnili namnoze politickým šarlatanstvím. Jeho protivníci vykládali mu ve zlé jeho mnohostrannou činnost, vytýkali mu, že se tím odchyluje od vědy (!) a příliš rozptyluje i nechápali hodnosti akademika, muže, jenž obohatil kladnou vědu tolika vzácnými spisy, jehož věhlas uznán v celé Evropě a jejž světoznámá oxfordská universita poctila doktorským diplomem.

R. 1890 vzdal se Mendělejev profesorské činnosti na universitě a byl jmenován radou obchodní a průmyslové komory, kde pracoval o systematickem provedení ochranné sazby a vydal »Tolkovoj tarif 1890 góda«. Současně vybídnut ministry vojenství a námořnictví k spolučinnosti při přezbrojení armády a loďstva a k sestavení nového typu bezdýmného prachu. R. 1891 podnikl naučnou cestu do Anglie a Francie, načež byl mu svěřen úřad konsultanta při ministeriu námořnictví, v jehož laboratorii sestavil typ bezdýmného prachu, vhodného ke všem střelným zbraním. Roku 1903 naznačen ředitelem finanční sekce pro míry a váhy, kteryžto úřad s velikou pílí zastával až do své smrti.

Jeho mysl byla stále zaujata vážnými ekonomickými a státními problemy, v jichž řešení spatřoval obnovu sil své ruské vlasti, bohaté všemi dary přírody a obydlené národem velenadaným. S rozhořčením odsuzoval nedůvěru ve stkvělou budoucnost Ruska a pohrdavé chování se ke všemu rodnému. »Odkud ta zločečená negace — říkával — proč s takou nepochopitelnou zálibou hubíme všecko své a nesnažíme se ani poznati dokonale to, co naše?«

Kromě přesně vědeckých všímal si Mendělejev i společenských zájmů. Vydal knihu »O spiritizmě«, r. 1905 několik sešitů periodického spisu »Zavětnyja mysli«, věnovaného záležitostem politickým i osvětovým a r. 1906 objemné dílo »Statističeskoje obozrěnije Rossie«. Hodlal vydati celou řadu brožur »K poznániju Rossiji«, z nichž první vyšlá měla neobyčejný úspěch. Byl to vůbec muž neúmorné práce a ještě několik dní před smrtí literárně činný.

Ze všech končin Ruska a též z ciziny zasláno do dvou set soustrastných telegramů od učených a jiných společností, přes padesáte věnců zdobilo jeho rakev a neseno v pohřebním průvodu, jenž konal se na státní útraty. Také od císaře Mikuláše došel telegram, v němž vyjádřen žel nad těžkou ztrátou, jakou smrtí Mendělejeva utrpěla ruská věda.

K charakteristice doby uvádím, že »Ruský farmaceutický spolek«, v němž převládají židé, odepřel své účastenství při jeho pohřbu! — Slávě slovutného ruského vědátora a vlastence tím ovšem ničeho neubylo. *Karel Jindřich.*

Hermengild Jireček, rytíř ze Samokova, znamenitý právní historik český a slovanský, známý spisovatel v oboru historie, dovršil 80 let svého věku. Rodák z Vys. Mýta, absolvent piaristické koleje litomyšlské a filosofické i právnické fa-

kulty pražské, pokoušel se už za dob studentských v četných literárních projevech belletristických, s nimiž se shledáváme zejména ve starších ročnících »Květů«, »České Včely«, »Poutníka« a j. Již tenkráte pracoval i jako žurnalista (Havlíčkovy »Národní Noviny« z konce let čtyřicátých a »Vídeňský Deník« ze začátku let padesátých), a pokoušel se i o vavříny divadelní několika veselohrami. Rok 1855, kdy nabyl Jireček doktorátu práv, znamená současně i opuštění dráhy belletristické a plné uchýlení se k pracím vědeckým, zejména z oboru dějin českého práva. Mimo to obrátil záhy svůj zřetel k některým otázkám starší české literatury se týkajícím, jež uveřejňoval zejména v »Časopisu Českého Musea«, v »Památkách archaelogických« a v Lichardových »Slovenských Novinách". Ve svých »Rozpravách z oboru historie, filologie a literatury I.«, které vydával ve spolku s bratrem Josefem (pozdějším ministrem) na způsob časopisu, uveřejnil rovněž několik zajímavých prací z oboru právních a literárních dějin. Té doby (od r. 1858) vedli oba bratří známý a tuhý boj proti Schvammelovi, Faifalikovi a Büdingerovi, zastávajíce se pravosti Rukopisu královdvorského a vystoupili ostře později i proti Šemberovi na konci let sedmdesátých. — Zajímavým dílem Jirečkovým jsou jeho »Dějiny zemí rakouských v letech 500 až 1000« a hlavní jeho spis na značně širokém podkladu založený: »Slovanské právo v Čechách a na Moravě«, který vycházel po celé desítileti (1863—1872) a zabíhal látkou až do století XIV. Dojem knihy té byl ve slovanském světě takový, že Jirečkovi byla nabízena profesura na tehdejší právnické akademii v Záhřebě a současně na universitě varšavské; učenec však obě stolice odmítl, zůstav úředníkem ministerstva, kdež postoupil později na sekretáře, dostav konečně i titul odborného a ministerského rady. V letech 1874—1877 byl jmenován učitelem řeči a literatury české u korunního prince Rudolfa, načež vyznamenán řádem železné koruny a odměněn titulem rytířským s přídomkem »ze Samokova«. Přečetné práce, jichž výpočet není možno v krátké připomínce této uváděti, a které sahají zejména v obor staročeského práva a slovanských zákonů, zajišťují Hermenegildu Jirečkovi význam nemalý. Byly ostatně uznány širokým vzdělaným světem, a projevily se i přečetnými poctami domácími i zahraničnými. Hermenegild Jireček, který po svém pensionování jako vrchní centrální ředitel c. k. knihoskladu se uchýlil (r. 1894) na odpočinek, který tráví jednak v Praze, jednak na svoji vile v Samokově u Vysokého Mýta, je řádným členem České Akademie i Král. české společnosti nauk, dopisujícím členem akademií v Petrohradě, ve Vídni, v Záhřebě atd. Česká veřejnost přeje vysoce zasloužilému kmetu ještě mnohá a mnohá léta!

Dr. Jindřich Herkner, řádný profesor národního hospodářství na vysoké škole technické v Karlsruhe, napsal o liberalismu ve své »Dělnické otázce« (vyd. v Bibliotéce socialních a politických nauk red. Josefa Pelcla sv. 4.) str. 7. násl.: »Vykazuje-li pozorování skutečných poměrů tolik neštěstí, zloby, zvrácenosti a nevzdělanosti, vyplývá to pouze z toho, že lidé nedávají svým poměrům vyvíjeti se dle přirozených, Bohem daných zákonů. Celý ten umělý řád, jenž byl během dob vybudován v odporu s oněmi zákony, nutno proto odstraniti. Na jeho místo musí nastoupiti stav přirozené svobody. Pak také zkvete Bohem obmýšlený pořádek, soulad a krása vezdejšího bytí všude a nejhojnější měrou ... Chceme-li velebiti dnešní vzdělanost, musíme nejprve přísně, nedávajíce se mýliti pokroky našeho století, zkoumati i její rub. A tu vidíme, že se právě ony ideje liberalismu, jimiž byli jeho nejšlechetnější a nejvelkodušnější přívrženci nejhlouběji prodchnuti, ideály svobody, spravedlnosti a všeobecného blaha, uskutečnily teprve ve velmi obmezeném objemu. Dnes, kdy již skutečný vývoj otevřel empirickému bádání vydatné pole práce, a kdy se již nejpřednější myslitelé co nejhorlivěji o to přičinili, aby vypátrali bludy liberalismu, není již nesnadno ukázati, proč nejkrásnější růžové sny svěžího liberalismu zůstaly z velké části právě jen sny ...« Pozoruhodný zajisté to úsudek o často tak vychvalovaném liberalismu!

Pětadvacátého výročí úmrtí Darwinova vzpomínaly nedávno naše listy a zejména listy socialistické. A není divu. Theorie Darwinova lichotí svými konsekvencemi modernímu duchu času, jenž namnoze vzdav se víry v Boha, světa Stvořitele a Ředitele, vrhl se v náruč sprostému materialismu. Dnes kde kdo věří, že člověk není od Boha stvořen, nýbrž že vyvinul se z říše živočišné a že tedy nemůže býti bytostí podstatně od zvířete se lišící. Věda opravdu »zdarwiněla« již tak, že nejen zoologové a botanikové, nýbrž i fysiologové, fysikové, ano i historikové, linguisté a juristé hledí své spisy frásemi o »přirozeném výběru«, o »boji o život« atd. vyšperkovati, aby se zdálo, že stojí na výši nynější vědy ..... A přec celá nauka Darwinova neopírá se o zákonnost fysických příčin, nýbrž o pouhou hru slepých náhod. Že ostrý hrot theorie descendenční proti

nauce křesťanské jest namířen, jest samozřejmo, ačkoli nelze upříti, že celý darwinismus nechová tak veliké nebezpečí pro nauku křesťanskou jako pro samu — přírodovědu. Ale bohužel jsou někteří »vědcové«, kteří si myslí: Vem čert přírodovědu, jen když se tím zasadí rána také křesťanství! Ale velicí přírodozpytcové, jako Fechner, Kölliker, Nägeli, s Darwinem se rozcházejí. Proti darwinismu staví se slovutný zoolog Agassiz, botanik Grisebach, švýcarský palaeontolog O. Heer, Secchi, Pfaff, Römer, Faivre, Hoffmann, Quatrefages, Humphrey, A. Baer, Barrande, Burmeister, Giebel, Reuss, de Bary, de Vandolla, Göppert, Aeby, Hyrtl, Danu, Fraase, Quenstedt, Frohschammer, Czolba, Fichte, Huber, Michelis, Treudelenburg, Ulrici a jiní. Všecky námitky a výtky, které proti darwinismu se činí, zahrnuje ve výtečném díle slovutný profesor botaniky v Marburgu Wigand (Der Darwinismus III. Bde. Braunschweig, 1874—1877), jenž zasadil darwinismu takové rány, z nichž již nikdy se nezotaví. Od oné doby, kdy Darwin ponejprv se svou theorii na veřejnost vystoupil, uplynulo již téměř 50 let. Ale tolik je jisto, že darwinismus jest stále jen nedokázanou hypothesí, jako byl v prvých svých počátcích.

Hus a Wicleff. Karel Hak v »České Mysli« (roč. VIII. seš. 2. z 1. března t. r. str. 138.) píše: »Ačkoli nejsme docela spokojeni s tím, co o jeho poměru (totiž Husa) k Wicleffovi praví Harnack — Hus hat Wiclif's Theorie einfach abgeschrieben (Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte III., 413) — přece nutno přiznati, že každé naše podniknuté srovnání spisů dokazuje vždy větší závislost. Z přiznání Husových jako: »pokládám za velmi možné, že všichni křesťané dospělí a učení budou studovati během času ustavičně v knihách Wicleffových« (Replica J. Hus contra Anglicum J. Stokes 1141, Opera Husii 1715, str. 137) vyplývá zajisté povinnost ohlédnouti se vždy především po názorech, jež vyslovil český mistr, u jeho anglického učitele . . . « Jak viděti, čím dále tím více ujímá se názor, že to s tím naším »samorostlým« husitstvím nějak divně vypadá . . . . . Nebýti Wicleffa, neměli bychom ani my pomalu Husa.

Proč má státi Husův pomník na Staroměstském náměstí, věděli jsme již od počátku a potvrdily nám to konečně i samy — »Národní Listy«, jichž chef-redaktor zasedá ve výboru spolku pro postavení Husova pomníku. Píšeť (dne 24. března 1907, str. 13. »Otázka druhého pomníku«): »Staroměstské náměstí jest určeno pro pomník Husův a podle všeho jím i zůstane. Bylo zvoleno jaksi ze vzdoru a snahy po okázalosti, která by do očí bila. Historické a umělecké momenty a zřetele ukazovaly jinam, než případnost a vhodnost Betlémského náměstí musila ustoupiti poražená, neboť dosud nejsme zvyklí umělecké záležitosti a podniky šířiti s rozhodujícími zřetely uměleckými. Teď se ale přece přihlašují a vyslovují své příkazy . . . Komise umělecká a poradná . . . vyslovila své největší pochyby o místě pro pomník . . . V té věci byla si důsledná; trvala na tom, že náměstí není vhodné pro postavení pomníku Husova . . . . .« Usmáli jsme se slovům těm a vzali na vědomí, co již dávno jsme věděli, že ze vzdoru jedině má býti Husův pomník postaven na Staroměstském náměstí, ale napadlo nás také hned tehdy, že co jsou platny všechny umělecké komise a jejich výroky, když pan dr. Podlipný chce jinak . . . . A nemýlili jsme se. Na valné hromadě spolku pro postavení pomníku Mistra Jana Husa dne 7. dubna t. r. konané, jak opět samy — »Národní Listy« (z 8. dubna 1907 č. 96) uvedly, prohlásil pan dr. Podlipný: »jedno je, co nesmí se změniti, na na Staroměstském náměstí Husův pomník státi musíl« A to rozhodne. Vždyť přece pan dr. Podlipný musí rozuměti všemu nejlépe a lépe zajisté než celá umělecká porota, v níž zasedají jenom profesoři Ženíšek, Sucharda, Maudr, Hynais, Koula, Klouček a Zítek a architekti Bělský a Roštlapil . . . . Co jsou tito všichni proti jednomu advokátovi a zejména proti dru Podlipnému!

Realistická humanita Profesor Drtina pravil dle »Času« (číslo 96. z 8. dubna t. r.) na voličské schůzi v Hradci Králové: »Heslem českého národa musí býti: nevěřit šlechtě a kněžstvu; v duchu osvěty a socialních oprav musíme dospěti k samostatnosti českého národa.« To je logika universitního profesora a filosofa: nevěřit knězi, protože jest kněz, nevěřit šlechtě, protože jest šlechtou, ale věřit realistickému profesoru, protože je — realistickým profesorem. Kněz nemůže míti nikdy pravdu, protože je kněz, profesor Drtina musí míti pravdu vždy a má se mu věřit. Takovou omezenou logiku chce vtloukati svým voličům realistický kandidát. To je ideál humanitní morálky: štváti proti osobám z jiného tábora, ne proti zásadám. Naší klerikální zásadou, pane profesore Drtino, jest: milovati osoby, i kdyby byly z jiného tábora, ale nenáviděti jejich blud . . . Která morálka je lepší, pozná snad i pan profesor Drtina . . .

Sedmdesáté výročí narozenin Ad. Průchy, církevního hudebního skladatele, připadlo na den 16. června t. r. Též jméno Ad. Průchy náleží mezi nejpřednější české znalce církevního zpěvu a hudby. — Adolf Průcha narodil se dne 16. června r. 1837 ve Zlonicích, kdež vzdělával se jako začátečník u učitele-varhaníka Jos. Tomana. Roku 1849 zastával jako absolvent staroměstského gymnasia pražského místo vokalisty v chrámě křižovnickém. R. 1856 vstoupil do »Budče«. Později oddal se jen hudbě, vychodiv r. 1859 varhanickou školu. R. 1860 nalézáme Průchu jako varhaníka u Křižovníků. Roku 1862 povolán za varhaníka do chrámu Páně u sv. Jindřicha. V témže roce nastoupil úřad paedagoga na varhanické škole. R. 1863 jmenován byl Průcha řiditelem kůru u sv. Jakuba. R. 1868 stal se sbormistrem pěvecké jednoty, nazvané »Beseda«. Roku 1878 jmenován řiditelem kůru v chrámu Páně u sv. Petra na Novém Městě pražském. Jako sbormistr »Besedy« vynikl též jako výborný komponista zdařilých sborů. V oboru církevního zpěvu a hudby byl rozhodným pokrokářem. Napsal: »Velkou fantasii z F pro varhany«, »Slavnostní mši z D« s průvodem orkestru, vokální mši z A, »Missa Angelica« s průvodem varhan, Requiem pro mužské hlasy a nesčetné množství mešních vložek. Průcha vynikal jako varhaník nemálo. Všude, kde působil, povznesl a zdokonalil církevní hudbu a zpěv. Jako výborný paedagog vychoval za svého 25letého působení na varhanickém učelišti mnoho vzorných žáků. Zemřel v Praze dne 20. října r. 1885. Budiž těmito řádky oživena paměť na českého církevního skladatele! *o. y.*

Studentský sborník, orgán socialně-demokratické mládeže tvrdí (roč. XI., číslo 6. a 7., str. 93.), že církev postavila se přímo do služeb kapitalistův a že postavila se přímo proti dělnictvu. Kdy a kde, to ovšem Studentský sborník neví. Připomeneme soc.-demokratickým mladíčkům jen tolik, že to byl na př. kanovník Moufang, jenž již v letech sedmdesátých na říšském sněmu v Berlíně zasazoval se o to, aby stát obmezil vládu kapitálu či volné soutěže a že to byl na př. kněz Procházka, jenž již r. 1872 psal u nás prvý o otázce dělnické!

Prof. Dr. Čelakovský a prof. Zdráhal. Jak nízkými zbraněmi bojovali jednotliví kandidáti poslanectví v posledním boji předvolebním, žádný by neuvěřil, a nebyli to snad lidé ledajací, ale naopak lidé na výsost vzdělaní a co hlavně — svobodomyslní. Tak na př. univ. prof. Dr. Čelakovský dovedl sraziti svého odpůrce prof. Zdráhala jedině tím, když mu vyčtl, že byl kdysi redaktorem klerikálního Sborníku historického kroužku, v němž dokonce psal o jesuitech! Daleci jsme toho, abychom snad brali nár.-soc. prof. Zdráhala proti Dru Čelakovskému v ochranu, ale chceme jen ukázati na onen způsob boje poslanců svobodomyslných. Myslíme, že v boji tom jest asi tolik logiky, jako kdyby dnes někdo panu prof. Čelakovskému vyčetl, že ještě roku 1903 napsal ve svých »Povšechných českých dějinách právních« (v Praze 1903, seš. 13., str. 410), že ne obchod a průmysl, nýbrž jedině »papežství bylo pramenem blahobytu« římského lidu nebo kdyby se mu vyčetlo, že on právě poukázal na to, že »množí papežové zaváděli demokratickou ústavu« (ib. str. 410 pozn.). Ba dalo by se proti němu stejným právem použíti, že on to byl, který vydal traktát podkomořího Vaňka Valečovského »proti panování kněžskému« (v Praze 1881, nákl. král. české spol. nauk), v němž vystupuje onen prudce proti míchání se — husitského kněžstva do záležitostí obecních a politických a horlí zejména proti kněžím táborským a proti Rokycanovi. Z toho by se snad dalo také dedukovat, že pan profesor je — papeženec a klerikál? K takovým zbraním sáhají tedy i ti nejintelligentnější kandidáti poslanectví? Vytkl-li prof. Čelakovský Zdráhalovi, že byl kdysi redaktorem »klerikálního« Sborníku, mohlo by se jemu asi stejným právem vytknouti to, co jsme my svrchu namátkou uvedli z jeho literární působnosti. Ovšem pan profesor si myslí, že něco jiného jest pracovat vědecky a něco jiného — mluvit lidem na veřejné schůzi. Ve vědě se může třeba pochvalit papežství a pohanit husity, ale na voličské schůzi před »husitským« národem se musí papežství hanit a husité chválit . . .

Prof. Drtina, jenž se v poslední době všemožně snaží, aby se nejen vyrovnal, ale i předstihl v působnosti arcimistra svého Masaryka, dal si na voličské schůzi také práci, aby svým voličům pověděl, kolik knih jesuité spálili a jak veliké škody způsobili české literatuře! Milý pane profesore! Nebyla to pouze náboženská přemrštěná horlivost, ale i vlastenecká láska, která vedla jesuity v jejich činnosti, neboť majíce za to, že spása duše jest zajisté největším ziskem každého člověka, toužebně přáli ji především svým krajanům. Pouze nad špatnými knihami svůj ortel pronesli a pronésti museli, neboť jinak byla by česká země

propadla protestantismu, nevěře a — prušáctví. Z dobrých důvodů a s čistým úmyslem pracovali jesuité a zejména Koniáš k tomu, aby byla z rukou lidu vzata četba záhubná. A činil to opatrně a obezřetně. Dobrých knih neničil nikdy, nýbrž svědomitě jich šetřil. Knihy polepšitelné s velikou pílí a bedlivostí, odepíraje sobě spánku i v noci opravoval a často na začátku nebo na konci poznamenal, že censuru vykonal. Ano i knih zcela špatných — pokud možno bylo — šetřil a je k budoucímu vědeckému užívání do knihoven jesuitských ukládal. Připomínáme panu prof. Drtinovi, že sám bibliothekář Hanuš neváhal napsati: »Shledáváme, že všechny vzácnější knihy Koniášem stihané se zachovaly, a že jich tedy, jakož po válkách husitských a po restauraci Ferdinandem II. zavedené již velmi řídké byly, velmi málo pálil, ba, hojně ve knihovnách jesuitských uchoval.« (»Časopis Českého Musea« 1863, str. 194.) Ovšem o pálení knih jesuity a o škodě, která se stala literatuře, bude se mluviti stále!

Hypothesa a věda. Univ. prof. Drtina napsal ve článku »Přírodní vědy a vzdělání humanitní« v »České Mysli«, časopisu filosofickém (ročník VIII. seš. 2. z 1. března 1907, str. 128): »V Německu udál se zajímavý případ kulturně-historický. Roku 1879 v pruské sněmovně poslanecké byla zajímavá debata. Dr. Müller byl od centra sněmovny obviněn, že ve škole vykládá o darwinismu. Tehdy ministr Falk za souhlasu celé sněmovy prohlásil, že vyučování darwinismu na žádné pruské škole trpěti nebude. Jaký byl výsledek toho? Mládež si pomyslila své »Credo, quia vetitum, non credo, quia jussum«, darwinismus poznávala přece a zajímala se o něj, studovala jej, ba stala se vášnivou jeho zastánkyní. A na německých divadlech objevil se později nový kus, známý »Probekandidat«. To jest pštrosí politika školská, která obyčejně se skrývá za nesprávnou a dnes překonanou didaktickou maximu: hypothese nemají se vykládati. Právě naopak, jest třeba, aby mládež hypothese poznávala, neboť hypothesami děje se vědecký vývoj; jest třeba, aby byla uvedena v pochopení celého procesu myšlenkového, který po mnohých oklikách, nesnázích, námahách způsobí zrození pravdy . . .« Nejsme zajisté ani my proti tomu, aby se třeba i žákům hypothese vykládaly, ale jako hypothese, to jest jako domněnky, ale ne jako skutečná vědecká pravda, jak se často právě od pánů profesorů činí, jako to bývá zejména i u darwinismu a v takovém případě nevedou se žáci ku pravdě, nýbrž ještě spíše cesta ku pravdě se jim — ztěžuje, a mnohdy za pravdu pokládají, co pravdou není. My naopak máme za to, že od toho jsou právě profesoři, aby ze směsi hypothes dovedli vždy vybrati jen dokázanou pravdu a tu svým žákům předkládali, ale nikoliv aby způsobovali svými hypothesami v myslích žáků chaos, z něhož by se žáci pak sami snad teprve »po mnohých oklikách, nesnázích a námahách« dopracovali pravdy! Divná to zajisté paedagogická zásada dělati ze žáků — pokusné králíky, pro ničím nedokázané a často falešné názory!

Pan docent Zdeněk Nejedlý zabývá se Husovou reformou kostelního zpěvu v »Českém časopise historickém« (ročník XIII. seš. 1. str. 2. nsl.) a při té příležitosti dotýká se také známého zesnulého badatele o zpěvu kostelním, Konráda: »Tato nová tradice, přičitající Husovu zásluhu církvi předhusitské, ustálila se tak, že brána po celá dvě století za dokázaný a nepochybný fakt. Ano, došlo to tak daleko, že Hus a jeho stoupenci, vynálezci lidové písně kostelní, byli pokládáni za její škůdce. Za tuto nejzazší mez odporu proti skutečnosti zašel K. Konrád, z něhož nemohu neuvésti aspoň výrok, že »husitské války zplodily sice dosti (!) nových písní dogmaticko-polemických, avšak nikoliv nových melodických motivů, spokojivše se nápodobiti nebo předělávati (!) staré známé nápěvy písní českých. Však i v tom toliko pokulhávaly za svým vzorem (!).« Jinde pak praví Konrád: »Pravda, že husité také (!) zpívali, ale neprospěli zdárnému rozvoji tohoto uměni českého.« »Tak původcové věci — míní dále p. docent — prohlášeni za její nepřátele a ti, proti nimž bylo nutno reformu po 150 let brániti, sklidili slávu. Avšak i zde přišel čas odplaty. Vracíme-li tedy Husovi a jeho stoupencům, což jejich jest, je to nejenom snaha po vědecké pravdě, nýbrž i akt spravedlnosti k původcům myšlenky tak krásné!« Daleci jsme toho, abychom snad nechtěli uznati snahu páně docentovu po vědecké pravdě, ale uvedl-li již výroky Konrádovy a nevěří-li jim, měl to také dokázati, ale tomu se páni universitní docenti chvalitebně obyčejně — vyhnou. Nedokázal p. docent dosud nic, ba naopak i on sám o něco dále v témže článku píše, že to byl »svatý Bernard z Clairveaux, jenž byl ctitelem lidového zpěvu a jenž svými zásadami a svým silným vlivem na Husa a jeho stoupence zaujímá mezi průkopníky nového zpěvu jedno z nejpřednějších míst!« Nechceme bráti co jest Husovo Husovi, ale pan docent neměl by tak velkopansky bráti jiným, co jejich jest; píše-li, že nadešla doba od-

platy, aby on (!) vrátil Husovi, co jeho jest, míníme, že ta odplata jest velice laciná a že na tu by stačil leckdo jiný a nemusel by to býti ani universitní docent!

Čeho se všeho nezneužije proti klerikálům, toho klassický doklad podává »Časopis českých lékařů« (roč. XLVI., číslo 19., str. 539.), jenž zmiňuje se o odkazech, které v poslední době udály se k účelům dobročinným, přidává k tomu následující neomalenou frásovitost: »Celý vzdělaný svět takořka se předstihuje v lidumilném díle: učenec i zbohatlý peněžník, obchodník i soukromník, umělec i dělník kladou v dojemné shodě svou obět na oltář lásky k bližnímu. Zdá se nám, že bylo třeba celých dvaceti století, že bylo třeba středověké mlhy zjasniti proudy krve (!), aby zalesklo se v nich slunce pravé lásky, aby synové člověka přiblížili se k vzneseném učení proroka, jehož jméno bylo jménem téže lásky (!) po celá století způsobem hrozným zneužíváno. Dnešní vědou nasycený praktický duch již dávno odložil metafysické směšné problémy (!) a pracuje usilovně o to, aby prožil příjemné nebe již zde na zemi. Ty tisíce a miliony, ta hrst zlata i mědi, jež kladou se na oltář člověčenstva, provázeny jsou vroucím požehnáním trpících, požehnáním, jež žádný z pastýřů všech pravověrných církví světa uděliti nedovede. A požehnání to přináší lidstvu nové ovoce milosrdenství a otevírá mu brány poznání; jimi kráčí pak vítězně věda, aby v nových neznámých dosud končinách hledala nové prameny života ve jménu a ve prospěch všech lidských bratří. Doufáme pevně, že jsou to jen počátky lidumilného díla, že vzroste ono v mohutný proud, až hlas evangelia »Lidstvo sobě« rozlehne se po všech údolích i horách (!) A na tento hlas s nebe, jejž dosud slyšeli jen intelligenti (!), musí býti lid důtklivě upozorněn; lidu musí se důtklivě říci, že se dobrovolně ochuzuje, že jest na světě ještě světější účel nežli petrský halíř a klerikální agitace a ta slove: Láska k bližnímu.« — Hezky se to čte, ale dohromady není to nic jiného než plácání, kdyby se to prošpikovalo slovem »věda« a »středověkými mlhami« sebe více ..... Kdyby onen žvanil, jenž noticku onu napsal, více četl, věděl by dobře, co křesťanství právě ve středověku učinilo pro lidi trpící. Učenec Haeser ve svém spise »Geschichte christlicher Krankenpflege und Pflegerschaften« (Berlin 1857) již poukázal na to, že teprve křesťanství přišlo právě na myšlenku zakládati nemocnice a že prvý křesťanský hospitál vznikl již v době Konstantina Velikého. Georg Ratzinger v díle »Geschichte der kirchlichen Armenpflege« (Freiburg 1868) zmiňuje se o tom, jak v době moru v městě Edesse (r. 357) všichni i vlastní příbuzní prchali od nebožáků a tehdy vrátili se před tím od císaře arianského Valenta vyhnaní kněží s biskupem sv. Efrémem v čele a ošetřovali nemocné a zařídili první křesťanský špitál v Edesse o 300 postelích. Největší slávou slynul hospitál založený od sv. Basilia r. 369 v Cesarei v Kappadocii, jenž nazýván byl i osmým divem světa! Marcian a sv. Jan Zlatoústý založili hospitály v Cařihradě, svatý Pammachius v Oportě, sv. Augustin v Hipponě. Papež Symmachus (498 až 514) založil v Římě tři hospitálské domy. Řeholníci zakládali záhy nemocnice, lékárny, i ústavy pro slepce, ano i blázince založili v odlehlých pohořích Nitrie, a i pro hluchoněmé byl dle svědectví Eugippia (5. st.) ústav od mnichů založen. V 8. století již založen v Paříži arcibiskupem Laudrim světoznámý chudobinec »Hotel Dieu« a podobně veliká xenodochia založena byla v Anglii. Co máme říci o světoznámém hospici sv. Bernarda, jenž již přes 900 let trvá? Co máme říci o jednotlivých řádech, jako řádu Alžbětinek a Milosrdných bratří a sester? Co máme říci o sv. Karlu Borromejském a sv. Vincenci z Pauly? Ale škoda slov pro takového akademického nedouka, jenž nedovede se orientovati ani ve svém vlastním oboru a nezná ani celou řadu humanitních katolických ústavů v Praze, jako jsou nemocnice Milosrdných bratří, Mil. sester. Alžbětinek, ústav Vincentinum pro nezhojitelné nemocné a mrzáky, růžencovou výrobnu, různé sirotčince a ústavy pro děti zanedbané, jesle a p.

K čemu se užívá veršů. Zvykli jsme dříve ve verších čísti něco nadšeného, ideálního, ale teď se jich zneužívá k reklamám nejhrubšího zrna. Tak na př. Václav Souček v Mochově u Prahy »verši« reklamuje přírodní víno Amaral. Pod obrázkem čtyř vypasených mnichů mezi jiným čteme i toto: »O bříška se starali — věru vždy až milo — papali a bumbali — až se z nich jen lilo, — že však mlsný jazýček — také všichni měli, — jenom vždy to nejlepší — na stole mít chtěli« atd. *d.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Ve vlastní věci. Studium, 4. Sborník, duben 1907, přinesli proti mně tento výpad:

Dp. Tomáši Škrdlovi, redaktoru »Vlasti«.

Důstojný Pane!

Nepřeju si, abyste mi dále zasílal »Vlast«. Jako věrný katolík nemohu čísti list, který tvrdošíjně zdráhá se vyhověti rozkazu Svatého Otce. Přece nejednou upozornil jsem Vás, že jest Vaší povinností, jakožto redaktora, uveřejniti známé »Motu Proprio« a slíbiti, že bedlivě budete dbáti jeho pravidel. Vy Jste toho neučinil, ba ani mi na to neodpověděl. V té věci — a tato jediná věc zcela dostačí k odsouzení Vaší strany — Jste úplně rovnocenni s »Katolickou Modernou«. Ke katolicismu, vězte to, ještě nestačí očmuchávati Vatikánské byty a kuchyně. Všechny Vaše Ligy, knihovny a fondy a všechno Vaše schůzkování a brožurkaření a kalendáření, a kdybyste je i tisíckrát opentlili telegramy poslušnosti a loyality: nikterak nemohou vyvážiti Vaší neposlušnosti, s jakou vzdorujete zřejmé vůli Jeho Svatosti, římského Velekněze. Vaše resoluce, protesty, petice. Vaše soudy nad Judy, Masaryky a Modernisty: toť polibek Jidášův, jenže ještě zločinnější a odpornější, protože zmnožovaný v geometrické řadě Vašich úspěchů v tomto národě zachváceném úbytěmi rozumu — toť pokrytecké trhání roucha dle vzoru otce Vašeho Kaifáše. Rád bych věděl, jakým právem vedete boj proti »Moderně«, jsouce sami neposlušni a v jaké ještě věci!

Ostatně — ten Váš boj proti »Moderně« — prapodivný boj! Pošlu Vám své »Prohlášení« proti Modernistům: a sotvaže Jste je ve »Vlasti« uveřejnil, už mi píšete, že toho litujete, a že byste je byl neotiskl, kdybyste byl věděl, že jsem »Novému Životu« nabízel do nákladu svou knihu. A psal Jste mi to na základě referátu, jenž byl v olomouckém »Rozkvětu«! Zdá se, že pilněji a bedlivěji sledujete se svou stranou tisk zednářský nežli výnosy Svaté Stolice, a že s menším sebezapřením a s větší ochotou věříte plátku kněží odpadlých, nežli knězi Církve věrnému. Či zdálo se Vám najednou, že své »Prohlášení« v nejbližším »Rozkvětu« odvolám? Mírně řečeno, opravdu nemáte dar »rozlišování duchův«. A ještě mírněji řečeno: když Jste byl tak neopatrným a moje »Prohlášení« otiskl, proč Jste byl zas tak opatrným a moje slova zfalšoval?

Spínáte ruce nad autorem »Dalily«, že tak falešně pochopil Pilátovo »Co jest pravda« — ale co Vám jest pravda, když nechcete otisknout mého »Zaslána« proti modernistům, a když Vás volám k pořádku ve věci té, ani mi neodpovíte? Či myslíte, že nemám práva na kousek místa ve Vašem »časopise pro poučení?« Či myslíte, že Vy, jenž vládnete takovým kapitálem vlasti, nejste zodpovědným vlasti? Či je u Vás těžkým hříchem nebo přitěžující okolností, že jsem Moravan? Či podezříváte ve mně, byv sveden apotheósou z péra Sig. Boušky, muže slávy? K takovému, pravda, už z důvodů paedagogických třeba jest chovati se zdrženlivě. Či zmocnila se Vás zbabělost, když na straně »Katol. Moderny« v blízkosti bitevní čáry vedle Karla Dostála-Lutinova najednou se vinořili noví rekové: Bruno Sauer, Dr. Al. Kolísek, volajíce s emfasí »Bratře«? Ale u Vás všechny strachy jsou možny, kromě toho, že takové kapitály plýtváte na věci efemerní a stranické. Chtěje Vas vytrhnouti z tohoto stranictví, v Církvi všeobecné čili katolické naprosto nepřípustného a nesmyslného, z tohoto druhu novodobé obsesse, navázal jsem s Vámi styk, avšak se stejným výsledkem jako u P. Dostála. Zvážil jsem Vás a vidím, že není mezi Vámi specifického rozdílu: Vy pracujete pro »Vlast« a P. Dostál pro »Nový Život« a oba nemáte smyslu ani pro katolickou, absolutní Pravdu, ani pro Krásu. A napřed už vím, že jako Karel Dostál-Lutinov, tak i Tomáš Škrdle vyrukuje proti mně s výtkou intrikářů a intellektuelních omezenců, to jest s výtkou osobní msty.*)

Jakub Deml, kněz.

Dáno ve Staré Říši, v den sv. archanděla Gabriela, 18. března 1907.

---

*) Jest obvyklá methoda mělkých žurnalistů. Sděluje mi a nad tím se uboze pohoršuje dp. Škrdle, že v »Rozkvětu« prý natiskli toto: »Koncem ledna 1907 žádal p. Jakub Deml redakci »Nového Života«, aby vydala jeho básně »Notantur Lumina«, a žádosti jeho nebylo vyhověno. Za to objevilo se odřeknutí v »Našich Listech«. To je dobré! Za chvíli vrhnou se tato literární nedochůdčata i na všechny missionářské Světce, že se opovážili jít mezi haeretiky a pohany, by u nich Pravdu uplatnili! Ostatně, modernisti v slepotě své mstivosti přehlédli, že »Prohlášení« moje stalo se v den Zjevení Páně, čehož nejlepším svědkem jest má církevní Vrchnost, jejíž rukama »Prohlašení« ono prošlo.

Na tento nájezd dp. Jakuba Demla odpovídám takto:

Byv upozorněn v »Rozkvětu«, který se svolením svého Arcipastýře mohu čísti, na výpad dp. Jakuba Demla, žádal jsem bratry Moravany, aby mi zaslali originál. Dva mi jej zaslali. Ale mezi tím jsem se dověděl, že dp. Jak. Deml ochuravěl a z Třešti odešel. I chtěl jsem o celé věci pomlčeti. Však mimo »Rozkvět« i »Nový Život« výpad Demlův proti mně uveřejnil a proto jsem nucen odpovědèti; kdybych mlčel, myslelo by se, Bůh ví co jsem provedl a vyvedl.

Dp. Jakub Deml se ke mně hlásil již z Kučerova, kdež byl kooperatorem u p. faráře Al. Hlavinky. Tehdy mi zaslal posudek, v myšlénkách celý zmotaný, že jsme z toho s p. řid. Flekáčkem, mým býv. spolupracovníkem, moudří býti nemohli, i vrátil jsem mu to.

Loni se ke mně hlásil zase. Rukopis jeho byl jakoby elegantně kreslený, dopisy byly psány na zvláštním pergamenu podobném papíře, mluva byla vždy vážná, povýšená.

Práce jeho se mi líbila a proto jsem ji přijal a ve »Vlasti« uveřejnil a s dp. Jakubem Demlem jsem několik krátkých dopisů vyměnil.

Nabádal mne, abych uveřejnil papežské »Motu proprio«, že tím zasadím katol. moderně citelnou ránu. Papežské delší výnosy přináší mimo »Ordinariátní Listy« z pravidla »Čech« a »Hlas« a to nám katolíkům dostačí; ve »Vlasti« jich nikdy neuveřejňuji a dp. Jak. Demlovi jsem na výzvu jeho vůbec neodpovědèl. Již dva Moravani mne — hledíc k moderně — zradili, i obával jsem se třetího a proto jsem s ním o moderně zásadně nejednal.

Sv. Otec ode mne nic nežádal, ba ani žádný biskup mi neporoučel, abych uveřejnil »Motu proprio«, tedy já jsem neuposlechl prostě dp. Jakuba Demla a nikoliv sv. Otce.

Loni o prázdninách navštívili mne dva bohoslovci z Olomouce. Tázal jsem se jich na dp. Jakuba Demla a na poměr jeho k »Novému Životu« a ti mně pravili, že prý by se rád udobřil s redaktorem »Nov. Života« s dp. far. K. Dostálem, ale ten že s ním nic míti nechce. Pravil jsem si: dobře dèláš, že s ním o moderně nejednáš.

Na počátku r. 1907 zaslal dp. Jakub Deml »Našim Listům« zasláno proti katol. moderně a já je i v únorové »Vlasti« otiskl. Otisk jsem vzal z »Našich Listů« a ne z originálu; škrtl-li něco p. red. »Našich Listů«, či vloudila-li se tam při sazbě chyba a já ji vzal do »Vlasti«, nevím, ale to vím, že jsem vědomě a zůmyslně rukopis dp. Jak. Demla »nefalšoval.«

Sotva jsem prohlášení Demlovo ve »Vlasti« otiskl, četl jsem v »Rozkvětu«, že se dp. Jakub Deml ucházel u »Nového Života«, aby mu otiskli báseň, která nyní v mé redakci ležela, a když mu nevyhověli, že je napadá v našich časopiseeh.

Zůstal jsem na tím celý udiven: dp. Jakub Deml mi psal, že jeho přičiněním byl »Nový Život« z brněnského alumnátu odstraněn, a týž dp. Jakub Deml žádá redakci »Nového Života«, aby mu dlouhou báseň tiskem vydala. Co je to, mám býti po třetí z Moravy — hledíc k moderně — zrazen?

I dopsal jsem dp. Jak. Demlovi a žádal jsem přísně za vysvětlení, ale on místo vysvětlení zaslal mi proti »Novému Životu« nové prohlášení, několikrát mne žádal, abych je uveřejnil a když jsem celý nad tím jednáním udiven vůbec neodpovídal, zaslal mi hrubé psaní. Po tomto hrubém dopise odeslal jsem mu mlčky, bez dopisu, rukopis jeho zpět a on mne na to napadl způsobem nahoře uvedeným ve »Studiu«.

Uvažuje tuto duševní motanici dp. Jak. Demla, chtěl jsem ji ignorovat, ale když celá ta věc vyšla v »Rozkvětu« a v »Novém Životě« v širší veřejnost, nemohl jsem z důvodů již napřed uvedených mlčeti.

Dp. Jakub Deml už napřed ví, jak mu z »osobní msty« budu vytýkati »intrikářů« a »intellektuelnich omezenců« — zde však vidí, že se nestalo ani to ani ono: bráním se a nemstím se a uvádím jen to, co k své obraně správným uznávám.

V Praze, dne 8. července 1907. **Tomáš Škrdle,**
redaktor »Vlasti.«

Prohlášení. Výbor literárního družstva Vlast učinil ve své schůzi dne 17. června 1907 *o akci proti p. t. panu dru V. Řezníčkovi ve spolku »Máj«* provedené následující prohlášení:

»Časopis »Týden«, jako každý jiný časopis, měl a má plné právo kritiky veřejného českého života, má právo psáti i proti těm, kdož vystoupili veřejně k vyvrácení náboženských základů ve škole, i proti těm, kteří, byť byli professory, agitačně zahájili boj proti náboženství ve škole ve prospěch školy beznáboženské.

Veřejná kritika veřejné agitace, způsobené létacím tiskem, není žádnou denunciací, a postrádá nejmenšího stínu udavačství. Kdo nemůže snésti posudku ve veřejném životě, nemá veřejné agitace provádětí, a jestliže ji provádí, musí si dáti líbiti i kritiku. Pronásledovati někoho pro veřejné mínění musí se zavrhnouti od každého vážného člověka, od každé slušné korporace a společnosti.

A proto vyslovujeme slovutnému panu dru V. Řezníčkovi i jeho listu v boji za právo, pravdu a náboženské stanovisko katolického národa českého svůj úplný souhlas a své sympatie. Odsuzujeme veřejně útok »Máje« proti časopisu »Týden« a hlavně proti panu dru V. Řezníčkovi co nejrozhodněji jako neliberální skutek a znásilňování volné kritiky. Očekáváme, že veškerá neodvislá a svobodná veřejnost česká dá p. doktorovi projev důvěry jako my.«

Výbor družstva Vlast v Praze, dne 17. června 1907.

Vl. Hálek, t. č. místopředseda. *Tom. Jos. Jiroušek*, t. č. jednatel.

Dr. Václ. Řezníček odpověděl takto:

Za laskavou a dobrotivou pozornost, již Jste ráčili mému sporu s celou řadou útočících na mne činitelů pro stanovisko časopisu »Týden« ve příčině vyučování náboženství na středních školách blahovolně projeviti a napadenou mou osobu v zápase tom vzácným a přátelským svým projevem sympatií posilniti a potěšiti, vzdávám Vám svůj nejvřelejší dík.

Projev Vašich sympatií beru vděčně na vědomí, ovšem že nikoliv k vůli své osobě, ale v zájmu vznešené věci, již z nejlepšího svého přesvědčení a dle svých sil uznávám za povinnost jako dějiny své vlasti a českého národa znající a přítomné jejich poměry a potřeby pochopující Čech neochvějně a mužně hájiti.

Poznámka: K projevu družstva Vlast přidaly se: duchovenstvo vikariátu Klatovského, Jednota čes. katol. učitelstva, Tisková Liga a Literární sekce družstva Vlast.«

Pius X. o Schellových bludech. Professor dogmatiky na vídeňské universitě dr. Commer vydal spis: »Hermann Schell und der fortschrittliche Katolicismus«. List ten je proto velmi důležitý, že má býti sdělen všem biskupům rakouským a německým. Zní pak v překladu následovně:

Milovaný Synu, pozdrav a apoštolské požehnání. S velikým potěšením přijali jsme dílo, kteréž jsi sepsal k velmi užitečnému účelu pro naši dobu a pro všecky tvé spoluobčany, aby omyly (erores), jež skrývají se ve spisech nedávno zemřelého Hermana Schella k posouzení byly vybrány a po prozkoumání byly zavrženy.

Je vůbec známo, že Hermann Schell vyznamenával se pobožností a horlivostí k obhájení náboženství, jakož i jinými ctnostmi, nikoliv však neporušeností svého učení, z čehož vyšlo, že apoštolská Stolice některé jeho spisy neschválila a veřejně odsoudila, jako s pravdou katolickou nesouhlasné. Musila v katolíky důvěřovati, že nebude nikoho, jenž by muže toho jinak chvályhodného, v jeho odchýlení se od katolického učení následoval.

Avšak veskrze opáčně dověděli jsme se, že neschází těch, kteří nerozpakuji se, učení jeho doporučovati a jej pochvalami stejně zahrnují, jakoby byl býval hlavním obhájcem víry, jenž by byl úplně hoden přirovnání s apoštolem Pavlem. A zajisté musíme ty, kteří takto smýšlejí, buďto považovati za zaujaté neznalosti katolické víry, anebo za odporující autoritě apoštolské Stolice, jelikož vynalezli nařčení, jakoby tatáž přidržováním se zastaralých studií stavěla se proti pokroku v odborných vědách, jakoby přistřihovala nejdůvtipnějším duchům křídla a jim v rozvoji pravdy odporovala. Avšak něco klamnějšího a zlovolnějšího nemohlo býti vymyšleno; neboť apoštolská Stolice neschvaluje svobodu bludu, nýbrž bdí nad tím, aby věřící netrpěli vplétáním se do klamných závěrů, ona nejen že nezapovídá, nýbrž vroucně radí, aby pravda zjevená dle povahy národů a časů ještě otevřeněji se rozvinovala a legitimním výkladem se vyvíjela. Z toho je zjevno, že k odsouzení spisů Hermanna Schella nebylo příčiny jiné, než že v nich obsažen byl jed novot a takových učení, jež katolické víře odporují.

V těchto poměrech oznamujeme, že jsi si o náboženství a o učení víry vydobyl zásluhy a soudíme, že jsi úkol bohoslovce výtečně vyplnil tím, že jsi podal objasnění toho, čemu církev učí, a tím i věřícím výstrahu dal. Proto ti

z toho srdce blahopřejeme a zároveň ti připomínáme, aby jsi se nelekal odpůrců potupy, kteráž má ti sloužiti ke cti a k povzbuzení. Z té příčiny udělujeme ti apoštolské požehnání.

Slova zajisté uváží ti, kteří v zaniklém »Rozvoji« a »Bílém Praporu« Schella až do nebe vynášeli. — Dar papežův. Chudičkému kostelu v Chiese, kde Pius X. byl pokřtěn, poslal papež darem 4 bronzové kandelábry, které ulil římský ústav Munasettiho. — Reformy v duchovenstvu italském. Nynější sv. Otec provádí reformu za reformou. Nyní podjal se obtížného úkolu reformy vzdělání duchovenstva v seminářích. V Italii jest 259 biskupství a každé z nich má 1—2 semináře. Některé diecése sestávají ze 6, 7, 8 obcí a jedna dokonce jen ze dvou. Lze si proto snadno vysvětliti, že pro takové množství seminářů je téměř nemožno získati dostatečný počet kvalifikovaných sil učitelských. Není tu ani fondů pro ně. Že tím výchova v seminářích značnou újmu trpí, leží na biledni. Proto chce Pius X. počet seminářů zmenšiti a řádnými silami je osaditi. Bez obtíží to ovšem také nepůjde, ježto některá menší města přijdou o zisk, ze seminářů jim plynoucí. Vzdor tomu utvořil však sv. Otec již komisi, která reformu seminářů soustavně má prováděti. — Nová papežská hvězdárna. Pius X. nařídil zříditi novou hvězdárnu ve Vatikáně a jmenoval jejím ředitelem P. Hagena. K hvězdárně patří dvě věže stejně vysoké, z nichž jedna — stará — sluje »la torre Leone XIII.,« druhá — nová — »la torre Pio X.« Obě věže budou spojeny železným mostem. Ve věži »la torre Pio X.« bude umístěn veliký sluneční teleskop, dar to Američanů. Náklady na vybudování hvězdárny byly tak veliké, že se pomýšlelo na sbírku mezi katolickými učenci celého světa; však nebylo toho potřebi, poněvadž američtí katolíci sami mezi sebou potřebný obnos sebrali a na zřízení hvězdárny věnovali.

Rytířský řád Božího hrobu. Sv. Otec zaslal jerusalemskému patriarchovi Filipu Camasseimu breve, jímž mění řád Božího hrobu. Papež chválí zásluhy výtečného rytířského řádu Božího hrobu pro církev a lidstvo a nařizuje, že mají členové nositi trophaeum militare, na němž má viseti na černé látce řeholní kříž. Velmistrovství jest vyhrazeno papeži, kdežto autoritou papežské Stolice řády Božího hrobu uděluje patriarcha jerusalemský. Rytíři se dělí ve tři díly. Aby se práce řádové úspěšně a snáze vykonávaly, nechť jsou řádem vyznamenaní mužové, kteří by v těch věcech zastupovali patriarchu. Mimo dosavadní uniformu budou rytíři nositi ještě bílý plášť s červeným křížem na levé straně. Zástupcové patriarchovi pak mimo to budou nositi řeholní kříž červené barvy na prsou. Za sedisvakance jerusalemského patriarchátu bude z moci kardinála, státního tajemníka, vykonávati práce tohoto řádu člen řádu, který zastupuje patriarchu. Na konci sv. Otec uděluje patriarchovi a celému rytířskému řádu požehnání.

Sv. Perpetua a Felicita. P. Nelattre ve svých »Comptes rendus des inscriptikus« sděluje, že při vykopávkách v Kartapu odkryl 33 zlomků mramorového náhrobku sv. Perpetue a Felicity a jejich soudruhů, již r. 203 podstoupili mučenictví. Vykopávkami těmi stkvěle se potvrzují »acta martyrum« katolické církve. Zlomky ty nesou nápisy označené křížky: † Hic sunt martyres (Zde odpočívají mučeníci), † Saturus Satur (ninus), † Rebocatus Secu(udulus), † Felicit Per(pe)tros, † Majolus. Zlomky ty nalezeny byly v sutinách »Basilika Majorum«, kostela, v němž dle Viktora de Víta uložena byla těla Perpetuy a Felicity a o nichž sv. Augustin měl několik řečí dosud dochovaných.

Oslava 25letého jubilea biskupského J. Ex. ndp. knížete-arcibiskupa Františka Saleského uspořádána byla 24. června katolickými spolky v Kroměříži. Byla to slavnost velkolepá svým uspořádáním i velikým účastenstvím. Dopoledne kázal u sv. Mořice a slavnou pontifikální mši sloužil J. M. ndp. biskup msgr. dr. Karel Visnar. Odpoledne konal se nádherný průvod s alegorickými a přečetně vkusně ověnčenými vozy od zámku do Květné zahrady, kdež před kolonadou pronesl slavnostní řeč zem. a říš. posl. dr. Mořic Hruban. Slavnosti súčastnili se zem. a říš. posl. dr. Jar. hr. Thun s chotí, starosta města Kroměříže dr. Josef Pištěcký, okresní hejtman Galusek, přední representanti spolků kroměřížských, celé širé okolí hanácké. Lidová slavnost v Květné zahradě trvala do večera, večer pak byly živé obrazy. Celá slavnost byla velkolepým projevem lásky a oddanosti J. Ex. ndp. knížeti-arcibiskupovi. I my z hloubi srdce k této ovaci se připojujeme; jeť vznešený jubilár zakládajícím členem našeho družstva.

Kapitolní děkan msgr. Dr. Ant. Horný ve Vídni slavil 25. června 1907 své 60leté jubileum kněžské a 40leté jubileum jako kanovník při metropolitním chrámu Páně sv. Štěpána. Nejen Čechové vídeňští, ale všecek český národ zná

jméno preláta Horného jako nadšeného vlastence, duchovního otce Čechů vídeňských a neunavného horlitele pro české služby Boží ve Vídni. Jednota sv. Methoděje ve Vídni a všecka záslužná její činnost jest jeho dílem. Blahodárnou činností svojí podal prelát H o r n ý důkaz, že pro lid svůj pracovat je možno i na půdě nepříznivé. Bylo mu arci proto zakusit dosti nepříjemností a starostí, ale vědomí svědomitě vykonané kněžské povinnosti, kde povolanější jí zanedbávají a láska českého katolického lidu ve Vídni jest zajisté stařičkému jubilantovi sladkou odměnou. Stojí už po 31 let v čele Jednoty svatého Methoděje, jež na české služby Boži ve Vídni ročně vydává a po krejcarech sbírá na 9000 K. Korunou snah preláta Horného jest český kostel a český klášter ve Vídni. Kéž dopřeje mu Bůh dočkati se cíle kýženého. Vsdp. kapitolní děkan prelát msgr. Dr. A n t o n í n H o r n ý narodil se 29. dubna 1824 ve S t r á ž n i c i. Studia gymnasijní konal u Piaristů v rodném městě, studia filosofická v Olomouci. Bohosloví studoval ve Vídni, kdež r. 1847 byl na kněze vysvěcen. R. 1850 povýšen byl na universitě vídeňské na doktora bohosloví a téhož roku stal se profesorem církevních dějin na bohoslovecké fakultě v Olomouci, kdež roku 1853 zvolen byl rektorem university. Roku 1857 stal se profesorem církevního práva na universitě vídeňské, r. 1867 kanovníkem u sv. Štěpána.

Kníže Karel Löwenstein dominikánem. Z Mnichova se oznamuje, že kníže Karel Löwenstein-Wertheim, předseda spolku »Antiduelliga«, jako novic vstoupil do kláštera Dominikánů. Jest šéfem katolické linie bavorského knížecího rodu Löwenstein-Wertheimů a vůdcem katolické šlechty v jižním Německu a Rakousku, kdež je pánem statku Boru (Haid) v Čechách. Zde se též narodil r. 1834, tudíž vstupuje do 74. roku. Byl dvakráte ženat, ponejprv s princeznou Isenburskou r. 1861 a po dvou letech s princeznou z Liechtensteinů, jež mu porodila 7 dětí a zemřela r. 1899.

Prof. Adolf Wahrmund, vynikající učenec, profesor c. k. orientalské akademie v. v., slavil ve Vídni své 80. narozeniny. Byl jedním z oněch mužů, kteří nedají se zaslepiti leskem zlata a přízní židovstva, ale poctivě svítí lidu křesťanskému na cestu. Wahrmund učinil tak zejména ve spise »Das Cesetz des Nomadenthum und die heutige Weltherschaft der Juden« a jinými ještě. Spis ten měli by zejména naši intelligenti vzíti do rukou, aby z něho čerpali poučení o zhoubném vlivu židovstva ve všech oborech životních.

Katolický dramatik. Pařížský farář od sv. Augustina farář Jouin dokončil právě historické drama o Klotyldě, královně francouzské. Drama toto má hluboký dosah náboženský i socialní. Jedná o založení katolické Francie. Klotylda, Clovis a Remi jsou budovateli tohoto díla. Pohanství skandinavské, zkaženost gallorománská a působení civilisace křesťanské se zde stýkají. Abbé Jouin velmi obratně seskupil tyto nepřátelské živly, při čemž vydatnou pomoc nalezl ve svých hlubokých studiích a znalosti pramenů doby tehdejší.

Kněz ředitelem francouzské školy. Francouzská vláda jmenovala msgra. Duchesnea na rok ředitelem francouzské školy v Římě. Msgr. Duchesne náleží mezi nejpřednější archeology naší doby a předsedal svého času prvnímu archeologickému, mezinárodnímu křesťanskému kongresu v Římě. Již od r. 1895 je ředitelem této školy. Msgr. Duchesne je komthurem řádu čestné legie.

Povolání. Znamenitý herec anglický Jiří Tioloppe opustil divadlo, jel do Říma a vstoupil do alumnátu, aby se stal knězem.

O prof. Dr. Musilovi. Před krátkým časem vyšla profesora Aloise Musila »Mapa Arabie Petrejské« a vysoce cenný spis »Kusejr Amra« (»Zámek Amra«), jež vzbudily pozornost učenců i laiků, a zároveň zase roznítily zájem pro krajiny východní. Ve všech znamenitějších listech cizích, německých, hollandských, francouzských, v nichž rozvoj souvěké literatury nalézá mocného ohlasu a i podpory, objevily se od vynikajících odborníků posudky, které plnou chválu vzdávají nadšenému cestovateli našemu a zároveň se nadějí, že jeho vytrvalosti, obětavosti i bystrozraku podaří se na budoucí jeho cestě, která roku budoucího stane se skutkem, ještě jiné dosud neznámé krajiny Arabie projíti a prozkoumati. Jmenujeme z časopisů jen »Neue Freie Presse«, kde prof. Noeldeke velebí výzkumy nejnovější, »Zeit«, kde dvorní rada Strygovski dílo jeho činí základem nové vykládací theorie v dějinách umění, »Münchener Neuste Nachrichten«, »Fremdenblatt«, vídeňský »Vaterland« a »Kultur«, kde dvorní rada Zschoke způsobem srozumitelným o Musilových výkonech pojednává. Nebude tuším nemístným, když sdělíme krajanům úsudek znamenitého profesora německého, jak píše o »Mapě Arabie«, v »Theologische Revue«. Tam shrnuje paderbornský učenec Norbert Peters úsudek v tato slova: »Nová mapa je výbornou pomůckou pro dějezpyt národů, kteří

v těchto krajinách bydleli a tábořili, kde babylonské, egyptské a jihoarabské kultury se stýkaly a znamenitou pro děje Israele a k porozumění jeho svatých knih. Starozákonní theolog právě tak málo bude moci postrádati tuto mapu jako dějepisec církevní a světský. A sotva pochybíme, vyznáme-li, že Musil při svých pracích hlavně zájem svého odborného, biblického studia měl na mysli. Zasluhuje proto nejvřelejší díky nejen se stanoviska zcela vědeckého, nýbrž i z církevního, neboť církevní vědě nejlépe se posloužilo tím, že vstoupila do závodů vědeckých a zdárně se účastní ve zkoumání ve všech oborech ku prospěchu pokroku vědeckého, jak to papež Lev XIII. více než jedenkrát od katolických badatelů biblických požadoval. Jedině tak mohou si katoličtí učenci bibličtí zjednati náležité vážnosti. A tato jediná mapa se spoustou nových událostí vyváží proto plný koš obyčejné každodenní literatury vykládací. Kolik práce a namáhání, kolik potu a tělesné síly na tomto jediném listě, t. j. na »mapě Arabie« bylo vynaloženo, může každý se dočísti v prvním díle výzkumných cest Musilových vydaném c. k. akademii ve Vídni (»Zámek Amra«).

Císařská akademie věd ve Vídni poslala prostřednictvím ministra zahraničních záležitostí skvostný výtisk monumentálního díla »Kusejr Amra« profesora dra Musila svatému Otci. V poslední schůzi dne 5. června předčítal dvorní rada rytíř Karabaček přípis, který jí zaslal kardinál Merry de Val pro prof. dra Musila. Zní takto:

Vysocedůstojnému panu Aloisu Musilovi, doktoru bohosloví ve Vídni.

Prostřednictvím velevyslance Jeho apoštolského Veličenstva u Svaté Stolice dostal se do rukou Svatého Otce skvělý a vynikající dar, dva svazky tvého slavného díla »Kusejr Amra«. Proto na rozkaz Jeho Svatosti spěchám Ti oznámiti, že Svatý Otec s největší radostí přijal dar, jenžto po tolika těžkých a nejrůznějších strastech upraven, obdivuhodně studiu Písma Svatého napomáhá a učeně jeho autoritu obhájiti se snaží. Z té příčiny an Tobě za podjatou práci záslužnou pochvalu vzdává, zároveň Tě Jeho Svatost vybízí, abys bádáním a spisy den ode dne stkvělejších zásluh o církev katolickou si získal, a na důkaz Své lásky Ti apoštolské požehnání lásky rád uděluje.

Při této příležitosti projevuji Tobě svou úctu a zůstávám

Tobě nejoddanější

V Římě, dne 17. května 1907. R. kard. Merry del Val.

Dvojčata kněží. V Quebecu slaveno bylo řídké jubileum. Současné 25leté jubileum kněžství dvou bratří-dvojčat jest zajisté případ velmi řídký. Oba tito kněží jsou synové ministra provincie Quebecu v Kanadě. Jeden z bratří Arthur Ganin jest farářem v diecési quebecské, druhý Karel Ganin jest kaplanem u svého bratra. Zajisté řídkost: Dvojčata a zároveň farář a kaplan.

Katoličtí studenti chorvatští a slovinští svolávají první svůj společný akademický sjezd do Záhřebu na 4., 5. a 6. srpna.

Sjezd polských katechetů. Koncem května konal se sjezd katechetů polských diecése přemyšlské v Přemyšlu za četnějšího účastenství než roku předešlého. Bylo usneseno, aby se nezakládal nový spolek katechetský, nýbrž aby svaz diecésní přistoupil ke Svazu katechetskému s ústředním sídlem ve Lvově.

Katechetský spolek slovinský. C. k. zemská vláda v Lublani potvrdila stanovy spolku slovinských katechetů se sídlem v Lublani (Družstvo slovenskih katehetov). Ustavující schůze bude oznámena, až se přihlásí dostatečný počet členů. První valná hromada se pak bude konati za příležitosti prvního katechetského sjezdu v Lublani dne 10. září. Stanovy nového spolku budou uveřejněny v »Slovenském učitelji« a ve »Voditelji«. Členy mohou býti slovinští katecheté a kněží, kteří učí nebo učili náboženství.

Mexický císař Maximilian, bratr císaře Františka Josefa, byl před 40 lety 19. června 1867 v Queretaru zastřelen, když byl po přelíčení 13. a 14. června odsouzen k smrti. S ním byli zastřeleni 2 věrní generálové Miramon a Mejion. Zakročení zástupců mocností bylo marné. Mrtvola nešťastného panovníka byla 18. ledna 1868 dopravena do císařské hrobky u kapucínů. Vdova Maxmilianova Charlota belgická po zastřelení manželově sešílela a žije doposud v ústraní v Belgii.

Úmrtí. Ve Sv. Ondřeji v Korutanech zemřel superior jesuitské residence při universitním kostele P. Antonín Forstner ochrnutím srdce. Narodil se r. 1841 v Oberweisbachu a vstoupil r. 1859 do řádu Jesuitů. Byl učitelem v Kalksburku a pak klerikův u Sv. Ondřeje. V letech 80tých byl kazatelem ve Vídni, načež ustanoven byl kazatelem a superiorem v Praze a později též provinciálem. Byl ka-

zatelem znamenitým. Zemřel na procházce ve chvíli, když si na požitu odpočíval. Nebožtík založil v Praze akademickou kongregaci a měl veliký podíl, že Vídeň zase vrátila se ke křesťanským názorům.

P. Karel Braun T. J. †. Slavný astrolog, vynálezce a apologet (nar. se r. 1832), který svou skromností a ochotou získal si všecky, kteří ho blíže poznali, zemřel 2. června v Radegundu, zamilovaném svém místečku, kam každoročně přes léto dojížděl. Poslední léta strávil v Bohusudově, kde si postavil svou váhu země. Z jeho vynálezů známy jsou přístroj k měření výšky oblak, zdokonalená vývěva a j. a j. Jako astronomovi, žáku slavného astronoma Secchiho T. J., dostalo se mu četných a skvělých vyznamenání; z jeho prací mimo jeho studie o červáncích, velice důležitý je spis jeho »O kosmogonii« (r. 1906 vyšel ve třetím vydání), jímž theorie Laplaceova o vzniku světla byla tak zdokonalena a podepřena, že právem Laplace-Braunovou zváti se může. Ejhle muž, kterého věda nejpřísnější neodvrátila od víry, a který svou lidumilností a skromností zanechal za sebou památku neméně krásnou, než svými pracemi vědeckými.

Sv. Vincenc z Pauly převezen do Belgie. Roku 1660 zemřel v Paříži jeden z největších mužů světa. »Královský almužník lodí galejníků« byl jeho čestný název a fara v Châtillon les Dombes jeho působištěm. Světec, jenž pomohl milionům trpících — sv. Vincenc z Pauly. Veliké bylo jeho dílo. Lazaristé, řád jím založený, nesli nauku Kristovu za moře a přispěli k povznesení moci a vlivu Francie více, než řada vlád poslední doby. Z řehole sester, tímže světcem založené, 28.000 jich působí ve světě. I revoluce francouzská, při níž zvířeckost slavila triumfy, před dílem sv. Vincence na chvíli se vzpamatovala a je ušetřila. — Ostatky toho světce odpočívaly až do nedávna v domě duchovních jeho synů, v kostele Lazaristů, Rue de Soeres. V těchto dnech však byly převezeny do Belgie. Z piety k zesnulému, aby se jeho ostatky nedostaly do rukou zednářských uchvatitelů, převezli je Lazaristé do Ansu u Lutychu v Belgii. Tam v malém klášterním kostelíku odpočívati budou nyní ostatky velikého toho syna Francie. Zola do Pantheonu, sv. Vincenc do vyhnanství! — Takový jest nyní věk světa!

Polští biskupové pro Poláky v Americe. Papežská stolice povolila americkým Polákům dva polské biskupy: V Chicagu a v Buffale. Poláci mají naději, že časem dostanou více. V Americe jsou 3 miliony Poláků a téměř všichni jsou katolíky. Ti platí na biskupy americké — rodina 50 centů — ročně na 300.000 dollarů pravidelných poplatků vedle jiných dávek, takže na půl millionů odvádějí polské fary. Dosud měli za biskupy Němce a Francouze. Jest to pozoruhodný úspěch Poláků. A jelikož se pro ukojení duchovních potřeb videňských Čechů takměř nic neděje, doporučovalo by se, aby pro 500.000 Čechů ve Vídni a okolí, když ne biskup, ustanoven byl aspoň apoštolský delegát, asi jako pro katolíky v Číně.

Ve prospěch Českého katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech složili po 5 K: Václav Suchánek, farář v Liblicích, a Jan Žák, účetní a korrektor v družstvu Vlast. — Ve prospěch tohoto ústavu zřízen byl podpůrný spolek, jehož stanovy byly již potvrzeny. Činnost zahájí po prázdninách.

Na katolickou učednickou besídku pražskou přispěli: Jeho Em. nejd. pán Leo kardinál ze Skrbenských, kníže-arcibiskup pražský 50 K, V. Boh. Pavlik-Sychra, redaktor budějovického »Hlasu Lidu« 5 ex. svého spisu »Jinou cestou«, Jan Rihánek, ředitel kníž. arcibiskupského semináře v Praze 6 K, Karel Wolt, c. k. pošt. oficiál a redaktor v Praze 1 K, Em. Žák, c. k. profesor na Smíchově 1 K, Jednota česk. katol. učitelstva v Praze 10 K, Socialní odbor družstva Vlast v Praze 10 K a Školské sestry v Kročehlavech 3 K; jest to první klášter, který obdaroval učednickou besídku, která jest právě zřízena, a doufáme, že i ostatní kláštery v nejbližším čase uznají důležitost organisace mládeže a účel tento všemožně budou podporovati. — Všem dárcům a příznivcům této tak důležité věci »Zaplať Bůh« jménem komitétu tlumočí a prosí, by veškeré dary a rady zasílány byly na pokladníka »katol. uč. besídky«: Josefa Černého, typografa v Praze-II., Žitná ulice č. 26 n. (Družstvo »Vlast«).

Z Tiskové Ligy. Za člena zakládajícího přistoupilo: duchovenstvo vikariátu Náchodského. — Přispěli: duch. vikariátu Píseckého (14·50), Václav Jirák, kaplan v Černovicích, P. Norb. Horáček, farář na Andělce, Bedř. Pachta, os. farář v Litomyšli, a Vinc. Dědek, spiritual v Č. Skalici. — Ze starších členů zapravily vikariáty Rakovnický 20 K, Ledečský 10 (70), Pardubický 21 (65), Dešenický 15 (31), Sedlčanský 33 (67), Turnovský 25 (50), Novo-Strašecký 18 (34·40), Klatovský 18 (37) a Pelhřimovský 23 (45). — Opravu uveřejnilo »Právo Lidu« dpp.: V. Menclovi, faráři v Č. Libchavě, a V. Kořanovi, faráři ve Vosově.

Výbor Tiskové Ligy konal třetí schůzi dne 8. července t. r. za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol, jenž byl schválen. — Liga žádá své příznivce, by při vikariátních poradách byla uspořádána sbírka ve prospěch Ligy, aneb kde již vikariát je členem Ligy, aby příslušný obnos byl vybrán a Lize zaslán. V boji proti spolku Máj vyslovuje Tisková Liga p. Dr. V. Řezníčkovi své symphatie a akci Máje proti němu odsuzuje. — Do jistého volebního okresu věnuje Liga po 10 ex.: a) všecky své brožury, b) všecky své časopisy a c) 20 ex. nových časopisů roč. V. — Nejmenovaný dobrodinec daroval na studium doby Husovy 200 K; tyto byly snaživému pracovníku v otázce Husově uděleny. — Protestantské »Pryč od Říma« změnilo se nyní v »Pryč od Říma k bezvyznání«, jež provádí »Volná Myšlénka« hlavně mezi příslušníky strany soc. demokr. K odpadům k bezvyznání sváděni jsou nejvíce mladíci, kteří ani neznají dosahu tohoto nešťastného činu. Liga vyslovuje politování nad tímto zjevem, který se jeví jako choroba času a bude proti němu účelně pracovati. — »Volná Myšlenka« štve v č. 3., by snoubenci odpírali sv. zpověď a sv. přijímání a tím že se docílí civilní sňatek, který předsevezme politický úřad. Také štve, by rodiče nedávali svých dítek křtíti, a pouze oznámili do matriky na farním úřadě jejich zápis. Činí tak beze všeho ohledu na § 302. trest. zákona, jenž stíhá toho, »kdo jiné k zášti proti společnostem náboženství vybízí, podněcuje nebo svésti hledí.« Číslo ono »Volné Myšlénky« konfiskaci nepropadlo. Bude předloženo klubu kat. poslanců na říšské radě. — Soc. demokracie vyvolává nyní při pohřbech výtržnosti, že různí lidé chápají se beze všeho dovolení na hřbitovech řečnění, a když se jim nepovolí nebo když přijdou do konfliktu s trestním zákonem, vrhnou celou vinu na kněze a pracují pak pro odpady k bezvyznání. Na soudu vážné veřejnosti musí sobě sami vinu za své činy přičísti. I soc. demokracie má své předpisy a nedá si svá zřízení nikým rušiti, proto má nechati v klidu zvláště náboženská zřízení každého vyznání. — Liga projevila opovržení nad štvaním »Č. Učitele«, jenž žádá učitele, aby mu zasílali klepy o »klerikálních činech« ve škole. Tím hodlá pěstovati »Český Učitel« denunciace ve velkém slohu, které zasluhují odsouzení. Upozorňujeme učitele náboženství tedy na to, že oči denunciantů sledují nejen každý jeho krok, ale i každé slovo. Bude-li některý kněz v »Čes. Učiteli« napaden, nechť svou čest všemi zákonnými prostředky hájí, Liga mu bude nápomocna. — Ligu došly četné důkazy, že úřednictvo a nájemci na církevních statcích nejen nevolilo kandidáta katol. strany, ale naopak, hrubě proti němu a proti katolické straně štvalo a agitovalo. Liga vyslovuje nad tím své politování a zařídí kroky, aby očištěny byly vlastní řady, tak jako by to učinila každá jiná strana. — Tím byla schůze skončena.

Výbor Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy konal dne 7. července v domě družstva Vlast za předsednictví říd. učitele p. Jos. Kafky třetí schůzi v r. 1907. Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Předložen byl účet za I. roč. kalendáře »Štítný«. Družstvo Vlast tisklo jej beze všeho užitku, rovněž i jeho expedici zdarma vykonalo, i vzdal předsedající družstvu Vlast za tuto nezištnou přízeň k Jednotě uctivé díky. Při tom bylo usneseno, aby i II. roč. kalendáře »Štítný« byl vydán za redakce řídícího učitele p. Jos. Kafky. — Panu Dr. Václavu Řezníčkovi v boji jeho s »Májem« vyslovuje výbor svůj souhlas a jednání »Máje« proti němu odsuzuje. — Náhradník výboru, typograf pan Josef Černý, předložil členům výboru provolání vydané ve prospěch »Učedn. Besídky.« Výbor se usnesl, darovati na tento podnik 10 K podpory a vyzval člena výboru p. učitele Vl. Jelínka, aby napsal o tomto podniku do »Učitelské přílohy«, »Vychovatele« článek a lokálky do »Vlasti« a »Našich Listů«. Ke schůzi, která se bude o »Učednických besídkách« dne 4. srpna raditi, delegoval výbor za svého zástupce p. red. Tom. Jirouška a za jeho náhradníka red. Tom. Škrdle. — Výbor vyzývá mladé kandináty a kandidátky učitelství, aby k Jednotě za členy přistoupili. Výbor přistupuje k akci Socialního odboru družstva Vlast, jenž chce jistý volební výbor tiskově organisovati, a daroval k tomu účelu: 1. za 100 K Vychovatelských letáků«, 2. 50 kalendářů »Štítný« roč. I., a 3. za 50 K rozdá tam »Vzděl. četbu katol. mládeže.« — Od poslední schůze konal člen výrobu pan učitel Vlastimil Jelínek 109 vzdělavacích přednášek; pan učitel o nich referoval a líčení jeho bylo s povděkem sledováno. — Kníž. arcib. Ordinariát v Praze a kapitulní vikariát v Č. Budějovicích sdělují, že Jednotu v »Ordinariátních Listech« doporučí. — Bylo projednáno ještě více důležitých otázek školských, ale akce tato vymyká se veřejnosti a proto zprávu tuto zokončujeme s poznámkou, že svorný a nadšený duch panuje ve výboru této Jednoty, jež vší pozornosti a podpory zasluhuje.

Schůze předsedů spolků katolických tovaryšů v Olomouci. — Ve čtvrtek dne 16. května t. r. konán v Olomouci sjezd předsedů katol. spolků tovaryšů z Čech. Moravy a Slezska. Sjezd konán na přání J. E. nejdůst. p. kardinála A. J. Gruschy, jakožto ústředního předsedy pro spolky rakouské, poněvadž se jevila toho naléhavá potřeba, by předsedové se ústně dohodli, jak vše třeba zařídíti, by spolky obživly a se zdarem vzkvétaly. Litovati jen toho dlužno, že účast sjezdu byla slabá, ač jednání bylo nad míru důležité. Sjezd byl konán v Olomouci, poněvadž jest se všech stran přístupný a v Olomoucké arcidiecési jest našich spolků nejvíce.

Již v podvečer sjezdu sešli se předsedové o 8. hodině v místnostech spolkových v domě Marie Terezie, kdež se jim dostalo nádherného přivítání a překvapení. Zavítalť do místností spolkových J. E. ndp. kníže-arcibiskup Dr. Fr. Bauer, světící biskupové Dr. K. Wisnar a V. Blažek, diecesní předseda prelat Max. rytíř Mayer, kanovníci Linde, Pospíšil, Tesař, Dr. Fr. Ehrmann, Geisler, dr. Tittel, prof. dr. Kubíček, Msgr. Vilém Michele, zástupce ústředního předsedy pro spolky rakouské J. E. ndp. kardinála Gruschy, P. Fr. Janovský, prof. z Brna, diecesní předseda, P. Jan Klimeš z Č. Budějovic, zástupce diec. předsedy.

Předsedové představivše se J. E., občerstvili se a pobavili při slavnostním večírku, při němž katol. tovaryši se zdarem česky i německy několik výstupů přednesli a svojí kapelou pausy vyplnili. Přítomné srdečnými slovy přivítal pan diecesní předseda praelát Mayer, jménem J. E. kardinála Gruschе Msgr. Michele. Ndp. arcibiskup Dr. Bauer přivítav přítomné, přeje sjezdu hojně zdaru a požehnání a vzpomíná s radostí těch chvil, které prožil ve spolku katol. tovaryšů jako předseda. P. Janovský z Brna lituje, že předsedové z Brněnska jsouce zaměstnáni nemohou přijíti, zmiňuje se o důležitosti spolků a dí, že se ještě nepřežily, že jsou časové.

Sjezd zahájen ve čtvrtek mší sv., kterou sloužil na dómě o půl 8. hod. ndp. arcibiskup Dr. Fr. Bauer. O 9. hod. počala v domě Marie Terezie porada, kterou řídil Msgr. V. Michele. Debata byla velmi čilá a živá. Súčastnili se jí všichni přítomní: J. E. ndp. kníže-arcibiskup, praelat rytíř Mayer, kanovník Dr. Tittel, P. Ed. Pavlík z Hradiska, prof. Janovský z Brna, P. J. Klimeš z Č. Budějovic, P. Fr. Derka z Mor. Ostravy, P. Kloske z Opavy, P. Jos. Martin z Hlubčic, P. V. Vaněk z Uh. Brodu, P. Fr. Jemelka z Val. Meziříčí, redaktor Fr. Světlík, P. Aug. Héns Bílovec a j.

Nejprve bylo pojednáno o důležitosti spolků tovaryšských se stanoviska živnostenského a duchovní správy a uznána nutnost pravidelných náboženských přednášek a vzdělávání theologů v socialní otázce. Aspoň ve 4. roce ať jsou naváděni bohoslovci k tomu, jak mají ve spolcích socialních tedy i tovaryšských pracovati, jak je mají vésti. Ve spolcích ať se dějí pravidelné praktické přednášky, by tovaryši stali se jednou uvědomělými, sebevědomými mistry, dobrými hospodáři a věrnými katolíky.

Debatováno živě o poměru spolků tov. ke spolkům dělnickým, o spolkových domech a jejich hmotných poměrech, stavbě a správě domů. Třeba praktických domů spolkových, kde by se mohlo dostati noclehu tovaryšům na cestách za příčinou vyhledání si práce.

Pojednáno důkladně, v čem spočívá naše organisace a čím se ona posílí. Uznána nutnost českého katol. tisku pro naše tovaryše, v němž by o našich spolcích, o jich činnosti, postupu a významu bylo pravidelně referováno. Debatováno i o upravení národnostních poměrů v předsednictvu a ve spolcích. V menších spolcích, zvláště kde členové jen jedné jsou národnosti, jest rozluštění lehké. Všude třeba snášenlivosti a přívětivosti, čímž nejvíce si posloužíme. Ve spolcích tov. třeba hlavní váhu klásti na poučování a vyučování vůbec. Dle místních poměrů třeba vše zařídíti a kde co chybí, třeba v každém ohledu doplňovati, by tovaryši byli příkladem jiným, zvláště však v plnění povinností náboženských. Dnes třeba i učňů si všímati a je organisovati, by se z nich stali později řádní tovaryši. Toho všeho se dosáhne jen pilnou prací třebas i s obětavostí spojenou.

Sjezd tento, na němž velmi mnoho užitečného bylo řečeno, bude u nás na podzim podkladem jiného sjezdu, všech předsedů z arcidiecése olomoucké, při němž záhodno, by byla účast co největší.

Na sjezdě usneseno, zaslati ústřednímu předsedovi J. E. ndp. kardinálu Gruschovi pozdravný telegram, na nějž ráčil ndp. kardinál Gruscha z Arco ihned telegraficky odpověděti, přeje našemu podniku a jednání hojně zdaru a požehnání.

Sjezd ukončil ndp. arcibiskup, poukázav na obtíže a námahy s vedením spolků tov. spojené, zároveň však na odměnu naší práce. Ku konci uděleno účastníkům vrchnopastýřské požehnání. Sjezd trval až do $^1/_2$ 1. hod., načež účastníci pozváni od J. E. ndp. arcibiskupa k obědu, do residence se odebrali, kdež pohostěni byli.

Valná hromada »Matice Opavské«. V sobotu 6. dubna sešli se členové »Matice Opavské«, aby rozhodli o dalším vedení spolkovém, jakož i by oslavili 30tileté trvání spolku. Poněvadž členové výboru, jimž bylo zprávy podávati, z části jinak byli pro neděle na delší dobu zaměstnáni, nezbylo, než aby schůze konala se v sobotu večer. Bylyť valné hromady již střídavě v sobotu, v neděli a ve svátek a účast členstva nebyla snad nikdy příliš velká a z venkova již nejmenší. V loňské valné hromadě, kde přítomno bylo 33 členů, z venkova bylo 6., jindy při odpoledních schůzích ještě méně. Valnou hromadu za přítomnosti 29 členů a několika hostů, zahájil starosta p. prof. V. Hauer. Poukázal, že třicet roků spolek již trvá, s jménem jeho že je spojeno mnoho práce kulturní a národní a uvital vřele účastníky valné hromady.

Po schválení zápisu předešlé valné hromady podal jednatel, redaktor V. Hans, zprávu o činnosti za uplynulý rok spolkový.

Nejprv obšírněji zmínil se o významu a důležitosti »Matice Opavské«. Vzpomněl jejího založení a ustavující valné hromady 12. února 1867, prácc mužů prozíravých a nadšených, kteří krajní větvi českého národa, důležitější nad jiné, dali spolek, který měl pečovati o jeho všestrané povznešení. Z účastníků první valné hromady je na světě již málo, z prvního výboru žije, když před krátkou dobou s životem rozžehnal se první místopředseda p. Beneš z Katerinek, jediný školní rada p. Vincenc Prasek, z jiných členů při valné hromadě, pokud známo, pánové J. Čeleda, velkoobchodník v Opavě, a Jan Stanke, obchodník v Kylešovicích.

»Matice Opavská« od prvního začátku věnovala zaslouženou pozornost nedokonalému školství českému ve Slezsku. Nebylo, jak stěžovala si první valná hromada, národních škol ve Slezsku, leč vesměs ústavy poněmčovací, nebylo v Opavě potuchy po české škole, nebylo žádných škol středních a odborných. Zřízením »Matice Opavské« vidíme nastati obrat, Opavě dostává se školky mateřské, školy obecné, gymnasia, průmyslové školy pokračovací pro učně, jejím působením přichází se k jiným náhledům, výhradní snaha, aby škola ve Slezsku i česká působila k poněmčování, padá, zdravé zásady vítězí byť i ponenáhlu a za těžkých bojů i zápasů. »Matice za 30 let svého působení přeměnila a doplnila k sledování nových cílů své stanovy, dala nám a udržuje Matiční dům a pokud to stále neutěsené finanční poměry dovolují, chápe se všech prostředků, jež jsou na prospěch české větve ve Slezsku.

Zpráva jednatelská, jež bude celá uveřejněna v 15. čísle »Věstníku Matice Opavské«, zabývá se pak obšírněji vylíčením činnosti v uplynulém roce. Zřejmými výsledky jsou vydání »Slezské čítanky« a zpěvníčku »Křížkovský« a 14. číslo »Věstníku«, snaha, bohužel nepochopená a předčasně pochovaná, konvikt studujících českého gymnasia, by mládeži středoškolské dostalo se levného a zdravého bytu i vhodné stravy, umělecká výstavka Gruppy slovenských maliarov, péče o pokračovací školu průmyslovou, příprava k zřízení nevyhnutelné české opatrovny na Hradci, která stává se 15. dubna za pomoci »Ústřední Matice Školské« skutkem, přípravy k pořádání jubilejních oslav — Slezských dnů —, péče o další hmotný vývoj »Matice« opatřením zajištěných pramenů příjmových atd. Zpráva vypočítává, kdo vše byl přijat za člena, jichž počet poslední dobou utěšeně se množí a měl by se na Slezsku množiti ještě více a končí výzvou, aby zemřelým zakladatelům a všem členům věnovala se vzpomínka, živoucí pak by si slíbili, že vynasnaží se starší i mladší spojenými silami pracovati na prospěch »Matice Opavské« ze všech sil, by po 30 letech nové práce viděla své dílo korunované úspěchem všestranným. Zpráva byla odměněna hlučným potleskem a bez debaty jednomyslně schválena.

Podobně stalo se i s pokladní zprávou, kterou zevrubně odůvodnil vypočítávaje jednotlivé položky pokladník p. prof. K. Daněk. Obraz finančního stavu nebyl právě utěšený a »Matice Opavská« musí stále bohužel naříkati a poukazovati na nedostatečné pochopení svého významu, ačkoliv má obětavé členstvo i mnohé vytrvalé dobrodince. Dle zprávy této činil veškerý příjem 15.387 K 26 h, z toho pokladní hotovost 55 K 67 h, vydání 15.331 K 59 h. Bilance vykazuje: aktiva 73.001 K 77 h, passiva 43.870 K 57 h, čisté jmění 29.131 K 20 h. Zmen-

šené jmění o 1200 K. Učiniły se značné odpisy, které týkají se stejně všech částí jmění spolkového, hlavně však lidové knihovny. Zpráva se schvaluje, když pp. revisoři navrhli udělení absolutoria a p. pokladníku vyslovili se díky za obětavé a velice obtížné vedení pokladny.

Dále schvaluje se krátká zpráva hospodáře p. dra. Lud. Kalusa, vypočítávající, co vše bylo nového zjednáno a jaké opravy na domech Matičných provedeny.

Při volných návrzích debatovalo se o úpravě lidové knihovny, větší přístupnosti musea, době svolávání valných hromad, Slezských dnech, různých opatřeních, jak by se daly zjednati nové prameny příjmů a jiné.

Při volbách výboru jednomyslně byli zvoleni dosavadní členové, který se po valné hromadě ustavil tak, že zůstal v dosavadním složení a jsou: starostou p. prof. Hauer, náměstkem p. řid. učitel Krištůfek, jednatelem redaktor V. Hans, pokladníkem p. prof. K. Daněk, hospodářem p. dr. L. Kalus, knihovníkem p. velkoobchodník Fromm, členy bez funkce pp. dr. Ant. Mlčoch, nadučitel Fr. Mader a pošt. officiál Frant. Böhm. Náhradníky byli zvoleni pánové Fr. Stošenovský, zámečník, Vojt. Vušek, dílovedoucí z Opavy a Jindřich Hynar z Vršovic, revisory účtů pp. velkoobchodník J. Čeleda, prof. dr. Marián Haas a vrchní inženýr Fr. Russ.

V ustavující schůzi výborové zároveň zvolen byl musejní odbor sestávající z pp. prof. Václ. Hauera, Václ. Sladkého a pošt. officiála Böhma.

Pozvání na sjezd vědeckého odboru Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje, který pod protektorátem Jeho Excellence, nejdůstojnějšího Pána, pana Dr. Frant. Sal. Bauera, arcibiskupa Olomouckého, nástupce na prestolu sv. Methoděje, pořádá týž Apoštolát na posv. Velehradě ve dnech 25.—27. července 1907 pro všechny, kdož se o východní otázku zajímají a oživení a rozproudění pokusův o sbližení církve Východní s církví Římskou si přejí. *Program:* V předvečer sjezdu, 25. července, uvítání účastníků svolavateli. — Dne 25. července dopol. po slavných bohoslužbách ve chrámu Velehradském zahájení sjezdu zvoleným jeho předsedou; pozdravy sjezdu, telegramy a j. (ve veliké kollejní dvoraně). Po té: I. přednáška J. Urbana z Krakova: „Co mohou katoličtí bohoslovci konati pro církev Ruskou.« II. přednáška P. A. Palmieriho O. S. A. z Říma: »O katolických proudech v ruské theologii. — Odpoledne: III. přednáška Dra Fr. X. Grivce z Lublaně: »O pokusech o unii« (historický výklad). Po té diskusse o různých otázkách praktických pro unii důležitých: *a*) o potřebných pracích literárních, totiž jakých třeba pro Západ a jakých pro Východ; *b*) jaké styky mají býti mezi našimi theologickými středisky (ústavy a učenci) a duchovními akademiemi ruskými. (Prakticke návrhy budtež shrnuty v krátké resoluce.) — Dne 26. července dopoledne: IV. přednáška Ad. Spaldáka J. J. z Prahy: »Jak by se Rusové měli zachovati k církvi Římské.« V. přednáška Fr. Snopka, archiváře a spisov. z Kroměříže: »O poměru sv. Cyrilla a Methoděje k Římě.« VI. přednáška P. M. Haluščyńského O. S. B. M. z Krechiva: »O epiklesi.« — Odpoledne: VII. přednáška Dr. Boh. Spáčila z Velehradu: »O odpustcích.« Po té pokračování v diskussi: *c*) o rozšíření apoštolátu u všech Slovanů, jak katolických tak pravoslavných; *d*) o důležitosti zachování ritu slovanského na východě pro unii; *e*) o podpoře těch, kteří pracují o sblížení obou církví; *f*) o vzbuzování horlivosti pro myšlénku unie a *g*) o sjednocení všech spolků a bratrstev k unii směřujících. — Dne 27. července dopoledne: Závěrečné diskusse o návrzích sjezdu zaslaných a při sjezdu projevených. Ukončení sjezdu. Prohlídka památek Velehradských. — Poznámka. Kdo pro neodkladné překážky se sjezdu účastniti nemůže, podejž svoje návrhy na předložené otázky se vztahující písemně podepsanému svolavatelovi Dru. Ant. Podlahovi v Praze. — Všechny nadšence pro ideu: »aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř« zvou tímto v hluboké úctě podepsaní svolavatelé sjezdu: Dr. Ant. Stojan, farář v Dražovicích na Moravě, poslanec na říšské radě a sněmu moravském; Dr. Ant. Podlaha, metrop. kanovník v Praze-IV., 35.

Nový katol. spolek ve Slezsku. — Dne 23. m. m. založen ve Slezsku ústřední katolicko-lidový spolek, který začne zakládat odbočky po vesnicích. V některých už jest. Účel jeho kulturní, vypěstění uvědomnělého moderního života na věčně nehynoucích zásadách náboženství.

Účastníků bylo, že dvorana katolických tovaryšů sotva je obsáhla, vesměs z venkova. Zdůrazňováno na schůzi ustavující p. starostou Peřichem, že hnutí vyšlo samo z národa a nebylo od kněží vykřesáno. Vždyť víme, co bojů nastává národní straně, do které už kopá kde kdo. Třeba organisace. Po krásné a dojemné řeči posl. Valouška promluvil ze srdce k srdci dělníkům dělník pan Kocian z Ka-

terinek a mládeži věnoval svou nadšenou řeč mladistvý rolnický syn pan Géla z Milostovic.

Poměr kulturního spolku slezského k národní straně bude vždy co nejpřívětivější, dokud národní strana půjde věrně v boj pro lid náš, pro práva jeho národní i náboženská dle § 4. svých stanov.

Nadšeně promluvil pak důst. p. kaplan Horák, známý neunavný pracovník slezský. -

Za velikého nadšení spolek uvítán, a my mu přejeme, aby čile ku zdaru Slezska pracoval. Poměry slezské stopujeme již 30 let a věru již jsme byli plni obavy, že se tato země zliberalisuje. I vítáme s radostí tuto novou baštu katolickou u bratrského národa slezského!

Katolické kláštery na Rusi. Známým říjnovým manifestem prohlášena byla na Rusi úplná svoboda náboženská. Ale vůči katolikům na Rusi praktikuje se manifest říjnový zrovna tak jako vůči Čechům u nás diplom říjnový. Kláštery katolické na Rusi podrobeny dosud výminečným opatřením. Teprve nyní dle zpráv »Varšavského Deniku« chystá ministr vnitra osnovu zákona, dle něhož katolické kláštery mají být postaveny na roveň ústavům jiných vyznání. Dosavadním klášterům má se dostat státní podpory, nové kláštery mohou být zřizovány jen s dovolením biskupa a na útraty soukromé. Zavřen může býti klášter jen z usnesení ministerské rady, vyžaduje-li toho státní nutnost. Vstup do kláštera má být každému volný, jen cizinci museji se podrobit zákonům dosavádním. V klášterech smějí se konat schůze a duchovní cvičeni kněží světských, ale jen s povolením guvernera

Katolická chorvatská banka byla před nedávnem založena v Záhřebu. Účastenství všech kruhů obyvatelstva bylo velmi hojne. Dr. Marchetti vysvětlil účel založení a zmínil se, že upisování bylo započato s jakousi nedůvěrou, v krátké době byly však všechny podilní listy rozprodány a jsou nyní hledány, což svědčí o veliké důvěře k novému tomuto podniku. Stanovy byly schváleny a ředitelství hned v ustavující valné hromadě zvoleno, že banka již svou činnost započala.

Domek Panny Orleanské jest hledaným předmětem koupě. V Orleansu bydlela Jeane d'Arc v domku Jakuba Bouchera, domek ten jest dosud zachován. Nedávno Američan Lemice Terrieux dopsal maireovi orleanskému Coentin-Rossignolovi, je-li domek Panny Orleanské na prodej, že by jej koupil a do Ameriky převezl. Nyní zase podobná nabídka přišla z Londýna. Miss Paulina Chaseova ráda by Jeanin domek darovala sadu Kensingtonskému. Zástupce její ucházel se o domek v Orleansu, ale byl odmrštěn. Orleanští drahocennou památku neprodají.

Katolická církev v Australii. Nikde církev katolická neučinila v době novější většího pokroku nežli v Australii. Jsou lidé, kteří dovedou se upamatovati na doby, kdy nebylo ani jediného kněze v Australii. Dnes, praví kardinál Moran, jsou služebníci církve všude v Australii, Novém Zelandě, Nové Guinei a všech ostrovech Tichého oceanu. Jest tam 36 biskupů, 1800 kostelů, 1400 kněží, kteří ve své práci jsou podporováni od více než 700 řádových bratří, kteří vyučují a od 6000 řádových sester. Církev nalézá se zde v plném vzrůstu.

Síla unie v Rusku. V uplynulém století vláda ruská násilně zničila unii v západním Rusku. Ale tiše a klidně trvala ještě unie dále v některých krajinách. Po vyhlášení náboženské svobody 300.000 pravoslavných Rusů přestoupilo k římsko-katolické církvi; to byli právě tajní unité, kteří byli přičteni k rozkolným farnostem. Tito unité neměli ani svých kostelů, ani kněží a přece zůstali věrni své víře. Mrtvoly pochovávali bez náboženských obřadů. Křest, zpověď a sňatek odkládali, až k nim přišel nějaký katolický polský kněz — ovšem zcela tajně. Tuto tajnou pomoc organisovali v Krakově, proto unité nazývali takové sňatky »krakovským manželstvím«. Častěji unitští snoubenci přišli do Krakova a tam se dali oddati. Vláda takových sňatků neuznávala a dítky z nich vyšlé byly zapisovány za nezákonné. Velké nepříjemnosti tím byly způsobeny dítkám zvláště při dědictví, Teprve letos vláda ruská uznala tyto krakovské sňatky za platné a zbavila tisíce unitských rodin mnoha starostí.

Průvody prosebné v Římě zrušeny. V Římě letos na sv. Marka nebylo obvyklého průvodu, ani na křižové dni, poněvadž tak kardinál vikář nařídil »k vůli časovým poměrům.« Tak katolici římští jsou zbaveni svého processí, které jinak procházelo římskými ulicemi; vinu toho nesou protiklerikálové, kteří v novější době při každé příležitosti provedli bouřlivé demonstrace. Není jich sice mnoho, ale jsou tak násilní, že ve své drzosti se ničeho nebojí a je proto v té věci býti na pozoru. Rozhodnutí kardinálovo jest i proto důležito, že se uvádí ve spojení s přenesením těla papeže Lva. A to je zcela přirozeno. Nemůže-li se konati jed-

noduché processí, je tím méně možno slavné přenesení těla papežova. Žádná vojenská moc nezadrží výstředníků.

Germanisace pomocí katolických učitelů. Pruská vláda čím dále, tím energičtěji poněmčuje Poláky. Z Düsseldorfu bylo 4. května náhle přeloženo 30 katolických učitelů do Poznaňska. Vláda při tom jednala tak rychle, že i telegraficky určila těmto germanisatorům cestovní výlohy. Dotyční učitelé museli do tří dnů nastoupiti svá nová místa.

Katolický kostel na kolech. V Americe osvědčují se dobře kostely na kolech ke konání misií ve vzdálenějších místech. Kostel takový (Chapelcar) přijde na 10.000 dollarů. Kaple tato má 70 stop délky, je stavěna do čtyřhranu s místy pro 60 - 100 osob, s oddělením pro kněze. První cestu má konati přes hory v Kentucky v průvodu katolického biskupa Maes Covingtona a kněze k udílení svátosti na odlehlých farmách amerického kontinentu.

»**Sv. Vojtěch**« v č. 7. a 8. vyniká opět vybraným obsahem. Vedle polemického směru proti protestantskému heslu »Pryč od Říma« věnuje se v něm pečlivá pozornost též neméně nebezpečným nyní vzmáhajícím se proudům nového hesla »Pryč od Říma k bezvyznání.« Štve totiž teď soc. demokrat. tisk a »Volná Myšlénka« k odpadům, k bezvyznání a mnozí nezkušení mladíci podpisují bez rozvahy tiskopisy, že odpadají od katol. víry. Proti těmto svůdcům působí dobře »Sv. Vojtěch« svým účelným obsahem a proto doporučujeme, aby se všecka jeho čísla lidu rozdala, a ani jediné nezůstalo zpět.

(Zasláno.)

Svatý Otec Pius X. byl dne 18. září r. 1858 v Castelfranco na kněze vysvěcen, dne 18. listopadu 1884 byl jmenován biskupem Mantovským a dne 4. srpna 1903 dosedl na stolec sv. Petra, i slaví tudíž příštího roku zlaté jubileum kněžské.

Když blahé paměti Pius IX. a Lev XIII. slavili toto jubileum, byly jim z celého světa podány hojné dary.

Stejným způsobem chceme oslaviti také jubileum Pia X., i vznášíme ke všem věrným katolíkům tuto prosbu: Přispějte nám k důstojné oslavě radostného toho dne! Chceme dobrotivé a laskavé srdce Svatého Otce potěšiti tím, že mu k oslavě jeho jubilea věnujeme bohoslužebná roucha a chrámové náčiní všeho druhu a tím umožníme mu, aby jimi obdarovati mohl chudé kostely a misie, jichž podpora mu tolik na srdci leží. Veškeré předměty, které při této příležitosti budou darovány nebo z peněz k tomu účelu věnovaných zakoupeny, budou Svatému Otci podány na oslavu jeho jubilea.

K provedení tohoto úmyslu ustavil se pod nejvyšším protektorátem Její cís. a král. Výsosti nejjasnější paní arcikněžny Marie Annunciaty dámský komitét, který obrací se ke všem katolíkům naší vlasti s prosbou, aby dle možnosti věnovali nějaká bohoslužebná roucha, chrámové náčiní, po případě kostelní prádlo, nebo aby řečenému komitétu darovali příspěvek na penězích k zakoupení předmětů těch.

Jak z tohoto provolání jest patrno, jsou jakožto jubilejní dary vítány bohoslužebné nádoby a náčiní, jako kalichy, kříže, monstrance, missály; dále bohoslužebná roucha, zvláště však také kostelní prádlo.

Jelikož pak v Čechách plátno a krajky v hojné míře se vyrábějí, jsme toho mínění, že by z Čech zvláště mnoho kostelního prádla věnováno býti mělo. Veškery zmíněné dary mají ovšem býti důstojny svého účelu: jsouť určeny k tomu, aby jich užíváno bylo při bohoslužbách Božích; jelikož však jde hlavně o to, aby Svatému Otci umožněna byla podpora co možno největšího počtu chudých kostelů misijních, jest žádoucno, aby byl raději darován větší počet předmětů nežli práce příliš drahé a umělecké.

Příspěvky na penězích a jubilejní dary buďtež laskavě zasílány, pokud možno, již nyní, nejdéle však do konce listopadu 1907, a to pod následujícími adresami:

Pro arcidiecési pražskou: Kněžna Anna Lobkovicová, roz. princezna Liechtensteinová, Praha-III., čís. 347. — Pro diecési litoměřickou: Hraběnka Ernestina Thunová, roz. hraběnka Thunová, Děčín. — Pro diecési královéhradeckou: Hraběnka Dobřenská, rozená hraběnka Kottulinská, Chotěboř. — Pro diecési budějovickou: Princezna Schwarzenbergová, roz. hraběnka Schönbornová, Tochovice. — Komitét pro Čechy: Kněžna Lobkovicová-Liechtensteinová. — Princezna Schwarzenbergová-Schönbornová. — Hraběnka Ernestina Thun-Thunová. — Hraběnka Dobřenská-Kottulinská. — Josef Binder, metropolitní kanovník.

ROČNÍK XXIII. SRPEN 1907. ČÍSLO 11.

VLAST.

Na Bledském jezeře.

Píše prof. KAREL KOLÍSEK.

I.

Pod stromy, v horách, na jezeře užívám těch krásných chvil, na něž se každý těšívá, po námaze, po práci celého roku. Plnými doušky vsávám je, spíjím se jimi .... Ano využijme jich z plna, kochejme se jimi dlouho, s požitkem ..... *Měřme tyto blahé okamžiky zcela jiným měřítkem, než všední dny* .... Sbírejme jejich zářné zákmity v neobvyklé, skvostné a průhledné nádoby, jež jakoby byly zrobeny právě z toho světla, jež pojímají — tak jako naléváme vzácná vína ne do obyčejných sklenic všední potřeby, nýbrž do nádherných, nejčistších křišťálových kalichů nebo do pohárů stříbrných, které objeví se na stole jen o největších svátcích! Pobyt na *Bledském jezeře* jest tímto velikým blahým okamžikem, zvláště za slunného leta — jako většinou v *Alpách.*

Alpské velikány vůbec jsou každého roku cílem velikého počtu cestujících. Je velmi těžko říci, co nejvíce uchvacuje, povznáší a úžasem naplňuje: zda pohled na klikatý řetěz alpských hor, jejichž zasněžené vrcholky třpytí se v dáli a uchvacují svým věčným sněhem, anebo rychlotoké řeky, v jejichž azurové nebo smaragdové neb křišťálově ledové vodě prohánějí se vzácní pstruzi, nebo miloučká jezera čistě zelená, vroubená rovnými lesy, nebo zase jezera zádumčivá, obklopená srázными až daleko k nebi se vypínajícími skalisky, nebo velkolepé vodopády bystřin alpských, nebo »věčnou« zelení prosycené svahy s bohatou rozmanitou florou, nebo rozdíl hrůzy a příjemnosti, divoké romantiky nebo líbezné poesie, což tak často v bezprostřední blízkosti se snoubí, nebo čistý, svěží vzduch horský, jenž zvadlým plícím přivádí sílu a vléva novou krev, nebo hned miloučké pohledy na svěží lesnatou krajinu, hned na vznešené majestátní velikány!

Tisícero půvabů otvírá se před námi, jež každého cizince mocně táhnou a okusil-li jich jen poněkud, znova a znova ho lákají magickou silou ve svůj čarovný kruh; a tyto půvaby působí též i onou tajemnou silou na obyvatele samé těchto čarokrásných míst, tak že v cizině naplňují ho mocnou touhou po domovině a znova ho silou nepřekonatelnou táhnou tam, kde *jedině* se může cítiti šťastným a spokojeným.

Pravý přítel přírody Boží dovede tyto krásy horské najíti a jimi se pokochati a můžeme s povděkem konstatovati, že počet přátel hor každým rokem vzrůstá; toho jsou důkazem nově zřízené hotely na nejkrásnějších bodech, nové, s velkým nákladem vystavěné cesty, vedoucí k nejodlehlejším místům, toho jsou důkazem velmi pádným stále se množící osady, které jako letní pobyty a léčebná místa otvírají brány tisícům cizincům z celého Božího světa. Mnohé z těchto míst jsou pro svou miloučkost již od dávných časů hledány a proslaveny, od cizinců i domácích obyvatel dávno váženy, od spisovatelů nadšenými slovy velebeny, od básníků vzletnými verši opěvovány. A k těmto místům náleží bez odporu *Bled* v krásné zemi horno-krajinské.

Mocná ruka Tvůrce rozhodila zde vnad v netušené míře, a ruka lidská urovnala je, by tomuto léčebnému místu propůjčila údiv, vzbuzující malebný půvab. Jeho jezero jest nejteplejší a nejslunnější kotlinou ve východních Alpách. Ale nejen mírné a lahodné podnebí vyznamenává tuto jezerní kotlinu, nýbrž není též vystaveno nepohodám měnícího se počasí; letních choutek počasí zde bývá málo. Pro blízkost Italie pocítíme zde i nádech jižního nebe. Zvláště vyznamenávají se tu krásné, slunné dny předpozimkové svou lahodou. Celá krajina je prosta nakažlivých nemocí. Úmrtnost jest malá, vysoké stáří nepatří právě k zvláštnostem. Nemáme-li na zřeteli jiných předností, jež Bled má — jeho ***thermické lázně*** — jest nám doznati, že již svými ***klimatickými výhodami hodí se za místo prvního řádu***.

Nemocný i rekonvalescent, jakož i prací povolání svého zmožený a proto občerstvení potřebující člověk naleznou zde všechno, co podporuje zdraví, skýtá novou životní sílu, povzbuzuje zmalátnělou mysl a znova uschopňuje a ozbrojuje v boj o tento život vezdejší. Ale i ti, jimž štěstěna v hojné míře uštědřila statků vezdejších, najdou zde příležitost, by si oddechli po marnostech tohoto světa, anebo by užívali dále v radosti, po čem srdce jejich touží. A proto není divu, že každoročně roste počet těch, kteří přednosti tohoto místa již poznali nebo teprve poznati chtějí! Od mnoha hostí lázeňských slyšel jsem: »Kdo byl jedenkráte zde, ten neodolá touze, by na rok sem zase nepřišel!«

Poohlédněme se *po Bledu a po jezeru téhož jména blíže.*

Železniční stanice *Lesce-Bled* na dráze Rudolfově, spojující *Lublaň s Trbiží*, od níž trvá jízda povozem půl hodiny, leží na východě. Pěšky trvá cesta pohodlně z Lesce do Bledu hodinu. Povozy (dvoj- i jednospřežné) čekají tu v létě u každého vlaku. Silnice do Bledu vede napřed dolů k Sávě a pak stoupá na vrch přes mírný hřbet, pak zase jde to s kopce k jezeru. Před ním dělí se cesta v levo do *Rečice*, v pravo do *Bledu*.

Bledské jezero jest pravým klenotem celé tamější krajiny. Takových jezer není v jižních Alpách dolomitových mnoho. Některé snad předčí jezero Bledské divokou velkolepostí vroubení pobřežního, ale žádné se mu ***nevyrovná svou rozlomilostí***. Napájí se potokem Rečickým i svými prameny, má plochy 147 ha, délku 2·2 km, největší šířku 1·4 km, největší hloubku 31 m a živí mimo jiné ryby též sumce a pstruhy.

Okolí jezera je malebné krásné. Chceš-li se hodně pokochati jím, pak vezmeš si malý člun, zavesluješ pohodlně několikráte a již kolíbáš se na smaragdové hladině jezerní. Tvůj zrak upoutají předem roztomilé letohrádky, jež jakoby snily ve vonných sadech a dále útulné vesničky s vížkami kostelů nebo kapliček, starobylé stavby, jež upomínají na zašlá století, šťavnaté zelene svahy lesní, jejichž pozadí tvoří skalní velikáni vysokého pohoří alpského — julských Alp a Karavanek.

Nejkrásnější vroubení je mezi oběma pobřežními místy: *Rečicí a Bledem*. Tu také najdeš nejútulnější letní byt a hotely. Mezi všemi však úchvatnými obrazy dojme tě nejvíce čarokrásný *pohled na ostrůvek v jezeře s proslaveným poutním chrámem »Maria na jezeře«* a potom *hrad Bled*, strmící na příkré skále dolomitové, 126 m nad hladinou jezerní, jež ze severního břehu jezera přímo vystupuje, v ostatní strany pak příkře se kloní.

Abychom ničeho důležitějšího a zajímavého nevynechali a tak všecky dojmy zažili, *nastoupíme nyní procházku kolem jezera samého* po pohodlné většinou stinné silnici, táhnoucí se kol celého jezera. Taková procházka *trvá půl druhé hodiny*.

Na severním břehu jest *léčebný ústav přírodního lékaře Arnolda Rikliho a vedle něho hotel Mallner* s pěknými sady a stkvostnou vyhlídkou na jezero a Alpy julské s *Triglavem*. Na přední straně hotelu je ve zdi votivní deska s nápisem: »V tomto domě byl ubytován Jeho Veličenstvo císař František Josef I. dne 16. a 17. července 1883 za příčinou 600 leté zemské a jubilejní slavnosti vévodství Krajinského«

Léčebný ústav Rikliho je specialitou lékařskou. Arnold Rikli, rodilý je Švýcar, je zástupcem *přirozeného léčení* v nejpřísnějším slova smyslu. Dle toho vystavěl si zde za tím účelem léčebný ústav. Jeho program léčebný zní: »*Voda dělá dobře — výše však stojí vzduch, nejvýše světlo.*« Jeho léčebnou methodu nazývají »athmosferickou (vzduchovou) léčbou. Tato léčba pozůstává v methodickém užívání světlých lázní vzduchových, lázní slunečných a vody. Roku 1855 vystavěl tu léčebný ústav studenou vodou, roku 1867 pak zavedl thermoelektrické světlové a vzduchové lázně.

Thermální lázně Luisiny, nalézající se na cestě k Rečici, několik kroků vzdálené do ústavu Rikliho, jsou přídavkem Bledu neméně důležitým jako thermy již zmíněné.

Tyto mají 23 st. C teploty a obsahují sodu a železo; litr této vody obsahuje 52 kub. cm. kyseliny uhličité. Užívá se jí nejen k lázním, nýbrž i k pití. Jiná voda obsahuje síru též při 23 st. C. Prameny studené, které vytryskují ze skalní stěny pobřežní, slouží v ústavě Rikliho k léčbě studenou vodou. Tyto prameny jsou čím dále od severu na jih teplejší.

Při lázních Luisiných je též *hotel stejného jména* se vším moderním zařízením. Jezero samo má teplá zřídla a proto se hodí velmi dobře ku koupelím. Pobyt zdejší doporučí se zvláště všem, kteří léčivše se v jiných lázních chtějí si zdraví utvrditi a mimo to všem, kdo trpí nervositou, rheumatismem a nedokrevností.

Nedaleko ústavu Rikliho rozprostírá se pěkný lázeňský park a lázeňský dům (restaurace a kavárna). Zde se pořádají denně od 5 hod. odpol. do půl. 8 hod. koncerty lázeňskou kapelou; mimo to zde bývají v prostranném a pěkně upraveném sále pořádány zábavy, koncerty, taneční zábavy atd.

Výše leží slovinská *osada Bled* s farním kostelem, novým, gotickym, jenž byl nákladem 120.000 K úplně dostavěn. Starý kostelíček byl zbořen, jen věž byla ponechána a slohově ku kostelu novému přestavěna a zvýšena. Kostel jest majitelem starobylého, cenného relikviáře (schránka na ostatky svatých), jenž pochází ze 14 století a obsahuje ostatky brixenského biskupa Albuina.

Dále západně vypíná se příkrá skála s *hradem Bledským. Hrad* (604 m) jest dobře zachován a dosud obýván, ale jen v letní době. Dle starého systému oblehacího jest obehnán zdmi i okružními a střílnami. *Dvě cesty vedou na vrch:* pro pěšce příkrá cesta, jež jde kolem fary v levo nahoru a poněkud pohodlnější cesta vozová táhnoucí od okružní silnice jezerní v pravo.

Dříve byl hrad sídlem panským; před nedávnem byl tam umístěn okresní soud a od několika let byl vyhražen majitelem důstojníkům a jich rodinám, kteří zde dostali zdarma byt, snídani a koupele v zámeckých lázních; takových míst pro churavé důstojníky bylo dvacet. Za mého pobytu byla tato výhoda zrušena a vše proměněno za letní byty.

Minulost tohoto hradu sahá daleko do dějin. Nějakých určitých zpráv o stáří jeho nemáme. Ale jisto jest, *že německý císař Jindřich II., Svatý*, daroval Bled roku 1004 *biskupu brixenskému Albuinu ze Saeb.* V pozdějších dobách bylo toto panství novými dary, zbožnými odkazy a novými příkupy rozšířeno. Císař Bedřich II. ustanovil roku 1236 vévodu korutanského fojtem dómu brixenského a naporučil mu, aby se o to staral, aby biskup brixenský, jenž si Bled pro sebe vymínil, zůstal v nezkrácené držbě jeho. S Tyrolskem pak přešlo i toto fojtské panství na *Habsburka, vévodu Rudolfa IV.* Později dostalo se panství Bledské šlechtickému rodu *Derer z Kreighů* až do r. 1533. Od této doby spravovali je biskupové brixenští sami s mnohými přestávkami, zvláště v dobách reformace až do r. 1803, pak po saekularisaci brixenského biskupství užíval ho finanční erár až do r. 1833, odtud r. 1856 opět brixenský biskup; toho roku koupil je *V. Ruard* a r. 1885 hrad s poplužním dvorem prodal milionáři vídeňskému *Muhrovi*, jenž upravil pokoje hradu — jak již bylo řečeno — pro důstojníky, tamější lázně potřebující.

Pro sebe vystavěl Muhr na úpatí »zámecké skály« na břehu jezerním dvě útulné villy.

Nejnovější zpráva zní: Bledský hrad stane se majetkem země. Země Krajina zakoupí brzy Bledský hrad, který jest na prodej za 1,200.000 korun. Zvláštní komise již dávno ohledala hrad ten. Pozemky budou prý parcelovány, jezero a hrad zůstanou veřejnými. Hospodářské budovy mají býti upotřebeny pro rolnickou školu. Poslední slovo má nyní zemský sněm.

Hrad sám neskýtá právě mnoho zajímavého; sem tam najdeme ještě starobylý obraz nebo podobné nářadí. *Hradní kaple* jest upravena ku sloužení mše sv. Hlavní obraz nad oltářem znázorňuje sv. Jindřicha, kterak předává Bled biskupu brixenskému Albuinovi; nad těmito pak postavami vznáší se Rodička Boží s Ježíškem.

Ale za to je *velmi krásný pohled a rozhled s vrchu zámeckého* — nejen na klidnou hladinu jezerní s poetickým kostelem Marianským na ostrůvku a se vší tou malebnou obrubou celého jezera, nýbrž i tam v dáli — k nebetyčným vrchům alpským!

Na *jižním břehu jezera* naproti hradu leží vesnice *Rečice.* Zde vytéká z jezera potok, kvapící pak dále do Sávy. Tam je též známý a oblíbený *hotel Petran.*

Tam často lze pozorovati pestrý rej zbožného lidu, jenž se odsud dává převážeti *na ostrov do poutnického kostela Marianského* — tak často vyhledávaného a milostného místa. Převoz však může se díti i s jiných přístavů.

Za dávných časů stával tu chrám pohanský a dříve než se tu vypínal k nebesům chrám Páně, měl zde na této, vodou se všech stran omývané skále, *poustevník* svou chýš. Ještě do dneška lze tu spatřiti onu *poustevnu*, ač úplně přeměněnou, jako místo odpočinku zbožných poutníků. Mimo kostel stojí tu na dosti skrovné prostoře také bývalá *proboštovna.* Kostel pochází ze 17. stol. Na hlavním oltáři je milostný obraz Rodičky Boží s Ježíškem. Jinak nemá celý kostel mnoho zajímavého. — Ale něco přece.

Před presbytářem visí s vrchu provaz od zvonu — tak zv. »*zvonu přání.*« Je zde totiž rozšířeno mínění, že kdo zazvoní tímto zvonem a *ozve-li se zvon ještě třikráte po jeho zadržení*, že každé přání, jež onen dotyčný v srdci svém chová při tom zvonění — se vyplní. Ovšem zdaž se tak stane, to ví sám Pán Bůh. A vskutku od rána do večera putují na člunech lázenští hosté k ostrůvku a do kostela a zkoušejí to se zvonem třeba kolikrát. Hlavně je při tom zaměstnán *dámský svět*; víme ovšem, proč . . . . . Cizinec, slyše neustále nepravidelné zvonění, nedovede si toho vysvětliti, až se dozví toho příčinu — a vezme si člun a zajede si tam též a zazvoní aspoň ze zvědavosti. — Na severní straně ostrova je ve skále vytesaná *milounká kaplička se sochou Panny Marie Lourdské,* vystavěna knížetem Windischgrätzem na uctění památky jeho zemřelé choti Kamilly, roz. kn. z Oettingenů.

Na jihozápadní straně jezera zdvihá se skála a tvoří jakési zátiší, odkudž je rozkošný pohled na jezero, zvoucí k sladkému snění a melancholickým dumám i radostným zákmitům duše . . . A tam také sedával a básnil *Anastasius Grün*, tento nadšený opěvatel Bledského jezera, jak tomu nasvědčuje pamětní deska ve skále s nápisem: »*V paměť na Anastasia Grüna, jenž zde dlíval, zde básníval.*«

»Ty zelené údolí, ty křišťálové jezero,
Ty milounké zátiší s kostelíčkem na tebe zřícím,
Vy nepodajné skály, vy laškovné lesy,

Již mi zde oko i smysly očarujete —
O rozřešte i onu hádanku a jmenujte onen zázrak,
Jímž srdce ve slasti spíjíte,
A ducha v mocné kouzlo jste spjaly.

Věnováno od

Karla rytíře *Rittermeyera.*«

Šťastnou byla myšlenka, jež vykouzlila v nádherné přírodě tamní na jižním pobřeží *zámek knížete Windischgrätze*, před nímž poněkud v pravo skrývá se skromně »kaplička na jezeře«, v níž bývá též sloužena mše svatá. Pozoruhodny jsou ještě villy české »Villa Terezina«, »Sokol« a ruská villa »Sosnovka«. Nelze též nezmíniti se o nádražní nové budově *taurské dráhy* za západním pobřežím, která se dostavovala.

Tak jsme se na své procházce kolem jezera seznámili aspoň s nejčelnějšími znamenitostmi jezera Bledského. Tím však není řečeno, že by nic jiného zde snad nebylo, co by mohlo jiného pozorovatele zajímati, jako na př. pod hradem u jezera *»zámecké lázně«*, nebo *vzdušné boudy* pro přísné Rikliany, nebo *vzdušné lázně* jedny pro pány, druhé pro dámy asi pět minut od Bledu vzdálené směrem k největší hoře Karavanek »Stou« (stůl). Jiného snad budou ještě zajímati úhledné a výstavné villy s hřištěmi tennisovými; jiného zase obchody s pohlednicemi a těch je zde plno, jak lze očekávati; vždyť pohledy na zdejší krajinu jsou věru rozkošné.

A našlo by se ještě více zajímavostí pro každého.

II.

Dle dosavadního líčení pozná každý, že *pobyt na Bledském jezeře* jest velmi příjemný. Bydlel jsem na hradě. Byl mi vykázán útulný pokojík s pohledem na Karavanky. Otevřeným oknem proudil vonný, svěží vzduch, i při tom vedru a já ssál jej plnými doušky sedě u okna a toulaje zrakem po těch velikánech alpských a velebil Boha, že tolik krás přírodních podává tvorům svým! Toť první dojmy, první okamžiky na Bledu.

V hradní kapličce sloužíval jsem mši sv., v neděli a ve svátek dole v Bledu. Po snídani scházel jsem se svým společníkem, setníkem N.. se hradu dolů, bychom učinili větší procházku před koupelí.

Zamilovaná naše procházka byla kolem jezera. Kolikrátkoli jsme šli kolem něho, tolikráte jsme se podivovali krásám jeho. Po desáté hodině šli jsme *do koupelí do »zámeckých lázní«*, jež bývaly hostmi přeplněny. Tam vzali jsme napřed *»slunečnou lázeň«*, trvající asi hodinku a pak *lázeň jezerní* na čtvrt hodinky. Tam mluvilo se česky, tak že jsem říkával, tam že je Žofín v Bledu. Bylo na Bledu hojně Čechů, zvláště Pražanů. Z nich bavíval svými vtipy často celou společnost přednosta stanice z Tábora.

Osvěženi a jako znovu zrozeni lázní jezerní šli jsme do parku, neb čítali jsme noviny. Po té šlo se k obědu, obyčejně

do hostince »u lovce«, kde byla výborná, česká kuchyně — kuchař tamější byl Čech — a ceny nebyly právě přemrštěné, jak to bývá v jiných lázních.

Znamenitého společníka našli jsme tam v jednom setníku z Temešváru. Byl to vůbec zajímavý pán. Než my jsme tam přišli, sedával již asi měsíc *úplně sám* u velkého stolu — pro 4 neb 5 osob — a nikdo nesměl si k němu přisednouti, byť velmi nervosním. A také když jsme viděli, že jen jedno místo tam bylo reservováno, chtěli jsme tam přisednouti. Ale v tom přichvátá k nám vrchní číšnice a prosí nás, bychom si tam nesedali, tam že sedává nějaký »moc nevrlý« setník a že by mu to bylo nemilé. A v tom, když jsme se chtěli uvelebiti u vedlejšího stolu a někteří z nás tam již seděli, kdo nepřichází, jako ten nevrlý setnik. Znaje se s jedním z nás, ihned nás pozval k svému stolu a za nedlouhou poznali jsme v něm šelmu a společníka rozmilého. Když jsme mu vykládali svoji o něm smutnou zkušenost, dal se do srdečného smíchu a vyprávěl, že jest nyní již »vyléčen«, že brzy zase pojede domu a tudíž že chce míti zase společnost.

Po obědě ubírali jsme se k jezeru a tam na lavičce jsme si poněkud odpočinuli po »práci« dopolední, nebo šli jsme zase zvolna na hrad, nedělali-li jsme nějaký *výlet do okolí*, jak to bylo právě druhého dne po našem příchodu.

Můj přítel-společník, rodem Polák, byl znám od lonského roku s jedním soudním sekretářem z Řešova, jenž tu byl se svou paní a ti byli náruživými výletníky. A proto podnikli jsme *polodenní výlet do údolí řeky Vintgaru*, vlévající se do Sávy. *Vintgar tvoří* velký divokrásný *vodopád*.

Kolem třetí hodiny odpoledne vybrali jsme se na cestu. Jde se po silnici severním směrem. Černé mraky honily se po obloze, ale myslili jsme si, že když nepršelo tak dlouho, že ani dnes nic nepřijde. Došli jsme osady *Asů*, tu najednou zvedla se vichřice, blýskalo se a hřmělo, my zahnuli do hostince a po půl hodině jsme mohli pokračovati v cestě: jinde bouřilo, ale až k nám to nedošlo. Libovali jsme si, že se slunko poněkud skrylo a nás tak šetřilo. Nad osadou samou vypíná se mírný vrch s *kapličkou sv. Kateřiny*, odkudž byl pěkný rozhled do kraje. Po té šli jsme s kopce lesem a po cestě, půl druhé hodiny trvající, slyšíme již z dáli šumot, který, čím dále se blížíme, proměňuje se skoro v hukot.

Přišli jsme *k vodopádu*. Hrůzokrásná podívaná! Mocný proud řítí se s vrchu do hloubky 40 metrů a tam dole se pění a šumí a ječí . . . . .

Duch lidský využívá s prospěchem všeho, co se využíti dá. A proto i zde byla postavena *elektrárna*, hnaná silou vodopádu. Elektřiny používalo se tu k vrtání tunelu na nové dráze taurské.

(Dokončení.)

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Pokračování.)

Obraz čtvrtý.

Polo zapomenutý kout, zahluchlé náměstí pod odlehlým koncem zahrady královského paláce. Na pozadí vyčnívají koruny stromů přes zeď zahradní — zdob, řims a kabřinců již omšených s glorietem na rychlo ozdobeným k oslavě dne. Prostřed malá kašna s postavou Panny vodní, přes kterou se valí spád zeleného břečtanu se zdi. V levo od kašny při zdi kamenná lavice; v pravém rohu dvířka ze zahrady, dávno neotvíraná, dnes osazená stráží, — neboť odtud nedaleko jsou »haldy« nábřeží. S leva sem ústí dvě ulice, tvoříce do náměstí trojhran domový; tam někde na patníku sedává žebrák, jemuž za zády jsou dvéře zavřené jako do šíje nějaké nebo sklepa. V pravo ústí sem rovněž ulička, jdoucí rovnoběžně se zahradou po její délce až někde z hloubi pozadí. Celou pravou stranu pak uzavírá kollej: křídlo její průchodité s otevřenou branou. (Z gloriettu otvírá se vyhlídka [myšlená přes hlavy jeviště] k západu na řeku, listnatou stráň a královskou hrobku.) Pohádka prý pouhá smýšlenka, ač přece ne ledacos — a jeviště v ní nyní pohádkový linhartský plácek.

Výjev prvý.

Žebrák (kulhá ze vrat kolleje na své stanoviště, počítaje groše na dlani):

Scholárové — vtipné kopy,
žertu, smíchu do zátopy,
tu však od nich (poplivuje do dlaně s penězi pro štěstí)
— pánbůh množ!
kopě schází mnohý groš.

Výjev druhý.

Smrt kmotřička (pod úborem kořenářky, báby žehnávačky, nesouc na levém lokti koš a koření, pod nímž ukryt srp, též jde z kolleje):

Blud, blud, blud!
Ne, čí tam mě vedly stopy!
Nebo odtamtud? . . . . (pohlížejíc po žebrákovi.)
Bujarost a veselí
nedbá v smíchu, neželí,
jak den plyne, chvíle mine;
z truchlohry si šašky tropí,
nu, však beán Nemehlo v ní slyne
— v Judithě a Zuzaně jen kyne —
nade vše jim jedno z hesel:
Dožij, dopij,
v mladí mládenče se vesel! (Sedne u žebráka.)

Žebrák:

Mám to rád, mám to rád!
Nač jen trpké trnky žvát,
v pláči moulat suchou kůrku?

Jednou za čas do sotůrku (hladí si břich)
sousto s jíchou mastnou cpát,
to je k chuti! I ta Smrtka
výběrná je bába vrtká:
na krále má zálusky,
jenž jde nyní na výměnek.
Já, ač kulhám, jsem jak mřenek!
Marny tam tvé pochůzky? (Ukazuje na zahradu.)
Nechtěli tvé rady dbát?

Smrt kmotřička:

Já bába po Bohu,
kde mohu, pomohu;
seč já nejsem, v hrob jde ke dnu.

Žebrák:

Čertí lejno za muškát!
Že od tebe poodsednu,
ač jsem s tebou dnes chtěl spát! (Dotírá se k ní.)

Smrt:

Že tu na tě srp svůj zvednu!
Hleď se hříchu, stará špato,
vždyť máš leb už na plechato.
Že tě srpem! (Hrozí mu jím.)

Žebrák:

Kýž tě had!
Počkej s tímto k večeru,
až víc grošů seberu,
odúmrť by stála za to.
Též chce žít i mistr kat!

Smrt (daleko odsedajíc):

A pak *mne* zvou dotěru . . .

Výjev třetí.

Smutka, Snílka, písař krevní stanou v otevřených nyní zahradních dvířkách.

Žebrák:

Smilujte se nade mnou v tento den radostný,
na do smrti souží mě zlý neduh pakostný,
nuzáku, mrzáku věnujte dáreček — —
Ach pane, pámbíčku, totof je páreček!
(Co má na ní, čert by pohledal.
Nu, mně tvaroh vždycky v hrdle přesedal.)
Smilujte se, slitujte, dobrodinečkové!
Pomodlím se za vás, kdo mě polituje,
grošík podaruje,
i za vaše dítky — kvítky, i za vaše rodičové,
i za duše, na které nikdo nepamatuje.

Výjev čtvrtý.

Smutka, Snílka, krevní písař postoupí blíže do jeviště.

Snílka:
Nelze dél! Mě vraždí blaho cizí
a dne světlo před zraky mně mizí,
na srdci mně černá zmije střebe,
až mě k smrti zebe.

Smutka:
Úklidni se! Jak tam hostí davu,
teď i tady utlum bouři citů;
doma na hruď uložíš mi hlavu
a bol tajný vyplač na úkrytu.

Písař:
Úlevou jak blaha nevýmluvnou,
slzy vám i úlevou jsou bolu, —
Touženka, ač tužeb na vrcholu,
slzela přec v onu chvíli snubnou.
Snílko, nejapná mi promiň slova.
Ó, by's dbala jen, co v hloubi chová
srdce beznadějné oddané ti zcela,
jasnila bys stíny čela.

Snílka:
Druhu jasu plných dětství chvil,
neukojí srdce bolný kvil
soucit bratrský, co sestru těší,
která marnou touhou v klamu hřeší.

Písař:
Ach, by cit jen to bratrský to byl!

Snílka:
Ó, proč budí slunce zářný hled
ranné poupě v stínův útají!
Kolem dní se vesny čárný svět,
i trav lístky o ní šeptají,
snětí plá svit slunce na výzvěd,
co ta pěnic hnízda chovají,
přes zurčící zdroje, měkké mechy
se srny jdou laně na poslechy,
večerům co pěje vesny ret
bez výstrah na plesném šalmaji,
a jak pádí v lesů tajné clony, —
šlapou květy sněžné anemony,
co se sotva vznesla ze sněhu
také svojí vesny k postřehu,
do níž — ušlapána — nedokvete.

Smutka:
Co to slyším, slyším od dítěte?

Písař:
Vykvetla již dávno do panny.

Smutka:
Neblahy té vesny závany,
jež ji budily — a k vadnutí.

Písař:
Což jí nová vesna neoživí,
nové touhy živé vanutí?
Ve vaší jsem zahradě zřel divy.
Bylo léto již a parný znoj:
šťávy zadržené třešní mladou
na sněti květ bílý v nově kladou —
Smutka:
Nemluv, budíš obav nepokoj.
To z nás někdo jistě letos umře . . .

Výjev pátý.

(Smrt kmotřička k nim přistoupila.)

Smrt kmořička:
Promiňte mi, vzácná paní —
vždyť mi soucit srdce raní;
jsemť já bába žehnávačka
a tu vidím — což to hračka? . . .
Panenko má, bolí tady? (Na čelo jí ukazujíc.)
Zážehy snad slunce tknuta?
Aneb tuto ze snů zrady? (Na srdce.)
Vida, vy jste uhranuta!
Kde strom třešňový je v květu,
vstupte pod něj, třeste jím —
uhranutí mine v letu,
nebude vám kouzlo zlým.
Poslechněte kořenářku!
Smutka:
Babičko, dím takřka v nářku:
Kde pak teď a kvésti třešně!
Snílka:
Druhé jaro nejde spěšné.
Do roka a do dne snad —
Smrtka:
Mámť já hlavu zapomněnou!
Otřete se tedy plenou —
bělostný jen buď to šat,
ani slza, ani voda,
jehož se vám nedotekla.
Pak se snadno úřek podá.
Smutka:
Snad jste se zas nepřeřekla?
Kde ji vzít?
Snílka:
Z vás čiší chlad!
Do roka a do dne snad . . .
Smrtka:
Co vás opět oblud jímá!
Inu, pravda bez vády:
Starý má smrt před očima,
mladý má ji za zády.

Obchází Snílku tak, že jí v tom skutečně za zády stojí, aby zamířila nyní k odchodu do ulice na levo, — do té, jež jest blíže hlediště.

Smutka:
Babičko, ty vaše oči bílé
které asi viděla jsem chvíle?

Snílka:
Sivé oči z pod obočí
jako mrtvé po mně točí —

Smrtka (spěšně belhajíc pryč):
Mrtvé oči pod obočí,
ruce stuhlé křížem v truhle . . .
Jsemť já bába žehnávačka
choroby,
u pohřbů jsem bába plačka
nad hroby;
mrtvé myju,
v truhlu kladu
v chýži, hradu,
a tak žiju
leda pláče za náhradu.

Smutka:
V děs mi s ní ta trapná chvilka.

Písař:
Proč? Toť bába Přenosilka.

Snílka:
Pojďme, mně se smysly kalí.

Smutka:
Zástupy se sem už valí,
a Trud nejde.

Písař:
Jeho rad snad králi zapotřebí.

Žebrák (jenž se k nim dokulhal, děkuje pichlavě za dar z rukou písařových od Smutky):
Milý Pánbůh v nebi
odplatí i vdoví dárek malý.

Smutka (sama mu dává více):
Nespokojen?

Písař:
To je bída věčná!

(Odcházejí ulicí mezi kollejí a zahradou do vnitř města.)

Žebrák:
Jako tam ta mladá slečna.

Výjev šestý.

Z kolleje vyvleče Pustrpalk (ve své prosté šedé sukni) dvojkolový vozík s plachtou přes obruče, za ním tři maškary: Věčný Žid, Hamlet, don Juan (kteří vystoupí hned na kamennou lavičku pod zahradní zdí), pak Nedouk, jenž za pomoci Pustrpalkovy rozkládá svůj krám. Za nimi se vyhrnul lid.

Mastičkář Nedouk:
Koření kup, dryák, masti
na lektvary, na náplasti,
zžené vody bláznům v Střízví,
vodu živou pro ran jizvy,
pro milost kup lepé lady
z čertovy plod ze zahrady,
konfektů mls, jádra palem,
života kup elixir,
dojdeš dnů jak Methusalem
zdráv a silen jako Štýr!

Věčný žid:
Hledám smrti, kam jdu koli
přes věky a přes mrtvoly,
od Anáše ku Kaifáši,
kde lká cnost, kde hříchy páší:
Přijdi, smrti, milá hosti,
únavných mě toulek sprosti!
Bdít vždy nad života kalem,
výš jest smrtné úzkosti;
kletba zlá štve vinu valem
od prahů i věčnosti.

Pustrpalk:
Chiry, chiry, achamary!
Ukaž minci, bloude starý,
za kterou bys hrob si koupil,
v obchodu však neprohloupil!
Nedoufal můj mistr cvičný,
by byl blázen kýs mu příčný!
S lavice hnal's Krista cvalem, —
radou radím, trlku můj:
kdo chce mřít, ten život s žalem
žij, ne líně pozoruj!

Mastičkář:
Pustrpalku, povídálku,
vtip svůj vysyp na opálku
vůči moudřejším jen kupcům!
V jeseň z úlu — z touhy trubcům
hlad a skon. — Der se mnou plíce:
kdo se v noci leká sýce,
klidně spát chtě pod podvalem
v kyprém teple podušek,
opoj u mne koupí málem,
mák jsem svářel do pušek.

Don Juan:
Žít chci, žít a pít a žíti,
sbírat med a trhat kvítí,
nedbat o Boha, ni ďábla!
Jen by svěžest neochábla
v lásky bouřné ve oblasti,

julepů dej, šťáv a mastí,
abych vášní pod úpalem
znojem výtek neklesal,
klesal jen rouch ženských na lem,
s vínem v číši zaplesal!

Pustrpalk:

Amor, amor, — dic amarum!
S písní, ženkou ku pohárům, —
s vínou lítost pospolita,
všeho, pane, do přesyta.
Proto by vždy chuť měl k vínu,
pepř syp jích svých do okřínu.
Živ jen slastí přežvýkalem,
olipů a julepů.
za svodem jdeš, za kývalem,
puklých číší do střepů.

Mastičkář:

Páni, rytíři a města,
v regimentu zdraví cesta
k svěžesti dí pravdu ryzí:
Svěží jsou jen medolizi;
ti jak česnek: hlávka bílá,
zelenou jež kličku skryla.
Všem, buď Smilem nebo Chvalem,
med i jed vám dovolím. —
výčitek pak pod přívalem
za vás s peklem zápolím.

Hamlet:

Zlo či dobro život, bádám,
zlo či dobro smrt? — A vládám
koho z obou pokořit se?
Co je žluč, co lékořice?
Co líp — života se zbavit,
či lék smrti v slzách tavit?
Mastičkář je povídalem,
smrt je němou Sibyllou.
Věčnost zřím dum pod odhalem
těhotenstvím otylou . . .

Pustrpalk:

Kvéstií erb, chmurný princi,
vytesal jsi na kabřinci
zakletého v smutku hradu.
Podpírej si v dumách bradu —
jak se díváš na záhadu,
tak ji vidíš, — klubko hadů.
Hru viz chmur svých pod zákalem:
život klamu mastičkář!
Neplodně on v sváru zralém
smrti souloží ten psář.

Mastičkář:
Koření mám, drahé masti,
na lektvaře, na náplasti —
Věčný žid:
Života bych koupil cenou
smrt jen, smrt; ždám na kolenou —
Don Juan:
Život, číš, žen půvab luzný!
Bloud spěj smrti do haluzny . . .
Hamlet:
Žít, mřít? Záhad pod úskalem
byť i v štěrku zlata svit!
Pustrpalk:
A já sloužím pod trhalem
za smích slz — dnů pracných klid.
Nedouk:
Co kdo žádá, teď se o to hlas,
vysuje groš ovšem z opasku.

Výjev sedmý.

(Krátké váhání. Po prvním kupu podávají mu peníze a on dává masti, prachy, olipy a julepy.)

První:
Machně z Tuřího cos pro lásku.
Nedouk:
Holka jako lusk.
Pustrpalk:
Ten pas, ten pas!
Druhý:
Vejskal Jun, můj hlas dnes dostal kaz.
Třetí:
Stejskalovi něco pro vejskání.
Nedouk:
Tu je obojí, mně drazí páni.
Čtvrtý:
Já jen tento . . . jako . . . na optání.
Jsem já Zmrzlík a mě zima drobí.
Nedouk:
Po tom mráz ni rampouch neoznobí!
Pátá:
Hubalka jsem: otekla mi huba.
Pustrpalk:
To je, paní, od hlazení pěstí.
Nedouk:
Třete tváře vnitř víc jazykem.
Tu jsou prachy z hlásné trouby z žesti.
Sem s ním, třeba s rudým trojníkem.

Šestá:
Kmotra Bláznice jsem kolozubá.
Pustrpalk:
Žvýkej klepy!
Nedouk:
Narostou ti zuby,
na kterých i smrt svou kosu zhubí.
Sedmý, Munk Žid (domluvně k Ahasverovi):
Nech těch toulek, není z toho groše!
Pustrpalk (k Munkovi):
Zda ni tebe toulky neposedly?
Odkup něco nám, neb hádej — kdo to, kmoše:
Hříšní byli, svatý život vedli?
Munk (pofouchle):
Biřici, jenž vedli lajíce,
koho tento (ukazuje na Věčného žida) sehnal s lavice.
Nedouk:
Tuto mast, můj pane, jako zlato bledé.
Pustrpalk:
Kdo maže, ten jede;
béře Podmazal a zve to dávat.
Nedouk:
Ta je z dálného až Ophiru.
Munk Žid:
My mast máme a je z papíru.
Pustrpalk:
Netřeba je nyní obřezávat?
Munk Žid:
Za zlato je měním a dám rabbat.
Nedouk:
A co, půjčíš?
Munk Žid:
Po zítří, neb zítra sabbat.
Osmý:
Co vy, pane Done Juane,
vodička vám v hrdlo nekane?
Nedouk:
Kdo to pije louže kal?
Osmý:
Já jsem, mistře, Voda Chval.
Vejskal k Hamletovi:
O čem hloubáš, smutný kmochu,
namoklému rovný dochu?
Stejskal:
Vidíš: princ! Měl zlou prý mámu,
jeho táta straší v hrobě.
Pustrpalk:
Příbuzný to Stejskal tobě.
Stejskal:
Jako všichni po Adamu.

Nedouk:
Co chceš? Kdo jsi?

Devátý:
Konvář Mokronos.
(Ukazuje na nos.) Červánky, jak jich se zbýti?

Pustrpalk (napodobuje pití):
To je z konvic?

Mokronos:
Neštípej co vos!

Pustrpalk:
Čepem žehnej se a račiž více píti
a pak červánků tě mine styd:
nos ti zmodrá na blankyt.

Nedouk:
Solve, quod debes!
(Mokronos se ošívá.) Zaplať, co se jebeš?

Mokronos:
To je věru lichva, zrádce!
Češpiva to ordinace! (Chce uniknout bez platu.)

Pustrpalk:
Češpivo sem, Češpivo tam, —
jenže já se nemotám.

Mokronos:
Uhnu zisku holotám. —

Pustrpalk (chytá ho):
Hoho, kam?

Nedouk (vnucuje mu lék a béře penízky):
Nos myj touto vodou, ať se sloupá,
potom tímto maž jej — —

Pustrpalk (s ním počítá groše):
Ruka skoupá!

Desátý:
Něco podstatného pro žaludek!
Jsemť já stále hladný jako dudek.
Obejdou mě zovou.

Nedouk (podává mu pilule nebo kapky):
Na lačný to život ráno ber.

Obejda:
Dej mi aspoň plný toho čber.

Pustrpalk:
Spolkni tedy k tomu škorni novou.

Jedenáctý:
Otec chudých, Všetečka, se ptám,
zač je tu ten celý krám?
Potom — doktor Nesvětlo pln fuků —
co je pravdou, mistře Nedouku?
Kdo z tří uzdravil nám pána krále?

Lid:
Živ buď král! A zdráv buď, zdráv buď stále!
Jedenáctý:
Pravda-li, že na div mdlobu ztratil,
když Trud přišel?
Nedouk:
Lež kdo s pravdou hatil?
Všetečka (nedá mu mluvit):
A kdo Touženku tu starosvatil?
Lidé, byla tě to svatba dnes!
Co tu bude dlouho povídánek!
Ženich jako jelen hlavu nes' —

Výjev osmý.

Dole u branky sesilují stráže. Křik a běh z uličky podél zahrady sem na ryneček.

Hlasy:
Už jdou, už jdou! Jdou sem na pavlánek!
Nedouk (namáhá se, aby přehlušil ruch lidu):
Má to zásluha, že pan král žije,
ač teď jiný z mojí slávy tyje.
Vímť já, nemocným jak obraceti lože,
Smrt-li už jim v hlavách stojí.
Všetečka:
Co že?

Výjev desátý.

V glorietu nejdříve se objeví panoše s nachovým polštářem a mísou stříbrnou plnou bílých grošů; sličný hoch — ihned se obrací tváří do zahrady. Pan hofmistr hůlkou vážně kyna sem a tam, místa vykazuje; vystupuje J. M. král pod korunou o holi, podporován z levé strany mistrem Trudem. Za nimi mračný doktor Nesvětlo s jakousi puškou jako lékařství, ihned pohotovu býti majících. Odvaha s Touženkou pod vínkem ve svatebním úboru bílém stříbrokvětém -- šťastni a úsměvni. Tito dle kynů hofmistrových stanou uprostřed, po jejich pravé straně starý král a Trud — za nimiž Nesvětlo jako ve stínu přízně královské, — na levo pan hofmistr Jeho Opatrnost. Za provolávání lidu prosí hofmistr Touženku dvorným ruky pokynem, aby rozhodila groše mezi lid, což tato půvabně činí. Ve štěstí snadno jiné blažiti — grošem.

Lid:
Zdráv buď Jeho Milost, král a pán náš!
Zdráva Touženka buď, naše knění!
Zdráv buď Odvaha, ctný vlády dědic!
Zdráva Touženka buď, jako voda čistá,
krásna jako mladá vesna v květu,
bohata jak matka země plodná
šťastna jako v ráji matka živých!

Starý král sňal zlatý vínek s hlavy a položil na vyprázdněnou mísu. Chvějící se rukou ukazuje přes hlavy lidu daleko ku hrobce královské. V pomlce jásavého volání slyšeti tichá slova zaslzené odevzdanosti.

Král:
Slunce k západu. A v hrobku otců
i mým posléz ustelte mdlým údům.
Touha života mři v odevzdanost skonu . . .
. . . Kdo mi jenom vnuknul pravdu onu?

Odvaha se Snílkou poklékají a král jim žehná. Pak dvůr odchází za opětovaných pozdravů lidu. Díl stráže odvolán a zůstávají zde jenom dva noví strážní s halapartnami.

Výjev jedenáctý.

Nedouk (se závistí takořka zalýká):
Viděli jste mistra Truda v pýše?
Pustrpalk:
Co ti zákal do očí jen píše?
Nedouk:
A pan král — vždyť ledva, ledva dýše!
Několik hlasů výsměšných:
nebo ty, nebo ty
ze závisti trampoty.
Nedouk:
Zášti nejdu na katanské nože!
Vždyť jen já jsem obrátil tam lože
hlavou k nohám, k hlavě nohama —
svědek Nesvětlo a nebe nad náma!
Trud je čaroděj! Má pod poduškou
v loži smrtí hlavu od kata
a ta jeho čar je tajnou služkou,
našeptává jemu kouzla ta,
jak má léčit ku zdraví, jen chce-li,
jak má hubit smrtné na posteli.
Několik hlasů:
Upalte ho! Upalte ho!
Hluchoun (nastavuje dlaně k uším):
Čeho? Čeho?
Nedouk:
Sedmkrát se vyspal na marách,
na nichž poctivé jen panny k hrobu nesli,
beze strachu — hříchu není z hrůzy strach —
potom křídou sedm kruhů kreslí
v umluvenou kouzla stráž,
vodou kropí, kouzla říká:
bludička tu siná mžiká,
vzduch se bouří a tma vzlyká,
až tu stane satanáš,
od pekla klíč v rukou rzivý,
zuby skřípá, svodně civí;
ač Trud sám je sotva živý,
vztáhne po klíči přec páž,
do pekla jde, zlato hrabe,

do rubášů stlelých klade.
Cesta vede z pekla táž,
za sebe zas hodí klič —
Ukojen je zlata chtíč!

Hlasy:

Upalte ho! Upalte ho!

Pustrpalk:

Blábolíš ty z vyjevení?
Lež to jest, to pravda není!
Trud si zlata méně cení
než pan Záviš Nedouk.

Nedouk:

Mlč a mlč! Již ani muk! —
Já jen hojím cestou pravou,
mnou i mrtvola je zdravou!
Kde jsem já, tu smrti není —

Všetečka (ukazuje vyjeveně do ulice v levo):

Tu máme to nadělení!

Výjev dvanáctý.

Z ulice v levo od myšleného nábřeží vychází osm černě zakuklených členů pohřebního bratrstva s ohořelými pochodněmi nerozžatými. Za nimi jde Smrt kmotřička pod ústrojem báby plačice, oči sobě zakrývajíc. Jdouc za bratrstvem do druhé levé ulice ku kostelu, otře se lemem šatu o žebráka, jenž prosí a nadává:

Žebrák:

Smilujte se nade mnou v tento den žalostný,
na do smrti souží mě zlý neduh pakostný —
Slepá bábo, jak to k pohřbu jdeš,
že se tady o živého třeš?

(Smrt se po něm ohlédne, odhalujíc tvář.)

Sama již ač vypadá jak Smrtka,
kde jde o groš, k funusům se drtká!
Jenom na mne zuby nebrus!

Trud vychází ze dvířek zahrady. Lid hledí po bratrstvu zaraženě, po Trudovi s posupnou ošklivostí jako po katu. Bouře jen vybuchnout proti němu; v tom zvědavé hlasy:

Kdo to umřel as?

Všetečka:

Pan Trinkaus Přecpal z Veltrus.

Nedouk (již dříve honem složil svůj krám, hodil Pustrpalkovi popruhy na ramena; aby v studu ušel pohledu Trudovu, káže):

Za nimi! Tam tučný obchod bude,
kde dnes po Tedeum Requiescat hude!

Lid se tlačí valem do ulice; ušlapou žebráka, jenž se dá do sténání. Trud k němu přikléká. Náměstí prázdné kromě dvou strážných drábů.

Výjev třináctý.

Trud. Žebrák.

Trud (ohledávaje raněného, stranou):
Smrt mu z očí hledí . . . Ušlapán, hnát zlomen — —
Div, že střeva se mu nevyhřezla,
jak tu po něm se ta kára svezla.
Žebrák (sténavě):
Zač mě trestá Bůh? Věk živořil jsem pouze,
puch — a špína — nouze,
div jsem v hladu se psy nedbal o pomeje —
nastojte! ach zle je!
bez lásky dům od domu se toulal,
lež a kůrku žmoulal —
bolesti by smrtelné mě obklíčily nyní.
Trud:
Abys kál se, z čeho hřích tě viní.
Žebrák:
Lazarem se svíjím, mne jen závist přímí:
i vy, boháčové, plačte nad bědami svými.
Zboží vaše hnije, roucha moli žerou,
z hodů ke dni zhouby srdce vaše tyjí,
červ je žráti bude, až je hroby skryjí,
jako mně — —
Trud:
Promiň Bůh! S ním smiř se zbožnou věrou!
Dobré zda jsi mnohdy nepřijímal z dlaně
bratra svého, jenž měl s tebou soucit?
Trpěliv buď, bratře, do příchodu Páně,
neklň z nevděku, bys nebyl souzen.
Víra blahoslaví útrapy a zkoušky.
Žebrák (po delším pomlčení):
Bůh dle lásky svojí nade mnou se smiluj,
zlost mou zahlaď dle svých smilování.
Obmyj mě i od mých nepravostí,
očisti mě ode hříchu mého.
Obklíčily bolesti mě smrti
a mě tíží nepravosti hroudy.
Nevcházej Bůh se mnou v přísné soudy!
Pekla nástrahy mé rdousí vzdechy,
hrdlo víží osidla mně smrti.
Trud:
Bratře, zdali's na přísloví pomněl:
Dvou nebude smrtí, jedné minout nelze?
Žebrák:
Bídy života mi není líto,
a zde před věčností doufám v Pána hříšný.
Kdo by smrti lekal černého se pátku,
komu život škaredou byl středou?
Trud:
Smrtná neděle jde před nedělí květnou,
po velikém pátku sobota jde bílá . . .

Výjev čtrnáctý.

Bušení z vnitra zahrady na branku. Trud tam přistoupí od žebráka. Strážní kříží před ním halapartny.

Trud:
Domů nešla tudy dcera má, ni choť?

Strážný dráb:
Stráže vystřídány. Za nás nikdo tudy.

Výjev patnáctý.

Brána se otvírá a vystupuje Nesvětlo se svým mendíkem, propouštěný vnitřní stráží.

Trud:
Mistře, tamto chorý. K němu pojď —

Nesvětlo:
Toho ponech sobě do ostudy!
Pravda, uzdravil jsi pana krále,
a co s ložem tropil Nedouk,
z toho stud mi. Ale proč já stále
za tebou mám stát jen v pozadí a stínu?
Vždyť jsem přece králi nenamíchal blínu?

Trud:
Hořko mi, že ty — ač pravdu víš —
že mám černou knihu, lhavě díš,
i prý ve vězení kouzlím lebkou, —
za lži mám tě hladit rukou hebkou?
Pomluvači, vědomých lží žváči,
bloud se nechá hlodat husou na pekáči!

Nesvětlo:
A já dím zas: Jenom bloud se smíří
s učením, co věda tvoje šíří.
Proti němu jsem. A svrchní stranu
života jsem úbale vyčistil
šťávou z kýchavky a od omanu,
žaludku zlé vlhkosti bych zbyl,
k hlavě by a srdci nevstoupila,
hybotoku vtipu nezacpala.

Trud:
V tento lék ty pevné jsi-li víry
o zacpaném vlastním mozku, —
co ti radí čemeřice z Antikyry?

Nesvětlo:
Ač má paměť jako deska vosku,
přece prosím tě, co učiš, opakuj:
Proč se nebát smrti, mistře můj?

Trud:
Známo nám je ze škol oběma
o tom Sokratovo dilemma.

Nesvětlo:
Nevaž za námahu, opakuj!

Trud:
Kam se tvoje paměť poděla?
O tom poví tobě mendík tvůj.
Mendík Nesvětlův (na kyn Trudův):
»Netřeba se smrti báti;
buďto bude klidně spáti,
aneb duch můj bez těla
v šťastnější se místa vrátí! (Ustoupí stranou.)
Nesvětlo (kámen hyen klade pod jazyk):
Kámen hyen mám; ten věštně dí mi:
Kacířem ty zemřeš na hranici. . . (Kámen zase vynímá z úst.)
Trud:
Vím, proč díš tak, a vím, nejsou šprýmy,
co tu s číhavou mi hrozíš lící.
Proto k Sokratovu slovu třetí
připojuji možnost do závětí:
»buď duch bude klidně spáti,
neb se v místa blaha vrátí, —
nebo místa neblahá jej schvátí.«
Nesvětlo (vítězně):
V tom to vězí, tu je háček: peklo!
A tu tobě snadno by se řeklo,
netřeba se báti smrti,
když ta třetí možnost hrůzou škrtí?
Trud:
Tvojí Opatrnosti co říci?
Nezemřeš ty nikdy na hranici! —
Dobrého ni peklo nezaleklo.
Nəsvětlo:
Ale zlého!
Trud:
Hleď se tedy zla jen;
praví Písma: naší slávou jesti
svědectví svědomí našeho.
Nesvětlo:
Nekaž dále se smrtí ten smír,
zva jej pudem, touhou, odevzdaným klidem
před spánkem. V noc leká netopýr, —
nač ji v světle ukazovat lidem?
Trud:
Nevidí-li měsíce ni hvězd?
Nesvětlo:
Neuč! Učíš nesprávně neb správně!
Správně-li, tu v odpory jsi lidem,
kteří sobě života jen přejí,
bojíce se smrti.
Trud:
Bázeň tu jim beru.
Nesvětlo:
Nesprávně-li, tu jsi proti Bohu,
jenž dopouští smrt a zákon její.

Trud:
Ano; jako zlo, neb jako dobro?
Nesvětlo:
Jako zlo.
Trud:
Tak na ni blud se díval.
Já však chci, by za dobro ji měli
pod zla zdánlivého závoji a larvou.
Vždyť i život není vždycky blažen
a přec neupíráš, on že dobrem.
Pod hořkou se slupkou sladký ořech skrývá.
Hořkost smrti mzda je pouze hříchu.
Dítě nezná hřích, ni hrůzu skonu.
Doufám, učím správně.
Nesvětlo:
Tož proč léčíš,
a proč nevraždíš? Buď zápas kratší,
v nemoci-li kdo se boly svíjí. (Ukazuje na žebráka.)
Trud:
Nesprávně-li učím, chybuji, leč
nejsem zlosynem, ni vrahem, katem.
Nesvětlo:
A co Smutka tvá, co smutná Snílka?
Obětí jsou tvého učení!
Neviděl's kdy štěpy? Druhdy vadnou
pod ranami roubů nezhojeně.
Trud (zalomí rukama):
I tys viděl, pozoroval?
Nesvětlo (okázale):
Kámen hyen — —
Trud:
Smutku vodou porosila Smrtka,
Snílku vzdor mým snahám ranil život.
Však je zachráním, by dlouho v blahu —
Nesvětlo:
Spor to učení tvých! Dlouho, dlouho . . .
a kde smrti pud a touha skonu?
Cos v ní vypěstil, zas trháš z kořen?
Trud:
Odevzdanost pravím, klidná odevzdanost!
(S důtklivou prosbou): Mistře, čtyři oči vidí lépe —
Pomoz, pomoz, Snílku vyléčiti!
Nesvětlo (jízlivě):
Na tobě by nebyla jen vina? —
K lásce mám ji radit Lycopersicum
nebo Nymphaeu jí k uklidnění,
Daphne Cneorum, či Agnus castus,
nebo liliový Asphodelus,
který roste také na podsvětí?
Trud:
Stesku jejímu se rouháš, mému bolu?
Pryč, pryč

Nesvětlo:

A tvá věda mým se rouhá umám!
Však já pomstu za to strojím Tobě! (Odchází. Trud u žebráka.)

Výjev šestnáctý.

Náměstí se plní scholáry. Nesvětlo odcházeje ulicí podle koleje dovnitř města, vrtí káravě hlavou, vida, jak najednou se vyhrne z koleje celý shluk studentů za zpěvu:

Pan kollegiát ruce lomí:
Dilige tu stare domi!
Domi scribe, lege, stude,
kdo hned na examen půjde;
ve svátek seď u vína,
pange laeta carmina,
semper agens aliquid.
Všech sil užij v hyb a kmit.
Vitae regula in nuce:
na to máš i chuť i cit,
nejen hlavu, nejen ruce, —
srdce pěj a břich buď syt!
In tabernis quando sumus,
nesciamus, quid sit humus;
v šenkovním kdo domě pije,
starej se, ať vesel žije,
ubi nullus timet mortem,
sed pro Baccho mittunt sortem;
až pak vaz ti Smrtka zlomí,
dilige iacere domi!

Výjev sedmnáctý.

Jeden student ukazuje na Truda.

Prvý:

Nevšímej si ho! Jej přízeň velkých láká.

Druhý:

Jej — a tuto? Klečí u žebráka!
Když on vězněn, tu tě jímal hněv a hnus.

Prvý:

Suae Maiestatis aulae medicus —

Druhý:

Ach, ty věříš báchorám též bab.

Prvý:

Jsem-li z kruhu Nesvětla? Tu blesk mě zab!

Druhý:

Dávné zapomínáš přízně ku scholárům.

Prvý:

Přízeň světa, tenebrarum harum —

Druhý:

Viděl's kdy, že v přízeň on se vtírá?
Prchnul Nesvětlo. Trud — Lazara tu sbírá.
Zdráv buď mistr Trud!

Prvý:
Buď zdráv, buď zdráv!
Jiní:
Eximius, Spectabilis — —
Prvý:
Jdi s tím, Franto, do Kobylis!
Cti mi bez titulů poctivé už jméno!
Všichni:
Zdráv buď mistr Trud, buď zdráv, buď zdráv!

Výjev osmnáctý.

Trud:
Přátelé, zde pomozte mi z cesty
chuďasa pryč odnést raněného,
jenž byl tady davy ušlapán.
Několik rukou chápe se žebráka, jenž se dá do sténání.
Žebrák:
Nemám domova . . . nechť umru tady.
Radostný to den — té nyní zrady!
Nechte mě, ach pro Bůh, i na dlažby lože;
každý dotek mně jen bolest množí.
Trud (potichu ku scholárům):
Marná snaha! Vždyť on skoná v mále.
Ohlaste to cestou ve špitále.

Výjev devatenáctý.

Scholárové tiše se valí ulicí do vnitř města k velkému rynku. Na konci ulice zazní a zaléhá první sloha toužné milostné písně vagantské.

Detrimentum patior
nyní i v každém času,
usque ad mortem quatior — —

Výjev dvacátý.

Trud:
Slovo přízně i z úst mladých těší . . .
Žebrák (chápe jej za ruku):
Zůstaň u mne, pane, smrt už na mě spěší.
Neslyšíš ty tiché její kroky,
nevidíš ty kalné její zraky,
necítíš ty ledné její klouby?

Dvéře do sklepa za nimi dovnitř zapadité se skřípavě pohnou a jimi se protáhne Smrtka v rubáši bílém jako v prvním obraze, s kosou v ruce; opře ji o stěnu. Vztahuje ze zadu ruce žebrákovi nad hlavu.

Výjev dvacátý prvý.

Žebrák (se modlí):
Bůh dle lásky svojí nade mnou se smiluj,
zlost mou zahlaď dle svých smilování,
očisti mě ode hříchu mého.

Smrt:
Tichni srdce do úkoje . . .
Žebrák:
Což ustává bolest moje?
Smrtka:
V sloup ty oči, pod obočí . . .
Žebrák:
Bože, i to nebe blíž?
Smrt:
Ruce v kříž, ať klidně spíš.
Trud (k žebrákovi):
Co tak divně na mě zříš?
(K Smrti.) Ustaň, zadrž! Což i Lazarovi
otvíráš jen k hrůze výhled nový?
Proč jen, proč? (K žebrákovi.) A ty mi rci, co vidíš tam?
Smrt (k Trudovi):
Kde tvé učení? Toť klam jest, klam?
Trud:
Vidím zde, však živoucímu oku
ukaž, co tam — tajna ve hluboku.
Smrt:
Co on vidí, na to ústa němá
a mdlá hlava slov už tomu nemá.
Trud (k žebrákovi):
Mluv ty, mluv. (Smrt mu brání.)
Žebrák (vzdychá):
Bůh smilovat se rač . . .
Trud (naléhavě zoufale):
Mluv ty, mluv! Žij!
Smrt:
Jen ho nezaplač!
Trud:
S tebou v spor a zápas! Kdo tu s koho, kdo že?

(Trud strhává její ruce, jež drží nad umírajícím; Smrtka ho prudce odstrčí, až on udeří hlavou o roh veřejí a mdlobně klesá na práh, v tom co porazili též kosu, která upadne s břitným zařinčením.)

Výjev dvacátý druhý.

Žebrák:
Bože . . . Bože . . . (Z hloubi ulice zazní umíráček.)
Smrtka (chvatně):
V sloup ty oči pod obočí,
čelo do smrtného znoje,
srdce tichni do pokoje,
ruce v kříž, ať klidně spíš,
duše odtud k Tomu blíž,
kdo ji dal, by teď ji vzal!

Žebrák se natáhne a naposled vydechne. Smrt mu po chvíli zaťuká na čelo. Tělo bez pohnutí. Zatlačuje mu oči.

Mrtvé oči pod obočí!
Kříží mu ruce na prsou:
Ruce stuhlé křížem tuhle
srdce v hrudi neprobudí.
Zapomínám, cos dnes děl —
Smír buď, smír! Tak onen (pohledem k nebi) chtěl.
Vynímá ze záňadří šátek:
Složeným pěkně šátečkem bílým
ústa ti podvážu pevně,
vždyť jsi byl Lazar — — sinalé rety
aby si nevzdechly zjevně,
ještě teď naposled.
(Trud se probírá ze mdlob.)

Výjev dvacátý třetí.

Trud:
Toto čeká Smutku mou a Snílku?
Smrtka (přísně):
Také tebe!
Trud:
Mně strach toho není.
Smrt:
Od čeho se osikou tu chvěješ?
Trud:
Proč mi klíče záhad nedopřeješ?
Srdce uklidni mi stesk a nepokoj! (Smrt krčí rameny.)
Čemu s tebou zde se dávat v boj?
Obav o Snílku a Smutku bych byl prost,
abych soku vítězně byl na odpory,
záhad překroče tmy strmý most,
bych i tvoje zlomil němé vzdory,
touže tam i vidět vlastní svíci,
(o ní slýchal z otcových jsem slov,
jenž sám oklamal tvou péči bdící)
hlavy zachovat i srdce pevný kov,
věk svůj zajistit, by v závěr scelil,
co pravd odhaly bych v písma vtělil —
máku dám ti, abys bdělém ve snu
vyjevila mně ty tajné limbu brány!
(Smrt vrtí hlavou.)
Pěstí rozrazím je ve tmy hluchém děsnu,
když tvá přízeň mlčí k dotazu mých tuch,
vniknu vítězně v pravd tvých i hlubé schrány!
(Smrtka vstupuje do vnitř, dveří nezavírajíc.)
Za tebou! Kam tvá tě nosí noha,
snah mě vede mých již neváhavý vzruch,
ať i zalehne skal řítících mě sloha,
proniknu až ve tvůj černý kruh!
Pěstí otluku si do krvava
o tvou bránu! Za to stůj mi hlava!
Smrt:
Pomni, komu zaplatiš jí dluh!

Kam chceš hledět v hloubi nedohledna?
Z pádu blouzníš? Kmotřičkou jsem tobě;
dobračkou, však nejsem nedůsledna.
Dím, co dím — vše poznáš ty až v hrobě.

Trud:

Kam teď mizíš? Kam ty chodby vedou?
Za tebou!

Smrt (útrpně):

Ach, vrať se za svou Snílkou bledou!

(Zmizí. Za ní v chodbě vzplane modravý odsvit a hasne.)

Výjev dvacátý čtvrtý.

Hofmistr (objeví se na gloriettu, mluvě dolů za sebe):

Jeho Milost že se volnu cítí,
tudy Trudu dovolil jsem jíti.

Krevní písař (stane udýchán vedle hofmistra):

Mistře, domů, domů!
Snílka klesá nám, jak ranou sklána hromu.

(Trud se s úlekem obrátí. Z leva ulice nesou sem máry pro žebráka. (Dokončení.)

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

XIII.

Mnohokráte vyslovili se starostové a jiní v okolí, když podobná řeč přišla na přetřes před Ryčkem: »Kdyby se uprázdnil u nás poslanecký mandát, nikoho jiného bychom nevolili než vás!« —

Ryček tomu nepřikládal mnoho víry. Řeč se mluví, ke skutkům daleko. Sám ctižádostivý nebyl a nechtěl na sebe vzíti, v čem by neprospíval k obecnému blahu. Které úřady měl, ty zastával svědomitě. Nedal se nikým zastrašiti, jednal všudy spravedlivě a byl přísný k sobě i jiným. Za něho nebyl krejcar zpronevěřen nebo marně vydán.

Však také okres prospíval, každý to pozoroval. Aniž by byli poplatníci utahováni a přirážkami přetěžováni, postaven důkladný most přes řeku, spraveny a nové stavěny silnice, holé vrchy zalesňovány, založeny školky, zavedena hospodyňská škola a základ položen ke košíkářství, v němž vycvičeno několik mladých lidí. Všechna vlhká místa osázena vrbami. Také krajkářství, které už v těchto krajinách kdysi bujelo, opět vzkříseno.

V hospodářských besedách pořádány přednášky a obyvatelstvo vzděláváno ne frásemi, ale důkladně pro život.

Teď pak poslanec do sněmu ve vysokém stáří zemřel i nastala nutnost voliti jiného. Třeba se vyskytlo několik kandidátů, mnozí vzpoměli na Karla Ryčka, rytíře z Malhotic. Hned o pohřbu bylo o tom rozmlouváno v Ousušicích.

Také Ryček se súčastnil, mnohdy měl co s poslancem činiti, stýkali se v záložně a jinde. Na podzim bylo více času, tedy Petr zapřáhl do bryčky a jeli všichni. Zase osiřeli. Nejdříve odejel Karel a hned potom četli v novinách, že byl povýšen. Ryček poslal peníze s důtklivým připomenutím, aby jeho synu nebylo půjčováno a tak nebyl podporován v marnotratnictví. Ale třicet zlatých bylo vráceno s poznámkou, ty že nadporučík už sám zaplatil.

Ta okolnost potěšila Ryčka ne pro vrácené peníze, ale že Karel sám splácel a tím naznačil, že nemíní už dluhy dělati. — Otcova slova si vzal k srdci a mínil dle nich se zachovati.

Urban vstoupil do státní služby a dostal místo u místodržitelství. Také Julie odjela, ale nyní sama; její družka Klára pobyvši dva roky v ústavě, zůstala doma.

Ve dvorci bylo opět smutno, teď jeli Ryčkovi s Petrem i Janou do Ousušic na pohřeb. Zde navštívili spolu známé a hned odpoledne se vraceli do Malhotic. Měli starost o hospodářství, jež zanechali Ondřejovi na péči.

Cestou vypravoval Petr otci, který vedle něho v předu seděl, co se jim událo při výletě, jak Karel dvakráte potkal hraběte s nadlesním a jak mluvil o křižových svatbách mezi jejich a starostovou rodinou. Nepřál si, aby se o tom rodičům povídalo, dokud bude doma. Proto teprve nyní Petr měl příležitost otci všechno sděliti.

Ryček mezi vypravováním mnohokráte zakýval hlavou a starostlivě přetřel si čelo.

»Jenom aby se Šebestovi na nás proto nerozhněvali!« řekl posléze.

»Nemyslím, že by je to mrzelo,« odvětil Petr, »ač zvěděli o všem dříve, než vy, otče.«

»Nevím, nevím,« pochyboval Ryček, »pomysli na jejich bohatství. Čím jsme v tom ohledu proti nim? I pole nám najímají. Šebesta bude hledati svému synu bohatou nevěstu a dceru vdá do většího místa. Teď si nechali doma také Kláru a pro tu bude nutno hledati věno.«

»Šebestovi se smáli, když nejmladší rodičům všechno prozradila. Kdyby je to mrzelo, hněvali by se a zakázali by dětem k nám docházeti,« stál na svém Petr.

»Nejspíše to považovali za žert, který si Karel s vámi stropil. Odtud ten smích. Kdyby to měli za věc vážnou, Šebesta by se mně zminil a to ani slovem nezavadil.«

Ta řeč zarazila Petra. Otec by mohl míti pravdu. Ovšem, Kamila by si ho vzala hned, o její náklonnosti je přesvědčen, ale Šebestovi snad všechno pokládali za Karlův žert.

Tu bylo Petrovi nějak dusno a hned popoháněl koně. Ani si nemohl pomysliti, že by Kamilu odváděl někdo jiný proto, že má o několik set více peněz nebo větší usedlost.

Ryček pronesl několik slov na útěchu, ale nadále přemýšlel o tom. Nedomnívá se snad Šebesta, že má dvorský nějaký skrytý kapitál, nebo, že jako rytíř bude po někom dědit? Možné by to bylo, že se tak domýšli; ale Ryček věděl jenom o tom prameni, kterého si dobyl rukama svýma a hlavou svojí.

Také matka zavedla s Janou řeč o té cestě lesními stezkami. Zvěděla všechno od Julie. »Tedy jste potkali hraběte?« řekla jako mimochodem.

»Vracel se ještě s jedním pánem z lovu,« odvětila dívka, zaruměnivši se v obličeji.

»Dobře jsi udělala, že jsi přešla beze všeho nebezpečí. Už jistě na něj nevzpomínáš?«

Jana slabě přisvědčila.

»Byla by to hloupost od tebe. Však se jiný vyskytne, kdo bude upřímně o tebe státi. Nebo snad už něhoho máš? Nemyslíš, že by si tě Šebestův Antonín rád vzal?«

»Což je o toho! Ale rodiče se postaví naproti jeho přání.«

»Kdo ví! Milují starostovi naši rodinu a mají tolik, že by jim i menší věno vystačilo. Byla bych spokojena, kdyby si tě Antonín vzal, je to řádný muž a vážil by si tě. Jak bych tě ráda viděla zaopatřenou!«

»A Kamilu byste rovněž uvítala jako nevěstu do Malhotic?« řekla Jana.

»Mluví se o tom, povídaly si to ženy přede mnou, ale zdaž se ty sňatky vydaří? Ovšem, Kamilu mám už nyní ráda a myslím, že šťastným by udělala Petra. Do hospodářství by se stejně hodila k nám jako ty ke starostovům.«

Matka s dcerou umlkly, oddavše se vlastním myšlenkám. Ryčkové na srdci leželo blaho dětí a mysl Janina zalétala nejenom do Běchar ale i do Jedlové, kde bydlil hrabě.

Když se toho Karel Ryček nejméně nadál, dostal v Malhoticích návštěvu několika čelnějších mužů z okresu. Jakoby se umluvili, přišli s několika stran pěšky a také přijeli na povozech. Domácí si ani nemohli vysvětliti, co znamená tak četná návštěva. Všichni odcházeli za starostou do jeho pracovny a menší světnice sotva vystačovala.

Okresní tajemník jménem všech se ujal slova a vysvětlil příčinu návštěvy. Všichni přítomní a mnozí jiní si přejí, aby se Karel Ryček ucházel o uprázdněný poslanecký mandát do sněmu.

Ryček poslouchal klidně, posléze se usmál, pokynul hlavou a řekl: »Děkuji vám za důvěru, ale budete míti mocnějšího muže za poslance.«

»Koho to!« ptali se shromáždění. »My přece o nikom nevíme.«

»Právě jsem dostal do rukou noviny, kterých neodebírám a přece mně byly zaslány, tu pak čtu, že se o mandát u nás uchází majitel panství Jedlové, hrabě Teringel.«

»Opravdu? Stojí to tam?« divili se páni.

»Ano, a už je sestaveno komité, které se o to zasazuje a Teringla ochotně přijímá.«

Ryček podal přítomným číslo novin s placeným provoláním v inserátech. Ty přijaly všechno, jenom když byla každá řádka důkladně zúčtována.

Páni byli zvědavi, kdo je podepsán.

»Čtyři panští úředníci, dva odběratelé dříví z panských lesů, ostatní závislí na Teringlovi!« oznamoval tajemník.

»A udavač z naší obce,« doplňoval Šebesta. »Těch se netřeba obávati.«

Ryček krčil ramenem.

»Nepřítel zůstává nepřítelem a nikoho nelze podceňovati. Teringel má moc, která vítězí nade mnou a nyní nad celým světem a tou jsou peníze. Také při volbách peněz třeba k agitacím a tu já nemohu vydati ničeho mimořádně. Mám jméno od Malhotic, ale vládnu jenom zbytkem rodinného dvorce. Držím se, že pracuji a šetřím.«

Tu Šebesta poklepal Ryčkovi na rameno a řekl:

»Půjde to i bez peněz. Doufám, že se naleznou lidé, kteří uznají vaši snahu a voliti budou s tím úmyslem, abychom měli řádného zastance.«

»Teringel chce poslanectvím dodati svému bohatství vážnosti, neboť víme, jak titulu nabyl a čím vlastně se vyznamenal. Staří šlechtici o něho nestojí, i vzpoměl si pojednou tlačiti se k nám. Až bychom ho zvolili, nestál by o nás a neplnil by oproti voličům povinnosti. My vůbec o něho nestojíme, poněvadž nám nerozumí a neosvědčil se jako náš přítel.«

»Jak tomu dávno, co se soudil s každou téměř obcí, která s panstvím sousedí. Buď o meze, buď o cesty, buď o pastviny a jiné věci vedl s námi soudy. Že od nějaké doby ustal, o to má zásluhu náš okresní starosta, že se dovedl opříti a naproti se postavil. Nevymlouvejte toho, pane Ryčku, všichni uznáváme, že váš příchod do Malhotic velmi působil na mocného souseda, jehož činnosti jste konec učinil už tehdy, když jste se bránil proti novému toku malého potůčku, který vaším rybníkem prochází.«

Ryček se ještě bránil a mnohou zásluhu od sebe odmítal. Také pozoroval, že ho zvláště Šebesta vynáší a k němu se má, z čehož soudil, že se nehněvá pro ty styky dětí obou rodin, jež by mohly ke sňatkům vésti.

»Neodepřete přání našemu a nesklamete našich nadějí,« řekl tajemník. »S takovou důvěrou jsme se k vám utekli. I kdyby Teringel zvítězil, o čemž pochybujeme, přece nás bude aspoň to těšiti, že jsme vyplnili svoji povinnost a volili toho, o kterém jsme se domnívali, že by nás nejlépe a nejúčinněji zastupoval.«

Ryček už tolik neodporoval, vida, že je tak usilováno o jeho volbu.

»Když mne tolik nutíte, pokusím se tedy, ale divů ode mne nečekejte. Především to připomínám, že nebudu užívati žádných nečestných způsobů, abych si voliče naklonil. V celém okrese mne znají, kdo chce, ať mi hlas dá. Představím se na několika místech, povím krátce, jak bych si počínal, oč bych se zasazoval a dosti.«

»Myslíme, že to také postačí,« přizvukovali přítomní, »vaše činnost je všeobecně známa. Půjde to beze všech agitací.«

Radili se do večera, pak se rozjeli a rozešli do svých domovů. Tajemník zůstal ve dvorci do rána, kdy ho Petr zavezl do Ousušic.

Ryčkova strana předvídala, že Teringel se chopí akce se vší prudkostí. Sám nevystupoval tolik jako jeho úředníci. Kdo byl jenom poněkud závislý na panství, musil slíbiti, že bude voliti hraběte.

Nejinak si počínali myslivci a hajní. Kdo jedl chléb Teringlův, přičiňoval se získati hlasy pro svého pána. Nešetřeno panského piva i jiných požitků, slibovány hory a doly, užíváno všech prostředků, aby byl Teringel uspokojen.

Mnohého existence na volbě té závisela.

Karel Ryček svolal jenom několik schůzí v okolí, kde promluvil krátce a jadrně. Ale hned se tu ocitnul některý náhončí Teringlův a mluvil ve prospěch druhého kandidáta. Ten nešetřil ani osoby Ryčkovy a rodu jeho. Na přetřes přicházel marnotratný otec jeho Stanislav, který se popanštil a o dvorec přišel; vzpomínáno i na Alexandra z rodu Ryčkova a jeho špatný život u vojska. Každý stín vynášen na jevo, jenom aby se kandidát voličům zošklivil. Ani Teringel snad nevěděl, jakými zbraněmi se proň bojuje.

Tyto útoky poctivého Ryčka roztrpčily. Mohl stejnou mincí opláceti, byl by našel těch skvrn u protivníka dosti, ale neučinil tak. Nesnížil se k osobnímu útočení na čest. Než tím si právě mnohé získal. Příliš byly oba rody známy a také nynější život dvorského pána, který všemožně napravoval chyby svých předků a činnost navazoval na zásluhách, jaké měli Ryčkové v minulosti o celý kraj.

Tak se zápasilo několik neděl a celý okres se nacházel v jakémsi víření a nezvyklém rozruchu.

Ryček nerad doma vypravoval úryvky ze zápasů těch. Tak se mu to všechno protivilo a litoval, že na sebe vzal ten nevděčný úkol. Ani Petra nebral s sebou, aby nebyl svědkem všech těch scen a neslyšel, co se na rod Ryčkův vrhá, pravidelně jezdil s pánem čeledín Ondřej, který ve dvorci uvíznul, poněvadž jeho místo doma zastával jiný Krasíkův syn.

Ondřej si na tom zakládal, že vozí toho, o němž se otec v chalupě vyslovil, »že bude jednou na sněmu dělati zákony«; čeledín se vypínal na kozlíku a dovedl také svého pána obhájiti před kočím, který přivezl Teringlova náhončího.

A jako se utkali řečníci na sále, tak zápasili mnohdy mezi sebou kočové u koníren, jenom že užívali ještě hrubších zbraní a pádnějších důvodů.

»Vy, kobylkáři, chcete se rovnati našemu pánu? Kam vás to vede?« obořil se panský kočí proti Ondřejovi, který právě postroje zavěšoval na hřeby.

»A kdo stojí o vás? Hleďte si svého, hlídejte si svoje peníze a nemíchejte se do našich záležitostí!« směle odpovídal Ondřej. »Byli u vašeho hraběte páni z celého okresu? Nebyli.

Váš pán si to vzpomněl, aby mohl hodné daně ukládati lidem.«

»Vy byste toho mnoho nesnesli. Kdyby nebylo hospodářské záložny, Ryček by si vypůjčoval po chalupách.«

»I ty neomálenče!« rozdurdil se Ondřej. »Co to myslíš? Že snad náš pán krade v záložně? Vezmu-li tu opratˇ, přetáhnu tě přes tu tvoji uniformu, že se budeš měsíc vylízávati.«

»Pomalu, pomalu, já se leknu před takovým holobrádkem teprve třetího dne.« A kočí sahal po biči.

Na sále se nepočalo posud řečniti a čeledínové už byli v sobě. Někdy zůstalo při slovech, jindy se několikráte přetáhli a jeden druhým zatřepali.

Ondřej potom doma vykládal, jak svého pána obhajoval. O těch kouscích hrdinství nejdříve zvěděl Petr, potom však i matka s Janou naslouchaly.

»Zvítězí-li náš pán, bude to jistě mojí zásluhou. Měli jste vidět, jak jsme se pohádali a poprali! Nedal jsem tupiti dvorské, a když nepřestal, chytím vidle a ženu se na tu nastrojenou loutku. Vzal proti mně kopáč, ale nic by nepořídil. Tak jsme se potahali a dali si několik ran na sucho. Mohl jsem ho nabrati, ale vím, co by následovalo. Takhle dostal co proto a nemůže mne žalovati.«

»Ondřeji, ty's v těch bojích politikem,« smál se mladý Ryček. »Kdo by to do tebe řekl?«

»Ale kdyby se o té obraně dověděl otec, však bys s ním nejezdil na schůze,« předpovídala Jana. »Víš přece, že je mírumilovný.«

»Slečno, v takovém případě by se nikdo nezdržel. Vždyť přece vidím tu nespravedlnost.«

»Ale pozor, aby z toho něco nevzešlo!«

Když byla nejhrubší střelba puštěna a řečníci se mírnili, tu i Petr zase otce doprovázel. Dával pozor na čeledína, aby v obraně příliš daleko nezacházel a se krotil. Věděl, že by se to otce nemile dotklo, kdyby se dověděl o Ondřejově činnosti a tato měla posléze i nemilé následky.

Však už zápas končil a schylovalo se k volbě, kterou panští považovali už za vyhranou, neboť nešetřili ani slov, ba ani peněz.

Dlouhý lampionový průvod se hnul z Běchar směrem ku sousednímu dvorci. Krasík jej řídil a hned byl na tom, hned na onom místě. Každý dospělejší muž dostal lampion na dlouhé tyči. Ještě čekali na hudebníky, kteří na rychlo zkoušeli některé kusy.

K průvodu se připojovaly ženy a děti, vůbec kdo mohl opustiti domov. I z okolních dědin tu byli účastníci.

Šebesta s celým výborem, v němž byl i farář a jeden z místních učitelů, šel v čele.

Všudy panovala vážná, slavnostní nálada. I pohoda přála, byl pěkný podzimní den, odpoledne svítilo i slunce. Na polích voněla nová oranice.

Teprve u lesa rozsvíceny lampiony. Hasiči rozžali fakule. Celá krajina zazářila. Hajný, který hlídal na pokraji lesa, zabručel cosi a sestupoval hlouběji do smrčiny.

Hudebníci spustili národní píseň vlasteneckou, kterou v rychlosti nacvičili:

»Slovan jsem a Slovan budu,
černé čižmy nosit budu . . . «

Krasík proběhl průvodem, srovnal výrostky, kteří se přeli o místo, napomenul k pořádku a hned navrátiv se ke starostovi, oznamoval, že je každý na svém místě.

Kráčelo se zostra podle hudby, která střídala písně. Lesy je opakovaly v četných ozvěnách. Na nebi vyplul měsíc v úplňku.

Osadníci vešli až na dvůr Malhotic a zde se rozestavili v půlkruhu. Hudba umlkla.

Celá rodina dvorských byla venku. Karel Ryček se před nedávnem navrátil z Ousušic. Než také pověst o jeho vítězství sem doletěla.

»Milovaný pane okresní starosto a příteli náš!« počal mluviti Šebesta. »Tušíte, proč sem přicházíme v tak četném počtu. Chceme vás vítati jako nově zvoleného poslance do sněmu a při té příležitosti ukázati vám lásku a vděčnost svoji. Pravím to jednoduše, že vás máme všichni velice rádi a jsme potěšeni z volby, která ve váš, ale i v náš prospěch dobře dopadla. Přejeme vám a vyprošujeme si, abyste pracoval i v tomto novém působišti k našemu dobru, jako jste posud činil. Milovanému poslanci, Karlu Ryčkovi, rytíři z Malhotic, sláva!«

Celý dav třikráte opakoval sláva — sláva — sláva. Jenom Ondřej provolával: »Na zdar!« — což se mu mnohem více líbilo. Hudebníci zahráli tuš.

Ryček odpovídal dojatým hlasem: »Hleděl jsem vždycky konati svoji povinnost dle sil svých, slibuji, že tak budu dělati nadále. Děkuji vám za tuto poctu, která mne překvapila. Kdybych měl o tom tušení, nedovolil bych, abyste mne oslavovali nezasloužene. Znáte moji skromnost a poměry, v kterých žiji. Takových však poct dostává se jiným světa vyvolencům. Mně nezbývá nic jiného, než práce, kterou také miluji a podnikati chci v novém povolání, jímž jste mne pověřili. Nechci mnoho slibovati předem, činy nechť dokáží, že jsem vaši důvěru nesklamal. Děkuji vám za tuto oslavu a přeji sobě i vám, abychom dlouho v přátelství pobyli.«

»Sláva!« bylo voláno opět v davech.

Ještě promluvil velitel hasičů a farář vzpomenul, že Ryčkové vždycky byli a jsou jako patrony místního kostela.

Ryček se omluvil a svoje zásluhy na pravou míru uváděl.

Hudebníci zahráli: »Kde domov můj«, a průvod opouštěl dvorec.

Ryčkova rodina hleděla za ním, naslouchajíc hudbě, ale hospodář vešel do své pracovny. Byl dojat tím, co dnes zažil, zvítěziv nad protikandidátem, přijímaje gratulace a teď tou oslavou sousedů. Ta ho nejvíce těšila a dojímala. Byla srdečná a upřímná.

Chtěl vždycky žíti s mocným sousedem v míru, ale už se ho tak nestrachoval, uměl vliv a postavení, že s ním i panští úřed-

níci vlídně zacházeli. Teď ovšem ten poměr poněkud se změnil, ale Ryček i jako poslanec chtěl pro všechny pracovati. Doufal, že jeho snaha bude v tom směru oceněna.

A hned prvý večer uvažoval, co by okresům, v nichž byl zvolen, nejlépe posloužilo, zatím co sem doznívala vzdalující se hudba.

»Hezké to bylo,« řekl čeledín Ondřej, »mně tak nebudou ani o svatbě hráti, ale poslancem bych přece nechtěl býti.«

»Proč pak?« usmála se Jana.

»Kde bych já dovedl tak mluviti jako náš pán! Ani slova bych před tolika lidmi ze sebe nevypravil.«

»Ale vždyť jsi statně volal: »Na zdar! Sláva!« připomínal Petr.

»Co pak to! A vy jste mně pomáhali —«

Poslanec Karel Ryček z Malhotic nesklamal důvěru těch, kteří mu svoje hlasy dali, ale časem usmířil i protivníky svoje, když viděli výsledek jeho činnosti. Vymohl totiž regulaci dvou potoků, jichž voda při jarním rozvodnění nebo při prudkém dešti nadělala mnoho škody na pozemcích selských i panských. Opravy se půdy poslancovy netýkaly, poněvadž ležely stranou; pro svůj prospěch tedy Ryček ani nepracoval.

Tím si získal kde koho a hrabě Teringel vyslovil se, uslyšev o tom, že by toho nedokázal.

Od té doby i panští uznávali jeho činnost aspoň tím, že mu nikterak neškodili a nepřekáželi, ano časem buď řiditel nebo nadlesní zastavil se v Malhoticích, aby vyhledával pomoci a rady okresního starosty a poslance do zemského sněmu. Bylo jim vždycky dle možnosti vyhověno.

Karel Ryček stal se obráncem hlavně rolnického stavu, kráčel v řadě konservativců, ale nevylučoval žádný pokrok, jenom když byl týž k dobru voličů. (Dokončení.)

Spadlý list.

Žal tupým okem zřel na rakev studenou,
kde knížecí erb tich o mrtvé slávě snil
a vichr věnce rval se zlobou stajenou,
dým smolnic alejí se divě roztančil.

A žalmy pochmurné se vlekou dusným krokem,
o haluz oloupen lká v slzách pyšný kmen,
co chlubných řádů lesk je v hrobě přehlubokém,
kde zlato hořkostí a sláva — mrtvý sen?

Zde roztrpčené srdce zkonejšeno žalem
zas tiše odpouští a k smíru spíná dlaň,
smrt slaví stejně žeň v tom lidském sadu zralém,
nuž, kámen hněvu pryč! víc neházejme naň. —

Miloslav Javorník.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Pokračování.)

Zajímavé bylo první jejich přátelské sblížení. Jednoho dne po polednách, kdy býval chrám prázdný, vešli tam, by nikým nebyli vyrušováni. Dle svého obyčeje poklekl Toreno před svatostánkem a v hluboké úkloně konal krátkou modlitbu. Povstav, ohlíží se po hostu a spatří jej, an klečí u sloupu, pohřížen jsa jako v rozjímání. Dlouho to trvalo, než pozdvihl hlavu svou. Tvář jeho byla polita slzami. Poznamenal se sv. křížem a podávaje ruku soudruhovi, oslovil jej čistým přízvukem kastilským: »Díky Bohu za blažený pocit této svaté chvíle, že po dvanácti letech zase jednou mohu pomodliti se ve svatyni křesťanské. Nehleď tak udiveně na mne, ty nemáš tušení, jak se mi hnusí život neustálé šalby, k němuž jsem odsouzen jako zbabělý křesťan, skrývaje se s věrou svou. Já ovšem Krista nezapřel, an nikdo mne pro víru nestíhal a když jako hodnostář moslemínský v čas modlitby musil jsem se vrhnouti k zemi, jenom můj Bůh, můj Spasitel to byl, před nímž jsem se kořil a jeho svaté jméno vzýval. A předce to zbožné úpění žádné útěchy mi nepřinášelo a v nitru mém ozývala se výčitka: Padlým sketou jsi, tvá modlitba ti bude na odsouzení.«

»A kterak jsi se dostal do tak vzdálených zemí, vždyť dle nářečí tvého poznávám, že jsi Španěl jako já.«

»To by bylo dlouhé vypravování. Ostatně nemůže tebe býti tajno, jaké hrůzy odehrávaly se před dvaceti roky v horách kastilských, když císař Karel, tehdy ještě král, jal se čistiti území naše od sveřepých Saracenů. Jako jeden muž jsme my křesťané povstali a potírali své utlačitele. Ale po odchodu vítězově zrádný vladař poznovu poplenil naše krajiny, vyloupil města, ponechav tam děti a starce, mladší však obyvatelstvo jako stádo hnáno k jihu, kde Abderahman vybrav sobě několik sličných pacholíků do haremu, silné mladé muže a dívky prodal, čekajícím tam otrokářům, kteří je odváželi daleko na východ.«

Torena zmocnilo se náramné rozčilení. Pravil, že je mu v chrámě jaksi dusno; i vešli do sakristie, kde se usadili u otevřeného okna.

Stavitel bagdadský pokračoval: »Já jako vyučený sochař byl jsem přidělen kamenníkům, kteří připravovali hlavice a sloupoví pro mešitu kordovskou. Později mne přijal vrchní stavitel mezi kresliče, kde jsem nabyl takové zručnosti v tom oboru, že po osmi letech byl mi svěřen dozor při znamenitých stavbách v Seville.

V témž roce zemřel Abderahman a synové jeho nedokončivše započatých staveb, propouštěli dělníky. V tom přišla zvěst od východu, že veliký kalif Harun al Rašid zakládá na břehu Tigridu nové světové město a že vítání tam budou dovední stavitelé, umělci pracující v kovu a kameni ze všech zemí a národů, jakékoli víry za podmínek nejvýhodnějších. S tím povzbuzujícím vyzváním přišli poslové do Kordovy a přinášeli novým vládcům nadmíru lichotivý list, v němž je svrchovaný pán všech mosle-

mínů k důstojnosti vladařské potvrzuje, svou milostí ujišťuje a žádá, aby mu přispěli v tak slavném díle na zvelebení říše radou a zkušenostmi nabytými u věhlasného otce, jehož země sluje klenotnicí všeho umění lidského.

Vyzvání přišlo synům Abderahmanovým právě vhod. Zbavili se pojednou draze placených stavitelů a co jim bylo nade všecko, odstranili způsobem čestným nejmladšího bratra Achmeta, který duchem i srdcem nad ně vynikal a jehož lid sobě toužebně přál za nástupce otcova.

Pečlivé vychování, jakého se nadějnému jinochu dostalo, úžasný jeho pokrok ve všelikém umění, sličnost a milostná jeho přívětivost vzbudili žárlivost obou bratrů. Mladý Achmet v stavitelství zvláště od otce vycvičen, vzal s sebou všechny drahocenné památky umění a provázen šestnácti mistry a umělci, odebral se ke dvoru kalifovu. Já se též k výpravě té přihlásil a byl jsem ochotně od Achmeta přijat a tím vyznamenán, že jsem se stal jeho přiručím.

Kalif byl jako u vytržení, když mu Achmet předložil z pozůstalosti svého otce znamenitější výkresy provedených již staveb a návrhy i plány nedokonaných prací.

S výkřikem obdivu vyskočil ukazuje na fantastický náčrt paláce: »A což tohoto skvostu stavitelského, toho sídla božského nedopřál Abderahman své říši?«

»O to se otec pokusiti nemohl. Umíraje, ještě pohledl na ten nákres a povzdychl: Kdyby Allah popřál té milosti a dal ti zříti tento nejspanilejší sen lidského umění v plnosti své krásy!«

Harun zahloubal se do poutavého výkresu a pak obrátiv se na zapisovatele denních událostí kázal mu zapsati do letopisů dvorních: »Dne 12. měsíce Ramadanu roku 149. Ledžny dal kalif Harun al Rašid rozkaz ke stavbě serajlu v sídle svém Bagdadě v třetím roce svého kalifátu.«

Kolonii kordovských umělců pod vrchním dozorem Achmeta, syna vladaře Abderahmana, svěřena ta práce a pokladníkem kalifátu vypláceno bude každého měsíce podnikatelům 300.000 dirhamů a velkovezír opatří 20.000 dělníků a 2000 soumarů.«

V šesti letech byl palác vystaven a sen Abderahmanův uskutečněn. Achmet stal se vrchním správcem všeho zboží Harunova a požívá neobmezené důvěry kalifovy. Já pak postoupil za vrchního stavitele a dáno mi dovolení, bych z důchodů kalifových vystavěl si palác blíže sadu serailského. I ostatní dozorci obdrželi značné dary a výhodná místa na dvoře kalifově.

Bagdad je pro umělce pravým rájem a kdybych nebyl křesťanem, cítil bych se velice šťastným, ale takto zevnitřní lesk s vnitřní prázdnotou neukojí srdce, nýbrž naplňuje stálou tesknotou.

Jak povznáší křesťanského stavitele to vědomí, stavím chrám Bohu pravému, stan Spasiteli, oproti zasloužilým výčitkám: po celý život sloužils marnivosti lidské, stavěl jsi paláce nádherné nepřátelům Kristovým, kterak můžeš doufati, že ti jednou bude připraven příbytek v domě Otce jeho. O kéž bych nemusil již zpět do té neutěšené mravní pustiny!«

»A já bych si přál prudkostí větru, nebo aspoň křídel orlích, abych zaletěl tam, kam tvou řečí uneseno zraněné srdce mé.«

To pravil Toreno, vstal, podal příteli ruku a pološeptem prosil: »Odpusť, že odcházím, počíná mne mraziti a cítím pojednou velikou únavu.«

Abdalif doprovodil soudruha do blízké budovy, kde tento po celou dobu stavby bydlel a opustil ho, když záchvat ulevil. Toreno mrzel se na svou výstřední citlivost, obnaženost a bezbrannost citu. Co po deset roků v sobě tlumil a úzkostně před lidmi skrýval, ten drásající bol, pro nějž nebylo na světě léku ni úlevy než zapomenutí a umrtvení citů, opět rozdmychán vypravováním přítele vzplanul žár, k němuž draly se úsilně zapuzené vzpomínky.

Všecko, co zažil v životě svém, vyvstávalo před ním v obrovských útvarech a nejasně rojilo se v pestré směsi. Tvář matčina přísná a ustaraná, bledá, její poslední polibek, žehnání jako slabé, mlhovité dojmy z mládí zapadly záhy v těkavé mysli dítěte, jakož i léta jednotvárného učení klášterního. Po volbě stavu nabývá život vážnějšího významu.

Sotva že skončil průpravný běh v stavitelské škole syragošské, již ho mistr Sinibald přijal do dílny své, kde nadaný jinoch činil značný pokrok, tak že vynikl v několika letech nade všecky své soudruhy a byly mu svěřeny i četné stavby domů, vil, kaplí a menších kostelů.

Neúmorná píle, svědomitost a neobyčejná dovednost, s kterouž vpravil se do úkolů nejtěžších, získaly mu důvěru Sinibaldovu v té míře, že mu dal jedinou svou dceru a pěkný statek u Saragosy s rozsáhlými vinohrady.

První záblesk slasti a radosti ukázal se na obzoru, věště blaho neskonalé. Zahrnut bohatstvím, milován od slíčné choti a věrné, požívaje vážnosti a důvěry svých spoluobčanů, mohl býti spokojen — ale nebyl. Nezřízená, vášnivá touha po slávě stavitelské znudila mu tichou, šťastnou domácnost, odcizila ho rodině a dohnala na pokraj zoufalství.

Věc stala se takto. V Ovědu zřízeno sídlo biskupské; měla se stavěti kathedrála. Pro stavitele bylo to nejvyšší, čeho v životě dosíci mohl, své jméno nesmrtelným učiniti. Toreno byl zprávou tou náramně rozčilen. »Milá Aglajo«, pravil jednoho dne ke své choti, »musím tě na nějaký čas opustit, mám před sebou úkol veliký a svatý, cítím se však k němu povolán. Až dokončím dílo své, pak objímati budeš nejšťastnějšího muže na zemi.«

Šel u vědomí převahy nad možnými soupeři, by v Ovědu samém vypracoval plány a rozpočty. V měsíci podal návrh svůj, jenž byl také dle zásluhy oceněn a králi od měšťanstva vřele doporučen. Ale v městě usídlil se jakýsi mistr Tovio, jenž byl blízský příbuzný biskupův a právě dokončil přestavbu hradu; u dvora králova velice byl oblíben. I jeho návrh byl pěkný, důstojný a k ostatním budovám přiměřený. Takým ho shledal král a nebylo pochybnosti, jak rozhodnutí dopadně.

Toreno ještě doufal, spoléhaje se na nepopíratelné přednosti své práce. Když však mu bylo oznámeno, že s návrhem svým propadl, dělal, jakoby byl na mysli pomaten.

Hostinský, jenž si štědrého a bohatého hosta velice vážil a z té příčiny pro věc tuto největší zájem jevil, vstoupil tiše do komnaty, zavřel opatrně dvéře a přisednuv k Torenovi, pravil důvěrně: »Pane, nebeřte si tu věc tak k srdci, ještě není všecko ztraceno, já vás ujišťuji, že Tovio kathedrály stavět nebude. O to já se postarám.«

Toreno pohlédne s opovržením na svého nepovolaného těšitele a táže se ho, zda Tovia chce odstranit. »Toho neučiním, ale on uteče sám. Chcete obětovati na tu věc 3000 denárů. Ručím za to, že vás bude král a biskup prositi, byste převzal stavbu kathedrály.«

To vše tvrdil s takovou jistotou, že Toreno nerozmýšleje se déle, listinou se zavázal, že žádanou sumu po vyplnění slibu zaplatí.

Vrátiv se domu, očekával Toreno s napjetím výsledek záhadné smlouvy. Neuplynul ještě měsíc a již obdržel pozvání od stavebního úřadu královského k důležité poradě. Stavba velechrámu byla odevzdána mladému mistru za podmínek velice výhodných.

Rodinu Toviovu stihl strašlivý soud Boží, tak soudili všichni, když stará služka nemohouc snésti déle trapných výčitek svědomí, odhalila děsné zločiny choti a dcery stavitelovy. Za delší nepřítomnosti manželovy paní Toviová udržovala nedovolený poměr s přiručím stavitelským a plod své hříšné lásky ukrutně zavraždila.

Dcera, chtíc ukrýti hanbu matky své, vhodila novorozeňátko do městské stoky. Muž služky té navštívil téhož večera ještě jako ženich svou milenku a oba byli svědky příšerné události.

Obžalovaná, nemohouc nikterak svou nevinu dokázati, zapírala tvrdošíjně a odvolávala se spravedlností Boží skrze ordálie. Zapáleny dvě hranice sucheho dříví, paní oblečena v dlouhou, bílou řízu, měla projíti netknuta úzkým prostorem mezi plameny; tak měla býti prokázána její nevinnost. Nešťastná oběť zachvácena plápolem vzňala se a v ohni odpykala hřích svůj.

Dcera zšílela a spasila se útěkem. Tovio zdrcen, vzdal se svého úřadu, odešel hledat ztracené dítě.

Toreno uspokojen, že zločin náležitě potrestán, vyplatil svědkům slíbených tři tisíce denárů a pustil se s nadšením do práce. S velkou slávou položen základní kámen, dělníků nahrnulo se se všech stran, i peněz sešlo se hojnost a přece dílo se nedařilo. Jakoby lidé i živlové se byli zapřisáhli k jeho zkáze. Hrdost dozorců, jež Toreno ze Saragossy přivedl, a řevnivost domácích umělců byly příčinou neustálých sporů a nesmiřitelné záští a konečně i zjevné vzpoury proti mladému mistru, jenž byl přinucen povolati dělníky nové, jež jen bezohledná přísnost úřadů královských udržela v kázni.

Prudkými lijáky, zemětřesením byla začasto stavba přerušena, tak že výše hlavní zdi dospěla po sedmi letech sotva k založení klenby. Starostmi a pracemi uštvaný Toreno jen zřídka a na krátkou dobu navštívil rodinu svou a tu věrná choť a roztomilý synáček všemožně snažili se obveseliti stísněného a podrážděného tatínka, ale nepodařilo se jim to vždycky.

Kromě těchto svízelů znepokojovala jej úzkost nová. — Umírající služka paní Toviové odvolala křivé nařknutí matky a dcery z hrozného zločinu a vyznala, že podplacený manžel svedl ji k tak ohavné zradě na nevinné rodině. Ten však chtěje ujíti trestu, skočil do studně a utopil se.

Nebylo tudíž žádného strachu, že bude podlý skutek prozrazen, ale vzpomínka, jaké hoře hanebný jeho úplatek způsobil, ztrpčila Torenovi nevýslovně život. Pobyt v Ovědě byl mu od té chvíle trapnou mukou. — Avšak měl ucítiti celou tíži spravedlnosti Božské.

Po městě jednoho dne rozlétla se zvěst: »Loupežné tlupy vyslané od vladaře Kordovského, aby pomstily porážky Mosleminů vojsky franckými, přepadly a pustoší jižní Kastilii. — Nejhůře prý řádí kol Saragossy. — Toreno vyděšen hroznou zprávou sedá na kůň a pádí k svému útulnému sídlu. Nové předměstí, na jehož konci byl Torenův dům, zničeno úplně.

Mezi doutnajícími oharky míhají se polonazí chuďasové, vyhrabují z popelu zbytky majetku, jiní z oharků vytahují zčernalé mrtvoly zabitých miláčků.

Toreno stanul v noci na spáleništi svého zpustošeného dvora. Srdce se mu svírá úzkostí, jest mu jakoby roztavené olovo proudilo žilami. Pobíhá zříceninami, prohledává každý kout a jako šílený volá: »Aglajo, Aglajo, kde jsi, drahé dítě, kde jsi, můj Pelajo!« křičí do tmy, až znaven klesá na hromadu rumu, sténaje: »Bože, slituj se, nesnesu toho trápení!«

Tak ležel kolik hodin v mrákotách, polit jsa studeným potem. Kol mrtvé ticho. Počalo svítati, měsíc matným světlem zvyšoval děs ponurého místa.

Ještě asi hodinu seděl Toreno, nehýbaje ani údem v té strnulosti. Cítě zase v sobě trochu síly, vstane a prohlíží spáleniště; přichází k zahramu sklípku a slyší hluboké povzdechy. Opatrně sestupuje dolů, a aj, tu na připálené žíněnce svíjí se vyzáblý muž, začazen k nepoznání; byl to domovník, jenž tu jediný z čeledi velikého statku zůstal.

»Kde je můj Pelajo, kam poděla se Aglaja?«

»Aglaja? Ano Aglaja, naše paní, to já nevím.«

»Jak pak nevíš, když přece z domu nevycházíš.«

»Inu, jsem zde pořád,« odvětil stařec nevrle a kroutil se na žíněnce chroptě bolestí. »Máš to zase v nohách? Zase tu zlopověstnou dnu!«

Když mu trochu ulevilo, pamatoval jej Toreno poznovu: »No tak povídej!«

»Nevím nic, než že jsem před polednem vylezl z postele, bych na nádvoří vyhříval své ledové nohy. Brána byla otevřena. Pojednou nastal na blízku podivný hlomoz, poplach a úzkostné volání: »Už jsou zde, utíkejte!« a hned potom pronikavý výkřik: »Hoří!« a kolem vrat přebíhají v divoké směsi ženy a vřískající děti, za nimi valí se kotouče dýmu.

A co to povídám, zasvitne to přede mnou, a již jsou také střechy naše v jednom plameni. Kolem mne se to chumelilo čeledí a dobytkem a vše hnalo se tryskem zahradou do polí a lesů.

Já chtěl za nimi, avšak nemohl jsem již pro dým a oheň. Obrátím se k zahradě a táhnu za sebou žíněnku, kteráž se již chytala. Nohy jako zpřerážené vypověděly službu. Žhavým vždy prudším bodáním hlásil se starý můj trýznitel. Volám, křičím, nikdo nepřichází. Jako želva po dvouhodinovem trápení dovlekl jsem se ke sklepu, kde jsem po celý den a noc ležel v žízni a hladu, zmítaje se bolestí. Třetího dne uprchlíci naši zase se vrátili a hledajíce potravy a nalezli mne zde. Bývají tu každý den, přinášejíce mi ze zahrady hrozny a ovoce.

Sháněl jsem se po milostivé paní, ale lidé vyprávěli, že viděli, jak zoufale pokřikujíc hnala se za vozy, na nichž lupiči zboží a pacholíky odváželi, a když jim chtěla své dítě vyrvati, jak jednou ranou skolena k zemi se skácela.

Vůdce té zběře potom kázal mrtvoly zabitých sebrati a do obecních skladišť dříví naházeti a zapáliti.«

Dalšího vypravování Toreno nevyčkal. Všecko se mu mátlo a splynulo v nesnesitelné napjetí. Jako zběsilý pádí k žárovišti. Poslední oharky dodoutnávaly. Ze spousty popelu a rumu vyčnívaly části rozpukaných lebek a vypálené hnáty vyškvařených mrtvol. Co z těchto žalných trosek náleží k sličnému tělu milované Aglaje? Srdce Torenovo svírá se hořem nevýslovným; duch vzpírá se krutosti osudu, a ústa otevírají se k opovážlivému rouhání: »Co jsem provinil, o Bože, že tak nelítostně mne trestáš?« Zadul vítr a z uhasínající výhně vyrazí plameny, uprostřed nich vystupuje sloup bělavého popelu, jenž rozvířen do očí mu šlehá, jakoby mu chtěl připamatovati: »Zde viz oběť své zpozdilé vášně, vzpomeň na přišerné ordálie nevinné choti Toviové.« V děsivém tom jevu poznává ohavnost svého činu. Zdrcen, v hořkosti, pro níž není jména, sklání tvrdou šiji a v palčivé lítosti vyznává: »Hrozný jsi, Pane, v hněvu svém, ale cesty Tvoje jsou spravedlivé. Kořím se nevyzpytatelným soudům Tvým a líbám ruku, která mne tresce. Spasiteli milosrdný, shlédni na bezměrnou bídu mou!«

Modlitbou svou cítil se neobyčejně posilněn. Žár odhodlanosti vřel v jeho žilách. Touha a snaha jediná se ho zmocnila: zachrániti své nejdražší dítě. Nebylo průtahu, vše na tom záleželo, aby lupiče před Kordovou dostihl a dítě za každou cenu jim odkoupil.

Učiniv potřebná opatření, ještě téhož dne vydal se na cestu. Pozdě večer dorazil do Saragosy. Zde zvěděl, že lupiči vyhnuvše se městu, přebrodili řeku a brali se směrem západním. Kůň prudkou jízdou byl schvácen, koupil jiného, najal ještě dva průvodce a po osmidenní klopotné jízdě stanul o polednách na velikém tržišti v Kordově.

Právě odváděli dva úředníci vladařovi tlupu silných mužů, které dozorci vybrali ke stavbám, ponechavše ostatní jiným kupcům z města a okolí.

Byly to zbytky z loupežné výpravy v severní provincii, většinou děti. Také dověděl se Toreno, že šedesát lepých děv, sebraných hlavně v Kastilii, bylo odvezeno do Sevilly a nyní že se již nalézají na lodích kalifa bagdadského a budou zdobit harémy kalifovy a jeho chrabrých vojevůdců.

Toreno úzkostně prohlíží řady dítek, Pelaja však mezi nimi není. Smečka dohazovačů jest mu stále v patách a nabízí vzácnému pánu služby své. Toreno se táže, zdaž jsou to všechny děti, co sem přihnalo vojsko vladařovo.

»Schází jen pět pacholíkův, kteří byli od zámožnějších Moslemínů koupeni. Byly to děti roztomilé, zvláště nejmladší z nich, pravý andílek,« tak vypravuje dohazovač.

Toreno nemoha se již déle opanovati, béře muže toho stranou, uchopí křečovitě jeho ruku a chvěje se na celém těle, nabízí mu tisíc denárů, když mu to dítě opatří. Moslemín se na chvíli zamyslí, pokrčí rameny a dí: »Škoda, že jste nepřišel o dva dny dřív, teď je již pozdě, pacholík ten nápadně krásný přišel do harému vladařova, sám Abderahman si ho vyhlídl, a víte, co to znamená? Že tam z té zlaté klece není vysvobození.«

Při tom ukázal na pozlacené věžičky serajlu, pozdravil a odešel ke své skupině. Toreno hledí za ním pohrdlivě a praví: »To, milý příteli, Torena neznáš. Při sám Bůh, že nevyjdu z toho města, leč se svým Pelajem v náručí«

Bylo to slovo smělé, přísaha ukvapená — o tom se brzy přesvědčil. Každý pokus dostati se do toho tajemného sídla krasavic, byl by šílenstvím a jistou záhubou. Byl serajl obehnán vysokou zdí a železná vrata v průčelí byla dnem i nocí uzavřena. Menší zadní brankou vycházel vladař a jeho syni, ale vždycky v průvodu eunucha, nejvyššího strážce harému, a ten jediný měl klíče k tomu východu.

Den co den obcházel Toreno palác bez nějaké naděje, nalézaje pouze jedinou útěchu v tom, že pokládal na odlehlé straně svou horkou hlavu na žulovou ohradu přišerného toho paláce. Poznav bezvýslednost svého jednání, umínil si, že bude hledat nějaké sblížení s velmocným pánem toho domu.

Dal se do jeho služeb. Slyší, že Abderahman koná přípravy ke stavbě první velikolepé mešity na území španělském pro věčnou památku vítězné slávy islamu nad pokořeným křesťanstvem. Již po dvě léta projížděl vrchní jeho stavitel Muradbej pobřeží africké, před tím byl navštívil Bizanc a Damašek a přinesl s sebou zdařilé výkresy zřícenin památných chrámů křesťanských a dle nich s pomocí Abderahmana, jenž jevil nevšední vkus v tom umění, sestavil obdivuhodný plán, k jehož provedení bylo třeba dovedných mistrů i dělníků, jakých mezi Moslemíny v tu dobu ještě nebylo. Pročež byl každý vítán, kdo se potřebnými vědomostmi prokázal, a v to skládal také Toreno celou svou naději. Muradbej, na něhož se obrátil, přijal s radostí známého mu již ze Saragossy věhlasného pomocníka a vykázal mu nejdůležitější místo ve své pracovně, kde brzy neobyčejně smělými, původními návrhy překvapil nejen prvního mistra, ale i samého Abderahmana.

Celé hodiny sedával vladař v dílně geniálního umělce a se zálibou sledoval každé hnutí té čarovné ruky, která úžasnou rychlostí nové a nové krásy vykouzlila, tak že sotva započal stavbu mešity, již na svého oblíbence naléhal, by vzdělal plán ke královskému hradu, jehož pohledem rozveselilo by se každé srdce lidské a který by byl rozkoší celé země.

»Očekávám dílo tvého umění důstojné ovšem za odměnu královskou.«

A naděje na tu odměnu měl Toreno neustále na mysli, vždyť nad ni na světě nebylo mu nic dražšího, naděje ta vzmužila všecky síly jeho mohutneho ducha ke tvorbě dokonalé, jež všecko očekávání vladařovo převýšila.

Abderahman zahrnul svého nového stavitele dary a milostmi, a aby mu dal důkaz své nejvyšší přízně, přivedl mu do pracovny nejmladšího syna svého, jejž posud sám byl cvičil, aby se zde u pravého mistra zdokonalil ve výtvarném umění. Chápavý jinoch přilnul úctou a láskou dětinnou ke svému učiteli, který způsobem lahodným zasvětil ho již do nejtěžších záhad stavitelských. Požívaje úplné důvěry syna vladařova, uznal, že jest na čase, aby vykonal poslání své. Byl jist, že svěřenec jeho nestane se nikdy zrádcem.

Když byli sami v dílně, tázal se ho mistr, kdo jej dříve tak důkladně vyučoval v kreslení a měřictví. Achmet pravil, že od dětství neměl jiného učitele nežli otce, kdežto ostatní hosty v konaku vyučuje jeden z cunuchů, který byl vychovatelem vladaře vezíra v Damašku. Jen jedenkrát byl jsem s otcem při zkoušce té. Všichni odpovídali dobře, ale vyznamenání obdržel ten nejmladší z nich, milý a hezounký hoch, dvanáct- nebo třináctiletý, kterého otec také někdy zavolal, když mne vyučoval.

Předešlý týden večeřel s námi a byl velice smutný. Otec sám mu předkládal lahůdky a hladě překrásné vlásky jeho, sliboval mu, že za čtyři roky bude velikým pánem, že bude míti služebníky, koně a jiné krásné věci. Pacholík se tak podivně usmál a pak pohlédl na mne — ale v těch modrých, zarosených očích bylo tolik smutku a bolesti, že mně samému vytryskly slzy.«

»A což nemohl by ten tobě tak milý a nadaný hošík také ke mně docházet ke cvičení?«

»Pochybuji. Do osmnáctého roku z konaku žádný hoch nevychází, ani moji bratří, já také teprve lonského roku jsem byl propuštěn poprvé.«

Nebylo žádné pochybnosti, že Pelajo jest v paláci a smutek dítěte opuštěného v stálém zajetí je pochopitelný.

»Ale nebudeš se trápiti dlouho, můj drahý synáčku, ještě tohoto měsíce bude ukončena namáhavá má práce a ty budeš tou královskou odměnou, která mi zaručena slovem vladařovým.«

Tak těšil se Toreno a s chvatem zimničným dodělával kopii hlavních a podrobných rysů královského paláce.

Tu jednoho jitra vrazí Achmet do pracovny ledva dechu popadaje, horké slzy žíhají jeho rozpálené tváře a v křečovitém štkaní vrhá se na prsa mistrova, sotva že ze sebe vypravil tu hroznou zvěst: »Pelajo — můj Pelajo je mrtev —«

»Či Pelajo?« táže se Toreno omráčen, nemoha se hned vzpamatovati.

»Ach, můj Pelajo — život můj, radost moje jediná!«

»Co to mluvíš, Achmete, umřela ti milenka nebo kdo!«

Achmet nemohl pro pláč pronésti slova. Trvalo to dlouho než se probral z rozčilení a tiše, jakoby se bál prozrazení ze sebe vydechl: »Vždyť já jsem dcerou a ne synem Abderahmanovým, — a krásného Pelaja jsem milovala láskou nevýslovou, a otec můj ho zabil.«

Nyní teprve pochopil Toreno, oč se jedná: jako rána hromová otřáslo to jeho srdcem, vlasy se mu ježily hrůzou, když s vytřeštěnýma očima očima vyslechl další vypravování dcery vladařovy: »Když jsem včera v obyčejnnou hodinu vstoupila do večeřadla, seděl otec s Pelajem na divanu a před ním bylo nakupeno nejvybranějších lahůdek, v číšce pak jakýsi nápoj růžové barvy silně kořeněný. Po celý večer otec laškoval s chlapcem tak divně a dvojsmyslně, že jsem nad tím až trnula, chovajíc k němu doposud vždycky velikou úctu pro vážné, ano přísné jednání v ohledu mravním. Tvaře pacholika hořely studem, oči měl sklopeny a ruce se mu třásly, když jsa donucen, po nějaké lahůdce sáhl. Já požila něco málo a pozdravivši otce odešla jsem do své komnaty. Spáti jsem nemohla. Jakási hrozná předtucha mne táhla zpět, k večeřadlu. V předsíni zarazil mne dušený vzlyk pacholíkův a lichotivé a zase spurné výkřiky otcovy, přívětivé domluvy, nad nimiž jsem se ošklivostí zatřásla. Pak bylo slyšeti prudké kroky po síni, řinčení jako železných nástrojů, praskot ohně z krbu a zase strašlivé hrozby, kletby a děsný rozkaz: »Podej sem rozpálené kleště!« Potom pronikne výkřik bolesti a srdce rozrývající stony: »O matinko moje, tatínku můj, kde jste, pojďte, můj Ježíši.«

Chtěla jsem vrazit do komnaty, dvéře byly zamčeny. Chlapec byl mrtev, neb jsem dobře rozuměla, jak otec nařizoval eunuchovi: »Vyvleč mrtvolu zadní brankou a hoď ji do serajlské stoky!«

Ještě nedopověděla, Toreno vyskočil, a jeho bledá, zsinalá tvář měla výraz strašlivý. Rty se mu chvěly náramným rozčilením a jako z rohu zněl jeho dutý hlas: »Půjdu k tobě, synáčku můj, až tvou smrt pomstím na té ohavě v lidské podobě, potom přijdu k tobě.

Napřed musím účtovati s mrzským vrahem. Takovým mocným záchvatem vzkypěla jeho vášeň, že obličej jeho znetvořen, zrak zkalen vztekem, třesoucíma rukama přehazoval nákresy a vyňav z celé spousty listin pouze tři, opásal se, zastrčil dýku, zaběhl do své komnaty, vzal s sebou měšec zlaťáků, přehodil plášť a rychle opustil pracovnu.

S úžasem nevýslovným sleduje dcera vladařova zuřícího mistra, jenž rychlým krokem ubírá se k serajlu. U brány však ho staví stráž. Když tudy do hradu dostati se nemohl, obrací se k zadní nestřežené části paláce, odkud hlubokou stokou nepotřebná voda, špína z lázní a kal odtékal. Ohromný val na strmé skále činí přístup do serajlu naprosto nemožným, což Torenovi neznámo nebylo. Vždyť na tom pustém místě sedával celé hodiny, nalézaje v tesknotě své té jediné útěchy, že jest zde na blízku svému milovanému synáčkovi.

Dnes si pro něj přichází najisto, zde v nečistém kalu a smrdutých vodách potopen nejdražší poklad, zde mzda za sedmiletou neúmornou práci u bídného padoucha.

Schýlen k zemi dívá se do hnusného otvoru, v němž to šplouchá krysami a z jehož hlubin odporný vystupuje zápach. Štván hořem palčivým pozdvihuje zaťaté pěsti proti ponuré ohradě a v bohopustých kletbách přísahá strašlivou odvetu: »Nyní jsi mým zajatcem, zlotřilý zlobochu a na prahu svého lesklého pelechu vypustíš svou černou duši a tobě, synáčku můj, hrdinný mučedníku, jehož panickou čistotu nejkrutější muka porušiti nedovedla, tobě připravím libé odpočinutí v zemi posvátné a pak půjdu, kam si mne a matku svou volal.«

Především musila býti vytažena mrtvola ze stoky, k tomu bylo třeba několik odvážných lezců, neboť nádržka byla hluboká. Šel je hledat do křesťanského předměstí. Křesťané vytlačení z domů svých od Moslemínů, založili si nedaleko Kordovy novou obec křesťanskou s malým chrámem a hřbitovem, kde bydlel i duchovní jejich.

Po celých sedm roků sem Toreno nepřišel, ano všemu styku se souvěrci se vyhýbal. Dnes poprvé k nim se hlásí, aby vyžádal místo odpočinku pro mrtvého svého synáčka.

Ctihodný kněz, na něhož se se svou prosbou obrátil, vyslechnuv celý trudný příběh jeho, jevil upřímný soucit s utrápeným otcem. Zavolal čtyři silné muže, kteří se čistěním stok zabývali. Ti se zavázali, že té noci mrtvolu chlapcovu na hřbitov dopraví. Vyhlédnuto místo na hrobku a hned se s prací počalo. Toreno čekal u bytu duchovního, až se setmělo.

Kněz konal večerní modlitby a Toreno seděl zahloubán ve výjevy dnešního jitra. Ten bolný výraz nevýslovné sklíčenosti přiměl kněze, že cizince napomenul, aby netruchlil tak nesmírně nad smrtí nevinného mládenečka, který dobyv sobě dvojí korunu v slávě Spasitele a ve společnosti blažených duchů se raduje a tam před trůnem Božím své milé rodiče očekává.

Toreno upřel na těšitele vděčný, pronikavý pohled a pravil: »To shledání jest má jediná naděje, jinak bych musil zoufati. Doufám, že se mi dostane té milosti, když vykonám poslední ještě Bohu libé dílo na zemi a pomstím nevinnou krev svého miláčka. Vím, že mne to bude státi život, ale rád jej obětuji za dítě své.«

»Ne tak, příteli, dílo to ponechte Bohu. »Můj je soud, moje jest pomsta,« dí Hospodin. Soudu Božímu žádný nešlechetný skutek neujde. Nám sluší odpouštěti, je to příkaz Spasitelův, ba nejvyšší skutek milosrdenství, kterým vyrovnáme i ten nejpovážlivější počet provinění svých. Odpusťte, bude vám odpuštěno — Syn Boží jest nám zárukou toho slavného ujištění. Lačnému pomsty zůstanou brány nebes na věky zavřeny. Nesmířlivým nekyne shledání s pokojnými syny Božími.«

Toreno udiveně hledí na kněze, který tak jasně mu vysvětlil slova Páně, na dně jeho rozvířené duše počíná svítati, vynořují se obrazy hrůzy nešlechetností vlastní a hanebnou zradou

dávné, neusmířené, na smrt vydané postavy a marné ctižádosti obětované zločiny veliké, k nebi volající: »Ty nejvýš Spravedlivý, pomsti nás!«

Před ubohým otvírá se neprůchodná, bezedná temnota a hrozí ho pohltiti. Jako hudba andělská zní slova sluhy Božího: »O jak šťastný je člověk hříšný, nad nímž visí meč Boží spravedlnosti, když může jediným slovem »odpustím« na věky uhasiti nesnesitelnou trýzeň duše své.«

To byl počátek rozmluvy, která trvala pozdě do noci a končila svátostním vyznáním, jež dalo dalšímu životu nový směr a s ním trvalý smír a pokoj srdce.

Když byl Toreno rozdrásané a strašně zohavené pozůstatky svého synačka šťastně nalezl a druhého dne, když viděl tu lásku, úctu, slzy a svaté nadšení, s nímž těžce zkoušený uhnětený lid křesťanský slavného mučedníka Kristova doprovázel ke hrobu, tu ovšem usedavě zaplakal, ale byly to slzy nejhlubší vděčnosti k Bohu i k lidem. Jak se Pánu líbilo, tak se i stalo. Buď jméno Páně pochváleno.

Obrácení Torenovo bylo upřímné, své značné jmění zanechal chudé křesťanské obci kordovské.

Oděn prostou řízou dělníka, opustil město jako znovuzrozen, s pevným úmyslem náležeti Bohu a sloužiti Mu v pokoře a trpělivosti. Jako pravý kajícník putoval od místa k místu a kde toho bylo třeba, chápal se práce. As po půl létě přišel do Ověda, aby súčastnil se ještě dokončení kathedrály. Nikdo ho již neznal; tak změnil se za těch několik roků a také nikdo by byl v sešlém a chatrně oblečeném zedníku netušil slavného mistra.

On však nevýslovně byl potěšen, když slyšel, že jeho soupeř Tovio na velikou prosbu měšťanů ujal se opuštěné stavby a ji co nejdříve dokoná. Nevinnost manželčina a dceřina vyznáním křivých svědků dokázána a památka jejich pěkným pomníkem uctěna.

Hanebný úplatek nebyl sice vyzrazen, ale Torenova pověst utrpěla, ježto se vyprávělo, jako by byl nemaje dostatečných vědomostí od započatého díla utekl a snad i značné sumy zpronevěřil.

Toreno pobyl v Ověda až do posvěcení nové kathedrály a viděl, jakými poctami byl stavitel zahrnut, jak bohatě odměněn, jak zářil štěstím a slávou a přece bylo stavěno dle plánu Torenova, o němž nebylo již zmínky. Taková pokoření přijímal kajícník vždy s největším uspokojením, jako doplněk svého pokání.

Tak to sobě zařídil všude, kamkoliv přišel, trestal svou nezřízenou ctižádost. Upomínky předešlého života uchoval na hřbitově kordovském, proto úzkostně skrýval se se svým tajemstvím, aby jen z nového, Bohu zasvěceného života vyrušen již nebyl. Ale to neblahé poselstvo Harunovo otřáslo pracně zbudovanou tvrzí duchovní.

Při spatření půdorysu obdivovaného serajlu bagdadského nemohl odolati pokušení, aby se nepochlubil mistrovstvím svým, což ihned vyvolalo v něm nejtrpčí výčitky. Několik dní potom

zbouřilo vypravování domnělého odpadlíka všecky dřímající city, vzpomínky a tužby tou měrou, že nemoha se jim ubrániti, po celé dni s nimi se smiřuje, smlouvá a v nových plánech a nadějích se rozplývá.

Abdalif ho denně navštěvuje a nemocný pokaždé vrací se ke známým již předmětům a stále na různé okolnosti se dotazuje: »Prosím tě, příteli, tys vyprávěl, že do Bagdadu bylo zasláno šedesát panen a mezi nimi také některé ženy. Odkud to víš?«

»Vždyť jsem to hned na cestě pozoroval. Z měst našich odvedeny děvice a děti do šestnácti let, ale na cestě pobíhaly za námi celé tlupy žen starších i mladších, které holemi a biči musily býti zaháněny. Ale některé nijak nedaly se zapuditi. Tak jednu slušnou mladou žínku sešlehali až do krve, ona však jako klíště držela se vozu, na kterém měla roztomilého synáčka.

Nechali ji až do Kordovy, tu však přešlo slitování. — Co bylo ženského, hnali do Sevilly a děti prodali v Kordově, já pak byl odevzdán stavebnímu úřadu. Ostatní je ti již známo.«

Toreno cítil, že je podrážděn, vnímavost jeho byla napjata do nejvyššího stupně — byl to po letech první zákmit naděje, jenž mihl se jeho osamělým životem. — Má vyzvídati dále? A což zdali nová zvěst jej uvrhne zpět v dlouhou nesnesitelnou tmu? Ale duch jeho veškeren tanul v nezkrotitelné touze.

I táže se přítele, zdaž za svého pobytu v Bagdadě nepodnikl ničeho, aby zvěděl, jaký osud potkal jeho krajanky.

»Pokus takový byl by šílenstvím. Což neznáš přísnosti dozorců harému? To jsou Moslemínů svatyně nedotknutelné. Nikdy o ženštinách tam uzavřených neděje se zmínka, koupené otrokyně obdrží nová jména, nikdo se jich po jejich vlasti nebo rodině netáže, nemá jiného povolání než lichotiti pánu svému anebo býti jako platán v zahradě k rozkoši nízkých chtíčů svého velitele. — Tázati se na ženy některého Moslemína bylo by drzostí neslýchanou, již by mohl tazatel zaplatiti i svým životem.«

Toreno sklonil hlavu, těžký hnětoucí pocit se vrátil. Mohl to vše věděti, vždyť to zakusil v Kordově, kde po sedm. roků za okolností tak příznivých nebyl s to, aby si vydobyl vstupu do serajlu Abderahmanova. Ale Toreno byl muž povahy výstřední, nelekající se žádných obtíží a žádných obětí sebe těžších, kde toho kázala povinnost a žádalo srdce. — Byl rozhodnut.

Když přítel odešel, pravil nadšeně: »Potáhnu k východu pro poklad mi svěřený. Rafaeli, posle Nejvyššího, provázej mne a buď mi nápomocen jej nalézti.«

Měl zase světlý bod, k němuž mocně nesly se všecky tužby duše hledající šťastné rozluštění krutých záhad života. — Samo sebou se rozumí, že nyní předmětem rozmluv obou mistrů byl Bagdad a Kordova. Názor o divech stavitelských východu byl ustálen.

Oba nejlépe věděli, že ten na výsost velebený rázovitý sloh mešit a serajlů jest nedokonalé napodobení starých velechrámů řeckých v Bizancii a Damašku a pozůstatků svatyň gotických v Africe a Hispanii, pročež dále se tím nezabývali.

Ale i učenci vyslaní od Haruna, aby oslnili západ leskem své vědy, valně nepochodili. Arabští básníci přednášeli s mladistvým zápalem milostné, smysly vzrušující písně a byli přijati s hlučnou pochvalou. S velikým zájmem byly sledovány přednášky a výzkumy hvězdářské, zvláště když důmyslnými přístroji jali se vypočítávati na vteřinu běh slunce a měsíce.

Neobyčejnou zběhlost osvědčili učenci v bádání metrickém a mathematickém, jakož i v praktickém lékařství, avšak u vědách nejdůležitějších, filosofických a historických, jednajících o původu a určení člověka a příhodách jeho na zemi, pak v umění, toho zrcadla citů národů, v hudbě, malířství a sochařství nedostihli výše vzdělanosti křesťanské. To postřehli vážnější vědci kalifovi hned, když starý, ctihodný Alkuin ke vzácným hostům poprvé promluvil. Jeho orlí duch povznesl se na křídlech filosofie sv. Augustina bezpečně v prostor nekonečna.

S podivuhodnou důsledností sebral starovědu a dějiny, spojil události, dovodil důsledky, oživiv je dechem nauky Kristovy, otevřel skryté poklady nesmírného bohatství pravé a trvalé vědy vzhledem k Bohu a duši člověka.

Eginbert četl některé své básně. Jak něžné pocity probouzela čistá, panenská krása ušlechtilých alegorií jeho oproti kluzským, omamujícím popěvkům arabským, I velebný chorál mistrně provedený třemi sbory slavných škol pěveckých vyvolal bouři nadšení vznětlivých Arabů, že ani se neodvážili zápasu s pěvci.

Než skromnost Alkuinova nepřipustila, aby učenci východu byli sníženi vítěznou převahou křesťanstva. Uznáním znamenitého pokroku ve vědách přírodních a dovedností v pracích mechanických docíleno přátelské shody a hosté mohli býti výsledkem svého poslání spokojeni.

Největších úspěchů docílil však Chalmur, úlisný a čilý tlumočník poselstva. Na rozpravách učených neměl podílu, avšak na hlučných slavnostech dvorních a hrách rytířských byl předmětem pozornosti a vděku panstva, jehož slabosti brzy vystihl a hově jim svou vzácnou výmluvností, ozářil hlavy rekovných paladinů takovou gloriolou, že se tito ve své velikosti ani sami nepoznávali, vyvýšeni jsouce úchvatnými chválami až nad samého císaře, který jedině jim má děkovati za svůj trůn, svou moc, bohatství a slávu. A jak se jim za vše odměnil? To zrovna Chalmur neřekl tak otevřeně, proti hostiteli štváti se neodvážil, ale dosáhl toho jiným způsobem.

Byl denně zván do paláce některého z knížat anebo vojevůdců, kde pak sešli se jejich důvěrní přátelé. Tu byl Chalmur ve svém živlu, tak vypustil proudy své výmluvnosti, jimž nikdo neodolal.

K domácím těm slavnostem dostavil se ve zvláštním úboru zářícím zlatem a perlami, jakých posud u žádného panovníka nespatřili. Uvítán byl výkřiky obdivu. Pohlédnuv pohrdlivě na své bohatství, usmál se a pravil: »Drazí přátelé, tomuto kabátu se divíte, měli byste vidět úbory nejvyšších dvanácti hodnostářů říše. To je pravda, na tom sobě nejvíce zakládá nejmilostivější náš pán a náměstek proroka.

Dvůr jeho musí býti obrazem nebe. Co má země nejskvostnějšího, co po tisíciletí národové z útrob hor, z hlubin mořských a zlatonosných proudů vynášeli, to leží nahromaděno v pokladech kalifových, a nejspanilejší květy krásy lidské mu zasilají ze všech tří dílů světa.

Harun al Rašid slove Spravedlivý a jest jím jako žádný panovník své říše. Slyšte, jak odměňuje své věrné. Třicet vojvodů vytáhlo s ním před dvěma roky na zpupné Peršany, v krátké době byl nepřítel přemožen a krásná města vypleněna. Nesmírná kořist dopravena do kalifského hradu a vzal každý z nás 100.000 dukátů, 300 koní, 100 sličných panen. »Takovou odměnu stanovil prorok pro padlé své bojovníky tam v ráji, a tato odměna vás nemine,« pravil náměstek jeho, »ale abyste nemusili tak dlouho čekati, vzdělám vám ráj zde na zemi.«

Potom rozdělil nejpěknější část území na břehu tigridském pod svým hradem na 30 dílů a dal ve třech létech vystaviti paláce v rozkošných zahradách, proti nimž jsou obydlí panská v jiných zemích jako psí boudy.

I ta země, již jsme vydobyli, jest naše, tam pracují naši otroci, a odvádějí plodiny a užitky pánům svým.

V bohatství, cti, slávě a nejsladší rozkoši plynou dni života našeho k přeblažené věčnosti, kde jen vyměníme své krásné ženy za ještě krásnější. O jak dobrý jest Bůh náš a Mahomed jeho prorok.« Tak končíval zbožný Chalmur své rozpravy.

Byl-li náhodou přítomen některý učenec, tu žasnoucímu chuďasovi vypravoval, jak moudrost jest ceněna na dvoře bagdadském. Kde na světě obdržel kdy básník za každé dva verše 10.000 denárů nebo za milostnou báseň roční příjmy celé provincie? Když náš pán putoval do Mekky, provázelo ho 4000 učenců, jež vydržoval na té cestě jako knížata. Žasli někteří nad báječnou nádherou, avšak těžko neuvěřiti, když oči jejich oslňoval lesk ohnivých rubínů a nejčistších diamantů.

Jaký div, že po takové návštěvě probuzená závist se všech stran pozdvihla hlas svůj.

»Co tomu říkáte, druhové,« počal jeden z paladinů, »ten Harun al Rašid, to je přece panovník. Ten má srdce a uznání — a náš pán? Po třicet let nás honí z kouta do kouta, již není na světě pronárodu, abychom se nebyli s ním střetli. Jednoho roku jsme se bili s Lombardy, každého třetího roku jsme táhli na Westfály a Osfaly, pak na Slovany, pak jsme vytloukli Saraceny, Bavory a Avary, zkrotili buřiče římské a kdo z vás viděl nějaký zlaťák u něho?

Co tam bylo v peleších avarských zlata, až se srdce smálo, ale jake bylo dělení!

Kteří při práci drželi se pozadu, když se to u předu chumelilo, těm štědrá ruka královská nasypala měrou plnou, jednou na kostely, po druhé na školy a kláštery, a když přišla řada na ty první, byly ruce prázdné, za to však ústa plna díků a chvály, a táhlo se zase dále.«

»A což nám nevystavěl zde kolem sídla svého pěkných paláců,« prohodil uštěpačně markrabě sekvanský, jeden ze starších

vůdců Karlových. »a není-liž postaráno o dobré bydlo, hojnou zábavu v čas sněmovní?«

»O výborně,« odvětil paladin, »když se ve sněmovně do ochraptění ukřičíme, zve nás zbožný císař na nešpory nebo do škol a předkládá abecední tabulku nebo doporučuje sladkými slovy některého nezáživného filosofa ke strávení.

A ty rozkošné naše paláce! Zdá se, že si jich dobře povšiml kalifův vyslanec, vždyť něco prořekl jako o psích boudách.«

»Za to nepotřebujeme starati se o panenky.« chválil si rozmarný hrabě toulouský, »o ty má největší starost náš drahý pán, nebo kde jeho centhrabě nějakou takovou kůstku u některého z nás vyslídí, tu je štěkotu a hafání, až ji vyštve.«

»A dobře tak,« skočil mu do řeči markrabě bretaňský, který měl třetí ženu a s každou žil na štíru, »vždyť nejsme Turci neb pohané, abychom takový neplech trpěli.«

Moslemínů se ujal španělský šlechtic, že nejsou pohané, že věří v Boha jako my a ani nejsou nemravové, když jim to jejich víra dovoluje.

»Milý brachu,« poučoval ho markrabě bretaňský, »ty si to všecko pleteš. Ti moslemínové si upravili takového boha, jakého ke své lehké víře potřebují: dobráckého, starého pána, který sice stvořil svět a veliké nebe o sedmi poschodích a v tom nejhořejším spočívá na zlatém trůnu, maje na každé straně okřídlené býky. V dolejších prostorách se to hemží černookými kráskami, které očekávají tam moslemínské bojovníky, s nimiž pak provádějí líbezné své rejdy v zahradách zvlažených medovými potoky, mléčnými řekami a květenou omamující vůně. Takové nebe ten bůh moslemínský připravil svým přívržencům a nad nimi se raduje.

Co na zemi tropí, to je mu zcela lhostejno. Zas to řídí osud. — S každým se stane to, co se s ním státi musí. Ať dělá cokoliv, osudu neujde nikdo. Do nebe přijdou všickni věřící, a to do tím vyššího, čím více nepřátel v boji pobijí . . . «

Ale Španěl se nepoddal a dobíral si markraběte dále, zdali kdy zkoumal, které nebe se rozumu a srdci více zamlouvá, to mohamedánské s nejsladší rozkoší, již člověk na zemi zná, nebo to křesťanské nebe, o kterém vlastně nevíme nic, leda že tam budeme patřit na tvář Boží.

»A jakého tu zkoumání věcí, které jsou tak samozřejmé,« odvětil markrabě. »Zdravý, osvícený rozum dá vždy přednost pravdě přede lží, vyzdobenou sebe pestřejšími cáry. A srdce nepokažené prahne po čistých pramenech krásy a lásky, v níž nalézá uspokojení plamenné své touhy, kdežto srdce zvrhlé v kalu nízkých chtíčů hledá nasycení a jedinou blaženost. Proto také Mahomed, ta nádoba mrzká a bez studu, chvástající se svou hnusnou chlípností, jaké jiné nebe mohl vybájiti svým přívržencům, než místo raffinovaných neřestí, v nichž se takořka rozplýval.«

Tak a podobně dovozoval moudrý markrabě podlost a ničemnost víry mohamedánské. Odsoudil chvástání nenapravitelného mluvky a vyvracel jeho lži, ale hlavy všem napraviti nemohl.

Někteří z vojevůdců franských byli lahodnými řečmi tlumočníka bagdadského tak zmámeni, že chtěli ihned s poselstvem opustiti dvůr císařský a dáti se do služeb kalifových. Toho se však Chalmur ulekl. Chtěl s poselstvem svým čestně odejíti a nikoliv jako zrádce, jenž zneužil pohostinství. Pročež radil nespokojencům, aby se hleděli dostati za členy poselstva, které císař příštího roku do Bagdadu přislíbil vypraviti, kde budou zajisté s otevřenou náručí přijati.

Též radil Abdalif svému příteli Torenovi, který by se však sotva dal udržeti zpět, kdyby ho poznovu vleklá zimnice nebyla připoutala na lože.

Po čtyřiceti dnech císař posly blahosklonně propustil, hojně obdaroval, a rytířstvo franské je doprovodilo až na hranice španělské, kde je vladař kalifův očekával. Po krátkém odpočinku v Kordově plavili se zpět do své pohádkové vlasti.

Nyní nastal na dvoře císařském neobyčejný rozruch, všecky mysle se zabývaly nastávajícím poselstvím císařským.

Alkuin musil zůstati, až byly přípravy k velikolepé výpravě skončeny. Za posly navrhoval císaři všechny nespokojené paladiny. »Ať jdou, zde by byli stálým pohoršením, až sami přesvědčí se o tom moslemínském ráji, pak tam buď zůstanou, nebo vystřízliví a navrátí se napraveni domů.«

Za hlavní, velice přiměřený dar zamýšlel císař poslati varhany. Na celém východě nenalézá se nic podobného, co by jen z daleka k tomu nadmíru umělému a nevýslovně lahodnému stroji mohlo se porovnati. Slovutný Gondi ze Soasenu a Valeti z Pavie uvázali se v ten úkol.

Byli si toho vědomi, že jedná se o věc ve světě uměleckém velice důležitou a o čest a přednost mistrů strojnických celého západu. Z té příčiny byla lhůta k odchodu na tři léta prodloužena. Práce neméně důležité z oboru stavitelského, jako návrhy a plány chrámů, mostů a palácův převzal ochotně Toreno. Čestným úkolem tím byl okamžikem uzdraven, se zápalem oddal se svému umění. Zde bylo vítězství jisté.

Eginbert, mistr v měřictví, měl vyhotoviti nejen přesný půdorys města a okolí, nýbrž i přibližnou mapu celého římského císařství, při čemž mu dobré služby konaly staré, vojenské mapy Gallie a Hispanie z doby Julia Caesara a poslední práce domácích měřičů.

O část vědeckou chtěl postarati se Alkuin s novými žáky svými v Toursu a slíbil, že připraví celého Aristotela v arabském překladu i některé výzkumy hvězdářské. Ředitel školy pěvecké v Soasonu, na slovo vzatý mistr v chorálu, se zavázal, že do roka sdělá sborový nápěv na žalm: »O Bože, jak přepodivné jest jméno tvé na celé zemi,« psaný na pergamenu zlatými notami.

Ve zbrojnici císařské mělo zhotoviti se brnění a celá postroj pro koně z ocele leštěné s umělým rýsováním, pak stříbrný štít zlatem vroubený se znakem císařským, a mnoho jiných domácích předmětů při dvoře užívaných.

Císař sám bedlivě navštěvoval dílny a umělce, aby se o postupu prací přesvědčil. Po tříleté přípravě bylo oznámeno dvoru

bagdadskému, že počátkem června poslové císařští zavítají do slavného sídla velikého kalifa. Poselstvo Karlovo valně lišilo se od vyslanců Harunových. Kdežto kalif vyslal vynikající učence v nádheře královské jako otec vzdělanosti a bohatství dvora svého a jen některé bojovníky, uznal císař za dobré ukázati moslemínům svou nezdolnou moc. Měli zříti vítězné reky, kteří před dvaceti roky tak strašně řádili v řadách jejich, potírajíce celá vojska, hnali schátralé zbytky hrdých vetřelců do dravých proudů ebronských.

Pohledem na ně zajde jistě všecka chuť válečníkům bagdadským měřiti se s nimi. Ze sboru učenců dostačí těch pět v řeči arabské dobře vycvičených žáků Pavlových, kteří bez tlumočníka dovedou v každé vědě postaviti svého muže a zahanbení se nebojí.

Toreno má již zajištěno nejčestnější přijetí v Bagdadě, neboť vrchní stavitel Abdalif dobře ví, komu děkuje svou slávou a povýšením. Z té příčiny byl Toreno jmenován vůdcem výpravy, an za svého pobytu v Kordově přiučil se nářečím východním, zvláště syrštině a arabštině. Zahy z jara vytáhli vyslanci z Cách a koncem dubna sedali v přístavě janovském na lodě.

Po příjemné čtyřnedělní plavbě dorazili k syrskému přístavu Akko, kde je již očekával z rozkazu kalifova vladař damašský. Se šedesáti bílými velbloudy a s četnou karavanou jezdců, jež by je provázela velikou pouští syrskou až ke hranicím perským. Byla to cesta zajímavá pro syny severu. Za Damaškem, kde byli několik dní hosteni v paláci kalifském, ocitli se pojednou ve světě posud neznámém, v tiché, snivé poušti.

V nepřehledných závějích horkého písku brodíce se stali se obětí oněch čarovných přeludů, v nichž obrazy, kdysi v životě viděné, vystupují, mění se a zanikají. Zjevovala se pestrobarevná města, libé pláně s hladinami jezerními, strmé skály se šumícími bystřinami, mořské zátoky. Jenom večer, když na některé štavnaté oaze pod palmami rozbili stany a do pozdní noci v plném svitu měsíce zírali v průhledná oblaka laškující s vůdcem hvězd, tu ze sladkého zadumání začaly probleskovati i v srdci utajené touhy a naděje. Ještě několik dní, a k srdci svému přivineš k sobě svou Aglaju, tak to šumělo a šelestilo ve vrcholcích palem nad ubohým Torenem, neboť takřka až k šílenosti rostla touha jeho po ztracené družce života. Jakýsi vítězoslavný pocit plnil celou jeho bytost a on v pevné důvěře si opakoval: »Bůh sňal se mne kletbu zločinu a ukáže mi své neskonalé slitování v radostném shledání.«

Učenci těšili se na udivené tváře vědců bagdadských, až jim podají přesný překlad Aristotela v arabské řeči. Umělci byli přesvědčeni, že zvuky majestátných varhan a velebný chorál dvůr kalifův přivedou do vytržení.

Záletní paladinové kochali se již předem v rajských rozkošech harémů, když se do služeb štědrého a bohatého kalifa dostanou. Že budou přijati, o tom ujistil je tlumočník poselstva Harunova a oni také u vědomí své zdatnosti nepochyvali o tom.

S tak různými pocity táhli každý sám v sobě ponořen, několik dní pouští v nekonečném tichu, až vystoupili jako opojeni v ten kraj, jenž byl posledním cílem jejich cesty a vyplněním všech naději.

Před úžaslými zraky jejích rozprostírala se rozkošná planina eufratská. To nebyl vybájený, ale skutečný ráj, byly to kvetouci zahrady, stále zelenající, nebo spíše nedozírná, od přírody všemi krásami vyzdobená planina, pokrytá rozsáhlými lány zlatého obilí, sytou zelení luk, hrající rozmanitými barvami, průsvitná v oslňující záři sluneční, napájená požehnáním proudu dvou veletoků, které své bezměrné bohatství sladkých vod na všechny strany rozlévají a v jejich třpytu zrcadlí se vábná stráž jejich břehů, háje palmové, granátové, mandlové, slívové, sténající pod tíží lahodných plodů svých.

Všude mezi tvorstvem jásotný život, šveholící hejna ptactva ve vonném vzduchu, stáda bujných ořů, býků, mezků a tisíce velbloudů, ovcí a skotu prohánějí se u řek na tučných pastvinách — není-liž to rozkošný obraz pozemského ráje? Zajisté kdyby nebylo přišerných stínů, jež ten ladný obraz pochmuřují, těch tlup polonahých otroků, kteří v palčivém vedru slunečním dohánění biči a hrozbami nelidských Moslemínů spousty ohromného bohatství ze všech plodin sklízejí a na prámech a lodicích do toho milionového města odvážejí, jež se na obzoru jako beztvárný kruh obrovského rozměru k nebi vypíná.

Nikdo by netušil, co za těmi šedesát loket vysokými zděmi je nahromaděno bohatství, krásy a nádhery, neboť kromě pozlacených bání serajlských a několika větších mešit všecko jest ukryto za gigantskou ohradou.

Středem toho čarovného města jest sídelní hrad kalifův, div umění stavitelského s rozkošnými sady a velikolepým přístavem, kol něho rozkládají se paláce velmožů a vysokých úřadů, pak prostorné budovy pro tělesnou stráž kalifovu, čítající 1000 vybraných jezdců.

V třiceti letech, zvlaště za panování Harunova, dostoupilo hlavní město vrcholu své slávy, neboť přistavená dvě předměstí hostila mnohdy až na 2,000.000 obyvatelů. Cizinců mezi nimi čítáno 10.000, džamií čítáno 100.000, lázní 60.000, bazárů 21.000, 600 mostů, 12.000 mlýnů, celé flotily menších lodí dopravných. Tuto svou nedostižitelnou slávu a velikost ukázati poslancům svého vítězného soupeře na západě bylo jedinou vášní ctižádostivého a žárlivého Haruna; proto také konány tak neobyčejně nákladné přípravy k uvítání poselstva. Nad 50.000 jezdců, již tvořili jádro vojska kalifova, očekávalo je před městem a 10.000 pěších s pozlacenými štíty bylo rozestaveno po obou stranách široké silnice, jež vedla ke zlaté bráně paláce.

Na prvním nádvoří byla upravena mramorová fontána se zlatým stromem, ozdobeným zlatými ptáky přepodivné práce. Sto lvů krotkých na stříbrných řetězích střežilo ji. Na otevřených vzdušných chodbách serajlských byl vystaven celý ohromný poklad Abasidu, nejdražší a nejpamátnější skvosty asiatských národů a pozůstatky z klenotnic zašlých říší světových asiatských, medských a perských.

Na veřejné slavnosti, hostiny, hry, dostihy ustanoveny sumy obrovské. A co bylo zvlášť nápadno, že vykázán poselstvu nejkrásnější pavilon v zahradě serajlské, v němž Harun po deset roků bydlel a sídlem blaženosti nazýval. Z otevřeného průčelí byl rozkošný rozhled na vábnou vodní hladinu, vroubenou vzácným kvítím, křovím a stromovím indickým.

V těch krystalových proudech hemžilo se to každého večera vílami, Nayadami, Rusalkami, jež na pozlacených loďkách v skupinách prozpěvovaly, kdežto družky jejich kol nich se točily, stříkáním je škádlily, loďky převrhovaly a tak svého pána obveselovaly.

Hnusné následky hříšného života po několika letech se dostavily. Harun al Rašid byl uprostřed svých radovánek přepaden záchvatem epileptickým, jenž při nepořádném životě stále se horšil, až vždy prudšími záchvaty a bolestmi vysílen stal se úplně bezcitným a na duchu zmateným bídákem.

Poslové příchozí byli dle daných rozkazů s velikou slávou a všemi poctami uvítani, avšak od svrchovaného pána přijati býti nemohli. Starším synem kalifovým byli uvedeni do serajlu, skvěle pohoštěni a odkázáni na příznivější obrat nemoci.

V případu tak truchlivém sešlo s veřejných slavností. Avšak hned druhého dne přihlásili se staří známí z poselstva kalifova, vítajíce s upřímnou radostí své přátele od západu, snažíce se milým hostům pobyt co možná zpříjemniti.

V palácích svých připravovali jim zábavy, hostiny a rozličné kratochvíle, hrálo se, pilo, zpívali válečné písně, vypravovali dobrodružství s polních tažení, čas ubíhal rychle, ale k tomu pravému nedošlo.

Rovněž nikdo nezmínil se o vážnějších hrách rytířských, o zápasech bohatýrských, kde chtěli podati důkazy své obratnosti a síly, aby mohli býti přijati mezi přední bojovníky saracenské. A kdo má oceňovati a obdivovati jich sílu a zdatnost na kolbišti, když nejvyšší pán a polní vůdce v těžkém postaven je zápase.

Je pravda, že se jim společenský život v Bagdadě příliš nezamlouval. Hry a zábavy jsou jim titěrné a nudné, nápoje a pokrmy pro mdlou sladkost odporné, nezáživné, nelíbí se jim podlá úlisnost a podlízavost nižších a protivná nadutost představených, nedůvěra, zášť, udavačství a otrocká bázeň v kruzích dvorních a úřadech nejvyšších. Co vidí, vše odpuzuje a příčí se mužné povaze vyslanců Karlových, ale neodolatelná vnadidla jsou mocnější, proto vyhledávají nových cest, jimiž by se do toho ráje kalifova dostali.

I obrací se na Chalmura a u něho hledají rady a pomoci. Ježto byl jedním z předních vojevůdců, míval ve věcech vojenských rozhodné slovo. Maje však také mnoho mocných odpůrců, hleděl všemožně stranu svou posilniti upřímně oddanými a od něho závislými podveliteli; proto také ony tři paladiny pánu svému tak vřele doporučil. Měli se jen osobně představiti a nebylo pochybnosti, že kalif osvědčené ty bojovníky zařadí mezi své vůdce. Nyní však po dobu nemoci svěřeny otěže vlády Achme-

tovi, synu Abderahmanovu, který již po celý rok zastával nejvyšší úřad v serajlu jako velkovezír a první rádce Harunův. Ten u věcech tak důležitých jedině rozhoduje.

Jelikož Chalmur netěšil se přízni toho vetřelce a svou přímluvou by více přátelům svým uškodil než prospěl, radil sklíčeným paladinům, by obrátili se na vrchního stavitele Abdalifa, důvěrníka a přítele Achmetova, jemuž tento ničeho neodepřel. Po chuti jim to právě nebylo, neboť u vrchního dozorce staveb byl hostem Toreno, vůdce císařského poselstva, před nímž úmysl svůj opatrně tajili. Vyslovili své obavy, že vrchní stavitel sotva propůjčí se k službám takovým, a že Toreno všemožné by činil překážky.

»Torena se obáváte?« pravil Chalmur posměšně, »ten vám překážeti nebude. Torenovi se zdejší život náramně zalíbil, celé dni slídí, kde by se do některého harému mohl dostati. Prosí, slibuje, podplácí eunuchy a počíná si jako nejodvážnější záletník. I mne včera o takové povolení žádal, což jsem mu vzhledem na stávající přísné zákony odepřel. Toreno bude míti radost, až se doví, že sdílíte se s ním o sympathii zřízení našeho. Pročež jděte směle, jsem jist, že najdete ve vrchním dozorci vřelého podporovatele svých snah.«

Šli bez odkladu a byli v domě Achmetově vlídně přijati. Když přednesli svou žádost, podivil se vrchní dozorce, že by mužové císařem svým vyznamenaní takovou důvěrou chtěli opustiti slavného a dobrotivého panovníka a hledali přízně u mocnáře jinověrce, ješitného a vrtkavého.

Paladinové stěžovali si do chatrné odplaty za dlouholeté služby své oproti skvělým odměnám ve zlatě a palácích na dvoře kalifském, a markrabě vyznal otevřeně, že jsou mu přísné zákony manželské v církvi křesťanské příliš obtížné.

»Nedá se upříti,« dí Achmet, »je nad míru štědrý a v posledních letech jsme byli i my stavitelé velkodušně obmyšleni; a že s vojskem pravidelně dělil se o kořist válečnou, to všecko zasluhuje uznání a vděčnosti, kdyby nebylo jistých okolností, jimiž všecko to bohatství stává se klamným přeludem. Tak při potlačení posledního povstání v Syrii obnášel celý lup na 4,000.000 denárů. Polovici obdrželo vojsko, lví podíl z toho však vojevůdci. Vypravuje se, že po 200.000 denárech a krom toho každý nějaký dvorec a otroky. Slušná to odměna — kdyby dobrý kalif byl ustal ve své štědrosti. Ale tu přišlo každému zvláštní nadělení, kterého odepříti nesměl nikdo, a to bylo, že každý vojevůdce obdržel 50 sličných panen a tolikéž mladých otrokyň, které musí vydržovati, jak toho žádá vysoká důstojnost obdarovaných. Kalif má 1000 žen a větší ještě počet otrokyň.«

»Toť přece krásné,« podotkl markrabě, »jaká to veselá domácnost!«

»Pochybuji, zdali vždycky veselá, ale drahá zajisté, tak že to s tím bohatstvím vypadá jako s kravami ve snu Faraonově. Nějakou chvíli procházely se ty tučné dojnice na břehu nilském — přišly hubenější jejich družky, a bylo po slávě a po radosti. O spokojenosti a tichém rodinném štěstí nemůže býti řeči, kde

tolik náruživých mladých žen dělá si právo na lásku jediného muže. Není možno vypověděti, jaké zloby je schopna žena žárlivá, co tu hádek, křiku a zoufalých výbuchů zášti, rozervanosti, co tu šlehů a ran, než bývá zjednán pokoj v takové peleši. A ta mravní skleslost těch ubohých tvorů! Kam se poděl stud, jenž činí ženu tak půvabnou, když každá chce uplatniti vnady své, vzbuzujíc hnus svou dotěrností. A podá-li se muž nenasytné vilnosti a chce vyhověti všem, pak propadl neúprosným liticím, jež na něm strašně mstí promrhanou sílu, jak toho nyní nešťastný kalif zakouší, jenž neznal mezí v ohavnostech páchaných na obětích své mrzkosti. Zdá se, že nadsazuji a že to není v každém případu tak hrozné — možná — já líčím věci tak, jak jsem vše dle skutečnosti shledal, dávaje přátelům svým upřímnou výstrahu. Mé přímluvy u kalifa třeba není, an Harun sám včera sobě přál spatřiti poselstvo, na které tak toužebně čekal, a potrvá-li zlepšení jeho dva dny, pak přijme kalif vyslance ještě tohoto týdne.

Vaše žádost bude zajisté příznivě vyřízena, neboť bylo o ní před vaším příchodem ve vládní radě jednáno. Jak velikého údělu bohatství o mnoho-li žen se vám dostane, bude záležeti na vítězstvích vašich a kořistech, jakých dobudete. Vyhlídka na tak nejistou budoucnost nebyla příliš lákavá.

Vážná slova upřímného vladaře neminula se účinkem; ale jen na chvíli. Nastal rozhodný den.

Poselstvo velikého mocnáře západu, čítající 40 hlav, vystupuje širokou ulicí nádherně vyzdobenou za hlubokého, úctyplného ticha k zlaté bráně hradu kalifova. Všude panuje vřava nevýslovná. Tisíce lidí tísní se ve vedru slunečním, oslepeni jsouce leskem zlatých štítů palácových stráží provázejících vznešené hosty k slavnostním síním. Zde jim nejvyšší komoří připomenul všecky obvyklé obřady při veřejném slyšení, jichž opomenutí pokládáno bylo za těžký zločin proti svrchovanému majestátu nejmocnějšího panovníka na zemi.

Vyzvání to vzbudilo odpor paladinů. Ale obřadník litoval, že výjimky žádné připustiti nemůže. Žádal snažně posly, by vykonali ten pokořující obřad, za jehož správné plnění musí hlavou ručiti. Paladinové chtěli odejíti, ale k naléhavým prosbám všech přece vešli. A nyní musili strženi ostatními vrhnouti se k zemi. Na dané znamení povstali, Toreno přistoupiv až ke schodům trůnu, četl zvučným hlasem císařský list, obsahující hold a dík velikému mocnáři východu.

Mladý vladař přijal listinu a tlumočil kalifovi její obsah v čisté arabštině. Všecky zraky obráceny jsou k trůnu, na tu zbědovanou postavu, která představuje nejvyšší moc ve třech dílech světa. Příšerný, odpuzující byl pohled na opuchlou, zmodralou tvář, vyvalené, krví zalité oči a blbý výraz obličeje. Ze zlatohlavu a zářících drahokamů vyčouhaly dvě vyhublé ruce, jimiž se ten živý kostlivec úzkostně chytal zábradlí trůnu. Hnusný ten obraz dovršen několika chroptivými stony z úst šerednou slinou pokrytých. Odevzdány dary, a audience skončena, ježto ukazovaly se opět příznaky blížícího se záchvatu.

Paladinové ulehčili si kletbou, že museli se takové ohyzdě klaněti. Byli na vždy vyhojeni. Tak sobě volně oddechli jako

můry zbavení a klidně rozhlíželi se po nádherném paláci, v jehož chodbách se to lesklo, zářilo samým zlatem, nevypravitelnou nádherou nahromaděného lupu celých království.

Slavnostní hostina byla ovšem skvostná. Dary kalifovy poslům věnované ceny nesmírné, přece však jako děsný přízrak chorá tvář kalifova kalila veselou náladu. Na učence a zpěváky ani nedošlo. Varhany byly uloženy na veliké dvoraně přízemní kalifského paláce. Usmířen se svým krutým osudem, pln světlé naděje opouštěl Bagdad z poslů jediný, a to byl Toreno. Nenalezl sice, co hledal, ale přišel konečně na stopu té drahé a milované bytosti. (Dokončení.)

Sny . . .

Zpět moci jít' — své jaro vzkřísit zas' —
snů mladých cítit' kolem čela vání;
v sluch z dálky slyšet duší drahých hlas —
žehnání jejich — rady dobré vzkaz:
ach, kdo kdy větší poznal tužeb plání?

Kdo větší — rcete, znal by v duši ples —
v klín kdyby matky štvané moh' klást' skráně,
pod rukou otce s tváří plašit děs
a šťasten říct' — že snem byl hrobu vřes,
snem hrany zvuk, jenž zněl kdys' smutný v chrámě?

Že ti, již na světě vším byli nám —
zas' kolem v dnů svých žijou ve pohodlí;
že loďku naši vedou k tišinám,
a duch — když zmdlen je, sláb a zlobou štván —:
že před křížem se vroucně za nás modlí?

Ach, blahé sny! — Čas stejně letí v před —
svět stejný kolem licoměrný žije . . .
A květ kde naděje kdy bílý zkvet',
tam člověk dneska stojí sám a bled'
a bez reptání — hořký kalich pije — —

Jos. Hais-Týnecký.

* * *

Vánoční hra s hudbou a zpěvy*)

o VI. výjevech

trojhlasý sbor (jejž možno i dvouhlasně zpívati) sola, recitativy a deklamace.**)

Slova napsal JOSEF RÉMYS, Šk. B., katecheta a odborný učitel. : Hudbu složil P. B. MATĚJŮ, C. SS. R.

Úvod.

»Vánoční hra« naše je dílo zcela originální po stránce textu i hudby. Není složena po způsobu jiných vánočních her, v nichž komickým způsobem předváděny bývají různé vymyšlené osoby, jako: mlynáři a kominíci, žebráci a boháči, lakomci, drátaři, opilci atp., jež ani se skutečností evangelickou, ani s vážným a velebným dějem se nesrovnávajíce, zlehčují a namnoze směšnými jej činí; v podobě této náboženský cit více urážejí nežli vzdělávají.

Naše »Vánoční hra« je ve všech částech rázu důstojného a velebného, zachovávajíc náladu citu jasnou a myšlenky vzletné. Budiž tedy podle obsahu též vážně a důstojně konána; takto zaručen bude veliký její úspěch, jehož s jistotou lze docíliti.

Po prvé byla sehrána chovanci a žáky Sv.-Václavského pensionátu v místnostech Malostranské Besedy v Praze — s velikým úspěchem — za přítomnosti Jeho Eminence, nejdůstojnějšího p. kardinála kníž.-arcib. pražského Leona ze Skrbenských, Jeho Milosti p. biskupa Dr. Fr. Krásla, p. Fr. Hansla, t. č. c. k. okres. šk. inspektora, nyní c. k. ředitele gymnasia v Praze-III., p. Josefa Vlka, c. k. okres. šk. inspektora v. v. mimo četné jiné hodnostáře duchovního i civilního stavu.

»Vánoční hře« dostalo se pochvalného uznání několika znalců odborných. Zvláštní pochvalu vyslovil Jeho Eminence nejdůstojnější p. kardinál Leo ze Skrbenských, jak o tom v »Katolických Listech« a ve »Vlasti« bylo psáno.

Hudba »Vánoční hry« vyniká libozvukou, nebeskou náladou citu, něžností, vroucností, nadšeností . . . jak právě žádoucno k jednotlivým částem textu, s nimiž splývá v ladný, krásný celek. Podle obsahu textu je zpěv buď jednohlasý nebo dvouhlasý a na místech význačných i trojhlasý. Cvičení je snadné; pouze prvý a poslední sbor jsou těžší, ale za to vděčny; mají počátek a konec hry zvláštní v obecenstvu vzbuditi náladu. Účelu tomu vyhovují úplně.

---

*) Schválena nejdůstojnějším kníž.-arcib. Ordinariátem Pražským dne 7. srpna r. 190› č. 8039.

**) Partituru možno prozatím vypůjčiti u Školských Bratří v Bubenči u Prahy.

Nežli »Vánoční hra« byla dána do tisku, předložili jsme ji několika znalcům odborným. Díky zvláštní vyslovujeme P. T. pp.:

Jeho Milosti p. biskupu Dr. Fr. Kráslovi,
slovut. p. prof. Dr. Jaroslavu Vrchlickému,
p. redaktoru Václavu Špačkovi

za vzácné k dílu pokyny.

Dramatické hry a umělecká výchova mládeže.

Na veliký význam dramatických her poukázal již slavný J. A. Komenský dílem svým »Schola ludus«. Žádal, aby veškero vyučování dělo se ve způsobu dramatické hry; proto veškero učivo své »pansofické školy« vložil v osm her »Schola ludus seu encyclopaedia viva, hoc est: res omnes nomenclatura vestitas et vestiendas sensibus ad vivum repraesentandi artificium exhibens amoenum.«*)

V moderní době, kdy horuje se pro »uměleckou výchovu mládeže«, zavádí se do škol kreslení podle přírody (vlivem školství francouzského); není daleka doba, kdy zavedena bude vedle zpěvu i hudba a dramatické hry, jež ve Francii počínají těšiti se plnému rozkvětu.

Dosah dramatických her ve školách jest veliký, dosud u nás ne vždy tušený a účel velmi mnohostranný:**)

1. Mládeži poskytuje se ušlechtilého zaměstnání, pobavení i poučení, mysl naplňuje se ušlechtilými ideály, srdce se zušlechťuje a paměť zásobuje se vybranými představami, jež utkvěvše v duchu, působí velmi blahodárně.

2. Vybranými hrami, zvláště oněmi, jichž obsahem jsou události a děje čerpané z historie české a po případě krásné líčení vlasti, budí a rozněcují lásku k vlasti tou měrou, že nižádným jiným způsobem nelze ve směru tom působiti zdárněji.

3. Jindy nabádá hra způsobem přirozeným, nikterak nehledaným a tudíž velmi působivým, k lásce k rodičům, vštěpuje smysl pro všeobecnost a pro všechny ctnosti.

4. Budí se a pěstuje nadání poëtické a řečnické se všemi jeho vlastnostmi, jako jsou: sebedůvěra, výmluvnost, jistota myšlenky a slova, vlídnost a laskavost, uhlazené způsoby, bystrost rozumu, paměť; toť umělecká výchova mládeže.

5. Vzdělání v jednotlivých oborech vědy, zvláště v náboženství (vánoční hry), v historii (historické hry) atd.

6. Vzdělává se a tříbí mluva žactva, zvláště pokud máme zření ku vzornému přednesu, deklamaci.

7. Budí se a sílí měrou neobyčejnou zájem žactva pro učení.

8. Pěstuje se samočinnost a samostatnost žactva, příprava to na život, jenž jest vlastně veliká dramatická hra, na jejímž zdaru záleží časné i věčné blaho každého jednotlivce.

---

*) Cf. J. A. Comenii Opera didactica omnia, pars III., pag. 831. až 1050. Viz též naše pojednání v časopise »Učitelské Besedy« z r. 1904., čísla 28. až 51. Tamť nástin významu dramatických her, jich pravidla a vlastnosti i též informace, kterak zdařile dotčené hry lze provozovati.

**) Cf. Naše pojednání v časopise »Učitelské Besedy« v ročníku XXXVI. číslo 28.

9. Šíří se zájem obecenstva všech vrstev pro školství vůbec a z něho plynoucí větší vážnost škol obecných, jakož i ocenění působnosti jich, jež se tu očividně jeví. Povšimnutí hodna je též nelíčená radost a hrdost rodičův vidoucích dítě své, jak si na jevišti dobývá uznání obecenstva; mát do sebe výstup dítěte cosi dojemného, jež působí jako kouzlo na srdce posluchačův; netřeba tu divadelního škrobu; výstup dítěte jest prostý a tklivý jako národní dojemná píseň.

10. Nevzdělávají se tu pouze dítky, nýbrž i na dospělé působí mocí ušlechťující zdramatisovaný ethický příklad.

11. Nadšené posluchačstvo stává se obětivé, čehož možno užiti ve prospěch chudých žáků, kteří nemohou si opatřiti školních potřeb.

Úspěch dramatické hry závisí na jakosti hry samé.*) Dramatická hra musí odpovídati všem požadavkům techniky poëtické i hudební (pokud máme zřetel k částem hudebním); veškeré texty buďtež psány »veršem rýmovaným«; neboť mimo vábnou povahu verše a rýmu důležité jsou se stanoviska didakticko-mnemotechnického, což nelze na lehkou váhu bráti.**) Právě proto neujaly se započaté u nás snahy v oboru dramatických her, že prvé pokusy byly velmi těžkopádného slohu, nevytříbené, neuspořádané, rozvláčné tak, že nebylo možno je nacvičiti. Další požadavky jsou: mravní nezávadnost; dále veškerá malichernost, sprostota, absurdnost a děje neodůvodněné, jako s nebe spadlé, buďtež naprosto vyloučeny. Těžkým, umělcovaným písním, skladbám klavírním resp. harmoniálním budiž dána výhost; směrodatna budiž v oboru tomto »píseň národní«, jednoduchá, prostá, milá a přece vznešená.

Effekt dramatické hry zvyšuje se, střídají-li se případně sola a duetta se sbory, recitativy a deklamacemi (dialogy, monology, méně polylogy).***)

Pokud se týče kvantity obsahu herního, budiž dána přednost dílům menším; velmi případno pak jest v meziaktí vkládati hudební produkce žákův.

Námitka, že se nedostává času k nacvičení hry, odpadá, uvážíme-li, jak mnoho času ve školách našich věnuje se namnoze planému zpěvu, planému čtení a jalovým cvičením slohovým, ba i pohádkám místo tělocviku v době zimní; také mnohá část jiného oboru vyučování mohla by snadno věnována býti mnohem zajímavějším a užitečnějším hrám dramatickým; pak by učení bylo pro žáky i pro učitele vábivější, radostnější, oživenější a účinnější, jak tomu již J. A. Komenský dobře porozuměl. Jen tehdy, až myšlenky tyto dojdou ve školách uskutečnění svého, možno zvolati:

»Sapientia ludit in orbe terrarum: deliciaeque illius sunt cum filiis hominum. Omnia docet omnium artifex Sapientia.« (Motto z Přísloví a knihy Moudrosti k J. A. Komenského »Januae linguarum praxeos theatricae pars III.« et seqn.)

*) Cf. naše pojednání v »Učitel. Besedě«, č. 30. et sequ.
**) Cf. ibid. pag. 427., 442.
***) Cf. ibid. ad I. f. et sequ.

Pokyny ku provedení »Vánoční hry«.

1. Při celé hře vůbec, ale při I. a II. výjevu zvláště budiž dbáno, aby se neupadlo v přílišný anthropomorphismus. Z toho důvodu buďtež oba tyto výjevy konány za průzračnou oponou! Tím nabude hra zvlášť tajemného rázu, půvabu a velebnosti.
2. Osoby, oděvy a příslušnosti:
   Bůh na trůně věčné slávy — za průzračnou oponou.
   15 andělů: 6 a 6 různých; 3 strážní.
   12 dětí = zástup Beránkův.
   Mojžíš, David král, Isaiáš prorok, Panna Maria, sv. Josef, Ježíšek; jesle, trnová koruna, kříž; 6 pastýřův — oděvy orientalní.
3. Illuminace: reflektorem odražené světlo bengalu, magnesia nebo lépe elektrické.
4. Ostatní viz v textu!

NB. Počet osob (andělův a dětí) jest libovolný. Hlavním ředidlem budiž dobré obsazení sboru!

Program.

Prolog:
Vidění prorokovo.

Výjevy:
I. Beránek v ráji.
II. Rozloučení.
III. Nazaret.
IV. Pastýři.
V. Betlém.
VI. Kristus Král.

Epilog:
Voj.

Prolog.

Vidění prorokovo.

Jeviště: večerní šero, 4 cherubové, prorok. Jeviště se náhle ozáří bengalem fialové barvy. 4 cherubové přejdou jeviště spěšnými kroky. Za nimi vystoupí prorok mluvě.

Prorok:

»Kam, ach, kam to pospícháte,
zářící vy cherubíni?
Proč, ach, proč tak opouštíte
svaté hory, svatých síní?

Ach, ach, Hospodin Bůh,
Ariele sláva, chlouba,
odchází již z města svata,
aby lítá přišla zhouba!«

Hlas shora:

»Nemám zalíbení ve vás!«
takto Hospodin Bůh praví,
»žádná obět z rukou vašich
mého hněvu nezastaví!«

Hlas se strany:

»Slyšte, starci! V srdce mluvím
všemu lidu této země:
»V rohy trubte na Sionu,
s hory svaté kvilte ke mně!

Přichází den Hospodinův
jako žhavé mraky z moře:
Z chrámu zmizí všechna obět,
meč a požár zplodí hoře!«

Vejde anděl (ukazuje):

»Nyní pohleď v onu stranu!«

Prorok:

»Ukaž, kde je město Boží!
Kde je svatý Jerusalém?
Vidím kameni a hloží.

Kde je stánek Hospodinův,
z něhož chvála na nebesa
vznášela se kdysi k trůnu?
Tam, ach, výsost vidím lesa!

Moria kde stánek nesla,
tam ni hlásek neozve se.
Kde je národ vyvolený? —
Ejhle, otrocké jho nese! —

Hořkostí jsa zpit a zemdlen,
nepřátelskou stísněn rukou,
úpí, vzdychá, lká a pláče,
pojen meči, sycen mukou. —

O vy všichni jdoucí kolem,
vizte muk mých žár a znoje!
Svoji pozorujte bolest,
zda je jako bolest moje!

Obratiž se, Arieli,
k Bohu svému v tuto dobu!
Odpusť, promiň, Hospodine,
lidu svému hřích a zlobu!«

Anděl:

»Hvězda z Jakoba již vzejde,
berla vstane z Israele:
a ty, Betleheme tichý,
hlavu vzneseš k nebi směle!

Z tebe vzejde Israeli
panovník a vůdce skvělý,
by se před ním nepřátelé
chabou třtinou věčně chvěli.«

Anděl 2. vejde:

»Vzhůru pohleď, spravedlivý!« (Reflektor vrhá světlo magnesia.)

Prorok:

»Aj, zřím ráj! V něm v Boží slávě
Beránek dlí se zástupem,
jenž mu chvály pěje právě.

Anděly zřím, strážce světa,
k Hospodina trůnu jdoucí,
viny světa požalovat,
jimiž hněván Všemohoucí.

Ejhle, v hrozné kráse vstává,
světa potrestati hříchy;
před ním klečí spravedliví,
s nimi Beránek tam tichý.

Otce prosí smilování,
za hřích obětuje sebe;
v Nazaretě svatá Panna
modlitbou jej volá s nebe.«

Anděl 2.:

»Pohleď na Betlehem, muži,
v taje budoucnosti zříci!«

Prorok:

»Vizte! Zde co zjevno oku,
ústy, věru nelze říci!

Od jesliček ubírá se
zástup svatých bohatýrů:
Bubny víří, rohy hučí,
meče řinčí v jisker víru. —

Nepřátelé poraženi!
Vítězné slyš vojů hlasy!
Kristovy jsou voje svaté,
sláva jejich plní časy.

Plesej, Sionská ty dcero!
Král tvůj u vítězné kráse,
tvoje potřev nepřátely,
nyní k tobě ubírá se.«

Výjev I.

Beránek v ráji.

Jeviště: nebesa za průzračnou oponou. Zástup dítek kráčí průvodem, v jehož čele ubírá se Beránek Boží; po stranách stojí andělé.

Číslo 1. Sbor andělův a dítek:

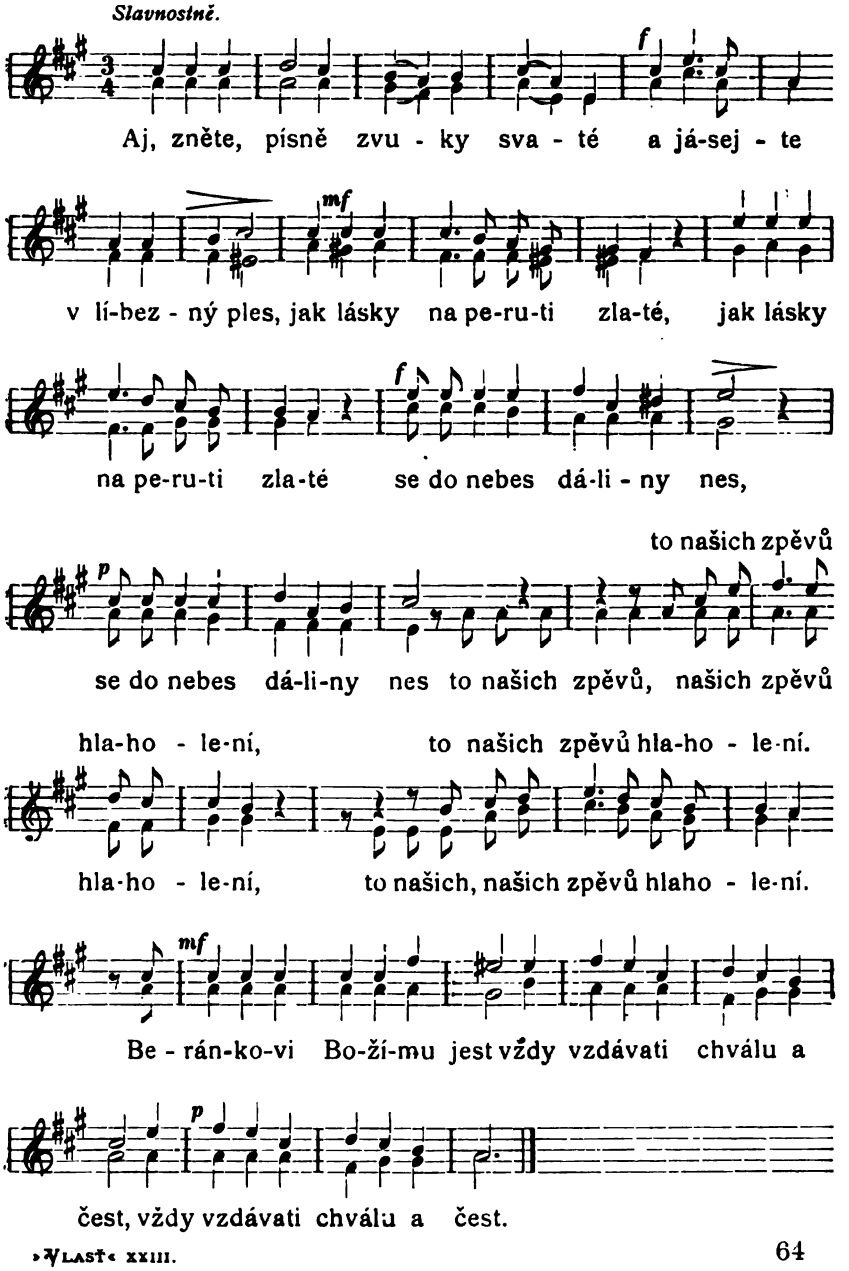

Číslo 2. Beránek usedne na trůn,
sbor dítek kol něho stoje zpívá:

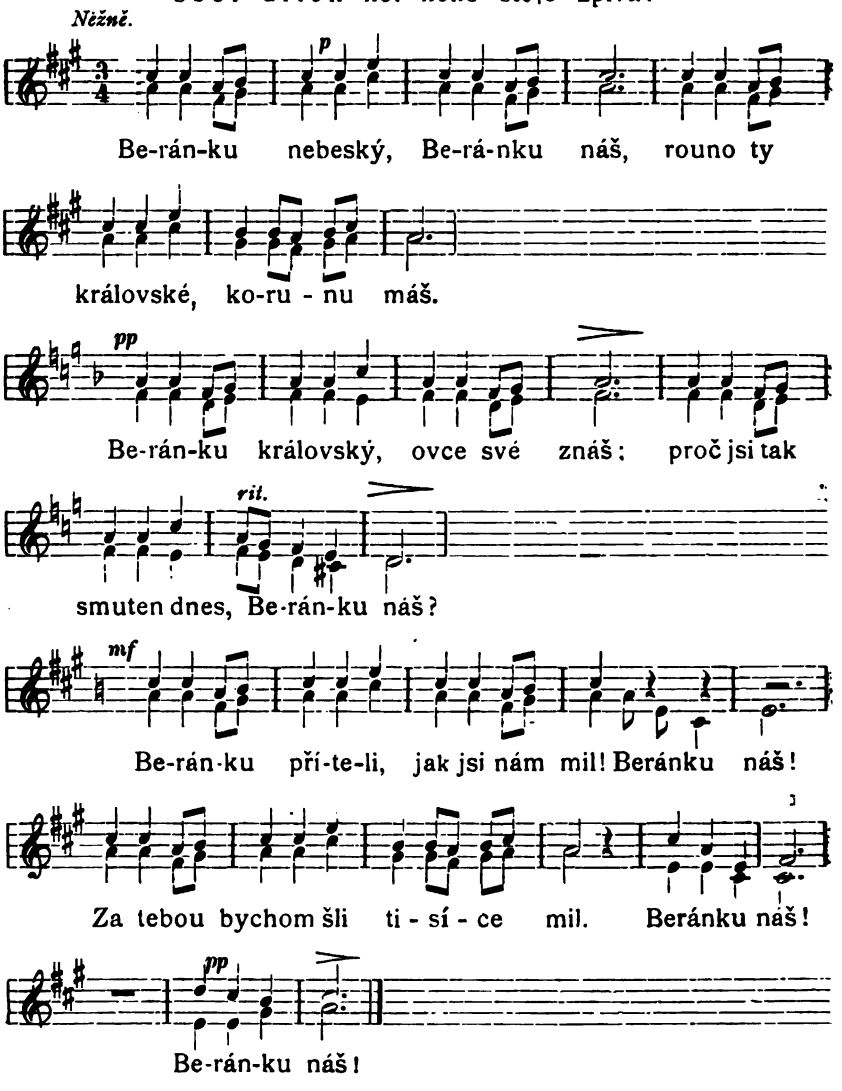

Číslo 3. Recitativ. Beránek.

»V líbezných končinách ráje
nebudu dlouho již dlíti;
ve tmavé pozemské kraje
bude mi za krátko jíti.

Člověk pad', stvoření milé,
do moci anděla smrti:
Záhuby blíží se chvíle,
jistě jej zničí a zdrtí. —
Nutna jest ochrana, spása!«

Číslo 4. Sbor dítek.

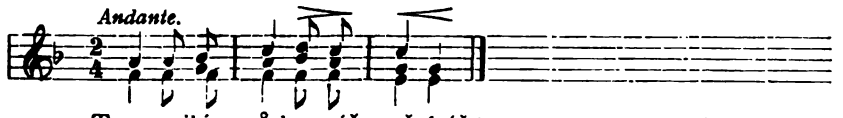

Recitativ. Beránek:

Známo vám, písmo co hlásá.

Sbor andělův a dítek:

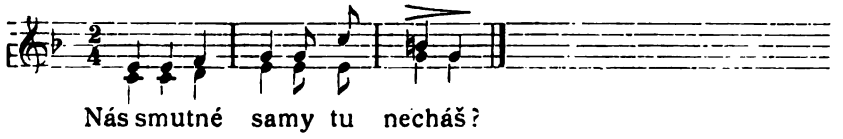

Recitativ. Beránek:

Půjdeme k Otci teď spolu; (povstane s trůnu)
svět nutí ke smilování.
Bude nám zakusit bolu;
pojďme již, nemám tu stání!« (Odejdou.)

Sbor dítek zpívá cestou:

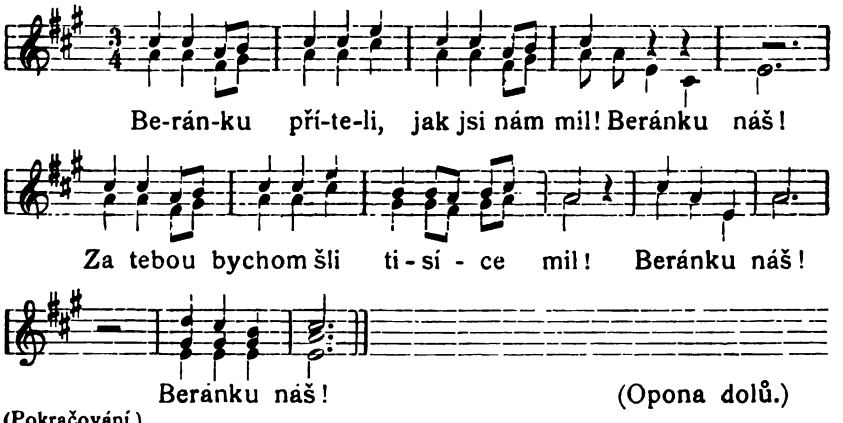

(Pokračování.)

Lípy na hřbitově.

Na hřbitově kvetou lípy,
rajská vůně v okolí,
srdce sklaná smrti šípy
nebolí, již nebolí.

Našlo úkoj srdce bědné
v matky země náruči,
nekrvácí v noci, ve dne,
žádná touha nemučí.

Mezi květy lípovými
včely sladce šeptají,
jako prsty andělskými,
když se harfy rozhrají.

J. Karník.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Přípravy k boji.

Tři dni po prudké šarvátce zahradní došel velký balík knih s adresou na Johna Needle. Byly telegraficky objednány ještě téhož večera, kdy se konala disputace. Telegram zněl na jednoho z předních katolických knihkupců v Londýně takto: »Pošlete lepší knihy o sporu náboženském od Milnera, Newmana, Wissemana, Oakeleye, Palmera, Ulladhornea, Manninga a podobné. Vazby nádherné. Až do obnosu 30 liber šterlinků, které zítra obdržíte poštou. Pošlete ihned na nejbližší stanici do Zeleného parku přes Newcastle, Northhumberland. John Needle.« Podle své povinnosti přinesli služebníci knihy ze stanice a John uložil je ve svém soukromém bytě na podstavcích, které k tomu konci zvláště objednal v Newcastlu; a těch knih bylo tolik, že podstavce sotva dostačily. To byl jeden z prvních činů patronátní práce, když John se stal zletilým.

Když knihy byly uspořádány, pozval matku a Julii, aby se na ně podívali, jak nové zařízení se jim bude líbiti. Mistress Needleová podívala se pouze na vazby, aby nebyla nucena se horšiti; uhodla ihned, k jakému účelu tyto knihy byly objednány. Naproti tomu Julie prohlížela radostně názvy a cítila se úplně šťastna, doufajíc, že bude tu míti dobrou zbrojnici v náboženské rozepři. Tu padl její zrak na spis Alliesův o »Stolci sv. Petra, základu církve« a na to navázala řeč: — Tato kniha jest výborná ve sporné záležitosti vaší.

— Jak ji znáte? tázal se zvědavě John.

— Viděla a četla jsem ji celou v Neapoli, kde byla přeložena do italštiny a vytištěna. Dostala jsem ji darem od kathedrálního kanovníka, který byl přítelem mého otce a věděl, že se o podobné otázky zajímám.

— Jak to, že jste měla zálibu v náboženských rozepřích, ačkoli jste se přidržovala neochvějně základů své církve jako polyp skály?

— Což pak je to nějaký hřích, když někdo touží, aby důkladně poznal základní pravdy náboženské? My katolíci takto tím lépe pozorujeme jas své víry, která se nám pak jeví nutnou i radost působící, podobně jako působí nutně radost, patří-li kdo v nebi na pravdy odhalené. Světlo rozšiřuje se na všech stranách, nejhlubším tajemstvím bývá porozuměno, poněvadž každý rozpor přestává a nastává naprostá nutnost neochvějně přijmouti všecky tyto pravdy jako bohem zjevené. Mysl prochází nejširšími obory náboženství a v každé části počínajíc od oběti mše sv. až do škapulíře Marianského, otevrou se poklady vznešené a krásné, na nichž srdce se tak velice roznítí a spočine v nekonečném oddechu. Je to zajisté ne nepatrný výsledek studia vlastního náboženství.

John naopak myslil ve svém srdci: »A já čím více rozbírám protestanství, tím více poznávám jeho nesouvislost, rozháranost, nelogičnost, absurdnost.« Hlasitě však dal na jevo svoji nedůvěru: Což není v tom také trochu obrazotvornosti.

Julie odpověděla pouze jedním slovem: Jak? A vzala do ruky tu neb onu knihu a listovala v ní, udávala obsah jednotlivých hlav a radila: — Pohleďte na tuto knihu, čtěte tuto, uvidíte, jaká světlost září v těchto listech. Všecky námitky, které jste mi někdy přednesl, naleznete tu důkladně vyvráceny železnou důsledností a všecky obrátí se takto v nivec.

— Na příklad o prvenstvi svatého Petra není tam řeči? tázal se John.

— Nechci vás zbavovati radosti, abyste sám nalezl, co se vám líbí, odpověděla Julie. Není nic jiného třeba než podívati se na obsah a vybrati si. A přesvědčiti se, že největší odpůrci církve nejvíce napadali prvenství papežovo a když byli dobře poučeni, uvěřili v ně klidně a bez obavy. Nuže tedy, pane Johne, zkuste čísti bez předsudku; s každé strany vyzáří jiskra osvícení. Nadejde okamžik, kdy vy ochotně uznáte povinnost věřiti, že papež je nástupcem sv. Petra a má moc nadpřirozenou a bude se vám zdáti příjemným chváliti Boha, že mezi chybujícími lidmi lidské společnosti dal hlavu neomylnou moci božské.

John nepotřeboval takových pobídek, poněvadž chtěje jednou ukončiti svoji zmatenost, tak byl rozhodnut vstoupiti jednou na velké pole římsko-protestantských sporů; aby se to pak stalo k jeho prospěchu, byl vyzbrojen traktáty katolickými, kdežto protestantských měl po své matce též hojnost. Než nade všecky otázky, kterých nemohl pochopiti, nejváznější a nejrozhodnější se mu zdála býti otázka o svrchovanosti papežské a o výsadách, které z ní vyplývají. Od té doby, co ve Florencii jednal o náboženství se sirem Robertem Smithem, řídil se jeho radou; tento mu totiž doporučil, aby se nikdy nepřenáhlil a nestal se katolíkem, dokud nepřekoná této základní otázky. Když jednou Smith důkladně se zabral do této otázky, prohlásil k Johnovi nedlouho před smrtí: Vy se budete cítit katolíkem, apoštolským, římským, papežencem, arcipapežencem: a budete se diviti, jako se divím já, že jsem svého času nemohl pochopiti tak hluboké a srozumitelné pravdy.

John, opatřen jsa výtečnými knihami, neměl již potřebí, aby se obracel k Julii; plul podle své chuti v těchto hojných vodách, hojně se jich dotýkal a podle své libosti ukájel žízeň k své největší potěše. Jeho matka, která ho neviděla větší část dne, v té věci měla větší obavy než dříve: a tyto předtuchy byly tím hroznější, čím méně jej slyšela jednati o náboženství. Když jednou s ním potřebovala mluviti, byla jista, že jej najde zabraného do studia v jeho novém bytě, kde raději prodléval než v rodinných pokojích. Tam trávil John celé dny: buď seděl u stolu, maje před sebou svazky knih, nebo přecházel zvolna pokojem, drže v rukou zápisník a tužku, nebo vyhlížel zamyšlen do neurčita oknem, maje ruce křížem.

Netrvalo to dlouho a ubohá matka dožila se objevu velmi bolestného. John odstranil ze svých světnic velký počet knih od

matky darovaných a beze všeho ohledu na svět uložil je do vzdálené světničky, nahradiv je papežskými knihami, které docházely v krásných přihrádkách. A brzo po té zcela zděšena nalezla jednoho dne v jeho studijním pokoji nádherný pozlacený kříž bronzový; a aby byl řádný protějšek, právě na tom místě, kde byla pověsila pohled na Vesuv, visela nyní milostna Panna Maria, věrná olejová kopie obrazu Sassoferratova. Není potřebí dovoditi, jak trapné pocity tyto novinky vzbudily v srdci nešťastné paní. Táž nemluvnost, kterou tak lehkomyslně potom se John měřil s Julií, projevovala jakousi hrozbu, která byla skryta v mlčení, aby vybuchla tím prudčeji. A nebylo třeba dlouho čekati na odhalení tajemství, ač-li možno nazvati tajemstvím plán, který pronikal tak různými cestami.

Rozhodnutí.

Změna Johnova se nekonala nadšeně ani násilnými obraty; byla úplně výsledkem důsledné mysli a železné vůle. Jeho poslední úsudek podle jeho vlastní povahy měl následovati vyznáním katolické víry. Bylo jednoho dne z rána v letě. John si umínil, že oznámí svůj úmysl matce. Mělo se tak státi velmi šetrně; jeho úmysl byl, že by matka, ačkoli byla věrně oddána anglikanské církvi, měla míti ohled na jeho rozhodnuti, třeba by ho neschvalovala. Spoléhal při tom na její rozvážnost; proto počínal si důstojně, ale rozhodně. Svou rozmluvu si napřed upravil a počal: Milá matko, umínil jsem si pevně, když jsem se stal plnoletým, že nepodniknu ničeho, abych se s vami nebyl poradil. Nezatajím vám proto ani svého úmyslu, který teprve nyní zabral všecky moje myšlenky.

— Přistup k věci, přerušila matka, která již tušila neblahý úmysl synův a na jeho oznámení čekala již několik dní.

— Odvrátil jsem se úplně od naší církve anglikánské a zcela se obracím k církvi . . . . .

— Ty? přerušila jej znovu matka. Ty, který jsi před nedávnem dovozoval, že námitky proti papeži a papeženství jsou nepřekonatelné?

— Dovozoval jsem tak zcela dle svého přesvědčení, tak jako nyní tvrdím pravý opak. Nemluvím nerozvážně. Bůh má nejvyšší práva a svědomí ukládá povinnosti, které jsou zbaveny všech ohledů. Ostatně nejsem sám; následuji v tom šlépějí na sta lidí nejvýtečnějších a nejrozumnějších z naší společnosti. Také oni přísahali na víru své církve ve svých spisech proti církvi římské, a to s velkým aparátem filosofických a biblických nauk; a pak zřekli se jeden po druhém nerozumných tvrzení, a nyní žijí mezi věřícími nové církve jimi vyvolené, mnozí vstoupili do stavu kněžského a dosáhli vysokých hodností, mnozí pak se stali řeholníky.

— A proč spíše nenásleduješ těch, kteří se nedali svésti nástrahami papeženskými?

— Pohlížím na ty, kteří se mně zdají býti opravdověji přesvědčeni vlastním náboženstvím. Nikdo, ani nepřátelé neodvažují se pochybovati o upřímnosti nových obrácenců ke katolicismu.

— Stal jsi se také tvrdošijným . . .

— Tvrdošijným nikoli, ale nedám se od svého úmyslu odvrátiti.

— Je-li tomu tak, nač tu třeba ztráceti slova? Každý rozhovor je bez prospěchu, a to tím více, když jsi se stal hlavou rodiny.

— Znám, matko, svá práva, avšak nechci jich tu vzpomínati. Vás pouze žádám laskavě, abyste nesoudila svého syna, aniž byste ho vyslechla. Mějte trpělivost, přemýšlejíc o důvodech, které přispěly k mému rozhodnutí. Bude to naposledy, co rozmlouváme o náboženství.

— Nemohl bys mne ušetřiti této prosby?

— Myslím, že mám také povinnost podati počet ze svého rozhodnutí, dříve než je provedu, odpověděl John.

— Mluv a raň srdce své matky podle libosti.

John měl úmysl prostě odejíti. Ale zdržel se, potlačuje bolest, která jej dojímala. Stále se ozývala tajná naděje v srdci, že jeho matka jako rozvážná paní na konec uzná důvody jeho obrácení, které se mu jevily býti úplně jasnými. Proto odpověděl:

— Avšak budete-li poslouchati poněkud klidně, snad se přesvědčíte, že jednám po náležité úvaze.

— Nemohu býti necitelnou obětí; jsem tvá matka.

— A právě proto, že jsem váš syn, chápu se všeho, abych vám vysvětlil důvody, které mne vedly k tomu, abych překonal vaše náboženství; proto není potřebí se rozčilovati.

Paní Needleová sepjala ruce, pozdvihla je až k hlavě a zavřela oči jako člověk, který očekává rozsudek smrti. John pokračoval v řeči s jasným pohledem a s myslí plnou důvodů:

— Pozoruji, že celá soustava víry, z níž se skládá naše náboženství, představuje pravdy, které převyšují síly našeho rozumu: jeden Bůh co do bytnosti a ve třech osobách: Kristus Bůh a člověk: tajemné působení milosti, která v nás vzbuzuje nadpřirozený život; skutečná přítomnost Kristova ve svátosti oltářní; život duše po smrti člověka. Nuže, kdo by se mohl chlubiti, že o tak hlubokých pravdách věří pravdivě beze všeho pobloužení, kdyby spoléhal pouze na svou mysl? Ani vy, ani já, ani nikdo jiný na světě. Je k tomu zajisté potřebí přemáhání, aby kdo vyznal: Jest Bůh ve třech osobách nebo věřiti jinému tajemství. Je k tomu potřebí přemáhati sebe; tvrdím dále, když se žádá, aby člověk věřil, že je někdo neomylný, že se těší božské pomoci, když mně oznamuje nějaký článek víry. Avšak já se podrobuji, poněvadž rozum mi řekl, že autorita božská a neomylná má nekonečné právo žádati, aby se jí věřilo. Avšak dokud taková autorita se nenajde nebo ke mně nemluví, já musím zdržeti se svého soudu a nesmím ani věřiti ani nevěřiti. Protož, uzavírám, chce-li Bůh, aby na zemi vládla víra tak zvaných pravd nadpřirozených, které přesahují lidský rozum, musí nevyhnutelně ustanoviti autoritu neomylnou, učící a svědčící . . . Zdá se vám to býti jasné?

— Velmi jasné, odpověděla matka: A Bohu díky toto božské svědectví, kterého ty hledáš, učící a mluvící, je tu v mé světnici.

Ejhle! (Tu vyňala bibli.) Nač třeba, abychom se dožebrávali odpovědi věšteb lidských?

— Dobře, zdánlivě souhlasil John, poraďme se s ní společně. (John vzal do ruky bibli.) Avšak nejdříve dlužno se otázati: kdo vám zajišťuje, že tato kniha je pravou biblí? Nesčetní ostatní křesťané a učitelé církve východní, řecké, římské, protestanté tu volají: Počkejte, anglikánská bible je zkomolena, je padělána . . . Kdo vám tu dá jistotu, že máte pravé slovo Boží?

— Moje církev, odvětila matka; klidně spím nad slovem své církve, která mně je dává do rukou.

— Avšak kdo dodává jistoty naší anglikánské církvi? namítl John. Naše církev vyznává, že se může mýliti. A tu tedy přichází a volá: Vezměte tuto knihu, je to slovo Boží, avšak nemohu vám zajistiti, že je to opravdu slovo Boží.

Paní, která byla bystrého rozumu, pocítila sílu tohoto důvodu; nevědouc, co by odpověděla, prohodila konečně: — A ty považuješ za bezpečnější bibli, kterou ti předkládá církev papežská? (Pokračování.)

Dalila a moderna.

(Pokračování.)

5. Drobnosti.

Nadpis tento neznamená, že jedná se tu o maličkosti, nýbrž značí věci, jichž se Dalila jenom podružně zmínila. Vezměme pořadem, jakým se objevují v románě.

Farář P. Antonína volá trpce, rozhorlen nad biskupským zákazem »Korouhve«. »Index! Za našich dob index! Nesmysl.« (N. Ž. 85.) — Proč nesmysl? Církev jako naše matka má právo i povinnost poznačit a zakázat knihy proti křesťanské pravdě. Vědecké vzdělání tím také neutrpí, nanejvýš si může stěžovati všetečnost, že nemohla čísti ledajaký brak. Přechmat se ovšem může státi indexem, ale proto není nesmyslem, kdybychom se více »báli biskupova zákazu a smrtelného hříchu,« jak podotýká (asi jemně ironicky) Dalila o novosvěcenci Antonínovi, bylo by lépe.

Dalila necení mnoho »zpověď«. Mladí křesťané zavrhují zpověď. Proč? Slečna Růžena vykládá: »Podívejte se jen na život těch, kteří se zpovídají. Vidíte nějaký pronikavý rozdíl v životě jejich a v životě lidí, kteří se vůbec nezpovídají? Klesají zrovna tak, ba ještě více, protože se spoléhají na to, že se mohou snadno očistit. Pozbývají studu, páchají hříchy, aby se z nich druhý den zase beze studu vyzpovídali.« (N. Ž. 89.) Nemožno zde obhajovati zpověď a vyvraceti nesprávné a upřílišněné důsledky z té skutečné pravdy, že mnozí zpovědi zneužívají a špatně se zpovídají. Lidé dobré vůle a života znalí — i nekatolíci — mluví o zpovědi jinak. Antonín, bohoslovec, řekl tehdy slečně. že mluví »hrozně«, ale pak v celém skoro románě nečteme, že by, ač silný asketa, byl užíval důležitého prostředku askese — zpovědi. A až v kapitole 16., když již »propast volá propast«, slyšíme něco. Napřed krásná

idylla: »Jeho poměr k Růženě měl ráz nevinné důvěrnosti. Měli se rádi . . ., ale nesáhali dále, než jim život naznačil. Přes to vyčítal si Antonín mnoho a chodil léčit svoji chorou duši, okoušeje se zvláštní dychtivostí léků, jež podávali mu ve zpovědi kněží různých řádů.« — Ale když slyšel denně sousedova chlapce řváti pod okny a slibovati, že bude hodným, uviděl v tom chlapci pořád slibujícím a stále vyvádějícím a zase se třesoucím před matčinou metlou, najednou sebe v miniatuře a nechodil již okoušeti vlídné přísnosti zpovědníků.« (N. Ž. 313.)

Dalila může ovšem tvrditi, že zpovědi nezavrhuje. Určitě, formálně to nikde v ní nestojí, ale krátké ty zmínky praví jasně o zpovědi: »Je to planá formalita, bezvýsledné sliby, nechte toho.« — Ovšem zpovídat a scházet se zároveň s vdanou ženou nepomůže, i není to poctivá zpověď. Ale kdyby byl podle návodu církve chodil k jednomu zpovědníku a upřímně dbal jeho navedení, byl by přece vášeň asi přemohl.

Ani s katolickou morálkou není Dalila spokojena. P. Antonín nalézá ve svém denníku výstrahu před stykem s ženskými, aby nepřišel do lidských řečí. »Ach, to není čistý motiv,« šeptal Antonín posměšně. »Kde se něco takového u mne v té svaté náladě nabralo. — To není mravné, to by byla morálka chytráčků, morálka farizejská. Smažme to.« (N. Ž. 282.) Ano, ale pak smažme také výrok Kristův: Běda člověku, z něhož pohoršení pochází. Nejde o lidské řeči, nýbrž o pohoršení, z něhož by řeči povstaly, které není vždy farizejské. Není to důvod nejdokonalejší, ale není nemravný.

P. Antonín nebo Dalila byli asi trochu ve škole těch, kteří katolické morálce vytýkají zištnost a prospěchářství, ana prý doporučí chytrácký obchod: konati dobro a vzdát se časných požitků za směnku na věčný zisk. — Co na tom? Křesťanské ctnosti mají býti ceněny a konány na prvním místě proto, že jsou dobré a ne že jsou prospěšny. Jsou dobry dobrotou Boží a touže dobrotou potom záslužny též pro věčnost. Lidé řídící se motivy křesťanské morálky žijí jistotně mravněji a krásněji, než oni, kterým ony důvody zdají se sprostými. Ba je jistě více světců katolických, kteří žili mravně a svatě skoro jen z lásky k Bohu, dbajíce málo nebe a pekla, více pravím, než silných duchů, kteří by bez motivů křesťanské morálky konali ctnost jen pro ctnost.

O novém roztřídění hříchů dle bohoslovce Antonína pomlčíme; Antonín kněz nám ironisuje svůj nápad o novém druhu hříchů — »hříchů blbosti«. (N. Ž. 283.)

Za to dostala prý morálka ostrý švih na str. 323. N. Ž. V horečném snu vidí a slyší P. Antonín svůj budoucí osud na soudě Božím, své odsouzení pro pohoršlivé následky svého nehodného kněžství. Tisíce a tisíce na něho žalují, všichni, jež přivedl do pekla. Jediná duše stařenky, kterou kdysi všivavou, strupatou, zanedbanou umyl a očistil vlastníma rukama« (N. Ž. 314.), oroduje za něho u Krista, jenž s úsměvem volá Antonína k sobě. — »Ale nedomluvil. Ze tmy vynořila se fanatická tvář generálního vikáře.« Pane můj a Kriste! . . . Tento skutek byl dílem melancholie, okamžité nálady . . . Nedej se másti Tak příliš dobrý nesmíš být. To udělal ve stavu nemilosti — skutek byl mrtev pro nebe, a protože stavu milosti nenabyl už, je mrtev skutek ten

na věky . . . Co by potom řekla naše morálka?« (N. Ž. 323.) — Připomeneme-li, že Dalila sama onen skutek P. Antonína nazvala »šíleným výbuchem nezdravé lásky k bližnímu« (N. Ž. 314.), shledáme, že za daných podmínek morálka o činu tom dobře soudila a že by proti odsouzení Antonínovu nic nemohla namítat. Ale Dalila zapomíná, že morálka t. j. lidé dle morálních zákonů soudí jen skutky, jak se jí jeví, tedy podmínečně, soud o sobě ponechávajíc Bohu, který zkoumá ledví a srdce. Žádná morálka a žádný soudce kromě Boha neví, zda i největší lotr neumřel ve stavu milosti a proto neříká nic, když Bůh i hříšníka morálkou odsouzeného na milost přijímá.

Dalilu na př. by morálka musela odsoudit, ale Bůh snad ví, že svých nepravd a křivd dopustila se z nevědomosti nebo slabosti svedené vůle, a soudí snad mírněji.

Na protest generálního vikáře zmizel v mlze usměvavý Kristus »a místo jeho zaujal generální vikář s krásným, fanatickým okem a ukazoval Antonínovi dolů, hluboko dolů«. — Křesťanská symbolika přiděluje úlohu žalobce na soudě Božím obyčejně ďáblu, zde ji zastává generální vikář, ať jako typ tohoto úřadu či nějaký určitý s krásným, fanatickým okem. Proč právě generální vikář odsuzuje tak ukrutně dolů, hluboko dolů — do pekla? Snad proto, že patří k hierarchům, či že již na světě je soudcem kněží? Zde by mohla křesťanská a kněžská morálka trochu protestovat.

Že křesťanská morálka není právě vrcholem dokonalosti, má ukázati také malá poznámka o anarchistovi Adolfovi. »Anarchista a atheista, jenž před dětmi svými nedovolil vysloviti jména a pojmu Bůh z obavy, aby nepropadly šílenství náboženskému, jako jejich otec, a jenž je přece dal pokřtíti z tajemné úcty k mysticismu náboženskému . . . ., několikaletým manželstvím dokázal, že je tatíčkem a manželem až nad požadavky křesťanské morálky něžným a svědomitým.« (N. Ž. 317.) Škoda, že se nedovídáme, čím to dokázal? Snad proto, že ženě a dětem neutekl?

Poutě! P. Antonín nerad vzpomíná na své poutě jako malý hoch. »Vídím jako dnes oblaka prachu, slyším ochraptělé, vyzpívané hlasy; zastávky u každé hospody, moc zbytečných řečí a málo pobožnosti. Aspoň u těch mladších.« (Dal. 114.) — Není pout jak pout. Na některé se popis hodí, jiné jsou lepší, jiné konečně vzorné. Nepatří k podstatě církve, nikdo k nim není nucen; časté se nedoporučují dle Kempenského: »Kdož mnoho putují, zřídka spaseni bývají.« Ale jako jiné spolky konají schůze a sjezdy, aby se v ideách a plánech svých posílily, tak nemůž býti zazlíván věřícím zvyk konati poutě na památná místa. Vzorná pout je občas dobrá věc.

Na poslední návštěvě u dr. Richtra slyší P. Antonín přednášku o křesťanské skepsi. Citáty ze sv. Bernarda a Innocence III. mají ukázat, jak nízce křesťanství smýšlí o lidském těle a tělesném životě. Netřeba proti Dalile obhajovati ony muže ducha a ctnosti, nutno jen uvážiti, že ojedinělé výroky ty nejsou celým jejich názorem. Teprve v souvislosti s celkovým jejich smýšlením a po uvážení poměrů, kdy a kde to napsali, možno oceniti význam těchto míst. Takovou sofistikou museli bychom odsouditi i Krista Pána a Písmo svaté. Jistě napsali to vhodněji a poctivěji než Dalila, ne z vervy a sensace, a smýšleli při tom o lidském těle ušlechtileji než moderní realisté

a materialisté. Sprostou stává se ta domněla křesťanská skepse teprve omáčkou, kterou Dalila k tomu přidala výkladem dra Richtra. Odcházel-li P. Antonín »s hnusem a opovržením v oku« (N. Ž. 315.), nesmí se Dalila durdit, udělá-li to čtenář její také tak.

Také breviář nebyl pominut. Farář Dohnal myslí, že moderní askese »vytvoří světce, byť ne pro brevíř, což přece pro nebe.« (N. Ž. 312.) Brevířoví světci nejsou tedy ani světci nebeskými. - V doplňku druhého vydání vyznává P. Antonín dru Richtrovi: »Breviář se nemodlím . . . Nebolí mne tak aspoň hlavička. A neměl jsem z toho ani užitku nikdy. Ubíjel ve mně pravý cit zbožnosti a náboženské vroucnosti . . .« (Dal. 159.) Uznejme, že je v breviáři všelicos příliš legendárního; ale církev neprohlašuje breviář za historický pramen a pak, jak slyšet, jedná se o opravu breviáře. Celkem je breviář knihou, na níž může býti církev pyšna. Sv. Leonard radil prý jakémusi biskupovi, jak zdokonalit kněžstvo: »Starejte se, aby se dobře modlili breviář a konali nábožně mši svatou.« Není to ovšem pravda celá, ale veliký aspoň kus.

I na peklo vzpomněla Dalila; není to ovšem peklo středověké. »Není tu ohně, síry, není tu ku podivu ani ďáblů . . . Chápeš, že i bez ohně je možné peklo,« vykládá o pekle zedník Šimon. (N. Ž. 320.) — A bývalá Loskotova děvečka Mařena: »Jsem ráda, že je tu tolik známých tváří . . . aspoň nám nebude teskno . . . O jé! Od každého musím vyslechnout něco. To bude fádní, nu, musíme zvykat. Našinec zvykal i v pekle. A až nám všichni něco povědí, půjde to od repetice . . . No, dobré chutnání přeju.« (N. Ž. 322.) — Církev nevydala dosud úředního inventáře, co v pekle jest; že jest a jaké jest, učí dle Krista a Písma. Nehodí se však, aby spis kněžský mluvil o této vážné pravdě tak hospodsko-buršáckým žargonem.

Záhodno také poznati, jak Dalila si představuje kněze modernistu a kněze — dle výrazu letovského faráře — církevníka (Dal. 85.) P. Antonín vyslovuje výtku častěji asi slýchanou, an dí: »Nad jednou věcí se pozastavuji. Neviděl jsem mezi vámi dosud kněze opravdového, kněze svatého, který by byl mužem modlitby, z jehož každého pohybu zářila by svatost. — Jste dobří pracovníci, jste idealisté, ale zbožných kněží mezi vámi není. Ano, jsou mezi vámi lidé lehkomyslní, zkažení.« — Dohnal klidně odpovídá: »Nemáš pravdy . . . Myslíš-li, že pobožnost musí se jeviti v kroucení očima, v pořádání poutí, zavádění nových a nových bratrstev, pak ovšem připouštím — takových zbožných mužů nemáme. Ale pokud znám své lidi, stojím za ně v ohledu náboženském a mravním. — Jsou to lidé bez úhony . . . Jo, že se nám věší na paty lidé — slaboši — zhýralci, za to nemůžeme. Myslí li si takoví, že v tom je naše modernost, uvolnit pouta mravnosti, uvolnit naše svaté sliby, žíti bez Boha, volně, světácky, myslí-li si, že u nás najdou zastání, když budou holkařit, pít, kárbanit a žvanit stále o kongrue — velice se mýlí. — Takových lidí nepotřebujem, takových se střásti musíme za každou cenu.« (N. Ž. 312.)

Zde máme fotografii modernistů a církevníků. — Inu, každá liška svůj ocas chválí. Ale stará zkušenost radí faráři Dohnalovi, aby unáhleně neručil či nestál za nikoho. Člověk někdy nemůže ručit ani za sebe sama. Ať se moderna otřásá, jak chce, skutečností nezvratnou je, že mužové, kteří v poslední době nábožensky se zpronevěřili, své svaté sliby a pouta mravnosti posavad platné zvolnili, byli z moderny nebo

byli aspoň ve styku s ní, a moderna nemůže říci se sv. Janem: »Z nás vyšli, ale nebyli z nás.« — Abychom se vyhnuli nebezpečnému úskalí osobních urážek, nebudeme tvrdit, na které straně jsou slaboši, zhýralci, holkáři, karbaníci, pijáci a žvanilové o kongrue; řekneme spravedlivě, že jsme všude pomícháni, ba že snad každý z nás má aspoň nádech některé ze jmenovaných chyb. Mluvme zásadně a tažme se: Které straně budou se na př. holkáři spíše věšet na paty: té, která holkaření úplně zatracuje celibátním zákonem, či té, která je sice také dle jména zatracuje, ale při tom omlouvá tvrdíc, že celibát je nemožný, nepřirozený? Nesvaluje tím vinu necelibátních hříchů na církev? Neuspává tím svědomí? Není to zastání? — A jaké!

Kongrua! Protiví se mi věru jako faráři Dohnalovi neustálé žvanění o kongue. Ale trochu o ní mluvit máme právo přirozené i Písmem zaručené. Většina má jí též třeba. Ale tažme se zase: Kdo bude asi o kongrue žvanit více než moderní kněz, jenž chce založit rodinu, živit ženu a děti? Poctivý necelibátník spíše se protluče a nebude tedy ani tolik žvanit o kongrue.

Jak vidět, líčí Dalila modernu jako dříve socialistickou organisaci, která prý také každý výlupek špatnosti odmítá? Či musí každý člen moderního sjezdu přinést vysvědčení, že není takový a takový? — Však odejděme z kluzkého náledí. Pravíme: I moderna má většinu kněží poctivě myslících, ale svedených neustálým moderním křikem a psaním. Ať odpustí, co řečeno bylo proti zásadám jejich strany, ne proti jejich osobám. Zároveň však prosíme, aby nebylo tvrzeno, že u nás je kněžskou dokonalostí kroucení očima, poutě a bratrstva.

Jako průpravou k pojednání o celibátu pojednáme o »feminismu«. Je ho v Dalile mnoho a zbytečného. — Člověk neví, má-li smát či zlobit, že v denníku bohoslovce Antonína »byly nejzajímavější partie o ženských, o lásce, o pohlaví.« (N. Ž. 282.) Ze seminární výchovy to neměl, byl to jeho osobní »sport« — ošklivou a zbytečnou je vzpomínka na pohlavně předrážděného bohoslovce, jenž pro vznětlivost k ženským konečně vystoupil. Úplně neseminárním bylo zapisování, že „kdysi žil jenom ženským, dýchal jen omamné ovzduší dívčích vlasů, kdy všecku radost viděl jen v polibku a ženském úsměvu.« (N. Ž. 283.) — Dovídáme se, že v oktávě byla jeho láskou Mařenka, dcera železničního hlídače (N, Ž. 118.), slyšíme ze studentské jeho básně, jak již tehdy se rozhodl nedat »růžence v ručku svého děcka«, jak již tehdy toužil po otcovství.«

Dalila při tom vážně tvrdí, že »touha tato je vrozena vážnějším duším již v útlém mládí.« (Dal. 111.) Dr. Richter zase myslí, že cit a smysl rodinný se probouzí až k třicátému roku. (N. Ž. 125.) Kudy chodil, co viděl, vše připomínalo mu Růženu. V kostele, ve škole nebyl k ničemu. »Je to feminismus? ptal se sama sebe?« A přece byl podobný onomu feminismu umělců, jež vyobrazil divným zvířátkem. Popírá si sám, že by byl »smilným faunem», kterého ukazuje anonymní list. A přece nebylo to daleko pravdy. Byl předrážděn snad také chorobně, byl pln »pohlavního hladu«, jak feminismus Dalilin nazývá kritik Pozorův.

Ale odpustme P. Antonínovi jeho osobní feministické šílenství. Je to stará historie smutného konce, význačná jen tím, že je zde tragickou její obětí — kněz. Důležitějším pro nás je, jaký názor na ženu přípi-

suje Dalila církvi. — Dr. Richter doporučuje P. Antonínovi křesťanskou skepsi a přidává k citátu z Innocence III. sprostou vysvětlívku: »Pak, můj hošíčku, dělej, jak ti to Innocenc radí, živě si představ ženu« — (v druhém vydání přidáno papriky: »představ si ji v jejích přirozených úkonech) a doufám, že zaženeš všecky nápady a záchvaty proticelibátní.« (N. Ž. 115.). Dalile tedy nestačila křesťanská skepse Innocence III., jenž mluví všeobecně o »nehodné nízkosti lidské« a dala do kněžského románu výrazy, jež najíti lze na stěnách nádražních záchodů. — Patří to snad k modernismu?

Šílený P. Antonín řeční k jahnům, aby nebrali na se jho celibátního kněžství: »Chcete-li býti kněžími, nenáviďte ženy, opovrhujte ženou — Dalila, Dalila. První, kterou potkáte, uděřte v líc a plivněte ve zločinné oko . . . Ženy nám vzaly nejlepší kněze, ukradly nám je.« (N. Ž. 325.)

Ale co dokazuje řeč šílencova? Dobře to nastrojeno. Bude-li zle, řekne Dalila: To netvrdím já — jen šílenec — já muzikant! — Ale na druhé straně zase praví přísloví: »Blázni mluví pravdu«. A tak to myslila Dalila. Neboť šílený P. Antonín vyjadřuje jenom to, co snaží se dokázat celý román, a co má dosvědčit praktický, živý, důkaz, P. Antonín svou šíleností t. j. církev svou »krutou institucí« celibátní dělá z kněží rozervance, šílence. Kněze, kteří chtějí celibát zachovat, musí nutně tak sprostě a surově o ženě smýšlet. — Toť ona »nemravná celibátní morálka, která v nevinném styku se ženou vidí hřích, jak o tom Josífek nedávno kdesi psal.« (N. Ž. 283.) Zakazuje přirozený styk se ženou a žene tím kněze do poměru hříšného.

Netřeba obhajovat církve. Ač církev zakazuje svým kněžím manželství a varuje před důvěrností s ženskými, aby »nebyli«, dle citátu Dalilina — »s hanbou jedna ruka«, ví přece každá křesťanská nádennice, že církev váží si jejího panenství, manželstvi a mateřství jako nikdo jiný, a že její práva nenajdou nikde tolik úcty a ochrany jako u církve a kněží. Úcta Panny Marie jí to stále dosvědčuje prakticky.

Ale celibát má býti zostuzen, proto musí se tak kasat na ženu. — A pak — mnozí moderní lžiproroci v potu tváře dokazují, že církev zotročuje a snižuje ženu, nechtěl tedy snad moderní katolický román zůstat pozadu.

Přičteme-li k tomu, co jsme krátce uvedli, ještě výklad faráře Dohnala o perversní askesi a některé výklady pekelníků dle snu P. Antonína, vidíme, že je v Dalile sexuelní špíny nazbyt,

Dobře pro církev, že je román namířen proti ní; aspoň ta špína není na jejím účtě.

Ostatní o tomto předmětu v pojednání o celibátě.

6. Celibát.

Kdyby nešlo o věc tak vážnou, začali bychom tuto kapitolu fraškovitým napisem: »Ženit se či neženit?« — Román »Dalila« již svým titulem prohlašuje, že je románem celibátním. Upřímný čtenář vyzná, že je rozhodně románem proticelibátním. Pan autor to zamýšlel též, ale post festum tvrdí, že je pouze románem kontroversním, který předvádí názory pro i kontra. Kdo má pravdu? Vezměme vážky spravedlnosti a vážme důvody kladné i záporné.

Kdo a jak hájí celibát?

Napřed hrdina Antonín. Přišel do Letova ze semináře jako horlivý celibátník. Uslyšev o osudu necelibátního P. Josefa, svého předchůdce, »chce ukázal lidu vzor kněze, napravit, co předchůdce pokazil čistým a nevinným být jako dítě.« Činí silná celibátní předsevzetí a volá nadšeně: »Hlubokou jsi měl pravdu, miláčku můj. Viktore Hugo, když jsi napsal: Náboženství, ukládající celibát, vědí dobře, co činí. Nic tak neporušuje kněze, jako láska k ženě . . . Jak velebnou pravdu jsi vyslovil v prostých těch slovech. Prosím tě, Bože můj, nechť celý život svůj nezatoužím po lásce k ženě, nechť drahou jest mi povždy církev svatá, která dobře ví, co činí, když knězi ukládá celibát.« (N. Ž. 10.)

»Co soudíte o celibátě, velebníčku«, táže se P. Antonína učitel Veselý. — »Otázka celibátu je od církve jednou pro vždy definitivně rozhodnuta, a proto netřeba o ní rokovat« . . . pravil rozhodně kněz.« (N. Ž. 82.) — Učitel se rychle obratil a tlumeně prý se usmál.

Nechápe také faráře Dohnala, že v Nových Směrech propouští takové útoky na celibát. — Farář letovský praví mu trpce: »Žvatláte jako nemluvně.« (N. Ž. 85.) — O dušičkách neshledává také s farářem letovským v opuštění hrobů celibátních kněží důvod pro zrušení celibátu. — »Vzácná pohnůtka pro zrušení celibátu, smál se pod kožíšek; panáčci, žeňte se, aby se mohl někdo za vás na hrobě pomodlit.« To je maličkost — pravil hlasitě, — ta opuštěnost je v nepoměru k milostem a odměně věčné.« Farář mu ostře odpoví. (N. Ž. 87.)

O své socialní práci dělá plány: »To bude něco jiného než Dohnal se svými . . . . Reformovat církev, bojovat proti celibátu — hlouposti, nechť jen bojují proti alkoholu. — To je náš nepřítel — ale ne celibát.« (N. Ž. 121.)

To je summa a summarum vše, co P. ví a praví na obhájení celibátu. Sotva se sblížil s paní Růženou, přestává celibátní zápal, jak by ufal, dostavují se omluvy necelibátní jeho lásky, slova i děj románu snaží se očividně dokázat, že celibát je nepřirozený, škodlivý — neštěstím kněží! — Ale i ony výroky na obranu celibátu podány jsou v kontextu tak, aby dělaly dojem naivních názorů člověka nezralého, jenž nezná dosud života a skutečnosti.

Mimo tuto pochybnou obranu ještě jen »anarchista Adolf hájil celibát do krajností, a to důvody tak skvělými a přesvědčujícími, že Antonín oněměl se svými námitkami.« (N. Ž. 317) Škoda, že Dalila ty důvody neřekla. Člověk neví, je-li ta anarchistická obrana míněna doopravdy, či má spíše celibát sesměšnit a v podezření uvést, jak to učinil socialista Valenta.

Pro úplnost řekněme ještě, že terciářky měly velikou starost o celibát P. Antonína a že klerikál Slezák a jeho družina žalovali u konsistoře faráře a P. Antonína pro domnělou necelibátnost, máme všecinko, čím kontroversní Dalila hájí celibát. Jak vidno, scvrkne se to celkem na veliké — nic.

Kdo je proti celibátu?

Předně letovský farář je rozhodným proticelibátníkem. Nazývá celibát jen »pouhým vrtochem církve.« (N. Ž. 10.) — Na dušičky dráždí ho opuštěné hroby kněží k útoku na celibát. »Jak vděčné thema dušičkové, zakázat si o krásách celibátu,« praví ironicky. Antonín odporuje. Farář horlí: »Člověče, nedeklamujte zde. Co ústa otevřete, mluví z vás spirituál nebo morálka. Nic životného ve vás není, vše jen papouškujete. Jak to do vás vecpali, vydáváte to ze sebe.« (N. Ž. 87.)

Také dr. Richter je zásadně proti celibátu: »Vezměme si jen celibát. Nejsem jeho velebitelem a příkrým zastancem — ne, vždyť nejsem děckem ani omezencem. Ale co už naděláme. Na jeho úpravě nutno pracovati ovšem, ale zatím musíme přijati věc jak je. Pro svou osobu se už s celibátem musíme smířiti.« — »Církev nás chce míti, ubožáky, svaté žebráčky. Co je čestnější? — rozhodně býti ubožákem-žebráčkem, než býti darebou s gloriolou svatosti! Jak pravím, celibát je od církve pochybený kousek; ale už nutno s ním počítat, aspoň pro naši generaci.« (N. Ž. 125. N. Ž. 315.) — Tedy jen děcka a omezeni velebí a zastávají celibát. Zákonem celibátním dělá církev z kněží svaté, ubožácké žebráčky nebo dareby tajného necelibátnictví se zevnějším nátěrem svatosti. Řehoři VII. a vy všichni svatí a poctiví celibátní omezenci, slyšíte?

Veliký úkol proticelibátní výpravě přidělila Dalila socialistovi Valentovi. »Vezměme jen váš celibát . . . V boji proti vám neznáme účinnější zbraně. Rýpněte do nás, a my vám ošoustneme hned ženskou zástěrkou okolo nosu, a vy musíte mlčet. Kuchařka, Aninka, Pepinka, farářova neteř, panpáter a jeho kuchta . . . nu, vždyť znáte tu zbrojnici naši. A ta je, to mi věřte, nejúčinnější. V našem zájmu je, aby celibát zůstal na věky. Ztratili bychom jeho pádem nejúčinnější zbraň. Čím bychom se oháněli potom. Štóla je dosti slabou zbraní už. Celibát, celibát, to je božský vynález.« (N. Ž. 238.) — Tak to ovšem dělají socialisté — hloupí. Chytří z nich zase pomáhají, aby kněží se mohli ženit. Proč? Pak bychom byli oholeni jako Samson, pozbyli bychom své síly a nebyli bychom socialistům a pokrokářům tak nebezpečni. — Necelibátní život ničí dnes vliv a činnost několika kněží; a také ti mohou se napravit. Ožeňte všecky kněze, a pak má každý svou Dalilu a děti jako přítěž, která podlamuje jeho sílu. A nenašli by pak na nás jiný bič? — Kdo chce psa bít, vždy hůl najde. — Bývají špiněni jen kněží necelibátní? ne kněží čistí jako sníh ale horliví? Kdyby pro hanebné útoky socialistů měl odstraněn býti celibát, tu museli bychom vydati Krista a celé křesťanství. Či jest tupen a pronásledován také pro hřích?

Ovšem hlavní úloha v proticelibátním boji připadá hrdinovi románu, P. Antonínovi. Svým slovem, životem a smutným koncem má přivésti celibát — ad absurdum! »Něčemu velice se divím. V semináři nám vždycky říkali, že jenom ti kněží bojují proti celibátu, kteří v tom ohledu poklesli. A můj farář je přece v té věci světcem, jeho minulost je průhledná jako křišťál, v uspořádání domácnosti nevrhá na sebe ani skvrnky a přece je proti celibátu. Patrně v semináři trochu přeháněli.« Nebylo v domě hospodyně, farské paničky a důvěrnice farářovy, pouze dvě služky prostičké a hodné . . . »Opravdu ideální rozřešení otázky farské domácnosti.« (N. Ž. 14.) — A naopak zase: »Jsou vám někteří, kteří dovedou spojit lásku k ženě se svatostí, buď mají obě tváře, nebo selhou v některém z obou závazků . . . Byl jsem vám nedávno u jednoho, má hezounkou holčinku u sebe, breviáře se zásadně nemodlí, prý je to nesmysl, a přece jenom hoří pro svatou katolickou církev, nedá na ni dopustit, rve se pro ni zuřivě na schůzích, ve svých spisech, a sám žije v polovičním. . . . (N. Ž. 318., 319.) — Všecko to může býti pravdou: zastancové celibátu necelibátně žijící, a theoretičtí proticelibátníci prakticky celibát zachovávající. První jsou darebové, druzí věc pořádně nepromysleli. — Zloděj, aby nebyl sám chycen, křičí též: »Chyťte zloděje!«

Leckterý svedený dobrák volal asi též proti Kristu: »Ukřižuj ho!« Člověk je divný tvor: Mnohý moderní spisovatel má plnou hubu ideálnosti, estetiky a přece píše leckdy spíše hnojným kopáčem než ušlechtilým pérem.

Výjimka nedokazuje nic. — Exceptio firmat regulam. Průměrnou pravdou zůstane, co řekli v semináři. — Petici na zavedení volného manželství podepišou hlavně jen takoví, kterým v řádném manželství není volno, kteří se prohřešili nebo prohřešit chtějí. — Kolik je farářů a kněží, kteří mají domácnost také tak ideálně zařízenou jako farář letovský; nemají hospodyně, jenom služky, sestry, matky! Ať vzpomene jen P. Antonín na správnou zásadu, kterou proslovil, když paní Růžena se tázala: »A neodráželo vás, že tolik kněží je nehodných? — Ne. Věděl jsem, že novosvěcenci vycházejí s nejkrásnějšími ideály do světa — kdo za to může, že jsou ve světě Evy, a že i kněz je člověkem. Zapomene-li se některý, není ovšem nešťastnějšího tvora pod sluncem. To jsem jako student cítil, že je názorem křivým, přehnaným a nelaskavým, prohlašovati celý stav za znamenaný.« (N. Ž. 281.) Nu tedy?

A přece uzavírá jinak. — »Nedávno byl jsem u jednoho takového. Myslil jsem, že je světec, zbožňoval jsem ho, a on zatím má také svou Dalilu. Viděl jsem ji zardělou, rozcuchanou a uviděl jsem na jejím bílém krčku polibek jeho, jeho pánové, jeho. Polibek krásný, jako jahoda. Já vždy myslil, že pouze já, a oni i ti ostatní mají své Dalily. Nezhrdám vámi, stromy veliké, musel bych zhrdat sebou samým .... Majestát váš mi zhasl .... poznal jsem, že to vaše vzpínání se ku hvězdám je též tak malicherné, ubohé, jako mé lidské. Tak, tak, i vy dřepíte na zemi, haluze vaše nejdou v nekonečno, netopýři si hrají též vám ve vlasech ...« (N. Ž. 325.) — S neobyčejnou věru odvahou popřeno bylo ve vídeňské »Reichspost« dne 5. prosince 1906, že v Dalile nestojí věta: »Každý kněz, i nejsvětější, má svou Dalilu.« — Ne pouze já, a oni i ti ostatní mají své Dalily, je přece u každého myslícího na vlas totéž jako: všichni, každý má svou Dalilu. I světci, i stromy veliké svatostí (a snad i hierarchickou důstojností) vzpínají se malicherně ke hvězdám, dřepí na zemi. Přiznáváme, že Dalila připouští výjimky; ale to nevadí, aby Dalila svůj odsuzující výrok nestanovila a nemyslila všeobecně. »Málo jasu, křesťanského jasu zůstane v knězi a to v málokterém.« (N. Ž. 324.) Výjimkami těmi jsou v románě: farář letovský se svou idealní domácností a farář Dohnal žijící s matkou a sestrou na malé městské exposituře. (N. Ž. 309.) A tito dva jsou tak ideálně vylíčeni, aby jejich proticelibátnost měla více váhy.

A ostatní kněží v románě? — P. Antonín, původně nadšený celibátník, klesne hned prvním skoro útokem, dává pohoršení necelibátním životem, stává se rozervancem a umírá jako šílenec — jen vinou celibátu. — P. Josef, vzdělaný kněz, je rozervancem, plným nenávisti k církvi. — »A kde jsou kořeny jeho rozervanosti?« táže se rozčileně farář letovský. V celibátě. »Bylo by tohle možno,« táže se P. Antonín při divoké řeči v P., »kdyby ten nadaný Josef směl se oženit před tolika a tolika lety.« (N. Ž. 316.)

Dr. Richter zavrhuje theoreticky celibát, ale poněvadž nynější kněžská generace se s ním už musí smířit, bojuje pro celibátní nesmysl nesmyslem bláznivé askese. — Kollega jakýsi P. Antonína, zanedbaný, omrzelý, rozhněvaný, závistiplný, »žádá za přesazení, chtěje ujíti blízké

příležitosti. Nemá tam ani na kalhoty, všecky časopisy musel vypovědět, chudobným příbuzným musel odříci všecku podporu, a sám se protloukati hůře než nějaký diurnista.« (N. Ž. 313.) Nešťastný celibát, co vše nezaviní! — A což kdyby se mohl oženit; mohl by lépe platit? Zde vidíme, kdo musí nutně více žvanit o kongrue.

Aby mohla lépe posvítit na farářskou domácnost, přibásnila Dalila v druhém vydání do Letova ještě dva faráře. Václavík, vylíčený v N. Životě, měl předchůdcem faráře Viláska: »stařičkého pána, jenž se hrozil nové doby, plakal nad liberály, v každé novotě a změně viděl jen útok na náboženství a církev.« (Dal. 63.) — Starý, omezený církevník.

Farář Václavík šel do pense; po něm přišel farář nejmenovaný, lhostejný a nedbalý, s hospodyní, svou příbuznou, a s mladým děvčetem asi 16 let, její dcerkou »Antonín prý se nedotazoval na ty rodinné vztahy této podivné rodiny, ale bylo prý mu líto, když za nějakou dobu doslýchal všelijaké dohody, že hospodyně je vdaná a že utekla od muže, že dcerku má s farářem a podobné. (Dal. 91.) — Tak je Dalila ovšem proticelibátně úplnější a modernější.

Ale na druhé straně nevadí to Dalile býti nespokojenou, že konsistoř přinutí faráře, aby s bolestí propustil nešťastnou, ku které stál v poměru bratrském. — Je to kříž s tím celibátem! Nejkratší by bylo pro kněze oženit se; domácnost jeho nebude dávat pohoršení, nemusí se mrzet s konsistoří, vyhánět nešťastné, bude míti svou zákonitou Dalilu, svou klidnou domácnost, dá pokoj světu a svět jemu. Ano? Neznáme ideální, ženaté kněžství řeckých a ruských popů?

Všechny tedy kněze líčí Dalila jako nešťastné, rozervané oběti celibátu. Sám P. Antonín shledává »tragickou vinu svého života« asi v tom, že nedořekl, co načal, že se nezbavil všech pout, že nežil jak život kázal, že neřekl zkrátka tu větu života poslední.« (Ž. N. 318.) A ta věta poslední? Svrhnout jho celibátu, oženit se.« Kdybych neměl tísnivých poměrů životních, kdo ví, zda bych to neprovedl. — »Dnes z vás nemluví celibátník,« diví se mu učitel Veselý. Ale hrozí se násilného proslovení té věty po příkladu P. Josefa. »Tam nepůjdeme. Nám by mohla jenom církev pomoci, ona ví jak, ale nechce povědět a uznat, protože je krutá k nám. Napsal jsem v tom smyslu »do Korouhve« něco o celibátě — prý to vzbudilo nelibost na hoře.« (N. Ž. 318.)

Jak mluví rozervanec P. Antonín k učiteli, napovídá jen, co Dalila říci chce; po lopatě podává to teprvé šílený P. Antonín jáhnům: »Samsonem je každý kněz, tím Samsonem budete také zítra vy. Budete Samsony, obry, soudci, obdařenými milostmi Kristovými. Ty milosti vám propůjčí nesmírnou sílu, že budete moci každé pouto přetíti a Filistinským uniknouti .... Ale přátelé, ještě je tu někdo, s kým musíte počítat. Je tu ještě někdo, kdo zná vaše slabiny, slabiny čistě lidské, a kdo jich dovede využit k vaší zkáze, je tu někdo, kdo vás vydá vědomě a proto zločinně vaší záhubě. Je to Dalila. Dobře to slovo, pánové, uvažte, je to Da-li-la ... Nemá vnad tělesných, nevane z ní opojná vůně vlasů, nespálí váš žárem svých očí, ne, to je jiná Dalila. Má ve svém znaku berly biskupské a tiaru a pantoflíček svatého. Ano, to je ta Dalila, kterou myslím. A ta Dalila učiní, že budete spáti na nohou jejich a na lůně jejím položíte hlavu svou. A ona vás zbaví síly vaší, kterou byste mohli točiti zemí, sluncem a hvězdami. Ona vás zbaví pro vždy tepla rodinného, tlukotu druhého srdce, zbaví vás naděje v pokra-

čování vašeho »já« zde na zemi. Vy dosud nechápete, ale běda, třikrát běda, až pochopíte, a bude už pozdě. Vše vám líčili jen slunnými barvami, pravdu vám zakrývali, nevědomky vám lhali. — Bezženství kněžské, které chcete trvale na se vzíti, vrhá do záhuby tisíce kněží, dělá z nich sobce, mrzouty nebo otylé labužníky. Málo jasu, křesťanského jasu zůstane v knězi, a to v málokterém. Církev svou krutostí odcizuje kněze Kristu, poskvrňuje oltáře Boží. Rozvažte, přátele drazí, krok, jenž na vás čeká. Ještě čas, ještě možno se rozmyslit. Zůstaňte laiky, a budete zbožnými a dobrými, a budete spaseni. Půjdete k oltáři, a vezmete na se pečeť neodvratné zkázy.« (N. Ž. 324.)

Krásná rhetorika, ale lživá. Řeční tu sice blázen, ale nemluví ze svého, nýbrž z cizího ducha. Co říci se ostýchal někdo jiný, vyříknout musí nepříčetný, nezodpovědný blázen. Buď přiznají se oni, za něž mluví, ku svému otcovství, nebo se vymluví, že to řeč blázna. Ale pak je bláznovstvím celý román, neboť řeč šíleného P. Antonína je trestí, jádrem, duší celého románu. Stanoveno má býti. Papežsko-biskupská církev svým celibátním zákonem je tou svůdnou lživou Dalilou kněží. (Jednou se praví, že vědomě a zločinně je vydává záhubě, podruhé zase, že nevědomky lže a slunnými barvami kněžství maluje.) — Uspává prý jejich ducha, zbavuje jej činorodé síly, bere jim štěstí rodinné, uplatnění životní síly, jež v dětech dále žije, dělá z nich sobce, nespokojence, otylé labužníky. Nebozí kněží, poznáváte se v tom otisku? Věděli jste, že ten celibát je tak hrozný? Mysleli jste, ubožáci, že plodit duchovně dítky pro matku církev a nebeského Otce úřadem vaším učitelským a kněžským je vznešenější úkol života než plodit dítky tělesně. Mysleli jste, že býti duchovním otcem — pater — sterých dítek malých i velikých, je více než míti kolem sebe rodinu několika vlastních dětí. Mysleli jste, že milovati věčnou Kristovu pravdu a nesmrtelnou jeho církev je záslužnější a čestnější než milovati lidskou ženu. Tomu duchovnímu otcovství obětovali jste otcovství tělesné, veliké křesťanské rodině Boží obětovali jste štěstí v rodině z krve své. Ubožáci, jak jste se mýlili. Teď to slyšíte. Bez animálního života, bez pohlavního života se ženou a bez dítek není pravého života a štěstí. Jak jste byli ošizeni tou krutou církví! Věděla to, ale zločinně vás oklamala, ta Dalila, lživě vám malovala kněžství.

I nejsme zkráceni, voláte aspoň mnozí a mnozí. Jsme šťastni, spokojeni ve svém duchovním otectví, ve své duchovní rodině, milujeme ji bez sobectví, bez mrzoutství a mnozí nejsme ani otylí.

Aby horování Dalilina ženění nedělalo dojem sprostého pohlavního hladu, mluví v rukavičkách o teple rodiném, tlukotu druhého srdce, pokračování svého »já«.

Již dříve to vyslovila určitěji výkladem askety dr. Richtra. K bohoslovci Antonínovi: »Jak pravím, celibát je od církve pochybený kousek. Nemysli, že tu jde pouze o pohlaví. V přední řadě jde tu o cíl a smysl pro život, který se probouzí až k třicátému roku, o neumořitelnou touhu po teple rodiném, o splynutí tvé duše s duší ženy, s duší měkkou a něžnou, jde tu o pokračování tvé bytosti v tvých dětech. Pohlaví, to je až na konci. A všecky ty pudy — pudy ušlechtilé a dobré, jež jsem ji právě vypočítal, musíš potlačiti. Je to kruté, hrozné, ovšem, ale potlačit je musíš, nechceš-li býti rozervancem a zoufat si na konec.« (»N. Ž.« 125.)

Marně umýval mouřenína. Kdyby nešlo o pohlaví na prvním místě, nebylo by tak horlivých bojovníků proti celibátu. — Průměrnému knězi, jenž zná svou úlohu životní a má poctivou lásku ku svému stavu, nahradí povolání jeho — ovšem ne bez boje — touhu po rodině a lásku k ženě a potomkům. Kněz nad obyčejnou míru ideální bude šťastnějším svým kněžstvím než všemi požitky jinými. Kněz naopak, jenž nedovede nebo nechce pochopit nadpřirozenou důstojnost svého stavu, nemá v něm ovšem ani pravé radosti a sestupuje k požitkům obyčejným.

Směšná to hra na schovávanou. Asketové svatí prý askesí ukojovali perversně pohlavní pud, a tady moderní lidé, až po uši v praobyčejném, ordinárním feminismu věřící, povídají nám idylly o splynutí duší, o rodinném citu atd. Pravdou vlastní je, že v proticelibátním boji jedná se předně o pohlaví. Přiznejme se, že se tu jeví vliv moderní krise pohlavní, které se z jiné stránky a zbytečně leká farář Dohnal. Podívejme se do výkladních skříní knihkupců: vidíme, že věda, umění výtvarné, básnictví zabývá se až přílišnou horlivostí s pohlavními otázkami a předměty. Erotismus a feminismus, kult smyslnosti je dnes vředem společnosti a proticelibátním bojem vniká i v řady kněžstva. Animální, pohlavní život je dnes pravým, plným životem. Nezdá-li se době naší Kristus dokonalým ideálem životním, an prý se neoženil a nezaložil rodinu, pak se nedivme, že moderní kněz považuje nepřirozeným zkomolením svého života, nemohl-li ukojiti pud pohlavní.

Jak vypadá potom ten moderní kněz? Hierarchie má co nejméně omezovat jeho svobodu, kongrua bude zvýšena, z bohoslužebné stránky kněžství jako P. Antonín (»N. Ž.« 281.) mnoho necení, zpovědí se také mnoho netrápí, posledních věcí se neleká a těla pro ně netrýzní, esteticky si upraví dům díly mystických malířů a sochařů, neruší svět v jeho zdravé smyslnosti a svět za to dá jemu pokoj — jen ještě odstranit celibát, vzít si hezkou ženu, užívat radostí rodinných, prodloužit potomstvem své »já« — kdo by nechtěl býti knězem? Ale je to kněz katolický žijící pro Krista, církev, blaho všeobecné? Bude to sluha Páně, služebník církve, obětavý pastýř duší tato moderní karrikatura? Nebude to spíše sobec a otylý labužník než obyčejný kněz katolický? — Na to věru škoda svěcení.

Jak pěkně pojímá kněžství idealista P. Antonín! »Posvěcovat se, to je u mne hlavní věcí . . . Svaté kněžství! Co je v tobě krásy, hloubky a veleby! Nepochopí, neuvěří, kdo sám knězem není.« (»N. Ž.« 10.) — »Veliká to úloha, která by byla s to, aby vyplnila celý život: vésti mládež ke Kristu« — »Ačkoliv již za dva měsíce první sváteční nálady vyvětraly . . . proto přece jest jenom šťasten . . . Jsem tak šťasten, že nezatoužím po tom, co míti není mi přáno. Vidím stále před sebou jenom svůj úkol kněžský«. (»N. Ž.« 13.) — Dobře praví to Dalila ústy učitele Veselého: »Bojím se, aby ty moderní ideály nebyly na újmu oběma stavům, neboť dobrým učitelem, dobrým knězem býti, toť je první náš cíl, a to ostatní, až zbude-li síly a času«. (»N. Ž.« 83.)

Praví sice Dalila, že Antonín potřásal nad tím hlavou, slyšel prý to bezpočtukrát od spirituála v bohosloví. — »Ovšem nějaké zrnko pravdy v tom uznával, ale celkem si myslil, že je to řeč lidí, kterým jde o pohodlí a ten svatý klid nade vše.« (»N. Ž.« 83.) Přes tuto pochybnost jsou právě tyto myšlenky o kráse kněžství to nejpěknější a nejpravdivější z celého románu.

Ale toto kněžské přesvědčení vyvětralo brzo celibátním styke.n s paní Růženou. Návštěvou jsa u matky, vmyslí se do její představy o kráse a blahu kněžství: »Věřila pevně v jeho nezkalené štěstí. Bože, být knězem a nebýti šťastným, jak to jen možno? Každého dne dotýkat se bílého těla Kristova, toť vrchol štěstí. Ne takové prchavé štěstí lidské, ale štěstí světců a světic. Všecko ostatní je malicherné, ubohé. Každá radost, každá bolest.« (»N. Ž.« 291.)

Tak skutečně patří věřící lid na důstojnost a ideálni štěstí kněze, jež u pravého kněze je, ač s trny spojeno, aspoň přibližně takovým. Jak nízce pojímáme my, kněží moderní, důstojnost a štěstí úřadu svého! Jak zvrhlo se posvátné nadšení kněžské u P. Antonína! Směšně, pro kněze skoro rouhavě zní, co praví Dalila: »Láska Růženy držela ho nad vodou, neztrácejíc na kráse a síle. Dovedla jej vždy povzbuditi, zaplašiti chmůry s čela.« A když mu vypověděla? »Antonín zvyklý na její něžné pozornosti, na její porozumění všemu, co se ho týkalo, na její vroucí a nelíčený zájem na jeho pracích, na jeho osobě, dlouho nemohl porozuměti této změně. Sesmutněl a zlhostejněl ke všemu. Pozbýval zájmu na svých podnicích a chytal se »praktické filosofie«. Ve sklence a dýmu cigaret hledal opojení, zapomenutí«. (»N. Ž.« 315.) — Plevou tedy je milost svátostná, vznešenost úřadu, úkonů a cílů, bez lásky k ženě to nejde. Ta teprvé povznáší, posvěcuje a radostně sílí. Škoda svatých olejů, kde láska ženy lépe vybavuje kněžskou sílu. (Dokončení.)

Pražský universitní profesor pověděl pravdu o »Volné Škole«, že je proti víře.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

Socialistické »Právo Lidu« XVI. 210. podávajíc zprávu »o universitních kursech« v Třebíči, píše, že *profesor dr. Krejčí*, vykládaje o »Volné Škole«, pravil, že »snaha o volnou školu je důsledkem nového názoru světového, který je pravým opakem starého názoru náboženského, jenž opírá se o slepou víru a zjevení nadpřirozené, jakož i o zázraky, při nichž třeba vzdáti se naprosto rozumového uvažování, a jež jsou dílem buď histerických (bláznivých) žen, jež by patřily do nemocnice, nebo prohnaných šejdířů, kteří by patřili do chládku.« Zde máme tedy výslovně přiznáno, co učitelstvo pokrokářské, ba i sám hlavní vůdce »V. Š.« baron Hock (v Praze) popírají, tvrdíce, že »V. Š.« není proti náboženství, ale proti zneužívání jeho: profesor Krejčí připustil výslovně, že »Volná Škola« jest úplně proti náboženství (křesťanskému) a označil zároveň, v kterých hlavních kusech bojuje »Vol. Šk.« proti náboženství, jmenovav především nadpřirozené zjevení Boží a zázraky, jež docela neslušně a bez důkazu prohlásil hloupými šmejdy, jež prý vynalezly bláznivé ženské a (kněžští) šejdíři. Čtenáři křesťanský, vzpomeň si na zázraky Kristovy a sv. apoštolů! Dr. Krejčí učil v Třebíči, že takoví »šejdíři« patří do kriminálu! Přečti si ještě jednou o tom zprávu »Práva Lidu«, a řekni mi, kam vlastně náleží tento rouhač a tupič Krista Pána a všech divotvorných světců Božích? Dr. Krejčí měl by si aspoň přečísti, co nevěrecký *Hume* o zázracích napsal (vyšlo to překladem u *Laichtera*

v Praze před málo lety) a — zastyděl by se, neboť *Hume* (Masarykův miláček) výslovně odmítá smyšlénku, že by všechny zázraky byly »podvodem a bláznovstvím« a jejich původcové nebo svědkové že by byli »šejdíři a blázny«, jak v Třebíči hlásal dr. Krejčí před obecenstvem, jež prý »z údivu nevycházelo«. Ať se tedy pan Krejčí vypořádá aspoň s masarykovským »Výborem nejlepších spisů«, kdež spis Hummův je přeložen, jejž by přívrženec a nohsleda Masarykův *měl* znáti, nechce-li svému arcimistru ostudu dělati! Komu mají ubozí »realisté« věřiti? Hume jinak, dr. Krejčí jinak a Masaryk taky jinak (ten se dosud tak sprostě jako řečník Třebíčský o zázracích nikde nevyjádřil!). Ejhle tři mudrci *v jedné* (nevěrecké) škole, a každý jinak mudruje, jakoby byl »truc Šalomounem«! Co tomu říkáš? Já jen krčím rameny, a domnívám se, že by »do chládku« mohli poslat naše úřady i některé protizázrakové mluvky!

Víra prý je slepá a nesnese rozumového uvažování, tvrdil prof. Krejčí, ale pro tuto hrubou a neslušnou frási důkazu — nepodal! Takový je tento »neslepý a rozumový« výtečník! Obvinění bližního ze skutku šeredného, obviní celou společnost lidskou, církev katolickou, obviní ji veřejně, a obvinění svého nedokáže! Jak se takovému jednání mezi slušnými lidmi říká? To je »umravňování« lidu? Nikoli! To je zdivočování a balamucení lidu. Kdo čte třeba jen náš list »Sv. Vojtěch«, ví, že *důkazy* pro své učení dáváme, o pravdách víry rozumně uvažujeme, vyvracujíce do konce i různé bludy. Každý katechismus na obecných školách podává *důkazy* pro naše jednotlivé články víry, a universitní profesoři povídají »víra je slepá«, nemá rozumného uvažování! Kdyby tito mudrcové chtěli býti spravedlivi, řekli by: Víra podává ty a ty důkazy, ale všecky důkazy její jsou z těch a těch důvodů špatny. Kdy který naší víry odpůrce podal takové vyvracející důvody proti důkazům naší víry? Ani jediný! Kdo z našich čtenářů chceš, přečti si spis F. J. Konečného »Jaká má býti víra naše«, nebo »Boj o náboženství«, jež nedávno vyšly v Praze, a uvidíš, jak naši nevěrci jsou slepými frásisty (mluvky) a nenapravitelnými překrucovači pravdy. *Za takovými* »světly« běhá naše intelligence čili zdánlivě vzdělaná část národa? Nedivme se tedy, že máme tak umravněný dorost pokrokový! Budoucnost ukáže, kdo byl šejdířem lidu a kdo jej připravoval třeba i vědou a svobodou do »chládku!«

Čtenáři, pamatuj si! V moravském městě Třebíči doznal prof. dr. Krejčí, jenž *bude míti proslov* na sjezdu Volných Myslitelů v Praze (mezinárodních frajmaurů?), že »Vol. Škola« jest v úplném rozporu se základními pravdami křesťanské víry, to jest: že volná škola je protikřesťanská, bezbožecká (v našem katolickém smyslu). Nemůžeme nepřipomněti, že se při této »universitní extensi« přihodil panu přednášejícímu nemilý malheur čili zahanbující omyl: Pan prof. Krejčí tvrdil, že »snaha o volnou školu je důsledkem *nového* názoru světového«, jenž odpírá nadpř. zjevení, zázraků atd., ale to není pravda, *protože názor ten je* **prastarý,** neboť popírati nadpřirozené zjevení a zázraky děje se již od počátku křesťanství, ba dálo se již před Kristem, na př. ve staropohanské filosofii řecké. To Dr. Krejčí *neví?* Teď nevycházíme »z údivu« zase my!

Píše-li »Právo Lidu«, že na konci vyvracel Dr. Krejčí námitky proti »Vol. Šk.«, jež činí »církve«, kněží a že předčítal i různá místa z pastýřského listu *kard. Skrbenského*, ať panu profesoru připomene, že by při nejbližší »extensi« měl předčítati také ostudu, kterou si v našem listě svou výtečnou přednáškou o »starém a novém« názoru světovém

připravil. Ne, pane doktore — takhle nad Masaryka nevyniknete, takhle se mezi docela obyčejnými frásisty ztrácíte a zasluhujete, aby nejen klerikálové »šoupali« nohama (píše »Právo Lidu«) za Vaše přednášky, ale aby krčili hlavy i Vaši stoupenci, znají-li kousek dějepisu lidské civilisace! Názor, jenž popírá nadpřirozené zjevení, zázraky, názor ten že je »nový« a »Volná Škola« jeho *důsledkem?* To je nejen špatná historie a »filosofie«, to je i špatná humoreska a té by na »universitní extensi« nemělo býti. Boj víry s nevěrou jest tak starý jako snad lidstvo samo: Ano, to je prý vlastně smysl dějin lidstva (řekl Göthe). Abych u našich dějin toho doložil, upozorňuji na husitismus, reformaci, racionalismus, darwinismus, josefinismus, liberalismus; nedávno začalo spalování mrtvol, »Los von Rom«, bezvyznání, a když se to nepovedlo, vytažena ze šuplíku nevěry reforma manželského práva, rozluka státu od církve a *naposledy* — pane profesore, slyšte! — *naposledy* »Volná Škola«. Až i tato písnička lidi omrzí, najde se »novější« a nepotáhne-li ani ta, začne od repetice: husitism, darwinism, liberalism, realism, kultura, pokrok, umělecká výchova atd., až zas tady bude »škola a její kulturně moderní požadavky« či nějak podobně, ale vždy *stejně proticírkevně.* Takový byl, je a bude »nový« názor světový všech nezázračníků!

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 8. července po valné hromadě družstva první schůzi, kterou řídil dp. farář Vlast. Hálek, místopředseda. Panu Dr. V. Řezníčkovi v boji s Májem vyslovuje Lit. sekce své sympatie a připojuje se k projevu družstva Vlast. — Jeho Excelenci ndp. arcibiskupu Dr. Fr. Bauerovi zašle se k jeho biskupskému jubileu písemné blahopřání.

Následovaly referáty:

Red. Tom. Škrdle předložil »Studium«, 4. »Sborník«, duben 1907 a vysvětlil poměr svůj k dp. J. Demlovi. — »Křesťanský Dělník« dokončil redakcí p. Fr. Waldmanna ročník V. Je to cenný časopis určený pro rodinu a řemeslo křesť. lidu, vydávaný horlivým vrchním dozorcem a varhaníkem v Johanneu. Žádám naše stoupence, prosí referent, aby list tento hojně odebírali a při zásilce předplatného aby na jeho vydávání, jak to již četní činí, dary přikládali. — Nadaný historik, farář Frant. Teplý, vydal monografii — otisk ze Sborníku historického, »Chodové a páni z Lamingenu«. Jest to práce obsáhlá a důkladná, vyličující boj Chodů za svobodu, za svá privilegia a smutnou porážku jejich, kterou zpečetil Kozina v Plzni smrtí na popravišti. — Dp. Dr. Zháněl vyžádal si exemplář této knihy řka, že ji porovná s Jiráskovými »Psohlavci« a že pak napíše rozbor obou prací.

Dp. *Dr. Rudolf Zháněl, c. k. polní kurát,* podával následující referát: *Brněnská Matice Moravská* vydala před několika dny jako přílohu ku svému časopisu velmi cennou knihu: »*Moravská jména místní*«. Je to první dílo v jazyku našem, obsahující filologický výklad místních jmen osad moravských, jichž jest tu uvedeno na 3500. — Velepilný náš spisovatel PhDr. *Eugen Kadeřávek* uveřejňuje v 2. čísle »Hlasů katol. spolku tiskového« velmi časový a zajímavý *životopis*

francouzského*) učence, lidumila, vzorného křesťana MUDra Augustina Fabra (1836—1848). — Velmi vhodnou a každému knězi vítanou knížku vydal kněžský časopis »Ss. Eucharistia«; je to rozjímavá kniha »*Oběť Nejsvětější*« od Indigna. Kniha je velice prakticky sestavena, obsahuje doslovné znění mešních modliteb s duchaplným výkladem. Ač čítá 268 stránek osmerky, stojí pouze 80 hal. Neměla by proto chyběti v knihovně žádného kněze! — Velmi potěšitelnou zprávu lze podati z Moravy. Dne 1. července t. r. *přestěhovala se papežská benediktinská knihtiskárna do svojí nové velké budovy* moderně a účelně zařízené. Práce v novém závodu zahájena mší svatou. Benediktinská knihtiskárna, která z malých počátků vzrostla v závod veliký, vykonala a vykoná jistě ještě velmi mnoho pro naši věc a literaturu křesťanskou na milé Moravěnce. — Německý časopis společnosti Lvovy »Kultur« ve Vídni uveřejňuje ve 3. sešitu velmi pěknou stať »Über die katholisch-literarische Gesellschaft ‚Vlast' in Prag« z péra Filipa Jana Konečného; článek zaujímá 6 stran a seznamuje německé naše čtenáře se zasloužilým naším družstvem.

Katecheta dp. Fr. H. Žundálek referoval o jubileu 40tileté práce literární polského spisovatele Vladislava Bełzy, o jubileu chorvatského skladatele Ivana šl. Zajca, o nových francouzských a ruských průvodcích po Praze a Čechách, o Hlasech svatohostýnských, které doporučil vřele s přáním, aby tento list se stal orgánem všech poutních míst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku; o novém časopise polském »Swięty Wojciech«, který vychází též s názvem »Bl. Jan Sarkander«, jejž vydává Spolek sv. Bonifáce pro polské země.

Dp. farář Vlast. Hálek referoval: Piův spolek vydal knihu »Přehled katol. časopisů v Rakousku« prakticky sestavenou. Uvádí se u každého časopisu název, místo vydávání, jméno vydavatele, redaktora, rok založení, náklad, cena a kdy vychází. Část materiálu toho z Čech, Moravy a Slezska k tomuto »Přehledu« zpracována a dodána Literární sekcí Vlasti. — Zvláštní pozornost jest nám věnovati literárním pracím bohoslovců, které se hlavně soustřeďují v časopise »Sušilových růží« Museu. I letošní číslo 4. svědčí, jak čile a vážně se připravuje náš nejdůležitější dorost bohoslovců. Jsouť v něm dobré a prohloubené práce. Povídka však posud postrádá četnějších pěstitelů. Literární schůze »Růží Sušilových« v seminářích vykazují utěšenou řadu přednášek. Projevujeme mladším nastávajícím spolupracovníkům radost nad jich činností s přáním, aby po vyjití ze semináře neochabovali, ale dále pracovali, k naší Literární sekci se přimkli, neboť jen v organisaci dá se účelněji a snáze pracovati. — Na to podal zprávu o velmi poutavém spisu »První moravská lidová pouť do Sv. Země roku 1905« od prof. Dra K. Slavíka ve prospěch katol. organisace v diecési Budějovické. — Vítaným spisem v době, kdy pokrokářské studentstvo české a německé demonstruje pro vyloučení bohoslovecké fakulty z university, jest práce dra Eug. Kadeřávka »Věcná souvislost fakulty theologické s ostatními fakultami«. Obsah knihy jest shrnut v myšlénce, že rozum a víra jsou dvě sestry, a týž Bůh, jenž nad námi vládne, dal nám obě. — Tím byla schůze skončena.

---

*) Dr. Kadeřávek vydal také tiskem životopisy 50. profesorů vysokých škol, kteří pěstujíce chvalitebné různé obory vědy, celým srdcem byli oddáni víře katolické, zvláště pak ještě vyšly životopisy upřímných katolíků z doby nedávné, MUDrů Veverky a Weisse, českých krajanů.

Socialní odbor družstva Vast konal dne 8. července po valné hromadě první schůzi. — Na nové období zvoleni byli: za místopředsedu p. Václ. Žižka, za jednatele red. p. Tom. Jos. Jiroušek. Tento četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. — Jednatel p. T. J. Jiroušek navrhl program schůzí, jenž bude socialní odbor konati v listopadu t. r. na Smíchově a v Karlíně. — Do protokolu bylo zaneseno, co darují pro tiskovou organisaci volebního výboru Jednota českého katol. učitelstva a Tisková Liga. — Jednatel p. Tom. Jos. Jiroušek přinesl řadu katol. časopisů, jež pro tento účel věnuje; podobně učiní i redakce »Vlasti« a pan Waldmann, red. »Křesť. Dělníka«. — Projednán byl postup další akce v tomto volebním okrese. — Dále jednatel p. T. J. Jiroušek předkládal přítomným orgány národně socialní Klofáčovy strany, z nichž zvláště poukázal na berounskou »Rovnost«. V tomto listu otiskuje se známá řeč generála jesuitů v Římě, o které přece již před lety dokázal český spisovatel dr. Maršan, že je to pamflet, který napsal v letech čtyřicátých demokratický radikál Emanuel Arnold. A Arnold byl také pro trestní obsah tohoto pamfletu pohnán před soud, kdež se mu bylo z jeho »řeči generála jesuitů« zodpovídati, nuže a — Arnold se k tomu, že řeč uvedenou sám vymyslil a napsal, také přiznal! Jiné číslo téže »Rovnosti« referentem předložené obsahuje »Husův soud dle očitého svědka Pogia«. K tomu podotýká referent: »Český historik Dr. Kalousek opět již před lety dokázal, že spis Pogiův je podvržený výmysl právě jako »řeč generála jesuitů«. Referent praví, že o celé věci napíše zvláštní článek, v němž odhalí, jak národní socialisté za redakce Růženy Staré v »Rovnosti« a za Majera ve »Stráži Lidu« »vzdělávají« lid na národní na nic nemyslící houfce tvrdohlavců — proti vědě a proti dějepisu zvláště. — Dp. farář Vlastimil Hálek pojednal o posledních nařízení *proti návštěvě hostinců od školní mládeže* v novém výnosu c. k. místodržitelství v Praze ze dne 4. května 1907 č. 46.217 ke všem živnostenstenským úřadům první stolice. Nařizuje se v něm, aby se přísně nastupovalo proti hostinským, kteří vědomě poskytují žactvu příležitost k pitkám a nařizuje se kontrola. O výsledku dlužno zpraviti c. k. okresní školní rady. Hostinští, kteří by trpěli mládež v místnostech, povedou se ve zvláštním seznamu, aby bylo zřejmým, po kolikráte se provinili v této věci. Ve více případech odejme se jim koncese dle § 138. živn. řádu. V téže věci vydalo již c. k. okresní hejtmanství v Čes. Brodě druhé přísné nařízení, že se opětují případy, kdy školní mládež v hostincích i v přítomnosti rodičů a hostinského tanci holduje a přítomna jest. Vybízí naposled již starosty obcí, že bude s největší přísností zakročeno, ano i odejmutím celé koncese hostinskému. Každý hostinský nechť stvrdí svým podpisem, že o této vybídce byl vyrozuměn a stvrzení má se u obecního úřadu uschovati. Přáli bychom si, aby veřejné orgány vskutku s veškerou přísností proti návštěvě hostince mládeží zakročovaly. — Dále uvedl: Ve příčině *dělnických bytů* sdělil zemský výbor 6. pros. 1906 okresním výborům, že dělnické byty jsou dle zákona ze dne 8. července 1902 číslo 144. ř. z. osvobozeny od domovní daně třídní i činžovní, od všech přirážek zemských i okresnich a od polovice obecních hlavně na prospěch dělnictva průmyslového i zemědělského, které nejvíce pociťuje nepříznivé poměry bytové. O výsledku měla se podati zpráva do konce června 1907 od okres. výborů, které za tím účelem rozeslaly do všech obcí vyhlášky. Jest to sice malý krůček k zmírnění

těchto nesrovnalostí, leč ze zamých krůčků skládá se náš společenský život. — Tím byla schůze skončena. — Účastenství výborů při této schůzi bylo hojné a rokování živé a pro katolickou práci velice užitečné.

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Lukas Delmege. (Dokončení.)

Na zpáteční cestě zastavil se v kollegiu Maynoothském, kde vystudoval; sešel se tam se svými bývalými profesory a spolužáky, tak že osvěžen milými vzpomínkami vracel se do Rossmore.

Ale tu čekalo ho nemilé překvapení; na stole ležel list biskupův, který volal ho bez prodlení k sobě. Byl opět obžalován, že prý v kázání popíral působení sv. svátostí.

»Smím prositi o jméno žalobce?« ptal se Lukáš podiveně.

»Nemohu ho jmenovati, nevyšetřuje-li a neodsuzuje-li se věc úředně. Váš farář píše mi sice, že se dostatečně ospravedlníte, ale starý pán snadno hledí na věc příliš optimisticky.«

»Mým ospravedlněním jest,« pravil Lukáš, »že žalobu naprosto odmítám. Poznávám jasně, co je příčinou. Kterýsi ubohý hoch přišel opilý k závěru misie. Vyvedl jsem ho z kostela a řekl mu, aby šel domů, poněvadž přece neměl by v takovém stavu žádného prospěchu z obnovení slibu křestního. Příští neděli použil jsem případu toho v kázání. Varoval jsem lid, aby nezaměňoval prostředky posvěcení s cílem, aby nehleděl na zevnější úkony, nýbrž na srdce; že mají přijímati sv. svátosti a svátostniny, aby se sami posvětili, ale ne jako cíl, který koná divy bez vlastního spolupůsobení — «

»Tak vypadá věc ovšem jinak,« mínil biskup vlídněji. »Divil bych se také tomu, že by ten, který dostal v koleji taková vyznamenání, dopouštěl se tak hrubých chyb. Chcete mi ještě něco říci?«

»Nic, mylorde, nic,« odpověděl Lukáš zoufale. »Moje vyznamenání prospěla mi pramálo. Jsem znavený, usoužený muž.«

Sklonil hlavy, jakoby si nevěděl pomoci. Tento nepatrný pohyb dojal biskupa. Dlouho hleděl na skloněnou postavu s ohnutou hlavou, kde šedivé vlasy, které znamenají jeseň života, tak příliš vynikaly. Pak dotknul se laskavě Lukáše.

»Zůstaňte dnes zde a obědvejte u mne. Ne! Ne!« pokračoval, když Lukáš chtěl se omluviti, »nepřijímám omluvy. Chci Vás blíže poznati.«

V městě navštívil Lukáš také klášter dobrého pastýře, kde dlela jeho sestra. Prohlížeje zařízení klášterní setkal se s Barbarou Wilsonovou, neteří kanovníka Murray. Viděl ji před 17 lety u kanovníka, podruhé setkal se s ní, když opatrovala svého ubohého bratra Louise, který nezřízeným životem podkopal si zdraví. Když bratr umřel, zmizela Barbora úplně; až nyní po desíti letech setkal se s ní v ústavě kajicnic, které sestry dobrého pastýře přivádějí jako ztracené ovečky na dobrou cestu. Na otázku, proč je tu, odpověděla: že je kajicnicí.

Lukáš byl zdrcen; netušil ani z daleka, jak ubohá Barbora, aby zachránila duši hynoucího bratra, zaslíbila se Bohu, že přinese mu oběť největší a nepoušena dlíti bude mezi kajicnicemi; Bůh vyslyšel její prosby, bratr umřel smířen s Bohem.

Od představené kláštera dověděl se Lukáš pravdy; heroismus slabé dívky a příklad pokorného kněze Traceye dokonaly obrat v Lukáši. »Trápil jsem se vždy s problémy,« pravil si; »zde jest rozluštění; zanechej všeho, abys vše našel — «

Počal nový život; zbavil se všeho zbytečného, jen knihy si ponechal. Prosil Pána Boha ještě o kříž. Bůh ho vyslyšel.

Otec Martin napsal mu, že budou v jeho domovině lidé vyháněny z nájmu, dle všeho počne se v Lisnalee. Lukáš hned jel domů a viděl na své oči, kterak zapalují jeho rodný dům a vyhánějí starého otce s rodinou jeho dcery ven. Cti-

hodný ten stařec pozdvihl ruce k nebi, pokleknuv políbil práh, přes nějž kráčely rodové jeho předkův, přes nějž donesli ho od křtu, přes nějž dovedl si svou manželku, pak povstav políbil rám a veřeje a nemohl se odloučiti od drahého domova. Soudní zřízenci jsouce netrpělivi strčili ho, ubohý stařec, klopýtnul a padl. Lid zahučel, Lukáš pak, který dosud přihlížel krvácejícím srdcem, prorazil vojenský kordón, vrazil do domu volaje v slzách: »Otče! Otče!« Lid hrnul se jako příval za ním. Policisté překvapeni couvnuli, ale mladý podinspektor zajel na koni rychle k Lukášovi a tepaje mu plochou šavlí na prsa volal: »Zpět, pane, zpět. Musíme zachovávati zákony!«

Lukáš pozbyv rozvahy vytrhl silnou rukou policistovi šavli z ruky, zlomil ji o koleno na kusy a rukou zakrvácenou hodil mu ji do tváře. Ze zástupu vyhrnula se plavá dívka — byla to dcera rybářova — vyskočila na kůň a shodila jezdce na zemi. Kůň postavil se na zadní nohy, to zachránilo mladíka, vojáci pak pažbami a bodáky zahnali lid zpět. Chýže Delmegova byla zapálena a zničena.

Lukáš a s ním mnozí jiní byli odvedeni do vězení; zatím dlel starý otec s dcerou v kapláncе v Rossmoore. Utrpení zušlechtilo Lukáše; rána, která ho stihla, byla ostrá, jeho veliká duše povznesla se výše. Když se vrátil domů, stoupal neustále v křesťanské dokonalosti; žil v tichém soukromí slouže Bohu a lidem. Často dopisoval si s otcem Traayem a Martinem, biskup pak si ho velice zamiloval.

Barbora Wilsonová vstoupila do řádu sester dobrotivého pastýře a obětovala život svůj těm, mezi nimiž zneuznána tak dlouho žila.

Toť kratinký nástin této překrásné knížky, která věru zaslouží si jména »moderního« kněžského románu; čtenář snadno vystihne celý děj, ač psán jest jako v episodách a sentencích.

Karaktér Lukášův jest kreslen výborně. Všude pracoval všemi silami, nezištně, pro spásu duší, když však po sedmileté činnosti vrací se do vlasti, nemá pro něho nikdo ani slova uznání.

V Irsku je poslán Lukáš nejprv do hor, odtud jako z trestu přesazen do Rossmoore. Umřel jako prostý venkovský farář, ale byl spokojen a šťasten, poněvadž hledal útočiště své jen u Boha.

Děj poutavého románu odehrává se v Anglii a Irsku, kde spisovatel již po léta jako kněz působí.

Sheehanův »Lukáš Delmege« je rozhodně kniha nádherná, poutavá, poučná, která nikdy nestane se dlouhotvárnou.

Proto také všechna kritika vzdává Sheehanovi velikou chválu. Německé časopisy závodí zrovna v doporučení díla toho. »Katolické církevní noviny« nazývají »Lukáše Delmege« »nejvelikolepějším katolickým románem, který v posledních desítiletích« vyšel,« van Heemstede praví ve »Hlasech básnických,« že román je »nejskvělejším výplodem katolické belletristiky,« »Vorarlbergský Lidový List« chválí román »pro velikolepost rozvrhu, hlubokost myšlenek, kde zrovna mistrovsky je vše životně provedeno a výtečně karakterisováno,« »Hlasy z Mariánských Laach« míní, že »nebylo by konce, kdyby se měly vyjmenovati všechny krásy,« »Východní Švýcary« nazývají ho »klasickým románem, mohutným a hlubokým«, »Linecké theologicko-praktické čtvrtletní listy« praví, že jest tu podáno »zrcadlo pro všechny kněze« a vybízejí každého: »Vezmi a čti«, referent solnohradských církevních novin »lituje, že není konsistorním radou, aby udělil konsistoři dobrou radu: zaslati po exempláři všem mladým bohoslovcům a všem kněžím klonícím se k moderně«. Proto také náš »Čech« doporučuje román ten ce nejvřeleji a francouzský »Bulletin trimestriel« jmenuje Sheehana »stylistou prvního řádu, spisovatelem podivuhodným, jemným psychologem, umělcem, ale především duší kněžskou a apoštolskou.«

Zásluhy Sheehanovy došly uznání i na nejvyšších místech, tak že slavné paměti papež Lev XIII. propůjčil mu dne 7. ledna 1902 hodnost doktora bohosloví, hodnost doktora filosofie dala mu universita wichitanská v Americe, asi před dvěma léty povolal ho jeho biskup do své kapituly kanovníků.

Dle uvedeného netřeba spis Sheehanova již doporoučeti, přáti však jest, aby vyšel také v překladu českém. Dr. *Rudolf Zháněl.*

ČESKÁ.

Knihovna Kříže a Marie. Sešit 34—43. Dílo II. Sebrané spisy Václava Špačka. Díl IV. Praha. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V Kotrba. — Vydání Sebraných spisů Špačkových v uvedené knihovně dospělo ukončení dílu IV., kterýž obsahuje 12 různých povídek, vzatých jednak ze soukromého ži-

vota našeho lidu. Veřejného života dotýká se hned první povídka »Husité v Kosořínè«. Z ní dovídá se čtenář, jací lidé jsou obyčejně vůdci a průkopníky ideí podvratných, totiž často sběhlí studenti, k nimž přidávají se nevěrci a židé, a kterak se jména Husova zneužívá ku potupení víry a církve katolické. — Mnohý bodrý občan nebo rolník sedne na vějičku tak zvaným pokrokářům, nevěda, že tiž lidé, kteří do očí jej zovou pokročilým, za zády z něho sobě posměch tropí. Případně tu také ukázáno, ku jakým smutným koncům pokrokářství obyčejně vede. — »Babička ze statku« byla rodem chudou, potom bohatou a na konec zase v chudobě se octla. Bohatství jí rozličné svízely přineslo, ale že sobě zachovala pevnou víru a důvěru v Boha, všechno šťastně přestála a v chudobě doznala pravé spokojenosti. — »Bohatství a láska«. Bohatství bylo nejdříve překážkou dvěma mladým lidem, dceři bohatého Protivy a synu chalupníkovu, až teprv neštěstí a částečná ztráta jmění jejich otce sblížila. V zármutku poznává Protiva cenu věrného přátelství a přesvědčiv se, že pravé štěstí ne v bohatství nýbrž v nezištné spočívá lásce, dává svou dceru chudšímu synu chalupníkovu za manželku. — V povídce »Anička z fary« líčí se dojemně upřímné přátelství venkovského faráře s učitelem, jich radosti a žaly, zvláště vzájemná péče o nalezené dítě Aničku, kteráž na faře byla vychovaná a stanouc se nevěstou syna učitelova, shledává se se svými rodiči. — Obrázek »Pověry a kouzla« tepe zdařile pověstné pověry a víru mnohých lidí v kouzla a čáry a ukazuje, kterak mnozí teprv tehdy, až buď na svém majetku značné utrpěli škody nebo mnoho nepřátelství a nepříjemností sobě způsobili, z pověr vyléčeni bývají. Povídka bude lépe působit než nejlepší řeč proti pověrám a kouzlům. — »Pobloudilec« jest obrázek ze života dělnického. Ukazuje blahobyt a spokojenost dělníka při životě zbožném a smutné následky zásad socialistických: socialisté jsou svůdci lidu, jemuž nepomáhají, nýbrž do neštěstí uvádějí a ku životu nespokojenému, rozháranému. Že dobrý skutek rodiči vykonaný doznává často řízením Božím ještě u dítek hojné odměny, kdežto nevážnost ku předmětům náboženským nepřináší ale odpuzuje požehnání Boží, ukázáno v povídce »Štít sochou sv. Václava«. »Poctivec« chudý domkář docílí svou dobrotou, že člověk oddaný krádeži a zahálce zase přiveden na pravou cestu. »Hluchoněmý«, od rodičů opuštěný hoch, najde u dobrých lidí laskavého přijetí a vychován jest jich přičiněním v řádného člověka. — »Reze svědků«. Šafář Hvozda, byv nevinně u svého pána podezříván z nepoctivosti, byl ze služby propuštěn. Později náhodou dokáže svou poctivost a nevinu a dostane se mu skvělého zadostučinění opětným přijetím do služby. Jeho nepřítel dochází ovšem zaslouženého trestu. — Mnoho-li přečasto jednotlivci i celým rodinám vytrpěti jest pro zločinnost jedinného člověka, zkusil »Mistr Valentin«. — Jediný »Chybný krok« má v zápětí mnoho nepříjemností a nesnází, toť krátkým obsahem povídky tak nadepsané ze života řemeslnického. — Z tohoto náčrtku odnášejícího se ku povídkám Špačkovým, obsaženým v dílu IV. lze seznati, kterak pan spisovatel ve všech stavech nalézá hojně látky ku zajímavým a poučným obrázkům, vesměs prostě sice, ale zároveň velmi vhodně podaným, U vydávání spisů Špačkových se pokračuje. *Josef Herzig.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 38. Číslo 2. MUDr. Augustin Fabre, universitní profesor, veliký křesťan. Zpráva biografická. Napsal L' Abbé Louis Guézin. Přeložil PhDr. Eugen Kadeřávek. V Praze 1907. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. — V nynějším boji kulturním jest nám katolíkům potírati různé nájezdy od nepřátel proti náboženství podnikané a zvláště opírati se zlovolně vymyšlené a často užívané frázi, že věda a náboženství se nesnášejí. Jsme však tak šťastni, že tuto námitku můžeme vyvrátit důkazem zřejmým: byli a jsou učenci slovutní, u nichž obé shledáváme, učenost i víru. Takovým učencem a při tom dobrým křesťanem byl r. 1884 zemřelý lékař Aug. Fabre, universitní profesor v Marseillu, jehož život a skutky jsou v citovaném spisku vypsány. Životopis ten přehledně jest sestaven v tyto statě: 1. Studentem. 2. Věřícím křesťanem. 3. Adoratorem čili ctitelem Nejsv. Svátosti Oltářní. 4. Služebníkem Panny Marie. 5. Katolikem bojujícím. 6. Lékařem chudých. 7. Doktora Fabra smrt a pohřeb. — Každý čtenář, seznámiv se s výtečným a zajímavým obsahem spisku, uzná pravdivost slov ve stručném úvodě zaznamenaných o doktoru Fabrovi: »Věda ztratila v něm mistra, sbor lékařský jednoho ze svých výtečníků, nešťastníci neobyčejného dobrodince, církev marseillská věrného a rekovného katolíka.« Za vydání tohoto spisku, v době nynější tak vhodného, můžeme katolickému spolku tiskovému býti vděčni. Postrádáme v něm toliko vylíčení rodinného života tohoto výtečníka, kterážto výtka ovšem neplatí panu překladateli, jehož zásluha zůstane neztenčena, an nám svou prací ukázal na doktoru Fabrovi vzor učence a věřícího křesťana a skvěle dokázal, co zmůže pravá věda spojená s náboženstvím. *Josef Herzig.*

Paul Bourgert: **Rozvod** Autorisovaný překlad Rudolfa Linharta. »Knihovny našeho lidu« ročník X. (XXIII.) číslo druhé. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. Cena 1 K 60 h.

Vře to v nynější společnosti, vře a bouří to maně na všech stranách; zvláště tři zrádná hesla rozléhají se za naší doby, hesla »Pryč od Říma«, »Pryč s náboženstvím ze škol« a »Pryč s manželstvím jakožto svátostí.« Co se posledního týče, známo jest, že ve Vídni spolek rozvedených manželů všemožně se o to zasazuje, by vzdor výroku Kristovu: »Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj« — manželství prohlášeno bylo za rozlučitelné a rozvedení manželé by v nová a nová manželství mohli vstupovati! Jak by tím při lehkomyslnosti a vypočítavosti mnohých celá společnost lidská, ale zvláště dítky trpěly — na to asi lidé takoví nemyslí a na tom jim pranic nezáleží. Doklad rozháranosti a rozervanosti následkem uzavření nového sňatku s inženýrem A. Darrasem po rozvedení se s prvním manželem svým — hrubým pánem ze Chambaultů — podává ve spise tomto nešťastná Gabriela, jež trpí hrozně jednak pro výčitky svědomí, jednak pro boje mezi druhým manželem a synem jejím z prvního manželství Lucianem, jenž, ač vychován v zásadách zapřísáhlého nepřítele katolicismu — svého otčíma, přece tomuto, ale ještě více své matce zármutek působí a jí takřka do křížového ohně staví. — Doporučujeme. *Jos. Fabian.*

František Teplý: **Chodové a páni z Lamingenu.** (Otisk ze »Sborníku Historického kroužku« roč. VII.—VIII.) V Praze. Knihtiskárna Družstva Vlast. Nákladem vlastním. 1907. (Formát velké osmerky. S. 68.) Málo jest asi kapitol našich vlasteneckých dějin, které by měly tolik horlivých vzdělavatelův a pilných čtenářů, jako dějiny Chodův. Jsou pak Chodové lid český silného vzrůstu, bydlící v okolí Domažlickém na pomezí bavorském, jenž má snad jméno své od chození po hranicích, které proti Němcům hlídali a v nebezpečný čas chránili zásekami. Pohraniční rozsáhlé hvozdy Šumavy a Českého Lesa byly ode dávna těžko prostupnou hradbou pro vnější nepřátele, při které králové čeští zakládali pohraniční tvrze a pečovali o hájení stezek a průsmyků horských. Na jihu, kde část Šumavy od průsmyku Všerubského k průlině Ejsenštejnské nese dosud název »Královského Hvozdu«, zvali se obránci hranic »Králováky«, severněji pak od průsmyku Všerubského až do okolí Tachova »Chody«. Králové, uznávajíce platné a věrné služby jejich, obdařili je výsadami; hraničáři jižní, slující »Stachy« čili »královskými sedláky«, stáli na roveň s Chody domažlickými, ale sláva jejich byla zatemněna mnohými zástavami, až po čase nadělali z nich obyčejné robotné poddané; nyní zanikli již čeští králováci úplně v záplavě cizího živlu a jenom zde i onde připomínají dodnes česká místní jména, že tu bydlili kdysi Čechové. Domažličtí Chodové utužili postavení své stavbou vlastního chodského zámku v Domažlicích, hájili statečně nejen hranice, nýbrž i svá práva a výsady, byli vezdy i věrnými syny národa a strážci svého jazyka a mravů, že až na naše časy přes mnohé nátisky dochovali v jádru svém český ráz kraje až k hranici zemské.

Nemalou zásluhu o vzbuzení zájmu pro dějiny Chodův má spisovatel Jirásek svým dílem »Psohlavci«, dle něhož upravena i Kovářovicova rázovitá opera téhož jména; líčí se v nich mistrně poslední zápas Chodů za jich práva a privileje, a tragická smrt Jana Koziny. Majíce na starých pergamenech napsaná práva svá započínají Chodové čili Psohlavci — jméno to dáno jim pro věrné jejich společníky na strážích pohraničních, silné psy a poněvadž shromažďovali se pod praporem, na němž měli v erbu psí hlavu — dlouhý soud o práva svá, dovolávají se císaře, předkládají senátu poslední zachráněné listiny krále Jiřího a Matyáše, ale vše marně. Soud roztrhá před zraky jejich poslův staré ty privileje a vybízí, aby se podrobili svému pánu Lomikaru z Lamingenu. Rychtáři vidouce věc ztracenou, poddávají se, jen Kozina a strýc jeho Hrubý vytrvají do konce. Za to je stíhá vězení, v němž Hrubý umírá, Kozina pak končí na popravišti. Před smrtí svou volá však ještě na přítomného Lamingena: »Lomikare! Do roka budeme spolu státi před soudnou stolicí Boží, tam se ukáže, kdo z nás — —« Nedomluvil, kat dokonal své dílo, ... za rok však letěla širým Chodskem zpráva, jak Lomikar vyzývaje Kozinu byl raněn mrtvicí.

Tak líčí nám Chody a pána z Lamingenu nadšený básník, co praví k tomu střízlivý historik? Čteme ve spise nahoře jmenovaném (str. 24—25): »Králové čeští počínali si vůči Chodům dobrotivě, majíce vždy zření k jejich ochraně hranic. Než i ta důležitost pominula. Nemohlo zajisté 500 hraničářů zabrániti vpádu pravidelného vojska svým vymýceným územím . . . . . Ze zemské stezky vyvinula se po obou stranách volná zemská silnice. Hrstka lidu k hájení hranic již nestačila, důležitost Chodů klesla, nikoliv však sebevědomí jejich. Okusí-li člověk svobody,

hájí ji i životem; podobně Chodové. Užívali výhod od dávnověku, měli svůj znak, pečeť, vlastního rychtáře i písaře, chodský zámek, chodili na hromady, ... byli přímými poddanými královými, ale sproštěni robot a nadáni výsadami pro svou službu na pohraničné čáře.

Ačkoliv jim ponechána dosud značná samospráva, lišili se od pravých svobodníků, s nimiž nic společného neměli, že stáli ke králi ve svazku poddanském, nerůzníce se podstatně nijak od ostatních poddaných na zeměpanských statcích, podléhajíce královskému úřednictvu, nad nimi ustanovenému. Větou: Chodové, ač se činili, svobodnými nebyli. Rozpor v tomto bodě vedl Chody k boji proti Švamberkům, Domažlickým a svou setrvačností proti — Lamingenům. Nebude sporu, že král český, dle zemských zřízení mohl s nimi naložiti dle své potřeby, tedy je i prodati. Že k tomu došlo za války třicetileté, nevzbudí valného údivu: státní i soukromou císařskou pokladnu žoldnéři tak vyjídali, že i úředníkům zemským plat se zadržoval, což zřejmo i ze způsobu placení kupujícího Lamingena, jenž jako věrný sluha za zásluhy své jako jiní přívrženci požadoval a také zasloužil dobrý koláč, jakž staří říkali. Rada české komory, dluhy, naděje podpory jměním z lacinýh nákupů narostší nové šlechty »české«, nutila nemálo Ferdinanda zbaviti se Chodů, lidu to, o němž proti pravdě referováno, že v rebelii svému přirozenému pánu se zpronevěřil. V posledním také se zakotvila ona křiklavá křivda na Chodech spáchaná, která se nás o to víc dotýká, že selský lid za účast v povstání svých městských pánů nijak nemohl a okolnost ta měla spíše jejich výsady utvrditi, křivda dojímá nás tím srdečněji, že právě císař Ferdinand pronikavě se ujal sedláků na Sušicku, když Huerta tyto skutečné rebely chtěl ve své poddanství uvésti, nespravedlnost ta rozjitří vždycky českou mysl, vzpomene-li na cesty i cestičky, po nichž Lamingen patrně šel k svému cíli . . . . . Hospodárný duch Lamingenův prozíral, co vzejde z nových osad v kolonisovaném »království«, dohádnuv se, že zákupným kapitálem založí rodu svému skvělou existenci a vynikající postavení v krajině, do které oko sebe spravedlnějšího panovníka sotva dohlédlo.« Ve šlépějích otce kráčel jeho syn. (Str. 39.) »Lomikar II. rozuměl hospodářství dobře, miloval peníze, přál německým kolonistům a nenáviděl — Chody, kteří otci říkali »starý čert« a mladému »ďábel«. Ve všem počínání Lomikara II. jeví se neústupná vypočítavost, lakota, necitelnost až k tyranství se stupňující; byl on jedním z tak zvané historické české šlechty, jež nenávidíc český lid i jazyk, trpí na svém statku český živel jen proto, že musí . . . . . V očích pyšného Lomikara každé počínání Chodů rostlo na vzpouru a rebelii, již nutno z kořene zaraziti. Dle toho i se svými českými poddanými zacházel.

Střetnutím se těchto protiv vznikla ona tragedie chodská, jak líčí nám ji mistrným perem básník, s nímž souhlasí v hlavních rysech také další stránky našeho spisu. Na základě autentických pramenů líčí spisovatel nerovný boj čackých Chodů proti Lomikarovi, který není nikterak vybíravý ve svých prostředcích, jeho horliví zřízenci pak jdou ještě dále. Popuzený lid hledá práva u císaře, ale Lomikar umí vždy u dvora namluviti, že Chodové jsou buřiči. Kromě toho padli poslové, vyslaní Chody do Vídně, do rukou podvodníka a dobrodruha, který je vede v záhubu. Císařský soud jednal s podvedenými Chody moudře a lidsky: v očích jejich nebyli buřiči, nýbrž ubohým oklamaným lidem, který v domnění ztraceného práva vzal útočiště své k nejvyšší mocnosti, k císaři, za lid, jenž z násilnosti vrchnostenských úředníků rovněž k násilnosti byl donucen. (Str. 61.) Ale Lomikar II. nebyl spokojen, až uviděl někoho z Chodů na šibenici, obětí tou pak byl Jan Sladký, zvaný Kozina.

Spisovateli přísluší upřímný dík, že touto cennou monografií obohatil literaturu chodskou; spis tento je sepsán na základě četných pramenů, archiválních listin, odborných spisů, rovněž uvádí se četné vypravovánky chodské v jejich pěkném nářečí, jak zachovaly se v lidu o předůležitých událostech těch až do dnešního dne.

Velmi vhodně vloženy jsou do kontextu důležitější, k vypravovaným dějům se odnášející listiny buď v původním znění, nebo v dobrém překladu, sloh spisovatelův je snadně srozumitelný, nehledaný, prostý a průzračný, dikce uhlazená místy opleteny zajímavé drobnosti, ukázky zdravého humoru lidového, přečasto pak, zvláště ku konci, čte se spis jako poutavá povídka.

Spisek tento, jsa zároveň vhodným příspěvkem k dějinám českým, najde jistě hojných čtenářů nejenom na Chodsku, jemuž je věnován, nýbrž i v celých Čechách, kde všude je probuzen čilý zájem o svérázné ty hraničáře. Knihtiskárna družstva »Vlast« vypravila spisek velmi úhledně, tisk je zřetelný, text až na několik nepatrných tiskových nedopatření úplně správný, papír pěkný. Sličné úpravě

odpovídá také ušlechtilý obsah spisku, který budiž proto doporučen kruhům co nejširším. Zároveň je úhledný a obsažný spisek novým dokladem zdatnosti družstva »Vlasti«, jakož i plodnosti zasloužilého »Historického Kroužku«, který již tolik vykonal na objasnění našich dějin vlasteneckých, na obhájení církve a prohloubení vědomosti historických vůbec. Spisovatel zmiňuje se v zajímavém spise svém o pokračování práce své v oboru dějepisném a chodském, na které se vším právem těšíme, přejíce mu hojného zdaru v dalších pracech.

Dr. *Rudolf Zháněl.*

»Český Jinoch«. Časopis pro dospělejší mládež česko-slovanskou. Vlastním nákladem vydává Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze. Rediguje prof. Václav Müller. Ročník XII. Vychází desetkráte ročně. Cena sešitu 10 h. — Pojednali jsme již v letošním ročníku o tomto časopise pro mládež (o č. 1.—4.), zbývá nám jen posouditi obsah dalších šesti sešitů, jimiž XII. ročník ukončen. V 5. čísle nalézá se m. j. krásná báseň našeho katolického básníka dr. M. Kováře »Kam?«, povídka ze skutečnosti »Dobré srdce« od K. J. Zákouckého, »Směs« od K. Černého atd. V dalším čísle 6. upoutá nás báseň »Quo vadis . . . .« od M. Kabrtové-Bukolské, maloruská národní pověst K. J. Erbena »Boháč a chudák«, poučný článek z péra prof. J. Kosiny »Ze života raků« a j. Sedmé číslo zahájeno básní X. Dvořáka »Velkonoční zvon«. — Též článeček dr. J. Zítka »Mluva zvířat« jest zajímavý. V dalších třech číslech nalezáme m. j. příspěvky: »Těš se, june!« (dr. M. Kovář), »Hořký lék« (M. Kabrtová-Bukolská), »Gusle« (B. Bouška), »Za hudebním uměním« (H. Černý), »Přiletěly vlašťovičky« (O. Jakoubek), »Země česká, vlasti moje« (P. Zaletěl) a j. Z »Besídky«, do níž přispívají i nejmladší čtenáři, zaslouží zmínky básně: J. Mirtova »Krajinka« a »Ctnost« od F. S. H. z Vladislavi. Z četných illustrací budtež uvedeny: K. V. Mutticha »Stařec«, J. Janušky illustrace k pověsti »Boháč a chudák«, V. Radimského »Potok«, F. Jeneweina »Maria na cestě ke Golgotě«, M. Schwinda »Odpočinek pocestných mnichů«, K. Skrety »Založení chrámu sv. Jana v Nepomuku«, L. Vacátky »Útok jízdy« a řada různých drobných illustrací.

Doporučujeme »Českého Jinocha« české katolické mládeži pro jeho vybraný a poučný obsah co nejvřeleji. *Ot. Jakoubek.*

Vzdělavací četba katolické mládeže. Roč. VI., č. 2—6. Redaktor Frant. Žundálek. — Výbor povídek a básní od různých spisovatelů. — Časopis tento jest určen pro školní mládež a tudíž i básničky i povídky neseny jsou směrem mládež tuto v dobrém posilovati a od zlého odvraceti. — Básně zde uveřejnili: Jos. Hais-Týnecký, učitel Em. Jos. Luňáček, sl. Anna Šimůnkova — a různá přání k jmeninám: otci, matce, strýčkovi, katechetovi, učiteli a učitelce podal zde katecheta Fr. Šebestík. — Školní dítky se často obrací ke katechetovi, aby jim napsal nebo opatřil některá z těchto přání — zde jsou, i může jim katecheta toto číslo »Vzdělávací četby« půjčiti a ony si mohou blahopřání opsati k účelu, ku kterému je potřebují.

Povídky zde uveřejnili: Václav Koranda, farář »Lidské štěstí«; Jos. Hais-Týnecký, básník »Fialky« a »Potrestaný mlsal«; Vl. Hornov, profesor »Bůh se pyšným protiví a pokorným dává milost«; Fr. Žundálek a Fr. Hanuš, katecheti »Boj proti klení a nadávání« a »Podivné požehnání«. — Povídky ty nám líčí vratkost lidského štěstí, opuštěnost sirotka, odměnu za zbožnost a pohostinnost a kárají a léčí pýchu, mlsnotu a vedou boj proti klení a rouhání. — Celkem činí tento sešit „Vzdělávací četby« dojem velice dobrý a dítky, které jej budou čísti, naleznou zde hojného a rozmanitého poučení.

Vzdělávací četba koná již 6 roků pouť po vlastech česko-slovan.; ona vydala mnoho krásných, ušlechtilých povídek a pojednání, i budiž i dále hojně podporována a šířena. Nejen katecheti a katoličtí učitelé, ale i otcové rodin měli by ji svým dítkám předpláceti a chudým dítkám měla by se zdarma půjčovati, aby budila mezi mládeží ušlechtilý cit a myšleni. — »Vzdělávací četba« stojí ročně 60 hal. a předplatné přijímá administrace družstva »Vlast« v Praze, Žitná ul. č. 580-II. *Tomáš Škrdle.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Profesor Krejčí, jemuž nedaji patrně spáti vavříny Masarykovy a Drtinovy, napsal ve své »Filosofii přítomnosti« (str. 103): »Dnes poslední poučitel v zapadlé vísce, který odchován a proniknut duchem pokročilé vědy, z pouhé povinnosti šíří osvětu a vzdělání do nuzných chýží, znamená proti cír-

kevnímu vlivu více, než dříve nejslavnější filosof . . . .« Známe dobře hlavní rys naší doby: touhu po svobodě a pokroku, ale jest jisto, že církev a katolicismus pokroku nikterak neodporuje a může vyhověti celému modernímu člověku vnitř i zevně, zákonu i svobodě, Bohu i tvorstvu, jak minulosti tak přítomnosti plné nároků i budoucnosti plné naděje. Církev nikterak se neděsí pokroku, ovšem pokroku v pravém slova smyslu, ale vždy bude proti oněm neodůvodněným a jménem vědy neprávem šířeným tendencím, jimž není nic svato a které náboženství mají za odbytou věc a církev by odstraniti chtěly do starého haraburdí. Citovaná slova pana profesora Krejčího vzbuditi musí u soudného čtenáře jen útrpný úsměv, ale v oněch kruzích, jimž jsou předem adresována, vzbuditi musí přirozeně nadutost a ještě větší odpor proti všemu církevnímu. Považte, řekne-li profesor Krejčí, že každý venkovský učitel znamená dnes více než — největší filosof. Kdož by se pak divil, že dnešní podučitelé dovedou spíše o všem možném i nemožném filosofovat, politisovat a kritisovat, ale mládež naučit pořádně číst a psát a hlavně slušně se chovat — nedovedou.

Pan učitel Beneš, takto známá pokrokářská protiklerikální veličina, jenž chtěl také býti poslancem a vůdcem lidu, nechvalně pohořel a při volbách propadl. Stěžuje si na to trpce v »Učitelských Novinách« (ročník XXV., čís. 38, z 31. května t. r.) a vytýká českému lidu, že na lístek hlasovací napíše raději sedláka nebo krejčovského dělníka než učitele!! Ti prý se o něho lépe postarají než učitel, dokládá ironicky! Snad otevrou se dnes našemu lidu oči a pozná tu svobodomyslnost učitelského pokrokáře, jenž si troufale myslí, že zájmy lidu nedovede nikdo zastupovati než učitel a že sedlák nebo řemeslník jest méně cenný než učitel. Kdyby měl pan učitel Beneš trochu chytrosti, byl by se po volbách raději stulil do kouta a nelezl ještě na světlo, když mu lid, jemuž vnucoval se za poslance, srozumitelně dal na jevo, že mu jest milejší sedlák anebo řemeslník než — on sám. Stěžuje-li si pan Beneš, že v 56 obcích, kde jsou školy o 1—5 třídách, nedostal ani hlasu a že ho nevolili ani jeho kolegové, musíme k tomu říci jen tolik, že neznali-li ho ani sami učitelé za hodna, aby byl jich zástupcem, jak může si troufati pak chtíti dostati hlas od těch druhých?

»**Učitelské Noviny**« (ročník XXV., číslo 38, z 31. května t. r.) činí si posměch z provolání katolických poslanců, které uveřejněno bylo v »Čechu«, v němž hájí tito právo křesťanských rodičů, aby rozhodovati mohli o vychování a vyučování svých dítek a ne aby diktovali jim snad »zorganisovaní« učitelé. »Učitelské Noviny« podotýkají k tomu: »Jak viděti, jest mluva těchto sedmi nově zvolených klerikálních poslanců, jejichž majetkem jsou dítky (podepsáni jsou též kněží P. Horský a P. Záruba), velmi troufalá a zajisté troufalé bude asi i jejich vystupování na říšské radě, kde klerikální poslanci budou nejsilnější stranou; máme však pevnou naději, že i když v provolání sebevědomé hlásají »dobývati chceme«, přece zklerikalisování školství nedobudou . . . .« Nemusíme snad ani ukazovati, kde jest více troufalosti, zda u katolických poslanců, kteří hájí právo rodičů na školu nebo u zorganisovaných učitelů, kteří si učiniti chtějí ze školy jen pašalík pro sebe, ale způsob sprostoty a ubohosti vtipu jejich o majetku dítek poukázáním na dva kněze, kteří rovněž provolání podepsali, jest jen ukázkou učitelské omezenosti, která nemůže-li něco vyvrátiti a odmítnouti věcně, chce to odbýti aspoň vtipem, jemuž zasmáti se lze jen — z útrpnosti!

Předseda spolku »Volná škola« ve Vídni, nově zvolený poslanec baron Pavel Hock, rozmlouvaje s referentem »Zeitu« (»Die Zeit« z 24. května t. r.) o úkolech příští říšské rady, pravil, že ruku v ruce s poslancem Ofnerem a Kurandou pokusí se mezi neklerikálními německými stranami o to, aby dosažena byla jednota oněch zástupců lidu, kteří jsou toho mínění, že zastupování práv lidu spočívá v odstranění velmi hojných zbytků starého feudálního státu, v boji proti vždy silnějším vlivům klerikálním, který s energií mnohem větší veden býti musí než se dálo dosud, že uvědomělé průmyslové dělnictvo musí býti ve svých snahách organisačních podporováno a všech užívých pout zbaveno. Dále považuje při těchto snahách za příkaz udržovati dobre přátelství se — socialními demokraty. Vzhledem na spolek »Volná Škola« pokládá Hock za svoji povinnost, aby právě on zvláště zasadil se o takovou praxi školních úřadů, jež by odpovídala státním základním zákonům a dle sil zakročil proti bezměrnému tlaku, který svobodomyslné učitelstvo tíží . . . . Takovým způsobem vystupuje baron Hock, jenž jest dvorním radou c. k. správního soudního dvora! Výslovně a srozumitelně tvrdí, že školní úřady porušují státní základní zákony a oproti zákonům bere v ochranu svobodomyslné učitelstvo! Divný věru to služebník státu! Upozorňujeme jen na výnos fin. min. ze dne 8. srpna 1895,

č. 5417, dle něhož »protiví se základním pojmům nutné vážnosti a kázně v úředním ústrojí, když opatření úřadů se strany jich podřízených orgánů podrobují se na venek pronikající kritice.« Týmž výnosem se praví, že úředníkům již stavovskými povinnostmi jest zabráněno býti nápadným odpůrcem té neb oné strany nebo rozvinovati nějakou agitační činnost a že vláda jest zavázána a odhodlána v zájmu zachování kázně a ušetření veřejné správy každého zdání stranickosti a předpojatosti se vší přísností proti úředníkům zakročiti . . . Min. předseda baron Beck poslal dne 25. července 1906 všem ministrům připis, v němž se praví, že správní úředník nesmí nikdy zapomínati, že má v právním státě úkoly, které jemu připadly, plniti se zřetelem na veřejná individuelní práva. Nikdy nesmějí zřetele národnostní, konfesionelní nebo jiné osobní vlastnosti stran, svésti jej s cesty práva. Neboť pouze tehdy bude úřednik moci dostáti svým vážným povinnostem, dovede-li v obyvatelstvu zanechati dojem naprosté objektivnosti a neochvějného citu pro spravedlnost. Podstatnou podmínkou k dosažení tohoto účelu jest, aby úředník ve veřejnosti, a to v politicky vzrušených dobách, ve zvýšené míře projevoval přiměřenou zdrženlivost, srovnávající se úplně s vykonáváním práv jemu náležejících, aby však za všech okolností vystříhal se vzbuditi dojem, jakoby v politických a socialních časových a sporných otázkách počínal si agitačně nebo demontrativně . . . . ! Ovšem, to patrně všechno platí jen pro malé úředníky, ale ne pro — dvorního radu od správního soudu!

Oslavy Husovy. »Akademie«, revue socialistická, vycházející redakcí Dra Meissnera a Frant. Modráčka, pojednávajíc o rozmachu socialní demokracie, hlavně v počtu nových poslanců socialistických v Čechách zvolených se jevící, praví (roč. XI., seš. 9. z června t. r. str. 226): »I té české politické výchově — ač zdá se to snad na prvý pohled absurdní — přiznáváme zásluhu o rozvoj socialní demokracie. Zrádcovali nás, pravda a vyhazovali z národa; ale při tom vydávaly se a šířily populární brožury o době husitské a vlastenečtí studenti, doktorové a učitelové vandrovali po celá desítiletí po českých městech a městečkách s Husem, kostnickou hranicí a Tábority. Pořádaly se pod protektorátem obecních rad husitské oslavy, mládež zapalovala hranice, slavnostní řečníci s pathosem vzpomínali velkého Čecha Žižky a porážky českého lidu u Lipan a v lidu byla ceremoniemi i agitací pěstována záliba pro »nejslavnější českou dobu,« která byla revoluční a pro Tábory, kteří byli kommunisty. A lid pozvolna z táborské doby učil se vážit si — socialní demokracie a nenávidět »Pražany«, kteří ji nenáviděli. Aby tak naši národovci nyní v zájmu národa všecky oslavy husitské zapověděli! Hodně pravdy jest v tomto tvrzení socialistické revue a naši mladočeští husitští vlastenci mohou se vzít jen za nos. Oslavovali Husa a nevěděli proč, poněvadž mezi zásadami Husovými a jejich zásadami je veliký rozdíl, oslavovali Husa, aby husitským humbukem zastínili své neúspěchy politické, ale netušili, že oslavami těmi nahání vlastně vodu do socialistického mlýna . . . .

O jmění církevním píší »České listy hospodářské« (red. Dr. Sitenský, roč. XV., čís. 5, r. 1907, str. 191): »V Čechách činí veškeré jmění církevní 58,830.023 korun. Kněží pak v Čechách jest 3.703, v celém Rakousku jest kněží 14 228 a 30.000 řeholníků, tedy přes 44.000 osob. Veškeré jmění církve v Rakousku obnáší 813 a půl millionů korun. Důchod z toho majetku dělí se tudíž tak, že počítáno 4 proc. z 18.498 korun, by vypadlo 740 K na osobu, kdyby nebylo vydržování kostelů, seminářů, vyučovacích ústavů a různých ústavů dobročinných, jako nemocnic, chudobinců, ústavů pro hluchoněmé atd. Po odečtení nákladů na tyto instituce zbývá církevních statků jen za 321 millionů.

Sebevraždy studentů. Časopis pro veřejné zdravotnictví. (Roč. IX., čís. 6, z června 1907), vycházející redakcí univ. prof. Dra Kabrhela, uvádí z přednášky prof. Dra Eulenburga v Berlíně: »Jinou skupinu sebevrahů tvoří žáci nadaní, již ale chybami a slabostí charakteru, rovněž často spoluvinou rodičů vypěstěných, excesy erotickými a alkoholickými od studia odvráceni a ku zkáze přivedeni byli i také čtením nevhodné literatury (Nietsche, Zola, Schopenhauer) napodobení nezřízeného života vysokoškolských studentů vedlo řadu žáků k dobrovolné smrti.« Kdyby to tak napsala »Vlast«!

Baron Pavel Hock, dvorní rada c. k. správního soudního dvora, nový říšský poslanec, jenž svým protiklerikálním štvavým vystupováním a fedrováním »volné školy« úplně nás zbavuje zdání nestrannosti, jaká v každého soudce se klade, konečně postaven v pravé světlo: Dr. Block's Oesterreichische

Vochenschrift, Zentralorgan für die gesamten Interessen des Judentums (Jahrg. XXIV., Nr. 27, v. 5. Juli 1907, str. 445) přináší výroční zprávu spolku pro potírání antisemitismu (Verein zur Abwehr des Antisemitismus), v níž čteme, že spolek svého času blahopřál baronu Hockovi za příčinou jeho zvolení poslancem a v téže době také — Dreyfusovi! V téže zprávě čteme, že dostalo se podpory ubohé matce Hilsnerově! Žid zůstane vždy židem, i kdyby byl dvorním radou, ale nestrannost každého soudce vyžaduje, aby vzdálen byl určité agitace ve prospěch té či oné strany politické. Nedovoluje-li se to žádnému soudci, nemá se to dovoliti ani — židovi!

Kněží a věda. Již J. A. Zahm, C. S. C. ve spisu svém »Catholic Science and Catholic Scientists« (Philadelphia, 1893), jenž přeložen byl Flageoletem do francštiny (Sience Catholique et Savants catholiques, Paris 1895) a Hazukou do češtiny ve Vzdělávací knihovně katolické, markantně poukázal k tomu, že postavení katolického kněze nevylučuje nikterak bádání a působení vědecké. Dnes, kdy se jménem »vědy« proti církvi a katolickým kněžím bojuje, třeba na to vždy a vždy s důrazem poukazovati. My zmiňujeme se tu na př., že v »Živě«, přírodovědeckém časopise (red. prof. Dr. Raýman) několikráte bylo již referováno o novějších pokusech o dědičnosti, jež jsou jen pokračováním na dráze, započaté moravským botanikem Paterem Mendlem. Nejnověji (roč. XVII., č. 7 z r. 1907) zmiňuje se o anglickém spisu R. C. Punnettově Mendelism 2. Edition, Cambridge London 1907, jenž podává stručný přehled »mendelismu« t. j. Mendelem vyšetřené zákonnitosti při bastardaci se jevící, se zřetelem k novějším pokrokům. Knížka tato dočkala se již druhého vydání. O ty zpátečničtí kněží!

Dvojí loket. »Naše Doba« (roč. XIV., seš. 9. z června t. r.) adresuje na nás: »Své stanovisko ke škole konfesijní jsme precisovali v jednom z dřívějších rozhledů. Nevraceli bychom se k tomu, kdyby »Vlast«, klerikální revue, nefalšovala mínění. Staví se nechápavou. Uznává-li »Naše Doba« právo evangelíků na školu konfessijní soukromou, pomocí které náboženská menšina protestuje proti zklerikalisovanému školství a brání se proti jeho duchu, nazývá to »Vlast« dvojím loktem, když prý »Naše Doba« je proti škole katolické. Ne »Naše Doba« není proti katolické škole soukromé, kterou si bude Církev anebo katolíci vydržovat, t. j. platit, ze svého platit, jako činí tu a tam evangelíci; ale ovšem »Naše Doba« je proti tomu, aby veřejná naše škola byla konfesijní. »Vlast« falšuje a mate své neinformované čtenáře.« Tak píše na naši adresu pan prof. Masaryk. Na to troufáme si odpověděti jen tolik, že spíše bude pravdou, že neinformovaný pan prof. Masaryk chce zmásti své informované čtenáře, mezi něž se my počítáme, ač víme, že těch neinformovaných má pan prof. více. Především děkujeme panu prof., že nám katolíkům přiznává velkomyslně právo, abychom si sami nebo církev pro nás vydržovala konfesijní školu soukromou. Spokojili bychom se s tím, kdyby bylo pravdou, že i páni evangelíci »tu a tam« si sami ze svých peněz nějakou konfesijní školu soukromou sami vydržovali. Ale milý pane profesore, evangelíci nemají potřebu ze svých peněz takové školy sami zřizovat, protože jim císařským patentem z 8. dubna 1861, č. 41, ř. z. § 21, zaručeno bylo: »An evangelischen Lehranstalten, welche aus Staatsmitteln errichtet wurden, und gemäss Unserer Absicht künftig errichtet werden sollen, können nur Angehörige des einen oder des anderen (Augsburger oder Helvetischen) Bekenntnisses angestellt werden«. Umí-li p. prof. čísti, vidí, že evangelíkům stát chce zřizovati konfesijní školy sám tam, kde toho mají potřebí ze státních peněz, ale katolíkům to nečiní nikdy, snad proto, že jen v Předlitavsku jest 23,796.591 katolíků a evangelíků — 496.244, čili jinými slovy katolíků 91·01 procent a evangelíků — 1·90 procent!! Z čích peněz by stát ty konfesijní školy evangelické vydržoval, je na bíledni! To jest ten dvojí loket. Nesmí se pan profesor proto diviti, když my chceme pro sebe veřejnou školu konfesijní, jakou zaručuje stát i evangelíkům a chceme ji tím právem z peněz státních, poněvadž si na ni platíme a i kdybychom si na ni neplatili, odňal stát již dosti peněz Církvi, aby katolíkům konfesijní školy vydržovati mohl a činil by to lepším právem, než vydržovati z peněz katolických konfesijní školy evangelické nebo university, na nichž roztahují se dnes za katolické peníze nevěřící učenci. A kdyby tady neviděl pan profesor dvojí loket, budiž, promineme mu to a odvoláme, ale uvádíme příklad jiný, markantnější. V témže čísle »Naší Doby« v Rozhledech po životě náboženském a církevním schvaluje pan prof. Masaryk akci studentstva českého proti theologické fakultě katolické a je pro zrušení theologické fakulty a odstranění její

ze svazku universitního a několik řádků dále — horlí pro připojení theologické fakulty evangelické ve Vídni k universitě! To také není dvojí loket!! Musí míti pan profesor Masaryk příliš »informované« čtenáře, když tento dvojí loket nechápou . . . . .

»**Sborník ústředního spolku učitelských jednot na Moravě**« (ročník V., číslo 4. z dubna t. r., str. 146) píše: »Pokud církev nesmíří se s moderní vědou, potud nemůže se smířiti ani s moderní školou a potud musí se škola církve a jejího vlivu vzdalovati . . . . Kněží vyučují historii nehistoricky, zvláště naši slavnou historii českou, vědu nevědecky . . . .« Člověk neví, má-li se při čtení takového učitelského výlevu zlobiti, nebo se smáti. Jsou pravdy, jež kdyby sebe vícekráte byly dokázány, opět a opět se popírají a jsou bludy a námitky, jež kdyby sebe vícekráte byly vyvráceny, opět a opět se činí a uvádějí. Není a nemůže býti rozporu mezi vědou a věrou. Ovšem platí to jen tehdy, když jde o v ě d u s k u t e č n o u, t. j. o to, co jest vědecky naprosto prokázanou pravdou a když jde o s k u t e n ý č l á n e k v í r y, či-li o to, co nám strážkyní víry, církví, k věření autoritativně předloženo jest. Nesmí tedy oproti poučce a pravdě, evidentně vědou prokázané, stavěti se pouhé mínění těch oněch církevních učitelů, jednotlivců, školy, prozatímná vysvětlení jednotlivých theologů a kommentatorů, nebo špatně pochopený názor věroučný, nebo dokonce něco, čemu církev ani neučí a co se jí pouze imputuje. Nesmí však též proti článkům víry najisto postaveným staviti se pouhé theorie, hypothesy, pouhé domněnky, pouhé nápady učenců. To-li se nečiní, pak ovšem povstává rozpor, ale tím není vinna ani víra ani věda, nýbrž tím jest vinno zneužívání vědy a víry, tu nestojí věda proti víře, nýbrž tu se proti sobě staví něco, co není pravdou vědeckou, resp. náboženskou, co jen úplně proti všemu právu za vědeckou pravdu a za článek víry se prohlašuje nebo má. Neboť ač nikterak nepopíráme a popírati nechceme důležitosti hypothés pro vývoj vědy, přece dlužno na ně pohlížeti jenom jako na hypothesy, nikoli však jako na pravdy vědecky evidentně prokázané. Tak jako dlužno na výklady a mínění jednotlivých theologů pohlížeti jenom jako na výklady a mínění jednotlivých jednotlivců, nikoli však jako na autoritativní učení církve. Směšným a dávno vyvráceným tvrzením jest, že by se náboženské přesvědčení a katolická věda nedala srovnati s moderními požadavky a že by katolicismus překážel vědě a rozvoji duševnímu. Nikdo nemůže říci, že katolictví je přežilé. Kolik jenom, abych tak řekl, dogmat literárních a vědeckých prohlásilo předešlé století a nebyla to zkostnatělá dogmata a jak brzo se přežila! Kdyby bylo méně ignorance, o katolictví by se mluvilo s láskou, ale tvrdím, že 99 procent t. zv. intelligentů katolictví — nezná. Proti čemu se bojuje, co se neustále opakuje, třeba již dávno vyvráceno, jsou velikou většinou utopie a babské klepy. Ignorance je tím vinna, že mezi námi předsudek. Intelligence dnešní vnímajíc pouze pozlátkový třpyt povrchní a nepravé »vědy« emancipuje se víc a více z nepochopitelných hlubin víry. A přec i S i e n k i e w i c z ve svém románu »Bez dogmatu« dobře podotýká, že filosofie nedovede vyvrátit ani tu nejmenší pravdu malého katechismu! Církev nezavrhuje pěstování věd, protože se jich výsledků nemusí obávati. Pravá filosofie a věda k náboženství směřuje a vésti musí. Slavný »B r o w n s o n, jeden z největších filosofů vůbec, který dle slov jednoho protestantského učence prozkoumal a ovládal více filosofických systémů, než kolik jich mnozí, kteří filosofii učí, znají i dle jména, napsal ve svém spise »Konvertita«: »Nikdy ani v jediném případě nenalezl jsem jediného článku, dogmatu, jediné proposice nebo definice víry, která by mne do rozpaků uváděla jakožto logika, nebo kterou bych byl, pokud mého rozumu se týkalo, změnil nebo modifikoval . . , . Nikdy jsem nepozoroval, že by rozum můj odporoval učení církve, nikdy jsem neznamenal, že by byl omezen; nebo že bych já sám uveden byl do myšlenkového otroctví. Jako katolik pociťoval jsem a požíval duševní svobody, kterou jsem nikdy nepovažoval za možnou, pokud jsem byl nekatolíkem« (cit. ze spisu Zahm, Catholic Science and Catholic Scientists, Philadelphia, 1893). Zakladatel positivismu C o m t e, jinak nepřítel katolicismu a církve, neváhal ve své S o c i o l o g i i (dle výtahu Rigova z francštiny přeložil Brejcha, II. vydání) napsati: Žaluje se neprávem na katolicism, že potlačoval rozvoj lidu. Katolický klerus snažil se vždy vnésti do massy všech vědomostí, kterých získal (str. 232) . . . . katolicismu děkuje lidstvo za první všeobecnou výchovu (str. 380) . . . . Vědecký vliv katolicismu byl tak blahodárný, jako jeho filosofická působnost (str. 248) atd. Ten, kdo takovéto výroky přečte, musí se citovaným shora slovům nějakého učitele p. Em. Havelky jen zasmát! Drzostí ale musíme nazvati, zlobí-li se týž v uvedeném časopise, že i v nových čítánkách školních jsou články o kultu, oltáři, Panně Marii, svatých a světicích.

Jaké věci se píší pro lid. »Vydrovy Besedy« bývaly v prvých ročnících listem humoristickým, lidovým, ale v posledních letech se velice změnily. Nezmiňovali bychom se o nich, kdyby se nedostaly v tisíci exemplářích zdarma mezi lid. Teď přinášejí v každém čísle asi čtyři belletristické statě, z nichž mnohá se pro lid úplně nehodí. Tak na př. »Dar Danau« v č. 7., r. VII. jejíž autor podepsán »Viola«. Tento »Dar« na 5. stránkách má více než 100 cizích slov, pro čtenáře nevysvětlených jako tempo di morcia, gracie, disharmonicky, revolty atd. Už názvu málo který čtenář porozumí. A jaká přirovnání! »Úplněk jako svatá hostie vychází bíle nad paténou východu« (str. 184). »Z rozvalin skalních vystupuje nebešťanka, Polyhymnia a s božským úsměvem nadšení na nesmrtelných rtech« (str. 185) »Nebyla to již proměna jediné strázně (!), ale transsubstanciace veškerého utrpení lidského ve výtvor hudební, ran ve svatá stigmata (!), urážek v laur, resignace v nesmrtelnost« (str. 186). »Nad celou tvorbou pak jako nesmírná, modrá, vše stínící báň, jako dým kadidla nad proměněnou krví Páně, šířilo se velké, blahé zapomenutí.« — »Znělo v rythmu se zvolňujícím, jako kroky anděla zastavujícího se na cestě do nebe u všech (!) trpících, nedošlých psanců (!), snímajícího jejich břemena« (str. 186).

Myslíme, že Vydrovy požívatiny jsou záživnějším pokrmem pro tělo, než takové výplody jako »Dar Danau« a jiné ve »Vydrových Besedách« pro duši. Už to snad ani výše nepůjde, ale jaký prospěch? *d.*

Včasný hlas o veřejných knihovnách. — Posud se pamatuji, jak jsem jako student vypůjčoval si ze sousední vesnice zábavné knihy z knihovny, kterou tam jakýsi spolek založil, vlastně co dary sehnal, bez ladu a skladu umístil. Tak mnohá kniha se mně nelíbila, studentovi se zdála příliš nesrozumitelnou. A ta knihovna byla pro lid.

Kdyby se tak všechny podobné knihovny prohlédly, co by tu bylo shledáno nevhodného a nemístného! Proto s potěšením četl jsem stať v »Hlasu Národa« ze dne 29. května 1907 »Ve službě národní osvěty.« Promlouváno tu o veřejných knihovnách a čítárnách, kde mnohdy bývá neporozumění pro ideu osvětovou, jsou macešsky vypraveny a považovány za »nepříjemný balast obecního rozpočtu.«

Jak to chodí v takových čítárnách?

»Výběr knih přenechá se knihovníkovi. Omezené prostředky peněžité, jednostranné náhledy literární, jakož i přílišná snaha, vyhověti poptávkám obecenstva v každém směru, působí, že voleny jsou knihy bez ohledu na mravní a uměleckou cenu.

Co prý tam bývá? Knihy světových klasiků a nejpřednějších našich spisovatelů (kdyby tomu tak bylo!), všecky svazky Verneových a Mayových románů. O těch dí stať, »že nemohou přinésti čtenáři pražádného užitku, svádějíce jej daleko od života a líčíce mravy a krajiny a lidi autorem nikdy nepoznané a tím již postrádající všeho vážného podkladu.« A bývají nejvíce stravou malých studentů.

»Jedovatou hlízou mnohé veřejné knihovny jsou knihy pornografické.« »Decameron« ve třech svazcích, »Hovory prodajných«, Římské orgie, Schnitzlerovo Kolo, »Denník hezké komorné« a jiné. Také dílo Dupourovo »Dějiny prostituce« vyniká více pikantními notickami než — užitkem.

Přijde člověk beze vší znalosti literatury, chce cokoliv a knihovník mu půjčí — pikantní novely. Knihy nemohou býti všechny stejné ceny umělecké a ideové, ale mají býti přece pečlivě a úzkostlivě vybírány, aby byly také bezvadné formy jazykové, především aby mladé čtenáře nedemoralisovaly. Nedobře vždycky vyhovovati zálibě všeho čtenářstva, zvláště toho, které dychtí po dojmech silně sensačních.

Tolik stať »Hlasu národu«, k níž připojujeme, že se také mládeži mnoho podává báchorek, tedy věcí rovněž fantastických. Vánoční trh podává jenom a jenom báchorky a pohádky. Děti je dostávají u kupců, kde se už rozdávají jako reklama kávy. Pohádky vytlačily dějepisné povídky a obrazy ze skutečného života. Rovněž stálé líčení indiánského života, těch Robinsonů a dobrodružných kousků, pohybujících se v říši nemožnosti, mládeži neprospívá.

Bylo by tudy v mnohých knihovnách pro malé i dospělé třeba oprav a lepšího výběru. U veřejných knihoven však i to padá na váhu, že se nečiní často rozdílu u těch, kteří si zdarma nebo za poplatek knihu vypůjčí a do rukou nerozumných a příliš mladých dostává se spis, jehož obsah by měl býti ještě daleko vzdálen. *d.*

Profesor T. Masaryk, druhdy za největšího učence a za nejlepšího vůdce národa ode všech »pokrokových« lidí pokládaný, znenáhla ztrácí na své přitažli-

vosti, i přes onu reklamu, kterou mu proces s katechety připravil. Vyšel z mody. Dnes i národně socialní »Lid« (roč. I., č. 19. z 20. pros. 1906) o něm píše: »Profesor Masaryk vyvětrává. Na jeho výplodech posledních let patrný aspoň značný rozklad. Pociťuje aspoň sám, že působí dnes maškarním dojmem otřelé atrakce. Zajímavo, kterak zběsile se chytá nejhloupějších nesmyslů, aby chytil a upoutal.« Peprný to zajisté úsudek, ale — zasloužený. Snad i Masaryka dnes napadne ona Šalamounova pravda: Marnost nad marnost a — všechna sláva, polní tráva . . . . .

Ústavů pro hluchoněmé jest v Předlitavsku, dle právě vydané úřední statistiky 21, které ošetřovaly 1870 chovanců, z nichž bylo 830 dívek. Nejčetněji navštíven byl pražský soukromý ústav pro hluchoněmé na Smíchově, neboť měl 208 chovanců, z nichž 95 dívek. Z těch bylo 69 hluchoněmých od narození, u 11 udává se za příčinu psotník, u 16 jiné nervové nemoci, u 10 šarlach, u 5 tyfus atd. Vůbec ve všech předlitavských ústavech pro hluchoněmé bylo shledáno, že z nemocí nejčastěji bývají příčinou hluchoněmoty nervové nemoci, a to ve 151 případech, dále šarlach ve 110 a psotník v 89 případech z 1870. Kolik dobrodiní pro tyto trpící činí náš soukromý ústav, možno seznati i ze suchých dat statistických. Tak na př. ve Vídni jsou 2 zemské ústavy pro hluchoněmé, které mají 212 chovanců, tedy tolik, jako náš jediný ústav. Mimo to mají ve Vídni také židé ústav pro hluchoněmé, jenž měl 92 chovanců. Budějovický diecesální ústav má 117 chovanců, litoměřický biskupský 53 chovanců, královéhradecké 72 chovance. Z českých ústavů hluchoněmých zařídila tři církev katolická a čtvrtý soukromý jest veden a řízen rovněž katolíky a v duchu katolickém. Zásluhy církve o tyto nešťastníky jsou neocenitelné.

Věcná souvislost fakulty theologické s ostatními fakultami. Napsal PhDr. Eugen Kadeřávek. — V brožuře, r. 1894 vydané, dokazoval spisovatel, nepřihlížeje k dějinám universit, že theologie katolická má čtyři vlastnosti, jež jí právo nepopíratelné zabezpečují, býti předmětem učení universitního, že jest vědou pravou a pravdivou, vědou, která má platnost všeobecnou, vědou, která společnost lidskou blaží. K této brožuře, která má název: »Theologie katolická předmětem učení universitního«, podává letos v »Křesťanské Škole« doplněk, ve kterém z filosofie křesťanské a z učení víry katolické dokazuje pátou vlastnost: »Věcná souvislost fakulty theologické s ostatními fakultami«. Na konci tohoto doplňku uvádí tři závěrky: 1. Je tedy věcná souvislost mezi theologií katolickou, na fakultě přednášenou, a ostatními fakultami. Proto by byla universita bez fakulty theologické kusou, nedokonalou, neúplnou, nebyla by universitou. 2. Theologická fakulta katolická jest jakýmsi tmelem, jenž spojuje všechny fakulty v jeden organický celek. 3. Theologická fakulta katolická jedná o filosofii pravé a nadpřirozeném náboženství pravém, jež jsou zřídlem, živitelem a ochráncem věd, na universitě pěstovaných. Toto delší pojednání vyšlo ve zvláštní brožuře. Obě brožury těší se svolení nejdůst. arcib. ordinariátu pražského a nejdůst. řádových představených.

Ruská pravoslavná Společnost ve Sv. Zemi vykonala dne 30. prosince r. 1906 v Petrohradě své roční slavné shromáždění. Ze zprávy o činnosti Společnosti zaslahuje, aby vyňato bylo: Výsledek ofěr vykonaných na květnou neděli r. 1906 ve všech ruských chrámech pravoslavných vykazuje 131.439 rublů oproti 151.783 rublům r. 1905. Převzatým povinnostem vyhověti a obvyklé náklady provésti mohla Společnost jen z podpo ·írských a z věnování ministerstva vnitřních záležitostí. Počet členů stálých až n padně klesá. Dne 1. března 1906 bylo jich 4667, o 327 méně nežli tou dobou v roce předešlém. Na uhrazení schodku zaslala Společnost všem biskupům seznamy subskripční; subskripce vynesla 21.141 rublů. Darů r. 1906 sešlo se 60.331 rublů, z nichž 10.000 rublů daroval Justin, arcibiskup oděský a chersonský. Různé odbory Společnosti sebraly 53.244 rublů. Společnost rozšířila 11.610 brožur jednajících o Sv. zemi; 835.500 výtisků listu, nadepsaného: »Hlas pastýře o Sv. zemi« a 200.000 pohledů na Jerusalém a jiná svatá místa. Dva Rusové, Manteuffel a Michajlov, věnovali 110 desjatin pozemků (1 desjatina obnáší něco málo více než 1 ha) blíže osady Mstikhinu, aby tam vzdělána byla jedna skéta ke cti sv. Sergěje. Společnost uveřejnila čísla 57. a 58 »Sborníku« s pracemi A. Papadopulo-Keraměje, hagiografickými a z církevních dějin Palestiny a Syrie; do tisku dala katalog knihovny Společnosti vzdělaný od sboru mladíků ze vedení akademika Basilije Latycheva; připravuje se nová řada čtení lidového za řízení prof. A. Dmitriovského a jeden »Sborník« pod jménem »Sv. zemi o svátcích pravoslavné církve« za řízení prof. R. Rybinského. Počet poutníků klesl značně: z průměrných 10.000 ročních dřívějších na 4053 r. 1906. Nemocnice jerusalémská poskytla přijetí 658 poutníkům nemocným, z nichž 25

zemřelo. Ambulatoria v Jerusalémě, Beik-Dšâlé, Betlémě, Nazaretě, Damašku obdržela 126.827 visit. Škol Společnosti ve Sv. zemi a v Syrii celkem jest 101 se žáky 10.430 (5744 chlapců a 4686 děvčat); učitelů jest 363; ruských 23 a domorodých 340. V květnu t. r. 1907 Společnost slaviti bude 25. ročnici svého založení, a použije té okolnosti, aby povzbudila znova Rusy k horlivosti pro Sv. zemi. Nešťastná válka japonská a trudné poměry politické v ruské říši zajisté ochromily moc a zdržely dříve co rok rostoucí pokrok Společnosti, jež tolik na východě služeb prokázala pravoslavné církvi vůbec a ruskému vlivu zvláště.

Jinak Sokolové — jinak katolíci. — »Humory« v čís. 8. otiskly báseň »Perunovci« s obrázkem. Obsahem je výpověď tří vyslanců, kteří hledali, kde ctí ještě Peruna. Třetí oznamuje, že Peruna opěvují Sokolové (»co proti nám Perun smete«). Ale Sokolové básní a obrázkem, kde je také zmínka, co se při sokolských slavnostech prodá piva, cítili se uraženými a redakce v čís. 10. dlouze se omlouvá, že nechtěla Sokoly zlehčiti, že to byl jenom nevinný žert, že ctí Tyrše, sokolský prapor má v programmu, Sokoly podporuje a podobně. Než »Humory« nyní přinášejí ne právě nevinné vtipy o kněžích (v č. 10. o arcibiskupu olomouckém, že dal pohořeným požehnání) a tu nevidíme omluv a odprošování jako Sokolů. Ano právě ona báseň »Perunovci« má nepěkné narážky na katolíky a jejich víru. Vyslanec přišel v »Karla zem a Isabelly« a tu: »Chrámy zřel jsem jako stohy (!), lidi, kněze i jich bohy (!), zlaté oltáře. Zřel jsem božku-Boha v sukních (!) s archanděli na perutích — modly, modláře (!). Jako Bohu lidi ženě klanějí se — děcku v pléně (!). Ztrne cizinec. V chrámech na sta světel hoří. K poctě té, jež divy tvoří, modlen růženec. Obrátil se tedy zády k Římu.« — Tyto narážky jsou horší než zmínky o pivě, rudých košilích a hudbě slavností sokolských. Ale omluvy žádné. Inu ovšem, jinak se měří Sokolům a jinak katolíkům. *d.*

Stinné povahy kněžské. Až posud se vytýkalo spisovatelům v katolické literatuře, že se tu kněží vyličují v příliš jasných barvách, jako vzorné povahy, dobrodinci, mecenášové a podobně. Teď tomu jinak. »Máj« v č. 20. zmiňuje se o románu »Dalila« od Konařika-Bečvana, vytýká mu tendenčnost a »že kreslí skorem všechny osoby kněžské stinnými barvami«, hrdina románu — kněz — je třtinou. A přece »Dalila« vyšla v »Novém životě«. *d.*

Paběrky z novin a veřejného života.

†

Jeho Milost nejdůstojnější Pán

Msgr. Dr. František Borg. Krásl,

biskup Eleutheropolský, světící biskup Pražský, probošt v. v. metrop. kapitoly v Praze,

zesnul v sobotu, dne 27. července ve své residenci na Hradčanech po dlouhé trapné nemoci.

Vstoupiv roku 1870 jako novosvěcenec do duchovní správy osvědčil se Fr Krásl záhy horlivostí a svědomitým plněním povinností tou měrou, že hned po roce povolán byl k dalším, vyšším studiím. Byl jmenován adjunktem bohoslovecké fakulty a jsa po vždy výborným studentem, oddal se s pílí sobě vlastní vyšším studiím bohovědeckým. Zároveň byl praefektem kniž. arcib. konviktu, v kterémžto úřadě dlouhá leta blahodárně působil.

V úřadě praefekta setrval, i když r. 1876 byl povýšen na doktora bohosloví. Vychovatelskou zkušenost a obratnost, které nabyl stykem s chovanci konviktu, osvědčil i jakožto výpomocný katecheta na školách středních. Mnozí bývalí jeho žáci rádi vzpomínají na mladého doktora Fr. Krásla, který jakožto nový jejich katecheta brzy sobě získal jejich náklonnost. Byl učitelem laskavým a mimo to dovedl vyučování učiniti zajímavým a poutavým.

Přese všechny namáhavé práce doma i ve škole neustával dr. Fr. Krásl obírati se pilně vědami bohosloveckými a r. 1881 habilitoval se za docenta dogmatiky na bohoslovecké fakultě. Ale jeho kariera universitní — na fakultě tehdáž

ještě jen německé beztoho nepříliš slibná — byla krátká. Již r. 1884 zvolen byl za metropolitního kanovníka. Brzo potom jmenován byl radou kníž. arcib. kons. a časem pověřen byl jakožto osvědčený pracovník ještě mnohými jinými úřady. Práce s tím spojené vyžadovaly mnoho času, starostí i námahy. Nicméně nepřestával dr. Fr. Krásl na této činnosti, nýbrž pracoval úsilovně i v oborech jiných.

Byla to především česká literatura náboženská, zvláště však vědecká, již dr. Fr. Krásl s láskou věnoval své síly. Po příkladu dra Klementa Borového jal se pracovati v oboru církevních dějin českých. Hlavní zřetel obrátil zprvu k partii u nás málo zpracované: k reformaci katolické.

Výsledkem těchto studií jeho jest obšírné dílo »Arnošt hrabě Harrach«, vydané r. 1885. Později vytkl sobě za úkol vydati cyklus obšírných, kriticky zpracovaných životopisů našich českých patronů. A tak vznikly další jeho objemné knihy: »Sv. Prokop, jeho klášter a památka u lidu« (1885) a »Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu« (1898).

Veškeré spisy Kráslovy vynikají zvláště bohatstvím a dílem i novostí látky s obdivuhodnou pílí snesené. Mimo to uveřejnil cenné články, zvláště historické, v »Časopisu katol. duchovenstva«, jehož byl spoluredaktorem a ve »Sborníku historického kroužku družstva Vlast«. Z archivu arcibiskupského započal r. 1903 vydávati důležité zprávy o stavu farností na sklonku století sedmnáctého; díla toho však vyšel toliko prvý svazek (Responsa ad 42 puncta). Zamýšlel také společně s dr. Ant. Podlahou vydati dějiny metropolitní kapitoly, ale dožil se pouze jen počátků díla toho. Za vědeckou svoji činnost byl jmenován dopisujícím členem České Akademie.

O rozvoj literatury náboženské a bohovědecké pečoval dr. Fr. Krásl i jakožto starosta »Dědictví sv. Prokopa« a »Katolického spolku tiskového«.

Také rozkvět spolkového života katolického byl předmětem péče zesnulého; mnoho zásluh sobě získal zejména jakožto předseda »Křesťanské akademie« a starosta »Jednoty sv. Václava«. Dobrosrdečným, milým svým způsobem dovedl obratně vésti a říditi činnost spolkovou.

R. 1901 stal se kanovník dr. Fr. Krásl světicím biskupem pražským a roku 1903 byl zvolen za děkana metropolitní kapitoly. Jakožto děkan dal podnět k některým humánním zařízením na panstvích kapitolních a podporoval účinně rozšíření a zvelebení archivu i knihovny kapitolní.

O dostavbu a výzdobu velechrámu sv. Víta pečoval všemožně; byl jí pamětliv i ve své závěti.

Vynikajícím rysem povahy zesnulého byla živá, hluboká víra, nelíčená zbožnost a štědrá dobročinnost. Mnoho dobrého prokazoval chudině, mnoho věnoval podnikům katolickým. A týmž duchem zbožnosti a dobročinnosti provanuta jest i jeho poslední vůle. Veškeré jmění své věnoval dobročinným spolkům, tak že celá pozůstalost odkazy těmi téměř jest vyčerpána.

Vzpomínajíce zásluh zesnulého cítíme, jak mnoho v něm jsme ztratili. Památce jeho dlouho bude žehnáno!

K náčrtku tomuto, který jsme vzali z »Čecha«, redaktor tohoto listu přidává následující:

Obyčejně každý kapitolní děkan na Hradčanech vystoupí z konsistoře, aby se mohl zcela věnovati pracím kapitolním; ale zdravím kypící a přičinlivý dr. Fr. Krásl toho neučinil, ano i všecky funkce spolkové si ponechal, které před tím zastával. Jako jeho předchůdce, tak i probošt dr. Fr. Krásl od nás všecky časopisy odebíral; stal se zakl. členem našeho družstva a stav se kapitolním děkanem, daroval nám 100 K a každý rok na to si mne k sobě volal, přátelsky pohovořil a 100 K do ruky mi vkládal; z toho jsem zapravil jeho předplatné — asi 30 K — a ostatní nám daroval.

Roku 1906 v září pochovav se vší slávou nezapomenutelného říd. učitele Jos. Flekáčka, zavolal si mne k sobě opět a po delším hovoru vložil mi do ruky rukopis »Dědictví sv. Prokopa«, práci superiora P. Rejzka T. J. o »Balbínovi«, abychom ji v naší tiskárně vytiskli, řka, jednou bude členský podíl tisknouti pan V. Kotrba, po druhé vy.

Když jsem se r. 1903 po týfové nemoci z nemocnice Milosrdných bratří vrátil a ještě 5 neděl jako rekonvalescent žíti musil, světící biskup dr. Fr. Krásl mne navštívil, na moji nemoc a zdravotní stav starostlivě se vyptával a vyňav větší peníz, dával mi jej, abych si koupil posilující víno, a mimo to mne vybídl, abych si zadal ke konsistoři za podporu, řka: prohlížel jsem seznam obdarovaných za mnohá léta a vy mezi nimi nejste; žádost zašlete přímo na mne a já se již o to další postarám; obdržel jsem 200 K.

Pln vděčnosti chtěl jsem mu v nemoci jeho tento akt křesťanské lásky oplatit, ale slyšel jsem v residenci jeho, že je mu zle a proto místo osobní návštěvy zaslal jsem mu děkovací dopis.

Sv. Otec Pius X. Papež přijal slavnostně japonského vyslance ve Vídni, Nehidu, který byl vyslán se zvláštním posláním k sv. Stolici. Nehida odevzdal svůj pověřující list a ujistil papeže blahovůlí mikadovou. Papež vyslovil díky za přijetí, jakého se zástupci sv. Stolice od mikada dostalo a za svobodu a ochranu, jaké se katolíci v Japonsku těší. — Sv. Otec Pius X. proti souboji. Kardinál Merry de Val poslal jménem sv. Otce Pia X. přípis předsedovi španělské ligy proti souboji bar. d'Albimu. V přípisu tom chválí sv. Otec snahy směřující proti barbarství souboje, jejž nazývá zahanbujícím přežitkem nešťastné doby, kdy násilí bylo nejsilnějším právem, což jest v rozporu s dnešní tolik velebenou civilisací. Chce-li dnešní společnost dokázat, že opravdu chce pokrok na cestě ctnosti a spravedlnosti, nesmí dopustit, aby pokládáno bylo za čestno vracet se tolik století zpět a podržet nerozumné zařízení souboje. — Americký finančník, protestant a spisovatel Tomáš Lawson o papeži: Měl jsem slyšení u papeže Pia X. a musím říci, že to jitro bylo nejzajímavější zkušeností na celé cestě. Dojem papeže na každého jest dojem přirozené prostoty uprostřed nádhery jej obklopující. Nyní pochopuji, proč si jej kardinálové volili. V této největší prostotě skrývá se síla a pevnost charakteru, jenž jest mimořádný. Odnesl jsem si dojem, že na čem Pius X. se ustanoví, žádná pozemská moc jej od toho neodvrátí. Domýšlí-li se francouzská vláda, že nynější papež v nastalém boji ustoupí, klame se. Věděl jsem sice dříve, že církev katolická jest velikou mocí ve světě a že má i veliký vliv na Ameriku, ale ta klidná, dobrotivá, bíle oděná postava ve Vatikánu se dvěmi sty padesáti milliony duší za ní pravdu tuto mi znázornila.

Pius X. a katolické časopisy. Sv. Otec zaslal arcibiskupovi v Quebecu (Kanada) list, ve kterém dotýká se velikého významu tisku za dnů našich. Charakteristickou známkou doby naší jest, že theoretické i praktické podněty čerpá z denního tisku. Chtějí-li tedy katolíci získati si vlivu, musí užívati vhodných prostředků. Proti špatným knihám musí postaveny býti dobré, proti špatným novinám listy na mravních zásadách zbudované. Proti jedu špatné literatury pomůže jen protijed dobré. Bylo by velikou chybou, kdyby katolíci těchto prostředků sobě nevšímali a znamenalo by to zřeknutí se všeho vlivu na lid a dnešní proudění. Svatý Otec končí list svůj pochvalou všem, kdož si o katolický tisk zjednávají zásluh.

Náhrobek papeže Lva XIII. Dne 23. července dopoledne byl v basilice San Giovanni v Lateraně odevzdán sochařem Padolinim pomník papeže Lva XIII. Přítomno bylo 20 kardinálů, mezi nimiž Merry del Val, Rampolla a Mathieu, 200 prelátů, dále novináři a pozvaní hosté. Nejprve promluvil Tadolini řeč, ve které se zmínil, že ideu svého díla čerpal ze spisů Lva XIII. Pak mluvil kardinál Vannutelli, který jménem komise kardinálů, která pomník objednala, umělci poděkoval a pomník arciknězi Lateranu, kardinálu Satollimu, odevzdal. Kardinál Satolli přijal s díky opatrování pomníku a vzpomenul všech zásluh Lva XIII. Obřady tyto trvaly asi dvacet minut. — Obecenstvo přicházelo ve velikém počtu k pomníku, který vzbuzuje všeobecný podiv.

K zlátému jubileu vsdp. Msgr. Dr. Al. Frýdka, gen. vikáře a kap. děkana v Hradci Králové. — Padesát let velezáslužné práce kněžské! Jubileum zajisté vzácné, zvláště když po tu dobu — po celé půlstoletí — pracoval oslavenec s napjetím všech sil! Narozen 24. prosince 1832 v Krchlebích, vysvěcen roku 1857, 25. července. Roku 1845 přišel po prvé do Hradce, kde s malými přestávkami ztrávil téměř celý život. Gymnasijní studia odbyl s vyznamenáním v Hradci Král.; rovněž i studia theol. Po svém vysvěcení r. 1857 povolán byl do vyššího ústavu u sv. Augustina ve Vídni, kde r. 1862 povýšen byl na doktora Písma sv. Pak nějakou dobu zastával místo katechety v Přelouči. — Po dvou letech jmenoval jej biskup Hanl spirituálem v bisk. semináři kněžském, v kterémž úřadě setrval až do r. 1877. Toho roku jmenován byl rektorem. R. 1881 povolán byl do kathedrální kapituly; r. 1894 zvolila jej tato kapitula za děkana a v témže roce jmenoval jej biskup Eduard Brynych svým generálním vikářem. Po smrti biskupa Brynycha byl zvolen za kapitulárního vikáře osiřelé diecése; nejdůstojnější nynější vrchní pastýř jmenoval jej opět generálním vikářem. Již jako spirituál získal si všeobecnou lásku svých alumnů; snad třetina duchovenstva diecésního cti v něm svého učitele, ale všickni otcovského přítele. I mimo kruhy kněžské požívá vzácné úcty pro svou

skromnost a daleko za hranice diecése je ctěn a vážen. Od císaře jmenován dvorním kaplanem a posléze vyznamenán komandérským křížem řádu Frant. Josefa; od sv. Otce jmenován protonotářem apoštolským, nejvyšší to vyznamenání, které knězi může býti uděleno. Po více let již zasedá i v městském zastupitelstvu.

V den jubilea podány skvělé důkazy, jaké úcty, vděčnosti a lásky požívá jubilár v nejširších kruzích. O půl deváté gratuloval oslavenci v jeho residenci jménem kapituly vsdp. prelát Msgre Hampl. Nato veden Msgre Dr. Frýdek do kathed. chrámu, kde jej očekával a oslovil a přečetl mu i blahopřání sv. Otce Pia X., odevzdav mu diecesní dar 3000 K ndp. biskup Dr. Jos. Doubrava.

Vsdp. jubilár dojat odpověděl, že nenalézá slov, jimiž by v první řadě děkoval Pánu Bohu za tak mnohá a tak veliká dobrodiní, jichž se mu dostalo, jak již povoláním na kněze, tak zvláště po celých 50 let. Po Bohu děkuje vřele všem těm, kdož byli jeho vůdci a příznivci po celý život a tklivě vzpomíná zesnulých svých dobrodinců, učitelů a představených. Vzpomíná s úctou Jeho Svatosti i Jeho veličenstva. Děkuje zvláště srdečně nejd. p. bisk. Dr. Jos. Doubravovi za jeho přízeň a lásku, zvláště dnes tak skvěle prokázanou. Děkuje svým nejd. pp. spolubratřím, kapitulárům i pp. konsistorním hodnostářům za kollegiální lásku, s pohnutím za dar jubilejní všemu duchovenstvu diecésnímu a všem, kdož k němu přispěli, děkuje všem přítomným zástupcům a náčelníkům úřadů politických, soudních, vojenských i autonomních za tak vřelou a hojnou účast. Cítí se býti přece jen starcem, jemuž potřebí opory tělesné i duševní — ale s oddaností do vůle Páně dojat volá dle slov velikého biskupa sv. Martina: »Pane, jsem-li ještě diecési královéhradecké potřeben, nevzpírám se práci!« — Pak sloužil stařičký vsdp. jubilár za četné assistence pontifikální mši sv. »coram episcopo« (za přítomnosti nejdp. biskupa u oltáře). Ku konci zpíváno Te Deum.

Po skončené bohoslužbě doprovodil klerus vsdp. kapitul. děkana do jeho bytu; zde jménem bisk. vikářů blahopřál vldp. vikář polenský Jos. Šimek a ostatní duchovenstvo; pak přijímány byly gratulace laiků: od městské rady, zástupců politických a soudních úřadů, zdejších škol, důstojnictva, katol. Jednoty a Všeod. sdruž. křesť. dělnictva atd. Všecko spěchalo projeviti úctu a lásku velezasloužilému jubilárovi. V předsíni ve váze byla veliká kytice padesáti bělostných růží — symbolický to dar pí. generálové.

Vldp. rektor Nývlt staral se co nejpečlivěji, aby seminář, v němž jubilár byl učitelem, spirituálem, rektorem, oděl se v roucho slavnostní. V předvečer památného dne budova tonula v záři bohaté illuminace. V den jubilea pak před dvanáctou hodinou utvořili četně shromáždění v chodbě a na dvoře semináře špalír, jímž kráčel ndp. biskup s jubilárem do kostela seminářského, v němž záclony spuštěny, aby vyniklo světlo četných lampionů zde rozvěšených. Zde bylo hněžstvo, na 150 osob, od vsdp. gener. vikáře pohostěno. Týž, jakož i ndp. arcipastýř chodili od kněze ku knězi, přátelsky s každým promlouvajíce. Za chvíli pronesl nadšený přípitek velectihod. miláčkovi a otcovskému příteli všeho duchovenstva vdp. arciděkan K. Vorlíček z Kutné Hory.

Jubilár poděkoval vřele za všecku lásku nejdp. biskupa, správy ústavu i všech kněží vůbec. Po každé řeči hřímavě provoláváno: »Ať žije! Sláva!« — Jubilárovi a nejdp. biskupovi; od správy ústavu podány nádherné kytice. Za hřímavého volání slávy odváděl nejdp. biskup oslavence z dvorany. — O 2. hodině odpolední byl slavnostní oběd v biskupské residenci.

K tomuto krátkému výtahu z »Obnovy« přidává redaktor »Vlasti« tyto vzpomínky:

R. 1875—1876 byl jsem alumnem I. ročníku v Hradci Králové. Našim spirituálem a profesorem hebrejštiny byl Dr. Al. Frýdek. Vzpomínám srdečně na něho.

Když jsem založil družstvo Vlast, nalezl jsem v dr. Al. Frýdkovi vzácného podporovatele. Stal se zakládajícím členem našeho družstva a »Vlast« odebírá od začátku. Zvěčnělý biskup Ed. Jan Nep. Brynych, blahé paměti, zvával mně v létě do Chrasti a v zimě do Hradce Králové. Zde jsem vždy první poklonu učinil svému bývalému spirituálovi a profesoru, kanovníku a později kap. děkanu a gen. vikáři dr. Al. Frýdkovi. Přijímal mne vždy neobyčejně laskavě a vezdy mi daroval pro družstvo Vlast 50 zl.

Když r. 1904 moji bývalí kollegové z Hradeckého semináře slavili 25leté kněžské jubileum, pozvali mne k sobě a před obědem v Adalbertinum přistoupil ke mně vsdp. kap. děkan a gen. vikář dr. Al. Frýdek, vložil mi do ruky obálku, v níž bylo 100 K, řka, to že je pro družstvo Vlast a napomenul mne, abych se o tom při obědě nezmiňoval.

I zaslal jsem mu letos k zlatému jubileu jeho srdečné a uctivé blahopřání a duch můj v den oslavy jeho zalétal do Hradce Králové a vzpomínal vzácného dobrodince družstva »Vlast« a mého drahého bývalého profesora a spirituála.

Z katolického tábora. — Již delší dobu slyšeli jsme v Praze zprávu, že prý dp. Jan Pauly zařizuje v Praze nový podnik; má prý se vydávati radikální týdeník, ten prý bude později změněn v denník s vlastní tiskárnou. Bylo nám dopsáno z okolí Prahy od jistého faráře, že se u něho scházejí k poradám oba bratří Myslivcovcové, říšští poslanci, dr. Gustav Mazanec a jiní, celkem prý osm osob. Později jsme slyšeli, že p. dr. Gustav Mazanec chtěl činiti tomuto podniku propagandu v katolické organisaci lidové na Smíchově a že i jinde bylo pracováno a agitováno, ukazuje provolání, kteréž níže uvedeno.

Celá tato akce nás zarážela, nebo není tomu dlouho — 17. června 1906 — co jsme se srazili v jediný celek, ve svornosti a sebezapření konali jsme volby do říšské rady a nyní sotva po roce, po zvolení 7 našich katolických poslanců, po první veliké naší radosti, má nastati nové rozdvojení. A zaráželo to zvláště nás, kteříž to pro svornost a kázeň, jak se v disciplinované straně sluší a patří, volili a podporovali jsme muže, kteří se hlásí otevřeně ke katolické moderně, jako jsou na př. pp. Václav Myslivec a P. Milo Záruba. Tento poslední na př. dobře ví, jak náš užší tisk z »Vlasti« pro něho pracoval a jak osoby nám nejbližší se pro něho bili a co pro něho obětovali. A z okresu p. Václava Myslivce (a hlavně p. Jungra) psali nám kněží, jak se k nim mají chovati, co je pravdy na pověstech, proti obèma šířeným, a naše odpověď zněla vždy: oba jsou zemským volebním výborem katolické strany navrženi, volte je a držte kázeň. Opakujeme, my se zapřeli a pro svornost a kázeň šmahem jsme podporovali všecky kandidáty, které zemský volební výbor po zralé úvaze navrhl, i bylo nám to věru líto, že se v tak krátké době má trhati, co pracně bylo zceleno.

Než k věci samé! Na konci července bylo rozesláno toto provolání (my je dostali až v srpnu):

Velectěný Pane! — Při posledních volbách do říšské rady získala katolická strana v Čechách 83472 hlasů, bylo zvoleno 7 našich poslanců a při celé řadě užších voleb dopadly hlasy naše na váhu jako rozhodující. Tím podán evidentní důkaz, že v Čechách je půda pro katol. stranu připravena a že další rozmach její závisí hlavně od naší práce a našich obětí.

Za budoucnost naší strany budeme odpovídati jednou dějinám. Než každý náš krok v před je spojen s velikými boji pro nás, které vyžadovati budou mnoho práce a mnoho peněz. Nepřineseme-li nových obětí, nové a vytrvalé práce, nedocílíme nejen dalších úspěchů, ale ztratíme i to, co jsme tak těžce získali. Ztratíme-li však, co jsme dosud získali, bude katolická strana u nás navždy pohřbena a nevzkřísí se nikdy více.

To se však státi nesmí a proto musí býti svatou povinností všech katolíků českých vůbec a kněží zvláště přinésti krajní oběti a práce k tomu cíli, aby to, co při posledních volbách bylo získáno, nejen bylo zachováno, nýbrž i posic dalších dobyto.

K tomu však jest třeba tisku a organisace. Tisk náš musí sloužiti věci, straně a nikoli osobám. Jen tak bude schopen konati své veliké poslání a nabude žádoucího rozšíření.

Organisace vyžaduje řečníků, agitátorů, organisátorů. Tiskové naše podniky musí, pokud možno, takové lidi v našich redakcích a administracích zaměstnati, čistý výnos z tiskových podniků musí dodávati peníze pro naší agitaci a organisaci.

Tím způsobem jest možno existenci a prosperitu našich nejlepších řečníků, organisátorů a pracovníků s existencí a prosperitou naší strany spojiti a tím celou akci velice utvrditi a posíliti. Za tím účelem zakládáme

»Tiskové družstvo katolické v Praze«

zapsané společenstvo s podíly 100 K s ručením obmezeným. Jím nechceme stávajícím podnikům konkurovati, nýbrž přátelský styk se všemi zachovati — majíce na zřeteli jen podniky nové.

Tiskové družstvo naše liší se úplně od úkolu spolku Piova, ježto naše družstvo není obyčejným spolkem, nýbrž společenstvem výrobním a obchodním (po způsobu vydavatelského a tisk. družstva Národ. Politiky a j.).

Nikoho z práce nevylučujeme, ale všechny k součinnosti zveme beze všeho zřetele k různým názorům, odstínům a frakcím v našem táboře a proto na všechny appellujeme. Krok ten činíme po zralých úvahách.

Za nejbližší svůj úkol jsme si vytkli založiti týdeník, který by hnutí naše ve všech oborech duševní a socialně-politické práce repraesentoval, zvláštní po-

zornost naší intelligenci věnoval a politiku našich nově zvolených poslanců mocně podepřel. Další tiskové akce budou rozvinutý dle potřeby a dle stavu našich financí.

Ve jménu naší věci snažně Vás prosíme: přistupte za člena našeho družstva. Považte, že mezi socialními demokraty i nejchudší soudruh týdně nejméně 1 K — tedy ročně 52 K — na svou organisaci a tisk platí. Jak veliká to obětavost. A přece musí naše obětavost nejen tohoto stupně dosáhnouti, nýbrž i docela jej předčiti, nemá-li soc. demokracie nad námi zvítěziti.

Který upřímný katolík by chtěl proti této akci, která u všech velikých politických stran byla vždy prvním základem všeho zdaru, na stanovisko nepřátelské se stavěti a tak u nás sekeru na kořen budoucnosti katolické strany přikládati? Který kněz, ba který upřímný katolík by mohl této akci svoji součinnosti odepříti?

Upozorňujeme Vás zejména na to, že podnik náš jako podnik obchodní veden bude svědomitě dle zásad obchodních tak, aby veškeré finanční risiko bylo vyloučeno a členům slušné zúrokování vložených kapitálů bylo zajištěno.

Vznášíme tudíž jménem naší ohrožené katolické a národní věci k Vašemu Blahorodí vřelou prosbu:

a) Račte laskavě za člena Tiskového družstva přistoupiti a dle možnosti nejméně jeden podíl upsati.

b) Račte laskavě s námi sděliti adresy osobností na Vašem okresu, na něž bychom se mohli s touto prosbou obrátiti — po případě račte laskavě je pro náš podnik získati.

c) Přiložený blanket račte laskavě vyplniti a na adresu: JUDr. Gustav Mazanec, Smíchov, Karlova ul. 705, nejdéle do 15. srpna t. r. zaslati. — Dáno v Praze na den sv. Cyrilla a Methoděje 1907.

Bartovský Karel, farář v Citově. — Dr. Biebl Petr, obvodní lékař ve Slavětíně. — Bitnar Vilém, inženýr česko-moravské strojírny v Praze. — PhC. Drobný František, předseda akademické Ligy v Praze. — Holoubek Arnošt, c. k. finanční komisař na Král. Vinohradech. — Hovádek Josef, předseda křesťanského sociál. klubu pro král. České a knihař v Praze. — Hrůza Antonín, c. k. poštovní úředník v Praze. — Dr. Mazanec Gustav, c. k. koncipista finanční prokuratury a majitel domu v Praze-Smíchově. — Dr. Myslivec Josef, říšský poslanec v Praze-III. — Myslivec Václav, říšský poslanec v Praze-IV. — Pauly Jan, kaplan a chefredaktor na Smíchově. — Prokop Josef, říšský poslanec a obecní starosta v Jasené. — Svojsík Alois, kaplan v Praze. — Šabata František, říšský poslanec a starosta ve Vrbici. — Šachl Antonín, říšský poslanec a rolník v Hůrkách. — Šafránek František, předseda Sdružení katolických zemědělců pro král. České. — Šolle Josef, úředník hypoteční banky a majitel domu v Praze-Smíchově. — P. Záruba Miloš, říšský poslanec a farář v Jiřicích.

Z provolání toho zasvěcenec poznává, že se tu dp. Jan Pauly spojil s křesťanskými demokraty a s katolickou modernou, mezi něž bezděky přibrány byly osoby, jež vlastních cílů obou těchto frakcí dostatečně neznají. Pozvání toto bylo tištěno u p. Al. Wiesnera.

Oproti tomuto provolání uveřejnil nejdůst. kníž. arcib. Ordinariát pražský v »Čechu« ze dne 31. července 1907 tento výnos:

Prohlášení.

Pod dátem v Praze na den sv. Cyrilla a Methoděje 1907 rozesláno bylo ohlášení, dle něhož se založilo »Tiskové družstvo katolické v Praze« a v kterém se vybízí klerus a prostřednictvím jeho i katoličtí laici, aby přistoupili za členy tohoto zapsaného společenstva vyplněním připojeného úpisního archu.

Ač kníž. arcib. Ordinariát samozřejmě upřímně vítá každý podnik, který se opravdově nese ku zvelebení katolického tisku a tím také ku zvelebení organisace katolíků, tolik potřebné v přítomných těžkých dobách a ač nechce tímto snad upírati dobrou snahu všech podnikatelů zmíněné akce, nemůže přece potlačiti své vážné pochybnosti o této započaté akci.

Jedná-li se o podnik opravdově katolický, ve kterém má míti kněžstvo hlavní úlohu, pak měl, dle výslovného ustanovení sv. Stolice, první krok této akce býti ten, aby uvědoměn byl o zamýšleném podniku arcipastýřský úřad a aby vyžádáno bylo jeho dobrozdání a svolení. Něco takového však se nestalo a kníž. arcib. Ordinariát byl tímto podnikem právě tak překvapen, jako veliká většina kléru.

Důsledek tohoto opomenutí jest, že zmíněný podnik hned při svém původu by nesl zárodek neúspěchu, jelikož by neměl potřebné důvěry a požehnání Božího.

Důstojné duchovenstvo sledovalo zajisté se zájmem a s uspokojením, jak stávající noviny katolické, hlavně náš český katolický denník, konaly v období volebním neúnavně a s výsledkem potěšujícím svou povinnost a jak se také rozšířily a zmohutněly následkem utěšené organisace a účinné práce.

Kdo zná poměry naše, nemůže pak ani pochybovati, že založení nového listu v této chvíli znamenalo by roztříštění sil a vytvoření stran ke škodě nám tak potřebné svornosti a jednoty, znamenalo by škodu velikou pro osvědčené tiskové podniky stávající.

Proto zajisté více by prospělo dobré věci, kdyby se obracela pozornost a obětavost důst. duchovenstva i lidu katolického k dalšímu zvelebení a zmohutnění těchto již stávajících a osvědčených časopisů a tiskových podniků katolických.

Po této zralé úvaze, která se zajisté i u důst. duchovenstva setká s patřičným porozuměním, nemůže kníž. arcib. Ordinariát souhlasiti s tímto podnikem novým, tak náhle a ukvapeně vzniklým.

Kníž. arcib. Ordinariát pražský cítí se z toho důvodu povolaným a povinným v této věci promluviti, jelikož dotčená akce hlavně z Prahy vychází a volí zatím tuto cestu uveřejnění, aby důst. klerus co nejdříve jeho stanovisko zvěděl, neboť příští »Ordinariátní list« teprve později důstojnému důchovenstvu o tom zprávu přinese.

Knížecí arcib. Ordinariát pražský,
dne 30. července 1907.

Frant. Brusák,
gen. vikář.

Po tomto prohlášení, které přinesly i »Naše Listy« dne 3. srpna 1907, vědí našinci, jak se mají k tomuto podniku chovati. Jeho Eminenci nejdůst Arcipastýř vykonal tímto prohlášením skutek nesmírného dosahu a my jsme mu za tato slova v čas pronesená ze srdce povděčni.

Sem zařaďujeme také prohlášení, které přinesl »Čech« ze dne 4. srpna 1907 o Piovu spolku, jakož i projev Ústředního výboru pražských organisací katolických:

Piův spolek,

jakožto samostatná organisace českého katolického tisku v království Českém, jest od c. k. místodržitelství již schválen. Stanovy budou veškerému duchovenstvu rozeslány co nejdříve, aby s účelem spolku byly obeznámeny a za členy získány nejširší kruhy lidu katolického, k jehož prospěchu duševnímu i hmotnému organisace i tisk mají býti rozšířeny a zdokonaleny. Již v době těchto příprav získáno na dva tisíce členů a značný obnos příspěvků, jimiž i volby katolických našich poslanců byly vydatně podporovány.

Obsah stanov a ustavující schůze, na níž tímto předběžně upozorňujeme, podá každému, kdo je dobré vůle, příležitost se přesvědčiti, že podnik tento neslouží osobám, ani stranám, nýbrž církvi a vlasti a proto všem vrstvám celého národa, které chápou, že nynější doba podvratem náboženství a rodiny křesťanské podvrací zároveň veškerý řád společenský. Pročež vyzývá „Piův spolek« veškeré živly směru pokrokově-konservativního, aby se organisovaly na ochranu těchto statků a tvořily úrodnou půdu a vydatnou oporu našich poslanců říšských i zemských.

Vedle katolického denníku »Čech«, který bude zdokonalen, stává již celá řada katolických týdenníků, jimžto se má dostati též žádoucího zdokonalení a rozšíření. — Pro nejširší vrstvy i naší intelligence zejména upozorňujeme na týdenník »Týden« (Král. Vinohrady, Havlíčkova třída 73), který povstal a zmohutněl bez nás, ale s námi obratně a chrabře hájí duševní kapitál tisícileté kultury křesťanské, aby byl nezbytnou vzpruhou i hmotného blahobytu národa našeho.

Cíl náš jest tudíž totožný a podřízený kulturní činnosti církve katolické, a proto se dovoláváme a těšíme podpory episkopátu českého a jsme si vědomi ideální souvislosti a součinnosti veškerého katolického lidu a episkopátu v Rakousku. A to jest nezbytnou podmínkou výsledku; vždyť se o podmínkách křesťanské kultury a hmotného blahodytu lidu našeho rozhoduje ve společném všem národům rakouském parlamentě říšském.

Proto doporučil sv. Otec Pius X. »Piův spolek« nejen biskupům a duchovenstvu v Rakousku, nýbrž i veškerému katolickému lidu. Který kněz, ba který upřímný katolík by mohl této akci svoji součinnost odepříti?

Nejedná se tudíž o osoby než pokud náboženství a kultura křesťanská jest Bohem svěřena osobám, pověřeným úřadem »učte veškeré národy« za součinnosti těch věřících, kteří osvíceni věrou, chápou, že blaho celku vyžaduje oběť zájmů osobních.

Ab inimico disce, učme se od svých nepřátel v mezinárodním svazu volných myslitelů, správně svobodných zednářů, k pobořeni oltářů i trůnů spojených. Do řad národů katolických, především mezi duchovenstvo, vrhají heslo: divide et impera — rozeštvaný lid, jako stádo bez pastýřů, uchvátit a vykořistit. — Pročež budiž i heslem našim: »viribus unitis«— spojenými silami na základě tisku a organisace, kterou již máme a která se při volbách osvědčila, budovat dále a zdokonalovat, ale ne tříštit a drobit.

Prozatímní výbor »Piova spolku«.

Z ústředního výboru pražských organisací. Ústředni výbor pražských katol. organisací usnesl se ve schůzi dne 1. srpna vydati toto prohlášeni: V poslední dobu pronikají na veřejnost projevy katolíkům nepřátelské, které mají za účel zaseti, po případě rozšířiti nedůvěru a rozkol mezi katolickým lidem a církevní vrchnosti, zvláště nejdůstoj. arcipastýřem našim a berou si za vítaný podnět a posilu svých útoků též namnozc nesprávný postup při uskutečňování některých podniků katolických, majících směřovati k rozkvětu hnutí katolického. Ústřední výbor katol. organisací pražských a předměstských, nedávaje se mýliti ani posměchem a útoky nepřátel, ani občasnou nedůsledností našinců, prohlašuje, že trvá neochvějně v oddanosti a věrnosti k nejdůst. arcipastýři a představeným církevním a že půjde vždy svorně a cestou míru k cíli vítězství společné, vznešené věci katolické.

Kníže Löwenstein Dominikánem. V klášterním chrámu dominikánském holandského pohraničního městečka Venloo konala se řídká slavnost, o níž jsme již krátce referovali — kníže Karel Löwenstein oblečen byl v roucho duchovních synů sv. Dominika. Potomek vznešené šlechtické rodiny, muž zaujímající vynikající místo v politickém a socialním životě, dobrovolně vzdal se pohodlí a poct, odložil vyznamenání i knížecí oděv a volil tichou klášterní celu. Uprostřed průvodu bratří ze sakristie k oltáři se ubírajících, kráčel stařičký kníže. Prsa jeho zdobily klenoty a brillanty řádu Spasitelova, zlatého rouna, kříž řádu maltánského na dlouhém zlatém řetěze a jiného více Po slavných službách Božích nastala obláčka. Provinciál řádu oslovil novice krátkou řečí, která vyslechnuta byla za hrobového ticha a vyvolala hluboký dojem. Kníže přistoupil pak ke stupňům oltáře, odložil všechny řády a odznaky a přijal z rukou provinciálových prostý řeholní šat. Oči téměř všech přítomných ve chrámě zarosily se slzami. Na to zapěno bylo Tedeum, při němž knížecí novic, obdrževši jméno Raymundus, ležel na obličeji s rukama rozpjatýma, načež vstal a každého z kněží i bratří bratrsky políbil. Tím dojemná slavnost tato skončena. Kníže Löwenstein setrvá rok v noviciátě, načež bude mu složiti slavné sliby. Muž vinikajících vlastností, rodu i ducha, aristokrat v pravém vznešeném slova toho smyslu, znamenitý socialní politik nalezl zajisté u večer svého života klid v klášterní cele, jež úplně nedovedly mu poskytnouti ani sítě knížecí. Slavnosti přítomni byli syn a dcera knížete a vévodkyně z Braganzy. — Jako zvláštnost poznamenáváme, že tento vznešený muž jest i zakl. členem našeho družstva. Přihlášku svou doprovodil tehdy vroucím dopisem.

Kardinálovi dru Jiřímu Koppovi poslal císař Vilém k 70. narozeninám velice vřelé blahopřání a své poprsí v mramoru. Také říšský kancléř Bülow blahopřál telegraficky i jiní ministři. Město Frýdeberk ve Slezsku jmenovalo hosvým čestným měšťanem.

Vyznamenání. J. Ex. ndp. biskup litoměřický dr. Em. Schoebel byl vyznamenán za příležitosti svého 25letého jubilea biskupského velkokřížem řádu Františka Josefa. — Dne 15. srpna t. r. slaví 25leté biskupské jubileum J. Ex. ndp. dr. Fr. Sal. Bauer, kníže-arcibiskup v Olomouci. Ad multoe annos!

Biskup a volby. Biskup králové-hradecký, J. M. ndp. dr. Jos. Doubrava, vydal zvláštní list, v němž, uznávaje přípravné práce svého předchůdce, vyjadřuje radost svou nad 82.000 katolických voličských hlasů a povzbuzuje k další katolické organisaci. Katolicky organisovati věřící nazývá ndp. biskup odvětvím pastýřské povinnosti kněžské, vyslovuje dík kněžím a laikům o organisaci zasloužilým a doufá, že sjednocování katolíků bude zdárně pokračovati. — Za tato významná slova srdečně děkujeme.

Nový Mezzofanti. V klášteře Loretto v Landshutu zemřel před nedávnem ve věku 79 let P. Erazím Häring, jenž uměl plynně mluviti anglicky, francouzsky, latinsky, italsky a arabsky a vyznal se také znamenitě v sanskrtu, gotštině, staré a středověké hornoněmčině, staro- a novořečtině, holandštině, švédštině, jakož i v jazyku dánském a norském. Kromě toho studoval staré řeči východní, jako egyptskou, syrskou, hebrejskou, chaldejskou a asyrskou, z moderních pak maďarskou, polskou, ruskou, finskou, ugrickou, čínskou, tureckou, jazyky malajské a několik afrických.

Promoce prvního čínského doktora Ma do Yina konala se na universitě v Berlíně. Ma do Yin pochází z provincie Hupreh a studoval práva v Berlíně. Ve své dissertaci obral si za thema: »O vstoupení čínské říše do svazu mezinárodněprávního.

Slečna Marie Žáková z Moravy, učitelka třetí třídy obecné a řeči francouzské v pokračovacím kurse na české škole Voršilek v Praze, přijala dne 7. července roucho řeholní téhož řádu, obdrževši jméno sestra Marie Kamila od Navštívení Panny Marie. Přejeme této bodré Moravance, aby ke cti a chvále Boží a ku blahu mládeže dlouho, dlouho pracovala!

Úmrtí preláta dr. Kaulena. Dne 11. července zemřel v Bonnu prelát a universitní profesor dr. Frant. Kaulen po čtyřleté nemoci, ke které přistoupil ještě zápal plic. Narozen je v Düsseldorfu 20. března 1827, tak že letos slavil svoje 80leté narozeniny. Za příčinou tou byl vyznamenán červeným šlechtickým řádem druhé třídy s jedlovým listím. Knězem byl přes 56 let. Po různých službách v duchovní správě habilitoval se 1863 za soukromého docenta pro starozákonní exegessi na slavné universitě bonnské. R. 1880 se stal mimořádným a 1882 řádným profesorem. R. 1882 byl vyznamenán hodností domácího preláta papežského. Jeho literární práce v oboru exegetiky a assyriologie jest bohata a velké ceny. — Asi z deseti jeho cenných děl jest nejzdařilejší »Geschichte der Vulgata«. Od r. 1882 pak do r. 1901 redigoval nové vydání Církevního lexika Wetzerova a Welteova. Dne 7. března 1903 jej ranila v koleji mrtvice, tak že byl nucen školy zanechati. Kolínské arcibiskupství a bonnská universita pozbyla mnoho již jeho nemocí a nyní smrtí jeho, znamenitého kněze a profesora a učence.

Msgr. Josef Gualandi †. Dne 14. července t. r. zemřel v Bologni klidně po kratičké chorobě i u nás podle jména známý apoštol hluchoněmých Msgr. Josef Gualandi v požehnaném věku 8· let. Jako mladý kněz, spolu s bratrem svým Cesarem, také již zemřelým, zasvětil se vyučování hluchoněmých a založil pro ně ústavy v Bologni, Římě, Florencii a v Giulianova v Abruzách. Skoro 60 let sloužil těmto ubožákům jako hrdina lásky bližeňské. Co všecko vykonal, co přetrpěl za tuto dlouhou dobu, ví jediný Bůh. U svých spoluobčanů požíval skromný kněz veliké vážnosti. Jako skromný byl život jeho, tak také nenápadný byl jeho odchod ze světa. On, jenž tolik se nastaral o své milé hluchoněmé, zemřel vzdálen jsa od nich, neboť odešel několik dní před svou smrtí na krátké prázdniny do svých rodin. — Pro zajímavost dodáváme, že časopis »L' Avvenire d' Italia«, z něhož tato zpráva čerpána, zapůjčila pisateli těchto řádků vlastní neteř zesnulého slečna Gualandi, učená, při tom však skromná a zbožná dáma, která prodlévá přes léto ve vlasti naší jakožto společnice a učitelka jisté mladé šlechtičny z rodu italského.

Arabia Petraea. Nedávno bylo oznámeno vydání znamenitého díla »Kusejr Amra (zámek Amra) od prof. dr. Aloisa Musila. Nyní opětně oznamujeme, že monumentální publikace Musilovy »Arabia Petraea«, vydané císařskou akademií věd ve Vídni, vyšel svazek I. »Moab« s 190 vyobrazeními (cena 18 K) a svazek II. »Edom« část I. s mapou okolí Wadi Musa (Petra). První svazek jest věnován Jeho cís. Výsosti arcikníže Rainerovi, druhý J. Ex. ndp. knížeti-arcibiskupu dr. Fr. Sal. Bauerovi v Olomouci.

Z Tiskové Ligy. Za členy zakládající přistoupilo duchovenstvo vikariátů: Královického (14 K) a Kutnohorského (40 K). — Přispěli: duchovenstvo vikariátu: Lukovického (13 K), Táborského (30 K), Hlubockého (20 K), Zbraslavského (14 K), Plánického (9 K), Novohradského (11 K), Semilského (13 K), Mělnického (40 K); mimo to dary zaslali: Vincenc Dědek, spiritual v Čes. Skalici a 200 K nejmenovaný na studium doby Husitské, jež byly pilnému badateli uděleny. — Ze starších členů zapravili vikariáty: Jistebnický 7 K (66 K), Jindřichohradecký 11 K (21 K), Kopidlnenský 10 K (70 K), Soběslavský 10 K (100 K), Černokostelecký 18 K (102 K), Poličský 10 K (40 K), Křivoklátský 10 K (20 K), Kostelecký nad Orlicí 10 K (80 K), Volyňský 16 K (100 K), Bystřický 19 K 60 h (36 K 60 h), Skutečský 13 K (27 K), Bechyňský 15 K (35 K), Polenský 20 K

(40 K), Pacovský 14 K (27 K); dále: Al. Kopecký 10 K (30 K) a Vojt. Lhotský 10 K (20 K). — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze, čp. 570-II.

I. Katolický akademický sjezd slovinsko-chorvatský pořádaly katolické spolky akademické obou národů »Danica«, »Zarja«, »Sl. dij. zveza«, »Hrvatska«, »Domogoj« a bohoslovecké jednoty v Záhřebu ve dnech 4., 5. a 6. srpna. Sešli se akademici »laikové i bohoslovci« bratrských národů jihoslovanských, aby se poradili o časových kulturních a studentských otázkách.

»Katolický spolek lidový« v Italii. Po příkladu něm. katolíků odhodlali se i katolíci italští se organisovati. Prof. Toniollo, předseda tohoto spolku, který sluje »Unione populare«, byl před několika dny přijat od papeže ve slyšení, aby mu podal zprávu o výsledcích prvních kroků mladé organisace. Ústředí spolkové jest ve Florencii; v každé diecési jsou členové výboru a důvěrníci. Bylo vydáno množství letáků. I veliký plakát byl při protiklerikálních demonstracích v Římě vyvěšen. Bylo započato s vydáváním řady brožur a mnoho schůzí konáno — Byla založena socialní apologetická korrespondence, která ovšem pro nedostatek peněz jen jednou měsíčně vychází. Konečně organisovala »Unione populare« první »soc. týden« italských katolíků. Bude konán v Pistoje.

Tábor Masarykův řídne. Zatím jen v Čechách. Redakční rada »Přehledu« ohlásila výkonnému výboru »pokrokové« strany české, že ze strany vystupuje a odmítá jakoukoliv dohodu se stranou. Za »Přehledem« stojí dorost strany realistické, který nemůže se smířiti s tím, že dr. Herben po známé své aféře se sirotčími penězi byl opět povolán do výkonného výboru strany. »Přehled« dávno též již vystupoval proti otrockému podkuřování Masarykovi, jež prováděl Herbenův »Čas«. Vystoupení realistického dorostu z tábora Masarykova bude mu asi »jasným problémem.«

Šlechta v nové poslanecké sněmovně. V dřívější poslanecké sněmovně byla 4 knížata, 35 hrabat, 21 baronů, 30 rytířů a 6 prostých šlechticů, tedy celkem 96. V dnešní sněmovně jest celkem 33 šlechticů. — Počet kněží ve sněmovně obnáší dnes 46; dříve bylo kněží ve sněmovně toliko 23. Všeobecné hlasovací právo přivedlo do sněmovny více socialních demokratů, -- ale také více kněží.

Skvělé vysvědčení katolickému kněžstvu. Francouzský učenec Berttin, člen pařížské university, vydal nedávno statistická data o zločinnosti různých stavů. Od r. 1898 do r. 1901 přišlo ročně na 100.000 právníků 48 případů zločinnosti odsouzením do žaláře. Na každých 100.000 lékařů 16, umělců 28, učitelů 5. Na 100.000 osob duchovních a při duchovním stavu zaměstnaných, tedy též kostelníků, zvoníků, kostelních pradlen, tedy všech, kdož z kostelní pokladny (fabrika ecclesiae) žijí, pouze tři. Kromě toho dokázal, že proti mravnosti poměrně více prohřešují se ženatí, nežli svobodní.

Spalování mrtvol v Prusku zakazuje nejnovější výnos ministerstva kultu. Svobodní zednáři proto ztropili veliký pokřik.

Jmění řádů církevních v obnosu jedné milliardy připadne státu, který ho použije ku zvýšení platů dělnictva — tak vyjádřil se ministerský předseda Waldeck-Rousseau, který musel býti přece »dobře« zpraven o jmění řádů úředními statistickými výkazy. Pařížské noviny přinášejí občas zprávy o jednotlivých událostech, které zřejmě ukazují, co z té »miliardy řádů« se stává. »Likvidatoři« řádů plní si kapsy zároveň s prohnanými advokáty a výlohy likvidační převyšují ceny prodejní těchto statků řádových. Místo aby dostali miliardu, budou museti poplatníci pořádně hluboko do kapes sáhnouti, neboť celá operace skončí s nemalým deficitem. Že deficit tento dá se očekávati, vysvítá z prodeje statku řádu Eudistů. Statek tento byl oceněn na 1 milion franků. Byl prodán v dražbě a byla docílena cena — 335.000 franků. Z těchto 335.000 fr. ovšem nedostane státní pokladna ani haléře. — Místo miliardy — úplně nic!

Katolická zpověď hájená protestantským pastorem. »K svědomí jednotlivců musí se zvláště obraceti duchovní pastorace. Známé »mezi čtyřma očima« nesmí chyběti zvláště v jinošském spolku. Důvěrný styk a obcování ve spolku tuto práci usnadňuje. Všichni duchovní správcové kladou velikou váhu na toto původní křesť. zařízení, »zpovědi« zvané (Mat. 18., .5. Jak. 5., 16.). Nejlepší je, hledá-li mladistvá duše sama mluvu k důvěrnému sdělení, avšak i my sami musíme hledati cesty, kterými by bylo možno cíle dosíci. Klepáme mnohdy marně, není hodina Hospodinova vždy, kdy my se domníváme: ale jaká je radost, můžeme-li zříti, jak duch pokání a milosti dílo své v duši lidské počíná. Je nutno k tomu poukázati, jak veliké požehnání na vyznání hříchů spočívá. Říká se: Roz-

mluva o hříchu bývá často již jeho zanecháním. — Tento nejdůležitější čin duchovní správy nesmí se však díti mechanicky. Nutno jej konati celým srdcem, srdcem plným lásky a milosrdenství, plným vytříbeného pozorování a porozumění, plným víry a ducha modlitby. Tímto pěstěním svědomí ..... dosáhneme toho, že vyrostou nám svědomití žáci Ježíšovi v muže, na něž možno spolehnouti.« — (Pastor Fischer v Niersteinu v časopisu protest. »Der Jünglingsverein« v 5. seš. 1907, str. 52.)

Marianské písně na širém moři. Jistý protestant napsal do katol. listu »Köln. Volksztg.«: Rudé moře leželo za námi. Teplý vzduch ovíval nás, na lodi nalézalo se na sta cestujících ze všech národů do východní Asie, do Japonska a pod. Byli mezi nimi též čtyři anglikánští duchovní, pak i šest Kapucínů, Františkánů a šest sester Františkánek, jež jako zaplašená kuřátka choulily se do koutku, stále při nějaké práci. Loď je nesla kamsi do Číny, kde měly založiti školu v kraji, v němž boxeři tak zle řádili. Měly nahraditi sestry-učitelky od boxeru povražděné. Zapředl jsem nejdříve hovor s řeholníky. Byli tomu povděčni. Poznal jsem v nich společníky velmi příjemné. Znenáhla utvořil se kroužek mezi nimi a protestanty. Kněží každého rána sloužili mši sv. od 4. do 5. hod. Od 5. do 6. ozýval se zpěv řeholnic. Zpívaly Marianské písně. Zdálo se, jakoby andělé z nebe zpívali a jakoby hlasy jejich pluly s vlnami po moři. Byli jsme všichni dojati. Posluchačů kolem nich shromažďovalo se vždy více. Jeli s námi též Holanďané, kteří hlavně zabývali se jídlem a pitím. Ale i ti ponenáhlu ustávali v jídle, aby naslouchali zpěvu. Došlo tak daleko, že všichni cestující přivstávali si, aby mohli slyšeti Marianské písně. Na lodi bylo ticho, toliko dunění strojů bylo slyšeti. Kouzlo takové jevily na všecky písně Marianské, zpívané od nábožných řeholnic.

Boj anglických katolíků proti novému školnímu zákonu. Deputace anglických katolíků odebrala se do ministerského předsednictva, aby protestovala proti novému zákonu školskému ministra Maca Kenny. V čele deputace stál arcibiskup westminsterský, biskup liverpoolský a lord Norfolk. Z řeči arcibiskupa westminského vyjímáme následující: Zákonem tím a odepřením subvencí novým školám katolickým byli jsme velmi zklamáni. Přinesli jsme veliké oběti pro své školy. Zřídili jsme katolické cvičné školy, na které jsme vydali veliké obnosy. Před 50 lety byla naše první škola v Hammersmithu otevřena. Mimo stavbu a první výlohy zařizovací stála nás škola až do r. 1896 10.000 liber šterlinků. Naše dívčí cvičná škola v Liverpoolu, která jest naší chloubou, byla vybudována nákladem 69.000 lib. št. Od r. 1903 založili jsme nové střední školy, které nás stály přes 80.000 lib. št. atd. V posledních pěti letech vydali jsme více než 150.000 lib. št. na naše cvičné školy. Jest pravda, že školy naše dostávaly od vlády subvence, ale část svých výloh byla hrazena dobrovolnými příspěvky. Toto vše jsme dělali domnívajíce se, že školy naše jsou určeny jen pro katoliky a že základem života na těchto školách bude vždy víra katolická a denní náboženská cvičení. Vnikání cizích prvků zničilo by vývoj díla, které jsme při zakládání měli na zřeteli. Protestujeme tedy proti tomu, aby školy naše nebyly již subvencovány; protestujeme proti tomu, aby do našich škol studenti a profesoři jiného vyznání nám se vetřeli, neboť tím by utrpěl zvláštní ráz těchto škol, a to tím více, poněvadž vyučování náboženství by dle nových ustanovení bylo odstraněno nebo aspoň se katolickým rodičům nedostalo záruky za náboženskou výchovu jejich dítek. Protestujeme proti přednostem, kterých se dostalo školám rázu protivného, které další trvání našich škol ohrožují. Po arcibiskupu mluvil biskup liverpoolský, vévoda Norfolk, poslanci Sir Kedward a lord Talbot a několik jiných z deputace. Odpovědi ministra Mac Kenny a ministerského předsedy byly slabými pokusy odůvodniti ustanovení nové předlohy. Při tom ujišťovali opětně ministři, že nejedná se jim o to, aby katolíkům škodili, že chtějí jen sloužiti obecnému blahu atd., atd. — Slova, nic než slova.

Z učednické katolické besídky. V neděli o 4. hodině odpoledne konala se v místnostech katol. tovaryšů v Praze porada přátel mládeže, na které ventilována otázka, jak mělo by se působiti k zřízení a udržení učednické besid y. Typograf Josef Černý podával zprávu o tom, co bylo již vykonáno a sděluje, že dnešním dnem přestává býti vůdčím vykonavatelem odbočka Všeodb. sdružení křesť. dělnictva a sděluje, že práci veškeru se zřizováním besídek těchto bude míti na starosti dnes zvolený k tomu výbor. Po kratší debatě zvolen výbor, a to: V. Šťastný, dělník, předsedou; Ant. Grossmann, živnostník, místopředsedou; Zděněk Roudnický, úředník, jednatelem; Josef Černý, typograf, pokladníkem; dále dr. Karel Kašpar, metrop. kanovník u sv. Víta; Ant. Veselský; slč. Jakubcova; dp. Jan. Žižala, kaplan v Nuslich. — Zvolený výbor konati bude schůze vždy druhé a

čtvrté úterý v měsíci v domě Jednoty katol. tovaryšů v Praze. Dne 25. t. m. pořádá se pro učně vycházka do Divoké Šárky. Páni rodičové, dp. duchovní správci a páni zaměstnavatelé se uctivě žádají, by ve všech otázkách učednických, jako je obsazování míst, informace řemeslnické s plnou důvěrou se obraceli buď na Josefa Černého, typografa, Praha. Žitná ul. č. 26 n. (Družstvo Vlast), nebo na V. Šťastného, Praha, Pštrosova ul. č. 200 (Cyrillo-Methodějská knihtiskárna). Rovněž žádají se ti, kdož chtěli by pro důležitou tuto instituci pracovati, by přihlásili se u výše jmenovaných; uvedení podají rovněž venkovským přátelům učednického dorostu radu, jak lze a s výsledkem zřizovati na venkově »učednické besídky«.

Na katolickou učednickou besídku darovali: Prokopie Zitková z Hradce Králové 2 K; Josef Smath, kaplan v Říčanech 1 K, Fr. Wurm 20 h; Marie Hrdličková, soukromnice 1 K; Fr. Žlábek, farář v Nadějkově 2 K; Anna Špačkova v Praze 4 K; Alois Hovorka, obchodvedoucí v Praze 1 K, M. Rejthárek Praha-I., 1 K; Bohuslav Šubrt, faktor knihtiskárny v Praze 1 K; Fr. Blažko, farář v Noutonicích 2 K; Frant. Weber, dělník na Smíchově 2 K; Stanislav Bambas, c. k. profesor v Příbrami 10 K; »Tfl.—Klt.« 2 K; V. Loukota, pekař v Praze 5 K; Josefa Parmová, Král. Vinohrady 10 K. — Všem dárcům vřelé »Zaplať Pán Bůh« volá »Výbor pro zřizování učed. besídek« a prosí, by další dary zasílány byly na pokladníka Josefa Černého, typografa v Praze-II., Žitná ulice č. 26 n.. (Družstvo Vlast).

Křesťanský dělník, orgán katol. jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Vyšlo roč. VI., číslo 1., redakcí Fr. Waldmanna v Praze č. 1538-II., s bohatým a pestrým obsahem. Roční předplatné činí 1 K 70 h a jednotlivá čísla se prodávají po 12 h. — Prosíme, aby tento důležitý časopis byl hojně odebírán a podporován a aby předplatitelé přidávali malé dárky na jeho vydávání a zvelebení.

Katolíci. Zástupci rakouských biskupství na sjezdu dne 14. září 1905 ve Vídni se usnesli, aby během podzimku toho roku všeobecný sjezd katolíků rakouských se konal a výboru, sestavenému z členů centrálního katolického výboru pro Rakousko a z členů výboru vídeňského biskupství předchozí přípravy svěřili. Jelikož přípravy jsou dokončeny, zve výbor dotyčné katolíky z Rakouska, aby se súčastnili na budoucím sjezdu co možná četně. — Katolíci! Pomněte na velikolepý průběh dnů od 18. až do 21. listopadu r. 1905! Pomněte na svornost, která panovala při sjezdě; pomyslete na důležitá usnesení, která Vám podala obraz o hnutí katolickém. — Tužba po opakování sjezdu vyšla z prostřed poslanců Vašich. Jsme před obratem katolického hnutí. Útok nepřátel před pátým sjezdem katolickým na nejvyšší a nejsvětější majetek náš byl bezohledný, jednomyslnost naše jest jim popudem k útoku ještě většímu. Tedy ukažme nepřátelům, jaký duch nyní ovládá lid náš a poraďme se o dalším postupu. — O další pokyny obraťte se na výbory jednotlivých zemí a biskupství. — Budiž s božskou pomocí a k oslavě Boží šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků důstojným nástupcem pátého a veď k sesílení a útěše katolíků. Budiž zárukou k zachování vlasti naší! VI. všeobecný sjezd katolíků rakouských bude ve Vídni 16.—19. listopadu letošního roku. Za čestné předsednictví: A. hrabě Silva-Taroueca, předseda ústřednhio výboru katolického pro Rakousko, dr. Bohumír Marschall, světící biskup a generální vikář ve Vídni, Maximilian svob. pán z Vittinghoff Schell, předseda dolnorakouského činného výboru a výboru biskupství vídeňského. — Za předsednictví: Msgr. farář Vilém Michele, dr. Albín svob. pán ze Spinette, generální sekretář ústředního výboru katolického pro Rakousko, František hr. Walterkirchen. — Za zemský výbor: Vojtěch hrabě Schönborn, zemský výbor, Ferdinand Zdenko kníže Lobkovic, Bruno Pammer, opat ve Vyšebrodě.

Soukromý posudek o »Vlasti«. — Rev. Fr. Macháň, duchovní správce v Sealy v Sev. Americe o »Vlasti píše:

»Vlast« je nejlepší náš list katolický, přesně na stanovisku, jež jest pro nás katolické kněze jediným možným. Kéž uváží nešťastní moderniste škodu, jakou činí církvi a národu našemu svým rozkolnictvím! Vždycky se mně zdá, že je vůbec nemožno, aby katolický kněz tak si počínal, jak se dočítám ve »Vlasti« a ještě dále knězem zůstával. Jen bojujte mužně a Bůh Vás neopustí. Galilejský zvítězí zase a ti, kdož s Ním bojují a za Něj, s Ním zvítězí! Zdař Bůh!

Váš v Kristu Pánu

Frantisek Macháň,
Sealy. Texas.

ROČNÍK XXIII. ZÁŘÍ 1907. ČÍSLO 12.

VLAST.

Na Bledském jezeře.

Píše prof. KAREL KOLÍSEK.

(Dokončení.)

Větší výlet celodenní podnikli jsme na *Bohinské jezero.* Mimo již zmíněnou čtveřici přidali se k nám ještě: setník B. z Gródku, rodem Chorvat, nadporučík Č. z Opavy, rodem Čech, a poručík K. ze Št. Hradce, rodem Slovinec. Tak jsme byli pohromadě: 3 Poláci, 2 Češi, 1 Chorvat a 1 Slovinec.

Z Bledu vyjeli jsme povozem (stál 22 K) o 6. hod. ráno. Sjíždí se mírně do údolí *Sávy Bohinské.* V celém údolí, do něhož spadají bujnou zelení zarostlé svahy a srázy, byl neobyčejný ruch a nezvyklá podívaná.

Údolí sávské není široké a proto i málo jinak oživené. Jen po delší jízdě dojede se do nějaké vesničky malé, a jak se zdá, chudobné. Ale co na poprvé každého musí zajímati, to jsou květináče téměř ve všech oknech. — K 9. hodině přijeli jsme do *Bohinské Bystřice,* kde jsme si poněkud prohlédli *veliký tunel 6 km. dlouhý.*

Bohinská Bystřice, neveliké městečko, je střediskem tamějšího kraje. Po prohlídce tunelu pokračovali jsme v jízdě. Za Bystřicí údolí se rozšiřuje. Pořád jsme čekali, kdy se před námi ukáže *Triglav,* ale byl zahalen mraky. Za půl hodiny byli jsme u cíle. Zrovna teprve takřka před nosem objevilo se *Bohinské jezero.* Pohled naň jest nezvyklý. Kdežto Bledské jezero má barvu smaragdovou, jest toto jezero zasmušilé, skoro černé. Nedaleko před jezerem je výstavná myslivna, náležející zmíněnému Muhrovi. U jezera samého je pěkný hotel »Sv. Jan«. Naproti přes silnici je starobylý kostelík sv. Jana Křtitele, jehož stěny uvnitř i zevně zdobí pěkné fresky. Též i v pokojích hotelů lze spatřiti původní zdařilé malby jednoho malíře vídeňského, jenž má hotel v nájmu, ale vede všechno jeho paní, hodně resolutní; sám má nad jezerem na výběžku skalním svůj atelier.

V hotelu moderně zařízeném bydlí několik rodin přes celé léto. Tam sešli jsme se se známými z Bledu, kteří též sem podnikli výlet. Po malém občerstvení a objednavše si oběd — jelikož jsme se měli vrátiti až ke třetí hodině — najali jsme si veliký člun právě pro 7 osob a pustili se *na jezero.* Dva z nás vždy střídavě veslovali. Jezero Bohinské je mnohem větší — $4^1/_2$ km. dlouhé, 1 km. široké a 45 m. hluboké — než Bledské, ale jako toto vyniká svou roztomilostí, tak ono vzbuzuje v člověku až

hrůzu svou *divokostí*. Neboť pravý břeh tvoří divoké skály jen spoře porostlé zakrnělými stromy a dále ve výši zcela holé, jež téměř kolmo spadají do jezera. Levý břeh jest mírně svážný a přechází ve vysoké hory zarostlé. Před námi pak vystupuje *Triglav*, jehož holé hlavy (tři) vynikají svými lysinami věčného sněhu. Zdálo se, že bychom ho mohli rukou dosáhnouti, ale to bylo velmi klamné, čítat se k němu odsud několik hodin cesty.

Schylovalo se k poledni. Čtyři vesla v mocných rukou rozrážela černou a klidnou hladinu jezerní; ani větérek se nepohnul; kolkolem tajemné ticho až hrůzyplodné; paprsky sluneční dorážely nemilosrdně na osmahlé tváře, sem tam jen skryly se za černé mraky. Tak veslovali jsme malou hodinku a pak přistáli. Uvázali jsme loď u kře a nastoupili cestu *k vývěru (vzniku) a vodopádu Savice.*

Obklopeni ze tří stran vysokými horami, šli jsme pozvolna kol sem tam roztroušených salaší, až jsme přišli úplně do lesa. Cesta nebyla právě nejhorší. Asi půl hodiny jde se po rovině v údolí úzkém, až dospějeme k toku Savice. Pak nastává stoupání dosti příkré. Jde se *pralesem.*

Mezi věkovitými stromy leží mohutné kmeny spráchnivělé a shnilé, neboť není nikoho, kdo by si je odvezl; stálo by to mnoho práce a nákladu. Příkré stoupání v nás rozehřálo a rozpěnilo krev, námaha dosti značná, ale než jsme se nadáli, slyšíme již hukot a šumot — jsme u cíle.

S malé pavlače máme hrůzokrásnou podívanou: Vůkol nebetyčné holé vrchy, jen tu onde vyrůstá ze skály nějaký stromek, před sebou pak vidíš, jak ze srázné skalní stěny se šumotem a hukotem padá s výše 60 m. mocný proud vodní a dole třiští se v miliony kapek a splývá zase v zelené kotlině a tak *vzniká řeka Savice*, vlévající se asi 5 km. za Bledem do Sávy. Nechceme se pouštěti do úvah a meditací, ale při takových krásách přírodních, jež každého, kdo má jen poněkud smysl pro přírodu, musí býti duch lidský uchvácen onou velkolepostí, zračící se v dílech Božích! . . . . . Pokochavše se tímto divokrásným vodopádem, nastoupili jsme zpáteční cestu. Dolů šlo to snadněji. Plíce nemusily tolik pracovati. Za hodinku byli jsme zase u jezera a na loďce.

Vypluli jsme. Zase ono tajemné ticho až k zalknutí. Černé mraky vystupovaly hrozivě ze dvou stran. Cítili jsme, že přijde bouře. S veslováním to nešlo rychle, poněvadž jsme byli unaveni. Jezero jen jen se černalo. Pluli jsme asi půl hodiny, tu slyšíme první zahřmění, před sebou pak vidíme na horách již velký černošedý pruh dešťový. Bouře se blížila ze dvou stran, vítr se zvedal, vlny se čeřily. Ještě čtvrt hodiny jsme měli plavby. Namířili jsme více ku břehu, bychom snad mohli vystoupiti a v lese se ukrýti. Ku každému veslu sedl jeden a nyní to šlo rychlým tempem, ačkoli vítr a vlny bijící do loďky nám plavbu velice stěžovaly . . . Jsme však u cíle, uniknuvše bouři. Někoho snad bylo by to zajímalo zažíti hrůzy bouře na jezeře, ale byli jsme rádi, že jsme dopluli k hotelu, v němž jsme si pochutnali na pstruzích z tamějšího jezera.

Bouře šla více stranou, zůstali jsme jí ušetřeni. Pršelo jen trochu. Po odpočinku půl druhé hodiny trvajícím vydali jsme se na zpáteční cestu, libujíce si, že to tak všechno hladce dopadlo. Ale tato radost netrvala dlouho. Po hodině jízdy začalo krápat, a za nedlouho dalo se do důkladného deště. Někteří na to broukali, ale měli jsme deštníky a pokrývky, tak že nám to mnoho neuškodilo.

Urazili jsme asi 2 hodiny cesty. Sávské údolí nás tentokráte tak nezajímalo — v dešti, a byli bychom se rádi již viděli všichni na Bledě.

Tu však přijedše k jedné »kantýně«, gostilně = hospodě, jakých je tam dosti, byli jsme upozorněni, že nemůžeme dále, že tu musíme aspoň dvě hodiny počkati, až bude odstraněna překážka. Slezli jsme tedy s vozu a jdeme kousek dále po silnici. Tam hemžila se kupa lidí a pracovala parou, by odstranila onu překážku. Byly totiž zrovna na silnici velikánské balvany, jež s sebou strhly i mohutné stromy, sřítivší se se strmé skály při dobývání kamene pro stavbu.

Shlédnuvše to, vrátili jsme se do gostilny, kde byl též inženýr od stavby dráhy. Dali jsme mu na srozuměnou, že tak dlouho čekati nemůžeme a nechceme. Nezbývalo mu tedy nic jiného, než aby opustil druhy, kteří s ním popíjeli šampaňské, a odebral se k dělníkům a jim poručil, aby aspoň udělali to, co je možným. Vyhnouti nebylo lze; v pravo byl sráz hory a v levo sráz dolů. Bylo ještě štěstím, že silnice nebyla úplně zatarasena balvany, nýbrž bylo lze mezi nimi prosekati a vykliditi aspoň tolik, by mohl vůz prázdný, a to při největší opatrnosti projeti. To se stalo za půl hodiny. Bylo půl osmé večer.

Právě odjíždíme a tu slyšíme tři mohutné výstřely. Ty balvany musili rozstříleti prachem.

Bylo nám však řečeno, že před několika dny sřítil se odtud nedaleko také veliký balvan na silnici, sám od sebe, a to dokonce v noci. Kdyby tam byl právě někoho zastihl! Než byli jsme rádi, že se nám nepřihodilo nic horšího; za půl druhé hodiny byli jsme zase zpět, nemohouce si přes všelijaké překážky dosti vynachváliti podniknutý výlet.

Za několik dní po tomto výletu podnikli jsme výlet nový *k belopečským jezerům*. Bylo krásné srpnové jitro. Den před tím hodně pršelo. Cesty byly bez prachu. Vzduch byl svěží. Bylo lze očekávati pěkný den.

Tentokrát jeli jsme dráhou, a to z *Lesce-Bledu*. Vyjeli jsme kol 9. hodiny. Jeli jsme směrem k Trbíži. Jede se romantickým údolím Sávským. Dráha stále mírně stoupá. Na svazích hor viděti po obou stranách roztroušené domky a salaše. Že by tento kraj byl úrodný, říci nelze. Více než polní hospodářství zkvétá zde průmysl, zvláště železářský.

Čím více se blížíme k cíli, tím více a mohutněji vystupují před námi vysoké, srázné, holé vrchy, v jejichž rozsedlinách bělá se věčný sníh. Těšíme se již na dnešní výlet; byl se mnou spoludruh na Bledě, nerozlučný setník N. a nadporučík Č. — Před půl jedenáctou jsme na stanici *Bela Peč* (Weißenfels).

Cesta k jezerům vede asi 5 minut podél dráhy, pak se překročí dráha v levo; známkovaná cesta vede nás do lesa. Jak svěží a vonný byl tu vzduch! Přijdeme ke mlýnu a pile, ležící na bystřině vytékající z prvního belopečského jezera. Křišťalová voda, v níž koupaly se mile hřející paprsky sluneční, zvala zrovna k sobě. Nemohli jsme odolati, i dělali kneippiány. Byla to pravá pochoutka! Jako znovuzrozeni stoupali jsme podél bystřiny mírně do vrchu a po půl hodinové procházce byli jsme u *prvního* jezera belopečského.

Není veliké, asi 1 km. dlouhé a půl km. široké. Ale za to milounké. Kolkolem obklopeno lesem, jehož pozadí tvoří zelení porostlé hory. Jen před sebou vidíš témě hor s věčným sněhem, kol něhož táhnou bílé mraky. Nejvyšší vrchol slove *Mangart* (2674 m). Hladina jezerní je klidná, prosvitá do zelena a modra, na některých místech do černa a při březích do bíla.

Kolem dokola tajemný klid, rušený jen šumotem odtékajícího potoku, a zase ono sváteční ticho kolkolem. V pravo od vchodu k jezeru vítá tě dřevěná útulna, v níž lze se občerstviti. Bylo tam několik výletníků, mezi nimiž 4 Vlašky a jedna dáma z *Kaira*. Pochutnali jsme si tam na dobrém kyselém mléce s chlebem a objednali pro tři osoby oběd, ryby; mají tam výtečné pstruhy. jak nám bylo již řečeno hned v Bledu.

Po krátkém oddechu ubirali jsme se v levo lesem podél jezera, od něhož za 5 minut došli jsme k jezeru *druhému*. Toto jest menší prvního, ale má ráz divočejší, romantičtější. Ze tří stran obklopeno je zelenými horami, ze čtvrté pak vroubeno je napřed lesem, jenž v zdánlivě malé výši přechází v holé, strmé strže, které vybíhají v příkré velikány, tající ve svých rozsedlinách věčný sníh. Nejvyšší vrch mezi nimi jest již zmíněný *Mangart*. Pohled úchvatný, čarokrásný, nezapomenutelný!

Stojíme na balvaně v jezeře jako u vytržení . . . Slova podivu zmírají na rtech . . . . . a v duši to hřeje vzpomínkou na Boha, Stvořitele nebe i země . . . A ještě jeden táhlý pohled kolem a odcházíme mlčky, a ještě jedenkráte mne to táhne, abych se pozastavil v němém úžasu . . .

Vracíme se zpět. V levo kyne nám vyhlídka *na obě jezera*. Vystoupíme na vrch a nemůžeme se dosti nasytiti pohledů na dvě velké, tajemné modré oči . . . . . toť dvě jezera belopečská, o nichž tak málo kdo ví.

Vrátíme se do útulny. Pochvalnému vysvědčení o pstruzích mohli jsme všichni přisvědčiti. Před obědem udělali jsme *projížďku po jezeře*. Veslovał jsem s nadporučíkem Č., setník N. kormidloval. Jelo se velmi příjemně. Než najednou obrátím se a vidím přímo před sebou v jezeře vystupovati skálu. Jen uzounký pruh byl mezi ní a břehem. Vyhnouti již nebylo možno. Zadrželi jsme vesla, a byl také nejvyšší čas; jak by to bylo dopadlo s naší lodí, nevím, zda by byla odolala nárazu. Opatrně jsme proklouzli mezi úskalím, potutelně v jezeře schovaným a břehem, co nejzvolněji veslujíce a zase pluli dále po modrozelené hladině, vyhýbajíce se bělomodrým výběžkům skalním. Skoro celé jezero objeli jsme za půl hodinky.

Po jedné hodině vraceli jsme se na stanici belopečskou plni nadšení a podivu a uspokojení s výletem. Z Bílé Peči nejeli jsme do Lesce-Bledu, nýbrž vystoupili jsme na zastávce před Bledem. Cesta nás vedla přes údolí Sávino přímo do Bledu, kamž jsme dorazili ke 4. hod. odpol. a přímo šli se ještě vykoupat. Nechtěli jsme Bledskému jezeru odpustiti ani jedné koupele. Šli jsme potom poslechnout lázeňskou hudbu a povečeřevše, stoupali jsme za kmitu jasných hvězdiček na hrad . . .

Zbývaly mně jen ještě dva dny. Byla *neděle*. Časně ráno odsloužil jsem v Bledu samém mši sv., šel zase na hrad a čekal na oba kamarády, bych s nimi jel na *lázeňskou mši sv. do kostela na jezeře*. Před půl devátou jsme vyrazili. Šli jsme s hradu sráznou stezkou přímo k »zámeckým lázním«, kde byl již shon po člunech. Je tam totiž lodní stanice.

Vsedli jsme do loďky. Právě sezvánělo se na mši sv. Slunce mile hřálo. Veslovali jsme pozvolna. Namíříme přímo k ostrovu. Než jaká to podívaná! Nezvyklá! Dojemná! Ze všech stran plují lodice malé i větší se zbožným lidem i hostmi lázeňskými. Vidíš tam nejen lidi osmahlých lící s upracovanýma rukama, nýbrž i pány i dámy vznešené — znal jsem jich mnoho sám, u všech viděti svátek, i na té milé hladině jezerní, s níž pohrává sem tam vánek jako by ji líbal ve spánky, i na těch lodicích okrášlených, i na tom úboru i na těch tvářích — vše hrne se do kostela, by byli přítomni mši sv.

A po mši sv. dají se známí do hovoru a zase odjíždějí na člunech, a ty díváš se na ten rej milounký na jezeře a nezvyklý zjev, a v duši to hřeje tak svátečně . . .

A takových krásných, dojemných a povznášejících chvil zažil jsem nejen každé neděle, nýbrž *zvláště 15. srpna, na slavnost Nanebevzetí Panny Marie*, na kteryžto den tam připadá patrocinium — hlavní pouť. Již časně z rána rozhlaholily se zvony na ostrově, zvoucí zbožné poutníky na mši sv. a jiné pobožnosti. Ze všech stran jezera plují loďky k ostrovu v počtu nevídaném, a ten rej jezerní trvá až do noci . . . až stříbrné své paprsky rozléval měsíc a miliony hvězdiček po gigantech okolních hor a s nebe i z vody na nás shlížel.

Nedal jsem si totiž ujíti onoho duševního požitku, *plavby na jezeře při měsíčku*. Byl vlahý, příjemný večer, poslední to na Bledu. Slunce již skrylo se za majestátní Triglav, jen poslední ještě paprsky ozařovaly fialově mohutné velikány alpské. Naše loďka vyplula — byli jsme zase tři kamarádi — na jezerní hladinu, jíž ani větérek nejjemnější nepohnul. Zase ten sváteční klid, zlehka jen rušený šplounáním vesel. Od břehu, jenž zářil sterými světly, doléhal jen stěží tlumený hovor, a my pluli dále doprostřed jezera a kochali se krásami večerními, na něž padal třpyt měsíce a zvyšoval onu scenerii poetickou, ba přenesl ji do říše pohádek . . .

V duchu přelétl jsem zde zažité krásné dny, před očima vynořily se hlavně dva obrazy, dosud nevídané. Byl to *slavnostní den jednoho spolku slovinského z Lublaně* — první neděli, co jsem byl na Bledě — kdy na 50 člunů vkusně, ba až fantasticky

ozdobených, v nichž seděli Slovinci v malebných krojích národních, jakož i hosté v nádherných úborech slavilo rej na jezeře. A při tom ta krásná hudba a rozkošné písně slovinské!

A druhý obraz: kdy *italští pěvci* v národním kroji neapolském znázorňovali svým zpěvem a plavbou po jezeře život neapolský na moři. Tentokráte pluli jsme též . . . a to bylo tak lahodné, sladké . . .

Věru, že s těžkým pocitem melancholie opouštěl jsem člun a s týmž pocitem druhého dne potom Bled vůbec . . . . . Nemohl jsem odolati mocné tužbě, bych ještě jedenkráte nenavštívil kostelíček na jezeře. Vybral jsem si lehkou loďku a sám plul na ostrov. Tam sloužil jsem poslední mši sv. Též nazpět plul jsem sám, rozhlížeje se kolem a louče se se všemi krásami . . .

Když vlak unášel mne za pochmurného večera do Lublaně a potom dále na sever, tu vkrádala se tesknost do duše — ale já ji zapudil, vždyť *budu žíti ve vzpomínkách krásného, milého snu o Bledu* . . .

Smrt kmotřička.

Dramatická pohádka o šesti obrazech od FR. LEUBNERA.

(Dokončení.)

Obraz pátý.

Neveliká jeskyně krápníková, do které vede s prava strmý vchod s hůry. V levo za mohutným krápníkem se tají za výklenkem ukrytý vstup dále do limbu a Sytna. Dvanáct úderů půlnoci.

Výjev prvý.

Smrt kmotřička sestupuje volně po kamenech jako schody navršených od vchodu do jeskyně, oděná jako Bílá paní, přepásaná černě, s černými rukavicemi na rukou, držíc dohořívající zbytek silné voskovice v ruce jedné, druhou chráníc voskovici od zhasnutí. Stane naslouchajíc ve středu jeskyně.

Zbraní třesk a kroků spěch?
Hoří, hoří, dohořívá — — —
Jenom prudký krok či dech —
a tam králi noc se stmívá . . .
Dohořívá, kmitá, kmitá —
jitro králi jinde svítá . . .
Půlnoc nad zemí . . . Zde tma buď za mnou
a mě stihnout, snahou klamnou!

(Zajde za výstupek.)

Výjev druhý.

Trud (od vchodu rychle sestupuje):

Pochodně sem! Za mnou, za mnou!
Ve tmy pod královskou hrobku
marně unikáš mi, Bílá paní!

Vrhnul bych se za tebou i v sopku,
Smutku, Snílku vyrvati tvé dlani,
třeba král již tvou byl obětí,
hledě za tebou a k zásvětí!
. . , . Ach, má hlava! A ta tepna šílí —
což jsem pil žár jedového býlí? . . .
Pochodně sem! Za mnou, za mnou k cíli!

Výjev třetí.

Hofmistr (se stráží sestupuje váhavě do jeskyně):
O půlnoci? Pod královské hroby?
A zde za ní v tmy se slehla zem . . .
Rušit mrtvých klid a lámat skoby?
Její zjev již takto hrůzným zlem!
Nad námi jak vichořice hučí,
hýká . . . vzlyká . . . v tmách se odmlčí,
houká sýc . . . pes někde v bázni skučí . . .
tady chlad a zápach umrlčí . . .

(Zaduje prudký tah průvanu, v němž plamen pochodní se jen jen tetelí.)

Trud (nutí k výklenku):
Pochodně sem! Za mnou, za mnou k cíli!

Hofmistr (s hrůzou):
Za mnou — ven, zpět, komu život milý!

Všichni mimo Truda pádí vzhůru, pochodně jim za pochodní zhasíná, až dojdou východu a zmizí nad ním. Za jejich odchodu zaznívá sem z vysoka daleka ráz první čtvrti s půlnoci a tlumený hlas hlásného:

Dvanáct hodin, jedna čtvrt,
mnohým lidem život, smrt.
Ta přijde nenadále,
sebere pány, krále,
měšťáky a chlapy
lapí.

Výjev čtvrtý.

Na pučelní stěně na hrotu visícího krápníku jako mihotavá krůpěje podzemního vlhka zachvívá se modravá bludička.

Hlas druhého hlásného, ale z jiné strany vysoka daleka:
Čtvrt po dvanácté hodině:
sní ticho v městě, dědině.
Zapomeňte v klidném spánku
žal a trudy do červánku;
bdí nad vámi v záři hvězd
oko Páně. Buď mu čest!

Trud:
Ticho tam . . . A zapomeňte trudu,
kde má Snílka smrti do osudu
klade svadlou mládí ratolest . . .

(Hukot průvanu.)
Ticho tam . . . A tady, tady, tady (rozhlíží se a pátrá tmou,
zda mě Smrtka vedla na úklady?

Či chce sama? . . . A jen skála na závady?
Duj mi nad hlavou zde Meluzinou
a skal klenbou pochmurnou a stinnou
v hlubin tmách zář měsíce mi sinou
zahaluj i clonou děsů kal,
ze zřícenin volej kulichy a sýce,
netopýrů lákej létavice,
kapky vlhka měň mi na bludice,
pohrob mě v strž kamenů a val, —
stojím zde v tvých stopách, paní Bílé.
Zaklínám tě, zjev se této chvíle!
. . . Ach má hlava! Zas těch spory vád,
jako tehdy o žebráka? Zvrat a pád,
až má hlava do dnes v bolu třeští,
jak by do ohnivých bral ji kleští;
před očima víří žhavá kola,
tepny hřmí, jak bystřeň jarních vod
úžlabím se řítí o překot — —
Smutka mě a Snílka domů volá,
abych trudné noci vysedal
nad nemocnou beze sna a spánku —
Hle, té bludici snad oleje bych dal,
jako ponocný tmy do kahánku? — —
Co to hatím? V hlavě šust a hvizd,
jako z opuštěných ptačích hnízd — —
Ustaň červa hlod (sahá si na hlavu) a neduj vichořice,
s prosbou vstoupím před kmotřenky líce,
aby přidala mé Snílce k žití svíce — —
Skálo pukni, co ji v hloubi skrývá!
Co jsem tehdy děl? Jsou slova lživá?
Mám si otlouci zde pěsti do krvava,
o skálu se má zde rozbít hlava?
Ustup, bludice — ty tajíš vchod —
ať mi temno neobludí oči.
(Opírá se čelem o skálu a buší do ni rukama; bludice zmizí.)
Za tříšť mozku, rukou za krvavý pot
ať tam noha moje v pravdu kročí!

V tom se Trud zvrátí, div neupadne v znak. Skála se s rachotem propadá a otvírá pohled do vnitra hluboko se táhnoucího — a v něm bliká a kmitá, plane a září klidně a třesavě svěc bez počtu a čísla: drobných a velkých, tenkých i silných, bílých z vosku paruňkového i smutečně žlutých, jasných i čadících, sotva zažehlých i na oharky skomírajících, ač nehasnoucích. Z přední jeskyně, kde Trud stojí, přes průrvu povstalou od propadlých skal vede vetchý můstek do zadní prostory.

Výjev pátý.

Trud:

Přeludy to báchorek a báje,
o níž z otcových jsem slýchal úst?
Hlavy choré výplody? Žas dětský zná je —
teď muž vidí ze dna skal je růst?

Výjev šestý.

Kolem dubového stolu sedí tři Sudičky a Smrt kmotřička. Na stole deska šachovní s rozestavenými šachy, vedle ní přesýpací hodiny. První Sudička začala s vedle stojící přeslice vlákno, druhá je dále vede a podává třetí; Smrtka pozoruje, jak v hodinkách se chvíle dosýpá: tu převrátí hodiny — a jedna drobná svíčička zhasne, Sudička třetí přetrhává vlákno — od vchodu sestupuje a jde kolem Truda dušička dítěte, přechází lehce jako sunoucí se mlha můstek, až pak mizí v druhé jeskyni na levo.

Smrt kmotřička (vítavě):

Pojď, pojď, pojď,
s ramen tíži těla shoď,
bílá křídla vzrostou na nich,
děti snů než dospí ranních.

Třetí Sudice:

Velí vzkaz: Mnoho vás! —
dítěti jest jíti snáz.

Zjev dítěte (svatě a oddaně):

Vyletěla duše z těla
přes čelíčko s bílou stuhou, —
kam se děla?
Bohu letí do objetí,
odtud zvána.
Pod boží se jasní duhou
zlatá brána
do ráje —
kdo k ní mají zlatý klíček,
otvírá jim andělíček,
vítá je. (Zajde.)

Trud:

Tuch nesmrtelných blahá duše čistá,
což k nebi s oddaností tklivou kráčíš,
ni v prosby háv sny touhy neobláčíš,
jdouc bezpečně, kde skon — jas blaha chystá!
Dál — — život na nás kal a bahno chlístá;
tvář vzlykavě ať slzou rmutu máčíš,
hrd, bez výtky zla kouli v patách vláčíš,
jdeš s hrůzou v tmách v ta nezbádaná místa!
A já bych zbádal rád, kam krok tvůj teď se šinul?
Vždyť drahou skonu touž i mně tam bude spěti —
leč »nyní vědět chceš!« snah ozvěna mi vrací.
Vím aspoň hymny díků zatím Tomu pěti,
jenž drobné hlavy k hrudi s láskou vinul,
dě v dotazů rmut nám: »Ó, buďte jako děti!«
Dál neproniknu ducha bouřnou prací?
Zde dítěti On vlídnou rukou kynul: —
jde v neznámo — a zpět se neobrací . . .

Výjev sedmý.

Zatím Smrtka s třetí Sudičkou hrály po tichu v šachy, až druhá Sudice od první podává oné třetí vlákno, aby je přetrhla. Trud mlčí v horečných snech hlavy; dále.

Trud:

. . . Opět, zase — v noc jak vody splavy
přelívá se šum kol skrání choré hlavy?
Ticho zde . . . tam o život snad hrály,
zrak-li nemámí.

Smrtka (vítězně hlasem dutým):

Šach králi!

(Vstane a uhasí oharek dohořívající silné voskovice.)

Výjev osmý.

Zjev krále sestupuje od vchodu, zpět se ohlíželje a s ustrnutím vztahuje ruce do prázdna.

Trud (v soustrasti vyplněného tušení):

Král, král, král,
smrti daň už tedy vzdal.

Král:

Kde je koruna, kde žezlo vládné,
kde meč páže vítězné a pádné,
kde dav dvořanů?

(Vytřeštěně se dívaje od můstku na levo, kde se objeví dav duchovitých stínů):

Čím noc mě šálí?

První sudice:

Dětství hýčkané . . .

Druhá:

Pak bludy mládí . . .

Třetí:

Zásluha a vina v závod pádí . . .

Král:

Milost, milost! Chmurný zákon oudů
s jasným ducha zákonem v spor . . .

Smrtka (ukazujíc na levo):

K soudu!

Král (s hrůzou):

Na levo?!

Smrtka (konejšivě):

Vždyť tudy jdou i děti.
Nejsem soudcem já, kde Jiný čeká,
před nímž v prach i mé koleno kleká.

Král (přestupuje váhavě můstek, na němž mu spadne s ramenou plášť; ukazuje na zjev s rudým pruhem na krku):

To je viny krev (na ženu v černých závojích vdovích)
a nevinné tu slzy,

(na zjev udřeného poddaného a kajícího dvořana):

kletba, vzdech, ač pozdě na výstrahu,

(na zjevy padlých ve vojnách):

oddanost, z níž já mám skládat účty,
(proto byla hodinka má těžká)

(na stíny učence, vynálezce, pěvce pod vavřínem atd., vděčných nuzných, zastané vdovy s úsměvným sirotkem na rukou):

nebi dík, i žehnání tu vděku! —
Všech dnů, v nichž jsem panoval, já bál se,
čekaje, kdy proměna mi vzejde.
Však jsem lkal i ve předtuchách soudu.
Ruce tvé mě utvořily, Bože,
nezatvrď se na mě, v prach mě navraceje.
Život dal jsi mně a milosrdí
a tvé metly střehly ducha mého,
že jsem dobro chtěl, v zlu neutonul.
Hřešil jsem i kál se, dnů mých strážce,
proto věřím viděti též dobro
za prahem teď skonu v zemi živých.

(Odchází za zjevy mizejícími. Dva údery hodin. Hlas věžného z vysoka — daleka):

Čtvrt a čtvrt je jedna půle.
Co v ní novo, nebes vůle
děje řádem světovým.
Co v hradu, městě, v chatě, v důle,
v tmách nevidím a nepovím,
leda hrana slyšet mním:
kdo za kým, kdo za kým?

Výjev devátý.

(Tři Sudice a Smrtka usednou opět u stolu.)

Trud:

Z vysoka daleka mluví ke mně
dotaz ten? Mě leká... Sním či bdím?
Jak vír horečky by občas tělem cloumal...
Sílu ducha dřív jsem v dumách zkoumal:
Kdy hruď dýchá klidně, jak dech země
v slunném zrání klidném ku žni blízké,
byť i vzduchu znoj kdes tetelil se k bouři, —
v jasné chvíli radosti a blaha
mohu-li tu pomnět na smrt bdělou
bez děsu a bez bolesti ztrát,
aniž proto den by se mi smrákal,
sousto v ústech hořklo na pelyněk,
aniž mně kol číše vadly růže?
Bylo tak — a den svůj zřel jsem plát.
Ale nyní, v obavách a v hoři?
Vadnoucí dva květy pamětí se noří — —
Nechej hledání a výčitek a vád!

(Postoupí k můstku):

Prosím vás, Smrti, má kmotřičko milá,
co svící tu plane a hoří,
povězte, která z nich má by as byla,
kde druhé dvě — snů mi jsou zoří —
to Smutky a Snílky, choti a dcery,
jim nové bych nastavil k dárku, —
snad nesplanou průvanů pod údery,
snad nehasnou do oharků? . . .

Smrtka:
Kmocháčku Trude, ty nežistná duše,
děs neprosí za tebe v hoři,
kloně tě k pokoře, srdce ti kruše? —
Vždyť hlava i tobě dnes choří!
Co ze země jest, se do země táhne —
prach zemi, té mateři k dárku . . .
Jen ukaž mi svíce, kam oko sáhne,
jež nesplanou do oharků!
Třetí Sudice:
Nepřekročuj můstek ten,
abys věděl, kudy ven;
starý svět a nový dělí.
Trud:
Však má touha v před mi velí.
Nic mi krok tam neubliží,
(ukazuje na plášť)
most už nese zemskou tíži.
Smrt kmotřička:
Moci stín to poslední a sled.
Kde zde do vůkolu zří tvůj hled,
kam už dobyl jsi se k nám i pěstí ranou, —
svíce ukaž mi, jež bez oharků planou!
Tak i svíce Sn!lky tvé a Smutky.
Trud (blouznivě):
Na mé skráně žhavé ledové to sutky . . .
Světlá svíce doplá, černý oharek
zbývá po ní, vůkol tmám jen vděk.
Zhasne život . . . Kdo živ tady zbývá,
od slz den se pod mraky mu stmívá
stesky za mrtvými v bědné muce.
Mrtví po něm vztahují ven ruce
z temnot hrobových a kynou zvavě
srdci v bol a ve vzpomínky hlavě . . .
Ze sna budí ji — noc děsy klame:
cití na čele chlad duchovitých dlaní;
a kdo ruce po nich do tmy spíná mání,
slyší v hluchých zdech — kdos ruce nad ním láme,
kdosi neslyšně tam u dveří mu vzlyká;
v dřevě vrže červotoč a tiká . . .
Touhy, tuchy věčna, nesmrtelna
v duše hlubinách! Proč záchvěvy
k děsu těla — což to krucha mělná! —
když nás tam zvou pravdy objevy?
Zašlápnu-li toho děsu červa?
Tajemství ni tady neprohlédnu,
kde zde tmí se před kroky mi přerva,
kterou nepřejdu dřív, až se skácím ke dnu?
Smrt kmotřička:
Co dí k závěru ti naposledy
dávná hloubání, tvé trudné zvědy?

Jeskyně se zatmí, že svíčky tonou v tmách jako svíce pohřební v dusivých mlhách a čoudu. Ticho, že v něm lze slyšeti červotoče.

Trud (hledavě):

Kdys i za úplňku hvězdný svit
marně na bezmračném nebi hledám,
ač vím, že tam planou v život rmutný.
(S jistotou) Dobro život jest, vzdor časným bědám.
S nimi smiř snah cíl i rozum svůj a cit.
Smrt snah dočasných je závěr nutný —
smiř s tím poznáním se posléz v klid.
Věčna taj? Břeh na vln půdu vratkou
majáky plá chmurný pod blankyt.

Jeskyně se náhle zaplaví tajemným světlem, že v jeho jasu svíce blednou a mizejí, jako na blankytu hvězdičky za plna měsíce. S kmotřenky Smrti spadne vrchní roucho, tvář její radostně zaplane úsměvy úkojného blaha a velebou ustarané matky, --- stojí před Trudem jako anděl světla.

V posled jsi nám usměvavou matkou
v chvilku běd, jež k odpočinku sladkou!
Po vás ruce v prosbách, v prosbách spínám,

(Třetí Sudice klepe varovně na stůl)

Sudice, ni tebe neproklínám —
Nic jste nedala mi do vínku,
stálou na vás vyjma vzpomínku;
ukažte mi hledané dvě svíce,
a pak nechci více!

(Poblíže zhaslé svíce královy mu Smrtka ukáže dvě jiné: Jedna bílá dohořívá, druhá žlutá je nalomena k pádu.)

Trud (s náhlým úlekem):

Snílčina už dohořívá
a ta druhá nalomená — —
Slzami se zrak mi stmívá?
Kdo to vzdychnul? Kdo to sténá?
Ušetři a zachraň mi dva květy!

Smrt kmotřička:

Dopsány jsou jejich kronik věty . . .

Trud:.

Kde, kde?

Smrt kmotřička:

Tamto ve tajemném Sytně
trojí stůl jest pod klenutím chmurným,
železný a stříbrný a zlatý;
zrod a život, skon tam zapisují
mládenci tři na rozkazy Sudic.

Trud:

Nech mně jít i do hlubiny Sytna!

Smrtka:

Nelze! Tobě odsud jest se vrátit,
a kdo Sytno viděl, smrt mu neodbytna.

Trud:

Vynes knihu aspoň na důkazy!
Skráň mi hubí žár i ledné mrazy...

(Ženy zajdou všechny čtyři pro knihu. Jeskyně se opět zašeří.)

Výjev desátý.

Trud (blíží se ku svícím označeným, horečně):

Co zde vidím, neuvidím . . .
po divu se v chmurách pídím . . .
(shýbá se ku svícím) Vím, že šidím a se stydím — —
Hlava hoří, tepna letí —
K žehnání či na prokletí? . . .

Výjev jedenáctý.

Tři Sudice a Smrtka se objeví s knihou. Trud chce uchvátiti obě svíce, ale překvapen oněch příchodem vezme jen svíčku Snílčinu dohořívající a prchá s ní prudce směrem k můstku.

Třetí Sudice (trhá vlákno):

Nit jak hedbáv, rovná, tenká,
jen plynula do vřeténka,
a kde uzel zadrhlý,
Sudice jej přetrhly.

Jak Trud rychle jde, svíčka mu v průvanu roztaje a zhasne.

Trud:

Jako žhavé slzy vosku
ne na rukou, pálí v mozku — —

Výjev dvanáctý.

V tom přejde zjev Snílky od vchodu jeskyní přes můstek. S hrudi jí zde svadlé prvosenky spadnou.

Zjev Snílky:

Minulo již, co mně trudí.
Co mě tíží, spadlo s hrudi . . .

Před Trudem poklekne a takřka jen dechem dotkne se vděčné jeho ruky. Zachází se smutným pohledem po Trudovi. Ten za ní patří vytřeštěně. Pak obrací se po svíci Smutčině. Smrt proti němu výhrůžně, v rukou na obranu s plenou vyňatou od pasu.

Smrt kmotřička:

Plnou slz a krve mávnu plenou —
neshledáš se se svou ženou!
(Sklamaně) To je Trud můj?

Druhá Sudice (s omluvou):

V děsu do horečky
štvou jej, ani vlků smečky . . .

(Trud se dopotácí k můstku.)

Výjev třináctý.

Trud:

Onen zjev . . . snů mlžnou maskou?
Tápám klamů půdou vazkou?

(Odvrací se zpět k odchodu.)

Ne lstí, zachráním já láskou,
kdo mi dosud k žití páskou — — —

Výjev čtrnáctý.

Od vchodu řítí se sem Smutka a přímo k Trudovi, jejž rve a táhne s můstku na tuto stranu. Při tom smetou plášť a prvosenky s můstku.

Smutka (s úžasem hrůzy):
Již se láme pod tebou jak led . . .
Trud:
Mrtva i ty? Co můj vidí hled?
Smutka:
Zachránit i za život tě spěji
z rukou Bílé paní . . .
Smrt kmotřička:
Smrt já na tě věji.
(Řevnivě.) Co's ty zřela, neprozradí ret.
Kdo tě volal sem, v můj temný svět?

Smrtka mávne plenou po Smutčině svíci, jež tím uhasne; Sudice trhají vlákno jejího života. Smutka klesá jako kosou podsečená na mostě. Svrchní roucho s ní spadne --- a ona vstává jako mlžný zjev, po Trudovi se smutně ohlížejíc a vztahujíc jednu ruku vstříc Snílce, která jí vychází na proti, a druhou po Trudovi, ale ten již z této strany ruky její nedosáhne. Obě zacházejí.

Výjev patnáctý.

Nahoře se ozvou kroky a hlasy.

Smrtka:
Mlha přede mnou a za mnou světlo!

Oslnivá záře vznítila se na pozadí. Z vnitra přervy a trhlin půdy vystupují mlhy a páry, které pomalu zahalují onu světlou záři.

Na shledanou! Vadne ti, co kvetlo . . .
Nepuká má skála do kořen . . . (Zmizí se Sudicemi)
Trud (zdrceně):
Byl to těžký sen? . . .

Výjev šestnáctý.

Z otvoru vchodu házejí sem lano. Nad otvorem hlasy:
Trude, živ-lis? — Smutka tam. — To mýlka. —
Bílá paní se tam nesla, Smrt!
Hlas hofmistrův (volá do otvoru):
Skonal král.
Krevní písař (sestupuje, drže se lana):
Žel, uvadla i Snílka.
A kde Smutka?
Trud (zahaluje si tváře):
Smutka má... Jen pád a zvrt...
(Tři údery hodin.)
Daleký hlas pověžného:
První, druhá, třetí čtvrt —
zrození a život, smrt.
Bližší hlas:
Od hradu zní zemí dále:
Není krále, není krále.
Život lidský jako dým.
Kdo za kým, kdo za kým?
Trud (stoje bez pohnutí):
Znám a vím . . .

Obraz šestý.

Kamenná bez zábradlí terassa Trudovy zahrady, z které se otvírá dolů pohled do neširoké úvalu hlubokého, zalesněného s obou stran; temné hrotité smrčí tu a tam prostřiknuto korunkami žloutnoucích bříz. Slunce zapadlo; od lemu obzoru až vzhůru k bezmračnému blankytu pomalu již ku konci dějství taje červánkový nádech v bledou žluť zlata, jež siná pozvolna do perleťového zákalu, ze kterého prosvítá posléze stále jasněji stříbřitý srpek dorůstajícího měsíce, klonícího se k západu. Modravé stíny úvalu protkávají vlhké výpary podzimních luk a bělavá mlha, zvédající se nad porosty vrb a olšin dole u potoka. Z luk na dně úvalů stoupá sloup dýmu z ohně pasáků. Teskný klid první jeseně. V daleku nad úvalem rýsují se ze stromoví obrysy osamělé krčmy studentské. -- Z plošiny terrasy vedou kamenné schody do zahrady. Na terasse válí se sváté lupení a několik ohořelých listů spálených knih. V křesle březovém Trud, sešedivělý, ale nezlomený, halí se do teplé šuby.

Výjev prvý.

Trud:

Král a králova jdou k hrobce bílé —
a proč já zde, hlavu v smutku chýle?
Nyní mně tam nelze s nimi jíti
a klást na hroby mých drahých kvítí,
jež mi svadly, jak dva květy vonné
v hrozné chvíli oné,
v níž, dnes nevím, snil jsem nebo šílel . . .
Tma — zlá nemoc — mezi dvěma břehy —
stesk — mráz samoty — až hlavu bělí sněhy.
Sám, což netruchlím? Kdo věrný bol by zdílel
štěstí plnému, co za soucitu vznětu
ruku mimochodem tiskne v letu
a v sobectví blaha v luhy pílí,
kde je květ! V mých sadech podzim kvílí.
— Jaký list mně ze spálených knih
závan podzimu sem k nohám zdvih?

(Zvedne se země list papíru.)

Věty poslední . . . Ach, známá slova,
obrana jež mluví Sokratova.

(Čte):

»O smrti, ó soudcové, jsem dobré mysli.
I vy vězte za věrnou to pravdu:
Zla zde není pro dobrého muže,
ani v životě, ni v skonu potom —
není mu se báti sudby bohů.
Jasno mi: jest pro mě teď již dobrem,
umříti a bez běd být a hoře;
z toho mě hlas nitra nevaruje . . .
Bez hněvu jsem vůči žalobcům a soudcům.
Na mých synech, dbají-li jen ctnosti . . .«

(Pokrývá oči dlaněma. Pomlka.)

Šťastný muž, jenž dětem živým žehná,
smrt sám klidně před očima maje!
Mne, štěp plný, vyrve kdys jak pláně
z půdy úhoru šleh větru prudký . . .

(Čte dále):

»Ostatně čas, odejíti odtud,
na smrt já, vy — byste žili dále.
Kdo z nás k cíli lepšímu však míří,
všem nám stajeno jest kromě Boha!«
— Hle, já neobjevil nové pravdy zvěst.
Tvrdím poznání, bych těchou cítil,
že vzdor bědám život dobrem jest.
Byť dnů podzim teď již v dumy svítil
sivé hlavě, u též pravdy stojí,
jako ve dnech blaha, — pochyb ku pokoji.
Bolest ať mi na srdci zas hlodá,
hlavu výš, ať pravdě hruď se poddá!
Lkej mi srdce v trudu mém a hoři,
hlavu výš, i bol se pravdě koří!
Také zrno v bolestech snad klíčí
a pak hrdě v klas se živný týčí;
val se bouře k nivám od pohoří,
celou žatvu — Bůh dá — sotva zničí!

Výjev druhý.

Odvaha s Touženkou v smutku vystupují sem po schodech z hloubi zahrady, následováni krevním písařem.

Touženka (k písaři):
Díky za průvod!
(K Odvahovi):
Kde truchlím za mrtvými,
i tvůj mužný zamlžen je zor.
(K Trudovi):
Často meškám ve vzpomínkách u nich — —

Odvaha:
Jaký učených to u nás víří spor?
Nechápán, v dnů těžké okamihy
svoje vzácné sám ty páliš knihy?

(Ukazuje pod terasu.)

Trud:
Já páliti knihy? Milosti,
z omylu kéž ten (k písaři) Vás vyprostí!

Krevní písař:
Z ruky Trudovy spis do impressí
Nedouk dal na své vlastní jméno,
jemuž v koleji to za blud čteno
v povyku a ve hrozbách a hluku —
mistru tuto zde i jeho nedouku.
Ochable když krádce hlavu věsí,
an spis bude pálen na hranici,

k jeho výmluvám soud hledá rukopis
v domě Trudově; smeť ulic zdolající
— Nesvětla ji bouří hadí hryz —
na skříně se vrhla v divém běsu
kouzelnickou knihu hledajíc,
nítí hranici zde na útesu;
vzácné knihy — z nich zde troud a nic!

Odvaha:
A kde konšelé tu opatrní,
když ten plevel slepě pálí zrní?

Trud:
Milosti, vír plev se lehko zvíří.

Touženka:
To náš lid? Mně tváře v stud se pýří.

Odvaha:
Trest jim za to ztráta tvoje vel!

Trud:
Kéž jen v knihách jiných na plevel
nepadnou; sněť mnohdy v klasech skvoucích!

Odvaha:
Nuže, já si přísně trestů od nich žádám!
Na prsa svůj řetěz tobě skládám
(řetěz z vlastních prsou zavěsuje Trudovi)
na znak důvěry a díků vroucích.

Trud:
Tíží hruď, jak hlavu stříbro tíží.

Touženka:
Sobě na hruď svadlou kytku víži. —

Trud (bolestně):
Z posledních mně květů, v jeseň mroucích
na jich rově stínů nehostinných!

Odvaha:
Vrať ty květy ... Dík, máš více jiných!

(Béře jí květy, jež hodlala Touženka zatknouti na hruď. Krevní písař odchází zpět s nimi, položit je dole na hroby.

Touženka: (tulíc se k Odvahovi):
Ano, nám teď blaho růže vije!

Trud:
Co ta dvojí hlava drahá hnije ...

Odvaha:
Rozhodnu již při tvou s pány akademí.

Trud:
Smířen se vším jsem už na té zemi.

(Odvaha s Touženkou odcházejí na pravo, odmítajíce s díky průvod Trudův.

Touženka:
Zůstaň, zůstaň!

Odvaha:
Díky! do nemoci. —

Výjev třetí.

Potkávají Smrt kmotřičku pod ústrojem Slepé Báby, tápající o berli; předchází jí Pustrpalk, šeptem ji upozorňuje na přicházející. Ona však hledá berličkou cestu k nim přímo.

Touženka:

Hle, ta slepá! Oči pod obvazem ....
Na ni pohled již mě jímá mrazem.

Pustrpalk:

Ustup, ustup! Tápeš jako v noci?

Slepá Bába:

Z cesty, z cesty! Kněžna lepá?...
Já jsem letná Bába slepá,
jdu kam jdu a nevyhýbám.

(Odvaha jí podává peníz, ale ten se zakutálí na zem, jak on rychle odtahuje ruku zpět.)

Ruce líbám, ruce líbám ...

Odvaha:

Jen že pod polibky ruka tuhne.

Smrt kmotřička:

Kdo jen může, uhne, uhne ...

(Odvaha s Touženkou odešli.)

Výjev čtvrtý.

(Trud, Smrtka a Pustrpalk. Trud, Smrtce se nevyhýbaje, klade jí na rameno ruku.)

Smrt kmotřička:

Jen Trud, neštítě se, zrak mi hojil,
zármutek by v práci upokojil ...

Trud:

Stůj!

Smrt kmotřička:

Tu poslouchám, kde nemám práce.

Trud (snímá řetěz z ramenou, k Pustrpalkovi):

Odnes mi to břímě.

Pustrpalk:

Na povel.

Trud:

Pro nezvyklé světlu — tmavých skel
jí ty brýle přines, oči sklenné.

Pustrpalk (na odchodu v levo):

Pod nimiž den slunný zapomene?

Trud (k Smrti):

Zákal sňat i prohlédneš ty v krátce;
já ti oči opět otevřel.

(Snímá jí opatrně obvaz s očí, Smrtka však strhne jej sama a hledí upřeně na Truda.)

Smrt kmotřička:

Tuším, já že tobě otevřela oči!

Trud (bez úžasu):

Proto bez děsu k vám kdys má noha kročí.
Nyní jdu ....

Smrt kmotřička:
Vždyť neměj odtud spěch!
Přijď, až ovane tě pak můj dech.
Trud:
Jindy za tebou jsem spěchal v patách —
Smrtka:
Čekej! Jindy přijíti mě nech!
(Jde k němu blíže. On ji klidně očekává.)
Ovoce vždy ráda zralé klidím.
Trud:
Hrozen nezralý jsem na vinici Mattah?
Kmotřenku vždy ve vás nyní vidím,
vlídný úsměv na starobných lících,
slova úkojná i na nemluvných rtech,
měkký dotyk rukou žehnajících — —
Jak jsem viděl v oněch tížných snech,
tak Vás vidím, klidného teď čela.
Smrtka:
Slepá bába slepým oči otevřela.
Klidné čelo . . . Pravda-li co díš,
uvidím. Tamo v hrobů sestupuji skrýš.
Za mnou nepůjdeš, bych vzbudila je v rově?
(Sestupuje dolů do zahrady.)
Trud (opanuje se)?
Pláč a pláč? . . . Klid mějte v rově!

Výjev pátý.

Trud:
Pro tmy nevidím, jda ve tmách k světlu.
Kam jdu, vím, i kudy. Kráčím tudy,
k světlým cílům stezkou vedle srázu.

Výjev šestý.

Ze vzdálené krčmy zaléhá sem zpěv scholárů:

Zve mistr Bacchus, bakalář Gambrinus
Dopitu scholára:
Pij piva plus, kde vína minus,
ať břich tě nekárá,
že lakota mu nedopřeje,
ač hlavu moudrem nabíjíš.
Mluv v disputacích, tady pěje:
Vivat mládí, vzhůru číš!

Pěl Pindar kdys — mu slávy škoda,
ač falsum bab to není-li —
že nejlepší prý čistá voda;
těm, kdo se včera napili!
Děl sám tak as po symposiu,
v čber vody topě hlavy tíž.
Měj pravdu zítra; dneska piju,
vivat, vivat plná číš!

Vždyť mendík touží mastné jíchy,
ba beán Vodička
již hledí, kde zvou chvojné víchy
a v lochu vlážička.
Já scholár vlastní na expensi,
co v škorních již má s vodou kříž,
me tunc beatum esse sensi,
pozvédám-li k ústům číš! —

Výjev sedmý.

Krevní písař zdola zahrady vzrušeně.

V stínu zahrady cos k hrobům táhlo
splývající mlhou jeseně,
hrůzou po srdci mi náhle sáhlo — —
Smrt to?... Hledím na ni zděšeně — —

Trud:

Očima jen kmocháčka hleď na ni,
ona tobě bude kmotřenkou;
pak tě úžas náhlý neporaní.

Krevní písař:

Jak se smířit smrti s myšlénkou?

Trud:

Pomni na to, před námi co bylo,
pomni toho, po tobě co přijde, —
od Boha to úděl všelikému tělu.
Nelekej se proto soudu smrti.
Dobro život jest, vzdor bědám jeho
s nimi smiř snah vůli, cit i rozum.
Jdi jen neochable cestou vzhůru,
dojda cíle, k spánku klaď svou hlavu,
jako chodec, poutí spokojený.
Smrt — snah dočasných je závěr nutný,
i s tím poznáním se usmiř klidně.
Touha života, jež vlá ti hrudí,
tichni odevzdaně ve klid skonu.
Život neceň podle dojmů citů;
řiď jej vůlí, kterouž vládni rozum.
Obětí jen dochází se smíru,
žertvou — krvácej v ní vlastní srdce.

Krevní písař:

Pravidelnější pak ovšem byl by život,
ale méně krásy v něm a vzruchu. —
Snad jen bolest vedla k závěru tě tomu,
soucit cizích běd, bol hrudi vlastní.
Tak-lis povždy soudil, ty muž ledu
bez krve a bez záchvěvu vášně?

Trud (vrtí smutně hlavou):

Jsem cest mílník němý, bez krve a citu?

Krevní písař:

Těžko, z myšlénky nit života v před přísti.
Nevím, kam se svine ku posledu,
kudy v bludu mrákotách jí břísti.

Trud:
K onomu spěl závěru můj život.
Vždyť i já jsem životem byl veden
proti vzpourám kypícího nitra;
není hanbou, chápu-li kyn vůdce.
K cíli klidu jdu teď se zdarem.
Viz tu sluhu mého Pustrpalka:
s mastičkářem láká v potulky jej dálka.
Když vír nemoci mě bědně schvátil,
já — ač pod tvou péčí — ležím lazarem,
brach se ke mně ze soucitu vrátil
a mně slouží vděčně po starém.
Co jej táhlo zpět? Sám život luští spory.
Krevní písař:
Vzvířen znovu-li pravd známých na úkory?
Trud:
Stojí kmen, jímž vichor včera klátil,
sraziv lupení, mlh splihlé oparem.

Výjev osmý.

Předešlí. Pustrpalk.

Pustrpalk:
Kde ta bába?
Trud:
Co tak rozhořčeně?
Pustrpalk:
Nesvětlo tam, ústa ve slin pěně!
Černou máš prý knihu, zhubil's choť a dceru,
kouzlíš umrlčí prý lebkou za večerů,
pod hrobkou byl's králů, v noc kdy skonal král, —
nevím vše, co soudu lživě nad to prál,
že bych plešivce chtěl sám tu trochu orvat, —
zas on nestyda nám dobývá se do vrat!
Krevní písař:
Spurný lid zas vede.
(Pustrpalk vrtí záporně hlavou.)
Trud:
Pusť ho dál!
(Pustrpalk se zdráhá.)
Krevní písař:
Mistře, neradím. Ty hleď se mysli vzruchu.
Trud:
Nevolníkem dvou jsem neposluchů?
(Pustrpalk a Krevní písař odejdou.)

Výjev devátý.

Trud a Nesvětlo.

(Nesvětlo, vous a šat rozedrán, roucho samý popel. Pod paží nese ohořelé desky knihy.)
Nesvětlo:
Výsměch luzy štve mě, pustý řev a hluk,
v přízni láje tkví zas mluvka Nedouk.

V krčmu tamo odtáhla škol mládež —
já prý páchám vědy svatokrádež!
Spis tvůj spálen. Zde jsem urval prve
»knihu pověr dávno vyvrácených,«
snad jsi krůpějemi psal ji krve
za nocí, jen s netopýry sněných — —
Tobě nevěřím, však věřím zkazkám dávna,
těmi kniha ona učiní mě slavna.
Ale v rynku závistný mně bakalář
knihu z rukou rve, ji vhodit v plamen, žhář!
S ním tu potkal jsem se půtkou strohou,
ale zachránil jsem holé desky — —
K tobě spěchám teď, z té lůzy divé směsky.
Zaklínám tě, mistře: u tvých nohou
sedat chci jak žáček nocí mnohou,
ty mi, zaklínám tě, v péro mluv,
cos tu psal, v hloub věků nahlédnuv!
Nechci tvoje pravdy, ďas buď s tvojí vlohou —

Trud:

Ach, já hledati mám bloudu ku paměti
blud a šalbu z plesnivin a sněti?

Nesvětlo:

Tobě blud — mně pravdou však jest jasnou.

Trud:

V mozku tvém což klamy neuhasnou?

Nesvětlo:

Trude, ani smrti za nic neváží —
(Rve jej na pokraj terassy)
blíže, blíž — svou hranici tu zříš,
ještě doutná — do ni za odpor tě vrhnu —
z výšin tvých tě do hlubiny strhnu!

Trud (bez obrany):

Počkám, až si dojde pro mě ona,
jíž i ty jsi zapsán do zákona:
bez zločinu, čistá, bezúhonná.

Nesvětlo:

Na hranici jsem tě nepřivedl,
z hlupoty láj výsměšná mě viň,
sám jsem na sebe bič hanby předl,
a ty klidně — — Zlom tu vaz a zhyň!

(Ustoupí na zad, aby Truda v rozběhu svrhnul s nehražené terasy, v tom však se zastaví; na stupních se objeví Smrt kmotřička v bílém rubáši svém. Vzpamatovav se, prchá Nesvětlo.)

Výjev desátý.

(Trud chce se vrhnouti Smrtce do náručí, což ona odmítá. Poklekne tedy před ní.)

Trud.

»Čekej, jindy přijít mne nech,«
děla jsi. Nuž, tvůj mě ovaň dech!
Jak stín u paty se klade stromů,

nyní za tebou, kam znám a vím,
klidně u večer tu sestoupím.

(Z úvalu hlas zvonců a volání pasáků, ženoucích z pastvy):

Domů — domů — domů — —

Smrt kmotřička:

Kdo mě na své oči vídá bez úleku,
bude dlouho živ. — Žij jiným k vděku!

Trud stane odevzdaně opodál Smrtky, jejíž postava se pevně rýsuje do blednoucího nebe západu, kamž ona se nyní v zadumání zadívá, jak v krčmě se rosvětlují okna a odtamtud zní píseň:

Zahučaly hory, zahučaly lesy,
kam jste se poděly, kam jste se poděly — —

(Píseň doznívá tlumeně, protože v krčmě zavírají okenice.)

Trud (v teskném zamyšlení):

Zahučaly hory, zahučaly lesy —
zlato červánků v šer taje pod nebesy.
Z vlhkých úvalů se plouží mlha šedá . . .
V smutku zapadá i luna před ní bledá?
Jíní zbělí k jitru stvoly trav a vřesy, —
jaro mé a léto, před sněhy ach kde jsi?
Před zimou i nocí skráň má v klid se zvedá,
vždyť i noc má světla, jichž ni den mi nedá.
Dokvetlo mi jaro, vedrem žehlo léto,
s prací vzpomínka mi v úděl na podzimi této.
Život — mladost, láska, sen a práce, oddech,
kolébka a hrob, dva stany na pochodech.
Mdlým kdy večer láká hvězdy na oblohu,
kam duch touží odtud — —

Smrt kmotřička:

Nad záhrobí, k Bohu!

Pro čest svého rodu.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Dokončení.)

XIV.

Několik roků minulo a každý zanechal stopy na Malhoticích a okolí. Panstvím dávno vládl Viktor Teringel po smrti svého otce, bohatě se oženil, ale šťastný nebyl. Choť jeho zřídka se zdržovala v Jedlové, velká města, lázně a zábavy byly jí milejší než Jedlová a život v českém kraji.

Viktor zůstal náruživým lovcem, často procházel lesy a také někdy ke dvorci zabloudil. V jednání byl přístupnější než jeho otec a také už netoužil rozšiřovati svoje panství na újmu sousedů.

Krev předků se v něm probudila, stal se zase továrníkem a na statcích průmysl zaváděl, aby využitkoval síly a nerosty, jež se tu jevily a tak se obohacoval.

Běchary vzrostly o několik stavení a poslední dobu dostaly čtyři výroční trhy. Také škola se rozmnožila o jednu třídu.

Na celém okrese bylo znáti změny; silnice spojovaly téměř všechny dědiny, přes potoky vedly mosty, do nedávna prázdná místa byla osázena stromovím.

Také v Malhoticích podnikány větší opravy. Mladý hospodář musil dáti nový krov a při té příležitosti i jiné nedostatky odstraňovány, aby se to všechno pojednou odbylo. Od jara pracovali tu řemeslníci, aby bylo všechno hotovo, než nadejdou žně.

Ryčkové se už dříve na to připravovali, jak dříví, tak i jiný materiál byl po ruce, proto šlo všechno rychle. Také měli plán nejenom na papíře, ale i v hlavě, shodli se, jak co podniknouti, aby byl starý ráz dvorce uchován a spolu vyhověno potřebám času.

A peníze na stavbu byly, donesla je nevěsta, Šebestova Kamila vedle zadních honů, které už nebyly ke dvorci najímány, ale úplně k němu připadly. Šebesta rád svolil k oběma sňatkům. Kamila se stěhovala do Malhotic a Jana do Běchar. Ryček a Šebesta vstoupili na výměnek, ale posud hospodařili a vším vládli jako dříve. Co donesla Jana, bylo připraveno pro Kláru. Ryček se vynasnažil, aby slušné dal dceři věno do statku. Vždyť pro ostatní děti ani nemusil shromažďovati, byly zaopatřeny. Ani Petra neutahoval, jsa mu na statku spíše k užitku než na škodu. Nadále podržel svoji pracovnu a ještě jednu světničku k obývání. V posavadních hodnostech a úřadech zůstával, poslední dobu i starostou v Běcharech se stal, když Šebesta churavěl a představenství se vzdal. Antonín byl posud mladý a všichni si přáli míti Ryčka, který posud vynikal silou tělesní i duševní, rád pracoval, o rodinu a okres se staral.

Také Šebestovi si chválili Janu, výborně se hodila do hospodářství a všechno vedla dle přání svého muže i jeho rodičů. Nikdy jí nikdo nepřipomínal nebo nevyčítal, že neměla takového věna, jaké by byl Antonín jinde dostal.

Styky mezi Malhoticemi a největším statkem v Běcharech trvaly dále.

Poslední dobu bylo ve dvorci nějak živo a cosi jako by se připravovalo. Krov už stál a byl pokryt, stěny byly bíleny a poslední práce se končily.

Ryček starší dohlížel, Petr obstarával pole.

V pracovně odbyta porada mezi otcem a synem. Shodli se a Petr hned rozeslal několik listů. Zval bratry a sestru na návštěvu. Spolu také připojil, jaká domácí slavnost se bude odbývati ve dvorci. Došla příznivá odpověď.

Jednoho dne vytažen starý kočár, který posud platné konal služby. Teď pak ho Ryček více užíval, než za mladších let.

»Ten nestačí pro všechny,« mínil hospodář.

»Tedy požádám švakra, aby jel se mnou,« řekl Petr v pevné důvěře, že mu bude vyhověno.

Ryček právem předvídal, že by bylo v kočáře málo místa pro všechny, kteří přibudou. Karel a Julie byli svobodni, ale Urbana bude doprovázeti choť a dvě dítky. Už byl hejtmanem a měl naději na postup. Julie se stala vychovatelkou v bohaté

rodině, netoužila po sňatku a chtěla vstoupiti do řádu, kde by působila jako učitelka mládeže.

Také Karel se posud neženil. Počká prý, až tak postoupí, aby choť jeho nepotřebovala kauce a nestal se závislým na penězích.

Všichni považovali Malhotice za milý domov a spěchali sem, aby se u rodičů potěšili. Petr měl pro ně ve dvorci připravené světnice. Jinak jich nepotřeboval, mohl je zrušiti, ale nechával je pro hosty, kteří přijížděli, kdykoliv jim čas a zaměstnání dovolovalo.

Tak se dostavili též na pozvání Petrovo, a dva vozy ujížděly ke dvorci.

V obci věděli, že se tu něco děje, ale nikdo nemohl prozkoumati, co by to bylo. Hádalo se tak i onak. Ani Krasík nemohl dáti příznivou odpověď.

»Snad si jdou prohlédnout, co bylo opraveno,« řekl; »ale to mně je s podivením, že otvor v čelní stěně nebyl zazděn. Komu by se líbil?«

I jiní si toho všimli a vrtěli nad tím hlavami. Otvor mezi okny nebyl ozdobou nyní pěkně upravené budovy. Ale neměl tam zůstati, posud bylo pod ním lešení pro zedníky. Ale proč nebyl zazděn, když ve dvorci dostali návštěvu a Petr chtěl všem ukázati, jak si slušně upravil ten milý dvorec, tu památku po předcích?

Co tu bylo jásotu a radosti, když hosté vystupovali z povozů! Tak pohromadě všichni nebyli několik roků. Ryčkovi zářily oči, když viděl svoje děti zaopatřené, dobře vychované a teď činící rodu svému čest. Všechny objímal, líbal a uváděl do domu. Synové a dcery shromáždili se kolem něho. Než byli tu už i vnuci a vnučky. Domácí znal dávno, děti Urbanovy k sobě tiskl.

Teď ničím byla mu všechna námaha a práce, všechna starost a strádání, boly a těžkosti, jež zažil. Jeho přičiněním se povznesl rod rytířů z Malhotic.

Dvorec zářil dlouho do noci a sousedé na samotách a v Bělcharech s patrným účastenstvím hleděli sem, předvídajíce právem, že se tu něco neobyčejného děje.

Ráno všichni členové byli v kostele, zastavili se u hrobky na hřbitově a potom se brali kolem panských lesů k domovu.

Byl pěkný den, pole už se chystalo vydat užitek; dozrávající zrno šustilo v klasech. Nebe bylo bez mráčku, slunce stíralo svým dechem poslední rosné kapky. Les voněl, i Ryčkova mladá smrčina se zvedala. Na zahradách v taju listí skrývalo se ovoce. Hlaď rybníka se leskla, vrbiny vroubily břehy a teď v nich jásalo ptactvo u svých hnízd.

Na dvoře stáli připraveni dva zedníci. Podál byl i Krasík. Nedalo mu to, aby se sem nevplížil.

Celá rodina Ryčkova se shromáždila. Jana a Julie přinesly věnce z čerstvých květin, jimiž ozdobily nejmladší členy. Vnučky měly bílý šat jak o průvodech církevních.

Karel, Urban, Petr a Šebesta Antonín vstoupili do sýpky, jíž nyní bylo opět užíváno na obilí. Tu vyzvedli mohutný kámen, svalili na nosítka, chvojí ozdobená, a vynesli ven.

Ryček, Šebesta, obou manželky, nevěsty a jiní přihlíželi. Byli dojati a vážně pokyvovali hlavami.

Sluneční paprsky ozářily Ryčkův erb; dva skřivené meče, napříč položené v modrém poli, znak to, který před lety byl vyhozen za stavení do příkopu, od synů Ryčkových nalezen a uložen pod střechu. Dnes pak měl přijíti na to místo, kde původně byl jako odznak rytířova rodu.

Ryčkové čekali se zasazením, až jejich rod zahladí všechny skvrny, které na tom erbu na čas spočívaly, až se nositelé jeho dodělají přiměřeného postavení, aby mu dělali čest, až bude jeho pověst napravena a všechny viny minulosti smazány. A doba ta nadešla.

Ryček směle se mohl podívati kolem sebe. Jmění bývalého sice nenabyl, ale vyznamenal se prací duševní, a děti jeho kráčely cestami, jež jim naznačil.

Ryček zasazením erbu chtěl svoje dílo jako korunovati, ale nemínil ustati; on i jeho rod musí dále pracovati.

Napřed šli nejmenší s věnci, vedla je Julie a Klára, následovaly ženy a dcery, potom se bral Ryček se Šebestou vedouce uprostřed hospodyni, v zadu čtyři muži nesli kámen s erbem, který byl uchován v té podobě, jako kdysi hlásal, kdo ve dvorci bydlí. Posléze se bral Krasík, který už porozuměl, co se tu děje. V tom ozval se i zvonek ve věži. Zvonil Ondřej bez vědomí a rozkazu Ryčkova.

Přišli k průčelní stěně, a teď přispěli též zedníci, aby byl kámen vytažen na lešení. Mládež odstoupila. Zvonek ustal vyzváněti. Kámen byl vyzvednut a uložen do stěny. Zedníci hned kolem zaráželi železo, kladli cihly a nahazovali.

Celá rodina přihlížela. Tu Urban zanotoval staroslovanskou píseň: »Hospodine, polituj ny —« Zpívali všichni a zpěv se odrážel o mladý les, kde dříve byla půda Ryčkova rodu. Ozval se tam výstřel, mladý hrabě asi právě byl na honě.

Píseň dozněla a Ryček obrátiv se k rodině, řekl: »Zde domov náš ozdobený znakem, kterého předkové naši dobyli svými zásluhami. Dělejte mu vždycky čest a nedopusťte, aby byl kdy poskvrněn. Slibujete mně to?«

»Slibujeme,« zvolali všichni jedním hlasem a Urban zvedl pravici jako ku přísaze.

Znak byl zasazen, lešení odstraněno, zedníci s Krasíkem se vzdálili. Ryčkova rodina osaměla. Na dvůr vyneseny stoly a lavice, rozsadili se, aby viděli erb, který jeden každý z nich nosil.

Dvorci vrácena poslední ozdoba, připomínající slavnou minulost. Ale zraky všech obráceny spolu do budoucna, odkud jim kynul lepší život.

K 10letému trvání dívčí školy české u sv. Voršily v Praze.

Jen deset let — a co tu píle,
co práce, snah a ideálů,
co překážek tu každé chvíle,
co nadějí, co bolů, žalů!

Již deset let a z píle této,
z těch prací, snah a přičinění
štěp vzrůstal v strom a mnohé léto
již nese plod, jenž vždy se cení.

Jen devět přišlo prvým rokem,
jež lnuly k nám a ctily školu,
a ssály vědy srdcem, okem
i víru našich apoštolů.

Již čtyři léta škola nová
jich počet rozmnožený hostí,
a Bůh to dá, že Jeho slova
se v mysl vštípí s horoucností.

A radost září se všech tváří
i žákyní i učitelek,
že dílo, slabé prv, se daří,
že prospívají část i celek.

Šiř, školo, vědomosti dále
a děvy česky vychovávej,
by v ženy rostly k Boží chvále,
a statečnost jim za vzor dávej!

Dr. M. Kovář.

Poselstvo Harunovo.

Historický obraz na počátku středověku. — Napsal BEDŘICH KAMARÝT.

(Dokončení.)

Hodiny, jež prožil v komnatách vladaře Achmeta, byly mu sladkou odměnou za všecky útrapy daleké cesty. Radostné překvapení při prvním shledání, srdečnost, s kterou jej Achmet přijal, a vroucnost, s jakou na trudnou minulost vzpomínal, byly důkazem, jak velikou a svatou láskou tato dcera Abderahmanova k synu jeho přilnula a jak vděčné a šlechetné city k rodině jeho chová, proto také přivinul svého bývalého svěřence jako vlastní dítě k srdci šlechetnému.

Achmeta vypravovala svému mistru, co se od rozloučení jejich v Kordově událo: »Když jsi, drahý otče, — dovol, ať tě tak smím vždy nazývati, — když jsi onoho hrozného jitra v nesmírném bolu opouštěl naši společnou pracovnu, tu se zdálo, že se mi musí srdce rozpuknouti. — Zdrcena nemohla jsem s místa, zůstala jsem v pracovně do večera, probděla v mrákotách celou noc — a o polednách druhého dne vlekla jsem se do paláce.

Sluha pravil, že otec jest uzavřen a nikoho k sobě nepouští. Já se o to také nepokoušela. Hrozila jsem se prvního setkání s ním. Desátého dne mne volal k sobě. Byl zasmušilý a nevlídně mne oslovil: »Víš, co stalo se oné noci?« — Já přisvědčila mlčky: »Slyšela jsem jeho smrtelný ston a rozkazy tvé.« — »Jednal jsem podle svého práva, vzdor chlapce jsem musil zlomiti.« — »Otče,« odvážila jsem se namítati, »Pelajo vzdorovitý nebyl — u věci tak ohavné však poslouchati nemohl. Dobrý mládeneček nezasluhoval krutých muk a tak hrozného zneuctění po smrti. — Prosím tě, otče, nenech to panické tělo v tom hnusném kalu, nechceš-li, aby děsná myšlénka na to mne uštvala k smrti.«

Otec na mne pohlédl zlostně a mlčky se odvrátil. To bylo znamením, abych se vzdálila. Druhého dne jsem se dověděla, že

otec rozkázal čistiti stoku; stalo se tak mimořádně, a vrchní eunuch sám řídil práci, což posud nikdy nečinil. — Pracovali do pozdní noci, ale ničeho nenalezli. Mrtvola byla patrně od někoho vytažena, neboť odplavati nemohla, jelikož železná mříž u otvoru byla uzavřená.

Eunuch obávaje se hněvu svého pána, slíbil velkou odměnu dělníkům, když vypátrají, kam se tělo podělo. — Hned z rána přiběhl jeden ze čtvrtě křesťanské a vypravoval, že bohatý cizinec najal několik mužů, kteří tělo chlapcovo vyhledali a na křesťanský hřbitov přinesli, kde bylo také pohřbeno.

Otec po celé dny byl v komnatě své uzavřen, a já jsouc nyní spokojenější, jsem jako obyčejně docházela do naší pracovny, jsouc té naděje, že svého mistra ještě jednou spatřím. Byly to dlouhé trapné hodiny, ve kterých majíc před sebou dokonané dílo jeho, kochala jsem se v upomínkách na dny společné práce — — — — a za nimi zející propast krve, pláče a bolesti.

Tu mne jednoho jitra překvapil otec, vraziv do síně bledý, zapadlý, změněn k nepoznání. Sháněl se po mistru: »Kde je Toreno? Slyším, že ho již po kolik dní nikdo neviděl. Je ti známo, proč tak náhle odešel? Čekal jsem, že svou práci předloží a přijme slíbenou odměnu.«

»Ach, otče drahý, on již odměnu svou si vzal, tys mu ji vyhodil do stoky, a on ji sebral a uložil na místo svaté, tu zhanobenou mrtvolu svého dítěte.«

»Co že pravíš, Pelajo že jest synem Torenovým; nešťastná dcero, proč jsi mi to dříve neřekla?«

»Já jsem to zvěděla, když byl Pelajo již mrtvev; toho dne si ho chtěl otec Toreno vyžádati jako odměnu své znamenité práce.«

Otec zbledl jako mrtvola a zasténal: »Prokletá vášeň, jak hrozně mstíš se na mrtvém starci! Abderahmana jsi zničila, slávu jeho poskvrnila, pokoj srdce zmařila.«

A vlastní kletba se vyplnila. Od té chvíle odstoupila od něho všecka radost. Stísněn jako olověným pláštěm prchal před krvavým stínem zavražděného dítěte. Eunuch byl hned propuštěn, nemohl otec snésti spoluvinníka svého. Hledal rady u moudrého Ilikýra, velikého muftiho a vykladatele koranu. Svěřil se mu se svým tajemstvím.

»Co na tom,« těšil ho kněz, »že jsi zabil ďaura, když se ti protivil, jako bys byl zahubil hmyz, když tě obtěžuje.«

To byla planá útěcha. Konečně sám ve své úzkosti připadl na myšlénku, od které očekával úlevy.

»Achmeto,« pravil ke mně jednoho dne, »já slyšel, že křesťané, když spáchali nějaký těžký zločin, jej usmiřují obětí, staví kaple nebo zakládají kláštery a dobročinné ústavy. Chci to zkusit, snad nabudu pokoje. Máme několik křesťanských stavitelů u dvora. Ty zhotovíš plán kaple na hrobě Pelajově a odevzdáš provedení některému z mistrů; křesťané budou za to povděční, ač to zůstane tajemstvím, od koho ten dar pochází. Ať již naše víra nejhroznějšími tresty stíhá toho, kdo by nevěřícímu psu nějaký pomník postavil. Je to peklo, které v nitru mém zuří, daleko strašnější.

Ještě toho roku vypínala se krásná kaple nad hrobkou mučedníka, a křesťané uvykli se ji jmenovati svatopelajskou. Otec se upokojil a umíraje ještě vzpomínal hroznych křivd, na rodině Torenově spáchaných.

Po smrti otcově odebrala jsem se na žádost kalifovu s mnohými mistry do Bagdadu. Podáním tvého výkresu získala jsem si přízně a důvěry mocnářovy v takové míře, že jsem byla povýšena za dozorce všech staveb řišských. Sláva má rostla každým dnem a dostoupila vrcholu, když jsem uváděla kalifa do nového serajlu. Vděčný panovník mi přikázal toto samostatné nádherné sídlo vedle hradu, obdaroval bohatě zlatem a skvosty a dovolil, bych sobě vybrala 50 ženštin pro svůj harém z otrokyní a panen, jež choval v zásobě pro své oblíbence.

O tajemství mém nemá nikdo v Bagdadě tušení, neboť kromě otce, eunucha, dvou ženštin a tebe nikdo o tom nezvěděl. Já si vyžádala dívek a starších otrokyní vesměs ze své milé Hispanie. Všecky byly křesťanky, ač přistoupením do serajlu musili přijmouti islam, což dělo se krátkým vyznáním: »Alach je Alach a Mohamed je jeho prorok,« a každá pak obdržela arabské jméno.«

S náramným napjetím poslouchal Toreno téměř ani nedýchaje, když Achmeta sama nejvýš rozechvěna pokračovala:

»V harému mém, pozůstávajícím ze samých tajných křesťanek, panoval klid. Nebylo příčiny k nějaké žárlivosti. Já milovala všecky jako dcery své, hleděla užitečně zaměstnávati všecky, naslouchala jejich dojemným zpěvům a modlitbám. Mou osobu obsluhovaly střídavě jen některé a těch bylo asi jen pět, které znaly psát a rýsovat. Těch jsem použila ku prácem uměleckým. Mezi těmi byla jedna žena tichá, vzdělaná a nápadně smutná. Ráda jsem ji viděla při prácí, kde dbala čistoty a vzorného pořádku.

Když mne kalif ustanovil prozatimním vladařem, převzal dosavadní úřad vrchního stavitele osvědčený mistr, jemuž měly býti také odevzdány stavební plány a nákresy. Při pořádání jich pomáhala také ona žena. Mé soukromé výkresy vybírala a kladla stranou. Pojednou ustala v práci a hlasitě štkajíc tiskne pergamenový list k srdci.

»Co děláš, Myriam?« volám na ni, »proč tak bolestně vzdycháš.« Ona se pozdvihla a třesouc se, podává mi před léty zhotovený výkres milostného Pelaja.

»Ach, to tě tak pohnulo, líbí se ti to andělské dítě?«

Místo odpovědi vrhla se nebohá k nohám mým a objímajíc je křečovitě, sténala usedavě: »Pro slitování Boha mého i tvého pusť mne k synáčkovi mému!«

Vyprostivši se z jejího obětí sama nanejvýš rozechvěná táži se: »A kterak jsi sem přišla, vždyť vdané ženy se do harému nezasílají.«

»Já také jako odaliska přijata nebyla, násilně vedrala jsem se na koráb mezi dívky z Hispanie uloupené, abych se dostala do Bagdadu, kam mého drahého Pelaja s jinými pacholíky odváželi. Zde jsem se dobrovolně přihlásila za otrokyni do harému, jen abych byla dítěti svému na blízku. Zvěděla jsem, že ve zvláštním ústavu jsou zde vychováváni. Již po 10 roků nevýslovnou

touhou po svém synáčku zmírám. V slzách, jež by nejtvrdší skály obměkčily, nesčíslněkráte jsem prosila dozorce harému, aby jen jedinký pohled byl mi popřán na dítě mé, ale marně.

»Do onoho oddělení není přístupu!« zněla chladná odpověď.

Zdrcena opustila jsem serajl, pozbyvši veškeré naděje, že kdy spatřím své dítě. Když však jsem pohlédla ve tvou vlídnou tvář, o pane, počala jsem opět doufati a poznovu se modliti, by dobrotivá nebesa jen kmitem nějaké naděje potěšila mou zmítanou duši. A hle! Bůh se smiloval a v obraze tomto zřím radostnou zvěst o brzkém shledání. Pane, ty slituj se nad těžce zkoušenou matkou a dopomoz jí k tomuto nejvyššímu štěstí pro ni na zemi. Ty to můžeš, pane, všecku moc vložil kalif v ruce tvé!«

Tak stála přede mnou celá bledá, uslzená, třesouc se rozčilením, zraky úzkostně lpěly na rtech mých. O to byl těžký okamžik k odpovědi, kdy se má celá bytost rozechvěla steskem a nezměrnou soustrastí k paní, kterou mé srdce počalo milovati jako matku Pelajovu a přece jsem musila mluviti, nemohouc snésti toho trapného pronikavého pohledu jejího.

Syn tvůj, matko drahá, do Bagdadu nepřišel. Krásný pacholíček zůstal v Kordově ještě s dvěma chlapci, a všichni byli vychováni v serajlu vladařově společně se mnou a mými bratry. Mládeneček ten vynikal nade všecky jak pilností, skromností, mravností, tak zvláště vroucí nábožností. Byl miláčkem všech, kteří ho znali. Otec mu nepřekážel u vykonávání modliteb a nejednou nám pravil, že bychom mohli vzíti sobě příklad všichni z toho křesťanského pacholíka. Jeho láska a touha po Spasiteli byla veliká. Proto si ho také Bůh vyvolil a do svého nebeského dvoru ho poslal. Já slyšel jeho poslední povzdechy po Pánu Ježíši, po rodičích, které tam očekával. Smrt jeho byla slavná, je pochován na křesťanském hřbitově kordovském, a na hrobě jeho dal postaviti otec můj památnou kapli.«

Dále jsem mluviti nemohla, a hlas můj zanikl v pláči; překonána jsouc hořem tiskla jsem matku k srdci, hledajíc a spolu podávajíc zraněnému srdci svému i jejímu útěchy. Jako tobě tak jsem jí svěřila všecka tajemství svého života, sdělila jsem se s ní o všecky své záměry. Poznavši hnilobu a pošetilost nauky Mohamedovy a z ní pocházející děsné ponížení ženy, čekám netrpělivě, až nešťastná oběť ohavného islamu dokoná a synové jeho vládu přejmou, pak odeberu se do rozkošného zátiší pod Libanonem, jež mně kalif s několika tisíci křesťanských obyvatelů daroval za mé věrné služby. Tam odhodím svou škrabošku a stanu se jejich kněžnou — dle víry sestrou. Chtěla jsem, aby matka sdílela se mnou tichý a bohumilý život, ale ihned jsem vyčetla z prosebných zraků, že srdce její už unáší touha k západu, do druhé vlasti k jejím miláčkům a slova její to ztvrdila.

»Klaním se nevyzpytatelným úradám Božím a půjdu k hrobu, v němž uložen poklad můj nejdražší, bych poděkovala Slitovníku nebeskému za svou podivuhodnou záchranu.«

Neporozuměla jsem hned záhadné té řeči, a nápadný byl náhlý klid po tak velikém rozčilení. Ona však s touž mírností pokračovala žalujíc sama na sebe.

»Slýchávala jsem jako dítě od učitelů svých, že Bůh zkouší ctnost svých věrných mnohdy těžkými ranami, jako jsou nemoc, opuštěnost a mnohé jiné útrapy, avšak takovou jsem tehdy proniknuta byla láskou ke svému Spasiteli, že představujíc si nejhroznější muka, pocítila jsem jakousi nadlidskou sílu v sobě a opovážlivě jsem prosila: »Zkus to, Pane, uzříš, že nic nezlomí mé věrnosti!« Zkouška ta se dostavila, ale zcela v jiné podobě. Pojednou nahrnulo se do mého tichého života tolik štěstí, že jsem jím byla jako zmámena. Jsouc jedinou dcerou bohatého a laskavého otce nezvěděla jsem, co je to starost, bída a nedostatek; jako choť věhlasného učence a nejlepšího z mužů slunila jsem se v jeho slávě a jsouc jím horoucně milována domnívala jsem se, že jsem na zemi již ta nejšťastnější a děkovala jsem za to Bohu. Tu ještě vložila nebesa v náruč mou dar pro matku ceny nezměrné, jímž je vše ostatní zastíněno, do pozadí zatlačeno. Spanilé děťátko zaujalo první místo v srdci mém a stalo se Bohem a modlou mou. Tato vášnivá láska rostla každým dnem a každým pohledem na milostného pacholíčka a dospěla takové výše, že pro ni zapomenuto Boha, manžela a celého světa. Neobstála jsem v té zkoušce. Nepozorovala jsem ani, jak řítím se v propast s nevinným dítětem svým a byla bych zahynula, kdyby tak mocně nebyla zasáhla ruka Páně v osudy mé a nevyrvala mi násilně, čeho jsem zneužívala ke své zkáze. Nyní poznávám, že dítě mé náleželo Bohu, vzal je k Sobě. I já chci celým srdcem náležeti Bohu a pak mohu se nadíti, že tam opět uzřím synáčka svého a nebudu již od něho odloučena. Nyní budu hledati svého dobrého manžela, k němuž jsem rovněž byla nevděčná, zapomínajíc po celá léta na něho. Vím, že mi odpustí, až uslyší, co jsem vytrpěla pro synáčka jeho, kterého i on nevýslovně miloval.«

»Tento názor křesťanský, že Prozřetelnost Boží naše osudy řídí a k dobru našemu směřuje a tak utěšeně záhady života rozlušťuje, vzbudil v mé duši,« dí Achmeta, »ohlas, bylo to první vítězství vznešené víry Kristovy nad strnulým, beznadějným učením islamu o neúprosném, nezměnitelném osudu. Hleděla jsem všemožně, bych vyhověla žádosti milované paní. Na přímluvu její darovala jsem šesti otrokyním svého harému svobodu, opatřila je všemi potřebnými listinami na bratra, vladaře kordovského, a vypravila je loňského podzimu s naší velkou karavanou do Bairutu, kde je přijala kalifova plachetní loď — a jak již mám zajištěné zprávy — také šťastně připravila do Hispanie.«

Že po návěští takovém neměl Toreno v Bagdadu spokojené chvíle, dá se snadno domysliti. Ale i pro ostatní poselstvo ztratilo sídlo kalifovo všechen půvab. Nesnesitelné vedro, mraky hmyzu a jedovatých mušek, nezvyklé, nepřiměřené pokrmy a nápoje, a nudná společnost líných a pohodlných bohatýrů, neutěšený stav panovníkův a konečně rozhárané poměry na dvoře kalifově, rozděleném na dvě mocné strany, jež vespolek se potíraly, a z nichž každá chtěla jiného syna Harunova za nástupce kalifova, jakož i hrozící pozdvižení v provinciích, to vše nutkalo k brzkému odchodu. Poslední návštěvou byli všichni vyslanci s dvorem bagdadským usmířeni. Achmet vyžádal prominutí po-

kořujících obřadů. Všichni stoje přijali blahosklonný pokyn rukou na rozloučenou a co je velmi příjemně překvapilo, byly drahocenné koberce, skvostné zbraně a jiné. Pro císaře Karla držel kalif v ruce ozdobný list, jejž sám podal vůdci poselstva Torenovi, v němž ujišťuje slavného mocnáře západu svým neochvějným přátelstvím. Na důkaz toho mu odstupuje jako křesťanskému knížeti svaté město Jerusalem. To byl ovšem dar velkodušný, císaře důstojný.

V druhé listině, svědčící poslancům samým, byl vladař syrský uvědoměn, aby poselstvo císařské do Jerusalema doprovodil a jemu město odevzdal se všemi chrámy, vyjímaje mešitu Omarovu na hoře olivetské, jakožto poutní místo Mohamedánů. Při odchodu prokázány tytéž pocty jako při příchodu.

Provázeni skvělými pluky jízdy a dvořenínů kalifových daleko za město, rozloučili se s knížaty a vůdci a táhli pod ochranou četné karavany k poušti syrské.

V Damašku způsobil list kalifův náramné zděšení. Vladař nechtěl svým očím věřiti, že má býti Jerusalem, třetí svaté město mohamedánské, vydán nevěřícím ďaurům, ale protiviti se vůli kalifově bylo jako položiti hlavu svou na špalek. Toreno však poněkud ho utišil, nežádaje na něm ničeho jiného, než aby poselstvo jako poutníky do Jerusalema doprovodil, jelikož nemajíce plnomoci nemohou úkonu dosahu tak velikého o své ujmě předsevzíti, ač není pochyby, že císař velkodušný dar svého vznešeného přítele, tak znamenité město, s největší vděčností přijme. Prozatím dostačí, když vladař jerusalemský bude o změně panství vyrozuměn, a křesťanům budou vydána posvátná místa, všecky chrámy, jakož i k nim přináležející budovy, které Moslemíni zabrali. Jenom s patriarchou jerusalemským sdělil vladař syrský podrobné rozkazy kalifovy, načež ihned na kopule chrámů byly upevněny kříže, do věží zavěšeny zvony, jichž po celých sto let nebylo použito od zrádného přepadení města hordami saracenskými.

Velikolepý chrám byl zachován jako hrob Ježíšův, jejž i Moslemínové ctí za velikého proroka. Na nejpamátnějších místech křesťanstva oživla víra i těch paladinů, kterým svůdný islam pomátl hlavy. V tajemném šeru kalvárské svatyně, kde každý kámen k srdci volá, při kmitu tichých svétel před jeskyní hrobovou klečela řada mužů, pohřížených v bouřlivé upomínky své minulosti. Na místě, kde netušenou cennou byla proudy nejsvětější krve zhlazena lidská vina, poznává vinník hroznou její tíhu.

Tu, kde jednou bude účtováno s celým pokolením lidským, až k soudu bude předložena psaná kniha, spatří v ní i ohavnosti své, v jak příšerném světle vidí nyní lehkovážní rozkošníci své porady s nepřáteli Kristovými, když chtěli zaprodati svou víru za hrst zlata a stádo mrzkých ženštin. Jaká nevděčnost, zpronevěra na vlastním pánu a upřímném příteli, jejž chtěli zrádně opustiti! A nemusila-li ubohým Torenem poznovu otřásti vzpomínka na děsné volání po krvi Syna Božího, když i na jeho duši lpěla krev dvou nevinných životů? A co bezpráví a zbytečných ukrutností spácháno v zemích nepřátelských mnohdy na bezbranných

ženách, starcích a dítkách! Divná to věc! Nikdy v celém životě jejich nevystoupily tak jasně ty krvavé stíny, nešlechetné jejich skutky. Proč pojednou je naplňují takovou hrůzou a ošklivostí na tom místě svatém?

Byla to milost, neskonalé Slitování, jež s toho kříže, před nímž klečí, v krvi a pláči za všechny hříšníky se přimlouvalo: »Otče, odpusť jim, nevědí, co činí.« To neskonalé milosrdenství Boží sklání se i k jejich lítostí sevřeným srdcím, je objímá, utěšuje láskyplnou průpovědí: »Doufejte, synové, hříchové vaši jsou vám odpuštěni.«

S tímto mírem v srdci ubírá se poselstvo do své otčiny posilněno u víře, jejížto vznešenost, krásu, sílu a moc božskou na té výpravě dokonale poznavši, vrací se s pevným předsevzetím, že každý z nich dle svého stavu a povolání chce na rozšíření a zvelebení víry Kristovy pracovati.

Navštívili také Betlehem, zlíbali památná místa, kde narodil se Spasitel světa, a ve svaté chýži nazaretské obnovili své sliby a vysílali k nebesům vroucí díky a modlitby.

V Bajrutu vstoupili na loď císařskou, která je šťastně dopravila do milé vlasti.

Příchozí z dalekých pohádkových krajin byli očekáváni s pochopitelnou zvědavostí a uvítáni s údivem a uctivou srdečností. Císař sám přijal své věrné s laskavostí otcovskou, hluboce pohnut děkoval za vzácné služby jako svým nejmilejším přátelům s takovou vroucností, že někteří paladinové zahanbení nezaslouženou pochvalou vrhli se k nohám dobrotivého pána, vyznávajíce nehodnost a zaslepenost svou, žádajíce za milost a odpuštění.

Císař jim vlídně odpovídá: »Vstaňte, synové milí, znal jsem vaše záměry, když jste se za posly přihlásili a obával jsem se vás přijati, ale můj rádce Alkuin shledal, že právě posláním tím budete pro mne zachováni, až pravý stav věcí na dvoře bagdadském poznáte, nebo žádný čestný muž za tak podlé podmínky se nezaprodá.« U přítomnosti celého dvora podal Toreno zprávy o průběhu cesty, o skvělém přijetí v serajlu a přátelském projevu kalifa, jenž přes těžké onemocnění poselstvo předpustil, za dary zaslané dík svůj vyslovil a na důkaz své úcty a lásky k velikému panovníku západu vydává posvátný Jerusalem křesťanům i moslemínům.

To bylo ovšem veliké překvapení. V shromáždění ozývaly se hlasy: k neuvěření! věc neslýchaná! I sám císař pochyboval. Když však přečten vlastnoruční list kalifův, v němž zcela jasně postupuje svrchované právo na svaté město svému příteli Karlu, císaři římskému, tu jako u vytržení přítomné panstvo a dvořenínstvo skládá svůj první hold s nadšeným jásotem: »Slává nejmocnějšímu císaři, zdráv buď, králi jerusalemský!«

Císař kyne odmítavě: »Počkejte s vaší oslavou, zde se kalif přenáhlil neuváživ, že skutkem tím dopouští se dle koranu nejtěžšího zločinu na říši moslemínské, a že v okamžiku, jak bych chtěl ujmouti se vlády sv. města, celý východ povstane s fanatickou zuřivostí k hájení jeho a vzplane z toho strašlivá válka, ano dobrý Harun již zapomněl, že na Jerusalem žádného práva

nemá, jelikož města nedobyl, nýbrž hanebným úplatkem zrádného vladaře císaři řeckému uchvátil, s nímž bych teprve o město musil zápasiti.

Přece jsem povděčen svému příteli, že tak smířlivé a přátelská smýšlení chová ke křesťanům a že jim nyní dopřáno bude větších výhod a svobod. Doufám, že sblížení naše s říší východní křesťanstvu nebude na škodu.«

Učenci a umělci poselstva zaujali opět sobě přikázané úřady, poosvěženi a obohaceni novými zkušenostmi pracovali na mohutném vyvoji křesťanské osvěty neúmornou pílí dále.

Jenom Toreno oddělil se od svých milých druhů, a když všechny závažné příčiny svého odchodu císařskému příznivci vyjevil, opustil navždy dvůr. Tiše a nepozorovaně, jak přišel, v témž prostém oděvu dělníka nastoupil svou bludnou pouť za ztracenou Aglajou. Mohl popřáti si všeho pohodlí na daleké své cestě, měl všeho sdůstatek, ale svízeli a obtížemi té neschůdné cesty chtěl doplniti tuhé pokání, jaké sobě uložil u hrobu Spasitelova za provinění svá, aby s Bohem dokonale smířen a očištěn z rukou jeho na novo přijal milovanou choť svou.

Ze ztrozkotaného štěstí mrákotného života pozůstal mu jediný světlý bod, k němuž se nesou všechny jeho tužby a naděje — vroucně milovaná Aglaja.

Doufá ji nalézti na rodném statku v Saragose, nebo u hrobu Pelajově v Kordově. Přišed do Saragosy, podivil se vkusné úpravě nové čtvrti, kterou opustil před léty v rozvalinách.

Vchází do domu svého zdlouha, znaven, v tesklivé náladě. Zde ho vítá starý věrný strážce s radostnou zvěstí: »Naše milostivá paní žije, byla zde, všude vás toužebně hledá.«

Po té jal se vypravovati, jaké vzrušení způsobilo minulého roku náhlé objevení domněle mrtvé paní ve městě.

»Záhy z jara dal jsem vyklízeti z letohrádku zahradní náčiní přes zimu tam uložené. Ženy vynášely rýče, lopaty a různé nádoby, pak čistily síně. Po polednách šel jsem s nimi, zůstával jsem pozadu, prořezávaje tu a tam nějaký keř podle cesty.

Pojednou zaslechnu šum, dupot a úzkostlivé výkřiky. Ženy vyděšené uhánějí od domu, dávajíce mi výstražné znamení k útěku. »Bláznivé ženské,« pomysliv sobě, »zajisté tam vyplašily nějakého dravce, jenž tam měl zimní svůj pelech; popadnu rýč, pádím k domu a vrazím do síně — ohromen zůstanu na prahu státi, mrazilo mi v kostech a studený pot vyrážel na čele. Před sebou vidím vysokou, v bílý plášť zahalenou postavu, v níž poznávám naši zesnulou velitelku.

Chci prchnouti, ona však zadrží mne a upírajíc na mne své zkalené zraky, zaupí bolestně: »I ty se mne lekáš, můj příteli od dětství a ochránce můj? Bože můj, což jsem se stala takovou příšerou, že vše utíká přede mnou? Jak jsem se těšila na svou otčinu, radostné se svými shledání a zatím kamkoliv se obrátím, vidím cizí a ustrašené tváře, přátelé a známí při potkání s utajenou hrůzou prchají jako před nějakým obludným přízrakem.«

»Drahá velitelko!« pravím skroušeně, »odpusťte naší pošetilé bázni, vždyť jsme vás všichni měli za mrtvou, viděli jsme,

jak v té lité vřavě vás vrahové kyji dobíjejí a mrtvolu vaši k žárovišti vlekou. Nemohu vypověděti, jak dobrý náš pán žalostnil nad děsnou smrtí vaší a v zoufalém hoři vyzýval nebe i peklo k pomstě.

Slyše pak, že Pelajo je v rukou lupičů, pustil se nerozvážně za nimi přísahaje, že se nevrátí než s Pelajem živým anebo mrtvým.

»Pak ho zde marně hledám,« bědovala paní Aglaja, nebo Pelajo jest mrtev. Bože můj, jak jsem opuštěná, kam se uchýlím s nesmírným svým hořem?« Tak seděla smutkem zdrcena několik hodin, nepromluviviši slova, aniž přijala jakého občerstvení a ještě toho dne odjela, a nikdo neví kam.«

To byla trpká zkouška pro ubohého Torena. »Nezbývá mi jiného,« pravil odhodlaně, »než prohledati celou Hispanii, abych přišel na stopu své drahé Aglaje.«

Napadlo mu, že Aglaja musila přijeti do Kordovy a tam že se zajisté někomu svěřila se svými záměry.

Putuje dále k jihu, až osmého dne večer stojí u malé branky známého farního domu v Kordově.

Duchovní poznav otce mučedníka uvádí vzácného hosta do chudobné své jizby, v níž tolik stísněných nalézalo rady a útěchy.

Oba přátelé vzpomínají té hrůzyplné noci, v níž Toreno jako Laokoon sevřen dvěma zuřivými hady — pomstychtivostí a zoufalstvím — se svíjel, chrle rouhání a kletby proti nebi a lidem, až vítězná moc víry zapudila příšery, zavřela ústa zlolající, stišila pobouřené srdce.

»Hle,« vece kněz, »jaký to z oné kleté noci vyšel jas, a z krvavé setby jaké to vzešlo požehnání. Děsně zohavený trup panického reka hlásá udivenému světu skvělé vítězství ctnosti křesťanské nad bestialní podlostí mohamedánstva. Bylo třeba uhnětenému křesťanstvu, zvláště pak ohrožené čistotě panen, mravního povznesení v době tak pohnuté a nebezpečné. Dlouhou porobou zmalátnělý národ probouzí se ze staletého snu a přichází v zástupech ke hrobu mučedníka, dovolávaje se jeho přímluvy u Boha. Nebe sklání se milostivě k prosbám jejich, nápadná a četná uzdravení hrozných neduhů, obrácení od víry odpadlých a vyslyšení v tisícerých naléhavých potřebách a úzkostech jsou toho důkazy.

Od nejzazších končin vlasti, ze severních království, z Afriky, ba z dalekého Bagdadu dostavují se ctitelové, přinášejíce skvostné dary na oslavu hrdinného mládenečka.«

Toreno vpadl do řeči: »Odpusť, otče, že tě vyrušuji, jací to byli příchozí z říše kalifů, kteří navštívili hrob Pelajův?«

»Neviděl jsem jich,« vece kněz, meškal jsem tehdy na synodě toledské. Po svém však návratu nalezl jsem hrobní kapli vyzdobenu drahocenným stříbrným křížem, svícny a nádherným perským kobercem, vesměs to dary vzácných paní od východu. Více o nich nikdo nezvěděl. Až teprve před několika měsíci byl jsem hrobníkem upozorněn, že jedna z těch zbožných paní zavítala do Kordovy, že celé hodiny v kapli prodlévá a snad že

trvale se míní zde usaditi; zakoupila prý útulný ten domek, jenž přiléhá těsně ke hřbitovu».

Toreno již věděl dosti. Cizí ta paní není jiná, než jeho drahá Aglaja. Nicméně tajil své radostné překvapení a poslouchal milého stařečka, jenž se rozplýval, chvále vládu Abderahmana, jenž v posledních dvou letech tolik výsad a svobod křesťanům poskytl, že téměř je postavil na roveň s moslemíny.

Divná to věc, že právě po smrti Pelajově nastal ten utěšený převrat, zajisté že nevinná krev mládenečkova usmířila božskou spravedlnost a vyžádala nám tu milost.

Proto také docházejí naléhavější prosby na arcibiskupa toledského, by ta veliká a stále se šířící úcta a důvěra ke svatému mučedníku dosáhla církevního schválení. Jednání o svatoření před dvěma roky zahájené pokračuje utěšené. Biskupští plnomocníci svolali shromáždění, přísežnými svědky zjištěny jsou zázračné události u hrobu, vyslýcháni mužové, kteří v noci tělo pacholíkovo ze serajlské stoky vynášeli, zohavené očistili a do nové rakve uložili; pak otevřena hrobka, rakev vyzdvižena a svědkové přísežně na novo potvrdili totožnost těch hrozných ran, o původu však jejich, jakož i o trpiteli samém nemohli ničeho vypověděti.

Co mi bylo zpovědním tajemstvím tebou svěřeno, o tom jsem vypovídati nemohl, a tak bylo další jednání k žalosti všech odloženo na příští dobu, až se Božské prozřetelnosti zalíbí temno oné příšerné noci objasniti očitými svědky. A hle, nyní přicházíš ty sám, jako nejzávažnější od Boha poslaný svědek, abys dovršil slávu syna svého. Ó přešťastné tvé rodiny, jíž kyne čest ve světě křesťanském nejvyšší, že vydala církvi takového panice a mučedníka! Zítra zašlu do Toleda radostnou zprávu. Dáváš k tomu své svolení?«

Toreno neodpovídá, ale ztrnule hledí před sebe. Pak rychle povstane a několikráte přejde síň, potom přistoupí ke knězi a dí ve velkém rozechvění: »Toho, otče, ode mne nežádej, přej mi klidu tak těžce nabytého, neprobouzej saně dřímající spoutané okovy tuhého pokání. Nemáš tušení, jak zpustošila nešťastná vášeň mou duši, k jak hrozným zločinům mě svedla nenasytná ctižádost. Milostí Boží a nadlidským úsilím zkrocena dravá šelma, v jejíž spárech jsem se tak dlouho svíjel. Jméno mé se mělo skvíti na památných deskách katedrál a paláců, já je strhnul v zapomenutí a opustiv slunné výše umění, jako pták se zlomenými křídly chci se ukrýti v povržených skrýších bídáků, bych usmířil vinu svou. A nyní mám pomáhati, aby se jménu tomu dostalo lesku nejvyššího, cti a slávy oltáře, a já podlý zločinec abych byl veleben jako otec světce a mučedníka, Bůh mne toho uchovej! Mé srdce by nesneslo tak hrozného vnitřního zahanbení.«

Stařičkého kněze polily slzy, cítil útrpnost s kajícníkem, ale od svého úmyslu neupustil.

»Mistře,« pravil pohnutě, oslava tvého syna pokornou tvou duši neochvěje. Zůstaň ve skrytosti, tvého veřejného prohlášení sice nežádám, ale skutky Boží skryté zůstati nesmějí. Svět musí poznati ten výkvět božské síly v duši panenské a vítěznou moc víry nad hrůzami smrti. A já budu hledati svědky všudy, byť i

v peleších násilníků mosleminských. Vždyť i ti šlechetnější stydí se za ohavný zločin, spáchaný na křesťanském pacholikovi a projevují svou soustrast na jeho hrobě.«

V důvěrné rozmluvě trvající po celou noc otevřel Toreno otci duchovnímu nitro své až do nejtajnějších hlubin, líčil dobrodružné cesty, svůj pobyt na dvoře cáchském a poselstvo na východě, zvláště však své duševní boje a útrapy, jakož i záměry, dle nichž chce upraviti skrytý, od světa odloučený život svůj, žádaje zkušeného rádce o vedení a povzbuzení na příkré cestě k pravému pokoji a spáse.

Laskavou přípovědí upřímného pastýře potěšen a vzpružen jsa ubírá se Toreno záhy z rána k poslední stanici své potulné pouti. Jde na jisto, neboť naznačený domek je mu dobře znám od oné truchlé noci, kdy se v něm konaly přípravy k pohřbu Pelajově.

Nicméně poblíž hřbitova pojímá jej neobyčejná tesknota a šerým křídlem zastiňuje duši. Stesk roste každým krokem a myšlenka na první setkání po tak dlouhé cizotě a tak bolestném strádání svírá mu srdce nevýslovnou tísní.

V této nepochopitelné náladě ocitne se, aniž se toho naděje, před domem a již také před Aglají. Právě vycházela k ranní ná, vštěvě k hrobu, když v předsíni spatří cizího muže, jenž na ni upírá své žhavé zraky. Toreno na první pohled své choti nepoznává; tak přetvořil hlodavý bol libé serafínské tahy v tvrdé, hluboké vrásky na vpadlých tvářích.

Když však cizinec nepozdravil a stále zkoumavě na ni pohlížel, ujala se sama slova a tázala se, čeho by sobě přál a koho hledá.

Známý měkký přízvuk z dávných dob probudil dřímající city lásky, zkoušené ohněm utrpení a Toreno rozpřáhnuv rámě volá v nejhlubším pohnutí: »Tebe hledám, moje Aglajo, a nic na světě nás už nerozdělí!«

A ona hledíc v nesmírném úžasu na milou, usouženou tvář, vrhá se v náruč předrahého chotě a nemohouc se nasytit upřímného pohledu, jenž v nevýslovné lásce na ní spočívá, vždy zadívá se poznovu do těch drahých očí, křečovitě držíc ruce jeho, aby jí ten nalezený poklad nebyl vyrván.

Po prvním přívalu radosti vybízí Aglaja manžela: »A nyní půjdem navštívit Pelaja, dnes je den jeho narození. Hle, na památku dala jsem zhotoviti dvě alabastrové vásy s nápisem: Pelajo, narozen 5. května 770.«

»Tak pojď, ženichu můj,« pravila s milostným úsměvem, podávajíc choti jednu nádobu s kvítím, »obnovíme na hrobě jeho své sliby.«

Vonný dech liliový sálá k nebesům, smutek a rozkoš se zlíbaly na tvářích jejich, a nad nimi vznášejí se duchové nebeští, radujíce se z dokonaného jejich pokání.

V kapli nebylo ještě nikoho. Bůh a svatí andělové jako svědkové slyšeli vroucí výlevy vděčnosti, úpěnlivé modlitby a sliby klečících na hrobě syna mučedníka.

Toreno byl nevýslovně šťasten. Hroznou smrtí nevinného dítěte jako obětí smírnou za vinu otcovu sklonilo se Boží slitování k pokornému kajícníku, a hrob Pelajův jest mu ochrannou lodí, která tonoucího v propastech vlídně přijala, aby ho bezpečně dopravila ku břehům blažené věčnosti.

Ohromné dojmy přítomné chvíle působily v duši jeho takovou silou, že mu bylo, jakoby byl vtržen v jiné krásnější světy, kde pociťoval kouzlo blaha rajského. Nebyl to však pouze sladký, prchavý přelud, ale pevná, ustálená radost, plynoucí z asketického způsobu života, jemuž se byl zasvětil. Pozměnil své jméno, zapřel svého genia, své bohatství a liboval si, když ho chudina najala jako obyčejneho zedníka k opravení svých baráků, stykům s umělci se vyhýbal a z důchodů svých popřál sobě jen, čeho nevyhnutelně potřeboval. Přebytek věnován památce Pelajově na zakoupení oněch zubožených dítek, které jako on byly zavlečeny do hrozného otroctví, kde jim hrozila mravní smrt a záhuba.

V tichém svém úkrytu žil Toreno životem blaženým, požívaje nerušeného pokoje, jehož svět dáti nemůže, a jenž jest předchutí slastí nebeských, ale jakého tu bylo třeba při tak vznětlivé povaze sebezapírání a bdělosti, aby tak těžce nabytého míru nepozbyl a na vrcholu mravního povznesení se udržel!

Aglaii zdálo se jednání manželovo býti výstředností, avšak poznavši jeho pevnou a nezdolnou povahu vpravila se konečně do způsobu jeho života, jenž byl příkrou protivou jeho slavné minulosti.

Co ji však rmoutilo a co si nemohla vysvětliti, bylo to, že Toreno vůdči veliké a svaté záležitosti syna svého zůstává tak nápadně vlažným a netečným, na svém mlčení trvá a všeliké účastenství zarputile odmítá.

Tu však neočekávaně dostavili se jiní svědkové. Jednoho dne, když manželé Torenovi konali svou večerní pobožnost u hrobu, přiklekla k nim neznámá poutnice a vrhla se v usedavém pláči na kámen náhrobní, líbajíc vroucně desku s jménem a odznakem mučedníka.

Podobné výjevy opakovaly se často a nebyly nikomu nápadné. Když však poutnice neustávala a jako bezduchá na kameni ležela, přistoupil Toreno chtěje ji pozvednouti.

Ona však bránila se, řkouc: »Nechte mne, vždyť jsem přišla splácet veliký dluh svému ochránci a dobrodinci.«

Toreno poznal Achmetu, a pokynul choti, a vyšli oba ze svatyně a čekali, až poutnice dokoná svoje modlitby.

Když Achmeta vyšla, vítali ji s dojemnou srdečností, žádajíce ji, by nezhrdla skromným jejich pohostinstvím.

»Vždyť náležím vám, přátelé milí, v kruhu vašem zase pookřeji, a s pomocí vaší vykonám svaté své poslání. Že se ku bratrům vladařům hlásiti nemohu, pochopíte, až vám poslední své příhody vypovím.«

Když se uhostila v útulném příbytku, počala vypravovati: »Po smrti kalifově vypukla dávno připravovaná ona vzpoura, a nastaly hrozné převraty. Já složila vladařství, rozpustila úředníky a sluhy, a chtěla jsem se odebrati na darované mi statky v Syrii.

Prosby a hrozby obou následníků trůnu držely mne v serajlu jako zajatce. Každý ze synů Harunových chtěl mne získati pro svou stranu.

Zuřivý boj rozproudil se v městě a okolí. Lidé se vraždili v ulicích na potkání. Nejhůře řádili spiklenci v paláci samém. Po deset dní byla jsem v komnatách svých obležena, a před zatarasenými dveřmi rvali a ubíjeli se neustále vzbouřenci.

Hrůza a úzkost mnou lomcovaly. Nebála jsem se smrti, ale soudu Božího, neb jsem se protivila Duchu svatému. Dávno byla jsem přesvědčena o ničemnosti a zvrhlosti své víry. Jako dítě viděla jsem kolem sebe jenom mrzkost, přetvářku, podlost a ukrutnost, a srdce mé se odvracelo s ošklivostí od hnusného kalu, jenž mne obkličoval a práhlo po něčem krásnějším a vznešenějším, nač bych bez uzardění mohla mysliti, a co bych bez výčitek svědomí žádati a požívati mohla, o dobru takovém však nechtěl nikdo věděti. Bratří moji a pacholíci, s nimiž jsem se stýkala, byli zasmušilí, vzdorovití, svárliví a hledali svou radost ve věcech mrzkých a hanebných.

Tu přišel do domu Pelajo, hošíček milounký, na slovo poslušný, pozorný, pilný, vždycky přívětivý a plný radosti. Jednou jsem se ho tázala: »Ale pověz mi, co tě zde tak těší, vždyť jsi někdy jako u vytržení.«

Tu mi dal chlapec divnou odpověď: »To je vždycky, když se modlím.«

»My se také modlíme,« odvětila jsem, »přece však nepozoruji, že by to koho těšilo.«

»Což nemáte Pána Boha rádi?« Vždyť je tak dobrý, tak krásný, všude je s námi, na nás se dívá, vše dobré nám dává, a když jsme hodni, vezme nás do nebe.

Slova tak horoucně pronesená hluboce utkvěla v mysli mé a stala se klíčem k pokladu té vznešené radosti, po níž jsem práhla. Bůh křesťanský jest ta nejvyšší krása a láska, a toho jedině milovati musí býti na zemi nebem; a jak silná, opravdová může býti ta láska k Bohu, že i nejhroznější muka podstoupí, než aby činila, co se Bohu nelíbí, to jsem zvěděla při smrti nevinného Pelaja.

Jeho poslední povzdech: »Pojď, tatínku, pojď, maminko, pojď, Achmete, pojďte k nejmilejšímu Ježíši,« nevymizí nikdy z duše mé.

Tisíckráte jsem na toužebné volání miláčka svého odpovídala: »Již jdu« a přece v rozhodné chvíli vždy mne zdržovaly časné ohledy. Stále jsem otálela, až v hrůzách smrtelných to zaburácelo v nitru mém: »Pojď — ale k soudu.«

Úzkostně volám k nebesům: »Pelajo, věrný strážce duše mé, vypros mi milost křtu u nejlaskavějšího Ježíše!« A hle, pojednou lomoz utichl, sběř silnějším soupeřem rozehnána a já jsem unikla tajným východem do domu vrchního stavitele Hasana, kde již po několik dní čekalo šest statečných jezdců, a nežli se ta krvelačná lůza ze svého vražedného opojení probrala, uháněla jsem s věrnou svou družinou senářskou planinou ku břehům eufratským. Pátého dne byla jsem v bezpečnosti na svém panství na

nejzazším pomezí říše. Tam nezasahovaly vlny rozbouřeného kalifatu. Ocitla jsem se uprostřed dobrého lidu křesťanského. Poněvadž jsem již dříve činila přípravy k přesídlení, nikoho můj příchod nepřekvapil.

Obyvatelstvo přijalo mne s důvěrou; bylo mu známo, že Harun al Rašid udělil na mou přímluvu bojovným těm kmenům na Libanonu značné výsady a svobody, a statky mně darované odevzdal křesťanům ve správu.

Od patriarchy kláštera Maro jsouc uvítána děkovala jsem vroucně Bohu za svou záchranu a umínila jsem si, že jinak klášter neopustím než jako křesťanka.

Příprava na sv. křest trvala osm dní. Má duše prahnoucí po Bohu a Spasiteli jako země žíznivá, zvlažená pramenem milosti, procitla k novému životu. Jsem dítětem Božím, sestrou dobrého Pelaja, za ním kráčeti budu a s ním se shledám u milostivého Ježíše v zahradách rajských.

V blahé té naději utvrzena pochopila jsem nauku o obcování svatých. Když jsem ctihodnému patriarchovi líčila průběh svého života a příčiny svého obrácení, jak jsem poznala ve spanilých ctnostech andělského pacholíka vznešenost víry křesťanské, jak zvláště jeho nepřemožitelná stálost v trápení mi objevila sílu lásky Kristovy, a když jsem konečně poukázala na podivné své zachránění na jeho přímluvu, přisvědčil velekněz a doložil: »Dal Bůh vyvoleným svým zajisté moc velikých přímluv, a všecko, co pro slávu Boží na zemi vykonali, co pro blaho lidstva vytrpěli a obětovali, má nám býti vzpruhou, jež nás omdlévající pozdvihuje a neodolatelnou silou ke Kristu táhne.

Proto světlo jejich bohumilého života nemá býti postaveno pod kbelec, nýbrž na svícen, aby všichni, kteří na ně patří, se radovali a chválili Otce, jenž je v nebesích.«

»Víte-liž,« pokračovala Achmeta po krátké přestávce, »že to sladké povzbuzení velekněze přivádí mne sem. Život a smrt panického mučedníka nesmí upadnouti v zapomenutí, jeho vznešený příklad má svítiti křesťanské mládeži věků budoucích a památka jeho rozšířena býti po všech končinách země.

Úmysl svůj jsem sdělila s patriarchou; on schválil mé jednání. Potom oblékla jsem háv poutnický a nastoupila jsem cestu k místům svatým. Navštívila jsem Betlem a Jerusalem; zde duše má ponořena v hlubinách a v nevystižitelných tajemstvích vykoupení slavila poprvé hody lásky, a posilněna chlebem andělským přicházím, abych splnila svůj slib. Již na cestě ze Sevilly dověděla jsem se, jak si horoucně žádá lid křesťanský svatořečení Pelajova, a duchovní vrchnost že podporuje hnutí to. Nemůže být již dalek den naší nejvyšší radosti. Co soudíte o tom, milí přátelé?«

Toreno doznává sice, že arcibiskup toledský věnuje té záležitosti velikou pozornost a přízeň, že však započaté jednání musilo býti zastaveno pro nedostatek nejdůležitějších průkazů a svědků při smrti mučedníka.

Achmeta si vzpomněla na vrchního správce serajlu Meluna. Ten ovšem byl očitým svědkem všeho toho, co se událo. Sám

vynášel nástroje ze zbrojírny, v ohni je žhavil a při mučení pánu svému pomáhal a společně s ním pacholíka zavraždil.

Ale kde eunucha hledati? Byl ze serajlu již dávno propuštěn a nikdo o něm již nemluvil. »Snad je ještě někde v městě,« pravila Achmeta, »nebo se pamatuji, že když jsme odjížděli do Bagdadu, stál v dolní ulici na balkonu jednoho vzdálenějšího domu veliký, snědý muž, jenž nás přívětivě zdravil, a o němž průvodci jistili, že je to bývalý náčelník serajlu Meluno. Možná, že se mýlili, ale muž byl podoben nápadně eunuchovi. Úplné jistoty nabyla Achmeta teprve na faře kordovské, kam se se svou záležitostí obrátila. Nebyla tam Achmeta zcela neznámou. Zapamatoval si ctihodný kněz význačnou tvář mladistvého mistra, jenž občas ke stavbě kaple přihlížel a rozkazy udílel a při vnitřním zařízení pečlivě nad tím bděl, aby vše přesně dle liturgických předpisů bylo upraveno.

Netušil ovšem tehdy, že sličný mladík ten, jenž tak uctivě a pokorně každého pohybu jeho si všímá, jest dcerou Abderahmanovou.

Stařeček hledí udiven na poutnici a táže se, nemá-li mladšího bratra stavitele na dvoře serajlském, který se při stavbě hřbitovní kaple tak zavděčil křesťanům.

»Otče duchovní,« odvětila Achmeta mile překvapena, »nemám příčiny, proč bych se déle s tím tajila, stavitelem náhrobní kaple Pelajovy byla jsem já, tehdy zapřená dcera Abderahmanova, a nyní přicházím, abych vydala svědectví světci mučedníku, k jehož cti a slávě svatyně ta jest zbudována.«

Potom vyňala z pláště pergamenový závitek a podávajíc ho knězi, pravila pohnutě: »Zde, otče, viz svědectví psané před okem Hospodinovým, jenž zpytuje ledví a srdce naše.«

Byl to pečlivě sestavený životopis Pelajův od příchodu jeho do serajlu až do jeho smrti.

Ctihodný kmet probírá list za listem. Zářivé obrazy plamenné lásky Pelajovy k Bohu a Spasiteli střídají se s dětinnou pokorou, andělskou čistotou a nepřemožitelnou trpělivostí v mukách přehroznych. Vše to líčeno s nevýslovnou něhou, rovněž tak čistě milující duše dojímá úchvatně stařičkého kněze, takže nejednou rozechvěn volá: »Dítě nebes! Zázraku milosti! Buď na věky požehnáno.«

Na konec však zachmuří se a neuspokojen táže se Achmety: »A což o skonu mučedníka nesdělujete ničeho?«

»Srdce mé se hrozí toho hnusného zločinu, brání mi v tom povinná úcta ku vrahu,« vyrazila ze sebe v usedavém pláči.

Když se upokojila, pravil kněz vážně: »Jasná kněžno, svědectví vaše velmi vzácné a důležité pro další postup v posvátném jednání, ale k příznivému zakončení záležitosti tak velikého dosahu nestačí.

Neunavným svým pátráním přišel jsem na stopu svědka nejzávažnějšího, vznešeného a dobrosrdečného moslemína. Je to bývalý náčelník serajlského paláce eunuch Meluno, avšak kdo by se mohl odvážiti přiměti vysokého úředníka vladařského

k tomu, aby se dostavil k soudu biskupskému jako svědek k svatořečení.«

»Eunucha si vezmu na starost sama,« nabízela se Achmeta »a ještě dnes ho navštívím, neměla bych pokoje, kdybych otálela svým posláním.«

Kněz ochotně jí naznačil ulici i dům, a kněžna najavši průvodce, dala se obřadně v nosítkách dopraviti do moslemínské části města.

S důvěrou vstoupila do domu eunucha, jehož vždy považovala za svého upřímného přítele. Meluno byl z dvořenínů jediný zasvěcen v tajemství dcery Abderahmanovy, proto ho nepřekvapilo, když ji v hávu ženském před sebou spatřil.

Povstal, dvorně se poklonil, pak uvedl kněžnu na čestné místo divanu, sám zůstal s rukama na prsou přeloženýma před svou velitelkou státi.

»Tak se přece posaď vedle svého hosta, Meluno,« dí Achmeta přívětivě, »zde jsi pánem ty, a já přišla k tobě jako k důvěrníku svému, žádajíc tě v jedné důležité věci o radu.«

Oči starcovy zajiskřily se radostí, cítil se oslovením tím na výsost poctěn, nezvyklý úsměv, jenž na jeho ustarané tváři se podivně vyjímal, dodal Achmetě odvahy.

V témž důvěrném tonu pokračovala: »Nikdy nezapomenu, že jsi byl od útlého mládí mým ochráncem. V haremu mne všichni nenáviděli, jak ženy tak děti, protože mne otec miloval.

Pamatuješ se, jak jsem mu v den jeho narozenin dala několik datlí a hrozínek, které jsem po celý týden k té slavnosti schránéla. pamatuješ se, za to mne zlíbal a nejmilejším dítětem svým nazval. Na dcery však sultánek, jež nádherně vyšperkovány k němu se tlačily, ani nepohlédl.

Když pak odešel otec, víš ještě, co následovalo? Byly by mne ty dračice rozsápaly a utloukly, kdybys ty tehdy, přinášeje mi nějaké cukroví, nebyl mne vyrval z jejich drápů. Ztýranou jsi mne odnesl do komnat otcových a nazpět do haremu nepřišla jsem již nikdy.«

Eunuch dodal: »Sultánka to tehdy zaplatila výpraskem, na který do smrti nezapomněla, a já byl jsem zbaven dozoru na ženský harem, kdež jsem nebyl ani životem jist.«

»Já zase, když jsem povyrostla, dostala jsem šat jako moji bratři a zůstala jsem v mužském oddělení, a tu jsi mi byl opět jedinou ochranou proti bujným a rozpustilým hochům. Matky své jsem nepoznala, nepocítila jsem nikdy tepla její lásky, a když i otec někdy na mne zanevřel, a já ode všech nenáviděná k tobě se utekla, tys mi byl vším na světě.« »O tom byste se byla přesvědčila, a tak by se bylo vyplnilo, co jsem dávno s otcem vaším sosnoval, abyste byla vladařem kordovským, kdybych nebyl býval od Abderahmana propuštěn,« tvrdil eunuch, vzpomínaje někdejší své moci u dvora.

»Jaká byla příčina, že jsi tak náhle upadl v nemilost?«

»Pro zavraždění křesťanského pacholíka, jak dobře víte, vždyť jste mu na hřbitově postavili pomník.«

»Ty jsi zabil Pelaja? To přece není možno, vždyť tě ten dobrý hoch tak velice miloval. Nikdy jsem neslyšela vroucnější modlitby, jako když jsi byl tak těžce nemocen. Já sama jsem viděla, jak spatřiv tě zdravého, přivinul se k tobě v radostném pláči. »Dítě, pravil's, to ti nikdy nezapomenu; a ty že jsi ho zabil, to nikterak pochopiti nemohu.«

»Ano, já jemu vrazil dýku do srdce z lásky, bych učinil konec jeho trápení.«

»Pověz mi, jak se to všecko stalo!«

»Chcete slyšet hanbu svého otce?«

»Nikoliv, milý Meluno, toho si nežádám, já ctila vždycky otce svého jako muže spravedlivého, jenž nečinil ničeho, co by se příčilo zákonu prorokově, a tedy asi jen proto trestal hocha, že toho zasloužil.«

»Ó, nezasloužil, drahá Achmeto, Pelajo byl dítě andělské. Vladař byl sice člověk dobrý, ale měl své slabé chvíle. Přišlo na něho pokušení a on mu neodolal. Žádostivost vzdorem rozdrážděná vyvolala ukrutnost a tak vykonáno kleté dílo. Již z rána onoho dne jsem pozoroval jakési neobyčejné silné podráždění. Obcházel jako zmámený, třikráte přišel do konaku, když pacholíci šermovali, a se zalíbením na ně pohlížel, pak mi nařídil, abych k večeři přivedl Pelaja. Před jídlem jsem musil přinésti větší dávku rozčilující tekutiny, již mu vždycky arabský lékař připravoval, když se chtěl osvěžiti.

Již při večeři bylo chování jeho pacholíku nápadné, ale když jste odešla, pozbyl vší rozvahy. Běhal po komnatě jako šílený, kázal, bych rozžehl oheň v krbu, že cítí v sobě chlad. Tváře však mu jen hořely a rty se křečovitě chvěly. Já tak učinil a chtěl jsem chlapce odvésti do spací komory, ale on nedal, přisedl k němu a počal se s ním laškovati a pokynul, abych se vzdálil. Odešel jsem do vedlejší komnaty, která byla od jídelny pouze hebkou záslonou oddělena. Čekal jsem, až na mne pán zavolá. Netušil jsem nic dobrého. Dítěte mi bylo z té duše líto, že má tak záhy býti zmařen jeho mladý květ. Odhrnul jsem trochu záslonu a napjatě sledoval tlumená slova kluzkého rozhovoru starce s dítětem. Chlapec patrně všemu nesrozuměl. Seděl schoulený na divanu, šoupaje se k druhému konci pohovky. Když však se stařec tlačil k němu, vstal a prosil, by směl jíti spat.

»Budeš spáti zde,« pravil pán zpurně, »je zde teplo, svleč šaty!«

»Já se ještě nemodlil,« namítal chlapec a chtěl prchnouti.

»Již toho mám dost,« vzkřikl zlostně vladař, »svleč se, ty neposlucho!«

Chlapec zvolna svlékl kamizolku a díval se zděšeně na pána. Ten však se na něho vrhl a počal mu trhati šat kus po kuse s těla.

Stydlavé dítě zachycuje cáry hebkého oděvu a chce prchnouti. Stařec ho zachytí, chce ho poraziti na divan; počíná zoufalý zápas. Chlapec odrazil starce, takže padl do nádob a lahví vedle divanu nastavených. Zavzní strašná kletba a volání.

Já vrazím do síně. V tom však již vladař opět vyskočil a znovu vrhá se na chlapce soptě hněvem: »Sem, s řetězy na tu dravou šelmu, která sápe se na pána svého, však já tě zkrotím.« »Rychle,« vzkřikl na mne, nejsa sebe ani mocen, »já té bestie ani neudržím,« tlačil hocha ke sloupu a já ho musil svinout a připevnit řetězy. Potom mi vytrhl z rukou malou dýku, odhodil ji a kázal, abych mu podal ostré kleště. Ušklíbnul se na spoutaného chlapce, strčil hrozný nástroj do žáru a obrátiv se ke sloupu, řekl s ledovou ukrutností ke mně: »Jdi na své místo, já budu s tím hochem vyjednávat sám. Až tě bude třeba, pak tě zavolám.«

Šel jsem do předsíně a zaslechl jsem poslední vášnivé pokusy nestoudného starce a jak po odmítnutí započal svou katanskou práci. Celé dvě hodiny zahrával dravec se svou obětí. Srdce pronikající výkřiky a řinčení mučidel se střídaly s tišími povzdechy, pak následovalo několik bolestných stonů, načež odhodil vladař nástroje a volal na mne. Stál před sloupem, obličej i šat měl potřísněný a s ďábelskou rozkoší pohlížel na příšerné své dílo. Kdyby nebylo té zsinalé hlavy, která zůstala netknuta, nikdo by nebyl poznal v té rozdrásané hmotě tělo lidské. Všecky údy byly zohaveny, ano i vnitřnosti panenského těla rozsápala zlořečená ruka vrahova. Zdálo se, že hoch jest mrtev, a vladař odešel, by se očistil v koupeli. V tom se hlava skleslá pohybuje, chlapec otvírá oči a dívá se ustrašeně na mě. Do smrti toho pohledu nezapomenu. Pojednou tělo se svíjí, život se vrací a s ním srdcervoucí stony a volání.

Vladař se vrátí a pohlédnuv na mrtvolu, káže: »Dobij ho a pak hoďte mrtvolu do stoky!«

Vzal jsem dýku, přistoupím k umírajícímu a dívám se do ztrhaných zraků jeho. Takovou jsem byl pojat lítostí, když jsem si vzpomněl, jak milým a upřímným dítětem byl mi Pelajo.

Chtěje ukrátiti jeho hrozná muka, s pláčem vtiskl jsem mu ostrou dýku do nevinného srdéčka. Tělo se již nepohnulo, jen hlavou kývnul a sladce se usmál, jakoby mi děkoval za vysvobození.

Mně se ulehčilo, pocítil jsem veliké upokojení, jako bych byl vykonal bohumilý skutek.

Druhý však rozkaz vladařův jsem vykonati nemohl pro vnitřní odpor.

Uvolniv vazby, sňal jsem tělo se sloupu, zavinul do bílé plachty a odevzdal je sluhům, kteří je na hnusné místo odnesli.

Ohavné zneuctění mrtvoly mě zarmoutilo nejvíce. Proto mi přišla výpověď z paláce vhod. — První bylo, když jsem byl na svobodě, že jsem chtěl dát dítě pohřbíti na slušném místě. Zatím mne, jak jsem se dověděl, předešel vladař sám. Probudilo se v něm svědomí, takže i dal postaviti pacholíku na hrobě vzácný pomník. Z počátku jsem byl úplně klidný a necítil jsem žádných výčitek pro tak ohavný čin. Tu nenadále jsem upadl do těžké. trapné nemoci, z níž nebylo vyváznutí. Po celé noci jsem se svíjel v bolestných záchvatech a teprve k ránu pocítil jsem úlevu, Zdřímnul jsem, ale jen na chvíli, byl jsem vyrušen trapným snem. Zdálo se mi, že jako odsouzenec prchám ze žaláře serajl-

ského a tapaje ve tmách bloudím v dusných chodbách nemoha nalézti východu. V úzkostech smrtelných volám: »Světlo, přineste světlo!« V tom zableskne přede mnou jasný svit a překrásný mládenec mi podává rudě planoucí pochodeň, byla to dýka, jíž jsem Pelaja probodl, a na ní hořela krev.

Procitnuv, dím sám k sobě: »Snad mi ten dobrý pacholíček chce pomoci, jako když mi před léty uzdravení vyprosil. Zavolám na sluhu svého a radím se s ním, jak bych se dostal na hřbitov křesťanský.«

»Snadno, pane, vezmu ještě jednoho pomocníka a na nosítkách tě tam donesem. Obstarám šedé haleny pro nás a tobě tmavý kaftan, jako nosívají lusitánští kupci, a žádný nás nepozná. Rád bych tu novou kapli, co se o ní tolik vypravuje, viděl.«

Tak jsem se dostal ke hrobu druhého dne po polednách v největším parnu. Hřbitov byl prázdný, a hrobník nedaleko vchodu dodělával hrob. Zanechav sluhy venku, vstoupil jsem do kaple. Chtěl jsem kleknouti, ale pozbyv rovnováhy svalil jsem se na hrob. Bylo mi již na cestě zápasiti s hostcem, nyní rozzuřila se bolest v celé vzteklosti, že se mi zdálo, jakoby se mi chtěly kosti rozpoltiti. V hlavě mi vřelo a bodalo, jakoby do ní byly vráženy rozžhavené hřeby. Myslil jsem, že musím zšíleti. V těch nesnesitelných mukách tiskna hlavu na kamennou desku volám ve smrtelné úzkosti: »Můj nejmilejší Pelajo, vypros mi u svého Boha krůpěj ulehčení!« Nevím, zda jsem všecko vypověděl, nebo v tu chvíli připadla na mě těžká mrákota. Když jsem se ze mdloby probíral, přiskočili sluhové a chtěli mě pozdvihnouti. Já však pocítiv u sebe přepodivnou sílu, vstávám a bez jejich pomoci zvolna vycházím z kaple. Každým krokem sil mi přibývá, nosidel nepotřebuji a s pocitem jakési vítězoslavné radosti vracím se domů.

Byl jsem pln vděčnosti k Bohu, který mi tak štědře odměnil můj dobrý skutek. Neopomenul jsem o svém uzdravení zpraviti Immana, jenž mne v nemoci navštěvoval, vypravoval jsem mu, co se se mnou událo. Sluha boží se na mne obořil, nazývaje mě pošetilcem, který nezná koranu ani zákona prorokova.

»Ale, Meluno, což jsi se pominul s rozumem a nevíš, že žádný ďaur tvaře Boží nespatří a tím méně by Alah na přímluvu takového nevěřícího psa někoho uzdravil; to zrovna rouhání proti Bohu!«

Já jsem mu však dokazoval, že Pelajo musí býti v nebi, neboť jsem to zřejmě žádal, aby mi Bůh na přímluvu jeho ulehčil. A mně nejenom bylo lépe, nýbrž jsem se zcela uzdravil.

»Co to blábolíš, nešťastníku,« zařval na mě Imman, chvěje se vztekem, »to že učinil Bůh křesťanský? Takovým jsi se stal bezbožcem, že moc Alahovu upíráš a dokonce i v Boha křesťanského věříš, chceš býti zatracen jako ten vzdorovitý pes křesťanský, který se trápí v horoucím pekle?« Já odešel na mysli sklíčený, pomatený, vždyť věřím, že Alah je Alah a krom jeho jiného Boha není, ale také mám pevné přesvědčení, že Pelajo je u Boha a že mi uzdavení vyprosil.

Od té doby chodím jako zmámený, nemám žádného pokoje a přál bych si, bych raději umřel.«

»Milý Meluno, znám tento hrozný stav zmítané duše, zažila jsem to 12 roků od zavraždění našeho miláčka, až sám učinil konec mé nerozhodnosti. Vytrhl mne z drápů lži, z bahna ohavných neřestí a přivedl ke zřídlům pravdy, jimiž duše se napojila. Hledej i ty pokoj a pravdu u křesťanů a také ji nalezneš. Bůh křesťanský a moslemínů je týž s tím rozdílem, že křesťanům ho hlásal Jednorozený Syn Boží, a vám tu víru upravil lžiprorok dle popleteného rozumu a vášní svého zkaženého srdce. Ty věříš, že Pelajo je v nebi, tedy hleď, ať se také k němu dostaneš.

Pojď se mnou ke křesťanskému knězi a vypověz mu, jakých milostí dostalo se ti na hrobě mládenečkově. Ten tě vyvede z bludiště a ukáže ti Boha v pravém světle, a poznáš, do jakého kalu hanebný Mohamed národy zavedl.«

Meluno uposlechl a přišel druhého dne k faráři ve čtvrti křesťanské. Jeho obrácení nedělalo knězi žádných těžkostí. Útěchyplné učení Kristovo, příklad Achmety a zajisté i přímluva mučedníka urychlily svaté dílo. Toreno sám se nabídl za kmotra vrahu syna svého.

Po křtu odebrali se oba tito vývodní svědkové, Achmeta a Meluno, do biskupského sídla v Toledě, a hlavní jednání o svatořečení panického mučedníka započalo.

Prosté a upřímné vyznání eunuchovo učinilo na duchovní soudce hluboký dojem. Líčení strašných muk a smrtící bodnutí do srdce pacholíkova se úplně shodovalo s výpověďmi dříve vyslýchaných svědků, kteří mrtvolu nalezli a hrozné rány viděli.

Nemoc a uzdravení eunuchovo jakož i osm jiných dokázaných případů náhlého zhojení neduhů zastaralých uloženy mezi listiny potřebné k svatořečení.

Tak byl položen základ k zasloužené úctě hrdinného pacholíka, jenž jako jitřenka ozářil dlouhou, testklivou noc poroby a krve.

Uspokojená a nevýslovně šťastná odcházela Achmeta ze sídla biskupského a ačkoliv nemohl ještě býti veřejně a slavně jako světec uctíván její miláček, přece má již tu jistotu, že jméno a vznešené ctnosti jeho neupadnou v zapomenutí a že po staletích napadená mládež povzbuzena jeho příkladem dovede uhájit pokladu nejdražšího, neviny své.

Vykonavši úkol svůj, rozloučila se Achmeta pro tento život s přáteli svými a vtisknuvši políbení pokoje na rov mučedníka připojila k poslednímu pozdravu úpěnlivou prosbu: »Můj Pelajo, tys volal nás před branou nebeskou ke Spasiteli. Hle již jsme připraveni, vypros nám tam radostné s tebou shledání!«

Achmeta vrátila se do zátiší libánského. Starý eunuch ji doprovázel; chtěl ve svaté zemi se usaditi a v pokoji dokonati život svůj.

V Kordově nebyl jako odpadlý moslemín životem jist; zákon na zločin ten stanovil smrt.

Po odchodu kněžny libánské zavládl opět v tichém ústraní manželů Torenových hrobový klid, žárlivě střežený ostražitou

bdělostí a úsilovnou námahou ducha. Přemoh však vítězně poslední kruté nárazy, cítil se Toreno úplně bezpečen a bezstarostně odpočíval na tvrzi svých pevných zásad u vědomí mravní síly.

Ale aniž se nadál, vplížil se úlisný nepřítel do nestřežené pevnosti a otřásl baštami jejími. Toreno ještě jedenkráte polapen osidly své staré vášně.

Památná svatyně na hrobě sv. Jakuba v Kompostelle hrozila sesutím. V celé Hispanii konaly se sbírky, aby v tomto staroslavném poutním místě byl zbudován nádherný chrám, důstojný velikého apoštola Páně. Všem vynikajícím stavitelům franckým a španělským zasláno vyzvání k účasti na velikolepem podniku. Pět slovutných mistrů franckých připovědělo, z Hispanie se nepřihlásil nikdo. Jaká to hanba zemi, jejížto synové zbudovali kathedrály, jež posud slouží za vzor chrámům křesťanským všech krajů a národů. Naše hrdá Hispanie má odevzdati stavbu nejslavnější své svatyně cizímu mistru! Výkřiky nevole ozývají se ve všech městech a osadách; tu Toreno nemůže zůstati chladným, jedná se o čest v umění jeho tak proslavené otčiny jakož i o čest nejváženějšího jejího stavu.

Kordova sama má několik vynikajících stavitelů po zemřelém vladaři, kteří jsou vesměs křesťany. V Barceloně, v Leonu i v Toledě žijí proslulí mistři, rozpomíná se Toreno a celý je zdrcen nad chabostí svých soudruhů.

»A proč dále nevražíš na smutný úpadek našich mistrů,« pravila Aglaja, nemohouc poslouchati žalostného nářku. »Sám nečinně skládáš ruce v klín, kdežto bys první měl se chopiti práce a ukázati světu umění své. Komu Bůh propůjčil takových schopností, ten nemá své hřivny zakopávati.«

Zdálo se, že Toreno již dlouho čekal na takové povzbuzení. Hned při první zprávě o stavbě vznikla ta myšlénka v nitru jeho ale potlačoval ji. Kolik dní zápolil se lstivým nepřítelem. Zmámen nepozoroval, že pod záminkou rozmnožení slávy Boží, uhájení cti vlasti a umění probouzí se opět úzkostně střežená hydra vlastní ješitnosti.

»Zkusím to,« pravil u vědomí síly své, doložil však v zdánlivé pokoře, »nevím, zdali ještě co dovedu,« čekaje na novou pochvalu a povzbuzení své choti.

Aglaja se usmála a přála mnoho zdaru.

Toreno byl pojednou zcela proměněn. Po léta potlačovaná tvůrčí síla propukla v celé mohutnosti. S nadšením počal práci, zapomínaje na všecko vůkol i na své denní návštěvy hrobu, mnohdy i na jídlo a spaní. S takovým úsilím vrhl se na úkol svůj, že mohl své drahé Aglaji ukázati po dvou měsících dílo, jež mělo kruhy umělecké naplniti úžasem a závistí.

»Viz budoucí slávu Hispanie!« zvolal vášnivě, rozvinuje před sebou nákresy majestátné svatyně, na nichž pracoval s nevýslovnou pílí a láskou. »Bude překvapení pro hrdé mistry francké, až se před jejich zraky zapomenutý a opovržený Toreno objeví,« a s pocitem vítězoslavné naděje chystá se na cestu.

Chce do Kompostelly doraziti dříve, by kde třeba půdorys dle polohy poopravil. Vydal se na cestu v přístojném oděvu sta-

vitele, provázen jsa dvěma najatýma sluhy na pěkném vraníku, jak za dnů mladosti činíval.

Na cestě, zvláště počínaje od Saragosy, zastal mnohou památku z nejkrásnější doby svého života. Když dle jeho návrhu nákladem paní saragoských byla na návrší vystavena kaple sv. Anny, poprvé při slavném svěcení připomenuto chvalně jméno jeho. Tu rozvířila jakási posud nepovědomá slasť duši jeho a mladý mistr vztýčil hrdě hlavu svou, jakoby mu nebylo na světě rovného.

V tom vědomí ho utvrdil starý, zkušený tchán, když při hostině mu věštil nejskvělejší budoucnost a viděl v něm předního mistra věků budoucích, který sloučením krás stavitelských východu a západu ukáže cestu ke kráse nejvyšší.

A Toreno uvěřil slovům těm, věřil, že povolán jest k nesmrtelné slávě. Neobyčejné schopnosti, neúmorná píle a nápadný zdar všech prací opravňovaly ho k takovým nadějím, ale také jeho vysokomyslnost rostla ve vášnivou ctižádost, jež neznala mezí a neštítila se ani nejpodlejšího zločinu.

Bouřnou tu minulost znovu prociťuje Toreno a kochá se ve vzpomínkách jejích a obrazností svou stále rozpřádá, jaké výše mohl dostoupiti, kdyby tak strašným soudem nebyl býval stržen ve svém rozletu. Počíná litovati svého tuhého, nepředloženého pokání.

Jak mohl prospěti církvi, vlasti a umění, jak sebe povznésti a zušlechtiti, kdyby věrně byl sledoval vytknutého sobě cíle. Ale vše ještě si vynahradí. Již se cítí zbavena pošetilé tísně, jež ducha i srdce tuhými okovy svírala a k pitomé nečinnosti ho odsoudila. Nyní však uvolněn jako znovuzrozen opět ve svém živlu se cítí a unášen mocným proudem spěje za svou vidinou. Slunce se chýlí k západu, když po příkré stezce sjíždí do údolí oviedského. Průvodčí pobídli koně, aby před uzavřením bran dostali se do města.

Toreno zadumán cválá za nimi. Rozhlédá se po kraji; až tu se hřebeny hor v pološeru zvolna stíny svými halí v černý noční háv, po nich ohrady zdí, vyčnívající střechy a vysoké báně kathedrály, že jen pozlacený kříž kopule září z posledního záblesku zapadajícího slunce přepodivným svitem.

Se zalíbením hledí mistr na ten úchvatný obraz. Hle, to dílo tvé! Oviedo povzneseno tebou na hlavní město Asturie, jež bývalo dříve ku posměchu celé Hispanie a což teprve až se bude nad památnou Kompostellou vypínati nádherná svatyně s třemi kupolemi a vábnou stráží štíhlých věží svých! Tak unesen živou obrazností do vzdušných sfer nadpozemské krásy umění, v duchu zří a obdivuje příští díla svá. V takovém blouznivém záchvatu jako u vytržení vjíždí do města.

V ulicích jakož vždycky podvečer bylo velmi živo. Lidé se procházejí, sedí, stojí před domy, baví se, vypravují si denní noviny a dívají se na tlupy dětí provádějící rozličné hry.

Od brány jest slyšeti dupot koní. Diváci natahují hlavy, kdo to ještě v dobu tak pozdní dere se do města, děti utíkají na chodníky, uvolňujíce místo vznešenému jezdci, který bezohledně ku

předu si razí cestu. V tom zavzní z jednoho krámu pronikavý výkřik: »Zadržte!« a ven vyřítí se žena a popadá v krvi válejícího se hošíka. Toreno se okamžitě ze své dumy probírá, strhne koně zpět, ale tak prudce, že se zpět na jezdce převalil.

Nastala náramná vřava. Toreno se okamžitě zpod těžkého zvířete vyprostil. Zdálo se, že neutrpěl vážnější pohromy. Vstal a bez pomoci ubíral se do blízkého hostince. Avšak nedošel. Na cestě klesl a přikvapivší sluhové odnesli ho tam.

Když poněkud nabyl vědomí, stěžoval sobě na tupou bolest pod hrudí. Lékař shledal na těle nepatrné poranění v pravém boku, způsobené nárazem knoflíku sedla a pravil, že stav nemocného jest uspokojivý, druhého dne že může cestovati dále.

Toreno pocítiv značnou úlevu, zavolal hostinského, chtěje zvěděti, kteří ze stavitelů oviedských připravují se k soutěži. Ale hostinský poznav Toreno, svého bývalého to hosta, když stavěl ještě kathedrálu, předešel ho otázkou: »Přicházíš zajisté ku pomoci našim mistrům, kteří jsou v patrných nesnázích.

Dostavilo se několik mistrů z Barcelony a Saragosy, ale shody žádné nebylo docíleno. Někteří již zase odjeli nevyřídivše nic. Starý Tovio velice byl sklíčen a včera se mi svěřil, že se musí vzdáti úřadu vrchního stavitele královského.« Toreno přijal tu zprávu s uspokojením, neboť by byl nerad ještě závodil se svým soupeřem, nad nímž tak krutým způsobem zvítězil.

I tomu byl povděčen, že se mistři nedohodli a že nyní může samojediný vystoupiti jako obhájce stavitelské cti Hispanie. Ale radost ta netrvala dlouho. Druhého dne se nemocnému přitížilo a lékař shledal vnitřní zakrvácení, neb pohmožděnina kvapně nabývala a večer dostavila se prudká horečka.

Upozorněn na nebezpečný svůj stav, zůstal chvíli zaražen a žádal přítomné, by ho ponechali o samotě.

Co po dvě hodiny s Bohem a svědomím svým vyjednával, zůstalo tajemstvím. Ale všecky přítomné dojala pokorná prosba: »Jděte pro kněze! Jsem ke skládání účtů připraven.« S příkladnou zbožností přijal svátosti umírajících a učinil poslední pořízení svých časných záležitostí, jak mu to šlechetné srdce kázalo.

Statkem nejdražším byly mu kathedrální výkresy a plány, pro které by byl život ztratil a tento nejvzácnější skvost stavitelský vložil v ruce svého soka, starého Tovia s šetrnými slovy: »Mistře, tobě uloženo hájiti čest umění naší vlasti proti cizině. Přijmi i mne mezi spojence své a rozhodni tou poslední prací mou a odpusť všecky hořkosti Torenovi. Prohlédnuv drahocenné dílo, zlíbal Tovio pln údivu ruce umírajícího umělce s vroucím přáním, aby mu Bůh připravil vyšší a trvanlivější slávu, než jest všeliká prchavá sláva na zemi.

Smířen jsa s Bohem i s lidmi dokonal Toreno pohnutý svůj život a těžké pokání na místě svého zločinu a s ním odešel opět jeden z paladinů ducha, kteří výtvary nejušlechtilejšího umění stavitelského tak účinně působili na povznesení a rozšíření osvěty a vzdělanosti křesťanské.

Zpráva o smrti slavného mistra dostala se do Cách posly biskupskými z Kompostelly, kteří byli vysláni ke dvoru císařskému s žádostí o příspěvek ku posvátné stavbě.

Torenovy plány vzbudily na dvoře císařském radostný úžas. Císař sám se vyslovil Eginbertovi: »Nyní pochopuji, proč jsem odchodu toho velikého mistra tak těžce želel a co jsme smrtí jeho ztratili . . . . . «

Z prvních mistrů a učenců nebylo na škole palatinské nikoho kromě Eginberta, což na císaře trapně působilo a nejednou si svému miláčku Eginbertovi postěžoval: »Počíná mi býti již na zemi smutno. Všichni moji věrní, až na tebe, mne opustili. Petr Pisánský, Winefried, Alkuin a naděje má, předrahý prvorozenec můj Pipin; ti všickni již přešli šťastně tímto klopotným životem do sídel věčné krásy a já posud zde. Běda mně, že přebývání mé tak se prodlužuje.«

»Zajisté pro rozmnožení zásluh tvých, drahý otče,« tak povždy nazýval Eginbert svého císařského pána.

»Kdybys řekl, pro větší odpovědnost na soudu Božím. Zapomněl jsi na vážná slova mého nejmilejšího Pipina, když na můj stesk, že musí opustiti tak krásné království, jaké jsem mu připravil — víš ještě, co mi odvětil? Otče, neželím toho, neb věz, že králem býti jest odpovědnost strašná. Kdybych nebyl tu krátkou dobu nad Akvitánií panoval, lehčeji bych umíral.«

»A jaké bude účtování mé ze 40tiletého vladařství nad tolika národy z jejich statků, krve, života a duší! Myšlénka ta mě děsí všude, a jakási předtucha mi praví, že hodina soudu jest již blízká! «

Hle, takovou bázní byl naplněn muž, jejž Bůh k nejtěžším úkolům povolal, zkrotiti divokost nepoddajných národů, přeměniti jejich bahnité pustiny a smutné skalní brlohy v utěšené dědiny a útulná sídla a místo děsu šeredných pověr je oblažiti radostným poselstvím pokoje a lásky —

Je pravda, že rodinný život jeho nebyl bez úhony, ale slitovník nebeský, jenž srdcem ponížením a skroušeným nepohrdá, Ten zajisté vyslyšel nebesa pronikající povzdechy chvějícího se starce, shlédl milostivě na proudy slz, jimiž za dlouhých zimních nocí oplakával nevědomosti a poklesků své mladosti. V podzemní kapli, již hned při stavbě domu cáchskému dal upraviti k poslednímu odpočinku svému, modlitbou a rozjímáním připravoval se na svůj odchod.

Ještě dvakráte ukázal se veřejně v majestátu císařském. Při sněmu podzimním, když odevzdával vládu říše synu svému Ludvíku, tu stanul před klečícím v celé velebě, podávaje mu korunu císařskou se slovy věčně památnými: »Důstojenství, ke kterému jsi dnes od Boha povýšen, ukládá ti povinnost skláněti se v úctě nejhlubší před mocí jeho. Jako císař jsi povolán brániti církve proti bezbožným nešlechetníkům. Bratrům i sestrám, jakož i příbuzným budeš laskavým ochráncem, národům tobě svěřeným otcem a záštitou, na chudé a opuštěné nezapomínej nikdy! Bohabojné a nezištné muže vol sobě za rádce a spravedlivé za soudce a vladaře lidu svého! Osvědč se mužem bez úhony před Bohem a lidmi! «

Podruhé a naposledy vystoupil v lesku své moci krátce před svou smrtí. Když mu biskup Hildebald podal Tělo Páně a udělil

sv. pomazání, dal se obléci v háv císařský a podpíraje se o syna svého a biskupa, vstoupil do veliké dvorany, v níž byl celý dvůr shromážděn a posadil se na trůn.

Bylo viděti, s jakou námahou drží ten mocný duch obrovskou postavu, by neklesla, jak těžce ze sebe vypravuje poslední slova díků a loučení s věrnými svými.

Další řeč a rozkazy zanikly v usedavém pláči a lkaní přítomných. Jen nejblíže u trůnu stojící vyrozuměli, že žádá svaté evangelium. Podali mu oblíbenou knihu Nového Zákona, již on přitisknuv k srdci políbil a položil na svůj klín.

»Tys' bylo mou silou,« pravil a pak kázal: »Přineste mi meč a štít!«

Spatřiv rozjizvený štít v třiceti bitvách, povzdechl vděčně: »Hospodine, Tys' byl jedinou mou záštitou.« Pojav meč do obou rukou, obrátil zraky své vzhůru a tiše se modlil: »Ty víš, Pane a soudce můj, že jen pro slávu Tvého sv. Jména jsem bojoval, víru zachoval, Tvé království šířil na zemi. Proto jdu k Tobě s důvěrou, že se mnou naložíš milostivě na soudu svém.« — Více již nepromluvil.

Dvě hodiny trval zápas smrtelný. Všickni poklekli a biskup v krátkých odstavcích vykonával modlitby a žehnání církve v posledním tažení. Lehké pokyny umírajícího svědčily, že sleduje sv. úkon. Biskup ukončil. Zraky všech jsou obráceny k trůnu. — Císař jakoby spal .... Tvář jest však nápadně bledá a na čele pod korunou jest viděti krůpěje potu.

Biskup pozoruje dech, chápe se rukou držících meč a necítí již žádné známky života. Okolo mrtvého sestavují se členové rodu císařského. Eginbert hlasem chvějícím se oznamuje: »Pán náš, císař svaté říše římské, zemřel.«

Zvěst ta jako rána hromová otřásla ohromnou říší. Nebylo před ním, aniž snad kdy bude panovníka nadaného tak vzácnými dary ducha, nadšeného pro nejvznešenější ideály, s tak nezdolnou pevností vůle.

Co jasný, světlem víry osvícený rozum pro blaho národů prospěšným uznal, to, nelekaje se žádných obtíží, mocí rekovnou provedl. Byl postrachem svých nepřátel, otcem chudých, velikým státníkem a učencem, mužem srdce šlechetného, především však pravým a zbožným křesťanem. — Z důvěry v Boha a své poslání čerpal sílu k činům tak slavným. Náboženství dodávalo moci jeho posvěcení, bylo záštitou svěřených mu národů a drželo je ve spasitelné kázni.

Že jenom víra Kristova může šťastnými učiniti národy, bylo jeho nejhlubším přesvědčením, proto také svaté evangelium tak vroucně k srdci tiskl i v hrobě ten odznak víry u sebe míti žádal .....

Znamenitý byl též pohřeb velikého císaře. Z mrtvé jeho tváře zářila jakási přepodivná veleba, svatý klid spočívající na vznešené postavě sedícího na trůnu vzbuzoval v srdcích všech naň hledících přání:

»Nechť tak sladce si odpočine v milé své kobce, kde tak rád prodléval, rozmlouvaje s Bohem a Spasitelem svým.«

Když pak Eginbert poukazoval na odstavce závěti, v níž císař výslovně totéž nařizuje, přeneseno jest mrtvé tělo i s trůnem v největší slávě do velechrámu a pak uloženo do hrobní kaple. Po ukončení sv. obřadu dvéře pečetí císařskou opatřeny, vchod zazděn a hrob nepřístupným učiněn.

Po třech stech letech dal císař Bedřich I. odstraniti zdivo, kobku otevříti, by navštívil velikého mrtvého. Posud seděl císař pod ozdobnou klenbou na zlatém trůnu ve skvostném ornátě, s korunou na hlavě, mečem v rukou, evangeliem na klíně, žezlem a štítem u nohou. Při doteku se však postava zhroutila. Koruna, žezlo, meč a evangelium uloženy v klenotnici velechrámu a používáno jich při korunovačních slavnostech nově zvolených císařů. Pozůstatky kostí, lebka a šat uzavřeny ve drahocenné skříni, roku 1814 do středu památné svatyně přeneseny, a místo to označeno jednoduchým, ale velevýznamným nápisem:

»Carolo Magno«

Vánoční hra s hudbou a zpěvy

o VI výjevech.

Slova napsal JOSEF RÉMYS, Šk. B., katecheta a odborný učitel. : Hudbu složil P. B. MATĚJŮ, C. SS. R.

(Pokračování.)

Výjev II.

Rozloučení.

Jeviště totéž. Bůh otec sedí na trůně, po stranách v polokruhu stojí sbor andělův. Osvětlení magnesiem. Vše za průzračnou oponou.

Číslo 5. Sbor andělů.

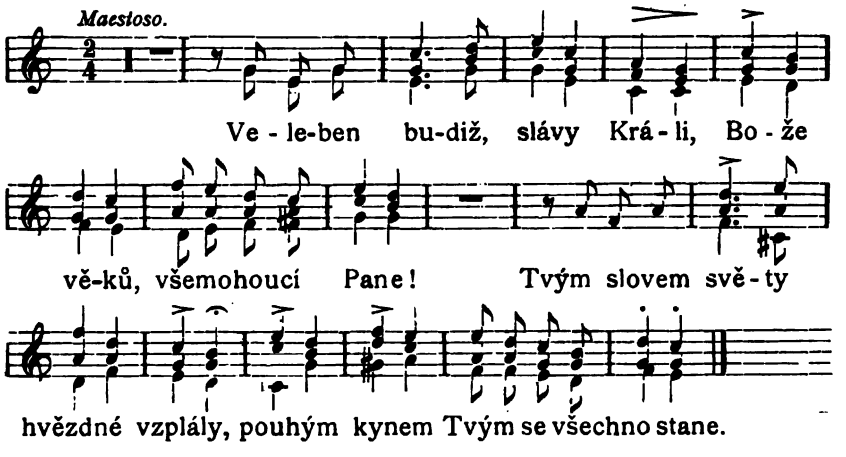

Oslaven budiž, Vševědoucí,
Všechny světy prohlédá Tvé oko,
myšlenky tajné, v srdci jsoucí,
u mlčení skryté přehluboko.

Milostiv budiž, Spravedlivý!
V andělů Tvých chorál chvály vzňatý
Tvůj pad' hněv; sbor jich svržen divý.
My Ti pějem' v bázni, Bože svatý!

Číslo 6. Vstoupí 1. anděl strážný. Vzdav úctu dí:

»Přehléd' jsem svět a hrůzu spatřil,
tvorstva zkázu, nevděk, k zlému snahu:
Tam Ariel se s běsy sbratřil,
bez Boha chtě přijít k svému blahu.
Sluhové Tvoji v trpkém pláči
žádoucího prosí smilování;
vždyť zhouba chodem moru kráčí,
zničí vše, když moc Tvá nezabrání.«

Číslo 7. Intráda. Anděl:

»Poslyšte, nebesa, naslouchej, země!
Zhroziž se veškero nebeské plémě!
Hospodin mluví.«

Hospodin:

»Že stvořil jsem tebe,
člověče, líto mi, nevděk tvůj zebe!
Tvor mi tak milený v záhubu letí,
jako kdys' andělé propadli kletí!

(Mojžíš, David, Isaiáš přijdou v popředí; vzdavše úctu, prosí truchlým hlasem.)

Mojžíš:

»Rozpomeň se, Pane, svého slova,
rozpomeň se svého zaslíbení!
Slabost jest, jež lidstvo svedla znova,
zaslepeno, Bohu věrno není.«

David:

»Spravedlivost ve blaživém míru
zaslíbil jsi zemdlenému tvoru.«

Isaiáš:

»Zaslíbil jsi lidem kníže míru,
že je pošleš k spáse s nebes dvoru.«

Všichni:

»Smiluj se, o Pane, Bože náš!
Ukaž, lásku k nám že věrnou máš!«

Číslo 8. Vstoupí 2. anděl strážný; vzdav úctu dí:

»Přicházím, strážce Tvého světa;
nevím, studem-li či hněvem vzpláti:
Bezbožnost vládne světem kletá,
Tebe Boha nechtějí tam znáti!

Hle, Mamon triumfy tam slaví,
z úst mu stoupá Tobě zlořečení.
Belial rouhaje se praví:
‚Čeho bojíte se? Boha není!'

A zůstal-li kdo věren řídký,
v poušť byl zahnán v posměchu a lání:
Již vytas, Pane, meč svůj břitký
silou hněvnou světa k potrestání!«

Číslo 9. Vstoupí anděl 3.:

»Ze světa vyštván, v nebe vcházím,
abych hrozné předložil Ti činy:
Již zloba stoupá k nebes hrázím,
jako nikdy světa rostou viny.

Tam, ejhle, Tofet bubny víří!
Molochova modla, z kovu bůže,
obětných dětí nářek šíří! —
Zda to Hospodin Bůh zříti může?«

Číslo 10. 3 andělé strážní:

»Ó, rač, mocný Hospodine,
konec učiniti zlobě!
Nechať nepřítel Tvůj zhyne,
nechať zhyne v této době!«

Číslo 11. (Hrozná Boží tvář; fialový bengal.)

Mojžíš:

»Prominouti, Hospodine, v moci Ty máš!
Pak-li neučiníš, z knihy své mě vymaž!«

Intráda.

Anděl vstana dí:

»Poslyšte, nebesa, naslouchej, země!
Úctu vzdej, veškero stvořené plémě!«

Hospodin:

»Vymazán ze knihy, vyhlazen bývá,
zákony moje kdo porušit chtívá!«

Mojžíš, David, Isaiáš:

»Prominouti hříchy lidu v moci vždy máš!
Pak-li neučiníš, z knihy své nás vymaž!«

(Vejde Beránek se zástupem dítek.)

Číslo 12. Sbor dítek: (zpívá za jevištěm a cestou; přijda na jeviště dozpívá)

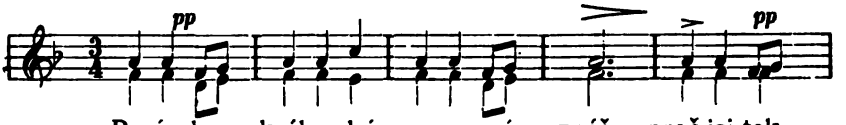

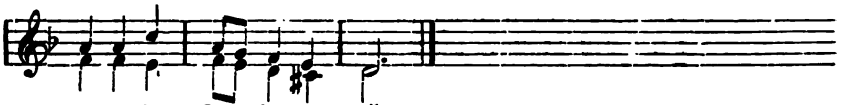

Číslo 13. Deklamace. Beránek:

»Otče můj královský na slávy trůnu!
Spravedlivost znaje v lásky Tvé lůnu,
bolest Tvou, slzící žal,
přicházím, abych již, královský syn,
Tebe zbyl žalu a člověka vin,
pokutu veškeru na sebe vzal.

Opustím království, trůnu své slávy, (složí korunu)
zástupu, jenžto mě provázel smavý,
na zemi sestoupím sám:
Na bedra naložím přetěžký kříž, (vezme kříž)
třicet tři roky slz pít budu číš',
ponížen, v svém nejsa znám.

Číslo 14. Recitativ. Beránek:

Nechať již anděl jde do Nazaréta,
pozdravit lilii, ježto v něm zkvétá;
mateři mojí má být,
jak o mně psáno. To těchou mi sladkou,
panna že lilie bude mi matkou,
pěstounem Josef se skvít.«

(Hospodin kyne, načež archanděl Gabriel odejde.)

Číslo 15. Hospodin vstana dí:

»Jediný Synu můj, útěchy kníže!
V přání mé láska tě nesmírná víže:
pro ni jdeš v nevlídný svět.
Tuhý ti nastává na zemi boj;
žehnání mé měj a heroem stoj!
Vraha zhub síly tvé vznět!

Vítězném po boji trofejů jasy
tebe ať velebí na věčné časy;
chválou tvou zazvučí ráj!«

Beránek:

»Otče můj milený, blažen tu budiž!« (Přistoupí k Otci.)

Hospodin:

»Synu můj milený, útěchu vzbudiž, (obejme Syna)
bera se v truchlosti kraj!«

Beránek andělům:

»Útěcha vám, věrní andělé moji!
Spolu se těšte, když octnu se v boji!
Má strast vám nermutiž hruď!«

Beránek k zástupu dítek:

Milé vy ovčičky, blaze se mějte!
V nebeské lučiny písně své pějte!
Pokoj můj s vámi tu buď!«

(Beránek rozloučiv se, odchází nesa kříž a maje na hlavě trnovou korunu.)

Číslo 16. Sbor andělův a dítek:

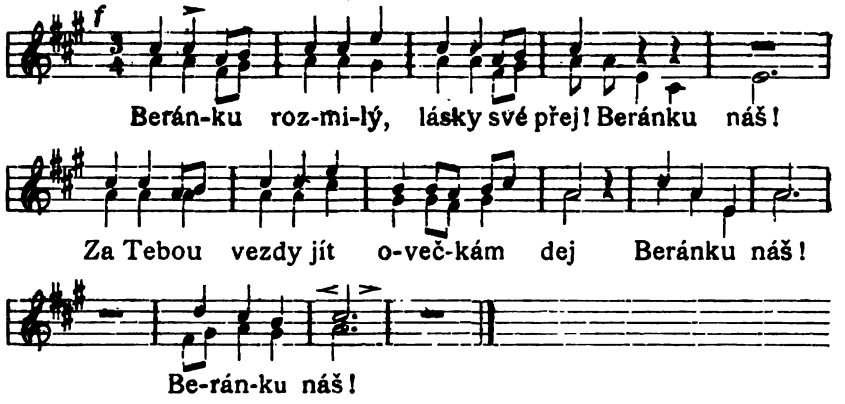

Opona dolů!

NB. Výjev tento jest velmi dojemný, když se náležitě vykoná děj. Za Beránka zvoleno budiž dítě, pokud možno, nejmenší a sličné.

Výjev III.

Nazaret.

Jeviště: skrovná světnička orientální. Večerní šero.

Číslo 17. Solo. Maria modlí se klečíc:

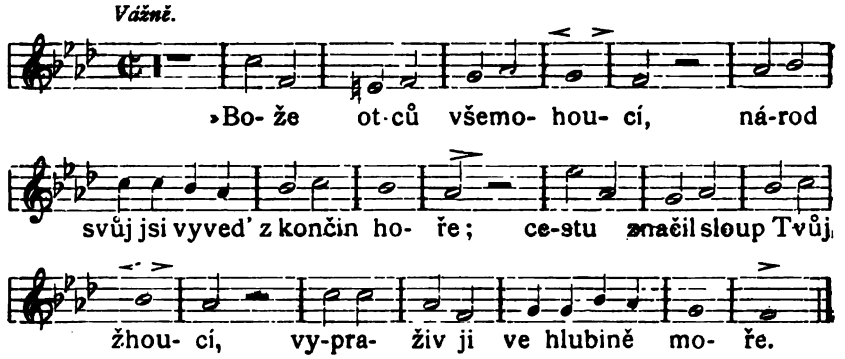

V poušti měl jsi o něj péči,
odpouštěl mu nevěrnost a lání,
napomínal vlídnou řečí,
Otec vezdy hotov k smilování.

Shlédni opět na lid bídný,
a jak dříve Mojžíš poslán v moci,
tvůj lid spasil, tak ať vlídný
smrtné Messiáš nás zbaví noci!«
(Ozáření magnesiem.)

Číslo 18. Solo. Vstoupí archanděl Gabriel:

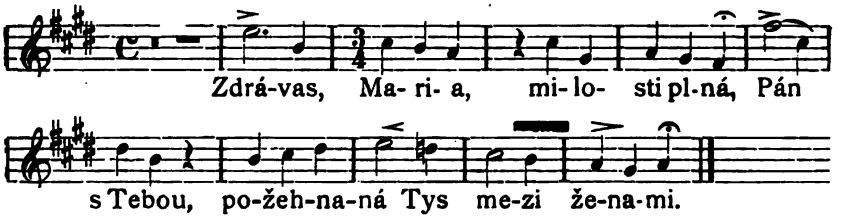

Sbor andělů pěje neviděn:

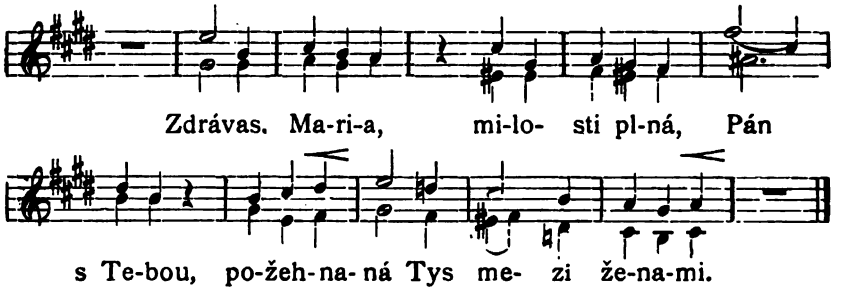

(Dozpívajíce přijdou na jeviště.)

Číslo 19. Solo. Gabriel:

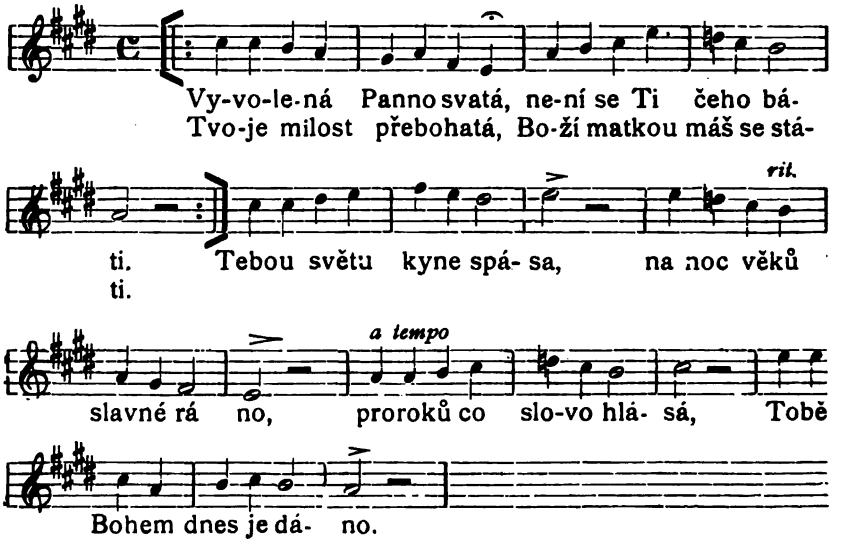

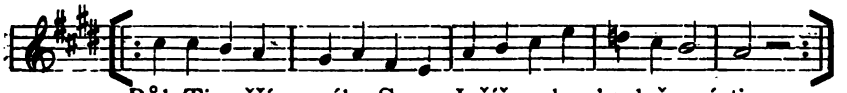

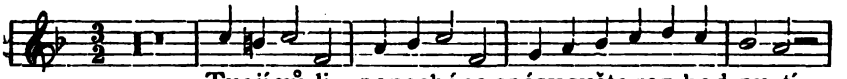

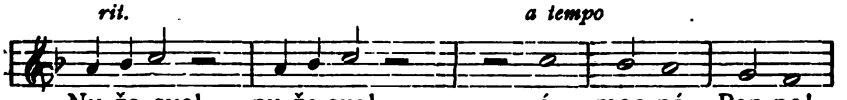

Maria: Solo.

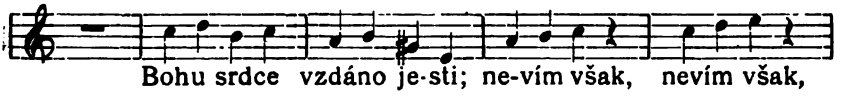

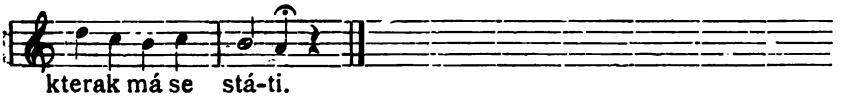

Gabriel: Solo.

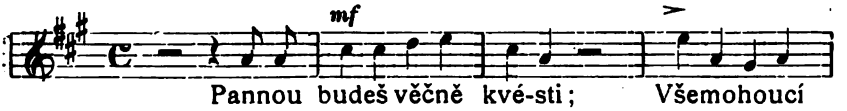

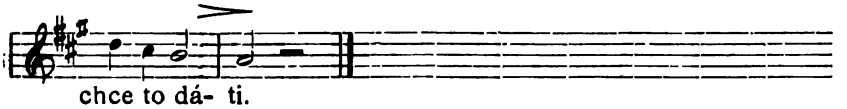

Maria: Solo.

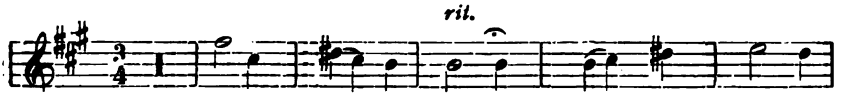

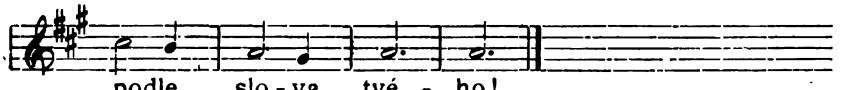

Gabriel. Solo.

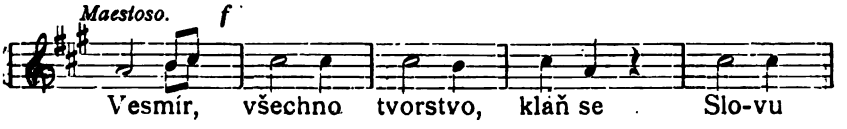

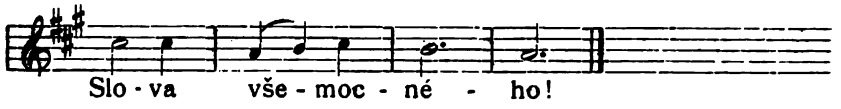

Sbor andělů.

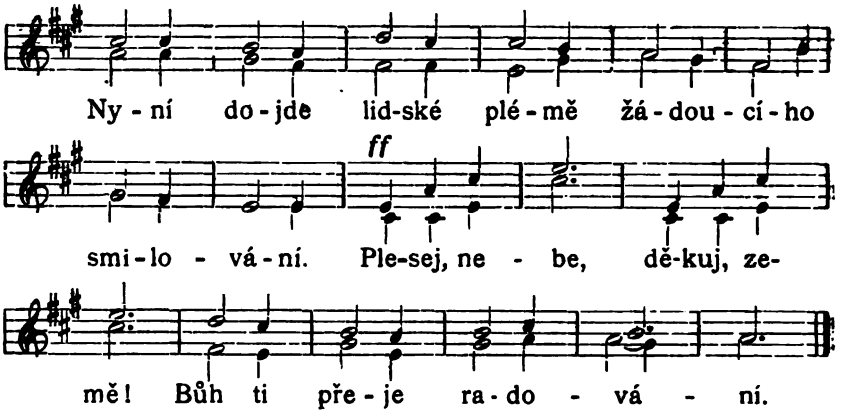

Číslo 20. Sbor andělů. Psalmodie.

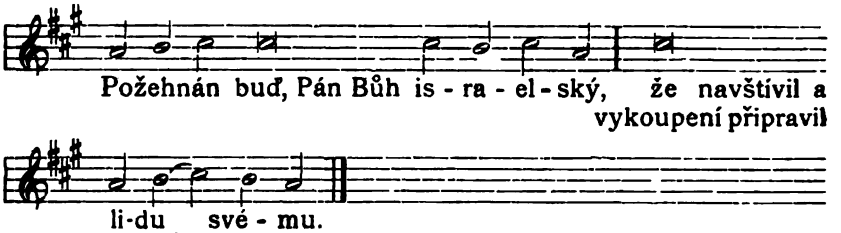

I povznes' roh spasení
v domu Davida, služebníka svého,
jakož mluvil ústy svatých proroků svých,
kteří jsou od věků.

Sbor andělů.

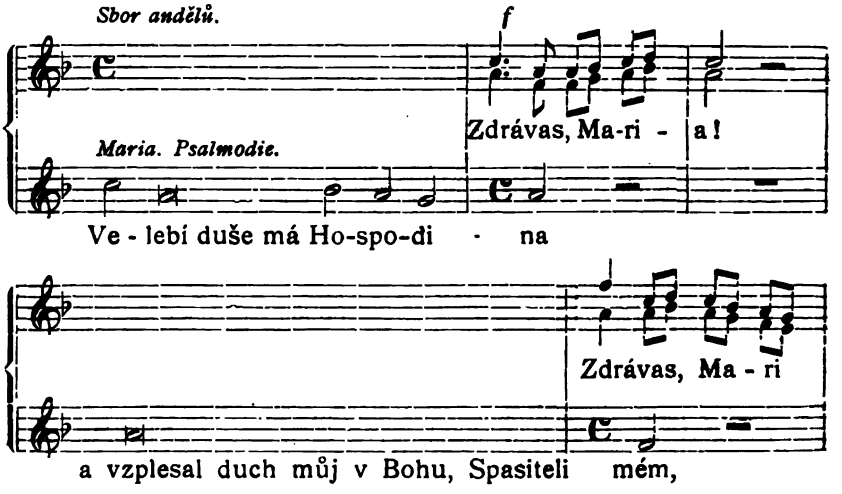

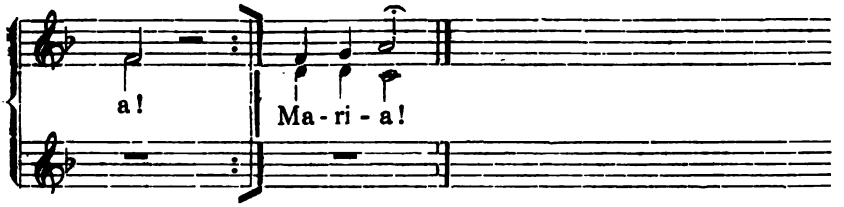

že shlédl na ponížení dívky své,
neboť od této chvíle blahoslavenou mě nazývati budou
všichni národové;

neboť veliké věci učinil mi Ten,
jenž mocný jest a svaté jméno jeho.«

Číslo 21. Sbor andělů.

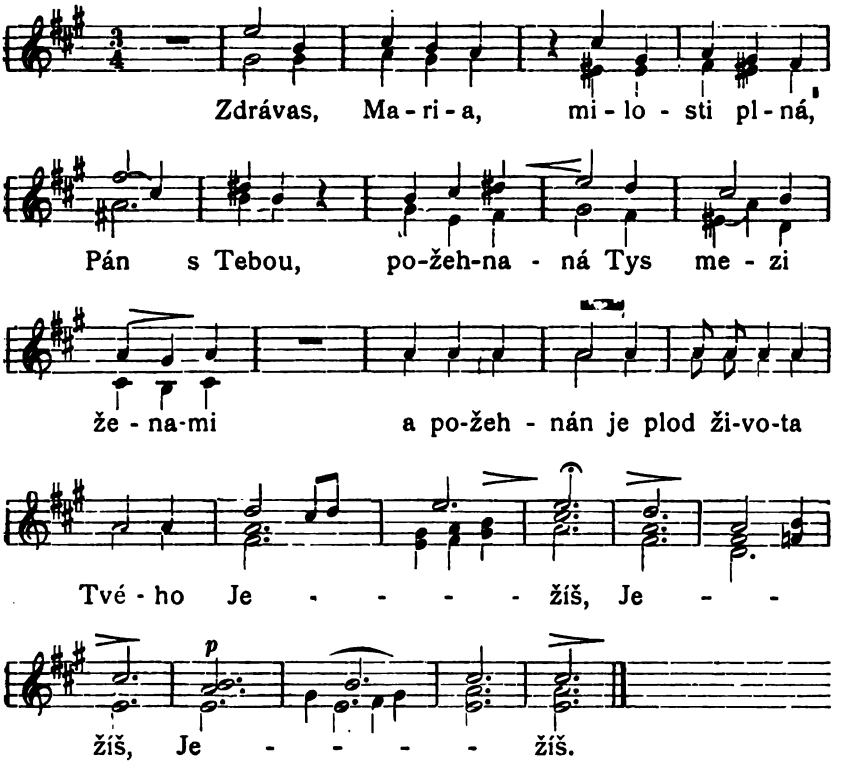

(Opona dolů.) (Pokračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« z vlaštiny přeložil FR. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

— Ano, odpověděl John. Církev římská nepovstala včera jako naše, z rozmarů nějakého laika; je církví starobylou, nezměnitelnou: její kněžství a biskupství má svůj původ svěcením od apoštolů a Krista. Proto jest jedinou církví božskou, které Kristus slíbil své přispění; proto nemůže se mýliti ve víře. Přidejme k tomu nesčíslné zázraky, kterými tato víra byla rozšířena a zachovávána přese všecky lidsky nepřekonatelné překážky; dlužno uvážiti milliony mučedníků, kteří by nikdy nebyli mohli bez přispění Božího tak statečně zemříti za svou víru. Zkrátka řečeno, římská církev nese na sobě známku svého božství; a proto když mi praví: Vezmi tuto knihu, je to slovo Boží, vezmu ji, políbím ji, čtu ji, jsa jist, že skutečně mám slovo Boží.

Mistress Needleová zůstala jako němá k tomuto skvělému rozhovoru. John pak pokračoval: Ostatně, poněvadž i vy i já souhlasíme v tom, že bibli považujeme za slovo Boží, přicházíme k praktickému bodu; zkoumejme společně důležitou otázku o skutečné přítomnosti Kristově ve svátosti oltářní. Vizme, zdali psané slovo v knize stačí, aby byla vzbuzena víra.

John chopil se bible a ihned otevřel hlavu dvacátou šestou, verš 26. sv. Matouše a pokračoval: — Ejhle, bible vypravuje: »A když oni večeřeli, vzal Ježíš chléb a dobrořečil i lámal a dával učedníkům svým a řekl: Vezměte a jezte: totoť jest tělo mé. A vzav kalich, díky činil a dal jim, řka: Pijte z toho všickni, neb toť jest krev má Nového zákona, kteráž za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.« Nuže, matko, co zjevuje Ježíš těmito slovy? Zdá se, že není tu pochybnosti: tu Kristus vyplnil slib, když byl řekl: »Chléb, který já dám, jest tělo mé pro život světa.« Zdali mohl Kristus mluviti jasněji nežli takto? »Totoť jest tělo mé, totoť jest krev má.« — Tak odpovídají katolíci, řecko-východní, ruští křesťané, zkrátka skoro všichni křesťané na světě. A tu najednou vystupuje Kalvín, Zwingli, Oecolampadius, Karlstadt a celá řada reformátorů i anglikánských a dovozuje, že slovo »jest« znamená »není«, že tedy není tělo a krev Ježíše Krista ve svátosti oltářní.

— Ty tvrdíš něco, co my nevěříme, namítla mistress Needleová. Naše církev neučí, že »jest« znamená »není«, nýbrž vykládá, že výraz: »Totoť jest tělo mé, totoť jest krev má,« znamená: »Jest *v podobě* tělo mé a krev má.«

Tuto námitku John ihned vyvrátil: Co jest v podobě, není ve skutečnosti; proto, ať to vezmeme jakkoli, anglikánská církev přece tvrdí, že »jest« znamená »není«. Tento anglikánský názor zavrhují traktatisté, puseisté a ritualisté, neboť dovozují, že tělo a krev Ježíše Krista je skutečně přítomna ve svátosti oltářní a skutečně je věřící přijímají, když přistupují ke stolu Páně. Avšak ponechme zatím této otázky nezodpověděny; jisto jest, že my s celou biblí, i když jest výrok zcela jasný, nedovedeme určiti

otázky, nemůžeme pravdy pochopiti s ostatními církvemi celého světa a nedocházíme v pochopení ani tam, kam dospívají puseisté a ostatní, kteří jsou rovněž anglikány jako my.

— Co na tom záleží? vymlouvala se matka; každý smyslu rozumí podle svého způsobu, a všichni snadno.

— Co na tom záleží? Tak se vám zdá, matko? Je tedy tento článek víry věcí lhostejnou? Je-li Kristus ve svátosti oltářní přítomen, je-li obětován každého dne při mši sv., máme svého Spasitele živého a pravého na zemi jako v nebi, my se s ním spojujeme nevýslovným způsobem, je středem naší bohoslužby, životem křesťanství. Není-li však tomu tak, jsou věřící zbaveni jeho přítomnosti, odloučeni od nebe a jeho božské osoby až do dne soudného; a puseisté a všichni ostatní křesťané jsou modloslužebníci, kteří se klanějí chlebu a vínu. Zkrátka, rozumíme-li opačně slovům »totoť jest tělo mé, totoť jest krev má,« vyplývají z toho dvě náboženství zcela protivná, jako noc a den. A přece bible, vykládáme-li ji podle svého smyslu, nedostačuje k učení, které z těchto dvou náboženství je pravé, které Kristus zjevil.

Mistress Needlová svrašťovala čelo a upřeně hleděla před sebe; John pak pokračoval: Totéž přihází se v četných jiných nejdůležitějších otázkách. Někteří z protestantů uznávají křest, jiní zavrhují jeho nutnost, ačkoli v evangeliu se zcela zřejmě tvrdí, že bez něho není spasení. Je sporná otázka mezi námi, zda jsou dobré skutky potřebné, aby byl člověk spasen a žil ctnostně, nebo zda stačí pouhá víra. V četných protestantských školách se učí, že bible je kniha mythologická a že není inspirována Bohem.

Nedávno prohlásil jeden anglikánský biskup, že nemůže patero knih Mojžíšových býti považováno za slovo Boží, ačkoli za takové bylo pokládáno jako základní část bible .... Vidíte, milá matko, jak málo pomáhá, máme-li v ruce knihu, která se zove biblí. Jsme v nejistotě ve všem; pochybujeme o svátostech nejdůležitějších, nevíme, zda je Kristus skutečně mezi námi přítomen ve svátosti oltářní, nebo zdali to není jen kousek chleba a trochu vína v našich kostelích; nevíme ani, zda máme slovo Boží v bibli. Milá matko, a vám se zdá, že jsem neměl hledati jinde jistoty? Já jsem ji hledal neunavně a našel jsem ji: Církev římská má všecky známky Kristovy církve, je apoštolská, všeobecná, jedna ... Je pevná nade všecky jiné a ve všech svých hlavních bodech jak dnes, tak včera, jak byla devatenáct století.

Mistress Needleová přerušila tento výlev slov a pravila: Nech mne poněkud uvažovati; ty mne ničíš, zbavuješ mne i sebe rozvahy, tak soudím o tobě. — A když trochu se rozmýšlela, pokračovala, jakoby se jednalo o věc, o které dávno přemýšlela: Ty chceš býti mým soudcem; dovol, ať já soudím dle libosti .. Nechci se s tebou příti. Ty máš v hlavě všecky podrobnosti jako ve škole; já jsem žena a nestudovala jsem v Cambridgei. Mysli si, jak chceš. Zdá-li se ti, že Spasitel obdařil svou církev darem neomylnosti, je dobře: máš-li za to, že touto církví je právě církev římská, tím lépe ... Naše církev anglikánská není nic jiného než církev římská, a to reformovaná, očištěná. A proto bys

měl věřiti, že anglikánská církev je neomylná, a to tím spíše než církev římská. Nač je ti tedy potřebí přestupovati z církve do církve? Musil by ses státi anglikánem, kdyby ses byl narodil jako katolík.

— O matko, co pravíte? zvolal John. Kdybyste věděla, co mne to stálo bojů, než jsem se spřátelil s tímto stavem! Stokrát jsem se pokoušel přesvědčiti se, jak praví puseisté, že trvá velké tělo církve Kristovy, jehož údy nebo části podstatné jsou církev anglikánská, ruská, řecká atd. Avšak krásný sen prchl neúprosně a rozptýlil se. Kterak můžete chtíti, abych uznal naši partikulární církev za úd všeobecné církve, když svýma očima ji vidím jako trup odpadlý a hnilobě propadlý? Nemá biskupů pocházejících od biskupství apoštolského a jest ve výslovném rozkolu s veškerým křesťanstvím, jemuž odporuje ve svých podstatných článcích víry; naše církev se liší od církve římské hlavně tím, že ve svých třiceti devíti článcích popírá úplně právomoc římského papeže nad církví anglickou a odsuzuje římskou církev jako bludnou, podobně jako římská církev ji za bludnou považuje. A vy se domníváte, že anglikánská církev je částí církve všeobecné?

— Nemohla by tu býti tajná jednota, třeba se neobjevuje na venek?

— Avšak jaká? namítal John; zdali si můžeme představiti tajnou jednotu, když se odlučujeme podstatně od víry? Když naši tak řečení jáhnové, kněží a biskupové přísahají, že zamítají veškerou náboženskou právomoc mimo Anglii a že uznávají mimo to svrchovanost královu ve věcech náboženských, jak v obřadech ordinačních »The book of the Common Prayer« ustanovuje. Vy víte dobře, máti, jak se tato svrchovanost krále nebo královny provádí. Která nejlepší paní, které všichni my máme, ač jest dobrou matkou, dobrou snoubenkou, dobrou královnou, má za to, že má právo zřizovati nové diecese, rušiti staré, jmenovati nebo sesazovati biskupy, udělovati jim právomoc, rozhodovati o otázkách víry, o potřebě nebo platnosti svátostí, o kázání, o církevní kázni. Celá anglikánská církev je závislá na ní a na zákonech jejího parlamentu. Je tedy církví zcela nezávislou na žádné jiné církvi, jest oddělená, odpadlá, založena na laicích, spravována laiky; jaká jednota tu může býti s církví všeobecnou? Žádná; je tu spíše zřejmé nepřátelství. A vy byste mně radila, abych u královny a u jejího parlamentu hledal neomylnosti slíbené Ježíšem Kristem jeho církví? V 29. článku anglikánského vyznání výslovně se tvrdí, že nemají neomylnosti a že církev i sněmy církevní jsou omylné. Mám na sta důvodů podobných, abych zavrhl všecky ostatní církve protestantské, ruskou, řeckou, východní a tak dále; mám na sta dalších důvodů, abych hledal světlého majáku trvalé pravdy v římské církvi.

— Dosti, dosti, přerušila jej matka, která byla také značně podrážděna, poněvadž nevěděla, kterak by Johnovy námitky vyvrátila. Když si pojal zatvrzelý úmysl státi se papežencem, je tím všecko vysvětleno. Ty budeš míti za neomylného učitele bi-

skupa římského, já biskupy anglické, ty ústní podání lidské, já slovo Boží . . .

— Ne tak, milá máti, tisíckrát ne, živě odporoval John. Já se nezříkám slova Božího, přijímám všecko slovo Boží, které jest uloženo v církvi Krista Ježíše, ale ovšem pouze v církvi, která se těší neomylnosti. Čtu v bibli, kterou jste mně dala do ruky, slova Kristova: »Založím církev svou a brány pekelné jí nepřemohou . . . Kdo církve neposlouchá, budiž jako pohan a veřejný hříšník . . . Církev je dům Boha živého, sloup a podpora víry.« Mohl mně Kristus Pán lépe vyjádřiti, že jeho církev se nemýlí? Rozum mne nutí, abych uznal, že tato církev božsky ustanovená má trvati tak dlouho, jako společnost lidská, k jejíž spáse jest nevyhnutelně potřebná. A v tom mě utvrzuje bible: »Aj, já jsem s vámi až do skonání světa . . . Budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, který s vámi bude na věky, Ducha pravdy.« Avšak kde tento stav najdu? Tak se táži sám. Kdo mi ukáže tuto církev, kterou založil Kristus a stále udržuje na zemi? Otvírám ještě jednou evangelium a čtu: »Ty jsi Petr a na té skále založím církev svou.« Nemám již pochybnosti: Církví založenou na Petrovi je pouze církev římská; ostatní jsou založeny na Lutherovi, Kalvínovi, Jindřichu VIII., Zwingliovi, Schwedenborgu, Smithovi, Wesleyovi, Foxovi atd. Pryč od těchto církví! Přidržuji se těch, která je založena na Petru.

— Avšak bludy . . .

— Bludy církve římské jsem zkoumal všecky a nalezl jsem, že jsou to pouze pomluvy protestantské, vysvětloval John. Učení římské církve úplně souhlasí s biblí. A zdá-li se mně, že některý její článek víry odporuje bibli, jsem přesvědčen, že chybuji já, poněvadž mu dobře nerozumím a nikoli, že se mýlí církev, když mu učí. Věřte mi, matko, že nejvíce proti mysli mně byl článek o neomylnosti papežské a právě ten mne nyní nejvíce těší a povznáší. Již dobrý smysl mně pravil, že hlava neomylné církve nesměla a nemohla býti omylnou; jinak by mohla učiti omylu. Avšak dále přichází na pomoc dobrému smyslu bible a zůstala-li nějaká pochybnost, byla vysvětlena slovem Božím. Bible mně opravdu představuje Petra jako základ lidské společnosti křesťanské a jako vrchního rozhodčího ve správě její; přislíbil mu Kristus: »Tobě dám klíče království nebeského a cokoli svážeš na zemi, bude svázáno na nebi, cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno na nebi.« Mohl Syn Boží zřejměji odevzdati právomoc nad světem Petrovi? A přece ještě lépe a ještě jasněji označuje tuto právomoc významnými slovy: »Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé.« A jindy: »A ty, Petře, jednou obrátě se, potvrzuj bratří své.« A proč tak důležité věci svěřuje Kristus Petrovi? Poněvadž jeho víra je nezlomná: »Za tebe jsem prosil,Petře, aby nikdy nezhynula víra tvá.« Proto, soudím já, podle vůle Boží Petr je základem církve, jest pastýřem jejím, má klíče nebe i země, jeho víra nikdy nezhyne, její biskupové a národové mají víru nezvratnou. Tak tvrdí evangelium, tak věřím já, volal John živě a neoblomně.

Matka pozorovala dobře, že by bylo marno odporovati úmyslu synově a dopřála úplně volnosti proudu jeho výmlu-

vnosti: smysl těchto slov zanechával v její duši hlubokých stop. Nemohla popříti, že syn jednal rozvážně a svědomitě, až došel k poslednímu rozhodnutí: — Avšak tento poklad přednosti povolených Petrovi nesměl přestati jeho smrtí; jestli společnost založena byla Kristem jako stálá, stále také musí trvati zřízení jeho církve. Úřad Petrův tedy trvá i po jeho smrti. Skutečně pak církev pozdravila v bezprostředním nástupci Petrově také nástupce jeho práv; a tak možno směle tvrditi, že Petr žije jako ve svých dědicích v biskupství římském. A Pius X. je Petrem našich dnů, jest jako Petr základem církve, jak on rozhodovatelem co do moci klíčů a pastýřem všeobecným, utvrzovatelem svých bratří, jako on má ujištění od Krista, že ve své veřejné víře nemůže poklesnouti. Já tak věřím a věřiti budu až do smrti. Matko milá, kdybyste věděla, jaké dni jsem posledně prožil, přesvědčila byste se, že jsem se odebral do domu pravé církve, abych se stal katolíkem. Můžete voliti způsob, který se vám bude zdáti vhodným . . . Avšak nikdy neřeknete, že jsem jednal lehkomyslně.

Tu se John odmlčel. Matka mlčela též, jsouc dojata nevýslovným zármutkem. Již před rokem předvídala tuto smutnou zprávu. V posledních měsících hleděla se vpraviti do této neuniknutelné skutečnosti. A přece když jí to bylo zvěstováno, byla úplně zlomena na těle i na duši a zakrývala ve staženém obličeji slzy, které se ronily z očí a tím více ze srdce. John seděl po boku, ruce maje spojeny pod kolenoma, pohlížeje na zemi a stále čekal na odpověď. Neplakal sám; avšak pocítil bolest matčinu, když matka s nářkem promluvila: — Dělej si, jak chceš; já nemohu zabrániti tvé záhubě. — John na to odpověděl: — Nedělám, co sám chci, nýbrž jak chce svědomí. — A když to pravil, objal matku a když ji chtěl políbiti, nalezl na její tváři skryté slzy. Odešel, aby nedal na jevo svého pohnutí.

Dalila a moderna.

(Dokončení.)

Než vraťme se opět k přednášce šíleného P. Antonína v seminární kapli. Dalila cítí, že vznesla na církev hroznou, neslýchanou obžalobu. Chce to trochu zamluvit, zamotat, ale tak, aby zůstalo přece platným, co prořekla. Je to také moderní moda mnohomluvením a obojakými frásemi zakrýt buď nevědomost nebo zlý úmysl. — »Pravil jsem,« řeční P. Antonín, »že církev vědomě a proto zločinně vás vede ke zkáze. Snad jsem jí křivdil, snad jsem jí křivdil. Není možno, aby církev to činila vědomě, církev, nevěsta, holubička Kristova. Ne, církev si dosud neuvědomila dosah své kruté instituce, církev neví, co činí.

Pánové, ne církev, ale žena vším vinna, a my sami, naše slabost . . . Ženy nám vzaly nejlepší kněze, ukradly nám je. Mohli býti světci, obří práce, a zatím se spokojili se špinavým klínem ženy. A ani pes už na ně nezaštěkne. Běda nám. Dalila, církev, žena.« (N. Ž. 325.)

Co je krátký, pravý smysl, dlouhé zamotavé řeči? — Církev neženě kněze celibátním zákonem vědomě do zkázy; neví jen, co činí.

Neuvědomila si posud, že krutým celibátem, který zakazuje knězi přirozená spojení se ženou, vhání je do hříšného poměru k ženě. Kněze, který chce po vůli církve celibát zachovat, nutí důsledně, aby na ženu pohlížel pohrdavě a potupně. Ženu zase tím více dráždí zapovězené ovoce — kněz — a vábí jej tím svůdněji do špinavého svého klína. Bezprostředně není tedy vinna církev, nýbrž žena — Dalila. Ale původní, všeobecnou Dalilou je církev, která svým celibátním zákonem činí Dalilou jednotlivcům ženu.

Konečný výsledek tedy a duch románu: Dalila — církev — žena. — Žena hanebnou Dalilou krutým, nepřirozeným zákonem Dalily církve. — A jelikož pud pohlavní je přirozený a touha po teple rodinném prý neumořitelná, má prý nyní nejen P. Antonín, nýbrž i ti ostatní, i dobří, svatí a velicí, svou Dalilu.

A pak prý není Dalila román proticelibátní! Kdo tomu věří, ať ji jen dobře změří!

Dokázala Dalila, že celibát kněžský je nepřirozený a nemožný? Že jej církev nespravedlivě kněžím předpisuje? Dalilin důkaz a skutečná pravda — dudy a nebe. Planým jest její theoretický výklad; bezcenným jest její praktický experiment na P. Antonínovi.

Předně měl P. Antonín užívati proti necelibátním pokušením prostředků, jež mu byly známy a na snadě. Z úvahy o askesi víme, že tak nečinil. Kdo chce opravdově cíl, musí chtít i prostředky k cíli. Již tím je důkaz úplně povalen.

Dále měla Dalila zvolit pro experiment — ne snad výminečně dokonalého, ale aspoň průměrného kněze. — Jaký to byl člověk, ten P. Antonín? — Domýšlivý, samolibý až hrůza. Dokladů si pro úsporu ušetříme; je jich dosti. — Pýcha předchází pád. — Sv. Bernard praví pěkně, že pokora je cudnost ducha, a nevinnost pokora těla. Byl hrozně upovídaný — sentimentální snílek, jenž co chvíle »dal hlavu do dlaní a snil.« — Člověk slabého charakteru, jenž vědom si jest své vnitřní nepoctivosti, svých křivých cest, a přece se obelhává a k činu se nevzchopí. Konečně pak byl P. Antonín, jak vidno z jeho zápisků z bohosloví a již z let studentských, pohlavně předrážděný člověk. Na takového nebylo ovšem třeba velikého pokušení. Celibátní jeho pád byl spečetěn, jakmile si namluvil, že návštěvami Loskotů »začíná kus dobré, pastorační práce.« (N. Ž. 243.) — Není divu, že na konec nazve jej farář Dohnal »morální mrtvolou« (»N. Ž.« 317.); morálním slabochem byl od začátku.

Důkaz Dalilin kulhá tedy na obě nohy; vlastně tedy bezmocně leží. Nevhodná osoba, nepravý způsob boje. Je to podobný případ, jak jsme viděli v askesi. Abnormální feminista chce, má dokázat, že jsou všeci jako on.

Dokázáno tedy pouze to, co je od dávna známo. Celibát není snadná věc. Kněz slabého charakteru, bez dobré vůle, nedbající ani přirozených ani nadpřirozených obranných prostředků církve musí celibátně klesnout. — Kněz, jenž ví se sv. Pavlem: »Všecko mohu v tom, jenž mne sílí« — a dle toho jedná, obstojí. A klesne-li snad ve slabé chvíli, vstane a nezhyne v kalu. Neobstál-li jako sv. Alois, bude aspoň Augustinem. —

Ale když se přece přihází mnoho necelibátních případů mezi kněžstvem, nebylo by lépe povolit kněžské manželství? Dalila myslí, že by

kněží byli šťastnější, spokojenější, že by účinněji působili a nedávali pohoršení. — Ovšem i kněz má jako člověk právo na jakési časné blaho, ale kněžství není na to, aby zaopatřovalo kněze přirozené blaho, nýbrž spíše ukládá mu obět a sebezapírání. Co by mu manželstvím přibylo na blahu zevnějším, čistě lidském, pozbyl by na blahu vyšším, jež plyne z nezištné obětavosti, osvědčující se nejdokonaleji právě celibátem.

Působili by ženatí kněží účinněji? — Sotva kdo tak věří, ale Dalile se to zdá. Kdyby prý P. Josef se byl mohl oženit před lety, »žil by snad pilně dál ve své rodině, studoval a působil, — ale tak?« (N. Ž. 316.) — Ano pokud to dovolí poměry a starosti rodinné. — Ženatý voják — půl vojáka. — Celibát prý nám »ukradl světce, obry práce.« (»N. Ž.« 325.) — Pro to je posud potřeba důkazu; důkaz opačný o celibátních světcích a obrech práce je již podán tisíckrát, a to tak, že obrovská práce a svatost je zřejmě výsledkem celibátu. — Mark Tvain, slavný humorista americký, protestant, chválí velmi činnost misionářů katolických a posmívá se bezvýslednosti misií protestantských. — Snad tím není vinno hlavně rodinné teplo protestantských misionářů, když přece mají peníze a všestrannou podporu? — »Co chci na Růženě, nic, než assimilaci ideálů. Ideál mravní, láska, důvěra. Jak bych se rozhoroval a rozplápolal v tomto okamžiku, kdy tuto trojici živě cítím ve svém srdci.« (»N. Ž.« 284.) Ubohá kněžská činnosti, nemáš-li bohatšího pramene ideálnosti, lásky a důvěry nežli ženu! — Jak to krásně zní: »Já toužím po přátelství ideálním, založeném na stejných tužbách duševních a duchovních ku vzájemné útěše a dokonalosti.« (N. Ž. 299.) Tak platonicky deklamuje P. Antonín paní Růženě. A v co proměnily se ty ideální touhy po dokonalosti? Ve vroucí polibky. — Kde pozbylo již mnoho obrů práce své síly a ideály? V objetí »bílého těla« a ve smyslném pohodlí. Fráze, fráze! — Ba naopak. Ženatý kněz staví mezi sebe a farníky svou ženu a rodinu; napřed je manželem a otcem a pak teprv pastýřem svých oveček. Vyjma nadpřirozené milosti kněžské jest právě celibát hlavním, přirozeným zdrojem samsonovské síly kněžské; bez něho pozbyl by velikou část lásky a důvěry svých farníků a vlivu na ně. —

Pohoršení celibátem kněžským zaviněná drasticky doličuje Dalila anonymním listem na P. Antonína v knižním vydání zostřeným: »Jeden vás viděl a pravil, že naše víra není pravá, že měla být pravoslavná, ale že kněží si to sami překroutili, aby se nesměli ženit, aby prý mohl mít každý 20 . . . s . . . jsou prý všichni jednací atd.« (Dal. 102.) — Podle sebe soudím tebe. Ale připusťme hodně mnoho pohoršení; přestala by zavedením kněžského manželství? Ženatý kněz, zvláště kněz dle moderního střihu, stál by úplně na rovni s ostatními. Ti jsou úředníky, řemeslníky, obchodníky, kněz by úředničky a řemeslně provozoval kněžství, aby zaopatřil rodinu. »Řemeslo jak řemeslo, chlap jak chlap«, láteří o kněžích pijan v pekle. (»N. Ž.« 322.) Byl by tuze jiným v manželské poctivosti a lásce? Jsou ženatí kněží rozkolničtí a bludařští mravnějšími? — Sám P. Antonín to pěkně illustruje. Jménem dělníků hrozí pánům, »že drzou rukou sahají na neporušitelný svazek manželský« (N. Ž. 240.), a sám — kněz — zamiluje se do vdané ženy. »U vás jsou dva zámky, dva, velebníčku. Jeden by mohla církev odemknout, ale ten druhý nemůže«, odpovídá usměvavě učitel Veselý na horlení P. Antonína proti celibátu. Dva zámky: slib kněžské čistoty a svátostná přísaha manželská.

Ožeňte takového a jako zapomněl na slib kněžský, nebude příležitostně dbáti ani slibu manželského. Vášeň se nekrotí povolností, ústupky. Podej jí prst a chytne tě celého. A jaké by to potom teprv bylo pohoršení; ženatý kněz — a ještě cizoložník.

Nikoli, církev dobře ví, co činí, ukládajíc celibát; ale ví Dalila, co činí, útočíc na celibát? Mluví tím do noty jenom několika kněžím a pak nepřátelům církve a křesťanství. Nijak není tím v souhlase ani s upřímně věřícím lidem. Žertovný výrok lidový praví pravdivě: »Kdyby nebylo Hanaček, byl by z něho panáček.« Uznává tím obtížnost celibátu, ale nikoli nemožnost. Neboť Dalila sama ostře se vyjadřuje: »Náš lid odpustí knězi vše, i opilství ano i lakotu, ale sebe nevinnější poměr k ženě neodpustí.« (N. Ž. 10.) Nepravdou je, že by byl lid tak podezřívavý; důvěrně svěřuje knězi své ženy a jejich svědomí, ale pravdou je, že chce míti své kněze čímsi vyšším. Není mu »chlap jak chlap, řemeslo jak řemeslo«, ale vidí v knězi a jeho úřadě něco povzneseného nad obyčejnost. Víra dává mu toto pravdivé, jemné cítění. Snižme se ve všednost obyčejnosti, zrušme tu tajemnou zář, kterou oblévá nás nadpřirozená důstojnost kněžství a přirozená vážnost celibátu, udělejme ze sebe obyčejné ženaté »chlapy« a z kněžství svého řemeslo na výživu rodiny a kněžský »prestyž« bude na hromadě. Působení naše bude podlomeno. — Bez oběti není velikých výsledků. Pravé katolické kněžství má býti obětí, ne zaopatřením. — Církev ví, co činí.

7. Doplňky.

Již v »N. Ž.« dělala prý Dalila sensaci. Chtěla ji zvýšit, vystrojila se ještě nápadněji a vystoupila na veřejnost v knižním vydání. Některé jsou méně významné: Antonín s přítelem bohoslovcem při návštěvě modlitebny mladých křesťanů zavázali si kolárky »bílými« a ne jak dříve »modrými« šátky. (Dal. 37.) U mladých bohoslovců, kteří asi nešňupali, je to ovšem pravděpodobnější. — O P. Antonínovi, když dostal první anonymní list, vsunuto: »Byl jako bez rozumu. Vyzul si sametový, vyšívaný pantoflíček a prohlížel si každý květ na něm podrobně a dlouze, jakoby hledal rozluštění nějaké záhady.« (Dal. 103.) Co tím měla Dalila získat na úplnosti a dokonalosti, těžko pochopit. Či snad byl pantoflíček vyšíván od paní Růženy? — Dle »N. Života« seznámil se P. Antonín nejprve se statkářem Slezákem, kterého potkali s farářem na cestě. Dalila škrtla Slezáka a napsala Loskota. Tak šikovně staví se pomníky novým »velikánům«, starým se srazí hlava s trupu a nasadí se nová. — Odkud ten nápad? Nejnovější události, jak hned uslyšíme, vnukly Dalile myšlénku klerikálního Slezáka vypodobnit výrazněji. Prozatímní jeho kabát dostal tedy Loskot. Recense k Dalile přidaná a z kollegiality asi napsaná mluví »O virtuosní charakteristice«. Tento případ asi nemíní!

O jiných význačnějších přívěscích Daliliny toiletty jsme se již více méně zmínili. Roztřepala důkladněji terciáře, dominikánky a řády vůbec. Přibásnila úplně znova dva faráře, aby mohla lépe vymalovat všelijaký ten farský život a zápletky s konsistoří. — Také paní Růženu poznáváme lépe a její nestydatou záletnost. Nejlepším jejím oceněním jest výrok učitele Veselého, jenž zdál se P. Antonínovi ve snu: »Jestli vám ta ženská stojí za ty hříchy«? (N. Ž. 319.) — Úplněji charakterisován také odpadlý P. Josef. Již z »N. Života« známe jeho vášnivou

nenávist k církvi, kterou »považuje za krutou a mstivou maffii« (N. Ž. 309.), jeho »vyumělkovanou filosofickou cestu«, (310.) jeho umíněnost, jež nazývá černým, co se jiným zdá bílým a naopak, jenom aby prý se jevil svým, samostatným, originelním. Ve druhém vydání vylíčena obšírněji jeho milostná zápletka a úmyslně podotknuto, že se »formálně rozešel se svými moderními soudruhy.« (Dal. 101.) Očividná tu snaha povědět veřejnému mínění důrazně, že moderna a P. Josef nejsou z přízně. Marná ovšem námaha. Formálně ovšem ne, ale duchem jsou spřízněni. U P. Josefa je to, že byl v zásadách moderny důsledným, že zpříma kopl do toho, nač moderna opatrně hubuje, že bojuje, ač divoko, tož přece bez masky.

Dlužno také zmíniti se, jak pohlíží Dalila na politické boje a poměry, jež přinesla doba nejnovější. Zdá se, že Dalila není příliš nadšenou pro politiku katolických stran nebo aspoň pro její osoby. Dokažme to. Loskot liberál a Slezák klerikál jsou soupeři o poslanecký mandát. Přátelé i nepřátelé titulovali prý Slezáka klerikálem, jediným katolíkem v Letově, patentovaným katolíkem, Šamalíkovým zplozencem, těmi a podobnými jmény. Napřed prý byl četníkem, pak toto nechal, oženil se se sestrou farské hospodyně a stal se obchodníkem a hostinským. Školní děti přivábil prý si cukrovím, odrostlejší chasu sladkými likéry. Chytřejším prý jsa nad žida, urval brzo dva selské grunty a dal si říkati »statkář Slezák«. Na faře byl pečený, vařený u dětinského faráře Citáska; vychoval ze sebe »hrozného katolíka«. I po jeho smrti »katoličil statně dále«. Stal se předsedou katolicko-politické jednoty, byl spoluzakladatelem spolku katolického rolnictva. P. Antonínovi »byl milejší otevřený liberál Loskot nebo Müller, než ctižádostivý a sobecký Slezák.« Ale proto přece začal pro jeho kandidaturu pracovat: »Snad je přece jen upřímným našincem — kdož ví, zda neprospěje jednou katolické věci do opravdy.« (N. Ž. 64.)

Ale Loskot zachytil milostný list paní Růženy zároveň s odpovědí P. Antonína a donutí ho, aby odřekl katolické straně a pracoval pro Loskota. Loskot zvítězil — Slezák zuřil. Soukromě i veřejně projevoval svou nenávist k Antonínovi a pak i k faráři. »Ale katolíkem zůstal. Chodil vyzývavě s velkým kancionálem do kostela a při kázání stál vždy tak, že ho kazatel musel viděti. Stával tak bledý, zasmušený, jako vtělená výčitka, jako mučenník za pravdu. Dovedl velmi roztomile spojiti svoji víru okázalou s nejrušivější nenávistí, že se stal až pověstným po celém kraji.« (Dal. 131.) Návodem jeho vytlučena faráři okna a konečně navedl starosty přifařených obcí, že žalovali pofouchle faráře i P. Antonína u konsistoře pro necelibátní podezření a jiné příčiny. Byla to ona socialistou Valentou předpovídaná pekelná nenávist katolických ovcček. — Těžko věru psáti o katolických spolcích jedovatěji. Kdo má potom s katolickou stranou volit, když katolický kněz tak o ní píše. Jsme skutečně tak ničemní?

K doplňkům patří také předmluva vydání knižního. Nezbytno poukázat na ni, jelikož vysvětluje — vlastně chce vysvětlovat — smysl románu. Nemožno tento domnělý smysl uznati, ač příliš nesouhlasí s obsahem. Proto je to také více jen omluva. Sv. Jarolím napsal »prologus galeatus — předmluvu obrněnou«; předmluva Dalily je tuze starým brněním.

Praví: Kdo hledá v románě ideální, směrodatné osoby, klame prý se Jistotně; aspoň lidi myslící; dobře by bylo, kdyby zklamal ka-

ždého. Hrdina románu prý je slaboučkým, pasivním dítětem; — svatá pravda. Farář Dohnal nazval jej na konec »morální mrtvolou«. — Negativně jen ukazuje prý na ideál českého kněze; — řekněme jednodušeji a správněji, že je karrikaturou ideálního kněze.

»Není nikterak typem, je ojedinělým, jako vůbec osoby moje nejsou, myslím, typické.« — Je štěstím, že nejsou; aspoň u většiny je skutečnost jinačí. Co by řekl svět za 100 let, kdyby znal nynější církevní a kněžské poměry jen z Dalily? Soudit přece bude, že román líčí poměry a idey, a že je vyjadřuje průměrnými, typickými zjevy a osobami. Nejsou-li osoby typické, pak se Dalila sama přiznává, že není uměleckým dílem, nýbrž kronikou bez umělecké jednoty, snůškou novinářských případů. A praví-li dále, že při vší souvislosti s událostmi posledních několika let jsou »fikcí«, pak jim chybí i věcná realnost kronikářská, pak jsou jenom fantasiemi osobními, jež neobstojí před zralou úvahou a životní zkušeností.

Ale Dalila »myslí« jen, že osoby její nejsou typické; netroufá si to popříti, neboť kresba románová sama chce je míti typickými. P. Antonín má býti typem kněží s celibátem zápasících a rozervaných. Zjevno to z toho, že všichni kněží v románě celibátem trpí. — Růžena má býti typem všech těch Dalil, jež prý církvi kradou kněze. — Valenta, ideový protivník P. Antonína, typem socialisty, Veselý typem učitelů, Slezák typem klerikálních, patentovaných katolíků, dr. Richter typem fanatických církevníků.

»Ujišťuji tě, že román můj není církevní, ale také ne proticelibátní, prosím tě, abys rozlišoval ideu od tendence.« To je vytáček! — Ať už je román kontroversní, na některou stranu se konečně vážky přece naklonit musí; jest jenom jedna pravda: Nějakým tedy musí býti, jako byl nějakým duch, z něhož román vyšel. Historik píše o světových již událostech, chce psáti nestranně a přece proti vůli projeví své stanovisko. Jak teprv zde, kde autor z nitra svého buduje dílo, autor moderního světa, jenž tak důrazně uplatňuje své »já«! Či snad mluví »jen tak,« ani to ani ono, jak P. Antonín o posledních věcech a askesi?

Pak byla by Dalila jen prázdným mluvením, okrádáním Pána Boha o čas. Ale nikoli; Dalila ideu má a především hodně proticelibátní a v různých otázkách proticírkevní. Důkazy byly podány. Ale jako všude, je i zde mistryní v jemném rozlišování: Má prý ideu, ale bez tendence, t. j. nechce prý nijak působit na smýšlení čtenářů, ani příznivě, ani nepříznivě. Ale pak, když už oželit chce někdo svůj čas na hloubání o něčem bezúčelném, nemá aspoň lákat lidem peníze z kapsy nabízením zbytečností. Však nikoli. Dalila nechce býti zbytečnou; má určitou, jasnou tendenci, proticelibátní a necírkevní. Ať se vymlouvá, jak chce — littera scripta manet.

Předmluva vytýká osobní útoky na žijící osoby, široko daleko známé; Dalila nechtěla prý nijak fotografovat, ačkoli prý ovšem psala pod vlivem mnoha osob známých i neznámých. Osobám, na něž veřejnost Dalilu vztahuje, nechtěla prý ublížit, ano miluje prý je vroucně. Je kdesi daleko národ, kde prý děti ze samé lásky sestárlé rodiče pojídají. Z křesťanské morálky tento druh lásky ovšem vzat není.

Román Dalila prý je fikcí, již kreslil život a touha po pravdě. — Jaký život? Asi ten minimální, jejž Dalila tak cení. — Touha po pravdě! Jaké? Asi nové, opravené pravdě církevní, náboženské, kterou chce

Dalila definitivně upravit. Zdá se tak; neboť Dalila vzala si na cestu světem doporučující vysvědčení, již zmíněné, kde se praví: »Dalila je hluboké drama, jím vane nezkrocená, horoucí touha po moderním katolicismu, po církvi zítřka,« — »připravuje půdu pro román velkého stilu o očištěné církvi budoucnosti.«

»Krása bolesti« je prý hlavním akkordem románu. — Tedy tendence Dalila nemá, jen akkord. A čím zaznívá ten akkord? Bolestí. Čí a jakou? Trochu paní Růženy a hlavně P. Antonína a společníků nad krutou institucí celibátní. Pak prý Dalila není proticelibátní!

Tolik praví předmluva. Opravdu měla by asi zníti: »Chci vylíčit nynější církevní poměry. Církev nechápe dobu přítomnou, ani budoucnost z ní se klubající. Náboženství lidu je plytká povrchnost pro samo církevní obřadnictví, řády kazí lid svou bigotností, hierarchie užívá klidně svých výsad a peněz, nedbajíc potřeb lidových, nepřirozená skepse a askese středověká mrzačí život, kněžstvo svírá celibát. Ale právě mezi nižším kněžstvem probouzejí se duchové prohlédaví, kteří chtějí postavit církev na výši moderního vývoje. Poznávajíce všecky ty zlořády, volají po reformě církve. Je to katolická moderna. Ale síly jejich dusí a rozvinu jejich brání hlavně nepřirozený celibát, jenž z nich dělá rozervance, sobce, pokrytce, labužníky. Nahrazují si hříšně, co jim nespravedlivě vzal celibát.

P. Antonín je typem takového ideálního, moderního kněze. Chce hledat nadšeně tu čistou pravdu křesťanskou. Ale církevní celibát mu vykope propast. Setká se se ženou, jež zaplete ho do svých osidel, oloupí jej o samsonskou jeho sílu, stane se mu Dalilou. Rozpor mezi kněžským slibem bezženství a vášnivou láskou k paní Růženě dělá z něho rozervance a konečně šílence, jenž tělesně i duševně hyne neúprosností církevního celibátu podobně jako mnoho jiných kněží. Celý román ozývá se a vrcholí též oním akkordem, jenž zoufale vyráží šílený P. Antonín. Hynu, já, jenž jsem mohl býti světcem, hynu Růženou — Dalilou. A ostatní, ač světci byli mnozí a obři práce, hynou také svými Dalilami. Ale Dalilou původní, jež z žen dělá ošemetné, svůdné Dalily jednotlivců, je církev — zákon její celibátní. Nejsi sobě posud vědoma, církvi, co činíš, prohlédni! Prohlédni konečně, zlom pouta celibátní morálky, zavrhni blouznivou askesi, nepřirozenou skepsi, zhosť se prázdného formalismu, mnišské bigotnosti, ukaž se moderně katolickou, staň se očištěnou církví budoucnosti, dovol nám býti více lidmi!«

Myšlenku tuto má asi znázornit i titulní kresba. — Snivě zírá do dálky budoucnosti mladý kněz. Duchem vidí tam obrysy nové, čisté církve, kterou tak nadšeně hlásal. Z pozadí přistupuje k němu obstárlá žena — církev minulosti a přítomnosti — za rameno jej chápe, zdržuje, prosí a varuje: Vzpamatuj se, mladý blouznivče! — Ale z druhé strany — více z předu — blíží se mladá děva — církev budoucnosti — v náručí růže nesouc, růže díků a slávy za jeho boj a práci.

Kněží katoličtí, Samsonové, Herkulové na rozcestí, koho poslechnete? Ustarané matky církve, jež nabízí vám trnovou sice, ale nadzemsky krásnou korunu celibátního kněžství, nebo mladé, svůdné Dalily, jež vábí vás růžemi svatebními, jež za chvíli uvadnou?

Kněží katoličtí, nečtěte jen, neposlouchejte jen sladká slova Dalilina; sami přemýšlejte, otažte se svého kněžského srdce a svědomí, to vám poví pravdu. Ta zní jinak než píseň Dalilina.

8. Konec.

Poznali jsme Dalilu v pravé podobě. Je to boj, ne tak dějem jako slovy, boj církve s novými ideami. Pravdou tedy je, že je to román kontroversní; chyba je v tom, že kontroversa není spravedlivá. Osoby jednající neřeknou to, co jim káže věcná pravda, nýbrž co jim napoví režisér dramatu. Ten pak má vážky nevyzkoušené, — nechci říci úmyslně falešné na úkor církve. Jako první dílo autorovo prozrazuje vynalezavého, kombinačního ducha a stylistickou obratnost, jež se někde stává až dramatickou. Přídavky a doplňky, jež měly zvýšiti bohatost obsahu, formálně Dalile uškodily; rozkouskovaly příliš děj. — Ale pěkná slupka nemůže nahradit cenu jádra. Věcně je Dalila hrozně mělká, protože nepravdivá; kdo čte a myslí, pozná, že pan autor věc ještě důkladně neztrávil, prakticky neprožil. Nebylo ani možno, aby tolik a tak dalekosáhlých myšlenek se dalo tak honem promyslit a ocenit. Věcnou váhu důvodů mohla nahradit nápadná verva stylu, zájem měly vzbudit neostýchavé útoky na známé osoby a instituce.

Touto jednostranností a — zpříma řečeno — neomaleností, vzbudila Dalila sensaci, trapnou na napadené straně církevní, jásavou na straně protivné.

Pan autor nepsal ovšem jen za svou osobu, je tlumočníkem moderny. Velikou vzal na sebe zodpovědnost. Kde kdo — i církevní hierarchie — ví, že v institucích i osobách církevních by všelicos mělo a mohlo býti lepší. Kde je vždycky všecko v úplném pořádku? Ale tak se nereformuje; a dosáhne-li se čeho, je škoda zatím povstalá větší než prospěch. — Nevím, byli-li by si různí Masarykové a Judové a jejich pokrokářští a socialističtí soudruzi tolik troufali, kdyby nebyli počítali: »V kněžstvu je, jak vidno z moderního proudu, mnoho liberálních hlav, mnoho necírkevních duchů, ti půjdou s námi, vystoupí z církve — s chutí tedy, hrr, na tu církevní hanebnici a tyranku.« — Není tu trochu pravdou: Perditio, tua Israel!?

Ale ať je tomu jakkoli, rozhodně není ani kněžským ani moudrým, abychom ve chvíli, kdy církev vede gigantický boj se saní nevěrou, jak přiznává sám »N. Život« (č. 2. 1906), boj o bytí a nebytí společnosti, abychom, pravím, ve chvíli tak vážné rvali se o celibát. Námitka, že právě zrušení celibátu kněžstvo obrodí a církev sesílí, je, mírně řečeno, naivní. Nabízejí jej nám nepřátelé naši; není to dar danajský? Dobrý voják v době vážné opustí ženu a děti a jde za povinností, přísahou, ctí. Máme my, kněží katoličtí, v době, kdy chtějí církev a Krista vyhnat ze škol, z rodin, ze srdcí, myslit na ženění? Máme říci: Ženu chci pojati, nemohu se dostavit v šik!? Zapomeneme své kněžské přísahy, své kněžské cti? — Celý svět ozývá se válečným rykem: Kristus — Belial; máme se státi směšnými, ba bezectnými svým křikem: Ženit se — neženit!?

Kněží katoličtí dobré vůle! Nechme vyfintěné, svůdné Dalily, přitulme se k matce církvi a hajme její čest a její práva, hajme čest svou vlastní. — »Plást strdí tekoucí jsou rtové nevěstky, a skvělejší nad olej hrdlo její. Poslední pak věci její hořké jsou jako pelyněk a ostré jako meč na obě strany ostrý. Nohy její sestupují k smrti, a do pekla pronikají kroky její. Po stezce života nechodí, toulavé jsou kroky její a nevystižitelné. Protož nyní, synu můj, slyš mne a neodstupuj od slov mých. Vzdal od ní cestu svou a nepřibližuj se ke dveřím domu jejího.

.... A želel bys naposled, když bys zhubil maso své a tělo své, a řekl bys: Proč jsem v ošklivosť sobě vzal kázeň, a napomínáním nepovolilo srdce mé; aniž jsem poslechl hlasu vyučujících mne a k učitelům svým nenaklonil jsem ucha svého.« (Přís. 5. 3—13.)

Končím slovem žalmu: „Položil jsem ústům svým stráž,« t. j. snažil jsem se mluvit o věcech a ne o osobách, pravdivě, ale bez přílišného ostří. Cítí-li se někdo dotčen nebo uražen, ať mi odpustí. Pravdu si mluvme, přáteli buďme. — Nepsal jsem z kritikářství — nýbrž z nutnosti. Všude bylo ticho, ač Dalila budila sensaci; ozvala se tudíž moje nepatrnost. — Ať je výsledek jakýkoli — dixi et salvavi animam meam.

LITERATURA.

LATINSKÁ.

Editiones Archivii et Bibliothecae S. F. Metropolitani Capituli Pragensis. I.—IV. Pragae 1905. Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis. — »Tolik překládáme z ciziny; a přec naši předkové mnoho psali, tak že ve knihovnách mnohá vzácná kniha, zvláště latinská, se nalézá, bohužel nepovšimnuta,« napsal P. Fr. Žák T. J. v »Čas. Katol. Duch.« R. LXVI. S. 353. Pravdivá slova tato mohla by býti mottem edice podniknuté vždy věrnou metropolitní kapitulou Pražskou a pořádané věhlasným odborníkem Dr. Ant. Podlahou. V knihovnách našich tří a tyří přemnohé veleučené dílo nepovšimnuto, neznámo, zapomenuto; a když doma se tak děje, kterak dověděti se máme o drahocenných pokladech svých roztroušených po celém světě? Proto podnik tento přivádějící na světlo denní cenné knihy a rukopisy doposud neuveřejněné jest pozdraviti co nejvroucněji.

I. **Josephus Locatelli: Babylon Bohemiae ab anno 1780 usque ad annum 1790. Edidit Dr. Antonius Podlaha. Pretium 3 C. Pragae 1905.** — V latinském spisku tomto, který jako rukopis chová se v metropolitánním archivu, líčí současný svědek za živých dojmů pohnutou dobu 1780—1790, maje neustále zřetel na naše domácí poměry. »Auctor novitatibus in rebus ecclesiasticis tunc introductis nequaquam amicus opinionem suam non ambigue profert, etsi optimam caesaris Josephi II. voluntatem sincere agnoscat,« praví vydavatel v předmluvě.

Vydavatel vykonal zajisté dílo velmi záslužné, učiniv význačný spis Locatelliho širší veřejnosti přístupným; spisovatelé církevních dějin českých najdou v něm velmi vítanou příručku. Zvláště velmi dobře poslouží důkladný abecední rejstřík, který jest na konci připojen.

II. **Hilarius Litoměřický: Traktát o nejsvětějším přijímání lidu obecného pod jednou způsobou. Vydal Dr. Ant. Podlaha. Cena 3 K. Pragae 1905.** — Bolestná doba bouří husitských a následujícího smutného poblouzení náboženského našeho milého národa líčí se od mnohých tak, jako by tenkráte větší a lepší část našich předků byla obrátila se ke kalichu. Druhý svazek archivních edicí hradčanských podává důkaz, že nevymřeli ani tenkráte v národu našem věrní synové Církve, zastávajíce se jí ohnivě a nadšeně. Roku 1465 o Hromnicích byla konána v Praze před králem Jiřím, pány, zemany a zástupci měst disputace zástupců strany pod jednou a pod obojí. Hádání trvalo pět dní. Předními zástupci strany pod jednou byli Hilarius Litoměřický, metropolitní děkan kapitoly Pražské, a Václav Křižanovský, kanovník téže kapitoly a kazatel chrámu svatovítského, předním repraesentantem strany protivné byl Jan Rokycana. Průběh této disputace vylíčil Hilarius sám ve zvláštním traktátu; mimo to vydal žádán byv od »mnohých dobrých lidí duchovních i světských« tento traktát, který zachoval se v knihovně metropolitní ve čtyřech opisech. Vydavatel položil vydání svému za základ rukopis nejstarší, v poznámce pod čarou pak uvádí varianty ostatních tří rukopisů.

Hilár počíná svůj »tractat krziestiansky o Najswietiessim przigimany lydu obeczneho pod gednu zposobu« významnými slovy: »ze nemienime nicz psati westi ani liczyti, czo by bylo proti swate wierze krziestianske ani proti otczy swatemu«, vede si v disputátu svém velmi vědecky a obratně, cituje Písma a

sv. Otce, zná dějiny církevní, životy svatých, odvolává se také na naše národní světce a dědice země české. Promlouvá napřed o poslušnosti, kterou povinen jest lid křesťanský římskému papeži, pak uvádí z písma a tradice důkazy pro sv. přijímání pod jednou způsobou, konečně vyvrací námitky Rokycanovy, jak podal je také ve svém psaném traktátu.

Hilariův traktát jest zajímavý pro theologa i historika; theolog pozná tu českou terminologii bohoslovnou a pročte se zájmem mnohou originelní myšlenku; historik zase uvítá v něm cenný příspěvek pro kulturní a církevní dějiny náboženského hnutí v Čechách.

III. **Zwei Legenden über das Leben des Laienbruders Friedrich von Regensburg. (Dvě legendy ze života bratra řeholníka Bedřicha z Řezna.) Vydal Dr. Ant. Podlaha. S 2 světlotiskovými tabulkami. Cena 1 korunu.** — Jsou-li první dvě publikace archivu metropolitánního rázu více vědeckého, má třetí formu prostonárodní. Ač rukopis tento původ svůj vzal počátkem století XVI. a po staletí odpočíval v archivu, než nyní uzřel světlo světa, jest přece velmi časovým. Jednáť se v Římě právě o blahořečení Bedřichově, k čemuž třeba také důkazu, že byl církevně i soukromě uctíván; důkaz ten podávají tyto velmi zajímavé legendy.

Ctihodný bratr Augustinián Bedřich pocházel z bohatého rodu Řezenského a vstoupil v mladistvých letech do řádu, kde vedl život světce. Vypravuje se z jeho života několik roztomilých legend. Kdysi nesl chuďasům zbytky jídel; ve skromnosti své nechtěl se svému převorovi, kterého potkal, chlubiti dobrým skutkem, nýbrž pravil, že nese »třísky«; převor nahlédnuv, viděl vskutku třísky, Bedřich však venku rozdával pokrmy. Jindy, když ministroval při mši sv., položili andělé na oltář krásné vonné růže; když kdysi nemohl pro práci jíti ke sv. přijímání, donesl mu anděl velebnou Svátost. Po svatém životě umřel smrtí blaženou a byl uctíván od lidu jako světec. — Kéž něžné legendy tyto, nalezené v archivu metropolitánním, stanou se brzo vzácnými drahokamy, zdobícími zářnou korunu svatosti, vsazenou na hlavu ctihodného sluhy Bedřicha Řezenského.

Dr. Rud. Zháněl.

ČESKÁ.

Metropolitní chrám sv. Víta. Napsali Dr. Ant. Podlaha a architekt Kamil Hilbert. (Soupis památek historických a uměleckých v království českém. Vydává archeol. komise České Akademie řízením Jos. Hlávky.) Stran 300. Se 404 vyobrazeními v textu a 22 tabulkami. V Praze 1906. Nákladem Č. Akademie. — Umělecké bohatství svatovítského chrámu zasluhuje věru, aby popsáno a oceněno bylo zvláštní monografií. Takového spisu dostalo se nám tedy společnou prací Dra Ant. Podlahy a architekta a stavitele dómu K. Hilberta. Obtížný a čestný úkol vzali na sebe pracovníci povolaní, u nás nejpovolanější. Dr. Podlaha, nadšený, neúnavný i zkušený znatel církevního umění českého, a architekt Hilbert, jenž zajisté dokonale vnikl v duševní dílnu svých předchůdců, ti oba mohli se odvážiti podati popis našeho velechrámu a jeho uměleckých pokladů. Zřejmo jest zajisté každému, že k tomu třeba znalosti a zkušenosti odborníké a opatrnosti až úzkostlivé, nemá-li dílo přeplněno býti omyly a státi se ubohou oběti přísné kritiky. Bystrost a bezpečnost úsudku není snad nikde tak potřebna jako při popisu a oceňování díla uměleckého. Jen kdo tuto okolnost na mysli má, může spravedlivě souditi o práci a zásluhách pánů spisovatelů. — Majestas et gloria — sláva i vznešená krása pražského dómu a jeho pokladů hledí na nás z každé stránky této nádherné publikace. Vidíme tu, jak duch lidský touží po kráse, po Bohu. A nejen to — i slávu Prahy i slávu Čech hlásá nám popis metropolitního chrámu. Zajímavé zbytky románského chrámu z XI. stol., počátky stavby chrámu nynějšího, osudy stavby, jednotlivé části chrámu, práce kamenické, sochy, malby, nádoby bohoslužebné, zvony, výšivky — to vše pečlivě i s pietou popsáno a oceněno. A konečně vytknouti třeba, že i po stránce výchovné a apologetické má popsání metropol. chrámu svou důležitost. Čtenář totiž i z části textové i z části obrazové čerpá nadšení pro krásu umění církevního; na př. kněz, který se vzdělává takovými vzory, nedopustí nikdy, aby v chrámě jeho péči svěřeném objevily se předměty urážející všechen lidský vkus. A nikdo nepopře, že krásná uprava chrámová podporuje zbožnost a náboženské cítění vůbec. Po stránce apologetické pak vidíme význam knihy v tom, že ukazuje a dokazuje, kterak církev katolická národy vzdělává a jejich kulturní dějiny tvoří. Uznavše takto důležitost knihy i zásluhu obou pánů autorů, doporučujeme laskavým čtenářům krásnou publikaci o velechrámu svatovítském jejich pozornosti.

L. † a.

»**Rajská Zahrádka**«, časopis věnovaný útlé mládeži, dokončil XVI. ročník a jeho obsah za redakce paedagoga a chvalně známého českého katolického spisovatele Václava Špačka jest bohatý a vhodný. Pojednali jsme již o obsahu I. půlletí; zbývá nám ještě zmíniti se o obsahu II. půlletí. Ze zajímavého obsahu zaslouží nevšední pozornosti: »Doba postní«. Napsal Prok. Zaletěl; »Ó nezoufej«, báseň od Fr. Šebestíka; »Pes ochráncem«. Napsal Boh. Bouška; »Mám se hněvat . . ?« báseň od Fr. L. Zelinky; »Slib umírajícímu«, vzpomínka k jubilejnímu roku Ústř. Matice školské od Ter. Polabské; »Lilie a duše«, báseň od Dan. Kubise; »Písnička«, báseň od J. Miloty; »Věrní přátelé«, vypravuje Ignát Zháněl; »Ochránce«, dějepisný obrázek od Al. Dostála; »Pro drahé rodiče«, napsal Jos. Brožek; »Quo vadis? . . .« báseň od M. Kabrtové-Bukolské; »Na Triglav!«, vzpomínka z cest od K. J. Zákouckého; »Malý písař«, báseň od Fr. Libora; »Následky nedbalosti«, napsal A. B. Šťastný a j. »Rajská Zahrádka« poskytuje svému čtenářstvu řadu básní, povídek, pohádek, bájek, poučných článků, písní a nápěvů, rozluštění, rozmanitostí a illustrací v každém čísle za roční předplatné 1 K 50 h. Doporučujeme.

Ot. Jakoubek.

O modlitbě prosebné. Studie P. Františka Žáka S. J. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba v Praze. Cena 1 K.

»Vzdělávací knihovna katolická«, pořádaná metrop. kanovníky Dr. Josefem Tumpachem a Dr. Ant. Podlahou, dospěla ke svazku XLII., jenž obsahuje nadepsanou odbornou studii, práci to zajisté nesnadnou a obtížnou, ale za to tím cennější a záslužnější, že způsobem populárně-vědeckým vykládá možnost vyslyšení modlitby, dále jistotu, kterou vyslyšení jest zabezpečeno, jakož i podmínky, na které je vázáno, a konečně veřejná díkůvzdání, jak uveřejněna bývají v některých listech. Ježto proti všemu, co s Bohem, věrou a vůbec s náboženstvím katolickým souvisí, dnes se brojí a v listech i pro lid určených se to sevšedňuje, tupí a hanobí, jest úplně na místě, že vydán spis tento (100 str.), kde pojednáno o modlitbě prosebné dosti obšírně, a to velice populárně, ač přece zase na základě přísně vědeckém. Práce sama vedle předslovu, úvodu, dodatku a závěru rozvržena jest na dva díly, z nichž první pojednává o možnosti vyslyšení modlitby, a druhý o jistotě vyslyšení modlitby a díkůvzdání za ně, i je tu celkem ve čtrnácti odstavcích pověděno téměř vše, co modlitby zvláště prosebné se týče, tak že můžeme dílko toto, jakož i »Vzdělávací knihovnu katolickou« vůbec každému co nejlépe doporučiti; zasluhují toho plnou měrou. *Prok. Zaletěl.*

Ph. Dr. Eugen Kadeřávek, MUDr. Augustin Fabre. Francouzsky napsal Louis Guérin. — Hlasy katol. spolku tiskového. Ročník 38., č 2. V Praze 1907. Cena 60 hal. 8⁰ stran 80. — »Čech« v čís. 166. ze dne 20. června 1907 píše: »Třeba též dosvědčiti, že česká theologická fakulta může se honositi několika svými členy, kteří při dané příležitosti vystupují veřejně na obranu křesťanské pravdy. Třeba tu v první řadě jmenovati starého bojovníka profesora Ph. Dra Eugena Kadeřávka.« Ač již více než 60 jar přeletělo přes jeho ctihodné skráně, (narodil se dne 26. července r. 1840), ač nemoci usilovaly podlomiti životní jeho síly, přece nezdolaly osvědčeného tohoto pracovníka na národa poli dědičném, který s tímže nadšeným a mladistvým zápalem, jako před léty, hájí svatých pravd naší svaté víry, pokladu to nejvzácnějšího, od předků zděděného. Spisy plodného tohoto spisovatele čítají již dlouhé řady, neboť neuplyne ani jeden rok, aby nevydal Dr. Kadeřávek nějaké zdařilé knihy.

Kromě spisů čistě vědeckých píše pilný Dr. Kadeřávek také knihy obsahu rozjímavého a poučného, které dávají nahlédnouti do hloubí duše jeho, láskou k Církvi vznícené. Kdo z kněží nebral by na př. s povděkem ke zručnému překladateli do rukou překrásná Chaignonova rozjímání? Rovněž nahoře uvedená kniha je zdařilým překladem stejnojmenného spisu francouzského; předvádí se v ní obraz lékaře a universitního profesora, vzácného to dobrodince chudých a velikého křesťana; žil v letech 1836—1884. Jsme věru povděčni horlivému překladateli, který v době, kdy hlásá se, že nelze srovnati vymoženosti vědy s náboženstvím, podává životopis vědce-odborníka a pravověřícího křesťana. Kniha tato bude proto jistě blahodárně působiti v nejširších vrstvách. *Dr. Rudolf Zháněl.*

P. František Blaťák C. Ss. R., **Svatá Hora u Příbrami, Marianské poutní místo v Čechách.** V Příbrami 1907. Nákladem kolleje Redemptoristů na Svaté Hoře. Cena 30 hal. (Osmerka, 120 stran.) — Svatá Hora, onen pamětihodný vrchol nedaleko Příbrami, jmenuje se právem českými Lúrdy, zavítá tam každý rok přes 200.000 poutníků. Jest věru radostí pobýti na této posvátné hoře; již z daleka kyne poutníkovi malebná skupina bílého hradu Marianského s roztomilými věžičkami a mohutnými báněmi, a což teprve, když octne se na hoře samé!

Rozpaky ani neví, kam napřed se podívati; všechno se čistotou jen leskne, jest ozdobeno ušlechtilými malbami, v ochozu představují pěkné obrazy nejdůležitější události z dějin posvátné sochy, kolem svatyně táhne se široká balustráda s četnými pěkně zachovalými sochami, oltáře skví se bělostnými prostěradly, na stříbrném oltáři neodkryje ani nejbystřejší oko stopy prachu. Ctihodní Otcové Redemptoristi opatrují v pravdě posvátnou naši českou Horu vzácnou pietou, za kterou jim musí všechen národ býti vděčen. Neunavní a pečliví tito strážcové naší národní svatyně postarali se také o vhodného laciného průvodčího po posvátné hoře; jest to nahoře jmenovaná knížečka, kterou s povolením nejdůst. kn. arcib. konsistoře v Praze a řeholních představených napsalo dovedné péro osvědčeného P. Františka Blatáka. Za nepatrný obnos má poutník úhledně upravenou knížečku se 6 velikými obrázky, která mu vysvětlí všechny památky a bude vždy milou památkou posvátné pouti. Při příštím vydání snad by se mohlo ještě přidati několik dat o farním kostele Příbramském a více o skvostné vyhlídce, jak rozprostírá se před okem poutníkovým na posvátné Hoře Příbramské. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Oběť Nejsvětější. Podává Indignus. Příloha k »Ss. Eucharistii«. Schváleno nejdůst. kníž. arcib. konsistoří v Olomouci ddto 27. února 1907 č. 2527. Cena 80 hal. V Hranicích. S. 268 malé 8°. — Velmi pěknou a každému knězi vítanou rozjímací knížku vydal český kněžský časopis »Ss. Eucharistia«. Mše sv., která je středem našich bohoslužeb, z níž plynou všechny milosti, má býti také středem myšlenek, rozjímání a života knězova. Sv. Jan z Kalasanzy, kněz velezbožný, stanovil si proto následující pravidlo: Každého večera přečetl si mši sv. druhého dne, aby mohl v noci, probudí-li se, o ní uvažovati. Ráno přečetl si ji podruhé a často před samou mší sv. po třetí. Tak činil od počátku svého kněžství a zůstal krásnému tomuto zvyku věren až do své smrti, která ho stihla ve 92. roce svatého života. Kolik povzbuzení čerpá kněz ze mše sv.?

»Missa magnam continet eruditionem (Trident.), tam est plena mysteriis, sicut mare guttis, sicut sol atomis, sicut firmamentum stellis, sicut coelum empyricum angelis (S. Bonaventura).« Návod, kterak kněz z této studnice všech milostí čerpati má ke cti a slávě Boží, ku prospěchu duše vlastní a duší svěřených, podává se právě v knize nadepsané. Uvádíť se tu doslovně mešní rubriky a modlitby, k nim pak připojuje se vždy jadrné rozjímání, vhodné citáty z písem sv., otců církevních, jakož i praktické příklady.

»Oběť Nejsvětější« jest zajisté kniha, jak přál si ji již dávno každý kněz, který snaží se zbožně sloužiti mši sv.; rád sáhne k ní novokněz, ale i staršímu knězi bude milou příručkou ku osvěžení a povzbuzení mysli. V pravdě každý podepíše slova, která čteme v čís. 7. Ss. Eucharistie r. 1907: »Nejlacinější knihou v úpravě tak pěkné je »Oběť Nejsvět.« od Jana Indigna. 16½ archu za 80 haléřů, člověk se diví, že je to možno!« — Proto věru překvapí poznámka redakční: »Vrátilo se nám umouněných, roztrhaných 200 ex. s poznámkou »nepřijal«. Mnohé vracely se bez pásky a pošta jen dle cheků v úředních balíčkách nám je vracela.« Žádoucno jest proto, aby krásná a obsažná kniha nechyběla v knihovně žádného českého kněze. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Vlastenecké homilie. »Sebraných kázaní«, jež napsal Dr. Rudolf Horský, díl I. Seš I.—VII. Cena K 6·40. Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze. — Myšlénku, kterou se veleplodný a nadšený pracovník Dr. Rudolf Horský již před léty zabýval, podařilo se mu konečně provésti — počal totiž vydávati sbírku kázaní, jež nadepsal »Vlastenecké homilie«, a to zcela případně; mají duchovní tyto promluvy za hlavní podklad homiletické perikopy nedělní a sváteční a doloženy jsou kromě citátů z Písma svatého a svatých Otců a spisovatelů církevních skoro výhradně historickými příklady z dějin milé naší vlasti . . . Uznáváme rádi, že to byla práce nesnadná a obtížná (sám spisovatel poznamenává, že mnohá z těchto řečí dala mu i týden pilné práce), ale také s dobrým svědomím můžeme říci, že je to dílo zdařilé a výborné, jak dokazuje každý cyklus tohoto svazku, jichž je tu celkem sedm, totiž cyklus řečí adventních, vánočních, novoročních, v době Zjevení Páně, devítníkových, postních, velikonočních a povelikonočních, ano každé kázání těchto cyklů. Věru, kdyby se byl kanovník B. M. Kulda dočkal slíbených mu těchto homilií pro jeho »Posvátnou Kazatelnu«, mohl by právem býti na ně pyšným, jak tehdy psal spisovateli: »Na Brynychovy katechetické řeč jsem hrd, na vlastenecké homilie budu pyšen.« Doporučujeme sbírku tuto vlasteneckému našemu duchovenstvu co nejvřeleji. *J. Fabian.*

V týle Japonců. Denník válečného korespondenta V. D. Kozlova. Z ruštiny přeložil F. Mézl. V Telči. Nákladem E. Šolce. Cena 1 K 60 hal. 103 str. malého 4°. — Knihy, brožury a pojednání o válce rusko-japonské tvoří celou li-

teraturu, zajímavým dílem jejím je také jmenovaný spisek, v němž popisuje ruský novinářský zpravodaj své dojmy a příhody, které zažil při partizánském nájezdu na Koreu. Byl to podnik velmi smělý; podplukovník Madritov měl ku své disposici jen asi 500 mužů, s nimiž vykonal odvážnou cestu za týlem armády japonské v Koreji; proto jsou příhody v knížečce této vypsané velmi zajímavé a pestré. Kozlov líčí vše slohem velmi živým, podává mnohé drobnosti a okolnosti, vykládá zajímavé episody, a tak nejen se udržuje, nýbrž stupňuje pozornost čtenářova. Velmi mile dojímá nás upřímná zbožnost ruských vojínů, kteří začavše pochod modlitbou v kostele, neopomenou nikdy v kritické době znamenati se sv. křížem. Z nejzajímavějších kapitol celé knihy jest dojemná episoda o důstojnickém sluhovi Ivaščenkovi, který obětuje pro svého pána i život (str. 75 a nsl.). Kniha tato neobsahuje pranic závadného, proto může se dáti každému do ruky.

Dr. Rudolf Zháněl.

Habenicht Jan, Dějiny Čechů amerických. Sešit 3. New York, Pensylvania, Maryland a ostatní východní státy. V St. Louis, Mo. 1907. Nákladem a tiskem časopisu »Hlas«. Str. 132—212. — Již při vydání prvých dvou sešitův upozornili jsme na toto zajímavé a záslužné dílo amerického katolického tisku. Sešit 3. uvádí těžké začátky a pokroky Čechů, jednotlivců i sdružených Čechů, v hlavním ústí Spojených Států, v New Yorku a v sousedních krajích.

Kdo zná jen trochu poměry Čechů v Americe a nahlédl do obsahu tohoto sešitu a spatřil zde to množství bezpečných údajů o osudu jednotlivých osob, spolků a časopisů českých, uzná zajisté velikou a trpělivou píli pana spisovatele. Bylo velmi nesnadno dopídit se osobních dat. Češi, kteří v Americe vynikli a zbohatli, styděli se po výtce za své skrovné začátky a nechtěli býti zde uvádění; někteří z nich se českému lidu vůbec již odcizili. Příklady toho naznačeny na str. 138: výjimkou jest na př. Fr. Korbel, jenž zůstal i při svém hmotném štěstí dobrým vlastencem, a j. Kdo z blahobytu klesli, tím méně o to stojí, aby jejich děje byly dávány na veřejnost; ona pak veliká část těch, kteří se při své poctivé práci na středním stavu udržují, nemá na uveřejnění svých jmen a vypsání svých osudů zájmu a nedala o sobě žádných zpráv. Ani v Americe nemůže se každý státi Carnegiem neb Rockefellerem; soutěž je tam ohromná, avšak není-liž to pro osobní spokojenost lépe, když se poctivě snažil a pracoval pilně, aby sebe a svou rodinu vyživil, není-liž to radostí a chloubou, když tu Čech v obtížích života rod svůj u cti držel, dítkám svým pravého vzdělání a slušného postavení ve veřejném životě zaopatřil? Zásluha takových rodičů jest zajisté větší, než zásluha na př. millionáře Thawa, jenž sice milliony nashromáždil, ale rodinu svou před mravním neštěstím neuchoval. A kolik bylo takových dobrých rodičů českých, kteří pečovali dobře o své rodiny a o vzdělání svých dítek? Kdo je může spočísti, kdo je vyjmenovati? Pomníky vzdělanosti, chrámy a školy, jež tito rodičové vystavěli a udržovali, jsou nejlepším svědectvím jejich péče a starostlivosti o vzdělání potomstva, hlásají nám chválu zbožnosti a lásky jejich. V dějinách Čechů amerických jest proto poukazováno nejvíce na chrámy a školy, jež zbudovali, jsou připojena též pěkná vyobrazení jejich. — Jest sice pravda, že jsou i jiné ještě pomníky vzdělanosti: spolky, časopisy, tělocvičny a lidové síně; i o tyto s[illegible]američtí Češi starali, jak nám v uvedeném časopise vylíčeno. Tyto pomníky však rychle zanikávají a jsou určeny pouze pro užší kruhy, kdežto církev k sobě zve všechny, škola dává vzdělání velmi mnohým.

Velmi milá je tu vzpomínka na zvláště zasloužilé kněze, s potěšením spatřujeme tu i obrazy horlivých Redemptoristů, misionářů amerických Čechů, Vlasáka, Kissnera, Melichara a Matějů. Jimi teprve uvedena do New-yorské osady horlivost katolického života. Právě teď postavili Redemptoristé pro české děti v New Yorku nákladnou a krásnou školu: stojí skorem tři čtvrtě milionu korun. Kdyby to obětoval jednotlivec, byl by jmenován za to mecenášem; že to obětuje katolický řád, zůstává to nepovšimnuto!

Jest těžko psáti tak, aby to u všech nalezlo zalíbení — v Americe u Čechů je to nemožno. Prvým sešitům dějin bylo vytýkáno, že jsou psány tuze katolicky; nyní neuvádí než fakta a zdržuje se co nejvíce svého úsudku, postavuje na světlo i práci svobodářů, spolkový život jejich; naznačuje i to, že chyby některých kněží, kteří se sem z Evropy dostali, mnoho pohoršení, zvláště v New Yorku způsobily, život katolický zadržely. Jak nestranně mluví o Vojtovi Náprstkovi a jeho Milwaukee Flugblaetter; u nás kolovaly tyto kdysi na střední škole a měli jsme příležitost seznati obsah jejich, a můžeme proto tím lépe oceniti úsudek Habenichtův.

Zvláštní pěkná stať věnována i českým protestantům v New Yorku a uznána jejich činnost v českém písemnictví; spisy náleží po výtce k literatuře socialistické neb anarchistické.

Mezi menšími osadami vyniká East Islip, kde působí chvalně známý pracovník a vlastenec Rev. Šinkmajer. Větší zmínka věnována též osadě města Allegheny, Baltimore, ve Virginii osadě v Prince George, kde si asi 40 českých rodin postavilo pěkný chrám; jinde, na velmi mnohých místech, jest třeba ještě více českých katolických rodin, avšak odpadly od víry aneb se o ni ani nestarají a chrámu žádného nezřizují. Mnohá okolnost v životě amerických Čechů vysvětlí se dobře povahou českou vůbec, na nejistý směr jejich jednání působil však zajisté též neblahý osud naší vlasti v minulých dobách.

Spisovatel zavděčil se všem svým čtenářům stručným a dobrým náčrtkem dějin jednotlivých států.

Doporučiti dlužno spis tento všem, kteří mají zájem o dějiny českého lidu vůbec, všem, jejichž přátelé a známí v severní státy se vystěhovali; pobaví je to a poučí se z toho. — Cena 50 cents (2 K 40 h).

Při této příležitosti poznamenáváme, že pomocný rakouský spolek v New Yorku, jenž měl i státní rakouskou podporu, byl i v ordinariatním listě doporučen, měl však účel čistě protestantský (vystavění Husova domu), státní podporu nyní ztratil. Podporován bude zase spolek starší, jemuž v čele stál Dr. Baumfeld, korrespondent »N. Fr. Presse«, a budoucně snad jakýsi Pacák, člen »Odd Fellows«. I druhá společnost nově založená: »Slovanská přistěhovalecká společnost« zdá se býti v zednářském ovzduší. Bylo by si co nejsnažněji přáti, aby se mohli Redemptoristé sami katolických přistěhovalců v New Yorku a v Baltimore ujímati, aby se tak neodcizovali hned při příjezdu své rodné víře a svému národu. Pochybuji, že tu spolek sv. Rafaela v nynějších poměrech vydatné podpory pro přistěhovalce české poskytnouti může.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze socialistického ráje budoucnosti. Mnohé pokusy dály se již, zda bude možným v budoucím soc. demokratickém státě žíti tak šťastně, jak to slibují soc. demokratičtí vůdcové. Podobný pokus učinil i na svém panství v osadě Casale vévoda Pompeo Litta Visconti Arcse. Jsa osobně znám s Bebelem a Vollmarem, zabýval se socialními studiemi a chtěl se přesvědčiti o praktické ceně socialistických reformních návrhů. O výsledku pak píše takto: Založil jsem za pomoci socialisty Giampaoly Garavaglie »zemědělskou společnost rolníků z Litty«, ku které patřilo 137 rodin selských. Hlasovali ve shromáždění pro stanovy mnou navržené. Dle stanov těchto bylo jim zabezpečeno samostatné hospodaření na mém statku. Pro sebe ponechal jsem si jen malý kousek země, abych měl dřevo a seno pro svou domácí potřebu. Přenechal jsem této společnosti svůj statek za značně nižší pachtovné, nežli jsem měl od svého dřívějšího nájemce a přenechal jsem ji i veliký kus lesa a pastvin úplně bezplatně. S počátku šlo všechno dobře. Lidé si mohli při laciném pachtovném i zahospodařiti pro léta neúrody. Se zadostučiněním viděl jsem, kterak se v mém malém socialistickém státě uplatňují pojmy rovnost, volnost. Nové poměry měly i vliv na duševní vlastnosti obyvatel. Podporoval jsem snahy obyvatelstva jak jsem jen mohl. Lidé tázali se mne o radu ve všech případech života společenského. Tak stal jsem se přítelem a rádcem lidu ode mne závislého. Žili jsme v nejkrásnějším souzvuku. Ale ani v našem ráji nechyběl had. Asi před rokem pozoroval jsem na svých procházkách, že lesy byly na mnoha místech velmi poškozovány. Obrátil jsem se na »společnost« se stížností, která měla lesy v nájmu a žádal jsem právem náhradu škody. Žádost má byla zamítnuta. Po opětném marném dožadování se náhrady u society, když řádění v lesích nepřestávalo, obrátil jsem se na správu lesa, což u society vyvolalo velikou nelibost. Zároveň dostavily se i nové nepříjemnosti. Nový mnou vymyšlený způsob správy society měl za následek zvýšení blahobytu dělnictva zemědělského, ale komu se dobře daří, chce, aby se mu dařilo lépe. Až dosud dostačila půda pro vydržování zemědělských dělníků; nyní ale přišly i průmyslové závody, které nadějí na lepší výdělek vzaly orbě nejlepší pracovní síly. To mělo za následek — odlidňování venkova. A hlavně trpěly lesy. Lesní pychy a krádeže byly na denním pořádku. Významným jest, že inženýr Borri, který měl velikost škody vyšetřiti, byl při své práci ohrožován, ačkoliv tento muž byl spolupracovníkem při zakládání society

a dokonce i částku kauce society složil. Situace se zhoršila podněcováním soc.-demokratických agitatorů. Agitatoři hleděli totiž namluviti mým rolníkům, že by mohli mne vypuditi. Taková propaganda měla za následek zasílání anonymních výhrůžných dopisů, později pak pokus vypáliti budovy hospodářské. Když pak rolníci dostali vyplacené podíly čistého zisku, kterého se societa pod mým vedením domohla — vzdálili se mne úplně. Poměry přiostřily se tak, že následky budou dalekosáhlé. Autonomie society nedopouští jejího rozpuštění a mně zbývá než možnost, abych dle smlouvy zakročoval před soudy k zachování svého majetku, což jen velmi nerad činím, poněvadž dlouhá léta žil jsem s lidem v úplné dohodě.

Česká Mysl, časopis filosofický, jejž redigují prof. Frant. Čáda a Frant. Krejčí, se znenáhla vybarvuje. V ročníku VIII. seš. 4. z 1. července 1907 zmiňuje se o žádosti podané českým studentstvem akademickému senátu české university, aby odstraněna byla fakulta theologická ze svazku universitního a praví v žádosti své, že nesrovnává se s důstojenstvím vysokého učení, aby studijní rok zahajován byl obřady církevními! Česká Mysl praví k tomu: »Nezáleží na tom, jaký praktický výsledek bude míti snaha studentstva. Ačkoli je nade vši pochybnost jasno, že studium theologické a studium vědecké jsou dva zcela různé způsoby využitkování lidského intellektu, jichž principy — víra a rozum — jsou si diametrálně protivny, a ačkoli každý ví, že ze spojení jich v jeden celek vzniknouti mohou a vznikají neshody stěžující vliv universty na veřejný život ve směru pokroku: je naděje na úspěch strany minimální. Neboť z projevů profesorů německé university Bachmanna a Pfersche je vidět, že moloch národnostní nesnášelivosti a tak zv. politické zájmy, při nichž ethické a logické důvody podříditi se musí zásadě, že cíl posvěcuje prostředky, ať jsou jakékoli, postaví se i v této otázce proti požadavkům pokrokovým a že celá ta ethická bezzásadnost zakryje se pláštěm opportunismu, v jehož záhybech útulně se pěstí všechna špína naší společnosti. Avšak že právě studentstvo, a to převážná většina jeho, podáním návrhu proti fakultě theologické přiznává se k zásadám, jichž návrh je přímým důsledkem, to je důkaz potěšitelný a skýtá záruku, že není doba daleká, kdy zásady ty začnou se uskutečňovati odstraňováním přežitků středověkých, které plynuly z názorů nyní překonaných. Studium theologie t. j. vychovávání kněží určité konfese nenáleží na universitu a poslouží se jenom zájmům jednotlivých církví, když zmenší se příležitost ke konfliktům ....« Především děkujeme pánům profesorům za moudrou radu, že by zmenšila se příležitost ke konfiktům, kdyby odstraněna byla theologická fakulta z university. Církev konfliktů se nebojí a příležitostem ke konfliktům se nevyhýbá. Bereme na vědomí poučení pánů profesorů, že víra a rozum jsou si diametrálně protivny a že studium theologické a vědecké si odporují, ačkoli nás tu napadá, že na př. zemřelý profesor filosofické fakulty Durdík napsal ve spise »Tóma ze Štítného«, že všechna filosofie vzešla z náboženství a čím dále ji do minulosti stopujeme, tím více se s náboženstvím stýká (str. 4.) a že rozumem na konec dospějeme tam, kam věrou dříve. Jiný zemřelý profesor filosofické fakulty české Lindner pravil při nastoupení stolice na universitě: »Pravá filosofie není ani nesnášelivá ani výbojná, neslouží žádné straně a žádné moci, nevyhledává žádné propagandy a nebrojí proti žádné autoritě a není zejména nepřítelkyní náboženského kultu, k němuž spíše jako k svému doplňku poukazuje, se Sokratem a Newtonem šíji svoji sklánějíc před původcem a základem Všehomíra! (Čas. Čes. Musea, 1882, str. 495.) Jak viděti, jinak mluvili o víře a náboženství filosof Durdík a Lindner a jinak filosof Čáda a Krejčí a přece všichni byli profesory jedné a téže fakulty. Jinými slovy: i »věda« na filosofické fakultě se časem mění a prodělává různé fase, a co dnes jeden profesor tvrdí, to druhý po letech zase popře. I filosofická fakulta má svá vědecká a literární dogmata, která časem se přežijí a hodí do starého haraburdí. Theologická fakulta právě tak jako filosofická má svá dogmata, ale rozdíl jest ten, že theoologická fakulta byla a jest si vždy důslednou, nemění a neměnila nikdy svých dogmat, nešlapala nikdy svým předchůdcům na rozum, jako činí fakulta filosofická .... A proto pryč s theologickou fakultou!! Ať žije volnost, aby každý nový docent mohl říci: Přede mnou všichni byli hlupáci, ale já nejchytřejší!

Sociálně-demokratická historická věda nejlépe charakterisována jest »Září«, týdenníkem pracujícího lidu, která napsala (ročník XI., číslo 27., ze 4. července 1907): »Co napsal Hus ze žaláře o svatém a neomylném koncilu tridentském, který ho odsoudil k smrti....« Mistr Jan Hus upálen byl roku 1415 a koncil tridentský konán byl roku 1544—1563. Spletla se tedy »Září« jenom o nějakých 130 let . . .

Věstník Ústředního spolku Jednot učitelských na Moravě (ročník VI., číslo 22., z 1. června 1907) pojednávaje o výstavě českých časopisů v Olomouci, lituje (str. 445.), že z 19 časopisů pro mládež je 9 listů »přísně klerikálních.« »Počet veliký, který jistě překvapí, považíme-li, že proti těmto devíti listům výhradně klerikální tendence vychází pro mládež naši beztendenčních, ba mnohdy i dosti jalových pouze deset!« Pro nás jest to jen zadostučiněním, přiznává-li sám učitelský orgán, že z 19 časopisů kromě devíti časopisů klerikálních jsou všechny — jalové!

Úsudek o t. zv. monismu. Tajný vládní rada Dr. Reinke, profesor přírodních věd v Kielu, nazval v panské sněmovně pruské propagatory monismu »ein Schar von Fanatikern, die durch eine fest gefügte Organisation mit umstürzlerischer Tendenz zu einer Propaganda der Tat schreite und dem Haeckelischen Monismus, der einen Rückfall in die Barbarei bedeute, mit Gewalt zum Siege verhelfen wolle.« Charakteristická to zajisté slova a hodná povšimnutí. Rozumí se, že po nich nastalo mezi Haecklovci pravé vzbouření. U nás byl šiřitelem monismu v poslední době hlavně Dr. Bulowa (známý i z procesu polenského), jenž spisem svým i brožurou »Die Einheitslehre (Monismus) als Religion« (Prag, Selbstverlag) činil agitaci k přistupování k Deutscher Freidenkerbundu. Dnes snaží se u nás Volná Myšlenka honem dohoniti to, co v Německu i od lidí učených a rozumných bylo veřejně — odbyto!

Polenský proces dosud nedá židům spáti. Hilsnerovi musí býti pomoženo na svobodu a pro něho alarmováni všichni židé na světě. Berlínský advokát Dr. Artur Nussbaum znovu vydal svůj spis »Der Polnaer Ritualmordprozess,« Eine kriminalpsychologische Untersuchung auf aktenmässiger Grundlage (Berlin, 1906), k němuž úvodní slovo napsal známý profesor trestního práva na universitě berlínské Dr. Liszt, v němž znovu postaven na pranýř biskup Brynych pro článek v »Obnově«, děkan Šimek že nechtěl na přání židů kázati v Polné, že na rituelní vraždě není zbla pravdy a kněží Kasal, Vlček a Vrba že se opovážili svého času napsat brožury o rituelní vraždě. O příčině smrti Anežky Hrůzové rozepisuje se tu docent berlínské university Dr. Vestenhoeffer, jenž dotýká se dobrozdaní české medicinské fakulty pražské a dále profesor očního lékařství university berlínské Dr. Silex, jenž kritisuje a vyvrací dobrozdání českého prof. Deyla. Člověk by nevěřil, kolik lidí se musí namáhati aby z jednoho žida udělali mučedníka: Celý spis vrcholí v zakončení: »Im ganzen muss man den Hilsnerprozess den traurigsten Verirrungen der modernen Strafrechtspflege beizählen. Unter den Ritualmordprozessen, denen er trotz des abweichenden Etiketts unbedingt zugehört, ist er der beklagenswerteste deshalb, weil er allein zu einer rechtskräftigen Verurteilung des Beschuldigten geführt hat. Die Justizverwaltung hat allerdings — ein deutliches Zeichen, dass sie dem Wahrspruch der Geschworenen nicht traute — das Urteil nicht vollstrecken, sondern den Doppelmörder zu lebenslänglichem Zuchthaus begnadigen lassen. Hilsner ist daher am Leben geblieben. Somit kann und muss ihm geholfen werden... Ein Sieg der Gerechtigkeit würde weit über den Einzelfall hinaus ein leuchtendes Wahrzeichen bleiben: er würde die Rechtspflege in Zukunft vor gleichen Verirrungen bewahren helfen. Und vor allem: ein grauenvoller Justizirrtum ist begangen worden — ihn zu sühnen, ohne Ansehen der Person, ist unabweisbare sittliche Pflicht. Na našich právnících na české medicinské fakultě a prof. Deylovi nyní jest, aby promluvili proti židovským hajitelům Hilsnerovým.

Škola našeho venkova (ročník XI., sešit 8. z dubna a května 1907, str. 343) praví o učitelských kandidaturách: »Nepatrná čísla obdržených hlasů přesvědčují, že sedm kandidatur učitelských bylo naprosto zbytečných, bezúčelných. Než takové výsledky, tož raději nic. Tím naší věci se neprospívá, ba naopak škodí. Pro budoucnost dobré naučení, abychom střízlivěji uvažovali o poměrech, které o úspěchu volebním rozhodují, aby bylo méně kandidátů, ale za to tím větší úsilí a více práce pro ty, jež učitelské organisace jako své kandidáty bude nominovati. Jsme o mnohé zkušenosti bohatší, bohužel že opět, jako vždy o zkušenosti trpké.« Páni učitelé si mohli vzíti moudré naučení, že pro křik proti klerikalismu neučíní je národ, jenž začíná již chápat, poslanci!

Jak rozumí »Volná škola« volnosti! »Volná škola« (ročník II. číslo 8.) podává zprávu, že učitel Fr. Mládek z Kláštera nad Jizerou odstoupil od zkoušky z náboženství; zkušební komise dala mu na vysvědčení známku nezpůsobilosti z náboženství. Pan učitel se odvolal k zemské školní radě, že nemůže dostati

známku, jelikož nebyl zkoušen, zrušila tato jeho vysvědčení, ale i jmenování jeho učitelem II. třídy s platem 1200 korun a stanovila jej pouze satimním učitelem s platem 900 korun. Mimo to nařídila, aby ze služného vrátil přebraných 100 K! Podle »Volné Školy« jest to — porušování základních státních zákonů! »Volná Škola« nechápe, že způsobilým je ten, kdo koná zkoušku způsobilosti, nezpůsobilým, k d o j i n e k o n á, ať je to z kteréhokoli předmětu, a ať ji nekoná z kteréhokoli důvodu. Ovšem bez zkoušek brát plat — taková volnost by se leckomu a zejména mladým pánům učitelům z Volné školy jistě líbila!

Jak se měří kněžím a jak jiným stavům. Že stav kněžský více než který jiný v povídkách, románech, básních a v literatuře vůbec i v umění uvádí se leckdy v posměch a se zlehčuje, je všeobecně známo. Dotkne-li se však někdo jiného stavu a třeba zcela nevinně, je hned oheň na střeše. Zajímavý doklad o tom podává »Věstník«, stavovský orgán českých lékařů v zemích koruny české i v cizině (red. Dr. Jan Semerád, ročník XIX. číslo 25., str. 270), jenž obrací se proti spisovateli Šlejharovi, že dotkl se v časopise »Zvonu« ironicky v povídce působnosti lékařské. A jak se lékaři proti tomu ohrazují? »Impertinenci tuto dovede nám vmetnouti ve tvář profesor — slyšte, profesor! — češtiny na obchodním učilišti v Kolíně, český spisovatel, náležející mezi mladší, pokrokovou generaci! Snad se pamatuje zmíněný paedagog, že svého času učitelstvo, mezi něž čítá se i nyní profesorstvo, žárlivě střežilo každou sebe nepatrnější příhanlivou zmínku o sobě v časopisech nebo v literárních dílech učiněnou a nebyly ty zmínky takového rázu, jako je zmínka páně profesorova o nás — jak může se odvážiti absolvent vysokých škol takovým pohrdlivě úsměšným a urážlivým způsobem psáti o nás lékařích, kteří svůj život obětujeme blahu obecenstva za okolností mnohdy nebezpečných, při nejmenším však pro nás nepohodlných, kdežto jiné stavy, a mezi tím i jeho stav, pohodlně si odbudou několik svých denních hodin beze všeliké zodpovědnosti veřejnosti! N a š i s p i s o v a t e l é a n a k l a d a t e l é m ě l i b y s i b ý t i v ě d o m i, ž e l é k a ř i j s o u v e v e l i k é m i ř e z ú č a s t n ě n i n a o d b ě r u l i t e r á r n í c h d ě l a ž e m o h o u t a k é s v é h o v l i v u v y u ž i t k o v a t i n e d o p o r u č o v á n í m s p i s ů l é k a ř e u r á ž e j í c í c h. Jest na komoře a na všech lékařích, aby nestrpěli nikde takové hanlivé povídačky o nás a k takovému spisovateli aby zachovali se ve společnosti i jinde tak, jak toho dle směru svých literárních výrobků zasluhuje. Jsou mezi lékaři belletristé; ti nechť v kruhu svém zasazují se o to, aby nebyl urážen stav, ku kterému svým povoláním v prvé řadě náležejí. Pan Šlejhar, který do nás zbytečně a zúmyslně literárně šlehá, zasluhoval by rovněž pořádného literárního šlehance!« Kdo toto vše přečte, myslel by, že pan Šlejhar nevím jaký zločin proti lékařům spáchal. A ve skutečnosti napsal jen: »A nezbylo než konstatovati smrt, a to dovedou doktoři většinou neomylně . . .« To byl celý ten zločin! Nechceme tím nikterak snad obhajovati pana Šlejhara, naopak, ale vzpomínáme při tom jen, jak urážen jest dnes na všech stranách stav kněžský a nikdo se proti tomu neozve. Povinnost hájiti své cti jest povinností každého muže a každého stavu, i toho kaceřovaného stavu kněžského. Kněží neodbírejte časopisů a spisů, v nichž stav váš jest tupen, nepodporujte v ničem knihkupce a nakladatele, kteří vydávají publikace na váš posměch, neobracejte se na řemeslníky, živnostníky a obchodníky, kteří vás znají, jen když vás potřebují, nenavštěvujte hostinců a kaváren, které nabízejí vám liberálních a protiklerikálních novin, ale katolické noviny pro vás nemají. Jedině tím způsobem se domůžete, aby vaší cti bylo stejným právem tak šetřeno, jak šetřeno cti jiných stavů!

Péče o povznesení mravnosti jinde a u nás. Dle »Právnických Rozhledů« (r. VIII., č. 12. a 13. z 10. května 1907) nabyl počátkem října roku 1906 v Dánsku platnosti zákon, který dosavadní veřejnou prostituci rozhodným způsobem odstraňuje. Zákon ten čelí především proti dosavadní pohoršlivé nestoudné formě prostituce, zakazuje proto všeliké veřejné vyzývání k smilstvu, zapovídá držení a zřizování nevěstinců, trestá přísně kuplířství a má kromě toho i jiná ustanovení způsobilá, aby smilstvu jako výnosnému výdělku co možno půda byla odňata. Většina předpisů čelí nejen proti nemravnosti, ale také k tomu, aby zabráněno bylo šíření venerických nemocí. Úřady dánské hledí všemožně nový zákon dle intencí jeho prováděti a přechod k němu se šetrností připravovati tak na př. byla chudým příslušnicím dosavadní veřejné prostituce poskytnuta pomoc z prostředků veřejných i soukromých. Asi ze 600 bývalých prostitutek v Kodani mnoho se jich vystěhovalo, asi 70 se jich provdalo, asi 200 vstoupilo do služby doma nebo v cizině a jiné si opět zařídily obchod. U nás se zatím prostituce a šíření venerických nemocí trpí a povolaní činitelé za to se starají o to, aby nám neprá-

šily dámy aspoň vlečkami, když se napráší dost elektrikou a metaři, anebo o to, abychom se mohli dát spálit . . .

Důležitost náboženství. Univ. prof. Dr. Čáda pojednává v »České Mysli«, časopisu filosofickém (roč. VIII., seš. 3. z 1. května 1907) o spisu známého německého přírodovědce prof. Dra Adolfa Mayera: Los von Materialismus! Bekentnisse eines alten Naturwissenschaftlers, Heidlberg 1906, jenž obírá se též náboženstvím a zejména poměrem jeho k morálce a vědě. Podle mínění auktorova poskytuje náboženství, či lépe řečeno náboženské dogma mravnostní theorii sice nedokonalou, ale porozumění širokých mass dobře přístupnou a praktickou hodnotu mající . . . Dogmata pudí k jednáním, jež prospěšna jsou buď individuu nebo společnosti lidské, aniž by zatím hned tato užitečnost přímo byla pociťována nebo dokonce filosoficky prokázána. Krátce: praktické působení náboženství to jest, které činí je cennějším, než materialistický názor. a které nutí nás k náboženství zaujmouti stanovisko mnohem přátelštější. Arci ozve se námitka: Což nelze získati k činění dobra dosti podnětů i bez náboženství? Což nemůže býti člověk mravný bez náboženství? Mayer ví, že budou mnozí ihned ochotni potakati tuto otázku, odvolávajíce se na argument: Nevěřící nejsou jistě mravně horší než věřící; jakou tedy hodnotu lze přisuzovati náboženství pro mravnost? Ale Mayer odpovídá určitě, že argumentace ta jest chybná. Předně ti mravní nevěřící přináležejí k vrstvám vzdělaným, pravidelně nejlepším a nejvýš vzdělaným vrstvám vyšší bourgeoisie. Podruhé však Mayer neváhá vyznati, že mezi stejně vzdělanými a i jinak sobě rovnými větší mravnost nalezne se přece jen u lidí religiosních. Nepopírá arci, že naleznou se i nevěrci velmi mravní, ale mravnost jejich postrádá onoho positivního a oživujícího tepla, které vyznačuje ctnost skutečně nábožných lidí, kdežto nevěřící sice také dovedou se zdržeti hrubě hříšných jednání, ale mnohem řídčeji provedou díla skutečné lásky k bližnímu, pro která snadno věřícím odpustíme leckterý menší hřích a poklesek. Ale kdyby na krásně i stejná mravnost mohla býti údělem vzdělaných a výše postavených nevěrců, o masách lidových nelze než opakovati slova Leibnitzova: Ustane-li bázeň Boží, rozpoutají se všechny náruživosti a zavládne smýšlení, které zatopí svět přívalem krve. Mayer dokládá k tomu: »Slabému mysliteli, člověku nevzdělanému nebo polovzdělanému jeví se krásným hřích a nikoli ctnost: ctnost naopak zdá se mu něčím nudným a nevábným.« Pozoruhodná to zajisté slova!

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Pius X. — Pius X. proti katolické Moderně. Z Říma se oznamuje postup vždy důraznější proti Moderně. Bylo to znáti již z vyjádření papežského delegáta kardinála Vanutelliho na eucharistickém sjezdu v Metách, kdež pravil, že pýcha svádí mnohé na scestí. Mluvil proti nepravé vědě a proti hrdě se nadýmající učenosti v reformním katolicismu. Ještě rozhodněji vyjádřil se Pius X. proti Moderně v listě svém generálu Dominikánů v příčině výchovy kněží. V tom »motu proprio« nesoucí název: »Studium svatých věd« praví papež mezi jiným: Pečlivá výchova srdce vašich noviců bude zároveň výtečnou výchovou ducha. Ona mladé lidi uzpůsobí k vážnému zabývání se s duchovními vědami. Pravíme duchovními vědami, protože v dobře připraveném duchu studie mající za předmět vědy lidské druhého řádu, vždy podřizovati se musejí vědě o Bohu, tudíž bohosloví. Vy proto žádnou měrou neodchýlíte se od čistého zdroje andělského učitele Tomáše Akvinského. Za vedení tohoto nevyrovnatelného mistra, jehož methoda činí vždy rozum pomocníkem víry, budete se snažiti, výklad dogmat s jedné strany opírati o racionelní filosofii a na druhé straně opírati o podání církve a učení sv. Otců, nad něž Modernisté v biblickém studiu kladou bezmeznou a osobivou kritiku, která těžce snáší jho církevní autority; kteráž svou drzost pohání až k odvážlivému vyšetřování božských tajemství a jež i proto ducha víry kazí, byť i z opatrnosti se chránila na výroky Boží přímo útočiti. V odstavci: Vyučování hlásání slova Božího Pius X. praví: Třeba se vystříhati choroby daleko rozšířeného modernismu, a profesoři se svých katheder musejí s láskyplnou pevností a neúnavnou silou bludy a novotářství potírati, jež k veliké pohromě duší snaží se vnikati do oboru filosofie a theologie. V kázáních třeba se uvarovati planých spekulací odvážných theorií, plných světského ducha, jež do šíleného světáckého učení zabořené duchy zaslepují, aniž by jim co pro-

spěly. Toliko takovými kázáními kněží budou duším svěřeným prospívati a zároveň základy socialního blaha upevňovati. Na konec napomíná kazatele, aby obcím svým životem dávali dobrých příkladů. — Papež Pius X. proti souboji. Kard. státní sekretář Merry del Val napsal předsedovi španělské protiduellové ligy, bar. d' Albimu, toto psaní: Dovídám se, že podjal jste se úkolu, aby z lidské společnosti vymizela hanba soubojová. Svatý Otec vaši záslužnou práci proti barbarskému zvyku soubojovému co nejvřeleji chválí. Svatý Otec míní, že zbytek starých časů, za nichž násilí šlo před právem, jest v odporu s proslavenou civilisací naší doby. Chce-li lidská společnost opravdu býti pokrokovou, to jest chce-li pokračovati na dráze ctnosti a spravedlnosti, nesmí dovoliti, aby čestným bylo o staletí ustoupiti nazpět a vážiti si nerozumného soubojového zařízení. V tomto úmyslu přeje vám, pane barone, svatý Otec mnoho zdaru ve vašem podnikání. — (I o válce vyjádřil se Pius X., odsoudiv ji, přes to přese všechno však v rudém tisku stále čteme: kněz a voják jsou jedno, meč a kropáč se podporují, kněží žehnají válečným vraždám atd.) — Papež založil apoštolskou prefekturu na Marianských ostrovech (německých), které byly odloučeny od diecése Lebu v Oceanii. Prefektura byla přivtělena německým kapucínům a náleží propagandě. — Potrestaná urážka papeže. Italské soudy, jak se zdá, od poslední doby nedopouštějí, aby byl papež veřejně a v novinách surově napadán, nýbrž postupují proti nim velmi přísně. Před soudním senátem ve Florencii nedávno na př. byl odsouzen Rafael Tronci, redaktor listu »Combattimente«, pro úvodník, který obsahoval těžké urážky papeže. Byl odsouzen na sedm měsíců do žaláře a na 1000 lir pokuty. — Splitské »Jedinstvo« sděluje z Říma zprávu, jež, potvrdí-li se, znamená příznivější pro Jihoslovany obrat v nazírání nynějšího papeže na otázku slovanských bohoslužeb u Chorvátů katolických, kteří se dovolávají v duchu Strossmayerově obnovení jejich. Papež přijal ondyno dalmatského biskupa Mahniče velice přátelsky; týž jest od Italů osočován jako veliký obhájce glagolice (slovanských bohoslužeb). Kdežto dřívější audience trvala 2—3 minuty a byla chladná, bylo nyní jinak, byla dlouhá a srdečná. Od posledních říšských voleb ve Vatikánu změnil se prý názor o Chorvátech dalmatských a glagolici a všechna nařízení proti této vydaná zůstanou neplatna.

Na eucharistickém sjezdu v Metách promluvil ostře papežův delegát kardinál Vanutelli proti reformnímu katolicismu. Pravil, že pýcha svádí mnohé na scestí a působí, že staví se proti slovu Božímu, písmu a tradici smělé úsudky bezohledného ducha. Kardinál mluvil proti »nepravé vědě«, proti »dobývání katolické pravdy« a proti »hrdě se nadýmající učenosti«. »Nestrpíme,« pravil, »aby podnikali příliš daleko zacházející novotáři nemoudrostí nebo podvodem něco, čím by nám byla vyrvána v nitru našem sídlící láska a naše největší útěcha, eucharistie.« — Také kardinál Fischer promluvil v Metách proti novokatolicismu a hnutí na zreformování indexu zakázaných knih.

Pomník Lva XIII. v basilice Lateranské. Dne 22. července odhalen pomník papeže — dělnické třídy a papeže Slovanů, pomník, v jehož středu uloženy budou i tělesné pozůstatky velikého papeže. Mausoleum jest na levé straně absidy, jíž se vchází do sakristie. Na vysoké žulové basi s branou spočívá sarkofag ze zeleného mramoru antického. Po jedné straně jsou dvě veliké sochy velkých rozměrů. Na pravici sedí zarmoucená církev nad ztrátou svého Otce. Pravá ruka její spočívá na sarkofagu, v levici drží kříž, po boku Písmo svaté. Na levici klečí na jednom koleně dělník, opíraje se levicí o poutnickou hůl a pravici podávaje růženec sv. Otci, prosí o apoštolské požehnání. Jako ve tváři sochy, znázorňující církev, možno vyčísti žal a tichý bol, což zvláště vyznačuje i bezvládně skleslá ruka na sarkofag a hlava k prsoum skloněná, tak ve tváři dělníkově viděti s prosbou naději, že Otec křesťanstva učiní, co jen může, k ochraně mozolných dlaní a napjatých, prací ztvrdlých svalů . . . . . To hlásá také nápis pod sochou, znázorňující církev: »Ecclesia ingemuit complorante orbe universo« a pod sochou dělníka: »Ad patrem filii ex omni regione veneraturi conveniunt.« Na sarkofagu stojí majestátní socha stařičkého papeže. Oděn albou — velmi jemně vypracován každý záhyb — a pluvialem, na hlavě tiaru, opírá se, jako starostmi a stářím znaven, levicí o křeslo, pravicí žehná . . . K majestátnosti nemálo přispěl krok pravou nohou ku předu. Tím dán výraz energii a síle, jež je patrna i ve tváři, plné vrásků . . . Pravice jeho jakoby se chvěla radostí, že dítko, věrný syn dělnický, hledá pomoci, kde jí opravdu může najíti: u zástupce Krista Pána, bez jehož svatých pravd se marně snaží naše doba řešiti otázku socialní . . . . Tvář stařečkova se usmívá otcovsky . . . Bílá postava jeho odráží se ve hladině mramorové. Celý pomník ozdoben bronzovými, pozlacenými ozdobami. Práce vpravdě

umělecká italského sochaře Tadoliniho je zároveň upřímným a velkolepým projevem vděčnosti kardinálů, jež zesnulý jmenoval. Na žulové basi lze čísti: »Fecerunt cardinales ab eo creati.« Kdy bude tělo Lva X II. převezeno, není dosud jisté. Ve výroční den jeho smrti vykonal sv. Otec za hojné účasti hodnostářů církevních i diplomatů u Stolice Apoštolské zádušní obřady po mši sv., kterou sloužil kardinál Satolli. Při zádušních obřadech řídil slovutný Perosi sám slavnostní Requiem. — Předsedou komise pro zbudování pomníku byl kardinál Agliardi.

Převezení ostatků papeže Lva XIII. prý bude vykonáno koncem leta. Převezení stane se prý za noci, aby luze nebyla dána příležitost k demonstracím.

Úmrtí kardinála. V Bologni zemřel v neděli dne 11. m. m. ráno arcibiskup kardinál Dominik Svampa. Zesnulý kardinál narodil se 13. června r. 1851 v Montegranaru. Studia theologická konal v Římě v kolleji Piově, kde dosáhl též doktorátu kanonického práva a theologie. Byl kanovníkem ve Fermo, pak profesorem dogmatiky a kanonického práva v Římě na universitě u sv. Apollináře. Svého času byl i spirituálem v kolleji Propagandy. R. 1887 stal se biskupem ve Forli, odkud povolán za arcibiskupa do Bologně, byv spolu jmenován kardinálem r. 1894. — Kardinál Svampa byl mužem svérázným, charakteristickým jak svým mohutným zjevem, tak svou velmi milou a dobrou, při tom však ráznou povahou. Jest rovněž známo, že byl jmenován mezi nejpřednějšími kandidáty papežského stolce. Zesnulý kardinál byl vřelým přítelem nás Čechů. Býval často hostem České kolleje v Římě, jejíž rektor Msgr. Leva i prorektor Msgr. Zapletal byli jeho důvěrnými přáteli. Kardinál Svampa byl nadšeným obdivovatelem Kubelíkovým a velikým přítelem české hudby a českého zpěvu vůbec. Kdykoli zavítal do České kolleje, vždy se zájmem naslouchal secvičeným sborům chovanců i jejich hře na housle. Česká kollej ztrácí v něm velkého přítele a příznivce. Také literárně byl zesnulý arcibiskup boloňský činným, zvláště v homiletice.

Úmrtí. V Montegallu, ve svém rodišti, zemřel kardinál M. Taliani, bývalý apoštolský nuncius v Mnichově a ve Vídni. Zesnulý narodil se v Montegallu askolské diecési 19. dubna 1838 kardinálem jmenován byl jako nuncius ve Vídni r. 1903. Nunciem ve Vídni byl kard. Taliani od roku 1896 do roku 1903. Byl velmi oblíben. Odcházeje z Vídně vyznamenán byl velkokřížem řádu sv. Štěpána.

Jubileum vlády panovníky a rakouští průmyslníci. Dle zprávy z Vídně vydají rakouští průmyslníci u příležitosti 60. ročnice vlády císaře a krále Františka Josefa velké nádherné dílo »Die Großindustrie Oesterreichs« (Rakouský velkoprůmysl«). Spolupracovníky díla jsou člen panské sněmovny Vojt. ryt. Lanna, Ferd. Zd. kníže Lobkovic, Alois Neumann, hr. Ervín Nostic, Emanuel ryt. Proskowetz, Jan Schwarzenberg a j. Na šedesát vynikajících odborníků pracuje již o jednotlivých kapitolách ze všech oborů průmyslné výroby, jak vznikla, vyvíjela se za panování císaře a krále Františka Josefa.

Biskupské jubileum J. Exc. ndp. knížete arcibiskupa Dr. Františka Sal. Bauera v Olomouci bylo oslaveno na svátek Nanebevzetí P. Marie velmi okázale za účasti vzácných a vynikajících hostí. Olomouc vyzdobila se prapory. Již ve středu odpoledne odebrala se vsd. metropol. věrná kapitola do paláce arcibiskupského. Jménem jejím přednesl blahopřání kapitolní probošt, světicí biskup msgre Vilém Blažek a odevzdal Jeho Excellenci dar kapitoly, drahocenné bílé mešní roucho a tableau kapitolní. Druhý den zahájena slavnost v dómu, který byl nádherně vykrášlen.

Od 8. hod. ranní sjížděli a scházeli se na dóm vzácní hosté. Vojsko 93. pluku stálo špalírem. V presbytáři na vyhražených místech usedli všichni hosté. Mezi nimi: Jeho císařská Výsost arcivévoda Josef Ferdinand, JJ. MM. ndpp. biskupové dr. Josef Doubrava, dr. Pavel hr. Huyn, sekční chef v ministerstvu kultu a vyučování ryt. Max Husarek, zemský president dr. bar. Heinold-Udynski, zem. hejtman hr. Otto Serényi, býv. zemský hejtman J. Ex. Felix hr. Vetter, bývalý místodržitel J. Exc. Karel hr. Zierotin, opati Benedikt Borčian z Rajhradu, Method Zavoral ze Strahova, zástupci král. sídelní kapitoly brněnské prelát msgr. Jan Vojtěch, prelát msgr. Jak. Kapusta, msgr. dr. Josef Pospíšil, probošt kollegiatní kapitoly mikulovské prelát msgr. dr. Karel Landsteiner, prelát Max Fink, něm. ryt. z Opavy, msgr. dr. Fr. Zapletal z Vyšehradu, zástupci kolleg. kapitoly kroměřížské msgr. Fr. Vaculík, K. Bilčík, Adolf Koutný, zástupci velkostatku dr. Jaroslav hr. Thun, Ferd. hr. Spiegel, hr. Vrbna Kaunic, hr. Stolberg, hr. Fries, bar. Stillfried, hr. Kinsky, Fr. Bakeš, hr. Sylva-Tarouca, ryt. Bauer, Karel hr. Seilern, Thonet, poslanci dr. Hruban, dr. Koudela, Jos. Šamalík, Jan Šrámek, generálové Kuchynka, Iskierski, Rízy, dvorní rada Salomon, místodržitelský komisař dr. Benda, jako zástupce místodržitelství, purkmistr olomoucký Brandhuber, vicepurkmistr Mžik, pre-

sident krajského soudu dvorní rada rytíř Hauck, vicepresident Wondrejs, místodrž. rada bar. Gastheimb, vrchní finanční rada Syrový, německý říšský poslanec dr. Fleischer, purkmistr kroměřížský dr. Pištěcký s členy městské rady, zástupci města Hlubčic Primer a Engel.

O půl 9. hod. přijel na dóm J. Exc. ndp. jubilant kníže-arcibiskup František Saleský v průvodu prelátů hr. Potulického a barona Grimmensteina. Uvítán byl u vchodu od věrné metropolitní kapitoly, duchovenstva a za hymny: »Ejhle, velekněz« uveden byl v průvodu do presbytáře.

J. Exc. ndp. kníže-arcibiskup vystoupil ihned na kazatelnu. Kázal na slova sv. Pavla: »Milost Boží jsem, co jsem a milost Boží na mně marna nebyla.« V kázání svém načrtl ndp. jubilant průběh svojí bohaté a plodné činnosti. Úchvatná, vroucím citem pronesená slova J. Exc. ndp. knížete-arcibiskupa působila mohutným dojmem a vyloudila i mnohou slzu pohnutí.

Na to za modlitby »Terce« z hodinek církevních oblékl se J. Exc. v roucho bohoslužebné a přistoupiv k oltáři, zapěl: »Bože, chválíme Tebe.« Po slavném »Te Deum« následovala jubilejní pontifikální mše sv. za asistence členů věrné kapitoly, preláta archidiakona hr. Potulického, kanovníků hr. Komorowského, hr. Ledóchowského, dra. Ehrmanna, msgra. Geislera. Na choru zpívala se jubilejní mše mistra Nešvery.

Po slavných službách Božích v kníž.-arcib. residenci v sále trůnním přijímal J. Exc. ndp. kníže-arcibiskup blahopřání. Při tom J. M. ndp. biskup brněnský podal oslavenci adresu duchovenstva diecése brněnské. Po blahopřáních ndp. jubilant přijal hold kněžstva svého v semináři a odpoledne uvítal své hosty při hostině v residenci. Při tabuli přípitek pronesl J. C. V. arcivévoda Josef Ferdinand na Jeho Excellenci. Jubilant poděkoval vznešenému hosti a pronesl přípitek, v němž vzpomenul zvláště Jeho Svatosti Pia X. a Jeho Veličenstva císaře a krále našeho.

Tak důstojně a slavně skončila jubilejní slavnost J. Exc. ndp. knížete-arcibiskupa Františka Saleského, jež důkaz podala, z jaké úcty a lásky se těší Jeho Excellence i v kruzích nejvyšších i v duchovenstvu. Katolický lid náš pak projevil nadšenou lásku a oddanost svoji na Velehradě 8. září.

Redaktor t. l. jest žákem Jeho Excellence na pražske bohoslovecké fakultě a vzpomíná vděčně svého profesora, jenž mluvil plyně a klasicky česky, německy a latinsky. Jeho Excellence jest zakl. členem našeho družstva, odebírá všecky naše časopisy, i těšili jsme se, když jsme v »Hlasu« četli obšírný referát o skvělém průběhu jubilejním nejdůst. metropolity moravského.

Flygaré-Carlénova. Letos je tomu 100 let, co narodila se Emilie Flygaré-Carlénova, švédská oblíbená spisovatelka románů, z nichž mnohé také do české řeči jsou přeloženy. Flygarénová jmenovala se původně Emilie Smithova a byla dcerou námořního kapitána ve Strömstadtu. Byla dvakráte vdána, jednou vzala si lékaře Flygaréa, po druhé spisovatele Carléna. Napsala řadu zajímavých a vlastenských románů, v nichž pokusila se řešiti ženskou otázku. Flygaré-Carlénová dožila se věku 85 let.

Odvolání dra Müllera, vydavatele »Renaissance«. List tento je orgánem bavorské Moderny, jenž přinesl těžkou urážku proti zemřelému biskupu Senestreyovi. Jelikož tento biskup za živa těšil se veliké úctě nejen u kněžstva, ale i u laiků, mělo s drem. Müllerem býti zavedeno šetření u církevního soudu, ale čemuž dr. Müller vyhnul se prohlášením v »Renaissanci: Tvrdý, na straně 381. našeho listu uveřejněný úsudek o zvěčnělém biskupu Senestreyovi s politováním odvolávám. Dr. Müller. — Zvláštní to osud: V listech socínských, židovských a radikálních hemží se urážky katolického náboženství a kněžstva: listy, jež rády nazývají se pokrokovými katolického duchovenstva, oplývají urážkami proti biskupům. Není-li to převrácený svět?

Intervence k. a. Ordinariátu u c. k. místodržitelství v příčině ochrany katolického duchovenstva proti útokům špatného tisku. Dne 28. srpna intervenovali jménem kníž. arcibiskupského Ordinariátu pražského ndp. biskup dr. Frind a vsdp. generální vikář msgr. Brusák u Jeho Excellence p. místodržitele v záležitosti ochrany duchovenstva proti útokům špatného tisku, což jest s velikým povděkem vítati, jelikož jest již svrchovaně na čase, aby těmto nezřízeným a neoprávněným útokům na duchovenstvo katolické u nás v Rakousku učiněna byla přítrž. Zdáť se zajisté z posavadního volného způsobu psaní proti katolické církvi a jejím sluhům, jakoby u nás v příčině té všecho bylo dovoleno.

Vědecký sjezd unionistů. Byla to šťastná myšlenka, sezvati všechny horlitele o unii na posvátný Velehrad, aby se poznali, poradili a posílili ve vznešeném úkolu svém. Ukázalo se, jak hluboce zapustila idea ta kořeny již mezi

všechny Slovany, jichž zástupci též se dostavili. Jednáno bylo vážně, na mnohé otázky otvírána nová hlediska, vše mělo ráz čistě vědecky hluboký, politika všechna naprosto byla vyloučena, jediné snahy uvésti rozloučené bratry do lůna církve katolické bylo heslem celého sjezdu a pronikalo duši i vyznívalo z pronesených řečí súčastněných. Ukázalo se však, že všichni Slované i svorně jednat dovedou, Polák seděl vedle Rusa a Rusína, Srb vedle Chorvata a Slovince a cítili se všichni jako bratři jedné matky, jedná-li se o zachování jejího života, o uzdravení a vyléčení její z dlouhé duševní nemoci. Byl to první pokus, ale dlužno říci, překvapil všechny neočekávaně, nikoli ve zlém, nýbrž v dobrém. Vyškolení, vysoce vzdělaní universitní profesoři (počtem 18, doktorů bohosloví súčastnilo se kolem 30) stojí ve službách této idey, slibili síly své jí dle okolností aspoň částečně věnovati. Důležité theoretické i praktické pokyny byly podány, dle nichž myšlenka na dále, dá-li Pán Bůh, zdárně se rozvine. První krok podniknut, znalci, odborníci a horlitelé pro unii se poznali, názory své vyměnili, práci vyměřili a rozčlenili, úlohou zvoleného komitétu bude ji též ve skutečnost uvésti. Bůh dejž sílu, popřejž milosti.

Letošní sjezd unionistů měl tedy patrný vliv na apoštolát sv. Cyrilla a Methoda. Jest to bratrstvo, jež modlitbou a ročním nepatrným příspěvkem (24 h) vyvolil si účel dosíci rozšíření katolictví mezi všemi Slovany. Dosud zaveden jest v arcidiecési olomoucké, brněnské a chicagské v Americe. Jeho Exc. ndp. kardinál Kopp dovolil letos uvésti v život toto bratrstvo i ve své vratislavské arcidiecési. Dosavadní počet členů stoupl na 50.000. Z příspěvků polovice ponechává se u nás k sesílení a utvrzení katolictví v našich vlastech (misiemi, exerciciemi, tiskem), polovice posílá se do Říma propagandě dle statut vládou schválených a tato odesílá je mezi Slovany k účelu výše naznačenému. Dle návrhů, pronesených na sjezdě unionistů, má býti rozšířen apoštolát ve všech diecésích, kde Slované bydlí. Střediskem má zůstati Velehrad.

V neděli o půl 5. hod. byl budíček, soukromá pobožnost, o 8. hod. sloužil ndp. arcibiskup msgr. Menini mši sv., k níž členové přistoupili ke sv. přijímání. Po slavnostním kázání a společné snídani zahájen byl v nádvoří velehradském sjezd za nádherného počasí. Nadšeně ke shromážděným davům promluvili: Brabler, J. M. Menini, dr. Stojan, Zbořil, továrník z Bystřice. Líčí zásluhy církve o společnost lidskou a o výchovu. Hornoslužičan Brüll líčí úctu svého národa ku věrozvěstům slovanským. J. M. Szepticki mluví o důležitosti Velehradu a apoštolátu pro Slovany.

Slč. Liharova za nadšeného projevu přináší pozdrav z Ruska.

Mluvili dále dr. Crivec, profesor z Lublaně, dr. Pazmann ze Zábřehu, slč. Šebíkova, učitelka, dr. Kovačič, suspensovaný farář slovenský Hlinka, předseda apoštolátu dr. Pospíšil a j. Účast byla přímo ohromná. Zakončeno slavnou mší sv., jíž sloužil za četné asistence assessor Vychodil.

Sedmý sjezd katolíků uherských v Pětikostelí. Účast na sedmém sjezdu katolíků byla nade vše očekávání četná. Do Pětikostelí přibylo asi 14.000 účastníků. Z biskupů dostavili se arcibiskup z Kaloče, biskup z Rožnavy, biskup ze Szatmaru a biskup ze Stoličného Bělehradu. Časně z rána pořádal křesťanský dělnický spolek před pevnostním kostelem slavnost svěcení praporu. Odpoledne byl uspořádán tábor lidu pod stanem zřízeným na výstavních pozemzích. O 4. hod. zahájen byl eucharistický průvod. Celebroval arcibiskup kaločský za skvělé asistence. V průvodu kráčeli mimo jiné ministr a latere kr. Aladar Zichy, hr. Jan Zichy a četní poslanci strany lidové. Průvod čítal nejméně dvacet tisíc účastníků. O 7. hodině večer byla zahájena biskupem v Pětikostelí, hr. Jul. Zichym, slavnostní schůze.

Svaz spolků na potírání veřejné nemravnosti utvořil se v Německu. Základ k němu položen již v březnu letošního roku na konferenci v Kolíně n. R., obeslané zástupci 15 čelných měst Německa. Svaz zbudován je na základě interkonfesijním a pracují v něm stejně katolíci jako protestanté. Také zvláštní orgán bude vydávati, jak na konferenci 22. července konané usneseno.

Katolické lidové družstvo v Italii. Konečně se zdvihají i Italové, aby po příkladě Německa uvedli v život katolickou organisaci. I založili Unione popolare. Středistě družstva nalézá se ve Florencii. Každá diecése má své výbory a pověřence. Družstvo vydává četné letáky. V Římě byl vydán za příčinou protiklerikální ligy 17. února velký plakát, který byl namířen na obranu proti útokům. Vydává se také řada časových brožur a na více místech se probírala školská otázka. Byla založena apologetická socialní korespondence, která pro nepatrné

prostředky bude nyní vycházeti pouze měsíčně jednou. »Unione popolare« také zřídila socialní kurs italských katolíků.

Lidový spolek pro katolické Německo, tento nejskvělejší pomník Windhorstův, čítal 31. prosince 1906 celkem 524.666 členů oproti 484.229 roku předešlého. Vzrostl počet členů o 40.437 čili 8·4 proc. Největší počet členů vykazuje Porýnsko, a to 177.217, Westfálsko 121.502, Elsasko-Lothrinsko 32.526, Virtembersko 30.100, Bavory 24.796, Badensko 27.547, Hesensko-Nasavsko 25.180, Hanoversko 24.297 atd. Nejmenší počet členů 11 vykazuje Poznaňsko. V prvé polovici roku 1907 se počet členů ovšem zase rozmnožil, a to dle předběžného sdělení více, než v celém roce 1906. Spolek konal svou valnou hromadu 28. srpna ve Würzburgu současně se sjezdem německých katolíků.

Chrudimské dívčí paedagogium. Dobrá pověst, které se již po leta těší tento ústav přes všechny hany a nesčetné boje proti němu vedené, udržuje se stále na stejné výši. Výsledky, kterých docíleno bylo na konci uplynulého roku školního, podávají toho nejlepší důkaz. Při maturitních zkouškách, kterým předsedal c. k. zemský inspektor p. Fr. Wenig, bylo všech 40 kandidátek uznáno dospělými a 20 z nich dospělými s vyznamenáním. V ostatních třech ročnících prošly všechny kandidátky, a to s výsledkem tak skvělým, že 90 procent jich obdrželo vysvědčení s vyznamenáním. O nějakém snad nadlehčování nemůže býti řeči, protože většinou učí na ústavě učitelé světští, kteří sami svědčí o veliké píli a vzorném chování kandidátek Rodiče, kteří svěřují děti své tomuto ústavu, nejen že mají děti své dobře schovány před zhoubnými vlivy nynější doby a že se jim dostává dobré výchovy, ale dočkávají se také radosti z krásných výsledků jejich studií. A přece proti tomuto ústavu tolik se mluví a tolik i smýšlenými pomluvami jsou rodiče zrazováni, aby děti svých do něho nedávali. Proti ústavům jiným, kde ani z daleka takových výsledků docíleno nebývá a odkud přicházívají děti zhusta s vysvědčením dost chatrným i nedostatečným, a často také mravně pokažené, protože bydleti musí v bytech, kde jejich výchově se nevěnuje ani nejmenší péče, ano ponechává se jim i úplná volnost k životu mravy kazícímu, takto se nebrojí. Příčinou toho jest ovšem, že tento ústav náleží řeholnicím a takové ústavy jsou napadány všechny. Takový ústav i při všestranných nejlepších výsledcích musí býti špatným. Avšak rozumní rodičové na tyto řeči nedávají a rádi svěřují své děti tomuto ústavu, neboť vědí, že mají děti své v dobrých rukou a že se mohou nadíti, že veliký náklad na studie dítěte nebude marným, ale že přinese ovoce zdárných výsledků. Chrudimské dívčí paedagogium s dobrým svědomím co nejlépe doporučujeme.

Katolické gymnasium v Záhřebě. Na popud záhřebského arcibiskupa bude postaveno na arcibiskupských pozemcích u kostela sv. Petra ve Vlašské ulici v Záhřebě vyšší katolické gymnasium s internátem. Chorvaté mají katolické gymnasium již v Bosně, Slovinci ve Sv. Vidu u Lublaně, rakoušti Němci jich mají několik — my žádné.

Apoštolský misijní dům. Zvláštní ústav otevřen při Washingtonské universitě: misijní dům pro katolické kněze. Vybraní kněží vzdělávají se dále pro konání svaté misie v městech, kde není duchovní správy. Základní rys misijního domu jest vzdělati kněze tak, aby s prospěchem mohl konati misie nejen mezi katolíky, ale i nekatolíky.

Další rys jest, že kázání nejsou kontroversní, nýbrž výklad katolické pravdy bez každého výpadu.

Tyto skupiny kněží misijních vykonávají jménem biskupa úřad kazatelský v nepřístupných pro duchovní správu místech. Mnohé diecése mají skupinu 4—6 kněží, vybraných a vzdělaných kazatelů, kteří nijak nesoutěží s duchovními řádovými. Začátek misijního domu byl učiněn od Paulistů.

Kněží jdou do měst a ve shromáždění prohlásí, že nejdou zatratiti nikoho náboženství, nýbrž jdou jen vyložiti své věročlánky, které předkládají bez každého umenšování. Výsledek této nové akce udává číslo 25.056 konvertitů v jediném roce.

Toto zařízení nové jest pod vedením P. Doyle a P. Elliot, známých Paulistů. Nyní ujalo se už ve Skotsku, kdež vede je Redemptorista Nicholson a má býti uvedeno do Irska.

Kurs v domě misijním trvá rok. Vlastně toliko 8 měsíců, poněvadž 4 měsíce trvají prázdniny. V kursu koná se přehlídka učiva již probraného a zvláštní zřetel se béře na předměty, které jsou důležity pro misie s nevěrci a protestanty. Skizzy řečí se sestavují se zvláštním zřetelem na cíl misie (konverse nevěřícího nebo protestanta), vypracované skizzy opravují se od lektorů.

Zvláštní podklad činí »Questions Box« (kniha odpovědí daných na různé otázky, které byly vhozeny od posluchačů do »schránky dotazů«).

Jiným oddílem jest kurs pro misie mezi katolíky a jiný pro konference a exercicie pro řeholnice.

Aby frekventanti byli výborně vycvičeni i jako řečníci, bedlivě se od odborníků přihlíží na výslovnost, cvičbu hlasu, sesílení jeho všemi lékařskými pomůckami, výcvik gestikulace atd.

S domem misijním jsou spojeny mnohé farnosti, kam se na přání vysílají členové kursu prakticky provésti, co v theorii bylo probráno v domě misijním. Každý advent a půst kážou členové kursu v mnohých farnostech.

Sbor misijního domu nám představuje mladé nadšené zbožné kněze, kteří v bratrské shodě žijí a silně pracují pro své povolání, jemuž věnují všechny myšlenky: Kterak obrátiti Ameriku a katolíky ku pokání přivésti.

Na konci roku jest vyzbrojen vybranou selekcí řečí a myšlenek od nejlepších praktiků v misijním životě. Misijní dům jest pod dozorem a vedením biskupů. Ústav má dáti návod mladému světskému knězi, aby mohl konati všechny práce kněžské i misie a exercicie se zdarem. Zda tomu účelu vyhovuje, mluví s dostatek těch 25.056 konversí v jediném roce.

Velmi šťastná a požehnaná byla myšlenka zříditi kolej českou. Mnoho dobrého z ní pošlo.

Snad by bylo velmi dobře vedle výprav větších do kolleje římské poslati též jednu malou expedici do »misijního domu« ve Washingtonu a jinde, kde kvete katolická činnost a život, abychom si osvojovali vše dobré, kde se ukáže. Že jest u nás činnosti apoštolské třeba, ukazuje taxace Hansjacobova, který (Letzten Fahrten) tvrdí, že 90 procent »vzdělaných«, 60 proc. »polovzdělaných« a 50 proc. dělnictva jsou odcizeni církvi neb propadli atheismu.

Nová učebnice náboženská. Ministerstvem kultu a vyučování byla právě schválena »Učebnice katolického náboženství pro ústavy učitelské. Díl druhý: Mravouka«, již sepsal ThC. Matěj Lhotský, bisk. notář a c. k. profesor náboženství při paedagogiu v Soběslavi. — Učebnice tato jest upravena na základě nového katechismu a je to dosud jediná učebnice původně česká toho druhu stojící na výši časové. (Uvedeno z úředního posudku.)

Střádání ve školách. V cizině osvědčily se spořitelny školní, které, žel, u nás netěší se přízni centrálních úřadů školních. Jak daleko jsme pozadu v tomto zřízení, ukazují tyto číslice: Letos bylo:

	školních spořitelen	spořícího žactva
ve Francii	24.000	500.000
v Belgii	7.242	366.671
ve Švýcarsku . . .	6.000	100.000
v Rusku	2.232	322.000.

Také v Německu a Anglii jsou rozšířeny. U nás v Rakousku, jak bylo ministerstvem kultu a vyučování zjištěno, byla v r. 1900 žactvu skytána příležitost k spoření v 56 školách. Ze škol těch připadl největší počet na Korutany a Dalmacii. Úspory žactva ukládány byly v 490 případech u poštovní spořitelny, v 70 případech u Raiffeisenek a jen ve 2 u spořitelen.

Katolicismus v Rusku. R. 1868 vypuzeny byly všecky klášterní společnosti z rus. Polska a nedovoleno se tam novým usazovat. Teď opět povolení takové se uděluje. Tak Redemptoristé zakládají opět svou kollej ve Varšavě, čímž dílo našeho bl. Klementa Hofbauera bude opět obnoveno. Vláda ruská sama vyzvala haličské Uršulinky, aby převzaly ústav sirotčí a vychovávací v Petrohradě. Kongregace haličských sester Neposkvrněného Početi zakládají si ústav vychovávací v Komorově v království polském, který už od 1. října letošního roku bude otevřen.

Obrázky z »Pekla«. Míníme »Peklo« v Plzni, kdež konal se nedávno sjezd československé socialní demokracie. Uvedeme ze socialistické agitace několik statistických dat, aby jasno bylo, jak i nám třeba napjat všecky síly proti podvratným socialistickým proudům. Československá socialně-demokratická strana má organisací v Čechách 1448, na Moravě 326, ve Slezsku 50, v Dol. Rakousích 92, v Hor. Rakousích 6. Tisk socialistický stále roste. »Zář« tiskne se v 90.000 výtiscích, »Ženský List« v 9000, »Rudé Květy« v 6000, Kapesní kalendář ve 111.000 výtiscích. Letáků bylo vydáno 898.000. Při volbách připadlo na socialistické kandidáty v Čechách v městech 40%, na venkově 43% odevzdaných hlasů; na Moravě v městech 41%, na venkově 24¼%, ve Slezsku v městech 83%, na ven-

kově 49%. Z 1,680.000 hlasův odevzdaných při volbách říšských v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dostali socialní demokrati 400.900, tedy 37 procent.

Na katolickou učednickou besídku darovali: Jeho Eminence ndp. kardinál Skrbenský 100 K; J. J. Anna kněžna Lobkovicová 10 K; K. Štella, řed. kn. arcib. konviktu v Příbrami 5 K; Jan Ev. Eybl, kaplan v Kvilicích 1·20 K; Katol. organisace na Novém Městě Pražském 20 K; J. M. Method Zavoral, opat na Strahově 20 K; Jan Zima, kuchař v Praze 20 h; prostřednictvím p. Havla, obuvníka v Praze od N. N. 4 K; dále darovalo nakladatelství V. Kotrby v Praze zábavné knihy a družstvo Vlast knihy a brošury do tomboly (zábavy u p. Šmejkala na Pankráci). — Za dary tyto srdečné »Zaplať Bůh« vzdává výbor pro zřízení učed. besídek a prosí, by další dary (věcné i peněžité) zasílány byly níže uvedenému pokladníku. — Duchovní správy se upozorňují, že přijme se sirotek 14—15letý, zdravý a silný, který by se učil mlynářem, týž bude přijat za vlastního a stane se dědicem mlýna (v Čechách); zprávy račte zasílati na pokladníka: Josefa Černého, typografa v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n. (Družstvo Vlast.)

Dar. Jednotě č. katol. učitelstva daroval Nejmenovaný farář prostřednictvím p. říd. učitele Václ. Špačka 200 K. K témuž účelu přispěli: Fr. Hoppe, komandeur a farář u sv. Frant. v Praze, Václav Mrkvička, kovář v Praze, a Leopold Zajíček, farář v Opařanech. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze na Karlově.

Z Tiskové Ligy. — Za člena zakládajícího přistoupilo duchovenstvo vikariátu chrudimského a složilo celkem 53 K. — Ze starších členů zapravil vikariát domažlický 22 K (52). Přispěli: duchovenstvo vikariátu Lipnického 20 K; čtyři duchovní vikariátu Prachatického 4 K; mimo to: Vinc. Hyxa, far. v Kališti; Jan Oulehla, prof. náb. v Novém Městě na Mor.; Gerard Pospíšil, farář v Orlové, Fr. Hoppe, komandeur a farář u sv. Františka v Praze, a Fr. Benda, farář v Ochrozími. — Opravu otisklo »Právo Lidu« dp. J. Šuloovi, děkanu v Schoenbachu a »Č. Učitel« dp. J. Matuškovi, kaplanu v Roseči. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, v Praze čp. 570-II.

Naše kalendáře: Sv. Vojtěch, Socialní a Štítný vyjdou letos právě jako minulého roku na konci září. Prodávají se po 1 K, tucet po 8 K, tucet sv. Vojtěcha malého je za 4 K 80 h. — Objednávky vyřídí: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Věštec svému národu. Veršem napsal Tom. Jos. Jiroušek, red. »Našich Listů« v Praze, Žitná ulice č. 570. — Pro jeviště, zábavy, večírky a výlety katolických spolků a organisací. — I. Solový výstup. — II. Dramatický obraz se slovy. — Nesvorný, nevěrou otupělý národ táhne se svým vůdcem ve svůj tajemný háj. Háj obýval pěvec lidu svého, znalec dějin, věhlasný mudrc. Vůdce vyzývá pěvce, aby promluvil k národu a řekl mu, co ho souží a co ho stihne. A tu pěvec dává dobrá naučení, veda lid k Bohu, k víře, ke ctnosti a k svornosti. — Báseň tuto možno předvésti také na jevišti jako dramatický obraz a autor udává pokyny, jak si tu počínati. — Panu Tom. Jirouškovi k této práci gratulujeme. — Cena 20 h.

Soukromý posudek o »Vlasti«. Hrozné boje vésti musíte za drahou víru a bojujete znamenitě! Bůh Vás silíž! Nastává boj na nůž pro církev Kristovu v tak zvaných katolických krajinách, a čím dříve propukne, tím dříve budete plouti k jistým břehům vítězství a proto ten Váš boj má tím větší cenu, poněvadž se vede předčasně na záchranu toho, co by jinak padlo nepřátelům v plen bezpodmínečně! Sleduji ty nové proudy duchovenstva českého s bolestí a zdá se mi, že pracují vědomě k rychlejšímu záhynu svaté církve. O toho vychovávání na gymnasiích i v semináři!! Nese prasmutné ovoce! — Very Rev. E. A. Bouška, P. R. — »Vlast« a »Naše Listy« čítám s pravou rozkoší — tolik v nich krásného a zajímavého. Škoda, že se někteří starší pracovníci odmlčeli, zvláště dp. Fr. Pohunek. — Karel Jindřich v ruské Moskvě.

Naše odpověď. »Věstník katolického duchovenstva« roč. VIII. č. 23. ze dne 25. srpna t. r. věnuje »Vlasti« celý úvodní článek. Článek ten byl nám zaslán od dp. J. Paulyho dříve než vyšel. s vyzváním, abychom opravu uveřejnili. Opravu Tiskového družstva katolického jest kompetentním zaslati jen předseda jeho nebo jeho náměstek (nebo jelikož družstvo konstituováno není, všickni podepsaní činitelé); dp. Jan Pauly může opravovati jen to, co se jeho osoby týká. Oprava smí obsahovati toliko vyvrácení fakt a nesmí odpůrce urážeti, což v tomto případě není. Oprava dp. Paulyho tedy není zákonitá a není věcná a proto žádosti o uveřejnění celé opravy tak, jak byla nám zaslána, vyhověti nemůžeme.

Ale nicméně článek »Věstníku« krátce rozebereme.

Ve »Vlasti« č. 11 z měsíce srpna t. r. na str. 1048 napsali jsme: Již delší doby slyšeli jsme v Praze zprávu, že prý dp. Jan Pauly zařizuje v Praze nový podnik.

Dp. Jan Pauly opravuje: Není pravda, že já zařizuji v Praze nový tiskový podnik, nýbrž pravdou jest, že jej zřizují předáci organisace katolicko agrární a poslanci říšští na provolání podepsaní a já jsem byl toliko dožádán za součinnost jako znatel tiskových poměrů.

Tuto opravu ochotně uveřejňujeme. Nám se jedná o pravdu a o podnik samý a byli-li jsme špatně zpraveni, bez odkladu dáme opravě průchod.

Ostatně tak, jak jsme psali, smýšlelo se v Praze všeobecně, a to proto, že dp. Jan Pauly již dříve podobný podnik na mysli měl a v Jednotě č. katol. duchovenstva jej prováděti začal a že dp. Jan Pauly nebývá rád v podnicích a ve spolcích v pozadí.

R. 1906 dne 17. června provedeno bylo svorné sloučení všech katolických stran v Čechách, mezi nimiž jsou i katoličtí zemědělci, a zvolen byl výkonný výbor. Tomuto výkonnému výboru mají býti podobné podnikové plány předloženy, aby o nich rozhodl. Tak to vyžaduje disciplina strany. To se zde nestalo, i kárali jsme právem, že byla disciplina strany porušena.

Jinou vážnou institucí jest: Zemská organisace katolíků v král. českém; redaktor t. l. je tam výborem a dp. Jan Pauly místopředsedou. I zde se nám dp. Jan Pauly o novém podniku ani slovem nezmínil, ba varoval, aby se v červenci pro podnik tento neagitovalo, že je to nejhorší obchodní měsíc — a Tiskové družstvo zrovna v červenci úpisní archy rozesílalo!

Dp. Jan Pauly opravuje dále, že nový týdeník nemá býti radikální, naopak, že usneseno bylo, aby nebyl veden radikálně. K tomu podotýkáme, zprávu tuto nám sdělila hodnověrná osoba, pravíc, že jí tak bylo řečeno od muže, jehož jméno shledáváme na podpisu nového Tiskového družstva. Vyvrácení toto dokazuje, že je nový týdeník úplně zbytečný, nebo nemá-li býti radikální, jedná se o pouhé zlepšení a tu je snadná pomoc u podniků již existujících.

Nejsou-li vůdčí kruhy katolických zemědělců s »Čechem« a »Selským Listem« spokojeni, kdo jim brání, aby jich zvelebili? V »Čechu« zasedá jako redaktor již řadu let říšský poslanec p. Václ. Myslivec, ať zvelebí »Čecha«, má k tomu v Praze a hlavně ve Vídni materiálu dost, a »Selský List« řídí přítel jeho p. Junger. Nestačí-li pánům z nového Tiskového družstva katolického žádný z dosavadních týdeníků, ani »Meč« ne, kdo brání říšskému poslanci panu Václavu Myslivcovi, aby si »Meč« zvelebil a zájmům zemědělců jej přizpůsobil? Vždyť jest jeho redaktorem? Zde ukažte, katoličtí zemědělci a reformatoři, co umíte a dovedete.

Nový podnik má prý sloužiti straně a věci a nikoliv osobám. V té věci nahlížejíce hluboko do stran katolických, prohlašujeme: p. Václ. Kotrba spíše a ochotněji bude sloužiti svými listy straně a věci, než by to činili pp. z nového Tiskového družstva. Tito budou sloužiti své straně, p. V. Kotrba jako obchodník bude hledět vyhověti mimo modernu stranám všem. My nejsme zajisté v žádném područí p. Václ. Kotrby, ale pravdu o něm říci můžeme a řekneme. Má-li tisk sloužiti věci a straně a nikoli osobám, proč to dp. Jan Pauly neprovedl se svým »Věstníkem«? Proč se zdráhal vydati jej straně, ač byl za to žádán? Anebo proč se nespokojí takovým příjmem, jaký máme ku př. my redaktoři ve družstvu »Vlast« (1600 K, nejvýše 2000 K ročně), maje jako kaplan živobytí zabezpečeno a proč nedá přebytek katolické straně? Každý, kdo hlásá nebo podpisuje heslo, má je prováděti především na sobě!

Dp. Jan Pauly dokazuje dále, že novým podnikem nemá nastati rozdvojení a že nemá býti ohrožena svornost strany; zde dp. Jan Pauly bije redaktora »Vlasti«, ale trefuje Ordinariátní prohlášení, na něž si netroufá. My stojíme na tom, co jsme ve »Vlasti« pronesli.

Očividný důkaz, že družstvo pro svornost pracovalo, je klassický passus v provolání — dí dp. Jan Pauly dále, kde doslovně stojí: Nikoho z práce nevylučujeme, ale všecky k součinnosti zveme beze všeho zřetele k různým názorům, odstínům a frakcím v našem táboře a proto apelujeme na všecky. Dále nechceme stávajícím podnikům konkurovati atd.

Tyto básnické obraty znějí v prose takto: zakladatelé Tiskového družstva dovolují, aby jim dal penize kdokoliv, ale poroučeti budou křesť. demokrati a moderniste. Oni nechtějí nikomu škoditi, ale týdeník a z něho denník utvoří a pak svoji tiskárnu si zařídí.

To je sice krásná píseň, ale se smutnou notou. Katolíci si vydržují s bídou jeden denník a budou-li dva, nebude svornost porušena! Část kněží bude odebírati »Čecha«, část nový denník, ale tím nebude — nikomu uškozeno! Tiskáren katolických máme v Praze dost, ale přibude-li nová, nebude prý nikomu ublíženo; týdenníků máme dost a mezi nimi slouží jeden specielně, jak jsme již řekli, katolickým zemědělcům, ale přibude-li nový, nebude žádný ze stávajících poškozen!

Piův spolek tu je, krásně se ujal a rozvíjí; při volbách podporoval veškeren drobný tisk katolický bez rozdílu a nejvíce Myslivcův »Meč«; nejvíce podpory — 2000 K — věnoval na tisk katolických zemědělců. Jak nestranně se tento spolek chová, o tom může vydati klasické svědectví zvláště říšský poslanec p. V. Myslivec — a přece se zakládá nové družstvo, které dle našich zkušeností teprve za 5—10—15 let bude moci aktivně pracovati, t. j. z užitku svého úkol svůj prováděti. Nebo tisknouti týdenník v cizí tiskárně a na to zříditi denník a vlastní tiskárnu, vyžaduje ohromných výloh — to pravíme z osobní zkušenosti. Tedy až hodně pozdě bude moci toto družstvo aktivně pracovati, kdežto Piův spolek, spravedlivý na vše strany, působí aktivně již nyní. Budou-li v brzku volby do zemského sněmu, bude potřebí peněz hned. Piův spolek je dáti může a dal by je a kdy je dá nový podnik? Je tedy spravedlivo to, co tu je, utlačovati a nejisté zakládati? V tom že vězí — prospěch strany?

Vedle Piova spolku pomohly při volbách hlavně ty katolické kruhy, které jsou věrny autoritě církevní. A podpory té se dostalo zvláště zase nejvíce katolickým zemědělcům. Proč se tedy od společné práce odlučují zrovna ti, kterým bylo nejvíce a se vší láskou pomáháno! Prospějí si tím? Provedou-li podnik, jenž není schvalován církevní autoritou, ztratí mnohé příznivce a jdou v nejistotu.

A ještě něco: volební vítězství provedeno bylo svornou stranou. Co bude, až nastane rozdvojení! Kdo si tu béře na sebe nedozírnou zodpovědnost! Již nyní to někteří chápou a litují, že provolání podepsali.

Říšský poslanec Dr. Rud. Horský provolání nepodepsal a dp. Jan Pauly prohlašuje, že odvěkým pravidlem svornosti bylo a jest, aby se jeden šesti podvolil a ne šest jednomu.

Dr. R. Horský k poradám zván nebyl, před ním se vše tajilo jako před námi a najednou měl podepsati hotové provolání podniku, do něhož zasvěcen nebyl? Odepřev podpis jednal zcela dobře, správně a mužně.

Dp. Jan Pauly popírá, že by se byl spojil s křesť. demokraty a s modernisty a vytýká nám, že prý naše snaha je vypočtena na popuzení autoritativních kruhů. V té věci nic neodvoláváme a trváme na tom, co jsme ve »Vlasti« řekli a urážku ve tvář nám vmetenou se vší rozhodností odmítáme. Tak mluvil dp. Jan Pauly i v Jednotě čes. katol. duch., své spojení s modernou stále popíral, až se v ní potopil. A ustaví-li se nové Tiskové družstvo, utopí v něm katolická moderna dp. Jana Paulyho zase, nebo katolická moderna nedovede positivně pracovati, ta dovede jen bořit a špinit osoby a ničit katolické jí nepohodlné instituce. Uváděti holá fakta neznamená popouzeti autoritativní kruhy. Ostatně tyto kruhy promluvily dříve než my, a to o celých 15 dní.

Dp. Jan Pauly praví dále: což jsou jen dvě cesty, jimiž kráčeti se musí, cesta »Vlasti« a cesta moderny? Nemůže býti ještě cesta jiná? Či snad jest jediné vždy pravý, katolický . . . ten podnik, který z »Vlasti« vychází a každý jiný podnik, který řídí lidé, kteří do kroužku osob »Vlasti« nepatří, již pro tuto okolnost musí vyhlašován býti za necírkevní a proti episkopatu namířený a svornost rušící?

Odpovídáme klidně takto: všecky podniky, které vycházejí z tiskárny Kotrbovy a Sieversovy, všecky katolické časopisy v Hradci Králové, dále budějovický »Hlas lidu«, pražský »Vlastenec«, příbramská »Spravedlnost«, plzeňská příloha »Meče« a katolické časopisy na Moravě jdou svojí cestou a nejsou od nás nikterak odvisly. Není tedy jen cesta »Vlasti« a moderny, cest, po nichž katolické podniky kráčejí, jest mnoho: proti těm nebojujeme, naopak četné z nich doporučujeme, ke vzniku jim pomáháme, radíme, i hmotně je podporujeme (red. »Vlasti« jest na př. zakl. členem Tiskového družstva Sv. Jana Nep. v Hradci Králové), z činnosti jejich se radujeme, s radostí je čteme, ale — dp. Jene Pauly — cesta moderny poskvrněná odpadlíky a tolika bídnými časopisy, jako byly »Rozvoj«, »Mane«, »Bílý Prapor« a jakým jest nynější »Rozkvět« — to není cesta pravá, před tou varujeme a v tom směru si důsledni zůstaneme. Kdo po této cestě kráčí, buď jako vůdce nebo společník, nekráčí cestou správnou, byť i kolárem byl ozdoben. Otázka tato zasahuje hluboce do našeho života katolického a zde je třeba

ráznosti a odvahy a oběti a my tuto oběť přinášíme, byť jsme při tom ztráceli popularitu a připravovali se o abonenty »Vlasti«. S modernou se nespojíme nikdy, byť při tom i celé naše družstvo mělo zhynouti. To je naše přesvědčení a naše zásada a ne umíněnost.

Dp. Jan Pauly uvádí, že bylo usneseno žádati ndpp. biskupy za svolení k utvoření Tiskového družstva, podání že bylo již vypracováno a že se zdrželo u p. Dr. Myslivce ve Vídni. Když se zdrželo podání, mělo se zdržeti i provolání, vydané v nejhorším obchodním měsíci.

K zahájené polemice »Věstníkem« došel dne 1. září redaktora »Vlasti« následující list, který tuto záležitost nejlépe objasňuje:

Veledůstojný pane!

Ohledně stanoviska, jaké nejd. kníž. arcib. Ordinariát zaujímá k vysvětlení, které podává tak zv. »Věstník katol. duchovenstva« ze dne 25. srpna t. r. v č. 23., a z něhož jde na jevo, jakoby nejdůst. k. a. Ordinariát pražský svým prohlášením předešel úmysl »Tiskového družstva katol.« učiniti »o zamýšleném utvoření družstva k. a. Ordinariátu v čas náležité podání«, sděluji, že k. a. Ordinariát trvá dále na svém prohlášení, k němuž jej přiměla fakta, která úmyslu líčenému naprosto odporovala a odporují.

Nejdůst. k. a. Ordinariát vydal prohlášení své, když už odevšad jej docházely zprávy, že se družstvo veřejnosti jako hotově ustanovené ohlašuje, a když toto i působnost svou sbíráním úpisních archů započalo. Budiž zde připomenuta i ta okolnost, že zmíněné ohlášení družstva bylo i Jeho Eminenci s úpisním archem v otevřené obálce, jako kterémukoliv x. y. soukromníku zasláno.

Po tomto ovšem faktu nelze říci, že družstvo mělo úmysl »učiniti v čas. náležité podání o zamýšleném utvoření družstva« a tím méně lze tvrditi, že by nejdůstojnější k. a. Ordinariát byl předešel svým prohlášením úmysl družstva.

Bylo-li pak míněno učiniti podání vrchnopastýřskému úřadu přes faktum již zahájené akce družstva, tu nutno ovšem podání takové nazvati illusorním, neboť odnímá vrchnopastýřskému úřadu možnost volného jednání a činí illusorním vůbec právo autority.

Než, kdyby i úmysl onen tu byl, ač se předpokládati nedá, jak řečeno, tu by bylo bývalo jistě první péčí a povinností interessentů, aby i post factum k. a. Ordinariát o celé akci náležitě byl zpraven a aby napraveno bylo, co se opomenulo. Než nestalo se tak, ač od té doby uplynuly čtyři neděle.

Konečně dodávám, že nejdůst. k. a. Ordinariát činí další důsledky ze svého prohlášení ohledně těch kněží, kteří se ohlásili a spolupodepsali jako zakladatelé výrobního onoho družstva.

V dokonalé úctě trvám

Vaší Veledůstojnosti oddaný

K. a. Ord. sekretář M. Picha.

V Roželově, dne 31. srpna 1907.

K tomu podotýkáme, že se úpisní archy rozesílají dále, hlavně na různé laické organisace katolické, a že jeden z předáků, kteří toto Tiskové družstvo zakládají, na veřejné schůzi prohlásil, že oni povolení k. a. Ordinariátu nepotřebují, anoť prý se tu nejedná o věc víry a mravů, ale o pouhé tiskové družstvo!

Celá tato záležitost spěje k neblahým koncům, i vyzýváme znovu své stoupence, kněze i laiky, aby stáli při našem Arcipastýři a nový podnik aby nepodporovali. Důvody, jež nás k těmto slovům vedou, jsou velice vážné. Budoucnost ukáže, že jsme soudili správně.

Na sklonku roku XXIII.

Dne 30. září t. r. ukončujeme opět jeden rok námahy a práce, velevýznamný prvními volbami s katol. kandidáty. Volbami do říšské rady se celý náš katolický život velice vzpružil a i my jsme byli k tomu tiskem svým nápomocni. Zvláště »Naše Listy« byly pro volební zápas hojně vyhledávány a značnou část exemplářů jsme k tomu zdarma přidávali. A »Naše Listy«, jak nám jejich rozšiřovatelé z četných stran sdělovali, konaly výbornou službu, hlavně na Pelhřimovsku ve prospěch říšského poslance,

faráře dp. P. Mil. Záruby. Také naše četné brožury byly v čas voleb v hojném počtu kupovány jako důležité pomocnice ve volebním zápase.

Nejvíce vítězství dalo nám Hradecko, což jest výsledek práce apoštolského biskupa † Ed. Jana Brynycha, jak to sám nejdůst. nástupce jeho otevřeně uznal a vyznal; ještě před ním a hlavně se † biskupem samým vedle jiných i naši předáci, Dr. Rudolf Horský a red. Tom. Jos. Jiroušek, na Hradecku statečně pracovali, o čemž nás brožura »Z dob našeho probuzení« dostatek poučuje. Na Kr. Hradecku byli zvoleni čtyři poslanci, v Budějovicku dva a o sedmého se dělíme my v Pražské arcidiecesi s Hradeckem, nebo půl okresu říšského poslance pana Václava Myslivce jest v naší arcidiecesi, půl v diecesi Hradecké.

Zde jest viděti, kde třeba páky nasaditi, aby bylo dohoněno, co bylo zameškáno.

Je samozřejmo, že se musíme přičiniti — a přičiniti se o to musí hlavně zvolení poslanci a jejich voliči — aby stálou a neunavnou prací dobyté okresy katolické straně byly i dále zachovány. Musíme se starati o čilou organisaci i v jiných volebních okresích, hlavně v těch, kde bylo hojně hlasů pro naše kandidáty odevzdáno, a tuto práci právě my v Socialním odboru našeho družstva podnikáme, hodlajíce tiskově organisovati volební okres za okresem. Tato práce na více let vyměřená vyžaduje mnoho námahy a nemalé obezřetnosti, ale my ji rádi konáme a chceme nadále vytrvale prováděti, vždyť jsme ve družstvu našem katolické věci a straně život svůj zasvětili.

Jako radostná ozvěna našeho vítězství volebního jsou socialní kursy v Hradci Králové a v Českých Budějovicích a nastávající na Smíchově, při nichž se řada našinců otázkám socialním přiučila a přiučí.

Budoucího roku chceme zase konati sjezd Vlasti v některém větším městě českém, na podzim pak letos řadu křesť. socialních přednášek v Praze a v pražských předměstích.

I ve družstvu samém zažili jsme mnoho radostí, a je to hlavně naše tiskárna, která nám tuto radost působí. Práce má dost, a tím se nám dostává stále čerstvých peněz, takže můžeme nejen svým povinnostem vždy a v čas dostáti, ale i nad to jest nám možno rok co rok část dluhu si uplatiti, což opět ještě v tomto správním roce, dne 30. září 1907, učiníme.

Vzácný přítel našeho družstva, p. farář Fil. Jan Konečný, konal ve Lvově společnosti ve Vídni o družstvu našem přednášku; přednáška tato vyšla tiskem v »Kultur«, časopise téže společnosti, a Vědecká příloha berlínské »Germanie« přinesla 1. srpna t. r. z »Kultur« dlouhý výtah o našem družstvu, čímž se známost našeho podniku po celém Německu, všude, kde čtou »Germanii«, rozšířila.

S druhým vznešeným přítelem, p. bisk. vikářem Lamb. Ludvíkem z Mrákova, podnikli jsme letos cestu ke sjezdu německých katolíků do Würzburgu. I tam jsme známost o našem družstvu šířili; já zejména mluvil o družstvu našem s generálním vikářem a praelatem Dr. Trinkerem z Eichstättu, jenž v Bavorsku založil

a řídí mohutný, 10.000 členů čítající Pressverein (Tiskový spolek), a když jsem se v Norimberku z domu katolických tovaryšů, kdež jsme bydleli, vzdálil, abych učinil návštěvu p. far. K. Tomanovi z Hloubětína v hotelu u Bílého Beránka, p. vikář Lamb. Ludvík za mé nepřítomnosti přítomným kněžím účel a zařízení družstva vykládal a jeho rozsah vyličoval.

Ačkoliv nejsme dosud s dluhy hotovi, přece stále tiskem, do tombol i jinak pomáháme, peněžité dary udělujeme, knihovny rozdáváme, chudým na časopisech slevujeme a četným z nich je zdarma udělujeme a všelijak, jak jen možno, k oživení katolického ducha v národě československ. napomáháme. Až budou zaplaceny dluhy, připadne celý výtěžek z našeho družstva katolické straně. Kdo tedy tím oním způsobem naši tiskárnu a papírnický obchod podporuje, časopisy naše odebírá a knihy a brožury od nás kupuje, členem našeho družstva se stává, dary na dům a fondy naše uděluje — kýžený cíl tento urychluje.

Také pro XXIV. roč. »Vlasti« máme již po ruce zajímavé práce literární, zejména výtečnou povídku od pí. Vl. Pittnerové, jinou od Adama Chlumeckého a četné překlady zajímavých drobných povídek z polštiny. — Far. Jan Halouzka zaslal nám práci: »Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě« a jinou, líčící poměr kardinála Schwarzenberga k † Beneši Meth. Kuldovi. — Far. Fil. Jan. Konečný připravuje pojednání: O volné myšlence a O kongresu volných myslitelů. — Far. Bedř. Jiříček zaslal pojednání: »Obyvatelstvo světa.« — Redaktor t. l. popíše: Sjezd něm. katolíků ve Würzburgu a možná i ve Vídni. — Mimo to nám zaslali nebo slíbili práce: Dr. Jos. Samsour, Ignát a Dr. Rudolf Zháněl, Vl. Hálek, Jan Hikl, Fr. Žundálek, Jan Karník, Ant. Pochop, Jos. Fabian, Josef Herzig, Miloslav Javornik, Josef Hais-Týnecký, Frant. V. Peřinka, Ot. Jakoubek, P. Fr. Žák S. J., Tom. Jos. Jiroušek, Fr. Leubner, Jan Hendrich, Karel Jindřich, Jos. Šeřík Vitinský a jiní a jiní.

»Vlast« zůstane i dále věrna svému směru a jestliže se valná část mladších kněží modernistů od ní odvrací a proti ní bojuje, hledíme ji dostati mezi lid, chudší i vzdělanější, který ji s oblibou čte, jak toho četné písemné doklady, jež máme po ruce a jež výboru sdělujeme, dokazují.

Vcházejíce tedy v nový rok své činnosti, prosíme své přátele, aby nám v práci naší byli nápomocni, aby »Vlasti« razili cestu mezi lid, adresy nám udávajíce, lidu ji doporučujíce a jemu ji půjčujíce, což se, jak víme, s dostatek děje.

Ve jménu Božím tedy v před a požehnání Boží provázejž kroky naše, naše práce a cíle, abychom co nejvíce mohli prospěti církvi sv. a ohrožené víře katolické.

»Vlast« stojí ročně 10 K, pro členy družstva 8 K. Kněží deficienti, alumnové a klerikové, studující, učitelové a učitelky II. třídy mají »Vlast« ročně za 6 K, dělníci a chudší řemeslníci a živnostníci za 4 K.

Tomáš Škrdle,
V Praze, dne 10. září 1907, čp. 570-II. red. Vlasti.

Knihy a brožury družstva Vlast.

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. Ant. Lenz. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 Kor.

Jak píše prof. Dr. Masaryk o katolické vědě a víře. Podává Filip Jan Konečný. Cena 3 K, pro členy družstva 2 Kor.

Pojednání o vychování dítek, které pro Ladislava, krále Českého a Uherského napsal Eneáš Sylvius (Pius II.). Z latinského jazyka přeložil Jos. Šauer z Augenburgu. Cena 60 hal.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal Fr. Vaněček. Cena K 1·20.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává V. Honejsek. Díl I. Cena K 1·20. Díl II. 80 h.

O vědě a víře. Deset řečí konaných v sále Sv.-Václavské záložny v Praze. Cena 1 K 20 hal., pro členy družstva 90 hal.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 Kor., pro členy družstva 2 K.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal Václav Žižka. (Otisk z »Vlasti«.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h.

Obrana sv. Jana Nepomuckého. České intelligenci, zvláště historikům z povolání věnuje František Štědrý. Cena 50 hal.

Protiklerikálové aneb založení katolické besedy v Husově. Napsal Jan Hejný. Obrázek ze života o jednom jednání. Otisk z »Vlasti«. Cena 30 hal.

Miláček Páně. Ctitelům Nejsvětější Svátosti oltářní kytici tuto uvil Dr. Karel Lev Řehák. Cena brožírované 1 K 20 h, s červenou ořízkou 1 K 40 h, se zlatou ořízkou 1 K 60 h.

Skvostným dárkem na památku Svatého přijímání, biřmování, nebo kanonické visitace může býti P. Martina z Kochému *Prostomilá knížka*, čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Přeložil se svolením nejdůst. k. a. konsistoře v Praze ze dne 30. ledna 1901 ThDr. L. Řehák, farář u sv. Ducha v Praze. Cena váz. ex. II. vydání 1 K, se zlatou ořízkou 1 K 20 h.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlasť v křesťansko-socialním hnutí česko-slovanském. Cena 20 h.

Socialní otázka a církev katolická. Napsal Frant. Vaněček. Cena 10 hal.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 hal.

Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil L.†45. Cena 10 h.

Nový pláč koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.

Česká Panama.. Napsal Rud. Vrba. Cena 12 h.

Naše chudoba. Napsal Rud. Vrba. Cena 12 h.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve svaté. Nakreslil katecheta Fr. Halbich. Cena 2 h.

Svatováclavská záložna a obrana katolíků proti social. demokratům. (Zde uvedeny jsou defraudace social. demokratů.) Napsali L.† 5 a L. † 7. Cena 8 h, poštou 10 h.

Odpověď socialním demokratům ve věcech záložny Svatováclavské. Napsal Dr. Václ. Kyjovský. Cena 8 h, poštou 10 h.

Španělská inkvisice a její krůzy. Napsal T. J. Jiroušek. Cena 10 h.

Krátké znázornění mše sv., svátosti pokání a pak zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k sv. zpovědi. — Sestavil Fr. Halbich, katecheta. Cena 2 h.

Liguriánská moralka. Napsal Dr. Václav Kyjovský. Cena 4 h.

Sv. Jan Nepomucký a »pravda« jeho odpůrců. Od T. J. Jiroušku. Cena 3 h.

Upřímné slovo křesťanským dívkám. Sestavil Karel Vrátný. 3. vyd. Cena 6 hal.

Objednávky přijímá a vyřizuje administr. družstva Vlast, Praha 570-II.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05540 2047